0067384XXXX

VILLANOVA COLLEGE LIBRARY
Villanova, Pennsylvania

This book was donated
3-4-49
by
Rev. M. Sullivan, O.S.A.

ACTA

SANCTORUM

PARISIIS. — EX TYPIS V. GOUPY, VIA GARANCIÈRE, 5

PARISIIS & ROMÆ, APVD VICTOREM PALME. M. DCCC. LXVIII

ACTA
SANCTORUM

Ex Latinis et Græcis aliarumque gentium Monumentis, servatâ primigeniâ veterum Scriptorum phrasi

COLLECTA, DIGESTA, COMMENTARIISQUE ET OBSERVATIONIBUS

ILLUSTRATA A

CORNELIO BYEO, JOANNE BAPTISTA FONSONO, presbb.
ANSELMO BERTHODO, Ord. S. Benedicti. P. M.
JACOBO BUEO, presb.;
SIARDO DYCKIO, CYPRIANO GOORIO, MATHIA STALSIO, Ord. Præm. Cann. Regull.

EDITIO NOVISSIMA, CURANTE JOANNE CARNANDET

OCTOBRIS TOMUS SEXTUS

QUO DIES DUODECIMUS, DECIMUS TERTIUS ET DECIMUS QUARTUS CONTINENTUR

PARISIIS ET ROMÆ

APUD VICTOREM PALME BIBLIOPOLAM

1868

LANOVA COLLEGE LIBRARY

4655
.A2
v.54

SANCTISSIMO

D. N. D.

PIO VI

PONTIFICI OPTIMO MAXIMO

Si merito mos pervulgatus obtinuit, BEATISSIME PATER, ut eorum, qui aut armis, aut re, aut consilio rem publicam belli domique luculentius promoverunt, res fortiter ac prospere gestas omnium gentium linguæ loquantur ; æquum enimvero fuit, ut et Christianorum Heroum, qui sive fuso pro Christo sanguine, sive præclaris vitæ morumque institutis Reipublicæ Christianæ insigniter profuere, salutemque æternam præ peritura hujus mundi gloria suis exemplis sectari posteros docuere, res gestas Christianorum ora calamique meritis efferrent laudibus ac sempiternæ posterorum memoriæ consecrarent. Præstitum id quidem inde a nascentis ecclesiæ incunabulis fuit ; sed heu ! Quot antiqua Christianorum Heroum, Sanctorum dico, monumenta seu temporum vetustate seu iniquitate periisse posteritas doluit ! Fuerunt, qui obviam malo ire voluerint ; sed consilio certe minus prudenti falsa veris miscuerunt : error is quidem privatorum fuit, sed Catholicis identidem

3-4-47 Gift of Rev. ...
67384

identidem ab Heterodoxis objectus. Itaque si quid in illis falsi occurreret, secernendum a vero; si quid dubii, revocandum ad trutinam; si quid obscuri, illustrandum fuit, quo ea legerent Catholici tutius, Heteredoxi autem carperent parcius. Bollandiano Operi hic scopus erat, quod a seculo sesquialtero inchoatum, ac ad nostram usque memoriam labore summo continuatum haud ita pridem temporis vicissitudo interrupit. Doluimus præclari Operis sortem, ac e Reipublicæ Christianæ bono fore existimavimus, si ad umbilicum labore nostro adduceretur: utinam præfixum nobis scopum attingamus! Primum hunc interim, SANCTISSIME PATER, vigiliarum nostrarum nuperorumque Hagiographorum fœtum, quartum supra quinquagesimum vastissimi Operis tomum, superatis, quæ illi injectæ fuerunt, remoris bene multis, ad sacratissimos Pedes Tuos tandem omni, qua par est, animi demissi significatione ac veneratione eo deferimus lubentius, quo certius, etsi non pro suo quidem merito, sed pro innata Tibi, qua quantumvis exigua suscipere peramanter soles, humanitate animique magnitudine susceptum iri confidimus, hac tempestate præsertim, qua tot libellos in fidei morumque perniciem cusos orbem Christianum pervagari boni omnes, ac SANCTITAS TUA vel maxime, vident et ingemiscunt. Veremur sane, ne temerarii audiamus, ut qui stadium hoc litterarium vix ingressi, ab ipso statim limine labores nostros, quasi Majestate Apostolica dignos, Sanctissimo Nomini tuo inscribere ausi simus. Absit, ut obtutu Tuo dignum quidpiam aut præstitisse, aut præstando esse nos arbitremur; at cui potius labores nostros consecremus, quam Tibi, fidelium Ecclesiæ Capiti, cui cum hos una cum Sanctorum Actis dedicamus, Christo Domino, cujus in terris vices geris, ac totius Sanctitatis creatæ fonti dedicamus? Cui potius, quam Tibi, cujus est, heroicas Servorum Dei virtutes meritaque justa lance expendere, partam abs illis in cœlis gloriam orbi Christiano declarare congruumque iis cultum præscribere? Cujus in Sanctos studium venerationemque testantur cum eorum plures Cœlitum Fastis jam Tuis inscripti oraculis, tum ecclesiæ, Deo Sanctisque dicatæ, passim per Italiam piissima munificentia tua vel magnificentius instauratæ vel donis amplissimis locupletatæ? Quam Tibi denique, cujus ea in Ordinem nostrum benevolentia ac animi propensio fuit, ut protectore Romano privati patrocinium in Teipsum recipere ultro volueris? Cujus magnitudinem beneficii ex animis nostris dies nulla delebit. Adhæc, quo quidem sponte nostra properabamus, vehementer etiam Amplissimi dignissimique Abbatis nostri GODEFRIDI HERMANNI æquissima voluntas et auctoritas impulit, quem veluti alterum Bollandiani Operis parentem veneramur atque suspicimus. Cum enim ejus continuandi spem omnem nuperis Hagiographis ademptam videret, de Republica Christiana bene merendi incensus studio, ingentem, qua usi fuerant librorum cum typis editorum, tum manuscriptorum copiam, continuando per suos Operi, ære numerato coemit, Tongerloam una cum omni preli supellectile transtulit, nova ornataque bibliotheca condidit, hanc proxime

Opus

Opus continuaturis suum cuique Musæum assignavit, aliaque, quæ ad promovendum Opus facere videbuntur, prono lubentique animo est præstiturus; hanc vero occasionem nactus, suam erga Te Sedemque Apostolicam devotionem studiumque universo orbi testatum, nec alteri, quam Tibi Opus hoc dedicatum voluit, cujus proinde æquissimæ voluntati non parere fas nobis haudquaquam fuit. Æqui igitur bonique, uti confidimus, SANCTISSIME PATER, consules, si cum ipsius, tum nostro nomine Pedibus Tuis humillime advoluti vigiliarum nostrarum qualescumque primitias in perennem animi nostri, Tibi Sedique Apostolicæ devotissimi, tesseram consecremus; quas si placido benignoque, quo cetera soles, animo vultuque exceperis, Tu quidem immensum nobis ad bene merendum de re Christiana calcar addideris; nos vero Deum ter Optimum Maximum precari obtestarique impense non desinemus, ut Reipublicæ Christianæ saluti, bonorumque votis salvus diu sospesque permaneas, pacatiora tempora ac Pontificatum Tuum bonis omnibus cœlitus cumulatum videas, et e militantis Ecclesiæ solio ad triumphantis societatem evocatus Ecclesiastici illud sero usurpes : « In plenitudine Sanctorum detentio mea. »

BEATISSIME PATER,

SANCTITATI TUÆ

DEVINCTISSIMI SERVI :

JACOBUS BUEUS, presb.
SIARDUS DYCKIUS,
CYPRIANUS GOORIUS, Ord. Præm. Cann. Regull.
MATHIAS STALSIUS,

APPROBATIO.

Legi Tomum sextum Octobris Operis Bollandiani, in quo nil reperi orthodoxæ fidei adversum, sed cuncta in eo sagaciter, duce moderata crisi, elaborata esse; quem proinde dignum judico, ut cum præviis voluminibus lucem publicam adspiciat, continuationi futurus celeberrimo præfato Operi; quod nunc, curante Amplissimo Domino Abbate Tongerloënsi, tanto cum eruditorum applausu reviviscit, quanto eorum dolore suppressum fuerat. Faxit Deus, ut laboriosi scriptores in litterario suo secessu, ætate nostra, qua Sancti, et quæcumque religionis sunt, a tanta impiorum turba irridentur, pergant Cœlitum gloriam vindicare, et de Ecclesia Catholica, orbeque erudito bene mereri! Dabam Lyræ 20 *Octobris* 1793.

P. J. HEYLEN Dec. Lyr. S. T. L. Lib. Cens.

Prælectura facta, idem censeo. Bruxellis *hac* 12 *Novembris* 1793.

P. S. De Neck Consiliarius et Procurator Generalis Brabantiæ Lib. Cens. Reg.

PROTESTATIO AUCTORUM.

Quod identidem protestati sunt decessores nostri in hoc de Actis Sanctorum Opere, se servatas velle Urbani Papæ VII Constitutiones; neque suis, aliorumve hic relatis Commentariis aliud pondus tribui, quam sit historiæ, ab hominibus errori obnoxiis scriptæ: idem ante hunc sextum tomum Octobris denuo protestantur.

SYNOPSIS

SYNOPSIS

TOMI SEXTI

DE ACTIS SANCTORUM

OCTOBRIS

Prodit tandem post varias vicissitudines remorasque illi injectas tomus universi Operis supra quinquagesimum quartus, diem complexus duodecimum, decimum tertium, ac decimum quartum ; Sanctos vero Beatosve, nominatim cognitos, præter complures alios, quorum latent nomina, septem et septuaginta, quos quatuor in classes recepto more partimur : harum prima viros, qui statum ecclesiasticum ; altera, qui monasticum ; tertia, qui secularem ; quarta vero feminas universim, quæ sexum suum exornarunt, eo, quo hoc in tomo occurrunt ordine, exhibet.

EX STATU ECCLESIASTICO.

Agmen hac in classe ducit *S. Eustachius* presbyter, qui et martyr verosimilius fuit : hunc proxime sequitur *Monas* Mediolanensis seculo III episcopus, cujus ex Ms. Mediolanensi pervetusto Vitam exhibemus. Seculo sequenti *Maximilianus* episcopus fuit, Celeiæ in Norico martyrium passus, de cujus gestis cultuque fuse disserimus ; Acta ejus ex Pezio damus, cum aliis Mss. collata. Laude Pompeia *Julianus* episcopus confessor floruit ; quo tempore, discutimus. Idem præstitutum est in *Opilio* diacono confessore Placentiæ in Italia. Pluribus multo actum est de *Pantulo* Rauracorum episcopo Martyre ; sed quæ ad examen, ubi de S. Ursula agetur, revocanda sunt. *Cypriani* et *Felicis* Sociorumque 4976 partim Martyrum, partim Confessorum, Acta nobis suppeditavit Victor Vitensis : in Commentario his prævio, num Socii fuerint promiscui sexus, num *Felix* Collationi Carthaginensi anni 484 interfuerit, discussum est. Alii ab his sunt, quos ad diem VII Decembris Græci colunt. *Fiecus* episcopus Sleptensis in Hibernia, quando conversus fuerit, quo usque vixerit, num Hymnum in S. Patritii laudem composuerit, inquirimus. Pauca dumtaxat de *S. Salvino*, episcopo Confessore Veronæ in Italia, pauca de *Rodobaldo* Ticinensi episcopo Confessore comperta habemus. *Theophilum* Antiochenum in Syria episcopum et Confessorem, optime de Ecclesia universa meritum, mirum est in solis Fastis Latinis celebrari. Non est is de quo S. Lucas : tempus episcopatus ejus assignamus ; scripta recensemus, doctrinam ut Catholicam tuemur. Seculo IV media sui parte elapso, in diœcesi Trevirensi *Lubentius* Confessor parochus floruit : Acta ejus seculo incerto scripta. *Romuli* episcopi Januensis utcumque ætatem, cultumque assignamus : quando qualiscumque ejus Vita scripta fuerit, exponimus. *Callisti* Pontificus Martyris Acta, etsi non a notariis Romanis scripta, nec omni nævo carentia, magnæ tamen sunt antiquitatis fideique non contemnendæ : quæ objici his passim solent, diluimus ; quæque porro ad S. Pontificis Gesta cultumque sacrum longe diffusum spectant, late sumus persecuti. Acta fabulosa *Gaudentii* Ariminensis episcopi Martyris corrigimus ; varia de Reliquiarum ejus inventionibus, translationibus ac apud Belgas cultu referimus. *Cœlestis* seu *Cœlestii* Metensis episcopi Acta non sunt visa prelo digna ; quorum tamen errores refellimus ; additis nonnullis de Reliquiarum ejus translatione, et ætate, qua Metis sedit, ac obiit. Exigua quoque superest eorum, quæ *S. Donatianus* episcopus Remensis Confessor gessit, notitia ; at celebris est ejus in Flandriam translatio : Ebonis ea de re litteræ vindicantur, ex iisque translationis epocha statuitur ; translato Brugas ejus corpore, cultus incrementum capit ; Breviaria quædam corriguntur ; quando Remis sederit, determinatur ; miracula, quibus claruit, eduntur, notisque illustrantur. Appendix visitationum translationumque Reliquiarum ejus, ab anno 1584 factarum, Acta authentica exhibet. *Fortunatus*, in Pictavis natus, Tudertinam in Umbria ecclesiam novennio rexit, cujus Reliquiis, a variis Pontificibus approbatis, anno 1569 insignis honor est habitus : Gestorum ejus notitiam præbuit S. Gregorius Magnus in Dialogis. *Rustici*, Trevirensis episcopi, Gesta ex una S. Goaris Vita innotescunt : de ejus ætate ordineque, quo Treviris sederit, disserimus. *Agrati* et *Casturi* cultus quidem certus est ; at Agratum, licet in quibusdam episcoporum Viennensium Catalogis non memoretur, Viennæ Allobrogum vere sedisse contendimus : *Casturi* episcopatus nobis incertus : de ordine temporeque quo sederit *Agratus*, disputandum pluribus fuit.

EX

EX STATU MONASTICO.

Seraphicus S. Francisci Ordo Ecclesiæ peperit *Seraphinum Asculanum* seu a *monte Granario*, ex PP. Capucinorum familia laicum, cujus Vitam a Zacharia Boverio conscriptam damus, *Venantius* abbas antiquior est, quam ut Ordini Benedictino adscribi possit : Acta ex Gregorio Turonensi deprompta illustramus : *Congani* abbatis Confessoris in Scotia ex Breviario Aberdonensi retulimus. Plura de S. *Simperto*, Confessore, ex monacho Benedictino Augustæ Vindelicorum episcopo ad manum fuere : unde et fusius agere de illo licuit. *Lucæ* ex Ordine S. Basilii abbatis Vitam discipulus ejus Græce descripsit, Latinam fecit anonymus rudi stylo, ediditque Cajetanus modice immutatam. Anonymi quidem apographum habemus; at legi non potuit. *Mauritium* Langoneti in Britannia Minori abbatem suppeditavit Ordo Cisterciensis, cujus Gesta ex Angelo Manrique potissimum in Syllogem redegimus, Actis destituti. *Danielem* vero, *Samuelem*, *Angelum*, *Domnum*, *Leonem*, *Nicolaum*, et *Hugolinum* Septæ in Mauritania Tingitana Martyres Ordo Franciscanus suppeditat ; quorum Passionem ex antiquo Breviario Romano damus. *Burchardi* primi Herbipolensium episcopi Gesta Egilwardus in litteras misit, sed ordinem chronologicum turbavit, quem, qua licuit, restituimus ; Egilwardo antiquior Anonymus *Burchardi* Gesta explicuit, sed admodum parce : damus utrumque. *Cosmæ* hymnographi et episcopi Majumensis gesta, Actis destituti, ex Vita Joannis Damasceni recensuimus : a magistro cognomine distinguendum ostendimus ; quo tempore natus, quando monastico statui se dederit, episcopatum susceperit, ex hac vita migrarit, ac ubi sepulturam nactus sit inquirimus. Acta *B. Dominici Loricati*, monachi Camaldulensis, a S. Petro Damiani, synchrono et contubernali, scripta lectori sistimus. Neque anno 995, neque Fulginii natum, at Damiani disciplinæ anno 1043 se subjecisse, anno 1059 eremi Suaviciniæ præfectum egisse, obiisse verosimilius anno 1060, Commentarius Actis prævius ostendit ; agitque præterea de translationibus corporis, locisque, ubi Beati Reliquiæ coluntur.

EX STATU SECULARI.

In hac classe primi occurrunt *Evagrius*, *Prosiria*, *Burrus*, *Donatus* seu *Donata* martyres in Syria, quos Hieronymiani codices suppeditarunt. *Hedistii* Martyris palæstra non Roma, sed Ravenna fuit. *Edwinum*, Nordhumbriæ in Anglia regem legitimum a S. Paulino conversum, dein occisum in prælio, ab arrogantiæ, Bedam a credulitatis vitio vindicamus. *Amicus* et *Amelius* pro Martyribus coluntur Novariæ et Mediolani, licet in bello occisi ; at eorum Acta prelo digna non sunt visa. Cordubam, Bæticæ urbem fuso pro Christo sanguine illustrarunt *Faustus*, *Januarius* et *Martialis*, late per Hispaniam culti, et in Fastis tum antiquis, tum recentioribus celebres. Difficultates in eorum Actis occurrentes dissolvimus. Chalcedonem verosimilius illustrarunt item Martyres *Marcellus* et *Adrianus*; Thessalonicam *Florentius*, de quo, præter locum natalem et genus martyrii vix quidquam scitur. *Leobonus* Confessor in Lemovicensi Provincia cultus ex Lemovicensis ecclesiæ Breviario potissimum nobis innotuit. *Geraldi*, comitis Auriliacensis, gesta cultumque ample describimus : Vitam vero, Annotatis variis illustratam, edimus, a S. Odone, abbate Cluniacensi, integra fide conscriptam. *Colmani*, Martyris cultu in Austria gavisi, ibidemque suspendio necati Acta Erchenfrido Mellicensi abbati tribui solita, partim scripsisse videtur anonymus æqualis. Plura sunt defuncti miracula, cultusque sacer per Austriam vicinasque provincias longe diffusus. *Fortunatæ* Virginis ejusque fratrum *Carponii*, *Evaristi* et *Prisciani* Martyrum Cæsareæ in Palæstina passorum, ac dein Neapolim translatorum, Passio Autpertum presbyterum habet auctorem a martyrii epocha satis remotum. Antiquum eorum cultum, Reliquiarum translationes, miracula exhibemus. *Saturninus*, *Lupus*, *Ampodus*, *Modestus*, *Lucianus*, *Simplicius*, *Saturus*, *Placidus* martyres in Cappadocia passi sunt, e quibus *Saturninus* et *Lupus* Hispaniæ, *Ampodus* vero et *Modestus* Romæ perperam adscribuntur. *Lupus* vero alter una cum *Aurelia* Virgine verosimillime Hispaniæ tribuendus est. Agmen claudit *Bernardus* Confessor, Arpini quidem initio seculi XII forte mortuus, sed dein Arcanum translatus ; de quo pauca explorata sunt, ut qui Arpinum peregre venerit, ibique parum notus in cœlestem patriam transierit : quæ post ejus obitum contigere, damus ex Ms. Arpini vel Arcani servato.

EX SEXU FEMINEO.

Sanctas inter feminas prima comparet *Domnina* Martyr Anazarbi in Cilicia, e Monumentis Græcis eruta. Apud Sanctum Serenum in Cadurcis *Speria* seu *Exsuperia* pro Martyre merito colitur. *Fyncanæ* et *Findochæ* Virginum in Hibernia cultum ex Breviario Aberdonensi hausimus. Insigni austeritate vitæ in Latio claruit *Chelidonia* Virgo, cujus Acta damus ex Wilhelmo Narniensi, monacho Sublacensi, qui anonymum Chelidoniæ æqualem præ oculis habuit, et celebrem S. Virginis anno 1578 suaque ætate factam translationem eleganti stylo descripsit. *Manechildis* Virgo, oppidi cognominis in diœcesi Catalaunensi Patrona, tum in hac, tum in diœcesi Bituricensi potissimum colitur : Gesta ejus breviter, pertringimus, plura damus de Reliquiis : subdimus Acta ex veteri codice Ms. oppidi et castri, cui illa nomen dedit. *Angadrismam* Virginem et abbatissam territorium Teruanense mundo dedit; Gesta ejus et cultum in Syllogen redegimus; Adrevaldi de *Angadrisma* fabulam explosimus.

INDEX
ALPHABETICUS
SANCTORUM
IN TOMUM SEXTUM OCTOBRIS.

A

Adrianus cum Marcello. (*Vide* Marcellus.)

14 Agratus et Casturus, *seu* Agricius et Casturius episcopi Confessores Viennæ Allobrogum. SYLLOGE HISTORICO-CRITICA. § 1. Episcopatus Viennensis S. Agrato vindicatur; hujus et Casturi memoria in Fastis sacris; uti et cultus ecclesiasticus 545. § 2. Sedis S. Agrati tempus, a scriptoribus varie dispositum, indagatur 548. Tempus proximorum S. Agrati decessorum inquiritur : quo tempore S. Agratus sedere inceperit, obieritque, utcumque statuitur 551

12 Amicus et Amelius, pro martyribus culti Mortariæ in ducatu Mediolanensi. SYLLOGE CRITICO-HISTORICA. Cur Sancti Mortariæ annuntiati? Eorum nomen sacris Fastis insertum : cultus eis exhibitus. Quo circiter tempore mortem obierint : quid de eorum martyrio sentiendum et qualia eorum Acta? 124

Ampodus cum Saturnino. (*Vide* Saturninus.)

14 Angadrisma Virgo abbatissa Bellovaci in Gallia Belgica. SYLLOGE de gestis et cultu. § 1. Sanctæ in Fastis sacris memoria, natales illustres, abbatia, miracula quædam; an sit distinguenda ab Angarisma? Tempus obitus 538. § 2. Cœnobii Oratorii per Normannos destructio, corporis S. Angadrismæ Bellovacum translatio, cultus ejus ibi et alibi insignis 542

Angelus cum Daniele, etc. (*Vide* Daniel.)

Aurelia cum Lupo. (*Vide* Lupus.)

B

14 Bernardus Confessor Arcani (*vulgo* Arce) in Italia. COMMENTARIUS PRÆVIUS. Cultus Sancti ecclesiasticus. Acta, patria et tempus obitus, ac corporis sacri translationis 628. — ACTA ET MIRACULA, auctore incerto. *Ex Ms., quod Arpini vel Arcani servatur* 630

14 Burchardus episcopus Confessor Herbipoli in Germania. COMMENTARIUS PRÆVIUS. § 1. S. Burchardi Acta, et gesta usque ad susceptum episcopatum 557. § 2. S. Burchardus fit Wirceburgensis episcopus : varia partim confert, partim inquirit ecclesiæ suæ bona. SS. Kiliano et Sociis templum condit, eorumque Reliquias bis transfert 561. § 3. S. Burchardus bis Romam petit : S. Andreæ monasterium condit : S. Gumbertum ad sanctiorem vitam adducit : S. Kiliani Reliquias transfert : vale episcopatui dicit 566. § 4. S. Burchardus Homburgum profectus ibidem sancte moritur : cultus ejus sacer 570.— VITA, auctore anonymo. *Ex Mss. membranis monasterii Aichstadiensis Ordinis Prædicatorum*, 573.— VITA, auctore Egilwardo. *Ex antiquo Ms. Monasterii S. Stephani Herbipoli.* PRÆFATIO 575. PROLOGUS ad caput I 576. CAPUT I. S. Burchardi junior ætas, accessus ad S. Bonifacium, iter Romanum, et in episcoporum Wirceburgensem institutio 576. PROLOGUS ad caput II 482. CAPUT II. S. Burchardi de grege cura, iter Romanum alterum, gemina SS. Kiliani Sociorumque per ipsum facta translatio 483. CAPUT III. Monasterium S. Andreæ condit, S. Gumbertum ad vitam sanctiorem adducit, episcopatu abdicato, moritur Hohenburgi : Wirceburgi vero in condita a se ecclesia sepelitur 587. PROLOGUS ad caput IV 591. CAPUT IV. Sancti successorum aliquot enumeratio, et Reliquiarum ad S. Andreæ monasterium per Hugonem Wirceburgensem episcopum facta translatio 592

Burrus cum Evagrio. (*Vide* Evagrius.)

C

14 Callistus *seu* Calixtus Papa Martyr, Romæ. COMMENTARIUS PRÆVIUS. § I. Acta martyrii ab aliis nimium depressa : communis, quæ in his, aliorumque ejusdem temporis Martyrum occurrit, difficultas expensa 401. § 2. Diluuntur, quæ adversus Acta S. Callisti speciatim objiciuntur : illorum nævus et fides 405. § 3. Quo S. Callistus sederit tempore, quo obierit 409. § 4. S. Callisti patria : incertum genus; Gesta ante Pontificatum ignota; Quatuor temporum jejunia ab exordio Ecclesiæ, ex consuetudine Romæ observata, dein lege firmata 412. § 5. Quatuor temporum jejunii lex a Callisto vel primum instituta vel confirmata, serius in Occidente observata vel recepta 415. § 6. Incerta quædam S. Cal-

listi

listi Gesta ; in obeundo Pontificis munere diligentia ; cœmeterium ab illo conditum 418. § 7. Ecclesia S. Mariæ trans Tyberim a S. Callisto condita : miracula, dum in vivis esset, patrata, ejusque martyrium 422. § 8. Celebris S. Callisti apud Martyrologos memoria 427. § 9. Reliquiæ S. Callisti Romæ : aliquæ ex illis in Germaniam, Belgium alioque translatæ 429. § 10. Cultus sacer variis locis S. Callisto exhibitus 434. — Acta Martyrii, auctore anonymo antiquo. *Ex Ms, quo jam ad diem* x *Maii usus est Henschenius* 439. — Acta translationis ex Italia Cysonium. *Ex Ms. Joannis Buzelini* 443. — Processus translationis Reliquiarum S. Callisti. Remis Cysonium anno mdcxvi. *Ex ejusdem Joannis Buzelini Ms.* 447

Carponius cum Fortunata. (*Vide* Fortunata.)

Casturus cum Agrato. (*Vide* Agratus.)

13 Chelidonia Virgo apud Sublacum in Latio. Commentarius prævius. Sanctæ Acta, austerum vitæ genus, obitus, translatio et cultus sacer 362. — Acta, auctore Vilhelmo Narniensi monacho Sublacensi. Prologus 366. Caput unicum. Sanctæ Natales, austerum in solitudine vitæ genus, veli sacri susceptio, obitus, sepultura et translatio 366. — Historia translationis anno mdlxxviii die xiii Julii factæ, auctore eodem Vilhelmo Narniensi. Caput 1. S. Chelidoniæ Reliquiæ in montibus Simbruinis reteguntur 369. Caput ii. Eædem reliquiæ ad Sublacense monasterium referuntur 373

14 Cœlestis *seu* Cœlestius episcopus Confessor, Metis in Lotharingia. Commentarius historicus. § 1. Sancti in quibusdam Fastis sacris memoria : tempus, quo translatæ sunt sacræ ejus exuviæ. Actorum, non edendorum, errores, et nominatim quoad Sancti ætatem, refelluntur 480. § 2. Episcoporum Metensium ordinatur chronotaxis, et Sancti ætas utcumque determinatur 483

13 Colmanus martyr in Austria. Commentarius prævius. §. 1. Quis Acta S. Colmani scripserit ; quæ ejus patria et prosapia fuerit 342. § 2. Qui S. Colmanus juventutem peregerit : num Hierosolymam viderit : quo loco et tempore mortis supplicium tulerit 347. § 3. Sancti innocentiam miracula produnt : Reliquiæ ejus primo Mellicum, dein in Hungariam translatæ ad pristinam sedem referuntur 350. § 4. S. Colmani cultus sacer brevi post ejus necem cœptus, per Austriam vicinasque provincias insigniter auctus et propagatus 353. — Vita, auctore, ut creditur, Erchenfrido. *Ex Hieronymo Pezio tom. I Scriptorum rerum Austriacarum col.* 97 *et sequentibus.* prologus 357. Caput i. Sancti in Austriam adventus, supplicium et translatio Mellicum 368. Caput ii. Altera ejusdem translatio et quædam miracula 360

13 Conganus abbas Confessor in Scotia. *Ex Breviario Aberdonensi et Martyrologiis* 223

14 Cosmas episcopus Confessor, Majumæ in Palæstina. Sylloge historica § 1. Sancti memoria in Fastis sacris : quædam de Vitæ chronotaxi : ejusdem monachatus 594. § 2. Sanctus monachatus sui tempore hymnographum agit : qualis ea arte exstiterit, ostenditur : opera illius enumerantur 601. § 3. Majumenorum episcoporum Catalogus qualiscumque exhibetur : ad episcopatum Sanctus noster evehitur, cujus initium utcumque figitur 604. § 4. Gesta Sancti nostri episcopatus tempore in obscuro sunt : annus illius emortualis utcumque figitur, ac in sepulturæ locum inquiritur 608

12 Cyprianus et Felix epp. aliique mmmmcmlxxv, partim martyres, partim Confessores in Africa Commentarius prævius § 1. Sanctorum in Fastis sacris memoria et elogia, seu quæ in hisce traduntur, e Victore Vitensi seu Actis, optima fide ab hoc scriptis hicque edendis, accepta 83. § 2. Cujus conditionis, et an promiscui sexus Orthodoxi 4976, quos Hunnericus simul relegavit, exstiterint, et quo circiter anno id fecerit 86. § 3. An S. Felix Collationi Carthaginensi, anno cccclxxxiv celebratæ interfuerit 88. § 4. An Cyprianus et Felix reliquique una cum hoc ab Hunnerico relegati pro Martyribus sint habendi, et an a Sanctis, quos Græci die vii Decembris celebrant, distinguantur 91. — Acta. auctore Victore Vitensi. *Ex editione Ruinartii cum Surii et Chifletii editionibus collata.* Caput unicum. Sancti relegantur, fidem constanter confitentur, in exilium abducuntur, in via crudelissime tractantur, plurimi hostium sævitiæ succumbentes intereunt, reliqui ad locum exsilii perveniunt 94

D

13 Daniel, Samuel, Angelus, Domnus, Leo. Nicolaus, Hugolinus martyres ex Ordine S. Francisci, Septæ in Mauritania Tingitana. Commentarius prævius. Sanctorum horum Martyrum in sacris Fastis memoria, passio, cultus sacer 384. — Acta. *Ex Breviario Romano antiquo* 389

14 Dominicus Loricatus Confessor Ordinis Camaldulensis Suavicinii diœcesis San-Severinatis in Piceno. Commentarius prævius § 1. Beati cultus : memoria in Fastis sacris : Gestorum compendium : quando et ubi natus sit : Simoniace ordinatur : fit discipulus S. Petri Damiani 611. § 2. Austerum invenit pœnitentiæ genus : fit Prior eremi Suaviciniæ ; quando? Annus emortualis 615. § 3. Prior corporis translatio ; altera : Reliquiæ ubi colantur? Ejusdem cum S. Dominico Prædicatorum patre confusio 619. — Vita, auctore S. Petro Damiani synchrono et contubernali. *Libri* i *Epistola* xix *ad Alexandrum II Pontificem ex Trimestri quarto Laurentii Surii.* caput i. Simoniace ordinatus fit monachus eremita : transit ad Damiani disciplinam, et austeram agit pœnitentiam 621. Caput ii. Inusitato modo et indefesse orat : novoque invento flagelli genere, dire in corpus suum sævit : vita ejus ex seipsa miraculosa : judicem Auximanum interpellat : mira ejus humilitas : obitus 625

12 Domnina martyr, Anazarbi in Cilicia. *Ex Menologiis Græcis* 19

Domnus cum Daniele, etc. (*Vide* Daniel.)

14 Donatianus episcopus Rhemensis Confessor,

Brugis

Brugis in Flandria. Commentarius prævius. § 1. Sancti frequens in Fastis sacris memoria : Reliquiæ Rhemis in Flandriam translatæ : apud has inventæ Ebonis archiepiscopi Rhemensis litteræ impugnatæ 487. § 2. Vindicatæ Ebonis litteræ : ex iisdem hausta translationis epocha 491. § 3. Sancti corpus primum Torholtum, deinde Brugas delatum : cultus augeri cœptus, fundatum Brugis S. Donatiani capitulum : Acta Sancti conquiri incepta 494. § 4. Acta quædam suspectæ fidei in Breviariis correcta : quo ordine inter episcopos Rhemenses et quando sederit S. Donatianus 498. — Miracula S. Donatiani, auctoribus, anonymis et Ebrardo canonico Regulari Watinensi. *E Ms. codice Vallicellensi, notato apud nos Pms. 159, et collato cum Ms. S. Donatiani Brugensi, et S. Audomari Lectionariis.* Caput i. Mulieri cæcæ, ac cuidam militi cæcitate percusso visus redditus 503. Caput ii. Mulier debilis et contracta sanata : periculosæ apud Flandros discordiæ Sancti ope compositæ : puero claudo gressus restitutus : paralytica curata 507. Caput iii. Themardus, canonicus Watinensis a paralysi curatus : mulier ab injuncta sibi pœnitentia, ac quidam eremita a convitiis Sancti intercessione liberati 510. — Appendix de quibusdam Reliquiarum visitationibus et translationibus. *Haustis ex Registro Actorum Capituli ecclesiæ cathedralis Brugensis, nobisque ex ejusdem Capituli consensu benigne communicatis.* — Acta anno mdlxxxiv 515. Acta anno mdlxxxvii 516. Acta anno mdcix 516. Acta anno mdcxlix die Jovis xiv Octobris 517

Donatus *seu* Donata cum Evagrio. (*Vide* Evagrius.)

E

12 Edwinus seu Eduinus, rex Nordhumbriæ in Anglia. Sylloge historica. § 1. Cultus publicus, tempus natale, legitima regni Northumbriæ possessio 108. § 2. Sanctus ab Ethelfrido, sororis suæ marito, relegatur, visione cœlesti in angustiis recreatur, Northumbriæ regnum et supremam in Heptarchiam potestatem obtinet, a rege inimico vulneratur, sese Christo, si hunc vincat, serviturum, pollicetur, tandemque a S. Paulino convertitur ac baptizatur 110. § 3. Fidei quaquaversum propagandæ operam dat; insigne privilegium sedi Eboracensi a Pontifice Romano obtinet, a Britonum et Merciorum regibus bello appetitur, infelicique prælio victus occiditur 114. § 4. Quid de visione, quæ Eduino oblata a Beda refertur, censendum, et an vel hic in iis, quæ de illa narrat, credulitatis nimiæ, vel Eduinus, jam Christianus, ambitionis et arrogantiæ merito insimuletur ? 117

12 Evagrius, Prosiria *seu* Proseria, Burrus et Donatus *seu* Donàta martyres in Syria. *Ex Martyrologiis Hieronymianis et aliis Fastis sacris* 8

Evaristus cum Fortunata. (*Vide* Fortunata).

12 Eustachius, *seu* Eustathius *seu etiam* Eustasius presbyter martyr, verosimilius in Ægypto. *Ex Hieronymianis et aliis Fastis sacris* 9

Exuperia. (*Vide* Speria).

F

13 Faustus, Januarius et Martialis martyres Cordubæ in Hispania. Commentarius prævius. § 1. Memoria in Fastis sacris, tempus Martyrii incertum ; opinio, qua fratres putantur, rejecta ; Acta edenda 187. § 2. Antiquus et late per Hispaniam extensus Sanctorum cultus, Reliquiarum cum diu latuissent, seculo xvi inventio ac translatio 189. — Acta, auctore anonymo. *Ex Ruinartii in sinceris Martyrum Actis editione, cum Surii et Tamaii editione collata.* Caput unicum. Sancti ob intrepidam fidei confessionem crudeliter torti igne comburuntur 193

Felix episcopus cum Cypriano. (*Vide* Cyprianus).

12 Fiecus, Sleptensis episcopus Confessor in Hibernia. Commentarius prævius. § 1. Sancti cultus sacer, tria diversa Vitæ Encomia seu Elogia, unumque ex hisce, etsi haud integræ in omnibus fidei, edendum 96. § 2. Quandonam ad fidem fuerit conversus, quam sancte et quo usque circiter vixerit, et an hymnum ei attributum in S. Patricii laudem composuerit 100. — Encomium. *E Tripartita S. Patricii Vita acceptum* 104

Findocha cum Fyncana. (*Vide* Fyncana).

13 Florentius martyr, Thessalonicæ. *Ex Martyrologiis* 199

14 Fortunata Virgo, ejusque fratres Carponius, Evaristus et Priscianus martyres. Cæsareæ in Palæstina. Commentarius prævius. Martyrum memoria in Martyrologiis : antiquus cultus : Acta cujus ponderis : Reliquiarum translationes, miracula 449. — Passio, auctore Autperto presbytero. *Ex officio proprio deprompta.* Caput unicum. Martyrum patria : natales : acerrimum certamen : decollatio : translatio corporum primo Patriam, deinde Neapolim 453

14 Fortunatus episcopus Confessor, Tuderti in Umbria. Commentarius prævius. Sancti memoria in Martyrologiis : natale solum : episcopatus : obitus : Reliquiarum translationes : antiquus cultus 520. — Vita *seu potius* miracula, autore S. Gregorio Magno. *Dialogorum lib.* i *cap.* x. *Ex Trimestri quarto Laurentii Surii cum aliis collato.* Caput unicum. Sanctus obsessos a dæmonibus liberat : cæco visum restituit : equum rabidum mitigat : quemdam Gothum divinitus percussum sanat, mortuum resuscitat 523

13 Fyncana et Findocha Virgines in Hibernia. *Ex Fastis sacris* 222

G

14 Gaudentius episcopus Martyr, Arimini in Italia. Commentarius prævius. § 1. Sancti apud Martyrologos memoria : cultus : Acta quantæ fidei : Vitæ synopsis 458. § 2. Miraculosa corporis inventio : translationes factæ primum Arimini : hinc Senogalliam : postremo Montisbodium : altera Reliquiarum inventio 461. § 3. Solemnissima Reliquiarum translatio a tribus episcopis cohonestata : cultus Sancti in Belgio 465. — Acta fabulosa,

auctore anonymo. *Ex apographo codicis Ms. Ariminensis confraternitatis S. Hieronymi et sanctissimæ Trinitatis, collato cum Petro de Natalibus aliisque*. Caput i. Sancti patria : profectio Romam : ad sacros ordines gradus : qua occasione Ariminensem episcopatum adeptus fuerit 467. Caput ii. Ariminum ingreditur: insignia edit miracula : consulem et præfectum urbis divina ultione castigat : occiditur 470. — Appendix de prima corporis inventione, *Auctore eodem* 473

13 Geraldus comes Auriliacensis Confessor, Auriliaci in Alvernia. Commentarius prævius. § 1. Cur S. Geraldum Auriliaci consignemus; a quo et quando Vita ejus litteris fuerit mandata 277. § ii. Quo circiter tempore et quam nobili loco natus sit Sanctus 281. § 3. Turbatis apud Francos rebus, cui regi S. Geraldus adhæserit; in Ramnulfi Aquitaniæ ducis mortis tempus inquiritur; illo mortuo ad Wilhelmum Sanctus confugit; de Ademaro et quibusdam aliis, qui Sancto molesti fuerunt 284. § 4. Monasterium Auriliacense exstruit S. Geraldus, variisque id prædiis ditat. Quo anno istud fecerit, et qui fuerint cœnobii illius abbates 288. § 5. Quo tempore S. Geraldus obierit, et an in monasterio Auriliacensi vel sepultus, vel vitam monasticam sit professus? 292. § 6. Quibusnam Fastis sacris Sanctus exstet inscriptus, et qui Auriliaci primum aliisque deinde locis cultum sit adeptus 295. — Vita, auctore S. Odone abbate. *Ex Quercetani Bibliotheca Cluniacensi*. Dedicatio *et* præfatio 300. Caput i. S. Geraldi patria, parentes, educatio, singularis humilitas, Dei amor et erga proximum pietas 301. Caput ii. Sancti castitas impugnata, oratio, sobrietas, modestia, iu pauperes afflictosque benignitas 304. Caput 3. Alii item S. Geraldi actus, quibus grande ejus erga proximum studium demonstratur 308. Caput iv. Ne vitam monasticam amplectatur Sanctus, avocat quidam episcopus ; monasterium S. Petro Auriliaci condit. Ejus meritis miracula patrata : sacræ Scripturæ lectioni studet : in habitu seculari vitam monachis dignam agit 315. Caput 5. Charitatis operibus Sanctus ubique coruscat, varia miracula edit 320. Caput vi. Nonnulla ante mortem Sanctus vaticinatur : oculorum usum per septennium amittit : ecclesiæ dedicationem curat, ad mortem piam se disponit : mortui corpus Auriliacum defertur 325. Caput vii. Ad S. Geraldi tumulum plura eduntur miracula 329

H

12 Hedistius *seu* Edistius martyr Ravennæ in Italia. *E Martyrologiis* 20

Hugolinus cum Daniele, etc. (*Vide* Daniel).

J

Januarius cum Fausto. (*Vide* Faustus).

12 Julianus episcopus Confessor Laude Pompeia in Insubria. Sylloge. Tempus, quo circiter sedisse ac obiisse creditur; Reliquiarum translatio; cultus ecclesiasticus 59

L

Leo cum Daniele, etc. (*Vide* Daniel).

13 Leobonus Confessor Salaniaci Lemovicensi Galliæ provincia. Sylloge. Sancti cultus : Officium ecclesiasticum : tempus, quo floruit, incertum 227

13 Lubentius presbyter Confessor, Cubrini in diœcesi Trevirensi. Commentarius prævius. Sancti memoria in Martyrologiis : cultus et Officium ecclesiasticum : Vita qualis edenda : obitus tempus : S. Martini Trevirensis, episcopi filius spiritualis haud exstitit 200. — Vita, auctore anonymo. *Ex tertio tomo Passionalis monasterii Arnsteiniani*. Caput unicum. S. Lubentius a S. Martino Turonensi episcopo de sacro fonte levatur; parochus a S. Maximino creatur ; hujus defuncti corpus, ex Aquitania Trevirim transfert; moritur et sepelitur 202

13 Lucas abbas Confessor, Armenti in Lucania. Commentarius prævius. Sancti Acta, gesta et cultus sacer 332. — Vita, auçtore anonymo coævo. *Ex editis apud Octavium Cajetanum*. Caput i. S. Lucas Siculus, spretis nuptiis, vitam monasticam amplexus varia monasteria morum sanctitate illustrat 337. Caput ii. S. Lucas ad vetus cœnobium S. Juliani, quod restaurat, proficiscitur, ubi omnium virtutum fratribus se præbet exemplar 339. Caput iii. Armenti monasterium condit, variisque prodigiis clarus diem suum obit 340

Lucianus cum Saturnino, etc. (*Vide* Saturninus).

Lupus cum Saturnino, etc. (*Vide* Saturninus).

14 Lupus et Aurelia, verosimillime Cordubæ in Hispania. *Ex Hieronymianis aliisque Fastis Sacris* 476

M

14 Manechildis Virgo in diœcesi Catalaunensi Campaniæ Galliæ. Commentarius prævius. § 1. Notitia oppidi quod a Sancta nominatur : hujus in Fastis sacris memoria : cultus ecclesiasticus: vitæ institutum, ætas, Acta qualiacumque edenda 526. § 2. Quo loco Sancta fuerit sepulta : quandonam et quo inde sacræ ejus exuviæ fuerint translatæ : et an tunc primum, cum harum pars cum S. Manechildis Fano fuit communicata, coli ibidem Sancta cœpta sit 528. — Acta, auctore anonymo. *Ex veteri codice Ms. oppidi S. Manechildis* 530

13 Marcellus et Adrianus, ac forte etiam unus ac duo alii Martyres, verosimilius Chalcedone. *Ex Hieronymianis aliisque Fastis sacris* 196

Martialis cum Fausto. (*Vide* Faustus).

13 Mauritius abbas Confessor in diœcesi Corisopitensi in Britannia Minori. Sylloge. § 1. Sancti memoria in Martyrologiis : cultus : fit monachus Langoneti, dein abbas : abdicat 378 §2. Abbas Carnoeto præficetur, claret miraculis, obit 380

12 Maximilianus episcopus martyr, Celeiæ in Norico Mediterraneo. Commentarius prævius. § 1. Martyrii locus ; Acta edenda 23. § 2 Episcoporum Laureacensium Catalogi : de primis hujus ecclesiæ episcopis, ubi præcipue de S. Maximiliano et de annis in episcopatu

ab eo peractis 25. § 3. De ecclesiæ Laureacensis primordiis, ecclesiarum Galliæ initiis haud dissimilibus 31. § 4. De Notis Chronologicis, S. Maximiliani Actis affixis : tempus ejus Martyrii ex Actis et nonnullis aliis monumentis firmatur 34. § 5. S. Maximiliani in Fastis memoria et ecclesiasticus cultus ei exhibitus 37. § 6. Sancti Reliquiæ, variæque earum ad diversa loca translationes 40. § 7. De Sancti Reliquiis ecclesiæ Tornacensi concessis et ibidem asservatis 45. § 8. Nonnulla a S. Maximiliano patrata miracula 46. § 9. De alterius Sancti homonymi reliquiis ; quis ille fuerit? 47. — Acta, auctore Anonymo. *Ex Apographo Cellensi a Pezio edito, et cum variis nostris apographis collato.* Præfatio 52. Caput. i. Maximiliani parentes, educatio ; in episcopum eligitur, Celeiam errores quosdam exstirpaturus properat : ejus martyrium 53. Caput ii. Ecclesiæ S. Maximiliano erectæ ; varia miracula, ipso intercedente, peracta 57

Modestus cum Saturnino. (*Vide* Saturninus).

12 Monas episcopus Mediolanensis, in Insubria. Commentarius prævius. Cultus Sancti, et corporis translationes 11. — Vita. *Ex pervetusto Ms. Mediolanensi.* Caput i. S. Monæ ortus, studia, diaconatus, episcopatus 14. Caput ii. Labores in episcopatu. Conversi ethnici. Hæretici refutati 15. Caput iii. Præparatio ad mortem : felix obitus 17

N

Nicolaus cum Daniele, etc. (*Vide* Daniel).

O

12 Opilius diaconus Confessor Placentiæ in Italia. Sylloge. De Sancti cultu, gestis, ac tempore, quo floruisse et obiisse creditur 64

P

12 Pantalus *seu* Pantulus Rauracorum episcopus Martyr, Coloniæ Agrippinæ. Sylloge critico-historica, *ad incudem revocanda, cum de S. Ursula agetur.* § 1. Nomen Sancti in Fastis sacris : ejus Reliquiæ in variis servatæ ecclesiis : difficultates a Schoëpflino propositæ : quis in illis convellendis ordo servandus? 65. § 2. Difficultati ex SS. Ursulæ et Sociarum martyrio petitæ respondetur : hujus agonis veritas asserta : cur SS. Ursulanis virginibus S. Pantalus dictus fuerit socius : de Sancti tumulo Coloniæ reperto et titulo ipsi indito : martyrii tempus signatur 68. § 3. Secunda contra S. Pantalum difficultas, ex Augustæ Rauracorum et Basiliæ statu deprompta, expenditur : quis fuerit illarum civitatum seculo v ineunte aut medio status, inquiritur : sedis episcopalis Rauracorum seu Basiliensium origo 73. § 4. De primis ecclesiæ Rauracensis episcopis, et nonnullis quibus eorum fulcitur episcopatus, monumentis 76. § 5. Episcoporum Rauracensium series 78

Placidus cum Saturnino. (*Vide* Saturninus).

Priscianus cum Fortunata. (*Vide* Fortunata).

Prosiria cum Evagrio. (*Vide* Evagrius).

R

12 Rodobaldus episcopus Confessor, Ticini in Longobardia. Sylloge historica. De cultu, tempore episcopatus, et gestis 126

13 Romulus, episcopus Januensis Confessor. Commentarius prævius. S. ætas utcumque definita, Reliquiarum translatio, cultus, Vita qualiscumque quandonam scripta 204. — Vita, auctore anonymo. *Ex antiquo ecclesiæ Januensis codice Ms. et editione Ughelliana* 208

14 Rusticus episcopus Confessor, Treviris in Gallia Belgica. Commentarius historico-criticus. § 1. Sancti memoria in Fastis sacris cultus, ætas. 532. § 2. Ordo, quo inter episcopos Trevirenses sederit, Acta, sepultura 536

S

12 Salvinus episcopus Confessor, Veronæ in Italia. Sylloge. Sancti cultus sacer, memoria in fastis sacris, distinctio a S. Sylvino, tempus emortuale incertum 106

Samuel cum Daniele, etc. (*Vide* Daniel).

14 Saturninus, Lupus, Ampodus, Modestus, Lucianus, Simplicius, Saturus, Placidus martyres in Cappadocia. *Ex Hieronymianis apographis aliisque Fastis sacris* 474

Saturus cum Saturnino. (*Vide* Saturninus).

12 Seraphinus Capucinus Confessor, Asculi in Italia. Commentarius prævius. Sancti biographi : Vita hic danda : ætas et obitus dies 128. — Vita, auctore Zacharia Boverio. Prologus. 129. Caput i. S. Seraphini genus, patria, parentes : pia educatio : cœmentariam artem addiscit : Capucinorum Ordinem ingreditur. 130. Caput ii. Ipsius præcipuæ virtutes : temperantia, paupertas, obedientia, castitas ac humilitas 131. Caput iii. Perfecta ejus patientia : singularis in omnes charitas et in pauperes misericordia : orationis studium : in B. Virginem veneratio : in sacrosanctum Eucharistiæ Sacramentum religio 134. Caput iv. Ipsius visiones : donum notitiæ spirituum et prophetiæ, quo Sanctus dotatus fuit 139. Caput v. Miracula, quæ Sanctus vivens operatus est 143. Caput vi. Ipsius sanctimonia celebris : pius obitus ac sanctitatis signa 147. Caput vii. Sancti post mortem apparitiones 149. Caput viii. Miracula ipsius intercessione patrata 151. — Appendix. Clemens XIII papa B. Seraphinum in Sanctorum numerum refert 155

13 Simpertus episcopus Confessor, Augustæ Vindelicorum. Commentarius prævius. § 1. Vitæ scriptores et monumenta varia S. Simperti res illustrantia : nativitas : in suscepto S. Benedicti Ordine pietas. 228. § 2. Ex monacho factus abbas Morbacensis rem illius monasterii temporalem ac spiritualem sedulo promovet 232. § 3. S. Simperti in episcopatu gesta 235. § 4. S. Simperti obitus, sepultura, miracula quædam, translatio prima, cœptus auctusque ejusdem cultus sacer 241. § 5. Reliquæ S. Simperti Reliquiarum translationes, Officia propria : apud Martyrologos memoria 243. *Liber de Vita et Miraculis Simperti.* Prologus

Prologus 245. § 1. S. Simperti ortus, mores, Gesta in episcopatu et sepultura in S. Afræ 245. § 2. Beneficia quædam mortalibus S. Simperti intercessione collata 247. — *Liber Miraculorum S. Simperti ab anno* MCCCLXV *usque ad annum* MCCCCLXXI, auctore anonymo. Prologus 251. Distinctio I 251. Distinctio II 253. Distinctio III 255. *Liber Miraculorum S. Simperti ab anno* MCCCCLXXXVIII *ad* MCCCCXCV *patratorum*. Pars I 257. Pars II 261. Pars III 266. — Acta secundæ inventionis et translationis S. Simperti, *auctore anonymo Sanct-Udalricano* 269. Historia translationis tertiæ S. Simperti, *auctore eodem* 272

12 Simplicius cum Saturnino. (*Vide* Saturninus).

Speria *seu* Exuperia Virgo apud S. Serenum in Cadurcis pro Martyre culta Sylloge. *E. Castellano et Mss. Notitiis* 120

T

13 Theophilus episcopus Antiochenus Confessor in Syria. Commentarius prævius. § 1. S. Theophili in Fastis sacris apud Occidentales memoria, Acta recentiora, distinctio a Theophilo, de quo S. Lucas, ad Christi fidem conversio, tempus episcopatus, Notkeri locus emendatus 168. § 2. S. Theophili scripta, partim exstantia, partim deperdita vel latentia, partim spuria vel incerta 172. § 3. Num quid minus recte de SS. Trinitatis Mysterio senserit? 177. — Vita. Ex Petro Halloix. Præfatio 180. Caput I. S. Theophili ætas, genus, educatio, studia, doctrinæ Christianæ exploratio 181. Caput II. S. Theophili ad ecclesiam accessus, virtutum incrementa, studiorum profanorum ad fidei protectionem conversio 183. Caput III. S. Theophili episcopatus, sacri in eo labores, doctrinæ Catholicæ adversus hæreses propugnatio 185

V

13 Venantius abbas Confessor Turonibus. Commentarius prævius. § 1. Acta edenda : nomen Sancti Ecclesiæ Fastis diversis diebus inscriptum : dies et annus ejus emortualis expenduntur : an Ordini Benedictino adscribendus? 211. § 2. Monasterium Sanctus ingreditur : an hoc cœnobium a S. Martini monasterio diversum exstiterit? Brevis illius historia 213. § 3. De loco, ubi sepultus fuit S. Venantius : an et quo tempore ad Germanenses monachos Sancti Reliquiæ fuerint translatæ? Cuvinii asservantur : dein Parisios advectæ : hodiernus earum status : cultus eis exhibitus 215 — Acta, auctore S. Gregorio Turonensi episcopo, *editore Ruinortio*. Prologus 219. Caput unicum. Vitam monasticam amplectitur S. Venantius : cœnobio præficitur abbas : multis cœlestibus visionibus recreatur, multisque vivens et mortuus subvenit 220

INDEX

CHRONOLOGICUS

SANCTORUM

IN TOMUM SEXTUM OCTOBRIS.

SECULUM II.

Sub initium hujus seculi Natus fuisse traditur S. Theophilus episcopus Antiochenus in Syria 169 d e *et* 181 b

Anno CLXVIII S. Theophilus ecclesiam Antiochenam regere cœpit 170 f, 171 a *et* 185 b

Anno CLXXXVII S. Theophilus episcopus Antiochenus obiit 171 d e

SECULUM III.

Ab anno CCXVII *usque ad annum* CCXXII *probabilius* Sedit S. Callistus Papa et Martyr 409 *et* 410

Anno CCXLVI Obiit S. Monas episcopus Mediolanensis 17 f *et* 18

Sub annum CCLX Sixtus Papa S. Maximiliano plenam prædicandi verbum Dei Laureacensibus facultatem dedisse fertur 28 e

Sub

Sub annum CCLXXXII S. Maximilianus renunciatus est episcopus Celeiensis 29 b c

SECULUM IV.

Sub seculi IV *initium aut* III *finem* Martyrium passa est S. Domnina 20 d e
Seculi IV *initio, ut creditur,* Ravennæ passus est S. Hedistius 21 d
Anno CCCIII *vel sequenti* Martyrium passi sunt SS. Fortunata ejusque fratres Carponius, Evaristus et Priscianus 450 c
Anno CCCVI S. Julianus fit episcopus Laudensis ecclesiæ 62 d e
Anno circiter CCCVIII *die* XII *Octobris* S. Maximilianus episcopus martyrio coronatur 36 d e f
Circa annum CCCVIII Romam appulit S. Gaudentius episcopus Martyr 459 d
Ante annum CCCXII passi fuerunt SS. Faustus, Januarius, et Martialis martyres Cordubæ in Hispania 188 e
Ante annum CCCXII *verosimiliter* Passi sunt Marcellus et Adrianus martyres Chalcedone 199 d
Ante annum CCCXII *verosimillime* Passus est S. Florentius martyr Thessalonicæ 199 a
Circa annum CCCXX *verosimiliter* Obiit S. Cœlestius episcopus Metensis 486 e f
Anno CCCXXIV *probabiliter* Moritur S. Julianus episcopus Martyr 62 e
Hoc seculo media sui parte elapso Obiit S. Lubentius presbyter Confessor, Cubrini in diœcesi Trevirensi 201 b
Post annum CCCL *verosimillime* Obiit S. Romulus episcopus Januensis 205 c
Anno CCCLX S. Gaudentius episcopus Ariminensis martyrium subiit 461 d
Circa annum CCCLXX S. Donatianus sedi Remensi videtur admotus 502 f
Circa annum CCCLXXX S. Donatianus episcopus Remensis videtur obiisse 502 f
Inde ad hoc seculo S. Faustus, et socii martyres cultum in Hispania habuisse videntur 190 d
Hoc seculo Ad S. Callisti Papæ martyris sepulcrum S. Julius Papa basilicam excitavit vel instauravit 435 a b

SECULUM V.

Inter annum CCCCXL *et* CCCCL Baptizatus ac aliquanto post in episcopum ecclesiæ Sleptensis ordinatus fuit S. Fiecus 101 d e
Ante seculum V *medium* S. Pantulus Rauraco Basileam concessit 75 a b c *et* 78 b c
Anno CCCCLI Martyrium subiit S. Pantulus Rauracorum episcopus 72 *et* 82 e
Anno CCCCLXXXII *vel* CCCCLXXXIII Felix episcopus Abderitanus in exilium pulsus est una cum ingenti fidelium multitudine 85 f *et* 88 d
Anno CCCCLXXXIV Cyprianus, Unizibirensis episcopus in exilium pulsus 85 f *et* 92 f
Hoc seculo Floruit obiitque S. Opilius 65 d e
Hoc seculo Cœptus videtur SS. Ursulæ et Sociarum Virginum cultus 69 a
Sub seculi V *finem* Obiit S. Fiecus episcopus Sleptensis in Hibernia Sleptæ sepultus 104 e
Sub seculi V *finem aut sequentis initium* Obiit S. Venantius abbas Confessor 213 c

SECULUM VI.

Anno DXXVI *vel* DCCXVI Floruere SS. Fyncana et Findocha Virgines in Hybernia 222 e f
Ab anno DXXVIII *usque ad* DXXXVIII S. Fortunatus episcopus Tudertinam rexit ecclesiam 550 d e f
Anno forte DLXII Salvinus episcopus Veronensis Confessor obiit 107 f
Anno DLXXV E vivis abiit S. Rusticus episcopus Trevirensis Confessor 535 e
Anno DLXXXV Natus est S. Eduinus 109 d e
Anno DLXXXVIII Obiit Alla S. Eduini pater 110 e
Circa annum DXC Senogalliam translatæ sunt S. Gaudentii episcopi reliquiæ 463 b c d
Hoc seculo Floruit S. Manechildis Virgo 528 b

SECULUM VII.

Ante seculum hoc S. Faustum et Socios martyres ecclesiam habuisse Cordubæ, vero apparet simillimum 190 c
Anno DCXVII S. Eduinus factus est rex Northumbriæ in Anglia 112 a
Anno DCXXV Ethelburgam, Cearli Merciorum regis filiam, secundis nuptiis, uxorem duxit S. Eduinus 112 c *et* 113 c
Anno DCXXVI S. Eduinus Britanniæ heptarchia auctus fuit 113 a b
Anno DCXXVII S. Eduinus fidem Christianam amplexus fuit 113 f
Sub annum DCXXVII Carpualdum, Orientalium Saxonum regem, ad amplectendam Christi fidem S. Eduinus inducit 115 d
Anno DCXXXIII S. Eduinus, Northumbriæ rex, obiit 109 d, 116 d *et* seq.
Non serius anno DCLX S. Angadrisma Virgo consecrata fuit 539 f *et* seq.
Circa annum DCLXXIV Natus est S. Cosmas episcopus Majumenus 597 c, 608 b *et* 609 d
Circa annum DCXCV Obiit S. Angadrisma Virgo et abbatissa 541 c d

SECULUM VIII.

Ineunte hoc seculo S. Rupertus episcopus Salisburgensis cellam et ecclesiam Pongaviensem S. Maximiliani honoribus consecravit 38 e f
Hujus seculi initio verosimilius Obiit S. Conganus abbas in Scotia 225 b *et* 226 e f
Hujus seculi initio Floruisse; *ac anno* DCCXI Obiisse videtur S. Agratus episcopus Confessor Viennæ Allobrogum 556 a b
Sub annum DCCXXV S. Burchardus Herbipolensis seu Wirceburgensis episcopus Confessor in Germaniam venit 559 c d e
Circa annum DCCXXX Monasterium ingreditur S. Cosmas episcopos Confessor 600 c *et* 608 b
Inter annos DCCXXXI *et* DCCXLII Corpus S. Callisti forte translatum fuit ad ecclesiam S. Mariæ trans Tiberim 429 f *et* 430 a b
Anno DCCXXXIV *aut sequenti verosimilius* Majumæ episcopus factus est S. Cosmas 606 *et* seqq.

Anno

Anno DCCXLI *aut sequenti* S. Burchardus Herbipolensem ecclesiam prædiis ditat 562 e *et* seq.
Anno DCCXLII *aut sequenti* S. Burchardus SS. Kiliani et Sociorum ejus martyrum corpora primum elevat 564 a b
Sub annum DCCXLIII S. Burchardus Wirceburgense castrum acquirit, eoque S. Kiliani et Sociorum ejus corpora infert 564 c *et* seqq. 587 a b
Sub annum DCCXLIV *ex probabili conjectura* Natus fuit S. Simpertus episcopus Augustanus 232 a
Anno DCCXLVI S. Burchardus S. Kiliani et Sociorum ejus, dum e saxo novam molitur ecclesiam transfert in ecclesiam ligneam 565 d *et* 587 b
Anno DCCXLVII S. Burchardus Romam petit, unde redux S. Andreæ monasterium condit 566 d e f
Sub annum DCCL S. Burchardus Romam iterato petit 568 d e f
Sub annum DCCLII S. Burchardum, obtinuisse quidam volunt ducatum Wirceburgensem ; *eoque verosimiliter anno* SS. Kiliani et Sociorum martyrum corpora in templum novum solennius transtulit 568 f, 566 b c *et* 587 b
Anno probabiliter DCCLIV S. Burchardus Homburgi moritur 570 b c *et* 591 d
Anno DCCLX S. Speria fertur trucidata. 122 f
Anno DCCLXXIII SS. Amicus et Amelius, velut martyres culti, in bello Caroli Magni adversus Desiderium, Longobardorum regem, perierunt 125 c d e f
Sub annum DCCLXXVIII *ex conjectura probabili* S. Simpertus episcopus sedere Augustæ Vindelicorum cœpit 232 a
Post annum DCCLXXIX Stephanus II SS. Fortunatæ et Fratrum martyrum corpora Neapolim transtulit 450 d e
Anno probabilius DCCLXXXI Moritur S. Cosmas episcopus Majumenus Confessor 609 d e
Sub annum DCCLXXXIX S. Simpertus factus est abbas Morbacensis 233 d e f

SECULUM IX.

Circa annum DCCCVIII *ex probabiliori conjectura* Obiisse videtur S. Simpertus episcopus Augustanus Confessor 231 d e f, 233 f *et* 241 a
Circa annum DCCCXXVIII ad Maurimonasterium translatum est corpus S. Cœlestis episcopi Confessoris 481 a b
Sub annum DCCCXXXVI Fuldam S. Callisti Papæ martyris reliquiæ allatæ fuerunt 430 c d e
Anno DCCCXL *vel sequenti* S. Donatiani reliquiæ in Flandriam allatæ fuerunt 493 e f
Circa annum DCCCLI S. Angadrismæ Virginis corpus translatum fuit Bellovacum 543 b c d
Sub annum DCCCLIV S. Callisti Papæ et martyris reliquias obtinuit Cysoniense in Belgio monasterium 441 a b c, 443 *et* seqq,
Anno DCCCLIV Natus est S. Geraldus, comes Auriliacensis Confessor 281 d e
Circa annum DCCCLXVI S. Manechildis Virginis corpus ab abbatiam S. Urbani prope Joinvillam translatum fuit 529 a b
Circa eumdem annum Caput S. Manechildis Standunum translatum fuit 529 b c d
Circa annum DCCCLXXVIII Carolomannus S. Maximiliani reliquias in ecclesia Œtingensi collocavit 42 a b c
Usque ad annum DCCCXCII S. Geraldus Odoni regi Franciæ obsecutus est 285 f *et* seqq.
Anno circiter DCCCXCIV Auriliacense monasterium fundavit S. Geraldus comes 290 d e
Hoc seculo Cuvinium pervenere S. Venantii abbatis Confessoris reliquiæ 217 b c

SECULUM X.

Anno verisimilius DCCCCIX S. Geraldus, Comes Auriliacensis, diem extremum clausit 293 f
Hoc seculo aliquamdiu inchoato S. Romulum e villa Matutiana Januam transtulit Sabbatinus episcopus Januensis 207 a b
Circa annum DCCCCXXVI S. Geraldi Vitam scripsit S. Odo Cluniacensis 279 b f
Ab anno DCCCCXXXVI *vel citius* S. Geraldus cultum ecclesiasticum obtinuit 297 c d e
Sub annum DCCCCLIX S. Lucas abbas Confessor Noam accessit 334 c *et* 339 f
Anno DCCCCLXI Arnulphus Flandriæ comes duodecim canonicos in Capella S. Donatiani instituit Brugis 495 d *et* seq.
Sub annum DCCCCLXVI S. Lucas abbas S. Juliani monasterium refecit 334 c *et* 339 e
Sub annum DCCCCLXIX S. Fortunati episcopi Tudertini et confessoris reliquias in S. Vincentii martyris ecclesia collocavit Theodoricus Metensis episcopus 521 d
Sub eumdem annum S. Lucas abbas Armenti monasterium condidit 334 c *et* 342 a
Inter annum DCCCCLXXVI *et* CMI S. Maximiliani episcopi reliquiæ in ecclesia Pataviensi depositæ fuerunt 42 c f
Anno DCCCCLXXVIII occisus fuit S. Eduardus Angliæ rex 162 c
Sub annum DCCCCLXXXIV S. Burchardi episcopi Confessoris reliquiæ translatæ sunt per Ugonem episcopum Wirceburgensem 571 c d e
Anno CMIII Armenti mortuus est S. Lucas abbas Confessor 336 b c
Ante annum CMV *probabilius* Natus est B. Dominicus Loricatus 612 e, *et* 613 a
Hoc seculo S. Venantii abbatis Confessoris reliquiæ translatæ sunt Parisios 217 a b
Sub hujus seculi finem Nata est S. Chelidonia Virgo 363 e

SECULUM XI.

Anno MXII S. Colmanus iter Hierosolymitanum suscipit ac suspendio necatur in Austria 349 d e
Anno MXIV *verosimilius* Mellicum translatum fuit S. Colmani corpus 351 a
Anno MXIX S. Monæ episcopi Confessoris revelatæ sunt reliquiæ 14 a
Anno MXXVI S. Callisti Papæ Martyris reliquiæ ad monasterium S. Michaelis ad Mosam translatæ dicuntur 432 c d e
Sub annum MXXVIII S. Colmani reliquiæ in Hungariam translatæ et brevi post Mellicum reductæ fuerunt 352 e f
Anno circiter MXLIII B. Dominicus Loricatus S. Petri Damiani disciplinæ se subjecit 614 c
Anno circiter MLIX B. Dominicus Loricatus factus est Prior eremi Suaviciniæ 616 c d e

Anno

Anno MLX *probabilius* Obiisse videtur B. Dominicus Loricatus 617 *et* seqq.
Anno MLXIV S. Simperti episcopi Augustani corpus primo inveuitur ab Embricone Augustensi episcopo 229 a, 241 f, 242 a, 243 c *et* 247 e
Anno MLXVI Obiit alter S. Eduardus Confessor, Angliæ rex 162 c
Anno MLXXXVII S. Geraldi, comitis Auriliacensis confessoris in civitate Lemovicensi ecclesia destructa fuit 299 c
Anno MLXXXVIII S. Donatianus Remensis episcopus Themardum, canonicum Watinensem a paralysi curat 501 e, 510 *et* seqq.
Anno MXCVI S. Donatiani episcopi Confessoris reliquiæ e veteri scrinio in novum translatæ fuerunt 488 e
Sub eumdem annum Ortus Brugis tumultus, producto S. Donatiani episcopi confessoris feretro, sedatur 508 d e *et* 509 e
Hoc seculo S. Lucæ abbati templum conditum, et Officium ecclesiasticum 336 c d
Anno MC S. Donatiani episcopi Confessoris meritis mulier cæca visu donatur 503 *et* seq.

SECULUM XII.

Sub initium hujus seculi Obiit S. Bernardus Confessor Arcani in Italia 629 f, 630 a *et* 632 d
Annum MCXI *inter et* MCXII Velum sacrum suscepit S. Chelidonia Virgo 364 a b c
Circa annum MCXVI Nascitur S. Mauritius abbas Confessor 379 c
Circa annum MCXLV S. Mauritius abbas factus est Langoneti 379 f
Hoc seculo medio Fundatum est hospitale S. Geraldi comitis Auriliacensis, Lemovicæ 299 d
Anno MCLII S. Chelidonia Virgo obiit 364 c d
Anno MCLV Coloniæ inventus fuit S. Pantali tumulus 70 a b
Anno MCLVI S. Pantali reliquiæ, Tuitium translatæ fuerunt 66 c
Hoc seculo Cultus S. Pantali cœptus videtur 66 b c
Anno MCLXI Simon abbas Sublacensis S. Chelidoniæ virginis corpus in solitudinem Norrensem transtulit 364 f
Inter annum MCLXVII *et* MCLXXIV S. Julianum episcopum Laude Veteri Laudem Novam transtulit S. Albertus de Quadrellis 63 b c d
Circa annum MCLXX S. Mauritius Langoneti abbas dignitati huic renunciavit 380 c
Anno MCLXXIV translatio reliquiarum S. Manechildis Virginis ad ecclesiam Castri S. Manechildis facta est 531 e
Anno MCLXXX Miraculis claret S. Simpertus episcopus Augustanus 229 a b
Anno MCXCI S. Mauritius, tunc Carnoeti abbas, moritur 382 b
Sub hujus seculi exitum Translatus fuit S. Bernardus Confessor 630 c d *et* 632 c

SECULUM XIII.

Anno MCCII S. Gilbertus Ordinis Sempringhamensis in Anglia institutor ab Innocentio III Sanctis adscriptus fuit 162 a
Anno MCCXXI SS. Daniel, et Socii ejus Septæ martyrium passi fuere 387 e f *et* 390 b
Anno MCCXXV *Idibus Julii* S. Pantali reliquiæ in collegiata SS. Apostolorum ecclesia Coloniensi capsæ argenteæ inclusæ fuerunt 66 c
Anno MCCXXVII Erectus fuit Prioratus S. Geraldi, comitis Auriliacensis, confessoris in suburbio Lemovicensi 299 e
Anno MCCXLIV Innocentius IV S. Colmani cultum extendit 355 a b c
Anno MCCLIV Obiit S. Rodobaldus episcopus Ticinensis Confessor 127 e
Anno MCCLVI S. Maximiliani auxilio civitas Pataviensis servatur 57 f *et* 58 a
Anno MCCLXX S. Pantuli reliquias Henricus Basileensis episcopus recepit 66 c d
Anu MCCLXXI S. Pantuli reliquiæ Trudonopolim translatæ fuerunt 66 c
Anno MCCLXXXIX *die III Augusti* S. Maximiliani reliquias decentiore loco recondidit Bernardus episcopus Pataviensis 43 c *et* 44 d

SECULUM XIV.

Anno MCCCI reliquias S. Fortunati episcopi Tudertini in ejus ecclesia nova sub altari principe Nicolaus Armatus episcopus Tudertinus collocavit 521 c
Anno MCCCII B. Dominici Loricati corpus in novam monasterii Suavicini ecclesiam translatum fuit 619 f *et* 620 a
Anno MCCCXXI Joannes de Marigni episcopus Bellovacensis, lato decreto, ad pristinam erga S. Angadrismam virginem Bellovacenses pietatem revocavit 543 e f *et* 544 a
Anno MCCCXXXV S. Callisti Papæ reliquias Pragam attulit Carolus IV imperator 434 b
Anno MCCCLXIII S. Colmano Mausoleum condidit Rudolphus IV, archidux Austriæ I 356 c
Anno MCCCLXXIX in oppidum S. Manechildis ejusdem sanctæ Virginis reliquiæ translatæ fuerunt 526 f 528 c *et* 530 b

SECULUM XV.

Anno MCDXV Sistariensis episcopus Indulgentias concessit ecclesiam Castelmaurechiensem die XIII Octobris visitantibus ob reliquias S. Geraldi comitis Auriliacensis ibi servatas 299 f
Anno MCDL Nicolaus V. Papa S. Simpertum Officio ecclesiastico celebrari concessit monasterio S. Udalrici 242 b c *et* 276 f
Anno MCDLXXIII Ludovicus XI, Galliarum rex, annuam ob liberatum S. Angadrismæ patrocinio obsidione Bellovacum supplicationem instituit 544 d
Anno MCDLXXXXI *et sequenti* S. Simperti episcopi Augustani reliquiæ secundo inventæ et translatæ sunt 230 b, 269 *et* seqq. 273 *et* seqq.
Hoc seculo S. Simpertus, episcopus Augustanus miraculis claruit 229 c. 251 *et* seqq.
Sub hujus seculi finem aut sequentis initium S. Opilii corpus transtulit Fabritius episcopus Placentinus 65 a

SECULUM

SECULUM XVI.

Anno MDIII S. Salvino, episcopo Veronensi, Confessori præcepto synodali decretum fuit Officium ecclesiasticum duplex 107 a
Anno MDIV Maximilianus cæsar, militare tropæum, parta de Bohemis victoria, S. Simperto dedicavit 243 a b
Anno MDXV S. Rustici episcopi Confessoris corpus, aperto sepulcro, suavissimum odorem efflavit 533 a b
Anno MDXVI Leo X Papa Franciscanis SS. Danielis et Sociorum, quos et Breviario Romano insertos voluit, cultum concessit 389 b c
Anno MDXX Montisbodium delatæ sunt ad PP. Franciscanos S. Gaudentii episcopi martyris reliquiæ 463 d e
Anno MDXXII Anicii repertæ sunt reliquiæ S. Geraldi comitis Auriliacensis 300 a
Anno MDXXVI *sexto Idus Februarii* Corpus S. Monæ episcopi Mediolanensis, in basilicam Majorem transtulit S. Carolus Borromeus 12 f
Anno MDXL natus est S. Seraphinus ex Ordine PP. Capucinorum 129 c
Anno MDLXI S. Fortunatæ et Fratrum ejus martyrum corpora in ejusdem Virginis ecclesia reperta fuere 451 f
Anno MDLXV reliquias S. Donatiani Remensis episcopi transposuit Petrus Curtius I, Brugensis episcopus 488 f *et* seq.
Anno MDLXVII partem reliquiarum S. Geraldi comitis Auriliacensis, combusserunt hæretici Calvini sectatores 298 a
Anno MDLXXVIII S. Chelidoniæ Virginis corpus e solitudine Norrensi Sublacum in sacello novo reductum fuit 365 b, 369 a *et* 376 f
Anno MDLXXXIX Tertio et ultimo facta est reliquiarum S. Simperti translatio 244 b c
Anno MDLXXX S. Fortunati episcopi Tudertini reliquiæ in ejus ecclesiæ sacristia, donec ara nova erigeretur, depositæ 521 d e f
Anno MDLXXXIV Facta est translatio reliquiarum SS. Fausti et sociorum martyrum Cordubensium 193 d e
Eodem anno visitatæ fuerunt S. Donatiani episcopi Confessoris Reliquiæ 515 f
Anno MDLXXXVII Fit separatio aliqua reliquiarum S. Donatiani, episcopi Confessoris, ejusque feretrum circumfertur 516 b
Anno MDXCI Fit reliquiarum S. Gaudentii episcopi recognitio Montisbodii 463 f *et* 464 a b
Anno MDXCIV Facta est solennis reliquiarum S. Gaudentii episcopi translatio 465 a *et* seqq.
Anno MLXCVI S. Fortunati, episcopi Tudertini, reliquiæ insigni mausoleo inclusæ fuere ab Angelo Cesio Tudertino episcopo 522 d e f
Hoc seculo vergente ad finem, aut sub sequentis initium S. Juliani corpus in altari Majori subterraneo ecclesiæ cathedralis collocavit Ludovicus Taberna, Laudensis episcopus 63 e f

SECULUM XVII.

Anno MDCIV obiit S. Seraphinus ex Ordine PP. Capucinorum 129 c *et* 149 d
Anno MDCV *et sequentibus* S. Seraphinus miraculis claruit 149 *et* seq.
Anno MDCIX S. Donatiani episcopi reliquiæ capsæ eburneæ includuntur 516 c *et* seq.
Anno MDCX S. Inquisitionis Congregatione annuente, lampas ante S. Seraphini sepulcrum fuit accensa 148 f
Anno MDCXIII S. Polychroniæ reliquiæ Dionantum, diœcesis Leodiensis oppidum, advectæ fuerunt 166 e
Anno MDCXIV S. Callisti Papæ martyris reliquiæ Lincii in Austria, curante Anna, imperatoris Mathiæ conjuge, collocatæ fuerunt 433 f
Anno MDCXV Indulgentias plenarias in S. Mariæ trans Tyberim die festo S. Callisti Papæ martyris cessit Paulus V 436 e f
Anno MDCXVI S. Callisti reliquias Remis acceptas Cysonium solenniter detulit Joannes de Rumuaux loci abbas 434 c d, 447 *et* seq.
Anno MDCXXII Officium S. Simperti ad diœcesim Augustanam extendit Gregorius XV 242 e
Anno MDCXXXI Capitulum Passaviense S. Maximiliai reliquias Maximiliano episcopo Tornacensi dedit 45 a b c
Anno MDCXXXVI Maximilianus episcopus Tornacensis S. Maximiliani reliquias ecclesiæ suæ cathedrali dedit 45 a e f *et* 46
Anno MDCXLIX S. Donatiani reliquiæ visitantur a Gandensi episcopo 516 c *et* seqq.
Anno MDCLI Cœnobitæ S. Germani Parisiensis partem cruris S. Venantii abbatis Confessoris incolis Villæ Novæ a Comite in agro Pictaviensi dedere 218 e
Anno MDCLIV Iidem ecclesiæ Luisnensensi e S. Venantii reliquiis aliquid dedere 218 e
Anno MDCLXII S. Maximiliani reliquiæ ab incendio servantur illæsæ 47 d
Anno MDCLXIII Visitatæ sunt a Francisco Sperellio, episcopo San-severinate, B. Dominici Loricati reliquiæ 620 d
Anno MDCLXV Cœnobitæ S. Germani Parisienses partem pedis S. Venantii abbatis canonicis S. Venantii Turonensibus dedere 218 e

SECULUM XVIII.

Anno MDCCV Visitatæ sunt reliquiæ B. Dominici Loricati per Alexandrum Calvum episcopum San-severinatem 620 e
Anno MDCCXIII Clemens XI indulgentias plenarias die XIII Octobris, S. Simperto sacra, in S. Udalrici templo lucrandas concessit 242 e
Anno MDCCXXI Homburgi sacellum S. Burchardo episcopo Wirceburgensi seu Herbipolensi Confessori consecratum fuit 572 f
Anno MDCCXXVIII S. Seraphini capucini translatio facta est 149 d
Anno MDCCXXXVII Visitatæ sunt reliquiæ B. Dominici Loricati per Dionysium Pieraugustinium episcopum San-severinatem 620 d e
Anno MDCCLXVII S. Seraphinum in Album Sanctorum retulit Clemens XIII 159 f

ACTA SANCTORUM
OCTOBRIS

TOMUS SEXTUS

* Nota 1.

DUODECIMA DIES*.

SANCTI, QUI IV IDUS OCTOBRIS COLUNTUR.

Sanctus Evagrius, S. Prosiria *seu* Proseria, S. Burrus, S. Donatus *seu* Donata, Martyres in Syria.
S. Eustachius *seu* Eustathius *aut etiam* Eustasius presbyter, verosimilius martyr in Ægypto.
S. Monas, episcopus Mediolanensis confessor, in Insubria.
S. Domnina martyr Anazarbi, in Cilicia.
S. Hedistius *seu* Edistius martyr Ravennæ, in Italia.
S. Maximilianus episcopus martyr, Celeiæ in Norico Mediterraneo.
S. Julianus episcopus confessor, Laude Pompeia in Insubria.
S. Opilius diaconus confessor Placentiæ in Italia.
S. Pantalus *seu* Pantulus, Rauracorum episcopus martyr Coloniæ Agrippinæ.
SS. Cyprianus et Felix episcopi martyres aliique quater mille nongenti septuaginta quinque partim martyres, partim confessores in Africa.
S. Fiecus, Sleptensis episcopus confessor, in Hibernia.
S. Salvinus episcopus confessor, Veronæ in Italia.
S. Edwinus *seu* Eduinus, rex Northumbriæ in Anglia.
S. Speria *seu* Exuperia virgo, apud Sanctum Serenum in Cadurcis pro martyre culta.
SS. Amicus et Amelius, pro martyribus culti Mortariæ in ducatu Mediolanensi in Italia.
S. Rodobaldus episcopus confessor Ticini in Longobardia.
S. Seraphinus Capucinus confessor, Asculi in Italia.

A D

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES RELATI.

Sanctus Volusianus episcopus *hodie Fossis, quod est ditionis Leodiensis supra Namurcum Mosam inter et Sabim oppidum, refertur in Scriptis Cartusiæ Bruxellensis ad Grevenum Additionibus. Forsan est S. Volusianus Turonensis archiepiscopus, apud nos jam datus die* xviii Januarii.

S. Euphrasiæ virginis martyris *hodie meminit Grevenus. Duæ potissimum celebrantur nominis hujus Christianæ heroïdes, quarum altera Nicomediæ in Bithynia, altera Ancyræ in Galatia pro fide certavit. De alterutra, ni fallar, loquitur Grevenus ; verum de priori actum apud nos jam est ad diem* xix Januarii; *de posteriori vero ad* xviii Maii.

B Dedicatio majoris seu metropolitanæ, quam de Columna dicunt, ecclesiæ Cæsaraugustanæ *hodie in Martyrologio Hispano memoratur a Tamaio, qui quamvis, ut hanc a S. Jacobo apostolo ædificatam probet, adulterina Flavii Dextri et M. Maximi Chronica in Annotatis subjectis perperam adducat, esse tamen admodum antiquam, recte existimaris vel ob id solum, quod sacri istius ædificii aut, si mavis, grandioris supra id jam vetustum exstructæ* S. Salvatoris basilicæ dedicationem *eadem, qua Tamaius a se memoratam, hodierna die signat, instrumentum publicum, a nobis in Actis S. Valerii num.* 21 *allegatum ad diem, qua de sancto isthoc Cæsaraugustano episcopo cum Martyrologio Romano hodierno egimus,* xxviii Januarii.

S. Walburgis virginis translatio *hodie refertur in perantiquo Ms. Richenbergensis prope Eystadium monasterii Martyrologio; verum de sancta ista virgine et abbatissa, ejusque ibidem relata, quæ in Mss. Cartusiæ Bruxellensis ad Grevenum hodiernis Additionibus* Elevatio *vocatur, translatione* C *actum apud nos jam est* xxv Februarii.

S. Harlindem virginem *Grevenus, a quo interim* Martyris *titulo perperam afficitur, in suis ad Usuardum Additionibus, Molanus in Sanctorum Belgii Natalibus, Ferrarius in Generali Catalogo aliique plures hac* xii *Octobris celebrant; id autem indubie faciunt ob peculiare festum, quo, ut constat, Sancta illa tunc Mosaci gaudet. Verum, etsi sic habeat, ac porro Renildis seu, uti etiam vocatur, Renula, ejus soror, quacum insuper et ad* xvii *Februarii diem nonnullis Fastis sacris exstat inscripta, ibidem pariter posteriori isthac die colatur, haud tamen vel tunc seu Reanulam solam seu hanc simul et ejus sororem* Harlindem *in Opere nostro dandas, vel in diem hodiernum differendam hanc postremam, decessores nostri duxerunt; sed simul de duabus istis Virginibus abbatissis, quarum altera post alteram Aldeneikense in comitatu Lossensi monasterium, a parentibus suis Mosoco haud procul exstructum, rexit, egerunt ad diem, qua ob duplicem reliquiarum translationem præcipua utriusque solemnitas agitur,* xxii Martii.

S. Eustasii, Luxoviensis abbatis, *hodie Wionus in Ligno Vitæ, et Maurolycus, qui eum* Eustathium *vocat, in Martyrologio meminere. Nos de eo jam egimus ad diem, quo pluribus aliis Fastis sacris ipsique etiam Martyrologio Romano hodierno exstat inscriptus,* xxix Martii.

In Aquitania S. Geraldi abbatis et confessoris *memoria a Greveno hodie celebratur, idemque a Walassero in Martyrologio Germanico fit. Sermo est, uti e brevi, quod subdunt, Sancti hujus encomio liquet, de S. Geraldo abbate, Sylvæ-Majoris in Aquitania fundatore, de quo in Opere nostro jam actum ad diem* v Aprilis.

S. Walfridus *seu potius* Wilfridus, *primus Eboracensis in Anglia archiepiscopus, hodie in multis, quos hic recensere necesse non est, Fastis sacris* E *ac in ipsomet Martyrologio Romano hodierno annuntiatur; verum, etsi Sanctos iis diebus, quibus in hoc memorantur, soleamus in Opus nostrum inferre, fuissetque proinde, nostro hoc spectato more, hodie demum in id* Wilfridus *inferendus, citius tamen id faciendum duxerunt decessores nostri, impulsi causis, quas expositas invenies ad diem, qua de Sancto illo Eboracensi archiepiscopo jam tractarunt,* xxiv Aprilis.

Romæ sancti Cleti Papæ *hodie in Maurolyci Martyrologio legitur; verum nos de sancto illo Pontifice Romano et martyre cum Martyrologio Romano hodierno jam egimus die* xxvi Aprilis.

S. Gengulphus *seu, ut ab aliis scribitur,* Gangulphus martyr *hodie memoratur in Bruxellensi apud Sollerium Usuardino Auctario, seu Martyrologio, sub nomine Usuardi aucto; ast de sancto isto Lingonensis diœceseos Martyre actum apud nos jam est ad diem, quo pluribus aliis Fastis sacris ac ipsimet Martyrologio Romano hodierno exstat insertus,* xi Maii.

S. Eustachium *seu* Eustathium episcopum et confessorem genere Pamphylium *in suo Sanctorum* F *Kalendario hodie memorat Felicius. Nos de sancto isthoc Patriarcha Antiocheno cum Martyrologio Romano hodierno jam egimus die* xvi Julii.

Apud Apamiam beati Marcelli episcopi et martyris, qui, cum tempore Theodosii Senioris multa idolorum templa diruisset, a paganis tentus pro confessione nominis Christi martyrio coronatus est, *hodie recolitur a Greveno; hanc autem ejus annuntiationem, quam Maurolycus contraxit, e lingua Latina in Germanicam vertit, integramque in Martyrologio a se contextum, intulit Walasserus; verum, qui illa designatur, alius non est, quam* Marcellus, *Apameæ in Syria episcopus, in odium fidei a furentibus ethnicis anno Christi* ccclxxxix *vel circiter occisus, Operique nostro jam infertur ad diem, qua in Martyrologio Romano hodierno memoratur, scilicet* xiv Augusti.

Senis in Tuscia S. Crescentii martyris et urbis protectoris. *Ita hodie Ferrarius in Catalogo generali Sanctorum, qui in Martyrologio Romano*

hodierno

A *hodierno non sunt, etsi interim in hoc, contra ac inde æstimes, locum etiam verbis illis memoratus Martyr, utpote non alius, quam* Crescentius *puer, S. Enthymii filius, Romæ in persecutione Diocletiani passus, Senisque, quo sacræ ejus exuviæ translatæ fuerunt, coli hodie quotannis solitus, obtinere sibi, uti ipsemet in Notis suis Ferrarius observat, inveniatur ad diem, qua proinde in Opus nostrum jam fuit illatus*, XIV Septembris.

S. Nicetæ Patricii *hodie meminit in Catalogo generali Ferrarius; in Annotatis autem, quæ subdit, Græcorum pro se citat tabulas. Verum ego nullas, quæ* Nicetæ Patricii *mentionem hodie faciant, Græcorum novi tabulas.* S. Nicetas Patricius, *qui in pluribus Græcorum Fastis ad* VI *Octobris diem, in Opus nostrum idcirco tum etiam illatus, occurrit, iterato* XIII *Octobris die (neque enim ut alium hac, alium sexta Octobris die Nicetam memorari credamus, permittunt posteriori isthac die a nobis de* Niceta Patricio *allegata) in Menæis et Menologio Sirletiano comparet. Quare, hallucinatum hic esse Ferrarium diemque* B *Octobris duodecimam pro tertia decima, qua in Græcorum tabulis* Nicetam *signari, litteris mandatum invenit, perperam legisse, existimamus, eo etiam impulsi, quod a Baronio, cujus ecclesiasticos ad annum* 731 *Annales pro instituto suo laudat,* Nicetas Patricius, *etsi ibidem haud recte sub Leone Isauro signatus, in Sanctorum album, non* XII, *sed* XIII *Octobris die relatus afferatur. Jam vero, cum hæc sic habeant,* Nicetas Patricius, *a Ferrario hodie, sed e jam dictis perperam, memoratus, verosimillime, imo indubie alius non est, quam Nicetas Patricius, in Opere nostro jam datus die* VI Octobris.

S. Leobaria virgo, sub Juliano apostata martyrium passa *hac die, qua colitur, in* Lotharingia *a Castellano in Martyrologio Universali signatur. Sancta isthæc Virgo et Martyr, quæ communius* Libaria, *Gallice* Libière *aut etiam, saltem in Campania Gallica,* Livière, *nuncupatur, Susannæ virginis apud nos in Prætermissis ad* C VIII *Octobris diem relatæ, soror a nonnullis creditur, cultuque ecclesiastico, uti ipsemet Castellanus in Indice Alphabetico Sanctorum ad vocabulum* Livière *fatetur, gaudet etiam ad diem, qua proinde in Opus nostrum inter Sanctos jam fuit illata, scilicet* VIII Octobris.

S. Libertam *Camerarius de Scotorum Pietate hodie recenset; cum autem S. Eliphii Vitam seu Acta mox citet, indubie* Libertæ *nomine, corrupte ex librariorum oscitantia exarato, designatur, quæ in Actis illis, a nobis ad* XVI *Octobris diem examinandis, occurrit, S. Libaria seu Leobaria, inter Prætermissos a nobis hic mox relata, ac jam data inter Sanctos ad diem, qua etiam colitur, scilicet* VIII Octobris.

SS. Taracus, Probus et Andronicus *martyres hodie in Græcorum Menologiis Sirletiano et Basiliano, Magnis Menæis excusis aliisque Fastis sacris memorantur. Nos de præstantissimis illis fidei Christianæ Athletis jam pridem egimus ad diem,* XI Octobris.

Civitate Meldis beati Schynni, episcopi et confessoris, *in Florario nostro Ms. et Lubeco-Coloniensi apud Sollerium Usuardino Auctario hodie legitur; hisce autem sic consonat Grevenus, ut tamen* Schynnum *non* Beati *tantum, sed* Sancti *etiam titulo condecoret. Verum quis hic* Schynnus *Meldensis episcopus? Per hunc, cum episcopum et confessorem, qui* Schynnus *fuerit vocatus, ecclesia, Meldensis nullum noscat, verosimillime, nomine* Schynni *pro* Sanctini *corrupte exarato, haud designatur alius, quam ipsemet Sanctinus, Meldensis episcopus, hodie etiam Meldis in Centulensi apud Sollerium Usuardino Auctario diserte annuntiatus, aliquando cultus, et Operi nostro jam insertus ad diem, quo ibidem modo colitur,* XI Octobris. D

S. Cannicus, abbas Scotus, *hodie refertur in uno alterove penes nos exstante Ms. Kalendario Hibernico seu Scotico. Haud dubie designatur S. Cannicus, Kill-kenniensis in Ossoria, Hiberniæ seu Antiquæ Scotiæ provincia, abbas, apud nos jam datus ad diem, qua paucis hisce verbis,* In Scotia S. Cannici abbatis, *insertus Martyrologio Romano hodierno exstat,* XI Octobris. E

Beturi, Casi, Pilionis *hodie post Callixti Papæ Saturique ejus socii annuntiationem legitur in Epternacensi apud Florentinium Hieronymiano apographo; verum, cum Sancti tres, quorum primo* Beturi, *secundo* Casi *ac tertio denique* Pilionis *nomen sit, alibi nusquam memorati inveniantur, vix ac ne vix quidem dubitandum apparet, quin librarius, cum in prælucente sibi, quod transcribebat, Hieronymianorum exemplari, perinde fere ac in Lucensi horum apud eumdem Florentinium apographo, invenisset exaratum* Beturicas Sti Opolionis *aut* Opionis, *e tribus hisce posterioribus vocibus, quod characteribus lectu admodum difficilibus partimque haud satis et partim nimis invicem sejunctis scriptæ essent, suam* Beturi, Casi, et Pilionis *annuntiationem efformarit; adeo ut censendus non sit tres hac memorare diversos, sed unum* Opinionem, *Sanctis Hieronymianis ab antiquario Gallico, ut Florentinius merito censet, hodie adjectum; quem nec ipsummet postulare sibi inter Sanctos in Opere nostro locum, e jam nunc dicendis intelliges.*

Opionis *aut, ut etiam, etsi, ut puto, perperam, scribitur,* Opinionis *memoria vel absque vel cum* Presbyteri *titulo* Bituricis *seu* apud Bituricas *in pluribus, quæ apud Florentinium, Dacherium, Martenenm et Sollerium exstant, Hieronymianis tam contractis, quam majoribus apographis, seu potius in horum, ut, quod res est, dicatur, Auctariis, hodie signatur idemque in Appendice ad Adonem et in non paucis apud eumdem Sollerium Usuardinis, in quorum nonnullis, non* Opion, *sed* Epion *vocatur, Auctariis etiam sit; verum, etsi sic habeat, ac porro Saussayus, Ferrarius et alii recentiores hagiologi hæc secuti* Opionem *hodie celebrent, nusquam tamen ejus vel Ado vel alius quisquam ex antiquis, quos* Classicos *vocamus, martyrologis mentionem instituit, id autem apparet sane perquam mirum. Anne forsan Ado aliique hunc seu secuti seu prægressi hagiologi* Opione *antiquiores sunt hunceque adeo commemorare haud potuerunt? Minime vero: Epternacense etenim Hieronymianum apographum, quod sibi* F

modo

A modo supra exposito ab antiquario Gallico adjectum Opionem complectitur, sub VIII seculi initium, ut Sollerius in sua ad Usuardum Præfatione docet, fuit conscriptum, isque proinde haud serius, quam seculo VII, quo Adonem aliosque jam memoratos martyrologos classicos, posteriores esse constat, verosimillime floruerit. Crediderim itaque, Opionem abs hisce haud memorari, quod eum vel non satis habuerint notum, vel Hieronymianis apographis, non ob venerationem, qua gauderet, sed tantum ob celebre, quod obtinuerat, sanctitatis nomen adjectum existimarint. Utut sit, cum equidem alterutram ob causam Hieronymianis Sanctis, quos veneratione, Sanctis propria, seculo VI seu Gregorii Magni Papæ ætate fuisse affectos, ex hujus ad Eulogium Alexandrinum epistola, a Sollerio in sua ad Usuardum Præfatione num. 22 memorata, constat, adjungi Opion potuerit, fueritne id ob venerationem, ei impensam, an ob celebrem sanctitatis famam, factum, est incertum ac proin an jam
B inde a seculi VIII initio, quo, quod eum sibi adjectum habet, Epternacense Hieronymianum apographum exaratum e jam dictis fuit, veneratione Sanctis propria fuerit gavisus, incertum pariter est. Nec nobis hactenus, an veneratione hujusmodi vel umquam post fuerit affectus, vel modo saltem seu Bituricis seu alibi afficiatur, magis est certum. Inter Sanctorum Bituricensium Vitas, quas Labbeus, tom. 2 Bibliothecæ Mss. exhibet, nulla omnino, quæ ad Opionem spectet, occurrit. Eum quidem, quem Gallice Opion aut Pion nuncupant, Catharinus in Bituricensi a se contexto Sanctuario refert; verum præterquam quod haud omnes, quos in hoc recenset, veneratione Sanctis propria seu cultu ecclesiastico gaudeant, id certe de Opione non habere locum, argumento est, quod is nec in Sanctorum, quæ in diœcesi Bituricensi festis propriis coluntur, Ms. penes nos exstante Catalogo, nec in Ms. itidem penes nos pariter exstante, quod Sanctos e Bituricensis anno MDCXXV excusi Breviarii præscripto colendos complectitur,
C Kalendario usquam compareat. Accedit, nec ullam usquam, quæ Deo sub Opionis nomine dedicata sit, ædem sacram, nec aliud qualecumque cultus sacri, qui Opioni vel deferatur, vel delatus aliquando fuerit, reperiri indicium; quare, cum hæc sic habeant, nos ei, qui præterea Martyrologio Romano hodierno nusquam exstat inscriptus, in Opere nostro locum inter Sanctos tribuendum hactenus haud arbitramur; id interim loco opportuno facturi, siquando de cultu ejus legitimo ac sat diuturno sufficienter constiterit.

Focei episcopi hodie meminit Epternacense apud Florentiaium Hieronymianum apographum; verum, cum episcopus, Foceus nuncupatus, in aliis seu Fastis sacris seu monumentis haud occurrat facileque fieri queat, ut librarii, dum manuscripta antiqua, lectu difficilia, transcribunt, characterum seu confusione seu ambiguitate decepti ce pro ec vel contra exarent, litteramque i in o mutent, quammaxime propendeo, ut credam, in dicto Epternacensi apographo per episcopum, cui Focei nomenclatio tribuitur, designari Slepteasem episcopum, nomine Fiecum, S. Patricii Hibernorum apostoli discipulum, Martyrologio Tamlactensi, ut Colganus in Thaumaturga sua SS. Patricii, Brigidæ et Columbæ Triade loco non uno affirmat, hac ipsa die, qua etiam hic infra inter Sanctos in Opere nostro dabitur, inscriptum. Nusquam quidem vel ipsemet Patricius vel alius ex ejus seu sociis seu discipulis Epternacensi Hieronymiano apographo reperitur adjectus; ast, ut huic adjiceretur Fiecus, particularis quæpiam ratio, quæ nos latet, potuit efficere. Utut sit, Foceus episcopus, nisi unus idemque cum Fieco jam dicto sit, tam parum nobis est notus, ut ei, qui prætcrea non ob venerationem sibi delatam, sed dumtaxat forte ob celebre sanctitatis nomen Hieronymianis Sanctis fuerit adjectus, locum hosce inter in Opere nostro dare haud possimus. D

Bedisti martyris natalem Romæ hodie Notkerus, ab Edistio, Ravennate matyre, Sanctorum, quos memorat, laterculum exorsus, tertio, hujus loco signat; etsi autem sic ab Edistio seu, ut etiam scribitur, Hedistio Ravennate Bedistum a se memoratum distinguat, verosimillime tamen, imo E indubie, cum martyr, qui vocatus fuerit Bedistus, ex aliis probæ notæ antiquis seu Fastis sacris seu monumentis notus haud sit, per Bedistum, prima hujus littera B per errorem pro littera seu aspiratione H in Ms., quod Notkero præluxit, seu Adonis seu Hieronymianorum exemplari adhibita, designatus in hoc fuerit haud alius, quam ipsemet Ravennas martyr Hedistius, hic infra inter Sanctos a nobis dandus perperamque Romæ, uti ex ibidem dicendis apparet, in Epternacensi Hieronymiano apographo aliisque aliquot Fastis sacris adscriptus.

Lucinii et sororis ejus martyrum Grevenus hodie in Usuardo a se aucto meminit; verum hi nec in aliis Fastis sacris comparent, nec nobis, ut in Opere nostro inter Sanctos locum obtineant, satis sunt noti.

Ardanus abbas hodie a Greveno et Florarii nostri Ms. auctore memoratur, nobis nec ex aliis Fastis sacris, nec aliunde notus.

S. Eustachium presbyterum, Burgensium in Italia patronum, Ferrarius hodie Juliæ, nomine isthoc (rectene, an secus, ex iis, quæ apud nos tom. IV Octobris in Commentario, S. Domnini martyris Actis prævio, dicta sunt, dispicito) Burgum S. Domnini intelligens, in generali suo Catalogo annuntiat; verum vide, quæ infra inter Sanctos de S. Eustachio presbytero, Hieronymianis apographis hodie inscripto, quem abs illo haud esse diversum, arbitramur, sumus dicturi; quod si autem contra, ab Hieronymianorum Eustachio diversum esse Eustachium, Burgensium patronum, nobis forte eruditi Itali solide probarint, agi de hoc sejunctim poterit vel in Operis hujus Appendice, vel citius etiam, cum visum id fuerit maxime opportunum. F

Rodulphum eremitam et quartum totius Ordinis Camaldulensis Priorem generalem Wionus hodie in Ligno Vitæ memorat, idemque etiam Ferrarius in generali Catalogo, Menardus in Martyrologio et Bucelinus in Menologio Benedictino facientes, Rodulphum præterea Beati titulo exornant, eo verosimillime adducti auctoritate et

fide

A *fide Augustini Florentini, qui in Historia Camaldulensi, anno* 1575 *typis Florentinis vulgata, lib.* 1, *cap.* 67 *sic scribit :* Cum... Deus venerabilis Rodulphi sanctimoniam innocentiamque multis signis probare indies dignaretur, pientissimus episcopus *(Aretinus nempe, nomine* Gregorius) auctor fuit, ut Patres *(Camaldulenses scilicet)* illi summa religione divinos tribuere cœperint honores atque ceu diœcesano pontificio jure inter Sanctos relatum habere. Rodulphus, *ut scriptores Camaldulenses Mittarellius et Costadonius, Augustinum Florentinum ubique fere* Fortunium *vocantes, in Ordinis sui Annalibus tom.* 3, *anno* 1758 *publici juris facto, pag.* 41 *et sequenti docent, anno circiter* MLXXXVIII *excessit e vivis, episcopusque Gregorius, quem exstitisse auctorem, ut divinos honores* Rodulpho *tribuere Camaldulenses cœperint, Augustinus Florentinus seu Fortunius verbis jam datis scribit, Arretinam sedem ab anno* MCIV *usque ad annum*
B MCXIV *occupavit. Quare, cum Augustinus Florentinus seu Fortunius seculo demum, uti e jam dictis pronum est colligere, sexto decimo floruerit, ac proin seculis circiter quinque a Gregorii, Arretini episcopi jam laudati, ætate abfuerit, merito sane, an, quæ de divinis seu sacris honoribus, hoc agente, per Camaldulenses* Rodulpho *deferri cœptis, tradit, veritati consonent, dubitari potest. Et vero, quidquid seu Fortunius seu scriptores quicumque alii de cultu ecclesiastico, qui* Rodulpho *olim fuerit delatus, memoriæ produnt; id totum ipsimet mox laudati scriptores Camaldulenses in Ordinis sui Annalibus loco jam citato revocant in dubium, imo tantum non aperte negare videntur. Ibi quidem, statim atque id fecerunt, sequentia adhuc subjungunt verba :* Visitur Rodulphi effigies cum insignibus et titulo Beati in aliquibus locis; sed præcipue in ecclesia sancti Donati monasterii Fontis-boni, ubi depictus est cum aliis beatis solitariis Camaldulensis eremi. *Verum tempus, quo, quam hic memorant,* Rodulphi *effigies cum in-*
C *signibus seu, uti hac voce significatum indubie volunt, cum diademate et radiis depicta ac aliquibus in locis præcipueque in S. Donati, quam laudant, ecclesia fuerit locata, haud exprimunt; quare, etsi quidem tam e servorum Dei imaginibus, cum radiis seu diademate depictis, quam ex earumdem seu cum seu absque splendoribus pictarum, in locis sacris collocatione cultus publicus, Sanctis ac Beatis proprius, inferatur, merito tamen adhuc, an is ante anni* MDCXXXIV *decretum, quo Urbanus VIII tempus immemorabile, decreto suo anteriori ad cultus, Servis Dei jam delati, continuationem requisitum, ad temporis spatium, centum annorum metam excedens, restrinxit, centum amplius annis* Rodulpho *fuerit delatus, potest ambigi ; cum autem dubitatio isthæc, quam, quæ de* Rodulphi *effigie dicuntur, haudquaquam e jam dictis tollunt, nondum etiam argumentis aliis vel sublata vel tolli posse videatur, in Opere nostro inter Sanctos locum quarto isti Ordinis Camaldulensis Priori generali dare haud possumus.*

Loth propheta *in Hagenoyensi apud Sollerium Usuardino Auctario hodie annuntiatur; verum is Martyrologio Romano hodierno haud exstat inscriptus, Operique nostro inserere, quæ honore isto carent, Veteris Testamenti personas, quantacumque etiam sanctitate illustres, haud solemus.* D

Eustachium abbatem et Mariam van Dale seu van den Dale, secundam Cisterciensis in Muysen prope Mechliniam cœnobii Priorissam, *cum* Beati *aut* Beatæ *titulo Chrysostomus Henriquez in Menologio Cisterciensi et Bucelinus in Menologio Benedictino hodie celebrant; ast nullum omnino cultus publici, qui* Eustachio et Mariæ *vel modo deferatur vel delatus aliquando fuerit, indicium adducunt. Nec id etiam facit in Beatorum ac Sanctorum Cisterciensium Catalogo Sigismundus Alberti. Ibidem quidem hic* Eustachium, *qui et Cisterciensi Kalendario, anno* MDCXVII *Divione excuso, hodie inscribitur,* Sancti *etiam, quod Henriquezius et Bucelinus haud faciunt, appellatione distinguit; verum in Ordinis sui personas, sanctitatis fama illustres, plus æquo frequenter munificus, plures ex iis,* E *quæ cultu ecclesiastico haud gaudere certo noscuntur, honorifica hujusmodi appellatione condecorat; quod autem ad* Mariam *spectat, hanc ipse, non secus ac Henriquezius et Bucelinus, appellat dumtaxat* Beatam, *melius interim etiam facturus, si abs isthoc pariter titulo ei attribuendo cum Raissio in Auctario ad Molani Natales Sanctorum Belgii et cum Chalemoto in Sanctis ac Beatis Cisterciensibus abstinuisset.*

Godefridum, *primum Arnsteinianum Ordinis Præmonstratensis abbatem, hodie cum* Beati *titulo in Sanctorum Ordinis ejusdem Natalibus memorat Chrysostomus Vander Sterre; verum de cultu silet.*

Askirus et Cyriacus, *itemque* Silas *apud Jobum Ludolphum in Æthiopium Fastis sacris hodie referuntur, nobis aliunde prorsus ignoti, ac proin in Opus nostrum inter Sanctos haud inferendi.*

S. Eulagrii *hodie mentio fit in Florentino apud Sollerium Usuardi Auctario.* Evagrium, *de quo infra inter Sanctos sumus acturi, designari puto.* F

Fano Fortunæ dedicatio ecclesiæ cathedralis. *Ita hodie in Catalogo generali Ferrarius.*

Andream Roberti, *apud Montem Pessulanum in Gallia pro fide occisum,* Joannem Baptistam, *Londini in Anglia pro fide pariter occisum,* Angelum a Valentia *Guadalfagiaræ in Nova Gallicia,* Gabrielem *Posnaniæ in Polonia,* Antonium a Sosa *Galdaris in Canaria,* Elisabetham Malatestam *Urbini,* Agnetem a Sancto Dominico *Ulyssipone hodie in Martyrologio Franciscano et duas postremas etiam in Gynæceo Arturus a Monasterio,* Beati *aut* Beatæ *titulo singulis præfixo, annuntiat; verum nullius cultum probat, titulumque istum ubique omittit Hueberus, qui tamen præter* Angelum a Valentia et Antonium a Sosa, *quos non secus atque Arturus memorat, plures adhuc alias ab hoc præteritas utriusque sexus ex Ordine S. Francisci personas, sanctitate illustres, hac pariter die, in Menologio Franciscano recenset; sed non sunt idcirco in Opus nostrum inferendæ.*

Moveum

A Moveum abbatem in Scotia *Grevenus hodie annuntiat; anne autem is cum Movcano abbate, qui cum* Sancti *titulo in generali Catalogo a Ferrario* VIII *Septembris die memoratur, unus idemque haud sit, decessores nostri, hunc in Prætermissis ad diem istum recensentes, dubitarunt. Verum nos, re modo maturius, uti factum iri ibidem promiserunt, examinata, alterum ab altero haud diversum arbitramur. Abbas enim, nomine* Movyus, *quem Sanctis, e S. Brigidæ familia seu Eochadii Fini stirpe ortis, Colganus ad* XX *Januarii in Appendice ad Vitam S. Fechini accenset dieque Octobris duodecima coli docet, alius indubie non est, quam* Moveus *abbas, ea ipsa die a Greveno e jam dictis annuntiatus; eumdem autem abbatem Movyum, quem, nomine isthoc a se distinctum, loco citato memorat is scriptor, ibidem etiam* Movianum ac *deinde in Indice historico* Moveanum *appellat. Verum, etsi* Moveus *abbas a Movcano abbate diversus, uti ob jam dicta credimus, haud sit, sibi tamen* B *locum inter Sanctos in Opere nostro haud exigit. Præterquam enim quod ipsemet Colganus, qui* Moveum *abbatem cum Moveano abbate eumdem e jam dictis facit, de hujus cultu, uti apud nos ad dictum* VIII *Septembris diem in Prætermissis invenies, dubitasse videatur,* Moveus *abbas nec Vitam habet sibi propriam, nec in aliis, quæ notæ ac fidei probatæ sint, Sancti cujuspiam Actis vulgo notis memoratur; tales autem, qui sanctitate in Hibernia seu, uti olim vocabatur, Scotia claruisse perhibentur, in Opere nostro referre inter Sanctos decessores nostri, quorum vestigiis inhærere fixum est, haud soluere.*

Bernardi episcopi et confessoris *mentio fit in Mss. Cartusiæ Bruxellensis ad Grevenum Additionibus; verum quis is sit, nemo sane, cum nihil plane, unde notus evadat, addatur, facile divinet.*

Diodorus et Andromeda *in Ms. Sirmondi Synaxario et in Mss. itidem Florentiæ penes Dominicanos exstantibus, in quibus tamen pro* Andromeda *legitur* Andromachus, *Menæis Græcis* C *hodie absque ullo adjecto elogio occurrunt; verum Magnis Menæis excusis, Basiliano et Sirletiano Menologiis omnibusque aliis tum Latinorum, tum Græcorum atque etiam Russorum Fastis sacris plane sunt ignoti.*

Etelburgam, *alias* Edelburgam et Tate *dictam, Northumbriæ in Anglia reginam, a* VII *ad* VIII *Septembris diem, ab hac ad* IV *Octobris et inde demum huc in Prætermissis remisimus, posteriori isto loco indicantes fore, ut et hæc hodie, si de cultu ejus constitisset, cum Edwino seu Eduino rege, marito suo, daretur; verum cum tunc desiderata, quibus is probetur, argumenta reperire nondum licuerit, reginam istam, veluti Sanctam aut Beatam, in Opus nostrum inferre nondum etiam possumus, etsi interim nonnulla ejus gesta, quæ cum Eduini regis, hic infra inter Sanctos referendi, gestis sunt connexa, minime simus silentio præterituri.*

Priscus presbyter, Thermantia ejus uxor, filia Christis et ancilla Victuria *martyrium hac die cum S. Hedisto seu Hedesto, infra inter Sanctos* D *hic dando, subiisse in quibusdam hujus Actis penes nos exstantibus memorantur; verum, cum aliunde noti haud sint, nec, ut aliquando in rerum natura exstitisse absque scrupulo credantur, Acta illa, utpote vel nullo vel certe exiguo dumtaxat, uti in Hedistio mox dicto docebimus, in pretio habenda, sufficiant, Sanctis eos in Opere nostro hic accensere non audemus, id interim facturi, si e fingendi licentia haud natos vereque sanguinem pro fide effudisse, solide nobis quis probarit.*

S. Symperti episcopi *hodie meminit Grevenus; etsi autem sedem, quam is occuparit, haud indicit, non dubito tamen, quin de S. Symperto, Augustano episcopo, loquatur. Verum de hoc cum pluribus aliis hagiologis acturi in Opere nostro sumus ad diem, ad quam, cultui ejus sacram, a* I *et* XXIII *Aprilis remissus jam pridem per decessores nostros fuit,* XIII Octobris.

Gerbrandum, *Clari-Campensis, quod in Frisia, ut Manrique in Annalibus Cisterciensibus ad annum* 1218, *cap.* 6, *num.* 6 *e Cæsario Hiesterbacensi docet, situm erat, cœnobii abbatem Fusciniaci in Picardia, ubi obiit, hodie cum* Beati *titulo in Sanctis ac Beatis Cisterciensibus signat* E *Chalemotus; verum de eo, si cultus publicus probari, quod hactenus non puto, sufficienter queat, tractari commodius poterit ad diem, quo in pluribus aliis Fastis sacris memoratur,* XIII Octobris.

SS. Edistium, Evagrium et Priscianum *Galesinius hodie Romæ annuntiat, ibidemque trium horum Martyrum posteriores duos hodie pariter signat Martyrologium Romanum hodiernum; verum hi una cum sociis in Syria, ut Baronius in suis in id Annotationibus observat, passi esse in aliquibus codicibus leguntur; hisce autem assentiendum apparet, ut mox dicam, cum nonnulla de* Edistio, *Romæ pariter, ut modo insinuavi, per Galesinium annuntiato, præmisero. Martyrologus isthic annuntiationi mox datæ, qua* Edistium, *cum* Evagrio et Prisciano *conjunctum, Romæ signat, mox subjungit hanc alteram :* Ravennæ via Lauretina sancti idem Edistii martyris, qui in postrema illa Diocletiani F rabie, fidei confessione insigniter nobilitatus, martyrii cursu confecto, coronatur; *ita autem duos, quorum alter Romæ, alter Ravennæ martyrio coronatus sit, Edistios distinguit. Verum an recte? Alii e Fastis sacris antiquis Romæ, alii Ravennæ* Edistium *consignant; verum hinc, ut consideranti patescet, consectarium, contra, ac existimavit Galesinius, non est, ut duos statuant Edistios diversos, sed tantum ut vel id præstent, vel ut* Edistio, *quem memorant, veram non omnes palæstram attribuant; esse autem hoc postremum admittendum, seu, ut clarius loquar, in Fastis sacris antiquis, ac nominatim in Epternacensi Hieronymiano apographo, in quo juxta ac a Rabano non Ravennæ, sed Romæ* Edistius *signatur, veram huic palæstram haud attribui, palam facient, quæ infra inter Sanctos de* Edistio *sumus dicturi. Modo ad* Evagrium et Priscianum, *hodie, ut jam dictum, tam in Martyrologio Romano hodierno, quam a Galesinio annuntiatos, progredior. Nullus omnino Sanctus, seu*

Evagrii

Evagrii *aut* Evacri, *seu* Prisciani *appellatione distinctus, qui hodie Romæ martyrio fuerit affectus vel cultu ecclesiastico aliquando gavisus, in Monumentis, Hieronymianorum antiquitatem æquantibus, invenitur; quare* Evagrium *Romæ perperam signari eumdemque esse reor cum* Evagrio *seu* Evacro, *Hieronymianis aliquot apogrnphis seu codicibus hodie inscripto, de quo juxta ac de S. Proseria et eorum Sociis, non Romæ, sed, quemadmodum, teste e dictis Bnronio, in nliquot codicibus, Hieronymianis nempe, legitur, in Syria passis, hic infra inter Sanctos sumus acturi; quod autem ad* S. Priscianum *spectat, puto et hunc Romæ perperam signari, ac porro esse eumdem cum Prisciano, qui una cum Eucaristo et Fortunato seu potius Fortunatn hodie et in Appendice ad Adonem et in Lucensi npud Florentinium Hieronymiano npogrnpho annuntiatur nc Cnmpaniæ adscribitur; uti nutem de duobus hisce Sanctis, ita etiam de* S. Prisciano, *tractaturi in Opere nostro ob rationem inferius mox allegandam sumus ad diem* xiv Octobris.

SS. Eucaristum *seu* Evaristum, Fortunatum *seu potius* Fortunatam et Priscianum MM. *Lucense npud Florentinium Hieronymianum apogrnphum hodie in Campania annuntiat; verum hi Sancti, qui vel omnes vel pnrtim in Corbeiensi et Epternacensi Hieronymianis apud eumdem Florentinium apographis hodie etiam compnrent, in Martyrologio Romano hodierno cum fratre suo Cnrponio signantur ad diem, quo proinde unn cum hoc in Opere nostro dandi sunt,* xiv Octobris.

S. Callixtum *seu* Calestum *Papam, quem Epternacense, sed corrupte, ut opinor,* Cœlestum *appellnt, Romæ hodie signant Lucense et Corbiense apud Florentinium majora Hieronymiana apogrnpha eique tam hæc, quam Epternacense, socium adjungunt* Saturum. *Verum quis hic? Id nlinque ad* Callixtum *Pnpam spectantia examinabuntur ad diem, quo snnctus hic Pontifex Martyrologio Romano hodierno exstat inscriptus, inferendusque proinde in Opus nostrum erit, diem scilicet* xiv Octobris.

Cosmas Poeta *in Græcorum, quod in linguam Latinnm Genebrardus vertit, Kalendario, in Menologio Slavo-Russico penes nos Ms., itemque in alio, quod Græcorum Horologion seu diurnale, anno* MDCVII *excusum, sibi intextum habet, Menologio hodie recolitur. Hnud videtur alius, quam Cosmas Melodus seu Hymnographus, Mnjumenus episcopus, de quo in Opere nostro, nisi quid obstare deprehendatur, magis opportune cum Magnis Græcorum Menæis excusis et Menologio Sirletiano trnctnri poterit die* xiv Octobris.

Remis, sancti Donatiani episcopi, cujus corpus Brugis in sui nominis ecclesia cathedrali quiescit. *Ita hodie Martyrologium Pnrisiense anno* MDCCXXVII *excusum. Nos de snncto isto Remensi episcopo, a decessoribus nostris die* XXX *Augusti, qun a Molano aliisque ejus translntio recolitur, inter Prætermissos jnm relnto, acturi sumus ad diem, ad qunm et abs illis ibidem fuit rejectus et Mnrtyrologio Romnno hodierno exstat inscriptus, scilicet* xiv Octobris.

S. Margaretæ virginis Coloniensis commemoratio in Pertiça cœnobio, *ubi corpus ejus servatur, npud Chalemotum hodie occurrit. Martyr e societnte Ursulana, ni fallor, designatur; quare de ea agi poterit ad diem, qua sancta Ursula cum suis colitur,* xxi Octobris.

S. Anastasiam Virginem Martyrem *Basilianum et Sirletianum Menologia, Ms. penes nos exstans Sirmondi Synaxarium Græcum, Magnaque Græcorum Menæa excusa, quibus et hic presse pra suo Maximus Margunius, Cytherorum episcopus, inhæret, hodie celebrnnt; ex elogiis autem quibus id faciunt, fit perspicuum, sanctam illam Virginem et Martyrem, quam inde in Mnrtyrologium a se contextum Galesinius et ex hoc in generalem suum Sanctorum Catalogum Ferrnrius hac pariter die intulit, diversam non esse a S. Anastasia virgine et martyre Romana,* Senioris *titulo distingui solitn, de qua cum Mnrtyrolggio Romano hodierno ncturi sumus ad diem,* xxviii Octobris.

Anianum episcopum *primo ac dein* Noamatum episcopum *hodie Grevenus et Florarii nostri Ms. auctor annuntinnt, nihil omnino addentes, unde snt certo, quinam Episcopi isti sint, intelligas; verum* xvii *Novembris die* Aurelianis Anianum episcopum *primo nc post* Viennæ *(Allobrogum nempe)* Mamatum episcopum, *qui, quemadmodum Ferrarius in generali Catnlogo ibidem recte observat,* Namatus *etiam aut* Namatius *(nddi potest et* Noamatus*) vocatur, commemornnt. Quid si ergo plures Fastos sacros, quorum nlii quidem, omisso, alii vero expresso, quo Aianus et Mamatus seu obiissent seu colnntur, loco, binos hosce antistites annuntiabant, sibi prælucentes habuerint, hincque et simul ex eo, quod in eorumdem Fastorum aliis* Mamatum, *in aliis vero* Namatum *seu* Noamatum, *unius ut minimum litterulæ intercedente inter utrumque nomen discrimine, nnnuntiari cernerent, quatuor diversos memorari nntistites perperam rati, horum quidem duos, una cum loco, quo obiissent seu colantur, annuntiatos,* xvii *Novembris, duos vera reliquos, absque loco isto memoratos,* xii *Octobris die, pro arbitrio assumptn, retulerint? Id sane, cum non raro fiat, ut plures nominis ejusdem Sancti unn eademque die colantur, facileque factum esse queat, ut Grevenus et Florarii nostri auctor Mamatum episcopum a* Noamato *episcopo, quem hodie celebrant, ob unius alteriusve litterulæ, quod inter duo ista nomina intercedit, discrimen existimarint diversum, haudquaquam mihi apparet vero absimile. Ast, etsi sic habeat ac proin* Anianus et Noamatus *episcopi, quorum hodie Grevenus et Flornrii nostri Ms. auctor mentionem instituunt, verosimiliter sint SS. Anianus Aurelianensis et Mamatus seu Naamatus Viennensis in Galliis episcopi, de hisce tamen inter Snnctos in Opere nostro acturi sumus, non hic, sed ad diem, quo coluntur,* xvii Novembris.

In Butera, in ecclesia S. Joannis Baptistæ, Translatio reliquiarum S. Anastasiæ. *Ita hodie in Martyrologio Siculo Octavius Cajetanus, non addens, Annstasiæne virginis martyris hic suprn memorntæ, nn Anastasiæ mnrtyris, quæ nd* xxv *Decembris Martyrologio Romano hodierno*

exstat

A *exstat inscripta, reliquiæ sint. Quod si hasce, non tertiæ cujuspiam Anastasiæ, sed alterutrius e jam dictis esse, ab eruditis Siculis tempestive fuerimus edocti, de earumdem translatione, quam e Martyrologio Siculo et ecclesiæ Buterensis Monumentis Ferrarius etiam in Catalogo generali* D *hodie celebrat, agi apud nos poterit ad diem, vel qua prior e duabus illis Martyribus, in Opus nostrum infertur,* XXVIII Octobris, *vel qua de posteriori tractabitur,* XXV Decembris.

DE SS. EVAGRIO, PROSIRIA SEU PROSERIA, BURRO ET DONATO SEU DONATA MARTYRIBUS.

IN SYRIA.

AUCTORE C. B.

B

Ex Hieronymianis apographis et aliis Fastis sacris.

E

SECULO INCERTO.

Sanctos, in Hieronymianis tabulis hodie confusos, Castellanus in tres classes dividens,

In *Lucensi apud Florentinium Hieronymiano apographo sequentes hodie leguntur annuntiationes:* In provincia Siriæ sanctorum Evacri et Profini. In Egypto Eustasi presbyteri. In Campania civitate natalis sanctorum Eucaristi. Fortunati. Prisciani. *Ab Hieronymiano isto apographo Hieronymianum apographum aliud, Corbeiense nempe, quod apud eumdem Florentinium, itemque apud Dacherium, exstat, in eo fere dumtaxat differt, quod paulo aliter, quam illud, Sanctorum aliquot nomina efferens, in Campania præterea, vocabula* civitate *omisso, solos absque Prisciano Eucharistum et Fortunatum seu Fortunatam commemoret; verum a duobus jam dictis Hieronymianis apographis quam maxime discrepat vetustissimum, quod apud laudatum Florentinium pariter exstat, Antverpiense seu Epternacense Hieronymianum apographum : id enim sic habet :* In Syria Eustati presbyteri et Eucaristi, Burri, Donatæ. C Et in Campania Patra civitate Fortunatæ, Euagri et Proseriæ, Fortunati, Prisciani. *Qui binas hasce annuntiationes cum annuntiationibus, quas alia duo mox laudata Hieronymiana apographa, Corbeiense videlicet et Lucense, suppeditant, contulerit, is certe, tabulas Hieronymianas hodie quam maxime esse turbatas, perspiciet. Castellanus, quo Sanctos in hisce confusos distinguat, hosce hodie in Martyrologio suo Universali, apposita in margine nota, in tres classes diversas partitur. Ac harum quidem priori, quam in Syria,* SS. Evagrium et Proseriam martyres, *secundæ, quam in Ægypto, S. Eustatium seu Eustachium presbyterum, ac tertiæ denique, quam in Campania collocat, SS. Eucharistum seu Evaristum et Fortunatum seu Fortunatam Martyres adscribit ; verum an sic, quod voluit is martyrologus, assecutus sat feliciter est?*

in horum posteriori Evaristum seu Eucharistum et Fortunatum, *seu Fortunatam.*

2 *Etsi SS. Carponius et Priscianus SS. Evaristo et Fortunatæ, uti ad* XIV, *quo de hisce agendum, mensis hujus diem dicenda monstrabunt, sint addendi, recte tamen, uti ex ibidem etiam allegandis patescet, binos hosce postremos Sanctos in Campania, utpote eo e martyrii sui palæstra translatos, consignat Castellanus. In Palæstina quidem, quæ pro Syriæ parte a geographis habetur, Evaristus et Fortunata cum Prisciano sunt passi; verum hinc illos ad eamdem, ad quam, qui in Syria passi,* Evagrius et Proseria *spectant, Martyrum classem certo spectare, argui non potest; unane enim cum hisce, an non, sanguinem pro Christo in Syria effuderint, est admodum dubium. Eucaristum quidem seu Evaristum Martyribus in Syria passis, Epternacense supra laudatum Hieronymianum apographum accenset ; verum id in Campania quoque consignat* Evagrium et Proseriam, *quos tamen ibidem vel passos, vel, facta eorum ad regionem illam reliquiarum translatione, quiescere nemo dixerit. Ad hæc cum a veritate etiam, dum Hedistum, Ravennæ e dicendis passum, Romæ attribuit, aberret, fidem quoque, dum Evaristum, veluti una cum Martyribus, quos in Syria locat, pro fide occisum memorat, haud meretur.* F

in secunda Eustachium seu Eustathium, in prima Evagrium et Proseriam recte collocat;

3 *Jam vero, cum sic habeat, est sane, cur Evaristum et Fortunatam ad aliam, quam ad quam* Evagrius et Proseria *spectant, Martyrum classem spectare, cum Castellano existimemus. Quod modo ad Eustachium seu Eustatium pertinet, hunc quoque non ad hanc spectare seu non in Syria, sed in Ægypto signandum esse, ex iis, quæ infra de eo, veluti de particularis classis Sancto, alleganda hac die sunt, studiosus lector intelliget. Nunc speciatim magis ad Sanctos, supra in titulo propositos sermonem converto.* Evagrium *quidem* et Proseriam *Castellanus loco supra citato in Syria recte collocat; hosce enim ibidem Hieronymiana apographa supra laudata, si unum Epternacense, in quo perperam e dictis Campaniæ attribuuntur, exceperis, consignant, nec ut Martyrologio Romano hodierno,* Evagrium *et Priscianum eorumque, ut ait, socios, Romæ signanti, fidem adhibeam, laudatis a Galesino, utpote quæ ætatis ac fidei plane incertæ sint, Mss. moveri queo. At vero, etsi quidem recte e jam dictis*

SS.

A SS. Evagrium et Proseriam *Syriæ Castellanus adscribat, nescio tamen, an nullos iis in martyrio socios fuisse adjunctos, recte affirmet.*

verum hisce in martyrio socios haud recte, ut apparet, denegat.

4 *Epternacense enim apud Florentinium Hieronymianum apographum, quod, dum vulgata Martyrologia unum alterumve Martyrem commemorant, horum etiam socios, nominatim in illis haud expressos, sæpenumero, ut Bollandus in generali sua Præfatione, tom. I Januarii præfixa, pag.* XLVI, *col.* 2 *observavit, recenset,* Burrum *hodie et* Donatam *in Syria signat, idemque etiam, qui tamen pro* Donata Donatum *scribit, in Martyrologio suo Rabanus facit. Nec quidquam usquam invenio, quod impedire certo debeat, ne* Burrus *et* Donatus *seu* Donata *martyrium in Syria una cum* SS. Evagrio *et* Proseria *subiisse, credantur. Eustathium quidem seu Eustachium Syriæ Rabanus juxta ac proxime laudatum Hieronymianum apographum perperam ex infra dicendis adscribunt; verum ratio, ob quam Eustachius in Syria subiisse martyrium haud videtur, ibidem quoque* Burrum *et* Donatum *seu* Donatam *passos non esse, haud probat. Res ex iis, quæ infra hac die de Eustachio seu Eusthatio dicentur, elucescet. Ceterum cum non tantum in Corbeiensi Hieronymiano apographo, sed et in Appendice ad Adonem* Prosyria *seu* Prosiria *exaretur, nomine isthoc Sanctam, non vero Sanctum, qui* Prosini (*addi potest* seu Prosyri aut Syri) *nomen habuerit, indicari, Florentinius in suis in codices Hieronymianos Notis opinatur; cumque ei hac in re refragandum haud videatur, nihilque præterea, quo vel amplior de* SS. Evagrio, Prosiria, Burro *et* Donata *seu* Donato *notitia subministrari, vel tempus, quo passi sunt, utcumque determinari possit, occurrat, longiorem de iis facere sermonem, minime est necesse.* AUCTORE C. B.

B E

DE S. EUSTACHIO SEU EUSTATHIO

AUT ETIAM EUSTASIO

PRESBYTERO VEROSIMILIUS MARTYRE

IN ÆGYPTO.

C. B.

Ex Hieronymianis et aliis Fastis sacris.

SECULO INCERTO.

Eustachius qui, ut apparet, non Syriæ,

S*anctus hic propositus in Lucensi apud Florentinium Hieronymiano apographo, cui Corbeiense apud eumdem Florentinium ad amussim fere consonat, Ægypto hodie adscribitur his verbis :* In Ægypto Eustasi presbyteri; *etsi autem in Epternacensi apud laudatum Florentinium Hieronymiano apographo Syriæ attribuatur, potius tamen duobus jam dictis, quæ Sanctum in Ægypto signant, Hieronymianis apographis, quam uni Epternacensi, quod eum in Syria collocat, standum apparet.* C *Ea sedet sententia primo quidem, quod, cum Romæ Hedistium Campaniæque Evagrium et Proseriam perperam e supra dictis adscribat, loco pariter non suo id signare* Eustachium, *suspicari haud immerito possimus; deinde vero quod, cum plures hodie Sanctos idem Epternacense in Syria memoret, facile factum esse queat, ut hisce librarius, qui illud conscripsit,* Eustachium *seu* Eustasium, *etsi non ad Syriam, sed ad Ægyptum spectantem, annumerarit. Quid velim, dilucidius expono. Apud Marteneum tom.* 3 *Thesauri Anecdotorum col.* 1547 *et sequentibus exstat Martyrologium, sub Hieronymi nomine compactum ac a mille circiter annis, ut editor notat, conscriptum, in quo diebus singulis Sancti plures, loco, quo vel passi sint vel floruerint, non expresso, annuntiantur.*

sed Ægypto adscribendus

2 *Quid si igitur Hieronymianum Martyrologio isti simile apographum, in quo Burrus et Donatus seu Donata una cum* Eustachio *seu* Eustasio, *palæstra, qua pro fide certassent, non expressa, essent notati, librario, qui ex antiquiori Hieronymiano apographo Epternacense transcripsit, præluxerit, hincque ille non modo Burrum et Donatum seu Donatam, quos in Hieronymiano apographo alio, sibi pariter prælucente, Syriæ adscribi videbat, sed et* Eustathium *seu* Eustasium *ad provinciam isthanc spectare autumans, re etiam ipsa eum ibidem una cum Burro et Donato seu Donata signaverit? Ita enimvero facile factum esse posse, ut a librario, qui Epternacense Hieronymianum apographum scripsit,* F Eustathius *seu* Eustasius, *in Syria per errorem fuerit locatus, unusquisque, qui jam dicta attente expenderit, haud difficulter perspiciet. Jam vero, cum sic habeat, nec facile, ut librarii qui duo alia supra memorata Hieronymiana apographa scripsere,* Eustasium *in hisce Ægypto, si eum alibi in apographis aliis sibi prælucentibus signatum invenissent, adscriberent, futurum fuisse videatur, hinc simul et ob alia jam dicta re ipsa hunc Ægypto adscribendum, ac proin duobus supra laudatis, in quibus, ut dictum, ibidem signatur, Hieronymianis apographis standum, opinor.*

3 *Usuardus quidem* Eustachium *presbyterum in Syria hodie annuntiat; verum id illum ex aliquo Hieronymiano apographo, quod Epternacensi fuerit simile, fecisse, indubitatum, ut Sollerius in suis in Usuardum Observationibus hodie ait, apparet; cum autem sic habeat, hic sane Usuardi auctoritate, ut* Eustachium *seu* Eustasium *Syriæ attribuamus, moveri haud debemus, idemque de Martyrologio* *pro martyre,*

AUCTORE C. B.

Romano hodierno aliisque Fastis sacris, Usuardum hic secutis, est dicendum. Modo de tempore, quo Eustachius seu obierit seu floruerit, martyrisque titulo, quem ei competere, verosimilius arbitramur, nonnulla dicamus. Sanctos omnes, apographis Hieronymianis inscriptos, pro martyribus, nisi solide queat probari contrarium, esse habendos, eruditi hagiologi passim censent. Quare hisce assentiens, Eustachium, Hieronymianis apographis hodie inscriptum, pro martyre, cum nihil omnino suadeat contrarium, esse habendum, opinor. At vero, inquies, Petrus de Natalibus, Equilinus episcopus, lib. XI, num. 283 de Sancto nostro sequentem loquitur in modum: Eustachius presbyter ipso die (12 Octobris) in Syria (imo vero e jam dictis in Ægypto) in Christo obdormivit; ita autem. Eustachium in pace quievisse, seu confessorem, non martyrem, obiisse, haud obscure prodit. Fateor, sic habet eique etiam suffragatur Florarii nostri Ms. auctor. Etsi enim hic in hodierno, quod suppeditat quodque in Sanctum quemvis, paupertatem Evangelicam, transitoriis mundi hujus rebus relictis, amplexum, quadrat, Eustachii elogio, in pace hunc quievisse seu confessorem obiisse, aperte haud dicat, eumdem tamen diserte confessorem appellat. B

ante sec. V, ut apparet, passo.

4 Verum, quis duobus illis hagiologis, Eustachium, martyrio vitam haud finiisse, sed confessorem obiisse, absque ullo vade antiquiori indicantibus, fidem indubitatam adhibeat? Nemo sane, qui alterum quidem seculo XIV, alterum vero seculo demum XV floruisse ac proin ambos ab ætate Eustachii, qui ex infra dicendis ante seculum V exstitit in vivis, multis seculis abfuisse, considerarit. Eruditissimi quidem, qui Martyrologium Romanum hodiernum reformarunt, viri Eustachium pariter in hoc confessoris titulo afficiunt; verum cum hic nec in Hieronymianis apographis nec in aliis seu sacris seu profanis monumentis antiquis Sancto attribuatur, id verosimillime sola Equilini auctoritate impulsi fecerint. Quare cum non majorem utique, quam hic, fidem ea in re sibi adjungant, movere nos non debent, ut Eustachium confessorem obiisse ac proin martyris titulo, veluti e vivis in pace sublatum, haud distinguendum credamus. Quod modo ad tempus, quo circiter vel obierit, vel floruerit, spectat, cum martyrio vitam, ut modo docui, terminarit, fuisse illum e martyribus, quorum nomina (Sollerium nostrum in sua in Usuardum Præfatione num. 22 videsis) in uno codice collecta Gregorius Magnus Papa habuit, vero apparet admodum simile; quare, cum sub seculi sexti initium Gregorius excesserit e vivis, hinc simul et ex eo, quod Pontificis hujus ætate codex ille, utpote tunc admodum vetustus, annorum facile centum existere potuerit, Eustachium, ei inscriptum, verosimiliter ante seculum V floruisse, imo et obiisse, induco in animum, etsi interim, quonam e seculis, id prægressis, ejus obitus acciderit, sit incertum. C

unusque et idem cum Eustachio, Burgensium patrono.

5 Porro, etsi is sanctus noster Presbyter pro Martyre, uti e supra adductis apparet, sit habendus, non est tamen, cur idcirco existimetur diversus ab Eustachio presbytero, quem Ferrarius, secus sentiens, in generali suo Sanctorum, Martyrologio Romano hodierno non inscriptorum, Catalogo hodie, ut supra in Prætermissis jam docui, annuntiat, ac porro Burgi S. Domnini ob hostes, a civitatis hujus, Parma haud procul dissitæ, incolis ad ejus invocationem profligatos, magna in veneratione esse, imo et pro patrono haberi, ex ecclesiæ Burgensis tabulis, secum a primo hujus episcopo Papyrio Picedo, anno 1603, ut Ughellus Italiæ Sacræ, a Coleto auctæ, tom. 2, col. 68 docet, instituto communicatis, tam in generali suo mox dicto, quam in particulari Sanctorum Italiæ Catalogo affirmat. D Ferrarius quidem in hoc Eustachium presbyterum, quem celebrat, confessoris titulo distinguit; verum et titulo isthoc Martyrologium Romanum hodiernum pariter distinguit, quem celebrat, Eustachium presbyterum, neque tamen hunc quis idcirco ab Eustachio presbytero, Hieronymianis apographis hodie inscripto, dixerit diversum. Uti ergo in Romano hodierno, ita etiam a Ferrario perperam hodie confessoris titulo Eustachius presbyter afficitur. Nec refert, Eustachium Hieronymianis inscriptum, in Ægypto seu Syria, Eustachium vero, a Ferrario memoratum, Burgi S. Domnini annuntiari. Quid ni enim unus idemque Eustachius Ægypto quidem seu Syriæ ob martyrium, quod ibidem subiit, Burgi vero ob cultum, quo ibidem gaudet, queat attribui? Erit quidem fortossis, qui, Burgenses Eustachium, seu Syrum, seu Ægyptium presbyterum, non aliunde sibi quam vel ex Hieronymianis vel ex aliis Fastis sacris utcumque notum, invocaturos fuisse, haud facile in animum inducat. E

videtur ob rationes hic adductas habendus.

6 Verum, cum Kalendaria tum antiqua, tum recentia, quotidie fere e Sanctis multis, quos vel Martyrologium Romanum hodiernum vel alii Fasti sacri recensent, unum quempiam, minus etiam subinde notum, commemorent, factum esse facile potest, ut Burgenses, Kalendario hujusmodi, in quo non secus atque in Capnani apud Michaelem monachum Sanctuarii Kalendario, Eustachius presbyter, seu Syrus seu Ægyptius, XII Octobris die esset signatus, olim utentes, hunc idcirco contra hostes, in quos forte die illa movendum erat, invocarint, relataque de hisce victoria, in patronum adsciverint ac deinceps ut talem simulque ut confessorem coluerint. Utut sit, Eustachius equidem, Burgensium patronus, ab Eustachio, Hieronymianis apographis hodie inscripto, diversus non est. Ea sedet sententia, F primo quidem, quod, qua in iis hic memoratur, eadem etiam XII Octobris die ille a Burgensibus, uti ex utraque Ferrarii ad hanc Catalogo fas est colligere, cultu ecclesiastico, honoretur; deinde vero, quod Eustachius presbyter, qui vel Burgi vel alibi in Italia floruerit aut obierit, ab Eustachio, Hieronymianis apographis hodie inscripto, diversus, nec ex hisce, nec ex aliis seu sacris seu profanis monumentis antiquis sit notus. Adhæc præterquam quod, ut Eustachii, Hieronymianis inscripti, ita etiam Eustachii, Burgensium patroni, Acta desiderentur, tempus etiam, quo tam hic, quam ille floruerit ac ad Dominum migrarit, ignoratur. Nec quidquam ad rem facit, floruisse equidem ac porro, ut supra vidimus, e vivis ante seculum V abiisse Eustachium, Hieronymianis hodie inscriptum; etsi enim res sic habeat, nihil tamen impedit, quo minus etiam tunc Eustachius, Burgensium patronus, et floruisse et martyrio occubuisse credatur.

A D

DE S. MONA EPISCOPO MEDIOLANENSI

IN INSUBRIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

AUCTORE G. H.

ANNO CCXLIX

Acta antiqua primorum Episcopatorum Mediolanensium.

Datam a *Majoribus nostris tom.* 3 *Martii in Prætermissis ad diem* XXV *ejusdem mensis fidem, qua Acta* S. Monæ *hodie danda polliciti sunt, liberaturi, lectori hæc sistimus una cum Henschenii in illa Commentario, quem ille ita exorsus ac prosecutus est : Diem* XXV *Martii, sacratissimi Jesu Christi Incarnati et pro salute nostra in cruce mortui mysteriis celebrem, suo etiam ex hac vita decessu, aut subito pro Christi nomine martyrio, varii Sancti illustrarunt. Ex quibus primo loco accedit* S. Monas, *urbis Mediolanensis episcopus, qui* VIII Kalend. Aprilis, *vita hac mortali relicta, æternam et immortalem est assecutus. Acta ejus et aliorum primorum Antistitum descripsimus ipsi Mediolani ex codice Ms. Bibliothecæ Ambrosianæ signato littera P. et numero 246, cui inscripta erant ista verba :* Codex venerandus ob antiquitatem 800 annorum. *Sed quis et quo tempore illa verba inscripserit, non liquet. Hujus codicis pars altera vetustiori charactere, et pergameni forma majori quam prior, post narratum S. Barnabæ in urbem Mediolanensem adventum, ita exorditur sanctorum hujus urbis Episcoporum Vitas :* Nunc vero ab ipso Anatelon tempore usque ad hæc, quæ in præsenti decurrunt, secula, gressus licet pendulo, styli hujus excursum dirigam, quem nisi tu, Præsul excellentissime, dexteram extendens benedicas et acuas, callis asperitate retunsus incedet per devia. *Et mox ab* Anatelone, a S. Barnaba ibi ordinato episcopo, *inchoatur historia et filo nusquam interrupto deducuntur Acta subsecutorum episcoporum,* SS. Caii, Castriani, Calimeri, Monæ, et Materni. *Hujus ultimi Acta sed hinc inde contracta, leguntur etiam apud Mombritium cum hac utrobique clausula :* In cœlo reposuit sudores suos. Nam etsi hic opera ejus videntur, isthic operum merita transierunt. *Cum dein diem et tempus mortis auctor signasset, more solito concludit ita scriptionem :* Regnante Domino nostro Jesu Christo, cui est honor et gloria in secula seculorum. Amen. *Galesinius in Notis ad* XII *Octobris appellat* Volumen pervetustum Basilicæ Ambrosianæ. *Auctor sane vetustus est, et qui cum Vita S. Materni videtur absolvisse primum designati a se operis librum, primam Ecclesiæ sub ethnicis imperatoribus ætatem complexum ; qui utinam cœptum opus ad sua usque secula perduxisset, aut saltem nomen expressisset ejus, quem* excellentissimum Præsulem *appellat ; qua tituli granditate dubitavimus aliquando, num ætas auctoris indicetur ad usque septimum Christi seculum vel etiam octavum referibilis. Quia tamen ejusmodi titulus nullius seculi usu communi receptus fuit, sed libera auctoris usurpatione adhibetur hoc loco, sicuti ab aliis scriptoribus quandoque alii adhibentur tituli extra consuetam formam vagantes, nihil obesse puto, quo minus etiam seculo sexto vixerit et scripserit auctor, quem dicerem fuisse S. Datium, postea Mediolanensem episcopum XXVI, si satis constaret, quod passim dicunt recentiores, eum scripsisse decessorum suorum Vitas. Fuit autem Datius ordinatus episcopus anno* DXXX, *et obiit* DLII, XIV *Januarii, quo colitur et Acta dedimus. Quisquis fuit, qui opus inchoavit, eo vixit tempore, quo* Mediolanæ urbis Præsulibus perrari adscripti *erant, quibus non* usque ad grandævitatem terminus vitæ præsentis decucurrit, *quod nescio, an ultra seculum* VI *commode possit extendi.*

B C E

Cultus in antiquis Fastis 23 Martii ; an etiam 26 Martii ?

2 *Antiquam* S. Monæ *ad* XXV *Martii venerationem post dicta Acta confirmat pervetustum Martyrologium ecclesiæ cathedralis S. Mariæ in urbe Atrebatensi, quod ab annis octingentis aut forsan nongentis scriptum est, et ex genuino Martyrologio Bedæ desumptum et auctum, uti alibi ostendemus. In hoc ergo codice isto verba habentur :* Et depositio confessoris Christi et episcopi Monæ. *Quam venerationem ad Atrebatenses delatam fuisse ex aliis ecclesiæ Gallicanæ et potissimum Mediolanensis ritualibus Fastis, nemo non videt. Quia tamen solemnitas Dominicæ Incarnationis et Annuntiationis Angelicæ ad Deiparam Virginem diem hunc sibi vindicat, videtur commemoratio* S. Monæ *in diem sequentem delata, et vel hinc dubitatum, quo die vita sit functus* S. Monas. *Certe* VII *Kalendas Aprilis morti assignant Acta seu Tabula Archiepiscoporum Mediolanensium anno* 1584 *et postea excusa, Breviarium Mediolanensis ecclesiæ, jussu S. Caroli Borromæi editum, et cum iis Joannes de Deis in Successoribus S. Barnabæ, Franciscus Besozzius in Historia Pontificali ecclesiæ Mediolanensis, Placidus Puccinellus in Zodiaco ejusdem ecclesiæ, Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ et alii. Ast Carolus a Basilica S. Petri Josephus Ripamontius in Historia Ecclesiæ Mediolanensis relinquunt indecisum, num diem* VIII *aut* VII *Kalendas Aprilis extremum habuerit, post quos omnes melius Ughellus asserit eum* VIII Kalend. Aprilis volasse in cœlos : *quod ex prædictis manifestum est. His non obstantibus, secuti usum Mediolanensis ecclesiæ, Vitam ejus distulimus in præsentem* XII *Octobris, quo nunc colitur occasione translati corporis.*

F

Corporis translatio an aliqua facta anno 826 ; num primo facta anno 1050 die 12 Octobris ?

3 *Locum sepulturæ* S. Monæ *suo tempore fuisse incognitum scribit auctor Vitæ num.* 10. *At quando fuerit inventus, non satis constat. Alciatus apud Puccinellum ita habet :* Clam sepulcro illatus, quod ita veritus profanorum furorem moriens mandaverat,

AUCTORE G. H.

verat, lateretque adhuc incognitus, nisi se ipse Eriberto longo tempore successori, res mira! nocte id monstrasset. *At diu ante Eriberti tempora, qui seculo* XI *floruit, asserit Ripamontius lib.* 9, *pag.* 585, Angibertum Pusterlam, primum hoc nomine episcopum, qui non ultra sextum mensem in ea pastorali vigilia vixit, transtulisse S. Monæ ossa ex obscuro tumulo, in eam sedem, quæ digna tanti Viri reliquiis esset. *Joannes de Deis et Ughellus solum habent*, Angibertum in decentiorem locum transtulisse S. Monæ reliquias. *Ughellus* annum *assignat* DCCXXVI [*sed cum obiisse* DCCCXXIII *ostendit Papebrochius in Catalogo post brevem* 12 *mensium episcopatum.*] *In Tabula seu Actis Archiepiscoporum dicitur* corpus S. Monæ archiepiscopi ab Angisberto in ecclesiam S. Michaelis ad Domum translatum. *At Besozzius asserit* translatum ad ædem S. Vitalis: *quod alii cum Alciato tradunt* anno MXXX ab Eriberto *sive* Ariberto *aut etiam* Euberto archiepiscopo *factum*; *et Tabula sive Acta Archiepiscoporum ista habent:* Heribertus corpus S. Monæ archiepiscopi Mediolanum in ecclesiam B. Vitalis martyris transtulit. *Alii ob nominum vicinitatem* Angiberti *et* Ariberti *sive* Heriberti, *arbitrantur nullam fuisse factam sub* Angiberto *translationem, sed solum sub* Heriberto. *Ita Carolus a Basilica S. Petri.* Sancti hujus, *inquit*, corporis inventionem et translationem legi Eriberti archiepiscopi tempore circiter annum Domini MXXX, arbitrorque ejus festum, quod ecclesia Mediolanensis celebrat IV Idus Octobris, ex ea translatione esse. *Ad quem diem Breviarium Mediolanense in Lectione* III *ista habet:* Ejus corpus primo ab Euberto archiepiscopo ad ecclesiam S. Vitalis translatum IV Idus, Octobris, quo die illius celebritas agitur. *Illud ad diem dictum observavit Molanus in Auctario Usuardi his verbis:* Mediolani translatio S. Monæ archiepiscopi. *Galesinius in Notis ad hunc diem asserit*, Translationem *celebrari, et longum ex Actis encomium tradit: refertur etiam in hodierno Martyrologio. Romano citatis in Notationibus Galesinio et Tabulis Ecclesiæ Mediolanensis. Idem facit Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ, affirmans celebrari Translationem.*

Alia translatio facta a S. Carolo Borromæo, in ejus Vita descripta a Carolo a Basilica Petri.

4 *In eadem citati Breviarii Lectione dicitur* S. Monæ corpus deinde a S. Carolo Cardinali S. Praxedis archiepiscopo in basilica metropolitana solemni Translationis celebritate pie honorificeque reconditum. *Eam solemnitatem sub finem lib.* 3 *de Vita S. Caroli Borromæi accurate describit Carolus a Basilica Petri, qui eidem interfuit, quam inde decerptam hic damus:* Erat inter basilicam SS. Naboris et Felicis et Ambrosianam, alia S. Vitalis nomine dicata, quæ Fausti basilica putatur, de qua etiam apud S. Ambrosium mentio est. Ab ea titulum parochiæ Carolus cum amovisset, mox etiam ei persuasum est, ut eam monachis Ambrosianis concederet: prius tamen inde exportandum putavit corpus veteris archiepiscopi Mediolanensis Monæ sub altari conditum, cujus memoria in ecclesia Mediolanensi colitur pridie* Idus Octobris. Atque die Translationis dicto, qui post Nonas Februarii consequebatur, quo die prima erat Supplicatio ad S. Ambrosium ob Jubilæi memoratam præparationem, misit vesperi, qui locum recognosceret, et, quæ opus erant, pararet: nocte accessit ipse. Ibi arca lapidea, quæ in terram defossa erat, aperta, post precationem stola collo inducta ad sepulcrum abjectus singillatim ossa illa veneranda extrahebat, et in arca serico panno intus ornata, tacitus menteque in sancti Patris meritis defixa componebat, astantibus canonicis nonnullis, linea veste indutis, qui pio operi inserviebamus, et aliis item presbyteris diaconisque præsentibus, quorum quidam lacrymas præ animi suavitate gaudioque tenere non poterant. Arca deinde cum ossibus posita super altare, nocturnas preces ad Sancti honorem accommodatas primo recitavimus; post etiam, quæ diei illius erant addidimus: inde cum essemus profecti, canonici alii successere, et post eos alii, ut tota nocte ex sacris institutis essent, qui ibi vigilarent et precarentur. Mane, his peractis, quæ ad supplicationem pertinebant, ex Ambrosiana basilica ad corpus venimus, quod ornatissimo feretro humeris portandum erat. Carum onus subiere in anteriore parte Carolus et episcopus Salaminæ, in posteriore duo præcipua dignitate canonici vicissim succedentes, usque ad majorem ecclesiam portavere, sacris et pretiosissimis indumentis ornati omnes. Multos jam dies cœlum nubibus erat pluviisque perturbatum; at cum efferretur sacrum corpus, magna omnium lætitia et admiratione, serena clarissimaque luce fulsit. Clerus universus hymnos psalmosque ad rem accommodatos per choros musice cantabat: tubarum sonus frequens ciebat pios animorum motus: senatus sectabatur, multitudo præterea infinita, luminum vis innumerabilis. Cum ad ecclesiam majorem ventum esset, feretro in altari posito, Carolus de Sancti laudibus sermonem habuit. Toto die convenit populus ad beati Parentis reliquias venerandas, imo agnoscendas, cum vel ejus nomen plerique ignorarent: tum magno studio coronis sibi ad precandum paratis, religionis caussa feretrum tanti curabant. Vespere verbis ab episcopo Salaminio ad populum apposite factis, magno concursu in subterraneam ædem corpus delatum est.

* *imo* quarto

aliter ab eodem narrata in Vita S. Monæ.

5 *Hæc Carolus a Basilica S. Petri in Vita S. Caroli, qui in Vita* S. Monæ *brevius, et in nonnullis aliter narrat, ut videatur operæ pretium etiam hic addere. Sic ergo scribit:* Carolus archiepiscopus ejus transtulit in basilicam majorem VI Idus Februarii MDLXXVI feria IV. Etenim cum pridie ejus diei locum, ubi corpus erat, archiepiscopus per presbyteros recognovisset, ipse accessit hora tertia cum aliquibus canonicis, inter quos ego quoque fui: sancta ossa ex marmorea arca extraxit, et in lignea arcula sericis pannis vestita composuit, in qua illa portanda erant: ibique ad octavam horam precibus vacans, moratus est, reliquo tempore canonicis ceteris distributo, quo vicissim sacras eodem loco vigilias agerent. Mane autem, cum Jubilæi Romani gratia, eo anno huic urbi a Gregorio XIII Pontifice concessi, ad ecclesiam Ambrosianam archiepiscopus cum clero ecclesiæ majoris processisset, mox ad Translationem celebrandam accessit. Sustulere augustum fere-

A feretrum a parte posteriori Carolus archiepiscopus et Hieronymus tunc Famagustanus, nunc Bergomensis episcopus (quem summus Pontifex ad hanc provinciam visitandam ex instituto legaverat) ab anteriori digniores, qui tunc ex clericis ecclesiæ majoris reperti sunt. Ita universo clero procedente, comitante senatus, ceteris Ordinibus cunctoque populo Mediolanensi, cum omnia hymnis vocum tubarumque cantu personarent, canonici vicissim succedentes ad ecclesiam majorem sacras reliquias portaverunt: cum etiam ex tristi et nebuloso cœlo repente jucunda serenitas apparuisset. Cum autem eo die toto super altari fuissent, mirabili concursu populos continenter convenit eas venerans, et aliquid, quod vel exteriora arcæ attigisset, reportare gestiens. In confessione deinde ejus ecclesiæ sanctum corpus repositum fuit, et cum ceteris reliquiis postea a B Carolo episcopo sub altari diligentissime conditum.

In exstruxerit basilicam S. Petro unde familia a Basilica Petri cognominata?

6 *Ripamontius lib.* 2, *pag.* 85, *indicata* S. Monæ *veneratione, ista addit:* Comitatur publicos honores privata familiæ unius alacritas, quæ suum nomen ad Monam non dubitat referre, sic perhibendo; cum civitatem in parochias Pontifex divinus ille describeret *(ut infra num.* 5 *dicitur)* magnam ipsi fuisse curam atque solicitudinem, uti proprium et separatum una quæque parochia templum haberet: quam solicitudinem, quia vir pius, unde ipsi originem ducant, adjuverit, ultro datis ædibus, quæ vel opportunitate loci, vel amplitudine ac laxitate commodum extruendo templo spatium præberent, ideo concessum ejus hominis generi ac stirpi, ut cognomentum obtinerent ex ejus nomine Sancti, cui ædes illa consecraretur. Ea Principi Apostolorum consecrata et dicata, largitoris nepotes a Basilica-Petri appellari cœptos esse: inde manere sibi vetustam appellationem, parente et auctore Mona, qui familiæ pietatem hoc munere sit remuneratus. *De hac appellatione, quam apud Joannem de Deis repererat, ista scribit Carolus a Basilica-Petri:* Omittere in animo habebam, quod in libello Ro- C mæ edito de Successoribus S. Barnabæ ad hujus sancti Viri elogium additum est, sed adductus sum, ut apponerem multis rem gratam me facturum sciens, et tamen judicio doctorum virorum esse examinandam. Hoc autem libellus habet: Primus in urbe Mediolanensi ecclesiam in honorem B. Petri Apostoli dedicavit, et in ea publice Euangelium Jesu Christi prædicavit. A quodam enim cive Christiano ei domus oblata est, in qua basilica Petri fundatur, et in memoriam istius piæ et sanctæ oblationis, illius civis successores decreto episcopi et Christianorum postea nobiles a Basilica-Petri dicti sunt.

An fuerit ex Burria gente prognatus?

7 *Verum quia silent antiqua Acta, neque alia monumenta proferuntur, nequimus satis assentiri, uti neque iis, quæ Ripamontius adjungit:* Nec minor, *inquit,* circa Monæ ipsius originem ambitus et gloria Burræ genti. Est ea gens Mediolani litteris et armis antiquitus inter primas: nomen ex Burro amne, qui Astensem agrum interfluit, creditur accepisse: lapides et monumenta Christi natalibus antiquiorem esse testantur. Opes ei fuerant magnæ et immensum auctæ, donec solita calamitate dissidioque carperetur una moles in plura membra. Hæc igitur in multas hodie discreta familias et propagata gens asserit atque vindicat sibi totum Monam haud magis certo cognationis jure, quam quo prisca et extra memoriam omnem posita majorum nomina clarissimæ quæque domus vindicant item ac tuentur. Non tamen desunt argumenta Burris, e quibus ego illud minime fuerim aspernatus. Curia picta non obscuri nominis pagus est in agro Mediolanensi, corrupta et contracta, ut assolet, voce Corbetam hodie vulgus appellat. Is pagus antiqua sedes ac possessio gentis, nobilem habet ædem, divo Victori sacram, addito canonicorum ordine, adsignatis ad cultum agris constante fama, Monam eos agros et ea monumenta constituisse de suo patrimonio ac censu. Cum igitur in eos agros et in ea sacerdotia gentile jus obtineat Burrum nomen, cur non et e Burrorum gente Monam fuisse conditorem assentiamur? Sed hæc et alia, utcumque tandem accepta fuerint, in exiguo ponam discrimine. *Hæc Ripamontius; et sequuntur Paulus Morigia lib.* I *de Nobilitate Mediolani cap.* 5, *aliique plures. Quia vero apud Tacitum lib.* 12, 13 *et* 14 *Annalium memoratur* Burrhus Afranius Præfectus Prætorio, Neronem imp. ad excubias palatii comitatus, Rector imperatoriæ juventæ, multarum rerum experientia cognitus, a Nerone in consilium occidendæ matris accitus; *ad laudem* S. Monæ, *si diceretur ex hac familia prognatus, putavit et scripsit Puccinellus in supra citato Zodiaco. Verum si solidæ adderentur probationes, major apud lectorem fides reperiretur. Nos contenti eximiis ejus virtutibus, has nobilissimæ Burrorum genti ad imitandum proponimus.* E

J. B. Observantur quædam

8 *Hactenus Henschenius, exceptis tamen iis, quæ sub num.* I *finem de ætate auctoris, qui de situ civitatis Mediolanensis seu potius de episcopis Mediolanensibus scripsit, dicta sunt, quæ Papebrochium habent auctorem. Certum quidem est, eum esse antiquum, cum librum illum* annosum *vocet Landulphus Senior, seculi* XI *scriptor, apud Muratorium Rerum Italicarum Scriptorum tom.* 4, *pag.* 77. *At quem Papebrochius seculo circiter* VI *exaratum putavit, Muratorius, eo quod quædam in eo occurrant, quæ seculo* VI *nondum nata videntur, ad seculum* IX *aut* X *ejus originem refert: verum neque hinc certi aliquid confici potest, cum fieri possit, ut in librum illum hinc inde intrusa sint aliqua postmodum, quæ a textu primigenio aberant. Et sane codicem illum corrupte scriptum esse, nec interpolationis vitio carere, apparet vel ab ipso ejus exordio, ubi legitur:* Amplitudinis vestræ, o beatissime Præsul, Anatalonis religiosissimo jussu solicitor. *Cum tamen nullus Mediolani exstiterit hujus nominis præsul, præter Anatalonem, primum Mediolanensem episcopum, cujus certe jussu ad scribendum illius auctor non appulit animum.* F

in hactenus dicta.

9 *Dubium pariter erat, cum Henschenius scribebat, quo tempore prima* S. Monæ *translatio facta fuerit, aliis sub Angiberto, alius sub Heriberto id factum statuentibus: at typis postmodum edita fuit Muratorii diligentia Arnulphi Mediolanensis Historia, qui tom.* 4, *Rerum Italicarum Scriptorum*

pag.

AUCTORE J. B.

pag. 13 *ea de re ad hunc modum scribit:* Illius (*Arnulphi, cui proxime successit Heribertus anno* 1019) tempore sancti confessoris Monæ revelatæ sunt reliquiæ in ecclesia S. Vitalis juxta sanctum Naborem. *Fuit autem Arnulphus hic citatus, ipsi Heriberto æqualis, uti ipsemet mox prodit apud Muratorium laudatum pag.* 14, *sese deinceps scripturum aiens, quæ videndo cognoverat, ac Heriberti res gestas continuo explanare aggrediens. Ex hujus itaque auctoris testimonio,* S. Monæ, *si non solemnis translatio, certe reliquiarum ejus inventio sub Arnulpho statuenda est, quamquam factum fortasse fuerit, ut sub Arnulpho primum quidem inventæ, sed sub Heriberto proximo ejus successore dein fuerint ritu solemniore translatæ. Denique de die, quo ex hac vita migravit, non una omnium, ut num.* 2 *dictum est, sententia est: Henschenii opinionem, qua eum* VIII *Kal. Aprilis, seu* XXV *Martii obiisse statuit, confirmat Calendarium Sitonianum Rerum Italicarum Scriptorum tom,* 2, *part.* 2 *a Muratorio editum anno* 1726, *scriptum vero, ut* B *censet, ante annos septingentos, quod geminam* S. Monæ *mentionem facit, alteram ad diem* XII *Octobris, quo colitur; alteram ad diem* XXV *Martii his verbis:* Et depositio S. Monæ archiepiscopi *.

* Nota 2.

VITA

Ex pervetusto Ms. Mediolanensi.

CAPUT I.

S. Monæ ortus, studia, diaconatus, episcopatus.

S. Monas, ortu nobilis a S. Calimero ecclesiasticis studiis informatur,

Sancto Calimero *a* de hujus mundi inevitabili stadio ad cœlestis Regis obsequium destinato, quis ei successor eligi debeat, vel quis sanctissimi viri meritis adæquari valeat, solicite perquirunt. Postremo cunctus pariter clerus videlicet et populus in Portiana *b* ecclesia coadunatus, instantissime cœli supplicat Dominatorem, ut suæ familiæ votis clementissimus bonorum largitor occurrat illico, et Patronum cœlitus ex sacerdotali seu levitico gradu unum, suæ plebi opportunum, inter reliquos decentissimum, et suis adspectibus dignissimum, pro sua pietate designet. Erat eo tempore vir admirabilis, Monas nomine, summæ sanctitatis, patientiæ quoque insuperabilis, pudicitiæ vero inviolabilis; unus eorum, qui diaconorum in præfata ecclesia fungebatur officio. Altior equidem cunctis fere in clero stirpis origine, sed non inferior cordis humilitate; præstantior apud homines consularibus *c* fascibus, sed longe excellentior apud Deum leviticis functionibus. Hunc benedictæ recordationis S. Calimerus ab ipsis pene cunabulis sublatum, ecclesiasticæ disciplinæ studiis informaverat. Ubi namque in absolutos loquendi modos balbutientis D pueruli lingua prorupit, confestim a devotissimis progenitoribus sacris delegatus est altaribus: moxque tenelli infantis ora Davidicis imbuta canticis, divinis perpetim laudibus dedicantur: dignissime scilicet ut lingua sacras promulgatura leges, sacro primum cantui manciparetur.

diaconus ordinatur, virtutibus exornatur, bona paterna in pauperes et usus Ecclesiæ distribuit;

2 Ibidem igitur sanctissimi Viri studiis institutus, et deambulando, ut dictum est, de virtute in virtutem, ad diaconatus fastigium, Deo favente, perductus est. Erat videre in eo magnum juvenili sub pectore virtutum omnium incrementum. Caritatis namque gratiam si perpenderes, nil simile uspiam fore diceres; at vero si humilitatis ac patientiæ sustinentiam perspiceres, omnibus inferiorem ac viliorem putares. Rursum si prudentiæ acumen, et animi ejus industriam considerares, cunctorum philosophorum superatam ab ipso scientiam fatereris; itemque si mitem ac simplicem cerneres, nullum simpliciorem illo ac mitiorem morari uspiam affirmares. Qui mox ut paternarum facultatum hæreditario juri succedens, potestative uti prædiis visus est: ex majo- E ri parte venditis et ipsorum in pauperes pretiis optime profligatis, reliqua suæ matri cujus etiam excubitor erat, donavit ecclesiæ, ut eorum sumptus confratrum usibus et suis necessitatibus communis existeret. Ipse autem nec diaconio sponte umquam frui, nec minimis cujuslibet muniis potiri voluit.

pro electione episcopi Deum orantibus, distribuens Eucharistiam, apparet nube candida amictus: dignus episcopatu æstimatus.

3 Hunc itaque tunc temporis inter cæteros totis precibus interpellantem ac cordis gemitibus in interiori homine, quo divina electio prospicit, lacrymabiliter Præsulis et Pastoris proprii absentiam suspirantem, Christus Jesus sua censura dignum Pontificalibus infulis patere cunctis fecit in Ecclesia constitutis. Nempe finitis, quos non vocè, sed mente unusquisque apud se fidelium diu profuderat precatibus canticisque psalmorum, quæ more solito, priusquam immaculati Agni Corpore litaretur et Sanguine, decantarant, dum fidelium cœtibus eadem sanctificata porrigeret, subito fertur aureo quodam et inopinato virore *d* circumfusus, et velut nubis umbraculo, ita repentino splendore vallatus. Tum vero F stupefacti, quibus videre hujuscemodi miraculum contigit, S. Monam in extasi raptum alterutris innuunt, ac nube cava speculantur amictum *e*. Quid multa? Fit tandem ingens videntium concursus atque una conclamantium: Dignus honore Monas. At ille pavefactus ad clamorem eorum, et, quid apud se ageretur, ignorans, attonitis paulisper arrectisque auribus adstitit. Cunctis hinc inde modeste acclamantibus et idipsum cum gravitate congeminantibus: Dignus honore Monas. Ac veluti æquoreo jactis in gurgite retibus, piscandi quidem arte periti, sed ignari captionis incertæ pavidos continent ad gaudia sensus, donec in superficie positi certis cognoscant auspicia signis. Quæ ubi evidenter animadverterunt, conclamant trepidi; et, glomeratis in unum naviculis, delphinos ingentes, vel quidquid illud est, marinarum copiarum immanes cum sagena prædas recollectis ruderibus ad littus pertrahunt: qua in littus exposita, jam non timidi sed jocundi admodum tolluut confusi jubilum in commune clamoris,

EX MS. MEDIOLANENSI.

A clamoris, cujus ad cœlum echo consonum littora curva reciprocant : haud aliter præmonstrato cœlitus, quod anxie præoptaverat, futuri Antistitis indicio, plebs gratulabunda fidelis immenso nimium plaudit tripudio Pastoris inventi, et velut quadam sagena, orationis intentæ vinculis capti, affectu, nequit ullatenus exsatiari : sed, donec ad sacrum sanctæ benedictionis protrahat apicem, domum nec ad horam discedere cupit.

se indignum asserit sed tandem precibus aliorum cedit.

4 Tum vero ubi persensit, quid intenderent cuncti, quidve acclamarent attoniti, reluctari nimium nimiumque, et intimo pectore alta trahens suspiria, immeritum sese atque inofficiosum obstinatissime profiteri. Enimvero id eis facilius persuaderi non poterat : quippe qui strenue gratiam Viri ab ineunte ætate fructificantem optime nossent, præsertim cum signo divinitus propalato eum indubitata fide episcopali cathedra dignissimum didicissent. Quid ergo faceret, quo se verteret, cœpit pavidus æstuare. Tandem in se reversus fraternisque inflexus precibus, ut suam B ipsorum necessitatibus officinam ad cuncta dapsilis non negaret, ipsam quoque annuentis Domini circa se bonitatem evidenti miraculo declaratam solicite perpensaret, postremo non suis, sed proximorum utilitatibus Christi Jesu magisterio informatus consulere deberet, diu multumque ingemiscens permisit fieri, quod Dei arbitrio credidit adoriri *f*.

ANNOTATA.

a *S. Calimerus obiit circa annum* 191, XXI *Julii, a cujus obitu sedes vacavit anno et medio, ut hujus Acta habent.*

b *Hanc exstruxerat S. Castritianus, dicti Calimeri decessor, et Portianam appellavit ob impensas sumptusque collatos a Portio clarissimo viro, filio Philippi a S. Caio tertio Episcopo Mediolani conversi una cum S. Vitali, patre SS. Gervasii et Protasii. Coluntur S. Caius* XXVII *Septembris et ejus successor Castritianus I Decembris.*

C

c *De ejus familia supra actum.*

d *Viror pro colore viridi seu viriditate. Ita Apuleio* Amnium fluores et pratorum virores *dicuntur. Est, qui malebat* nitorem *legi debere. Posteriores scriptores* cœleste *aut* divinum lumen *exposuerunt.*

e *Addit Flamma apud Puccinellum hanc ab angelis tunc vocem prolatam* : Monas ex voluntate Dei et non judicio humano est vester Episcopus et Pastor.

f *Puccinellus hanc ab eo orationem asserit recitatam :* Pater noster, qui es in cœlis, sanctificetur nomen tuum, et simul in terra fiat voluntas tua, sicut in cœlo. Pondus, quod a benigna tua manu super debiles humeros meos suscipio, non recuso : nam scio, omnipotentiam tuam esse infinitam, quæ me in periculo sustentabit, animosque addet ad tibi serviendum in regendis ac pascendis hisce tuis ovibus.

CAPUT II.

Labores in episcopatu. Conversi ethnici. Hæretici refutati.

Ob persecutionem dispersos revocat : prædicat etiam Liguribus : novas parœcias instituit : plurimos convertit proceres et plebeios :

Ordinatus igitur sparsam hac illac persecutionis instantis tempestate Christicolarum plebiculam aggregans illico, et dulcibus cibis fessas amœnus Pastor oves recreans, ad ovile proprium revocavit : cunctosque in tribus ecclesiarum ordinibus, quos fortuito casu vorax meridiani solis æstus absumpserat, subrogavit, propriis quibusque officiis delegatos. Exinde circumquaque positos pagos, oppida, castellaque peragrans maximas idololatriæ prædas Sponsæ Christi ac reginæ reportabat Ecclesiæ. Et jam non tantum Mediolanensibus civibus, sed universis etiam pastor is operam dabat Liguribus *a*, prædicando sedule et Euangelicam sementem indifferenter largus fœnerator omnibus commodando, E baptizando passim quoscumque suaserat, et Christi populum censor illustrissimus recensendo, profana demum toto conamine destruendo, et Christi sacraria dedicando, adeo ut non parva multitudo vicanorum, oppidanorum seu agricolarum Christi per eum signaculo signaretur : quorum aliquanti, collatis præsidiis ac necessariis sumptibus subministratis, S. Monam, ut parœcias *b* institueret. postulabant. Tum ille altiore consilio fidei Christianæ profuturum intelligens assensit, ac, distributis magistris promulgatisque ministris, fidelium votis optime satisfecit. Et tam ipsorum instantia, quam ejus propensiori cura (qui passim singulorum quorumcumque non modo nobilium, sed et mediocrium, lixarumque et proscriptorum numerositatem ad Christianam libertatem atque ingenuitatem admittere non cessabat) quotidiana idololatris damna, et Dei Ecclesiæ, quæ per orbem totum diffusa erat, ingentia fiebant emolumenta quotidie : crescebatque hæc indies et illa nihilominus annullabatur. Omnis F namque labor tunc et studium Dei sacerdotibus ac magistris Ecclesiæ inerat, ut quantopere satagerent, a dæmoniacæ servitutis jugo gravissimo hominum genus eruere, et Christi suavissimo levissimoque perpetim felicia colla submittere. Non emere aut vendere prompti, more illo primitivæ Ecclesiæ inconvulse detento, quæque habebant, communi libentissime usui exponebant. Hinc factum est, ut diversis ad hanc institutionem velut piscium generibus Dominico reti adtractis, variis quoque domus Dei abundaret eduliis ; et non jam proceres solum ac magistri, sed ipsa quoque subjectiora ac despicabiliora plebium conventicula, sacrosanctis imbuta doctrinis, quasi quibusdam aspersa salibus, igniqne sancti Spiritus torrefacta, et in Ecclesiæ corpus trajecta, superno palatui suavissimos sufficerent sapores.

6 Has de optimis sanctis Matris Ecclesiæ institutis, quæ in tempore fuerant exorta bonorum doctrina magistrorum sub compendio recitatis

EX MS. MEDIOLANENSI. *advigilat contra hostes animarum hæreticos, Valentinum, Cerdonem et alios,*

citatis, ad proposita recurrat intentio. Sancto igitur Mona pastoralibus officiis insignito, atque optimo gregis Dominici custode, in commisso fideli, repositæque non incredulo mercedis, circumstrepentium undique luporum insidias solicite per sibi commissa ovilia præcaventi, hostis humanæ salutis lædendi aditum facile nancisci nequibat. Qui licet olim, percusso, ut solet, Pastore, ejusdem disperserit oves, rursus tamen, alio restituto, pertinaciores ac solicitiores invenit, quam si numquam antea pervasisset. Demum cum non solum in subjectis quibusdam Ecclesiæ Catholicæ membris, verum etiam in Romana arce, principali dumtaxat totius corporis parte hæreticorum perniciosa scabies ebullire cœpisset, et cessante ad tempus procella persecutionis, malorum ac putrium membrorum lethalis aura multos tabo inficiens, ipsius veternosi ac lubrici draconis horrendo incitata flatu spiravisset, in ea, de qua sermo est, Matris Ecclesiæ compage; B præfati sanctissimi Pastoris vigilantia et boni medici industria, Christo opitulante, obtinuit, ut nemo de sibi subjectis læderetur, aut si forte quis in aliquo læsus, nemo periclitaretur. Erat namque inter fratres humilis, inter persecutores elatus; suis mitis, adversariis terribilis; Christo subjectus, diabolo erectus. Jam tum Valentinus et Cerdo *c*, Ebion, Cerinthus *d* et alii complures veritatis inimici, diversis in locis zizaniorum dolo pura Verbi Dei semina macularant, et areas Dominicas adulterini lolii admixtione fœdarant. Sed vir Dei Monas cum coævis atque confratribus suæ metropolis gremio constitutis, more vigilantis agricolæ, excutere ac perturbare de suorum collegio manipulorum mala semina procurabat. Imo, ut Pastor eximius, insidiatores Christi clamoribus simul atque insectationibus anticipans, longius effugabat, commonens et instruens suos sequaces cum hujusmodi nullam habere communionem. Quin imo sicubi aliquos forte ipsorum obvios habuissent, digna invectione refellere et cominus perurgendo prosternere.

pro illis et imperatoribus, ut convertantur, curat preces fundi. Octogenarius erat in conversione Philippi imperatoris.

C 7 Pro quibus tamen, ut clementissimi pedissequus Magistri, generales cunctorum fidelium fieri debere supplicationes sedulo commonebat; nec solum pro his, sed et pro Romani orbis principibus, quos male sueta dæmonum potius, quam deorum servitus miserabiliores quibuscumque lixis inhonestis famulatibus subjugatos et peccatorum nexibus alligatos effecerat. Multa siquidem se detineri molestia, cur tanto carerent gratiæ munere, qui totius pene orbis muneribus decorati, cunctarumque rerum Domini putarentur, palam cunctis voce libera fatebatur. Illud jugibus votis, illudque se nocte dieque precari, ut, uni saltem ex omnibus augustæ dignitatis principibus Dei veri ac vivi concessa fidelitate per Dominatorum omnium, quod spe certa, fide integerrima expectaret ac crederet universorum in hoc facto lætificarentur corda fidelium, confusa, velut decet, cœca superstitione infidelium. Hinc evenit, ut, secundum quod psalmographus vates de Deo nostro ait, voluntatem timentis se faceret et oratione servi sui exaudiret Omnipotens: nempe, ut ferunt, qui illud paterna nosse traditione potuerunt, octogenarius ferme eo erat tempore, quo Philippus *e*, Christianissimus imperator, primus ex augustis Christi jugo sua colla submittere et crucis trophæum Romani imperii decrevit fore munimentum. D *e*

Quintus solum Episcopus tempore S. Fabiani Pontificis.

8 Sed si quis mirum ducat aut credibile putandum dissuadeat, quinque tantum ad ea usque tempora Mediolanensi ecclesiæ antistites præfuisse, cum in Romana Sede vigesimus post Apostolos tunc temporis degeret vir Deo fidelissimus Papa et Martyr Fabianus *f*; perpenset, quicumque ille est, occultum et investigabile dispensantis Dei judicium, cur istis prolixiora vitæ curricula contulerit, illis vero breviora. Istos ad suorum profectum fidelium licet inferioris gradus diutius reservatos, longo conflictu adsuescens, ad triumphum victorum Agmini sociarat, ad ultimum ut emeritorum laborum Senes multis postmodum essent norma vitæ exemplarque militibus; illos autem, summos videlicet primates et duces spiritualis certaminis, quanto fortius in procinctu Christianæ fidei dimicantes, tanto ad E cœli palatium ocyus properantes, victrici laurea redimitos secum perenniter regnare concesserit. Neque enim aliter decuit, quam ut in tam præcellenti Pontificalis cathedræ throno vicissim continuatimque sibi succedentes Ecclesiæ totius Rectores universum suis orbem monumentis replerent; a quibus et certandi audaciam et prædicandi constantiam, triumphi quoque reportandi fiduciam ceteri sumerent ecclesiarum principes et magistri. Et cum quis ad liquidum humani lance judicii, caussam tanti examinis trutinare nequierit, exclamet, necesse est cum Apostolo et dicat: O altitudo divitiarum sapientiæ et scientiæ Dei, quam incomprehensibilia sunt judicia ejus et investigabiles viæ ejus *! Verumtamen ut certo certius noverit, integram nos annorum seriem deprompsisse præsentis pagina materiæ, sciscitetur veterum scriptorum annales diligenti indagine, eorum, qui Olympiades *g* priscorum temporum actusque Beatorum soliciti descripsere, et inveniet me non aliter, quam in his compereram, posuisse: alioquin tacere, quam falsa dicere, decrevissem. Non solum vero istiusmodi miranda superni Arbitrii F dispensatio apud antiquos quoscumque ac primæ Christianitatis cultores, verum etiam apud modernos pari libra frequentius accidisse patenter agnoscitur; dum et in Romanæ arcis Pontificibus brevioris vitæ cursus et vixdum ad primi Pastoris mensuram pertingens decernitur, et Mediolanensibus Præsulibus perrari adscripti sunt, quibus non usque ad grandævitatem terminus vitæ præsentis decucurrit. Age ergo hujus, quem quinto post primum loco fuisse in præfata urbe signavi: cujus vitam moresque Apostolicos succincte, sed plena veritate digessi, quis sit exitus, explicetur: ut cœptæ navigationis expeditio, stante clementius Austro, ad destinatas perveniat oras.

* *Rom. cap.* 11, 33.

ANNOTATA.

a *Alciatus apud Puccinellum:* Vicos, *inquit*, castra et præfecturas per Insubriam Liguriamque oppida omnia lustravit, ut in his aberrantes

populos

A populos veram religionem doceret, exemplo suo hortaretur. *Additur ex Ms. Castillianensi*, tum fidem tradidisse populis Orobiis in montibus Comensibus et primum portasse sanctæ Crucis labarum et sacrum Baptisma Alpinis gentibus degentibus Seprii, Villæ, Biergi et Lagi ab ipso de Monate cognominati, ac Seprii templum in honorem Salvatoris construxisse.

b *Breviarium Mediolanense* : Mediolanum parochiis distinxit, easque certis terminis definivit, quarum unicuique sacerdotes adscripsit. *Jaannes de Deis* : Primus more Pontificum Romanorum Mediolanum parochiis distinxit. *Ughellus* : Civitatem divisit in parochias centum et quindecim [*sed exaggerato enormiter earum numero, ut recte in Vita* S. Monæ *ait Saxius* *.] * Nota 5.

c *Valentinus et Cerdo suas hæreses cœperunt circa annum* 153; *eorum errores passim noti ab Epiphanio et aliis describuntur.*

d *Ebion et Cerinthus fuerunt primo seculo, contra quos S. Joannes suum Evangelium scripsit ac*
B *divinitatem Christi astendit. Erant ergo adhuc harum hæreseon reliquiæ, quas destruxit* S. Monas ; *et ita Alciatus habet* : Vigebant tunc quamplurimi, Valentini et Cerinthi opiniones secuti, quas de hominum pectoribus expellere sacratissimus Vir conabatur.

e *Philippi utriusque, patris et filii, virtutes Christianas descripsit Henschenius* XX *Januarii ad S. Fabiani Pontificis Vitam* § 3, 4 *et* 5 : *sed num Philippus vere Christianus fuerit, res est admodum dubia.*

f *Vigesimus erat post S. Petrum, ut hic notatur : et ex iis septem sancte mortui sunt aut martyrio affecti, eo tempore, quo Episcopus vixit* S. Monas, *et sunt hi Sancti* : Eleutherius, Victor, Zephyrinus, Callistus, Urbanus, Pontianus et Anterus.

g *Ita ad annos Olympiadum digessit Eusebius Chronici partem posteriorem, et usus plerumque scriptorum erat.*

C

CAPUT III.

Præparatio ad mortem, felix obitus.

Ob Philippum imperatorem conversum gratias agit Deo; prædicit futuras persecutiones.

Igitur agnita, ut præfatus sum, Christiani Augusti fidei plenissimæ perceptione, beatissimus Antistes admodum lætus efficitur, et dans laudes immenso Deo, his, oculos lacrymis suffusus, sermonibus infit : O mira potentia Creatoris! O præferenda pietas Redemptoris! cujus nutui cuncta facultas subest! Implesti, Domine Jesu, quod te indubitata fide sedulus exorabam. Implesti quod te cito impleturum tuis sæpissime clientulis repromittebam. Implesti, quod me prædicente, perfidorum vesania deridebat. Jam nunc lætus mortem operiar, quæ ut polliceri dignatus es, vitæ porta fiet sine fine mansuræ eis, qui te Dominum pura mente dilexerunt et quæsierunt. Et conversus discipulis assistentibus ait : Lætamini, inquiens, carissimi, et totis piæ vocis Deum nostrum laudate præconiis, quia non est oblitus orationis nostræ, sed suæ clemens annuit familiæ. Noveritis autem maximam in hoc facto Christiani nominis ortam inimicis invidiam. Quin etiam totius bonitatis æmulum gravibus atque atrocissimis livoris antiqui stimulis concitatum exsuscitatis irarum furiis illico bellum ab eo ciendum *a* : iterumque cruces, clades ac dira pœnarum exitia Christi fidelibus atrocius solito, et supra, quam credi potest, ipsius instinctu nequissimo ingerenda. Sed vos illa metuere nolite, nolite pavescere. Immensa quidem contra Dei Ecclesiam incendia, mille nocendi artium magister excitaturus est, sed velocius extinguenda, ingruente desuper rore cœlestis misericordiæ *b*. EX MS. MEDIOLANENSI. *a* *b*

Petita Deo perseverantiam suorum æstimatus ab iis et infidelibus: perfectus in caritate Dei et proximi : fuit 59 annos episcopus.

10 Cumque pauxillum conticuisset, perpendit adstantes pro his, quæ dixerat, non modice perturbatos ; ac flexo in orationem, quia id loci eos stare contigerat, poplite, aliquamdiu precibus incubuit, pro suorum constantia filiorum patrem Domini Jesu interpellaturus. At hi, qui præsentes aderant, plurimum obstupuere, quod sermonis ipsius *c* efficaciam nulla interruperit rei gestæ dissonantia. Ex illo enim solo venerari amplius aut excoli a credentibus, sed etiam insuper metui ab incredulis cœpit : qui eum non sine divino Numine tantam prædicendi futura obtinuisse fatebantur scientiam : nam et ob id cum magno Deo Apolline satum adstruere non dubitabant : eo quod esset totius prudentiæ, excepta Christianitate, perspicuus inquisitor. Erat enim Vir Domini omnibus ad se convenientibus ita affabilis, ut esset mitibus simplicibusque dulcis affatu, blandus alloquio ; solertioribus vero solertissime disertus atque ad apposita irrefragabiliter prudentissimus : hoc ipsum quoque orationis loco ducens, si infirmis fratribus opem suæ exhortationis tribueret. Sciebat namque, quia, sicut scriptum esset, ut diligamus Dominum Deum, ita præceptum est, ut diligamus proximum *. Quæ duo quamdiu in corpore mansit, ita convulse retinuit, ut eamdem usque ad senectam divinis officiis vigilantiam, eadem suorum necessitatibus fratrum ad ultimum usque momentum vitæ curam impenderet ; sicque per annos circiter quinquaginta novem * *d* pastorale onus pari mentis et corporis constantia sufferens, numquam a sibi commisso vacavit obsequio, fœnerando videlicet auditorum mentibus credita sibi talenta et famelicis gregibus Verbi Dei pabula ministrando. *c* E * *Matt. cap.* 19, *v.* 19. F * *Muratorius legit* 49. *d*

Anno ultimo Philippi imperatoris sancte moritur et sepelitur apud decessores episcopos.

11 Et jam tempus erat, de quo sapientissimus Salomon ait : Tempus mittendi lapides et tempus recolligendi. Tempus, inquam, erat, quod, ædificium illius cœlestis Hierusalem redintegrandum, et vivi lapides, qui per orbem dispersi erant tetragonum, recollecti viritim et angulari lapidi reconsignati, semper mansuræ Dei domus æternæ in cœlis compaginarentur, numquam amplius dispergendi. Quod Vir Deo dilectus intelligens, satagebat pro viribus purissimam sui cordis efficere margaritam, cupiens ocyus dissolvi et esse cum Christo. Siquidem ad annum usque Philippi septimum, qui et ultimus, cujus ante meminisse, contigit, ad multorum profectum fuerat reservatus. Convocatis ergo filiis in Christo et fratribus, indicat resolutionis

EX MS. MEDIOLANENSI.

suæ diem appropinquasse, et, ut secum orationibus comitarentur, admonet : cum quibus orans flectensque genua, velut in soporem, ita est resolutus in mortem, vel magis in vitam, quæ sola vere vita dicenda est. O ineffabilis gratia meriti! O admirabilis vocatio properantis! Nam ne forte gloriosi Senis anima tempestate turbaretur post paululum secutura, solemnitatem Domini, quam diu præstolata fuerat, lætanter vidit et ingredi meruit. Tunc universi, qui aderant, admiratione maxima rapti de tam subitaneo beati Viri obitu, in extasim pene delapsi sunt ; videntesque eum, cujus ante modicum spatium benedictione solita dulcique osculo pacis, quod indifferenter quibuscumque de clero vel plebe libare solitus erat assidue, refocillati quodammodo ac jocundati fuerant, inopinata vocatione sublatum ex corpore, quid mirari, quidve dolere, quid etiam gaudere deberent, anxiis pectoribus hæsitabant. Tandem aliquando in lacrymas resoluti, mixtis interdum singultibus ingemiscentes, tollunt Pa-
B troni sui funus recens, et illud prædecessorum ejus tumulis adjungunt. Qui locus usque nunc
e mortalibus manet incognitus *e*, pro eo maxime, quod tunc ob nefandas persecutiones Sanctorum occulte corpora sepulturæ mandabant. Unde accidit, ut longe patentibus annis loca venerandæ memoriæ fidelium exciderint : tantoque fiunt
f celebrati mutuæ *f* clariora, quanto non humana, sed divina fuerunt indagine revelata. Obiit autem vir Domini memorandus præsul Monas octavo Kalend. Aprilis.

25 *Martii.* 12 Fuit autem temporibus Severi *g*, Antoni-
g ni, Macrini *h*, Aurelii *i*, Alexandri *k*, Maximi *l*,
h i k l Gordiani et Philippi principes, qui, ut præfatus sum, primus ex Augustis Christianum nomen suscepit, servavit et coluit. Quo non post multum temporis velut quodam nitido Augustalium primitiarum manipulo ad cœleste horreum delato, et felici nimium dignitate de terreno et volatili ad supernum et perenne regnum transvecto, exhorruit inimicus humani generis, tantæque prærogativæ cumulo invidit : illico Romani
C agri superficiem sterili et urenti replevit urtica : qua ingravescente spiritualium agricolarum quaquaversum incedentium exurebantur vestigia, et quieti operam dare nequaquam patiebantur. Emersit etenim post Philippum vesanus Decius per tyrannidem Cæsaris successor effectus : qui sui decessoris odio stimulatus, toto conamine Dei domum conatus est funditus evertere. Primum nempe non quoslibet Christianorum, sed ipsos maxime ecclesiarum præsules jussit interficere : tum deinde vario pœnarum generi quasi exosam cœlo terraque proturbare Christiani nominis religionem, deorum templa restitui, Dei ecclesias destrui, altaria sacrosancta profanari ac polllui. Putares ipsam imperio ejus cessisse majestatem, et suis ultra vernaculis subvenire non posse. Extemplo a paganis Christi cultores diversissimis tormentis prosterni cernentibus insultari ubique et reclamari videres: Ubi est Deus eorum? Sed Deus noster in cœlo sursum, in cœlo et super terra omnipotens, non passus est diu despici a perfidis. Quin imo cœlestem, ubi voluit, pharetram exeruit et sui nominis inimicum non totis duobus annis *m* in male prærepto principatu D *m*
exactis cum filiis pariter enecatum, Romano
apice vitaque privavit *n*. *n*

ANNOTATA.

a *Innuit necem utrique Philippo inferendam, ac mox sub Decio imperatore dirissimam persecutionem commovendam, in qua S. Fabianus Papa martyrium subiit.*

b *Indicatur breve imperium Decii,* 30 *scilicet mensium, quot non imperarunt successores Gallus et filius Volusianus, omnes misere, interfecti;* [*sed tota hæc oratio* S. Monæ *afficta videtur.*]

c *Orationis, contemplationis, aut cum Deo colloquii aut, ut mox dicitur, vigilantiæ in divinis officiis.*

d *Ab anno scilicet* 193 *ad* 249, *uti legere est in Catalogo, quem mense Maio illustravimus ; hic autem moventur difficultas, quod septimo imperii anno dicatur Philippus cum filio interemptus, sed auctor* E
habet pro se Eusebium in Chronico, cujus ista sunt· 'Ρωμαίων ἐβασίλευσεν κδ' Φιλιππος ἔτη ζ'. *Quæ ita vertit S. Hieronymus :* Romanorum [*imperator*] XXIV regnavit annis VII. *Ita vetustissimo Mss. varia, quæ apud nos exstant. Ut autem septimus annus reperiatur, primus statuendus est* Apriano et Papo Coss. *quando, ut Julius Capitolinus in Gordiano III scribit,* Imperium Philippo mandatum est, jussumque a militibus, ut Philippus cum Gordiano quasi tutor ejus pariter imperaret. *Et res manifesta redditur ex Constitutionibus utriusque, datis* Peregrino et Æmiliano Coss. *et relatis in codice Justiniani. Ac primo certum est* VIII *Idibus Januarias et ipsis Idibus Januariis Gordianum vixisse ex* L. Ea quidem *lib.* 9, *tit.* 2; *et* L. Quotiens pluribus *lib.* 6, *tit.* 10. *Et imperasse eisdem Coss.* II *Idus Martias Philippum constat ex* L. Instrumenta ad jus. *lib.* 3, *tit.* 42. *Iterum (quod contra Onuphrium et alios maxime notandum est) Gordianum* VII *Kalendas Maii adhuc vixisse liquet ex* L. Ea demum ab emancipatis *lib.* 6, *tit.* 20.
Hinc inferendum Philippum interemptum anno sexto imperii post necem Gordiani regnantis, ac septimum eum annum esse incluso primo, quo una cum Gordiano regnavit, uti hic auctor cum Eusebio, Hieronymo aliisque numerat ejus annos. Secundo, contra Onuphrium in Commentario in lib. 2 *Fastorum, constat,* Gordianum *non mense Martio mortuum esse, nec solum regnasse annos* 5 *et menses* 6, *sed, ut Capitolinus asserit,* imperasse sex annis ; *cui imperium delatum est, cum eclipsis solis esset anno* 238, *die* II *Aprilis, et adhuc superfuit anno* 244 *die* XXV *Aprilis, postea barbare a Philippo occisus.* F

e *Quo tempore inventum fuerit ejus corpus, vide num.* 9 *Commentarii prævii.*

f *An legendum* ; futuræ?

g *Severus cœpit, anno* 193, I *Junii, et Getam filium etiam Augustum nominavit.*

h *Antoninus Caracalla creatus anno* 211, *uti Opilius Macrinus anno* 217.

i *Aurelius Antoninus Heliogabalus creatus anno* 219.

k *Et hic dictus M. Aurelius Servus Alexander anno* 221 *factus imperator.*

l *Ma-*

A l *Maximus et cum eo duo Gordiani anno* 235 *imperarunt, quibus omnibus interemptis successerunt Balbinus et Pupienus cum tertio Gordiano, qui solus a* II *Aprilis anni* 238 *imperavit, quibus si adjungantur duo Phillipi, censendus est* S. Monas *vixisse in episcopatu cum* 17 *imperatoribus sive augustis aut cæsaribus.*

m *Scilicet post cœptam in Christianos persecutionem. De annis et persecutione egimus Februarii* § 1 *ad Acta S. Agathæ pag.* 595. D

n *Recentiori manu erat adscripta hæc formula in Acta Sanctorum sæpius occurrens :* Regnante Domino nostro Jesu Christo, cui est honor et gloria in secula seculorum. Amen.

DE S. DOMNINA MARTYRE

ANAZARBI IN CILICIA.

C. B.

Ex Menologiis Græcis.

SUB DIOCLETIANO.

Cognomines S. Domninæ *sanctæ numero plures, vel ob fusum pro Christi nomine sanguinem, vel ob insignem vitæ sanctimoniam ecclesiæ tum Occidentalis, tum Orientalis*
B
Sanctæ ab homonymis distinctio,
inscriptæ Fastis, sexum muliebrem decorarunt : in his fuere S. Domnina, quæ una cum sanctis aliquot virginibus Interamnæ in Italia martyrii palmam adepta, ad diem XIV *Aprilis sacris Fastis inscripta et in Opus nostrum illata est. Altera, ad diem* 1 *Martii nostro itidem Operi inserta, etsi quidem martyrio coronata haud fuerit, vitæ certe sanctimonia Syriam illustravit. Tertia Antiochiæ pro fide occubuit, coliturque* X *Julii. Quarta S. Domnina una cum SS. Bernice et Prosdoce in Syria martyrium passa est, de qua consule Opus nostrum ad diem* IV *Octobris. Quinta vero, die* XXIII *Augusti culta ; atque hæc quidem pariter in Cilicia, sub eodem præfecto Lysia, ac iisdem fere suppliciis, quibus* S. Domnina, *qua de hic nobis sermo est, torta fuisse perhibetur : cum tamen illa Ægis una cum aliis inter tormenta animam exhalarit, corpusque ejus fuerit in mare projectum ; nostra autem obierit in carcere Anazarbi, ut paulo post dicetur, et quidem absque ullo, ut apparet, comite martyrium subierit, altera ab altera secernenda est. Domna vero, in Martyrologio S. Hieronymi nomine insignito, apud Dacherium ad diem* XIX *Octobris memorata, Puteolis annuntiatur.*
C

ejusdem tam in Fastis Latinis.

2 *Porro* S. Domninam, *de qua hic, e Græcorum Menologiis acceptam, primus, quem secuti deinceps sunt qui Romanum Martyrologium Gregorii XII jussu emendarunt, Latinis Fastis Galesinius intulit his verbis:* In Lysia sanctæ Domninæ martyris : quæ a lictoribus Græcis capta, præfecti judicio sistitur : apud quem Jesu Christi nomen summa animi et vocis libertate confessa, crudelissime cæditur : post in carcerem detrusa, iterum quæstione ; deinde forcipibus membrorum artus ei luxantur, pedes subulis candentibus aduruntur. Quibus affecta cruciamentis, rursus in carcerem inclusa, cum oraret et gratias Deo ageret, pro quo martyrium subierat, spiritum reddidit. *Galesinium ita contrahit simul et corrigit (quamquam infeliciter) Martyrologium Romanum :* In Lycia *(male enim apud Galesinium legitur* Lysia) S. Domninæ martyris sub Diocletiano imperatore.

quam Græcis mentio.

3 *Quæ Galesinius scripsit, a Menologio Basiliano haud multum abludunt : id vero, prout ab Hannibale Albano, S. R. E. Cardinale, Latine versum*
E
est, ad XII *Octobris diem ita habet :* Domnina Christi martyr, Diocletiano imperatore, in urbe Anazarbo nota, quod Christiana esset, a lictoribus Græcis (*παρὰ δημίων ἑλλήνων, id est, more scriptoribus ecclesiasticis usitato*, a lictoribus gentilibus) comprehensa, sistitur Lysiæ ducis tribunali. Cumque Domini Jesu Christi nomen libere coram omnibus profiteretur, illum affirmans verum Deum esse, universique Conditorem ; falsos autem Græcorum (*imo potius* gentilium) deos, lapides esse ostendens et ligna et putrem materiam, crudelissime cæditur, pedesque illius candentibus subulis aduruntur : deinde in carcerem conjicitur. Sed iterum quæstioni subjecta, scipionibus acerrime verberatur : adhæc singuli membrorum artus forcipibus illi luxantur, rursusque in custodiam includitur : in quo, cum oraret et gratias Deo ageret, pro quo etiam martyrium subibat, beatum spiritum reddidit ; reliquiæ vero ejus honorifice sepulcro illatæ sunt.

martyrii palæstra.

4 *Liquet inde* S. Domninam, *non in Lysia, ut Galesinius scribit, sed sub Lysia præfecto certasse pro fide ; sed neque in Lycia, uti Martyrologium*
F
Romanum habet, passa est, de qua nihil Menologium Basilianum dicit : suspicor itaque Martyrologii Romani emendatoribus, S. Domninam *in Lycia martyrium subiisse scribentibus, vitiosum aliquod Menologii Græci præluxisse exemplar ; idque eo propensius credo, quod similis in Acta SS. Claudii, Asterii, etc. error irrepserit, in quibus Lysias, ut recte Ruinartius monuit, Lyciæ præfectus dicitur, qui Ciliciæ præerat, uti ex Ægea civitate ibidem memorata patescit. Neque vero hi soli sunt, qui, eodem Lysia Ciliciæ præfecto, ea in provincia martyrium passi fuerint ; sed ejus ibi quoque sævitiam expertus est Marinus senex, Anazarbo et ipse oriundus ; experti SS. Cosmas et Damianus, experti SS. Zenobius et Zenobia ; ut vel hinc satis evadat probabile, non alibi, quam in Cilicia* S. Domninam *palmam retulisse martyrii. Ceterum Anazarbum, quæ Ciliciæ civitas est,* S. Domninæ *secundum Menologium Basilianum patriam, spectatricem quoque fuisse ejusdem pro fide certaminis, diserte habent Menæa*

AUCTORE J. B.

Menæa Magna Græcorum, consonante his Maximo Margunio, Cytherorum episcopo.

Anazarbus,

5 *Præmittunt ea de more* S. Domninæ *elogio binos hosce versiculos :*

Μέλη Δομνίνα καίπερ ἐξαρθρουμένη·
Οὐκ ἦν ἀληθῆ πίστιν ἐξαρνουμένη.

Id est :

Domninæ quamvis tortor luxaverit artus ;
Non tamen hæc veram est inficiata fidem.

Tum ita prosequuntur : Ἄυτη ἠγωνίσατο ἐπὶ Διοκλετιανοῦ τοῦ Βασιλέως, καὶ παραστᾶσα Λυσίᾳ τῷ ἡγεμόνι, ἐν τῇ Ἀναζαρβαίων πόλει, τύπτεται ἐν πρώτοις βουνεύροις ὠμοῖς. Καὶ σιδήροις πυρωθεῖσι τοὺς πόδας καταφλέγεται. Εἶθ' οὕτως θλᾶται ῥάβδοις, καὶ ἐξαρθροῦται τὰς ἁρμονίας, καὶ τῇ εἱρκτῇ ἀποῤῥιφεῖσα, τὴν ψυχὴν τῷ Θεῷ παρατίθησιν. Hæc, Diocletiano imperante, certavit, ac coram Lysia præfecto adducta, in Anazarbenorum civitate, crudis primum nervis bubulis cæditur, et candente ferro pedes aduritur. Tum virgis atteritur, B membrorum contorsione torquetur, atque in carcerem retrusa spiritum Deo reddidit. *Hæc de* S. Domninæ *martyrio Menæa. Addit Menologium Basilianum, honorifice sepultam ; sed nihil affert, unde sepulturæ locum dignoscas, etsi Anazarbi aut in hujus vicinia id factum esse conjicere liceat. Menæa titulo, ejus elogio præfixo, eam* καλλινίκου, *id est,* egregiæ victricis *appellatione condecorant ; quod argumento est, celebrem illam apud Græcos fuisse, minimeque mirandum, si ab his ad Moscovitas cultus ejus fuerit quoque diffusus, prout Menologium* D *Slavo-Russicum, a domino Joanne Gabriële Barone de Sparwenfeld Latine redditum, indicat, quod ad diem* XII *Octobris de illa simul et S. Anastasia sic habet :* Item SS. martyrum Domninæ et virginis Anastasiæ, quarum illa passa sub Diocletiano, hæc autem sub Decio.

6 *Quin vero sub Diocletiano martyrium passa fuerit, conspirantibus in id documentis tum Græcis, tum Latinis, nullatenus dubitandum apparet. Baronius in Annalibus ad annum* 305, *num.* 17 *paucis* S. Domninæ *ad hunc modum meminit :* In Lycia autem (*rectius dixisset,* in Cilicia) celebre fuit martyrium Domninæ, insignis feminæ. *Sed, quandoquidem nihil uspiam, unde, quo ejus imperii anno id factum sit, determinari solide queat, occurrit, malui id universim Diocletiani imperio, quam huic aut isti singillatim anno temere illigare. Lysias, sub quod passa* S. Domnina *fuit, confestim, ex quo ad imperium Diocletianus evectus est, uti SS. Zenobii et Zenobiæ Acta testantur, in Ciliciam missus diu quidem illic persequi Christianos potuit, ac reipsa diu est persecutus, uti ad annum* 285, *num.* 14 *Baronius censet ; verum nil affert, quod usque ad annum* 305 *præfecturam continuasse Lysiam, fateri nos cogat ; præsertim vero, cum et alii in eadem Cilicia, eodemque Diocletiano imperante, sed sub aliis præfectis martyrii palmam fuerint consecuti ; e quorum numero sunt SS. Tarachus, Probus et Andronicus, qui sub Numeriano Maximo, et S. Bonifacius, qui sub Simplicio, Ciliciæ præfectis, ac illi quidem, uti verosimilius est, sub seculi* IV *principium, hic vero sub seculi* III *finem, martyrio vitæ curriculum terminarunt.* E

sed annus incertus.

DE S. HEDISTIO SEU EDISTIO MART.

RAVENNÆ IN ITALIA.

E Martyrologiis.

C. B.

SECULI IV, UT CREDITUR, INITIO.

C

Edistus, non Romæ,

Omnia et singula, *quæ apud Florentinium exstant, Hieronymiana apographa majora seu non contracta unanimi consensu* Edistium *seu* Hedistium *aut etiam (varie enim a variis exaratur id nomen)* Ædistum *seu* Hedestum *hodie celebrant ; verum sancto huic Martyri eamdem palæstram non omnia attribuunt ; Epternacense enim Romæ, Corbeiense vero et Lucense Ravennæ eum signant hunc in modum :* In Ravenna via Laurentina natalis S. Edisti. *At vero, duobusne hisce postremis Hieronymianis apographis, an contra Epternacensi hic standum? Posteriori huic Hieronymiano apographo Rabanus, et, si Florentinius in suis in illud Notis recte ait, Notkerus suffragatur : verum quis sit Notkerus, in quo Florentinius hodie* Edistium *Romæ initio laterculi, ut ait, signari invenerit, haud satis perspicio. Certe Notkerus, qui penes nos exstat, hodie* Edistium *non Romæ, sed apud Ravennam diserte initio laterculi annuntiat, etsi interim tertio hujus loco Romæ Bedisti martyris natalem, prima nominis* Hedisti *syllaba per errorem, de quo jam supra in Prætermissis, mutata, consignet ; quod autem ad Rabanum spectat, is quidem vere Sanctum nostrum Romæ adscribit ; verum id e codice Hieronymiano, qui Epternacensi, quammaxime hodie turbato ac confuso, exstiterit similis, verosimillime dumtaxat acceperit, idemque de Hieronymianis aliquot apud Sollerium et Marteneum apographis contractis, in quibus* Edistius *Romæ pariter attribuitur, est dicendum.* F

2 *Utut sit, certe et his et Rabano auctoritate et fide Ado juxta ac Usuardus præcellunt ; hi autem, imo et ipse, qui illis etiam est antiquior, Martyrologii Romani parvi auctor* S. Edistium *Ravennæ hodie consignant, idemque etiam facit Wandelbertus utpote in Martyrologio suo metrico sic canens :*

sed, quemadmodum ratione, quæ in contrarium

Idus tum quartas meritis Edistius auget,
Urbs Ravenna suo celebri quo Martyre gaudet.

Jam vero, cum hæc sic habeant, Ravennatem martyrem exstitisse Edistium, *extra controversiam positum videri, haud immerito hodie et Sollerius in suis*

in

A *in Usuardum Observationibus pronuntiat, et eruditissimi, qui Martyrologium Romanum hodiernum reformarunt, viri Ravennæ eum sequentibus hisce annuntiant verbis :* Ravennæ via Lauretina natalis sancti Edistii martyris ; *verum, cum via, quæ hic* Lauretina *vocatur, in supra laudatis Lucensi et Corbeiensi Hieronymianis apographis* Laurentina *nuncupetur, erit fortassis, qui postremam hanc appellationem amplectendam, Sanctumque proinde, non Ravennæ sed Romæ, quod ibi, at non itidem Ravennæ via Laurentina exstitisse ex infra dicendis noscatur, signandum contendat. Res certe omni veritatis specie destituta non est. Galesinius quidem sequentem in modum :* Edistius sepultus est Ravennæ via Lauretina, quam Laurentinam plerique vocant, sed male : Laurentina enim dicitur a nemore, lauris, consito, *in suis in Martyrologium a se contextum Adnotationibus loquitur, eique etiam, Florentinio pariter haud refragante, in Sanctorum Italiæ Catalogo Ferrarius, utpote* Edisti *corpus via Lauretino inter Ravennam et Classem sepultum ex ecclesiæ Ravennatis monumentis et Hieronymo Rubeo affirmans, assentitur.*

facit, enervata, concluditur, Ravennæ,

B 3 *Ast optandum foret, ut vel posterior is hagiologus vel Galesinius, Ravennæ olim aut saltem inde haud procul exstitisse viam, quæ quod vel ipsamet vel nemus vicinum lauris esset consitum,* Lauretina *fuerit vocata, antiquo fideque digno documento dedisset probatum. Neque vero via Ravennam inter et Classem* Lauretina, *sed, quemadmodum Cluverius Italiæ Antiquæ pag.* 305 *et sequenti docet,* Cæsarea *fuit nuncupata, cumque olim viam, quæ, quod Roma Laurentum, haud ignobile olim sedecim circiter inde passuum millibus distans Tyrrhenum mare versus oppidum, duceret,* Laurentina *appellabantur exstitisse, ex iis, quæ idem Cluverius operis citati pag.* 883 *allegat, omnino sit certum, enimvero esse videtur, cur Fasti sacri supra laudati, qui* Edistium *Ravennæ via Laurentina passum indicant erroris, non quod hanc* Lauretinam *haud appellet, sed quod* Edistium *non Romæ, sed Ravennæ colloceut, insimulandi existimentur. Attamen, cum via, quæ a via Classem inter et Ravennam seu dextrorsum seu sinistrorsum alio duxerit et a lauris, quibus vel ipsamet vel nemus vicinum erat consitum,* Lauretina *fuerit vocata, Ravennæ vel inde haud procul, etsi interim in nullo prorsus documento*

C *antiquo memorata inveniatur, olim exstitisse absque ullo dubio queat, facileque vox* Laurentina *pro voce* Lauretina, *unius dumtaxat literulæ discrimine inter utramque intercedente, per errorem exarari potuerit, ob ea, quæ num.* 1 *jam dixi, esse verosimilius ibidem laudatis, qui* Edistium *Ravennæ signant, Fastis sacris standum apparet, etsi interim duo etiam horum antiquiores, Corbeiense videlicet ac Lucense Hieronymianum apographum, memoratam a se viam, qua Sanctum seu passum seu sepultum indicant, non* Lauretinam, *sed* Laurentinam *appellent.*

in persecutione Diocletiani, est passus,

4 *Atque hæc de loco, quo passus fuerit* Edistius, *jam dicta sufficiant. Quædam modo de tempore, quo id factum, cultuque, quo apud Ravennates Sanctus gaudet, adjungo. In postrema Diocletiani persecutione coronatum martyrio fuisse* Edistium, *Hieronymus Rubeus, penes quem fides sit, Historiæ Ravennatis lib.* 2 *refert ; ut, cum is scriptor ecclesiæ Ravennatis monumenta pro se etiam laudet, hinc sane,* Edistium *in postrema Diocletiani persecutione passum, promiscue credi, existimare haud immerito possimus. Ac rem quidem, si tum vere, quod probabile dumtaxat, et quidem nonnisi ægre, jam adducta efficiunt, habuerit forsan locum, ante anni* 306 *vigesimam septimam Octobris diem accidisse erit dicendum : etsi enim persecutio, qua Diocletianus, cum jam ab anno* 298 *in milites sæviisset, in alios cujusvis conditionis ac sexus Christianos sævire anno* 303 *incepit, fuerit adhuc post annum* 305, *quo is princeps imperio sese abdicavit, per plures annos in terris, Galerio Maximiano subjectis, continuata, res tamen in Italia, ubi Ravenna sita est, secus habuit: ibidem enim anno* 306, *ad* XXVII *Octobris diem jam provecto, imperium Maxentius, Maximiani Herculii filius, arripuit pacemque tunc Ecclesiæ mox reddidit, uti apud Pagium in Criticis ad annum illum fas est videre.*

ibidemque etiam, ut probatur, et in monte Soracte colitur;

5 *Quod modo ad cultum, quo* Edistium, *et quidem ut civem suum, Ravennates venerantur, spectat, abs hisce illum ritus semiduplicis Officio hodie quotannis coli, Fabri in libro, cui titulus,* Sacra Romæ Antiquæ Monumenta, *affirmat; nihilque ab eo, nisi quod veritati consonet, hac in re prædicari liquet ex ecclesiæ Ravennatis penes nos exstante anni* 1660 *Directorio, in quo, ut* Edistius *ritus semiduplicis Officio colatur, ad* XII *Octobris diem præscribitur. Nec Ravennæ tantum, sed et, ut apparet, in monte Soracte* Hedistius *cultu ecclesiastico gaudet. Ibi enim extra oppidum, montis istius clivo impositum, quod, quamvis, non secus ac ei inclusa Trium-Fontium abbatia,* S. Orestus *vulgo dicatur, re tamen ipsa a* S. Ædisto *appellationem seu titulum sortiri creditur, exstat ædicula, Sancto huic sacra, in qua quotannis semel a canonicis, in dicti oppidi ecclesia, S. Laurentio dicata, divina Officia obeuntibus, sacro-sanctum Missæ Sacrificium (die, ni fallor,* S. Ædistio *sacra seu Octobris duodecima) celebrari solet. Ita e tribus diversis epistolis, a Silvestro Petra-Sancta, qui, quemadmodum ipsemet in harum una ait, perpetuum abbatiæ præfatæ pro eminentissimo domino Cardinali Antonio, commendatario ejusdem abbate, visitatorem egit, ad Bollandum nostram Roma, Tusculo et e monte Soracte anno* 1644 *et* 1647 *conscriptis, intelligo, ut etiam* E *sanctum* Ædistium, *qui in monte isto, ut dictum, colitur, ab* Ædistio *nostro seu Ravennate haud credi diversum.* F

neque enim ab Hedesto, quem Laurenti passum Acta hic memorata tradunt,

6 *Neque vero, dum postremum hoc creditur, sic quidquam a veritate alienum existimari, facile in animum (etsi interim, an vere, ut Petra-Sancta putavit, a* S. Ædistio, *et non a S. Silvestro, in cujus honorem Carolomannus monasterium in monte Soracte ædificasse a Regione et Aimoino narratur, abbatia et oppidum præfata* S. Orestus *per corruptionem vulgo vocentur, dubitandum rear) induxero. Sane* Edistium, *quem nonnulli Fasti sacri supra laudati Ravennæ hodie annuntiant, ab* Edistio, *quem alii Romæ attribuunt, ibidemque una etiam cum SS. Evagrio et Prisciano Galesinius signat, haudquamquam, contra ac martyrologus isthic existimavit, esse diversum, nemo non, quantum opinor, concludet ex iis, quæ supra, dum postremum e duobus hic modo nominatis Sanctis inter Prætermissos retuli, in medium adduxi. At vero quæpiam Hedesti*

AUCTORE C. B.

sti seu Hedisti, qui Neronis imperatoris armiger exstiterit, penes nos exstant Acta, e S. Germani codice 461, *uti in capite præferunt, excerpta; hæc autem, Hedistium illum nec solum, nec Romæ vel Raveunæ, sed cum Prisco presbytera, hujus uxore Thermautia, filia Christe et ancilla Victuria prope Laurentum, haud ignobile olim jam supra num.* 3 *memoratum oppidum, haud procul a via, quæ, quod Roma eo duceret,* Laurentina, *ut ibidem docui, vocabatur, martyrio fuisse* IV *Idus seu* XII *Octobris die affectum, memoriæ produnt.*

diversus ob hæc, utpote exiguo duntaxat, vel etiam, uti hic

7 *Quare, si Actis illis sit standum, necesse erit, ut vel* Edistius, *qui Ravennæ, ut dictum, in nonnullis Fastis sacris hodie memoratur, in aliis melius Romæ, quod Laurentum, martyrii ejus, ut dicta Acta ferunt, palæstra, haud procul inde, ut supra num. mox citato allegata ostendunt, sit remotum, signari existimetur, vel ut statuatur diversus ab Edistio seu Hedesto, qui martyrium Laurenti aut, si mavis, prope Laurentum subiisse in iisdem Actis narratur; si autem hoc postremum, quod sane, cum Hedesto quidem, qui Laurenti, at non itidem* Hedesto, *qui Ravennæ passus traditur, socii addantur, faciendum apparet, admittatur, erit præterea, cur illorum non posterior, sed prior in monte Soracte, multo minus Laurento, quam Ravenna, remoto, coli credatur. Verum quid hic faciamus? Priscus presbyter, uxor ejus Thermantia, filia Christis et ancilla Victuria, quos una cum Hedesto sub Nerone*

B

quarto jam consule passos, Acta supra laudata tradunt, nullis prorsus Martyrologiis exstant inscripti, nec in ullis etiam venerandæ antiquitatis seu sacris seu profanis monumentis aliis memorantur; etsi autem, illos in rerum natura numquam exstitisse, inferri inde (neque enim omnes, qui in diversis persecutionibus pro fide occubuere, in antiquis Martyrum Collectionibus seu Martyrologiis monumentisve aliis recensentur) haud possit, sola tamen, ut vere eosdem, nec e cultu, quo alicubi afficiantur, notos, e fingendi duntaxat licentia haud esse natos, absque ullo scrupulo credam, dictorum Actorum, quæ, ut dictum, sub Nerone prope Laurentum passos tradunt, auctoritate ac fide moveri haud queo.

allegata suadent, nullo omnino

8 *Qua de causa ita animo comparatus sim, accipito. Acta illa nihil omnino, unde vel quo circiter tempore vel a qua scripta sunt, calligas, suppeditant; præterquam autem quod, uti inde consequitur, haud*

C

immerita in dubium an sufficientis ad fidem faciendam antiquitatis sint, revocari queat, seculo certe, quo, quos mox nominavi, martyrium cum Hedesto *subiisse produnt, posteriora sunt. Id enim, ut modo indicavi, cum quarto Neronis consulatu conjungunt, sicque, cum hic in annum Christi* LX *inciderit, primo æræ Christianæ seculo consignant; hoc autem esse ista longe posteriora, vel solus, quo scripta sunt, stylus, omnino barbarus, insulsus et abs omni, quæ tum viguit, Latini sermonis puritate prorsus alienus, luculenter evincit. Porro fidem, quam, etsi sic habeat, nonnemo forsan iisdem Actis adhuc adjungat, non parum etiam minui seu infirmari oportet primo quidem ex eo, quod, ut jam docui, anno Christo* LX *Hedestum aliosque, supra relatos, fuisse a Nerone necatos, memoriæ prodant, etsi interim imperatore isthoc ante annum Christi* LXIV *seu Romanæ urbis, quod tum accidit, incendium nec religio Christiana proscripta nec in hujus sectatores, uti Historiæ Sacræ lib.* 2 *Sulpitius Severus, aperte etiam ei hac in re Tacito, Eusebio aliisque scriptoribus antiquis suffragantibus, non obscure docet, fuerit sævitum; deinde vero etiam ex eo, quod jam inde ab anno* LX *Neronem, insurgente in eum populo, Roma diu abesse Laurentique commorari fuisse compulsum, contra omnium Historiæ Augustæ scriptorum fidem affirment.*

D

E

in pretio habenda est putandus.

9 *Adhæc cum quempiam, qui verba, ultro citroque paulo ante martyrium ab Hedesto cum aliis habita, in litteras conjiceret, ei adfuisse, nec anonymus Actorum auctor edicat, nec verosimile alicunde evadat, unde, quæso, quæ veluti abs ille tunc prolata hic adducit, nec ipsemet audivisse potest, habuit comperta? Id sane ego haud perspicio, ac vel idcirco non parum, ne commentitia plane sint, verendum opinor, maxime cum non pauca eorum sint hujusmodi, ut fuisse re ipsa ab Hedisto prolata, verosimile neutiquam sit. Jam vero, cum vel nullo vel exiguo certe in pretio, uti ex hisce aliisque supra jam adductis nemo non intelliget, sint habenda, quæ modo discussimus, S. Hedisti Acta, hæc sane quæ id idcirco nec in Opus nostrum inferre est visum, facere non debent, vel ut* Hedistus, *qui Ravennæ in supra laudatis, quos hic sequimur, Fastis sacris signatur, in aliis melius Romæ annuntiari et martyrium, non in Diocletianæa, ut communiter e dictis creditur, persecutione, sed sub Nerone subiisse putetur, vel ut ab Hedisto, quem Laurenti sub Nerone passum, spuria ista Acta memoriæ, ut dictum, produnt, diversus esse seu distinctus, hicque proinde et non ille in monte Soracte coli credatur*.*

F

* Nota 4.

DE

A D

DE S. MAXIMILIANO EPISCOPO MART.

CELEIÆ IN NORICO MEDITERRANEO.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§ I. Martyrii locus; Acta edenda.

AUCTORE D. A. B.

CIRCA ANNUM CCCVIII.

S. Maximiliani, qui Celeiæ passus est.

Celeia aut Cileia, ad Pannoniæ fines, qua Soana fluvius ad Savum appropinquat, sita totius Norici Mediterranei civitas præcipua erat ac veluti caput. Hæc, Plinio et Ptolomæo nota, antiquis temporibus nec ignobilis fuit, ut testantur varia, quæ Grutherus, Velserus et Lazius edidere, monumenta et nonnulla alia, quæ, anno B 1728 *Viennam allata, etiamnum, ut scribit Aquilinus Julius Cæsar canonicus Regularis in suis Styriæ Annalibus pag.* 28, in scala bibliothecæ cæsareæ invisuntur. *Quæ fuerat olim urbs episcopalis, circa annum Christi* 840 *eversa archidiaconi sedes effecta est;* a novissimis vero temporibus, *inquit idem Aquilinus pag.* 30, Gorithiensi archiepiscopo subjecta, cum alias Aquileiensi patriarchæ paruisset. S. Maximilianum *Celeiæ natum, Celeiæ passum et sepultum fuisse, varia ejus Vitæ apographa, cum a Pezio Scriptorum Austriacorum tom.* 1, *col.* 22 *edita, tum alia, in Museo nostro asservata perhibent. Hoc ipsum fert passim Celeiensium civium traditio, cujus notas subministrat Annalium Styriæ scriptor pag.* 228: Nam et locus hodiedum Celeiæ, ubi obtruncatus et humatus est, ostenditur, exstititque ibidem, testibus Cuspiniano, Megisero, Lazio aliisque, ejusdem nomini sacrata ecclesia. Doctorque Schonlebius parte 3 Annalium pag. 201 ait, se Celeiæ vidisse quoque fontem, ubi caput S. martyris resectum deci- C dit.... Extra capellam, ut refert illustr. Valvasorius, ad eum fontem sub ara existentem accessus patet; superius legitur inscriptum: Fons decollationis S. Maximiliani. *Cur autem Martyrologii Romani hodierni scriptor post Molanum, quem in Notis, hodiernæ* S. Maximiliani *annuntiationi subnexis, laudat,* Celenæ, vulgo Glinech seu Cleinech, pago *Noricorum in Austria, apud Onasum* flumen in territorio et diœcesi quondam Laureacensi, nunc oppidulo apud Astiram *civitatem in via, quæ inde Onasum seu Anisum civitatem ducit, martyrii palæstram affixerit, non video: rectius et exactius procul dubio in suo generali Sanctorum Catalogo scripsit Ferrarius eam Celeiæ reponens cum* S. Maximiliani *biographo, de cujus lucubratione nonnulla observanda modo occurrunt.*

Acta a Pezio ex Ms. Cellensi vulgata

2 B. Maximiliani *Vitam secula* v *senescente jam litteris mandatam fuisse, expressis verbis innuit ejus biographus, qui, postquam num.* 22 *asseruisset, sub Odoacro rege Rugorum et Theaderico Ostrogothorum principe Laureacensem ecclesiam cum clericis, libris Sanctorumque reliquiis in Italiam migrasse, subdit,* libellum, *vitam ipsius et miracula continentem, eo quoque fuisse asportatum. De quo audi Pezium in Observatione, ad Acta* S. Maximiliani *prævia, Scriptorum Austriacorum tom.* 1, *pag.* 21 *disserentem.* Quod *inquit,* an verum sit, vehementer dubito, cum Eugippius, qui dictæ migrationi præsens interfuit, nihil hujusmodi in Vita S. Severini, *quam Bollandus tom.* 1 *Januarii pag.* 486 *edidit,* commemoret. *Idem dubium eadem ratione ductus movet Hausizius Germaniæ Sacræ tom.* 1, *pag.* 33: Migratio enim illa, *inquit,* E quæ facta fuit mandato Odoacri anno 488, solos attinebat Noricos, Ripenses et oppida super Danubium posita, ut exacte scribit Eugippius, qui eidem migrationi interfuit: Noricos interiores aut Celeienses, utpote quam longe ab ripa Danubii remotos, eo migrandi præcepto comprehensos haud constat. *Quidquid sit de illa* S. Maximiliani *Vita, isthæc lucubratio ad nostra usque tempora non pervenit; an etiam Actorum ejus, huic Commentario subdendorum, scriptori præluxerit, valde est incertum. Hæc Acta ex monasterio Cellensi eruta et cum Lambacensi, Lunælacensi, San-Petrensi et Vormpacensi seu Formbacensi codicibus diligenti cura collata primus vulgavit Hieronymus Pezius Scriptorum Austriacorum tom.* 1, *pag.* 22 *et sequentibus.*

in Museo nostro asservata.

3 *Quatuor eorum Actorum apographa ad Museum Bollandianum submissa inveni, quorum primum ex monasterio Rubrævallis, secundum ex codice Bibliothecæ Electoralis Monachiensis numero* F 467 *signato, tertium ex imperiali SS. Udalrici et Afræ abbatia, quartum denique ex Ms. ecclesiæ Pataviensis eruta sunt. Cujus autem ætatis sint Mss., e quibus nostra apographa fuere excerpta, nos non edocuit Gamansius, qui ea submisit. Ad calcem tamen Ms., ex Bibliotheca Monachiensi accepti, hæc leguntur verba:* Scripsit Harmantus Schedel doctor anno Domini 1490 die 21 mensis Julii Nyrembergæ. *Hoc proinde Ms. seculo decimo quinto fuit manu exaratum, quod de suis, quæ edidit aut contulit, Pezius etiam scripserat. His apographis adjungimus codicem quemdam, eadem Acta exhibentem, seculo etiam decimo quinto labente, typis editum in eodem Museo repertum, ad cujus calcem, sicut in apographo Monachiensi, exaratæ sunt Collecta, Secreta et Postcommunio in Missa die* S. Maximiliano *sacra recitari solitæ.*

ab auctore anonymo post annum scripta 126,

4 *Porro quis fuerit scriptor, qui* S. Maximiliani *Vitam litteris commisit, nec Acta ipsa nos docent, nec ex quovis alio monumento constat.* Eumdem aut canonicum aut clericum fuisse Pataviensem,

haud

AUCTORE D. A. B.

haud absurda suspicio est, *inquit Hansizius*, eo quod Maximilianum et S. Valentinum sæpe sæpius patronos nostros *(num.* 15, 16 *et* 21 *Vitæ edendæ)* vocet; *quos revera numquam suos peculiares protectores ecclesia Pataviensis veneratur. Auctorem autem medium post seculum decimum tertium operi suo contexendo manum admovisse, ex ipsorummet Actorum num.* 15 *et sequentibus aperte conficitur :* Sed nec hodie, *inquit biographus*. gratia largissima Salvatoris desinit exanditum porrigere ob merita S. Viri... Anno namque Domini 1265 quarto Calendas Novembris circa tertiam vigiliam noctis porta civitatis Pataviensis super ripam Oëni, versus monasterium S. Nicolai per adulterinas traditorum claves aperta, liberum hostibus patefecit introitum : *resque sua ætate peractas biographum litteris commisisse passim evincunt verba, quibus narrationem suam contexuit, et quæ hic summatim duntaxat appellabo : num.* 17 : Erat quoque moderno tempore mulier; *num.* 18 : Quidem civis, cujus nos novimus nomen et personam; *num,* 20 : Quidam de Oedenburch cæcutiens, in crastino vidimus eum, abjecto tentatore baculo, pro recepto visu Deo et Sanctis suis gratiarum actiones uberrimas referentem; *num.* 21 : Vidimus etiam quemdam adolescentem in hospitali civitatis Pataviensis ex longa infirmitate utroque poplite contracto,.. moxque sanatis et solidatis compagibus et nervis, erectum gradientem. *Hinc, quam fidem ea describens mereatur* S. Maximiliani *biographus, haud difficile ediscere poterit lector ; sed, ut certius judicium ferre queat, singulas Actorum partes, mecum ipse perlustret.*

B

in tres partes distributa, hic

5 *Quasi in tres partes divisa,* S. Maximiliani *Acta nobis exhibent apographum Cellense a Pezio vulgatum, cum aliis pluribus collatum, et alia apographa, de quibus numero prægresso egimus. In prima parte, nonnullis de religionis Christianæ in Norico Ripensi primordiis ecclesiarumque institutione præmissis,* S. Maximiliani *ortum, parentes, vitam, susceptos in episcopatu labores tandemque martyrium describit biographus. In secunda parte miracula* SS. Maximiliani *et Valentini, ecclesiæ Pataviensis patronorum, ope patrata narrantur. In tertia demum, multa de ecclesiæ Laureacensis præstantia, diœcesis amplitudine, immensis Philippi imperatoris largitioribus ipsi factis habet auctor. Cum in secunda parte nihil nisi quod suismet oculis viderit aut aliorum testimonio probatum audierit, scripto retulerit, ideo hic ab ipso narrata, sicuti num.* 3 *diximus, aliqua utique veneratione accipienda videntur, nec acre censoris judicium formidant. Ast non ita de prima et tertia parte dicendum, quas biographus, multis post res actas seculis, nullis forte aut paucis admodum sibi prælucentibus (nulla enim scribens commemorat) monumentis, elucubravit, resque promiscue congestas, spretis nonnumquam sanioris criticæ legibus, in rebus ecclesiasticis parum instructus, operi suo intulit. Huc etiam referuntur, quæ habet Hansizius, cui jam præluxerat Pezii censura :* Nec mihi animus est, *inquit Germaniæ Sacræ auctor tom.* I, *pag.* 22, probare omnia, quæ apud biographum leguntur; nam præter frivolas quasdam etymologias, quas e nomine S. Maximiliani principio constituit,

C

D

alia quoque perperam superaddit de Quirino, Maximiliani decessore, qualem numquam fuisse jam alias indicatum est; item de fabellis illis patrimonii Philippini ecclesiæ Laureacensi relicti. *Nec mitiori censura primam eorumdem Actorum partem perstrinxit Pinius in Commentario, Actis S. Pelagii martyris prævio, die* XXVIII *Augusti num.* 56 *et* 57. *Cum hujus hagiographi verba imprimis ad Acta mox edenda pertineant, hic ea subdere, operæ pretium est.*

ad crisim revocata

6 Dixi, *inquit*, Acta S. Pelagii non esse magnæ auctoritatis... Quid quod Acta S. Maximiliani Laureacensis in iis, quæ narrant de illo ante episcopatum ejus, tam multa referant similia vitæ, quam duxit S. Pelagius ante martyrium, ut suspicer, quod vel confusio hic facta sit, vel mala applicatio. Nam passio S. Maximiliani, quam habemus ex Ms. Rubræ-vallis, indicat, ejus parentes unicum tantummodo habuisse filium.... Cum autem factus esset annorum septem, commendabatur a parentibus cuidam presbytero, nomine Orano... Cum ergo attigisset tertium decimum ætatis suæ annum, pater ipsius... fine felici migravit ad Dominum.... Deinde post sex annos mater ejus, maritum secuta, feliciter diem clausit extremum. Post obitum vero amborum beatus Maximilianus omnem familiam suam liberaliter manu misit, de prædiis suis distribuens cuique secundum suam conditionem. Residuum vero.... in sinum pauperum et Deo servientium abscondit. Conferat hæc lector, *inquit hagiographus noster*, cum Actis S. Pelagii num. 1 et 2, et fallor multum, quod verisimile non videatur, tot rerum adjuncta tamque similia convenire duabus diversis personis. *Quæ de S. Pelagii Vita habet Pinius, cur et de* S. Maximiliani *Actis, quantum ad primam eorum partem, quæ quasi in eodem typo efformata videtur, spectat, dicere non auderem? Igitur in hac prima parte Actorum edendorum pauca admodum reperiet lector notatu digna, aut factis historicis aliunde cognitis haud dissona : si quædam tamen quasi fortuito casu occurrerint, ea tamquam ex antiquis Norici ruderibus erepta et per varias clades ad nos usque delata, quibus hunc Commentarium prævium contexerem, ut num.* 26, 27, 31, *etc. videre est, diligenti cura accepi : nihil autem, quod animadversione non fuerit dignum, tertia pars eruditis oculis exhibebit, sive de quarumdam ecclesiarum origine et præsertim de ecclesiæ Laureacensis antiquitate, sive de mira hujus diœcesis amplitudine, sive tandem de immensis prædiis, quibus eam cumulasse dicuntur Philippi imperatores, in ea loquntur biographus : qua de causa hanc ultimam Sancti nostri Actorum partem hic typis vulgandam non duxi : pauca tamen admodum, quæ lectu digna mihi visa sunt, ne factis, quæ alicujus momenti in hac qualicumque lucubratione apparent, lector defraudaretur, Annotatis ad ultimum caput inserui.*

E

F

et collata cum aliis Mss., edimus

7 *Ex variis autem apographis Cellense a Pezio jam editum et cum Lambacensi, Lunælacensi, Sanpetrensi, et Formbacensi collatum, novis typis hic subjiciendum existimavi; quod iterum cum antiquo illo codice a primis artis typographicæ incunabulis edito et cum aliis Mss., Pataviensi scilicet, Monachiensi*

A *chiensi, SS. Udalrici et Afræ, nec non Rubrævallensi, quæ in hagiographorum Museo asservantur, contuli, adjectis inter Annotata variantibus lectionibus ex istbac diversorum apographorum collatione observatis. Et hæc de Actis mox vulgandis dicta sufficiant.*

§ II. Episcoporum Laureacensium Catalogi : de primis hujus ecclesiæ episcopis, ubi præcipue de S. Maximiliano et de annis in episcopatu ab eo peractis.

Laureacensium Episcoporum.

L*aureacum aut potius Lavriacum, totius Norici Ripensis seu ad Danubii ripam positi civitas præcipua et pro Christianis olim metropolis, de qua* B *multa scriptores varii, et Henschenius ad diem 4 Maii, S. Floriano martyri sacram, pag. 42, diversas calamitates experta, tandem ab Hunnis et Avaribus funditus subversa, exiguum sui in vico* Lorch *sive* Lorich *vestigium reliquit. Cum eorum, qui huic ecclesiæ præfuerunt, episcoporum Catalogi non parum ad Acta* S. Maximiliani *illustranda conferant, de illis pauca disserere, procul dubio non abs re erit. Duos nactus in Bibliotheca Cæsarea Lambecius, eorum notitiam lib. 2, cap.* VIII *subministravit. Primum, de quo nonnulla observanda mihi veniunt, a Bernardo, in celeberrima Cremifanensi abbatia ineunte seculo decimo quarto monacho, elaboratum, edidit Pezius Scriptorum Austriacorum tom. 1, pag. 1297 : alter, quem circa annum 1452 contexuerat Schritovinus, nonnullique eruditi typis vulgandum promiserant, adhuc in eadem Cæsarea Bibliotheca ineditus latet. Hos duos Catalogos memorat Hansizius, Germaniæ Sacræ scriptor, Mss. laudans instrumenta, quibus in conscribendo opere usus fuit. Plures alios hic appellat idem auctor, sed quia vel eorum brevem admodum descriptio-* C *nem subministrat, vel quod plerique ad ecclesiæ Laureacensis primordia minus spectent, de illis loqui supersedeo.*

Catalogis.

9 *Duos mox memoratos Catalogos operi suo intulit Hieronymus Pezius. Primus, cui titulus :* Breve Chronicon Laureacensium et Pataviensium Archiepiscoporum et Episcoporum *in Bibliotheca monasterii Zwethalensis repertus et ex codice membraneo manu seculi* XIV *exaratus, ad annum* 1216, quo scilicet Ordo Prædicatorum *cœpisse scribitur, ab auctore anonymo perductus fuit, et hunc indicem tamquam antiquiorem habet Pezius. Secundus ex inclytæ canoniæ Waldhusiensis schedis a Pezio erutus, hunc titulum præfert :* Chronicon Laureacensium et Pataviensium Pontificum, auctore Bernardo Norico cœnobita Cremifanensi Ordinis S. Benedicti : *quod etiam a Patre Gamansio, ad Museum Hagiographorum submissum, exstat Ms. sub littera G num. 67. Tertium porro Catalogum ex Tabulario Sand-Hippolytanæ canoniæ descriptum inter miscellanea vulgavit Raimundus Duellius, ejusdem canoniæ religiosus; lib.* 2, *pag.* 297 *et sequentibus. Brevitatis ergo primum horumce Catalogorum, a Pezio, qui primus illum edidit,* Pezianum ; *secundum a Cremifanensi monasterio, in quo confectus fuit,* Cremifanensem ; *tertium tandem* Duellianum, *a Duellio illius editore appellabo. Pezianum Catalogum circa annum* 1216 *ab anonymo elucubratum fuisse, mox edocui. Quamvis autem ad annum* 1322 *Cremifanensem perduxerit auctor, quin tamen is antiqua monumenta evolverit,* eaque magnam partem transcripserit, *ut observat Pezius,* ambigere vix licet, cum in variis locis ad vetustissima exemplaria, itemque ad scripturas authenticas, ex quibus sua deprompserit, provocet. *Quicumque illi sint, qui Duellianum Catalogum scripserint, eorum alterum, ultimam manum illi seculo sexto decimo imposuisse, ex ipsiusmet auctoris ad calcem verbis certissimum est. Ea huc transcribo :* Urbanus, Rudolphi a Frenbach ex Juliana a Radelhoffen F., ex canonico Salisburgensi et Præposito Pataviensi electus est episcopus Pataviensis 15 Cal. Septembris anno Domini 1561, ætatis 36. E Posteri, quæ volunt addunto. A. Faciebat anno Domini 1570, diebus 142. Util. *Verum sub annum circiter* 851 *hæc habet anonymus, qui primus hunc Indicem adornavit :* Hardovicus, archiepiscopus Laur. et Patav. episcopus verbo et opere, ut monumenta testantur, potens, imperatoribus Ludovico, Lothario, ac Ludovico II virtutis ergo longe charissimus, præest annis 26 ; obiit III Idus Maji 866. *Quibus verbis primum scriptorem Opus suum ex antiquis ecclesiæ aut Laureacensis aut Pataviensis monumentis non solum hausisse, verum etiam, ut videtur circa annum* 866 *contexuisse, patescit. Sed, ut hos tres Catalogos dignoscere aut conferre possit lector, illos oculis ejus exhibeo, demptis ac resectis, quæ ad ecclesiæ Laureacensis primordia minus pertinent, vel quæ ad Acta* S. Maximiliani *elucidanda non conducunt. A verbis, quibus Pezianum Catalogum orditur hujus auctor, duco initium.*

AUCTORE D. A. B.

10 Beatus Petrus, *inquit,* Romæ prædicans, sanctum Marcum in Aquilegiam ad prædicandum misit, qui ibidem cum pluribus aliis Hermagoram et Fortunatum convertit. Deinde etiam Ermachoram Aquilegiensem episcopum ordinavit, qui aliis prædicans convertit Syrum et Eventium, quos Papiam direxit, verbum Domini seminantes. Demum aliis civitatibus, videlicet Veronensi, Brixensi et Laureacensi, prædicabant. Pluribus itaque civitatibus ad viam veritatis successivis temporibus conversis, factus est Aquilegiæ patriarchatus, Laureaci vero archiepiscopatus. Sed propter tyraunidem infidelium et Romanorum oppositionem metropolis Laureacensis ducentis annis caruit dignitate : immo Christiani ibidem habitantes pro tempore pauci erant et occulte per latebras divinum cultum exercebant. Nam, si qui deprehendebantur, vel acribus verberibus torquebantur aut exilio deportabantur, aut gladio necabantur. Unde factum est, quod S. Maximilianus et beatus Florianus cum aliis martyribus quadraginta necarentur : et sanctus Severinus exilio pelleretur, qui etiam alios hortabatur, ne ad extraneas nationes et procul prositas mi-

a Pezio editis, F

AUCTORE D. A. B.

grarent. Philippus autem imperator, qui primus ex imperatoribus fidem Catholicam publice suscepit, cum filio suo Philippo Juniori Laureacensem ecclesiam, ante sua tempora humilem, opibus et honoribus magnifice exaltaverunt: ... quæ quidem Laureacensis metropolis... per multa tempora subjectas habuit plurimas civitates... Cui etiam beatissimus Laurentius levita et patronus principalis deputatus, qui fuit martyrio coronatus brevi tempore post Augustos.

Verum ante ejus martyrium post archiepiscopos aliquantos sedit idem, scilicet Laureacensis, Eutherius archiepiscopus sub Stephano Papa anno Incarnationis Domini 268 (*lege potius*: 258).

Post hæc anno Domini 284 sedit Maximilianus archiepiscopus, qui apud Celeiam, unde fuit oriundus, est occisus sub Numeriano imperatore.

Post hæc anno tertio S. Florianus, tribunus militum, per Aquilinum præfectum cum multis
B aliis martyrio coronatus tempore Diocletiani.

His temporibus, scilicet ab anno Domini 308 usque ad annum 400, non invenitur certus princeps Bavariæ et archiepiscopus Laureacensis.

Anno Domini 400 sedit apud Lauriacum sanctus Constantius archiepiscopus. De hoc legitur, quod ante Missam psalterium peroraverit, ut Cœlestinus papa instituit...

Hæc Catalogus Pezianus. Accipe nunc, quæ Cremifanensis suppeditat.

sive ex Cremifanensis monasterii schedis.

11 *Hunc sic inchoat Bernardus Noricus, a quo fuit contextus:* Omisso, quo tempore provincia Wawariæ vel ecclesia Laureacensis sit exorta aut per quem ad fidem specialiter sit conversa, dixisse sufficiat, quod primo S. Philippus Apostolus directus ab apostolis in Scytia prædicavit. Scytia vero est provincia vel potius regio Europæ secundum Isidorum, cui conjungitur Germania, quæ continet Noricum.

Item S. Petrus B. Marcum Euangelistam in Aquilegiam destinavit prædicandi gratia, qui ibidem sanctos Emerchoram et Fortunatum cum
C aliis plerisque convertit, Emerchora in episcopum ordinato. Per hos ergo primos verbi Dei seminatores poterat dicta ecclesia Laureacensis, SI TUNC FUNDATA ERAT, recipere verbum Dei. Immensis prædiis et provinciis ab imperatore Philippo donatæ et per XXII civitates ejus diffusæ huic ecclesiæ, beatissimus Laurentius Levita est ab eisdem temporibus deputatus, *qui fuit martyrio coronatus brevi tempore post Augustos, Decii fraude morti traditos. Sic auctor habet.*

Verum ante ejus martyrium post archiepiscopos aliquantos (*nullum horum appellat, nec Pezianus Index*) sedit ibidem, scilicet apud Laureacum, sanctus Eutherius archiepiscopus, qui concilio adfuit Sardicensi (*deest in Peziano*) sub Stephano Papa anno Domini 268... (*lege* circa annum 258).

Anno Domini 284 sedit ibi Maximilianus archiepiscopus, qui apud Celeiam, unde fuerat oriundus, est occisus sub Numeriano imperatore.....

Anno Domini 287 Florianus, tribunus militum, per Aquilinum præfectum apud Laureacum D
cum multis aliis martyrio coronatur sub Diocletiano imperatore.

Anno 308 S. Quirinus, filius Philippi imperatoris, passus est. *Episcopus non scribitur.*

His temporibus, scilicet ab anno Domini 308 usque 400, non invenitur certus princeps Bavarorum vel archiepiscopus Laureaci, et populus cum omnibus rebus transit in Neapolim.

Circa annum Domini 400, parum plus vel minus, sedit apud Laureacum sanctus Constantius archiepiscopus, et sanctus Valentinus et sanctus Severinus confessor. De hoc legitur, quod ante Missam psalterium peroravit, ut Cœlestinus Papa instituit.

Hinc istum Catalogum in his, quæ ad Historiam Ecclesiæ Laureacensis spectant, iisdem fere verbis, quibus Pezianus conflatum esse, ipsoque prælucente, suum contexuisse Bernardum Noricum facile lector eruet. Sed ab istis duobus Laureacensium Episcoporum Catalogis longe distat Duellianus, quem etiam legentium oculis subdo. E

12 *Nullo proœmio usus, sic statim habet ejus auctor:* *sive tandem a Duellio vulgatis,*

Marcus D. Pauli collega Laureaci docuit Euangelium anno Christi 60.

Laurentius circa annum Christi 90.

Proxime sequentes episcopi usque ad annum Christi 200 *interciderunt. Ita auctor.*

S. Florianus eques Pannonicus ex Ceysselmuro concionatus est aliquamdiu Laureacensi ecclesiæ; passus est anno 230, *vel potius post annum* 304.

Gebhardus præfuit Laureacensi ecclesiæ anno Christi 250, miserrimo hoc tempore Ostrogotis, duce Echina, provincias ad Danubium ferro, igne vastantibus.

S. Eutherius vel Eleutherius successit anno 260. Interfuit Sardicensi concilio.

S. Quirinus, Philippi imperatoris frater, vir sanguinis nobilitate, virtute et eruditione clarissimus, liberalis in ecclesiam, et qui integrum ei patrimonium contulit anno Domini 265.

S. Maximilianus, nobilissimis parentibus Celeyæ natus, præficitur anno 268: passus Celeyæ anno 288. F

Hic nomina episcoporum ob barbaras incursiones desunt annis 139. *Sic in apographo.*

Constantius monachus ex cella S. Severini præfectus anno 427. Fertur obiisse anno 487.

13 *Qui hosce tres Catalogos attentis evolvet oculis, mox sane animadvertet, juxta eorum scriptores religionis Christianæ initia a primo Ecclesiæ seculo esse ducenda, fideique lumen ex Aquileiensi civitate exortum per Marcum Evangelistam aut ejus discipulos Noricis Ripensibus fuisse illatum. Secundo, licet longe plures episcopos exhibeat Duellianus Catalogus, ingentem tamen in hoc patere hiatum, nullamque seriem eorum exstare continuam, sicut in plerisque Italiæ, Galliæ aut Germaniæ contigit ecclesiis, quæ ambitioso magis, quam solido ac vero conatu ab Apostolis ipsis aut saltem ab iis, quos hi docuerant, se fundatas gloriantur. Tertio denique, fabellam Philippi imperatoris, viginti duas civitates ecclesiæ Laureacensi largientis, insulsamque* *falso*

que

A *quæ illius principis munificentiam omnibus lippis etiam oculis hodie manifestam in dictos tres Catalogos pariter irrepsisse. De hisce igitur Catalogis sentiendum quid sit, viderit ipse eruditus lector. Sed, antequam ulterius progrediar, eum monitum volo me de solis episcopis, qui Laureaci sedere aut Laureacensi ecclesiæ præpositi fuerunt; non vero etiam de Apostolis aut viris apostolicis, qui primo aut secundo seculo ad Noricum missi Evangelii semina Verbi prædicatione ibidem sparserunt, dicturum esse. Inter istos reponunt Catalogi Marcum Evangelistam, Hermagoram, Fortunatum, Syrum, Eventium, etc., qui a Sede Petri aut ab Aquileiensi civitate directi, in Norico religionis præcones exstiterunt. Quidam etiam iis accensent B. Lucam,* qui, *inquit Hansizius tom* I *Germaniæ Sacræ corollario* 2, tendens e Dalmatia in Italiam, Noricum, Evangelii prædicatione præ cæteris illustravit. *Ad hoc autem scribendum Hansizium imprimis adduxere quidam versus antiquæ turri oppidi Ens Austriæ Superioris inscripti, duos hic*
B *subdo :*

Aspicis exiguam nec magni nominis urbem,
Quam tamen æternus curat amatque Deus.
Hæc de Laureaco reliqua est : His Marcus in oris.
Cum Luca Christi dogma professus erat.

Licet medii ævi, quo, destructo Laureaco, elucubrati fuerunt isti versus, stilum redoleant, tamen, cum tamquam oppidanorum traditionis haud contemnendæ testes usurpari possint, non videtur, cur illos et traditionem iisdem assertam rejiciam, dummodo Marcum, Lucam, aliosque viros apostolicos, nec Laureaci sedisse episcopos nec hisce temporibus fundatam ibi ecclesiam aut cœtum ullum ecclesiasticum episcopo, sacerdotibus et aliis ministris instructum fuisse, mecum fateantur eruditi. His positis, jam ad illos, qui velut episcopi a Catalogorum nostrorum scriptoribus habentur, sermonem converto. Duos tantummodo, Eutherium scilicet et Maximilianum *ante Constantium, qui, ut, authentica produnt monumenta, Laureacensem sedem occupavit, exhibent*
C *antiquiores Catalogi Pezianus et Cremifanensis : iis autem tres alios et quidem ante Eutherium et* Maximilianum *accenset Duellianus codex. Verum, quo in loco sint habendi isti tres episcopi, quos Laurentium, Jerardum et Quirinum nominat, et an non potius inter apocryphos seu supposititios, cum Hansizio Germaniæ Sacræ tom.* I, *pag.* 127 *et sequentibus corollario tertio ad calcem istius tomi, reponendi sint, juverit hic inquisivisse.*

Laurentius, 14 *Et quidem ut a Laurentio initium ducam : hujus nomen nec in antiquis Pataviæ Annalibus, quos ab Urbuno episcopo Hundius legendos accepit, nec in vetustioribus tabulis inscriptum legitur. Si de quodam Laurentio loquatur Cremifanensis codex, ille est celebris martyr, anno* 258 *Romæ adustus, qui forte ad Noricos Evangelii prædicandi causa accessit, sed qui levitico, non episcopali charactere insignitus fuerat. Licet autem alterum Laurentium memorare videatur Schritovinus, qui seculo* XV *florebat, ita tamen de illo scribit, ut Cremifanensis Catalogi verbis non officiat. Verba illius scriptoris, qualia apud Hansizium pag.* 27 *habentur, hic subdo :* Quidam, *ait,* Laurentius extitit, qui Laureacum venit cum aliis prænominatis, B. Marco, a quo, ut quibusdam visum est, Laureacum nomen et fidem suscepit; *cum autem addat* vel ut aliis visum est, propter beatissimum Laurentium, in cujus honore Laureacensis ecclesia extitit dedicata, *de isthoc Laurentio quicumque fuerit, sic loquitur, ut B. Laurentium levitam et martyrem potius intellexisse videatur. Bruschii et Hundii, qui Schritovinum secuti sunt, mitto opinionem, qua Laurentium illum aut episcopum aut archidiaconum et martyrem Laureaco nomen indidisse existimant. Ecquis enim hisce temporibus, nomini Christiano infestis, Laureacum, primorum Romæ imperatorum diebus, ut pleraque monumenta a Velsero, Lambecio et aliis laudata testantur, haud ignotum, a Christiano nomen accepisse, autumabit? Igitur et Hansizii verbis concludam :* Isthuc unice sententia nostra resolvitur, non fuisse Laurentium antistitem ullum hoc nomine, cui aut civitas appellationem ferat acceptam, aut ædes cathedralis dicata est. AUCTORE D. A. B.

E 15 *Ad camdem apocryphorum classem amandat Hansizius Jerardum, quem Hundius post Bruschium Laureacensium Episcoporum Tabulis indiderat.* *Jerardus* *De isthoc episcopo Bruschius pag.* 27 *de Patavia et Laureaco lib.* I, *editionis anni* 1553, *hæc habet :* Jerardus præfuit ecclesiæ Laureacensi anno Domini 250, quo Philippus utriusque Pannoniæ dominus *(non ex Pannonia oriundus, quippe qui* Arabs Traconides *a Sexto Aurelio Victore de Cæsaribus cap.* 28 *vocitatur)* qui primus inter imperatores Romanos doctrina magni Origenis institutus, abjectis idololatricis studiis, Christum professus est et pauperem hactenus Laureacensem ecclesiam honoribus ac divitiis exaltasse legitur. *Hæc Bruschius, cujus verba Hundius fere omnia descripsit. Sed, cum antiqui Catalogi Jerardum non exhibeant, ut Hansizii verbis utar,* Ego et Jerardum et patrimonium Philipporum, quod antiqui isti a Schritovino laudati pariter referunt, juxta habeo.

16 *Eodem in pretio habendum esse Quirinum, existimat Hansizius, cui tamen inter episcopos Laureacenses locum dederant Duellianus Catalogus, Bruschius, Hundius et nonnulli biographi, qui eum ex imperatore Philippo natum, dein ad Laureacensis ecclesiæ regimen assumptum, mox ad Aquileiensem sedem translatum, postremo grassante Diocletianæa persecutione aquis submersum fuisse asserunt. Verum in texenda isthac Quirini historia, tot commenta quot fere verba irrepsisse nemo non videt. Enimvero unicus fuit imperatori Philippo filius, a patre Cæsar renuntiatus, cui nomen* Caius Julius Saturninus, *paulo post patris necem a militibus et ipse necatus, ut scribunt : Aurelius Victor de Cæsaribus cap.* 28; *Eutropius in Breviario cap.* 3, *lib.* 9; *Jornandes de Regnorum Successione cap.* 8. *Quirinum igitur, qui Philippi imperatoris fuerit filius, ad Laureacenses et Aquileienses infulas fuisse evectum, quis credat? Hinc Ughellus, qui, Hundii auctoritate dumtaxat adductus, Quirini nomen, licet id antiquis Aquileiensis ecclesiæ Tabulis, ut ipse fatetur, adscriptum non legisset, Aquileiensibus tamen episcopis intulerat, a Coleto, qui novam Italiæ Sacræ editionem curavit, in Notis pag.* 22 *et* 23, *tom.* 5 *appositis emendatur. Et vero de Quirino* *et Quirinus perperam inseruntur;* F

nullam

AUCTORE D. A. B.

nullam mentionem habent varii illi Episcoporum Aquileiensium Catalogi, quos in Appendice ad Monumenta ecclesiæ Aquileiensis pag. 6 *et sequentibus edidit anno* 1740 *Bernardus de Rubeis. Præterea Quirinus ille, qui anno circiter* 308, *mola ad collum appensa, in flumen præcipitatus interiit, et cujus Acta ad diem* 4 *Junii pag.* 280 *a Papebrochio illustrata sunt, in Norico quidem episcopus sedit, sed Sisciensi, non autem Laureacensi ecclesiæ præpositus. Bruschius et Hundius perperam asserunt, S. Quirini Laureacensis episcopi corpus, primo Romam delatum, deinde ad Tegernseense cœnobium translatum, ibi debito cultu asservari. Sacra pignora, quæ apud Tegernseenses reconduntur, non ad S. Quirinum episcopum, sed ad alium, cujus ad* 25 *Martii Acta edidit Henschenius, pertinent. Hinc Quirinum Laureacensem ex illo Sisciæ et altero Romæ pro Christi fide enecto, ab istis scriptoribus conflatum, meritoque ex Laureacensis ecclesiæ Tabulis delendum esse, facile argues.*

recteque contra episcopus Laureacensibus,

B 17 *Eutherium, alias Eleutherium aut Leutherium, Laureaci præfuisse episcopum, omnes Catalogi et Annales Patavienses, quos in sua Metropoli Salisburgensi pag.* 287 *laudat Hundius, testantur. Igitur Eutherius, ut apparet, episcopis Laureacensibus jure merito est inscribendus : utrum autem ante an post* S. Maximilianum *sacris hujus ecclesiæ tabulis inferendus sit, potest apud eruditos moveri dubium. Hansizius inter illos, quos incertos Laureacensis sedis episcopos appellat, ei locum circa annum* 347 *in tabulis a se confectis assignat, ea potissimum ratione adductus, quod sub hunc annum celebratum fuerit concilium Sardicense, cui secundum Cremifanensem et Duellianum Catalogum subscripsit* Eutherius a Pannoniis. *Ast in utroque Norico, intra cujus limites Pannonia seu Superior seu Inferior protendebatur, sive in Pannonia, quæ a Cœtio monte ad Savum usque extensa erat, plures erant civitates seculo quarto in episcopalem sedem erectæ, Curta scilicet, Carpis, Stridonia, Sabaria, Scarabantia, etc. : quare non est, cur Laureacensi civitati potius, quam aliis præfuisse dicatur* Eutherius ille de Pannoniis. *Sed et alteri Tabulæ Episcoporum,*
C *qui huic concilio adfuerunt, ad calcem ejusdem concilii positæ, tom.* 2 *Conciliorum Lobbeanorum col.* 662 *hæc inserta leguntur :* Euterius a Procia de Caindo, quæ vocabula, *ut notat ipse Hansizius,* procul dubio corrupta, œdipo indigent, *nec sane Laureacensem ecclesiam designant. Eutherium Laureaci episcopum ante* S. Maximilianum *egisse, eo libentius in animum induco : primo, quod omnes Catalogi cum* S. Maximiliano *præfixum exhibeant, qui certo ante Nicænam synodum ac proinde ante Sardicense concilium martyrium subiit ; secundo, quod in his Episcoporum Tabulis Eutherii episcopatus sub Stephano Papa, hujus nominis I, qui sedi Romanæ ab anno* 256 *ad secundum diem Augusti anni* 260 *præfuit, non autem sub Julio summo Pontifice, quo annuente, hoc concilium habitum fuit, reponatur; tertio, quod, cum hæc verba :* Interfuit concilio Sardicensi *in antiquiori Catalogo, Peziano videlicet, non legantur, fuisse ea aliis Tabulis, Cremifanensi et Duellianæ, illata, suspicari haud immerito possimus; factum enim esse potest, ut, cum Cremifanensis et Duelliani Catalogorum scriptores, inter episcopos*

D *synodo Sardicensi subscriptos, Eutherium de Pannoniis recenseri conspexissent, id, nulla temporum ratione habita, ad suum nominis ejusdem Laureacensem episcopum facilius, quam par esset, præ nimio ei adscribendi, quod gloriosum esset, studio retulerint ; quarto, quod in variis Catalogis Annalibusque, ab Hundio pag.* 287 *laudatis, sedes Laureacensis* propter persecutiones hujus temporis et clades ecclesiarum *ab anno* 308 *ad seculum quintum, quo Constantius huic præpositus fuit, vacasse asseratur. Nullus igitur episcopus nec Eutherius ipse ecclesiam hanc administrandum anno* 347 *susceperat.*

18 *His proinde rationum monumentis adductus, Eutherium omnibus Catalogis inscriptum, non solum episcopis Laureacensibus esse annumerandum, verum etiam ante* S. Maximiliani *tempora, ac proinde prius, quam concilium Sardicense habitum fuisset, Laureaci episcopum egisse, verosimilius existimo.* Idem ille, *inquit Bruschius, cujus verba in sua Metropoli Salisburgensi Hundius expressit,* *et Eutherius.*
E in Fabiana, quæ hodie Vienna Austriæ metropolis est, Christianam doctrinam professus erat ac propagarat, annum Christi circiter 260. *Quo minus igitur ad hunc circiter annum Eutherii episcopatum signemus, nihil omnino impedit, præsertim cum hoc etiam tempore aut potius ab anno* 256 *Ecclesiæ Romanæ præpositus fuerit Stephanus, quo eam administrante, Eutherium porro circa annum* 257 *vel* 260 *sedem Laureacensem aut morte aut alio quocumque casu reliquisse, ex hoc verosimile opinor, quod in* S. Maximiliani *Actis mox edendis num.* 9 *et a Bruschio laudatis, Sixtus Papa, qui hoc anno aut circiter Romæ sedit,* Maximiliano *nostro plenariam prædicandi verbum Dei Laureacensibus potestatem concessisse dicatur : enimvero si in vivis adhuc exstitisset Eutherius, aut Laureacensi sedi præfuisset, hanc prædicandi facultatem ab eo* Maximilianus, *non autem a summo Pontifice acceptam tulisset. Hinc Eutherium vitam cum morte commutasse ante vigesimam primam Julii anni* 261 *aut etiam ante sextam Augusti anni* 258, *quarum dierum altera a Pagio, altera a Papebrochio, veluti*
F *Sixto summo Pontifici emortualis, assignatur, consectarium est.*

19 De sancto Maximiliano, *inquit Hansizius Germaniæ Sacræ tom.* 1, *pag.* 30, res habentur indubitatæ duæ : primum de episcopatu Laureacensi ; alterum de martyrio, Celeiæ facto. Utrumque ratum legitimis martyrum tabulis *(addere poterat et omnibus episcoporum Laureacensium Catalogis)* ac denique traditione et cultu apud Noricos inveterato. Illud non moveo, episcopus an archiepiscopus appellari debeat : serius enim hoc vocabulum adinventum. *Quo autem tempore in episcopum Laureacensem assumptus fuerit* Maximilianus, *quotve anni huic ecclesiæ præpositus fuerit, definire oppido est difficile. Si biographum num.* 7 *et* 8 *scribentem audias, ejus episcopatus initia ab Eutherii morte seu ab anno circiter* 260 *aut ab annis binis præcedentibus erunt repetenda. Cum enim, ut ibidem ait, omnibus cleri et populi votis in episcopum electus, verbum Dei in Norico prædicandi a Sixto Papa, qui Romæ circa annum* 258 *aut* 260 *sedit, facultatem acceperit, quid, quæso, a summo*

et, quin in Norico per annos circiter viginti apostolum agens

Pontifice

AUCTORE D. A. B.

A *Pontifice acceptum tulisset Sanctus, nisi B. Sixtus charactere episcopali eum donasset? A biographo hic dissonat Bruschius de Episcopis Laureacensibus lib.* I, *pag* 33 *et sequentibus, editionis anni* 1553, *cujus verba Hundius in sua Metropoli Salisburgensi fere expressit:* Fugerat et ipse, *inquit Bruschius,* quemadmodum alii Christiani innumeri in Italiam Deciana persecutione, ubi cum Romæ B. Xixto, ejus nominis secundo episcopo Romano, innotuisset, ab eodem ipso Romano Pontifice, ut in Pannonias redeat et ecclesias metu tyrannorum perculsas ac dilapsas ab exilio revocet denuoque instauret, admonitus ac persuasus est... Confirmavitque eum abiturum Xixtus Pontifex, et addita simul Apostolica benedictione, concedens ipsi plenariam authoritatem cum verbum do Christo Dei filio propagandi, tum ecclesias eidem Christo per Pannonias recolligendi..., Laureaci cum magnanimiter concionatus esset..., mox ab ipsis Christianorum reliquiis magno desiderio exceptus, et in Laureacensis ecclesiæ episcopum

B *(ipso anno Domini* 268*)* assumptus est. *Hæc Bruschius; quibus verbis, priusquam ad Laureacenses infulas evectus esset* Maximilianus, *cum octo aut novem annos apostolicis laboribus apud Noricos intentum insumpsisse, indicat. Sed et illum longe plures eis insumpsisse, ego contendo. Et quidem cum* B. Maximilianus *a Sixto Papa, qui, testibus Pagio et Papebrochio, circa annum* 258 *aut* 260 *occubuit, plenariam verbi Dei disseminandi apud Noricos potestatem acceperit, et tamen, ut mox dicturus sum, Laureacensem cathedram non nisi anno* 282 *aut* 284 *ascenderit, consectarium fit, cum per viginti et amplius annos in Norico apostolum egisse, priusquam hujus ecclesiæ tabulis episcopus inscriptus fuerit. Eutherii igitur ante annum* 258 *aut* 260 *mortui, non statim locum accepit* Maximilianus, *qui in omnibus Catalogis tamquam ejus successor renuntiatur, sed per longum temporis spatium Laureacensis ecclesia, sive irruentibus barbaris, sive persecutione, quam Decius imperator indixerat, perturbata, mœsta viduaque permansit, cui ut succurreret, a summo Pontifice Sixto missus per viginti et amplius annos elaboravit, donec circa annum*

C 282, *acclamantibus clero et populo, Laureacensis episcopus renuntiatus est; verum hoc tamquam præcipuus cardo, in quo tota vertitur difficultas, aliqua probatione est firmandum.*

non nisi circa annum 282 episcopus Laureacensis renuntiatus est,

20 *Haud contemnendum mihi hanc in rem instrumentum suppeditat Chronicon Salisburgense a Pezio inter Austriacos scriptores tomo* I. *col.* 317 *et sequentibus editum, quod, teste eodem Pezio,* exaratum id primum fuit admodum eleganter in membranis seculo, ut codicis Ms. characteres præferunt, duodecimo, quod postmodum alii atque alii auctores coævi ad seculum usque XIV produxerunt, quemadmodum ex diversitate manuum scripturarumque formis manifestum est; *et, ut verosimile est, ex antiquis monasterii abbatialis S. Petri Salisburgensis schedis conflatum. Sub annum autem* 282 *leguntur verba, quæ hic transcribo:* Probus occiditur, Euthicianus Papa sedit, S. Maximilianus Laureacensis episcopus sedit. *Et quidem hoc ipso anno Probum a militibus occisum, et Eutychianum, ab anno* 275 *electum, Romæ tum sedisse testantur,* Tillemontius *Historiæ Imperatorum tom* 3, *pag.* 540 *et Pagius, qui circa tempus, quo Pontificium gessit Eutychianus a Papebrochio paululum dissonat. Nec a Chronici Salisburgensis verbis superius relatis admodum differunt Peziani et Cremifanensis Catalogorum auctores, qui* Maximiliani *episcopatum anno* 284 *annectunt: enimvero cum non nisi anno* 308 *aut circiter martyrium subierit. Sanctus noster, ut inferius dicturus sum, his duobus annis ejus episcopatum illigare poterant Chronici et Catalogorum horumce scriptores; quippe, qui anno* 282 *episcopali charactere insignitus, anno* 284 *sedebat, nec nisi anno* 308 *animam pro Christo dedit. Hinc aliqua lux circa annos, quibus ecclesiæ præfuit* S. Maximilianus, *suboritur. Non nisi annos* 20 *ecclesiæ Laureacensi præpositum fuisse* S. Maximilianum, *asserit Duelliani Catalogi scriptor, qui sic habet:* Præficitur anno CCLVIII. Passus Celeiæ anno CCLXXXVIII.

21 *Unum supra hos viginti annos addit Bruschius, cujus verba suæ Metropoli Salisburgensi Hundius intulit, quæ hic subdo:* Laureacensi ecclesiæ cum præfuisset pie et uti Christi ministrum decet annis pene viginti..... accidit anno 288, ut in patriam ad nativitatis suæ locum, urbem videlicet Celeiam, descenderet, ubi gladio percutitur anno post Domini natalem ducentesimo octogesimo nono, quarta Iduum Octobris. *Ex quibus Bruschii verbis, Sanctum viginti et unum annos in administranda Laureacensi ecclesia insumpsisse, consectarium fit. Episcopatus illius anno licet expressis verbis non annumeret Sancti nostri biographus,* Maximilianum *tamen per viginti quatuor et etiam amplius annos ecclesiæ isti prælatum fuisse, haud obscure innuit: enimvero, cum juxta hunc auctorem sacrum episcopatus characterem ei S. Sixtus, qui circa annum* 258 *aut* 261 *obiit, contulerit, nec nisi anno* 288 *aut* 289, *ut habent pleraque Actorum ejus apographa a Pezio edita, aliaque cum hisce collata aut in Museo nostro asservata, sit passus, hinc Sanctum nostrum Laureaci* 26 *et amplius annis episcopum sedisse, consequitur. Sed et illud magis ac magis ex dicendis §§ sequentibus, ubi eum non nisi circa annum* 308 *in Diocletianæa persecutione, annis tribus ante S. Floriani martyrium, ex Peziani Catalogi verbis capite imminutum fuisse, docebo, verosimile evadet. Hinc, licet circa annum, quo in episcopum assumptus fuit, et annum, quo martyrium subiit, Bruschius, Duelliani Catalogi scriptor, Sancti nostri biographus, chronologus Salisburgensis aut Pezioni Chronici auctor inter se dissideant, omnes tamen hoc unum et quidem tamquam notatu dignum habent* Maximilianum *scilicet per viginti et amplius annos Laureacensibus præpositum fuisse episcopum, imo annos viginti octo aut etiam viginti novem in episcopatu eum egisse, pleraque Vitæ ejus apographa testantur, et ego eumdem annorum numerum circiter in prælatura actorum reperio, qui, Salisburgensi chronologo innixus, anno* 282 *Sanctum in Laureaci episcopum assumptum asserens, anno circiter* 308 *martyrium ejus ex Peziani Catalogi verbis reponendum esse, duxi. Et hoc de annis,* S. Maximiliani *in episcopatu insumptis, verosimilius dici posse existimo.*

annisque circiter 26 hoc in munere exactis. E

F

AUCTORE D. A. B. *prædicatione, cum Laureacum variis, ut apparet,*

22 *Ut major* S. Maximiliani *Actis lux accedat, utque magis ac magis ecclesiæ Laureacensis illustretur historia, quis fuerit civitatis hujus status tempore, quo martyrium passus est sanctus Episcopus, dicere forte non abs re erit. Quis Laureacensis ecclesiæ status ab anno* 356, *quo S. Martinus, celeberrimus urbis Turonensis præsul, ad Pannoniam prædicaturus accessit, usque ad quintum seculum medium, quo S. Valentinus designatus fuit ecclesiæ Pataviensis episcopus, exstiterit, Hansizius Germaniæ Sacræ tom.* I, *pag.* 48 *et sequentibus jam expendit. Isthanc igitur epocham hic revolvere non est animus, sed aliam, eam scilicet, quam* S. Maximilianus *ipse ad apostolicos labores intentus illustravit, uno aut altero Norici monumento mihi prælucente percurram.*

seculo quarto ineunte,

23 *Subversam omnino Laureacensem civitatem ante annum* 370 *expressis verbis tradit inscriptio, quam Lazius, Gruterus, Pighius, Lambecius Bibliothecæ Cæsareæ lib.* 2, *cap.* 8, *pag.* 637 *et Hansizius suis libris intulerunt. Sequentibus hisce constat verbis:* Dominorum nostrorum, Valentiniani, Valentis et Gratiani, perrenium Augustorum saluberrima jussione hunc burgum a fundamentis ordinante viro clarissimo Equitio comite et utriusque militiæ magistro, insistente etiam Leontio præfecto, milites auxiliares Laureacenses curæ ejus commissi, consulatu eorumdem dominorum tertio, ad summam manum perduxerunt perfectionis. *Igitur anno* 370, *sub quem Valentinianus et Valens consules tertio processerunt, Laureacensis burgus, qui annis præcedentibus* ad imum *redactus erat, ad perfectum ductus est, non ut civitatis, sicut olim, totius Norici Ripensis præcipuæ, sed burgi tantum nomine donaretur, quod silentio non est prætermittendum. Si quæras, qui fuerint hujus subversionis auctores: Marcomannos, Quados et alios exhibet Callesius Annalium ecclesiæ Germanicæ scriptor, qui per Pannoniam et utrumque Noricum annis* 229, 231, 232, 260, 355, 357, 358 *et* 364 *grassantes igne et ferro omnia fere vastaverunt. Quo autem anno quove tempore Laureacensis civitas delata fuerit, ut annum* 370 *nequidem burgi nomine appellaretur, haud scio. Calamitate quadam jam fuisse attritam hanc civitatem seculi quarti initio, produnt S. Floriani, qui tribus dumtaxat annis, ut inferius docebo, post* S. Maximilianum *martyrium subiit, Acta, quæ ad* 4 *Maii Henschenius primo loco vulgavit pag.* 462. *In his enim Laureacum non nisi sub Castri vocabulo designatum legitur, sed biographi verba subdo:* Cum venisset, *ait,* sacrilegorum principum præceptio apud Noricum Ripense, administrante Aquilino præside, tunc adveniens præses in castrum Laureacense cœpit vehementer inquirere Christianos et comprehensi sunt quidam Sanctorum numero quadraginta. *Sive erga per* castrum, castellum *cum Isidoro, quem laudat Petischus in Lexico Romanarum Antiquitatum,* loca, quæ nulla civitatis dignitate ornantur, aut oppidum parvum, muris munitum, in alto loco situm *intelligas, sive castrum dicas,* urbes minores præstantioribus subjectas, *sive ut scribit Vasius Præfationis in Galliarum Notitiam p.* XVIII, castra castellaque *appelles* loca non pauca, quæ vicorum nomine deberent esse contenta : sive bellis eversa, sive pestilentia exhausta, sive lapsu temporis minora ac desertiora facta sunt, quam olim fuerunt, *non improbabilibus rationum momentis arguere licet, Laureacum seculi quarti initio ex suo pristino splendore jam descivisse: non fuisse tum totius Norici Ripensis caput seu civitatem præcipuam, imo ne præsidis quidem Aquilini sedem, qui Laureacum non nisi Christianos inquisiturus accessisse videtur.*

cladibus esset attritum,

24 *Neque dicas, in Actis S. Floriani, quæ ex Cartusia Gamnicensi eruit Henschenius, et in illis, quæ ex codice Mellicensi descripta Scriptorum Austriacorum tom.* 1, *col.* 39 *vulgavit Pezius, nomine civitatis passim donatum esse Laureacum : quia imo insigne de Laureaco legi testimonium, his verbis conceptum :* Ingrediens præses plenus crudelitate, nobile castrum Lauriacense, quod divitiarum copia, armorum virtute, populi numerositate, murorum amplitudine, famæ celebritate adeo cæteris præminebat, ut vix Romanam arcem præferri sibi pateretur, cœpit persequi et alligare cunctos, etc. *His proinde diebus celeberrima erat Laureacensis civitas et sub oppidi vel castri vocabulo non designanda. Verum hic scribendi modus, qui ambitiosum potius oratoris, quam historici simplicem ac modestum stilum redolet, in Actis ab Henschenio primo loco editis et, judice illo hagiographo num.* 3 *Commentarii prævii, pluris æstimandis, non invenitur, auctoremque, qui ea una cum Miraculis decimo tertio seculo litteris mandavit, ut observat Pezius col.* 38, *sopit. Præterea hæc de Laureaco non habent Acta, quæ tamquam genuina, sincera et antiquiora existimat hic editor, qui ea ex codice* annorum octingentorum *in Bibliotheca San-Emmerammensi descripsit.* Quis fuerit auctor hic anonymus, *inquit Pezius pag.* 35, *num.* 2, aut quando floruerit, incertum: nullo penitus vestigio ex ejus verbis relicto, ex quo ejusdem ætatem conditionemque intelligas. Superiorem tamen beato Rhabano, ex abbate Fuldensi anno 847 creato archiepiscopo Moguntino, vixisse hinc credam, quod is in suis Sanctorum Fastis ad 4 Nonas Maji iisdem pene verbis, quibus anonymus noster martyrium S. Floriani commemoret. *In his enim nulla ambitiosa reperitur Laureaci descriptio, quod sub nudo castri vocabulo exhibetur, cujus descriptioni standum esse opinor. Hæc igitur præclara Laureacensis civitas tempore, quo S. Florianus martyr hic occubuit, id est, tribus annis post* S. Maximiliani *mortem, non modicum seculo quarto currente immiunta, irruentibus sæpius barbaris, eo fuit redacta, ut ante annum* 370 *ruinis suis quasi sepulta jaceret; donec, imperantibus tribus Augustis, e ruderibus suis in novum burgum assurgeret : hinc forte contigit (nam aliquam mihi hic conjecturam facere liceat) ut ab anno saltem* 308, *id est, a* S. Maximiliani *morte ad Constantii episcopatum nullus ad ecclesiæ Laureacensis regimen deputatus fuerit episcopus, ejus forte, quod miserrimis istis diebus Laureacum variis cladibus aut attritum aut eversum penitus esset, curam tum gerente aut Passaviensi aut quovis alio ex his, quas* regionarios *vocant, episcopis. Ita certe, cur immensus octoginta fere et centum annorum hiatus in annes Catalogos, Pezianum, Cremifanensem et Duellianum irrepserit, reddi posse videtur ratio haud improbabilis,*

quam

AUCTORE D. A. B.

A *quam eruditis expendendam rejiciendamque etiam, si visum fuerit, lubens relinquo.*

Celeiensi civitati, imminente etiam persecutione profuit S. Maximilianus

25 *Apostolicis laboribus intentus* S. Maximilianus *ita gnaviter laboravit, ut inter Norici Ripensis aut Laureacensis diœcesis limites zeli sui ardorem, imminente etiam Diocletianæa persecutione, haud compresserit. Biographi, quæ ad rem probandam conducunt, verba ex Actorum edendorum num.* 9 *desumpta, huc transcribo :* Appropinquante igitur vocationis suæ termino, cum jam fidei Catholicæ plantulam studiose per totam provinciam sevisset et eam salutaris doctrinæ fœcundis imbribus irrigasset, Domino jubente, accessit ad locum suæ nativitatis, ut eadem tellus, quæ ipsum genuerat, transmitteret paradiso*:* sciebat enim, adhuc quosdam errorum fructices in perniciem novæ segetis pullulare, quos evellere summa diligentia conatus, dum terram illam sarculo verbi Dei foderet. *Hinc merito Hansizius* Maximilianum *utriusque Norici Apostolis tom.* 1 *Germaniæ Sacræ Corollario* II *accenset his verbis :* S. B Maximilianus, qui præter curam Norici Ripensis et Pannoniæ, Noricum etiam Mediterraneum, ejusque tunc caput Celeiam patriam suam prædicatione et martyrio stabilivit in fide Christi. *Nec mirum, quod extra diœcesis Laureacensis limites, quo Celeiensi ecclesiæ auxilium ferret, sanctus Episcopus excurrerit : enimvero hisce procellosis diebus diœceses variæ in Occiduis præsertim partibus statis terminis non erant ita distinctæ, sicut pace Ecclesiæ sub Constantino reddita, postea fuerunt ; ita ut vel ob imminentem persecutorum rabiem aut barbaras grassantes, huc et illuc episcopi et viri apostolici discurrerent, ut felicius rem promoverent Christianam. Quot provincias seculo quarto S. Martinus Turonensis lustraverit, nemo ignorat. Sed ne extra Norici Ripensis tot cladibus vexati partes divagemur, S. Valentinus, cujus Acta tom.* I *Januarii pag.* 369 *et* 1094 *illustrata sunt, licet seculo* V *ad Patavienses missus episcopus, ab Engyppio tamen auctore synchrono, in S. Severini abbatis, de quo ad* 7 *Januarii Bollandus, Actis* Rhætiarum quondam episcopus, *quod apud Rhætios haud mo*C*dicum laboraverit, num.* 50 *appellatur. Si ergo in Noricis seculo quinto res sic se habebant, quanto magis seculo tertio exeunte aut sæculi sequentis initio, quo res Christiana adhuc fere in incunabilis jacebat? Sed jam ad Constantii episcopi tempora pergamus.*

uti etiam Constantius

26 *Inter* S. Maximilianum *et Constantium, qui omnibus inscribitur Catalogis, centum et octoginta fere elapsi sunt anni, quibus nullus sedit, ut jam innuimus, Laureaci episcopus ; imo Constantius primus est, cujus episcopatus inconcussis probatur monumentis. Ea hic appellare juvabit. Primum subministrat Engyppius, qui in Actis S. Severini magistri sui numero* 36 *sic habet :* Cives oppidi Lauriaci et superiorum transfugæ castellorum, ad suspecta loca exploratoribus destinatis, hostes, quantum poterant, humana sollicitudine præcavebant.... Servus Dei Severinus hæc per triduum contestatus, advesperascente jam die, Valentem nomine, monachum mittens ad S. Constantium, ejusdem loci pontificem, et ad cæteros commanentes : » Hac, » inquit, » nocte dispositis per » muros ex more vigiliis, districtius excubate » supervenientis hostis caventes insidias. » *Alterum pro Constantii episcopatu testimonium exhibet S. Antonii monachi Lirinensis, ejus nepotis, de quo in hoc Opere ad diem* 17 *Julii, Vita ab Ennodio episcopo Ticinensi, qui anno* 521 *obiit, contexta et inter opera ejusdem a Sirmondo edita anno* 1610, *in qua pag.* 418 *et* 419 *de Constantio antistite, S. Antonii patruo, sic scribitur :* Ea tempestate florentissimus, qui inter has temporum procellas, ne quid in mundo haberet subsidii, terra hostilibus deputata, humana lege liberatus est : *hinc ad annum circiter* 489 *aut* 490 *Constantii mortem Hansizius pag.* 84 *Germaniæ Sacræ consignat.*

et Theodorus episcopis Laureacensibus accensentur.

27 *Constantii locum proxime excepit Theodorus, ad quem celebris exstat Symmachi, qui Romæ ab anno* 498 *ad* 514 *sedit, epistola, ab Hundio edita et in Conciliis Labbeanis tom.* 4, *col.* 1311 *recusa, qua summus Pontifex Theodoro archiepiscopo Laureacensi pallium indulget, quo secundum morem ecclesiæ suæ ab apostolis fundatæ, uti possit; igitur* E *tempore Symmachi Papæ, id est, sub seculi quinti finem aut sexti initium ecclesiæ Laureacensis administrandæ præpositus erat Theodorus ; sed quo anno in episcopum electus vel quo anno sedem hanc reliquerit, omnino habetur incertum. An autem Laureaci sederint : Erchemfridus, Philo, Ottocharus, Bruno, Theodorus II, non exiguum movet dubium Hansizius, qui præter Wilonem episcopis Laureacensibus nullum accenset. Is circa annum* 737 *clavum gessisse dicitur, quo, Laureaco exciso, Pataviam sedem ibidem fixurus accessit.* Sub istis temporibus, *inquit Bernardus Noricus in suo Catalogo,* sanctus Bonifacius Moguntinus divisit provinciam Wabariæ et Laureacensem archiepiscopatum, in quatuor diœceses vel parochias. *Exinde aliqua in Episcoporum Laureacensium serie lux affulgere incipit, quæ prægressis temporibus multis est involuta tenebris. Sed hæc de primis ecclesiæ Laureacensis episcopis jam sufficiant.*

F

§ III. De ecclesiæ Laureacensis primordiis, ecclesiarum Galliæ initiis haud dissimilibus.

Hinc ecclesiæ Laureacensis primordia

De *ecclesiæ Laureacensis origine fusius disputarunt Hieronymus Pezius, Hansizius, Sigismundus Callesius et Aquilinus Julius Cæsar Styriæ Annalium scriptor. Excitatas olim, sed jam pene sopitas lites revolvere mihi non est animus; de hujus ecclesiæ primordiis nonnulla dicturus, intra Norici Ripensis terminos quasi circumscriptus, extra illos disserens non excurram ; imo rem ipsam ad ecclesiasticam Norici Ripensis historiam imprimis spectantem ex monumentis, quæ ex Norici ruderibus supersunt depromptis definire enitar. Igitur, ut quæstionem pressius prosequar, ex dictis superius liquet,*

duos

AUCTORE D. A. B.

duos tantum episcopos, rejectis Laurentio, Gerardo et Quirino, tamquam commentitiis, Duelliano Catalogo immerito, ut num. 14, 15 et 16 edocui, inscriptis, ecclesiæ Laureacensi ante Constantium, cui hæc sedes authenticis monumentis adstruitur, præfuisse : cum autem Eutherius Stephono summo Pontifici nomine I fuerit æqualis, hinc ad Decii tempora ejus episcopatus annos consignandos ac proin ecclesiæ Laureacensis primordia seculo tertio medio aut seculo tertio senescenti affigenda esse, opinor, sive in tabulis Eutherium primo loco, sive cum Hansizio B. Maximilianum ante Eutherium reponas : cum enim ille in Diocletianæa persecutione martyrium subierit, eum aut seculo tertio desinente aut sub insequentis initium ecclesiam Laureacensem moderandam suscepisse, nemo non dixerit.

medio dumtaxat seculo III aut circiter, sunt locanda.

29 *Et hoc quidem eo magis observatione dignum quod sub idem tempus et seculi* III *medium pleræque Galliarum ecclesiæ, Tolosana scilicet, Turonensis, Narbonensis, Parisiensis, Lemovicensis, ut ex Actis S. Saturnini, ab Ruinartio inter Acta sincera Martyrum pag.* 109 *et sequentibus editis, et Gregorii Turonensis Historiæ Francorum lib.* I, *cap.* 30 *liquet, sub Decio et Grato consulibus enatæ et fundatæ dicantur : ex hoc quippe tempore, episcopi sibi invicem succedentes ecclesiarum tabulis conspiciuntur inscripti : quin imo ante celebrem hanc epocham, nulla omnino apparet episcoporum series : vix unus aut alter, qui ecclesiis præpositus pro certo appellari queat, incerta proinde omnia, quæ de illarum ecclesiarum primæva origine ex Actis aut aliis medii ævi monumentis, ab oppositæ sententiæ assertoribus circumferuntur. Hæc jam dudum annotarunt viri eruditi, novæ Galliæ Christianæ scriptores, Longuevallius in Præfatione præmissa Gallicanæ Ecclesiæ Historiæ, Papebrochius ad* 30 *Junii, S. Martialis Acta illustrans, Sollerius in Commentario ad Acta S. Memmii Catalaunensis episcopi prævio sub diem* 5 *Augusti, Limpenus ad diem* 3 *Septembris, S. Mansueto Tullensi episcopo sacram, Perierus ad diem* 14 *Septembris de Actis S. Materni episcopi disserens, ac denique illustrissimus D. ab Hontheim Trevirensis Historiæ scriptor, qui omnes singulari eruditione diversarum ecclesiarum originem suis scriptis illustrarunt. Nec ex his parva ecclesiæ Laureacensis, quæ eadem cum celeberrimis Galliarum ecclesiis habet initia, historiæ accedit auctoritas : in Norico enim Ripensi, sicut in multis aliis Galliæ provinciis, Evangelicæ prædicationis lumen, a primo Christi seculo exortum, eosdem, id est, lentos ac perexiguos, ut mox edocebo, fecit progressus : serius plantatæ sunt ecclesiæ et episcoporum vix ulla successio ante Decii, quem anno* 249 *purpuram induisse probat Pagius, tempora deprehenditur.*

Id confirmatur ex eo, quod Evangelium primo forte aut secundo seculo

30 *Non ideo tamen Evangelicæ prædicationis lumen a primo vel secundo seculo Norici Ripensis incolis, ut jam innui, illuxisse, inficior. Illud utique tamquam verosimillimum probant Pezius, Hansizius, Sigismundus Callesius, Annalium Styriæ scriptor et haud obscuris verbis innuunt Vitus Arnpekius Chronici Bajoariorum lib.* 1, *cap.* 14 *et seqq., et inter Anecdota Peziana tom.* 3, *part.* 3, *col.* 38 *et sequentibus editi, episcoporum Laureacensem Catalogi, qui omnes Christianæ fidei radios ad Noricos Ripenses et ad Laureacensem civitatem totius Norici caput ex Urbe et ex Aquileia per apostolos aut eorum discipulos penetrasse produnt. Verum, ut, quod res est, dicam, dum hi Catalogorum scriptores primam Christianæ religionis originem seculo primo affigunt, dubitanter adeo loquuntur, ut modicam admodum dictis suis fidem conciliare velle videantur. Sic habet Pezioni Catalogi auctor :* Exordium fidei Catholicæ in Laureaco CREDITUR Apostolorum tempore inchoatum. *Sed dilucidioribus adhuc verbis mentem ea de re dubiam prodit Cremifanensis Catalogi auctor. Hæc sunt ejus verba :* Per hos primos verbi Dei seminatores, Philippum scilicet, qui in Scytia, cui conjunguntur Germania, quæ continet Noricum, prædicavit, S. Petrum, Marcum Euangelistam, Ermachoram et Fortunatum, POTERAT dicta ecclesia Laureacensis, SI TUNC FUNDATA ERAT, recipere regnum Dei. *Hinc procul dubio nec immerito, illos scriptores non ex indubitatis ecclesiæ hujus monumentis, sed ex qualicumque traditione, cum de Evangelii apud Noricos, temporum Apostolorum, prædicatione, tum de ecclesiæ Laureacensis prima origine, quam quasi dubii hærentes, ut ex eorum verbis patescit, sub Apostolorum tempora reposuerunt, disseruisse, concludes.*

in Norico annuntiatum exiguos ibi, sicut in Galliis, fecerit progressus,

31 *De religionis Christianæ primordiis apud Gallos septem episcopi S. Radegundi scribentes anno* 567 *hæc tradunt Conciliorum Galliæ tom.* 1, *pag.* 248 : Cum ipso Catholicæ religionis exortu cœpissent Gallicanis in finibus venerandæ fidei primordia respirare, et adhuc ad paucorum notitiam tunc ineffabilia pervenissent Trinitatis Dominicæ Sacramenta. *Non aliter loquitur S. Saturnini episcopi Tolosani biographus, cujus opus inter Acta sincera Martyrum edidit Ruinartius pag.* 109 *et sequentibus num.* 2 : Tempore illo, *inquit,* quo post corporeum Salvatoris Domini nostri Jesu Christi adventum exortus in tenebris sol justitiæ splendore fidei illuminare Occidentalem plagam cœperat, postquam SENSIM ET GRADATIM in omnem terram Euangeliorum sonus exivit, parique progressu (*codex Germanensis habet, ut notat Ruinartius,* grandique processu, *alii quinque codices* tardoque progressu) in regionibus nostris apostolorum prædicatio coruscavit, cum raræ in aliquibus civitatibus ecclesiæ paucorum Christianorum devotione consurgerent ; sed nihilominus crebra miserabili errore gentilium nidoribus fœtidis in omnibus locis templa fumarent. *Quæ in Galliis contigisse indicant verba mox adducta, hæc et in Norico, seu in Laureacensi civitate, evenisse, non unicum testatur monumentum, et primo loco sint verba, quibus suam narrationem auspicatur* S. Maximiliani *biographus num.* 1 *sic scribens :* Merita sanctissimi patris et patroni nostri Maximiliani eximiis laudum præconiis attollere nos debemus, cujus luculenta doctrina PRIMITUS agnitionem nominis Christi atque fidem Catholicam nacti sumus. *Cum enim, uti ex hoc biographi textu intelligitur, Laureacenses ad Christi agnitionem* primitus *per* S. Maximiliani doctrinam pervenerint, *hicque uti ex his, quæ num.* 19 *et sequenti adduxi, pronum est colligere, seculo* III, *media sui parte nondum elapso, Evangelium Noricis haud annuntiarit, con-*

sectarium

AUCTORE D. A. B.

A sectarium est, ut ante medium seculum III Laureacenses vel Christum non agnoverint, vel certe religioni ejus nomen magno numero haud dederint; utque adeo tum apud illos Evangelii prædicatio vel nullos vel certe tantummodo exiguos fecerit progressus.

sicut etiam ex monumentis hic appositis liquet.

32 Imo et exiguos eam dumtaxat fecisse etiam post exantlatos a S. Maximiliano apostolicos apud eosdem labores, idem biographus mox prodit. Etenim post verba, quibus hosce a Sancto in Laureacensibus ad Christum convertendis, susceptos enumerat, num. 8 ait: Gentilium etiam incredulorum, quibus adhuc abundabat provincia, improbitates... Creatorem omnium agnoscere et corpori sanctæ Ecclesiæ, extra quod nemo salvari potest, docuit couniri; sed et num. 9 Actorum mox edendorum plantulam vocat biographus ecclesiam, quam fundaverat Maximilianus. Cur, quæso, ecclesiam Laureacensem plantulam dixit, nisi quod paucos numerabat fideles et nonnisi tenerrimas radices, utpote vix tum enata, emiserat. Audi Peziani Catalogi auctorem, qui de primis ecclesiæ Lau- B reacensis temporibus sequentem loquitur in modum: Propter tyrannidem infidelium et Romanorum oppositionem metropolis Laureacencis ducentis annis vel quasi sacerdotalis benedictionis caruit dignitate; imo Christiani ibidem habitantes pro tempore pauci erant, et occulte per latebras divinum cultum exercebant. Hinc autem et ex aliis jam dictis consectarium fit: primo vix aliquam exstitisse ecclesiam seculo III jam adulto cum eo Evangelii prædicandi causa accessit B. Maximilianus, quo fit, ut eum primis episcopis inscriberem, etiamsi illum non inscripsissent omnium Catalogorum scriptores; secundo paucos etiam, licet haud modicis laboribus a sancto Præsule susceptis, cum, appropinquante vitæ ejus termino, Celeiam martyrii sui palæstram petiit, institutos fuisse Christianos, unde lentos tardosque fecisse progressus religionem apud Noricos Ripenses, jure merito opinor; quod et in Galliis contigisse, edocui et indicant varia, quæ in medium adduxi monumenta. Quare nec primo nec secundo seculo, sed tertio, media sui parte jam ela- C pso, fundatam fuisse Laureacensem ecclesiam dicere ausim, licet primo aut secundo seculo Noricis prædicatum fuerit Evangelium.

Difficultati ex Symmachi Papæ epistola.

33 Ast forte dicet quis: Symmachus, qui anno 498 ad summum Pontificatum assumptus est, in epistola, Theodoro Laureacensi archiepiscopo inscripta, hanc ecclesiam ab iisdem Apostolis institutam fuisse asserit, quibus fundata fuit ipsamet omnium caput, Ecclesia Romana; igitur Laureacensis ecclesiæ primordia a primo æræ Christianæ seculo repetenda sunt. Verum huic difficultati non uno ex capite fieri potest satis. Primo ab Apostolis fundatam fuisse Laureacensem ecclesiam, scribit summus Pontifex, non quod ipsimet ejus fundamenta jecerint, sed ab eorum discipulis, in Norico Evangelium annuntiantibus, multos ad Christum attractos fuisse existimaret; vel sic scribit Symmachus, quod, qui a sancta Sede Romana missi erant, a S. Petro, cujus Romæ sedes est, legati dicebantur, ut probant illustrissimus Historiæ Trevirensis scriptor, Papebrochius Cordesii verbis et disceptatione utens, Limpenus ad diem 3 Septembris, S. Mansueto Tullensi episcopo sacram, et Perierus in Commentario prævio ad Acta S. Materni die 14 Septembris num. 7, pag. 364. Pari loquendi ratione usus est, qui anno 946 Marino fuit suffectus, Agapitus II, in epistola, Germaniæ Sacræ tom. 1, pag. 197 edita, sic scribens: Hanc ecclesiam Laureacensem etiam in exordio nascentis Ecclesiæ et immanissima Christianorum persecutione, a doctoribus istius Sedis Catholicæ fidei novimus rudimenta percepisse. Uterque enim summus Pontifex, ut ex eorum epistolæ verbis supra recitatis liquet, de primis ecclesiæ Laureacensis fundatoribus certe loquitur.

petitæ.

34 Sed quos apostolo Petro et aliis, qui Ecclesiæ Romanæ fundamenta jecere, æquiparat Symmachus aut ipsis coævos aut suppares fuisse dicit, hos dumtaxat doctores istius Sedis, Romanæ scilicet, aut ab hac Sede missos, qui Laureacenses fidei rudimenta edocerent, Agapitus appellat. Quin proinde primos Laureaci episcopos designare voluerint duo illi Pontifices, nullum est dubium. Et quidem, S. Maximilianum a Sede Apostolica prædicandi E verbum Dei facultatem accepisse, dilucidis verbis asserit num. 3 Actorum ejus mox edendorum scriptor; quantumque fundandæ Laureaci ecclesiæ, quantumve allicendis ad Christum Laureacensibus insudarit, passim edicit idem biographus. Præterea dum in exordio nascentis Ecclesiæ immanissimæ persecutionis meminit; dumque ecclesiæ Laureacensis initia doctoribus, a Sede Romana deputatis, qui Laureacenses religionis rudimenta edocerent, adscribit Agapitus, quid aliud monstrare intendit, nisi immanissima Diocletiani tempora, quibus suppliciis et neci addicti sunt quamplurimi, qui Christo nomen dederant; hac furente persecutione, Florianus et quadraginta alii glorioso agone ecclesiam Laureacensem illustrarunt; Maximilianus ipse Celeiæ martyr occubuit. Hæc omnia autem primis ecclesiæ Laureacensis apostolis seu fundatoribus tribuit summus Pontifex et hinc illius primordia huic tempori affigenda esse, ut opinor, satis indicat. Et quidem seculo III jam adulto plantatam fuisse ecclesiam Laureacensem, de Eutherio et S. Maximiliano disserens supra § prægresso, pluribus edocui; idque F etiamsi ex Symmachi et Agapiti epistolis invicem collatis non obscure argui posset; haud propterea tamen illam fuisse reipsa ubs hisce, contra ac jam docui, fundatam, foret credendum. Tanti enim summorum Pontificum diplomata in alicujus facti veritate abstruenda non sunt. Hac de re Perierum, ad diem 14 Septembris num. 47 disserentem audiamus.

35 Quid de bullis, ait, aut epistolis Pontificiis aliquod factum efferentibus dicendum, docet Papebrochius in Responsionibus ad exhibitionem P. Sebastiani a S. Paulo part. 1, art. 2, §§ 10 et 14, ubi sat clare exponit, quid juxta theologos citra irreverentiam erga Sedem Apostolicam censeri possit de factis historicis, quæ ad rem fidei, morum et rituum non spectant, et quæ ex relatu dumtaxat alieno et communi pro tempore opinione in similibus Bullis sine definitione referuntur: ne acta agam, recitabo simpliciter, quæ hic habet illustrissimus ab Hontheim et ejus ad bul- *respondetur.*

AUCTORE D. A. B.

las sibi objectas responsum....... Opinio quamquam ab uno vel pluribus imo ab omnibus per plura secula credita fuerit, novum per hoc pondus non acquirit, manetque talis, etsi in chartas principum relata fuerit. Firmabimus id auctoritate Sirmondi tom. IV operum pag. ccccc, in alia quidem causa, Trevirica tamen, ad P. Alexandrum Wilthemium ita scribentis : « Quōd igitur ad Dagoberti pro S. Maximino diploma « spectat, idem, opinor, judicium esse debet ac « reliquorum omnium, quæ a Pontificibus vel « a principibus prodeunt. Quæ singula in iis, « quæ statuunt aut quæ concedunt, vim ac au« ctoritatem obtinent; in cæteris, quæ sibi ab « aliis exposita narrant, fidem non aliam faciunt, « quam eorum fuit, qui exposuerunt. Incerta « autem et falsa plerumque suggeri haud dubium « est. » Quare et nullus eruditorum virorum hactenus existimavit, memorata Pontificum et Imperatorum diplomata (quamquam ea jam a centum et amplius annis in publica luce sint) ad
B hujus quæstionis decisionem multum conferre. *Recensuerat antea illustrissimus ab Hontheim Pontificum Bullas et imperatorum Diplomata, quibus B. Eucharius cum Valerio et Materno a S. Petro missus et ab his Trevirensis ecclesia plantata asseritur. Proindeque ex diversorum eruditorum, quorum sententiam modo retulimus, judicio Pontificum Bullæ, ut Trevirensis ecclesia a B. Euchario, aut aliis per S. Petrum missis, fundata credatur, haud multum queunt conferre: ita etiam supra laudata Symmachi Papæ epistola, etsi ecclesiam Laureacensem ab ipsismet Apostolis fundatam esse, tam luculenter et expresse, ut alio sensu exponi non posset, assereret, haud magnopere, ut, illam reipsa abs his fuisse fundatam, crederemus, posset conducere* *.

* Nota 4.

§ IV. De Notis chronologicis, S. Maximiliani Actis affixis: tempus ejus martyrii ex Actis et nonnullis aliis monumentis firmatur.

C

S. Maximiliani martyrium nec anno 281, cui in Cellensi Actorum ejus apographo annectitur,

Notas chronologicas suæ lucubrationi indidit B. Maximiliani *biographus, quas huc transcribo* : Passus est autem B. Maximilianus, Laureacensis archiepiscopus, pro fide Christi apud urbem Celeiam extra muros anno Dominicæ Incarnationis 281, quarto Idus Octobris: Gaio Papa et postmodum sub Diocletiano passo, Romanæ Ecclesiæ præsidente; Caro, Carino et Numeriano simul Romanum imperium tenentibus, sub Eulasio judice seu tyranno. *Lambacense apographum, quod ad Cellense contulit Pezius, annum 288 signat tertio Octobris, quæ dies emortualis in aliis omnibus codicibus, tum editis tum Mss., in Museo Bollandiano asservatis, quarto Idus affigitur; nec de die emortuali, sic consignata, ulla est apud eruditos controversia. In codicibus autem Formbacensi, quo usus est Pezius, Rubræ vallensi, Monachiensi, SS.*

D *Udalrici et Afræ, Passaviensi et in exemplari antiquitus edito annus Sancti emortualis 289 scribitur. Sed sive annus ille 281, sive 288 vel 289 fuerit, non ideo a cæteris epochis, quas mox ex biographo descripsi, minus dissonat. Et primo quidem anno 281, Probo adhuc rerum potiente, Carus et duo filii purpuram nondum assumpserant; nec Caius ipse Eutychiono, qui non nisi mense Decembri anni 283 e vivis excessit, fuerat suffectus. Igitur, si ad hunc annum Sancti nostri martyrium consignes, ruunt ceteræ epochæ seu notæ chronologicæ, quas biographus ex Caii pontificio et Cari imperio deductas, Actis inscripsit. Si autem* S. Maximiliani *mortem cum Lambacensi codice sub annum 288 aut cum aliis apographis sub annum 289 reponendam esse existimes, qui fieri poterit, ut* S. Maximilianus, *Caro et filiis ejus imperium Romanum moderantibus, passus dicatur, qui, jam dudum diverso mortis genere necati, Diocletiano locum et imperium ab anno 284 cesserant? Proindeque annus 288 et 289 Cari et filiorum ejus imperio annecti, vel tamquam Sancto nostro emortualis adscribi nequit.* E

nec anno seu 283 seu sequenti

37 *Ut vero quocumque modo notis chronologicis, quas biographus* S. Maximiliani *Actis indidit, faverent, uni aut earum alteri adhæserunt nonnulli eruditi, inter quos Hansizius, qui ad annum 283, quo Carus et ejus filii, Carinus et Numerianus, imperium Romanum moderabantur, et Caius Romæ episcopus sedebat, Sancti martyrium reponi posse, existimavit, vel tandem anno insequenti 284, cui ejus martyrium affigunt tum vetustiores Catalogi, quorum verba superius recitavimus, tum nonnulli martyrologi, qui eum sub Numeriano passum fuisse scribunt; Hansizium secuti sunt Callesius et Annalium Styriæ scriptor. Ast, dum annum 283 aut 284 tamquam Sancto nostro emortualem assignat Germaniæ sacræ auctor, ad novos utique scopulos alliditur : enimvero die duodecima Octobris, anni 283 Carus quidem et ejus filii imperium tenebant, sed nondum ad summum Pontificatum assumptus fuerat Caius, qui mense dumtaxat Decembri ejusdem anni Eutychiani locum accepit : propria igitur mole ruit nova illa epocha, qua* Maximiliani *diem emortualem anno 283, Caii Pontificio et Cari Imperio annectere volebat Hansizius.* F *Dum autem diem emortualem, duodecimam scilicet Octobris, anno sequenti 284 innectit, altera mox, exsurgit difficultas, quam solvere haud facile est. Jam enim a mense Januario ejusdem anni Carus, ut dilucidis Pagius probat rationum momentis num.* II *ad hunc annum, interfectus fuerat, quem et Numerianus Apri insidiis occisus ante mensem Octobrem subsecutus est; Caius equidem Romanæ Ecclesiæ præpositus erat, sed duodecima die Octobris, quo* S. Maximilianus *martyrium suum celebravit, Caro et Numeriano suffectus erat Diocletianus, qui, teste eodem Pagio num.* III, *die* 17 *Septembris Chalcedone imperator renuntiatus, deinde* V Kalendas Octobris Nicomediam purpuratus intravit; *perperam itaque huic anno 284, ad* XII *diem Octobris provecto, Sancti mortem illigant Hansizius et cum eo Callesius et Styriæ Annalium scriptor, simulque eam Cari et Numeriani imperio annectunt.*

nec tandem anno 289;

38 *Anno quidem 284 Sancti martyrium vetustiores etiam Episcoporum Laureacensium Catalogi*

martyro-

AUCTORE D. A. n.

A *martyrologique innectunt; verum, quid tam de hisce, quam de illis sit censendum, num.* 18 *paucis innui et infra edocebo, cum primum illorum etiam, qui sub annum* 289, *imperante Diocletiano, Sancti martyrium reponunt, sententiam aliaque nonnulla expendero. Bruschius, Hundius, duce Schritovino, inquit Hansizius, Ferrarius in Generali Sanctorum Catalogo* S. Maximiliani *martyrium anno* 289 *sub Diocletiano imperatore inscripserunt; et quidem cum hoc anno Diocletianus, qui jam dudum Cari et filiorum ejus locum acceperat, rerum poti-retur, statim non apparet, cur sub ejus imperio Sanctus, cujus mors in nonnullis Actorum apographis anno* 289 *affigitur, martyrium anno isthoc passus dici haud queat? Verum, ut observat Ruinartius in Præfatione ad Acta sincera Martyrum pag.* LVII, *edit. Paris.:* Non imus inficias, primis Diocletiani temporibus ecclesiam nullis edictis agitatam fuisse, nec tum Christianos maxime in his locis, quæ sub speciali Diocletiani cura erant, inquisitos fuisse, ut ex Eusebii Historiæ

B initio lib. 8 constat. Unde, si tunc martyria aliquot fuere, aut veterum legum auctoritate, aut ex præsidum genio, vel alia quavis occasione absque edictis patrata sunt. *Cum itaque ex infra dicendis vi alicujus edicti, a Diocletiano in Christianos lati, capitali sententia damnatus fuerit* S. Maximilianus, *cumque nullum ante annum* 303 *ab isthoc imperatore latum fuerit, hinc ante hunc annum jam inde ab anno* 289 *sancti Episcopi mortem consignari non posse consequitur.*

sed in persecutione Diocletiani, et quidem haud ante annum 303

39 *Sed in Bruschii et Hundii sententia convellenda non diutius immoror, qui numeris sequentibus tempus, quo re ipsa* S. Maximilianus *martyrium subiit, dicturus sum. Hoc unum annotasse, hic obiter juvabit; inter eruditos, qui de tempore martyrii ejus disseruerunt, nullum omnino, qui ex notis chronologicis simul sumptis Historiæ ipsius a biographo inditis calculum suum duxerit, exstitisse; sed omnes, uni aut alteri adhærentes, cæteras utpote sibi invicem oppositas pro libito rejiciendas existimasse. Et quidem quo pacto verbi gratia an-*

C *num* 281 *aut* 288 *vel* 289 *cum Caii pontificio et Cari filiorumque ejus imperio componere aggressi fuissent? Ego sane, tantas difficultates solvere haud valens, has omnes notas chronologicas, quas* S. Maximiliani *Actis inscripsit biographus, tamquam spurias, immerito additas proindeque omnino rejiciendas esse sic existimo, ut eum tamen Episcopum et Apostolum sub Caio summo Pontifice, Caro et filiis ejus Carino et Numeriano* simul imperium Romanum tenentibus, *egisse, haud diffitear, etsi interim sub Diocletiano, et quidem post annum* 303, *pro Christo necatum verosimilius fuisse, ob jam nunc dicenda in animum inducam.* S. Maximiliani *Acta pervolventi statim occurrunt verba, quibus Eulasius præses Sanctum ante tribunal stantem compellat et hæc sunt :* Eulasius dixit : Nunquid non nosti, edictum ab invictissimis imperatoribus et a senatu Romano jam dudum emanasse, ut variis tormentis multentur omnes confitentes, Deum esse Crucifixum istum, quem tu prædicas, qui absque sacri senatus auctoritate se ipsum deificavit? Denique jam plurimi tuæ sectæ complices obstinata mente illam formidabilem ejusdem edicti sententiam tam in urbe Romana, quam in orbe alibi in suis corporibus experti, exemplum resipiscendi satis evidens visi sunt posteris reliquisse.

verosimillime signandum

40 *Tempore igitur isthoc, quo, quæ hic memorantur, accidere, edictum, quo suppliciis addicebantur Christiani, ab imperatoribus fuerat emissum; id autem non aliud, quam celebre illud et toto terrarum orbe Diocletiani et Maximiani jussu vulgatum decretum,* quo, *ut Lactantius, Parisiis anno* 1748 *editus, lib. de Mortibus persecutorum cap.* 13, *pag.* 199 *scribit,* cavebatur, ut religionis illius homines carerent omni honore ac dignitate, tormentis subjecti essent, ex quocumque ordine aut gradu venirent, adversus eos omnis actio valeret, *exstitisse, nemo non, spectatis, quæ jam nunc e Sancti biographo recitavi, Eulasii verbis, facile credet. Simile enim edictum Carus, et, quos hic Augustos renuntiaverat, filii ejus Carinus et Numerianus, haud proposuerant, cumque, quæ Decius, Gallus et Valerianus vulgarant, Christianos non solum tormentis et suppliciis subjicerent,* E

sed et morte plecti juberent, de decreto mox huc transcriptis Lactantii verbis memorato, quod toto terrarum orbe, Diocletiano jubente, in Christianos anno 303 *fuit vulgatum, Eulasium per verba, jam supra e biographo recitata, esse locutum, vero apparet simillimum; cum autem, uti ex his liquet, decretum illud* Maximiliano, *priusquam pro fide occumberet, ab Eulasio fuerit objectum, hinc sane Sanctum, non quidem decreti ejusdem vi, sed alterius longe severioris, quod priori isti, supplicia dumtaxat in Christianos decernenti, a Diocletiano, ut loco mox citato Lactantius non obscure prodit, haud multo post primum, Galerio Maximiano urgente, fuit adjectum, quodque persecutionem, per plures annos in cujuscumque ætatis, conditionis et sexus Christianos non tantum tormentis, sed et variis mortis generibus crudelissime grassatam, excitavit, martyrio fuisse in hac affectum, vero pariter evadit admodum simile.*

ac proin haudquaquam, quibus contrarium traditur, vel hic adductis

41 *Fuisse quidem Dominicæ Incarnationis anno* 281 *ac proin ante persecutionem, Diocletiani jussu anno* 303 *excitatam, pro Christi fide* Maximilianum *passum, ejus biographus per verba num.* 36 *jam adducta diserte tradit; verum id, Caio summo Pontifice, et Caro, Carino Numerianoque simul Romanum imperium tenentibus, accidisse, non minus diserte simul ibidem memoriæ prodit; quare, cum nec Caii Pontificatus, nec Cari, Carini Numerianique simul regnantium imperium cum anno Christi* 281, *ut loco mox citato ostendimus, queat componi, verosimile is scriptor, qui, quæ litteris mandavit, ex aliis seu documentis seu scriptoribus, sese antiquioribus, ut plurimum deprompsit, jam datas, quibus Sancti martyrium munit, chronologicas notas e probatæ fidei seu monumentis seu auctoribus haud acceperit, usque adeo standum non est: contra vero cum non sit, cur simile quid de illo scriptore ratione edicti, quod per verba num.* 40 *recitata memorat, quodque aliud non esse, quam quod Diocletiani jussu anno* 303 *vulgatum fuisse, Lactantius loco supra citato scribit, jam docuimus, merito quis suspicatur,*

est

AUCTORE D. A. B.

est sane, cur id notis chronicis, quas e Sancti biographo mox protulimus, insuper habitis, Maximiliano, priusquam martyrium subiret, fuisse ab Eulasio objectum, ac proin Sanctus sanguinem suum pro Christo sub Diocletiano seu potius in persecutione ab hoc excitata fudisse credatur.

chronicis

42 Ac id quidem propensius credendum proindeque notis chronicis mox memoratis haud standum, vel ex eo apparet, quod Sanctum aut sub Numeriano aut sub Diocletiano seu potius in persecutione ab hoc decreta pro Christo occubuisse, inter omnes conveniat probeque in hac quidem, at non item sub Numeriano pro Christo non paucos, hosque inter S. Florianum et S. Quirinum, quorum alterum Maii, alterum Julii quarta die in Opus nostrum jam intulimus, in Norico Pannoniaque huic vicina necatos fuisse, e probatæ fidei documentis constet. Constantium quidem, in Pannonia passum, qui Constantiæ in Suevia colitur, Pinius ad XXVI Augusti diem, qua illum, Martyrologio Romano inscriptum, in Opus nostrum intulit, sub Numeriano tam in B præmisso Sancti illius Actis Commentario, quam in marginali, quæ in hujus capite ponitur, notula consignat; verum, cum in hac addat, ut fertur, ita mentem ea de re dubiam dilucide manifestat; neque vero immerito; etsi enim Notkerus aliique nonnulli martyrologi sub Numeriano pariter Constantium signent, cum tamen fuisse tunc martyrii palmam adeptum, ex Actis ejusdem verosimile primitus est acceptum; hæc autem esse dumtaxat fidei admodum sublestæ, nemo non fatebitur, qui Commentarium, a Pinio in eadem contextum, evolverit.

vel Laureacensium Episcoporum Catalogis vel martyrologis standum esse ostenditur,

43 At vero, inquies, sub Numeriano passum esse S. Maximilianum, vetustiores Episcoporum Laureacensium Catalogi juxta ac nonnulli martyrologi tradunt. Fateor, sic habet : verum martyrologi isti recentiores dumtaxat sunt, nec epocham, quam sic Sancti nostri martyrio assignant e monumentis sufficientis et antiquitatis et fidei hausisse noscuntur; quod autem ad vetustiores Episcoporum Laureacensium Catalogos spectat, hi omnes non citius, quam vel seculo XIII vel XII sunt scripto exarati. cumque præterea nævis haud paucis laborent, nihil est, cur C Maximilianus non sub Numeriano, sed in persecutione Diocletianæa passus credatur. Nec ideo, quia hujuscemodi monumenta mendis ac nævis scatentia exiguo dumtaxat vel nullo etiam in pretio habeantur, de tota historia conclamatum iri omniaque hujus fundamenta subvertenda, quis opinetur. Etsi enim id habiturum sane esset locum, si de monumentis auctores antiquos, de rebus, vel ipsamet ætate sua vel certe ab hac haud procul gestis, locutos nactis, sermo foret, aliter tamen de monumentis plurium seculorum spatio a rebus, quas memorant, enatis, est censendum. Absque ullo quippe, quæcumque hæc prodant, historiæ dispendio, si antiquiorum aut scriptorum aut documentorum testimonio innixa non sint, rejici tuto queunt, locum tunc obtinente Baroniano isthoc effato : Quod de rebus adeo antiquis a scriptore recentiore sine auctoris antiqui testimonio profertur, contemnitur. Quare cum vetustiores, de quibus hic, Episcoporum Laureacensium Catalogi vel decem vel certe novem post S. Maximiliani ætatem seculis, sint scripti, verendum sane non est, ne, dum, quod de Sancto, sub Numeriano martyrium passo, tradunt, rejicimus, detrimentum inde aliquod historia patiatur, impedireque adeo, ut jam monui, non debent, quominus non sub Numeriano, sed in persecutione Diocletianæa martyrio coronatus sanctus Maximilianus ob supra allegata credatur. D

Sanctumque martyrio anno circiter 308,

44 Verum cum persecutio ista annorum aliquot spatio duraverit, quo anno id tum factum? Imperiale edictum, quo tormentis in Christianos sæviri jubebatur, Maximiliano, priusquam morte afficeretur, ab Eulasio, ut supra vidimus, fuit objectum; cumque id e dictis verosimillime haud aliud, quam ipsummet celebre Diocletiani edictum, anno 303 in Christianos, teste Lactantio, promulgatum, exstiterit, ac porro tum, cum illud Maximiliano ab Eulasio fuit objectum, jam dudum, ut ipsa biographi verba num. 39 recitata innuunt, ab augustissimis imperatoribus emanasse, dictum fuerit, consectarium est, ut verosimillime quatuor circiter aut quinque annis post edicti ejusdem promulgationem anno 303 factam, ac proin anno circiter 308 Sanctus noster fuerit martyrio affectus. Et vero id eo circiter tempore esse factum, confirmari etiam potest E ex eo, quod sedes Laureacensis, quam post S. Maximiliani ultimo ante annum 308 loco in omnibus Episcoporum Laureacensium Catalogis positi martyrium diutissime vacuam mansisse aut, quod idem est, ab anno 308 episcopo caruisse, a Peziani et Cremifanensis Catalogi scriptore indicetur : etsi enim bini hi auctores fidem integram haud mereantur, nihil tamen obstat, quominus eos suam, qua sedem Laureacensem ab anno 308 vacuam exstitisse asserunt, ex antiquis aut scriptoribus aut documentis narrationem hausisse arbitremur, proindeque illa ecclesia, quæ multorum annorum spatio episcopo caruisse dicitur, re ipsa per Sancti nostri, qui ultimo loco ante annum 308 Catalogis prædictis inscribitur, martyrium vacua permansisse mihi videtur. Igitur ex relatis horumce duorum Catalogorum verbis S. Maximilianum circa hunc annum 308 martyrii coronam verosimillime fuisse adeptum, existimo.

et quidem die 12 Octobris, coronatum fuisse, concluditur.

45 Et quidem die duodecima Octobris, de qua nulla, quam sciam, exstat apud eruditos controversia : Lambacense dumtaxat apographum, quod Pezius cum variis, quæ ad manum habebat, contulit, sancti Præsalis mortem tertio Idus Octobris affixit, quod per amanuensis negligentiam accidisse existimo ; sub diem vero sequentem illam reponunt alia apographa in Museo Bollandiano asservata, et varia Martyrologia, de quibus § sequenti. Hinc, S. Maximilianum hac die martyrium subiisse, nemo non dixerit. In Martyrologio tamen Augustano, manu duodecimi seculi exarato, quodque in Usuardinis Auctariis laudat Sollerius, in annuntiatione hodierna hæc habentur : Dedicatio basilicæ S. Maximiliani confessoris; eo quod forte hac die ad Sancti hujus honorem alicujus ecclesiæ dedicatio celebrata fuerit, nec certe inde eum haud fuisse hac die martyrio coronatum, sequitur. Porro cum omnia Actorum ejus apographa, uno Lambacensi excepto, variaque Martyrologia diem ejus emortualem ad 12 Octobris consignent, iis omnino, ut opinor, est assentiendum.

§ V.

A

AUCTORE D. A. B.

§ V. S. Maximiliani in Fastis memoria et ecclesiasticus cultus ei exhibitus.

Sanctum, qui Fastis sacris

Sancti Maximiliani *memoriam Martyrologium Romanum hodiernum sequentibus verbis celebrat :* Celenæ in Pannonia sancti Maximiliani episcopi Laureacensis ; *quam annuntiationem brevibus licet verbis conceptam, ex Molano tamen acceptam in Notis dictæ annuntiationi subnexis fatetur eminentissimus illius Martyrologii auctor.* Videnda, *inquit,* in Bibliotheca Tornacensi *(lege* Formbacensi) apud Molanum aut penes Cuspinianum in Austria ejus Acta. *Celeiam tamquam martyrii palæstram immerito statuit uterque martyrologus, quam omnia Vitæ ejus apographa, a Pezio visa aut in Museo Bollandiano asservata, et constans Norici Mediterranei traditio Celeiæ, ut num.* B *1 edocui, reponunt. Mirum sane, in antiquis Martyrologiis, quæ Classica vulgo vocantur,* S. Maximiliani *nomen inscriptum non reperiri, cujus tamen memoria in Noricis celebris adeo exstat, ut a seculo saltem octavo, ut mox edocebo, peculiari veneratione Sanctus recolatur, nomenque ejus sibi inditum habeant antiquissimi diversarum ecclesiarum, Germaniæ præsertim, Fasti.*

12 octobris

47 *Et quidem Martyrologium Morbacense ex codice* 800 *annorum a Marteneo Anecdotorum tom.* 3, *col.* 1570 *editum cum Prisciano,* Maximilianum *hodie annuntiat. Kalendarium Tegernseense, ab annis ut minimum, inquit Scriptorum Austriacorum tom.* 1, *pag.* 21 *Pezius,* 700 *scriptum, sanctum Præsulem verbis, quæ subdo, celebrat :* IV Idus Octobris S. Maximiliani confessoris. *Necrologium Ebersspergense, quod antiquissimum vocat Œfelius Rerum Boicarum Scriptorum tom.* 1, *pag.* 15 *et sequentibus ; Diessense manu seculi* 12 *scriptum et ab eodem Œfelio pag.* 65 *editum ; Martyrologium Lyrinense ab annis* 600, *ut observat Marteneus tom. mox dicto, col.* 1625, *litteris mandatum ; Kalendarium* C *Melliccense ejusdem ætatis, de quo Pezius mox laudatus, verbis his aut similibus, quæ huc transcribo, Sanctum nostrum memorant :* Maximiliani episcopi et confessoris ; *Martyrologium vero Augustanum jam a me laudatum, dedicationem alicujus basilicæ* S. Maximiliani *exhibet. Iis codicibus ab annis* 800, 700 *et* 600 *descriptis subdere liceat Florarium Ms. in hoc Opere Bollandiano notissimum et post seculum decimum quintum medium descriptum, in quo perlonga sequitur hodie* S. Maximiliani *annuntiatio, ex Actis ejusdem deprompta, qua annus ipsius emortualis anno* 286 *affigitur. Florario accedunt Greveni editionis Lubeco-Coloniensis, et Molani Martyrologia, quorum annuntiationi hodiernæ subnexa legitur Sancti reliquiarum translatio sive a B. Ruperto, sive ab Henrico Bavarorum duce, quem Henricum II imperatorem Molanus perperam appellat, facta. Hic etiam Martyrologia recentiora, quæ sibi* S. Maximiliani *nomen habent inscriptum, appellabo, Germanicum scilicet Canisii seu potius Walasseri, Felicii, Maurolyci, quorum omnium verbis eum et a retroactis seculis et nostris diebus singulari veneratione fuisse habitum, dilucide evincitur.*

aut aliis diebus inscribitur,

48 *Sed nec duodecima die Octobris dumtaxat* S. Maximiliani *memoriam Fasti sacri celebrant. Florarium Ms. ad* 12 *Martii dedicationem alicujus basilicæ* S. Maximiliano *sacræ annuntiat ; vel, ut scribit Bollandus ad diem* 7 *Januarii Acta S. Valentini illustrans.* Martyrologium Romanum XXIX Octobris ista habet : « Eodem die sanctorum » episcoporum Maximiliani martyris et Valentini » confessoris. » Molanus in addititionibus ad Usuardum eodem die : « In civitate Pataviensi, » Triumphus sanctorum episcoporum Maximi- » liani martyris et Valentini confessoris « : rursus minoribus typis, sed alio nonnihil modo : « In civitate Pataviensi, Triumphus sanctorum » episcoporum Maximiliani martyris et Valen- » tini confessoris. » Quis vero ille sit triumphus, non exprimit. Eadem habet Martyrologium Germanicum additque, præcipuos ejus ecclesiæ et diœcesis patronos esse. In Vita S. Maximiliani *mox edenda num.* 9 mentio fit servatæ civitatis MCCLXV, 29 Octobris ejus et S. Valentini patrocinio. Corrigendum Gallo-Belgicum Martyrologium, in quo Patavio Italiæ ambo adscribuntur. In Dextri Chronico ad annum CDXXIV, num. 5 isthæc habentur : « Prope Tudem in Gallæcia, in » oppido Vianensi, Sancti pontifices Maximilia- » nus et Valentinus clarent. » Non dubitat Bivarius, quin hi sint SS. Maximilianus et Valentinus, de quibus Martyrologium Romanum XXIX Octobris, et fidenter Molanum corrigit, qui locum Viennæ male cum Theodoro conjunxerit. Ita legendum censet : « Eodem die sanctorum » episcoporum Maximiliani martyris et Valentini » confessoris. Viennæ item deposito R. Theodo- » ri abbatis. » *Hæc, cum non parum ad* S. Maximiliani *cultum asserendum conferant, huic Commentario subnexenda mihi visa sunt ; nec ad illum firmandum minus faciunt, quæ mox subdo.* E

et cui variæ

49 *Tempore S. Ruperti, qui Childeberto III Austrasiæ regi a Baronio, Pagio, Mabillonio et Hausizio advixisse scribitur, jam tum apud Noricos celebris erat Sancti nostri cultus. Audi, quæ num.* 15 *Vitæ edendæ habet illius biographus. Hæc sunt ejus verba :* B. Rupertus, Juvaviensium archiepiscopus et patronus, videns illam clarissimam et singularem hujus terræ lucernam lucentem in caliginoso loco, gemmamque pretiosissimam, corpus scilicet B. viri Maximiliani, virtutum et miraculorum scintillas innumerabiles spargentem, intelligens magnam et magnificam apud Deum esse meritorum suorum prærogativam, plures ecclesias, ut hodie liquido apparet, sub ipsius patrocinio dedicavit. *Quæ fuerint ecclesiæ illæ sub* S. Maximiliani *patrocinio dedicatæ non edicit Vitæ ejus scriptor; chronologus Celeiensis civitatis, ab Annalium Styriæ scriptore laudatus, pag.* 8 sanctum Rupertum Cileiam venisse atque ecclesiam inibi simplicem cum aliis nonnullis in honorem ejusdem S. Maximiliani dedicasse, *asserit. Si aliqua Joanni Aventino, historiam Œtingensis cœnobii conscribendi, fides habenda sit, aliquod sacellum in honorem* S. Maximiliani *S. Rupertus exstruxit; sed Aventini factum narrantis verba subdo :* F

Duo

AUCTORE D. A. B.

Duo templa, *inquit cap.* 5, exstructa propere a principibus (*Theodone scilicet et Otone, Theodonis Secundi Bajoriorum principis filiis*) proxime prætoria Christo Domino Deoque nostro et ejus Genitrici Deiparæ Virgini dedicavit. Unum Reginoburgii, alterum Utini, utrumque Vetus vocare solent. Inauguravit quoque idem haud procul ab Utino templum, divo Maximiliano Burgiochiricha nuncupatur, cubatque in ripa fluminis Matichæ.

ut ex chartis

50 *Verum cum* S. Maximiliani *Acta, Chronicon Celeiense Ms. Aventinique Historia mox laudata, multis etiam eruditis tamquam sublestæ fidei videri queant, hic duo venerandæ antiquitatis Noricorum monumenta subjiciam; chartas, inquam, duas, quarum notitiam nobis subministrarunt Arno, qui ab anno circiter* 785 *ad* 821 *Salisburgensi ecclesiæ præfuit, et ille anonymus, qui Arnoni æqualis aut suppar easdem chartas notitiis suis brevibus intulit: quas notitias seu annotationes primus edidit Canisius Lectionum antiquarum tom.* 2, *pag.* 484, *et* B *rursus tom.* 6, *pag.* 1147 *Basnagius, qui earumdem Lectionum novam editionem curavit, et tandem Hansizius Germaniæ Sacræ tom.* 2, *pag.* 19 *et sequentibus. Sed de utroque libello scribentem audiamus hunc postremum scriptorem, qui sic habet pag.* 12 : Subjungo jam, quod dudum receperam, duo monimenta vetustissima rerum a primis fundatoribus huic ecclesiæ Salisburgensi donatarum... Primum est libellus seu adnotatio traditionum a Theodone Bojariæ duce, fundatore.... Is compositus est anno 788 jussu Arnonis episcopi, stilo quidem rudi et parum ex amussi Grammatices, cæterum venerabilis ob vetustatem; cui geminus est alter ejusdem argumenti, nisi quod paulo sit uberior et explicatior priore, præterque donationes ante Arnonem factas, recenseat etiam illas, quæ factæ sunt sub Arnone jam archiepiscopo. Stilus etiam emendatior est, totumque opus digestum in capita XXIII, auctore pariter vetusto, certe non valde ab Arnonis ætate remoto, qui id, quod refert, potissimum ex chartis originariis, quarum et mentionem facit C cap. XV, scribens de Concambio cujusdam Hadeberti cum Arnone; quod Concambium, *inquit*, inter cæteras chartas non continetur.

huc

51 *His præmissis, chartarum dictarum primæ verba subdo ex cap.* XVI *Annotationum Arnonis deprompta, quæ hæc sunt* : De cella vero S. Maximiliani ita contigit, ut construeretur ab initio. Ibant duo fratres in locum, qui dicitur Pongawi, nomen unius Tonazanus et alterius nomen Urso, in venatione et ad aurum faciendum, et viderunt illuc multa luminaria pluribus noctibus et alia signa multa, et venientes ad dominum Hrodbertum episcopum dixerunt, quod ipsi ibi viderunt; et ipse pergens cum eis vidit ibi similiter. Tunc quoque perrexit dominus Hrodbertus ad Theodonem ducem (is erat Theodo, Secundus nomine) et dixit ipsa miracula, rogansque eum licentiam sibi dare, ut cellam ibi construeret; et ita ei Theodo dux licentiam dedit. Veniensque dominus Hrodbertus iterum ibidem cum hominibus suis et cum supra scriptis fratribus et cepit ibi stirpare et locum mundare, et oratorium facere. D Facto autem oratorio, venit iterum ad Theodonem ducem et rogavit eum secum ibidem venire. Venientes autem ibidem domnus Hrodbertus consecravit ipsum oratorium, et Theodo dux tradidit ipsum locum ad S. Petrum ad Salzburch monasterium, *etc.*

transcriptis liquet,

52 *Idem et iisdem fere verbis narrat anonymus ille quisquis fuerit, qui easdem monumentorum notitias descripsit cap.* II, *cui titulus subsequens legitur præfixus* : De Visione luminis in loco, ubi sanctus Maximilianus sepultus esse dignoscitur; et ecclesia ibidem constructa. *Cætera hujus notitiæ verba summatim dumtaxat hic describam. Sic habent* : Contigit, ut duo viri irent sursum per Salzaha in eremum ad venandum atque ad aurum faciendum, venientesque in illum locum, qui nunc dicitur Pongeu, viderunt tribus noctibus pariter quasi duas candelas ardentes, et naribus suis senserunt magnum odorem miræ suavitatis fragrantem. De quo admirati valde venerunt et annuntiaverunt domino Rudberto episcopo. Quo illo * audito, misit mox presbiterum suum et dedit ei unam crucem ligneam parvam, quam ipse consecravit, præcepitque, hanc causam diligenter agnoscere, si ita verum esset, sicut illi supradicti homines dixerunt. Qui venit cum Domingo et aliis hominibus; et idem presbiter eadem nocte vidit ibi lucernas ardentes et magnum odorem ibi sensit et tres noctes pariter ita ibi invenit. Tunc quoque secundum mandatum S. Rudberti confirmavit ibi sanctam crucem ipsam et parvum tugurium fecit super eam. Beatus quoque Rudbertus, accepta potestate a Theodone et Theodoberto filio ejus, Bojariæ ducibus, ecclesiam ibi construxit, et habitacula servorum Dei et ipsam ecclesiam consecravit in honore sancti Maximiliani, et ipsum locum nominavit Pongeu.

* ille E

ecclesiæ sunt dicatæ;

53 *Hinc cellæ et ecclesiæ Pongaviensis originem ex indubitatis monumentis perspectam habes, erudite lector, e quibus certo constat, alicujus luminis per tres noctes apparentis odorisque mirum in modum suavis occasione, S. Rupertum seculo octavo ineunte, cellam et ecclesiam ibidem, concedentibus Bajoariæ ducibus constructam*, S. Maximiliani *honoribus consecrasse. Quare ante annum* 718 *, *qui, ut creditur, S. Ruperto fuit emortualis, celebris erat in Noricis* S. Maximiliani *cultus; cumque e dictis apud hosce jam tum ecclesia ejus nomini inscripta exstiterit, quin ei etiam antea cultus aliquis fuerit exhibitus, dubitandum haud reor.* F

* Nota 0

ecclesiastico Officio hic memorato

54 *Eum porro in peculiari veneratione habuerunt Patavienses, ubi, ut creditur, ad eorum civitatem adsportatæ fuerunt ejus reliquiæ, id est, ab anno circiter* 985, *uti inferius edocebo.* In Breviario ejusdem ecclesiæ, Venetiis anno 1571 vulgato, *inquit Pezius Scriptorum Austriacorum tom.* I, *pag.* 21, in cujus Kalendario die natali S. Maximiliani summum festum agendum præcipitur; duæ orationes habentur, in quarum una Confessor atque Pontifex, in altera Martyr atque Pontifex nominatur. *Eadem prorsus habet alterum Pataviense Breviarium, anno* 1505 *Venetiis etiam editum. Nec forte ordinem, in celebrando ejus Officio præscriptum, pervolvere lectorem pigebit. Hunc*

itaque

AUCTORE D. A. B.

A *itaque hic exhibeo.* Ad Vesperas super Psalmos Antiphona : « Sancte Maximiliane, confessor Domini pretiose, adesto nostris precibus, » ut in Communi Pontificum. Psalmi « Laudate. » Capitulum : « Ecce sacerdos. » Responsorium : « Beatus Maximilianus, » ut in Communi, sub quo descendant ad monasterium; finito Responsorio, cantores cantent ℣. Et apud Christum ejus patrociniis adjuvemur, etc. Hymnus : « Iste Confessor, » canitur sub nota, « Ut queant laxis. » Versus : « Gloria et honore. » Ad Magnificat Antiphona : « A progenie in progenies fecit misericordiam Dominus, qui eduxit Abraham de Ur Caldeorum et de ultimis terræ vocavit sanctum Maximilianum, ut in hac terra nostra peregrinus esset et advena : in vera patria cœlesti Civis Sanctorum et Domesticus Dei ; ut nobis datus a Deo Patronus jugiter intercedat pro hac sancta plebe et universis fidelibus. Allel. » Collecta : « Propitiare, quæsumus, Domine, per Beati Maximiliani confessoris tui atque pontificis, qui in præsenti requiescit ecclesia, merita gloriosa : ut ejus pia intercessione ab omnibus protegamur adversis. Per. Benedicamus Domino. » Ad Completorium Capitulum : « Pacem et veritatem. » Super Nunc dimittis Antiphona : « Vigila super nos. » ℣. Amavit eum Dominus. » Collecta. « Deus, qui diem discernis a nocte. » Ad Matutinum Invitatorium « Confessorum regem. » Alia omnia de Historia. « Euge, Serve bone. » Lectio i. In Celeia civitate. Lectio ii. Infantulus iste decorus. Lectio iii. Cum vero esset xiii annorum. Lectio iv. Decursis itaque infantiæ pueritiæque annis. Lectio v. Sanctus igitur Quirinus. Lectio vi. Reversus igitur sanctus Maximilianus. Ad Horas, Laudum Capitulum : « Ecce Sacerdos » Hymni solemniter. Post Sextam fiat processio ad monasterium cum Responsorio : « Beatus Maximilianus. » Quo finito, cantores imponant Officium seu Missam : « Statuit ei Dominus » et agitur per totum, ut in die S. Valentini. In secundis Vesperis Antipbona : « Ecce Sacerdos. » Hymnus : « Iste Confessor. » ℣. « Gloria et honore. » Ad Magnificat Antiphona : « Gloriam mundi spernit cum suis oblectationibus, » *ut in Communi Confessorum Pontificum. Pag* 244 *editæ sunt Antiphonæ propriæ ad Laudes, imo et ista additur ad Magnificat in* ii *Vesperis Antiphona :* Magnificemus Dominum Salvatorem omnium. *Secunda Collecta, ut verosimile est, extra Pataviam legi solita, hæc est :* Omnipotens sempiterne Deus, qui in omnium Sanctorum tuorum operibus es mirabilis, da nobis in beati Maximiliani martyris tui atque pontificis annua solemnitate lætari, qui Filii tui martyr exstitit, et, quod ministerio gessit, testimonio comprobavit, et, quod ore prædicavit, confirmavit exemplo. Per, *etc. Si quis, cur de Confessore Pontifice in festo* S. Maximiliani *officium celebretur, inquirat, rationem in promptu exhibent Rubricæ pag.* 124, 131, 132, 283, *etc. verbis, quæ subdo :* De Sanctis, qui sunt pontifices et martyres, Gregorius Papa Septimus instituit, ut omnium sanctorum Romanorum Pontificum et Martyrum festum solemniter ubique cum pleno Officio celebretur..... Cum ergo festum Papæ et Martyris agitur, omnia de Pontifice sunt dicenda. *Quod igitur in Pontificum Romanorum et Martyrum festivitatibus celebrandis instituisse dicitur Gregorius VII, in festo* S. Maximiliani *retinuerunt Patavienses, qui Sancti nostri etiamnum cum Octava, sed in civitate tantum, festum sub ritu, quem vocant primi Ordinis, inquit Hansizius tom.* i *Germaniæ Sacræ Corollario* x, *pag.* 35, *celebrant.*

colunt

55 *Circa ritum, quo* S. Maximiliani *festum celebrandum est, nonnulla Hansizius ex Breviario, Viennæ anno* 1522 *edito, et Missali Pataviensis ecclesiæ desumpsit, quæ hic etiam annotasse juvabit.* De sancto Maximiliano Oratio modo dicitur, ut in Communi Martyrum : « Deus, qui nos. » Oratio pariter, Secreta et altera post Communionem ab hodiernis diversa fuit, *Et quidem diversas exhibent apographum Monachiense, codex antiquitus editus, de quo num.* 2, *et vetus Ms. Bibliothecæ S. Vedasti, a Patre Joanne Courvoisiero. Vitæ* S. Maximiliani *pag.* 283 *laudatum. Secreta sic habet :* « Sicut ad munera Abel. » *Post-Communio :* « Celestium omnipotens Deus. » Evangelium, *pergit Hansizius,* quum olim fuerit : « Sint lumbi, » hodie est : « Si quis ad me venit. » Habebatur olim missa de sanctis Valentino et Maximiliano patronis ecclesiæ conjunctim dici solita, quæ incipiebat : « Sacerdotes. » Oratio : « Propitiare quæsumus. » Epistola : « Lingua sapientium. » Evangelium : « Videte, vigilate et orate. » Peculiaris item Hymnus seu, ut vocant, Sequentia, qui nihil præter pias preces continet. Hodie inter consuetas commemorationes seu suffragia Sanctorum, post suffragia sanctorum Petri et Pauli, item Stephani protomartyris, fit commemoratio sanctorum Maximiliani et Valentini conjunctim oratione : « Propitiare, quæsumus » additurque in cathedrali. « Qui in præsenti requiescunt ecclesia. »

B E

Patavienses,

56 *Corollario* xi, *ubi de distributionibus cæremonialibus, quæ ob memoriam festi occurrentis in ecclesia Pataviensi fieri solitæ sunt, agit idem Hansizius, sequentia, quæ subdo leguntur :* Die xii Octobris festo S. Maximiliani, cuilibet particuliari datur libo major panis albi. *In antiquo Missali, manu seculi* xii *exarato, quod laudat Pezius tom.* i, *pag.* 21 *Scriptorum Austriacorum, die* S. Maximiliano *sacra, Missa de Communi, ut aiunt, plurimorum Martyrum proponitur. Introitus :* Salus autem Justorum. *Graduale :* Vindica. *Offertorium :* Mirabilis. *Communio :* Ego vos. *In Proprio Sanctorum ad usum ecclesiæ Pataviensis anno* 1608 *edito, die* S. Maximiliano *sacra, omnia ut in Communi unius Martyris. Lectiones tres de historia illius, ex quibus rejecit editor, quæ in Breviarii anno* 1505 *vulgato, de S. Quirino, Laureacensi et postea Aquileiensi episcopo, habebantur. Sed sat superque de ordine, quo* S. Maximiliani *apud Patavienses festum celebrari solet, dictum jam est. Nunc de cultu, quo eum diversæ ecclesiæ in Germania venerantur, pauca addenda occurrunt.*

C F

Viennenses, Ratisbonenses, Frisingenses,

57 *Sub ritu duplici et novem Lectionibus diem ejus natalem celebrat ecclesia Viennensis, ut ex Proprio Sanctorum illius ecclesiæ anno* 1632 *vulgato patescit. Tres tantum Lectiones habet ejusdem Officium in proprio Sanctorum diœcesis Ratisbonensis, Ingolstadii anno* 1611 *edito. Sub eodem ritu in*

Proprio

AUCTORE D. A. B.

Proprio Sanctorum Salisburgensis, ibidem anno 1647 *impresso, et ecclesia Frisingensis in codice ad usum hujus ecclesiæ accommodato et auctoritate illustrissimi DD. Viti Adami episcopi typis mandato Sancti nostri memoriam recolunt : quæ diversa sanctorum Propria in Museo Bollandiano asservantur.*

et in primis Tornacenses,

58 *Sed et ecclesia Tornacensis* S. Maximiliani *festum eodem ritu duplici, quo illud celebrari solent DD. Patavienses, recolit ex quo seculo proxime elapso aliquid ex sancti Episcopi hujus reliquiis illustrissimo Tornacensi episcopo DD. decanus et canonici Patavienses concesserunt, quodque reverendissimus Tornacensis ecclesiæ suæ cathedrali dono reliquit, ut* § VII *edocebo. Multa de hoc habet P. Joannes Courvoisierus e sacra Minimorum familia in libro quem de Vita* S. Maximiliani *anno* 1638 *Bruxellis edidit, pag.* 275 *et sequentibus. Instrumentum, quo domini Passavienses* S. Maximiliani *Officium, in ecclesia Passaviensi dici solitum, ad dominos Tornacenses, ut ipsi ad illorum normam illud celebrent, ex ecclesiæ Tornacensis Tabulis erutum mittunt, huc transcribo.*

B

qui suum de Sancto Officium a Pataviensibus acceperunt.

59 Nos decanus et capitulum ecclesiæ cathedralis Passauvensis notum facimus hisce, quanam ratione Rmus ac Illmus Princeps ac Dominus Dnus Maximilianus, episcopus Tornacensis, nobis per litteras indicaverit, quod ex singulari devotione erga S. Maximilianum, ecclesiæ Passauvensis olim antistitem et patronum ejusdem perpetuum, commotus : post acceptas duas reliquiarum particulas non solum statuam argenteam sumptibus quatuor millium Florenorum elaborari curet, sed etiam ad majorem Dei gloriam ad dicti S. Maximiliani honorem Officium sub ritu duplici fundare et annue celebrari facere cogitet, ad eum prorsus morem, quo apud nos Passauvenses peragi consuevit ; proinde sese ob impetrandam facilius a Sanctitate Pontificia licentiam authentica fide atque attestatione nostra indigere, quod nempe preces illius cum ceremoniis Officii, uti apud nos celebratur, omnimode concordent. Cum igitur nos decanus et capitulum prædictæ cathedralis ecclesiæ Passauvensis S. Maximiliani

C

patrocinio meritisque gaudeamus, atque in hoc laudatissimo episcopo Tornacensi zelo partes nostras nequaquam deesse volentes, attestamur vigore præsentium supradicti S. Maximiliani festum non aliter, quam Rmus D. Epus Tornac. intendit, per ecclesiæ cathedralis Passauvensis episcopum vel suffraganeum celebrari. Solemnitas autem ea sequentibus continetur ac majoris informationis causa hic specialiter inserta. Dicitur enim totum S. Maximiliani Officium sub ritu duplici primæ classis cum Octava, duodecima mensis Octobris, de Communi unius Martyris. Oratio : « Deus, qui nos B. Maximiliani martyris tui, etc. » In primo Nocturno Lectiones leguntur ex Actorum cap. 2 : « A Mileto Paulus mittens Ephesum. » Secundi autem Nocturni Lectiones sunt propriæ. Lectio IV : « Maximilianus, » ut in Proprio Sanctorum ecclesiæ hujus anno 1608 edito. In tertio Nocturno legitur Evangelium Lucæ cap. 14 : « Si quis venit ad me » cum Lectionibus Homiliæ S. Gregorii Papæ, quæ ibidem sequuntur. Ad Laudes et per Horas omnes, de Communi. Missa dicitur de uno Martyre, quæ incipit : « Sacerdotes Dei, benedicite Dominum. » Evangelium idem quod fuit in tertio Nocturno : « Si quis venit ad me. » Quæ omnia, cum ita se habeant, hoc testimonium sigillo nostro capitulari munitum dedimus Passauvi 26 mensis Maji anno Christi 1634. Concordat, signat P. Masurech. *Nunc autem sub ritu simplici, sed in ecclesia cathedrali sub ritu triplicis majoris festum Sancti celebrant Tornacenses, ut Proprio Sanctorum hujus diœcesis, anno* 1712 *edito, patescit.*

D

§ VI. Sancti reliquiæ variæque earum ad diversa loca translationes.

Sancti reliquiæ juxta Celeiam sepultæ,

L*ata præsidis Eulasii sententia, mox ad fanum Martis perductus* Maximilianus, *huic litare constanter abnuens, capite imminutus est.* Tunc venientes, *inquit ejus biographus num.* 14 *Vitæ edendæ,* Christiani nocte tulerunt corpus ejus et sepelierunt illud juxta civitatem humili quidem sepultura propter metum paganorum, ubi Dominus plurima signa et miracula per merita ipsius sicut in vita sic et post mortem ostendere dignatus est. *Ab istis verbis haud dissonat Noricorum traditio, ab Hansizio Germaniæ sacræ tom.* 1, *pag.* 30 *et ab Annalium : Styriæ scriptore pag.* 228 *asserta.* Celeiæ enim, *inquit,* locum ostendunt, in quo obtruncatus, in quo humatus est. *Proindeque, eum Celeiæ sepultum primo fuisse, res eruditis indubitata videtur. Sed nonnullæ de variis ejus translationibus subortæ sunt controversiæ, hic breviter a nobis perstringendæ.*

E

nec in Italiam anno 488;

61 *Primam movet ipse Sancti nostri biographus Vitæ edendæ num.* 22 *sic scribens ;* Tota ecclesia Laureacensis cum omnibus suffraganeis et populo utriusque sexus.... vitam retinere cupientibus, eorumdem regum Odeacri et Theodorici formidine, cum omnibus suis substantiis et clericis libris et privilegiis, Sanctorumque reliquiis et corporibus eorumdem in Neapolim et universam Samnitarum Italiam transmigrarunt, nil Pannoniis et Mæsiis memoriæ relinquentes : cum quibus etiam major pars corporis beati Maximiliani et libellus vitam suam et miracula continens est pariter asportatus. De hac transmigratione beatus Severinus monachus Noricensis in sua vita, ubi postulabat a suis compatriotis, ut et ossa sua secum in Italiam deferant, facit plenariam mentionem. Ast, *inquit Hansizius pag.* 33, *cui etiam Annalium Styriæ auctor suffragatur,* idem biographus, tamen partem aliquam reliquiarum sua ætate Pataviæ depositam et in honore habitam fuisse, indicat, eo quod ad ejus tumbam languidos, cæcos, claudos sanitati restitutos enarret. Cæterum, ut addit idem scriptor, nulla usquam memoria est, reliquias S. Maximiliani in Italia haberi. Præterea illa migratio, quæ facta fuit mandato Odoacri anno 488, solos attinebat Noricos Ripenses et OPPIDA SUPER RIPAM DANUBII POSITA, ut experte scribit Eugipius, qui eidem migrationi interfuit. Noricos interiores aut Celeienses, utpote quam longe ab ripa Danubii remotos, eo migrandi præcepto comprehensos, haud constat.

F

62

nec idem Laureacum a S. Ruperto allatæ fuerunt,

A 62 *Alteram* S. Maximiliani *reliquiarum Laureacum translationem a S. Ruperto factam fuisse asserit Molanus in hodierna* S. Maximiliani *annuntiatione, quæ sic habet:* Celenæ in Pannonia, Maximiliani episcopi et confessoris, cujus corpus Laureacum transtulit S. Rupertus Bavarorum apostolus, qui plurimas ecclesias ad ejus honorem dedicavit, tandem vero Pataviam reliquias transtulit Henricus Secundus imperator. Verum, *inquit Hansizius,* difficultas est, quemadmodum id S. Rupertus præstare potuerit, Celeia civitate id temporis, quo Rupertus in Bavariam venit, a Sclavis paganis occupata, nisi id factum sit, ut, Ruperto Evangelium in Carantanis prædicante, hoc forte operæ pretium exstiterit, ut S. Martyris corpus e mansuefactis barbaris emercaretur. *Ita* S. Maximiliani *e Celeiensi civitate ad Laureacensem, quæ a Ruperto facta fuerit, translationem ipsemet Hansizius, qui Molani, hanc admittentis, opinionem* communiorem *mox appellarat, verbis hisce revocat in dubium. Verum eamdem translationem tamquam* B *vero parum similem habet Annalium Styriæ scriptor pag.* 296, *Celeiensem laudans chronologum, qui, B. Rupertum* S. Maximiliano *ecclesiam Celeiæ dedicasse dumtaxat asserit, et de isthac translatione ab eo Laureacum facta altum silet. Hinc idem forte ferendum judicium de illa sacrorum pignorum asportatione ac de altera, cujus in eadem annuntiatione mentionem instituit Molanus, qui sacras has exuvias Pataviam ab Henrico II imperatore deportatas asserit. Enimvero cum Henricus, de quo martyrologus loquitur, nonnisi* VI *Junii anni* 1002 *imperator seu Romanorum rex acclamatus fuerit, qui fieri potuit, ut isthanc translationem curasset aut illa eo imperante fuisset facta sacrorum translatio pignorum, quæ jam in ecclesia Pataviensi ab anno* 985 *asservata fuisse certis argumentis edocebo? Igitur cum ruat illa secunda* S. Maximiliani *translatio, quin de prima loquens Molanus in errorem pariter lapsus fuerit, vix ambigo.*

sed in cella Pongaw reconditæ

63 *Hinc forte est, cur Baronius, cui in sua annuntiatione hodierna Molanus præluxerat, ut ex notis huic subnexis patescit, utramque* S. Maximi- C liani *translationem, Molani Martyrologio insertam, a suo rescindendam esse duxerit. Utut sit, neutram ego admittendam esse existimo. An autem sacra hæc* Maximiliani *pignora Celeiæ sepulta jacuerint, usque dum in cellam Pongawiensem translata fuerint, definire non ausim. Hic dumtaxat, an revera in cella isthac deposita fuerint, inquirendum. Quin in hac ecclesia Pongawiensi a S. Ruperto exstructa et* S. Maximiliano *dicata exstiterit Sancti hujus corpus, non dubitat Hansizius, ad hoc existimandum, verbis tituli, secundo capiti brevium notitiarum Salisburgensis ecclesiæ præfixi, quem iterum hic subdo, merito adductus:* De Visione luminis in loco, ubi S. Maximilianus sepultus esse dignoscitur, et ecclesia ibidem constructa. *Etsi enim nulla in toto hujus capituli contextu de reliquiis Sancti illic sepultis mentio instituatur, sive quod verba ad illas spectantia, temporum injuriis attrita, ex hoc capitulo deleta fuerint, sive quod, ut verosimilius opinor, eo tempore, quo scribebat auctor, rem omnibus, uti sonant hæ voces,* ubi S. Maximilianus sepultus esse dignoscitur, *notum huic capitulo expressis de novo verbis eam intexere noluerit.*

AUCTORE D. A. B.

jacuerunt,

64 *Verum a quo ad istum locum Pongawiensem aut quo tempore sacrum istud pignus delatum fuerit, quamdiuque hic substiterit, nec edocent ecclesiæ Salisburgensis tabulæ, nec alia, quæ supersunt in Noricis, monumenta. Si Hansizium plus semel jam laudatum audias,* locus Pongawiensis, cum fuerit antea incultus et vastus, non satis apparet, eas reliquias jam antea ibidem extitisse. Verisimilius est, ab Ruperto primum e Celeia translatas ac occasione prodigii ad ecclesiam recens exstructam deportatas, deinde autem ob periculum a vicinis Sclavis ad locum tutiorem ablatas. *Ast de hac aut de quacumque alia sanctorum horumce pignorum translatione, a B. Ruperto Celeia ad locum Pongaw aut in alium quemlibet facta, nullo modo mihi constat: imo Celeiensis chronologus, ab Annalium Styriæ scriptore, ut num.* 62 *innui, laudatus, nec istam nec alteram quamlibet sancto Episcopo tribuit. Sed cum, silentibus undique monumentis, amplius patet conjecturis locus, quidni sacras istas* E *reliquias, ob paganorum metum crebrasque barbarorum direptiones ex Celeiensi civitate ad locum hunc, postea Pongaw vocatum, nemoribus et dumetis refertum, delatas, cœlesti postmodum lumine detectas, et ibidem in ecclesia, quam S. Rupertus occasione illius luminis et thesauri nuperrime adinventi erexerat, collocatas fuisse, dicam?* Ipse *num. præcedenti recitatus* titulus, *inquit Hansizius Germaniæ sacræ pag.* 34, *tom. I,* ab auctore vetusto *brevium ecclesiæ Salisburgensis Notitiarum cap.* II præfixus, qui Sanctum ibi sepultum, veluti rem notam perhibet, non de nihilo est, arguitque causam, ob quam ea cella sit honoribus S. Maximiliani a Ruperto dicata.

donec

65 *Utut sit, fuisse saltem ante annum* 788, *quo, ut verbis num.* 50 *recitatis Hansizius docet, plus semel jam memoratæ breves ecclesiæ Salisburgensis Notitiæ scriptæ fuerunt* B. Maximiliani *reliquias in ecclesia Pongawiensi reconditas, e mox iterum laudato, quem hæc cap.* 2 *præferunt, titulo est certum. Imo vero sacra hæc pignora ibidem jam a tempore Virgilii, qui ecclesiam Salisburgensem ad annum* 784 *aut circiter, teste Hansizio pag.* 95, *tom. II, administravit et ecclesiæ et cellæ Pongawiensibus subversis, ut ex utroque donationum libello cap.* F VI, VII *et* VIII *patescit, in pristinum statum restituendis, tantam operam insumpsit, asservata fuisse, certum etiam est. Porro quin ea ibi tempore Arnonis, qui Virgilii locum accepit et usque ad annum* 821 *sedit Salisburgi episcopus, sepulta adhuc jacuerint, nullus, ut opinor, movebit dubium. Enimvero Arno in suis chartarum Salisburgensium Annotationibus cap.* XVI *ecclesiæ et cellæ Pongawensis, in quibus sacræ exuviæ depositæ fuerunt, originem primus nos edocuit. Sub ejus episcopatu aut paulo post ab auctore anonymo Arnoni æquali aut suppari, conflatus est alter donationum Salisburgensium libellus, cujus caput* II *hunc titulum præfert, quem iterum huc transcribo:* De Visione luminis, ubi sanctus Maximilianus sepultus esse dignoscitur. *Num, quæso, hunc titulum capiti* II *præfixisset auctor ille antiquus, aut rem omnibus notam his verbis asseruisset, si tempore, quo suum opus confla-*

AUCTORE D. A. B.

bat, id est, circa annum 821 *aut non multo post, re ipsa* S. Maximiliani *corpus in ecclesia Pongawiensi haud amplius sepultum jacuisset? Imo Sancti nostri corpus hic depositum permansisse, quoodusque, cella et ecclesia Pongawiensi, nescio quo anno quave excidio, sed ante annum* 878 *subversis, Œtingam delatum fuit, sicut mox dicturus sum, ut verosimilius existimaverim.*

in ecclesiam OEtingensem circa annum 878

66 *Et quidem illud in Œtingensi cœnobio quiescens sub annum* 878 *nobis exhibet Carolomanni regis diploma, quod Aventinus hujus historiam contexens operi suo subnexuit; ex quo, quæ ad scopum meum faciunt, huc transcribo :* In nomine Sanctæ et Individuæ Trinitatis' Carolomannus, divina favente Gratia, rex..... Noverit industria omnium fidelium nostrorum, præsentium scilicet et futurorum, quorum * pro redemptione animæ nostræ ac conjugis parentumque nostrorum quasdam res proprietatis nostræ in partibus Carentaniæ, Scalviniæque regionis sitas, ad sanctum Maximilianum confessorem Christi, nec non et ad sanctam Felicitatem, septem filiorum Martyrum et matrem tradidimus; quorum corpora in novam nostræ ædificationis basilicam ad Otingas collocare in timore et amore Dei omnimodis curavimus..... Data quinto Idus Septembris anno, Christo propitio, tertio regni domini Carolomanni, piissimi regis in Boiaria, et primo in Italia, Indictione XI. Actum Ranterfdoff curte regia in Dei nomine feliciter amen DCCCLXXVIII.

* *forte* quoniam.

B

aut jam ab anno 876 a Carolomanno fuerint translatæ.

67 *Sed et sacra hæc pignora jam ab anno* 876 *in eodem cœnobio reposita fuisse, ex alterius diplomatis, ab eodem rege confecti et ab Aventino ad calcem ejusdem historiæ editi, verbis, quæ hæc sunt, arguere haud difficile est :* Complacuit, *inquit Carolomannus,* nobis tradere pro augmento mercedis æternæ quandam abbatiam, quæ dicitur Mataseo, ad monasterium noviter a nobis a fundamentis constructum in loco, qui dicitur Otinga, quod etiam in honore sanctæ Dei Genitricis semper Virginis Mariæ, et sancti Philippi apostoli Domini nostri Jesu Christi, aliorumque Sanctorum plurimorum, quorum reliquias, Deo propitio, adgregare potuimus, ornatum esse cernitur. Data sexto Calendas Martii anno, Christo propitio, primo regni domini Carolomanni serenissimi regis Boiorum. Indictione nona. Actum Mantachouæ curte regia in Dei nomine feliciter amen. Anno Christi DCCCLXXVI. *Enimvero licet in his verbis* S. Maximiliani *nomen non compareat, his Sanctorum plurimorum reliquiis, quas undique exquisitas Œtingæ aggregaverat Carolomannus SS. Felicitatis,* Maximiliani *et aliorum corpora, de quibus in diplomate anno* 878 *data mentio est, accensenda esse, quis ut multum verosimile non crediderit? Cur autem Sancti nostri reliquias prius in ecclesia, quam S. Rupertus haud procul ab Œtinga ad ripam fluminis Matichæ, Burgiochirica appellatam,* S. Maximiliano *nuncupavit, depositas et ex hac ecclesia ac novam basilicam Œtingensem a Carolomanno exstructam translatas fuisse, asserat tom.* I, *pag.* 34 *Germaniæ sacræ scriptor Hansizius, non video. Nec illud utique ex diplomatum, anni* 876 *aut* 878 *confectorum, verbis superius recitatis liquet. Sed et ex cap.* V *Historiæ Œtingensis ab Aventino concinnatæ illud etiam non eruitur; hic enim de templo hujus nomini dicato dumtaxat mentio est; de reliquiis autem in hoc capite sicut et in aliis ejusdem Historiæ locis altum silet Aventinus.*

C

D

Ibi manserunt, usque dum

68 *Hoc igitur tamquam assertum maneat, scilicet* S. Maximiliani *reliquias in Pongawensi ecclesia sepultas quievisse donec illa ignito casu incertoque anno subversa in ecclesiam Œtingensem, a Carolomanno erectam, collocatæ ab ipso rege fuerint. Quo usque autem Œtingæ permanserint, non constat. Aventinus Annalium Boiorum lib.* 4 *ad annum* 907 *hæc habet :* Ugri Utinum petunt ibi urbem, regiam et monachorum ædem in cinerem et favillas redigunt. Cives, monachi, sacerdotes cum sacris, brachio D. Philippi legati Christi, D. Maximiliani et aliis Divorum pignoribus Bathaviam aufugiunt, eaque in pariete inter duas pyramidas condunt. Quæ Friderico Secundo imperante, pariete vetustate collapso atque refecto, primum prodita atque reperta sunt. *E quibus Aventini verbis* S. Maximiliani *corpus ab anno* 907, *quo furentibus et omnia vastantibus Hungris, Œtinga deleta, hinc Pataviam translatum fuisse, dilucide datur intelligi; sed, hoc serius contigisse, mox edocebo. Enimvero, re maturius perpensa, cap.* IX *Historiæ Œtingensis cœnobii idem auctor hæc scribit :* Ugri Utinum (*quod et* Œtingam *nominat*) cum sacratorum virorum contubernio diripiunt; sola ædicula Deiparæ Virginis nescio quo fato, vim hostis non sensit..... Sacra, quæ in cœnobio veterique Utino recondita fuerant, aut alicubi infossa aut alio translata sunt..... Factum est hoc prælium anno Christi DCCCCVII. *Proindeque, quid tum de sacris* Maximiliani *reliquiis contigerit, cum dubius hæreat Aventinus, dubius et ego hærere debeo. Infossa igitur aut alio translata fuerint Sancti nostri et aliorum corpora, quæ Œtingæ ab anno circiter* 876 *reposita fuerant, certum est saltem.* S. Maximiliani *corpus exeunte seculo* X *in ecclesia Pataviensi quievisse, ut ex Ottonis III imperatoris diplomate patescet. Hujus diplomatis, ab Hansizio tom.* I *Germaniæ Sacræ pag.* 225 *editi, verba quæ ad rem meam faciunt, hic subdo :*

E

F

tandem circa annum 985 in ecclesia Pataviensi depositæ fuerint,

69 In Nomine Sanctæ et Individuæ Trinitatis. Otto, divina favente Clementia, rex.., Concessimus, ut liberi cujuscumque conditionis sint, qui destinantur coloni in locis pertinentibus ad sanctæ Patav. ecclesiæ præsulatum in honore beati Stephani protho-martyris Christi constructum et dedicatum, « ubi S. Valentinus et Maxi- « milianus, confessores Christi corpore requie- « scunt, » sitis marka hactenus Luitwaldi comitis a nostrorum ministerialium deinceps sint districtione absoluti. Datum pridie Kal. Octobris anno Dominicæ Incarnationis DCCCCLXXXV. Indictione XIII. Anno autem Tertii Ottonis regnantis II. Actum Babenbergæ in Dei nomine feliciter amen. Hæc prima mentio, *inquit Hansizius pag.* 229, de corpore S. Maximiliani Pataviæ quiescentis; *nam in diplomatibus antecedentibus, anno* 976 *emissis et ab eodem Hansizio pag.* 219 *et seq. editis, de sacris solius Valentini exuviis sermo instituitur.* Id, quod argumento est, S. Maximiliani reliquias anno dicto nempe 976 nondum fuisse

Pataviam

A Pataviam allatas; paulo post tamen eam ad urbem devenisse (incertum, quo anno) certe sub Piligrino (qui ecclesiæ Pataviensi ab anno 946, teste eodem scriptore, ad 991 præfuit) quo demum innotescit, eas non sub Henrico Secundo imperatore, uti scribit Hundius, sed sub ejus patre itidem Henrico Bavariæ duce, hujus nominis Secundo, nempe illo, qui, ab Ottone Secundo exauctoratus, ab Ottone Tertio restitutus est, ex Ottingensi cœnobio fuisse Pataviam transportatas : itaque lumen aliquod detectum est ejus caliginis, in qua dudum citra exitum palpabamus. *Hæc Hansizius, cui libenter assentior; hinc emendanda Molani annuntiatio hodierna, quæ sic habet:* Pataviam S. Maximiliani reliquias transtulit Henricus Secundus imperator. *Exactius scripsit Grevenus, saltem quantum ad id, quod ad Sancti reliquiarum translationem spectat, in suo Martyrologio* S. Maximilianum *annuntians verbis, quæ hic subdo:* IV Idus Octobris Maximiliani Laureacensis episcopi et martyris, qui tempore Cari et Numeriani imperatorum martyrii coronam adeptus, postmodum a duce Bajoariorum in Pataviam super litus Ens translatus, in magna veneratione habetur.

B

ubi in humili loco asservatæ, demum anno 1289 a Bernardo episcopo sicut constat

70 In humili loco, *inquit chronologus Salisburgensis, cujus opus edidit Pezius Austriacorum Scriptorum tom.* I, *col.* 386 *et sequenti, ad annum* 1285, reposita erant Patavii beatorum Valentini et Maximiliani corpora in tumba honorabili, de novo in medio ecclesiæ Pataviensi erecta, decentius collocavit et incœpit reædificare de novo et bono opere ecclesiam Pataviensem *Bernhardus aut potius Bernardus, dictus de Pranpach, qui Gotfridi episcopi locum exceperat : hoc idem innuunt Hundius et varii chronologi, ab Œfelio Scriptorum Rerum Boicarum tom.* 1 *editi, qui isthanc translationem, tamquam eximium opus Bernardo adscribentes, illud omnes quasi per anticipationem sub annum* 1285 *reposuerunt, quo scilicet ad sedem Pataviensem assumptus est. Eamdem sacrorum corporum translationem Gotfrido, qui Bernardo eodem anno sedem suam moriens cesserat, tribuit qui Lectiones ad festum Translationis S. Valentini die* 4 *Augusti Patavii legi solitas contexuit. Verum, illam serius contigisse, jure merito autumat Hansizius, qui isthanc, nescio qua ratione ductus, anno* 1291 *affigendam existimavit : anno* 1289 *illam celebratam fuisse ostendit Bernardi episcopi epistola, qua suæ diœcesis fideles, ut, die* 3 *Augusti, S. Stephano sacra, huic cæremoniæ interessent, admonuit. Hanc epistolam, uti et duas alias, quarum alteram ad suæ pariter diœcesis parochos, alteram ad Henricum Bavariæ ducem dedit, una cum hujus et illorum ad istas responsis, ex Anecdotorum Pezianorum tom.* 6, *part.* II, *pag.* 150 *et sequentibus desumptas, eodem ordine, quo Pezius eas vulgavit, novis hic typis edendas duxi.*

C

ex hujus ad diœcesis Pataviensis fideles

71 Bernardi ep. Pataviens. epistolæ. *Prima :* Encyclica ad suos, quos ad translationem corporum SS. Maximiliani et Valentini invitat : « Electos suos ita Dominus in patria mirificat, ut « justorum animæ in manu Dei foveantur, ibi « viventes, ubi æterna vita in suo fonte bibitur, « ibi gaudentes, ubi gaudium amaritudine non « respergitur, ibi quiescentes, ubi pax contra- « rietatis obstaculo non turbatur; repletur ibi in « bonis desiderium eorum; divina Majestas illos « de torrente suæ voluptatis inebriat, et, ut « breviter concludamus, illic semper et in omni- « bus optime in optimo se habebunt. Venerandas « etiam Electorum reliquias in mundo gloria et « honore coronat, dum in terrenis collocata cui- « libet ossa eorum de loco pullulant, sic ut in- « cinerati per carnis materiam vivant et vivifi- « cent per singulorum potentiam membra in se « arida, vigorem virtutis ægris infundant, ipsi- « que Sancti carne soluti ad vitam carnis et spi- « ritus plerumque resuscitant jam defunctos. Sic « divina Clementia civitatem supernam numero « et merito Beatorum ædificat, hac visitatione « peregrinantis adhuc Ecclesiæ fidem illuminat, « spe * elevat, charitatem inflammat, dum tam « aperte ei demonstrat immortalitatis testimo- « nia, dum promissæ hæreditatis tam chara Deo « pignora in sinu nostro reposita retinemus. Et « licet pius Dominus Ecclesiam tuam per orbem « diffusam generaliter hac consolatione fœcundet « locis singulis singulos donando patronos, feli- « cem tamen semperque beatificandam Pataviam « præcellentis prærogativæ titulis insignivit, « dum ei prima rosa cæli, primus et præcipuus « testis Dei, primus et strenuus signifer marty- « rii, scilicet beatus Stephanus protomartyr Rex « a Deo constituitur et Patronus.

AUCTORE D. A. B.

* spem

E

epistola.

« 72 Huicque flori roseo in augmentum pulchritudinis et decoris integra beatorum Va- « lentini et Maximiliani corpora velut nivei can- « doris lilia sociantur. Quæ memorata et merito « veneranda Pataviensis civitas in ecclesia ca- « thedrali velut in sinu intimo tanquam in ma- « ternæ conversationis gestans utero salutari, « sperans, quod et ipsi patres et pastores beni- « gnissimi sacrum illum locum tanquam pere- « grinationis suæ receptaculum, tanquam pau- « sationis propriæ cubiculum assidua oratione « sublevent, beata dexterarum benedictione con- « signent, ac in præsenti ab omni inpugnatione « hostili defendant : in futuro autem resurgendo « eum ipsis suos concives fideli comitatu produ- « cant repræsentantes eos cum fiducia vultui ju- « dicantis. Verum quia idem thesaurus amabilis « fuit hactenus in loco et tumulo humili abscon- « ditus, nos incongruum judicantes, ut in loco « habitationis suæ habeantur inglorii, qui sunt « in regno gloriæ gloriosi, cum magis conve- « niat, ut, sicut in carne viventes mundi erant « luminaria posita super candelabrum ad lucen- « dum domui Domini eam ingressuris, sic adhuc « intrantes ecclesiam ex collocatione decenti lu- « men in eis videant sanctitatis, de consilio fra- « trum nostrorum prænominatos Sanctos in die « beati Stephani ad tumbam venerationi eorum « magis congruam, favente Domino, transfere- « mus, quatenus exaltetur in Ecclesia plebis suæ « et laudetur deinceps in cathedra seniorum. « Ideoque fraternitatem vestram hortamur in « Domino et monemus, ut, cum divina dicat Au- « ctoritas : Qui honorat Patrem, jocundabitur, « vos tam jocundæ translationi in prædicto die « sollemnitatis et lætitiæ vestram præsentiam « offeratis visitationi alacriter alludentes. Et

F

« cum

AUCTORE D. A. B.

« cum universitas cleri ac populi civitatis Pataviensis diœcesis unum corpus et unum ovile merito censeantur, expedit vos elevationi tantorum Pontificum reverenter occurrere, quatenus ipsi vos inter suas custodiant pascant et foveant oviculas, si se ut pastores a vobis viderint humiliter recognosci. Plebes etiam vobis commissas efficacibus ad hoc monitis inducatis in die translationis ejusdem ecclesiam nostram cum vexillis visitent cathedralem, benedictionem transferendorum Præsulum et nostram cum larga multorum episcoporum indulgentia recepturi, sic facientes, ut de negligentia non possitis argui, sed de diligentia mereamini commendari. Datum anno Domini MCCLXXXIX. »

et ejusdem ad suæ itidem diœcesis parochos

73 *Secunda* : Ad parochos suæ diœcesis ejusdem argumenti : « Dignum et justum est, æquum et salutare, ut ecclesia militans se, quantum potest, triumphanti conformet. Unde in terris digne digni habentur gloria et honore, quos B Altissimus mirificavit in cœlis. Quare nos desiderantes corpora beatissimorum Patronorum nostrorum, quæ prius in humili loco erant reposita, nunc in loco magis idoneo collocare, celebraturi subsequenter reconciliationem pœnitentium ob reverentiam translationis hujusmodi noviter faciendæ, fraternitatem vestram hortamur in Domino et monemus, quatenus ob hanc duplicem causam plebes vestras in tali die ad veniendum Pataviam inducatis, vosque ipsi nihilominus tunc existatis ibidem, quia translationi eidem continuare nostram synodum cogitamus. »

qui prælato suo epistola respondent, epistola ;

74 *Tertia* : Responsio ad præcedentem epistolam : « In vestro felici pectore felix versatur intentio, ut scilicet in ecclesia fidelium excelsius exaltentur corpora sanctæ Pataviensis ecclesiæ, imo totius patriæ Patronorum, quatenus honoris amplitudinem consequantur in terris, qui tanquam veri amici Dei nimis sunt in cœlestibus honorati. Unde ad tam festivam translationem ac etiam reconciliationem pœnitenC tium plebes nostras sollerter induximus et sollertius inducemus, timentes tantum, quod accessui eorum obsistat instans messium collectio totius anni commoditatibus profutura. Cæterum nos clerici, qui cum Petro, relictis omnibus, sequi debemus imperia prælatorum, capitulum per vos indictum reverenter, prout condecet, accedemus. »

alteraque ad Bavariæ ducem

75 *Quarta* : Ad Heinricum ducem Bavariæ de eodem : « Cum devotioni Catholicæ consentaneum non existat, ut Sancti apud homines habeantur inglorii, qui sunt in regno gloriæ gloriosi, et ob hoc corpora beatorum præsulum Valentini et Maximiliani translata de loco humili collocare volumus, prout condecet, in sublimi : rogamus, quatenus tali die joconditati translationis ejusdem vestra dignetur Serenitas interesse. »

una cum hujus ad eam responso hic adjungitur,

76 *Quinta* : Responsum Heinrici ad priorem Bernardi epistolam : « Nihil est, quod luminc clariori præfulgeat, quam recta fides in principe, quemadmodum lex testatur, nosque credentes, quod honor Sanctorum sit recte fidei D firmamentum, translationi beatorum Pontificum, de qua scripsistis nobis, devote proponimus interesse, sperantes illos oculos esse beatos, qui corpora illa corporali visione videbunt, de quorum glorificatione futura non ambigitur, et quorum spiritus jam in gloria vivere dinoscuntur. »

in decentiori solemni pompa die tertia Augusti

77 *Solemnem* SS. Maximiliani *et Valentini translationem, ad quam diœcesis fideles, parochos ducemque Bavariæ epistolis modo huc transcriptis Bernardus episcopus invitaverat, anno* 1289 *factam esse ex harum omnium prima nemo non statuet; verum, inquies, cum* die beati Stephani *futura dumtaxat in hac dicatur, pluresque nominis hujus Sancti, diebus diversis ab Ecclesia culti, inveniantur, cujusnam ex hisce festo translatio illa fuerit peracta, dubitori potest. Ita omnino habet, si sola e dictis epistolis prima spectetur; ast translationem cum messis instaret, ac proin sub Julii finem aut Augusti initium habuisse locum, e tertia seu parochorum ad Bernardum responsoria intelligitur. Quare cum tunc duo Sanctorum, scilicet Stephani* E *Papæ et Stephani Protomartyris, quorum prioris Natalis* 2 *Augusti, posterioris Inventio* 3 *die ejusdem mensis celebratur, festa occurrant, per Stephanum, cujus die seu festo translationem, de qua hic nobis sermo, futuram, Bernardus in prima e dictis epistolis indixit, Stephanum Protomartyrem, quod huic Pataviensis ecclesia, ut Hansizius Germaniæ Sacræ tom. I, corollario* IX *docet, consecrata esset, designari, tertiaque adeo, qua illius Inventio celebratur, Augusti die translationem illam accidisse, in animum induco.*

reconditæ fuerunt, nec anno 1300 ablatæ recte dicuntur.

78 *Porro aliam adhuc de dicta translatione, jam instante, epistolam ad Wolfangum, monachum Altahensem, idem Bernardus dedit, apud Pezium pag.* 153 *editam, cujus verba huc transcribo :* Non sine multa sollicitudine nostro deestis lateri per momentum, cum opportune, importune casus difficiles ac juris nos occupent quæstiones. Et cum translationem Sanctorum et reconciliationem pœnitentium nobis imminere sciatis, quorum utrumque diligenti convenit consilio prævideri, displicet nobis, quod non statim cognito F nostro adventu Pataviam descendistis. *Atque ita quidem*, S. Maximiliani *reliquias in decentiori ecclesiæ cathedralis Pataviensis loco solenni pompa a Bernardo episcopo* 3 *Augusti die anno* 1289 *fuisse reconditas, e modo allegatis patescit. Verum erit fortasse, qui, eas e cathedrali ista anno* 1300 *fuisse ablatas, e Chronico, quod Bernardus Noricus contexuit, suspicetur : id enim apud Pezium Scriptorum Austriacorum tom. I, col.* 1299 *sic habet :* Iste sanctus martyr Maximilianus sub Rudolfo rege et Wernhardo episcopo Pataviensi, scilicet anno Domini 1300, cuidam viduæ est ostensus et in domo fratrum Minorum translatus, ubi nunc multis miraculis claret. *Ast in anno isthoc* 1300 *signando manifestus cubat error. Eo enim anno Rodulfus imperium non moderabatur, qui anno* 1291 *ultimum diem clauserat. Præterea cum authentica a nobis relata monumenta* S. Maximiliani *corpus in ecclesia cathedrali Pataviensi anno* 1289 *fuisse asservatum evincant, nec id inde undecim circiter annis post fuisse ablatum, monumentum a Chronico laudato distinctum prodat, nihil superest*

A *est, nisi ut de illa ad domum Minorum translatione cum Hansizio dicatur:* Id forte fuit, ut particulam quampiam aut possiderent Minores aut sibi adsererent.

§ VII. De Sancti reliquiis ecclesiæ Tornacensi concessis et ibidem asservatis.

Ex his reliquiis episcopo Tornacensi a D. D. Passaviensibus canonicis

Seculo proxime elapso duo ex S. Maximiliani ossibus ecclesiæ Tornacensi illustrissimus ac reverendissimus DD. Maximilianus Villani a Gandavo, e comitibus Isemghemiis, episcopus, quæ a reverendis admodum dominis decano et canonicis ecclesiæ Pataviensis acceperat, solemni dono concessit, ut debito cultu et Officio sancti sui Patroni insignisque totius augustæ domus Austriacæ Protectoris festum in ecclesia Tornacensi celebraretur. Utriusque concessionis a dominis Pataviensibus et ab illustrissimo episcopo factæ instrumentum, quale

B pro solita sua in me humilitate et benevolentia submisit illustrissimus ac reverendissimus D. D. Cornelius Franciscus de Nelis, Antverpiensis episcopus, olim ecclesiæ Tornacensis canonicus, hic typis subjicio :*

per instrumentum hic editum

80 Nos Marcquadus de Swendi Baro, Dei gratia episcopatus Passauvensis administrator plenarius, decanus, senior et totum capitulum prædictæ ecclesiæ cathedralis Passauvensis vigore præsentium attestamur ac omnibus et singulis hasce litteras inspecturis fidem facimus, quod ad petitionem a reverendissimo et illustrissimo domino domino Maximiliano, Dei gratia episcopo Tornacensi, nobis per litteras factam pro communicanda aliqua particula de reliquiis S. Maximiliani episcopi et martyris in nostra ecclesia cathedrali hactenus conservatis et fide digna habitis et cognitis. Nos ejus petitioni libenter annuentes de nostro thesauro ecclesiastico hanc particulam apud alias S. Maximiliani reliquias inventam supra nominato reveren. episcopo Tornacensi, quam summopere et devote colendam

C promisit, subministrari voluimus. In cujus rei testimonium has litteras secreto nostro capitulari munitas tradidimus. Data Passauvæ 25 Augusti 1631. Eratque impressum prædictorum dominorum sigillum capitulare. Concordat. Sign. P. Masureel.

duo brachii ossa anno 1631 concessa fuere,

81 *Quæ autem fuerint* S. Maximiliani *ossa, a dominis Passaviensibus canonicis domino Tornacensi episcopo concessa, exponit epistola, a Patre Florentio de Montmorencio, Societatis Jesu presbytero, ad eumdem dominum Tornacensem Viennæ die 3 septembris anni 1631 scripta, qua etiam aliquas sed exiguas earumdem reliquiarum particulas augustæ Imperatoris genitrici fuisse concessas, innuitur. Hanc epistolam, e Gallico sermone in Latinum versam, huc transcribo :* Illustrissime domine. Ut aliquam ex S. Maximiliani reliquiis haud exiguam partem a dominis Pataviensibus obtinerem, quidquid in me fuit, lubens præstiti. Præcipuos adii capituli canonicos et ad illustrissimum episcopatus administratorem, tum forte absentem, scripsi. Idem mecum præstiterunt Societatis nostræ Patres. Duas demum parvas ex brachio illius particulas accepi, quas ad illmam dominationem vestram cum concessionis illarum instrumento, his annexo, transmitto. Quod majorem harumce particulam non acceperim, haud parum mihi dolet. Verum dominus administrator, qui per minorem junioris archiducis Leopoldi ætatem episcopatui præest, patri Rectori jussit, ut ad me scriberet, augustam Romanorum Imperatoris matrem non majorem harumce sacrarum exuviarum partem, quam vestra illustrissima dominatio ipsa habuit, accipere potuisse. His litteris unum epistolæ, a S. Carolo Borromæo ad Cardinalem Battorium, Poloniæ regis Stephani Battorii nepotem, datæ, quam gratissimam fore existimo, exemplar addo. Me humillime reverendissimæ dominationis vestræ gratiis commendo, ut longos sanitatis et felicitatis annos illi tribuat, enixe Deum precans, qui sum reverendissimæ dominationis vestræ humillimus in Domino nostro J. C. servus Florentius de Montmorencio. Suscriptio erat : Domino domino Rmo episcopo Tornacensi. Concordat. Sign. P. Masureel. E

AUCTORE D. A. B.

quæ ecclesiæ suæ cathedrali solemni instrumento

82 *Has sacras exuvias a dominis Passaviensibus acceptas non nisi anno 1636 ecclesiæ suæ cathedrali solemni dono concessit illustrissimus D. D. episcopus. Illius concessionis instrumentum ex Historia Ms. Ecclesiæ Tornacensis a Nicolao de Fief, postea episcopo Atrebatensi, contexta depromptum, rescissis verbis, ad rem haud spectantibus, hic subdo :* Maximilianus Villani de Gandavo, ex comitibus d'Isenghien et baronibus de Rassengheim, Dei et Apostolicæ Sedis gratia episcopus Tornacensis, universis patentes litteras inspecturis et audituris salutem in Domino sempiternam.... Pro ornatu majoris altaris nostræ ecclesiæ cathedralis subtiliter ac pretiose acu depingi curavimus certum pro eodem antipendium, quod in medio continet assumptionem B. M. V., in partibus lateralibus figuram SS. pontificum Piati, Eleutherii, Eligii et Maximiliani patroni nostri....

hic posito

83 Cumque omnibus perquam notorium sit, qualiter a multis annis atque etiam præsentibus F temporibus satan, antiquus hostis fidei Catholicæ, discordiæ seminator ac bellorum excitator, omnes conatus adhibuit, ut imperium et in illo augustissimam domum Austriacam, firmissimum ac unicum fidei et religionis Catholicæ ac orthodoxæ præsidium, tutamen et fulcrum pessumdaret ac penitus aboleret, suscitatis contra eamdem plurium potentissimorum regum et aliorum etiam (pro dolor!) Christianorum principum fortissimis armis, quæ speciali omnipotentis Dei providentia ac SS. Tutelarium intercessione videmus et experimur cum gaudio incassum dictam Germaniam domumque Austriacam oppugnasse : sane particularis ejusdem Germaniæ domusque Austriacæ patronus tutelaris semper fuit et est divus Maximilianus martyr, archiepiscopatus Laureacensis, a quo plures imperatores instinctu miraculoso nomen gesserunt, et quia non solum nos, sed etiam plures ex nostra Isenghemiorum familia eodem fuerunt insigniti peculiarem erga eumdem divum Maximilianum patronum devotionem gerentes, a multis retro annis virorum gravissimorum usi fuimus opera, ut de ejusdem Sancti

AUCTORE D. A. B.

Sancti corpore, quod in cathedrali ecclesia civitatis Passaviensis summe veneratur, reliquias aliquas consequi et obtinere possemus ; quas, postquam cum maximis labore et molestia obtinuissemus, gratias Deo Opt. Max. pro peculiari hoc beneficio agentes, animum nostrum intendimus, ut iisdem debitum impenderemus : in quem finem magnis sumptibus, pari artificio et labore efformari curavimus statuam ejusdem sancti Maximiliani argenteam, in cujus statuæ pectore sub crystallo ibidem adaptato, ipso festo Assumptionis B. M. V. anni 1636 inclusimus duo parva ossa ejusdem S. Maximiliani, quas veras et legitimas ejusdem esse reliquias, tenore præsentium declaramus, prout latius constare poterit ex donatione earumdem ac aliis litteris hic junctis, in quibus particularia aliqua vitam et miracula ejusdem concernentia continentur.

idem illustrissimus episcopus Tornacensis

84 Subtus vero easdem reliquias inclusimus particulam de peplo B. M. V., quam dono accepimus, dum in itinere Coloniensi, quod fecimus B anno 1605, visitaremus capellam superiorem ecclesiæ collegiatæ majoris oppidi Aquisgranensis : item unum os de S. Bartholomæo apostolo a nobis alias approbatum : item unum os cranii S. Apollinaris martiris episcopi Ravennatis, discipuli S. Petri, dono receptum et approbatum ab illustrissimo ac Rmo D. D. archiepiscopo Cameracensi, Francisco vander Burcht : item os S. Augustini, episcopi et Ecclesiæ doctoris, a nobis approbatum. Quas omnes reliquias, sicut præfertur, sub dicto crystallo pectori antedictæ statuæ inclusas, quatenus opus est, de novo, tenore præsentium, auctoritate nostra approbamus, et pro veris SS. reliquiis decernimus habendas et venerandas esse. In cujus pedis parte superiori atque inferiori donationis nostræ expressionem in circumferentiam quadratam poni et sculpi curavimus hoc tenore : « Rdissimus Dnus » Maximilianus Villani a Gandavo, e comitibus » d'Iseghem baronibus de Rasseghem, filius Ma- » ximiliani d'Iseghem, Dei et Apostolicæ Sedis » gra. Epus Tornacens., hanc effigiem fieri vi- C » vens curavit in honorem S. Maximiliani ponti- » ficis Laureacensis martyris sui patroni, in sui » suorumque parentum memoriam donat, dicat- » que illam ecclesiæ cathedrali Tornacens. or- » natam veris ejusdem Sancti reliquiis, quas ab » ecclesia cathedrali Passaviensi in Bavaria (ubi » jacet sanctum ejus corpus) cum litteris authen- » ticis acceperat. Sit laus Deo, B. Mariæ Virgi- » ni et omnibus Sanctis, amen. M. D. C. XXXVI. » In medio vero pedis hujuscemodi continetur inscriptio hac litterula seu caractere Romano : « Sanctus Maximilianus, Laureacensis martyr, » gladio occubuit pro fide Xrsti in persecutione » Deciana Christianorum sub Evilagio præside » anno 280. »

cum aliis donis intulit.

85 Quam S. Maximiliani statuam argenteam, quam potui, maxime efformatam, pro prima vice in festo Exaltationis S. Crucis proximo, in quo solemnis annua Tornacensis celebratur processio, in eadem circumferri desiderantes una cum aliis supra memoratis ornamentis et operibus, per nos fieri mandatis, in perpetuum præfatæ sponsæ nostræ spirituali ecclesiæ cathedrali Tornacensi liberaliter donamus et assignamus ad majorem Dei Opt., Max., ejus Genitricis Virginis Mariæ, SS. Piati, Eleutherii, Eligii et Maximiliani gloriam et honorem, dictæque ecclesiæ nostræ decorem et ornamentum, obnixe orantes D Deum Opt., Max., quatenus per merita et intercessionem gloriosissimæ Virginis Mariæ et aliorum Sanctorum ac præcipue S. Maximiliani, augustissimam domum Austriacam, quæ Catholicam et orthodoxam fidem et religionem sartam tectamque dignoscitur conservare, nec non Romanum imperatorem, regem Catholicum et principes nostros cum toto Belgio in suam tutelam suscipere ac contra omnes inimicorum insultus protegere nobisque in hora mortis nostræ adsistere ac in eorumdem Sanctorum consortio suscipere dignetur. In quorum fidem et robur perpetuum præseutes manu propria signavimus sigillique cameræ nostræ appensione communiri curavimus. Datum Tornaci in palatio nostro episcopali 17 Septembris anno Dni 1636. Signatum erat : Maximilianus Epus Tornacens.; et inferius : E Masureel secretarius, cum aliquot litteris junctis ad veritatem dictarum reliquiarum adstruendam. Cum instrumento appendet sigillum dicti Rdissimi dni donatoris. *Hæc quæ ex Historia Ecclesiæ Tornacensis Ms. jam deprompseram, cum eorumdem exemplari, quod, adnitente illustrissimo domino Antverpiensi episcopo, a dominis Tornacensibus acceperam, collata concordare reperi.*

§ VIII. Nonnulla a S. Maximiliano patrata miracula.

S. Maximiliani intercessione Fredericus III imperator.

Cum *de prodigiis,* S. Maximiliani *ope patratis, pauca dicturus sim, Commentario huic, quæ ad sepulchrum ejus peracta narrat biographus, multorum oculatus testis, annectere non est mihi animus : duo dumtaxat, licet eorum notitia authentico aliquo aut judicio aut instrumento ad nos perlata non fuerit, luce publica hic, cum ad gloriam Sancti nostri posthumam aliquatenus conducere possint, donanda* F *sunt visa. Primum narrat Pontus Heuterus, seculi* XVI *elegans scriptor et historicus, in elogio Maximiliani I cæsaris ad rerum Austriacarum libri* 13 *calcem pag.* 364, *editionis Lovaniensis, anni* 1661, *Illius verba huc transcribo :* Fredericus, Ciliæ comes,... memor cognationis beneficiorumque belli tempore aliisque necessitatibus ab Austriacis acceptorum tabulis prolixe cavit, si nullis relictis liberis e vivis discessisset, Austriæ dux in assem sibi succederet, modo ejus temporis cæsar (Cilia enim imperii est beneficium) id ratum habuisset. Interficitur paulo post comes Fredericus, nullis relictis liberis. Quare cæsar Fredericus Austriæ archidux, Maximiliani primi pater, paucis conscriptis peditum cohortibus, jure imperii ac testamento comitis Frederici, Celeiam contendit, incolas veteris novique juris prætensione in sua successorumque verba adacturus... Comitis Frederici vidua, natione Croata, mulier atrox sævaque, cæsaris Frederico Austriacisque mariti hæreditatem invidebat. Parat in Illyrico copias, quibus Ciliæ comitatum cæsari Frederico eripiat.

Certior

A Certior enim erat facta, cæsarem exigua cum manu Celeiam venisse ac proinde justis submissis copiis intercipi posse. Mittit statim ad facinus exequendum cum justa manu Victovicum, virum nobilem militaremque, adeo secrete, ut nil de ejus adventu cæsariani ante captam Celeiam resciscerent.

Celeiæ ab hoste

87 Appropinquante clam cum copiis Victovico, cæsar Fredericus præcedenti nocte in somno se admoneri est visus a D. Maximiliano, quam primum migraret, adesse in propinquo hostes, vitæ, dignitati ac libertati suæ insidiantes, jubente Martyre, in gratiam hujus præmonitionis filio, quem uxor ea nocte concepisset *(hoc in Mss. Pataviensibus non legitur)* Maxæmiliani nomen daret. Cæsar somno aut potius oraculo motus, suis omnibus dissuadentibus, ex oppidi Celeiæ, regia in arcem, quæ in edito est monte sita, cum paucis se confert. Advolat prima nocte cum copiis Victovicus Celeiamque occupat. Capit Ulricum, præpositum Frisingensem, cæsari sigilliferum (can-
B cellarium *vocant)* Joannem Ungnadum, curiæ cæsaris præfectum, cum omnibus conciliariis maximaque præsidii parte ; qui cum se postea magna pecuniæ summa redemissent, omnes cæsarem Fredericum vatem prædicabant, celebrabant et admirabantur. Victovicus, cæsare non reperto, nec arcem suis copiis expugnari posse videns, manere diutius non ausus, ad heram cum captivis est reversus. Cæsar tanti beneficii, a Martyre in se collati, non immemor, cum postea ei natus esset secundus ex uxore filius, Maxæmilianum vocari voluit novum generi, familiæ et cæsarum seriei sed sibi successoribusque fausti auspicatique ominis nomen.

liberatur;

88 *Hæc Pontus Heuterus : cui haud dissonat Æneas Sylvius, periculum, quod Celeiæ imperatoris capiti aut libertati imminebat, lib. de Europæ Statu sub Friderico III cap.* XV *exponens* ; Affuit, *inquit, prætermisso tamen Sancti nomine,* divina Pietas Friderico, quæ illi præter consuetudinem in arce superiore et natura et humano opere munitissima, ea nocte dormiendum suaserat ; pro-
C ceres, qui remanserant in oppido, capti omnes, etc. ; *quibus verbis, Fridericum non nisi divino quodam adjutum auxilio hoc discrimen evasisse, innuit scriptor, ipsi Friderico æqualis et qui illius gesta litteris mandavit. Æneæ Sylvii verbis fere utitur Lazius, hoc periculum narrans, Commentariorum Reipublicæ Romanæ lib.* XIII, *caput* VI *aitque :* Addunt Annales antiquissimi, Maximilianum martyrem loci Celeiæ Fridericum tum fuisse cæsarem tutatum. Atque idcirco dormienti in arce visionem per somnum occurrisse, ut filio, qui conceptus in Leonora imperatrice fuerat, idem Martyris nomen inderet. Quod liberatus custodia postmodum Fridericus nato filio fideliter præstitit ; atque hæc vera est inclytissimi ac invectissimi cæsaris Maximiliani nominis proprii origo. *Sed et hoc ipsum factum tamquam prodigium,* S. Maximiliani *ope patratum, habent Courvoisierus in Vita ejusdem Bruxellis edita pag.* 330 *et sequentibus, Hansizius tom.* 1, *pag.* 35, *et Annalium Styriæ auctor pag.* 228.

89 *Alterum prodigium in apographo Vitæ* S. Maximiliani *ex Bibliotheca Pataviensi eruto, manu, ni fallor, Joannis Bollandi descriptum reperio hisque expressum verbis :* In Passaviensis urbis lamentabili incendio, quod 27 Aprilis 1662 contigit in summi templi exusti medio, altare ante chorum, SS. Maximiliano et Valentino sacrum, cum eorum sarcophagis et piis exuviis, a tergo adhærentibus, integrum mansit. *Deinde additum legitur :* Ista Ascaffenburgo P. Joan. Gamans Coloniam : hinc ad nos P. Jac. Kritzrald. *Quod hic insertum dumtaxat volo, quo magis ac magis augeatur pius Pataviensium civium erga sanctum eorum Patronum amor et devotio.*

AUCTORE D. A. n. et anno 1662 in ecclesiæ Pataviensis incendio sacræ exuviæ illæsæ servantur.

§ IX. De alterius Sancti homonymi reliquiis ; quis ille fuerit.

De hoc homonymo duæ hic dantur Epistolæ in quarum prima

Alterius Sancti cognominis corpus in ecclesia Pirani collegiata asservatur, cujus meminere : Candidus Rerum Aquileiensium Commentariorum lib. 2, *Manzolius in sua Istriæ Descriptione, anno* 1611 *Venetiis edita, pag.* 33, *et Valvasorius, ab* E
Annalium Styriæ auctore laudatus, et cujus ecclesia Justinopolitana sub ritu duplici memoriam celebrat. Exstant et in Museo Bollandiano de isthoc Maximiliano una et altera Epistola, quibus cum ad sacras ejus exuvias, venerationem ipsis exhibitam, et earumdem veritatem, seu hodiernum statum, tum ad ipsummet Sanctum cognominem spectantia, multa et varia erudite proponuntur. Primam ad Joannem Ludovicum Schonlebium, Labacensem archidiaconum, variis operibus editis percelebrem, in hoc Opere non semel ab Henschenio ad diem 19 *Junii, S. Nazario episcopo Justinopolitano sacram, et a Papebrochio in Commentario ad translationem S. Maximi die* 29 *Maii prævio laudatum, scripsit illustrissimus Franciscus Zeno Justinopolitanus episcopus. Alteram patri Papebrochio dedit ipsemet Schonlebius. Cum autem de isto Sancto homonymo nihil certius, quam quod in duabus istis Epistolis habetur ad manus mihi fuerit, eas in varios numeros divisas subnexisque nonnullis pro more Annotatis illustratas hic prælo subjiciendas esse, existimavi. Hoc tamen* F
lectorem monitum volo, scilicet, Schonlebii Epistolam mox edendam in quibusdam locis temporum injuria ita attritam esse, ut verba aliqua utpote omnino deleta aut abrasa vix legi queant ; ita tamen ut, quæ supersunt aut quæ verbis deletis vel valde attritis admixta leguntur, auctoris sensum satis reddant : me tandem pauca admodum, uncinulis inclusa, claritatis ergo interdum substituisse. Nunc Epistolas prædictas hic subdo.

Justinopolis Episcopus nonnullis a

91 *Illustrissimi DD. Francisci Zenonis Justinopolis episcopi* a, *ad reverendissimum Joannem Ludovicum Schonlebium Epistola, Justinopoli* 10 *Septembris* 1677 *data.*

Reverendissime domine. De Sanctis comprovincialibus ego amplius non scio, quam quod in scriptis reliquit Manzolius, eo quod nullam nactus sim occasionem videndi, prout desiderabam, provinciam Istriæ. Ut autem dominatio vestra reverendissima solvatur onere describendi exemplar, illudque mittendi P. Papebrochio, boni consulet hanc meam coacervationem, quam magno studio collegi ex Venetis et hujusce perve-

tustæ

AUCTORE D. A. B.

tustæ urbis scriptis, quæ servient pro testata mea erga dominationem vestram observantia.

de S. Nazario b

92 De S. Nazario *b* intercidit memoria cum morte Cardinalis Baronii, cui fuerant transmissa particularia de ejus et S. Elii vita ac morte. Attamen præter ea, quæ adfert Manzolius, addi possunt aliqua de ejusdem inventione ad annum 601 ex testimonio Norici, ex cujus conjectura fieri posset, illum primum hujus urbis episcopum; cum nulla extet aliorum prædecessorum memoria; quodque juxta dictum Manzolium creatus fuerit a Joanne primo summo Pontifice ad instantiam Justini Senioris anno 528, fueritque denominatus pro eo tempore episcopus Istriensis ad usque Justini Junioris tempora, qui a reparata civitate eamdem Justinopolim denominari voluit c *c*. Hujus igitur Sancti gloriosum corpus una cum reliquiis S. Alexandri PP. et M. occasione bellorum a Genuensibus fuerat ablatum et a Pileo de Marini archiepiscopo Genuensi fuerat restitutum anno 1422 post exacta novem lustra; qua B de causa celebrabatur ejusdem Translatio die 26 Julii cum Officio, prout constat ex authenticis archivii cathedralis ecclesiæ, et insuper festivitas de die obitus præfati Sancti, quæ celebratur 19 Junii. Errat porro Ferrarius, qui putat, eam diem esse Inventionis.

et S. Elio præmissis,

93 S. Elius dicitur fuisse diaconus S. Nazarii ejusdemque diœcesanus ex Castro Costabona, non longe ab urbe dissito, cujus etiam extat domus, in qua mortuus est, suntque ibidem prosapiæ d agnati, Portulana *d* dicti. Ejus sacrum depositum publicæ quotannis venerationi exponitur die 18 Julii, qua die ejus Sancti festivas colitur ad altare proprium sub choro propter multa prodigia, præsertim in doloribus capitis.

hujus Sancti reliquias a multis e

94 Venio nunc ad S. Maximilianum episcopum et M., cujus corpus servatur Pirani *e*, oppido meæ jurisdictioni subjecto, de cujus martyrio. episcopatu et tempore nescimus præter id, quod Candidus in suis Commentariis scriptum reliquit. Hæc scimus tamen, quod ad anno 1303 successiva manuscriptorum attestatione ejus ecclesiæ fu- C erit semper pro Sancto habitus et adoratus, ejusdemque Sanctis reliquiæ longa seculorum serie ab episcopis antecessoribus nostris fuerint pro veris habitæ et ut tales in consecrationibus altarium sæpe numero adhibitæ.

seculis in altarium

95 In consecratione perantiquæ ecclesiæ collegiatæ et parochialis Pirani, quæ fuit die 24 Aprilis anni 1344, assistentibus novem episcopis, inter consecrata eo die altaria nominatur etiam altare S. Maximiliani consecratum ab episcopo Parentino, et in ara majori S. Georgii tutelaris ejus ecclesiæ reconditæ fuerunt reliquiæ S. Maximiliani, prout habetur ex uno Breviario antiquo manuscripto in membrana « IV Idus Octob. » Maximiliani episcopi et M. Sunt ejus reliquiæ » in altari S. Georgii. » Ecce autem inscriptio in marmore consecrationis ejusdem ecclesiæ, in qua inscriptum est : « Anno Dni MCCCXLIV. Indict. XII, die Sab. mens. Apr. in festo S. Georgii M. in præfata ecclia Piranensi, tempore Potestariæ et Regiminis Egreg. et Potentissimi Viri D. Marci Contareni honorab. Potest. Terræ Pirani, ad honorem Dei et Gloriosæ Virg. Mris et sub vocabulo præfati B. Georgii M. pretiosi consecrata D fuit Ecclia Piran. Per prædm. Rdum in Xto Patrem et D. D. Marcum, Dei et Aplicæ Sedis Epm Justinopol. gra. ex cujus auctoritate prædicta die consecrata fuerunt in præfa. Ecclia Altaria infrascripta per suprascriptos et infrascriptos Rdos Pres Dnos Episcopos, videlicet : altare S. Georgii per D. Frat. Gratian., Epm Polensem. Altare S. Mariæ per D. Frat. Andream Epm Caprelanum. Altare S. Maximiliani per D. Frat. Joannem Epcm Parentinum. Altare S. Marci per D. Frat. Jacobum Episc. Scarpatensem. Altare S. Luciæ per D. Fr. Jacobum Episc. Evelenens. Altare S. Catharinæ per D. Fr. Marcum Episc. Domacensem. Altare S. Antonii per D. Natalem Epcm. Æmom. Qui dominus Epcus Justinop. et præfati D. D. Epoi una cum Dno Ladislavo Epco Petenens., qui dictæ consecrationi interfuit, et singuli eorum exauctoritate præfata omnibus et singulis, qui devote accesserint ad dedicationem et consecrationem ipsius ecliæ, unius anni indulgentiam, et eis, qui devote accesserint annuatim E in anniversario supradictæ eccliæ et aliis festivitatibus, ut præmissum est, perpetuis temporibus 40 dierum indulgentiam in Domino relaxantur. »

consecrationibus reconditas,

96 Item in consecratione aræ S. Quiritii ecclesiæ S. Thomæ apostoli ejusdem terræ fuerunt positæ reliquiæ sequentes, prout patet ex manuscriptis Breviariis antiquis. « Pridie Non. Maji » 1443 Consecratio altaris SS. Quiritii, Julitæ » et Laurentii, in quo sunt reliquiæ SS. Stephani » Protom. Maximiliani M. S. Laurentii M. et » aliorum. Kalend. Maji Philippi et Jacobi 1471. » Consecratio ecliæ SS. Apostolorum Thomæ, » Philippi et Jacobi, in quo altari sunt reliquiæ » Protho M. S. Stephani et S. Leonis PP. et S. « Maximiliani M. » Nec tantum erectum fuerat altare in honorem S. Maximiliani, prout supra dictum est; verum et erat confraternitas ejusdem tituli. Constat id ex 13 Bullis integris illæsis una cum sigillis dependentibus variorum Episcoporum, Archiepisc. et Patriarcharum Venetæ ditionis et aliarum, quæ brevitatis gratia omittuntur, sufficietque hæc, quam subnectimus. F

sub illius nomine sodalitium institutum;

97 « Nos Marcus, miseratione divina episcopus Justinopol., F. Joannes episcopus Parentinus, Natalis episcop. Emon., F. Gratian. episc. Polensis, F. Jacobus episc. Evelonen. F. Marcus episc. Domacens. F. Jacobus episc. Scarpatens. Ladislaus episc. Petenens. Andreas episc. Caprelanus, universis Christi fidelibus præsentes litteras inspecturis salutem in Domino sempiternam. Quoniam, ut ait apostolus, omnes stabimus ante tribunal Christi, recepturi, prout in corpore gessimus, sive bonum sive malum operemur. Nos Patrem missionis æternæ misericordiæ operibus prævenire et Sanctorum intuitu id seminare in terris, quod, reddente Domino, cum multiplicato fructu colligere valeamus in cœlis, firma, spe fiduciaque tenentes, quoniam, qui parce seminat, parce metit, et, qui seminat in benedictionibus, metet in vitam æternam. Cupientes igitur, ut fraternitas S. Maximiliani episcopi de Pirano Justinopolitanæ diœcesis, dignis et congruis honoribus frequentetur, et frequentantes in missis fraternitatis præfatæ, atque pro operibus labore

perpetuæ

A perpetuæ quietis munere gratulentur. Omnibus vere pœnitentibus et confessis, qui dictam fraternitatem visitaverint in missis et quandocunque Officium aliquod celebrabitur in dicta fraternitate, seu ad altare S. Maximiliani prædicti, et qui ad fabricam, luminaria, ornamenta et alia dictæ fraternitatis, sive altari memorato manus porrexerint adjutrices, nos et quilibet nostrum de omnipotentis Dei gratia et misericordia, B. M. Virginis Gloria, BB. Petri et Pauli ejus apostolorum et SS. Martyrum Hermacoræ et Fortunati, omniumque SS. meritis et intercessione confisi, 40 dierum* de injunctis sibi pœnitentiis misericorditer relaxamus. In cujus rei testimonium præsentes litteras nostrorum sigillorum jussimus appensione muniri. Datum Pirani die 24 mensis Aprilis sub ann. Domini M. CCC. XLIV. Ind. XII, Pontificatus summi Pontificis Clement. Sexti anno secundo. »

* *supple* indulgentiam

celebratum tandem fuisse Officium, edocet.

98 Celebrabatur insuper de eo Officium sub ritu duplici XII Octobris, prout legitur in Missalibus et Breviariis antiquis manuscriptis, uti supra dictum est. « Quarto Idus Octobris S. « Maximiliani Epci et M. » Ex quibus omnibus B clare patet, sancti Maximiliani probata sanctitas, tot prælatorum sanctæ Ecclesiæ auctoritate nixa, et a 300 et amplius annis, in quibus ejus memoria recentior fuerat, sciebanturque ampliora de eo veræ et indubitatæ sanctitatis argumenta, quæ si non fuissent clare subsistentia, non præsumpsissent tot ejus temporis prælati ea Actis publicis et propriis sigillis testata facere, et dictum sanctum Maximilianum pro episcopo et martyre decantare.

Quis autem fuerit, non edicit illustrissimus, qui illius

99 Unde concludi potest, non eum illum esse, quem Pelagius Papa Schismaticum nominat, cum non constet, utrum fuerit in Istria episcopus, veluti ait Baronius, et a tempore martyrii sui constituitur antiquior schismate, quod natum fuerat anno 556, quo tempore cessaverat persecutio tyrannorum contra Ecclesiam. Neque ausim affirmare, fuisse Maximilianum illum Ravennatensem, qui floruit illis temporibus, et ipse C patria Istrianus Polensis; quo in genere remitto me ad aliorum judicium dicentium, schismaticum illum fuisse episcopum in Istria, uti asserit Ughellus, qui debuisset seriem texere episcopatuum Istriæ; Palladius tamen clarissime illum fuisse asserit, qui erat Ravennæ. Non potest enim dici de sancto Maximiliano nostro, quod is idem sit, qui Æmonensis, cum unus illorum martyrium sustinuerit sub Decio in civitate Asiæ et alter Emæ; festivitas porro unius celebratur die 20 Maii, et alterius die 12 Octobris. Nec enim post adhibitam diligentiam reperiri potuit unquam castrum vel oppidum aut pagus ullus diœceseos vel provinciæ totius Istrianæ, cui nomen Postema *f*.

f

sacrarum exuviarum statum hic describit.

100 Restat igitur solum, ut dicamus, utrum Pirani sit totum sancti Maximiliani corpus, an vero sola aliqua ejusdem corporis pars? Facta igitur collatione corporis et ossium, quæ etiamnum in præsentiarum reperimus, sunt seq. major et potior pars cranii cum 3 particulis ejusdem et una parte maxillæ inferioris, cui insunt duo dentes. Vertebræ omnes colli. Claviculæ et duo ossa spatularum humeralium cum 14 costis spuriis ac legitimis. Ossa brachialia dextræ et sinistræ partis tam superiora, quam inferiora cubitalia numero sex, omnia integra, excepto solo sinistro quod nonnihil fractum est. Vertebræ item lumborum spondiles dictæ numero 5, addita una, quæ cum iisdem connectitur. Item os sacrum, quod consequenter a summo deorsum nectitur, integrumque est una cum tibiis pedum, quæ nonnihil arrosæ sunt; item osse dicto ischios. Est item unum os pedis sinistri, quod dicitur astragelum, et pedis dextri os naviculare, itemque duo alia pedis; unum et alterum manus. Quæ omnia ossa efficiunt conjunctim hujuscemodi annexam figuram, cui cum præter paucula ossa desit nihil efficiatque integraliter nobiliores corporis partes, potest affirmari, esse corpus integrum; quo in casu erravit Manzolius affirmans in scriptis suis, non exstare in præsentiarum corpus totum sed partes tantummodo aliquas *g*. Hæc paucula præscribere potui, quæ cum post tot patriæ hujus ruinas et excidia adhuc extent, eadem æqui bonique consulere dignetur. Dominationi vestræ Rmæ addictissimus obligatissimus servus sign. Franc. Epcus Justinopolitanus.

AUCTORE D. A. B.

g E

Nec illud edicit in epistola sua hic apposita Schonlebius, qui disserens

101 *Epistola D. Joannis Ludovici Schonlebii, ad R. P. Papebrochium, Labaci 25 Septembris 1677 data :*

Admodum reverende pater. Post longam inquisitionem obtinui Venetiis per admodum reverendum patrem Rectorem Labacensem exemplar unum Manzolii (Candidus haberi non potest, sed parum habet de Sanctis) quod paternitati vestræ admodum reverendæ transmitto et simul addo Calendarium ecclesiæ Aquileiensis, ut videri possit quibus diebus aliqui Sancti, qui non extant in Martyrologio celebrantur. Addo etiam litteras Illmi episcopi Justinopolitani qui a me requisitus respondit, quæ scire potuit de corpore S. Maximiliani episcopi et martyris quod servatur Pyrrhani in Istria suæ diœceseos quam proxime visitavit.

de illius martyrii loco

102 Quærebam occasione verborum Manzolii F fol. 33, ubi *hisce, ex idiomate Italico, quo e Manzolio a Schonlebio hic recitantur, in Latinum conversis*, ait « Massimilianus imperator in Italiam « venit, Aquileiam inde perrecturus; pervenit « autem ad Italiæ urbem, Emam nomine, in « extrema planitie ad Alpium radices sitam, « non longe Postema terra, ubi Maximilianus « episcopus martyrium passus est; cujus corpus « in ecclesia Pyrrhanensi religioso cultu hono- « ratur. » Nunc autem non totum corpus, « sed « illius pars dumtaxat habetur *h* » ... Ubi sit illa terra Postema, in qua S. Maximilianus passus est, respondit Illmus, in Istria nullum esse hujus nominis vestigium; unde arbitror, Manzolium intellexisse Asisiam *i* ... Est Celeia distans Labaco *k* 9 milliaribus et consequenter attribuisse suo Maximiliano, quod verum est de S. Maximiliano Laureacensi passo Celeiæ, præsertim cum uterque celebretur 23 die Octobris. Dubitabam.... an ille fuerit (vel sit) cujus corpus fere integrum (ut in adjecta figura) servatur Pyrrhani, civitate distante duobus milliaribus

h

i

k

ribus Germanicis Justinopoli et celebratur sub duplici ritu : ad hoc respondit, uti in ipsius litteris [videre est].

et aliquibus Sanctis

103 Ego autem sic discurro : cum nullum sit dubium, extare Pyrrhani alicujus sancti Maximiliani episcopi et martyris corpus propter traditionem et venerationem aliquot seculorum, forte est error aliquis in nomine et censendus potius dici Maximus vel Maximianus, sed non invenio, cui etiam sub tali nomine hoc possit convenire. Non enim potest esse S. Maximus Æmonensis, passus in civitate Assesia (quam Asiam nominat Manzolius) nimirum prope flumen S. Viti sive Tarsaticam Veterum, ubi nunc oppidum Brebir, ut divinat Niger apud Ortelium, quia hujus S. Maximi corpus habetur Venetiis ad S. Cantianum, ut testantur Manzolius, et nuper in suis litteris P. Daniel Simonetti procurator domus professæ Venetæ.

quasi cognominibus, contendit,

104 Non est etiam S. Maximus martyr in Illyrico, de quo Martirologium Romanum ad 8 Augusti, quia hic non fuit episcopus ; non est etiam S. Maximus Veronensis (cujus corpus, ubi requiescat, dicit Ughellus ignorari) quia iste non fuit martyr. Non est etiam S. Maximilianus episcopus Ravennas, qui fuit natus Polæ in Istria, quia hujus corpus putatur superesse Ravennæ et non fuit martyr. Non est etiam S. Maximilianus Laureacensis episcopus et martyr [quia ejus corpus] servatur in tumba marmorea Passavii testibus Urgello,... Brunnero in Annalibus Boicis, Radero in Bavaria Sacra, P. Bollando in Vita S. Valentini, Velsero, Adelzreittero et aliis ; et ego ipse vidi tumbam illam Passavii ad altare, quod est in medio ecclesiæ cathedralis Passavii et adfui 12 Octobris sacro ibidem cantato per decanum hujus temporis anno [1663]. Non est etiam S. Maximilianus episcopus martyr, de quo Martyrologium Romanum ad 29 diem Octobris ; quia iste idem est cum Laureacensi et ea die solum celebratur ejus [secunda] translatio, ut bene divinat P. Bollandus.

hunc fuisse de quo Pelagius ad Narsetem, qui primo a schismate conversus,

105 Restat ergo, ut suspicer, an ille fuerit Maximilianus episcopus Istriæ, de quo Pelagius Papa scripsit ad Narzetam exarcham circa annum 557 et qui tunc communicabat schismaticis propter tria capitula. Suggerit mihi hunc P. Bollandus in Vita Maximiliani Ravennatis. Nihil autem repugnat, schismati adhæsisse et postea resipuisse ac sancto fine coronari, quod etiam accidit S. Ingenuino episcopo Brixiensi, Agnello Tridentino et aliis. Sed quomodo potuit esse martyr, dicit Illmus Justinopolitanus, cum eo tempore non fuerint persecutiones Ecclesiæ ? Respondeo, id potuisse evenire per Longobardos, de quorum ingressu in Italiam S. Gregorius Papa lib. III Dialog. cap. XXXVII scribit, quod, licet fuerint plerique Ariani, multi tamen idololatræ vel relapsi, qui Catholicos cogebant ad manducandas carnes idolatitias et ad adorandum caput capræ. Porro Maximilianus ille episcopus Istriæ, (sive, ut puto, Capitis Istriæ et Justinopoleos) fuit schismaticus anno 556. Longobardi Italiam ingressi sunt anno 559. Intra annos 13 potuit resipiscere et, quod resipuerit probo, quia cum fuerit suffraganeus Aquileiensis patriarchæ, secutus est suum metropolitam sicut in schismate, ita est in pœnitentia : atqui Paulinus patriarcha, qui tum sedebat et anno 570 mortuus est, ante finem vitæ, teste Palladio, reconciliatus fuit Apostolicæ Sedi, incertum, quo anno,... quod anno 568 vel paulo antequam Longobardi irrumperent in Italiam, Apostolicæ Sedi reconciliatus fuerit S. Maximilianus et paulo post pro fide Christi, eo quod noluerat adorare caput capræ, subire martyrium [potuit].

a Longobardis occisus

106 Firmo hanc conjecturam ex eo, quod Longobardi, priusquam in Italiam penetrarent, transiverat [per] Istriam. Nam, teste Paulo Diacono lib. II, cap. VI *l* de Rebus Longobardicis, Alboinus rex exercitum suum duxit ex Pannonia inferiore per Japidiam Veterem *m* ... [Liburniæ] limites, conscendit montem, a quo posset videre a longe Italiam. Dictusque mons, ut ait Diaconus, postea retinuit nomen MONS-REGIUS. Diu indagavi, ubinam esset iste mons. Lazius in Commentariis Reipublicæ Romanæ XII. cap. V putat esse, quem vulgo dicunt DERVOGEL, ubi castrum Kunigsperg, sed ex nullo Styriæ monte videri potest Italia. Putabam deinde, esse montem in Istria, qui dicitur MONTE-MAGIEZO ; sed hic est in ipsa Italia. Rescivi demum prope flumen S. Viti et .... extare montem, qui hodie a populis vocatur KRALEUI-VERCH et subjecta ei planities KRALEVIZA, id est Sclavo idiomate, Regis-Mons et Regium-Patrum, ex quo dicunt videri partem Italiæ et ipsum mare. Jam ergo inspiciatur mappa, quod, qui Tersato velit transire in Forum-Julium, necessario pertransire debeat mediam Istriam.

in Istria pro Christo

107 Et hac occasione potuit accidere, ut Longobardi, venientes in insulam Caprariam (sic dictam sane propter capras pasci solitas, quæ post triennium restaurata nomen accepit Justinopolis) occisarum caprarum capita Christianis adoranda proponerent et reluctantes occiderent, inter quos potuit esse etiam Massilianus episcopus Istriæ sive Capitis Istriæ. Errat enim Ughellus, qui primum Justinopolis episcopum ponit anno 756, quia dudum ante ibi sedit S. Nazarius, cujus corpus inventum est anno 601, ut habent Annales Norici *n*. Quod si forte Maximilianus jam dictus hac vice evasit furorem Longobardorum, potuit sane supervivere ad annum 598, quo item, Paulo Diacono teste lib. IV, cap. XXV, Longobardi cum Avaribus et Slavis (tunc adhuc idolicolis) Istriam sunt ingressi, universa ignibus et ferro vastaverunt. Atque ita non defuit Maximiliano occasio martyrii. Sed, an reipsa ille Maximilianus hanc gratiam sit consecutus, qui fuerat schismaticus, pro certo asserere non possum *o*.

mortem

108 Quod vero Pyrrhani festum ejus celebretur die 12 Octobris, quo etiam celebratur S. Maximiliani Laureacensis, nihil obstat : quominus sint et dicantur diversi : quia plures ecclesiæ, cum nesciunt diem, quo sunt defuncti, assueverunt * illos celebrandos ea die, qua Romana Ecclesia consuevit celebrare alios Sanctos ejusdem nominis. Sic apud P. Bollandum die 14 Februarii celebrantur 5 aut 6 Valentini diversi. Et Labaci in templo Societatis, ubi habentur insignes reliquiæ

* assumunt.

A reliquiæ SS. MM. Januarii et Sociorum, ab antiquo celebratur eorum festum 19 Septembris; jam audio translatum, licet hic S. Januarius diversus omnino fuerit ab eo, cujus corpus asservatur Neapoli et sanguis bulliens.

obire potuit, quod

109 Puto autem quod ille Istrianus S. Maximilianus aliquot seculis latuerit propter barbariem et vastationes provinciæ, et forte post Caroli Magni tempora thesaurus ille extractus in lucem, ab eo tempore honoretur, licet non extent documenta antiquiora, quam ab anno 1300, ut patet ex litteris illmi Justinopolitani. Hæc mihi occurrebant suggerenda, quæ melius paternitas vestra poterit digerere et examinare ac forte invenire verum illum S. Maximilianum Pyrrhanensem Istriæ episcopum martyrem. Æmonæ meæ vindicatæ exemplar misi patri Ferdinando Elwanger Viennam per partes, suppono, quod transmiserit jam Antverpiam. Si Candidum adhuc potuero acquirere, etiam mittam. Interea laborantibus pro gloria Dei et SS. precor multos B annos sanos et canos et felicem in tam sancto Opere progressum, cui si quid ulterius ego subservire possim, imperent et experientur, quod sim admodum reverendæ paternitatis vestræ et Sociorum laboris paratissimus servus. Sign. Joannes Ludovicus Schonleben.

nec verosimile

110 *Ex transcriptis hisce duabus litteris, quid de Sancti hujus homonymi reliquiis, quidve de hoc ipso homonymo sit sentiendum, dijudicare poterit lector. Veras esse hujus Maximiliani reliquias, legitimum ac perantiquum sacris his exuviis cultum fuisse exhibitum, ex authenticis hic appositis probatur monumentis. Sed quis fuerit ille Maximilianus, cujus sacra pignora Pirani asservantur, nec edocet illustrissimus episcopus, nec edicit vir eruditus Schonlebius, qui conjecturis conjecturas addens, eum fuisse Maximilianum, de quo Pelagius Papa primus nomine epistola 2 ad Narsetem patricium et ducem in Italia, Conciliorum Labbeanorum tom. V, col. 791 edita scripsit, suspicatur. Hæc sunt Pelagii verba :* Thracius siquidem atque Maximilianus, nomina tantum episcoporum haben-C tes, et ecclesiasticam ibi unitatem perturbare dicuntur, et omnes ecclesiasticas res suis usibus applicare. *Ast, utrum reipsa Maximilianus in Istria exstiterit episcopus, ex his Pontificiis litteris minime eruitur. Hoc unum ex iis scilicet, Thracium et Maximilianum ecclesiasticæ unitati adversos stetisse, constat, multorumque excessuum reos fuisse.* In tantum, *inquit Pelagius*, ut contra unum eorum, id est, Maximilianum, usque ad nos per tam longum iter, necessitate compellente, quidam infatigabiliter venientes preces offerrent.

mihi apparet.

111 *Maximilianus igitur istic aut sedem ab Urbe valde dissitam occupabat aut, quod etiam probabile est, provincias ab Urbe longe remotas deprædatus aut per eas grassatus fuerat; sed ex hoc illum alicui Istriæ civitati præpositum fuisse episcopum procul dubio non liquet : verum, etsi præfuisset, cum teste Ughello Italiæ sacræ tom. V, col. 396, 471, 475, 228, plures sedes in Istria jam tum Æmonæ, Polæ, Parentini, Petini erectæ fuerint, non est, cur ecclesiæ Justinopolitanæ quam aliarum supra nominatarum ecclesiarum tabulis Maximilianum potius inscribendum existimet Schonlebius. Quis autem fuerit hic episcopus, prodit altera Pelagii epistola, Conciliorum tom. V, col. 794 vulgata, Gaudentio, Maximiliano, Gerontio et Justo inscripta, qua eos, quod schismaticis partibus adhæserint, reprehendit. Eos enim in Tuscia fuisse episcopos, ipsamet epistolæ indicat inscriptio, quæ sic habet :* Gaudentio, Maximiliano, Gerontio, *etc.* per Tusciam *(episcopis)* Pelagius. *Ex cujus epistolæ verbis consectarium sit, ipsum hunc Maximilianum, Tusciæ episcopis annumeratum, eumdem prorsus fuisse, de quo datis ad Narsetem litteris conquestus fuerat idem Pontifex. Hoc proinde unum certum manet, scilicet isthunc Maximilianum, de quo Schonlebius, a Romanæ Sedis unitate defecisse variasque per Italiam exercuisse grassationes. Sed an resipuerit, an schismate etiam ejurato subierit martyrium? Qua occasione quove tempore pro Christo mortem obierit? omnino incertum est, nec proinde verosimilis Schonlebii de illo opinio; cui autem cæterarum subscribenda sit, definire non ausim.*

AUCTORE D. A. B.

E

ANNOTATA.

a *Vir pietate et eruditione celebris, qui, teste Ughello Italiæ sacræ tom.* v, *col.* 394, sacra hac thiara Justinopolitana 16 Februarii 1600 donatus, die 14 Augusti anno 1680 Venetiis obiit.

b *De S. Nazario die* IX *Junii in Opere nostro actum est.*

c *Urbs est Istriæ primaria, Italis* Capo d'Istria *vocata, olim sub patriarchatu Aquileiensi, nunc vero sub archiepiscopatu Utinensi, quem juxta ac Goritiensem Benedictus XIV patriarchatus illius a se suppressi loco anno* 1751 *erexit.*

d *De illo ad* XVIII *Julii dissereus ad hæc epistolæ verba Sollerius ait :* Poterat hoc taceri. Malim admittere festivitatem celebrari ad altaro proprium sub choro propter multa prodigia, præsertim in doloribus capitis. Hoc celebrent Sancti cultores. Ast alii de Eliano genere non vane glorientur. F

e *Oppidum istud decimo a Justinopoli milliario in promontorio situm distat. Ibi collegiata ecclesia cum plebano et quinque canonicis et duo cœnobia Franciscanorum. Ughellus Italiæ sacræ tom. V, col.* 380.

f *Schonlebius, qui in epistolam suam episcopi Justinopolitani verba hæc intulerat, dein, re maturius perpensa, in additamento quodam Ms. ad epistolam suam, Papebrochio datam, quod in hagiographorum Museo reconditur, de hujus loci situ nonnulla proponit, quæ hic transcribo :* Finieram litteras, *inquit*, cumque vellem eas transmittere, habito discursu cum admodum Rdo P. Rectore de Sanctis Manzolii fol. 33, ubi memorat Postemam terram, prope quam S. Maximilianus passus scribitur, occurrit locus, Slavis dictus Postoina, Germanis vero Adlersperg, in mappis corrupte Adelsperg, quia Postoina apud Slavos Aquilam significat; est modo oppidum cum castro spectans ad principes Eggenbergicos seu Haspergicos, et situm non procul a limitibus Istriæ, ut videre est in mappa Meriani... Saltem

Postoina

AUCTORE D. A. B.

Postoina seu Adelsperg posset esse illa terra vel locus, prope quem passus fuerit S. Maximilianus Pyrrhanensis, quia non procul Pyrrhano et Justinopoli distat Postoina. *Secundum aliam notam Ms. locus positus dicitur in Japidia inter Justinopolim et Labacum seu Æmonam.*

g *Accurate huic sacrarum S. Maximiliani exuviarum descriptioni figuram adjecit illustrissimus episcopus, qua omnia ossa, quæ tunc temporis in ecclesia Pyranensi asservabantur, delineata sunt. Huic figuræ subnexa sunt verba Schonlebii manuscripta, quæ sequuntur :* Ossa de corpore S. Maximiliani, episcopi et martyris, quæ de facto anno 1675 in ecclesia collegiata Pyrrhani in Istria, diœcesis Justinopolitanæ, prout curavit delineari hoc ipso anno Illustrissimus et Reverendissimus D. Franciscus Zeno, episcopus Justinopolitanus, et ad Joannem Ludovicum Schonleben die 10 Septembris ejusdem anni transmittit, cum documentis, quod ab anno 1303 semper hæ reliquiæ ibi fuerint in maxima veneratione et festum Sancti celebretur ibidem sub duplici 12 Octobris.

B h *Ex verbis partim integris, partim deletis, partim attritis, quæ in autographo transcriptis superius annectuntur, apparet hujusce auctoris sensus, quem hic exhibeo.* Manzolius hic loquens de itinere Maximini imperatoris (quem corrupte Massimilianum vocat) prout late describunt Herodianus libro 8 et Julius Capitolinus in Maximinis, pro Emona civitate substituit Emum,.... errore librariorum, ut putavit Cluverius Italiæ Antiquæ lib. II, cap. II. Cætera, ut in autographo.

i *Quam etiam* Asiam *vocant, nunc autem* Beribir *aut* Berbir, Tergesto, *quam Labaco, ubi passus est S. Maximus episcopus Æmonensis, de quo ad diem* XXIX *Maii in hoc Opere actum est, vicinior.*

k *Urbs hæc, quam etiam Veterem Æmonam fuisse suspicatur Schonlebius, episcopalis est in Corniolæ caput, 9 leucis a Tergesto distans, Baudraudo in Lexico Geographico teste.*

l *Aut potius capite octavo editionis anni* 1595, *pag.* 54, *ubi illud totum narratur.*

C m *Regio hæc est Illyrici Occidentalis, in triplicem olim, ut Baudrandus aliique geographi docent, partem distincta.*

n *Ughelli textum emendavit Coletus, qui novam Italiæ sacræ editionem curavit et Nazarii episcopatum circa annum Christi* 624 *reposuit.*

o *Schonlebius in additamento Ms. ad ejus epistolam, de Postema et de loco, ubi sanctus Martyr obiit, disserens hæc addit :* Cum Joannes Claudius primus scripserit Postemam terram atque ab eo desumpserit Manzolius, vel est error amanuensis, vel Candidus ex antiquis cartophilaciis male legit. Verba Candidi appono, cum de Maximini itinere agit : Ad Italiæ pervenit civitatem Maximinus, in extrema planicie ad Alpium radices sitam non longe ab oppido Postæma, ubi Maximilianus episcopus martyrium passus est, cujus corpus in æde Piranensi veneratur. Eam autem urbem non Æmam, sed Æmonam, aliud oppidum Capitolinus appellat, castrametatumque Maximinum in campo inter eam et Artenam dicit, cui sententiæ locorum nomina adhuc vigentia adstipulantur. Ex quo, *pergit Schonlebius,* rursum colligo ; quod sit ambigua locutio et referri possit D
martyrii locus tam ad Emam seu Emonam, quam ad Postemam seu Postoinam. Unde, si Emonæ passus fuisset ille Sanctus, posset dubitari, an non fuerit episcopus Æmonensis et diversus ab illo Maximiliano, Istriæ episcopo, de quo supra (*num.* 103) disputatum. Certum est, quod primis seculis fuerint episcopi Æmonæ, durantibus imperatorum persecutionibus ; non constat autem, quod Caput Istriæ vel Justinopolis ante annum Christi 500 habuerit aliquem episcopum. Et proprior Emonæ (id est, Labaco) Postoina, quam Justinopoli vel Pyrrhano ; consequenter probabilius est, fuisse episcopum Æmonensem, quam Istrianum, et passum primis seculis haud procul a sua cathedrali, sicut etiam S. Maximus Æmonensis passus est Asisiæ prope Tersatum, quia forte illo tempore Æmonensis diœcesis tam procul extendebatur. Hæc pro conjectura sint ; nihil enim certi possum statuere. *Ita Schonlebius ; et quid mirum, quod in rebus tam arduis definiendis dubius et ego hæserim !* E

ACTA

AUCTORE ANONYMO.

Ex apographo Cellensi a Pezio edito, et cum variis nostris apographis collato.

PRÆFATIO.

Si Christiana religio devota celebritate veneratur quoslibet Sanctos, quos, vel scripto vel relatu præconante, credit et sperat per diversas mundi partes Deo placuisse, suis meritis et regni F
cœlestis gloriam possedisse ; merita tamen sanctissimi patris et patroni nostri Maximiliani eximiis laudum præconiis attollere nos debemus, cujus luculenta doctrina primitus agnitionem nominis Christi atque fidem Catholicam nacti sumus, cujusque pretioso cruore terra nostra rubricata est, cujus denique corporali præsentia fruimur et patrocinio gubernamur. Tradunt namque Scripta sanctorum Hermagoræ et Fortunati *a*, quod post gloriosam ascensionem Domini nostri Jesu Christi, beati apostoli, quos ipse Rex regum et Dominus dominantium constituit principes super omnem terram, cum jam in fines orbis terræ verba eorum exissent, et nimis confortatus esset principatus eorum ; ipsi per se et per suos discipulos, ubi jam semen Verbi Dei sparserunt, ecclesias cathedrales, tam episcopatuum quam archiepiscopatuum, propter vitandum confusionis malum certis distinxerunt limitibus per universum orbem et ipsas propriis sacerdotibus commiserunt regendas *b*. Inter quas sancta Laureacensis ecclesia, nec tempore, nec dignitate

posterior,

AUCTORE ANONYMO.

A posterior, nomen metropolis et archiepiscopatus titulum primitus est sortita. Cujus provinciæ termini fuisse dicuntur : ab Oriente fossatum Villa- *c d* num *c*; ab Occidente flumen Likaos *d*, quod Germani Lech nominant, et per Mœsias Occidentales Napa, Ekara, Odrita ; a Meridie Liburnia, quam Drava flumen percurrit; ab Aquilone autem *e* Wandalus, Pelsa lacus *e*, Tizla flumen. Infra quos terminos viginti duæ civitates famosæ, nec minus opulentæ continebantur, quas omnes ipse Laureacensis episcopus per se et suos suffraganeos gubernabat.

2 Celeia vero, una de numero civitatum præmissarum quondam opinatissima, divitiis referta, habitatore stipata, armis potens, generositate nobilium et illustrium civium inclyta, turrium atque marmoreorum palatiorum ædificiis insignis, in rebus bellicis ex frequenti exercitio instructissima, atque ita celebris et famosa extitit, ut *f* quasi altera Troja merito dici posset *f*. Quæ, quia nulla potestas esse morosa potest, ex permissione divina postmodum a barbaris funditus B eversa, in ingenti quantitate marmorum aliorumque pretiosorum lapidum, qui ex dirutis palatiis usque in hodiernum diem a quærentibus reperiuntur, suæ opulentiæ præteritæ adhuc in- *g* dicia demonstrat *g*.

ANNOTATA.

a *Horumce Sanctorum Acta ad diem* XII *Julii illustrata sunt.*

b *In Occiduis partibus hoc tardius contigisse, si Romanam sedem excipias, haud contemnendis rationum momentis probat Bernardus de Rubeis monumentorum Ecclesiæ Aquileiensis cap.* XIX, *col.* 173 *et sequentibus. Hinc tamquam commentis refertum habebit eruditus lector, quidquid de primæva in Noricis partibus, saltem primo vel etiam tertio seculo, provinciarum sibi invicem subjectarum divisione, de* C *archiepiscopi aut metropolis nomine, ante Constantini tempora vix in ecclesia noto, scribit Sancti nostri biographus.*

c *Ms. S. Petri Salisburgensis* Silvanum, *Electorale, antiquitus edita Vita* S. Maximiliani *et Formbacense vero Ms.* Fillanum *et* Sillanum.

d *Ms. Rubræ-Vallis :* Litaos. *Electorale :* Litnos.

e *Ms. Formbacense addit :* vulgariter Pilsen-Sec ; *sicut et Ms. Rubræ-Vallis et Electorale.*

f *Antiqua hujus Celeiensis civitatis monumenta seu inscriptiones suis operibus inseruerunt Grutherus pag.* 283, *Velserus in monumentis Agrorum peregrinis fol.* 479 *et lib.* VI *Rerum Augustanarum fol.* 307 *et* 433, *Hieronymus Pezius tom.* 1 *Scriptorum Austriacorum col.* 1297, *Annalium Styriæ auctor pag.* 26, 27 *et* 28, *Lazius Commentariorum Reipublicæ Romanæ lib.* XII, *pag.* 994 *et sequentibus.*

g *Hæc desunt in Mss. SS. Udalrici et Afræ, et Pataviensi.*

CAPUT I.

S. Maximiliani parentes, ortus, educatio; in episcopum eligitur. Celeiam errores quosdam exstirpaturus properat : ejus martyrium.

Ortus ex piis parentibus S. Maximilianus.

In hac itaque Celeiensi *a* civitate fuit quidam vir, generis nobilitate spectabilis, opibus locuples, morum honestate præfulgens, fide Catholicus, religiositate cunctos præcellens, mœren- *a* tium consolator, oppressorum injuste pius revelator, viduis et orphanis multa beneficia impendens, quasi patrem pauperum se reputans universa misericordiæ opera hilariter patrans. Qui omnibus horis uberrimas lachrymas et suspiria profundens Domino supplicabat, ut eum num- E quam sineret a sua gratia separari. Habuit etiam consortem thori fœminam pudicam, nobilem, sensatam, sobriam, taciturnam, virtutibus ornatam, modestia præminentem et in nullo prorsus a suis moribus discrepantem; ex qua unicum tantummodo genuit filium, quem Maximilianum spiritu prophetico nuncupavit : Maximilianus namque quasi MAXIMA LIBANS dicitur, et quia LIBARE duo significata complectitur, gustare scilicet et sacrificare, non sine magno quodam futuri mysterii præsagio tale sortitus est nomen. Primo namque libavit, dum gustavit et vidit, quia bona est negotiatio thesauri cœlestis, cujus etiam comparatione se et sua omnia vilipendit. Secundo certe maxima libavit, dum ad exhortationem prophetæ gustavit et vidit, quoniam suavis est Dominus *b*, cui in corde suo jugiter de- *b* cantavit : Quam dulcia faucibus meis eloquia tua, Domine *c*. Gustavit, imo ardenti aviditate *c* potatus est aqua sapientiæ salutaris, quæ verissime facta est in eo fons aquæ salientis in vitam F æternam *d*. Tertio maxima libavit, dum per om- *d* ne tempus vitæ suæ super aram sacrificium laudis et reddidit Altissimo vota sua. Quarto maxima libavit, dum a primævo iufantiæ usque ad finem carnem suam cum vitiis et concupiscentiis juxta sententiam Apostoli crucifixit *e*. Quinto re- *e* vera maxima libavit, dum, vivens in carne, non desiit immolare Deo gratissimum sacrificium, spiritum contribulatum, cor contritum et humiliatum *f*. Ad ultimum animam meritis plenam *f* felicibus Christo, et cervicem innocentem pro Christo spontanee offerens percussori. Infantulus igitur iste decorus forma, venustus aspectu, hominibus gratus, Deo gratior, licet a parentibus, quibus erat junctus, educaretur delicate; nullis tamen deliciis illectus est, nec se stultitiis puerilibus immiscuit, sed omni mansuetudine et modestia satagebat, ut in eo nihil reprebensibile notaretur.

et ab Oranio presbytero

4 Cum autem factus esset annorum septem, commendabatur a parentibus cuidam presbitero, nomine Oranio, miræ innocentiæ et approbatæ sanctitatis viro; occulte tamen propter metum perse-

AUCTORE D. A. B. persecutorum, ut eum sacros apices et legem Domini, in qua ipse presbiter satis perfectus erat, instrueret *g*. Quem ipse puer aure benevola et intenta libentissime audiens et tamquam patrem spiritualem semper concomitans, cuncta, quæ ab eo vel ab aliis religiosis et sapientibus didicit, in ventre memoriæ recondens, diligenter ruminare nunquam desiit : ut tanquam animal mundum mensæ Dominicæ aptaretur. Cum vero terdecimum *h* ætatis suæ annum attigisset, pater ipsius, ut semper optaverat, in confessione nominis Christi *i* plenus bonis operibus, felici fine migravit ad Dominum, matre adhuc superstite et in sanctitate conversationis et viduitatis proposito perdurante : quæ etiam, post sex annos maritum secuta, feliciter diem clausit extremum. Post obitum vero amborum beatus Maximilianus omnem familiam suam liberaliter manu misit, de prædiis distribuens cuique secundum suam conditionem; residuum vero non in commercium vilium et infamium personarum velut ille prodigus filius dissipavit, sed in sinum pauperum et Deo servientium abscondit, certus ex promissione Dominica, se post hanc vitam centuplum recepturum et perennem gloriam possessurum.

pie institutus, 5 Decursis itaque innocenter infantiæ pueritiæque annis, cum jam illam ætatem, cujus vias penitus ignorare se sapiens asserit, permearet, adolescentiam scilicet, in qua calor naturalis intensus juvenes effrenes in varias libidines et concupiscentias accendit, juvenis iste non dans petulantiæ operam, sed cunctas hujus mundi vanitates et oblectamenta respuens, immo dissolutorum et lascivorum juvenum contubernia cautus devitans (quia corrumpunt bonos mores colloquia prava) tanquam novus tyro Christi accinxit fortitudine lumbos suos, corroboravit brachium suum, accepit armaturam Dei calciatus pedes in præparationem Euangelii, inducit * pro thorace justitiam, armavit se lorica fidei, assumpsit galeam salutis, apprehendit scutum inexpugnabile æquitatem, accinctus gladio spiritus, quod est verbum Dei; ut sic per arma justitiæ virtutis Dei munitus a dextris, contra cunctas spirituales nequitias propensius dimicaret.

* *forte* induit

Eutherio et Quirino 6 Igitur cum Eutherius *k* Laureacensis archiepiscopus, vocante Deo, præsens sæculum reliquisset moriens, successit ei sanctus Quirinus *l*, progenie quidem serenissimus, sed morum honestate ac vitæ sanctitate longe nobilior, filius illustris Philippi Senioris, qui, dominus Panoniæ Superioris et Inferioris, in Romanum imperatorem est electus. Qui primus ex Romanis imperatoribus fidem Catholicam in Baptismi Sacramentum accepit, ad prædicationem Origenis doctoris egregii, filiumque suum quinque annos tantum habentem, sed industriæ naturalis et sapientiæ inæstimabilis maturitate pollentem Catholicæ fidei simul et imperii consortem assumpsit. Refertur etiam de illo puero, quod fuerit adeo severi animi, ut jam a quinquennii ætate nullo cujusquam commento ad ridendum solvi potuerit, patremque ad spectaculorum solatia quandoque cachinnantem quasi increpans, notaverit verso vultu. Accepta igitur Baptismi gratia, ambo imperatores, fidem exornantes moribus et professionem justitiæ operibus approbantes, totum suum patrimonium de consensu et bona voluntate S. Quirini, qui erat ipsorum cohæres, Laureacensi ecclesiæ liberaliter contulerunt : ac deinde Romam venientes omnes thesauros proprios et thesauros reipublicæ quosdam Ecclesiæ Romanæ, cui tunc S. Fabianus Papa præfuit, donaverunt : ut templis idolorum dirutis, ecclesias Deo construeret et possessiones sibi et suis clericis compararet.

Laureacensibus episcopis 7 Porro Decius tribunus, prædictorum imperatorum servus, de Inferiori Pannonia de humili conditione natus, exaltatus fuerat adeo, ut jam primus in imperatoris palatio haberetur. Sed idem, jam partis opibus et honoris culmine adepto surgens, in dominos suos factus truculentior aspide surda, proditionis et frandis virus, quod in cauda toxicatæ mentis jam diu collectum celaverat, ore pestifero evomens, utrumque uno die imperatorem, patrem Veronæ, filium Romæ perimi procurabat, et sic imperium surripuit homo pestilens, inventor doli, magister mali, artifex facinoris, persecutor innocentiæ, filius satanæ. Qui, ut se sui patris imitatorem ostenderet, persecutionem immanissimam, quæ septima post Neronem fuit in Christi membra exercuit. In qua sicut a parentibus sæcularibus jam dictis inchoaverat, ita principes Ecclesiæ Fabianum, Cornelium, Sixtum cum suis clericis, deinde Yppolitum et alios Christianos innumerabiles occidit, instigante ipsum diabolo; præcipue tamen avaritia sua propter thesauros prædictos, quos sitiebat, licet frustra, quia jam per manus pauperum, sicut beatus Laurentius testabatur, fuerant in cœleste gazophylacium deportati. S. igitur Quirinus, cum per aliquot annos Laureacensem ecclesiam rexisset, feliciter est assumptus ad Aquilegiensem ecclesiam pro primate : ubi post multa certamina, quæ pro Christo viriliter dimicaverat, demum persecutione in Christianos exorta, sub Diocletiano tyranno odio imperatorum, patris scilicet et fratris, glorioso martyrio coronatur. Post cujus assumptionem, votis totius cleri concorditer poscentibus et vocibus totius populi conclamantibus, eligitur in episcopum Laureacensem beatus Maximilianus *m*, de quo generalis fama et rumor veridicus, quod non haberent parem in irreprehensibilis vitæ meritis, in sanctæ conversationis tenore, in sanæ quoque doctrinæ prærogativa, per universam provinciam testabatur. Ille vero, licet satis renitens, pontificii culmen adeptus, ex hoc se non provectum, sed quasi projectum reputans, non elatus fascibus honoris, sed fasces oneris humeris sui adaptans, karitatis, humilitatis, continentiæ, modestiæ, pudicitiæ, sobrietatis, largitatis, patientiæ cæterarumque virtutum seriem, quemadmodum antea et postmodum, conservando custodire quasi pupillam oculi sui satagebat.

a B. Sixto II Papa suffectus est; cum multum in hoc 8 Nacta *n* itaque opportunitate, assumptis personis intentioni suæ competentibus, Romam proficiscitur visitare Principes Apostolorum : ubi a B. Sixto, qui tunc Ecclesiæ Romanæ præerat, benedictionem apostolicam prædicandi Verbum Dei auctoritatem accipiens, ad

propria

A propria revertitur, Domino iter suum feliciter dirigente. Reversus igitur B. Maximilianus ad provinciam, officium assumptum tam strenue, quam solerter exequens, arcam Domini de regione Philistinorum ad terram Israel super plaustro novo suis cervicibus divini amoris nexibus alligatam, armatus frontem geminis cornibus legis et Euangelii contra perniciosos morsus luporum et multa prole fœcundus, quam Christo per Euangelium genuit, mugitus prædicantium grandes et frequentes emittens, non declinans ad dextram elatus prosperitate, vel ad sinistram fractus adversitate, recto itinere toto nisu studuit reducere usque ad agrum veri Josue Bethsamitæ. Sparsit præterea fulgorem sui luminis non ut candela lucens aliis, sibi vero manens absque lumine, tota consumitur; sed quasi supra candelabrum accensa lucerna. Totus igne divini amoris succensi ardebat, non deficiens lucens aliis, qui in ipso tanquam in clarissimo speculo sobrie, juste pieque vivendi cernebant imaginem et exemplar.
B Lucebat et aliis, quos ipse tanquam sol oriens in altissimis Dei, emissis a se radiis rutilantis doctrinæ, a tenebris ignorantiæ excussos, vivaciter illuminavit. Quosdam enim in luto fœcis et ignaviæ mersos, absque germine bonorum operum ad maturitatem messis in horrea Dominica colligendæ decoxit; quosdam vero vitiorum frigore congelatos ut ardere discerent in amore Dei et proximi, calefecit. De promptuario etiam Dominico tritici mensuram acceptam, tanquam servus fidelis et prudens familiæ Domini sui, super quam constitutus fuerat, dispensare sic studuit, ut non ipse jejunis faucibus tabescens alios pasceret; sed vigiliis, jejuniis et laboribus castigando corpus suum et in servitutem redigendo, animam vero nunc sanctæ lectionis epulis, nunc sacræ contemplationis deliciis impinguans, tali moderamine cunctis pastum tribuit, ut in fide incipientes educans lactaret uberibus consolationis dulcissimæ; in spe proficientibus dapes apponeret confectas de fragmentis, quæ superfuerunt satiatis de quinque panibus et duobus piscibus, conditas etiam
C virtutum et exemplorum sanctorum patrum aromatibus; in karitate perfectis robustiores cibos ministrans, coloquintidas tribulationum et passionem pro Christo sustinendarum, ut dulcoraret, Helisæi farina respergens et ad perseverantiæ consummationem promissione coronæ immarcessibilis invitaret *o*; errantes autem et saucios peccatorum vulneribus infundens oleum et vinum, arguendo, obsecrando, increpando ad pœnitentiam vocare conabatur in omni patientia et doctrina. Gentilium etiam incredulorum, quibus adhuc abundabat provincia, improbitates *p* per evidentissimas rationes eorum erroribus via veritatis ostensa Creatorem omnium, agnoscere et corpori sanctæ Ecclesiæ, extra quod nemo salvari potest, docuit conniti.

munere adlaborasset, Celeiam

9 Gestiebat revera magis in altum erigere mores, quam muros; plus fovebat inopes, quam caducas opes; jucundabatur magis in pauperum beneficiis, quam in transitoriis ædificiis; hospitalitatis decus super omnia complectens, patrimonium Crucifixi, cujus se procuratorem, non dominum esse sciebat, quantum ultra indigentiam *q* supererat, fideliter distribuit membris Christi. Cum vero B. Maximilianus in vinea Domini evellens, destruens, disperdens, dissipans, ædificans et plantans, sic strenue laborabat usque ad vesperum; vocatur a Domino denarium diurnum accepturus *r*. Appropinquante igitur vocationis suæ termino, cum jam fidei Catholicæ plantulam studiose per totam provinciam sevisset *s* et eam salutaris doctrinæ fœcundis imbribus irrigasset, Domino jubente, accessit ad locum suæ nativitatis, ut eadem tellus, quæ ipsum genuerat mundo, transmitteret paradiso. Sciebat enim, adhuc ibi quosdam errorum frutices in perniciem novæ segetis pullulare, quos evellere summa diligentia conatus, dum terram illam sarculo Verbi Dei studiose foderet, invidente sibi hoste salutis humani generis, cœptum negotium simul et vitam interrupit una dies flebilis et infausta.

profectus, ortaque

10 Anno Incarnationis Dominicæ 288, Urbis autem conditæ 1039 *t*, quidam Narbone in Gallia natus, nomine Carus, tricesimus ab Augusto E imperator est creatus Romanorum, habens duos filios Carinum et Numerianum, quos statim cæsares faciens, cum eis regnavit tantummodo duobus annis, et sic corruptæ intentionis principes summam imperii tantum per biennium tenuerunt. Carus namque cum bellum gereret contra Persas, castra ponens supra Tigridem fluvium, ictu fulminis interiit. Numerianus vero, cum esset apud Antiochiam, existens gentilis voluit intrare ecclesiam Dei et mysteria Christianorum explorare. Quem cum S. Cyrillus ejusdem urbis episcopus prohiberet dicens, sibi non licere divina mysteria videre, qui pollutus esset sacrificiis idolorum, indignatus ille, occidit eum; mox et ipse, cum, dolore oculorum captus, in lectica veheretur, insidiis Apri soceri sui occisus est. Carinus vero, se ipsum sceleribus iniquitatis inquinans, multos falsis criminibus occidens et matronas nobilium vi corrumpens, omnibus invisus trucidatur manibus cujusdam tribuni, cujus uxorem dicitur polluisse *u*. Horum temporibus et ab iisdem mittitur ad urbem Celeiam quidam ty- F rannus, abusive dictus judex secundum consuetudinem terræ, nomine Eulasius, ut insultus Hunnorum aut Tartarorum aut aliarum ferocium nationum ab Oriente cum fortissimis agminibus frequenter venientium et terram illam, quæ tunc temporis Romanæ tributum solvens ditioni et tuitioni Romanæ suberat, acriter vastantium, cohibere deberet viribus et præsidio Romanorum. Qui multas civitates pertransiens valida manu Christianos, quos invenit, ad sacrificia idolorum traxit, nolentes vero consentire diversis cruciatibus interemit.

illic persecutione, coram judice

11 Ingressus igitur Eulasius urbem Celeiam in hora tertia noctis, in crastino jussit clamari voce præconis, ut universi utriusque sexus conjuscumque conditionis convenirent absque dilatione ad templum Martis, eumque placarent suis victimis et oblationibus; ut de hostibus, cum quibus in proximo congressuri erant, concederet triumphare. Nec mora, concurrunt omnes pagani et cum eis plurimi, qui fidem Catholicam professi jam fuerant, alii metu tormentorum, alii

levitate

AUCTORE ANONYMO.

levitate animi, ad præceptum tyranni simulacro thura cremantes et varias victimas immolantes. Quo audito, B. Maximilianus prostravit se in pulvere, orans cum lacrymis et dicens : Domine Jesu Christe, qui propter inobedientiam primi parentis totum genus humanum de paradisi deliciis ejectum in sententiam pœnalitatum et miseriæ miseratus, de sinu Patris descendens, tuo sanguine redimere dignatus es, respice de sublimi solio gloriæ tuæ. Ecce enim missus est lupus ingluviosus et insatiabilis, qui gregem tuum discerpere et agnos tuos absque miseratione nititur absorbere. Da ergo, Domine, gloriam nomini tuo, et libera nos, ne forte dicant in gentibus: Ubi est Deus eorum? Dum autem sic orans et gemens procumberet, facta est vox ad eum dicens : Ne timueris, Maximiliane, sed surge pergens confidenter et confundas audaciam tyranni. Surrexit igitur, et signans se signaculo S. Crucis, intrepidus obtulit se in faciem nequissimi judicis dicens : Nonne tu missus eras ad istam
B terram, ut eam defensare deberes ab hostibus ? Tu vero, omni hoste perniciosior, quos salvare debueras, perdis; quos tueri, proscribis, in discrimina pellis; quos a morte defendere, mortem inferre corporis, et animæ non formidas. Sperabamus enim, quod tecum et per te salus multa nobis occurreret, et ecce, tu persequeris eum in suis famulis, qui est vera salus populi, qui dat salutem regibus, per quem reges regnant, sine quo nihil est validum, nihil sanctum.

Eulasio Christum

12 Eulasius hæc audiens faciem immutavit, et super audacia Præsulis nimis indignans et stridens dentibus in eum, torvo vultu dixit : Tunc es ille garrulus, quem Christiani suum Pontificem appellant *x* ? Maximilianus constanter dixit : Ego Domini Jesu Christi servus sum, et utinam dignus! Impius judex dixit : Quæ ergo temeraria et vesana præsumptio tibi persuasit, populum terræ istius tuis fallacibus sermocinationibus dementatum sic seducere, ut, relictis et contemptis diis immortalibus, cuidam homini ignoto, in Judæa crucifixo, divinos exhibeant honores?
C Maximilianus respondit: Ego non vesana, sed vere sana mente laboro non seducere, sed reducere populos, idola surda et muta ignoranter colentes, ad agnitionem unius Dei omnipotentis, qui solus vivit et regnat in æternum. Bene ergo idola tua dicuntur immortalia ; quia nunquam morientur, eo quod nunquam vixisse probentur. Eulasius dixit : Nunc patet, quia insanis, quia dicis, deos nostros esse surdos et mutos, et non vivere; cum dent responsa quærentibus, et sanent languentes, multaque beneficia petentibus præstent. Maximilianus respondit : Revera non vivunt. Nam licet artifex ea formaverit et sculpserit ad suum libitum, materia tamen eorum primitiva fuit inanimata substantia et insensibilis marmoris aut metalli, nec ipse artifex dare eis potuit spiritum vegetantem. Quem etsi dare potuisset, profecto talis factor dignior esset sua factura, et deberet potius adorari. Consueverunt autem spiritus apostatici, se in hujusmodi simulacris recipere, et stultos homines, Deum verum non habentes, hac arte deludere, ut mala, quæ procurare machinantur, prænuntient eis tanquam futura; bona vero nulla prædicunt, quia semper bonis omnibus invident et resistunt : videntur etiam sanare languentes, cum desinunt inferre languores. D

confessus, y

13 Eulasius dixit : Nunquid non nosti, edictum ab invictissimis imperatoribus *y* et a senatu Romano jam dudum emanasse, ut variis tormentis multentur omnes confitentes, Deum esse Crucifixum istum, quem tu prædicas, qui absque sacri senatus auctoritate se ipsum deificavit? Denique jam plurimi tuæ sectæ complices obstinata mente illam formidabilem ejusdem edicti sententiam tam in urbe Romana, quam in orbe alibi in suis corporibus experti, exemplum resipiscendi satis evidens visi sunt posteris reliquisse. Maximilianus respondit : Christus Jesus, ut testatur Apostolus, cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est, esse se æqualem Deo Patri omnipotenti, sed semetipsum exinanivit formam servi accipiens, Deitatem non perdens, in similitudinem hominum factus et habitu inventus ut homo *z*. Non ergo seipsum deificavit, neque ex homine E factus est Deus, sicut tu errans asseris ; quemadmodum Jupiter et discipulus ejus Mercurius aliique magi et malefici, qui suis veneficiis et incantationibus simplicibus hominibus illudentes jusserunt se adorari et deos appellari. Præterea dicit Salomon de quibusdam idolis, quod acerbo luctu dolens pater rapti sibi filii fecit imaginem, et eum, qui erat mortuus, colere pro deo cœpit, constituitque inter servos suos sibi fieri sacra et sacrificia, et interveniente tempore, invalescente iniqua consuetudine, error ille custodiebatur pro lege, unde tyrannorum imperio colebantur figmenta. Eodem quoque modo Ninus rex Assyriorum patri suo Belo simulacrum constituit, quod fuit initium omnium idolorum. Mars etiam, quem tu colis et adorare jubes, nihil aliud est, quam mors, unde et nomen accepit; et, qui in mortibus hominum lætatur hunc creditur adorare.

capite damnatur, ibidemque sepelitur.

14 His auditis, nequissimus judex nimio furore correptus, nec ultra se continere valens, furibunda mente invectus in eum, dixit : Fabulosa deliramenta, quæ tu continuare studes, audire F vel animadvertere mihi fas non est ; sed nec occupationes meæ concedunt : muliebre tantum vulgus otiosum auditis fabulis delectatur. Tu vero, quia invictissimo deo Marti, a quo tota spes nostræ dependet salutis, blasphemans detraxisti : nihil aliud restat, nisi ut sacrificando ipsum tibi reconcilies, aut placabis eum certe proprio sanguine, tuo capite amputato. Dixitque militibus : Festinanter ducite ipsum ad templum Martis, qui si sacrificare et ab errore suo desistere decreverit, vitam et pontificatum templi obtineat ; sin autem, abscisso capite, libate Deo Marti invictissimo. Illico milites scelerati sanctum Virum rapientes duxerunt ad fanum Martis : et, quia omnino recusavit sacrificare, sed in confessione nominis Christi constanter perstitit, occiderunt eum, sicut eis erat præceptum. Venientes autem Christiani nocte tulerunt corpus ejus et sepelierunt illud juxta civitatem humili quidem sepultura propter metum paganorum, ubi Dominus plurima signa et miracula per merita ipsius sicut

in

A in vita sic et post mortem ostendere dignatus est. Passus est autem B. Maximilianus, Laureacensis archiepiscopus, pro fide Christi apud urbem Celeiam extra muros, anno Dominicæ Incarnationis
aa 281, quarto Idus Octobris *aa* : beato Gaio Papa et postmodum sub Diocletiano passo, Romanæ Ecclesiæ præsidente : Caro, Carino et Numeriano simul Romanum imperium tenentibus, sub Eulasio judice seu tyranno.

ANNOTATA.

a *Ms. Electorale seu Monachiense pro* Celeia *passim scribit* Ceyla.

b *Psalm.* 33, ℣. 8.

c *Psalm.* 118, ℣. 104.

d *Joan. cap.* 4, ℣. 14.

e *Gal. cap.* 5, ℣. 24.

f *Psalm.* 50, ℣. 18.

g *Si biographo, cujus opus cum S. Pelagii Actis, ad* XXVIII *Augusti diem a Pinio illustratis, tantam habet, saltem quantum ad hanc partem, sicuti Commentarii prævii num.* 6 *observavimus, similitudinem, fides sit habenda, in Norico Mediterraneo, ubi Celeia jacet, erant jam tum Christiani pauci numero, ut videtur, erant et quidam presbyteri; sed, an fuerit huic ecclesiæ prælatus aliquis episcopus, non una exstat dubitandi ratio. Sed et infra ad litteram* x *Annotata videsis.*

B

h *Alia apographa habent* : Tertium decimum.

i S. Maximiliani *patrem Jesu Christi fidem coram tyranno aliquo professum et in confessione pro Christo occisum fuisse, ex his biographi verbis facile eruitur. Si revera confessor aut martyr obierit, certe hoc ante persecutionem, a Decio excitatam et anno* 251, *ut ad hunc Pagius num.* XXVIII *scribit, sopitam, contigisse apparet, cum non serius quam sub Sixti II episcopatu, id est, circa annum* 258 *aut* 260, *filius ejus, qui annum tertium dumtaxat attigerat, cum ad cœlum pater migravit, Romam profectus scribatur.*

C k *Videsis Commentarii prævii num.* 16 *et sequentes, ubi fusius de Eutherio vel Eleutherio et Quirino.*

l *Tot fere commenta, quot verba, hic biographus habet, nec est, quod narrationem illius refellam. Vide Commentarii prævii num.* 16.

m *Commentarii prævii num.* 19 *et sequentes videsis, ubi de tempore, quo Sanctus noster in Norico apostolum egit, et quo in episcopum assumptus est, disserui.*

n *Mss. Pataviense et SS. Udalrici et Afræ habent* facta.

o *Hæc incipiendo a verbis* Lucebat et aliis *desunt in Mss. Pataviensi, SS. Udalrici et Afræ et Monachiensi seu Electorali.*

p *Apographum Pataviense habet* : Gentiles etiam et incredulos, quibus adhuc abundabat provincia improbitatis ; *etc.* , *ita etiam Mss. S. Udalrici et Monachiense.*

q *Ms. Pataviense habet* superfluitatem.

r *Mss. Pataviense et S. Udalrici* recepturus.

s *Mss. Monachiense et Pataviense habent* seminasset.

t *Hæc verba in apographo Pataviensi desiderantur.* AUCTORE ANONYMO.

u *Hæc desunt in Mss. Pataviensi et S. Udalrici, ita ut post illa verba* regnavit tantummodo duobus annis, *mox biographus subdat, quæ sequuntur* : Horum temporibus et ab eisdem mittitur.

x *Hæc Eulasii verba procul dubio* B. Maximilianum, *Celeiæ tum episcopum aut, ut vocant, episcopum* regionarium *seu apostolum egisse, innuunt : non quod ad Laureacensem diœcesim Celeia pertinuerit, sed quod ad hanc civitatem miserrimis illis temporibus, furente in Noricis persecutione nullisque adhuc certis terminis diœceses circumscribentibus, Sanctus Episcopus Ecclesiæ seu Christianis etiam dissitis auxilium laturus excurrisset.*

y *Ms. Pataviense :* ab invictissimo imperatore. *Omnes alii codices, ut in apographo Cellensi a Pezio edito.*

z *Philipp. cap.* 2. ℣. 7.

aa *Vide Commentarii prævii* § IV, *ubi fusius de notis his chronologicis et de tempore, quo Sanctus mortem obiit, disserui.*

E

CAPUT II.

Ecclesiæ, S. Maximiliano erectæ; varia miracula, ipso intercedente, peracta.

B. Rupertus plures ecclesias S. Maximiliano dicat : ejus auxilio

Nunc igitur, ne quis calumniator præsentem historiam dente mordaci lacerans audeat excellentissima, immo evidentissima merita patris et patroni nostri sanctissimi Maximiliani parvi pendens abjicere, ecce, testis adest gloriosus et omni exceptione major B. Rupertus, Juvavienium archiepiscopus et patronus. Qui a ripa Rheni de civitate Wormatia *a* veniens ad istam provinciam, consummatis 220 annis post passionem S. Maximiliani, vidensque illam clarissimam et singularem hujus terræ lucernam lucentem in caliginoso loco, gemmamque pretiosissimam, corpus scilicet B. viri Maximiliani, virtutum et miraculorum scintillas innumerabiles spargentem, intelligens, magnam et magnificam apud Deum esse meritorum suorum prærogativam, plures ecclesias, ut hodie liquido apparet, sub ipsius patrocinio dedicavit *b*. Sed nec hodie gratia largissima Salvatoris desinit exauditum porrigere ob merita sancti Viri, nisi cum diffidentia male credentium hæsitaverit ipsius præsidium implorare. Quis denique nisi mentis inops et perversus dubitare vel inficiari præsumat, per suffragia sanctorum Patronorum contigisse nostrorum, id, quod sum dicturus, non tam præsentium, qui experientia teste noverunt, sed ut posteri nostri sciant esse perutile, imo æquum et salutare, jugi et sincera devotione sanctissimis Patronis nostris exhibere semper debitam reverentiam et honorem.

F

anno 1265 civitas Pataviensis servatur,

16 Anno namque Domini 1265 quarto Calendas Novembris circa tertiam vigiliam noctis porta civitatis Pataviensis super ripam Œni versus monasterium S. Nicolai per adulterinas tradito-

AUCTORE ANONYMO.

rum claves aperta, liberum hostibus patefecit introitum. Qui clanculo intrantes occupaverunt majorem ecclesiam et superiorem curiam, et sacrarium irruperunt, potenter et patenter tenuerunt divina usque ad ortum solis, civibus non arma defensionis, sed ex desperatione ad fugæ solius remedium præparatis. Quid multa? Contigit miraculum evidens et insigne. Hostes cum possent, nullo resistente, civitatem et omnia, quæ in ea erant, quietissime possidere, ultro terga verterunt et, unde venerant, reversi sunt, nullo hominum persequente, sed solo beatorum Patronorum nostrorum suffragio hoc apud divinam clementiam impetrante *c*.

c

Mulier primo sanata, dein blasphemans punitur;

17 Erat quoque moderno tempore mulier quædam forensis, quæ ex diutino languore capitis tremorem vehementissime passa est: hæc spe recuperandæ salutis vovit, se cum oblatione ituram Pataviam ad tumbam *d* B. Maximiliani. Voto igitur persoluto, sentiens se illa plenissime, quod petierat, impetrasse, cum jam iter domum revertendi arriperet, quasi una de stultis mulieribus ingrata beneficii accepti, suæque salutis impatiens, blasphemans dixit: Experta sum, quod etiam Sancti sua subsidia pro muneribus largiuntur. Hoc dicto, mox mulier infelix agitare caput, languore reverso, cœpit, et ulterius non est curata languore.

d

B

ingratus quidam ab oculorum dolore liberatur,

18 Quidam civis, cujus nos novimus nomen et personam, passus acriter dolorem oculorum, quadam feria sexta summo diluculo jussit se duci ad tumbam S. Maximiliani; et ibi, oratione fusa cum devotione, juxta tumbam residens obdormivit. Evigilante autem eo, ita recesserat ab eo dolor, ut statim surgens absque difficultate iret ad negotiationem suam (nam dies fori erat) nec tentatore baculo indigens nec ductore. Similiter et ille ingratus, quales pro tanto munere Christo reddiderit grates, magis arbitror esse silendum.

sicut et quidam civis Ratisponensis languidus,

e

19 Quidam civis Ratisponensis *e*, se liberatum fuisse a languore, qui eum diu molestaverat, ad tumbam sanctorum Maximiliani et Valentini oblato cereo, cum gratiarum actione verissime testabatur.

C

cæcutiens,

20 Quidam de Œdenburch cæcutiens, præcedente ductore, venit Pataviam ad altare prædictorum Sanctorum, sanitatis beneficium cum lachrymis devote flagitans. In crastino vidimus eum, abjecto tentatore baculo, pro recepto visu Deo et Sanctis suis gratiarum actiones uberrimas referentem.

et alter utroque poplite contractus sanitate donantur

21 Vidimus etiam quemdam adolescentem in hospitali civitatis Pataviensis, ex longa infirmitate utroque poplite contracto, calces usque ad nates reflexos gerentem, manibus et genibus repere; moxque sanatis et solidatis compagibus et nervis erectum gradientem, Dei omnipotentis in Sanctis suis magnalia prædicantem. Hæc et alia inæstimabilia, sicut et innumerabilia miraculorum insignia, tam nostris, quam retroactis temporibus, Dominus et Salvator noster præclarissima nostrorum patronorum Maximiliani et Valentini merita certissime patrare dignatus est: licet ea prædecessorum nostrorum iners negligentia seu negligens inertia non curaverit per scripturæ notitiam in posteros propagare *f*.

D

f

ANNOTATA.

a *In codice antiquitus edito hæc leguntur:* Ubi sanctus Martinus donatum impii respuit Juliani, veniens ad illam provinciam, consummatis ducentis viginti annis post passionem sanctissimi Martyris. *Ita etiam Mss. Rubræ-vallis et Monachiense. Verum anni* 220 *computati a Sancti nostri martyrio, quod ab anno circiter* 280 *biographus noster e dictis haud multum removet, ad annum dumtaxat* 500 *circiter deducunt; multo autem serius, contra ac et in codice antiquo jam nunc laudato, et verbis apud biographum nostrum mox sequentibus indicatur, in Bavariam venisse Rupertum, inter omnes convenit.*

E

b *Nec ex his verbis certe inferri potest Celia corpus Sancti ad alium locum transtulisse B. Rupertum; qui interim sub ejus nomine plures exstruxisse ecclesias diserte iisdem traditur. Vide Commentarii prævii num.* 62 *et sequentes.*

c *Quod viderat ipse aut a testibus oculatis audierat, hic narrat biographus.*

d *Sepulcrum seu lapidem ad monumentum appositum.*

e *Urbs episcopalis in Bavaria ad Danubium posita, ubi imperii comitia celebrantur, sub metropoli Salisburgensi.*

f Scriptis suis sequioris ævi scriptores S. Maximilianum celebrarunt, in quorum numero sunt: Vitus Arnpekius Chronici Bavariæ cap. XVII, Cuspinianus de Sanctis Austriæ patronis pag. 663, Wolffgangus Lazius lib. XII Commentariorum de Republica Romana cap. V pag. 1073, Hundius in Metropoli Salisburgensi de Episcopis Laureacensibus et Pataviensibus pag. 287, Raderus tom. I Bavariæ sanctæ pag. 16. Mirari tamen subit apud omnes hos scriptores miracula, quæ deprecatore D. Maximiliano patrata noster anonymus biographus recenset, in his omnibus desiderari. *Hæc Pezius in Observationibus præviis ad Acta Sancti nostri Scriptorum Austriacorum tom. 1, pag. 22. Ne autem e memoria excidant duo prodigia,* S. Maximiliani *precibus peracta, nos ea Commentarii nostri* § VIII *retulimus. At, quæ ex Actis a Pezio editis supersunt, ob rationes Commentarii prævii num.* 6 *adductas, hic vulganda non duximus. Pauca autem, quæ notatu digna in ultima horumce Actorum parte inveniuntur, Commentarii prævii num.* 61 *typis expressa reperiet lector.*

F

A — AUCTORE C. B.

DE S. JULIANO EPISC. CONFESSORE

LAUDE POMPEIA IN INSUBRIA.

SYLLOGE.

Tempus, quo circiter sedisse ac obiisse videtur; reliquiarum translatio; cultus ecclesiasticus.

ANNO CIRCITER, UT APPARET, CCCXXIV.

Julianus, quem hodie Operi nostro non inserere non potuimus. B

Inter episcopos, qui *Laude Pompeia*, vulgo Lodi, *tam veteri a Mediolanensibus sub annum* 1158 *eversa, quam nova, haud diu post tribus a priori seu a vico, nomine* Lodove, *in quem hæc modo mutata, passuum millibus per imperatorem Fredericum Ænobardum (episcopalis illius in Insubria civitatis notitiam, apud nos tom. II Januarii pag.* 221 *jam datam, videsis) ædificata, sederunt, plures exstitere morum probitate juxta ac vitæ sanctimoniæ plane insignes. Tres ex hisce, Bassianum videlicet, Titianum et Albertum, quorum prior* XXX *Januarii, secundus* IV *Maii, tertius denique* IV *Julii die a Laudensibus colitur, ad dies hosce propterea in Opus nostrum jam intulimus : ut vel idcirco facere non potuerimus, quin in hoc locum pariter* Juliano *hic proposito Laudensium episcopo, qui non secus atque illi tres Laude colitur, duodecima isthac, qua id ibidem ex infra dicendis fit, Octobris die concederemus. Nulla quidem, saltem quæ mihi innotescat, scripta exstat nostri hujus Sancti Vita; verum, etsi sic habeat nec ullo modo omnia, quæ gesserit, singillatim edocendo sim, id totum equidem, quod de ejus seu sedis tempore, seu reliquiarum translatione, seu cultu ecclesiastico, seu denique memoria in Fastis sacris alicunde expiscari potui, lectori hic veluti sub unum conspectum ponere ob oculos aggredior.*

proxime ante S. Bassianum Laude sedisse a Ferrario judicatur; C

2 *Martyrologos seu hagiologos bene multos, qui plures quotidie cælites in Fastis sacris, a se contextis typorumque beneficio vulgatis, recensent, sedulo scrutatus, abs illorum duntaxat binis, Ferrario videlicet et Castellano,* Julianum *hodie commemorari inveni. Ac Ferrarius quidem, a quo id tam in Catalogo Sanctorum Italiæ, quam in altero generali fit,* Julianum *ecclesiæ Laudensi novemdecim annos ante S. Bassianum, et quidem nullo omnino hunc inter et illum medio, præfuisse, utrobique, ut apparet, indicat; hinc autem factum, ut Claudius Castellanus, qui, Ferrarium secutus, hodie quoque, ut jam insinuavi, in Martyrologio suo universali* S. Julianum *celebrat, obiisse hunc circa annum* 380 *in margine notaverit. Cum enim, uti Ughellus tom.* IV *Italiæ Sacræ col.* 894 *docet, S. Bassianus fuerit anno* 378 *Laudensium creatus episcopus, idque haud dubie habuerit Castellanus perspectum, hinc simul et ex eo, quod proximum S. Bassiani in sede Laudensi decessorem statui a Ferrario* Julianum *conspiceret, fuisse hunc e vivis annos circiter* 380 *sublatum, martyrologus ille in animum induxerit. Ast an vere sedem Laudensem proxime ante sanctum Bassianum occuparit* Julianus?

verum duo alii, Genebrardus videlicet, e Laudensium antistitum albo, E

3 *Hunc inter et Bassianum, quem exstitisse* Juliano *posteriorem, inter omnes convenit, Dionysius et Genebrardus medii in ecclesiæ Laudensis Tabulis, prout in episcopis Laudensibus tom. IV Italiæ sacræ col.* 893 *Ughellus docet, ponuntur. Esse quidem e tabulis illis seu episcoporum Laudensium Catalogo expungendum Genebrardum, ipsemet Ughellus loco citato insinuat, utpote affirmans, eum exstitisse episcopum , non Laudensem, sed Laudunensem in Galliis, qui a Sigeberto, Flodoardo et Hincmaro, nec non Nonis Septembris in Additionibus ad Usuardum a Molano, et in Præsulum Laudunensium Catalogo a Claudio Roberto memoratur ac porro anno* 500 *exstitit in vivis; verum, ait pag.* 89 *in sua Laudensium Episcoporum Serie emendata typisque Mediolanensibus anno* 1763 *vulgata Franciscus Zaccaria :* Frustra Ughellus Laudensibus sanctum hunc Antistitem (*Genebrardum scilicet*) eripere conatus est, quod anno D in Laudunensi ecclesia Genebrardus quispiam sederit. Triginta supra centum annorum intervallum, quod inter utrumque intercedit, monere illum debuerat, alium esse Laudensem, alium Laudunensem Genebrardum. *Ita ille, neque vero inepte : etsi autem eodem seculo* IV, *quo Genebrardus Laudensis sedit, sedisse pariter Laudunensem, tantisper etiam dareamus, nihil tamen inde, quod ex episcoporum Laudensium albo delendum Genebrardum evinceret, posset concludi.* F

contra ac ratus est Ughellus, haud expungendus, et Dionysius,

4 *Quid ni enim duæ diversæ ecclesiæ duos diversos nominis ejusdem episcopos uno eodemque tempore habuisse queant? Adhæc de Laudensium episcopo, a scriptoribus supra laudatis ac nominatim a Molano, Nonis Septembris seu quinta mensis hujus die memorato, actum apud nos ad diem illum jam est, isque tam a martyrologis ac ipsomet Molano, quam a scriptoribus omnibus aliis ibidem allegatis, non* Genebrardus, *sed* Genebaudus *aut certo* Genebaldus *constanter nuncupatur. Recte itaque episcopis Laudensibus accensetur Genebrardus, neque adeo est, cur vel cum Ughello supra laudatas, in quibus id fit, ecclesiæ Laudensis Tabulas, vel Laudense a Zaccaria lucubrationis supra memoratæ pag.* 89 *citatum Martyrologium, in quo ad* XV *Kalend. Januarias annuntiatur, sibique in sede Laudensi successorem habuisse Bassianum Genebrardus asseritur, erroris insimulemus. Ast quid de Dionysio, qui, in dictis ecclesiæ Laudensis Tabulis Genebrardo proxime præmissus, in iisdem non secus atque hic,* Julianum *inter et Bassianum, uti jam monui, medius ponitur,*

AUCTORE C. B.

ponitur, dicendum? Enimvero nec ille, ut apparet, ex episcoporum Laudensium Catalogo expungendus, etsi, interim nec antiquum a Tabulis illis distinctum, in quo memoretur, fidei integræ documentum reperiri, tantisper etiam daretur; inde enim, Dionysium quidem non aliunde quam ex iisdem Tabulis vindicari Laudensibus posse, at non itidem episcopum, nomine Dionysium, qui Laude Julianum inter et Bassianum medius sederit, nullum exstitisse, consectarium efficeretur. Ast nullumne etiam re ipsa reperitur documentum hujusmodi?

a S. Athanasio, in cujus textu a Lequieno hic assignatum

5 In novissima Operum S. Athanasii, quæ, Benedictinis Congregationis S. Mauri monachis curantibus, Parisiis anno 1698 prodiit, editione, tom. I, part. 1 a pag. 225 usque ad pag. 139 exhibetur sancti illius Alexandrini archiepiscopi anno 356 scripta ad Constantium imperatorem Apologia, in qua inter episcopos, quos sibi ille, dum abs hujus fratre Constante Augusto Mediolanum anno 346 accitus ibidem cum eo colloqueretur ac de synodo œcumenica, Sardicæ convocanda, tractaret, adfuisse

B

num. 9 prodit, Διονύσιος ὁ ἐν Λῄίδι ἐπίσκοπος, Latine, ut laudati Benedictini monachi interpretantur, Dionysius, Leïdis episcopus, occurrit; ibi autem Dionysium, Laudæ seu, ut melius et communius civitas hæc vocatur, Laudis Pompeiæ in Insubria episcopum, designari, Baronius, qui antiquiori Athanasii editione usus, non Leïdis, sed Leïdæ legit, in Annalibus ecclesiasticis ad annum 346 in margine indicat, eique in magno suo Dictionario Geographico ad vocabulum Leida Martinierens et in sua supra adhuc laudata lucubratione pag. 87 et sequente Zaccaria adstipulantur. Nec ut perperam id abs illis fieri credam, Lequienus, qui loco citato Dionysium, non qui Laudis Pompeiæ in Italia, sed Elidis in Achaia exstiterit episcopus, designari ab Athanasio, corrupteque apud hunc ὁ ἐν Λῄίδι pro ὁ ἐν Ἠλίδι librariorum errore exaratum, in Oriente Christiano tom. II, col. 195 et sequenti contendit, movere me potest. Neutrum enim satis probatum dat, nec, etsi Dionysium, qui Elidis in Achaia fuerit episcopus, loco supra citato designari ab Athanasio, tantisper etiam dederimus, propterea apud hunc

C

ὁ ἐν Λῄίδι pro ὁ ἐν Ἠλίδι librariorum vitio certo scriptum, erit dicendum.

librarii errorem

6 Isthæc enim Achaiæ civitas, quæ non raro Ἦλις vocatur, Græce etiam subinde Ἠλεία, ipsomet fatente Lequieno, nuncupatur, cumque adeo more Ionum, qui α in η diphthongumque ει in ηί, diæresi adhibita, frequenter mutent, Ἠληίη etiam, formatoque inde novo vocabulo, Ἠληΐς ab aliis eodem plane modo, quo Λεία, Latine præda, ab Ionibus Ληίη, formatoque inde novo vocabulo, Ληΐς ab aliis vocatur, appellari non inepte queat, apud Athanasium, si vere abs hoc Dionysius, qui Elidis in Achaia fuerit episcopus, loco citato designetur, ὁ ἐν Λῄίδι ibidem non pro ὁ ἐν Ἠλίδι, sed vel pro ὁ ἐν Ἠληίῃ, vel pro ὁ ἐν Ἠληίδι librarii errore exaratum, nemo non dixerit. Verum enimvero vel uno etiam vel altero e duobus hisce modis in civitatis, cujus Dionysius, ab Athanasio memoratus, exstiterit episcopus, nomine exarando a librariis esse erratum, haudquaquam est certum. Cum enim Dionysium, qui Athanasio, cum Constante Augusto Mediolani colloquenti, adfuit, civitatis potius, quæ ab ista Insubriæ metropoli haud procul sita, quam quæ multum ab ea remota esset,

D

exstitisse episcopum, verosimile appareat, quid ni etiam apud Athanasium loco citato ὁ ἐν Λῄίδι pro ὁ ἐν Λαύδι potius, quam vel pro ὁ ἐν Ἠλίδι vel pro ὁ ἐν Ἠληΐδι librariorum errore exaratum, Dionysiumque adeo exstitisse episcopum Italum, quales etiam plerique alii, ab Athanasio ibidem memorati, fuerunt, credamus?

cubare minime est certum,

7 Quid si etiam in civitatis, cujus Dionysius, ab Athanasio memoratus, episcopus exstitit, nomine exarando a librariis haud erratum, eamque adeo, quæ Latine Laus Pompeia dicitur, Λῄίδος appellatione a Græcis distingui dicamus? Ita equidem, quod a veritate admodum abhorreat, nos haud prolaturos, opinor. Characteres quidem, quibus Latine Laus, a characteribus, quibus Græce Ληΐς scribitur, haud parum differunt; verum propria tum urbium, tum regionum atque hasce inhabitantium nomina non iisdem semper Græce, quibus Latine, characteribus exarantur. Sic ut rem vel uno, quod plurium instar sit, exemplo, ab ipsiusmet, in qua Laus sita est, regionis incolis repetito, probatam dem, hi, qui Latine

E

Insubres seu Insubri dicuntur, Græce, nomine isthoc non nihil aliter scripto, a Polybio lib. XI, cap. XVII Ἰσομβρες nuncupantur. Etsi itaque Græce Ληΐς iisdem, quibus Latine Laus, characteribus haud exaretur, inde tamen, nomine isthoc haud fuisse illam Insubriæ civitatem a Græcis appellatam, consectarium non est. Nec id etiam consequitur ex eo, quod nullus scriptor antiquus, a quo Laudem Λῄίδις appellatione Græce distingui, certum sit, inveniatur; id enim, cum nullus pariter, qui vel quo, vel an alio, quam Λῄΐδις, nomine fuerit a Græcis antiquis Laus vocata, edoceat, reperiatur, impedire non debet, quo minus fuisse hæc reipsa abs illis ac comprimis ab Athanasio ita vocata, hicque adeo loco supra citato per verba Διονύσιος ὁ ἐν Λῄΐδι ἐπίσκοπος Dionysium Laudis Pompeiæ in Italia episcopum designasse, ob jam supra allegata credatur.

in apologia ad Constantium, uti hic una

8 At vero, inquiet modo fortassis non nemo, episcopos omnes, quibus comitantibus, Athanasius, uti ipsemet loco supra citato refert, cum Constante Augusto Mediolani de synodo œcumenica convocanda anno 346 tractavit, synodo isti deinde anno 347

F

Sardicæ interfuisse, vero apparet simillimum; inter episcopos autem, qui apud Labbeum aliosque Conciliorum editores leguntur eidem synodo subscripti, Dionysius quidem ab Achaia de Elida seu potius Elide, at non itidem Dionysius Laudensis comparet. Fateor, sic habet; verum, hunc concilio seu synodo Sardicensi haud interfuisse ac proin loco supra citato ab Athanasio haud designari, consectarium inde non esse, e jam nunc dicendis patescet. Is sanctus Alexandrinus episcopus Operum suorum part. supra citata, pag. 168 et seq. episcopos 284, quorum alii synodo Sardicensi et interfuere et subscripsere, alii vero, etsi ei haud interfuissent, postea tamen ejusdem decreta subscriptionibus suis, non secus atque illi approbavere, nominatim recenset; episcopos autem haud pauciores certe, quam nonaginta, concilio Sardicensi interfuisse, ex adnotatione, Athanasianis verbis ibidem a Benedictinis supra laudatis subjecta, fit perspicuum, cumque adeo præter episcopos sexaginta circiter, qui apud Labbeum aliosque Conciliorum editores concilio Sardicensi subscripti reperiuntur, plures adhuc alios eidem interfuisse sit certum, Dionysium Laudensem episcopum dicto concilio

haud

A *haud interfuisse, ac proin in Apologia ad Constantium ab Athanasio haud designari, neutiquam sane ex eo, quod concilio isti subscriptus haud inveniatur, consequitur.*

atque altera, tertiaque item,

9 *Nec est, quod quis reponat, Dionysium Laudensem ne quidem inter* 284 *loco mox cit. ab Athanasio enumeratos episcopos recenseri; hosce enim inter comparet unus, nomine* Dionysius, *qui, cum, ecclesia, cui præfuerit, non expressa, memoretur, Laudensi haud præfuisse, pro certo asseverari non potest. Adhæc, etsi loco proxime citato Athanasius ingentem sane episcoporum, qui synodi Sardicensis decreta subscriptionibus suis firmarunt, numerum suppeditet, in hoc tamen nonnullos etiam antistites, qui eidem synodo interfuerunt, esse omissos, Benedictini monachi plus semel jam laudati in Adnotatione supra dicta luculenter ostendunt; quare, etsi nec Dionysium, qui solus ex episcopis* 284, *quos concilio Sardicensi subscripsisse Athanasius loco mox cit. tradit, nomine illo abs hoc ibidem distinguitur, exstitisse cognominem Laudensis ecclesiæ episcopum,* B *tantisper etiam daremus, inde tamen, concilio isti hunc haud interfuisse ac proin nec ab Athanasio in Apologia ad Constantium memorari, inferri haud posset. Verum hic alia modo adhuc difficultas occurrit. Dionysius enim Laudensis episcopus, quem loco supra cit. ab Athanasio designari arbitramur, vel Laudensem sedem, cum ad hanc fuisset evectus, ad obitum usque retinuit, vel ab ea, ut Laudenses contendunt, ad Mediolanensem transivit.*

quæ in contrarium faciunt, difficultatibus

10 *Quod si ad sedem Mediolanensem transierit, unusque proinde ac idem cum S. Dionysio, Mediolanensi episcopo, sit, oportet, ut, contra ac putamus, a Dionysio, per Athanasium designato, sit diversus. Dionysius enim Mediolanensis episcopus, ad* XXV *Maii diem, qua colitur, in Opus nostrum jam illatus, ante annum* 355, *ut ibidem videre licet, imo vero jam inde ab anno* 352, *ut Saxius in Mediolanensium antistitum Historia tom.* II, *pag.* 60 *docet, sedem Mediolanensem occupavit; cumque Dionysius, quem sibi Mediolani anno* 346 *adfuisse, Athanasius, in sua ad Constantium Apologia, anno* 356, *ut supra docui, scripta prodit, in hac abs illo* Διονύσιος ὁ C ἐν Ληΐδι ἐπίσκοπος, *Dionysius Leïdis seu e dictis* Laudensis episcopus *vocetur, certeque ibidem, si jam inde ab anno* 352 *ad sedem Mediolanensem a Laudensi fuisset translatus, non simpliciter Dionysius Laudensis, sed* Dionysius tunc Laudensis, nunc vero Mediolanensis episcopus *ab Athanasio fuisset vocatus; inde enimvero, Dionysium Laudensem episcopum, si a sede Laudensi ad Mediolanensem fuerit translatus unusque proinde atque idem cum Dionysio Mediolanensi episcopo sit, a Dionysio, per Athanasium designato, existimandum diversum, nemo non, qui rem vel obiter expenderit, concludet.*

elevatis arbitramur, memoratus, Bassianum inter et Julianum

11 *Quod si autem idem Dionysius, Laudensis episcopus, quem nos equidem ab Athanasio in Apologia ad Constantium designari putamus, sedem Laudensem, ad quam e dictis anno* 346 *jam fuerat promotus, ad obitum usque, ac proin, si non ultra, certe usque ad annum* 356, *quo veluti adhuc vivens ab Athanasio ibidem memoratur, occuparit, futurum fuisse, ut a Laudensibus, prout fit, coleretur ut Sanctus, haud videtur. Cum enim, Dionysio Mediolanensi, Eusebio Vercellensi et Lucifero Calaritano episcopis, qui, ut officio suo deessent, anno* 358 *in concilio Mediolanensi ab Arianis et Constantio Augusto adduci haud potuere, exceptis, vix non omnes alii Italiæ episcopi, horum minis ac pollicitationibus cedentes injustæ Athanasii damnationi tunc subscripserint quammaxime sane, ne Dionysius, Laudensis episcopus, qui nusquam vel ab Athanasio vel a scriptoribus aliis ob suam in fide constantium laudatur, id pariter turpissima nomini suo nota inusta fecerit, est verendum. Crediderim itaque Dionysium non alium, quam ipsummet, qui die* XXV *Maii a Mediolanensibus colitur, Dionysium Mediolanensem episcopum, a Laudensibus ea ipsa die coli, huncque abs illis cum ejusdem nominis episcopo, quem sibi seu ecclesiæ suæ eodem circiter, quo ille floruit, tempore habuerint præpositum, perperam confundi.*

sederunt, hicque, quem verosimiliter anno demum 380 circiter haud obiisse, inde consequitur,

12 *Hinc interim, re etiam vera, cum id alioquin facturi fuisse haud videantur, eodem circiter tempore, quo Dionysius, Mediolanensis episcopus, Mediolani sedit, præfuisse ipsis Laude episcopum, nomine* Dionysium, *non inepte argueris. Jam vero, cum hæc sic habeant, ac proin non tantum Genebrardus,* E *sed et Dionysius, loco supra citato ab Athanasio memoratus, qui e dictis jam inde ab anno* 346, *imo vero, uti ex infra dicendis verosimile evadet, aliquanto etiam citius ad sedem Laudensem fuerit evectus, Bassianum inter et* Julianum *sedisse videatur, consectarium fit ut hic verosimiliter, non anno demum, prout Castellanus e jam dictis vult,* 380 *circiter, sed ante annum* 346 *et quidem haud prorsus modico ante hunc spatio obierit. Verum mox tempus tam quo id acciderit, quam quo cathedram Laudensem* Julianus *ascenderit, paulo etiam propius, utcumque potero determinaturus, hic primum tertiusne, an primus aut secundus Laudenses inter antistites sederit, inquiro. Tertio hosce inter loco in antiquis ecclesiæ Laudensis monumentis numerari* Julianum, *Ughellus loco supra citato scribit. Ast Ferrarius, in duobus suis Sanctorum Catalogis sibi non satis constans, in horum altero, Generali videlicet, quartum, in altero vero, qui solos Italiæ Cœlites complectitur, tertium exstitisse inter Laudenses episcopos* Julianum, *tradi affirmat.*

F *quemque non tertium,*

13 *Interim nec hagiologus isthic, nec Ughellus episcopum ullum, qui Laude ante* Julianum *sederit, nominatim recenset; etsi autem Zaccharia lucubrationis plus semel jam laudatæ Dissertatione* 2, *cap.* I, *nonnulla de antiquis, quorum alter* Malusius, *alter* Jacobus *fuerit vocatus, Laudensibus episcopis disserens, id faciat, nihil tamen adjungit, unde horum, non dicam, primum, quem veluti certo commentitium, nemo non explodat; sed vel ipsummet secundum Laude umquam sedisse, sat probabile evadat. Adhæc, sese et non esse eum, qui omnes, quos Laudenses ante Bassianum* episcopos *vocant, fuisse vere charactere episcopali insignitos, existimet, et facile, ut primo ac secundo æræ Christianæ seculo proprios Laude non consedisse episcopos credat, adduci posse, præfatus tandem, paucis dumtaxat adhuc quæ, an tum Laude tantus, cui regendo proprius episcopus requireretur, exstitit fidelium numerus, dubium efficiunt, præmissis, subjungit :* Equidem S. Julianum primum Laudensi ecclesiæ episcopum lubens adsignarem. Diocletianææ enim persecutionis

AUCTORE C. B.

secutionis furor, qui Laude dirum in modum sævⅱt, Christianorum animos ita percellere potuit, ut singulari episcopo indigere viderentur, qui dispersos cogeret, atque ad nova, si Deo libuisset, subeunda certamina, alacres redderet inflammaretque. Hæc ille, qui, quamvis sic sese in opinionem, quæ S. Julianum statueret primum Laudensis ecclesiæ episcopum, propensum non obscure prodat, postea tamen pag. 34 in Laudensium episcoporum serie Anonymum, qui cum mille amplius et quadragentis Laudensibus in teterrima Diocletiani et Maximiani persecutione pro fide in ignem conjectus concrematusque sit, Juliano præponit; verum Ferrarius, quid ad XXIV Julii diem in utroque suo Catalogo ex Actis, secum ab ecclesia Laudensi, ut ait, communicatis, numerosam illam Martyrum classem profert, nullum hisce episcopum Laudensem accenset eosdemque ad dictam Julii diem inter Prætermissos rejicere, nec facile, tanto numero fuisse cives Laudenses in persecutione Diocletianæa pro fide occisos, sola Ferrarii auctoritate admittendum, decessores

B nostri durere; neque vero immerito: laudata enim, e quibus a Ferrario accepti, Acta aut, si mavis, horum, quo is in Sanctorum Italiæ Catalogo suppeditat, compendium nullam omnino, uti quisque, qui id attente expenderit, haud difficulter agnoscet, fidem meretur.

sed primum potius inter Laudensis ecclesiæ episcopos numeraris,

14 Verum, etsi, quæ hac de re modo disserui, sic, ut dixi, habeant, ac proin nec Laudensem, qui ante Julianum sederit, episcopum Anonymum, nec Laudensium, qui pro fide una cum hoc in persecutione Diocletianæa occubuerint, tantum numerum, quantum Ferrarius assignat, admittendum opiner, Laude tamen in hac non paucos martyrio fuisse affectos, probabile utcumque evadit ex eo, quod ut Zaccaria loco proxime citato docet, in marmorea, quæ in ecclesiæ S. Petri Laudæ Veteris ara principe fuit reperta, arcula plures hodieque adserventur Martyrum reliquiæ, vetustaque, a qua haud temere recedendum, fuisse hosce sub Diocletiano passos, ferat traditio; cum vero id ita sit, e diro, quo persecutio Diocletianæa in Laudenses sævierit, furore ad parum hosce fuisse perculsos, verosimile apparet,

C cumque adeo facile, ut, qui verosimiliter Mediolanensi episcopo hactenus paruissent, statim post illam singulari ac proprio, quo ut erigentur, indigere videbantur, episcopo fuerint donati, factum esse queat: enimvero supra e Zaccaria proposita opinio, quæ Julianum, post teterrimam Diocletiani persecutionem anno circiter 305 aut 306, uti mox docebo, Laudensium episcopum creatum, primum inter omnes horum antistites statuit, haud quaquam mihi displicet. Nec, ut aliter animo comparatus sim, facere queunt antiqua, in quibus, uti ex Ughello jam docui tertius dumtaxat inter Laudenses episcopos Julianus numeratur, ecclesiæ Laudensis monumenta. Præterquam enim quod tempus, quo circiter fuerint conscripta, nec ab Ughello, nec quod sciam, ab ullo alio definiatur, meritoque adeo, an sufficientis ad fidem vel utcumque faciendam antiquitatis sint, dubitari possit, episcopi, qui Laude, quo sua monumentis illis fides stet, sedisse ante Julianum dicuntur, certo sunt vel commentitii, vel fuisse charactere episcopali insigniti probari haud queunt.

15 Ast quid modo de tempore, quo ad sedem Laudensem S. Julianus fuerit promotus, dicamus? Post teterrimam Diocletiani persecutionem circa annum Domini 305 id accidisse, Ughellus loco supra citato affirmat. Nec est, cur certo a veritate hic aberrare existimetur. Nihil quidem, quo assertionem suam probatam det, adjungit; verum nihil pariter, quod hanc a veritate indubie esse alienam, vel utcumque suadeat, aliunde occurrit, cumque non pro arbitrio confictam, sed vel e documentis antiquioribus, vel saltem e traditione haud temere rejicienda ab Ughello haustam, sit putandum, rationi consonum apparet, ut, quamdiu nil solidi, quod in contrarium faciat, fuerit adductum, fuisse re ipsa Sanctus ad sedem Laudensem circa annum 305 promotus credatur. Attamen, cum in Italia, in qua Laus Pompeia sita, persecutio Diocletianæa anno demum, uti ex iis, quæ supra in S. Hedistio num. 4 adduxi, pronum est colligere, 306 finem acceperit, nec nisi ea finita, Juliani in præsulem Laudensem electio, ut Ughellus tradit, acciderit, hæc anno potius 306 aut 307, quam 305 innectenda videtur. Nec, quo minus id fiat, obstat ipsemet Ughellus. Dum enim, fuisse Julianum circa annum Domini 305 Laudensium electum antistitem, scribit, hæc ejus verba duorum facile annorum latitudinem, ut nemo non fatebitur, patiuntur, recteque adeo ad annum 306, imo et ad 307 possunt extendi.

D

anno circiter ut credere par est, 303 ad hanc gubernandam promotus,

E

anno circiter 324 obiisse, tuto, ut apparet, credi potest,

16 Porro idem Ughellus, tempore primum, quo circiter ad sedem Laudensem Julianus fuerit evectus, assignato, mox etiam, quamdiu hanc occuparit, nos docet, loco mox iterum citato de Sancto sic scribens: Sancte pieque (ecclesiæ Laudensi) præfuit annos 18, menses octo, dies 19, atque cessit, cum octuagesimum secundum ageret annum; quibus verbis disertissime non tantum quot annis, sed et quot mensibus ac diebus ecclesiam Laudensem Sanctus administrarit, determinat, cumque sic, quin singulorum ex his, quo id facit, numerum e sibi prælucente, in quo hic fuerit expressus, monumento longe antiquiori acceperit, vix ullum relinquat dubitandi locum, habet sane quo non paucos ad sibi ea in re assentiendum inducat; etsi autem Ferrarius, qui nulla omnino mensium ac dierum mentione facta, annorum dumtaxat, quos Julianus Laude sedit numerum assignat, horum ultimum, quem incompletum fuisse, mox recitata Ughelli verba produnt, pro completo accipiat, Sanctum tamen non plures, quam novemdecim annos, ecclesiæ Laudensi præfuisse scribit. Quare, cum is hagiologus, qui antiquissimum, in quo id legatur, Juliani epitaphium pro se citat, ad amussim fere hic cum Ughello consonet, nec duobus hisce scriptoribus fidem illa in re denegare quidquam suadeat, ecclesiæ Laudensi annos circiter novemdecim præfuisse Julianum, tuto, ut apparet, credi potest. Jam vero, cum ab anno (hic enim et emortuale Sancti tempus utcumque determinari convenit) 306 circiter, quo ut credere e dictis par est, sedere Laude Julianus cœpit, computati anni circiter novemdecim post quos in episcopatu ibidem exactos vita functus tuto, uti e dictis apparet, credi potest, ad annum circiter 324 deducant, consectarium est, ut circa postremum hunc annum vitam hanc mortalem cum immortali commutasse tuto pariter credi queat.

F

Laudeque Veteri, ubi fuit sepultus,

17 Ac id quidem tum factum, non certum, sed, quemadmodum e jam dictis nemo non statuet, pro-

babile

A *babile dumtaxat est; contra vero, ut de Sancti sepultura modo loquamur, fuisse eum Laude Veteri sepultum, sat certum apparet; etsi enim Ferrarius et Ughellus, qui Sanctum ibidem, et quidem in S. Petri ecclesia, conditum fuisse, affirmant, nullo assertionem suam probent monumento antiquo, veritati tamen esse hanc consonam, videri potest vel ex eo indubitatum, quod Sanctum alibi, quam ubi fuerat episcopus, sepultum fuisse, nullo plane e capite vel verosimile appareat. Adhæc, cum translatio, qua ex infra dicendis Laudem Novam delatus postea fuit, verosimillime e loco, quo fuerat sepultus, fuerit peracta, hinc sane, fuisse Sanctum Laude Veteri sepultum, non parum confirmatur; inde enim fuisse Laudem Novam translatum, docet non modo tam Ferrarius, quam Ughellus, verum etiam apud Zaccariam lucubrationis supra laudatæ pag.* 209 *Laudense seculi* XVI *Ms., quo is sæpe usus, ad* IV *Nonas Julii Martyrologium, simul etiam, unde tempus, quo circiter factum id fuerit, colligas, suppeditans sequentibus his verbis :* Laude S. Alberti de Quadrellis, B nostræ urbis episcopi ac patroni minus principalis, pietate in pauperes ac miraculorum gratia insignis, qui una cum S. Galdino archiepiscopo Mediolanensi adversus schismaticos tempore Alexandri III. P. M. apprime laboravit et cum eodem, multis corporibus ac reliquiis Sanctorum in urbe diruta repertis, S. Juliani corpus ad urbem novam transtulit. *Ita illud, fuisse S.* Juliani *corpus in urbe diruta seu, quæ anno, ut supra vidimus,* 1158 *fuit excisa, Laudensi Veteri repertum indeque Laudem Novam translatum, luculentissime sane indicans.*

Laudem Novam inter annum 1167 et annum 1174 translatus,

18 *Verum quandonam id factum? S. Albertus,* de Quadrellis *cognominatus, a quo Sancti nostri corpus Laude Veteri repertum indeque Laudem Novam translatum, e laudato ecclesiæ Laudensis martyrologo docemur, ad* IV *Julii diem, qua Laude colitur, in Opus nostrum exstat illatus, cumque, ut ibidem ex Acerbo Murena, auctore æquali, docuimus, ad sedem Laudensem anno* 1168 *fuerit promotus, oportet, ut translationem, qua* Juliani *corpus Laude Veteri ad Novam detulit, intercepto inter* C *annum* 1167 *et annum ab obitu suo proximum, temporis spatio peregerit. Quo itaque isthoc habeatur compertum, in annum, cui S. Alberti mors innectenda, hic inquirendum. Hanc cum Ughello, qui, Lateranensi, quod anno* 1179 *Alexander III celebravit, concilio S. Albertum interfuisse, ejusdemque anni* IV *Julii die, cum inde ad ecclesiam sibi creditam esset reversus, excessisse e vivis, tom. IV Italiæ Sacræ col.* 918 *scribit, decessores nostri, de Sancto isto ad* IX, *ut jam indicavi, Julii diem tractantes, dicto anno* 1179 *illigavere; verum, non S. Albertus, sed proximus hujus in sedem Laudensem successor Albericus Lateranensi isti concilio, uti apud Harduinum Conciliorum tom. VI, part.* II, *col.* 2058 *fas est videre, interfuit et subscripsit. Adhæc Zaccaria lucubrationis jam supra sæpius citatæ pag.* 211 *et sequenti affert instrumentum authenticum, anno* 1174, *quem id in fine exhibet, confectum, quod, hoc ipso anno sententiam Mediolani contra monachos in domini Alberici, Dei gratia Laudensis episcopi, favorem latam fuisse, hincque adeo jam inde ab eodem anno* 1174 *Laude sedisse, fidem facit; cum autem sic habeat, certe litteræ, quibus Alexander III anno* 1177 *translationem novæ civitatis Laudensis e veteri loco ratam habuit, Alberici, non vero, ut Ughellus ait, S. Alberti, temporibus fuerint concessæ, cumque adeo hic non anno demum* 1179, *uti e jam dictis opinatus est Ughellus, sed anno, uti ob rationes modo allegatas aliasque, quas addit, Zaccaria statuit,* 1173 *excesserit e vivis, translatio, qua* S. Juliani *corpus e Laude Veteri ad Novam is detulit, eo temporis spatio, quod annum* 1167 *inter et annum* 1174 *intercessit, indubie acciderit.*

AUCTORE C. B.

ibidem a longissimo jam tempore cultus fuit,

19 *Ast, an eodem quoque tempore cultus Sanctis proprius* Juliano *Laude deferri incepit? Nullum quidem, e quo id jam tum ibidem factum constet, antiquum fideque dignum monumentum invenio; verum, fuisse equidem* Julianum *a tempore immemorabili seu centum amplius annis ante annum* 1633, *quo, ne venerabiles Servi Dei, tanto temporis spatio ante annum istum haud culti, deinceps colerentur, Urbanus PP. VIII inhibuit, pro Sancto a Laudensibus habitum ac ut talem ab iisdem cultu* E *publico ac Sanctis proprio honoratum, apparet indubitatum. Certe cum seculo septimo decimo, imo et multo ante cultu ecclesiastico Laude fuisse affectum, Ferrarius, festivam illius lucem quotannis ibidem* XII *Octobris die celebrari, in Sanctorum Italiæ, qui anno* 1613 *prodiit, Catalogo docens, mihi omnino suadet, idque ipsum pariter præstat Ughellus, utpote in opere plus semel jam citato, quod anno* 1652 *excusum notatur,* Julianum *accensens Sanctis, quos centenis, imo et ducenis amplius annis cultu ecclesiastico ante Urbani VIII ætatem fuisse Laude gavisos, extra omnem controversiam est. Adhæc Ludovicus Taberna, ab anno* 1579 *usque ad annum* 1616, *ut Ughellus operis mox iterum citati tom. IV, col.* 985 *et sequenti docet, Laudensium episcopus,* S. Juliani *corpus, arca argentea inclusum, in cathedralis Laudensis ecclesiæ altare subterraneum majus, uti apud Zaccariam lucubrationis sæpissime jam citatæ pag.* 85 *Martyrologium Laudense hodie diserte notat, collocavit, id verosimillime non facturus, nisi* Julianum *a longissimo jam tempore pro Sancto habitum ac ut talem a Laudensibus cultum fuisse, habuisset perspectum.*

F

ac porro hodieque colitur.

20 *Laudense Martyrologium, hodie, quod dixi, faciens, apud Zaccariam loco citato sic habet :* Laudæ S. Juliani, ejusdem civitatis episcopi et confessoris sanctitate clari, cujus corpus, arca argentea inclusum, Ludovicus Taberna episcopus Laudensis in altare subterraneum majus cathedralis nostræ collocavit; *ex hisce autem ejus verbis,* Julianum *hodieque cultu, Sanctis deferri solito, Laude affici, fas etiam est colligere. Cum enim corpus ejus sub ecclesiæ cathedralis Laudensis altare subterraneum majus fuisse a Ludovico Taberna collocatum ferant, nec, quin sacrum istud pignus ibidem adhuc servetur, ambigendum ullo modo sit, haud dubie per* S. Juliani *non secus atque per aliorum, quorum reliquiæ vel sub vel in altari isto quiescunt, Sanctorum merita a sacerdote, dum Sacris operaturus id ascendit, oratione, quæ verbis hisce :* Oramus te, Domine, per merita Sanctorum tuorum, quorum reliquiæ hic sunt, et omnium Sanctorum ut indulgere digneris omnia peccata mea, *concipitur, adhibita, modo adhuc solet divina clementia*

impla-

AUCTORE C. B.

implorari; implorare autem per Sanctorum merita divinam Clementiam eosdem qualicumque cultu Cælitibus proprio venerari est. Nec quin hodieque, quod Ferrarius e dictis ætate sua factum prodit, festiva S. Juliani *lux quotannis Laude* XII *Octobris die colatur, dubitandum reor.*

D

DE S. OPILIO DIACONO CONFESSORE

PLACENTIÆ IN ITALIA.

SYLLOGE.

J. B. F.

De Sancti cultu, gestis, ac tempore, quo floruisse et obiisse creditur.

B SECULO V.

S. Opilius Placentiæ hac die Officio proprio.

Placentia, *nobilis Galliæ Cisalpinæ ad Padum fluvium urbs episcopalis,* S. Opilium *die* XII *Octobris colit Officio ritus duplicis, ut liquet ex Placentinæ ecclesiæ Officiis propriis, a Sacra Rituum Congregatione die* XXIII *Martii anno* MDCII *et* XV *Aprilis* MDCIII *Romæ approbatis et Claudii Rangoni ejusdem ecclesiæ antistitis jussu anno* 1635 *impressis, ubi ad* XII *Octobris Officium duplex de* S. Opilio *præscribitur, et additur :* Quievit in Domino quarta Idus Octobris, tota facie mirum in modum radiante, ejusque corpore (quod in æde beati Antonini, cui tam assidue sancteque inservierat, honorifice conditum fuit) suavissimum odorem spirante. *Sancti nostri memoriam ad hunc diem etiam celebrat Ferrarius in ambobus suis Sanctorum Catalogis. Ac id quidem in horum altero, Generali nempe, paucis his verbis facit :* Placentiæ S. Opilii diaconi. *Plura autem dat in Catalogo Sanctorum Italiæ, sed ea mox ex Officio, ex quo ille sua deprompsit, lectori legenda proponam. Castellanus, qui in Martyrologio Universali de sancto* Opilio *nullam mentionem facit, in laudati Operis Supplemento illum non duodecima, sed prima Octobris die sequentibus verbis celebrat :* Placentiæ ad Padum S. Opilii diaconi, cujus corpus in dictæ civitatis ecclesia, S. Antonio dicata, quiescit. *Laudatum Castellanum, qui hunc est Indice ad Ferrarii Catalogum Sanctorum Italiæ, ubi Sanctus noster prima Octobris die notatur, verisimiliter hausit, in assignanda ipsius obitus die haud sequimur, verum adhærentes Ferrario, qui tum in Generali, tum in Particulari Sanctorum Italiæ Catalogo* S. Opilium *ad duodecimam Octobris diem, ut statim vidimus, recte annuntiat, Sanctum nostrum eadem etiam Octobris die mortalem vitam cum immortali commutasse, cum Officiis propriis Placentinis dicimus.*

C

quod hic describitur,

2 *Quod modo ad* S. Opilii *gesta spectat, ea Petrus Maria Campi in Historiæ Placentinæ, Italice scriptæ, parte prima pluribus verbis refert; at cum non alias Sancti nostri res præclare gestas (si quædam miracula, post ipsius ex hac vita migrationem patrata, quæ lectori risum potius quam pietatem movent, exceperis) quam quæ in ipsius Officio continentur, laudatus Campi sine vade enarret, ipsius lucubrationem hic recudere, necesse haud duxi; accipe modo præclara Sancti nostri facta, quæ in citato Officio recitantur, cujus quarta et quinta lectiones sic concinnatæ sunt :* Lectio IV. Opilius diaconus, ab ineunte ætate pietati deditus, Placentiæ claruit : interfuit translationi corporis sancti Antonini martyris, acolyti officio functus. Adolescens ita divino igne accensus erat, ut nihil aliud, nisi cœlestia ejus animus meditaretur. Tanto templi sancti Victoris, quod nunc sancti Antonini dicitur, desiderio tenebatur, ut inde vix umquam discederet, jejunii et obsecrationibus Deo serviens die noctuque, sæpissime etiam totos dies jejunus transigens, quæ pro reficiendis viribus mater illi mittebat, egenis libenti animo elargiebatur, cibo alio longe præstantiore, pia meditatione et assidua sacrarum literarum lectione usus.

E

quotannis colitur.

3 Lectio v. Quanta vero humilitate et mansuetudine, patientia quoque ac vigilantia, cæterisque virtutibus enituerit, vix oratione ulla explicari potest : admirandus enim omnibus ob singulares ejus virtutes erat. Cum aliquando in cellula sua oraret, vidit Gelasius frater natu minor angelorum multitudinem cum eo loquentem, simulque vocem audivit : « Sinite parvulos venire ad me ; talium est enim regum cœlorum. » Signis autem ac miraculis sanctus Opilius illustris fuit ; ægrotos enim sanavit, dæmones ex hominum corporibus ejecit, aliaque multa mirabiliter egit, quibus illius sanctitatem notam Deus esse voluit. Denique beatus Vir bonorum operum meritis cumulatus, quievit in Domino quarto Idus Octobris, tota facie mirum in modum radiante, ejusque corpore (quod in æde beati Antonini, cui tam assidue sancteque inservierat, honorifice conditum fuit) suavissimum odorem spirante. Hujus etiam translationis memoria, in eadem ecclesia olim a Fabritio episcopo Placentino solemniter acta est, quotannis ibidem sexto Idus Maii recolitur. *Hæc in Officio, ad quæ observo sequentia. De S. Antonio martyre hic memorato, apud nos actum est ad diem* IV *Julii; de*

F

S.

A *S. Gelasio, Sancti nostri fratre natu minore, ad diem* IV *Februarii. Fabritius, qui* S. Opilii *corpus solemni festo transtulisse hic dicitur, teste Ughello in Catalogo episcoporum Placentinorum tomo 2 Italiæ Sacræ col.* 233 *editionis novissimæ, Placentinam cathedram ab anno* 1476 *usque ad annum* 1508 *occupavit.*

Tempus, quo floruisse

4 *Hæc de Sancti nostri cultu rebusque gestis dicta sufficiant. Restat, ut, quo tempore ecclesiam Placentinam cum acolythi, tum diaconi ministerio* S. Opilius *illustrarit, et quo tempore ad meliorem vitam translatus fuerit, indagemus. In citato Officio, ipsum translationi corporis S. Antonini martyris, acolythi munus obeuntem, interfuisse legimus; verum nullam ibidem notam chronologicam, qua tempus, quo sacræ illæ exuviæ solemniter elevatæ fuerint, determinari possit, est reperire. Similiter Acta S. Sabini sive Savini, diœcesis Placentinæ episcopi, in nostro Opere ad diem* XVII *Januarii edita, S. Antonini corpus abs hoc sancto antistite inventum et solemni festo translatum fuisse, testan-* B *tur; at eadem Acta nullatenus tempus, quo hæc translatio celebrata fuerit, exprimunt. Ex his proinde nec tempus nec annum, quo sub S. Sabino Sanctus noster acolythi munere functus fuerit, definire possumus. Si tamen scriptoribus, qui hujus sancti antistitis meminere, fides sit adhibenda, fuit ille, ut etiam citato supra loco in nostro Opere dictum est, æqualis S. Ambrosii, atque, postquam per* 45 *circiter annos ecclesiam hanc rexisset, sub exitum quarti a Christi ortu seculi ex hac vita migravit. Hinc consequens fit,* S. Opilium, *quem sub S. Sabino acolythi munus exercuisse, modo constat, intra supra dictos seculi quarti annos ecclesiam Placentinam exornasse* *.

AUCTORE J. B. F.

* Nota 7.

et obiisse creditur.

5 *Nunc in tempus, quo Sanctus noster mortalem vitam cum immortali commutarit, inquiramus. Inter scriptores, qui* S. Opilii *meminere, haud convenit de anno, quo ad meliorem vitam translatus sit. Ferrarius in Annotatis ad Catalogum Sanctorum Italiæ Sanctum nostrum circa annum* 420 *obiisse asserit: Castellanus ipsum circa* 410 *vivere desiisse, in margine notat: Petrus Maria Campi, quem supra laudavimus, illum reparatæ Salutis anno* 450, *ætatis vero* 41 *(errat hic Campi, ætate provectior* S. Opilius *obiit, si anno* 450 *adhuc in vivis exstiterit, cum seculo* IV *ipsum acolythi munus exercuisse ex dictis constet) ex hac vita migrasse scribit. Cui jam horum scriptorum, nullam ullius vetusti monumenti auctoritatem nullamque hujusce chronotaxis rationem allegantium, assentiendum sit, indicare non ausim. Interim certum est,* S. Opilium *post S. Sabinum obiisse, cum ipsius frater natu minor Gelasius, qui, ut in nostro Opere ad diem quartam Februarii videre est, Sancto nostro adhuc in terris* E *agente, nondum adolescens factus ex hoc mundo discessit, a S. Mauro, S. Sabini successore, qui, ut ad diem* 13 *Septembris in nostro Opere dictum est, circa annum* CDXXX *sedem Placentinam morte sua vacuam reliquit, fuerit sepultus. Hinc proinde,* S. Opilium *seculo quinto vivere desiisse conficimus: verum quia hujus seculi annum, quo æternum in cœlis laborum mercedem receperit, determinare haud possumus, Sancti nostri obitum seculo quinto in margine assignavimus.*

DE S. PANTALO SEU PANTULO

C

RAURACORUM EPISCOPO MARTYRE.

F

COLONIÆ AGRIPPINÆ.

SYLLOGE CRITICO-HISTORICA.

D. A. B.

§ I. Nomen Sancti in Fastis sacris; ejus reliquiæ in variis servatæ ecclesiis: difficultates a Schoëpflino propositæ: quis in illis convellendis ordo servandus

ANNO CDLI.

Sanctum, cujus nomen Fastis sacris inscriptum,

Q*uem ad diem* 30 *Augusti memorant Mss. Additiones Bruxellenses ad Usuardum Greveni, et quem SS. Ursulæ et Sociis virginibus die* 21 *Octobris comitem addit Martyrologium Lubeco-Coloniense,* S. Pantalum *aut* Pantulum *hodie celebrant Martyrologium Basiliense anno* 1584 *editum, Petrus de Natalibus in Catalogo Sanctorum lib.* IX, *fol.* 195, *Ferrarius in Generali Sanctorum, qui in Romano Martyrologio desunt, Catalogo, Saussayus in Supplemento ad suum Martyrologium Gallicanum pag.* 1180, *Geleuius in Fastis piis et sacris, quos in libro de Coloniæ Agrippinensis Magnitudine pag.* 658 *et sequentibus vulgavit, Castellanus in suo Universali Sanctorum Martyrologio ac denique, qui Parisiense anno* 1727 *excusum Martyrologium contexuit. Annuntiationem, qua hic Sancti nostri memoriam recolit, hic lectori, quod paucis multa complectatur, exhibeo. Sic habet:* Quarto Idus Octobris sancti Pantali, qui, Rauracorum episcopus, Basileæ sedisse creditur et Coloniæ mortuus; unde caput ejus hac die Basileam relatum est. *Itaque Sanctum nostrum tamquam præcipuum illius ecclesiæ patronum venerantur Alsatæ, inquit Grandidierus,*

AUCTORE D. A. B.

Novæ Alsatiæ Historiæ scriptor, tom. I, pag. 258; *quarumdam autem Mss., quæ, ad Bollandum transmissæ, in hagiographorum Museo asservantur, Notularum auctor* S. Pantali *sicut et S. Henrici imperatoris, de quo ad diem* 14 *Julii in hoc Opere actum est, nomen* colore, *ut aiunt,* rubricato, *antiquis Basiliensis ecclesiæ Calendariis inscriptum, amborum imagines, tamquam præcipuorum patronorum, in fronte et Breviarii et Martyrologii exsculptas esse, et eorum festivam diem sub solemni ritu, quem vocant primæ classis, a Basiliensibus recoli asserit.*

et quem speciali cultu Alsatæ seu Basilienses,

2 *Nec ab his dissonat Sudanus, S. J. presbyter, qui Basileam Sacram, anno* 1658 *Bruntruti editam, adornavit, ad Bollandum circa annum* 1644 *scribens, et ad eum submittens Lectionem die* 12 *Octobris,* S. Pantalo *sacra, legi solitam et ex Proprio Basiliensis ecclesiæ anno* 1623 *edito deprompiam, quæ sic habet:* Sanctus Pantalus omni virtutum et litterarum genere ornatus, ecclesiæ Basiliensi episcopus institutus, omnia veri et boni B pastoris officia diligenter implevit. Christianæ vero religioni propagandæ adeo deditus fuit, ut nihil, quod ad ipsam augendam pertinere judicabat, etiam certissimo vitæ proposito periculo intermiserit. Tandem, rebus in ecclesia rite dispositis, secundo flumine delatus, ab Hunnis tum Germaniam vastantibus pro Christi nomine cum S. Ursula et reliquo illo sacrarum Virginum choro trucidatus est. Corpus ejus apud Machabæos honorifice asservatur. Caput inde Basileam translatum est IV Idus Octobris, quo die solemnis ejus recolitur memoria. *Coloniæ ergo affigenda est sancti Martyris palæstra, sicut ex inferius dicendis melius patescet, licet Ferrarius et Castellanus in operibus superius laudatis verosimillime ob cultum, qui a Basiliensibus* Pantalo *exhibetur, Basiliæ illum in hodierna annuntiatione arbitrati fuerint reponendum. A quo autem temporis spatio* S. Pantalus *ecclesiasticis honoribus gavisus fuerit, dicere haud queo. Verum cum ejus nomen nullis omnino antiquis Martyrologiis insertum sit, hinc dumtaxat seculo* XII, *quo sacrum ejus corpus in tumulo composi-* C *tum e terra effossum fuit, ut in hujus Sylloges decursu scripturus sum, cultum publicum ei exhibitum fuisse, facile crediderim.*

ob ejus sacras reliquias penes se repositas venerantur.

3 *Novum procul dubio incrementum cœpit* S. Pantali *cultus, ubi variæ sacris, quæ e sepulcro ejus fuerant extractæ, reliquiis ecclesiæ ditatæ fuerunt.* Exstat, *inquit Ursulæ Vindicatæ pag.* 1945 *Crumbachius,* sarcophagus ejus lapideus Coloniæ. Caput ejusdem religiose ibidem colitur: quædam ejus reliquiæ sunt Tuitium anno 1156 translatæ. *Idem jam dixerat pag.* 682 *laudatus auctor ac præterea addiderat:* ..... Nonnullæ anno 1271 Trudonopolim deportatæ, ut ex catalogo loci patet: aliæ argenteæ capsæ anno 1225 Idibus Julii in collegiata SS. Apostolorum ecclesia Coloniensi sunt insertæ a Waltero episcopi *(suffraganeo, ut innuunt Novæ Galliæ scriptores tom.* 3, *col.* 689*)*; cujus exstat ejus translationis authenticum documentum, adjectis indulgentiis. Sunt etiam aliquæ Basileam, et cranii opinor pars delata, quæ 12 Octobris ibidem pie cum festo Translationis olim colebantur: de quo Urstitius in Epitome Historiæ Basiliensis cap. 6. *De hac ultima capitis* S. Pantali *Basiliam translatione Annalium Dominicanorum Colmariensium, quos Urstitius Germaniæ Historicorum tom.* 2, *pag.* 5 *et sequentibus insertos anno* 1585 *vulgavit, auctor anonymus, qui operi suo ultimam manum anno* 1303 *imposuit, ad annum* 1270 *sic habet:* Caput S. Pantali episcopi Basiliensis, qui cum sancta Ursula et sodalibus Coloniæ fuit decollatus, a viro provido atque discreto abbate..... in Basileam delatum, ab Henrico episcopo Basiliensi receptum est cum magna reverentia. *Ejusdem Sancti brachium religiose in thesauro canonicorum Arlisheimiensium ejusdem diœcesis asservatum docet Grandidierus Historiæ Alsatiæ pag.* 258; *sed et quasdam in ecclesia SS. Virginum Coloniæ repositas Gelenius de Coloniæ Agrippinensis Magnitudine pag.* 336 *scribit; duo vero ossa* quasi suras tibiarum *in monasterio Aldebergensi exstare, patet ex instrumento quodam, anno* 1646 *confecto, quod Ursulæ Vindicatæ Crumbachius pag.* 655 *inseruit. An aliæ* S. Pantali *sacræ exuviæ in sarcophago etiamnum repositæ maneant, cum scriptorum nullus nos edoceat, de illis ultra verba non faciam.* D E

tamquam virum fictitium habet Schoëpflinus ob rationes

4 *Verum quem tamquam præcipuum patronum habet ecclesia Basiliensis, quemque speciali ritu colit, hunc tamquam fictitium aliquem, proindeque ex Sanctorum albo expungendum reputat Joannes Daniël Schoëpflinus, historiographus Franciæ, in Argentoratensi Universitate eloquentiæ et historiæ professor, in opere anno* 1751 *vulgata, cui titulus:* Alsatia Illustrata, *tom. I, pag.* 339, 340, 341, *etc. Rationes, quibus suam tuetur sententiam vir eruditus, quibusque adhærent nonnulli non infimæ notæ scriptores, ex opere ejus summatim depromptas hic exscribere haud pigebit:* Nullum historicorum, *inquit Schoëpflinus,* nec martyrologorum, nec eorum quidem, qui Ursulanum martyrium describunt, ante seculum XV reperio, qui Pantalum memoret. In Elisabethæ Schoënaugiensis, quæ sub Friderico I imperatore circa annum 1156 floruit, revelationibus Pantalus quidem recensetur; at hujus generis scripta in historicorum librorum censum nequeunt referri. Historici si aliquid subest, fabulis nimium obruitur. Seculo F XV et sequenti demum martyrologi quidam repeériuntur, qui Pantalum inter Ursulæ et sociarum comites martyresque collocant, nullo alio fundamento, quam revelationibus Elisabethæ Schoënaugiensis innixi. Unde sola Ursulæ Legenda, quæ non nisi seculi XII partus est, omnis sors Pantali nititur. Hanc autem si inspicias, nec veram nec verisimilem facile deprehendes. *Galfredus Monumetensis, primus hujus martyrii scriptor, refertus est fabulis: paribus commentis scatet SS. Virginum e Britannia egressus, earumque in Gallicas oras, seu Coloniam Agrippinensem adventus, iter ad Urbem et ab Urbe per Alpes et Rhenensem ripam ad Coloniensem civitatem reditus.* Quum hac narratione, *pergit Schoëpflinus,* maxima traditionis reliquæ pars concidat, concidit quoque Pantalus, qui Roma redux et cum Virginibus, Coloniam Agrippinam redeuntibus, prosecutus iter, una cum illis ibidem periisse dicitur.

hic appositas, quæ,

5 *Nec magis, ut* Pantalum *pro fictitio haud habeamus, favet tempus, cui S. Ursulæ martyrium affigunt Crumbachius, Cardinalis Baronius, Pagius (addi*

(addi

A * *(addi possunt Henschenius et Papebrochius, qui de illo multa habuerunt) Browerus et alii, qui ad annum vel* 237, *vel* 383, *vel ad annum tandem* 451 *istud martyrium signarunt.* Quemcumque enim, *pergit Schoëpflinus,* ex his calculis sequamur, Pantalus omnibus historicarum rerum vel leviter ignaris, non potest non fabulosus videri. Verum enimvero singulas has, qui amplexi sunt epochas, illi nec ad urbis Basiliensis, nec ad episcopatus ejus origines et rationes, satis attenti fuerunt. Illis enim seculis Basilia vel nondum jura civitatis possedit, vel si possedit, episcopum certe non habuit, quum Augusta Rauracorum Episcopi sedes esse debuerit; quæ initio seculi quinti eversa, nec Rauracorum Augusta, nec Basilia, nec cæteræ ad Rhenum urbes toto seculi V decursu, habuerunt episcopos. *Hæc sunt, quibus* S. Pantali *episcopatum petit Schoëpflinus, argumenta, in quibus solvendis totus erit hujusce disceptationis nostræ scopus. Sed in ipso limine monitum volo lectorem, quod, etsi monumenta, quibus* S. Pantali *historia* B *suis modis absoluta exeat, haud prostent, tamen argumenta, quibus illam impugnat et convellere aggreditur Schoëpflinus, talia non sint, ut statim ob ea* S. Pantalus *tamquam fictitius episcopus proindeque ex Rauracensium Episcoporum albo expungendus debeat videri : ex iis enim nullum omnino est, cui sat apta, sicuti in disceptationis hujus decursu patebit, dari nequeat responsio. Nec alia fere spes erudito manet lectori, qui seculi* V *vel* VI *Historiam perlustrans per tot et tantas clades Alsatiæ incolis seu Rauracis ab Hunnis et Alemannis præsertim inflictas, post miserrimam civitatum, castellorum, oppidorum omnium subversionem, infausta hæc emetiri desiderat tempora. His positis, jam ad difficultates contra* S. Pantalum *propositas revertor.*

summatim quidem hic

6 *Et, ut* 1° *a tempore, quo* S. Pantalus *martyrium fecit, initium ducam, si illud ad annum* 451 *signes, nihil erit, quod arguere possit Schoëpflinus. Enimvero talis erat Augustæ Rauracorum et Basiliæ seculi* V *initio, sicuti fusius dein dicturus sum, status, ut vel tum Basilia tamquam episcopi sedes haberi potuerit, vel Basiliæ, Augusta Rauracorum* C *variis attrita cladibus, Rauracorum episcopus ineunte aut adolescente seculo quinto sedem figere debuerit.* 2° S. Pantali *nullam exstare mentionem in variis historicorum et martyrologorum, qui ante seculum undecimum floruerunt, operibus propter rationes, inferius adducendas, ultro cum Schoëpflino fateor. Sed, quamvis certissima exstiterit Attilæ et Hunnorum, per maximam Galliæ et Belgii partem anno* 451 *grassatorum, memoria; vix tamen ullum scriptorum invenies, qui plenam hujus immanissimæ irruptionis narrationem, inquit Callesius Annalium Ecclesiæ Germaniæ scriptor tom.* I, *pag.* 376, *litteris mandaverit. Adeo enim mutata fuit rerum facies tantaque in omnibus hisce regionibus exstitit perturbatio, ut potius signata, quam narrata, ab historicis aut ab chronologicis fuerit Attilæ irruptio. En enim per menses septem et amplius, a mense scilicet Aprili saltem, ad Novembrem usque, grassante, plurimos utriusque sexus vel cujuslibet status fideles, episcopos, presbyteros, sacrasque virgines in hac crudelissima invasione, qua tot urbes regionesque ferro et igni traditæ fuerunt, pro Christo mortem obiisse, verosimillimum apparet. Verum præter Memorium et socios, de quibus in hoc Opere ad diem* 7 *Septembris actum est, in territorio Trecensi tum occisos, vix alterum aliquem sacris Ecclesiæ Gallicanæ Fastis inscriptum invenies. Quid ergo mirum, si* Pantali *nomen nec in Martyrologiis, nec in historicorum operibus insertum legatur?*

AUCTORE D. A. B.

et breviter expensæ.

7 *Sed et ne extra Alsatiæ limites longius excurram, nulla fere provincia tot tantasque calamitates, quantas Gallica Rheni ora tum experta fuit, cum, ipsomet Schoëpflino teste, Augusta Rauracorum, Nemetum, Vangionum, Basiliensium civitates ad Moguntinam usque urbem, igne et ense omnes tum direptæ fuerint et excisæ; neque tamen vel unum, qui de horum variorum locorum cladibus narrationem quamdam expressis verbis instituerit, scriptorem reperire est. Imo, quæ de Augustæ Rauracorum diversorumque seu oppidorum seu castellorum tunc excisorum historia in suo laudato opere habet, utique nonnisi ex ipsorum ruinis et ruderibus deprompsisse videtur eruditus Argentoratensis professor. Non mirum igitur, quod in hac tanta hominum strage* Pantali *memoria exciderit, illaque etiamnum* E *deleta procul dubio maneret, nisi Sancti nostri sarcophagus in agro Ursulano effossus, eum ecclesiæ Basiliensi seu Rauracensi præpositum fuisse nos edocuisset ; proindeque ex auctorum et martyrologorum silentio vix apte, ut* Pantalum *fictitium probet, arguere potest Schoëpflinus.* 3° *An autem martyrologi, qui seculo* XV *et seq. opus suum elucubrarunt, annuntiationem suam hodiernam de* S. Pantalo *ex S. Elisabethæ Schonaugiensi monasterio præpositæ, de qua ad* 18 *Junii actum est, revelationibus hauserint, an ab aliis eam acceperint monumentis, nescio. Facile enim martyrologi illi ex cultu, quo a longo temporis intervallo apud Colonienses et Basilienses Sanctus gavisus erat, nomen ejus Fastis ecclesiasticis inserendi ansam sumere poterant, nec proinde illis S. Elisabethæ Schonaugiensis revelationes, quibus annuntiationem suam de* S. Pantalo *contexerent, erant necessariæ : sed, quod huic qualemcumque de SS. Virginum Ursulanarum et* Pantali *episcopi Basiliensis ab Coloniensi civitate ad Urbem, et ab Urbe Coloniensem civitatem peregrinatione traditionem,* F *ex S. Elisabethæ revelationibus, de quibus silendum Papebrochius, illius S. Virginis Acta ad* 18 *Junii illustrans, prudenter arbitratur, haustam et, ut videtur, seculo dumtaxat undecimo aut sequenti excogitatam, intexuerint, quid inde contra SS. Virginum martyrii aut* S. Pantuli *episcopatus veritatem arguere queat Schoëpflinus, non video ; cum horumce veritas instrumentis, quæ, ut ex statim dicendis patescet, S. Elisabethæ et Ecberti abbatis, qui germanæ suæ dicta scriptis mandavit, ætatem longe superant, fulciatur.* 4° *Ut autem* S. Pantali *sortem ab Ursulana Legenda pendere exstimarit Schoëpflinus, ex eo factum opinor, quod cum Sancti martyrium ab medii ævi scriptoribus, Ursulanæ stragi aliquatenus illigatum ob causas infra indicandas dicatur, eruditus professor, neglectis aliis, quibus SS. Ursulanarum Virginum martyrium adstrui possit, monumentis, non nisi de SS. Ursulæ et Sociarum Actis, seculo* XI *elucubratis, variisque, quibus fœdata sunt commentis disserens, totam suam ex his construat molem, ex qua sua in* S. Pantali *episcopatum et martyrium tela intorqueat vir eruditione aliunde præclarus. Sed cum Acta illa, quæ tam*

gravi

AUCTORE D. A. B.

gravi censura perstringit, nos pariter tamquam supposititia inter fabulas amandanda existimemus, ex S. Elisabethæ revelationibus et ex aliis hujuscemodi monumentis, seculo XI *aut* XII *elucubratis, nihil omnino, ut Sanctum nostrum, quem vere exstitisse, aliunde probamus, fictitium ostendat, potest elicere.*

diligentiori cura in sequentibus §§ expendentur.

8 *Ast cum ex impugnata Ursulani martyrii veritate eversam existimet Schoëpflinus* S. Pantuli *episcopi veritatem, ut melius vestigia arguentis premam, celeberrimi Ursulani agonis certitudo, indubitatæ fidei monumentis, qua par est, brevitate adstruenda mihi est : proindeque missis variis circumstantiis, quibus infectum quidam medii ævi scriptores nobis illud transmiserunt ; hic istud dumtaxat, immensam scilicet Virginum stragem, quam Ursulanum martyrium vocant, Coloniæ perpetratam authenticis monumentis asscrtam esse constantemque de ea vigere apud Colonienses traditionem, probare aggredior. Alteram vero difficultatem ab Rauracensis et Basiliensis civitatum secula* V *ineunte vel medio statu petitam quamque haud levis momenti habet* B *Argentoratensis professor, qua decet, attentione perpendam, et ea perpensa et perstricta,* S. Pantalum *Rauracorum episcopum, Basiliæ tum commorari aut, si lubet, ibidem cathedram pro temporum circumstantiis figere, hincque Basiliensem episcopum appellari potuisse arguet eruditus lector. Utque aliqua primis hujusce ecclesiæ temporibus spissa admodum caligine obvolutis lux accedat, de primis illius episcopis specialis instituenda mihi visa est disceptatio eruditis, ut opinor, futura haud ingrata.*

§ II. Difficultati ex SS. Ursulæ et sociarum martyrio petitæ respondetur : hujus agonis veritas asserta : cur SS. Ursulanis Virginibus S. Pantalus dictus fuerit socius : de Sancti tumulo Coloniæ reperto et titulo ipsi indito : Martyrii tempus signatur.

C

Contra Schoëpflinum Ursulani martyrii veritas,

P*ræcipua, quam movet contra* S. Pantalum, *difficultas ex SS. Ursulæ et Sociarum martyrio, quod tamquam veritati imo et verisimilitudini dissonum habet Schoëpflinus, desumpta, hic statim perpendenda occurrit, cui, ut apparet, probatum responsum exhibebitur, si celeberrimi hujusce agonis veritas ex authenticis adstruatur monumentis, rescissis tamen abs hoc variis, quibus Ursulanam historiam plerumque medii ævi scriptores infecerunt circumstantiis, de quibus specialis ad diem* 21 *Octobris instituenda erit disceptatio. Verum igitur fuisse SS. Virginum martyrium Coloniæ Agrippinæ peractum, contra Schoëpflinum ab antiquis seu martyrologis seu aliis indubitatæ fidei monumentis hic probare suscipio.*

hic tum ex Wandelberti Martyrologio,

10 *Et vero numerosam hanc virginum multitudinem Coloniæ pro Christo enectam expressis verbis nos edocet Wandelbertus, qui, ut probant Franciæ litterariæ scriptores tom.* V, *pag.* 377, *circa annum* 845 *Martyrologium suum contexuit, sequentique ad* D 21 *Octobris Virgines illas Colonienses annuntiatione recolit :*

> Tunc numerosa simul Rheni per littora fulgent
> Christo virgineis erecta trophea maniplis
> Agrippinæ urbi, quarum furor impius olim
> Millia mactavit, ductricibus inclyta sanctis.

Nec Ursulam, nec SS. Virginum millia, ut notat Schoëpflinus, martyrologus noster appellat sed Ursulam, quæ tamquam omnium regina ab omnibus exstitisse vulgo traditur, dum Sanctæ Virgines sub ductricibus sanctis pugnasse *scribit, satis utique designat. Ast cum Schoëpflino pag.* 340 *in Notis inquies, de* millibus hic sermo, non de XI millibus *Virginibus pro Christo enectis, sed nec nos in hoc agone undecim Virginum millia trucidata fuisse contendimus : hunc enim numerum primo exhibet carta quædam Hermanni Coloniensis episcopi anno* 922 *confecta, quam in disceptatione sua de Ursulana martyrio edidit Fleienus pag.* 895 *et sequentibus : dum tamen millia Virginum occisa fuisse tradit Wandelbertus, quid his verbis aliud nisi ingentem admodum pro Christo passarum numerum, quem Deus scit, indicat ? Præterea si de Ursulanis Virginibus in Wandelberti annuntiatione mentio nulla sit, ut scribit Schoëpflinus, dicat ipse, quas verbis supra relatis hac die celebret antiquus ille martyrologus ? Illas procul dubio, quarum memoriam Coloniensis ecclesia recolit, Ursulam proinde et Socias, quas solemniori cultu die* 21 *Octobris re ipsa venerantur Colonienses.* E

tum ex aliis ecclesiasticis monumentis

11 *Wandelberti verbis consonat Missale quoddam Anglicanum, de quo Schultingus in sua Bibliotheca Ecclesiastica, Crombachius Ursulæ Vindicatæ pag.* 998, *Sacrarii Coloniensis auctor pag.* 95 *ante* 900 *et amplius annos scriptum, cujus Calendario ipsi operi affixo ad* 13 *Kalendas Novembris* Festum sanctarum Virginum in Colonia *legitur inscriptum. Coloniensium pariter de sanctis Virginibus traditionem testantur Acta S. Cuniberti, qui Coloniensi ecclesiæ juxta Novæ Galliæ Christianæ auctores tom.* III, *col.* 626 *circa annum* 626 *præfuit. Porro ut in hujusce sancti Pontificis Actis, a Surio ad diem* 12 *Novembris editis et a scriptore suppari, quidquid in Notis suis ad diem dictam præviis Bailletus scribat, elucubratis, deprehenditur, jam tum exstructa erat in Coloniensi civitate* Basilica SS. Virginum, *quæ etiamnum in agro Ursulano intra civitatis mœnia exstat. Proindeque seculis* IX, VIII, *imo et* VII *medio, id est, non nisi ducentis annis ab earum martyrio, quod anno* 451 *affigendum apparet, elapsis, ex hacce basilica super earum tumulum aut in loco, quo terræ mandatæ fuerant, exstructa, martyrii SS. Virginum veritas, seu de eo traditio asserta manet.* F

et ex variis cartis assertum, nec a veritate abhorrere,

12 *Coloniensium etiam traditioni favent haud pauca monumenta, quæ Crombachius a pag.* 776 *ad* 801 *usque edidit, vel quæ laudarunt Fleienus pag.* 895, *et Gelenius in libro de Coloniæ Agrippinensis Magnitudine pag.* 334, *quibusque ab anno* 853 *ad nostra usque tempora ecclesiam hanc ante annum* 625 *exstructam variis donis privilegiisque donarunt aut concessa jam firmarunt Coloniæ Agrippinæ episcopi : Guntharius, Hermannus I, Wichfridus, S. Bruno, Piligrinus, Hermannus II, S. Anno, Sigewinus,*

Bruno

A *Bruno II et alii. Isthanc pariter testatur ager ille Ursulanus, de quo mox, abs SS. Ursulæ et Sociarum nomine et martyrio procul dubio sic nuncupatus, intra quem fundata fuit ecclesia iisdem Martyribus sacra et quo effossa sunt sepulcra, eruta Sanctorum corpora* cum evidentibus cædis martyriique indiciis, *ita ut, inquit Papebrochius in Paralipomenis ad Conatum in Catalogos Pontificum,* ferreus sit, qui tam antiquis fundamentis nixæ Coloniensium traditioni fidem omnem negare sustineat. *Igitur longe ante seculum* XII *constans erat de sanctis Virginibus Coloniæ occisis ibidemque sepultis traditio; quæ cum ab anno 600 per ecclesiam ipsis dicatam asserta ac firma appareat, seculo* VI *viguisse, imo a seculo* V, *quo ipsæ pro Christo passæ sunt, initium cœpisse videtur, proindeque verum est SS. Virginum Ursulanarum martyrium.*

imo nec illud a verisimilitudine alienum fuisse, non infimæ notæ eruditi hic vocati probant.

13 *Sed et illius historiam a verisimilitudine haud alienam fuisse, non temnendis rationibus probarunt Browerus in Venantii Fortunati librum tertium a pag.* 61; *Fleienus in sua de Ursulano martyrio disceptatione et Papebrochius mox laudatus;* B *sive sacras Virgines e Britannia egressas terra marique jactatas supponas, sive eas dixeris e Gallia, Belgio vel etiam e Mosellanensibus et Rhenensibus oris ab Hunnis, huc et illuc barbarorum more discurrentibus, collectas et in servitutem adactas, sive illas tandem Coloniam, tamquam ad refugium properantes, asserueris, quæ deinde ab Hunnis, e Catalaunicis campis ad sua regredientibus furore actis, prope Coloniam in odium fidei et ob servandæ castitatis propositum captæ et enectæ sint. Callesii conjecturis forte favebunt nonnullæ inscriptiones antiquæ, Coloniæ, in partibus Rhenanis repertæ, de quibus Janus Grutherus a Schoëpflino Alsatiæ Illustratæ pag.* 321 *et* 473 *laudatus, quidam Ausonii poëtæ locus Epistola* 18, *quibus omnibus, Ursuli nomen, a quo Ursula dicta est, in hisce partibus jam tum et quidem ante Hunnicam grassationem haud ignotum fuisse evincitur. Sicque hæc sancta virgo non ex Britannia, sed ex Germania Prima aut Secunda oriunda dici posset. Verum hæc ad* 21 *Octobris disceptanda manent. Assertum ergo est,* C *SS. Ursulanarum Virginum martyrium nec veritati esse dissonum, nec a verisimilitudine abhorrere vel earum historiam, vel Coloniensium traditionem, quidquid in contrarium scripserit Schoëpflinus, ut ex laudatis auctoribus probare facile est.*

Quare de hujus martyrii veritate hic disceptatur.

14 *At forte dices, quid ad* Pantali *historiam hæc prolixa de Ursulano martyrio disceptatio? Ut scilicet Schoëpflini,* Pantali *sortem Ursulano martyrio annectentis, difficultates certius diluerentur. Cum enim hujus martyrii veritatem evertendam suscepisset, ita ut ea eversa* S. Pantali *sortem eodem argumento eversam diceret Argentoratensis professor, arguentis idcirco vestigia premere coactus, nonnulla de SS. Virginum Coloniensium martyrio disceptanda habui, quibus assertis,* S. Pantali *sors quodam modo adstrueretur, vel potius, ut firmata hujus celeberrimi agonis veritate, jam saltem nihil contra* S. Pantalum *ex illarum martyrio Schoëpflino intorquendum superesset. Sed tandem, qua de causa* S. Pantali *historia SS. Virginum Ursulanarum martyrio a nonnullis aliquatenus annexa perhibeatur, nunc est dicendum.*

AUCTORE D. A. B.

his SS. Virginibus socius S. Pantalus dictus ob tumulum,

15 *Martyrologium Lubeco-Coloniense in annuntiatione ad* 21 *Octobris, qua SS. Ursulæ et Sociarum diem Natalem celebrat, et Martyrologii Basiliensis scriptor, sicut et illi, qui S. Elisabethæ Schonaugiensis et B. Hermanni Steinfeldiensis, de quo ad diem* 7 *Aprilis, revelationes scriptis exceperunt vel, ut verosimilius apparet, suis deturparunt commentis, et nonnulli alii, qui hisce temporibus de* S. Pantalo *aliquid scripserunt, sanctum episcopum SS. Ursulæ et Sociis virginibus, ab Coloniensi civitate ad Urbem peregrinantibus aut ab Urbe Coloniam redeuntibus, socium addiderunt: qua autem ratione adducti hoc præstiterint supra laudati auctores, non sat video, nisi forte ad hoc scribendum permoti fuerint eo, quod sarcophago ejus in agro Ursulano, in quo pleræque sanctæ Virgines tumulo mandatæ fuerunt, anno circiter* 1155 *reperto, hinc eum sanctis Virginibus comitem dandi, Legendarum corruptores et falsarii ansam arripuerint. Et hæc est, ut mihi videtur, potior ratio, cur a plerisque scriptoribus* S. Pantali *sors Ursulanæ historiæ quodam modo annexa dicatur. De isthoc* S. Pantali E *tumulo quædam notanda occurrunt.*

in agro Ursulano

16 *Sanctas Ursulanas Virgines aliosque martyrii socios pro Christo passos, sepulturæ a Clematio quodam, ut fertur, in agro, quem ab Ursula Ursulanum vocant, mandatos postea Solinus aut Aquilinus, Coloniensi ecclesiæ circa annum* 462 *aut* 509 *(sicut ad hunc narrat Cointius) post multorum annorum interpontificium præpositus, ut tradunt antiqua Urbis monumenta, de quibus Fleienus in sua de martyrio Ursulano disceptatione pag.* 893 *et* 894: Veteribus eruens locellis, lapideis iterum recondit mausoleis. *Porro etsi horumce Mss., ætatem nos non edoceant Fleienus nec Ortwinus, qui ea ad concinnandam ecclesiæ SS. Machabæorum historiam adhibuit, nec proinde, quo in pretio sint habenda, dicere queamus; cum tamen iis, quæ vulgo tradunt Colonienses, aut iis, quæ a seculo* VII *gesta ex aliis fontibus accepimus, haud dissona contineant, non est, cur eorum non assentiamus assertioni. Sic igitur sacra Martyrum corpora reposita manserunt, donec quædam eorum seculo* VII *et aliis succedentibus seculis reperta digno et speciali honore ad urbis Coloniensis civibus donata fuerint.* F

circa annum 1155 cum aliis effossum

17 *Et quidem, ut, cæteris prætermissis horumce Sanctorum corporum adinventionibus, ad celeberrimam illam, quæ anno* 1155 *et octo sequentibus annis a Gerlaco monasterii Tuitiensis abbate, cui, ut testatur* Gelenius *de Coloniæ Agrippinensis Magnitudine pag.* 345, *hæc cura præcipue commissa fuerat, peracta est, veniamus, haud paucos sarcophagos e terra tum eductos fuisse, testantur plerique hujus ævi scriptores: auctor cujusdam instrumenti, hoc ipso tempore confecti, quod ex monasterii Tuitiensis archivo depromptum Crombachius tum Ursulæ suæ Vindicatæ pag.* 490 *inseruit, et Ecbertus, qui huic tempori advixit et germanæ suæ S. Elisabethæ dicta excepit, quæ deinde vulgavit Crombachius pag.* 719 *et seqq., cap.* IV. *Nec est, cur huic scriptori fides adhibenda non sit, cum nihil hic, nisi quod ipse aut soror viderit, descripserit. Hoc idem asserunt Trithemius in Chronico monasterii Sponheimensis ex variis monumentis et maxima cum diligentia, ut ipse in Oratione ipsi præfixa scribit, collecto*

AUCTORE D. A. B.

collecto et anno 1601 *edito, ad annum* 1163, *et Browerus Annalium Trevirensium auctor ad eumdem, ita ut circa hanc orbi Christiano notam SS. Ursulanarum Virginum et Sociorum martyrum, in agro Ursulano sepulturæ mandatorum, inventionem nullum omnino concipi queat dubium.*

ut ex hoc instrumento patet,

18 *Sed quod in primis ad scopum nostrum pertinet, eodem omnino tempore, quo in agro Ursulano effossi fuerunt SS. Martyrum sarcophagi, inventum etiam fuisse* S. Pantuli *tumulum, expressis verbis declarat auctor instrumenti, de quo num. prægresso, cujus verba hic subdo :* Incipiunt Revelationes titulorum vel nominum SS. Martyrum et Virginum. Anno ab Incarnatione Domini nostri Jesu Christi 1155, Indictione quarta et continua novem sequentium annorum revolutione, Romanum regente imperium Friderico cæsare, Romanæ quoque Ecclesiæ Pontificatum Adriano Papa IV administrante, præsidentibus etiam per successiones S. Coloniensi ecclesiæ archiepiscopis, videlicet Arnoldo II, Frederico II et Reinoldo archicancellario, in ecclesia Tuitiensi Gerlaco abbate existente, levata sunt corpora SS. Martyrum et SS. Virginum in suburbio Coloniensis civitatis, quorum nomina vel titulos in eorum sepulcris inventos et in archivis ejusdem ecclesiæ reconditos ad posterorum notitiam, idcirco schedulis et apicibus dignum duximus adnotari, quia devotionem SS. Martyrum, quos præter opinionem cunctorum viventium oculis nostris transferri vidimus, et quorum insuper corpora, vel titulos e tumulis manibus nostris eduximus, in quibus etiam mille martyriorum signa adspeximus et venerati sumus, arctius posterorum memoriæ commendare curamus, singillatim ergo singulorum titulos, uti in lapidibus cum eis inventis exaratum esse perspicitur, incipientes a majoribus, hoc modo digessimus. *Hic describuntur tituli in variis tumulis reperti, inter quos, qui nonum obtinet locum,* S. Pantalo *episcopo Basiliensi inscribitur.*

B

et in ecclesia SS. Machabæis dicata Coloniæ asservatum,

C

19 *Hujus tumuli,* S. Pantalo *inscripti, inventionis veritatem adstruit Ecbertus haud semel laudatus cap.* 4 *Revelationum sanctæ Sororis suæ, quas, ut diximus, litteris commisit. Illum autem sarcophagum in Ecclesia Machabæorum nunc dicta et in agro Ursulano civitatis Coloniensis multis abhinc seculis constructa, exstare et exstantem se vidisse, pag.* 542 *et* 1045 *Ursulæ Vindicatæ docet et innuit Crombachius. Idem jam docuerant ac testati fuerant Cratepolius libro de Sanctis Germaniæ Episcopis Coloniæ anno* 1592 *vulgati, pag.* 117 *et* 118, *auctor, qui Proprium ecclesiæ Basileiensis edidit, cujus meminit Sudanus Basileæ Sacræ pag.* 17, *et Mss. in Museo Bollandiano asservata, a Patre Gamansio de Opere nostro bene merito transmissa : quorum omnium assertionibus* S. Pantali *tumulum apud Machabæos repositum esse, haud obscure probatur. Verum, inquies, nulla istius sarcophagi exstat memoria, vel apud Winheimium, qui in sacrario suo Agrippinensi, de reliquiis in ecclesia SS. Machabæorum asservatis sermonem instituit, vel apud Geleniun, qui has etiam Sanctorum exuvias ibidem repositas in suo de Coloniæ Agrippinensis Magnitudine opere pag.* 533 *enumerat. Sed quid de horumce auctorum silentio arguendum, nisi quod minori, quam qua par erat, diligentia de his omnibus seu reliquiis, seu tumulis olim repertis scripserint? Enimvero Cratepolius Winheimio æqualis, et Crombachius, qui Gelenio coævus erat, de hoc* S. Pantali *tumulo, apud Machabæitas asservato, expressum exhibent testimonium; sed et Winheimius, dum de sanctis in hæc ecclesia asservatis reliquiis sermonem facit, pag.* 265 lapidea *sepulcra, per templi gyrum reposita, ibidem videri asserit, nec tamen, ad quos pertineant, nos edocet. Gelenius vero quasdam* S. Pantali *reliquias in ecclesia SS. Virginum asservatas esse, scribit. Utut sit, quid contra hujus tumuli in Machabæorum ecclesia asservati veritatem ex istorum duorum scriptorum silentio, aliis numero pluribus eum ibi exstare asserentibus, erui possit, non video.*

D

cui titulus sequens

20 *In isthoc autem* S. Pantali *sarcophago aliquot ejus martyrii indicia inventa fuisse, sicut illud contigisse de aliis narrant scriptores mox appellati, verosimillimum apparet. Quæ autem fuerint hæc martyrii indicia, dicendo non sum; sed istud imprimis notandum occurrit, Gerlacum scilicet, Tuitiensis monasterii abbatem, cui celeberrimæ corporum Ursulanorum Sociorum Martyrum inventionis cura commissa fuerat, cuique, ut num.* 18 *dicitur, nonnulla de titulis in ipsis tumulis repertis suspicio inciderat, de tumulis ipsis, sicut et de variis martyrii indiciis in ipsismet sarcophagis inventis, nullum omnino concepisse dubium ; proindeque eum illos tumulos, sicut veros et ratos, non vero de novo efformatos et suppositítios habuisse, haud leve indicium est. Igitur tamquam verum* S. Pantali *sepulcrum cum aliis anno* 1155 *repertum habendum esse opinor, nec video, qua de causa minimum quis de illo movere possit dubium; longe autem aliter de titulo in ipsomet* S. Pantali *tumulo reperto, qui licet aliqua additione auctus, non illico tamen, utpote ad aliquas veritates historicas indagandas, ut mox edocebo, aliquid conferens, est abjiciendus, sentiendum existimo.*

E

inditus hic cum aliis titulis perpenditur, ex quibus nonnulli

21 *Titulus ille sic habet :* Pantalus, Basileensis episcopus, Virgines sacras cum gaudio susceptas Romam perduxit, unde reversus Coloniam pervenit, ibique cum eis martyrium suscepit, et S. Grata Junior. *Hunc etiam titulum, iisdem fere verbis conceptum, exhibet Ecbertus Revelationum S. Sororis suæ cap.* VI, *Ursulæ Vindicatæ pag.* 725. *Nonnullos etiam titulos huic sat similes et in variis etiam sarcophagis inventos Crombachius operi suo inseruit, quibus alios, sed simpliores, utpote unius dumtaxat personæ nomen, cui littera S præfixa est, complectentes subnexuit; quid autem de* S. Pantali *titulo seu potius de aliis in SS. Virginum seu Sociorum martyrum sarcophagis repertis sentiat Papebrochius, qui jam in suo Conatu ad Catalogum Pontificum, titulum Cyriaci tumulo inditum pag.* 31 *gravi censura multaverat, manifestant, quæ in Paralipomenis suis ad Conatum in Catalogos Pontificum pag.* 41 *suppeditat, sequentia verba :* Sepulcrales porro tituli, qui solis quidem nominibus constant, sinceri possent æstimari, ceteri vero verbis quibusdam additis aucti esse, ad fidem faciendam fabulosæ, quam nescio, quis fuerat commentus, Legendæ; sed

F

tantum

A tantum abest, ut additamenta isthæc vel prætensarum Revelationum libri credibilitatis aliquid Legendæ concilient; ut propter evidentia, quibus scatent, fictionis indicia, detrahant potius. *Nec mitiori judicio* S. Pantali *titulum perstrinxisset vir eruditus, si illius examini datus fuisset locus. Quo autem tempore variæ illæ additiones veris ac genuinis titulis accesserint, hic paucis inquirere non abs re erit.*

licet circa annum 1155

22 *Eas omnes accessiones, seculo scilicet quinto, quo sancta Virginum Ursulanarum turma martyrium perpessa est, enatas aut elucubratas fuisse, nullus, ut opinor, antiquitatis utcumque gnarus existimabit. Nec enim seculi quinti genium sapiunt, nec, ut Papebrochii superius laudati utar verbis, ad hæc tempora sunt* referibiles; *imo eas elapso seculo nono adinventas fuisse ad credendum eo lubentius adducor, quod inter hæc additamenta legatur illud S. Pastolasii tumulo inditum, quo dicitur* archicpiscopus Agriensis Ungaricus. *Etenim Hungaria, in qua Agria civitas, indubie non prius, quam cum Hun-*
B *gari, in Transilvaniam appulsi, sedes fixas in ista Pannoniæ regione habuerunt, eo nomine donata est; ast si Stiltingum, S. Stephani regis ad diem 2 Septembris num. 32 et 33 Commentarii prævii Acta illustrantem, et Prayum, Annalium Hunnorum scriptorem, qui pag. 322 de Hungarorum in Pannoniam adventu specialem disceptationem instituit, audias, hoc non nisi anno 889 contigisse dicendum erit: quare, cum non nisi elapsis his temporibus, hæc vox* Hungaricus *S. Pastolasii tumulo indi potuerit; isque adeo vel totus confictus vel corruptus certo sit, quam maxime ne aliis sepulcrorum titulis quid simile tum acciderit, est verendum.*

adaucti,

23 *Sed et serius quidem illud contigisse innuere videntur Gelenii et Ecberti, qui seculo* XII *floruit, verba, quæ sic habent:* Reperta sunt, *inquit Gelenius in libro de Coloniæ Agrippinensis Magnitudine pag. 345 circa annum 1156 et novem insequentibus,* in pluribus inscripta variorum SS., quorum ibidem reliquiæ continebantur, nomina. Quæ res cum difficultates ac dubitationes non paucas excitasset, missa sunt ex hisce reliquiis inventis
C corpora duo in Schonaugiam Benedictini instituti monasterium, in quo tum spiritu prophetiæ florebat S. Elisabetha; *sed adhuc rem dilucidioribus verbis exponit Ecbertus Revelationum S. Sororis suæ cap. 4 sic scribens:* In tempore eodem (*anno scilicet* 1156) reperta sunt inter sepulcra virginum multa corpora sanctorum episcoporum atque aliorum magnorum virorum. Erantque in monumentis singulorum repositi lapides habentes titulos sibi inscriptos, quibus dignoscebantur, qui aut unde fuissent. Horum præcipuos et maxime notabiles transmisit ad me (Elisabetham) ex supra dicta urbe (Coloniensi) præfatus abbas, Gerlacus, sperans aliquid mihi per gratiam Domini de eis posse revelari et cupiens certificari per me, utrum credendum eis esset, an non. Habebat quippe suspicionem de inventoribus sanctorum corporum, ne forte lucrandi causa titulos illos dolose conscribi fecissent. *Hæc porro ultima verba, quæ a lectore notentur digna sunt.*

24 *Igitur ea, quam conceperat Gerlacus, suspicio ad titulos ipsis sarcophagis inditos dumtaxat, non vero ad tumulos ipsos, quos ut veros genuinosque habebat Tuitiensis abbas, spectabat; sed et aliam mihi suspicionem injicit, isthæc Gerlaci, qui timebat, ne* sanctorum corporum inventores lucrandi causa *titulos conscribi fecissent, dubitatio. Enimvero, cum hisce temporibus, undecimo scilicet et duodecimo seculo nova quædam SS. Virginum et Sociarum earum conficta fuisset historia, cui multa de earumdem peregrinationibus varioque de Episcopis, Cardinalibus Principibusque, quos in societatem ipsæ adscriverant, erant admixta, facile evenire potuit, ut titulos martyrii eorum tempore nudos ac simplices diversis hisce figmentis titulorum eorumdem scriptores adauxerint, quibus, quæcumque de SS. Virginibus Ursulanis et earum Sociis portentosa efferebantur, splendido isthoc ac novo instrumenti genere credibilia magis redderent dictisque ab hoc major accederet auctoritas; qua de causa nova hæc additamenta, quibus tituli illi in SS. Virginum et Sociorum tumulis reperti, infecti ad nos pervenerunt, seculo circiter undecimo affigenda mihi videntur.* E

AUCTORE D. A. B.

ut novæ SS. Virginum historiæ vim adderent,

hic primigeniæ simplicitati redduntur.

25 *Verum cum, ut Papebrochius superius laudatus conjectat, hæ adjectiones titulis inditæ, ut quamdam Legendæ Ursulanæ fidem adderent, videantur adinventa, num fieri potest, ut, rescissis omnibus illis accessionibus seu figmentis, quibus inferta apparet SS. Virginum historia, tituli nudi ac veri, quales ab Clematia aut Solino seu Aquilino aut ab alio quocumque, qui SS. Martyrum corpora sepulturæ tradi curavit, elaborati fuerint, appareant? An non verbi gratia titulus,* S. Pantalo *inscriptus, primigeniæ sinceritati restitueretur, si, rejectis aliis vocibus, quibus medii ævi temporibus fuit adauctus, hæc dumtaxat verba retineret,* S. Pantalus, episcopus Basileënsis? *Et quidem hæc vocum a falsariis additarum rescissio Sacrarii Agrippinensis haud admodum displicuit auctori, qui pag. 90 sic scribit:* Dico, fieri potuisse, quod inter præsules, qui multi in comitatu S. Ursulæ fuerunt quidam Cyriacus nomine, cæteris honorabilior exstiterit, ideoque Pontificis titulum sit adeptus, quemadmodum ex variis historiis, spectabiliores olim F sacerdotes Papas nuncupatos fuisse, probari potest. Hinc Cyriacum Dei sacerdotem aliquem in comitatu SS. Virginum Pontificem nuncupatum, simpliciores post forte pro Romano crediderint. *Hac etiam rescissionis methodo usus Novæ Italiæ Sacræ editor Coletus, qui tom. IV, col. 691 Episcoporum Novariensium Indicem contexens, ab Maronio, quem titulus in sepulcro ejus repertus tamquam Cardinalem exhibet, voces has* Novariensis et Cardinalis *expungendas esse autumavit, nullumque de episcopi dignitate Maronio ab tituli auctore concessa movit dubium. Verum, inquies, cum a Maronii titulo hanc vocem* Novariensis *rescindendam existimet Coletus, cur vox illa* Basileënsis *titulo,* S. Pantalo *inscripto, indita remaneret? Sed quominus hæc vox deleatur, impedit ipsamet S. Martyris sedes, quæ, utpote ad Rhenum posita et a Coloniensi civitate haud multum dissita, ab Coloniensibus, qui SS. Martyrum corpora sepulturæ tradiderunt, cognosci et sic in titulo expressa ad nos*

usque

AUCTORE D. A. B.

usque pervenire facile potuit. Tempus, quo S. Pantalus *martyrium subiit, hic definire præstat.*

Signato ergo non ad annum 238,

26 *Cum de tempore isthoc nihil omnino antiqui scriptores statuant, illud proinde ab anna, quo immensa SS. Virginum strages Coloniæ Agrippinæ est peracta, quaque grassante, S. Episcopus mortem passus, ut superius edocui, videtur, est repetendum. Ast in illo assignando, non una exstat inter eruditos sententia. Prima est illorum, qui cum Crombachio SS. Virginum martyrium sub annum 238 reponunt; secunda eorum, qui anna 384 illud alligant; tertia demum anno 451 id statuit affigengendum, quo scilicet Attila, magno Hunnorum comitante exercitu, Germaniam utramque, Belgium et nonnullas Galliæ provincias ferro, igne et cæde fœdavit. Quæ controversia cum sit ad diem 21 Octobris in primis disceptanda, hic, quæ sunt ad meam sententiam firmandam apta, breviter in medium proferam. Et vero illud præsertim est notatu dignum, quod omnes variarum harumce opinionum patroni, sanctum illud Virginum agmen ab Hunnis* B *trucidatum fuisse, unanimi voce propugnent. Hinc propria mole ruit Crombachii sententia, qua ad annum 238 hunc stragem perpetratam fuisse asserit. Tum enim nec Galliæ, imo vix Europæ incolis ante annum 370 aut circiter cognita erat Hunnica gens, ex suis antiquis sedibus egressa, sicut erudite probat Prayus Annalium Hunnorum scriptor pag. 63 et sequenti. Hanc insuper opinionem propugnandam suscepit Crombachius et alii, qui sententiæ ejus faverunt, ut aliquis inter Pontianum et Anterum summos Pontifices Cyriaco cuidam, de quo silent omnes Catalogorum Romanorum Episcoporum scriptores, daretur locus; sed quid de illo Cyriaco sit censendum, docent Baronius et Papebrochius, qui illum ex sacris Ecclesiæ Romanæ Indicibus, non quod, sicut Schoëpflinus pag. 341 scribit, fictitiis Ursulani martyrii Actis tamquam SS. Virginum socius inscriptus foret, sed quod vel nulli omnino summarum Pontificum Catalogo insertus vel quod sub hoc tempus nullus Cyriaco in illis pateret locus, ideo hunc expungendum esse existimarunt.*

nec ad 384;

27 *Licet magni nominis patronos, Baronium* C *nempe, Henschenium Acta S. Servatii ad diem 13 Maii illustrantem, et Papebrochium mox laudatum et alios nacta fuerit secunda opinio, sufficientibus tamen mihi non videtur fulta monumentis. Enimvero si Hunnorum historiam evolvas, eos ante annum 451 in Gallias non nisi tamquam auxiliares et ab Romanis ipsis accersitos fuisse facile deprehendes. Frustra dices, Hunnos, qui sacram Virginum turmam morte peremerunt, illos fuisse, quos ad ulciscendam Gratiani necem Valentinianus II adsciverat; verum illos nec in Gallias quidem penetrasse, S. Ambrosius Epistola 7, tom. II, col. 890 postremæ editionis scribit, sed eos* Galliæ appropinquantes per Alemanniæ terras, ad sua reflexisse *edocet: nec igitur Coloniæ, Germaniæ Secundæ metropolis intra Gallias positæ, sanctum Ursulanum agmen perimere potuerunt.*

sed ad annum 451, Sancti martyrio,

28 *Potior ergo nobis apparet sententia, quæ immensam hanc Martyrum stragem anno 451 annectit; quæ autem fuerit Castellani, qui nullo signato anno, et* S. Pantuli *et SS. Virginum necem seculo* D *dumtaxat quinto affigit, opinio, haud compertum habeo. Verum multi eruditione illustres sub annum 451 isthoc martyrium reponunt: Otto Frisingensis lib.* IV, *cap.* XXVIII, *Gotfridus Viterbiensis, Fleicnus in disceptatione de Ursulano martyrio pag.* 380 *et sequentibus, Browerus Annalium Trevirensium ad annum* 451, *Bucherius Belgii Romani lib.* XVII *cap.* III, *Callesius Annalium Ecclesiæ Germaniæ tom. I pag.* 375, *Prayus Annalium Hunnorum pag.* 76, 156 *et sequentibus, auctor cujusdam disceptationis, Coloniæ anno* 1577 *editæ, ecclesiæ Parisiensis martyrologus et haud pauci alii scriptores, quorum sententiam eo lubentius amplector, quod si anno* 238 *aut* 384 S. Pantali *martyrium affigas, id vix ac ne vix quidem cum Augustæ Rauracorum et Basiliensis civitatis statu componere possis; ast longe aliter res se habebit, si illud anno* 451, *ut mox edocebo, illiges: maxime cum hoc dumtaxat anno Hunni, duce Attila, per Gallias grassantes, illas cæde et omni calamitatum genere repleverint: contra etiamsi annis* 430, 435, 437 *et* 439 *in Gallias appulerint, eos tamquam auxiliares ab Romanis et Aëtio accitos* E *fuisse, luculentis probat ad hos annos Prayus argumentis, nec cur huic scriptori assensum quis denegare queat, video.*

hinc ex martyrio Ursulano perperam S Pantali veritatem impugnat Schoëpflinus.

29 *Asserta igitur martyrii Ursulani non quidem ut Schoëpflino placet, ex S. Elisabethæ Schonaugiensis Revelationibus aut ex Ecberti fratris ejus seu medii xvi auctorum dictis veritate, signatoque ad annum* 451 *SS. Virginum Coloniensium martyrio, jam non concidit* S. Pantalus, *cujus sors Ursulani martyrii sorti aliquatenus annexa dicitur; quin imo, ut opinor,* S. Pantali *historiæ quædam ex hoc accedit auctoritas, aut saltem ex Ursulani martyrii historia nullum, quo* S. Pantali *episcopatum aut martyrium petere queat, Schoëpflinus depromere poterit argumentum. Quod autem ad varias quibus SS. Ursulanarum Virginum seu martyrium, seu historiam quidam, quos appellat Argentoratensis professor, scriptores deturparunt, circumstantias spectat, cum de his omnibus ad* 21 *diem Octobris fusius agendum sit, hic de illis silere præstat. Illud autem dumtaxat mihi notare liceat, etsi earum plerasque tamquam commenta Schoëpflinus habeat, id-* F *circo cum ipsis Ursulani martyrii tot tantisque adstructam monumentis non corruere veritatem. Iis enim et similibus fabulis illa obscurari potest; ast, ut ipse fatebitur Schoëpflinus, destrui nequit: nec proinde* S. Pantali *martyrium, licet nonnullis tenebris obsitum ad nos pervenerit. Sed nunc secundum præcipuumque Schoëpflini argumentum, ex Augustæ Rauracorum et Basiliæ statu desumptum perpendendum mihi superest.*

§ III.

A

§ III. Secunda contra S. Pantalum difficultas, ex Augustæ Rauracorum et Basiliæ statu deprompta, expenditur : quis fuerit illarum civitatum seculo V incunte aut medio status, inquiritur : sedis episcopalis Rauracorum seu Basiliensium origo.

Ex Rauracensis statu civitatis, cujus hic

Urbs *Rauricum vel Rauracum, Rauracorum mater communis, quæ sub Augusto Veteranorum colonia aucta, inde Augustæ Rauracorum nomen accepit, in sinistra seu Gallica Rheni ripa ad Ergitiam, vulgo* Ergotz *aut* Ergetz, *Filinamque fluviolos, qui, ubi in urbe illa conjuncti fuerint, uno ostio*
B *devolvuntur ad Rhenum urbis ejusdem mœnia olim alluentem, duobus milliaribus Francicis supra Basiliam atque uno infra Rhinfeldam sita est. Qualis quantaque fuerit isthæc civitas, etiamnum passim indicant fori, amphitheatri, templorum et mœnium rudera, quibus e terra effossis et examinatis, haud ingratam hujusce urbis delineationem Joannes Daniël Schoëpflinus Alsatiæ suæ Illustratæ pag.* 149 *et seqq. eruditorum oculis conspiciendam exhibuit: hujus verba in hac brevi notitia scribenda, sicut et in hujus § decursu, fere omnia deprompsi.*

varia fata paucis dantur,

31 *Varias experta est Rauracorum Augusta fortunas, quas solita sua eruditione prosequitur Argentoratensis professor ; in florentissimo erat statu hæc antiqua civitas sicque substitit, quoad usque, Alemannis Rheni oram occupantibus, diversis cladibus attrita, civitatis nomine et jure spoliata et in castellorum classem amandata, anno tandem* 451 *irruentibus Hunnis, in villam, quæ nunc* Augst *dicitur, desierit. Ast Augustæ Rauracorum splendorem seculo Christi secundo aut tertio vel etiam sequenti saltem usque ad annum* 383 *aut ad* 389 *circiter,*
C *sicut ex Ammiani Marcellini et Eunapii textibus inferius recitandis patescet, imminutum fuisse, Schoëpflinus de his omnibus disserens haud probat. Cum autem* Pantalus *anno scilicet* 451, *ut num.* 26 *et sequentibus innuimus, martyrio vitam amiserit, hinc eum ante seculum* v *medium ecclesiæ Rauracensi præpositum fuisse, consequitur. Igitur difficultati, a Schoëpflino propositæ et ab Rauracensis seu Basiliensis civitatum sub hoc tempus statu deductæ, haud ineptum dabitur responsum, si Basiliam Augusta Rauracorum variis calamitatibus sub hanc epocham imminuta, eo splendoris devenisse aut tum in illo statu exstitisse, ut certum tutumque sancto Rauracorum Episcopo præbuerit aut præbere potuerit refugium, probatum dedero. Et jam ab Rauraco initium ducere liceat.*

post civitatem Basiliensem provinciarum Notitiæ,

32 *Seculi quinti initia lugubrem urbi Rauricæ scenam aperuisse, non in uno Alsatiæ suæ Illustratæ loco, sed præcipue pag.* 176 *et sequenti edocet Schoëpflinus, idque probare aggreditur his Notitiæ provinciarum Galliæ a Sirmondo primo vulgatæ, quam sub Honorio, qui anno* 423 *diem clausit ultimum, elucubratam cum aliis nonnullis eruditis existimat, potissimum innixus verbis, quæ sunt :* Provincia Maxima Sequanorum numero IV habet civitates, quæ sunt : Metropolis civitas Vesontiensium, civitas equestrium Noiodunus, civitas Elvitiorum Aventicus, CIVITAS BASILIENSIUM, castrum Vindonicense, castrum Ebredunense, castrum Rauracense, Portus Abucini. *Hinc jure merito Augustam Rauracorum variis cladibus attritam Basiliamque vix circa annum* 384 *aut* 385, *quo suos libros historicos Ammianus Marcellinus adornabat natam, sub Honorio, qui ab anno* 395 *ad* 423 *rerum potitus est, Maximæ Sequanorum provinciæ civitatibus fuisse adscriptam, arguit Schoëpflinus : ita enim subita incrementa cepit, ut (si tamen in Vandalica irruptione anno* 408 *fuerit direpta) mox ex ruinis suis exsurgens aut ex Rauricæ urbis cineribus subito enata, civitatibus annumerata fuerit. Hæc Argentoratensis professor, cui hæc asserenti haud invitus assentior, licet hanc provinciarum Galliæ Notitiam non sub* E
Honorio, sed imperante Valentiniano II, circa annum 387 *litteris mandatam, Rauricumque proinde oppidum non in Vandalica incursione direptum, sed prius etiam castris adscitum fuisse, existimem, ut mox evincere conabor.*

AUCTORE D. A. B.

non anno 418 aut 402, sed sub Valentiniano Juniore, a quo Arelatensis civitas

33 *Isthanc provinciarum Galliæ Notitiam, priusquam, quæ in hac tamquam Viennensi metropoli subjecta inscribitur, Arelatensis civitas in metropolim erecta, vel postquam Augusta Rauracorum, teste Ammiano Marcellino lib.* XV, *cap.* II, *olim provinciæ Sequanicæ urbs potior, variis, ut creditur, calamitatibus affecta, ad castrorum classem, amandata fuerit, elucubratum fuisse nemo non fatebitur. Porro anno* 418 *civitatem Arelatensem metropolis nomine donatam jam fuisse perhibet Honorius Constitutione, ab Bouqueto Galliæ Scriptorum tom.* I, *pag.* 766 *et ab aliis edita, qua septem provinciarum comitia quolibet anno in hac urbe celebranda indixit. Verum cum ex ipsis hujusce edicti verbis eadem comitia a Petronio, anno* 401 *et* 402 *Galliarum præfecto, in hac civitate indicta fuisse, constet, cur ab eo ipso jam tempore Arelatem metropolis honore decoratam fuisse, non liceat arguere? Imo et citius* F
adhuc illud contigisse, ratione potissimum, quam mox adducturus sum, fretus existimo : quo fit, ut Notitia illa, cui Arelas cum aliis civitatibus Viennensi provinciæ subjectis adscribitur, seculo IV *exeunte litteris mandata certo quasi indicio appareat.*

Metropolis dignitate

34 *Et quidem Arelatensis civitas, ex quo Galliarum prætorio præfectus, Treviris a Francis direptis aut Francis vicina Trevirorum loca infestantibus, Arelatem sedem suam transtulit, Metropolis honore gavisa mihi videtur : quantum enim dignitatis potestatisve et contulerit supremum hujus præfecti tribunal, quod in omnes Galliarum provincias jus dicebat, intra ejus mœnia recenter erectum, nemo non intelligit. Verum hujus sedis translationem, quam anno* 401 *vel* 402 *Pagius, Bouquetus et Honthemius factam existimarunt, ego anno saltem* 392 *affigendam esse arbitror.* 1° *quod Francis, ab anno* 388 *in Treviros, teste Honthemio Historiæ Trevirensis Prodromo tom. I, pag.* 414 *et* 420, *irruentibus,*

AUCTORE D. A. B.

ruentibus, Galliarum Prætorio præfectum sedem suam, ne in posterum barbarorum insultationibus pateret, Arelatem longe a Rheno dissitam transtulisse, sat verosimile sit. 2° quod idem Honthemius, qui ab anno 389 *aut* 390, *quo lex* de Curs. publ. *Galliarum præfecto* Treviris *proposita aut ad eum directa fuit, nullam aliam annis sequentibus latam, quæ Treviros ad præfectum fuerit missa, appellat, nullum omnino Galliarum præfecturæ apud Trevirenses vestigium abhinc indicet; quod certe, præfecturæ sedem tum Treviris Arelatem fuisse delatam, non leve indicium est.*

fuit decorata, elucubratæ

35 *Ac* 3° *denique, quod Arelatem metropolitana dignitate ab anno saltem* 392, *quo Valentinianus Junior violenta morte exstinctus, decoratam fuisse, ostendat libellus supplex ab ejusdem metropolis episcopis circa annum* 450 *S. Leoni Papæ oblatus, inter ejusdem opera tom. I, pag.* 538 *editus, ac, ut scribunt Novæ Historiæ Occitaniæ auctores tom. I, pag.* 545, *pro vero et authentico ab eruditis nunc habitus, quo privilegia ab Valentiniano et Honorio*
B *urbi Arelatensi concessa memorant his verbis :* Hanc clementissimæ recordationis Valentinianus et Honorius fidelissimi principes specialibus privilegiis et, ut verbis ipsorum utamur, MATREM OMNIUM GALLIARUM appellando decoraverunt ; *quid enim, quæso, his verbis innuere voluerunt episcopi, nisi quod Arelatensis civitas metropolitana donata fuerit jurisdictione, tum a Valentiniano Juniore, qui eam illi contulit, tum ab Honorio, qui constitutione anno* 418 *lata, comitia septem provinciarum a Petronio, olim prætorio præfecto, præscripta, sed per temporum angustias intermissa, iterum indixit? Igitur quo minus isthanc metropolis dignitatem Arelatensi civitati a Valentiniano Juniore ac proin anno saltem* 392 *ipsi emortuali concessam credamus, non obstant, quæcumque Pagius ad annum* 401, *num.* 36, *et ad annum* 402, *num.* 32 *et Honthemius Trevirensem Historiam contexens scripserunt.*

sub castri nomine,

36 *Ast, inquies, quo minus supra memorata Notitia seculo quarto exeunte scripta credatur, procul dubio obstabit sub hoc tempus florens Rauracensis*
C *status civitatis, quæ non nisi, ut passim scribit Schoëpflinus, anno* 408 *a Vandalis direpta, civitatis nomine et juribus exuta, castris dumtaxat in sæpe dicta Notitia adscribitur; unde eam Notitiam post annum* 408 *elucubratam fuisse consequitur. Augustam Rauracorum in florenti admodum statu tempore, quo suos libros excudebat Ammianus Morcellinus, vel sub annum circiter* 384 *vel* 385 *exstitisse, lubens cum Schoëpflino fateor. His enim verbis de Rauraco loquitur Ammianus lib.* 15, *cap.* II *:* Apud Sequanos Bisontios videmus et Rauracos, aliis potiores oppidis multis. *Quæ verba, ut apparet, et tempus, quo Ammianus suum opus contexebat, et qualiter tum Rauracum et Bisontium inter* splendidas *urbes annumerata fuerint, satis indicat. Porro Schoëpflinus post Chiffletium, qui Ammiani Marcellini Vitam ejus libris præfixam adornavit, istud elucubrationis tempus intra annum* 383 *et* 390 *his adductus rationibus, reponendum duxit.* Ammianus, *inquit Alsatiæ Illustratæ pag.* 175 *in Notis,* post Gratiani mortem, qui anno 383 periit, libros suos historiarum conscripsit, et ante ruinam templi Serapidis Alexandrini, cujus, ut stantis adhuc meminit, quod anno 389 Theodosii edicto disjectum est. *Quibus verbis Rauracum sub hoc tempus mox a Schoëpflino et a Chiffletio indicatum potiorem fuisse cum Bisontio Sequanorum civitatem, nec tum hanc a barbaris fuisse direptam, haud obscure patescit. Verum cum anno* 408 *illius direptionem et quidem in Vandalica invasione contigisse, Argentoratensis professor, nulla omnino historicorum auctoritate innixus, sed ad conjectandi modum scribens asseruerit, hinc Augustam Rauracorum, a Vandalis anno* 408 *attenuatam, dein ad castrorum classem fuisse amandatam, haud recte arguit.* D

ante annum 408 adscriptæ;

37 *Et vero hanc civitatem jam* castelli *tantum nomine vocatam sub annum* 404 *produnt Eunapii, cujus opus Bisantinæ collectioni Parisiensis editionis inter Legationum excerpta pag.* 27 *insertum est, verba, quæ hic transcribo :* Julianus a Nemetibus ad Rhenum movens, jam enim apud Rauracos erat, QUOD EST ROMANORUM CASTELLUM *(sic merito vocem Græcam φρούριον vertit Schoëpflinus, quæ castellum, non coloniam, significat); hincque anno, quo lucubrationem suam scribebat Eunapius Sardianus, Augusta Rauracorum non jam* civitatis, *sed* castelli, *nomine appellata erat; ast in hoc anno assignando deceptus Argentoratensis professor, hunc auctorem imperatori Gratiano advixisse asserit, quod vir eruditus, si quæ de illo habet Photius Bibliothecæ suæ pag.* 169 *et sequenti, memoriæ ejus occurrissent, haud scripsisset. Hæc enim sunt Photii verba:* Eunapius narrationis initium a Claudii cæsaris imperio ducit... desinitque in Honorii et Arcadii liberorum Theodosii tempora, ut tunc historiæ suæ terminum ponat, quando Arsacius, Joanne Chrysostomo exterminato, solium episcopi occupavit. *Eunapius igitur non solum Gratiani, verum etiam Honorii et Arcadii imperio usque ad annum* 404 *advixit, quo, ut Pagius in Criticis, Tillemontius Historiæ Ecclesiasticæ Monumentorum tom.* XI, *pag.* 238 *et sequentibus, et postremus operum sancti Joannis Chrysostomi editor tom.* XIII, *pag,* 155 *scribunt, S. Joannis in exilium pulsi sedem invasit Arsacius : proindeque isto jam anno, clade aliqua non quidem a Vandalis anno* 408 *accepta, castellis adscripta erat Rauracorum Augusta. Quo autem anno hanc cladem acceperit antiqua hæc civitas, dicere non ausim : cum enim exeunte seculo* IV *Alemanni continuis irruptionibus Gallicas Rheni oras divexarent, facile evenire potuit, ut post Gratiani mortem, imperante adhuc Theodosio, direpta ea fuerit et sub Valentiniani imperio castris annumerata. Hinc huic circiter tempori affigenda est Rauraci clades, Notitiæque provinciarum Galliæ elucubratio.*

E, F

contra Schoëpflinum, S. Pantalum attributo Rauraco

38 *Utut sit, Rauracum variis cladibus exeunte secula* IV *et sequenti incipiente imminutum castrisque adscriptum, ex his, quæ habet Schoëpflinus et quæ modo disserui; Basiliam vero ex Rauraci cineribus enatam tunc temporis civitatum jura adeptam et civitatibus in provinciarum Notitia adscriptam fuisse, constat : talis erat utriusque loci status, cum* Pantalus, *qui pro Christo anno* 451 *vitam martyrio*

AUCTORE D. A. B.

A rio amisit, ad Rauracorum sedem administrandam assumptus est episcopus. Positis angustiis, in quas adducta erat tum Rauracensis civitas, positoque florenti Basiliæ statu, quid, quæso, Pantalo agendum supererat, nisi ut Rauraco tot et tantis, ut vidimus, calamitatibus attenuato ad Basiliensem urbem diverteret. Imo ut Basiliæ moraretur, omnino necesse erat, quod his miserrimis temporibus sola hæc in Alsatia Superiori exstaret civitas ab Rauraco haud multum dissita, sola, inquam, quæ episcopi sedes evaderet, aut in qua, urbe præcipua olim episcopi sede imminuta, mansionem suam firmaret Pantalus. Qua igitur de causa nunc Basiliensis, nunc Rauracensis antistes vocatus fuerit, non ægre intelligitur.

et quidem ante medium seculi V Basiliæ commorari potuisse; sicque Episcopum Basiliensem appellari concluditur.

39 Sed quod silentio prætermittendum non est, quodque, haud difficile advertent Ecclesiasticæ Historiæ studiosi S. Pantali episcopatum ante seculum quintum medium signari ita necesse est, ut, rejecta hac epocha, omnes aliæ corruere videantur. Si enim illum seculo III aut IV exeunti affigas, Rauraco tunc, ut ex Ammiani Marcellini libro 15, cap. II apparet, inter potiora Sequanicæ provinciæ oppida B annumerato, nulla erit ratio, qua motus S. Episcopus e sede sua Rauraci constituta, Basiliam, quæ nondum civitatis nomen et jus adepta fuerat, diverteret. Si autem S. Pantalum ecclesiæ Rauracensi præpositum post annum 450 dixeris, tunc urgebit propositum a Schoëpflino argumentum, qua subversis Rheni superioris ripis, direptis et destructis totius Alsatiæ civitatibus nullum tum fuisse ecclesiæ Rauracensi prælatum episcopum, contendit. Igitur, ut omnia recte cum Rauraci et Basiliæ statu componantur, hoc unum utique, S. Pantalum scilicet ecclesiam Rauracensem ante seculum V medium regendam suscepisse, Basiliæque, tum jura civitatum et nomen adeptæ, Rauraco aut subverso aut valde attenuato, mansionem fixisse, dicendum superest. Sicque ruet, tota difficultatum moles a Schoëpflino structa et ex statu utriusque civitatis immerito desumpta : quod magis ac magis perspicuum evadet, ubi de ecclesiæ Rauracensis episcopatus origine et ratione disseruero.

Igitur his omnibus perpensis,

40 Tot et tam celebres de Evangelii apud Alsatas prædicatione, seu de tempore, quo fidei lumen, C adnitentibus viris apostolicis, Germaniæ primæ incolis illuxit, nuperrimis his temporibus habitæ sunt disceptationes, ut quæstionem hanc toties jam a viris eruditis tractatam incudi hic iterum reddere operæ pretium non sit. Hic igitur, an primo aut secundo seculo aliqui in Rheni Superioris oris exstiterint Christiani, non inquiram ; sed posito, quod his primis religionis Christianæ temporibus fuissent, qui in his partibus Christo nomen dederint, non ideo cœtum illum qualemcumque episcopis, presbyteris aut aliis ministris destitutum, ecclesiæ nomine appellandum putabo, cujus primordia apud Alsatas Superiores non nisi seculo tertio aut quarto dumtaxat affigenda mihi videntur. Quod et de plerarumque ecclesiarum origine vulgo asseritur, hoc quoque de ecclesiæ Rauracensis initiis dicere necesse est : incertum omnino tempus, quo Evangelium in hisce Rheni partibus annuntiatum fuerit, nec magis noti viri illi apostolici, per quos ad Christi agnitionem Alsatæ nostri pervenerint : an forte Vesontini episcopi omnium primi, tamquam verbi divini præcones, Rauracensis ecclesiæ fundamenta jecerint? Etsi hæc opinio aliqua verisimilitudine non careat, attamen cum nullo certo innixa sit fundamento, hanc tamquam veram et certam habere nequeo, ideoque, eam intra verosimilium rerum classem reponendam esse, reor.

Rauracorum episcopalis sedes

41 Duo dumtaxat veluti veritati haud dissona mihi appareant : Augustam scilicet Rauracorum in sedem episcopalem erectam fuisse, et hoc quidem ante seculum V; primum ultro fatetur B. Rhenanus, Cointius et bene multi eruditi, nec de illo ullum movet dubium Schoëpflinus ipse, qui passim sedem Rauracensem Basiliam translatam fuisse asserit, licet, dum variis argumentis Argentoratensem cathedram deturbare suscipit, iisdem convelli posse Rauracorum episcopatum non animadvertit. Sed dicat, velim, Schoëpflinus (nam illud in primis scire averem) quibus episcopatum Rauracensem adstrueret rationum et probationum instrumentis, si quis ejus veritatem aut impugnaret, aut saltem de illa aliquod moveret dubium? Nullum omnino exstat, quod E sciam, a Schoëpflino adducendum, qui inter fictitios episcopos et Justinianum et Pantalum esse amandandos contendit. Utut sit, cum circa sedis Rauracensis veritatem nulla sit inter eruditos controversia, alterum hoc, scilicet hanc sedem ante seculum quintum erectam fuisse, habeo probandum.

non seculo V, quo Rauracum a barbaris attenuatum et castris inscriptum erat,

42 Et quidem Rauracum episcopalis sedis dignitate ante annum 451 decoratum fuisse nemo inficiabitur. Ut quid enim Augustæ Rauracorum sedes tum affixa fuisset, quæ nedum civitatibus et oppidulis inscripta, sed humi ab Hunnis prostrata, suis obruta ruinis jacebat? Nec etiam ineunte seculo V et sub Honorii imperio illud contigisse dixerim ; sapienti enim lege in concilio Sardicensi anno 347 habito, et in synodo Laodicena, anno 324 aut saltem ante annum 400 celebrata, cautum fuerat, ne in castris aut oppidulis, sed in præcipuis civitatibus sedes episcoporum erigerentur. Cum horum conciliorum placita comprimis ad rem meam faciant, verba, quibus concepta sunt, ex Conciliis Labbeanis, tom. 2, col. 653, canone 6 deprompta huc transcribo : Licentia ordinandi episcopum danda passim non F est : si enim subito aut vicus aliquis aut modica civitas, cui satis est unus presbiter, voluerit sibi episcopum ordinari, ad hoc, ut vilescat nomen episcopi et summi honoris auctoritas; non debent illi ex alia provincia invitati facere episcopum, nisi aut in civitatibus, quæ episcopos habuerunt, aut si qua tam populosa est civitas vel locus, qui mereatur habere episcopum. Idem habet canon 57 concilii Laodiceni tom. I Conciliorum Labbeanorum col. 1506 et 1514 insertus : Quod non oporteat in villulis et in agris episcopos constitui vel (in vicis et in pagis) sicut legitur in versione Hervetana. Eadem seculo V et sequentibus temporibus, ut ex epistola 87 S. Leonis Papæ in tom. 3 eorumdem Conciliorum col. 1393 illata et ex epistola 1 Zachariæ summi Pontificis ad Bonifacium tom. I Conciliorum Galliæ, a Sirmondo vulgatorum, pag. 532 edita, liquet, apud Orientales et Occidentales seu Africanos civitatibus nempe dumtaxat sedem episcopi affigendi viguit consuetudo.

AUCTORE D. A. B.

sed seculo IV *medio aut circiter erecta et deinde Basiliam translata est.*

43 *Proindeque cum Augusta Rauracorum ante annum* 404, *et num.* 32 *et sequentibus edocui, civitatum juribus et nomine exuta, non nisi oppidulis seu castellis adscripta fuerit, hinc eam seculo tertio aut quarto, quo in florentissimo erat statu, potioremque locum cum Bisontio inter Sequanorum oppida obtinebat, in episcopalem sedem assumptam fuisse ex rationibus numeris prægressis adductis patescit. Et vero circa seculum* IV *medium, ut mox dicturus sum, Justinianus ecclesiæ Rauracorum episcopus occurrit. An autem primus hujus ecclesiæ inscribendus sit antistes, dicere non ausim ; verum cum primus sacris Fastis insertus, nec alius seculo tertio aut ineunte quarto appareat, nihil obstat, quominus Rauracensium episcopus primus appelletur. His igitur circa Rauracorum episcopatus initia delibatis, jam, quid de Basiliensis sedis origine sit dicendum, haud difficile eruitur. Augusta enim Rauracorum seculi* V *initio valde attrita et tandem anno* 451 *ab Hunnis eversa, Rauracorum episcopus Basiliæ, sub Honorii imperio civitatibus annumeratæ, mansionem* B *potius, quam episcopi sedem, figere decrevit. Qui sedi huic administrandæ seculo* VI *et* VII *præfuerunt episcopi Augusta Rauracorum sub suis cineribus consepulta manente, Basiliæ, e suis ruinis tunc exsurgentis,* S. Pantali *vestigia secuti, pariter commorasse videntur. Hinc Rauracorum episcopi a Basilia, in quam sedem quasi transtulerant, Basilienses appellari cœperunt; ita tamen, ut in Actis publicis seu in antiquis, quæ supersunt, monumentis, a Rauraco præcipua olim urbe, ubi episcopi sedes fuerat erecta, Rauracenses etiam dicti, donec, deleto Augustæ Rauracorum circa seculum* VIII *medium nomine, Basilienses solummodo nuncupati fuerint.*

Hinc sequentibus seculis Basilienses Episcopi appellati sunt.

44 *Et illud sat innuit antiquus Basiliensium Episcoporum Catalogus, ex schedis Monasteriensis in Alsatia cœnobii a Marteneo descriptus, Anecdotorumque tomo* III, *col.* 1385 *intextus, quem seculo* XI, *cum Beringerium episcopum ecclesiæ Basiliensi, teste Sudano Basileæ Sacræ auctore, pag.* 167 *et sequentibus, prælatum ultimo loco inscriptum exhibeat, contextum opinor. Verba autem hujus Indicis hæc sunt :* Walaus, Basileënsis archiepiscopus, sub Gregorio Papa III, *qui Romæ juxta* C *veterem Summorum Pontificum Catalogum a Papebrochio vulgatum ab anno* 731 *ad* 742 *sedisse asseritur. Ast, verbo illo* archiepiscopus *utens hujus Catalogi auctor, voce quidem haud recta scripsisse videtur. Walaus enim aut Walanus hic* archiepiscopus *scribitur, non sane quod tamquam metropolitano episcopo alios sibi subjectos habuerit, seu quod primus omnium sederit Basiliæ antistes, sed quod decessoribus suis, nunc a Rauraco, antiqua episcoporum sede, nunc a Basilia, ubi multis abhinc seculis commorabantur, dictis, seculo hoc octavo, deleto omnino Augustæ Rauracorum nomine,* Basileënsis *fuerit appellatus : in hoc dumtaxat sensu ab Catalogi auctore* Walaus, *ut videtur,* archiepiscopus *nuncupari potuit. Nunc de primis Rauracensibus episcopis agendum.*

D

§ IV De primis ecclesiæ Rauracensis episcopis et nonnullis, quibus eorum fulcitur episcopatus, monumentis.

Episcopis Rauracensibus primo loco Justinianus, qui Agrippinensi interfuit synodo, cujus

Multis de episcopali Rauracorum cathedra disceptatis, haud parum forte ad historiam sancti Pantali *elucidandam conferent, quæ hic de primis hujus sedis episcopis et de tempore, quo eorum unusquisque hanc ecclesiam rexerit, dicturus sum. Verum ut, quod res est, in ipso disceptationis limine edicam, omnia ita sunt seu scopulis referta seu obvoluta caligine, ut de primis ecclesiæ Rauracensis episcopis inquirenti haud leves undique enodandæ subeant difficultates : nullum fere, quo Justiniani,* S. Pantuli *et aliorum adstruitur episcopatus monumentum, de quo inter eruditos non suborta fuerit controversia aut instituta dissertatio : quodlibet pro-* E *inde hic a me, qua par est, diligentia dispungendum occurrit, ut, eo perpenso, lector, qui fuerint ecclesiæ Rauracensi prælati episcopi, quove ordine in hujus ecclesiæ tabulis sint reponendi, videre queat. Asserto igitur* S. Pantali *episcopatu, signatoque ad annum* 451 *ejus martyrio, initium ducemus ab Justiniano, qui concilio Agrippinensi, anno* 346 *in causa Euphratis Coloniensis antistitis, ob divinitatem Jesu Christo negatam e sede dejecti, celebrato et tom. II Conciliorum col.* 615 *vulgato, interfuit, quique suam his expressit verbis sententiam :* Justinianus episcopus dixit : Ex epistola clericorum Agrippinensium, nec non et fratrum per singula castra constitutorum, quorum epistolæ et subscriptiones tenentur, cognovimus Euphratam esse blasphemum, qui Christum Salvatorem Dominum nostrum Deum esse negat. Quapropter et ego consentio, illum ab Ecclesia Catholica esse damnatum. *Hæc Justinianus, qui in hujus concilii Actorum initio* Rauricorum *episcopus scribitur.*

veritas hic

46 *Ast cum non levis sit inter eruditos de hujus* F *concilii veritate controversia, cumque viri non infimæ notæ Acta ejus tamquam suspecta aut etiam supposita habeant, alii autem non minori eruditione celebres ea tamquam vera tueantur, hinc rationes, quibus hujus concilii veritas adstruitur, quasque dilucido ordine proponunt in Dissertatione tertia ad Ecclesiæ Argentoratensis Historiam prævia Grandidierus, et Bycus in Commentario suo de S. Sanctino Virdunensi episcopo, tom. V Octobris pag.* 594 *a num.* 37 *ad* 48 *inserto, hic quasi summatim expressas typis recudere operæ pretium duxi. Et primo quidem a notis chronologicis Agrippinensis synodi Actis inditis, sermonem auspicor. Notæ hæ sunt, quas transcribo :* Post consulatum Amantii et Albini IV Idus Maias. *Proindeque post annum* 345, *quo Amantius et Albinus consules processerant, et quidem, ut opinor, anno* 346 *die Maii* 12 *seu feria secunda, in quam secundum tabulas Paschales anno illo* XII *Maii dies incidebant, celebratum fuit Agrippinense concilium :* Nec usquam,

inquit

A *inquit Byeus supra laudatus num.* 38, *pag.* 595, in formam, per antiquos Ecclesiæ canones pro conciliorum celebratione præscriptam, peccare invenitur; cum autem sic habeat, ac proin ejus Acta, in semetipsis considerata, omnibus omnino, qui in genuinis ae sinceris Conciliorum Actis requiruntur veritatis characteribus sint munita, ut quid ea seu cujus sunt, concilium pro puro ac puto figmento habeamus?

ex variis auctoribus adstruitur

47 *Nec quibusdam Ecclesiæ scriptoribus ignotum fuit Agrippinense concilium : illius enim meminere præter Harigerum Lobbiensem abbatem, qui, teste Henschenio in Commentario suo de S. Servatio Trajectensi episcopo, ad* 13 *diem Maii coli solito*, in confinio seculi X et XI floruit, *aut potius præter Ægidium Aureæ-Vallis monachum, qui labente seculo* XIII *Harigeri lucubrationes auxit, ut in libro de Gestis Pontificum Tungrensium, anno* 1612 *a Chapeavillo edito, pag.* 33 *et sequenti legere est; Bertharius, qui juxta Dacherium, Spicilegii tom. XII, præfationis pag.* 11 *et* 12 *primæ editionis, et* B *Franciæ Litterariæ scriptores tom. VI, pag.* 154 *et sequentibus Episcoporum Virdunensium Historiam circa annum* 887 *adornavit; Lupus episcopus Catalaunensis, qui, teste Henschenio, Acta S. Maximini Trevirensis episcopi ad* 29 *diem Maii illustrante, anno* 839 *advixit; auctor anonymus, qui ejusdem S. Episcopi vitam sub Pipino rege integroque seculo Lupo senior digessit, de quo Franciæ Litterariæ auctores tom. IV, pag.* 192 : *igitur synodus illa a* IX *seculo imo seculo* VIII *ecclesiæ Gallicanæ scriptoribus haud ignota fuit, nec proinde, ut Hartzhemio in Præfatione Conciliis Germaniæ prævia pag.* 22 *placuit, seculi* IX *aut* X *figmentum fuit.*

contra eruditos

48 *Verum, qui concilii hujus veritati adversantur, Novæ scilicet Galliæ Christianæ scriptores passim, sed præcipue in Episcoporum Coloniensium indice, quem tom. III, col.* 622 *contexuerunt; Callesius Annalium Ecclesiæ Germaniæ auctor ad hunc annum Schoëpflinus Alsatiæ Illustratæ pag.* 344 *et sequentibus; et Hartzhemius, qui Concilia Germaniæ in unum collegit, hoc uno argumento Agrippinensis synodi fidem impugnant, quod nempe Eu-* C *phratas ab octodecim Galliæ episcopis e sede sua anno* 346 *deturbatus, anno tamen sequenti inter Catholicos concilii Sardicensis patres occurrat, ita quidem, ut præcipuæ in tractandis fidei et Ecclesiæ rebus partes ei demandatæ fuerint, qui ad imperatorem Constantium, ut episcopos ob fidem in exilium trusos ad sedes revocaret, delegatus legitur. Quam difficile porro hæc intelligi queant, nemo certe non viderit! Tale est, inquam, quod tamquam validissimum contra Agrippinensis concilii veritatem intorquent argumentum.* Etsi etiam illud foret ejusmodi, *inquit Byeus pag.* 595, *num.* 41 et 42, ut nulla plane ratione posset dilui, haud illico tamen propterea concilii ejusdem Acta veluti supposititia forent rejicienda. Hæc enim, *pergit Byeus*, ut jam docui, nullam prorsus, si in semet ipsis considerentur, includunt falsitatis notam; nec raro fit, ut, etsi quidem difficultates objectæ, quæ, ne res quæpiam gesta credatur, impediunt, vix ac ne vix quidem solvi posse videantur, mox tamen, si omnia, quæ cum re illa conjunguntur, antequæ ignorabantur, adjuncta innotuerit, evanescant. Quare id quoque, si omnia, quæ ad hanc spectant synodum, modoque adhuc ignorantur, adjuncta innotescerent, locum esse sortiturum, existimari haud immerito potest. *Cæteras rationes, quibus propositæ difficultatis nodum solvere conatur Byeus, in Commentario prædicto lector perlustret, iis enim cum alias addendas non habeam, hic eas tantummodo laudare mihi sufficiat.*

AUCTORE D. A. B.

eam

49 *Sed et ab hæresi Euphratam Coloniensem ad Constantium ab Sardicensis concilii patribus missum vindicare nititur Henschenius ad* 13 *Maii de S. Servatio num.* 2, *pag.* 210 *disserens. Aliquem enim post Sirmondum in nomenclatura urbium et episcoporum errorem irrepsisse probans, addit, quæ modo huc transcribo :* Liceat nobis, cum venia lectoris indicare, quod arbitremur, aliud nomen quoque in eumdem textum irrepsisse, aut falso suppositum a sciolo aliquo aut ab imperito librario longe a vero deformatum; ipsius scilicet episcopi Agrippinensis, ab aliis autem in concilio episcopis forsan alto silentio involutum, ut famæ istius consuleretur, at pro nomine EUPHAXII EUPHRASIIVE aut alio simili perperam scriptum : EUPHRATÆ, inquam, viri et eruditissimi et integerrimi, imo quem arbitramur nequitias alterius detexisse, et in ejus depositi locum fuisse subrogatum. *Ast, inquit Schoëpflinus pag.* 335, ingeniosa medicina, quæ vulnus non sanat. Enimvero Euphratas ille, qui Sardicensi concilio interfuit, ab Athanasio describitur, ut senio confectus ac singulari constantia et sanctitate conspicuus, quæ in Euphratam novum non quadrant. Accedit, quod Acta Servatii, præsulis Tungrensis, Euphratæ deposito non alium Euphratam, sed Severinum successorem adscribant. E

impugnantes

50 *Huic ultimæ difficultati respondet Byeus Commentarii præfati num.* 43, *quem videre lectorem haud pigebit. Nec certe multum urget primum Schoëpflini argumentum, mox a me transcriptum; enimvero Euphratam illum Coloniensem episcopum, quem ad imperatorem a Sardicensis synodi patribus delegatum ferunt, cum multis abhinc annis in episcopum fuisse assumptum, non scribit S. Athanasius : sed, etsi ab uno dumtaxat anno huic ecclesiæ administrandæ electus, cur ætate et moribus conspicuus esse non potuerit, certe non video : talis enim esse debebat, qui Euphratæ ob hæresim a sede dejecti locum acciperet, ut virtute et prudentia oves, hæreseos veneno infectas, facilius sanaret et ad Catholicam reduceret doctrinam. Miror, quod Hartzhemius sopitum jam dudum ex Photinianæ hæresis origine deductum, denuo moverit argumentum, cui Sirmondus cum in notis posthumis apud Labbeum, Conciliorum tom. II, col.* 1805, *tum in disceptatione de Photiniana hæresi, operum ejus tom. IV, pag.* 392 *et sequentibus inserta, et Pagius in Criticis ad annum* 347, *num.* 5 *dilucidum responsum subministraverant. Illorum rationes Byeus suo Commentario denuo intexuit, quas num.* 39 *et* 40, *pag.* 595 *legere non abs re erit. Sed et Callesium Hartzhemiumque, qui synodi Agrippinensis Acta tamquam spuria rejiciunt, hoc argumento urgere mihi liceat.* F

argumentis, quibus

51 *Inter episcopos numero septuaginta, qui Sardicensi concilio subscripserunt, triginta quatuor e Galliis egressi memorantur, qui contra nova Aria-*

norum

A *norum molimina Catholicum dogma asserturi Sardicam anno* 347 *convenerant. Porro ex his Galliarum episcopis viginti quatuor occurrunt, qui concilio Agrippinensi vocem dedisse leguntur : nomina enim eorum, licet interdum amanuensium oscitantio vitiato fuerint, eo tamen modo expressa sunt, quo eo haud difficile dignoscere quis queat : hoc unum dumtaxat discrimen interest, quod synodo Agrippinensi subscribentes urbium nomina, quibus episcopi præerant, expresserint, quæ in Sardicensis synodi subscriptionibus prætermissa sunt ; Callesius attamen et Hartzhemius supra laudatus Præfatione ad Concilia Germoniæ prævio pag.* XXII *et tom. I, pag.* 8, *episcopos illos, qui Sardicensi concilio interfuerunt, iisdem omnino sedibus affigunt, quibus eos præfuisse exhibent synodi Agrippinensis Acta, quæ tamquam spuria aut supposititia rejiciunt.*

hic respondetur.

52 *Verum qua ratione quave auctoritate Amandum verbi gratia Argentorati aut Rauraci Justinianum potius, quam aliis civitatibus, sedisse existiment, qui omnem concilii Agrippinensis Actis fidem detra-* B *hunt, nec levem quidem scriptoribus, num.* 47 *laudatis, qui illius concilii in suis lucubrationibus meminere, adhibendam opinantur ? Totam hanc igitur de concilio Agrippinensi controversiam concludam Grandidieri verbis a Byeo in Commentario prædicto num.* 44 *Latine redditis in hunc modum :* In hoc verisimilitudinum conflictu nonne pro synodi Agrippinensis Actorum, quæ in semet ipsis considerata nihil, quo suspecta reddantur, exhibent, ac præterea in totius antiquitatis suffragio majorique auctorum numero, ut Petavius animadvertit, sunt fundata, veritate sententiam ferre oportet. *Cum igitur Agrippinensis synodus anno* 346 *vere habuisse locum sit censenda, Justinianum Rauricorum episcopum, qui huic interfuisse memoratur, Rauracensem ecclesiam tum administrasse et circa medium quartum seculum floruisse, consectarium est.*

Secundo loco S. Pantalus.

53 S. Pantalum *proinde, tamquam Justiniani successorem, ante medium seculum quintum ecclesiam Rauracensem regendam suscepisse, ex superius dictis eruitur. Nec immerito a quibusdam Basilien-* C *sis episcopus est appellatus, qui, civitate Rauracensi circa annum* 404 *imminuta et castellis tantummodo adscripta, Basiliæ sedem primus fixisse videtur. Coloniam, his miserrimis temporibus migrare coactum, ibi pro Christo anno* 451 *mortem tolerasse, innuit tumulus, anno* 1155 *aut insequenti effossus, prout numeris prægressis edocui. Nec aliquem in locum ejus suffectum fuisse, proindeque sedem Rauracensem multis annis vacasse, ex miserrimo Alsatiæ statu conjectare licet. Enimvero, vastata Rheni Superioris ora, subversis aliis Alsatiæ civitatibus, Basilia ipsa ad imum in Attilana irruptione redacta, qui tum regendis ecclesiis præfici potuissent episcopi? Illud idem in diversis Galliarum sedibus contigisse, exemplis pluribus in medium adductis in sua Ecclesiæ Argentoratensis Historia pag.* 153, *tom. I observat Grandidierus : ideoque duos tantum Rauracensis episcopos ab anno* 346 *ad* 511 *sacris hujus ecclesiæ tabulis Justinianum scilicet inscribit, et Adelphium, quem deinde in Alsatiæ Historia, quæ sub prælo sudat, vir eruditus, mihi amicitia conjunctissimus et urbanitate cum primis spectandus, litte-* *ris ad me die* 28 *novembris anni* 1786 *datis, expun-* D *gendum esse existimavit. Verum, an merito, ex dicendis mox patescet.*

§ V. Episcoporum Rauracensium seu Basiliënsium series.

Ecclesiæ Rauracensi per annos multos viduæ præficitur Adelphius, cujus nomen

A*liquam* S. Pantali *pro Christo anno* 451 *enecti locum statim accepisse, haud mihi apparet ; sed Rauracorum sedem pluribus annis vacasse, ea præsertim ratione motus facilius crediderim, quod in Attilana irruptione, tota Rheni Superioris ora vastata, ut mox dixi, hujusque regionis dispersis aut ferro mactatis incolis, ipsomet Schoëpflino teste, nullus tum videatur Rauracensi ecclesiæ prælatus episcopus. Nihil mirum igitur, si medio seculo* V *elapso nullius Rauracensis aut Basiliensis episcopi nomen hujus ecclesiæ Fastis insertum conspiciatur. Tertio proinde loco Adelphius, qui anno* 511 *primo concilio Aurelianensi subscripsit et vices suas Ascle-* E *pio presbytero in concilio* II, *in eadem urbe celebrato, demandavit, inscribendus mihi videtur. Sic enim habent Adelphi et Asclepii presbyteri subscriptiones, duobus hisce conciliis a Surio editis subnexæ :* Adelphius Rauracensis. Asclepius presbiter pro Adelphio episcopo Rauracensi. *Quibus fit, ut Adelphius ecclesiam Rauracensem ab anno saltem* 511 *ad* 533 *usque, juxta codices, quos in duobus hisce conciliis edendis adhibuere Surius et Binius, administrandam susceperit.*

duabus primis Aurelianensibus synodis secundum Surianam et Binianam editionem

55 *Verum huic a Surio et Binio acceptæ lectioni haud consonant codices Pithæanus, Bellovacensis, Remensis, Corbeiensis et alii, quibus in conciliis primo et secundo Aurelianensibus edendis se usum fatetur Sirmondus in Notis Adelphii subscriptioni subnexis ; nec etiam huic concordat Adelphii subscriptio ex apographo, in Bibliotheca regia Parisiensi asservato et seculo nono descripto, cujus meminit in sua epistola, ad me die* 20 *Aprilis hujus anni* 1787 *data, D. Daniel Labbat, e Congregatione S. Mauri monachus, qui novam Galliæ Con-* F *ciliorum editionem typis propediem daturus est, deprompta. Enimvero hic variantes codicum Lectiones, ad Adelphii subscriptionem concilio* I *Aurelianensi subnexam spectantes et ex Notis Sirmondianis haustas, ut certius de his omnibus judicium ferre queat lector, juverit subdere.* Adelphius ecclesiæ Pictavorum episcopus ; *ita codex Remensis, Bellovacensis et alii ; Germanensis scilicet et Vaticanus, in schedis Bollandianis laudati,* Ex civitate Pictavis Adelphius episcopus ; *Pithæanum vero apographum, Corbeiense, Regium Parisiense, etc., sic habent :* Adelphius, de civitate Ratiatica, de Ratiate, ecclesiæ Ratiaticæ *vel* de Rotiate, Riatensis episcopus, *quæ verbo* Ratiate aut Ratiatensis, *et similia de Ratiasto, celebri olim apud Pictavenses civitate, de qua Ptolomæus, intelligenda esse, existimant vulgo eruditi Sirmondus, Labbæus, Novæ Galliæ Christianæ editores in Episcoporum Pictaviensium Indice, abbas Belleyus, qui eruditam de antiqua illa Ratiatensi civitate disceptationem regiæ inscriptionum Academiæ monumentis tom.* 19, *pag.* 722 *et sequentibus intextam, edidit, Novæ Gal-*

liarum

D. A. B. AUCTORE

A liarum Notitiæ scriptor Danvilleus pag. 539 et sequentis et nonnulli alii auctores; ita ut juxta hosce omnes Adelphius Pictaviensis ecclesiæ episcopis, qui, ut apparet, de Ratiate aut de Ratiatica civitate in subscriptionibus conciliis inditis, nonnumquam nomen acceperunt, sit inserendus. His positis, in hoc proinde tota difficultatis summa consistit, ut, quæ sit ex Surii et Binii editione, vel ex variis codicibus a Sirmondo laudatis accepta lectio anteponenda, quæve ex his omnibus potius retinenda, hic inquiramus.

aliis merito præferendam inditum legitur;

56 Sed primo cum Sirmondo in Notis, subscriptionibus concilio primo et secundo Aurelianensi inditis, subnexis mirari subit, quanta sit vel in ordine ac serie, vel in nominibus episcoporum et civitatum varietas! adeo ut genuinas horumce episcoporum subscriptiones ad nos usque non pervenisse, sed eas pro amanuensium libito aut captu insertas et turbatas esse, perspicuum sit. Porro, ut in sola Adelphii subscriptione immorer, nomen ejus in variis primi Aurelianensis concilii apographis a B Sirmondo laudatis aut in Museo Bollandiano repositis, nunc 12, nunc 14, nunc 15 loco legitur; imo et decimum locum obtinet in Collectione Ms. Conciliorum a S. Isidoro Hispalensi contexta, quam ex variis venerandæ antiquitatis VIII, IX, X, XI et XII seculi Ms. codicibus collegit, contulit, castigavit P. Burriel S. J. anno 1755, quamque mihi perurbane domini de Santanders, Bruxellis commorantes, perlustrare permiserunt. Nec minor in civitatum, quibus præfuisse dicitur Adelphius, nominibus diversitas: Suriani enim et Biniani codices Rauracensi civitati illum affigunt, quem varia Sirmondi apographa et codex regius Parisiensis, Ratiaticæ civitati et Pictaviensibus episcopis inscribunt. Quæ demum ex his omnibus codicibus accepta lectio, ut potior, est retinenda? Suriana et Biniana, ut mihi verosimilius apparet, et quidem merito.

sicque vocibus Ratiatum et Ratiatensis pro Rauraco et Rauracensi a librariis usurpatis, Adelphius

57 Quibus in conciliis suis edendis Surius et Binius usi sunt, codices Rauricæ civitatis episcopum affigunt Adelphium, cujus nomen duabus primis synodis Aurelianensibus inditum apparet; nec sane in hoc aliquid veritati dissonum videtur: enimvero Raurica civitas jam dudum in sedem episcopalem C erecta fuerat, nec ulla ex Notis chronicis, ut mihi videtur, oritur difficultas; nihil est igitur, cur Binianam et Surianam horumce duorum conciliorum lectionem tamquam sinceram et germanam non habeamus. Sed et in variis codicibus, quibus Adelphius Ratiaticæ civitati, aut de Ratiate aut Ratiatensis seu Riatensis appellatur episcopus, legendum esse potius Rauracensis aut de Rauriaca civitate, eo lubentius crediderim, quod hoc vocabulum a sciolis librariis haud difficile in alterum mutari et sic scribi potuerit: non enim inter utrumque vocabulum tanta est discrepantia, ut unum pro altero accipi facile et usurpari nequiverit; præsertim cum in membranis temporum injuria partim attritis aut non parum deletis, illæ voces Raurica civitas aut Rauracensis episcopus occurrerint: amanuenses enim, qui aliquam hujus nominis urbem in episcopalem sedem erectam esse non noverant, illa verba Ratiatica, Ratiatensis, aut Ratiate, quod pagi alicujus apud Pictones haud ignobilis caput scirent, substituenda esse duxerunt; præsertim si amanuenses illi, vel ex Pictonum regione oriundi, vel apud Pictones aut non ab eis procul dissiti codices suos descripserint. Ex hoc primo alius, ut videtur, subortus est error: alii librarii verba illa Ratiatica civitas vel de Ratiate, Riatensis episcopus in membranis intexta reperientes hancque antiquam civitatem numquam episcopali sede gavisam persuasi, sed eam potius intra Pictaviensis diœcesis limites contentam esse edocti, codicibus suis vocabula ista, de Pictavis Pictavorum episcopus, sicut in uno et altero Ms. legitur, inseruerunt. Conjecturis meis haud parum adjumenti attulissent varii Conciliorum editores, si codicum, quos in concilis suis vulgandis adhibuerunt, nos edocuissent ætatem; forte enim apographa, quibus voces Ratiatica, de Ratiate et Riatensis intextæ sunt aliis, quibus de civitate Pictaviensi aut de Pictavis Adelphius scribitur episcopus, antiquiora et melioris notæ esse, illa inspiciens existimassem.

non Ratiaticæ civitatis, numquam in episcopi sedem erectæ

58 Utut sit, subscriptionem Adelphii, concilio I Aurelianensi inditam et ex variis codicibus a Sirmondo memoratis desumptam, qua Ratiaticæ civitatis aut Ratiatensis episcopus dicitur, de Raurica civitate, non vero de Ratiasto antiquo apud Pictones, ut abbas Belleyus supra laudatus probat, oppido intelligendam esse, ex hoc in animum induco: 1° quod Ratiastica civitas in sedem episcopalem numquam fuerit erecta; 2° quod nullus Pictaviensis episcopus, sicuti ex illorum Indice aut ex variis eorum subscriptionibus, conciliis a seculo IV, quo S. Hilarius sedebat, ad nostræ usque tempore celebratis, inditis, ab illa civitate Ratiastica nomen acceperit; quo fit, ut in vocem illam Ratiatica aut Ratiacensis mendum irrepsisse, et eam pro Raurica civitate positam a sciolis librariis fuisse, in animum propense inducam. E

sed quidquid in contrarium ex aliarum ecclesiarum exemplo

59 Ast, inquies cum abbate Belleyo et nonnullis aliis eruditis, Carnotenses episcopi, sicuti ex Pithæano codice, in Notis ad concilium I Aurelianense a Sirmondo laudato, apparet, a Dunensi castro nonnumquam vocati sunt, sic etiam Constantinenses seculo VI a Briovera fuerunt appellati: nec mirum igitur, quod Pictavienses a Ratiatica civitate nuncupati fuerint. In nonnullis, fateor, sed inferioris notæ codicibus, episcopus Carnotensis, Aventinus nomine, a Duno castro fuit appellatus, licet in cæteris hujus concilii apographis Carnotensis aut Carnotenæ ecclesiæ dictus fuerit antistes. F Ita et Constantinenses episcopi a Briovera in aliquibus apographis, a Sirmondo laudatis, vocati leguntur; verum in quibusdam aliis illud vocabulum Brioverensis aut ex Briovera episcoporum namini ita adjectum legitur, ut ab amanuensibus insertum statim appareat. Sed et episcopi Carnotenses a Duno castro, sicut Constantinenses a Briovera appellati mihi videntur, quod Dunum et Briovera ad episcopale eorum dominium vel, ut vocant, ad episcopi mensam pertinerent, ideoque in iis plerumque locorum amœnitate allecti sedem aut potius commorationem suam haberent Carnotenses et Constantinenses episcopi. Brioveram enim ad Constantinensem antistitem spectasse, dilucidis probat Valesius monumentis Notitiæ Galliarum pag. 98. Dunum autem castrum in episcoporum Carnotensium ditione esse haud obscure innuit Papoli Carnotensis ad episcopos Parisiis anno 578 congre-

AUCTORE D. A. B.

congregatos epistola, Conciliorum Galliæ tom. I, *pag.* 350 *intexta, qua Papolus eos supplex rogat,* ut causam ipsius adversus Promotum, qui, in castro Dunensi episcopus constitutus facultaticulam ecclesiæ, quantum in ipso pago esse constat, simili conditione pervasit. *Ex nullo autem, quod sciam, instrumento civitatem Ratiatensem ad Pictaviensis episcopi dominium pertinuisse liquet: magnum proinde inter Curnotenses, Constantinenses et Pictuvienses discrimen; nulla proin ratio exstat, qua hi a Ratiasto aut Ratiatenses appellari potuerit. Sed alia mox exsurgit difficultas, quam solvere hic operæ pretium est.*

aut ex regum

60 *Si ad Rauracensem ecclesiam referenda sint Adelphii subscriptio et quæcumque de illo in duabus primis Aurelianensibus synodis habentur, qui fieri potuit, inquies, ut Rauricæ regionis incolis seu Alsatis superioribus intra Burgundici regni limites comprehensis, Adelphius Rauracorum episcopus annis* 511 *et* 533 *conciliis regum Francorum, qui tunc temporis haud parum Burgundionibus suspecti erant,* præceptione *Aureliæ celebratio adfuerit aut in his presbytero vices suas demandaverit? Hoc autem de episcopis Ratiatensibus aut Pictaviensibus dici nequit; quippe qui in regum Francorum fide procul dubio tum stabant. Ast, Rauracos intra Burgundionum fines seculo* VI *adolescente, degisse itane perspicuum certumque est, ut nullum de hoc moveri possit dubium? Haud levis enim de illo disceptationis puncto mihi subest dubitatio. Et quidem Schoepflinus, cui Alsaticæ Historiæ periodi adeo erant perspectæ, non in uno Alsatiæ Illustratæ loco, sed præsertim pag.* 226, 227, 626 *et sequentibus, Rauracos saltem peracta Attilæ irruptione idque post annum* 451 *sub Burgundionum regum ditione non exstitisse, evincit.*

diversitate hic opponatur,

61 *Ne autem a Schoepflino disserta hic repetere videar, ex ejus disceptatis hoc aguere tantummodo liceat, quod subdo: primo Burgundiones partem Rheno propinquam occupasse, donec ab aliis barbaris et anno* 451 *ab Hunnis pulsi sedes suas in Helvetia regionibusque vicinis contraxerint; secundo Burgundionibus sic ab Attila enectis aut fugatis, Alsatiam Superiorem novos excepisse hospites, Alemannos nempe, qui a multis annis Rhenensibus oris assidentes tandem anno* 495 *apud Tolpiacum a Clodoveo Magno fusi, in Francorum rege fidem transierunt; hincque Alsatia Superior seu Rauraica tellus, quæ Burgundionibus primo, dein Alemannis paruerat, Francorum ditioni fuit subjecta. His positis, quominus Adelphii Rauracensis Ecclesiæ episcopi nomen duobus primis conciliis Francorum regum* præceptione *Aureliæ annis* 511 *et* 533 *celebratis, inscriptum appareat, nihil omnino impedit, sicque ruet difficultas ab regum diversitate contra Adelphium Rauracensem petita.*

Rauricæ ecclesiæ dicendus est episcopus.

62 *Episcopis igitur Rauracensibus Adelphius, et quidem, secundum ipsius subscriptionem, tum in concilio primo Aurelianensi tum Asclepii presbyteri in concilio secundo, Aureliæ habito, vices ejus gerentis, quæ ambæ subscriptiones ex Suriana et Biniana horumce conciliorum editione acceptæ Adelphium ecclesiæ Rauracensi affigunt episcopum, inscribendus videtur. His cum inscripserat Grandidierus, Argentinensis ecclesiæ Historiam tom. I, pag.* 153 *contexens, quem dein in Nova Alsatiæ Historia, quæ sub prælo sudat, variantium, ut opinor, lectionum ex codicibus a Sirmondo laudatis desumptarum auctoritate ductus expungendum esse existimarit. Quid de his omnibus sit sentiendum, numeris prægressis sat superque innui. Perpensis proinde, quibus utraque de illius Adelphii sede sententia suffulta est, rationibus, consideratis variantibus, quæ tum ad Episcopi nostri in concilio primo Aurelianensi, tum Asclepii in concilio secundo Aureliæ congregato vices ejus gerentis spectant subscriptionem, lectionibus ex variis apographis seu ab Surio, Binio, Sirmondo laudatis, seu ex codice regio Parisiensi deprompti, Suriana et Biniana editio, utpote correcta et magis castigata anteponenda, ideoque retinenda mihi visa fuit. Etsi opposita sententia verisimilitudine aliqua non careat, alteram tamen tamquam probabiliorem amplector. Sed certius aliquid de Ragnacario mihi dicendum occurrit.*

Ragnacarius seculo VII *episcopus,*

63 *Licet sola S. Eustasii Luxoviensis II abbatis anno* 625 *emortui, de quo in hoc Opere ad* 29 *Martii, Acta Ragnacarii meminerint, in illius episcopatu adstruendo tanta, ut mihi videtur, auctoritate pollent, ut nemo iis assensum denegare queat. Enimvero, qui ea scriptis mandavit, Jonas scilicet, in monasterio Bobiensi, a S. Columbano abbate primum Luxoviensi exstructo, vitam monasticam professus, ut ipse in Præfatione ad ejusdem S. Abbatis Vitam a Mabillonio Seculo* 2 *Benedictino pag.* 6 *vulgatam, innuit, et sicuti ex pluribus locis ex SS. Eustasii atque Attalæ S. Columbani discipulorum Actis, excerptis patet, S. Eustasio advixit. Eum seculo hoc septimo floruisse, passim probant Henschenius ad diem* X *Martii S. Attalæ Acta illustrans num.* 2; *Mabillonius, qui ejusdem biographi lucubrationem de SS. Columbano, Attala et Eustasio operi suo mox laudato indidit; Franciæ Litterariæ scriptores tom. III, pag* 603 *et seqq.; Cellerius denique Scriptorum Ecclesiasticorum Historiæ tom.* 17, *pag.* 657, *Jonam, primum S. Eustasii biographum, ac Ragnacario, qui sub Eustasii abbatis Luxoviensis disciplina, virtutibus et scientiis fuit institutus, coætaneum fuisse, indubitatis evincunt argumentis: hincque, quanta ipsi scriptori aut de S. Eustasio aut de Ragnacario ejus discipulo sermonem facienti, fides sit adhibenda, lector ipse haud difficile intelliget.*

qui

64 *Porro Jonæ, S. Eustasii biographi, verba, quæ ad scopum meum faciunt, ex Vita ejus, ab Henschenio edita, num.* 7 *deprompta, huc transcribo:* Fuit namque ejus *(S. Eustasii)* studium, ut multos sua facundia erudiret. Nam multi eorum, postea ecclesiarum præsules exstiterunt, quorum hæc nomina sunt: Chagnoaldus Lugduno Clavato episcopus, Acharius Veromandorum et Noviomensis ac Tornacensis episcopus, Rachnarius Augustuduni (*alias* Augustodoni) et Basiliæ episcopus, Audomarus Bononiæ Taroanensis oppidi episcopus fuit. *Ita habent varia eorumdem Actorum apographa, a Surio edita aut Bedæ operibus inserta vel ab Henschenio cum aliis, quæ num.* 2 *sui Commentarii ad S. Eustasii Vitam prævii laudat, collata; adeo ut in omnibus his apographis aut codicibus Ragnacarius Basiliæ sedisse, et quidem seculo* VII *legatur. Unde non mirum,*

quod

A *quod Robertus et Sammarthani fratres in sua, quam elucubrarunt, Gallia Christiana, licet ei nullum locum Urstitius in sua Basiliensi epitome signaverit, Basiliensibus episcopis annumeraverint. Et vero eum biographi verba omnino perspicua sint, eumque varia S. Eustasii Actorum apographa, quibus Surius, Henschenius et Mabillonius usi fuerunt, Ragnacarium tamquam Basiliensi ecclesiæ præpositum exhibeant, qua ratione eis fides denegari possit, non certe video.*

Basiliæ

65 *Cointius tamen, qui ad annum* 748, *num.* CIV, *Basiliensis ecclesiæ primordia* medio ferme octavo seculo *affigit, ne quid suæ opinioni detrahat, Ragnacarium, quem Augustoduni ex ipsius S. Eustasii Vita mox laudata sedisse propugnat, Basiliensibus Evangelium dumtaxat prædicasse, expressis verbis asserit, ita ut Ragnacarius apud Rauracos seu Basilienses episcopum, ut vocant, regionarium seu virum apostolicum egisse dumtaxat videatur. Verum iisdem omnino terminis S. Eustasii biographus, Ragnacarium Basiliæ sedisse, scribit, quibus Lau-*
B *dunensibus Chagnoaldum, Noviomensibus Acherium, et Teruanensibus Audomarum prælatos fuisse, edocet: igitur cum illos harumce civitatum incolis ex ipsis Jonæ verbis præpositos fuisse episcopos, omnes eruditi et indicum scriptores et ipsemet Cointius arguant et reipsa in terminis perspicuum sit; cur Ragnacarium Basiliensibus episcopis inscribendum non esse, Annalium Ecclesiasticorum Franciæ auctor existimat? Præterea, Augustodunensem episcopum, seculo isthoc* VII *e civitate sua egressum, ad Alsatas Superiores Evangelium prædicandi causa properasse, vix intelligere queo, cum nec in hac Superioris Rheni parte, nec in monasteriis aut ecclesiis, in vicinia ejus positis, deessent monachi aut alii viri apostolici, qui fidei dilatandæ studio accensi rem Christianam promoverent. Igitur huic cavillationi convellendæ non diutius immorabor.*

seu ecclesiæ Rauracorum præfuit,

66 *Licet tempus, quo ecclesiam Basiliensem administrandam suscepit Ragnacarius, certo calculo determinari haud queat, attamen cum in schola Luxoviensi sub S. Eustasii II, hujus monasterii abbatis, qui anno* 625 *vitam hanc mortalem cum im-*
C *mortali commutavit, disciplina edoctus fuerit, S. Audomaro, qui Teruanensi ecclesiæ, juxta Stiltingum ad diem* 9 *Septembris sancto huic episcopo sacram, circa annum* 628 *præfectus fuerit, et Achario Noviomensium seu Tornacensium antistiti, qui ab anno circiter* 630 *ad* 639 *juxta Novæ Galliæ Christianæ scriptores tom.* 9, *col.* 981 *pedum hujus ecclesiæ gessit, advixerit, cum ecclesiæ Basiliensi seu Rauracensi circa annum* 630 *prælatum fuisse, probabili argumento eruere mihi licet. Sed de Ragnacarii episcopatus epocha non tanta est inter eruditos controversia; verum an Augustodunensi ecclesiæ præpositus fuerit, an Basiliæ dumtaxat sederit antistes, non levi animorum æstu disputant eruditi: qua de causa hæc quæstio, qua par est, cura perpendenda occurrit.*

nec ideo

67 *Varia Actorum S. Eustasii apographa, quibus vel Surius in sua adornanda horum editione usus est, vel de quibus mentionem instituit Henschenius Commentarii sui prævii num.* 2, *cum passim Ragnacarium Augustodunensi et Basiliensi ecclesiæ præpositum exhiberent, hinc scriptores eruditione celebres nunc cum aut duabus his ecclesiis aut Augustodunensi dumtaxat prælatum fuisse, asseruerunt. Mediam viam ingressus hagiographus Antverpiensis, aliamque opinionem obviam magis amplexus, S. Eustasii biographi verbis annotatum subnexuit, quod hic transcribo:* Ragnacarius creditur Augustoduno migrasse Basileam. *Et quidem, cum sanctum Virum duas simul ecclesias longo itinerum intervallo dissitas suscepisse administrandas omnino sit a verisimilitudine alienum, cum non nisi dimisso Augustodunensi episcopatu ad Basiliensem cathedram transiisse, hac sola innixus ratione lubentius crederem; ideoque in Henschenii sententiam utpote obviam magis, ivissem, ni me rationum momenta, quæ mox adducturus sum, retraxissent.*

AUCTORE D. A. B.

Augustodunensibus,

68 *Et* 1° *hisce temporibus raræ admodum erant, ab una episcopali sede ad aliam migrationes, vixque, nisi sufficientibus innixæ sint monumentis, videntur admittendæ.* 2° *Si Eustasii biographi verba attentius perpendas, Ragnacarius eodem tempore Augustoduni sedisse est dicendus, quo Noviomensibus, Laudunensibus et Teruanensibus præfuerunt Acharius, Chagnoaldus et Audomarus; porro si Novæ* E
Galliæ Christianæ tom. IX, *col.* 511 *et* 981, *Suyskenum, qui ad diem* 4 *Septembris de S. Chagnoaldo multa habuit, Stiltingum S. Audomari Acta ad diem* 9 *Septembris illustrantem, Castellanum in Generali suo Sanctorum Catalogo et Martyrologii Parisiensis auctorem ad* 4 *diem Septembris et* 27 *Novembris audias, Noviomensem ecclesiam Acharius circa annum* 630 *ad* 639, *Laudunensem Chagnoaldus ante annum* 625 *ad* 632 *et Morinensem Audomarus ab anno circiter* 630 *ad* 670 *moderandas suscepere: proindeque circa idem tempus, id est, ab anno circiter* 625 *ad* 640 *Augustodunense pedum gessisse Ragnacarius, qui Chagnoaldo Laudunensi fuit æqualis, videtur. At saltem hic anno* 625 *aut* 630, *quo celebratum fuit, ut scribit Labbeus Conciliorum tom.* V, *col.* 1688 *et sequenti, Remense concilium, Augustoduni non sedebat, sed Auspicius, qui una cum* Chaignoaldo *huic synodo interfuit; igitur Ragnacarius episcopis Æduensibus sub hoc tempus non est inscribendus. An autem elapso hoc tempore Augustoduni sederit, ex nullis prorsus mihi liquet monumentis. Sed ad aliud, quod præmonstrant S. Eustasii biographi verba num.* 64 F
recitata, propero.

uti ex ipsomet Jonæ textu

69 3° *De ecclesia, cui præerat Ragnacarius, eodem modo loquitur S. Eustasii biographus, ac de aliis, quas Acharius et Audomarus administrandas susceperant: porro, licet succedentibus temporibus Noviodunum et Tornacum, Bononia et Teruanna in diversas episcopales sedes assumpta fuerint, septimo tamen hoc seculo in unam quasi ecclesiam coalescebant, ita ut unam eamdemque diœcesim uni et eidem episcopo subjectam effecerint: igitur, ut biographo suus servetur loquendi modus, cum de una eademque ecclesia, seu de unica tantum diœcesi, cui Ragnacarius regendæ præpositus fuerat, tum ab Augusta Rauracorum, præcipua olim episcopi cathedra, tum a Basilia nuncupatæ, non vero de duabus ecclesiis longo itinere dissitis, diversæque metropoli (neque enim Augustam Æduorum ad Lugdunensem, Basiliam seu Augustam Rauracorum ad Vesontionensem metropolim spectasse, quis ignorat) subjectis, quibus administrandis nequidem par esse poterat unus idemque episcopus, locutum fuisse existimo.*

AUCTORE D. A. B.

stimo. Ne quis isthanc mihi dumtaxat sedere sententiam credat, hic Schoëpflini verba, quibus Alsatiæ Illustratæ pag. 151 *eamdem proposuerat, hic subdo :* Scriptorum, *inquit*, medii ævi quorumdam ignorantia factum, ut locum hunc, Augustam Rauracorum quum Augustæ nomen semper retinuerit, Augustodunum appellarent, quod Jonam Bobiensem, S. Eustasii Vitæ scriptorem seculo VII, item anonymum Vitæ S. Agili abbatis Resbacensis in diœcesi Meldensi auctorem fecisse video. *Proindeque Jonam scilicet et S. Agili Vitæ scriptorem, per hanc vocem* Augustoduni *non Æduorum, sed Rauracorum olim præcipuam civitatem intellexisse, haud obscuris docet verbis Schoëpflinus. Sed quod ignorantiæ factum fuisse autumat Argentoratensis professor, ego amanuensium culpa accidisse opinor.*

et variis codicibus a Mabillonio laudatis et Luxovii asservatis constat,

70 *Illud evincunt melioris notæ Mss. Cisterciense videlicet et omnia alia, a Mabillonio, ut ipse in notis ad S. Eustasii Acta Seculo* II *Benedictino pag.* 112 *fatetur, laudata, in quibus pro Augustoduni vocabulo legitur* Augustanæ; *cui voci hanc notulam subnectit editor :* Sic legendum, *inquit*, cum Mss., non vero Augustoduni, ut apud Bollandum. Augustanæ nomine intellige Augustam Rauracorum vulgo Augt (prope Basileam, Basle) urbem quondam, hodie in vicum redactam. *His a Mabillonio annotatis consonant varii codices in Museo Luxoviensi asservati, quorum notitiam ad me submisit R. P. D. Augustinus Rousseau, hujus archimonasterii Prior, qui litteris, die* 6 *Januarii anni* 1787 *datis, illum antiquum codicem labente seculo* X, *anno circiter* 980 *aut* 990, *ut apparet, exaratum, præcipue laudibus extollit; quippe qui ab Adsone ipso aut saltem ejus ætate, id est, ut docent Historiæ Litterariæ Franciæ auctores tom.* VI, *pag.* 471 *et sequentibus, exeunte seculo* X, *creditur scriptus. Huic autem apographo eo major fides adhibenda videtur, quod cum in Luxoviensi monasterio, ab Basiliensi seu ab Augustana civitate haud multum distante, sit confectus, in eo contexendo amanuenses circa Augustanum vocabulum difficilius in errorem incidere potuerint.*

B

C

est annumerandus,

71 *Nec obstat, quod in Acta S. Agili, de quo in hoc Opere ad* 30 *Augusti, idem error, quo nonnulla S. Eustasii Actorum apographa vitiata conspeximus, irrepserit; hinc enim notanda occurrit aut scriptoris aut saltem librariorum oscitantia, qui totum hunc locum ex S. Eustasii Actis excipientes, hanc vocem* Basiliæ *ad Ragnacarii episcopatum adstruendum cumprimis facientem, et quæ in omnibus apographis legitur, silentio prætermiserint ; sicque omnem difficultatem circa Ragnacarii episcopatum apud Basilienses asserendum, ex voce Augustoduni subortam, solvit variorum codicum a Mabillonio cum aliis vulgatorum lectio, et ea, quam ex perantiquo præsertim Luxoviensi codice depromptam mox retulimus.*

nec pro Rachone Æduensi episcopo accipiendus.

72 *Sed ex illo errore, qui codices, a Surio et Henschenio visos, aut cum aliis collatos aut editos, infecit, alius subinde prodiit, quo scilicet Ragnacarius, pro Rachone Æduensi episcopo ipse acceptus, sacris hujus ecclesiæ tabulis a nonnullis scriptoribus inscriptus est. Cum enim S. Racho, ut ex Actis ipsius, ex Bibliotheca Fouquetiana erutis et ab anonymo sub episcopatu Geraldi I, qui, ut scribunt Novæ Galliæ Christianæ auctores tom.* IV, *col.* 374 *et sequenti, pedum labente seculo* X *gessit, contextis, et quæ in supellectili Bollandiana ad diem* 5 *Decembris vulganda servantur, S. Racho vitam monasticam ineunte seculo* VII *apud Æduenses professus et dein in episcopum assumptus, Ragnacario, ut apparet, advixerit, facile contingere potuit, ut propter qualemcumque nominis similitudinem et vitæ genus, quod in diversis cœnobiis amplexi fuerant, pro uno et eodem episcopo acciperentur. Ast, ut observant Novæ Galliæ Christianæ mox laudati scriptores, Racho omnibus Æduensium episcoporum inscribitur Catalogis, Ragnocarii autem nomen nulli omnino legitur insertum. Verum hæc ad diem* 5 *Decembris enucleanda manent.*

D

Pauci igitur, qui Rauraci aut Basiliæ sederint, antistites :

73 *Quatuor ecclesiæ Basiliensis seu Rauracensis episcopos per trecentorum annorum decursum prælatos reperimus. Primus omnium Justinianus, cujus synodi Agrippinensis Acta meminerunt. Secundum, si modo episcopum, nomine* Pantalum, *Basiliæ aut Rauraci umquam sedisse, sepulcralis, de quo supra num.* 16 *et sequentibus, titulus, in uno, ut volunt, e sarcophagis, Coloniæ effossis, repertus, sufficienter, quod, ut observo, modo fere ab omnibus eruditis negatur, evictum dat, obtinet locum* Pantalus, *pro Christo anno* 451 *occisus, cujus tamen episcopatus et martyrium, nec historicis factis, nec iis, quæ de Rauracorum Augustæ aut Basiliensis civitatis statu habet Schoëpflinus, dissonum quid continet. Tertius Adelphius, cui Rauracensis sedes potioribus rationum momentis, quam Pictaviensis cathedra concedenda videtur. Quartus denique, quem Jonas seculi* VII *scriptor æqualis, in Augustanorum et Basiliensium, ut ex melioris notæ codicibus patescit, episcoporum numerum intulit, Ragnacarius. Hinc, quam parvus sit episcoporum Rauracensium per tria secula numerus, quantæque fuerint Alsatiæ Superioris clades, facile quis arguet.*

E

hinc non mirum, quod Argentoratenses episcopi in Alsatia Superiori rem Christianam curaverint.

74 *Nec mirum igitur, quod seculo* VII *et sequenti per illam Alsatiæ Superioris partem, quæ nunc ad Episcopum Basiliensem spectat, specialem jurisdictionem exercuerit Argentoratensis antistes. Enimvero cum ecclesiæ Basiliensi aut nullus aut pauci admodum præpositi fuerint episcopi, rem Christianam apud Alsatas Superiores promovendi Argentoratensi antistiti, qui in vicinia erat, cura incumbebat; hincque nonnulla monasteria in Alsatia Superiori, sed nunc in Basiliensi diœcesi posita, variis donarunt prædiis et eis concessa seculo etiam* VIII *firmarunt Argentoratenses episcopi, sive illius diœcesis pars, in qua erecta fuerunt illa monasteria, olim Rauracensi aut Basiliensi episcopo paruerit, sive seculo dumtaxat nono eorum sedi unita fuerit. Hic disceptationi meæ de Rauracensis aut Basiliensis ecclesiæ primordiis nonnullisque ejus primis episcopis institutæ finem impouam. Ubi enim Walai aut Walani tempora attigimus, asserta jam exstat horumce antistitum series. Hujus ecclesiæ historiæ annos difficiles magis ac tenebris respersos emensus, cæteros veris historiæ studiosis perlustrandos relinquam.*

F

AUCTORE C. B.

DE SS. CYPRIANO ET FELICE EPISC.

ALIISQUE MMMMCMLXXV, PARTIM MARTYRIBUS PARTIM CONFESSORIBUS IN AFRICA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§ I. Sanctorum in Fastis sacris memoria et elogia, seu quæ in hisce traduntur, e Victore Vitensi seu Actis, optimo fide ab hoc scriptis hicque edendis, accepta.

ANNO CIRCITER CDLXXXII ET POST.

Sanctorum 4976, quos hodie Romanum Parvum annuntiat, apud Adonem

Martyrologium Romanum Parvum seu Vetus, circa annum DCCXL, ut Sollerius in sua ad Usuardum Præfatione num.* 142 *docet, compositum, hodie sic habet :* Apud Africam sanctorum Confessorum quatuor millium DCCCCLXXVI, sub persecutione Wandalica passorum. *Gloriosissimam hanc, paucis sane verbis hic memoratam Pugilum Catholicorum in Africa turmam Ado et Usuardus, qui, quemadmodum in laudata Sollerii Præfatione videre etiam licet, uno fere dumtaxat seculo post Romani Parvi auctorem floruere, hodie pariter annuntiant elogiis etiam, quibus Sanctos illos partim martyres, partim confessores exornant, adjunctis. Hæc, quod quæpiam, hic infra intacta haud reliquenda, complectantur, huc etiam transcribo. Sequentibus hisce, quod Ado suppeditat, concipitur verbis :* Apud Africam sanctorum Confessorum et Martyrum quatuor millium nongentorum septuaginta sex, qui persecutione Wandalica apud Africam, cum essent ecclesiarum Dei Episcopi, Presbyteri et Diacones, associatis sibi turbis fidelium populorum, jussu Hunnerici regis Ariani, pro defensione Catholicæ veritatis in horribilis eremi exilium trusi et inter Mauros ferocissimos deputati sunt : inter quos erant Cryprianus et Felix, præcipui Domini sacerdotes. E quibus plurimi, cum crudeliter minarentur, et hastilium cuspidibus ad currendum ac lapidibus tunderentur, sive ligatis pedibus, velut cadavera, per dura et aspera loca traherentur, tam diro supplicio per singula membra discerpti, dum per gladios acutos petrarum huic caput conterebatur, aliis latera findebantur, inter manus trahentim spiritum exhalabant. Extat per totum aggerem publicum, tumulis loquentibus, vilis sepultura Sanctorum.

et Usuardum elogia. Quæ in hisce duo illi martyrologi narrant, a Victore Vitensi

2 *Elogio isthoc, quod forsan non immerito potest videri justo prolixius, multo est brevius, quod Usuardus contexuit, utpote hæc dumtaxat, quibus illud non ineleganter contrahitur, verba complectens :* In Africa sanctorum Confessorum et Martyrum quatuor millium nongentorum septuaginta sex, sub Hunnerico rege, qui cum essent ecclesiarum Dei episcopi, presbiteri, diaconi, associatis sibi turbis fidelium populorum pro defensione Catholicæ veritatis, in horribilis eremi exilium trusi et ad extremum varie excruciati, martyrium celebrarunt; inter quos erant Cyprianus et Felix præcipui, Domini sacerdotes. *Talia sunt, quæ huc transcribenda duxi, elogia, ab Adone et Usuardo, quos ambos aut horum alterutrum deinde martyrologi non pauci minus antiqui ac cumprimis Notkerus sunt secuti, subministrata ; verum, cum sancti nostri Athletæ seculo* V, *uti ex infra dicendis patescet, nondum elapso, floruerint seculisque adeo aliquot ab Adone et Usuardo, qui e dictis seculo demum* IX *Martyrologia sua contexuere, vixerint remoti, unde hi, quæ de illis in jam datis elogiis memorant, hausere ac porro habuere perspecta? S. Victor Vitensis, non vero, ut olim passim creditum, Uticensis, in Africa episcopus, quem Cuperus, noster, vindicato ei* Sancti *titulo, in Operis nostri tom.* IV *Augusti, a pag.* 628 *intulit, anno, ut ibidem monstratur,* 487 *ac proin,uti ex infra dicendis palam fiet, quinque fere dumtaxat annis, postquam orthodoxi, de quibus nos hic,* 4976 *relegati ab Hunnerico fuissent, Wandalicæ persecutionis Historiam pie ac fideliter conscripsit.*

seu Actis hic edendis, quæ in optima fide scripsit,

3 *Aureum illud (ita enim hæc a scriptore non uno, nec immerito, vocatur) Opusculum, quod, cum jam a B. Rhenano, Lorichio, Chiffletio aliisque fuisset typorum beneficio vulgatum, Ruinartius, in libros quinque, suis singulos numeris distinctos, a se divisum, Parisiis iterato recudendum anno* 1694 *curavit, relationem haud admodum longam complectitur, qua Victor, tot fuisse, quot supra Romani Parvi auctor, Ado et Usuardus aiunt, Catholicos ab Hunnerico in exsilium pulsos, præfatus, loco non uno sese illis, ad hoc jamjam perrecturis ac porro deinde pergentibus, in itinere adfuisse, luculentissime prodit ; ut enimvero eorum, quæ Sanctos illos exsules tum fecisse ac pertulisse narrat, scriptorem et testem nec præstantiorem nec fide digniorem desiderare possimus. Relatio ista, qua quidquid ad Sanctos nostros potissimum spectat, exponitur, in S. Eugenii episcopi Carthaginensis Actis, Operis nostri tom. III Julii a pag.* 495 *recusis, num.* 14 *et septem sequentibus subministrata jam est, ibique*

adeo

AUCTORE C. B.

adeo a studioso lectore potest videri; verum, etsi sic habeat, eam tamen, Actorum nomine distinctam ac pro more nostro in numeros divisam, Commentario huic, tum ut fidem, a decessoribus nostris tom. II Septembris in historica de SS. Donatiano, Præsidio, aliisque quatuor Africanis episcopis Sylloge num. 3 quodammodo datam, liberem, tum ut lectoris, cui sic, quæ ad Sanctos nostros præcipue spectant, noscere aventi, recurrendum hunc in finem alio non erit, commodo inserviam, e Ruinartii editione, cum Surii et Chiffletii editionibus collata, subjungam.

sunt accepta, nec ex eo, quod ab hodierno, cujus etiam hic verba dantur,

4 Porro ut modo, hisce præmissis, ad id, quod supra proposui, respondeam, e dicta relatione seu Sanctorum nostrorum Actis, Commentario huic, ut dixi, subdendis, elogia, secundo ac tertio loco supra recitata, seu quæ in hisce Ado et Usuardus memorant, primitus sunt deprompta. Id quisque, qui hæc cum illis contulerit, haud difficulter perspiciet, uti etiam ipsammet, quam mox ab hujus Commentarii initio huc transcripsi, Romani Parvi annuntiationem ex

B

iisdem Actis promanasse, ut sane alterutrum operosius hic probare necesse non sit. Neque est, cur quisquam, quo tres illos martyrologos ac nominatim Adonem et Usuardum sua e Victore non accepisse ostendat, hic forsan objiciat Martyrologium Romanum hodiernum, in quo, quod Sanctis nostris hodie tribuitur, elogium sequentibus hisce, quæ, quod non secus ac elogia, ab Adone et Usuardo contexta, lectori ob infra dicenda ante oculos posita esse sit necesse, modo etiam huc transcribo, conceptum est verbis : In Africa sanctorum Confessorum et Martyrum quatuor millium nongentorum sexaginta sex in persecutione Wandalica sub Hunnerico rege Ariano : qui cum essent partim ecclesiarum Dei episcopi, partim presbyteri et diaconi, associatis sibi turbis fidelium populorum, pro defensione Catholicæ veritatis in horribilis eremi exilium trusi sunt : ex quibus plurimi, dum crudeliter a Mauris ducerentur, hastilium cuspidibus ad currendum impulsi et lapidibus tunsi, alii ligatis pedibus velut cadavera per dura et aspera

C

loca tracti et singulis membris discerpti, ad extremum varie excruciati, martyrium celebrarunt. Erant inter eos præcipui Domini sacerdotes Felix et Cyprianus episcopi.

Martyrologio Romano seu Baronio in Sanctorum, quot assignant,

5 Etsi enim Martyrologium Romanum laudatum seu præcipuus hujus reformator Baronius, qui Sanctorum numerum, a Romani Parvi auctore, Adone et Usuardo expressum, decem ei Athletis in elogio jam nunc recitato demptis, minuit, sibi etiam, uti ex Annotationibus, quas huic subjungit, liquet, Victorem Vitensem prælucentem habuerit, hinc tamen numerum illum ab antiquis illis martyrologis e sancto hoc scriptore haud fuisse acceptum, inferri haud potest. Id e jam nunc dicendis patescet. Diversa, ut Ruinartius in persecutionis Wandalicæ Historia pag. 168 docet, Victoris Vitensis exemplaria, quorum alia orthodoxos septuaginta sex, alia sexaginta sex ac alia demum sexaginta quatuor ab Hunnerico in exsilium una cum aliis quater mille nongentis missos, notant, inveniuntur; cum autem sic habeat totaque etiam orthodoxorum seu exsulum horum turma ad quater mille DCCCCLXI in Chiffletiana Victoris editione contrahatur, quid ni tam

D

Romani Parvi auctor Adoque et Usuardus, qui majorem, quam Baronius aut quivis alii, qui minorem Pugilum numerum signant, eum e Victore Vitensi, diversa hujus seculi exempla, accepisse queant? Id sane ego haud perspicio.

numero dissonent,

6 Et vero, etsi quidem in dubium, quin Baronius minorem, quem assignat, Pugilum nostrorum numerum e qualicumque sibi prælucente Victoris Vitensis exemplari acceperit, revocari ob jam dicta haud queat, vel ex eo tamen, quod scriptor antiquus, a Victore diversus, ex quo Ado juxta ac Usuardus et Romani Parvi auctor majorem, quem memorant, Athletarum numerum accepisse queant, haud reperiatur, in dubium pariter, quin hunc illi e prælucentibus sibi Victoris exemplaribus acceperint, revocandum non est. Nec id tantum non faciendum, verum etiam, eumdem istum majorem Sanctorum numerum, utpote qui tam in iisdem, uti e jam dictis consequitur, Victoris Vitensis seculo x (ante hoc enim tres proxime laudati martyrologi classici floruere) antiquioribus exemplaribus, quam in corre-

E

ctiori Victoris per Ruinartium editione aliisque præterea, quæ in hac pag. 168 laudantur, Victoris ejusdem exemplaribus sit fundatus, amplectendum aut certe minori per Baronium assignato Pugilum numero præferendum cum J. B. Sollerio nostro in hodiernis suis in Usuardum Observationibus opinor; etsi autem etiam auctiorem illum, de quo jam satis, Athletarum numerum nec admittendum, nec ex Victore Vitensi ab Adone et Usuardo ac Romani parvi auctore acceptum, tantisper daremus, hinc tamen alia, quæ duo horum priores in elogiis supra huc transcriptis memorant, e Victore pariter accepta, non esse, concludi haud posset, uti quisque, qui rem attente expenderit, haud difficulter agnoscet.

quodque una cum eodem Baronio in iis, quæ de iisdem Sanctis tradunt,

7 At vero, inquies, Victor Vitensis, gloriosam, de qua in Actis edendis num. 1 loquitur, orthodoxorum 4976 turmam ex episcopis, presbyteris, diaconis aliisque Ecclesiæ membris fuisse compositam, hancque eo, de quo sermonem facit, tempore ab Hunnerico in exsilium pulsam, nulla omnino alterius, quæ turmæ isti fuerit adjuncta, multitudinis fidelium mentione instituta, tradit, Victori autem hac in re

F

Ado et Usuardus, imo et Baronius, adversari videntur; eamdem enim fortissimam, quam hodie memorant, Pugilum Africanorum quatuor millium nongentorum septuaginta sex, aut, ut Baronius habet, sexaginta sex, legionem ex episcopis, presbyteris et diaconis fuisse compositam hosque una cum altera, quæ legioni isti fuerit adjuncta seu associata, fidelium populorum multitudine ab Hunnerico in exsilium pulsos, in Sanctorum elogiis supra huc transcriptis, uti hæc consideranti patescet, videntur adstruere, cumque fortissimam, quam Victor memorat, Pugilum Catholicorum turmam e solis episcopis, presbyteris et diaconis constitisse, haud prorsus obscure, ut apparet, insinuent, pluresque etiam, quam Victor, seu confessores seu martyres numerare videantur, est sane, cur cum scriptore isthoc pugnare omniaque adeo, quæ memorant, ex eo haud deprompsisse existimentur.

ab ipsomet Victore vel vere vel in speciem

8 Id haud dubie, qui Victori Vitensi potius, quam Baronio ac aliis quibuscumque sive antiquioribus sive recentioribus scriptoribus, credendum hic esse norat, Castellanus observarit, hincque nihil,

quod

AUCTORE C. B.

A *quod etiam vel in speciem, nedum reipsa scriptori isti adversaretur, Martyrologio suo Universali inferendum ac proin liberiori in Baronio interpretando minerva hic utendum ratus priori Sanctorum nostrorum elogii periodo, qua, quæ dixi, Victori seu reipsa seu saltem in speciem adversantia a martyrologo isto tradi videntur, substituit periodum alteram, quæ e Gallico, quo conscripta est, idiomate in Latinum versa, sic sonat :* In Africa sanctorum Confessorum et Martyrum quatuor millium nongentorum sexaginta sex, persecutionem a Wandalis sub Hunnerico rege Ariano passorum; quorum alii erant episcopi, alii presbyteri, alii diaconi et alii majori etiam numero laïci, qui omnes pro defensione Catholicæ veritatis in horribilis eremi exilium trusi sunt. *Ita laudatus Castellanus, qui, quamvis quidem, dum Pugilum nostrorum turmam partim e laicis constitisse, hic prodit, Victoris mentem, uti infra dicetur, assecutus forsan haud sit, nihil tamen, quod cum hoc scriptore certo pugnet, verbis jam datis tradit. Verum quid modo de Adone,* B *Usuardo et Baronio dicamus?*

dissentientes, Cyprianum etiam, qui tamen

9 *Hosce ego, vel minus accurate locutos, plus etiam, quam voluerint intelligi, commemorasse, vel certe haud sat apte, quæ in Victore legerant, interpretatos, in litteras ea, quæ cum scriptore isthoc pugnare videntur, misisse opinor, cumque alterutrum habuisse locum, neutiquam vero appareat absimile, sane ex iis, quæ de gloriosissima Pugilum nostrorum turma martyrologi dicti memorant, hosce illa ex Victore, cum quo vel vere vel in speciem pugnant, haud accepisse, seu scriptore isthoc ad scribenda hujusmodi usos non esse, haudquaquam potest concludi. Verum anne id ex eo, quod, ut infra docebo,* Cyprianum, *Unizibirensem Byzacenæ, uti ex episcoporum Africæ apud Ruinartium de persecutione Wandalica pag.* 131, *Notitia intelligitur, provinciæ episcopum, gloriosis nostris 4976 Athletis, quos una ab Hunnerico relegatos Acta edenda tradunt, accenseant, seu, ut clarius loquar, veluti unum e sanctis hisce Exsulibus commemorent, fieri pariter haud potest? Victor Vitensis, quo certe in omnibus ad Sanctos nostros spectantibus, est stan-* C *dum, in dictis Actis num. 7 sic scribit :* Aderat... ibi tunc *(orthodoxis scilicet 4976 in exsilium Hunnerici jussu abeuntibus gravissimasque hac occasione ærumnas in via patientibus)* beatus pontifex Cyprianus, Unizibirensis episcopus, consolator egregius, qui singulos pio et paterno fovebat affectu non sine fluminibus currentium lacrymarum : paratus pro fratribus animam ponere et se ultroneum, si dimitteretur, talibus passionibus dare; qui totum, quod habuit, egentibus fratribus in illa tunc necessitate expendit : quærebat enim occasionem qualiter confessoribus sociaretur, ipse animo et virtute confessor. Qui postea per multos agones et squalores carceris ad exsilium, quod desiderabat, cum exsultatione perrexit.

cum Sanctis illis relegatus haud fuit,

10 Cyprianus *itaque sanctis nostris Athletis* 4976, *quos ab Hunnerico relegatos, Victor tradit, solatio et auxilio in itinere ad eremum, ad quam abducebantur, quam maxime fuit, iisque sese ærumnarum et exsilii socium jungi ardentissime, ut idem Victor verbis jam datis testatur, desideravit; quare uti vel idcirco una cum sanctis illis Exsulibus ac nominatim cum* Felice, *apud nos in Prætermissis a* XIV *Januarii die, qua veluti tunc trucidatus in Historico Reusneri Diario perperam signatur, huc remisso, hodierna die (etsi interim, quamdamne hæc ob causam, an pro mero arbitrio fuerit ad Sanctos istos celebrandos electa, in obscuro sit) Adonis et Usuardi Martyrologiis jure merito exstat insertus, ita etiam simul, cum ipsamet Sanctorum in Martyrologiis antiquis seu classicis, qualia Adonis et Usuardi sunt, inscriptio pro cultu ecclesiastico habeatur, ab Ecclesia honoratur ut Sanctus. Verum Ado et Usuardus, nonnulla de* 4976, *quos memorant, Catholicis, ab Hunnerico in exsilium pulsis, in supra hunc transcriptis horum elogiis locuti, mox subdunt :* Inter quos erant Cyprianus et Felix præcipui, Domini sacerdotes, *sicque, quod et Baronius facit, Sanctis illis non modo, qui vere, ut Victor docet, ex eorum numero exstitit,* Felicem, *Abbiritanum seu, ut alias scribitur, Abiritanum aut etiam Abderitanum episcopum; verum etiam* Cyprianum *Unizibirensem, veluti qui pariter unus* E *e beatis illis Exsulibus exstiterit, accensent; id autem Victori Vitensi apertissime adversari videtur. Cum hic enim verbis proxime hunc transcriptis* Cyprianum *non tunc, cum fortissimi illi, quos memorat,* 4976 *Pugiles in exsilium proficiscerentur, sed postea dumtaxat exsulem factum esse, non obscure prodat, enimvero hisce illum haud accenset, imo contra, e sanctis illis Exsulibus non exstitisse* Cyprianum, *manifeste insinuat.*

veluti unum ex iisdem commemorent, contrarium potest concludi.

11 *Hinc ego, cum* Cyprianum *quidem merito ab Ecclesia una cum sanctis* 4976 *Athletis, quos ab Hunnerico in exsilium pulsos, Victor scribit, hodie honorari, habeam perspectum, et tamen veluti unum ex hisce* Felicem *tantum, non autem ob jam dicta* Cyprianum *etiam commemorari posse autumem, a nobis hic de SS.* Cypriano et Felice *aliisque quatuor millibus nongentis septuaginta* quinque, *non* quatuor, *partim martyribus, partim confessoribus agit, supra in titulo indicavi. Ceterum ut ad supra propositum ac a Cypriano. Unizibirensi episcopo, quem unum e* 4976, *de quibus in Actis Victor, Athletis Ado et Usuardus itemque Baronius e dictis* F *faciunt, repetitam difficultatem modo etiam respondeam, iis quidem, ut jam docui, a Victore* Cyprianus *haud accensetur, sanctusque hic episcopus non anno circiter* 482, *quo ex infra dicendis illi, sed anno, ut post docebo,* 484 *in exsilium fuit conjectus; ast, cum equidem, uti vel hinc liquet, id haud diu, postquam numerosa illa Sanctorum turma in exsilium pulsa fuisset, acciderit, eodem loco, quo de hac, de Cypriano etiam, non determinato, quo is exsul factus sit, tempore, Victor Vitensis loquatur, sanctum istum antistitem sub illa a scriptore isthoc comprehensum existimasse hincque Sanctis* 4976 *aut, ut Baronius habet,* 4966, *quos una ab Hunnerico relegatos Acta edenda narrant, Ado et Usuardus una cum Baronio, sic nihil sese, quod Victori adversaretur, facturos arbitrati, annumerasse queunt; ut enimvero ex eo, quod id re etiam ipsa fecerint, illos e Victore, quæ in elogiis supra hunc transcriptis narrant, non accepisse seu scriptore illo ad isthæc litteris mandanda usos non esse, concludi pariter haud possit.*

§ II.

AUCTORE C. B.

§ II. Cujus conditionis et an promiscui sexus orthodoxi 4976, quos Hunnericus simul relegavit, exstiterint, et quo circiter anno hic princeps id fecerit.

Orthodoxi 4976 qui omnes, muliebris sexus existente inter eos nemine,

Gloriasum Orthodaxorum 4976 *agmen, quod ab Hunnerico in exsilium pulsum, Victor Vitensis in Actis infra edendis num.* I *refert, e promiscui sexus hominibus fuisse compositum, Limpenus noster ad diem* VI *Septembris in Historica de SS. Donatiano aliisque quinque in Africa episcopis Sylloge num.* 10 *insinuat; verum ei hac in re indubitanter assentiri haud queo. Feminea enim e sexu inter sanctos illos Exsules extitisse neminem, vero opinor similius, idque etiam Tillemontio tom. XVI Mo-* B *numentorum Ecclesiasticorum pag.* 548 *est visum. Victor quidem de anu quadam, quæ fortissimo illo agmine in exsilium, quo jusserat Hunnericus proficiscente, eodem pariter in exsilium fuit profecta, sermonem in Actis edendis num.* 3 *et seq. instituit; verum mulier ista, uti ex horum contextu liquet, non Hunnerici jussu, sed sponte sua in exsilium secessit, quo nimirum parvulo nepoti suo, in exsilium ab Hunnerico abire jusso, adesset, ne is solus ab inimico inventus a via veritatis ad mortem abduceretur. Adhæc ex iis ipsis, quæ de anu illa ibidem Victor Vitensis scribit, nullam plane inter sanctos nostros* 4976 *Exsules exstitisse mulierem, haud inepte, ut apparet, potest concludi. Istam enimvero mulierculam a sese aliisque,* quod importuna videretur aut viris pro sexu jungi aut exercitui Christi sociari, *id est, si recte Victoris mentem assequar, quod, mulier cum esset, sese et viris jungendo et exercitui Christi sociando importuna foret, fuisse increpitam, affirmat; cum autem, si sancto huic agmini mulieres aliæ fuissent admixtæ seu adjunctæ, muliercula, de qua hic nobis sermo, nullo* C *plane modo, quod eidem sese junxisset, increpanda fuisse videatur, id enimvero, inter orthodoxos nostros Exsules* 4976 *feminei, ut dixi, sexus exstitisse neminem, argumento est.*

verosimiliter ad clerum, uti hic, difficultate,

13 *Addi porro ad rem confirmandam potest, fortissimam illam Catholicorum turmam partim ex episcopis, presbyteris et diaconis, partim ex aliis, ut Victor num.* I *loquitur, Ecclesiæ membris fuisse compositam, hæcque, ut apparet, non laicos, sed inferioris ordinis clericos exstitisse seu certe ad clerum qualicumque modo spectasse. Castellanus quidem contrarium, uti ex ejus verbis, num.* 8 *recitatis, nemo non colliget, existimavit; ast martyrologum istum, utut ab accuratione et ingenii acumine non raro a nobis laudatum, Victoris mentem ibidem esse assecutum, pro certo quis asserat? Id certe asserturus fuisse Tillemontius haud videtur;* alia enim Ecclesiæ membra, *e quibus orthodoxorum* 4976 *turmam, ab Hunnerico in exsilium pulsam, partim fuisse compositam, Victor Vitensis in Actis edendis num.* 1 *tradit, verosimiliter ecclesiasticos seu clericos exstitisse ait. Nec, ut secus sentiat, movetur* D *ex eo, quod inter sanctos illos exsules infantuli quamplurimi, ut idem Victor in Actis edendis num.* 3 *docet, exstiterint: illos enim ecclesiarum lectores existere potuisse opinatur, neque vero immerito, uti e jam nunc dicendis liquescet. Apud Ruinartium in Persecutionis Wandalicæ Historiæ lib.* V, *num.* 9 *seu in Eugenii episcopi Carthaginensis inde acceptis Operisque nostri tom.* 3 *Julii insertis Actis num.* 46 *Victor Vitensis, de persecutione, ab Hunnerico in Catholicos post relegatos etiam ex his* 4976 *Pugiles, continuata, tractare pergens, sequentem loquitur in modum :* Tunc etiam, Eugenio pastore jam in exsilio constituto, universus clerus ecclesiæ Carthaginensis cæde inediaque maceratur, fere quingenti vel amplius. Inter quos quamplurimi erant lectores infantuli, qui, gaudentes in Domino, procul exsilio crudeli truduntur.

quæ in contrarium facit, soluta, e duobus,

14 *Fuerunt itaque, uti ex hoc Victoris textu intelligitur, in ecclesia Carthaginensi infantuli, qui essent lectores seu potius, cum infantuli hujusmodi, uti apud nos in Commentario dictis S. Eugenii Carthaginensis episcopi Actis prævio num.* 3 *videre* E *licet, adhiberi ad canendum in ecclesia essent soliti, cantores, hique, qui quamvis vocarentur* lectores, *haud tamen uti etiam apud nos loco proxime citato est videre, ordine ecclesiastico inter minores ordines acolythatum præcedente, initiati erant, a Victore verbis datis et clero Carthaginensi accensentur et gravissima cum hoc passi in exsilium pulsi narrantur ; uti autem in ecclesia Carthaginensi, ita etiam in aliis Africæ ecclesiis infantuli hujuscemodi, qui cum harum episcopis, presbyteris, diaconis aliisque membris ab Hunnerico fuerint in exsilium pulsi, existere potuere. Jam vero, cum sic habeat, ex eo certe, quod, ut Victor Vitensis loco citato ait,* infantuli quamplurimi *inter Orthodoxos* 4976, *ab Hunnerico relegatos, exstiterint, haudquaquam Tillemontius, ut alia ecclesiæ membra, et quibus horum turmam partim fuisse compositam, idem Victor docet, ecclesiasticos seu clericos non exstitisse crederet, sunt movendus. Nec quid aliud, quo quis ad id credendum debeat moveri, occurrit ; verum modo etiam, cur non tantum episcopi, presbyteri et diaconi, sed et* alia *illa* Ecclesiæ membra, *quibus illam Orthodo-* F *xorum turmam compositam partim fuisse, Victor tradit, ad clerum verosimiliter spectasse, seu cur omnes et singuli, qui e turma illa fuerunt ecclesiastici seu clerici exstitisse credi non immerito queant, lectori ob oculos ponamus.*

qui recitantur, Victoris Tunonensis textibus

15 *Victor Tunnensis, vel, ut alii scribunt, Tonunensis seu Tunonensis in Africa episcopus, qui, quemadmodum Isidorus de Viris illustribus cap.* XXXIII *docet, medio circiter seculo* VI *floruit, in Chronico, prout id a Scaligero est editum, primo ad tertium Leonis Augusti consulatum, qui cum anno Christi* 466 *congruit, de Hunnerico, Wandalorum rege, sic scribit :* Ugnericus Vandalorum rex Ariano suscitatus furore, Catholicos per Africam plus patre persequitur; Christianorum ecclesias tollit, et Catholicos sacerdotes exilio mittit; *ac deinde ad Zenonis Augusti tertium (de hoc enim ibidem is chronographus loquitur) consulatum, qui in annum Christi* 479 *incidit, de eodem crudelissimo Ariano principe sequentia adjungit :* Hunericus Vandalorum rex, persecutioni per totam

Africam

A Africam nimis insistens, Tibunnis, Macri et Nippis aliisque eremi partibus Catholicos, jam non tantum sacerdotes et cuncti ordinis clericos, sed et monachos atque laïcos, quatuor circiter millia exsiliis durioribus relegat et confessores ac martyres facit confessoribusque linguas abscidit. *Cum Gensericus, Wandalorum rex, anno Christi* 477, *die* 25 *Januarii, ut Ruinartius Historiæ Persecutionis Wandalicæ part.* II, *cap.* VII, *num.* 1 *post Norisium recte docet, excesserit e vivis ac proin Hunnericus, qui illi mox successit, dicto anno* 477 *ad* 25 *Januarii diem provecto, primum regni sui annum fuerit exorsus, certeque, uti ex Victore Vitensi liquet, ante annum* 481, *quo circiter Eugenius, ut Cuperus noster tom. III Julii in Commentario sancti hujus Antistitis Actis prævio num.* 17 *et sequenti ex eodem Ruinartio probat, ordinatus fuit Carthaginensis episcopus, sævire in Orthodoxos haud inceperit, Victorem Tunonensem, qui, quæ in duobus supra hunc transcriptis textibus refert, annis* 466 *et* 479, *ut jam indicavi, innectit, temporum ordinem turbare, seu veris, quibus, quæ ibidem narrat, evenere, annis non signare, fatendum sane est.* B

merito colligendum

16 *Verum, etsi sic habeat, ei tamen etiam tum, dum nec cum Victore, cui subæqualis exstitit, nec cum aliis scriptoribus antiquis pugnat, fidem omnem in iis, quæ de argumento hic proposito scribit, denegandam idcirco esse, nemo dixerit; quare, cum certe, quæ in duobus textibus supra hunc transcriptis memorat, nec admodum diu ante ætatem ejus sint gesta, nec cum Victore Vitensi aut aliis scriptoribus antiquis fide pugnent, ea enimvero, si non ut certa, merito saltem ut verosimilia sunt habenda. Sed ad id, quod hunc potissimum spectat, veniamus. E duobus dictis textibus, totam ab Hunnerico, ut Victor Vitensis docet, Orthodoxorum* 4976 *turmam ac proin non tantum episcopos, presbyteros et diaconos, sed et* alia Ecclesiæ membra, *e quibus hanc compositam partim fuisse, idem Victor tradit, ad clerum spectasse seu omnes et singulos, qui e turma illa fuerunt, ecclesiasticos seu clericos exstitisse, jure merito colligendum apparet. Cum enim, postquam, fuisse ab Hunnerico sacerdotes in exsilium missos,* C *in priori textu Victor Tunonensis dixit, in posteriori deinde, de eodem Ariano rege, Catholicorum persecutionem per totam Africam supra modum urgente, loquens:* Jam non tantum sacerdotes et cuncti ordinis clericos, sed et monachos atque laïcos, quatuor circiter millia, exsiliis durioribus relegat, *adjungat, ita sane, fuisse aliquando, cum Hunnericus in solos* sacerdotes et cuncti ordinis clericos *exsilio sæviret, non obscure indicat.*

ostenditur, spectarunt,

17 *Id porro, ut negari non potest, vel ante vel post anni* 484 *primam Februarii diem, qua, quemadmodum ex Victore Vitensi de Persecutione Wandalica lib.* II *intelligitur, Catholici Africanæ ecclesiæ episcopi, fidei suæ rationem reddituri seu de ea cum Arianis disputaturi, Carthagine ex Hunnerici præcepto adfuere, indubie evenerit; cumque certe post mensem illum, utpote a quo Hunnericus, uti cuique, Victorem Persecutionis Wandalicæ lib.* 2, *num. ultimo maximeque lib.* IV *et* V *evolventi evadet perspicuum, non modo in sacerdotes aliosque inferioris ordinis clericos, sed et, eo ipso etiam tempore quatuor circiter, de quibus posterior Victoris Tunonensis textus unus.* 15 *datus, monachorum et laïcorum relegatis millibus, in omnis conditionis, ætatis ac sexus Orthodoxos exsilio aliisque pœnis sævierit, evenisse haud queat, necesse est, ut ante eumdem anni* 484 *mensem Februarium evenisse dicatur; jam vero, eum id, quod de Orthodoxorum* 4976 *turma, ab Hunnerico in exsilium missa, Victor Vitensis in Actis edendis num.* 1 *refert, indubie, uti ex infra dicendis patescet, ante dictum anni* 484 *Februarium contigerit, nec tunc Hunnericus quidquam, ab Orthodoxorum istorum relegatione diversum, quo in solos sacerdotes aliosque omnis ordinis clericos exsilio sæviisse queat videri, gessisse apud Victorem aut alios scriptores fide dignos legatur, nihil superest, quam ut id, dum fortissimam eamdem Athletarum orthodoxorum legionem in exsilium misit, fecisse credatur, utque proinde, spectatis iis, quæ e supra hunc transcriptis binis Victoris Tunonensis textibus consectaria sunt, non tantum episcopi, presbyteri et diaconi, sed et* alia ecclesiæ membra, *e quibus agmen istud partim fuisse compositum Victor Vitensis prodit, ad clerum verosimiliter spectarint, seu, quod eodem recidit, ecclesiastici seu clerici exstiterint.* E

18 *Modo tempus, quo circiter numerosa ista Pugilum Catholicorum turma in exsilium fuerit ab Hunnerico, pulsa determinemus. Victor Vitensis persecutionis in Catholicos, ab Hunnerico motæ, initium ac varia incrementa accurate describit, liquetque ex ordine, quem in hisce memoriæ prodendis servat, Orthodoxos* 4976, *in Actis edendis num.* 1 *memoratos, ab Hunnerico non prius, quam eum S. Eugenius ordinatus fuisset Carthaginensis episcopus, fuisse relegatos; quare, cum Eugenii in episcopum Carthaginensem ordinatio anno circiter* 481, *uti a Cupero nostro probari jam supra monui, contigerit, nec tamen statim tunc, sed, quemadmodum ex iis, quæ idem Victor loco citato scribit, nemo non concludet, aliquanto duntaxat tempore post numerosum illud Orthodoxorum agmen ab Hunnerico fuerit in exsilium pulsum, id verosimillime non citius, quam anno* 482, *acciderit, cumque Victor, gloriosorum istorum Pugilum relegatione narrata, gravissimisque, quas hi, dum in exsilium abducerentur, in via fuere perpessi, ærumnis expositis, tum primum de edicto, quo ab Hunnerico,* acriora, *ut loquitur,* adversus Ecclesiam Dei *cogitante, Catholici universæ Africæ episcopi Carthaginem ad fidei suæ rationem reddendam arcessiti fuere, sermonem instituat, consectarium est, ut, hic etiam spectato, quo certe standum, Victore, gloriosi nostri* 4976 *Pugiles, qui e dictis verosimillime ante annum* 482 *ab Hunnerico relegati haud fuere, hanc tamen sortem, priusquam edictum illud daretur, indubie subierint; quare, ut ipsum etiam, ante quem factum id sit, diem habeamus perspectum, in annum et diem, quo præfatum edictum fuerit emissum, hic inquirendum.* F

fuere verosimillime non ante annum 482, certeque, uti ex Hunnerici edicto,

19 *Id, quod Victor Vitensis ex editione Ruinartii (hac enim ut accuratiore utor) lib.* II, *num.* 13 *integrum recitat,* sub die decimotertio Kalendas Junias anno septimo regni Hunnerici *datum notatur; ut cum Hunnericus, prout supra docui, anno* 477 *ad* XXV *Januarii diem provecto regnare inceperit, septimus regni ejus annus,* die XIII Kalendas Junias *seu vigesima Maii die notatus, anno*

haudquaquam, contra, ac Chifletio visum est,

483

AUCTORE C. B.

483 *respondeat, utque proinde hoc ipso anno edictum, de quo hic nobis sermo, fuerit emissum; verum, cum edictum istud seu præceptum die* XIII *Kalendas Junias seu* XX *Maii die datum notetur, et tamen id* die Ascensionis Domini, legato Zenonis imperatoris Regino præsente, legendum in media ecclesia episcopo Eugenio ab Hunnerico fuisse directum, *Victor loco proxime citato affirmet, Chifflctius hinc, edictum die Ascensionis Domini fuisse promulgatum erroremque in die, edicto subscripta, cubare ratus, in suis in Victorem Elucidationibus cap.* XI *sic observat :* Ex die.... promulgationis emendanda est dies edicto subscripta, XIII Kalendas Junias, hoc est, Maii mensis XX. Nam eo anno *(Christi nempe* 483) incidit Pascha in X Aprilis, Ascensio in XIX Maii. Quomodo ergo publice in ecclesia lectum est edictum XIX, si tantum postridie, nempe die Maii XX datum confectumque est? Putamus igitur, datum ipsa die Ascensionis, XIV Kalendas Junias vel certe biduo ante, hoc est, XVI Kalendas, ut numerus XIII pro

B

XIV vel XVI irrepserit facili notæ V in II transmutatione.

mendoso, probatur, ante anni 483 vigesimam Maii diem in exsilium pulsi.

20 *Ita ille; ast Victor non dicit, præceptum seu edictum publice in ecclesia lectum esse seu promulgatum die* XIX *mensis Maii seu die Ascensionis, sed eo tantum die, cum jam signatum confectumque esset, ad Eugenium episcopum fuisse directum; ut nempe postridie seu* XIII *Kalendas Junias, quo die, quod tunc promulgandum esset, signabatur, publice in media ecclesia legeretur. Ita fere ad annum* 483, *num.* 9 *Pagius in Criticis, et sane, ut mihi videtur, rectissime : quare, cum error in die, edicto seu præcepto subscripta, non cubet, est enimvero, cur id anno* 483 *ipsaque, qua datum apud Victorem notatur,* XIII Kalendas Junias *seu* XX *Maii die credatur emissum; cum autem, priusquam emitteretur, fuerint e dictis Pugiles nostri* 4976 *in exsilium pulsi, consectarium fit, ut sortem hanc, qua, ut supra ostendi, verosimillime ante annum* 482 *pressi haud fuere, certo quidem ante anni* 483 *vigesimam Maii diem, verosimillime vero vel anno* 482 *vel sequenti ad* XX *Maii diem nondum provecto, subierint.*

C

§ III. An S. Felix collationi Carthaginensi, anno 484 celebratæ, interfuerit.

Felix, qui, quo relegatus erat, vix incommodis superstes pervenit,

Etsi S. Felix, *Abbiritanus seu, ut alias scribitur, Abiritanus episcopus, cum in exsilium, quo ab Hunnerico erat damnatus, secedendum fuit, jam annos quadraginta quatuor, ut Victor in Actis num.* 1 *testatur, episcopi munere fuisset perfunctus,* paralysisque morbo, *ut idem scriptor ibidem loquitur* percussus, nec sentiret quicquam nec penitus loqueretur, *valetudine adeo male affecta exstiteret, eum tamen ærumnis ac pœnis gravissimis, in itinere toleratis, non succubuisse, sed ad eremum, ad quam relegatus erat, pervenisse, in animum induco. Ea sedet sententia, quod, ut Victor ait,* toto itinere, *quod scilicet pergentibus in exsilium conficiendum*

D

fuit, super Burdonem, *id est, ut Cangius in Glossario interpretatur,* mulum, *fuerit portatus, idque, si, eo nondum confecto, in vita vel ex hujus incommodis vel ex morbo aut pœnis sibi inflictis occubuisset, dici veritate salva potuisse haud videatur. Adhæc apud Ruinartium in Persecutionis Vandalicæ Historia a pag.* 123 *exstat* ecclesiæ Africanæ, *ut vocari solet,* Notitia, *haud diu admodum, ut passim creditur, post annum* 482, *quo circiter* Felix *reliquique, e* 4976, *de quibus hic, Orthodoxis, in exsilium, ut jam docui, pulsi fuere, conscripta; in hoc autem sacræ antiquitatis pretioso monumento seu Orthodoxorum, qui fidei suæ rationem reddituri Carthagine Kalendis Februarii anno* 484 *ex Hunnerici præcepto adfuere, episcoporum Catalogo Felix Abaritanus, verosimiliter a nostro, qui modico unius alteriusve literulæ discrimine* Abiritanus *seu* Abbiritanus *a Victore vocatur, haud diversus, inter proconsularis provinciæ præsules secundo loco recensetur : quare, cum sic ibidem veluti tum adhuc, cum Africæ episcopi, cum Arianis de fide disputari,*

E

Carthaginem anno 484 *venerunt, in vivis superstes exhibeatur, id eum in itinere ad eremum, ad quam e dictis anno circiter* 482 *relegatus erat, non occubuisse, argumento etiam est.*

nec, ut ex hic adductis

22 *Erit quidem hic forsan, qui putet aut saltem suspicetur,* Felici, *in exsilium pulso ac porro in itinere ad eremum, ad quam relegatus erat, exstincto, alium ejusdem nominis antistitem fuisse suffectum, huncque in Africanæ ecclesiæ Notitia seu Orthodoxorum, qui cum Arianis disputaturi anno* 484 *Carthaginem venere, episcoporum Catalogo recenseri; verum cum ab anno* 432, *circa quem Orthodoxi* 4976 *ac proin etiam, qui horum unus fuit,* Felix *Abbiritanus episcopus, in exsilium ab Hunnerico pulsi fuere, usque ad annum* 484, *quo Catholici Africanæ ecclesiæ episcopi, fidei suæ rationem reddituri seu cum Arianis disputaturi, Carthaginem Hunnerici jussu venerunt, persecutio in Catholicos, ab hoc principe Ariano mota, quam maxime, uti e Victore liquet, efferbuerit, Abbiritanos tum* Felici *episcopo suo, qui in itinere ad eremum, ad quam relegatus erat, occubuisset, successorem suffecisse*

F

aliundeve acceptum substituisse, nec Hunnericum, ne id fieret, obstitisse, creditu apparet oppido difficile. Adhæc Victor Tunonensis supra laudatus, dum de Hunnerico, dumtaxat adhuc sacerdotes inferiorisque ordinis clericos, quod e supra dictis, dum ante anni 483 *vigesimam Maii diem Orthodoxos* 4976 *in exsilium pelleret, fecisse est censendus, relegante, sermonem instituit, fuisse quoque tum ecclesias ab Ariano illo rege clausas, dilucide verbis, priori loco supra huc transcriptis, memoriæ prodit. Nec est, cur illi hac in re fidem haud adhibeamus; cum enim ex Orthodoxis* 4976, *quos e dictis ante anni* 483 *vigesimam Maii diem in exsilium Hunnericus misit, aliqui certe, teste Victore, episcopi exstiterint, regem illum, qui, quemadmodum Victor Vitensis lib.* IV, *num.* 1 *docet, post collationem Carthaginensem, anno* 484 *habitam, episcopis Catholicis, qui huic interfuerant, Carthagine adhuc existensibus nec nisi paulo post in exsilium pulsis,* universæ Africæ ecclesias clausit, *diœcesium pariter, quarum episcopos ante anni* 483 *vigesimam Maii diem ac proin ante collationem illam*

A illam relegavit, claudi ædes sacras tum jussisse, vero apparet simillimum.

apparet, a Felice, in ecclesiæ Africanæ notitia,

23 *Ast, quod certum etiam apparet quodque non minus ad institutum nostrum hic conducit, adjungo. Cum fortissimorum, quos simul Hunnericus in exsilium ante anni, ut dictum,* 483 *vigesimum Maii diem misit, Athletarum turma partim ex episcopis, partim e sacerdotibus diaconisque ac aliis, ut supra docui, inferioris ordinis clericis fuerit composita, hi certe ad diœceses, quibus illi præerant, spectarint, enimvero quin tum fuerint illarum ædes sacræ aut certe non paucæ ministris suis destitutæ, revocari non postest in dubium; cum autem sic habeat, diœcesiumque adeo, quarum episcopos ante anni* 483 *vigesimam Maii diem Hunnericus relegavit, plurimæ ædes sacræ, si non clausæ, ministris suis certe fuerint, agente Hunnerico, orbatæ, fuisse tum in Abbiritana, quæ harum una fuit, diœcesi successorem* S. Felici, *qui obiisset, turbatis adeo rebus, suffectum, in animum quis inducat? Felix itaque, in ecclesiæ Africanæ notitia secundo loco inter provin-*B *ciæ proconsularis antistites memoratus, nominis hujus alius, qui* Felici *nostro, ad eremum relegato ac in itinere ad hanc defuncto, fuerit suffectus, episcopus non est; sed hic ipse, qui, quamvis, dum ante anni* 483 *vigesimam Maii diem in exsilium pelleretur, valetudine, ut Victor docet, pessime affecta exstiterit, singulari tamen Dei miserentis beneficio usque ad annum* 484, *quo Catholici Africanæ ecclesiæ episcopi fidei cujus rationem reddituri seu collationem de ea cum Arianis habituri, Carthaginem sese contulere, in vivis adhuc fuerit servatus sanitatique integræ vel saltem meliori restitutus.*

etsi forsan in vocabulo Abaritanus

24 *At vero, inquiet forsan adhuc nonnemo, Ruinartius in dictum ecclesiæ Africanæ Notitiæ locum, quo inter provinciæ proconsularis episcopos Felix Abaritanus memoratur, in persecutionis Wandalicæ Historia, pag.* 218 *sic scribit :* Haud... improbabile est, Aboritanus hic in Notitia pro Abaritanus legendum esse. Habemus nempe Aboram urbem in Africa, quam ad proconsularem provinciam pertinuisse, certum est ex epistola synodica ejusdem provinciæ episcoporum ad Paulum C Constantinopolitanum episcopum, quæ lecta fuit in concilio Lateranensi contra Monothelitas sub sancto Martino, actione seu secretario 2. Huic enim subscripsit « Felix episcopus sanctæ ecclesiæ Aborensis » Præterea Carthaginensi collationi, anno 411 in Donatistarum causa habitæ, cognitione 1, cap. CXXXIII interfuit « Trisolius episcopus Aborensis » Catholicus; *cum autem Aborensis seu Aboritana, quam hic memorat, episcopalis Africæ urbs certe ab urbe, cui, qui a Victore in Actis edendis num.* 1 *memoratur,* Felix *episcopi munere præfuit, sit diversa, consectarium est, ut et hic (neque enim urbibus binis, quarum quæque sede episcopali fuerit ornata, unum atque eumdem episcopi munere tum præfuisse, quis dicat) a Felice, Notitiæ Africanæ, si in hac* Aboritanus *pro* Abaritanus *legi debeat, inscripto, sit diversus; verum, cum equidem, fieri id si debeat, errorem in Notitiæ vocabulo* Abaritanus *cubare, sit necesse, ut quid hic potius per vocabulum* Aboritanus, *quam per vocabulum, deductum a nomine urbis, cui* Felix, *a Victore memoratus, episcopi munere præfuit,* AUCTORE C. B. *emendandus? Anne forsan, quod hoc magis, quam illud in modo, quo exaratur, a vocabulo* Abaritanus *discedat? Affirmando indubie respondebitur; ast an res vere sic habeat, dispiciamus.*

mendosa, memorato,

25 Abderitanus *quidem ad urbem, cui* Felix *præfuit, designandam in Victoris per Chiffletium editione modicoque litterulæ unius discrimine* Abdiritanus *in ejusdem Victoris per Rhenanum, Surium et alios aliquot editionibus legitur; verum duo Victoris excusa exemplaria unumque Ms., in quibus* Abirritanus *signatur, Ruinartius hic in suis in Victorem Notis laudat, hisque tria alia ejusdem Victoris Mss. exemplaria, in quibus, ut ait,* Abiritanus *exaratur, adjungit; cum autem, ut idem Ruinartius ibidem mox subdit, duplex urbs* Abbir, *non* Abder *aut* Abdir *dicta, cujus utriusque episcopus collationi Cathaginensi, anno* 411 *in Donatistarum causa habitæ, interfuit, in Africa exstiterit, lectionem, qua* Abbiritanus *aut modico litterulæ unius discrimine* Abiritanus *in Victore exaratur, quisque, ut opinor, pro genuina haud difficulter admittet. Jam vero cum* E *sic habeat vocabulumque* Abirritanus *seu potius, quod huic in Mss. supra laudatis substituitur,* Abiritanus *in modo, quo scribitur, non magis a vocabulo* Abaritanus, *quam vocabulum* Aboritanus *discedat, enimvero, cur error, qui forsan in Notitiæ vocabulo* Abaritanus *(neque enim ullam, a cujus id nomine deductum esse queat, urbem episcopalem in Africa apud antiquos scriptores invenio) vere cubat, per vocabulum* Aboritanus *potius, quam per vocabulum* Abiritanus *corrigendus sit, haud perspicio. Imo vero, cum nullus episcopus, nomine* Felix, *qui circa collationis Carthaginensis, anno* 484 *celebratæ, tempus ecclesiæ Aborensi seu Aboritanæ præfuerit, apud scriptores fide dignos occurrat,* Felicem*que Abiritanum tum floruisse, e Victore Vitensi habeatur compertum, errorem illum per vocabulum* Abiritanus *potius, quam per vocabulum* Aboritanus *tollendum existimo.*

credendus est diversus

26 *Nec ipsemet Ruinartius opinioni huic meæ adversatur; etsi enim, supra citato Notitiæ Africanæ loco* Aboritanus *pro* Abaritanus *legendum, haud improbabile proxime huc transcriptis verbis pronun-* F *tiet, in suis tamen in Victorem Notis,* Felicem *a scriptore hoc in Actis edendis num.* 1 *laudatum, eum ipsum videri ait,* qui in Notitia Africana inter proconsulares episcopos num. 2 Abaritanus dicitur; *idque deinde in suis etiam in hanc Notis repetit. Rebus itaque, ut jam dixi, sic habentibus, laudati Ruinartii verba, num. proxime prægresso objecta, non sane, ut a Felice, qui in ecclesiæ Africanæ Notitia seu in Catholicorum, qui anno* 484 *Carthaginem, ut collationi cum Arianis ibidem tum habendæ, interessent, sese contulere, episcoporum Catalogo inter proconsularis provinciæ episcopos secundo loco recensetur, diversum seu distinctum credamus* Felicem *a Victore in Actis edendis num.* 1 *memoratum, movere etiam non debent; verum anne et is Sanctus noster Carthaginem sese tum contulit collationique, Catholicos inter et Arianos habitæ interfuit?* Felicem, *Abbiritanum episcopum, cum Hunnericus per edictum, anno, ut docui,* 483 *vigesima mensis Maii die emissum, universos Catholicos epi-*

AUCTORE C. B.

scopos, per totam Africam constitutos, Carthaginem, ut collationi, ibidem I *Februarii die anni sequentis cum Arianis habendæ, interessent, evocasset, ab exsilio, in quod ante anni* 483 *vigesimam Maii diem pulsus fuerat, Carthaginem rediisse, Limpenus in Historica de SS. Donatiano, Præsidio aliisque quatuor Africanis præsulibus Sylloge, Operis nostri tom. II Septembris inserta, num.* 15 *affirmat; neque ei hac in re, utut forsan apud multos, quod* Felix, *dum anno circiter* 482 *in exsilium pelleretur, valetudine, ut vidimus, pessime affecta exstiterit, fidem facile haud inventura, vehementer refragari velim.*

anno 484, etsi forsan ab exsilio tum reversus,

27 *Verum, etsi etiam,* Felicem 484 *ab exsilio rediisse, undequaque foret certissimum, huic tamen, illum anno isthoc prima Februarii die Carthagine adfuisse, collationique ibidem cum Arianis tum habitæ præsentem sese stitisse, haud recte intuleris; meritone autem, an immerito, ita opinor, lectoris sit e jam nunc dicendis statuere. Africanæ ecclesiæ Notitia, de qua jam supra, hunc apud Ruinartium* B *præfert titulum:* Incipiunt nomina episcoporum Catholicorum diversarum provinciarum, qui Carthagine ex præcepto regali venerunt pro reddenda ratione fidei, die Kalend. Februarias, anno sexto regis Hunnerici. *Mendose hic poni* anno VI regis Hunnerici *legendumque* anno VIII, *palam est ex eo, quod, uti ex Victore Vitensi constat, Hunnericus die* XX *Maii anno regni sui septimo, Christi e supra dictis* 483, *collationem Carthagine* Kalendis Februariis proxime futuris *ac proin, cum Hunnericus, ut supra docui, anno Christi* 477 *die* XXV *Januarii regnare inceperit, anno regni sui* VIII, *Christi* 484, *celebrandam indixerit. Porro, cum episcopi, qui collationi Carthaginensi interfuerunt, non ipsamet, qua hanc celebrandam Hunnericus statuerat,* I *Februarii die, sed jam tum, cum hæc appropinquaret, Carthaginem ut Victor Vitensis lib.* II *num.* 18, *dilucide docet, advenerint, in Notitiæ titulo proxime huc transcripto verbum* venerunt *adhiberi pro verbo* adfuerunt, *apparet indubitatum.*

collationi Carthaginensi

28 *Jam vero, cum hæc sic habeant, sane titulo isto, episcopos catholicos, quorum deinde nomina* C *Catalogus, ei subjectus, exhibet, Carthagine pro reddenda fidei suæ ratione ex Hunnerici præcepto die* I *Februarii anno* 484 *adfuisse, non obscure indicatur; verum, etsi ita sit, id tamen nec ad episcopos illos omnes et singulos, nec ad* Felicem, *quem Catalogus mox dictus inter proconsularis provinciæ episcopos secundo loco recenset, recte extenderis. Etenim Notitiæ auctor post titulum istum seu potius ob mox dicenda tituli partem, qua, ut jam monui, episcopi, in Catalogo subjecto memorati, Carthagine pro reddenda fidei suæ ratione ex Hunnerici præcepto die* I *Februarii anno* 484 *adfuisse indicantur, extemplo, paucis dumtaxat, quibus sese ab episcoporum provinciæ proconsularis nominibus ordiri declarat, interjectis verbis, subjungit* vel qui in exsilium missi sunt; *cum sic autem titulus integer, quem subnecto episcoporum Catalogo aut certe hujus parti, quæ provinciæ proconsularis episcopos complectitur, præmittit, non solis verbis numero proxime prægresso huc transcriptis, sed disjunctiva, qua episcopi, in Catalogo subjecto signati, vel Carthagine* D *pro reddenda fidei suæ ratione die* I *Februarii anno* 484 *adfuisse, vel in exsilium missi esse indicantur, propositione constet, ita sane, ex episcopis illis aliquos saltem relegatos fuisse seu exsilio, in quod pulsi erant, præpeditos Carthagine tum non adfuisse collationique adeo ibidem habitæ, haud adstitisse, non obscure prodit. Ita autumo, quod, dum episcopos, quorum nomina recenset, Carthagine* I *Februarii die anno* 484 *adfuisse vel in exsilium missos esse, sub disjunctione innuit, ita certe non magis hosce omnes et singulos Carthagine adfuisse, quam eosdem omnes et singulos in exsilium pulsos esse, significare, ut consideranti patescet, intendat.*

interfuisse

29 *Verum quinam sunt episcopi, quos exsilio, in quod pulsi erant, præpeditos, die* I *Februarii anno* 484 *Carthagine non adfuisse, Notitiæ jam sæpius laudatæ auctor in titulo præfato prodit? Esse illos ipsos, quorum deinde nominibus in subjecto episcoporum Africæ catalogo vocem* exsilium *vel* in exsilium *adscribit, mihi sane, si non certum, vero saltem vel ex eo apparet simillimum, quod, quamvis quidem plurimos, imo, si unum forte ob* E *infra dicenda exceperis, universos Catholicos Africæ episcopos, qui Collationi Carthaginensi adfuerunt ac in fide manserunt constantes, in exsilium post illum cum Arianis congressum pulsos fuisse, ex Victore Vitensi sit certum, nulli tamen, qui ex horum numero exstitisse certo sciatur, ac ne ipsi quidem* Cypriano, *Unizibirensi episcopo, quem tamen collationi Carthaginensi indubie adstitisse, exsilioque post hanc fuisse mulctatum, ex infra dicendis intelliges, vocem hanc* exsilium *vel* in exsilium *adscribat, etsi interim Præsidium, Sufetulensem in provincia Byzacena episcopum, qui certo, uti apud nos tom. II Septembris in historica de hoc aliisque quinque Africanis præsulibus Sylloge num.* 14 *et sequenti est videre, uno circiter ante collationem Carthaginensem mense in exsilium conjectus, hocque adeo, ne congressui isti interesset, præpeditus fuit, diserte apud Ruinartium de Persecutione Vandalica pag.* 130 *vocibus* in exsilium *distinguat.*

haud videtur.

30 *Jam vero, cum* S. Felicis *nomini vocem* exsilium *Notitiæ auctor in laudato Catalogo pariter* F *adscribat, consectarium e dictis est, ut is ex episcopis, quos, exsilio, in quod pulsi erant, præpeditos, Carthagine die* I *Februarii anno* 484 *non adfuisse collationique adeo ibidem tunc habitæ non adstitisse, in titulo supra memorato indicat, verosimillime exstiterit, utque proinde, etsi quidem post collationis illius indictionem, die* XX *Maii anno* 483 *e supra dictis factam, ab exsilio, in quod, ut ante docui, ante illum anni hujus diem pulsus fuerat, Carthaginem, ut Hunnerici præceptum ferebat, fuerit forsan, si quoquo modo per valetudinem licuit, reversus, inde tamen, ne dictæ collationi interesset, in exsilium iterum, priusquam hæc celebraretur, secedere, non secus ac Donatianus (de hoc aliisque quinque Africanis præsulibus Operis nostri tom. II Septembris jam sæpius laudatum videsis) episcopus confessor, Hunnerici jussu verosimillime fuerit compulsus. Sed hac de re, quæ ad solum* S. Felicem *spectat, jam satis; alia modo, quæ tam de hoc, quam de reliquis e sanctorum nostrorum* 4976 *Exsulum turma Athletis itemque de* Cypriano, *hisce, ut dictum*

AUCTORE C. B.

A *ctum, veluti exsilii socio, non accensendo, commemoranda expediamus.*

§ IV. An Cyprianus et Felix reliquique una cum hoc ab Hunnerico relegati pro martyribus sint habendi et an a Sanctis, quos Græci die VII Decembris celebrant, distinguantur.

Cyprianus et Felix Exsulumque 4976 reliqui quorum alii pro martyribus,

Quo tempore gloriosum 4976 Orthodoxorum agmen relegatum ab Hunnerico fuit, eodem fere etiam plurimi ex hoc ad Superos migrarunt, utpote tunc, dum mox a sententia, quæ exsilio ab Ariano isto rege erant damnati, ad locum, hac assignatum, a Mauris ducebantur, immanissimæ, qua abs hisce Wandalorum jussu excruciabantur, sævitiæ suc-
B *cumbentes, e vivis sublati, ut Victor in Actis edendis num.* 10 *docet. Audi, qui ibidem, Catholicorum, qui in exsilium abducebantur, multitudinem, gravissimis, quas in via erat perpessa, ærumnis propemodum jam confectam, ad currendum etiam, quo ad locum, stationi destinatum, sat cito veniretur, fuisse compulsam, senesque et alios, lassitudine deficientes, hastilium cuspidibus, ut eo adigerentur, tundi tunc cœpisse, præfatus, mox loquatur:* Post vero, *inquit,* imperatum est Mauris, ut eos, qui ambulare non poterant, ligatis pedibus, velut cadavera animalium mortuorum, traherent per dura et aspera lapidum loca; ubi primo vestimenta, postea membra singula carpebantur. Quibus per gladios acutos petrarum huic caput conterebatur, alii latera findebantur, et ita inter trahentium manus spiritum exhalabant. Quorum numerum nequaquam valuimus colligere, multitudine coercente : exaltatur tamen per totum aggerem publicum vilis sepultura Sanctorum, loquentibus tumulis. *Ita scriptor ille, fide enimvero, ut supra probatum, longe dignissimus, eumque*
C *hoc loco Ado, ipsismet etiam ejus verbis propemodum usus, sub elogii, num.* 1 *huc transcripti, finem accurratissime expressit. Nec tantum, quod dixi, seu eodem fere tempore, quo Orthodoxorum nostrorum* 4976 *relegatio, verosimillime e dictis vel anno* 482 *vel sequentis initio facta, locum obtinuit, plurimos ex illis ad Dominum migrasse, verum etiam hosce, utpote non modo coram fidei Catholicæ hostibus palam hanc confessos, sed et, quod ad stricti nominis martyrium requiritur, suppliciis seu pœnis, pro eadem toleratis, immortuos, pro veris ac genuinis martyribus habendos, e mox huc transcriptis Victoris verbis, uti hæc consideranti patescet, habetur compertum.*

alii ac nominatim Felix ob rationes,

32 *Verum an reliqui e fortissimis istis Exsulibus ac cumprimis solus ex hisce nominetenus notus* Felix, *qui ærumnis, in via toleratis, superstites ad exsilii sui locum pervenere, pro martyribus pariter habendi? Glorioso* Martyris *titulo non donandum seu martyrio vitam non finiisse* Felicem, *mihi sane, si non certum, vero saltem ob jam nunc dicenda apparet simillimum. Cum in hunc Sanctum nostrum, si ab exsilio forsan, in quod e dictis ante anni* 483 *vigesimam Maii diem pulsus fuerat, Carthaginem, ut collationi, ibidem prima Februarii die anno* 484 *celebrandæ interesset, fuerit reversus, exsilio dumtaxat, uti quisque e supra allegatis certe colliget, ante collationem istam secundo fuerit sævitum, martyrio eum tunc fuisse affectum, nemo certe dixerit. Ast anne id pariter post eamdem collationem haud factum? Etiamsi ecclesiarum Africanarum Notitiæ auctor inter episcopos, a sese in hac memoratos,* Felicem *ab ipso etiam initio recenseat, in fine tamen, dum illorum omnium præsulum, qui, ut, quod res est, dicam, Africanis ecclesiis collationis Carthaginensis præfatæ tempore seu proxime vel ante vel post hanc præfuere, summam subducit ac quot tum ex iisdem Præsulibus perierint, quot fugerint ac quot denique relegati fuerint, enumerat, unum dumtaxat, qui ex illis omnibus Antistitibus martyrio fuerit affectus, in computum adducit; cum hunc autem non alium, quam Lætum, Neptensem seu Neptitanum episcopum, in Opus nostrum ad* VI *Septem-* E *bris diem jam illatum, eruditi omnes existiment, id enimvero* Felicem, *qui e dictis martyrio ante collationem Carthaginensem affectus haud fuit, hanc pariter sortem haud diu post eamdem collationem seu anno, quo celebrata hæc fuit,* 484 *adhuc currente, haud subiisse, argumento est invicto.*

hic allegatas,

33 *Ibidem quidem idem Notitiæ auctor inter præfatos episcopos unum etiam dumtaxat, qui confessor exstiterit seu qui tum fidem quidem sit confessus, mortem tamen pro hac non obierit, recenset; verum relegatos numero* 348 *computat, hocque ipso hosce omnes, utpote quos vel sic fidem Catholicam coram Arianis professos exsiliumque ut minimum pro hac passos innuat, confessores facit; ut proinde, etsi quidem unum dumtaxat, quem verosimillime idcirco, quod, quamvis quidem fidem orthodoxam confessus pœnasque etiam pro hac fuisset perpessus, exsilio tamen mulctatus haud esset, relegatis accensere haud potuerit,* confessoris *titulo distinguat, re tamen ipsa non unum, sed plurimos, imo tot, quot tum, relegatos fuisse innuit, confessores numerare sit censendus; cum* Felix *autem e relegatis istis in-* F *dubie exstiterit, eum ego, eum nec postea, uti infra docebo, pro fide mortem subierit, pro confessore, non pro martyre, habendum, ob omnia de hoc argumento jam allegata opinor. Ad alios modo e glorioso Exsulum nostrorum* 4976 *turma Athletas, qui non secus ac* Felix, *ærumnis, in itinere ad exsilium toleratis, superstites, ad eremum, ad quam e dictis ante anni* 483 *vigesimam Maii diem relegati erant, pervenere, sermonem converto. Uti e Sanctis, persecutionem pro Christo passis, illi, qui sanctum ejus nomen seu fidem palam confessi, tormentis etiam, pro hac toleratis, sunt immortui, pro martyribus; ita ex iisdem Sanctis illi, qui fidem quidem palam confessi, tormentis tamen pro hac toleratis immortui non sunt, pro confessoribus solent haberi; quare, uti e gloriosa, quam Victor atque ex hoc hagiologi supra laudati memorant, Orthodoxorum* 4976 *turma illi, qui fidem Catholicam coram Arianis professi ac idcirco in exsilium ab Hunnerico pulsi, ærumnis etiam ac pœnis, pro illa in itinere ad hoc toleratis,*

sunt

AUCTORE C. B.

sunt immortui, merito certe, ut jam supra docui, pro stricti nominis martyribus, ita etiam, de quibus hic modo, ex eadem turma illi, qui, quamquam quidem fidem Catholicam palam professi ac idcirco in exsilium pulsi fuerint, ærumnis tamen ac pœnis, pro illa in itinere ad hoc toleratis, immortui non sunt, pro confessoribus, etsi interim, quod equidem in exsilio, in quod pro fide pulsi erant, obierint, martyres etiam quadantenus dici queant, pari jure sunt habendi.

tempore interim, quo obierint, existente incerto,

34 At vero, inquies, Victor Vitensis in Actis edendis num. 11 de postremis hisce sanctis nostris Exsulibus, qui ad eremum, ad quam relegati erant, ærumnis, in via od hanc toleratis, superstites pervenere, sic loquitur : Reliqui habiliores ad solitudinis loca perveniunt, in quibus collocati hordeum ad vescendum ut jumenta accipiunt. Ubi etiam venenatorum animalium atque scorpionum tanta esse dicitur multitudo, ut ignorantibus incredibilis videatur, quæ solo flatu etiam procul positis veneni virus infundit. Ab scorpione enim B percussum nullum dicunt aliquando evasisse. Quorum feritas virulenta usque ad præsens tempus, Christo defendente, nullum Servorum ejus nocuisse docetur; hisce autem verbis, si non omnes sanctos illos Exsules, plures soltem ex his in vivis, dum hæc scriberet, ac proin anno, quo, ut supra docui, id fecit, 487 exstitisse adhuc superstites, non obscure indicat. Fateor, sic habet, diuque etiam post annum illum non paucos ex iisdem sanctis Exsulibus vitom protaxisse, verosimillimum apporet, nec scio, an idem de Cypriano Unizibirensi, anno, ut infra docebo, 484 in exsilium pulso, dicendum non sit; etsi autem Felix Abirritanus, dum in exsilium ante anni 483 vigesimam Moii diem pelleretur, ætate admodum provecta valetudineque pessime affecta, ut supra vidimus, exstiterit, anne tamen et hic ultra dictum annum 487 vitom haud produxerit determinando non sum : ut, cum hæc sic habeant, tempus sane, tam quo S. Cyprianus, quam quo S. Felix aliique e sanctis nostris Exsulibus, qui cum eo ad eremum, ad quam relegati fuerant, pervenerunt, excesserint e vivis, sit plane incer- C tum; verum, etsi id ita sit, hosce tamen omnes, si paucos forsan e postremo memoratis, qui haud diu, postquam ad eremum, ad quam relegati erant fuissent perducti, obierint, excipias, post annum circiter 482 vitam hanc mortalem cum immortali commutasse, apparet e jam supra dictis indubitatum ; cum autem sic habeat ac præterea ex eo, quod, quamvis quidem sancti nostri Exsules, qui in itinere ad exsilii sui locum occubuere, verosimillime non ante annum 482 certeque ante anni 483 vigesimam Maii diem, uti e supra allegatis liquet, ad Dominum migrarint, re tamen ipsa vel paulo ante annum 482 vel anni 483 initio felicem hanc sortem adepti forsan sint, consectarium fit, ut sive paulo ante 482 sive hoc ipso anno aut initio id acciderit, non inepte tamen illi dici queant anno circiter 482 e vivis sublati, hinc ego supra in margine anno circiter 482 et post adscripsi, ita scilicet indicans, e sanctis nostris 4976 Exsulibus eos, qui in itinere ad exsilii sui locum occubuere, circa annum 482, alios vero juxta ac Cyprianum paulo serius seu post tempus, quo illi, ad Dominum mi- D grasse.

pro confessoribus qualis etiam Cyprianus fuit,

35 Verum, ut modo ad id, unde digressus sum, redeam, etsi e sanctis nostris 4976 Exsulibus illi, qui in via ad exsilii sui locum non occubuere, aut certe plurimi ex his non nisi post annum circiter 482 obierint, imo vero vitam etiam, ut dictum, ultra annum 487 protaxerint, non est tamen, cur hinc, eos violenta tandem nece e vivis pro fide fuisse sublatos, ac proin pro confessoribus non hobendos, quis suspicetur. Hunnericus enim, quem in Sanctos illos, anno circiter 482 a sese relegatos, cæde etiom postea sæviisse, ab omni veritatis specie abhorret, anno 484, nondum elapso, e viris, cum jam a persequendis Catholicis destitisset, sublatus, Guntobundum, qui hisce favit, successorem est nactus; etsi autem Trasamundus, qui huic in Wandalorum regnum anno 496 successit, persecutionem in Orthodoxos instaurarit, nihil tamen, quod vel uni ex iisdem Sanctis necem sub principe illo vel post, si qui forson ex illis tum adhuc exstiterint in vivis, fuisse illatam, suodere utcumque sit natum, invenire usquam quivi. E Quantumcumque ergo ultra annum seu 482, seu 484 out etiam 487 isti Sancti nostri vitam protoxerint, non est sane, cur idcirco vel in dubium, an pro confessoribus tantum sint habendi, revocandum putetur. Ast vero, inquies, universos nostros 4976 Exsules indiscriminatim modo Martyres, modo Confessores Victor Vitensis in Actis edendis appellot. Fateor, sic habet, moxque ad objectionem hanc responsurus sum, cum primum, martyrne, an confessor, qui, ut supra ostendi, cum numeroso illo Orthodoxorum agmine relegatus haud fuit, Cyprianus, Unizibirensis episcopus, exstiterit, hic etiam edixero. Hic, qui illis, in exsilium anno circiter e dictis 482 proficiscentibus, auxilio et solatio quam maxime fuit, postea et ipse, ut Victor in Actis edendis num. 7 docet, per multos agones et squalores carceris ad exsilium... cum exsultatione, jubente scilicet Hunnerico, perrexit; cum autem in sæpe jam laudata ecclesiæ Africanæ Notitia seu in Catholicorum, qui anno 484 Carthaginem, quo collationi prima Februarii die ibidem tunc cum Arianis habendæ, interessent, Hunnerici jussu venerunt, F episcoporum Catalogo apud Ruinartium de Persecutione Wandalica pag. 131 recenseatur, nec tamen vox exsilium seu in exsilium, prout episcopi, qui, exsilio, in quod pulsi erant, præpediti, collationi isti haud adfuere, in eodem Catalogo, ut supra docui, signantur, nomini ejus ibidem haud adscribatur, consectarium est, ut eidem collationi, a qua eum abfuisse nihil etiam aliud suadet, interfuerit; cum autem collatio ista, ante quam certe, uti e dictis consequitur, relegatus haud fuit, anno 484 fuerit celebrata, consectarium ulterius fit, ut eo ipso anno, utpote quo Hunnericus, qui Cyprianum relegavit, obierit, fuerit hic ab illo in exsilium pulsus.

receptiori loquendi modo sunt habendi,

36 Jam vero, cum sic habeat ac eodem fere modo, quo. post Hunnerici obitum in Sanctos, numero proxime prægresso memoratos, nec eis pro fide illata sævitum haud fuisse, ibidem ostendi, tum pariter sic in Cyprianum sævitum haud fuisse, queat probari, hunc ego non secus atque illos, non martyribus, sed confessoribus dumtaxat accenseri

debere,

AUCTORE C. B.

A debere, existimo. Quod modo ad difficultatem, e Victore mox propositam, spectat, hic quidem, ut objectum, universos nostros 4976 Catholicos Athletas, ab Hunnerico relegatos, indiscriminatim modo Martyres, modo Confessores appellat; verum quid tum? Ita is sanctus scriptor morem, quo e Sanctis, persecutionem pro fide passis, tam qui erant, quam qui non erant tormentis, pro hac toleratis, immortui, indiscriminatim modo Martyres, modo Confessores, quod illis ambæ hæ nomenclationes, quarum altera a verbo Latino confiteri, altera a verbo Græco μαρτυρεῖν, Latine testari, deducitur, pari fere jure competerent, nuncupati olim subinde etiam fuere, indubie fuerit secutus; idque etiam Ado et Usuardus, horumque exemplo Baronius, si in supra huc transcriptis Sanctorum nostrorum elogiis, hosce omnes et singulos exstitisse confessores et martyres, significare intenderint, fecisse sunt censendi, uti etiam Romani Parvi auctor, qui eos omnes Confessorum titulo in annuntiatione num. 1 data distinguit; verum e Sanctis, persecutionem pro fide passis, ii B dumtaxat, qui tormentis, pro hac toleratis, sunt immortui, Martyres, alii vero, qui tormentis, pro ea toleratis, immortui non sunt, Confessores strictiori ac receptiori loquendi modo solent vocari; hoc autem spectato, enimvero Sancti nostri nec omnes pro martyribus, nec omnes pro confessoribus sunt habendi. Hinc ego, receptiorem illum loquendi modum sequendum ratus, gloriosum horum agmen partim e confessoribus, partim e martyribus constare, supra etiam in titulo, Commentario huic præfixo, indicavi.

indubie una cum Cypriano, contra ac Baronius censuit,

37 Ceterum, priusquam Commentario huic finem imponam, Baronium modo adhuc tantisper convenio. Hic, Sanctos nostros seu Catholicos, quibus, ut dictum, Cyprianum accenset, 4976 aut, ut ipse notat, 4966, ab Hunnerico in exsilium simul pulsos, cum martyribus, seu venerabilibus viris, a Justiniano imperatore in constitutione de officio præfecti prætorio Africæ lib. 1 codicis Justinianæi tit. 7 memoratis Sirletianoque Græcorum Menologio ad diem VII Decembris insertis, esse eosdem, in hodiernis suis in Martyrologium Romanum Annotationibus in- C sinuat; ast id esse a vero alienum, vel ex eo liquet, quod, quemadmodum ipsemet Justinianus ac dicti Græcorum Menologii auctor ibidem declarat, inter venerabiles illos viros seu martyres nonnulli, qui linguam sibi habuere præcisam et tamen post hoc supplicium insigni plane miraculo distincte et articulate absque lingua fuere locuti, exstiterint, quodque id pœnæ genus, quod e Martyribus sexagenos subiisse, laudatus Menologii Græcorum auctor ait, vel Cypriano vel ulli e Catholicis, ab Hunnerico simul relegatis, nedum horum seu sexagenis seu certe nonnullis fuisse inflictum, Victor Vitensis lib. II, ubi de iis agit, haud affirmet. Nec est, quod a Victore, qui multa subinde a sese omissa, ipsemet fatetur, hic pariter id esse omissum, reponas; cum enim hic scriptor, quidquid numerosa illa Exsulum turma pro fide est perpessa, enucleate, non omissis qualibuscumque levioris etiam momenti adjunctis, in Actis edendis exponat, ac de Cypriano etiam loquens, cum post multos agones et squallores carceris in exsilium cum exsultatione perrexisse scribat, quis, quæso, si Cypriano sexagenisve aut certe e dicta Exsulum turma nonnullis linguæ, miraculo etiam, quo deinde articulate absque lingua fuissent locuti, subsecuto, Hunnerici jussu fuissent excisæ, prætermissurum id fuisse Victorem, in animum inducat?

a Sanctis hic memoratis, quos die VII Decembris

38 Nemo sane, quantum opinor, qui scriptorem istum et omnia, quæ tam ad sanctos illos Exsules, quam ad S. Cyprianum spectant, apprime habuisse perspecta, et ita etiam, quod de nonnullis. Typasitanæ urbis civibus, pœna illa, quod divina mysteria Catholico more celebrassent, post Carthaginensem, uti e Victore intelligitur, anni 484 collationem ac proin diu post Sanctorum nostrorum 4976 relegationem, anno circiter, ut docui, 482 innectendam, mulctatis, exploratum habebat, lib. V, num. 6 commemorare non omisisse, consideravit. Quapropter, cum inter Sanctos nostros, uti e jam dictis nemo non eruet, haudquaquam aliquot, quibus linguæ fuerint excisæ, exstiterint, idque supplicii genus, ut jam dictum, nonnulli e venerabilibus viris seu martyribus, a Justiniano et Menologii Sirletiani auctore memoratis subierint, enimvero vel hinc abs hisce E illos esse diversos, indubitatum evadit; sed rem aliter adhuc juverit speciatim quantum ad martyres, Menologio Sirletiano ad VII Decembris diem inscriptos, probasse. Orthodoxos, ab Hunnerico simul in exsilium pulsos, numero exstitisse 4976, ex Victore constat, martyresque, a sese memoratos, ad trecentos aut certe ad 362 contrahit Menologii laudati auctor, cumque præterea majorem horum partem gladio, quo mortis genere vel Cyprianum vel ex Orthodoxis illis quemquam finiisse vitam, nihil omnino suadet, martyrium consummasse affirmet, fit etiam vel hinc, ut a Menologii Sirletiani martyribus Sanctos nostros distingui, extra omnem controversiam positum debeat videri. Reponi quidem adhuc potest, trecentos aut etiam 362 a Græcis in Menologio Sirletiano ad VII Decembris diem memoratos martyres, nisi cum Sanctis nostris iidem aut saltem sub hisce comprehendi sint censendi, in sacris Latinorum Fastis nusquam signari, verum quid tum? Plures adhuc alii tam martyres quam confessores, qui in sacris Latinorum Fastis nusquam comparent, in Menologio Sirletiano aliisque F Græcorum hagiologiis inveniuntur.

Græci coluut, sunt distincti.

39 Adhæc, cum orthodoxi religiosique viri, quibus Hunnerici jussu lingua fuit præcisa, diu adhuc post id supplicium, uti e Justiniani constitutione supra laudata, Victore Tunonensi ad tertium Zenonis Augusti consulatum jam ante citatum, Ænea Gazensi, qui, Zenone imperatore, comite Marcellino, qui, Justiniano nondum etiam imperii habenas adepto, floruit, ac denique ex Procopio, sexti itidem seculi scriptore, docemur, in vivis manserint superstites, hinc forsan, an religiosi illi viri ad obitum usque in vitæ et morum sanctitate perseverarint, revocatum fuerit in dubium, maxime cum a mox laudato Procopio, qui de viris illis lib. I de Bello Wandalico loquens, eosdem a se Constantinopoli visos testatur, duo ex iis in peccatum carnis prolapsi tumque statim sibi collata absque lingua loquendi facultate orbati fuisse narrentur. Quid si ergo idcirco Romani Parvi auctor religiosos viros seu orthodoxos, Hunnerici jussu lingua mulctatos, quos Græci ad VII Decembris

AUCTORE C. B.

bris diem celebrant ac forsan jam tum, cum martyrologus ille floreret, celebrarunt, in Martyrologium a se contextum haud intulerit, huncque deinde ea in re Ado aliique recentiores Fastorum Latinorum conditores sint secuti? Enimvero re etiam ipsa id factum, a veritatis specie neutiquam alienum vel ex eo videri potest, quod laudatus Romani Parvi auctor, qui, quemadmodum Sollerius in suis in Usuardum Observationibus loco non uno inculcat, frequentissime Sanctos, persecutionem pro fide sub Hunnerico passos, e Victore Vitensi in Martyrologium, a se concinnatum, infert, ne quidem in hoc recenseat Reparatum subdiaconum nonnullosque urbis Typasensis cives, quos, Hunnerici jussu lingua mulctatos et ita, ut ante, post id supplicium locutos fuisse, idem Victor lib. v, *num.* 6 *refert. Cum itaque hæc sic habeant nec quidquam prætere, ne a venerabilibus viris per Justinianum memoratis Menologioque Sirletiano ad* vii *Decembris diem insertis Sancti nostri credantur diversi, obstare inveniatur, opinione, quæ hosce ab illis distinguit,* B *indubitanter, contraria Baronii opinione insuper habita, est standum*.*

Nota 8.

ACTA,

Auctore Victore Vitensi,

Ex editione Ruinartii eum Surii et Chiffletii editionibus collata.

CAPUT UNICUM.

C *Sancti relegantur, fidem constanter confitentur, in exsilium abducuntur, in via crudelissime tractantur, plurimi hostium sævitiæ succumbentes intereunt, reliqui ad locum exsilii perveniunt.*

Catholici 4976, inter quos Felix, Abbiritanus episcopus, relegantur,

Quibus autem prosequar fluminibus lacrymarum, quando episcopos, presbyteros, diaconos et alia Ecclesiæ membra *a*, id est, quatuor millia nongentos septuaginta sex *b*, ad exsilium eremi destinavit? In quibus erant prodagrici quamplurimi, alii propter ætatem annosam lumine temporali privati. In quorum erat numero beatus Felix Abbiritanus *c* episcopus, habens jam in episcopatu quadraginta quatuor annos; qui paralysis morbo percussus, nec sentiebat quicquam, nec penitus loquebatur. De quo nos maxime cogitantes, quod non posset jumento portari, suggessimus, ut a suis rex peteretur, ut saltem D eum propere moriturum Carthagini esse juberet, quia ad exsilium nulla posset ratione perduci. Quibus ita fertur tyrannus cum furore dixisse: Si animali sedere non potest, jungantur boves indomiti, qui eum colligatum funibus trahendo perducant, quo ego præcepi. Quem ex transverso super burdonem *d* vinctum, quasi quemdem ligni truncum, toto itinere portabamus.

locis hic memoratis congregantur fidemque constanter confessi, latiori primum

2 Congregantur universi in Siccensem et Larensem civitates *e*; ut illuc occurrentes Mauri sibi traditos ad eremum perducerent *f*. Supervenientes igitur comites duo subtilitate damnabili, blandis sermonibus cum Dei Confessoribus agere cœperunt. Quid vobis, inquiunt videtur, ut ita pertinaces sitis et domini nostri præceptis minime obtemperetis, qui esse poteritis in conspectu regis honorabiles, si ejus festinetis facere voluntatem? Statim illis ingenti vociferatione clamantibus et dicentibus: Christiani sumus, Catholici sumus, Trinitatem unum Deum inviolabiliter confitemur; includuntur graviori E quidem, sed adhuc latiori custodia, ubi nobis copia dabatur introire et verbum admonitionis facere et divina mysteria celebrare *g*.

ac deinde dum in exsilium, mulieribus multis,

3 Ibi et infantuli fuere quamplurimi *h*, quos genitrices materno sequebantur affectu, aliæ gaudentes, aliæ tristes, aliæ retrahentes: aliæ gaudebant, se martyres perperisse, aliæ moliendo *i* diluvio rebaptizationis nitebantur a confessione fidei revocare. Nullum tamen nec blandimenta tunc vicerunt, nec carnalis pietas aliquem inclinavit ad terram. Nam quædam tunc quid fecerit anus, breviter referre delectat. Dum iter ageremus cum Dei exercitu comitantes et forte magis noctibus promoveremus propter solis ardorem, conspicimus mulierculam et alia vestimenta portantem, manu infantulum unum tenentem atque his sermonibus consolantem: Curre, Domine meus. Vides universos Sanctos, quomodo pergunt et festinant hilares ad coronam?

quarum unius mira fides elucet, sponte sequentibus, proficiscuntur,

4 Quam nos cum increparemus, quod importuna videretur aut viris pro sexu jungi aut exercitui Christi sociari, respondit: Benedicite, benedicite et orate pro me et pro isto parvulo nepote meo; quia, etsi peccatrix, filia sum quondam Zuritanæ *k* civitatis episcopi. Cui nos: Et quare ita abjecte ambulas, vel qua ratione de tam longinquo itinere huc pergere demonstraris? Quæ respondit: Cum huc parvulo servo vestro ad exsilium pergo, ne inveniat eum solum inimicus et a via veritatis revocet ad mortem. Ad hæc verba repleti lacrymis nihil dicere valuimus, nisi ut voluntas Dei fieret.

arctissimæ teterrimæque in via custodiæ inclusi, acervatim,

5 Sed ubi adversarius, qui jam forte dicebat: « Partibor spolia, replebo animam meam, interficiam gladio meo, dominabitur manus mea *l*, » nullum potuit occupare, inquirit angusta et teterrima loca, in quorum conclavibus Dei exercitum coartaret. Tunc eis etiam visitationis humanæ negata est consolatio. Puniuntur et custodes fustibus et graviter affliguntur: jactantur Confessores Christi super invicem, angustia coartante, unus super alium, ut agmina locustarum,

et,

A et, ut proprie dicatur, ut grana pretiosissima frumentorum.

ægerrime quoquam ad eos visendos admisso, congeruntur, m

6 In qua constipatione, secedendi ad naturale officium nulla ratio sinebat, sed locum stercoris et urinæ, urgente necessitate, ibidem faciebant *m*, ut ille fœtor et horror universa pœnarum genera superaret : ad quos aliquando, dato ingenti munere *n* Mauris, dormientibus Vandalis, vix clam admissi sumus intrare *o*. Qui introeuntes, veluti in gurgite luti, usque ad genua cœpimus mergi; illud tunc Hieremiæ videntes fuisse completum : « Qui nutriti sunt in croceis, amplexati sunt stercora sua *p*. » Quid multa? præcepti sunt, undique perstrepentibus Mauris, ad iter, ubi destinati fuerant, præparari.

Inde educti auxilio et solatio a Cypriano recreantur,

7 Exeuntes itaque die Dominica, linita habentes stercoribus vestimenta, facies simul et capita, a Mauris tamen crudeliter minabantur, hymnum cum exultatione Domino decantantes : « Hæc est gloria omnibus Sanctis ejus *q*. » Aderat enim ibi tunc Cyprianus, Unizibirensis episcopus, consolator egregius, qui singulos pio et B paterno fovebat affectu, non sine fluminibus currentium lacrymarum : paratus pro fratribus animam ponere et se ultroneum, si dimitteretur, talibus passionibus dare; qui totum, quod habuit, egentibus fratribus in illa tunc necessitate expendit : quærebat enim occasionem, qualiter confessoribus sociaretur, ipsi animo et virtute confessor. Qui postea per multos agones et squalores carceris ad exsilium, quod desiderabat, cum exsultatione perrexit *r*.

dumque longius, innumera fidelium multitudine ad spectaculum undique occurrente.

8 Quantæ et tunc multitudines de diversis regionibus et civitatibus ad visendos Dei Martyres occurrerint populorum, testantur viæ vel semitæ : quæ cum agmina venientium nequaquam caperent, per vertices montium et concava vallium concurrentes, turbæ fidelium inæstimabiles descendebant, cereos manibus gestantes, suosque infantulos vestigiis Martyrum projicientes, ista voce clamabant : Quibus nos miseros relinquitis, dum pergitis ad coronas? Qui hos baptizaturi sunt parvulos fontibus aquæ perennis? Qui C nobis pœnitentiæ munus collaturi sunt, et reconciliationis indulgentia, obstrictos peccatorum vinculis, soluturi? Quia vobis dictum est : « Quæcumque solveritis super terram, erunt soluta « et in cœlis *s*. »

progressi, currere etiam, quo ad stationem paratam perveniatur, coguntur,

9 Qui nos solemnibus orationibus sepulturi sunt morientes? Aut a quibus divini sacrificii ritus exhibendus est consuetus? Vobiscum et nos libeat pergere, si liceret; ut tali modo filios a patribus nulla necessitas separaret. In his vocibus vel lacrymis, et laudibus nullus jam pergere admissus est consolator *t*; sed artabatur multitudo ad currendum, ut, ubi cannava *u* erat præparata, laboriosam caperet mansionem. Qui, cum senes deficerent, et alii forte, etsi juvenes, delicati corpore, cœperunt hastilium cuspidibus ad currendum et lapidibus tundi; unde magis deficientes, amplius lassabantur.

plurimi inmanissimæ, qua tractantur, sævitiæ succumbunt,

10 Post vero imperatum est Mauris, ut eos, qui ambulare non poterant, ligatis pedibus, velut cadavera animalium mortuorum, traherent per dura et aspera lapidum loca; ubi primo vestimenta, postea membra singula, carpebantur. Quibus per gladios acutos petrarum huic caput conterebatur, alii latera findebantur, et ita inter trahentium manus spiritum exhalabant *x*. Quorum numerum nequaquam valuimus colligere, multitudine coercente : exaltatur tamen per totum aggerem publicum vilis sepultura Sanctorum, loquentibus tumulis.

AUCTORE VICTORE VITENSI.

validioresque modo ad eremum, ad quam relegati erant perveniunt.

11 Reliqui habiliores ad solitudinis loca perveniunt, in quibus collocati hordeum ad vescendum, ut jumenta accipiunt. Ubi etiam venenatorum animalium atque scorpionum tanta esse dicitur multitudo, ut ignorantibus incredibilis videatur, quæ solo flatu etiam procul positis veneni virus infundit. Ab scorpione enim percussum nullum dicunt aliquando evasisse. Quorum feritas virulenta usque ad præsens tempus, Christo defendente, nullum servorum ejus nocuisse docetur *y*. Sed, cum illic aluntur hordeaceis granis, postea et hoc ablatum est, quasi non posset Deus, E qui pluerat patribus manna, pascere et nunc tali exsilio mancipatos.

ANNOTATA.

a *Ex episcopis, qui cum ingenti fidelium aliorum turma in exsilium ab Hunnerico pulsi hic narrantur, unum exstitisse, S. Donatianum incertæ sedis in Africa episcopum, Limpenus noster, qui hunc in Operis nostri tom. II Septembris intulit, in Historica de eodem aliisque quinque Africanis præsulibus Sylloge num. 14 existimat, neque vero, ut opinor, immerito; ast gloriosam illam fidelium turmam, cui illum adjungit, e promiscui sexus hominibus fuisse compositam, ibidem num. 10 etiam affirmat; id autem a vero alienum esse, ac ipsamet etiam* alia Ecclesiæ membra, *e quibus numerosum illud Orthodoxorum agmen partim fuisse compositum, Victor hic tradit, ad clerum spectasse omnesque adeo et singulos, e quibus id constitit, ecclesiasticos seu clericos exstitisse, verosimile apparet ex iis, quæ* F *in Commentario prævio num. 12 et quinque sequentibus disserui.*

b *Chiffletius legit* quatuor millia DCCCCLXI, *Surius* quatuor millia DCCCCLXVI; *verum lectio, quam hic Victoris per Ruinartium editio suppeditat, præferenda est. Commentarium prævium num. 5 et sequentibus videsis.*

c *Varias vocabuli hujus in variis Victoris exemplaribus, tum Mss., tum editis, lectiones et quæ harum præstare videntur, in Commentario prævio num. 25 exposui.*

d Mulum *interpretatur in Glossario Cangius hancque significationem vocabulo* burdo, *quod interdum etiam baculum oblongum peregrinorum significat, magis etiam hic congruere, in Annotatis, Vitæ S. Eugenii Carthaginensis episcopi, in Operis nostri tom. III Julii illatæ, subnexis, Cuperus noster putat.*

e *Binæ hæ, quæ ad Africam propriam spectabant, urbes olim erant sub archiepiscopo Carthaginensi*

A *nensi in provincia proconsulari episcopales, earumque, ut Baudrandus in Lexico Geographico docet, posterior quidem Carthaginem inter et Cirtam; prior vero Cirtam inter et Norangaram erat media.*

f *Ex eo, quod Mauri sanctos nostros Exsules ad eremum seu loca deserta, ad quæ relegati erant, abducendos acceperint, sita hæc alibi in Mauritania verosimilius fuisse, Limpenus noster in Historica de SS. Donatiano aliisque quinque Africanis præsulibus Sylloge, mox adhuc ad litteram* a *laudata, existimat; hæcque ejus opinio ex Adone, utpote qui eos* in horribilis eremi exilium trusos et inter Mauros ferocissimos deputatos fuisse, *in elogio, Commentarii prævii num.* 1 *recitato, scribat, non parum confirmatur; mihi autem, deserti pariter seu eremi partes,* Tibunnis *videlicet,* Macri et Nippis, *ad quas monachos etiam et laicos relegatos ab Hunnerico fuisse, Victor Tunonensis supra huc in Commentarii prævii num.* 15 *transcriptis verbis tradit, in Mauritania sitas fuisse, vero apparet* B *simillimum.*

g *Victor Vitensis seu Actorum auctor, qui Sanctis, in exsilium abeuntibus, sese adfuisse, num.* 1 *jam declaravit, id hic iterum luculentissime insinuat.*

h *Quales verosimiliter hi exsiterint, ex iis, quæ in Commentarii prævii num.* 14 *et tribus sequentibus disserui, intelliges.*

i *Surius* morituros.

k *Surius legit* Quiritanæ, *sed, ut apparet, perperam; nulla enim in Africa urbs, a cujus nomine vocabulum istud promanasse queat, invenitur, Zuramque, urbem episcopalem, in proconsulari Africæ provincia positam, Ruinartius in suis in hunc Victoris locum Annotationibus assignat.*

l *Exod. cap.* 15, ỷ. 9.

m *Chiffletius legit :* In qua constipatione secedendi ad naturale officium nulla ratio sinebat loci; sed stercoris et urinæ urgente necessitate, ibidem faciebant. D

n *Surius :* Dantes ingentia munera.

o *Sese proficiscentibus in exsilium Sanctis adfuisse, Actorum auctor seu Victor Vitensis hic iterum declarat.*

p *Thren.* 4, ỷ. 5.

q *Psalm.* 149, ỷ. 9.

r Cyprianum *Unizibirensem episcopum non exstitisse unum e Sanctis* 4976, *ab Hunnerico in exsilium simul pulsis, illumque adeo veluti unum ex hisce ab Adone et Usuardo haud recte memorari, ex hoc Actorum loco palam fit. Commentarii prævii num.* 10 *videsis.*

s *Matth. cap.* 18, ỷ. 18.

t *Ex his verbis, Actorum auctorum seu Victorem Vitensem, ne gloriosos Exsules ulterius comitaretur, prohibitum hic fuisse, concludendum videtur, idque inde, ut apparet, re etiam ipsa Operis nostri tom. IV Augusti in suo Historico Critico de sancto illo scriptore Commentario num.* 20 *Cuperus noster conclusit.* E

u *Hæc vox apud mediæ ætatis auctores locum subterraneum significat, nec significationem aliam hic exigere sensus videtur.*

x *Qui, quod Sanctis nostris Ado contexit, elogium, Commentarii prævii num.* 1 *huc transcriptum, cum verbis, quæ hic et numero proxime prægresso Actorum auctor seu Victor Vitensis suppeditat, contulerit ex hisce illud magnam partem concinnatum, extemplo comperiet.*

y *Hinc, e Sanctis nostris, qui, quo relegati erant, pervenere, nonnullos certe adhuc, dum hæc Victor Vitensis scriberet, in vivis exstitisse superstites, concludendum apparet.*

C

DE S. FIECO, SLEPTENSI EPISC. CONF.

IN HIBERNIA.

F

C. B.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§ I. Sancti cultus sacer, tria diversa Vitæ Encomia seu Elogia unumque ex hisce, etsi haud integræ in omnibus fidei, edendum.

SUB SECULI V, UT APPARET, FINEM.

De Sancto, qui loco hic assignato sedit, sepultusque est,

Hibernia, *celeberrima Europæ insula, Magnæ Britaniæ, qua hæc Occidentem spectat, obversa, in quatuor partes præcipuas seu provincias, Lageniam videlicet, Momoniam, Connaciam seu Coanactiam et Ultoniam, a plerisque, Lageniæ etiam Midiam, quam alii ab hac secernunt quintamque Hiberniæ provinciam faciunt, accensentibus, more antiquis usitato dividitur, ac porro unaquæque illarum minores regiones diversas seu comitatus, in quos recentiori ævo dispertitæ fuerunt, complectitur. Horum unum subinde* Lesiæ, *plerumque vero* Comitatus reginæ *nomine distinctus Lageniæque inclusum irrigat a suo statim exortu fluvius* Barrou, *Latine* Birgus *seu* Barroius, *et apud Usserium de Britannicarum ecclesiarum Primordiis pag.* 864 *ab antiquo operis tripartiti auctore* Berbha *appellatus. Juxta hunc, uti auctor iste antiquus ibidem prodit,* in campo Albo, *quem a comitatus reginæ campo, inter collis seu montis,* Slepehill *a Speedo in Geographica Lageniæ Tabula vocati, radices ac locum, quo inde haud procul fluvius mox dictas a duobus rivulis, ab Occidente et Oriente confluentibus, ortum accipit, interjacente, adversum non esse, cum Papebrochio nostro in Mss.*

penes

A penes nos exstantibus in septimam S. Patricii apud Colganum Vitam Notis opinor, sita fuit Sleptensis civitas, in qua, modo Sletty, si Wareus de Scriptoribus Hiberniæ lib. I recte observet, nuncupata, sedem episcopalem primus occupavit, sepulturamque nactus est, qui episcopus a S. Patricio, Hibernorum apostolo, constitutus ibidem fuerat, S. Fiecus seu Fiacus aut paulo etiam aliter, Hiberniceque Fiec seu Fiac ac sæpe etiam Fiag. ut Colganus in Triade Thaumaturga pag. 7, nota 2 ait, nominatus.

ac Operi nostro ob rationes

2 Hic Sanctus noster, ut modo, hisce præmissis, ad id, quod proposui, me accingam, a S. Fiecho seu Fiacho, XXVII Decembris die culto, etsi hujus nomen a S. Fieci seu Fiaci nomine sola, qua illud, at non itidem isthoc, scribitur, aspiratio discriminet, indubie, uti idem Colganus loco mox citato addit, est distinctus; verum, etsi sic habeat, diu tamen ac multum, an in Opus nostrum foret inferendus, dubitavi. Nec, ut in hoc locum illi absque omni scrupulo hic concederem, moveri statim potui B vel Hibernicis, in quibus, ut plus semel repetit Colganus, hac XII Octobris die celebratur, Martyrologiis, vel secunda aut quinta, in qua utraque reliquiarum ejus veneratio insinuatur, S. Patricii apud Colganum Vita. Ercus enim seu Hercus, Slanensis in Hibernia episcopus, cujus pariter reliquiarum veneratio in quinta e Patricianis apud Colganum Vitis insinuatur, gaudere etiam cultu sacro dilucide in harum tertia indicatur, cumque tamen haud idcirco secunda Octobris die, qua Hibernicis aliquot Martyrologiis exstat inscriptus, in Opus nostrum intulimus, sed ad secundam, qua pariter in Hibernicis aliquot Fastis sacris memoratur, Novembris diem, certiorem etiam, quod id tum faciamus, cultus publici requirentes indicia, remisimus.

hic adductas

3 At vero id faciendum duximus, quod, an tertiæ S. Patricii apud Colganum Vitæ, in qua, ut dictum, Ercus coli luculenter indicatur, sat tuto fidi queat, nesciamus, quodque, cum is in Patricianis apud Colganum, in quibus memoratur, Vitis nusquam vel Sancti vel Beati titulo honoretur, C merito in dubium, an tunc, cum scriptæ hæ fuerunt, cultu sacro fuerit gavisus ac proin an ob hunc et non ob solam, qua inclaruit, sanctitatis famam in Hibernica, quibus inscriptus exstat, Martyrologia fuerit illatus, revocari queat; etsi autem quammaxime etiam, ne non et Vitarum illarum quintæ, in qua e dictis tam Erci, quam Fieci reliquiarum veneratio insinuatur, sat tuto fidi queat, sit verendum, de secunda tamen, in qua id ipsum, saltem quantum ad Sancti nostri reliquias, fit, aliter esse existimandum, suadent, quæ de ea Papebrochius noster in Commentario, S. Patricii Actis seu Vitæ prævio, num. 16 pronuntiat. Adhæc pluries post laudandus, qui ex infra dicendis est admodum antiquus, scholiastes apud Colganum in Triade pag. 4 Fiecum, quem commentatur, Sancti titulo exornat, eique eamdem honorificam appellationem Jocelinus, qui seculo XII exeunte sextam, alterque, qui multo etiam, ut apparet, citius tripartitam seu septimam e Patricianis apud Colganum Vitis concinnavit, scriptor repetitis et quidem plus semel vicibus liberaliter attribuunt, id verosimillime, nisi tum, cum scriberent, cultu Sanctis proprio Fiecus fuisset gavisus, ob solam, qua, dum viveret, inclaruerat, sanctitatis famam minus frequenter ac parcius facturi.

AUCTORE C. B.

hodie inseritur,

4 Hæc igitur cum sic habeant, ac præterea Fiecus vitæ sanctimonia miraculisque exstitisse conspicuus a Jocelino dicatur, fuisse re etiam ipsa illum in natione sua Hibernica, ad constituendum Sanctorum suorum cultum minime rigida, honores Sanctis proprios a morte adeptum, haudquaquam a veri specie, imo nec a vero, apparet alienum; cumque adeo non sit, cur ob hosce in Hibernica, quibus inscribitur. Martyrologia illatus haud credatur, hac die, qua id in iis fit, Fiecum seu Fiacum, quem præterea, quod hic etiam notandum, a Foceo episcopo, hodie ex Epternacensi Hieronymiano apud Florentinium apographo inter Prætermissos a nobis relato, diversum non esse, verosimile ibidem allegata efficiunt, Operi nostro existimavimus hic inserendum, eo etiam impulsi, quod id hodie factum iri, decessores nostri loco non uno indicarint. Verum non est, cur propterea, patri suo Fieco hic addendum filium Fiacrium, quis statim existimet. E Hic enim, quem e monumentis antiquis excusis haud alia, quam S. Patricii Acta, commemorant, nusquam in hisce vel Beati vel Sancti titulo afficitur; etsi autem et ipse Hibernicis aliquot Martyrologiis, teste Colgano, hodie exstet inscriptus, in hisce tamen, typorum beneficio nondum vulgatis, memorari illum ratione cultus sacri, quo hac die vel gaudeat vel aliquando fuerit gavisus, nihil omnino suadet.

tria diversa exstant elogia hic indicata. Horum ultimum,

5 Misso itaque, quem, quod dumtaxat in Mss. adhuc Fastis sacris celebretur, quodque institutum nostrum, ut singuli hujusmodi Dei Servi cultu destituti inter Prætermissos recenseantur, haud exigat, ne quidem hosce inter supra retulimus, Fiacrio, S. Fieci filio, de solo postremo hic modo sumus acturi. Nullus, quem quidem viderim, seu scriptor seu auctor S. Fieci Acta seu Vitam litteris ex instituto commendavit; ast e sex postremis S. Patricii apud Colganum Vitis, quæ omnes, sola quarta excepta, de S. Fieco loquuntur, duæ ultimæ, longiori etiam oratione adhibita, id facientes, tam multa, ad eum spectantia, subministrant, ut pro F justo vitæ compendio tam quæ in harum duarum priori, a Jocelino conscripta, quam quæ in posteriori leguntur, queant haberi. Porro hisce binis Actorum seu Vitæ S. Fieci compendiis addi potest et tertium, ab antiquo Sancti nostri seu potius hymni huic soliti attribui scholiaste contextum integrumque serie continua a Colgano in Triade pag. 4, col. 1 recitatum. Verum, quo in pretio tria illa compendia, quorum quod non inepte etiam Sancti elogium encomiumve appellaris, sunt habenda? Scholiastes jam memoratus verosimillime, prout Colgano, qui illorum postremum Hymno, per Fiecum, ut passim creditur, in S. Patricii laudem composito, Præfationis in modum præfixum sese reperisse, operis mox citati, pag. 7, nota 1 non obscure innuit, visum ibidem est, vel ante seculi VI finem, vel certe, ut mihi equidem apparet, haud serius quam seculo VII nondum diu inchoato floruit.

ab Hymni S. Fieco attributi scholiaste, qui sub cæli VI finem

6 Postquam enim, Lageniæ archiepiscopum a S. Patricio institutum fuisse S. Fiecum, narravit, mox sequentia hæc verba, Quo etiam munere ejus

Comorbani

AUCTORE C. B.

Comorbani sive successores abinde funguntur,, *subjungit, sicque, dum scriberet, penes* S. Fieci *in sedem Sleptensem successores adhuc mansisse seu Sleptæ nondum existere desiisse archiepiscopalem seu potius ob infra dicenda metropolitanam Lageniæ dignitatem, luculenter indicat; cum hæc autem, utpote quam post annum* 598, *uti in Opere nostro ad* I *Februarii diem in Commentario, Actis S. Brigidæ, virginis Scotæ prævio, num.* XI *fas est videre, Slepta Fernam Brandubius Lageniæ rex transtulerit ac S. Mædoco ibidem constituto episcopo concesserit, verosimillime, si vere is princeps anno, ut Colganus in Triade pag.* 8, *nota* 8 *scribit,* 601 *occubuerit, ante seculi* VI *finem, vel certe, si Brandubius annis adhuc aliquot post annum istum vixerit, sub seculi* VII *initium, quo S. Mædocum obiisse, in Opere nostro ad* XXXI *Januarii diem de Sancto isthoc tractantes docuimus, Sleptæ existere desierit, necesse est, ut, de quo nos hic, scholiastes, qui, dum scriberet, existere ibidem metropolitanam dignitatem nondum desiisse, luculenter, ut dictum, indicat, vel ante seculi* VI *finem vel certe haud serius quam seculo* VII *nondum diu inchoato floruerit.*

B

aut sequentis initium

7 *At vero, etsi quidem inter Hiberniæ episcopos semper aliqui, qui præ aliis quid amplioris dignitatis aut jurisdictionis ecclesiasticæ haberent hincque recte dici possent* primates, *exstiterint, ii tamen non prius, quam seculo circiter* XII, *uti ad* XVII *Junii diem in Commentario, Actis S. Molingi Farnensis episcopi prævio, num.* 8 *jam docuimus, appellari cœperunt* archiepiscopi; *quare cum nihilominus* S. Fieco archiepiscopi *titulum ac præterea Dubtacho, cujus ille discipulus exstitisse perhibetur, honorificam* archipoëtæ *appellationem, quæ seculum* XI *aut* XII *sapit, attribuat* S. Fieci *scholiastes, scriptorem hunc, ut jam statui, ante seculi* VI *finem vel paulo dumtaxat post floruisse, quis credat? Ita fere etiam in suis, quas supra adhuc laudavi, Mss. in septimam seu tripartitam S. Patricii apud Colganum Vitam Notis Papebrochius noster; verum, si inde, quod hic decessor noster velle videtur, possit concludi, qua ergo ratione est factum, ut Notas, a* S. Fieci *scholiaste in Hymnum, attribui huic solitum, compositas, ad seculum non* XI *vel aliud posterius, sed ad* VII *pertinere in Commentario, Actis S. Patricii prævio, num.* 33 *existimarit? Id sane ego haud perspicio.*

C

floruisse videtur, compositum, fidem integram merestur;

8 *Cum itaque argumentum, quo Sancti nostri scholiasten ante seculi* VI *finem vel sub sequentis initium floruisse supra ostendi, nulla plane ratione sat solida ac erudito lectori vel utcumque satisfacere nata confutari infirmarive posse videatur, sane iis, qui contra tempus, quo antiquum illum scriptorem floruisse statuimus,* archipoëtæ *et* archiepiscopi *nomina ab hoc adhibita objiciunt, non inepte, uti ipsemet in dictis Mss. Notis Papebrochius agnoscere videtur, responderi potest, ea non ab ipsomet Sancti nostri seu Hymni huic attributi scholiaste, sed ab audacibus, qui eadem in compositum abs hoc Vitæ* S. Fieci *compendium seu encomium intruserint, librariis esse profecta. Idem porro aut certe quid simile quantum ad alia, in hoc pariter occurrentia, quæ auctorem, seculo* VII *posteriorem, sapere fortassis videntur, est dicendum. Jam vero cum illud Vitæ Sancti nostri compendium, ab auctore adeo antiquo ac proin a Sancti nostri, qui ex infra dicendis sub seculi* V *finem obiit, ætate annis fere dumtaxat centum remoto contextum, nihil etiam, quod, non dicam, incredibile, sed vel creditu appareat difficile, complectatur, est sane, cur et fides integra in iis, quæ a veritate aliena aliunde probari haud queunt, adjungatur.*

D

etsi autem res secus tum quantum ad elogium a Jocelino scriptum.

9 *Verum de primo e duobus aliis Vitæ compendiis seu Sancti nostri elogiis supra memoratis paulo aliter est loquendum. Id enim, cum sextæ, cui includitur, S. Patricii apud Colganum Vitæ auctor Jocelinus seculi demum* XII, *uti apud nos ad* XVII *Martii diem in Commentario, Actis S. Patricii prævio, num.* 23 *et sequenti, fas est videre, floruerit ac proin a Sancti nostri ætate, uti ex mox dictis sequitur, sex amplius seculis abfuerit, haud magnam sane a tempore, quo fuit conscriptum, auctoritatem ac fidem sibi adjungit. Adhæc, etsiquidem Jocelinus, uti in Commentario mox citato num.* 15 *docuimus, scriptores quatuor coævos, qui rerum, a se litteris consignatarum, testes oculati exstitere, sibi prælucentes habuerit, ex auctoribus tamen adeo probatis haud omnia, quæ narrat, esse accepta, suadent nonnulla hisce immixta miracula tam insolita et abs omni veri specie aliena, ut Papebrochio a dictæ, quam edebat, Vitæ S. Patricii textu, ne inde, qui hanc essent lecturi, offenderentur, resecanda ac in Appendicem, eidem Vitæ subjectam, in qua una cum æqua juxta ac acri, qua ibidem* § III *perstringuntur, censura innoxie legi possent, rejicienda sint visa.*

E

tum quantum ad aliud Tripartitæ insertum

10 *Quod modo ad secundum e duobus Vitæ Sancti nostri compendiis seu elogiis supra memoratis spectat, id sane, cum septima, cui intextum exstat, S. Patricii apud Colganum Vita,* Tripartitæ *appellatione, quod tres in partes sit divisa, venire plerumque solita, miracula etiam perquam insolita, ac idcirco a Papebrochio pariter in Appendicem S. Patricii Actis subnexam rejecta nec magis, quam quæ Vita, a Jocelino contexta, subministrat, credibilia complectatur, veritati in omnibus consonum absque omni, ne secus habeat, formidine æstimari non potest; etsi autem tripartita illa S. Patricii Vita, a qua, partim Latine, partim Hibernice conscripta, tripartitum pariter de S. Patricii Actis Opus, solo sermone Latino compositum ac ab Usserio loco supra citato sæpiusque alibi prolatum, est diversum, S. Evinum, qui seculo* VII *vel etiam* VI *floruit, habere videatur auctorem, varie tamen, uti apud nos in Commentario, Vitæ S. Patricii prævio, num* 17 *et seq. videre licet, a scriptore seu uno seu pluribus, qui vel seculo* X *vel haud multo citius floruerint, fuit interpolata. Nec tantum, dum, quorum jam memini, nullius aut certe admodum exiguæ fidei miracula refert, nævo isto laborat, verum etiam, dum ipsummet Vitæ* S. Fieci *compendium seu elogium, part.* 3, *num.* 21 *et tribus sequentibus exhibet, iterumque deinde, dum miraculum, utcumque credibile ac proin in Appendicem, S. Patricii Actis subnexam, a Papebrochio haud rejectum, parte itidem tertia num.* 86 *refert.*

F

habere videatur, solum tamen

11 *Ibidem enim* S. Fiecum, *ad quem duos equos, ut hisce ille, cum præ virium defectu pedes incedere non valeret, ad diœcesim suam visitandam aliaque munia explenda uteretur, submissos, divino nutu, nemine ducente, pervenisse narrat, ob pedem, scorpionis ictu et punctura tumentem, claudicasse, affirmat.*

A *mat. Id autem, cum venenati animalis nihil, uti in Appendice, S. Patricii Actis subnexa, num. 25 Papebrochius docet, Hiberniæ solum aut pariat ipsum, aut aliunde invectum sustentet, scriptum fuisse, a S. Evino, qui, Hibernus cum esset, Hibernici ea in re soli naturam haud dubie habuerit perspectam, nec ex Hibernia a S. Patricio primum venenata omnia animalia, quorum ingens antea multitudo ibidem exstiterit, fuisse ablegata, cum Jocelino, id primum, ut apparet, litteris complexo, crediderit, in animum quis facile inducat? Nec facilius futurum reor, ut quis putet, non ab interpolatore, sed ab Evino esse tum honorificam, quæ, ut jam supra monui, seculum* XI *aut* XII *sapit*, archipoëtæ *appellationem, Dubtacho in proxime memorato Vitæ Sancti nostri compendio seu elogio tributam, tum verba, quibus ejusdem Dubtachi opera a vetustate ibidem commendantur.*

hoc postremum Commentario huic subnectam,

12 Quomodo enim, *inquit in suis in hunc Tripartitæ Vitæ locum Adnotationibus Papebrochius*, vetusta dicerentur ab Evino, qui vix uno alterove
B seculo antiquior illis erat in illa gente: quæ ab ipso sui exordio poëtas in præcipuo honore habuit? *Cum itaque, quemadmodum, quæ a Jocelino scripta est, S. Patricii Vita, ita etiam, quæ* Tripartita *vocatur, fidem integram, uti e jam dictis nemo non agnoscet, ubique haud mereatur, elogiis certe, quibus hæ Sanctum nostrum exornant, absque omni scrupulo adhærendum in omnibus non est; etsi autem quantum ad tertium, quod* Fieci *seu potius Hymni, huic attributi, scholiastes contexuit, elogium res secus ob jam supra dicta habere videatur, integrum tamen id Commentario huic, in quo interim ob rationem infra allegandam præcipua sui parte recitabitur, haud subnectam, ita faciendum ratus, quod cum fere etiam omnia, quæ continet, aliaque insuper complectatur elogium a Tripartitæ Vitæ interpolatore concinnatum, sufficere, ut hoc solum lectori ibidem exhibeatur, sit visum. Nec, etsi nonnulla, quæ continet* Fieci *elogium, abs Hymni, huic attributi, scholiaste compositum, complectatur pariter elogium, a Jocelino contextum, ac porro elogio, Tripartitæ Vitæ intexto, alicubi etiam præstare*
C *videatur, præ hoc ad Commentarii calcem dare illud est visum.*

elogium etiam a Jocelino scriptum idcirco potissimum omissurum, quod in iis,

13 *Ita scilicet faciendum existimavi, primo quidem, quod, cum S. Patricii Vita, a Jocelino conscripta, in Opere nostro ad decimam septimam Martii diem jam exstet excusa, ibidem, quod hæc num.* 100 *et duobus sequentibus exhibet, Sancti nostri elogium legi queat, sicque futurum, ut non modo hoc, sed et illud, quod Tripartita suppeditat, studiosus lector habens in promptu, alterum cum altero conferre, simulque utri in iis, in quibus invicem dissonant, fidendum potius sit, dijudicare queat, deinde vero, ac præcipue quidem, quod, quamvis etiam alicubi elogio, Tripartitæ inserto, præstare, ut dictum, videatur, plerumque tamen per se loquendo minorem, quum id, fidem mereatur, tum quod nonnulla, quæ a mox dicto Tripartitæ intexto Sancti nostri elogio absunt, miracula, haud facile a quoquam credenda, contineat, tum quod in iis, quæ sub initium refert, certo etiam a veritate aberrare videatur, uti e jam nunc dicendis patescet. Sancti nostri elogium, quod S. Patricii Vita, a Jocelino contexta, complectitur, sequentibus hisce inchoatur verbis :* Fuit quidam juvenis bene morigeratus, ingenio subtilis, eloquentia floridus, forma speciosus, Fiechus, nomine, discipulus Dubhtachi poëtæ. Hic ante paucos annos duxit in matrimonium quandam puellam, quæ jam recenter obierat, de qua et unicum filium susceperat. Hunc S. Patricius cum magistro suo prænominato conviantem obvium habuit, et in momento et ictu oculi, Spiritu revelante, ipsius conscientiam agnoscens coram cunctis dixit : Ecce Vir unius uxoris tantum, qui secundum Apostolum digne promoveri poterit in sacerdotium et etiam pontificatum.

14 Cœpit igitur fidei rationem ipsi exponere, atque, ut Baptismum susciperet, admonere. Mirabatur Juvenis in verbis gratiæ, quæ procedebant de ore S. Patricii, et maxime quia tam cito potuit ab ipso penetrari secretum ejus ac vita dignosci. Credens igitur suscepit Baptismum et, prius renitente diu magistro, sed postmodum annuente, discipulatui sancti pontificis se contulit. E
Quod si itaque Jocelino fides adhibenda hic sit. S. Patricius Fiecum, *dum hic iter cum magistro suo Dubtacho institueret, casu sibi obvium primoque ad eum spectantia arcana, Deo hæc sibi revelante, cognovit, cumque tunc, suscepto Baptismate, in S. Patricii disciplinam dare sese* Fiecus *vellet, huic ejus voluntati Dubtachus diu restiterit. Verum, quæ ait, Patricius de* Fieco, *non ex divina revelatione, sed ex Dubtacho, ejus magistro, ad quem, Christianam fidem jam amplexum ac sibi cumprimis carum, in Lageniam appulsus diverterat, didicit, tuncque, cum id accidit, casu sibi obvium* Fiecum, *iter cum Dubtacho instituentem, haud habuit, nec illi in Patricii disciplinam dare sese cupienti diu restitit.*

quæ hic proponuntur,

a vero uti e Sancti, quod Hymni, huic attributi, scholiastes

15 *Ita nimirum res, spectatis iis, quæ in Sancti nostri encomio Tripartitæ auctor scribit, sese habuit; huic autem potius, quam Jocelino, hic assentiendum, imo vero ea, in quibus hic per verba proxime recitata cum Tripartitæ auctore pugnat, a veritate aliena, opinor. Quæ enim mox relata ex hoc sunt ac cum illis seu cum Jocelino pugnant, non* F
modo jam nunc dictum, quod a Tripartitæ auctore, verum etiam aliud supra laudatum, quod ab Hymni, Fieco *attributi, scholiaste est compositum, quodque potiorem, ut supra docui, fidem sibi adjungit, encomium complectitur. Ut, quam verum id sit, studiosus lector examinare queat, ei hic encomii seu elogii dicti verba huc spectantia juverit exhibuisse, non paucis etiam aliis, quæ id continet, adjunctis, ut vel sic una cum duobus supra memoratis Sancti elogiis tertium etiam, quod fide, ut dictum, præ reliquis dignum, fere integrum seu iis dumtaxat, quæ nemo vehementer desideret, rescissis, habeat in promptu. En illa :* Fiecus... tempore juventutis educatus fuit apud celebrem illum Dubthachum, Lugarii filium, qui tempore Loegarii regis erat archipoëta sive princeps poëtarum Hiberniæ, eratque S. Patricio ob singularem vitæ probitatem et in Deum pietatem charus et familiaris.

composuit, partimque huc

16 Fuit enim hic Dubtachus, qui contra mandatum regis Laogarii præcipientis, ut nullus in aula Temorensi Patricio, Christi fidem Hibernis

primum

AUCTORE C. B.

primum prædicaturo, assurgeret signumque ullum exhiberet honoris, primus ex discumbentibus assurexit, salutis nuntium venerabundus salutavit, salutaremque amplexus est doctrinam. Cum ob hæc aliaque insignis probitatis argumenta esset viro sancto postea percharus et amicus, quadam vice Patricius in Lageniam veniens ad ædes ejus declinavit, et inter familiaria colloquia ab eo petiit, ubi reperiret juxta Apostoli præscriptum, Unius uxoris virum, sobrium, prudentem, etc : petiit autem Dubthachus, quare Vir sanctus exquireret virum talibus ornatum dotibus. Respondit Patricius, ut eum sacris initiatum Ordinibus Domino consecrarem. Est mihi, inquit Dubthachus, discipulus, nomine Fiecus, sed modo abseus, in Connaciam nuper a me ablegatus, in quo, quas, desideras, reperiuntur qualitates. Dum in his versarentur sermonibus, redeuntem, commissa legatione expedita, conspiciunt Fiecum ; quem videns Dubthachus ait : Ecce, a me modo laudatus nunc adveuit. Et cum B Vir sanctus diceret, quod forte suo non vellet annuere desiderio, Dubthachus pio astu suggerit modum, quo pii et verecundi Discipuli animus explorari posset, simulans se velle monasticam e manu Patricii tunc suscipere tonsuram.

transcribitur, elogio probatur, aberrare videatur.

17 Cum Fiecus superveniens, quæ sic simulate erant excogitata, vera esse existimaret, ad Patricium ait : Quare istum virum jam ætate gravem et in republica necessarium vellet ad ea munia assumere, et non potius de aliquo alio, reipublicæ minus necessario, excogitaret? Respondet Patricius, se libenter alium pro eo acceptaturum, modo idoneus reperiatur. Ego, inquit Fiecus, lubens me offero, quiu in populo minus necessarius sum. Patricius ait, eam spontaneam oblationem esse sibi valde acceptam et gratam. Fiecus ergo clericali a Patricio insignitus tonsura in virum probatissimæ et celebratæ evasit sanctitatis, disciplinamque ecclesiasticam unius diei, vel ut alii ferunt, quindecim dierum spatio, magistro Patricio, perfecte didicit. Et postea ab eodem consecratus est episcopus, et tandem C Lageniæ archiepiscopus institutus ; quo etiam munere ejus Comorbani sive successores abinde funguntur. *Ita hactenus, quod Hymni,* S. Fieco *attributi, scholiastes composuit, Sancti nostri elogium aut certe præcipua seu major hujus pars. Eam modo studiosus lector expendat, videbitque, quæ memorat, cum iis quidem, quæ num.* 14 *ex elogio, Tripartitæ inserto, retuli, concordare, contra vero cum iis, quæ ibidem ex elogio, per Jocelinum scripto, recensui, pugnare hæcque proinde a vero, ut supra dixi, esse aliena.*

D

§ II. Quandonam ad fidem fuerit conversus, quam sancte et quo usque circiter vixerit, et an Hymnum, ei attributum, in S. Patricii laudem composuerit.

Sanctus, qui S. Patricio Temoriam ad Leogarium regem venienti, assurrexisse dicitur,

Tripartitæ apud Colganum in Triade Vitæ S. Patricii auctor, nonnulla prius, quam Vitæ Sancti nostri compendium seu encomium, Commentario huic, ut jam monui, subjiciendum, lucubrationis suæ part. 3, *num.* 21 *et tribus sequentibus suppeditet, de S. Patricii ad Leogarium, dum hic, inter reges plures, in Hibernia tunc regnantes, dignitate et auctoritate præcipuus, magnifico et regali convivio Temoriæ, quæ regum Hiberniæ in Media seu Midia sedes erat, regni proceres exciperet, mirabili, januis clausis, accessu lucubrationis ejusdem* E *part.* 1, *num.* 61 *locutus, mox subjungit :* Sed nullus convivantium mirifico Dei servo assurrexit præter Dubthachum filium Lugair, archipoëtam regis et regni ; unumque adolescentem ex ejus discipulis, Fiecum nomine, qui hodie in ecclesia Sleptensi est. Dubthachus hic est primus, qui Temoriæ fidem Christi amplexus et a viro Dei baptizatus est. *S. Patricius, in Hiberniam anno* 432 *appulsus, Leogarium regem, multis primum ibidem laboribus exantlatis, anno* 436, *ut Papebrochio nostro, etsi interim annum* 433 *signet Usserius, in Commentario, Actis S. Patricii prævio, num.* 32 *et* 43 *visum est, adiit, cumque tunc, cum Patricius id fecit, Dubtachus, ut diserte num.* 44 *testatur Jocelinus ac e jam datis auctoris Tripartitæ verbis, suffragante hisce etiam per verba, num.* 16 *recitata, Hymni,* S. Fieco *attributi, scholiaste, concludendum apparet, Christi fidem amplexus et a S. Patricio fuerit baptizatus, consectarium est, ut ex Papebrochii, cui adhæremus, calculo id eodem circiter dicto anno* 436 *acciderit.* F

et tamen id forte haud

19 *Verum, ut ad id, quod potissimum huc spectat, jam veniam, an ut Dubtachus, ita etiam* Fiecus, *cum ad Leogarium primo S. Patricius accessit ac proin e dictis anno circiter* 436 *ad fidem abs hoc conversus ac baptizatus fuit? Patricio, cum Leogarium regem, Temoriæ commorantem, adiret, assurrexisse* Fiecum, *verbis mox datis lucnlentissime tradit Tripartitæ auctor seu potius interpolator ; cum autem* S. Fiecus *certe haud amplius tunc, cum hic scriptor floruit, exstiterit in vivis, et tamen vixisse adhuc, cum proxime recitata verba is exstaret, hisce ipsis, ut consideranti patescet, indicetur, esse enimvero videtur, cur eadem ex auctore, qui, cum Sanctus noster adhuc viveret, S. Patricii Acta scripserat, accepisse tantumque fere, addito, quem Dubtacho attribuit ,* archipoëtæ *titulo, mutata in lucubrationem suam intulisse interpolator ille ac proin, non quidem ob hujus, sed auctoris, ex quo ea accepta, auctoritatem* Fiecus *Patricio, Leogarium adeunti, assurexisse credatur. Verum sit ita, fuerit reipsa, Patricio* Fiecum *tunc assurrexisse, ab antiquo,*

Auctore C. B.

A *quo, qui, cum hic adhuc viveret, exstiterit in vivis, auctore in litteras conjectum, in dubium tamen, an hic illa in re, a veritate haud aberrarit, revocari potest, tum ob duas S. Patricii apud Colganum in Triade Vitas, quarum prior seu ibidem secunda, reliquis quinque sequentibus, ut Papebrochio nostro visum est, præferenda, num.* 38, *posterior vero seu ibidem quinta num.* 41, *solum Dubtachum Patricio tunc assurexisse tradit, tum ob scripta ab Anselmo, Cantuariensi archiepiscopo, Fingaris seu Guigueri Acta, in quibus hic solus, non vero etiam vel Dubtachus vel* Fiecus, *S. Patricio, Christi fidem Hibernis annuntiare exorso, assurrexisse apud Usserium de Britannicarum Ecclesiarum Primordiis pag.* 851 *narratur.*

ab illo haud tunc ibidem, sed postea in Lagenia,

20 *Adhæc, etsi S. Patricio, Leogarium adeunti, non tantum Dubtachum, sed et* Fiecum *assurrexisse; tantisper daremus, inde tamen, contra ac nonnemo forsan autumet, hunc æque ac illum fuisse tunc conversum ac baptizatum, concludi haud posset. Quid ni enim factum esse queat, ut Sanctus noster* B *Patricio tunc assurrexerit, neque tamen statim, quam hic annuntiabat, Christi fidem fuerit amplexus? Et vero haud tunc equidem, cum ad Leogarium Temoriam venit, sed postea, cum ex Midia in Lageniam progressus esset S. Patricius, baptizatum abs hoc fuisse* Fiecum, *ipsemet, qui hunc Hibernorum Apostolo, Leogarium adeunti, assurrexisse scribit, Tripartitæ interpolator in Sancti nostri elogio memoriæ prodit, de Patricio, in Lageniam appulso, sic scribens:* Fiechum... cum ante tantum esset catechumenus, prius baptizavit et postmodum totondit. *Verum, cum sic* Fiecus, *priusquam a Patricio in Lagenia baptizaretur, catechumenus seu ex iis, qui, ad Baptismi gratiam aspirantes, fidei Christianæ elementis imbuebantur, exstitisse dicatur, erit fortassis, qui eum, etsi Temoriæ e Patricio, dum hic Leogarium regem adiret, haud baptizatum, ibidem tamen tunc voluntatem credendi in Christum concepisse ac proin hujus fidem utcumque fuisse amplexum existimet. Id sane vel tunc vel haud admodum diu post factum, videri potest a veritatis specie haud prorsus alienum, quod, cum Dubtachus,* Fieci C *magister, dum Temoriæ, veniente eo ad Leogarium* Patricio, *versaretur, fuerit e dictis Christi fidem amplexus,* Fiecum *id pariter vel tunc vel haud admodum diu post fecisse, suadere utcumque queat vis haud parva, quam in discipulos habere solet magistrorum exemplum.*

paulo dumtaxat ante concepta in Christum credendi voluntate,

21 *Verum Tripartitæ auctor, qui Patricio, Leogarium regem, dum hic Temoriæ regni proceres exciperet, adeunti, assurrexisse una cum magistro suo Dubtacho* Fiecum, *parte* I, *num.* 61 *narrat, fuisse hunc ab Hibernorum Apostolo, in Lageniam progresso, baptizatum, part. demum* 3, *num.* 21 *refert, totque, quæ hic inter utrumque istum eventum patrarit, commemorat, ut omnia isthæc intra trium etiam aut quatuor annorum spatium gesta esse posse haud videantur; quare, cum Leogarium, Tremoriæ commorantem, anno demum, ut supra docui,* 436 *Patricius adierit, in Lagenia abs hoc* Fiecum *haud ante annum circiter* 440 *baptizatum esse, nec nisi paulo prius, quam baptizaretur, concepta in Christum credendi voluntate, catechumenum fuisse effectum, dicendum apparet. Imo vero, si anno demum* 448, *uti ad hunc Usserius in Indice Chronologico notat, episcopus ordinatus fuerit* Fiecus, *necesse erit, ut haud admodum diu ante hunc ipsum annum baptizatus voluntatemque in Christum credendi concepisse credatur, cum brevi dumtaxat, postquam baptizatus fuisset, tempore elapso, creatus fuerit episcopus, ut Tripartitæ auctor docet, dum in Sancti nostri elogio ait,* Fiecum, *postquam baptizatus fuisset, ac dein in clericum attonsus, seu, ut Hymni,* Fieco *attributi, scholiastes loquitur, clericali tonsura insignitus, tantos in sanctimonia et litterarum studiis fecisse brevi temporis intervallo progressus, ut Patricio visus sit dignus, qui primus ex omnibus Lageniensibus ordinaretur in episcopum.*

inter annos 440 et 450 est baptizatus, episcopusque dein ordinatus gentem Kenselug convertit.

22 *Jocelinus quidem, postquam a Patricio baptizatum fuisse* Fiecum, *num.* 115 *dixit, mox sequentia isthæc verba:* S. Patricius ad ecclesiasticos gradus illum promovit et in singulis digne ministrantem tandem episcopum consecratum, Sleptensi ecclesiæ præfecit, *ibidem subjungit; sicque* Fiecum *non adeo, quam Tripartitæ auctor innuat, brevi* E *elapso, postquam baptizatus fuisset, tempore ordinatum fuisse episcopum, indicare videtur. Verum sive hic, ut reor, sit, sive non sit, Jocelino, cui etiam Hymni,* S. Fieco *adscripti, scholiastes suffragatur, assentiendum,* S. Fiecum *quidem inter annum* 440 *et* 450 *baptizatum episcopumque deinde ordinatum fuisse ac ecclesiæ Sleptensi præfectum, apparet indubitatum. Modo, quid Sanctus, jam episcopus, egerit, ob oculos ponamus. Ampla in Lagenia regio Birgum inter et mare Hibernicum erat interjacens* Hi-Kenselagh *seu* (Hi *enim Hibernice idem, quod Latine* regio, *significat)* regio Kinselagh *nuncupata. Hanc, quam Evangelii lumine illustrandam* Fiecus, *episcopus jam ordinatus, jubente S. Patricio, susceperat, ad Christi fidem feliciter adduxit, uti operis Tripartiti auctor apud Usserium de Britannicarum Ecclesiarum Primordiis pag.* 363 *et sequenti nos docet, ibidem sic scribens:* Ordinavit S. Patricius de gente Laginensium alium episcopum, nomine Fyacha, virum religiosissimum: qui jussione beatissimi Patricii gentem Ceanselach ad fidem convertit et baptizavit; quæ gens major atque potentior pars Laginensium F est. Qui episcopus Fyacha fortiter carnem suam cum vitiis et concupiscentiis attrivit, et in sua civitate Sleibhti juxta flumen Berbha in Campo Albo suæ vitæ sanctissimæ finivit cursum.

fuit et supremus totius Lageniæ antistes statutus, duoque exstruens

23 *Porro ex eo, quod gentem illam* Fiecus *ad fidem converterit, factum forte est, ut supremus totius Lageniæ episcopus a Patricio fuerit constitutus.* Unde *(Usserii in Indice Chronologico postquam gentem Ceanselach ad fidem a* Fieco *fuisse conversam, ibidem præmisit, verba sunt* ipsi (Fieco *nempe)* et ejus in sede Sleibticnsi successoribus totius Lageniæ archiepiscopatum *(imo vero supremi episcopi seu metropolitæ, ut dictum oportuisset, munus)* collatum fuisse ferunt. *Ast an vere ob rationem, verbis hisce allegatam,* Fiecus *ad metropoliticam totius Lageniæ dignitatem fuit erectus? Nihil quidem, quo id probatum dem, suppetit; verum, fuisse equidem Sanctum totius Lageniæ supremum episcopum seu metropolitam a Patricio constitutum, ob Tripartitæ auctorem, qui id diserte asserit sibique etiam ea in re Hymni,* Fieco *attributi, scholiasten*

AUCTORE C. B.

liasteu suffragantem habet, in animum inducens, ad alia, quæ præter moda dicta Fiecum *jam episcopum spectant, sermonem converto. Cum in Virum, priusquam crearetur episcopus*, probatissime et celebratæ sanctitatis, *ut scholiastes supra sæpius laudatus per verba, num.* 17 *recitata, ait, jam evasisset, postea majori etiam studio opera, quæ sanctum Episcopum decerent, exercuit. Quo id certius faceret, in quibus vitam monasticam cum monachis ageret, monasteria, ut Jocelinus et Tripartitæ auctor in Sancti nostri elogiis tradunt, exstruxit.*

monasteria sexaginta e discipulis Sanctos ad cœlum,

24 *Ac horum quidem primum intra, postremum extra civitatem Sleptensem, si Jocelinus; contra vero primum extra, postremum intra eamdem civitatem, si Tripartitæ interpolator audiatur, ædificarit. Adhæc Sanctum e primo, quod exstruxerat, monasterio ad secundum, vivente adhuc S. Patricio, migrasse eumque, priusquam id faceret, tamdiu in primo isto, donec ante se ad cœlum sexaginta Sanctos ex discipulis præmisisset, monasterio mansisse, Tripartitæ auctor scribit ; contra vero,* Fiecum, *non priusquam ex uno, quod occuparat, monasterio ad aliud migraret, sed priusquam excederet e vivis, sexaginta Sanctos ad Deum ante se præmisisse, Jacelinus tradit, idque certe a veritatis specie multo minus, quam quod Tripartitæ auctor ait, abhorret. Cum media enim inter annum* 440 *et annum* 450 *temporis spatio, quo circiter aut certe haud multo citius uti e supra dictis, unusquisque facile calliget, primum e duobus a sese exstructis monasteriis* Fiecus *ædificarit, usque ad annum* 460, *quo S. Patricius, uti in Commentario Sancti hujus Actis prævio Papebrochius noster docet, excessit e vivis, anni viginti effluxerint, quis, quæso, factum esse, ut, priusquam e primo illo a se exstructo monasterio ante S. Patricii obitum migraret, sexaginta Sanctos e discipulis, quos in id haud magno, ut apparet, numero receperat, tantilla temporis spatio ad Dominum ante se præmiserit, in animum facile inducat?*

B

non priusquam e monasteriorum istorum uno ad aliud, sed priusquam e vita migraret ante se misit,

25 *Contra vero, cum a dicto temporis spatio usque ad* Fieci *mortem quæ ex infra dicendis sub seculi* V *finem accidit, anni haud pauciores quam quinquaginta circiter sint elapsi, factum esse facillime posse, ut Sanctus, priusquam moreretur, intra illud temporis spatium sexaginta Sanctos e discipulis, quos in primum a sese anno circiter* 440 *exstructum monasterium haud magno, ut apparet, numero receperat, ad cœlos ante se miserit, nemo non sibi habebit haud difficulter persuasum. Verum, sic habeat ac proin sane sit, cur Sanctus non augusto, quod ab anno circiter* 440 *usque ad Patricii obitum seu annum* 460 *excurrit, sed multa magis extenso, quod ab eodem anno* 440 *usque ad seculi* V *finem seu tempus, quo circiter ipsemet vita functus est, effluxit, temporis intervalla sexaginta e discipulis suis Sanctos ante se ad cœlos præmisisse credatur, quam maxime tamen mihi adhuc, intrane, an extra civitatem Sleptensem Sanctus primum e monasteriis suis ædificarit, manet incertum. Nec magis, in quonam e duobus illis monasteriis, quibus visiones cœlestes, sed e sola, ni vehementissime fallar, populari traditione incertave vulgi fama natas, ortum dedisse, Jocelinus, Tripartitæ auctore ei etiam quantum ad Sleptæ conditum assentiente, affirmat, vitam hanc mortalem cum immortali commutarit,* D *edicendo sum. Pro monasterio, quod extra Sleptam, in loco,* Forrach *dicto, exstructum affirmat, quodque, ut Tripartitæ auctor ait, e Sancti nomine* Domnach-Fiec, *seu, vocabulo* Domnach *Hibernice idem, quod Latine* ecclesia *significante,* ecclesiæ S. Fieci *appellatione fuit distinctum, Jocelinus stat ; contra vero pro monasterio, Sleptæ condito, Tripartitæ auctor pronuntiat.*

hancque (in quonam ex iisdem monasteriis, incertum)

26 *Ac huic quidem operis Tripartiti ab Usserio sæpius laudati auctor per verba, num.* 22 *recitata, adstipulatur ; verum, quod hisce traditur, ex ipsamet Tripartita, quam secutus esse videtur, verosimillime accepit, facereque adeo non potest, ut ei potius et Tripartitæ auctori, quam Jocelino illa in re assentiamur. Nec est etiam, cur quis id faciendum putet ex eo, quod Sanctus Slepti seu Sleptæ fuerit sepultus ; cum enim monasterium, extra hanc civitatem a* Fieco *exstructum, haud procul inde fuerit dissitum, Sancti, in monasterio defuncti, corpus facile inde Sleptam ad sepulturam potuit efferri. Verum Sanctus, in quocumque demum e duobus dictis monasteriis vitæ cursum terminarit, mira id vitæ* E *sanctitate illustravit, ut, præter operis tripartiti, ab Usserio sæpius laudati, auctorem, unanimi consensu Jocelinus et Tripartitæ interpolator produnt. Prior id Sancti nostri elogio facit his verbis :* Ipse... sanctus Fiechus in hoc monasterio *(extra Sleptam in loco, qui* Forrach *dicitur exstructo)* abbatis vice præfuit et episcopale nihilominus officium plane in diœcesi sua exercuit. Consuevit is Antistes singulis annis in capite Jejunii de cœnobio solus egredi, allatisque quinque panibus hordeaceis, cineribus mixtis, secum ad sui sustentationem, in secretiori eremo toto illo sacro tempore demorari. In Dominica vero Palmarum aut aliquoties in cœna Domini solebat ad officium peragendum suum ad sua reverti, secum adhuc dimidium panis unius habens incomestum.

sanctissime actam

27 *Posteriorem modo audiamus. Hic id ipsum, non quidem in Sancti nostri elogio sed in ipsamet, cui id exstat intextum, sua apud Colganum in Triade lucubratione, part.* 3, *num.* 87 *sequentem præstat in modum :* Consuevit hic sanctissimus Antistes (Fiecus *nempe)* annis singulis in capite Jeju- F nii sive Sabbatho ante Dominicam primam Quadragesimæ solus e monasterio *(Sleptæ exstructo)* egredi, allatisque quinque tantum panibus in sustentationem, migrare ad secretoris eremi latebras, seque in specu quodam subterraneo in latera montis Druim-chobla abdere, totumque tempus in vigiliis et orationibus, cœlestiumque contemplatione transigere usque ad Sabbathum Sanctum, quo ad suos solebat reverti cum exiguæ provisionis aliquo semper residuo. O mirum abstinentiæ et continentiæ speculum et specimen, cui non solum excessus erat de subcineritio pane comedere parce et raro juxta necessitatem, sed et sine raræ modicæque refectionis residuo, supremæ necessitati subtracto, jejunium tam prolixum absolvere. *Ita ambo proxime laudati Sancti nostri encomiastæ ; etsi autem sic, unde a Sancto fuisse sane vitam sanctissime actam, colligas, suppeditent, nihil tamen, unde tempus, quo is ex hac excesserit, sat apte determinari queat, adjungunt. Verum*

A rum, etsi sic habeat, tempus tamen, quo circiter id acciderit, juverit hic utcumque determinasse.

sub seculi v finem, non vero, cum hymnus, ex quo id sequeretur,

28 In Hymno supra jam sæpius laudato, qui, ut ibidem dictum, S. Fieco solet attribui, de S. Patricio veluti de mortuo sermo fit; ita autem id cum sit, necesse est, ut Hymnus ille post Sancti hujus obitum fuerit compositus, utque adeo tunc adhuc S. Fiecus, cui passim lucubratiuncula ista adscribitur, exstiterit in vivis. At Sanctus, qui, uti inde consequitur, ultra annum 460, Patricio e supra dictis emortualem, vitam protraxit, in hac etiam usque ad seculi v finem seu ad annum circiter 490 videtur mansisse superstes. Primum enim e duobus ante memoratis, quæ exstruxit, monasteriis haud fuit, uti e supra dictis apparet, ante annum circiter 440 ædificatum; cum autem, uti ex ante allegatis nemo non colliget, Sanctus non prius, quam e discipulis, quos post id conditum in disciplinam suam, haud magno, ut apparet, numero receperat, sexaginta Sanctos ante se ad cœlum misisset, excesserit e vivis, nec facile, ut intra viginti dumtaxat facillimeque-
B contra, ut intra quinquaginta annorum, qui ab anno 440 usque ad annum circiter 490 effluxerint, intervallum sexaginta e discipulis suis Sanctos ad cœlum ante se miserit, factum esse queat, usque ad postremum circiter hunc annum vitam protraxisse Fiecum, verosimile apparet. Imo vero in hac multo adhuc diutius exstiterit superstes, si pro vero Hymni, mox iterum memorati, qui passim ei attribuitur, auctor sit habendus.

S. Fiecum, ut rationes,

29 Verum, etsi a Wareo de scriptoribus Hiberniæ pag. 2 et 3, itemque a Colgano in Triade pag. 217, imo et a Fieci, ut vocatur, scholiaste nostro huic Sancto Hymnus ille adscribatur, anne tamen id perperam abs hisce haud fiat, Papebrochius noster in Commentario S. Patricii Actis prævio num. 15 revocat in dubium; neque vero immerito, uti vel idcirco mihi apparet, quod cum in Hymno illo versu 22 per verba Nec gratum, quod Temoria deseratur de Temoriæ desolatione, post annum 540 facta, sermo instituatur, Fiecus, qui, cum anno circiter 440 a Patricio ordinaretur episcopus, annos a nativitate sua verosimillime haud pauciores,
C quam triginta, numerarit, necessaria, si vere Hymni istius auctor sit, ultra dictum annum 540 vixisse ac proin ad ætatem parum verosimilem debeat pervenisse. Colganus quidem, ne Fiecum plus æquo annosum faciat, illa Hymni verba, quibus de Temoriæ desolatione agitur, prophetico Spiritu, veluti de re futura, prolata, in Triade pag. 6, decima sexta in Fiecum Nota interpretatur; verum violenta est hujusmodi explicatio, nec eam dictis verbis applicari posse, ex ipsomet Hymno concludendum apparet. In hoc enim versus decimus sequentibus hisce Vates Hiberniæ vaticinatur adventurum tempus paci novum, quæ duratura sit in perpetuum; unde deserta foret Temoria sub silentio constat verbis; cumque deinde, dum Hymnus scriberetur adimpleta jam fuisse, quæ Patricii in Hiberniam adventum secutura Hiberniæ vates prædixerant versibus aliis, qui subduntur, indicetur, ac tandem Nec gratum, quod Temoria deseratur, versu 22 canletur, ita, ut apparet, fuisse pariter, dum Hymnus scriberetur, jam adimpletum, quod de Temoria deserenda seu desolanda Hiberniæ vates prædixerant, indicatur.

AUCTORE C. B.

in medium hic adductæ,

30 Adhæc Hymni auctor de Temoriæ desolatione duobus diversis locis, uti e jam dictis liquet, sermonem instituit, cumque horum priori seu versu 10, quo certissime de Temoriæ desolatione, non jam facta, sed futura agitur, per verba rem futuram significantia, uti hæc consideranti patescet, id faciat, id pariter eorumdem posteriori seu versu 22, si et ibi non re jam facta seu locum habente, sed dumtaxat futura, fuisset locutus, facturus fuisse videtur; cum autem per verba, Nec gratum, quod Temoria deseratur, secundum se spectata, quæ versu proxime citato adhibet, res jam facta seu locum habens, non vero dumtaxat futura, significetur, iisque proin de Temoriæ desolatione jam facta, non vero dumtaxat futura, ab Hymni auctore agatur, consectarium inde et ex aliis jam dictis est, ut hic demum a Temoriæ desolatione, post annum 540 facta, suam illam lucubratiunculam, ut jam indicavi, concinnarit; verum, ut tempus, post quod fecisse id debet, paulo etiam proprius determinemus, hic modo, quamdiu quidem post annum 540 Temoriæ desolatio evenerit, examinemus. Hanc post Diermitii, Hiberniæ regis, E
mortem, quam in annum Christi 558 in quatuor magistrorum Annalibus referri, Colganus in Triade pag. 6 affirmat, evenisse, ex iis, quæ hic scriptor ibidem adducit, docemur.

suadent, auctorem

31 Et vero re etiam ipsa accidisse post Diermitii mortem seu annum 558 Temoriæ desolationem suadet quinta S. Columbæ, presbyteri abbatis Iiensis, apud Colganum Vita, optima fide, uti hic scriptor in Triade pag. 446 in suis illum Notis num. 1 docet, e variis Sancti illius discipulis scriptoribusque synchronis secundum omnes sui partes accepta, in qua num. 84 de S. Columba sequentia leguntur verba: Temoriam aliquando profectus cœlitus cognovit et prædixit, illam civitatem, quantumvis sub id tempus populo frequentem, potentem milite, optimatibus nobilem, regia dignitate sublimem, in annona copiosam, in mensis opiparam, in areis, foris et cæteris amœnam, futuram nihilominus in temporum fine omnino desolatam, rege destitutam scilicet instabilitatis exemplum; cum enim S. Columba, quem Operi nostro ad IX Junii diem jam inseruimus, anno 597 e viris ere- F
ptus, anno 520 aut sequenti, ut ibidem in Commentario, prolixioribus ejus Actis prævio, num. 19 docuimus, natus sit, nec uti quisque sibi facile habebit persuasum, ante annum circiter ætatis suæ vigesimum quintum prophetiæ Spiritu fuerit donatus, qua Temoriam desolandam prædixit, verosimillime locum ante annum circiter 550 haud habuerit, cumque nihilominus, uti ex ipsismet jam recitatis, quibus concipitur, verbis fas est colligere, aliquot certe annis Temoriæ desolationem præcesserit, consectarium fit, ut hæc verosimillime non nisi post annum 558 acciderit; jam vero cum sic habeat, ac proin Hymni auctorem, a quo de Temoriæ, ut dictum desolatione agitur, non tantum ultra annum 540, sed et ultra annum 558 vixisse sit necesse, nec Fiecum, qui e supra dictis sub annum circiter 445 verosimiliter non pauciores, quam triginta ætatis suæ annos numerarit, ultra annum 558 vitam protraxisse verosimile ullo modo sit, consectarium fit, ut ab Hymni auctore existimandus sit diversus.

haud habea.

32 At vero, inquiet modo fortassis nonnemo, etsi

quidem

AUCTORE C. B.

quidem facile factum esse, ut Wareus et Colganus pro Hymni auctore, ut supra dixi, habentes Fiecum, *a cujus ætate pluribus seculi abfuere, veritate aberrarint, res tamen quantum ad* Fieci *scholiasten, qui, ut dictum,* Fieco *pariter Hymnum attribuit, secus habet; is enim, ut supra docui, sub seculi* VI *finem aut sequentis initium exstitit in vivis, certeque adeo dumtaxat vel fere centum, si ut puto,* Fiecus *sub seculi* V *finem obiit, vel etiam si ultra annum* 540 *vitam protraxit sexaginta fere tantummodo annis post* S. Fieci *ætatem floruerit. Verum Hymnus minoris dumtaxat molis opusculum seu lucubratiuncula est, nec raro est factum, ut opuscula hujuscemodi, cum scriberentur, auctorum suorum nomine notata haud fuerint, posteaque nihilominus auctoribus certis seu determinatis, non e certa scientia, sed dumtaxat, e conjecturis, fallere sæpissime solitis, fuerint adscripta. Sic Hymnus, in B. Brigidæ virginis Scotæ laudem compositus, sequentibus hisce,* Audite virginis laudes, *inchoatus verbis, cum ab initio, quo scriptus fuerat, auctoris sui nomine notatus haud fuisset, postea tamen* S. Fieco *etiam ab* B *Hymni ejusdem scholiaste, verosimillime non e certa scientia, sed conjectura dumtaxat, fuerit adscriptus.*

post annum 540, terminavit,

33 *Ita vel idcirco, quod idem Hymnus, non* S. Fieco, *sed ab aliis quidem Nimido Lainidan, id est, Claro, ab aliis vero Ultano Ardbraccanensi, ut Wareus loco proxime citato ait, attribuatur, opinor; nec ab hac opinione, quantum ad Hymnum, in S. Patricii laudem compositum, ac* Fieco *attribui solitum, alienus exstitisse de Britanniæ Ecclesiarum Primordiis videtur Usserius; etsi enim hunc ibidem locis non paucis citet, eumdem tamen antiqui, a quo diserte* Fieco *adscribitur, sholiastæ auctoritate nihilominus, fere quidem ubique, veluti* Fieco *attributum aut attribui solitum, nusquam vero veluti abs hoc compositum, laudat. Uti ergo Usserius, quemadmodum vel hinc apparet, in dubium saltem, an Hymnus ille a* Ficco *foret compositus, revocavit, ita eumdem* Fieco *omnino adjudicandum, jam supra adducta dilucide, ut ego quidem opinor, ostendunt. Jam vero, cum sic habeat ac proin* Fiecus *ex Hymno, quem in Patricii laudem composuerit, ultra annum* 540 *protraxisse vitam probari* C *haud queat, nihil superest, quam ut sub seculi* V *finem obiisse ob jam supra allegata credatur, anno interim, quo id acciderit, manente omnino incerto. Verum etsi nec hic nec in utro e monasteriis, a se exstructis,* Fiecus *vitam terminarit, ratione ulla definiri queat, fuisse tamen Sanctum Sleptæ seu Slepti sepultum, apparet indubitatum.*

sepulturamque Sleptæ est nactus.

34 *Id enim Jocelinus, nemine prorsus, cui fides potior debeatur, certo refragante, diserte in S. Patricii Vita num.* 117 *affirmat, eique illa in re assentiri etiam Tripartitæ auctorem, quisque ex iis, quæ in Sancti nostri Encomio, Commentario huic, ut plus semel jam monui, subdendos scribit, certo sibi habiturus est persuasum. Huic quidem opinioni duo a Colgano in Triade pag.* 155 *laudata Hagiologia Hibernica, quorum alterum Calendarii Casselensis, alterum Martyrologii, a S. Ængussio compositi ac a Marguiro, Clochorensi decano, aucti, appellatione distinguitur, utcumque adversari queunt videri. Horum enim primum ibidem hodie sic habet:* Fiachrius, filius Fieci, et ambo quiescunt in Minbeag, id est, in sylva, quæ est inter Cluain-mor, Madohoc et Achadh-abhall; *secundum vero hisce concipitur verbis:* Fiachrius filius est Fieci, et cum eo simul in Minbeag, nempe in cella parva, quæ est in sylva inter Cluain-mor Madhoc et Achadh-abhall, in qua et S. Fiecus jacet. *Verum, cum e scriptoribus, qui duo illa Hibernica Hagiologia typis nondum vulgata, concinnarunt, prior quidem, ut Colganus tom. I Hiberniæ Sanctorum in Notis, Encomio S. Fancheæ virginis subjectis, docet, seculo* X, *posterior vero seculo demum* XV *floruerit, factum esse facile potest, ut, cum tunc* S. Fieci *corpus, e civitate Sleptensi, ubi primo fuerat sepultum, in Minbeag jam fuisset translatum, idcirco illo, dum scriberent,* S. Fiecum *non Sleptæ, sed in Minbeag quievisse, seu adservatum ac porro etiam cultum fuisse, per verba, jam, nunc recitata, indicarint. Et vero id re etiam ipsa idcirco abs illis factum ac proin inde etiam, quæ supra de cultu, exhiberi* S. Fieco *apud Hibernos solito, edocui, confirmari opinor.* * D

* Nota 9. E

ENCOMIUM,

E Tripartita S. Patricii Vita acceptum a.

CAPUT UNICUM

A S. Patricio baptizatur S. Fiecus, episcopus ordinatur, supremus totius Lageniæ antistes statuitur, duoque exstruens monasteria, in horum uno sedem episcopalem collocat. F

S. Fiecus in Lagenia a S. Patricio, per Dubtachum poetam, ad quem hic diverterat,

Lageniæ toti supremum Episcopum præfecit tunc Patricius *b* Fiechum celebratissimæ sanctitatis virum, cujus prima conversio et ordinatio hoc modo contingit. Çum S. Patricius Temoria in regionem Lageniæ Australis, Hy Kenselach dictam *c*, esset profectus convenit in campo, Mag-criethar vulgo appellato, ubi postea ædificata est ecclesia de Domnach-mor, regium illum poëtam Dubtbachum, Lugarii filium *d*, qui tum ob summam ejus in Deum pietatem et devotionem in Patricium; tum ob raram ejus in arte metrica excellentiam vetustaque et elegantia ejus opera *e* longe celebratæ est memoriæ et famæ inter historicos Hiberniæ. Huic Christianam fidem jam amplexo *f* valde additus et devotus erat beatus pontifex ob singularem hominis cum probitatem, tum peritiam, ob quam erat archipoëta sive princeps poëtarum istius regni et sæculi.

2 Cum

qualis ille hujus discipulus esset, edocto,

A 2 Cum eo tunc familiariter agens vir beatus, petiit ab ipso, ubi reperiret juxta Apostoli præscriptum unius uxoris virum, sobrium, prudentem, ornatum, hospitalem, doctorem *g*, quem ordinatum episcopum illi provinciæ præficeret. Respondit Dubthachus, omnes illas qualitates reperiri in quodam suo discipulo Fieco, Erici filio *h*, cujus uxor nuper, relicto unico filio, Fiachrio nomine, decesserat, quemque ipse istis diebus misit in Connaciam ad quædam sua poëmata principibus illius terræ præsentanda. Dum autem in his versarentur sermonibus, conspiciunt redeuntem Fiecum; quem, cum in eum videret ferri animum Patricii, statuit Dubthachus pertrahere ad consentiendum votis sancti viri, licet ipse alias non nisi ægre ejus careret præsentia; et in hunc finem S. Patricius et Dubthachus pium talem concipiunt astum: simulant enim, Dubthachum esse mox manu Patricii tondendum in Clericum.

baptizatur postque in clericum attonsus, episcopus primum ac dein totius Lageniæ supremus antistes creatur,

3 Quod cum superveniens intelligeret Fiecus, ad sanctum pontificem ait: Pater sancte, numquid præstaret me potius in clericum tondere, qui sum ætate junior et reipublicæ minus necessarius, quam meum magistrum ætate gravem, suis liberis pernecessarium, magnoque habitum in pretio apud regni proceres. Respondit Patricius eam spontaneam oblationem esse sibi acceptam et gratam. Fiecum igitur, cum ante tantum esset cathecumenus, prius baptizavit *i* et postmodum totondit Patricius; eique Alphabetum, sua manu scriptum, tradidit *k*, et benedictionem impertiit, qua potius una die totum psalterium didicit *l*, et infra breve temporis intervallum, Spiritus Sancti adjutrice gratia, tantos in sanctimoniæ et litterarum studiis fecit progressus, quod magistro visus sit dignus non solum, qui primus ex omnibus Lageniensibus ordinaretur in episcopum, sed et qui toti isti provinciæ, ut supremus præficeretur antistes *m*. Filium etiam ipsius Fiachrium *n*, postquam annis et doctrina maturus evasit, manu sua ordinavit Patricius.

ecclesiam, a nomine suo Domnach-Fiec dictam,

4 Ecclesiam ædificavit primo S. Fiecus in loco, qui ex ejus nomine Domnach-Fiec, id est, ecclesia Fieci, postea appellata est *o*; eique reliquit Patricius sacram suppellectilem, cymbalum nempe ministeriale, epistolas Paulinas et baculum pastorale; item socios laborum actionumque imitatores septem e suis ei reliquit discipulis, nempe Mo-chatocum de Inisfail, Augustinum de Inis-Beg, Teganum, Diermitium, Nannedum, Paulum et Fedhelim *p*. Mansit autem sanctissimus episcopus et abbas Fiecus in illa ecclesia de Domnach-Fiec, donec ante se ad cœlum sexaginta Sanctos ex discipulis præmiserit *q*.

ac dein, monente angelo probanteque Patricio, monasterium aliud Slepte

5 Postea autem venit ad eum angelus Domini dicens, quod non ibi esset locus resurrectionis ejus, sed trans flumen ad Occidentem; mandatque, quod ibi in loco, Cuilmuige dicto monasterium erigat, singulis officinis locum proprium et congruum assignans: monuit enim, ut refectorium exstruat, ubi aprum; et ecclesiam, ubi cervam repererit. Respondit angelo Vir sanctus et obedientiæ specimen, se non audere ecclesiam exstruendam inchoare, nisi prius ejus pater et D magister Patricius ejus locum et mensuram metaretur et consecraret. Patricius ergo monitus et rogatus venit ab illum locum, qui Slepte vulgo, id est, Montes appellatur, et juxta angeli præscriptum *r* ibi basilicæ et monasterii jecit et consecravit fundamenta.

in suo quidem patrimonio,

6 Locus autem ille, in quo Sleptensis ecclesia et monasterium exstructum est, non Fieco, sed Patricio donatus est a Crimthanno Kinselachi filio, rege Lageniæ, qui paulo ante a S. Patricio salutari intinctus est lavacro, et postea in eodem sepultus est loco. Familia enim nobilis, ex qua S. Fiecus fuit oriundus, erat tunc nimium oppressa et in diversas Hiberniæ partes relegata per prædictum Crimthannum Lageniæ regem. Ex ea enim originem duxerunt monachi in regione de Hy-Crimthainn, et monachi in Ultonia, et populus de Kinell-Enna in Momonia; et inter alios tunc relegati erant quatuor fratres S. Fieci, nempe Alildus, Ængussius Magnus, Conaldus et Etherschelius, et pater eorum Mac-Erca vocabatur *s*.

sed ei, non nisi agente Patricio, per regem, Fieci familiæ inimicum, reddito, ædificat.

E 7 Unde licet locus, in quo exstructa est ecclesia Sleptensis, fuerit in proprio patrimonio S. Fieci, eum tamen non reciperet a rege propter odia et dissidia jam memorata, quæ intercesserunt inter ipsum et familiam fratresque sancti Fieci, nisi sanctus Patricius intervenisset; cujus intercessione rex Crimthannus concessit S. Fieco non solum locum ædificandæ ecclesiæ, sed et portionem eum contingentem, sive quintam partem de paternis prædiis, quibus illam ecclesiam, in qua sedem posuit episcopalem, dotavit *t*.

ANNOTATA.

a *Id huic, quam Colganus in Triade Thaumaturga a pag.* 127 *exhibet, part.* III, *num.* XXI *et tribus sequentibus exstat intextum.*

b *Cum scilicet, ut mox subditur, Temoria in Lageniæ Australis regionem, hibernice* Hy-Kenselach *dictam, esset profectus.*

F c *Regio hæc, uti in Commentario prævio num.* 22 *jam docui, sita est inter mare Hibernicum et Barrow seu Birgum, qui fluvius, mediam Lageniam intersecans, in sinum Waterfordiensem ad Austrum evolvitur.*

d Mac Hua Lugair, *id est, filius nepotis Lugarii, in secunda apud Colganum in Triade S. Patricii Vita num.* 39 *vocatur Dubtachus, qui hic* Lugarii *filius dicitur.*

e *Verba, quibus hic Dubtachi opera a vetustate commendantur, a seculi* VI *scriptore, cum hic, utpote vix uno aut altero seculo in ea gente, quæ ab ipso sui exordio poëtas in præcipuo honore habuit, Dubtachum prægressus, opera illa* vetusta *dicere haud potuisset, profecta non esse, apparet indubitatum, idemque, de honorifica* archipoëtæ *Dubtacho hic infra mox attributa appellatione, quæ seculum* XI *aut* XII *sapit, est dicendum.*

f *Ab anno scilicet* 436, *quo circiter, uti in Commentario prævio num.* 18 *jam docui, Patricium, in Hiberniam appulsum, ad Leogarium regem, Temo-*

A *rix commorantem, primum accessisse, verosimile apparet.*

g 1 *Ad Timoth. cap.* III, ẏ. 2.

h Fiecus... hic, *inquit antiquus in suis in hunc apud Colganum in Triade pag.* 4, *num.* 1 *Notis scholiastes*, fuit ex stirpe Darii, cognomento Bairrech; a quo nobilis familia de Hy Bairreche in Lagenia originem et denominationem sumpsit. S. Fieci pater Ercus sive Ericus, *quod nomen, Hibernice* Erc, *Gallis olim, uti et Hibernis, familiare fuisse, Colganus in suis in mox dictum scholiasten Notis num.* 3 *observat*, fuit prædicti Darii ex Bregano filio nepos.

i *Id, ut apparet, inter annum* 440 *et* 450, *cum paulo duntaxat ante catechumenus fuisset effectus, evenit. Commentarium prævium, num.* 21 *et sequenti videsis.*

k *Adi, quæ a Papebrochio in Commentario Actis S. Patricii prævio, num.* 5 *de Abgetoriis seu Alphabetariis tabulis, a Patricio iis, quos ordinabat, scribi et relinqui solitis, sunt dicta.*

B l *Ita etiam Jocelinus, Tripartitæ auctorem, ut sæpe alibi, sic secutus; sed* Fieci *seu Hymni, huic attributi, scholiastes, abs illis nonnihil diversus,* Fiecum, *non Psalterium, sed* disciplinam ecclesiasticam unius diei, vel, ut alii ferunt, quindecim dierum spatio, magistro Patricio perfecte didicisse, ait.

m *Tripartitæ auctori hic suffragatur Sancti nostri seu Hymni, huic attributi, scholiastes. Vide ejus verba, Commentari prævii num.* 17 *recitata.*

n *Hunc, quem pariter dignitatem episcopalem fuisse sortitum, Jocelinus num.* 117 *diserte tradit, vel in ecclesia Sleptensi, si Ængussio, Mariano Gormono, Martyrologiisque Tamlactensi et Dungallensi sit standum, vel, si Kalendarium Casselense et Maguirus debeat audiri, hodie in Minbeag cum patre suo* Fieco *coli, Colganus in suis in tertiam Tripartitæ partem Notis num.* 36 *affirmat; verum vide quæ supra in Commentario prævio num.* 4 *et sequenti dicta sunt.* D

o *Monasterium sibi hæc habuit adjunctum, uti intelligitur ex Jocelino, qui, contra ac a Tripartitæ auctore hic fit, id primum e duobus monasteriis, a* Fieco *exstructis, facit, locumque, quo fuit conditum, fuisse, priusquam id conderetur,* Forrach *nuncupatum, num.* 117 *affirmat.*

p *De septem hic memoratis* S. Fieci *discipulis Colganum, qui voluerit, in suis in tertiam Tripartitæ partem Notis num.* 38 *et quinque sequentibus consulat.*

q *Sexaginta e discipulis Sanctos non priusquam ex uno a se exstructo monasterio ad aliud, sed priusquam e vita migraret, ad Deum ante se misisse* Fiecus *a Jocelino asseritur, huicque potius quam Tripartitæ auctori adhibenda illa in re fides videtur. Commentarium prævium num.* 24 *et sequenti videsis.*

r *Apparitiones angelicæ, quæ ad monasteriorum constructionem concurrisse narrantur, pro commentitiis, nisi solide probentur, haberi ab eruditis, neque vero immerito, solent.* E

s *Hunc in locum Colganus in Notis, quibus Tripartitæ partem tertiam illustrat, num.* 46 *sic observat:* Pater S. Fieci juxta scholiastem ad ejus opus supra, et Sanctilogium genealogicum cap. XX fuit Ercus sive Ericus. Unde quatuor alii hic recensiti, vel non erant ejus germani fratres, sed ex fratre Mac-erca, id est, filio Erci, nepotes; vel pater ipsorum non Mac-Erca, sed Ercus vocabatur.

t *Cum Crimthanuus, Lageniæ rex, hic memoratus, prælio Ochano anno* 478, *ut Colganus in Notis, quas secundo Vitæ quartæ S. Brigidæ libro subnectit, num.* 8 *e quatuor magistris docet, interfuerit, non est sane, cur is princeps, qui antea jam diu regnarat, sancto Patricio, qui anno* 460 *obiit, intercedente, concessisse* S. Fieco *quæ hic memorantur, haud credatur.*

C F

DE S. SALVINO EPISCOPO CONFESSORE

VERONÆ IN ITALIA.

J. B.

SYLLOGE.

Sancti cultus sacer, memoria in Fastis sacris; distinctio a S. Sylvino; tempus emortuale incertum.

FORTE ANNO DLXII.

S. Salvini *episcopi,*

Aloysius Lipomanus, Veronensis episcopus, in Procemio tom. IV Vitarum Sanctorum a se collectarum, quid causæ sibi fuerit, cur, cum sedem suam tot præsules vitæ suæ sanctimonia illustrarint, unius tantum S. Zenonis gesta recensuerit, exponens, id propterea a se factum ait,* quod nullius eorum per certum aliquem virum Vita describitur, sed omnia incertis authoribus edita proferuntur. Quin imo, quæ de iis habentur historiæ, tanta barbarie, tantaque rusticitate ac inconcinnitate plenæ sunt, ut eas legere nedum gravis pœnitentia sit, sed pudor vel maximus. *Nemo itaque mirabitur, si de rebus,* S. Salvino *gestis, præter pauca admodum, eaque hujusmodi,*

AUCTORE J. B.

A modi, ut de quovis fere episcopo sancto dici queant, proferamus in medium. Dabit hæc, qualiacumque sint, contextum illi ab Augustino Valerio breve elogium paulo infra subnectendum.

Veronæ hodie culti,

2 *At si res a* S. Salvino *præclare gestas temporum abolevit injuria, sanctitatis ejus memoriam abolere non potuit: tabella enim marmorea, quam Scipio Maffeus parte* I *Veronæ Illustratæ lib.* XI. *pag.* 342, *seculo* XI *vel* XII *aut etiam multo fortasse citius confectam, conjicit, in S. Stephani visitur, quæ* S. Salvinum, *ceteris Sanctis, quorum sacræ in ea ecclesia servabantur exuviæ, nominatim adnumerat; anno vero* 1503, *cum sanctos suos præsules, numero triginta sex, negligentius Veronenses colerent, synodali constitutione decretum fuit, districteque præceptum, ut Officio ecclesiastico duplici, quaqua pateret Veronensis diœcesis, ecclesiasticæ sexus utriusque personæ sanctos triginta sex episcopos,* perpetuis futuris temporibus, annis singulis devote, solenniter et inviolabiliter *celebrarent. Joannes item Matthæus Giberti, Veronensis episcopus, Paulo*
B *III summo Pontifice probante, decrevit, ut suæ diœcesis sexus utriusque religiosi in suis sacristiis aut choris sanctorum* 36 *episcoporum tabulam haberent, et in celebrandis eorum festivitatibus ecclesiæ cathedralis morem institutumque sequerentur, uti apud Raphaëlem Bagatam et Baptistam Perettum Monumentorum Ecclesiæ Veronensis collectores fol.* 1 *et* 2 *versis videre est; in illorum vero numero haberi* S. Salvinum, *satis iidem collectores produnt, dum deinceps de* S. Salvino *et singulis triginta sex sanctis episcopis Veronensibus agunt.*

in Fastis sacris

3 *Quod autem* S. Salvino *Augustinus Valerius elogium texuit, hujusmodi est:* Salvinus, Veronæ episcopus, fuit vir cum omnibus hujus civitatis episcopis in omni virtutis genere comparandus. Omnes cupiditates, quibus in hac vita veluti quibusdam fluctibus homines agitantur, magno animo edomuit. Humilitatem, Christianarum virtutum præcipuam, dilexit maxime, assiduis jejuniis et orationibus omnes naturæ impetus sedavit, tantam sanctitatis famam est consecutus, ut jam divinus vir ab omnibus haberetur. Ingenium
C in eo fuit præclarum admodum, excellens doctrina, sermo suavis, mores lenissimi et placidissimi. Obiit quarto Idus Octobris, sepultus est in Basilica S. Stephani; *in qua ejus corpus servatur sub arca sanctorum septem Fratrum Martyrum, teste Panvinio lib.* 4 *Antiquitatum Veronensium cap.* 4.

mentio, a S. Sylvino Veronensi item episcopo,

4 *Ex hoc fonte hausit, qui* S. Salvinum *Martyrologio suo primus inseruit, quæ de illo scripsit, Galesinius: Galesinium secuti sunt Baronius in Martyrologio Romano, Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ, Castellanus in Martyrologio Universali. Et Martyrologii quidem Romani hæc verba sunt:* Veronæ S. Salvini episcopi; *at Baronius in Annotatis, quæ Martyrologio ad hunc diem subjicit,* S. Salvinum *in* Silvinum, *citatis Tabulis ecclesiasticis Veronensibus et Augustini Valerii de antiquis episcoporum Veronensium Monumentis libro, commutavit, nescio sane, qua de causa; consuluere easdem procul dubio Tabulas Augustinus Valerius, Raphaël Bagata et Baptista Perettus supra laudati, Galesinius, Onuphrius Panvinius, Ughellus, et Joannes Baptista Biancolini in opere Italico, quod de* Notitiis historicis ecclesiæ Veronensis *inscripsit: atqui ab his* Salvinum *constanter* Salvinum, *nuspiam autem* Silvinum *aut* Sylvinum *dictum reperias. Castellanus tamen in Martyrologio suo Universali, Baronii mox citati forte Annotata secutus, non modo cultum hodie a Veronensibus episcopum, sed eum etiam, qui* XII *Septembris, in Opus nostrum ad illum diem illatus, colitur,* Sylvinum *nominat, eumdemque, mutato paululum nomine, Veronæ tum* XII *Septembris, tum hodie coli, in Indice Sanctorum suspicatus est.* E

distinctio et obitus.

5 *Sed obstat huic suspicioni communis Veronensium immemorabili verosimiliter traditione suffulta opinio, qua diversi esse creduntur; obstat utriusque tum dies obitus, tum locus, quo eorum servantur corpora: obiit enim* Salvinus *die* XII *Octobris; alter* XII *Septembris; servatur* S. Salvini *corpus in S. Stephani,* S. Sylvini *autem in ecclesia S. Petri in arce: hic quidem in ecclesia S. Stephani primum sepultus dicitur; verum id illi non cum* S. Salvino *solum, sed et cum aliis pluribus ecclesiæ Veronensis præsulibus commune est, neque adeo sufficit, ut unum dumtaxat episcopum utroque nomine, quamtumvis affini, significatum credamus. Sunt quidem, Biancolino tom.* I, *pag.* 105 *teste, qui,* S. Salvini *corpus jam inde ab anno* 670 *S. Petri sepultum, ac inde in S. Proculi fuisse translatum dicant. Verum hi ex tabula marmorea, de qua num.* 2, *abunde refelluntur. Obstat diversum, quod utrique Sancto Augustinus Valerius concinnavit elogium: S. Silvinum nempe laudat, quod* magnam civitatis partem, a Christiana pietate alienam, ad fidem Christi converterit, *cujus rei in elogio* S. Salvini F *vestigium nullum apparet. Obstat denique ætas, qua vixere: cum inter* Salvini *et Silvini mortem integrum intercesserit seculum; si tamen* Salvinum *anno* 562, *Silvinum autem anno* 670 *obiisse recte Biancolinus scripserit tom. I Notitiarum Ecclesiæ Veronensis pag.* 170 *et* 172*: neque enim certi quidpiam hanc in rem aut Biancolinus affert, aut alibi facile repertum iri existimo.*

A D

DE S. EDWINO SEU EDUINO.

REGE NORDHUMBRIÆ IN ANGLIA.

C. B.

SYLLOGE HISTORICA.

§ I. Cultus publicus, tempus natale, legitima regni Northumbriæ possessio.

ANNO DCXXXIII.

Northumbriæ, cujus hic datur notitia,

Anglo-Saxones seculo v et sequenti in præcipua, quam occuparant, Britanniæ Antiquæ parte septem crexerunt regna, Heptarchiæ Anglicanæ nomine distingui idcirco a posteris solita. Hæc inter non infimum locum obtinuit, quod, quia ad Septemtrionem Humbri fluminis situm erat, Northumbriæ nomen fuit sortitum, quodque eadem de causa a veteribus Northanymbrarice etiam, vocabulo isthoc non secus ac vocabulo Northumberland, quo hodieque regio ista ab Angelis et Belgis distinguitur, regionem seu regnum ad Septemtrionem Humbri situm, ut scriptores, qui Bedam Cantabrigiæ anno 1643 edi curarunt, testantur, significante, fuit vocatum. Id, quod inter Oceanum Germanicum ad Ortum, Scotiam ad Septemtrionem, mare Hibernicum ad Occasum et Merciorum in Heptarchia Anglicana regnum ad Meridiem situm erat, ambitu suo, ut Alfordus, a quo decessores nostri ad xx Martii diem in Commentario, Actis S. Cuthberti, Lindisfarnensis episcopi, prævio, num. 1 haud multum abludunt, ad annum 547, num. 3 docet, Dunelmenses, Lancastrenses, Eboracenses, Northumbrios, Cumbrios, Westmorlandios, Laudoniam etiam et Pictorum provinciam complectebatur, duasque in partes seu regna minora, quorum alterum quidem Deiram seu Deiros, ob Humbro flumine usque ad murum Picticum Tinamque fluvium, alterum vero Berniciam seu Bernicios, inde ad fretum usque Scoticum extensos, comprehendebat, subdivisum ab Humbro flumine usque ad fluvium Tuedam protendebatur.

B C

rex Eduinus, qui, quemadmodum non e Breviariis aliisve ecclesiasticis libris,

2 E regibus, qui Northumbris proprii fuere, totumque illud regnum tenuere, Christi fidem primus amplexus fuit Edwinus seu Eduinus, Sanctus et Martyr, quod contra barbaros pugnans Ecclesiam et fidem, quam didicerat, defenderit, a Majoribus nostris, ut Alfordus ad annum 633, num. 13 ait, vocatus. Hic in Opere nostro ad iv Octobris diem, qua a Wilsono in Martyrologio Anglicano memoratur, inter Prætermissos jam relatus, indeque ad præsentem, qua e dicendis fuit occisus alibique annuntiatur, mensis ejusdem diem, ut hæc, si de cultu ejus constitisset, Operi nostro inferretur, fuit remissus. Id conspicatus, nihil habui antiquius, quam ut, an Edwinus cultu ecclesiastico alicubi gauderet, sedulo examinarem. Itaque hunc in finem Breviaria omnia ac præsertim Anglicana penes nos exstantia sedulo excussi. Verum oleum atque operam perdidi; neque enim vel in hisce vel in aliis qui aut Officia Sanctis quibusdam propria continent, aut Horis canonicis recitandis quoquo modo subserviunt, libris ecclesiasticis, a me pariter excussis, ullum usquam cultus publici, qui Eduino vel deferatur vel delatus umquam fuerit, vestigium inveni. Ad Martyrologia, Classica appellari solita, pari deinde studio, quod ipsamet in hisce Servorum Dei inscriptio pro cultu ut plurimum habeatur, me converti; verum ex Hagiologiis adeo antiquis nullum etiam, cui usquam Eduino Nordhumbriæ regi nomen exstet inscriptum, reperire quivi.

E

sed e Speedi Catalogo, ecclesiam sub nomine ejus

3 Sanctum quidem cum Martyris titulo in Martyrologio Flori et in omnibus Angliæ Calendariis memorari, Albanus Butlerus in Sancti nostri Vita, a se contexta, aliisque a se pariter contextis aliorum Sanctorum Vitis ad iv Octobris diem inserta, non obscure indicat; verum ego nec Flori Martyrologium nec ullum, quod Eduini vel utcumque meminerit, Angliæ Calendarium novi. Hæc considerans cogitare adhuc de probando Sancti cultu vix non rebar omnino inutile. Nec, ut aliter animo comparatus essem, efficere statim potuit Anglicanum, quod anno 1608 excusum notatur, Wilsoni jam supra memoratum Martyrologium; etsi enim in hoc Londini prope New-gate Market ecclesia, quæ in S. Eduini honorem erecta ac dedicata esset, usque ad Henrici VIII, Angliæ regis, ætatem substitisse diserte asseratur, ut dubium tamen, an ecclesia hujusmodi, cum nulla plane illius in posteriori, quæ anno 1640 prodiit, Martyrologii ejusdem editione mentio instituatur, Londini umquam exstiterit, revocari potest. Nec dubitandi causam mihi adimit monasteriorum omnium ac aliarum ædium sacrarum, quæ in Anglia et Wallia Henricus VIII Angliæ rex vel subvertit vel integra reliquit vel alii postea erexerunt, patronos ac fundatores exhibens Speedi Catalogus.

F

erectam recensente, probatur, cultu sacro fuit gavisus,

4 Etsi enim Butlero, qui in hoc ecclesiam antiquam, S. Eduino dedicatam, Londini collocari loco supra citato ait, Catalogi illius exemplar, in quo id vere fiebat, fortassis præluxerit, nulla tamen usquam ecclesiæ hujusmodi, quæ Londini exstiterit, mentio in dicto Catalogo, prout hic ad ecclesiasticæ Anglicanæ per Harpsfeldium Historiæ calcem exhibetur, occurrit. At vero, etsi sic habeat ac proin, an vere ecclesia, quæ S. Eduinum venerata sit patronum, Londini umquam exstiterit, mihi pergat apparere admodum dubium, opportune nihilominus hic succurrit idem Speedi Catalogus aut, si mavis, hujus ad Historiæ mox dictæ calcem adjectum exemplar, Id enim, Butlero etiam, etsi interim Catalogi ejusdem, quod pro se laudat, exemplar ab exemplari mox

memo-

A *memorato exstiterit e jam dictis fortassis diversum, aperte loco supra citato assentiente, ecclesiam, quæ, non Londini, sed Benrwex in comitatu Somersetensi* Eduinum *pro patrono habuit seu Deo sub ejus nomine dedicata fuit, commemorat. Quare, cum Servorum Dei cultum ex ædibus sacris, sub horum nomine Deo dedicatis, rectissime inferri, nemo non agnoscat, talesque veluti Sancti aut Beati locum sibi in Opere nostro vindicent, non est sane, cur, an cultu sacro fuerit gavisus, vel an Operi nostro, ut decessores nostri futurum loco non uno promiserunt, inserendus* Eduinus *sit, dubii adhuc hæreamus.*

meliusque hodie, quam 4 Octobris die annuntiatus,

5 *Ac id quidem hac potius, quam* IV *Octobris die, etsi etiam tum, cum posterioris hujus diei Prætermissis accenseretur* Eduinus, *de cultu constitisset, fieri debuisse mihi videtur: ex errore enim dumtaxat, ut in Anglicano Wilsoni Martyrologio* Eduinus IV *Octobris die annuntietur, factum esse, vehementissime suspicor; cum is enim* IV Id. Octobris, *id est,* XII *mensis hujus die, ut Beda Historiæ gentis Anglorum lib.* II, *cap.* XX *scribit,* B *fuerit occisus, enimvero verendum valde est, ne, cum in uno aut pluribus, e Mss., diem etiam, quo fuerit necatus, per modo adductas notas chronicas* IV Id. *seu* Idus Octobris *signantibus, vocabulum* Id. *seu* Idus *vel librariorum oscitantia omissum vel vetustate exesum fuisset, per errorem inde natum in Mss. alia, e prioribus illis Mss. transumpta, ac tandem in ipsummet dictum Martyrologium solæ duæ voces reliquæ* IV Octobris *irrepserint. Utut sit, hodie equidem in Anglicano, cujus ecgraphum Ms. penes nos exstat, Martyrologio, Londini anno* 1526 *typis excuso, a Richardo Whitfordo, qui id contexuit,* Eduinus *annuntiatur, idque melius abs hoc tum, quam* IV *Octobris die a Wilsono fieri, existimasse etiam videtur Castellanus, utpote Sanctum hodie pariter, non vero* IV *Octobris die, celebrans. Verba, quibus id facit, ne nullum plane e Fastis sacris* Eduini *annuntiationem lectori exhibeam, huc transcribo. Facta a me e Gallicis Latina sic habent:* In comitatu Northumbriæ in Anglia S. Eduini, primi tractus illius regis Christiani, injuste decimo septimo regni sui anno occisi.

biographum nactus est Bedam,

6 *Modo ad Sancti Acta sermonem convertamus.* C *Hæc litteris Beda Historiæ Ecclesiasticæ gentis Anglorum lib.* II, *cap.* IX *et nonnullis sequentibus est complexus; verum ea, etsi etiam fide optima conscripta, Commentario huic subjecturus haud sum. Cum enim ad* S. Paulinum, *Eboracensem episcopum, qui* Eduinum *ad Christi fidem convertit, etiam spectent, aut saltem quamplurima, ad Sanctum isthunc spectantia, sibi habeant intexta ac ad* X, *quo is colitur, Octobris diem in quintum mensis ejusdem tomum a pag.* 108 *usque ad* 114 *illata apud nos jam sint, haudquaquam, ut hic, quo commode a studioso lectore legi queant, recudantur, est necesse. Attamen, cum huic, ut, quæ prolixiori oratione seu exposita seu narrata de Sanctis sæpe sunt, ea sibi, veluti sub unum conspectum tam paucis, quam fieri id queat, verbis exhibeantur, accidere solent haud ingratum, Acta illa seu potius, quæ hæc ad* S. Eduinum, *non vero ad solum S. Paulinum spectantia, continent, in compendium, cui nonnulla etiam, cum id opportunum judicaro, aliunde accepta intexam, tam paucis, quam potero, verbis contracta Adnotationibusque nihilominus interdum a me intersertis illustrata ob oculos in ipsomet præsenti Commentario, subinde interim in hoc, cum id expedire visum fuerit, ipsamet etiam, quæ Beda vel Historiæ Gentis Anglorum lib. mox citato, vel alibi suppeditat, verba huc transcripturus, duobus §§ sequentibus ponam, alioque deinde §, quid de visione, quæ* Eduino *in afflictissimo rerum suarum statu fuisse oblata a Beda refertur, sit censendum, et an vel hic scriptor in iis, quæ de illa memorat, credulitatis nimiæ, vel* Eduinus *arrogantiæ et ambitionis immodicæ insimulari merito queat, examinabo. Verum priusquam vel unum vel alterum præstem, juverit hic nonnulla adhuc præmisisse.*

anno 585 natus est ex Alla,

7 *Beda lib.* II *Historiæ Gentis Anglorum cap.* XX *sic scribit:* Occisus est Eduinus die quarta Iduum Octobris anno Dominicæ Incarnationis sexcentesimo tricesimo tertio, cum esset annorum quadraginta et octo: *cum anni 48, quibus* Eduinus *vixisse, ab anno* 633, *quo occisus a Beda hic asseritur, ordine retrogrado computati ad annum* 585 *deducant, consectarium est, ut postremo isthoc anno* E Eduinus *sit natus. Omnino id certum, uti etiam* Eduini *patrem exstitisse Ællam seu Allam, Northumbrorum vel, ut alii volunt, dumtaxat Deirorum regem. Capgravius enim seu potius Joannes Tinmuthanus, qui anno circiter* 1360 *floruit, in Sancti nostri Vita, a sese e supra laudato Bedæ libro, paucis dumtaxat haud admodum magni momenti mutatis contexta ac in Novam, quæ anno* 1516 *Londini prodiit, Sanctorum Angliæ Legendam illata, sub initium de Elle seu Alla sic scribit:* Hic sanctum Edwinum regem et martyrem genuit et Accam sororem ejus; *ita autem,* S. Eduini *patrem exstitisse Ællam seu Allam, luculentissime sane docet; idemque etiam ad annum* 617 *facit, quod veluti opus antiquum maximeque authenticum in Trivultianis anni* 1708 *Ephemeridibus pag.* 1879 *laudatur, Oxoniique anno* 1692 *typis prodiit, Chronicon Saxonicum. Nec ullum usquam Scriptum seu recens seu antiquum, quod patrem ab Alla distinctum* Eduino *attribuat, invenire quivi.*

qui, quamvis Idæ, primi Northumbrorum regis, filius

8 *Verum, ut hinc ad jus, quo Alla ejusque filius* Eduinus *Northumbriæ regnum possederint, converti paulo post sermo ordinate queat, an Alla,* Eduini F *e jam dictis pater, qui, quemadmodum Saxonicum, cujus mox memini, Chronicon docet, in Northumbrorum regnum, vel certe, ut alii volunt, in Dieram, præcipuam hujus partem proxime post Idam, anno circiter* 559 *e vivis sublatum, successit, exstitit forsan primi hujus Northumbrorum regis filius, vel ab eo saltem traxit originem? Capgravius supra laudatus seu potius Joannes Tinmuthanus in S. Oswaldi, Northanhumbrorum regis, apud nos ad* V *Augusti diem, qua colitur, jam dati, Vita, a se conscripta ac in Novam, cujus jam supra memini, Sanctorum Angliæ Legendam illata, sub initium sic scribit:* Mortuo Ida, Elle in regno Deirorum successit; Adda vero filius Idæ tantum regnum Berniciorum suscepit. Elle tamen iste de semine Idæ non descendit; sed tamen ex Woden, de quo Ida, et ipse Elle originem traxit. *Ita ille, Idæ filium haud exstitisse Ællam seu Allam, luculentissime sane tradens; ei autem Florentius Wigorniensis et Wallingfordus in Chronicis, abs illo quidem seculo* XII,

abs

AUCTORE C. B.

abs hoc vero sub seculi XIII initium scriptis, suffragantur. Neuter enim dum ad annum 547 *Idæ* filios enumerant, Allam hisce accenset. Adhæc Ællam non Idæ, sed Yffi filium fuisse, Chronicon Saxonicum, jam supra plus semel laudatum, diserte ad annum 560, Wigorniensi ad annum 559 clarissime etiam ei assentiente, affirmat; ut, cum præterea nihil, unde Ællam exstitisse Idæ filium, colligas, vel apud Bedam vel apud alium scriptorem antiquum occurrat, sit sane ob jam dicta, cur primi illius Northumbrorum regis filius re etiam ipsa Alla haud exstitisse credatur.

haud exstitisse videatur, non propterea tamen Northumbriæ regnum

9 *Nec, quo minus id fiat, impedire debent Beda mox laudatus aliique scriptores antiqui, qui, quemadmodum apud nos ad* XX *Augusti diem in Commentario, Actis S. Oswini, Northumbrorum regis, prævio, fas est videre, Elfricum seu Ethelricum, Idæ filium, constanter appellant* S. Eduini *patruum, sicque Allam, hujus patrem, et dictum Ethelricum seu Elfricum pro fratribus obtrudunt. Quid si enim mater Allæ, cum Yffus hujus pater matrimonio sibi* B *junctus obiisset, secundas cum Ida nuptias inierit huicque filium Elfricum seu Ethelricum genuerit? Ita certe hic et Alla, non quidem ex eodem patre, sed ex eadem matre fratres exstiterint. Id autem, ut factum esse potest, ita etiam reipsa factum est credendum, quo Beda scriptoresque mox laudati, qui Ethelricum, Idæ filium,* Eduini *patruum faciunt, neque tamen hujus patrem Allam exstitisse Idæ filium, usquam indicant, cum chronographo Saxonico scriptoribusque aliis mox pariter laudatis, qui vel Yffum exstitisse Allæ patrem diserte tradunt, vel hunc Idæ filiis, dum hosce enumerant, haud accensent, sicque vere primi isthius Northumbrorum regis filium non exstitisse produnt, in concordiam adducantur. At vero, inquit fortassis nonnemo, si Alla haud exstitit Idæ filius, consectarium erit, ut ex hoc nec ille, nec filius ejus* Eduinus, *nisi forsan, contra ac apparet, ex Idæ vel filia vel nepte genitus hic fuisset, traxerit originem, et tamen ab Ida regalem Nordanhymbrorum prosapiam originem tenere, Beda Historiæ Gentis Anglorum lib.* 5, *cap.* XXV *scribit.*

injuste vel ipse vel Eduinus ejus filius possedit.

C 10 *Fateor, sic habet; verum Beda ibidem de Nordanhymbrorum prosapia, quæ seculo* VIII *ineunte seu ætate sua, non vero de ea, quæ ante hanc Northumbriæ regnum occupavit, sermonem, uti cuique, qui vel sola scriptoris illius verba expenderit, manifestum evadet, instituit. Nec Idæ filium exstitisse Allam, melius etiam quis contenderit ex eo, quod alioquin, quo jure quove titulo Idæ, qui plures, quos genuerat, post se filios reliquit, in Northumbriæ regnum aut saltem in præcipuam hujus partem Deiram successerit, edici posse haud videatur. Id enim vel a matrimonii, abs Allæ matre cum Ida initi, contractu, vel ex immodico hujus in uxorem, quæ filium suum Allam in solium evehi obnixe postularit, affectu, vel alia demum quacumque ex causa, forte etiam (neque enim, quo jure quove ordine in singula Heptarchiæ regna statim ab ipso, quo hæc fuerant erecta, initio alii aliis successerint, sat exploratum habeo) vel re ipsa vel saltem in speciem justa, quam ignorare nos sivit antiquitas, factum esse potest. Scriptores jam laudati, qui, quamvis Allam haud exstitisse Idæ filium, vel tradant, vel is saltem, quæ scribunt, indicent, tamen illum successisse memoriæ produnt, nihil omnino, unde id jure haud factum colligas, adjungunt; verum qualicumque demum modo sit factum, ut Idæ Alla successerit, nihil equidem inde contra* Eduinum, *hujus filium, poterit inferri; is enim jure optimo Northumbriæ regnum possedit cum id a Redualdo, Orientalium Anglorum in Heptarchia rege, a quo justissimi belli forte Ethelfrido fuerat ereptum, acceperit, uti ex Vitæ ejus compendio, e Beda et aliunde accepto hicque jam nunc duobus §§ sequentibus exhibendo, fiet perspicuum.* D

§ II. Sanctus ab Ethelfrido, sororis suæ marito, relegatur, visione cœlesti in angustiis recreatur, Northumbriæ regnum et supremam in Heptarchiam potestatem obtinet, a rege inimico vulneratur, sese Christo, si hunc vincat, serviturum, pollicetur, tandemque a S. Paulino convertitur ac baptizatur. E

Eduinus, patre Alla anno 588 e vivis sublato, a sororis suæ qui regnum arripuerat,

Alla, Eduini *patre, qui, cum antea, si Alfordo ad annum* 547 *et annum* 559 *fides sit, in Deira dumtaxat regnasset, anno* 559 *in totius Northumbriæ regnum Idæ tunc mortuo successerat, idque sic, ut, suprema sibi tam in Berniciam, quam in Deiram potestate servata, in Bernicia interim Addam, Idæ filium, aliosque post hunc regnare permiserit, triginta propemodum annis tenuerat, anno* 588 *e vivis sublato, Ethelricus, seu Elfricus,* Eduini *e supra dictis patruus, qui, teste ad annum* 559 *Wigorniensi, duobus jam annis in Bernicia regnarat, Northumbriæ totius, Berniciæ Deira adjuncta, regnum arripuit, idque post quinquennium moriens, ad Ethelfridum filium suum, matrimonio cum Acca,* Eduini *sorore jam conjunctum, transmisit. Erat hic tum adhuc, utpote anno demum, ut supra docui,* 585 *natus, annorum dumtaxat circiter octo puer, cumque adeo moderandis regni habenis esset impar, in Northumbria sub primos Ethelfridi ibidem regnantis annos, sinistris in hujus animo suspicionibus de illo nondum natis, absque ullo metu, tranquillitatem, quam amabat, turbare nato, commoratus fuisse videtur.* F

marito Ethelfrido relegatur, multisque annis per diversa loca vagatus, ad Redualdum,

12 *Ast, cum postea factus ætate provectior Quenburgam (Bedam lib.* II *Historiæ Gentis Anglorum cap.* XIV *videsis) Cearli Merciorum regis filiam duxisset uxorem, omnibusque passim tum morum elegantia, tum raris, quibus præcellebat, naturæ dotibus placeret, Ethelfridus, qui, suumne, an* Eduini *in Northumbriæ regnum jus prævaleret, ambigere, ut apparet, non immerito poterat, maximeque, ne a Deiris et Berniciis, id* Eduino *jam adulto, quem in oculis ferebant, adjudicantibus, Northumbria tandem, quo ad hujus solium eumdem* Eduinum *eveherent, expelleretur, timebat, invidiæ stimulis*

A *stimulis cæcaque dominandi impotentia actus in illum, etsi e dictis uxoris suæ fratrem, insurrexit, parumque abfuit, quin Viro, omnibus dilecto, violentas manus inferret; verum id tuto fieri a sese haud posse ratus, quæsitis fictisque criminibus insimulatum in exsilium pellit, certus ibidem structis insidiis, data id absque periculo faciendi opportunitate, æmulum necare, quo vivente, sese in throno tutum haud futurum, arbitrabatur.* Eduinus *itaque aula totaque Northumbria pulsus insidiisque nihilominus, etsi jam exsul. Ethelfrido agente, appetitus, frequenter, quo hasce evitet sedes mutare, ex uno Heptarchiæ regno ad aliud migrare, mentitoque nomine, personam dissimulare, ac per diversa loca annis jam non paucis profugus vagari compulsus ægerrime inter augustias assiduas animam trahebat.*

Orientalium Anglorum regem, recurrit. Abs hoc ipso primum periclitatur, postque tamen,

13 *In misero isthoc rerum suarum statu tandem ad Redualdum, Orientalium Anglorum regem, se contulit, cumque abs hoc, ut suam sociorumque vitam contra Ethelfridi insidias tutaretur, postulasset, supplicantem rex benigne excipiens, sese, id, aliaque, quæ desiderabat, præstiturum, spopondit. Hinc* Eduinus, *jam locum, ubi absque formidine commorari posset, nactus, meliori deinceps fortuna, pulsis calamitatibus, sese usurum, sperabat; verum Ethelfridus, qui in omnem ejus perdendi occasionem erat intentus, rei factus certior :* Misit, *inquit Beda lib.* II, *cap.* XII, nuncios, qui Redualdo pecuniam multam pro nece ejus offerrent, neque aliquid profecit. Misit secundo, misit tertio et copiosiora auri et argenti dona offerens, et bellum insuper illi, si contemneretur, indicens. *Ita Redualdus* vel minis fractus vel corruptus muneribus cessit deprecanti, *seque, ut vel ipsemet* Eduinum *occideret, vel legatis Ethelfridi necandum traderet, paratum exhibuit. Verum id* fidelissimus quidam amicus illius (Eduini *nempe) animadvertens,* intravit cubiculum, quo dormire disponebat,... et evocatum foras, quid erga eum agere rex promisisset, edocuit et insuper adjecit : Si ergo vis, hac ipsa hora *educam* te de hac provincia, et ea in loca te introducam, ubi num-
C quam te vel Redualdus vel Edilfridus invenire valeant. *Hisce auditis,* Eduinus, *ut Beda prosequitur,* ait : Gratias quidem ago benevolentiæ tuæ; non tamen hoc facere possum, quod suggeris, ut pactum, quod cum tanto rege inii, ipse primus irritum faciam, cum ille mihi nihil mali fecerit, nihil adhuc inimicitiarum intulerit. Quin potius, si moriturus sum, ille me magis, quam ignobilior quisquam me, morti tradat. Quo enim nunc fugiam, qui per omnes Britanniæ provincias tot annorum temporumque curriculis vagabundus hostium vitabam insidias?

superna interim, qua prospera

14 *Sequitur hic modo visio,* Eduino *cælitus oblata, de qua, quia hic infra ferendum est judicium, ipsamet, quibus apud Bedam loco citato concipitur, verba, etsi etiam prolixiora, huc transcribo :* Abeunte igitur, *inquit Beda,* amico, remansit Eduinus solus foris, residensque mœstus ante palatium multis cœpit cogitationum æstibus affici, quid ageret, quove pedem verteret, nescius. Cumque diu tacitis mentis angoribus et cæco carperetur igne, vidit subito intempestæ noctis silentio appropinquantem sibi hominem vultus habitusque ignoti; quem videns, ut ignotum et inopinatum, non parum expavit. At ille accedens salutavit eum et interrogavit, quare illa hora, cæteris quiescentibus et alto sopore pressis, solus ipse mœstus in lapide pervigil sederet. At ille vicissim sciscitabatur, quid ad eum pertineret, utrum ipse intus, an foris, noctem transigeret. Qui respondens ait : Ne me æstimes tuæ mœstitiæ et insomniorum, et forinsecæ et solitariæ sessionis causam nescire, scio enim certissime, qui es, et quare mœres et quæ ventura tibi in proximo mala formidas.

ei obventura indicantur, visione recreatus,

15 Sed dicito mihi, quid mercedis dare velis ei, si qui sit, qui his te mœroribus absolvat et Redualdo suadeat, ut nec ipse tibi aliquid mali faciat, vel tuis te hostibus perimendum tradat. Qui cum se omnia, quæ posset, huic tali pro mercede beneficii daturum esse responderet, adjecit ille : Quid si etiam te regem futurum, exstinctis hostibus, in veritate promittat, ita ut non solum omnes progenitores tuos, sed et omnes, qui ante E
te reges in gente Anglorum fuerant, potestate transcendas? At Eduinus, constantior interrogando factus, non dubitavit promittere, quin ei, qui tanta sibi beneficia donaret, dignis ipse gratiarum actionibus responderet. Tum ille tertio : Si autem, inquit, is, qui tibi tanta aliaque dona veraciter adventura prædixerit, etiam consilium tibi tuæ salutis ac vitæ melius atque utilius, quam aliquis de tuis parentibus aut cognatis umquam audivit, ostendere potuerit, num ei obtemperare et monita ejus salutaria suscipere consentis? Nec distulit Eduinus, quin continuo polliceretur, se in omnibus secuturum doctrinam illius, qui se tot ac tantis calamitatibus ereptum, ad regni apicem proveheret. Quo accepto responso, confestim is, qui loquebatur cum eo, imposuit dexteram suam capiti ejus, dicens : Cum hoc ergo tibi advenerit, memento hujus temporis ac loquelæ nostræ, et ea, quæ nunc promittis, adimplere ne differas. Et hic dictis, ut ferunt, repente disparuit, ut intelligeret, non hominem esse, qui sibi apparuisset, sed spiritum. F

Northumbriæ regno, debellato occisoque Ethelfrido anno 617 donatur,

16 *Talis fuit, quam dixi, visio; cum autem statim post hanc* S. Eduinus *quidem de consolatione, quam sibi attulerat, gauderet, dubius tamen adhuc esset ac sollicita mente, quis ille fuisset aut unde venisset, qui sibi apparuerat, volutaret, derepente adest ejus supra memoratus amicus, regemque, suadente regina, mutasse sententiam ac, quidquid ei promiserat, servare statuisse, læto vultu annuntiat. Neque vero vana, quam sic ille* Eduino *fecit, spes fuit. Redualdus enim* Eduinum *non solum non vel ipsemet occidit, vel hostibus perimendum tradidit, verum etiam adversus Ethelfridum, qui alterutrum sibi concedi, bellum etiam, ni fieret, indicens, postularat, confestim copioso cum exercitu, non concesso, quo ille viribus haud inferiorem congregaret, temporis spatio, progrediens, eumdem sibi cum exercitu multum impari in Merciorum finibus occurrentem, conserto in Nottinghamiensi agro ad amnis, qui vocatur Idle, Orientalem plagam prælio, occidit, moxque bello sane justissimo, utpote ad Ethelfridum, qui bellum sibi injuste indixerat, præ-*

veniendum

AUCTORE C. B.

veniendum suscepto, Northumbriæ regnum occupans, id totum, ad cujus patrem Allam antea spectarat, filio Eduino *concessit; ut hic, quemadmodum visione supra memorata prædictum videbatur, non tantum regis sibi infesti insidias vitarit, verum etiam eidem in regni gloriam successerit. Ac id quidem, cum* S. Eduinus, *ut supra vidimus, anno* 633, *postquam annis septemdecim regnasset, fuerit accisus, anno* 617 *accidisse, perspicuum inde fit; verum haud ita liquet, quo tempore acciderint omnia et singula, quæ præterea, ut cuncta, eadem visione supra relata prædicta, evenisse queant, gessisse* Eduinus, *Northumbrorum rex jam effectus, debet.*

multo dein, tempore interim, quo horum aliquo acciderint, incerto, præclara gerit,

17 *Magna hæc atque eximia fuisse, Beda luculentissime prodit, lib.* II *Historiæ Gentis Anglorum cap.* IX *de* Eduino *sic scribens :* Regi in auspicium suscipiendæ fidei et regni cœlestis, potestas etiam terreni creverat imperii, ita ut, quod nemo Anglorum ante eum, omnes Brittanniæ fines, qua vel ipsorum, vel Brittonum provinciæ habitant, sub ditione acceperit. Quin et Mevanias insulas (sicut et supra docuimus) imperio subjugavit Anglorum. *Si Alfordo ad annum* 620 *fides adhibenda sit, prima* Eduini, *Northumbrorum regnum jam adepti, expeditio in Cadwanum, Britonum regem, oppidis ei una cum regione hæc complectente, quam in Brigantibus et Eboracensi agro, pulso Ethelfrido, anno* 613 *acquisierat, ereptis, fuerit suscepta; verum cum laudatus Alfordus, de Ceretico Britannorum rege dictoque Cadwano, qui ei in Britannorum monarchiam successerit, ad dictum annum* 620 *loquens, horum regum et regni tempus et Acta, ima omnia esse incerta, ipsemet fateatur, merito in dubium, an vel quod de bello, ab* Eduino *in Cadwanum moto, scribit, veritati consonet, revocari potest, uti etiam, an* Eduinus, *anno* 621 *in Scotos et Pictos pugnans, Gallovidiam et Laudoniam, prout idem Alfordus ad annum istum tradit, regno suo adjecerit. Nec scio, an, quod de Mevaniis seu potius Menaviis insulis, ab* Eduino *subactis, Beda loco mox citato scribit, vel anno* 622 *acciderit, vel insulas, quas Beda, de iisdem ab* Eduino *subjugatis lib.* II, *cap.* V *etiam loquens, non Scotorum, sed* Brittonum insulas *appellat, Scotis fuisse ab* Eduino *ereptas, idem Alfordus ad dictum annum* 622 *recte scribat.*

secundas cum Ethelburga, Cantuariorum regis filia, nuptias init,

18 *Utut sit, fuisse equidem insulas istas Anglorum imperio ab* Eduino *subjectas, e Beda est certum. Nec, quin Laudoniam (de Gallovidia potest ambigi) sub ditione sua* Eduinus *habuerit, est dubitandum, cum provincia ista ad Northumbriæ regnum, cujus totius rex ille erat, tunc spectarit. Modo ad alia, quorum fere omnium epocha certius determinari potest, progredior.* Eduinus, *mortua jam ab annis aliquot, quam uxorem duxerat, Quenburga, Cearli Merciorum regis filia, sub anni* 625 *initium ad secundas nuptias animum adjecit, cumque in Ethelberti, primi Christiani Cantuariorum regis, filiam Ethelburgam, alio nomine* Tate *dictam, quam forsan, dum Ethelfridum fugiens per varia Heptarchiæ regna vagaretur, conspexerat, oculos conjecisset, legatos, ut hanc peterent, ad Eadbaldum ejus fratrem, qui tunc Cantuariorum regno præerat, misit. Verum cum res, quod* Eduinus *adhuc paganus, regia vero, quam postulabat, virgo Christiana esset, difficultatem mox pateretur, matrimonium, hac sublata, tandem ea lege est initum, ut Ethelburga omnesque, qui eam, in Northumbriam abeuntem, comitarentur, libero religionis Christianæ exercitio gaudere secumque Paulinum, episcopum ordinandum, quo sacrorum ministro uterentur, habere possent.*

supremam in Heptarchiam potestatem ambiens per sicarium ab æmulo vulneratur,

19 *Ethelburga itaque, cum Paulinus, ut Beda lib.* II, *cap.* IX *ait,* sub die duodecima Kalendarum Augustarum, anno ab Incarnatione Domini sexcentesimo vicesimo quinto *ordinatus fuisset episcopus, e Cantio una cum hoc aliisque sibi adjunctis comitibus in Northumbriam discessit, cumque ad* Eduinum *regem, maritum suum, venisset, haud ita dudum, ut apparet, post, si non etiam aliquantum ante, contigit, ut Redualdus, jam supra laudatus, qua agente, Northumbriæ regnum, ut vidimus,* Eduinus *erat adeptus, Orientalium Anglorum rex excesserit e vivis. Ac patri quidem Erpenwaldus filius in Orientalium Anglorum regnum absque ulla, ut apparet, molestia mox successit; verum Redualdus ad supremam in omnes Heptarchiæ reges, uti ex iis, quæ Beda lib.* II, *cap.* V *scribit, fas est colligere, potestatem fuerat evectus; eam vero hanc dignitatis prærogativam* Eduinus, *ut apparet, et Cuichelmus seu Quinchelmus Occidentalium Saxonum rex ambirent, ingens hic in illum odium, inde verasimillime (neque enim hujus assignari causa aptior posse videtur) originem ducens, concepit eoque per id sese abripi est passus, ut etiam imperii æmulum de medio tollere desiderans, sicarium, qui id faceret, in Northumbriam miserit. Certe anno, qui Paulini ordinationem proxime excepit, ac proin* 626 *sicarium, nomine* Eumerum, *sica bicipite toxicata armatum, a Cuichelmo, Saxonum Occidentalium rege, in Northumbriam, ut regem* Eduinum *occideret, missum fuisse, Beda lib.* II, *cap.* IX *dilucide tradit, mox addens, primo illum Paschalis die venisse ad regem, eumque ad hunc, qui tunc in agro suburbano versabatur, legationem, a domino suo sibi commissam, obtendens, fuisset admissus, evaginatam, quam sub veste tegebat, sicam tanto impetu intorsisse in regem, ut, etsi ictum medio corpore Lilla, ministrorum fidelissimus, excepisset, illum tamen per hujus confossi corpus vulnerarit.*

ducensque in hunc exercitum, Christo sese si hostem vincat, serviturum, Paulino pollicetur;

20 *Pascha e jam dictis, dum id fieret, agebatur, cumque nocte id prægressa filiam, quam vocavere* Eanfled, *Ethelburga regina regi peperisset, hicque pro illa sibi nata diis suis gratias coram Paulino episcopo ageret, hic contra gratias agere Christo Domino cœpit, regique asserere, sese apud hunc precibus suis, ut regina sospes et absque dolore gravi sobolem procrearet, obtinuisse. Nec frustra hic fuit episcopus. Rex enim, verbis ejus delectatus, sese Christo, si sibi adversus regem, a quo, qui eum vulneraverat, sicarius missus fuerat, pugnanti vitam et victoriam donaret, servitnrum esse, repudiatis idolis, Paulino promisit, ac in promissionis implendæ pignus Dei servo, ut filiam sibi natam Christo per Baptismum consecraret, facultatem fecit. Fuit adeo illa sacro lavacro tum abluta, et quidem, ut Beda loco proxime citato ait,* die sancto Pentecostes; *cumque tunc, sanato, quod sibi fuerat inflictum, vulnere,* Eduinus *collegisset exercitum, in*

Qui-

A *Quichelmum, Occidentalium Anglorum regem, injuriam, perfide sibi ab hoc illatam, ulturus movit, consertoque prælio,* universos, quos in necem suam conspirasse didicerat, aut occidit aut in deditionem accepit.

ast dum victoria politus supremaque etiam in Heptarchiam potestate auctus

21 *Quichelmum, contra ac hisce Bedæ 'verbis concludendum apparet, non fuisse in prælio isto vel accisum vel captum, nonnulli contendunt; verum, quidquid ea de re sit,* Eduinum *equidem de isto Occidentalium Anglorum rege insignem retulisse victoriam, est certum; hac autem, ut apparet, est factum, ut supremum in Heptarchiam imperium, nemine amplius sese, ne id fieret, opponente, sit adeptus. Certe tale imperium in Heptarchiam fuisse* Eduino, *dilucide lib.* II *Historiæ Gentis Anglorum cap.* V *docet Beda; dum enim Anglorum reges, qui cunctis Australibus horum provinciis, quæ Humbra fluvio et contiguis ei terminis a Borealibus secernuntur, imperarunt, ibidem enumerat, quinto inter illos loco nominat* Eduinum, *Nordanhymbrorum regem, qui, ut addit,* majore potentia cunctis, qui B Brittaniam incolunt, Anglorum pariter et Brittonum populis præfuit; *fuisse autem dictam in Heptarchiæ reges potestatem anno* 626 *Eduinum adeptum, idcirco opinor, quod Redualdus, cui hic, ut Beda loco proxime citato indicat, in illam successit, vel sub anni* 625 *finem vel certe haud multo citius, uti e supra dictis pronum est colligere, excesserit e vivis, quodque* Eduinum, *qui, ut infra docebo, anno demum* 627 *Christi fidem amplexus, fuisse priusquam id faceret, ad dignitatem illam evectum, Beda lib.* II *sub cap.* IX *initium non obscure prodat.*

nondum tamen Christiana sacra amplectitur,

22 *Porro, cum tunc pariter, ut Beda ibidem etiam indicat,* Eduinus *in Brittones, sive a se sub regni sui initium, ut nonnulli volunt, devictos, sive post debellatum Quichelmum, ut alii contendunt, ad tributum sibi solvendum compulsos, supremam potestatem habuerit, jam omnia, quæ ei obventura ignoti vultus homo in visione supra relata indicaverat, erant impleta. Verum, etsi sic haberet, ac præterea* Eduinus, *Christo sese, si Quichelmum debellaret, serviturum, pollicitus, voti esset, hoc jam devicto, factus reus, nondum tamen, ut fidem libe-* C *rans, Christiana sacra amplecteretur, poterat inflecti. Fuerat nihilominus, ut id faceret, jam litteris, a Bonifacio, Pontifice Romano, statim atque hic ejus cum Ethelburga, principe Christiana, nuptias intellexisset, anno* 625, *et quidem ante* XXII, *cum hac is Pontifex obierit, Octobris diem scriptis et a Beda lib.* II *Historiæ cap.* X *recitatis, majorem in modum excitatus; fuerat eo et crebris tam Ethelburgæ reginæ, quæ nihil omnino, ut Maritum suum ad fidem attraheret, omiserat, quam S. Paulini admonitionibus impulsus; verum, etsi quidem a tempore, quo victoriam de Quichelmo retulerat, idolis haud amplius serviret, haud prius tamen Christi fidem, quam qualis hæc esset, accurate e Paulino didicisset, et an eam suscipere e re sua foret, cum optimatibus suis, quos sapientiores noverat, sedulo examinasset, amplectendam arbitrabatur;* cumque *ut ait Beda lib.* II. *cap.* IX, esset vir natura sagacissimus, sæpe diu solus residens, ore quidem tacito, sed in intimis cordis multa secum conloquens, quid sibi esset faciendum, quæ religio servanda, tractabat. *Nec idcirco, ut apparet, erat carpendus.*

a Paulino ad id faciendum visione olim sibi oblata exstimulatur,

23 *Verum, cum moras et inpedimenta, ne fidem, Paulino datam, liberaret, studio nectere videretur, inde sanctus hic antistes, ad viæ salutaris humilitatem et ad vivificæ Crucis suscipiendum mysterium inclinari haud facile animi regalis sublimitatem posse censens, incitamento, quod ad hanc inflectendam validius futurum arbitrabatur, uti decrevit. Cum itaque visionem supra relatam, qua olim* Eduinus *prospera sibi obventura intellexerat, seque ejus, qui hæc sibi contulisset, doctrinam secuturum, accepto etiam id absque mora, cum manum capiti suo imponi evenisset, faciendi mandato, promiserat, vel e revelatione divina vel aliunde didicisset,* die quadam *ad regem, cum hic solus sedens, quid agendum sibi esset anxie expenderet, ingrediens:* Imposuit, *inquit Beda lib. proxime citato, cap.* XII, dexteram capiti ejus, et an hoc signum agnosceret, requisivit; *cumque is* tremens procidere ad *id requirentis* pedes vellet, *hic levatum* voce quasi familiari *alloquens:* Ecce, inquit, hostium manus, E quos timuisti, Domino donante, evasisti; ecce, regnum, quod desiderasti, ipso largiente, percepisti. Memento, ut tertium, quod promisisti, facere ne differas, suscipiendo fidem ejus et præcepta servando, qui te et a temporalibus adversis eripiens, temporalis regni honore sublimavit; et, si deinceps voluntati ejus, quam per me tibi prædicat, obsecundare volueris, etiam a perpetuis malorum tormentis te liberans, æterni secum regni in cœlis faciet esse participem.

hacque sese a Deo, ut fidem amplecteretur præmonitum agnoscens, tandem convertitur ac baptizatur.

24 *Rex, his auditis, sese olim a Deo visione supra relata, ut fidem, quam Paulinus prædicabat, amplecteretur, præmonitum fuisse, agnovit, seque adeo suscipere hanc et velle et debere, respondit. Maxime interim, ut regni sui principes ac consiliarii, si eadem, quæ ipse, sentire vellent, Christo pariter in Vitæ fonte consecrarentur, desiderans, hosce in consilium vocavit, ac a singulis, quid de* Paulini *doctrina, eatenus inaudita, novoque, quem hic prædicabat, divinitatis cultu existimarent, est sciscitatus; cum autem universi ac cumprimis ipse,* F *Paulino antea iterum audito, summus idolorum sacerdos Coifius, comminuenda hæc esse aut comburenda Christique fidem amplectendam, censuissent,* Eduinus, *ut Beda lib.* II, *cap.* XIV *narrat,* cum cunctis gentis suæ nobilibus ac plebe perplurima fidem et lavacrum sanctæ regenerationis, anno regni sui undecimo, qui est annus Dominicæ Incarnationis sexcentesimus vicesimus septimus, ab adventu vero Anglorum in Brittaniam annus circiter centesimus octogesimus, Eboraci die sancto Paschæ, pridie Iduum Aprilium, in ecclesia sancti Petri Apostoli, quam ibidem ipse de ligno, cum catechizaretur, atque ad percipiendum Baptisma imbueretur, citato opere *construxerat, suscepit.*

AUCTORE C. B.

§ III. Fidei quaquaversum propagandæ operam dat, insigne privilegium sedi Eboracensi a Pontifice Romano obtinet, a Britonum et Merciorum regibus bello appetitur infelicique prælio victus occiditur.

Eboraci majorem e lapidibus ecclesiam ædificari curat,

Rex Eduinus *in eadem, in qua, ut dictum, sacro lavacro fuit ablutus, civitate Eboracensi* sedem episcopatus Paulino antistiti, *suo in fide magistro*, donavit. *Ita lib.* II *Historiæ Gentis Anglorum, cap.* XIV *Beda, mox addens, statim a Baptismate suscepto eumdem regem, monente Paulino, curasse, ut ibidem eo ipso loco, quo ecclesiam citato*
B
opere, cum ad percipiendum Baptisma imbueretur, de ligno construxerat, major atque augustior, in cujus medio prior illa lignea esset inclusa, e lapidibus ædificaretur; etsi autem sacrum istud ædificium (ab Oswaldo enim, S. Eduini *successore fuit primum ad umbilicum, ut Beda loco citato testatur, adductum)* Eduinus, *sexto, postquam inchoatum fuisset, anno in bello, uti infra videbimus, occisus, haud perfecerit, fuit tamen eo etiam tempore, quo id nondum erat ad apicem perductum, quammaxime, ut summo cum decore divinum perageretur Officium, sollicitus, huncque, ut apparet, in finem Crucem auream, etsi interim hæc alteri etiam usui infra memorando forte inservierit, calicemque aureum confici curarat. Certe jam tum Crucem magnam auream et ad ministerium altaris calicem aureum fabricari jussisse* Eduinum, *perspicuum efficit Beda, dum de Paulino ex Northumbria, secum inde* Eduini *uxore Ethelburga, filia Eanfleda, filio Vuscfrea et nepote Iffio abductis, in Cantium post* Eduinum *anno, ut infra videbimus,* 633 *debellatum atque occisum reverso, lib.* II, *cap.* XX *sic scribit :* Attulit quoque
C
secum vasa pretiosa Eduini regis perplura, in quibus et crucem magnam auream et calicem aureum consecratum ad ministerium altaris, quæ hactenus in ecclesia Cantiæ conservata monstrantur.

fidei propagandæ studet,

26 *Verum, quam sincere, ejurata idololatria, fidem Christianam* Eduinus *esset amplexus, non alia re magis, quam suo ad eamdem propagandam ardore manifestavit. Priusquam baptizaretur, vehementissime e jam supra dictis, ut omnes regni sui principes ac consiliarii, fidem Christianum amplexi, sacro lavacro secum abluerentur, desiderarat; postquam vero baptizatus fuisset, non solum, ut fides, longe lateque propagata, ubique ab omnibus susciperetur, ardentissime cupiebat, verum etiam, ut id fieret, piis etiam conatibus, monitis consilioque juvabat.* Sciebat enim, *inquit ad annum* 628, *num.* II *Alfordus*, regis humeros tunc purpuram decere, cum Deo et religioni mancipatur; et principum esse, fidem non dictare aut docere, sed dictatam ab Ecclesia doctamque ab aliis tueri facto, exemplo, et, ubi ad Numinis dignitatem D
facit, præsentia. *Beda, statim atque* Eduini *ac filiorum ejus Osfridi et Eadfridi, qui ambo ei exsuli ex Quemburga, Cearli Merciorum regis filia, nati erant, aliorumque nobilium et egregiorum virorum non paucorum ad fidem conversionem sanctamque per sacras Baptismatis undas regenerationem lib.* II, *cap.* XIV *retulit, subjungit :* Tantus autem fertur tunc fuisse fidei fervor ac desiderium lavacri salutaris gente Nordanhymbrorum, ut quodam tempore Paulinus veniens cum rege et regina in villam, qua vocatur Adgefrin, triginta sex diebus ibidem cum eis catechizandi et baptizandi officio deditus moraretur : quibus diebus cunctis a mane usque ad vesperam nil aliud ageret quam confluentem eo de cunctis viculis ac locis plebem Christi verbo salutis instruere atque instructam in fluvio Gleni, qui proximus erat, lavacro remissionis abluere.

eximium, quo, ut hæc a Berniciis Deirisque susciperetur,

27 Hæc villa, tempore sequentium regum deserta, et alia pro illa est facta in loco, qui vocatur Melmun, *Alfordus, hisce Bedæ verbis ad annum* 627
E
pariter recitatis, mox subjungit : Hinc colligi potest, magnam fuisse, Edwino rege, fidei messem, quæ ex Eboracensi agro, trans murum Picticum, ad extrema Septentrionis et Scotos ipsos porrecta, lætissima apparuit. *Ita ille, et recte quidem: nam, ut addit,* Adgefrin, nunc Yeverin, *pro quorum vocabulorum priori in Bedæ sibi prælucentis textu jam dato perperam, ut probat, scriptum erat* Adragim, in ultimis Northumbriæ partibus jacet. *Nec tantum in Bernicia, de qua sola verbis jam nunc huc transcriptus Beda, uti ipsemet mox indicat, sermonem instituit, verum etiam in Deira ingentem tunc seu, ut infra docebimus, anno* 627 *exstitisse fidei messem, suadent, quæ illis Beda mox subdit, sequentia isthæc alia :* Sed et in provincia Deirorum, ubi sæpius manere cum rege Paulinus solebat, baptizabat in fluvio Sualica *seu potius (ita enim habent, ut Alfordus loco citato testatur, Mss. omnia)* Swala, qui vicum juxta Cataractam *(vicum hunc alium non esse, quam qui hodie* Cattarick *vocatur, Butlerus supra laudatus in suis* S. Edwini *Vitæ subjectis notis observat)* præterfluit ; *cum au-* F
tem Paulinus, dum apud Deiros in fluvio Swala et apud Bernicios in fluvio Gleni baptizaret, fuerit utrobique, ut duo modo huc transcripti Bedæ textus fidem faciant, cum Eduino *rege versatus, piis hunc conatibus, monitis ac quibuscumque demum potuit, modis aliis non parum, ut accurrentium ad sanctum antistitem, quo abs hoc in fide instruerentur ac dein undis sacris abluerentur, numerus quotidie accresceret, contulisse, neutiquam sane veritatis specie apparet alienum.*

flagrabat, ardorem dat probatum,

28 *Sane tum saltem Paulino, confluentem ad se undique populi multitudinem in binis jam dictis fluviis baptizanti, non raro* Eduinum, *quo nimirum, ut puto, præsentia sua, ne quæ a Paulino peragebantur majestate etiam carerent, efficeret, pluresque ad Baptismum attraheret, adstitisse, credendum mihi vel ex eo apparet, quod Beda, de S. Paulino, ex Northumbria versus Meridiem cis Humbrum ad Lindissæ regionis provinciam, in Merciorum regno sitam, quo fidem ibidem prædicaret, sub annum, ut*

infra

A *infra videbimus, 628 progresso, lib.* II *cap.* XVI *loquens, sequentem scribat in modum*: De hujus fide provinciæ *(Lindissæ scilicet)* narravit mihi presbyter et abbas quidam, vir veracissimus de monasterio Peartanu, vocabulo Deda, retulisse sibi quendam seniorem, baptizatum se fuisse die media a Paulino episcopo, præsente rege Eduino, et multam populi turbam in fluvio Trehenta; *cum enim Paulino, ingentem populi turbam in Trenta, provinciæ Merciorum fluvio, sacris Baptismatis undis abluenti, rex* Eduinus, *ut ex oculato rei teste retulisse sibi, qui vir veracissimus esset, abbatem et presbyterum, Beda his verbis prodit, adfuerit, quid ni eidem Paulino, in supra nominatis Northumbriæ fluviis alias atque alias populi turbas sibi succedentes diebus diversis baptizanti*, Eduinum *pariter, et quidem non raro, adstitisse credamus? Mihi certe nulla, ob quam id haud faciamus, ratio sat solida occurrit, vereque proinde Paulino, in supra memoratis Berniciæ ac Deiræ fluviis baptizanti*, Eduinum *frequenter adstitisse, ac vel sic, cum id,* B *tum ut apostolico Paulini baptizantis labori majestatem quamdam atque auctoritatem adjungeret, tum ut quoscumque posset sibi subjectos Bernicios ac Deiros ad fidem Christianam amplectendam Baptismumque suscipiendum præsentia sua alliceret, verosimillime fecerit, sese eximio plane fidei quaquaversum in suo Northumbriæ regno propagandæ ardore flagrasse, probatum dedisse, persuasum mihi habeo.*

hunceque ad Orientales Anglos extendens, horum regem Carpualdum paulo post occisum,

29 *Nec hunc sanctus Rex intra Northumbriæ, cui præerat, terminos continuit, verum etiam ad Orientalium Anglorum, a quorum rege Redualdo Northumbriæ regnum, a patre suo Alla antea possessum, fuerat, ut supra vidimus, Ethelfrido occiso, adeptus, regnum extendit, ut Beda lib.* II, *cap.* XV *luculentissime docet, sequentem scribens in modum*: Tantam autem, ut fertur, devotionem Eduinus erga cultum veritatis habuit, ut etiam regi Orientalium Anglorum Carpualdo, filio Redualdi, persuaderet, relictis idolorum superstitionibus, fidem et Sacramenta Christi cum sua provincia suscipere. *Erat sane, cur* Eduinus, *qui maximo e jam dictis fidei propagandæ ardore flagrabat, de tam* C *felici a Beda hic memorato, quo ad hanc Carpualdum subjectumque huic Orientalium Anglorum regnum converterat, successu majorem in modum gauderet*: Verum, *ut Beda post verba proxime recitata, nonnullis adhuc aliis, quæ ad institutum nostrum hic haud spectant, præmissis, ait*, Carpualdus non multo, postquam fidem accepit, tempore occisus est a viro gentili, nomine Richberto. *Id, quod e fidei odio, et quidem Penda, Merciorum rege, infestissimo Christianorum hoste, agente, factum, a nonnullis, Carpualdum idcirco pro martyre habentibus, asseritur, quodque haud diu, postquam Christi fidem Carpualdus esset amplexus, evenisse, Beda hic ait, vel anno 632 vel certe haud diu post accidisse erit dicendum, si Wigorniensi, Westmonasteriensi, chronologo Anglo-Saxonico, opera et studio Abrahami Wheloci Cantabrigiæ edito, aliisque qui Carpualdi Baptismum seu conversionem ad fidem anno 632 diserte illigant, standum hic sit.*

30 *Verum vitiosos esse scriptorum illorum calculos, fuisseque Carpualdum ad Christi fidem ab* Eduino *sub annum* 627 *adductum* nec multo tempore *post, ac proin verosimillime haud serius, quam anno 628 inchoato, ab homine gentili occisum, luculenter, quæ apud nos ad* XXX *Septembris diem in Historico de S. Honorio, Cantuariensi episcopo, Commentario, num. 37 et tribus sequentibus asseruntur, evincunt; hinc autem, cum Beda, qui Carpualdi ad fidem conversionem ac cædem lib.* II, *cap.* XV *refert de Berniciis Deirisque in fluviis supra nominatis, per Paulinum baptizatis cap. id proxime prægresso seu 14 loquatur, nec res præpostero ordine narrare sit censendus, consectarium jam est, ut id quidem, quod de Berniciis Deirisque in fluviis per Paulinum baptizatis cap. dicto ait, ipsomet anno quo baptizatus fuit* Eduinus, *627 paulo ante Carpualdi conversionem, id vero, quod deinde de Paulino, citra Humbrum in Lindissi seu Lindissæ regionis Merciorum provinciam, comitante* Eduino, *progresso Christique fide a sancto antistite ibidem prædicata cap.* XVI *narrat, post Carpualdi conversionem, imo et cædem, haud serius e jam dictis quam anno 628 patratam, evenerit. Verum quamdiu post* E *Carpualdi cædem et an non ipsomet forsan, quo hæc patrata, anno 628 Paulini in Lindissi provincia prædicatio signanda? Lindissæ regionis provinciam fuisse anno 628 a Paulino ad fidem Christi conversam, Westmonasteriensis diserte affirmat, hancque ejus assertionem, quæ et decessoribus nostris in supra laudato de S. Honorio, Cantuariensi episcopo, Commentario num. 33 præplacuit, præ aliis aliorum assertionibus, quæ Paulini in Lindissi provincia prædicationem citius consignant, sequendam opinor.*

AUCTORE C. B.

ad Christi fidem amplectendam sub annum 627 inducit;

summaque interim post fidem in Lindissi etiam provincia prædicatam

31 *Porro, postquam,* Eduino *populisque huic subjectis fidem Christianam jam amplexis, hæc quoque in Lindissam, Merciorum regni provinciam, prædicante Paulino, penetrasset, ac proin anno ob jam dicta 628 aut certe altero, qui hunc proxime excepit, tanta tum pax, tum civium omniumque ordinum concordia, ut in bene ordinata florenteque republica nihil amplius desiderari posset, est secuta, idque non tantum in Northumbria, sed et ubicumque et quocumque porrigebatur* Eduini *imperium. Ita scilicet Beda lib.* II *Historiæ Gentis Anglorum cap.* XVI *non obscure, ut apparet, prodit; ibidem enim* F *de fide, in Lindissa seu Lindissi Merciorum provincia a Paulino prædicata, seneque, quem hic, ut is Anglorum historicus narrat, ibidem in fluvio Trehenta, præsente rege Eduino, baptizavit, locutus, mox subjungit*: Tanta autem eo tempore pax in Brittania, quaquaversum imperium regis Eduini pervenerat, fuisse perhibetur, ut, sicut usque hodie in proverbio dicitur, etiamsi mulier una cum recens nato parvulo vellet totam perambulare insulam a mari ad mare, nullo se lædente, valeret. Tantum quoque rex utilitati suæ gentis consuluit, ut plerisque in locis, ubi fontes lucidos juxta publicos viarum transitus construxit, ibi ob refrigerium viantium erectis stipitibus æreos caucos suspendi juberet, neque hos quisquam, nisi ad usum necessarium, contigere præ magnitudine vel timoris ejus auderet, vel amoris vellet.

pace fruens,

32 *Guilielmus Malmesburiensis de summa, qua Northumbria, regnante* Eduino, *gavisa fuit, pace sequen-*

AUCTORE C. B.

sequentem lib. I *de Gestis Regum Anglorum loquitur in modum:* Interea et devotioni regiæ (Eduini *scilicet, Christi fidem jam amplexi)* serenus divinitatis favor arridebat; adeo ut non solum Brittaniæ gentes, Angli, Scotti, Picti, sed et insulæ Orchadum et Mevaniarum, quas nunc Anglesei, id est, Anglorum insulas dicimus, et arma ejus metuerent et potestatem adorarent. Nullus tunc prædo publicus, nullus latro domesticus, insidiator conjugalis pudoris procul, expilator alienæ hæreditatis exul, magnum id in ejus laudibus et nostra ætate splendidum. Itaque imperii sui ad eos limites incrementa perducta sunt, ut justitia et pax libenter in mutuos amplexus concurrerent osculorum, gratiam grata vicissitudine libantes; et feliciter tunc Anglorum respublica procedere potuisset, nisi mors immatura, temporalis beatitudinis noverca, turpi fortunæ ludo, Virum abstulisset patriæ. *Ita ille; verum priusquam de* Eduini *morte, de qua etiam sub finem hic loquitur, sermonem institutam, nonnulla adhuc, quæ illam præcessere, commemoranda hic sunt. Pax summa, qua e jam dictis Northumbria post Christi fidem tum in hanc, tum in Lindissi provinciam* Eduini *conversione introductam gaudebat, annis aliquot jam durarat, cœperantque interea ecclesiæ, quam, ut dictum,* Eduinus, *statim atque baptizatus fuerat, Eboraci exstrui jusserat, in altum assurgere muri lapidei.*

insigne sedi Eboracensi privilegium a Pontifice Romano impetrat,

33 *Ast, etsi hi adeo ad umbilicum nondum essent adducti, quammaxime tamen jam inde pro futuræ ecclesiæ ac præsertim pro sedis, quam Eboraci constituerat, felicitate, splendore ac commodo erat sollicitus, hincque, cum Romam pro Sedis apostolicæ, quotiescumque ibidem foret novus metropolita consecrandus, impetrando consensu recurrere futurum esset ob longa periculosaque itinera admodum incommodum, generalem, qua, dum moreretur Eboracensis antistes, novus in defuncti locum ordinari posset facultatem a Pontifice Romano concedi desiderabat. Id ipsum desiderabat et pro sede Dorobernensi seu Cantuariensi, quæ in regno suo sita erat, Eodbaldus, Cantuariorum rex, Ethelburgæ, uxoris* Eduini *frater. Ambo itaque reges, communicatis inter se consiliis, ab Honorio I Papa, qui Bonifacio in Romanam S. Petri Cathedram anno* 625 *successerat, litteris ad illum anno* 633 *vel certe, uti vel ex eo, quod ex infra dicendis litteræ, quibus Roma* Eduino *fuit responsum, anno demum* 634 *exaratæ fuerint, fas est colligere, haud citius quam anno* 632 *conscriptis, postularunt, ut, misso tam ad Paulinum Eboracensem, quam ad Honorium Dorobernensem episcopum pallio, utrique isti Heptarchiæ metropolitano concederet, ut altero moriente, alter, qui in vivis maneret superstes, posset alium in defuncti locum, sine alia a Romano Pontifice petita facultate, consecrare. Regum litteris suas etiam, quibus idem rogarunt, Honorius et Paulinus addidere. Horum* Eduini*que et Eadbaldi litteræ nusquam inveniuntur; verum duas quarum altera* Eduino, *altera Honorio Dorobernensi Honorius Papa, episcoporum regumque postulatis annuens, respondit, Beda lib.* II, *cap.* XVII *et sequenti integras recenset. Ex hisce quæ jam memoravi, discimus, ambasque anno* 634, *ad* XI *Junii diem provecto, scriptas esse, dilucide probant, quæ apud nos in supra adhuc laudato de S. Honorio, Dorobernensi episcopo, Commentario num.* 48 *et sequenti sunt adducta. Verum, priusquam in Britanniam afferrentur, imo etiam priusquam Romæ scriberentur, ingens in Northumbria facta erat rerum conversio, uti e jam nunc dicendis intelliges.*

secundaque ad annum usque 633 usus fortuna, hoc ipso anno, contra ac Westmonasteriensis scribit,

34 Eduinus, *postquam Christi fidem, anno e dictis* 627 *fuisset amplexus, secunda ad annum usque* 633 *usus fuerat fortuna, imo hoc ipso anno in Britones felicissime adhuc, si Matthæo Westmonasteriensi in Historiarum Floribus ad dictum annum* 633 *credere velimus, pugnarit. Ibidem enim sic scribit:* Orta est... discordia inter regem Edwinum et Cadwallinum regem Britonum. Convenerunt ad prælium, et, facto congressu, Cadwallinus multa millia suorum amisit et in fugam conversus est. Potitus itaque victoria Eduinus, duxit exercitum suum per provincias Britonum et tria eorum regna, Demetiæ videlicet, Venedociæ et Mœneviæ, combustis urbibus et colonis destructis, omnes illorum provincias in sua jura recepit. *Verum præterquam quod prælii hic memorati, cujus nullus certe, quem viderim, scriptor alius meminit, locum haud assignet, post id Cadwallinum, Britonum regem, quem Beda* Ceduallam *appellat, in Hiberniam indeque ad Britanniæ Minoris seu Aremoricæ regem Salomonem, cujus nominis principem nullum ibidem tunc regnasse constat fugisse tradit. Adhæc astrologum, nomine* Pellitum, *qui, quæ Cadwallinus in bello gerere meditabatur, magicis suis artibus habens comperta,* Eduino *hæc omnia revelarit, sicque, ut in irritum caderent, effecerit, comminiscitur vel certe a credulo vulgo (neque enim is ulli e scriptoribus aliis fide dignis est notus) jam ante confictum obtrudit, aliaque tam multa fabulis simillima ad eumdem annum* 633 *refert, ut, cum omnia intra hujus solius spatium gesta esse haud posse conspiceret, infelicem, hæc, ut vult, secutam, qua* Eduinus *fuit occisus, pugnam in annum* 634, *contra ac Beda facit, rejecerit. Matthæi itaque narratione, cum qua præterea Beda, utpote Ceduallam in* Eduinum *ipsomet, quo hic periit, anno rebellasse, indicans, sat apte componi posse haud videtur, insuper habita,* Eduinum *anno* 633, *cum felici eatenus usus fuisset fortuna, marte adverso dumtaxat dimicasse, Bedæ auctoritate impulsus, opinor.*

a Britonum et Merciorum regibus, prælio commisso, vincitur ac necatur.

35 *Is enim, nulla omnino vel minima, quam* Eduinus *anno illo de Ceduall Britonibusve retulerit, victoriæ mentione facta, lib.* II, *cap.* XX *sic scribit:* At vero Eduinus cum decem et septem annis genti Anglorum simul et Brittonum gloriosissime præesset, e quibus sex etiam ipse, ut diximus, Christi regno militavit, rebellavit adversus eum Ceduall, rex Brittonum, auxilium præbente illi Penda, viro strenuissimo, de regio genere Merciorum, qui et ipse eo tempore gentis ejusdem regno annis viginti et duobus varia sorte præfuit; et conserto gravi prælio in campo, qui vocatur Hethfelth, occisus est Eduinus die quarta Iduum Octobris, anno Dominicæ Incarnationis sexcentesimo tricesimo tertio, cum esset annorum triginta et octo, ejusque totus vel interemptus vel dispersus

A dispersus est exercitus. *E duobus regibus, qui Eduinum vicisse occidisseque hic narrantur, alter, Penda nempe, pugnaus erat idolorumque cultui totus addictus, maximus Christiani nominis inimicus; alter vero, Ceduella nimirum, etsi Baptismo esset ablutus, nihil tamen aliud Christiani hominis habens, pagano, uti ex iis, quæ de illa Beda loco proxime citato scribit, intelligitur, erat crudelior. Prior vel e fidei odio vel e turpi, qua sese abripi patiens, iniquis oculis* Eduini *gloriam intuebatur, invidia; posterior vero, ut annui, ad quod* Eduino, *cum hic Quichelmum, Occidentolium Saxonum regem, profligasset, pendendum sese obstrinxerat, tributi onus excuteret, arma in* Eduinum *assumpserat, cumque adeo neuter justa e causa id fecerit, hinc factum, ut, eum* Eduinus *injuste æstimaretur occisus, fuerit a posteris et* Martyr et Sanctus *appellatus; verum, etsi sic habeat ac tandem qualicumque etiam cultu publico* Eduinus *fuerit e supra dictis gavisus, haudquaquam tamen honorem hunc vel ipse, cujus interim caput, Eboracum adductum posteaque in B.*

B *Petri Apostoli ecclesiam, exstrui ab eo ibidem inceptam, illatum, in S. Gregorii Papæ porticu, ut Beda loco proxime citato docet, fuit depositum, vel uxor ejus Ethelburga, quæ post Mariti sui cladem in Cantium ad fratrem suum Eadbaldum cum Paulino, Eboracensi episcopo, reversa, ibidem in monasterio* Lyming *velata vidua sancte obiit, statim a suo e vivis excessu obtinuit.*

§ IV. Quid de visione, quæ Eduino oblata a Beda refertur, censendum, et an vel hic in iis, quæ de illa narrat, credulitatis nimiæ vel Eduinus, jam Christianus, ambitionis et arrogantiæ merito insimuletur.

Visio, Eduino oblata, perperam vel veluti astus,

Recentissima, *quæ ad annum usque* 1748 *deducitur, regni Angliæ Historia, Angliee a Smoletto conscripta Gallieeque a Targeo reddita, tom. II, pag.* 8 *in infima hujus ora visionem, quam* Eduino *fuisse oblatam, Beda verbis, huc supra num.* 14 *et sequenti transcriptis, refert, sequenti isthac, quam e Gallica Latinam facio, observatione perstringit :* Apparitionis, quam Eduinus in horto habuisse narratur, historia vel est legenda ridicula, Bedæ aliorumque, a quibus refertur, scriptorum credulitate adoptata, vel, si vere quis Eduino apparuit, is indubie exstitit Christianus, qui, quid Redualdus in Eduini gratiam facere decrevisset, exploratum habebat, quique faciens, ut hic princeps, omnia sese ex ejus consilio facturum, solenniter spoponderit, astum istum, ut magnam sibi apud illum auctoritatem conciliaret, adhibuit. *Verum* Eduinus, *non illius, qui sibi apparebat, sed alterius, de quo hic,* Eduinum *interrogans, loquebatur, consilia doctrinamque, si ab eo, calamitatibus ereptus ad regni apicem veheretur, secuturum sese, promisit. Reponi quidem potest, illum, qui* Eduino *apparuit, per tertiam personam, de qua hunc interrogans locutus videtur, de semetipso esse locutum; verum* Eduinus *per tertiam illam personam non eum ipsum, qui sibi apparuit, sed, quemadmodum ex iis, quæ hic respondit, liquet, alium, abs illo diversum, intellexit; cumque hujus, si se calamitatibus ereptum ad regni apicem proveheret, non vero illius, qui sibi apparuit, consilia et doctrinam secuturum sese, promiserit, hic certe principem illum, ut, quæ ei suggesturus esset, consilia et doctrinam secuturum sese, solenniter promitteret, haud induxit.*

AUCTORE C. B.

a Christiano adhibitus, vel veluti legenda ridicula

37 *Quare cum id non fecerit, imo nec facere, ut apparet, fuerit conatus, enimvero esse haud videtur, cur apparitio seu visio, quæ* Eduino *oblata a Beda narratur, exstitisse astus, quo Christianus aliquis ad magnan sibi apud hunc principem auctoritatem conciliandam usus sit, indubitanter existimetur. Nec est etiam, cur veluti legenda ridicula vel ut certo commentitia rejiciatur. Aliter quidem statuendum putarem, si vel quæ præsagiisse videtur, non evenissent, vel ad nihil plane conduxissent.*

E *Verum omnia et singula, quæ, quamvis haud distincte ac dilucide, subobscure tamen, ut in vaticiniis solet, indicata per illam fuerunt* Eduino *obventura, re etiam ipsa post huic obvenisse, unusquisque, qui, quæ supra retuli, evolverit, comperiet. Nec exstitisse inutilem seu ad nihil conduxisse, vel ex eo liquet, quod a S. Paulino in memoriam* Eduino *revocata non parum, ut hic fidem Christianam salutariaque hujus dogmata amplecteretur, contulerit, ut Beda lib.* II, *cap.* XII *et sequenti docet; cum hæc autem sic habeant, ut quid, quæso, vel visionem illam pro certo commentitia ridiculave legenda habeamus vel Bedam etiam, qui eamdem adoptavit ac ad posteros transmisit, credulitatis nimiæ insimulemus?*

a Smoletto traducitur, hicque scriptor, qui Bedam, quod hunc adoptarit,

38 *Id sane ego, cum præterea in narratione, qua ab scriptore isthoc exponitur, nihil omnino, quod, non dicam, incredibile, sed, vel creditu sit difficile, occurrat, haud perspicio. Adhæc Beda, finita fere, qua per dictam visionem* Eduino *apparuisse quempiam ignotum refert, narratione, repente hunc ex oculis, quo non hominem esse, qui sibi apparuisset, sed spiritum,* Eduinus *intelligeret, evanuisse adjungit, cumque, adhibita, quæ dubitantium*

F *esse solet, loquendi formula,* ut ferunt, *id faciat, sic, sese postremum istud visionis,* Eduino *oblatæ, adjunctum, non e fidei indubitatæ documento, sed dumtaxat vel e populari traditione vel ex infida vulgi fama accepisse, non obscure prodit; contra vero, cum reliqua visionis ejusdem adjuncta, postremum istud prægressa, narrans, nusquam vel eamdem vel similem loquendi formulam adhibeat, id enimvero, hæc ac proin ipsammet visionem solo hujus, quod mox memoravi, postremo adjuncto excepto, hausisse illum e fonte, qui populari traditione vulgique fama infida potior exstiterit, argumento est haud prorsus invalido. Hinc modo et ex aliis supra dictis, an, ut Smolettus vult, apparitio, qua* Eduinus, *in angustiis constitutus, recreatus narratur, sit vel ut dolus, a Christiano ad magnam sibi apud* Eduinum *auctoritatem conciliandam adhibitus, vel ut legenda, certo commentitia ac ridicula, rejicienda ac proin, an Beda, a quo adoptata ac litteris consignata est, credulitatis*

AUCTORE C. B.

credulitatis nimiæ immerito insimulat, haud recte etiam Eduinum,

dulitatis nimiæ insimulandus, studiosus lector dispiciat.

39 *Certe ego ea in re Smoletto heterodoxo haud assentiendum, sed Baronii aliorumque probe orthodoxorum scriptorum, qui apparitionem illam vel* visionem cœlitus missam *vel Bedæ exemplo* oraculum cœlo ostensum *appellant, opinionem censeo complectendam. Nec scio, an vel ipsemet adversaturus huic fuisset Smolettus, nisi, ut heterodoxis solenne est, miracula universaque, quæ miraculum seu prodigium sapiunt, solo etiam eo nomine, quod vel prodigia vel prodigiosa sint, rejicienda, contra sacrarum litterarum auctoritatem existimasset. Porro is scriptor, qui, quemadmodum jam vidimus, Bedam in adoptanda litterisque mandanda, quæ* Eduino *cœlitus fuerit oblata, visione exstitisse nimis credulum, perperam affirmat,* Eduinum *etiam tum, cum jam esset fidem Christianam amplexus, arrogantia et superbia supra modum fuisse elatum, Historiæ Anglicanæ tomo supra citato, pag.* 14 *temere asseverat. Verba, quibus id de* Eduino, *fidem jam amplexo, loquens ibidem Smolettus facit, e* B *lingua Anglicana in Gallicam a Targeo et ex hac in Latinam a me conversa, sic sonant :* Spectata, quam Eduinus sequebatur, agendi ratione, nemini umquam, a religione, quam erat amplexus, humilitatem doceri venisset in mentem ; indies enim arrogantior imperiosiorque fiebat, diebusque solemnibus sibi globum ad Heptarchiæ sub supremo suo imperio conjunctionem seu unionem significandam præferri jubebat.

dum ad fidem jam esset conversus, fuisse arrogantem affirmat,

40 *Sic habet :* Eduinus *globum seu potius vexillum, cui ex infra allegandis globus cum cruce, huic imposita, esset impressus, sibi præferri, idque non tantum diebus solennibus sed et aliis quibuscumque, dum de loco ad locum progrediebatur, jubebat, aut certe permittebat, uti fas est colligere e verbis, huc spectantibus, quæ Beda lib.* II, *cap.* XVI *suppeditat, ibidem sub finem de* Eduino *sic scribens :* Tantum vero in regno excellentiæ habuit, ut non solum in pugna ante illum vexilla gestarentur, sed et tempore pacis equitantem inter civitates sive villas sive provincias suas cum ministris semper C antecedere signifer consuevisset ; nec non et incedente illo ubique per plateas, illud genus vexilli, quod Romani Tufam, Angli vero appellant Thwf, ante eum ferri solebat ; *verum ego nullum usquam vel scriptorem vel monumentum antiquum, e quo* Eduinum, *Christi fide jam imbutum, magis ac magis indies arrogantem imperiosumque esse affectum, probari vel utcumque queat, invenio, nec talem tunc illum vel evasisse, vel ambitionis reum sese reddidisse, globus seu vexillum, quod diebus quidem, ut Smolettus ait, solemnibus, quibuscumque vero, teste e jam dictis Beda, etiam aliis sibi præferri* Eduinus *voluit, aut certe, spectatis, quæ mox dedi, scriptoris hujus verbis, permisit, ullo modo, contra ac Smolettus vult, dat evictum.*

hancque suam assertionem nec a Tufa, de qua ex Alfordo

41 *Quod ultimum ut quam verum sit, patescat, juverit audivisse hic primum in ecclesiæ Anglo-Saxonicæ Annalibus ad annum* 629, *num.* IV *et* V *Alfordum, qui paulo post transcripta, quibus Tufam seu vexillum fuisse* Eduino *solitum præferri, docemur, Bedæ verba, a nobis jam nunc pariter data,* D *de Tufa seu vexillo isto sequentem ibidem ratiocinatur in modum :* Si paulo curiosius quæro, quid illud vexilli fuerit, quod Romani, *ut nempe Beda verbis recitatis ait,* Tufam dicebant, nihil ab Edwini dignitate alienum fecero. Vegetius insigne illud vocavit aliquando Rufam ; sed Justus Lipsius ex hoc Bedæ loco bene illum corrigit et reponit Tufam ; aitque pilam fuisse, qua uti consuevit Augustus tamquam monarchiæ symbolo. Opinor, vexillum illud, quicquid demum fuerit, Christianorum principum more ornatum fuisse. Illi autem, Constantinum imitati, vexillis suis cruces imprimebant, hoc præsertim tempore, cum Heraclius imperator insigni victoria crucem Ecclesiæ asseruisset. Nam eo anno (627 *scilicet*) quo Edwinus baptizatur, Cosrhoe Persarum rege occiso, cum postliminii jure crux Christi ad Christianos transivisset, passim inter principum insigna titulosque censebatur.

nonnulla hic disseruntur,

42 Sic Heracliorum imagines, patris, inquam, et filii variis crucibus illustres, eo anno Baronius lectori inspiciendas expressit, ubi Tufa, monarchiæ symbolum, cruce munita est. Crucem igitur piissimus Edwinus, quo Constantinum et Heraclium imitaretur, ante se ferri mandavit, forte Tufæ seu globo impositam. *Hæc ille, qui, crucem, tufæ seu globo in Heraclii nummo, quem ære expressum exhibet, impositum, lectoris oculis hic subjiciens, mox ita prosequitur :* Profecto Edwini regis crux magna aurea, quam, mortuo rege, Edilburga regina in Cantium detulit, satis arguit, crucem illi in deliciis fuisse. Certe de Paulino, Edwini doctore, constat, multas ipsum cruces in Northumbriæ regno erexisse. Et in Duisburgo, oppido Eboracensis agri, ad Calderum fluvium... testatur Camdenus, olim crucem fuisse cum hac epigraphe : « Paulinus hic prædi- « cavit et celebravit. » Cæterum familiare postmodum fuit Romanis imperatoribus, Tufam præ se ferre, quo et se Christianos profiterentur et orbis dominos. Postquam enim Christus mundum cruce triumphavit et veluti novo jure acquisivit dominium ejus, eo Hieroglyphico usi fideles principes in ejusdem juris participium successerunt. F

Sancto tum ad supremum ejus in Heptarchiam dominium

43 Sed et syngrapharum confirmatio, qua terrarum rerumque aliarum dominia conferebantur, « Usque ad Edwardi confessoris tempora, fide- « lium præsentium subscriptionibus cum cruci- « bus aureis aliisque sacris signaculis firmæ fue- « runt, » inquit Ingulfus, et addit Seldenus : « Nec temere forte sacratissimi illius signi for- « ma, quibus prædiorum dominia ad invicem « transferebantur, instrumenta chirographica « consignabant, cum staurophoros globulos, ut « supremi testimonia juris, principes, et orbis « terrarum domini gestare solerent. Sic enim de « Justiniano Suidas : Sinistra manu fert globum, « cruce in eo infixa, significante, quod per fidem « in Crucem terræ dominus sit factus. » Edwinus ergo eodem consilio Tufam sive staurophorum globum ante se ferri jussit, significans indubie, se per fidem in Crucem imperium suum dilatasse, et vere sub Christo dominium obtinere. *Tale est, quod in ecclesiæ Anglo-Saxonicæ Annalibus*

AUCTORE C. B.

A libus Alfordus suppeditat, quodque integrum hunc transcribendum duxi, ratiocinium; etsi autem in hoc toto, quam longum est, tufæ seu globo, quo monarchiæ seu supremi dominii symbolo vexillum, Eduino, ut Beda testatur, præferri solitum, fuisse ornatum hincque tufæ nomine distinctum, indubitatum apparet, crucem fuisse infixam, ex antiquo fideque digno seu scriptore seu monumento haud solide probetur, re tamen ipsa fuisse isthoc salutis nostræ signo globum istum munitum, verosimillimum mihi vel ex eo apparet, quod, ut Alfordus recte observat, Eduinus, cui præferendus erat, fidem Christi eo ipso tempore, quo principes Christiani, Constantinum Magnum imitantes, vexillis suis cruces passim imprimebant, fuerit amplexus.

significandum præferri solita,

44 Quare, cum vexillum, tufæ nomine distinctum, quod e jam dictis Eduinus sibi præferri vel voluit, vel permisit, fuerit non tantum globo, seu, ut supra apud Alfordum a Justo Lipsio vocatur, pila, sed verosimillime et cruce, quæ huic esset infixa, ornatum, enimvero Eduinum ex eo, quod vexillum B hujusmodi sibi præferri vel jusserit vel permiserit arrogantiæ et ambitionis, ut Smolettus vult, insimulandum esse, haud perspicio. Ita quidem non solum sese Christianum, sed et, ut apparet. per fidem in crucem, quam, ut supra vidimus, sese amplexurum, si a Quichelmo, sibi inimico Occidentalium Anglorum rege, victor rediret, promiserat, victoriam de hoc retulisse sicque supremum in Heptarchiam dominium obtinuisse ac porro obtinere, verosimillime significarit; verum cum pariter non tantum Christianos sese, sed et orbis dominos, per tufam pilamve seu globum staurophorum, Latine, si ita loqui fas sit, crucigerum, quem sibi olim in vexillo præferri volebant, Romani imperatores (Alfordi verba, jam nunc recitata, videsis) fuerint professi, neque tamen idcirco veluti arrogantes ac tumidi a quoquam traducantur, ut quid, quæso, Eduinum, quod per tufam pilamve seu globum, Græce quidem, quod ei crux esset infixa, staurophori, Latine vero crucigeri, nomine distinctum, quem sibi in vexillo præferri vel voluit vel permisit, non solum se Christianum, sed et supremum Heptarchiæ C dominum fuerit professus, arrogantiæ et ambitionis insimulemus?

nec ex eo, quod Penda Merciorum

45 Eduinum quidem, ad fidem jam conversum, ista etiam arrogantia et ambitione, quam nempe vexillo, sibi ad supremum suum in Heptarchiam dominium significandum præferri solito, ostenderit, universorum regum Anglo-Saxonum animos in se concitasse, hincque factum, ut Penda, Merciorum rex, qui, ut erat jugi impatiens, Northumbriæ regis imperio sese subducere jam dudum quæsierat, fœdus cum Cedualla, Britonum rege, qui tributo, quod Eduino, cum victus ab hoc fuisset, pendere tenebatur, sese eximere desiderabat, pepigerit, amboque, junctis armis ac consiliis, sancto Regi bellum, in quo hic fuit occisus, intulerint, Smolettus statim post verba sua proxime hic transcripta adjungit. Verum quis id, quo a nullo prorsus scriptore antiquo memoriæ proditum invenitur, sola scriptoris istius recentioris, ac ut ita dicam, dumtaxat hesterni, quem pro suo in fidem orthodoxam odio de Eduino, qui hanc primus in Northumbriam invexit, non pauca, quo principis hujus famæ noceret, a veritate aliena scripsisse non immerito quis suspicetur, auctoritate in animum inducat? Cum S. Paulino, in Lindissi etiam provincia fidem annuntianti, Eduinus adstitisset, huicque ut supra dicta produnt, in Merciorum etiam regno, in quo provincia ista sita erat, auctoritate sua propagandæ operam dedisset ac porro dare verosimillime pergeret, Pendam horum regem, qui idolis impense addictus infestissimusque Christianorum erat inimicus, quammaxime idcirco offensum, arma in illum arripuisse, mihi longe vero apparet similius; ut proinde, quidquid Eduinus a Penda est passus, verosimillime id totum ex odio, quo hic in fidem erat incensus, non vero ex arrogantia ambitioneve, qua Pendam in se concitarit, pertulerit. E

et Cedualla Britonum reges in eum insurrexerint, dat probatum.

46 Quod modo ad Ceduallam spectat, hunc quidem Britonesque, ei parentes, Eduinus subjecit ac ad tributum sibi solvendum coegit; verum id, contra ac Smolettus, etsi interim supra contrarium scripserit, hic indicare videtur, non post, sed antequam ad fidem esset conversus, Eduinus fecit. Liquet id, ut jam supra indicavi, ex iis, quæ Beda lib. II, cap. IX scribit; cum enim, ut hic scriptor ibidem docet, Eduino in auspicium suscipiendæ fidei tantopere terreni potestas imperii, ut Britones etiam sibi subjiceret, accreverit, oportet, ut id, ne alioquin a veritate hic aberrasse Beda sit dicendus, Christi fide nondum suscepta, præstiterit; cum autem sic habeat, consectarium est, ut Eduinus nec Britones ex arrogantia ambitioneve, qua, licet jam Christianus, fuerit inflatus, subjugarit ac ad tributum sibi pendendum compulerit. Adhæc, cum id etiam tunc, cum ad fidem nondum esset conversus, non alium in finem, quam ut Britonum, qui plus semel, Scotis Pictisque sibi junctis, in Northumbriam irruperant magnisque hanc cladibus attriverant, vires infringe- F ret ac ad pacem cum regno suo servandam compelleret, fecisse videatur, sane jure illi, ad quod Britones eorumque regem Ceduallam adegerat, tributum debebatur, idque adeo abs illis jam Christianus non ex arrogantia, sed ex justitiæ titulo exegisse est censendus. Quod cum ita sit, bellum etiam, quod Cedualla, ut illius pendendi onere sese eximeret, Eduino intulit, verosimillime, imo indubie, uti etiam Beda, dum Ceduallam in Eduinum tum rebellasse, lib. II, cap. XX scribit, satis indicat, exstiterit injustum, Eduinusque proinde, qui in illo vitam amisit, injuste fuisse occisus passim a scriptoribus recte asseritur.

DE

A

D

DE S. SPERIA SEU EXUPERIA VIRG.

APUD SANCTUM-SERENUM IN CADURCIS

PRO MARTYRE CULTA.

C. B.

SYLLOGE.

Ex Castellano et Mss. Notitiis.

ANNO CIRCITER, UT FERTUR, DCCLX.

B

Oppidi S. Sereni, quod S. Speriam pro patrona habet, situs.

In *ea, quam Cadurcensis Galliæ Aquitanicæ tractus complectitur, Turenensis seu Torinnensis vice-comitatus parte ad rivulum Babam, Gallice, ut a Gerardo infra laudando in Mss. penes nos exstantibus Notitiis et a Blavio in Geographica Cadurcii Tabula vocatur,* la Bave, *eo loco, quo hic parvam, leucis circiter duabus a sua cum Sera, Gallice, ut in Notitiis et Geographica Tabula mox citatis nuncupatur,* la Sere, *et Duranio, Gallice* la Dordoigne, *ad horum prope Gintratum confluentes conjunctione, insulam efficit, situm est novem circiter Cadurco leucis Orientem æstivum versus S. Sereni oppidum, Gallice* S. Sere, *aut* Cere *dictum. Id, quod a diœcesis Cadurcensis parthenone,* Gratiæ *seu* Luminis Dei *aut etiam* Eremi, *vernacula Cadurcorum lingua* Leime, *appellatione distincta, una dumtaxat leuca Meridiem versus abest, pro patrona sua veneratur, quam hic damus,* S. Exuperiam *seu* Speriam *virginem, Gallice* S. Spere *aut* Sperie *nuncupatam.*

Sancta illa, quæ ibidem a Castellano hoc die annuntiatur,

2 *Hanc hodie sequentibus hisce e lingua Gallica in Latinam a me conversis verbis:* Apud Sanctum-Serenum in Cadurcis, S. Exuperia virgo, pro martyre ibidem in nominis sui ecclesia honorata, vicecomitatus Torinnensis patrona, *Castellanus in Martyrologio suo Universali annuntiat. Nec est,*

C

cur id perperam abs illo fieri, quis suspicetur ; etsi enim, ut, diligenti facta indagine, comperi, inter alia omnia hagiologia tum antiquiora, tum recentiora nullum plane, quod vel hac vel alia quavis die S. Exuperiæ *seu* Speriæ, *in oppido S. Sereni cultæ, meminerit, inveniatur, ibidem tamen hanc quotannis die* XII *Octobris solenni ritu coli est certum, uti e jam nunc dicendis intelliges. Mss. de* S. Exuperia *seu* Speria *Notitiæ, Sarlato, quæ urbs duodecim dumtaxat circiter leucis a S. Sereni oppido seu, ut unico locum hunc verbo exprimam, Serenopoli distat, ad Henschenium nostrum anno* 1664 *ab Armando Gerardo, Sarlatensis ecclesiæ canonico, missæ penes nos exstant ; hæ autem, quæ quampiam Latine conscriptam ac haud admodum prolixam* S. Exuperiæ *Vitam diversasque in hanc a laudato Sarlatensi canonico Gallice compositas adnotationes complectuntur,* S. Exuperiam *hodie in S. Sereni, quod supra* Sanctum-Serenum *Castellanus appellat, oppido coli, tum titulo, quem Vitæ isti præfixum exhibent, tum in adnotatione, a Gerardo in hunc subnexa, dilucide produnt.*

tumque vere, ut probatur ibidem, et quidem,

3 *Verba, quibus id utrobique fit, huc transcribo. Tituli hæc sunt :* Vita sanctæ Speriæ virginis et martyris, desumpta ex hymnis, prosa, responsoriis, Lectionibus, Missa et toto Officio ecclesiæ oppidi S. Sereni in territorio Cadurcino, cujus

E

festum (*in eodem nempe, uti ex adjunctis liquet, S. Sereni oppido*) die, XII Octobris celebratur ; *Adnotationis vero, quam e Gallica Latinam facio, ista :* S. Speria admodum incognita (*martyrologis nempe aliisque, a quorum vix illa memoratur, scriptoribus*) usque in præsentem diem fuit, etsi oppidi S. Sereni et parœcialis hujus ecclesiæ, ubi festum ejus XII Octobris die, magna cum solemnitate et Octava colitur, patrona sit. *Jam vero, cum Sarlatensis canonicus tam quæ verbis hisce de* S. Exuperiæ *seu* Speriæ *apud Sanctum-Serenum cultu, quam alia nonnulla ad eamdem pertinentia, quæ alibi tradit, ex ipsismet, ut prodit, oppidi S. Sereni incolis, rerum ad id spectantium peritioribus, didicerit, nec, etsi ex infra dicendis fidei admodum sublestæ* S. Exuperiæ, *quæ titulum mox huc transcriptum præfert, Vita sit, in dubium, quin, quod in hoc de Sanctæ ad* XII *Octobris diem cultu traditur, vel e simili vel certe haud deteriori fonte haustum sit, revocari posse videatur, sane e jam allegatis, in S. Sereni oppido* S. Exuperiam

F

solenni quotannis ritu XII *Octobris die coli, certum esse, nemo non agnoscet. Nec tantum, Sanctam Serenopoli quotannis* XII *Octobris die certo coli, e jam nunc datis Gerardi verbis, verum etiam, cum parœcialis, uti hisce affirmatur, oppidi S. Sereni ecclesiæ, in qua ibidem colitur, patrona sit, Castellanum, dum verbis, supra huc transcriptis,* S. Exuperiam *seu* Speriam *apud Sanctum-Serenum annuntians, ibi illam* in nominis sui ecclesia *coli ait, haud de alia per hanc, quam de parœciali ista oppidi S. Sereni ecclesia esse locutum, recte concluseris. Ast, an Sancta nostra haud alibi etiam, quam Serenopoli in dicta parœciali nominis sui ecclesia colitur ?*

locis etiam forte aliis illam celebrantibus,

4 *A Castellano in supra huc transcripta annuntiatione vocatur etiam* vicecomitatus Torinnensis Patrona, *eamque in veteri secundum ecclesiæ Cadurcensis usum Breviario itemque in Sanctorum ejusdem ecclesiæ Proprio* XII *Octobris die etiam signari, Gerardus post verba proxime recitata in jam plus semel laudatis, quas composuit, Notitiis affirmat ; hic autem* Exuperia *non tantum in parœciali*

oppidi

A *oppidi S. Sereni, sed et in aliis vicecomitatus Torinnencis diœcesisque Cadurcensis ecclesiis* XII *Octobris die coli non nemini forsan videbitur ; verum nec in Mss. penes nos, ut monui, exstantibus Gerardi Notitiis Sancta usquam vocatur* vicecomitatus Torinnensis Patrona, *nec in Sanctorum, qui in ecclesiæ Cadurcensis Proprio locum habent, Ms. penes nos exstante Elencho* Exsuperia *seu* Speria *comparet; quare, cum Sancta non quod totus vicecomitatus Torinnensis, sed quod partis, in hoc sitæ, seu S. Sereni, quod jam sæpe memoravimus, oppidi patrona sit, fuerit forte a Castellano* vice-comitatus Torinnensis Patrona *nuncupata, nec aliam forsan ob causam, quam quod in S. Sereni diœcesis Cadurcensis oppido* XII, *ut dictum, Octobris die colatur, in ecclesiæ Cadurcensi Breviario veteri Sanctorumque Proprio die illa fuerit signata, præter parœcialem oppidi S. Sereni ecclesiam, a* S. Exuperia *seu* Speria *e jam dictis vocatam, existere vel in vice-comitatu Torinnensi vel in diœcesi Cadurcensi ecclesias alias, in quibus vel hac vel alia quavis die Sancta nostra gaudeat gavisave umquam* B *fuerit cultu ecclesiastico, hic pro certo, etsi interim res omni veritatis specie haud careat, asseverare non ausim.*

pro Martyre colitur. 5 *Ast haud multum refert; Sanctam enim Serenopoli saltem seu in S. Sereni oppido in sui nominis ecclesia* XII *Octobris die coli, luculentissime per jam supra allegata extra omnem controversiam, quod ad institutum nostrum hic sufficit, est positum ac proin omnino certum. Nec, quin Sancta pro martyre etiam, ut a Castellano in annuntiatione supra huc transcripta asseritur, Serenopoli in nominis sui ecclesia colatur, dubitandum reor. Gerardus quidem, dum* Speriam *in Sanctorum ecclesiæ Cadurcensis Proprio* XII *Octobris die signari, in Mss., quas, ut jam monui, cum Henschenio nostro communicavit, Notitiis affirmat, fieri id ibidem sic, ut a* Martyris *appellatione abstineatur, adjungit ; verum hanc ipsomet, quod id facit, loco Sanctæ attribuit, uti etiam haud prolixæ, quam illæ e dictis complectuntur, Vitæ titulus supra huc transcriptus. Nec hæc ipsamet, quo minus pro Martyre apud* C *Sanctum-Serenum seu Serenopoli* Exuperia *coli credatur, ullo modo obstat. Violentia enim nece pro castitate servanda e vivis sublatam tradit sicque martyrem facit; cum autem sic habeat, id ipsum verosimillime, ne dicam, indubie, in ecclesiastico olim recitari de Sancta apud Sanctum-Serenum solito, e quo lucubratiuncula illa, ut supra huc transcriptus, quem præfert, titulus fidem facit, accepta est, Officio tradebatur, cumque adeo, quin per hoc* S. Exuperia *pro Martyre olim fuerit in S. Sereni oppido culta, dubitari haud posse videatur, ibidem illam hodieque pro Martyre pariter, non quidem jam dicto, quod e dicendis periit, ecclesiastico Officio, sed alio quocumque modo coli, credendum existimo.*

re etiam ipsa martyrium, uti hic memorata, quæ quamvis sublestæ fidei sit, 6 *Neque vero pro Martyre immerito colitur. Re enim ipsa, ut apparet, subiit martyrium, uti mox docebo, cum primum de illa ejus haud admodum prolixa, cujus jam plus semel memini, Vita nonnulla protulero. Ipsomet, quo Gerardus floruit, seculo* XVII *scriptam esse, ac ab ipsomet etiam, a quo erat contexta, auctore, cum jam (unde fraudis suspicionem non immerito forsan conceperis) ecclesiasticum, e quo fuerat accepta, Officium periisset, communicatam secum fuisse, Sarlatensis is canonicus in Notitiis, quas ad Henschenium nostrum misit, affirmat; cum certa autem illi hac in re fides adhibenda sit, enimvero lucubratiuncula illa magnam sibi nec ab auctore, a quo, nec ab ætate, qua litteris fuit mandata, auctoritatem adjungit. Nec ipsamet, secundum se spectata, id facit. Fere enim, ni vehementissime fallar, tota, quanta est, commentitia est, nec facile futurum opinor, ut a quoquam, qui vel utcumque critices fuerit peritus, pro vera historia habeatur. Mihi certe, ut inter sincera et genuina probæ notæ Acta recenseatur, eoque nomine locum in Opere nostro obtineat, apparet plane indigna. Attamen, cum admodum e dictis prolixa haud sit, Syllogisque, quas haud raro de ecclesiæ Græcæ Sanctis adornamus, elogia, quibus hi a Græcis ornantur, intexere, etsi etiam fabulis subinde fœdata, si modo nimis prolixa haud sint, soleamus, nostræ huic de* S. Exuperia *Syllogæ illam ejus Vitam haud admodum prolixam, utcumque etiam commen-* E *tis deturpata appareat, pariter intexere est visum, primo quidem, ut de lucubratiuncula, cum sic sibi fuerit ob oculos posita, ipsemet per se suum queat studiosus lector ferre judicium dispicereque, an re etiam ipsa fere tota sit, ut dixi, commentitia, deinde vero, ut, cum ecclesiasticum, e quo dicta Vita deprompta modo sit, uti e Gerardo jam monui, deperditum Officium, utcumque saltem, quid in hoc memoriæ fuerit proditum, unusquisque ex illa, quod non nemini forsan accidet haud ingratum, intelligere haud difficulter queat.*

7 *Sequentibus his concipitur verbis :* Serenus, *nostræ tamen huic* in altiori Aquitania uberioris ejus soli, quod intra montium Arvernorum, Durannii et Sileris fluminum, Tutelæ, Bribatæ (*Gallice* Brive la Gaillarde) et Sarlati ambitum continetur, potens dominus Blandiniam paris nobilitatis et pietatis duxit uxorem. Ex illis nati sunt Clarus, mox Speria in arce Sancti Sereni, nobilissimi Turenæ vicecomitatus urbis notissimæ. Clarus post navatam litteris operam militaris artis peritiam domandis equis, ludihastio et aliis adumbratæ F militiæ exercitiis, quæ tanti nominis hæredem decebant, per electos magistros ediscebat. Mirabantur in prima ætatula parentes Speriæ animum velut pignus e cœlo delapsum. Ejus in oculis divina quædam cœlitum flamma et scintillæ fidei elucebant, pro crepundiis crebri in altum intuitus, raræ pietatis notæ et futuræ signa charitatis. Vix pubertatis annos attigerat, cum arctioris vitæ regulam et severioris religionis cultum professa, non in sericis et pretioso linteamine; verum in cilicio et cinere Dei misericordiam jugibus lacrymis deposcebat. Tandem Serenus et Blandinia e vivis sublati sunt, relectis duobus amplissimæ domus hæredibus.

de Sancta Syllogæ 8 Interea Ælidius, nobilissimi illius agri cum Claro et Speria jure partiario dominus, Clari populos, violato fœdere ruptisque affinitatis vinculis, aperto marte divexabat ; contra Clarus relictum sibi a parentibus jure hæreditario dominium armis tuebatur ; inde latrocinia, cædes et ubique civium strages. Verum a tot malis ces-

 satum

AUCTORE C. B.

AUCTORE C. B.

satum est, Speria, quam Ælidius mira formæ venustate deperibat, tabulis sponsalibus sibi oppignerata ; sed jam sponsalis thori expectabatur apparatus, cum virgo connubium exosa et cœlestis Sponsi, cui virginitatem voverat, amore saucia, nocte intempesta clam domo secedens, recta pergit in vastam Heremi solitudinem, in cujus meditullio annosa et concava patulis diffusa ramis extendebatur quercus, juxta quam fons lucidissimus, cujus rivulum, foras erumpentem, eadem, quæ genuerat, terra sorbebat. Visa est sibi Virgo oblatas hac in arbore a superis ædes *; mox in ejus sinum præ senio hiantem et concavum, qui templum simul et hospitium præbebat, sese latenter abdidit, conscia ex familiaribus una, quæ illam statis temporibus, cibum, ne deficeret, allatura, secreto adiret; ibique pronubante amore cum cœlesti Sponso cœlestem vitam ducebat. Nec defuerunt dæmoni nocendi artes, qui, juvenis virginis speciem et habitum ferens, blande Speriam aggrediens hortatur, ut, relicta secum vasta solitudine, quæ diu tenuit afflictas, lares patrios una adeant, ibi uberem fortunam, egregias nuptias et dulces natos sine salutis dispendio confecturæ : tum Virgo signo Crucis armata insidiantem fugavit inimicum.

* *supple* cernere.

B

9 Res inter Clarum et Ælidium compositæ haud steterunt, et, quod prius exstinctum fuerat, belli incendium, reviviscentibus paulatim Ælidii odiis, periculosius exæstuabat, quod Speria pro pacis conditionibus sibi conjux non cederet. Verum, ut innoxio civium sanguini parceretur, misso in compendium bello, Clarus ab Ælidio per caduceatorem ad singulare certamen provocatur. Accepta pugnæ copia assignatoque certamini loco, Clarus in armis præsto fuit, sed libuit prius rursus investigari Virginem, quæ sæpius quæsita et nusquam inventa in vasto quodam solitudinis specu vitæ solitariæ cupida forsan latitaret. Cingitur illico multa indagine lucus, et siqua pars dumetis densior aut saxis asperior vel vallibus depressior, ea sagacius lustratur. Cum ecce, ex gentilitate non Hamadryadum una, sed in concava quercus alvo viva Speria. Curritur ad spectaculum et quærentium turba circa Virginem glomeratur. Tum Clarus in charos Germanæ insertus amplexus post lacrymas hortatur, ut, relicta solitudine desertoque carioso, feræ potius quam clarissimæ Virginis, habitaculo, brevi * vagantis bubulci libidine dehonestanda aut lupis rapacibus diripienda, domos splendidas repetat, artus jejuniis inanes et loci fœtore marcidos cibo refoveat, et Ælidii connubium, pacem communibus populis conciliaturum, inire non recuset.

integra *intexta*

C

* *adde* alioquin.

10 Cui paucis Virgo, se mortem in hac latebra contemnere, ut mortem evadat, cibo non egere, quæ in Deo esuriem non sentiat, et Ælidii connubium spernere cœlesti Sponso copulata *. Ælidius, lacrymis, promissis, obsecrationibus *, minarum tandem machinas adhibet, cum Virgo, sacri propositi tenax, virginitatis suæ, Christo dicatæ, impium avertit deprædatorem. Hic, repulsæ injuria truculentior factus, amoris simul et odii œstro percitus, evaginato gladio virgineum fudisset sanguinem, sed ferrum circa illius cervicem torpuit innoxium, imbellem manu expavit Ælidius, et victam dexteram, gladio dilabente, miratur; sed Virgo, venia percussori data, exsecandam ultro præbet cervicem. Videtur Virgo post necem viva, truncus in suo non volutatur sanguine, sed stupendo miraculo ambabus ulnis caput arripuit, et pretiosa sarcina onustus, ad rivi ostium (qui a percussoris barbarie in hunc usque diem Barbares nuncupatur) ubi Babæ fluviolo immiscetur, detulit; ibique primum ab incolis ecclesia Virginis nomini et sacris exuviis consecrata, et urbs celebris ædificata in Speriæ Serenæ clientela, postmodum Sereni patris vocabulo dicta, cum Clarus et Ælidius, ostenti novitate et facti immanitate perciti, frondibus arborum tecti et nullibi tuti per totam bacchantur solitudinem.

lectori hic exhibetur,

* *lege* copulatam.
* *adde* frustra impensis.

D

11 *Talis est, quam titulus ejus, supra huc transcriptus, Sanctæ nostræ* Vitam *vocat quamque integram huc transcribendam duxi, lucubratiuncula. Modo illam attento animo studiosus lector expendat, nec dubito, quin plane, qualem jam dixi, commentitiam judicaturus sit. Verum, utcumque fabulosa ac veritatis specie destituta videatur, vere tamen Sanctam martyrio, ut memoriæ prodit, occubuisse, apparet credendum. Cum enim idipsum in ecclesiastico, e quo illa accepta, Officio fuerit, etiam, ut jam supra docui, memoriæ proditum, martyrio Sanctam e vita excessisse, oppidi S. Sereni incolæ verosimillime jam dudum, cum ad eorum ecclesiæ usum Officium illud fuerat compositum, crediderant; quare, cum antiqua, quæ id ferebat, videatur apud illos viguisse traditio, esse enimvero videtur, cur ob hanc, cum traditiones hujusmodi, dum nihil absonum verove prorsus absimile continent, rejiciendæ haud facile sint, martyrio ad Superos evolasse* Exsuperiam, *credendum existimetur. Verum quandonam id factum? Gerardus verbis Gallicis Latine a me redditis in jam sæpius laudatis, quas beneficio ejus possidemus, Notitiis sic scribit :* In Chronologica episcoporum Cadurcensium Tabula, a D. Vidal composita, in hominum quidem sanctitate illustrium columna S. Speria V. M. Cadurcensis martyrium in eremo *(eo nempe, prope quem num. 1 laudatum sacrarum Virginum monasterium modo cernitur loco)* anno circiter 760 passa ac in S Sereni oppido asservari traditur ; in persecutionum vero columna Ælidius, Cadurcensis tyrannus, caput S. Speriæ anno 760 amputasse asseritur. *Recentiorem, imo Gerardo dumtaxat æqualem, qui hic laudatur, D. Vidal exstitisse, non obscure, quæ verbis modo huc transcriptis ipsemet Gerardus mox subjungit, produnt.*

Vita ejus cum hic citato, qui id anno circiter 760 signat auctore fert, subusse

E

F

12 *Verum, etsi ita sit, epocham tamen, quæ per isthæc Sanctæ nostræ martyrio assignatur, supra in margine, ita scilicet, quo id subierit, tempus, loquendi tamen modo,* ut fertur, *ut animum de re dubium ostendam, adjuncto, pro more nostro ab ipso statim initio indicans, adscripsi, tum quod a vero alienam lutulentove e fonte haustam, probare haud possim, tum quod eamdem Castellanus, hodie* S. Exuperiæ *annuntiationi annum circiter* 670 *in margine adscribens, sit amplexus. Nostræ interim Sanctæ corpus in S. Sereni oppido fuisse adhuc*

conjecturaque, partim a Sanctæ reliquiis, quæ cum is floreret, Serenopoli haud amplius

Gerardi

A *Gerardi ætate servatum, ab eodem, ut per verba jam nunc recitata hic testatur, auctore, qui martyrium illius vel anno* 760 *vel circa hunc signat, asseritur, idque certo a veritate, quod sane fidem ejus atque auctoritatem utcumque elevat, alienum esse, Gerardus, ab ipsismet oppidi illius incolis probe, quid de re sit, edoctus, affirmat; cum autem, ut addit, sacrum illud pignus, cum diu fuisset Serenopoli seu in S. Sereni oppido servatum, ætate sua inde esset a longa jam tempore ad quempiam, qui ignoratur, Lemovicii seu territorii Lemovicensis locum translatum, hinc simul et præcipue ex eo, quod Sancta non tantum* Speria *seu* Exuperia, *sed et* Serena *fuisse vocata sub Vitæ supra huc transcriptæ finem indicetur, esse eam a S. Serena, cujus et S. Gemmæ corpus apud Stirpem seu in Stirpensi, quæ in diœcesi Lemovicensi sita est, Ordinis S. Augustini abbatia, vernacula Lemovicum lingua* l'Esterp *aut* l'Eter *nuncupata, quiescere, apud Labbeum Bibliothecæ Novæ Mss. tom. II, pag.* 287 *in Gaufredi, Prioris Vosiensis, Chronicis asseritur, haud* B *diversam seu distinctam, conjectando opinatur.*

fuerunt, petita, aliaque item de S. Sereni oppido hic proposita,

13 *Nec quidquam, ob quod conjectura hujusmodi mihi admodum displiceat, occurrit ; ast, verane sit, an falsa, scire parum interest, cum dictæ abbatiæ ecclesia una cum sacris, quæ in hac servabantur,* SS. Serenæ, *Gemmæ et Gauterii, abbatiæ ejusdem fundatoris, reliquiis seculo* XVI, *ut ex iis, quæ Gerardus supra a se jam allegatis addit, intelligo, a Calvinistis, sacra omnia susdeque in Gallia tunc vertentibus, fuerit combusta. Plura itaque de conjectura, a Gerardo, ut dictum, ex eo potissimum, quod Sancta forte exstiterit binominis, seu non tantum* Speriæ, *sed et, si Vitæ ejus fides sit, sortita fuerit* Serenæ *nomen, formata, haud addens, modo hic aliam, inde pariter potissimum formatam seu petitam, lectori propono. In vicecomitatu Torinnensi tractuque Cadurcensi ad rivulum Babam eo loco, quo hic, ut supra docui, parvam insulam efficit, castrum, a vicecomitatu illo dependens, oppidumque situm esse, Gerardus in sua, qua præcipue de hoc in sæpissime jam laudatis Notitiis agit, Adnotatione præfatus, in veteribus Actis castrum id quidem a S. Sereno, op-* C *pidum vero a* S. Speria *nuncupari mox adjungit ; cum autem S. Serenus presbyter confessor, in Opus nostrum ad secundam, qua Fastis sacris exstat inscriptus, Octobris diem jam illatus, non in vicecomitatu Torinnensi Caducensive tractu, sed procul inde in Campania Galliæ colatur, nec iste Serenus, qui Sanctæ pater exstitisse in hujus Vita supra huc transcripta traditur, pro Sancto usquam habeatur, suam umquam vel abs hoc, ut in Sanctæ nostræ Vita sub finem traditur, vel abs illo appellationem traxisse, quod modo* S. Sereni oppidum *dicitur, haud credo ; ast id ego, cum primum* S. Speriæ *nomine (hoc enim in veteribus Actis, teste, ut mox docui, Gerardo, nuncupatur) fuisset insignitum, fuisse post, priori isthac nomenclatione antiquata, a secundo e binis, quibus Sancta nostra sub Vitæ suæ supra huc transcriptæ finem vocatur,* Speriæ *et* Serenæ *nominibus* S. Serenæ oppidum *vocatum, tantumque temporis lapsu, ut fuerit non* S. Serenæ, *sed nominis hujus terminatione feminina in masculinam ex errore mutata,* S. Sereni oppidum *appellatum ac porro hodieque appelletur, factum esse, vehementissime suspicor, imo et, quantum conjectando licet, opinor.* AUCTORE C. B.

14 *Et vero est, cur tam conjectura isthæc quam alia, e Gerardo mox adducta, haudquaquam spernenda videatur; hinc autem fit, ut nesciam, an non præstet, ut, quod modo* S. Sereni oppidum *dicitur, non isthoc, sed alio, quo jam supra a me fuit vocatum,* Serenopolis *nomine, cum sic sive vera, sive falsa mea modo hic proposita conjectura sit, appellari queat, nuncupetur. Adhæc cum paulo infra, ut Gerardus in Notitiis sæpissime jam memoratis docet, S. Sereni oppidum seu Serenopolim locus, quo rivulus seu torrens,* Barbares *vocatus, Babæ immiscetur, situs sit, non minus dubitandum reor, an loco isto, ad quem Sancta jam necata, si, quæ sub Vitæ ejus jam datæ finem narrantur, vera sint, caput sibi amputatum stupendo plane, sed multis etiam aliis martyribus a fabulatoribus affricto, miraculo detulerit, conditum fuisse* S. Sereni oppidum *recte ibidem dicatur, quam, an ex ipsomet nomine* Barbares, *quo fuerit etiam ante* S. Speriæ *martyrium torrens iste vocatus, factum non sit, ut, nomen isthoc ei a barbara, qua in Sanctam fuerat sævitum, immanitate inditum fuisse, fuerit confictum. Nec asseverare ausim, e simili comminiscendi licentia ortum non esse, ut pariter, cum Sanctam pro castitate servanda ab Ælidio, Cadurcensi tyranno, fuisse occisam, vel e traditione vel aliunde haberetur compertum, concupitum abs hoc cum illa connubium omniaque fere, quæ inde nata in Sanctæ nostræ Vita dicuntur, fuerint conficta.*

haud spernenda videtur. E

F

DE

A D

DE S. AMICO ET AMELIO,

PRO MARTYRIBUS CULTI

MORTARIÆ IN DUCATU MEDIOLANENSI.

D. A. B.

SYLLOGE CRITICO-HISTORICA.

Cur Sancti Mortariæ annuntiati; eorum nomen sacris Fastis insertum; cultus eis exhibitus; quo circiter tempore mortem obierint; quid de eorum martyrio sentiendum et qualia eorum Acta.

B

CIRCA ANNUM DCCLXXIII.

Mortariæ annuntiantur Sancti,

Plerique martyrologi, qui Sanctorum nostrorum hodie meminere, eos nullo in loco reponunt. Molanus tamen in sua, quam minoribus typis expressit, annuntiotione Papiæ Amelium *et* Amicum *collocat; verum cum in hac civitate nec occubuisse, nec cultos aut in eorum sacris exuviis olim hic asservatis honoratos fuisse constet, non est sane, cur hic annuntiandos esse existimem. Castellanus in suo generali Sanctorum Martyrologio sic annuntiationem suam e Gallico sermone in Latinum a me conversam contexit :* Inter Novariam et Papiam sancti martyres Amicus et Amelius, quorum reliquiæ Mortariæ asservantur. *Nec ab hujus martyrologi mente multum recedo, Sanctos nostros Mortariæ signans, cum hoc oppidum inter Novariam et Papiam ad amnem Gognam positum, teste Baudrando,* vix 4 milliaribus distet a Viglebano in Occasum Hybernum, 10 a Novaria in Ortum Hybernum et 24 a Ticino urbe in Occasum, Vercellas versus 18. *Ea dumtaxat ratione permotus, Mortariæ annuntiandos esse, duxi, quod,*
C
licet, ut videtur, hic non occubuerint, per multa tamen secula eorum reliquiæ, ut mox dicturus sum, religioso cultu fuerint in hoc oppido asservatæ. Itaque hac de re præmonito lectore, nonnulla ad eorum cultum et historiam spectantia dicere aggredior.

Martyrologiis recentioribus

2 *Ex antiquis martyrologis, quos* Classicos *vocant* Amelii *et* Amici *nomen suis Fastis nullus inscripsit. Eorum tamen memoriam Florarii nostri Ms. auctor, qui circa annum* 1486 *opus suum absolvit, hac die celebrat verbis, quæ subdo :* Passio beatorum militum Amelii et Amici tempore Karoli Magni anno Salutis DCCLXX, cujus alter eorum gener exstitit, quorum mortem in conspectu Domini pretiosam, evidens miraculum, in eorum sepultura ostensum, declaravit. *Eosdem recolunt Martyrologium quod* Matric-Cartusiæ-Ultrajectensis *Solerius in suis ad hodiernam diem Usuardi Auctariis vocat, scriptor et Grevenus, cujus sat prolixo stilo conflata annuntiatio sic habet :* Sanctorum Amelii et Amici, quorum miri actus leguntur in Speculo Vincentii lib. XXIV cap. CLXII. Cumque essent miro modo consimiles, tandem in

E

bello, quod Karolus Magnus contra Desiderium Longobardorum regem in Italia gessit, multis pollentes pietatis operibus, cum aliis multis interfecti, martyrii palmam adepti sunt. *Molanus ex Greveno de Sanctis nostris in editione anni* 1568 *omnia describens, in editione anni sequentis minoribus typis hæc tantum subministrat :* Papiæ sanctorum martyrum Amelii et Amici, quos rex Desiderius occidit in bello contra Carolum Magnum.

et quidem die 12 Octobris inscripti,

3 *Cur autem Maurolycus in suo Martyrologio, Petrus Esquilinus in Sanctorum Catalogo lib.* IX, *cap.* XXI, *et Saussayus ad diem* 4 *Octobris* Amici *et* Amelii *mentionem instituerint, haud mihi est perspicuum. Cum enim duodecima Octobris ecclesia Novariensis eorum festum celebret, hinc merito hac die annuntiandi fuisse videntur, licet forte quarta die hujus mensis aliqua propter qualemcumque eorum translationem facta fuerit Sanctorum nostrorum memoria. Sacras eorum exuvias Mortariæ haud ignobili Ticinensis agri oppido, olim ad Novariensem, nunc ad Viccevenensem diœcesim pertinenti,* F *pio cultu asservatas esse, nos docet Castellanus. Idem asserit in Catalogo Sanctorum, qui in Romano Martyrologio desunt, ab ipso contexto Ferrarius, ubi interim in Notis, singulis diebus subnexis, Sanctos nostros nullo Officio ecclesiastico coli, haud recte, ut ex mox dicendis lector intelliget, observot.*

qui in ecclesia cultu publico, ut hic narratur,

4 *Et quidem de SS.* Amelii *et* Amici *cultu inquirenti occurrunt, quæ in suis libris ad Novariensis Ecclesiæ Historiam spectantibus, anno* 1612 *editis habet pag.* 23 *illustrissimus DD. Carolus a Basilica Petri, qui hanc ecclesiam ab anno* 1593 *ad* 1615, *scribente Ughello Italiæ Sacræ tom. IV, col.* 727, *moderatus fuit :* Coluntur, *inquit*, ut martyres Amicus et Amelius. Primi nomine capella instituta est in ecclesia cathedrali, et ejus Officium in ecclesia celebrari solet 12 Octobris. Alia quoque Mediolani instituta memoratur. Sunt Novariæ, qui ejus causa Amici nomine appellantur, et Mediolani. De horum, uti Sanctorum et Martyrum cultu, nihil in Martyrologiis inveni, præterquam in Additamentis Molani ad Usuardum eodem die 12 Octobris

AUCTORE D. A. B.

A Octobris....., ubi ea nota additur, qua non satis certam Sanctorum notitiam auctor declarat. Vincentius in Speculi lib. XXIII, cap. CLXII de eorum Vita multa habet, neque omnia verisimilia ; quæ etiam refert S. Antoninus in Historia Octavi Seculi tit. XIV, cap. XVI, non tamen omnia probans. Atque de eorum sacro cultu hi quidem nihil dicunt, tantum Francos fuisse, pios et nobiles viros, moribus et vultu persimiles ; qui post multa, cum in exercitu Caroli Magni essent, in pugna contra Desiderium regem Longobardorum Mortarii eodem die occisi sunt ; cum eodem quoque nati ac baptizati fuissent. Immo cum duabus arcis condita essent Caroli jussu eorum corpora ; altera quidem Amelii in ecclesia sancti Petri, altera vero in ecclesia sancti Eusebii, quæ dicta est Regalis, collata ; postridic utramque narrant in ecclesia regali fuisse inventam. Erat autem ea Mortariæ pars, in qua duæ ecclesiæ constructæ sunt, in diœcesi Novariensi, quæ pars postea Vicevenensis diœcesis, uti dicetur, facta est. De B iis Viris, *pergit illius auctor*, etiam scriptores Rerum Mediolanensium et Robertus Gaguinus lib. IV de Rebus gestis Francorum. Horum uti Martyrum Vitam conscripsit Boninus Mombritius, eadem pene, quæ S. Antoninus, referens..... Quibus auctoribus confirmatur opinio, dimicasse Desiderium cum Carolo eo loco, ita ut a multitudine mortuorum Mortarii seu Mortariæ nomen acceperit. Ac perquirentes, si quid memoriæ aut monumenti horum Virorum ibi reliquum esset, cognovimus, arcarum manere vestigia et eorum imagines militari corporis habitu. Præterea Mortarienses a majoribus accepisse, quod eorum corpora fuerint in ecclesia S. Albini ; quod ab improbo quodam Sardonio pretio tradita sinit Casalensibus ; quamquam apud Casalenses nullam rei memoriam reperi.

gavisi sunt, et qui,

5 *Hæc illustrissimus episcopus : ex quibus Sanctos nostros Fastis ecclesiasticis a multis jam seculis insertos, eos in ecclesia saltem Novariensi sacro cultu gavisos,* Amici *nomini dicatam Novariæ, tum Mediolani capellam, perantiquum exstare cultum Sanctis exhibitum, ac proin eum in ecclesia esse retinen-* C *dum, procul dubio patescit. Iis igitur mox recitatis monumentis, cultus Sanctis exhibiti tota adstruitur veritas ; cætera vero, quæ sive ad eorum historiam sive ad tempus, quo vitam mortalem cum immortali commutarunt, sive tandem ad mortis genus, quo martyrii laurea donati sunt, spectant, cum nulla de iis exstent monumenta, certo definire non ausim. Attamen, quæ a veri specie circa hæc minus abhorrent, hic lubens edocebo.*

licet in bello contra Longobardos anno 773,

6 *Sanctos Viros in bello adversus Desiderium Longobardorum regem a Corolo Magno suscepto occubuisse, unanimi verborum consensu asserunt Martyrologiorum scriptores et diversa Actorum apographa sive edita sive Mss., quæ in Museo Bollandiano asservantur : idem fert Novariensium traditio, de qua illustrissimus auctor, cujus verba recitavimus. Igitur ante annum* 773, *quo Adriani Papæ epistolis excitatus Francorum rex Desiderio, qui Ecclesiæ Romanæ civitates et bona invaserat, bellum indixit, Sanctorum mors signari nequit. Imo illam ante mensem Novembrem hujus anni obtigisse, haud invitus dixerim. Nam cum secundum Anastasium Bibliothecarium in Vita Hadriani Papæ, inter Galliæ scriptores tom. V, pag.* 458 *et* 461, *edita,* per sex mensium spatium *Papiensis civitas ab Francorum exercitu obsessa, non nisi post Paschale festum, quod anno* 774 *in primam Aprilis diem incidebat, in Caroli ditionem redacta fuerit ; hinc fit, ut Franci a mense Novembri ineunte anni* 773 *aut forte sub ejusdem anni mensis Octobris finem hanc urbem obsessam tenuerint : proindeque Sanctos nostros die* 12 *Octobris, qua ecclesia Novariensis diem eorum festivam celebrat, mortem passos fuisse verosimillimum est. Hinc emendandus occurrit Florarii nostri auctor, qui* Amelii *et* Amici *mortem anno* 770 *annectit. Enimvero Carolus Magnus nec tum Longobardorum regi, cujus filiam matrimonio hoc anno adsciverat sociandam, indixerat bellum, nec Adrianus ipse, cujus precibus excitatus adversus Desiderium Carolus movit, in summum Pontificem fuerat assumptus : rectius igitur anno* 773 *in notula chronica, ad Sylloges hujus initium posita, diem Sanctis emortualem affigendum existimavimus.*

non in continuo dierum aliquot,

7 *Ast forte, inquies,* Amelium *et* Amicum *in prælio per plures dies commisso, cecidisse, narrat* E *Sanctorum nostrorum biographus, cum nempe, superatis Alpium rupibus, Francos inter et Longobardos ita Mortariæ dimicatum est, ut ex ingenti mortuorum numero Mortaria nomen acceperit. Verum isthæc pugna Mortariæ commissa a Muratorio Italiæ Annalium tom. IV, pag.* 357 *inter aniles fabulas merito rejicitur : hujus enim non meminere scriptores, quos tom. V Gallicorum Scriptorum collectioni suæ Bouquetus inseruit. Et quidem pag.* 139 *Poeta Saxonicus, qui Arnulpho imperatori advixit, sic habet :*

Transcensis igitur horrendis Alpibus instar
Turbinis Ausoniæ duplex exercitus arva
Irruerat, late regnum vastans opulentum.
Jamque metus cunctos Francorum perculit ingens.
Nam Desiderium primo qui bella parabat
Se frustra Carolo sperans obsistere posse,
Congressu necdum facto, terrore fugavit.

F

Idem scribit Eginardus in Annalibus suis, in Collectionem Bouqueti a pag, 202 *illatis :* Superato, *inquit,* Alpium jugo, Desiderium regem frustra sibi resistere conantem citra congressum fugavit. *Ita etiam alii fere omnes chronologi, quorum textus hic referre supersedeo. Proindeque Sancti nostri in certamine generali, quod tum minime datum fuit, cadere nequierunt : inter fabulas ergo, quidquid de eorum morte et sepultura narrat eorum biographus, est amandandum.*

sed in velitari prælio fuerint cæsi,

8 *Verum parvi admodum ponderis est, quod hic et in tota Sanctorum nostrorum historia, quam contexuit, scribit ille, quisquis fuerit auctor.* Amelium *enim et* Amicum *in acie instructa, seu in prælio per dies aliquot continuato non occidisse, sed et nullum tum consertum fuisse simile prælium, cum Muratorio existimo. Verum, levem saltem aut velitarem pugnam inter aliquos utriusque exercitus milites exstitisse, dum Desiderius Carolo obviam cum copiis suis processit, nemo, ut opinor, inficiabitur. Illud sane innuere videntur, qui de hoc bello sermonem fecerunt, nonnulli scriptores. Ado enim ad annum*

773

AUCTORE D. A. B.

773 *scribens hæc habet :* Desiderius rex tum juxta Clussas Longobardorum exercitum composuerat ; sed impetum Francorum sustinere non valens, Papiam refugit. *Rem etiam haud obscure narrat annalista Metensis, cujus opus Bouquetianæ Collectioni tom. V a pag.* 341 *est insertum. Verba autem ejus hæc sunt :* Rex Karolus castra metatus est e regione Sclusarum ; sed vallum Longobardi defendebant. Misit autem Karolus legationem ex probatissimis militibus per difficilem ascensum montis, qui, transcenso monte, Longobardos cum Desiderio rege suo in fugam converterunt. *Iis consonat Hermannus Contractus ad sæpe dictum annum sic scribens :* Italiam petit Carolus et Clusis VI POTITUS Desiderium fugientem Papiæ obsedit. *Fugientes Longobardos Francos insecutos fuisse, disertis verbis tradunt : Anastasius Bibliothecarius in Hadriani Vita apud Bouquetum tom. V, pag.* 461; *et Frodoardus in versibus a Bouqueto pag.* 463 *recusis. Proindeque Desiderius vim vi statim opposuit, dein terrore fractus Papiam, insequentibus Francis,*
B *aufugit. Quis autem Sanctos nostros aut in prima hac conflictatione,* cum probatissimis viris *contra Desiderium forte immissos, aut secundo forte conflictu, dum Longobardos fugientes Franci insequerentur, occidi potuisse eorumque corpora, jubente Carolo Magno, Mortariæ, qua via ad Papiensem urbem patebat, humo tradita fuisse, tanquam a veri specie alienum crediderit? Nec certe hæc ab illis, quæ auctores tradunt, dissonant, sed prælium aut quamdam saltem conflictationem, inter utriusque exercitus milites, in Alpium faucibus exstitisse, claris verbis docet Salernitani Chronici, inter Rerum Italicarum Scriptores tom.* 7 *editi, auctor, qui post medium seculum* XII *opus suum contexebat, ad annum* 773, *col.* 149 *sic scribens :* Superato Alpium jugo, Desiderium regem, frustra sibi resistere conantem, commisso bello vicit atque fugavit. *Et hoc sane sufficit, ut ecclesiæ Novariensis sarta tectaque maneat de Sanctis nostris traditio. Ergone*

D *hi in bello contra Desiderium suscepto occisi, tanquam Martyres sunt habendi?*

sicut Martyres habiti sunt.

9 *Etsi* Amicus *et* Amelius *nec in odium fidei aut justitiæ causa enecti fuerint ; attamen pia fidelium credulitate tamquam Martyres habiti sunt; nec iis seculis res admodum insolita erat : Sanctis quippe nostris accidit, quod multis aliis, ab improbis hominibus nefarie occisis, qui tamquam Martyres coluntur, obtigisse asserit Bollandus tom. I Januarii pag.* 391, *S. Canuti regis Acta illustrans : haud pauca similis martyrii exempla deprehendet, qui vasti hujus Operis tomos lustraverit. Nonnullos etiam verbo Martyr in suo Glossario appellat Cangius, qui nec in religionis odium nec justitiæ causa enecti, martyrii tamen honore donati fuerunt ; quod et de Sanctis nostris dicendum autumo. Cum enim illi in bello contra Longobardos, a multis annis Ecclesiæ bonis infestos, et quorum nonnulli forte adhuc, ut apparet, ethnicorum superstitionibus erant addicti, occubuerint, hinc, ut opinor, Novarienses et alii eos tamquam Martyres habendi occasionem arripuerunt.*

E

Acta eorum edenda non videntur.

10 *Sanctorum nostrorum Acta jam dudum Vincentius Bellovacensis, S. Antoninus, Mombritius et nonnulli alii hagiologi in suas lucubrationes intulerant. Duo eorum apographa, e vetustissimo monasterii Sithiensis codice et ex Rubrævallensibus schedis descripta, quæ ab editis non differunt, in Museo Bollandiano invenimus; sed in omnibus nihil videbit lector, quod factis historicis aliunde notis contrarium non sit. Ex eo enim, quod ambo militiæ nomen dederint et eadem die in prælio occubuerint, hinc eos eodem die natos, et sacris undis ablutos, moribus, genio vultu adeo similes fuisse, ut unus ab altero vix distingui posset, asseruit, quicumque illorum Acta, nescio, quo seculo, scripto commisit. Mitto alia commenta, quibus scatent, quæ apud nos exstant apographa aut ab hagiologis edita fuerunt. Ne igitur inutili mole gravetur hoc Bollandianum Opus typis hic ea recudenda non existimo.*

C F

DE S. RODOBALDO EPISCOPO CONF.

TICINI IN LONGOBARDIA.

J. B. F.

SYLLOGE HISTORICA.

De cultu, tempore episcopatus et gestis.

ANNO MCCLIV.

Sanctus, cujus memoria

T*icinum, alias Papia, urbs Italiæ non ignobilis, ac regia olim Longobardorum, ad amnem Ticinum sita, inter varios ecclesiæ suæ sanctos antistites colit* S. Rodobaldum, *secundum istius nominis Ticinensem episcopum, quem Ferrarius in generali Sanctorum Catalogo ad* XII *Octobris diem, paucis hisce verbis annuntiat :* Papiæ S. Rodobaldi episcopi. *Pluribus vera in Catalogo Sanctorum Italiæ illum celebrat, ipsique etiam breve elogium texit, in quo Sancti nostri præclara facta recensens, tempus, quo dictam ecclesiam rexerit, et annum, quo ex hac vita migrarit, exprimit; verum de hac chronotaxi, cum de* S. Rodobaldi *cultu egerimus, loquemur. Eodem etiam die sequenti disticho in Martyrologio Poetico illum deprædicat Brautius episcopus Sarsinæ :*

Reliquiis sacras ædes Rodobaldus adornat,
Cum latis mensæ castra reliquit agris.

a paucis martyrologis celebratur.

2 *R. P. Romualdus a S. Maria Ordinis Eremitarum Excalceatorum S. Augustini in operis, Ticini* 1699 *editi, prima parte, cui titulus:* Papia Sacra,

A Sacra, *Sanctorum omnium Ticini quiescentium Hagiologium texit, in quo* S. Rodobaldi *memoriam die* 12 *Octobris sic celebrat:* In cathedrali basilica S. Rodobaldi episcopi Ticinensis, exemplaris abstinentiæ viri, qui et sacra Sanctorum Papiæ quiescentium lypsana solicito ubique ecclesiarum civitatis perquisita devotionis zelo, litterariis monumentis tradens, ecclesiæ suæ, majori quo poterat studio, semper prodesse sategit; tandem pastoralibus clarus meritis, mortalis hac die vitæ periodum clausit ad Superos evocatus. *Ab hisce auctoribus dissentiens Castellanus, in Universali suo Martyrologio* Rodobaldum *non* Sancti *titulo, sed* Venerabilis *condecorat, sequentem de ipso mentionem faciens:* Papiæ venerabilis Rodobaldi episcopi, hujus nominis secundi, qui jejuniis celebris fuit, et cultui divino, perquirendisque Sanctorum reliquiis maxime deditus: corpus in ecclesia cathedrali asservatur. *Quo titulo Sanctum nostrum insigniens laudatus martyrologus, de illius cultu non satis sibi constare, innuit, cum in sua ad* B *citatum opus Præfatione, se illos homines, quorum in ipsa morte sanctissima quidem existimatio fuit; verum quorum ipse cultum omnino perspectum non habet, in sua lucubratione nec Sanctos nec Beatos, sed Venerabiles appellaturum, expressis verbis enuntiet.*

Officio sub ritu duplici colitur,

3 *Certe laudatus Castellanus, Antistitem nostrum Cælitum honoribus numquam gavisum fuisse, ex eo autumasse videtur, quod paucos martyrologos, ipsius memoriam celebrantes, repererit, quodque etiam seculo* XVI *martyrologi Itali Maurolycus, Felicius et Galesinius ipsum nusquam commemorent. Utut sit,* S. Rodobaldum *ab ecclesia Ticinensi quotannis Officio sub ritu duplici, ut vocant, honorari, indubitanter asserit Joannes Baptista de Gasparis presbyter Ticinensis, cum ipsius elogium Breviario Sanctorum Episcoporum Ticinensis ecclesiæ, quod anno* 1651 *tacito suo nomine edidit, inserat; in quo opere illorum tantum episcoporum, quos dicta ecclesia ritu duplici colit, res præclare gestas, se elucubraturum, in Præfatione sic indicat:* Quæ in hoc Breviario enarro, diuturna inquisitione coëgi ex C pluribus scriptoribus..... Præcipua hic solum expono, et illorum tantum, quorum natalem diem eadem sancta Ticinensis ecclesia sub ritu duplici celebrat..... Reliquorum sanctitate fulgentium episcoporum, quos adhuc eadem ecclesia Ticinensis divino non colit Officio, elogiis prætermissis. *R. P. Romualdus in supra citati Operis parte secunda, absoluto* S. Rodobaldi *Vitæ compendio, sacrum ipsius corpus Ticini veneratione, Sanctorum reliquiis debita, affici, nos ita docet:* Cujus sacrum corpus magno populi concursu pioque parentalium honore tumulatum in cathedrali basilica, lapideo conditum sarcophago, ad aram divi Ambrosii primo, nunc autem in subterranea æde, apud S. Syrum, honorifice colitur. *Hæc auctorum, quorum fides ullo modo suspecta videtur, testimonia nobis sufficiunt, ut Antistitem nostrum et* Sancti *titulo Sanctorumque honoribus gaudere dicamus; ac proinde ipsi locum in nostro Opere concedamus.*

Ipsius episcopatus tempus,

4 *Stabilito* S. Rodobaldi *cultu, in ipsius episcopatus tempus inquiramus. Ferrarius in citato supra elogio asserit, Sanctum nostrum quinquagesimum tertium fuisse Ticinensem episcopum, ac præfuisse dictæ ecclesiæ post S. Fulcum ad annos viginti quinque, atque demum obiisse* IV *Idus Octobris post Reparatæ Salutis annum* 1241 *tempore Innocentii IV Romani Pontificis, qui ab anno* 1243 *usque ad annum* 1254 *Ecclesiam administravit. Secutus est in hac chronotaxi Antonium Mariam Spelta, qui in Historia de Vitis Episcoporum Ticinensium pag.* 327 *in* Rodobaldo II *eadem affirmat. Viginti quinque etiam episcopatus annos ipsi attribuunt Stephanus Breventanus in Historia urbis Ticinensis fol.* 47 *et Jacobus Gualla in Historia patriæ suæ pag.* 26; *sed uterque non sine manifesto circa vitæ tempus errore, (ut Spelta, Ferrarius et Ughellus tom.* I *Italiæ Sacræ, in Catalogo Episcoporum Papiensium col.* 1100 *ante me notarunt) cum illum anno* 898 *episcopatum adiisse scribant. Laudato Ferrario consonat P. Romualdus, qui citato statim loco ita habet:* Demum cum sanctus Antistes hujusmodi solertiis ac studiis, tum in divinis solicitandis, tum in humanis curandis strenue laborasset, et Ticinensem ecclesiam annis viginti quinque sanctissime gubernasset, 4 Idus Octobris Papiæ sublatus est. E

obitus annus et elogium,

5 *Quantam huic Chronologiæ fidem debeamus, difficile est determinare. Certe Ughellus in Catalogo Episcoporum Papiensium* S. Rodobaldum *inter eos statuit septuagesimum quintum, atque episcopatus initium et finem hoc modo memorat:* Hic ex archidiacono cathedralis Papiensem evasit ad sedem anno 1230. Cum multa præclara gessisset, tum illud memoria dignum adjecit, ut civitatis SS. Reliquiarum repertorium constitueret, ne obliviosa vetustas illarum deleret memoriam. Præfuit annos 24, decessitque anno 1254, die 12 mensis Octobris, sepultusque est in cathedrali. *Huic auctori, quem et nos sequimur, donec certiora innotescant, Joannes Baptista de Gasparia in episcopatus tempore et anno mortis assignandis consentit, at unum agnoscit episcopum, scilicet Irenæum, quem ignoravit Ughellus (de hoc videri potest nota editoris, qui Ughelli opus recudit) deinde post S. Fulcum seu Fulconem, Sancti nostri decessorem, ponit Ardingum, quem* Post Fulconis, *inquit Ughellus,* excessum narrant ad Papiensem sedem fuisse subvectum anno 1230 exque moderatione F animi detractasse onus: *adeoque* S. Rodobaldum *vocat episcopum septuagesimum septimum. Cum autem laudatus auctor, ut ex ipsius verbis supra citatis constat, omnia collegerit, quæ sparsim habent alii, ejus elogium pro Actorum compendio subjungam.*

quo pauca ejus gesta breviter describuntur,

6 Rodobaldus secundus, eximia virtutum præstantia insignis, Ticinensis, in Patria archidiaconalem primum, inde episcopalem dignitatem consecutus, quam viginti quatuor annos singulari solicitudine administravit, sanctissime in alendis pauperibus, protegendis viduis, tuendis pupillis, miseris omnibus juvandis intentus, non sibi, sed Deo et gregi sibi credito, hilari animo ad novissimum senectutis diem vixit. Potus et ciborum mira fuit ejus abstinentia. Cum cæteris hebdomadæ diebus tenuissimo cibo vesceretur, et quandoque leguminibus contentus, quinta tantum feria se totamque familiam unico prandii apparatu reficiebat. Apostolicos mores edoctus Apostolicam vitam imitatione egregie expressit. In oratione assiduus, pro augmento Dei cultus, multa

AUCTORE J. B. F.

multa totis viribus opere complevit. Ticinensem ecclesiam sacris templis et cœnobiis mirifice auxit; in quibus additis proventibus novos sacerdotes, novasque moniales instituit. Pari pietate et munifica liberalitate beato Isnardo sacri Ordinis Prædicatorum, cui beatus Antistes vinculo perfectæ charitatis junctus erat, sancti Thomæ Apostoli monasterium dono dedit : quorum mutua charitas magno spiritus ardore incensa agro Dominico multum profuit.

ac mortis tempus et sepultura referuntur.

7 Animadvertens Papiensem urbem perquam maxime illustratam variis Sanctorum reliquiis, in singulis totius civitatis templis eas solertissime perquisivit : scriptoque eas mandans, breve de eis condidit compendium : quod tanti Præsulis fide munitum, iisdem reliquiis majorem adauxit venerationis cultum. Eidem compendio adjecit insuper templa, regia Longobardorum munificentia constructa, regumque sepulcra et Ticini antiquissimam originem. Facultates sui episcopatus proventibus Rozzaschi oppidi et Portus Albaræ castelli ampliavit. Demum in rebus tum divinis, tum humanis sanctitate clarus migravit ad Dominum anno supra millesimo * ducentesimo quinquagesimo quarto. Cujus tumulatum corpus in subterraneo maximi templi oratorio, quod Sancti Syri Confessio nuncupatur, honorifice custoditur. *

D

* *lege* millesimum

* Nota 11.

DE S. SERAPHINO CAPUCINO CONF.

B E

ASCULI IN ITALIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

Sancti biographi; Vita hic danda; ætas et obitus dies.

ANNO MCLIV.

S. Seraphinus, cujus Vitam a Boverio, inter hic recensitos

Sancti Seraphini *virtutes, præclara facta et miracula, quæ ipsius meritis et intercessione a Deo patrata sunt, varii vario tempore ex Ordine FF. Minorum Capucinorum sacerdotes, aliique scriptores litteris consignarunt. Horum præcipuos, quorum et lucubrationes in judicio Romano examinatæ et, ut loquuntur, compulsatæ fuerunt, asservatum in supellectili nostra litteraria processuum, qui ad legitimum ipsius cultum impetrandum auctoritate Apostolica instructi fuerunt, compendium, quod anno* 1733 *typis Cameræ Apostolicæ est editum, sequentibus verbis refert :* Nactus est Servus Dei sequentes Vitæ scriptores, quorum primus contemporaneus fuit Servi Dei, reliqui vero recentiores; hos inter omnes locus dignior debetur Zachariæ Boverio Salutiensi Ordinis Capucinorum, historico cæteroquin probatissimo, omni fide dignissimo, et dicti Servi Dei contemporaneo, qui ipsius Vitam, Annalium Ordinis Capucinorum tomo secundo, anno 1639 vulgato, insertam, composuit. Sequitur P. Carolus de Haremberg Bruxellensis, dicti Ordinis religiosus et concionator, qui hujus Servi Dei Vitam in Opere intitulato : Flores Seraphici, anno 1642 edidit. Plenius nostris diebus P. Petrus Benedictus Joanninus Urbinatensis, ejusdem Ordinis prædicator egregius, et consultor, dum vixit, hujus Congregationis, qui Seraphini gesta et miracula ex antiquis monumentis complexus est, eaque Italice anno 1709 publici juris fecit. P. Silvester, Mediolanensis concionator et dicti Ordinis annalista, hujus Servi Dei Vitam circa annum 1729 concinnavit. Ac postremo insignis pietate vir P. Franciscus Galuzzius Societatis Jesu, qui paucis annis ante suam felicem obdormitionem in Domino compendium Vitæ dicti Beati publici juris fecit.

C

biographos primum locum tenente,

2 *Laudata P. Caroli de Aremberg lucubratio, quæ mihi præ manibus est, eadem virtutum, quorum exercitio et in adolescentia et in religione supremam perfectionem Sanctus noster est consecutus, exempla iisdem adjunctis ornata, quæ in citato Boverii opere, in Bibliotheca nostra asservato, continentur, stylo interdum mutato refert ; miracula vero, quibus et in vita et post mortem* Seraphinus *claruit, eodem prorsus stylo, quo hæc in Boverii Annalibus leguntur, recenset : ita ut nihil a Sancto nostro præclare factum, quod in vita, a Boverio concinnata, haud reperiatur, citatum Caroli opus lectori proponat. Laudatas, quas Joanninus, Sylvester et Galuzzius ediderunt, lucubrationes mihi comparare haud in promptu fuit. Qua de re dolendum, nam certo Joannini, qui* S. Seraphini *res gestas et miracula ex antiquis, ut statim dictum, monumentis collegit, opus mihi plurimum subsidii, hujus Sancti Vitam illustraturo, contulisset. Ast hanc inopiam processuum Compendium aliquatenus pensabit. Cum enim hisce construendis, præter jam citatas Vitas variæ aliæ nondum prælo subjectæ, ut in dicto Compendio est legere, et ab auctoribus Sancto nostro coævis compositæ inservierint, iisque ad trutinam redactis, omnia, quæ ad* S. Seraphini *virtutes comprobandas in illis reperta fuerunt, postquam in Romano judicio recognita fuissent, in hocce Compendio fuerint exarata, hinc sane, si non omnia, quæ Joanninus, Sylvester, Galuzzius et anonymi Monumentorum Mss. auctores posteritati commendarunt, saltem illorum præcipua, et ad Sancti nostri gloriam maxime conducentia, nobis cognita esse, fit consectarium.*

F

concinnatam damns,

3 *Sæpe laudatus Boverius, qui, teste Luca Waddingo in libro, cui titulus :* Scriptores Ordinis Minorum, *anno* 1568 *natus, ejusdem seculi anno* 80 *Capucinorum Ordinem est ingressus, in quo, postquam*

A *quam varia munia obiisset, anno* 1638 *ex hac vita migravit, Ordinis sui Annales duobus tomis distinctos composuit, illorumque secundo, qui anno* 1639, *defuncto auctore, in lucem prodiit,* S. Seraphini *res gestas, variis SS. Patrum et Sacræ Scripturæ locis ornatas, concinnavit ; miracula vero, quæ Sancti nostri meritis et intercessione patrata fuerunt, ex Actis, auctoritate Apostolica ad ipsius cultum impetrandum constructis, se descripsisse, in lucubratione aperte declarat. Licet hic biographus, au, quæ de Sancto nostro, cui coævus fuit, memorat, vel ipse viderit, vel saltem ab oculatis et fide dignis testibus audiverit, nullibi exprimat ; non tamen rationes desunt, quæ ipsi lectoris fidem conciliare valeant. In primis enim inter* S. Seraphini *biographos primum locum, ut supra vidimus, obtinet, ipsumque, qui dictos processus auctorite Apostolica instruxere,* historicum probatissimum omnique fide dignissimum *appellant ; deinde, præterquam quod ipsius lucubratio in judicio Romano examinata et compulsata fuerit, ab ipsis etiam, qui sæpe citatum processuum Compendium exararunt, auctoribus ex laudatis* B *Vitis selecta, et, ut in Boverii Annalibus exstat, Sancti nostri supernaturalibus donis et miraculis demptis, ad verbum anno* 1733 *typis Cameræ Apostolicæ edita fuit. Quæ omnia, Sancti nostri Vitam, in Boverii opere contextam, optimæ notæ monumentum esse, in quo ejus virtutes et præclare facta fideliter litteris consignata reperiantur, evincunt. Hanc nos hic recudemus, et consuetis Annotatis, quibus inseremus, quæcumque in citato processuum Compendio notatu digna et in ea desiderari reperientur, illustrabimus; cui deinde ipsum Canonizationis Decretum, Roma Bruxellas ad RR. PP. Capucinos missum et nobis ab iis communicatum, subjungemus.*

anno 1604, sexaginta quatuor annos natus, die 12 Octobris, quo colitur, obiit.

4 *Priusquam id præstemus, quædam circa Sancti nostri ætatem obitusque diem hic notanda videntur.* S. Seraphini *nativitatis epocham, quam Boverius in toto Vitæ statim recudendæ decursu nusquam exprimit, seculi* XVI *anno* XL *Summus Pontifex Clemens XIII in citato Decreto sequentibus verbis affigit :* Seraphinus in oppido Montis Granarii Firmanæ C diœcesis natus est anno Reparatæ Salutis MDXL. *Eodem etiam anno ipsum mortalem vitam ingressum, processuum Compendium sic refert :* Seraphinus ab Asculo dictus, quia in ea civitate diutissime commoratus majora edidit virtutum exempla, mirabiliora patravit et pretiosam mortem obivit, in oppido Montis Granarii Firmanæ diœcesis anno Christianæ vulgaris æræ 1540 natus est. *Sæpe laudatus Boverius eum citato processuum Compendio ipsum æternam in cœlis virtutum mercedem anno* 1604 *recepisse, aperte declarat ; verum illum tunc temporis septuagenarium fuisse, haud sine errore affirmat, cum ab ipsius nativitatis anno* 1540 *usque ad* 1604, *quo ex hac vita migrasse, constat, non septuaginta, sed sexaginta quatuor anni numerentur. Nec solum Boverius verum etiam Ferrarius, Arturus a Monasterio et Hueberus, quorum primus die* 26 *Septembris, secundus* 26 *Octobris, tertius vero* 20 *Novembris Sancti nostri memoriam annuntiant, sunt corrigendi : nam ex Summi Pontificis Clementis XIII Decreto, a nobis infra recudendo, Sanctum nostrum* 12 *Octobris die, quæ mortis ejusdem anniversaria est, celebrari, fit manifestum.*

D

VITA

S. SERAPHINI ASCULANI

SEU A MONTE GRANARIO,

IN ORDINE FF. MINORUM CAPUCINORUM LAICI PROFESSI,

Auctore Zachario Boverio,

Ex tomo II Annalium Ordinis Capucinorum.

E

PROLOGUS.

Auctor, se S. Seraphi Vitam,

Jam vero ex Piceni provincia vir illustrissimus, et immortali memoria dignus, Seraphinus a Monte Granario, laicus, tot triumphis clarus inter Religionis sydera emicat ; ut tamquam novum orbis prodigium, omnium in se haud immerito oculos convertat : tot enim cœlestium virtutum luce, tanto sanctimoniæ splendore. tam denique ingenti signorum ac miraculorum majestate fulget, ut, si cœlestem Virum prædicavero, haud satis dixerim ; sin angelicum, neque æquam ipsius laudem attigerim, nisi ex indito illi nomine, cui et ipsa præclara gesta respondent, Seraphicum tandem appellavero : quo fit, ut in his explicandis, tametsi rerum materia exuberante, paulo longiori historia uti compellar, ab instituta tamen brevitate haudquaquam sim recessurus.

ut illam mortales imitentur, elucubrare dicit.

2 Porro, quemadmodum firmamentum, ab ipsa orbis nativitate, ita a Deo conditum fuisse, nemo ignorat, ut in eo stellæ per noctem suo quo- F que lumine radiantes, perpetua temporum serie, aliæ quidem orientes, aliæ occidentes coruscarent, et sua orbi lumina impertirentur : hoc quoque modo Deus Opt. Max. cumprimum Ecclesiam, velut splendidum veritatis firmamentum, in orbe condidit, innumera justorum hominum, qui stellarum instar sua mortalibus in orbe virtute lucerent, multitudine ita exornandam voluit, ut suo quæque tempore orirentur et occiderent ; atque aliæ quidem minori, aliæ majori luce emicarent. Nam, ut Apostolus ait : « Sicut stella a » stella differt in claritate, ita et resurrectio » Sanctorum *a*. » Plerosque hactenus illustres religionis viros, tamquam hujus firmamenti stellas sua virtutum luce, alios quidem ampliori, alios vero breviori emicantes aspeximus. Jam vero levem quemdam et exiguum vaporem ex imo terræ sinu, divina Solis illius immutabilis virtute eductum ; atque ad nobiliorem stellarum ordinem ea potissimum ratione evectum, intueri libet ; ut, qui in ipsius vitæ perfectionem ac vir-

a

 tutum

AUCTORE Z. BOVERIO.

tutum fulgorem mentis oculos intendunt, non in ipsius tantummodo luce, tamquam aliena virtute tumidi exultent; sed, præeuntis lucem ac vestigia sequentes, ad ejus imitationem festinent; atque illius quodammodo odore attracti, inter odorifera ipsius vitæ exempla, velut inter lilia pascantur, donec aspiret dies, et inclinentur umbræ; nam, ut Gregorius ait : « Quid per lilia, nisi illorum vita declaratur, qui veraciter dicunt : » Christi bonus odor sumus Deo? Electi ergo, ut » assequi summa prævaleant, conspecta odori- » fera et candida justorum vita satiantur; sed, » quia in hac vita positi necdum valent satiari, » per præcedentium interim patrum exempla » pascuntur; ideo dicit se pasci, donec aspirat » dies et inclinantur umbræ. Tamdiu quippe re- » fici justorum exemplis indigemus, donec præ- » sentis mortalitatis umbras, æterno die aspi- » rante, transeamus. *b.* »

b

B

ANNOTATA.

a *Epist. B. Pauli* I *ad Cor. cap.* 15, ℣. 41 *et* 42.
b *Lib.* 24 *Moral. cap.* 6.

CAPUT I.

S. Seraphini genus, patria, parentes; pia educatio; cæmentariam artem addiscit; Capucinorum ordinem ingreditur.

Ipsius genus, patria, parentes:

a

Seraphini igitur, cujus vitæ historiam aggredimur, patria Mons Granarius fuit, Firmani agri oppidum, Firmo *a* haud longe distans; cui si quæ vel ex nomine laus debetur, ea sane est : quandoquidem ex pingui illius gleba exiguum hoc tritici granum exortum, in tam uberes euangelicæ perfectionis fructus excrevit, ut totum Christianum orbem sua virtutum segete compleverit. Genus sanguine quidem humile fuit: quippe, qui ex patre Hieronymo, cæmentariæ artis fabro, et matre Theodora, humili genere orta, originem traxerit, sed virtute ac pietate clarum. Theodoræ siquidem ita in oppido pietas ac religio pervulgata erat, ut, cum de alicujus pietate sermo fieret, ea passim in exemplum adduceretur. Cui vero dubium esse potest (si tamen eum vera audire delectet) non generis, sed virtutis nobilitatem apud Deum veram censeri? « Summa » apud Deum » (ait Hieronymus) « nobilitas » est, clarum esse virtutibus *b* » Quid apud Deum in viris nobilius Petro, qui piscator et pauper fuit? Quid in fœminis beata Maria illustrius, quæ sponsa fabri describitur? Sed illi piscatori et pauperi cœlestis regni a Deo creduntur claves : hæc Sponsa fabri illius mater esse meruit, qui orbem universum sua virtute fabrefecit. Eligit enim Deus ignobilia et contemptibilia hujus mundi, ut potentes ac nobiles ad humilitatem facilius adducat.

C

b

2 Hieronymus igitur cum duos ex Theodora liberos suscepisset, Silentium scilicet majorem natu, et Felicem, qui apud nos deinde Seraphinus nuncupatus fuit : Silentio patris artem sectante, Felix sub Theodoræ matris educatione prima cum lacte pietatis semina sugit. Quamquam enim parentum pietas sæpenumero liberorum pietatis seminarium esse soleat; huic tamen cum optima ab incunabulis educatio accedit, facile in pueri animo, velut in cera, ea virtutis imago imprimitur, quæ ab educatione proficiscitur. Hoc modo cum Felix prima pietatis rudimenta a matre hauriret, majoraque ab eo, qui illum ab utero in filiorum Dei numerum ac dignitatem vocaverat, cœlestis gratiæ adminicula acciperet, tanta animi propensione in ipsa tenella ætate supra annos, et communem aliorum puerorum usum, in res divinas ferebatur; ut summum illius studium esset, sacris Mysteriis interesse; Dei verbum attente percipere; ecclesias devotionis gratia adire; corollas recitare; solitaria ad orandum loca quærere; in oratione ingemiscere ac, puerilibus omnibus abjectis, pietati vacare. His dum Puer in paterna domo studiis incumbit, pater, qui gravi inopia premebatur, Felicis operam cuidam agricolæ locat, qui armentorum illi custodiam commendat. At, qui præstantiora animo versabat, huic dum curæ ex patris obedientia invigilat majori interea animum custodia servat. Armentis enim passim per prata pabula quærentibus, is solitarium in locum secedens, ubi solum Deum præsentem haberet, genu flexo animum pascit; vespere autem incumbente, cum, armentis ad stabulum reductis, simul cum aliis cœnasset, mox se ab aliis segregans, intermissam Dei orationem repetit; atque hæc quidem Puerulus observat *c*.

D *præclara pietatis semina ab ineunte ætate a Deo accipit: armenta pascit:*

E

c

3 Cum vero, adolescente jam ætate, Hieronymus pater e vivis excessisset, Felix a Silentio fratre majore natu, domum revocatus, ad prima cæmentariæ artis rudimenta addiscenda compellitur. Vir erat Silentius agrestis, austerus et ad omnem excandescentiam paratus : quo fiebat, ut facile et levi quacumque ex causa Felicem objurgaret, sæpeque verberibus cæderet. In has vero animi furias eo magis prodire videbatur, quod Felix hoc tempore tres hebdomadæ dies solo pane et aqua contentus jejunare soleret studiosusque orationi vacaret : quapropter, cum sæpe refectionis tempore se ab aliis sejungeret, ut jejunio ac orationi incumberet, id Silentius tam ægre ferebat, ut crebris eum pugnis et verberibus peteret. Id porro satana præsertim auctore fiebat, qui, ut Felicem a cœlesti proposito absterreret, in eum Silentii fratris animum accendebat. At satan Dei consilium ignorans, quo Felicem hisce duris et asperis, velut aurum igne probatum, ad divinum opus parabat, ut ex eo tandem vas quoddam admirabile conflaret, divino operi famulabatur.

cæmentariæ arti sub Silentio fratre, a quo sæpius vexatur, operam dat:

F

4 Hæc cum diu Felix summa animi patientia pertulisset, accidit, ut Nicolaus quidam qui in Lauri oppido Capucinos fratres, antequam iis ibi conventus exstrueretur, hospitio excipere consueverat, cum sibi columbarium ædificandum decrevisset, Silentium ad opus accerseret, qui eo accedens, dum suam cum Felice in ædificatione operam impendit, Felix sua de more jejunia et orationum

Capucinorum Ordinem puellæ hortatu

A orationum tempora observabat. Nicolao filia quædam virgo erat, Ludovica nomine, quæ, cum Felicem sæpe jejunantem ac frequenter orantem animadvertisset, cibos, quibus vesci in Quadragesima licet, illi interdum parabat; quos cum ille respueret, mirabatur Ludovica Adolescentis pietatem; atque eo magis, quod cum, eo audiente, interdum Dionysium Carthusianum de quatuor Novissimis legeret, Felicem ita ex legentis ore pendentem cernebat, perinde ac si ab ea cœleste quoddam oraculum perciperet. Sæpe itaque cum vel de paradisi gaudiis, vel de inferni pœnis, aut extremo judicio ab Ludovica lectio repeteretur; ea tantopere Felicis animus aliquando permotus fuit, ut in hæc tandem verba prorumperet: « Quid agendum, o Ludovica, quando res » tanta severitate examinantur? Ad eremum » fugiendum et eremitarum vita amplectenda. » Cui Ludovica: « Quid Eremitas commemoras? » Tibi ad Capucinos, non ad Eremitas eundum. » Numquam Felix Capucinos aut viderat aut agno-B verat; quamobrem, quinam hi Capucini sint, exquirit. Cui illa, cum Capucinorum vitam, mores religionemque verbis descripsisset, vehementer Felicis animus in eos accendi cœpit: quo fiebat, ut frequentius de Capucinis cum ea verba faciens, eos Tolentini *d*, quod haud longius aberat, fixo domicilio frui intelligeret.

ingreditur, 5 Jam Felix hujusmodi religionis amplectendæ propositum, Deo auctore, inspiratum animo conceperat; quare, cum has flammas a Deo excitatas diutius in mentis sinu ferre non posset, fratre inconsulto, Tolentinum proficiscitur: ubi suo animi consilio fratribus patefacto, primum quidem ob viduæ matris pauperiem res ab iis difficilis putatur; at Silentii fratris ratione habita, cum in meliorem spem assurrexisset, Laurum revertitur; ubi asperioribus a fratre contumeliis ob susceptum iter exceptus, summa omnia patientia tolerat, ac tamdiu tantaque animi constantia religionis fores pulsat, ut ante perfectum columbarii opus in religionis gremio a provinciali vicario exceptus, sub Seraphini nomine in ea C militare cœperit.

cui parentum ipsius in cælis gloriam, in grati animi testimonium revelat. 6 Quam vero admirabilis hic Dei sapientia eluceat, facile iis perspectum est, qui Viri hujus, cujus tam illustris tum vita, tum apud Deum et homines gloria futura erat, ut inter illustriores orbis viros recte connumerari queat, conversionem animo revolvunt, quæ non cœlesti prodigio, non Domini voce, ut Sauli quondam, non denique eximii alicujus divini verbi præconis tonitru personante, sed imbecillis tantum cujusdam puellæ verbo cœpta et peracta fuit, ut non glorietur in conspectu ejus omnis caro: et, quo infirmiora illius vocationis primordia fuere, eo magis a Deo profecta crederentur. Hoc suæ conversionis initium, cum Seraphinus ab hac Ludovica non obscure exortum agnosceret, eidem quoque testatam * esse voluit; cum enim nonnullis post hoc elabentibus annis, Lauri jam tunc conventu exædificato, eo aliquando appulisset, Ludovicam eo tempore honesto cum viro collocatam inveniens, his verbis alloquitur: « Plurimum, o Ludovica, » tuis consiliis ac piis hortationibus debeo, qui- » bus me ad hujus religionis sinum adduxisti; » neque ullis me unquam, quidquid studii impen- » dam, meis tibi officiis satisfacere posse inge- » nue fateor: ejusmodi enim est tuum in me be- » neficium, ut habendis agendisque gratiis par » esse nequeam. Verum, ne te absque ullo grati » animi testimonio prætercam, hoc saltem fau- » sto et optato te nuncio excipiam, ut Nicolaum » patrem ac Petruciam matrem jam inter Bea- » torum agmina cœlesti gloria donatos scias. » Cui illa: « Utinam id ita esset; nihil profecto » mihi nuncii optabilius afferri posse! » At Seraphinus: « Si testi (inquit) oculato credendum est, » cum eos ego hisce oculis in cœlesti patria » triumphantes conspexerim, id plane et mihi » id asserenti te credere æquum est *e*. » *e*

* *lege* testatum

AUCTORE Z. BOVERIO.

ANNOTATA.

a *Archiepiscopali Marchiæ Anconitanæ in Ecclesiæ ditione civitate.* E

b *Epist.* 14 *ad Celantiam.*

c *In processuum Compendio sequens de Sancto nostro prodigium legitur:* Ex his autem virtutum actibus adeo Deo gratus effectus fuit, ut usque tunc illius futuram sanctitatem insigni miraculo idem Altissimus comprobare dignatus fuerit: nam, cum Felix *(quo nomine priusquam Ordinem Capucinorum ingressus erat* Seraphinus, *vocabatur)* ad invisendam sacram ædem Lauretanam semel pergeret, flumen Potentiæ imbribus turgescens, mirantibus omnibus, qui aderant, iterum atque iterum sicco pede trajecit, ut constat ex teste de visu, Summario D. num 3, § 10.

d *Quæ episcopalis Italiæ in ditione Pontificia sub archiepiscopo Firmono civitas est.*

e *De hoc prodigio processuum Compendium altum silet.*

CAPUT II.

F

Ipsius præcipuæ virtutes: temperantia, paupertas, obedientia, castitas ac humilitas.

S. Francisci tunica suscepta, carnem, quam spiritus maxime periculosum hostem agnoscit,

Seraphinus igitur Seraphico habitu apud Capucinos velut lorica contectus, cum se ad religionis castra, non ad otium aut quietem sed ad perpetua hostium certamina subeunda a Deo vocatum non ignoraret; cumprimum Seraphicæ militiæ cingulum induit *a*, bellum cunctis spiritus hostibus indicit: cumque nullum absque hoste locum esse agnoscat, non solum undique sibi ab hostium insidiis cavet; verum et hostes ubique vexat et persequitur. At quandoquidem ea in bellis cum hoste suscipiendis ratio ineunda est, ut, si qui in regno domestici hostes, ac perduelles sunt; ii prius omni studio subjiciantur, ne consilia cum hoste communicantes, intestinum bellum intentent, unde certa illi pernicies oriatur: hoc plane sapientissimum Seraphini consilium fuit; *a* qui,

AUCTORE Z. BOVERIO.

qui, cum carnem, immanem et domesticam spiritus hostem ac perduellem esse, satis superque perspectum haberet, primo, Pauli Apostoli exemplo, adversus eam bello pugnare cœpit, de quo Augustinus : « De hac » (ait) « congressione loquebatur Paulus, cum dixit : Ego igitur sic » curro, non quasi in incertum ; sic pugno, non » quasi aerem verberans. Et tanquam e contrario » responderetur ei : Quis est vel ubi est adversarius tuus, contra quem pugnas ? Respondens ait : Castigo corpus meum et in servitutem redigo ; id est, in corpore meo est, non in » aere, contra quem pugno ; libido est, scilicet, » inimica vitæ meæ, quæ me currentem et placere Deo volentem per momenta aculeis impugnat et provocat, quo agonis mei cursum impediens auctorem suum diabolum faciat esse » victorem : ideo castigo corpus meum, ubi porto » hostem meum in me *b*. » Quapropter carnem dura primum obsessione atque annonæ subtractione premens, tanto abstinentiæ rigore corpus extenuat, ut præter illa trium dierum cujuslibet hebdomadæ jejunia, quæ solo pane et aqua etiamnum adolescens celebrare consueverat, omnes B. P. N. Francisci Quadragenas, quæ omnem fere anni circulum complectuntur, nullo prorsus in vespere fructuum esu aut potu adhibito, observaret.

rigida cibi potusque abstinentia macerat,

8 Verum ex panis et aquæ inedia, quam diu prosecutus est, cum eam corporis cachexiam contraxisset qua sanguinem simul cum lotio effunderet : ita ab ea abstinuit, ut illam solemnioribus duntaxat quibusdam pervigiliis repeteret ; cæteris vero diebus sola pulte contentus, quam cinere etiam sæpissime aspergebat, ab omni sive carnis sive piscium obsonio ita se contiuere consueverat, ut vix ullus id unquam animadverteret. Eam is fore in quotidiano jejunio panis mensuram sibi statuerat, quæ dimidiatum panem non excederet ; Pauli primi eremitæ potissimum exemplo permotus, cui Deus dimidiatum dumtaxat panem corvi opera ministrabat. Verum annonariæ rei difficultate aliquando grassante, ut pauperes aleret, dimidiatum panem ad quartam dumtaxat partem contrahere solebat. At vero extra communis refectionis tempus ab omni adeo cibo et potu abhorrebat ; ut neque ipso æstivo tempore, tametsi siti æstuaret, ac eleemosynarium munus excercens sæpe ab amicis ad vinum degustandum provocaretur, ullo aut cibo aut potu unquam usus fuerit. Denique ea hujus Viri abstinentia erat, ut. cum nulla ad corporis alimentum voluptate duceretur ; non gustus, sed natura dumtaxat cibum appeteret. Inter hæc tamen, nec tristis nec satyricus, aut severus aliorum censor unquam visus : gravi enim quadam vultus hilaritate, cui et charitatis benignitas conjuncta erat, ita aliorum animos refovebat, ut omnium etiam infirmitatem sustineret.

asperrimoque cilicio ac duris flagellis quotidie cædit.

9 Verum haud sat Seraphico pugili fuerat, carnem dura abstinentiæ obsidione circumcinxisse, nisi multiplici quoque austeritatis telo confoderet. Vox Gregorii est, carnem mollibus nutriri ac blandis foveri. « Ut enim » (inquit) » caro mollibus, sic anima duris nutritur. Illam » blanda refovent, hanc aspera exercent ; illa » delectationibus pascitur, hæc amaritudinibus » vegetatur ; et sicut carnem dura sauciant, sic » spiritum mollia necant ; sicut illam laboriosa » interimunt, ita hunc delectabilia extinguunt *c*. » Quapropter, ne domesticus hostis mollibus insolescat, asperrimo illum diu noctuque cilicio premit, ac tam duris quotidie verberibus cædit, ut totum circumcirca solum illius sanguine conspergeret. Generosus siquidem Christi Miles, cum ex clavorum acuminibus sibi flagellum construxisset, absque hostis sanguine e prælio discedere inhonestum ducebat. Nullum denique tam durum et asperum austeritatis genus erat, quo proprium corpus, quod asinum appellare solebat, asini instar non afficeret.

Altissimam paupertatem

10 Hinc tam rigidus paupertatis cultor evaserat, ut cum animum ab omni rerum cupiditate non modo liberum, sed et alienum gereret ; rebus quoque non ad voluptatem, sed ad necessitatem dumtaxat, ac veluti vi quadam adductus uteretur. Habitus enim, dummodo corpus tegeret atque honestati inserviret, non quis melior aut mollior, sed potius quis deterior et obsoletior esset, ab eo quærebatur ; neque statim lacerum mutare, sed multis segmentis reconcinatum ad extremam usque vetustatem gestare consueverat. Hujusmodi quosque femoralibus, strophiolis, sandaliis, cingulo utebatur, quæ vix præ vetustate sibi hærerent. Multo saue iis paupertate felicior, qui cum pauperes ac nudi a natura geniti sint, et rursus nudos, et pauperes ad eam illos regredi oporteat, brevem hunc vitæ cursum, quem inter utramque paupertatem facilem ac pacatum possidere valent, multarum rerum quæstu perturbatum ac veluti atra tempestate jactatum sibi esse malunt ; præsertim cum illud in divitiis maximum sit, quod supervacaneæ sint, agnoscere.

colit.

11 Cæterum ut se integrum ac perfectum paupertatis exemplar præ se ferret, cellam, non quæ clarior aut illustrior, sed quæ obscurior, quæ pauperior esset, quæque ceteros deterreret, sibi semper eligere consueverat, qua potius ad paupertatis fragmenta, quæ passim in conventu colligebat, reponenda, quam ad habitationem aut solatium utebatur, in qua tametsi lectulus esset, humi tamen sæpe cubans, in eo interdum ad quietem uteretur, non jacens, sed sedens, scammo capiti supposito, brevem somnum capiebat.

Perfecta in S. Seraphino obedientia,

12 Domestico itaque hoste, ne in spiritum insurgeret, hoc modo in servitutem redacto, tutius deinde in reliquos spiritualis vitæ hostes aciem convertit. Inobedientiam in primis, primum hominis malum, ac veluti quandam naturæ nostræ pestem, demum totius humani generis inimicum fuisse, ex Adæ historia agnovit, qua a primis nostri generis parentibus sublata, ii facile et sine labore, et cum iis totum quoque genus humanum cœlestem beatitudinem adepti fuissent : quo fit, ut ea hominis animum occupante, nullum bonum, nullum meritum, nulla merces, nulla virtus eidem inesse possit : ut enim Gregorius ait : « Sola obedientiæ virtus est ; quæ virtutes cæteras » menti inserit insertasque custodit *d*. » Hinc Sauli Samuël inobedientiam exprobrans ait : « Nunquid vult Deus holocausta et victimas, et » non potius ut obediatur voci Domini ? Melior » est enim obedientia, quam victimæ, et auscul-

» tare

AUCTORE Z. BOVERIO.

A " tare magis, quam offerre adipem arietum *e*. " Quam ob rem propriæ voluntati, quæ totius inobedientiæ parens et origo est, tam acre bellum intentat, eamque tanta vi et contentione ad extremum usque vitæ halitum insectatur, ut tandem expirare coegerit : neque enim post solenne obedientiæ votum ab eo nuncupatum, ullus propriæ voluntatis sensus, quo ea vivere aut vigere agnosceretur, in Seraphino unquam deprehensus fuit; sed, cum Dei tantum ac superioris, sibi Dei loco præsidentis, voluntatem sibi animo infixam ac veluti insculptam haberet, hinc perfecta illius obedientia exoriebatur, qua nec rem præceptam aliquando discernere, nec præcepti causam examinare, nec præcipientis modum, intentionem, imperium, finem discutere noverat : hoc solum in animo versans, quo pacto superioris perfecte voluntati obediat. Eo fiebat, ut nullum obedientiæ pondus illi unquam grave videretur, nihilque in qualibet virtutis exercitatione tam B magnum ac peculiare sibi vendicaret, cui vel leve obedientiæ præceptum non anteferret.

e

variis exemplis comprobata,

13 Mos erat Seraphino in diebus jejunii ab vespertina semper se refectiuncula abstinere : quem cum jam ab exordio observasset, hunc quadraginta annorum spatio nunquam deinceps interceperat. Contigit vero, ut in conventu Montis-Filatrani Guardianus, de ipsius obedientia periculum facturus, quo tempore reliqui fratres jejunii tempore fructibus in refectorio vescebantur, absentem Seraphinum accersiri jusserit, quandamque dapsitici panis, avellana et saccharo conditi, illi portionem comedendam obtulerit. Quid Seraphinus? Non antiquam abstinentiæ consuetudinem, tot annorum præscriptione, non interceptam jejunii formam, non intempestivum Guardiani imperium, non alia animo revolvit; sed, vix jubentis voce voluntateque percepta, saccharatum panem gustat, comedit, totum absumit. Quo fit, ut prompta illa animi obedientia magis Guardiani et fratrum mentes, quam diu- C turna illa et voluntaria multorum annorum abstinentia ædificaverit.

enitet.

14 Rursus, cum in Asculano conventu Guardianus, ut illius obedientiam probaret, novum illi habitum, quem indueret, obtulisset, eoque Asculanam urbem, in qua quotidianam stipem exigebat, circumire jussisset; gravior quidem hæc illi res visa fuit, qui obsoleto ac interpolato hactenus semper habitu usus fuerat; at levem obedientia præstitit : nec quicquam enim superioris præcepto reluctans, urbem adit et vicos circumdat. Cumque passim homines, qui præter morem illum recenti habitu contectum cernebant, eidem de nova veste congratularentur, his ille obedientiæ virtutem humilitate contegens, lepide : " Quid? " (ait) " num semper mihi in" ter scruta et lacera versandum? Nunquamne " ex iis erumpam? " Guardianus vero, cum ex prompto obedientia divino illum Spiritu ductum intelligeret, ad priorem illam habitus paupertatem redire permittit.

Virginitatis donum ab hoste illibatum servat.

15 Hoc modo inobedientiæ ac propriæ voluntatis vitio, obedientiæ ac sui ipsius abnegationis gladio obtruncata, leve illi cum carnis intemperantia certamen fuit : quamquam enim castitatis prælia, ob effrænem venereæ cupiditatis impetum, durissima esse soleant; id tamen Dei potissimum dono cum Seraphino actum est, ut, qui ab ipsa ineunte ætate castitatis hostem, necdum pugnantem, severioris abstinentiæ armis sibi subjugaverat; nunquam deinceps reluctantem, sed subjectum semper habuerit, primumque virginitatis florem, quem a nativitate tulerat, perpetuum et incorruptum usque ad mortem servaverit. Hinc a fratre quodam sibi familiari interrogatus, quibus armis adversus incontinentiæ vitium pugnaret, respondit, nullum se in hujusmodi prælio, unquam hostem expertum fuisse, quorum illi pugnandum fuerit. Quo fiebat, ut nullos, non modo sponte insurgentes, carnis motus pateretur, sed nec impudicas cogitationes persentisceret, quibuscum pugnam iniret. At, quamquam sævientem in pudicitiam hostem non haberet, haud tamen tam certam sibi pacem pollicebatur, quod ea negligeret, quibus is, si quando insolesceret, reprimi valeret. Quapropter tam E severam oculis custodiam adhibet, ut nullius unquam mulieris vultum intueretur. Ab earum quoque ita familiaritate abstinet, ut nisi publicæ mendicationis munere vel charitate compelleretur, nulla cum mulieribus commercia haberet. Neque enim se Davide fortiorem existimabat, qui mulieris conspectu prostratus fuit. Sæpe enim familiaritas vincit, quos vitium superare non potuit.

Superbiam ad internecionem usque persequens,

16 Levi igitur hoc certamine, Dei potissimum gratia devicto, gravius ille cum superbia bellum init, quæ, cum malorum omnium radix ac virtutum inimica sit, omnia virtutum germina ita suo exitiali flatu arefacit, ut ad interitum compellat. Alia quippe vitia eas solummodo virtutes impetunt, quibus ipsæ destruuntur; ita ut ira patientiam, gula abstinentiam, libido continentiam, expugnet; superbia vero, tamquam vitiorum omnium radix, nequaquam unius virtutis internecione contenta, adversus universa animæ membra consurgit, ac velut generalis quidam F et pestifer morbus corpus omne sua tabe corrumpit. Quapropter in eam Seraphinus, velut in omnium vitiorum caput, humilitatis castra movet, tantaque sui ipsius agnitione, tam vili existimatione, tanta despicientia, tanta abjectione, tanta denique proprii neglectus cupiditate, omnem animi superbiam persequitur, ut perpetuo atque insatiabili horum appetitu esuriret. Hinc cum a fratre quodam aliquando illi per fastidium diceretur : " Facesse quamprimum ist" hinc, habitus enim tibi graviter fœtet. " Mox Seraphinus : " Non habitus tantum, sed et ani" mus intus pessime olet. " Alias cum a Cardinali, Asculanæ urbis episcopo, ad prandium invitatus, eo ire compulsus fuisset, quod illi permolestum esse solebat; quo ab omnibus irrideretur, occasionem captat : cum enim in ipso prandii initio bina ova illi absorbenda allata fuissent, is, ut se rudem et agrestem ostenderet, ovum absorbere simulans, illud sibi in barbam ac mentum defluere sinit : quod cum omnibus risum excitasset, is optata confusione potitur. Rursus ab Antonio Cornili, nobili Asculano, ad prandium provocatus, ne absque humilitatis fœnore ab eo recederet;

AUCTORE Z. BOVERIO.

recederet; præter morem liquidam pultem aliosque cibos fuscinula carpens, quasi qui nobilium urbanitatem imitari vellet, sæpe vacuam fuscinulam ori admovebat : quo cum alios ad risum compelleret, eam ignavi hominis opinionem suæ lætus humilitati reponit. Iterum cum iter faciens plerosque in itinere viros ac fœminas offendisset, qui ab eo benedictionem deposcerent; id alterius Ordinis religiosus conspiciens, his eum verbis mordet : « Seraphine, Seraphine, his » Deum te fallere existimas? » Cui Seraphinus : « Si id, » ait, « de hominibus protulisses, qui » animi intima penetrare nesciunt, verum forte » dixisses ; at Deum nemo fefellit umquam ; quo » fit, ut neque a me is circumveniri queat. »

virtutes ac Dei dona sui ipsius despectu contegit.

17 Hoc humilitatis spiritu, non modo in omnium opinione vilescere, quod tamen veræ humilitatis argumentum est, sed et virtutes et ampliora Dei dona, quibus abunde cumulatus fuerat,
B
tam sollicite occultare studebat, ut ea si quando aliis patescerent, vel sui ipsius contemptu diminuere, vel verbis contegere, vel tandem divino operi tribuere soleret. Quapropter, cum a sæculari quodam viro, qui ab eo tot miracula patrari audierat, his verbis exciperetur : « O te beatum » Seraphinum, qui nunc semper cum Deo versaris, ac certa deinde in cœlo præmia expectas! » Mox ille dictum expuens : « Quid me » beatum prædicas? » inquit, « num peccatorum » maximus Beatus esse potest? Utinam mihi » purgatorii pœna ad extremum usque judicii » diem toleranda a Deo adjudicaretur : quantæ » a me Deo gratiæ haberentur! » Miracula vero, quæ passim Dei virtute ab eo patrabantur, ne pervulgarentur, acrioribus interdum verbis, aliquando lepidis impedire conabatur, ægrotos vel alios his verbis objurgans : « Cave, insipientule, » cave, ne ex te verbum erumpat, quo te iterum » ægritudo invadat ; alias vero, si verbum effu- » tieris, mea te manu martyrem efficiam. » Hac denique simul despectus cupiditate ductus, fra-
C
tribus aliquando persuadere studuit, se, dum diutius in ecclesia orat, non orationi, sed somno vacare. At quamquam ad rem persuadendam nonnulla passim somnolentiæ signa ederet, re tamen aliorum, qui illius clam orationem intempesta nocte observabant, arte perspecta, ab ea simulatione abstinuit. Hæc porro acuta humilitatis spicula erant, quæ Seraphinus in superbiam torquens, maximum omnium hostem debellabat.

ANNOTATA.

a *Processuum Compendium ætatis annum, quo* S. Seraphinus *Capucinorum habitum induerit, sic exprimit :* Nondum incœptum columbarii ædificium absolutum erat, quum Felix sextum et decimum agens annum, diu exoptatam sacram divi Francisci tunicam in urbe Æsina maxima cordis exultatione induit, ac Seraphini nomen adsumpsit.

b *Lib.* 4 *Hypognosticon.*

c *Lib.* 10 *Moral. cap.* 13.

d *Lib.* 35 *Moral. cap.* 10.

e *Lib.* 1 *Regum cap.* 15, ℣. 22.

D

CAPUT III.

Perfecta ejus patientia : singularis in omnes charitas et in pauperes misericordia : orationis studium : in B. Virginem veneratio : in sacrosanctum Eucharistiæ Sacramentum religio.

S. Seraphinus divi Gregorii

Jam vero hoc adversus superbiam bello confecto, aliud contra animi iracundiam auspicatur; eo sane difficilius, quo immanior illa quædam bellua est; quæ cum cæco impetu in præceps feratur, nullum prudentiæ aut virtutis frænum agnoscit, atque adeo violenter animum rapit, ut sua illum ratione uti non sinat. Ex quo haud male quidam iram tyranno comparans : » An non vides, « inquit, » eorum, qui ira per- E
» turbantur, rationem peregrinari? Quippe quæ » iram, quasi tyrannum quemdam acerbum fu- » giat. « Immite igitur hoc animi monstrum Seraphinus quo facilius prosternat, animum prius prævia rerum, quæ illi molestæ esse possent, consideratione ac præparatione velut aggere præmunit; ne his repagulis destitutum, velut improvidum offendens, in eum repente irruat et constringat. Neque id frustra, hoc enim Gregorii consilium est, ita monentis : » Mens » sollicita, antequam agere quodlibet incipiat, » omnes sibi, quas pati potest, contumelias pro- » ponat; quatenus Redemptoris sui probra cogitans, ad adversa se præparet : quæ nimirum » venientia tanto fortius accipiat, quanto se » cautum ex præscientia armavit : qui enim im- » providus ab adversitate deprehenditur, quasi » ab hoste dormiens invenitur : eumque citius » inimicus necat, quia non repugnantem perfo- » rat. Nam qui mala imminentia per sollicitudi- » nem prænotat; hostiles incursus, quasi in in- » sidiis vigilans, expectat : et inde ad victoriam F
» valenter accingitur, unde nesciens deprehendi » putabatur. Solerter ergo animus ante actionis » suæ primordia cuncta debet adversa meditari; » ut semper hæc cogitans, semper contra hæc » thorace patientiæ munitus, et, quidquid acci- » derit, providens superet; et, quidquid non » accesserit, lucrum putet *a*. « a

Apostolorumque consilia sequens

19 His præterea gemina propugnacula, quibus animi arcem contra hostem muniret, addere consueverat. Primum ex Christi Domini exemplis construxerat, de quo Petrus Apostolus : » Christus passus est pro nobis, vobis relinquens » exemplum, ut sequamini vestigia ejus : qui » cum malediceretur, non maledicebat; cum pa- » teretur, non comminabatur; tradebat autem » judicanti se injuste *b*. « His enim ad omnes b
iræ impetus cohibendos : tum etiam ad quæcumque adversa fortiter toleranda sibi animo vires augeri fortiusque animari haud semel expertus fuerat, id quoque Apostolo dicente, cum ait : » Christo igitur passo in carne, et vos eadem » cogitatione armamini *c*. « Alterum ex Dei c

ipsius

A ipsius patientia sibi ædificaverat : qui cum tot ab omnibus quotidie sceleribus ac injuriis provocetur, omnia, proinde acsi minime læsus esset, patientissime sustinet, illatas contumelias dissimulat, solem æque super malos et super bonos oriri jubet; imbres quoque opportunos super impios fundit; cumque ii malefacta congeminent, haud tamen his a benefaciendo desistit, ita ut Apostolo dicere licuerit : « Quod si Deus, « volens ostendere iram et notam facere poten« tiam suam, sustinuit in multa patientia vasa « iræ apta in interitum *d*. » Hinc quanta patientia contra omnia adversæ fortunæ tela quibus hominum vita oppeti solet, atque effrænes iræ impetus se muniri oporteret, cum non obscure didicisset, Dei in omnibus patientiam imitabatur.

animum ab omni ira alienum servat,

20 His itaque Seraphinus cum aggeribus ac propugnaculis animum undique munitum haberet, ita omnem iræ impetum et perturbationem extinxerat, ut columba mitior, quæ felle carere B fertur, cuiquam irasci aut iræ sensum prodere penitus nesciret ; tamque imperturbatum in quamplurimis, quæ illi sæpenumero acciderunt, asperioribus et improvisis rerum eventibus animum gereret, ut omnis prorsus iræ ac impatientiæ sensus in eo deperiisse crederetur. Hæc porro patientiæ virtus, quandoquidem in Seraphino tam præclara fuit, ut illum Deus ob id potissimum elegisse videatur, ut in eo omnem patientiam ostenderet; ad eorum informationem ac disciplinam, qui religiosam in claustris vitam ducunt, nonnullis rerum ab eo gestarum exemplis illustranda est.

atque per totum vitæ decursum

21 Id Seraphinus haud absque Conditoris consilio secum a nativitate tulerat, ut iis naturæ donis careret, quæ hominem ad quælibet recte agenda aptum efficiunt. Quo fiebat, ut ad pleraque domus ministeria, quæ laïcis fratribus peragenda incumbunt, se tam ineptum præberet : ut vel testudine tardior ad agenda procederet ; vel ingenii penuria ita in agendis laboraret, ut suam rebus tempestivitatem nunquam conciliaret. Hinc C magna et quotidiana illi exercendæ virtutis occasio exoriebatur; cum enim familiarum præsides illum, et ad domus ministeria præstanda gnavum, et ad propria munera accuratum expeterent, crebis eum correptionibus excitare, sarcasmis pungere, injunctis pœnitentiis exagitare, verbis illudere, in fabulam vertere; ita ut nullum fere tempus illi a scommate ac fratrum vexatione vacuum esset. His vero haud ita Seraphini animus afficiebatur, qui cuncta imperturbata mentis tranquillitate ac risu exciperet, tantamque in his vultus hilaritatem præ se ferret, ut, cum ex superioribus nonnulli, antequam illis nota ipsius sanctitas esset, eam malam in partem interpretarentur, ut, qui ab eo naturæ vitio animum revocare negligeret, asperioribus illum tum verbis tum factis per totum anni circulum impeterent. Neque id unius aut alterius dumtaxat anni spatio cum eo actum est; sed, cum trigesimum et quadragesimum usque annum asperis hujusmodi ita examinatus fuisset, ut patientiæ Martyr nuncupari posset; nunquam tamen a prima illa animi tranquillitate immutatus, idem semper ac imperturbatus apparuerit; atque adeo hæc voluptuose exciperet, ut, cum a superiore graviori aliqua pœnitentia plexus esset, ea peracta, velut summa lætitia gestiens, prostratus illius pedes oscularetur, sæpeque in hæc verba prorumperet : » Sic, sanctule mi, sic fieri debet, » Deus tibi pro tanto beneficio gratiam reddat. » Ex quo denique tam præclara a Deo dona consecutus est, ut inde illi totius sanctimoniæ fons et scaturigo emanaverit.

AUCTORE Z. BOVERIO.

mira singularis patientiæ

22 Hunc cum tam singularis patientiæ Virum frater quidam commendari audisset, satanæ spiritu concitatus, quasi ipsius patientiam probaturus manu plumbea lamina armata, tam gravi ictu nudum ipsius caput oppetiit*, ut stupidum atque a sensu fere alienum præstiterit. At Seraphinus cumprimum a stupore sibi redditus fuit, risu illum excipiens : » O sanctule, sanctule, « inquit, (hæc enim vox illi familiaris erat) » tibi Deus » benedicat. « Verumtamen haud Deus fratris illius facinus inultum esse voluit; nam post hæc ille ex Ordine dilapsus, extremum cum apostatis E diem obiit. Cæterum qui ex fratribus factum viderant ac Seraphini patientiam contemplati fuerant, ea ita obstupuere, ut ex his quidam haud male dixerit, Seraphini patientiam sibi prodigio similem videri. Eadem quoque in alterum, qui haud leve illi colaphum impegerat, patientia usus, quam longe animum ab omni iracundia nedum ira alienum possideret, aperte ostendit.

* *lege* appetit

exempla præbere

23 Prioribus quidem a sua conversione, annis, quibus necdum perfectum patientiæ gradum conscenderat, cum a quodam Guardiano, qui eum ad scoriam usque examinandum susceperat, creberrimis increpationibus et correptionibus exagitaretur, graviter animo afflictabatur. Satanæ quoque tentatio accedebat, qui eremiticam vitam ob suam in mechanicis rebus ineptitudinem meliorem ac tranquilliorem illi fore persuadebat. Quam ob rem gravius aliquando his Guardiani et satanæ tentationibus pulsatus, in ecclesiam se confert, atque ante sacræ Eucharistiæ altare cum lacrymis prostratus, ita Dominum compellare cœpit : » Domine Jesu, qui scrutaris F » renes et corda, atque cogitationes penetras, » quam ego Majestati tuæ placere ac fidelem in » omnibus tibi famulatum exhibere optem, haud » sane te latet. Eu undique angustiis premor : » ubique enim me naturæ ignavia comitante, » nulli meis officiis satisfacio, superiorisque » iram provoco. Hinc adversum me increpatio» nes sæviunt, illinc satanæ tentationes urgent, » intus vires ad ferendum deficiunt, animo affli» ctiones augentur ; cumque nova adversum me » prælia semper insurgant, omnem pacis ac » tranquillitatis unquam assequendæ spem ani» mo adimunt. Quid inter hæc miser agam? Sal» vator ac Domine, nisi e cœlo suppetias quam» primum feras, angustiis obruor. « Porro clementissimus Dominus, qui ex eo admirabile patientiæ vas effingere decreverat, hac illum cœlesti voce alloquitur : » Seraphine, quid de aspe» ris, quæ tibi contingunt, conquereris? ea tibi » haud sine meo consilio accidunt. Si mihi pla» cere ac famulari cupis, tui ipsius abnegatione » ac rerum adversarum tolerantia, demum Cru-

» cis

AUCTORE Z. BOVERIO.

» cis via tibi progrediendum est. Hæc omnium » servorum meorum semita, hoc regium iter, » per quod, si indefesse perrexeris, nunquam » meum tibi auxilium deerit. « Porro his Salvatoris verbis Seraphini animus tantopere recreatus fuit, ut omnis ab eo protinus tum animi afflictio, tum satanæ tentatio abscesserit; tantumque illi ab eo tempore animo divini roboris accessit, ut, quæcumque post hæc illi dura et aspera contingerent, non tam levia, quam jucunda existimaret; ita ut apostolicum spiritum nactus, illud sibi Pauli usurpare valeret : » Repletus sum » consolatione, superabundo gaudio in omni tri- » bulatione nostra *e*. »

e haud desinit.

24 Quam ob rem, cum a satana, qui potestate a Deo accepta, multis illum modis exagitabat, verberibus cæderetur, eidem Seraphinus : » Cæ- » de, satan, » aiebat, « cæde, ne parcas; car- » nem enim mihi inimicam castigas. » Plurima alia ipsius patientiæ exempla prætereo, quæ ex repentina malorum incursione, quæ illi sæpe accidere, colligi possent, in quibus mira illius pa- B tientia enituit. Illud tamen prætereundum non est, quod, cum sibi in more positum haberet, ut, quoties gravi aliqua injuria aut contumelia ab quopiam afficeretur, ex septem corollis, quas sibi ex omnibus Dominicæ passionis mysteriis collegerat, unam pro eo Domino persolveret, contigit aliquando, ut pro quodam Guardiano, qui præter omnem modum eum convitiis ac pœnitentiis oneraverat, corollam ardentius in ecclesia recitaret, quo tempore Domini vocem hæc sibi dicentem audit : « Seraphine, tua hæc mihi » oratio, qua me ex animo pro iis, qui mala tibi » inferunt, rogas, tam grata est, ut, quæcumque » a me deinceps postulaveris, accipias. »

Maxima in pauperes

25 Hinc sextum adversus omnes charitatis hostes bellum exorsus, mirum plane, quam strenue, quam ardenter quamque indefesse pro fraterna charitate pugnaret; cum enim ea charitati vis indita sit, ut vitia enecans, virtutes omnes in animo generet, ut ex Apostolo docet Gregorius his verbis : « Lex Dei multiplex dicitur; quia C » nimirum, cum una eademque sit charitas, si » mentem plene ceperit, hanc ad innumera mul- » tiformiter accendit, quam explicat Apostolus » dicens : Charitas, etc. *f*. » In eam perfecte comparandam et propugnandam studium omne ac laborem conferebat. Quapropter tanta in pauperes liberalitate ferebatur, ut, cum de Christo Domino dixerit Apostolus : » Quoniam propter » vos egenus factus est, cum esset dives *g*; » is e regione, cum egenus esset, dives fieret, ut pauperes ipsius opibus ditarentur : cum enim in Asculano conventu, in quo is diuturnas moras traxit, janitoris officio fungeretur, tot ad eum pauperes confluebant, ut, cum panis ad omnium inopiam sublevandam non sufficeret, horti iis olera distribueret. A superiore vero aliquando correptus, quod nimia ipsius in erogandis potissimum oleribus in pauperes liberalitas in familiæ damnum redundaret, mox Seraphinus; « Ne » te, » inquit, « Pater, olerum penuria sollici- » tet; abundabunt olera, nec ullum familia de- » trimentum patietur. » Res plane miraculo plena tunc visa : cum enim, occidente sole, oleribus majori ex parte præcisis, hortus vacaret; D mane elucescente, hortus tot oleribus virescebat, ut nullam ea unquam incisionem passa crederentur. Hoc quoque modo, cum ab altero conventus Guardiano quædam Seraphino horti portio circumscripta esset, quam ipse consereret, herbasque pauperibus erogaret, insudabat alterius horti culturæ omni diligentia proprius fratrum hortulanus, olera purgabat, fimo confovebat, omne denique in his studium ac laborem impendens, haud tamen illorum incrementum assequi poterat : cum Seraphini hortulus, nulla ipsi cultura adhibita, nulla irrigatione, nulla arte nulloque ab eo exantlato labore, tot brassicis ac oleribus quotidie turgescit, ut, quo plura ab eo metebantur, eo plura excrescerent.

misericordia,

26 Vir adeo pauperum amator erat, ut, cum quæstuarium munus exercens, panem in urbe mendicaret, in eos tam liberalis esset, ut, nisi socius obstitisset, pane vacuus sæpe domum redivisset. At, annonæ caritate urgente, mediam potius sibi panis portionem detrahi æquum pu- E tabat, quam quod suo pauper subsidio defraudaretur : rapinam enim pauperi indigenti non tribuere, cum possis, haud immerito esse existimabat; præsertim cum testem Chrysostomum haberet, Homilia 6 in Lucam ita scribentem; « Ra- » pina est, pauperibus non impertiri de tuis fa- » cultatibus. At fortassis vobis mirum esse vi- » detur, quod dico! Verum ne miremini, testi- » monium enim vobis de divinis Scripturis pro- » feram. Itaque Dominus Judæos accusans, per » prophetam dicit : Produxit terra proventum » et non intulistis decimas; sed rapina pauperis » est in domibus vestris. Quoniam, inquit, obla- » tiones solitas non dedistis; rapuistis ea, quæ » sunt pauperis. Hoc autem dicit declarans di- » vitibus, quod res pauperum possident, etiamsi » paternæ hæreditates obvenerint. » At sine Chrysostomo id vehementius urget Salvator apud Matthæum cap. 25, ỳ. 42, cum ait : « Esurivi » et non dedistis mihi manducare; sitivi et non » dedistis mihi potum. « Ex quo id consequens est, ut, cum hic de pauperibus agatur, in quibus F Christus nunc esurit et sitit; qui pauperes esurientes non pascit, cum possit, quæ pauperi necessario debentur, sibi rapiat. Hinc apud Ecclesiasticum cap. 4, ỳ. 1 legitur : » Fili, eleëmosy- « nam pauperis ne fraudes. « Quapropter cum Seraphinus panem suum ita cum paupere communem haberet, ut ex eo ille etiam comederet, perfectæ, quæ ad pauperes spectat, charitatis metam attigerat.

et perfecta in omnes charitas in ipso enitent.

27 At, quandoquidem integra charitas non ad pauperes tantummodo, sed ad universos quoque, qui nobis naturæ vinculo conjuncti sunt, sese extendit. Hac Seraphinus charitatis amplitudine ita in omnes effundebatur, ut velut parens quædam benignissima cunctos in sinu gestare videretur, cum flentibus fleret, cum gaudentibus gauderet, omniumque ita onera portaret, ut cum infirmis infirmus, cum mœrentibus mœrens, omnia denique omnibus, ut omnes Christo lucrifaceret, efficeretur. Hujus rei unicum hic exemplum referre libet. In Asculano conventu cum familia cujusdam nostri Ordinis Sancti pervigilium,

A lium, nulla tamen lege præceptum, ex devotione observaret, Guardianus eo tempore quodam virium deliquio laborans, cœna ad naturæ instaurationem indigebat : qui cum propter imbecillium scandalum a cœna abstinere decrevisset ; id Seraphinus animadvertens, charitatis fraudem meditatus, Guardianum adit, refectioneque se indigum simulans, tot mira arte compacta verba componit, ut illum sibi cœnæ sodalem in refectorium adduxerit ; ubi, dum se in ministrandis Guardiano cœnanti cibis sollicitum præbet, Guardianus quidem necessaria sua refectione fruitur, is vero, vix una aut altera panis buccella accepta, incœnatus recedit. Atque hoc sæpe cum aliis quoque charitatis stratagemate usus, quod et B. P. N. Francisco olim familiare fuisse legimus ; hinc quam perfectam animo charitatem gereret, facile cuique perspectum esse potest.

Quam a veniali culpa cavendum sit, Sanctus ostendit.

28 Verum ut universa hostium castra, quæ in spiritum militant, unico certamine evertat ; tam perfectæ mentis puritati et vitæ innocentiæ in-
B vigilat, ut non modo graviora crimina, quæ hominem a Deo abstrahunt, sed et minora tam gravi odio prosequeretur, atque in his radicitus evellendis tanto studio elaboraret, ut, quamvis humanæ naturæ imbecillitas pro hujus vitæ statu his omnino carere non possit, voluntariis tamen atque agnitis nunquam in animo locum daret. Quapropter a nobili quadam muliere, quæ ab eo postulaverat, ut levi quodam mendacio cujusdam factum excusaret, adduci nunquam potuit, ut sub cujuslibet utilitatis prætextu illud, tametsi leve, crimen admitteret. Cui mulier : « Quid amplius, » inquit, « quam veniale peccatum est ? » At Seraphinus : « An id parum, inquit, tibi esse videtur ? Ita me Deus amet, quod si totus mihi mundus pretii loco appenderetur, dummodo hujusmodi delictum sub qualibet boni ac recti alicujus specie patrarem, eo et majori pretio contempto, ab ipso refugerem. Num id leve existimas, quo Deus etiam in exiguo contemnitur, quo Spiritus Sanctus contristatur, quo charitatis fervor deperditur, quo
C tandem animus labefactatur et ad pietatis opera præstanda gravior redditur ? Num divina illa Majestas, rerum omnium Creatrix ac Domina, tam parvi a nobis æstimanda est, ut illius honor et voluntatis beneplacitum rebus omnibus et universis vitæ commodis merito anteferri non debeat? At ubi Dei honor, ubi divinæ voluntatis beneplacitum, quæ in humanæ sanctificationis profectum se extendit, apparere potest ; cum in ea animus propria voluntate fertur, quæ et Dei honorem diminuunt, et, cum divinis oculis ingrata sint, acerbis ab eo etiam in altero vitæ statu pœnis plectuntur? Equidem, si tantillus cœlestis ac benignissimi in nos Patris amor animum pungeret, qui fieri posset, ut in id unquam quis sponte consilium propenderet, quo vel leviter cum offenderet? An non ea legitimi ac minus degeneris filii natura esse agnoscitur, ut ab iis summopere caveat, quæ patri displicere novit ? Quod si ita est, plane Altissimi filios degeneres nos prodere pudere debet, quod tam levia meliorem amantissimi Patris gratiam ac placita faciamus, ut eam nihili ducere videamur. » His cum improbam mulieris postulationem repressisset, integrum animo innocentiam retinuit. Vir denique tanta mentis puritate præditus fuit, ut, qui ipsius confessiones excipere solebant, æquam plerumque sacræ absolutioni in eo materiam non offenderent : quod fiebat, ut cum omnem justitiam ad quadrantem solveret, purissimum Deo ubique animum servaret.

AUCTORE Z. BOVERIO.

Ferventi semper orationi,

29 Postremo denique tartareos spiritus, perpetuos humani generis hostes, prælio aggreditur quos orationis gladio tam strenue persequitur, ut, cum vix unquam ab oratione vacaret, cum iis assiduo ac nunquam fere intermisso bello confligeretur : hæc enim diu illi consuetudo fuit, ut ad tertiam usque noctis horam in ecclesia perstaret ; tum brevi, trium circiter horarum, somno sibi conciliato, ad Horas Matutinas exurgens, orationem iterum ad lucem usque pertraheret, quo tempore frequenter a sensibus alienus, divinis amplexibus inhærebat. Asculi, cum sacerdote ad cujusdam morientis curam agendam missus, E
cum noctem totam in oratione insomnem duxisset, diem haud secus, quam si longo somno potitus esset, in consuetis domus ministeriis insumpsit. Hoc modo et in sacræ Lauretanæ domus sacello, oratione aliquando a prima luce in vesperum perducta, nequidem ab oratione cessasset, nisi a sacræ domus custode ab ea tandem evocatus fuisset ; tanta enim orans a Deo suavitate perfundebatur, ut jucundiores nullæ divinarum rerum contemplatione illi epulæ essent. Quo fiebat, ut domi forisve ita Deo spiritum conjunctum haberet, ut ex cujuslibet rei aspectu orandi semper ansam arriperet. Eandem quoque orandi consuetudinem, cum iter faciens, in sæcularium domibus observaret, aliquando contigit, ut, a pio viro hospitio exceptus, dum seorsim in cubiculo orat, puella candidam quandam columbam circa ipsius caput volitantem conspiceret, quæ puram, ac divini Spiritus donis cumulatam ipsius animam indicaret.

in qua plures mentis excessus

30 In Asculana urbe, dum Fr. Placidus sacerdos sua cum propinquis negotia gerit, Seraphi- F
nus, qui socius illi adscriptus fuerat, cum seorsim in cubiculo oraret, in ecstasim tollitur : quo tempore puella, quæ illum sæpe, frustra vocaverat et manibus attraxerat, syncope correptum existimans, anxia ad matrem properans, ei factum narrat, quæ una cum socio ad Seraphinum pergens, eum non alia, quam divini amoris syncope a sensibus abstractum cernit ; post horam siquidem ad sensus rediens, cœlestis Seraphini instar, vultu ardens conspicitur. Rursus in Asculano conventu cum Vir Dei ubique conquisitus minime reperiretur, eum tandem in horto, oculis in cœlum erectis, stantem divinaque ecstasi fruentem offendunt.

dæmonumque vexationes

31 Atque hæc quidem de illius orationis assiduitate. Quod enim ad ipsius apud Deum vim ac robur spectat, haud facile explicari potest ; quot inde morborum curationes, quot miracula, quot futurorum prædictiones quotque cœlestes visiones, quæ paulo post explicanda erunt, procul dubio emanarint. At singularis ipsius in dæmones virtus enituit, quibuscum tam strenue manum

AUCTORE Z. BOVERIO.

num conseruit, ut iis etiam ignaviam exprobraret. Neque hoc Seraphini cum dæmone bellum breve aut leve fuit. Id etenim ante conversionis exordium, dum adhuc sub Silentio fratre cæmentariæ arti operam daret, exorsum, (quo tempore a dæmone vexari ac verberibus cœpit cædi) non nisi post multos iu religione transactos annos confectum fuit. Quot is a satana infestationes, minas, verbera, præsertim orationis tempore, sustineret, haud facile est referre. Sæpe enim, dum Asculi orat, a dæmonibus arreptus, in quandam S. P. N. Francisci ædiculam, quæ in horto conspicitur, deportabatur, ubi, dum eum dirissimis plagis afficiunt, is illos verbis provocans, aiebat: „ Cædite, dæmones, quid tam segniter opus „ vestrum expletis? Cædite, meas enim partes „ agitis, dum domesticum meum hostem verbere „ perstringitis. „

patitur, animum intendit,

32 Rursus, cum in ecclesia genuflexus oraret, ac dæmon, illius pedibus arreptis, frustra eum ab oratione retrahere conaretur, divina ille virtute confirmatus, his segnitiem dæmoni verbis exprobrat: „ Trahe, piger, quid tam segniter „ laboras? Vires exere, ut hinc me avellas. „ Orabat aliquando Asculi Seraphinus, cum cœlesti B. Virginis, sibi in aere apparentis, conspectu dignatus, tanto spiritus æstu in eam ferri cœpit, ut toto corpore in aera attoleretur. At invidus satan insauia furens, ut eam spiritus voluptatem interciperet, per pedes arreptum, vi illum ad se attrahere nitebatur; quod cum assequi minime valeret, suamet rabie torquebatur. Alias quoque in aera sublatum solo allidere contendit, cumque his ac plurimis aliis Seraphinum infestationibus impeteret, is cunctos hosce dæmonum impetus, sua ita patientia eludit, ut majores illis sua oratione plagas inureret. Hinc tartareis spiritibus tam formidandus evaserat, ut, qui hominum corpora obsidebant, cum illius præsentiam ferre non possent, ab eo quam longissime aufugerent, et ab obsessis corporibus discederent, quemadmodum fusius, cum de ipsius miraculis mentio fiet, explicabitur.

atque Dominicæ Passionis memoriam in mente versat.

33 Neque id mirum: potissimus enim, ad quem Seraphini oratio ferebatur, cum scopus esset, Dominicæ Passionis meditatio, quæ satanam conterit, hanc piis jugiter lacrymis irrigabat, hanc perpetuo sinu confovebat, hunc myrrhæ fasciculum ex omnibus Domini amaritudinibus collectum ita sibi inter ubera collocaverat, ut cum Bernardo (Sermone 43 in Cant.) id effari posset: „ Mihi „ hic salutaris fasciculus servatus est; nemo tol- „ let eum a me; inter ubera mea commorabitur. „ Hæc meditari dixi sapientiam, in his justitiæ „ mihi perfectionem constitui, in his plenitudi- „ nem scientiæ, in his divitias salutis, in his co- „ pias meritorum: in his mihi interdum potus „ salutaris amaritudinis, in his rursum suavis „ unctio consolationis. „ Quapropter cum Domini Passionem in quadringentas partes seu puncta dissecuisset, septem ex his corollas, sexaginta tribus cuique mysteriis assignatis, composuerat, quas, per singulos hebdomadæ dies distributas, sibi recitandas proposuerat. Has tanta animi compunctione ac divini amoris æstu recitare solitus erat, ut in his magnam semper lacrymarum vim profunderet. Nocte quadam ante Matutinas Horas in ecclesia orans, cum neminem adesse putaret, ea Hymni: Stabat Mater dolorosa, etc. verba proferens: „ Tui Nati vulnerati, tam dignati pro me pati, pœnas mecum divide, „ in tam ingentem fletum erupit, ut sacerdos quidam, qui illum observaturus intra chori sedilia latebat, cum tamdiu in fletu procedentem animadverteret, ut nullum lacrymis finem daret, placide ex ecclesia abscedens Dei servum, veluti columbam, Domini vulnera gementem, reliquerit. Quo tempore Domini mors et sepultura pia ab Ecclesia memoria celebratur, sacellum in quo Christi Corpus tunc recondebatur, cum aliis ante diem Parasceves ingressus, ab eo nunquam deinceps recessit, quead absoluta Mysterii illius memoria inde Christi Corpus postridie asportaretur. Hoc itaque fortissimo armorum genere, quod Apostolus suadet, cum ait: „ Christo igitur passo in „ carne, vos eadem cogitatione armamini *h*, „ cum Seraphinus universos satanæ impetus confringeret igneaque illius tela extingueret, haud mirum quod de eo quoque gloriosius triumpharet.

Plurima in B. Virginem devotione

34 Huic et aliud quoque addere consueverat, quod haud leviter hostem premeret: ardentem nempe quandam in sacram Deiparam religionem, qua tantopere afficiebatur, ut Mariam sibi post Filium apud Deum mediatricem, patronam et dominam constitueret, hanc diligeret, hanc veneraretur, hanc animo amplecteretur, in hanc universa illius vota conspirarent. Si quid gratiæ, si quid virtutis, si quid divinæ lucis, si quid donorum a Deo expeteret, Mariæ intercessioni ab eo impetrandum committeret, qui totum nos per Mariam habere voluit, atque e regione, quidquid Deo offerre pararet, illud Mariæ manibus offerendum commendaret, ut Deo gratum esse posset. Tantam denique ex ea in nos gratiarum plenitudinem profluere agnoscebat, ut, cum nunquam Bernardum legisset, Bernardi tamen spiritum adeptus, sæpe in hæc verba prorumperet: „ Tolle hoc solare corpus, quod mundum illumi- „ nat; ubi dies? Tolle Mariam hanc maris stel- „ lam: tolle portam hanc lucis fulgidam: tolle „ consurgentem auroram: tolle ut sol electam, „ ex qua divinæ in nos lucis radii effluunt; quid „ nisi caligo involvens ac densissimæ tenebræ „ mortalibus relinquuntur? Tolle denique Ma- „ trem; ubi filiorum lætitia? „ Hinc universos ad beatissimæ hujus Virginis cultum et venerationem, quibus poterat, verbis provocabat. Quamobrem cum virum sibi familiarem aliquando gravi ærumna vexatum, ad opem beatæ Virginis implorandam excitare vellet, eam sibi, nonnullis tentationibus afflicto, aliquando apparuisse, aperit; cujus solo aspectu ita animo recreatus fuit, ut ab eo omnis statim tentationis afflictio propulsata fuerit. Porro hæc dicens tanta mox ex sola illius memoria spiritus voluptate efferri cœpit, ut velut ebrius in hæc vehementius verba erumperet: „ O quale cordis gaudium! O qualis voluptas! „

et in sacram Eucharistiam cujus ministros honorat, religione fervet.

35 His tandem, cum summa illius in Eucharistiæ Sacramentum religio accederet, eo fiebat, ut quotidie ferme divino illo pane refectus, tanta in hujus Sacramenti contemplatione mentis voluptate frueretur, ut in ea pleraque horarum spatia

A tia insumeret, ac sæpe in mentis excessum raperetur. Hinc tam singulari Domini sacerdotes veneratione prosequebatur, ut cum ex his aliquem in urbe obvium haberet, protinus negotio omni intermisso, ad eum pergens, illius manus exoscularetur. Cum vero Asculi quidam sacerdos, lepra infectus, sacra mysteria celebraret, id Dei Servus ægre ferens, ita illum sua oratione a lepra curavit, ut tamen miraculum herbæ perfricatione celaverit *i*.

ANNOTATA.

a *Lib.* v *Moral. cap.* XXXI.
b *Epist.* 1, *B. Petri cap.* II, ỷ. 21 *et* 23.
c *Epist.* 1, *B. Petri cap.* IV, ỷ. 1.
d *Epist. B. Pauli ad Romanos cap.* IX, ỷ. 22.
e *Epist.* II *B. Pauli ad Corint. cap.* VII, ỷ. 4.
f *Lib.* III *Moral. cap.* IV.
B g *Epist.* II *B. Pauli ad Corint. cap.* VIII, ỷ. 9.
h *Epist.* 1 *B. Petri cap.* IV, ỷ. 1.
i *In Processuum Compendio sequentia referuntur* : Ferventissima pietate, et peculiari cultu et obsequio venerabatur sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum, quo fere quotidie se reficiebat ; et tanta quidem humilitate atque spiritus fervore, ut adstantes ingenti gaudio perfunderet, ut perhibent duodecim testes de visu. Quolibetque mane pluribus Missæ Sacrificiis inserviebat tanta quidem devotione, ut fuerint, qui, data opera, ut eum inservientem conspicerent, Capuccinorum ecclesiam adirent, ut probant undecim testes de visu. Adeoque grande erat desiderium dicto incruento Sacrificio ministrandi, ut ab eo nunquam se distraxisset, nisi ex obedientia alia peragere debuisset, anxieque hac de causa vel Romæ, vel in sacra Lauretana domo, ubi major est numerus Missarum, commorari peroptabat, ut probant testes Summarii Numero 12, §§ 6, 8, 13, 1. Pieque etiam cum omnibus contendebat, ne ullus sibi id ministerium adjunctum haberet, quo solus angelico illi operi incumberet, ut refert testis de facto proprio Summarii Numero 12,
C § 9, et alter testis de auditu proprio § 18.

CAPUT IV.

Ipsius visiones : donum notitiæ spirituum et prophetiæ, quo Sanctus dotatus fuit.

Plurimos, quos inter sui Ordinis duos religiosos, cum Christo regnantes videt. Matrem de filii,

His igitur de Seraphici virtutibus, quibus sibi apud Deum gratiam et vitæ sanctimoniam comparavit, utcumque prælibatis, ad cœlestia dona illi divinitus collata accedo, quibus Deus Opt. Max. præclaram vitæ ipsius excellentiam, eo adhuc superstite, apud homines testatam esse voluit; quæ cum partim cœlestibus visionibus et abditissimarum rerum agnitione, partim certa rerum futurarum prædictione ac signorum opere comprehendantur, de his singillatim, quemadmodum ex Processu constant, agendum erit. Primum itaque, quod ad visiones spectat, quaudoquidem inter alias sancti hujus Viri virtutes hæc in eo singularis fuit, ut et virtutes et ipsa Dei dona, quibus ipsius virtus agnosci posset, summo studio occultaret, quod eximium ipsius humilitatis argumentum fuit; inde accidit, ut præter paucas dumtaxat, quæ ob aliorum potius utilitatem, ipsa Dei charitate impellente, quam sponte ex illius ore concise tantum ac minus integre excidere, aliæ permultæ haberi non potuerint. His igitur, quæ de Ludovicæ parentibus *a*, quos inter Superos se vidisse affirmaverat, et de jucundissimo illo B. Virginis intuitu *b* superius enarrata sunt, prætermissis, ad cœlestis gloriæ præmia conspectanda se aliquando subvectum fuisse, ubi eos, qui dura pro Christo hic patienter pertulere, maxima in cœlo gloria potiri asserebat, pio ac familiari olim viro ut ipsius dolorem leniret, aperuit. Plerosque etiam hac vita functos cum Christo regnantes conspexit, inter quos Fr. Donatum a Montegranario, ex nostris concionatorem, et Fr. Jacobum Asculanum laicum, viros omni virtute ornatos, enumeravit. Deianiræ Biciariæ, mulieri Asculanæ, quæ pro defuncto filio sacras Missas celebrari postulabat, respondit : « Jam defunctus Missarum » suffragio non indiget; etenim a pœnis solutus » ad cœli gaudia conscendit. » Cui illa : « Uti- » nam id mihi certum! » At Seraphinus : « Id, » inquit, » certissimum habe ; hisce enim eum ocu- » lis inter angelos consedentem conspexi. »

AUCTORE Z. BOVERIO.

a
b

E

mulierem de mariti, puellam de matris, et quamdam de filii in cœlis gloria certiores reddit.

37 Martium Constantinum Asculanum, Pomponiæ virum, qui, ab hostibus interfectus, absque Sacramentis decesserat, uxori tam constanter illum cœlesti gloria potitum confirmavit, ut non credentem his verbis increpaverit : « Cur » tam ægre, o Pomponia, ad id, quod certissi- » mum est, credendum pertraheris? Utinam eo » ego nunc liber concederem, ubi is jam de sua » gloria tutus requiescit! » Hoc ipsum et Ludovicæ Biciellæ de matris defunctæ gloria renuntiat. Alexandri Santucii defuncti matrem, quæ filii obitum perpetuis lacrymis lugebat, de filii gloria tam certam reddidit, ut diem illi, qua ex purgatorii pœnis in cœlum evolaverat, ad amussim indicaverit.

F

Cuidam mulieri matris animam in inferis puniri indicat.

38 Præterea eidem quoque familiari viro, cujus supra memini, cum aliquando se inferorum supplicia conspexisse ac permultos, quos viventes noverat, iis cruciatos esse indicasset; cuidam etiam Asculanæ mulieri, cujus nomen consulto reticetur, quæ ad matris defunctæ suffragium ipsius orationes postulaverat, respondit : « Ne » pro matre suffragia quæras; ea enim, ad in- » feros Dei judicio damnata, vivorum suffragiis » juvari non potest. Tu satage, ut melioris vitæ » cursum instituas, ac te cœlo dignam præbeas. »

Occultas juvenis cogitationes,

39 At, neque minori Dei dono, occultas sæpe hominum cogitationes et consilia inspectat. Quod si exemplis illustrandum est, primum est Asculani cujusdam juvenis, qui cum a Deo ad religionis sinum vocaretur, dæmon, ut a sancto illum proposito revocaret, malevolum quemdam virum excitat, qui cum juvenem gravi contumelia affecisset, illius animum ad vindictam accendit; solebat hic cum Seraphino frequenter colloquia habere, ad quem cum post hæc aliquando accessisset, cum Vir Dei in hortum perductum, acetaria jubet colligere; quo tempore, dum is, multa cogita-

AUCTORE Z. BOVERIO.

cogitationum tempestate jactatus, necem adversario secum in animo machinatur, Vir Dei inopinato exclamat : « Quid illud est, fili, quod in » animo versas? Non hoc humanum, sed diabo» licum plane consilium est. Satanæ abs te pro» tinus cogitationes avelle, ne forte coalescant, » ac priora Dei consilia, quæ tibi animo inspi» rata sunt, propensius exequitor. » His juvenis ita verbis permotus fuit, ut, cum a Deo occultas suas beato Viro cogitationes revelante patefactas esse non dubitaret, mox animum mutaverit, et cœlestem Dei vocationem prosequutus fuerit.

et cujusdam ducis scelera noscit :

40 Adhæc dux quidam peditum e Montis Sancti oppido, qui multis criminum maculis anteactæ vitæ cursum labefactaverat, cum oculorum lumine careret, audita miraculorum fama, quæ ubique de Seraphino diffundebatur, ad eum se deferri curat, ut ipsius oratione cæcitatis curationem assequeretur. Virum Dei Servus hactenus ignoraverat, nec, quænam prior illius vita fuisset, ab ullo didicerat ; at cumprimum in eum B oculos conjicit, mox præteritæ vitæ scelera, a quibus nunquam resipuerat, illi acerbe exprobrans acriterque objurgans, in hæc verba erumpit : « Quid, miser, a Deo oculorum lucem quæ» ris, qui tot divinæ luci, quæ te ad melioris » vitæ via tamdiu evocavit, tuis sceleribus te» nebras offudisti? Graviori in animo cæcitate » laborans, ab oculorum tantum cæcitate curari » studes? Resipisce, miser, et criminum arge» mata, quibus interior tibi mentis oculus cali» gat, prius exue, ut exteriori oculorum lumine » frui queas. » Severa omnes increpatione expavescere, at magis divinam in Viro Dei lucem suspicere cœperunt, qui tam exacte hominis vitam, quam nullo referente noverat, agnitam haberet.

dæmonis occultam tentationem religioso pandit, illumque ab illa liberat.

41 Tertius Fr. Hieronymus Asculanus, ex nostris sacerdos, accedat, qui, cum sæcularem adhuc vitam agens, gravi circa fidem tentatione urgeretur, ob maximam, quam de Seraphini sanctimonia opinionem conceperat, ad illum parat accedere, id sibi velut indubitatum in animo C statuens, si a Viro Dei tam benigne excipiatur, ut benevolentiæ illi signa ostendat, bene cum eo de tentatione actum iri ; sin acriter et austere, de ipsius omnino salute actum esse. Hoc consilio cum ad Seraphinum, qui janitoris tunc munere in Asculano conventu fungebatur, accessisset, adventantem Vir Dei tam charo amplexu excipit, totque illi benevolentiæ signa ostendit, quasi qui in amicum diu optatum incidisset. Cumque totam illi tentationis, qua hactenus afflictatus fuerat, seriem aperuisset, his tandem eum dictis consolatur : « Ne, Hieronyme, de fide tibi » dubitatio exoriatur ; satanæ hæc tentatio est : » tot enim fides nostra Sanctorum gloria et mi» raculorum testimoniis contestata fuit, ut nul» lum ei falsum subesse valeat. » His simpliciter dictis, tanta mox Hieronymi animo tranquillitas orta, ut, omni tentatione expulsa, in Capucinorum gremium evolaverit.

Sacerdotis animam peccato maculatam, et mulieris occultum adulterium noscit.

42 Tanta Vir Dei sacerdotes reverentia prosequebatur, ut cumprimum ex his aliquem in via obvium haberet, illius manus deoscularetur. Hunc cum sacerdoti cuidam sibi familiari honorem frequenter redderet, contigit, ut, cum sacerdos turpi se peccato aliquando maculasset, in D eum Seraphinus incideret ; quem non modo solito honore non excepit, verum nec conspectum quidem præteriit. Quamobrem ille factum admiratus, cum id propter internam animi labem, quam necdum pœnitentia expiaverat, sibi accidisse dubitaret, rem certius exploraturus, mentem pœnitentia et confessione quamprimum eluit : rursusque eidem occurrens, ab eo consueto, uti prius, honore afficitur. Per id tempus cum binæ Asculanæ mulieres, ad conventum accedentes, ab eo Crucis signum expeterent ; uni quidem signum non invitus exhibet ; alteri vero, quæ occulto adulterii crimine tenebatur, signum proferre recusans : « Non tibi, » inquit, « non tibi » Crucis signum debetur. » Neque in plura verba erumpens, sui mulierem criminis tacitus admonuit. His et pleraque alia exempla accedunt, quæ, cum minus gravia sint, prætermitto ; quæ vero ad miracula spectant, cum iis infra explicanda rejicio.

Mulieri, ob partus difficultates conclamatæ, incolumitatem promittit.

43 Ad rerum futurarum prædictiones venio, E quæ ex lucis propheticæ dono, quod a Deo cumulate acceperat, profectæ eo majorem in Viro Dei vitæ sanctimoniam inesse declarabant, quo iis a Deo copiosius illustrabatur. Quapropter cum hæ tam multæ sint, ut sua legentium animos multitudine obruere valeant, gravioribus explicatis, cæteras indicandas potius, quam exarandas censui. Plerisque Dei Servum ægrotis, qui vel extremo cum morte agone conflictabantur vel medicorum judicio neci adjudicati fuerant, futuram incolumitatem prædixisse, ex Processu constat. Atque inter hos prima Turia quædam, mulier Asculana, cujus ob summam partus difficultatem salus omnino desperata esset, cumprimum a Viro Dei Crucis signo obsignata fuit, ab eo quoque futura illius intra dimidiæ horæ spatium incolumitas asseritur, quam mortuo fœtu consequutura esset. Ea igitur, uti prædicta fuerat, subsequuta, omnes ac præsertim physicos ipsos, qui eo tempore mulieris occasum præstolabantur, ecstasi ac stupore affecit.

De moribundo vaticinatur, eventu probante.

44 Nicolaus Clavaneos Asculanus, jam sacro F oleo inunctus, ad vitæ occasum properabat ; cum ad eum Seraphinus accedens : « Nicolae, » inquit, « ne vitæ exitum pertimescas, longior tibi » restat via ; te prius Deus Capucinum, quam » mortuum, vult. » Res dictum comprobavit : Nicolaus enim, valetudine adepta, post sextum annum ad Capucinos migrat ; qui cum eo tempore in laicorum ordine collocari vellet, eum is sacerdotio inungendum prænuntiat. Denique hic et Capucinus et sacerdos sub Hieronymi nomine diu in Capucinorum castris militat.

Animam agenti sanitatem, quibusdam felicem e bello reditum, et uni martyrium prædicit.

45 Marco Antonio, nobili Asculano, supremum ægrotanti, funera parabantur ; quo tempore Vir Dei adventans : « Quid, » inquit, « fu» nera tanquam mortuo paratis? Convalescet » Marcus Antonius, et plures etiamnum annos » vivet superstes. » Post hæc ille et convaluit, et diuturna luce potitus, propheticum Viri Dei dictum confirmavit. Matthæo Vallomeo Asculano, simul cum Hyacintho fratre ac nonnullis propinquis ad Canysiæ bellum sub Joanne Francisco Aldobrandino, Pontificiarum copiarum præfecto, proficiscente, Perugina mater graviter eorum

A rum pericula reformidans, quidnam de his sperandum esset, a Viro Dei aliquando percunctatur. Cui ille : « Omnes, » ait, « in patriam sospites redituri sunt : unus duntaxat Hyacinthus strenue pro Christi fide decertans, martyr occumbet. » Post hæc, cum Asculana urbs cæteros redeuntes recepisset, ex his solum Hyacinthum, generoso cruore conspersum, cœlum excepit.

Nobilem mulierem sanandam, ipsique filiam nasciturum ;

46 Alsatia Annibalis nobilis uxor, ob Alexandrinæ matris, quæ ad mortem ægrotabat, periculum graviter animo angebatur : quapropter ad Seraphinum se couferens, eam obnixe illius precibus commendat ; qui cum pro ægrota aliquantisper orasset, his eam tandem verbis consolatur : « Æquo animo esto, Alsatia, necdum matrem vitæ occasus intercepturus est, quin potius ea salva masculum pariet. » Rei porro eventus eo omnibus admirabilior visus fuit, quo nemo eam prægnantem suspicabatur, neque Alexandrina ipsa fœtum in utero præsenserat.

B

cuidam uxori moribundæ sanitatem, marito vero, levi morbo affecto, mortem prædicit.

47 Lucretia Santuccia ægrotans ad eum morbi statum devenerat, ut a physicis vitæ illi tempus in sequentem tantum noctem protenderetur ; quo tempore quidam ex nostris sacerdos, ipsius animam Deo commendaturus, ad eam accedit ; cui cum Seraphinus socius adjunctus esset, dum sacerdos pio munere fungitur, Vir Dei post orationem surgens, cum ei æream quandam Christi crucifixi imaginem, quam secum, gestabat, deosculandam obtulisset : « Lucretia, » inquit, « Deo gratias age ; hæc enim infirmitas tibi non ad mortem, sed ad vitam erit. » Eodem vero tempore in altero cubiculo proximo Lucretiæ vir, levi morbo correptus, in lecto jacebat ; cum eo Seraphinus oculos convertens : « Non sic ille, » subdit, « qui in eo cubiculo ægrotat ; is enim brevi ex hac luce discedet. » Quid pluribus opus ? Illa e mortis faucibus eruta incolumitatem assequitur ; hic vix morbi limina attingens ad mortem rapitur.

Cuidam ægræ sanitatem promittit, seque ante illam moriturum, asserit :

** 1604 ejus emortuali*

48 Hoc anno * canonici Alacinæ Asculani soror, cum propter excessum, quem in malorum persicorum esu occulto patraverat, in gravem morbum incidisset, ex quo extremum sibi exitum imminere formidabat ; accitum ad se Seraphinum rogat, ut divinam illi Clementiam exoret. Cui ille corollam, quam ex malorum persicorum nucleis compactam gerebat, ostendens, quænam illa ossa essent, interrogat, ut illa morbi sui causam, tametsi occultam, se non ignorare, intelligeret. Tum statim : « Ne vereare » ait, « ex hac enim ægritudine convalesces. » At cum illa ob medicorum sententiam, se moriturum affirmaret, difficilemque illius dictis fidem adhiberet, mox Vir Dei : « Jam mecum, » inquit, « sponsionem ini, quis nostrum prior ex hac sit luce migraturus. Si prior ego, tu tot mihi corollarum numerum solves, sin tu prior, hunc ipsum numerum animæ tuæ reddam. » Cumque illa pactum acciperet : « Ne in hanc, » inquit, « mecum sponsionem descendas ; etenim ego certa, tu adversa prorsus alea ludis. Verum id tibi sat esto, te brevi incolumem futuram. » Porro utrumque Viri Dei vaticinium certum fuisse, ipsa temporis ratio declaravit : Seraphinus enim, cum hoc anno suum vitæ cursum gloriose confecisset, illa post ægritudinem ad sextum usque annum pertigit superstes.

plerisque ægrotis incolumitatem,

49 Hoc modo et Finisbæ Orlandiæ, lethali morbo in partu laboranti, vitæ ac partus incolumitatem ; Hieronymo Ancillotto medico, ad mortem ægrotanti ; Constantiæ Rosatæ, cujus anima jam Deo commendabatur : Bernardo Honufrio febre correpto ; Pamphiliæ Asculanæ, viri graviter ægrotantis periculum formidanti ; Smeraldæ Ricciæ jam neci a physicis adjudicatæ ; Octavii Bandini, S. R. E. Cardinalis, fratri, quem tanquam mortuum deflebant, Gervasiæ Firmanæ gravissime ægrotanti ; Marthæ Pauluciæ, diutino morbo laboranti ; Casertano c principi, gravi morbo oppresso ; Deloëriæ Cinthiæ, jam sensuum usu destitutæ ; Bibianæ, Lucæ Thomasini uxori, cujus jam salus desperata erat ; Cinthiæ a Monteflorum Dominici Barlocii uxori, divino fascino languenti, liberationem ac sospitatem prænunciat. C

E

matri filium haud diu victurum, item alii filias geminas brevi morituras,

50 Quamplurimos quoque eadem prophetici spiritus luce de vitæ occasu præmonet, quorum nulla hic libet exempla intexere. In Asculana urbe cum Vir Dei puerum quemdam, Thomam nomine, Diamantis Mocconæ filium, sibi obvium habere, manum illius capiti imponens, multis eum benedictionibus prosequebatur. Hunc cum aliquando una cum matre domi offendisset, dum puero abblanditur, ad matrem conversus : « O beatus puer, » inquit, « non mundo, sed cœlo natus ! o fælix anima, fælicem brevi cœlestis regni sedem occupatura ! Ne ullam, Diamas, in eum humani consilii cogitationem defigas, non tuum, sed Dei germen est, in cœlesti quamprimum patria transplantandum. » Post hæc dicta vix quartum puer annum attigerat, cum ad cœlestia migrat. Vincentia, Julii Coticoni uxor, geminas uno partu filias ediderat, quas cum Seraphini frequenter precibus commendaret, haud aliam ab eo præter hanc unam vocem extorquere unquam potuit : « Frustra rogas, Vincentia, geminæ enim hæ columbæ sunt, quæ ad cœli nidum adspirant. »

F

cujusdam obitum et damnationem.

51 Nobilis quædam mulier, cujus nomen sponte prætereo, cum patrem diutino morbo laborantem, qui ob quandam illius inobedentiam tam gravi in eam ira excanduerat, ut ne ullam quidem de ea sibi mentionem fieri sustineret, sæpe frustra sua humilitate ac omnibus officiis placare tentasset, ad Virum Dei confugiens, suas illi animi afflictiones ac patris duritiem aperit. Cui ille : « Æquo animo esto, » inquit, « quod tuum erat, patri exsolvisti. Verum id te minime lateat, miseram illam patris tui domum magna dæmonum multitudine occupari. Haud is diu vivet superstes ; at, quod magis deplorandum, vitam cum æterna morte commutabit. » Nihil prorsus inane dictum, cum enim ille, post annum morbo consumptus, ad ultimam vitæ lineam pervenisset, sanctis Ecclesiæ Sacramentis expiari abnuens, iis, qui sacram illi peccatorum confessionem persuadebant, se crimine quodam constringi respondet, quod nulli unquam aperire valeret. Hoc modo inexpiatus et absque Sacramentis ex hac vita, supremo inferni supplicio perimendus, decessit.

AUCTORE Z. BOVERIO.

adolescenti, infanti recenter nato.

52 Hoc anno Marcus Stabilis Asculanus, viginti circiter annos natus, Seraphinum adiens, ab eo, num vel uxorem ducere vel religiosam vitam amplecti debeat, consilium exposcit. Cui subridens Vir Dei, manu humero illius imposita, ait : « Neque connubia junges, neque ad religio- » sam vitæ formam pertinges. Melioris nobis » vitæ genus, Marce, quærendum est, quod a- » pud Superos manet. » Id vero haud secus contigit, Viro Dei hoc anno e vivis sublato ; Marcus vero, cum biennium post hæc superstes vixisset, neque uxore neque religione potitus, humana deserit. Ripæ Transonæ, cum ob masculi partum Gradassi Bonominis familiam maxima lætitia perfusam cerneret, ad socium conversus : « O quam breve, » inquit, « momentaneum ac instar » puncti est mundi gaudium ! Vides, quam ma- » gna ob natum puerum est hujus domum hila- » ritas ; quæ tamen cito evanescet : puer nam- » que vaporis instar, ad modicum apparentis, » celerius tolletur, ac tum gaudium in luctum B » convertetur. » Res Seraphini dictum subsequuta. Puer enim vix tertium vel quartum diem vidit superstes.

cuidam pede laboranti.

53 Astolphus Giulerius Asculanus, spinæ ventosæ morbo in pede laboraverat, quem cum quinquennii spatio patientissime tulisset, eodem aliquando afflictatus, Seraphini sibi apud Deum opem implorat; cui Vir Dei : « Adhuc paulisper, » Astolphe, patienter sustine, ac tum lætus qui- » esces; ubi neque spina ventosa, neque mor- » bus, neque dolor tuam tibi ultra quidem inter- » cipient; breve admodum tibi patientiæ tem- » pus præscribitur. Etenim S. P. N. Francisci » dies, qui abhinc vix bimestre abest, finem » morbis ac doloribus simulque vitæ imponet. » Hæc Astolphus cum jucunde accepisset, se in illum diem parat, ac S. P. Francisci præsentia ante mortem potitus, cum eo ad cœlestia migrat.

pluribusque hic nominatis mortem,

54 His et alii plerique accedunt, quibus Vir Dei futurum prophetico spiritu obitum prædixit. In his sunt : Hieronymus Baptistæ Paduani filius ; C Prosper Biciarus, medicus Asculanus ; Lucretia Carlina, cui et obitus horam et omnia morbi symptomata prænunciat : Alseniæ, nobilis Asculanæ filius, exul a patria ; Lauræ Fastoriæ Asculanæ filia nubilis ; Fabritii Comentati a Montegranario infans masculus ; Franciscus Meliorius Asculanus ; Æmilius Archangelus Asculanus ; Polissena Rocia Asculana ; Marchisiana Valenda Asculana, quam ipsa Dominici natalis nocte morituram prænunciat ; Franciscus Maria a Loro ; Josephus, Constantiæ Paradissæ filius ; Joannes Andreas, Mecotii fabri lignarii filius ; qui levi morbo laborabat ; Vincentius Rosatus, dux peditum, nec minimum ægrotans ; Blasius Pelagallus a Monteflorum ; Henricus Masseus, nobilis Asculanus ; Angelæ Gualatæ a Ripa Transona filius ; Serena Picilla Asculana ; Julia, Joannis Baptistæ Auricolæ Asculani uxor, quæ plena incolumitate fruebatur ; Beatæ Seglettæ filia quinquennis ; postremo Octavius Crantillus Asculanus, quem postridie hinc emigraturum prædicit, cum solis radii ad ægrotantis lectum pertingerent : quæ et ipso rei eventu comprobata fuere.

55 Variis quoque mulieribus, quorum aliæ fœtum discernere non poterant, aliæ ne de prole D quidem cogitabant, futurum distincte partum præsignificat : Finisbæ Orlandiæ, Diamanti Mocconiæ, Baltasinæ Asculanæ, Sophonistæ Marci Antonii Squarillæ uxori ; Vincentiæ Petrochinæ, Cardinalis a Montelparo nepti ; Claræ Jubariæ ex Marchia Anconitana *d* ; Petræ Franciscæ, Vincentii Posentii uxori, prægnantibus masculum omnibus fœtum, quem suo tempore enituntur, prænuntiat ; Gasparinæ vero, Thomæ nobilis uxori, necdum prægnanti, masculum ; Octavii Cetarelli nurui, quam antea prægnantem, masculum parituram affirmaverat, plures deinde liberos eidem futuros prædicit ; Sophonistæ, cujus supra memini, filiam primum, quæ ad septimum dumtaxat usque annum vita comite perventura esset ; alteram quoque, quæ Deo sub monialis velo consecranda esset ; puerum denique, qui sacerdotio inungendus esset, enixuram prænunciat. Rursus Petræ Franciscæ. ac Mariæ Constantiæ Pectinellæ fœminæ ortum ; Arthemiæ Turrianæ, quæ omnem prolis procreandæ spem abjecerat, quatuor eam masculos enixuram, sæpe E confirmat ; Hieronymæ tandem, Josephi Massei uxori, quæ, cum liberos procreare non posset, cum Seraphino conquerebatur, huic Vir Dei : « Tot, » inquit, « liberi tibi futuri sunt, ut ii tibi » forte fastidium pariant. »

atque variis mulieribus partus prædicit.

Tribus adolescentibus

56 Præter has quamplurimæ etiam rerum promiscuarum prædictiones ab eo profectæ referuntur, ex quibus nonnullas indicare libet. Cum Vir Dei, longius iter faciens, in conventu Montisulmi *e* nonnihil quietis acciperet, inter alios, qui ad eum eo tempore confluxerunt, quinque Montisulmi adolescentes fuerunt quos Vir Dei, dum piis ad pietatem verbis excitat, ex his alter ab eo percunctatur num eorum quispiam a sæculo ad Capucinos migraturus sit. Cui statim Seraphinus ex his unum indigitans : « Hic, » inquit, « noster erit atque in Seraphicis S. P. N. Fran- » cisci castris strenue militabit. » Res prorsus nova adolescenti visa est, qui necdum de Capucinorum vita amplectenda cogitaverat. At res F divinum consilium sortita est ; adolescens siquidem divina post hæc vocatione percitus, ad religionis se sinum conferens, sub Justi a Monteulmi nomine Picentem provinciam ac totum religionis orbem sua prudentia et virtutum luce plurimum illustravit.

in Ordinem Capucinorum

57 Hoc spiritu et Fr. Ludovico a Montegui-donc, qui, dum adhuc in sæculo versaretur, in conventu S. Victoriæ sanctum Virum adierat, ut eum pro domesticis quibusdam sororis ærumnis apud Deum deprecatorem adhiberet, futurum religionis ingressum indicavit. Cum enim, quod ad sororem spectat, quæ olim Baptistellæ, celebri Proscripto, nupserat, brevi illam ab ea molestia animi liberandam innuisset, quod haud secus accidit, Baptistella ob Marci Sciarræ internecionem in patriam redeunte ; mox ad Ludovicum conversus : « Quid tu, » inquit, « num stabiles » aut diuturnas cum mundo, qui Deo inimi- » cus est, amicitias junges ? Absit ; meliora te » profecto manent : pugilem te Capucinorum » castra expectant ; noster eris, atque ubi te » mundus ad nonum usque mensem in utero de-

« tinuerit

A » tinuerit, ad religionis tandem te pedes pariet, » a qua in sinum receptus sub Ludovici nomine » sacra Deo ministeria exsolves. » Nihil prorsus hanc præteriit; juvenis enim, etsi nullam eatenus ad religionem cogitationem contulisset, his auditis, velut cœlesti œstro percitus, ita in religionis amorem efferbuit, ut nulla aut temporalium rerum aut propinquorum vi retineri posset, quominus religionis ingressum omni studio prosequeretur. At, Provinciali Vicario longius ad prædicationis munus abeunte, ad uonum usque mensem religiosi spiritus flammam continere cogitur; quo expleto, religionis sinu exceptus, Ludovicus nuncupatur, ac sacerdos denique inunctus, divinis Ministeriis consecratur.

ingressum,

58 Franciscus Lazarinus, peditum dux, et Antonius Gabrielius, cum Virum Dei in Lori conventu convenientes, suum illi propositum, quo in religionis amplexum conspirabant, verbis aperuissent, laudat ille; at Francisco, qui eo magis desiderio æstuare videbatur, jamque ex Vicarii B Provincialis litteris de sua inter nos receptione certior factus fuerat: « Tibi, » inquit, « Francisce, sat est, ut religiosam hanc in animo cupiditatem alas, quæ te sedulo ad pietatem provocet, neque enim te Deus ad religiosæ vitæ statum vocat, verum id magis, ut cum pietate familiam tuam administres. » Tum ad Antonium, qui remisso eatenus animo ad religionis propositum ferebatur, sermonem convertens: « Te, » ait, « Antoni, te cœleste consilium ad religionem provocat. Animum auge ac divino te beneficio dignum præsta. » Cumque eum plerisque salutaribus monitis, quæ illum post susceptam religionem juvare poterant, prosequutus fuisset, utrumque dimittit; rei eventu utrumque Viri Dei vaticinium probante. Franciscus siquidem paulatim a religionis proposito defervens, domus suæ curæ relinquitur. Antonius indies ardentior, tandem sub Vincentii appellationis Capucinis adnectitur, ac tandem sacerdotio inungitur.

C *Mulieri absentis viri reditum, et matri, filiam voto castitatem consecraturam, prænuntiat.* f g

59 Marsisæ, Christophori Boui Asculani uxori, quæ diutinam Viri absentiam absque ullo illius salutis nuntio lugebat, futurum viri post tertium diem reditum et pericula, quæ evaserat, exponit. Angelicam a Monte S. Pauli *f* adhuc puellam, quæ Viro Dei Crucis signo munienda a matre aliquando oblata fuit, suam Deo virginitatem castitatis voto consecraturam prænunciat *g*.

ANNOTATA.

a *Videsis hujus Vitæ caput* I, *num.* 6.

b *Capitis* III, *num.* 32 *videsis.*

c *Quæ episcopalis Italiæ in regno Neapolitano civitas est.*

d *Italiæ regio, olim Picenum dicta, sub summi Pontificis dominio.*

e *Marchiæ Anconitanæ in ditione Pontificia appidulum.*

f *Qui Italiæ in territorio Asculano pagus est.*

g Dono pariter scientiæ, *refert citatum processum Compendium*, et intellectus excelluit: nam licet esset laicus et litteraturam non cognovisset, adeo tamen sacros Hymnos, Antiphonas et Lectiones egregie explicabat, tantaque claritate doctrinæ de Deo ejusque altissimis Mysteriis disserebat, ut eximios viros cæterosque religiosos in non modicam traheret admirationem.

AUCTORE Z. BOVERIO.

CAPUT V.

Miracula, quæ Sanctus vivens operatus est.

Capitis morbum,

Hæc vero cum tam ingenti rerum copia exuberent, ut, si universa explicanda forent, iis facile lectoris animus defatigari atque a lectione deterreri posset; institutam hactenus in iis conscribendis brevitatem prosequens, ab iis primum historiam exordiar, qui a variis corporis doloribus ab eo divina virtute curati fuere. Primum E igitur Ragusina. Verbii Philippi Ansidani uxor, gravi decem annorum spatio capitis dolore cruciata fuerat; quæ, audita miraculorum fama, quæ de Seraphino percrebuerat, cum eum in ecclesia adiisset diuturnumque illi capitis morbum retulisset, is manum ipsius capiti imponens: « Jam Deus, » inquit « tibi sanitatem contulit; cura, ut » divina te gratia dignam præstes. » Atque eodem tempore soluto capitis dolore, nunquam eo deinceps vexata fuit.

crurum dolorem,

61 Crispinus Chorus Asculanus, gravissimo crurum dolore correptus, cum per bimestre ita eo cruciatus fuisset, ut ne ea quidem movere posset; ut dolorem leniret, in plateam se deferri curat; ubi dum foliorum lusui cum aliis incumbit, en Seraphinus adventans, folia ex ludentium manibus extorta dilacerat ac paulatim discerpit, cæterisque, qui colludebant, dilabentibus, solus Crispinus crurum morbo præpeditus consistit. Cui Vir Dei: « Crispine, si nunquam deinceps » te lusurum spoponderis, a crurum morbo te F » curandum scias. » Illico Crispinus promptissime pollicetur. Qua pollicitatione accepta, Vir Dei mox crura manu contigens ac signo Crucis muniens, ita illi sana et valida restituit, ut, qui eo aliorum ope delatus fuerat, domum pedester redierit.

totius corporis cruciatus signo Crucis sanat;

62 Angelica Asculana universali corporis dolore ac præterea cordis palpitatione ita laborabat, ut, cum nullis remediis levari posset, ad Seraphinum profecta illius apud Deum opem imploraverit; qui, cum ærea quadam Christi crucifixi imagine, quam corollæ appensam gerebat, totum illius corpus obsignasset; ubi aliquantisper cum ea ante sacrum Eucharistiæ altare oravit, iterum signo Crucis munitam dimittit, quæ mox a corporis dolore et a cordis deliquio libera domum redit.

lateris dolorem, podagram,

63 Marcellina, Alomei Asculani uxor, tam gravi in sinistro latere dolore cruciabatur, ut, cum illi respirationem adimeret, sæpe illam ingentes rugitus edere compelleret; cum eam ad domus suæ fores sedentem Seraphinus aliquando consuetæ mendicationi incumbens offendit; quam cum

AUCTORE Z. BOVERIO.

cum querulas propter doloris vehementiam voces edentem perciperet, causam interrogat; qua audita : « Ne dubites, » inquit, « dolor abscedet. » Cumque eam sua Crucifixi imagine consignasset, præteriit; at vix ei terga verterat, cum a dolore libera incolumis surgit et miraculum magna voce prædicat. Beatrix, viro Dei propinqua, integri anni spatio ita a podagræ doloribus afflictata fuerat, ut nulla quiete frui posset; quam cum Seraphinus aliquando in lecto jacentem offendisset : « Quid, » inquit, « hic jaces, Beatrix? Non ja- » cendi sed operandi tempus est. » Suaque Crucifixi imagine pedes contingens et Crucis signo muniens, dolorem fugat, eamque a podagræ morbo deinceps liberat.

cephalæam, capitis, brachii et manus cruciatus Crucifixi imagine fugat:

64 Ab eodem quoque podragæ morbo in oppido Montisgranarii Mecotium Darium, diu laborantem, Crucis signo sua Crucifixi imagine adhibito, curat. Ibi quoque Philomenam, Francisci Brichii uxorem, a cephalæa *a*, quam diu sustinuerat, eodem modo persanat. Fr. Antonius Cingulanus *b*, ex nostris concionator, cum diuturno capitis dolore, quo etiam in sæculo afflictabatur, laboraret, vix illam Crucifixi imaginem a Seraphino oblatam, qua etiam ob eo in fronte obsignatus fuit, exosculatur, cum protinus a capitis dolore liber perpetuo ab eo cruciatu vindicatur. Fr. Virgilius Pacificus a Monterubiano, Minor Conventualis, acerrimo quotannis brachii ac manus dolore torquebatur : qui, cum Viro Dei familiaris esset, ab eo aliquando Crucis signo communiri poposcit; quo accepto, statim a dolore convaluit, neque unquam deinceps eo afflictatus fuit.

B

eadem Crucifixi imagine adhibita, varios morbos curat,

65 Hoc pacto et Rochus Asculanus ab utriusque brachii langnore; Aurania, Ferrantis Palettæ Asculani uxor, ab sinistri humeri cruciatu; Joanna, Scipionis Prosilii uxor, a brachii tumore ac inflammatione; Vincentia a lupinorum morbo *c*, quo graviter vexabatur, iterumque a partus angustia; Augustinus Seffuntius a manus dolore; Fr. Valerius a Ripa Transona, ex nostris laicus, ab odontalgia *d*; Polinix Tuffina Novanensis *e* a cephalæa : Innocentius Pitiotus a colico dolore; Urbinia Asculana ab uberum tumore; Beata Sgarilia et Marsina, Asculanæ mulieres, a diutino renum cruciatu; Bartholomæus a Loro a morbo cachexiæ; Benedictus a Monteguidone a spina ventosa; Julia a Montegranario ab universali corporis tumore; Fr. Bonaventura Maceratensis *f*, ex nostris concionator, a cephalæa; Lucretia Odoarda a genuum imbecillitate ac dolore; Aurelia, Petri Andreæ Novanensis uxor, a colica passione; Balthasar Grimaldus a Montegrauario a totius corporis doloribus, ab eo crucis signo ut plurimum sua illa Crucifixi imagine adhibito, persanantur.

C

Peditum ducem ab aurea fistula;

66 His plagis ac vulneribus accedant, quos a viro Dei, sola Dei virtute sanatos fuisse, ex Processu exploratum est. Flaminius Cinacius, dux peditum, lethale vulnus in pectore acceperat; cui cum aurea fistula, ex qua sanies effluerct, ac vulnus, quod consolidari non poterat, patefactum servaret, a physicis perpetuo in ipso vulnere retinenda applicata fuisset, eo maxime æger cruciabatur; quapropter Seraphini aliquando præsentiam nactus, ab eo supplex poscit, ut sua oratione a Deo sibi vulneris illius curationem exoret. Cui Vir Dei : « Quid, » ait, « te in hoc » vulnere cruciat? Mox ille : « Aurea fistula, » inquit, « quam in vulnere reconditam gero. » At Seraphinus ægro colludens : « Aureane fistula? » ait, « nimis profecto superbum vulnus, quod nisi » aurea fistula saniem eructet, haud sibi satis- » factum esse velit. Verum in Domino confide, » Flamini, vulnus absque fistula curabitur. » Cumque, fasciis, quibus vulnus obtegebatur, explicatis, illud patefactum fuisset, mox Vir Dei sua illa Crucifixi imagine vulnus contigit et Crucis signo contactum corroborat. Vix autem Crucis signum ediderat, cum se aurea fistula e vulnere erumpens vulnus ita ad incolumitatem parat, ut quarto vel quinto post die absque fistula perfecte curatum fuerit. D

alium ab ulcere, militem a gravi vulnere, villicum a carcinomate,

67 Theodorus Tassus Asculanus, fistuloso ulcere in dextra manu laborans, nullis remediis juvari poterat; cum illud Seraphino aperiens, ab eo sua Crucifixi imagine signatur, moxque sola cicatrice in miraculi testimonium relicta, perfecte sanatur; qui divino beneficio gratus, se Deo post hæc in Capucinorum Ordine consecrat. Horatius Javania, Cyrneus miles, pugione in sinistro latere confossus, nullo remedio ad vitæ metam properabat; quo tempore Seraphinus, Asculani xenedochii ægros visitans, in hunc incidit. Cui, ubi ut pacem iniret, persuasit, signo Crucis sua Crucifixi imagine vulneri adhibito, id præstitit, ut postridie e vulnere incolumis e lecto surrexerit. Augustinus Imperacius, Catapultarius miles, cum ob sauciatum commilitonem, ne in carcerem detruderetur, aufugeret, in suæ centuriæ subcenturionem incidit, a quo lethali vulnere per latera transverberatur. Eo in mortis periculo ad Seraphini preces confugiens, ab eo signo Crucis, nudato vulnere, communitur : quo accepto, postridie e lecto incolumis emergit. Joannettus, Joannis Francisci Corvi villicus, diu atrum in faeie carcinoma tulerat, quo indies excrescente ac carnem depascente, cum is Seraphinum aliquando obvium haberet, ab eo signum Crucis postulat, qui cumprimum illud sua Crucifixi imagine exhibuit, eum confestim divina virtute persanatum dimisit. E F

duos a cancro, filiam manu captam, aliam digiti læsione, pluresque alios sanat.

68 Hoc quoque modo Franciscum a Montesancto et Æmiliam a Loro, a cancro eorum vultus devastante; Dianam a Loro manu captam; Portiam, Nicolai Seraphini filiam, quæ casu sibi digitum sola cute pendentem obtruncaverat; Citam Victoriam Odoardam a gravi apostemate: Joannem Camillum Arpinum Asculanum a capitis vulnere; Balthasarem Asculanum, gravi in capite vulnere saucium; Pyrrhum Valerianum, peditum ducem, a manus ulcere, quod in cancrum degenerabat; Antonium Vallomeum Asculanum a profundo humeri vulnere; Franciscum Monseum Asculanum a fistuloso femoris ulcere; Joannem Marinum, decem annorum puerum, gravissime ex lapsu in capite saucium; postremo M. Aurelium Spoletanum Asculanæ urbis gubernatorem, ab incurabili manus ulcere divina virtute curat. Cum enim ad eum Vir Dei pro reo quodam captivo rogaturus accessisset, ægre is ad veniam reo dandam pertrahebatur; at Viri Dei precibus victus, his eum tandem verbis compellat : « Jam inter nos, Seraphine, paciscamur : » ille

Auctore Z. Boverio.

A

» ille delicto, ego gravi in manu ulcere teneor, » si me tu ab ulcere liberum præstiteris, ille meo » decreto absolutus e carcere emerget. » Hoc pacto accepto, cum Vir Dei nonnulla Crucis signa Marci gubernatoris ulceri sua Crucifixi imagine adhibuisset, ab eo statim abscedens, vix ad palatii gradus pervenerat, cum Marcus, ulcus persanatum cernens, reum e custodia liberum adire jubet.

Dictæ Crucifixi imaginis attactu claudo, filiæ utroque pede mutila,

69 Jam ad claudos et membris captos accedo, qui a Viro Dei Crucis signo dumtaxat adhibito persanantur. Primus Vincentius Potentia altero crure ita captus erat, ut eo non nisi difficillime progredi valeret. Hoc modo cum se ad Seraphinum contulisset, ipsius pro cruris incolumitate preces implorat; qui, ut Vincentio familiaris erat : « Quid, » inquit, « de crure conquereris ? » Nulla cruri ægritudo est. » Mox crus sua Crucifixi imagine consignans liberum protinus illi gressum reddit. Salomea, Lucretiæ Antonellæ trium annorum filia, cum utroque pede ita mutila

B

esset, ut neque incedere, neque stare ullo modo posset; hanc Lucretia mater, Seraphini aliquando conspectum nacta, ejus precibus curandam commendat; qui puellam ulnis exceptam, cum nonnullis sanctæ Crucis signis communiisset, humi reponens, eam jubet incedere : qua libere perinde, ac si nulla crurum imbecillitate teneretur, progrediente, is celerem ipsius obitum prædicens : » Ne, » inquit, « puellam nunc li- » bere incedentem lætitia excipiatis; brevi enim » felicius eam in cœlum concedentem conspi- » cietis. »

aliis tibiarum crurumque usu destitutæ, quatuor fracto femore

70 Virgo quædam a lumbis deorsum ita membrorum usu destituta erat, ut ne ea quidem movere posset; quapropter cum, universis physicorum remediis frustra tentatis, nulla illi incolumitatis spes affulgeret, ad Virum Dei Asculum delata, in ipso ecclesiæ limine collocatur. Hanc cum Portia, nobilis mulier, Seraphini impensius orationi commendaret, ad eam Vir Dei accedens, cumprimum sua Crucifixi imagine pleraque illi Crucis signa variis corporis partibus adhibuis-

C

set; his eam vocibus compellat : « Surge, filia, » et ad sacrum Eucharistiæ Sacramentum Deo » pro beneficio gratias actura concede. » Protinus illa, tibiis consolidatis et toto corpore incolumitati restituto, ad altare procedit, omnibusque præ gaudio collacrymantibus, pedester atque incolumis domum revertitur. Stephanus a Capite Rivi, Asculani agri oppido, femore sibi ex arboris lapsu confracto, cum octo mensium spatio in lecto jacuisset, vix fulcris sibi adhibitis, paululum progredi poterat, cum Seraphinum nactus ipsius ad femoris curationem apud Deum auxilium exposcit; qui, Crucis signo Crucifixi imagine, uti solebat, femori impresso, ita illum in momento reddit incolumem, ut eodem tempore, projectis fulcris, sua per urbem, haud sine intuentium admiratione, gressu liberrimo negotia gesserit.

laborantibus aliisque incedere haud valentibus, gressum restituit,

71 Petrus Manfredus a Montegranario crus sibi ex casu confregerat, quod num nullo remedio instaurari posset, in lecto jacebat; cum eo Seraphinus præteriens, adolescentisque casum miseratus, sua Crucifixi imagine Crucis signum cruri impertit, quo Petrus eodem mox tempore persanatur. Eadem prorsus Dei virtute, et Bernardum Asculanum, et Jacobam, Mantocii uxorem, quibus crura confracta erant; et Hieronymam, membrorum usu destitutam, et Joannam, Candodori Asculani filiam, altero crure mutilam; Dianam a Loro manu captam, et Octavium Bandinum, S. R. E. Cardinalem, cujus crus confractum fuerat *g*; et Theodoram, Antonii Frassi uxorem, tota corpore attractam; et Mariam, Semideæ filiam, quæ nullo membrorum usu fruebatur; et Marinum Dionysium a Monteulmi, qui ex arboris lapsu cervicis sibi os confregerat; et Theodoram a Montegranario ex casu toto corpore confractam, in perfectam corporis incolumitatem vindicat. *g*

Eodem modo pluribus cæcis visum,

72 Venio ad cæcos, mutos, surdos, gibbosos et incurabiles, qui ab eo in Processu curati leguntur. Dum Vir Dei per Lori oppidum iter faceret, quædam illi mulier, utroque oculo capta, oblata fuit; quam ubi is sua Crucifixi imagine obsignavit, mox, toto spectante populo, lux illi restituta fuit. Puer quoque, advenæ cujusdam mulieris filius, qui eo usque cæcitate laboraverat, cum ab

E

ea ad Virum Dei Asculum adductus fuisset, cumprimum ab eo Crucifixi imagine signum Crucis oculis adhibitum accepit, eodem quoque tempore oculorum lumen recepit. Porro admiratione dignum videtur, quod Josepho Ferranti a Loro contigit; qui cum integra cæcitate laborans, Seraphini miraculorum famam percepisset, tantam erga Virum Dei fidem animo concepit, ut se omnino a cæcitate curandum sibi persuaserit. Quapropter, cum se ad Virum Dei Asculum perducendum curasset, eo in itinere lux ei a Domino, qui in se uberius confidentes suis donis prævenit, restituitur. Asculi rursus puerum, Felicis Milioræ filium, luce orbatum, orans ac signum illi Crucis impendens, ad oculorum lucem revocat. His plerique oculorum morbo graviter affecti accedunt, quos Vir Dei in integram incolumitatem vindicat. Inter hos enumerantur Maria Joanna Asculana, quæ fistulam in dextro oculo jam diu

F

passa fuerat; Constantia Patinella Asculana dextro oculo orbata; Citta Tucia et Sanctia Orifila, puellæ Asculanæ, ob boæ *h* morbum lumine captæ; Joanna a Monteulmi, Joannis Marini uxor, ignis scintilla obcæcata. *h*

tribus mutis loquelam, surdo auditum, gibberoso rectam corporis formam procurat:

73 Inter mutos Maria quædam, Litprandi textoris filia, asseritur, quæ, cum muta ad quartum usque annum pervenisset, a sancto Viro benedicta et sua Crucifixi imagine signata, linguæ usum accepit. Æsium *i* Vir Dei profectus, cum aliquot dierum moras in eo conventu traheret, quædam decem annorum puella, Catharina Octaviana nomine, illi oblata fuit, quæ confuso et indistincto dumtaxat vocis sono eatenus res indicaverat. Hujus linguam cum sui Crucifixi imagine contigisset, eaque Crucis illi signum dedisset, Jesu illam nomen proferre jubet, dein Mariæ; quibus distincte prolatis, clare deinceps omnia proloquuta fuit. Eodem modo, cum per Montissancti oppidum iter faciens, ægrotum Crucis signo incolumitati restituisset, mutum præterea deprehendens, altero Crucis signo linguæ impresso, distincte loquentem præstat. Eodem *i*

 tempore

AUCTORE Z. BOVERIO.

tempore Hieronymo Vico, tredecim annorum adolescenti, adeo surdo, ut ne quidem campanarum sonum perciperet, Crucis signo adhibito, auditum restituit; gibbosum quoque, qui ita curvus incedebat, ut manu terram contingeret, eodem Crucis signo ad pristinam corporis rectitudinem revocat.

faucibus laborantem, fistula juvenem, alium lue venerea correptos, item leprosum aliosque plures insanabiles

74 In incurabilium numero primus Cæsar quidam Amuratus a Montegranario recensetur, qui incurabili quodam faucium tumore laborans a Dei Servo Crucis signaculo communitus protinus divina virtute curatur. Post hunc et Sebastiani Rubei filius, incurabili fistula prope sexum affectus; Asculi Alexander Benedictus venerea lue correptus; Theodorus Adamus lepra conspersus; in oppido Montisgranarii Antonella Commentata ab ulcere incurabili; Nesba, Bellisarii a Montefucino uxor; Vincentius Morus Firmanus; Julilius Blasius Asculanus a strumis; Hippolyta Asculana, et Joannes Baptista Georgius ab hydropisi; Hisba, Prosperi Gennasii uxor, a paralysi; Citta B Solomea, Ulyssis Cavalcavechii filia; Maria Pomilia Asculana; Ludovicus Asculanus, hospes diversorius; Paolus Vechiolus Asculanus a comitiali morbo; Balthasar Merletus Asculanus a phtisi; in Lori oppido Baptista Passacantandus a vermiculari morbo, a Viro Dei, signo tantum Crucis adhibito, persanantur.

et ab omnibus conclamatos

75 His et moribundi, quorum jam salus desperata erat, a Dei Servo velut ad vitam revocati succedunt. Baptista Auricola Asculanus, febri acuta et colico dolore laborans, medicorum ope destitutus jam sensus amiserat, celerius vitæ cursum confecturus: quo tempore Seraphinus ad ægrum accersitus, ubi paulisper oravit, moribundum sua Crucifixi imagine signat, protinusque æger ad sensus revocatus, ademptam salutis spem instaurat, et quinto post die incolumis e lecto surgit. Augustina, M. Tullii Asculani uxor, angina correpta, post multa remedia frustra tentata, omnium tandem medicorum sententia ad necem damnatur: quæ, cum Seraphinum advocari curasset, ab eo signo Crucis confortatur, ter- C tio post die e morbo incolumis emergit. Dum in oppido Montisgranarii Margaritæ, Alphonsi Nuzzæ filiæ, jam agonizanti funera parantur. Vir Dei eo accersitus, dum puellam signo Crucis sua Crucifixi imagine confirmat, lethalem morbum ita exterruit, ut postridie ad apertam fugam compulerit. Cum Ritium, Minervæ Asculanæ filium, jam moribundum, mater ac domestici velut mortuum lugerent: Vir Dei insperato adventans, universos genuflectere ac Dominicam Orationem una cum Angelica Salutatione persolvere jubet; tum moribundo signum Crucis impertiens, primum quidem in spem salutis vindicat, tum brevi tempore ad perfectam incolumitatem provocat. Demum Fandolfina, Ulyssis Palmisciani uxor, cum ob diuturnam hydropisim eo evasisset, ut de illius vita omnem prorsus physici spem abjecissent, Virum Dei ad se accersitum rogat, ut sitim saltem sibi extinguere liceat. Cui Seraphinus, ubi eam Crucis signo communivit, aquæ frigidæ urnam adferri jubet, eamque signo Crucis benedicens his eam verbis confortat: « Eia, Pandol- » fina, jam, quantum libet, bibe ac sitim extin- » gue. » Porro ea bibente, cum domestici mortis D potum eam hausturam putarent, vix illa aquam hauserat, cum hydropico tumore decrescente, tantum mox incolumitatis assequuta est, ut postridie e lecto incolumis evaserit.

incolumes reddit.

76 Verum, ne cæteros, qui a variis ab hoc Dei Servo morbis curati fuere, præterire videar, nonnullos hic adnumerare libet. Peracius Marciarellus Asculanus, acuta febre tam graviter ægrotans, ut de illius salute medici desperarent, hujus Viri Dei oratione ad salutem revocatur. Hujus quoque filius, trium annorum puer, qui hernia laborabat, ab eo signo Crucis persanatur. Theodoram Aluitratam vultus quidam tumor atque oris morbus invaserat; quo excrescente, cum vix liquidioribus vesci posset, signo Crucis a Dei Servo accepto, mox ab utroque morbo liberatur. Sylvester Caponius, nobilis Asculanus, gravi angina correptus, cum, plurimis physicorum remediis frustra adhibitis, morbo ingravescente, semper deterius se haberet, ad Seraphini, quem singulari veneratione prosequebatur, tandem preces E confugiens, ab eo post orationem Crucis signo in gutture munitus, repente convalescit, et post unum aut alterum diem e lecto incolumis erumpit. Seraphinus, Marchiniæ Amatæ filius infans, post aliquot sui natalis dies toto corpore in tumorem verso, longioris ferme vitæ spem matri interceperat, cum Viro Dei ad illius opem accersito, is simul atque infantem in matris sinu conspexit: « Ne de puero, » inquit, « sollicita sis, » vivet infans, et, quem hic modo tumidum pro- » fert, tertius post hunc dies tibi incolumem red- » det. » Cumque puero Crucis signum impertitus esset, is confestim oculos aperiens cœpit convalescere, donec tertium incolumis diem aspexit.

Quatuor matribus lactis ubertatem procurat, duosque juvenes a fascino solvit.

77 Superest jam, ut cætera hujus Servi Dei miracula, quæ passim præter ægrotorum curationes ab eo patrata sunt, brevius percurram. Floravantis Latini a Monteulmi uxor lacte carebat, quo infantem graviter febricitantem aleret. Quapropter, omnibus physicorum remediis frustra adhibitis, ultimum a Seraphino remedium, qui ubique miraculorum fama notus erat, vir F quærit, qui panem, Crucis signo munitum, ad eum e conventu mittens, eo uxorem vesci jubet, cujus esu non modo uxor lactis copiam assequitur, verum et infans a febre curatur. Hoc modo et Maria Augustilia, Lucæ Albertini uxor, et Tarsia, Cæsaris Junctæ Asculani uxor, lactis ab eo abundantiam accipiunt. Hippolytus, Silentii Seraphini fratris filius, veneficio dementatus, cum trium annorum spatio velut insanus varias per regiones pererrasset, tandem ad Virum Dei perductus ab eoque signo Crucis in fronte munitus, ita a fascino liber domum rediit, ut eo nunquam deinceps agitatus fuerit. Pari modo et Augustinus a Luco, Asculani agri oppido juvenis, a fascino, quo a dæmone alligatus fuerat, a Dei Servo absolvitur.

Furiosos canes pacat: per imbrem haud madidus incedit: arca, prius vacua, ipsius oratione pane repleta conspicitur.

78 Dum Asculanos montes Vir Dei, lanam ad lanificium emendicans, peragrat, in plerosque aliquando pecuarios canes incidit, qui cum hiante ore ac rapido cursu in eum tenderent, vix illis signum Crucis objecit, cum fræno velut ori injecto silentes ac pacatos reddit. Rursus cum

Asculum

A Asculum cum nonnullis sæcularibus viris rediret, cæteris copioso imbre, qui e cœlo cadebat, madidis, is ne una quidem pluviæ gutta perfusus in vespere conspicitur. In Asculano conventu, pane aliquando in vespere deficiente, jubet Guardianus virum quemdam in Ordinem benevolum pro pane adiri; cui Seraphinus: « Quid virum, » inquit, « pro pane vexari necesse est, cum in » arca panaria satis superque sit? » « At arca » panaria, » ait Guardianus, « ipsa est, quæ pa- » nis defectum testatur. » Prius enim Guardianus panariam perlustraverat, quam pane vacuam invenerat. At Vir Dei: « Si panis in panaria » non est, mentior ipse, at prius panaria explo- » randa. » Igitur ad panariam itur, quæ mox sancti Viri oratione tam copioso pane ac placentis referta conspicitur, ut summam Guardiano et cæteris admirationem attulerit *k*. k

ANNOTATA.

B

a *Continuus ac inveteratus capitis dolor.*

b *Id amplum Marchiæ Anconitanæ in summi Pontificis ditione oppidum est.*

c *Morbus est, quo crura ulceribus intumescunt.*

d *Dentium dolor.*

e *Castrum Ecclesiæ ditionis in Marchia Anconitana.*

f *Episcopalis sub archiepiscopo Firmono in Marchia Anconitana civitas.*

g *Processuum, ad* B. Seraphini *beatificationem canonizationemque impetrandum auctoritate Apostolica instructorum, Compendium miraculum hoc sic refert :* Cardinalis Bandinus, Picenæ provinciæ legatus, dum per montes nive ac glacie coopertos, obequitat, casu equi sibi crus confregit; cruri fracto ulcus succedit et ulceri grangræna: remediis in vanum tentatis, ejusdem Cardinalis jussu Vener. Seraphinus procul absens adducitur, a quo signo Crucis fractura, ulcere et cancro liberatur. Et ne beneficii memoria temporis injuria collabesceret, in vico Venæ Ruptæ, ubi periclitatus erat, ecclesiam suo ære ædificavit. C Inter cæteras vero icones, quas ibidem pingi fecit, extat icon, in qua beatus Seraphinus flexis genibus ante stratum infirmi Cardinalis in modum orantis inspicitur.

h *Morbus, pueros præcipue infestans, quo ipsorum corpora pustularum multitudine rubescunt.*

i *Episcopalis Italiæ in Marchia Anconitana sub Ecclesiæ dominio civitas.*

k *Sequuntur hic octo miracula, in Boverio brevitatis studio prætermissa, quæ in Processuum Compendio ita recensentur.* Primum: Stephanus Jacobi ex lapsu sibi fracta coxendice sine fulcro ambulare non poterat; at ubi Servus Dei signo Crucis eumdem munivit, statim ille, ejecto fulcro, solus et liber incessit. Secundum: Vinum optimum et limpidum, quod in dolio servabatur, tractu temporis fæculentum et acidum evasit. Evocato proinde Servo Dei, statim ac imagine Crucifixi vinum benedixit, non modo pristino restitutum fuit sapori et claritati, sed adeo quoque multiplicatum fuit, ut per plures menses ad integræ familiæ commodum suffecerit. Tertium: Hostilius de Monte Monaco ex fœtida molestaque lepra, quæ totum fere corpus eidem corruperat, eo devenerat, ut se ipsum movere nullo modo posset. Incassum proinde omnibus adhibitis artis remediis, ad opem Servi Dei confugit; atque ab eo imagine Crucifixi signatus repente curari cutem, morbique squamulas defluere conspexit, pristinæque subinde sanitati restitutus fuit. Quartum: Vinum pariter corruptum atque omnino mutatum, quod Servo Dei oblatum fuit, eo orante, non modo pristinam recuperavit præstantiam, sed adeo quoque multiplicatum fuit, ut diu ad usum suffecerit, et ad morbos curandos mirabiliter juverit. Quintum: Delia Quattrocehi tumore et cancro in mamilla dire cruciabatur, frustra chirurgorum ope semper adhibita. Accito proinde Servo Dei, cjus precibus sese commendavit, et, ubi morbum ille cruce signavit, statim ipsa perfecte convaluit. Sextum: Jantia puella biennis ex variolarum morbo lumen oculorum penitus amiserat. Ducta itaque ad Servum Dei, oleoque lampadis ardentis coram Eucharistiæ Sacramento ab ipso inuncta, confestim pristinam claritatem visus recepit. Septimum: Isidorus Vicus hydropisi laborabat, et statim ac super eum Servus Dei signum Crucis efformavit, liberatus a morbo remansit. Octavum: Petrus Sanctes Pe- E tillus febri quartana correptus ulceribusque toto corpore vexatus, opem Servi Dei imploravit, et, cum ab eo fuerit sacra Crucifixi imagine benedictus, illico febris deferbuit, et ulcera penitus evanuerunt.

AUCTORE Z. BOVERIO.

CAPUT VI.

Ipsius sanctimonia celebris : pius obitus ac sanctitatis signa.

His et aliis quamplurimis divinæ potentiæ miraculis, quibus Deus Opt. Max. Servi sui merita et sanctimoniam uberrime testabatur, cum tam celebre in Piceno *a* esset Seraphini nomen, ut in quacumque conventus familia degeret, ad eum ægrotantium turbæ confluerent; id potissimum in Lauri conventu accidit, ubi tanta quotidie languentium et ægrotorum multitudo ante F ecclesiæ fores jacens cernebatur, ut parum ab illa Hebræorum piscina abesset; quibus cum Vir Dei sua illa Crucifixi imagine Crucis signum impenderet, omnes ferme a morbo curabat. Obsistere quidem ac reluctari Vir sanctus, sed, cum illum Deus velut lucernam, qui sua multis sanctimonia præluceret, in Ecclesiæ modio collocasset, quo magis a se turbas expellebat, eo plures quotidie fiebant.

Ipsius sanctitatis fama adeo celebris fit, a

80 Viro Dei aliquando per Montem-Ulmi iter facienti tam ingens populi turba occurrit, ut vix e medio, pallio ac habitu undique obtruncatis, emergere potuerit. Hoc ipsum illi cum in Montisgranarii familia conscriptus esset, sæpe contingere solebat, ita ut integros dies in ægrotis Crucis signo consignandis frequenter impenderet. Res quidem fratribus ita molesta erat, ut eidem Guardianus aliquando dixisse feratur, quod, si diu eo confluentium multitudo, quo sæpe divina Officia perturbari contingeret, illis ferenda esset, obedientiæ præcepto illi miraculorum potestas, ut olim a B. P. N. Francisco B. Petro Catanio sublata,

ut ad ipsum undique infirmi confluant.

AUCTORE Z. BOVERIO.

sublata fuit, cohibenda esset. Quamobrem, ne ea conventus familia diutius illam molestiam sustineret, inde Asculum migrat; ubi, cum diu moras traxisset, tanta in eum urbis devotio fuit, ut eum omnes velut cœlestem hominem et consolatorem urbi datum agnoscerent, atque is e regione tam singulari urbem illam benevolentia prosequutus est, ut quamplurima in eam tum publicæ pacis, tum mutuæ concordiæ et curationum beneficia contulerit. Postremo, ut perenne illi amoris signum testaretur, eidem corporis sui exuvias perpetuo asservandas reliquit.

Ferventi oratione et rigida abstinentia ad mortem, *b*

81 Etenim cum plerosque in ea urbe annos magna cum sanctimoniæ laude duxisset, jam septuagenarius *b* vitæ suæ occasum, quem sæpe antea prænuntiarat, propinquum intelligens, vehementius orationi ac rerum divinarum contemplationi incumbere cœpit, et quasi tunc primum Deo famulari inciperet, ad majora quotidie virtutum studia se extendere, juventutisque jejunia atque asperitates ad senectutis annos revocare. B Demum ne vacantem aut somno deditum eum Dominus insperato adveniens offenderet, ardentem cum virginibus lampadem omni studio præferre curabat.

quam instantem prænoscit, se præparat,

82 Diu Seraphinus occultum in pectore morbum, quo licet tanquam spiculi mucrone acerbe confoderetur, tam patienter tulerat, ut eum nulli hactenus aperire voluisset; cum tamen hoc tempore adeo ingravesceret, ut jam supremum illi interitum minaretur, illum tandem declarare cogitur. Nullum morbus exterius malignitatis signum prodere videbatur; quo fiebat, ut et medicus et Fratres haud tanti morbum æstimarent, ut ex eo aliquod illi vitæ periculum imminere existimarent, præsertim cum nec febris Dei Servum occuparet, neque in lecto decumberet. At Vir Dei, qui ex eo non modo vitæ periculum, sed et certam celerioris occasus necessitatem sibi exoriri non ignorabat, cum eo usque obitus sui tempus aliis præsignificare distulisset, ut divina prophetici spiritus dona sibi a Deo collata, quoad posset, occultaret; pridie tamen, quam e vita C excederet, ut divinis Ecclesiæ Sacramentis frui posset, proximum sibi vitæ occasum instare luculentius aperit. Cum vero neque id asserenti Fratres crederent, vix tamdem sacra illi Eucharistia per modum Viatici ministratur.

atque illam Ecclesiæ Sacramentis munitus, subit.

83 Dies erat Viro Dei suprema, cum is sacro Domini corpore refectus, inter ipsius amoris amplexus ad tertiam usque post meridiem horam perseverat, quo tempore extremæ Unctionis oleo se inungi postulans, apertam a Guardiano repulsam patitur; qui cum nullum non modo in eo moribundi signum deprehenderet, verum nec medici ipsius sententia is ullo in mortis periculo versaretur, id ab ecclesiastica regula alienum ducebat, qua extremæ Unctionis Sacramentum in mortis articulo tantum ministrari præscribitur. Adnitebatur Vir sanctus, hunc sibi mortis articulum esse, Fratribus persuadere; at iis reluctantibus: « Jam », inquit, « vestrum arbitrium obtineat; verum, quod nunc commode a vobis fieri posset, mox festinato præstabitis. Post hæc genuflexus in lecto orans, cum ad quartam a meridie horam pervenisset, oculis in cœlum sublatis, his Dominum verbis precatur: « O Domine Jesu, si loquor, nulla mihi fides adhibetur; tu ipse loquere. » Vix hæc postulerat, cum, vultu in pallorem mutato, mortis signa præferre cœpit. Porro Fratres, qui Dei Virum observabant, insperatam illam vultus mutationem spectantes, summa festinatione ad sacrum oleum accurrunt ac Dei servum inungunt. Quo ille inunctus, paulo post, perinde ac si in quietem concederet, placide mortis somno consopitur. D

B. Seraphini obitu puerorum voce vulgato, ingens fit populi ad ipsius cadaver

84 Dei itaque Servo hoc modo præter omnium expectationem e vivis sublato, Guardianus, qui irruentem in eum turbam haud frustra pertimescebat, ut nulla de illius morte in urbe fama innotesceret, nullum campana (uti mos est) ipsius exitus signum pulsari jubet. At Dei Opt. Max., qui ipsius sanctimoniam palam facere decreverat, consilio factum est, ut pueri agminatim per urbem incedentes, sanctum Virum mortuum conclamarent; quo audito, tanta mox populi multitudo ad conventum confluxit, ut, occlusis mercatorum tabernis sola urbs absque habitatore relicta videretur. E Mox urbis conservatores decem viros destinant, qui sancti Viri corpus, ne aut alio distrahatur aut aliquod damnum patiatur, summa diligentia custodiant. Turba vero cumprimum corpore in ecclesiam delato, illius conspectu potitur, tot illud sancti Viri miracula et beneficia celebrantium vocibus excipit, ut canentium potius hymnis ac laudibus, quam lugentium carminibus, ecclesia personaret; mox universi certatim in ipsius oscula et amplexus ruere, capillos tondere, barbam præscindere, ungues obtruncare, habitum discerpere tantoque devotionis impetu in eum ferri cœperunt, ut et digitos ac cætera corporis membra facile dissecassent, nisi Fratrum ac decem virorum providentia corpus, e medio turbarum avulsum, intra cancellos occlusum fuisset, quo populus pertingere minime posset. Terni interea et quaterni habitus, a multitudine discerpti, in novos ac recentes commutati fuere *c*. *c*

suavi odore perfusum concursus: quo indies percrebescente, Paulus V. Papa, ut lampas ad ejus sepulcrum ardeat, concedit.

85 At vero eo magis excrescebat populi confluentis devotio, quo sancti Viri corpus molle ac tenerum velut dormientis contrectabatur, atque adeo suavi odore perfusum, ut cœleste myrothecium sua odoris suavitate referret. Cessante igitur ob noctis tenebras turbarum frequentia, intempesta nocte sancti Viri corpus lignea arca occlusum, urbis senioribus id petentibus, non in communi Fratrum sepulcro, sed seorsim sub altaris cancellis conditum fuit *d*. *d* Nec tamen eo populi devotio in sanctum Virum deferbuit; undique enim tum ex urbe, tum ex vicinis ac remotis Piceni oppidis ad ipsius sepulchrum turbæ confluere, vota appendere, Seraphini nomen invocare cœperunt; ita ut urbis proceres, coacto concilio, legatos ad Paulum V tunc Pontificem Maximum destinaverint, qui totius urbis nomine Processum de Seraphini vita et miraculis instrui et ad illius beatificationem procedi postularent. Pontifice urbis votis annuente, primum Ordinario examen committitur. Excrescentibus vero ad illius sepulchrum miraculis, anno 1610 Sacra S. Inquisitionis Congregatione annuente, lampas ante illius sepulchrum ardens statuitur: quo tempore

A pore tot signa multiplicari cœperunt, ut non solum ex Piceno, sed et ex remotioribus Aprutii et Insubriæ et Galliæ Subalpinæ partibus, vota ad illius sepulchrum mitterentur *e*, quæ miracula sancti hujus Viri merito patrata testabantur: quarum ne memoria depereat, breviori, quoad fieri poterit, hic Compendio colligenda sunt, eo modo, quo in ipsius Processu enarrantur, distincta tantummodo miraculorum specie, quo luculentius dignosci queant, in his exarandis vel indicandis, uti cœpimus, observata.

ANNOTATA.

a *Ampla Italiæ in Ecclesiæ editione provincia, hodie* Marchia Anconitana *dicta.*

b *Vide Commentarii prævii, ultimum numerum.*

c Ut rumor, *refert Processuum Compendium*, ejus obitus civitatem pervaserat, gens tota ad ecclesiam, in qua sacrum ejus corpus expositum B erat, confluxit, et beatum quisque se dicebat, qui partem aliquam sui habitus vel corporis cædere aut menti pilum evellere sibi licuisset. Inter alios, qui funeri advenerant, recensentur primarii civitatis viri nobilesque feminæ, quamplures religiosi atque Vicarius generalis episcopi Asculani, a quibus id consilii captum fuit, ut valvæ ecclesiæ clauderentur, deindeque nobilium aliqui a magistratu electi corpori assisterent, ut illud a pia populi direptione tuerentur, et ut omnium devotioni fieret satis, biduo corpus insepultum feretroque expositum remansit. Ut constat ex testibus de visu.

d *In citato Compendio habentur sequentia:* Defuncti cadaver per biduum fluxui et refluxui civitatis Asculanæ in ecclesia expositum perstitit; toto vero illo tempore mollia ac tractabilia membra non secus ac viventis cives Asculani, facta experientia, admirati sunt, imo a cadaveroso corpore suavissimus ac delicatissimus odor diffundebatur. Quam ob rem opinio sanctitatis beati Viri longo vitæ cursu magnis ac continuatis prodigiis comprobata; novis hisce signis post obitum consolidata, stimulo fuit proceribus Ascula- C nis, ut centumvirali consilio decernerent, veneratum ac dilectum corpus nonnisi cum honore esse deponendum; ideoque aromatibus atque opobalsamo conditum extra commune sepulchrum in arca serico panno intus convestita tumulari jusserunt, et, ne contra statuta Ecclesiæ sacrosque canones per publica decreta peccaretur, caverunt, ut, quæ sancita erant, executioni non prius mandarentur, quam de Ordinarii ac superiorum licentia constaret.

e *Processuum Compendium sequentia addit:* Hujusmodi sanctitatis fama nedum constans semper fuit apud episcopos aliosque insigniores ecclesiasticos, viros nobiles et principes; sed in dies magis magisque augetur tum Asculi et in toto Piceno, tum in provincia Samnii aliisque finitimis regionibus absque eo, quod aliquid unquam auditum fuerit in contrarium; et ad hæc usque tempora adeo pervagata est, ut non sit natio sive cis sive ultra montes, quæ illum non colat et veneretur, ejusque opera non narret et admiretur, et signanter hic Romæ, ubi quotannis festum ejusdem Beati cum expositione reliquiarum, ex sacro ipsius corpore extractarum occasione, qua facta fuit Asculi vigore licentiæ Sacræ Congregationis anno 1728 sub Benedicto XIII Pontifice Maximo illius translatio a veteri sacello ad Novam capellam, eleganter constructam sumptibus marchionis Joannis Baptistæ Caucci, causæ postulatoris, solenni ritu et pompa celebratur in ecclesia tum sanctissimæ Conceptionis Patrum Capucinorum, tum sanctorum Apostolorum Simonis et Judæ, in qua pius sacerdos Philippus Ferrucius illius rector suo ære in honorem prælaudati Beati altare erexit.

AUCTORE Z. BOVERIO.

CAPUT VII.

Sancti post mortem apparitiones.

Portiæ ejus obitum ignoranti,

Rem igitur ut ab ipsis beati Viri apparitionibus exordiar, quibus post mortem a plerisque visus est; anno 1604, quo Vir sanctus ab ærumnoso hoc rerum statu ad fæliciorem concessit, eadem nocte, quæ ipsius obitus diem subsequuta est, Portiæ Contæ, suæ olim familiari, quæ ipsius adhuc mortem ignorabat, gloriosus apparens, post nonnulla consolationis verba in cœlum effertur. E

Nicolao Salviæ agonizanti,

87 Anno 1605 Nicolaus Salvia Asculanus, dum extremo cum morte agone conflictatur, ad Dei tribunal raptus, B. Virginem ac plerosque alios Sanctos, quos ille singulari veneratione prosequebatur, dexteram throni tenentes, ab altera Seraphinum Beatorum Capucinorum agmine stipatum cernit: quo tempore dæmones pleraque adversus eum accusationis capita coram Judice proferentes, a Seraphino, qui rei causam defendendam susceperat, oblata exceptione repelluntur, a quo etiam pleraque Christianæ pietatis opera a Nicolao patrata atque inter alia plurima illius in Capucinos liberalitas et munificentia referuntur. Quapropter cum ad bonorum ac malorum operum pensionem ventum esset, Seraphini opera et patrocinio absolutionis sententia a Judice profertur. Id cum Nicolaus Francisco Mariæ Mediolanensi sacerdoti, qui ipsius tunc ani- F mæ curam agebat, retulisset, paulo post in Domino quiescit.

Scipioni Francisco febricitanti, a b

88 Anno 1605 Scipio Franciscus Carelli Aprutinus *a* febri continua in Jeffi *b* oppido apud Capucinos laborabat, cum intempesta nocte quiescens somno excitatur, senemque Capucinum sibi adstantem cernit qui his eum verbis compellat: « Scipio, cedo dextram. » Eo vero dextram porrigente, « Ego, » inquit, « Fr. Seraphinus » sum a Montegranario, satage, ut B. Virginem » meque singulari semper pietate prosequare, » nostra siquidem intercessione jam tibi a Deo » incolumitas collata est. » Is vero repente incolumis, cum Seraphinum hactenus ignorasset, visione mane Fratribus enarrata, ab iis Deo gratiæ redduntur, ac defuncti Seraphini illi vitæ sanctitas aperitur.

Elisabethæ Erapulensi pestilenti febre correptæ,

89 Anno circiter 1622, dum Elisabethæ Erapulensi, Joannis Baptistæ Gerardini uxori, pestilenti febre correptæ, funera parantur, omni illa vitæ spe destituta, Seraphini, cui olim devotissima fuerat, sibi præsidium implorat; qui hoc

ipso

AUCTORE Z. BOVERIO.

ipso tempore ægræ perspicue apparens eam his verbis affatur : « Elisabeth, si meum sub peregrinæ habitu sepulchrum pie venerata fueris, » integra incolumitate frueris. » Protinusque his dictis evanuit. Ea vero, cum ab eo tempore convalescere cœpisset, Seraphini sepulchrum, quemadmodum illi præscriptum fuerat, invisit, integramque ibi incolumitatem assequitur.

Vincentiæ graviter ægrotanti, Julianæ pectoris dolore,

90 Vincentia, Nicolai Salui uxor, lethali morbo correpta, ad mortem ægrotabat; quo tempore Seraphinum, quem singulari mentis pietate venerabatur, invocans, cumdem mox sibi adstantem cernit, tam ingenti luce perfusum, ut domum totam suo splendore illustraret, qui his ægram verbis alloquitur : « Cur, Vincentia, times aut » quid de meo patrocinio dubitas ? Longior tibi » vita mea intercessione condonatur; brevi con» valesces. » Cumque ab eo tempore morbus mitescere cœpisset, brevi perfecta incolumitate potitur. Juliana, Latini Ferri Asculani filia, graviter febricitans, pectoris præterea dolore affli-

B ctabatur, cum plena mentis fiducia Seraphinum jam defunctum rogat, ut sua illi Crucifixi imagine, ut vivens solebat, pectus consignet, ac febrim depellat; qui, cum mox illi se jucundum ac festivum videndum præbuisset, signum Crucis adhibet, eoque febrim pectorisque passionem protinus fugat.

Mariæ Augustiliæ acuta

91 Mariam Augustiliam Asculanam, acuta febris cum acerrimo capitis dolore conjuncta, ad vitæ desperationem compulerat, ut medicorum ope destituta, celerius ad vitæ occasum festinaret; quo tempore illa cœlestem Seraphini opem obnixe postulans, eum cœlesti gloria affulgentem sibi adesse conspicit; qui ubi ægram verbis consolatus est, atque utraque manu apprehensam, sedentem in lecto collocavit, protinus, incolumem præstitit; quæ mox miracula magno clamore prædicans, virum compellit, ut ad cam confestim cum familia accurrat; ea vero, Seraphini præsentiam collatumque incolumitatis beneficium explicans omnes permovit, ut lacrymis Deo ac servo suo gratias redderent.

C

pueroque pestilenti febre laborantibus,

92 Josepbus, Felicis Montii Asculani filius, undecim annorum puer, diuturna febri, quæ in pestilentem tandem desierat, laborans, cum ad funera raperetur, Seraphinum sibi ad vitæ præsidium invocat, ac domesticos ad ipsius invocationem provocans, Seraphinum mediæ noctis hora, qua Matutinæ Horæ apud Capucinos pulsabantur, sibi præsentem intuetur, atque hacce voce compellantem audit : « Frater Joseph. » Cui cum et ipse Fratrum more responderet ; « Ave Maria, » Seraphinus puero adblandiens illiusque humerum leviter concutiens : « Ne timeas, » inquit, « vita vives. » Moxque incolumitati redditus, cum exclamans : « O Sancte mi, o Sancte » mi, » sanctum Virum amplecti vellet, is ab oculis repente evanuit. Ad has pueri voces cum pater ac domestici occurrerent, vitam sibi atque incolumitatem a Seraphino collatam narrat. Cumque haud frustra se a Dei Servo fratrem Josephum nuncupatum secum animo repeteret, post adolescentiæ annos ad Capucinos fugiens, Fratris Joseph inter nos nomen retinuit.

93 Portia, Sebastiani Cacarelli uxor, cum ab armata prætoris familia sibi nocte domum invadi D cerneret, ut virum criminis, de quo agebatur, insontem apprehenderet, ad Seraphini, quem singulari pietate colebat, mox opem confugit. Nec frustra, nam eodem temporis momento plerique monachi ac presbyteri, eatenus ignoti, undique erumpentes, Sebastianum a satellitii potestate eripiunt. Ægrotabat eo tempore Portia fœtum in utero gerens, cum S. P. Franciscus ac Seraphinus eidem post factum apparentes : « Portia, » inquiunt, « a nobis missi sunt, qui Sebastianum » in libertatem vindicarunt; tu quoque nostro » patrocinio ab ægritudine libera esto. Verum » sæculari veste dimissa, cinereo te habitu con» tege. » Quibus illa per omnia paruit. Post hanc B. P. Francisci ac Seraphini apparitionem, cum Portia totam noctem illam in oratione insomnem duxisset, fœtum, quem in ventre gerebat, velut et lumbis sibi avelli atque in alvum magno strepitu dilabi percipit; ex quo tempore cum undique ex omnibus corporis spiraculis tetrum fœtorem effunderet; is adeo in ipsa partus hora E excrevit, ut pene intolerabilis videretur. Quo tempore, cum mortuum ac putridum ex alvo fœtum fudisset, cum lacrymis Seraphinum precatur, ut tantisper vitæ enixo fœtui restituat, quoad sacra Baptismatis unda regenerari queat. Nec vana illius petitio fuit; ea namque in lacrymis perseverante, defunctus ac putridus puer nonnulla tum motu, tum oscitatione vitæ signa edens, mox sacro Baptismate abluitur, ac post quinque aut sex horarum spatia in nutricis sinu animam exhalat. Portia vero, cum hoc ipso tempore levi somno detineretur, Seraphinum hæc sibi dicentem audit : « Tu quoque, o Portia, extremum » cum tuo fœtu diem clausisses, nisi vitam tibi » a Domino impetrassem. Quapropter Deo gra» tias age divinamque misericordiam tua pietate » auge. »

Portiæ gravidæ, cujus maritum contra satellites defendit, ejusque mortuum fœtum ad vitam revocat, apparet;

94 Malatesta Matteucius laterum ac renum dolore oppressus, lampadis, quæ ante Seraphini sepulchrum lucet, oleo inunctus atque eodem tempore beati Viri præsentia hacque voce dignatus : « Malatesta, ecce, quem invocasti, Sera- F » phinus te dolore liberum et incolumem red» dit, » perfectæ incolumitati restituitur, qui ad ampliores Deo ac Seraphino gratias habendas nudis mox pedibus B. Viri sepulchrum veneratur. Ab iisdem quoque laterum ac renum doloribus Modestina Blanchina a B. Viro, illi in somnis apparente ac doloris locum manibus contingente, hisque eam verbis consolante : « Blanchi» na, jam te dolores deseruere, » liberatur. Terentia, Paulacii Asculani uxor, matricali dolore sæpe vexata, dum Seraphinum sibi e cœlo auxiliatorem deprecatur, præsentem Seraphinum cernit hæc sibi verba inculcantem : « Filia, cœ» lum patientia ac doloribus comparatur. » Cumque sua illam Crucifixi imagine, quam vivens gestabat, consignasset, ab eo deinceps dolore eam liberam præstat. Eo quoque apparente ac doloris locum contrectante, Deiurtina, Tullii Electi Asculani uxor, quæ ex lapsu pedem sibi graviter læserat, instantaneam pedis curationem consequitur. Praxedes Tertiana gravissime ægrotans; Fabricia Asculana crurum dolore afflicta-

deinde octo ægris, quos sanat.

ta;

A ta; Marianus Parisianus, pestilenti febri laborans; Lucia a Montenovi, Asculani agri oppido, linguæ morbo vexata, ab eo incolumitatem assequuntur *c*.

ANNOTATA.

a Aprutium *ampla est regni Neapolitani in Italia pars.*

b *Id Italiæ in agro Asculano sub summi Pontificis dominio oppidum est.*

c *Processuum Compendium sequentem Sancti nostri apparitionem addit:* Sebastianus Rosatus, febri maligna correptus, auxilium Servi Dei enixe imploravit. Nocte, dum quiesceret, apparuit illi Servus Dei, bonoque ut esset animo, jussit, subindeque a somno excitatus, liberatum a morbo se sensit.

B

CAPUT VIII.

Miracula ipsius intercessione patrata.

B. Seraphini cadavere osculando Fabritius Furcula corpore imbecillis, et Portia dentium dolore sanantur,

Necdum Seraphini corpus tumulo conditum fuerat, cum Fabritius Furcula Asculanus, qui diu corpore imbecillis ac pedibus mutilus in lecto jacuerat, ejus obitus fama percepta, ab eo obnixe precibus postulat, ut eum, antequam tumulus contegat, et ab oculis rapiat, sibi intueri ac deosculari liceat. Annuit votis benignissime e cœlo Vir sanctus, cum enim post orationem Fabricius corpori vires addi perciperet, fulcro adhibito, lente ad Capucinorum ecclesiam procedit, ubi Seraphini corpus in feretro collocatum conspiciens orat, accedit, corpus exosculatur; plenamque ab eo incolumitatem postulans, postulata accipit, tamque perfecte inde incolumis evadit, ut, fulcro projecto, pedibus ac toto corpore valido
C domum redierit. Eodem tempore Portia Asculana dentium dolore graviter vexata, ad feretrum accedens, ubi sancti Viri corpus deosculata fuit, mox a dolore libera Deo ac B. Viro gratias agit.

ad ipsius sepulcrum corporis languor, genuum morbus; Sanctique palli attactu nervorum debilitas abscedunt:

96 Philippus Albarinus Asculanus, cum duodeviginti mensium spatio ita languidus in lecto jacuisset, ut absque alterius adminiculo moveri non posset, voto emisso, se ad sancti Viri sepulchrum deferendum curat, ac ceræ trium librarum pondus ipsius sepulchro appendens, mox divina se virtute ita roboratum et consolidatum percipit, ut, antequam Asculanum pervenisset, perfecta se incolumitate potitum senserit. Maria Felix, Marci Lucidi Asculani filia, quæ genuum morbo ita laborabat, ut progredi nullo modo valeret, voto ad Seraphinum nuncupato, ac lampadis, quæ ante illius sepulchrum ardebat, oleo inuncta, morbo mox effugato, libera incedit. Elisabeth, Antonii Bergomatis filia, decem annorum spatio alterius manus nervorum debilitatem passa fuerat, quæ, cum ad B. Viri sepulchrum oraret, ac plerosque pallio, quod olim Seraphini usui inservierat, se contegentes cerneret, illud ipsa manu contingens, protinus ab ea manus imbecillitate sanatur.

Sancti ope puer utroque pede detentus, item claudus incedunt; manus, crurum pedum, oculorumque

97 Carolus, Perusinæ Asculanæ filius, cum, utroque pede ad tergum converso natus, neque incedere, neque stare ullo modo posset, plurimis ad pedum restitutionem remediis frustra tentatis, tandem voto a matre ad Seraphinum emisso, se cunctas pueri vestes ipsius sepulchro appensuram, si puer pedes ad incessum reciperet; delato ad sancti Viri sepulcrum ac voto iterato, puer, qui ocreas ferreas gerebat, in pedes constitutus, non tam stare, quam libere progredi ac regredi cœpit; moxque extractæ e tibiis ocreæ ac pueri vestes sepulchro ad Dei et sancti Viri gloriam appenduntur. Demum Balthasar a Monte-Monaco *a* altero pede claudus; Constantia ab Ancarano *b*, altera manu capta; Joannis Dominici a Monte Alto *c*, a lumbis deorsum membris mutilus; lampadis ante sancti Viri sepulchrum ardentis, oleo illiti, integra membrorum incolumitate perfruuntur. Hic et plerique alii, qui vel cæcitate vel incurabilibus oculorum morbis affecti, hujus sancti Viri suffragio persanati fuere, E accedunt. Atque in his imprimis Mauritii a Patrinione filia, quæ utriusque oculi ex boæ morbo cæcitatem contraxerat, cum oculis, illi B. Viri habitus particula a matre perfricatis, lucis nonnihil hausisset, bis terque perfricatione repetita, integrum oculorum lumen recepit.

usus redditur;

98 Joannis Francisci Asculani filia, Cirta nomine, ob eumdem boæ morbum tam tenui oculorum lumine fruebatur, ut dextro penitus cæca esset, altero vero tam obscura luce potiretur, ut vix per domum tuto incedere valeret. Rerum præterea inopia afflictata Seraphinum cum lacrymis rogat, ut, qui suam aliis opem affluenter impertit, eam sibi quoque ad lucis recuperationem non deneget, geminosque se illi argenteos oculos sepulchro oblaturam spondet. Haud pauperculæ votis Vir sanctus e cœlo defuit; vix enim ea ab oratione surrexerat, cum clariori luce se frui experta, eam paulatim ita excrescentem recipit, ut integram utriusque oculi postridie cœlesti dono assequuta fuerit. F

varii corporis dolores,

99 Inter eos vero, qui variis corporis doloribus cruciati, sancti hujus Viri suffragio ab iis liberati fuere, primus est Petrus a Monte-Granario, qui gravissimo capitis dolore correptus, cum de venerando Viri Dei sepulchro votum nuncupasset, nulla interposita mora, ab eo divina virtute curatur. Ab eodem et Mansueta Asculana, et Alberina Juvenalis, et Dominica Campliensis *d*, et Delia Marcellinæ Cornilis famula Viri Dei sepulchrum visitantes, liberantur. Theodora Ginestica, partus doloribus oppressa, Crucifixi imagine, quæ olim Seraphini fuerat, obsignata mox salva filium emittit. Zenobia, Gaspari Tutii uxor, cingulo B. Viri se præcingens, a partus doloribus vindicatur. Hoc modo et Maureliæ Confectæ et Felici Montiæ et Argeriæ Felicis Grassi uxori, partus dolore laborantibus, partus incolumitas condonatur. Maria, Mantucii Asculani uxor, humeri dolore vexata; Gasparina Asculana, pectoris; Maria Pellicana, alterius poplitis; Catharina a Cerreto, renum; Juliana, Massaronis Ferri uxor, uberis: Nicolea Asculana, Curtii Barbitonsoris uxor, odon-

AUCTORE Z. BOVERIO.

odontalgiæ; Ludovica, Phæbi Asculani filia, stomachi; Mansueta Asculana, crurum; Eusebia, Joannis Cardinalis uxor, alterius brachii; Simona a Monte-Monaco, morbi universalis; Maria Joanna Ortonensis *e*, colici; Junipera Alexandrina Pedonensis *f*, aurium; Benedictus a Monte-Rubiano, femorum; Salpitia Pelagalla Ausidensis, laterum; Matthæa Austea a Patrimione et Catharina Francisci Placentini conjux, stomachi dolore laborantes, voto ad Seraphinum nuncupato, curantur.

febres, sanguinis fluxus, morbus comitialis, hernia, lues venerea, calculorum morbus et paralysis sanantur;

100 Ad eos venio, qui febre ac variis languoribus affecti, B. Viri merito incolumitatem adepti fuere. In his prima est Drusilla a Monte Monaco, Dominici Garulli uxor, quæ cum febre correpta sanguinis præterea profluvio laboraret, cui sistendo nullum prorsus remedium prodesset, cum lampadis sancti Viri oleo inuncta esset, protinus et sanguinis fluxus arescit et ab ea febris abscedit. Eodem lampadis oleo illita Hippolyta a Monto Rubiano, a tertiana febri; Paulus Bucius a Lueo *g*, a febri continua; Gaspar Alexandrinus Campliensis, a sanguinis profluvio; Emidius Rochi, nobilis Asculani filius, a pestilenti febre; Catharina, Joannis Pauli Bononiola filia, a comitiali morbo; Angelus Monteucius et Trojanus Gallus Auximensis *h*, ab hernia B. Viri intercessione liberantur. Ascanius, Vincentii Pilati filius, cum diu venerea lue contabuisset, matris voto ad Seraphinum facto, protinus ea extersa, ad salutem adducitur. Tasia Cestinianensis, Sancti viri oleo inuncta, a calculorum morbo incolumis emergit. Lucia a Monte Alto paralytica, ad B. Viri sepulchrum Asculum delata, a paralysi dimittitur. Josephus puer, ad extremam usque membrorum ariditatem adductus, ad beati Viri sepulcrum ad salutem revocatur.

ipsius sepulcri pulvis febrim columque pellit.

101 Cum sancti Viri corpus in alterum tumulum translatum fuisset, plerique prioris illius capsulæ segmenta sibi vindicantes, varia ex eorum pulvere sibi divinitus collata beneficia persensere; inter quos Census Ortonensis, Scipio Barba ac Petrus Barba enumerantur, qui pestilenti febre laborantes, cum illius pulveris modicum cum aqua hausissent, eodem tempore incolumes redduntur. Quarta quoque Maria Joanna, Josephi Ballarini uxor Ortonensis, colico dolore acerbe cruciata, eodem pulvere hausto, convalescit.

Lampadis ad Beati sepulcrum ardentis oleo vulnera sanantur,

102 Mariæ Campliensis debitores, ut ipsius molestia carerent, eam domi pugionibus aggredientes, plerisque eam ictibus confodere conantur; sed ea Seraphini opem post primum vulnus acceptum invocante, cæteri ictus casso vulnere in vestem tantum ac indusium perferuntur. Post hæc acceptum vulnus, quod lethale erat, sancti Viri oleo inunctum, brevi tempore curatur. Cæsar Mutinensis *i*, cum ob catapultariæ glandis vulnus, quod in ore acceperat, neque os aperire, neque cibo vesci posset; humano remedio destitutus, sepulcri B. Viri oleo inungitur, cujus virtute mox illi et os aperitur et vulnus brevi tempore sanatur.

et tres e mortis faucibus eripiuntur.

103 Sexta porro ægrotorum classis eorum est, qui divina prorsus virtute sancti Viri suffragio e mortis faucibus eripiuntur. In hoc ordine prima est Catharina Nicolini a Marano *k*, trium annorum filia, quæ, cum repentina morbi vi, sensibus omnibus destituta, propius ad interitum, quam ad vitam accederet; vix præfato lampadis oleo inuncta, oculos aperit, linguæ vinculum solvit atque intra quadrantis horæ spatium integre a morbo convalescit. Eodem oleo illita Maria Mucrarella, mortifere ægrotans, cum nulla medicorum arte juvari posset, ac proinde ad vitæ occasum properaret, confestim in vitam et incolumitatem assurgit. Tertius quoque Joannes Baptista a Torciano, Firmani agri castello, morbo naturam superante, vitæ spe omnino destitutus, hujus olei unctione communitus, de morbo triumphat longiorisque vitæ cursum sortitur *l*.

Facto voto, lethalis febris, colus et calculorum morbus abscedunt; moribundus,

104 Josephus Asculanus, lethali febre laborans, in eam vitæ desperationem inciderat, ut medicorum sententia jam illi funera pararentur. Quo tempore voto ad sanctum Virum de illius sepulchro venerando et argenteum caput offerendo concepto, hoc ipso temporis momento ab eo febris fugatur, capitis dolor, quo acerbe afflictabatur, abscedit, ac post breve tempus e lecto incolumis emergit. Maria a Julia Nova *m*, Hieronymi Dominici uxor, colica passione et calculorum morbo ad extremam usque vitæ metam adducta, cum exiguum habitus sancti Viri segmen sibi collo alligasset, invocato ipsius nomine, in vitam mox ac salutem vindicatur. Petri Sanctes Asculani vita propter sævientem acutæ ac pestilentis febris vim eo in discrimine versabatur, ut nulla ipsius sospitatis spes relicta esset; quo tempore, cum uxor cum tota familia Seraphini e cœlo opem implorans, tabellam, beneficii testem, illius sepulcro appendendam spopondisset, mox ab ægroto sudor erumpens, febrim fugat, ægerque viribus brevi tempore recuperatis, e lecto surgit.

puella desperata pluresque alii ab instanti morte liberantur.

105 Maria Francisca puella, Rogerii Romoaldi filia, a B. P. Francisco precibus impetrata, cum boæ morbo ita ægrotaret, ut de illius apud medicos salute actum esset, voto a matre pro ea ad Seraphinum nuncupato, ab eo apparente futura illi incolumitas annuntiatur. Julii Cæsaris Grifonelli, Præpositi ecclesiæ S. Jacobi urbis Asculanæ, salus ita desperata erat, ut trium vel quatuor horarum a medicis illi vitæ spatium præscriberetur; quo tempore tota domus familia pro eo orante ac Seraphini suffragium implorante, cum is oblatum serici multitii præsegmen, quod sancti Viri corpus contigerat, sibi in sinu collocasset, hoc ipso temporis momento divina ita virtute recreatur, ut, febri abscedente, perfectam incolumitatem adeptus fuerit. Marocia, Petri Valentis conjux, et Bartholomæi Marinelli uxor, partus doloribus ita oppressæ, ut cum partu vitam profusuræ crederentur, sancti Viri cingulo præcinctæ, mortis periculum evadunt, ac fœtum sospites fundunt. Joannes Franciscus, cum in tertiam hecticæ febris speciem incidisset, concordi medicorum judicio neci adjudicatus, sancti Viri sepulcrum veneraus, incolumis redditur. Joannes Esclepius, cum morte colluctans, cum aquam, in quam habitus sancti Viri particula immersa fuerat, hausisset, simul cum ea et corporis incolumitatem hausit.

106 Atque hæc quidem ac plurima alia Vir sanctus e cœlo ægrotis beneficia præstitit, quæ sola

AUCTORE Z. BOVERIO.

A *S. Seraphini meritis puella aquis submersa, quæ mortua creditur, ad vitam revocatur.*

sola Dei virtute tum ex ipsa curatione, tum ex curationis modo patrata fuisse constat. Verum, quod sequitur, omnem prorsus et curationis modum et naturæ ordinem excedit; nemo enim, soli rerum Conditori, qui animam in homine condidit, cum semel ea a corpore soluta fuerit, iterum ad corpus revocandi potestatem servatam esse ignorat, ipsa præsertim sacra Pagina teste, ac Salomonis (Sapientiæ cap. XVI, v. 13) ore contestante : « Tu es enim, Domine, qui vitæ et » mortis habes potestatem et deducis ad portas » mortis et reducis. Homo autem occidit quidem » per malitiam, et, eum exierit spiritus, non re» vertetur nec revocabit animam, quæ recepta » est. » Quo fit, ut, cum hic de puellæ anima a mortuis resuscitata agatur, hinc omne procul dubium arceatur, quin divinæ in eo omnipotentiæ opus nobis agnoscendum sit. Puella igitur Julii Marancii a Spinitello, binos annos nata, quo tempore uterque parens domo aberat, in quandam profundæ ac fœtidæ aquæ cisternam, B nemine observante, dilabitur; aquæ tamen strepitu percepto, cum ex domesticis quidam eo festinasset, puellam in aquam demersam cernens, quid agat, ignorans, patrem, qui haud longe aberat, inclamat. Advolat pater, scalam postulat; cunctis vero mente perculsis, jam a puellæ casu mediæ horæ pars effluxerat, cum scala adfertur. Interea puella bis vel ter ex aquæ profundo in superficiem evecta, quo se extinctam et unda præfocatam testabatur, ventre supino immobilis aquæ supernatat : quo tempore e cisterna educta, cum omnibus prope modis, num etiamnum superstes esset tentata, nulla prorsus vitæ signa edoceret, quin potius atro vultus colore ac totius corporis tumore se extinctam omnium opinione proderet, velut mortua a parentibus lugetur. Filia erat parentibus unica, quamobrem, cum omnia parentes sibi humanæ artis remedia deperiisse cernerent, communi consilio ad Seraphinum, cujus tunc ubique miracula prædicabantur, confugientes, filiæ ab eo multis lacrymis vitam postulant; voto precibus adjuncto, quod si C eam redivivam reciperent, eam ad ipsius sepulchrum adducerent, atque, ipsius vestibus ad tumulum appensis, tabellam miraculi testem eidem ad perpetuam rei memoriam affigerent. Vix utraque parens votum conceptis verbis explicuerat, cum puella ad vivos revocatur, vultusque colore mutato, matrem appellat. Mox voces hominum in cœlum præ gaudio exclamantium ac miraculum celebrantium efferuntur; Deoque ac sancto Viro gratiæ referuntur; parentibus post hæc promissa Seraphino vota exsolventibus *n*. *n*

Charta, panis et rosarium, a Sancto variis donata ægrotos sanant.

107 Præter enarrata hactenus miracula alia quædam indicanda sunt, quæ tum ægrotis, tum aliis sancti Viri opem postulantibus, e cœlo patrata fuere. Virginia Tucia a Seraphino, adhuc inter vivos agente, Jesu nomen chartulæ impressum acceperat, cujus virtute cum a gravi quadam ægritudine liberata fuisset, eo post sancti Viri mortem innumeris propemodum ægrotis salutem contulit. Æneas Fastorius a Lauro, cum a Seraphino adhuc superstite panem, ad Lauram sororem ægrotantem deferendum, accepisset, eo Laura convalescens, et in frusta comminutum plerisque ægrotis, post sancti Viri obitum, distribuens, iis incolumitatem conciliat. Alter quoque panis, Dianæ a Lauro a sancto Viro in humanis agente traditus, pleraque ejusmodi post ipsius mortem miracula præstat. Hoc quoque modo cum Seraphinus superstes Sophonissæ cuidam precariorum globulorum corollam tribuisset, pleraque ea post mortem miracula patrata fuere.

Ipsius ope triticum ab inundatione servatur; pallium a fure restituitur; et amentia pellitur.

108 Alexander a Caretto, Asculani agri oppido, cum, repentina e cœlo tempestate ingruente, triticum, quod in area expositum erat, ab inundationis periculo subducere non posset, vultu Asculum converso, Seraphinum rogat, ut suum illi triticum servet. Neque illius vacua divino beneficio oratio fuit; nam contiguis areis aquarum diluvio devastatis, ne pluviæ quidem gutta Alexandri aream attigit. Petro Sardellæ fulloni pallium furto subreptum fuerat, qui, cum furem ignoraret, Seraphinum pro pallii restitutione orans, a sacerdote quodam urbis confessario pallium recipit. Laurentius Sciara, ex morbo insanus, cum post multos dementiæ annos diem ex- E tremum absque rationis usu ac Sacramentis conclusurus esset, id Spinellus ægre ferens, Seraphino se voto obstringit, se ipsius sepulcrum veneraturum, dummodo tamdiu mentis incolumitatem ægro conferat, quoad Ecclesiæ Sacramentis frui queat; vix eo voto concepto, Laurentius ad mentem redit, Sacramentis potitur ac pie in *o* Domino vitæ finem concludit *o*.

ANNOTATA.

a *Qui Italiæ in territorio Asculano pagus est.*

b *Italiæ in Marchia Anconitana ditione Pontificiæ oppidulum,* 6 *miliaribus ab Asculo in Ortum distans.*

c *Italiæ in tractu, qui* Ducatus Castrensis *dicitur, in Ecclesiæ ditione oppidulum, portu in ora maris Tyrrheni insignitum.*

d Camplum *seu* Camplium, *parva regni Neapolitani in Aprutio Ulteriori episcopalis urbs.*

F e *Episcopalis Aprutii Citerioris in regno Neapolitano civitas.*

f *Urbs olim Galliæ Cisalpinæ, nunc excisa, ubi hodie burgus et monasterium S. Dalmatii in Pedemontio.*

g *Qui Italiæ in territorio Asculano pagus est.*

h Auxumum *seu* Auximum, *vulgo* Osimo, *urbs ditionis Pontificiæ in Marchia Anconitana.*

i *Italiæ in Longobardia cognominis ducatus civitas.*

k *Italiæ in Reipublicæ Venetæ ditione et in Foro-Julii provincia oppidulum.*

l *In Processuum Compendio alia* 25 *miracula, oleo lampadis ad* B. Seraphini *sepulchrum ardentis patrata, hoc modo leguntur. — Primum miraculum :* Anno 1616 Doralix, renalibus doloribus graviter oppressa, ita ut nullo modo quiescere posset, frustra naturalibus remediis applicatis, tandem S. Seraphinum invocat et dicto oleo inuncta, statim sanatur. — *Secundum :* Anno 1618 Hyppolita, onus quoddam portans, brachii sinistri fracturam patitur, et, postquam brachium oleo illius

AUCTORE Z. BOVERIO.

lampadis unxisset, fractura curata fuit. — *Tertium:* Anno 1615 Cassandra parotide cum febri tertiana duplici laborans oleo lampadis liberatur. — *Quartum :* Anno 1620 Joseph, filius dominæ Camillæ, uxoris quondam Antonii de Marano, porrigine per biennium oppressus, oleo lampadis perfecte mundatur. — *Quintum :* Anno 1620 Hyppolyta, uxor Paschalis Bastiani de Monte-Rubiano, febri tertiana ac renalibus doloribus vexata, oleo lampadis sanatur. — *Sextum :* Anno 1621 illustris dominus Lucius Sterlich, angina pessime se habens, oleo lampadis pristinæ sanitati restituitur. — *Septimum :* Anno 1622 Domina Gineura, auricularibus doloribus graviter cruciata, oleo lampadis sanatur.— *Octavum :* Anno 1622 illustris domina Petronilla, uxor illustris domini Baltassaris Galbani, febri maligna per quindecim dies correpta, oleo lampadis liberatur. — *Nonum :* Anno 1623 Maria, Francisci Arconati Aispani militis uxor, febri maligna ad ultimum deducta, oleo lampadis sanatur. — *Decimum :* Eodem anno B Francisca de Vulpianis, Tertiaria Ordinis S. Francisci, febri continua capitisque dolore diu oppressa, oleo lampadis liberatur.— *Undecimum :* Eodem anno Tita Catharina, Joannis Pauli et dominæ Menicæ filia, morbo caduco ad triennium laborans, oleo lampadis sanatur. — *Duodecimum :* Anno 1620 Petrus Angellus Pellei, catarrali suffocatione oppressus, oleo lampadis liberatur. — *Decimumtertium :* Anno 1624 Petrus Montanus febri maligna cum pessimis symptomatibus tenetur et oleo lampadis sanatur. — *Decimumquartum :* Anno 1624 Leonida, uxor domini Carridi Carlini; tumore in medio palmæ manus per triennium laborans, oleo lampadis liberatur. — *Decimumquintum :* Eodem anno Maria Vochi, pluribus vulneribus a consanguineis graviter percussa et a medicis deplorata; oleo lampadis sanatur. — *Decimumsextum :* Eodem anno Gaspar Alexander Campliensis, hæmorrhagia triennali graviter perculsus, oleo lampadis liberatur. — *Decimumseptimum :* Eodem anno Theodora, Gabriëlis Campliensis uxor, ob anginam a medicis C deplorata, oleo lampadis quamprimum liberatur. — *Decimumoctavum :* Dicto anno Drusilla, Dominici Garulli uxor, prægnans, febri ac hæmorrhagia laborans, oleo lampadis sanitati restituitur. — *Decimumnonum :* Eodem anno domina Bradamanta, lepræ morbo per triennium vexata, oleo lampadis liberatur. — *Vigesimum :* Eodem etiam anno Mauritius Carlinus pedis usum, quem ob casum equi amiserat, oleo lampadis recuperat. — *Vigesimumprimum :* Dicto anno Eugenia, excellentis domini Angeli de Ophida filia, strumarum morbo per biennium oppressa, oleo lampadis sanatur. — *Vigesimumsecundum :* Eodem anno Maria, Joa. Baptistæ de Patrinone dicti filia, oculi tumescentis doloribus per mensem cruciata, oleo lampadis liberatur. — *Vigesimumtertium :* Angelus Luciti, porrigine per totum caput ac faciem quatuor ultra viginti annos aspersus, oleo lampadis illico mundatur. — *Vigesimumquartum :* Puer dominæ Violanæ annorum duodecim, lapsus ab alto, sanguinem large evomit atque intus diruptus a medicis judicatus, oleo lampadis sanatur. — *Ultimum miraculum :* Anno 1624 Antonia, uxor domini Justiniani, mortali ægritudine per viginti dies D oppressa, oleo lampadis liberatur.

m *Regni Neapolitani in Aprutio Ulteriori oppidum.*

n *Processuum, auctoritate Apostolica confectorum, Compendium hocce miraculum sic refert :* Maria Maranci, puella trium annorum, in cisternam lapsa aquisque submersa, post horam innatare penitus exanimis visa est. Educta itaque domumque delata, frustra tentatum fuit remediis spiritum illius revocare, sed cum e naribus sanguis flueret ipsaque nullam respirationem ederet, ab omnibus uti mortua existimabatur; in hac rerum angustia monita fuit ejus genitrix, ut Servo Dei filiam commendaret, ideoque ejusdem ope implorata, illico filia matrem vocavit, omnesque, qui aderant, unanimiter asseruerunt, ipsam meritis Servi Dei ad vitam revocatam fuisse. Confirmant dictum miraculum testes 87.

o *In citato Processuum Compendio sequentia miracula, quæ in Z. Boverii lucubratione desiderantur, reperi.* — *Primum :* Henricus Massei acerbissimis cruciabatur laterum doloribus, sed implorato patrocinio Servi Dei, momento calculum ejicit et perfectissime convaluit. — *Secundum :* Joannes Franciscus Cautus, ut sanctitatem Servi Dei probaret, frustulum ejusdem habitus pagina involutum energumenæ ostendit eamdemque dixit esse cartam, qua ipsa in judicium vocabatur. Illa vero statim obstrepere cœpit, eumdemque Cautum mendacem vocare, et una simul asseruit, in ea esse frustulum habitus Servi Dei, a quo veluti ab igne sævissime torquebatur. — *Tertium :* Hieronymus Santuccius non exiguum olivarum copiam collegerat, ut easdem mulceret, sed, cum ob aquæ penuriam nigricantem colorem induxissent, ejus soror germana, quæ fratris indignationem timebat, sepulchrum Servi Dei protinus adiit, ibique implorato ejus auxilio, domum rediit, et ablutis iterum olivis, statim illæ colorem viridem denuo induerunt. Quod miraculo Servi Dei ab omnibus attributum fuit, nam color semel amissus nequit amplius olivis restitui. — *Quartum :* Julius Cæsar Grifonellus, ardenti F putridaque febri correptus, ab omnibus jam conclamatus erat; admoto eidem frustulo multitii, quod corpori Servi Dei impositum fuerat, statim febris et morbus evanuit, admirantibus medicis, qui illum curaverant. — *Quintum :* Puella, duodecim aut quatuordecim annorum, a nativitate ita fuerat pedum usu destituta, ut nunquam incedere potuerit; delata tandem ad sepulchrum Servi Dei, eoque superimposita illico se in pedes erexit graduque facili incessit, demirantibus omnibus, qui in templo aderant, atque iteratis vocibus miraculo Servi Dei liberationem illius tribuentibus. — *Sextum :* Portiæ Seraphinæ filius erat, qui per plures annos ab ætate trium mensium sacro morbo frequenter opprimebatur; semel vero vehementer adeo correptus fuit, ut exanimis omnino videretur, ideoque Servo Dei filium suum flexis genibus ingentique fiducia commendavit, et statim ille, a morbo excitatus, lætus asseruit, se omnino convaluisse. — *Septimum :* Philippus a sancto Vito a nativitate usque ad ætatem quatuor annorum linguæ usu ita præ-

peditus

A peditus erat, ut nonnisi vocem quamdam indistinctam sive potius balatum more pecudum ederet. Ductus itaque ad sepulchrum Servi Dei ejusdemque tutelæ et patrocinio commendatus, eadem die sub vesperam adeo clare et distincte loqui cœpit, ut parentes in summam admirationem rapuerit. — *Octavum:* Apollonia puella quinque annorum a nativitate pedum usu omnino destituta erat; verum, ubi admota eidem fuit corona, quæ corpori Servi Dei imposita fuerat, statim illa in pedes se erexit expediteque deinde ambulavit. — *Nonum* : Fabius Bernardini, oculorum lumine penitus orbatus, voto se obstrinxit, nudis pedibus sepulchrum Servi Dei adire, ut ipsius intercessione pristinam claritatem visus recuperaret. Elapsis ab hujusmodi prece octo horis, eompos gratiæ factus fuit, deindeque lætus votum persolvit.

B

APPENDIX

Clemens XIII Papa B. Seraphinum in Sanctorum numerum refert.

CLEMENS EPISCOPUS

SERVUS SERVORUM DEI

AD PERPETUAM REI MEMORIAM.

Rationes, ob quas Seraphinus Sanctorum albo

Pretiosa illa super omne aurum et argentum, ac regnis ipsis et sedibus præoptanda sapientia; qua nimirum docemur, eaduca omnia despicienda, et non quæ super terram, sed quæ sursum sunt, quærere et sapere, tametsi nullam respuat indolem ac diversis hominum ingeniis æque se communicet, cœlestiaque charismata,
C quibus affluit, libentissime largiatur : in rudes tamen homines atque idiotas gaudet aliquando sese uberius effundere, ut seculi hujus sapientes, quos nempe scientia inflat, confundat ac de sapientia sua inaniter gloriantes humiliet. Idcirco fons veræ sapientiæ Verbum Dei Christus Jesus, qui revelare se dixit abscondita a constitutione mundi, exultans olim in Spiritu ad eum, cujus Unigenitus est, conversus : « Confiteor, » inquit, « tibi, Pater, Domine Rex cœli et terræ, quia » abscondisti hæc a sapientibus et prudentibus, » et revelasti ea parvulis. » Atque id quidem in Catholica Romana Ecclesia ab ejus exordio ad hanc usque diem semper videre lieuit apparuitque luculenter, quam vere de sapientiæ Authore scriptum sit : « Et cum simplicibus sermocinatio » ejus. » Mirum vero in modum novissime, superiori scilicet sæculo, luculentissime perspectum fuit in beato Seraphino a Monte-Granario, ab Asculo denominato, Laico professo Ordinis Minorum sancti Francisci Capucinorum nuncupatorum, qui rudis et literarum omnium expers, cum neque legere nosset neque scribere, literatos tamen ipsos atque eruditos longo post se intervallo reliquit, utpote qui ex libro illo scripto intus et foris, hoc est, Christo Jesu, docibilis Dei hauserat tantum cœlestis doctrinæ, ut inter præcipuos divini Præceptoris discipulos propter supereminentem scientiæ caritatem numerandus esse videatur. D

adscribendus sit, breviter edicuntur.

2 Cum itaque pauper hic apud homines tam dives fuerit apud Deum gratia et virtutibus, atque ad majorem his laudem et celebritatem conciliandam evidens accesserit testimonium per miracula, quæ omnipotens Deus beati hujus Servi sui intercessione patrare dignatus est, Nos, nulla re prætermissa, quæ in tam gravi caussa servari solet; de consilio et assensu venerabilium Fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium, nec non patriarcharum, archiepiscoporum et episcoporum in Romana Curia frequenti numero congregatorum, implorata iterum iterumque Dei ope, eumdem beatum Seraphinum, utpote Civem cœlestis Hierusalem, publico in Ecclesia cultu prosequendum esse declaramus, et in Sanctorum numerum referendum decernimus. E

Ipsius natale solum ac tempus, parentes, pia pueritia et adolescentia:

3 Seraphinus in oppido Montis-Granarii Firmanæ diœcesis natus est anno Reparatæ Salutis MDXL. Parentes habuit humiles quidem genere, sed honestos ac pios. In Baptismo nomen illi inditum Felix. Pia et sedula matris optimæ disciplina probe institutus, ab ineunte ætate proferre cœpit futuræ sanctitatis indicia. A puerorum oblectamentis et pravorum sodalium consuetudine alienus, nihil ferme puerile habuit præter innocentiam. Assiduus in templis erat, ac præterea ad intentius orandum loca sæpe abdita acquirebat. A villico, cui operam suam locaverat, demandata armenti custodia impedimento non erat, quin consueta pietatis officia diligentissime obiret. Secretiorem namque sylvarum solitudinem quærens, ibi de genu fervidas apud Deum preces fundebat easdemque mox a brevi vespertina cœna diu multumque iterabat. Domum a fratre post parentis obitum revocatus, ut in cæmentaria arte sibi esset adjutor, atque ab effero, illius ingenio aspera quæque perpessus Felix, inhumani fratris convicia, verbera, mallei etiam crudeles ictus æquo diu atque invicto animo tulit. Neque vero fratris asperitas et laboriosæ artis exercitatio dimovere illum potuit ab eo, quod sibi proposuerat, ut tribus in hebdomadam diebus jejunaret, ac pia precatione animum fovebat per id maxime tempus, quod cæteri laborum socii reficiendo per cibum corpori dabant. Quam accepta Deo esset Servi sui pietas, insigni plane miraculo patefactum est. Quum enim Deiparæ Virginis, cujus se in fidem et clientelam tradiderat, sacram Lauretanam ædem inviseret, Potentiæ flumen ex aquarum redundantia intumescens, quod nemo sociorum trajicere ausus erat, ipse, obstupescentibus qui aderant, semel atque iterum sicco vestigio transivit. F

in Ordine FF. Minorum Capuccinorum professio:

4 Ex audita lectione de divini judicii severitate tanto motu ac terrore perculsus est, ut de vita heremitica cogitaret. Sed meliore deinde consilio rigidum Capuccinorum Institutum statuit amplecti, quod quidem non sine iteratis precibus et lacrymis tandem obtinuit. Voti compos,

Seraphini

A Seraphini nomine assumpto, in tyrocinio ita se gessit, ut, peracto anno probationis, in sacrum illum Ordinem cooptaretur omnium suffragiis. Novum inde atque ardentius perfectionis evangelicæ studium in ejus pectore efferbuit. Itaque severioris illius instituti leges omnes, quamdiu vixit, ita observavit, ut diligentiam mirarentur omnes, pauci admodum imitari se posse confiderent. Benignus erga omnes, lenis, affabilis ; superioribus vero ita obsequens ac dicto audiens erat, nullum ut munus, quamtumvis arduum ac laboris plenum defugeret, nihil cunctaretur, nihil perquireret, in id unum intentus, scilicet ut imperata quæ fuerant, ea sequeretur.

paupertas : vitæ innocentia : fames et reverentia sanctæ Communionis : assidua oratio :

5 Paupertatem vero ita adamavit, ut ab iis etiam, quibus carere vix possumus, abstineret. Cellulam perpetuo habitavit obscuram, humilem, squallidam, duro lectulo, vili scamno, nulla supellectili instructam. Vestis illi nonnisi obsoleta ac detrita : eadem et in cæteris rebus, quæ corB pori operiendo deserviunt, extrema paupertas. Jam vero ea erat vitæ innocentia, ut nullo se umquam crimine obstrinxerit, quin etiam a levibus quoque noxis abstinuerit, ita ut in sacra Exomologesi nihil ferme, quod expiandum esset, afferret. Quidquid enim voluntati Dei consentaneum non esset, non modo cogitare, sed ne audire quidem fas esse ducebat. Diebus fere singulis Eucharistico se pane reficere et Sacrificiis, quotquot poterat, adesse ac administrare, protensis in formam crucis manibus solemne habuit. Inexplebile orationis erat studium, ut diurnas plerumque ac nocturnas horas in ea consumeret. Cæterum, excepto trium dumtaxat horarum spatio, quod quieti corporis negare non poterat, reliquum tempus omne vel rerum divinarum contemplationi, vel piis precationibus impendebat.

eximia in Deum et proximum charitas : martyrii desiderium : in pauperes misericordia.

6 Quum in re qualibet aliquod Dei vestigium agnosceret, inde fiebat, ut, ubi esset, quidquid ageret, ad contemplationem rerum cœlestium facile raperetur, atque tum etiam oraret, cum aliud agere videbatur. De Christi Domini cruciatibus quotidiana meditatio ita animum afficiebat C ut de ea sine lacrymis nec cogitare, nec loqui, nec audire loquentem posset. Tanta in Deum caritate ferebatur, ut pro illius gloria mortem oppetere vehementer optaret. Itaque superiorem supplex adiit, a quo potestas sibi fieret, in regiones se barbaras conferendi, ut incensam apud eas martyrii sitim expleret. Caritati erga Deum gemina erat et erga proximos caritas. Quocirca errantes corrigere, avocare a vitiis, ad virtutem impellere, qua monitis, qua precibus, qua etiam objurgationibus conabatur. Nec vero frustra. Multi enim a perdita vivendi ratione ad bonam frugem redacti, multi a sæculi vanitate et mundi periculis ad securius religiosæ vitæ institutum illius opera traducti sunt. Aleas e ludentium manibus non semel extorsit. Intestina atque inveterata inter Asculanos cives odia et dissidia, homo ut erat humili loco, nullis literis, professione laicus, extinxit : tantum illi auctoritatis a sanctitate perspecta. De miseratione ejus in pauperes atque egenos illud vere dici potest, quod ore pallente, jejuniis, fame torquebatur aliena, ita quidem ut aliorum memor, immemor sui, dimidio in diem pane victitans; quod reliquum erat, D cum integro fere obsonio in pauperes erogaret. Quin etiam eo processit, ut in quadam annonæ difficultate ex illo ipso dimidio pane alteram adhuc partem detraheret qua esurientibus quoquomodo poterat, subveniret. Contigit aliquando, ut, a præside reprehensus, quod pro numero pauperum pane non suffecturo, olera ex horto distribuisset, bono illum animo esse juberet : neque propterea enim defuturam religiosæ familiæ olerum copiam, quæ satis foret. Quod quidem eventu non caruit. Succisis enim pridie germinibus, alia subinde mane satis abundeque succrescere conspiciebantur. Illud autem mirandum magis, quod, quum horti pars quædam exigua eidem a præside peculiariter in usum pauperum attributa esset, plus ea fructuum, quam reliquæ, tametsi longe majores et multo diligentius excultæ partes, afferret.

In omnes misericors, in se ipsum vere semper severus:

7 Neque vero in uno aut altero calamitatis genere Seraphini misericors indoles se continebat. Carceribus enim detentos invisere, sedulo ad patientiam hortari, et, quidquid solatii posset, E afferre consueverat. Mœrentes præterea solari suaviter, ærumnis pressos in spem erigere, ægris inservire; assidere lectulo, bene monere, vilissima quæque ad eos sublevandos ministeria obire, hæc illi dulcis cura jucundaque exercitatio. Jam vero, qui tam leni et benigno erga alios ingenio erat, juvat nunc videre, quam durus atque acerbus in sese fuerit. Asperis contextum setis cilicium, velut alteram vestem, quam numquam exueret, ad nudam carnem perpetuo adhibuit. Confecto e clavorum acuminibus flagro utebatur ad quotidianam corporis lanienam, qua fiebat, ut copiosus e laceris membris sanguis deflueret. Sandaliis inferne omni ex parte detritis, cum nudi pedes relinquerentur, pellis nonnumquam dirumpebatur; cui ille malo, dum acu diruptam pellem consuit, acriori longe malo ac dolore medicinam faciebat. Fuit aliquando, cum noctes ipsas insomnes traduceret, cæterum brevissimam illam, quam supra diximus, trium tantummodo horarum quietem non aliter fessis membris, quam F vel sedens, vel capite ad scamnum reclinato indulgebat.

ipsius abstinentia et castitas :

8 Diris ejusmodi cruciatibus abstinentiam addidit singularem, crebra et longa sui Ordinis jejunia servare, quasi loco ille deliciarum habuisset. Itaque illud adjecit, ut exigua etiam vespertina refectione perpetuo abstineret et tres hebdomadæ dies pane dumtaxat et aqua transigeret; quod quidem inediæ genus jam inde ab adolescentia tolerare consueverat. Reliquis autem diebus ad partem panis exiguam nihil obsonii adhibebat, unica eademque insuavi, quæque sociis etiam pridie superfuisset cinere nonnumquam conspersa, pulte contentus. Atque inde ortum habuisse censendus est malus ille habitus corporis, ex quo fiebat, ut sanguinem mingeret. Inter has macerati corporis asperitates, adjuncta præsertim oculorum custodia, securior indies et vividior castitas efflorescebat, quam nulla umquam labe inquinatam, nullaque vel raro admodum ut fertur, corporis aut mentis pugna tentatam servavit.

A

mira humilitas: singularis patientia,

9 Jam vero, si castimoniæ custos est humilitas, hæc in eo tam alte radices egerat, ut, quamvis alieno judicio Sanctus, scelestissimus omnium ac nequissimus esset suo. Laudis humanæ fugitans, contemptus sui appetens quam qui maxime. Cujus quidem rei hæc duo perridicula sint argumento. Prandere aliquando jussus apud nobilem civem, alias ab Asculano episcopo Cardinali invitatus; utrobique ita se gessit, ut ludum et risum, tamquam incomptus et rusticus, de se præberet. Ibi enim ad liquidæ pultis esum fuscinula usus est; hic ovum sorbens de industria in barbam effudit. Patientia porro in eo admirabilis plane fuit tum in fratris, quæ dicta sunt, verberibus et conviciis, tum in iis pene quotidianis mulctis ac pœnis ferendis, quæ a religiosis præsidibus iufligi solebant. Ab aliis enim ob ingenii tarditatem duriter, ne dicam immaniter, ab aliis ad experimentum virtutis severe ac rigide multabatur. Atque hæc quidem initio turbarunt Hominem; sed, implorata postea Dei ope

B

confirmatus, aspera quæque ita ferebat, ut ea beneficii loco duceret, et manus pedesque illis, qui quoquomodo multassent, oscularetur.

qua hominum injurias dæmonisque vexationes fert.

10 Par fuit in eo lenitas et mansuetudo, qua illatas sive ab externis, sive a domesticis etiam injurias æquissimo animo tulit: impacta a nequissimo homine alapa, apprehensa a domestico per contumeliam barba, atque aliquot pilis evulsis, nullum omnino Seraphinus perturbati animi signum dedit. Sed illud longe præclarius. Cum enim protervus quidam atque impudens mali dæmonis instinctu nudum illius caput plumbea lamina tam graviter percussisset, ut Servus Dei præ dolore animo linqueretur, ac pene exanimis humi procumberet, statim ac redditus sibi fuit, ridenti vultu ac lenissimis verbis percussori, quasi optime de se merito, fausta illi omnia a Domino precatus est. Ad injurias hominum accessit et alia a dæmone haud minus dira vexatio. Modo enim protrahere pedibus, dum ille oraret, modo sublime elatum conari ad terram allidere, modo sævissimis plagis ægrum illius et

C

confectum corpus male multare consueverat. Quas tamen ille molestias ac teterrimas infestationes ita despiciebat, ut adversarii nequissimi increparet ignaviam atque ad sæviendum acrius acueret. Qua quidem animi magnitudine dæmon adeo victus et fractus est, ut ejus deinde præsentiam ipsam reformidaret atque ab obsessis corporibus, eo adventante, diffugeret.

Vaticiniis, secretorum cognitione et sanandi virtute claret.

11 Tantam virtutum præstantiam cœlestibus donis Deus inornatam esse noluit; itaque Servum suum superno lumine, quo futura prædiceret et cordium secreta penetraret, plurimis etiam raptibus ac mentis ab usu sensuum alienationibus insignivit. Pluribus quoque etiam gravissimis morbis laborantibus, adhibito a Seraphino sanctissimo Crucis signo, sanitas restituta fuit. Quocirca confluentium ægrorum ad Montis-Granarii cœnobium tanta erat multitudo, ut in iis fausta precatione sanandis non semel dies tota Seraphino abiret. Accedebat e tumultuosa gentium frequentia cœnobitis illis molestia non levis. Itaque parum abfuit, quin præses factam Servo Dei potestatem divinitus patrandi prodigia ex obedientia coërceret. Sed ad vitandam molestiam satis visum est, si Seraphinus in Asculi cœnobium demigraret. Tam multis igitur ac tam præclaris virtutibus ac donis cœlestibus cumulatus, apud omnes non vulgares modo, sed etiam summos ac præstantes viros sanctitatis nomen et famam adeptus est. Illum consulere, illius se precibus commendare, incedenti per viam non solum deosculari vestes, sed etiam præscindere. D

Sacro Viatico quod, morti se proximum sciens, petierat, munitus moritur

12 Sed jam dies aderat, qua sanctitas tam excellens aliis longe illustrioribus in cœlo honoribus decoraretur. Gravem pectoris affectionem e corporis maceratione contractam, qua quodam veluti jaculo confodiebatur, diu ille dissimulaverat. Sed, cum magis magisque ingravesceret, optatissimam sibi ex ea mortem instare, superno etiam lumine intelligens, postulavit, ut sanctissimæ Eucharistiæ Viatico muniretur. Abnuebant medicus et sodales, quod morbi gravitas nondum se prodebat, præsertim cum æger nec ureretur febri, nec lectulo decumbere cogeretur; E

sed iteratis precibus obsisti non potuit. Sanctissimum igitur Christi Corpus allatum est; quod quidem quo ille animi sensu, quo amoris æstu perceperit, angeli magis, quam homines, intelligere potuerunt. Postulat subinde, ut Oleo sacro inungatur. Quod pariter cum præproperum Fratribus videretur, affirmat ille, quod in præsens negligerent, satis festinanter paulo post omnino facturos. Itaque post fervidas per horam de genu in lectulo fusas preces, sublatis ad cœlum oculis, Deum obsecrat, ut quandoquidem sodales se loquentem non audiebant, divinis ipsius vocibus auscultantes sanctum ad se Oleum afferrent. Precationem hanc deliquium animi statim secutum est cum pallore vultus aliisque defecturæ mox vitæ signis, quibus videlicet sodales admoniti, expetita illum unctione propemodum munierunt. Itaque ad Servi Dei solatium cum nihil restaret aliud, placido vultu in conventu sui Ordinis civitatis Asculi sanctissimam Deo animam reddidit.

et miraculis illustratur.

F

13 Porro cœnobii custos veritus (quod assolet in Sanctorum Hominum funere) tumultuosam confluentis populi multitudinem, nullo edito campani æris signo, Servi Dei pretiosam mortem occulere cogitarat tamdiu, dum justa illi solemnia de more persolverentur. Sed divinitus factum est, ut puerorum voce per urbem Seraphini obitus vulgaretur. Quod cives cum audivissent, ad cœnobium omnes accurrere, Servi Dei corpus exosculari, vestes tertio atque iterum superinductas præscindere, pilos auferre, præcidere ungues, quin etiam nec corpori parcere, nisi adhibitis decem custodibus cautum esset, ne sanctum cadaver ab imprudenti multitudine discerperetur. Venerationem auxit non mediocrem suavissimus odor, quem molle ac flexibile corpus efflabat, donec lignea capsa holoserico intus convestita inclusum peculiari tumulo, senioribus urbis ita jubentibus, mandatum fuit. Memoriam, quam moriens reliquit sui nominis sempiternam, statim testatæ sunt quam plures ejus imagines tum impressæ, tum pictæ ac duæ potissimum, quarum altera iu ædibus Magistratus,

tus, altera ad tumulum, quod ea ætate licebat, posita fuit. Concursus inde ad sepulchrum non a propinquis modo, sed etiam a dissitis locis augescebat indies, prout nova inde, invocato Servi Dei nomine, beneficia impertita populorum frequentiam excitabant, ita quidem ut, cum votivis tabellis in pariete spatium deficeret, auferendæ fuerint veteres, ut novis fieret locus.

Ad ipsius sepulcrum, annuente Paulo V Papa lampas accenditur, et pro cultu impetrando processus instruuntur.

14 Anno deinde Domini MDCX Asculanorum civium precibus piæ memoriæ Paulus V *a*, prædecessor noster, annuit, ut ad beati Viri sepulchrum accensa lampas venerationis publicæ testis èsset perpetua. Civium pietatem æquavit sedulitas præsulis Asculani in cognitione caussæ super fama sanctitatis, virtutibus et miraculis Servi Dei. Cum igitur Processum, quem informativum vocant, explevisset, res in tunc existentium S. R. E. Cardinalium Congregatione, sacris Ritibus præposita, delata fuit, ac ad trutinam revocata, atque, ut ea ferebant tempora, die VII Junii MDCXXV impertita fuit facultas specialiter caussam inquirendi. Itaque auctoritate Apostolica nova caussæ cognitio instituta atque in Acta relata, siluit tamen ad annum usque MDCCIV. Sed quum ex decretis a ven. mem. Innocentio XI, etiam prædecessore nostro, confirmatis, ad prosequendam rem necessaria esset nova resumendæ caussæ commissio, non ante id obtineri contigit, quam sub recol. mem. Clemente XI *b*, pariter prædecessore nostro, ad annum MDCCXII. Probato deinde cultu, qui, Pontifice annuente, beato Viro exhibitus fuerat, et casu excepto a Decretis recol. mem. Urbani VIII *c*, itidem prædecessoris nostri, tandem fel. recor. Benedictus XIII *d*, similiter prædecessor noster, anno MDCCXXVI peculiari Cardinalium, qui sacris Ritibus præsunt, Congregationi negotium dedit, ut de Servi Dei virtutibus examen instituerent.

Benedictus XIII Papa sacrum ipsius corpus transferri ipsiusque festum celebrari concedit.

15 Inter hæc ab eodem Pontifice, mense Augusto illius anni, facultas concessa est, ut Seraphini corpus a veteri sacello ad alterum recens extructum, ad ejus honorem proprie dicatum, publice transferretur. Sed anno demum MDCCXXIX auctior fuit et Servo Dei cultus et cultoribus ejus lætitia; tunc scilicet, quum laudatus Pontifex benigne indulsit, ut ab universo Ordine Minorum sancti Francisci atque a clero præterea tum civitatis et diœcesis Asculanæ, tum oppidi Montis-Granarii Officium sub ritu duplici quotannis recitaretur et Missa ad honorem beati Viri celebraretur die XII Octobris, die scilicet, qua ejusdem fortunati obitus annua memoria recurrebat.

Miraculis quæ post indultum Beato venerationem patrata erunt, approbatis, a Clemente XIII ejus canonizatio decernitur,

16 Jussu deinde Clementis XII *e*, itidem prædecessoris nostri, qui, Benedicto prædecessore vita functo, proxime successerat, a peculiari, quem diximus, Cardinalium consessu beati Seraphini virtutum inquisitio ad Ordinariam sacrorum Rituum Congregationem revocata cum probationibus, ut aiunt, directis, inniteretur, tandem factum est, ut ratæ haberentur ac probarentur. Absoluta denique inquisitione, seu Processu Apostolico super miraculis, post indultam B. Seraphino venerationem a Deo patratis, et comperta die XVII Septembris MDCCLXIII Processus validitate in ordinaria sacrorum Rituum Congregatione, cujus decretum Nos die XXIV ejusdem mensis confirmavimus; subinde miraculis ipsis in Congregatione antepræparatoria diei XXVII Novembris MDCCLXIV examinatis, atque iterum in præparatoria Congregatione die IX Junii MDCCLXV. Postremo vero in generalibus Comitiis, coram nobis XXVIII Januarii anni proxime exacti, ut moris est, perpensis atque discussis, duo ex illis in tertio genere IX Martii ejusdem anni (ad quam usque diem divinam opem imploraturi Decretum distulimus) rite approbavimus. Primum nempe instantaneæ sanationis Januarii Ranalli a pessimo ulceroso tumore sub sinistram axillam, quo per plures jam menses conflictatus, frustrata diu chirurgorum industria, nonnisi ferro aut igne curari posse videbatur. Alterum vero perfectæ sanationis a paralysi sinistræ manus, qua correptus fuerat Ugo-Antonius Carletti, dum septuagesimum quartum ageret ætatis annum, quod naturæ vi seu humanæ artis ope nequaquam assequi potuisset. His itaque duobus miraculis cognitis et approbatis, illud definiendum supererat, an ad solemnem beati Viri Canonizationem rite procedi posset, quod cum universi Patres unanimi suffragio assererent, Nos Sancti Spiritus tum propriis, tum aliorum precibus implorato lumine, die XII Octobris proxime præteriti Decretum in eamdem sententiam edidimus.

qui in publico consistorio,

17 Cumque dilecti Filii civitatis nostræ Asculanæ Magistratus et incolæ ac religiosissimus Ordo dictorum Fratrum sancti Francisci Capuccinorum nuncupatorum enixis precibus a Nobis postularent, ut decretam beati Viri canonizationem tandem exequeremur, Nos, ut in hoc gravissimo negotio juxta præscriptam a prædecessoribus nostris agendi normam procederemus, universi primum Collegii eorumdem venerabilium Fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium in consistorio secreto die XXVII Aprilis proxime elapsi coram Nobis congregatorum sententiam atque consilium exquisivimus. Quibus post auditam a Nobis gestorum seriem et beati præclara merita ad legitimam caussæ hujus absolutionem una voce Nos adhortantibus non viciniores modo, sed remotiores per Italiam venerabiles fratres archiepiscopos et episcopos monendos curavimus, ut ad urbem sese conferrent, et Nobis de beati Seraphini, necnon beatorum Joannis Cantii *f*, Josephi Calasanctii a Matre Dei *g*, Josephi a Cupertino *h*, Hieronymi Æmiliani et Joannæ Franciscæ Fremiot de Chantal *i* solemni Canonizatione deliberantibus, consiliorum etiam suorum suffragia, prout spiritus Dei ipsis suggessisset, exponerent.

plurium archiepiscoporum episcoporumque consilio exquisito,

18 Ut autem præclaræ beati Seraphini virtutes et probata miracula necnon in totius caussæ discussione adhibitæ cautiones neminem laterent, indicto prius publico consistorio coram Nobis universoque ecclesiasticorum Ordinum et collegiorum consessu mandavimus inibi, a dilecto filio Josepho Ascevolini, nostræ consistorialis aulæ advocato, virtutes et miracula beati Seraphini oretenus palam exponi; integrum quoque et exactum eorumdem compendium ex authenticis documentis fideliter collectum typisque impressum

A pressum, omnibus suffragium laturis, exhibendum curavimus. Demum convocatos die x labentis mensis Julii in consistorio semipublico præfatos S. R. E. Cardinales, necnon patriarchas, archiepiscopos et episcopos, qui jam in Urbem convenerant, ab iis quæsivimus, an ad beati Seraphini canonizationem deveniendum esse censerent. Ipsi vero uno omnes ore pluribus gravibusque rationibus in affirmativam sententiam ire comperti sunt. Nosque a dilectis quoque filiis Apostolicæ Sedis notariis publica instrumenta confici, ac præterea suffragiorum ipsorum exempla a singulis subscripta, in tabularium Ecclesiæ Romanæ referri mandavimus.

16 Julii anno 1767 illam perficit.

19 Reliquum erat, ut a Patre luminum quid ei placitum esset, edoceremur. Indicto propterea per totam Urbem triduano jejunio, in tribus patriarchalibus basilicis sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum publice adorandum exponi mandavimus, omnibusque Christi fidelibus, vere pœnitentibus et confessis sacraque Communione re-
B fectis, unam saltem ex dictis basilicis visitantibus atque in ea ad implorandam in tanto negotio divinam opem orantibus, plenariam peccatorum indulgentiam elargiti fuimus. Humillimas quoque nostras et diuturnas fudimus omnipotenti Deo preces, donec hac die beatissimæ Mariæ Virgini de Monte Carmelo sacra, ad quam scilicet, cum omnipotenti Deo placuit, Nos immerentes ad beati Petri Cathedram evehere, solemnia coronationis nostræ distulimus; generalis supplicationis ritu ad basilicam S. Petri in Vaticano, ut moris est, procedentes, una cum omnibus prædictis cæterisque, Romanæ Curiæ et nostræ aulæ prælatis, universoque clero Sæculari et Regulari, et frequentissimo populo divinam opem invocantibus, auditis iterum per dilectum filium nostrum Carolum, tituli Sancti Clementis S. R. E. presbyterum Cardinalem Rezzonico nuncupatum ejusdem S. R. E. Camerarium; postulationum pro Canonizatione impetranda procuratorem, enixis precibus, post sacros Hymnos, Litanias aliasque preces de more decantatas ad laudem et
C gloriam Sanctæ et individuæ Trinitatis, ad fidei Catholicæ exaltationem et Christianæ religionis augmentum, authoritate Domini Nostri Jesu Christi, beatorum Apostolorum Petri et Pauli ac Nostra, de præmissorum omnium venerabilium Fratrum nostrorum consilio et assensu prædictum Seraphinum a Monte-Granario ab Asculo denominatum, laïcum Ordinis Minorum sancti Francisci Capuccinorum nuncupatorum expresse professum, de cujus vita pie sancteque traducta et de virtutibus in gradu heroïco ac miraculis, ejus intercessione a Domino patratis, plenissime constabat et constat, Sanctum esse, definiendo pronunciavimus, et pro Sancto, ab omnibus habendum atque colendum, ediximus in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti, omnibusque Christi fidelibus, qui singulis annis die xii Octobris vere pœnitentes et confessi Ecclesiam conventus dicti Ordinis in civitate Asculana, ubi ipsius Sancti corpus religiose asservatur, devote visitaverint, septem annos, et totidem quadragenas de injunctis eis vel alias debitis pœnitentiis eadem authoritate in perpetuum misericorditer relaxamus.

Denique in obsequium omnipotentis Dei decantato laudis et confessionis Hymno, incruentam salutis nostræ Hostiam ad altare confessionis beatissimi Petri in spiritu humilitatis obtulimus cum commemoratione ipsius sancti Seraphini, necnon sanctorum Joannis Cantii, Josephi Calasanctii a Matre Dei, Josephi a Cupertino, Hieronymi Æmiliani et Joannæ Franciscæ Fremiot de Chantal, quos pariter Sanctorum Albo rite adscripsimus, omnibusque, qui aderant plenariam peccatorum indulgentiam elargiti fuimus. D

Deoque de hocce beneficio gratias egit.

20 Quum autem gratias omnipotenti Deo egimus, quod inter cætera Nobis, quamvis immerentibus, collata beneficia illud etiam datum fuerit, ut beatum Seraphinum Sanctorum numero adscriptum definiremus, gavisi pariter fuimus in Domino, eique benediximus, qui, Ecclesiam suam perpetua defensione custodiens, manifeste ostendit e quolibet personarum ordine, Sanctos exoriri perfectionis eximiæ, eorumque præclaris subinde propositis Christianæ fidei cultores admonet, ut imitari non pigeat, quod celebrare delectat. Quoniam vero post prælatam a Nobis, ut E præfertur, hujusmodi canonizationis et adscriptionis sententiam ab eodem Carolo Cardinale et procuratore nobis humiliter supplicatum fuit ut super præmissis omnibus Apostolicas literas perpetuo valituras edere dignaremur; Nos justissimæ petitioni annuentes præsentium literarum tenore atque ex certa scientia et Apostolicæ authoritatis nostræ plenitudine omnia et singula præmissa confirmamus, roboramus atque iterum sancimus ac decernimus, universæque Ecclesiæ denunciamus; mandantes ut earumdem præsentium transumptis sive exemplis etiam impressis, manu alicujus notarii publici subscriptis et sigillo personæ in ecclesiastica dignitate constitutæ munitis, eadem prorsus fides ab omnibus habeatur, quæ ipsis præsentibus adhiberetur, si exhibitæ forent vel ostensæ. Nulli ergo omnino hominum liceat paginam hanc nostræ definitionis, decreti, adscriptionis, mandati, statuti, concessionis, relaxationis et voluntatis infringere vel ei ausu temerario contraire; si quis autem hoc F attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri et Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Romæ apud Sanctum Petrum anno Incarnationis Dominicæ MDCCLXVII decimo septimo Kalendas Augusti, Pontificatus Nostri anno decimo.

✠ EGO CLEMENS CATHOLICÆ ECCLESIÆ EPISCOPUS.

† Ego C. A. Episcopus Ostien. et Veliternen. Card. Cavalchini Sacri Collegii Decanus.

† Ego F. M. Episcopus Portuen. et S. Rufinæ Card. Lantes.

† Ego J. F. Episcopus Sabiuen. Card. Albani.

† Ego H. Episcopus Tusculan. Card. Dux Eboracensis S. R. E. Vicecancellarius.

† Ego F. Episcopus Albanen. Cardinalis Serbellonus.

† Ego

A † Ego J. F. Episcopus Prænestin. Card. Stuppanius.

† Ego C. Tit. S. Clementis Presbyter Card. Rezzonico S. R. E. Camerarius.

† Ego F. M. Tit. Sancti Silvestri in capite Presbyter Cardinalis de Rubeis.

† Ego J. M. Tit. S. Alexii Presbyter Card. Castelli.

† Ego C. Tit. Sancti Petri ad Vincula Presbyter Cardinalis Elephantutius.

† Ego P. H. Tit. SSmæ Trinitatis in Monte Pincio Presbyter Card. Guglielmi.

† Ego P. P. Tit. S. Stephani in Monte Cœlio Presbyter Card. de Comitibus.

† Ego Fr. L. Basilicæ Sanctorum XII Apostolorum Presbyter Card. Ganganelli.

† Ego M. A. Tit. Sanctæ Mariæ de Pace Presbyter Cardinalis Columna.

† Ego S. Tit. S. Joannis ante Portam Latinam Presbyter Card. Buonaccorsi.

† Ego J. C. Tit. SS. Johannis et Pauli Presbyter
B ter Card. Boschi Major Pœnitentiarius.

† Ego L. Tit. S. Anastasiæ Presbyter Card. Calinus.

† Ego A. Tit. Sanctæ Mariæ in Via Presbyter Cardinalis Columna Branciforti.

† Ego P. Tit. S. Mariæ Transtyberim Presbyter Cardinalis Pamphilius.

† Ego V. Tit. Sancti Callixti Presbyter Card. Paraccianus.

† Ego Ph. M. Tit. S. Chrisogoni Presbyter Card. Pirellius.

† Ego A. Sanctæ Mariæ in Via-Lata Prior Diaconorum Cardinalis Albanus.

† Ego N. Sancti Eustachii Diaconus Card. Corsinius.

† Ego D. Sanctæ Mariæ ad Martyres Diaconus Card. Ursinus.

† Ego Fl. Sanctæ Mariæ in Porticu Diaconus Card. Chisius.

† Ego A. M. Sanctæ Agathæ ad Suburam Diaconus Cardinalis Torrigiani.

C † Ego J. C. Sancti Cæsarei Diaconus Card. Caracciolus de Sancto Bono.

† Ego N., Sancti Georgii in Velabro Diaconus Card. Perrelli. D

† Ego A. Sancti Angeli in Foro Piscium Diaconus Cardinalis Corsinius.

† Ego A. Sanctorum Viti et Modesti Diaconus Cardinalis Nigronus.

† Ego Ae. S. Sancti Adriani Diaconus Card. Piccolomineus.

† Ego X. Sanctæ Mariæ de Scala Diaconus Card. Canale.

† Ego B. Sanctorum Cosmæ et Damiani Diaconus Cardinalis Veterani.

C. Card. Pro-Datarius, A. Card. Nigronus.

VISA

De Curia J. Manassei.

L. Eugenius.

Loco ✠ Plumbi.

REGISTRATA IN SECRETARIA BREVIUM.

E

ANNOTATA.

a *Petri Cathedram anno* 1605, *cui anno* 1621 *Gregorius XV successit.*

b *Romanum Pontificatum onno* 1700 *addit, anno vero* 1721 *ex hac vita migravit.*

c *Supremum Pontificatus fostigium onno* 1623 *oscendit, obiit anno* 1644.

d *Ecclesiæ gubernacula ab anno* 1724 *usque ad Incornoti Verbi annum* 1730 *tenuit.*

e *Romanam Sedem ob anno* 1730 *usque od annum* 1740 *tenuit.*

f *Colitur* XX *Octobris.*

g *Ipsius festus dies* XXVII *Augusti celebratur, hujusque Acto in Operis nostri Supplemento troctabuntur.*

h *Hujus Acta od diem* XVIII *Septembris, quo colitur, in nostro Opere edita sunt.*

i *De hisce duobus Sanctis in Operis nostri Supplemento od diem* XX *Julii et* XXI *Augusti, quibus coluntur, agetur.* F

DIES

DIES XIII OCTOBRIS *.

* Nota 12.

SANCTI, QUI III IDUS OCTOBRIS COLUNTUR.

Sanctus Theophilus episcopus Antiochenus confessor in Syria.

S. Faustus, S. Januarius, S. Martialis — martyres Cordubæ in Hispania.

SS. Marcellus et Adrianus, ac forte etiam unus aut duo alii, martyres verosimilius Chalcedone.

S. Florentius martyr Thessalonicæ.

S. Lubentius presbyter confessor, Cubruni in diœcesi Trevirensi.

S. Romulus episc. Januensis confessor.

S. Venantius abbas confessor Turonibus.

SS. Fyncana et Findocha virgines in Hibernia.

S. Conganus abbas confessor in Scotia.

S. Leobonus confessor Salaniaci in Lemovicensi Galliæ provincia.

S. Simpertus episcopus confessor Augustæ Vindelicorum.

S. Geraldus, comes Auriliacensis confessor, Auriliaci in Alvernia.

S. Lucas abbas confessor Armenti in Lucania.

S. Colmanus martyr in Austria.

S. Chelidonia virgo apud Sublacum in Latio.

S. Mauritius abbas confessor in diœcesi Corisopitensi in Britannia Minori.

S. Daniel, S. Samuel, S. Angelus, S. Domnus, S. Leo, S. Nicolaus, S. Hugolinus, — martyres ex Ordine S. Francisci Septæ in Mauritania Tingitana.

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES RELATI.

Sanctus Eduardus confessor, Angliæ, rex, *in Martyrologii Romani hodierni omnibus, quæ, vel Innocentio XI Papa, vel post prodiere, editionibus hodierna die annuntiatur; idcirco autem id fit, quod hac sancti istius Regis et Confessoris festum ob Translationem, Fastis sacris non paucis hodie inscriptam, qua ejus, anno* 1066 *vita functi ac dein in Sanctorum numerum ab Alexandro III anno* 1161 *relati, corpus, biennio post de terra, uti apud nos tom I Januarii pag.* 302 *et binis sequentibus, fas est videre, relevatum, honorabiliori loco fuit depositum, celebrari præfatus Innocentius XI Papa præceperit; verum nos in mox citato Januarii tomo, anno* 1648 *ac proin priusquam Pontifex hic venerabilis memoriæ sederet, in lucem emisso, de sancto illo Rege jam egimus, ad diem, qua obiisse passim traditur,* v Januarii.

S. Guilielmi eremitæ, episcopi Bituricensis, conversio *hodie recolitur in Ordinis Cisterciensis, quod anno* 1650 *fuit excusum, Breviario; nos de Sancto isto jam egimus ad diem, qua natalis ejus celebratur,* x Januarii.

Dedicatio secunda ecclesiæ Eremi Deiparæ, *quod insigne apud Helvetios monasterium est, hac die facta ex Hartmanno memoratur, in Præfatione ad S. Meinradi eremitæ et Martyris Vitam, Operi nostro insertam ad diem, qua Sancti hujus natalis occurrit,* xxi Januarii.

S. Theophilus pœnitens *hodie recolitur in Germanico Walasseri Martyrologio; verum nos de Sancto isthoc Adanæ in Cilicia ecclesiæ vicedo-*

A *mina seu œconomo jam egimus ad diem, qua in pluribus Fastis sacris memoratur* iv Februarii.

In Anglia canonizatio S. Gilberti, institutoris Ordinis Sampringhamensis, ab Innocentio tertio; *Menardi in Sanctorum Ordinis S. Benedictini Martyralogio sunt verba.* Gilbertus *autem, Sempringhamensis in Anglia Ordinis fundator, cujus hisce canonizationem, ab Innocentio III Papa factam, martyrologus is hodie celebrat, in Operis nostri primum anno* 1658 *vulgatum Februarii tomum ad* iv, *qua abiit, colitur ac pluribus Fastis Sacris inscribitur, mensis illius diem jam exstat illatus, duabus etiam Vitis, quarum altera ex Anglorum Historia, altera ex Rubeæ-Vallis Ms. et Capgravia deprompta Commentario prævio, quo hæ illustrantur, subnexis; verum post editum, quem dixi, Februarii nostri tomum prodiit anno* 1661 *secundus Monastici Anglicani tomus; in hoc autem a pag.* 669 *usque ad pag.* 698 *plenissima* S. Gilberti, *anno, ut ibidem pag.* 698 *traditur,* 1189, iv *Februarii* B *die vita functi Sanctisque deinde anno* 1202 *die* xi *Januarii ab Innocentio III Papa adscripti ac eodem anno ex hujus mandato tertia decima Octobris die de terra levati seu translati, exhibetur Vita, quæ, cum multa, quæ in duabus* S. Gilberti *Vitis, apud nos editis, desiderantur, edoceat, in Operis nostri supplemento usui esse poterit. Videat interim studiosus lector, quæ de* S. Gilberti canonizatione *in Commentario, Sancti hujus Actis præmisso,* § 3 *dicta apud nos sunt ad diem, qua is, ut jam monui, pluribus Fastis Sacris, imo et ipsimet Martyrologio Romano hodierno, etsi interim tam a Baronio in hujus Notis, quam abs illorum nonnullis cum Guiberto, Gemblacensi, in Brabantia abbate, confusus, inscribitur,* iv Februarii.

In Anglia S. Colomani, episcopi Lindisfarnensis et martyris, *hodie in Generali suo Sanctorum Catalogo habet Ferrarius; verum sic Wionem secutus duos Colomannos conflat in unum, Colomannumque, sub seculi* xi *initium crudelissime juxta ac injustissime in Austria occisum, de quo* C *hac die, qua ibidem pro martyre colitur, infra inter Sanctos sumus acturi, perperam facit eumdem cum Colmanno, Lindisfarnensi in Anglia episcopo, anno* 676 *placida morte defuncto ac in Opus nostrum jam illato ad diem, qua colitur, scilicet ad* xviii Februarii.

Dedicationis ecclesiæ S. Maximini Treviris, *anno* 942, *die* xiii *Octobris, factæ, mentio fit num.* 55 *Vitæ S. Joannis, abbatis Gorziensis, in Opus nostrum jam illatæ ad diem, qua hic obiisse videtur,* xxvii Februarii.

Londini in Anglia Eduardi, Anglorum regis sanctissimi, et alterius Eduardi secundi. *Ita hodie in Martyrologio a se contexto Maurolycus. Duo sancti Angliæ Reges, quibus* Eduardi *nomen fuit, ex Historia tum ecclesiastica, tum profana sunt noti. Horum alter, qui pro martyre colitur, anno* 978 *fuit occisus; alter vero, qui condecorari solet* Confessoris *titulo, anno* 1066 *in pace quievit. Posterior, qui hodie in ipsomet etiam Martyrologio Romano hodierno memoratur, in Opus nostrum loco hic supra assignato jam fuit illatus; prior autem, qui, quod cum Eduardus alter,* Senior *vocari solitus, in regno præcesserit,* Eduardus Secundus *nuncupatur, consecutus id jam est ad diem, qua injuste occisus passim inter martyres in Fastis ecclesiasticis numeratur,* xviii Martii. D

S. Benjamin diaconi martyris apud Persas commemoratio *hodie in Menologio Sirletiano et Magnis Græcorum Menæis excusis, addito etiam in hisce sat prolixo elogio, signatur; cum id autem elogio, quo Benjamin diaconus, apud Persas martyrium passus et in Menologio Basiliano ad* xxxi *Martii diem cum Abda episcopo martyre conjunctus, in iisdem Menæis ad hanc Martii diem afficitur, ad amussim fere consonet, posteriorem hunc Benjaminum cum priore, hodie Fastis Sacris jam dictis inscripto, esse eumdem, apparet indubitatum; quare, qui, quæ ad hunc spectant, scire avet, adeat, quæ a nobis de nominis ejusdem apud Persas, qui cum Abda episcopo martyre in Menologio Basiliano conjungitur, diacono martyre dicta jam sunt, ad mox memoratam, qua hic, aliis etiam Fastis Sacris ac ipsimet Martyrologio Romano hodierno inscriptus, in Opus nostrum jam fuit illatus, diem* xxxi Martii. E

S. Gerardus, Sylvæ-Majoris in Aquitania (*in Burdegalensi nempe hujus territorio*) abbas *hodie in Natalibus Sanctorum Belgii a Molano, quem Miræus in Fastis Belgicis et Ferrarius in Generali suo Sanctorum, qui in Martyrologio Romano non sunt, Catalogo sunt secuti, recolitur. Et quidem is Sanctus, qui ab aliis* Geraldus *seu* Giraldus *aut etiam* Giraudus *nuncupatur, fuit olim cultum publicum hodierna potissimum die adeptus; verum, etsi id ita sit, haud propterea tamen in hanc, contra ac Molanus existimavit, incidit ejus natalis, sed in diem, qua propterea sanctus ille Abbas modo præcipue colitur ac in Opus nostrum jam fuit illatus,* v Aprilis.

SS. Carpus, Thyatirensis episcopus, Papylus, Agathodorus et Agathonica *hodie in Magnis Græcorum Menæis excusis, itemque in Basiliano et Sirletiano Menologiis annuntiantur; verum de sanctis hisce Martyribus, qui in Ms., quod penes nos exstat, Menologio Slavo-Russico, a Sparwenfeldio e lingua Slavonica in Latinam converso, hodie quoque celebrantur, actum apud nos jam est, in hoc Opere, ad diem, qua una cum pluribus aliis in Martyrologio Romano hodierno locum habent,* xiii Aprilis. F

Marcum, antiquæ in Apulia civitatis Æcanæ, cujus sedes Troiam translata est episcopum, *Castellanus hodie in Martyrologio suo Universali annuntiat; verum is civitatis Æcanæ Antistes, quem* Sancti *etiam titulo distinguit, abest ab utroque Ferrarii Catalogo. Nec nobis aliunde est notus, nisi forsan sit, qui in Opere nostro* xxiii *Aprilis die jam datus est, S. Marcus, Atinensis episcopus; quod quidem, ut apparet, haud ab omni veritatis specie abhorret. Cum is enim Æquicolis, quorum civitas* Æqua *seu* Æquana *a nonnullis, nominis affinitate deceptis, cum civitate Æcana confunditur, Evangelium primus prædicasse credatur, facileque adeo factum esse queat, ut civitatis* Æquanæ *et ob nominum similitudinem*

Æcanæ

A Æcanæ *fuerit existimatus episcopus, vero videtur haud prorsus absimile*, S. Marcum, *qui ut talis a Castellano in suo Martyrologio universali annuntiatur, esse ipsummet S. Marcum, Atinensem episcopum, qui in Opus nostrum illatus est ad jam dictam diem, qua Martyrologio Romano hodierno exstat insertus*, XXVIII Aprilis.

S. Athanasium Alexandriæ *hodie signant omnia majora apud Florentinium Hieronymiana apographa, idemque etiam faciunt præter Usuardina aliquot apud Sollerium auctaria Notkerus et Rabanus; etsi autem et ab his ambobus et a Molano, itemque abs Epternacensi Hieronymiano apographo, non* Athanasius, *sed* Anastasius *scribatur, dubitandum tamen non est, quin et hoc et illi, ut Florentinius in hodiernis suis in Hieronymiana Adnotationibus merito contendit, haud alium Sanctum commemorent, quam celeberrimum illum* Athanasium, *Alexandrinum episcopum et Ecclesiæ Doctorem, de quo in Opere nostro jam actum ad diem, qua Martyralogio Romano hodierno* B *omnibusque fere aliis Latinorum Fastis Sacris exstat inscriptus*, II Maii.

S. Mamerti corporis translatio XIII *Octobris die facta memoratur apud Majores nostros ad diem, ubi de sancto isto Viennensi in Galliis Episcopo egimus*, XI Maii.

S. Maurini abbatis inventio *hodie in Lubeco-Coloniensi Usuardi aucti editione, itemque a Greveno et Molano aliisque aliquot hagiologis memoratur; verum nos de ea jam egimus ad diem, qua et ab hisce et ab aliis Sancti illius memoria recolitur*, X Junii.

S. Cassium, episcopum Narniensem, *Lucæ hodie signat in Generali suo Catalogo Ferrarius; verum, ut in Notis observat, dies est translationis; natalis autem incidit in diem, qua aliquibus Fastis Sacris et Martyrologio Romano hodierno sanctus iste Antistes inscribitur; ac in Opus nostrum jam exstat illatus*, XXIX Junii.

SS. Processum et Severum Martyres *Ferrarius hodie in Generali suo Sanctorum, qui in Martyrologio Romano hodirrno non sunt, Catalogo Ro-* C *mæ annuntiat, additque in Notis ibidem eorum reliquias in ecclesia S. Sylvestri asservari. Verum quinam duo isti Martyres? An forte iidem cum SS. Protheo et Severo Martyribus, ab eodem Ferrario in dicto Catalogo ad* XXV *Januarii diem* Romæ in æde S. Sylvestri *signatis tumque a nobis in Prætermissorum Elencho relatis? Verum Panciroltus, qui sacras ecclesiæ S. Sylvestri in Campo Martii reliquias in Thesauris absconditis almæ Urbis Reg.* 4, *Eccles.* 5 *accurate recenset, ibidem non Prothei et Severi, sed* Processi et Severi *meminit; uti autem is scriptor, quinam hi Sancti sint, edicere ibidem haud potuit, ita nec nos facere id possumus. Multi enim sunt* Severi *martyres, facileque ex his unius, etsi interim determinari a nobis haud valentis, reliquiæ Romam ad S. Silvestri ædem potuerunt transferri; quod vero ad* S. Processum *spectat, hic nobis omnino est ignotus, nisi forsan sit vel Processus, qui in Hieronymianis apographis cum nonnullis Sociis MM. ac nominatim cum* Sereno, *pro quo forte in illis legendum* Severus, *Romæ si-* D *gnatur, ac jam datus apud nos est ad diem, qua id in dictis apographis Hieronymianis sit*, I Julii; *vel* Processus, *una cum Martiniano Romæ martyrium passus ac in Opus nostrum jam illatus ad diem, qua antiquissimis tum Kalendariis, tum Martyrologiis ac Romano hodierno exstat inscriptus*, II Julii.

Lugduni susceptio corporis beati Justi, primæ illius sedis episcopi, anachoretæ sanctissimi, revecti ex Ægypto. *Ita hodie in Martyrologio suo Gallicano Saussayus; verum de sancto isto Lugdunensium Episcopo actum apud nos jam est ad diem, qua memoria ejus Fastis sacris præsertim inscripta est*, II Septembris.

Natale sancti Ambrosii, Senonensis episcopi, *hodie est in Florario nostro Ms.; verum de sancto isthoc Antistite actum apud nos jam est ad diem, qua colitur aliisque aliquot Fastis Sacris recentioribus exstat inscriptus*, III Septembris.

S. Lamberti triumphus in Steppes *a Greveno, Molano et Wiono, itemque in Florario nostro Ms., in Lubeco-Coloniensi apud Sollerium Usu-* E *ardi Anctario, in Germanico Walasseri Martyrologio aliisque aliquot Fastis Sacris hodie signatur. Sub nomine* Triumphi S. Lamberti in Steppes *intelligitur Victoria, anno Christi* 1213 *de Henrico, Brabantinorum duce, a Leodiensibus S. Lamberti, ut hi crediderunt, patrocinio ibidem relata, annuoque Leodii officio die isthac celebrari et olim et modo adhuc solita, de qua apud nos in Commentario, sancti illius Trajectensis episcopi et Martyris Actis prævio, num.* 258 *et duobus sequentibus actum est ad diem, qua natale ejusdem sancti martyris Tungrensis Antistitis festum celebratur*, XVII Septembris.

S. Gregorius Armenus, episcopus confessor, *hodie Neapoli colitur. Ita docet num.* 21 *Commentarius, sancti hujus Armeniæ Episcopi Confessoris Actis præmissus ad diem, qua is plurimis Fastis sacris exstat inscriptus datusque apud nos jam est*, XXX Septembris.

S. Juvini confessoris in pago Dulchrimensi *memoria hodie in Generali Ferrarii Catalogo occurrit; verum de Sancto isto actum apud nos jam* F *est ad diem, qua a Molano et pluribus aliis hagiologis celebratur*, III Octobris.

S. Nicetæ Patricii *hodie iterum meminere Menæa Græcorum excusa et Menologium Sirletianum; verum is (Prætermissos ad diem præcedentem, ubi quædam Ferrarii hallucinatio detegitur, videsis) alius non est, quam S. Nicetas Patricius, in Opus nostrum jam illatus ad diem*, VI Octobris.

Octava Brunonis *hodie signatur in Germanico Walasseri Martyrologio. Nos de sancto Ordinis Carthusianorum Institutore, de cujus festi* Octava *ibidem haud dubie sermo est, jam egimus ad diem, qua Martyrologio Romano hodierno inscribitur ac colitur*, VI Octobris.

S. Gereonis martyris *memoria hodie recurrit in Florario nostro Ms. Cum addatur, fuisse* de numero Thebæorum, *haud dubie sermo est de* Gereone, *una cum quamplurimis aliis, quos omnes exstitisse Thebæos, probabile est, Coloniæ Agrippinæ occiso, de quo in Opere nostro actum jam est ad diem*, X Octobris.

SS.

A SS. Cyprianum et Felicem episcopos martyres aliosque quamplurimos partim martyres partim Confessores, *hodie refert Bruxellense a Sollerio citatum Usuardi Auctarium ; verum nos de iis jam egimus ad diem hesternam, qua in Martyrologio Romano hodierno aliisque Fastis Sacris celebrantur,* XII Octobris.

S. Edwinus, Northumbriæ in Anglia rex, *in Kalendariis aliquot hodie occurrit. Nos de eo jam egimus ad diem,* XII Octobris.

S. Hedistius, martyr Ravennas, *in Hagenoyensi apud Sollerium Usuardi Auctario hodie recurrit ; verum de hoc cum Martyrologio Romano jam egimus ad diem,* XII Octobris.

Abba Agatus et Macrobius *in Coptitarum apud Jobum Ludolfum Fastis ad* XVI *mensis Babæ, quæ tertiæ decimæ Octobris nostri diei respondet, recensetur hisque apud eumdem in Fastis Æthiopum* Petrus *adjungitur ; verum et* Petrus *isthic et* Macrobius *nobis omnino sunt ignoti ; quod autem ad* Abbam Agathum *spectat, is, cu-* B *jus apud Joannem Seldenum de Veterum Hebræorum Synedriis pag.* 381 *in Coptitarum Kalendario ad jam dictos mensis Babæ et Octobris dies sequentibus his verbis,* Patris nostri Agathii, presbyteri sancti *memoria signatur, in Ms. penes nos exstante, quæ a* XXVIII *Augusti ad* XXV *Februarii diem excurrit, Martyrologii Coptici parte ad eamdem* XVI *Babæ seu* XIII *Octobris diem* Agathon et patriarcha Alexandrinus, *attributo etiam ei* Sancti *titulo, nuncupatur ; quare dubitandum non est, quin sit idem, qui apud nos* Agathon *seu* Agathus *in Chronologica Patriarcharum Alexandrinorum Historia, tomo quinto Junii præfixa, vocatur, hosque inter trigesimus nonus censetur ; verum cum is non Catholicus, sed, quemadmodum ex ibidem dictis liquet, Jacobita exstiterit annoque* 678, *quo certe Jacobitæ cum Catholicis haud erant uniti, obierit, sane ei concedere in Opere nostro inter Sanctos locum haud possumus.*

Anastasiam, virginem abbatissam in Græcia, *hodie cum* Sanctæ *titulo in Gynæceo Sacro Arturus* C *a Monasterio celebrat ; in Notis autem Sarracenum, aliosque Ordinis S. Mariæ de Monte Carmelo scriptores pro se citat. Verum, etsi hi omnes Ordini suo* Anastasiam *adscribant, nusquam tamen de ea in Ordinis ejusdem seu Breviario seu Sanctorum Propriis, mihi prælucentibus, Officium ecclesiasticum simplexve etiam Commemoratio præscribitur.*

Antigonus, *qui propter Christi confessionem ignis supplicio martyrium consummarit, hodie in Menæis Græcorum excusis et in Menologio Sirletiano, a quo vocatur* Antiochus, *occurrit ; ast, cum Græci Sanctis subinde etiam accenseant honore isthoc indignos, nec Baronius, qui Sanctis non paucis, e Menologio Sirletiano acceptis, Martyrologium Romanum hodiernum, a se emendatum, auxit, in hoc inde* Antiochum *hodie transtulerit, in Opus nostrum* Antigonum *seu* Antiochum *hic pariter haud inferendum existimavi.*

Belixendæ, filiæ Caroli Magni, *Grevenus hodie meminit his verbis :* Item beatæ memoriæ Belixendæ, filiæ Caroli Magni, uxoris sancti Amelii, comitis et martyris. *Nec Grevenus tantum,* D *verum etiam Florarium nostrum Ms. et Germanicum Canisi Martyrologium* Belixendam *hodie memorant ; ast eam, e solis fere SS. Amici et Amelii, de quibus die proxime prægressa egimus, commentitiis apud Vincentinum Bellovacensem Actis notam, vel gaudere, vel gavisam unquam fuisse cultu publico, nusquam invenio.*

Bernardi Escuderi, monachi Regularis observantiæ Ordinis Cisterciensis, *hodie meminit in Menologio Cisterciensi Chrysostomus Henriquez ; verum illum, quem hic ipsemet nec* Beati, *nec* Sancti, *sed* Pii *dumtaxat titulo condecorat,* Venerabilem *etiam tantummodo vocat in Menologio Benedictino Bucelinus.*

Ecclesiæ Claræ-Vallis dedicatio *a Menardo, Wiono et in Kalendario Cisterciensi, anno* 1617 *Divione excuso, itemque* Dunensis in territorio Furnensi templi consecratio, multis et admirandis miraculis celeberrima, *a Chrysostomo Henriquez in Menologio Cisterciensi hodie signatur.* E

S. Carpus, apostoli Pauli discipulus, Troade *in Martyrologio Romano Parvo seu Veteri hodie annuntiatur. Hinc in Adonem et ex hoc in Usuardum et Notkerum defluxit, tandem etiam in Martyrologium Romanum hodiernum sequentibus hisce illatus verbis :* Apud Troadem, Asiæ Minoris urbem, natalis sancti Carpi, discipuli B. Pauli apostoli. *S. Paulus apostolus epistola secunda ad Timotheum cap.* IV, ℣ 13 *sic huic scribit :* Penulam, quam reliqui Troade apud Carpum, veniens affer tecum, et libros, maxime autem membranas. *A* Carpo, *in sacris Latinorum Fastis jam nunc citatis hodie signato, diversum non esse* Carpum, *a Paulo hic memoratum, inter omnes convenit ; quare, qui hunc cum Carpo, in Opus nostrum ad* XXVI, *qua a Græcis colitur, Maii diem jam illato, statuit eumdem, hunc quoque, ut consideranti patescet, cum* Carpo, *in Fastis Latinorum sacris modo laudatis hodie annuntiato, eumdem esse, fateatur, necesse est. Ast, etsi sic habeat, in dubium tamen, an* Carpus, *qui in hisce veluti Pauli apostoli discipulus* F *Troade hodie signatur, fuisseque ibidem commoratus a Paulo per verba mox recitata innuitur, diversus re ipsa a Carpo, quem Græci* XXVI *Maii colunt, non sit, revocari potest. Hi enim, qui isthunc nusquam vel in Fastis sacris vel in libris suis ecclesiasticis faciunt Pauli discipulum, nusquam etiam eumdem vel Troade signant, vel fuisse ibidem commoratum, insinuant. Ad hæc* Carpum, *qui hospitio Troade excepisse S. Paulum proxime recitatis hujus verbis indicatur, a Carpo seu episcopo seu presbytero, qui, simile charitatis officio erga Christianos, ad se divertentes, in insula Creta fungi solitus, a Christo, quod in peccatorem exstitisset nimis severus, in visione sibi oblata ac apud nos ad* XXVI *Maii diem in Historia de S. Carpo, a Græcis tunc culto, Sylloge num.* 8 *et sequenti ex Epistola ad Demophilum, inter eas, quæ sub Dionysii Areopagitæ nomine circumferuntur, octava, transcripta, correptus fuisse, non modo in hac, sed et a S. Nilo, seculi* V *scriptore, lib.* II, *epistola* 190, *pag.* 217 *et sequenti narratur,*

A *narratur, diversum esse seu distinctum, suadent, quæ in Sylloge mox memorata num. 7 sunt dicta. Quid si ergo Cretensis iste Carpus cum Carpo, a Græcis ad* XXVI *Maii diem culto unus idemque sit? Enimvero id sic habere ac proin a Carpo, Pauli apostoli hospite, in Latinorum Fastis sacris hodie memorato, esse diversum, mihi haud apparet a veritate certo alienum. Reponi quidem potest, Carpum, qui a Græcis colitur, abs hisce veluti unum e septuaginta duobus Christi discipulis haberi, fuisseque a Paulo apostolo Berœæ in Thracia constitutum episcopum, asseverari. Verum omnia, quæ Græci de Carpo, a se culto, ferunt, plane esse incerta, Calmetus in Lexico Biblico ad vocabulum* Carpus *affirmat, eique Tillemontius tom. I Monumentorum Ecclesiasticorum pag.* 301 *iterumque deinde pag.* 581 *aperte, et merito quidem, suffragatur. Adhæc, cum Carpus Cretensis, a Pseudo-Dionysio et S. Nilo memoratus, exstiterit, uti hic tradit, episcopus Apostolis æqualis, nihil impedit, quominus hic et exstitisse*
B *unus e septuaginta duobus Christi discipulis et Berœæ in Thracia episcopus a Paulo apostolo constitutus fuisse credatur. At vero, inquies, in Septuaginta discipulorum Domini Synopsi de* Carpo, *qui in hac, a Caugio in Chronico Paschali a pag.* 426 *integre edita, sexagesimus secundus recensetur, sequentia isthæc leguntur verba :* Carpus, cujus meminit Apostolus, qui et Berrhææ, Thraciæ urbis, episcopus fuit; *quod si autem veritati consonent, certo inde, Carpum, quem Græci, veluti unum e septuaginta Christi discipulis,* XXVI *Maii colunt, ac a Paulo apostolo constitutum fuisse Berœæ in Thracia episcopum, affirmant, diversum a Carpo, apud quem sese Troade hospitatum, Paulus loco supra citato indicat, non esse, consectarium evadit. Fateor, sic habet; verum Synopsis illa, seu, uti aliter, vocatur, Dorothei episcopi Tyri de Septuaginta Domini discipulis Commentarius nullam plane, uti apud Caugium in Notis, Chronico Paschali mox laudato subjectis, pagina hujus* 524 *et sequenti itemque apud nos Tom. I Junii in S. Metrophane*
C *num.* 38 *et sequentibus fas est videre, meretur fidem, facereque adeo auctoritate sua non potest, ut Carpus, a Græcis,* XXVI *Maii cultus, unus idemque cum Carpo, Pauli hospite, Latinorum Fastis Sacris hodie inscripto, indubitanter existimetur. Attamen, cum nulli prorsus seu Græcorum seu Latinorum Fasti Sacri, qui Carpum, Cretensem presbyterum, a Carpo Pauli hospite e dictis distinctum, certo vel hac vel alia quavis die annuntient, inveniantur, Baronio aliisque eruditis hagiologis, qui Græcos ad* XXVI *Maii diem de eodem S. Carpo, de quo hodie Latini, agere arbitrantur, assentiendum opinor; cumque adeo decessores nostri, etiamsi, dum ad* XXVI *Maii diem de Carpo, a Græcis tunc culto, tractant, sese de Carpo in Latinorum Fastis Sacris supra relatis hodie signato, agere, nusquam hisce citatis insinuent, re tamen ipsa ibidem de posteriori hoc* Carpo *agere, maxime cum Carpum, de quo tractant, pro Pauli hospite habeant, sint censendi, illum hic in Opere nostro, cum in hoc ad* XXVI *Maii diem (etsi interim, qua de re lectorem hic admonuisse sufficiat, Latinorum Fastis Sacris, tum antiquis supra memoratis, tum multis aliis* D *recentioribus, quibus hodie inscriptus exstat, ibidem haud relatis) illatus e jam dictis debeat censeri, haud dandum, sed dumtaxat inter Prætermissos recensendum existimavi.*

Catharinæ... ejusque beatorum filiorum Antonii et Theodori, monachorum S. Basilii, *hodie in Martyrologio Siculo meminit Octavius Cajetanus; verum* Catharinam, *quam S. Lucæ, Carbonensis in Lucania abbatis, hic infra inter Sanctos, quod cultu publico hodie gaudeat, a nobis referendi,* Sororem *appellat, nec* Sanctæ, *nec* Beatæ *titulo condecorat. Adhæc tam* Antonii *et* Theodori, *quam* Catharinæ, *horum matris, nominibus asteriscum, qua ratione pietatis sanctitatisve fama illustres publicoque nihilominus ac legitimo cultu destitutos designare solet, præfigit, nec quidquam, quod cultu hujusmodi* Catharinam *ejusque Filios gaudere gavisosve umquam fuisse, probare natum sit, vel apud hagiologum illum vel alibi occurrit.*

Conon Papa *hodie cum* Sancti *titulo a Ferrario* E *in Sanctorum Italiæ Catalogo recensetur. Is S. Petri in Cathedram Romanam successor hanc ab anno* 687, *ad* XI *Augusti diem provecto, usque ad penultimam sequentis Augusti diem, uti apud nos in Propylæo Maii in Chronico-Historico ad Pontificum Romanorum Catalogum conatu fas est videre, occupavit; verum* Sancti *titulo ibidem haud afficitur, nec usquam vel in Martyrologio Romano hodierno vel in aliis Fastis Sacris inter Sanctos computatur; quare hisce eum, cum præterea nec cultu ecclesiastico gaudere aut gavisus umquam fuisse reperiatur, pariter nos hic in Opere nostro accensere haud possumus.*

Crescentem-bene, *Fabriani in Picæno,*
Andream Leubs *seu* Lems *in Austria,*
Joannem Naradhium *in territorio Eboracensi, apud Montem-Majorem Novum, Lusitaniæ oppidum,*
Melchiorem a Gratia *Madriti in Hispania et*
Philippam-Leonardam a Ghisilyero virginem *Assisii in Umbria*

} *Arturus in Martyrologio Franciscano et ultimam etiam in Gynæceo,* Beati *vel* Beatæ *titulo singulis præfixo, commemorat;* F

Hueberus autem hisce adhuc plures, sed ubique a titulo isto melius abstinens, in Menologio Franciscano adjungit.

Dioscorus, *qui post multa tormenta, pro Christo tolerata, gladio tandem percussus, occubuerit, in Græcorum Menæis tum excusis, tum Mss. hodie celebratur ; verum sola horum fide, nobis semper, nisi aliunde, quod hic fieri haud posse reor, queat firmari, admodum suspecta,* Dioscorum *inter Sanctos in Opus nostrum referre non ausim.*

Eoglodium monachum, S. Columbæ discipulum, *hac die a quibusdam referri, asserit ad* XXV *Januarii diem David Camerarius; verum ego nullum, a quo hodie* Eoglodius *memoretur, hagiologum invenio. Nec, etsi secus foret, in Opus nostrum posset inferri, cum publicum ejus cultum probare hactenus haud queam.*

Franciscus Runcius de Hadria, secundus Cœlestinorum

A stinorum Generalis, *hodie obiisse in Mss. penes nos exstantibus Notitiis traditur : ei autem* Beati *etiam titulus tam in hisce, quam a Telera in Cœlestinorum Sanctitate illustrium Historia, in qua a pag.* 187 *usque ad pag.* 196 *de* Francisco Runcio *sermo fit, adscribitur; verum, uti nec in hac, nec in illis, sic nec alibi quidquam, quod publicum Viri piissimi cultum probet, invenio.*

Franciscus martyr *hodie legitur in Florario nostro Ms., uti etiam*

Lubericus abbas, *qui ambo nobis æque sunt ignoti.*

Gerbrandus, *Clari-Campensis in Frisia cœnobii abbas, quem* Flori-Campensem abbatem, *Ferrario præterea Cistereiensem hanc diœcesis Ultrajectensis abbatiam errore manifesto in Bohemia locante, Molanus, Menardus et Wionus perperam appellant, hodie a quatuor hisce hagiologis, uti etiam a Chrysostomo Henriquez et Bucelino, itemque a Castellano et pluribus aliis, qui Fastos Sacros condidere, scriptoribus hodie,* Sancti *etiam aut* Beati *titulo eidem attributo, annun-* B *tiatur. Hinc a die hesterna, qua a solo fere Chalemoto in Sanctis ac Beatis Cisterciensibus memoratur, huc illum, Operi nostro inter hujus diei Sanctos ac Beatos, si cultus publicus probari posset, inserendum remisi; verum nondum etiam nunc quidquam, unde de hoc satis constet, invenire quivi.*

In territorio Arvernensi Transitus beatæ Anonymæ viduæ *hodie in Gynæceo Sacro ab Arturo memoratur; verum nec ex hoc, nec aliunde de cultu publica constat.*

Joannem de Estremoz, Ordinis Sancti Augustini laïcum, *in Alphabeta Augustiniana pag.* 392 *memoratum, decessores nostri a secunda Julii die, qua abiisse a nonnullis creditur, huc remisere, requirentes, ut, si quis illum recenseri a nobis inter Sanctos desideret, is ea, quæ publicum ejus cultum solide probent, producat; id autem cum præstitum nondum sit,* Joanni *in Opere nostra dare inter Sanctas locus nondum etiam passimus.*

Laurentii, *qui Furnis in Flandria S. Nicolai Ordinis Præmanstratensis abbas exstitisse annoque* 1258 *tertia decima Octobris die obiisse natatur,* C *brevis quæpiam Vita metrice conscripta penes nas exstat; verum* Venerabilis *dumtaxat titulo* Laurentius *afficitur, cultuque publica gaudere haud probatur.*

Lemovicis S. Gerardi confessoris. *Ita hodie in Generali suo Sanctorum Cataloga Ferrarius ac deinde mox subjungit :* Aureliaci in Gallia S. Geraldi confessoris; *ex iis autem, quæ in duas hasce annuntiationes abservat, palam fit, in ambabus memarari eumdem, de qua hac die infra inter Sanctas sumus acturi,* Geraldum, *comitem Auriliacensem confessarem, huncque adeo perperam in duas a Ferraria hic secari.*

Magdalena de Trino *Sacra Dominicano Diaria apud Marcheseum et Anna Daminicana apud Jacobum Lafan- hodie eum* Beatæ *titula elogioque sat prolixa exstat inscripta; verum amba de cultu publica silent, nec quidquam, quod hunc vel utcumque det prabatum, alibi invenio.*

Petrus, nominis hujus II, Braccarensis episcopus, *hodie a Tamaio in Martyralogio Hispana cum* Sancti *titulo memoratur; verum, cum Tamaio et Saussayo, qui illum etiam in Martyrologii Gallicani Supplemento hodie annuntiat, haud satis fidamus, præstat, ut de* Petro *non hic, sed postea, si publicus ejus cultus, de quo nondum nobis satis constat, sufficienter fuerit probatus, in Operis Supplemento tractetur.* D

SS. Polychronia ejusque Socius anonymus *in Notitiis Mss. penes nos exstantibus et a Fiseno in ecclesiæ Leodiensis Floribus Dionanto ad hanc diem assignantur; ideirco autem, ni vehementer fallor, id fit, quod ibi olim Dominica secunda Octobris colerentur, hæcque anno* 1613, *quo illorum corpora Dionantum Roma fuere translata, in hanc tertiam decimam Octobris diem inciderit. Ludovicus de Marche, collegii Dionatensis rector, in epistola, ad decessores nostros anno* 1658 *Dionanti quinta Julii die conscripta, sic loquitur :* De sacris SS. Martyrum nostrorum (Polychroniæ *scilicet Sociique anonymi*) lipsanis et festo hæc inveni in Calendario sacelli nostri et Historia collegii : « Dominica secunda Octo- » bris in templo seu sacello Societatis Jesu E » Dionanti celebratur festum SS. Polychroniæ » ejusque Socii martyrum, quorum sacra cor- » pora educta sunt ex cœmeterio Priscillæ » via salaria cum facultate S. D. N. Pauli V » et ab adm. R. P. N. Claudio Aquaviva (lit- » teris datis Romæ in pergameno XXII Fe- » bruarii 1613) Dionantum transmissa : quam » in urbem summa celebritate invecta sunt » anno 1613, VI Octobris, cum prius rite ap- » probata fuissent a R. adm. domino Joanne » Chapeaville, Vicario generali Leodiensi, I » Septembris 1613. » *Ita laudatus rector; etsi autem ex ejus verbis Fisenus, qui Sanctas illos Dominica secunda non Octabris, sed Septembris, Dionanti coli, sacrasque eorumdem exuvias anno* 1613 *non* VI *Octabris, sed Idibus seu* XIII *die Septembris Dionantum advectas, ait, corrigendus videatur, tam hic equidem, quam ille, Sanctos istas cultu sacra Dionanti fuisse gavisos, recte affirmat. Nec quin id ibi olim secunda Octabris Dominica obtinuerit locum, dubitari merito potest; verum, etsi res sic habeat, haud propterea* F *tamen in Opere nastro dandi hic sunt. Eorum enim, aliunde haud notorum, sacra lipsana e S. Priscillæ cœmeterio, fuerunt exstracta, Sanctosque hujusmodi, quarum sacræ exuviæ, vel ex hoc vel ex aliis Urbis cœmeteriis eductæ, alia fuerunt subinde devectæ, in Opus nostrum inter Sanctas referre haud salemus, nisi peculiaris quæpiam ratio, qualis hic pro Polychronia ejusque Socio haud militat, id forte exposcat.*

Prope Gannacum in Alvernia S. Procula, martyrium pro tuenda virginitate perpessa. *Ita hodie in Martyrolagia sua Universali Castellanus; verum nominis istius Sancta, quæ in Alvernia vel martyrium subierit, vel colatur, nobis haud aliunde est nata, eamque sala Castellani auctaritate, etsi interim, ut putamus, minime spernenda, in Opus nostrum inferre non audemus.*

Reginabaldus episcopus *a Menardo in Martyrologio Benedictina Spiræ hodie annuntiatur; verum etsi hic Spirensis Antistes, per decessores nastras huc, ut, an cultu publico gaudeat, examinaretur,*

a

A *a* XXI *Augusti die, qua in Menologio Benedictino a Bucclino signatur, remissus, titulo* Sancti *non tantum ibidem abs hoc, verum etiam hac die, qua anno* 1039 *obiisse in Præsulum Spirensium Historia, per Philippum Simonis Germanice conscripta, pag.* 40 *asseritur, a Menardo in Martyrologio mox dicto condecoretur, nullum tamen, diligentissima licet facta indagine, usquam quivi cultus publici, quod vel Spiræ vel alibi gaudeat gavisusve umqnam fuerit, reperire indicium, cumque Castellanus, qui hodie quoque* Reginbaldum *celebrat,* Venerabilis *dumtaxat titulum ei attribuat, verosimillime, imo indubie is martyrologus nihil etiam, quod publicum ejus cultum daret probatum, invenerit.*

Romæ Depositio S. Honorii Papæ *hodie in Vaticano apud Sallerium Usuardi Auctario legitur; verum, ait idem Sollerius,* Majori auctoritate opus erit, ut de cultu aliquid statuatur.

S. Cœlestis *seu* Cœlestius, *Metensis episcopus, hodie coli a Claudio Roberti in Episcoporum* B *Metensium serie asseritur. Nos de sancto isto Antistite acturi sumus ad diem, ad quam veluti sibi in cœlis natalem a* VII *Maii, translationi suæ sacra, a decessoribus nostris jam fuit remissus, ac nonnullis Fastis Sacris exstat inscriptus scilicet,* XIV Octobris.

SS. Confessorum Agricii et Casturii episcoporum *in Ms. nostro Florario mentio hodie fit. Non dubito, quin designentur Sancti, qui, aliis* Agratus *et* Casturus *seu* Castulus *aut etiam* Castolus *vocati, sequenti quidem die a Greveno, postridie vero in Lubeco-Coloniensi Usuardi apud Sollerium Auctario annuntiantur. Saussayus in Martyrologio suo Gallicano* Agratum *et* Casturum *etiam recenset, recte in die, quo id facit, Grevenum secutus. Duos enim hosce Sanctos, qui, die, quo obierint, incerto, nec Martyrologio Romano hodierno exstant inscripti, nec alibi, quam Viennæ Allobrogum, coli inveniuntur,* XIV *Octobris die ibidem honore isthoc affici, ex metropolitanæ Viennensis ecclesiæ, quod penes nos exstat, quodque anno* 1522 *excusum notatur, Breviario* C *docemur. Etsi etenim id dies, quibus quique e Sanctis, sibi inscriptis, sint colendi, non assignet,* Agratum *tamen et* Castolum *una cum S. Callixto Papa,* XIV *Octobris die coli solito, colendos proponit. Ceterum an* Agratum *et* Castolum *seu* Casturum *recte etiam Saussayus, contra ac Grevenus facit, appellet* incertæ sedis Episcopos, *examinari poterit ad diem, qua e jam dictis coluntur ac in Opere nostro dandi erunt,* XIV Octobris.

Rolandus, *aliis* Rothardus, *qui S. Joanni in sedem Cameracensem successit, a Saussayo in Martyrologii Gallicani Supplemento,* Sancti *etiam titulo ei attributo, hodie recolitur; verum hic, qui anno* 886 *tertia decima Octobris obiisse a nonnullis creditur, in Opere nostro, si tum publicis ejus cultus, de quo nondum nobis constat, sufficienter, fuerit, probatus, tradi opportunius poterit ad diem, qua obiisse asseritur,* XIV Octobris.

Saturnini *et* Lupi *hodie meminit Galesinius. Nos de Sanctis hisce in Cappadocia Martyribus acturi sumus ad diem, qua in pluribus aliis Fastis Sacris ac in ipsomet etiam Martyrologio Romano* D *hodierno memorantur,* XIV Octobris.

S. Antoninum episcopum *Castellanus in Martyrologio suo Universali Massiliæ hodie annuntiat, idque etiam facit, qui Martyrologium Parisiense, anno* 1727 *typis vulgatum, contexuit. Nos de Sancto isto agemus ad diem, qua, quemadmodum Sanctorum ecclesiæ Massiliensis Officia Propria, an.* 1662 *excusa, fidem faciunt, Massiliæ una cum S. Cannato ibidem episcopo, colitur,* XV Octobris.

Marcarii Romani, *qui a Marcario Romano, in Opus nostrum ad* II *Januarii diem jam illato, diversus est, Papebrochius noster in Ephemeridibus Græco-Moscis, tomo I Maii præfixis,* XIX *Januarii die mentionem facit; verum is a Græcis colitur, non die, ut putavit,* XIII *Octobris, sed demum, qua proinde, nisi aliquid obstare reperiatur, in Opere nostro dari, atque Vita ejus, ut forte factum iri ibidem, indicavit, severius examinari poterit,* XXIII Octobris.

Ecclesiæ Tolbiacensis sub SS. Chrysanthi et Dariæ nominibus dedicatio *canitur hodie a* E *Wandelberto binis hisce, quos subdo, hexametris:*

> Templum et Chrysanthi Dariæque coruscat et ara,
> Tolbia cum plano, quo præminet, æquore castrum;

nobile isthoc, sub cujus nomine Deo esse dedicatam Tolbiæ seu Tolbiaci ecclesiam, Wandelbertus, etsi obscure, sic indicat SS. Conjugum et Martyrum par in Opere nostro, nisi quid obstiterit, dari ac proin de ecclesiæ illius dedicatione tractari poterit ad diem, qua Martyrologio Romano id exstat inscriptum, XXV Octobris.

Gaufridi, Sodorensis in Scotia episcopi, *hodie cum* Sancti *etiam titulo in Generali suo Catalogo Sanctorum meminit Ferrarius, pro se in Notis citans tum Cistercienses Tabulas, tum Martyrologia Monastica. Verum ego hodie* Gaufridum *nec in ullis penes nos exstantibus Cisterciensibus Tabulis, nec vel a Wiono, a quo eum non* Sodorensem, *sed* Sorrensem *in Sardinia episcopum* F *appellari, Ferrarius adjungit, vel ab ullis aliis martyrologis monasticis memorari invenio. Oportet ergo, ut vel hallucinatus hic sit Ferrarius, vel ut Tabulæ Martyrologiaque, quæ laudat, fuerint a nostris non parum diversa. In horum interim binis, in Benedictino videlicet Menardi Martyrologio et in Sanctorum ac Beatorum Cisterciensium Chalemoti Serie,* Gaufridus, *non Sodorensis, sed Sorrensis seu Soretanus episcopus, annuntiatur ad diem, qua proinde de eo, si cultus publicus ac legitimus probari queat, agi poterit, scilicet ad* XI Novembris.

Parascevia virgo martyr *Ephemeridibus Græco-Moscis, Operis nostri tom. I Maii præfixis, hodie inscribitur. Hæc, quæ* Parasceve *seu* Parascevia, *quod die Veneris nata esset, vocata fuisse videtur, apud Latinos sub* Veneræ *(Feria sexta enim, quæ Græcis* Parasceve, *Latinis* dies Veneris *nuncupatur) appellatione venit ac porro* Veneranda *etiam nominata reperitur, in Opere nostro a* XXIV, *qua apud Genebrardum in Græcorum Kalendario recensetur, Julii die ad* XXVI, *qua*

A *qua in Magnis Græcorum Menæis excusis signatur, et ab hac iterum ad* XXVIII *mensis ejusdem diem, ubi* Venera *appellatur, fuit remissa, indeque etiam tandem ob rationem ibidem allegatam rejecta est ac porro per nos pariter ab hodierna, qua dictis Ephemeridibus exstat inserta, Octobris die hic rejicitur ad diem, qua, ut apparet, Martyrologio Romano hodierno sub* Venerandæ *nomine inscripta, dari idcirco in Opere nostro ac ante omnia, unicane, an plures Parasceviæ sint, examinari poterit,* XIV Novembris.

Apud Zarzanam S. Venantii abbatis *hodie in Generali Ferrarii Catalogo legitur. Sarzana urbs est Hetruriæ in Liguriæ confinio, tribus circiter passuum millibus ab antiqua ad Macræ fluvii ostia jacente civitate Luna, cujus jam dudum excisæ episcopalem apud sese locari sedem illa obtinuit, remota. Ac ita quidem, ubi* Venantii, *a se annuntiati, memoriam signet Ferrarius, innotescit; verum hic hagiologus, qui tam de publico cultu, quam de emortuali anno ac die* Venantii B *silet, nihil etiam, unde hic vel utcumque notus evadat, seu in Notis seu alibi suppeditat. Ughellus, qui tom. I Italiæ Sacræ col.* 834 Venantium, *sexto a sese ibidem loco inter Sarzanenses et Lunenses episcopos relatum, cum* Venantio *abbate facit eumdem, nihil, etiam, quod ad ea, quæ ad hunc spectant, vel utcumque cognoscenda conducat, adjungit; cum hæc autem aliunde etiam nobis hactenus haud satis, ut in Opere nostro inter Sanctos hic* Venantius *recenseatur, sint nota, expedire visum est, ut id non hac, quam Abbati isti celebrando, non quod tum vel obierit, vel colatur, sed pro mero suo arbitrio Ferrarius elegisse videtur,* XIII *Octobris die, ast post, quod interea forsan plus lucis alicunde subministrandum, sit, præstetur ad diem, qua corpus ejus anno* 1414 *inventum fuisse, Mss. de Lunensibus Sanctis ac nominatim de* Venantio *Sarzanensi abbate homonymoque et abs hoc tamen, ut mihi equidem apparet, distincto Lunensi episcopo Notitiæ, ad decessores nostros, ut in harum fine notatur, a D. Favorito, Eminentissimo Cardinali Chisio a secretis, transmissæ, testantur,* XXV Novembris. D E

DE S. THEOPHILO EPISCOPO

ANTIOCHENO, CONFESSORE

IN SYRIA.

J. B.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§ I. S. Theophili in Fastis sacris apud Occidentales memoria, Acta recentiora, distinctio a Theophilo, de quo S. Lucas, ad Christi fidem conversio, tempus episcopatus, Notkeri locus emendatus.

ANNO CLXXXI

C

S. Theophilus, etsi de universa Ecclesia optime meritus,

Ut *ea semper dæmonis nequitia fuit, ut modo ethnicos, modo hæreticos in Christianæ fidei vel ab ipso ejus ortu perniciem excitaret armaretque, ita divina Providentia, ne redempto Christi sanguine gregi viri deessent, qui ethnicos redarguerent, hæreticos confutarent, ac fideles qua voce, qua scriptis instruerent, et ad hostium insultus fortiter et constanter excipiendos animarent, prospicere numquam destitit; neque vero defuisse seculo æræ Christianæ secundo hujusmodi hæreticos, sed et strenue adversus illos, præsertim ab episcopis, fuisse depugnatum, testatur lib.* IV *Historiæ Ecclesiasticæ cap.* XXIV *Eusebius Cæsariensis, seculi* IV *scriptor apprime eruditus, a Valesio Latine redditus.* Porro, *inquit,* cum nihilominus hac etiam tempestate *(loquitur de iis, quæ, Marco Aurelio imperante, acciderunt)* hæretici zizaniorum instar sinceram Apostolicæ doctrinæ sementem labefactarent, ecclesiarum toto orbe pastores eos tamquam feras atque immanes belluas ab ovili Christi fugare atque arcere properabant : partim hortando et commonendo fratres, partim adversus ipsos hæreticos fortiter colluctando : quos vel propositis cominus interrogationibus et confutationibus viva dumtaxat voce, vel libris accuratissime conscriptis opiniones eorum refellentes, confutabant; *ita universim Eusebius; at mox* S. Theophilum *illustribus fidei defensoribus, citato ejus adversus Marcionem tractatu* non ignobili, *nominatim accensens.* F

solis tamen Fastis sacris Latinis inscribitur,

2 *Sed quamquam tum tractatu mox laudato, tum scriptis id genus aliis, de quibus infra dicetur, ac vitæ etiam sanctimonia optime procul dubio de universa Dei Ecclesia meritum, nusquam tamen in Orientali ecclesia honore Sanctis haberi solito affectum, aut Sacris Græcorum Fastis, quod miror, inscriptum invenio. Æquior in* S. Theophilum *Latina fuit ecclesia, cujus vetustissimis celeberrimisque Martyrologiis nomen ejus, et subinde non sine peculiari laude, inscribitur. Sic habet auctor Romani Parvi, verosimiliter ex Rufino, Eusebii interprete :* Antiochiæ, Theophili episcopi, qui sextus ab Apostolis fuit. *Ado archiepiscopus Viennensis :* Apud Antiochiam, beati Theophili, qui sextus ab Apostolis ecclesiæ pontificatum tenuit, viri eruditissimi. *Usuardus :* Antiochiæ, S. Theophili, qui sextus ab apostolo Petro Pontificatum ecclesiæ tenuit. *Postrema verba, cum Adonio-*

nis

A *nis collata, Adonem Usuardo hic prælusisse indicant.* Viri eruditissimi *elogium, quod rescindere Usuardo visum est, adjici, ut infra dicenda ostendent, jure merito poterat. Notkerus Balbulus, Adoni æqualis* : Antiochiæ, Theophili, qui sextus ab Apostolis ecclesiæ pontificatum tenuit, vir eruditissimus : *et hæc quidem ille ex Adone ; at quæ addit,* hic constituit die Sabbathi, jejunium ter in anno fieri, secundum prophetiam frumenti, vini et olei, *unde hauserit, fatetur, se nescire, Sollerius in Usuardo ; verum hac de re infra num.* 14. *Martyrologium Romanum hodiernum :* Antiochiæ sancti Theophili episcopi, qui sextus post beatum Petrum ejusdem ecclesiæ pontificatum tenuit. De eodem, *inquit Baronius in Annotatis ad Martyrologium Romanum,* Beda, Usuardus, Ado et alii ; *sed, quod ad Bedam attinet, si genuinum spectes, nulla apud illum* Theophili *mentio. His addo ecclesiæ Autissiodorensis antiquum Martyrologium, quod apud Martenium Veterum Scriptorum tom.* 6, *col.* 725 *ita habet :* Antiochia beati Theophili

B episcopi.

nec ejus Acta veterum quispiam scripsit ; seculo proxime elapso ista collegit Halloixius hic partim edenda.

3 *Vitam seu Acta* S. Theophili *nemo veterum scripsit, vel certe, si quæ exstent aut aliquando exstiterint a veteribus conscripta, nulla uspiam horum notitia est : seculo proxime elapso Petrus Halloix Vitam illius scripsit ex ipsismet Theophili scriptis potissimum, tum ex iis, quæ apud varios scriptores et in Martyrologiis sparsim de illo dicta repererat ; uti in opere, quod de Illustrium ecclesiæ Orientalis Scriptorum, qui sanctitate juxta et eruditione secundo Christo seculo floruerunt, vitis et documentis inscripsit, Duaci anno* 1636 *typis excuso, pag.* 735 *et seqq. aliquot videre est : is adornatam a se* S. Theophili *Vitam in capita quinque partitus est, quorum tribus prioribus* S. Theophili *gesta prosequitur : quarto de scriptis* S. Theophili, *ab Eusebio et Hieronymo laudatis, agit : quinto varios* Theophili *textus colligit ex ejus Commentariis in Evangelia, quibus, uti contendit, usus est S. Hieronymus nunc tacito, nunc expresso* Theophili *nomine ; quibus denique præclaros aliquot* S. Theophili *locos, lectu digniores, velut flosculos, ex ejus libris, ad Autoly-*

C *cum scriptis, adjungit. Nos quidem tria priora capita, veluti Vitæ* S. Theophili *compendium recudemus ; non tamen caput quartum et quintum : non quartum, quod de ejus scriptis, ab Eusebio et S. Hieronymo laudatis, recitatis horum verbis acturi infra simus, atque adeo ea repetere inutile foret : non quintum, quod textus ex* Theophili *ad Autolycum libris minime necessarios arbitremur ; reliquos vero, quos ex Theophili in Evangelia Commentariis congessit, non* Theophilum, *sed anonymum quemdam, et quidem Latinum,* Theophilo *recentiorem, habere auctorem ostensuri simus. Ceterum Halloixii Annotata nostri adjuncturi sumus ; sed ita, ut quæ illius, quæ nostra sint, facile dispicere lector possit.*

Theophilus, de quo hic, alius a Theophilo, de quo S. Lucas,

4 *Halloixius, Vitam* S. Theophili *ex hujus potissimum, uti dictum, libris describere exorsus primum quidem refellit eos, qui sanctum Antiochenum Præsulem, eumdem statuunt ac Theophilum, cui Lucas Apostolorum Acta, tamquam popularis suo, inscribit : in his Guilielmus Tyrius, qui libro* IV, *cap.* XIX *Antiochiam Syriæ, ad Orontem fluvium sitam, ubi et Christianum nomen est natum, teste Luca in Actibus Apostolorum cap.* XI, ✝. 26, *describens ita de S. Theophilo loquitur :* In hac Apostolorum princeps cathedram obtinuit sacerdotalem et pontificali primum functus est dignitate : viro venerabili Theophilo, qui erat in eadem civitate potentissimus, in proprio domate basilicam dedicante. Cui Lucas, ex eadem urbe trahens originem, tam Euangelium suum, quam Actus Apostolorum scripsit : qui et beato Petro, septimus in ordine pontificum, in eadem ecclesia successit. *Quidquid sit de Theophili domo in ecclesiam commutata, recte equidem Halloixius censuit, vel e sola temporis ratione confici, alterum ab altero diversum esse, ne Theophilus, qui, scribente ad ipsum S. Luca, jam virilem verosimillime ætatem attigerat, ad Commodi imperatoris tempora, quæ vidisse Antiochenum episcopum ex infra dicendis certum indubitatumque est, seu ad annum Christi* 180, *superstes fuisse ac proin, quod parum credibile est, annos vitæ plures, quam centum quinquaginta, numerasse dicatur.* AUCTORE J. B.

E 5 *Itaque Halloixius* S. Theophili *ortum ad seculi secundi primordia differt, Clemente, anno Christi* 100 *martyrium passo, Papa Romanam, Antiochenam vero S. Ignatio martyre ecclesiam moderante ; quod quidem non absque quadam veri specie facit ; sed nullum dicti sui testem antiquum certumve sistit : natalem itaque* S. Theophili *annum nonnisi conjectando definit. Eodem loco habenda est asserta abs illo ejusdem patria, nempe Antiochia Syriæ, quæ olim, quo ab aliis ejusdem nominis civitatibus secerneretur, dicta fuit* Epidaphnica *et aliquando* Theopolis. *Parentibus autem natum ethnicis, ut vero prorsus simile amplector, cum sub finem libri* I *ad Autolycum, se ante susceptam Christianam fidem lectosque Sacræ Scripturæ libros resurrectionem mortuorum æque ac Autolycum, ethnicum utique hominem, non credidisse fateatur :* Καὶ γάρ ἐγὼ ἠπίστουν τοῦτο ἔσεσθαι. *Id est :* Nam et ego credebam id futurum. *Quæ vero de egregia mentis indole, perspicacitate ingenii et litterarum profanarum studio ac felici in illis demum progressu Halloixius addit, abunde testata facient vel soli, qui exstant, ejus ad Autolycum libri.*

primum ethnicus ;

F 6 *Quibus vero incitamentis sensim impulsus, abjectis, quas a primis annis imbiberat, ethnicorum fabulis, ad fidei Christianæ castra transierit, ipsemet lib.* I *ad Autolycum summatim explicat ; nec enim alia fuisse videntur, quam ea ipsa, quibus Autolycum ad sui imitationem allicere studuit : sic enim illum sub libri citati finem alloquitur :* Ne sis igitur incredulus, sed potius crede ; nam et ego non credebam id *(fore, ut mortui resurgerent)* sed nunc credo, postquam hæc *(quæ hactenus eo libro dixerat)* consideravi. *Sed, quænam illam ? Cum unice verum quæreret, uti sub initium libri citati innuit ; quoties aliquid quis scriberet aut dissereret, non quam ornate, sed quam vere id abs illo fieret, inquirebat.* Veritatis amator, *inquit,* non ducitur sermonibus fucatis, sed sermoni opus adjunctum, quodnam et quale sit, inquirit. *Non inepte itaque primum illi ad agnoscendam fidei Christianæ veritatem veluti gradum fuisse dixeris studium veri. Dein vero deorum multitudinem ab ethnicis, a Christianis autem Deum unum, universorum Conditorem, agnosci colique, animadvertit ; jactatos ab ethnicis deos,*

quibus veluti gradibus

AUCTORE J. B.

lapideos et ligneos *(ita loquitur lib.* I, *num.* 1) ductos et fusos, fictos et pictos, qui nec vident, nec audiunt; *denique qui nihil essent, quam* imagines et opera manuum hominum, *facile contemnebat, maxime quod deorum nomina*, nomina esse hominum, *ut ait num.* 9, mortuorum *et quidem sceleratissimorum, atque ipsa* animalia, pelves et inhonestos sonos (*num.* 10) *in deorum numero haberi perspectum haberet.*

ad veræ fidei

7 *Unum vero Deum esse, qui cuncta creaverit et regeret, ex ejus operibus colligebat :* Est enim cœlum, *inquit num.* 4, ejus opus, terra et mare ejus opificium, homo ejus figmentum et imago. Sol, luna et stellæ sunt ejus elementa, in signa et tempora et dies et annos condita, ut ministrent et serviant hominibus. Atque omnia Deus fecit, cum antea non essent, ut ex operibus cognoscatur et intelligatur ejus Majestas. *Quod autem illi objecit Autolycus :* Ostende mihi Deum tuum ; narra mihi formam Dei, qualis sit ; *et ipse sibimet procul dubio non semel objecerat, responditque :* Forma Dei
B
nec dici, nec narrari potest, nec oculis corporeis videri, *quod num.* 5 *sequentibus illustrat exemplis :* Nam, quemadmodum anima in homine non videtur, sed, cum fugiat humanos visus, ex motu corporis intelligitur, ita et Deus oculis humanis videri non potest, sed ex providentia et operibus videtur et intelligitur. *Alterum exemplum ita habet :* Quemadmodum enim et navem quis in mari instructam et currentem videns et ad littus appellentem, procul dubio gubernatorem in ea esse judicabit, a quo gubernetur, ita Deus omnium Gubernator intelligendus est, quamvis non videatur carnis oculis, quippe cum comprehendi non possit. *Prætereo reliqua, quæ adfert, exempla, ad rem, quam tractat, illustrandam non minus idonea.*

agnitionem et professionem

8 *At hæc* Theophilo *nostro, ut erat perspicaci ingenio, statuere non admodum difficile fuit ; Resurrectionem autem mortuorum magis arduam creditu, quam primum non credebat, qua tandem sibi ratione persuasit? Primum quidem omnia a Deo ex nihilo creata consideravit ; dein absurdum censuit*
C
credere effecta ab hominibus simulacra efficere posse prodigia, Deum autem qui omnia ex nihilo condidit, non posse mortuum revocare ad vitam : hoc equidem argumento est usus num. 8 *adversus Autolycum, Resurrectionem mortuorum non credentem. Dein vero ex iis, quæ in omnium quotidie versantur oculis, ita ratiocinatus est :* Observa enim, *inquit ad Autolycum num.* 13, si placet, temporum et dierum et noctium interitum ; attende, quemadmodum hæc etiam intereant et renascantur. Quid ? An non seminum et fructuum sit quædam resurrectio, idque ad usus humanos? Granum enim tritici, exempli causa, aut aliorum seminum, cum terræ injectum fuerit, primo perit et solvitur, deinde excitatur et in spicam assurgit. Arborum autem natura nonne certis temporibus Dei jussu latentes antea et invisos fructus producit ? Quin etiam interdum passerculus aut avis alia quælibet, cum semen mali aut ficus sorbuerit, avolat in petrosum collem aut aliquod sepulcrum, ac ibi alvum exonerat, tumque semen illud, radices agens, arbor nascitur, quod olim absorptum fuerat, et tantum calorem trajecerat. Hæc autem
D
omnia operatur divina Sapientia, ut vel ex his demonstret, posse Deum generalem omnium hominum resurrectionem perficere. Quod si mirabilius ad resurrectionem demonstrandam spectaculum videre cupis, non solum in terrestribus rebus, sed etiam in cœlo, observa menstruam lunæ resurrectionem, quemadmodum intereat et renascatur. Accipe præterea resurrectionem in te ipso ad effectum, etiamsi ignores, perductam. Forte enim aliquando in morbum incidisti, et carnes tuas ac vires et speciem amisisti, sed misericordiam a Deo et medelam nactus, recuperasti corpus tuum et speciem et vires ; et, quemadmodum ignoras, quonam abierint carnes tuæ, cum evanuere, ita nec perspectum habes, undenam exstiterint et unde venerint. Dices, ex cibis et succis in sanguinem conversis. Præclare ; sed hoc opus Dei ita rem conficientis, non cujusquam alterius.

adductus fuerit.

9 *Atque his quidem rationibus paulatim Autolyci animum expugnare ad sublimiora abstrusioraque fi-*
E
dei Christianæ mysteria credenda pertrahere nisus est : his semetipsum convicit. Accessit demum ingens illi a sacris paginis stimulus : harum antiquitatem perscrutatus est : has sibi perpetuo consonas reperit ; ethnicorum autem scripta antiquitatis merito illis longe inferiora, dissidiis mendaciisque scatentia. Præterea plurima in Sacris Scripturis futurorum vaticinia, quorum partem sua ætate adimpletam videbat, animadvertit, quæ non aliunde, quam a Deo proficisci potuere. Moysem et prophetas (*vide lib.* II *ad Autolycum num.* 9) *viros sanctos et justos vidit, ac propterea hac mercede dignos censuit,* ut Dei instrumenta fierent et sapientiam, quæ ab eo est, caperent. *His sese, ut veræ fidei manus daret, adductum testatur ipsemet lib.* I *ad Autolycum num.* 14 *sequentibus verbis :* Ne sis incredulus, sed potius crede ; nam et ego non credebam id futurum, sed nunc credo, postquam hæc attentius consideravi ; simul quod in Sacras Scripturas incidi SS. Prophetarum, qui per Spiritum Sanctum et præterita eodem, quo gesta sunt, modo, et præsentia eodem, quo geruntur, prædixere et futura
F
eodem ordine, quo perficientur. *Ab his porro initiis exorso, difficile* Theophilo *non fuit, divina opitulante gratia, captivare intellectum in obsequium fidei ; cujus utinam sequerentur, exemplum ii, qui hac nostra ætate philosophorum nomine superbientes, quas a Deo accepere, ingenii vires eo intendunt, ut divina oracula subvertant, non veri amore, sed vitæ liberioris desiderio ducti et obcæcati !*

Antiochenam ecclesiam regere cœpit anno 168.

10 *Quantam vero, posteaquam* S. Theophilus *Christianæ fidei nomen dedit, fecerit in virtute progressum, quo defendendæ susceptæ religionis zelo et instruendorum Catholicorum desiderio exarserit, colligi abunde ex iis poterit, quæ Halloixius in ejus Vita infra recudenda ex ejus scriptis, prout licuit, undequaque congessit. Quæri itaque jam poterit, quo anno episcopalem Antiochiæ cathedram adierit, quotque illam annis tenuerit et quo demum in vivis esse desierit. Eusebius Cæsariensis lib.* IV, *cap* XXIV *Historiæ Ecclesiasticæ* S. Theophilum *egregie adversus hæreticos depugnasse scribit sub imperatoribus Marco Aurelio et Lucio Vero, qui Antonino Pio, anno* 161 *mense Martio defuncto, successere : e quibus Lucius Verus anno* 169, *Marcus Aurelius*

anno

A *anno 180 exstincti sunt; Marco Aurelio patri succedente Commodo. Idem porro Eusebius in Chronico S.* Theophili *ordinationem anno Marci Aurelii et Lucii Veri octavo, seu anno Christi 168 aut 169 inchoato illigat; at cum S. Prosper Aquitanus in Chronico, ipsismet Eusebii verbis usus, addat* Theophili *ordinationem, Aproniano et Paulo consulibus, factam, Bosschio in Tractatu de Patriarchis Antiochenis, tom. IV Julii præfixo, annum 168* Theophili *ordinationem innectenti, libenter assentimur.*

tenuit annis 15,

11. *Quod autem ad alteram quæstionem, quot scilicet annis Antiochenam sedem occuparit, major est difficultas. Eusebius Historiæ Ecclesiasticæ lib. et cap. paulo ante citatis Maximinum* Theophilo *successisse scribit, sed annum, quo id contigit, ibi non explicat; in Chronico autem Maximini ordinationem anno Marci Aureli decimo sexto, id est, Christi 176 factam ait: quod si ita accipiendum est, ut tum Maximinus erepto e vivis* Theophilo *successerit, dubium non est, quin hic lapsus in errorem Eusebius fuerit; cum* Theophilus, *quam lib.* III *ad*
B *Autolycum ab orbe condito ad suā usque tempora chronotaxim contexit, ad Commodi, qui anno 180 Marcum Aurelium in imperio excepit, tempora usque extendat, ac (num. 27) ad Chriscrotem, Marci Aurelii Veri libertum, qui consulum, tribunorum et ædilium nomina temporaque* usque ad obitum patroni sui imperatoris Veri, *descripsit, ablegat Autolycum. Verum Eusebius in Chronico Maximinum anno quidem Marci Aurelii decima sexto (Christi 176) Antiochenæ cathedræ admotum scribit,* Theophilum *autem tum obiisse non dicit. Quid igitur? Num vale Antiochenis infulis ante obitum dixit? Minime vero: neque enim* Theophilus *gregem suum deserere, nec Antiochenos tantum sibi Pastorem, dum in vivis superstes esset, eripi voluisse, admodum apparet credibile, nec ullo teste probari potest; sed vero simile est, Maximinum,* Theophilo *socium et adjutorem datum, una cum illo annorum aliquot spatio Antiochenam rexisse ecclesiam; uti citatus Bosschius censet, eadem opera tum Eusebium ab errore vindicans, tum S. Nicephoro et Georgio Syncello auctoritatem sartam te-*
C *ctamque conservans; id quod hoc pacto ex ejus mente præstabitur: primum S. Serapionem Maximino successisse anno 189, solide probat, ubi de Serapione; tum Maximino annos regiminis universim tredecim, Eusebium, S. Nicephorum, Georgium Syncellum et Catalogum Harlemiensem secutus, tribuit, quibus ex annis 189 subductis, Maximini ordinatio cum anno 176 connectitur, quod cum Eusebio pulchre congruit. Deinde annos totidem seu tredecim, Nicephoro et Georgio Syncello auctoribus,* Theophilo *tribuit, qui additi anno 168, quo is sedere cœpit, pertingunt ad annum 181, quo Commodus, Marci Aurelii successor, jam imperabat: ex qua fit, ut annis circiter quinque Antiochenæ ecclesiæ simul ambo præfuerint; id forte exigentibus tum ecclesiæ Antiochenæ amplitudine, tum* Theophili *senio et frequentibus adversus hæreticos conflictationibus: ita Narcissus Hierosolymitanus Alexandrum sub Caracalla, ita Theotecnus Cæsareæ Palæstinæ episcopus collegam habuit Anatolium, teste Eusebio Historiæ Ecclesiasticæ apud Valesium lib.* VI, *cap.* XI; *item lib.* VII, *cap.* XXXII. *Eutychium denique annos episcopatus* Theophilo *quidem* XXI, *Maximino vero* IX *adscribentem utrobique Bosschius rejicit, magis certe cohærenter, quam Tillemontius, qui tomo III Monumentorum Ecclesiasticorum pag. 53, ubi de Theophilo, Nicephoro, annos 13 Theophilo tribuenti, rejectis annis 21 ab Eutychio assertis, adhæret; at pag. 168, ubi de S. Serapione, Eutychium, annos dumtaxat 9 Maximino tribuentem, rejecto Nicephoro, ut assertum a se Eusebii errorem tueatur, sequendum sibi existimavit; quamquam priore loco Nicephorum et antiquitate et auctoritate Eutychio potiorem, et quidem merito, pronuntiasset. Utut sese res habeat, ex jam dictis certum non esse Eusebii, dum anno Marci Aurelii decimo sexto initium episcopatus Maximini adscripsit, in Chronico lapsum, efficitur, quem pro indubitato Tillemontius habet.*

AUCTORE J. B.

obiitque anno 181,

12 *Colligi ex jam dictis denique potest, quid ad quæstionem tertiam, quo nimirum anno obierit, sit respondendum: cum enim anno 168, ut dictum est, præesse Antiochenis cœperit; cum post Marci Aurelii, quæ anno 180 contigit, mortem postremum saltem ad Autolycum librum scripserit; cum denique* E
annis 13 ex Nicephoro et Georgio Syncello ecclesiam Antiochenam rexerit, nec hanc, dum superstes in hac vita, missam fecisse videatur, nec anni illi 13 ultra annum 181 excurrant, hoc eodem probabilius anno episcopum agere, et scribere et vivere desiit. At, inquiet fortasse nonnemo, ex ipsomet Theophilo, *librum saltem tertium ad Autolycum decennio circiter serius scriptum esse, colligi videtur posse, quandoquidem ille eo libro Imperatorum a Julio Cæsare usque ad Marci Aurelii Veri mortem colligens, annorum 237 summam numeret: ponamus igitur E. C. cum Labbeo annum æræ Christianæ vulgaris primum incidisse in annum Augusti, ab inito imperio, quadragesimum quartum: tum annis his 44 addantur tres (totidem enim ante Augustum regnavit Julius secundum* Theophilum*) fient anni 47: his porro subductis ex annis 237, residui fiunt anni æræ vulgaris circiter 190. Hæc quidem recte dicerentur, si sincerum* Theophili *textum esse constaret: ego vero* Theophilum *neque τκϛ' hoc est, 326, uti codicem regium habere domnus Maran notat, neque σλζ', hoc est, 237; sed σκζ', hoc est,* F
227 scripsisse contendo, non quod annos 237 annorum summa, illic expressa, non complectatur, sed quod Claudii imperio anni circiter 10 præter fas adjecti sint, quod cum amanuensis non animadvertisset, annos 227 in 237 commutavit; ubi annos potius Claudii corrigere ac anni κγ', hoc est, 23, annos ιγ', hoc est, 13 substituere debuisset: Claudio enim annos totidem et aliquot menses scriptores passim tribuunt, regnasse autem annos 23 nemo unus veterum dixit: unde nec vero fit simile, hunc in errorem Theophilum *fuisse prolapsum.*

Antiochenorum præsulum, his annumerato S. Petro, ordine septimus.

13 *Primus ecclesiam Antiochenam rexit S. Petrus Apostolus, cui ordine successere: S. Evodius, S. Ignatius cognomento Theophorus, S. Hero, Cornelius, Eros: septimus itaque* S. Theophilus *fuit. At ecce, cum* S. Theophilum *septimum Antiochenorum episcopum nomino, una cum S. Hieronymo in Dupinianæ ferulæ plagas incurro, Dupinio in Bibliotheca sua Ecclesiastica editionis secundæ tom. I, pag. 67 in Annotatis littera* b *verbis Gallicis, a me Latine redditis, ita pronuntiante:* Est, ubi S. Hieronymus dicat, (*Theophilum*) septimum fuisse

(Antia-

AUCTORE J. B.

(*Antiochenum nempe episcopum*) sed fallitur. *Ita ille, nec plura. Cur ait:* Est, ubi Hieronymus dicat, etc. ? *Quia scilicet non ignorabat, S. Hieronymum, qui* Theophilum *in Epistola ad Algasiam* septimum post Petrum *dixerat, alibi, scilicet in Chronico et libro de Scriptoribus Ecclesiasticis*, sextum *dixisse: cur igitur erroris S. Hieronymum arguit? Quanto æquius primum dixisset cum Bosschio et Halloixio:* Quod eum sextum dicat Eusebius *(Eusebium cum S. Hieronymo permutatum finge)* .... morem in eo servat præcipuis Historiæ Ecclesiasticæ Scriptoribus usitatum, cum S. Petrum tamquam ἔξοχον ἄλλων, communi cum ceteris ordine non censet; non quasi illius exors fuerit, ut observat Halloix in Vita S. Theophili cap. III; sed quod præcellens esset ac latius dominans. *Ac tum porro addidisset; quod autem eum in Epistola ad Algasiam septimum dicat, ideo facit, quia præter Evodium, Ignatium, Heronem, Cornelium, Eronem,* Theophilum *Petrus, et quidem primus, Antiochenam rexit ecclesiam. Sed errorem S. Hieronymo, etsi nihil hujusmodi merito, impingere, quam istam in Apostolorum principe et Ecclesiæ capite præcellentiam agnoscere Dupinius maluit. Eodem modo, quo hic locus est de* S. Theophilo, *locutus est etiam S. Hieronymus de S. Clemente in Catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum ita scribens:* Clemens;... quartus post Petrum Romæ episcopus. Siquidem secundus Linus fuit; tertius Anacletus.

B

Notkeriana de S. Theophilo annunciatio emendatur.

14 *Ceterum de rebus, a* Theophilo *in episcopatu gestis, præter ea, quæ ex ejus scriptis, quibus pepercit invidia temporum, colliguntur, nihil quidquam scitur: quod vero Notkerus num.* 1 *laudatus ait, constituisse eum, ut annuatim ter jejunium die Sabbati secundum prophetiam frumenti et olei celebraretur, non mihi magis, unde id Notkerus hauserit, quam Sollerio notum: imo vero id pluribus investigare nihil aliud fore existimo, quam oleum et operam perdere, quandoquidem nihil hujusmodi de* Theophilo *Notkerus scripserit; sed amanuensium, ut apparet, errore factum sit, ut, quæ de jejunio isthoc Notkerus in laterculo diei proxime sequentis seu pridie Idus Octobris de S. Callisto Papa, hujus nominis I, et martyre scripserat, ad laterculum hodiernum, seu ad* III *Idus Octobris, translata fuerint. Instituti enim a* Theophilo *jejunii nulla uspiam, ut dixi, mentio reperitur; contra de Callisto in Martyrologio Vaticano, a Domino Georgio ad Romani Martyrologii calcem excuso, ad diem* XIV *Octobris hæc lego:* Hic instituit jejunium trium temporum fieri in anno frumenti, vini et olei secundum prophetiam, *nimirum Zachariæ cap.* VIII, ℣ 19: Jejunium quarti, et jejunium quinti, et jejunium septimi, et jejunium decimi erit domui Juda in gaudium et lætitiam, et in solemnitates præclaras. *Hac item in Anastasio Bibliothecario, anno* 1718 *Romanis typis excuso:* Hic (*Callistus*) constituit jejunium die Sabbati ter in anno fieri frumenti, vini et olei secundum prophetiam quarti, septimi et decimi, *scilicet mensis, quæ ipsissima fere sunt Notkeri verba. Denique ipsiusmet Callisti ad Benedictum Epistola, anno* 222 *data, exstat apud Labbeum tom. I Conciliorum, in qua columna* 609 *hunc in modum loquitur Pontifex:* Jejunium, quod ter in anno apud nos celebrare didicisti, convenientius nunc per quatuor tempora fieri decernimus, ut, sicut annus per quatuor volvitur tempora, sic et nos quaternum solemne agamus jejunium per anni quatuor tempora. Et, sicut replemur frumento, vino et oleo ad alenda corpora, sic repleamur jejunio ad alendas animas juxta prophetæ Zachariæ vocem. *De his plura apud Labbeum in Annotatis Binii; mihi hæc delibasse sufficiat, ut ostendam, ad quem respexerit Notkerus, cum de hoc jejunio mentionem fecit, videlicet ad Callistum, non ad* Theophilum. *Cum itaque nihil, quod de rebus, ab illo gestis, addamus, nobis suppetat, reliquum est, ut de ejus scriptis jam disseramus.*

C D

§ II. S. Theophili scripta, partim exstantia, partim deperdita vel latentia, partim spuria vel incerta.

S. Theophili ex Eusebio,

E

E*usebius lib.* IV *Historiæ Ecclesiasticæ cap.* XXIV S. Theophili *Opera, sua memoria adhuc exstantia, ad hunc modum (Valesio interprete) enumerat:* Theophili vero, quem Antiochenæ ecclesiæ episcopum fuisse (*cap.* XX) retulimus, tres supersunt ad Autolycum libri, institutionem fidei continentes. Alius etiam exstat liber, quem contra Hermogenis hæresim inscripsit, in quo testimoniis utitur, ex Joannis Revelatione desumptis, *quod ideo addit, quia dubitatum olim in ecclesia fuit, num Apocalypsis in divinorum librorum censum referenda esset, nec ne; dein ita pergit:* Exstant et alii ejusdem libri, in quibus elementa fidei nostræ traduntur. *Ac rursum, paucis interjectis:* Theophilus igitur una cum ceteris adversus illos hæreticos depugnavit, ut constat ex quodam illius libro haudquaquam spernendo, quem contra Marcionem elaboravit: qui liber una cum aliis, quos retuli, etiamnum exstat.

ex S. Hieronymo,

16 *S. Hieronymum in Catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum nunc audiamus:* Theophilus sextus Antiochensis ecclesiæ episcopus, sub imperatore Marco Antonio Vero librum contra Marcionem composuit, qui usque hodie exstat. Feruntur ejus et ad Autolycum tria volumina; et contra hæresim Hermogenis liber unus; et alii breves elegantesque tractatus ad ædificationem Ecclesiæ pertinentes. Legi sub nomine ejus in Euangelium et in Proverbia Salomonis Commentarios, qui mihi cum superiorum voluminum elegantia et phrasi non videntur congruere. *Idem in Epistola ad Algasiam (vide tom. IV ejus operum col.* 197*)* Theophilus, Antiochenæ ecclesiæ septimus post Petrum Apostolum episcopus, qui quatuor Euangelistarum in unum opus dicta compingens ingenii sui notis monumenta dimisit, *etc; ac denique in Prologo in suos super Matthæum Commentarios (citato mox tom. pag.* 3*)* Legisse me fateor ante annos plurimos in Matthæum, Origenis in Matthæum viginti quinque volumina et totidem Homilias commaticumque interpretationis genus, et Theophili Antiochenæ urbis episcopi Commentarios, *quibus e Græcis* Hippolytum martyrem, Theodorum Heracleotem, Apollinarem Laodicenum, Didymum Alexandrinum; *e Latinis* Hilarium, Victorinum; Fortunatianum *addit*; e quibus,

F

AUCTORE J. B.

A bus, *inquit*, etiam, si parva caperem, dignum aliquid memoria scriberetur.

et ex ipsismet Theophili scriptis lucubrationes :

17 *Eusebio et Hieronymo addendus est ipse* Theophilus, *qui lib.* II *ad Autolycum ita de se ipso primum quidem num.* 28 *scribit :* Ac de eo quidem *(dæmone)* longa est oratio : quapropter impræsentiarum missam faciamus ejus rei explicationem. Alibi enim de eo disputavimus. *Dein eodem lib., num.* 29 : Ac ea quidem, quæ ad illos *(Abelem et Cain)* spectant, plurimam habent historiam, imo narrationis œconomiam : quare dicendi cupidos accuratius potest de hac historia liber ipse, qui « Genesis mundi » inscribitur, edocere; *tertio num.* 30 : Omnes autem generationes si pernoscere voluerint, qui discendi sunt cupidi, facile est eas ex Scripturis Sanctis demonstrare. Jam enim a nobis aliqua ex parte instituta est, ut supra diximus, hæc disputatio, nempe Genealogiæ Series, in primo de Historiis libro. *Et paulo infra ibidem :* De rebus autem Noë, qui Deucalion a nonnullis vocatur, disputa-

B tio a nobis in eo, quem diximus, libro instituta est, quam potes tu quoque inspicere, si velis. *Quarto lib.* III, *num.* 19, *ubi de Diluvio, et Noë, qui arcam construxerat :* Quemadmodum in alio libro demonstravimus. *Postremo etiam in Canticum Canticorum* Theophilus, *Antiochenus episcopus, scripserit, si reipsa ejus Fragmentum est, quod tamquam ab Eusebio in suis in Canticum Canticorum Commentariis, a Meursio editis, sub* Theophili *nomine allegatum in Spicilegio Sanctorum Patrum, seculi* II, *tom.* I *exhibuit Joannes Ernestus Gravius pag.* 224, *et post hunc domnus Maran pag.* 601. *Habes igitur, quæ* S. Theophilo *tribuuntur, opera ; verum an recte?*

e quibus exstant.

18 Theophilo *quidem libros ad Autolycum tres, uti et libros adversus Marcionem et Hermogenem hæreticos scriptos concors tum Eusebii, tum Hieronymi satis superque auctoritas vindicat; quibus, quod a tres priores attinet, accedit Lactantius divinarum Institutionum lib.* I, *cap.* XXIII, *ubi hæc ex* Theophilo *profert :* Theophilus in libro de Temporibus ad Autolicum scripto *(librum 3 ad Auto-*

C *lycum intelligit, in quo, quæ sequuntur, num.* 29 *legere est, et chronotaxim ab Adamo ad Commodi usque tempora deducit)* ait in Historia sua Thallum dicere, quod Belus, quem Babilonii et Assyrii colunt, antiquior Trojano bello fuisse invenitur trecentis viginti duobus annis. *Lactantius hic quidem* Theophilum, *non dicit episcopum ; sed, cum de eodem agat* Theophilo, *de quo Eusebius et Hieronymus, quo de hic fieri sermonem censeamus, nisi de* Theophilo *episcopo Antiocheno? At Eusebius, ut ait Dodwellus in Additamentis ad Pearsonii de Serie et Successione primorum Romæ Pontificum opus posthumum pag.* 12, *fallitur, et Theophilum quemdem, ætate Juniorem, Antiochenum quidem, sed non episcopum, cum seniore* Theophilo *Antiocheno episcopo confundit,* aliisque demum recentioribus plerisque *(ac fortasse etiam S. Hieronymo)* in errore præivit. *Itane vero? Velim igitur audire, cur Dodwellus Eusebio et Hieronymo, qui Theophili ad Autolycum libros et viderant et manibus triverant, Theophilum istum* Antiochenum *fuisse asserentibus, fidem habuerit ; cum autem* episcopum, *scilicet Antiochenum, dicunt, mox in errorem prolapsos dicat? Quid causæ est, cur illud asserentibus credat, hoc vero, non item? Certe in iis, quæ supersunt, Theophili scriptis nihil occurrit, unde illum vel ortu, vel habitatione magis, quam dignitate episcopum Antiochenum fuisse extundas.*

quidquid Dodwellus

19 *At, inquit Dodwellus,* Scripti illius ad Autolycum tempus, ni fallor, ista verba designant : » Præterea (Christianos) qui verum Deum venerantur, hactenus, sunt persecuti nec adhuc » hodie persequi cessant, καθ' ἡμέραν διώκουσιν. » Et paucis interpositis : « Τοὺς δὲ σπεύδοντας πρὸς » ἀρετὴν καὶ ἀσκοῦντας βίον ὅσιον, οὓς μὲν ἐλιθοβόλη- » σαν, οὓς δὲ ἐθανάθωσαν, καὶ ἕως τοῦ δεῦρο ὠμοῖς αἰ- » κισμοῖς περιβάλλουσι. » Ex vocibus illis καθ' ἡμέραν, καὶ ἕως τοῦ δεῦρο facile colligimus, persecutione etiamnum vigente, nostrum hæc scripsisse Theophilum. Nec vero aliam, quam Severi fuisse persecutionem, illud argumento est, quod vim ejus σπεύδοντες πρὸς ἀρετὴν præcipue sustinuerint, « proselyti » nimirum ; illorum enim, non aliorum, illam Severi fuisse persecutionem, alibi probavimus. Nec antiquiorem aliquam persecutionem le- E gimus, quæ in illos præcipue sævierit. Et vero Antiochiæ illam Severi persecutionem cœpisse maniſestum est, ut proinde illam apte respicere potuerit Theophilus, licet ipse non episcopus, Antiochenus tamen. Idem indicare videntur et verba, ἀσκοῦντας βίον ὅσιον. Nempe philosophicam illam ἄσκησιν denotat, quo nomine celebres erant ea ipsa persecutione Origenes ejusque discipuli martyres philosophi, quos proinde habuerit ob oculos Theophilus. Hos enim ipsos præ aliis impetebat eadem illa persecutio. Sic post annum æræ vulgaris CCIII scripserit Theophilus.

opponat,

20 *Ita est ; persecutione adversus Christianos nondum cessante,* Theophilus *scripsit, ejusque meminit ad libri* 3 *calcem ; at falsum, illic agi de persecutione sub Severo, qui imperare anno* 193 *cœpit, exorta ; nam, quemadmodum loco mox citato durasse Christianorum persecutionem* ἕως τοῦ δεῦρο usque nunc *dixit, ita annorum ab orbe condito* usque nunc *seriem, adhibitis iisdem vocibus, num.* 17 *exploratam dixit : quo autem usque sese extendat illud* usque nunc, *deinceps ostendit : nam nu-* F *mero* 24 *ab Adamo initium ducens, numero demum* 27 *annos a Cyro. usque ad tempus, quo scribebat, colligens, ait :* A Cyri regno ad mortem imperatoris Aurelii Veri, anni 744, *quod num. sequenti repetit; annos vero imperatorum colligens ait :* Tempus igitur cæsarum usque ad mortem Veri imperatoris est annorum 237, dierum 5. *Ex quibus efficitur,* Theophili *illud* usque nunc *in Marci Aurelii, non in Commodi, de quo, quod, cum scribebat, viveret, ne verbo quidem meminit, morte terminari ; ac proinde per verba illa non Severi, sed Marci Aurelii Veri persecutionem indicari, verosimiliter non ubique terrarum sopitam, quamquam sub Commodo pacem ecclesiis toto terrarum orbe datam, lib.* V *Historiæ Ecclesiasticæ cap.* XXI *Eusebius scribat : nam et eo loci sub eodem Commodo Apollonium martyrem abs senatu capitis Romæ damnatum scribit :* Quippe veteri apud eos lege, *addit Eusebius,* sancitum erat, ut Christiani, qui semel in jus vocati fuerant, nisi a proposito suo discederent, nequaquam dimitterentur. *Quid ni et alibi hoc similive ad persequendos Christianos prætextu pro-*

vinciarum

AUCTORE J. B.

vineiarum urbiumque præsides, seu proprio in illos odio ducti, seu popularibus instigationibus obsequentes, etiam regnante Commodo, abuti potuerint?

tres ejus libri ad Autolycum

21 *Cum itaque* Theophilum *sui ipsius interpretem habeamus, frustra ejus verba ad Severi persecutionem detorquere Deodwellus nititur: frustra quoque dicit, verbis ex* S. Theophilo *excerptis, Origenis discipulos, in quos Severiana persecutio potissimum incubuerit, indicari: utut enim in illos potissimum Severi decretum collimasse daretur, qua auctoritate, quibus rationum momentis evictum Dodwellus dabit,* Theophilum, *dum* Dei incorruptibilis et unici cultores *hactenus gentilium persecutioni obnoxios fuisse, generatim ait, potissimum proselytos seu Origenis discipulos respexisse? An, quod Christianos illos, de quibus agit,* properasse ad virtutem, exercuisse vitam sanctam *dicit? Quasi vero id Origenis discipulis ita proprium fuerit, ut eam laudem Christi discipulis generatim tribuere non potuerit, quos* Theophilus *ipse et ab objectis criminibus defendit, et, ne aliunde Christianorum, qui seculo secundo fuere, encomia petam, ita eodem* B *lib.* III, *num.* 15 *laudat :* Procul autem absit a Christianis, ut iis quidquam hujusmodi facere in mentem veniat; apud quos adest temperantia, continentia colitur, unicum matrimonium servatur, castimonia custoditur, injustitia exterminatur, peccatum radicitus evellitur, justitia exercetur, lex observatur, cultus Dei peragitur, Deus confitendo celebratur, veritas dominatur, gratia custodit, pax communit, sanctum verbum manu ducit, sapientia docet, vita dirigit, Deus regnat. *Plura, quibus Dodwellus refellatur, dabunt Ruinartius in Præfatione ad Acta Sanctorum Martyrum sincera, et Tillemontius tum ubi de* Theophilo, *tum ubi de persecutionibus imperatorum Marci Aurelii Veri et Commodi.*

hominem ethnicum doctumque sed fructu incerto, scripti,

22 *Maneant itaque asserti* S. Theophilo, *sexto seu septimo Antiochenorum episcopo, tres ad Autolycum libri. Fuit autem Autolycus, a Christiana fide alienus, ut qui vel ipsum Christianum nomen* Theophilo *exprobrarit, sed quo hic se gloriari professus est; cetera vero vir eloquens, doctus, discendi* C *cupidus, scriptis profanis addictus, judicii proprii tenax, prudens, sed tamen Christianorum calumniatoribus nimium credulus, diligens, rerum omnium explorator, etiam noctes in bibliothecis consumere solitus. Ita eum describit* Theophilus *partim initio lib.* I, *partim sub finem* II, *partim sub initium* III. *Cum* Theophilo *non scripto, uti Tillemontio tom. III Monumentorum Ecclesiasticorum pag.* 51 *visum est, egit; sed familiari colloquio, uti* Theophilus *initio lib.* II *his verbis:* Cum ante hos dies sermonem inter nos, optime Autolyce, haberemus, quærenti tibi, quisnam Deus meus esset, ac disputationi meæ *(quam verbotenus cum Autolyco habitum dein scripto commisit)* aures aliquandiu præbenti religionem meam exposui, *satis indicat. At quem fructum* Theophilus, *sive ex suis cum Autolyco colloquiis, sive ex lucubrationibus suis scripto traditis retulit? Primum quidem cum* Theophilo *durius egit; sed, eo audito, mansuetior discessit; quod* Theophilus *ipse testatur verbis jam proxime citatis continuo subdens :* Ita tum discessimus, ut amicissimi domum rediremus, quamvis primo duriuscule mecum egisses. *Nihil, quidem, ut Autolycum Christo lucrifaceret,* S. Theophilus D *prætermisit; num scopum, ad quem collimabat, attigerit, asserere non ausim. Lib.* III *equidem num.* 1 *de Autolyco* Theophilus *ait :* Post sermones mecum habitos adhuc pro delirio habes doctrinam veritatis; *eidemque libro, ad Autolycum postremo, ita finem imponit :* Si vis igitur, hæc diligenter evolve, ut habeas symbolum et pignus veritatis; *quæ hominem, qui veritati manus jam dedisset, nequaquam sapiunt.*

ac variis editi prelis.

23 *Ceterum hoc* Theophili *ad Autolycum opus evolventi, et vel ex textibus ex eo interdum supra transcriptis, manifestum fiet, eum non immerito ab Adone* virum eruditissimum *appellatum, nec inanes esse, quas ei Eusebius et Hieronymus tribuerunt, laudes. Lucubrationes ejus* divinas *appellat Baronius in Notis ad Martyrologium Romanum :* Profanæ et sacræ eruditionis promptuarium *Natalis Alexander Seculo secundo Historiæ Ecclesiasticæ cap.* III, *art.* 5, *num.* 1. *Rationes item ejus vehementes, stylumque cumprimis perspicuum idem asserit. Dupinio libri illi documentis moralibus* E *et allegoriis pleni, stylo elegantes, concinni, ut de ejus eloquentia dubitare sit nefas : horum analysim si quæras, adi Tillemontium Historiæ Ecclesiasticæ tom. III, pag.* 51 *et sequenti; Dupinium in Bibliotheca Scriptorum Ecclesiasticorum tom. I, pag.* 66; *Ceillierum tom. II Scriptorum Sacrorum et Ecclesiasticorum pag.* 104 *et quatuor sequentibus; Nourryum in Apparatu ad Bibliothecam maximam Veterum Patrum, anno* 1703 *Parisiis edito, col.* 497 *et quatuor sequentibus; denique domnum Maran Congregationis S. Mauri alumnum, qui singulis* Theophili *ad Autolycum libris propriam præfixit analysim, et parte* I *Præfationis cap.* III Theophili *editiones ita enumerat :* Jam diximus, S. Theophilum Græce primum prodisse, una cum Tatiano Tiguri in fol. anno 1546 opera Joannis Frisii. In eadem urbe ac eodem anno prodiit Latine ex interpretatione Conradi Clauseri, quæ quidem interpretatio habetur in Bibliothecis Patrum, Paris. 1575, 1589, 1609, 1644; Colon. 1618; Lugd. 1677. Græce autem et Latine exstat hoc opus inter Orthodoxos anno 1555 Basil. fol. ; in F Auctario Bibliothecæ Patrum, Paris. 1624 cum Notis Frontonis Ducæi; post Opera S. Justini 1615, 1636, et Colon. seu potius Vittebergæ 1686. Anno 1684 prodiit Oxonii nova editio librorum ad Autolycum, opera Joannis Felli, episcopi Oxoniensis, qui codicem Ms. e Bibliotheca Bodleiana habuit, ac interpretationem Clauseri nonnullis in locis emandavit, brevesque Notas adjunxit. Concedunt hæ omnes editiones Hamburgensi, quæ prodiit anno 1724 in 8° opera Joannis Chistophori Wolfii, Pastoris ad D. Catharinam Hamburg. et Scholiarchæ. Is contextum contulit cum Bodleiano codice et regio Parisiensi, suisque et aliorum Notis illustravit, ac interpretationem pluribus locis emendavit. *Quibus adde ipsammet hujus auctoris, domni scilicet Maran, tum editionem, tum interpretationem, quæ anno* 1742 *Parisiis prodiit.*

Perierunt autem aut latent ejus libri adversus Marcionem et Hermogenem,

24 *Quos autem Eusebius et Hieronymus videre* Theophili *adversus Marcionem et Hermogenem libros, hi vel non exstant, vel alicubi in tenebris delitescunt : de Marcione sub annum* 150 *ita locutus est*

A *est S. Justinus Martyr Apologia* 1, *num.* 26 *ex versione domni Maran, jam sæpius laudati :* Marcionem etiam quemdam Ponticum *(dæmones immisere)* qui etiamnum superest ac discipulos docet, alium quemdam agnoscere majorem mundi Opifice Deum. Hic in omni hominum genere dæmonum adjumento perfecit, ut multi in blasphemias erumperent, ac universi Creatorem Deum Christi Patrem esse negarent, et alium quemdam, utpote majorem, majora, quam illum, perfecisse profiterentur. *Hermogenes, in quem* Theophilus *calamum strinxit, idem videtur, qui Hermogenes ille, de quo Tertullianus, tamquam adhuc in vivis agente, cum librum de Præscriptionibus (sub initium seculi tertii) scriberet, cap.* XXX, *ita meminit :* Ceterum Nigidius, nescio qui, et Hermogenes, et multi alii adhuc ambulant pervertentes vias Dei. *Docebat ille, nihil creatum esse ex nihilo, sed producta ex materia, quam Deo de æterno coexstitisse aiebat : unde Tertullianus eodem libro cap.* XXXIII *ipsum præcipuumque ejus errorem*
B *ita explodit :* Idem Apostolus *(Paulus)* cum improbat elementis servientes (*ad Gal.* 4) aliquem Hermogenem ostendit, qui materiam non natam introducens, Deo non nato eam comparat, et ita matrem elementorum deam faciens, potest ei servire, quam Deo comparat.

cujus errorem etiam lib. I ad Autolycum refellit,

25 *Hunc errorem* Theophilus *etiam lib.* II *ad Autolycum num.* 4, *a Tertulliani ratiocinio non multum abludens, ita confutavit :* Plato autem, et qui eum sequuntur, Deum quidem fatentur ingenitum ; sed deinde statuunt, duo esse ingenita, Deum et materiam, eamque Deo coævam esse dicunt. Quod si Deus ingenitus, et materia ingenita, non jam Deus Creator est omnium secundum Platonicos, nec Dei constabit monarchia, quantum in ipsis est. Dein quemadmodum Deus, quatenus ingenitus, etiam immutabilis est, ita et materia, si esset ingenita, immutabilis quoque et Deo æqualis foret : quod enim genitum est, verti et mutari potest, ingenitum autem nec verti potest, nec mutari. Quid autem magni esset, si Deus ex materia subjecta mundum
C faceret? Opifex enim apud nos cum materiam ab aliquo acceperit, ex ea, quidquid placuerit, effingit. Dei autem potentia in eo spectatur, ut ex nihilo faciat, quæcumque voluerit : quemadmodum animam et motum dare non est alterius cujusquam præterquam Dei. Homo enim imaginem effingit, sed rationem, respirationem aut sensum dare non potest operi suo ; Deus vero hoc amplius habet, ut ratione et respiratione et sensu prædictum opus efficiat. Quemadmodum igitur in his omnibus potentior est Deus, quam homo ; ita etiam in eo, quod ex nihilo producat et produxerit, quæcumque voluit, et quo voluit modo. *Hunc denique errorem, Hermogene auctore, sub seculi demum tertii annum sexagesimum, quod vult Prateolus, non emersisse, sed inde a seculo secundo jam natum fuisse, ex iis, quæ de Tertulliano ac de* Theophili *obitu sunt dicta, satis ostendunt. Hæc de* Theophili *libris, ab Eusebio nominatim expressis, dicta sint hactenus ; num quid in suis ad Autolycum libris a fide Christiana alienum senserit, tum demum, cum de ceteris eidem adscriptis operibus egerimus, examinabitur.*

AUCTORE J. B.

uti et alia quædam ejus scripta : scripseritne in 4 Evangelia Commentarios, Hieronymus ambigit ;

26 *Eusebius posteaquam* Theophili *ad Autolycum, adversus Marcionem et Hermogenem libros nominatim expressit, addit :* Καὶ ἕτερα δέ τινα κατηχητικὰ αὐτοῦ βιβλία. Exstant et alii ejusdem libri, in quibus elementa fidei nostræ traduntur, *ut Valesius, vel :* et alii breves elegantesque Tractatus (*ejus feruntur*) ad ædificationem ecclesiæ pertinentes ; *ut Hieronymus vertit. Eosdem igitur, quos Eusebius,* Theophili *libros eatenus memoravit Hieronymus ; verum cum de ejus in quatuor Evangelia et Salomonis Proverbia lucubrationibus deinceps loquitur, non jam illas* catecheticas *seu* breves ad ædificationem Ecclesiæ pertinentes Tractatus, *vel* Commentarios *vocat. Quo pacto duo videtur innuere : primum quidem* Commentarios *illos diversos esse ab aliis* Theophili *libris, quos jam antea ex Eusebio memorarat ; alterum vero,* Theophilum *non tantum* quatuor Euangelistarum in unum opus dicta compegisse, *ut in Epistola ad Algasiam loquitur, sed et ea, ita compacta, commentando insuper interpretatum. Porro vero, num hi Commentarii vere* Theophili *essent, dubitavit :* E
primum enim Commentarios hosce ab Eusebio ne tacite quidem recensitos videbat, quæ prima illi fuisse videtur dubitandi ratio ; altera fuit, quod Commentarios hosce ceteris ejus operibus elegantia, imo et phrasi *parum congruere perspiceret. Fateor quidem, Hieronymum, cum ad Algasiam scriberet, dubium suum nullo prorsus prodidisse indicio ; sed cum illic obiter dumtaxat* S. Theophilum *citet, in Scriptoribus autem Ecclesiasticis de ejus scriptis ex professo agat, illic cum multis et minus accurate, hic vero, arte critica duce, accuratius loqui censendus est. Id itaque unum ex Hieronymo efficitur, ejus ætate hujusmodi Commentarios,* Theophili *quidem nomine insignitos, fuisse visos ; sed forte fictitio. Verum quo idiomate scripti erant? Cum S. Hieronymus hos Commentarios a reliquis* Theophili *operibus elegantia superari ac phrasi differre dixerit, Græca Græcis procul dubio contulit : ridicule enim Latinam Commentariorum versionem, de qua nihil Hieronymus, cum ceteris* S. Theophili *operibus, Græce procul dubio scriptis, quantum ad elegantiam comparasset, et num genuini fœtus essent* F
hi Commentarii, ob minorem Latini textus elegantiam dubitasset, quod, ob mox dicenda, hic obiter juverit observasse.

Commentarii vero Latini, qui sub Theophili nomine exstant in Bibliotheca Patrum Lugdunensi nec Hieronymo noti fuisse videntur,

27 *Exstant tom. II, part.* II, *pag.* 166 *et sequentibus Bibliothecæ Lugdunensis Veterum Patrum* S. P. nostri Theophili, patriarchæ Antiocheni, Commentariorum sive allegoriarum in sacra quatuor Euangelia *libri quatuor, quos ex Græco* Theophili *fonte Latine redditos volunt : ita censent Bellarminus, Labbeus de Scriptoribus Ecclesiasticis Halloixius in* S. Theophili *Vita, S. Hieronymi testimonio et auctoritate nixi ; verum is, si quando* Theophili *in Evangelia Commentarios nominatim citat, qui loqui censeri debeat, num. superiore jam diximus. Adhæc Halloixius in Vita* S. Theophili *cap.* V *varios Hieronymi textus congerit, iisdem aut fere iisdem, quibus in dicta Commentariorum versione Latina leguntur, verbis conceptos, quibus, tacito vel expresso* Theophili *nomine, Hieronymus, uti contendit, est usus. At primo quidem, Latina illa versio, uti paulo ante observatum est, Hieronymo ignota fuisse videtur, qui certe de illa ne*

verbo

AUCTORE J. B.

verbo quidem meminit : quod si nec Latinam versionem S. Hieronymus, nec hunc versionis auctor viderit, qui factum, ut vocibus, cum tot Theophili *textus e Græco fonte Latine interpretantur, iisdem utrique, aut pœne iisdem utantur? Præterea S. Cypriani in Epistola ad Magnum de Sacramento Eucharistico insignis hic locutus est :* Nam quando Dominus Corpus suum Panem vocat de multitudine granorum adunatione congestum, populum nostrum, quem portabat, indicat adunatum ; et quando Sanguinem suum Vinum appellat de botris atque aciuis plurimis expressum atque in unum coactum, gregem item nostrum significat, commixtione adunatæ multitudinis copulatum. *Eadem fere tom. II Bibliothecæ Lugdunensis Veterum Patrum part,* II, *pag.* 171, *col.* 1 Theophili, *ut volunt, interpres Latinus, hæc Matthæi cap.* XXVI ✠. 26 *et* 28 *verba :* Hoc est Corpus meum, hic est Calix sanguinis *interpretans habet :* Corpus suum, *inquit,* Panem dicens de multorum adunatione congestum, populum hunc, quem B assumpsit, indicat adunatum. Sanguinem suum Vinum appellans de botris atque acinis pluribus expressum et in unum coactum, item congregationem nostram significat, commixtione adunata multitudinis copulatam. *Num hæc etiam Cyprianus ex ipsius* Theophili *scriptis Græcis, vel ex ejus interprete Latino mutasse dicetur? Si primum asserueris, redit eadem quæstio, qui factum fuerit, ut S. Cyprianus iisdem fere, quibus Latinus* S. Theophili *interpres, fuerit usus ; si secundum, qui Latinum* Theophili *interpretem S. Cypriano notum fuisse evincetur ? nam dicere SS. Hieronymum et Cyprianum sua seu ex* S. Theophili *scriptis Græcis, seu ex ejus Latino hausisse interprete, est sibi sumere, quod in quæstione versatur.*

nec e Græco Theophili fonte translati, sed Latine

28 *Et vero alia argumenta non desunt, quibus non Hieronymum et Cyprianum (addi posset et S. Ambrosius) ex Latinis istis in quatuor Evangelia Commentariis, sed horum potius auctorem ex Hieronymi, Cypriani aliorumque scriptis suos consuisse Commentarios. Nam primo, Commentarii isti non tantum cum elegantia* S. Theophili *comparari non* C *possunt, sed opus etiam plane indigestum, quodque tanto Viro prorsus indignum videri possit, constituunt. Quid quod eorum auctor ea dicat, quæ ab homine Græco proficisci nequaquam potuerunt? Lib.* 1, *pag.* 167, *col.* 1 *ait :* Civitas a civibus dicitur ; *at Græcis radix est* πόλις civitas ; *derivatum autem* πολίτης, civis ; *et paulo post in illud Matthæi cap.* V, ✠. 18 : Iota unum vel unus apex non præteribit a lege, donec hæc omnia fiant, *sic scribit :* Per Iota Vetus significat Testamentum, quo decalogus continetur, Iota enim pro decem apud Græcos ; apex autem, quatuor litteras habens, per Euangelium quadruplex Testamentum indicat Novum. *Quis umquam Græcus ita loqui potuit? Græce enim Latina vox* apex *per vocem* κεραία, *quæ* 6 *litteris constat, apud Matthæum exprimitur. His alia quædam, quibus Commentarios illos* S. Theophilo *abjudicent, Critici non nonnulli adjiciunt, sed quæ minus mihi videntur efficacia. Quærunt, cur Hieronymus in cap.* III *Matthæi rationes, ob quas a Maria Virgine desponsata Jesus Christus conceptus fuerit, exponens, allatis tribus, nec ullo auctore citato, S. Ignatium mox citet his verbis :* Martyr Ignatius etiam quartam addidit *(seu potius tacite indicavit in Epistola* D *ad Ephesios)* causam, cur a desponsata conceptus sit, ut partus, inquiens, celaretur diabolo : dum eum putat non de Virgine, sed de uxore generatum ; *non vero* Theophilum, *apud quem, ut tantisper fingere lubet, iisdem fere vocibus, quibus Hieronymus usus est, quarta illi ratio expressa legitur ; sed responderi posset, id ab Hieronymo propterea factum, quod quartam causam primus Ignatius protulerat, eamque ex decessore suo* S. Theophilus *didicerat.*

29 *Præterea, inquiunt, negat Victor, presbyter Antiochenus (vide tom. IV Bibliothecæ Veterum Patrum Lugdunensis pag.* 370, *col.* 2*) se reperisse ullum, qui in Marci Evangelium disseruisset, licet veterum monumentorum indices studiose evolvisset ; at id solum forte indicare Victor voluit, neminem a se repertum fuisse, qui solum Marci Evangelium, quod ipse præstare aggrediebatur, separato volumine explicuisset ; ideoque ait, se iis, quæ Ecclesiæ doctores in Marcum* sparsim et per partes *annotarant usurum, et in unum corpus redacturum. Certum* E *porro est, Commentarios in Evangelia vidisse Hieronymum, qui* Theophili *saltem nomen præ se ferebant. Objiciunt etiam in Latino isto Commentario mentionem de monachis injici ; sic habet :* In lecto esse, *inquit pag.* 170, *col.* 1, *illius seu auctor seu interpres,* monachos significat, qui amant quietem, alieni a tumultu generis humani, et Domino servientes. *Quid si per monachos intellexerit viros, qui nullis votis adstricti, nulli religioso sub uno superiore cœtui adscripti, vitam ab hominum consortio remoti quidem, sed sui juris tamen, agerent, Domino que servirent ? Num tales seculo* II *non exstitere ?*

primum exarati

30 *Verum, cum ex dictis Latinus ille commentator, non tantum* Theophilo, *sed etiam Hieronymo Ambrosioque sit junior, qua is ætate vixit? Nihil equidem in eo reperi, unde ejus ætatem accurate definiam : videri tamen potest, uti Ceillierus observat, post Eutychetem scripsisse ; Eutyches, anno* 451 *a concilio Chalcedonensi damnatus, propter personam in Christo unam, unam quoque naturam adstruxerat. Videsis modo, quam perspicue Eutycheti contradicat :* Sciendum est, *inquit pag.* 175, *col.* 1, quod Christus Dominus noster ita verus F Homo et verus est Deus : de Patre Deo *(supple)* Deus ; de matre Homine Homo. *Nec minus perspicue Nestorio, propter naturas in Christo duas, duas quoque personas asserenti, contradicit, pag.* 174, *col.* 1 *ita scribens :* Idem est ergo Homo et Deus, id est, Christus una Persona est. *Accedit operis titulus libro* I *præfixus, nisi is aliena manu fuerit adjectus, in quo* Patriarcha Antiochenus *appellatur ; at is titulus eo, quo hic adhibetur, sensu, primum Leoni Papæ in concilii Chalcedonensis Actis attributus fuit. Vide Thomassinum de Disciplina Ecclesiæ lib.* I, *cap.* III, *num.* 13. *Nec Antiochenos præsules* patriarchas *prius dictos forte reperias, quam in SS. Euthymii, Sabæ et Theodosii Vitis seculo* VI *scriptis.*

post S. Hieronymi tempora.

31 *Nec verum videtur, quod Ceillierius ait, Hieronymum in Epistola ad Algasiam scripta opus aliquod* Theophili, *ab iis in Evangelium Commentariis, quos lib. de Scriptoribus Ecclesiasticis sub ejus nomine legisse se dixit, diversum indicasse. Verba S. Hieronymi integra in citata mox Epistola ita se habent :*

qui tam in Scriptoribus Ecclesiasticis quam in Epistola ad Algasiam de uno eodemque Theophili opere, etsi

D *dubio, loquitur; nec Theophilo tribuit, quod Tatiani fuit.*

habent : Theophilus, Antiochenæ ecclesiæ septimus post Petrum Apostolum episcopus, qui quatuor Euangelistarum in unum opus dicta compingens, ingenii sui nobis monimenta reliquit, hæc super hac parabola, in suis Commentariis est locutus : *mox autem parabolam de divite et villico iniquitatis ex* Theophilo *seu vero seu personato verbis bene multis exponit : unde non solum Evangelistarum dicta in unum opus* Theophilus *compegisse, sed eadem opera suis etiam, uti num.* 26 *dicebam, commentationibus illustrasse videtur. Suspicatus est Valesius in Annotationibus in cap.* XXIX, *lib.* IV *Eusebii, Hieronymum, cum* Theophilum *Antiochenum quatuor Euangelistarum dicta in unum opus compegisse dixit, memoria lapsum, huic, quod Tatiani erat, tribuisse ; sed neque mihi arridet illa suspicio : ut enim gratis Valesio concedamus, Hieronymum, cum ista de* Theophilo *ad Algasiam scripsit, in scriptoris nomine errasse, certe cujusmodi opus ipsum esset, probe meminerat ; cui igitur usui operis fraudulenti, ab homine hæresi infecto profecti, Algasiæ mentionem injecisset?*

B *Periit item aliud ejus opus, cujus lib. 3 ad Autolycum meminit : num Canticum Canticorum fuerit commentatus, incertum.*

32 *Hactenus de* S. *Theophili lucubrationibus ex Eusebio et Hieronymo ; sed et alias, quas vel non videre, vel nominatim non recensuere, sed quarum ipse in suis ad Autolycum libris meminit, elaborasse videtur. Primus locus occurrit lib* II, *num.* 28 : Ac de eo quidem *(dæmone)* longa est oratio : quapropter impræsentiarum missam faciamus ejus rei explicationem; alibi enim de eo disputavimus. *Secundus locus ibidem num.* 30: Jam enim a nobis aliqua ex parte [alibi] instituta est, ut supra diximus, hæc disputatio, nempe genealogiæ series, in primo de Historiis libro. *Et paulo infra :* De rebus autem Noë, qui Deucalion a nonnullis vocatur, disputatio in eo, quem diximus, libro instituta est, quam potes tu quoque inspicere, si velis. *Cum num. hoc* 30 *ad librum aliquem, prius a se citatum, remittat Autolycum, nec usquam alibi, quam num.* 28 *operis abs se facti meminerit, idem utrobique opus designasse videtur ; sane cum in eo opere primorum hominum genealogiam explicuerit, fieri facile potuerit, ut ibidem de dæmone multa* C *disseruerit occasione Evæ, a demonæ sub serpentis forma deceptæ. Ejusdem item operis mentionem facere videtur, cum lib.* III, *num.* 19 *per Noë ad pœnitentiam homines vocatos fuisse, a se* in alio libro *demonstratum ait. Rursum num.* 3 *ejusdem libri de deorum sceleribus agens ait, se de illis* in alio libro *accuratius disputasse; quem quidem librum, ut a ceteris* Theophili *libris hactenus memoratis diversum Nourryus habet ; sed mihi hoc loci* Theophilus *librum* I *ad Autolycum, in quo num.* 9 *deorum flagitia perstringit, indicasse videtur. Quid quod et in Canticum Canticorum scripserit? Nam et Fragmentum Commentarii Theophili ab Eusebio in Expositione Cantici, a Meursio edita, adhibitum affert Gravius in Spicilegio Sanctorum Patrum,* I, II *et* III *seculi tom.* II, *pag.* 224. *At si Eusebius hoc* S. Theophili *Commentario usus est, qui factum est, ut Commentarios illius in Proverbia Salomonis memorarit, nullam autem Commentariorum ejus in Canticum Canticorum nec in Chronico, nec in Historia Ecclesiastica mentionem fecerit? Imo nec Fragmento illo usum esse Eusebium, satis certum esse, ostendit Ceillier tom.* IV, *pag.* 354 *et sequenti.*

§ III. Num quid minus recte de SS. Trinitatis Mysterio senserit.

Visus quidem est nonnullis S. Theophilus

E*tsi quidem eloquentia plurimum valeret* Theophilus, *ubi tamen de Sanctissimæ Trinitatis Mysterio loquitur, verbis interdum utitur, ut secundo seculo et ante Nicænum concilium scribens, haud omnino perspicuis ; unde factum, ut Spiritum cum Verbo confudisse, unam tantum in Trinitate Personam, aut inæqualitatem in ea Personarum agnovisse Petavio aliisque sit visus.* Inter Christianos quippe doctores, *inquit Huetius, episcopus Abrincensis, Origenianorum lib.* II, *num.* 10, qui ante Nicænam floruerunt synodum, multi de Trinitatis Mysterio parum caute locuti sunt. Insincera certe fuit Tatiani, et Tatiano vetustioris Justini de Trinitate doctrina. In eamdem venit criminationem, Pseudo-Clemens, venit et Theophilus Antiochenus. *Et num.* 25 : Justinus, Athenagoras, Theophilus Antiochenus, ipse Tertullianus et Lactantius, Deum dixerunt, cum mundi creationem meditaretur, Verbum suum protulisse, quo administro in rerum molitione uteretur. *Qui explicari citati ab Huëtio scriptores queant, a domno Prudentio Maran lib.* IV *de Divinitate Christi expositum esse, lego in Domn. Caroli et Caroli Vincentii de Larue, e Congregatione S. Mauri monachorum et operum Origenis editorum, in citata mox Huëtii verba Annotatis ; quo quidem opere caremus : at ejus mentem satis, ut opinor, quod ad* S. Theophilum *pertinet, ex Annotatis, quæ libris ad Autolycum subjecit, exploratam habemus. Nobis solum hic* Theophilum *ab errore vindicare propositum est, ac primum* Theophili *locos, unde istæ criminationes sunt natæ, lectori exhibebimus, iis dein, quam poterimus, medelam allaturi.*

de SS. Trinitatis Mysterio

34 *Primus locus sese offert lib.* II *ad Autolycum num.* 10; *ac ita habet, Marando interprete :* Ac primo quidem summo consensu docuere *(Prophetæ)* Deum ex nihilo omnia creasse. Nihil enim Deo coævum, sed cum ipse sibi locus, nec ulla re egeat, ac sæculis antiquior sit, hominem facere voluit, cui innotesceret ; huic homini mundum præparavit. Nam, qui creatus est, multis rebus eget, increatus autem nulla omnino. Habens igitur Deus suum ipsius Verbum in propriis visceribus insitum (ἐνδιάθετον) genuit illud cum sua sapientia, proferens ante omnia. Hoc Verbo usus est administro operum suorum, et per illud omnia condidit. Vocatur *(hoc Verbum)* principium *(rerum creatarum)* eo quod principatum habeat et dominatum eorum omnium, quæ per ipsum creata sunt. Hic *(lege* hoc, *nempe Verbum)* cum sit Spiritus Dei et principium, et sapientia et virtus Altissimi, descendebat in Prophetas, ac per eos de mundi creatione et cæteris rebus loquebatur ; nondum enim erant prophetæ, cum mundus crearetur, sed tantum Sapientia Dei, quæ est in ipso, ac sanctum Verbum ejus, quod ei semper adest. *Atque hoc quidem loco, cum dicit :* Hoc *(nempe Verbum)* cum sit Spiritus Dei, *Spiritum Sanctum cum Verbo seu Filio confundere ; cum vero Verbum* admi-

AUCTORE J. B.

administrum (ὑπούργον) *Dei seu Patris nominat, Filium Patre minorem, quod Arianum est, facere videri potest.*

minus recte locis

35 *Alter vero locus eodem lib., num.* 22 *ita habet:* Dices igitur *(Autolycum allaquitur)* mihi : Deum dicebas comprehendi loco non debere ; quomodo eum nunc in paradiso dicis ambulare? Audi, quid respondeam : Deus et Pater universorum non potest ille quidem comprehendi, nec invenitur in loco, neque enim est locus requiei ejus. Sed ejus Verbum, per quod fecit omnia, cum sit ejus virtus et sapientia, assumens Patris et Domini universorum personam, veniebat in paradisum sub persona Dei, et eum Adamo colloquebatur. Nam et ipsa nos divina docet Scriptura, Adamum dixisse, auditam esse a se vocem. Vox autem illa, quid aliud esse potest, quam Verbum Dei, quod ejus quoque Filius est ; non ut poëtæ et fabularum scriptores filios deorum ex concubitu genitos fingunt ; sed ut veritas narrat, Verbum semper existens et in corde Dei insitum. Τὸν ὄντα
B
διαπαντὸς ἐνδιάθετον. Ante enim, quam quidquam fieret, eo utebatur consiliario : quippe cum ejus mens sit et prudentia. Cum autem voluit Deus ea facere, quæ statuerat, hoc Verbum genuit, prolatitium (προφορικὸν) primogenitum omnis creaturæ ; non ita tamen, ut Verbo vacuus fieret, sed ut Verbum gigneret et cum suo Verbo semper versaretur. Hæc nos docent Scripturæ Sanctæ, et quotquot Spiritu Sancto afflati fuere, in his Joannes ita dicens : « In principio erat Verbum et Verbum erat apud Deum. » Quibus verbis ostendit, initio solum fuisse Deum et in eo Verbum. Tum addit : « Et Deus erat Verbum, omnia per ipsum facta sunt, et sine ipso factum est nihil. » Verbum igitur cum Deus sit et ex Deo genitum, illud Pater universorum, cum ita visum fuerit, mittit in aliquem locum, quo cum venerit, auditur et videtur missum ab eo et in loco invenitur.

hic citatis locutus.

36 *Expensis hisce* Theophili *verbis, roget quis* 1°, *cum Verbum Patris virtutem, sapientiam, mentem, prudentiam nominet, num sufficienter Patrem*
C
a Filio distinguere videtur? Dein, a Verbo Patris personam assumptam aiens, num Verbum tamquam personam a Patre numero distinctam agnoscit? Postremo, cum, ait: Hoc Verbum genuit, cum voluit Deus ea facere, quæ statuerat, *nonne satis dilucide declarat, tum demum a Deo Patre Verbum seu Filium fuisse genitum, cum mundi creationem meditaretur, ut eo administro in rerum creatione uteretur? Ad hæc primum universim respondeo,* Theophilo *propositum non fuisse, omnia ac singula, quæ ad Mysterium SS. Trinitatis specturent, enucleatius exponere, sed eo tantum vires intendisse, ut Autolycum ad unius veri Dei agnitionem, ad fidem resurrectionis, ad lectionem denique Scripturarum adduceret, jactisque his veluti fundamentis, ad cetera fidei Christianæ mysteria credenda disponeret : at nondum eo adduci se passus Autolycus fuerat. Quod si quæpiam de Patre, Filio et Spiritu Sancto hinc inde in medium attulit, id eum ita fecisse aio, ut dictis suis abunde inserere non prætermiserit, ex quibus eum ab objectis erroribus fuisse alienum, satis appareat.*

37 *Quod enim ex num.* 10, *lib.* II *ad Autolycum supra objiciebatur, confudisse illum Verbum cum Spiritu Sancto, vim non habet: Verbum illic quidem* Spiritum Dei *nominat ; sed non ita, ut Personam Spiritus cum Verbo confundat ; sed Verbum* Spiritum Dei *vacat, quod per Verbum omnia, uti creata sunt, ita et per illud vivificantur et conservantur. Eruitur ex ipsomet* Theophilo *hæc interpretatio ; dixit enim lib.* I, *num.* 3 : Si Spiritum *(Dei)* dico, ipsiusmet *(vel, ut domnus Marand interpretatur)* meam ipsius respirationem dico ; *et rursus num.* 7 : Hic Deus meus est universorum Dominus,... qui fundavit terram super aquas, et Spiritum eam nutrientem largitur ; cujus Spiritus vivificat omnia, quem si apud se retineat, hoc universum deficiet. Hujus Spiritu, o homo, loqueris, hujus Spiritum ducis, atque hunc ignoras. *Imo vero paulo post Verbum a Spiritu Sancto distinguit, ita pergens :* Sed, si vis, potes sanari : da te medico et punget oculos mentis et cordis tui. Quis est iste Medicus ? Deus, qui per Verbum et Sapientiam *(qua postremo nomine* S. Spiritum, *quod ipsi cum S. Irenæo commune est, intelligit)* sanat et vivificat. Deus per VERBUM et SAPIENTIAM condidit universa : nam « Verbo ejus firmati sunt cœli, et Spiritu ejus omnis virtus eorum. » *Distinxit item his verbis, supra num.* 34 *relotis :* Sed tantum Sapientia Dei, quæ est in ipso, ac sanctum Verbum ejus, quod ei semper adest. *Eodem recidunt* esse in Deo *et* adesse Deo ; *nisi Sapientiam seu Spiritum Sanctum a Verbo distinxisset, alterutrum ex istis duobus plane superfluum fuisset ; quod cum minus credibile sit, id indicasse videtur, non minus Spiritum Sanctum, quam Verbum, Patri semper fuisse præsentem.*

D

sed neque Verbum

E

cum S. Spiritu confudit.

38 *Distinxit lib.* II, *num.* 15 *dicens :* Tres illi dies, qui ante luminaria fuerunt, imago sunt Trinitatis (τῆς Τριάδος, *quo nomine primus ille usus fuisse creditur*) Dei, ejus Verbi, ejusque Sapientiæ. *Si unam vel duas tantum Personas divinas hic* Theophilus *indicavit, quam, quæso, Trinitatis obtrusit imaginem? Distinxit eodem lib. num.* 18 *his verbis :* Nemini autem dicit *(Deus)* « Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem, » nisi Verbo suo et Sapientiæ suæ. *Cum autem Spiritum Sanctum* Sapientiam, *quod nomen Filio specialim tribui solet, vocat, nihil facit a sua ætate alienum : nam et S. Irenæus ita loquitur lib.* IV *contra hæreses cap.* VII : Ministrat enim ei (ministerio inenarrabili, *ut præmittit*) ad omnia sua progenies et figuratio sua, id est, Filius et Spiritus Sanctus, Verbum et Sapientia, quibus serviunt et subjecti sunt omnes angeli. *Et quid ni Spiritum Sanctum sano sensu* Sapientiam *vocare potuerint, qui ad Ephesios cap.* I, ✝ 17 *legerant :* Ut Deus, Domini nostri Jesu Christi pater gloriæ, det vobis Spiritum sapientiæ et revelationis, in agnitione ejus? *Qua de re etiam in Epistola* 1 *ad Serapionem sic scribit S. Athanasius :* Quemadmodum Pater, uti docet Paulus, solus est sapiens, sic ejus Filius est sapientia. « Christus » enim « Dei virtus est sapientia. » Ut item Filius est Sapientia ; ita nos, Spiritu sapientiæ accepto, Filium habemus et in eodem sapientes efficimur. *Certe, ut Filius a Patre velut a fonte accepit sapientiam, ita et Spiritus Sanctus a Patre et Filio, ab utroque procedens.*

F

AUCTORE J. B.

A *neque quidquam*

39 *Esto id, inquies; at digniore saltem, quam* administri *nomine Verbum appellasset, nisi Verbum Patri inæquale existimasset. Jam ex Irenæo mox citato vidimus, ministerium duplex seculo secundo a patribus agnitum fuisse : alterum subjectionis, quo angeli Verbo et Sapientiæ ministrant; alterum vero, quo Verbum Patri ministrat, idque, ut Irenæus loquitur,* inenarrabile: *et cur* inenarrabile? *nisi quia a ministerio subjectionis immensum differt, nec divinitati Verbi, qua hoc Patri æquale est, quidquam detrahit? Unde vero* Theophili *criminatores, alia in re Irenæum, alia* Theophilum *sensisse extundent? Ceterum, ut recte observat domnus Marand, ministerium, quod in creatione mundi Patri exhibuit Verbum, voluntaria fuit paternæ voluntatis executio, quæ Verbi Divinitati nihil quidquam detrimenti adfert : huic enimvero nihil detractum fuit, cum Patris voluntatem exsequens Verbum carnem assumpsit humanam; cur ei detractum quidpiam fuerit, cum mundum creans et administrans, ut Patris, ita et suam exsecutum fuit voluntatem?* B *Divinitatem autem Verbi a* Theophilo *fuisse assertam, ac ab Arianorum erroribus longe abfuisse, sic ostendo.*

Verbi

40 *Quid Catholici dogmatis Ario displicuerit, ipsemet Arius in epistola sua ad Eusebium Nicomediensem episcopum (vide tom. I operum S. Epiphanii, a Petavio Parisiis anno* 1622 *editorum, pag.* 731) *his verbis explicat :* Semper Deus, semper Filius : simul Pater, simul Filius : cum Deo ingenito perpetuo Filius existit : semper genitus ab ingenito genitus; neque cogitatione, neque momento ullo Deus Filium antecedit. Semper Deus, semper Filius, ex ipso Deo Filius. *Hæc homini ægre fuerunt; se assentiri negabat :* Nos e contrario, *inquit,* quid tandem dicimus, sentimus, docuimus et docemus? Nimirum, Filium nec ingenitum esse, nec ingeniti ulla ratione partem; sed neque ex subjecta aliqua materia factum : verum Dei voluntate et consilio *(gratuito Dei dono)* ante tempora seculaque *(non tamen* semper *et ab æterno)* substitisse : plene Deum unigenitum, immutabilem, qui, antequam gigne- C retur, sive crearetur, sive decerneretur, aut fundaretur, non fuit. Neque enim non factus est. *Filius itaque secundum Arium Deus non fuit, aut, si fuit, non* semper *fuit, nec ab æterno exstitit, nisi in quantum ab æterno Pater decrevit, ut aliquando existeret, hunc etsi* plene Deum *vocet, tamen paulo post* factum *dicit; atque ita Filium nomine quidem Deum facit, re autem negat. Videamus modo, stetne a Catholicis* Theophilus, *an ab Ario?*

divinitati

41 *Lib.* II *ad Autolycum num.* XXII *ait :* Verbum igitur cum Deus sit et ex Deo genitum : *Deum itaque Filium dixit, et* ex Deo genitum : *neutrum ex his Ario placuit. At, Quando genitum? Ab æterno; nam* Theophilus *illud,* semper exstitisse cordi Patris insitum, *ibidem dicit; num. vero* 10 *Patri* semper *præsens. En odiosum illud Ario* semper. *Præterea unde verbis mox citatis Verbum esse Deum, et Deum ex Deo genitum concludit? Ex his Joannis cap.* I : In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum, omnia per ipsum facta sunt, et sine ipso factum est nihil; *quo loco, ut recte observat iterum domnus Marand, ad stabilienda prava sua dogmata uti Arius non potuit; sed contra ad stabiliendam Filii divinitatem, et convellendam Arii impietatem feliciter usi sunt orthodoxi. Nec Filii tantum, sed et Spiritus Sancti divinitatem, quam pariter negabant Ariani,* Theophilus *asseruit; nam Sapientiam, quo nomine Spiritum Sanctum intelligit, Patri ab æterno coexistentem asseruit, uti num.* 37 *dictum est :* Nihil enim *(creati)* Deo coævum *admittit* Theophilus *num.* 34 *citatus.*

detraxit,

42 *At, quæret modo nonnemo, si hæc ita se habent, cur ait* Theophilus *supra num.* 35 : Cum autem voluit Deus ea facere, quæ statuerat, hoc Verbum genuit prolatitium, primogenitum omnis creaturæ? *An non hic Verbum in tempore vel saltem non ab æterno genitum dicit? Minime vero; sed id dumtaxat vult, Verbum, quod ab æterno apud Patrem fuerat, statuto tempore ad mundi creationem rerumque creatarum productionem prodiisse,* non ita tamen, ut Verbo vacuus fieret, sed ut Verbum gigneret et cum suo Verbo semper versaretur; *absque ulla nimirum aut sui aut Verbi* E *mutatione. Quamvis autem utatur hic voce* genuit ἐγέννησε, *non tam generationem proprie dictam, quam missionem significat, cum paulo post addat :* Illud Pater universorum, cum ita visum fuerit, mittit in aliquem locum, quo cum venerit *(assumpta extranea aliqua ac sensibus accommodata specie)* auditur et videtur missum ab eo, et in loco invenitur. *De qua missione ita Augustinus lib.* III *contra Maximum :* Non enim genitorem ab eo, quem genuit, sed genitum a genito remitti oportebat; verum hæc non est inæqualitas substantiæ, sed ordo naturæ, non quod alter prior esset altero, sed quod alter ex altero esset. *Neque vero semper voce* gignere *aut* nasci *usi sunt in significatione propria seculi secundi patres; ita S. Justinus Martyr in Dialogo cum Tryphone Judæo apud domnum Morand num.* 88 *illud Psalm.* 2, ✝. 7 : Filius meus es tu, ego hodie genui te, *Christo in Jordane baptizato applicans ait,* tum demum eum nasci *(non Patri, sed)* hominibus, et oriri, cum eis innotesceret. *Quid ni simili quadam ratione dicere* Theophilus *potuit, Verbum tum demum na-* F *tum (non Patri, cui id semper adfuisse ait) sed hominibus; cum mundum,* homini a Deo præparatum, *condere, cum Adamo, uti censebat, colloqui, cum Patriarchis versari et ita hominibus cœpit innotescere?*

idque modo insitum, modo prolatitium sensu probe Catholico dixit

43 *Nihil igitur allatum est hactenus ex* Theophilo, *quod fidei Christianæ adversetur; si Verbum modo* Patris cordi insitum, ἐνδιάθετον, *modo* prolatitium προφορικὸν *nominavit, id non Catholice modo, sed Joanne etiam, quem citat, auctore facere se posse est arbitratus. Cum enim Verbum in principio seu ab æterno apud Deum fuisse legeret, id eatenus* ἐνδιάθετον *dici; et cum per hoc ipsum idemque Verbum omnia creata fuerint, hoc, ut missum ad res creandas, et ad opera externa progressum* προφορικὸν *dici posse existimavit, præsertim cum eo scriberet tempore, quo Mysterium SS. Trinitatis nondum ita dilucide, ut postea fuit, foret explicatum, et ad hominem præterea gentilem scriberet, sublimioribus Theologiæ Christianæ formulis minime assuetum. Non ita istis vocibus usi sunt Ariani,*

qui

AUCTORE J. B.

qui quidem Verbum aliquod in Deo ἐνδιάθετον admisere, sed non per se subsistens, Verbum item ἐκφόρικον, sed a priori illo Verbo diversum et creatum, a S. Athanasio in Expositione fidei merito rejectum. Fateor tamen adhibitas a Theophilo *voces ad explicandam Verbi generationem non esse omnino accommodatas;* est *enim* sermo internus (ἐνδιάθετος) animi motus, qui in parte, quæ rationatur, absque eloquutione efficitur. At sermo prolatitius in voce et dicendi modis vim suam prodit; ille, inquam, qui linguæ et oris ope profertur: unde prolatitius vocatur, estque cogitationis animi nuncius, *uti S. Joannes Damascenus lib.* II *de Fide Orthodoxa cap.* XXI *docet. Horum neuter per se subsistit. Quare his tertium addit, lib.* I, *cap.* XIII *sic scribens:* Verbum est, quod cum Patre substantialiter semper est. *Hoc idem Verbum* per se subsistens *eodem lib.* I, *cap.* VIII *vocat.*

ac a Patre etiam,

44 S. Theophilus *quidem Verbum seu Filium Dei per se subsistentem aut substantialiter Patri præsentem, uti Damascenus, aut, quod inde consequitur, personam a Patre numero distinctam conceptis verbis haud dixit; sed id ipsa re satis præstitit. Ecquis enim ille λόγος ἐνυπόστατος seu οὐσιώδης Damasceni?* Ὁ τῷ Πατρί ἀεὶ συμπαρὼν, qui semper una cum Patre fuit. *Nonne hoc ipsum totidem verbis* Theophilus *tradit? Nonne hoc (verba ejus num.* 34 *et sequenti transcripta consule) iterum iterumque studiose inculcat? Nonne Patris consiliarium fuisse dixit, antequam quidquam fieret? Nonne tres illos dies, qui luminaria præcesserunt, imaginem Trinitatis, Dei, ejus Verbi, ejusque Sapientiæ seu Spiritus Sancti? Nonne et de creatione hominis scribens, apud domnum Marand lib.* II, *num.* 18 *ait:* Quin etiam, quasi auxilio indigeret Deus (*Pater*) dicere invenitur: « Faciamus hominem » ad imaginem et similitudinem. » Nemini autem dicit: « Faciamus, » nisi Verbo suo, et Sapientiæ suæ *seu Spiritui Sancto? Aut hæc omnia, Filium a Patre numero distinctum, et aliam Patris, aliam Verbi seu Filii esse Personam, fortasse non innuunt? Innuunt, dices, sed mundo jam creato. Frustra, nam et Verbum* Deum ex Deo genitum *dixit. Hoc vero cum dixit, Verbum ab æterno Deum dixit; dixit ab æterno genitum: primum, quia nihil creati Deo coævum admittit; alterum ex priore consequitur. Quis enim Deus iste genitus, ab æterno quidem Deus, sed non ab æterno genitus? Dixit denique Patrem a Filio ab æterno distinctum numero, ac proinde Persona.* Intelligitis, auditores, *inquit S. Justinus Martyr,* Theophilo *æqualis, in suo cum Thryphone Judæo Dialogo apud domnum Marand num.* 129, siquidem animum animadvertitis, Scripturam declarare; Progeniem ex Patre ante omnes omnino res creatas genitam esse. Porro genitum a gignente alium numero, ἀριθμῷ ἕτερόν, esse, quilibet fatebitur. *Negavitne* Theophilus, *quod apud omnes, Justino judice, in confesso erat?*

persona semper distinctum, agnovit.

45 *At* Theophilus, *cum Verbum Patris consiliarium dixit, causam dicti addidit,* quippe cum ejus mens et prudentia sit: *mens autem et prudentia Patris, a Patre nec numero nec persona distinguitur. Ita est; sed illic* Theophilus *rationem reddit, non cur Verbum ab æterno Patri coexstiterit, sed cur Patris consiliarius dictum sit, ac duo adstruit, scilicet: distinctionem inter Patrem et Filium numericam; deinde vero unitatem naturæ. Primum quidem, cum Verbum Patris consiliarium dixit; alterum, cum eamdem numero esse et Patris et Filii mentem addidit. Neque id jam dictis obest, quod Verbum, cum in paradisum cum Adamo collocuturum venit, Patris personam assumpsisse, dicat: non enim eo dictum abs illo est, quod Verbum eamdem cum Patre personam, sed quod Verbum Patris nomine, vice et auctoritate Adamo (in quo nihil fidei dogmatibus adversum) apparuisse censuerit, uti ex Petavio Nourryus, supra non semel laudatus, observat. Si quid igitur a* Theophilo *peccati alicubi fuit admissum, non id mentis, a fidei veritate deflectentis, multo vero minus errori suo pertinaciter adhærentis fuit; sed oris calamique vocum idonearum in rebus, humani ingenii modulum quam longissime superantibus, inopia laborantium.*

B C D E

VITA

SANCTI THEOPHILI

ANTIOCHIÆ EPISCOPI,

Auctore Petro Halloix.

PRÆFATIO.

Ex paucis seculi secundi Patribus, quorum opera integra habemus unus est S. Theophilus.

Tametsi secundum a Christi ortu sæculum permultos in Oriente protulerit scriptores sacros, non minus doctrina, quam virtute claros; tres tamen dumtaxat ex omnibus ea fuisse felicitate reperio, ut aliqua eorum scripta ad nostram hanc ætatem integra perennarint. Ex his F autem post duos illos toti orbi notissimos, Justinum Philosophum *a* et Irenæum Lugdunensem antistitem *b*, tertius est hic noster Theophilus, magnæ Antiochiæ episcopus, vir juxta nominis sui appellationem vere Dei amans et Deo amabilis. Ipsius enim perinde atque aliorum duorum quædam habemus perfecta opera; ceterum autem ejusdem ævi scriptorum paucula tantummodo et parvula præ illis, quæ perierunt, colligere potuimus fragmenta. Igitur ex illis beatissimi Theophili operibus *c* studium mihi fuit præcipua quædam factorum ejus atque virtutum puncta seligere eaque ad describendam ejus Vitam (quæ alioqui hactenus exstat nulla) conjunctis, quæ sacra suppeditavit historia, brevibus monumentis, in quoddam veluti corpus conformare. Atque hoc ipsum est, quod nunc divina fretus gratia e vestigio aggredior.

ANNOTATA.

A

ANNOTATA.

a *Relatum in Opus nostrum ad diem* XIII *Aprilis.*

b *Quem pariter in Opus nostrum Majores nostri ad diem* XXVIII *retulerunt.*

c S. Theophili *operibus Halloixius Commentarios in Evangelia sub ejus nomine tom.* 2 *Bibliothecæ Veterum PP. Lugdunensis pag.* 165 *et sequentibus Latine editos, sed, ut ex Commentarii prævii* § 2 *colligi potest, perperam accensuit.*

CAPUT I.

S. Theophili ætas, genus, educatio, studia, doctrinæ Christianæ exploratio.

B

Hic sub seculi primi finem natus

Ætatem S. Theophili sunt qui ad primum Domini Salvatoris sæculum referant; neque etiam desunt, qui sancto Lucæ Pauli discipulo et comiti æqualem illum faciant : rati scilicet, illum ipsum esse, cui divinus ille scriptor tam sua Apostolorum Acta, quam sanctissimum Evangelii Opus, tamquam populari et civi suo conscripserit, viro scilicet locupleti ac religioso, et qui ædes suas, quas Antiochiæ habebat, Christi ædem ac templum dedicatione fecerit. Hoc enim tamquam a majoribus sibi traditum Antiocheni ipsi ad posteros transmisisse crediti sunt; sed eo, uti quidem reor, affectu, quo unaquæque natio primas rerum suarum origines haberi studet quam antiquissimas. Nam rationes ipsas temporum putanti attentius ea multum vincere sententia reputabitur, quæ Theophili ortum haud altius, quam a secundi sæculi accersit primordiis *a*, et natum credit sub Traiani imperantis initia, sive anno Christi circiter centesimo, regente Romanam Ecclesiam beato Clemente, Antiochenam autem (ex qua ortus creditur Theophilus) S. Ignatio Martyre *b*. Nam qui sibi in animum induxere, unum eumdemque esse Theophilum, quem beatus Lucas in sacris libris affatus est, et quem, inclinante secundo sæculo, superstitem fuisse scimus, ii necesse habent eadem opera confiteri, hunc ipsum Theophilum annos vitæ hujus centum quinquaginta eoque amplius transegisse *c*. Quod si ita esset, ecquinam de illo scriptores, amabo, ætatem illam istis temporibus tam insolentem atque extraordinariam silentio præterissent?

C

e parentibus ethnicis,

2 Quare ea est ætate natus, quam dixi, et parentibus quidem (ut colligi datur) fortuna honestis *d*, sed gentilium superstitionum errore etiam tum involutis. Emicuit autem in Parvulo egregia mentis indoles, quæ cum annis crescens et magis magisque idoneum ad litteras et meliores artes ingenium prodens, ad sollicitam filii educationem parentum curas provocavit. Ita magistris traditus serio in omnem profanæ eruditionis disciplinam incubuit; ac proinde eximios, nec suo minores imparesve ingenio progressus fecit *e*. Verum, ut in cæca gentilitate et a magistris fidei ignaris, immo et totis (rapiente sensuum impetu) in terrena defluentibus, haud facile dictu est, tantumne bonæ eruditionis, quantum blandi veneni hauserit. Nam poeticæ quidem atque rhetoricæ artibus insudans, dum ibi deorum genealogias, amores, rivalitates aliaque ejusmodi in ætate lubrica perlegeret, hic vero oratorum, seu rabularum potius, suis utilitatibus magis, quam juris æquitati velificantium, dolosas artes et mordacia convicia incautus audiret, vix ipse utrobique aliud, quam et blanda illic venena, et amaros hic calices imbibebat. Denique a philosophis in suarum sublimitate cogitationum evanescentibus, et de principiis absque illo primo et summo principio (quod unice est necessarium) invicem digladiantibus, non tam in desideratæ viam veritatis ducebatur, quam in devios variorum errorum flexus ac labyrinthos seducebatur.

AUCTORE PETRO HALLOIX.

dum in profanis studiis totus est, unum facile agnoscit Deum,

E

3 Totus igitur in vanis hisce studiis erat et deerrabat Theophilus, atque in superstitionis cursu trahentem turbam secutus, multos venerans deos, Deum sciebat, colebatque nullum. At, postquam supremo illi et unico Numini visum est, miserum hunc Erronem « de tenebris vocare (ut S. Petrus loquitur) in admirabile lumen suum, » tum ipse sensim aperire oculos, et quanta in errorum caligine versaretur, a piis ac religiosis viris (in quos nonnumquam, dum doctos venaretur, divina disponente Providentia, incidebat) paullatim addiscere. Et quando illi quidem duo non parvi laboris negotia incumberent: unum in expugnandis sibi avitis et velut cum lacte expressis atque exsuctis de deorum cultu opinionibus; alterum in nova et ab istis prorsus discrepante unius Dei religione inserenda : habuit hoc posterius præ illo altero longe plus sudoris ac difficultatis. Nam deorum inanitas apud hominem emunctæ naris, firmique judicii haud adeo difficilis ostensu fuit. Quippe cum ii ipsi, qui deorum turbam induxerunt, natas inter eos graves contentiones atque turbas minime tacuerint. Quod si peccata atque flagitia, a quibus vel homines abhorrent, divinitatem nequaquam deceant; qualesnam esse deos, quorum impuri amores et adulteria, et alii relatu indigniores actus apud omnes in confesso sint? Igitur homo philosophus et cui hæc omnia maxime perspecta erant, nostris unicum Deum omnis vitii perturbationisque expertem assereutibus, haud gravate manus dedit.

F

quem hominem factum,

4 At non perinde, ubi ad singularia fidei nostræ mysteria ventum est. Nam de unico Deo, fuisse et poetas quosdam et nonnullos philosophos, qui olim non obscure idem, quod nostri, et senserint et docuerint; de Christo autem Homine a suis iu crucem acto, et de doctrina ejus plane omnibus ante sæculis insolenti atque ignota, quod et ipse sit Deus, et quod omnia ab illo prolata, tot sint divina oracula; id vero credere, hoc opus, hunc laborem esse. In banc proinde partem ut magis arduam omnes conversæ sunt machinæ ; eoque tota vis rationum incubuit, ut ad istorum fidem, quam posset, facillima aperiretur via. Et ingressus quidem aliquis per sibyllas pro more factus est (harum enim vaticiniis non

parum

AUCTORE PETRO HALLOIX.

parum auctoritatis gentiles tribuunt) haud tamen tantus, ut non difficilis in arcem fidei conscensus esset; verum opportune superveniens cuneus prophetarum viam alioqui satis arctam dilatavit, et præcipua totius victoriæ caussa fuit. Illi enim, quæ de Christo Deo difficillima creditu habebantur, ea sibi multis ante sæculis divinitus indicata atque certissimo a se prænuntiata, litterisque tradita, et conformi quidem in omnibus veritate, tametsi diversis accepta temporibus, palam ostenderunt, sicque in ipsius Theophili oculis defixerunt, ut nullum relinquerent incredulitati subterfugium. Videbat enim omnia, quæ vix duobus ante sæculis in persona Christi Hierosolymis patrata essent, et de quibus minime dubitari posset, illa ipsa in antiquissimis libris Judæorum patria ipsorum lingua, sive Hebraica, et in vetustissima item regis Ptolemæi Bibliotheca sermone Græco prædicta contineri. Neque ambigere poterat, quin libri illi plurimis ante Evangelium et Christi nativitatem ætatibus partim a B Moyse propheta et legislatore, partim a Davide et Salomone notissimis toto orbe regibus, partim a clarissimis aliis prophetis conscripti essent.

ac resurrectionem aliquando futuram ex Scripturis Sacris,

5 Ad hos ergo perlegendos atque perscrutanda in primis prophetarum de Christo oracula commovente intus Dei Spiritu incitatus, multum ibi temporis, multum operæ consumpsit, nec ante destitit, quam omnis sibi e mentis oculis caligo deflueret. Cum autem duo potissime in Christiana religione (ut fere omnibus ethnicis usu venit) perquam difficilia creditu ipsi viderentur, nempe illa generalis corporum resurrectio et post resurrectionem æternitas suppliciorum seu præmiorum; hæc quoque, cum diuturna divinarum Scriptarum lectione, tum etiam deductis e philosophia rationibus et nonnulla itidem e rebus naturalibus ad similitudinem resurrectionis sumpta experientia, sibi ut probabilia viderentur effecit; donec tandem, Deo Opt. Max. veritatis lucem cœlitus adspirante, penitus sanctæ Christi doctrinæ atque intaminatæ fidei assensus est. Nam ad resurrectionis quidem Mysterium, quod attinet, quemadmodum ad ejus fidem C progressus sit, quasve ex ipsis naturæ visceribus credendi caussas meditando extuderit, ipsemet Autolyco, viro gentili et propter fidem adversario, quadam in disputatione declaravit *f*.

f *hanc vero etiam vel sola*

6 Nempe se in consilium advocasse, atque impense cum animo considerasse varias annorum ac temporum vicissitudines, dierum noctiumque ortus et interitus, seminumque fructuumque multiplicem vitam atque mortem, arborum fruticumque statis temporibus jam virorem, jam nuditatem, agrorum denique modo sterilitatem, modo fecunditatem : præterea mentis aciem in hoc se intendisse, quonam pacto unus interdum passerculus, aliave avicula, devorato ficus, aut mali, aut alterius cujuslibet arboris certo semine, in editum aliquem præruptumque locum volatu transvecta, illud ipsum semen naturali suo calore in ventriculo concoctum atque demutatum excerneret, et excretum renasciturae arbori etiam inter saxa rupesque initium faceret. Quin et hoc quoque secum revolvebat, quemadmodum ipsæ corporis humani carnes, seu morbis exhaustæ seu vi quapiam alia deperditæ, et cum illis una D omne propemodum robur atque forma misere exterminata, rursum in pristinam valetudinem atque statum Dei immortalis beneficio restitueretur. Quibus omnibus veluti totidem gradibus ad credendi facilitatem promovisse, demumque accessu prophetarum plenam applicuisse fidem ita professus est.

ratione didicit.

7 « Nec ego » inquit, « futuram resurrectionem credebam; sed his, quæ jam dixi, cum animo meo perpensis, simulque perlectis sanctorum prophetarum libris, qui Dei Spiritu afflati et præterita, quo modo facta fuerint, et præsentia, quo pacto fiant, et futura, quo ordine futura sint, prænuntiarunt, non potui fidem non adhibere. Accepta igitur tam eorum, quæ fiunt, quam eorum, quæ præsignificata sunt, demonstratione, haud persto incredulus, sed Deo obtemperans credo; cui et tu, si te submittens credas, næ tibi optime consules : cum alioqui futurum sit, ut, si modo non credas, cogare postmodum, sed tuo ingenti E malo æternis in suppliciis ea credere. Quorum quidem suppliciorum a prophetis prænunciatorum, ii, qui posteriores illis fuerunt, poëtæ ac philosophi, nonnullam partem ad sua constabilienda dogmata de libris sacris sublegerunt. Quod ipsum tamen, ut de venturis adversus impios atque incredulos suppliciis vaticinarentur, haud de nihilo factum est, siquidem ad hoc valitura sunt ista testimonia, ut nemo habeat deinceps dicere : Non audivimus, Non scivimus. Quocirca ipse tu, si lubet, illa prophetarum scripta perquam sedulo perlege; nam illa te tam ad æterna evitanda supplicia, quam ad immortalia Dei bona adipiscenda velut manu ducent. » Hæc sapienter ac benevole in Autolyci gratiam de suæ ad fidem conversionis origine obiter Theophilus; nunc ad ipsum fidei amplexum et profectum, conversasque ad Ecclesiæ protectionem profanas ejus artes accedamus.

F

ANNOTATA.

a *Multo sane ea sententia potior præ ea, quæ* S. Theophilum, *episcopum Antiochenum, cum S. Theophilo, S. Lucæ æquali, confundit; verumtamen* Theophilum *Antiochenum episcopum circa annum Christi* 100 *natum esse, non nisi ex conjectura Halloixius asserit.*

b *Trajanus ab anno* 98 *usque ad annum* 117 *imperio potitus est ; sedit S. Clemens ab anno* 91 *usque ad* 100 ; *martyrium subiit S. Ignatius vel anno* 107, *ut Bosschius aliique, vel aliquanto serius, ut rursum alii volunt: unde non serius anno Christi centesimo natum esse* S. Theophilum, *ex Halloixii mente consequitur.* Theophilum, *ortu Antiochenum fuisse, rursum Halloixii conjectura est, probabilis tamen.*

c Tot vixisse annos dicendus esset noster S. Theophilus, si esset ille, quem beatus Lucas affatus est. Faciamus enim anno Christi 58 (quo ipso anno fertur Lucas Evangelium conscripsisse) illum Theophilum, cui illud dedicavit, triginta saltem

A saltem fuisse annorum (nec enim existimandus est librum talem, nisi viro gravi ætate maturo dedicasse) nonne si idem pervenit ad annum Christi 182 *aut* 181 (uti certum est pervenisse) necessario consequitur, illum plus centum quinquaginta annis vixisse? *Ita Halloixius in Annotatis, pluribus dein probans,* S. Theophilum *Commodi tempora attigisse, eo fere modo, quo id factum num.* 12 *Commentarii prævii; sed vitiosum annorum* 137 *numerum, qui in librum* 3 *ad Autolycum irrepsit, non correxit; qua de re videsis num. Commentarii prævii proxime citatum.*

d *Parentes ejus fuisse fortuna honestos, ex ejus institutione studiisque liberalium artium, quibus diu videtur incubuisse, colligi potest : fuisse vero gentilium in errore versatos, ex eo, quod id de se ipso* Theophilus *fateatur in suis ad Autolycum libris.*

e Hujus eruditionis testes sunt locupletissimi tres illi ad Autolycum libri, omni doctrina humaniore plenissimi, ut cap. II Vitæ ostensum est. *Halloixius.*

B f *Nimirum lib.* I, *num.* 13. *Ceterum eam disputationem, oretenus cum Autolyco habitam,* Theophilus *quidem scripto dein commisit; Autolycus autem, secus ac Tillemontius tom. III Monumentorum Ecclesiasticorum pag.* 51 *non scripto, sed tantum voce egit cum* Theophilo ; *ita enim hic lib.* I, *num.* 1 : Quoniam igitur me, amice, obtudisti inanibus sermonibus ; *et rursum lib.* II, *cap.* I : Cum ante hos dies sermonem inter nos haberemus, optime Autolyce, quærenti tibi, quisnam meus esset Deus, ac disputationi meæ aures aliquandiu præbenti, religionem meam exposui. Ita tum discessimus, ut amicissimi domum rediremus, quamvis primo duriuscule mecum egisses. *Ceterum obiter ex his verbis illud intelliges, quam miti ac mansueto* Theophilus *fuerit in adversarium animo.*

CAPUT II.

C

Theophili ad Ecclesiam accessus, virtutum incrementa, studiorum profanorum ad fidei protectionem conversio.

Christianam amplexus fidem,

Postquam Theophilus per varios animi æstus atque jactationes, cum errore et infidelitate, quasi secum ipse, bello intestino diu multumque decertasset ; tandem vincente (quam vinci turpissimum fuisset) fidei veritate, et discussis, quæ mentem obnubilaverant, ignorantiæ tenebris, ad Christi castra cum incredibili totius Ecclesiæ gaudio accessit. Sic enim notum erat Hominis ingenium, sic explorata eruditio, perspectaque industria, ut jam tum animis prospicerent, quantum ipse fidei munimen, et quam forte atque invictum adversus quosvis suos hostes futurus olim esset religionis propugnaculum. Ipse autem vitæ prioris admodum pertæsus atque induere novum gestiens, cum exoptato et expetito æternæ salutis lavacro rite ablutus veterem hominem exspoliasset, jam totus Jesum Christum indutus, omnia terrena despicere, ad divina et cœlestia adspirare, pluris ignominiam crucis, quam omnes mundi laudes et honores et glorias æstimare ; denique Christiani nomen, quam philosophi elogium (tametsi hoc vulgo admirandum, et illud mundo despectum) in majori pretio habere, atque ut de re perhonorifica gloriari. Tum igitur adversus ipsum, ut novæ tironem militiæ, contrariæ partes armari ; tum, qui prius amici erant, voluntarias suscipere inimicitias et odisse infestius ; tum philosophiæ desertorem et quasi contempto ac propudioso nomine identitem Christianum appellare.

AUCTORE PETRO HALLOIX.

spretis ethnicorum opprobriis,

9 Quos inter convitiatores princeps et antesignanus eminebat ille (cujus ante hac facta est mentio) Autolycus, vir (ut ne sua defraudetur laude ; nam bona hominum dona sunt Dei) tam eruditus, ut prope omnes calleret tam novas, quam veteres historias ; tam diligens ac sedulus, ut totas interdum noctes in bibliothecis transigeret *a*. Hic ergo sibi ingratam Theophili a sua deorum secta defectionem summopere indignatus, non desistebat, qua deos suos extollendo, qua Christum crucifixum deprimendo, convitiis ac maledictis illum ultro lacessere. Quæ tamen ipsa noster Dei-amans *b*, non ut convitia, sed ut elogia, tamquam germanus Christi discipulus, non admittebat tantum, sed volens et cupidus arripiebat. Hinc illi aliquando de diis suis cum veri Dei despicientia inaniter ac temere nimis elocuto ita Theophilus : « Tu me, o amice, » inquit, « tua « tantum non obruisti vaniloquentia : cum de diis « tuis, et lapideis et ligneis, et fusis et fictis et « pictis immensum gloriarere, qui neque vident, « neque audiunt. Simulacra enim sunt et opera » manuum hominum *c*. Quod autem Christianum » identidem me appellas, et quasi pravum ge- » rentem nomen criminaris ; ego sane et Chri- » stianum me esse fateor et hoc amabile Deo no- » men, frugi servus illi esse sperans, lubenter » gero. Neque enim, quemadmodum arbitraris, » odiosum est hoc Dei nomen ; sed tu, inutilis » Deo cum sis, ita de Deo sentis. »

E

Christiano nomine gloriatur; Deum non corporis, F

10 Sic ille in duorum nominum, unica tantum littera differentium, annominatione alludens, non modo se Christum sequi profitetur, sed etiam eum sequendo sperare se χρηστὸν chrestum, id est, bonum ac frugi servum Deo fore ; Autolycum autem ipsum, quia ἄχρηστος, id est, inutilis Deo sit, etiam de Christo male sentire. Cum autem ab eo posceret idem Autolycus, ut suum ipsi Deum commonstraret, ipse vicissim ab eo expetiit, ut suum ipsi hominem, sive principem hominis partem, animam nimirum, ostenderet; tum se et Deum ipsi ostensurum : neutrum enim corporeis cerni oculis posse ; verum si mentis acie intueri Deum vellet, eam mundam puramque esse oportere : «Age, » inquiebat, « præsta ocu- » los animæ tuæ ad intuendum aptos, et aures » cordis tui ad audiendum idoneas, et expedita » nobis res erit. Quemadmodum enim, qui oculis » corporeis pollent, iis res corporeas et terrenas » ita cernunt, ut simul etiam ea, quæ inter se » distinguuntur, uti lumen et tenebras, album » et nigrum, pulchrum et deforme, concinnum » et inconcinnum, moderatum et immoderatum » discernant ; et quo modo aures sonos ita per- » cipiunt, ut una distinguant, acutine sint, an » graves ;

» graves; asperine, an suaves; ita prorsus se » habent ea, quæ vel ad aures cordis, vel ad animæ oculos attinent, quantum ad Dei auditum » spectat aut intuitum. Ab iis enim cernitur so- » lis, qui cernendi facultatem et oculos animæ » apertos habent. Nam sunt quidem omnibus » oculi, sed aliquibus suffusi et ferendo lumini » solis impares. Neque sane, quia cæci illud non » videant, idcirco quasi ex se sit inaspectabile, » incusandum est; sed ipsimet cæci potius et se » et oculos suos merito incusent. Ita igitur et » tu, o bone vir, a peccatis et pravis tuis factis » suffusos habes animæ oculos. Atqui oportet » hominem, splendicantis instar speculi, puram » gerere animam. Nam quod rubigo est in speculo, hoc est peccatum in homine; nec umquam » poterit, qui illo fœdatus est, Deum cernere. »

sed puræ mentis oculis videri, docet Autolycum;

11 Hæc et plura his consimilia Autolyco Theophilus : quæ non illi solum, sed et nobis, atque omnibus Deum quærentibus prodesse debeant. B Ex iis enim non modo quid ethnicos ab haurienda luce veritatis prohibeat, sed etiam quid permultos Christianorum a Dei Opt. Max. et divinarum ejus perfectionum clariori inspectione et intelligentia remoretur, habemus evidenter cognoscere. Ad tantum enim bonum certe obex unicus peccatum est : quod quidem nubis instar densissimæ, inter clarum illum solem et nostros hebetes oculos intercedens, divinæ conspectum claritatis intercludit. Quisquis enim alioqui ab animo suo peccati contagium perfecte excluserit, is sane nitidissimi instar speculi cœlestium radiorum apprime capax, totum, si fas est dicere, Deum in se attrahet, omnesque divini amoris ignes in aperti pectoris medullis concipiet, conceptosque foras prodet, et in quam plurimos, nihil ipse disperdens, disperget. Nam si vera requiratur caussa, quam ob rem tam pauci hodie inter Christianos viri spirituales et veri cœlestium rerum contemplatores reperiantur, en crimen, en caussa; nimia scilicet cum peccatis, tametsi etiam levibus, consuetudo; et nimius item inanium terræ quisquiliarum, quas omnium minimi facere C deceat, amor et admiratio. Nam si quis divino sublevatus auxilio et illa evaserit et has contempserit; næ, is velut densas nubes aut spissam caliginem agilitate animi ac subtilitate transgressus puro ac liquido perfruetur cœlo, Deumque ac res divinas sincera illimique mentis intelligentia consequetur.

et ad veram fidem convertere

12 Verum, ut ad inceptam disputationem revertamur, ille, de quo supra Autolycus, quemadmodum ad fidem et cultum unius Dei. Deum sibi ostendi poposcerat, ita ad resurrectionis persuasionem, aliquem ostendi deposcebat, qui a mortuis resurrexisset. Dicebat enim : » Vel unicum » saltem mihi ostende ad vitam revocatum, ut » illum intuens tibi credam. » Theophilus vero, ut hominem suis ipsius laqueis irretiret atque a vana resurrectionis deorum opinione ad veram certæ ac testatæ resurrectionis mortuorum fidem deduceret, « Ecquid magnum, » inquit, « aut » memorabile feceris, si id solum, quod videris, » credas? Et vero cum Herculem, qui se ipse » flammis absumpsit, et Æsculapium, quem missum e cœlo fulmen perussit, redivivos ac su- D » perstites credas; quænam ista dementia est, » iis, quæ a Deo proferuntur, nolle credere? » Quin et si quempiam a mortuis excitatum et » viventem tibi coram exhibuero, crediturusne » etiam sis, haud scio. Ceterum multa habemus » in ipsis rerum naturis futuræ resurrectionis a » Deo indicia. » Hæc ipsa deinde indicia fusius persequitur; et sunt illa ipsa, quæ sibimet Theophilus, eadem olim alborans incredulitate, in adjumentum fidei advocaverat, et quæ supra attigimus. Disputationis porro istius labor non prorsus inanis fuit. Nam Autolycus, qui initio satis asper acerbusque in colloquium venerat, et Theophili dicta pro stultiloquiis habuerat, tandem cum illi de Deo et pietate et religione disserenti aures patientius accommodasset, adeo in lenitatem ac benevolentiam inflexus est, ut et pleniorem eorumdem tractationem ultro efflagitaret, et valedicens maxima amicitiæ signa exhiberet. Ita domos suas ambo, et præsenti fructu læti, et futuri exspectatione hilares abiere. E

sedulo studet

13 Sed Theophili animum (utpote rei magnitudinem vel in unius lucro animæ perpendentis) longe majus gaudium pertentabat. Hinc secum statim agitare, qua via in amici animum altius penetraret, quibusve machinis atque artibus eum tandem pervinceret; sedit denique accuratum Opus conscribere, in quo et deorum generationes fabulasque ex illis ipsis, quas tum legebat Autolycus, historiis cum omni earum vanitate velut in oculis defigeret, et totius Christianæ doctrinæ fundamenta ab ipsis creati mundi initiis, producta Moysis et aliorum prophetarum invicta auctoritate, declararet. Hoc igitur præstitit in eo libro, quem secundum eidem Autolyco inscripsit et obtulit. Ac doctrina quidem Theophili perquam bonum semen erat et optima manu satum; Autolyci terra admodum petrosa et spinis ac sentibus obsita, ut semen nec humorem satis imbiberet, nec radicem firmam ageret. Tametsi enim, auditis et perlectis Theophili disceptationibus, nonnihil percelleretur; tamen ex aliorum congressu et anxiis rerum domesticarum curis facile in errores suos revolvebatur. Theophilus autem F ne sic quidem despondit animum, sed, ut patiens in ejusmodi rebus erat et longanimis, non lusurum se operam speravit, si Opus ad Dei gloriam inchoatum perurgeret. Cum iste igitur scriptores sacros ab ipso laudatos levicule cavillaretur, et tamquam recentes ac nuperos rejiceret, noster Dei-amans et vel unius salvandæ animæ percupidus ipsum tertio labore aggressus, novum Opusculum illi misit, in quo nostros sacrarum Litterarum scriptores cum antiquissimis gentilium composuit, et quanto illi intervallo hos vincerent, clarissima in luce exposuit. An illum tamen pervicerit, ut manus daret, et collum suavi Christi jugo et sarcinæ levi submitteret, quamvis bene sperare liceat, tamen compertum non est; nos ad comperta transeamus.

ANNOTATA.

a Theophili *Autolycum ab eruditione lib.* III *sub initium laudantis verba ita vertit Halloixius :* Ego quidem

A quidem summopere admiror, qui cum in ceteris studiosus sis, et rerum omnium perscrutator, negligentius tamen nostra audias. Nam si tibi facultas detur, haud pigritaris vel noctes in bibliothecis transigere. Quandoquidem igitur multa legisti, *etc.*

b Theophili *nomen est Latine interpretatum.*

c *Psalm.* 113, ℣ 4.

CAPUT III.

Theophili episcopatus, sacri in eo labores, doctrinæ Catholicæ adversus hæreses propugnatio.

Nec minori cura factus episcopus Theophilum jam grandi natu *a* et virum notæ passim eruditionis, tam testatæ apud omnes B virtutis expetiit Antiochena ecclesia, defuncto Erote *b*, episcopum. Jam enim fidei suæ et ardentis in Fratres caritatis præclara ediderat experimenta ; nec decebat accensam a Deo lucernam abscondi sub modio, præsertim ea tempestate, quæ propter ingruentes tam hæreticorum, quam gentilium persecutiones, viros requirebat non minus omnigena scientia seu sacra, seu profana, quam virtute et religione præstantes. Hanc igitur provinciam propensis omnium ordinum in se studiis oblatam suscepit Theophilus anno Domini circiter centesimo septuagesimo *c*, M. Aurelii Antonini et L. Veri impp. Romanorum octavo, fuitque in numero Antiochenorum episcoporum sextus. Nam Apostolorum princeps Petrus extra hunc numerum a præcipuis Historiæ Ecclesiasticæ scriptoribus, non quasi sedis illius exsors, sed ut præcellens et latius dominans, eximitur. Primum siquidem recensent Evodium, secundum Ignatium, tertium Heronem, quartum Cornelium, quintum Erotem, sextum Theophilum ; tametsi ab aliis nonnullis, qui eadem in se- C rie Petrum includunt, septimus dumtaxat nominetur *d*. Jam autem tantæ ecclesiæ (quanta in toto Oriente alia erat nulla *e*) suscepto gubernaculo, memorque eam a primis Apostolis Petro, Paulo, Barnaba *f* fundatam, deinde a fortissimis martyribus Evodio, Ignatio, Herone firmatam esse atque ordinatam ; statuit sibi tantorum virorum sectanda cominus vestigia, neutramque in partem a sanctissimis eorum moribus factisque, quoad ejus facere posset, deflectendum.

gregi suo invigilat, 15 Quocirca super gregis sui custodia pervigil pastor assidue excubavit, hocque sedulo curavit, uti et doctrinam a majoribus acceptam firmiter retinerent et traditionibus Apostolicis mordicus adhærentes, nihil a quoquam ipsis contrarium ullatenus admitterent. Studium porro suum ita divisit, ut, quicquid a necessariis Pontificii muneris curis vacui superesset temporis, omne partim revellendis gentilium erroribus, partim commentis hæreticorum refellendis, partim denique sacris explanandis litteris, impenderet. Atque in tribus sane hisce rebus, eorum quoque, qui nunc sunt, episcoporum succisivus labor, utpote loco suo et gradu dignissimus, merito etiamnum insumendus foret. Quippe quibus non modo Ecclesiæ dignitas, et fratrum salus, et Dei honos (quæ tamen prima esse debent) sed etiam proprii nominis immortalitas, et æterna super hæc gloria comparentur. Quid enim par aut secundum habent vel usurpatæ sensuum voluptates, vel requisitæ mundi divitiæ aut honores, vel comparata iniquis sumptibus innumera terræ jugera, vel aucta denique aut multiplicata ædificiorum hortorumque superba molimina, quibus, qui applicuerunt animum, suam ipsi animam perdiderunt? « Quid autem prodest homini, si mundum universum lucretur, animæ vero suæ detrimentum patiatur ? Aut quam dabit homo commutationem pro anima sua ? » Certe Theophilus nullam omnino dari posse aut dandam esse existimavit, qui etiam pro aliena tantum, quantum antehac in Autolyci caussa visum est, insudavit. Qui, sicut priores ejusdem ecclesiæ episcopi, (quorum arctam semitam sibi ingrediendam duxit) sanctam amplexus paupertatem, omnia arbitratus est stercora, quo et multos Christo et E Christum sibi lucrifaceret.

16 Quemadmodum autem adversus hæreticos *hæreticos* in hac ipsa ætate immaniter grassantes bellum susceperit, Marcion et Hermogenes *g* (ut alii taceantur) ignorari non sinunt. Nam ad illos atque ad alios itidem hujusmodi lupos ab Ecclesiæ ovili vel arcendos, vel depellendos, vel etiam debellandos, quantum noster laboraverit Theophilus, perquam fideliter ab Historiæ Ecclesiasticæ scriptoribus litteris est proditum, « Cum enim, » inquit illorum scriptorum dux et princeps Eusebius, multi ea tempestate hæretici sinceram Apostolicæ doctrinæ sementem non minus, quam antea zizaniorum instar corrumpere niterentur; tum, qui ubique erant ecclesiarum pastores, illos perinde atque silvestres feras arcebant ac propulsabant : et hoc quidem, nunc fratres commonendo et cohortando : nunc ipsos hostes cominus et aperto marte jactis quæstionibus adoriendo et supplantando ; nunc etiam opiniones ab ipsis perperam invectas, exaratis contra F Commentariis, exactissime refutando. » « Quos inter, » inquit, « strenue ac fortiter contra eosdem dimicasse Theophilum, e libro contra Marcionem egregie elaborato (qui cum aliis ejus libris, quos diximus, ad hoc usque tempus perennavit) manifestum est. » Hunc igitur Marcionem e Catholico hæresiarcham, qui duos constituebat deos; alterum judicem, ferum, bellipotentem ; alterum mitem, placidum et tantummodo bonum atque optimum : qui Jesum dicebat destructorem legis et prophetarum, demolitorem operum Dei Creatoris : qui Evangelium Lucæ et Epistolas Pauli mutilabat : qui se Apostolis veraciorem prædicabat : qui solarum animarum (non item corporum) resurrectionem asserebat, sed earum dumtaxat, quæ ejus doctrinam recepissent : hunc, inquam, Marcionem, qui ista et alia haud minus absurda et monstruosa profitebatur, et tamen inter homines, sed peccatis cæcos, invalescebat, Theophilus noster dictis doctis obtrivit.

17 Post Marcionem vero exsurrexit Hermogenes, Ecclesiæ desertor et ad Stoicos transfuga, *retundit*

AUCTORE PETRO HALLOIX.

AUCTORE PETRO HALLOIX.

qui perinde atque isti æternam esse materiam docuit, e qua Deus creaverit omnia et sine qua creare nihil potuerit; præterea omne malum suam e materia trahere originem; Domini corpus in sole esse repositum; diabolum et dæmonas in materiam refusum iri. Illum ergo etiam tum superstitem, talia ac tam nefaria in vulgus spargentem, Theophili vigilans et sagax industria, libro in eum composito, repressit ac retudit. Ut autem ab istis laboriosarum curarum molestiis, quibus oppido gravabatur, pusillum laxamenti animo suo daret; in vernantia sacrarum Scripturarum prata secedebat, ibi meditabatur, ibi flores colligebat, ibi eorum varietatem, virtutem, fragrantiam mirabatur, ibi ab obviis et facile occurrentibus humilioris litteræ sensibus ad alteriora se et sapidiora spiritalis intelligentiæ sensa sustollebat. Inde enim exstiterunt illæ super Evangelio insignes ejus allegoriæ et præclari sensus, quorum aliquem gustum paullo post lectoribus nostris offeremus *h*.

B

obitque, consequente ejus merita perenni sanctimoniæ laude.

18 Nam cetera Viri sanctissimi simul et sapientissimi acta cum præclaris virtutum exemplis (quarum aliquæ dumtaxat scintillæ in scriptis emicant) ipsa nobis temporum multa pulchra suffurantium atque exedentium iniquitas abstulit; certæ tamen sanctimoniæ nomen auferre non potuit. Cujus illi luculentissimum testimonium pariter perhibuerunt sui in primis Antiocheni et presbyterorum illius ævi sacer chorus, qui ipsum in tantæ sedis fastigium, Petro, et Evodio, et Ignatio, et tribus aliis ordine et sanctitate proximis successorem extulerunt: deinde divina ejus scripta mirificum internæ pietatis odorem atque ardorem spirantia; tum vero ac potissime ipsa Ecclesiæ Catholicæ (quæ illum in sacros Divorum Fastos retulit) religiosa ac celebris anniversaria memoria. Nam beatum ejus natalem adscribunt tam antiqua, quam recentiora Martyrologia ad diem Octobris decimam tertiam *i*. Vixit porro in ecclesiæ Antiochenæ pontificatu annos circiter tredecim *k*, in omni autem vita saltem octoginta duos *l*: quorum cursu feliciter exacto, et relictis post se non paucis libris, velut totidem vivis sui imaginibus (quorum nos recensionem mox instituemus) ad æternas Beatorum sedes emigravit.

C

ANNOTATA.

a *Ab anno* 98, *Trajani primo, ad annum* 180, *imperii Commodi primum, anni sunt* 82; *unde sublatis annis* 13, *quibus* Theophilus *Antiochenis præfuit, anno ætatis suæ circiter* 69 *regere ecclesiam suam cœperit ex Halloixii mente: at ætas tam provecta episcopali oneri deponendo potius, quam suscipiendo aptior videtur.*

b *Antiocheno præsule, annumerato S. Petro, sexto, ac proin cum Herone seu Herote, qui quartus fuit, non confundendo.*

c *Coss. Aproniano et Paulo, teste Prospero, Christi non* 170, *ut Halloixius, aut anno* 173, *ut Sixtus Senensis, et Trithemius de Scriptoribus Ecclesiasticis aiunt, sed* 168. *Annus* 170 *Eusebii Chronico postmodum adjectus est.*

D

d Septimus enim inter Antiochenos episcopos recensetur Theophilus ab Hieronymo in Epistola ad Algasiam quæstione 6, nescio an immemori, se in Catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum sextum. *Ita Halloixius. At sui immemor Hieronymus esse non debuit, ut S. Petrum episcoporum Antiochenorum numero modo includeret, modo ob rationem, quam ipse Halloixius affert, excluderet; in Catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum Eusebianum numerandi morem tenuit; alium in Epistola ad Algasiam; sic idem Hieronymus, Eusebii Chronicum interpretans, S. Ignatium martyrem episcopum Antiochenum* secundum *vocat, et tamen* tertium *in Catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum num.* 16 *scribens:* Ignatius Antiochenæ ecclesiæ tertius post Petrum Apostolum episcopus. *Tres illi Antiocheni episcopi Martyrologio Romano inscripti sunt: Evodius ad diem* VI *Maii; Ignatius ad* I *Februarii, Heron ad* XVII *Octobris. De prioribus ad dies citatos jam dudum in Opere nostro actum est.*

E

e *Antiochiam S. Chrysostomus Homilia* 2 *ad populum Antiochenum apud Monfauconium tom. II, pag.* 23 civitatem magnam et Orientalium caput *vocat.*

f Paulus autem et Barnabas demorabantur Antiochiæ, docentes et Evangelizantes cum aliis pluribus Verbum Domini. *Act. cap.* 15, ℣ 35.

g *Præcipuos utriusque errores paucis indicatos habes num.* 24 *Commentarii prævii. Plura Halloixius paulo infra.*

h *Nos hæc recidimus, quod* S. Theophili *non sint. Vide Commentarium prævium, num.* 27 *et tribus sequentibus.*

i Vetus Martyrologium Romanum ad decimam tertiam Octobris S. Theophili natalem sic notat: » Antiochiæ, Theophili episcopi, qui sextus ab » Apostolis fuit. » Dixit autem: « ab Apostolis », quia primus eam fundavit S. Barnabas, deinde Paulus, deinde Petrus, sed hic annis pluribus. *Halloixius.*

F

k *E quibus annis aliquot in episcopatu collegam probabilius habuit Maximinum,* Maximum *Halloixio dictum: quem ab ipso* Theophilo *sibi adjunctum autumat,* vires impares ad tantam Christianorum multitudinem regendam habente et hæreticis ab Ecclesia amoliendis occupato.

l *Cum de anno, quo* Theophilus *natus fuerit, nihil certi habeamus, nihil de anno ætatis, quo mortuus fuerit, certi statuere possumus. Annotat hoc loco Halloix,* Theophilum, *quem susceptum anno octavo Aurelii et Lucii Veri episcopatum annis tredecim tenuisse fatetur, probabilius aliquot post susceptum a Commodo imperium annis in vivis fuisse superstitem; quod si ita esset,* Theophilum *annis aliquot vitam diutius, quam episcopatum, protraxisse, necesse esset, quod, ut in Commentario prævio num.* 11 *dictum, minus videtur simile vero.*

A D

DE SANCTIS MARTYRIBUS

FAUSTO, JANUARIO ET MARTIALE

CORDUBÆ IN HISPANIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§ I. Memoria in Fastis Sacris, tempus martyrii incertum : opinio, qua fratres putantur, rejecta ; Acta edenda.

B

VEROSIMILLIME ANTE ANNUM CCCXII.

Sancti, qui in nonnullis Fastis Sacris XXVIII *Septembris,*

Fortissimos hosce tres Christianæ fidei Athletas, qui, gravissimis pro hac toleratis tormentis, ignis tandem supplicio agonem consummantes, crudelissimo martyrii genere Cordubam, Hispaniæ Bæticæ urbem percelebrem, condecorarunt, martyrologi vix non omnes, tam antiqui, quos Classicos *vocamus, quam recentiores, certatim commemorant; verum non omnes una eademque hodierna die id faciunt. Ado enim, in cujus apud Rosweydum Appendice Cordubenses isti Martyres et hac, et iterum deinde, nescio, quam ob causam,* IX *Novembris die comparent, eosdem, Martyrologii Romani Parvi auctorem secutus, nec ambabus istis diebus, nec earumdem alterutra, sed* XXVIII *Septembris signat, suique deinde hac in re sequaces et Notkerum et nonnullos hoc longe posteriores Usuardinorum, quæ dicta* XXVIII *Septembris die apud Sollerium exhibentur, Auctariorum auctores ac nominatim quidem, (quibus etiam Maurolycus, Galesinius et Ferrarius jungendi,) Belinum, Greveuum et Molanum est nactus ; Usuardus autem Cordubenses nostros Martyres, non* XXVIII *Septembris, sed*

C

tertia decima Octobris die celebrat, idque ipsum etiam præstat Martyrologium Romanum hodiernum, et quidem adhibitis hunc in finem, quæ subdo, sequentibus verbis: Cordubæ in Hispania natalis sanctorum martyrum Fausti, Januarii et Martialis, qui primo equulei pœna cruciati, deinde superciliis rasis, dentibus evulsis, auribus quoque et naribus præcisis, ignis passione martyrium consummarunt.

in aliis vero XIII *Octobris die recoluntur,*

2 *Hæc fere omnia ex Usuardo accepta; verum, cum hic sua vix non verbatim ex Adone descripserit, ut quid, quæso, solitum hunc ducem ea in re secutus, eumdem pariter secutus non est, sanctos nostros Martyres non hac, sed eadem, qua ille,* XXVIII *Septembris die recensendo? Sollerius noster in hodiernis suis in Usuardum Observationibus propendet, ut id hunc non aliam ob causam fecisse credat, quam quod illos forsan in Hispania hodie coli deprehendisset; verum, etsi quidem re etiam ipsa in plerisque regni istius ecclesiis, ut Martinus de Roa loco infra citando docet, hodie colantur, quid si tamen is martyrologus* Faustum, Januarium et Martialem *vel uni vel pluribus Hieronymianis apographis invenerit hodie inscriptos, hincque etiam partim, ut huc eos distulerit, factum esse, quis dixerit? Ita enimvero a veritate hunc aberraturum, asseverare non ausim. Hodie enim nostri isti Cordubenses Martyres in Hieronymianis apud Florentinium aliosque exstantibus apographis coluntur; etsi autem in horum plerisque et quoad locum et quoad nomina deformati exhibeantur, in iis ipsis tamen illos tum memorari est certum, fierique potest, ut emendatiora, quam quæ modo habemus, Hieronymiana apographa Usuardo præluxerint. Nec, etsi secus foret, quidquam inde posset contra nos inferri. Nihil enim impedit, quo minus Usuardus, Martyres,* XXVIII *Septembris die ab Adone Cordubæ onnuntiatos, eosdem esse cum Martyribus, quos vel ibidem, loco mendose exarato, vel certe in Hispaniis Hieronymiana apographa hodie signant, in animum (neque vero immerito) inducens, ex hisce quidem forte diem, quo illos memoraret, ex Adone vero et genuina, quibus vocati fuissent, nomina, et verum, quo passi essent, locum accepisse credatur.*

E

hac etiam martyrium anno circiter 296 *subiisse in Actis a Tamaio adductis dicuntur:*

3 *Utut sit, hac equidem die non tantum ab Usuardo, sed et, ut jam indicavi, in Martyrologio Romano hodierno* Faustus, Januarius et Martialis *signantur, cumque huc idcirco a die* XXVIII *Septembris, qua, ut dictum, ab Adone aliisque recoluntur, per decessores nostros fuerint remissi, non potui non hodierna die in Opus nostrum illos inferre. Verum an hæc, qua, ut jam docui, in Martyrologio Romano hodierno aliisque nonnullis Fastis Sacris recensentur, ea ipsa etiam est, qua, fuso pro Christo sanguine, ad Superos migrarunt seu nati primum in cœlis sunt? Id nusquam vel a scriptore antiquo vel in probatæ fidei documento notatum invenio. Nec quidquam, unde, non dicam, dies, sed vel annus aut etiam dumtaxat seculum, quo pro fide Cordubenses nostri Martyres occubuerint, determinari certo queat, quis facile, ni vehementer fallar, assignet. Eorum quidem, quæ Tamaius in Martyrologio Hispanico hodie profert, Acta sub finem habent :* Exultantes, Faustus *videlicet,* Januarius et Martialis, tradiderunt Deo spiritum III Idus Octobris, anno Domini CC.XCVIII vel circiter; *ita autem Martyres nostros tertio æræ Christianæ seculo et quidem tertia decima Octobris die ad cœlum, fuso pro fide sanguine, migrasse, dilucide*

AUCTORE C. B.

lucide docent. Ast quid tam? Ab ipso sui initio sequentem etiam loquuntur in modum: Faustus, Januarius et Martialis ex Legione Septima Gemina, urbe Hispaniæ oriundi, patres habuere SS. Marcellum et Nonam, clarissimam fœminam, qui ab eis ab exordio infantiæ enutriti in fide Catholica, postmodum pro ejus defensione celeberrimum seculis ediderunt specimen; *sic autem Sanctos nostros exstitisse fratres, e SS. Marcello et Nona genitos, non minus dilucide tradunt, neque tamen idcirco veritati id certo consonum est credendum, uti e jam nunc dicendis patescet.*

verum ob hæc, quæ Sanctos exstitisse fratres, auctoritate sua, uti, quæ hic

4 *Marcellus, qui verbis postremo recitatis pro Sanctorum nostrorum patre obtruditur, alius non est, quam S. Marcellus centurio et martyr, die* XXX *Octobris Romano hodierno juxta ac Adonis et Usuardi Martyrologiis inscriptus. Hunc quidem Acta, ad diem illam a Tamaio in Martyrologio Hispanico producta, nobilissimam virginem, nomine* Nonam, *in Africa, cum ibidem sub signis Romanis militaret, duxisse uxorem, ac ex ea Claudium, Lupercium, Victorium, Emetherium, Celedonium, Servandum, Germanum, Aciscium,* Faustum, Januarium, Martialem *et Victorinum filios, qui omnes patris vestigia secuti primo milites ac dein martyres sint effecti, genuisse affirmant; etsi autem sic Sanctorum nostrorum Actis, e Tamaio supra allegatis, quæ hosce S. Marcelli centurionis ex eadem matre Nona filios ac proin fratres germanos faciunt, apertissime adstipulentur, haud quaquam tamen rem certam efficiunt. Ita enim S. Marcelli centurionis Acta partim e commentitio Hieronymi de la Higuera Juliano, uti ipsimet, quam præferunt, titulus prodit, sunt accepta, nec in ejusdem S. Marcelli centurionis, quæ inter Sincera et Selecta Martyrum Acta, anno* 1689 *typis Parisiensibus vulgata, Ruinartius pag.* 312 *et duabus sequentibus recenset, mentio usquam vel matrimonii, quod S. Marcellus cum Nona inierit, vel filiorum duodecim ac nominatim* Fausti, Januarii et Martialis, *quos ex hac genuerit, instituitur.*

B

in medium adducuntur, suadent,

5 *Adhæc cum nihil etiam, quod tres hosce sanctos nostros Martyres exstitisse S. Marcelli centurionis filios, vel utcumque insinuet, in eorumdem Actis, operi jam nunc laudato apud Ruinartium a pag.* 597 *insertis, occurrat, enimvero is scriptor in Admonitione, hisce præmissa,* Faustum *ejusque Socios martyres, S. Marcelli centurionis filios ab auctoribus Hispanis passim censeri præfatus, merito subjungit:* At cum id neque ex eorum Actis, neque ex aliquo probatæ fidei antiquo auctore confirmari possit, certiora exspectamus argumenta, ut id ipsum affirmemus. *Ita Ruinartius, et sane meo quidem judicio rectissime; ei autem ad tertiam Martii diem decessores nostri in SS. Emetherio et Celedonio martyribus, qui et ipsi exstitisse S. Marcelli centurionis filii a nonnullis putantur, jam præiverant, in Commentario horum Actis prævio num.* 7 *ea afferentes, quibus non tantum Marcelli filiationem revocant in dubium, verum etiam hujus filios sibi non videri* Faustum, Januarium et Martialem, *insinuant. Et vero, nec Marcelli centurionis filios, nec fratres, sed amicos dumtaxat et socios* Faustum, Januarium et Martialem *exstitisse, indicare videntur, quæ hisce præses Eugenius dixisse in sinceris eorumdem Actis narratur, uti hæc infra danda consideranti patescet.* Martialis *quidem semel* Faustum Fratris *nomine in iisdem Actis appellat; verum nihil obstat, quo minus id more, Christianis familiari, qui sese, quod ejusdem matris Ecclesiæ spirituales essent filii, nuncupare solebant* Fratres, *fecisse credatur.*

C

D

certum haud reddunt, subiisse illos anno circiter 298 martyrium, credendum non est,

6 *Nec hic audiendus Tamaius, hodie in Martyrologio suo Hispanico Martinum de Roa, quod Cordubenses nostros Martyres, nec fratres, nec Marcelli centurionis filios exstitisse, contendat, erroris insimulans. Auctores enim Hispani, qui, ut ait, contrarium unanimi consensu affirmant, recentiores omnes sunt, nullumque pro sese antiquum fideque dignum seu scriptorem seu monumentum allegant. Neque vero pro sese, ni vehementer fallar, scriptorem monumentumve hujusmodi vel ipsi, vel quicumque primi, quod hi de fraterna Martyrum nostrorum conjunctione aiunt, litteris mandarunt, allegare potuissent. Jam vero, cum id aliaque supra adducta sic, ut dixi, habeant, enimvero, Martyres nostros exstitisse fratres, et quidem ex eodem patre Marcello et eadem matre Nona genitos, eorumdem Acta, a Tamaio adducta, certum haud efficiunt: uti autem proinde haud hoc, sic nec* Faustum, Januarium et Martialem *tertio æræ Christianæ seculo seu anno circiter* CCXCVIII *subiisse martyrium, indubitanter Actorum istorum auctoritate est credendum.*

E

maxime cum verba, quibus id tradunt, e genuinis Actis accepta non sint.

7 *Hinc illos non tunc, sed minus definite loquendo, verosimillime, cum equidem Martyrum pars longe maxima prioribus tribus Ecclesiæ seculis quartoque nondum provecto pro fide occubuisse noscatur, ante annum* CCCXII *martyrio ad Superos evolasse, supra in margine indicavi. Ceterum non est, cur scrupulo forsan quisquam adhuc angatur ex eo, quod Martyrum nostrorum Acta, a Tamaio vulgata, e sinceris et primigeniis eorumdem Actis sint partim accepta; etsi enim id ita sit, verba tamen num.* 3 *huc transcripta, tam quibus* Faustum, Januarium et Martialem *anno* CCXCVIII *spiritum Domino tradidisse, quam quibus hosce fratres, ex eodem patre Marcello centurione et eadem matre Nona genitos, exstitisse, luculentissime, ut dictum, tradunt, non ex illis probæ notæ Actis, sed e recentioribus dumtaxat, ac proin dubiæ in re tam antiqua fidei, scriptoribus monumentisve sunt conquisita, uti ipsemet Tamaius, utpote alterius formæ illa, alterius vera alia, quæ in sinceris Sanctorum nostrorum Actis reperiri putavit, characteribus exprimens, satis indicat. Hæc, quæ ex antiquis monumentis fideliter, ut Baronius testatur, descripta Marineus Siculus in suo de Mirabilibus Hispaniæ Rebus opere, anno* 1533 *Caroli V imperatoris jussu publici juris facto, fol.* 26 *verso et seq. primus vulgavit, postea inde accepta in amplissimam Surii de Actis Sanctorum Collectionem ad* XIII *Octobris diem sunt illata: etsi autem Additionibus, aliunde mutuatis, interpolata haud sint, nonnihil tamen contracta videntur.*

F

Hæc, de quibus hic non nulla, Commentario huic subdentur.

8 *Hinc Ruinartius e quatuor Mss. Codicibus, quorum unus Bibliothecæ Colbertinæ, alter S. Cornelii Compendiensis, tertius B. Mariæ Silvæ-Majoris in diœcesi Burdigalensi ac quartus denique celebris monasterii Clarævallensis erat, immutanda ac utcumque corrigenda, sicque ad pristinum, ut putavit, statum revocata, inter sincera et selecta MM. Acta studioso lectori, uti in his pag.* 597 *et duabus sequentibus facit, exhibenda existimavit. Verum an*

vel

AUCTORE C. B.

vel ita emendata omni nævo carent? S Fausti *ejusque Sociorum Actu ipsomet persecutionum tempore videri conscripta, Tillemontius, et recte quidem, in sua, quam in illos tom. V Monumentorum Ecclesiasticorum pag.* 796 *suppeditat, Adnotatione præfatus, hæc nihilominus, etiam prout a Ruinartio exhibentur, difficultatibus diversis, quas mox enumerat, laborare ibidem affirmat. Verum etsi quidem, ut ait, hæ verendi, ne Acta vitiata sint, præbeant locum, eorumdem tamen, ut fatetur, auctoritatem haud evertunt, nec tanti momenti, ut non facile dissolvi queant, Sollerio nostro in hodiernis suis in Usuardum Observationibus merito sunt visæ. Res itaque cum sic habeat, ac proin nihil obstet, quo minus iteratis typis ista Sanctorum nostrorum Acta habeantur digna, ea e Ruinartii editione cum Surii seu Marinei Siculi et Tamaii editionibus collata Commentario huic subnectam, Adnotationibus subinde, quibus, et illustrentur et cumprimis difficultates, quibus ut dictum, e Tillemontii judicio laborant, dissolvantur, pro more nostro adjunctis.*

§ II. Antiquus et late per Hispaniam extensus Sanctorum cultus, reliquiarum, cum diu latuissent, seculo XVI inventio ac translatio.

Martyres nostri e Prudentio, a quo, ut apparet, laudantur, Hispanis jam inde a seculo IV et V honorati fuisse videntur,

A*urelius Prudentius lib.* Περὶ στεφάνων *sive* de Martyrum coronis *hymno quarto celebriores Hispaniæ Martyres enumerans sic canit :*

Orbe de magno caput excitata
Obviam Christo properanter ibit
Civitas quæque, pretiosa portans
Dona canistris.
Afra Carthago tua promet ossa,
Ore facundo, Cypriane doctor ;
Corduba Acisclum dabit et Zoellum
Tresque coronas.

Coronæ tres, quas, veluti pretiosa dona, in extremo judicii die, Christo oblatura civitas Cordubensis hic, a Prudentio dicitur, verosimillime, spectato hujus sensu, esse tres sancti nostri Martyres Faustus, Januarius et Martialis, *quos Cordubæ martyrio fuisse coronatos, inter omnes convenit, modo passim ab eruditis (neque vero, ut apparet, immerito) putantur; cum autem Christianus is poëta, qui sic de nostris istis Cordubensibus Martyribus loquitur, anno* 348 *ac proin seculo* IV *natus, seculo* V *excesserit e vivis, id enimvero illos Hispanis jam inde a duobus hisce seculis summo in honore ac pretio fuisse, argumento est. Nec ambigendum apparet, quin jam tum, si non in pluribus Hispaniæ civitatibus, in Cordubensi saltem cultu, Sanctis deferri ætate illa solito, fuerint gavisi. Ast an jam tum pariter ibidem templum sub nominibus suis Deo consecratum habuere?*

jamque ante seculum VII aut VIII, si Martinus de Roa vera memoret, ecclesiam

10 *Tamaius, statim atque igne combustos, martyrium Cordubæ anno* 298 *aut circiter consummasse, in supra memoratis, quæ hodie recenset, Actis narravit, subjungit* : Eorum corpora non sic ignis consumpsit, ut inter cineres aliquot non reperirentur ossa sacrata, quæ a fidelibus devote collecta in locum urbis absconditum reposuere, et, data Ecclesiæ pace, ibidem basilicam exstruxit sequentium fidelium pietas. *Ita ille, nihil tamen dicens, unde vel seculum, ante quod Cordubæ Sanctis nostris templum jam steterit erectum, elicias; verum Martinus de Roa, e cujus de Sanctis, ab ecclesia Cordubensi celebratis, opere Hispanico Tamaius accepta a se, quæ dat, prolixiora Martyrum nostrorum Acta in linguam Latinam convertit, in altero, quod de ecclesiæ Cordubensis Martyribus Latine conscripsit, opusculo, facta primum in hoc cap.* I *Cordubensium Martyrum duos in ordines, quorum primo quidem sub Romanorum præsidum administratione, secundo vero sub Arabum servitute coronatos assignat, distinctione, ita deinde cap.* II *orditur :* Primi ordinis Martyribus, hoc est, de beato Acisclo et sorore ejus : de Fausto et Sociis : ac de Beato Zoylo ecclesia Cordubensis ante mille ipsos annos et amplius, et celeberrima templa habuit, ut ex divo Eulogio constat, et dies festos egit.

Cordubæ habuerint : etsi autem id e S. Eulogio quem is pro se laudat,

11 *Jam vero cum Martinus de Roa, seculi* XVII *initio dictum opusculum concinnaverit, e modo huc transcriptis hujus verbis, si veritati consonent, consectarium evadit, ut Cordubensis ecclesia, Deo olim sub* SS. Fausti *ejusque Sociorum nominibus sacrata, vel ipsomet seculo* VII *vel etiam ante hoc aut certe ante octavum fuerit exstructa. Verum id, seu tum, cum seculum* XVII *nondum diu esset inchoatum, Cordubensem, quæ Sanctis nostris fuerat erecta, ecclesiam stetisse jam annis amplius mille, e S. Eulogio, quem laudatus de Roa pro se citat, haud apparet omnino certum. Spectatis enim, quæ huc pertinent, S. Eulogii verbis, dubitari potest, an vel hujus ætate seu seculo* IX, *quo ad annum quinquagesimum nonum provecto martyrium subiit, Cordubæ ecclesia, quæ a Sanctis nostris esset vocata, exstiterit. Exstant illa in S. Gumesindi presbyteri Actis, ad* XIII, *qua hic in Martyrologio Romano hodierno recolitur, Januarii diem in Opus nostrum e Sanctorum aut, si mavis, Martyrum Cordubensium, quod S. Eulogius contexuit, quodque scholiis ab Ambrosio Morales, seculo* XVI *jam senescente, illustratum tom. IV Hispaniæ Illustratæ a pag.* 217 *exhibetur, Memorialis lib.* II, *cap.* IX *jam illatis; sequentia autem hæc sunt :* Sanctus Gumesindus presbyter ex oppido Toletano, olim cum utroque parente puer adhuc parvulus Cordubam veniens, votivo genitorum affectu per sacrum clericatus ordinem cœlesti ascriptus militiæ, apud basilicam Sanctorum trium, qua Faustus, Januarius et Martialis martyres præsentialibus corporum suorum favillis quiescunt, digna pædagogorum educatione in Dei timore claruit.

haudquaquam uti quæ hic

12 *S. Gumesindus anno* 852, *uti apud nos loco mox citato videre licet, martyrio vitam finiit; quare S. Eulogii ætate seu e jam dictis seculo* IX *ad annum quinquagesimum nonum nondum provecto Cordubæ ecclesia, quæ a* SS. Fausto, Januario et Martiale *nuncuparetur, indubie exstiterit, si per Sanctos tres, apud quorum basilicam S. Gumesindus, cum puer adhuc parvulus Cordubam veniens clero ibidem fuisset adscriptus, in Dei timore claruisse verbis jam datis a S. Eulogio traditur,* SS. Faustus, Januarius et Martialis *martyres debeant intelligi.*

Verum

AUCTORE C. B.

Verum id ita habere, si sola, quæ jam recitavi, S. Eulogii verba spectentur, pro certo, uti illa consideranti patescet, asseverari non potest. At vero, inquies, anne ergo S. Eulogius per Sanctos tres, *in quorum basilica* præsentialibus, *ut loquitur,* corporum suorum favillis SS. Faustum, Januarium et Martialem *quiescere, modo huc transcriptis verbis ait, tres hosce sanctos nostros Martyres re ipsa haud intellexit? Intellexit sane, ut mihi equidem apparet; etsi enim id, ut jam docui, e solis, quibus utitur, verbis concludi seu affirmari haud possit, potest tamen ex eo, quod sancti nostri Martyres nec plures nec pauciores sint, quam tres, quodque nisi hosce per Sanctos tres, sub quorum nominibus Cordubæ ætate sua seu seculo* IX *fuisse ecclesiam Deo consecratam Memorialis mox dicti cap.* IX *iterumque deinde cap. sequenti prodit, intellexisse dicatur, tres Sancti alii, quos intellexisse cum aliqua veri specie dici queat, assignari haud possint.*

in medium

13 *Adhæc Cordubæ S. Eulogii ætate seu seculo* IX *exstitisse, quæ trium sanctorum nostrorum Martyrum esset, ecclesiam, huncque* Sanctorum trium basilicam *aut etiam simpliciter, prout et a S. Eulogio loco postremo citato vocatur,* Sanctos tres *duntaxat vulgo appellatam fuisse, ex iis etiam, quæ Hispaniæ Illustratæ tomo jam citato pag.* 220 *Ambrosius Morales suppeditat, vero evadit simillimum. Abs hoc enim, ibidem, quis status Christianæ religionis Cordubæ sub Arabum imperio D. Eulogii tempore fuerit, exponente, inter Christianorum templa, quæ tum ibidem fuerunt,* Sanctorum trium martyrum Fausti. Januarii et Martialis basilica, ubi eorumdem cineres asservabantur, *recensetur ac deinde subjungitur:* Hujus templi mentio etiam est in priscis Annalibus, quos initio liber ille Compostellanus habuit, de quo in Dominico Sarraceno martyre (*tomo nempe mox iterum citato Hispaniæ Illustratæ pag.* 252) dicemus. Ibi ita legitur : « Era M. XXXIII, » *id est, anno Christi* 995, « octavo Kalendas Januarii captus et lanceatus fuit comes Garsia Fernandi a Sarracenis inter Alcocer et Langa in riba de Dorio. Et quinta die mortuus fuit et ductus ad Cordubam et sepultus in Sanctos tres, et inde ductus fuit ad Caradignam. »

B

C

adducuntur, suadent, sit certum, vero tamen apparet simillimum.

14 *Verum, etsi jam allegata ac præcipue supra huc transcripta S. Eulogii verba vix ac ne vix quidem dubitare sinant, quin Sancti hujus ætate seu seculo* IX *ecclesia, quæ a tribus sanctis nostris Martyribus diceretur, Cordubæ exstiterit, id tamen etiam ibidem vel jam a seculo* VII *vel ante hoc aut certe ante octavum, uti e suprá huc transcriptis Martini de Roa verbis, si veritati forent consona, consequeretur, habuisse locum, haudquaquam inde evadit certum. Etenim tam quæ S. Eulogius loco supra citato scribit, quam quæ Ambrosius Morales verbis jam nunc datis docet, veritati certo fuerint ad amussim conformia, si seculo demum nono Cordubæ ecclesia, quæ a tribus nostris sanctis Martyribus esset nuncupata, exstiterit; attamen cum Mauris quidem, seu Arabibus, pauca, Catholicis vero Romanorum imperatoribus, Gothorumque regibus in Hispania regnantibus, quamplurima ibidem fuerint templa exstructa, Cordubensem Sanctorum nostrorum trium ecclesiam, certo haud serius, quam seculo demum nono, uti e jam dictis pronum est colligere, exstructam, ante octavum etiam seculum, quo Mauri seu Arabes, Mahometi asseclæ, totam fere Hispaniam subjugarunt vixque tandem omnino seculo* XIV *pulsi inde armis deseruerunt, stetisse, jam inde forsan etiam a seculo* IV *aut altero e sequentibus ædificatam, vero saltem apparet simillimum.*

D

Cordubæ porro, etsi etiam in aliis Hispaniæ civitatibus

15 *Nec tantum Cordubæ, sed et alibi in Hispania Sanctis nostris jam a longissimo etiam tempore fuisse templa, haudquaquam mihi apparet ab omni prorsus veritatis specie alienum. Certe cultus, quo Cordubæ e modo dictis fuere a pluribus jam seculis gavisi, intra unam hanc Hispaniæ civitatem sese haud continuit, sed ad plures alias sese diffudit. Audi, quid in suis in supra huc transcripta S. Eulogii verba scholiis Ambrosius Morales loquatur :* De sacris, *inquit,* his tribus Martyribus Cordubensibus (Fausto *videlicet,* Januario et Martiale) celeberrima est in omnibus Hispaniæ ecclesiis memoria, insigni festivitate, et copiosa historia in Lectionibus matutinis repetita. Martyrologia omnia et quicumque de Sanctis scripserunt, eorum insignem habent mentionem. Sed variat alicubi festus dies : alibi vicesimus octavus Septembris ; alibi Octobris tertius decimus signatur. *Ita enimvero, insignem plane esse ac latissime sese in Hispania diffudisse Sanctorum nostrorum cultum, luculentissime laudatus scriptor nos docet; quod autem autem ad* XXVIII *Septembris et* XIII *Octobris dies, quorum priori alibi, alibi posteriori coli eos ait, spectat, festum eorum in S. Isidori Missali et in Breviario Hispalensi* XXVIII *Septembris, in reliquis vero eadem, qua in ecclesia Cordubensi colitur, tertia decima Octobris die celebrari, in sua Martyrum Cordubensium Historia fol.* 156 *verso sub finem Martinus de Roa affirmat.*

E

ac nominatim in Toletana in cujus Officio Muzarabico Hymno etiam, qui ex Tamaio

16 *Ast quo ritu quave solennitate in singulis Hispaniæ ecclesiis ac nominatim in celeberrima Toletana id fit? Rem isthanc sese edoceri, lectorem vehementer desiderare, operoseque adeo hic indagandam haud duxi; verum, cum ei putem futurum non ingratum, si Hymnus, qui officii ecclesiastici, quo in Breviario Muzarabico Toletano Sancti nostri hodie coluntur, partem constituit simulque Sanctorum nostrorum Acta, Commentario huic, ut jam monui, subdenda, compendio quodammodo complectitur, secum hic in antecessum communicetur, lubet illum integrum, prout hodie apud Tamaium in Martyrologio Hispanico typis excusus exstat, huc transcribere. Sic habet :*

F

Gaudet caterva nobilis
Dei repleta gratia,
Trium sanctorum Martyrum
Est præclara solemnitas.

Templum beata Trinitas
Perenne condidit sibi,
Ex quo novum depromitur
Dulcissimumque canticum.

Hi tres Viri concorditer
Ad passionem veniunt ;
In Trinitatis nomine
Hostem vicere pessimum.

hic integer

17 Faustus benignus primus est,
Affatur : Hujus temporis
Condigna non est passio,
Fratres, futuram ad gloriam.

Beatus

A

Beatus Januarius :
Aperta, inquit, janua
Est nobis, * jam gaudio
Cœlo * fruamur optimo,
En, Martialis provehit,
Ascensus almis omnibus
Sanctis Dei ad gloriam
Gaudet lætus consortio.
Tunc Martialis orsus est :
Propter æternam gloriam
Debemus temnere idola
Et judicis sævitiam.
Mox præses cœpit fremere :
Dentes, nares, auriculas,
Labra, sed supercilia
Sanctis jussit abscindere.
Inquiunt almi Martyres :
Judex inique et pessime,
Servos Dei cur afficis ?
Cur falsos deos suscipis ?
18 Furore tunc tyrannus est
Accensus, inquit : Mittite
In ignem istos, monita
Qui nostra audent temnere.
Intrant beati martyres
Læti caminum ; concinunt
Hymnum Deo et canticum
Novum piis concentibus.
Abjecta carnis sarcina,
Mittunt in astra spiritum :
Christum vident, quem diligunt,
Sancti Dei cum angelis.
Orate, Sancti, ad Deum,
Repellat celer ut mala
Et conferat nobis bona,
Pacemque donet omnibus.
Precamur, almi Martyres,
Per unum et trinum Deum,
Dirum ut jugum ocyus,
Quod sustinemus, auferat.

* supple *ut*

* *an* cœli?

lectori exhibetur,

B

ornantur, cultu gaudeant, semper quieverunt sacra eorum lipsana,

19 *Talis est, quem in ecclesiastico Sanctorum nostrorum Officio hodie recitandum Breviarium Muzarabicum Toletanum proponit, hymnus sacer. Verum erit fortassis, qui modo, an hymnus ille sit admodum antiquus, hic petat. Et vero est, cur hac de re dubitetur. Etsi enim jam inde etiam a seculo* VII, *ut hymni in divinis canerentur Officiis, positum fuisse in more, e concilii Toletani quarti, anno Christi* 633, *præside S. Isidoro, celebrati, decreto, decimo tertio constet, hymnos tamen non paucos, qui in ecclesiasticis antiquissimorum etiam Martyrum Officiis recitari solent, diu dumtaxat post seculum* VII *seu S. Isidori ætatem compositos ac in usum tum primum receptos fuisse, est certum. Utut sit, sese equidem Sanctorum nostrorum cultum non intra solam Cordubam continuisse, sed et ad alias Hispaniæ civitates ac nominatim ad Toletanam transiisse, luculenter, quæ jam supra allegavi, ostendunt. Verum, etsi sic habeat, semper tamen sacræ eorum reliquiæ Cordubæ in Sanctorum trium, per quos non alios quam* SS. Faustum, Januarium et Martialem, *intelligi jam supra vidimus, ecclesia mansere, nec, ut apparet, cum aliis ecclesiis communicatæ, nedum omnes alio fuerunt translatæ. Sane Cordubæ in dicta ecclesia sacra illa pignora seculo* IX, *etsi Mauris in Hispania jam dudum regnantibus adhuc quievisse, e S. Eulogii verbis, num.* XI *huc transcriptis, exploratum habetur.*

AUCTORE C. B.

20 *Nec inde post, seculo* XI *Mauris in Christianos quammaxime sævientibus totoque nisu sacras etiam Martyrum reliquias perdere studendibus, fuerunt amota ; verum, quo horum furori subducerentur, a Christianis una cum Zoïli et Aciscli aliorumque adhuc aliquot sanctorum martyrum sacris lipsanis arcæ lapideæ inclusa, hacque marmore, et tempus rei gestæ et SS. Christi martyrum* Fausti, Januarii, Martialis, *Zoïli et Aciscli nomina præferente, obtecta, in illa ipsa ecclesia seu basilica fuerunt terræ, relicta nonnullis loci, quo fuissent occultata, notitia, anno* 1041 *mandata. Ita fere in sua Martyrum Cordubensium Historia ad* XXI *Novembris diem Martinus de Roa, qui annis quingentis triginta quatuor post seu anno* 1575 *in eadem ecclesia, quæ interea, Corduba a Ferdinando III, sancto Castellæ rege, Mauris anno* 1236 *erepta, abrogato abs hoc, quod prius gesserat,* SS. Fausti, Januarii et Martialis *nomine,* S. Petri *fuerat vocata, sacra ipsa lipsana fuisse inventa ibidem etiam docet. Id ipsum porro etiam facit Generalium Hispaniæ Chronicorum lib.* XXVII *Ambrosius Morales; verum fusiorem utriusque narrationem, in compendium a se contractam, ad* XXI *Novembris diem, qua sacrarum istarum exuviarum inventio, etsi quotannis non tunc, sed* XXVI *mensis ejusdem die ab ecclesia Cordubensi festiva solennitate celebrari solita, evenit, in Martyrologio suo Hispanico Tamaius exhibet.*

cumque arca lapidea, cui inclusa terræ anno 1041 *fuerant mandata,*

E

21 *Verba, quibus id facit, prolixioribus, quibus Ambrosius Morales et Martinus de Roa utuntur, omissis, juverit hic lectoris oculis subjecisse. Sic habent :* Die XXI mensis Novembris, anno Domini MDLXXV infra Octavam SS. Aciscli et Victoriæ martyrum Cordubensium, in Pontificatu S. D. N. Gregorii XIII, Pontificis maximi, sub imperio religiosissimi principis Philippi II, Hispaniarum regis Catholici, et F. D. Bernardo de Fresneda, Ordinis Seraphici alumno, episcopalem Cordubensem infulam induente ; cum ad reparationem arcus toralis antiquæ ecclesiæ Cordubensis, titulo S. Petri condecoratæ, quæ tempore captivitatis cathedralis exstiterat, foveam altam structores aperire curarent, in quamdam lapideam arcam inciderunt eo ecclesiæ angulo, quo civium fama immemorialis ab antiquioribus seculis devenerat, universos imbuens, ibidem corpora SS. martyrum Cordubensium aliquot condita jacere ; quorum licet inquirere lipsana D. Petrus Fernandez de Cordua, marchio Priegensis, post D. Alfonsus Manrique et D. Joannes de Toledo episcopi Cordubenses, multoties conarentur, tamen difficultatibus præpediti, et ne templi fabrica corrueret, a proposito descivere. Igitur, arca lapidea a fossoribus reperta, subito totius populi vox insonare cœpit, eam esse capsam, qua suorum Sanctorum sacra pignora condebantur. Ad præfati D. Bernardi de Fresneda præsulis, tunc diœcesim visitantis, res hujusmodi pervenit auditum ; qui protinus Cordubam repedans, arcam aperire * jussit, ubi plurima ossa et capita humanorum corporum inventa sunt, quæ a medicis et chirurgis recognita, inibi esse XVIII cada-

anno 1575 *fuisset effossa, sententiaque a Cordubensi episcopo de illis*

F

* *lege* aperiri

AUCTORE C. B.

in hac repertis lata

** lege* includi

** lege* custodiri

cadaverum ossa et capita juramento attestati sunt.

22 Tunc episcopus illa honorifice in capsa lignea jussit includere *, et intra armarium capellæ S. Luciæ custodire *, donec ad informationem traditionis et famæ immemorialis procederet. Ita factum, et habito processu, omnibus visis sequentem protulit sententiam : « In civitate » Cordubensi die XIII mensis Septembris, anno » a Nativitate Domini MDLXXVII reverendissimus dominus D. F. Bernardus de Fresneda, » episcopus Cordubensis, et visis testibus, sepulchro et marmore inventis, et intellecta tra- » ditione accolarum hujus urbis, qua constat, » quod in ecclesia S. Petri sepulta erant ossa » innumera plurimorum sanctorum Martyrum, » in eadem civitate passorum, et opinione et » devotione concivium, ab immemoriali tempore » emanata ; et visis historiis vetustis et consul- » tationibus doctissimorum hominum dixit, quod » suum erat judicium, ossa prædicta, in sepul-
B » chro inventa, fuisse et esse ossa et reliquias » eorum Martyrum, in litteris marmoris » *(hic supra num.* 20 *dicta vidbesis)* « contentorum, et » aliorum ibidem jacentium. Ideo præcepit, ut » debite custodiantur absque veneratione, donec » Sedes Romana aliter decernat. »

a Sede Apostolica

23 Qua episcopali sententia prolata, processus et Acta omnia Romam directa sunt, et coram Gregorio XIII Pont. Max. cum supplicationibus episcopi, capituli et civium Cordubensium, qui Martyrum devotione succensi diem Inventionis celebrabant, oblata. Non solum sanctitatem et venerationem ossium probavit, sed etiam festum Inventionis decrevit, et in cæteris ad synodum provincialem recurreretur. Hæc habita fuit Toleti anno MDLXXXII. Ubi iterum de hac declaratione tractatum, tandem sequentem sententiam synodus protulit.

ac dein a concilio Toletano provinciali,

24 « In urbe Toleto die XXII mensis Januarii, » anno a Nativitate Domini MDLXXXIII congregatis in unum in sancto concilio provinciali » Toletano, illustrissimo domino D. Gaspare de
C » Quiroga, S. R. E. Cardinale, archiepiscopo » Toletano, Hispaniarum primate, generali in- » quisitore et Castellæ archicancellario, et re- » verendissimis patribus D. Alvaro de Mendoza, » episcopo Palentino, D. Antonio de Pazos, epi- » scopo Cordubensi, D. Francisco Sarmiento, » episcopo Giennensi, D. Gomezio Zapata, epi- » scopo Conchensi, D. Alfonso Velasquez, epi- » scopo Oxomensi, D. F. Laurentio de Figue- » roa, episcopo de Seguntino, D. Andrea de » Bovadilla, episcopo Segoviensi, D. Alfonso de » Mendoza, abbate Vallesoletano, viso negotio, » ad hanc sanctam synodum per D. N. D. Gre- » gorium XIII remisso, et Actis processus, per » Rectorem, beneficiatos et clericos ecclesiæ S. » Petri Cordubensis oblatis, circa venerationem » reliquiarum SS. Martyrum Fausti, Januarii et » Martialis et aliorum in processu contentorum.

et quidem, uti quæ hic

25 » Visis etiam meritis et circumstantiis, » supra dicti domini patres in concilio congre- » gati, sequentes sententiam reverendissimi do- » mini D. Bernardi de Fresneda, quondam epi- » scopi Cordubensis, in quantum ossa prædicta, » fuisse et esse reliquias SS. Martyrum prædi- D
» ctorum, in literis marmoris contentorum, de- » claravit et venerationem omisit, bene judi- » casse, et omissionem supplentes, eadem ossa » venerationi exponenda esse fidelium declara- » runt, ideoque collocari in loco sublimi debere » jusserunt, illisque debitum cultum et vene- » rationem a Christi fidelibus impertiendam » sanxerunt, sine tertii præjudicio. » *Ita sane sententia, qua, quæ in arca lapidea, Cordubæ in S. Petri ecclesia e terra anno* 1575 *effossa, fuerunt reperta, ossa omnia et singula fuisse et esse Martyrum, Cordubæ passorum, Bernardus de Fresneda, Cordubensis episcopus, pronuntiavit, luculentissime et a summo Pontifice Gregorio XIII et a Toletano provinciali concilio fuit probata ; neque vero immerito, ut mihi equidem apparet.*

adducuntur,

26 *A Christianis enim, e singulari, qua in Sanctos ferebantur, veneratione impium Maurorum in sacra horum pignora furorem eludere studentibus hincque* SS. Fausti, Januarii et Martialis *nec non aliorum Martyrum Cordubensium ossa, arcæ lapideæ inclusa, sub terra anno* 1041 *occultantibus,* E
fuisse hisce aliorum, qui Martyres aut Sancti non essent, ossa admixta, verosimile nullo modo est ; omnia autem et singula Martyrum etiam fuisse, vel ex eo est concludendum, quod aliorum, quam quorum cadavera in ecclesia fuissent sepulta, exstitisse videantur illorumque, qui martyrio vitam haud finiissent, cadavera prioribus tredecim Ecclesiæ seculis haud solerent, consuetudine isthac præcipue etiam in Hispaniis tunc obtinente, in ecclesiis sepeliri. At vero, inquies, si non tantum Faustus, Justinianus, Martialis, *Zoïlus et Acisclus, sed et omnes alii, quorum ossa in arca lapidea, e terra in S. Petri ecclesia anno* 1575 *effossa, fuerunt reperta, vel Martyres vel certe Sancti exstiterint, quid ni tam horum, quam priorum quinque nomina tabulæ marmoreæ, qua, ut dictum, arca illa obtegebatur, fuerunt a Christianis inscripta ?*

solutis etiam, quæ in contrarium

27 *Est sane, cur id mirum primo intuitu appareat ; verum Sancti, quorum ossa in dicta arca fuere inventa, octodecim numero, uti e Tamaii verbis num.* 21 *huc transcriptis, fas est colligere, exstitere, eratque tabula ista marmorea minor, quam ut* F
tot nominibus capiendis sufficeret. Majorem quidem, cui facile hæc omnia, nullo etiam omisso, inscribi potuissent, reperire Christiani verosimillime valuissent ; verum facile factum esse potest, ut, Maurorum persecutione quammaxime urgente, tabulam hujusmodi quærendo tempus terendum, quod inde, ne sacras omnes, quas conservatas volebant, reliquias amitterent, periclitaturos sese conspicerent, haud rati, tabulæ minori, quæ ad manum erant, sola Martyrum quinque, quos præcipue venerari solebant, nomina inscripsisse sacrasque aliorum, quorum memoriam simili ratione servare per temporis angustias haud licebat, reliquias furori saltem Maurorum subduxisse fuerint contenti. Ac ita quidem præcipua, quæ, quo minus omnes et singuli, quorum ossa in arca, anno 1575 *Cordubæ e terra in S. Petri ecclesia effossa, fuerunt inventa, vel Martyres vel saltem Sancti credantur, obstare videbatur difficultas evanescit ; verum erit forsan etiam, qui modo, an vel ipsorummet sanctorum nostrorum martyrum* Fausti, Januarii et Martialis

ossa

A *Ossa in arca illa exstiterint, revocet in dubium ob S. Eulogii verba, num.* XI *huc transcripta; hisce enim, illos ætate sua seu c supra dictis seculo* IX *in Sanctorum trium, postea, ut jam docui,* S. Petri *nuncupata, basilica* præsentialibus corporum suorum favillis *seu cineribus quievisse, sanctus ille scriptor diserte tradit; quod si autem seculo* IX *in corporum suorum favillis dumtaxat seu cineribus in Sanctorum trium basilica, ita ab ipsismet, ut jam supra docui, appellata, Cordubæ quieverint, quis, quæso, seculo* XVI *superfuisse ibidem adhuc ex illis ossa, hæcque arcæ lapideæ inclusa, anno* 1575 *in eadem ecclesia, tunc* S. Petri, *nomine mutato, vocata, una cum plurium aliorum Martyrum ossibus fuisse reperta, in animum facile inducat?*

faciunt, difficultatibus, suadent, 28 *Nemo sane, qui Eulogii tantummodo verba, secundum se accepta, non vero secundum sensum, quem e scriptorum etiam optimorum interpretatione patiuntur, considerarit. Verum Eulogii verba posteriori isthoc modo consideranda existimo; meritone, an immerito, e jam nunc dicendis statues. Romani* B *qui defunctorum suorum corpora comburere solebant, id totum, quod ex iis reliquum ignis fecerat,* cineres *vocabant; ex hac autem consuetudine* cineres *vocandi hujusmodi reliquias paulatim est factum, ut corporum, tam quæ ignem passa haud fuissent, quam quæ per hunc transiissent exuviæ* cinerum *nomine fuerint a scriptoribus etiam eruditissimis distinctæ. Sic corpus S. Cypriani martyris a Gregorio Nazianzeno, sic id S. Pauli a Claudiano poëta* cineres *appellatur, etsi interim nec Paulus, nec Cyprianus, ut notum est, igne martyrium consummarint; cum autem sacras duorum horum Sanctorum, ignem haud passorum, reliquias bini scriptores laudati ita haud inepte vocarint, quid ni sanctorum* Fausti Januarii et Martialis, *igne occisorum, ossa* cineres *pariter haud inepte appellare Eulogius potuerit.*

merito fuisset approbata, 29 *Id equidem haud perspicio; quod si autem sacra ista lipsana sic appellare haud inepte potuit, re etiam ipsa, cum contrarium nullo modo queat probari, id fecisse est censendus, ne alioquin receptissima Cordubæ traditio, quæ Martyrum nostrorum ossa in S. Petri ecclesia asservari ferebat, a* C *vero dicenda sit exstitisse aliena. Jam vero, cum sic habeat, merito sane episcopi Cordubensis sententiam, qua ossa, Cordubæ in arca supra memorata anno* 1575 *inventa, fuisse et esse tum Martyrum, quorum nomina tabulæ marmoreæ, arcam obtegenti, erant inscripta tum aliorum aliquot, ibidem quiescentium, declaravit, a summo Pontifice simul et synodo Toletana, anno e supra dictis* 1583 *celebrata, approbatum fuisse, nemo non fatebitur, qui, quæ dixi, expenderit. Porro, re sic gesta, D. Antonius de Pazos, qui tunc Cordubensis erat episcopus, synodoque hoc nomine interfuerat, nihil habuit antiquius, quam ut sanctorum martyrum* Fausti, Januarii *et* Martialis, *nec non aliorum, quorum ossa in arca lapidea, supra sæpissime jam memorata, fuerant inventa, honorificentissime collocarentur. Audi, qui Tamaius post verba, quæ supra ex eo jam recitavimus, narrationem suam prosequatur.*

ad oratorium cum in finem exstructum solenni ritu fuerunt translata. 30 Denique, *inquit,* synodo dissoluta, D. Antonius de Pazos, Cordubensis præsul, ad propriam sedem reversus, illico capellam, qua sanctorum Martyrum lipsana essent collocanda disponere * honorifice præcepit, et jaspidis magnificum tabernaculum, supra cujus planiciem arca ossium sacrorum esset reponenda, construere * jussit, ita ut ex ipsis lapidibus, in fovea repertis, altare erigeretur, hocque marmoreis tabulis ornaretur. *Ita ille, mox etiam indicans, ad altaris quidem a se memorati dexteram lapidem, qui crucem sibi insculptam præferebat, ad sinistram vero marmor, quod eosdem plane, quibus marmor, arcam lapideam una cum huic inclusis tum nostrorum trium, tum aliorum aliquot Martyrum ossibus in S. Petri ecclesia repertam operiens, fuerat signatum, characteres* SS. Fausti, Januarii, Martialis, *Zoïli et Aciscli nomina scalpro expressa exhibentes, sibi inscriptos habebat, fuisse collocatum. Porro* hisce omnibus, *ut Tamaius, narrationem suam hic claudens, iterum prosequitur,* perfecte absolutis, arca reliquiarum hujusmodi super tabernaculum XX die Novembris in primis Vesperis Inventionis, anno Domini M. D. LXXXIV translata et collocata fuit, adstantibus capitulis ecclesiastico et seculari, et magna civium et accolarum urbium et oppidorum E circumstantium turba, interveniente in hac translatione solenni, insignium musicorum et chorearum multitudine, actum honorificum auctorante cleri, populi, religionum et confraternitatum numero, et insigniis earum; quod etiam quotannis exequitur devote, ut Deus glorificetur in Sanctis suis *.

AUCTORE C. B.

* *lege* disponi

* *lege* construi

* Nota 13.

ACTA

AUCTORE ANONYMO.

E Ruinartii in sinceris Martyrum Actis editione, cum Surii et Tamaii editionibus a *collata.* a

F

CAPUT UNICUM.

Sancti ob intrepidam fidei confessionem crudeliter torti igne comburuntur.

Fidei confessione a Sanctis edita, Cum Eugenius sacrilega mente et impio spiritu Cordubam adventasset *b* et Servos Dei potius dinumerare ac probare, quam perturbare b videretur, et deos suos adorare præciperet, ei Faustus, Januarius et Martialis occurrerunt *c* c dicentes: Quid tibi vis, Eugeni, qui Dei Servis mavis invidere quam credere *d*? Tunc Eugenius, d ira percitus, dixit: O infelices Homines, quid vos esse vultis *e*? Faustus respondit: Nos Christiani sumus, Christum fatentes, qui Dominus e unus est, per quem omnia, et nos per ipsum facti sumus. Eugenius dixit: Unde vobis est hæc tam desperata societas? Faustus *f* respondit: f Desperatio in nobis non est, nisi in te solo, qui nos Deum negare frustra compellis.

AUCTORE ANONYMO.

Faustus primnm in equuleo suspenditur.

2 Hoc cum dixisset Faustus, præses magis iratus dixit : Imponite Faustum in equuleo, qui tam irreverenter mihi respondit. Tunc Januarius Fausto dixit : O carissime, tu pro nobis hæc pateris, qui meritis peccatorum nostrorum te socium esse voluisti *g*. Cui Faustus respondit : Societas nostra, Januari, mansit in terra semper, et in perpetuum manebit in cœlo. Hoc cum audisset Eugenius, admiratus dixit : Quæ ista nunc allocutio vestra *h*, quod tam impie voluistis respondere mihi ? Januarius dixit : Nobis confessio Christi nulla est impietas *i*. Tunc Eugenius ad Martialem conversus dixit : Vides istorum animi dementiam, qui te in societatem suam contraxerunt. Noli maleficis istis et impiis te credere. Cui Martialis dixit : Solus Deus immortalis est, qui cœlum fecit et terram. Ipse pro tuis malis operibus te puniet.

suspensoque pariter in hoc Martiale,

3 Quod audiens Eugenius : Et hic, inquit, ponatur in equuleo. Quod cum fieri vidisset Martialis : O beata, dixit, immortalitas gloriæ Christi, qua nos tibi, frater Fauste, sociare dignatus

B

est *k* ! Tunc dixit Eugenius satellitibus suis : Torquete eos, donec adorent deos nostros. Faustus autem, dum torqueretur : Difficile est, inquit, tibi et patri tuo qui diabolus est *l*, nos a paternis legibus ad mortalitatem tuam convertere. Eugenius dixit : Præceperunt *m* sacratissimi imperatores, ut deos adoretis. Faustus dixit : Deus unus est, ex quo omnia et nos per ipsum. Deos enim alios non habetis, nisi quem et patrem, qui dicitur satanas.

nares et auriculæ Fausto,

4 Eugenius dixit : Nunc te tormentis afficiam. Abscindantur enim nares et auriculæ, supercilia radantur, dentesque mandibulæ superioris evellantur *n*. Quod cum factum esset, Faustus Deo gratias agens, magis hilaris factus est. Eugenius Januario dixit : Videsne, Januari, quanta tormenta passus fuerit Faustus, dum deceptus opinione sua, pertinaciter imperio meo parere recusat. Januarius autem dixit : Impietas ista et pertinacia Fausti in me maneat, et ejus vinculum caritatis non disrumpatur.

C

itemque Januario præciduntur;

5 Ad cujus verba dixit Eugenius : Auferantur et huic, quæ præcepi. Dumque torqueretur Januarius, Eugenius præses ad Martialem dixit : Vides, Martialis, propter sociorum tuorum dementiam, quæ illis mala eveniant? Tu igitur consule tibi, teque disjunge ab illorum mala consuetudine pravaque voluntate. Martialis dixit : Consolatio mea Christus est, quem illi gaudentes et exultantes voce præcona *o* testantur, ideoque confitendus et laudandus est Deus, Pater, et Filius et Spiritus Sanctus *p*.

jussique omnes tres comburi, post habita

6 Tunc Eugenius, majori furore succensus, jussit eos legitimo *q* igne comburi. Cumque perducti fuissent ad locum suæ passionis, sic uno spiritu plebem Christi alloqui cœperunt dicentes : Vos, carissimi mei et Christi fideles, nolite credere huic inimico et diabolo, cujus tempus nunc est; sed agnoscite vos ad Dei similitudinem et imaginem esse factos. Illum igitur adorate et illum benedicite, qui auctor est omnium. Non, ut isti dicunt, adoretis opera manuum ipsorum; quoniam ligna et petræ, aurum et argentum sunt opera manuum hominum.

D

ad plebem verba, martyrium igne consummant.

7 Vos itaque, contemnentes hujus injuriam, confitemini Christum Jesum *r*, et soli Deo sine cessatione quotidie referre laudes. Et cum ducerent eos lictores, per quorum manus fuerant cruciati, cœperunt eos igni compellere *s*, simulque traditi flammis exultanter tradiderunt Deo spiritum. In exemplum nobis ista sunt, ut qui legitis, viriliter ad passionem animum præparetis, ut Domini Jesu Christi et istorum passionem vobis in testimonium conferatis, ut sit nomen Domini benedictum in sæcula sæculorum *t*. Amen.

ANNOTATA.

a *Harum prior a Surio e Marineo Siculo, qui* SS. Fausti, Januarii et Martialis *martyrium ex antiquis monumentis fideliter, ut Baronius testatur, descripsit; posterior vero a Tamaio, partim e Surii editione, partim e recentioribus, qui huic nonnulla addidere, scriptoribus Hispanis est adornata.*

E

b *Apud Surium pro primis hisce Actorum verbis leguntur sola isthæc :* Olim cum præses Eugenius Cordubam venisset; *cum autem quid sibi velint, quæ mox apud Ruinartium subduntur, hæc alia :* Et servos Dei potius dinumerare ac probare, quam perturbare videretur, *haud satis, ut Tillemontius tom.* v *Monumentorum Ecclesiasticorum pag.* 796 *in suis in Sanctrorum nostrorum Acta Annotationibus recte observat, appareat, merito sane, sitne hic Ruinartii, an Surii editio primigeniо Actorum textui conformis, dubitari posse videtur. Sed, quid hic de editione, a Tamaio facta, dicendum? Hæc Sanctorum nostrorum Acta sic orditur :* Faustus, Januarius et Martialis, ex Legione Septima urbe Hispaniæ oriundi patres habuere SS. Marcellum et Monam clarissimam fœminam, qui ab eis ab exordio infantiæ enutriti in fide Catholica, postmodum pro ejus defensione celeberrimum seculis ediderunt specimen. Nam cum sancti Fratres aliquando apud nobilissimam urbem patriciam, quam Cordubam vocitant, demorarentur, ad eam, prout Bœticæ regionis conventum, Eugenius præses accessit, qui adversus Christi Asseclas immanem persecutionem imperatorum excitavit decreto, quo omnes ad tribunal rapti truculentam per crudelia cruciamina experiebantur stragem; *cum autem editio, tam quæ a Marineo Siculo et ex hoc a Surio, quam quæ a Ruinartio adornata est, exordio hujusmodi, quod hic nec in Mss. quatuor diversis a sese, quo Acta pristino statui restitueret, adhibitis, invenit, destituatur, id a Tamaio e scriptoribus monumentisve dumtaxat recentioribus acceptum, Actaque proinde, prout apud eum exstant, ab ipso statim sui initio interpolata esse, indubitatum apparet.*

F

c *Hinc apparet, ultro præsidi Eugenio sanctos sese obtulisse; id autem, quod disciplinæ, a Christianis observandæ, adversaretur, una est e rationibus, ob quas Tillemontius, ne Sanctorum nostrorum Acta, etiam prout a Ruinartio vulgata exstant, sint corrupta, timendum putavit; ast, etsi vere, prout etiam Paterno proconsuli dixisse ipsemet S. Cyprianus in Actis suis proconsularibus, ad* XVII *Septembris diem, qua is Martyrologio Romano inscribitur, apud nos jam datis, num.* 2 *narratur, Ecclesiæ disci-*

A *disciplina, ne quis ultro ad fidem confitendam præsidibus judicibusque sese offerret, Christianis vetaret, nonnihil tamen ex his, singulari Spiritus Sancti inspiratione impulsi, subinde id fecisse inveniuntur; cum autem sic habeat, nihil obstat, quo minus et Sancti nostri, simili inspiratione acti, præsidi Eugenio ultro sese, prout hic eorum Acta indicare videntur, stitisse credantur.*

d *Ruinartius verbo* credere, *pro quo in codice suo Ms. Compendiensi verbum* cedere *legi ait, simul etiam in aliis suis codicibus Mss. subjungi,* Deus colendus est; Deus nominandus est. Infinitæ perpetuitati gratiæ agendæ sunt, *affirmat; verum hæc, quæ a Surii etiam editione absunt, nec Actis a se editis inserenda existimavit.*

e *Omnes quatuor codices Mss., quibus, ut pristino statui restitueret Acta, usus est Ruinartius, hic, scriptore isthoc in Annotatis suis teste, addunt:* Timentes sacrificate, antequam vos tormentis subjiciam. Faustus, Januarius et Martialis dixerunt: Nos Christiani sumus. Deum negare nos non
B agnosces; *ac deinde, quæ hic sequuntur usque ad:* Quæ ista nunc allocutio vestra, *omittunt; verum hæc tam in Surii, quam in Tamaii editione leguntur, videnturque, ne quid primigenio Actorum statui desit, requiri.*

f *In suo Silvæ-Majoris codice* Faustum ubique Faustinum appellari *Ruinartius hic observat.*

g *Quæ hic* Fausto Januarius *dixisse narratur, non indicare lætitiam et æstimationem, qua Martyres, quæ sibi infligebantur, mala excipere solebant, Tillemontius loco supra citato ait; verum adversitates, sibi obvenientes, justi etiam hodie peccatis suis utplurimum adscribunt, et tamen abs his illas nec cum gaudio tolerari, nec veluti subsidia, ad salutem, si ut oportet, sufferantur, conducentia, æstimari, nemo inde merito concluserit.*

h *Isthæc præsidis verba nulli prorsus rei respondere Tillemontio loco citato sunt visa; verum in aliis etiam Actis, quæ ut sincera ab omnibus habentur, nonnulla subinde redundant, neque tamen idcirco illico æstimantur corrupta.*

i *Surius et Tamaius habent:* Nobis confessio
C Christi et nulla impietas est.

k *Surius et Tamayus legunt:* O beata immortalitas gloriæ Christi, qua nos tibi, frater Fauste, sociasti! *Verum, etsi sic paulo a Ruinartio differant, tam in illorum tamen, quam in hujus editione* Martialis *hic* Faustum *appellat* fratrem, *neque tamen inde Sanctos nostros exstitisse fratres, potest concludi. Commentarii prævii num. 5 videsis.*

l *Contumeliosa hujusmodi responsa, judici data, Tillemontio displicent, partimque etiam, ut, ne Acta corrupta sint, vereatur, efficiunt; verum in Actis aliis, quammaxime sinceris, quæ nemo suspicatur corrupta, subinde etiam, licet raro, responsiones haud minus duræ, imo et imprecationes inveniuntur ut Ruinartius, SS. Tarachi, Probi et Andronici Acta, Operi nostro ad* XI *Octobris diem jam inserta, in exemplum allegans, observat.*

m *Verbum* præceperunt *aliaque omnia id hic usque ad vocabulum* abscindantur *sequentia, Ruinartius, uti ipsemet fatetur, e Mss. suis supplevit; neque vero, ut apparet, inepte, cum in Surii et Tamaii editionibus brevitatis studio seu, ut nonnihil primigenius Actorum textus contraheretur, videantur omissa.*

AUCTORE ANONYMO.

n *Post verba, quibus ut* Fausto, *nares abscinderentur, supercilia raderentur dentesque mandibulæ superioris evellerentur, præcepisse Eugenius hic refertur, Ruinartius in Mss., quibus usus est, mox addi ait,* labium inferius auferatur; *Ms. autem Hymnus Breviarii Muzarabici, in Commentario prævio huc transcriptus, per quatuor hosce sequentes versiculos:*

Mox præses cœpit fremere:
Dentes, nares, auriculas,
Labra, sed supercilia
Sanctis jussit abscindere,

Mss. a Ruinartio citato suffragatur; verum nulla omnino seu labri seu labrorum, quæ Fausto *fuerint Eugenii jussu ablata, mentio vel in Surii et Tamaii editionibus vel in antiquis Adonis et Usuardi Martyrologiis occurrit; hisce autem Martyrologium hodiernum sic consentit, ut tamen, dum dentes etiam* Fausto *fuisse evulsos ait, locutionem suam ad solos superiores seu mandibulæ superioris dentes, contra ac dicta antiqua Martyrologia Suriique itidem et* E *Tamaii nec non Ruinartii editiones faciunt, haud restringat.*

o *Surius et Tamaius habent:* Quem ipsi magna voce testantur.

p *In Mss. sibi prælucentibus quædam hic, quibus suadere Eugenio Christi fidem suscipere* Martialis *sit conatus, subjungi ait Ruinartius; etsi autem sic abs illis non parum Acta, prout a Ruinartio sunt vulgata, discrepent, haud propterea tamen, ne hæc, utpote cum Surii et Tamaii editionibus ad amussim eo loco consonantia, sint corrupta, verendum apparet, contra ac Tillemontius velle videtur.*

q *Vox hæc, quæ apud Surium deest, addita vocibus* igne comburi *significat* non simul et semel, sed paulatim *seu* lento igne comburi, *dicebaturque id* legitime coqui, *uti in Eusebii Historiæ Ecclesiasticæ, a Valesio editæ, lib.* VIII, *cap.* VI *Baluzius observat.*

r *Surius legit:* Et confidentes in Christo Jesu, soli, *etc.*

s *Sese, quid verbis hisce,* cœperunt eos igni compellere, *significetur, non intelligere, Tillemon-* F *tius præfatus, mox subjungit:* Si significent, Martyres in ignem fuisse conjectos, e S. Polycarpi aliisque Actis apparet, Romanos soluisse potius palo alligare Martyres tumque circum ipsos ignem accendere; *verum quidquid de isthoc Romanorum more sit, Sancti nostri potuerunt, tam alligati quam non alligati palo, igne compelli seu torqueri atque etiam occidi; cum autem modum, quo id factum sit, Actorum verba, mox recitata, haudquaquam, uti ipse Tillemontius satis insinuat, determinent, non fuit, cur ob isthæc, ne Acta forsan sint corrupta, is scriptor timeret? Nec fuit pariter, cur id vereretur ex eo, quod, cum omnes tres sancti nostri Martyres in equuleo fuerint suspensi, id tamen de* Januario *nominatim haud narrent. Subinde enim in optimæ etiam notæ Actis nonnulla, etsi certo facta, haud narrantur, neque tamen idcirco ea corrupta, illico quis dixerit.*

t *Quæ hic post vocem* spiritum *sequuntur, a sese e Mss. suis suppleta, Ruinartius affirmat: verum id, ut Acta pristino suo statui restituerentur, necessarium fuisse, haud perspicio.*

DE

D

AUCTORE C. B.

DE S. MARCELLO ET ADRIANO

AC FORTE ETIAM UNO AUT DUOBUS ALIIS, MARTYRIBUS

VEROSIMILIUS CHALCEDONE.

Ex Hieronymianis aliisque Fastis Sacris.

VEROSIMILLIME ANTE ANNUM CCCXII.

B

E Sanctis, qui in hodiernis Hieronymianorum annuntiationibus, admodum perturbatis, memorantur,

Quot et quinam e Martyribus, quos hodie majora apud Florentinium Hieronymiana Apographa partim seu Cordubæ seu in Hispaniis, et partim Chalcedone signant, posteriori huic civitati attribuendi sint, dubitari merito potest; estque etiam, qui nullum ex illis Chalcedone passum, contendat. Verum rectene, an secus, infra discutiam, cum primum diversas, quibus, quod dixi, laudata Hieronymiana Apographa faciunt, annuntiationes, quo commode hasce conferre inter se studiosus lector queat, huc transcripsero, ac dein, quot et quosnam e Martyribus, quos istæ memorant, Chalcedoni adscribendos opiner, edixero. Quæ in Lucensi apud dictum Florentinium leguntur, sic habent: In Spaniis Godoba civitate Fausti, Marciæ. In Calcidonia natalis sanctorum Adriani, Fausti, Januarii, Marcelli. *A binis autem hisce annuntiationibus, in quarum prima* Goboda *et* Marciæ *pro* Martialis *perperam scribitur, binæ aliæ, quas Corbeiense apud eumdem Florentinium complectitur, haud prorsus dissonant, utpote hisce conceptæ verbis:* In Hispaniis Corduba civitate Fausti, Martiæ. In Calcedonia natalis sancti Adriani, item Fausti, Januarii, Marcelli. *Verum Antverpiense, cujus annuntiationes, huc spectantes, transcribendæ modo sunt, Sanctos, quos per hasce commemorat, non, ut Lucense et Corbeiense, duobus*

C

tantum, sed tribus locis diversis assignat hunc in modum: In Spanis Fausti, Marcialis, Adriæ; et in Calcedonia Marcelli; et alibi Fausti, Januarii, Marcelli, Alexandri, Athanasi episcopi; *id autem hic esse admodum mendosum, vel ex eo liquet, quod e civitate Alexandrina, ubi recte ab aliis S.* Athanasius *episcopus signatur, Sanctum, nomine* Alexandrum, *perperam effingat.*

soli tres supra dati hicque designati,

2 *Verum utcumque non modo Antverpiense seu Epternacense, sed et Lucense juxta ac Corbeiense Hieronymiana apographa mendosa ac perturbata in annuntiationibus suis jam datis sint, hisce equidem* SS. Faustum, Januarium et Martialem, *hic mox supra in Opus nostrum illatos ac porro ab Usuardo aliisque non paucis hagiologis hodie signatos, commemorari, inter eruditos convenit; eum autem sic habeat, ac hi omnes tres simul, uti ex eorum Actis supra hic jam datis palam est, Cordubæ passi sint, perperam sane Lucense, et Corbeiense solos ibidem absque* Januario Faustum *et* Martialem, *quem prætêrea* Marciam *seu* Martiam *haud recte appellant, annuntiare nemo non facile agnoscet. Nec est, cur duobus hisce Hieronymianis apographis Richenoviense, quod inter Hieronymiana contracta a Sollerio censetur, quodque non secus ac Antverpiense* Fausto *et* Martiali, *in Hispania a se annuntiatis, tertium adjungit, præstare existimetur; per hunc enim, quem illud quidem* Andrianum, *hoc vero* Adriam *nominat, non* Januarius, *in Hispaniis seu Cordubæ passus, sed alius, qui vere fuit* Adrianus *appellatus, martyrque non Cordubæ seu in Hispaniis sed Chalcedone occubuit, necessario debet, quo veritas salva sit, intelligi.*

E

Faustus, Januarius et Martialis Cordubæ, Chalcedoni vero Adrianus et Marcellus

3 Adrianus *enim, qui non Cordubæ, sed Chalcedone in Lucensi et Corbeiensi Hieronymianis apographis per annuntiationes supra huc transcriptas signatur, in posteriori isthac civitate occubuisse sic indicatur, nec* SS. Fausti, Januarii *et* Martialis *Cordubæ simul passorum Acta, supra jam data, fuisse vel horum medium alio nomine vocatum* Adrianum, *vel tribus illis Martyribus quartum, qui* Adrianus *fuerit nuncupatus, adjectum, usquam produnt. Porro e Martyribus, vel Cordubæ seu in Hispaniis, vel Chalcedone hodie per supra recitatas Hieronymianorum annuntiationes signatis solos illos Cordubæ, quos ibidem passos, Acta mox iterum citata fidem faciunt, adscribendos esse, apparet indubitatum; quare, cum* Adrianum *Cordubæ subiisse martyrium, ex Actis, ut jam satis indicatum, nequaquam constet, is non Cordubæ, sed Chalcedoni, ubi in supra huc transcriptis Lucensibus et Corbeiensibus Hieronymianorum annuntiationibus locatur, debet attribui. Verum an idem quoque de* Marcello *dicendum? Ita equidem mihi ob rationis paritatem*

F

apparet; huic autem opinioni meæ suffragatur etiam Notkerus, qui Marcellum *hodie Chalcedone diserte consignat. Id ipsum porro etiam faciunt Galesinius, Ferrarius et Florarii nostri Ms. auctor. Nec perperam id abs hisce et a Notkero fieri, asseverare ausim;* Marcellus *enim, dum id fit, cum* Martiale, *utpote nusquam Chalcedone annuntiato, confundi haud videtur.*

quibus forsan ex hic memoratis Marco, Faustoque item et Januario,

4 *At vero Galesinius, Ferrarius et Florarii nostri Ms. auctor* Adriano *et* Marcello, *Chalcedone, ut dictum, a se signatis, tertium etiam, quem* Marcum *appellant, adjungunt, eritque forsan, qui, cum* Faustus *et* Januarius *cum* Marcello *in supra data Hieronymiani Corbeiensis annuntiatione Chalcedone signentur, ac prætérea cum eodem Marcello in metrico Wandelberti Martyrologio hodie conjungantur, hic in dubium, an et* Januarius *et* Faustus, *qui a*

Januario

A Januario *et* Fausto, *Cordubæ in Hispania, ut vidimus, passis, exstiterint diversi, in annuntiatione proxime laudata et a Wandelberto haud commemorentur, ac proin an non æque ac* Marcus, *quem Galesinius, Ferrarius et Florarii nostri Ms. auctor* Adriano et Marcello, *Chalcedone, ut dictum, a se signatis, addunt, jungendi hisce non sint, revocandum existimet. Et vero dubitari ea de re merito posse, vel ex eo apparet, quod Wandelbertus, qui ad* XXVIII *Septembris diem* Faustum et Januarium *cum* Martiale *annuntiat, hodie pariter cum* Marcello Faustum et Januarium *commemoret, sicque hosce ab illis ipsemet distinguere videatur.*

qui a binis mox nominalis homonymis sint diversi,

5 *Ast Hieronymiana apographa omnia librariorum, a quibus sæpius fuere transcripta, oscitantia fœdum in modum corrupta ac luxata esse, nec raro, vel ut iidem in hisce Martyres repetantur, loceve non suo aliqui ponantur vel ut qui in apographorum istorum uno, palæstra, etiam, qua certarint, determinata, signantur, in altero vel omnino omittantur, vel nomine deformato, memorentur, vel denique inepte* B *repetiti, duobus etiam locis diversis annuntientur, accidere, nemo non novit. Quid si ergo idem* Faustus, *qui in omnibus Hieronymianis apographis supra citatis vel Cordubæ vel certè in Hispania signatur, inepte deinde in Lucensi et Corbeiensi repetitus, Chalcedoni attribuatur? Quid si porro etiam* Januarius, *qui Cordubæ signandus fuisset, loco non suo positus Chalcedoni pariter in duobus hisce posterioribus Hieronymianis apographis fuerit adscriptus? Facile enimvero factum id esse posse, ac proin* Faustum et Januarium, *Chalcedoni in iisdem duobus Hieronymianis apographis attributos a* Fausto et Januario, *Cordubæ martyrium passis, diversos forte non esse,* Marcelloque *adeo et* Adriano, *qui Chalcedone in iisdem apographis annuntiantur, certo jungendos, haud opinor. Nec* Marcello et Adriano, *Chalcedone, ut dictum, a Galesinio, Ferrario et Florarii nostri Ms. auctore signatis, recte abs hisce Marcum adjungi, pro certo pronuntiare ausim.*

unus aut alter jungi debet sunt adscribendi,

6 *Uti enim* Martia *seu* Marcia *pro* Martialis *in Lucensi et Corbeiensi Hieronymianis apographis mendose exaratur, ita etiam potuit* Martialis *nomen* C *in Hieronymiano apographo alio corrupte in* Marci *nomen mutari simulque sub isthac appellatione is Sanctus, quem Epternacense seu Antverpiense Hieronymianum apographum in Hispaniis diserte locat, Chalcedonem inde transferri. Erit quidem fortassis, qui modo id ipsum de* Marcelli *nomine dicendum contendat; verum litteræ priores sex, quibus* Martialis *nomen exaratur, totum* Martiæ *nomen constituunt, ac vel solum idcirco discrimen longe majus, quod inter* Martialis *et* Marcelli *nomina intercedit, duos hosce Sanctos invicem esse distinctos, mihi suadet; ut, quamvis quidem horum prior Cordubæ passus sit, posterior tamen* Adriano, *Chalcedone a tribus hagiologis mox iterum laudatis signato, merito jungendus queat censeri. Omnibus itaque sedulo jam expensis, e tribus hisce Sanctis,* Fausto, Januario et Marco, *quorum duo priores Chalcedone in Corbeiensi et Lucensi Hieronymianis apographis hodie annuntiantur, distinctique a* Fausto et Januario *Cordubæ passis possunt videri, posterior* Adriano, *Chalcedone passo, a Galesinio, Ferrario et Florarii nostri Ms. auctore adjungitur, forte quidem aut unum aut alterum, certo autem* Adrianum et Marcellum *vere ibidem subiisse martyrium, in animum induco.*

Tamaiusque, qui contrarium censet, Adrianumque et Marcellum Castulone in Hispaniis collocat,

7 *At vero opinioni huic sese hic opponit Tamaius,* Marcellum et Adrianum, *quem* Hadriam *appellat, non Chalcedone, sed Castulone in Hispania una cum* Marco et Faustino *seu* Fausto *martyrio fuisse affectos ac proin nullum e Martyribus, quos Hieronymiana hodie annuntiant, Chalcedone passum esse, in Martyrologio suo Hispanico hodie contendens, errorisque Galesinium, qui contrarium tradit, insimulans. Ast, validæne, quibus id impulsus facit, rationes sint, dispiciamus. Flavius Dexter, ait, in Chronico apud Bivarium ad annum* 66, *num.* 7, *fol.* 127 *sic habet :* In Hispania, urbe Castulone, ad fluvium Tagum, illam urbem præterfluentem, in aditu Bœticæ, sancti Martyres, pro Christi nomine occisi, Marcus et Hadria. *Ita sane loco citato, Chronicon laudatum; verum id nullam plane fidem mereri, totumque fere e figmentis, ab Higuera excogitatis, constare, modo omnes eruditi norunt. Nec quod de Marco et Hadria, Castulone in Hispania pro fide occisis, per verba modo recitata* E *tradit, stabiliri e Beda, quem Tamaius etiam citat, ullo modo potest. Etsi enim Martyrologium, sub Bedæ nomine typis Plantinianis vulgatum, vere hodie in Hispaniis Marcum et Hadriam una cum Faustino consignet, hosce tamen ibidem Castulone occisos, haud addit.*

frustra pro opinione sua Bedam Toletanumque,

8 *Adhæc Martyrologium illud verus Bedæ fœtus non est; ut, quamvis, quod dixi, faciat, Beda tamen id facere censendus non sit. Neque vero genuinum aut saltem ab additamentis ex octo Mss. codicibus antiquis magis expurgatum Bedæ Martyrologium, quod Operis nostri tom. II Martii præfigitur, Marci, Adriæ et Faustini, qui in Hispania pro fide necati, ac, ut vult Tamaius, a martyribus Fausto, Januario et Martiale, Cordubæ occisis, sint diversi, mentionem hodie instituit. Hinc Martyrologii, Bedæ, ut jam indicavi, suppositi, hodiernam, qua Marcus, Hadria et Faustinus Hispaniæ attribuuntur, annuntiationem non aliunde, quam ex Hieronymiani cujuspiam apographi mendosa ac corrupta, qualis est, qua hodie* Fausti, Martialis et Adriæ *Epternacense seu Antverpiense Hieronymianum* F *apud Florentinium apographum meminit, annuntiatione acceptam, ac,* Marcialis *nomine in* Marciæ *nomen mutato, in dictum, quod Bedæ fuit suppositum, Martyrologium intrusam esse, persuasum mihi habeo. At vero Tamaius, quo opinionem suam tueatur, hic antiquum Breviarium Toletanum, Vitellinis, ut ait, tabulis exaratum, in quo unica, quam pro* SS. Marci, Hadriæ, Faustini et Marcelli A*etis reponit, lectio proponitur, in subsidium suum advocat. Ast, an sic rem conficiat, examinemus.*

e quo Lectio huc spectans lectori hic exhibetur

9 *Lectio ista his verbis concipitur :* Cum persecutio adversus Christicolas, quæ jam diu in partibus occiduis inceperat, tempore Neronis, immanissimi Romanorum principis, prolixius ejus publicis edictis prosequeretur, apud urbem Castulonem celeberrimam, inventi sunt inter alios Marcus, Hadria, Faustinus et Marcellus Christi fidem sectantes, quos protinus profana satellitum manus ad tribunal judicis perduxit. Qui eos ad idolorum cultum adducere per blanditias primum, post per tormentorum angustias curavit. Sancti Martyres in fide suscepta perseverantes, nec judicis

AUCTORE C. B.

dicis verbis annuere, nec verberibus terreri potuerunt; ideo, judice jubente, a carnificibus suscepti gravissimos perpessi cruciatus, tandem. abscissis capitibus, martyrio coronantur. *Audi modo etiam, quid in hanc lectionem, Tamaius observet:* En, *ait*, lectionis strues, qua brevi calculo SS. Martyrum Passio recensetur; ex qua illud in primis observo, quod sancti Martyres fuerunt quatuor, non tres, ut minus bene nostri scriptores exponunt, credentes, Faustinum unum eumdemque esse ac Marcellum, quem binominem dixere. Secundo etiam observo, quod passio istorum Martyrum in partibus occiduis evenit, non in Chalcedone, ut perperam somniavit Petrus Galesinius, qui antiqua Mss. corrupte perlegens, ubi erat scriptum Castulone, forte ignorans situm hujusce urbis, reposuit Chalcedone, ut notarunt Bivarius, et M. Rus-puerta ac cæteri nostrates. *Hæc ille; neque vero omnino inepte ita loqui foret censendus, si modo Breviarii Toletani, quam suppeditat, Lectione stari sat tuto posset. Verum fieri* B *id haud posse, idcirco induco in animum, quod quæ in hac narrantur, nullius plane alterius sat antiqui seu monumenti seu scriptoris testimonio confirmari queant.*

Breviarium, utpote quod sufficientis ad rem adeo antiquam probandam antiquitatis non sit,

10 *Tamaius quidem Breviarium Toletanum e quo Lectio ista accepta, vocat* antiquum; *ast id tam esse antiquum, ut ad fidem rebus, primo etiam æræ Christianæ seculo gestis, quales sunt, quæ in dicta ac jam data illius Lectione memorantur, faciendam sufficiat, nec probat, nec probare ullo modo potuisset. Etenim Breviarii nomen eo, quo Ecclesia ipsum sumit, sensu haud admodum antiquum multoque etiam, quatenus eodem Lectiones de Sanctis pro Officio Nocturno continentur, recentius esse ac proin e grandi Breviariorum antiquitate pro vetustissimi alicujus facti veritate grande præjudicium formari non posse, Papebrochius noster in sua ad Exhibitionis errorum articulum* XVII, *qui* de Breviariis *inscribitur, Responsione num.* 5 *præfatus, librorum omnium ecclesiasticorum antiquissimum, qui sub Breviarii titulo fuerit repertus, haud citius, quam seculo* XI *scriptum fuisse, nullasque pro Nocturno* C *Officio seu de tempore seu de Sanctis Lectiones habuisse sibi insertas, e Mabillonii, qui librum illum Casino Parisios attulerat, testimonio docet, mox etiam num.* 6 *ea adjungens, ex quibus Lectiones de Sanctis seculis demum* XIV *et* XV, *cum antea solummodo in choro e Legendariis aliisve libris, eum in finem destinatis, prælegerentur, Breviariis fuisse inscriptas, intelligitur.*

allegat, cumque vetustissimis Hieronymianis, quorum nullum duos illos Sanctos Castulone signat, potius sit fidendum,

11 *Jam vero, cum sic habeat, consectarium fit, ut laudatum a Tamaio Breviarium Toletanum seculo* XV, *aut certe* XIV, *cum Lectionem de Sanctis, supra recitatam, sibi habuerit inscriptam, haud exstiterit antiquius, utque proinde, cum ex eo pro veritate rerum, quas, veluti seculo* I *gestas, in Lectione ista refert, grande præjudicium, ut ad modum Papebrochii loquar, formari haud queat, incassum a Tamaio pro opinione sua firmanda allegetur. Fieri quidem potest, ut eadem Lectio, cum Legendario primum fuisset inscripta, inde post in laudatum Breviarium fuerit illata, sicque hoc illa fuerit antiquior; verum, cum equidem nec tempus, quo, nec scriptor, a quo fuerit concinnata, noscatur, tuto illi fidere qui possimus? Id sane haud perspicio; imo* D *vero haudquaquam illi fidendum, in animum vel idcirco induco, quod in palæstra, quam SS.* Marcello et Adriano, *nomine* Hadriæ *hunc distinguens, assignat, cum vetustissimis, quibus hic potius standum, Hieronymianis apud Florentinium apographis pugnet. Nullum enim ex his vel* Marcellum *vel* Adrianum *Castulone, uti illa facit, consignat. Epternacense quidem* Adrianum, *quem* Adriam *nominat, in Hispaniis locat; verum ea in re id, quod præterea* Marcellum *non Castulone, sed Chalcedone diserte, ponit, mendosum esse, duo alia Hieronymiana apud eumdem Florentinium apographa, Lucense nimirum et Corbeiense, tam* Adrianum, *quam* Marcellum *non Castulone, sed Chalcedone luculentissime signantia, suadent.*

contra Tamaium, qui Galesinium, veluti qui Chalcedonem pro Castulone præ ignorantia posuerit, perperam etiam carpit,

12 *Dispiciat nunc etiam studiosus lector, an Galesinius, veluti qui, cum* Marcum, Marcellum *et* Hadrianum, *a se hodie annuntiatos, Castulone in Mss. antiquis, sibi prælucentibus, signatos invenisset, civitati huic, quod, quo loco sita esset, forte ignoraret, Chalcedonem substituerit, a Tamaio per verba supra huc transcripta aliisque scriptoribus Hi-* E *spanis merito carpi sit censendus. Is martyrologus, non e pluribus, sed ex unico libro Ms. sese, quæ de* SS. Marco, Marcello et Hadriano *memorat, hausisse, in hodiernis suis in Martyrologium, a se contextum, Annotationibus indicat; hosce autem, qui, ut dictum, in nullis prorsus Hieronymianis apographis Castulone ponuntur, fuisse nihilominus ibidem in libro isto signatos, civitatique isti ob rationem a Tamaio allegatam Galesinium substituisse Chalcedonem, mihi sane ab omni veritatis specie alienum, ne dicam certo falsum, apparet; contra vero, Lectionis, a Tamaio e Breviario Toletano antiquo adductæ, vel certo Legendæ, e qua in hoc illa illata, auctorem, cum in nonnullis quidem Hieronymianis apographis, mendose eo fere modo, quo hodie Epternacense, exaratis, in Hispania, in aliis vero Chalcedone* SS. Marcellum et Adrianum *seu* Hadriam, Faustinum*que item ac* Marcum *annuntiatos invenisset, hosque nihilominus in Hispania passos, crederet aut certe credi vellet, Chalcedoni, quod nullam nominis hujus in Hispania civitatem nosset, Castulonem, urbem olim regni illius celeberrimam, de qua Bivarius in suo in spurium Dextri Chronicon Commentario pag.* 132 *et sequenti multa* F *disseritt, substituisse, ac quos memorat, ibidem passos scripsisse, verosimillimum opinor.*

Adrianum et Marcellum Chalcedone vere passos esse, concluditur.

13 *Reponi quidem potest, hosce e solis Hieronymianis apographis acceptos, consectarium inde videri, neque tamen id, cum in hisce nulla plane Neronis, sub quo Lectionis seu Legendæ, e qua hæc deprompta, auctor passos ait, mentio instituatur, esse posse veritati consonum; verum quid impedit, quo minus hic Martyres, a se memoratos, quos in Hieronymianis apographis, tyranno, sub quo passi essent, non expresso, signatos inveniebat, sub Nerone nihilominus, quod plurimos alios sub hoc in Hispania martyrium subiisse, vel traditione vel alia ratione impulsus, crederet, signasse credatur. Nihil sane ego reperio hujusmodi; cum autem sic habeat,* Adrianum et Marcellum *vere a Lectionis supra datæ auctore e solis Hieronymianis haustos ac, ut in horum Lucensi et Corbeiensi apographis indicatur, Chalcedone, non Castulone, ut Tamaius vult, passos esse, in animum induco; uti autem id mihi*

ob

A *ob jam dicta contrario verosimilius, ita, an sub Nerone, an serius, res acciderit, apparet admodum incertum ob parvam fidem, quam e dictis, quod eam sub Nerone collocat, Breviarium Toletanum, a Tamaio citatum, meretur. Hinc eos, indefinite ob rationem, in Commentario SS. Fausti, Januarii et Martialis actis prævio, allegatam, loquendo, verosimillime martyrium ante annum* CCCXII *subiisse, Notis numericis jam supra in margine positis, indicavi**.

AUCTORE C. B.

* Nota 14.

DE S. FLORENTIO MARTYRE

THESSALONICÆ.

E Martyrologiis.

VEROSIMILLIME ANTE ANNUM CCCXII,

B

Sanctus, qui ob rationem hic allegatam Operi nostro inseritur, parum est notus,

Inter Sanctos non paucos, e Græcorum Fastis Sacris in Martyrologium Romanum hodiernum illatos, numerandus etiam venit Florentius martyr, hodie in hoc annuntiatus sequentibus verbis:* Thessalonicæ sancti Florentii martyris, qui post varia tormenta igne combustus est. *Hiac factum, ut, quamvis Græci Sanctis etiam subinde accenseant honore isthoc indignos,* Florentio *tamen in Opere nostro hic dare locum veritus non sim, animo etiam ita partim comparatus ex eo, quod nihil etiam aliunde occurrat, quod, ne is Sanctis annumeretur, impediat. Verum, etsi sic habeat, vix tamen quidquam, quo lectori sat notus reddatur, invenio. Ab omnibus enim non tantum Latinorum, sed et Græcorum scriptoribus silentio præteritus, e solis fere horum, quibus tamen et Galesinius addendus, Fastis Sacris, Menæis videlicet, nec non Basiliano et Sirletiano Menologiis innotescit.*

nec ipsum, quod de eo Menæa suppeditant,

2 *Nec ipsamet tria, quibus in hisce id fit,* Florentii *elogia nos multa de hoc edocent; verum, cum quidem haud alibi, quæ ad nostrum istum Sanctum spectant, litteris mandata inveniantur, elogia illa, ut qualiscumque saltem de Sancto habeatur notitia, haud prorsus frustra allegari queunt; cum autem adeo invicem sint consona, ut, si quis, quæ in*

C

eorum uno traduntur, cognorit, is simul, quæ in duobus aliis memorantur, habiturus sit comperta, ut pauca, quæ ad Florentium *spectant ac utcumque nota sunt, habeat perspecta, hic unum, quod Menæa suppeditant, elogium una cum versiculo, quem pro more, in illis usitato, id præfert, ob oculos pono, addita, qua et hic et illud in linguam Latinam vertitur, interpretatione.*

quodque hoc Græce

3 *Versiculus Græce sic habet :*

Ὁ Ξάρσος οἷον μάρτυρος Φλορεντίου,
Πρὸς τὴν φλόγα τρέχοντος ὥσπερ πρὸς δρόσον.

Latine autem sic sonat :

O Florentii, per flammam veluti
per rorem, currentis quanta fiducia !

Ad elogium modo progrediamur. Id sequentibus concipitur his Græcis verbis :

Ὁ ἅγιος μάρτυς Φλορέντιος ὑπῆρχεν ἐκ πόλεως Θεσσαλονίκης· Χριστιανὸς δὲ ὢν καὶ ζηλωτὴς τοῦ καλοῦ ὕβριζε καὶ διέβαλλεν ἐπὶ πάντων τοὺς Ξεοὺς τῶν Ἑλλήνων· ἐπεστήριζε δὲ τοὺς Χριστιανοὺς τῇ πρὸς Χριστὸν πίστει καὶ παντοίως ὡδήγει πρὸς τὴν τῶν Ξείων

E

αὐτοῦ ἐντολῶν ἐργασίαν. Οὕτω δὲ ποιῶν ἐκρατήθη παρὰ τοῦ τῆς χώρας ἡγεμόνος, καὶ ἐρωτηθεὶς, τὸν μὲν Χριστὸν παῤῥησίᾳ ὡμολόγησεν ἐνώπιον πάντων ὄντα Θεὸν προαιώνιον καὶ ποιητὴν τοῦ παντός. Τοὺς δὲ τῶν Ἑλλήνων Ξεοὺς ξύλα, λίθους, χρυσὸν, ἄργυρον, χαλκὸν, σίδηρον, εἴδωλα ἄψυχα καὶ ἀναίσθητα· καὶ ταῦτα εἰπὼν τύπτεται σφοδρῶς. Εἶτα κρεμᾶται ἐπὶ ξύλου καὶ ξέεται, καὶ πυρᾶς ἀναφθεισης μεγάλης, ἐμβάλλεται ἐν αὐτῇ χαίρων, καὶ προσευχόμενος, ἐν αὐτῇ καὶ εὐχαριστῶν τῷ Θεῷ ἐτελειώθη.

et Latine transcribitur,

4 *Latine autem vertitur hunc in modum :* Sanctus martyr Florentius Thessalonicensis erat, et cum esset Christianus bonique amore inflammatus, explosit et execratus est omnes ethnicorum deos, Christianosque valde in fide confirmavit, eosdemque exemplo suo ad observanda Dei mandata excitavit. Dum autem hæc facit, a regionis præside comprehensus et interrogatus, audacter confessus est, Christum ab omni æternitate esse Deum, Conditorem totius universi; ethnicorum

F

vero deos esse truncos, lapides, aurum, argentum, æs, ferrum inanimesque absque sensu statuas. Hinc crudeliter cæsus in equuleo suspenditur, ferro laniatur, rogoque ingenti accenso gaudens immissus, preces inter ac Dei laudes et gratiarum actiones consumptus est.

elogium multa nos præter locum natalem et genus martyrii docet.

5 *Tale est, quod huc e Menæis transcribendum duxi,* Florentii *elogium; cum antem præter locum, quo is natus, martyriique, quo occubuit, genus, nihil fere nos edoceat, imo ne verbum quidem, e quo utcumque vel seculum, quo id factum sit, determinari queat, suppeditet, hinc indefinite loqui compulsus, Sanctumque equidem verosimillime ante annum trecentesimum duodecimum martyrio vitam finiisse, ob rationem in Commentario, SS. Fausti, Januarii et Martialis Actis prævio, num. 7 allegatam existimans, re etiam ipsa id ante annum istum verosimillime accidisse, supra in margine indicavi.*

AUCTORE J. B. F.

D

DE S. LUBENTIO PRESBYTERO CONF.

CUBRINI IN DIŒCESI TREVIRENSI.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

Sancti memoria in Martyrologiis : cultus et officium Ecclesiasticum : Vita qualis edenda : obitus tempus : S. Martini Trevirensis episcopi filius spiritualis haud exstitit.

POST MEDIUM SECULI IV.

B

Sanctus, quem martyrologi commemorant, in Cubrini

Vicus Cubrinus, *aliis*, Cuberinus, *posteris* Coverna, *forsan a* Caverna, *quia in valle inter tres montes situs, ad lævam defluentis Mosellæ, prope Confluentiam, decima tertia Octobris die* S. Lubentium *colit, qui dicti pagi incolas ad Christi fidem, ut Browerus Annalium Trevirensium lib.* IV, *pag.* 269 *refert, primus adduxit :* Lubentius, *inquit*, a D. Maximo ad Cuberinum municipium amandatus, Inferæ Mosellæ populis vicinisque Ripanis et Confluentibus, qui ad eam diem densis errorum tenebris jacuissent, lætissimam patefacti hominibus cœli nuncium attulit. *Eodem die in Sacras Trevirenses Tabulas Sancti nostri relatum est nomen. Vetus Ms. Martyrologium, quo adhuc utitur ecclesia Aquisgranensis, ista solum habet :* Lubentii presbyteri. *Maurolycus :* Lubentii confessoris. *Molanus in Additis ad Usuardum :* Treviris S. Lubentii presbyteri. *Index Ms. Martyrologii Hermanni Greven :* XIII Octobris, Lubentius presbyter et confessor in territorio Trevirensi. *Ferrarius :* Treviris S. Lubentii presbyteri. *Castellanus vero pluribus hisce verbis Sanctum nostrum commemorat :* Cubrini prope Confluentes S. Lubentii parochi, qui a S. Maximino Trevirensi sacerdotio initiatus fuit. *Saussayus Martyrologii Gallicani part.* 2, *ipsum male* Lupentium *nominans, sic celebrat :* Treviris sancti Lupentii presbyteri et confessoris, divinis glorificationibus præclari.

C

et Dietkirchen ecclesiis colitur, atque Treviris

2 *Ad Loganæ fluvii ripam, qui ex Hassia Superiori excurrens, in Rhenum paulo supra Confluentes labitur, triginta duo ab Rheno millia passuum (ut ait Browerus ; nam ejus Vita habet octo milliaria) versus Orientem in editiore rupe stat Dietkirchen ecclesia, quæ* S. Lubentii *corpus, illuc adverso amne vi divina advectum, cum Cubrini obiisset, religiose asservat, atque quotannis hac die, ut P. Henschenio Conrardus Esser, collegii Hademariensis S. J. superior, scribit, dicta ecclesia, quæ canonicorum collegio insignita est, Sanctum nostrum Officio ecclesiastico honorat. Eodem etiam die, ecclesia Trevirensis hujus Sancti memoriam celebrat Officio novem Lectionum, quorum tres mediæ, in dictæ ecclesiæ Sanctorum Lectionario, anno* 1645 *edito, contentæ, ipsius res gestas, sic breviter enarrant :* Lectio IV. Lubentius, bonæ indolis puer, omni virtutum genere diligenter instructus, ad B. Maximinum, Trevirorum archiepiscopum, profectus est. Qui deinde eumdem ætate maturum in Cubrino suæ diœcesis ad Mosellam vico presbyterum ordinavit. Maximinus interim ad suos in Aquitaniam reversus, ibique rebus humanis exemptus, animam Creatori reddidit. E

harum Lectionum recitatione honoratur.

3 Lectio V. Ejus successor in episcopatu Paulinus Lubentium, nonnullis ei ex clero populoque adjunctis, ad requirendas antecessoris sui et patris spiritualis reliquias in Aquitaniam destinavit. Quo ut pervenit Lubentius, cum ab incolis loci, ubi sacri corporis thesaurus delitesceret, rescire non posset, assiduis insistens orationibus, angelo sibi id revelante, cognovit. Igitur S. Maximini corpore ex Aquitania asportato, protinus cum sociis Trevirim revertitur. Exinde piis bonisque in Cubrino vacans operibus, gregemque sibi commissum verbo et exemplo sedulo instituens tempore Constantii imperatoris Arriani evolavit in cœlum. Lectio VI. Cohonestandi simul ac funeris curandi causa conveniunt sacerdotes vicini, quod tamen, peccatis incolarum sic exigentibus, loco moveri nullatenus potuit. Fama miraculi Trevirim Coloniamque delata, accurrunt cum clero populoque præsules, initoque consilio, sancti Viri corpus scaphæ impositum, divinæ providentiæ fluvioque Mosellæ committunt ; quod, Deo ita dirigente, primo quidem ad Rheni Mosellæque confluxum usque descendit, inde Rhenum ascendens, Logenam, ubi Rhenum alluit, ingreditur ; et ad aliquot milliaria Dietkirchen usque, a sui fundatore Diethero sic nuncupatum, conscendens ibidem honorifice sepelitur. F

Vita qualis edenda.

4 *Quæ in hisce Lectionibus de Sancto nostro recensita videmus, eadem fere at prolixiori stilo mirisque adjunctis, fabulam omnino redolentibus, exornata leguntur in ipsius Vita, ab auctore anonymo composita, quam D. Joannes Hoffman, monasterii Arnsteiniani, Ordinis Præmonstratensis, quondam provisor, ex dictæ abbatiæ Passionali Sanctorum fideliter descriptam, ad R. P. Henschenium misit. Quo seculo hanc biographus concinnaverit, nusquam edicit, nec in toto ipsius lucubrationis decursu ulla nota chronologica reperitur, ex qua tempus quo hæc elucubrata fuerit, erui possit. Ex hisce quidem verbis :* Prædicta Vita S. Lubentii de verbo ad verbum descripta est ex tertio volumine, inscripto Passionale Sanctorum, ex grandi scilicet libro perga-

A pergameno, quem exaravit eleganti charactere quidam monasterii Arnsteiniani religiosus circa annum Domini 1170, *quæ ad apographi hujus calcem adjecta reperiuntur, Sancti nostri Vitam ante annum* 1170, *quo citatum Passionale, illam complectens, exaratum fuisse notatur, compositam fuisse, fit manifestum; at inde ipsam pluribus seculis post* S. Lubentii *mortem, quam seculo* IV *ad mediam sui partem elapso contigisse infra videbimus, haud elucubratam fuisse, non fit consectarium. Utut sit, licet fabulosis adjunctis, ut jam innui, fœdata sit, ipsiusque auctorem, qui forte aliquot seculis post Sancti ætatem floruerit, de hujus rebus gestis satis instructum fuisse, minime constet, atque proinde haud magnam auctoritatem sibi apud lectorem conciliatura videatur; illam tamen, quod admodum prolixa non sit, huic Commentario subjicere, haud inutile fore existimo, ut sic de ipsa, cum sibi ob oculos posita fuerit, ipsemet lector suum ferre judicium et dispicere queat, an recte, huic lucubratiunculæ haud magnam fidem tribuendam esse, censuerimus.*

B

Seculo IV *ad mediam sui partem elapso, obiit.*

5 *Restat, ut in annum, quo* S. Lubentius *æternam virtutum suarum mercedem receperit, inquiramus; atque deinde, an S. Martini, episcopi Turonensis, Sanctus noster filius spiritualis exstiterit, indagemus. Quod ad primum spectat: in edenda Vita, quæ ipsius obitus annum haud exprimit, legitur Sanctus post S. Maximini, Trevirensis episcopi, sacri corporis ex Aquitania Trevirim translationem, cui jussu S. Paulini, qui ejusdem ecclesiæ post S. Maximinum ab anno* 349 (*ut in Commentario ad ipsius Vitam prævio in Opere nostro ad diem* 31 *Augusti videre est*) *usque ad annum* 359 *vel* 360 *sedem occupavit, ille interfuerat, in pagum Cubrinum rediisse, ibique ex hac vita migrasse.* Sic B. Lubentius, *inquit biographus,* optato potitus thesauro, *scilicet sacris S. Maximini reliquiis,* Trevirim reversus est. Post hæc rediens ad vicum, cui pastor datus fuerat, consummato vitæ termino, Deo feliciter spiritum reddidit. *Ex quibus consectarium fit, dictam translationem ante annum* 349, *quo ex dictis S. Paulinus Trevirensem cathedram ascendit, haud contigisse, proindeque*

C

Sanctum nostrum ante dictum annum ex hac vita non migrasse. Supra transcriptæ Lectiones, in S. Lubentii *honorem recitari solitæ, ipsum, S. Maximini corpore Augustam Trevirorum relato, mortalem vitam cum immortali tempore Constantii imperatoris Ariani, qui ab anno* 353 *usque ad* 361 *toti imperio præfuit, commutasse referunt. Verum huic asserto laudatus Castellanus refragatur, qui Sancti mortem Martyrologio Universali anno* 369 *affigit. Quæ cum ita sint, annum Sancto nostro in cœlis natalem determinare haud possumus; quare ipsius obitus tempus seculo* IV, *ad mediam sui partem elapso, supra in margine signavimus.*

An Sanctus a S. Martino episcopo Turonensi,

6 *Modo ad secundam quæstionem pergamus, scilicet: num* S. Lubentius *S. Martini, Turonensis episcopi, filius spiritualis fuerit? Id quidem Sancti Vita hisce verbis affirmat:* Beatus Libentius a parentibus suis S. Martino Turonensi episcopo est oblatus, et ab eo de sacro fonte levatus, et in filium spiritualem est adoptatus. Cujus vestigiis Puer bonæ indolis sedulus adhærens, paulo post ei Treverim visitanti comes efficitur, ibique S. Maximino ejusdem civitatis episcopo... nutriendus committitur. *Iisdem fere etiam verbis S. Maximini, antistitis Trevirensis, biographus Sanctum nostrum, ut in Opere nostro ad diem* 29 *Maii videre est, S. Martini Turonensis filium spiritualem fuisse refert. At hoc verum esse non potest: nam Maximinus, qui* S. Lubentium *presbyterum ordinavit,* 21 *ad minus annis vita et episcopatu defunctus erat, antequam Martinus, ad cathedram Turonensem assumeretur. Sunt, qui hujus promotionem anno* 370, *alii anno* 371 *affigunt. Tillemontius tom.* X *Monumentorum Ecclesiasticorum pag.* 315 *illam anno* 372 *contigisse autumat. Chiffletius in dissertatione de ratione temporum S. Martini num.* 16, *et Pagius in Baronii Annales illum sedem Turonensem anno* 374 *primum adiisse contendunt. Quæ sententia a veritate minus aberret, ad* XI *diem Novembris, S. Martino sacram, dispicietur. De S. Maximino egit Henschenius citato statim in Opere nostro loco, ejusque obitum innexuit anno* 340, *quo S. Paulinum ei successisse, probatum num. præcedenti diximus.*

AUCTORE J. B. F.

E

in filium spiritualem assumptus fuerit.

7 *Hunc tamen parachronismum, qui utriusque Sancti episcopatum, tot annis invicem disjunctum, contemporaneum facit, quidam forte sequenti modo excusare conabuntur.* SS. Lubentii *et Maximini biographi, inquient, prolepsi usi fuerunt, nec aliud voluere, quam Martinum, qui postea Turonensi ecclesiæ præfuit, Sanctum nostrum in filium spiritualem assumpsisse, illumque deinde S. Maximino erudiendum tradidisse, cum adhuc militaret sub signis Constantini Junioris vel Constantis, quibus in Gallia imperantibus, floruit Maximinus Trevirorum antistes. Fateor; sic omnis anachronismus evanescet, nec est, cur* SS. Lubentii *et Maximini biographi prolepsi certo haud usi credantur. Verum cum* S. Lubentius *a S. Maximino, qui anno* 349 *obiit, ad sacerdotium promotus atque in vico Cubrino parochus constitutus fuerit, nonne ipsum ante S. Maximini mortem, seu annum* 349, *annos ad minus* 25 *ac proin cum hi ex anno* 349 *subducti ad annum* 324 *deducant, posteriori isthoc anno natum esse, consectarium evadit? Adhæc cum anno* 324 *S. Martinus de omnium, qui hujus meminere, historicorum consensu, nondum sacra Baptismi unda regeneratus esset, quam gratiam tandem anno* 337

F

vel, ut alibi volunt, 334 *obtinuerit, nonne illis, qui* S. Lubentium *exstitisse S. Martini filium spiritualem, contendunt, hunc adhuc catechumenum e sacro fonte* S. Lubentium *levasse atque in filium spiritualem assumpsisse, quod sacris Ecclesiæ ritibus repugnat, erit dicendum? Minime vero, inquient isti: potuit enim S. Martinus anno* 334, *quo Baptismi gratiam receperat,* S. Lubentium, *licet tunc temporis decem annos natum, e sacro fonte levasse. Verum, etsi sic habeat, cum equidem auctores, qui,* SS. Lubentii *et Maximini biographos dicta prolepsi usos fuisse contendunt, nullas rationes allegent, quibus, laudatos biographos certo fuisse proleptice locutos, convincamur; cumque hos* SS. Lubentio *et Maximino, quorum res gestas exararunt, nec contemporaneos nec suppares fuisse, constet, sed contra pluribus ad ipsorum ætate seculis remoti vixisse neque satis de iis, quæ narrarunt, instructi fuisse videantur, temeritatis haud insimulabimur, quod saltem, an S. Martinus, ut tradunt,* Lubentium *in filium spiritualem assumpserit, in dubium revocemus**. * Nota 15

VITA

AUCTORE ANONYMO.

VITA
S. LUBENTII PRESBYTERI
CONFESSORIS.

AUCTORE ANONYMO

Ex 3 tomo Passionalis monasterii Arnsteiniani a.

a

CAPUT UNICUM.

B

Sanctus Lubentius a S. Martino, Turonensi episcopo, de sacro fonte levatur: parochus a S. Maximino Trevirensi creatur: hujus defuncti corpus ex Aquitania Trevirim transfert: moritur et sepelitur.

Sanctus a S. Martino de sacro fonte levatur, parochus creatur a S. Maximino, b

Beatus Lubentius a parentibus suis S. Martino, Turonensi episcopo, est oblatus, et ab eo de sacro fonte levatus, et in filium spiritualem est adoptatus *b*. Cujus vestigiis bonæ indolis Puer sedulus adhærens, paulo post ei Trevirim visitanti comes efficitur, ibique S. Maximino ejusdem civitatis episcopo, miræ sanctitatis viro, nutriendus committitur. Susceptum itaque Puerum cum beatus episcopus in omnibus non mediocriter erudisset, in vico Cubruno postea presbyterum ordinavit *c*. Beatus autem Maximinus, pie memor suorum propinquorum Aquitaniam, patriam suam, revisit, ibique, rebus humanis excedens, animam Creatori reddidit.

c

C

hujus defuncti corpus jussu S. Paulini ex Aquitania Trevirim

2 Succedens ergo ei in episcopatu Paulinus, vir beatissimus, hunc B. Lubentium cum multitudine clericorum et reliqui populi fultum suffragio ad Aquitanicas partes dirigit, corpus magistri inquisiturum. Nemo tamen illorum, quod erat difficilius, locum sepulturæ ejus noverat. Igitur, quiescentibus cæteris et relevationi corporis indulgentibus, B. Lubentius orationi prosternitur, Dei misericordiam flagitans, ut, quo membra sancta requiescerent, indicare dignaretur. Orante ergo S. Lubentio, ecce subito puer opilio, qui prope oves pascebat, præmisso S. Maximini nomine, aberrantem ovem, si aliorsum, quam ipse vellet, abiret, minatus est percussurum.

transfert; quo peracto, moritur.

3 At S. Lubentius, tali percepto augurio, evocato puero, curiose cœpit inquirere, quanam in parte Sancti, cujus nomen invocaverat, requiesceret corpus. Quod cum puer ostendisset, B. Lubentius, pergens ad comites, orationi eos incumbere monuit. Quibus orantibus, ecce angelus Domini astans beatum Lubentium sic allocutus est: « Noveris, hic sacerdotis sanctissimi corpus » tumulari. Age ergo, » inquit, « et nunc clavem ecclesiæ a capite custodis dormientis auferas, et cupitum thesaurum, sicut vis et sicut scis, absportes. » Sic B. Lubentius, optato potitus thesauro, Trevirim reversus est *d*. Post hæc rediens ad vicum, cui pastor datus fuerat, consummato vitæ termino, feliciter Deo spiritum reddidit.

D

d

Ipsius cadaver, quod ad ecclesiam Cubrinensem deferri cetitus impeditur,

4 Post excessum vero S. Lubentii, cum sacerdotes vicini cum populo Cubruncnsi venerabile corpus in eadem ecclesia locare vellent, virtute Dei accidit, ut, cunctis admirantibus, immobile corpus staret et nusquam ab indigenis transferri posset. Cum vehementer admirando id crebrius attentarent et frustrarentur, divinæ voluntati sanctique Viri meritis id concedentes, ne Deo rebelles stulto in certamine invenirentur, seipsos tanti Patroni exequiis indignos, locumque indignum nimis reputabant. Nec mirum; plebs quippe dura et exasperans, dum a pio doctore monita virtutis prius non receperat, sed sobrie, juste et caste viventem, gravem sibi suisque operibus contrarium invita sufferebat, ad sui contemptus indicium corpus sanctum obtinere non poterat. Quid tandem agitur? Luctu, ejulatu et ploratu Cubrunum refertur * famaque tanti miraculi Trevirim atque Coloniam *e* attigit. Adsunt præsules aliique primates, cum clero et populo sanctum corpus singuli ad sua loca certatim transferre conantes; sed quoniam humana opinio inscrutabili Sanctorum consilio non habet effectum, placuit prudentioribus de hac causa divinæ dispositionis arbitrium experiri.

E

* lege repletur

e

scaphæ impositum Mosellæ committitur, primoque Confluentes descendens, inde ad Loginstein

f

5 Quo definito, electis ministris, sicut dignum erat, castis simplicibusque ac probabilis vitæ hominibus, levatum et portatum est corpus sacrum cum suo sarcophago, cum omni veneratione ad littus Mosellæ *f*, impositumque est naviculæ, quæ, carens viris et secundum seniorum decreta ab hominibus quidem impulsa, divino autem gubernata auxilio deorsum fluebat. Interea populi ex utraque parte fluminis, sanctum prosequentes Virum, nimirum arbitrati, eum Confluentiæ *g* remansurum, aut naviculam Rheni *h* gurgite raptam deorsum fore fluituram. Ea itaque habita existimatione, superiores nimia perculsi formidine erant plangentes et Deum obsecrantes, ut se in suo salutari visitare dignaretur; inferiores vero, ad quos omnium fluitantium levis et proclivis semper est descensus, jam quasi spe optata potiti, manibus plaudendo et vociferando, ultra modum exultabant. Nec mora, ubi ad Rhenum perventum est, prædicta cymba felici onusta pondere, S. Spiritus gratia velificante, Rhenum ascendit. Quo viso miraculo, fideles Christi animati sunt, et populus Rhenensis ex utroque occurrens littore, Deum voce exultationis glorificabat. Præteriens autem navicula Confluentiam et duos vicos Rheni, prope positos, mox directa in flumen, quod Logena *i* est dictum, et ab Oriente in Rhenum influit, ad villam Loginstein, quæ super idem flumen extenditur, applicuit.

F

g

r

i

applicuit, in quo pago duæ sorores

6 Igitur miro modo de adventu tanti corporis idem vicus personuit, et ad littus ruit undique vulgus,

A vulgus, novum Hospitem suscepturus. Pars locum illum Deo Sanctisque suis curæ esse dicebat, quem divina gratia præ cæteris in Sancto suo tam insolita visitatione respexisset, pars sese imparem esse, nec ad obsequia tanti sacramenti aliorsum destinati sufficere astruebat. Erant, tunc in eodem rure sorores duæ, maritis liberisque immunes, paucis admodum vinetis fruentes; quarum una, divino amore succensa, ad naviculam properans, portionem suam coram hæredibus suis et multa turba, quæ aderat, S. Lubentio absque omni contradictione in proprietatem tradebat. Altera vero germana, cum similiter facere nequaquam cogi posset. tantam confestim in phrenesim agebatur, ut per totam noctem illam pro insana haberetur.

hereditatis suæ partem in S. Lubentii

7 Mane itaque facto, cognati et amici ejus hortabantur eam, ut partem quoque sui patrimonii Deo Sanctoque ejus offerret, sororis petitionem implendo; quo per ejusdem Sancti merita, mentis sanitate recepta, cum sua germana B æternæ vitæ reciperet præmia. Cumque noctem illam solemnem et insomnem omnes duxissent, et triduum jejunium fieri cum omni devotione decrevissent, quatenus sanctum Hospitem digne recipere et obtinere possent; ecce, lux sequentis diei orta est, et carina Christi Confessoris, cœlesti impellente virtute, relapsa Logenam cœpit ascendere. Quo cognito, omnis illa plebs ingemuit, nihil Deo Sanctisque ejus dignum fecisse contestans, nec naviculam ejus audebat contingere, nec voluntatem impedire illius, qui ambulat super pennas ventorum, cujus via est in mari et semitæ ejus in aquis multis, et vestigia ejus non cognoscentur.

honorem consecrant;

8 Tunc demum mulier illa prius obstinata pœnitens, quod pridie male tenax fuisset, et quod magna parvis, æterna temporalibus non commutasset, per gratiam Dei et merita S. Lubentii mentem recepit, et subito prosiliens flumen transivit; sacrum namque vehiculum in altera commeans ad radicem montis diverterat, quasi aliquem ibi operiturum. Illa vero appropinquans C propinquis et amicis comitata, et humiliter se inclinans septies flectit genua, et tunc demum offerebat ultronea voluntate S. Lubentio, attestantibus fidelibus, qui aderant, suæ hereditatis munus. Hæc sâne ibidem accidisse testatur sacer fons, illic ab eadem die usque in hodiernum diem emanans; cui etiam ab ejusdem Sancti nomine vocabulum accidit, eo quod idem Christi Confessor ab omnibus, Dominum sitientibus, semper sit quærendus et desiderandus.

deinde Dietkirchen usque conscendit,

9 Tendens ergo prædicta navicula cum suo rectore absolute per solitudinem ad locum, a Deo prædestinatum, acta felicibus austris flumen Longenæ ascendit, quod adhuc tum temporis undique sylvis et montuosis nemoribus obsitum feris et bestiis erat, hominum vero parva frequentia colebatur. Necdum castella tyrannorum, nec dura oppida prædonum, nec varios usus negotiatorum illa regio habebat. Porro amnis ad cursum hujus naviculæ insolitum obstupuit; montesque et colles cum lignis sylvarum ad laudem tanti Patroni resonabant; bestiæ saltus per arva ante faciem Sancti hujus dedere; fontes cum suis rivulis largius fluentes, in occursum ipsius manabant; ipsi quoque pisces ratim illam non piscatoriam esse suspicantes, præludendo connatabant. Quid autem de avibus referam? Cum non solum aereæ, verum etiam aquaticæ, alis plaudendo, rostris garriendo, Sanctum Dei vice hominum salutarent; licet enim bruta animantia ratione careant, habent tamen constrictivam super se Dei potentiam, cui obtemperent; ad cujus nutum etiam sequuntur insensibilia. Hinc nimirum est, quod corvi Eliam pascebant, Danielem leones servabant, cetus Jonam reddidit. Sic omnis formarum conditio Sanctorum paret obsequio. AUCTORE ANONYMO

ibidemque honorifice sepelitur.

10 Est saxum in altum porrectum eminens contra Orientem super littus præscripti fluminis, octo *k* circiter milliaria habens a Rheno, super quod oraculum, vocabulo Dietkirchen, positum fuerat, a suo videlicet authore Dietgero *l*, ut fama est, nuncupatum; hic dum olim paulo altius in eadem parte amnis, in viculo, Derna nuncupato, dives pecoris habitaret, et eumdem collem petrosum nemoribus obsitum, cœlesti splendore sæpius illustrari, et angelica visitatione terribilem servorum relationibus, imo experimento cognovisset, oratorium fecit ibidem, ibique, quoad vixit, Christi gratiam implorans, feliciter requievit. Affuit interea felix dies et memorialis, qua B. Lubentii corpus ab angelis translatum ad supradictum saxum applicuit. Et ecce, viri religiosi tam clerici, quam laici, aderant, qui sanctissimi Patroni prosecuti carinam fuerant; facto ergo terræ motu, idem collis undique contremuit, et, qui aderant, virtutem divinam affore contestantes, occurrunt humiles, Sanctumque Dei tollentes cum Hymnis et Psalmis glorificabant. Sic denique idem noster Patronus in præscripto oraculo humiliter depositus requievit, quousque eum Christi clementia, sicut adhuc claret, miraculis et virtutibus extulit, et divinæ gratiæ benedictionibus per omne ævum mirificavit. k i E

ANNOTATA. F

a *Hoc monasterium Ordinis Præmonstratensis, olim cognomine* castrum, *in diœcesi Trevirensi prope Loganam fluvium, anno* 1139 *Ludovicus comes de Arnstein, ut in Sacræ Antiquitatis Monumentis, auctore Hugone Stivagii abbate, tom. II, pag.* 84 *videre est, fundavit.*

b *Vide Commentarii prævii num.* 6 *et* 7.

c S. Lubentium *forsan archidiaconum, vel officio, archidiaconis modo competenti, functum fuisse, ex sequentibus, quæ Browerus Annalium Trevirensium tom. I, pag.* 236 *habet, verbis suspicari licet :* Fidei per Trevirorum antistites trans Rhenum propagatæ vestigia tenemus certissima, ex inspectione sacra et jurisdictione, quæ secundum Loganam utrimque latissime patet; cui et archidiaconus olim impositus, sede ac titulo S. Lubentii ad hunc usque diem insignis.

d *Hæc S. Maximini corporis ex Aquitania Augustam Trevirorum relatio, iisdem fabulosis adjunctis ornata, in ipsius vita, in Opere nostro ad* 29 *Maii*

AUCTORE ANONYMO.

Maii edita, refertur; verum illa in S. Lubentii *Lectionibus propriis merito omissa vidimus.*

e *Archiepiscopalem Germaniæ civitatem, ad Rhenum sitam, ditionisque Electoris Coloniensis caput.*

f *Qui Galliæ Belgicæ fluvius est, originem habens in Lotharingia, in monte Vosago paulo supra vicum,* Bussans *Gallice dictum, in ipso Alsatiæ et comitatus Burgundiæ limite.*

g *Percelebri huic diœcesis Trevirensis oppido, medio Moguntiam inter Coloniamque Agrippinam spatio, ab Rheni Mosellæque concursu nomen factum est.*

D

h *Qui fluvius notissimus est, et Germaniæ post Danubium maximus.*

i *Vide Commentarii prævii num.* 2.

k *Vide eumdem Commentarii prævii numerum.*

l *In supra transcriptis Lectionibus vocatur* Dietherus. *Laudatus Browerus supra citato loco vocem* Dietkirchen *a Fano Mercurii, qui Germanice* Diet *dicitur, provenire conjectat.*

DE S. ROMULO,

EPISCOPO JANUENSI CONFESSORE.

B E

C. B.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

Sancti ætas utcumque definita, reliquiarum translatio, cultus, Vita qualiscumque quandonam scripta.

VEROSIMILLIME POST ANNUM CCCL.

Sanctus, quem ordo quidem, quo sedisse creditur,

Ex *episcopis Januensibus S. Salomonem seu Salonem, ad vigesimam octavam, qua etiam, an vere exstiterit Januensis episcopus examinavimus, Septembris diem Operi nostro, quod tunc in Martyrologio Romano hodierno memoretur, jam insertum, exstitisse primum, cujus ad posteros dimanarit memoria, proximeque ei tres, quorum ne nomina quidem noscuntur, successisse, Ughellus in episcoporum Januensium serie tom. IV Italiæ Sacræ a Coleto auctæ col.* 837 *præfatus, mox quatuor alios, S. Valentinum videlicet, S. Felicem, S. Syrum ac tandem, de quo hic modo (SS. Valentino, Felice et Syro ad dies, quibus singuli vel coluntur vel obiisse putantur, in Opus nostrum pariter jam illatis) agendum nobis restat,* S. Romulum, *nominatim eo ipso, quo a me modo relati, ordine recenset; quod si autem et hic admittendus et veritati, quod, ut jam indicavi, Ughellus, priusquam de quatuor hisce sanctis Episcopis loquatur, præmittit, sit consonum, consectarium inde evadit, ut Valentinus quinto, Felix sexto, Syrus septimo ac denique* Romulus, *quod de hoc et Ecclesiæ Genuensis Tabulæ, teste Ughello, memoriæ produnt octavo inter Januenses antistites loco sederit.*

C

eaque, quæ hic præterea adducuntur, haud diu admodum ante annum 381,

2 *Hinc porro simulque ex eo, quod Diogenes, proxime post* Romulum *in Episcoporum Genuensium Serie ab Ughello relatus, anno* 381 *synodo Aquileiensi fuerit præsens, tuncque adeo sedisse certo noscatur, non inepte concluseris, primo quidem Valentinum, quem Epitaphium, apud nos tom. VII Maii pag.* 344 *Vitæ ejus Encomio insertum, annis* 12 *et mensibus* XI *sedisse indictioneque tertia decima obiisse testatur, vel anno* 325, *quo primum post numerandarum Indictionum singulisque annis quindecim innovandarum initium a Constantino factum indictio* XIII *cucurrit, vel, si hanc eamdem indictionem recurrentem exspectare lubet, anno* 340 *excessisse e vivis; deinde vero, cum successor Felix, Operi nostro ad* IX *Julii diem, qua Genuæ colitur, insertus, viginti annis, uti ejus epitaphium, ibidem relatum, fidem facit, ecclesiæ Genuensi præfuerit, ac proin, spectatis iis, quæ de Valentino dicta jam sunt, vel anno* 345 *vel anno* 360 *debeat esse vita functus, successores ejus SS. Syrum et* Romulum *toto illo temporis spatio, quod ab anno vel* 345 *vel* 360 *usque ad tempus, quo Diogenes, priusquam anno* 381 *concilio Aquileiensi interesset, sedere incepit, Genuensis ecclesiæ cathedram occupasse, ac proin Sanctum nostrum verosimillime haud admodum diu ante annum* 381 *obiisse. Ac ita quidem Papebrochius noster, qui ad secundam Maii, cultui S. Valentini sacram, de Sancto isthoc jam egerat, de eo iterum post ob qualiacumque Acta, quæ desiderata eatenus fuerant, feliciter tandem obtenta luceque publica donanda in Appendice ad eamdem Maii diem tom. VII Maii pag.* 532 *et sequenti tractans, SS. Valentini, Felicis, Syri et* Romuli, *quorum quemque ordine supra assignato sedem Genuensem occupasse credebat, chronologiam, fieri id non inepte eo modo posse ratus, utcumque ordinare fuit ibidem in Commentario dictis Actis prævio, num.* 1 *et* 2 *conatus.*

F

alia vero, hic pariter adducta, ante annum etiam 342 *sedisse exigunt,*

3 *Verum postea, dum ad* XXIX *Junii diem, qua S. Syrus et obiit et Martyrologio Romano recentiori memoria fuerat insertus, de Sancto isthoc tractabat, chronologiam, quam prius utcumque in S. Valentino stabilierat, nonnihil immutandam putavit. Cum enim, omnibus attentius expensis, hinc quidem, sævissimis Arianæ hæreseos tempestatibus, quibus post Orientem etiam Occidens, jam inde ab anno* 324 *concuti cœptus, sus deque sub imperatore Ariano Constantio, in Arelatensi et Mediolanensi synodis, anno* 353 *et* 355 *in Gallia Italiaque congregatis, in exsilium abire episcopis, qui Athanasii damnationi*

A *tiani subscribere recusabant, compulsis, est actus, SS. Felicem, Syrum ac* Romulum, *admissa, quam in S. Valentino ordinarat, chronologia, implicari, neque tamen in horum Vitis, imo et nuspiam alibi, ullam Arianorum, Occidentem turbantium, cum quibus, quid negotii habuerint, mentionem fieri, animadvertisset; illinc vero in qualiscumque concilii Romani, anno* 324 *sub S. Silvestro Papa celebrati, Actione prima apud Labbeum tom. I Conciliorum col.* 1546 *inter primos, qui concilio isti interfuisse scribuntur, Syrum nominatim inveniret, huncque exstitisse sanctum nominis hujus Januensem episcopum conjiceret, Valentinum a quinto, quo inter Januenses episcopos sedisse passim creditur, loco amovit, eumque post S. Syrum, S. Felici, cum hic annis viginti episcopatum tenuisset, paulo ante annum* 324 *suffectum itemque post* S. Romulum, *anno circiter* 342 *e vivis sublatum, sedisse episcopumque circa hunc annum ordinatum, anno* 355, *quo etiam indictio tertia decima fuit in cursu, obiisse statuit.*

verosimillime equidem et ante annum, uti hic allegata

4 *Ita laudatus decessor noster, simul etiam addens, credi posse, S. Valentino anno* 355 *suffectum fuisse, qui, quamvis in Ariminensi concilio cum ceteris seductus, oblivioni tradi sit meritus, vitam nihilominus usque ad annum circiter, quo Diogenes sedere incepit,* 380 *protraxerit. Ast cum sic equidem Valentinum a quinto, quo inter Januenses episcopos passim locatur ab aliis, loco amotum tam* S. Romulo, *quam S. Syro, postponat, quid ni eumdem Valentinum Diogeni etiam, qui verosimillime circa annum* 380 *sedere demum inceperit, postponere obitumque ejus in annum* 400, *quo pariter indictio tertia decima fuit in cursu, differre possimus? Id equidem haud perspicio; id autem si fiat, nihil impediet, quo minus* S. Romuli *obitus ab anno* 342, *quo alioquin secundum mox dicta foret signandus, in annum* 352 *aut* 353 *rejiciatur ac post illum ab hoc circiter posteriori anno alter, qui, quod in Ariminensi anni* 359 *concilio cum ceteris fuerit seductus, oblivioni tradi sit meritus, proxime ante Diogenem, certo ante annum* 381 *episcopum creatum, sedisse statuatur. Adhæc, quod si etiam is oblivioni datus Januensis episcopus proxime post Syrum, cum* C *hic, qui non secus ac S. Felix* 20 *annis sedisse a nonnullis putatur, ab anno circiter* 322 *usque ad annum* 342 *episcopatum tenuisset, ad sedem Januensem fuisse promotus, cumque eamdem usque ad annum circiter* 361, *quo Constantius imperator obiit, occupasset,* S. Romulum *nactus esse successorem dicatur?*

suadent, 352 sedit, et post annum 350 obiit, locoque, quod id accidit, sepultus, inde post, uti, quæ penes nos

5 *Inde iterum consectarium evadet, ut hic usque ad annum circiter* 381 *vitam protraxerit; verum S. Syro proxime successisse* S. Romulus *passim creditur, idque etiam in hujus Vita, Commentaria huic subdenda, num.* 2 *indicari videtur; etsi autem nec communis ista opinio, nec, uti ex infra dicendis patescet, Sancti nostri Vita fidem indubitatam mereatur, esse tamen videtur, cur, an vere S. Syro* S. Romulus *proxime haud successerit, dubitari merito queat. Verum, etsi sic habeat, Sanctum equidem ante annum* 352 *sedisse, nec ante seculum* IV, *media sui parte jam elapsum, obiisse, vero apparet e jam supra dictis simillimum. Ad ea, quæ mortem ejus subsecuta sunt, progredior. Postquam in villa Matutiana, in qua diœcesim suam visitans commorabatur, morbo subito correptus brevique ad extrema deductus vitam hanc mortalem cum immortali commutasset, ibidem etiam terræ fuit mandatus; inde autem post, villa ista a Saracenis excisa, a Sabbatino, Januensi episcopo, Januam fuit translatus. Docet hæc omnia qualiscumque* S. Romuli *Vita, Commentario huic, ut jam monui, subdenda. Hæc, quæ, si ea, quæ de Sancti die et loco emortuali translationeque refert, exceperis, nihil fere, quo non in quemvis episcopum, sanctitate conspicuum, quadret, memoriæ prodit, penes nos exstat in authentico, quod Janningus noster Romæ invenit, quodque ei, unde apud nos in Appendice ad* 2 *Maii diem S. Valentini Vita jam data, per omnia simile est, instrumento, e Genuensis ecclesiæ cathedralis, uti in præambulo, quo apud nos tom. VII Maii in dicta Appendice in Commentario, S. Valentini Vitæ præmissa, num.* 4 *invenies, fidem facit, codice magno pergameno Ms. excerpta seu transumpta.*

in instrumento hic memorato exstat ejus Vita,

6 *Ac primo quidem Vitæ textui notarialis de antiquo illius in ecclesia Genuensi usu, fideque transumpto habenda Marci Antonii Mulfini attestatio, anno, uti in hac notatur,* secundum Genuensium E cursum MDCVIII, *id est, anno nostro* MDCVII, *data, subjungitur; deinde vero post hanc, cujus tenorem in Commentario proxime citato num.* 5 *reperies, sequitur Jacobi Cunei, publici imperiali et Genuensium auctoritatibus notarii, qui dictum transumptum e laudati notarii Marci Antonii Mulfini protocollis, penes se exstantibus, anno* MDCXII *die* XI *Maii transcribi curavit, authenticum, quo id se fecisse, ita suum, quod penes nos exstat, transcriptum seu ecgraphum in publicam probantemque formam redigens, declaravit, testimonium, hocque mox excipit aliud, quo idem* Papinianus Dinalius, protonotarius apostolicus, canonicus et illustrissimi ac reverendissimi D. Horatii Caroli Spinulæ archiepiscopi Genuensis vicarius generalis, *coram quo constitutus Magnificus D. Antonius Maria Montebrunus, Genuensis patricius, supra memoratum, quod confici curarat, transumptum authenticari fecerat, mox dicti Jacobi Cunei legalitatem, ut loquuntur, testatus est, hac ratione, ut eidem fides, publica etiam, cui Silvester Merellus, notarius et curiæ archiepiscopalis Genuæ cancellarius, subscripsit,* F *attestatione, eum in finem confecta, tam intra, quam extra judicium adhibenda sit, efficiens.*

per auctorem, qui nusquam nomen suum prodit.

7 *Tale est, quod qualemcumque e jam dictis Sancti nostri Vitam continet, quodque Romæ inventum Museo nostro Janningus procuravit, instrumentum authenticum, eo verosimillime, prout ad SS. Valentinum et* Romulum *spectat, idcirco præsertim, ut inde cultus, quo ambo hi Sancti Genuæ gaudent, probari posset antiquitas, allatum; etsi autem, ut, quæ de S. Valentino, ita etiam, quæ de* S. Romulo *id complectitur, sermonis potius, quam Vitæ speciem præferant, ipsemet tamen auctor anonymus, qui litteris ea mandavit, lucubratiunculam, qua id de Sancto nostro tractans fecit, statim ab ipsomet illius initio* Vitam *appellat. Exstat hæc etiam tom. IV Italiæ Sacræ, a Colleto auctæ, col.* 839 *et duabus sequentibus apud Ughellum, e veteri, ut hic ibidem ait, Ms., cujus nullam dat notitiam, accepta; at cum tam ibidem, quam in transcripto nostro mendis non paucis laboret, hic infra nec prout ab Ughello est edita, nec prout in nostro transcripto exstat, sed, adhibitis, quæ subinde in hoc, et subinde apud illum*

occur-

AUCTORE C. B.

occurrunt. Lectionibus minus mendosis, lectori a me exhibebitur. Nusquam quidem Vitæ auctor nomen suum prodit, nec quidquam, unde id colligas, suppeditat; verum habet saltem, unde tempus, quo istam lucubrationem suam concinnarit, utcumque determines.

Sabbatino Januensem ecclesiam gubernante, vel certe,

8 *In ea enim num.* 12 *sequentem loquitur in modum :* Verum modernis temporibus, domno Sabbatino Januensis sedis cathedra episcopali sublimato, æstu nimio eumdem episcopum contigit vexari, eoquod beatissimi corpus Romuli in villa Matutiana, omni habitatore privata ac sacerdotali tanto tempore officio desolata, invisum haberetur; *en enim hisce verbis, vel ipsomet, quo Januensis ecclesiæ cathedram Sabbatinus accupavit, tempore vel certe haud diu admodum post sese scripsisse, non obscure prodat, hicque, utpote qui, quemadmodum apud Ughellum videre licet, anno* 876 *Ticinensi synodo, sequentique deinde anno Ravennensi concilio interfuerit, haud serius certe quam priori e duobus hisce annis sedere inceperit, ac porro* B *ejus successor Theodulphus, nominis hujus I, anno* 930, *uti apud eumdem Ughellum invenies, jam sederit, consectarium fit, ut eo temporis spatio, quod ad anno* 876 *usque ad annum* 930 *excurrit, vel certe haud multo post anonymus Vitæ Sancti nostri scriptor suam isthanc lucubrationem adornarit.*

uti ex hic adductis

9 *Verum etsi sic habeat, eum tamen id non labente adhuc seculo* IX, *sed* X *aliquamdin jam inchoato, et forte quidem etiam ultra annum trigesimum proveeto fecisse, mihi suadent, quæ verbis jam datis proxime præmittit, sequentia isthæc* : Saracenorum gens, *Hispania, ut narravit, magnam partem occupata,....* pro more piraticam exercens, Arelatem urbem invasit, provincialesque depopulans usque ad Fraxenetum pervenit. Quo latibulo latrocinandi invento, resedit, vastavit vero in fiues progrediens circumquaque in Foro-Juliensem urbem et antipolim, Nicea castella usque ad Albingaunum, pedestrique itincre Alpes ingressa, valles et civitates, Ebrodunensemque terram Mauriennam Seutiam cis citraque destruxit et usque triennium, habitatoribus interemptis, Eli- C manniam ad nihilum redegit. Italiam post hæc ingressa per ducentorum ferme annorum spatia multos Romam orationis gratia progredientes gens Saracenorum interfecit; diversis itaque potita gazis ac captivorum multitudine, ad Fraxenetum repedavit, spoliisque naves ac captivis repletas in Hispaniam delegavit, sicque Matutiana depopulata usque ad præsens tempus omni privatur habitatore.

illius verbis, cum horum

10 *Ita enim a Saracenis, priusquam abs his villa Matutiana, e qua deinde Sancti nostri corpus translatum, excideretur, Fraxinetum occupatum fuisse, tradit; idque, ut Pagius in Criticis ad annum* 921, *num.* 3 *docet, inter annum* 888 *et* 890 *evenit; etsi autem forte aliquanto etiam citius, imo et antequam ad sedem Jannensem Sabbatinus eveheretur, castrum illud a Saracenis occupatum, villaque Matutiana fuerit excisa, inde tamen fuisse ex hac Sancti nostri corpus, seculo* IX *adhuc labente, translatum, inferri non potest. Fuisse enim villam istam, priusquam inde Sancti nostri corpus Genuam transferretur, a longo jam tempore excisam incolisque privatam, verbis jam nunc datis, aliisque, quæ* D *hisce præmisit ac jam data pariter sunt, Sancti nostri biographus luculenter insinuat; eum autem sic habeat, nec is, statim atque* Romuli *corpus e Matutiana villa Genuam fuisset translatum, scriptionem suam, qua et translationem isthanc et simul qualemcumque Sancti Vitam est complexus, adornasse ullo ex capite videatur, id verasimillime non seculo* IX *adhuc labente, sed seculo* X *aliquot annis jam inchoato, vel, quod magis placet, eodem seculo ultra annum etiam trigesimum jam provecto præstiterit.*

nonnulla, e quibus lucubrationem istam serius, quam seculo X *adornatam esse, sequeretur,*

11 *At vero, inquies, spectatis iis, quæ idem Sancti nostri biographus scribit, necessarium apparet, ut non modo post seculum nonum, sed diu etiam post seculum decimum lucubrationem suam adornasse dicatur. Postquam enim Fraxinetum fuisse a Saracenis occupatum, per verba num.* 9 *huc transcripta narravit, fuisse hosce, postquam id fecissent, ducentorum fere annorum spatio per Italiam, quamplurimis, qui Romam orationis causa pergerent, occisis, grassatos memoriæ prodit; cum autem, ut apparet, haud serius equidem, quam anno circiter* 870, *Saraceni Fraxinetum occuparint, ducentique fere anni,* E *quibus hosce, postquam id fecissent, per Italiam grassatos tradit, ad annum circiter* 1070 *deducant, id utique nisi vel circa vel post hunc annum scripsisset, litteris mandare haud potuisset, necesseque proinde est, ut, spectatis iis, quæ scribit, serius etiam, quam seculo* X *scripsisse statuatur. Fateor, sic habet, si verba, quibus Saraceni post occupatum Fraxinetum ducentis fere annis per Italiam grassati narrantur, adscribenda ei sint. Verum hæc non abs illo profecta, sed in ejus textum a posterioris ævi interpolatore, et quidem historiæ, ut apparet, haud satis perito, videntur intrusa.*

ab interpolatore dumtaxat sint, ut probatur,

12 *Præterquam enim quod Saraceni, e Fraxineto, quod certe haud citius, quam anno* 870, *occuparant, anno* 972 *aut sequenti, uti apud Pagium in Criticis ad priorem e duobus hisce annis videre licet, expulsi excursionibus suis inde factis Christianos haud amplius afflixerint, ac proin non ducentis, sed centum fere dumtaxat annis per Italiam fuerint grassati, per verba, quibus id ducentorum annorum spatio iidem Saraceni fecisse asseruntur,* F *fuisse abs hisce, e Fraxineto, quod, ut apparet, haud procul a Varo fluvio, Galliam inter et Italiam fluente, situm erat, a sese occupato, egressis, loca omnia, castrum isthoc inter aut, si mavis, Foro-Julium inter et Albinganum, hodie* Albengam, *jacentia ac proin et villam Matutianam, utpote postremum hunc locum inter et Varum positam, fœdissime statim vastata parique clade intra triennium Septimaniam (hanc enim vocem voci* Elimanniæ, *quæ apud Ughellum et in Ms. nostro legitur, substituendam, opinor) attritam biographus noster narrat, deinde proxime post eadem verba, quibus, ut dictum, Saraceni ducentorum fere annorum spatio per Italiam grassati asseruntur, Fraxinetum hosce esse reversos refert, sicque, si verba ista illius sint, id demum ducentis circiter, postquam inde egressi essent, annis factum esse, indicat.*

profecto, apparet, seculo X *ultra annum 30 provecto conscripta, memoriæ prodit, a Sabbatino Genuam*

13 *Jam vero cum id plane incredibile sit, nec, ut consideranti patescet, textus ejus, num.* 9 *huc transcriptus, si ab eo verba illa rescindantur, quidquam amplius, quod a veritatis specie alienum sit, offerat, esse illa, quæ nec, ut sensus sit perfectus, servari est necesse, re etiam ipsa abs hoc rescinden-*

da

A *da ac proin, non a biographo, sed ab hujus interpolatore esse profecta, apparet vix non indubitatum. Quod cum sic habeat, verba illa sane impedire haud possunt, quo minus scriptor anonymus, qui Sancti nostri Vitam contexuit, id certe haud serius, quam seculo* x *ultra annum trigesimum provecta, fecisse, ob jam supra allegata credatur ; cum autem sic habeat ac proin haud procul, uti e supra dictis pronum est colligere, a Sabbatini, Januensis episcopi, ætate abfuerit, fuisse abs hoc, ut refert, Sanctum nostrum e villa Matutiana, ubi fuerat sepultus, translatum, omniaque, quæ translationem isthanc comitata refert, adjuncta habuisse re ipsa locum, credere tuto possumus, etsi interim, loco etiam, quo Sanctum vita functum ac sepultum ait, manente certo, de iis sane, quæ, veluti hujus ætate gesta, narrat, paulo aliter, quod abs hac longissime, uti e jam dictis nemo non eruet, abfuerit, sit censendum.*

quod eodem seculo x *aliquamdiu jam inchoato factum, fuit translatus,*

14 *Porro, cum Sabbatinus, Januensis episcopus, qui, ut jam dictum,* S. Romulum *e villa Matutiana, ubi fuerat sepultus, Januam transtulit, post seculum* IX, *cujus anno* 76 *Januensem cathedram,* B *ut jam supra docui, ac forsan aliquanto etiam citius occuparat, seculo* x, *annis aliquot jam inchoato, in vivis adhuc, uti ex eo, quod successor ejus Theodulphus ante annum* 930 *sedisse haud inveniatur, concludendum apparet, exstitisse videatur, quæri hic jam potest, seculone* IX *adhuc currente, an contra* x *jam labente Sanctum nostrum e villa Matutiana Januam transtulerit. Cum id certe, ut ex iis, quæ Sancti nostri biographus num.* 9 *et sequenti scribit, palam fit, haud prius acciderit, quam cum Matutiana villa jam diu fuisset vastata hæcque tum demum, cum Fraxinetum a Saracenis, quod e supra dictis haud diu admodum ante annum* 870 *evenit, fuisset occupatum, cladem istam fuerit perpessa, Sanctum nostrum seculo* x, *et quidem non citius, quam cum id annis aliquot jam esset inchoatum, a Sabbatiano Januam fuisse translatum, vero apparet similius. Modo etiam, an Sanctus noster, aut, si mavis, sacrum ejus corpus tribus circiter seculis post Januæ in S. Syri ecclesia, in qua, ut communis, etsi forte haud sat certa, fert opinio, a Sabbatino* C *fuerat depositum, fuerit inventum, examinemus.*

neque tamen ibidem, contra ac nonnulli putarunt, seculo XIII *fuit repertus;*

15 *Anno* 1283, *uti apud nos ad* XXIX *Junii diem in Commentario, Vitæ S. Syri, Januensis episcopi, prævio, num.* 1 *et sequenti fas est videre, fuerunt in dicta ecclesia tres distincti loculi reperti, in quorum primo quidem S. Syri, in secundo vero S. Felicis corpus contineri, inscriptiones, quibus erant muniti, prodebant ; cumque loculus tertius nullam haberet inscriptionem, corpus in hoc contentum* S. Romuli esse, *nonnulli sunt arbitrati ; verum, ait, et merito quidem, ut mihi equidem apparet, in Commentario mox citato, num.* 7 *Papebrochius noster,* non recte : nam, quid illud circa annum DCCCC ex villa Matutiana, primo sepulturæ loco, Genuam transtulit » Sabbatinus, pontifex Janu- » ensis, epitaphium » *Vitam edendam num.* 13 *videsis* « hexametris et pentametris versibus per- » egit marmoreæque *(tabulæ)* inscriptos, fronti » arcæ, qua beati corpus Romuli continetur, » imposuit ; » tale autem nihil inventum est cum tertii corporis loculo. *Ita laudatus decessor noster, qui etiam in eodem jam memorato Commentario num.* 2 *rationem reddit, ob quam S. Syrus, at non itidem* S. Romulus *Martyrologio Romano hodierno exstet inscriptus.*

AUCTORE C. B.

etsi autem nec Martyrologio Romano hodierno sit inscriptus, a Genuensibus tamen hodieque colitur

16 *Verum, etsi hunc Sanctum nostrum honore isto eruditissimi, qui Martyrologium Romanum hodiernum reformarunt, viri afficiendum haud duxerint, is tamen cultu Sanctis proprio a longissimo jam temporis spatio Genuæ fuit gavisus, ac porro hodieque gaudet, ut fidem facit, quod penes nos exstat, ecclesiæ Genuensis Sanctorum Proprium, anno* 1640 *Genuæ excusum, in quo, quod duplicis majoris ritu de* S. Romulo *recitandum, novem Lectionum, e quibus tres mediæ nostro huic Sancto propriæ ac ex ejus Vita, hic mox danda, majorem partem sunt compositæ, Officium ad* XIII *Octobris diem, licet id e typographi errore, uti ex Kalendario, quod dicto Proprio præmittitur, palam fit, mensis illius diem non* 13, *sed, notis numericis perperam transpositis,* 31 *in capite præferat, proponitur. Dixi, Lectiones, quæ Sancto nostro in dicto Officio sunt propriæ,* majorem partem *ex ejus mox danda Vita esse compositas; præcipue autem idcirco locutus ita sum, quod Sabbatinus in somnis divino Spiritu, ut Sancti nostri corpus e villa Matutiana Genuam transferret, admonitus fuisse in Lectionum illarum ultima dicatur, nihilque plane, quo id factum vel utcumque indicetur, in Sancti Vita mox edenda, occurrat.* E

meritoque adeo idcirco a Ferrario et Castellano itemque in Sanctuario Genuensi celebratur.

17 *Ast, etsi sic habeat, haud propterea tamen, Sabbatinum non fuisse, ut* S. Romulum *e Matutiana Genuam transferret, divinitus admonitum, asseverare ausim. Eadem enim Lectio, et a Sabbatino Sancti nostri corpus, cum id Januam hic transtulisset, in S. Syri ecclesia, tum adhuc cathedrali, fuisse ibidem depositum, et Matutianam villam, e qua sacrum illud pignus delatum eo fuerat, fuisse post a Sancti nostri nomine* S. Romuli oppidum, *vulgo* S. Remo, *vocatum, adjungit ; etsi autem nec unum, nec aliud in Sancti nostri Vita tradatur, utrumque tamen veritati apparet consonum. Ac postremum quidem, quod omnino est certum, disrte etiam asseritur a scriptoribus non paucis ac nominatim a Ferrario, qui* S. Romulum *cultu, Sanctis proprio, ab ecclesia Januensi coli cognoscens, locum ei, Castellanum deinde sui in Sancto commemorando sequacem etiam nactus, in ambobus suis, quos contexuit, Sanctorum Catalogis merito concessit, in horum altero, qui Italiæ Sanctos complectitur, elogio etiam sat prolixo id faciens, quod ex eodem ecclesiæ Genuensis libro Ms., e quo Sancti nostri Vita mox hic exhibenda, acceptum esse, indubitatum apparet, tum ex eo, quod nulla in re abs hac dissentiat, tum quod is hagiologus, statim atque id recitavit, ecclesiæ Genuensis in antiquo codice Ms. monumenta pro se citet. Ferrario porro et Castellano addi etiam potest Marianus de Grimaldi, qui in Sanctuario Genuensi, Italice a se conscripto anno-que* 1613 *typis Januensibus vulgato,* Romulo *quoque locum concessit, sat prolixo etiam, quod Vitam appellat, elogio, ex antiquis, ut ait, ecclesiæ cathedralis S. Laurentii Breviariis accepto, pag.* 179 *et sex sequentibus illum exornans* *. F

* Nota 16.

VITA

AUCTORE ANONYMO.

VITA

Auctore anonymo *a*.

Ex antiquo ecclesiæ Januensis codice Ms. et editione Ughelliana.

CAPUT UNICUM.

Vitæ sanctimonia quam maxime elucet S. Romulus, a Januensibus episcopus eligitur, summa charitate et benignitate gregem gubernat, diœcesim visitans rure moritur ac sepelitur, indeque diu post Januam transfertur.

Romulus, qui charitate potissimum ac vitæ sanctimonia effulgens, a Januensibus eligitur episcopus,

Vitam B. Romuli episcopi scripturi, charissimi, non nostræ præsumptionis audaciæ obsecramus imputari, verum ejus piæ mentis clementiæ, qui et vita et moribus ita claruit atque luculenti sermonis dulcedine, quanta pietate floruerit, apparuit. Benignitas enim dilectionis illius adeo erga omnes protendebatur, ut verissime de illo proferri posset, se omnimoda charitatis magnificentia repleri, de qua dicitur : Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritus gratiam, qui datus est nobis *b*.

2 Illius ergo sanctissimæ conversationis audita clementia, qua Felicis et Syri, prædecessorum beatissimorum *c*, normam secutus fuerat, a Januensi plebe, uti dilectus, adoptatur et eligitur ac pontificali infula sublimatur. Gaudent Januenses tanti Præsulis dignitate sublimati, qui Dei subveniente gratia, non tanto frustrati fuerant Patrono, cui se suaque committere prævalerent, atque cœlestia se docente beatissimæ vitæ eruditione et collocutione se adepturos confiderent.

patrem potius quam dominum gregi sese exhibet,

3 Gaudeamus et nos, dilectissimi, Januensi urbi tantum patronum beatissimum Romulum per plures annos præsedisse ac divini Verbi pabula populo ministrasse. Tempore siquidem, quo huic mundo beatus Romulus superstes extitit, tanta castitatis præfulsit prærogativa ac charitatis efficacia, ut universis Januensibus potius pater crederetur, quam dominus, et amicus præcipuus, quamvis dominatione utens Vir præpotens et Episcopus esset.

dumque eximia plane, qua hunc ad virtutem attrahit pacique in eodem fovendæ ac servandæ studet, benignitate juxta ac justitia

4 Animadversione benignitatis illius universi animabantur et ad virtutum magnitudinem, animo acsi pedum accessu piis admonitionibus progrediebantur, ac sic Dei gratia universaliter ad sublimiora provehebantur. Nulli denique quovis iræ stimulo commoto fuerat licitum, beatissimo sciente Romulo, ad solis protendere occasum, quin prius pacis osculo frueretur, ne dæmonis præcipitio in noctis tenebras præcipitaretur. Non utique oblivioni beatissimus Romulus tradiderat sermonis melliflui pietatem, qua Dominus suos discipulos passionis tempore commonuerat.

5 In ipsius namque discessionis suæ articulo Dominum Nostrum Jesum Christum suis recolebat dixisse discipulis : « Pax vobis ; » atque pace attributa addidit : « Pacem meam do vobis, » pacem meam relinquo vobis. » Neque oblivioni tradiderat, de qua pace dictum fuerat, recordatus, quod sequitur : « Non quomodo hic mun- » dus dat, ego do vobis *d*. » Præterea vero tanta justitiæ virtute præcellebat, ut nulli alii quamvis injuriam liceret facere, vel quovis modo, vi facta, comprimere : inæstimabili etenim animi beatissimus Romulus vigebat charitate, præpollebat siquidem consilio et industria, qua declarabatur illius castimoniæ magnificentia atque justitiæ et miserationis clementia. Pupillorum denique ac viduarum pater agnoscebatur, pauperum vero et orphanorum eximius procurator.

universorum sibi venerationem

6 Simplicitatis vero ac bonitatis humanitas ita beati Romuli ornaverat prosapiam, ut veri in Christo assererentur Christicolæ, qui de illius fuerant progenie. Venerabatur ac reverenter excolebatur ab omnibus, uti patronus et amicus præcipuus, ore luculentus, sermone conspicuus, omnibus bonis præfulgens moribus. Coëpiscopis autem summæ reverentiæ habebatur. Clerici vero patrem dilectum, laïci defensorem, et patronum pupilli et orphani suspiciebant. Mulieres vero, quæ vere viduæ erant in Christo, charitatem mirabantur Patris eximii. Crebra fama sanctitatis eximiæ omnes hortabatur provehi ad meliora, ad quos illius benignissima fama pervenerat.

atque amorem conciliat,

7 Divulgabatur enim illius benignitatis clementia in omni Januensium et provincialium affinitate ; et ad beati Romuli totius religionis affines commonitionem confluebant, sanctitatemque admirantes et charitatem, omni dignum honorificentia præ nimia illis exhibita charitativa reverentia illum proclamabant, sibique se modis omnibus committebant, quem reverebantur et diligebant. Affines enim de pia illius gaudebant admonitione, proximi lætabantur in charitativa mentis habita affectione, advenæ super impensa clementissima dilectione.

virtutibus plenus in villa Matutiana, quo plebis visitandæ ergo concesserat, excedit a vivis,

8 Quodam vero tempore cum ad Matutianam plebem visitationis gratia frequenter adiret, ac progrediens aliquantisper moratus illos benignissime alloqueretur, contigit illum viribus corporis repente destitui, denique sui obitus imminere diei dispositione contigit. Tunc beatissimus Romulus episcopus, se totius carnis viam ingredi animadvertens, viribus, quibus valuit, spiritu ac mente superna desiderans, se Domino commisit, sicque virtutibus plenus tertio Idus Octobris ætherea regna feliciter penetravit regnaturus cum Christo, cujus cohæres ad gloriam migravit.

ibidemque sepultus, inde post, Saracenis qui Hispania potiti,

9 Sepultus est autem in villa Matutiana *e* in crypta beatissimi Syri, Januensis episcopi, area topha juxta beatum Ormisdam *f*, quorum orationibus plurima usque in hodiernum diem exhibentur beneficia. Cæci illuminantur, dæmones effu-

A effugantur, leprosi mundantur ceteraque alia peraguntur. Verum peccatis exigentibus, Saracenis a Mauritania egressis ad Hispanos fines, ac universa regione circumquaque depopulata, Roderici ejus palatium, paganorum vi facta, accipitur atque ipse rex morti traditur *g*. Eo viro occiso, Saracenorum gens regnandi potestate accepta, diversa ejusdem provinciæ urbes accepit, quas, nemine prohibente, possedit.

Fraxinetum occuparant,

10 Verum illi (Dei disponente gratia) gens Gallicana restitit *h*. Saracenorum autem gens super iis, quæ sibi prospere acciderant, non modicum læta sagenis *i* ascensis, pro more piraticam exercens, Arelatem urbem invasit *k*, provincialesque depopulans usque ad Fraxenetum *l* pervenit. Quo latibulo latrocinandi invento resedit, vastavit vero in fines progrediens circumquaque in Forojuliensem urbem et Antipolim *m*, Nicea Castella *n* usque ad Albingaunum *o*: pedestri itaque itinere alpes ingressa valles et civitates Ebrodunensemque terram *p*, Mauriennam Seutiam *q* cis citraque destruxit, et usque triennium habitatoribus interemptis Elimanniam *r* ad nihilum redegit.

villam istam etiam depopulatis,

11 Italiam post hæc ingressa per ducentorum ferme annorum spacia, multos Romam orationis gratia progredientes, gens Saracenorum interfecit *s*; diversis itaque potita gazis ac captivorum multitudine ad Fraxenetum repedavit *t*, spoliisque naves ac captivis repletas in Hispaniam delegavit. Sicque Matutiana depopulata usque ad præsens tempus omni privatur habitatore.

a Sabbatino, Januensi episcopo, Januam translatus,

12 Verum modernis temporibus domno Sabbatino Januensis sedis cathedra episcopali sublimato *u*, æstu nimio eundem episcopum contigit vexari, eo quod beatissimi corpus Romuli in villa Matutiana, omni habitatore privata ac sacerdotali tanto tempore *x* officio desolata, invisum haberetur. Consilio itaque accepto, tam populis utriusque sexus, quam cleri, navibus ascensis, in villa Matutiana, clero et populo comitante, acceleratur, et beati Viri corpus, sarcophago erupto, in capsa cum omni studio diligenter col- C locatum ad naves perducitur. Sicque cum Hymnis et Laudibus, prosperis navigantes velis, in Januensem urbem cuncti lætantes revertuntur.

ibidem arcæ, epitaphium, e pentametris et hexametris compositum, in fronte præferenti, inclusus sepelitur,

13 Pontifex itaque præfatus Sabbatinus cum diligenti cura Deo gratias retulit, et epitaphium hexametris et pentametris versibus peregit marmorique *y* inscriptos fronti arcæ, qua beati corpus Romuli continetur, imposuit. Sepultus autem in eadem crypta *z*, præsente præfato episcopo, et universis Januensibus tam populo circumstante quam clero gratuitos universis hymnos et laudes Deo referentibus pro tanti Pontificis reliquiis sibi concessis. Referimus etiam et nos Deo gratias omnipotenti, cui nos committimus, ut illius patrocinio et precibus nobis præsentis vitæ tribuat meliora ac futura concedat optima, ipso præstante, cui est honor et gloria, virtus et imperium in sæcula sæculorum. Amen.

D

ANNOTATA.

a *Erit forsan, qui suspicetur, sub hoc latere Obertum, Januensem episcopum, qui quemadmodum Papebrochio nostro verosimile est visum, S. Syri, Januensis episcopi, Vitam, apud nos ad* XXIX *Julii diem jam datam, conscripsit; verum etsi stylus, quo hæc scripta minime sit probandus, stylo tamen, quo Sancti nostri Vita adornata, multo est melior, uti hanc cum illa conferenti patescet. Adhæc Obertus seculo demum* XI *provecto, uti apud nos ad dictam Julii diem in Commentario S. Syri Vitæ prævio num.* 5 *fas est videre, ecclesiæ Januensi præfuit; scriptor autem anonymus, qui* S. Romuli *Vitam contexuit, seculo* X, *media sui parte nondum elopso, floruit, uti, quæ supra in Commentario prævio num.* 7 *et sequentibus allegata sunt, suadent. Ex eodem quidem ecclesiæ Januensis codice tam Sancti nostri, quam S. Syri, Vita est accepta; verum ex eodem etiam codice deprompta est S. Valentini Vita, apud nos tomo* VII *Maii in Appendice ad* II *Maii diem jam relata, neque tamen hanc ab eodem Oberto episcopo, a quo S. Syri Vita, scriptam esse, quis inde intulerit.* E

b *Ita fere B. Pauli ad Romanos Epistola, cap.* 5, ℣. 5.

c *Quo tempore circiter Felix et Syrus itemque Sanctus noster verosimilius sederint, collige ex iis, quæ in Commentario prævio num.* 2 *et duobus sequentibus disserui.*

d *Joannis cap.* 14, ℣. 27.

e *Villa hæc, quæ a* S. Romulo, *ibidem, uti hic narratur, mortuo et sepulto, nomen postea est nacta, modo est, teste Ughello, præclarum et amplum oppidum,* S. Remo *vulgo dictum, in ora Ligustica inter Abentimilium et Tabiam, Genua seu Janua versus Occasum, ut in Annalibus Januensibus Justinianus addit, octoginta passuum millibus distans.*

f *Etsi hic Ormisdas* Beati *titulo condecoretur, nusquam tamen Fastis Sacris invenitur inscriptus, uti ante me in suis in S. Syri Vitam Annotatis jam observavit Papebrochius noster, qui, ni vehementer fallar, addere etiam, veritate salva, potuisset, nec cultu Sanctis deferri solito, eumdem Ormisdam usquam gaudere.* F

g *Id anno* 711, *uti apud Pagium in Criticis ad hunc annum num.* XII *videre licet, evenit.*

h *Sub Carolo Martello nempe, qui Saracenos, post occupatam Hispaniam occupare etiam Galliam tentantes, duobus magnis præliis, quorum alterum in Aquitania apud civitatem Pictaviensem anno* 732, *alterum juxta Narbonam apud Byrram fluvium anno* 737 *fuit commissum, devicit, e Galliis etiam, qui postremæ cladi remanserant superstites, excedere compulsis, ut Eginhardus in Caroli Magni Vita cap.* I, *historicique alii passim obvii memoriæ produnt.*

i *Vox hæc navigii speciem, uti e verbis proxime ei subjectis liquet, hic significat.*

k *Saraceni aliquamdiu ante pugnam, in Aquitania apud civitatem Pictaviensem anno* 732 *commissam, qua a Carolo Martello, uti ad litteram* h *jam dixi, profligati fuerunt, Arelatum, celeberrimam* 29 *Galliæ*

A Galliæ Narbonensis urbem, invaserant; ast an de hac, an de alia posteriori, qua Saraceni seculo sequenti Arelatum iterum invaserint, expeditione bellica biographus noster hic loquatur, dubitari potest, quod mox Fraxineti a Saracenis etiam occupati meminerit, hique illud haud diu ante annum 890 occuparint, uti in Commentario prævio num. 10 et sequentibus jam docui.

l Oppidum isthoc seu castrum in ora maris Mediterranei, itemque in Italia et Provinciæ confinio situm fuisse, est certum; nec, quin id in Italia haud procul a Varo amne jacuerit, multum, ut opinor, dubitabit, qui, quæ apud Muratorium Rerum Italicarum Scriptorum tom. X col. 104 et duabus sequentibus de chorographica medii ævi Tabula disseruntur, evolverit.

m Ambæ hæ urbes, quæ septem circiter leucis invicem distant, in Provincia in maris Mediterranei ora sunt sitæ, ac prior quidem Gallice Fréjus, posterior vero Antibes nuncupatur.

n Cum de locis in maris Mediterranei ora per B Saracenos vastatis biographus noster hic loquatur, Nicea Castella, quæ memorat, verosimillime steterint eo loco, quo in maris dicti ora comitatus Nicienses, urbsque a qua hic dictus, Nicea, vulgo Nizza, duobus dumtaxat circiter milliaribus a Vari fluminis ostiis distans, conspicitur, quæ, quamvis olim ad Provinciam spectarit, a longo jam tempore regi Sardiniæ, ut duci Sabaudiæ subest, Italiæque, quod ultra Varum, qui hanc a Gallia secernit, sita sit, accensetur.

o Urbs hæc in Liguria prope mare, ab hac dictum Ligusticum, est sita, Genuaque seu Janua ad cujus domicilium spectat, Occidentem versus quinquaginta passuum millibus distat.

p Regiuncula hæc est Galliæ, ab Ebredunensi seu, ut ab aliis vocatur, Ebrodunensi urbe, sibi inclusa, sic nuncupata, quæ in Delphinatu ad radices Alpium est sita, ut a Saracenis, terrestri itinere, prout hic a biographo dicitur, Alpes ingressis, facile adiri potuerit.

q Cur Maurienna a biographo Seutia hic vocetur, colliges ex iis, quæ in Galliarum Notitia ad C primum e duobus istis vocabulis suppeditat Valesius, qui simul, civitatem illam et St-Jean de Maurienne vulgo nunc nuncupari, et olim, cum ad episcopale fastigium esset elata Alpium Graiarum et Penninarum provinciæ Tarantasiæque, hujus metropoli, attributam fuisse, ibidem etiam docet.

r De regione Subalpina, quam totam Saraceni vastarint, fieri sermonem, apparet indubitatum; verum cum regionem hujusmodi, quæ Elimannia fuerit appellata, nec apud antiquos, nec apud recentiores geographos inveniam, Elimanniæ nomini, quod tum in transcripto nostro, quam in editione Ughelliana, utrobique, ni vehementer fallar, e librariorum errore, legitur, Septimaniæ nomen, Elimaniæ nomini haud prorsus dissimile, substituendum opinor; eo etiam partim impulsus, quod Septimania et Alpibus exstiterit contermina, et tam Ebrodunensem terram, quam Foro-Juliensem et Axipolitanam urbes, quas a Saracenis vastatas, biographus scribit, fuerit complexa, uti apud Muratorium Rerum Italicarum Scriptorum tom X, col. XCIII et sequente de Chorographica medii ævi Tabula fas est videre.

s Multos sane Christianos, orationis ergo Romam pergentes, a Saracenis, uti hic dicitur, interfectos D fuisse, dilucide nos docet Luitprandus, qui tum vivebat, quique lib. 5 Historiæ cap. 7 de Fraxineto Saracenisque, id occupantibus, sermonem instituens sic scribit: Eo loco constituti, quam multorum Christianorum, ad beatorum Apostolorum Petri et Pauli limina transeuntium, sanguinem fuderint, ille scit solus numerum, qui eorum nomina tenet scripta in libro viventium.

t Si verba isthæc, quibus Saraceni, postquam Fraxinetum occupassent, ducentis fere annis per Italiam grassati narrantur, biographo nostro adscribenda sint, consectarium est, ut is, quemadmodum, quæ Commentarii prævii num. 9 dixi, ostendunt, non citius, quam seculo x jam elapso, Sancti nostri Vitam conscripserit. Ast verba illa attribuenda ei non sunt; quod si enim, ut debent, una cum aliis proxime sibi præmissis et subjectis considerentur, textus ex his omnibus compositus significabit etiam, Saracenos, postquam Fraxineto, quod occuparant, vicina vastaturi loca essent egressi, eo non prius, quam cum ducenti circiter essent elapsi anni, esse reversos; cum autem id plane incredibile appareat, verba E illa in dictum textum intrusa esse ab interpolatore, qui fieri inde, ut sic res, ab omni veritatis specie aliena, ibidem narretur, non animadvertit, indubitatum apparet. Commentarium prævium, num. 12 et sequentibus consule, simulque observa, futurum esse ut, si sequentia verba, Italiam post hæc ingressa per ducentorum ferme annorum spatia multos, Romam orationis gratia progredientes, gens Saracenorum interfecit, a dicto textu recentur, verbis hujus reliquis significetur, Saracenos Fraxinetum, unde loca circumjacentia quamplurima populaturi erant egressi non ducentis circiter, sed, quod neutiquam est incredibile, tribus dumtaxat, postquam id fecissent, annis esse reversos.

u Sabbatino, qui ante annum 930 obiit, ecclesiam Genuensem gubernante, vel certe haud diu admodum post sese scripsisse, biographus noster hic indicat; quare, ne is secummetipso committatur, verba numero præcedenti exstantia, quibus Saraceni, Fraxineto, quod occuparunt, egressi, ducentis fere annis per Italiam grassati dicuntur, ipsius esse non F possunt, cum ante seculum XI, majori sui parte jam elapsum, scripta esse haud queant, uti ex iis, quæ in Commentario prævio, num. 9 edocui, intelliges.

x Elapso nempe a seculo IX, ad annum usque XC nondum provecto, usque ad seculum X, annis aliquot jam inchoatum, uti ex iis, quæ Commentarii prævii num. 12 et 14 disserui, pronum est eruere.

y Ita Ughelliana editio, hancque, quod transcripti nostri Lectione, jam supra in Commentario prævio num. 15 e Papebrochio exhibita, in qua adjectivo marmoreæ substantivum tabulæ addendam, hic præstet, sequendam existimavi.

z De crypta, quæ Genuæ exstabat, haud dubie hic loquitur biographus; verum, cum antea sermonem de crypta hujusmodi haud fecerit, ut quid, quæso, vocem hanc pronomine, quod contrarium significare videtur, hic afficit? Id sane haud perspicio. Enimvero, nisi solœcismi seu orationis vitia, in hac Sancti nostri Vita occurrentia, librariis, qui phrases etiam et constructiones mutare ausi sint, imputanda majorem partem sint, fatendum certe erit, scriptorem, qui lucubrationem istam contexuit, stylo

A *stylo plane barbaro et ab omni Latini sermonis puritate alieno id fecisse. Utinam modo hic saltem ecclesiam, in qua* Romulus *Genuæ a Sabbatino fuerit depositus, nominasset! Ita enim, fueritne ibidem, an non,* S. Romuli *corpus in S. Syri ecclesia, tum adhuc cathedrali, a præsule isthoc locatum haberetur compertum, nec ullus amplius verendi superesset* D *locus, ne id ibidem hodieque asservari, idcirco dumtaxat credatur, quod in loculo una cum loculis, SS. Syri et Felicis corpora continentibus, in dicta S. Syri ecclesia anno* 1283 *absque inscriptione reperto,* S. Romuli *corpus fuisse contextum, a nonnullis ratione ad hoc* (*Commentarii prævii num.* 15 *videsis*) *haud sat valida impulsis, fuerit existimatum.*

DE S. VENANTIO ABBATE CONFESSORE

TURONIBUS.

B E

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

D. A. B.

§ I. Acta edenda : nomen Sancti ecclesiæ Fastis diversis diebus inscriptum; dies et annus ejus emortualis expenduntur : an Ordini Benedictino adscribendus?

CIRCA SECULI V FINEM AUT SEQUENTIS INITIUM.

Sanctus, cujus Acta a S. Gregorio Turonensi

Res a S. Venantio *gestas non uno in loco litteris complexus est S. Gregorius, Turonicæ urbis episcopus, Francicæ Historiæ parens : enimvero fuso sat stylo Vitam ejus toto capite* XVI *libri, cui titulus :* Vita Patrum, *prosecutus, nonnulla etiam miracula a* S. Venantio *patrata cap.* XV *libri* De Gloria Confessorum *intexuit. Ad calcem autem hujus ultimi capitis sanctus Episcopus, se* Venantii *Acta conscripsisse, diserte asserit :* Hujus *inquit,* Vitam descripsimus. *Quibus sane verbis librum hunc* De gloria Confessorum, *qui tamen in editione a Ruinartio curata, locum priorem obtinet, post librum De Vitis Pa-*C *trum compositum fuisse, haud obscure innuitur. Igitur, quæ de* S. Venantio *et de miraculis ab ipso patratis habet S. Gregorius, tamquam germanus illius fœtus, videntur habenda ; nec immerito ea operibus ejus intexuere Ruinartius et alii, qui libros ab illo scriptos publici juris fecerunt.*

scripta,

2 *Quanta autem fides Gregorio, res a* S. Venantio *peractas narranti, sit tribuenda, vel ex hoc apparet, quod præter sanctitatis notam, quæ Turonensem episcopum orbi Christiano conspicuum exhibuit, in eadem urbe, quam sanctissimis moribus et signis illustravit* Venantius, *per* 22 *annos, id est, ab anno* 573 *ad* 595, *sederit episcopus : licet ergo is Sancto nostro, qui, ut suo loco edocebo, exeunte seculo* V *aut sequentis initio mortem obiit, æqualis non fuerit, hunc tamen ab ejus discipulis aut ab aliis, qui Sanctum aut viderint aut illi adivixerint, quæ ad ejus historiam spectant, edoceri aut ea ex authenticis haurire potuisse monumentis, veritati omnino simile est. Audi, quæ capite* XV De gloria Confessorum *habet sanctus Antistes :* Inter reliqua, *inquit,* quæ ibidem gesta vel vidimus vel audivimus, mulierem quamdam, a quartano typo correptam, sanatam adspeximus. *Miracula proinde saltem hic memorata aut ipse viderat sanctus biographus, aut ab aliis fide dignis accepta dedicerat, quæ dein scripto mandavit.*

a Ruinartio cum cæteris S. Antistitis operibus recusa et cum duobus Mss. collata, edimus,

3 *Hanc* S. Venantii *Vitam, a Gregorio Turonensi adornatam, a Ruinartio quidem, qui in sancti Episcopi operis recudendis singularem adhibuit diligentiam, eaque ad Mss. optimæ notæ fidem recensuit, revisam iterumque cum duobus Mss. codicibus in Bollandiano Museo asservatis collatam, his novis typis dare est animus. Quo autem in pretio habendi sint Mss. illi codices, quibus in* S. Venantii *Actis edendis usus sum, paucis exponere, procul dubio non abs re erit. Horumce primus, signatus P. Ms.* 5, *quantum ad præcipuam Actorum in ipso compactorum partem attinet, seculo* X *exaratus meo quidem judicio apparet : alter vero qui ad abbatiam Vallicellensem olim pertinuit et ex Balthasaris Moreti Bibliotheca ad Antverpienses hagiographos commutatione facta devenit, nitidiori charactere seculo* XII *scriptus est. Porro ex his duobus codicibus,* S. Venantii *Vitam, cui caput* XV *ex libro* De Gloria Confessorum *deprromptum subnectitur, complectentibus, quasdam variantes lectiones accepi, easdemque iis, quas ex bene multis codicibus, quos in curanda S. Gregorii operum editione ad manum habebat, retulit Ruinartius, subjunxi. His præmissis, jam nonnulla circa Sancti nostri historiam cultumque ei in Ecclesia exhibitum disserenda occurrunt.* F

quibusdam Martyrologiis nunc die XIII,

4 S. Venantii *nomen apud haud paucos martyrologos et hagiologos diversis etiam diebus inscriptum habetur. De illo agit Usuardus genuinus in hodierna sua annuntiatione, his verbis concepta :* Turonis S. Venantii abbatis. *Eadem die illius meminere Martyrologium Romanum hodiernum, Flori Auctarium,*

Florarii

AUCTORE D. A. B.

Florarii nostri Ms. auctor, codex Hagenoyensis, a Sollerio inter Usuardina Auctaria hodie laudatus, haud recte Sanctum nostrum in S. Martini Turonensis cœnobio depositum tradens, Martyrologium Mediolanense II, a Dominico Georgio ad Adonis Martyrologii calcem pag. 720 editum, Belinus Amantii nomen, ut notat Sollerius, pro Venantii voce substituens, Galesinius, Felicius, Arnoldus Wionus, Menardus in Menologio Benedictino, Saussaius, Maurolycus, Dorganius, Castellanus in suo Generali Sanctorum Martyrologio, Novi Martyrologii Parisiensis scriptor et Hagiologium Franco-Gallicum, a Labbeo Bibliothecæ Ms. tom. II, pag. 704 vulgatum, in quo Turonis, etsi perperam tamquam martyr, Sanctus noster celebratur.

nunc XI

5 Sed et XI Octobris S. Venantium celebrant Hieronymiana Auctaria, de quibus ad illam diem Florentinius, Gellonense Martyrologium a Dacherio Spicilegii sui tom. XII, pag. 414 cusum, aliud sub Bedæ nomine amplissimæ Monumentorum Collectioni tom. VI, col. 637 et sequentibus insertum, Autissiodorense, ibidem col. 686 editum, Turonense, in Anecdotorum suorum tom. III, col. 1588 illatum, Fuldense, Labbeanum, Augustanum, Rabanus, Notkerus, Flori Auctarium, Florarii nostri Ms. auctor, qui quamdam translationem Turonis factam annuntiat, Usuardini codices ab Sollerio die XI memorati, Centulensis nempe, Victorinus, Reginæ Sueciæ, Remensis, Editio Lubeco-Coloniensis, Grevenus et Maurolycus, qui hac die illius etiam meminit.

et tandem XXIII Octobris inscribitur ;

6 Ejusdem vero Sancti memoriam die XXIII Octobris recolunt Rabanus, qui natale ejus annuntiat, Notkerus, Kalendarium Vaticanum, seculi XI initio exaratum, signat, 3806 et a Dominico Georgio ad Adonis Martyrologii calcem vulgatum, Calendarium Stabulense, a Marteneo Amplissimæ Collectionis tom. VI, col. 668 insertum, Apographum Bedæ, ab eodem Georgio pag. 526 memoratum, Palat.-Vatic. 833 ad diem XXIII Octobris, inquit, sed aliena manu et minus antiqua habet : « Parisiis, Sancti Venantii abbatis. » Ex his autem diebus, in variis martyrologorum et hagiologorum operibus signatis, quænam fuerit Venantio emortualis, definire haud facile est.

verum dies XI Octobris tamquam Sancto emortualis, licet nonnulli martyrologi

7 Et quidem ex Actis ejus, a S. Antistite scriptis, sicut ex variis verbis, quibus suam de Sancto annuntiationem contexuerunt martyrologi, pro ea signanda nihil certi erui potest. Forte in hac difficultate solvenda haud displicebit Castellani opinio, qua in notula ad S. Venantii annuntiationem posita, vir eruditus, XIII Octobris sepulturæ ejus, non vero obitus, diem fuisse, observat ; ita ut proinde Sancti mors die Octobris XI obtigisse dicenda sit. Nec sane, ut mihi videtur, immerito; hac enim die duntaxat, Turonense Martyrologium ab annis 800, sicuti habet Anecdotorum tom. III, col. 1547 Marteneus, qui illud a col. 1590 vulgavit, descriptum, ejus memoriam recolit : hincque evenit, ut die Octobris undecima ejus festivitas in Breviario ad usum ecclesiæ S. Martini Turonensis canonicorum anno 1635 edito in hagiographorum Museo asservato, legatur inscripta nec ulla de Sancto cæteris diebus mentio instituatur. Nihil igitur obstat, quominus Venantium die Octobris undecima, sicut ecclesia Turonensis innuere videtur, hominem exuisse, tamquam verosimillimum asseramus.

aliis diebus aut depositionem signarint, videtur habenda.

8 Sed, inquies, aliis etiam diebus, quibus Sanctum signant plerique martyrologi, depositionis illius aut natalis voce indiscriminatim utentes, Venantium occubuisse, saltem innuunt. Verum quid ex his vocibus, quibus suam de Venantio annuntiationem contexuerunt Martyrologiorum scriptores contra Castellani opinionem, numero prægresso relatam, et Turonensis ecclesiæ, quæ diem XI Octobris tamquam emortualem habere videtur, traditionem eruat quis, non video. Enimvero has voces natalis, depositio ab hagiologis, ut non solum diem Sanctis alicujus emortualem, sed quamcumque reliquiarum ejus translationem vel aliquam festivitatem ad ejusdem honorem institutam exprimerent, usurpatas sæpe fuisse, nemo ignorat, qui hujus Operis tomos vel perlustraverit ; hoc idem evincunt Florentinius in suis ad Martyrologium Hieronymianum Admonitionibus præviis pag. 44, Papebrochius in Conatu chronologico Romanorum Pontificum pag. 25 et Janningus de SS. Apostolis Petro et Paulo ad diem XXIX Junii tom. V ejusdem mensis pag. 409 et sequenti disserens, quorum rationum momenta videat et perpendat lector Antiquitatis Ecclesiasticæ studiosus. Nil proinde aliud voluit S. Venantii natale die Octobris XXIII celebrans Rabanus, qui jam die hujus mensis XI cum plerisque ejus depositionem memoraverat, nisi quod aliqua Sancti die XI emortui reliquiarum factum fuerit die XXIII ex Turonica civitate Parisios aut ad alium locum illatio. Sed jam sat superque de horumce vocum significatione disceptatum est. Quo circiter anno vitam mortalem cum immortali S. Venantius commutaverit, modo inquiramus.

Annus vero illius emortualis

9 In hoc anno definiendo non una sedet eruditis sententia. Catharinus enim in opere De sanctis diœcesis Bituricensis Patronis pag. 2 obitum S. Venantii anno 480 illigat. Anno autem 560 mortem ejus affignat Arnoldus Wionus Ligni Vitæ lib. III, die XIII Octobris, Bouillartius, Abbatiæ S. Germani Pratensis Historiæ scriptor, pag. 246 et quarumdam notularum Mss. ad Martyrologii Romani, Antverpiæ a Rosweydo anno 1613 editi, marginem positarum auctor. Castellanus vero, nullo anno determinato, sicut et in Vitis Sanctorum Bailletus, Venantii historiam adornans, seculo V eum ad cælos migrasse statuunt : cæteras in anno Sancto emortuali signando opiniones referre supersedeo, Martyrologii Parisiensis hodierni, qui annuntiatione hodierna Venantium ante seculum VI claruisse asserit, sententiam hic indicare contentus. Verum cum in hoc opinionum conflictu, quænam præ cæteris sit eligenda, Sancti Acta non indicent, præsto sunt duo textus, ex Historiæ Francicæ, ab ipso Gregorio Turonensi contextæ lib. X deprompti, quibus tempus, noster quo Sanctus ad cælum migravit, anno 560, ut quidam scribunt, non esse affigendum, sat dilucide evincitur.

non anno 560,

10 Sic habet sanctus Episcopus libri mox laudati cap. XXXI, num. 17 : Guntharius ex abbate monasterii S. Venantii ordinatur episcopus, Turonensis nempe. Sed, si hujusce ecclesiæ tabulas Rituali ejusdem diœcesis anno 1785 edito præfixas, diligentiori cura, ut mihi videtur, contextas inspexeris, Guntharius,

AUCTORE D. A. B.

A tharius, qui ex S. Venantii cœnobii abbate ad Turonenses infulas est evectus, cum per duos annos totidemque menses sedisset episcopus, anno 555 e vivis excessit. Anno igitur 553 Venantius obierat; nec proinde stare potest opinio, qua nonnulli, numero prægresso citati, obitum ejus anno 560 illigandum existimant. Argumenta huic novam vim addent verba, ex ejusdem libri cap. XXXI, num. 9 accepta, quæ hæc sunt: Nonus episcopus Turonensis Licinius..... abbatis officio in monasterio, ubi sanctus Venantius abbas sepultus est, functus ad episcopatum eligitur. Hujus tempore Chlodovechus rex victor de cæde Gothorum Turonis rediit; sedit autem annos duodecim, menses duos, dies viginti quinque et sepultus est in basilica sancti Martini.

aut 506,

11 Ast Clodovei reditus ex expeditione contra Gothos suscepta, sicuti post Cointium ad annum 507, num. 10 in nota verbis Gregorii superius relatis subnexa docet Ruinartius, ultra annum 508 differri nequit; hinc Licinius, qui saltem anno 508 ad Turonensem B cathedram assumptus fuerat, monasterium a S. Venantio dictum jam prius susceperat administrandum; proindeque Sanctum nostrum, qui, tum publico cultu gavisus, nomen suum monasterio dederat, a nonnullo tempore elapso ad cœlos migrasse, certum perspicuumque est: igitur obitus epocha, ut ex textu mox recitato patescit, ante annum 508 quærenda est; nec tamen etiam cum Cathariano et quibusdam aliis anno 480 annectenda videtur.

sed post annum 480

12 Hæc enim ab omni veri specie aliena, imo factis historicis a sancto biographo assertis opposita mihi apparet horumce eruditorum opinio. Et quidem celeberrimum S. Martini monasterium, antequam exstructum sit cœnobium a S. Venantio nuncupatum, cui Silvinus et Venantius ipse præfuerunt, fuisse erectum, omnino certum est. Verum illud a S. Perpetuo, qui Turonicam sedem, sicut Novi Iudicis auctor scribit, anno 461 sortitus est, conditum fuisse, passim, sed præsertim Historiæ Francorum lib. X, cap. XXXI, num 6 edocet Gregorius Turonensis. His præmissis, monasterii hujus erectionem sive primis S. Perpetui annis, sive sequentibus an- C nexueris, cum ab anno 461 ad annum 480, quem dicunt Sancto nostro emortualem, 19 dumtaxat anni intersint, dic, quæso, quo pacto intra breve horumce annorum spatium S. Venantius, qui, Gregorio teste, juvenis, seu in juvenili ætate vitam monasticam sub Silvino amplexurus Turones accesserat, provectæ senectutis annos attingere, ut revera eum attigisse mox docebo, quiverit? Propria igitur mole ruit Catharini, annum 480 Sancto nostro emortualem statuentis, opinio.

aut potius circa seculi V finem aut sequentis initium est affigendus;

13 Mihi magis arridet Martyrologii Parisiensis auctoris sententia, qui in nota chronica ad hodiernam Sancti annuntiotionem apposita, Venantium ante seculum sextum, nulla anno determinato, obiisse scribit. Intra quadraginta enim annorum spatium, quod ab primis S. Perpetui episcopi annis ad Licinii, qui ex S. Venanti cœnobii abbate Turonensem sedem anno circiter 507 aut 508 obtinuit, tempus excurrit, Venantius, qui juvenis monasterium est ingressus, ad provectam ætatem pervenire quivit. Rectius adhuc meo judicio scripsisset ille martyralogus, si, ut in notula chronica, Commentario huic præfixa, dixi, sanctum Abbatem aut labente seculo V aut sequentis initio diem ultimam clausisse, innuisset. Et quidem nulla omnino est ratio, cur uni potius, quam ex his duabus epochis alteri, Venantii mortem affigam, licet multæ occurrant, quibus adductus, eum adhuc post annum 480 in viris exstitisse et ante annum 507 aut 508 obiisse, dicere ausus sim.

nequitque proinde Ordini Benedictino Sanctus adscribi.

14 Nec proinde audiendi sunt Trithemius, Wionus et Menardus, qui Ordini Benedictino S. Venantium adscribunt. Cum enim S. Benedictus anno dumtaxat 480, sicuti Annalium suorum lib. I, num. 4, pag. 3 docet Mabillonius, natus, in Sublacensi dein solitudine degens, ante annum 520 nullius omnino monasterii fundamenta jecerit, qui fieri potuit, ut Ordo Benedictinus, anno 507 in Italia nondum exortus, superatis Alpibus, Turones usque, ubi vitam monasticam egit Venantius, fœtum aliquem emiserit? His forte rationibus ductus Mabillonius, nullum locum Venantio nec in Sæculis suis Benedictinis, nec in Annalium libris adscribendum existimavit. Hinc etiam emendandus venit Browerus, qui in oratione ad Venantii Fortunati Pictaviensis episcopi opera, quæ edenda curavit, prævia pag. 3 sic habet: Fortunatum, desiderium cultus adhibendi sancto Martino, ut Italiam relinqueret, vel maxime pellexit: flexit etiam præsertim in Turones, ut Venantio abbati jungi et morum similitudine et consuetudine vitæ ei sociatus, nomine item æquiparari vellet. Igitur illud conjecturæ nostræ sit, quod in ea potissimum urbe versatus est, eamque Galliarum in partem profectus, in qua ob pietatis et religionis præstantiam viris mirabiliter emineret. idcirco. ut virtutes ita et nomen Venantii, fuisse æmulatum. Cum enim, ut notat ipse Browerus, præfationis pag. 9 Fortunatus post medium seculum sextum, relicta Italia, ad Gallias appulerit, Venantium Turonensem abbatem ante annum 508 emortuum, nec invisere, nec ei sociari quivit. Tempus Sancto emortuale in hoc primo Commentarii §, quo potuimus, modo definiendum duximus; ut illo mox determinato, quæ de nonnullis vitæ ejus epochis dicenda supersunt, ea magis innotescerent.

E

F

§ II. Monasterium Sanctus ingreditur: an hoc cœnobium a S. Martini monasterio diversum exstiterit? Brevis illius historia.

Juvenis adhuc Sanctus vitam monasticam,

Venantius, quem juvenem seu in juvenili ætate constitutum, vel etiam ad nuptias aptum, Vitæ edendæ num. 2 biographus appellat, vitam monasticam sub Silvino abbate amplexus, in monasterio ad extremam usque senectutem degit. Ast quo anno vitam cœnobiticam acturus venerit, quo circiter tempore in Silvini locum cooptatus sit, nec ex Gregorii verbis, nec ex ullo documento patescit. Tres tamen Sancti vitæ epochas distinguere videtur biographus: primam, qua juvenis adhuc in monachorum cœtum a Silvino abbate accitus est; alteram,

qua

AUCTORE D. A. B.

qua varia Christianarum virtutum in monasterio sub abbate constitutus specimina omnibus exhibuit ; tertiam denique, cum ad senectutis bona annos provectus fratribus suis verbo et exemplo præfuit et profuit abbas.

quam ad extremam usque senectutem produxit.

16 *Hanc ultimam vitæ Sancti ætatem sic exprimit Vitæ edendæ num.* 3 *Gregorius:* Quadam die Dominica ad Missarum celebranda Solemnia invitatur, dixitque fratribus : Jam enim oculi mei caligine obteguntur, nec possum librum adspicere ; presbitero igitur hæc alteri agenda mandate. *Dein num.* 4 *addit auctor :* Idem dum de basilicis Sanctorum die Dominica, expleta oratione, reverteretur super bacillum sustentatus. *Quæ quidem verba certa senectutis provectæ indicia exprimunt evincuntque, Sanctum in monasterio summam ætatem attigisse; sicque* Venantium *circa primos S. Perpetui episcopi annos, qui in annum circiter sexagesimum primum seculi quinti incidunt, juvenem vitam monasticam professum, ad seculi hujus exitum usque, vel ad sequentis initium in cœnobio degisse, hujusce Commentarii num.* 13 *scribens, nihil a veritate alienum dixi.*

B

in cœnobio, quod ab illo S. Martini Turonensis est diversum, professus est.

17 *De monasterio, in quo* S. Venantius *vitam monasticam egit vel præfuit abbas, vel in quo diem supremam obiit, et tandem sepulturam est adeptus, ita Rabanus in Martyrologio ad* 23 *Octobris diem, Arnoldus Wionus, Codicis Hagenoyensis, cujus Sollerius in Auctariis Usuardinis hodie verba recitat, scriptor et nonnulli alii locuti sunt, ut ex eorum dictis illud monasterium idem cum celeberrimo S. Martini cœnobio, quod S. Perpetuus episcopus erexit, fuisse appareat ; unde Sanctus noster nonnunquam S. Martini cœnobii monachus et abbas ab illis dicitur ; quod tamen, sicuti ex Gregorii Turonensis verbis eruitur, a veritate omnino exstat dissonum. Verba illius ex Vitæ edendæ num.* 1 *desumpta hic subdo :* Erat tunc temporis monasterium basilicæ S. Martini propinquum, in quo Silvinus [abbas gregem Deo devotum regulari sceptro regebat. *Ita etiam libro* de Gloria Confessorum, *ubi de* S. Venantio *abbate et miraculis ab ipso patratis cap.* XV *loquitur :* Haud procul, *inquit*, a basilica S. Martini Venantius abbas requiescit; *nec ab his a S. Gregorio assertis dissonant, quæ operum hujus sancti episcopi ab se editorum col.* 1228 *habet Ruinartius sic scribens :* Hodie substitit S. Venantii monasterium in jurisdictione capituli S. Martini, jam dudum in collegium canonicorum conversum sub sancti Venantii titulo. *Eadem jam dixerat is auctor col.* 533. *Novam adhuc vim hæc acquirent ex iis, quæ de hodierno hujusce cœnobii statu et loco, in quo Sanctus tumulo conditus fuit, disseram. Interea monasterium hoc* S. Venantio *inscriptum, S. Martini cœnobio propinquum exstare, vel in ejus vicinia positum, seu, ut observat Ruinartius, in S. Martini ecclesiæ* claustro *exstructum, verum abs hoc omnino diversum fuisse, probatum manet. Quæ fuerint illius monasterii fata, quive illi præfuerint abbates, paucis hic edicere juvabit.*

C

Illius varii status

18 *Ecclesiam a* S. Venantii *nomine nuncupatam, a primæva sui origine ad monachos spectasse, quæ, hunece Commentarium texens adhibui, evincunt monumenta, sicut et Vitæ Sancti nostri edendæ verba, quibus passim biographus usus est. Verum regulari disciplina collabente et refrigescente monachorum fervore, eam ad seculares canonicos transiisse, æque est perspicuum. Quo autem tempore id acciderit, nullum, quod sciam, nos edocet documentum. Ast* S. Venantii *monachos, Martinianorum cœnobitarum, qui ut scribit Mabillonius Annalium lib.* XXVIII, *num.* 87 *et aliis locis, seculo* VIII *desinente aut sequentis initio ad secularium canonicorum statum defecerant, exemplo allectos, circa idem tempus monastica regula ejurata, vestem et mores canonicorum induisse, sat verosimile est ; saltem nulla ab his temporibus disciplinæ monasticæ indicia in hac* S. Venantii *ecclesia occurrunt. Sicque in seculari statu ad nostra usque tempora, qui huic ecclesiæ deserviunt, perseverant suntque, ut scribunt Henschenius, Acta S. Guilielmi Firmati ad diem* 24 *Aprilis illustrans tom. III, pag.* 335 *et* 336, *et Turonensis diœcesis beneficiorum Catalogi, Parisiis anno* 1648 *editi, pag.* 22 *et sequenti auctor, præter decanum novem canonici,* estque ecclesia parochialis. D

E

et erga S. Martini ecclesiam obsequii

19 *Isthanc basilicæ S. Martini subjectam olim et etiamnum esse, ex Ruinartio num.* 17 *scripsimus. Subjectionis illius rationes seu causas aliquatenus, ut mihi videtur, probant medio seculo* XII *Philippus decanus, Rainaldus thesaurarius, totumque beati Martini Turonensis capitulum in epistola ad Philippum, archiepiscopum Coloniensem, Annalibus Benedictinis lib.* XXVIII, *num.* 88 *inserta, ubi de vita et quibusdam S. Martini miraculis disserentes:* Multis, *inquiunt*, post hæc annis evolutis, mutationem et Ordinis et consuetudinis passa est hæc ecclesia, et pro monachis vel propter frequentantium inquietudinem, integre non prosequentibus, canonici a principibus terræ substituti sunt, trecentis, quæ tunc temporis erant, præbendis, ad numerum centum quinquaginta (vel 200) restrictis. Et ad temperandum laborem illum fastidiosum et intolerabilem, *nempe laudis perpetuæ, ut Mabillonius observat*, juges illæ et interminabiles psallentium alternationes ad certas et discretas, sicut in aliis fit ecclesiis, horas distinctæ sunt. De reditibus autem et thesauris ecclesiæ ipsius pars maxima decisa est ; de qua tres congregationes, quæ ad canonicorum arbitrium subservirent, constructæ et dicatæ sunt. Quæ omnia hodieque in Christi nomine constant. Ecclesiæ illæ, *ut scribit Mabillonius*, erant sancti Venantii, hactenus collegiata, ecclesiæ sancti Benedicti et sancti Petri, quæ tres minores abbatiæ erant. F

causæ describuntur.

20 *Hinc porro unum eruere juverit, scilicet* S. Venantii *ecclesiam, sicut et duas minores abbatias, de quibus numero prægresso, a primis suæ erectionis seculis res necessarias a Martinianis monachis et dein canonicis accepisse, et ipsas iisdem bonis, quibus ditata erat S. Martini basilica, fuisse auctus, ut* ad S. Martini canonicorum arbitrium *in persolvendis divinis Officiis seu in laudibus perpetuis inservirent. Illius etiam subjectionis, qua* S. Venantii *ecclesia erga Martinianam Basilicam adstricta erat, indicium, ut mihi videtur, exhibet Sancti biographus Vitæ edendæ num.* 3 *et* 4. *Verba ejus hic transcribo :* Quadam die Dominica ad Missarum celebranda Solemnia invitatur, dixitque fratribus : Jam enim oculi mei caligine obteguntur, nec possum

A possum libellum adspicere : presbitero igitur hæc alteri agenda mandate. *Dein hæc habet S. Gregorius :* Idem Venantius, dum de basilicis sanctorum die Dominica, expleta oratione, reverteretur.... Sed nec illud præteribo, quod quadam vice, dum juxta consuetudinem, ut supra diximus de basilicis, quas orationis gratia adierat, repedaret et in Basilica ad Missas Dominicæ Orationis verba decantarentur, etc. *Proindeque* S. Venantius, *fratrum comitante caterva, diebus Dominicis Missas decantaturus aut celebraturus, et alias orationes seu Officia divina expleturus,* juxta consuetudinem *S. Martini ecclesiam, quam sub* basilicæ *nomine Gregorius designare solet, adibat; quam illi, ut opinor, diebus Dominicis frequenter non adiissent, nisi aliquo usu seu officio ad hoc præstandum fuissent adstricti. Nunc pauca de iis, qui* S. Venantii *cœnobio præfuerunt abbates, mihi proponenda supersunt.*

Quatuor hic numerantur illius cœnobii abbates.

21 *Cum in religiosorum S. Martini subsidium erectum fuerit cœnobium a* S. Venantio *dictum, iisdemque bonis ditatum, istud alterum monasterium* B *erectione præcessisse, nullo modo verosimile est. Hinc merito, sub S. Perpetui, qui celeberrimam S. Martini basilicam condidit et auxit, episcopatu istius* S. Venantii *monasterii primordia statui reponenda. Proinde Silvinum, quem S. Perpetuo advixisse autumo, primum hujus loci abbatem assumptum fuisse, haud invitus crediderim. Silvini locum* S. Venantius *excepisse a Gregorio narratur, qui, ut sæpius dixi, ad seculi* V *finem aut sequentis initium annos provexit. Jam ad Licinii, qui, teste episcopo Turonensi, anno circiter* 507 *ad hujus civitatis cathedram evectus,* sedit annos 12, menses 12, dies 25, *tempora accessimus. Quin is in* S. Venantii *locum suffectus fuerit, nullum mihi est dubium. An vero post Licinium,* S. Venantii *cœnobio administrando proxime præpositus fuerit Guntharius, qui seculo sexto medio, ut Novi Episcoporum Turonensium Indicis scriptor asserit, hujus ecclesiæ pedum tenuit, non ita certum mihi apparet. Utut sit, Gunthario vita functo aut forte ad episcopi cathedram evecto, nullus* S. Venantii *abbatum tabulis, sive eo-* C *rum nomina temporum injuria deleta fuerint, sive ecclesiæ huic nullus prælatus fuerit deinceps abbas, inscriptus legitur. Longiorem ergo de iis non producam sermonem.*

§ III. De loco, ubi sepultus fuit S. Venantius : an et quo tempore ad Germanenses monachos Sancti reliquiæ fuerint translatæ. Cuvinii asservantur; dein Parisios advectæ, Hodiernus earum status : cultus eis exhibitus.

In ecclesia ab ejus nomine Turonis dicta

S*ancti* Venantii *corpus in monasterio, ab ejus nomine in Turonica civitate nuncupato, sepultum fuisse, non uno in loco docet Gregorius Turonensis. Audi, quæ Francorum Historiæ lib* x, *cap.* xxxi, *num.* 9 *habet hic biographus :* Licinius..., abbatis officio in monasterio, ubi sanctus Venantius abbas sepultus est, functus, ad episcopatum eligitur. E *Idem omnino innuit in opere, cui titulus :* De gloria Confessorum, *cap.* 15, *quod Sancti Vitæ mox edendæ subnexuimus; ac proin ex his et num.* 10 *recitatis biographi verbis perinde certum est,* S. Venantii *reliquias in ecclesia ejus nomini dicata primo depositas fuisse. Sed, quæ de Sancti nostri sepulcro scribit in suis ad ejus Vitam Notis col.* 1231 *Ruinartius, silentio non sunt prætermittenda :* Hodie, *inquit*, in ecclesia sancti Venantii, in claustro S. Martini sita, visitur crypta, choro ecclesiæ subjacens, in qua tria habentur sepulcra lapidea, e terra levata : unum scilicet in medio, cui altare superpositum est et creditur esse sancti Venantii ; alia vero duo hinc et inde sita sunt. Sacræ ejus reliquiæ, *pergit Ruinartius*, tempore, uti conjicimus, quo Normanni omnia devastabant, inde translatæ sunt et depositæ apud Cuvinium, vicum in pago Lomacensi prope Namurcum, ubi monachi sancti Germani a Pratis initio seculi decimi, teste auctore Vitæ S. Gerardi Broniensis, in excubiis sancti Venantii abbatis erant. At eodem sæculo exeunte, Cuvinio exce- F dere coacti Germanenses Parisios redierunt; secum deferentes ejusdem beati Abbatis reliquias, quæ hodieque in sancti Germani basilica adservantur.

sepulti S. Venantii reliquiæ

23 *Hæc Ruinartius ; et apte quidem, ut ex dicendis in hujus disceptationis decursu patescet. Et primo de reliquiis* S. Venantii, *apud S. Germani Parisiensis monachos asservatis, quædam inquirendo occurrunt. Enimvero ejus reliquias in ipsorum cœnobio depositas etiamnum exstare et a priscis temporibus revipsa reconditas fuisse, evincunt passim documenta, quæ in illius Historia laudat aut etiam recitat Bouillartius; hoc idem evincit capsa, in qua religioso cultu sepultæ sunt sacræ illius exuviæ et quæ in supra memorato cœnobio asservata conspicitur; illud monstrat ecclesiæ Parisiensis traditio, hodierna Martyrologii illius annuntiatione asserta ; docentque tandem S. Gerardi Broniensis Acta circa annum* 1035 *aut* 1038, *ut observat Mabillonius sæculo quinto Benedictino pag.* 148 *et* 149, *et qui*

ea

AUCTORE D. A. B.

ea ad diem Octobris tertiam illustrorit Byeus, litteris commissa : ita ut, quin apud Germanenses monachos alicujus S. Venantii *etiamnum exstent et jam a longo temporum spatio exstiterint reliquiæ, nullum omnino sit dubium.*

ad Germanenses monachos Parisiis demorantes,

24 *Verum in ipso disceptationis limine enodanda occurrit difficultas, quam in suis ad S. Gerardi Vitam Notis num.* 3 *sic proponit Mabillonius :* An autem Venantius abbas, cujus reliquiis gaudemus, (*in Germanensi enim asceterio tum degebat vir eruditus,*) ille ipse sit, qui seculo VI Turonense rexit monasterium, aut qui in oppido cognomine apud Atrebates colitur, alii judicent. *Ast Ruinartius verbis, num.* 22 *recitatis,* S. Venantio *Turonensi reliquias illas adscribens rem ipsam judicavit ; et quidem merito. Sancti enim Venantii martyris, ad diem Octobris decimam in Opus nostrum jam illati, corpus integrum Petrobergæ seu Itisbergæ sepultum et tertia Augusti anni* 1604 *e terra effossum, ad Parisiacam urbem delotum fuisse nullo modo apparet, nec id huc deferri quivit. Secundo de* B *Sancto illo ad diem* X *Octobris nullam mentionem instituunt antiqui Germanensium usus, qui tamen* Venantium *Turonensem abbatem die* XIII *per duodecim Lectiones et sub ritu duplici recolunt : tertio denique hujus corpus in isthac regali abbatia asservari perhibet Martyrologii Parisiensis hodierna annuntiatio, quæ sic habet :* Turonis S. Venantii abbatis, cujus Vitam scripsit S. Gregorius Turonensis. Hujus reliquiæ apud S. Germanum Pratensem honorantur. *Proindeque* S. Venantii *reliquias, in monasterio Pratensi a multis seculis reconditas, ad Sanctum illum cognominem, cujus Vitam S. Gregorius Turonensis descripsit, spectare, ex monumentis jam memoratis aut inferius etiam referendis assertum manet. Quo autem tempore ad Germanensium monachorum potestatem devenerit sacer ille thesaurus, nunc est dicendum.*

non curante S. Germano Parisiensi antistite seculo VI allatæ,

25 *In* S. Venantii *Vita, quam ad diem* 13 *Octobris contexit, de illius translatione Turonibus ad Parisiacam civitatem facta scribens, sic loquitur Bailletus :* Ejus corpus in abbatiali S. Martini Turonensis ecclesia sepultum jacuit, quoad usque C Clotarii I mortui filiis regnum accipientibus, *seculo nempe sexto jam adulto,* S. Germanus, Parisiorum episcopus in abbatiam, ut dicitur, sancti Vincentii, dein S. Germani a Pratis nomine vocatam, illud intulerit. *Igitur si Bailletum hæc scribentem audias,* S. Venantii *corpus, curante S. Germano episcopo, circa annum* 576, *sicuti asserunt Henschenius, Acta ejus ad* 28 *Maii illustrans, et Novæ Galliæ Christianæ auctores tom. VII, col.* 201 *illi emortualem, Parisios in* S. Venantii *basilicam adsportatum fuisse, tibi erit dicendum. Sed quo nixus instrumento, vel qua ratione adductus, hæc Bailletus asseruerit, haud mihi sane est perspectum. Isthanc Sancti nostri ad Germanenses translationem non seculo sexto, sed serius contigisse, ex S. Gregorii Turonensis episcopi. S. Germano Parisiensi æqualis, verbis mox dabo probatum.*

sed imminente aut fa- rente

26 *Et* 1° *quidem illius translationis a S. Germano, quem pluribus in locis laudibus exornat, peractæ non meminit Sancti nostri biographus.* 2° *Sacræ illæ exuviæ procul dubio in monasterio, a* S. Venantii *nomine appellato, tempore, quo Gregorius Turo-* D *nensis, anno* 573 *in episcopum electus, suum de Francorum Historia librum* X *et alterum, cui titulus :* De Gloria Confessorum, *in quibus, sicut num.* 22 *dixi, nonnulla de Sancti nostri sepultura et reliquiis habet, sepultæ adhuc erant.* Non enim eum ibi sepultum esse aut requiescere, *asseruisset sanctus scriptor, si re vera sacræ ejus reliquiæ ad Germanenses jam tum pervenissent. Porro duos illos libros mox memoratos a S. Gregorio non nisi annis* 593 *aut* 594, *ac proin nonnullis jam a S. Germani Parisiensis morte elapsis annis, litteris traditos fuisse, diserte docent tom. III, pag.* 379, *et* 383 *Franciæ Litterariæ scriptores. Igitur eas reliquias anno circiter* 576 *fuisse ab isthoc sancto episcopo Parisios in S. Vincentii basilicam advectas, haud recte scribit Bailletus. An ergo tempore Normannicæ irruptionis huc delatæ fuerint, sicut Ruinartius, cujus verba num.* 22 *retulimus, scribit, nunc nobis est expendendum.*

Normannica irruptione,

27 *Ut rem a primordio rimemur, quædam hic subdere juverit. Quot et quantis cladibus Galliarum* E *provincias et civitates, eas præsertim, quæ ad Ligerim et Sequanam positæ erant, Normanni ab anno* 820 *ad annum circiter* 912 *infestarint, norunt omnes, qui horumce temporum historiam vel obiter etiam perlustraverint ; sciuntque, plerasque Sanctorum reliquias, ne nefaria barbarorum manu pollverentur, ad loca barbaris impervia aut eorum direptionibus minus obnoxia delatas fuisse : hinc* S. Venantii *Turonensis corpus Germanensibus monachis, et quidem ante seculum nonum medium concessum fuisse, haud difficile existimaverim, hac potissimum ratione adductus, quod barbarorum direptionibus cumprimis Turonica civitas obnoxia, ab annis* 840 *aut* 841 *obsidione frustra cincta, annis tandem* 845, 846 *et sequentibus, sicut tradunt scriptores, quorum opera Bouquetus tom. VI, pag.* 138 *et tom. VII, pag.* 225, 226, 258, *vulgavit, ab illis occupata, igne et ferro direpta fuerit. Quid mirum, quod canonici aut monachi, qui Deo in* S. Venantii *ecclesia inserviebant, sancti Abbatis reliquias aut præcipuam illarum partem, ut iisdem prospicerent, Germanensibus monachis, Cuviuii tum commorantibus,* F *recondendas commiserint ?*

uti hic dicitur

28 *Rem autem ita habere, eo tamquam verosimile lubentius dixerim, quod nonnulli martyrologi etiam ætate spectabiles, nunc nulla signato loco, nunc Parisiis Sanctum Venantium ad diem* XIII *Octobris annuntiaverint. Porro dum Sanctum hac die celebrant, unum eumdemque Venantium memorandum eos suscepisse, nemo, ut opinor, inficiabitur. Si autem verba, quibus suam annuntiationem contexuit Notkerus, inspicias, illa ad* Venantium *Turonensem abbatem spectare, certum omnino evadet ; sic habet ad præfatum diem martyrologus ille :* Natalis Venantii abbatis, de quo scriptum est, quod, adhuc in terris constitutus, Missarum Solemnia in cœlo consumari agnoverit. Et cum aliquando ad Missas Dominica recitaretur Oratio, audierit quendam e tumulo sacerdoti respondentem : Sed libera nos a malo. *Quæ quidem verba ex ipsius* S. Venantii *Actis, a Gregorio contextis, deprompta, Sanctum Abbatem Turonensem designant.*

Et

A *Et vero ii Martyrologiorum scriptores, cur Sanctum hac die recoluerint, sat est, ut opinor, omnibus perspectum. Non enim hac die procul dubio obitum ejus annuntiandum duxerunt Rabanus et Notkerus verbi gratia, qui illum jam cum ecclesia Turonensi die ejusdem mensis* XI *celebraverant. Quid ergo illi scriptores* Venantium *ad* XXIII *Octobris recolentes celebrare voluerunt? Factam, ut opinor, translationem, qua sacra Sancti lipsana, Normannis per Gallias longe lateque furentibus, e primo sepulturæ loco Cuvinium, unde post, ut infra ostendam, Parisios ad Pratenses S. Germani monachos devenere, fuerunt delata. Et quidem sola est hæc celebris sancti* Venantii *reliquiarum translatio, quæ ad nos usque debitis innixa monumentis pervenerit. Nec sane huic meæ sententiæ Rabanus et Notkerus, qui, sanctum Abbatem die* XXIII *Octobris memorantes illam vocem* natalis *et* depositio *adhibuerunt, repugnant, cum sicut num.* 8 *observavimus, auctores martyrologi et hagiologi his verbis utentes aliam quamcumque Sancti alicujus festivitatem, aut ejus* B *reliquiarum ad diversa loca invectionem non numquam expresserint: quod utique hac die ab Rabano et Notkero præstitum fuisse lubens dixerim. His positis, jam variis inductionibus, quibus peractæ* S. Venantii *ad Germanenses translationis tempus innotescere potest, datur locus.*

seculo nono Cuvinium pervenere,

29 *Certum est, sancti Abbatis corpus aut haud exiguam illius partem ad Germanenses, qui Cuvinii degebant, circa annum* 928 *jam pertinuisse; illudque evincunt verba, quibus usus est S. Gerardi Broniensis biographus, et quæ num.* 30 *daturus sum. Sed antea etiam sacrum illum thesaurum penes eos ab aliquibus saltem annis exstitisse exigunt, ut numero prægresso dixi, quæ de illo habet in suo Martyrologio Notkerus; cum enim is scriptor opus suum, ut asserunt post Papebrochium in sua ad Usuardi Martyrologium Præfatione num.* 67 *Sollerius et Franciæ Litterariæ scriptores tom. VI. pag.* 136, *ante annum* 912 *ipsi emortualem litteris commiserit, oportet, ut a primis saltem seculi* X *annis* S. Venantii *reliquiæ e Turonica civitate in Germanensium potestatem devenerint. Hoc enim ex his, quæ* C *mox digessi, procul dubio mihi arguere licet. Quin imo pari ratione, id ante seculum* IX *medium contigisse, ex Rabani verbis, quibus* S. Venantium *ad diem Octobris* XXIII *signat, dicere fas erit. Enimvero Rabanus, qui vitam usque ad annum* 856 *produxit, a Sollerio mox laudato et ab Franciæ Litterariæ scriptoribus tom. V, pag.* 154 *Martyrologium suum circa annum* 839 *aut* 845 *scripsisse dicitur; quare dum* S. Venantium, *cujus diem emortualem ad* XI *Octobris celebraverat, die etiam* XXIII *hujus mensis recolit is auctor, quid, quæso, hac sua annuntiatione innuit, nisi quod hac die aliqua facta fuerit Sancti nostri translatio, illa scilicet et sola utique non qua, uti infra num.* 34 *et sequenti docebo, sub seculi* X *finem, cum jam dudum Rabanus obiisset, Parisios, sed qua, priusquam hic moreretur, Cuvinium sacræ Sancti nostri exuviæ fuerunt delatæ? Illud autem ante annum circiter* 839 *aut* 845, *quo suum opus contexuit Rabanus, factum fuisse, haud est, cur quis inficietur; is enim diebus, Turonicum pagum infestantibus, ut num.* 27 *docui, Normannis, Turonenses* S. Venantii *canonici reliquias Parisiensibus monachis Cuvinii commorantibus tum concessisse aut eo adsportandas eis commisisse, ne a barbaris sacer ille thesaurus diriperetur, omnino mihi vero apparet consonum.*

AUCTORE D. A. B.

ubi debito cum honore

30 *Is profecto ab anno* 923, *quo S. Gerardus Bronium in episcopatu Leodiensi positum pergens, Cuvinium adiit, haud ignobile ditionis Leodiensis oppidum, leuca horaria a Mariæburgo distans, cujus notitiam in Historia Namurcensi inter dissertationes ad calcem pag.* 89 *adjectas Marneus adornavit, in Germanensium potestatem devenerat. Res a S. Gerardi biographo narrata et ex Actis ejus a Byeo ad diem* III *Octobris illustratis et editis desumpta sic habet:* Profectus Gerardus ex Mosomensi in diœcesi Remensi cœnobio ob metum scilicet indigenarum.... prospero cursu pervenit ad municipium, in pago Lomacensi situm, quod appellatur Cuvinium. Hic autem degebant duo monachi ex monasterio sancti Germani, ad quem tunc pertinebat fundus ejusdem municipii, unanimiter E excubantes cura pervigili in excubiis sancti abbatis Venantii. *Proindeque, sicut ex relatis S. Gerardi biographi verbis liquet, sacræ* Venantii *reliquiæ anno* 928, *quo S. Gerardus, e S. Dionysii prope Parisios cœnobio egressus, Bronium ibi monasterium exstructurus properabat, a Germanensibus religiosis, ad hoc deputatis, asservatæ erant.*

a Germanensibus monachis

31 *Modo forte scire nonnemo aveat, an Sancti nostri reliquiæ a Turonica civitate mox ad Cuviniense municipium allatæ fuerint, vel an Parisios primum deportatæ, ibi aliquamdiu jacuerint, priusquam per Germanenses, quibus fuerant concessæ, in Leodiensem ditionem advectæ fuissent? De utroque silent, qui Martyrologia scripserunt et cæteri hagiologi auctores. Ast si, quas feci, de hoc conjecturas hic referre fas est, sacras Sancti exuvias non quidem ad Parisiacum agrum, quem his infaustis diebus haud semel grassationibus fœdarunt Normanni, sed ad Cuviniense oppidum mox adsportatas fuisse vel sequenti ratione permotus dicerem, quod scilicet Rabanus et Notkerus, qui seculo nono et decimo advixerunt, Sanctum nostrum ad diem* XXIII *Octobris,* F *aut ejus translationem hac die peractam recolentes, in Parisiaca civitate tum celeberrima eam non signarint; quod fecissent procul dubio, ut opinor, si reipsa anno circiter* 840 *huc adsportatæ ibi sepultæ mansissent* S. Venantii *reliquiæ; verum illi in sua annuntiatione nullo in loco eas reposuerunt, quod forte Cuvinium, adhuc in Arduenna silva dumetis obsitum tamquam ignotum locum habuerint.*

asservatæ

32 *Quid Cuvinii, ubi recondita per unum seculum et amplius remanserunt sacra pignora, acciderit, sequentibus verbis, ex S. Gerardi Actis num.* 24 *desumptis, nos edocet biographus:* Ex præscriptis fratribus, *qui ad* S. Venantii *corporis excubias erant,* plus solito in potandum quadam nocte dimissus nocturnas ad laudes redditur tardiunculas, potu utique evictus nimioque sopore gravatus. Cui sanctus assistens Venantius vultu severiore corripuit eum et verbis et verbere. Quid, inquiens, nunc stertis, impudens monache? Cur debitos Deo hymnos tricaris persolvere? Quid tu sopore deprimeris, Weremberte? (hoc quippe

AUCTORE D. A. B.

vocabatur nomine); ecce, frater tuus de somnolentia tua conqueritur Ermarus, ad vigiliarum excubias jam dudum expergefactus. Et si te non nostra adeo sollicitat reverentia, cur saltem tibi commissa almi martyris Eugenii non permovet præsentia? Num ignoras ejus merita? Numquid non fulgent inter lucida * Sanctorum agmina, sicut sol inter siderum astra? Surge, inquam, surge quantocius, et, quod debueras maturius, matura supplere vel tardius. Quæ correptio eotenus eum correxit, ut ne ad modicum quidem post hæc ab obsequela martyris, nisi humanitatis gratia uspiam fecerit, quoad usque ejus fidelis creditor depositum fidele reposcit. Ne quis autem incredulorum hoc æstimet forsitan fictum, hoc illius, qui pertulit, constat relatu relatum.

* *alias* fulgida

fuerunt,

33 *Porro quis fuit Werembertus ille, tam acri monitione a* S. Venantio *increpitus? an unus ex duodecim S. Gerardi, quos secum duxerat, sociis, an potius unus ex duobus S. Germani Parisiensis monachis, quorum curæ commissæ erant Cuvinii* S. Venantii *reliquiæ, inquirit Byeus Commentarii sui, ad S. Gerardi Broniensis Acta prævii, num.* 49. *Verba ejus hic subdo :* Mabillonius, *inquit*, in Annalibus Benedictinis lib. XLIII, num. 8 putat e deodecim, quos Gerardus secum adduxit, monachis etiam exstitisse Werembertum, qui ut biographus narrat, a S. Venantio abbate in somnis Cuvini fuit increpitus. Verum hic non e duodecim Gerardi comitibus, sed alter e duobus monachis, ad quos hi cum Gerardo secundum dicenda Cuvinium diverterunt, verosimillime exstitit. Id ex biographi loco proxime laudato, si cum antecedentibus comparetur, colligendum apparet. *Anno igitur* 928 *ad* S. Venantii *reliquias* in excubiis erant *Ermarus et Werembertus, ex S. Germani Pratensis cœnobio monachi, quos Bronium pergens S. Gerardus invisit. Verum quo circiter tempore illæ ad Parisiacam urbem, ubi religioso cultu asservantur, tandem illatæ fuerint, hic paucis dicendum.*

B

dein Parisios, seculo X *exeunte, uti etiam ex Martyrologiis*

C

34 *Exeunte seculo* X *Parisios, fuisse delatas, Ruinartius, cujus verba num.* 22 *descripsimus, edocet : hujus invectionis causam in S. Germani monasterii Historia pag.* 246 *indicat Bouillartius verbis sequentibus, ex Gallico idiomate in Latinum a me translatis :* Robertus Francorum regnum, mortuo patre (*anno* 996) adeptus, Cuvinium cum quatuor pagis Mosæ adjacentibus sorori suæ Hedwigi Raginario IV Montensi comiti desponsatæ, *ut ex instrumento, ad hujus Historiæ finem pag.* 30 *vulgato, liquet*, in dotem concessit. Tum Ermarus et Warembertus *aut potius quicumque alii, qui ad Sancti reliquias in excubiis erant*, Cuvinii degentes, Parisios redire coacti, eas secum detulerunt : *et sane sub seculi* X *finem ; cum enim Robertus in patris Hugonis Capeti locum tum successerit ; hinc forte Ruinartius et alii Sancti corpus Parisios fuisse deportatum, non immerito asseruerunt. Id etiam ex Calendariorum Stabulensis et Vaticani annuntiatione die* XXIII *Octobris facta, qua Parisiis* Venantius *repositus dicitur, haud difficile eruitur.*

hic laudatis liquet, translatæ sunt.

35 *Et quidem cum Calendarium Stabulense, sicut in Observationibus ad Martyrologia ab ipso edita, et quæ tamquam antiquissima habet Marteneus, amplissimæ Collectionis tom. VI. col.* 635 *et* 636 *asserit*, ab annis circiter septingentis *videatur descriptum : cumque eadem prorsus ætate donandum esse, Præfationis ad Adonis Martyrologium pag.* 17 *existimet Georgius, Calendarium Vaticanum, quod is seculi* XI *initio exaratum expressis verbis scribit ; hinc recte* Venantii *corpus Parisios invectum et in hac civitate depositum annuntiant horumce duorum Calendariorum scriptores, qui, ut, mihi apparet, Sanctum Parisiis hac die non recoluissent, si sacrum ejus corpus aut Cuvinii aut in alio quolibet loco sepultum exstitisset. Proindeque quominus seculo* X *desinenti illam Sancti Cuvinio Parisios factam translationem cum Ruinartio et Bouillartio affigamus, nihil omnino impedit.*

D

Quadam earum parte variis

36 *Dum* S. Venantii *reliquias ad Germanenses Cuvinii commorantes monachos seculi* IX *initio devenisse dixi, non ideo tamen nullam earum partem apud Turonenses canonicos remansisse, crediderim. Contrarium enim probarent Bouillartii, qui nonnulla de hodierno earum statu habet, verba, quæ subdo :* Anno 1651 S. Germani Parisiensis cœnobitæ, dimidiam ex uno S. Venantii cruris osse partem, Villæ-Novæ a comite appellatæ, Gallis autem Ville-Neuve le Comte, *quam etiam* Fontenaium *seu* Fontenai le Comte *nominat Bouillartius,* in agro Pictaviensi, incolis dono dederunt. Simile quid ii ex his reliquiis ecclesiæ Luisnesensi in pago Turonico sancto Venantio dicatæ, rogante ejusdem nominis duce, anno 1654 concessere. Tandem anno 1665 Turonenses S. Venantii canonici, ut aliquid ex sacris eorum Patroni exuviis obtinerent, sicque ut damnum, sibi olim ab Calvini sectatoribus, qui reliquias ejus in ecclesia asservatas flammis addixerunt, illatum, resarcirent, unum e canonicis ad S. Germani religiosos miserunt ; cujus precibus isti annuentes, astragalum seu unum ex pedis ossibus Turones deportandum benigne largiti sunt.

E

ecclesiis concessa,

37 *Hæc Bouillartius, qui harumce largitionum a Germanensibus monachis factarum, tamquam instrumento, acta hujus cœnobii Parisiensis capitularia, in nota ad marginem pag.* 246 *posita appellat. Idem auctor pag.* 247 *processionis cujusdam ob furorem belli civilis per Gallias anno* 1652 *grassantis comprimendum peractæ, in qua Sancti capsa delata scribitur, meminit. Ex his a Bouillartio transcriptis nonnulla, quibus numeris prægressis disceptata adstrui queunt, facile eruuntur : et* 1° *ad sanctum* Venantium *Turonensem spectare reliquias, in S. Germani Parisiensis basilica asservatas, quarum modicam partem obtinuerunt Turonenses canonici ;* 2° *earum dumtaxat partem seculi* IX *initio ad Germanenses Cuvinii aut Parisiis morantes, altera apud Turonenses remanente, fuisse translatam. Nec igitur inanis est et probationibus destituta, quam memorat Bailletus, Sancti nostri Vitam adornans, Turonensium traditio civium, qui penes se sacrarum harumce exuviarum aliquid, quod deinde sacrilegis flammis concremarunt Calvinianæ hæresis fautores, exstitisse existimant.*

F

38 *Peculiari in honore* Venantium *semper habuerunt Turonenses, qui veteri suo Martyrologio, sicut*

A *sicut num.* 5 *docui, ad diem Octobris* XI *ejus intexuerunt nomen, quod etiam Calendario ad usum insignis S. Martini Turonensis basilicæ anno* 1635 *vulgato et in Museo Bollandiano reposito, eadem die inscriptum legitur :* Venantii abbatis IX Lectionis I candelab. *Ex vario enim candelabrorum et candelarum numero, uti ex regulis generalibus patescit, festi alicujus solemnitas hic indici solet. Collecta, die* S. Venantio *sacra recitari solita, hæc est :*

eodem nunc, quo elapsis abhinc seculis Parisienses et Turonenses præcipuo

OREMUS.

Deus, qui tibi digne servientium nos imitari desideras famulatum : da nobis charitatis tuæ flammis ardere, ut beati Venantii confessoris tui, qui tibi feliciter placuit, mereamur cœleste consortium. Per Dominum, *etc.*

Ejusdem Sancti nomen Germanenses cœnobitæ in veteres eorum usus anno 1396, *sicut tradit Bouillartius, elucubratos et ad hujus monasterii Historiæ* B *calcem pag.* 134 *cusos, ad diem* 13 *Octobris intulerunt his verbis :* Festum S. Venantii abbatis XII Lectionum simpliciter. Plura de eodem, *inquit Gononus in suis ad Vitam Patrum Occidentis pag.* 112 *Notis,* in Breviario ecclesiarum Parisiensis, Cenomanensis et Belvacensis, ubi trium Lectionum Officium assignatur.

cultu Venantium venerantur.

39 *Nonnullas etiam ecclesias,* S. Venantio *dicatas, exhibet Beneficiorum ad Turonensem diœcesim spectantium codex, Parisiis anno* 1648, *paginis* 22, 36 *et* 38 *editus : enimvero præter ecclesiam, in Turonica urbe ab ipsius nomine dictam, exstant in loco Luynesensi appellato,* S. Venantii *prioratus, cujus provisio ad Majoris monasterii prope Turones abbatem pertinet, sicut et alter Mailleyensis nuncupatus, in quo prior cum socio degere debet : alias ecclesias parochiales, Sancto nostro sacras, hic enumerare supersedeo ; quippe quod ab elapso multorum seculorum spatio, sat et sufficientibus in hoc meo Commentario relatis monumentis, adstruitur cultus sancto Abbati etiamnum exhibitus.*

C

D

ACTA

S. VENANTII ABBATIS

Auctore S. Gregorio, Turonensi episcopo.

Editore Ruinartio.

PROLOGUS *a.*

Quam sint efficacia Sanctorum exempla.

Solitarium atque multiplex donum ecclesiis populisque terrigenis cœlestis potentia præstat, cum largitur jugiter sæculo non modo *b* peccatorum suffragatores, verum etiam vitæ doctores æternæ, quod unicum cernitur ; dum a Majestate E divina tribuitur multiplex ; quia cunctis, qui expetere voluerint *c*, affluenter indulgetur juxta illud : « Petite et accipietis *d* » et reliqua. Unde vigilanter incessanterque debet investigare mens humana Sanctorum vitam, ut hoc provocata studio, accensa exemplo, ad ea semper extendatur, quæ Deo novit esset acceptabilia, ut ab ipso vel mereatur erui, vel possit audiri. Hæc autem ab ejus Majestate quærebant Sancti percipere, poscentes jugiter, ut ipse insinuaret cordi, ipse perficeret in opere, ipse loqueretur in ore, quo facilius purgata mens cogitatione, eloquio, actione, cogitaret sancta, loqueretur justa, operaretur honesta. Unde factum est, ut, dum in his, quæ Divinitati sunt placita famulabantur, obtinerent sibi remitti peccati debitum, eruerentur a cœni sordentis *e* contagio, cœleste pro meritis invitarentur ad regnum. Ponebant etiam et prædecessorum exempla ante oculos suos et omnipotentem Dominum pro eorum affectibus conlaudabant, quorum, ut diximus, exempla sequi meditaban- F tur. Unde et nos in præconio devoti Deo famuli Venantii abbatis effari nitentes, Divinitati potius dona sua referimus, quæ dexteram ejus manifestum est effecisse, quod Sanctos constitit operasse *f*, deprecantes, ut aperiat os muti ad publicanda opera Antistitis sui, quia, sicut esse nos recognoscimus scientia tenues, ita novimus in conscientia peccatores *g*.

ANNOTATA.

a *Deest in codice Ms.* 2° *Maj-Monast.* Ruinartius. *Deest etiam in perantiquo Ms. nostro, de quo Commentarii prævii num.* 3.

b *In Valcellensi codice :* Non enim.

c *In Valcellensi codice :* voluerunt.

d *Joan. cap.* 16. ℣ 24.

e *In Valcellensi codice :* catenis sordentibus.

f

AUCTORE GREGORIO TURONENSI.

f *Ed.* operatos esse, *Scripti.* 2. Sanctis... operasse. *Ita Ruinartius.*

g *In Valcellensi codice additur :* Explicit Prologus.

CAPUT UNICUM.

Vitam monasticam amplectitur S. Venantius : cœnobio præficitur abbas : multis cœlestibus visionibus recreatur : multisque vivens et mortuus subvenit.

a INCIPIT VITA *a*.

Sanctus ingreditur monasterium, b B Igitur sanctus Venantius Biturigi *b* territorii incola fuit, parentibus secundum sæculi dignitatem ingenuis atque Catholicis. Qui, dum esset juvenili ætate florens, a parentibus sponsali vinculo obligatur. Cumque, ut ætati huic convenit, amori se puellari præstaret affabilem, et cum poculis *c* frequentibus etiam calceamenta deferret, contigit, ut urbem Turonicam, Domino inspirante, veniret. Erat tunc temporis monasterium *d*, basilicæ sancti Martiui propinquum, in quo Silvinus abbas gregem Deo devotum regulari spectro regebat. Ad hoc Vir iste devotus accedens, virtutesque cernens beati Martini, ait intra se : Ut conjicio, melius est servire impollutum Christo, quam per copulam nuptialem contagio involvi mundano. Relinquam sponsam territorii Biturigi, et annectar Catholicæ per fidem Ecclesiæ, ut, qui * credo corde, etiam opere merear effectui condonare.

* *alias* quæ

cui præficitur abbas; 2 Hæc intra se volvens, advenit ad ante dictum abbatem, provolutusque ad pedes ejus, quid intimo corde gereret *e*, lachrymis patefecit. At ille gratias agens Deo pro fide Pueri, et addita etiam prædicatione sacerdotali, Juvenem totondit, et gregi monasteriali adscivit. Ex hoc se in humilitate fratribus exhibens, caritatem cum omnibus diligens, in tanto sanctitatis apice evectus asseritur, ut ab omnibus tamquam parens proximus summo studio coleretur. Unde factum est, ut, decedente abbate jam dicti monasterii, ipse in loco abbatis, eligentibus fratribus substitueretur *f*.

variis visionibus 3 Denique quadam die Dominica ad Missarum celebranda Solemnia invitatur, dixitque fratribus : Jam enim oculi mei caligine obteguntur *g*, nec possum libellum aspicere. Presbitero igitur hæc alteri agenda mandate. Dicente presbitero, ipse proximus adstitit, ventumque est, ut sanctum munus juxta morem Catholicum *h* signo crucis superposito benediceretur. At ille intuitus vidit quasi ad fenestram absidæ scalam positam et quasi descendentem per eam virum senem, clericatus honore venerabilem, atque oblatum altario sacrificium dextera extensa benedicentem. Hæc enim agebantur in basilica sancti Martini, quod nullus videre meruit, nisi ipse tantum, reliqui vero cur non viderint *i* ignoramus. Ipse tamen deinceps fratribus retulit, nec enim est dubium, hæc fideli Famulo Dominum demonstrasse, cui etiam dignatus est, arcanorum secreta cœlestium revelare.

recreatus. 4 Nam idem, dum de basilicis Sanctorum die Dominica, expleta oratione, reverteretur super bacillum sustentatus, in medio beati Confessoris atrio, erectis auribus oculisque ad cœlum diutissime attentis, stetit immobilis ; deinde motus a loco cœpit dare gemitus ac suspiria longa producere. Interrogatusque a suis, quid hoc esset, aut si aliquid divinum fuisset intuitus, enarret, respondit : Væ nobis inertibus et pigris ; ecce, jam in cœlo Missarum Sollemnia expediuntur, et nos segnes nec inchoare cœpimus hujus Mysterii Sacramentum. Vere, inquit, dico vobis, quod ego audivi voces angelorum in cœlis, Sanctus, Sanctus in laude Domini proclamantes, et dicto citius in monasterio Missarum Sollemnia jussit expleri. Sed nec illud præteribo, quod quadam vice, dum juxta consuetudinem, ut supra diximus, de basilicis, quas orationis gratia adierat, repedaret, et in basilica ad Missas Dominicæ Orationis verba decantarentur, cum illi dixerunt : Sed libera nos a malo ; audivit et tumulo cujusdam vocem dicentem similiter : Libera nos a malo ; quod non sine perfectionis merito censetur, ut hæc meruisset audire. Sed et ad Passivi *k* presbiteri tumulum veniens et qualitatem ejus meriti et quantitatem refrigerii, ipso docente, cognovit.

crurum et poplitum dolore 5 Et licet hæc magna sint, ad illam tamen sanitatum gratiam, quam per eum Dominus infirmis protulit, libet accedere. Non enim ambigitur, quod per eum, sicut supra diximus, operata sit dextra Dei, cui ista, quæ memoravimus, tanta voluit revelare *l*. Puerulus enim quidam, Paulus nomine, crurum poplitumque gravi dolore vexatus Sanctum adiit, prostratusque genibus ejus, exorare cœpit, ut ei medicinam oratione sua a Domini misericordia obtineat impertiri ; qui protinus, oratione facta, cum oleo benedicto palpata membra *m* infirmi eum super lectulum suum requiescere fecit ; quo paullulum quiescente, post unius horæ curriculum surgere jubet ; qui consurgens, sanus matri suæ Sancti est manibus restitutus. Faretri *n* cujusdam servus infensus domino suo, hujus sacerdotis oratorium expetivit ; sed ille elatus superbia, absente beato Viro, servum abstrahit occiditque, sed mox a febre correptus spiritum exhalavit.

ac febribus vexatis subvenit. 6 Quartanarum tertianarumve vel reliquarum accessus *o* febrium, oratione facta, sæpius mitigavit. Venenum malæ pusulæ * imposito salutari signo, restinxit, obsessos *p* dæmonibus, invocato Trinitatis nomine, emundavit. Nam et ab ipsis dæmonibus sæpius impulsatus est, sed victor in certamine perstitit. Nam, surgente eo quadam nocte de strato suo ad reddendum officium, vidit duos arictes magnos suis foribus assistentes, quasi præstolantes adventum ejus ; quo viso furibundi ad eum cum impetu valido dirigunt. At ille signum Crucis opponens, illis evanescentibus absque

* *lege* pustulæ

Margin letters: D i; E k l; F m n o p

A que motu oratorium est ingressus. Alia nocte regressus oratorio invenit cellulam suam plenam dæmoniis, dixitque eis: Unde venitis? A Roma, aiunt, hesterna *q* die egressi ad hunc locum accessimus. Quibus ille: Ascedite, inquit, detestabiles, et nolite accedere ad locum, in quo nomen Domini invocatur. Hæc eo dicente, sicut fumus evanuerunt.

Mortuus energumenos

7 His et talibus virtutum magnarum gratia pollens *r*, impleto vitæ præsentis curriculo, vitam percepturus æternam emicuit *s* sæculo, cujus beatum sepulcrum miraculorum illustrium effectu plerumque redditur gloriosum. Mascarpionis, servi ipsius monasterii, mentem iniquus dæmon obsederat, qui per trium annorum curricula energumenus factus, ad sepulcrum beati Viri debacchans, tandem ejus est, ut credimus, oratione ejecto dæmone expurgatus, multos deinceps mente integra vivens annos. Juliani conjunx, quartanæ febris accensu laborans, ut sepulcrum beati Viri attigit, compresso ardore ac tremore corpo-B rali, sanata discessit. Simili forte et Bandimundi uxor ab hac febre laborabat; sed, ubi ad lectulum sancti Viri prostrata fudit orationem, mox incolumitati restituta convaluit. Multa quidem et alia de eo audivimus, sed sufficere hæc ad credulitatem Catholicorum, quæ scripta sunt, arbitramur *t*.

et febribus laborantes sanat.

8 De Venantio abbate *u*. Haud procul vero a basilica beati Martini Venantius abbas requiescit, vir mirificæ sanctitatis, qui multis infirmis in corpore positus opem accommodavit; qui, impleto tempore a sæculo migrans, jugiter se in æternum vivere, virtutibus propriis manifestat. Nam si quis typos frigoriticos incurrens, nocte una ad ejus tumulum deprecans vigilaverit, mox compresso accessu *x* adipiscitur medicinam. Nam inter reliqua, quæ ibidem gesta vel vidimus vel audivimus, mulierem *y* quamdam a quartano typo correptam, sanatam adspeximus. Quæ diuturno tempore ab hoc detenta contagio, neque cibum, neque somnum capere poterat, sed ita omni corpore ceciderat, ut vix in ea vel illud vitale C spiraculum remaneret. Ad hujus sepulcrum in gemitibus et oratione pernoctans, usque ad lucis adventum perduravit immobilis; mane vero sopori se collocans, cum, expergefacta fuisset, nihil mali sentiens, sanata dicessit. Hujus autem Sancti Vitam nos scripsimus *z*.

ANNOTATA.

a *In Valcellensi codice additur:* S. Venantii abbatis, cujus festivas est tertio Idus Octobris.

b *In Valcelleusi codice:* Biturici.

c *Gononus:* Et præter pocula frequentia etiam luxuriose indueretur. *Sed nostram laudans lectionem in Notis, ait, olim sponsum et sponsam sibi invicem in signum mutui amoris et fidei dedisse calceos, ita ut sponsus se ipsum discalceans, calceamenta sponsæ traderet, quod et hæc vicissim sponso faciebat. Pocula vero hic memorata quasdam fuisse catenulas aureas vel argenteas in modum poculorum fabrefactas, putat. Vide cap. XX de S. Leobardo et Alteserram in cap.* XLII, *lib.* I *Historiæ Gregorii nostri. Hæc Ruinartius. Antiquus codex noster habet* populis *pro* poculis.

d *Nonnulla de antiqui hujus monasterii Historia Commentarii nostri prævii num.* 17 *diximus. Hodie subsistit hæc ecclesia sub jurisdictione capituli S. Martini, jam dudum in collegium canonicorum conversa sub* S. Venantii *titulo, cui, ut Henschenius Vitam S. Guilielmi Firmati ad diem* XXIV *Aprilis illustrans, in Annotatis observat, decem canonici deserviunt, estque parochialis. Ruinartius. Huic Silvinus præerat abbas, quem Sanctum immerito appellat Historiæ suæ Ecclesiæ tom. VII, pag.* 158 *Fleurius, licet Gregorius Turonensis, nec ullus martyrologus hoc vocabulo umquam eum celebrariut. Ita Longuevallius Ecclesiæ Gallicanæ Historiæ tom. II, pag.* 109.

e *Valcellensis codex:* tegeret.

E f *Ex verbis, quæ mox sequuntur, forte quis aliquid hic desiderari seu quemdam patere inter verba hæc et sequentia hiatum merito arguet.*

g *In antiquo Ms.* teguntur.

h Nota, *inquit Ruinartius,* morem Catholicum, *id est, in universa Ecclesia receptum sacra munera Crucis signo benedicendi.*

i *Hæc phrasis in nonnullis editis et in Valcellensi Ms. nostro desideratur.*

k *Ed. et Maj-m. duo* Passini. *Surius et Gononus* Bassini. *Ita Ruinartius, et duo Mss. nostri codices et ii a Ruinartio editi.*

l *Maj.-m. duo* tanti habuit revelare. *Ruinartius. Sic etiam Ms. vetus Bollandianum.*

m *Sic Mss. pro* palpatis membris. *Ed.* palpans *Ruinartius.*

n *Ed.* Pharetri. *Genuan.* Raretri. *Ruinartius.*

o *Mss. plerique Codices* accentus. *Bad. ut passim habent scripti* accensus. *Ruinartius. Valcellensis et antiquus Codex* accensus.

F p *Hic in Valcellensi codice amanuensis oscitantia quædam desiderantur, quo fit, ut sensus mancus appareat.*

q *In Mss. duobus Bollandianis* hesterno.

r *Utcrque Maj.-m.* privilegiis pollens. *Ruinartius.*

s *Germ.* emigravit *et his verbis* redditur gloriosum *Sancti Vita terminatur. Ruinartius.*

t *In Maj-m* a, *subjungitur caput XV libri* de Gloria Confessorum, *quod est de eodem* S. Venantio *et in fine hæc addit:* Hæc Gregorius Turonensis sedis episcopus de se loquitur. *Ita Ruinartius.*

u *Vitæ* S. Venantii, *a sancto episcopo contextæ, quæ sequuntur, ex libro Confessorum cap. XV desumpta hic duximus addenda. In duobus nostris Mss. post Sancti Vitam hæc subnexa leguntur:* Item pauca verba de sancto Venantio. *Deest hoc caput in Clar. a et Colq. tut. Ruinartius Gregorii Turonensis opera col.* 904.

x *Vide Annotatum sub littera* o.

y *Laud.* gesta vidimus mulierem. *Ruinartius.*

z *In Valcellensi codice additur:* Explicit de sancto Venantio.

AUCTORE J. B. F.

D

DE SS. FYNCANA ET FINDOCHA

VIRGINIBUS

IN HIBERNIA.

Ex Fastis Sacris.

CIRCA ANNUM DXXVI VEL DCCXVI.

Sanctas hasce, licet a quibusdam

De SS. Fyncana *seu* Fincana *et* Findocha, *quarum prior die* 21 *Augusti, altera* 31 *Maii in Scotico Camerarii Menologio, ut in Prætermissis ad dictos dies in Opere nostro indicatum est, annuntiantur, inter auctores, qui ipsas in suis Fastis Sacris hac die commemorant, non convenit : alii enim* Fyncanam *non cum* Findocha, *sed cum Otha annuntiant ; alii* Fyncanam *et* Findocham *synonymas esse autumant. Ac in primis Dempsterus lib.* VI *Historiæ Ecclesiasticæ Gentis Scotorum* S. Fyncanam *quam* Fintanam *vocat, cum S. Otha hac die sic celebrat :* S. Fintana virgo sub Conrano rege sanctimonialem induta, eodem in cœnobio cum S. Otha continentissime vixit, eodemque die communi etiam æde sacra commemorationem meruit. Acta perierunt. Claruit anno DXXVI. *Deinde eodem die de* S. Findocha *hæc habet :* S. Findocha virgo magna sanctitatis fama sub rege Conrano dicitur floruisse, ac nescio, an non una ea ex S. Donevaldi filiabus sit, si vera est quorumdam supputatio. Vivebat anno DXXVI. *Verum, si hæc Sancta S. Donevaldi, de quo in Opere nostro ad* 15 *Julii actum est, filia fuerit, non anno* 526, *sed seculo* VIII *floruit, quo tempore S. Donevaldum exstitisse, Hiberniæ scriptores referunt. Castellanus in universali Martyrologio de S. Otha nullam mentionem facit, et Sanctas nostras, quarum primam* Frinsecam, *alteram* Frudocham *nominat, sequentibus verbis Gallicis, hic Latine redditis, sejunctim commemorat :* Athrymæ in Lagenia, Hiberniæ provincia, S. Frinsecæ virginis, cujus ibidem reliquiæ cum septemdecim Sanctorum, quos inter tres Ædi vocantur, reliquiis honorantur. *Deinde :* In Scotia S. Frudochæ virginis.

B

C

synonymæ dicantur,

2 *Ferrarius in Generali Sanctorum qui in Martyrologio Romano desiderantur, Catalogo* S. Fyncanam *cum S. Otha*, S. Findochæ *memoriam nusquam celebrans, paucis hisce verbis annuntiat :* In Scotia sanctarum virginum Fintanæ et Othæ. *Eamdem Arturus a Monasterio in suo Gynæceo annuntiationem facit ; verum in Annotatis sequens ipsis elogium texit, in quo* Fintanam, *quam a* Findocha *haud distinguit, et Otham duas S. Donevaldi filias esse, cum Hectore Boëtio, Gonono et Leslæo asserit :* Patrem, *inquit,* habuerunt S. Donevaldum, Scotum eremitam ; his autem arctissima vita degentibus, panis hordeaceus cibus fuit et aqua potus ; semelque dumtaxat in die exiguo reficiebantur cibo ; perpetuæ fere orationi, aut rei rusticæ, quo tenuem vitam sustentarent, deditæ, sicque in solitudino Ogilvy, simul cum patre sanctissime vixerunt. Ipso autem defuncto, haud tutum ratæ, solitudinem sine castitatis custode inhabitare, Ganardum Pictorum regem adeuntes, habitandi locum quærunt, ut Christo, cui tenera ab ætate virginitatem sacraverant, a virorum semotæ consortio, liberius servirent. Rex piis Virginum postulatis annuens, Abernethi ædes cum oratorio, E redditusque ex proximis agris ad sumtus eisdem libere erogavit ; illicque monasterium ingressæ, post religiosam vitam, Deoque gratissimam exactam, beato fine quieverunt, et ad immensæ quercus radicem sunt sepultæ. Ostenditur etiamnum locus Christiano populo, illic religionis causa confluenti, in multa veneratione habitus.

tamen Breviarii Aberdonensis auctoritate,

3 *Atque ad dicti elogii calcem* Fintanam *quandoque* Fincanam, Frinsecam *et* Findocham, *Otham vero* Mazotam *nominari, illasque circa reparatæ Salutis nostræ annum* 716 *floruisse refert. Verum est, Boëtius, dum libro Historiæ Scoticæ, S. Donevaldum, cum novem filiabus sanctissime vixisse, scribit, harum duas natu majores* Mazotam *et* Fintanam *appellat ; at non inde fit consectarium,* Fyncanam *et* Findocham *unam eamdemque esse virginem, et Otham a Mazota, quæ in Breviario Aberdonensi* 23 *Decembris celebranda præscribitur, haud esse diversam. Deinde, duas S. Donevaldi natu majores filias* Mazotam *et* Fintanam *vocatas fuisse, non constat ; Boëtius et Arturus a Monasterio id quidem scribunt, verum nulla documenta, quæ nos hæc de re certiores reddant, afferunt. Si re ipsa hæ duæ natu majores S. Donevaldi filiæ Mazota et* F *Fintana nominatæ fuerint, ut quid alii Scoti seu Hiberni scriptores, dum de S. Donevaldo deque ejus filiabus sermonem habent, nullam ex ipsis nominent? Cur ipse Dempsterus, qui, ut supra num.* 1 *vidimus, an* Findocha non sit una ex Donevaldi filiabus, *dubitat, in eodem opere, dum sancti Donevaldi ipsiusque natarum ad* 15 *Julii elogium condit, illas non nuncupet?*

diversas, cultuque olim in ea ecclesia gavisas fuisse credimus.

4 *Quæ cum ita sint, laudatis auctoribus haud adhæremus, sed Breviarii Aberdonensis auctoritate fulti, in quo* Fyncanæ *et* Findochæ *Officium Ecclesiasticum in ea ecclesia olim* XIII *Octobris usitatum fuisse legitur, hasce Sanctas nequaquam synonymas, sed diversas esse credimus.* Eodem die (XIII *Octobris*) *fert dictum Breviarium*, de sanctis virginibus Fyncana et Findoca sub rege Conrano anno 526 vel 716 novem Lectiones, omnia de Communi plurimarum Virginum cum hac Oratione :

AUCTORE J. B. F.

A tione : Author virginitatis, Domine Jesu Christe, nostrorum mentis et corporis conserva castitatem, et sanctarum virginum tuarum Findocæ et Fyncanæ intercessione et meritis earum sancto consortio jungamur in cœlestibus. Per Dnum, etc. *Cum ex hisce dicti Breviarii verbis, venerationem Sanctis nostris aliquando exhibitam fuisse, constet, videmur fundamenti satis habere, ut iis in Opere nostro locum concedamus ; at sufficientia documenta desunt, ut cum Boëtio et Arturo a Monasterio, illas S. Donevaldum patrem habuisse, dicamus. Quod vero ad Otham spectat, quam a Dempstero, Ferrario et Arturo a Monasterio hac die commemoratam videmus, quamque laudatus Arturus unam eamdemque esse ac Mazotam contendit, res hæc 23 Decembris, quo die S. Mazota in ecclesia Aberdonensi, ut diximus, olim colebatur, inquiri poterit. Notatum interim velim, mihi huc usque de ipsius cultu haud satis constare, ut ipsi in Opere nostro locum tribuam ; proinde si hanc a Mazota distinguendam esse, fuerit tunc probatum, inter Prætermissos erit reponenda.*

DE S. CONGANO ABBATE CONFESSORE

IN SCOTIA.

B E

E Breviario Aberdonensi et Martyrologiis.

VEROSIMILIUS SECULI VIII INITIO.

Cum non raro fiat, ut unus idemque Sanctus duobus diebus diversis colatur Fastisque Sacris exstet inscriptus, enimvero, an S. Comganus *abbas, quem in Curcnia, Occidentali Mediæ regione, hac* XIII *Octobris die coli, Colganus in quarta ad S. Columbæ, abbatis Hiensis, Vitam Appendice cap.* 2, *num.* 13 *e Mariano Gormano et Maguiro, itemque e Tamlactensi et Dungallensi Martyrologiis docet, unus idemque cum S. Comgano, qui, ut loco citato idem Colganus ait,* II *Augusti die colitur, non sit, decessores nostri olim haud immerito ad eamdem secundam mensis hujus diem in Prætermissis, dierum, quibus seu unus seu geminis Comganus colitur, diversitate insuper habita, revocarunt in dubium ; rei autem, quam ulterius discutiendam inde huc remisere, certo decidendæ ac extra omnem controversiam ponendæ necdum quid sat aptum, diligentissima licet facta indagine, reperire quivi, nec facile repertum iri, puto.*

S. Comganus, in Curcnia hodie cultus, qui, quamvis cum S. Comgano, ad II *Augusti culto,*

C

unus idemque certo esse vel certo non esse haud videatur,

2 *Cum enim nihil plane, quod ad Comgani, secunda Augusti die culti, vitam gestave spectet, noscatur, unde, quæso, illum cum* Comgano, *hodie culto, certo exstitisse vel non exstitisse eumdem, tuto ac commode absque errandi periculo elicere quis queat? Fuisse Comganum, qui* II *Augusti colitur,* Celde, *id est,* Culdeum *seu* Dei-Colam *cognominatum, Colganus loco citato prodit; verum apud antiquos Scotos, quorum patria, uti eruditorum etiam vulgo notum est, erat Hibernia, vel universi, ut nonnullis placet, Deo consecroti homines, vel soli, quemodmodum aliis (Cangium in mediæ et infimæ Latinitatis Glossario ad vocabulum* Colidei *consule) est visum, seu monachi, seu presbyteri, nondum monachi,* Kelde *seu* Culdei *fuere nuncupati; quare, si primum obtinuerit locum, tam S.* Comganus, *qui hodie, quam S. Comganus, qui secunda Augusti colitur,* Kel-de *seu* Culdeus *potuerit cognominari; quod si autem soli seu monachi seu presbyteri nondum monochi dicti fuerint* Culdei, *cognomentum isthoc Comgano, secunda Augusti culto, at non itidem* Comgano, *qui hodie colitur, adhæsisse, sola Colgani, id absque testimonio sat antiquo indicantis, auctoritate credendum non est. Quare, quidquid de* Kel de *seu* Culdei, *quod Comgano, secunda Augusti die culto, fuerit tributum cognomento sit, nec inde etiam omnis, anne hic cum* Comgano, *hodie culto, unus idemque haud sit, tollitur ambigendi locus; ut proinde decessores nostri, omnibus consideratis, merito adhuc de re dubitare potuisse videantur.*

3 *Verum, etsi sic habeant, verosimillime tamen* S. Comganus, *hodie in Curcnia Hiberniæ regione, ut Colganus ait, cultus, a Comgano, secunda Augusti die culto, exstiterit ob jam nunc dicenda diversus. In Ms., qui penes nos exstat, Sanctorum Scotiæ Catalogo seu potius Kalendario* S. Conganus *abbas, Turraviensis in Buchania, Scotiæ hodiernæ Septentrionalis provincia, patronus hodie signatur, habetque hodie pariter in ecclesiæ cathedralis Aberdonensis, quod anno* 1509 *Edemburgi typis Nalteri Schepman fuit excusum, quodque in ecgrapho, manu exarato, penes nos exstat, Breviario ecclesiasticum novem Lectionum Officium ; etsi autem inter* Congani *et* Comgani *nomina litterulæ unius discrimen intercedat, hunc tamen, quem hodie in Curcnia, Hiberniæ regione, coli, Colganus loco supra citato ait, cum* Congano, *quem in cathedrali Aberdonensi Scotiæ ecclesia hodie pariter coli olimve coli soluisse, mox laudatum hujus Breviarium fidem facit, unum esse atque eumdem, persuasum mihi vel ex eo habeo, quod ambo una eademque hodierna die utrobique a jam dictis colantur olimve certe culti fuerint. Scio quidem, fieri posse, ut Sanctus, qui determinato quopiam die ac loco colitur, a nominis ejusdem Sancto, qui eodem die alibi colitur, sit diversus, hicque adeo et ille constituant Sanctos duos, qui, quamvis homonymi eodemque die culti, invicem tamen sint distincti ; verum id equidem non nisi rarissime accidit, in* Comgano, *qui in Hibernia, et* Congano, *qui in Scotia hodie colitur, habere rei-*

verosimillime tamen, quod cum S. Congano, in cathedrali Aberdonensi olim culto,

F

psa

AUCTORE C. B.

psa loco unum eumque haud esse, credendum absque gravi ratione non est; ratio autem hujusmodi allegari in casu posse haud videtur.

unus idemque, uti hic adducta suadent, videatur,

4 Comganus *quidem, qui a Colgano memoratur, in Hibernia,* Conganus *vero, qui ecclesiasticum in Aberdonensi Breviario habet Officium, in Scotia abbatem egisse creditur; verum, ut plures alii fecisse leguntur, ita etiam* Conganus *ex Hibernia, relicto, cui ibidem præerat monasterio, in Scotiam, ubi abbatem pariter egerit, secessisse potest, idque eum re etiam ipsa fecisse, in animum induco, eo vel idcirco impulsus, quod vere ex Hibernia in Scotiam cum nonnullis aliis trajecisse ibidemque in Erchadia seu potius (neque enim ullam nominis hujus seu regionem seu provinciam in Scotia invenio) in Argadia seu Argatelia, vulgo* Argile, *Scotici regni, quæ Hiberniæ adjacet, provincia, vitam solitariam duxisse, in Aberdonensi mox iterum laudato, in quo et* abbas *vocatur, Breviario tradatur.* Conganus *quidem, si plena huic in omnibus fides adhibenda sit, in Hibernia, priusquam inde in Scotiam trajiceret,* B *non abbas, sed rex exstiterit, idque certe, quod et omnino, uti infra docebo, commentitium apparet, absque vade antiquo, quo caret, credendum non est; verum, etsi sic habeat, hinc tamen, nisi omnia etiam et singula, quæ in Breviario Aberdonensi de* S. Congano *narrantur, pro fictitiis pariter, quod verosimile haud apparet, sint habenda, impediri nemo debet, quo minus* Comganum, *hodie in Hibernia cultum, inde in Scotiam trajecisse, ac proin ob jam dicta cum* Congano, *in cathedrali Aberdonensi ecclesia hodie pariter olim culto, unum eumdemque esse existimet. Et sane eum, qui ita æstimarit, nihil nisi quod veritatis speciem apertissime præ se ferat, opinaturum, haud gravate, ni fallar, unusquisque agnoscet, qui, quæ jam allegavi, attente expenderit.*

a dicto Comgano, 2 Augusti culto, et a Comgano Glinnussensi diversus,

5 *Jam vero, cum sic habeat, ac* Conganus, *in cathedrali Aberdonensi ecclesia hodie olim cultus, e vivis demum, uti infra ostendam, sub seculi* VIII *initium excesserit, consectarium fit, ut, qui cum hoc Scotiæ abbate unus idemque verosimillime e jam dictis est* S. Comganus *abbas, in Hibernia, ut Colganus docet, hodie pariter cultus, tam a S. Comgano,* C *Glinnussensi abbate, in Opus nostrum ad* XXVII, *qua colitur, Februarii diem jam illato, quam a S. Comgano, S. Columbæ, abbatis Iliensis, apud Colganum in Triade pag.* 478 *et sequenti memorato nepote verosimillime, cum horum quidem prior ante annum, uti a nobis de eo ad dictam Februarii diem adducta evincunt,* 569, *posterior vero anno, ut Colganus loco proxime citato docet,* 663, *vel certe seculo* VII *obierit, sit diversus seu distinctus; hinc autem, cum S. Conganus, S. Columbæ, abbatis, nepos, vel cum S. Comgano, cognomento* Culdeo, *qui 2 Augusti, vel cum* S. Comgano, *monasterii de Cluainchonnaidh abbate, qui hodie in Hibernia colitur, unus idemque, ut loco citato Colganus tradit, existat, consectarium ulterius fit, ut horum posterior, utpote a S. Comgano, S. Columbæ abbatis nepote, e jam dictis diversus, a S. Comgano, cognomento* Culdeo, *qui 2 Augusti colitur, diversus pariter sit.*

6 *Porro, uti ex eo, quod* S. Conganus, *in cathedrali Aberdonensi ecclesia hodie olim cultus, verosimillime cum* S. Comgano, *in Curenia Hiberniæ regione hodie pariter culto, unus idemque sit,* D *verosimillime esse hunc et a S. Comgano, Glinnussensi abbate, et a S. Comgano, S. Columbæ Iliensis abbatis nepote, diversum seu distinctum, recte, ut jam docui, consequitur, ita etiam inde eumdem, nec a Congano, seu, ut, nomine paululum immutato, vocatur, Cogano, qui ad* XX *Februarii diem, uti od hanc in Prætermissis monuimus, a Camerario de Scotorum Pietate refertur, nec a Cogano, qui ad* XXIX *Septembris diem, uti ad hanc in Prætermissis pariter monuimus, Martyrologio Anglicano, anno* 1608 *excuso, exstat inscriptus, diversum esse seu distinctum, non inepte intuleris. Coganus enim, a Camerario memoratus, S. Kentigernæ, uti hic ait, exstitit frater; quare, cum* Conganus, *in cathedrali Aberdonensi ecclesia hodie olim cultus, in ecclesiastico, quo in hac honorabatur, Officio* S. Kentigernæ frater *etiam vocetur, dubitandum non est, quin utrobique de uno eodemque Cogano sermo instituatur. Quod modo ad Coganum, a Martyrologio Anglicano ad* XXIX *Septembris diem in Scotia annuntiatum, spectat, hic non in Hibernia, in qua, qui hodie in* E *cathedrali Aberdonensi ecclesia olim colebatur, natales adeptus est* Conganus, *abbas, sed in Scotia natus in Anglicano isto Hagiologio diserte traditur; verum, cum hujus auctor recentiori dumtaxat ævo floruerit, in re adeo antiqua fidem indubitatam sibi neutiquam adjungit, cumque a probatæ fidei scriptoribus abbas, nomine* Coganus *seu* Conganus, *qui cultu ecclesiastico in Scotia vel aliquando fuerit gavisus, nullus omnino præter* Conganum, *in cathedrali Aberdonensi ecclesia hodie olim cultum, memorari inveniatur, verosimillime cum hoc ac proin, uti e jam dictis consequitur, et cum* Comgano, *hodie, ut Colganus loco jam sæpius citato docet, in Curenia Hiberniæ regione culto, tam Martyrologii Anglicani, quam Camerarii Coganus unus idemque est.*

contraque eadem de causa cum Sanctis sibi homonymis hic memoratis unus idemque exstiterit,

7 *Nec dubitandum apparet, quin cum* Congano, *in cathedrali Aberdonensi ecclesia olim culto, unus idemque pariter sit* Conganus *abbas, hodie in Usuardino apud Sollerium Greveni Auctario, non expresso, quo vel colatur vel floruerit, loco, memoratur; cum autem sic habeat, ex eo, quod et hic et alii jam relati nominis ejusdem Sancti a* S. Congano F *in cathedrali Aberdonensi ecclesia hodie olim culto, cum quo, ut jam docui,* S. Comganus, *in Curenia Hiberniæ regione hodie pariter cultus, unus idemque verosimillime est, diversi non sint, consectarium etiam fit, ut hic non tantum supra memoratis Tamlactensi et Dungallensi Marianique Gormani et Maguiri Martyrologiis, sed et mox citato Usvardino Auctario Camerariique item de Scotorum Pietate libro et Martyrologio Anglicano, quibus et supra laudatum Sanctorum Scotiæ Kalendarium ob eamdem rationem addendum, censendus sit inscriptus. Nec tantum proxime etiam memoratis Fastis Sacris inscriptus, sed et cultu publico Turravii in Buchania, itemque in cathedrali Aberdonensi ecclesia, imo et in toto Scotiæ hodiernæ regno gaudere aut certe gavisus olim fuisse existimandus etiam est.*

omnibus Fastis Sacris hic citatis inscriptus ac porro in Scotia etium coli

8 *Multa enim, quæ modo, infelici invecta in religionem mutatione, sunt excisa, sacella altariaque nomine suo insignita in toto isto sparsim regno habuisse* Coganus, *Martyrologio Anglicano inscriptus, cum quo, ut dictum, unus idemque est, diserte in*

certe olim, et quidem novem Lectionum Officio, cultus fuisse est censendus.

hoc

A *hoc asseritur,* Conganus*que, cum quo pariter, ut jam sæpius monui, unus idemque est, hodie, ut num.* 2 *jam docui, et veluti Turraviensis in Buchania patronus atque adeo veluti loco isthoc cultus, in Sanctorum Scotiæ Catalogo seu Kalendario mox iterum laudato memoratur, et in Aberdonensi, quod in insignis nominis hujus cathedralis totiusque adeo Scoticanæ ecclesiæ usum anno* 1509 *excusum notatur, Breviario ecclesiasticum novem Lectionum habet Officium, in quo statim post titulum, quo in Tureff, eo ipso videlicet, ni fallar, mox nominato* Turravii*que appellatione distincto Buchaniæ in Scotia loco præcipue coli indicatur, sequens de eo Oratio recitanda proponitur :* Deus, qui B. Conganum, pium pastorem, confessorem pariter et abbatem, præclaris decorasti miraculis, præsta, quæsumus, ut ejus meritis patrociniisque suffulti ad cœlestia mereamur gaudia pervenire. Per Dominum, *etc. Orationi huic dein Lectiones sex de Sancti gestis propriæ subduntur, ac tum septima de expositione Evangelii :* Nemo accendit lucernam ; B *reliquaque omnia de Communi unius Abbatis et Confessoris assignantur. Lectiones istas seu* S. Congano *proprias lectori, cum præstantiora, e quibus hunc illius gesta edoceam, monumenta seu scripta haud suppetant, serie non interrupta, prout apud nos in Ms. dicti Breviarii exemplari exstant, hic exhibeo, meum deinde de iis, quæ complectuntur aut tradunt, subnexurus judicium.*

Harum sex Sancto propriæ,

9 *Sic habent :* Conganum, Kentigernæ matronæ germanum, B. Foëlani abbatis charissimum esse ferunt avunculum. Hic illum ex Scotorum Hybernensium et Lageniensium regali genealogia descendisse et ab adolescentia militiæ deditum, arcu et equitum cursu exercitatum tradidit historia. Sed utrisque orbatus parentibus regnum paternum legibus et armis gubernandum, rempublicam ipsam et ejusdem utilitatem cunctis domesticis rebus et commodo singulari præferendam esse censuit et ordinavit. Catholicam fidem servandam et Dei sanctam Ecclesiam decorandam, Deo decimas solvendas et oblationes frugum terræ salutiferas Ecclesiæ sacerdotibus tra- C dendas statuit, et sibi subjectis hæc et similia palam inviolabiliter servanda judicavit. Interea dum beatus ipse Conganus adeo regnum, sibi a Deo commissum, in pace et tranquillitate collocaret, ut omnes, qui suæ juridictioni traditi fuerant, sub Dei lege vivebant, invicem nemini injuriam inferentes in tantum, quod ejus doctrina et lege omnes Deo magis servieudum quam mundo præeligerent. Sed, quia bonorum operum insidiator inimicus est, ille inveteratus in vicinos conreges seu regulos zizania seminavit, et adversus B. Conganum dira excitavit bella, et ad suum regnum vi et armis depopulandum et deprædandum illorum animos commovit.

hic exhibentur,

10 Bello autem concitato et multis forro et sagittis ultro citroque peremptis, Conganus tantam innocentum sanguinis aspersionem videns in fugam vertitur, et per hostes fugatus in pede sagitta percussus est ; sed illorum manus divina virtute alia absque læsione evasit. Regno paterno et ipsius vana gloria derelictis, religionem ingreditur, et cum S. Kentigerna sorore sua, matrona Deo deditissima et filiis ejus Foëlano, Fursæo et Ultano, viris Deo charissimis, ac septem clericis aliis in Scotiam navigio pervenit, et ad locum, qui Lochelch dicitur, in Erchadia Boreali, ubi acerrimam duxerat vitam, Christianam ubique annuncians fidem, solitariam vitam ducere regio præelegit palatio, et humili indutus cucullo castitatis aliis relinquebat exemplum. Quare eo in loco paulo post ob sanctitatem avunculi sui beatus ipse Foëlanus ecclesiam in ejus honore construxit, ubi in præsens usque hodie ab illius terræ incolis beatus ipse Conganus colitur et veneratur ; qui post longam et diuturnam hujus vitæ miseriam sub regula et habitu monachali sancte et devote vivendo spiritum Deo reddidit et in Iona sepultus est insula.

nonnullisque, quæ in has

11 *Tales sunt, in quas qualiscumque* S. Congani *abbatis Vita in Breviario Aberdonensi hodie divisa, Lectiones priores sex. En modo, quod meum sit de iis, quæ tradunt, judicium. Horum nonnulla, imo pleraque, e populari dumtaxat tradi-* E *tione hausta videntur. Sane inde, quod initio scribit, sese hausisse, ipsemet, qui Lectiones illas contexuit, auctor indicare videtur sequentibus hisce, quod ibidem memorat, verbis exponens :* Conganum Kentigernæ matronæ germanum, B. Foëlani abbatis charissimum esse ferunt avunculum. *Beatus Foëlanus seu Filanus abbas, in Opus nostrum ad diem, qua in Sanctorum Scotorum Menologio a Camerario, in Calendario Scotiæ ab Adamo Regio et in Generali Sanctorum Catalogo a Ferrario memoratur,* IX *Januarii jam illatus, in Vitæ suæ epitome, quæ ibidem e Camerario profertur, e Kentigerna matre sanctissima traxisse originem asseritur ; quod si autem id veritati consectarium erit, ut ejus avunculus exstitisse* Conganus, *Kentigernæ germanus, in Breviarii Aberdonensis Lectionibus supra hunc transcriptis recte dicatur ; verum fide integra vel utcumque dignam esse dictam epitomen, nusquam probatum invenio, nec Kentigernæ germanum exstitisse* Conganum *sat certum apparet.*

observari merentur

12 *Id quidem etiam affirmat, dum de Sancta hac ad* VII *Januarii diem tractat, lib.* III *de Pietate Scotorum Camerarius; verum, etsi, quæ hic de S.* F *Kentigerna scribit, Bollandus noster ante oculos habuerit, hanc tamen ad dictam* VII *Januarii diem inter Prætermissos retulit, sese id facere insinuans, quod futurum speraret, ut certius quid fortassis de ea aliunde consequeremur. Attamen, cum non tantum a Camerario et a Lectionum, quas de* Congano *Breviarium Aberdonense suppeditat, auctore, sed et a Colgano, qui post editum a Bollando Januarium relatamque in hoc inter Prætermissos Kentigernam sedulo, quæ ad sanctam hanc viduam spectant, discussit ac vulgavit, frater ejus seu germanus exstitisse* S. Conganus *dicatur, nec quemquam hactenus, qui contrarium contendat, repererim,* Conganum *re etiam ipsa fuisse S. Kentigernæ germanum, sat probabile apparet, iisque proinde, qui id sibi persuasum habent, præfracte refragari nolim. Cum vere itaque* S. Conganus *S. Kentigernæ, ut apparet, exstiterit germanus, oportet, ut simul hic a Scotorum Hibernensium et Lageniensium regulo seu rege genitus credatur. Kentigerna enim, ejus e jam dictis soror, e Kelleo Cuallann, Lageniæ rege,*

AUCTORE C. B. *nata est, uti quæ Colganus, in Scotorum Hiberniæ Actis de S. Kentigerna ad* VIII, *qua hæc colitur, Januarii diem tractans, ibidem in Notis num. 7 ex Annalibus Dungallensibus allegat, dant probatum. Verum, etsi e Kelleo, Lageniæ rege,* Conganus *pariter, uti inde consequitur, sit natus, haud propterea tamen ipse patri in regnum illud, uti in Lectionibus supra huc transcriptis traditur, successisse est credendus.*

in medium 13 *Omnes enim et singulos, qui a seculi* VI *initio usque ad seculum* XI, *media sui parte jam elapsum, in Lagenia regnarunt, principes seu reges Colganus in Triade pag. 598 e diversis horum Catalogis et Dungallensibus Annalibus recenset, neque tamen illos inter toto isto temporis spatio, quo certe* Conganus, *si Lageniæ rex umquam fuisset, ibidem regnasset, rex ullus, nomine* Conganus, *occurrit; cum autem sic habeat, ac proin commentitium sit* S. Congani *in Lagenia regnum, omnia pariter, quæ de illius in hoc gestis, facta deinde ex eodem expulsione, adjunctisque hanc comitatis a Lectionum auctore narrantur, commentitia sint censenda.* B *Nec abs hoc Fursæus et Ultanus, veluti S. Foilani, ex Kentigerna nati, fratres, veritate salva, potuerunt obtrudi; Foillanus enim, cujus fratres exstitere Ultanus et Fursæus, ex eadem, ex qua hi, matre, quæ, non* Kentigerna *sed* Gelgehe *(Operis nostri tom. II Januarii pag. 45 in Annotatis videsis) fuit vocata, est natus, uti ex ejus, Operi nostro ad* XXXI, *qua colitur, Octobris diem inserendi Vita Ms., penes nos exstante, intelligitur. Nec alia de causa SS. Fursæum et Ultanum S. Foilani, ex Kentigerna nati, fratres fecisse videtur Lectionum auctor, quam quod S. Foilanum, Gelgehes filium cum S. Foëlano seu Filano, ex Kentigerna nato, confuderit.*

hic adductis, 14 *Ast hunc abs illo esse diversum, vel ex eo liquet, quod prior quidem, uti, quæ ad primam Maii diem in S. Ultano et ad* XVI *Januarii in S. Fursæo jam docuimus, ostendunt, inter Nivigellam Brabantiæ et Fossam seu Fosseam ditionis Leodiensis oppidum, a latronibus fuerit occisus; posterior vero, post vitam solitariam in Scotia hodierna actam, in pago ibidem, uti ad* IX *Januarii diem* C *Aberdonense, quod penes nos Ms. exstat, quodque jam supra plus semel laudavimus, Breviarium, Camerariusque ex hoc et ex Chronicis Paslatensibus (Operis nostri tom. I Januarii pag. 594 consule) nos docet, migrarit ad Dominum. Atque hinc quidem et ex aliis jam allegatis fidem indubitatam omnibus, quæ supra datæ Breviarii Aberdonensis de* S. Congano *Lectiones memoriæ produnt, adhibendam non esse, manifestum evadit; verum, quid modo de loco Lochelch, quo hic in Erchadia Boreali vitam admodum austeram duxisse in iisdem Lectionibus traditur, dicamus? Locum istum in nullis usquam Scotiæ Tabulis geographicis notatum invenio; quod autem ad Erchadiam, in qua situs fuerit, spectat, errorem in nomine isto cubare hujcque nomen Argadiæ seu Argateliæ, vulgo* Argile, *substituendum esse, num. 4 jam monui.* D

tempus, quo Conganus obierit, 15 *Modo superest, ut, cum insula Jona, in qua Sanctus sepultus asseritur, satis superque vel e solo monasterio, a S. Columba ibidem exstructo, sit nota, hic dumtaxat de tempore, quo* Conganus *obierit, pauca adhuc, quod id utcumque determinem, lectorem edoceam. Leslæus de rebus gestis Scotorum lib.* IV *in Solvatio, 64, ut statuit, horum rege, sic sub finem scribit:* Circa hæc tempora viguere apud Scotos viri doctrina et religione insignes, Macarius, episcopus vigilantissimus,... Divinicus, archidiaconus, Coganus et Dunstanus abbates, quanquam non desunt, qui hos sanctissimos Viros in alia tempora rejiciunt. *Cum Solvatium ab anno 768 usque ad annum 788 regnasse, laudatus auctor scribat, eo circiter temporis spatio, quod a priori ad posteriorem e duobus istis annis excurrit,* Coganum *seu* Conganum *abbatem aliosque, quos per verba modo recitata memorat floruisse, hisce indicat, neque tamen, cum loquendi, qua utitur, methodus latitudinem aliquam patiatur, Wiono et Martyrologii Anglicani supra citati auctori, quorum alter obiisse, alter floruisse, anno circiter 760* Coganum *seu* Conganum *scribit, contrarius est censendus.* E

utcumque determinatur. 16 *Verum, etsi sic habeat, videtur tamen* Congani *obitus seculi* VIII *initio potius reponendus; quod ut opiner, movent me Dungallenses Annales, a Colgano in Sanctorum in Hiberniæ Actis sæpissime laudati. In illis enim, uti hic ibidem ad* VII *Januarii diem in Notis ad S. Kentigernam num. 7 docet, ad annum 713 sic scribitur:* Killeus Cuallann, filius Girthei, rex Lageniæ obiit; *ac deinde ad annum 728:* Coentigerna, filia Killei Cuallann, obiit; *cum autem Kentigerna, quam anno 728 seu seculo* VIII *nondum admodum provecto obiisse laudati Annales sic tradunt, probabiliter, ut supra docui, exstiterit* S. Congani *soror, hunc quoque non anno circiter 760 aut 780, sed seculo* VIII *nondum pariter admodum provecto obiisse, verosimilius ob dictorum Annalium auctoritatem apparet. Hi quidem sub seculi demum* XVII *initium fuerunt digesti, verum, cum equidem a viris, Historiæ Hiberniæ tum sacræ tum profanæ peritissimis, nec nisi e vetustioribus et probatioribus patriæ Chronicis et Annalibus, ut Colganus in Præfatione, Sanctorum Hiberniæ, qui tribus prioribus anni mensibus coluntur, Actis præmissa, docet, sint confecti, hinc sane illis potius, quam Leslæo aliisque mox laudatis scriptoribus, qui nec diu ante idem seculum* XVII *floruere, nec, ut apparet, e monumentis adeo probatis sua accepere, fides ea in re videtur adhibenda.* F

DE

A AUCTORE J. B. F.

DE S. LEOBONO CONFESSORE

SALANIACI, IN LEMOVICENSI GALLIÆ PROVINCIA.

SYLLOGE.

Sancti cultus : Officium ecclesiasticum : tempus, quo floruerit, incertum.

SECULO INCERTO.

Sanctus, cujus memoria in paucis Martyrologiis,

L*emovicensis provincia inter varios Sanctos, quos suo sinu religiose complectitur et cœlo peperit, gaudet etiam sacro* S. Leoboni *corpore, qui in pago, qui* Salagnacum, *aliis* Salamacum *et a recentioribus* Salaniacum *dicitur, Lemovicis tribus leucis distante, eremiticam vitam duxit, ibidem obiit, quiescit et colitur. Castellanus in Martyrologio Universali illum decima* B *tertia Octobris sequentibus verbis Gallicis, quæ Latine reddita sic sonant, annuntiat :* Salaniaci, in Lemovicensi provincia, S. Leoboni Solitarii. *Eodem die Andræas Saussayus in Martyrologii Gallicani parte 2 ipsum in Aquitania, in qua Galliæ regione Lemovicensis provincia continetur, sic commemorat :* In Aquitania sancti Leoboni confessoris et eremitæ, qui se, muliercula procaci ad ipsum tentandum immissa, non algore ut sanctus Franciscus, non spinis ut sanctus Benedictus ; sed prunis ardentibus tutatus est ; indeque Salaniacum venit, ubi vitam magna sanctitate finivit.

Salaniaci et Petrocorii hac die colitur,

2 *Licet martyrologorum nullus, si duos statim laudatos exceperis, Sancti nostri memoriam celebrent ; non ideo* Leoboni *sanctitas et cultus ejus in ecclesia Lemovicensi desiuit esse certus. Omne enim dubium Breviarium Lemovicense tollit, quod anno* 1625 *impressum habemus, in quo ipsius Officium novem Lectionum, quarum tres mediæ ipsi Sancto propriæ habentur, die decima quarta Octobris celebrandum præscribitur.* C *Eodem etiam ritu, at ejusdem mensis die decima tertia, quotannis ipsius memoriam in ecclesia Petrocoriensi honorari, docet nos dominus Armandus Gérard, canonicus Sarlatensis, in Nota, quam Lectionibus, in hac ecclesia de Sancto nosto recitari solitis, subjecit, quasque laudatus dominus ex veteri Breviario Petrocoriensi descriptas ad Majores nostros transmisit. Bernardus Guidonis in Miscellaneis de Sanctis Lemovicensibus apud Labbeum in Bibliotheca tom.* I, *pag.* 634 S. Leoboni *festum Salaniaci, ubi ipsius sacrum corpus asservatur, non* XIV *Octobris, ut in ecclesia Lemovicensi fit, sed ejusdem mensis* XIII *die, quæ ipsi, ut ex Officio infra recudendo patescet, anniversaria est, quotannis celebrari, sic refert :* S. Leobonus confessor, tamquam thesaurus Domini pretiosus, in Burgo castri Salamaci custoditur, cujus ope ardentium multi sanantur ad ejus tumulum :

Hic Pater insignis vim sacri destruit ignis
Ac infirmorum flammas simul et vitiorum,
Signis innumeris subveniens miseris.

Hujus gesta præclara habentur ibidem. Festum ejus recolitur tertio Idus Octobris.

quo etiam die in ecclesia Lemovicensi Officio, quod hic

3 *Qua ratione in ecclesia Lemovicensi eodem die, quo Salaniaci colitur, et quo æternam virtutum suarum in cœlis mercedem recepit, Sanctorum honoribus non afficiatur, frustra quæsivi. Utut sit, cum hoc die, quæ ipsi anniversaria est, Salaniaci,* E *ubi honorifice quiescit, ipsius festum celebretur, hodie de ipso in Opere nostro agere visum est, atque Lectiones, quæ de* S. Leobono *Lemovicis recitantur, cum ipsius res gestas, quæ, ut Bernardus supra citatus refert Salaniaci asservabantur, temporum injuria deperditas esse, Majoribus nostris laudatus Gérard scribat, pro Actorum compendio hic recudere.* Lectio iv. Leobonus, abjectis sæculi curis inanibus, cœlestis vitæ genus in terris ducere instituens, in monte agri Lemovicensis non longe a vico, cui nomen Fursacum est, secessum elegit. Quo in loco pervigil in orationibus, in tentationibus fortis, mente, verbis et toto corporis habitu humilis, in victu sobrius, pauper spiritu castitatem animi et corporis sedulo coluit. Ejus virtutis præclarum specimen dedit, cum, muliere, quæ eum ad stuprum sollicitaret, in tuguriolum illius noctu ab impudentibus adolescentibus immissa, prunis ardentibus illæsus incubuit, eamque, ut idem faceret, hortatus, miraculo attonitam in fugam convertit. Lectio v. Explorata ab iis miraculi veritate, qui procacem mulierem ad flagitium impulerant, iisdem veniam F petentibus, purissimique Viri sanctitatem mirantibus, ex animo pepercit. Cum tamen ibi diutius subsistere tutum non esse crederet, Salaniacum se contulit, ubi locum instituto suo idoneum nactus, mutato solo, non proposito, reliquum vitæ tempus vigiliis, jejuniis, rerum divinarum contemplatione aliisque perfectioris vitæ Christianæ virtutibus gnaviter impendit. Tertio Idus Octobris ad Beatorum præmia vocatus.

datur, ecclesiastico gaudet.

4 Lectio vi. Mortui Leoboni gloriam pluribus miraculis Deus illustravit, quo in genere notissima sunt, quæ anno 994 edita esse, priscis consignatum est monumentis ; eo enim tempore cum subcutaneus ignis, ignotum morbi genus, per totam fere Aquitaneam hominum corpora, frustra adhibitis medicorum remediis, depasceret, solemnis supplicatio Lemovicis est indicta, eoque ex universa Lemovicensi provincia Sanctorum reliquias deportandas edixit Hilduinus episcopus. Quare ne officio deessent Salaniacenses, utique

sancti

AUCTORE J. B. F.

sancti Leoboni cum aliis ad Deum valeret oratio, capsam ejus loco moverunt, eaque aperta, ossa in ea condita vino abluerunt, ægrotis nonnullis postmodum salutari. Sed et juvenes duo in itinere, dum sacrum corpus Lemovices efferretur, Juncheriæ ab igne illo pestilenti omnino liberati sunt. *Quæ omnia, si, quæ de publica supplicatione, in qua* S. Leoboni *corpus solemniter latum fuit, feruntur, exceperis, in Petrocoriensi Sancti nostri Officio a laudato Gérard descripto, leguntur.*

Cultus initium et seculum, quo Sanctus floruerit ignorantur.

5 *Ex hisce Lectionibus, quæ* S. Leoboni *Officii ecclesiastici partem constituunt, ipsius cultum antiquum esse, satis colligitur; at tempus, quo ipsum cælitum honoribus pagi Salaniacensis ecclesia, quæ sacro ipsius corpore gaudet, afficere inceperit, dictæ Lectiones nequaquam exprimunt. Nec Chronica, quæ Gaufredus, Prior Vosiensis, ut apud Labbeum tom. II, in quo edita sunt, pag.* 290, *videre est, anno* 1183 *scripsit, præter hæc pauca, quæ ibidem pag.* 285 *habentur* : Salaniacensis castri Burgus Leobonum continet confessorem, cujus ope ardentium multi sæpe sanantur, *ullum verbum referunt, ex quo tempus, quo Sanctus noster miraculis clarere et a mortalibus invocari inceperit, queat determinari. Quod vero ad tempus, quo* S. Leobonus *sanctissimam vitam duxerit, assignandum spectat; cum supra citati martyrologi, laudatique, qui de Sancto nostro scripsere, auctores de hoc altum sileant, nec apud ipsos, nec in ipsius Officio ecclesiastico ulla nota chronologica, qua in temporis, quo floruerit, notitiam deveniamus, reperiatur, id definire haud possumus* *. * Nota 17.

DE S. SIMPERTO, EPISC. CONFESSORE

AUGUSTÆ VINDELICORUM.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

J. B.

§ I. Vitæ scriptores et monumenta varia, S. Simperti res illustrantia : nativitas : in suscepto S. Benedicti Ordine pietas.

SUB INITIUM SECULI IX.

Sancti Simperti, *Augustæ Vindelicorum in Suevia episcopi, res gestas scriptores quidem numero plures, sed a Sancti ætate admodum remoti, posterorum memoriæ commendarunt, ut Gononus de Vitis Patrum Occidentis, Bernardus Hertfelder de Basilica SS. Udalrici et Afræ, Carolus Stengelius in Chronico Augustano Germanice scripto, uti et Latine, in opusculo separato, anno* 1616 *Augustæ Vindelicorum excuso; Mabillonius Actorum Ordinis S. Benedicti Sanctorum seculi* IV, *part.* II, *pag.* 553 *ac duabus sequentibus; Raderus tom.* III *Bavariæ Sanctæ; Corbinianus Khamm Hierarchiæ Augustanæ part.* I, *cap.* VI, *classe* II, *sect.* I, *pag.* 99 *et sequentibus.*

Vita et Miracula seculo XIII,

Aliquanto his antiquior est Sigismundus apud Pistorium part. I, *cap.* IX *Chronici Augustani, quod anno* 1483 *Joanni de Giltlingen SS. Udalrici et Afræ abbati inscripsit. Ejusdem cœnobii Prior Adilbertus* S. Simperti *a quo insigni fuerat affectus beneficio, Vitam ex voto conscripsit quinto circiter post illius obitum seculo. Adilberti, quo antiquior* S. Simperti, *Vitam nemo saltem ex professo conscripsit, ætas, quam Papebrochius tomo VII Maii pag.* 548, *seculo* XIII, *licet conjectando, recte illigavit, ex iis, quæ de Hildebrando, SS. Udalrici et Afræ abbate, part.* III *Hierarchiæ Augustanæ cap.* I, *sect.* XX, *pag.* 55 *narrat Corbinianus Khamm, aperte eruitur : ait enim Hildebrandum, anno* 1230 *in abbatem electum, anno vero* 1243 *e vivis sublatum, Adilberti Prioris, qui SS. Udalrici, Afræ et* Simperti *Vitas scripserat, testamentum fixum ratumque habuisse, atque adeo Adilbertum, Hildebrando cœnobium Udalricianum moderante, diem suum obiisse, necesse est.*

Adilberto monacho Udalriciano,

2 *Candide porro fatetur Adilbertus, pauca admodum esse, quæ de* S. Simperto *scripta reperit, ea nimirum, ut quidem apparet, quæ de illo S. Magni Vita, quum ad calcem cap.* II *laudat, continentur; cætera vero, ut quæ ad ejus genealogiam ac pueritiam spectant, se ex aliorum relatu ac antiqua, ad suam usque ætatem propagata, traditione hausisse. Hanc Adilberti de* S. Simperto *lucubrationem, ex codice Ms. monasterii Udalriciani, servata primigenia phrasi, transcriptam, in partem tom. II Novissimi Anecdotorum Thesauri tertiam a pag.* 355 *Pezius intulit, cui et alia monumenta adjecit illustrandis gestis a* S. Simperto *rebus idonea; quæ et nos infra, facta eorum cum apographis, penes nos item servatis et a P. Alexandro Wiltheim Luxemburgo acceptis, collatione, recudi curavimus, quoniam his potiora nec habemus, nec spes est fore, ut aliunde nanciscamur. Servatur item in scriniis nostris* Historia S. Simperti brevior Vitæ, Inventionis et Translationis primæ, *quæ ex Adilberti lucubratione confecta, vel certe haud ea antiquior videtur, multasque de* S. Simperti *proavis complectitur fabulas, quas referre, nedum confutare nihil juverit : idem nobis judicium est de Excerptis ex arbore quadam genealogica, vera falsis permiscente, cujus nescio, an auctor sit Matthæus Mareschallus de*

A *de Pappenhaim, cathedralis Augustanæ canonicus, quem anno* 1494 *tam S. Udalrici, quam* S. Simperti *genealogiam distinxisse ac explicando delineasse scribit Corbinianus Khamm part.* 3 *Hierarchiæ Augustanæ cap.* I, *sect.* XXXI, *pag.* 102.

auctore, 3 *Sed, ut ad Adilbertum ceteraque de* S. Simperto *monumenta, a Pezio excusa, redeat sermo, scripsit ille non modo* S. Simperti *Vitam, sed etiam Miracula quædam, primam corporis ejus, quæ anno* 1064 *contigit, inventionem ac translationem secuta, enarrat, ex multis pauca, et ex aliorum, ut in Præfatione testatur, relatu, maxime, cum, ut ibidem num.* 3 *ait, jam diu esset, ex quo ob eorum frequentiam nulla notarentur, nulla publicarentur, nulla scriberentur. Hinc factum, ut cap.* V *de Miraculis, quæ sub translationis primæ tempus seu annum* 1064 *contigerunt, agens, cæcis visum, surdis auditum, claudis gressum redditum, expulsos ex humanis corporibus* S. Simperti *meritis dæmones non nisi generatim dicat : inde vero ad bina miracula progreditur, quæ anno* 1180 *illigat, et ex monasterii sui*
B *seu monumentis, seu senioribus illius alumnis discere potuit. Tum cap.* VI, *relatis primum duobus miraculis, tertium quoddam ad hunc modum refert :* Eodem fere tempore quemdam a dæmone vexatum audivimus ad memoriam ejus liberatum ; sed qualiter hoc evenerit, aut unde idem homo fuerit, nescimus, quia tunc temporis vix duodennis fui, nec de his perquirere curavi. *Unde priora quidem bina miracula non admodum diu ab anno* 1180, *reliqua vero, quæ deinceps narrat, cum adultiorem jam ætatem attigisset, patrata fuisse colligere fas est; at vero, quod cap.* VII *de puero, per lupum abrepto, ac in eumdem, unde raptus fuerat, locum absque ulla læsione relato, refert, videtur admodum fuisse celebre ; cum inde pingi* S. Simpertus *cœperit una cum lupi, puerum ore referentis, imagine. Demum cap.* VIII *ea refert, ex quibus sacrosanctæ Hostiæ, anno* 1194 *sacrilege per mulierem in domum suam asportatæ, ac quinquennio post ex candido in colorem sanguineum commutatæ, ac in ecclesiam S. Crucis canonicorum regularium S. Augustini honorifice per Udalscalcum, episcopum*
C *Augustanum, relatæ, historia confirmetur.*

aliaque S. Simperti res illustrantia, 4 *Huic Adilberti, S. Afræ Prioris, lucubrationi subnectit Pezius* S. Simperti, *episcopi Augustani, regularia statuta monasterii sui Morbacensis, quæ scilicet in quadam Caroli Magni tempore Franciæ synodo condita, ex ea redux* S. Simpertus *monachis suis Morbacensibus observanda proposuit, ac domnus Waltherus de Wiltsperg, abbas Morbacensis, una cum capitulo ex charta pergamena legitime riteque transcripta cum Augustanis S. Afræ cœnobitis communicavit anno* 1500, *Kalendis Maii. Legi eadem possunt apud Hartzheimium tomo I Conciliorum Germaniæ pag.* 378, *et sequentibus. Pauca suppeditant, quæ ad rem historicam pertineant; quare satis habebimus, si pauca ex iis, quæ ad* S. Simperti *mores cognoscendos facient, inde delibaverimus, ac nonnulla de synodi celebratæ epocha suo loco dixerimus.*

monumenta, 5 *Statuta hæc regularia excipit apud Pezium Liber Miraculorum* S. Simperti *ab anno* 1465 *usque ad* 1471 *patratorum, cujus quidem anonymus Udalricianus est auctor, quem Pezius fuisse Sigismundum Maisterlein, Chronici Augustani, de quo num.* 1, *scriptorem lubens credidisset, quod huic Sigismundo temporis ratio, scriptionis stilus, et, quod prodidit, rerum domesticarum studium et pietas optime quadrent; sed Pezium nonnihil moratur, quod Sigismundus, se* duos libellos de Miraculis S. Simperti scripsisse *testetur in Chronico Augustano cap.* IX ; *Liber autem Miraculorum, de quo hic sermo, in* tres distinctiones *seu partes divisus sit. Sed morari Pezium illa Sigismundi verba debuisse non videntur; cum iis verbis sermonem dumtaxat instituat de Miraculis,* S. Simperti *meritis anno* 1467 *factis, cum novam ecclesiæ S. Udalrici fabricam moliretur Melchior Stanham, S. Udalrici abbas, cui Liber Miraculorum, de quo impræsentiarum agimus, inscriptus est; ac porro Sigismundus eodem capite paulo ante dicat, de aliis quoque, ut apparet,* S. Simperti *Miraculis, quæ circa tempus, quo reformari S. Udalrici monasterium est cœptum, ad tumbam* S. Simperti *contigerant, aliqua pauca se tradidisse ; cœpta autem est cœnobii Udalriciani reformatio sub Joanne ab Hohenstein, Melchioris decessore, per Henricum et Joannem de Carmiola,* E *fratres germanos, e Mellicensi cœnobio, teste Corbiniano Khamm part.* 3 *Hierarchiæ Augustanæ pag.* 71, *Augustam Vindelicorum evocatos. Sigismundus ipse, postquam dixerat cap. IX, part.* 1 *Chronici Augustani, se duobus libellis,* S. Simperti, *dum novum templum strueretur, miracula edidisse, mox addit :* Hæc passim posita hic in unum compegimus, *et ceipsa part.* 2 *ejusdem Chronici cap. VII, ubi de locatione primi lapidis novæ ecclesiæ agit, miracula quædam tum facta paucis memorat; ut adeo nihil hinc obstet, quo minus ad* S. Simperti *tumbam facta miracula, alio item libro, in* tres distinctiones *seu partes diviso, explicuerit. Sed quisquis demum fuerit, qui* S. Simperti *Miracula, ab anno* 1465 *ad* 1471 *facta, in litteras miserit, is equidem est, ut dictis ejus fides haberi tuto possit; cum ex authenticis monasterii Udalriciani scriptis sua hauserit, eaque referat, quæ sua ætate sunt facta, ut in Prologo profitetur. Ceterum ex hoc anonymi opusculo observare licet, in S. Udalrici monasterio moris fuisse, ut non solum loci plerumque Priores recentia* S. Simperti *miracula ab iis, quibus* F *contigerant, excepta, scriptis mandari tum temporis curarint, sed diebus festis etiam e concionis pulpito auditoribus palam exponi : unde* S. Simperti *venerationem cultumque tum summopere auctum ac late propagatum fuisse, necesse est; quorum alterum in Prologo, alterum in Epilogo opusculi sui affirmat anonymus.*

ab auctoribus æqualibus descripta, 6 *Mox apud Pezium sequitur alterius anonymi, Udalriciani item monasterii alumni, lucubratio, qua* S. Simperti *Miracula ab anno* 1488 *ad* 1495 *enarrantur; cum vero id sese præstitisse dicat hortatu tum Sigismundi, de quo paulo ante, tum Conradi Prioris, anno* 1496 *in abbatem Udalricianum electi, satis etiam prodit, se, quæ sua contigerant memoria, et ex iisdem, ex quibus sua hauserat anonymus proxime memoratus, monasterii sui scriptis nova, quæ narrat,* S. Simperti *miracula misisse in litteras : quare et huic anonymo par fides habenda; sed hic anonymus non unus, ut Pezio in Dissertatione Isagogica ad tom. II Anecdotorum pag.* LXXII *est visum, sed geminus, quorum prior* S. Simperti *Miracula ab anno* 1488 *usque ad* 1493 *; alter, quæ*

annis

AUCTORE J. B.

AUCTORE J. B.

annis 1494 *et* 1495 *facta, susceperit enarranda, se prodere videtur. Ita existimo, quod horum prior, miraculum, quod anno* 1493 *factum descripturus, primum quidem ita loquitur :* Demum jam in calce scribendorum Miraculorum haud omittam miraculum plane notatu dignum ; *ac, enarrato postremo hoc miraculo, mox ista subjiciuntur :* Finiunt Miracula, quorum laude coruscat, *etc. Neque vero est, cur quis dicat, eumdem anonymum, qui patrata per* S. Simpertum *ab anno* 1488 *usque ad annum* 1493 *descripserat, dein ea, quæ anno* 1494 *et sequenti facta sunt, prioribus adjecisse : nam nimia utriusque stili est discrepantia ; prior plane rudis, multa tolerabilior alter. Sed idemne, an diversus hic agnosci anonymus debeat, parum interest ; cum et is, qui duorum posteriorum annorum miracula scripsit, se miraculum, quod anno* 1495 *contigit, ex eorum, quibus contigit, ore accepisse testetur.*

hic recudenda.

7 *Inter monumenta, res* S. Simperti *illustrantia, quinto loco collocat Pezius Acta secundæ Inventionis* S. Simperti, *anno non ut codex Udalricianus erronee signat,* 1489, *sed* 1491 *factæ, die* B *S. Andreæ Apostolo sacra, seu* XXX *Novembris ; quando nimirum detecta pridie* S. Simperti *pignora e veteri tumba, dum novus illis sarcophagus conficeretur, in sacristiam templi Udalriciani fuere translata. Sexto loco Acta Translationis secundæ, anno* 1492 *die* XXIII *Aprilis, cum* S. Simperti *ossa in novum sarcophagum insigni admodum pompa illata fuere. Dixi Acta* Translationis secundæ : *licet ipsemet, qui eam describit, anonymus sub initium Prologi eam, quæ anno* 1491 *contigit,* secundam *vocet : cum enim verosimile haud sit, ipsum aut primæ translationis fuisse immemorem, aut nullam ejus habuisse rationem, videtur mihi sic dicere voluisse* secundæ Inventionis, *ut translationem tam anni* 1491, *quam proxime subsequentis velut unam eamdemque considerarit, cœptam quidem anno* 1491, *cum* S. Simperti *ossa, dum novus conficeretur sarcophagus, tantisper in sacristia fuere deposita, perfectam vero anno* 1492, *cum nova sarcophaga inclusa in angustiorem tumulum relata fuerunt. Edictum denique Frederici, episcopi Augustani, qua* C *solemnis ritus,* S. Simperti *reliquiis anno* 1492 *exhibitus, exacte describitur, seriem claudit Monumentorum* S. Simperti *res illustrantium, quæ typis, tum quod ad* S. Simperti *gloriam plurimum faciant, tum quod ab æqualibus conscripta sint auctoribus, et indubitata cultus non vulgaris, Patrono suo ab Udalricianis monachis ceterisque fidelibus impensi, monumenta complectantur, denuo, exceptis, ut diximus,* S. Simperti *statutis regularibus, committenda censuimus.*

Sanctus, cujus nomen varie scribitur;

8 *Perpetuum est Adilberto,* S. *Udalrici Augustæ Vindelicorum Priori,* Adalberoni *etiam alicubi dicto, ut, quoties sanctum hunc Augustanum Episcopum in ejus Vita, secula primum decima tertio, uti dictum supra est, a se conscripta, nominet, nonnisi* Simpertum *appellet ; aliis tamen* Zymbrectus, *aliis* Ximbertus, *aliis* Symbertum *dici, monet Carbinianus Khamm part.* 1 *Hierarchiæ Augustanæ cap.* VI, *classe* 2, *sect.* 1 ; *atque hac posteriore modo, nisi in ortographiam peccare quis velit, sancti hujus Episcopi nomen scribendum esse propterea contendit, quod id partim ex patris, qui* Ambertus, *partim ex matris, quæ* Symphoriana *dicta fuit, ac-* D *cepta prima syllaba ex materno, reliquis vero ex paterno nomine contractum sit ac derivatum ; sed hæc quidem conjectura est, nec satis, ut apparet, fundata : incertum enim plane, ut paulo infra videri potest, num pater illi Ambertus, mater Symphoriana fuerit ; dein vero ut id detur, nomen Symberti ex istis fuisse conflatum, non efficitur, quando Symberti nom ea ætate, ac dudum etiam forsan antea, indi viris soluerit, uti docet Symbertus, episcopus Reginaburgensis, apud Chesnium tom. II, pag.* 17, *col.* 1 *memoratus, qui* Simpertus *in Vita Caroli Magni, ab auctore incerta scripta, ibidem pag.* 53 *littera* c *dicitur ; apud Hansizium vero tom. I Conciliorum Germaniæ pag.* 130, *col.* 2 Simpreth *vocatur. Quid quod ipsemet Sanctus se* Sindbertum *in Epistola Encyclica, a Mabillonio tom. IV Anecdotorum pag.* 323 *edita, vocet ? Quo etiam modo nomen ejus scriptum legitur apud Lunig tom. V Spicilegii Ecclesiastici Germaniæ pag.* 957 *in diplomate Adimari ; cui tamen ipsemet subscribens sese* Simbertum *nominat ; nec alia vocatur, quam posteriore hoc modo in altero donationis instrumento* E *Udalrici, ibidem relata ; sed et in diplomate Caroli Magni, a Stengelio in Notis ad Vitam* S. Simperti, *Latine a se editam,* Simpertus *dicitur : unde parum interest seu* Sindbertum, *seu* Simbertum, *seu denique* Simpertum *vel, si placuerit, etiam* Sympertum *vel* Symbertum *dixeris ; nos* Simpertum *passim scribemus, Adilberto duce ; non tamen ægre laturi, si quis* Sympertum *scribere maluerit : verum de nomine* S. Simperti *hæc dicta sufficiant.*

e regia regum Francorum stirpe

9 *Quibus vero parentibus ortus fuerit, nusquam litteris proditum se reperisse Adilbertus profitetur ; sed ferre traditionem ait, eum ex Francorum regum sanguine procreatum, utpote Caroli ex sorore nepotem. Si recentiores audire scriptores lubet, patri* Amberto, *matri* Symphorianæ *nomen fuit ; Austrasiæ Mosellanæ ducem Ambertum fuisse nonnulli dicunt, alii Arduennæ, alii Lotharingiæ per prolepsim, cum nondum Caroli Magni ætate id nominis in usu fuerit. Rursum alii avum* S. Simperti *fuisse aiunt Japeterium ; Ampertum vero Lazius lib.* III *de Emigratione gentium ex Henrica Austrasiæ duce natum scribit, cui filius verosimiliter fuerit Adelricus, secundus Arduennæ dux ; filia vero* F *Rorynna, Notharda Sueviæ duci nupta ; verum hæc omnia, cum nulla solida fulciantur fundamento, ut minimum pro dubiis habenda sunt. Mabillonius parte* 2 *sæculi* IV *Benedictini pag.* 553 *ab ea sententia, quæ* S. Simperto *patrem fuisse Ambertum, matrem vero Symphorianam fuisse statuit non omnino abhorret ; sed hanc inter Pippini regis filias desiderari ait ; et sane natæ passim sunt Pippini regis filiæ : Rothaïs, Adelaïs et Gisla ; sed ex his priores duæ juvenculæ obierunt, tertia abbatissa fuit : notæ item Itisberga et Berta ; sed illa, si Pippina nata est, castimoniam perpetua coluit ; hæc vero habetur in fabulis : adjiciunt his nonnulli Imezam et Adam, de quibus consule Gamansii in Vitam B. Godefridi Cappenbergensis Commentarium, tomo I Januarii ad diem ejusdem mensis decimam tertiam insertum,* § VI. *Nulla tamen hactenus inter tot Caroli Magni sorores Symphoriana comparet.*

parum solide natus dicitur;

10 *Certum tamen videtur, præter Rothaïdem, Adelaïdem et Gislam Pippino, Caroli Magni patri aliam fuisse filiam, quæ matrimonium inierit, et*

unius

A *unius saltem filii mater fuerit: nam Vitæ S. Maximini, episcopi Trevirensis, auctor, qui seculo* VIII *scripsisse videtur, uti et Lupus Ferrariensis, qui ejusdem S. Maximini Vitam dein stilo scripsit elegantiore, seculo* IX *ad annum dumtaxat trigesimum nonum, uti ipsemet cap.* XV *apud Baluzium pag.* 290 *aperte declarat, provecto, id est, anno a Caroli Magni obitu quinto et vigesimo, scribunt, Gumbertum puerum, seu, ut loquitur Lupus, Cunibertum, Pippini regis ex filia nepotem (videsis Operis nostri tom. VII Maii pag.* 26, *col.* 2*) ad Maximini tumulum a dæmonis vexatione liberatum; sed cum Pippini filiæ nomen neuter exprimat, ejusque filius Gumbertus seu Cunibertus, non* Simpertus *dicatur, nihil hinc certe pro Symphoriana, Pippini regis filia ac* S. Simperti *matre erui potest; imo vero, habita ratione ætatis tam Caroli Magni, quam* S. Simperti, *est, quod oppositum potius suadere videatur.* S. Simpertus, *ut quidem probabilior ex infra dicendis fert opinio, sub annum* 808 *e vivis, postquam Augustanam, ut passim quidem aiunt, annis triginta rexerat* B *ecclesiam, excessit; instituto igitur ab anno* 809 *retrorsum calculo, circa annum* 776 *cœperit episcopum agere; fingamus porro eum annos numerasse, cum ad infulas Augustanas evectus est, triginta duos dumtaxat; ita nos* 31 *retrorsum denuo numerando, ad annum ejus natalem, Christi circiter* 747 *devolvemur, eumdem scilicet, quo Carolus Magnus,* S. Simperti *avunculus, esse in vivis cœpit; quæ res etsi traditionis nati ex Symphoriana, Pippini, Francorum regis, filia,* S. Simperti *fidem non omnino subruat, eam tamen, dum certiora pro illa afferantur testimonia, utcumque infirmat; plane vero convelleretur, si anonymus Vitæ* S. Simperti *scriptor, cujus apographum ad Henschenium anno* 1652 *Luxemburgo Wiltheimius misit, vere de Symphoriana scripsit, eam anno demum ætatis suæ quadragesimo septimo genuisse* Simpertum; *quo quidem pacto nata fuisset sub annum* 700, *quo Pippinus, ejus pater anno* 768, *ætatis suæ* 64 *mortuus, nondum numerabatur in vivis; verum nulla est hac in re fabulatori fides.*

nec certiores oblata, eo nondum nato, matri visio, dies, annusque ejus natalis;

11 *Quod usu venire in natalibus Sanctorum interdum solet, ut eorum ortum ac futuram sanctimoniam prævia quædam præsagiant indicia, id quoque in* S. Simperti *ortu locum habuisse, idem auctor tradit; visam nempe sibi in somno Symphorianam annis non paucis, antequam uterum ferret, ac potissimum, recurrente die* II *Aprilis, quæ postmodum natalis* S. Simperto *fuit, parere puerum, forma præstantem, splendidissimis amictum vestibus, et densa virorum mulierumque corona circumseptum; quod licet Corbinianus Khamm part.* 1 *Hierarchiæ Augustanæ pag.* 101 *adoptarit, vereri tamen non immerito possumus, ne et hoc abs anonymo isto scriptore, quemadmodum et alia multa, fuerit confictum ornandi potius, quod tractabat, argumenti, quam verum dicendi studio. Quod autem scribit de die ejus natali, nempe* II *Aprilis, uti nihil mihi est, unde id confirmem, ita nec unde refellam; inquirenti vero in annum ejus natalem nihil occurrit uspiam, ubi pedem figam. Determinari hic utcumque saltem ex probabili conjectura posset, si de anno, quo ex hac vita migravit, alicunde constaret; sed mira hic est scriptorum inter se discrepantia: obiisse* S. Simpertum *sub annum* 766, *ait anonymus mox laudatus; alii* 798, *alii* 828, *alii* 833, *teste Stengelio in Annotatis ad Vitam* S. Simperti; *Stengelio nullus quidem ex prædictis annis placet, sibi tamen sumere non est ausus, ut novam iniret rationem annorum,* in tanta, *inquit,* confusione et auctorum dissensu. *Alii rursum, teste Corbiniano Khamm, obiisse* S. Simpertum *volunt, anno* 818, *alii* 827, *alii* 832.

AUCTORE J. B.

qui tamen ex anno ejus emortuali,

12 *Illud asserere possumus, Carolum Magnum* S. Simperto *fuisse superstitem, ac proin non audiendos, qui* Simpertum *anno* 814, *Carolo emortuali, aut hoc serius, vixisse tradunt: conficitur id ex Chronico Hildesheimensi apud Chesnium tom. III Scriptorum Francorum pag.* 509, *ubi hæc leguntur:* Facta est porro conturbatio non minima in monasterio S. Bonifacii *(id est Fuldensi)* et Fratres XII ex ipsa familia perrexerunt simul cum Ratgario *(tertio loci abbate)* ad judicium imperatoris Caroli. Nec tamen ita commotio illa quievit. Sed post Ricolfus archiepiscopus Moguntiacensis et Beontiarius episcopus civitatis Vangionum, et Hatto, episcopus Augustensis (S. Simperti *in ea sede successor)* et Wolgarius, episcopus ecclesiæ Wirzaburg, cum ceteris fidelibus, quasi simul ad illud placitum convenerunt jussu imperatoris, sanaverunt commotionem illam in monasterio S. Bonifacii, *anno nimirum* 44 *Caroli, Christi* 812. E *Igitur jam anno Christi* 812 *Hatto seu Hanto* S. Simperto, *verosimillime jam defuncto, in sede Augustana successerat; imo vero jam inde ab anno* 808: *nam in Rotulo Historico Benedicto-Burano, tom.* 7 *Monumentorum Boïcorum, anno* 1766 *Monachii edito, sed circa medium seculum* XI *scripto, pag.* 6, *defuncto Waldrammo abbati, ex electione episcopi* Sintperti et Fratrum Congregationis S. Benedicti *suffectus Etylandus abbas dicitur, qui, non diu, apparet, ab suscepto monasterii sui moderamine, trium fratrum Regeri, Miloni et Aribonis monasterii bona invadentium, injuria compulsus, Caroli Magni imperatoris patrocinium interpellavit; misit hic Kys ducem, et Hantonem episcopum (Augustensem, uti diserte additur, in Chronico Benedicto-Burano ibidem pag.* 24*) qui litem deciderent; convenere hi Egolvingæ, et injustos agressores injuncta debita mulcta coercuerunt.* F

et episcopatus duratione utcumque determinatur,

13 Istis viris ita victis, *pergit citati Rotuli auctor,* loca divino cultui mancipata quieverunt tempore Elilandi abbatis. Posthinc quoque multi nobiles viri dederunt prædia sua, Elilando abbate, ad loca supra dicta pro commemoratione sui. Ex his Merigozus diaconus dedit ad altare S. Benedicti, situm in pago Housi, quidquid proprietatis habuit in villa, quæ Machtolvinga dicitur, *anno nimirum* 808, *ut in instrumento donationis, a Merigozo factæ, ibidem pag.* 82 *legitur. Ex his duo infero: primum, Hantonem jam inde ab anno* 808 *sedem Augustanam rexisse, neque ultra hunc annum vitam protraxisse* Simpertum; *alterum vero,* Simpertum, *cum in electionem Elilandi hic consenserit, Elilandus autem mox, ut factus est abbas, ad imperatoris judicium aggressores suos provocasse videatur, hoc ipso anno* 808 *vel proxime præcedenti e vivis abeuntem, Hantoni, successori suo proximo, sedem Augustanam occupandam reliquisse: ex annis porro* 808 *demantur anni* 30, *quot* S. Simpertum *Augustanæ ecclesiæ præfuisse, Udalricus scribit, prodibit*

annus

AUCTORE J. B.

annus 778, *circa quem episcopi munere fungi cœperit. Ponamus denique eum tunc annum vitæ suæ numerasse trigesimum quartum, annus natalis sancti* Simperti *fuerit circiter* 744, *tamen ex probabili tantum conjectura, uti supra dicebam, utcumque determinatus.*

aliaque nonnulla de S. Simperto adduntur.

14 *Certum Udalricus de* S. Simperti *adolescentia nihil habuit, quod speciatim diceret; sed tantum, vitam illum duxisse plane angelicam, corporis castigatione templum sese Spiritui Sancto exhibuisse, jugi sacri altaris oblatione se Deo hostiam vivam immolasse, ex miraculis, quibus post obitum claruit, infert; de ejus in Ordinem S. Benedicti ingressu, et abbatiali ejus in eodem dignitate altum silet. At vero longe hic uberior est anonymus Morbacensis (Morbacensem dico, quod* S. Simpertum *ex matricula sui, ut opinor, monasterii* Abbatem nostrum quartum *vocet) cujus in Ms., a Wiltheimio, uti supra dixi, Luxemburgo ad Henschenium etiam misso, hæc de* S. Simperti *adolescentia hic verba exhibeo :* Qui circa annos Domini octingentos, Leone
B Papa tertio et Carolo Magno præsidentibus *(imo diu antea, ut partim ex jam dictis, partim ex dicendis postea efficitur)* a pueritia in loco Heremitarum S. Leodegarii in Morbach sub regula S. Benedicti enutritus, revera angelicam inter homines vitam duxit, et licet regali ex sanguine natus, humilitatis culmen non minus tenuit. In sacro D. Benedicti pro posse mansit Ordine. Præceptis suorum (quæ non erant contra Deum) paruit superiorum, charitatem ad omnes veram habere studuit, omnibus obsequiosus cum multa hilaritate fuit, vitia omnia pro virium suarum facultatula præcavens; ad singulas (ut ita dixeris) anhelabat virtutes, in quibus noctu dieque strenue perseverans Deum omnipotentem filiali jugiter formidabat amore. Se in Domini Jesu Christi sedulo mactabat passione, pro statu Ecclesiæ frequenter lachrymosos effudit singultus, sciens totum in maligno mundum constitutum, ac pro eo Salvatorem exorari operæ pretium ratus; vivorum defunctorumque animarum Christi fidelium haud oblitus, et, ut brevi utar compendio, uni-
C versis placuit, quia vita ipsius irreprehensibilis a quocumque fuit. *Amplam Morbacensis in Superiore Alsatia ad fluvium cognominem siti Notitiam habes tom. I Octobris* § XX *Commentarii prævii ad Vitam SS. Leodegarii et Gerini; hic solum addo ex Grandidiero lib.* III *Historiæ Argentoratensis pag.* 259 *celebre id Ordinis Benedictini cœnobium modo in nobilium Canonicorum capitulum Clementis XIII summi Pontificis Bulla,* 2 *Augusti anni* 1764 *esse commutatum; qui Alsatiæ oppidulum* Gebwijler *dictum ac Morbaco vicinum, quo Morbacenses monachi sese prius receperant, incolunt.*

D

§ II. Ex monacho factus abbas Morbacensis rem illius monasterii temporalem sedulo promovet.

Frustra Cointius e Morbacensium abbatum numero expungit

His *cum moribus* S. Simpertus *a juventute fuisset, ornassetque regium, quo natus erat, ut ferunt, genus, pronum erat, ut ad ætatem virilem provectus Morbacensibus infulis, si quando vacarent, donaretur, quod reipsa factum anonymus mox laudatus, aliique passim scriptores tradunt; negat autem Cointius in Annalibus Ecclesiasticis ad annum* 779, *num.* 40, *ductus potissimum : tum Morbacensium Abbatum Catalogi, a Bucelino in altera parte Monasteriologiæ imperii Germanici adducti, silentio, in quo post Morbacenses abbates Baldobertum, Hasibertum, Amicum, nulla facta* Simperti *mentione, mox sequitur Guntramus, qui anno* 814 E
Morbacensis abbas fuit; tum Annalibus Nazarianis, qui quidem Baldeberto, anno 762 *defuncto, successisse tradunt Haribertum, huic vero Amichonem anno* 774, *post quem nullum recensent abbatem Morbacensem, licet ad annum* 790 *extendantur; ea nimirum de causa, ut quidem censet Cointius, quod posteriore hoc anno Amicho in vivis esset. Verum hoc pacto ex Abbatum Morbacensium serie etiam expungendus esset Romanus, qui Baldobertum antecessit, ac in charta Eberhardi, data anno Theodorici, Francorum regis, octavo, tom. V Spicilegii Ecclesiæ Germanicæ pag.* 960 *Morbacensis abbas dicitur. Quid porro dicet Cointius de charta Adimari, anno* XXI *Caroli regis dato, cui ibidem pag.* 757 *hoc initium est :* Digno Christi speculo Sindberto de monasterio Morbach; *hic vero finis :* In Dei nomine ego Simbertus episcopus abbas hanc precariam fieri feci. *Quid de charta Udalrici ibidem, in qua de monasterio Morbacensi legitur :* Ubi vir vitæ venerabilis Simpertus episcopus abbas præesse videtur. *Data est hæc charta anno* 22 *Caroli regis, Christi* 789; *ta-* F
ceo binas alias, alteram anno 790, *alteram* 792, *notante pag.* 174 *Grandidiero ex Schœpflini Alsatia diplomatica, datas, in quibus* S. Simpertus *episcopus atque abbas Morbacensis appellatur. Taceo denique Epistolam Encyclicam* Sindperti, *uti et ejusdem Indiculum ad episcopum, a Mabillonio supra citato adductum, in quibus* Episcopum atque Abbam de monasterio Morbach *semet nominat; ex quibus abunde,* Simpertum *abbatibus Morbacensibus adnumerandum esse, patescit.*

S. Simpertum, qui et episcopus Augustanus fuit :

16 *At, quæret aliquis,* Simpertus, *abbas Morbacensis, idemne est, qui* Simpertus, *Augustanus episcopus? Sic enim Mabillonius in citata mox bina Monumenta annotat :* Quia vero his in epistolis Sindbertus EPISCOPUS ET ABBAS simul appellatur, dubitare licet, an idem sit ille Augustæ Videlicorum episcopus. Etsi enim tempora conveniunt, in multis tamen cœnobiis tunc erant abbates, qui et absque titulo episcopi, ut pluribus exemplis alibi demonstrabimus. In veterrimo Necrologio S. Udalrici apud Augustam notatur « III Idus Octobris Sintpertus episcopus » absque

Abbatis

AUCTORE J. B.

A Abbatis aut Sancti titulo. *Occurritur huic dubio non uno modo: nam primo non rarum ea tempestate erat, ut ex monasterio Morbacensi, qui vicinos episcopatus regerent, eligerentur: ita Baldebertus in Basileensem, Gerochus in Aureatensem seu Eystettensem electus est; unde vero non absimile sit,* Simpertum, *ut Augustam Vindelicorum episcopus regeret, inde quoque fuisse evocatum. Tum vero* Simpertum, *Necrologio veterrimo S. Udalrici inscriptum, alium non esse ab eo, qui ecclesiam, olim S. Afræ, dein vero etiam S. Udalrici dictam, instauravit, ac corporis sui conservatricem esse voluerit; mirum porro non est,* Sancti *titulum* Simperto *illic non fuisse adjunctum; quamquam enim pro Viro sancto fuerit habitus, non tamen semper religioni sibi duxerunt antiqui hunc titulum omittere, maxime antequam creberrimis fulgere miraculis, ac pro Sancto coli ex Pontificis Nicolai V indulto sub medium seculum* XV *cœpit, et Henricus II, SS. Udalrici et Afræ abbas,* S. Simperti, *episcopi Augustani, depositionis diem, vergente ad exitum seculo*
B XII, *celebrari præcepit: sic in Rotulo historico monasterii Benedicto-Burani, seculo* XI *exarato,* sanctus Vir *dumtaxat appellatur, qui in ejusdem loci Chronico, medio circiter seculo* XII *scripto,* S. Sintbertus *dicitur.*

factus abbas

17 *Dein si Simpertus, in Necrologio citato memoratus, non esset episcopus Augustanus, sed vel Simpertus Morbacensis abbas, vel Simpertus episcopus Ratisponensis, aut quivis alius, hunc non tantum eodem tempore vixisse, eumdemque titulum gessisse, sed eodem etiam, quod minus est verosimile, ex hac vita die migrasse, necesse esset: neque enim video, quin* III *Idus Octobris,* Simpertus, *Augustanus episcopus, obierit, a quopiam ambigi. Porro vero si* Simpertus, *abbas Morbacensis, episcopus fuisset* absque titulo, *et absque certa, quam regeret, diœcesi, sed merum tantum episcopi nomen sive ipsiusmet, sive monasterii Morbacensis, cui præerat, dignitati datum fuisset, non impedisset hujusmodi episcopatus dignitas, quominus abbatis muneri cumulate faceret satis; neque tot exteris sese negotiis implicitum vidisset, ut monasterii sui, non sine*
C *ejusdem detrimento, villas saltem interdum lustrare nequiverit: atqui hoc ipsum partim saltem episcopatus sui, quibus distrahebatur, curis adscribit* Simpertus *in Statutis Regularibus, quæ Morbacensibus patefecit, ubi ita loquitur:* Decimo *(statutum est)* ut abbates frequenter villas non circumeant, nisi causa necessitatis, nec fratribus illas custodiendas committant, ubi nostræ visitationis raritas utinam non noceat. Nam frequentationis circumitio inter villas ideo numquam fit a nobis, quia aliud impedimentum nostræ occupationis nos fatigat, dum inter curas episcopatus et Palatinas ordinationes nulla ad providendas possessiones nostras nobis licentia suppetit. *Postremo Carolus Stengelius in Notis ad Vitam* S. Simperti *concessum a Carolo Magno in Morbacensis monasterii favorem Privilegium, num. 21 infra integre transcribendum, exhibet; ex quo eumdem fuisse Simpertum Abbatem Morbacensem ac* Simpertum *Augustanum episcopum, manifestum evadit; ita enim illic de monasterio Morbacensi Carolus:* Ubi venerabilis vir Simpertus abbas ejusdem et episcopus Augustensis, cum turba plurima monachorum deservire dignoscitur. *Quamquam vitiosum id esse aliqua ex parte diploma, ex infra dicendis fateri necesse sit.*

Morbacensis sub annum 789,

18 *Anonymus supra laudatus* Simpertum *abbatialibus prius infulis, quam episcopalibus decoratum scribit: abbatialibus quidem, viro etiamnum Pippino, Caroli patre; Augustanis autem ecclesiam moderante Leone III, qui ad cathedram Pontificiam evectus est anno* 795, *tenuitque usque ad annum* 816. *Obiit Pippinus anno* 768; *anno vero* 772 *Haribertus, anno* 774 *Morbacensi cœnobio abbas præerat Amicho, ut ex Caroli Chartis tom. V Spicilegii Ecclesiastici Germaniæ pag.* 955 *et sequenti compertum est; quibus cum successerit* Simpertus, *Pippino, anno* 768 *defuncto, etiamnum in vivis superstite, Morbacensis abbas esse haud potuit. Auctor Catalogi abbatum Morbacensium, tomo eodem Spicilegii mox citati pag.* 940 *successisse illum Amichoni seu Emichoni scribit anno* 789, *motus verosimiliter diplomate Caroli, de quo ad calcem numeri*
proxime præcedentis agebamus, quod Simpertum E
abbatem Morbacensem nominat, datumque legitur anno 22 *Caroli, qui anno Christi* 789 *mense Octobri inchoatur; a qua epocha non multum dissentit laudatus supra Grandidierus pag.* 258 *initium abbatiali muneri dedisse* S. Simpertum *scribens circa annum* 787. *Erroneum porro videtur, quod item anonymus, ille ait, perstitisse in eo munere* Simpertum *usque ad Leonis III Pontificatum: cum ex Schœpflini Alsatia diplomatica binas Chartas pag.* 258 *Grandidierus citet, alteram anni* 792, *alteram* 794, *in quibus hæc est legere:* Ubi *(in monasterio Morbacensi)* domnus rex Carolus pastor noster præesse videtur; *tres item alias annorum* 795, 796, 804, *pag.* 174, *in quibus Gerohus episcopus et abbas Morbacensis appellatur; ut adeo, Simperto ob multitudinem negotiorum de qua conquerentem numero superiore vidimus, abbatiali muneri nuncium remittente, primum Karolus Morbacense monasterium administravit, ac dein Geroho administrandum commiserit. Ex dictis itaque hactenus natus fuerit* S. Simpertus *circa annum* 744, *ut quidem*
conjectare fas esse videtur; episcopus Augustanus F
factus sub annum 778, *abbas Morbacensis circa annum* 789 *usque ad annum* 792, *mortuus denique sub annum* 809. *Nunc quid rerum cum abbas, quid cum episcopus esset, gesserit, videamus.*

monasterii sui

19 *Anonymus Vitæ* S. Simperti *scriptor paucis ea, quæ sanctus Præsul cœnobii sui Morbacensis gratia gessit, describens, more suo veris falsa permiscet:* Unde crescentibus meritis, *inquit,* favore ipsius Caroli imperatoris, nepotis sui *(dicere debuerat* avunculi) nec non Pipini, regis Franciæ, avi sui ac Caroli genitoris *(prius obiit Pippinus, quam* Simpertus *factus sit abbas)* qui fundarunt ipsum locum *(fundavit Eberhardus comes sub Theoderico, Cala dicto)* ac omnium conniventia fratrum in abbatem ibidem deifice præficitur, et Dei adminiculo monasterio et inhabitantibus præfuit et profuit, ac exemplar omnibus bonum impræstabat rexitque monasterium Morbacense per annos plurimos *(annos circiter quatuor ex dictis supra).* Denique favore summi Pontificis Leonis III *(sedere hic demum cœpit anno* 795) imperatorumque

AUCTORE J. B.

(*quo tempore abbas fuit, nullus fuit imperator, nedum plures*) ipsum locum maximam levavit in libertatem, prout oculis nostris donationes ibidem et privilegia vidimus. *Ita ille, mox ad* S. Simperti *in Augustanum episcopum electionem progrediens; sed prius id factum, quam in Morbacensem eligeretur abbatem, jam diximus supra; rem tamen temporalem Morbacensem auxisse sanctum* Simpertum, *ex vero dixit.*

in rebus temporalibus

20 *Exstat enim tom. V Spicilegii Ecclesiastici Germaniæ pag.* 957, *Charta, qua Adimarus una cum conjuge sua Starechilde bona quædam, adjectis aliquot conditionibus monasterio Morbacensi cedit, a* S. Simperto *subscripta dataque* die Mercurii Idus Julii anno XXI, regnante domno nostro Carolo rege, *Christi* 789, *quo littera* D *diem signabat Dominicam, atque adeo Idus Julii in diem Mercurii incidebant. Exstat item Charta, qua monasterio Morbacensi Udalricus, quæ in Matenheim possidebat, donat, cum hac donationis epocha:* Actum Morbach monasterio publice anno XXII regni domni nostri B Caroli, regis Francorum atque Longobardorum seu Romanorum. Notavi sub die tertia Idus Novemb. Signum Udalrici, etc. *Confecta proinde est eodem anno* 789, *quo a mense Octobri currere Caroli Franciæ regis annus* 22 *cœperat. Binas præterea donationes monasterio Morbacensi,* Simperto *abbate, annis* 790 *et* 791 *factas Grandidierus indicat pag.* 258.

profectum

21 *Effecit item* S. Simpertus, *ut monasterio Morbacensi, quibus hactenus gavisum fuerat, Privilegia Caroli auctoritate confirmarentur. Caroli diploma, quo id fecit, apud Stengelium in Notis ad* S. Simperti *Vitam, Latine abs se scriptam hujusmodi est:* Carolus, divina ordinante Providentia, imp. Aug. Beneficium auctoritate antecessorum nostrorum indultum honorabili Baldeberto, abbati monasterii, quod dicitur Vivarium peregrinorum, quod situm est in ducatu Alsatiensi, super fluvium Morbach constructum Ord. S. Benedicti, in honore S. Leodegarii, et S. Petri, principis Apostolorum, vel S. Mariæ Virginis: ubi venerabilis Vir Simpertus abbas ejusdem et epi- C scopus Augustensis cum turma plurima monachorum deservire dignoscitur, integre et fideliter detulit nobis, ut, sicut tempore antecessorum nostrorum homines ad ipsam casam Dei spectantes liberos esse et obedientes fuisse, postulavit idem Simpertus abbas et episcopus, nostra Augustali firmare dignaremur auctoritate.

sedulo promovet.

22 Cujus precibus nobis ob amorem Dei et venerationem sancti loci annuere, et hoc præceptum munificentiæ nostræ firmitatis gratia fieri libuit. Per quod jubemus atque præcipimus, ut nullus quislibet ex judicaria potestate, aut missi discurrentes, præfatos homines liberos inquietare aut calumniam generare, aut aliquam contrarietatem facere præsumat. Sed liceat eis secundum eorum consuetudinem, quanto melius valuerint ad ipsum monasterium deservire et obedientes in omnibus esse. Et, ut certius hanc nostram jussionem esse credatis, de annulo nostro subtus jussimus sigillari. Actum Aquisgrani in palatio regio, anno regni nostri XXII. *Diploma hoc a Carolo revera datum, etsi non omni ex parte, ut mox dicam, sincerum sit, fuisse propterea reor, quod Ludovicus Pius, anno imperii sui tertio, Morbacensis monasterii privilegia pariter confirmans, non solum Pippini Caroliqne diplomata laudet, sed ipsius etiam Carolini diplomatis verbis utatur, cum ait apud Lunig tom. V Spicilegii jam aliquoties citati pag.* D 958: Jubemus, ut, sicut in eadem præceptione *(Pippini et Caroli)* continetur, nullus quislibet ex judicaria potestate, etc., *usque ad verba hæc:* Actum Aquisgrani, etc. *Fateor tamen, corruptum esse diplomatis initium: nam neque imperatoris Augusti titulum ab anno regni sui* 22, *neque hanc formulam,* divina ordinante Providentia, *qua primus usus est Ludovicus Pius, (ut docet Mabillonius De Re Diplomatica lib.* II, *cap.* III, *pag.* 72) *adhibuit Carolus. Stengelius annum regni Caroli* 22 *corrigendum censebat; at, cur hunc corrigamus, cum diplomatis non finem, sed initium vitiatum esse non obscure videamus, cujus in reliquis sibi constare videtur auctoritas?*

Synodo cuidam,

23 *Hæc eorum, quæ in emolumentum profectumque monasterii sui temporalem perfecit* S. Simperti E *industria, pauca verisimillime sunt ex multis quorum posteritati notitiam temporum tum diuturnitas, tum vicissitudo inviderit. Non minus strenuum in promovenda re spirituali fuisse non modo suadet omnis ejus vitæ vel a teneris unguiculis sancte inculpateque instituta ratio, sed testatur etiam speciatim sollicitudo illa paterna, qua statuta synodalia, se abbate atque episcopo, condita, quæ ad perficiendos magis magisque monachorum mores excogitata, Morbacensi suorum cætui ore scriptoque inculcavit. At quænam illa synodus, ubi et quando celebrata? Quod enim ad statuta ipsamet attinet, legi illa possunt tum apud Pezium, tum apud Hartzheimium locis num.* 4 *citatis. Nec locus, nec annus, quibus ea synodus habita sit, aut in Statutis ipsis, aut in præfixo his titulo expressus legitur; titulus vero ita se habet:* Regularia decreta a S. Synodo in Francia jussu Caroli Magni, patricii et regis Romanorum celebrata: ad memoriam verbo et scripto præsentibus fratribus monasterii Murbacensis patefacta per Simpertum abbatem ejusdem loci F et episcopi Augustensis *, cui synodo interfuit personaliter. *Titulus hic Statutis, quibus præfigitur, recentior videtur, et quidem non parum; tum quia in eo Carolus, Magni agnomine decoratur, qui nos nonnisi post ejus mortem invaluit, tum quia id temporis appositus Statutis videtur; cum synodi celebratæ locus aut ignotus aut ambiguus erat, alioquin minime, ut quidem apparet, silentio involvendus.*

* *lege* episcopum Augustensem

in cujus tempus inquiritur,

24 *Statuta vero, quæ e synodo redux monachis suis Morbacensibus observanda* Simpertus *proposuit, ac partim etiam interpretatus est, capitula complectuntur septem et viginti; quæ singula, etiam iisdem sæpe verbis expressa, in Actis synodi Aquisgranensis anno* 817, *imperatore Ludovico Pio celebratæ, leguntur; unde hoc anno* Simperti *Statuta Aquisgrani condita fuisse, opinari non nemo posset. Verum, præterquam quod hujus Aquisgranensis synodi Acta capitula complectantur octoginta, ac alio sæpe, quam quo a* Simperto, *recensentur ordine (sic verbi gratia capitula, quæ vigesimum sextum et septimum* Simpertus *vocat, hic sunt* 14 *et* 16) *disposita, obstat huic opinioni: tum quod synodus, cui* Simpertus *interfuit,*

AUCTORE J. B.

A *terfuit, Caroli regis tempore habita fuisse dicatur in præfixo Statutis titulo; tum vero maxime, quod ad annum usque* 817 *vitam haud protraxisse* Simpertum, *solide, ut nobis apparet, probatum dederimus supra. Oportet igitur, ad synodum aliquam hac antiquiorem Statuta illa referri. Sunt, qui condita opinentur in synodo Aquisgranensi anno* 802 *celebrata, et sane in veteri codice Metensi, qui capitula Caroli Augusti per annos imperii digesta exhibet, memoratur synodus, habita anno secundo ejus imperii, sed sine loco; altera item anno tertio Aquisgrani celebrata, uti videre est apud Labbeum tom. VII Conciliorum col.* 1174; *sequitur apud Labbeum capitulare episcoporum col.* 1178, *post cujus capitulum* XIX *Labbeus col.* 1180 *hæc in Ms. Palatino Bibliothecæ Vaticanæ notari ait :* Hoc fuit datum ad Aquis in tertio anno imperii domni Caroli Augusti, quando synodus ibi magna fuit. *Actum vero in alterutra harum synodorum de instauranda S. Benedicti regula etiam fuisse, liquet ex Annalibus Lambecianis vetustissimis, in quibus*
B *apud Collarium tom. I Analectorum Vindobonensium col.* 580 *et sequenti hæc leguntur :* Anno DCCCII. Eo anno demoravit domnus cæsar Carolus apud Aquis palatium quietus cum Francis sine hoste... Et mense Octimbrio, congregavit universalem synodum... Similiter in ipsa synodo congregavit universos abbates et monachos, qui ibi aderant, et ipsi inter se conventum faciebant et legerunt regulam S. Benedicti...... jussitque Carolus, ut, quidquid in monasteriis seu monachis contra regulam S. Benedicti factum fuisset, hoc ipsum juxta ipsam S. Benedicti emendare fecissent. *Adde porro in ipso statutorum contextu* S. Simpertum *dicere :* Hæc et alia similia his, quæ menti non occurrunt, in supradictorum cœnobitarum conversationibus comperta habemus, ad quorum exempla informandos per universa regni sui cœnobia decrevit *(procul dubio Carolus)* imperiali censura. *Si* imperiali *censura, igitur post annum* 800, *dices, quo primum imperator est salutatus.*

interest,

25 *Lubens quidem in hanc et ego opinionem, nisi aliunde alia obstarent, concederem ; verum nondum*
C *imperatore Carolo, de instauranda S. Benedicti Regula etiam actum fuit; et titulus, Statutis præfixus, cum ait, synodum, in qua illa decreta fuere, jussu Caroli,* patritii et regis Romanorum, *fuisse celebratam, satis innuit , id factum, cum nondum Carolus esset* imperator. *Ceterum ex ipso Statutorum contextu perspicuum est,* S. Simpertum, *hoc ipso, quo hæc Statuta Morbacensibus e synodo redux suis prælegit explicuitque tempore, Morbacensem fuisse abbatem, quod vel ex verbis num.* 17 *relatis abunde patescit. Atqui jam inde ab anno* 792, *uti num.* 18 *dictum est, abbatis muneri renuntiaverat, eoque deinceps tum Carolus ipse, tum Gerohus perfuncti sunt. Neque est, cur movere quempiam debeat* imperialis censura, *qua hæc a* S. Simperto *munita dicuntur : nam imperii nomen Francorum, aliorumque regum, etsi imperatores haud essent, fuisse regnis adscriptum, docet Mabillonius De re Diplomatica lib.* II, *cap.* IV *et* XXVI. *Consule etiam, si lubet, tom. VII Collectionis Veterum Scriptorum, a Marteneo et Durando adornatæ col.* V *et sequentibus, ubi et Pippinum dictum fuisse imperatorem, et capitulare Caroli, nondum imperatoris, ex codice seculi* IX *transcriptum invenies, in quo Carolus tamen imperatoris nomine exornatur.*

suorumque profectus spirituali impigre incumbit.

26 *Tractatum item de monachis est in synodo, anno* 789 *Aquisgrani celebrata, ut liquet ex capitulis* 26 *de illis seorsim conditis apud Hartzheimium Conciliorum Germaniæ tom. I, pag.* 285. *Quid si igitur tum condita primum fuerint hæc Statuta, quæ subinde aucta, tandem anno* 817 *sub Ludovico Pio ad octoginta usque excreverint? At quocumque anno condita sint hæc Statuta, si tum hæc, tum illa, quæ his adjecit interpretando* S. Simpertus, *consideres, præsulem videas, et vivendi ratione, et victu, quantum corporea ejus patiebatur infirmitas, monachis parem, rerum temporalium non quidem negligentem, sed de suorum in virtute litterisque progressum sollicitum imprimis, ac disciplinæ regularis promovendæ studiosissimum : unde non satis habuit, synodi, cui interfuerat, suis omni nisu inculcare Statuta ; verum etiam lustrare per se voluit varia instituti Benedictini monasteria ; horum mores consuetudinesque diligenter inspicere, et, si quid in iis singulari* E *laude atque imitatione dignum forte animadvertebat, intimo id sinu reconditum ad suos reportavit. Nec eo contentus, selectos e suis monachos quaquaversum per Franciæ Orientalis monasteria decrevit mittere, qui et hospitibus, ad quos diverterent, simul exemplo essent, horumque vicissim moribus exculti fructus uberrimos, quos alibi collecturi erant, Morbacum quoque inveherent reduces. Plura quidem* S. Simpertus, *quo tempore abbatis Morbacensis munere perfunctus fuit, præclare gesserit, sed quæ posterorum notitiæ subtraxerit invidia temporum : quapropter ad ea, quæ, cum Augustæ Vindelicorum esset episcopus, præclare gessit, converto sermonem.*

§ III. S. Simperti in episcopatu gesta.

Gesta Simperti, episcopi Ratisponensis, distinguuntur a Gestis S. Simperti

V*erum, ne Simperti, Augustani episcopi, gesta cum iis, quæ ad Simpertum, episcopum Ratisponensem , Augustano æqualem, spectant, confundantur, juverit hæc paucis seorsim exhibere. Successit hic in sede Ratisponensi Sigirico, secundum incertum, qui seculo* IX *vivit, poëtam, a Mabillonio tom. IV Analectorum pag.* 525 *et sequentibus editum ; unde Hundium emendes, qui Simpertum Garibaldi successorem facit. Synodo interfuit Dingolfingæ in Bavaria anno* 772 *celebratæ, in cujus, quæ supersunt, Actis* Sinpreth *dicitur. Anno* 781 *Carolus* 12 *obsides a Thassilone, Bavariæ duce, in datæ fidei pignus Carisiaci recepit* de manu Simberti episcopi *secundum monachum Engolismensem in Vita Caroli apud Chesnium tom. II Scriptorum Historiæ Francorum pag.* 73. *Idem anno* 773 *Chremsmunsteriensem ecclesiam dedicavit, et S. Emmerammi basilicam absolvit anno* 783, *ex Marco Velsero Rerum Boicarum lib.* V *ad annos prædictos, obiitque, eodem auctore, anno proxime sequenti ; at secundum Annales Francorum apud Chesnium tomo citato, pag.* 37 *ex editione Canisii, anno* 791. *De hoc Hundius in Episcopis Ratisponensibus :* Per hunc etiam Sympertum

AUCTORE J. B.

pertum Carolus Magnus constitutiones, quas Aquisgrani, conventu habito, decreverat, in Bajoariam misit; *quod de* S. Simperto *Augustano potius, cujus diœcesis Bavariæ partem ex dicendis infra complexa fuit, dicendum existimavit Stengelius in Annotatis ad ejus Vitam; nec fortassis male: fallitur tamen, cum Carolum Magnum, vivo Simperto, Ratisponensi episcopo, quem scilicet anno* 784 *obiisse credidit, Bavaria unquam potitum scribit, nescius, Simpertum hunc ad annum* 791 *usque in vivis fuisse superstitem. Frisingensem ecclesiam tenuit Hatto ab anno* 784 *usque ad* 810 *ac proin utrique Simperto æqualis fuit: porro hujusmodi Simperti episcopi, Hattoni coævi, mentio fit apud Meichelbeckium in Instrumento Ecclesiæ Frisingensis sub Hittone confecto num.* 439; *sed Ratisponensis, an Augustani?*

in episcopatu Augustano Adilberti de his ex Vita S. Magni

28 *Adilbertus, ut prorsus nihil de* S. Simperti *Morbaci gestis, ita pauca admodum, quæ ille in episcopatu Augustano gesserit, habuit memoranda: ecclesiam S. Afræ, tum temporis extra civitatis Augustanæ muros sitam, S. Udalrici etiam postea di-* B *ctam, abs illo imprimis instauratam scribit, simulque innuit, miseram tum fuisse sacrorum locorum per Sueviam Bavariamque faciem, decertantibus inter se post Pippini regis obitum Utilone Bavariæ et Godfrido, Alemanniæ seu Sueviæ ducibus; et in his bellorum motibus S. Afræ ecclesiam flammis exustam:* quæ omnia plenius, *inquit,* in Vita S. Magni quisque scire volens legere potest. *Quam citat Adilbertus S. Magni Vitam, Operis nostri tomo mensis Septembris secundo insertam habes, ubi pag.* 755 *et seq. in eam, de qua hic sermo est, rem ista leguntur:* Denique post obitum gloriosi regis Pippini, filiis suis litigantibus, erectus est Utilo in ducatu Bavariorum, et Gothefrit in regimine Alamannorum. Sicque orta magna seditione et rixa inter Bavarios et Alamannos, devastantes et deprædantes seu spoliantes omnia, quæ in marchis duarum regionum *(Lycus fluvius ea tempestate Bavaris Suevisque pro limite erat)* consistebant, minime quivit Theodorus, etc., *cujus nimirum nomine ea S. Magni Vita falso venditata fuit.*

dicta

29 *Dein vero ista pag. sequenti:* Igitur Carolo C rege consolidato et confirmato in provincia Galliæ, restaurans et reædificans ecclesias, quæ a malis invasoribus desolatæ erant, totam Germaniam dominus ejus subjugavit imperio, interfectis principibus Germaniam possidentibus. Cumque audisset de beato Othmaro injuste acta ad finem obitus perducta, nec non cœnobio Campidonensi, imo et de civitate Augustensi, quippe de monasterio S. Afræ et cellam S. Magni pene destructam et desolatam, compunctus corde, iterum reædificare cœpit ipsas ecclesias et sublimare. Constituit autem episcopum, Sintpertum, in ipsa civitate et dedit secundum morem regium per firmitatis præceptum ad præfata loca omnia, quæ ab antecessore suo Pippino illuc tradita fuerant; insuper et addidit plurima. Suscepto ergo episcopatu, Sintpertus profectus est ad Augustam Vindelicam et per annos fere triginta rexit ipsam ecclesiam, construens basilicam S. Afræ, et restaurans cœnobium S. Magni. Parochiam vero in ambarum partium Lici fluminis per auctoritatem domini Karoli, jam facti imperatoris, in utroque regno simul, Domino favente, coadunavit. *Vita* D *hæc primum a Theodoro monacho laborum S. Magni socio, scripta, ac dein ab Ermenrico, qui seculo* IX *Elewangensis in diœcesi Augustana abbas fuit, emendata dicitur: neutrum tamen hic loquentem audis; sed Vitæ S. Magni, si quæ a Theodoro scripta fuit, interpolatorem, ineptum adeo (licet jam seculo* XI, *ut Commentario, ad Acta Sancti prævio, §* I *Suyskenus noster ostendit, cognitum) ut tot in eo menda deprehenderit Mabillonius, ut ea se omittere compulsum dicat Sæculo* II *Benedictino pag.* 505, *et omni auctoritate destitutum pronuntiet pag.* 507. *Nos ea, quæ ad rem nostram faciunt, examinatum imus.*

discutiuntur,

30 *Ex quo tempore torpere desidia Francorum reges, Majores vero domus regiæ pro arbitratu gerere omnia, ac digladiari inter sese cœperunt, Britannos Armoricos, et Aquitanos in Gallia, Alamannos cum Suevis, qui in unam quasi gentem coaluerant, Boios, Saxones, Frisiosque excutiendi Francici imperii jugum desiderium cepit, quarum gentium duces non tam regibus, quam palatii præfectis parere sibi probro ducebant. Hinc in vetustis Fran-* E *corum Annalibus videas bella frequentissima inter Francos gentesque prædictas gesta: quæ autem hic pseudo-Theodorus de Pippino rege, de litigantibus ejus inter se filiis, de Gothofredo, Suevorum seu Alamannorum, et Utilone, Bojorum ducibus, primo loco ait, neque de Pippino, Caroli Martelli patre, neque de Pippino, Martelli filio, et Franciæ demum rege accipi ex vero possunt. Nam Pippinus quidem prior præter Carolum Martellum, filios habuit Drogonem et Grimoaldum; sed quibus ipse superstes fuit: non habuit igitur Carolus, saltem fratrem, quocum de dominatu contenderet; Gothofredus autem, Alamanniæ dux, huic Pippino æqualis, anno* 709 *e vivis excessit secundum Annales Nazarianos ab anno* 707 *usque ad* 790 *extensos apud Chesnium tom.* II, *pag.* 3. *Obiit Pippinus anno* 714; *at Utilo Boiis princeps datus post obitum Pippini hujus annis* 15 *circiter.*

et a vero

31 *Neque porro de Pippino rege intelligi possunt. Obiit Carolus Martellus anno* 741, *relicta Carolomanno Austrasia, Pippino Neustria; verum hi et concordes fere inter se et junctis interdum vi-* F *ribus Francorum hostes debellavere, fratrem tamen habuere, Gripponem nomine, qui, regno exclusus, nova molitus est: hic mox Lugduni Clavati mœnibus se inclusit; sed a fratribus Carolomanno et Pippino ad deditionem compulsus in Novocastello Arduennæ custodiæ mancipatus fuit; tum quoque Hiltrudis, invitis fratribus Carolomanno et Pippino, in Bavariam profuga, Odiloni sese matrimonio junxit. Tum quoque a Francis Bojoarii, Alamanni, Saxones defecere. Anno* 742 *Carolomanno ad Lycum usque progressus est, Alamannos, Theobaldo duce, rebellantes in ordinem redacturus: anno proxime insecuto una cum Pippino in Bajoariæ Alamanniæque confinio Odilonem cecidit, cui sese socium junxerat Theodebaldus, Alamannorum dux. Pippinus anno* 745 *Theodebaldum ad fugam compulit, Alamanniamque recepit; sed rursum anno sequenti Carolomannus, quæ postrema ejus expeditio fuit, Alamannos, nova iterum molientes, necesse habuit armis aggredi. Observare hic juverit, nullum hactenus comparere Gothofredum, Alamanniæ et Sueviæ*

ducem,

AUCTORE J. B.

A ducem, quocum bellum, quod tamen pseudo-Theodorus asserit, gesserit Odilo; imo Suevos Odiloni, qui, perinde ac ipsi, in libertatem sese asserere nitebantur, adversus Francos, veluti hostes communes, belli socios adjutoresque exstitisse.

aberrare ostenduntur.

32 Grippo, libertati anno 747 redditus, paulo post Saxones adversus Pippinum, totius jam Franciæ principem, concitat; at, redacta in ordinem a Pippino Saxonum gente, Bavariam (absente, an mortuo Odilone?) repente occupat, cui se socium Lantfridus, Alamannorum dux, adjungit anno 749: hinc nova Pippino in Bajoariam expeditio, qua anno 749 confecta, Grippo in Aquitaniam fugit, et Thassilo, Odilonis filius, Bojariæ princeps renunciatur, Odilone, uti nonnullis placet, jam defuncto; quod si, ut alii volunt, ad annum 765 in vivis fuerit, monasteriis condendis, non gerendis bellis ab anno 749 incubuit. Itaque ex hactenus dictis habemus, Theodebaldo Alemanniæ duci successisse Lantfridum, qui anno 749 Gripponi se junxit; sed nullum Gothofredum, sub quo Suevia devastata, et S.
B Afræ ecclesia exusta fuerit, illum inter et Odilonem exordescentibus bellis. Pippino denique anno 768 e vivis erepto, Francorum imperium partiti sunt filii ejus Carolus et Carolomannus, quorum hic pacem cum Carolo fratre perpetuo coluit, obiitque anno 771, Francorum uni Carolo relicto imperio: neque igitur de Pippino rege, anno 768 defuncto, salva historiæ horum temporum veritate intelligi, nec proin combustæ juxta Augustæ Vindelicorum mœnia S. Afræ ecclesiæ epocha ex pseudo-Theodoro, susdeque vertente omnia, stabiliri potest.

Epocha probabilior combusti S. Afræ templi,

33 Stengelius in Annotatis ad S. Simperti Vitam Sueviæ vastationem, ac ecclesiæ S. Afræ cladem Hunnis, a Thassilone in belli adversus Carolum societatem evocatis, adscripsit. Idem fere visum Gassaro in Annalibus Augustensibus, anno 787, Thassilonem, confœderatis sibi Hunnis, non solum Sueviam esse depopulatum, sed Augustæ Vindelicorum suburbia flammis tradita, ac S. Afræ extra muros fanum funditus in cineres impio eo bello redactum scribens; quod licet in vetustis Francorum Annalibus assertum non inveniam, ex tempo-
C rum tamen rerumque tunc gestarum adjunctis mihi fit admodum verosimile. Constat etenim ex prædictis Annalibus Thassilonem anno 787 Romam, ubi tunc Carolus agebat, legatos misisse, qui a Pontifice Adriano peterent, ut Carolum inter ac Thassilonem pacis esse sequester vellet; Thassilo autem sub idem tempus per Sueviam, cui tunc Gothofredus aliquis, Carolo fidus, præfuerit, igne ferroque, Liutperga conjuge, Francici nominis hoste implacabili, instigante, sæviisse, eademque clade periisse S. Afræ ecclesia videtur. Similia incendia, ferventibus bellorum tumultibus, invitis etiam ducibus, fiunt: quare necesse esse non video, ut scelus id Hunnorum ferocitati adscribatur; maxime cum nec anno 787, nec sequenti in Suevia versati videantur. Cum enim anno 787 Thassilonem veluti indagine cinctum dedere sese compulit Carolus, omnino imparatum, et Hunnorum auxiliis adhuc destitutum invenit. Brevi quidem post sese in Bavariam, cui ad Orientem contermini erant, Hunni seu Avares intulerunt; sed a Boiis Francisque mature prospereque repulsi per Sueviam sese diffundere sunt prohibiti. Thassilonem autem Hunnos post sui deditionem in Bavariam evocasse diserte tradit Eginhardus in Annalibus ad annum 788 hunc in modum: Objiciebant ei (Thassiloni) quod, postquam filium suum obsidem regi dederat (anno 787) . . . . . ut bellum contra Francos susciperet, Hunnorum gentem concitaret. Quod verum fuisse, rerum in eodem anno gestarum probavit eventus.

per S. Simpertum instaurati,

34 Fit itaque ex dictis verosimile, quod de S. Afræ ecclesia Bojis Suevisque ducibus, armis inter se decertantibus, exusta scribit auctor Appendicis ad S. Magni, abbatis Fuessensis, Vitam; si tamen Odiloni-Bajoariæ duci, substituatur Thassilo filius: fit item verosimile eadem clade, qua S. Afræ ecclesia, Fuessense monasterium fuisse involutum: situm quippe illud est in diœcesi Augustana, qua ex Juliis Alpibus in Sueviam sese Lycus amnis effundit in ipsius Sueviæ Bavariæque confinio. Tam S. Afræ templum, quam Fuessense cœnobium, exauctorato Thassilone, cessantibusque bellorum motibus, S. Simperti cura atque ope instauratum idem auctor, contradicente, quod sciam, nemine, tradit; E
emendandus tamen in eo rursus, quod S. Simpertum, non ante annum 788, quo sibi, amoto Thassilone, Bavariam subjecit Carolus, Augustanam cathedram adiisse, scribat, quod cum Simperti triginta annorum regimine ac tempore emortuali, supra indicato, conciliari haud potest. Cathedrale item Augustæ Vindelicorum templum, a se instauratum, anno 807 pridie festi S. Michaëlis honori Deiparæ Virginis consecravit; ita Corbinianus Khamm in Simperto; prævivit ei Gassarus in Chronico Augustano his verbis ad annum 803: Primus summum templum in civitate hac consecrando, qui mos sub Paulo I, Romanense Papa, vix ante dimidium sæculum superstitione nequaquam minima inoleverat, primum magnæ Matri Mariæ Virgini in profesto S. Michaëlis archangeli addixit. Sed ignoscendum homini est, aut ignoranti, aut ignorare se simulanti, in Ecclesia Catholica ædes sacras inde a remotissimis religionis Christianæ seculis, licet non eodem semper ritu, non tam sanctis, qui nostri apud Deum tantum sunt intercessores, quam quidem ipsi Deo ejusque, velut supremi ac unici Numinis, F
cultui consecrari soluisse. Superstitionis crimen ob eamdem causam jam olim Christianis objectum fuit; verum id ita jam olim diluit S. Augustinus lib. XXII de Civitate Dei cap. X: Nos autem Martyribus non templa, sicut diis, sed memorias, sicut hominibus mortuis, quorum apud Deum vivunt spiritus, fabricamus; nec ibi erigimus altaria, in quibus sacrificemus Martyribus, sed uni Deo et nostro sacrificium immolamus. Sed S. Simperti res gestas prosequamur.

uti et instituti

35 Adilbertus, post citatum pseudo-Theodorum, pauca de Augustani episcopatus, qua tunc erat, opum tenuitate præfatus, ita pergit: Parochiam (episcopatum) in utraque parte Lemannici fluvii, qui Lycus dicitur, qua tunc primum eadem ecclesia augmentata est, auctoritate domni Papæ Leonis III, nec non et consensu et confirmatione domni Caroli, jam facti imperatoris, annuente Deo, in utroque ducatu, Noricorum videlicet et Alemannorum coadunavit. Imperatoris dignitate auctus est Carolus anno 800, Leonis quinto; ac

proin

AUCTORE J. B.

proin inter annum 800 *et annum* Simperto *emortualem id contigisse necesse est ; quod autem universim de Bavariæ partis ad Augustanam diœcesim accessione Adilbertus ait recentiores enucleatius exponunt, dum* Simpertum *non modo Augustanum, sed etiam Neoburgensem fuisse episcopum scribunt : est autem Neoburgum (quo de hic sermo est) Bavariæ oppidum, ad Danubium situm, Augusta Vindelicorum milliaribus forte septem dissitum : ac certum est eo loci sedem episcopalem seculo* VIII *exstitisse, ex Actis synodi, anno* 772 *Dingolvingæ in Bavaria celebratæ, in quibus inter episcopos et abbates, qui de fundendo pro se invicem a superstitibus certo precum numero pactum iniere, primo inter episcopos loco* Manno Nuvenpurgensis civitatis episcopus *recensetur ; verum alia hic expendenda veniunt, quæ non adeo perspicua sunt.*

Neoburgensis

36 *Corbinianus Khamm parte* 1 *Hierarchiæ Augustanæ pag.* 68 *de Mannone, qui seculo* VII *Augustanus episcopus ordine quartus fuerit, agens, ait :* Ceterum improbo labore indagavi originem B episcopatus Neoburgensis ; sed irrito conatu. *Tum Mss. monasterii sui Annales, sed non admodum antiquos citans, in quibus episcopatum Neoburgensem ab Augustano numquam re fuisse diversum, sed solum nomine, quod Augustani præsules turbulentis istis temporibus, relicta Augusta, sedem Neoburgi fixerint, contenditur, Mannonem, episcopum Augustanum, quem seculo* VII *primum adscripserat, ad synodi Dingolvinganæ tempora transfert, in qua* Neoburgensis *ea solum de causa dictus fuerit, quod illic habitationem fixerat. Nova sunt hæc, novamque in Episcoporum Augustanorum Catalogis, aliunde satis superque intricatis, confusionem pariunt. Quod autem ad Neoburgensis episcopatus originem spectat, primum hoc dico, non exstitisse illum paulo ante annum* 738, *quo S. Bonifacius tres episcopatus, Salisburgensem, Frisingensem et Ratisponensem in Bavaria instituit. Collige id ex Gregorii III ad S. Bonifacium litteris, quibus hunc Pontifex ob id factum laudans ait in cætera :* Igitur quia indicasti, perrexisse te ad gentem Bajoariorum et invenisse eos extra ordinem ecclesiasticum viventes, dum episco- C pos non habebant in provincia, nisi unum, nomine Vivilum *(Pataviensem)* quem paulo ante ordinavimus. *Nullus igitur tum temporis præter Pataviensem erat in Bavaria episcopus, ac proin nec Neoburgensis. Instituit dein Bonifacius in eadem Bavaria Eistettensem episcopatum, cui S. Willibaldum præfecit. Quid si igitur sub idem tempus Neoburgi ad alteram Danubii ripam episcopalis sedes fuerit constituta?*

episcopatus,

37 *Certe id ab istius ætatis, qua plures instituti sunt in Germania episcopatus, more non abhorret, ac reipsa, Zacharia Pontifice, qui ab anno* 741 *ad* 752 *Ecclesiam rexit, id factum legitur in Ms., nescio quo, veteri, cujus opud Lazium de Migratione gentium lib.* VII *de Boiis pag.* 232 *hæc verba sunt :* Iste Zacharias, rogante Carolo rege *(lege* Carolomanno : *nam eodem anno* 740, *moriente Carolo, nondum Zacharias Pontifex renuntiatus fuerat)* duos episcopos ordinavit, Wicconem in Novam Civitatem *(Neoburgum)* et Rozilonem in Augustam. Deinde dominus Pipinus rex jussit Bonifacium, episcopum Moguntinum, cui secundus *(imo III)* Gregorius vicem suam per Galliam et Ger- D maniam commiserat, et Bilibaldum *(Eistettensem episcopum)* una cum cæteris sapientibus viris, ex præcepto domini Apostolici per omne regnum res ecclesiasticas ordinare. Proinde beatus Bonifacius episcopus eodem itinere venit in Bajoariam, et sedens in Civitate Nova ordinavit exinde episcopales sedes per totam Bajoariam, atque ob merita sua deposuit Wicconem episcopum, et consensu atque præcepto domini Pipini regis et Odilonis ducis ordinavit illic Mammonem, eoque mortuo, ordinatus est illic Hildegart episcopus. *Si de hujus Ms. ætate juxta ac fide constaret, de episcopatuum Augustani et Neoburgensis diversitate dubitari non posset, cum eodem tempore alteri Wicconem, alteri Rozilonem episcopum præfectum dicat ; at sicut ætas ejus haud satis forte antiqua est, ita nec ejus fides satis firma. Episcopum enim Augustanum, qui Rozilo dictus, fuerit, sub hoc saltem nomine, nusquam alibi repertum iri putem : quod autem ad Wicconem attinet, hunc fortasse eumdem crediderit, ac Wigonem, in Gregorii III ad Ba- E joariæ et Alamanniæ episcopos apud Othlonum litteris memoratum ; at hunc Augustanum potius fuisse credunt alii, quod ea tempestate Augustanæ sedi præfuisse autument, qui Wicterpus dictus fuerit; vocabulum vero* Wigo *seu* Wicco *ex Wicterpo contractum sit, quemadmodum ex Ehrenfrido Ezo, ex Chunrado Cuno, ex Lantfrido Lanzo, etc. ; verum de Wicterpo infra sermo redibit.*

38 *Mannonem, qui secundo hic inter Neoburgenses episcopos loco memoratur, ex synodo Dingolvingiana supra laudata Neoburgensem sedem obtinuisse indubitatum est ; tantumdem vero de Hildegardo, quem Mannoni laudati Ms. auctor subjungit, dicere non ausim; cum nec hujus alibi uspiam vestigium repererim, nec ea Ms. auctor accuratione sit usus, quin personas temporaque vel in hoc ipso, de quo agimus, textu confuderit : ita Zachariam Papam rogatu Caroli (Martelli) Wicconi et Roziloni episcopalem tribuisse dignitatem ait, cum tamen Carolus anno* 741 *mense Octobri obierit, Zacharias vero eodem quidem anno, sed ad mensem Decembrem jam provecto, Sedi Romanæ præsidere* F *cœperit. Rursus Ms. auctor, Bonifacium, Neoburgi commorantem, ordinasse ait Pippini jussu episcopales sedes per totam Bajoariam, amotoque e sede Neoburgensi Wiccone, substituisse Mannonem : atqui jam inde a Gregorii III et Carolo adhuc superstite, uti liquet ex Gregorii ad Bonifacium ea de re litteris, tres in Bavaria episcopatus Frisingensem, Ratisponensem et Salisburgensem instituerat, quartum vero seu Pataviensem Bonifacius confirmaverat : Pontificiæ litteræ, quibus ea episcopatuum institutio opprobatur, exstant apud Othlonum in Vita S. Bonifacii, scriptæque sunt anno imperii Leonis* XXIII, *Indictione* VIII, *ac proin haud serius anno* 740; *qui igitur id factum scribit jussu Pippini? Sane conciliari recte ista non videntur posse, nisi Zachariæ Gregorius, Pippino vero Carolus pater substituatur, cujus transcripti huc textus initio meminit Ms. auctor.*

quem etiam

39 *Sed, utut hæc sese habeant, equidem ex vero Adilbertus videtur dixisse, eum Bavariæ partem, quam Lycus amnis a Suevia secernit, episcopali*

administrasse

S.

AUCTORE J. B.

A S. Simperti *curæ fuisse commissam : hinc enim episcopus Neoburgensis appellatus videtur in diplomate Leonis III, quo Arnonem, Salisburgensem episcopum, anno* 798 *ad archiepiscopalem dignitatem evexit : recitat id Hundius de Metropoli Salisburgensi pag.* 4. *ex exemplaribus Salisburgensibus, in quibus diplomatis inscriptio his concipitur verbis:* Dilectissimis nobis Alim ecclesiæ Sabionensis, qui nunc Brixinensis, seu Attoni ecclesiæ Frisingiæ, ac simul ecclesiæ Reginensis, nec non Walthero ecclesiæ Pataviensis, et Symberto ecclesiæ Niwenburgensis, provinciæ Bajoariorum episcopis, Leo servus servorum Dei. *Manifesta quidem est hujus inscriptionis depravatio ; nam dudum post sub Albuino, ut citatus Hundius pag.* 442 *scribit, Sabionensis sedes Brixinam translata fuit, ac proin dicere non potuit Leo de Alimo,* qui nunc Brixinensis. *Manifestum pariter est Attonem, Frisingensi simul et Ratisponensi non præfuisse ; verum anno* 798 *Ratisponæ præfuit Adalwinus : ut igitur priores voces,* qui nunc Brixinensis, *inepti interpolatoris sunt ; ita et hæ,* ac simul, *ubi* B *scribi oportuisset* Adalwino, *describentis imperitiæ adscribendæ videntur : nam autographum Leonis diploma non vidit Hundius, ut in margine adnotatur. De* Simperto *Ratisponensi episcopo non loqui Leonem, ex anno hujus emortuali, Christi, ut vidimus supra num.* 27, 791 *compertum est : restat ergo, cum nullus alius Simpertus, Leone III Pontifice, in Germania episcopus fuisse noscatur, ut de* S. Simperto *Augustano loqui censendus sit, quem* Neoburgensem, *non vero* Augustanum *episcopum appellarit, non quod Augustanus, cum edidit hoc diploma Leo, non esset, sed quod id non ad Alamanniæ, sed ad solos Bavariæ episcopos dirigeret, inter quos* S. Simpertum *eo nomine, quod Bavariæ partem administrarit, numerandum censuerit. Non opinor porro, Leonem, qui procul dubio suo in diplomate* Simperti, *uti et reliquorum, sedem expressit, mentionem fecisse sedis Augustanæ, tum ob rationem jam datam, tum quod alioquin interpolator diplomatis, uti Attonem Frisingensem ac simul Ratisponensem, licet perperam, appellavit, ita et* Simpertum *Augustanum ac simul Neoburgensem appel-* C *laturus fuisse videatur.*

S. Simpertus, 40 *Alterum de administrata per* S. Simpertum *ea Bavariæ parte, quæ ad dexteram Lyci fluminis ripam jacet, testimonium petitur ex Rotulo historico cœnobii Benedicto-Burani, in eadem Bavariæ parte Libusam* (*Loysa*) *inter et Isaram in Monachiensi Tetrarchia siti, tom. VII Monumentorum Boicorum, anno* 1766 *Monachii edito : ætatem auctoris inde colliges, quod sub Rotuli finem dicat :* Posthinc (*post recuperatam ab abbate Gotahelmo monasterii libertatem pristinam*) nullus hominum mortalium ausus fuit concupiscere istud cœnobium. *Gothelmo abbate, anno* 1062 *e vivis erepto, ut scribit Meichelbeckius, successit Megingozus, sed post annos duos et menses aliquot abbatialis regiminis injuriose per Ellenhardum, intruso in ejus locum Ratmoudo, gradu motus est ; quam Monasterii Benedicto-Burani cladem cum ignoraverit Ms. Rotuli auctor, paulo post annum* 1062 *e vivis abierit, vel certe opus suum absolverit. Jam vero, quid is in rem nostram adferat, videamus. Ita tomo Monumentorum Boicorum supra citato pag.* 6 *scribit :* Per xxxix annos rexit (*Waldrammus, secundus Benedicto-Buranus abbas*) hunc locum locaque supradicta, et die Vigiliæ depositionis S. Scolasticæ virginis sororis S. Benedicti, migravit ex hac luce, id est, v. Id. Febr., et ab episcopo Augustensi sancto viro Sintberto adpositus est juxta fratrem suum beatum Lantfridum ipsa die depositionis S. Scolasticæ. *Neque Waldrammum sepeliit tantum, sed ejus auctoritate atque consensu, quod non dubium episcopalis potestatis jurisque est argumentum, illi successor est datus. Ita enim pergit Rotuli auctor :* Atque electione episcopi Sintperti et fratrum Congregationis S. Benedicti ordinatus est in locum ejus venerandus vir Elylandus abbas, id est, iv Id. Februarii; *ex quibus quidem, quod de administrata per* S. Simpertum *Bavariæ parte Adilbertus dixit, confirmatur.*

non tamen primus 41 *Verum an tunc primum, quod pariter Adilbertus asserit, Augustana diœcesis, ea Bavariæ parte, quæ ultra Lycum sita est, est aucta? Dubitandi ratio ex eodem Rotuli Benedicto-Burani auctore petitur, qui pag.* 2 *de Wicterpo, Augustano* E *episcopo ait, primum quidem ejus maxime consilio factum, ut S. Bonifacius adiretur, rogareturque, ut monasterii Benedicti-Burani ecclesiam dedicaret ; quod anno* 742 *Meichelbeckius in Chronico Benedicto-Burano ; hujus vero editor Hardenfeldius anno* 740 *factum tradit. Dein idem dicti Rotuli auctor meminit ecclesiæ in loco Staphalastagna (seu ad lacum Staffelsee) in pago Housi, seu in districtu comitum Andecensium conditæ* cum consensu Thassilonis ducis *(imo Odilonis ; nondum enim, cum condita ea ecclesia fuit, Thassilo natus fuerat, aut certe adhuc infans erat)* ac Wicterpi Augustanæ civitatis episcopi. *Demum ab eodem Wicterpo Lantfridum, abbatem Benedicto-Buranum primum, post annos regiminis quinque et viginti sepulturæ traditum ait ; quæ omnia, tum vero maxime id, quod secundo loco memoratum est, Wicterpum etiam trans Lycum episcopum egisse ostendunt.*

ex episcopis Augustanis 42 *Erit fortasse, qui dicat : S. Magnus, Fuessensis seu Faucensis abbas ex dictis tom. II Septembris in Commentario ad illius Vitam prævio §* F *IV circa medium seculum septimum probabilius obiit ; S. Magno autem Wicterpus, Augustanus episcopus æqualis fuit ex scriptore seu interpolatore Vitæ mox dicti abbatis, quo teste, S. Magnus, Campidono relicto, ad Fauces profectus, Eptatici Wicterpum Augustanum episcopum invenit, benignumque habuit hospitem : quam porro scripsit ille S. Magni Vitam, jam inde a seculo XI habita probita pro antiqua fuit, ut laudati mox Commentarii §* I *Suyskenus observat : quare, uti Rotuli Benedicto-Burani auctore, qui seculo XI adulto scripsit, antiquitate, ita etiam auctoritate S. Magni Vitæ scriptor potior censeri debet. Fateor equidem hunc Rotuli auctore ætate potiorem, sed non accuratione scribendi. Quid de illius auctoritate censuerit Mabillonius, jam dictum est supra ; multumque vereor, ne interpolator ille seu pseudo-Theodorus Wicconem seu (quod idem, ut supra post Meichelbeckium et Eckhartum dixi valet) Wicterpum, episcopum item seculo VII Augustanum, cum Wicterpo, qui eamdem seculo VIII ecclesiam rexit, solita sua confuderit imperitia. Quid*

quod

AUCTORE J. B.

quod secum ipse pugnet, dum hinc ea scribit, ex quibus S. Magnum seculo VII (*vide laudatum Suyskeni Commentarium* § 4) *obiisse consequitur; illinc vero eumdem Pippino regi, Carolomanni fratri æqualem facit; atque ad hunc modum auctori Rotuli Benedicto-Burani non modo non adversatur, sed idem, ac ille, de Wicterpi Augustani episcopi ætate, tradit. Facit vero id cap.* VI, *num.* 54 *ita scribens :* Profectus est supradictus episcopus Wichterpus ad gloriosum regem Pippinum (*Carolomanni fratrem, ut diserte paulo post addit*) qui tunc temporis Germaniam totamque Galliam regebat, etc. *His itaque perpensis, meo quidem judicio, nihil est, cur pseudo-Theodorus, licet ætate aliquanto antiquior, hac in re auctori Rotuli Benedicto-Burani, domestica e domesticis monumentis referenti, præferendus videatur.*

ultra Lycum episcopum egisse videtur;

43 *At alio tenetur scrupulo Meichelbeckius, veretur que, ne Rotuli Benedictino-Burani scriptor hic cespitarit; interfuerit nimirum fortasse dedicationi ecclesiæ Benedicto-Buranæ Wicterpus episcopus, sed is, de quo in Annalibus Francorum Masciacensibus,* B *ab anno* 726 *usque ad annum* 796 *extensis apud Labbeum tom. II Bibliothecæ Mss. pag.* 736 *hæc leguntur :* Anno DCCLVI, anno V regnante Pippino rege, obiit Wicterpus, episcopus et abba S. Martini (*Masciacensis in diœcesi Bituricensi.*) Fuit autem Bangorius, genere Heilosuingus : senex et plus quam octogenarius, usque ad id tempus sedebat, propria manu scribens libros; *idem, ut apparet, qui libelli cujusdam ad amicum popularem seu Bavarum umbilico scripsit :* Scripsi ego ipse Wicterpus, quamquam peccator, episcopus jam senex, puto nonagenarius, aut supra, dolentibus membris et caligantibus oculis... Tertio anno regnante Pipino, filio Caroli, rege Francorum, mense Junio, in diebus decem scripsi hunc libellum, hoc est, anno DCCLIV a Nativitate Christi, VII Indict. *Sed hic omnino alius est a Wicterpo Rotuli Benedicto-Burani : dicitur quidem episcopus, sed quales in claustris erant, quibus nulla, quam regerent, diœcesis fuit; nec sensu alio, quam quo de Andegario in eodem Chronico ad annum* 790 *legitur :* C Andegarius, episcopus monasterii S. Martini, obiit XV Kalendas Februarii. *Dicitur abbas, quod nusquam de suo Wicterpo Rotuli auctor dicit : dicitur obiisse anno* 756, *at Wicterpus, de quo Rotuli auctor, dicitur Lantfridum post annos ab anno* 740 *aut* 742 *viginti quinque aut plures sepeliisse : quare verosimile non est, hoc de Wicterpo quidquam Rotuli auctori venisse in mentem. Sedisse vero istis annis Augustæ Marcomannum, nec Meichelbeckius, nec, quem citat, Gassarus probatum dedit. Fit itaque ex citato Rotulo admodum verosimile, episcopos Augustanos etiam ultra Lycum, ante* S. Simpertum *munus suum exercuisse. Verum id tantum fortasse sibi voluit Adilbertus, demum sub* S. Simperto *factum, ut ea Bavariæ pars solemnibus Leonis III et Caroli Magni litteris diœcesi Augustanæ primum fuerit adjuncta seu confirmata, quo pacto omnis Adilbertum inter et Rotuli Benedicti-Burani erit sublata dissensio. Factum item esse potuit, ut Bavariæ portio, Lyco quidem amni contigua, sed a Danubio remotior, ante* Simperti *episcopatum, Augustanis præsulibus paruerit, altera vero portio, quæ Danubio Neoburgoque propinquior est,* D S. Simperto *præsule, diœcesi Augustanæ primum accesserit. Ceterum non omnis Neoburgensis diœcesis Augustanæ adjuncta fuit :* Nam quæ ex nostra parte *(Eichstettensium)* Danubii sita sunt, *inquit Gretserus in calce Appendicis ad episcopos Eichstettenses,* Eychstadiano episcopatui cessisse videntur, quæ divisio etiamnum durat : nam ipsum Neoburgum, et quæ nobis trans Danubium sunt, ad Augustanum episcopatum spectant; reliqua ad Eychstadianum, nisi quod juxta Ingolstadium pagus, trans Danubium, cui a Salvatore nomen est, cum aliquot adjunctis, sub diœcesi Eystettensi censetur.

cetera ejus in episcopatu gesta.

44 S. Simpertus, *si Corbiniano Khamm credimus, pluribus synodis, Moguntinæ, Ratisponensi, Francofurtensi, Aquisgranensi* I, *Theodovillensi, Wormatiensi, et Aquisgranensi* II *interfuit ; conciliorum patribus, Carolo Magno et Ludovico Pio in religionis regnorumque negotiis plurimum conciliis suis profuit, decreta synodalia promulgavit, observarique curavit, juventuti literis instituendæ scolas aperuit ad S. Afræ, etc., quæ partim vera, partim recidenda sunt.* E *Cum ex variis, quas a variis statui laudatus auctor ait, episcopatus* S. Simperti *epochis, temporis ordine ea prima sit, quæ episcopatus ejus initium anno* 779 *illigat, satis indicat, memoratas abs se hic synodos post illum annum fuisse habitas : inde vero ducto initio, invento apud Hartzheimium in Indice Chronologico Conciliorum Germaniæ tom. II initio synodum Wormatiensem, alteram quidem celebratam anno* 786, *alteram anno* 803; *Aquisgranensem* I *anno* 789, *secundam anno* 797; *Ratisponensem anno* 798, *alteram anno* 803; *Francofurtensem anno* 794; *Moguntinam anno* 800, *et item alteram anno* 813; *Theodovillensem denique anno* 805; *quibus quidem omnibus (sed Moguntinam anni* 813 *excipe) habita ratione temporis, quo Augustæ sedit, interesse* Simpertus *potuit : interfueritne re ipsa, uti nec plane negare, ita nec asserere ausim. Decretorum a* Simperto *promulgatorum, et sollicitudinis ejus, ut sancte observarentur, specimen habes supra, ubi de Statutis synodalibus, Morbacensibus cœnobitis ab ipso promulgatis, sermo fuit;* F *quod autem de scholis, per ipsum Augustæ Vindelicorum erudiendæ juventuti institutis, Corbinianus Khamm dixit, nititur verosimiliter Epistola Caroli Magni anno* 788 *data ad Baugulfum, abbatem Fuldensem, quæ* pro scholis per singula episcopia et monasteria instituendis *est. Frequenter denique ipsum in aula Caroli Magni versatum, ac gravioris momenti negotiis, licet invitum, fuisse irretitum, ex iis, quæ ex Statutis synodalibus num.* 17 *retulimus, perspicuum est : at idem ipsi, in aula Ludovici frequentissime versati, obtigisse recidendum est; cum ex dictis supra num.* 12 *Ludovici imperatoris tempora* S. Simpertus *non attigerit.*

§ IV.

A

§ IV. S. Simperti obitus, sepultura, miracula quædam, translatio prima, cœptus auctusque ejusdem cultus sacer.

Sub initium seculi IX e vivis ereptus S. Simpertus

Haud equidem dubito, quin plura, æterna posteritatis memoria digna, in episcopatu suo gesserit S. Simpertus, *sed quæ nobis temporum vicissitudo injuriaque eripuit. Per annos triginta Augustanæ ecclesiæ præfuisse Adilbertus aliique passim tradunt; quod etsi sat certis antiquisque manumentis evinci haud possit, a communi traditione temere hic mihi recedendum non putavi. Annum vero, circa quem obierit (nempe* 808 *aut sequenti) quatenus licuit, jam determinatum habes ex dictis supra. Adilbertus ad laborum suorum in cœlis mercedem evocatum ait Leone III ecclesiam, Carolo Magno Occi-*

B

dentis imperium moderante, quod temporis spatium ab anno 794 *usque ad* 814 *excurrit; diem vero emortualem ei statuit* XIII *Octobris, quo notatur in vetustissimo S. Udalrici Necrologio (quamvis absque* Sancti *titulo, teste Mabillonio tom. IV Analectorum pag.* 328) *ideo fortassis omisso, quod Necrologium prius scriptum fuerit, quam* S. Simpertus *pro sancta a Pontifice declaratus, cultumque specialem et publicum, qua de re infra dicetur, fuerit consecutus. Hinc, ut apparet, non alio, quam* Episcopi *titulo a biographo S. Udalrici mox citando decoratus fuit seculo* IX. *Colitur equidem eo die* S. Simpertus, *neque inveni, qui ea in re Adilberto contradiceret.*

sepultusque in S. Afræ

46 *Erat id temporis episcopis Augustanis in more positum, ut in ecclesia S. Afræ juxta Augustam deponi exuvias suas vellent; præterea fuerat eadem ecclesia* S. Simperti *curis e cineribus excitata, ut dictum est supra : pronum ergo erat, ut ibidem se sepultum* S. Simpertus *vellet; quod e votis ejus factum, teste Adilberto, nimirum,* in choro juxta gradus, *ut ex S. Udalrici biographo, infra latius citando, colligere fas est. Jacuere illic* S. Simperti

C

exuviæ ab obitu ejus annis centum sexaginta et eo amplius, ut Adilbertus scribit, donec iterato S. Afræ ecclesia incendio periit, Hungaris S. Udalrici tempore universam Bavariam devastantibus ac Augustam obsidentibus. Verum non constat sibi Adilberti calculus; contigit enim ea Hungarorum in Alamanniam excursio, ut mox ostendam, anno 955 : *hinc autem annos* 160 *retrorsum si numeres, ad annum saltem* 795 *revolveris, Leonis III quidem primum, sed ante susceptas a Carolo Magno imperii habenas quintum; cum tamen obiisse* S. Simpertum, imperiale sceptrum adhuc regente Karolo Magno, *Adilbertus dicat. Addit porro Adilbertus pulsis Hungaris, S. Afræ ecclesiam sine tecto, sepulcrumque* S. Simperti *imbribus mansisse expositum ; sed monitum fuisse in somnis a Deo S. Udalricum, ut* S. Simperti *tumulum congruo tecto operiendum curaret. Jacebant in eo templa aliorum quoque Sanctorum corpora ; sed ea adversus aëris injurias erant utcumque munita : quapropter solius* S. Simperti *mentio Udalrico divinitus facta videtur ; forsan quod hic minus, quam par esset, coleretur, aut impedire Deus voluerit, ne perpetuæ Servi sui merita oblivioni traderentur. Exin cœptum esse* S. Simpertum *velut Sanctum a fidelibus invocari, Stengelius in ejus Vita affirmat.*

AUCTORE J. B.

prodigiis inclarescere incipit seculo X;

47 *Verum ne res hæc, ut ab auctore parum idoneo asserta, minus habeatur credibilis, scriptoris Vitæ S. Udalrici, Sancto huic non æqualis modo, sed etiam familiaris, hanc in rem verba lectori sistere juverit :* Ecclesiam autem, *inquit tom. II Julii, pag.* 111, *num.* 50, sanctæ Afræ, quæ a paganis fuerat cremata, adhuc reædificata non erat, sed tugurium glossibus *(scandulis)* tectum altaria ab imbribus et intemperiebus defendebat; sepulchrum Simperti episcopi, in choro juxta gradus situm, adhuc sine tecto remanebat, de cujus operimento in visione admonitus, lignis more operculi arte conjunctis tegebat. *Idem auctor annum obsessæ ab Hungaris Augustæ crematæque ab iisdem S. Afræ ecclesiæ diserte exprimit* DCCCCLV; *Sigebertus tamen* 957, *Marianus* 956 *notat; aliis plerisque id ad annum* 955 *referentibus. Addit porro, quod et Adilbertus facit, reparata jam, sed tumultuario tantum opere, S. Afræ ecclesia, non modo post S. Udalricum iterato monitum divinitus fuisse, ut eam splendidore opere instauraret :* Hac revelatione *(secunda)* perdoctus *(inquit)* quid sibi esset faciendum, muros ex maxima parte ab ignibus depositos (*an* depastos?) cum magna festinatione reædificare fecit, et priori altitudini mensuram unius cubiti superposuit; cryptaque congruenti occidentalem partem ecclesiæ decoravit, super ædificia in sua præsentia caute mensurata, summo studio incidere et adducere præcepit, et non tardavit, donec imbricibus eam ex toto cooperuit, et interius ædem ecclesiæ laquea, iis vestivit, et lucida pictura decoravit, et ornamenta ecclesiæ, quæ propter barbaros in civitatem fuerunt deportata et in matrici ecclesia *(cathedrali, a* S. Simperto *anno* 807 *instaurata et S. Mariæ dicata, ut scribit in* Simperto *Corbinianus Khamm)* servata restitui fecit.

E

translatis primum seculo XI ejus reliquiis,

F

48 *Stetit S. Afræ ecclesia, per S. Udalricum instaurata, usque ad seculum* XI, *quo ad annum duodecimum provecto, sub Brunone episcopo Augustano canonicis, qui hactenus eam administrarant, substituti sunt Ordinis Benedictini alumni, primusque ejus loci abbas constitutus est Reginbaldus. Sub idem vero tempus sepultus illic S. Udalricus tot tantisper inclarescere prodigiis cœpit, ut ecclesiæ, quæ S. Afræ hactenus dicta fuerat, etiam S. Udalrici nomen accesserit; quo nomine in diplomate Henrici II imperatoris, anno* 1033 *dati, part.* III *Hierarchiæ Augustæ pag.* XI *oppellatum invenio. Eodem item seculo, Adalberone abbate, propagato civitatis Augustanæ pomœrio, SS. Afræ et Udalrici monasterium sinu mœnium receptum. Ita Bernardus Hertfelder, ejusdem monasterii Prior, de Basilica SS. Afræ et Udalrici part.* I, *partim cap.* III, *partim* IV. *Anno vero ejusdem seculi* 64 *(perperam apud Pezium, uti et in utraque Ms.* S. Simperti *Vita, a Wiltheimio et Gamansio nostris decessoribus missa, legitur annus* 1004) *rursus collapsum SS. Afræ et Udalrici templum ab Embricone, Augustano episcopo, restitutum fuit, qua occasione inventæ non* S. Simperti *modo, sed etiam SS. Wic-*

terpi,

AUCTORE J. B.

terpi, Nitgarii et Adalberonis, Augustanorum pariter præsulum, reliquiæ translatæ fuerunt ad Australem partem basilicæ sub quodam fornice in eum, ubi nunc *(circa medium seculum* XIII, *quo scribebat Adilbertus)* venerantur a populo locum. *Atque hæc prima corporis* S. Simperti *translatio fuit, quam secuta sunt miracula, quæ deinceps Adilbertus narrat; sed ea tantum, quæ temporibus suis sunt propiora. Horum primum, quod combusto iterum SS. Afræ et Udalrici tum templo, tum cœnobio, seculo* XII *contigit, anno* 1180 *contigisse perperam legitur; cum anno* 1183, VI *Kalendas Julii in novum illam calamitatem cœnobium suum incidisse scribant Hertfeldius, Stengelius et Corbinianus Khamm.*

crescunt miracula,

49 *Quæ autem prodigia* S. Simperti *meritis ac intercessione ostendere Deum voluisse Adilbertus narrat, summatim hæc sunt: abactus pedum tumor, tumba* S. Simperti, *etsi dio exposita, ab imbribus tamen intacta, dolor capitis et angina sublata, ejectus ex humano corpore dæmon, restituta vesano* B *mentis sanitas, illæsus a lupi dentibus infans, redditus brachii usus, vinculum ferreum sponte ruptum, paralysis depulsa, visus cæcæ feminæ restitutus, brachium arefactum manusque contracta ad usum atque vigorem pristinum revocata. Crescente vero prodigiorum numero, crevit pariter fidelium ad* S. Simperti *tumulum concursus, piarum oblationum copia, et sacer sancti Episcopi cultus: sacrum* SS. Simperto *et Adalberoni diem speciali cultu coli voluit Udalscalcus, Augustanus ab anno* 1184 *episcopus; eorumdem item depositionis diem celebrari jussit Henricus III, in abbatem SS. Afræ et Udalrici eodem anno electus, teste Corbiniano Khamm part.* I *Hierarchiæ Augustanæ pag.* 228, *et part.* III, *pag.* 48. *Quamvis autem apud Pezium nulla deinceps narrentur* S. Simperti *miracula, quæ ante annum* 1465 *facta sint, dubium tamen non est, quin seculis* XIII *et* XIV *iis magis magisque inclaruerit, uti ex mox dicendis abunde patescet.*

ejusque cultum Udalricianis indulget Nicolaus V,

50 *Nam, ut scribit Corbinianus Khamm part.* I *Hierarchiæ Augustanæ pag,* 281, *anno* 1450 *Petrus a Schaumberg, episcopus Augustanus et S. R.* C *E. Cardinalis,* S. Simperti *miraculorum frequentia motus, cælestem hunc Virum, miraculis fulgentem, Nicolao V summo Pontifici proposuit, atque instar aliorum Sanctorum a cunctis fidelibus coli, in memorato autem monasterio (SS. Afræ et Udalrici) divino etiam* Officio celebrari posse ab eodem Pontifice *(vivæ vocis oraculo)* impetravit; *postquam nimirum, uti Sigismundus scribit, Pontifici Legenda ac Historia metrica cum certis prosis oblata perspectaque fuerat. Neque solum* S. Simperti *cultum Udalricianis ascetis indulsit, sed eos insigni hoc elogio, teste eodem Sigismundo, ornatos voluit:* Nos, dum in minoribus essemus, locum et Fratres ipsius vidimus, judicamusque esse Viros bonos, nec suspicamur deceptionem aliquam. Quare, ut ejusdem beati Simperti obitum cum solemni Officio peragant, volumus, donec legatus has ad partes transmissus fuerit a Sede: tunc fiant facienda. *Error tamen in Sigismundi verbis cubat; neque enim Felix V (Amedeus, Sabaudiæ dux et antipapa)* S. Simperti *cultum, uti apud illum legitur, indulsit, sed Nicolaus V, Eugenii IV (cui constanter adhæsit Petrus a Schaumberg, teste Corbiniano Khamm part.* III, *pag.* 77) *successor. Sic enim legitur in testimonio publico, quod de hoc Nicolai V indulto, dedit laudatus Augustanus præsul anno* 1468 *sexta Februarii, cujus part.* I *Hierarchiæ Augustanæ pag.* 76 *hoc fragmentum exhibetur:* Ut abbas et conventus monasterii SS. Udalrici et Afræ Augustensis Officium divinum tam diurnum, quam nocturnum, cum Historia et Legenda in codicibus ac libris veteribus de B. Symberto repertis debita cum reverentia canendo et legendo persolvere possent et deberent, ipseque B. Symbertus per eos et alios Christi fideles de cetero tamquam Sanctus sine alicujus peccati labe et trangressionis nota revereri et venerari possit, eadem autboritate simili vivæ vocis oraculo concessit et indulsit. D

aliique Pontifices augent,

51 *Pontificis munificentiam æmulatus Petrus episcopus, ut* S. Simperti *cultum et ipse promoveret, hæc testimonio mox relato subnexuit:* Omnibus utriusque sexus fidelibus contritis et coufessis, qui in die S. Symberti capellam seu altare ejusdem S. E Symberti, in prædicto monasterio SS. Udalrici et Afræ sitam vel situm, devote visitaverint, et pro conservatione ejusdem capellæ sive altaris, calicum, librorum, ac aliorum ornamentorum, pro divino cultu inibi necessariorum, quotiescumque manus porrexerint adjutrices, centum dies de injunctis illis pœnitentiis misericorditer in Domino relaxamus, præsentibus, in perpetuum duraturis. *Concessum hactenus monasterio Udalriciano* S. Simperti *Officium recitandi indultum Gregorius XV anno* 1622 *ad diœcesim Augustanam extendit, ac sub ritu duplici ejus Officium recitari jussit, Joannis Merck, abbatis Udalriciani, cura,* quod postmodum, *inquit Corbinianus Khamm sæpe laudatus part.* III *Hierarchiæ Augustanæ pag.* 131, ad festum II classis fuit elevatum. *Clemens vero XI, curis Wilibaldi Popp, abbatis Udalriciani, anno* 1713, *die* VIII *Octobris, citato mox Corbiniano Khamm pag.* 195 *teste, indulgentias plenarias omnibus fidelibus die* XIII *Octobris* S. Simperto *sacra, in S. Udalrici templo lucrandas concessit.*

promovent abbates Udalriciani

52 *Symbolam quoque suam ad promovendum* S. Simperti *cultum abbates Udalriciani, Henricus episcopus Augustanus, Maximilianus cæsar et civitas* F *Augustana contulerunt. Joannes Melchior de Stanhum, Udalricianus ab anno* 1459 *ad annum* 1474 *abbas, post Nicolai V indultum, de quo supra,* Antiphonam, Versiculum et collectam de S. Symperto, episcopo Augustano, inter suffragia seu commemorationes communes, in Vesperis et Laudibus persolvendas, ordinavit, *inquit Corbinianus Khamm part.* III, *pag.* 80. *Idem de Conrado abbate:* Insuper sacellum S. Joannis Baptistæ et Euangelistæ supra S. Simperti sepulchrum cum miræ artis fornice construens, ipsum sepulchrum clathro, ære ductili artificiose fabricato, cinxit, *anno* 1496. *Sacellum* S. Simperti, *eodem teste pag.* 130, *exornavit Joannes Merck, de quo numero superiore. Addit pag.* 106 *de Wilibaldo Popp, de quo item numero superiore:* Anno 1714 pro veteri statua inaurata S. Symberti, aliam ex lapide Pario substituens, ipsum ejus sepulchrum lapide Porphyretico sumptuose exornavit. Occasione ejus structuræ

cturæ

A cturæ conspiciebatur cista ferrea, duobus pedibus, et novem pollicibus longa, atque novem pollicibus lata, binis vinculis seu laminis ferreis in longitudine et tribus in latitudine constricta. Supra hujatem cistam hæc legebantur verba : „ S. Simpertus episcopus Augustensis, „ *De Frederico de Zolleren, episcopo Augustano, et Joanne Giltlingen, S. Udalrici abbate, infra dicetur.*

Henricus episcopus, Maximilianus cæsar, et civitas Augustana.

53 *De Henrico vero, Augustano episcopo, part.* I, *pag.* 393 *ita Corbinianus Khamm* : Anno 1624 festum S. Symberti, episcopi Augustani et diœcesis tutelaris secundarii, jam ante centum annos (*imo fere ducentos ex num.* 50) in monasterio SS. Udalrici et Afræ Officio canonico celebratum per totum diœcesanum territorium sub ritu duplici die XIII Octobris peragendum promulgavit. Ad S. Udalricum solennitatem octiduanam indulsit ; *quam deinceps speciatim describit, ac videre loco citato poterit, si qui pompæ illius cognoscendæ sit cupidus. Maximilianus cæsar* S. Simperto, *parta de Bohemis victoria, militare tropæum consecravit; quod olim ad ejus tumbam pependit, hac inscriptione* : MDIIII pridie Idus Septembris. Imp. cæs. B Maximiliano. P. F. aug. victore. auxiliariis. ducibus. Alberto. baiorario. Erchione. brunswicensc. marchionibusque brandenburgensibus. Friderico patre. Casimiro et Georgio filiis. hostes. Bohemi. in. campis. Noricorum. non longe a Ratisbona. danubiana. urbe. percussi. cæsi. profligati. et cum aliis sarcinis. impedimentisque. signa. hæc. quæ. vides. recœpta. ob partam. victoriam. divo. Simperto. dedicata. sunt. *Ita Stengelius in Notis ad Vitam* S. Simperti. *Civitas vero Augustana anno* 1628 *gravi pestilentia, anno autem* 1646 *gravi obsidione fuit afflicta : cessare cœpit illa, instituta supplicatione die Octobris* XIII S. Simperto *sacra; hæc vero eodem die soluta fuit,* ob quæ, *inquit Corbinianus Khamm part.* III, *pag.* 132, aliaque innumera indigenis et alienigenis præstita beneficia in totius diœcesis Augustanæ Patronum secundarium est assumptus. *Addi his potest Udalricus Zürcher, canonicus Augustanus, cujus, ut sæpe laudatus scriptor part.* I. *Hierarchiæ Augustanæ pag.* 645, S. Simperto *in ecclesia* C *cathedrali altare pietas erexit anno* 1658. *Verum hæc de initio cultus sacri,* S. Simperto *impensi, ejusque progressu dicta sint satis, atque interruptum translationum reliquiarum ejus filum repetamus.*

§ V. Reliquæ S. Simperti reliquiarum translationes, Officia propria, apud martyrologos memoria.

S. Simperti reliquiæ iterum anno 1491 et sequenti transferuntur,

P*rimam sacri* S. Simperti *corporis translationem, qua id e templi Udalriciani choro, ubi primum fuerat tumulatum, in quodam fornice ad Australem ejusdem partem reconditum fuit, anno* 1064, *cum combustum e cineribus templum excitasset Embrico, præsul Augustanus, factam, jam vidimus supra. Conflagravit iterum onno* 1183 *Udalricianum una cum templo cœnobium* (*ut num.* 84 *dictum*) *irruentiumque trabium pondere confractum quidem sepulchrum* S. Simperti, *sed corpus ejus loco motum haud fuit ; eaque occasione cum obambulans forte mulier per foramen* S. Simperti *reliquias tetigisset, pedem retraxit tumore percussum, quo tamen malo, invocata ejusdem Sancti ope, liberata, continuo valetudini pristinæ est restituta ; tum item, ut supra num.* 49 *paucis innui, vel ipsi imbres* S. Simperti *tumbam, etsi dio exposita, nec pavimento altius elevata foret, attingere non sunt ausi. Anno item* 1333 *idem monasterium igne correptum legi ; nulla autem, ut apparet, tum facta mutatio, quæ quidem ad* S. Simperti *tumbam aut reliquias spectet. At anno* 1474, *novam templi fabricam, ab anno* 1467 *per Melchiorem abbatem cœptam, successor ejus Henricus Fries festiva SS. Apostolorum Petri et Pauli luce ventorum vi disjectam vidit, eo graviore jactura, quod* S. Simperti *lipsana ruderibus obruta deperditaque latuerint, donec anno* 1491 *ab ejus successore, Joanne de Giltlingen, faciliter fuere detecta, inventaque in tumulo ante altare ejus nomini consecratum, sed, ut diximus, soli altitudinem non* E *excedente. Excepta e veteri sarcophago ac in novum translata Joannes abbas in sacristiam religiosa pompa et inspectante Maximiliano, tum Romano rege, die S. Andreæ sacra seu pridie Calendas Decembris deduci jussit; ibidemque servata, dum anno insequente feria* II *Paschatis in priorem quidem locum, sed in altiorem tumbam relata (excepto capite aliisque paucis) pompa prorsus insigni fuere, quam in Monumentis* S. Simperti *Vitæ infra subjiciendis late descriptam invenies.*

AUCTORE J. B.

e quibus ne quid hac occasione defraudetur, cavet episcopus Augustanus.

55 *Enituit ea occasione Friderici de Zolleren, episcopi Augustani, in* S. Simpertum *pietas, ut qui non tantum eorum, quæ tunc acta sunt, pars magna esse voluerit, sed etiam edicto caverit, ne quid* S. Simperti *reliquiarum perditum iret aut furacibus manibus in prædam cederet. Edictum ex parte* 3 *Hierarchiæ Augustanæ pag.* 93 *et sequenti huc transcribo* : Fridericus, Dei et Apostolicæ Sedis gratia episcopus Augustensis. Universis et singulis ecclesiarum parochialium plebanis, viceplebanis, ceterisque clericis, notariis et tabellionibus publicis, per diœcesim et civitatem nostram ubilibet constitutis, salutem in Domino. Cum itaque, sicut ordinavimus, reliquias S. Symberti, confessoris ep. et prædecessoris nostri, in F monasterio SS. Udalrici et Afræ Augustensi Ordinis S. Benedicti reconditas, de veteri tumba in novum sarcophagum transferri *, ut majori reverentia et honore venerentur et habeantur. Volentes itaque, ut nihil de reliquiis hujusmodi alienetur : idcirco vobis omnibus et singulis supradictis, et cuilibet vestrum in virtute sanctæ obedientiæ mandamus, quatenus venerabili ac religiosis nobis in Christo sincere dilectis, abbati et fratribus dicti monasterii conjunctim et divisim; ac omnibus et singulis aliis Christi fidelibus, clericis et laïcis authoritate nostra inhibeatis, quibus et nos sub pœnis et censuris, in forma scriptis, inhibemus per præsentes, ne de reliquiis hujusmodi alienent, recipiant, seu alienari et recipi, neque alicui personæ cujuscunque dignitatis, status vel conditionis existat, aliquid de dictis reliquiis publice, vel occulte, dent, tradant,

* *supple statutum sit aut quid simile.*

AUCTORE J. B.

dant, seu dari aut tradi permittant, sub excommunicationis pœna, quam omnes et singulos præsentis nostræ inhibitionis violatores ipso facto incurrere volumus. Per præsentes volentes eosdem excommunicatos, et quemlibet eorum sic ligatos manere, quousque a nobis absolutionis beneficium meruerint obtinere. Inhibemus etiam omnibus et singulis confessoribus sub dicta pœna, ne excommunicatos; aut aliquem eorum in foro pœnitentiali a peccatis eorum, et dicto excessu, præterquam in mortis articulo, absolvant, donec dictis abbati et conventui reliquias hujusmodi restituant realiter cum effectu. In cujus rei testimonium præsentes litteras appensione sigilli nostri jussimus communiri. Datum ex castro Dillingen die Veneris septima mensis Octobris anno Domini millesimo quadringentesimo nonagesimo primo. *Ceterum nescio, qua de causa Stengelius in Vita* S. Simperti *et Corbinianus Khamm Hierarchiæ Augustanæ part.* III, *pag.* 103 *solemnem hanc anni* 1492 *translationem Feriæ* III *Pa-*

B *schatis illigarint, qua quidem die peracta infra legitur in Instrumento ea de re confecto; sed cum feria Paschatis cum die* XXIII *Aprilis ibidem connectatur, eoque anno Pascha inciderit in diem* XXII *ejusdem mensis, manifestum est, aut in assignanda feria tertia Paschatis, aut in die* XXIII *Aprilis errorem illic esse commissum: ego, retento die* XXIII *Aprilis, feriæ* III *Paschatis secundam substitui, secutus ea in re fidem Instrumenti, a Frederico, episcopo Augustano, editi et hic in calce Monumentorum infra exhibiti, in quo hi characteres Chronici, optime sibi mutuo cohærentes, occurrunt:* Datum et actum Augustæ in monasterio ac locis supradictis sub anno Nativitatis Domini MCCCCXCII, Indict. X, die vero Lunæ, vicesima tertia mensis Aprilis, quæ erat feria II Paschæ, etc.

Translatio ultima facta anno 1579,

56 Præter duas memoratas translationes (*nempe præcipuas, quarum prior anno* 1064, *posterior anno* 1492 *ex dictis contigit*) ossa S. Symberti, *inquit Corbinianus Khamm part.* I *Hierarchiæ Augustanæ quæ anno* 1709 *prodiit, pag.* 104, sacra solenni pompa anno MDLXXIX tertio et ultimo sub

C abbate Koplino sunt translata ad sacellum laterale ante relatum; cum antiquitus extra dictum sacellum præaltis ferreis clathris circumdatum requiescerent. *Præmiserat autem eadem pagina de illo sacello notitiam hanc:* Hic ipse locus (*in quo anno* 1492 *reposita sunt* S. Simperti *ossa*) isthac ætate sacellum S. Symberti appellatur, positum sub concamerato arcu dividente sacellum superius S. Joannis Baptistæ et Euangelistæ (a Conrado abbate ad privatum abbatum oratorium anno 1496 deputatum) a sacello inferiore S. Symberti. In isto inferiore sacello hodiedum extat altare, a Rmo D. D. Michaele episcopo Adramytteno, Augustano suffraganeo, consecratum die III Octobris anno MDLXXXII. Atque ex cornu Epistolæ visitur Mausoleum D. Symberti ob frequentia miracula, ut memini, famosissimi. *Tumbæ ejus iconem exhibet Hertfeldius de Basilica SS. Udalrici et Afræ paginis* 56 *et* 57 *intersertam; busti pag.* 90, *quod nescio, an* S. Simperti *statuam argenteam auro oblitam exhibeat, an illius, quod Conradi Morlin concionibus deberi ait Corbinianus*

Khamm part. III, *pag.* 97; *qui parte* I, *pag.* 454 D *etiam in templo cathedrali hujusmodi ex argento statuam, cujus basi insignes* (S. Simperti *ut reor*) *reliquiæ inclusæ sunt, anno* 1681 *pro exornanda ara principe confectam scribit. Capitis* S. Simperti, *seorsim a ceteris ejus reliquiis servati, citatus Hertfeldius pag.* 92 *ære incisum exhibet, quod Mariæ Fuccarinæ ex illustri Schwarzenbergiorum stirpe pia munificentia mitra pretiosa exornavit. Quotannis denique in cathedrali templo pridie S. Michaelis una cum aliis Sanctorum reliquiis* S. Simperti *partem laudatus Corbinianus Khamm part.* I, *pag.* 488 *venerationi publicæ exponi ait. Facile igitur, quam insigni cultu in diœcesi præsertim Augustana* S. Simpertus *gaudeat, ex hactenus dictis lector intelliget.*

Officia propria in S. Simperti honorem recitata,

57 *Quod vero ad monasterium SS. Udalrici et Afræ speciatim attinet, triplex in supellectile nostra litteraria officium de* S. Simperto, *illic celebari solitum, ex Proprio Sanctorum monasterii transcriptum, reperio. Primum ex his, die* S. Simperti *sacro, seu* XIII *Octobris recitandum, duplex est, continetque Lectiones quatuor Sancto proprias, quibus vita ejus paucis exponitur, tum miraculum pueri* E *faucibus lupi erepti, et* S. Simpertus *a Nicolao V Sanctorum albo adscriptus refertur; et hoc quidem Pauli V auctoritate approbatum fuisse, subjungitur. Alterum, in Lectiones item quatuor divisum, ritu duplici in festo Inventionis die prima Decembris recitandum notatur: Lectione prima mentio fit destructæ per Hungaros, S. Udalrico Augustano præsule, ecclesiæ S. Afræ; secunda muniti ab eodem sancto præsule adversus aëris injurias* S. Simperti *tumuli; tertia et quarta secundæ Inventionis reliquiarum* S. Simperti, *Joannis de Giltlingen abbatis Udalriciani tempore factæ. Tertium denique, pariter duplex: de tribus* S. Simperti *supra memoratis translationibus, quatuor item Lectionibus, agit; recitandum vero notatur feria quarta post Dominicam in Albis. Locum quoque habet* S. Simpertus *in Officiis propriis diœcesis Augustanæ, anno* 1638 *Dilingæ excusis, ubi, præter Lectiones tres proprias, hæc etiam Oratio legitur:* Deus, qui beati Symberti, confessoris tui atque pontificis, gloriosa merita virtutibus et miraculis evidenter declarasti; da nobis ejus patrocinio salutem mentis et corporis; ut ipsius ex- F empla sequentes, a malis omnibus liberati, ad te feliciter pervenire mereamus. Per Dominum, *etc.*

ejusdemque apud martyrologos mentio.

58 *Cum autem* S. Simpertus *seculo demum* XV *Sanctorum numero Pontificis auctoritate adscriptus fuerit, frustra in Martyrologiis, paulo antiquioribus, ejus mentionem quæras: Sollerius in Auctariis Usuardinis ad diem* XIII *Octobris ex Molano hoc ejus transcripsit elogium:* Simperti episcopi duodecimi ecclesiæ Augustensis, circa annum D. DCCLXVI; cujus corpus requiescit in cœnobio sanctorum Udalrici et Afræ. Per cujus merita, inter varia miracula, muliercula quædam pauper recuperavit officium brachii unius ac manus, quo per aliquot annos caruerat. Quæ pro sanitate recepta laudes exsolvit, et brachium cereum ad indicium sanitatis suæ ibi reliquit. *Ad* XIII *Octobris diem* S. Simpertum *referunt etiam Walasserus in Martyrologio Germanico, auctor Martyrologii Basileensis, Dorgainus in Kalendario Benedictino, Ferrarius in Cataloga Sanctorum, Martyro-*

logia

A logio Romano non inscriptorum, *Castellanus in Martyrologio Universali, Arnoldus Wion Ligni Vitæ part.* 2, *pag.* 338; *sed Grevenus et Buccelinus in Menologio Benedictino ad diem Octobris duodecimum, quamvis perperam.*

· Nota 18.

ADILBERTI

PRIORIS UDALRICIANI

LIBER

DE VITA ET MIRACULIS

S. SIMPERTI.

B

Incipit Præfatio in Vitam S. Simperti episcopi.

Adilbertus Prior monasterii S. Udalrici,

Quia utile et necessarium est, ut in exordio et capite cujusque libri Præfatio ponatur, per quam futuri Operis materia, intentio scribentis, utilitas legentis sive qualitas indicetur; unde circa principium hujus libri hac de causa auctor necessario debet præponi, ut lectores sciant, cujus dictis fidem adhibere debeant. Ego a itaque Adilbertus *a*, Prior-Augustensis cœnobii Ordinis divi Benedicti, quondam parvulorum pædagogus, vovi et proposui (quæ tandem in senectute complevi) coadunare et conscribere, videlicet aliqua virtutum insignia confessoris b Christi Simperti *b*, Augustensis episcopi; ad hoc inductus et illectus gratiæ suæ beneficio, mihi apud sepulchrum illius collato in quadam incommoditate corporis, in qua laboravi tunc temporis.

beneficio a S. Simperto affectus,

2 Quia vero pene omnia ejus gesta per incuriam et negligentiam tunc viventium non sunt scripta, pauca tamen, quæ de eo scripta, reperi, aut indagando cognovi, hic in unum coadunando descripsi. Cessant enim interdum a Sanctis fieri miracula tam pro servitutis divinæ negligentia, quam etiam pro incorrigibili inhabitantium malitia. Cessant et idcirco, quia, cum aliquando per intercessionem Sanctorum eveniunt, non solum laudes vel grates Deo debitæ ejusque Sanctis minime referuntur, sed nec memoriæ commendantur. Sed cur ego præcipue aliqua requirendo de sanctitate illius sum solicitus, quam in memetipso misericorditer sum expertus? Quis umquam debilium credulus ad tumulum ejus devenit, et non sanitatem meruit?

hujus Vitam ac nonnulla Miracula describenda suscipit.

3 Ex frequentia itaque et usu illorum jam diu nulla notantur, nulla publicantur, nulla scribuntur, quia, si quis ea hactenus scribere voluisset, jam dudum ingens volumen complesset. Pauca tamen, quæ de eo a veracibus viris sunt relata mihi, hic conscripsi, ne omnimodis sanctitatem illius tacuisse viderer. Ex paucis siquidem velut ex multis abundans Dei donum potest comprehendi, quia sanctitas non tantum in signorum occasione commendatur, quam *c* etiam in executione præceptorum Dei et vitæ conversationis puritate. Explicit Præfatio. AUCTORE ADILBERTO c

ANNOTATA.

a *Vixit seculo* XIII *ex numero* 1, *post obitum* S. Simperti *quinto.*

b *Ms., a P. Alexandro Wiltheimio ad decessores nostros missum, passim habet* Sympertus. *Sed* i *simplex adhibetur in altero Ms., ex codice monasterii S. Udalrici transcriptum, et a P. Gamansio ad nos olim missum.*

c *Ms. a P. Wiltheimio missum habet:* quantum.

INCIPIT VITA

S. SIMPERTI

E

AUGUSTENSIS EPISCOPI.

§ I. *S. Simperti ortus, mores, gesta in episcopatu et sepultura in S. Afræ* a. a

CAP. I.

S. Simpertus, episcopus Augustanus XII,

Beatus igitur Simpertus, omnium virtutum gratia a Deo decoratus, quibus pollere episcopum debere describit Apostolus, a glorioso Francorum rege, et Romanorum imperatore domno Karolo, immo *b* divinitus ad hoc prædestinatus, duodecimo ordinis loco a beato Dionysio *c* Augustensi ecclesiæ in pontificem est prælatus *d* : qui numerus duodecimus multis sacratus nominibus, et tam ex Novi, quam Veteris Testamenti scriptis insignitus vocabulis ordinationi suæ per meritum vitæ non incongrue potest aptari, quæ ad eruditionem legentium vel audientium partim conquisita hic volumus recitari. F

ad quem numerum e Sacra Scriptura varie attulit auctor,

5 Sunt enim duodecim signa, duodecim menses, duodecim horæ diei, duodecim fontes in Elim *e*, duodecim exploratores *f*, duodecim principes plebis Israël *g*, duodecim lapides in rationali *h*, duodecim lapides altaris *i*, duodecim lapides de Jordane sublati *k*, duodecim panes propositionum *l*, duodecim boves sub æneo mari *m*, duodecim stellæ in corona sponsæ *n*, duodecim fundamenta *o*, duodecim portæ civitatis *p*, duodecim fructus ligni paradisi, duodecim millia in valle Salinarum *q*, duodecim millia signati *r*, duodecim Patriarchæ, duodecim Prophetæ, duodecim Apostoli, duodecim Sedes. Per cujus numeri vocabula et proprietates pater iste Simpertus, suique similes sancti Prædicatores, figuraliter exprimuntur : quia in domo Dei, hoc est, in sancta Ecclesia, per virtutum suarum operationes, quasi signa mensium fulserunt in firmamento, et veluti stellæ in corona sponsæ, aut in rationali lapidum gemmæ, contra pericula mundi extiterunt fortes, ut terræ promissæ exploratores;

AUCTORE ADILBERTO.

tores; constantes, ut plebis Israël duces, sive duodecim millium propugnatores in valle Salinarum. Doctores quoque erant virtutum et justitiæ ac præceptorum Dei, ut Patriarchæ, Prophetæ et Apostoli.

Caroli Magni ex sorore nepos,

6 De ejus itaque Simperti parentum origine *s* suaque nativitate et infantia vel etiam pueritia, quia litteris nusquam aliquid declaratum est, etiam nos quidquam scribere non præsumimus *t*. Id tamen de eo referimus, quod ex veridica seniorum nostrorum relatione, ex antiqua ad nos deducta traditione audivimus, eum ex sorore nepotem domni Karoli regis et imperatoris fuisse, et ex regia stirpe genealogiam duxisse. Ejus namque imitanda et laudanda opera, quæ gessit, qualiter vixerit et docuerit, quomodo subditis præesse et prodesse studuerit, ex vitioso scriptorum neglectu in oblivionem posteris, ut prædiximus, pene sunt tradita.

CAP. II.

angelicis moribus effulgens, factusque episcopus Augustanus,

7 Eum *u* itaque angelicam vitam inter homines duxisse, et corporis castigatione se templum Spiritui Sancto exhibuisse, et jugi sacri altaris oblatione se Deo hostiam vivam immolasse, post transitum ejus crebris signorum attestationibus probatur. Constituto igitur eo a domno Karolo ad pontificatus dignitatem *x* præcepit, et ut Dominus quondam Jeremiæ in principio suæ prophetiæ, construere et reædificare cuncta, quæ ibi destructa et exusta reperisset. Quod ut possibilius perficere valeret, per regiam auctoritatem dedit ad eadem loca cuncta, quæ a domno Pipino, patre suo et prædecessore in regno, devotionis causa illuc fuerant contradita. Ipse quoque iisdem donis non modica addidit dona, imitatus Hiram, regem Tyri, qui superaddidit dona sua donis David, transmittens Salomoni ad ædificationem templi ligna cedrina et abiegna ad voluntatem ejus.

S. Afræ templum et Fuessense monasterium instaurat.

8 Vir autem Domini Simpertus, sicut ex mandato domni Caroli regis perceperat, veluti Judas Machabæus, mortuo Antiochio, recepta civitate et templo, diruta et exusta reædificavit, et altare novum de ignitis lapidibus fecit: sic ipse cœpit summa cum diligentia reædificare ecclesiam beatæ Afræ et cœnobium S. Magni in Faucibus, quæ sacra loca et alia per plura ex tyrannica seditione, orta inter Utilonem, ducem Noricorum, et Godfridum, ducem Alemannorum, post obitum pii regis Pipini concremata ac destructa erant *y*. Quæ omnia plenius in Vita beati Magni, quisque scire volens, legere potest *z*: unde et nos hic repetere propter fastidium nolumus.

CAP. III.

Augustanam diœcesim propagat

9 Ipse autem Augustensis episcopatus, cujus regimen et curam susceperat, non adeo rebus, temporalibus secundum sæculi fastum, ut nunc, tunc temporis pollebat, sed adhuc, ut in primitiva Ecclesia, juxta præceptum Domini voluntariæ paupertati subjacebat, nec quisquam in clero aliquid proprii possidebat, sed erant illis omnia communia: quam vir Domini Simpertus omnimodis, prout facultas sibi expetebat, secundum timorem Domini sublimare et ditare studebat. Parochiam quoque in utraque parte Lemannici fluvii, qui Lycus dicitur, qua tunc primum *aa* eadem ecclesia augmentata est, auctoritate domni Papæ Leonis tertii *bb*, nec non et consensu et confirmatione domni Karoli, jam facti imperatoris, annuente Deo, in utroque ducatu, Noricorum videlicet et Alemannorum, coadunavit.

ac post annos regiminis 30

10 Rexit autem S. Simpertus Augustensem ecclesiam annis triginta secundum formam institutionis, quam beatus Paulus Apostolus, Timotheo scribens, sic indixit: « Exemplum esto fidelium in verbo, in conversatione, in charitate, in fide, in castitate. Attende lectioni, exhortationi, doctrinæ. Noli negligere gratiam, quæ in te est, quæ data est tibi in impositione manuum presbyterii. Hæc meditare, in his esto, ut profectus tuus manifestus sit omnibus; hoc enim faciens, et teipsum salvum facies, et eos, qui te audiunt *cc*. » Quam formam vir Domini Simpertus plenarie executus suis verbis divinæ prædicationis intimabat, exemplis virtutum in semet ostendendo confirmabat.

obit, sepeliturque in S. Afræ.

11 Bono itaque certamine cum vitiis et concupiscentiis certato, cursuque temporis sui in sanctitate et justitia consummato, cum jam fide recta servata, de reliquo reponenda esset sibi corona justitiæ, quam repromisit Deus diligentibus se, præsidente sanctæ Romanæ ecclesiæ Papa Leone tertio, imperiali vero sceptro adhuc regente Karolo Magno, trigesimo ordinationis anno, corporis incommoditate cum ægritudine præventus, inter divina orationum colloquia quarto Idus Octobris spiritum cœlo reddidit, ad ætheriasque mansiones angelicis deportatus officiis, sine fine possessurus intravit, lucemque hujus sæculi superna habitatione commutavit *dd*. Cujus sacrum corpus cum funeribus *ee* exequiis in ecclesiam S. Afræ, quam ipse concrematam ac destructam reædificaverat, est delatum et honorifice, ut condecens erat, in choro juxta gradus est humatum, quo in loco diversis incommoditatibus corporis laborantes, vota sua voventes et peragentes integerrimæ sanitati sunt restituti.

CAP. IV.

Ejus sepulchrum, dio expositum, S. Udalricus tegere in visione jubetur.

12 Evolutis itaque post transitum ejus centum sexaginta et eo amplius annorum curriculis, cum beatus Udalricus, cujus nomen ex virtutum ejus fama celebre per totam Germaniam habebatur, Augustensi præesset ecclesiæ, effera gens Hunnorum e finibus suis egressa, ripam Lyci fluminis transiens ecclesiam beatæ Afræ secundariæ exussit *ff*, totamque Alemanniam deprædando vastavit. Cum ergo aliquo tempore sine tecti operimento eadem ecclesia remaneret, et sepulchrum beati Simperti in choro juxta gradus situm pluviarum imbribus, et nivium algoribus pateret, quadam nocte, dum vir Dei Udalricus lassis artubus aliquantulum sopori et requiei indulsisset, divinitus in visione admonetur, ut tumulum sancti Simperti congruo procuraret tecto. Cui admonitioni vir Dei incunctanter obtemperabat, lignisque firmioribus illud more operculi arcæ conjunctis ab imbribus protegebat.

13 Hinc liquido cunctis patere poterit, quanti meriti hic Vir beatus in conspectu divinæ Majestatis in hoc sæculo degens fuerit, cujus cineribus talis honor deferri *gg* jubetur divinitus; tamquam injustum foret, tam sancta membra pluviarum inundationi patere, cum multi Martyres et Confessores sub divo videantur requiescere et horam resurrectionis expectare. In hoc quoque

ejus

A ejus sanctitatis indicium comprobari potest, quod primitus vir Dei Udalricus de injuria tumuli ejus divinitus describatur admoneri, cum in eadem basilica multa Sanctorum corpora, et præcipue gloriosæ Christi martyris Afræ ejusdem loci matronæ, nec non puellarum ejus, videantur incunctanter conservata a populo venerari, quæ etiam basilica postmodum non dissimili revelationis admonitu ab eo jubetur reædificari.

ANNOTATA.

a *Adilberti lucubrationem partitus est in varia capita Pezius, iisque singulos præfixit titulos. Capitum numerum dabunt numeri majores in margine positi; titulorum vero substantiam notæ numeris singulis item in margine more nostro adscriptæ.*

b *Ms. Wiltheimii minus recte habet*: primo.

c *De quo actum apud nos est ad diem* XXVI *Fe-*
B *bruarii.*

d *Sed priusquam Carolus dignitate imperatoria auctus fuerit ex num.* 3 *Commentarii prævii.*

e *Exodi cap.* XV, ℣. 27 *:* Venerunt autem in Elim filii Israël, ubi erant duodecim fontes aquarum.

f *Singulorum nomina expressa habet Numerorum cap.* XIII, ℣. 5.

g *Numerorum cap.* 1, ℣. 44.

h *Videsis librum Exodi cap.* XXXIX, ℣. 8 *et sequentibus.*

i *Vide lib.* III *Regum cap.* XVIII, ℣. 30 *et sequenti.*

k *Vide librum Josue cap.* IV.

l *Vide librum Levitici cap.* XXIV, ℣. 5.

m *Vide libr.* III *Regum* ℣. 44.

n *Apocalypsis cap.* XII, ℣. 1.

o *Apocalypsis cap.* XXI, ℣. 14.

p *Ibidem*, ℣. 12.

q *In lib.* I *Paralipomenon cap.* XVIII, ℣. 12 *et sequenti legitur :* Abisai vero, filius Sarviæ, percussit Edom in valle Salinarum decem et octo
C millia, et constituit in Edom præsidium, ut serviret Idumæa David.

r *Apocalypsis cap.* 7, ℣. 5 *et sequentibus.*

s *Pater illi, ut ferunt, fuit Ambertus, mater Simphoriana, Pippini filia, et Caroli Magni soror.*

t *De ejus juventute nonnulla habes* § 1, *num.* 14 *Commentarii prævii ; sequenti vero, quæ ex monacho factus abbas Morbacensis gessit. Ceterum in Ms. Wiltheimii perperam pro* scribere non præsumimus *legitur* scribere præsumimus.

u *Ms. Wiltheimii habet* sic ; *Gamansii* hic.

x *Annum, quo episcopatum adierit utcumque determinatum habes* § 1 *Commentarii prævii num.* 13.

y *Probabilem combusti S. Afræ templi epocham dedimus num.* 33 *Commentarii prævii.*

z *Laudati ab Adilberto scriptoris de* S. Simperto, *Utilone et Godfrido verba discussa sunt* § 3, *num.* 29 *et sequentibus Commentarii prævii.*

aa Simpertus *quidem ultra Lycum, Norici Alamanniæque terminum, curam episcopalem extendit ex num.* 40 ; *sed non episcoporum Augustanorum primus ex num.* 41 *Commentarii prævii.*

bb *Sedit ab anno* 795 *usque ad annum* 816.

cc *Ita fere Paulus, epistola I ad Timotheum cap.* IV, ℣. 12 *et sequentibus.* AUCTORE ADILBERTO.

dd *Sub annum* 808 *seu* 809 *ex dictis in Commentarii prævii num.* 13.

ee *Lege :* funebribus.

ff *Anno* 955, *secundum anonymum S. Udalrici biographum apud Velserum cap.* XII, *in quem annum consentiunt plerique scriptores.*

gg *Mss. tam Wiltheimii quam Gamansii habent :* deferre.

§ II. *Beneficia quædam mortalibus sancti Simperti intercessione collata.*

CAP. V.

Seculo XI *ejus reliquiis primum translatis.*

Qualiter vero corpus ejus sit transpositum in eum, ubi nunc veneratur, locum, paucis verbis insinuemus. Anno itaque primo ordinationis Embriconis, Augustensis episcopi, qui est ab
E Incarnatione Domini millesimus quartus *a*, relictis ab antecessore suo *b* quinquaginta talentis argenti, ecclesia S. Affræ, ut hodie cernitur, a fundamentis construitur, et multa Sanctorum corpora reperiuntur. Perfecta itaque templi structura, corporis ejus reliquiæ cum aliis sanctorum Confessorum Wicterpi et Nicgarii et Adilberonis *c*, ad australem partem basilicæ sub quodam fornice in eum, ubi nunc venerantur a populo, locum decenti honore sunt retumulatæ, ubi, præstante *d* gratia Christi, meritis Confessoris sui cæcis visus, surdis auditus, claudis gressus redditur, et dæmoniaca violentia ab obsessis corporibus excluditur. Diversis quoque incommoditatibus corporis laborantes, frequenter in visione nocturna admoniti, persæpe etiam spe confidentiæ adducti, ac votis inibi peractis, pristinæ sanitati integerrime sunt restituti. De quibus ejus insignibus ad eruditionem incredulorum, ad confirmationem credentium dignum fore censemus aliqua hic inserere.

ejus intercessione sanatur mulieri pes tumidus,

15 Anno itaque Incarnationis Domini millesimo centesimo octogesimo ex improvisu quorumdam infelicium flamma exurgente, ædificia cuncta basilicæ et cœnobii sancti Udalrici et beatæ
F Affræ ex permissione divina in favillas cinerum sunt redacta, ad cujus infortunii miseriam considerandam, et donis charitatis sublevandam, non modica turba ex vicinis civitatibus, oppidis et villis advenit. Accidit autem die quadam, dum mulier quædam prope tumulum beati Simperti deambularet, ut ex improvisu in illud per foramen quoddam, quod ex nimietate flammarum ignis ibi forte patebat, delapsa hæsisset, et aliquantulum de ipsius sancti Patris reliquiis contigisset, unde expergefacta, dum pedem inlapsum retraxit, eum subito intumuisse conspexit. Quæ mox reatum suum voce lamentabili confessa, in Sanctum Dei se peccasse, est conquesta. Quid post ageret, ignorabat; spem tamen suam in Sancto Dei ponebat, et prece cum fletibus ad eum profusa, ab eo pristinæ sanitati sic est restituta.

16 Hoc quoque non silendum, sed relatione fore dignum reor, quod non sine parva * admiratione seniorum nostrorum attestatione circa tumulum

* magna

AUCTORE ADILBERTO. *intacta ab imbribus ejus tumba servatur,*

tumulum ejus divina providentia gestum cognovimus. Post exustionem ergo basilicæ aliquot dierum spatiis imbrium inundatione eadem basilica aquis pluviarum adeo est repleta, ut ligna, quæ ab ignium flammis relicta fuerant, circumquaque per ecclesiam supernatare viderentur, nec alicubi per siccum introeundi cuiquam facultas daretur. Tumba vero confessoris Christi Simperti, quæ nullo modo distabat e pavimento, sed adæquata erat solo, sic omni ex parte in circuitu ejus ab illa inundatione intacta et sicca permansit, ac si firmioribus tectis in superficie operta fuisset: quod sanctitatis ejus indicium est æquiparandum revelationi præscriptæ, quæ *e* beato Udalrico cœlitus indictum describitur fuisse, ut tumulum ejus defenderet ab imbrium effusione. Ex quibus etiam nobis nosse datur, quanta dilectione ejus spiritus in conspectu divinæ Majestatis habeatur, cujus corpus in terra humatum sic assidue cœlitus procuratur.

B

CAP. VI. *punitur liberaturque mulier, quæ cereos ad ejus tumulum accensos alio transtulerat,*

17 Quædam mulier honestæ vitæ, cum sanctimoniali quadam, quæ in infirmitate sua votum fecerat, ad sepulchrum sancti Simperti veniens, cereos, qui illic oblati erant, transportavit, et alibi in eodem monasterio accensos ad memoriam Sanctorum collocavit. Inde domum rediens horribili cœpit dolore fatigari, ita ut pene totam noctem clamando transiret. Modicum interim soporata, videtur sibi esse in ecclesia beati Udalrici et sanctæ Affræ, et ossa beati Simperti quasi neglecta et dispersa in pavimento jacere. Et, dum staret super his attonita, audit vocem quasi de ossibus procedentem: Quia mihi oblata transportasti et alibi collocasti, merito torqueris; et nisi de his satisfacias Deo et mihi, non liberaberis. Præterea dic Henrico Priori, ut meliorem reverentiam ossibus meis statuat exhiberi, quia ego et sanctus Udalricus in conspectu Domini pro isto loco jugiter preces effundimus. Mulier expergefacta a somno et ad sepulchrum tendens beati Simperti cum oblationibus, oratione facta, sanitati est restituta.

alter gutturis malo, alter dæmone liberatur,

18 Vir quidam de oppido Mendichingen *f* morbo swynanciæ subito prægravatus, tumore exterius ac interius urgente, ita cœpit nocte quadam

C

provocari *g*, ut a multis esset desperatus. Dum interim somno raptus, videt beatum Udalricum prope stantem infulatu *h*, et ejus ora et guttur molliter tractantem et dicentem: Vade ad sepulchrum beati Simperti, et illic tuas defer oblationes, ac pro sanitate corporis tui Deo et ipsi gratias age, Mirabile dictu! Mox ut ille evigilavit, rupto tumore intrinsecus, tantum saniei et cruoris evomuit, ut intuentibus stuporem faceret pariter et admirationem, et homo liberatus est. Veniens ergo ad memoriam beati Simperti, gratias egit Deo, qui in Sanctis suis semper est mirabilis. In hoc miraculo notandum est, quam sancta et salutaria sint præcepta Apostolica, quæ etiam Sancti post hanc vitam videntur adimplere, de quibus hoc: « Honore invicem prævenientes *i* » videtur hic sanctus Udalricus complesse, dum per se describitur artus ægri contrectasse, ipsumque sanitatem recepisse, ac de hoc beato Simperto præcepit gratias referre, non dubium, quin fides ejusdem ægroti hæc obtinenda proposuisset a beato Simperto. Eodem fere

D

tempore quendam a dæmone vexatum audivimus ad memoriam ejus liberatum: sed qualiter hoc evenerit, aut unde idem homo fuerit, nescimus, qui tunc temporis vix duodennis fui.

insanus

19 Fuit quoque in oppido Nuwenburg, provinciæ Bavariæ *k*, vir quidam divitiis hujus sæculi admodum præditus. Hic filium suum adolescentem, nomine Chunradum, jumenta equorum quadam nocte circa tempus messis hordeaceæ depascendi causa jussit minare *l*. Qui, obtemperans jussionibus patris, in dotem frugum triticeæ messis cujusdam ecclesiæ S. Stephani Protomartyris, sicut ejusdem satellitum vulgi moris est, fraudulenter equos induxit, cujus temeritatis mox pœnas exsolvit. Nam circa mediam noctem quodam territu expergefactus, in vesaniam mentis repente est raptus. Qui, ut domum delatus est, pater cœpit ab eo percontari, unde sic cœpisset mente alienari. Ille autem ad interrogata non respondit; sed tantum verba blasphemiæ et gestus suæ protulit vesaniæ. In tantam quoque

E

amentiam devenit, ut semiusta vel ambusta manibus ligna a foco arriperet, et ex æde secum commorantes propelleret. Quid plura? Ad loca Sanctorum circumquaque sanitatis gratia a propinquis cum muneribus deducitur; sed minime sanitatis dono potitur. Tandem a quodam fratre converso, nomine Adilberone, propinquo suo, delatus Augustam, et in monasterium sancti Udalrici sospitatis gratia est præsentatus. Peracto autem ad reliquias corporis beati Udalrici cum muneribus voto, non est potitus ibi sanitatis dono. Dehinc ad tumulum beati Simperti simili modo cum oblatione defertur, ut vel ibi sospitatem consequeretur.

sanæ menti,

20 Expletisque rite votis, ut se ab oratione a tumulo erexit, extenta cervice, more dementium cum furibundo visu caput gyrando circumferre cœpit. Quod ut frater jam dictus conspexit, elevatis oculis ac manibus in cœlum suspirare cœpit. Cui ille demens: Quid sic, inquit, ex imo cordis ingemuisti? Qui respondens ait: Nobis merito est dolendum et gemendum, qui tantum

F

sensus tui conspicimus defectum. At ille demisso vultu: Ne doleas gemendo, inquit, de cetero: quia me per merita sancti Simperti curatum sentio. Tunc omnes simul adstantes manus utrasque ad cœlum levantes Deum omnipotentem laudabant, qui non derelinquit sperantes in se, qui per merita sancti Confessoris hunc sui pristinæ restituit sanitati. Ille vero, unde venerat, reductus, in brevi viribus totius corporis est integerrime restitutus. Postea pro satisfactione peccatorum suorum Jerosolymitanam expeditionem profectus in terra peregrinationis feliciter est defunctus et sepultus.

CAP. VII. *puer a lupo raptus matri incolumis,*

21 In superiore regione *m* fuit quædam fæmina magnæ devotionis operibus intenta, quæ, sanctitate sancti Simperti cognita, frequenter Augustam devenit ad tumulum ejus orandi causa. Huic quoque parvulus infans erat, quem materno affectu nutriebat; qui die quadam a domo aliquantulum digressus, a lupo ibi deambulante est raptus, et in sylvam deportatus. Mater vero misera, ubi se orbatam prole sua vidit, voce lamentabili

AUCTORE ADILBERTO.

A bili pectus tundendo pugnis ibat, quidve ageret, nesciebat. Spem tamen suam in Deo et patrocinio sancti Simperti ponebat, talique modo orabat : O sancte Simperte, ne despicias me miseram, sed in gratiam tuam prolem meam habeto commendatam : interventu tuo divinam clementiam credo pro peccatis meis posse placari, et a te mihi dilectam prolem meam confido illæsam repræsentari. His similibus peroratis, damna suæ conquerebatur calamitatis. Exactis ergo aliquantis horarum spatiis, illa crudelissima bellua, et, ut ita dixerim, quodammodo generi humano inimica, cum prædicto infantulo, quem ad ingluviem suæ voracitatis reprimendam rapuerat, accurrit, et in eodem, quo hunc sustulit, loco illæsum deponit, sylvarumque latibula non sine trepidatione revisit. Quem mater summa exultatione susceptum Augustam deambulando ulnis secum deferebat, cunctisque, qualiter hunc per merita sancti Simperti redivivum a lupo recepisset, intimavit, votisque cum gratiarum actionibus Deo ac B beato Simperto ad tumulum ejus exactis, ad declarandam hujus miraculi magnitudinem factum ex cera lupum portantem in ore puerum inibi suspendit, qui deinceps tempore multo ad confirmationem hujus facti ante cunctorum advenientium obtutus ibi pependit.

pauperculæ usus brachii manusque, n

22 Ex oppido quodam Noricorum, Mamendorf dicto *n*, fuit quædam pauper muliercula, quæ inter alios corporis defectus officio brachii unius ac manus per aliquos annos caruerat. Hæc Augustam cum quibusdam aliis comprovincialibus suis agressa, tumulum Christi confessoris Simperti sospitatis adiit causa. Ubi ad gratiam sui cum gemitibus prece effusa, non est ab eo illic sanitatem consecuta. Attamen confidentiæ suæ *o*, quam in Deo et meritis sancti Simperti posuerat, non relicta, domum sine sanitate est reversa. Quo dum pervenit, his similibus miseriam suam deflendo orare cœpit : O sancte Simperte, qui multis in ecclesia tua in necessatibus suis petentibus larga ostendisti *p*, cur non mihi eadem pietatis gratia subvenisti, misertus meæ paupertatis, C qua multis affligor annis? His similibus voce lachrimabili expletis, compago illa artuum brachii et manus, quæ ex longinquitate incurvata aruerat, meritis sancti Simperti ita repente resolvi cœperat, ut deinceps non sine admiratione multorum, quibus calamitas sua fuerat nota, ad cujusvis operis officium cis uteretur. Voti itaque sui cum sospitate compos effecta, Augustam est lætabunda reversa, tumulumque sancti Simperti adiit, et Deo ac confessori suo pro sanitate recepta laudes exsolvit, et brachium cereum ad indicium sanitatis suæ ibi reliquit. Hujus miraculi factum multis illic commanentibus ab ea est patefactum, quod et nos, sicut ex veridica relatione cujusdam æditui nostri, cui providentia ejusdem sepulchri erat commissa, ibi simul adstante * cognovimus, huic paginæ ad notitiam posterorum inseruimus.

* *lege* adstantes

CAP. VIII.

loquela muto restituitur, q

23 Mutus quidam serviens erat cujusdam cultoris prædii unius in villa, Chennenhausen *q* dicta, sacristam ecclesiæ sancti Udalrici et beatæ Afræ attingentis, qui pro absolutione scelerum suorum et restitutione loquelæ duobus circulis obligaverat se ferreis, cum qua satisfactione, habitu suscepto peregrini iter aggressus sancti Ægidii, cujus intercessione et meritis coartatione unius circuli meruit liberari. Dehinc diversa regionum loca deambulando circuivit, ac Sanctorum patrocinia requisivit. Sicque fama comperta de sacrosancto Corporis Domini mysterio et permutatione in Augusta facta *r*, cum frequentia populari eamdem civitatem est agressus, omnipotentis Dei misericordiam quæsiturus. Sed ipse, qui constrictas mutorum reserat linguas, et infantium linguas facit disertas, privatum diu per gratiam suam ditavit loquendi usu.

vinculumque rumpitur,

24 Dehinc orandi causa basilicam beati Udalrici adiit et Sanctorum illic quiescentium patrocinia quæsivit. Ad tumulum quoque sancti Simperti frequenter veniens oraturus ejusque auxilium non frustra implorabat. Nam die quodam cum se, genu flexo super tumbam ejus, in orationem declinasset, gravi illo, quo adhuc coartabatur, circulo ferri meruit absolvi. Ad cujus confractionis sonitum frater ille conversus (de quo E supra mentionem fecimus) cominus assistens aliquantulum expergefactus mirari cœpit, quidnam clangoris auribus insonuerit ; adpropriansque illi ait : Quidnam hic est ferri, cujus confractionis sonitum aure percepi? Ille vero gratiam a Sancto Dei sibi collatam dissimulare volens : Nihil, inquit. Frater itaque, extracto brachio illius, ut locum circuli vidit, sic illum increpando dixit : Quid, miser, agere voluisti? Cur donum Dei celare voluisti? Ne occultando dissimules, quod ad laudem Dei propalari decet, et ad corroborationem fidelium in publico commemorari debet. Grates refer Deo ac beato Simperto, ob cujus meritum tibi est collatum hoc beneficium, et noveris te per suffragia ejus ab his flagitiorum criminibus absolutum, pro quibus te sic istis ferreis circulis voluisti esse constrictum *s*. Qui referens Deo et sancto ejus Confessori gratiarum actiones, ibi idem ferrum reliquit suspensum ad hujus facti indicium, ut cunctis advenientibus liquido pateret, quanto patrocinio angustiatis hic Vir sanctus apud Omnipotentem subvenire F valeret.

vigor pristinus

25 Per idem tempus adductus est in carro Augustam paralyticus quidam, qui multis annis nulla arte medicinali a sui incommoditate corporis poterat liberari. Hic in ecclesiam sanctæ Crucis cum fuisset delatus, ac per triduum in ea vigiliis et obsecrationibus Dei clementiam pro sospitate esset precatus, non illic, quod petebat, assecutus. Dehinc, qui eum adduxerant, spiritu consilii instructi, eum in ecclesiam sancti Udalrici et beatæ Affræ ad Sanctorum ibi quiescentium patrocinia imploranda decreverunt adduci. Qui fores ejusdem ecclesiæ dum fuissent ingressi, ab eo, quem ægrotum in gestatorio deferebant, sunt præmoniti : Primum deferte me ad hoc sepulchrum, quod oppositum obtutibus cervicis *t* populari frequentia obsitum. Stabant itaque ad tumulum beati Simperti utriusque sexus advenientium perplures, indicia signorum illic dependentia considerantes et clementiam Dei laudantes.

paralytico,

26 Cumque eum coram tumulo deposuissent,

AUCTORE ADILBERTO.

et per aliquot horæ spatium juvamen Christi Confessoris implorassent, cœpit repente quidam sanitatis vigor per omnes artus ægroti morose reptando diffundi, ita ut procul dubio ei daretur intelligi, quod per merita S. Simperti ab incommoditate corporis sui meruisset liberari, dixitque comitibus suis : Confido, charissimi, omnipotentem Deum per interventum Confessoris sui paupertatem meam ad salvationem mei respexisse, quia sentio artus meos aliquantulum vigoris recepisse; removete itaque ista infelicitatis meæ indicia, meque in jam diu desiderata sinite vobiscum in nomine Christi, quoquo modo potero, reptare terra. Qui mox eum inter manus et brachia tollentes, circumquaque illum per ejusdem basilicæ orationum loca ducebant gaudentes, ejusque pristinæ sanitati per sancti Simperti merita plurimum applaudentes. Sicque factum est, ut, qui multo tempore per alios in gestatorio ferebatur, integerrimæ restitutus sanitati, per se deambulando eosdem, quocumque licuisset, absolute sequeretur.

B

CAP. IX.

cæcæ

27 Alio quoque tempore ex oppido, Mazensielerem dicto, quidam orationis causa diverterunt. Hi secum eadem devotionis intentione mulierem per quadriennium oculorum visu divina permissione orbatam adducebant, quam simul secum circumquaque orationum loca deambulando pro restauratione luminis, baculo regente gressum, ferebant. Ad tumbam itaque Christi confessoris Simperti dum pervenerunt, eam illic orantem, ejusque patrocinium invocantem reliquerunt. Post biduum vero, unde venerant, dum redire proposuissent, ac eamdem mulierculam, quam adduxerant, se comitari præcepissent; illa omnimodis renuit, quia spem salutis suæ in Sancto Dei posuit. Tandem increpatione verborum coacta, non voluntarie illos est secuta. Factumque est, dum contra mansionem suam tenderent, et mens illius in compunctione posita in Sancto Dei hæreret, Deus, qui corda, humilium respicit, de alto prospectans, deprecationem ejus exaudivit, et cæcitatis ejus miseriam per suffragia sancti Confessoris taliter amovit.

C

visus,

28 Cum itaque eos, cum quibus venerat, invita sequeretur, ac baculo, quem manu gestabat, vestigia perscrutaretur, subito incalescentibus oculis post confricationem palpebrarum cœperunt aliquantulum protractam, recedente caligine, illustrari lumine, adeo ut sine conductu alicujus incederet, et circumquaque posita clare videret. Illa itaque, ubi se voluntatis suæ compotem per merita sancti Simperti vidit effectam, et ab opprobrio cæcitatis dono Dei salvatam, dixit comitibus suis : Procedite, quia domum ad præsens non comitabor vos; sed Augustam revertar sancto Simperto pro sanitate mihi collata gratiarum actiones redditura. Cujus dictis illi assensum non præbebant, sed eam, quia villæ prope erant, ad quam tendebant, secum progredi compellebant. Ita vero, quia voluntati eorum reniti non poterat, consentiens cum illis villam intrabat. Jamque advesperascente, dum lassata membra sopori collocasset, nullam corpori suo poterat accommodare quietem. Mane autem facto, Augustam rediit, et Christi Confessori pro visu recepto grates exsolvit, ipsiusque ecclesiæ custodibus intimavit, qualiter per meritum sancti Sintperti in reditu lumen diu perditum recepit. Ad tumulum itaque ejus per triduum in oratione excubiis celebratis, cum gaudio domum est reversa. D

ac mulieri brachii ariditate manusque scabie percussæ, sanitas redditur.

29 Fuit etiam in civitate Augusta quidam qui acus pellificibus faciebat, nobis bene notus, qui in obsequio suo quamdam stultam habebat fœminam. Hæc quodam Sabbato, vespertinali tempore transacto, ut moris est infrunitarum mulierum, ad diem Dominicam vel alium festivum pexis et ornatis capillis, lota et illita facie, operibus diabolicæ deceptionis cœpit insistere. Moxque ultio et correptio divina super eam devenit, et arefacto brachio dextro et incurvata manu, contortis in volam digitis, iniquitatis suæ vindictam recepit. In tantam etiam repente conversa fuit ipsa manus scabiem, ut intuentibus horribilem præberet stuporem. Per aliquos ergo dies hoc flagello castigata, et vita pristina in melius commutata, jejuniis et orationibus intenta reatum confitendo instabat. Quodam itaque Dominico E
die, qui anniversariam diem beati Simperti antecedebat, vespertino tempore ad sepulchrum ejus veniebat, et solotenus se prosternebat, manumque et brachium super illud posuit, precesque cum lachrymis ad Dei Famulum profudit, et sanitatem pristinam per merita ejus ab omnipotente Deo promeruit.

ANNOTATA.

a *Imo* 1064, *ut habent Mss. tam Wiltheimii, quam Gamansii.*

b *Henrico II.*

c *Relati sunt in Opus nostrum S. Wicterpus quidem ad* XVIII *Aprilis; sancti vero Adalbero et Nitgarius ad diem* IX *Octobris.*

d *Perperam in Ms. Wiltheimii* perstante.

e *Lege* : qua, *uti legitur in Mss. Wiltheimii et Gamansii.*

f *Ita legitur apud Wiltheimium et Gamansium ; Stengelius de Miraculis* S. Simperti *Augustæ Vindelicorum anno* 1620 *Germanice editis locum hunc vocat* Pagum Menchingen. F

g *Utrumque Ms. citatum habet* præfocari.

h *Lege :* infulatum *ex iisdem Mss.*

i *Ad Romanos cap* 12. ℣. 10.

k *Ad Danubium in confiniis diœcesium Augustanæ, Eichstettensis et Ratisponensis.*

l *Ms. Gamansii addit* foras.

m *Germanis* Oberland, *seu, ut reor, Suevia Superior.*

n *Ita etiam Mss. tam Wiltheimii, quam Gamansii. Pezius in margine signat* Amendorf. *Videtur legi apud Stengelium lib.* II *de* S. Simperto *cap.* III Mamendorf.

o *Lege* confidentia sua.

p *Ms. Gamansii :* O S. Simperte, qui multis misericordiam tuam in suis necessitatibus petentibus large ostendisti.

q *Stengelius ad litteram* n *citatus habet* Zemetshaussen.

r *Anno* 1194 *ex num.* 3 *Commentarii prævii.*

s *Hinc discimus pœnitentiæ genus, quo graviorum*

criminum

A *ciriminum rei, sacerdotum jussu ferreis constricti vinculis. Sanctorum tumbas, dum ea solverentur, circuibant, licet a Carolo Magno improbatum, seculo adhuc* XV, *si non sacerdotum jussu, saltem a rudibus sponte fuisse susceptum.*

t *Legendum :* cernitis.

c *De Schoumberg, episcopum Augustanum, de quo supra in Commentario prævio.*

d *Joanne ab Hoheustein.*

e *Colitur* III *Novembris.*

f *Minus recte Ms. Wiltheimii :* expertus.

g *Idem mole habet* MCCCCLXIX.

LIBER

MIRACULORUM S. SIMPERTI

Ab anno MCCCCLXV *usque ad annum* MCCCCLXXI.

In nomine Jesu ac ejus præsulis Simperti incipit Prologus in Miracula ejusdem sancti Simperti episcopi.

B

Summatim tantum auctor se quædam S. Simperti miracula traditurum ait.

Non mihi nunc per eloquentiæ prata 'ducendus est calamus, nec laborandum, ut tibi, optime pater *a*, ostendam variorum pulchritudinem colorum, sed simplici, et, ut ita dicam, tumultuario stilo sanctissimi patroni Simperti summarice sunt narranda miracula, ut lector videlicet et rem habeat et fastidio non gravetur. Nam cum tot quotidie fiant, ut nedum scriptoris proprii officium, sed etiam notarii requirant: frustra laborem absumerem in texendo uno, ubi mox adest aliud æque urgens. Omittam igitur aliquando nomina personarum, locorum, cæterasque circumstantias, et quasi raptim carpens intentionem facti, eum, qui de aliis informari cupit, ad longiorem Annotationem, quæ apud vos est, transmittens. Nam Priores loci sibi id officii semper assumpserunt, ut Simperti tui tumbam curæ haberent. Sic Adalbero *b* Historiam et Legendam C compilando cum annexis miraculis, sic Hainricus ejus apud Sedem Apostolicam solicitatȯr per dominum Cardinalem *c* venerationem procuravit, sic tu nunc quoque religiose ac devote facis. Taceo de antecessore tuo *d*, qui maximam spem in sancto Simperto repositam habuit, dum pro fabricæ inceptione laboraret; vetera igitur pro nunc omittens sua facta, qualiter videlicet in monasterio Morbacensi, cui primus S. Pirminius *e* præfuit *f*, ipse quartus abbas laudabiliter vixerit ac ex post gubernavit, qualiter Augustæ prælatus fuerit, tantum ea, ut quidem pauca narrabimus facta, quæ nostra ætate sunt gesta, et hoc Christi in nomine incipimus a Gratiæ anno MCCCCLXV *g*.

ANNOTATA.

a *Melchiorem, abbatem Udalricianum ab anno* 1456 *usque ad* 1474, *indicat hic anonymus.*

b *Seu Adilbertus, Lucubrationis præcedentis Vitam et quædam miracula Sancti complectentis, auctor.*

DISTINCTIO I.

Pueri hernia, tumor gutturis, dolor pectoris, phthisis,

Primum Miraculum. Puer pridie natus sua primordia rupturæ defectu, quem carbunculum vocant medici, erga testes deformat. Physici cum suo Avicenna, chirurgi cum suis crudelibus instrumentis nec spem, nec auxilium conferre se negant. Deficiente humano adest divinum, per sancti Simperti videlicet subsidium. Mater enim solicita eundem pulsat precibus, votoque preces cumulat, ad tumbam... *a* quartum mensem invalescente morbo, puerum portabat salvumque recepit. Secundum. Tumor mulieris guttur usque E ad suffocationem per dies quatuordecim perstrinxerat, qui et famelicum reddebat stomachum et strictum anhelitum. Extremis jam appropinquans votum sancto emisit cum prece Simperto, in momentoque sanatur. Tertium. Gravabatur quædam bonæ famæ mulier stomachi doloribus, et quasi id parum esset, pungebatur erga pectoralia gravissime. Invocabat sanctum Simpertum, sanitatique restituitur, dum sacris adducitur reliquiis. Quartum. Parvus necdum annum attigerat et miserabile infelicitatis humanæ factus jam spectaculum, thisiaca, cum spasmatica vehementissimo dolore per multorum dierum spatia miserabiliter torquebatur, adeo ut nedum matri, sed et ceteris fieret dirum cernere. Sanctum Simpertum cum quadam fiducia gemebunda invocat mater, eumque ad tumbam ejus transmisit. Receptum sanitatem accepisse lætata est.

tussis, dolor dentium, syncope, pectus oppressum, pleuresis, lippientes oculis

3 Quintum. Tussi cum præcordia honestæ matronæ per sex annos fatigantur, quod mortis solet esse præludium, cunctis gravis reddita ob sonitum, glebam flexo poplite sancti Simperti terit, vota exaggerat, sospitaque * recedit. Nec F minus vicina ejus, dum hæc percipiens et dolore dentium in tertium mensem torqueretur, propositum sequitur, sanaque domum repedat. Sextum. Intercisionem vitalium, quam Syncopen Græci appellant, virgo dum per quatuor annos patitur, cunctis de facie pallida, corpore attenuata facta jam spectaculum, votum cumulat, preces cum lachrimis fundit, et vigorosa a sancti Simperti tumba revertitur. Sodalis ejus attracta exemplo, quæ in infirmitate gravi circa pectoralia fatigabatur, similiter humi prosternitur ægra, sed per Sancti merita levatur sana. Septimum. Pleuresis latus mulieris invaserat simul destitutione virium in pedibus. Dum præsentes de funere clam tractant, ipsa salutis spem a sancto Simperto corde postulat, mutatoque 'ejus miserabili statu se, ut votum persolvat, ecclesiæ præsentare festinat. Concivis, quæ lippientes jam oculos per triennium, horridos cæteris, sibi inutiles portaverat, exemplo tracta fidem pectore hausit: et similiter orat et impetrat.

* sospes

AUCTORE ANONYMO, MONACHO S. UDALRICI.

periculose parturiens, surditas, tumor vaccæ, cæca fere mulier, fœtus moriturus, b c d

4 Octavum. Mulier fœtum jam ad solem secursus *b* naturæ suffragaretur, processurum portat, dum ultra mensem vitam an habeat, hæsitat, et ob hoc periclitaretur, votum sanctissimo Udalrico et ejus antecessori Simperto, uti hic patronis et in patria concivibus emittit, vita jam quasi abortivo partusque matri datur. Altera puerum surdum et monstrum pene naturæ offert sancto Simperto, et sanum reportat. Et ut simplicis oviculæ *c* factum enarrem, et *d* vaccam habuit et pueros. Hæc tota spes, omnes divitiæ ejus, vermem voraverat in gramine. Intumescit animal miserum, lamentatur vidua pro se suisque pueris lac defuturum, orphanorum et viduarum patronum invocat sanctum Simpertum. Vermis de animali per os egreditur, mulieri lamentanti spes cum effectu arrisit. Nonum. Cæcutiens mulier per decem jam annos et tantum jubar quoddam ocellis hauriens, nimis rebus et corpore misera, dum non considerat Isaac se habere consortem, nec senescentis Jacob advertit cæcitatem, suis imputat plagam peccatis. Dum ea ad sancti deplangit Simperti tumbam spe veniæ, totum sentit suum hominem salvum. Altera dum periclitatur in partu, et fœtus, ut cunctis videbatur, tandem egreditur, abortivus, et per duarum horarum spatia sine indicio vitæ permanet. Tandem oblatione ceræ et tritici promissa, non solum simplicem vocem plangentis, ut cuncti, sed etiam tubalem emittit.

hydropica, clinica, brachio saucia, paralytica, e

5 Decimum. Ex villa propinqua paupercula in puerperio hydropisim contraxerat.... *e* quiescerent, quæ a matre sua ad civitatem deducta, ut medicorum opem quæreret, dum hospitam suam ea de re alloquitur, audivit hæc verba: Est in ecclesia nostra sancti Udalrici medicus animarum et corporum, qui facto et verbis cunctis suffragatur, sanctus videlicet Simpertus; hunc adite et ei preces porrigite. Sequuntur consilium mater et filia, et ad tumbam quam devotissime orant. En, subito filia matrem advocans ait: Sentio quoddam in me intestinum, mater, ruptum. Unde, ut ad hospitium eamus, propera. Quo venientes, filia se sanam reperit, cibum sumpsit, reversa post ad tumbam cum testibus gratias egit. Undecimum. Alia pedibus ambobus clauda pene jam per biennium, tandem totaliter lecto decumbens ad spatium sex mensium paupertate ac infirmitate gravata, suspirabunde sanctum Simpertum invocat, et festum ejus se semper celebraturam et tumbam visitaturam spondet, insuper censum annualem in signum proprietatis porrecturam. Sentit auxilium, baculo innixa locum visitat, post in brevi sanitati totaliter restituitur. Vicina ejus brachium habens saucium jam per triennium, votum emittit et gaudium cumulat. Dum tertia jam per decem septimanas destituta officio membrorum paralytica jacet, non inferiori fide opem postulat ac impetrat.

vertigo, auris fluxus, struma S. Simperti intercessione sanantur.

6 Duodecimum. Vicina quædam hic per triginta annos oculos lippos habens, deficiente acie, volens per gradus in penu quodam descendere, labitur, testaque capitis lapidibus illisa, vertiginem contraxit cum dispendio sensuum. Tandem ad sanctum Simpertum conversa cum precibus spopondit oblationem, et, ut fit, mens immota manet, lachrimæ volvuntur inanes. Sanitati restituta, oblita est medici sui: sed mox infirmitas gravior rediit, et, dum tardat votum reddere, facta sunt novissima ejus pejora prioribus. Duplicat igitur vota et firmat propositum. Habebat autem adolescentem filium, qui horribilem fluxum per aurem unam patiebatur in capite. Confabulabantur igitur simul de multis miraculis, quæ quotidie fiebant ac promulgabantur publice populo, et paulatim spem et devotionem elevabant in Sanctum. Spondent jam in proxima ejus festivitate, quæ appropinquabat, oblationem et preces porrecturos et ejus laudem coram cunctis mortalibus propalaturos. Adest mox sancti Simperti pietas, sanat, et educit ex suis cubiculis infirmos, stant ante sacram tumbam, remque, ut gesta erat, fratribus et aliis narrant, factaque oblatione læti ad propria sua redeunt. Strumosum nasum habens per multos annos et alia lepræ incurrebat suspicionem. Sanctum his provocata adiit, mox tumore sedato, curatam se lætatur.

Laus sexus muliebris.

7 Conclusio præcedentium. Videtur mihi quidam in aurem garrire, quod tot jam miracula de mulieribus recitaverim. Amen dico tibi, si Barach ire voluisset ad prælium *f*, Delbora devictis hostibus non triumphasset. Jeremias carcere clauditur, et ad prophetissam nuntii mittuntur. Sacerdotes et pharisæi crucifigunt Filium Dei, et mulieres plorant. Magdalena confidit, dum Apostoli dubitant. Defecerant Saræ muliebria, et præcipitur Abraham, ut ei obediat. Rebecca pergit ad interrogandum, et condigna haurit oracula *g*. Maria, soror Moysi, victorias Domino canit. Rachel Effratæ nomen nostræ dedit *h*. Filiæ Salphaad hæreditatem inter Fratres Dei accipiunt. Ruth, Ester, Judith sacris voluminibus nomina indiderunt. Anna prophetissa generat levitam prophetam, judicem sacro crine venerabilem. Thecuites mulier David sanctissimum interrogatione, ænigmate et exemplo concludit. Quid dicam de regina Saba? Elisabeth utero prophetat et voce. Anna, filia Phanuëlis, in templo templum efficitur Dei. Sequuntur mulieres Salvatorem, et ei, qui de quinque panibus turbam satiat, ministrant. Cum Samaritana loquitur ad puteum, et ejus conversione saturatur. Sed hæc, ne tu glorieris in nomine tuo, nec mulieres pœniteat sexus, dicta sint. Nunc de Smi Simperti meritis, qualiter viris etiam adjutorio exstiterint, perstringamus.

ANNOTATA.

a *Lacunam ex Ms. Wiltheimii sic supple:* ad tumbam ejus post quartum mensem, *etc.; vel ex Ms. Gamansii*: post quasi quartum mensem.

b *Legendum videtur*, si cursus, *ut habetur in Ms. Gamansii.*

c *Lege* aniculæ *ex Ms. Gamansii, non* oviculæ *aut* aviculæ.

d *Lege* ea.

e *Supple ex utroque Ms. Wiltheimii et Gamansii:* ita ut vitalia jam pene, *etc.*

f *Nempe*

A

f *Nempe* absque Debbora. *Vide libri Judicum cap.* 5, ℣. 8 *et* 9.

g *Ms. utrumque habet* : audit oracula.

h *Respicit illud Genesis cap.* 35, ℣. 19 *et binis sequentibus* : Mortua est ergo Rachel, et sepulta est in via, quæ ducit ad Ephratam, hæc est, Bethlehem. Erexitque Jacob titulum super sepulchrum ejus : hic est titulus monumenti Rachel, usque in præsentem diem.

DISTINCTIO II.

Morbus comitialis, malum grave,

Primum miraculum. Epilentesi, quæ etiam comitialis morbus seu Herculeus dicitur (nam Hercules ejus tædio affectus se combussit) quidam mihi etiam notus invaditur *a*, præcepsque non semel, sed repetitis vicibus pulsatur. Uxor gravissimo mœrore consternata, dum mariti miseriam deplorasset, vidit in somnis se constitutam juxta tumbam sancti Simperti cum imagine cerea et candela ad sacra Missarum apta, ex locelloque Sancti procedere hanc vocem : Vade, vir tuus restituitur sanitati. Evigilans mox viro retulit, Sanctum invocat, spondet oblationem, et, quia pauperculus erat, ostiatim a vicinis stipem mendicat, votum solvit. Restituuntur ei vires sensuum, quos morbi gravitas tulerat, et ultra pestis illa validissima ab eo aufugit. Convicaneus ejus puerulum simili morbo præventum habens exemplo trahitur, nec minori patrocinio liberatur. Pauper quidam etiam, textoris servus, qui nuper advenerat, frequenter et pronuntiare miracula et visitare sepulchrum solitus, in valetudinem gravem incidit. Sanctum vero nominare nesciens cum implorabat, ut advenæ misereretur, Pater pauperum mox eum de statu levat ac sanum dimittit.

hernia, brachii dolor, membrorum contractio, manus tumor, capitis gutturisque dolor, oculorum caligo,

9 Secundum. Pauper quidam ex Bajoariorum finibus ruptura admodum rara præventus, debilitate ex hoc nimia laborabat, angustiabaturque, si aliquando pro necessitate corporis sibi esset laborandum usque ad virium defectum. Sanctum Simpertum (cujus laus volitabat per ora cunctorum) invocat et oblationem ad ejus tumbam laturum spondet. Mox intestinis suum in locum reversis, caro resarcitur. Hæc dum audiuntur, alter per decem annos brachii unius tortus passionibus acutis et eumdem Sanctum inclamat, nec caret auxilio. Tertium. Vicinus quidam hujus sanctissimi loci habuit filium octennem. Is contractus et claudis pedibus per tres menses, cunctis medicis desperantibus, amicorum fide huc ad sanctum Simpertum delatus, medicum verum, et qui nescit longa molimina, expertus est. Alter inflatam manum ex venenifero tractu squalidamque gerens, sanctæ Dignæ *b* mausoleum et S. Simperti tumbam adiit, sanitatemque pro fatigatione et fide recepit. Quartum. Honestus admodum vir ex Lechausen *c* villa gravi doloro capitis longo tempore torquebatur, et (mira dicturus sum) Tantali pœnas ab inferis emersisse putares. Inflato subito gutture, abundantia sibi et potus labra fruebantur, stomachus marcebat inedia, vigor unde et cæteris membris undecima jam die negabatur. Pulsatus homo fama sancti Simperti votum cum oblatione ceræ promittit. Mox sanitate tam capitis, quam gutturis percepta, Priorem loci contestatur penes tumbam stantem, ne silentio beneficium tegat. Et quasi hoc parum esset, mox alium, qui cæcutientibus oculis victum quærere vix laboribus suis valebat, sanitati restituit, qui duos oculos cereos attulerat, et duarum Missarum Officia procuraverat.

Auctore anonymo, monacho S. Udalrici.

dolor spinæ dorsi, mors a fœtu abortivo,

10 Quintum. Cunctis in monasterio notus, vicinus quidam ex illorum numero, qui miseris animalibus loris injectis currus ducunt, quos etiam vectores seu aurigas vocitant, invaditur subito dolore magno in spina dorsi, lectoque decubuit supinus. Quem notus sibi visitat, consimilia se passum esse affirmat, et sancti Simperti præsulis meritis sanatum post oblationem ad tumbam. Provocatur hoc exemplo æger, et quem cruciabat dolor, simulque angustiabat equorum, qui eum, ut quemdam apud gentiles canes sui, comedebant : oculos erigit, preces fundit, votum cum modio tritici ad tumbam spondet, levatur, et suis laboribus aptus restituitur. Ne domum ejus egrediamur, et redeundum sit, uxor ejus periclitatur eodem anno in partu. Tandem puerum enixa mortuum, cum jam projiciendum pene esset abortivum, voto emisso, ceræ videlicet imaginis cum modio tritici, puero anima donata mox a cunctis circumstantibus cernitur.

cruris dolor,

11 Sextum. Dum solemniter festum sancti perageretur Simperti, olim Augustensis episcopi tot homines supervenerunt, narrantes sancti Confessoris erga se pietatem, ut Prior loci cum aliis duobus fratribus occuparentur in Annotatione Miraculorum. Nam, ut idem mihi retulit, quod ea die vix spatium ad necessarium cibum capiendum habuerit. Advenit quidam ex parochia sancti Georgii dicens, se per viginti annos cruciatum torsionibus unius cruris, cunctis medicis desperatis *d*, suam uxorem hesterno post Vesperas audisse sermonem de sancti Simperti meritis simul et miraculorum promulgationem, suasisse, ut et ipse ex spe bona ad Sanctum confugiat : Ego, inquam, verti me ad verba levia dicens : Mulieres natura leves, ad credendum proclives. Tandem cum lecto recubuissem, dolor vehementior solitus *e* adest, per totam noctem, ut timebam, me cruciaturus. Vexatus ergo intellexi tandem, quæ uxor dixerat. Lachrimis perfusus, ad sancti Simperti pietatem conversus, cunctis diebus vitæ meæ Orationem Dominicam ob ejus honorem bina vice me diuturnum *f* promisi, festumque ejus semper celebraturum. Et ecce inveteratus dolor subito recessit, et coram vobis hic adsto sanus, grates Deo, laudem Sancto referens. Et quia vix fide dignus erat, Prior jussit memoriæ tradere, et cum hoc a me nunc fieret, legens ita se habere affirmavit, seque ex ejus manu oblationem ceræ percepisse.

dyssenteria, tussis acris, vulnus pedis,

12 Septimum. Convicaneus noster quidam gravi dissenteria per triennium laborabat. Res misera et horribilis, dum vix ingesta alvo, rursus indigesta cum acerbissimo essent dolore in secessu emittenda. Audiens hæc miracula devotissime ad tumbam venit, orat et oblationem pro posse spondet, domum revertitur. Et tamquam

si

AUCTORE ANONYMO, MONACHO S. UDALRICI.

si periculosum esset, ut subito staret fluxus, optimus medicus noster Simpertus paulatim morbum sanat, et in paucis diebus convalescit. Homo pistrinæ artis nobis pro sua devotione valde gratus masculum habens, qui in Lycum fluvium ceciderat, et vix extractus, dum propter infrigidationem præcordialium tussi acriter laborahat, desperantibus aliis jam de vita ejus, pater conscius sibi familiarium actionum (nam omni die tumbam Sancti visitare consueverat) magnam fiduciam habuit; sancto Simperto invocato, filio mox sanitatem impetravit. Octavum. Sed nec sacerdotibus gemma sacerdotum deest. Plebanus quidam ex villa Lankwaid, dum in sancti patroni nostri Simperti festo ligna ad focum aptat, securi nodum pedis ex improviso tam periculose dividit, ut multi vitam, cæteri spem sanitatis denegarent. Adstabant sibi sui subditi compatientes. Pastori ac inter alia dum desperatio jam humani auxilii læderet, recitant sancti Simperti miracula, nescientes hunc fore ejus festivitatis diem. Presby-
B
ter rem considerat alta mente, votum ad altare ejus facit, et se ibi Missam in honore ejus celebraturum spondet. Mox fluxus sanguinis stetit, dolor cessat ac in brevi vulnus cicatrice tegitur, monasterium adiit, votoque soluto, fratribus sanus rem recitat, laus unde Deo solvitur.

mortis ex lapsu periculum, claudicatio,

13 Nonum. Juvenis quidam, dum, ut mos est huic ætati gaudere equis, cabellum incircumspecte regit, ac se lætatur insidere sonipedi, ab eo excussus ac vehementissime terræ illisus prosternitur, ita ut sine sensu, voce et anhelitu omnino judicaretur mortuus. Accurrunt vicini, et tandem superveniunt propinqui, clamor in cœlum levatur. Quibus mens altior fuit, eum cum voto et cera sancto offerendum spondent Simperto. Mox vita redit, sanus assurgit et fidejussores suos voto soluto liberat. Decimum. Cui merito flectitur omne genu, Jesus cuidam honesto apud sæculum viro dolorem immisit in junctura circa genu, ut non jam pes suum officium valeret exequi. Et ne fortuitum putares, duravit ea infirmitas per decem et octo annos, et non solum red-
C
didit pedem gravem ad portandum, sed etiam dolore vehementi tædiosum. Audit homo Sancti merita, locum adiit, orat, offert, seque totum Simperto committit præsuli. Excipit Sanctus claudum, et, ne cadat, in ambos pedes erigit sanum.

putredo manus,

14 Undecimum. Medici, quos Græci vocant chirurgicos, crudeles putantur et miseri. An non miseria alienis dolore vulneribus et mortuas carnes inclementi secare ferro, non horrere curantem, quod horret ipse, qui patitur? Ex his qui-
g
dam de oppido Landsperg *g*, dum putridam curat patientis manum, videt prævalere contra cauteria carnem. Desperat, veretur, dispendium famæ ac rerum ob hoc incurrere. Juxta ergo Scripturam, quod ante medicinam facere debuit, divinum videlicet invocare auxilium, tandem post facit, Augustam venit, sanctum Simpertum voce ac prece pulsat, ut, quod in se non videt possibile, jubeat auxilium Dei implere. Domum post preces revertitur in fide nihil hæsitans et se plus profecisse precibus apud Sanctum videt, quam arte. Rursus revertitur, misericordiam Dei apud tumbam collaudans.

D

angustia cordis, mortisque periculum S. Simperti intercessione depulsa.

15 Duodecimum. Suadet nobis divina Scriptura dicens: « Ad aliquem Sanctorum convertere. » Cujus consilio inductus quidam parochiæ nostræ civis, dum gravi angustiaretur in causa, et videret periculum, quod humana ratione non posset subterfugere, ad sanctum Simpertum confugit et vovit se cunctis Dominicæ Passioni *h* ob ejus venerationem quinquies Dominicam orationem persoluturum, liberaturque mox ab angustia. Processu temporis Alpium, quæ muri vico Italiam ambiunt, pro quibusdam suis causis partes adiit, et in latrones incidit, qui eum etiam a via interrupta petrarum ducentes bonis spoliant, manibus pedibusque cum funibus ad arborem fortiter ligatum dimittunt. Qui totis viribus se, si posset, enodare tentat; sed frustra. Tandem viribus deficientibus lassus Deum orat, et ecce subito videtur sibi, quod Virum statura et vestibus venerabilem præsulem ante se videat dicentem: Jacta spem tuam in Domino, et ego preces tuas, adjunctis meis, sibi offeram, teque liberabo. Intellexit homo, patronum suum adesse sibi sanctum Simpertum, clamat et petit, ut sibi vel semel adhuc sanctum locum sepulturæ ejus aspicere liceat. E
Funes e manibus solvuntur, et pedes ipse extricat, et, receptis ligaturis, ad tumbam venit, et, ibidem votis solutis, ante oculos hominum suspendit.

Cur testium nomina non apponat auctor.

16 Conclusio præcedentium. Testes idcirco ad miracula non nominatim appono, quia viventes eos apud te, optime pater *i*, inveniunt, tum etiam, quia tibi fratribusque omnia nota sunt, utpote pridie gesta, tum etiam, quia futuris nil ad finem confert. Si enim mentiri me, quod professionem meam non decet, utique judicare voluerint, et testium nomina conficta judicare possunt. Duodecim itaque incisionum capitula de mulieribus prius, nunc duodecim de viris habes, et in antiqua etiam Legenda duodecim *k*, ut senarius per se ductus ad perfectissimum numerum faciat; superest, ut uni quoque, qui hesterna legit scripta, et conclusionem ejus laudaverat, ejusdem Doctoris cujus sunt verba, et hodie aliquid adjiciam.

F

Mulicbris sexus reprehensio.

17 Samson leone fortior, saxo durior, et qui unus et nudus mille est persecutus, in Dalilæ mollescit amplexibus. David secundum cor Domini electus, postquam deambulans super tectum domus suæ, Bethsabeæ captus est visione, adulterio junxit homicidium. Salomon, per quem cecinit ipsa Sapientia, qui disputavit de cedro Libani usque ad hysopum, qui egreditur de pariete, recessit a Domino, qui amator mulierum fuit. Et ne aliquis de sanguinis propinquitate confideret, in illicitum Thamar sororis Ammon frater exarsit incendium. O superi, quot hodie sidera superbus ponit thronum suum *l*! Quot petras excavat, ut habitet coluber in foraminibus ipsarum! Istiusmodi sexus reprehensibilem facit monachum, janua diaboli, via iniquitatis, scorpionis aculeus, nocivumque genus est fœminarum, flammigero igne percutit fœmina conscientiam pariter conversantis, exuritque fundamenta montium. Si cum viris fœminæ habitent, viscarium non deerit diabolo. Ferreas mentes libido domat. Benignus es? Gaudeo. Pudicus es? Falsum est. Si pudicitiam quæris, fœminam, quam videris bene

con-

A conversantem, mente diligas, non corporali frequentes accessu. Memento semper, quod paradisi colonum de paradiso fæmina ejecerit. Hæc præter ordinem rei: nunc ad communem omnium patronum sanctum Simpertum stilum vertamus, et mixtim de utroque sexu deinceps dicamus.

ANNOTATA.

a *Ex hoc aliisque quæ in decursu occurrent, dictis ætatem auctoris facile lector colligit.*

b *Colitur hæc sancta Martyr Augustæ Vindelicorum* XII *Augusti.*

c *Pagus est non procul Augusta Vindelicorum dissitus ad dexteram Lyci fluminis ripam.*

d *Supple :* babuisse.

e *Ms. Wiltheimii* solito.

f *Lege secundum utrumque Ms. :* dicturum.

g *Bavariæ oppidum est, decimo circiter ab Augusta Vindelicorum Meridiem versus milliari.*

B h *An* cunctis diebus Dominicæ Passionis ?

i *Melchiorem, abbatem intelligit auctor.*

k *Quæ supra habes in lucubratione Adilberti, Prioris Udalriciani.*

l *Ms. Gamansii :* O quot super hodie sidera superbus thronum suum ponit!

DISTINCTIO III.

Claudum, urinæ detentione, aliisque morbis,

Primum Miraculum. Nil possidens misera villana præter miserias, tribulationem et angustias, dum filiam claudam pede uno ulceroso et fluente quotidie adspicit, et parvulum stranguinea * laborantem; sed, dum omne humanum cessat suffragium, adest miserorum patronus sanctus Simpertus, nec munera pensat, et ambobus subvenit. Nam, dum pro filia se Sancto annuatim spondet denarium representaturam ad tumbam, levatur. Pro parvulo dum oblationem C ceræ facit, et ipse sanatur. In consimili omnino casu ex Meringen mulier parvulum ejulantem ac plorantem propter urinæ detentionem adducit; sanus reportatur. Claudus quoque ex Noricorum provincia biga impositus, dum equorum ministerio advehitur, in via sanatus pedibus locum visitat. Secundum. Hydropicus de Ginzburg *a* adolescens, turgentibus membris, anhelitum vix jam ducens, dum jam extremum traheret spiritum, a circumstantibus sancto commendatur Simperto cum voto. Mox, spiritu resumpto, levatur, ingenti per genitalia humore profluente. Ruptura circa pudibunda miser pusio hic Augustæ percussus, dum parentes spondent, se trina vice ad tumbam puerum allaturos cum orationibus et oblatione, sanatur. Supervenerunt et tunc duæ mulieres, quælibet parvulum adducens, et quidem ex diversis locis, affirmantes, se gravibus infirmatibus simul et quemlibet parvulum liberatos.

* stranguria

calculis, alienatione mentis laborantes, terra suffocatum,

19 Tertium. Vesica pueri cujusdam duobus calculis sive lapidibus obtrusa, dum ob tenellam ætatem periculum esset scindendi, sancto Simperto invocato, ambo per urinam cito projiciuntur. Quidam etiam bonæ famæ Augustensis, adducens suæ calamitatis testes, retulit, se in pueritia læsum in capite, unde semper gravi debilitate sensuum laborabat. Cum autem ecclesia ædificaretur, et sanctus Simpertus coruscaret in miraculis, promisit sancto Udalrico ac sancto Simperto, se laboraturum in propria persona per septimanam in opere fabricæ. Quarta die, dum sollicitus operi instaret, invasit eum arciter sua infirmitas, adeo ut, sensu perdito, aliena loqueretur. Reductus domum mox sensit caput insolita titillatione pulsari. Et ecce, os quoddam miræ magnitudinis ex superiori parte in fauces cecidit, quod extrahens se sanum sensit. Quartum. Quidam rusticus, vocatus Wilham Fistl, de Schwabebingen, cum sua familia in fossam limi extra villam egressus, pro domo sua cœperunt limum fodere. Aliis igitur domum in vehiculo ferentibus, remansit unus sedecim annorum, nomine Joannes, qui cum fodiendo incautius locum excavaret, terra subsecuta eundem totaliter obruit. Et reversus deinde rusticus terram delapsam vidit, famulum quæsivit, et vix tandem E unam manum erectam et extra terram protensam vidit. Acclamavit divinam pietatem per sancti Simperti merita, et cum sex aliis personis et cereis eum ad tumbam ejus præsentaturum pollicetur, terram removet, suffocatum extrahit, et manum ori applicat. Nec erat vox, nec spiritus. Rursus Sanctum invocat, et oscitare cœpit juvenis, et ipse invocans sanctum Simpertum restitutus vitæ juxta votum octava abhinc die hic comparet, votoque satisfacit, humiliter supplicans, ut fratres mirabilia talia non celarent.

dolentes pedibus, mentis impotes,

20 Quintum. In parochia sancti Georii *b* quidam honestus vir dolore pedum sic affligebatur, ut nec se vertere in lecto posset, nisi manus portarent in aliud latus. Nocte quadam audivit vocem corripientis : Cur, miser, tædio desperationeque sepultus hic jaces? Surge, sanctoque Simperto votum cum precibus porrige, et ejus misericordiam *c* experieris. Evigilans suspirando admonitioni satisfecit; ad sepulchrum dum mane vellet se facere portari, sanum se reperit. F Mulier consimillima *d* infirmitate circumvallata, dum consideraret, se de substantia viri sui non debere sine ejus consensu alienationem facere, virum advocat, et consensu impetrato, ceræ libras *e* tres ad tumbam vovet, moxque sanam ipsam illam præsentat f. Sextum. Maniam medici vocant passiones cerebri, quam quidam incurrens quindecim annos gravissime laborabat; ita ut cunctis onerosus ea faceret, quæ non essent sani hominis, ipse non sanus juraret Orestes. Amicis sanctum Simpertum invocantibus, ei subvenitur; ad tumbam adductus sensibus redditur. Consimili dum quidam inciperet passione laborare, pusillanimitati jam usque ad desperationem deditus, vix animo consisteret, votum Sancto faciens, ab invasione liberatur, ac a periculo tantæ infirmitatis præservatur. Quidam etiam vesania capitis laborans, dum triduo sic persisteret, ut quidam eum obsessum a dæmone judicarent, voto pro eo facto, adducitur, et sanus revertitur.

21 Septimum. Ruptum et inane mulier quædam

AUCTORE ANONYMO, MONACHO S. UDALRICI.

AUCTORE ANONYMO, MONACHO S. UDALRICI.

cæcum, oculis dolentes, hecticum, herniosos,

dam habens cerebrum, dum gravi laboraret insania, altero jam mense completo, gravis facta hominibus, et, dum deficeret eis, utpote villanis, locus, quo miseram includerent, tandem, consilio inito communi, sancto eam Simperto attente committunt, et de substantiola pauperculæ tres libras ceræ spondent. Restituitur itaque sensibus, et per se votum factum pro se exequitur. Alter dum tanto spatio temporis lumen oculorum amisisset, oblationem spopondit notabilem, moxque gratiam Dei meritis Sancti sensit, sanusque ad locum sepulchri venit. OCTAVUM. Advenerunt etiam simul multæ personæ, litteram credentialem desuper secum habentes a viro notabili et fide digno, ferentes singuli cereum unius libræ in manibus suis, qui fatebantur, se in sancti Simperti nomine a dolore oculorum cum ejus invocatione pristinæ sanitati restitutos. Adolescens
g etiam quidam hectica *g* præventus, dum singulis momentis viribus decresceret, et, ut ita dicam, moreretur, voto emisso, ad sepulchrumque de-
B ductus sanus repedavit ad propria. NONUM. Quidam vir honestæ famæ et vitæ fideque dignus
h suis litteris *h* missis cum oblatione fratribus significavit, quod ruptis intestinis circa verenda per annos viginti et ultra impediebatur et torquebatur doloribus. Percipiens, tot quotidie sanctum Simpertum coruscare miraculis, cum nulla ei omnino spes esset in homine, conversus toto corde ad Deum petiit, ut, quod ejus peccatis exigentibus, divina justitia intulisset, meritis sancti Simperti removeret, voto etiam adjecto siliginis
i videlicet *i* modicum cum cæteris oblationibus. Moxque misericordiam, quam sperando quæsierat, utiliter invenit. Nam, non obstante tantæ infirmitatis periculosa longitudine, sanus evasit. Juvenis etiam de villa Holzhaim consimili ruptura læsus a matre paupercula adducitur, et æque sanitati restituitur.

torsionibus agitatam, usu pedum destitutam,

22 DECIMUM. Mulier quædam istius civitatis incola, parochiana sancti Udalrici, torsionibus et quotidianis punctionibus per septem annos quotidie fatigata, nullo potuit medicorum suffragio
C curari. Dum omni festo die tot per ferias facta audiret publicari miracula devote ad Dominum conversa, spem suam in sancto Simperto posuit, optimæ suæ tunicæ oblationem spopondit cum obligatione ad certas quotidie orationes. Mox sanitati restituitur; nec tamen cito miraculum manifestat, sed per mensem et ultra differens, tandem id publice pronuntiare fecit. UNDECIMUM. Paupercula quædam vidua, multum Deo devota in parochia ista, incidit in caminum dupliciter accensum, videlicet paupertate et infirmitate. Nam per tres annos usum pedum amisit, et per sex menses paralytica facta, dum tantis doloribus miseriisque affligitur, ad Deum, qui pater pauperum, consolator viduarum est, conversa, inter se suaque peccata sancti Simperti merita prætendens, lachrymas fudit, quæ ascenderunt de genis ejus usque ad deducentem eas. Accessit Sancti patrocinium, se elevat de grabato, sineque adminiculo alicujus hominis vel sustentaculi sepulchrum visitat, laudes Deo ac Sancto persolvit.

calculo herniaque afflictos sanat.

23 DUODECIMUM. In calce unum adjicimus, in quo præsertim sanctus Simpertus clarius quotidie sua merita perhibetur ostendere, videlicet D
circa rupturas et lapides vesicæ. Quidam parochianus hujus ecclesiæ adolescentem filium habuit tredecim annorum, qui gravissimo clamore turbabat nedum parentes, sed etiam vicinos, siquando, natura urgente, urina esset emittenda. Miseri parentes quotidiano affligebantur dolore in filio, dum præstare auxilium non valerent. Tandem crudelis adducitur chirurgicus, qui juxta morem, ligato juvene, incidit juvenem, et lapidem tam miræ magnitudinis, ut pene ovo gallinæ æquipararetur, cuuctis stupentibus egerit. Quo viso, non apposuit ultra quærere. Juvenis eodem sero incidit infirmitatem tam gravem, ut desperarent de vita omnes. Mater vero singulari spe sanctum Simpertum invocat lachrymis et precibus. Juvenis, resumpto spiritu, aliqualiter secretum petiit naturæ secessum. Mox de eo per secessum alius vesicæ lapis longior priori, qui aperta vesica excisus fuerat, et pene tantæ spissitudinis egreditur. Res mira, et si non esset omnipotens Deus lex naturæ, supra naturam! E
Puer sanatur, lapides pro signo ad sepulchrum tabulæ affixi suspenduntur. Quæcumque facit Deus, et ejus præsul Simpertus facit, et majora, si nostra exigunt merita, facturus est. Puer etiam alius emisit per urinam duos lapides, mox ut Sanctus fuit invocatus. Alius ruptus mox reintegratur, ut oblatio fuit promissa. Cessandum est, et silentio potius lectori insinuabimus, ea, quæ restant, quam calamo.

Auctoris epilogus.

24 Conclusio totius. Hanc, venerabilis pater *k*, k
brevem lucubrationem celeri stilo lecto decumbens dictavi, volens desiderio tuo et fratrum satisfacere, sed non potui. Ecce enim affers cistam plenam cartulis, ex quibus Verbi Dei declamator populo miracula sancti publicavit Simperti, de quibus major erit difficultas eligendi, videlicet *l* quæ dicenda, quam electa stilo qualiter l
commendentur. Alteri ergo etiam locum tribuens, quod potui, hoc feci, et, ut nosti statum mentis meæ, pro me aliis satisfacias, ut, qui non ignoscit ingenio, ignoscat tempori, quia dies mali sunt et amaritudine pleni. Vale ergo cum F
omnibus fratribus felix in Domino, et pro me peccatore orare ne cesses. Perpetrata sunt hæc miracula inter alia excerpta ab anno Domini MCCCCLXV usque ad LXXI sub dominis Pio *m* et m
Paulo *n* Apostolicis, Friderico imperatore, do- n
mino Petro *o* et Joanne *p* episcopis ecclesiæ Au- o p
gustensis, et venerabili abbate Melchior *q* hujus q
monasterii et Priore Conrado *r*. MCCCCLXXI. r

ANNOTATA.

a *Sueviæ oppido ad fluvium Guntz haud procul a Danubio.*

b *Ms. Gamansii :* Georgii.

c *Ms. utrumque habet :* manum.

d *Eadem Mss. habent :* consimili maxima.

e *Male in Ms. Wiltheimii legitur :* rubras.

f *Idem Ms. rursus male :* namque sanam illam ipsam putat.

g *Corrupte in utroque Ms. legitur :* ethica.

h *Ms. Wiltheimii recte :* liberis.

i *Minus*

A i *Minus recte item habet :* fideliter.

k *Abbatis hujus Udalriciani nomen exprimitur paulo post, nempe* Melchior.

l *Vide mox dicta ad litteram* i.

m *At Pius hujus nominis II obiit anno* 1464 *mense Augusto.*

n *Hujus nominis item II, et Pii successore. Obiit anno* 1471 *mense Julio.*

o *Nempe a Schaumberg. Obiit anno* 1469.

p *Hujus nominis II, et Petri successore proximo.*

q *Nempe* de Stanham *: Udalricianas infulas gessit ab anno* 1459 *usque ad* 1474.

r *Alio a Conrado Morlin, qui anno* 1496 *ex Priore in abbatem Udalricianum electus est, anno Professionis suæ* 24, *teste Corbiniano Khamm, parte* 3 *Hierarchiæ Augustanæ pag.* 105.

LIBRI

B

MIRACULORUM S. SIMPERTI

Ab anno MCCCCLXXXVIII *ad* MCCCCXCV *patratorum.*

PARS I.

Auctoris præfatio.

Si miracula voles Simperti noscere sancti,
Qui præsul clarus Rhetica in urbe fuit;
Scilicet Augustæ gestando corpore curas
Pro grege commisso nocte dieque vigil :
Ista legas, quæ, quamvis simplicibus modo verbis,
Est animi motus commemorare mei.
Cum quibus omnipotens Genitor virtute superna
Consuevit Sanctum mirificare suum.
Attamen ut nihil intexam de flamine falsi,
a Voce soluta eadem nova *a* referre tibi.
Nolo tamen, credas, me nunc describere cuncta,
Talis quando labor posse meum superat.
Imo supervacuum potuisse foret, quod in Afræ
C Sanctæ cœnobio bibliotheca docet.
* *forte* his Hic * ita libatis crassa tenuique minerva,
Sigismunde *b*, volo moriger esse tibi,
Multo nempe tuis satagam molimine votis
Implendis valeat qualiter esse locus.
Tametsi tremat ingenii exiguissima virtus,
Quæ nullo (ceu nosti) micat eloquio.
Unde minus proprie siquando loquar, veniam des,
Frater; sed scripta primitus aure nota.
Nam tua virtus, quin mihi permanifesta fides hunc
Sponte laborem me faxit obire gravem.
Fert animus etiam Conrado parere Priori
c Morlin *c*, qui mihi devinctus amore fuit;
Cujus honor meritus et fama perennis in horas
Crescit, et is nec delebile nomen habet.
Propterea, quamvis valde sim viribus impar,
Quælibet attento, patre jubente meo.
Nam quia vestra nisi, frater, nunc jussa facessam,
Nominor impostor veridicusque parum.
Hinc Opus aggredior rogitans, incepta secundes
Pneuma, Deus, mihi Sanctum tribuendo tuum.

CAP. I. 1 Circa Domini annum millesimum quadringentesimum octogesimum octavum quinto Idus Julias Paulus, pistor pagi Dietingen *d*, suis duobus filiis (quorum major natu, Joannes nomine, undecimum attigerat annum; alter, cui nomen Paulus, nonum vix attigit annum) mandavit proxima e silvecula deducere ligna ; qui patris paruerunt jussis. Casu biga super Joannem grandiorem natu cadens, eum afflixit cruenter. Quod ipsius frater, Paulus videlicet, spectans, nec tamen adjumento huic esse valens perdoluit, horribiliterque clamitando cum luctu lares patris rapido petens * cursu, rem gestam illic certe genitori, qui lanificio vacabat, obnuntiaturus. Quo audito, valde obstupuit, ita ut præ dolore nesciret prorsus, quid factu opus foret. Sed paulo post in se reversus sanctorum antistitum Udalrici et Simperti patrocinia cordetenus magis, quam verbotenus flagitare occepit, ipsis magnopere proprium commendans natum, qui vel eorum meritis hunc superstitem videre commereretur, sese pollicens eumdem ad sanctorum Udalrici et Simperti tumbas argentea cum oblatione, quamprimum valeret, sistere velle.

AUCTORE ANONYMO, MONACHO S. UDALRICI.

Curru d

* *lege :* petiit

E

2 Postea pervenit ad bigam, ubi filius oppressus semivivus jacebat, ac ratus eum jam mortuum, quoniam corporis nigredo speciem mortui hominis præ se ferebat. Quem humi jacentem levans, humeris suis imposuit, domumque repedabat. Porro circa undecimam diei horam usque ad vesperem quispiam in ipso non quivit elicere vitæ signum. Vesperi autem interventu beatissimorum confessorum Udalrici Simpertique cœpit respirare, ac viribus pedetentim fortescere. Sanguinis nempe non parum duobus exibat e vulneribus. Demum (Deo suorum ob intercessionem Sanctorum robur præstante) penitus convaluit. Eapropter ejus genitor cum oblatione spoponsa *, ac illo, qui convaluerat, ad præfatorum sarcophagos episcoporum Augustam pergens, miraculum cunctis ad Dei gloriam et suorum narravit Sanctorum, domino Sigismundo Lang, ibidem tum temporis sacristando *e*, filium una cum cicatricibus patefecit ingenti cum gratiarum relatione.

oppressus :

* sponsa *seu* promissa

e

F

3 Petrus Sartor, in Pacis Monte seu Fridberg *f* incola, puerum nondum anniculum, ingentes propter calculum dolores perpetientem, habuit; quem conjux sua, videlicet mater pueri, ad sancti Simperti mausoleum cerea cum oblatione votivum facit, magno flagitans conatu, quatenus Pater sanctus infantulo, veluti cæteris, dignaretur in istis periculis fore adminiculo. Unde factum est, ut noctu (quod mirum profecto fuerit auditu) lapilli duo per urinæ fistulam sine quavis pueri læsione sancti Pontificis interventu exirent; et alter lapillorum erat in quantitate unius pisæ, quem posthac mulier ostendit patri custodi ac præsentavit magna cum gratiarum actione. Eadem tempestate cum quædam persona continuas tredecim hebdomadas et integro anno capitis dolore laborasset, *g* se divi Simperti diem quotannis festivaturam, ac unum cruciferum ad gazophylacium ejus posituram. Extemplo sanctissimi Patris opitulantia fuit sanata. Puerulus quidam in uno digitorum usque eo susceperat læsionem, quo parentes sui omnimodam verentur digitelli abscissionem. At postquam ipsum

calculo, capitis dolore, ex digito, f

g

AUCTORE ANONYMO, MONACHO S. UDALRICI.

* *supple* devoverunt, et

ventre, corporis animæque periculo, cæcitate, debilitate,

cereo cum digitulo et aliquibus oratiunculis * ad sancti Simperti venerunt sepulchrum, sanitatem extemplo percepit omnimodam.

4 Mulier quædam molucrum, hoc est, ventris dolorem patiens, propter ingentesque dolores duas circiter hebdomadas vel parumper plus quiescere neutiquam valuit; quæ tamen, posteaquam beato ceream devoverat Simperto candelam, ventris habentem latitudinem, quam mox profluvium ventris perinde dissolvitur, atque si laxandi ventris gratia pillulas percepisset, sicque sana effecta est. Quidam et corporis et animæ discrimen incidens, nec illud a se humanitus eximi spes sibi ulla fuit: quem tamen Deus (quia absque divino adminiculo nil usuvenit) ob sancti Simperti merita paucos intra dies, quam fecit eidem Sancto votum, ab hujusmodi periculo gratiose liberavit. Joannes Zeberlein de Kauffpeiren *h*, viginti quatuor septimanis *i* oculis captus, id est, oculorum usu privatus, se cum aliquibus orationibus et xeniis causa recuperandi visus ad sanctum devovit Simpertum, qui * meritis ejusdem Sancti sanitas est sibi collata, unde coram pluribus patri sacristæ viris narravit fide dignis. Margareta Widemennin, Augustensis urbis indigena, corporis debilitate ultra annum gravata, grossum unum suis laboribus primo acquirendum, sancto se spopondit Simperto sacrificaturam. Quare tali fuit exonerata morbo, nulli dubium, quin meritis ejusdem Sancti.

h *i*

* *an* cum?

B

surditate, hernia, pedibus, corporis languore, hernia,

5 Joannes Sibnacht de Silva surditatem incurrebat. Sancti Simperti (cui votum duobus cum nummis fecerat) intercessione prorsus fit exsors surditatis. Elisabeth Sweickerin quadam in ruptura plus quam sedecim annos laboraverat. Beati patris precatu Simperti medetur, postquam libram ceræ, quam promiserat Sancto, exsolvit. Ex apoplexia quidam Augustensis urbis dextri pedis officium amissum post votum peractum beato Simperto indeptus est. Anna similiter Seigerin de Mittelstetten, quæ annos tredecim *k* corporis languore fuerat gravata, post votum meritis beati Simperti fit incolumis. Ottilia quoque Widemennin, Augustensis urbis indigena, beato Simperto suis opitulante precibus, ibi se tris, id est, tres rosarios secundum ipsius tumbam geniculatim spopondit oraturam, in ruptura, quam duodecim *l* circiter annos nequaquam ingentes citra cruciatus pertulerat, sanata fuit.

k

C

l

CAP. II.

tumore corporis, lethali, gravique morbo, cæcitate laborantes.

m

6 Joannes molendinarius, in pago Inningen *m* demorans, qui omnino expectabatur moriturus propter totius corporis exuberantiam, qua in mortem viginti hebdomadibus infirmabatur, similiter post votum beato Simperto emissum incolumitati restituitur. Agneta Beirin de Augusta Vindelica mirum in modum corporis conflictata morbo, quæ etiam ecclesiasticis præmuniebatur Sacramentis, ob omnipotenti Deo, qui omnibus dat esse et vivere, sanatur, beato Simperto, cui propriam tunicam devoverat, suppetias ferente, id est, auxilia. Balthazar Miller Zimmerman, quando primum sese cum oblatione et oratione ad Viri Dei, scilicet Simperti, vovit sepulchrum, de graviuscula corporis invaletudine, quam quatuor circiter annos toleraverat, liberatus est.

D

n

Per eandem tempestatem Margarethæ Probstin de Klain-Oettingen *n* per semestrem oculi doluerunt in tantum, ut visum pene amitteret, tribus potissimum hebdomadibus, in quibus omnino capta fuit oculis seu privata visu. Eapropter, ut istiusmodi a se cæcitatem sanctis deprecaretur precatibus, divinum Simpertum adiit rogatura, pollicens annuatim, dum viveret, quartam siliginis metretæ partem sub ejus sacrificaturam honore, sicque voti compos effecta fuit.

mutus, corpore animoque afflicta, surdaster, puer morti proximus,

7 Item aliud insuper miraculum constat esse factum per divum Simpertum, in Sixto videlicet Hafs de Wertingen, qui totaliter loquelam ex apoplexia quatuor circiter annos amiserat. Verum enimvero conjux sua, postquam quotannis duobus dum nummis ipsum beato Confessori devovit, e vestigio fandi copiam divinitus accepit. Mater-familias quædam, Augustensis oppidi inhabitatrix, ubique terrarum famosissimi, fuit, beato Simperto suppeditante, ex perquam seu valde magnis et corporis et animæ turbis quibus circumdata erat, liberata, postquam eidem Sancto fecit votum. Item Joannes Meitting de Ostendorf surdaster effectus, postquam quartale ceræ ac lumen per caput sancto devovit Simperto, mirabili quodam modo auditum recepit pristinum. Nam in auribus ejus, nescio quid frangitur, et sic subito, favente Deo, aures ejus apertæ sunt. Mulieri cuidam erat infantulus eo usque infirmus, ut emori propediem arbitraretur. Verum illa, sumpta fiducia, votum Deo et sancto Simperto faciens, ut, si meritis ejus puer sanaretur, ceream se imaginem instar ipsius infantuli ad tumbam velle Sancti offerre *, mox incolumitate potitur infantulus.

E

* *lege* ad tumbam Sancti offerret, *omissa voce* se

male affectus pede, corpore debilis, calculosus, pleuresim patiens,

* *supple* spondendo

8 Quidam pauperculus multos per annos defectum haud parvum in uno pedum habens sanctissimi patris Simperti obnixius implorabat auxilium, se juxta ipsius sepulchrum recipiendo et duo rosaria gloriosissimæ Virgini Mariæ oraturum, nec non unam oblaturum candelam *. Hinc contigit (quando ex animo dantis censetur munus magnum) ut pedis, beato Pontifice suppetias ferente, omnimodam perciperet sanitatem. Honestissima quædam matrona, miserabiliter debilitate corporis prægravata, sancto se Simperto multa cum instantia commendans, insuper promittens ceream candelam juxta corporis sui latitudinem ejus ad tumbam se exhibituram, ac * statim sui voti efficitur compos. Quidam puerulus perquam seu valde calculosus extitit, quem parentes sancto Simperto una cum denario votivum quotannis constituere. Quod ut actum est, Deo propter sui sancti merita Simperti propitiante, illico ab eadem liberatur calculositatis infirmitate. Materfamilias quædam pleuresim habens, votum sancto dum emisit Simperto, medelam ipsius meritis e vestigio indepta fuit.

F

* *abundat*

capite dolens, urinam non retinens, herniosus,

9 Item quædam alia persona honesta capitis dolorem pertulit vehementer ita duntaxat, ut se maniam seu mentis alienationem propediem seu cito timeret incursuram. Quocirca beati patris Simperti subsidium cœpit flagitare instantius, vovens se quotannis seu singulis annis, dum viveret, sua de substantia juste parta sive acquisita quidpiam sub ejus honore simul cum lumine

obla-

AUCTORE ANONYMO, MONACHO S. UDALRICI.

A oblaturam. Quid amplius? Mira res et a Deo facta! Omnis capitis dolor abscessit, nec ultra fatigat hominem, quem sancti Simperti oratio a tanto cruciatu fecit immunem. Puella quædam nondum nubilis per quatuor annorum spatium nequiens retinere lotium seu urinam, ad sanctum fecit vota Simpertum. Illico a tanta fuit exempta turpitudine. Puerulus quidam ruptus venit ad sepulchrum sancti cum oblatione Simperti. Redditur incolumis, Deo propter sui sancti Confessoris meritum propitiante.

ex immodico menstruorum fluxu de vita periclitans, corpore infirmus, capite dolentes,

10 Matrona quædam, Augustensis urbis incola, undecim circiter annos tantopere ac tam jugiter menses, id est, menstrua patiebatur, ut nulla fere hora ipsam talis relinqueret fluxus; quin sæpenumero propter ipsum ad mortem usque periclitaretur. Postremum vero, cum humanis foret destituta auxiliis, sanctum pergit invocare Simpertum, spondens, se, dum sanaretur, ipsius sancti Patris tumbam indies, quoad superstes esset, semel accessuram, specialemque istic
B orationem dicturam. Nec spe sua frustratur, quia fluxus istiusmodi meritis propulsatur sui Confessoris, nec eam postea aliquomodo, nisi fœminarum solito more molestavit. Quidam virorum corporis infirmitate ad mortem gravatus, et voto emisso cum lumine per corpus *o*, ad beati Simperti tumbam obtinuit sospitatem optatam. Quædam honesta persona, perquam caput dolens, lumen unum per capitulum mensum *p* sancto vovens Simperto recuperavit sanitatem pristinam. Adolescens quidam capitis magnos tamdiu dolores sustinuit, donec sancto Simperto unum lumen per caput vovit, et, soluto voto, posthac tali levatus est dolore.

puer cibos digerere nequiens, corpore dolens, pleuresim patiens, gutture tumidus,

11 Quædam matrona puerulum habens, nullum in xv hebdomadibus cibum digerere valentem: quæ infirmitas meritis divi Simperti propulsatur, quando sibi devotatus fuit. Pergraviter quidem puer totius corporis conflictatus doloribus, ad beati patris Simperti sarcophagum tribus cum orationibus *q* ac totidem rosariis beatæ Virginis ibidem dicendis devotatus, ejusdem
C Sancti precatu sanitati restituitur. Quædam magnæ honestatis virgo, pleuresim patiens, se promisit cum orationibus et lumine, sui corporis longitudinem complectente, sancti Simperti sepulchrum visitaturam, omnimode fidens a Deo mederi ejus interventu, sicut et factum est. Nam magno cum mentis tripudio adiit æditum nostrum referens, quomodo meritis beati Pontificis illorum exors facta fuisset cruciatuum. Guttur cujusdam adolescentis in tantum intumuit, ut nil aliud, quam mors ipsius, a parentibus in horas præstolabatur. Verum, posteaquam tertio se cum lumine, ter latitudinem colli proprii complectente, iturum ad tumbam Viri Dei, scilicet Simperti, spopondit, restitutus fuit sanitati.

CAP III.

gravissimis doloribus quassato, phreneticus,

12 Honesta pariter persona gravissimis doloribus aliquamdiu quatiebatur. Eapropter se pluries sancto commendavit Simperto, supplicans sibi instanter, auxilio foret ac medelam a Superis impetraret. Quare factum est, ut meritis ejus, quem invocarat, dolores istiusmodi prorsus ab ea fuerint eliminati, propitianti Deo glorioso, qui ad melius cuncta dirigendo disponit. Quidam adolescens phrenesim incidens, quem majores sui cum cera et candela, ejus corporis longitudinem complectente, ad sanctum voverunt Simpertum, cujus et opitulatu sospitatem nactus est. Sed quia id publicare ad gloriam Dei et sancti patris Simperti per presbyterum in cancellis neglexerant, in pristinam recidivavit infirmitatem. Quare parentes majori quam antea perculsi sunt dolore, præcipue cum demirarentur, sive ignorarent, quid facto opus esset, tametsi sive quamvis jam dudum conceptam fiduciam super Viri Dei adjuvamine non usquequaque exuerent, quin magis ac magis rogitarent, quatenus puer veluti antehac suis medicaretur intercessionibus, spondentes, se in antea nullam commissuros negligentiam, imo acturos enixe, ut tale in cancellis publicaretur miraculum. Quare demum pro secundo, divo confessore Simperto suppetias seu auxilium ferente, percepit sanitatem.

morbo lethali, capitis vertigine, gutture tumido laborantes, gibbosus, dorsi dolorem patiens,

13 Adeo quædam persona fuit gravata morbo ingenti, ut sibi nil aliud præter mortem imminere videretur. Attamen nihilominus pro sanitate recuperanda votum emisit, sepulchrum divi Simperti quibusdam cum oratiunculis accederet, ac unum ibidem nummum offerret, sicque, Altissimo favente, validitatem indepta est bonam. Optimæ quidem conversationis adolescentulus per plures annos vertigine capitis graviter molestatus. Unde, postquam in honore divi patris Simperti se specialem quotidie dicturum orationem promisit, gratiose liberatus fuit. Guttur cujusdam personæ in tantum fuit tumefactum, ut quasi mortis esset constituta in articulo. Voto autem per eam facto una cum oblatione nec non oratione beato scilicet patri Simperto, ab istiusmodi se liberatam gaudebat discrimine. Quidam puer tres circiter annos seu per tres annos gibbum admodum deformem habuit, qui tamen meritis beati Simperti ab eo sublatus est, quoniam id a parentibus instantissime postulatum fuit: cujus etiam causa ad Sancti promiserunt ipsum puerulum una per corpus *r* cum lumine capellam sistere velle, dum expers fieret istiusmodi deformitatis, sicut postea contigit: nam pristinam accepit sanitatem. Quædam persona, dorsi cruciatu graviter conflictata, sancti Simperti spopondit se una cum cereo lumine mausoleum invisere velle, unde ejusdem opitulatione commeruit sanatum iri. F

calculosus, cæcutiens, cæcus, verminibus cruciatus, herniosus, capite laborans, phreneticus,

14 Eodem tempore Petrus Weiss de Meringen *s* infantem calculosum, nondum semestrem, habuit, cujus per tumbam *t* meritis sancti Simperti octo lapilluli quantitatis pisarum exivere (nam lapillos custodi præsentavit) ac eos servatum iri valde rogitans, ac publice monstrari cum maxima gratiarum actionum relatione. Virgo quædam, longo cæcutiens tempore, sancti patris Simperti orationibus visum obtinuit clarum, voto prius emisso, quod apud ejus sepulchrum beatæ Virgini Mariæ unum oraret rosarium. In Finningen rurestri Petrus Prunner cæcus fuit annis tribus in uno oculorum, cui tandem, ut beato Simperto fecit votum, lumen ejusdem ocelli restitutum est. Puer cujusdam matris-familias tam vehementer vermes habebat, ut mortis quasi periculum incurreret. Postquam autem ad sancti

Simperti

AUCTORE ANONYMO, MONACHO S. UDALRICI.

Simperti tumbam uno cum lumine cerco secundum corpusculi latitudinem fuit devotatus, statim expectatam sanitatem suscepit. Udalricus, piscator Augustensis, ruptus viginti annis fuit. Idcirco quam maxime sancti Simperti supplex petiit juvamen, seque cum media ceræ libra ad mausoleum ejus devovit. Hinc Deus, cui nihil est difficile, rupturam istiusmodi ab eo meritis sancti Simperti usquequaque sustulit. Dolor magnus caput cujusdam mulieris invaserat, qui tamen meritis depellitur sancti Simperti, voto postquam se strinxit ejus sepulchrum visitaturam, isthicque juxta capitis latitudinem cereum accensuram.
u Stephanus Werenhofer de Lantsperga *u* puerum habuit phreneticum, quem cerea cum effigie instar pueruli plasmata sanctum ad Simpertum vovit, cujus et meritis sanitatem percepit.

mentis impos, herniosa, brachio dolens,

15 Barbara Mayrin de Limershausen similiter intercessione divi Simperti, cui fecerat votum, mederi a Deo meruit in ruptura, quam viginti quinque annos habuerat.
x Eadem tempestate Udalricus Tockler de Graben *x* per semian-
B num ita morbo fuit affectus, ut e lecto et surgere propriis non posset viribus, et ad cerebri tantam veniret exinanitionem, ut tum sensus, tum rationis fieret expers, adeoque nullum agnosceret hominem. De quo conjunx ejus quamplurimum doluit, propemodum mariti solatio desolata: per aliquot dies lachrymas effudit abunde. Postremum, audita miraculorum fama, quæ fiebant ad beati Simperti sepulchrum, illuc et ipsum maritum recuperandæ sanitatis gratia lineis exutum ac discalceatum vovit. Quid plura dixerimus? Nam Deus, a quo dependet et cœlum et terra, mirabilis in Sanctis suis existens, interventu, ut pie creditur, divi Simperti intra quindecim dies tantum roboris viginti horis præfato dedit Udalrico, quo illa, quæ uxor voverat, ipsemet persolveret, ac quæque, ceu dicta sunt, custodi referre posset. Habebat quædam persona in uno brachiorum usque adeo crebras et magnas puncturas, ut quiescere nullo potuerit tempore. Hæc sancti antistitis Simperti implorabat
C juvamen, dejurioque figens se, dum sanaretur, brachium cereum sub ipsius laturam honore: quo peracto, quivis dolor opitulatu beati Simperti propulsatus est.

CAP. IV.

collo tumens, toto corpore dolens, herniosus, paralytica, morbo caduco obnoxius;

16 Martino Stinger de Vischach eatenus collum tumuit, ut nec comedendi gratia hiscere per aliquot tempus potuerit. Demum vero, dum voto se astrinxit beato patri Simperto, integram adeptus est sanitatem. Persona quædam ingentes toto in corpore cruciatus perpetiens se ad sanctissimum Simperti mausoleum certis devotavit cum devotis oratiunculis et sanata est.
y Udalricus Eberlin ex Berckan *y* puerum habens nondum bimulum existentem, qui admodum ruptus erat, posteaquam vero cum quartali ceræ ad sanctum devotatur Simpertum, e vestigio discrimen rupionis elapsum est. Quædam honesta mulier,
z cui nomen Magdalena Riederin de Purgen *z*, per septennium existens paralytica, votum emittens, se, quamprimum ire posset, ad divi Simperti honorem mediam ceræ libram sacraturam, sanita-
aa tis compos efficitur, et decima quarta die *aa* post votum ipsamet Viri Dei tumbam accedens, quæ
voverat, mancipavit effectui; gaudens sana domum repedavit. D
Præterea Christofori Frank filiolus, gravi utique morbo laborans, videlicet Herculeo sive caduco, meritis sanctissimi patris Simperti fit sanus, dum ad basilicam ejusdem Sancti una cum libatione devotatur.

paralytica, herniosus, infans in articulo mortis positus,

17 Quædam mulier, nomine Barbara Schulerin, ex villa Puttenbach orta, per anni curriculum septem minus hebdomadibus valde gravi quassata morbo, præcipue tamen tribus mensibus, in quibus totaliter clinica sive paralytica exstitit. Intercessione beati Patris, jam dudum Episcopi Augustensis urbis, sanitatem indipiscitur, quando Sancti sese promiserat invisere tumbam, atque illic libram ceræ, nec non quædam alia velle ad honorem Dei ac divi Confessoris libatum ire. Quidam, nomine Magnus, telarum orditor de Gesserhausen, ultra triennium ruptus, sumpta fiducia percipiendæ sanitatis per merita sancti Simperti, semet ad ejus tumbam cum libra ceræ votivum reddidit. Nec id frustra fecit,
quandoquidem usquequaque divi Præsulis inter- E
cessione ruptura distollitur ab eo. Honesta quædam persona in Augusta Retiæ, ecclesiæ sancti Mauritii parochiana, puerulum solito more cum balnearet, subito livescebat puer haud aliter, quam mortuus foret. Quapropter nimis angustata, nesciens prorsus unde talis nigredo puero advenisset, sanctum obnixe invocans Simpertum, infantulum, quem quibusdam cum muneribus ei devoverat, suppliciter commendans. Sicque puer post pauxillum temporis spatium respiravit, livorque paulatim pristinum in candorem vertitur, ac medium circiter annum postca superstes fuit.

gravi morbo detentus, herniosa, ambustus, bb

18 Mauritius, institor de Mindelhaym *bb*, admodum quam gravi mensibus decubuit tribus tali infirmitate, quam nec ulla quiverit levare medicina, quamquam sæpius frustra physicorum adhibuisset operam. Quocirca (necesse quidem erat,
ad aliquem ut se, juxta quod in Job dicitur *cc*, cc
converteret Sanctorum) divi Simperti instantissime flagitavit juvamen: votum faciens paulo mox convaluit. Nec illud certe puto prætereun-
dum, quod mulier quædam duodecim prope an- F
nos rupturam perpetiens, postquam annulum, quem habebat, argenteum se spopondit sub honore præfati Confessoris oblatum ire, Cunctipotentis gratia, qui cuncta restaurat verbo, sanitatem percepit. Alio similiter tempore divi Simperti declarata est sanctitas. Nam Petrus sartor de Kirchdorff puerum non adhuc bimatulum seu duorum annorum existentem habuit, qui se bullienti jure sive offa, quod super se fuderat, eatenus læsit, ut nullam dies noctesque valuerit habere quietudinem. Unde consternatus animo præfatus Petrus obnixe sanctum Simpertum, de cujus nunc miraculis audierat, rogitavit, pro puero suppeditare dignaretur, pollicens ipsum simul cum aliquo ponderculo ceræ ad ejus tumulum, si mederetur, sistendum esse. Misericordia igitur divina, Sancti sui precatu condescendens, puerulum a combustionis dolore prorsus reddidit liberum.

brachio dolens, pede manuque debilis, dorsi

19 Fuit nuper fæmina, cui nomen Agnes Warhapperin, pagum Pergen habitans, quæ in uno brachiorum doloribus, quos ex quodam sus-

ceperat

A *doloribus cruciata, mutus, morti proxima,*

ceperat casu, cruciabatur magnis. Sed mox eam ipsam defecere dolores, ut beatissimo Simperto se oblaturam pollicebatur ferreum brachium, et sic tandem melius habuit. Quidam Augustensis apoplexia dextri pedis et manus officium amisit: post votum factum beato Simperto sanus efficitur. Quædam fœminarum gravissimas dorsi perpetiens punctiones; sed, cum se ad sancti Simperti tumbam cerea cum imagine puerulum præ se ferente votivam constituisset, omnimodam adepta est sanitatem. Augustensis quidam Joannes Zolrer, auriga existens, cum una dierum sua cum quadriga mercibus referta Nurnbergam *dd* versus contenderet, onustum super ipsum cecidit plaustrum, ac usque adeo quælibet ipsius membra comminuit, quo per triduum mutus omnino exstiterit. Ad sanctum vero Simpertum ubi cum libra ceræ votatus fuit, loquelam recepit. Margaretha Stellin de Iglingen, non longe ab oppido Landsperg distante, cordis cruciatibus viginti circiter annos laborabat adeo magnis, ut fere B post mensem vel sex septimanas ecclesiasticis præmuniretur Sacramentis (nam præ nimio dolore nonnumquam contingebat, quod in instanti putaretur spiritum efflatum ire) quæ tamen etiam sancti juvamine Simperti non caruit, dum ipsius ad tumbam se cum lumine per corpus *ee* vovit. eo quod translationem ejus nec non miracula, quæ Deus mediante ipso dignatus est operari, certo audivisset relatu.

calculosus, mortis in periculo versans, vertigine laborans, tribulatione oppressa beneficium sibi S. Simpertum experiuntur.

20 Puer septennis balneatoris, cui nomen Michaël, in Magershausen, calculosus in tantum extitit, ut sæpenumero mortis subjaceret periculo. Patre autem se cum quinque personis pueri causa ad sancti Simperti tumbam vovente, mox immodicus sive magnus lapillus per ejus egreditur fistulam, quem postea custodi porrexit, puellumque, mediante sancti patris Simperti interventu, sanatum ostendit. Puella quædam nimia corporis infirmitate agitabatur eatenus, ut haud quidquam cibi degustare potens esset. Quare de ejus vita propemodum desperabatur. Verum ea sancto sese devovit Simperto: bonam illico vale- C tudinem indepta. Augustensis quidam, Joannes Purger vocitatus, per biennium apprime capitis morbo, quem vertiginem indigitare solemus, laborans, voto facto beato confessori Simperto una cum crucifero (pauper nempe fuit) usquequaque dolor tollitur ab eo. Virgo quædam per semestrem sane quam magnis in periculis ac tribulationibus exstitit; ita ut nullo posset se remedio ex his evolvere turbis. Unde fiducialiter se sancto commendavit Simperto (qui certe fidelis, ceu propatulum est, in periculis extitit assertor sive liberator) cujus etiam opitulamine liberata est.

ANNOTATA.

a *Sic etiam habent Mss. nostra.*
b *Indicat auctor Sigismundum Maisterlain, Chronici Augustani scriptorem.*
c *Dein ex Priore factus est abbas S. Udalrici.*
d *Ultra Danubium siti, circiter milliaribus Germanicis distans Donawerda Ulmam versus.*
e *Ms. Gamansii recte:* sacristano.
f *Bavariæ oppido, Augusta Vindelicorum haud procul dissito.*
g *Supple ex Ms. Wiltheimii* vovit.
h *Oppido Sueviæ ad fluvium Wertach.*
i *Ms. Wiltheimii:* duabus septimanis; *Gamansii:* viginti quinque.
k *Ms. Wiltheimii:* annos sex.
l *Idem:* sex circiter annos.
m *Sueviæ scilicet, non procul Augusta Vindelicorum.*
n *In ducata Bavariæ ad lacum Ammersee.*
o *Id est, ut opinor,* cum candela corporis sui longitudinem adæquante.
p *An cum cereo ejusdem, cujus erat ejus caput, spissitudinis?*
q *Utrumque Ms. habet:* cum itionibus.
r *Videsis, quæ ad litteram* o *paulo ante sunt dicta.*
s *Bavariæ pagus est, duobus circiter milliaribus et dimidio Augusta distans.*
t *Lege:* tubum.
u *Bavariæ oppido ad Lycum fluvium.*
x *Vico prope Landspergam. Vide litteram* u *hic. Ms. Wiltheimii habet* Braben. E
y *Haud procul Augusta ad fluvium Wertach locum invenio, cui nomen* Bercha.
z *Vico prope Landspergam. Vide paulo supra litteram* u.
aa *Ms. Wiltheimii habet:* primo die.
bb *Sueviæ oppido haud procul ob ortu fluvii cognominis.*
cc *Lib. Job cap.* v, ℣. 1.
dd *Amplam et liberam Germaniæ urbem in Franconia.*
ee *Vide litteram* o.

AUCTORE ANONYMO MONACHO S. UDALRICI.

LIBRI

MIRACULORUM S. SIMPERTI

Ab anno MCCCCLXXXVIII *ad* MCCCCXCV *patratorum.*

F

PARS II.

CAP. V. *Luscus, dolore dentium,*

Eodem tempore Benedictus Roskopff ex Rain *a* visus indipiscendi gratia (luscus siquidem in uno oculorum fuit) cum quartali ceræ sancto votum faciens Simperto, continuo Augustam versus iter arripuit. Verum in via (ut magis forsan sua probaretur constantia) tantos ventum ob validum tolerabat labores, [ut] aliquantisper, domumne repedaret, an prosequeretur iter, anceps esset. Parva nimirum spes sibi erat perveniendi ad limina. Postea vero in se reversus, Deique ac confessoris Simperti, cujus in honore viam ingressus fuerat, fretus auxilio, proficiscitur ultra. Nec fides ejus, nec tanti laboris fatigatio mercede justa frustratur. Sanctus enim Simpertus voti compotem suum faciens *b* famulum: quoniam oculi acies perdita suis meritos, quando haud multum longe progressus fuit, restituta est. Huic *c* veluti duobus e fratribus, iu divi Udalrici *d* monasterio professis, die sequenti, postquam factum erat, in præsentiarum cujusdam viri perquam

AUCTORE ANONYMO, MONACHO S. UDALRICI.

quam honesti, consanguinitate sibi devincti, ipsemet magno cum gaudio ad Dei gloriam enarravit, confessorisque sui Simperti. Quædam persona dolore dentium in tantum affligebatur, ut nullam prorsus quietudinem habere posset. Invocato autem sancto Simperto ab ea, spopondit, se quotannis ipsius profestum jejunaturam et candelam et dentes cereos ad ejus mausoleum oblaturam. E vestigio restituta est sanitati.

capitis, brachii laborantes, oculis captus, lusca, membris debilis, gravi morbo affectus sanati:

22 Cuidam similiter virili personæ caput dolebat valde: qui tamen dolor beati Simperti meritis depellitur, quam cito huic juxta capitis latitudinem unum lumen devovit. Nec silendum reor, quod paucos ante dies quædem persona se ad quemdam hujus monasterii veriloquum contulit, maximos se dolores in uno brachiorum habuisse asseverans. Sed is *d* suum beato Simperto polluxerat *e* annulum, sanitatem omnimodam quamprimum nactam fuisse. Cum igitur votum, quemadmodum par fuit, persolvere vellet, alia supervenit persona rogitans sibi annulum vendi,
B pecuniamque eandem beato Simperto offerri. Hac eadem itaque petitioni consentiente, statutoque die, qua pecuniam perciperet, cum concladium seu annulum dare vellet, mirum dictu! ipsum reperit fractum esse. Fuit nuper Joannes Gremenbach *f* in Memingen *g*, quindecim septimanis oculis captus, qui postmodum, sancto suppetias ferente Simperto, cui votum emiserat, illuminatum iri commeruit. Anna Frein, de Engelried oriunda, uno oculorum per biennium lusca fuit, quæ tandem beatissimi patris Simperti opitulantia visum recepit, facto prius voto, quod ipsius Sancti quotannis, id est, singulis annis, inviseret tumbam. Thomas Cerdo de Tonhausen *h* omnibus in membris sane quam magnam per quadriennium sustinens debilitatem, mediante *i* divo Simperto, post votum factum, meritis, vires eorundem recepit. Fuit nuper magnæ honestatis persona, quæ duos se cereos secundum corporis et capitis sui latitudinem sanitatis impetrandæ gratia (decem siquidem circiter hebdomadas graviter vexata fuerat infirmitate) ad sancti Sim-
C perti sepulchrum spopondit daturam, sicque, suffragantibus beati Patris orationibus, quamprimum fuit potita corporis sanitate.

restinctum incendium.

23 Contingit, quando Deus etiam nobis in tribulatione existentibus, nec supplicantibus suorum propter Sanctorum merita subvenire dignatur, ceu sane quam liquido lector quisque studiosus ex sequentibus dignoscere poterit. In loco enim quodam, Hailbach nominato, vir, cui nomen Joannes Eberlin, degebat. Huic dormienti per somnium beatus est visus astitisse Simpertus: Age vero, dicens, me invocato; tum (propria quippe domus sibi flammis exuri videbatur) ab incendio liberabere. Porro visionem expergefactus flocci pendebat, potissimum quia necdum quidpiam super divi Patris acceperat sanctitate.

24 Contigit autem non longo post tempore (in sancta utpote vigilia Paschæ) cum intempesta nox esset, domunculam, ubi furnus erat, flagrare, quibus ex flammis etiam stabulum cœpit exuri. Neglecta nimirum solent incendia sumere vires, tum ibi experrectus talia videns, quid factu foret opus, omnino ignoravit, maxime quia magno ab hominibus segregatus fuit discrimine. D
Domus enim ipsius seorsum in campo situabatur. Demum vero sibi, quam dudum dormiens habuerat, visio in mentem veniens *k*, lachrymabundus beati Patris flagitavit adjumenta. Heu! heu! clamitans, destituor auxiliis, nec ab igne possessiunculam quivero tutare meam. Mi patrum sanctissime! quemadmodum noctu præcepisti mihi, præstes auxilia. Supplex igitur tuum deposco subsidium, quævis tuæ recommendans fidei. Faxis proinde tuo nunc oramine hæc grassari cesset flamma, ulterius ne progredi ausit, ne per hanc omnis mea pessumeat substantiola. Mirum dictu! Vix in hunc modum finierat verba, ignis quælibet dimisit ædificia, idque factum esse divi Simperti meritis, nemo fuerit, qui dubitet.

Paralyticæ, herniosis, mutilo,

25 Agnes Stretlin de Dingna, quæ tribus annis paralysi decumbebat, sancti Simperti opitulatu fuit restituta valetudini, postquam se lumen per corpus et unum cruciferum in ejus honorem vovit offerre velle. Joannes sutor de Sutershoffen E
l triennem *m* habens filium. Is casu, nescio quo,.... *n* existens hebdomadarum in genitalibus rupturam suscepit. Qua de causa ipsum media cum libra ceræ ad sancti Confessoris devovit tumbam, sicque ejus meritis, propitiante Deo, a quo omnis medela, sospitatem indeptus est. Quædam persona maxime ultra rationem majorem in modum rupta, spondens se juxta sepulchrum sancti Simperti Dominicam Orationem cum totidem Salutationibus Angelicis septuagies septies oraturam, nec non cereum illic oblaturam, pergratiose ab eadem liberatur ruptura. Cuidam Augustensi, nomine Laurentio Winter, filiolus erat, qui matris ex utero digitellorum carebat articulis. Quocirca motus pater, haud secus quin nihilo eadem puero membra fuerunt, quam mancus si extitisset, ipsum ad beatam Virginem in crypta, quæ in cœmeterio juxta monasterium sancti Udalrici situatur, et ad sanctum Simpertum devovit, ipsorum pueri causa magnopere flagitando suppetias seu auxilia, quæ postea fuerunt secutæ; quia digitorum et articulorum ac manuum officia precatu beatæ Virginis et divi F
antistitis Simperti usquequaque et ex toto sortitus est.

CAP. VI. gravi morbo afflictis.

26 Honesta quædam mater-familias multo jam tempore gravi afflicta morbo, ita ut physicorum eam medicari valeret nullus, cum tamen multum studii operæque in quærendis remediis posuisset, cum cordis intenso affectu sancto se Simperto recommendavit, votum emittens de quibusdam implendis ad honorem Sancti, ut sanitatem indipisceretur. Unde factum est, quo beati Confessoris interventu talis morbus ab ea tolleretur. Puerulus quidam eatenus gravi afficiebatur infirmitate, quo vel parentes de ipsius vita desperarent, quamquam nihilominus beatum obnixo rogitarent Simpertum, quatenus puero dexteram daret seu auxilium præberet, spondentes sese ceream effigiem instar pueri sub ejus honore oblaturos. Quid plura? Vix votum emiserant, extemplo seu continuo puer melius cœpit habere, ac tandem, Deo suffragante ob sancti Simperti merita, omnimode convalescit.

27 Digitus cuidam mulieri ex Haimhoffen adeo-

usque

A *c digito laboranti, corpore infirmo, in tribulatione versanti,* usque exuberavit, quo instar manus quantitatem complecteretur. Huic memoriæ succurrit beati Simperti sanctitas et miraculorum gratia, quæ dicebatur de illo; sumpta fiducia recuperandæ sanitatis, sepulchrum ejus adiit, ac inter orandum digitulum putulentum * seu sanie plenum super altare Confessoris posuit, qui parvum post intervallum medius crepuit, saniesque plurima ex illo mirifice fluitans voti compotem fecit mulierem. Sixtus Hegeling in Fischach puerum habuit, qui præ magna corporis infirmitate neutiquam stare vel aliquorsum transire valuit, ceu ejus loci parochianis quibuslibet constat. Unde parentes ejus audientes miracula, quæ divina Misericordia per sanctum Simpertum patravit, ipsum puellum Sancti commendaverunt fidei, votivumque hunc constituentes obnixe postularunt, sospitatem filiolo impetraret. Sequenti proinde luce surgebat e lecto, transiens, ubilibet locorum cupiebat. Simperti vero id meritis accidisse, nullus est, qui deneget. Persona quædam valde honesta (prædestinati etiam aliquando, testante Scriptura, B fornace Babylonica probantur acrius) ingentibus tribulata tentationibus, per interventionem beati Simperti fuit ab eisdem liberata, postquam votum cum duabus Missis et annulo suo Antistiti fecit sanctissimo, scilicet Simperto.

** forte purulentum*

fluxum capitis passo, e pede, latere, partu, 28 Accidit eadem tempestate Petrum Has in Hirblingen habere puerum, qui duos circiter annos fluxu capitis admodum discriminoso fatigatus fuerat. Sed tandem quibusdam cum oblationibus ad viri Dei Simperti devotatus sepulchrum, ac statim incolumitatem percepit. Quædam matronarum malum habens pedem aliquarum candelam librarum ad beati Simperti tumbam vovit: deinde illico sanitatem accepit. Sympertus sartor ex Hymelstetten per quadriennium uno in latere gravissimos pertulit dolores, ut ipsum sæpenumero ex talibus propemodum mors sequeretur. Qui tandem sanitatis potiundæ gratia quartale unius libræ de cera recepit sese ad viri Dei tumbam Simperti oblaturum; sicque divi interventu Simperti sospitati fuit restitutus. Honestissima quæ- C dam mulierum, ut puerum enixa fuerat, magnam incidit corporis infirmitatem, quæ tamen miraculose propulsabatur ab ea meritis gloriosæ Mariæ Virginis, nec non beati pontificis Simperti, quorum narraverat patrocinium, dejurioque se adstrinxerat, duos beatæ Virginis Rosarios in prædicta * animarum crypta se dicturam, unam insuper candelam per ventrem sua cum oblatione ad divi Simperti capellam sacrificaturam.

** num. 25*

calculo, adversitate, 29 Meritis sancti Simperti puer annorum tredecim, calculosus existens, sanatus, prius tamen per genitricem suam facto voto, singulis, quoad viveret, annis duarum unciarum cereum sub honore beatissimi Patris offerret. Istiusmodi nempe voto emisso, complusculi per virgam ipsius exivere lapilli. Id autem precatu divi Confessoris fore factum, reor subdubitare hominem saltem sanæ mentis neminem. Contigit, quamdam personam duris agitari adversitatibus (sæpe quidem numero Deus quosdam remordet adversis, ne longa felicitate luxurient) quæ postremum divi Simperti opitulamine, cui se commendaverat, erepta fuit ab iisdem adversitatibus. Michaël ta- bernarius in Maningerin annis quatuordecim, qui calculosus, ingentes perferens dolores, miracula, quæ Deus suum per Sanctum, scilicet Simpertum, operabatur, vero accipiens relatu, sanitatis percipiendæ gratia se monumentum ipsius spopondit invisurum, et in quantum posset, propriis de rebus ibidem oblationem peracturum. Quibus magna cum fiducia et sancti Patris invocatione pollicens *o*, magnæ quantitatis lapillus per tubum viri exivit, quem postea, dum promissa effectui manciparet, custodi consignavit. *o*

AUCTORE ANONYMO, MONACHO S. UDALRICI.

immodico menstruorum fluxu, amentia, 30 Quædam familiaris in urbe Vindelica, quam etiam fortuna malefida compluribus aliis in rebus spernere solebat, menses sive menstrua citra consuetum morem quam graviuscule patiebatur: quo fiebat, pauperiem toleraret immodicam, seu maximam. Etenim ancillari nequiebat, quemadmodum par fuisset, cum tamen aliunde non haberet, quibus vitam degeret. Hæc itaque divi Simperti audiens miracula, cœpit ipsius maximopere rogitare juvamina, pollicens, sub honore ejus duo se daturam numismata, viduam zelans E Euangelicam, quæ duo æra minuta obtulit. Inde, quoniam Deus non donum, sed bonam pensitat voluntatem, beato intercedente Confessore, numquam passa fuit tam graviter menstrua, ut prius. Petro sacerdoti de Engelsperg, qui ex quam maxima, qua sex laboraverat hebdomatibus, infirmitate factus fuerat menceps *p*, tertio divus apparuit Simpertus, adstruens, ipsum sanitati restituendum, cum suum ad mausoleum faceret votum. Ex hoc itaque motus homo, præsertim quia jam ter hujusmodi visionem habuisset, dejurio decrevit, se cum aliquantulo ceræ tumbam gloriosi Confessoris invisurum. Quod votum, compos animi posteaquam fiebat interventu beati patris Simperti, complevit. *p*

CAP. VII. *calculo laborantibus,* 31 Sexto Calendarum Novembrium die, anno Domini MCCCCXCI quædam in primis ac præcipue magnæ honestatis mater-familias ex Gundelfingen sese una cum filiolo suo, tertium decimum agente annum, ad sanctissimi patris Simperti, jam olim episcopi Augustensis, sepulchrum conferens, quæ suum perhibuit filium per aliquot calculosum ex- F stitisse annos, atque per quendam, ut putabatur, chyrurgicum incidendo, quemadmodum tali morbo laborantibus mederi solet, hunc fuisse sanatum; sed haud longo post tempore in eandem recidivasse infirmitatem: quapropter et se maritumque suum super hoc admodum fuisse coangustiatos, nescientes, quid facto opus foret. Dehinc sibi (ceu matres facere consueverunt) dies noctesque cogitanti, quonam modo mederetur filio, ad mentem veniebat, se lineis exutam vestibus debere vovere peregrinaturam *q* eodem cum nato ad præfati Pontificis Simperti tumbam. Quo scilicet voto emisso, mox per ipsius tubum, id est, urinæ fistulam, decem non parvæ quantitatis serupi exivere. *q*

animo anxio, in mortis discrimine positæ, 32 Bernardus, sutor de Oberbalbach, per quatuordecim hebdomadas in tantum et anxietatibus et curis, nescio quibus, apud semetipsum excruciabatur, quo dies noctesque quiescere non valuit. Unde haud ab re seu ratione suspicabatur se fascinatum, præcipue cum causam tantarum nesciret anxietatum. Hinc quoniam hominum sibi con-

spicabatur

AUCTORE ANONYMO, MONACHO S. UDALRICI.

spicabatur deesse auxilium, vovit, se Montem-Sanctum *r* ob honorem gloriosæ Virginis Mariæ invisurum, et divi Simperti accessurum tumbam, istisque mediam ceræ libram oblaturum, quatenus vel eorum saltem patrocinio ab istiusmodi eximeretur molestiis, sicut postea contigit. Nam breviter prorsus fuit liberatus ab iisdem vexationibus. Pridie Calendas Decembris, sive in die S. Andreæ apostoli anno Domini MCCCCXCI cum divi Simperti, Augustensis jam olim episcopi, corpus secundarie fuit inventum, sane miraculum notatu dignum accidit. Mulier enim quædam, nomine Agnes Peuterleini de Waltpach, prædictæ intererat inventioni, quæ clanculo terræ aliquantulum, ubi sancti Confessoris requieverat corpus, rapiebat, suis confidens oculis, qui tum perdolebant, sibi restitui sanitatem, dum hosce terra deliniret illa. Verum longe aliter, quam æstimaverat, usuvenit aut contigit: quandoquidem non post talem surreptionem tres horæ fuerant elapsæ, cum terra istiusmodi convertebatur in lapides, tametsi seu quamvis nec si mulier pœnitentiam de furto, quamvis etiam pio, egit: qui tales secum asportavit domum. Quo pervento, gravissimum incidens morbum ac tantisper in hujusmodi ad mortem periclitabatur, sex scilicet hebdomadas, donec et sublata promisit se reportaturam, et ceram in satisfactionem vel potius in Sanctis, quem læserat (ceu creditur) placationem ad ejus oblaturam tumbam. Posthac indies corporis robur magis ac magis restituitur, usquequo sanitatem omnimodam percepit.

B

puero ægro, graves cruciatus patienti, febricitanti, cæco,

33 Puer quarumdam personarum corporeis agitabatur morbis, et usque adeo gravioribus, ut parentibus ipsis super vita ejus spes esset nulla. Sed memoriæ eorum succurrebat subito et sanctitas beati Simperti et miraculorum gratia, quæ passim et ubique de illo dicebantur. Sumpta fiducia, puerum cum quibusdam donationibus Sancto devinciunt, et obligant, vitamque ejus fideliter petunt. Unde factum est, quod haud longo post tempore sanctissimi Patris interventu pristinam recuperarit sanitatem. Quædam persona, postquam* gravibus circumdata cruciatibus, divi Simperti meritis ab eis liberatur, quando se uno cum rosario beatæ Virginis ad ipsius se devovit tumbam. Adam Gietter de Thonhausen *s*, cum febriret, seu febrem pateretur eatenus, ut animam propemodum exhalaret, sancti Simperti maximopere flagitavit juvamen, spondens navare operam *t*, una Missa sub honore divi Antistitis diceretur, et quia oblationem posse tenus tumbam ad ipsius offerret. Hinc continuo, cum invocaverat patrocinia, salvus evasit. Conrado Zenhart ex Desingen, qui per triennium cæcus fuerat, beati confessoris Simperti, cui votum emiserat, interventione, visus sibi plene restitutus est.

C

* *abundat*

gibboso, capitis fluxui obnoxio, ex pede dorsoque, corporis debilitate, infirmitate gravi male se habentibus,

34 Quædam mulier gibbosum habens puellum, quem sancto commendavit Simperto: cujus patrocinio pauculos post dies fuit exemptus a tali prælibata corporis deformitate. Capitis fluxus item meritis divi Simperti a quodam depellitur puerulo, postquam parens ejus annulum suum in honorem Viri Dei se vovit oblaturam. Quædam mulier de Zusmerhausen *u* in die S. Thomæ Apostoli venit divi ad monasterium Udalrici, quæ doloribus dorsi ac pedum usque eo per sedecim hebdomadas se perhibuit fuisse afflictam, ut neutiquam et nullo modo aliquo meare quiverit, donec ea ad sancti Simperti sepulchrum se transituram decreverit ac xeniolum in ejusdem Sancti honore se oblaturam sponderit, subito pristinam se indeptam fuisse sanitatem. Item puellus Petri Kugel de Gesserhausen meritis beati Simperti sortitur sanitatem (cum tamen biennio debilitate corporis laboravisset) ubi ad sarcophagum sancti Patris cum lumine ac uno numismate votatus fuit. Margaretha de Aix similiter patris Simperti interventu medetur ab infirmitate perquam magna, postquam se tumbam ejusdem Sancti cum quadam oblatione proposuit accessuram.

D

anxietatibus, capitis doloribus agitatis, gibboso, cæcutienti, hernioso,

35 Joannes Kunig per trimestrem corporis et animi maximis circumdabatur anxietatibus, neque, saltem humanitus, faciliter talibus eximi potuit. Quocirca sancto se Simperto vovit, se quotannis unum oblaturum denarium, obnixe supplicans, ut suam dignaretur misereri ærumnam, et eam ipsam sanctis orationibus eliminatum ire, quod et secutum est. Nam brevi postea utriusque hominis tranquillitatem plenam beati Patris interventu sortitus est. Ingentes quædam persona capitis dolores per notabile tempus perpessa sancti Simperti meritis sanitatem indipiscitur, voto antea emisso, quod duas (quoniam non attendit Deus pretium muneris, sed devotionem offerentis) sub ipsius Sancti honore aures libraret cereas. Puerulus Erhardi Steirer precatu sancti Simperti a gibbositate, quam per quinquennium habuit, eximitur, statim postquam cum oblatione Sancto fuit devotatus. Cuidam personæ oculi diu cæcultabantur *x* et adeo graviter, ut etiam Hostiam sacram, dum a sacerdote in ara elevaretur, neutiquam contemplari posset. Quæ tandem, postquam sancto Simperto duos vovit oculos, e vestigio lumen sat competens oculorum meruit obtentum iri. Joannes Ziegler de Herbersthofen *y* item a Deo, qui cuncta solo verbo restaurat, quadam in ruptura sancti Simperti meritis sanatur, posteaquam eidem Confessori mediam se libram ceræ daturum pollicitus est.

E

F

CAP. VIII.

cordis dolore affectæ, surdastro

36 Persona quædam de Zusmerhausen *z* ad beatissimi antistitis Simperti sarcophagum se contulit, quæ cordis dolore per mensem, ut adstruebat, quam gravissime fuit affecta. Verum ubi sese promiserit, parumque ceræ (parvos equidem parva decent) ad Sancti sepulchrum oblaturam, pristinæ mox fuisse sanitati restitutam. Joannes currifex de Pibraco tres circiter annos surdaster existens. Cui, postquam pileum suum siligine fartum divo pollicebatur Simperto, auditus est restitutus. Verum [quia] in persolvendo non fidelem se gessit, nempe capellum haudquaquam semel, quod voverat, plenum obtulit, justo Dei judicio iterum obsurdescebat, quatenus experiretur Superis infidelem, non solum stultam seu temeram *aa* displicere promissionem. Unde homo mirandum in modum conculcatus, factæ fraudis pœnitens, adhuc siligine plenius pileum beato devovit Antistiti. Quod ubi mancipavit effectui, mediantibus precatibus, quem invocaverat, impetravit auditum. Quædam persona perhonesta graves tantisper dolores sustulit cordis, donec vovit,

A vit, se navaturam, quod una in honore sancti Simperti legeretur Missa, et suum in gazophylacium eleëmosynam poneret, quin et quindecies Orationem Dominicam cum totidem Angelicis Salutationibus suam circa tumbam oraret. His omnibus nempe promissis, hujusmodi cordis dolores mox ab ea eliminantur.

puero infirmo, asthmate laboranti, nocturnis phantasmatibus vexato, morbo diuturno affectæ,

37 Sanitas item cuidam puerulo divi antistitis Simperti precatu restituitur, posteaquam uno cum lumine ac denario nec non beatæ Virginis rosario ejus ad sepulchrum fuit devotatus. Quædam persona quatuor circiter annos crebras propter punctiones circa cor anhelitus (quia orthopnoica, id est, suspiriosa fuit) quam maximas habens difficultates, patrocinio sancti antistitis Simperti restituitur sanitati, postquam se decies quotidie sub ejus honore cum totidem Ave Maria Dominicam promisit dicturam Orationem. Andreas, cognomento Hierzog de Purtenbach, triennem habuit filiolum, qui præ terroribus inter somniandum saltem ad tempusculum dormire non po-
B tuit. Unde ipsum ad sancti Simperti tumbam una cum libra ceræ pro liberatione ejus duxit esse sistendum : quo suis ab hujusmodi nocturnis phantasmatibus puer beati Confessoris interventu liberatur. Item eadem tempestate fuit mulier quædam Agathes Tagwerckerin ingenti plus quam quinque annis morbo prædita, cui nullus (tametsi complures habuerit physicos ea propter consultos) mederi potuit, ideo forsan, ceu pie creditur, [ut] hominibus claresceret, quanti sanctus Simpertus apud Deum esset meriti, cujus postea interventu (nam fecerat ei votum consequendæ sanitatis gratia) corporis firmitudinem accepit.

in itinere periclitanti ex pede, gutture, obstructis faucibus,

38 Præterea sub idem tempus in Vigilia Nativitatis Domini quidam virorum volens, nescio quorsum, proficisci. Porro quia viæ nescius per sex fere horulas cœpit ultro citroque seu huc atque illuc per campum palare et vagari, nec ullo quivit modo (quia nix terram operuerat) regiam invenire viam. Idcirco se vix citra periculum, sive absque discrimine, ab hominum posse pervenire consortium omnimode desperavit. Verum
C enimvero simul atque cum tribus rosariis orandis, totidemque luminibus se divi confessoris Simperti spoponderat sepulchrum accessurum, per merita ejusdem Patris istiusmodi exoneratur discrimine ac via debita pervenit, quo tendebat. Quædam persona pedem aliquandiu malum habens ; et postquam se sancto Simperto constituit votivam, pedisculi omnimodam indepta est sanitatem. Etiam alia persona graviusculos in jugulo aliquan-
bb diu dolores perpetens *bb*, sumpta fiducia recuperandæ sanitatis, quadrantem ceræ sancto devovit Simperto, cujus et meritis gratiose ab istiusmodi
cc fuit liberata periculo. Nam *cc* etiam cuidam puellæ ossiculum inter comedendum ad guttur venerit, idque integrum per diem, tametsi plurifaria quiritaret remedia, haudquaquam extrahere quivit. Quocirca vel quamobrem, quoniam quovis alio fuit destituta auxilio, sancti patris Simperti cœpit flagitare auxilium. Tunc paulo mox, id est, statim cum parvo intervallo mirum dictu! ipsius meritis omnem citra dolorem ossiculum e gurgulio transivit.

AUCTORE ANONYMO, MONACAO S. UDALRICI.

incolumitas restituta.

39 Demum jam in calce scribendorum Miraculorum haud omittam miraculum plane notatu dignum. Monasterium sancti Martini Prezenhausen, Ordinis divi Benedicti, Augustensis ecclesiæ œconomum, quem Latine dispensatorem rite dixerimus, et nonnulli magistrum curiæ indigetant seu vocant, domus suæ, quam tunc in suburbio Gundelsingen *dd* possederat, habens, cui nomen *dd* Thomas Franck, qui per quatuor circiter septimanas adeo gravibus omnium viscerum stimulabatur doloribus, ut desperatus propemodum ab omnibus fuerit. Nequibat enim vel cibi vel potus pitissare quippiam. Omnia siquidem stomachabatur cibaria. Quo fiebat, sibi assistentes nihil præter mortis horam in eo præstolarentur. Subito autem (nec dubium, quin divinitus, quia sine divino Numine nihil salutis inspiratur homini) huic in mentem veniebant miracula, quibus confessor sanctus certe Simpertus in Augusta pollebat Vindelica. Qua de re intimo ex corde flagitare Sanctum orsus est, quatenus et sibi maxima in corporis debilitate constituto dignaretur sup- E peditare seu auxiliari, pollicens, dum convalesceret, ipsius mausolæum pariter cum conjuge sua invisurum, ac illic oblationem argenteam sacrificaturum. Quid plura? Nondum infirmus plene votum emiserat, meritis sæpe dicti patris sancti Simperti suffragantibus, per Dei gratiam, a quo omnis medela, viribus fortescere cœpit, ac pristinæ tandem fuit restitutus valetudini. Fecit autem Deus, suis in Sanctis existens mirabilis, hoc miraculum per beati confessoris sui Simperti merita anno MCCCCXCIII.

Finiunt Miracula, quorum laude coruscat, etc.

ANNOTATA.

a *Bavariæ oppido, qua Lycus in Danubium se exonerat, sito.*

b *An* fecit?

c *Legendum forte:* restituta est huic, veluti, *etc.*

d *Lege,* ubi *ex Ms. Wiltheimii.* F

e Promiserat *vel* pollicita fuerat.

f *Ms. Wiltheimii habet :* Dremenbach.

g *Oppido Sueviæ ad Ilaram fluvium in Augustanæ et Constantiensis diœcesium confinio.*

h *Sueviæ pago ad fluvium Mindel non procul a Danubio.*

i *Lege :* mediantibus.

k *Lege :* visione in mentem veniente.

l *Ms. Gamansii :* Eigarzhoffen ; *Wiltheimii :* Sigershoffen.

m *Ms. Wiltheimii :* biennem.

n *Supple ex Ms. Wilthelmii* sex ; *vel* duodecim *ex Ms. Gamansii.*

o Promissis.

p Mentis impos.

q *Ita Ms. Wiltheimii ; alia :* peregraturam.

r *Seu Andacense in Bavaria Superiori monasterium, in quod Ordo Benedictinus, ab anno* 1132 *invectus, anno* 1455 *postliminio reductus fuit.* Mons-Sanctus *dicitur a servatis illic Sanctorum reliquiis.*

s *Videsis litteram* h *supra.*

AUCTORE ANONYMO, MONACHO S. ULDARICI.

t *Supple :* ut *vel* quod, *quam conjunctionem auctor frequenter omittit.*

u *Sueviæ pago prope Augustam Vindelicorum.*

x Cæcutiebant.

y *Pagum* Habertshoven *invenio alterum ad Lycum fluvium inter Augustam et Danubium; alterum item ad Lycum Landspergam inter et Fuessen.*

z *Vide hic supra litteram* u.

aa *Lege :* temerariam.

bb *Lege :* perpetiens.

cc *Deest in Ms. Gamansii.*

dd *Situm id oppidum est inter Ulmam et Donowerdam, ubi in Danubium sese exonerat fluvius Brentz, a quo monasterium, Ordinis sancti Benedicti paulo ante memoratum,* Prenzenhausen *seu* Brentzenhausen *dictum videtur.*

B

LIBRI

MIRACULORUM S. SIMPERTI

Ab anno MCCCCLXXXVIII *usque ad annum* MCCCCXCV a.

a

PARS III.

CAP. IX.

Tumor pedis, b

Vir quidam discretus et ætate ac moribus fidem dictorum præferens, Joannes Gros dictus, de oppido Weringen *b* nuncupato, per viginti circiter annos pedis unius inflatione adeo gravatus, ut ad opera, per quæ sibi victus necessaria acquirenda erant, plerumque prorsus invalidus redderetur, votis, hic sancto Pontifici cum oblatione emissis, melius mox dum habere inceperat, atque morbo dietim recedente, sui Benefactoris oblitus, dum per eum vota reddere, atque ad sepulchrum Viri sancti se præsentare differret, morbo redeunte, priores dolores cum pœnitudine dilati voti gemere cœpit, et lamentabiliter Sancto unam libram ceræ offerens, veniam postulans. Quid autem huic viro post hoc contigerit, et utrumne postea priora beneficia sanitatis per intercessionem Confessoris Divinitas in eum iterum contulerit, mihi non constat. C

brachii et calculi dolor, c

41 Quædam honesta mulier, Anna Waguerin dicta, de villa Fischach *c*, mirabilia de sancto patrono nostro retulit Simperto. Hæc enim per duos integros annos brachium dextrum adeo per vehementissimos dolores sibi inutile redditum ait, ut non solum ad ullos labores inutile sibi fuisse, sed et ex vehementia doloris plerumque in furiam se pene versam adstruebat *d*. Ergo porro ex clara ejus narratione maleficiis eam adactam fuisse existimo *e*. Hæc igitur dum vi doloris in diversum cogitabunda, utrum de cætero posset convalere, si sancto Simperto se devoveret, imaginaretur; nec tamen votum voveret deliberata, subito ignotum sanitatis vigorem brachio infundi, morbumque sensim recedere advertit. quæ nil certius, quam a sancto Pontifice Simperto hoc sibi donum sanitatis collatum *f*, quod animo revolverat votum, mox opere cum oblatione complevit, veniensque in die S. Augustini MCCCCXCIV ad sepulchrum octavam partem libræ ceræ laude cum eximia afferens. Puellus triennis, dum, lapillo urinæ vetante meatum, nimiis doloribus ad extrema pene venisset, parens ejus, colonus villæ, dictæ Arlofried, provinciæ dictæ Reibschenaw, dictus Michaël Gleich, dum, filio misertus, sancto Simperto cum oblatione votum vovisset, mox sequenti nocte, puero dormiente, lapillis absque dolore decentibus, integram recepit sanitatem. D f

grave brachii vulnus, hernia, partus difficultas,

42 Addidit præterea beatus pontifex Simpertus suam magnificare gratiam cum viro prædicto. Nam filia ejus, puella duodennis, dum, ut solet, foris domum cum pueris luderet, fortuito equi ibidem decurrentis impulsu in terram collisa atque altero brachiolo graviter læsa, grandi parentes percussit mœrore. Qui dum inter angustias deprehensi patrocinium sancti Antistitis, de eujus fama plura audierunt, cum voto et oblatione explevissent, mox ejus beneficium in sanitate filiæ magnifice sunt experti, quod humiliter ac devote petierunt. Michaël Stoffer, ecclesiæ nostræ parochianus, dum subito rupturam passus, intestinis defluentibus, ad omnem laborem inutilis redderetur, calamitatem suam granditer ingemisceret, tandem meritis sancti pontificis Simperti adjutus (nam voto supplici emisso, omni scilicet de vitæ suæ specialem depromere orationem, nec non singulis Dominicis oblationem offerre, exemplo deinde curatus) non frustra se tanti patroni opem implorasse gavisus est. Quædam honesta mulier Anna Huberin de Mindelshaim *g* in partu anxia [cum] periclitaretur, voto et ipsa cum oblatione pepli quo caput ornare consueverat, atque ceræ partem *h* a partu præpropere liberata, salvatori suo ac almo pontifici Simperto gratias ingentes reddidit. E g h

gutturis obstructio, oris tumor, calculi, ventris et capitis dolores,

43 Bartholomæus de Czusenalthaim, dum puerum suum tenellum quiddam in degluticndo adeo propemodum suffocatum, ut facies ejus jam ad instar carbonum denigraretur, sancto Pontifici pro ope devovisset se aliquid oblaturum, mox præter existimationem liberatum incolumem cum eximia gratiarum actione et lætitia suscepit. Inflatum dum habuit os Apollonia Kezin de Kasselbach *i* mulier perquam honesta atque eo usque turgentibus per colla venis, per quatuor hebdomadas tumidum, ut jam nihil certius, quam, defluente ad præcordia sanie, mortem inferre existimares sancto voto Præsuli cum ceræ oblatione, sanitatem recepit integram magno cum jubilo cordis. Leonardus Küng de oppido Echingen *k*, dum quatuor annorum filium diris per tres continuos dies clamoribus ex dolore calculi cunctos inquietantem sancto Simperto cum oblatione ceræ devovet, lapillo ultro progrediente, præter spem subito quietum atque ab omni dolore liberatum puerulum amplectitur. Anna Prunaweini de villa Lechausen *l* per quatuor continuos annos ventris et præcipue fœminarum continuis gravis- i k l

simisque

A simisque doloribus defatigata, ita ut plerumque ad omne opus redderetur inutilis, dum se sancto devovisset Simperto, sanata est profecto*. Civis quidam hujus civitatis, vir inter præcipuos non mediocris, et se per quatuor continuas septimanas et capitis doloribus et ventris vehementissimis torsionibus vexatum dum B. Mariæ Virgini in crypta Mortuorum ac sancto præsuli Simperto vovisset votum, misericorditer ac integre se sanatum retulit.

* *an* profecta?

phrenesis et testiculi tumor, ventris et capitis dolor, puerperii molestia.

44 Mulier quædam honesta, vidua pauper de Radaw *m* castro, in die Assumptionis B. Mariæ puellum unum cum munere octavæ partis talenti ceræ sancto Simperto obtulit. Hic dum ante paucos dies phrenesi terribiliter adeo agitaretur, ut vitam jam eum vel modicam habere diffiderent omnes, votis cum supplici prece sancto Pontifici a matre ipsius, quam amplius pueri arctabant discrimina, oblatis, mox puer a phrenesi liberatur. Intumuerat præterea testiculus pueri unus vehementer, qui liberatus a phrenesi, et ab hoc B dolore eum posse liberari matri spes erat in sanctum Simpertum plurima, devovit Sancto, solvit sponsa *n*, et integram a Deo meritis sancti Simperti obtinuit sanitatem. Quidam, Andreas nomine, ex prioribus hujus civitatis dolore capitis ventrisque per quatuor septimanas defatigatus, dum se B. Virgini in crypta Mortuorum ac sancto Simperto cum oblatione devovisset, morbo abeunte, statim se sensit sanatum. Anna Prumillerim de Meringen *o*, in puerperio molestissima infirmitate adeo gravata, ut tribus continuis diebus clamoribus cunctis secum manentibus requiem omnem negaret, dum sancto Simperto cum oblatione devovetur, dolore sedato sibi aliisque quietem concessit.

CAP. X.

delirium, vulnus periculosum,

45 Anno MCCCCXCV vir quidam inter primos ejus civitatis cives haud infimus asserebat, quia, cum jam ante paucos dies ad thermas perrexisset una cum uxore sua, seu ad balneum naturale, et jam media via occulto Dei judicio comitantem uxorem alienationem mentis omnimodam incurrisse [cerneret], quis inde dolor pudorque virum C hunc tennerit honestum, dicat, qui potest! Anxius itaque et omni humano nudatus auxilio, Deo Sanctisque ejus supplices dedit preces. Denique inter omnes alios Sanctos, quos precibus votisque interpellabat, sancto Simperto peculiariter causam commisit uxoris. Mira res! Nulla intercedente temporis mora, uxor ad mentem reversa paucos intra dies omnino convalescens, Deo Sanctisque ejus, ac præcipue beato Simperto, cum voti solutione debitas pro beneficio tanto retulit gratiarum actiones. Margaretha porro Diettrichin dicta, vulnere periculosissime passa *p*, ut anhelitu jam prope intercepto, vitam etiam se amissuram trepidaret, dum cum vota ad sancti præsulis Simperti auxilium confugit, mox periculo omni abeunte, frustra se id nequaquam fecisse sensit.

pestis, surditas,

46 Quidam colonus de oppido Inningen *q* referens, quia, cum dimidio prope anno elapso filium pestilentia mortaliter percussum, sancto Simperto cum media libra ceræ pro vita impetranda devovisset, atque statim puero sanato, votum reddere distulisset, apparuisse sibi in somnis visibiliter sanctos Udalricum et Simpertum, et sancto Simperto quidem, quasi indignabundo pro voti dilatione atque comminante, abire disponendo *r*, sanctum autem Udalricum perstitisse, atque ut votum statim redderet, ne indignationem et vindictam sancti Simperti incurreret, persuadentem. Elisabeth Rymlin de oppido Bobingen tantis capitis doloribus per septem defatigata hebdomadas, ut, vi doloris auditus usu perdito, rationis quoque officium jamjam se amissuram timeret, dum se inter angustias apprehensa sancto Simperto cum oblatione et sacri sepulchri ejus visitatione devovet, sana in paucis illico diebus effecta votum cum gaudio reddens, benefactoris sui Simperti laudes extulit.

perturbatio mentis, faciei tumor, ventris dolor,

47 Bernardus Stolz de Betmiis, servus strenui militis domini Georgii Gumpergers, dum quadam adversitate adeo mente gravatus atque conturbatus esset, ut tribus continuis horis absque sensu omni atque loquela, velut moriturus jacuisset, cum per anxiam nimirum atque contristatam suam uxorem sancto Simperto cum cerea E imagine atque visitatione ejus sepulchri devovetur, statim sensu loquelaque receptis, patroni sui Simperti ipse gaudens circa ejus sepulcbrum cum uxore pariter comitante retulit. Inflata erat facies mulieris cujusdam ex parochia nostra, Dietpurgis nomine, vehementer, adeoque in pejus proficiens intumuit, ut communem flatum cum vita eam amissuram, nemo hæsitaret. Denique tanta ejus faciem deformitas obduxerat, ut aspicientibus non hominis, sed larvæ species appareret. Cum igitur ad extremam jam defunctionem devenisset, sancti Confessoris, miserorum consolatoris Simperti recordata, vovit, ut cum octavæ partis talenti ceræ.... *s*. Quo facto, mox mirum in modum sub unius horæ spatio inflatio in putredinem versa, sanie per buccam copiosissime defluente, mulier sanitati pristinæ eximio gaudio restituitur. Vir quidam honestus, Joannes Balneatoris dictus, de villa Ostendorf prope Kaffbeirn *t*, integro anno vehementissimis absque interpolatione ventris doloribus agitatus ad F cunctos pene labores invalidus, dum se sancto Simperto devovet atque cum oblatione ejus sepulchrum nudis pedibus visitare promittit, mox sequenti die, morbo ex integro recedente, ad diu insuetos labores impiger progreditur.

surditas, capitis dolores

48 Mira dicturus sum. Accessit ad tumbam sancti Simperti quædam mulier, Narcissin dicta, de villa Puchel, gaudio ipso ac gratiarum actione. Narrabat quippe, quia duæ filiæ (una quidem duodecim erat annorum, altera vero minorennis) dum per dimidium anni curriculi absque omni auditus usu surdæ mansissent, voto per anxiam ipsam matrem cum oblatione ac sepulchri visitatione emisso, auditu in paucis diebus redeunte, tinnulas gratiose receperint aures. Vir quidam agricola de oppido Graben *u*, Bartholomæus nomine.... *x* sensimque per dies dolor invalescebat, ut nil jam certius quam mortem vel vitam ipsam amissurum æstimares. Verum cum, ut miseri solent, querulas ingeminaret voces, aucta sibi potius calamitas (æstimo, ut major in eum

sancti

D

AUCTORE ANONYMO, MONACHO S. UDALRICI.

sancti patris Simperti gratia enitesceret) : nempe dum uxor ejus Margaretha cum filia Anna lachrymosis vigiliis ejus lamentabatur miseriam, et ipsæ haud minori capitis dolore pervasæ, et quæ prius viri, nunc suam deflebat miseriam. Verum [cum] de humano desperantes præsidio, ad almi Præsulis patrocinium spem erigentes supplici prece cum voto oblationis ac sui sepulchri visitationis, ejus opem implorassent, Sancta Trinitas, unus Deus, per suum servum Simpertum tres ipsos homines unico dolore laborantes (curavit.) Et ne fortuito id contigisse videretur, subito sanas se fore senserunt, votum factum ad tumbam redimentes cum oblationibus certis cum maximo gaudio, Dei opera magnifica narraverunt nobis, anno MCCCCXCV *y*.

y

phrenesis,

49 Miranda demum succedunt miris. Puer quidam alterius dimidii anni, cujus nomen erat Alexander, nomen patris Jeorius *z* Bader, matris vero ejus Anna, aviæ autem Elisabeth de oppido Graben sito prope Lantspergam. Omnes votum

z

B

fecerunt ex parte pueruli Alexandri ad tumbam sancti Præsulis una cum oblationibus tam argenti quam et ceræ. Nam idem puellus per septemdecim hebdomadas phrenesi molestabatur, et hac in tantum vexatus est infirmitate, ut hominibus stupor esset, tantis repulsibus animam e corpore haud executi. Nam in tantum torquebatur, ut spumam pariter cum sanguine ex ore evomeret, oculi vero inversi alteram sui partem protenderent. Quid plura? Voverunt parentes absque effectu ad multorum suffragia Sanctorum.

S. Simperto intercedente, sublata.

50 Tandem quorundam persuasu et animo sedit eorum, ut in nomine aliquorum trium Sanctorum ejusdem ponderis et longitudinis cereos accedentes, cujus nominis citius combureretur cereus, ipse Sanctus pueruli patronus fieret, crederetur inhæsitanter etiam eundem ab omni liberaturum infirmitate. Miranda res! Cerei tres pariter accensi mirabili inæqualitate ardere cœperunt. Nam postquam reliqui duo ad mediam sui partem descendissent, tertius, qui nomine sancti Simperti accensus fuerat, flammis voraci-

C

bus ex integro absumptus est. Accessit hinc parentibus major in sancti Dei Simperti *aa* fiducialis amor, ac instantius ejus patrocinium cum pueri oblationis *bb* voto cerei invocare cœperunt. Et ecce propemodum dimidiam horam, acerbior solito morbus invadens puellum, et adeo torquere cœpit, ut nil jam, quam animam exituram, parentes sperarent. Hac igitur ultima vexatione morbus puero valedicens discessit, nec ultra rediit, et præsentatum a parentibus puerum ad sancti Simperti mausoleum, vidi puellum sanum, speciosum, ridentem atque gaudiosum, nec minus parentes in omni jubilo gaudebant cordis, ac demum gratiarum actiones coram multis hominibus, qui simul aderant, Deo Sanctisque ejus et præcipue gloriosissimo præsuli Simperto referentes. Unde benedictus Deus, qui est mirabilis in Sanctis suis. MCCCCXCV.

aa

bb

ANNOTATA.

a *Videntur illa ab alio auctore descripta tum ob verba proxime præcedentia, tum ob stili, quo descripta sunt, quæ sequuntur, Miracula, varietatem.*

b *In Suevia ad fluvium Wertach sito.*

c *In Suevia prope fluvium Eisnach.*

d Adstrueret.

e *Itaque rebus, quas narrat, scriptor interfuit, saltem partim.*

f *Supple :* existimans *aut* quid hujusmodi.

g *Sueviæ oppido haud procul a cognominis fluminis ortu.*

h *Locus hic in aliis pariter Mss. nostris luxatus est; quem sic utcumque restituas :* Postquam seipsam cum oblatione pepli, quo caput ornare consueverat, atque ceræ partem vovit, a partu præpropere liberata, *etc.*

E

i *In Suevia non procul Kircheimio ad rivi in fluvium Mindel se devolventis ortum.*

k *Hujusmodi locum in mappis Blaevianis reperio prope Donawerdam ; alterum,* Elching *dictum, non procul Ulma in diœcesis Augustanæ finibus.*

l *Prope Augustam Vindelicorum.*

m *Item prope Augustam Vindelicorum.*

n Sponsa *seu* promissa.

o *Bavariæ pago, duobus aut tribus circiter milliaribus Augusta dissito.*

p *Alibi :* pressa.

q *Sueviæ vicus est haud procul Augusta.*

r *Alibi lego :* Et sanctum Simpertum quidem, quasi indignabundum pro voti dilatione, atque comminando abire disposuisse.

s *Supplendum forte :* ad ejus sepulchrum accederet.

t *Oppidum Sueviæ ad fluvium Wertarch.*

u *Prope Lantspergam.*

x *Quod hic desiderari videtur ex Mss. nostris supplere non licuit ; ex sequentibus tamen scriptoris verbis, Bartholomæum ingenti capitis dolore fuisse affectum, colligere est.*

F

y *Mss. nostra habent :* Acta sunt hæc anno MCCCCXCV.

z Georgius *legitur in Ms. Wiltheimii.*

aa *Lege :* in sanctum Dei Simpertum, *ut unum e Mss. nostris habet.*

bb Oblatione, *ex eodem Ms.*

ANONYMI

A

ANONYMI SANCT-UDALRICIANI

ACTA

SECUNDÆ INVENTIONIS

ET TRANSLATIONIS

S. SIMPERTI EPISCOPI AUGUSTANI.

Incipit Præfatio ac Prologus de secundaria corporis S. Patroni nostri episcopi Augustensis Simperti Inventione B a, *quæ facta est in isto sacro loco anno Incarnationis Majoris numeri millesimo quadringentesimo octogesimo nono* b *die S. Andreæ apostoli.*

Auctor S. Spiritus gratiam, ad omnia necessariam, invocat.

Ad Individuæ Trinitatis gloriam et laudem de beati præsulis Augustensis Simperti secundaria Inventione tractare *c* Sancti Spiritus gratiam, qui etiam in rebus minimis implorandus est, invocamus, ut, qui eum *d* in contemptu sæculi et in sui ipsius abnegatione prævenit et secutus est, ipse nos quoque in hac retractatione prævenire dignetur ac subsequi, et efficiat idoneos tantæ magnificæ Inventionis relatores. Nihil enim dignum Deo dicitur sine eo, neque etiam ipse sine se invocatur, cujus nimirum dona sunt, si quis mereatur Omnipotentis opera demonstrare et denuntiare, et ipsum Deum in Sanctis suis C magnificare. Et primum quidem Dei dilectum exemplar vobis ac speculum proponamus, et formam in eo apostolicam, et vitam in terris veneremur angelicam, atque, in quantum possibile est, boni æmulatores id ipsum imitemur. Cum enim magnum sit et valde bonum, Sanctorum merita prædicare et extollere virtutes ipsas, atque imitando ambire, acquirere revera optimum est et præcellens : utcumque tamen et cœlitus datur, et divinitus inspiratur, ejusque administratio est gratis. Qui gratiarum distributor dat ex eis, quibus vult, et dividit singulis, prout vult. Nunc igitur, quæ ad communem ædificationem pertinent quæque devotis auditorum animis prodesse ad imitationem possunt, de secundaria tanti Patroni nostri corporis Inventione tanquam gloriosi Principis aggrediamur. Cætera, quæ mundi fuerunt gesta, videlicet ad sæcularem dignitatem spectantia, quamvis relatu digna in memoria æterna, nos tamen omni silentio præterire decrevimus, gestis tantum spiritualibus ex parte recitandis calamum applicantes. Et jam nunc ad ea, quæ religio boni viri et sanctitas expostulat, manus laborare incipiat, ac stilum de ipsius secundaria corporis Inventione vertamus, quod etiam de sanctis magnisque viris plerumque requiritur, pro virium nostrarum facultate prænotabimus.

AUCTORE ANONYMO, MONACHO S. UDALRICI.

Finit Prologus.

ANNOTATA.

a *Prima contigit anno* 1064 *ex Adilberto.*
b *Lege:* anno 1491, *uti habet hujus Translationis clausula.*
c *Lege* : tractaturi.
d *Sanctum nempe* Simpertum.

Incipit Processus de sancti Simperti reliquiis nuper secundarie inventis. E

Decreta ex communi consilio sepulcri S. Simperti visitatione,

Universis, in mari hujus mundi pro fidei Catholicæ mercimoniis navigantibus, cujuscunque status, gradus, dignitatis, conditionis aut eminentiæ extiterint, nos Joannes, divina patientia monasterii sanctorum Udalrici et Affræ in Augusta Rhetiæ divi Ordinis Benedicti abbas, utinam bene meritus, in præsenti Scripto singulis patefacimus ubilibet etiam constitutis, quod sanctus Simpertus, episcopus Augustensis duodecimus, a Leone Papa hujus nominis tertio, et imperatore Carolo Magno, pientissimi Pipini regis Franciæ filio, in præsulatus dignitate hujus civitatis est sublimatus anno Domini 736 *a*. Qui a cum laudabiliter Augustensem rexisset ecclesiam annis triginta, defunctus est, et in ecclesia sanctæ Affræ martyris suis certis cum antecessoribus ac sanctis pontificibus Augustensibus honorifice sepultus, ubi usque hodie eorundem monstrantur sepulchra, ac omni decenti prosequuntur F honore ab omnibus Christi fidelibus. Sed omnibus semotis ambiguis, ut nos ac successores nostri de sancti Simperti, patroni hujus loci, corpore et reliquiis efficeremur magis certiores, et ut præfati Episcopi veneratio augmentaretur et cresceret dietim, nos prælibatus abbas una cum Patribus ac Fratribus hujus monasterii professoribus devotione maxima permoti, tractare cœpimus de ejusdem Præsulis honore, laude, dignitate, nec non de secundaria reliquiarum ipsius Inventione, in simul concludentes, freti auctoritate superiorum ac ordinaria, de ipsius sepulchri apertione fienda, unanimes in domo Domini omnes consensum dedimus, et nacta temporis opportunitate processus talis fuit, ut sequitur.

egestaque humo,

2 Divina favente Clementia, dies inveniendarum sancti Simperti præfigitur reliquiarum. Unde ad taliusmodi negotium expediendum domnus reverendus abbas, Joannes de Giltlingen, quatuor de conventu designavit Fratres fide dignos; et cum illud laboriosum nimis foret opus, idem

domnus

domnus prælatus eisdem addidit adminiculum, videlicet quatuor honestos viros hujus imperialis civitatis concives, utpote fabricæ nostræ magistrum, nomine Burchardum, Georgium Seld aurifabrum, et duos cæmentarios, scilicet Sifridum et Conradum, cognomento Bierschenk. Hi octo præfati tam spirituales, quam etiam sæculares, petita a domno abbate licentia ac gratiose obtenta, (prius tamen juxta vires valde ad hoc erant dispositi tum peccatorum attritione et contritione, tum eorundem confessione', nec non cum satisfaciendi humili proposito) post se clausis ecclesiæ nostræ firmissimis seris propagulis atque pessulis, de sero circa horam septimam
b crepusculi *b* obedientiæ opus maximum humeris ac cervicibus corundem impositum, cum indicibili gaudio atque spe firma sunt aggressi. Et intrantes ecclesiam, solotenus illico prostrati, Deum verum, qui omnia concedere potest salubria, adoraturi; et sic, præmissis devotarum orationum præludiis (ut decuit) post hoc humiliter
B istum adiere sanctissimum locum, ubi reliquiæ nostri sancti quiescebant Simperti. Illic forti manu fodere cœperunt, et singulis explicitis prius a domno prælato reverendo exhortationibus ac imperatis, circa decimam seu undecimam vel paulo plus inter laborandum lapidem reperiere quendam, qui superpositus erat sancti Simperti sarcophago, in quo corpus almi pontificis sancti Simperti per multos quievit annos, qui nunc in capitulo nostro sub altari positus et locatus, ab omnibus videri poterit. Quo invento, ipsum lapidem minime deposuerunt seu movere præsumpserunt.

Sancti reliquiæ per sepulcri rimam ab abbate

3 Qui ardore cœlitus inflammati laborantes, diligentius cum linceis, ut ita dixerim, ocellis lapidem inspexerunt, et in una ipsius lapidis parte rimulam invenerunt sive fracturam parvam, et iterum se ad orationes dederunt humo prostrati consuetas, ac lumine prius per foramen imposito, magno suffusi gaudio tunc genibus flexis devotione maxima omnes per lapidem introspexe-
C runt. Quid plura? Gaudium enimvero additur gaudio, cum omnes libere absque humo in medio lapidei sarcophagi jacentia in patulo conspexere ossa sanctissima patroni nostri Simperti. Quibus visis, ac tripudio cordium haud modice refecti, de tantis mirificis exhilarati sunt reliquiis. Gaudiosa perculsi erant formidine ignorantes, plus quid facto opus esset. Tamen fortificati, et viribus factitandi reassumptis, dominum prælatum
c in nocte per medios advocantes *c* nuntios, quid actum fuerit, declaraturi de elaboratis. Porro domnus abbas ex improvisu excitatus, et propemodum e somno experrectus, festinato gressu veniens attonitus, prius tamen maximo cum suspiramine peccata propria ad dies vitæ suæ perpetrata detestans ac confessione et contritione purgatus una cum proposito se emendandi. Deinde cum cæteris octo istis divinis interessentibus negotiis ad cordialem dedit se orationem, accessurus ad ipsius sancti Simperti tumbam.
d Quo perveniente *d* ad informationem cæterorum per lapidis fracturam etiam et ipse introspexit.

4 Qui, cum ossa sancti Simperti patroni nostri fidissimi intuitus fuisset, globatim in sarco- D

celerisque monachis conspiciuntur:

phago medio ordinatissime locata, in amarissimas prorumpens lachrymas, licet maximo tripudio aspersas, quid tam diceret aut quorsum se verteret, prorsus ignorabat. Tamen secum existentium fretus consilio, statim totam vocari fecit congregationem ad Dei dona contemplandum nostri sancti Simperti ossa sacerrima. Qui omnes, ut veri obedientes mandatis ad statim suorum paruerunt superiorum, ac regulariter congregati, sub intervallo unanimes post sinaxim matutinalem magna cum formidolositate, majori cum reverentia et maxima cum devotione nostri desiderarunt patroni videlicet Simperti invisere mausoleum seu tumbam, et a domno prælato permissi sunt, ut juxta sepulchrum per quandam lapidis introspicerent rimam. Et ædificatoria loquar: cum præsentes de gremio monasterii sacra intuiti fuissent sancti Simperti corporis pignora, et reliquias conspexere, licet maximo cum gaudio respersas, emiserunt lachrymas, cogitantes intra se atque cordialiter clamitantes: O Deus omni- E
potens! nos miseri peccatores, hujus regii monasterii alumni, tuæ divinissimæ regratiamur majestati pro eo munere, quo nos indignos vernaculos tuos ad hoc divinissimum vocari dignatus es arduum opus, ut ante obitum nostrum ac carnis nostræ tributum corporalibus ossa nostri Patroni cerneremus obtutibus. Et sic omnes spirituali refocillati gaudio, omnes simul in cordium jubilo laudabant Deum Psalmis, Hymnis, Orationibus atque speculativis contemplationibus pro Inventione sanctarum Simperti corporis reliquiarum.

dein pridie Calendas Decembris,

5 Demum his itaque singulis peractis, mandato domini abbatis præfati sepulchrum sancti Præsulis a cæmentariis clauditur firmissime, et terra superposita tumbæ, ossa sancti Patris nostri permanserunt infracta, illæsa ac integra, et nunc postremum, completis ea reverentia ac devotione omnibus, quibus decet, Patres de conventu venerabili ibant ad chorum sanctissimæ martyris Affræ pro Laudibus matutinalis Officii inchoandis. Sed patres devoti de congregatione, F
qui laboribus insudarunt, ad dilectas repedabant cellulas; Laici vero salvo cum conductu ad proprios ibant lares. Acta sunt hæc prælibata anno a Christi Salvatoris nostri Incarnatione 1491 pridie Calendas Decembris. Item notatu dignum est, anno Domini 1491 a decimo Calendarum Aprilis usque ad festum sancti Andreæ ejusdem anni (hoc erat pridie Calendarum Decembris) opus istud de sancto Simperto magnificum propemodum permansit imperfectum ac inattentatum. Ratio, ut eo melius omnia ad taliusmodi solemnitatem spectantia per domnum abbatem possent commodosius in tempore semota dilatione disponi, sicut et seriose factum fuit. Nam cunctis per patrem sacristam necessariis die præfixa subordinatis, ad sancti Simperti tumbam actus iste divinus tali modo, ut sequitur, est inceptus.

convocata universa civitate,

6 Primo et antecedenter negotium istud de sancto Simperto in die sancti Andreæ fuit inceptum, sed prius ubilibet hic Augustæ in ambone publicatum, ut Christi fideles se possent melius

cum

AUCTORE ANONYMO, MONACHO S. UDALRICI.

A cum devotione ad interessendum prælibatis disponere. Quare præfata die, primo pro Tertiis decantandis noster fiebat pulsus magna cum campana, et ad longum iste fuit protractus pulsus : tum ut eo facilius a dominis venerandis de capitulo majoris ecclesiæ, et aliorum spiritualium locorum possent se domi in divinis eo liberius explicare laudibus, et tunc maturis pedetentim eorum gressibus ad prædictum venire monasterium ; tum etiam pulsus protrahebatur tunc præfatus propter adventum hujus civitatis magistrorum civium ac totius communitatis, ut sic devota mente quilibet devote ac morose ad sursum veniendum absque legitima præpeditione posset venire ad istiusmodi spectacula divina, nostro ævo nobis insueta, incognita inusitataque. Et politia hujus imperialis civitatis circa portas turresque et ubique sagacissime disposita, superiores tam spiritualium quam et sæcularium personarum, una cum omni (ut ita dixerim) populo ad interessendum Dei mirabilibus venerunt, ac
B humo cordibus prostrati magno cum devotionis fervore ab exordio auscultantes usque in calcem divinarum exitum rerum, ut sic de visis atque auditis suis in ævum posteris acta possent relinquere scriptis veridicis, sicut absque ambiguo factum fuit, etc.

De processione in præfata die habita.

e sepulchro, 7 Singulis jam jam ad processionem habendam per patrem custodem copiose subordinatis, idem sacrista singulis patribus ac fratribus monasterii nostri ac aliorum cœnobiorum in processione dicta euntibus, cereas accensas inter eosdem distribuit candelas, nec non certis aliis laïcis hujus civitatis honestioribus ultra quinquaginta, qui suis candelis per custodes sibi datis circumdabant atque protegebant in ipso solemni actu sancti Simperti reliquias usque post Missæ Officium.
C Ac sic inchoata fuit processio. Nam, cantore principali incipiente Responsorium : « Sint lumbi » vestri præcincti et lucernæ ardentes in mani- » bus, etc., » et cum fuisset perventum illic, statio devota est habita. Unde finito Responsorio : « Sint lumbi, etc. » cum Versu ac « Gloria Pa- » tri, etc. » nec non cum suis repetitionibus, tunc domnus abbas incepit Versiculum : « Benedica- » mus Patrem et Filium cum Sancto Spiritu » cum Collecta : « Omnipotens sempiterne Deus, » dirige actus nostros in beneplacito dilecti Filii » tui, etc. » Depost per cantorem principalem incepta est Antiphona : « Confirma hoc, Deus, etc. » cum Versiculo : « Benedicamus Patrem et Fi- » lium, etc. » una cum Collecta : « Actiones no- » stras quæsumus, Domine, aspirando præve- » ni, etc. »

promulgata prius Augustensis episcopi de illis non auferendis edicto, 8 His devotissime peractis, domnus reverendus abbas sæpe dictus cœpit instrumentum ad hoc opus aptissimum scilicet cæmentariorum fossorium ferreum, faciens tres distinctos ictus : « In nomine Patris ✝ et Filii ✝ et Spiritus ✝ San- » cti. Amen. » Deinde porrexit magistro fabricæ ecclesiæ Burckhardo fossorium tribuens ei ac vernaculis suis facultatem realiter fodiendi. Et inter fodiendum ab omnibus ibidem congregatis maximum fuit servatum silentium, cum orationibus interim effusis specialiter ad Deum, quatenus istud nostris temporibus inauditum divinum negotium bonum sortiretur finem. Depost fuit mandatum reverendissimi nostri antistitis Augustensis publicatum Friderici de Hochzolern *e* per fratrem de conventu fratrem Chonradum, domicellorum hujus civitatis prosapiæ haud minimum, videlicet de reliquiis sancti Simperti patroni nostri, temerario nil omnino surripiendi ausu nec tollendi, nec vim loco ac patribus ibidem nigri Ordinis divi Benedicti congregatis quomodolibet inferendi, et hoc sub excommunicationis lata sententia pœnarum infligendarum. *e*

magno comitatu 9 Deinde postquam perventum ad sancti Simperti sarcophagum fuerat, sublato lapide supra posito, incepit pater Prior tunc temporis gloriosissimum in jubilo cordis Hymnum Te Deum laudamus cum totius chori prosecutione virili E (ut decuit) vocum consonantia, gaudiosis cum lachrymis, nec non cum formali omnium nostrarum campanarum compulsu. Quo audito, in tota civitate subordinatus fuit omnium ecclesiarum pulsus, in honorem et jubilum nostri patroni, sancti Simperti. Deinde, finito Hymno, domnus abbas incepit Versiculum istum : « Gloriosus » Deus, etc. » cum Collecta de sancto Simperto, scilicet : « Deus, qui nobis beati Simperti, etc. » His expletis, domnus abbas noster intravit mausoleum sancti Simperti una cum domino prælato Cæsariensi, domino scilicet Georgio ac domino decano de Hochrechberg domino Udalrico, nec non cum certis aliis fide dignis, et ibidem congruis orationibus ac reverentiis factis ad sericos panniculos domnus abbas hujus loci cepit sancti patroni nostri caput videlicet Simperti exiens de sepulchro subsequentibus aliis magna cum devotione, et cuidam patri de conventu tunc temporis prædicistæ Chonrado Morlin injunxit in virtute sanctæ obedientiæ, ut ascenderet ambonem et sancti Simperti caput cunctis utriusque sexus F hominibus ibidem interessentibus in propatulo ostenderet. Qui declamator Verbi Dei in hoc paruit sui superioris præceptis omni revera, qua decuit, humilitate, devotione ac reverentia locum ascendens eminentiorem, quodammodo consternatus ac tremebundus caput sancti Simperti populo ostensurus, ac omni serio promulganda expedivit. O quantus jubilus cordium ibidem manifestatus est omnium interessentium! Ego tamen testor Deum : vidi tunc plurimorum hominum lachrymas ex tripudio cordium effusas, et tali die tantus hominum concursus fuit ad nos, propter videre reliquias sancti Simperti, ut vix stat creditu. Et post ostensionem capitis sancti Patroni nostri populo domnus abbas noster tunc temporis cum præfatis cæteris prælatis iterum in dictam intravit sancti Simperti foveam colligendarum sanctarum reliquiarum causa, ornando cuncta sacri corporis membra, imponentes lineo sarcophago per custodem prius ad hoc divinissimum opus subordinato, donec cupreum fieri jussit sarcophagum, etc. ; sic et fecit, etc.

10

AUCTORE ANONYMO, MONACHO S. UDALRICI.

in ecclesiam.

10 Et instructa processione, cantor chori principalis incepit tubali voce Antiphonam : « Eja Præsul alme Dei, mundum replens glo- » ria, etc. » et caput Sancti portabatur in processione per egregium dominum doctorem ac nobilem doctorem Udalricum de Hochrechperg cathedralis Augustensis ecclesiæ decanum prædignissimum, et cætera totius corporis partes reliquiarum sancti Simperti portabantur in sarcophago pulcherrimis tapetiis compto per venerabiles dominos nobiles de capitulo majoris ecclesiæ beatæ Virginis canonicos bene meritos, videlicet per dominum Ludovicus de Lilhart, per dominum Georgium de Sthanberg, per dominum Conradum de Harsther et per dominum Christophorum de Knoringen, qui maxima accensi devotione ac humilitate una cum domino decano prælibato finita processione per ecclesiam nostram posuere totum corpus sancti Simperti super altare sancti Udalrici, et ad statim inceptum est Officium Missæ de sancto Simperto, scilicet : « Statuit ei, etc., » quod solem- B niter fuit percantatum per reverendum domnum abbatem nostrum tunc temporis, ut puta Joannem de Giltlingen nobilem, manentibus ibidem domino Vicario in spiritualibus Augustensis ecclesiæ, scilicet domino Heinrico de Liechtenau, una cum dominis de capitulo præfatis, et domino honorando Cæsariensis monasterii prælato dignissimo, scilicet domino Georgio, nec non plures alii utriusque status domini usque in calcem Officii in maximo Spiritus fervore manserunt.

inde vero in sacristiam deferuntur.

11 Demum Officio de sancto Simperto patrono nostro solemnissime, ut decuit, in jubilo cordis devotissime sic percantato, et finitis gratiarum actionibus Deo ab omni populo congruis, singuli transiere ad propria alimenta sumpturi. Sed reliquiæ omnes manebant super altare sancti Udalrici præfatum, usque post Completorium illius diei bene custoditæ per duos devotos patres de conventu, quibus per dominum abbatem associati sunt certi nostri monasterii vernaculi armati pro reliquiarum custodia præfatarum, et C peracto Completorio, iterum facta est processio. Nam domnus abbas prælatus noster sæpe dictus, indutus ornamentis, cum patribus de conventu ac fratribus singulis processionaliter venit ad chorum sancti Udalrici, finito Completorio, præcedentibus faculis ac luminibus accensis, maximo cum serio et devotione, reliquias sancti Simperti recipientes de altari sancti Udalrici portaturi ad sacristiam reliquiarum cum solemni de sancto Simperto Responsorio, ut puta : « Sancte Dei » Simperte, virtutum gratia plene, spes misero- » rum, decus ecclesiarum, intende preces populi » supplicantis, ut impetres veniam pro delictis. » ℣. Ecce, quia supra pauca fidelis extitisti, su- » pra multa constitutus in gaudium Dei tui in- » troisti : intende, » adjicientes : « Gloria Pa- » tri, etc., » suis uua cum repetitionibus, scilicet : « Intende. » Quibus finitis, domnus abbas in præsentia totius conventus sarcophagum reliquiarium sancti Simperti suo sigillo munivit et clausit, ne forte furtim aliquid subtrahi posset, sicut desuper in mandatis idem domnus abbas habuit a reverendissimo nostro Augustensi usque ad lotionem ex optimo vino. Ubi sua paternitas in D aliquorum præsentia sigillum suum removens ad lotionem sanctarum reliquiarum, ac diligentius postmodum ac sarcophagum recolligens clausit, atque suo munivit sigillo. Et, factis reverentiis solitis, tam domnus abbas, quam et conventus exierunt de sacristia ad quietem, videlicet suarum habitationum, illic in Christo Jesu pausaturi usque ad excitationem matutinalis Officii. Hæc acta sunt die sancti Andreæ Apostoli anno Domini 1491.

ANNOTATA.

a *Manifestus est hic error, cum neque ad annum illum Carolus, neque, qui ante hunc mortuus fuit,* Simpertus, *vitam protraxerit ex dictis in Commentario prævio.*

b Vespertini.

c *Lege :* advocant.

d *Lege :* perveniens. E

e *Dedimus illud num.* 55 *Commentarii prævii.*

ANONYMI SANCT-UDALRICIANI

HISTORIA

TRANSLATIONIS TERTIÆ S. SIMPERTI

Incipit Prologus in Translationem secundam a *S. Simperti, Augustensis Episcopi patroni nostri gloriosissimi, quæ fuit facta anni* 1492 III b *Feria Paschatis.*

S. Simperti Translationem :

Scripturus secundam Translationem beati Simperti, episcopi Augustensis, grandi quidem affectu, sed impari facultate materiam sacram F aggredior duo hæc finaliter intendens, ut virtutum et meritorum ejus auctor Deus in illo glorificetur, et de lucerna in domo Domini sublimiter accensa pietatis ac devotionis lucem fideles accipiant : Christi enim bonus odor est in ipso, et in universa Ecclesia tanquam paranymphus et amicus sponsi fragrans et ipse unguentis optimis, unguento contritionis ac devotionis et in Deum ac proximum pretiosæ pietatis. Unguentum enim contriti cordis et humiliati tanquam pauper spiritu pedibus Domini suppliciter exhibuit aperiens os suum in oratione, et pro delictis suis jugiter interpellans : unde et Christus purgavit peccata ipsius, et exaltavit in æternum cornu ipsius. Unguentum autem devotionis, in quo recordatio divinorum beneficiorum intelligitur, in obsequium divini cultus tanquam in caput Redemptoris tam pie ac copiose effudit, ut expresse de illo dictum videatur : « Et domus impleta est ex » odore unguenti. » Non solum enim in sua persona

A sona tanquam sacerdos et pontifex exhibitionem cœlestium Sacramentorum obtulit Domino Sacrificium justitiæ oblationes et holocausta accedens per semetipsum ad Deum, sed etiam in diversis locis tam vicinis, quam et remotis grandi sumptu et labore Christo multas fundavit et restauravit ecclesias, in quibus miserationes Domini jugiter recolantur, et spiritualibus disciplinis ac divinis sacrificiis mors Domini annuntietur, donec veniat. Unguentum autem pietatis, quod de latissimo sinu charitatis ex omni spe misericordiæ tanquam ex aromatibus et omni pulvere pigmentario universo Christi corpori præparatur, quis abundius membris Christi exhibuit?

ob egregia ejus merita describit auctor.

2 Taceo infinitas (ut ita dixerim) ejus expensas et miserationes, quas fecit in ecclesiis Domini coram Deo immortales : pertranseo eleëmosinas illius, quas in locis definitis, in hospitalibus et mansionibus pauperum diligentissima cura instituit. Redemptiones captivorum, quas non solum in sua diœcesi, sed etiam in aliena
B loca extra episcopatum suum Augustensem mittendo erogavit, et immensam pecuniam, quam de manu ejus in cœlestes thesauros manus pauperum quotidie deportaverunt, quis enumerare sufficiat? Profecto miserationes super omnia opera ejus. Hæc idcirco brevi epilogo præmisi, ut, quantus sit iste patronus noster Simpertus, de quo in processu dicendorum sermo de translatione habendus est, in capite libelli videatur, et de tanto Pontifice ac novo hujus loci mirifico Patrono non solum nostra specialiter, sed etiam omnis generaliter Ecclesia glorificetur : qui, senescente jam sæculo et ad occasum vergente, secundum incrementa et consummationem perfectionis apparuit « quasi stella in medio nebulæ, « et quasi luna plena in diebus suis lucens, et « quasi sol refulgens, » sic sanctus Simpertus refulsit in templo Dei, Romani imperii ac sacerdotii firmamentum, gemma sacerdotum, prædicator veritatis et doctor gentium, Martha frequens et fervens in obsequio Domini Jesu, pater, minister ac susceptor peregrinorum, captivorum et omnium membrorum Christi. Scripta sunt hæc in libro hoc, quæ religiosi ac monasticæ
C vitæ viri probatissimi ab ipso gesta antecessores nostri , semoto omni ambiguo, ac fide digni legerunt, nec non ab antecessoribus suis experti sunt, et nobis posteris fideliter scriptis reliquerunt, ut sic (ut profertur) in testimonio veritatis nihil privati amoris et gratiæ inseratur, sed opera ejus, quæ in Deo facta sunt, summa sinceritate et veritate in honorem Dei et utilitatem Ecclesiæ proferantur.

Explicit Prologus Translationis ac vita sancti Simperti et episcopi Augustensis duodecimi.

S. Simperti secundæ Translationis relatio.

Anno 1492 S. Simperti reliquiæ decenter compositæ,

Relaturus jamjam modicum de secunda corporis sancti Simperti translatione, et antequam incipiam de eadem quidpiam loqui, velim unumquemque hanc materiam lecturum, visurum, nec non auditurum, non ignorare in præsentiarum , quod a tempore secundæ Inventionis corporis sancti Simperti, scilicet a festo sancti Andreæ Apostoli anni 1491 usque ad gaudiosa Paschatis festa Translationis ejusdem, ut puta tertia feria anni immediate subsequentis, scilicet 1492, a domino prælato tunc temporis loci præfati, et a Congregatione totali reliquiæ sancti Simperti in maxima sunt habitæ veneratione, ac maximo timore atque tremore in sacristia custoditæ. Etiam illico post hoc dominus abbas cæteros patres sacræ religionis zelatores hujus loci substituit fide dignissimos, qui maxima cum devotione totius corporis reliquias in optimo laverunt vino, et finito meri pretiosi mundamine corporis sancti Simperti patroni nostri, ex mandato domini prælati ac conventus adscitus et vocatus ad hoc est ordinarius noster physicus tunc existens, vocabulo doctor Bartholomæus de Weilhaim, ad interessendum ossium sancti Simperti lineamentali compositioni, sicut et idem præceptis nostris atque rogatis libens paruit. E
Namque optime qualificatus, utpote de suis attritus ac contritus peccatis, devota ac integra confessione facta eorundem, nec non bono satis faciendi proposito pro illis, licentia a recipiendis dominis accepta, videlicet Ordinario episcopatus, nec non atque etiam a domino hujus monasterii prælato bene merito, tunc temporis domino Joanne de Giltlingen nobilis prosapiæ, sancti Patroni nostri corpus lineamentaliter maxima cum industria et labore composuit, et ordinatissime compegit omnium nostrum in præsentia, nec non aliorum plurimorum patrum de diversis Ordinibus et Observantiis, qui etiam his intererant sacri corporis compositionibus indicibili cum devotione tempore ordinandorum, scilicet angariæ c, qui tunc temporis hospitalitatis causa c
suam nobiscum traxerunt moram. Hæc cernentes mira, gavisi sunt tripudio magno in Domino Jesu, ad propria abeuntes loca, Deo laudes dederunt permaximas et sancto Simperto, visa domi relaturi ac audita, etc.

AUCTORE ANONYMO, MONACHO S. UDALRICI.

expeditis omnibus ad translationem necessariis,

4 Etiam notum sit per præsentes omnibus subsequentibus nobis, quod omnia ossa totius sancti Simperti corporis ibidem erant integro numero ducenta decem et novem, et triginta et F
duo dentes ex integrali numero, demptis duobus pro videri meo (ut non mentiar) dentibus. His itaque peractis ac diligentius inspectis, reliquiæ sancti Simperti decenter ad sarcophagum cum mundissimis et pretiosis pannis sunt reclusæ, et per dominum abbatem nostra in præsentia suo sigillo iterum munitur, ut prius in sacristia post Inventionem factum fuit, sicuti per dominum episcopum nostrum dominus abbas et nos desuper habuimus mandatum. Quare, expletis istis narratis, ad statim reliquiæ sancti Simperti per devotos de conventu patres ac fratres iterum omni honore prosequendo (ut decuit) candelis et faculis præeuntibus, portatæ sunt de aula domini abbatis in sacristiam. Et tunc de illis sacris negotiis nil plus in antea actum est a quoquam usque ad prælibata Paschatis festa Translationis secundæ fiendæ. Sed interim per dominum abbatem loci ac suos omnia præparabantur neces-

saria

AUCTORE ANONYMO, MONACHO S. UDALRICI.

saria ad istam translationem futuram fiendam atque depositionem juxta omnium virium facultatulam suarum, præstolantes deinceps regiæ majestatis adventum, nec non aliorum plurimorum imperii principum tam spiritualium, quam et sæcularium ad hoc divinissimum opus peragendum adventandorum, qui et negotio isti interfuerunt devotissime una cum utriusque sexus populo, sicut latius, Deo dante, patefacturus sum in subsequentibus immediate.

feria III Paschatis ad sepulcrum insigni honore referuntur.

5 Anno Domini millesimo quadringentesimo nonagesimo secundo, Indictione decima, vicesima tertia die mensis Aprilis, et fuit tertia feria Paschæ, Innocentio Papa Octavo naviculam Petri regente, sceptro imperiali Friderico Tertio tenente, ac Maximiliano ejusdem Frederici filio Romanorum rege cunctis imperante, sub reverendo patre et domino Frederico Secundo, episcopo Augustensi, atque huic cœnobio domino Joanne de Giltlingen abbate præsidente, sancti Simperti ossa de humo levata in hunc sarcophagum ac sepulturam hanc cum solemnitate decenti recondita sunt, ac, ut cernitur, reclusa præsenti invictissimo rege Romanorum supra dicto, ac episcopo et abbate prædictis, assistentibus ac adjuvantibus eis reverendis patribus et dominis, domino Udalrico episcopo Adrimitano, ejusdem episcopi prædicti suffraganeo ac vicario in spiritualibus generali, domino Bartholomæo abbate monasterii Sanctæ Crucis in Werdea, domino Georgio monasterii Cæsariensis abbate, domino Georgio abbate sancti Michaëlis in Fultenbach, domino Udalrico de Hochenrechberg decano majoris eclesiæ cum reverendis dominis sui capituli ac toto clero civitatis Augustensis, adjunctis eisdem principibus, comitibus, baronibus, militibus, nobilibusque multis cum magistris civitatis et populo multo. Ista de secunda sancti Simperti translatione ac depositione novissima superficietenus et succinte sint dicta ac compendiosissime; sed de modo ac forma omnium actorum in ista translatione, Deo duce, ampliori stilo egent, ut statim in sequentibus patefiet *d*. Nam nostro in ævo talis solemnitas apud nos non est celebrata alicujus Sancti reliquiarum inventarum, iterum in eundem locum licet aliquantulum altius depositarum, sicut jam actum est, etc.

ANNOTATA.

a Secundam, *inquit auctor, nempe* translationem, *eo quod eam, quæ anno* 1491 *est facta, habeat pro* Inventione secunda.

b *At Fridericus, episcopus Augustanus, in confecto de hac Translatione instrumento, factam ait* die Lunæ, vicesima tertia Aprilis, quæ erat feria II Paschæ. *Incidit Paschatis Dominica anno* 1492 *in* 22 *Aprilis, ac proin dies vigesima tertia ejusdem mensis in feriam* II, *non* III. *Hunc anonymi locum secuti videntur Stengelius et Corbinianus Khamm, num.* 55 *Commentarii prævii laudati.*

c *Seu Quatuor-temporum quadragesimalium.*

d *Videtur his verbis auctor de hac Translatione plura polliceri; verum, quæ ea sint, ignoro. Suspicor tamen hic eadem, quæ in proxime subdendo episcopi Augustani de ea diplomate continentur, indicari.*

FRIDERICUS, DEI ET APOSTOLICÆ SEDIS GRATIA EPISCOPUS AUGUSTENSIS, universis et singulis Christi fidelibus præsentibus et futuris salutem in Domino sempiternam, cum notitia subscriptorum a.

Fridericus episcopus Augustensis

Gloriosus Deus in Sanctis suis et in Majestate mirabilis, cujus ineffabilis altitudo prudentiæ nullis inclusa limitibus, nullis etiam terminis comprehensa recti censura judicii cœlestia pariter et terrena disponit, etsi cunctos ejus ministros magnificet, altis decoret honoribus et cœlestis efficiat beatitudinis possessores; illos tamen, ut dignis digna rependat, potioribus attollit insigniis dignitatum, et præmiorum uberiori retributione prosequitur, quos digniores agnoscit et commendat ingentior excellentia meritorum. Præterea, si quisque multum laborat ducem invenire, qui eum alicui mortali adducat, quanto magis duces generis humani, qui pro nobis hominibus ad Deum interpellant, sunt honorandi, quorum reliquias dominator Christus fontes nobis præbuit salutares, multiformia beneficia irrigantes? Illos enim honorando in eis honoramus et mirabilem prædicamus, qui ipsos sanctificavit.

S. Simperti reliquias, data ad id Udalricianus a se facultate,

2 Hinc est, quod, cum alias quondam bonæ memoriæ dominus Petrus Cardinalis et episcopus Augustensis prædecessor noster a quondam felicis recordationis domino Nicolao Papa Quinto indultum impetrasset et obtinuisset, quatenus divinum diurnum atque nocturnum Officium de sancto Simperto episcopo, qui in monasterio sanctorum Udalrici et Affræ Ordinis sancti Benedicti Augustensi requievit tumulatus, per abbatem et conventum ejusdem monasterii possent inibi peragi; ipseque sanctus Simpertus a Christi fidelibus de cætero pro Sancto nominari, reveri et venerari, serie litterarum præfati quondam domini Petri Cardinalis desuper confectarum *b*. Nos cupientes reliquias ejusdem sancti Simperti pro majori veneratione in lucem produci, ne lucerna accensa in absconso aut sub modio teneatur. Quocirca venerabili nobis in Christo dilecto Joanni de Giltlingen abbati dicti monasterii concessimus facultatem, cujus prætextu ipse, coassumptis pluribus prælatis et egregiis personis tumulum sancti Simperti, qui ante capellam ad altare sub vocabulo suo consecratum, in ecclesia dicti monasterii situabatur, cum solemni processione in conspectu multitudinis populi publice accedens, reliquias suas in sarcophago ibidem contentas effodit, et ex eodem recepit, novo sarcophago ad hoc construendo, imponendas, prout hæc in litteris inde confectis limpidius clarent.

coram se et Maximiliano Romanorum rege aliisque,

3 Verum, facto in eodem loco pro ipsis reliquiis imponendis et inibi conservandis novo mausoleo sive sarcophago super terram elevato, nos Fredericus, episcopus volentes, more vigilis pastoris, quod dictæ sancti Simperti reliquiæ devotius venerentur,

AUCTORE ANONYMO, MONACHO S. UDALRICI.

A nerentur, quo Dominus noster Jesus Christus ipsius intercessionibus vota dirigat fidelium, et ad gratiam exauditionis perducat, easdem reliquias debitis honore et reverentia suspicientes, caput videlicet ejusdem sancti Simperti, adstante nobis et auxiliente serenissimo et invictissimo principe et domino, domino Maximiliano *c*, divina favente Clementia Romanorum rege primo semper augusto, Hungariæ, Dalmatiæ, Croatiæ, etc, archiduce Austriæ, duce Burgundiæ, Britanniæ, Lotharingiæ, Brabantiæ, Limburgiæ, Lucenburgiæ et Geldriæ, comite Flandriæ, Tyrolis, Arthesii, Burgundiæ, Palatino Hanoniæ, Hollandiæ, Zellandiæ, Namurci, Zutphaniæ et Mechliæ *. sacrique Imperii marchiono ac domino Frisiæ et Salinarum per nos, reliquas vero reliquias hujusmodi in quodam sanctuario per certos, quos nobis duximus in hoc actu adjungendos, videlicet reverendum in Christo patrem et dominum, dominum Udalricum, dicta gratia episcopum Adrimitanum, suffraganeumque nostrum, et præfatum B Joannem, dicti sanctorum Udalrici et Affræ Augustensis, venerabilesque in Christo nobis dilectos Bartholomæum sanctæ Crucis in Werd, Georgium in Fuldenbach præfati sancti Benedicti et Georgium in Roggenburg Præmonstratensem, nostræ diœcesis monasteriorum Ordinum abbates, adstantibus eis et cooperantibus illustribus et generosis principibus et dominis Christophoro et Wolffgango comitibus Palatinis Rheni, Superioris et Inferioris Bavariæ ducibus, Rodulpho principe in Anhalt, et Eberhardo Juniore comite de Wirtenberg, in processione circumcirca septa ipsius monasterii sanctorum Udalrici et Affræ cum clero et populo ad hoc congregatis et vocatis laudabiliter habita, usque ad novum mausoleum seu sarcophagum prædictum solemniter bajulatum, et bajulatas publice Jesum proclamari et commendari fecimus.

* *lege* Mechliniæ

excepto capite aliisque paucis,

4 Et servatis solemnitatibus singulis in his servari solitis, capite ipsius sancti Simperti, ut in monasterio sanctorum Udalrici et Affræ prædicto apud thesaurum aliorum reliquiarum Sanctorum inibi consistentium honorifice habeatur, C per nos ordinato, atque una de costis ejusdem sancti Simperti sigillo dicti altaris sub vocabulo suo per nos consecrati inclusa, nec non quadam ex iisdem reliquiis sancti Simperti particula unius pollicis fere longitudinis et spissitudinis præfato domino Maximiliano regi id petenti tradita, et quadam alia minori earundem reliquiarum particula pro nobis reservata et recepta; cæteras vero omnes et singulas sancti Simperti reliquias ad novum sarcophagum supradictum posuimus, perpetuo inibi conservandas, eundem sarcophagum cum summa diligentia claudi jubendo et faciendo, assistentibus etiam nobis in præmissis venerabilibus et honorabilibus nobis sincere dilectis: Laurentio Velma sancti Georgii, Vito Fakler sanctæ Crucis, monasteriorum Ordinis sancti Augustini Canonicorum Regularium Præpositis, Jacobo Conzelman decano sancti Mauritii Augustensis, Heinrici de Liechtenau nostro in spiritualibus vicario, Conrado Harscher scholastico, Ludovico de Züllnhart, Burckhardo de Freiberg, Andrea in der Klingen, Christophoro Knoringen, Georgio Schwabsberg, Wolffgango de Züllnhart, et Conrado Frolich officiali, nostræ ecclesiæ majoris canonicis, Joanne de Salinis decretorum doctore, Sedis Apostolicæ protonotario, nec non religiosis Fratribus sæpe dicti monasterii sanctorum Udalrici et Affræ, videlicet: Wilhelmo Ranger Priore, Joanne Stenglin Subpriore, Matthia Umhofer, Thoma Rieger, Wilhelmo Wittvver, Petro Conrado et Leonardo Wagner, Conrado Morlin, Joanne Peurlin, Simone Weinhart, Balthasare Kramer, Joanne Griesher, Sigismundo Zymermann, Leonardo Weinlin, Heinrico Hayden, Sigismundo Lang, Stephano Thegen, Andrea Burg, Leonardo Gregg, Udalrico Flechsenhar, professis; Simone Ridler, Erasino Hueber, novitiis; Bernardo et Laurentio conversis.

in novum sarcophagum translatas fuisse testatur,

5 In quorum omnium et singulorum fidem et testimonium præmissorum præsentes nostras litteras sive præsens publicum instrumentum exinde fieri et præfati serenissimi domini regis Romanorum id mandantis nostrique sigillorum una E cum subscriptionibus notariorum infrascriptorum jussimus et fecimus appensione communiri. Datum et actum Augustæ in monasterio ac locis supra dictis sub anno a Nativitate Domini millesimo quadringentesimo nonagesimo secundo, Indictione decima, die Lunæ, vicesima tertia mensis Aprilis, quæ erat feria secunda Paschæ, Pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini nostri Iunocentii, divina Providentia Papæ Octavi, anno octavo, regnantibus gloriosissimo et invictissimo principe et domino domino Friderico, dicta favente Clementia, imperatore Tertio, et præfato serenissimo domino Maximiliano rege Romanorum ejus nato semper augustis; præsentibus ibidem generosis strenuis, nobilibus, spectabilibus et egregiis ac providis viris dominis: magistro Francisco de Ponte, oratore et cancellario regis Angliæ, Francisco Wolfigango de Hohenzollern, Christophoro de Sunnenberg, Nicolao et Joanne regni Croatiæ de Frankenham comitibus, Christophoro de Limburg, sacri Romani Imperii Pincerna, Martino et Erhardo de F Bolhain, Georgio von Stain in Goffen, Sigismundo de Rorbach, Georgio de Kastelwart, Leonardo de Fronberg vom Hag, Michaele de Eizingen, Georgio de Kalten baronibus, Wilhelmo de Pappenham, Magno et Leonardo juniore de Hohenreichen sacri Imperii Marscalcis, Philippo Loit ex Burgundia, magistro curiæ dicti domini regis Romanorum, Caspare Meck camerario ejusdem domini regis, Ernesto de Welden, Diepoldo vom Stain, Jacobo de Landau militibus, Walhardo de Knoringen, Paulo et Andrea de Giltlingen, Georgio Marschalco de Biberbach, Dietmato de Liechtenau, Heinrico de Paulsweil, Petro de Frodenberg, Ulrico de Weichs, Georgio Buchbech, Georgio de Aw, Georgio de Lizelstain, Jacobo Geblin vom Pfird ex Sunco, Georgio de Lilberg ex Styria, Georgio de Liechtenstain, Wilhelmo Gufs armigeris nobilibus, Wilhelmo Vorchtel, secretario nostro et magistro, Jacobo Pflanzenman curiæ nostræ Augustensis procuratore, dictorumque Joannis abbatis et conventus syndico,

AUCTORE ANONYMO, MONACHO S. UDALRICI.

syndico, atque Sigismundo Goffenprot, Joanne Langenmantel, Hilpoldo Ridler, Ludovico Hoser magistris civium, Georgio Ott, præfecto civitatis Augustensis, Bartholomæo Ridler canonico Tridentino Decretorum, Conrado Peytinger et Sebastiano Illsung legum doctoribus, Georgio Herwart, Leonardo et Jacobo Rechlinger, Luca Dain, Georgio Canzelman, Georgio Ridler, et Joanne Hemerlin civibus Augustensibus, testibus ad præmissa vocatis specialiter atque rogatis.

ac suo id pariter testimonio

6 Et ego Jacobus Wirsing, clericus Augustensis diœcesis, canonicus ecclesiæ sancti Mauritii Augustensis, publicus sacra imperiali auctoritate notarius, quia prædictis processioni, reliquiarum bajulationi, proclamationi, commendationi, in sarcophagum novum depositioni et requisitioni, omnibusque aliis et singulis præmissis, dum sic, ut præmittitur, coram serenissimo principe et domino domino Maximiliano Romanorum rege, et per reverendum in Christo patrem dominum Fridericum episcopum Augustensem prædictis fierent et agerentur, una cum notariis B infra et testibus supra scriptis præsens interfui, eaque sic fieri vidi et audivi, ideoque hoc præsens publicum instrumentum manu alterius fideliter conscriptum exinde confeci, subscripsi, publicavi et in hanc publicam formam redegi, signoque et nomine meis solitis et consuetis una cum nominatorum regis et episcopi sigillorum appensione signavi et munivi rogatus et requisitus in fidem et testimonium omnium et singulorum præmissorum.

subscripti hic

7 Et ego Joannes Fischer de Dinckelspuhel, clericus diœcesis et canonicus S. Mauritii scribaque juratus curiæ Augustensis, publicus imperiali auctoritate notarius, quia prædictis processioni, reliquiarum bajulationi, proclamationi, commendationi, et in novum sarcophagum positioni, omnibusque aliis et singulis præmissis, dum sic, ut præmittitur, coram serenissimo principe et D.D. Maximiliano Romanorum rege per rev. in Christo patrem et D. D. Fridericum episcopum Augustensem prædictis fierent agerentur, una cum notariis sub et testibus supra scriC ptis præsens interfui, eaque sic fieri vidi et audivi. Ideoque hoc præsens instrumentum manu alterius fideliter exinde confeci, subscripsi, publicavi et in hanc publicam formam redegi, signoque et nomine meis solitis et episcopi sigillorum appensione signavi et munivi, in fidem et testimonium omnium singulorum præmissorum rogatus et requisitus.

notarii publici

8 Et ego Petrus Mor de Aichach, clericus Augustensis diœcesis, publicus apostolica et imperiali auctoritatibus notarius, curiæque Augustensis causarum scriba juratus, quia prædictis processioni, reliquiarum bajulationi, proclamationi, commendationi, et in novum sarcophagum positioni, omnibusque aliis et singulis præmissis, dum sic, ut præmittitur, coram serenissimo principe et D. D. Maximiliano Romanorum rege, per rev. in Christo patrem et D. D. Fridericum episcop. August. prædictum fierent et agerentur, una cum notariis publicis sub et testibus supra scriptis præsens et personaliter interfui, eaque D omnia et singula sic fieri vidi et audivi. Ideoque hoc præsens instrumentum manu alterius fideliter scriptum exinde confeci, signoque ac nomine et cognomine meis solitis et una cum prælibatorum dominorum regis et episcopi sigillorum appensione in fidem et testimonium omnium et singulorum præmissorum rogatus et requisitus signavi et communivi.

confirmant.

9 Et ego Joannes Bayr de Haydenhaim, clericus Augustensis diœcesis, artium liberalium magister et decretorum licentiatus, publicus imperiali auctoritate notarius, quia prædictis processioni, reliquiarum bajulationi, proclamationi, commendationi et in novum sarcophagum positioni omnibusque aliis et singulis præmissis, dum sic, ut præmittitur, coram serenissimo principe et domino domino Maximiliano Romanorum rege per reverendum in Christo patrem et dominum dominum Fridericum episcopum Augustensem prædictis fierent et agerentur, una cum notariis et testibus supra scriptis præsens interfui, eaque sic fieri vidi et audivi. Ideoque hoc præsens in- E strumentum, manu alterius fideliter scriptum, exinde confeci, subscripsi, publicavi, et in hanc publicam formam redegi, signoque et nomine meis solitis et consuetis una cum præfatorum dominorum regis et episcopi sigillorum appensione signavi, in fidem et testimonium omnium et singulorum præmissorum rogatus et requisitus.

Ad mandatum Domini regis proprium.
Con. Stürzel, juris doctor, regius cancellarius subscripsit.

ANNOTATA.

a *Harum litterarum apographo, apud nos servato, hæc præfixa leguntur verba:* Testimonialis Littera Friderici, episcopi Augustensis, de translatione S. Simperti cum regiæ Majestatis sigilli appensione. Visum et admissum per regiam Majestatem. F

b *Datæ sunt hæ litteræ anno* 1468, *die* VI *Januarii, in quibus ita loquitur Petrus:* Notum igitur facimus universis, et in verbo veritatis testamur, quod nobis alias de anno Domini millesimo quadringentesimo quinquagesimo, in anno jubilæo, coram quondam beatæ memoriæ sanctissimo in Christo Patre et Domino nostro, Domino Nicolao Papa quinto, in Urbe Roma personaliter constitutis, Sanctitati suæ Historiam et Legendam de beato Simperto confessore, in sancta Augustensi ecclesia episcopo et prædecessore nostro, nobis ex vetustissimis codicibus monasterii nostri sanctorum Udalrici et Affræ Augustensis, Ordinis S. Benedicti, traditas exhibuimus, ostendimus et assignavimus, ac eandem Sanctitatem suam, de miraculis et vita, quæ per ipsum beatum Simpertum quotidie in dicto monasterio nostro, in quo reliquiæ beati Simperti cubant, fierent, quodque in honorem ejus et reverentiam altare ibidem ædificatum et consecratum esset, et ejus crebrescentibus miraculis, quibus coruscare non cessant,

A sant, publice longo tempore ultra memoriam hominum per Christi fideles ejusdem capellæ limina frequentarentur, et ibidem crebrius fidelium vota, preces et suffragia effunderentur et solverentur, aliquatenus informavimus. Unde prædicta Historia et Legenda, quæ in ipso monasterio per abbatem et conventum de Beato frequentatur, per præfatum sanctissimum Dominum nostrum Papam visis, et quantum opus fuerit, de singulis informatus. Idem sanctissimus Dominus noster Nicolaus Papa quintus, ut in æterna memoria esset justus, ac nomen ejus requireretur a generatione in generatione et ne recederet memoria ejus, vivæ vocis oraculo et auctoritate Apostolica concessit et indulsit, ut abbas et conventus dicti monasterii nostri sanctorum Udalrici et Affræ Augustensis Officium divinum tam diurnum, quam nocturnum cum Historia et Legenda per nos Sanctitati suæ ostensis et in codicibus et libris veteribus de sancto Simperto repertis, debita cum reverentia cantando persolvere possent et deberent, ipseque beatus Simpertus per eos et alios Christi fideles de cætero tanquam Sanctus sine alicujus peccati labe et transgressionis nota revereri et venerari possit, et valeat eadem auctoritate simili vivæ vocis oraculo concessit et indulsit.

AUCTORE ANONYMO, MONACHO S. UDALRICI.

c *Hinc patet, verba illa :* Inspectante Maximiliano, *num.* 54 *Commentarii prævii linea* 36 *posita, ad lineam* 42 *seu antepenultimam transferenda esse, et istic ita legendum :* pompa prorsus insigni et inspectante Maximiliano, *etc.*

B

DE S. GERALDO,

E

COMITE AURILIACENSI, CONFESSORE

AURILIACI IN ALVERNIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

O. A. B.

§ I. Cur Geraldum Auriliaci consignemus; a quo et quando Vita ejus litteris fuerit mandata.

CIRCA ANNUM DCCCCIX.

S. Geraldi, quem Auriliaci, exposito loci hujus situ, hic signamus.

C

Auriliacum *vel, ut ab aliis scribitur,* Aureliacum *seu* Aureliacus, Aurelhacum *et* Orlacus; *aut etiam, prout, appellatione a nomine, quo locus is Gallice dicitur* Aurillac, *non incpte, ut apparet, deducta, in Geographia a Baudrando, idcirco interim carpente hunc Martiniero nuncupatur,* Aurilliacum, *urbs est Alverniæ seu Arverniæ Superioris præclara, olim in Claromontensi, hodie in S. Flori diœcesi ad fluviolum Jordanam sita. In ista, tum nondum admodum frequenti, quæ, quemadmodum e Baudrando mox laudato Tabulisque Geographicis docemur, Occidentem versus Floriopoli novem, Orientem Æstivum versus Cadurco quindecim et Meridiem versus Claromonte viginti quatuor leucas distat, Galliarum civitate et quidem in suo, quod huic, ut ex Vita mox memoranda apparet, vel adjacebat vel includebatur, prædio cognomini monasterium exstruxit loci comes* Geraldus, *quem hic supra in eadem urbe seu oppido quod post vitam sanctissime actam fuerit etiam ibidem, ut infra sumus dicturi, cultum ecclesiasticum post adeptus, consignandum existimavimus, etsi nec in dicto oppido nec in prædio castrove cognomini, sed Cezernaci aut, uti apud Castellanum legitur, Cedinaci in Cadurcis, qui locus Gallice* Cezeinac *seu* Cezenac *vocatur, diem extremum clauserit, uti e Sancti istius Viri Vita intelligitur.*

Vitam seu Gesta S. Odo, Cluniacensis abbas litteris,

2 *Hæc, quam Marrierus Cluniacensis monachus et Andreas Quercetanus, Notis etiam eamdem illustrans, in Bibliotheca Cluniacensi primo vulgarunt recusamque ad* XIII *Octobris diem exhibet postrema Surii editio, præfert Epistolam, Aymoni abbati inscriptam, in qua opusculi, in quatuor libros divisi, auctor sese* Odonem *nominat; verum cum nihil vel in Epistola illa vel in operis seu Præfatione seu contextu, unde, quis ille Odo fuerit, dignosci queat, reperiatur, pluresque hisce temporibus, seu medio seculo* X, *hujus nominis abbates, quos variis cœnobiis, S. Maxentii videlicet, Mascianensi, Dolensi, S. Michaëlis ad Mosam et Cluniacensi, Annalium Benedictinorum ad annos* 940 *num.* 1, 942 *num.* 38, 952 *num.* 56, 963 *num.* 72 *prælatos fuisse probat Mabillonius, exstiterint, nonnemo forsan, fueritne ab Odone Cluniacensi, an ab alio nominis ejusdem abbate Vita ista conscripta, revocabit in dubium; neque vero, ut apparet, immerito : ast etsi sic habeat, quo minus tamen ea de re dubitandum arbitremur, impediunt, e quibus Lucubratio illa prodiit, Mss. antiqua; omnia enim Odonem cujus nomen præferunt,* Cluniacensem abbatem *diserte appellant. Impediunt et auctores tum synchroni et suppares, tum qui seculis sequentibus scripserunt; omnes enim Magno Odoni, egregio tum in Galliis, tum in cæteris Europæ partibus monasticæ disciplinæ instauratori,* S. Geraldi *Vitam, cujus auctor sese* Odonem *nominat, unanimi consensu attribuunt.*

F

3 *Hosce inter primo loco occurrunt Ademarus Chabannensis et chronologus Auriliacensis : quorum prior, ut Labbeus in Scriptorum a sese tom. II Bibliothecæ Mss. vulgatorum Syllabo affirmat, circa* *uti hic ostenditur, est complexus,*

annum

AUCTORE D. A. B.

annum 1031 *florebat; alter autem sub abbate Aureliacensi Petro de Roca, id est, anno* 1129, *vixisse ex iis, quæ ipsemet apud Mabillonium Veterum Analectorum editionis antiquioris tom. II, pag.* 244 *sub Chronici sui finem suppeditat, intelligitur. Ademari apud Labbeum tomo citato pag.* 166 *verba hæc sunt :* Turpio (*episcopus Lemovicensis*) Odonem abbatem Cluniacensis cœnobii summe excoluit : qui Odo reverentissimus, Turpione rogitante, Vitam S. Geraldi edidit, et librum De Contemptu mundi perutilem composuit. *Apud eumdem Labbeum tomo Bibliothecæ Mss. eodem, pag.* 272 *Chronicon Abbatum Lemovicensium S. Martialis sic habet :* Hic (*Aymo abbas*) amicitiam habuit cum sancto Odone Cluniacensi abbate, cui jussit edere Vitam S. Geraldi. Hic Turpionem episcopum Lemovicensem fratrem suum summo amore excoluit, et tertio post obitum ejus anno idem S. Turpio episcopus obiit VIII Kalendas Augusti. *Ademari autem verbis, quæ hisce Chronici Lemovicensis verbis firmantur, chronologi*
B *Auriliacensis verba nunc addo. Sequentia hæc sunt :* Oddo, venerabilis abbas tertius Auriliacensis et Cluniacensis, rogatus a Turpione Lemovicensi episcopo et ab Aimone Tutelensi abbate, descripsit Vitam beati Geraldi. *Nec ab Ademaro et chronographo Auriliacensi dissentiunt Petrus venerabilis, circa medium seculum* XII *Cluniacensi cœnobio prælatus, Vincentius Bellovacensis, seculi* XIII *scriptor, et Trithemius, quorum verba Quercetanus Bibliothecæ Cluniacensis col.* 59 *et sequenti vulgavit. Chronologus Cluniacensis, cujus opus ibidem editum est a col.* 1627 *et sequentibus :* Sanctus Oddo, abbas secundus Cluniacensis, *inquit*, scripsit Vitam beati Geraldi, quæ apud nos est. *Fuisse itaque a B. Odone, Cluniacensis cœnobii abbate,* S. Geraldi *Vitam in litteras conjectam, scriptores illi omnes luculentissime tradunt, adeo ut, quin is vere Sancti nostri Vitam scripto sit complexus, dubitandum non sit.*

Lucubratioque, qua id fecit, a Vita, per Marrierum vulgata, diversa non est;

4 Geraldi *porro Vitam, quam Odonem, Cluniacensem abbatem, scripsisse e jam dictis palam est, esse illam ipsam, quam Marrierus et Quercetanus vulgarunt, vel ex eo liquet, quod Vitam, quam*
C *Odoni Cluniacensi scriptores laudati attribuunt, litteris illam hunc, a Turpione episcopo et Aymone abbate rogatum, commendasse, Ademarus et chronologus Auriliacensis verbis jam recitatis affirment, quodque Odo ipsemet, qui Vitam a Marriero et Quercetano vulgatam scripsit, id sese a Turpione et Aymone abbate multa vi precum adactum fecisse, in Epistola dedicatoria et in Præfatione luculenter prodat. Accedit, quod, quæ Petrus venerabilis lib.* II *Miraculorum cap.* XXV *e* S. Geraldi *Vita, ab Odone Cluniacensi scripta, excerpsit, sequentia isthæc verba :* Somniorum visiones non semper sunt inanes *in Vita a Marriero et Quercetano vulgata lib.* I, *num.* 6 *legantur; ut sane genuinus et verus B. Odonis abbatis Cluniacensis fœtus sit Vita sancti* Geraldi, *quam in Bibliotheca Cluniacensi edidit Marrierus et Notis illustravit Andreas Quercetanus.*

cum autem non post annum 912,

5 *Verum quo circiter tempore Odo Cluniacensis litteris eam mandarit, hic definiendum. Flodoardus in Chronico ad annum* 942 *sic scribit :* Domnus Odo venerabilis abbas, multorum restaurator monasteriorum sanctæque regulæ reparator, D
Turonis obiit et sepultus est apud sanctum Julianum. *Hisce autem chronologi illius transcriptis verbis assentitur anonymus chronologus Dolensis apud Labbeum tom. I Bibliothecæ pag.* 315, *ad eumdem annum* 942, *Odonis obitum signans.* Hinc corrigendi, *inquit Mabillonius Annalium Benedictinorum lib.* XLIV, *num.* 39, cum veteres nonnulli, tum recentiores, qui tempus ejus obitus et locum sepulturæ aliter notant. *Et merito quidem ; cum enim Joannes, Odonis biographus aliique, quibus tuto fidi queat, nusquam annum, quo sanctus is abbas obierit, exprimant, Flodoardo certe auctori synchrono, Dolensique chronologo, annum* 942 *assignantibus, fides indubitata videtur adhibenda. Jam vero, cum sic habeat, ac* S. Geraldus *anno circiter* 909, *ut infra sumus dicturi, vitam cum morte commutarit, consectarium est, ut certe triginta quatuor post Sancti obitum nondum elapsis annis Vita ejus, a Marriero et Quercetano sub Odonis Cluniacensis abbatis nomine vulgata, fuerit abs hoc in litteras conjecta. Ac eam quidem, quam ab Adone post an-* E
num 942 *scriptam esse non posse, e jam dictis etiam consequitur, litteris tamen non fuisse ab eodem ante annum* 923 *mandatam e jam dicendis patescet.*

sed anno circiter,

6 S. Geraldi *res gestas, non nisi Aymonis abbatis seu suasione seu precibus adactum se litteris commendasse, in Epistola operi præfixa et in Præfatione Sancti nostri biographus prodit, his verbis Aymonem alloquens :* Affectu recolendo pro suis meritis domno Aymoni abbati conservus fratrum Odo perpetuam salutem in Christo. Libellum, venerabilis pater, quem de conversatione et miraculis beati hominis Geraldi, me, qualitercumque possim, dictare tam imperiose nuper suaseras, jam, licet tremens, aggredior. *Haud absimilia in Præfatione habet :* Siquidem, *inquit*, et domnus Turpio episcopus et dilectissimus ac venerabilis abbas Aymo cum aliis quam pluribus multa vi precum me coegerunt, ut hæc aggrederer. *Aymoni abbati hoc opus ab Odone nuncupatur. Aymo igitur tunc aliquod monasterium abbatis munere moderandum susceperat, et quidem eum Tutelensi cœnobio fuisse tum propositum, e chronologi* F
Auriliacensis verbis num. 3 *recitatis apparet, idque etiam concludi posse videtur e sequentibus hisce, quæ subdo, Odonis in Præfatione verbis :* Cum causa insisteret, ut Tutelensis cœnobii fraternitatem inviseremus, ad sepulchrum ipsius (S. Geraldi *nempe*) intendere libuit. Tunc accitis quatuor his, quos ipse nutriverat...., sed et aliis quam pluribus, de moribus et qualitate vitæ ejus hactenus disquisivimus... Comperto autem quam religiose vixerit, et quod hunc Deus in sua gratia pluribus indiciis esse monstraverit, jam de ejus sanctitate dubitare nequivimus. *Tutelam ergo S. Odo advenerat, cum in mores et qualitatem vitæ* S. Geraldi *inquisiturus Auriliacum petiit ; ast Odoni Tutela Auriliacum proficiscenti socium adfuisse Aymonem abbatem, indicant verba, quibus sic Aymonem compellat in Epistola dedicatoria :* Nonnulla, de quibus tu forte causaberis, prætereo ; sola illa, quæ mihi sunt vulgata, cum et tu coram adesses, certis authoribus contexens. *Odonem, Tutelam advenientem, hospitio receperat Aymo abbas et postquam eum ad Historiam* S. Geraldi *con-*

scribendum

AUCTORE D. A. B.

A scribendam adegisset, ipsi Aureliacum petenti adfuit itineris et faciendæ inquisitionis socius. Ut quid, quæso, Aymo, Tutelæ degisset, nisi jam tunc Tutelensibus fratribus, quod Odo inviserat, abbas fuisset præpositus? Ac eum quidem exstitisse Tutelensem abbatem evincunt Auriliacensis chronologus et varia instrumenta in Appendice Historiæ Tutelensis a Baluzio congesta.

uti ex variis 7 Quo autem circiter tempore Aymo Tutelense cœnobium regendum acceperit, docet nos Rodulfi Francorum regis, quod in Appendice Historiæ Tutelensis col. 325 et sequenti exhibetur, præceptum, sequentibus his verbis initio conceptum : Notum sit omnibus, quod ego, Rodulfus Francorum rex, de statu religionis redintegrando sollicitus, Tutelense cœnobium in regulari proposito, ut olim fuerat, reparare decrevi;.... precibus autem viri Ademari,.... suggerente etiam Ebalo comite, cuidam religiosissimo abbati Aimoni locum eumdem ad restaurandum regulare propositum commendaveram atque cœnobio sancti Savini subjectum feceram. B Hinc Aymonem ad cœnobium Tutelense non nisi vocante Rodulfo, Francorum rege, accessisse patet, ut ibi scilicet regulare propositum instauraret. Cum autem Rodulfus anno dumtaxat 923 mense Julio a Francis in regem assumptus fuerit, eam ob causam nec Aymo Tutelensi cœnobio prælatus esse, nec Odoni Auriliacum petenti, ut in sancti Confessoris vitam et mores inquireret, socius adesse, nec sibi dicatam Historiam, quam S. Odo nuper ejus suasione contexuerat, accipere potuit ante annum 923, quo Rodulphus Francorum rex renuntiatus est. Ac id quidem tamquam certum et indubitatum habendum reor.

in medium 8 Nunc conjecturis paululum indulgentes, tempus, quo B. Odo Historiæ S. Geraldi contexendæ manum admoverit, propius determinemus. Odonem, S. Geraldi biographum, sub anni 926 finem aut certe non serius, quam sub anni 927 initium, factum esse Cluniacensem abbatem, dilucide probant, quæ Mabillonius Annalium Benedictinorum lib. XLII, num. 88 in medium adducit. Adhæc eumdem Odonem, priusquam Cluniacense monasterium moderandum acceperit, exstitisse Tutelensem abbatem, valide C monstrant, quæ subdo. Bernardus Guidonis, Lodovensis episcopus, in libro De diœcesis Lemovicensis Sanctis, Bibliothecæ Labbeanæ tom. I, pag. 636 et sequenti edito, sic scribit : Sanctus Odo, secundus abbas Cluniacensis, qui prius fuit abbas Tutelensis, Lemovicensis diœcesis. Nec ab hoc scriptore antiquum, quod in Notis ad S. Geraldi Vitam col. 29 a Quercetano laudatur, Martyrologium Lemovicense, utpote sequentia isthæc ibidem transcripta verba : Odo, secundus abbas Cluniacensis, primo fuit abbas Tutelensis Lemovicensis diœcesis, subministrans, alludit; ut sane et hoc et Bernardus Guidonis, Odonem non prius, quam cum Tutelensis fuisset creatus abbas, Cluniacensem evasisse abbatem, luculentissime tradant.

hic adductis 9 Verum cum ad id persuadendum et Martyrologii illius, cujus ignoratur ætas, et Bernardi Guidonis, qui ante seculum XIV haud floruit, auctoritas videri queat haud sufficiens, lubet aliud, quo ad rem credendam lector inducatur, adjungere. Rodulfus Francorum rex in præcepto, superius a nobis laudato et in monasterii Tutelensis favorem concesso, sic loquitur : Post discessum fidelissimi et amantissimi nostri domni Odonis, qui prædicto Aymoni, cui, ut ex eodem præcepto liquet, Tutelense cœnobium, ut in eo regulare propositum instauraret, idem rex commendaverat, successit, et post Adacium, quem iisdem venerabilis Odo sibi ad vicem suam supplendam ordinari petiit, licentiam habeant (Tutelenses nempe monachi) secundum regulam sancti Benedicti, quemcumque saniori consilio maluerint ex seipsis eligendi. Odo itaque, uti hinc intelligitur, et Aymoni abbati in Tutelensem abbatiam successit et, cum in hanc successisset, Adacium ad vicem suam supplendam ordinari seu coabbatem sibi constitui postulavit ; ast quandonam hæc facta? Baluzius in dicta Historiæ Tutelensis Appendice col. 35 et sequenti affert chartam, e qua, Adacium anno 928 jam exstitisse Tutelensem abbatem, constat, ut proinde is, si non citius, certe hoc ipso anno ad Odonis vicem in abbatia Tutelensi supplendam fuerit ordinatus seu coabbas Tutelensis constitutus; fuisse autem jam inde ab anno 927 ad dignitatem hanc promotum, verosimile E vel ex eo apparet, quod, quemadmodum quæ Mabillonius loco proxime citato adducit, evincunt, sub anni hujus initium tria monasteria diversa, Cluniacense videlicet, Miscianense ac Dolense, moderanda Odo acceperit, quodque verosimiliter tunc, cum sese et tribus hisce cœnobiis simul et Tutelensi gubernandis imparem conspiceret, Adacium sibi pro Tutelensi administrando adjutorem seu coabbatem adjungi postularit.

10 Jam vero, cum Odo aliquamdiu, priusquam rationibus monstratur, id faceret, Aymoni in abbatiam Tutelensem successisset, consectarium fit, ut huic, si non citius, saltem non serius, quam anno 926, fuerit præfectus; utque proinde Martyrologio Lemovicensi et Bernardo Guidonis, Odonem non prius, quam cum Tutelensis exstitisset abbas evasisse Cluniacensem abbatem, diserte per verba superius transcripta asserentibus videatur haud immerito assentiendum. Porro, ut ad id, ob quod hæc de Odonis apud Tutelenses præfecturæ tempore disserui, jam veniam, Odo, cum ex causa quadam, ut ipse in sua ad S. Geraldi Vitam Præfatione innuit, Tutelam ad monachos, F ibidem existentes, invisendos accessisset, ac proin, uti hinc consequi videtur, tunc, cum nondum Tutelæ abbatis fungeretur officio, seu ibidem veluti abbas degeret, Auriliacum seu ad S. Geraldi sepulchrum, quo in ejus mores vitæque qualitatem inquireret, accessit : cum Odo autem, si non citius, verosimiliter, ut dictum est, haud serius, quam anno 926 Tutelensis factus sit abbas, consectarium est, ut ante hunc annum Auriliacum in mores et vitam S. Geraldi inquisiturus accesserit et anno 926 aut uno ex tribus præcedentibus, prinsquam ad Cluniacense monasterium aut ad alia moderanda evocaretur, hortationi, ut ipse ait, nuper ab Aymone factæ, obsecutus, operi conscribendo manum admoverit, idque, inter annum 923 et 926 absolutum, Aymoni abbati, uti e jam dictis apparet, inscripserit.

11 Verum totum hoc ratiocinium, paucis verbis 926 contextam, contractum, sic propono : S. Odo, nec cum Aymonis precibus adductus, in S. Geraldi mores et vitam inquisiturus, Auriliacum venit, nec cum brevi, postquam ad illius Historiam contexendam ab Aymone abbate excitatus fuisset, operi manum admovit idque

AUCTORE D. A. B.

D

que jam perfectum isti inscripsit abbati, ullo erat, ut videtur, seu Tutelensis seu Cluniacensis abbatis titulo insignitus. Porro cum, teste Mabillonio, Cluniacense cœnobium non nisi anno 927 *moderandum susceperit, cumque, ut scribit Bernardus Guidonis et sicut innuunt varia instrumenta mox in medium adducta, prius fuerit Tutelensi cœnobio prælatus, eum* S. Geraldi *Historiam circa annum* 926 *aut uno ex binis annis præcedentibus contexuisse, consectarium evadit. Nec diu eumdem, postquam ad* S. Geraldi *Vitam scribendam ab Aymone fuisset excitatus admovisse operi manum indicant isthæc, quibus hunc in Epistola dedicatoria compellat, sequentia verba :* Libellum, quem de conversatione et miraculis beati hominis Geraldi me, qualitercumque possim, dictare tam imperiose NUPER suaseras, jam licet tremens aggredior.

Aymoni Tutelensi, postea S. Martialis Lemovicensis abbati inscriptam,

12 *Quod si nihilominus tunc Odo exstitisset Tutelensis abbas, haud propterea tamen Baluzio Aymonem abbatem, cui* S. Geraldi *Vita inscribitur, esse eo in casu haud posse Tutelensem nominis illius*

B

abbatem, in Historia Tutelensi pag. 74 *contendenti fuerit assentiendum. Aymo enim, dum Odo monasterii Tutelensis abbas aut, si mavis, coabbas, quod ante annum* 929 *fuerit e dictis certo factum, constitutus, aliquamdiu adhuc Tutelensis abbatis et nomen et officium retinuit, uti fidem faciunt Chartæ tres in Historiæ Tutelensis Appendice col.* 327, 339 *et tribus sequentibus a Baluzio adductæ; in hisce enim, quarum una anno* 930, *duæ reliquæ anno* 931 *fuerunt datæ, Aymo adhuc veluti abbas Tutelensis comparet. Hinc porro etiam consequitur, ut, etiamsi Odo, dum* S. Geraldi *Vitam scriberet, exstitisset Tutelensis abbas, necesse tamen, contra ac Baluzius existimavit, neutiquam foret, ut hæc Aymoni S. Martialis abbati, qui ab Aymone Tutelensi abbate fuerit diversus, crederetur inscripta. Et vero cum Aymo, cui Odo* S. Geraldi *Vitam, a sese, illo rogante, concinnatam, inscripsit, monasterii Tutelensis regimen anno* 923 *haud penitus, uti e jam dictis patet, abdicarit, ut quid, quæso, eum, indubie cum Aymone, Tutelensi abbate, cujus rogatu* S. Geraldi *Vitam scripsisse Odonem, Auriliacensis*

C

chronologus apud Mabillonium Veterum Analectorum anno 1676 *editorum, tom. II, pag.* 237 *ait, unum atque eumdem, ab Aymone Lemovicensi S. Martialis abbate, cujus jussu* S. Geraldi *Vitam edidisse Odonem, Ademarus Chabannensis apud Labbeum Bibliothecæ tom. II, pag.* 272 *scribit, diversum esse, existimemus? Odo non duorum, sed unius dumtaxat abbatis, nomine* Aimonis, *cujus impulsu sese contexuisse* S. Geraldi *Vitam ait, mentionem instituit, nec quidquam obstat, quominus Aymo, qui anno* 925, *imo vero et anno, uti e dictis constat,* 931 *Tutelensis abbas adhuc exstitit, Lemovicensis deinde S. Martialis abbas circa annum, ut chronicas ab Ademaro apud Labbeum, loco citato, assignatas Notas computanti patescet,* 936 *evasisse credatur.*

fideque integra, quam

13 *Utut sit, Odo equidem* S. Geraldi *Vitam vel anno* 926 *vel altero e proxime prægressis, sive interim tum exstiterit sive non exstiterit Tutelensis abbas, verosimiliter, uti e jam supra dictis nemo non eruet, conscripsit, cumque adeo id nondum octodecim post* S. Geraldi *obitum, qui e dicendis anno circiter* 909 *evenit, elapsis annis præstiterit, ea sane ob tempus, quo scripta est, maximam sibi auctoritatem adjungit. Nec minori in pretio ob diligentiam, qua, quas complectitur, res examinatæ fuere, meretur haberi. Audi, qui hic opportune ad institutum nostrum ipsemet Odo in sua in Lucubrationem illam Præfatione loquatur :* Sed cum causa insisteret, ut Tutelensis cœnobii fraternitatem inviseremus, ad sepulchrum ipsius Geraldi intendere libuit. Tunc vero, accitis quatuor ex his, quos ipse nutriverat, Hugone videlicet monacho, Hildeberto sacerdote, Witardo quoque et alio Hildeberto, nobilibus laicis, sed et aliis quam pluribus, de moribus et qualitate vitæ ejus hactenus disquisivimus : nunc simul, nunc semotim, quid singuli dicerent, vel si in dicendo sibi concordarent, certatim inspeximus, tacite expendentes, si talis Vita ejus esset, cui forte miracula convenissent. Comperto autem, quam religiose vixerit, et quod hunc Deus in sua gratia pluribus indiciis esse monstraverit, jam de ejus sanctitate dubitare nequivimus. *Cum itaque Odo, uti ex his ejus verbis fas est colligere,* S. Geraldi E

Vitæ conscribendæ non prius, quam cum optima atque accurrata rerum, ad hanc spectantium, notitia esset instructus, manum admoverit, nec quin id summa fide præstiterit, dubitare sinat notissima Viri sanctitas, est sane ob jam dicta, cur iis, quæ in Lucubratione illa de S. Geraldo *narrat, fides certa atque indubitata, nisi quid obstet, adhibeatur.*

14 *Is porro Odonis fœtus, Sirmondi manu descriptus, ad Museum Bollandianum pervenit, sed Vitæ, a Marriero et Quercetano vulgatæ, ita similis, ut ne minima quidem sive in verbis, sive in librorum ac capitum distributione discrepantia inveniatur. Alia insuper ex codicibus Mss. Compendiensi et Conchensi nactus est breviora* S. Geraldi *Acta Mabillonius :* Quæ, *inquit Sæculi* V *Benedictini part.* 1, *pag.* 6, cum nihil ab Odonis fœtu diversum habeant, illa etiam omittere satius duximus, quam scriptionibus inutilibus tomum hunc onerare. *Mabillonius nec duo illa ultima Vitæ* S. Geraldi *ab Odone scriptæ capita, quæ in Bibliotheca Cluniacensi desiderantur, ex Codice Ms. Cisterciensi per bonæ memoriæ Johannem Lannoyum Cisterciensem monachum transmissa, nec sermonem eis adnexum excudi curavit. An de isto sermone Dominicus a Jesu Carmelita Discalceatus, et post hunc D. Compaing, in diœcesi Tolosana Savenensis pastor, in Historia* S. Geraldi, *Gallice scripta et typis Aureliacensibus anno* 1717 *vulgata, loqui voluerint, haud scio. Ast ad propositum nostrum multum forte fecisset ille, de quo in suo de Arverniæ Sanctis opere, anno seculi proxime elapsi quinquagesimo secundo typis vulgato, pag.* 595 *Branchens meminit, Ms.* de S. Geraldi *Miraculis liber, Aureliaci olim servatus, cujus et mentionem a Vitæ* S. Geraldi, *Rythmis Latinis contextæ, auctore institui et sese illorum nonnulla in opus suum intulisse, loco mox citato Branchens affirmat.*

an alia de S. Geraldo, quæ hic memorantur, scripta

F

15 *Verum cum nec Ms. iste de* S. Geraldi *Miraculis liber, nec Rythmica, in qua hujus mentionem fieri, loco citato ait Branchens,* S. Geraldi *Vita ad manum nobis sit, quo in pretio ambæ istæ lucubrationes habendæ et an pretio dignæ sint, determinare haud possumus, dubitamusque, an tales sint, ut a lectore desiderari multum queant; quod autem ad*

mereantur dubitamus, certo dignam Commentario huic subjicimus.

duo

AUCTORE D. A. B.

A duo capita sermonemque hisce annexum, quæ Mabillonius excudenda haud curavit, jam spectat, hæc, cum idcirco, quod aut nihil aut parum ad S. Geraldi Vitam illustrandam conferrent, a sese non esse excusa Mabillonius insinuare videatur, non magis sane, quam breviora, quorum idem Mabillonius loco supra citato meminit, S. Geraldi Acta lectori sunt expetenda typisque adeo cum hoc, etsi etiam ad manum forent, haud essent communicanda. Verum, cum S. Geraldi Vita, a S. Odone Cluniacensi abbate concinnata ac a Marriero et Quercetano in Bibliothecam Cluniacensem illata, dilucide, quæ ad S. Geraldum spectant, exponat, fidem certam atque indubitatam, uti e supra dictis palam est, mereatur, lectorique exhiberi sit vel idcirco quam maxime digna, eam, in capita et numeros pro more nostra divisam, Commentario huic subjiciemus, Annotationibus etiam, quibus illustretur, ubi subinde id argumenti ratio exiget, adjectis.

B

§ II. Quo circiter tempore et quam nobili loco natus sit Sanctus.

Sanctus, quem anno Abbonis, Lemovicensis abbatis, quinto natum, Ademarus verbis hic recitatis scribit, natales anno 855 vel 856,

Anno quinto, quo Abbo abbas Lemovicense sancti Martialis monasterium rexit, natum esse S. Geraldum, Ademarus, hic supra num. 3 laudatus, seculi XI, nondum admodum diu inchoati, uti ex ibidem dictis intelliges, scriptor, in opusculo, quod Commemoratio Abbatum Lemovicensium Basilicæ S. Martialis Apostoli inscribitur, quodque in Bibliotheca Mss. Labbeana tom. II a pag. 271 excusum exstat, memoriæ prodit. Quare, ut, quo circiter Christi anno natus sit Sanctus noster, evadat compertum, tempus, quo quintus iste Abbonis annus cucurrerit, determinandum dumtaxat est. Id itaque hic faciamus. Textus, quo, quod modo dixi, Ademarus memoriæ prodit, sequentibus his verbis concipitur: Anno DCCCXLVIII ab Incarnatione Domini Indictione XI, pridie Kalendas Aprilis... mutatus est canonicalis habitus in monasticum in basilica Salvatoris mundi et Martialis ejus apostoli Lemovica civitate. Hoc Ainardus abbas ipsius loci... egit et tam ipse quam omnes canonici semetipsos in eodem loco monachos fecerunt et noluerunt ex semetipsis abbatem constituere, sed regularem abbatem sancti Savini, nomine Dodonem, sibi abbatem elegerunt.....

C

17 Primus itaque abbas hujus loci ex monacho fuit idem Dodo et præfuit tribus annis. Secundus abbas Abbo præfuit annis XI, cujus anno quinto Carolus Calvus (imo vero, uti ex infra citando annalistæ Bertiniani textu pronum est intelligere, Carolus Junior seu Caroli Calvi filius) in regem Lemovicas unctus est a Radulfo Bituricensi archiepiscopo et Stodilo Lemovicensi episcopo et aliis Franciæ et Aquitaniæ et Italiæ et Burgundiæ multis archiepiscopis et episcopis. Hoc anno cœnobium Bello-locum a Rodulfo archiepiscopo fundatum et consecratum, et S. Geraldus Aureliacensis natus est. Obiit Abbo XIV Kalend. Junii. Quod si anni tres, quibus Dodonem, annique itidem undecim, quibus Abbonem, successorem hujus proximum, Lemovicensi S. Martialis monasterio præfuisse, Ademarus his verbis tradit, completi exstiterint, consectarium erit, ut Dodoni in sacri istius asceterii regimen, cui hunc fuisse sub Aprilis initium anno 848 admotum, ex iisdem verbis nemo non statuet, sub Aprilem anni 851 fuerit Abbo suffectus, utque adeo annus quintus, quo hic dictum monasterium moderatus est, abs anni 855 Aprili usque ad anni 856 Aprilem fuerit in cursu; jam vero, cum sic annus Abbonis quintus partim cum anno 855 et partim cum anno 856 concurrat, consectarium ulterius fit, ut S. Geraldus, quem, ut dixi, anno quinto Abbonis natum, Ademarus, qua hic standum, scribit, natales primum vel anno, ut Sæculi V Benedictini part. I, pag. 6, et Annalium Benedictinorum tom. III, pag. 293 Mabillonio placet, 855, vel anno, ut in suis in Sancti Vitam Adnotationibus Quercetanus statuit, 856 fuerit adeptus.

vel certe uti ex iis, quæ hic

18 Ac horum quidem annorum alterutro natum esse, S. Geraldum, erit omnino, ut consideranti patescet, indubitatum ac certum, si vere anni, quibus Dodonem proximumque hujus successorem Abbonem Lemovicensi S. Martialis monasterio præfuisse, Ademarus scribit, completi exstiterint. Verum annos istos non secus ac sæpe alias quontum ad annos, quibus quid durasse auctores antiqui scribunt, fieri debere nemo non novit, accipiendos pro incompletis dumtaxat esse, vel ex eo liquet, quod Abbo, ut Lemovicense Chronicon, in Labbeana Mss. Bibliotheca tom. II a pag. 332 excusum, fidem facit, anno 861 die X Martii, vel ut verbis, supra huc transcriptis, Ademarus statuit, XIX Maii, excesserit e vivis, nec ab Aprili anni 851, quo Abbo Dodoni, si anni tres, quibus hunc Lemovicensi S. Martialis monasterio præfuisse, Ademarus scribit, completi exstiterint, suffectus e jam dictis fuerit, usque ad anni undecim, sed tantum fere decem excurrerint. Adhæc Ademarus (scriptoris hujus verba num. 17 recitata videsis) Caroli Junioris, qui Caroli Calvi filius erat, in regem Aquitaniæ unctionem, mense Octobri anni 855, ad mediam sui partem, uti apud Chesnium Scriptorum Franciæ tom. III, pag. 208 annalista Bertinianus ad annum istum docet, jam provecto, peractam, cum Abbonis anno quinto conjungit.

E

adducuntur, consequitur, anno 854, ultra XV Octobris jam provecto,

19 Quare necesse est, ut hic dicto anno 866, mense Octobri medio seu XV hujus die adhuc exstiterit in cursu; cum autem, si ante anni 850 Octobrem medium seu diem mensis hujus XV moderari dictum monasterium incepisset Abbo, annus hujus non quintus, sed sextus, ut computanti fiet perspicuum, fuisset in cursu, necesse est, ut monasterio isti Abbo non citius, quam anno 850, ultra diem Octobris XV jam provecto, præesse inceperit, cumque, ut jam docui, anno 861 vel Martii die X, vel Maii XIX obierit, nec ab anno 850, ultra Octobris XV provecto, usque ad anni 861 vel Martii X vel Maii XIX diem anni completi undecim, sed decem dumtaxat una cum aliquot mensibus excurrerint, consectarium est, ut anni undecim, quibus Abbonem Lemovicensi S. Martialis monasterio præfuisse, Ademarus scribit, accipiendi pro incompletis dumtaxat sint; jam vero, cum sic habeat, Abboque, uti e jam dictis pronum est colligere, Lemovicense monasterium vel anno 850, ultra XV Octobris diem jam provecto, vel non citius etiam quam anno 851, paulo scilicet, ne alioquin annis tantummodo decem, contra ac Ademarus statuit, sacro isti asceterio præfuisse sit dicendus, dumtaxat inchoato, moderari haud dubie inceperit, consectarium ulterius

AUCTORE D. A. B.

terius fit, ut regiminis ejus annus quintus vel anno 854, *ultra* XV *Octobris diem jam provecto, usque ad annum* 855, *ultra* XV *Octobris diem pariter provectum, vel abs anni* 855 *initio usque ad anni* 856 *initium excurrerit, utque proinde* S. Geraldus, *qui, quemadmodum supra ex Ademaro jam docui, anno Abbonis quinto est natus, natales, si non, ut verosimillimum apparet*, 855 *vel sequenti, certe anno* 854, *ultra* XV *Octobris diem jam provecto, sit nactus.*

nobilissimo e genere est nactus :

20 *Modo a natali Sancti tempore ad nobilem ejus prosapiam sermonem convertamus. Odo Vitæ edendæ num.* 5 *sequentem loquitur in modum :* Geraldus, patre Geraldo, matre vero Aldetrude progenitus, carnis nobilitate tam excellenter illustris, ut inter Gallicanas familias ejus prosapia tam rebus, quam probitate morum, generosior videretur. Fertur enim, quod parentes illius modestiam atque religionem veluti quadam hæreditaria dote sibi tenuerint ; cujus rei duo testes ex eadem stirpe emergentes existunt ad hoc adstruendum satis idonei, sanctus videlicet Cæsarius, B Arelatensis episcopus, et beatus Aredius abbas. *Ita hactenus Sancti nostri laudatus biographus, nobilissimos esse hunc natales nactum, luculentissime sane tradens, nec, an verbis, quibus id facit, adhibenda omnimoda fides sit, revocandum est in dubium. Præterquam enim quod in eorum, quæ ad Sanctum nostrum spectant, scriptione Odo certe summa auctoritate polleat, ejus de clarissimo* Geraldi *stemmate assertionem firmant, quæ de illo habet S. Genulphi, in Opus nostrum ad* XVII *Januarii diem jam illati, Miraculorum scriptor, qui, hæc complexus est, opus post annum, ut Franciæ Historiæ litterariæ scriptores tom. VI, pag.* 520 *docent*, 990 *aut seculo undecimo contexuit. Ejus, quæ huc spectant, quæque in opere illo num.* 20 *leguntur, verba sequentia hæc sunt :* Sanctus quoque Geraldus, vir magnæ sanctitatis et præclaræ nobilitatis, ipsis temporibus *(seculi* IX *nempe labentibus)* claruit, qui Aureliacum monasterium construxit. *Adhæc, nobilissimo e genere natum esse* Geraldum, *inter omnes, qui rem examinarunt, scriptores recentiores convenit.*

etsi autem Odoni, Geraldum etiam ex eadem, a qua Cæsarius et Aredius fuere,

21 *Verum an ex eadem quoque stirpe, e qua S. Cæsarius, Arelatensis episcopus, et S. Aredius, Attanensis abbas, fuerunt, certo est satus? Id sane, ut mihi equidem apparet, proxime huc transcriptis verbis Odo etiam tradit ; etsi enim, dum hisce de Sancti nostri parentibus, qui modestiam juxta ac religionem* veluti quadam hæreditaria dote *sibi tenuerint, sermonem instituit, possedisse reipsa illos* veluti quadam hæreditaria dote *binas hasce virtutes, haud affirmet, sed tantum, uti vel e solo, quo utitur, verbo* fertur *fit perspicuum, lectorem, quidnam, eo spectans, vulgi fama ferat, edoceat, secus tamen, dum rei istius, modestiam scilicet et religionem,* veluti quadam hæreditaria dote, *sibi tenuisse* S. Geraldi *parentes, testes duos,* ex eadem, *e qua hi erant,* stirpe emergentes, *existere, mox subjungit, res habet, uti vel eo apparet, quod alioquin vel* ut aiunt *vel aliam similem loquendi formulam inter voces* ex eadem stirpe *et vocabulum* emergentes *interpositurus fuisse videatur. Et verò,* Geraldum *ex eadem, e qua Cæsarius et Aredius fuerunt, stirpe ab Odone proxime huc transcriptis verbis asseverari, Mabillonius etiam et Quercetanus existimarunt. Ac prior quidem Sæculi* V *Benedictini part.* I, *pag.* 6, *posterior vero in suis in Sancti nostri Vitam, ab Odone conscriptam, Adnotationibus non obscure id prodit. Verum hic simul, an Odo a veritate ea in re haud aberrarit, dubitasse videtur.* D

stirpe ortum asserenti, credendum apparent,

22 *Recitatis enim col.* 29 *Cypriani, S. Cæsarii discipuli, qui Vitam ejus ad diem* XXVII *Augusti Operi nostro insertam composuit, verbis, nonnullisque deinde de Cæsario adhuc observatis subjungit :* Sed, qualiter ex ejus *(Cæsarii)* stirpe S. Geraldus, Aureliacensis comes, emergere potuerit, uti notat S. Odo, mihi certe nondum liquet ; *ac transcripto paulo post Karissimæ cujusdam nobilis matronæ præcepto, quo B. Aredii generationem a Childeberto Francorum rege deducit, sequentem loquitur in modum :* Sed nec inde quis potest dicere, S. Geraldum, comitem Aureliacensem, isto supra nominato Aredio nobilissimo procreatum fuisse, sicut hic sanctus Odo noster asserit. *Ita Quercetanus ; verum cum laudatum Karissimæ præceptum longissimo tempore ante* S. Geraldi *ætatem fuerit conscriptum, quid mirum, in eo plane nihil, quod* Geraldum *ex eadem, e qua Cæsarius et Aredius fuere, stirpe ortum esse, ostendat, inveniri ? Adhæc,* E *etsi nec documenta alia vel ipsamet* Geraldi *ætati vel haud diu post scripta, quibus Cæsarii, Aredii et* Geraldi *ex eadem stirpe origo probari queat, reperiantur, Odoni tamen, qui hanc asserit, quique documenta authentica, modo deperdita quibus assertionem suam firmare posset, verosimillime habuerit ad manum, credendum vel ex eo apparet, quod, ut supra jam monui, summa is scriptor auctoritate polleat in iis, quæ de Sancto nostro memoriæ prodit in Vita, qua quæ ad hunc spectat, accuratione quam maxime est complexus.*

inde tamen ab Odone e regum sanguine deduci

23 *Ast, etsi sic habeat, inde tamen, Sancti genus ex alto regum sanguine ab Odone deduci, concludendum indubitanter non est. Mabillonius quidem, utpote Sæculi* V *Benedictini part* I, *pag.* 6 *sequentibus his usus verbis :* Geraldi genus ex alto regum sanguine per Cæsarium Arelatensem episcopum et Aredium abbatem deducit Odo Cluniacensis ; alii per Mathildem, filiam Pippini, Aquitaniæ regis ; quam Mathildem Geraldi aviam fuisse putant, *contrarium existimarit ; verum, ut ex eo, quod ex eadem,* F *e qua SS. Cæsarius et Aredius fuere, stirpe ortum esse* Geraldum, *Odo affirmet, nobile ejus genus ex alto regum sanguine ab eodem Odone deduci, possit concludi, necessarium est, ut Cæsarius et Aredius e regia stirpe sint orti ; Cæsarium autem e regia stirpe ortum esse, nec Cyprianus in Vita ejus, in Opus nostrum ad* XXVII *Augusti diem jam illata, edicit, nec quidquam, unde id ediscatur, alibi memoriæ proditum invenio ; quod autem ad Aredium spectat, Vitæ illius scriptor æqualis, cujus lucubratio in Opere nostro ad diem Augusti* XXV *excusa exstat, de illustri ejus origine num.* 1 *scribens hæc habet :* Aredius.... ex urbe Lemovica oriundus, tantæ nobilitatis inter proceres militiæ Christianæ futurus, secundum sæculum quoque nobilissima, videlicet regia, quodque sublimius bene Christiana prodiit parentela. *Quibus certe Aredius ex regum prosapia ortus diserte innuitur ; hoc autem in re assentiendum Aredii biographo indubitanter si sit, erit sane, cur et* Geraldus, *quem ex eadem, e qua Aredius fuit, stirpe natum, Odo e jam dictis tradit, regio e sanguine procreatus credatur.*

AUCTORE D. A. B.

A Sancti genus inferri indubitanter haud potest.

24 Verum S. Gregorius, Turonensis episcopus, qui de Aredio et miraculis ab ipso patratis haud semel sermonem habuit, quique cum illo singulari amicitia junctus fuit, de inclytis ejus natalibus loquens, hæc dumtaxat Historiæ Francorum lib. x, cap. 29 scribit : Aredius Lemovicæ urbis incola fuit, non mediocribus regionis suæ ortus parentibus, sed valde ingenuis; si autem ad regiam domum sanguine Aredius pertinuisset, hoc procul dubio dixisset sanctus episcopus, qui, ut ex ejus scriptis patescit, Aredii gloriæ propagandæ sollicitus ubique videtur. Forte itaque Aredii prosapiam, non quod revera Aredius ex regibus duxisset originem, sed dumtaxat, ut nonnumquam alias etiam fit, ob insignem illius natalium splendorem regiam appellarit biographus; cum autem sic habeat, nec decessores nostri, etsi etiam et supra laudatum Karissimæ, nobilis matronæ, præceptum, et nonnulla alia, in quibus regia origo Aredio tribuitur, monumenta antiqua præ oculis habuerint, Aredium e regia stirpe ortum, vel in Commentario, Vitæ ejus præmisso

B vel alibi pronuntiare ad diem supra laudatum ausi sint, est sane, cur id, maxime cum nec ullum e monumentis illis magno in pretio videatur certo habendum, existimetur admodum dubium, utque proinde, etsi Odo, eadem ex stirpe et Aredium et Sanctum nostrum emersisse, affirmet, inde tamen, Sancti nostri genus ex alto regum sanguine ab Odone deduci, inferri indubitanter haud possit.

nec inde per Mathildem a Brancheo recte deduci

25 Neque vero id inde, uti e jam dictis consequitur, ope Aredii, qui ex eadem, e qua Geraldus, stirpe ortus sit, deduci absque magno errandi periculo posse videtur. Modo, an idem S. Geraldi genus ex alto regum sanguine per Mathildem, Pipini Aquitanæ regis filiam, quæ S. Geraldi avia exstiterit, a Brancheo in opere, cui titulus : Vitæ Sanctorum Arverniæ, recte deducatur, dispiciamus. Scriptoris istius verba, quæ huc spectant quæque ex idiomate Gallico in Latinum hic converto, sequentia hæc sunt : Ludovici Pii filius, Pippinus nomine, Aquitaniæ rex, Geraldo, Albonis filio, Mathildem filiam matrimonio jungendam concessit; ex quibus natus est Auriliacensis comes, qui ex uxore

C Adeltrude sanctum Geraldum habuit. Ita ille; verum etsi quidem ita Sancti genus a regum sanguine per Mathildem, Pippini Aquitaniæ regis filiam, apertissime deducat, id tamen recte a se fieri, nulla scriptoris antiqui auctoritate dat probatum. Aliquem tamen Geraldum, cum Pippini Aquitaniæ regis filia matrimonio conjunctum, quem Lemovicensem comitem et Pippini carum nominat cujusdam auctor fragmenti, a Bouqueto inter Rerum Gallicarum Scriptores tom. VII, pag. 480 editi, exstitisse, haud diffiteor ; sed, an is fuerit S. Geraldi nostri avus aut etiam illi sanguine conjunctus, me latet, nec illud edocet ullus alius hujus ætatis scriptor; ideo vagis dumtaxat ducti conjecturis illud asseruerunt pater Dominicus a Jesu Carmelita, quem laudat Brancheus, et Brancheus ipse.

probatur, missisque recentiorum de Sancti prosapia assertis,

26 An Branchei et recentiorum auctoritate forte permotus Bouquetus tom. VIII Scriptorum Rerum Francicarum Geraldum Lemovicensem, ibidem pag. 235 in Chronico Ademari Cabannensis memoratum, in Notis, Chronico isti pag. 232 subjectis, et in Indice Onomastico appellaverit S. Geraldi patrem, edicendo non sum; sed, illum in errorem lapsum fuisse, mihi induco in animum. Quem enim Geraldi nostri patrem ibidem nominat Bouquetus, ipse est, qui cum filio suo Widone ab Helia Petragoricensi comite, commisso prælio, post annum 940 victus fuit. Ast, S. Geraldi, anno circiter 855, uti e supra dictis liquet, nati annoque circiter 909, uti ex infra dicendis intelliges, e vivis sublati, patrem ante seculum x obiisse, nemo non colliget ex iis, quæ S. Odo Vitæ edendæ num. 9 et 10 scribit. Mitto, quæ de Sancti prosapia scripserunt Historiæ Occitaniæ auctores tom. I, pag. 727 et sequenti. Cum enim eorum dicta nullis omnino documentis, sed solis innixa sint conjecturis, nil certi ex his erui potest. Sufficit nobis, S. Geraldum inter Gallicanas familias insignem natalium splendorem fuisse adeptum ; quæ vero de ejus prosapia a recentioribus dicuntur, cum nulla nobis, quibus firmentur, occurrant documenta, nec vel a B. Odone, vel ab aliis æqualibus aut supparibus auctoribus commemorentur, iis prætermissis, nonnulla modo de Sancti propinquis seu sanguinis vinculo cum eo conjunctis allegasse præstiterit.

E nonnulli natalium splendore

27 Sancti sororem, quam chronologus Auriliacensis, cujus opus suis Analectis posteriori editioni a pag. 349 Mabillonius inseruit, Vicernam appellat, S. Odo Vitæ edendæ num. 78 nominat Avigernam. Duos hæc filios habuit, Rainaldum scilicet et Benedictum, qui forte jam ante S. Geraldum obierat, cum hic Testamenti Tabulas conficiens, illius non meminerit ; eum tamen filium habuisse nomine Athonem, qui, ex Amelia uxore nulla prole suscepta, Lezatense cœnobium amplis ditatum bonis construxit, suspicantur Novæ Historiæ Occitaniæ scriptores tom. II, pag. 590. Athonis exemplum imitata Amelia cœnobii alterius, sancti Petri de Curte nempe, Tolosanæ diœcesis prope Verdunum oppidum, testo Mabillonio Annalium Benedictinorum ad annum 940, num. 13 fundamenta jecit. Ex Avigerna autem aut ex ejus filiis nata, ut apparet, adhuc fuit filia, quam principi Malamortensi nuptam suadet Gaufridus Prior Vosiensis, cujus opus, in tom. II Bibliothecæ Mss. a pag. 280 illatum, anno, ut in Syllabo, suæ isti Bibliothecæ præfixo, observat Labbeus, 1183 fuit contextum.

F illustres, qui cum S. Geraldo

28 Sic enim habet cap. 3 ille scriptor : Eo tempore (scilicet Roberti, Francorum regis) Guido de Turribus, qui cognominatus est Niger, inter principes Lemovicini climatis probitatis titulo clarebat. Erat illi uxor non dispar natalibus, Engaleias nomine, filia principis Malamortensis Castri, quæ sancti Geraldi Aureliacensis ex nepte proneptis exstitisse narratur. Dein cap. vi, pag. 281 progeniem Guidonis de Turribus sequentem texit in modum Gaufredus : Guido, qui Petragorici auxilio comitis oppidum de Pompedour contra vicecomitem de Segur construxit, super castrum de las Tour, de Tenaffon et de Altefort, exceptis ecclesiis vel municipiis diversorum locorum, principatum habuisse narratur...... Hic Guido Lemovicas in bello Kal. Augusti occubuisse et juxta portam monasterii australem tumulatus exstitisse refertur. Engaleias vero uxor illius Arnaco monacha effecta in senectute bona obiit vi Kal. Septembris. Hæc foris limen ostii, quo de claustro itur ad monasterium, sepeliri rogavit, ut fidelium ingredientium orationibus Deo spiri-

tus

AUCTORE D. A. n.

tus illius devotius commendaretur. Horum filiam unicam Aolaars accepit Ademarus lo Contors de Laron filius Rogerii, de qua genuit Guidonem ; postea obiit 2 Idus Julii juxta matrem sepulta, quia fragilis multum fuit... Guido de Agne sorore, principis castri de Chambon S. Valeriæ, genuit Guidonem, Geraldum et Gulferium, et Arnaco tumulatur. Guido Hierosolimis obiit et filius ejus Oliverius, apud Ayent castri Exandonensis occisus 8 Kalend. Decembris, Arnaco honorifice tumulatur. Geraldus de Humberga, filia Sequini militis sui, genuit Guidonem et Seguinum. Guido de Matilde, matre Bosonis de Torena, quæ Arnaco condita est, genuit Guidonem et Gulferium. Horum pater Hierosolimis obiit, cum rex Ludovicus illic perrexit. Guido de Helisabeth, filia Guidonis Flamene senioris, genuit Gulferium. Gulferius, filius Mathildis de Alpaide, filia Gaucelini de Petra-Bufferia, quæ Arnaco tumulata in capitulo cum reliquis est, genuit Guidonem et Radulfum clericum (*hic Guido ad Petra-*
B *goricensem cathedram anno* 1209 *ab Incarnatione Domini fuit evectus ; cujus loco* Rudulfum *seu* Ramnulfum *legendum, Dionysius Sammarthanus in Serie Episcoporum Petracorensium tom. II Galliæ Christianæ col.* 1472 *opinatur.)*

sanguinis vinculo

29 Seguinus, filius Humbergæ de Brunicenda, filia Aimerici de Axia, genuit Geraldum et Seguinum. Seguinus de Aimelina, filia Betranni de Born, genuit Geraldum et Ranulfum. Superior ille, magnusque Gulpherius, de quo mentio in Historia Hierosolimitani belli, frater Guidonis et Geraldi, de Agne filia Ramnulfi vicecomitis de Albusson, per quam habuit medietatem castri de Gimel, genuit Gulferium, qui Lemovicæ vulneratus, obiit in monasterio S. Martialis III Non. Martii, et Oliverium, ac Guidonem, qui Hierosolimis obiit, quando Ludovicus rex perrexit. Oliverius de Almode filia Archambaldi Barbati vicecomitis de Comborn, quæ Arnaco IV Kal. Septembris condita jacet, genuit plures : tantum Agnes, quam Constantinus de Born habuit, et Gulferius superstites fuere. Constantinus de Born
C de Agne filia Oliverii genuit Gulferium, quem Guido, vicomes Lemovicensis, destruxit.

conjuncti videntur, e scriptoribus antiquioribus recensentur.

30 *Hæc Ganfredus, Prior Vosiensis. Ad* S. Geraldi *stirpem haud dubie spectabat Joannes, qui Auriliacensis monasterii paulo post* Geraldi *mortem administrationem obtinuerat, quemque illius propinquum fuisse tradunt Auriliacensis chronologus et quædam Raimundi et Bernardi, Auriliacensis et Tutelensis monasteriorum abbatum, litteræ, quibus inter monachos utriusque ecclesiæ de nonnullis prædiis, quæ litis materiam præbebant, circa annum* 984 *initur concordia. Has litteras Historiæ Tutelensis Ecclesiæ pag.* 379 *Baluzius edidit. Cur autem Adalgarium, primum Auriliacensem abbatem* S. Geraldi *consanguineum Sammarthani Galliæ Christianæ tom. III, pag.* 117, *et Baluzius mox citatus pag.* 71 *appellaverint, compertum haud habeo. Illud enim nec S. Odo, nec Auriliacensis auctor edicit. Baluzio forte hæc scribendi ansam dederint cujusdam in Historiæ Tutelensis Appendice pag.* 343 *et sequentibus occurrentia verba, quibus Amalgerius, cognomine* Pallo, *Romam* cum beato Geraldo consanguineo suo *frequentissime perrexisse dicitur. B. Robertum, Casæ-Dei abbatem, aliqua sanguinis propinquitate cum* S. Geraldo *junctum credi asserit, qui ejus Vitam, huic Operi ad* 24 *Aprilis insertam, composuit seculo* XI, *Marbodus, Andegavensis archidiaconus ac dein episcopus Re-* D
donensis. Hæc sunt ejus verba : Robertus, genere Arvernus, conditione liber, natus est de parentibus Christianis, matre Raingarde, patre Geraldo, qui, ut creditur, a beati Geraldi Auriliacensis stirpe priscam duxit originem. *Sed hæc de Sancti nostri propinquis aut sanguine cum ea junctis dicta sufficiant.*

§ III. Turbatis apud Francos rebus, cui regi S. Geraldus adhæserit. In Ramnulfi, Aquitaniæ ducis, mortis tempus inquiritur : illo mortuo, ad Wilhelmum Sanctus confugit : de Ademaro E et quibusdam aliis, qui Sancto molesti fuerint.

Sanctus miserrimo in Francia

Quasdam res, a Sancto gestas aut ad ejus historiam spectantes, a Vitæ edendæ num. 39 ad 46 *ita narrat S. Odo, ut, nisi ad certam temporis epocham reducantur, haud facile intelligi queant. Igitur, ut debito istæ temporis ordine componantur et sic narrationi, a Sancti biographo contextæ, lux accedat, efficere hocce § conabor. Sed, quæ de Francicæ monarchiæ statu, exeunte seculo* IX, *habet sanctus abbas Vitæ edendæ num.* 39, *prius propono :* Geraldus, *inquit*, frequenter a quibusdam provinciarum lacessitus est. Nam rei publicæ statu jam nimis turbato, regales vassos insolentia marchionum sibi subjugaverat. Jam itaque multarum causarum experimentis probatum fuerat, quod, ut scriptum est, Omnipotens erat contra hostes Geraldi..... Wilelmus plane dux Aquitanorum, cum tandem vehementer invaluisset, non F minis quidem, sed precibus agebat, ut Geraldus, a regia militia discedens, sese eidem commendaret, sed ille, favore comitis nuper usurpato, nequaquam consentit. Nepotem tamen suum, nomine Rainaldum, eidem cum ingenti militum numero commendavit.

existente rerum, qui hic

32 *Hæc S. Odo; quibus, ut apparet, Oddonis regni initia designare voluit; tanta enim fuit tum in Galliis rerum perturbatio, ut, Carolo ab Germanis anno* 887 *et sequenti rejecto et e vivis sublato, reges undique acclamantibus regni proceribus emerserint. Vix per sex annos, id est, ab anno* 888 *ad* 894 *aliqua pace potita est Aquitania. Enimvero etsi Aquitaniam intra regni, ad Oddonem nuper electum spectantis, limites reposuerint tum Abbo et, quisquis ille fuerit auctor, qui versus ejus de Parisiacæ civitatis obsidione Notis illustravit, tum Hugo Floriacensis, cujus opus Bouquetus tom. IX, pag.* 321 *edidit; licet, inquam, illi scriptores Aquitaniam ad Oddonis regnum pertinuisse innuerint, haud pauca tamen occurrunt monumenta, tum a Baluzio in Appendice ad Regum Francorum Capitularia col.* 1522,

A AUCTORE D. A. B.

1522, *tum a Mabillonio vel tom. III Annalium Benedictinorum pag.* 272, *vel in Appendice ad Marcam Hispanicam col.* 819 *et sequentibus vulgata aut in Notis ad Oddonis regis diplomata præviis a Bouqueto tom. IX, pag.* 440 *laudata, quibus Oddonem ab omnibus Aquitanis tamquam regem statim regni sui initio non fuisse habitum, et magnos tum excitatos fuisse in Aquitania motus evincitur.*

paucis describitur. 33 *Illud etiam haud obscure indicant* 1° *Abbonis versus ex libro* II, *pag.* 452 *et* 453 *desumpti, qui sic habent :*

Præterea astutos petiit *(Oddo)* præceps Aquitanos :
Mox sibi subjectis, Francorum regna revisit.

2° *Hermanni Contracti verba, ab Bouqueto tom. VIII, pag.* 245 *illustrata, quibus Ramnulfus, regio nomine usurpato, Aquitaniam Septimaniamque sibi vindicasse asseritur. Nec anno* 889 *sopita erant apud Aquitanos dissidiorum civilium semina ; cum* B *non nisi aliquam hujus regionis* partem *sibi subdidisse Oddonem asserat annalista Vedastinus, cujus opus e Bibliothecæ Sithiensis schedis, seculo* X *scriptis, ab abbate Lebœuf erutum, Bouquetus tom. VIII a pag.* 79 *edidit. Sic enim ad annum* 889 *scribit auctor, Oddonis regis æqualis :* Post Nativitatem Domini cum paucis Francis Aquitaniam perrexit Odo, ut eos sibi sociaret. Quo audito, Ramnulfus dux maximæ partis Aquitaniæ cum sibi faventibus venit ad eum, adducens secum Karolum puerum, filium Hludowici Balbi regis, et juravit illi, quæ digna fuerunt..... Aquitanos itaque rex EX PARTE receptos festinavit propter Nortmannos redire in Franciam. *Igitur aliqua Aquitaniæ pars hoc anno* 889 *Oddonem tamquam regem non habuit.*

statu, regi, 34 *His præmissis, quid per isthæc procellosa tempora egerit* S. Geraldus, *juverit inquirere. Enimvero, eum alicui regi tum subditum permansisse, verbis num.* 31 *recitatis docet S. Odo, qui horumce temporum motus paucis describit, dum Willelmum non minis, sed precibus, ut a regia militia* C *discedcret, apud* Geraldum *egisse narrat. Proindeque Willelmus, necdum regio servitio adstrictus, forte ex his erat, qui, ut observant Mabillonius et Bouquetus, superius laudati, regem exspectabant, et sic annos, a Caroli Crassi morte computatos, cartis publicis inscribebant. Igitur hæc primi Odonis regis annis affigenda esse, verosimillimum mihi apparet.*

Oddoni scilicet, 35 *Ast quin Oddo fuerit ille, cui obsequium* Geraldus *exhibuisse dicitur, nullum fere est dubium. Ramnulfum enim regium nomen usurpasse, etsi Hermannus Contractus ad annum* 888 *asserat, cum tamen, cum anno insequenti fidem juraturus ad Oddonis aulam secundum Annales Vedastinos accesserit, parvo admodum temporis spatio in Aquitaniæ partibus regem egisse, opinor. Porro alius præter Oddonem ab Aquitanis tamquam rex agnitus fuisse haud videtur : cum enim in maxima Aquitaniæ parte tamquam regem habitum fuisse, haud pauca testantur monumenta, quorum num.* 32 *meminimus ; hoc idem edicit Vedastinus annalista, cujus verba num.* 33 *transcripta sunt. Hinc, eum ipsum exstitisse, cui obsequium præstitit* Geraldus, *vera apparet simillimum. Sed et Sanctum in ipsius aula aliquamdiu degisse, docet Ademarus in Chronico, in Lobbeana Bibliotheca tom. II a pag.* 151 *excuso. Hujus verba pag.* 163 *sic habent :* Ramnulfus quoque Pictaviensis et Ademarus filius Emenonis inimici erant pro urbe Pictavis, quam Ademarus nitebatur sibi vindicare pro patre suo Emenone. Hic vero Ramnulfus ex conjuge legitima cum non haberet prolem, suscepit ex concubina filium, Eblum nomine, summamque habuit amicitiam cum propinquo amico suo Willelmo comite Avernis, et cum Roso principe Rodomi pactum firmavit propter metum Ademari. Hac de causa a rege Odone potius timore, quam amore honorabatur, dumque regalem aulam assiduaretur, veneno necatus, in extremis sancto Geraldo ibidem præsenti parvulum filium suum Eblum commisit tutandum..... Ademarus autem..... a rege Odone magno honore in palatium habitus, post mortem Ramnulfi provectus est Pictavis comes ; regressusque a palatio sanctus Geraldus clam subductum filium Ramnulfi a Pictavis Willelmo duci Aquitaniæ comiti Avernis credidit nutriendum, cui consanguineus erat. E *Iisdem fere verbis scribit chronologus S. Maxentii seu Malleacensis ibidem pag.* 201, *atque Richardus Pictaviensis, cujus Chronicon tom. IX Bouquetianæ collectionis a pag.* 21 *excusum exstat. Ex quibus verbis patescit :* 1°, S. Geraldum *Oddoni regi his diebus paruisse :* 2°, *Willelmum ante Ramnulfi mortem aut Oddoni adversatum esse aut ab ejus imperio defecisse, cum Ramnulfus ideo ab Oddone tamquam suspectus,* quod cum Willelmo propinquo amicitia junctus erat, *habitus fuerit ; hinc jam ex Ademari et aliorum chronologorum narratione perspecta fiunt, quæ de obsequio regi a Sancto præstito sanctus Odo sat obscure innuerat. Proindeque, ut Ramnulfi necem, in Oddonis aula veneno ipsi inflictam, ad certum et determinatum annum siguemus, quanti in illustrandis* S. Geraldi *Actis intersit, nemo non videt.*

usque ad Ramnulfi necem, 36 *Romnulfi necis Ademarus et Richardus Pictaviensis ita meminere, ut nulli certo anno illam affigant. Verum alii, qui de illa pariter mentionem* F *instituerunt, non ad eumdem omnes annum reponendam esse existimarunt. Malleacensis enim chronologus anno* 890, *Vedastinus anno* 892, *alii vero nonnulli, inter quos et Bouquetus tom. IX, pag.* 8, *anno* 893 *eam accidisse scripserunt. Verum quænam ex his epochis tamquam certa habenda sit, examinemus. Et porro levem admodum fidem meriri videtur Malleacense Chronicon,* in quo, *ut Bouqueti verbis ex tom. IX, pag.* 8 *desumptis utar,* res omnes, nullo servato temporum ordine, narrantur. *Præterea, Ramnulfo mortuo, graviores motus in Aquitania, ex variis scriptoribus, sicuti infra dicenda aperient, excitatos fuisse, discimus. Porro vix aliqui apud Aquitanos annis* 890 *et* 891 *tumultus occurrunt, hinc annis insequentibus illius mors affigenda videtur. An ergo eam cum Bouqueto ad annum* 893 *signabimus? Sed quo monumento fretus id asseruerit, sane nobis non liquet. Enimvero Metensis annalista, qui Eboli mortem ad illum annum statuit, nihil omnino hic de Ramnulfi morte habet : insuper quominus anno* 893 *illius necem affigamus, gravioris momenti rationes, quas in hujus*

S

AUCTORE D. A. B.

§ decursu adductnri sumus, impedinut. Igitur, cum Vedastino monacho ad annum 892 *Ramnulfi necem, in Oddonis aula patratam, signandam esse duximus. Enimvero*, hoc habet singulare horumce Annalium scriptor, *inquit Bouquetus, quod, post annum* 877, multa referat, quæ ad nostram historiam illustrandam maxime conducunt et quæ frustra apud alios quæras. *De iis Annalibus idem sentit abbas Lebeuf in eruditissima sua Disceptatione Academiæ regiæ inscriptionum tom. XXIV inserta, ubi multa de scriptoris ætate et operis ejus utilitate et præstantia disserit vir eruditus. Annalistæ verba, quæ ad rem faciunt, huc transcribo.*

anno 892,

37 Franci, *inquit*, qui ducem Odoni regi infesti fuerant, sociatis sibi aliis, ut possent implere, quæ volebant (*Carolum scilicet, Ludovici Balbi filium, ad solium paternum promovere*) suaserunt regi, ut, relicta Francia, hicmandi gratia peteret Aquitaniam..... Et quia Ramnulfus obierat, et quia Ebulus et Gozbertus ab illo desciverant, eos aut sibi resociaret, aut de regno suo B pelleret, aut vita privaret. Ille credulus factus, consilio adquievit eorum, nescius, quæ sibi parabant. At ubi fines attigit Aquitaniæ, Ebulus ejus adventum præsciens, in fugam versus interfectus est juxta quoddam castellum *(Landunense scilicet)* lapide. Frater quoque ejus Gozbertus posthæc obsessus atque in brevi vitam finivit. *Igitur post obsessum Landunense castrum mense Julio, ut scribit annalista Metensis laudatus, Valtgario capite damnato, antequam ad motus Aquitaniæ compescendos Oddo gressus dirigeret, ac proin anno* 892 *ante diem* X *Octobris, quæ tamquam Ebolo emortualis, teste Mabillonio Annalium Benedictinorum tom. III, pag.* 283, *in Necrologio Pratensi inscribitur, Ramnulfus (Oddonem enim in Aquitaniam exeunte mense Septembri non appulisse, probat diploma, quo Oddo res quasdam abbati Arrematensi firmat, Conedæ in villa parochiæ Antissiodorensis ad Ligerim posita concessum et a Bouqueto Collectionis suæ tom. IX, pag.* 459 *et sequenti insertum) in aula Oddonis, qui tunc extra Aquitaniæ limites, ut certo ex Vedastini codicis verbis apparet,* C *commorabatur, veneno fuit exstinctus, nec illius mors ad annum insequentem ullo modo differri posse videtur.*

non 893, *uti hic*

38 *Et vero illud haud difficile eruitur ex versibus* 532 *et sequentibus quibus Abbo lib.* II *de Obsidione urbis Parisiacæ Ademarum, nunc contra Oddonis in Aquitania inimicos furentem, nunc contra Oddonem ipsum, qui Ademaro spreto, comitatum Pictaviensem, quem vivens Ramnulfus habuerat, Roberto fratri concessit, dimicantem canit. Porro, illum comitatum usque ad mortem ipsi inflictam Ramnulfum tenuisse, omnes scriptores asserunt. Et licet hunc comitatum Ramnulfo ereptum sibi vindicare voluisse Ademarum, nonnulli nos edoceant, tamen eum honorem isthunc non prius, quam cum, patrata Ramnulfi nece, Roberto fuisset concessus, usurpasse æque certum apparet. Ast, si narrationis ordinem, ab Abbone servatum, attendas, Ademarum Pictaviensem comitatum, priusquam Caroli Simplicis in regem electio, quæ ineunte anno* 893 *a Franciæ proceribus facta est, ad Oddonis cognitionem perveniret, occupasse, indubitatum apparet. Quæ autem fuerit inter Oddonem et Aquitaniæ principes compositio, qua sancita, rex contra Carolum* D messivo *tempore ex Aquitania in Franciam movit, licet nullus nos edoceat scriptor, ex iis tamen, quæ occurrunt, monumentis illam conjicere, haud difficile est. Ex charta quadam, cujus in Galliæ Christianæ auctæ tom. II, col.* 433 *Sammarthanus meminit, Willelmus, ab Oddone Adalgario S. Juliani Brivatensis abbati suffectus Aquitaniæ ducatum obtinuisse videtur, saltem abs hoc tempore Villelmum illum occupasse cernimus; Ademarus vero Pictaviensem comitatum, Roberto vi et armis ereptum, pace sancita, retinuit. Sicque honoribus Ramnulfi inter utrumque distributis, Aquitania Oddoni usque ad annum* 898, *quo hic mortem abiit, subjecta remansit, nec aliquod apud Aquitanos subortum fuisse, vel leve etiam dissidium invenio. Sic proinde Ramnulfi nece, ad annum* 892 *cum Vedastino signata, facta historica inter se componi facile queunt: quod fieri nequit, si illam cum nonnullis recentioribus anno insequenti reponendam duxeris.*

39 *Huic tamen anno Vaissetius eam affixit, his potissimum ductus rationibus, quas summatim ex Historiæ Occitaniæ tom. I, pag.* 726 *excerptas hic* E *subdo :* 1° *Ramnulfus, inquit, si Regionem et Metensem annalistam audias, cum Oddo mense Julio anni* 892 *contra rebelles Aquitanos movit, nondum veneno enectus fuerat;* 2° *vix hic obierat, cum Eblus ejus filius clam Pictavis a* S. Geraldo *subductus ad Willelmum in Arverniam transiit. Ast Eblus die* XV *Octobris anni* 893 *in Oddonis aula Pictavis erat, ut liquet ex ejusdem regis diplomate, hac die confecto, quo Oddo quasdam res, in Turonensi agro positas, Eblo juniori asserit ;* 3° *denique anno* 893 *in vivis adhuc erat Ramnulfus, qui, hoc anno rebus cum Oddone compositis seu pace cum illo sancita, in ejus aula degens, utpote regi suspectus, veneno tandem exstinctus interiit.*

contra Vaissetium, refutatis

40 *Verum nec Regino, nec annalista Metensis ullo in loco Ramnulfi mortem ad annum* 893 *signarunt, qui tamen, ut, quod res est, dicam, Eboli Senioris obitum ad hunc annum non sat recte reponendum duxere. In vivis adhuc mense Julio anni* 892 *Ramnulfum exstitisse, haud equidem diffiteor, sed cum, priusquam Oddo ad primos rebellionis mo-* F *tus, in Aquitania excitatos, sedandos eo pergeret, obiisse, tamquam verosimillimum habeo. Illud enim expressis verbis innuit Vedastinus annalista, cujus verba num.* 37 *recitavimus, quique in enarrandis rebus ab Oddone gestis haud modicam meretur fidem; nec dubium mihi est, quin Vaissetius ejus hac de re sententiam fuisset secutus, si in scribenda Occitaniæ Historia Vedastinos annales ad manum habuisset. Igitur secundum Vedastinum scriptorem Ramnulfum, priusquam contra rebelles Aquitanos Oddo moveret, seu non multo post obsessum et captum Laudunense castrum enectum fuisse, est dicendum. Nec multum me movent, quæ ex diplomate*, Idibus Octobris anno VI *regni Oddonis concesso, quod post Beslium Bouquetus tom. IX, pag.* 462 *recudit, eruere conatur Vaissetius. Enimvero hoc diplomate non quidem Pictavis, sicuti scribit ille auctor, sed apud S. Dionysium dato, res quasdam in agro Turonensi positas Ebolo asserit Oddo; sed quid obstat, quominus*, rebus apud Aquitanos messivo tempore compositis, *eas Ebolo largitus fuerit rex, qui Willelmo, rebellium Aquitanorum olim præcipuo, S. Juliani*

quæ affert argumentis.

Briva-

A Brivatensis abbatiam, uti probat Dionysius Sammarthanus charta, mense Augusto anni 893 confecta, dederat?

probatur, reponendum, est obsecutus;

41 *Perperam tertio loco Reginonem et Metensem annalistam laudans asserit Vassetius, anno 893 in vivis adhuc exstitisse Ramnulfum, qui post electum in regem Carolum Simplicem res cum Oddone composuerit. Ad hunc quippe annum de Ramnulfo nostro nihil habent illi scriptores, qui nullo in loco mortis ejus meminere: eos proinde perperam interpretatus fuerit in signanda mortis illius epocha vir eruditus. Quid autem de charta Eboli, qua res nonnullas S. Martino Turonensi anno regis Oddonis tertio, die* x *Octobris anni 892 offert, sit sentiendum, dicere haud difficile est. Mendum enim aliquod in notas illius chartæ chronicas irrepsisse, sive illa ad annum Christi 891, sive potius, ut mihi videtur, ad annum 893 reponenda sit, certum omnino est. Si posteriori huic anno eam affigendam existimes, nihil hinc contra nos eruere poterit Vaissetius; cum enim die* x *Octobris ejusdem anni 893 Odo ab* B *omnibus Aquitanis et a Willelmo ipso tamquam rex agnitus fuerit; Ebolus certe ejus annum sextum chartæ a se confectæ potuit adscribere. Igitur totam hanc de Ramnulfi morte signanda disceptationem hac brevi observatione concludo: si illius necem ad annum 893 post diem Octobris decimam quintam cum Vaissetio remittendam existimes, cum violenta illius mors tamquam belli apud Aquitanos signum fuerit, hinc a mense illo ad menses sequentes et per annum 894 bellum exarsisse, jure merito inferre licebit, quod certe neque verum, neque vero est simile. Perpensis igitur variis a Vaissetio propositis rationibus, iisque cum seculi* x *monumentis collatis, annalistæ Vedastino, qui Ramnulfi necem circa mensem Augusti anni 892 accidisse innuit, standum esse opinor.*

ast dein Willelmo armorum socius factus

42 *Signata ad hunc annum et quidem circa Augustum Ramnulfi morte, quot annis* S. Geraldus *Oddoni obsequium præstiterit aut illi tamquam regi fuerit addictus, facile intelligitur. Hinc etiam, quandonam ad Willelmum, qui Oddonis imperium agnoscere renuerat, Sanctus noster, qui prius* a regis C militia discedere voluerat, *confugerit* Villelmique hostes per longum tempus, *ut a S. Odone dicitur persecutus sit, pronum est eruere. Quo minus enim* Geraldus *sub Augustum anni hujus 892, quo excitatos in Arvernia motus, patrata Ramnulfi nece conspicimus, ad Willelmum confugisse credatur, nihil omnino impedire, unusquisque, qui, quæ jam dixi, considerarit, facile admittet. Nec hæc, quin Sanctus cum Willelmo ad pacem usque circa æstivum anni insequentis tempus in armis steterit, dubitare me sinunt, etsi interim hujus belli Aquitanici initio, quæ de molestiis, ab Ademaro et aliis Sancto nostro inflictis, habet S. Odo, non minus affigenda opiner.*

ab Ademaro hujusque assectis multas

43 *Enimvero ea de causa* Geraldum, *quod hic* in amicitia Villelmi devictus fuerat, *Ademarus persecutus a S. Odone dicitur; hanc igitur persecutionem ad æstivum tempus anni 893, quo Ademarus Emenonis filius (non ille, qui Divionensi castro præerat, de quo Mabillonius Annalium Benedictinorum tom. III, pag* 314, 315, 435 *et* 436, *quidquid scribat abbas Lebœuf in suis ad Annales Vedastinos Notis, quas Academiæ regiæ Inscriptionum tom. XXIV inseruit) Willelmo, armorum socius ab Vedastino annalista traditur, non differendam esse, existimo; proindeque hostile illud, quod Sanctum inter et Ademarum erat dissidium prius obtigisse apparet, cum nempe Oddonis partibus adstrictus Ademarus illius hostes armis undique insequebatur. Ademarum in Aquitanos contra Oddonem rebellantes furentem Abbo lib.* II *de Obsidione Parisiorum versibus 432 et sequentibus quos hic subjicio canit:*

AUCTORE D. A. B.

Appetit ergo furens illos vastans populansque
Arva modo et vulgus; quamvis concludere nisus
Urbes adversus.....
Consul Ademarus, regi copulatus eidem
Progenie, cujus memini.

passus est molestias:

44 *Hæc ad annum 882 reponit Bouquetus tom. IX, pag. 24: et recte quidem; cum enim illa, antequam Carolus Simplex a Francorum proceribus exeunte hoc anno rex acclamatus fuisset, patrata esse, innuat Abbo scriptor synchronus, sub belli hujus Aquitanici initium reponendæ sunt molestiæ,* E *quas Ademarus et alii ei adhærentes Sancto intulerunt; et quidem circa mensem Octobrem, quo in Aquitaniam rebellantes debellaturus Oddo se contulit, seu potius, ut opinor, postquam Oddo, distributis inter Robertum fratrem suum et Hugonem Bituricensem comitem Willelmi et Ramnulfi honoribus, Ademarus, qui comitatum Pictaviensem, a longo tempore ambiebat, animo exasperatus, junctis, ut verosimile est, cum Willelmo armis, comitatum Pictaviensem, Roberto concessum, ut occupavit, Willelmusque, Hugone superato, Arvernensem comitatum, invito Oddone, retinuit. Quod quidem ante Caroli Simplicis in regem electionem et certe ante pacem, æstivo tempore anni 893 inter Aquitanos et Oddonem initam, Vedastini annalistæ et Abbonis verbis innixus accidisse autumo.*

quas Christiano animo pertulit Vir sanctus,

45 *Quæ de variis, a Godefredo Toronensi comite aut ab Adalelmo, Ademari fratre, in res ad Sanctum spectantes aut in Auriliacense oppidum perpetratis, grassationibus num. 44 et sequentibus habet S. Odo, pari ratione æstivo tempori anni 892 affigenda autumo; nec sane ad alios Oddonis regni annos, quibus omnes apud Aquitanos sedati fuerunt* F *motus excitati, remitti queunt. Qua autem animi constantia hæc omnia adversa perpessus fuerit* Geraldus, *qua caritate quove Christiano animo erga inimicos egerit, passim, ubi de iis sermonem instituit, nos edocet S. Odo: ideoque de iis omnibus loqui necesse haud est.*

sæpe etiam, dum in seculo adhuc versaretur, S. Martialis tumulum visitare solitus

46 *His subjungere liceat nonnulla ex Gaufredi, Prioris Vosiensis, Chronico Bibliothecæ Labbeanæ tom. II a pag. 279 inserto, deprompta, et quæ ad Sancti nostri historiam aliquatenus conferunt.* Dum enim, *inquit pag. 289 Gaufredus, seculi* XII *scriptor,* conversaretur idem vir Dei Geraldus in sæculo, tumulum sancti apostoli Martialis honorifice crebro visitavit, ex cujus dono possessiones quasdam et ipsius annulum canonici sancti Stephani hactenus habere noscuntur. Qua de causa, dum transiret per publicam stratam juxta Podium cognomento de Grossas, injuria percussus est a quibusdam militibus, quos cognominabant Ragimbertos, maledixit eis, ac deinceps progenies illorum patitur detrimentum. Hæc fama per successiones

AUCTORE D. A. B.

cessiones Vosiensibus patet, qui hoc improperant militibus ejusdem villæ, qui de ipsorum stirpe processisse feruntur. *Cum de hoc facto nihil tradat S. Odo, fides sit penes auctorem. Forte hæc factis hic, de quibus S. Odo Vitæ edendæ num.* 23, *accensenda sunt; Sanctum tamen haud raro S. Martialis tumulum adiisse, asserit sanctus abbas Vitæ edendæ num.* 73.

§ IV. Monasterium Auriliacense exstruit S. Geraldus, variisque id prædiis ditat. Quo anno istud fecerit, et qui fuerint primi cœnobii illius abbates.

Monasterium Aureliacense a S. Geraldo exstructum,

B

Insigne exstabat olim intra Arverniæ montes, Auriliaci nempe, monasterium, quod deinde in canonicorum collegium transiit, quodque quondam ad Claromontanam, nunc ad S. Flori diœcesim pertinens, a S. Geraldo *fuit extructum, ut probant:* 1° *S. Genulfi Vitæ, a Bollando ad* XVII *Januarii pag.* 102 *editæ scriptor, cujus verba hæc sunt:* Sanctus Geraldus, vir magnæ sanctitatis ac præclaræ nobilitatis ipsis temporibus (*Willelmi Pii scilicet*) claruit, qui Auriliacum monasterium construxit. 2° *Fragmenti Historiæ Francorum, inter Scriptores Rerum Gallicarum tom. VII, pag.* 224 *vulgati, auctor, qui ait:* Sanctus Geraldus Auriliacum fundavit monasterium. 3° *Ademarus Cabanensis in Chronico Abbatum S. Martialis pag.* 272, *tom. II Bibliothecæ Mss. Labbeanæ edito, ubi sic legitur:* Anno VI Fulberti abbatis S. Geraldus obiit tertio Idus Octobris, sepultus in monasterio Petri apostoli, quod ipse ædificaverat. *Idem asserunt chronologus Malleacensis, ejusdem Bibliothecæ pag.* 201 *et S. Odo in Vita Sancti nostri mox edenda num.* 54. *Hujus verba hic transcribo:* Postquam..... divino cultui sese mancipavit (S. Geraldus *nempe*) per omnia, ut sua quoque Domino consecraret,

C

Romam profectus est, et Aureliacum insigne prædium B. Petro Apostolorum principi, facto solemniter testamento, delegavit, cum tantis videlicet appendiciis, quæ monachis, quos ibidem congregare disposuerat, ad omne stipendium sufficere possent..... Censum quoque delegavit, qui ad urnam beati Petri annuatim redderetur.

quod quo honori et stabilitati ejus prospiciatur, privilegiis duobus,

48 *Igitur* S. Geraldum *non solum hujus monasterii prima fundamenta jecisse, sed variis etiam bonis seu prædiis id cumulasse, dilucide hic testatur sanctus abbas. Verum, ut hæc prædia, monachis concessa, ipsis asserta permanerent,* vir Geraldus *(ait Auriliacensis chronologus Mabillonii Analectorum pag.* 237, *tom. II editionis anni* 1676) mittit ad Carolum, regem Franciæ, propter privilegia et honorem cœnobii, ut nulli subjiceretur, nisi S. Petro ad censum duodecim solidorum persolvendorum quolibet anno; in reliquis esset in potestate et auctoritate fundatoris et Viernæ seu Avigernæ, sororis ejus et monachorum illic Deo famulantium. *Cui supplicanti annuit rex Carolus diplomate, a Mabillonio pag.* 8 *sæculi Benedictini* V, *part.* I *edito, quod hic una cum alio Ludovici regis, idem Caroli diploma confirmantis, recusum, lectoris oculis juverit subjecisse.*

D

quorum tam primum

49 *Horum diplomatum primum sequentibus his verbis concipitur:* In nomine Sanctæ et Individuæ Trinitatis. Karolus, divina propitiante Clementia, rex. Si erga loca Sanctorum, divinis cultibus mancipata, beneficia opportuna largimur præmium apud Deum nobis æternæ remunerationis non diffidimus rependi. Idcirco notum esse volumus sanctæ Dei Ecclesiæ fidelibus et nostris, tam præsentibus, quam futuris, quia quadam illuster vir ac dilectus comes Geraldus præsentiæ meæ sublimatis, suos dirigens legatos atque monachos, humillimis precibus per eos nostram deprecatus est celsitudinem, ut suum monasterium quod est in pago Arvernico situm, cognomento Aureliacus, in honorem sanctorum principis Petri et beati Clementis fundatum, ubi præest abbas Adalgarius una cum norma monachorum, ibidem Deo famulantium, et res eidem monasterio quas idem abbas et monachi, et ipse, rector et fundator ejusdem loci Geraldus tenuit, hoc est, ecclesia sancti Petri in Exitensi, et Glinico, et

E

Curtiniaco, cum ecclesia sancti Cyrici, cum mansis et servis, de qua ipsi monachi potestati sancti Petri Pictensis persolvant V solidos annis singulis, et Magrino in Condacense, et vineas per loca a Deum timentibus ibidem traditas, sive mansa vel omnia ad jam dictum locum pertinentia, tam in rebus, quam in mancipiis, sub immunitatis nostræ tuitione suscipere dignaremur.

a Carolo Simplice,

50 Cujus petitionem rectam esse cognoscentes, animæque nostræ salutem nihilominus perpendentes, libenter ei assensum præbuimus, et hanc nostram auctoritatem erga prædictum monasterium vel rectores illius sub plenissima immunitatis nostræ defensione fieri decrevimus, per quam præcipimus atque jubemus, ut ipse abbas et monachi ibi degentes sine ullius judicis potestate, nisi ipsius Geraldi et sororis * sub nostro mundeburdo securi permaneant: et nullus judex publicus, vel quislibet ex judiciaria potestate, in ecclesias, aut loca, vel agros, seu reliquas possessiones præfati cœnobii, quas moderno tempore

* Avigernæ

F

in quibuslibet pagis et territoriis infra ditionem regni nostri juste et legaliter possident, vel quæ deinceps in jure sancti loci divina Pietas augeri voluerit, ad causas audiendas vel freda exigenda, aut mansionaticos vel paratas facienda, aut fidejussores tollendos, seu homines ipsius monasterii tam ingenuos, quam alios super terram ipsius commanentes distringendos, nec ullas redhibitiones aut illicitas occasiones requirendas, nostris futurisque temporibus ingredi audeat, vel ea quæ supra memorata sunt, penitus exigere præsumat; sed liceat præfato abbati ejusque successoribus ac monachis res supra dicti monasterii sub nostræ immunitatis tuitione quieto ordine possidere, quatenus ipsis servis Dei, ibidem Domino famulantibus pro nobis ac regni nostri statu omnipotentis Dei misericordiam exorare delectet jugibus precibus. Ut autem hujus immunitatis atque confirmationis nostræ auctoritas majorem in Dei nomine obtineat vigorem, manu propria subter firmavimus, et anuli nostri impressione sigillari jussimus. Signum Karoli, gloriosissimi

regis

AUCTORE D. A. B.

A regis. Herivens notarius, ad vicem Folconis archiepiscopi, recognovit et subscripsit. Willermus comes ambasiavit. Datum IIII Nonas Julii, Indictione II, anno VII, regnante Karolo serenissimo rege. Actum apud Liturnum in Dei nomine feliciter, amen.

quam secundum, a Ludovico VIII concessum, hic exhibetur,

51 *Tale est, quod monasterio Auriliacensi Franciæ rex Carolus Simplex concessit, privilegium seu diploma. En modo etiam, quod eidem, ut hoc confirmaret, Ludovicus, VII videlicet, Franciæ ejusdem rex impertiit. Id sic habet :* In nomine Sanctæ et Individuæ Trinitatis, amen. Hludovicus, divina propitiante Clementia, Francorum rex. Si erga loca Sanctorum, divinis cultibus mancipata, beneficia opportuna largimur, præmium nobis apud Deum æternæ remunerationis non diffidimus rependi. Idcirco notum esse volumus sanctæ Dei Ecclesiæ fidelibus universis, tam præsentibus, quam futuris, quod cum essemus in Arvernia in obsidione apud Nonedam * castellum, allatum est nobis in præsentia nostri privilegium B Karoli, prædecessoris nostri, quod multa veneratione et auctoritate dignum æstimavimus, et ad instantiam precum Petri, abbatis de Aureliaco, consilio familiarium nostrorum inhærentes, quicquid in privilegio illo continebatur, et ecclesiæ de Aureliaco testimonio privilegii prædicti indultum fuerat in feudis et possessionibus universis, et omnibus, quæ ad jus ecclesiæ ipsius pertinet, sive in his, quæ ipsa ecclesia juste et rationabiliter adipisci poterit, confirmavimus et impressione nostri nominis muniri fecimus. Addimus etiam et omnino inhibemus, ne aliquis in regno nostro aliquod ædificium, quod in damno esse possit aliquo modo ecclesiæ præfatæ, aliqua occasione facere, vel ipsius jura aut possessiones auferre præsumat; sed liceat prænominato abbati ejusque successoribus et monachis possessiones ipsius monasterii modis quibuscumque poterit meliorare, et sub nostræ immunitatis tuitione quieto ordine possidere ; quatinus ipsis servis, ibidem Deo famulantibus, pro nobis ac regni nostri statu omnipotentis Dei misericordiam juC gibus precibus exorare delectet. Quod ut ratum in posterum habeatur, anuli nostri impressione confirmari præcepimus. Actum publice apud Nonedam anno ab incarnatione Domini MCLXIX, astantibus in palatio notro, quorum nomina et signa subscripta sunt. Signum Comitis nostri Theobaldi Dapiferi nostri secretarii. S. Matthæi Camerarii. S. Guidonis Buticularii.. S. Radulfi Constabularii. Data P. B. per manum Hugonis Cancellarii et Episcopi Suessionensis.

* Nonnette le beau

donatum, novis etiam ſuit Geraldi testamento,

52 *Ita sane, quæ monasterio Auriliacensi a* S. Geraldo *per testamentum, S. Odonis verbis, hic jam supra num.* 47 *datis, memoratum, fuerant collata, firmissime ei duobus modo hunc transcriptis diplomatibus seu privilegiis fuerunt asserta. Verum primarium istud, quo, quemadmodum jam nunc citata Odonis verba fidem faciunt,* census *etiam* ad urnam beati Petri annuatim reddendus, delegatus fuit; *fundationis monasterii Auriliacensis instrumentum temporum injuria verosimillime jam periit. Certe id, diligentissima licet facta indagine, nec in supellectili nostra litteraria Ms., nec in amplissimis, quæ improbo eruditorum nonnullorum labore et studio prodiere in lucem, scriptorum documentorumque antiquorum collectionibus invenire usquam quivi. In Notis quidem in* S. Geraldi *Vitam, ad Bibliothecæ Cluniacensis calcem a pag.* 30 *adjectis quoddam recensetur* Geraldi *testamentum ; verum id tam e principio et fine, quo constat, quam ex eo, quod, contra ac testamentum, ab Odone laudatum, fecisse, hujus verba, num.* 47 *recitata, produnt, nullam omnino census, ad beati Petri urnam quotannis pendendi, mentionem instituat, esse haud posse primum, quo facta fuit monasterii Auriliacensis fundatio,* S. Geraldi *testamentum, Andreas Quercetanus, a quo illud in dictas Notas illatum, contendit ; ei autem etiam Sæculi* V. *Benedictini part.* I., *pag.* 7 *Mabillonius ob rationes, quas ibidem allegat, assentitur, neque vero, ut mihi equidem apparet, immerito. Ast, etsi sic habeat, nihil tamen obstat, quo minus pro secundario quodammodo, quo fundatum a Sancto monasterium istud fuit, instrumento habeatur.*

quod integrum

53 *Per hoc enim,* XVII *regni Caroli Simplicis anno, quo in fine notatur, confectum,* S. Geraldus *prædiis seu alterius cujusvis generis bonis, quæ,* E *priusquam idem Carolus Simplex anno regni sui septimo diploma, supra hunc transcriptum, impertiretur, eidem Auriliacensi monasterio contulerat, prædia alia adjecit, sicque hujus a se per primum suum testamentum factam ac porro a Carolo Simplice per diploma istud approbatam fundationem magis firmam ac stabilem effecit. Quare, cum sit equidem, cur istud , pro secundario quodammodo, ut dixi, instrumento fundationis monasterii Auriliacensis habendum, a nonnullis expetatur, juverit et illud, quo in hoc sese Sanctus sub suæ etiam, uti ex infra dicendis patescet, vitæ finem exhibuit munificum, lectoris oculis, non secus ac duo jam supra hunc transcripta diplomata, hic subjecisse. Sic habet :* Mundi termino appropinquante, ruinis crebescentibus, jam certa signa manifestantur, quia his advenientibus vere mundus arguetur. Et, si aliquid de rebus nostris locis Sanctorum conferimus, retributorem nobis esse Dominum, confidimus, qui dicit : « Date eleemosynam. » Ob hoc igitur ego F Geraldus, considerans casum fragilitatis humanæ et pertimescens ultimum trementem diem judicii, propterea cedo ad loca Sanctorum et eorum servientium, et in substantia pauperum et parentibus meis atque fidelibus : hoc est, in primis ad locum * pro Dei et S. Petri condonatum habeo, qui vocatur Aurelhacus monasterium, hoc est, quod a die præsenti ipsi monachi possident, et medietatem de ipsa curte, et ipsum castellum cum baccalaria dominicaria et duos mansos in Grandemonte et in Fabricas manso, ubi stabilis visus fuit manere Rainaldus, teneat, dum vivit; post obitum illius Ordini Aurelhaco remaneat.

* *adde* quem

hic pariter

54 Mediam curtem æqualiter dividant Rainaldus et monachi, et post obitum illius omnia ad Aurelhacum succedant. De Catucerias curte meditatem Rainaldo nepoti meo dono, dum vivit, postea ad Aurelhacum remaneat. Villam meam ad illos Ermos monachi habeant. Villa mea Fraxininas monachi medietatem et Rainaldus medietatem, post obitum illius ad Aurelhacum remaneat.

AUCTORE D. A. B.

neat. Curtogillo Rainaldus habeat, dum vivit. postea ad Aurelhacum remaneat. Claurgo ecclesiam monachi possideant. Curte mea Roacina Rainaldus, dum vivit, teneat, post obitum illius ad Aurelhacum remaneat. De hoc, quod in Goliaco visus sum habere, monachi medietatem, Rainaldus medietatem, dum vivit, post obitum illius ad Aurelhacum remaneat. Boresia dono Amalfredo, filio Galamon, dum vivit, post obitum illius ad Aurelhacum remaneat. Similiter Marconi manso, quem Adoaldo emi, dum vivit, teneat, post illius obitum ad Aurelhacum remaneat. Quantumcumque ad ipsas causas supra nominatas aspicit aut aspicere videtur quæsitum vel adinquirendum, cum ipsis mancipiis ibidem manentibus et eorum consanguineis, de foris his causis jam dictis degentibus et cum omnibus pertinentiis et appenditiis et adjacentiis eorum et ad integrum Domino et sancti Petri et sancti Clementis et eorum servientibus dono ad jure proprium habendi et usufructuarium recipiendi :
B ea ratione, dum vivo, possideam et post obitum nostrum Rainaldus nepos meus habeat potestatem de hoc supra nominato monasterio ad abbates mittendi, tollendi sint, causas monachorum inquirendi ante reges et comites et eorum vicarios, sive in diversis plagis monachorum et eorum familiis tuitione tenendi.

exhibetur, possessionibus auctum,

55 Et accessio ista a me facta omnique tempore firma ac stabilis permaneat cum omni firmitate et manibus hominum roborata stipulatione quoque annexa : facta cessione ista in mense Septembrio sub die Jovis, anno XVII, quod Carolus rex sumpsit imperium ; et signatum Geraldus, qui donatione ista scribere vel affirmare rogavit. Signatum Fataldi, signatum Vigoni, signatum Vicarni, signatum Blandino, signatum Tugiranni : *Ad testamentum hoc indubie in Sancti nostri vita per sequentia isthæc* Locum (*Auriliacum scilicet*) sicut olim decreverat, monachorum ditioni delegavit... spatio, quo supervixit, summopere procuravit, ut omnes, ad se pertinentes, in pace dimitteret.... Prædia vel mancipia, quæ
C B. Petro non delegaverat, inter quosdam propinquos ac milites vel certe servitoribus dimisit. Nonnullis tamen eo tenore, quo, postquam obissent, ad Aureliacum accepta redissent *Odonis num.* 89 *verba respicitur, uti quisque haud difficulter agnoscet, qui* Geraldum, *quod fecisse morti proximus his asseritur, testamento illo etiam fecisse, id evolvendo didicerit. Verum etsi sic habeat, haud tamen vel in mox recitato Odonis textu vel in proxime huc transcripto* Geraldi *testamento, quo, ut jam docui, novis quidem possessionibus auctum, sed primo fundatum haud fuit Auriliacense monasterium quidquam invenio, unde vel uteumque, quo circiter tempore foctum id sit, terminari queat.*

anno circiter uti hic adducta

56 *Quare, ut isthoc, quod hic maxime modo desideratur, evadat compertum, alio recurrendum jam est. Supra huc transcriptum, quo Carolus Simplex monasterii Auriliacensis fundationem ratam habuit diploma a principe isto haud prius, quam cum illud jam annis aliquot, quatuor verbi gratia aut quinque, fuisset fundatum, fuit concessum, uti fas est colligere ex eo, quod, teste ipsomet, quo de hic loquimur, diplomate, jam tum, cum id daretur, in sacro ista* D *asceterio monachi abbasque Adalgarius, hisce præpositus, exstiterint. Ut igitur, quo circiter tempore fundatum isthoc fuerit, necesse duntaxat est, ut quo Christi anno diploma illud, quod* IV Nonas Julii Indictione II, anno septimo regnante Karolo serenissimo rege...., apud Liturnum datum notatur, *a principe isthoc fuerit concessum, determinemus ; idque proinde hic modo sumus facturi. Tres epochas Carolum in suis diplomatibus adhibuisse, passim est notum.* Prima, *inquiunt Rerum Gallicarum Scriptorum tom. IX, pag.* 466 *et sequenti Benedictini horum editores*, repetitur a die 27 Januarii anni 893, quo rex coronatus est ; secunda a die tertia Januarii anni 898, quo Odoni regi successit ; tertiam Mabillonius et Pagius deducunt a die 21 Januarii anni 912, quo Carolus, mortuo Ludovico Germaniæ rege, largiorem indeptus est hæreditatem ; *trium autem harum epocharum prima in Caroli diplomatibus nonnumquam omissa, in nonnullis sola, in plerisque cum secunda et tertia legitur, sed in nullis omnino secunda seu* E *quæ ab annis Caroli in successione Oddonis calculum ducit, absque prima, ut varia Caroli diplomata, inter Scriptores Rerum Gallicarum tom. IX, pag.* 468 *et sequentibus excusa, legentibus patescet, signatur.*

suadent, 894 fuit fundatum,

57 *Quæ cum ita sint, primom e tribus jam dictis epochis adhibuisse seu regni sui annos ab anno* 893 *Carolum Simplicem in diplomate, Auriliacensibus concesso, computasse, idque proinde anno* 899 *datum fuisse, in animum induco, eo etiam partim impulsus :* 1° *quidem, quod isthac anno indictio* II, *qua diploma illud notatum etiam est, fuerit revera in cursu ;* 2° *autem, quod alia etiam nonnulla diplomata apud Scriptores Rerum Gallicarum tom. IX a pag.* 476 *ad* 484 *relata, quæ et ipsa anno Caroli septimo, Indictione secunda et apud Liturnum seu Turnum data notantur, ad eumdem annum* 899 *e communi eruditorum consensu sint reponenda ; ac* 3° *denique, quod Fulco, Remensis archiepiscopus, nomen suum tomquam Caroli regis cancellarius diplomoti, Auriliacensibus abs hoc concesso, adscripserit, neque tamen, si in hoc vel secundam vel tertiam e duabus* F *supra memoratis epochis secutus Carolus fuisset, facere id potuisset, cum eo in casu diploma illud, non anno* 899, *sed, ut computanti patescet, vel anno* 904 *vel* 911 *datum fuisse oporteret, Fulcoque jam vivere ante utrumque hunc annum desiisset, uti inter omnes convenit. Jam vero, cum indubie, uti e jam dictis consequitur, diploma, quo Carolus Simplex monasterii Auriliacensis fundationem ratam habuit, anno* 899 *fuerit concessum, hocque priusquam illud daretur, annis quatuor aut quinque, ut supra docui, jam stetisset, consectarium est, ut anno circiter* 894 *fuerit fundotum. Nec tantum sacrum istud asceterium Sanctus noster solide tunc fundavit, verum etiam deinde, ut in hoc religiosæ vitæ institutum sanctissime etiam post obitum suum observaretur, sedulo curavit ; neque vero omnino incassum, uti fas erit colligere ex iis, quæ hic infra allegabo, cum nonnulla de primis, qui monasterium illud rexerunt, abbatibus præmisero.*

idque, cujus aliquot tum qui ante Geraldi obitum.

58 *Adalgirum proto-pastorem seu primum monasterii Auriliacensis abbatem vocat chronologus Aureliacensis*

A *reliacensis, sui monasterii Historiam contexens.* Ille, *ut conjicit Mabillonius Annalium Benedictinorum tom III, pag.* 293, erat unus ex nobilibus adolescentibus, quos in monasterio Vabrensi, ubi vigebat disciplina regularis, institui B. Geraldus curaverat. Ejus nomen S. Odo tacuit, quod ille dissolute vixerit, nec tamen ab officio pastorali eum removit B. Geraldus, quia neminem habebat, teste S. Odone, quem loco illius subrogare posset. *Missus est Adalricus ad Carolum regem, cui* S. Geraldus *propter illius sanctitatem et nobilitatem non solum carus, sed etiam familiarissimus erat, inquit chronologus, ut ab eo principe impetraret privilegium, a nobis supra excusum, quo monasterio, quæ huic fuerant collata, prædia et immunitates assererentur. Eum paulo ante* S. Geraldum, *qui anno* 909, *ut mox dicemus, ad cœlos migravit, occubuisse, tradit Aureliacensis historicus. Adalgiri locum accepit Joannes, qui* ex præclara, *inquit chronographus Aureliacensis,* S. Geraldi stirpe ortus, *in litteris Raimundi Auriliacensis et Bernardi Tutelensis abbatum, a Baluzio in Notis ad* B *Reginonem pag.* 634, *et in Historia Ecclesiæ Tutelensis pag.* 625 *et seqq. vulgatis,* S. Geraldi *propinquus et utrique ecclesiæ prælatus dicitur. Si hujusce chronologi verba diligenter inspicias, nullum, cum* S. Geraldus *e vivis excessit, apud Auriliacenses tum abbatem exstitisse, argues. Adalgiro enim* paulo ante Amicum Dei *sublato, Joannes non nisi post ejus depositionem Auriliacensis cœnobii clavum assumpsit.*

quam qui postea floruerunt,

59 *Joannem usque ad annum* 923 *aut circiter, quo Rodulfus a Francis in regem electus est, vitam produxisse aut Tutelensi ecclesiæ præfuisse, vel ex eo liquet, quod hujus principis diplomate Aymo Tutelense monasterium, ut in eo regulare institutum instauraret, commendatum habuerit. Igitur Joannes aut ex vivis jam tum excesserat aut spontanea dimissione ecclesiæ Tutelensis prælaturam abjecerat. Eum vitam cum morte jam commutasse, cum S. Odo, Aymonis et Turpionis precibus adductus, ad* S. Geraldi *Vitam litteris commendandam Tutela profectus, ad Auriliacense oppidum pervenit, verosimile vel idcirco crediderim, quod Odo, in* S. Ge- C raldi *mores et vitam inquirens, nullam omnino Joannis Auriliacensis prælati, qui, teste Aureliacensi chronologo, nobilitate et industria præpollens et Romano Pontifici imprimis carus erat, rationem (neque enim illius, dum se id fecisse narrat, mentionem instituit) habuisse videatur; futurum autem fuisse quis credat, ut, si tum adhuc Joannes exstitisset in vivis, Odo tamen virum hunc, qui* Geraldo, *cum quo sanguine erat conjunctus, familiarissime, ut dubitandum non apparet, usus, eum Christianissimam vitam agentem pieque morientem viderat, qui miracula sive ante sive post mortem ab eodem patrata conspexerat aut audierat, de iis omnibus disserentem testantemque non audivisset, sed, eo prætermisso, alios monachos accitos et familiares, quos Vir Dei nutriverat, interrogare maluisset? Joannis itaque loco ad cœnobium Tutelense moderandum Aymo accesserat, cum S. Odo, qui Joanni apud Auriliacenses abbas successit, nondum abbatis dignitate insignitus, ad Auriliacenses monachos, tum patre orbatos, in vitam et mores* S. Geraldi, *ut ex ipsius Actis conjicere est, inquisiturus advenit. Teste autem Auriliacensi chronologo, anno* 928, *quo Romæ Leo VI per menses aliquot sedit, huic cœnobio S. Odo præfuit; imo, eum ad hoc regendum assumptum fuisse tempore eodem, quo Tutelense monasterium gubernandum habuit, mihi sane vero apparet simillimum.* AUCTORE D. A. B.

60 *Sed Auriliaci certe adhuc abbas degebat anno circiter* 930, *quo juxta Aimoinum lib.* I *de Miraculis S. Benedicti cap.* IV *Floriacense cœnobium, ut in eo lapsam disciplinam restauraret, ingressus est. Variorum licet monasteriorum regimine distractus S. Odo, rerum tamen Auriliacensium præcipuam curam non abjecit, quam usque dum obiit, eum servasse, ex mox dicendis probabile fiet. Arnulfus in coabbatem a S. Odone electus, inter hujus monasterii abbates non numeratur a chronologo Aureliacensi, qui, statim atque de Odone fuit locutus, de Adraldo sermonem instituens, Geraldo de Sancto-Sereno quintum adscribit locum, ad quem tamen non nisi sextus spectaret, si quartus Arnulfo ab auctore fuisset concessus. Abbatum tamen Auriliacensium tabulis eum inscribunt utriusque Galliæ Christianæ editores, et Mabillonius Annalium Benedictinorum tom. III, pag.* 433; *quippe qui sive in erectione, sive in restauratione monasteriorum Tomeriensis et S. Theotfredi, ut abbas Auriliacensis comparet. Verum Arnulfo tamquam Odonis legato aut illius vices gerenti, anno* 936, *qui fuit Ludovici Transmarini primus, B. Marcellini, Ebredunensis episcopi, et aliorum Sanctorum ad ecclesiam cœnobii Cantoligensis nuperrime erecti, sacra pignora transferendi, negotium commissum est, cujus translationis instrumentum exstat ad calcem tom. III Annalium Benedictinorum pag.* 707. *Unde, Arnulfum S. Odonis vices apud Auriliacenses egisse, non inepte argueris.*

abbates E

hic recensentur,

61 *Adraldus monachus Conchensis, ex pago Ruthenico, abbas Auriliacensis creatus.* S. Geraldi *prophetiam, de qua in Vita ejus brevi edenda num.* 78, *complevit:* Et cum basilica esset angusta, *inquit chronologus,* propter affluentem populum, de novo fundatam ecclesiam ampliavit, et construxit aliud monasterium ad Cadenacum. *Inceptam hanc basilicam ad tectum perduxit Geraldus de Sancto-Sereno, Adraldi successor,* absolutamque dedicari curavit anno 992, Indictione XV, non vero V, *ut notavit Mabillonius Annalium Benedictinorum tom. III, pag.* 569, Johanne Papa XIII adhuc Romæ sedente, *restauravitque S. Clementis ecclesiam, quam* S. Geraldi *pater erexerat. Ad initium regni Ludovici V pervenisse Geraldum, scribit Gerbertus Epistola* 71, *nomine, quam genere illustrior, qui primo Auriliaci monachus, dein Bobiensis abbas, postea Ravennensis et Remensis episcopus, tandem in summum Pontificem sub nomine* Silvestri II *electus est. Is, Geraldum tamquam carissimum veneratus, Raimundum abbatem, Geraldi successorem, magistrum habuit. Quanti autem illum fecerit Gerbertus, probant variæ ejus epistolæ, maxime illa, quæ num.* 91 *edita est.* F

62 *Adraldus II magnum pondus auri et argenti, quod mater ipsi commiserat, in basilicæ ornamentum consumpsit: inter cætera imaginem* S. Geraldi *ex auro puro fabricavit, altareque argenteum decoravit*

seculo decimum XVI ad statum secularem transiit.

AUCTORE D. A. B.

ravit pluribus gemmis. Illius abbatis tempore Leo, abbas de Fundo et Cajetæ episcopus, qui Romano concilio anno 1059 et ecclesiæ Montis-Cassini dedicationi anno 1071 vel 1072 interfuit, Auriliacum secedens, annuentibus abbate et monachis, sub crypta quadam se reclusit pieque ibidem vitam terminavit. Obiit ipse Adraldus XVIII Calendas Novembris, ut scribit chronologus Aureliacensis, cujus a me in adornanda hac brevi abbatum notitia jam adhibitis assertis, sequentia adhuc, quæ suppeditat, verba adjungo: Fuit, inquit, illa ætate (id est, X et XI seculis) abbatia Auriliacensis inter cæteras florentissima ob pietatemque monachi præstabant. Et tum, ut inquiunt Sammarthani Veteris Galliæ Christianæ editores tomo III ad verbum Aureliacum, tanta ipsius fama erat, ut inter reliquas Septimaniæ præcelleret... Præterea hanc domum a primis seculis insignem commendabat præclara scientiarum academia, ex qua viri doctrina præstantes diversis temporibus prodiere. Verum seculo quinto decimo medio, inquit Mabillonius
B Sæculi V Benedictini part. I, pag. 10, inclinare cœpit apud Auriliacenses monastica diciplina, et anno 1561 sub abbate Martino de Balma, bullis a Pio IV datis, hoc monasterium ad secularem statum transivit et etiamnum perseverat.

§ V. Quo tempore S. Geraldus obierit et an in monasterio Auriliacensi vel sepultus, vel vitam monasticam fuerit professus.

Sanctus, cujus obitus ad unum eumdemque annum ab omnibus haud refertur,

De anno, quo S. Geraldus vitam mortalem cum immortali commutaverit, inter se dissident eruditi. Brancheus in libro de Sanctis Arverniæ pag. 544 ad annum 919 sancti Viri obitum reposuit; diem vero et annum ejus mortis e pervetusto codice, ad ecclesiam Auriliacensem pertinente, se eruisse
C affirmat pater Dominicus a Jesu, quem laudat D. pastor Savennensis in oratione, S. Geraldi Historiæ Gallicæ præfixa pag. 36, in qua hæc leguntur: Migravit autem beatus Geraldus mense octavo, tertio Idus ejusdem, anno ab Incarnatione Domini DCCCCXVIII, Romanæ Ecclesiæ præsidente Joanne Papa Nono, imperante Berengario, regnante in Francia Carolo Minore. Idem fere, sed diversis verbis, habet cantus quidam rythmicus, quem Sequentiam seu Prosam vocant, in honore S. Geraldi cantari solitus et in dicto codice etiam asservatus, cujus verba hic subdo: Octobris tertio Idus, Geraldus, aureum sidus, sanctum fecit transitum, anno Christi nongenteno, octavo quoque et deno Deo dedit spiritum. Joanne Nono regente Papatum, et imperante domno Berengario, Carolo rege Minore, magno jugiter honore Sanctorum rosario. Ita ut ex duplici illo documento, Geraldum die 13 Octobris anni 918 diem clausisse extremum, crediderint scriptores, quos max appellavimus. Ad annum vero 917 ejus mortem collocat Chronicon quoddam Lemovicense, in suis ad Bibliothecam Cluniacensem Notis pag. 37 a Quercetano laudatum, in quo hæc leguntur: Anno Domini D
DCCCCXVII sanctus Geraldus vita et miraculis celebris obiit. Qui Ademari Cabanensis calculo firmius adhærent, non ad annum 907, ut nonnulli autumarunt, sed circa annum 905 signare debent beati Viri obitum. Cum enim sextus Fulberti, nominis hujus secundi abbatis S. Martialis, annus, ad quem is scriptor Sancti nostri mortem refert, partim non in 907, sed in annum Christi 905 incidat, oportet, ut circa hunc, qui e dicti scriptoris verbis calculum ducunt, Geraldi obitum consignent.

64 Ast an vere Sanctus anno 905 et non potius alio posteriori obiisse est credendus? Id, ut jam indicavi, inter eruditos controvertitur. Nec controversiæ huic dirimendæ sufficiunt, quæ scribit S. Odo, S. Geraldi morientis historiam num. 90 Vitæ ejus edendæ his verbis contexens: Intrante vero jam suæ migrationis tempore, morabatur sanctus Geraldus apud Cezerniacum quandam sui juris ecclesiam...... dissolutionem igitur sui jam instare cognoscens Amblardum episcopum jubet evocari, ut ejus transitum suis orationibus muni- E
ret..... Sexta namque feria, dilucescente die, ingravescere se sentiens.... subjunxit illud verbum, quod ei semper familiarissimum fuit: Subvenite, Servi Dei.... tum vero Dominicum Corpus, quod exspectabat, sua sponte suscepit et ita felix illa anima ad cœlos migravit. Quibus partim et aliis Odonis verbis Sæculi V Benedictini part. I, pag. 9 relatis addit de Geraldi obitu Mabillonius: Neque ante annum 909 statui, neque post annum 912 rejici potest: primum vetant testamenti tabulæ, ad eodem Geraldo mense Septembri anni 909 conditæ; alterum mors Adelardi seu Amblardi, episcopi Claromontensis, qui Geraldo morienti adfuit, atque mense Septembri anni 912 Arnoldum habuit successorem. Equidem S. Geraldi obitum ante annum 909 reponi non posse, sive annus XVII Caroli Junioris, illius testamento inscriptus ad annum 909 signandus dicatur, sive annus ille a morte Oddonis ductus ad annum 914 reponendus, sit, cum Mabillonio opinor. At cum, Adelardum episcopum, cum S. Geraldo in extremis adfuit, ante mensem Septembrem anni 912, sicuti F
Mabillonius verbis mox recitatis scripsit, obiisse non ita sit certum, enimvero, quominus beati Confessoris mors post annum 912 rejici queat, tempus, quo Adelardus obiit, non impedit; sed, ut Geraldi mors certiori argumento signetur, de anno, quo Adelardus episcopus, qui Sancto morienti adfuit, occubuit, nonnullæ hic difficultates solvendæ nobis occurrunt.

nec ante annum 909, nec post annum,

65 S. Geraldi mortem post annum 912 reponi non posse, ea adductus ratione Mabillonius existimavit, quod mense Septembri anni vigesimi Caroli regis Adelardus Claromontensis episcopus jam tum successorem habuerit Arnoldum, qui suo nomine chartam, ab Ebolo pro fundatione monasterii Dolensis concessam et mense prædicto anni vigesimi Caroli regis confectam, signavit. Sed si hanc ad annum 912 reponendam loco citato putarit vir eruditus, cur, quæso, tom. III Annalium pag. 357 eamdem anno 917 illigavit, huic etiam anno Dolensis monasterii fundationem innectens? Mabillonii sententiam procul dubio secuti sunt Scriptorum

etsi interim hoc postremum nec ratio, quam Mabillonius adducit,

Rerum

AUCTORE D. A. B.

A *Rerum Gallicarum editores tom. IX, pag.* 713, *qui ibidem hanc Eboli chartam anno* 917 *pariter illigarunt, hincque proinde et nos cum viris illis eruditis documentum istud affigimus. Et vero hisce Caroli Simplicis temporibus apud Aquitanos et Burgundiones personæ tum publicæ, tum privatæ, a morte Oddonis, quæ ineunte anno* 898 *accidit, calculum ducentes, annos regni Caroli regis numerabant, ut in Appendice ad Marcam Hispanicam col.* 835 *et sequenti, itemque Scriptorum Rerum Gallicarum tom. IX, pag.* 495, 499 *et* 507, *et in Annalibus Benedictinis tom. III, pag.* 358 *et* 360 *videre est. Nec Ebolus in charta mox relata diversum calculum instituit; et quidem ad hoc credendum eo magis adducor, quod revera ad annum* 917 *monasterii sui initia reponat chronologus Dolensis, cujus opus edidit Labbeus tom. I Bibliothecæ Mss. pag.* 315. *Hujus auctoris verba huc transcribo:* Anno DCCCCXXII, *inquit,* fundatus est locus Dolensis monasterii ab Ebone Seniore, primo domino Dolensi; *cujus dedicatio anno* 920 *inscripta ibi-* B *dem legitur. Idem tradit Ademarus Cabanensis, tom. II ejusdem Bibliothecæ pag.* 164 *scribens:* Eo tempore *(anno nempe* 917*)* Ebo Bituricus cœpit ædificare cœnobium Dolense in honore Dei Matris.

nec inscriptio hic allegata

66 *Hinc ruit totum Mabillonii argumentum, cumque proinde non sit, cur ob id jam inde ab anno* 912 *Adelardum Arnoldo sedem cessisse, dicamus, enimvero tempus mortis Adelardi, qui sancto Viro morienti adfuit, impedire non debet, quominus hic, qui, quemadmodum ex infra dicendis intelliges, decima tertia Octobris die in feriam sextam incidit, obiisse statuatur. Verum nullo pacto post annum* 915, *nec proinde ad annum* 917, *ut voluit chronologus Lemovicensis, nec ad annos* 918 *et* 919, *ut scripserunt Brancheus, Dominicus a Jesu et pastor Savanensis, sancti Viri mors rejici potest; quippe mense Septembri anni* 917 *Adelardus Arnoldo locum cesserat, ut ex Eboli charta certissimum fit, nec dies* XIII *Octobris, sancti Confessoris emortualis, his annis in feriam sextam incidit, quæ, ut apte signetur sancti Viri obitus, ab eruditis negligenda non sunt.* C *Sed disserentibus nobis ad manum venit quædam capsæ, sanctorum martyrum Agriculi et Vitalis reliquias olim complexæ, inscriptio, a Dionysio Sammarthano Galliæ Christianæ tom. II, col.* 254 *inserta, quæ si, ut asserit vir eruditus, ad Carolum Simplicem spectet, consectarium erit, ut Adelardi episcopi Claromontensis mors anno* 910 *vel* 911 *sit innectenda, utque proinde Sancti nostri obitus ultra annum* 912 *haud possit differri. Ast, priusquam ad hoc respondeam, en inscriptionis verba:* In nomine Dei summi et in honore sanctorum martyrum Agriculi et Vitalis Arvernæ civitatis hanc capsam ex Elimonia * Carolo rege anno decimo octavo regni sui, nec non Hicterio comite vel reliquis Christianis, qui hunc vel gemmas congregaverunt pro animas eorum, Haddebertus episcopus fieri rogavit, et vos, domini episcopi, successores vestri cum clero vestro in mercide, orate pro nobis, Deodiggus fecit. *Cum annus decimus octavus regni Caroli in inscriptione modo data signetur, erit sane, cur hæc, si per Carolum, quem memorat, Carolus Simplex debeat intelligi, ad annum Christi* 910 *vel* 911 *referatur, utque proinde Adelardus, e vivis jam tum sublatus, Haddeberto, in inscriptione nominato, locum in sede Alvernensi seu Claromontensi annorum illorum alterutro atque adeo ante annum* 912 *cessisse dicatur.*

* eleemosyna

evictum det.

67 *Verum per Carolum, in inscriptione ista memoratum, non Carolus Simplex, sed Carolus Magnus debet intelligi:* 1° *etenim hujusce principis diebus, id est, circa annum* 764, *ut ipse fatetur laudatus Sammarthanus, apud Arvernos sedebat Haddebertus;* 2° *Carolus Magnus ad annum* 773 *Arvernis comitem præfecerat quemdam Hicterium, de quo auctor Vitæ Ludovici Pii, tom. VI Rerum Gallicarum pag.* 88 *excusæ. Hunc comitem tamquam Caroli hominem ligium memorat doctissimus Savaro sub annum* 778 *in Originibus Claromontanæ civitatis pag.* 35: *Carolo Magno proinde imperante, seculo* IX *et medio elapso, Arvernis Haddebertus præerat, et rebus administrandis hoc tempore præfectus erat Hicterius, comes; quæ quidem ad rem nostram propugnandam non parum faciunt. Quid igitur vetat, quominus ad hoc tempus hanc inscriptionem sancto-* E *rum martyrum Agriculi et Vitalis capsæ insculptam fuisse, asseramus? Sed ex altera inscriptione, ab eodem Sammarthano transcripta, res adhuc magis elucescet. Hujus documenti verba sequentia hæc sunt:* Hic reliquie de caput S. Agriculi et sancti Vitalis... Haddebertus episcopus in Bononia, jubente Carolo rege, recipit; festo eorum IV Kal. Decembris. *Hinc liquet, Haddebertum ex Bononiensi ditionis Pontificiæ civitate illas sanctorum Martyrum exuvias,* Carolo rege jubente, *accepisse. Quis autem, civitati huic Carolum Magnum imperasse, nesciat, cum, ipso largiente, summo Pontifici hæc civitas cesserit, quæ numquam utique sub Caroli Simplici ditione exstitit? Inscriptio ergo num.* 66 *recitata, quæ* Caroli *nomine notatur, non ad Carolum Simplicem, sed ad Carolum Magnum spectat, estque adeo anno Christi* 785, *qui posterioris hujus principis est decimus octavus, illiganda; cum autem sic habeat, ac proin non sit, cur Haddebertus quispiam anno* 910 *aut sequenti sedem Claromontensem occupasse ob inscriptionem illam cum Sammarthano dicatur, non est etiam, cur jam tum Adelardus, cui* F *proxime Haddebertus successisset, e vivis excessisse atque adeo Sancti nostri, cui morienti Adelardus adstitit, tempus emortuale ultra horum annorum alterutrum aut etiam ultra annum* 912 *differri haud posse ob eamdem inscriptionem credatur.*

912, sed anno, ut verosimilius

68 *Ast an re etiam ipsa ultra annum* 912 *Sancti nostri mors potest differri? Fieri id non posse, sed, hanc anno* 909 *verosimilius accidisse, mihi equidem ob jam nunc dicenda in animum induco. Per Odonis verba, jam hic supra num.* 55 *recitata, ad Sancti nostri, ut ibidem docui, testamentum, anno regni Caroli Simplicis septimo decimo conditum, respicitur; ut, quæ* S. Geraldus *fecisse verbis illis narratur, testamento isthoc fecisse sit censendus; cum ista autem Sanctum, paulo dumtaxat, priusquam moreretur, fecisse, non obscure prodant, quæ Odo mox dicto num.* 89 *proximeque ante et post scribit, consectarium est, ut testamentum istud Sanctus paulo dumtaxat ante obitum suum condiderit, atque proinde haud diu, postquam id fecisset, diem extremum clauserit. Verum quo Christi anno fuit testamentum*

conditum?

AUCTORE D. A. B.

conditum? Decimus septimus regni Caroli Simplicis annus, cujus mense Septembri factum notatur, vel ab anno 893, *quo Carolus Remis fuit inunctus, vel certe (neque enim a tertia Caroli epocha seu anno* 912, *ne alioquin post annum* 915, *quod fieri non posse, num.* 66 *jam docui, reponendus sit Sancti obitus, inchoari calculus potest) ab anno* 898, *quo in Aquitania post mortem Oddonis regnare incepit, est numerandus; si ab anno* 893 *calculum incipias, anno* 909, *si autem ab anno* 898 *numerare velis, anno* 914 *conditum fuisse testamentum erit dicendum, ut computanti patescet; cum autem sic habeat, consectarium e jam dictis est, ut Sanctus noster mense Septembri seu anni* 909 *seu anni* 914 *adhuc currente vel certe haud diu post diem extremum clauserit.*

apparet, 909 diem extremum clausit;

69 *Ac id quidem sat certum apparet; verum cum Sanctus, ut Odo diserte tradit, feria sexta, et quidem non decima, ut Petrus de Natalibus aliique nonnulli recentiores hunc secuti volunt, sed, quemadmodum Ademarus scribit communisque ecclesia-* B *rum Alverniæ fert traditio, tertia decima Octobris die vitam cum morte commutarit, ac proin haud alio anno, quam quo decima tertia Octobris dies in feriam sextam incidit, obiisse sit dicendus, consectarium est, ut anno equidem* 914, *utpote quo tertia decima Octobris dies in feriam sextam non inciderit, vita functus haud sit; quare cum anno, qui hunc proxime excepit,* 915 *tertia decima Octobris dies in feriam sextam inciderit, consectarium ulterius e jam dictis fit, ut vel posteriori isthoc anno, vel anno* 909, *quo pariter tertia decima Octobris dies in feriam sextam incidit, obiisse sit credendus; id autem posteriori isthoc anno accidisse, verosimilius opinor, quod inter anni quidem* 914 *Septembrem, quo e dictis testamentum,* XVII *regni Caroli Simplicis anno notatum, conditum esse potest, et anni* 915 *tertiam decimam Octobris diem unius amplius anni temporis spatium, inter anni vero* 909 *Septembrem, quo pariter e jam dictis testamentum illud conditum esse potest, et anni ejusdem* 909 *tertiam decimam Octobris diem paucarum dumtaxat hebdomadarum tempus intercesserit, Sanctusque, ut* C *supra docui, haud diu. postquam dictum testamentum condidisset, diem extremum clauserit. Utut sit, cum id equidem e jam dictis indubie vel anno* 915, *vel* 909, *verosimiliusque duorum horum annorum posteriori acciderit, hinc circa hunc obiisse* Geraldum, *hic supra in margine indicavi. A tempore, quo* S. Geraldus *obiit, ad locum, quo fuerit sepultus, sermonem jam convertamus.*

etsi autem in Aurilliacensi uti hic adducta probant, monasterio fuerit sepultus,

70 S. Geraldi, *qui Cezerniaci feria sexta e vivis excesserat, corpus Dominica sequenti Auriliacum, quo tumulo ibidem conderetur, delatum est. Sed audiendus Odo, num.* 96 *Vitæ edendæ hæc narrans :* Sui autem, quam plurimis comitantibus turbis, corpus illud sanctum ad Aureliacum, sicut ipse jusserat, detulerunt, et in aristonem lapidem, ad sinistram scilicet basilicæ ipsius, collocaverunt juxta aram sancti Petri, ita ut sepulchrum ejus habeatur in dextro et ipsum nihilominus in dextrorsum. *Et num.* 98 *hæc addit :* Dominica igitur post transitum ejus insecuta, multis, ut diximus, comitantibus turbis, ad Areliacum delatus est. *Idem asserunt chronologus Lemovicensis, a Quercetano in Notis ad Bibliothecam Cluniacensem* D *pag.* 37 *citatus, et Ademarus in Chronico Abbatum S. Martialis Lemovicensis, superius a nobis num.* 61 *et sequenti hujus Commentarii laudato; quibus relatis, sacras* S. Geraldi *exuvias in ecclesia Auriliacensi Dominica die, ejus obitum insecuta, terræ juxta aram S. Petri mandatas fuisse, dilucide probatur.*

71 *Fuisse itaque* S. Geraldum *in monasterio Auriliacensi sepultum, certum est atque indubitatum; ast an ibidem antea vitam monasticam fuerat professus? Primus, a quo id, ut ego quidem novi, asseratur, est Petrus de Natalibus, qui in suo Sanctorum Catalogo lib.* IX, *cap.* XLV *sanctum Virum monastico statui adscripsit his verbis :* Geraldus, relicto seculo, monasterium in proprio solo in Aureliaco construxit, quod de suis facultatibus large dotavit, in quo se monachum fecit, et multa vitæ sanctitate et abstinentia claruit, etc. *Equilinum in sua annuntiatione ad diem* X *Octobris secuti sunt Maurolycus, Felicius, Dorganius, Wionus et Ferrarius in Generali suo Sanctorum Catalogo; verum* E *hisce omnibus hagiologis pro responso sint, quæ Odo, Sancto nostro æqualis, in Actis edendis num.* 53 *tradit his verbis :* Gausbertum, venerabilem et laude dignum plane episcopum, cum aliis quibusdam honestis viris evocavit Geraldus, et, qua mentis cogitatione incitaretur, familiariter indicavit. Etenim domnus iste Gausbertus Viro Dei carissimus erat, et pro communi sanctitate mutuum sibi invicem contubernium præstabant. Exponit itaque præsentis vitæ sibi inesse fastidium et religionis habitum desiderare, Romam proficisci velle et prædia sua beato Petro, Apostolorum Principi, jure testamentario delegare. Cumque de hoc diu tractatum esset, vir Domini Gausbertus, altiori consilio causam inspiciens, tandem suasit, in seculari habitu sese specie tenus pro communi salute provincialium retineret : res vero, sicut vellet, beato Petro dicaret. At ille, ne suæ diffinitioni pertinacius inhærens inobedienter egisse videretur, assensus est.

haud fuit tamen in hoc, uti hic

72 *Et num.* 67 *addit :* Noverant autem sui, quod religionis habitum toto nisu cupiebat. Sed, F cum esset providus, considerans, quia professores sublimis propositi, dum seculi amore corrumpuntur, gravius ab alto ruunt, satius æstimavit sic stare, quam absque probitatis cooperatoribus rem tam arduam attentare. Si igitur votum illius inspicias, monasticæ professionis fidem Christo per devotionem servavit. Et laus valde eminens est in habitu seculari religionis proposito deservire, sicut e contra nimis ignominiosum est, sub ejusdem religionis indumento sæculum quæsisse. Cum ergo Vir iste non haberet fratres, ut præfati sumus, cum quibus bene et jocunditer habitaret in unum, vitæ hujus incolatum tædiose ferebat. Et, sicut olim columba Noë, cum foris non invenisset, ubi requiesceret, ad arcam et ad ipsum Noë redibat, sic iste Vir inter hujus seculi fluctus, ad secretum cordis recurrens, in Christi delectatione quiescebat. Geraldus *itaque, uti ex duobus hisce Vitæ ejus textibus fas est colligere, nec religionis seu monasticum habitum, etsi hunc ardentissime etiam desiderarit, umquam induit, nec in*

allegata evictum dant,

mona-

A *monasterio seu cœnobio vitam communem cum fratribus seu monachis duxit, sed, laicali habitu retento, Domino in seculo, non secus ac si monachus fuisset, servivit.* Geraldum *monasticum habitum non assumpsisse, sed, veste laici retenta Domino in seculo serviisse, duo codices, S. Sabini nempe apud Saussayum, et Aquicinctinus inter Auctaria hujus diei, apud Sollerium laudata et ut ex Saussayo pag.* 1247, *et Sollerio in Præfatione ad Usuardum pag.* 61 *intelligitur, seculo* XIII *et* XIV *exarata, non obscure etiam produnt, cum prioris codicis in* § *sequenti verba mox danda sint, et cum amba iisdem fere verbis id annuntient, posteris dumtaxat scripta hic subdo. Sic habent :* Eodem die S. Geraldi confessoris; qui licet in laicali habitus Christianæ religioni inhærens viriliter, quemadmodum Deo charus exstiterit, per miracula monstratum est, quæ vivens gessit et multipliciter post mortem operatur. *Itaque* Geraldus *in seculari seu laicali dumtaxat veste Domino servivit, nec umquam, ut supra recitata Odonis verba fidem faciunt, habitum mona-*B *sticum induit, nec monachis seu fratribus in cœnobia convixit; hinc, eum vitam monasticam haud fuisse amplexum ac proin monachum haud exstitisse, apparet indubitatum.*

vitam monasticam numquam professus.

73 *Merito igitur Menardus in suo Martyrologio Benedictino pag.* 34 *et Bucelinus in suo Menologio ad* XIII *Octobris,* S. Geraldum *fuisse quidem monastici Instituti cupidissimum, nihilominus tamen numquam fuisse monachum, asseruerunt : quorum opinioni cum Mabillonio Sæculi* v. *Benedictini part.* I, *pag.* 7 *libenter assentimur. Nec est, cur hic Severtium, qui libro de Episcopis Matisconensibus* S. Geraldum *Auriliacensem non solum Cluniacensem monachum, sed et Matisconensem episcopum exstitisse, existimat, novis rationum momentis refellamus. Quantum enim hic auctor hallucinatus fuerit, haud difficulter, qui Sancti nostri Vitam, ab Odone scriptam, legerit, deprehendet. Hinc liquet, emendandos esse codices ecclesiarum Nemausensis et Mimatensis, Officia Sanctorum peculiarium quædam continentes, in quorum primo* S. Geraldus, *armorum simul et licentiæ militaris pertæ-*C *sus, in monasterio, Aureliaci a se exstructo, monasticum habitum induisse narratur. Liquet et emendandum pariter librum ecclesiasticum, Lugduni anno* 1619 *auctoritate illustrissimi D. D. Caroli de Rousseau, Mimatensis episcopi, editum, in quo Sancti nostri Legenda quædam, ex Historia* S. Geraldi *Auriliacensis et S. Geraldi Silvæ-Majoris abbatis Vita in unum conflata, exsurgit. An autem in Breviaria harumce ecclesiarum nostris temporibus excusa idem error irrepserit, omnino me latet. Hujus originem quasi digito, prælucentibus mihi viris eruditissimis Papebrochio et Mabillonio,* § *sequenti indicabo.*

§ VI. Quibusnam Fastis Sacris Sanctus exstet inscriptus; et qui Auriliaci primum aliisque deinde locis cultum sit adeptus.

Sanctus, qui in Martyrologio antiquo hic memorato hodie celebratur,

Cum Sanctus noster seculo demum x, *ut jam vidimus, vitam hanc mortalem cum immortali commutarit, frustra ejus nomen apud Usuardum aliosque, qui seculo* IX *aut citius floruere, martyrologos,* classicorum *appellatione distingui solitos, requiras. Verum* S. Geraldum *passim celebrarunt, qui a seculo* XI *aut* XII *floruerunt, hagiologi; hisque omnibus forsan prævierit vetustissimi, quod ab annis sexcentis (si modo titulus ei apud Saussayum in Martyrologio Gallicano pag.* 1247 *præfixus veritati consonet) fuerit conscriptum, Martyrologii S. Sabini seu Savini de Levitania in montibus Pyrenæis in* E *agro Tarbiensi auctor anonymus. Hic hodie in antiquo isto, quod totum apud Saussayum a pagina citata exstat, monumento sic habet :* Die XIII Octobris in pago Averni * monasterio, qui vocatur Aureliacus; depositio S. Geraldi confessoris, qui licet in laicali habitu Christianæ religioni viriliter inhærens, quemadmodum Domino charus exstiterit, per miracula monstratur, quæ vivens gessit, et multiplicius post mortem operatur. Nam ab infantia virgo fuit.

* Arverni

neque tamen certo, quod cum Geraldo, Sylvæ-Majoris abbate,

75 *Iis ipsis fere verbis hodie etiam* S. Geraldum *celebrat, quod apud Sollerium exstat, Usuardinum, ex Aquicinctino, qui, quemadmodum is in sua ad Usuardum Præfatione num.* 224 *conjicit, seculo* XIII *posterior non est, codice acceptum, Auctarium. Huic etiam, quæ idem Sollerius allegat, Usuardina alia e Bruxellensi, Castri-Caroli, et Remensi codicibus accepta Auctaria addi queunt; etsi enim in hisce, contra ac in Aquicinctino Auctaria fit, nullo omnino* Geraldus *exornetur elogio, ita tamen annuntiatur, ut facile dignosci et a Geraldo Syl-*F *væ-Majoris abbate discerni queat; quod autem ad alia Usuardina Auctaria, quæ apud Sollerium etiam exstant, ac vel ex Victorino, Reginæ Sueciæ, Vaticana et Lugdunensi codicibus vel ex editione Lubeco-Coloniensi alterave, per Belinum curata, sunt deprompta, jam spectat, ea ego Fastis Sacris, Sanctum nostrum certo celebrantibus, haud accenseo; rationem autem, ob quam id non faciam, e jam nunc dicendis intelliges, B. Geraldus, Sylvæ-Majoris abbas, de qua in Opere nostro ad diem* v *Aprilis jam actum, festo annuo* XIII *Octobris die, non secus ac Sanctus noster, recolitur, ut Papebrochius ad mox dictum Aprilis diem docet.*

hodie etiam, ut Papebrochius

76 *Verba, quibus id ibidem facit, sequentia hæc sunt :* Archiepiscopus Rothomagensis et episcopus Catalaunensis, quibus Cœlestinus III Papa anno 1197 in Bulla canonizationis mandaverat, ut ipsum S. Geraldum (*Sylvæ-Majoris abbatem*) festivitate solemni constituta die singulis annis excolerent; hi, nullo ad diem mortis habito respectu,... annue recolendum præscripsere, scilicet XIII Octobris; ad quem diem mox GERALDI con-

AUCTORE D. A. B.

confessoris nomen adscribi cœpit Usuardi Martyrologiis et in Ms. quidem S. Germani de Pratis ipso die sanctorum confessorum Geraldi et Leohoni. Duplici vero Coloniensi excuso et Florario Ms. solus Geraldus cum titulo Confessoris ponitur..... Præcipuum autem ipsius die XIII Octobris cultum arguit, quod tali et non alio die inveniatur in Fastis antiquioribus variisque monasticis Kalendariis Mss., quibus unicus tantum Sanctus, idque Officio ecclesiastico colendus, inscribi quolibet die solet : et in Martyrologio Ms. Benedictinorum Martiniensium Tornaci ante alios omnes primo loco ponatur « III. Idus Octo- » bris Natale S. Geraldi confessoris. » Simili phrasi videtur inscriptus Martyrologio Rubeævallis, quod in Natalibus Sanctorum Belgii allegans Molanus, « In Aquitania, » inquit, « nata- » lis S. Geraldi abbatis et confessoris, viri miræ » sanctitatis » ; ac, ne dubites, in titulo appellat : Abbatem Silvæ-Majoris. Molanum Ferrarius in Catalogo aliique transcripserunt. *Ita laudatus decessor noster, nec ei Mabillonius Sæculi* VI *Benedictini part.* II, *pag.* 875 *adversatur; etsi enim Papebrochio, qui* existimavit Cœlestinum pontificem, archiepiscopo Rothomagensi et episcopo Catalaunensi in mandatis dedisse, ut festum B. Geraldi (*abbatis scilicet Sylvæ-Majoris*) constituerent, *non assentiatur ; hunc tamen aliquo festivo honore hac die donatum variisque hinc Martyrologiis inscriptum fuisse, ipsemet eadem Sæculi ejusdem Benedictini part.* II, *pag.* 873 *scribit.* B

et Mabillonius docent, antiquitus honorato, interdum confundatur,

77 *En etiam, quibus id facit, verba* : Merito, *inquit*, Geraldi nomen Hugo Menardus in Martyrologio Benedictino die V Aprilis consignavit... Quid vero ejus memoriam ad alios dies revocarunt, hunc beatum Virum cum aliis Sanctis cognominibus confudisse videntur, quod potissimum contigisse non dubitamus die XIII Octobris, quod hac die sancti Geraldi Auriliacensis apud Arvernos proinde in Aquitania comitis celeberrimi in vetustis Monumentis memoria fiat. Hinc Molanus hac ipsa die in Sanctorum Belgii Natalibus, laudato Rubeæ-vallis Martyrologio, ubi sancti Geraldi confessoris memoria habetur, Geraldi nostri laudes ex veteri Poëta et ex Lisiardo prosequitur. Ferrarius vero in Catalogo generali Sanctorum eadem die Geraldum nostrum cum Geraldo Auriliacensi atque alium ejusdem nominis abbatem Lemovicensem laudat; at Bucelinus, licet nostrum Geraldum jam die V Aprilis consignasset, ejus tamen memoriam iterum repetit XIII Octobris. *Cum itaque, ut Papebrochius et Mabillonius verbis jam datis docent, tam Geraldus, Sylvæ-Majoris abbas, quam Sanctus noster hodie honoratus antiquitus fuerit, hinc factum, ut hodie etiam non tantum hunc, sed et Geraldum, Sylvæ-Majoris abbatem, martyrologi diserte celebrent, vel alterum cum altero confundant, vel sic certe de Geraldo, quem celebrant, loquantur, ut vix ac ne vix quidem, de quonam loquantur, intelligas.* C

Fastis omnibus, in quibus Geraldi nomen exstat, censendus est inscriptus, indubie tamen

78 *Jam vero, cum non magis distincte de Geraldo, quem celebrant, Usuardina Auctaria, num.* 75 *postremum laudata, instituant sermonem, hinc est, cur ea Fastis sacris, Sanctum nostrum hodie commemorantibus, accensenda haud duxerim ; etsi autem iisdem nec antiquum abbatiæ S. Laurenti Bituricensis Martyrologium, Bibliothecæ Labbeanæ tom II a pag.* 697 *insertum, annumerandum eamdem ob causam videatur, aliter tamen de Usuardinorum, quæ num.* 75 *priori loco citavi, Auctariorum auctoribus, uti etiam de Dorganio, Wiono, Menardo, Maurolyco, Castellano aliisque nonnullis martyrologis recentioribus est pronuntiandum : hi enim Geraldum, quem memorant, ita annuntiant, ut vel solo, quo eum signant, loco vel certe adjunctis aliis, sibi esse de Sancto nostro sermonem, non obscure prodant, etsi interim eorum nonnulli non ad* XIII, *sed ad* X *Octobris diem Sancti nostri nomen signent. Verum, etsi sane sic* Geraldus *Auriliacensis, quem Martyrologio Romano hodierno a Baronio non inscriptum, Bailletus miratur, in Fastis Sacris commemoretur, idque non parum ad ejus gloriam conducat, hinc tamen,* Geraldum *cultu ecclesiastico gavisum fuisse jam tum, cum Fasti illi scriberentur, inferri non potest. Etsi enim Servorum Dei in Fastis Sacris antiquis, quos* classicos *vocamus, inscriptio pro cultu ecclesiastico soleat haberi, res tamen quantum ad Fastos, recentiori ævo contextos, secus habet, ut passim est notum. Ast etsi sic habeat, cultu tamen ecclesiastico non tantum Auriliaci, sed et pluribus aliis locis fuisse olim gavisum ac porro hodieque gaudere* S. Geraldum, *e jam nunc dicendis patescet.* D E

a nonnullis recentioribus memoratur,

cultum ecclesiasticum non quidem statim atque quod hic narratur, evenit,

79 *Eum post mortem Auriliacum delatum ibidemque in ecclesia S. Petri terræ mandatum fuisse, ex Odonis testimonio variorumque chronologorum verbis num.* 70 *probavimus ; variis autem cum ibidem coruscasset miraculis, a biographo narratis :* Septimo, *inquit hic num.* 103, postquam migraverat, anno sarcophagus, qui usque medium cooperculi terra contusa calcibus fuerat contectus, sensim eminere super eamdem terram cœpit ; *quod cum Mabillonius Sæculo* V *Benedictino part.* I, *pag.* 10 *considerasset :* Id probatæ sanctitatis, *ait*, indicium habebant veteres, ut in S. Droctovei abbatis Actis seculo primo observavimus. Hinc factum, ut publicus Geraldo cultus, qui hodieque ei exhibetur, decretus sit. *At, qui Sancti Historiam, ab Odone contextam, evolverit, ita certe non arguet ; imo eum non tantum non jam inde a septimo post obitum anno, sed nec tunc, cum ejus Vitam scriberet Odo, fuisse de terra levatum, non obscure is prodit, verbis proxime recitatis Vitæ edendæ num.* 103 *hæc subjungens :* Nec tamen terra, quæ erat in gyro, aut elevari aut deprimi visa est. Incolæ tamen necdum hoc animadvertebant. Cum interea quidam clericus de Lemovicensi pago veniens interrogabat monachos, utrum sarcofagus domni Geraldi sursum emersisset. Et subjunxit, quod admonitus per somnium fuerit, ut ad ejus tumulum veniret, quoniam ejus sarcofagus jam apparere cœpisset. Tum vero monachi cum ipso pergentes ad tumulum et linteum desuper evellentes, ita repererunt, ut clericus dormiens viderat. Et tunc quidem aliquantulum eminebat. Jam vero non parum altior videtur. Quisquis autem hoc dignoscit, virtutem aliquam esse divinam ignorare nequit. *Cum ergo Odo, postquam sarcophagum,* S. Geraldi *corpus continentem, septimo post obitum ejus anno aliquantulum* F

super

A *super terram eminuisse edixit, mox etiam,* jam vero non parum altior *seu non parum super terram magis eminere* videtur *adjungat, ita sane tunc, cum ista scriberet, corpus illud de terra seu tumulo levatum nondum fuisse, dilucide, uti nemo non fatebitur, insinuat. Nec statim etiam tunc Sancto, cum sarcophagus ejus corpus continens super terram eminere cœpit, publicus cultus, ut Mabillonius loco proxime citato indicare videtur, fuit decretus, nisi quis, cultum publicum Viro Dei, eum clericus, de quo Biographus, in somnis admonitus, od ejus tumulum advenit, exhiberi cœpisse asserat, quod valde incertum crediderim. Quandonam ergo Sanctus de terra levatus et publicus ei cultus Aureliaci fuerit decretus, determinare, præsertim ex Odonis verbis, est oppido difficile.*

sed jam inde ab anno. uti hic adducta suadent, 80 *Sancti Biographus, cui* Geraldi *sanctitas cognita erat, quique eam quam maxime venerabatur, ubique in Historia, quam circa annum* 926 *contexuit,* Sancti *titulo eum condecorat, eademque honorifica appellotione in charta cujusdam Amelgerii*
B *militis sub Aymone abbate Tutelensi, id est circa annum* 930, *data et in Ecclesiæ Tutelensis Historiæ Appendice col.* 443 *et sequenti excusa, insignitus apparet. Nec desunt multa alia seculi* X *instrumenta, quibus ille* Sancti *vocabulo affectus inscribitur ; sed cum ex illo titulo, qui in chartis laudatis aut laudandis* Geraldo *attribuitur, fuisse hunc jam tum, cum litteris mondatæ fuerunt, de terra levatum et publico cultu donatum, concludi non possit, opportune nobis tres occurrunt chartæ, e quibus circa medium seculum decimum* S. Geraldi *nomen monasterio seu ecclesiæ Auriliacensi inditum fuisse intelligitur. Prima, qua tamquam Raimundi, Gothiæ marchionis, testamentum habetur, inter Historiæ Occitaniæ instrumenta, col.* 107 *et sequenti tom. II excusa reperitur, Raimundus vult, ut allodium Malavalle,* quod de illos monachos et de ipso abbate ut acquisivi S. Petri et sancti Geraldi ad ipso cœnobio remaneat. *Secunda Stephanus, qui ecclesiæ Claromontensi circa medium seculum decimum præfuit, legat* S. Geraldo de Aureliaco villam, quæ vocatur Altgrin, *quam cessionem ad annum*
C 951 *reposuit Mabillonius Annalium tom. VIII pag.* 513.

936 *vel* 81 *Tertia denique, ex Monumentis Historiæ Occitaniæ a Catello editis et a Mobillonio pag.* 423 *tomi mox citati laudatis Raymundus primarchio et dux Aquitanorum, de quo jam ad annum secundum Ludovici regis, volens exstruere apud Tomerias in pago Narbonensi cœnobium,* in quo monachi secundum regulam Sancti Benedicti conversarentur, ex Aureliaco B. Geraldi cœnobio quosdam fratres sub manu venerandi abbatis Arnulfi accersiverit, ex quibus ibidem a pluribus episcopis abbas Otgarius ordinatus est. *Cum igitur* S. Geraldi *nomen monasterio seu ecclesiæ Auriliacensi ab anno* 936 *et sequentibus inditum fuerit, enimvero id eum tunc publico cultu donatum ibidem fuisse, certissimum est indicium. Sed et eum illo cultu gavisum fuisse, antequam S. Odo ecclesiæ istius pedum acciperet, seu antequam ad illius Historiam sese accingeret, vel potius dum Joannes,* S. Geraldo *sanguine junctus, huic monasterio adhuc prælatus erat, mihi suadet charta quædam Raimundi Auriliacensis et Bernardi Tutelensis abbatum, in Appendice Actorum ecclesiæ Tutelensis col.* 379 *et sequenti a Baluzio edita, quam hic idcirco juverit recudere.* AUCTORE D. A. B.

82 *Sic habet :* Notum sit omnibus monasteriorum fratribus, videlicet Aureliacensis et Tutelensis, tam præsentibus quam futuris, quia invicem habuerunt querimonias Raimundus Aureliacensis abbas et Bernardus Tutelensis abbas. Joannes abbas qui propinquus B. Geraldi dignoscitur fuisse, simul utrasque ecclesias tenuit et quasdam possessiones, sui juris quæ sibi a parentibus contigerant, Ecclesiæ B. Martini Tutelensis monasterii dedit, scilicet, presbyterale ministerium Ecclesiæ Sancti Amantii de Faurcio et tres mansos in eadem curte, mansum Geraldi et mansum Frudini et mansum Rotgerii et quindecim debitales porcos in eadem curte, freda regalia, quæ Joannes habebat annuatim de manu regis Francorum in Tutelensi castro. Dedit et alios quinque mansos in parrechia de Argentado. Has res superius nominatas dedit Ecclesiæ Beati Martini et monachis ibidem Deo famulantibus E
Johannes abbas hac quidem conditione, ut uno quoque anno in Festivitate Beati Geraldi tres liberas piperis aut pigmenti Tutelenses fratres Aureliacensibus persolverent. Eo quidem vivente, ut patres nostri soliti sunt referre, reddebatur absque ulla contradictione. Post mortem vero ipsius orta est sæpissime lis. Tandem facta est pax hoc modo. Ego Raimundus Aureliacensis abbas, cum consilio fratrum meorum hoc cognoscens, rogatu illorum atque humili prece, Bernardo abbati fratri nostro et filio, nostræque congregationis monacho, suisque successoribus omne annuale censum remitto. *adhuc*

83 *Raimundus et Bernardus Auriliacensi et Tutelensi Ecclesiis, ut innuit Dionysius Sammarthanus in Gallia Christiana aucta tom. II col.* 441 *et* 663, *post medium decimum seculum præfuerunt; Joannes vero secundus Auriliacensis abbas, hoc cœnobium post B. Geraldi mortem, ut numero* 59 *innuimus, ad annum circiter* 924 *aut* 925 *rexit. Ex hoc instrumento mox a nobis transcripto constat, sub Joannis regimine, antequam S. Odo qui Turpionis* F
episcopi Lemovicensis et Aymonis Tutelensis abbatis precibus adductus, S. Geraldi Historiam contexendam susceperat, in illius mores et vitam inquisiturus Auriliacum advenerat, Virum Dei singulis annis Auriliaci festivo die coli consuevisse, seu festivitatem aliquam in ejus honorem a suis Auriliacensibus institutam esse, qua die pigmentum aliquod fratribus, seu ut in Glossario interpretatur Cangius, potionem aliquam ex melle, vino, diversisque speciebus confectam, *cum pipere, quod tunc ob raritatem inter pretiosa aromata annumerabatur, Tutelenses dare consueverant, ut inde Auriliacenses lautius reficere sese possent.* *cultus*

84 *Neque dicas, festivitatem illam forte fuisse ex iis quæ, ut notat Mabillonius Seculo* VI *Benedictino part.* II, *pag.* 875 *et* 876, hodie in plerisque Ordinis nostri monasterii ex antiquo patrum *nostrorum instituto fieri solent, in quibus primorum* abbatum *et fundatorum anniversaria solemnissime,* singulis *annis* celebrantur. *Et quidem B. Geraldi festivitatem ab illa, de qua Mabillonius, longe diversam esse ex ipsismet chartæ mox transcriptæ ver-* *obtinuit,*

AUCTORE D. A. B.

bis, quibus aliquem diem festum Geraldo, Beati titulo insignito, institutum fuisse asseritur, opinor; præterea si veram et Ecclesiasticam festivitatem ex chartæ verbis institutam, aut si ex his publicum Geraldo cultum decretum fuisse non arguas, dic, quæso, si non sub Odone, sub quonam alio ex Ecclesiæ Auriliacensi prælatis, publico cultu S. Geraldus veneratus fuerit, cum et sub Odonis et aliorum, qui ad cœnobium Auriliacense post illum moderandum accesserunt, regimine cultus ille jam tum institutus appareat? Quo autem anno sacrum ejus corpus e tumulo levatum, fideliumque venerationi expositum fuerit, dicere haud queo; igitur eum sub Joanne abbate, publicum illum cultum adeptum fuisse, hic probasse sufficiat.

hodieque Auriliaci obtinet,

85 *Geraldi corpus postquam de terra fuerat levatum, Auriliaci usque ad annum* 1567, *quo sacrum illud pignus, aliqua dumtaxat hujus parte, quam anno* 1679 *Hercules de Mausieri ducis Mulinensis Procurator, thecæ argenteæ inclusit, excepta, exussere hæretici, ut scribit Braucheus pag.* B 594 *et sequenti, honorificentissime fuit servatum. Ibi quoque S. Geraldus ecclesiastico, qui Auriliaci hodieque perseverat, cultu fuit gavisus, hincque is ad alia loca, in quorum nonnullis ecclesiæ etiam sub Geraldi nomine exstant exstructæ, ac sacræ ejus Reliquiæ religiose asservantur, est extensus. Juverit hic sub lectoris oculis Collectam, Hymnos, quasdamque Antiphonas ex Vita S. Geraldi a Pastore Savenensi excerptas, quibus Sancti memoriam colunt Auriliacenses, Litaniis in ejus honorem contextis silentio prætermissis, huc transcribere.*

IN DIEM S. GERALDI.

ANTIPHONA.

Dum Cœlos ingrederetur Beatus Geraldus Auriliaci Comes, audita est vox dicentium : Beatus qui potuit transgredi, et non est transgressus, facere mala et non fecit.

ORATIO.

C Omnipotens et misericors Deus, cujus singulari gratia Beatus Comes Geraldus confessor tuus, in summa vitæ licentia, legis tuæ præcepta non est transgressus : da nobis famulis tuis, ita tuis inhærere mandatis, ut et mala nulla facere et justitiam omnem implere valeamus : Per Dominum, *etc.*

AD VESPERAS HYMNUS.

uti hic transcripta in ejus honorem

86 Lætus affulget populo fidei
Nunc dies. Sacris feriamus una
Cantibus Cœlum ; superique nobis
Plaudite cives.
Gratus a cunis Domino Geraldus,
Callidas pravi fugit hostis artes;
Sæculi nusquam puerum dolosi
Fascinat aura.
Stirpe regali genitus, beatam
Pauperum sortem generosus ambit
Hos alit gaudens, recreatque nona
Parte bonorum.
Membra, subtractis dapibus, magistræ
Subjicit menti; removet profanos
A cibis lusus; vitio fit hostis D
Impiger omni.
Lumen hic cæco, pedibusque robur
Debili reddit, simul et salutem
Febre languenti, quibus ipse palmas
Abluit undis.
Erigit templum Domino superbum :
Utque tutelam societ decori,
Orbe Sanctorum pretiosa toto
Pignora quærit.
Laus Patri summo, genitæque Proli,
Morte quæ lapsum reparavit orbem,
Flamini sit par utriusque divo
Gloria semper. Amen.

AD MATUTINUM HYMNUS.

Ut Dei laudes moduletur ultro,
Noctibus castrum mediis Geraldus
Deserit lectum, precibusque turbat
Tempora somni.
Cum dapes ferri sibi delicatas
Expetunt multi procerum, choræis E
Aut vacant noctu, juvat nunc supremo
Numine pasci
Hunc suos sacris juvat Angelorum
Vocibus semper sociare cantus,
Vota fragranti potiora thure
Mittit Olympo.
Attrahit mirum pius inde rorem
Quo sibi pectus cupit irrigari :
Quo vel exili macula carere
Sedulus ardet.
Sic regit dulci populum volentem
Lege : sic hostes sine cæde vincit;
Casta sic Christo studet exhiberi
Virgo Geraldus.
Verte nunc, Princeps, supera faventem
E domo vultum : miserisque dextram
Tende succurrens famulis; et arce
Dæmonis artes.
Teque nos æquo pede fac sequamur :
Cordibus fac nos Domino canamus;
Et preces altam, Venerande, nostras
Offer ad aram. F
Laus Patri summo, genitæque Proli,
Morte quæ lapsum reparavit orbem;
Flamini sit par utriusque divo
Gloria semper. Amen.

AD LAUDES HYMNUS.

recitari solent :

87 Vix diem gallus cecinit propinquam,
Currit ad Templum celer; et salutis
Victimam nostræ videt immolari
Mane Geraldus
Per dies, morbis etiam retentus,
Litteras versat meditando sacras,
Cuncta regalis recinit diserte
Cantica vatis.
Gloriæ solum cupidus futuræ,
Conterit forti pede res caducas;
Semper et recto sequitur vocantem
Tramite Christum.
Proximam se mors ubi præbet ægro;
Lætus augustum Domini repente
Flagitat corpus; recipitque magno
Tactus amore.

Ac

A

Ac terens signo Crucis ipse frontem,
Clamat : O Sancti, modo subvenite!
Dixit; et cœli volat ad supremas
Protinus ædes.
Sancte! jam pleno bibis ore fontem,
Quo vigent cœtus superum beati :
Ah! petas omnes simul hunc bibamus
Omne per ævum.
Laus Patri summo, genitæque Proli,
Morte quæ lapsum reparavit orbem :
Flamini sit par utriusque divo
Gloria semper. Amen.

cultum sacrum, quo ille Sanctus colitur, fuisse etiam ad alias ecclesias extensum, ex harum Breviariis,

88 *Cœptum Aureliaci Sancti cultum ad alia Galliæ loca dein extensum fuisse ut pateat, ad ecclesiasticas ritualesque harum libros dumtaxat est recurrendum. Pater Dominicus a Jesu, Brancheus et D. Peyronetus in suo Sanctorum Catalogo Breviaria complura, Claromontanum scilicet, Aniciense, Cluniacense, Casæ-Dei, Brivatense, Piperaccuse,* B *Narbonense, Ruteuense, Lemovicense, Vivariense, Mimatense, Nemausense et Tolosanum anno* 1552 *editum, quæ Sancti nostri nomen ad* XIII *Octobris habent adscriptum et festum vario ritu celebrant recensent. His addi queunt Breviarium Parisiense et varii ad diversarum ecclesiarum, Lexoviensis scilicet Sarlatensis, Biterrensis et S. Albini Andegavensis, usum recitandi divini Officii ordines, in quibus omnibus, ut hodie* S. Geraldus *colatur, præscribitur. Verum, cum S. Geraldum, Sylvæ-Majoris abbatem, die* XIII *Octobris festivo honore donatum pariter fuisse, edocuerimus, cumque ad manum non sint varii aliarum ecclesiarum libri, in quibus hodie de* S. Geraldo *Officium excusum legitur, hinc, an de Comite Auriliacensi, an de Sylvæ-Majoris abbate in libris illis agatur, definire non possum. In Breviario Mimatensi seu in codice, Officia Sanctorum huic ecclesiæ peculiarium continente ac reverendissimi D. D. de Rousseau episcopi auctoritate vulgato, legenda ita est ex* S. Geraldi *Auriliacensis et S. Geraldi Sylvæ-Majoris abbatis Actis conflata, ut ad utrumque pertineat, nec nisi ægre, quis eorum potiori cultu hac die colatur, discerni queat. Apud* C *Sarlatenses autem et Anicienses, quorum Breviaria apud nos exstant, de* S. Geraldo *comite totum festum habetur. Nemausenses ejusdem memoriam colunt, ut ex Legenda ipsius patescit, qua tamen immerito, ut diximus, vitam monasticam eum professum fuisse, expressis verbis dicunt. Collectam, qua Sancti nostri intercessione divinam misericordiam implorant, typis excusam hic subjicio:* Deus, qui sine testimonio bonitatis tuæ nullum tempus relinquis, B. Geraldo supplicante, precamur, ut, qui hunc tibi placuisse nostris diebus per signa testaris, honorem, quem illi in tuo nomine supplices exhibemus, nobis in bonum operari digneris. Per Dominum, *etc.*

nomine Geraldi, quo insignitæ fuerunt,

89 *Nec tantum e libris ecclesiasticis, sed et ex ecclesiis, vel in Sancti honorem in Gallia erectis nomineque insignitis, vel sacra ejus lipsana, secum communicata, maximo in honore habentibus, fuisse ad illas Sancti nostri cultum extensum, fit perspicuum. Ecclesiarum istarum unam in Lemovicensi civitate exstructam et anno* 1087 *penitus destructam fuisse tradit Gaufredus Prior Vosiensis in Chronico pag.* 279 *et sequentibus Bibliothecæ Mss. Labbeanæ excuso. Hujus auctoris verba hæc sunt :* His diebus (*anno circiter* 1087) Guillermus comes præliis multis lacessivit Lemovicenses, pro qua oppressione ecclesia S. Geraldi penitus destructa narratur. *Medio autem seculo duodecimo, quo Albertus S. Martialis monasterio præerat, teste eodem Gaufredo pag.* 308 : Hospitale S. Geraldi Lemovicæ inchoatum est. Ecclesia quondam ibi fuit de eodem Confessore; quapropter locus ille adhuc ita vocatur. *Fuisse autem de Auriliacensi Confessore locutum Gaufredum, probat ejusdem operis jam supra hoc in Commentario recitatum capitulum, in quo se de illo Geraldo, qui tumulum S. Martialis crebro visitavit, sermonem fecisse prodit. Porro* S. Geraldum *Auriliacensem S. Martialis sepulchrum alacri devotione sæpe lustrasse Odo in ejusdem Vita num.* 73 *dilucide docet. Præterea ecclesiam hanc ad S. Geraldum Sylvæ-Majoris abbatem non pertinuisse, vel ex eo liquet, quod ante annum* 1087 *jam tunc exstructa scribatur, quo S. Geraldus abbas necdum inter Sanctos fuerat relatus, imo nec hominem exuerat, cum, testibus Papebrochio ad* V E *Aprilis et Mabillonio Sæculo* VI *Benedictino part.* II, *pag.* 866 *et sequentibus, anno demum* 1095 *vitam mortalem cum immortali commutaverit; quæ cum ita sint, ecclesiæ huic Lemovicensi ante annum* 1087 *nec nomen dare potuit, nec de illa, quæ Prior Vosiensis Gaufredus refert, queunt intelligi. Duo insuper apud Lemovicenses erecti sunt prioratus, de* S. Geraldi *nomine dicti: quorum unus in ipsomet civitatis suburbio ad abbatem Stirpensem pertinet, et ab anno* 1227 *exstructus fuisse asseritur a Brancheo Historiæ Sanctorum Arverniæ pag.* 594; *alter vero in archipresbyteratu de Brivasaco, cujus, ut innuit Beneficiorum diœcesis S. Flori Codex Parisiis anno* 1648 *vulgatus, ad abbatem Auriliacensem pertinet collatio. Sunt et juxta eumdem Brancheum duæ aliæ* S. Geraldi *ecclesiæ, prioratus nomine insignitæ, apud Tolosates et Tuletenses positæ.*

AUCTORE D. A. B.

summaque, qua sacras ejus exuvias

90 *Verum hisce aliisque omissis, ad alias, ad quas etiam Sancti cultum fuisse extensum, summa potissimum, qua sacras ejus, secum communicatas, exuvias servavere, veneratio ac religio probat, jam* F *venio. S. Stephani Lemovicensis canonici seculo duodecimo senescente, ut scribit Prior Vosiensis Gaufredus capite* 20, *pag.* 289 *Bibliothecæ Mss. Labbeanæ, penes sese annulum* S. Geraldi *existere gloriabantur. Nec minori in pretio apud Aquitanos et nonnullos alios populos erant Sancti nostri exuviæ. Ex his ut acciperet Maria, Monspeliensis domina et regina Arragoniæ, ineunte seculo decimo tertio, Auriliacum duos presbyteros misit, qui unam maxillæ partem et os tibiæ dono accepta, ingenti omnium plausu, ab episcopo Geronnensi et a regina, excepti, in ecclesiam,* S. Geraldo *dicatam, intulerunt. Jam ab anno* 1227 *aliqua ejus brachii parte ditatam fuisse prioratus Lemovicensis ecclesiam, asserit Brancheus.* Anno 1415, *ut scribit idem auctor, cujus verba e Gallico Latine versa hic subdo,* Sistaricensis episcopus omnibus fidelibus, ecclesiam sancti Confessoris die 13 Octobris, qua ejus festum celebratur, adeuntibus, propter nonnullas hujus Sancti reliquias, in hac ecclesia Castelmaurechiensi religiose asservatas, indulgentias concessit.

91 *His omnibus, quæ scribit Bollandus, ad I Februarii*

AUCTORE D. A. B. *prosecutæ sunt, veneratione probatur.*

Februarii diem Acta Sanctorum martyrum Agrippani episcopi et Ursicini pag. 204 *illustrans, adjungere liceat:* Anno Domini, *inquit*, 1522, die vero sexta Aprilis, Antonius de Chabanis, Aniciensis antistes, per suffraganeum suum Stephanum de Pressuris ex Ordine Minorum Troadensem episcopum, aperiri capsam ac visitari S. Agrippani reliquias curavit. Is ergo, Sacris ad illius aram solemniter peractis, habitaque ad populum elegante de ejus virtutibus oratione, e monumento lapideo, quod in eodem majore altari aptissime clausum exstabat, thecam ligneam profert.... In eodem lapideo conditorio altera reperta est lignea arcula, in qua reliquiæ erant S. Saturnini, S. Gertrudis, S. Tusci, S. Geraldi Auriliacensis apud Arvernos, S. Martini, S. Magdalenæ et aliorum..... *Atque hæc de sacris* Geraldi *reliquiis dicta sint. Plura circa hasce, cultum et historiam* S. Geraldi, *litteris ad DD. decanum et Auriliacensis ecclesiæ canonicos ineunte anno* 1785 *a me datis, quibus sancti Confessoris Acta, Gloria ejus* B *posthuma, Auriliacensis denique urbis Historia illustrari potuissent, me accepturum fore sperabam, sed cum nihil ab eorum humanitate et urbanitate ad me pervenerit, Branchei aliorumque scriptorum, quorum opera apud nos excusa exstant, verbis et fide stare debui, et revera in hoc Commentario prævio concinnando steti* *.

Nota 19.

VITA

Auctore S. Odone abbate,

E Quercetani Bibliotheca Cluniacensi.

DEDICATIO.

Aymoni dedicat hanc Vitam S. Odo. a b

C

Affectu recolendo pro suis meritis domno Aymoni *a* abbati conservus fratrum *b* Odo perpetuam salutem in Christo. Libellum, venerabilis pater, quem de conversatione et miraculis beati hominis Geraldi, me, qualitercumque possim, dictare tam imperiose nuper suaseras, jam, licet tremens, aggredior. Nam, etsi faciendo præsumptionem, quasi meis viribus excedens, timeo; et non faciendo contumaciam, quasi inobediens, pertimesco. De obedientia vero et bonitate Christi confisus, aggrediens, te quæso, ut ejusdem Christi clementiam implores, quatinus pro amore ipsius famuli sui Geraldi orationem sic modificare dignetur, ut homini, quem glorificare disposuit, non sit ex toto indigna, nec mihi transgressionis causa. Ad quam videlicet transgressionem evadendam nonnulla, de quibus tu forte causaberis, prætereo; sola illa, quæ mihi sunt vulgata, cum et tu coram adesses, certis authoribus contexens. Vale,

ANNOTATA.

a *Aymo seu Aimonus, uti eum appellat Turpio episcopus Lemovicensis, cujus frater fuit, in instrumento restaurationis monasterii S. Augustini, ecclesiis Tutelensi et S. Martialis Lemovicensi, sicut ex pluribus monumentis dignoscitur, præfuit. Multa de illo in Commentario prævio num.* 6 *habuimus. Eum obiisse Nonis Maii tertio post obitum Turpionis anno, expressis verbis asserit Ademarus Cabanensis in opere chronologico abbatum S. Martialis Lemovicensis Bibliothecæ Labbeanæ Mss. pag.* 271 *et sequentibus, tom. II excuso. Igitur, quo anno certe obierit Aymo, mox ex iis, quæ de Turpionis morte dicuntur, patescet.* D

b *Cum hoc humilitatis titulo tam episcopi et abbates, quam presbyteri et monachi, ut probat Cangius in Glossario, appellari desideraverint, e titulo isto, quem hic Odo sibi attribuit, nondum cum tunc* abbatis *nomine decoratum fuisse, perperam quis arguet.*

PRÆFATIO.

E

Auctor, sese in Sancti vitam et mores diligenter inquisivisse

Plerique dubitare solent, utrum vera sint, quæ de beato Geraldo referuntur. Inter quos nonnulli penitus non verum, sed phantasticum putant. Alii quoque, velut excusationes in peccatis quærentes, indiscrete hunc extollunt, dicentes videlicet, quia Geraldus potens et dives fuit et cum deliciis vixit, et utique sanctus est. Qui nimirum suam voluptuosam vitam ejus nituntur exemplo excusare. His ergo nobis visum est aliquantulum, prout possumus, respondendum. Nam et nos dudum, audita miraculorum fama, nihilominus de his dubitabamus: ob hoc maxime, quod in quibusdam locis, nescio, per quos rumores solent vulgares conventus noviter fieri, paulatimque velut res vana cessari. Sed cum causa insisteret, ut Tutelensis *a* cœnobii fraternitatem inviseremus, ad sepulchrum ipsius intendere libuit. a Tunc vero, accitis quatuor ex his, quos ipse nutrierat, Hugone videlicet monacho, Hildeberto sacerdote, Witardo quoque et alio Hildeberto nobilibus laïcis, sed et aliis quam pluribus, de moribus et qualitate vitæ ejus hactenus disquisivimus: nunc simul, nunc semotim, quid singuli dicerent, vel si in dicendo sibi concordarent, certatim inspeximus, tacite expendentes, si talis vita ejus esset, cui forte miracula convenissent. F Comperto autem, quam religiose vixerit, et quod hunc Deus in sua gratia pluribus indiciis esse monstraverit, jam de ejus sanctitate dubitare nequivimus. Magis miramur, quod in hac nostra ætate, cum charitas pene tota refrigescit, instante Antichristi tempore, Sanctorum miracula cessare debeant.

cumque potentibus in exemplum datum a se credi, prælatus, b

3 Sed nimirum suis promissionis est memor, quia per Hieremiam dicit: « Non desinam benefacere populo meo *b*. » De hoc autem ejus benefacto testatur Apostolus dicens, quia Deus in nullo seculo sine testimonio semetipsum relinquens, benefaciens corda hominum lætitia implet. Si ergo divinæ benignitati ejus placet, ut, qui fecit cum patribus mirabilia, nostris quoque glorificetur temporibus, increduli nequaquam esse debemus. Quod autem et in isto tempore, et per modernum hominem hæc divina dispensatio gerit,

A rit, hoc nimirum esse videtur, quia jam cuncta Sanctorum retro facta vel dicta quasi mortuus a corde recesserunt. Et cùm Vir iste Domini, sicut in diebus Noë repertus est, qui secundum legem vixerit, hunc ipsum Deus ad testimonium intuentibus ingerit, ut videntes, quod juste et pie vixerit, ad ejus imitationem, tamquam de proximo resplendentem, acies cordis evigilet. Nec observantia mandatorum Dei gravis aut impossibilis æstimetur, quoniam quidem hæc a laïco et potente homine observata videtur. Nihil autem mentis ignaviam deterius nutrit, quam hoc, quod boni vel mali operis retributio, quæ post hanc vitam restat, in præsenti non recogitatur. Quo contra monet nos Scriptura, ut in omnibus operibus nostris memoremus novissima nostra. Deus igitur Famulum suum, quem in cœlis remunerat, etiam in terris coram suis contemptoribus exaltat, ut per hoc, quod foris agitur, interius Dei contemptores videant, quia vanus non est, qui servit Deo, sed, sicut ipse testatur, qui glorificant eum, glorificabit eos, et, qui contemnunt B eum, erunt ignobiles. Quoniam vero hunc Dei Hominem in exemplo potentibus datum credimus, viderint ipsi, qualiter eum, sicut e vicino, et de suo ordine sibi prælatum imitentur, ne forte sicut regina Austri Judæos, sic iste in judicio condemnet eos.

sese in lucubratione, qua Geraldi gesta complexurus est, subinde illos, ut hæc imitentur, hortaturum, declarat.

4 Nos autem, de ejus actibus occasionem sumentes, aliquid ad eosdem potentes commonendos, ubi se oportunitas præbuerit, sicut rogastis, annectimus. Siquidem et domnus Turpio episcopus *c* et dilectissimus ac venerabilis abbas Aymo cum aliis quampluribus multa vi precum me coëgerunt, ut hæc aggrederer. Cum quidem veram inertiæ prætendissem excusationem, malle se dixerint, ut hæc agresti potius stilo proderentur. At ego perpendens, quod humili quoque homini pomposa relatio minus congruat, fidem vero dictis testium adhibui. Qui signa quidem, quæ vulgus magni pendet, non multa retulerunt, sed disciplinatum vivendi modum, et opera misericordiæ, quæ Deo magis placent, non pauca. Nam C Rex in judicio multis, qui prophetaverunt, et multis, qui signa fecerunt, dicet : « Nescio vos » *d*. » Qui vero justitiam operantur, in qua Geraldus quammaxime excrevit, audituri sunt : « Venite, benedicti Patris mei *e*. » Et revera qualia sunt gesta, per quæ Job, David et Tobias et alii quamplures beatificantur, non ista, quæ Geraldus egisse comprobatur? His ergo ita consideratis, credere mihi persuasum est, quod Geraldus Sanctorum consortio dignus sit, per quem etiam cœlestis Remunerator miracula dignetur operari. Sed hanc apologeticam Præfationem texentes, diu loquuti, jam ad initium loquendi in Christi nomine veniamus.

ANNOTATA.

a *Tutelense oppidum, Gallice* Tulles, *inferioris pagi Lemovicensis caput. Situm est ad confluentes Curretiæ et Solanæ, æquali fere intervallo a Briva et Userca distans; ejus origo ad celebrem abbatiam, quam septimo seculo conditam fuisse existimat vir eruditus Baluzius, referenda est : cœnobium hoc a Normannis destructum, variis donis et prædiis ab Ademaro Scalarum vicecomite ditatum, in sedem episcopalem, detractam e Lemovicensi, erexit Joannes XXII anno* 1318.

b *Jeremiæ cap.* 32, ℣. 40.

c *Turpio, quem Turpium vel Turpinum nonnulli nominant, teste Dionysio Sammarthano auctæ Galliæ Christianæ tom. II, col.* 508, *apud Lemovicenses ab anno* 905 *sedit episcopus. Turpionis obitum anno* 934 *affixit Mabillonius Annalium tom. III, pag.* 421 *et* 422 *ea ductus ratione, quod scilicet hoc anno testamentum pro restaurando S. Augustini Lemovicensis cœnobio condiderit.* Sed quis, *inquit Sammarthanus mox laudatus col.* 556, Mabillonium præmonuit, testamentum hoc non serius factum, et quod necessario ad annum 934 reponendum sit, cum nullas et certas temporis notas præ se ferat, nec aliquas nos affigere audeamus. Vix enim fas esse putamus, absque certo monumento recedere ab Ademari sententia, Turpionis et Aimonis ex nepte pronepotis auctorisque pene coætanei. *Igitur ad annum* 944 E *cum chronologo Lemovicensi, cujus opus pag.* 333 *Bibliothecæ Labbeanæ tom. I vulgatum exstat, hujus episcopi mortem signamus. Cum autem tertio post obitum Aymonis, abbatis S. Martialis, anno diem clausisse extremum Turpionem, scribat Ademarus, hinc Aymonem anno circiter* 942 *Nonis Maii hominem exuisse arguas. Eum adhuc in vivis mense Februarii exstitisse, evincit societas precum, quam hoc mense cum Floriacensibus et Sollemniacensibus, teste Mabillonio tom. III Annalium pag.* 459, *Aymo iniit : saltem ante hunc annum Aymonis abbatis reponi obitus non potest.*

d *Matth. cap.* 25, ℣. 12.

e *Matth. cap.* 25, ℣. 32.

LIBER I.

CAPUT I.

S. Geraldi patria parentes et educatio : singularis humilitas, Dei amor et erga proximum pietas. F

Illustri e prosapia ortus Geraldus,

Vir igitur Domini Geraldus ea parte Galliarum, quæ ab antiquis Celtica *a* vocatur, oriundus fuit, territorio videlicet, quod est Arvernensi atque Caturcensi *b* necnon etiam Albiensi *c* conterminum, oppido vel villa *d* Aureliaco, patre Geraldo, matre vero Adaltrude progenitus, carnis nobilitate tam excellenter illustris, ut inter Gallicanas familias ejus prosapia tam rebus, quam probitate morum, generosior videretur *e*. Fertur enim, quod parentes illius modestiam atque religionem veluti quadam hæreditaria dote sibi tenuerint; cujus rei duo testes ex eadem stirpe emergentes existunt ad hoc adstruendum satis idonei, sanctus videlicet Cæsarius, Arelatensis episcopus, et beatus Aredius abbas *f*. Et quia Dominus in generatione justa, generatio vero Geraldi quærentium est Dominum; consequens est, ut generatio rectorum benedicatur. Sane quantum locupletes iidem fuerint,

AUCTORE S. ODONE ABBATE.

rint, vel prædia mancipis referta testantur, quæ circumquaque diffusa eidem Geraldo jure successionis obvenerunt. Sed decus mentis, quod ex parentibus hauserat, in ipso multipliciter auctum refulsit. Quadam enim gratia genitores ejus clariores sunt, qui Prolem tam felicem gignere meruerunt.

visioneque interveniente, a matre conceptus,

6 Pater quippe ipsius in ipso conjugio sese castificari tantopere studebat, ut, semoto frequenter a conjuge thoro, solus accubitaret, velut ad tempus juxta Apostolum orationi vacans. Quadam vero nocte monitus in somnis perhibetur, quatinus uxorem cognosceret, quia filium generaturus esset. Aiunt enim, quod ei missum sit, ut illum nomine suo Geraldum vocaret. Dictum quoque, quoniam futurus magni meriti foret. Excitus autem congratulabatur visioni. Dehinc iterum soporatus videbatur illi, ut de pollice pedis ejus dextri quædam virgula nasceretur, quæ paulatim in magnam arborem succrescebat, ac subinde frondibus diffusis universim * spatiabatur. Tum ille, quasi operarios vocans, jubebat furcarum vel perticarum amminicula subponi, et, cum illa vehementer grandesceret, nullum tamen pondus in pollice sentiebat. Siquidem somniorum visiones non semper sunt inanes *g*. Et si somno fides adhibenda est, videtur hæc visio rerum effectui convenire futurarum. Cognovit itaque uxorem, quæ juxta condictum visionis puerum concepit. Sed fortasse de hoc quasi de somnio dubitari potest. Aliud tum virtutis indicium evidenter sequutum est.

* *an* quaquaversum?

B

g

trino in hujus utero vagitu magnum quid de se præsagit,

7 Genitrix ejus, cum esset vicina partui, nono videlicet die priusquam nasceretur, contigit, ut cum suo viro vigilanti vigilans ipsa jaceret, et dum, nescio quid, vicissim sermocinarentur, infans emisit vocem, quam ambo audierunt. Cumque attoniti, quidnam esset, obstupescerent, neque ignorare poterant, quod illa vox in alvo matris sonuerit, vocat pater cubiculariam, et, quonam ille vagitus increpuerit, adhibito lumine jubet disquiri. Cum illa nullum omnino infantem adesse, qui vocem illam ediderit, similiter attonita protestaretur, infans iterum secundo sonuit; et post modicum intervallum sonuit etiam tertio, videlicet sicut recens natus vagire solet. Ter igitur in ventre matris auditus est, quod profecto tam mirum est, quam et contra naturæ modum constat accidisse. Et quia non casu, sed, disponente rerum ordinatore Deo, factum est, forte vox illa jam præsagabat *, quod in hujus mortalitatis clausura vitales actus erat habiturus. Nam, sicut partus, in alvo matris degens, vivit quidem, sed nullum sensum habet, sic omne genus humanum in hac vita post reatum primi hominis velut inter augustias uteri clausum tenetur, ubi, licet per fidem in spe gloriæ filiorum Dei vivat, tamen nihil spiritnale *, sicut est videre, neque efficaciam sensuum, qualem primus homo ante peccatum habuit vel Sancti post hanc vitam accipiunt, nullatenus nisi languide et ægre exercet. Geraldus igitur in matris utero bene sonuit, quoniam ultra communem aliorum vigorem in fide sanctæ Trinitatis exercens, felicem famam, qua erat orbem repleturus, per illam voculam significavit.

C

* præsagiebat

* sensuale

D

puer adhuc nihil puerile præ se fert,

h

8 Natus vero *h* et ablactatus, cum ad illam ætatulam pervenisset, in qua solet in parvulos morum qualitas explorari, quædam placens indoles in eo subrutilabat, per quam diligenter inspicientes, Virum hunc virtutis futurum esse, conjiciebat *. Nam in prima ætate, ut sæpe videmus, incitamentis corruptæ naturæ solent parvuli irasci, et invidere, et velle ulcisci vel alia hujusmodi adtentare. At in puero Geraldo dulcedo quædam animi cum verecundia, quæ multum honestat adolescentiam, ipsos infantiles actus decorabat. Qui, divina providente gratia, studiis litterarum applicatus est, ea tantum parentum voluntate, ut decurso psalterio mox secularibus exercitiis, sicut nobilibus pueris mos est, erudiretur, scilicet ut molossos ageret, arcista *i* fieret, cappos et accipitres competenti jactu emittere consuesceret. Sed, ne inani studio deditus, tempus ad discendum litteras congruum in vacuo transiret, divino nutu dispositum est, ut diutius ægrotaret. Tali equidem infirmitatis languore, ut a seculari exercitio retraheretur, sed ad discendi studium non impediretur. Siquidem minutis jugiter pustulis ita replebatur, ut per longum tempus protractæ jam non putarentur posse sanari. Qua de causa genitor ejus cum matre decernit, ut litterarum studiis artius * applicaretur. Quo videlicet, si usibus seculi minus esset aptus, ad ecclesiasticum officium redderetur accommodus. Hac igitur occasione factum est, ut non modo cantum disceret, quin etiam et grammaticam prælibaret. Quod ei postea multum profuit, cum acies ingenii, per illud exercitium elimata, ad omne, quod vellet, acutior redderetur. Inerat autem illi vivax mentis sagacitas et ad dicendum, quæ vellet, satis prompta.

* conjiciebant

i

E

* *an* arctius?

dumque deinde adolescens nobilium exercitiis instruitur, sacras Scripturas non negligit.

k

9 Transmissa pueritia, cum jam adolesceret, membrorum robur nocivum corporis consumpsit humorem. Tam velox autem factus est, ut equorum terga facili saltu transvolaret. Et quia viribus corporis fortiter agiliscebat *k*, armatam militiam assuescere querebatur. Sed jam dulce scripturarum Adolescentis animum subarraverat, ad cujus studium affectuosius anhelabat. Ob hoc, licet militaribus emineret officiis, delectatione tamen litterarum illectus, in illis voluntaria pigritia lentulus, in hujus sedulitate erat assuetus. Credo, jam sentiscebat, quia juxta Scripturæ testimonium « Melior est sapientia quam » vires, » et nihil est locupletius illa. Et quoniam facile videtur ab his, qui diligunt eam, mentem ejusdem Adolescentis præoccupabat, ut ei se prior ostenderet, ut esset dulcis alloquutio cogitationis ejus. Nullo igitur impedimento Geraldus poterat occupari, quin ad amorem discendi recurreret. Unde factum est, ut propemodum pleniter Scripturarum seriem disceret, atque multos clericorum quantumlibet sciolos in ejus cognitione præiret.

F

Potentia post parentum obitum acquisita non intumescens,

10 Decedentibus autem parentibus, cum ejus dominio potestas omnis deveniret, non, ut solent adolescentes, qui in matura dominatione superbiunt, Geraldus intumuit, nec incœptam cordis modestiam immutavit. Dominandi potestas grandescebat, sed mens humilis nequaquam insolescebat. Pro disponendis vero atque tuendis rebus,

quas,

AUCTORE S. ODONE ABBATE.

A quas, ut diximus, hæreditario jure sibi vindicaverat, occupari cogebatur, et ab illa cordis dulcedine, quam aliquatenus jam prægustaverat, ad amaritudines terreni negotii foras exire. Hoc sui cordis secretum deserere ægre ferebat, mox tamen, ut possibile erat, ad illud recurrebat. Sed, dum ab alto contemplationis quasi ruere per terrenam occupationem videretur, sicut ibici *l* mos est, ut ruens in suis cornibus se recipiat, ne moriatur, ita ad amorem divinum vel Scripturæ sanctæ meditationem recurrens, internæ mortis ruinam evadebat; illo nimirum Davidice spiritu jam, ut reor afflatus, quo ille fervens non dabat somnum oculis, donec actionibus diurnis exoccupatus, locum Domino in seipso inveniret, in quo sub lingua sua secretim exultans, quam dulcis est Dominus degustaret. Forte juxta illud Job rivos *m* olei huic petra Christus fundebat, ne aquæ multæ possent extinguere in eo lucernam caritatis. Et ad istam cordis refectionem defixus quidem inhiabat, sed domesticis tamen, et fami- B liaribus exigebatur, ut otia contereret, et aliorum sese utilitatibus impenderet.

pupillos viduosque,

11 Mordaces igitur curas propter querimonias reclamantium invitus admittebat. Causabantur enim sui querelosa voce dicentes: Cur potens vir ab infimis personis, quæ res suas populabantur, violentias pateretur; addentes, quia dum explorarent, quod ille se nollet ulcisci, quicquid illius juris esset, mordacius devastarent: sanctius et honestius esse, ut jus armatæ militiæ recognosceret, in hostes ferrum stringeret, violentorum audaciam frenaret: satius esse temerarios vi bellica premi, quem pagenses et inermes ab eisdem injuste opprimi. Quod Geraldus audiens, non assultu, sed ratione cohortatus, ad miserandum et subveniendum flectebatur. Totumque se divinæ dispositioni ac misericordiæ committens, tractabat qualiter pupillos et viduas juxta Apostolicum præceptum visitaret, ut se ab hoc seculo immaculatum custodiret.

sic exigente violentorum insolentia,

12 Igitur ad insolentiam violentorum reprimendam se jam exercebat, id in primis certatim C observans, ut hostibus pacem, facillimamque reconciliationem promitteret. Quod utique studebat, ut vel in bono malum vinceret, vel, si illi dissiderent, jam ante Dei oculos suæ parti justitia plenius favisset. Et aliquando quidem mulcebat eos, et in pacem reducebat. Cum vero inexplebilis malitia quorumdam pacificum hominem irrideret; jam tunc cordis acrimoniam exerens, conterebat molas iniqui, ut de dentibus eorum, juxta illud Job, *n* auferret prædam. Non tamen, ut plerisque moris est, ulciscendi libidine percitus, aut vulgaris amore laudis illectus, sed pauperum dilectione, qui seipsos tueri nequibant infervens. Agebat autem hoc, ne forte, si inerti patientia torpuisset, præceptum de cura pauperum neglexisse videretur. Jubet enim eripi pauperem, et de manu peccatoris egenum liberari. Jure igitur non dabat cornu peccatori. Aliquotiens autem, cum inevitabilis ei præliandi necessitas incumberet, suis imperiosa voce præcepit, mucronibus gladiorum retroactis, hastas inantea dirigentes pugnarent. Ridiculum hoc hostibus foret, nisi Geraldus vi divina roboratus, mox eisdem hostibus intolerabilis esset. Quod etiam suis valde videbatur ineptum; ni experimento probassent, quod Geraldus, quem pietas in ipso prælandi articulo vincebat, invincibilis semper esset. Cum ergo viderent, quod novo præliandi genere mixta pietate triumpharet, irrisionem vertebant in admirationem. Etiam victoriæ securi, servabant alacres quod jubebat. Non enim auditum est aliquando quod vel eum, vel milites ejus, qui sub illius fidelitate pugnaverunt, eventus victoriæ fefellisset. Sed et hoc certum constat, quod nec ipse quemlibet umquam vulneraverit, nec prorsus ab aliquo vulneratus est. Christus namque erat, ut scriptum est, *o* in latere ejus, qui cordis ejus oculum inspiciens, pervidebat quod pro ejus amore tam beneficus erat, ut non hostes ipsos vellet appetere, sed solam in eis audaciam dementare. *p* Nemo sane moveatur, quod homo justus usum præliandi, qui incongruus religioni videtur aliquando habuerit. Quisquis ille est, si justa lance causam discreverit, ne in hac quidem parte gloriam Geraldi probabit obfuscandam. Nonnulli E namque patrum cum et sanctissimi et patientissimi fuerint; justitiæ tamen causa exigente, viriliter in adversariis arma corripiebant: ut Abraham qui pro eruendo nepote *q* ingentem hostium multitudinem fudit; et Rex David, qui etiam contra filium *r* legiones direxerit.

bonumque commune tuetur.

13 Geraldus non aliena pervadendo, sed sua, quin potius suorum jura tuendo, confligebat. Non nesciens Rinocerotem, id est, quemlibet potentem, loro religatum, ut glebas vallium, id est, humilium oppressores confringat. Neque, ut ait Apostolus, « judex sine causa gladium portat; vin» dex enim Dei est: » *s* Licuit igitur laico homini in ordine pugnatorum posito gladium portare; ut inerme vulgus velut innocuum pecus a lupis, ut scriptum est, vespertinis defensaret. Et quos Ecclesiastica censura subigere nequit, aut bellico jure, aut vi judiciaria compesceret. Non igitur obscurat ejus gloriam, quod pro causa Dei pugnavit, pro quo pugnat orbis terrarum contra insensatos; quin potius ad laudem ejus proficit, F quod semper sine fraude vel insidiarum interventu palmam vicerit, et tamen ita protectus a Deo sit, ut gladium suum, sicut supra diximus, numquam humano sanguine cruentaverit. Porro autem, qui exemplo ejus adversus inimicos arma sumpserit, ejus quoque exemplo non propriam commoditatem, sed communem quærat. Videas namque nonnullos qui pro amore laudis aut lucri, sese periculis audenter objiciunt, mala mundi pro mundo libenter sustinent: cujus dum amaritudines occurrunt, ejus gaudia, ut ita dixerim, quærentes perdunt. Sed istorum alia res est. Opus vero Geraldi lucidum est, quoniam de simplicitate cordis metitur.

ANNOTATA.

a *Celtica Gallia, juxta Livium Historiæ lib.* v. *cap.* XXXIV. *est pars Galliæ tertia, cujus penes Bituriges summa imperii fuit; ad ipsos autem spectabant Arverni in quorum pago superiori Auriliacum.*

b

A b *Vel* Cadurcensi, *Gallice* Le Querci, *cujus caput Cadurcum urbs episcopalis ad Lotium fluvium.*

c *Albigensis pagus vulgo* l'Albigeois *ad urbem Albigam, nunc sedem Archiepiscopi, spectat.*

d *Hic oppidum et villa indifferenter usurpantur. Notandum tamen illam vocem oppidum pro parte superiori alicujus urbis vel loci, seu quæ prope castrum exstat frequentius usurpari, ut ex num.* 46 *Vitæ S. Geraldi intelligi potest.*

e *De illustri B. Geraldi prosapia disseruimus Commentarii prævii* § 2. *num.* 21 *et sequentibus, ubi quid de egregio illius stemmate sit statuendum, videbit lector.*

f *Fusius de SS. Cæsarii et Aredii stirpe Commentarii prævii* § 11, *elocuti sumus, Quercetani rationes refellentes.*

g *Hunc locum laudat Venerabilis Petrus Cluniacensis Abbas, lib.* II, *Miraculorum cap.* XXV. *Hæc Quercetanus in notis ad Bibliothecam Cluniacensem.*

h *Quo anno S. Geraldus natus sit, certo calculo signari non potest, ut* § 2. *diximus. Hinc ruit Quercetani opinio qua vir eruditus anno* 856 *S. Virum natales adeptum fuisse asserit. Quintus enim*
B *Abbonis S. Martialis cœnobii abbatis annus per aliquot menses annorum* 854, 855 *et* 856, *usque ad* 19 *Maii currere potuit, ut fusius diximus.*

i *Sagittandi peritus.*

k *Seu agilitate crescebat.*

l *Seu* capra silvestris, rupicapra.

m Petra fundebat mihi rivos olei. *Lib. Job cap.* XXIX, ℣. 6.

n Conterebam molas iniqui, et de dentibus illius auferebam prædam. *Ibidem* ℣. 17.

o *Videtur auctor respicere Davidicum illud Psalm.* 90. ℣. 8. Cadent a latere tuo mille et decem millia a dexteris tuis : ad te autem non appropinquabit.

p Reprimere.

q Lot, *ex fratre suo Aran.*

r Absalom.

s Non enim sine causa gladium portat. Dei enim minister est : vindex in iram ei, qui malum agit. *Ad Romanos cap.* 13 ℣. 4.

C

CAPUT II.

Sancti castitas impugnata, oratio, sobrietas, modestia, in pauperes afflictosque benignitas.

Sanctus in castitate vacillans,

Exploraverat antiquus deceptor mores adolescentis, et nescio quid divinum in eo commentatus, in invidiam exardescebat, et ob id quantis poterat tentationum fraudibus hunc obruere satagebat. Sed ille jam dicerat * ad gremium divinæ pietatis orando confugere, et illius commenta per Christi gratiam refutare. Hostis autem inexplebiliter invidus, cum experimento probasset, quod in eo per delectationem carnis regnare nequivisset, bellorum, ut supra diximus, turbines ei per improbos, concitabat, ut arcem pietatis per illos in corde ejus oppugnaret, ad quam per seipsum inrumpere nequaquam valebat. Contra castitatem vero, ut ad ejus juveniora redeamus, quam isdem virgunculus *a* certatim diligebat, versutissimus hostis acerrime succendebatur. Novum namque et inusitatum illi erat, quod aliquis juvenculus naufragium pudoris tutus evasisset. Libidinem igitur, quæ ad decipiendum genus hominum, vel maxima, vel prima est ejus virtus, instanter illi suggerebat. Quam cum ille penitus refutaret, torquebatur hostis ; quod nec ad fores quidem cordis illius hanc intromittere posset. Veternosam ob hoc repetit fraudem, et ad instrumentum deceptionis, quo vel Adam vel posteri ejus maxime decipi solent, ad mulierem dico, recurrit. Quamdam enim juvenculam ejus oculis, ut fertur, ingessit. Qui dum in ea colorem nitidulæ cutis incautus attenderet, mox in delectatione illius mollescere cœpit. O si protinus intellectu conspexisset quid sub cute latebat ! Quia nimirum nihil carnis pulcrum est, nisi fucus pellis. Avertit ille oculos, sed species per ipsos cordi impressa remansit. Itaque angebatur, illiciebatur, et cæco igni adurebatur. Tandem victus mittit ad matrem puellæ, qui se nunciat nocte venturum. Sequutus ille nuncium, violenter ad interitum animæ festinabat. Interim vero, sicut E solent captivi inter vincula, pristinæ libertatis gementes memorari, suspirat Geraldus, et consuetam divinæ dilectionis dulcedinem recolebat. Et, licet ægro affectu, rogabat Deum, ne se illa tentatio penitus absorberet. Venitur ad condictum, intrat hospitium puella, quia frigus erat, stetit in facie juxta focum ; Geraldum vero jam divina gratia respexerat. Cui tam deformis eadem puella mox visa est, ut non crederet eam esse quam viderat, donec pater ejus ipsam esse assereret. At ille intelligens id non sine divino nutu fieri, quod eadem juvencula non eadem venustatem in ejus oculis haberet, mox ad Christi misericordiam se recollegit ; et profunde suspirans concitus equum ascendit, et nil cunctatus, gratias agens Deo, raptim abire properavit.

* didicerat

a

D

licet mox resipiscens.

15 Nimius algor frigoris tum forte ingruerat, cui se tota nocte torreri permisit, ut scilicet parvæ delectationis teporem glacialis asperitas puniret. Jubet autem protinus patri, ut hanc nuptui traderet. Quam et libertate donavit, et quoddam prædiolum jure testamentario concessit. F Fortassis autem fragilitatem suam suspectus, ejus accelerari nuptias fecit. Quapropter eleemosynæ causa, et dote libertatis donavit, ne illius matrimonium tardaretur. Verum tu Cedrus Paradisi futurus, quomodo sic agitari potuisti? Certe ut disceres qualis ex teipso esses. Nam et ille tuus patronus, Apostolorum videlicet Princeps, cui postea et teipsum, et omnia tua commisisti, non se satis cognosceret, nisi tentationis articulus obrepsisset. Nunc vero tu expertus qualis homo per se, qualis per Dei gratiam sit, compati supplicum tuorum fragilitati ne dedigneris. Noverimus autem quia non est inconsuetum Sanctis tentari. Insertis enim corruptæ naturæ vitiis nascuntur, scilicet ut sicubi certent, certantes vincant, vincentes coronentur. Interest autem quis delectationem vitii recipiens succumbat, aut quis eidem repugnans vincat, ac delectatione virtutum potius mentem occupans, venenum pravæ delectationis, quod ad horam forte insumpserit, antidoto piæ supplicationis a se repellat. At adolescens hic periculi experimento discretior, sicut

aliquis

A aliquis in lubrico post impactionem pedis, cautius incedebat, satis cavens ut cordi ejus nihil oculi nunciarent, unde mors ad ejus animam per fenestras eorum subintraret.

aliquamdiu cæcitate punitur :

16 Cæterum dulcis Dominus ac rectus, qui servum suum Geraldum a stupro, pietatis dulcedine servavit : punire eum pro concupiscentia, rectitudinis censura non omisit. Elapso quippe non multorum dierum tempore per unum et eo amplius annum glaucomate *b* cæcitatis reum suum contrivit, ut oculi, qui illicita viderant, nec licita videre possent. Cum quidem nec in palpebris, nec in prunulis ejus perpera * quælibet appareret. Noverant familiares cæcitatem, et hanc extraneis perpicaces pupillæ summo studio dissimulabant. Ille vero sub manu ferientis Domini sese humilians, tanquam ad ejus flagella paratus tacebat. Medicinam sane corpoream nec refutabat, neque urgenter quærebat, præstolans patienter, quando vel qualiter Dominus suus, expleta feriendi voluntate, verbera submovere voluisset. B Noverat enim, quod omnis filius flagellatur. Internus vero arbiter etiam minimas in electis suis maculas nunc purgat, ne sit in eis, quod postmodum oculos ejus offendat. Et ob id flagellum boc eidem intulit quo mens juvenilis et de præterito purgaretur, et in futuro defæcatior servaretur. Cum ergo Deus explesset in eo voluntatem suam, flagellum dimovit et lucem ejus oculis reparavit.

* macula

psalterium quotidie recitat :

17 Jam vero ille quasi excoctis per afflictionem sensibus vitam satis honestam ducebat, et medioximum *c* discretionis callem in neutra parte pronior agebat. Scilicet ut seculari negotio sua munia non fraudaret, nec a religionis cultu terrena se occupatione tricaret, honestiores viros sibi familiarius adjungebat, et clericos melioris famæ, cum quibus domi vel foris divinum officium aut simul aut viritim exercebat. Venerat Dominica dies, et ille necesse habebat ad quoddam placitum *d* ex condictu *e* venire, quo scilicet nobiles quidam viri conventuri erant. Quos ne tardius veniens demorari videretur, manicare *f* studuit, et priusquam illucesceret, proficisci. C Cavebat quippe in hoc turgidum fastum, ne se cuiquam tardum aut difficilem præstaret ; ut moris est nunc quibusdam, qui velut de thalamo procedentes, prius ebrietati se mancipant, quam amicis præstent, contra illud Scripturæ dicentis : « Væ terræ, cujus principes mane comedunt. » *g* Atqui Geraldus non ita. Valde enim indigne ducebat, ut, qui multis prælatus erat et dominus, vitiorum dominationi fieret servus. Jejunus ibat ad placitum *h*, ne mersa sobrietate rationis judicio caruisset. Inquirebat autem, quid Christi, quid pacis, quod commune bonum præferret. Post nocturnas autem Laudes, si quolibet proficiscendum erat, Missarum subsequebatur solemnitas : ita divinæ clementiæ se suosque committens abibat. Prædicta sane Dominica, quoniam necesse fuerat ante auroram proficiscere *, Missam præterierat, quam scilicet expleto placito cum speraret audire, nusquam possibile fuit. Mœstus igitur admodum discurrebat, quærens, ubi aliqua spes reperiendi fuisset. Cum vero nequicquam, advocat clericos, qui forte tunc aderant, et cum bis omnes psalmistanos *i* milites, dicens : Mea proprie culpa est, quod bæc sancta dies in vanum nobis transiet ; sed est, quod ad laudem Dei faciamus, ne diem sanctam inaniter expendisse videamur. Dixerat hæc, et psalterium a capite, nil mortale sonans, cum eisdem percurrit. Ex hoc jam sibi consuetudinem statuit, ut psalterium pene quotidie recitaret. Quo videlicet decurso, velut spiritualiter epulatus, gaudere videbatur, ut solet aliquis ambitione exsatiata lætari.

* proficisci

AUCTORE S. ODONE ABBATE.

corporis ejus dotes,

18 Manuprecium videtur, si de corporis ejus habitudine quædam proferamus. Nam, licet caro non prosit, licet fallax gratia sit et vana pulchritudo, tamen quia libidinis atque superbiæ fomes esse quibusdam solet, laudandum est in hoc Viro, quod et venustus fuit, et se nec libidinis cœno fœdavit. Geraldus igitur staturæ mediocris et totus, ut dicitur, euphormis, id est, bene formatus. Et cum unumquodque membrum sua pulcbritudo compsisset, collum tamen ita candidulum et quasi ad normam vivendi decusatum habebat, ut vix aliud tam gratiosum vidisse te putares. E Elegantiam sane corporis venustas animi decorabat. Unde in frontispicio ejus cordis habitudo subrutilabat. Hoc et Scriptura testatur dicens, quod risus dentium et occursus faciei qualitatem interioris hominis demonstrant. Gustaverat jam, quoniam dulcis est Dominus, et sponsi cœlestis quoniam suavis amplexus ; et idcirco pulcbram animæ speciem non patiebatur in oculis ejusdem Sponsi delectatione carnis illecebrari. Solebant sui collum ejus lætantes deosculari, nec tamen indignabatur illis, quoniam superbia, quæ semper intrectabilis est, sedem sibi vindicare non poterat. Erat præterea corporis pernicitate multum velox, et virium robore validus. Quod idcirco sit commemorandum, ut appareat, quoniam laudabilis est, qui materiam superbiendi habens, sese in humilitate depresserit. E contra, quoniam vituperabiles, qui parum vel nil horum habentes intumescunt. Postquam vero mentalibus se studiis plenius applicavit, illa corporis agilitas prorsus emarcuit. Tum præterea gratissimus erat alloquio communi, et in tranctandis ac F disponendis rebus acumine consilii profundus. Et quanquam scurrilitatis verba caveret, seria tamen ita proferebat, ut etiam suis in hoc placeret. Nec in proferendis minis erat nimis dicax, nec in reservandis injuriis tenax. Sed neque ad beneficia quælibet dauda facilis, neque ad hæc*, quæ dederat, auferenda mutabilis. Quod vero affirmative diceret, hoc indubitanter explebat, nisi forte peccatum esse dignosceret.

* nec ab his

sobrietas,

19 Studebat autem ita sobrietati, ut non solum se, sed etiam suos a temulentia custodiret. Nam convivæ ejus neque voraces erant, neque bibaces. Neque enim vel hospites umquam ad bibendum cogebat, neque numerosius, quam omnes cæteri convivæ, potum hauribat. Itaque sic temperabat convivium, ut ab eo nec temulenti surgerent, nec subtristes. Et cum hopistes ad quorum humanitatem se totum impendebat, reficere nonnumquam mane fecisset ; ipse tamen non ante horam diei tertiam, vel in jejunio ante nonam reficiebat. Illud Scripturæ præceptum observabat beatus Princeps, qui in tempore suo comedit ad

ad reficiendum, et non ad luxuriam. Quid enim ille convenientius observaret, quam ebrietatem; qui præter hoc, quod mors animæ est, et a regno Dei, teste Apostolo, sicut homicidium excludit; etiam corpori multum noxia probatur. Inde enim virium debilitas, inde membrorum tremor, inde sensuum enervitas, inde senectus intempestiva conqueritur. Visus, loquela, vultus dehonestatus et omne religionis decus depravatur. Nemo quippe valet simul vino et Spiritu Sancto repleri. Et nullo pacto Jerusalem ab igne fornicationis valet tueri, si principem coquorum Na-
k buzardan *k* ab ejus obsidione noluerit arcere.

munificentia in pauperes,

20 Semper sedilia pauperibus coram se parabantur, et aliquotiens mensæ apponebantur eis, ut per seipsum videret, quid vel quantum ad refectionem eis daretur. Nec certus recipiendi numerus tenebatur, sed cum forte plures adessent, quorum personæ dumtaxat aptæ ad recipiendum viderentur, plures ad eum introducebantur. Nullus vero umquam ab ostio sino datu
B eleëmosynæ excludebatur. Ministri procurabant, ut ad manum semper haberet fercula, quæ ipse eis daret. Potus quoque afferebatur, quem inspectum ac prægustatum transmittebat, ut ipsi primo biberent; quibus et sui panis medietatem dabat. In his utique Christum se suscipere credens, et ipsum reverenter in his honorans, hunc ad se per ipsos intromittebat, cujus refrigerium est, juxta prophetam, reficere lassum. Quam susceptionem mercedis male sibimet illi imminuunt, qui licet foras eleëmosynam transmittant, pauperes tamen ad se non introducunt. Nam Christum
l qui dicit: « Hospes eram, et collegistis me, » *l* ita a suis domibus excludere videntur. Ut autem Pharisæorum justitiam, juxta præceptum Domini, præiret; nonam partem de redditibus agrorum reponi seorsum faciebat. Inde in quibusdam suis domibus pauperes alebantur; hinc eis indumenta vel calciamenta præbebantur. Obviantibus sibi nummos, quos ad hoc ipse ferebat, aut per se aut credulum ministrum jam jugiter ministrabat. Aliquotiens cum pro aliquo homine
C nummi erogarentur, ipse cum indigentibus accipiebat, gaudens et exoptans pauperibus assimilari. Quos tamen statim dabat, multam divini officii functionem pro accepto munusculo recompensans.

pia convivandi ratio,

21 Refectionis tempore ingens illi reverentia servabatur. Non ibi loquacitas aut scurrilitas prævalebat, sed vel necessarii vel honesti sermones, vel certe divini eloquii dicebantur. Per omne enim tempus semel in die prandebat, nisi
m forte æstivis diebus, cum prosius *m* aliquid aut crudum cœnaret. Ad ejus mensam primo diutius legebatur; sed ut secularibus condescenderet, lectionem interdum suspendens, quærebat a clericis, quid in ea diceretur: ab ipsis tamen, quos posse noverat respondere. Siquidem nobiles clericos nutriebat, quibus et morum honestas, et eruditio sensus certatim adhibebatur. Pubescentibus enim austeriorem se præbebat dicens, quod illius ætatis tempus valde sit periculosum, quando quilibet adolescens maternæ vocis similitudinem vel faciei deponens, paternam incipit assumere vocem, vel vultum; et qui se tunc servare studeret, facile dehinc carnis incentiva superaret. D
Cum ergo illi, quos de lectione requirebat, illum rogarent, ut ipse potius loqueretur, tandem solebat proferre, quod ei non pomposa dissertio, sed docta simplicitas ministrabat. Interim vero cum e vestigio non deessent, qui facetias quasdam, ut adsolet, aut jocularitates moverent, non eas mordaci indignatione, sed quasi itidem jocando compescebat. Numquam tamen vanitatem coram se protrahi sinebat. Noverat enim, quod omnibus in commune Christianis jubeatur, ut unusquisque cum silentio suum panem manducet. In refectionis autem fine lectionem semper lector iterabat. Ita Geraldus vel de Deo loquens, vel Deo sibi per lectionem loquente, maximum refectionis tempus expendebat. Viderint illi hoc ejus exemplum, qui contra redargutionem Prophetæ, citharam et lyram ludendo habent in conviviis suis. Gaudent lusibus et exultant ad vocem organi. Opus Domini non respiciunt, quoniam inter voces perstrepentium nec saltem clamorem pauperis audiunt. Quid enim? Verum est, quod Chri- E
stus Veritas dixit, quod scilicet « ex abundantia cordis os loquitur *n* ». Isti, qui semper de secu- n
laribus et vel parum raro de Deo loquuntur, palam est, quid amplius ament vel quid in cordibus eorum abundet.

jejunia,

22 Qui utinam, sicut Geraldus, novissima providerent, et, sive manducarent, sive biberent, omnia juxta præceptum Apostoli ad laudem Dei facerent! Tribus feriis in hebdomada et in omni tempore, quod abstinentiæ dicatum est, a carnibus abstinebat. Si tamen in eisdem feriis festivitas annualis evenisset, abstinentiam ita solvebat, ut in qualibet absoluta feria ad vicem illius, quam solverat, itidem abstineret; cum et unum pauperem extra solitos obtentu illius festivitatis reficeret. Sin vero jejunium die Dominica evenisset, nequaquam illud solvebat *o*, nec sub hac oc- o
casione præteribat, sed præcedenti Sabbato solemnitatem jejunii persolvebat. Sin vero talis esus sancto Homini videretur incongruus, noverit ille, quem hoc forte movet, quod omnia munda sint mundis, id est, sine concupiscentiæ vitio F
comedentibus. Et qui non qualitatem cibi, sed necessitatem, vel appetitum, quo sumitur, internus judex attendit. Quod Helias propheta et Esau suo probant exemplo. Licuit igitur homini laico, præsertim tam justo licitis uti; quod non licet eis, quibus id sua professio contradicit. Nam illa paradisi arbor non iccirco mortem intulit, quod mala esset, sed quod super interdictum fuit præsumpta.

modestia vestitus,

23 Porro vestibus laneis aut lineis non isto modo, quo nunc a filiis Belial præsumptum et excogitatum est, qui utique sine jugo sunt, sed antiquo more semper usus est, ita dumtaxat contextis, ut nec affectata pompa redolerent, nec plebeia rusticitate notarentur. Sericinis vero vel preciosis, nec obtentu quidem cujuslibet festivitatis, nec alicujus præsentia marchionis plus solito se comere studuit. Reminiculum *p* illud, quo p
solet ensis renibus adstringi, per viginti annos, si tandiu durare posset, non mutare aut renovare curabat. Quid dicam de balteo vel ambitiosis cinctoriis aut fibula, de equorum phaleris, quan-

doquidem

AUCTORE S. ODONE ABBATE.

A doquidem ille non solum portare aurum, sed nec habere quidem pateretur. Non enim putavit aurum robur suum, neque in multitudine divitiarum sed in Deo gloriatus est. Ut religionis solent etiam professores, qui ad excolendum corporis cultum inverecundo et infatigabili studio sollicitantur : id toto nisu affectantes, ut reverentiam, quam sibi moribus tollunt, vestis pretiosæ saltem obtentu ab intuentibus emendicent. Quibus utique expediret, ut ad cultum animæ, quæ jugiter pulchrescere poterat, potius vacarent.

in oppressos benignitas.

24 Erat autem pauperibus et injuriam passis liber ad eum semper accessus, nec ad causam suam ei commendandam deferre munusculum aliquod indigebant. Plus quippe oculis ejus unusquisque suam necessitatem plenius allegabat, quanto illum artius indigentem vidisset. Jam vero benignitas ejus non solum vicinis, sed etiam longinquis regionibus, resonabat. Et quia noverant omnes, quam beneficus erga omnes esset, multi per eum suas necessitates expediebant. Nec dedignabantur * aut per se, aut per suos pauperum negotiis interesse, et, ut potis erat, suffragium præbere. Sæpe enim cum inter discordes dura grassari bella cognovisset, die, qua ventilanda erat causa, faciebat pro eis Missas celebrari. Et quibus non occurrebat humanitus subvenire, divinum illis imprecabatur auxilium. Neque hoc patiebatur, ut quilibet senior beneficia a suo vasso *q* pro qualibet animi commotione posset auferre : sed deducta ad medium causa, partim prece, partim imperio commotionem exasperati animi reprimebat, rectitudinis ejus vigorem ac una re tantum putares acclivem. Quotiens pauper apud potentiorem forte obnoxius teneretur, instabat, ut imbecilliorem ita sustentaret, quatinus fortiorem sine læsione fregisset. Cæterum veraciter justitiam esuriens, hanc non solum in suis, sed etiam in extraneis lædi non patiebatur.

* dedignabatur

amor justitiæ,

25 Justitiæ sitis, ut esuries, ordinatim in eo flagrabat. Non enim aut simplicitas, aut benignitas asperitatem zeli deferebat, aut asperitas zeli simplicitatis benignitatem. Nimirum, ut de Job dicitur, quod simplex erat et rectus, et iste vir quamvis pauperibus multum consuleret, tamen ad puniendum reos non usquequaque dormitavit : videlicet non ignorans, quibusdam divinitus esse datum, ut crimen, quod impunitum remanere non potest, temporali supplicio luant. Unde et rex David moriens Joab et Semei jubet puniri. Quandam silvam latrones occupaverant, qui rapinas et cædes transeuntibus atque vicinis inferebant. Quod Geraldus audiens, ad capiendum eos protinus direxit. Ac tum forte rusticanus quidam ad eos metu cogente venerat. Milites vero, qui eos comprehenderunt, timentes, ne forte domnus Geraldus aut eos dimisisset, aut cur eos impunitos sibi ostenderent, inculpasset, oculos omnium protinus avulserunt. Qua occasione factum est, ut ille rusticanus una cæcaretur. Qui dehinc in Tolosanum *r* pagum recessit. Longo post tempore cum de eo domnus Geraldus audisset, quia latronum socius non fuerit, valde contristatus est, requirens vel si viveret, vel quo isset. Comperto autem, quod ad Tolosanam provinciam discessisset, centum solidos, ut aiunt, ei transmisit, jubens portitori, ut ejus vice veniam ab eo postularet.

in afflictos

26 Itidem quam clementer consolaretur afflictos, aut quantum sæpe misereretur obnoxiis, hoc liqueat exemplo. Quendam presbyterum ita vicini sui crescente litigio contriverant, ut ejus oculos eruerent. Quem scilicet senior verbis multum consolatus est, suadens illi patientiam. Sed ne verborum consolatio exilis videretur, quandam sui juris ecclesiam, facto solenniter testamento, eidem contradidit. Aliquantulum tempus fluxerat, et unus ex his, qui presbytero vim intulerant, ab officialibus comprehensus est et in carcere clausus. Quod et seniori tanquam inde gavisuro protinus nunciatum est. Qui statim quasi desiderio puniendi festinans tetendit ad carceris locum. Aliæ vero causæ emerserant, quas necesse erat in crastinum expediri. Sub hac ergo occasione jubet reum usque tunc demorari. Sero autem, cum officiales *s* ad sua discessissent E præcepit clam custodi, quatinus eum cibo ac potu reficeret. Et quia discalciatus erat, datis calciamentis, aufugere permisisset. In crastinum vero, mallensibus *t* undique ad Seniorem confluentibus, jubet reum adduci. Quidam vero, quos custos carceris pro se ipso paraverat, trementes indicant reum aufugisse. At ille volens factum celare, quasi minabatur custodi. Sed mox itidem : Bene, inquit, actum est, quoniam presbyter jam eis noxam indulserat.

reosque misericordia.

27 Item duo vinculati, quos apud eum reatus ingens obnoxiaverat, eidem fuerant præsentati. Instabant vero accusatores, ut suspendio eos juberet protinus interire. Ille vero dissimulabat, quoniam eos palam liberare nolebat. Sic enim in quolibet pietatis opere se modificabat, ut ipsa ejus pietas non nimia videri posset. Respiciens ergo accusatores : Si, inquit, ut dicitis, mori debent, prius juxta vulgarem sententiam reficiamus eos. Tunc cibum et potum jussit eis afferri et ad comedendum disligari. Cumque refecti fuissent, dedit eis cultellum suum dicens : Ite et vos F ipsi afferte vimen, quo suspendi debeatis. Non longe autem erat silva, quæ stirpibus densata succreverat. Quam illi intrantes, et quas vimen quærentes, paulatim remotiora penetrantes, subito disparuerunt et ita mortis articulum evaserunt. Hi vero, qui aderant, assensum ejus intelligentes, eos perscrutari inter fruteta non audebant. Quantum vero ex æqualitate personarum conjici potest, personas illas reorum, qui se in malum destinaverat *, aut damnis coërcebat, aut charactere adustionis inurebat. Illas autem personas, quæ non per consuetam malitiam, sed qualibet, malum aliquod perpetrassent, indemnes dimittebat. Numquam tamen auditum est, ut se præsente quilibet aut morte punitus sit aut truncatus membris.

* destinaverant?

ANNOTATA.

AUCTORE S. ODONE ABBATE.

ANNOTATA.

a *Virgunculus seu parvus admodum puer : sicut enim* virguncula *vocatur parva filia, ita S. Odo juvenem* virgunculum *nominavit.*

b Glaucoma, *quod dicitur vitium humoris, qui* crystallinus *appellatur, in colorem glaucum mutans oculum.*

c Medioximum, *id est medioxumum vel medium.*

d Placitum *seu judicium aut conventum judicii causa. Synodus Turonensis tertius, Canone* 35 : Pro quolibet placito vel judiciis a qualibet persona munera exigere; *et lib.* III, *cap* CLXXXIII : Unusquisque comitum placitum suum habeat et justitias faciat. *Unde et placitare apud Goffredum Vindocinensem Epistola* XXIV, *lib* II, *quod synodus Arelatensis quartus, cap.* causationes disceptationesque exercere *dixit, nostri* plaid *et* plaider. *Hæc Quercetanus in suis ad Vitam* S. Geraldi *Notis col.* 30.

B

e Ex condictu, *quod de mandato intelligitur. Vel igitur mandatum acceperat* S. Geraldus, *vel ipse mandatum dederat, ut ad placitum venirent nobiles, qui servitio placiti adstricti erant, id est, qui comitem, ducem aut seniorem suum ad placitum venientem comitari debebant. Die Dominica ad placitum venerat* S. Geraldus *necessitate forte impulsus : nam ne diebus Dominicis placita celebrarentur, legibus cautum erat. Vide concilium Aquisgranense anno* 789 *habitum, Conciliorum Germaniæ tom. I, pag.* 283, 411, *etc. Apud Gallos seculo* XIII *exeunte hic mos jam exoleverat ; Carpentarius enim in suo Glossario verbo* Dominica : Hac die sedebant magistri Requestarum pro causis requestis senes calliarum et earum partium, quæ reguntur jure scripto, audiendis et expediendis.

f Manni equi *apud Horatium et alios veteres :* Hinc mannicare, equo vehi, equitem agere equitare. *Hæc Quercetanus mox laudatus. Verum Cangio minus placet hujus vocis interpretatio.* Manicare *enim a* manica *venit, id est, a mane, unde manicationes aut* matutinæ *accelerationes. Igitur manicare idem ac primo mane exire, quod quidem Odonis verbis et sensui magis convenit. Confer Evangelium Lucæ, cap.* XXI, ℣. 38.

C

g *Ecclesiastis cap.* 10, ℣. 16.

h Rectum *enim et* honestum *videtur, ut judices jejuni causas audiant et discernant. Concilium Aquisgranense tit.* 62.

i *Eosdem, qui psalmistæ seu psalmorum cantores. Cangius in Glossario ad hanc vocem.*

k *Sic forte per ironiam vocatus est Nabuzardan, qui unus e principibus Nabuchodonozor Babylonis regis capta Hierozolymorum civitate circa annum* 3414, *Babylonem transtulit* æs omne, ollas quoque æreas et trullas, et tridentes et scyphos, et mortariola et omnia vasa ærea. *Lib.* IV *Regum cap.* 23, ℣. 14.

l *Matth. cap.* 25, ℣. 35.

m *Hoc verbum stellula Quercetanus annotavit. Nescio, an in hoc mendum aliquod cubet. In Sancti Historia, quam Gallice edidit D. de Compaing, hoc voce Auctaria intelligenda esse duxit.*, Prosicies, prosicium, *quod sectum est seu in partes divisum.*

n *Matth. cap.* 12, ℣. 24.

D

o *Hanc consuetudinem adeo religiosam, Dominicæ jejunium in diem præcedentem transponendi, a singularitatis nota defendit hic S. Odo : nec dubium, quin ejus observantia a Geraldo aliisque sanctis Viris invecta institutioni, quæ hodieque viget, occasionem dederit. Hæc Mabillonius Sæculo* V *Benedictino pag.* 7.

p *Seu cingulum, quo ad renes gladius cingitur.*

q *Qui aliqua prædia aut alia hujusmodi a domino suo, ut loquitur S. Odo acceperat.*

r *Cujus Tolosa urbs, archiepiscopalis sedes, caput.*

s *Servi ut judicis ministri, qui ei ad nutum obtemperabant.*

t *Qui ad* mallum *venerant, et sic a mallo dicti. Mallus seu placitum majus, ubi majores causæ a comitibus et senioribus terminari solitæ. Edictum Carisiacense Caroli Calvi anni* 864 *:* Et ipse sic mallum suum teneat, ut barigildi ejus et advocati, qui in aliis comitatibus rationes habent, ad suum mallum occurrere possint. *Inde* admallare, *ante judicem venire litigandi causa. Marculfus lib.* I *Formularum cap.* 21 : Eo quod propter simplicitatem suam causas suas minime possit prosequi vel admallare. *Et mallenses in judicium vocati pro negotiis prosequendis ac disceptandis. Ita Quercetanus in Notis col.* 30.

E

CAPUT III.

Alii item S. Geraldi actus, quibus grande ejus erga proximum studium demonstratur.

Mulieri rusticæ solvendis operis pecuniam suppeditat,

Sane de pluribus gestis ejus pauca quædam et singula commemorans, quæ ad ostendendum quosdam pietatis actus, nobis videlicet compertos, sufficere possunt. Ob hoc etiam et minima quælibet inserimus, per quæ grande ejus valeat studium demonstrari, ut est videlicet illud. F Dum per aggerem publicum aliquando graderetur, in agello viæ contiguo quædam rusticana mulier aratrum ducebat. Quam requirit, cur opus virile mulier agere præsumpsisset. Respondit, virum suum diutius jam languere, tempus sationis præterire, se solam esse, nullumque, qui sibi subveniat, habere. Cum quidem ille calamitatem ejus miseratus, tantos ei nummos dari jubet, quanti dies sationis superesse videbantur, quatinus per singulos dies agricolam sibi conduceret, et ipsa dehinc a virili opere cessaret. Omne fucatum, ut ait Ambrosius, refugit natura et auctor Deus, quod contra illam est, abhorret. Hæc ergo res per se quidem exigua est, sed affectus recti hominis naturæ legibus conveniens eam grandescere facit.

damna rebus alienis

29 Dum itidem alias viam carperet, haud eminus cicer quidam rusticanus metebat. Cum juvenes, qui seniorem præibant, inde sumentes manditarent, hæc ille conspicatus emisit equum, et ad hominem concitus venit quærens, si cicer pueri

abs-

A abstulissent. At ille : Ego, inquit, Domine, gratis dedi. Et senior : Bene, inquit, faciat tibi Deus.

a suis illata resarcire satagit,

30 Tale est, quod alia vice, cum ministri ejus convivium sub umbra cerasorum pararent, ramusculos baccis jam maturis dependentes, quos, antequam ille veniret, iidem ministri confregerant, a reclamante rusticani argenti pretio comparavit. Forte dicet aliquis, quod hæc relatu indigna sunt. Sed nos timorati hominis mentem per hæc exigua demonstramus, ut ex obliquo intelligatur quoniam, qui modica non spernebat, paulatim decidere in majora non poterat. An non affectus viduæ per duo minuta comprobatus a Domino est?

facilem se suis præbet,

31 Erga ipsos vero, qui juris ejus erant, tam beneficus tamque erat pacificus, ut mirum considerantibus esset. Nam frequenter improperabant et quod mollis esset, et timidus, qui se lædi ab infimis personis, tanquam impotens, permisisset, Nec facillime tamen, sicut domini solent irasci, contra improperantes vel leviter indignabatur.
B Aliquando enim non paucos ex ruricolis obvios
a habuit, qui, derelictis coloniis suis, *a* in aliam provinciam transmigrabant. Quos cum recognovisset, et, quonam cum sua supellectile tenderent, inquisisset, responderunt, quod injuriati fuissent ab eo, cum ipse beneficiaverat eos. Milites vero, qui obambulabant, Principi suadebant, ut eos verberari juberet, et ad domunculas, unde discesserant, redire compelleret. Sed ille noluit. Quippe qui noverat, suum et illorum Dominum esse unum in cœlis, et qui magis consueverat juxta Apostolum remittere minas, qui potentiæ suæ manum non levare super pupillum soleret. Ergo permisit eos abire, quo sibi commodius putarent, et dedit licentiam conversandi. Hoc vero, quod non sine mea verecundia quendam nuper garrientem au-
b divi, scilicet quod debitum wadii *b* nequaquam debitori relaxare solitus erat, omnino falsum est, sicut illi testantur, qui sæpe viderunt, quod non solum augmentum wadii, sed etiam capitale
c *c* debitum relaxabat.

oblata munera in pios usus convertit,

32 Siquidem sui pagenses *d* vel clerici, qui illum sicut patrem affectuose diligebant, frequenter ei tortulas ceræ deferebant, quas ille veluti
d grandia munera multas gratias referens accipiebat. Nec tamen ex eadem cera quicquam ad suum usum ardere permittebat, sed coram altari vel sanctis pignoribus, quæ perinde secum deferri faciebat, totam in luminaribus succendi præcipiebat. Cubiculari vero, cum forte cera aliunde
e ad ejus obsequium præparata deesset betulinas *e* cortices vel abiegnas tædas ante eum et in ministeriis suis præparabant. Sed cum ille tanto studio cavebat, ne muneribus, quæ sibi gratis dabantur, privati uterentur, quomodo consequens esset, ut exactiones wadiorum sine indulgentia exegisset? Quin potius, quæ sibi jure debebantur, frequenter ultro debitoribus relaxabat. Minas quoque juxta Apostoli præceptum servis remittebat. Nam et fraudem interdum patiebatur, et rapinam bonorum suorum, ut dicit idem Apostolus, suscipiebat.

33 Sed ut hoc exemplo comprobetur, fur aliquando tentorium ejus nocte ingressus est. Cum quidem cercus de more coram lecto illius arderet, ac tum forte senior vigilabat. Solebat enim in stratu suo dilectione Christi atque dulcedine pasci per studium orationis. At vero fur ille curioso visu cuncta percurrens explorabat, si quid forte videret, quod asportare valeret. Pulvillum forte respicit, quod sericam tecam habebat. Tetendit manum et ipsum sibi trahebat. Tum senior : Quis, inquit, es tu? Extimuit latro et stupidus hæsitabat. Tum ille : Fac, ait, quod facis, et caute discede, ne forte aliquis sentiat. Ita latroni persuasit, ut licenter cum furto discederet. Quis alius præter Geraldum hoc ita faceret? Certe mihi videtur, quod id magis admiratione dignum sit, quam si furem rigescere in saxi duriciam fecisset.

AUCTORE S. ODONE ABBATE.

furem deprehensum re furtiva donat,

pallii etsi juste empti, pretium ultro auget,

34 Quantopere autem illud cavere studuerit, quod Apostolus jubet, « Ne circumvenias in negotio fratrem tuum, » *f* itidem præsenti patebit exemplo. Cum aliquando ab urbe Roma rediens Papiam *g* præteriret, haud procul castrametatus es. Quod Venetii vel alii quamplures illico cognoscentes, ad eum protinus exierunt. Jam enim per omne illud iter satis nobilissimus erat, et religionis atque largitatis causa apud omnes famosus. Cum ergo negotiatores, ut eis mos est, inter papillones *h* cursitarent, et si quispiam vellet aliquid emere, disquisissent, honestiores quidam ad senioris tentorium pervenerunt, et ministros interrogabant, si forte domnus Comes (sic enim omnes appellabant eum) vel pallia vel pigmentorum species emi juberet. Tum vero ipse, vocans eos ad se : Quod, inquit, placuit, Romæ licitatus sum; sed plane velim, dicatis, utrum bene negociatus sim. Tunc jubet empta pallia coram afferri. Erat unum ex his preciosissimum. Quod Venetius intuens quærit, quidnam pro eo datum sit. Cumque summam precii cognovisset : Vere, inquit, si Constantinopoli *i* esset, etiam plus ibi valeret. Quo audito, senior extimuit, quasi grande facinus exhorrescens. Cum vero dehinc quosdam Romeos sibi notos obviam reperisset, tot solidos eis commendavit, quod Venetius ultra datum pretium dixerat pallium valere, dans indicium, ubi venditorum pallii reperissent. *k* Verum cum in aliis peccati speciebus soleant homines compungi atque de emendatione meditari, aut raro, aut certe, nec raro videas, qui præter Geraldum in ista peccandi specie se doleat deliquisse. Sed nimirum ille noverat, quia Deus per omne peccatum offenditur, et eum, quem toto corde diligebat, offendere nec in minimis volebat.

f
g
E
h
i
F
k

nonam frugum pauperibus addicit.

35 At vero non immemor, quia Christianorum justitia debet justitiam Pharisæorum supergredi, cum universæ fruges ejus rectissime decimarentur, nonas etiam jubebat seorsum recondi, quæ in diversis pauperum necessitatibus dispensarentur. Inde cum necessitas exegisset, supervenientibus diverso tempore pauperibus vestimenta emebantur. Præterea nummos indesinenter secum ferebat, quos obviantibus egenis latenter, quantum poterat, vel per se vel per quemlibet causæ istius conscium dabat. Et cum illi reditus agrorum ac vinearum satis abundarent, nunquam tamen auditum est, quod villici ejus aliquid accommodassent

commodassent

AUCTORE S. ODONE ABBATE.

commodassent; sed neque ipse prædium aliquando comparavit præter unum agellum, qui suæ cuidam possessioni forte insitus erat : cum soleant divites quoque in hoc vehementer inardescere, terribilem Prophetæ comminationem obliti, qua dicit : « Væ, qui conjungitis domum ad » domum, et agrum agro copulatis *l*. » Geraldus namque juxta præceptum Euangelii contentus erat stipendiis suis. Et, sicut ille neminem concutiebat, neque calumniam faciebat, sic et rerum dispositor Dominus ea, quæ juris illius erant, ab impiis et pervasoribus tuta servabat. Etenim tanta prædiorum loca per diversas provincias sub ditione sua tenebat, ut ipsis locis, quibus plenus erat, veraciter locuples diceretur. Nec tamen multitudo locorum extollebat eum, quoniam nihil, ut Psalmista dicit, a Domino volebat super terram. Qui nimirum hæc omnia adjiciebat illi, quia regnum Dei, quod primum est, ipse quærebat ab eo. Tantum utique, Deo largiente succreverat, tamque protectus et tam immunis persti- B terat, ut ei convenire videatur illud : « Tu vallasti eum, et possessio ejus crevit in terra *m*. »

rixas lenitate componit,

36 Sane ut pateat, qualiter in bono malum vincere consueverat, juxta Apostolicum præceptum hoc ejus factum sub exemplo commemoretur. Cum dehinc ad portum Placentinum *n* venisset, quidam clericus, qui portui præerat, supervenit. Nam, sicut illic mos est, lucrosum nimis naulum a Romeis *o* expectabat. Qui, nescio qua causa felle commotus, verba indignationis rotabat, ita ut episcopum Rotenensis provinciæ *p*, sed et alios nobiles viros injuriosis exprobrationibus lacessiret : forte Vir Domini decontra stans, seditionem moveri metuens, conviatores *q* compescuit, ne dure quicquam respondissent. Clericum vero blando sermone fregit, et quædam munuscula ei dedit. At ille videns, quam facili sermone et episcopum et cæteros a respondendis injuriis compescuisset, se autem quam leniter ad mentem reduxisset, quæsivit ab eo, quisnam esset. Cum ille se Aquitanum et mediocrem personam esse responderet, clericus eum tam vultu, C quam eloquio considerans, ad ejus gratiam se totum inflexit, et, quicquid de naulo debebatur, cunctis de illius comitatu remisit, et tam ipsius, quam aliorum flascones *r* et utres vino implevit. Habebat enim isdem senior divinitus hoc donum, ut tam ipse, quam sermo ejus gratiosus esset. Et non solum quibuslibet aliis personis, sed etiam ipsis magnatibus. Quin et regibus semper carus et reverendus erat.

fugitivum servum honorifice habet,

37 Merito quippe diligebatur ab omnibus, quoniam ipse cunctos diligebat. Referamus plane, quid de quodam fugitivo quasi de amico fecerit. Nam in eodem itinere fugitivum eundem reperit, qui ante aliquot annos ab ejus mancipio discesserat *s*. Qui apud illas personas, cum quibus habitabat, magnus etiam et locuples habebatur. Hunc itaque ministri domni Geraldi reperientes, ad eum trementem et pavidum adduxerunt. At ille seorsum inquisivit ab eo, qualiter se ageret. Et cum didicisset ab eo, quod in eodem loco non parum honorabilis haberetur : Nec ego, inquit, te dehonestabo. Tunc præcepit suis, ne quis proderet, qualis in sua regione fuisset. Tum vero, D videntibus vicinis suis, ei quædam munuscula tribuit, et in eloquio vel convivio satis eminenter honoravit et eum in pace dimisit. Quis hoc præter Geraldum faceret? Sed hoc ille fecit, qui non avaritiæ servus erat, sed misericordiæ se totum dicaverat.

viatorem sustentat et viatico munit,

38 Item in eodem itinere quidam vir de parte Bituricensi *t* non longe a Roma sibi coxam fregerat. Qui, relictus a suis, cum conjuge solus remansit. Quem Bonifacius quidam ex militibus domni Geraldi casu reperit, et necessitatem illius audiens, ad eundem domnum Geraldum hunc adducens : En, inquit, Domine mi, juxta tuum desiderium reperi, quod tibi placiturum præsento. Ecce homo indigens solatio. Quem dehinc Vir Domini in tuitione sua gaudens suscepit et usque Brivatensem vicum *u* sufficienter sustentatum deduxit. Tunc insuper ei decem solidos præbuit, quibus subsidium usque ad suos habere posset. Hæc et hujusmodi facta testantur miserendi affectum, quem ei divina inspiratio largiter inspi- E rabat.

discedere a regis militia renuit,

39 Verum noverimus, quia necesse est, ut messis triticea cum lolio crescat, et granum frumenti palea superior interim premat, et ob hoc oportuit, ut justum Abel malitiosus Cain ad patientiam exercuisset. Geraldus quoque sicut Job, frater draconum, et socius strutionum fuisse monstretur, frequenter a quibusdam provinciarum lacessitus est. Nam rei publicæ statu jam nimis turbato *x*, regales vassos *y* insolentia marchionum *z* sibi subjugaverat. Jam itaque multarum causarum experimentis probatum fuerat, quod, ut scriptum est, Omnipotens erat contra hostes Geraldi. Quibus videlicet ita insuperabilis videbatur, ut malum, quod ei perstruere molirentur, in ipsos potius redundaret, ut scriptum est : « Qui » fodit foveam proximo suo *aa*, ipse prior incidet » in ea. » Wilelmus *bb* plane dux Aquitanorum, vir bonus et per multa laudabilis, cum tandem vehementer invaluisset, non minis quidem, sed precibus agebat, ut Geraldus, a regia militia discedens, sese eidem commendaret, sed ille, favore F comitis *cc* nuper usurpato, nequaquam consentit. Nepotem tamen suum, nomine Rainaldum *dd*, eidem cum ingenti militum numero commendavit. Sed et isdem Wilelmus nullatenus illi indignatus est, quippe non immemor, quia pater suus Bernardus ipsum adhuc adolescentem eidem domno Geraldo amoris causa commendavit. Et ideo dulci admodum contubernio et ingenti veneratione semper eum excolebat. Cum vero causa instabat, ad ejus colloquium veniebat. Nonnunquam autem gratiosi hominis Wilelmus suavitate delectatus, vi precum exigebat, ut secum diutius commoraretur. Et frequenter in agendis progressus, longius secum ire faciebat.

præda in bello abstinet,

40 Factum est quadam die, cum ita res exigeret, ut in quandam regionem, qua hostiliter ierat, longum tempus cum eo expendisset. Interim vero omne stipendium, quod in sagmariis *ee* Geraldi delatum fuerat, paulatim defecit. Porro exercitus ad prædam versus tanquam hostes Wilelmi persequens, totam regionem illam depopulabatur.

AUCTORE S. ODONE ABBATE.

A labatur. Qua causa incolæ sibi timentes, facultatibus expositis, fugiebant, nec inveniri poterat, qui ministris ejus stipem vendidisset. Cum ergo nihil ad emendum reperissent, nec de præda quicquam eis tangere licuisset, non modicam in illa expeditione penuriam sustinuit. Neque ab his, qui prædabantur, quicquam suscipere patiebatur, ne forte eum eis participans socius peccati existeret. Sustinuit autem et amici comitatum, nec afflictus deseruit. Ridebant hoc nonnulli, quod aliis de præda lascivientibus ipse cum suis indigeret. Multi quidem, quibus erat sanior intellectus, illum beatificabant, altius gementes, quod ad hunc imitandum idonei non essent. Denique ex hoc et deinceps cognomentum hoc promeruit, ut ab omnibus in commune Geraldus ille bonus appellaretur.

lautas nuptias respuit, castitatis tum internæ, cum externæ amans, ff

41 Tanti autem apud eundem Wilelmum habitus est, ut ei sororem suam in conjugio dare vellet, *ff* Ermengardi matre quam primum id cupiente, quæ virum hunc pio diligebat affectu. Sed B Christus, Virginis filius, castitatis amorem illi dudum inculcaverat, quam ab ineunte ætate ita complexus est, ut nec intuitu quidem tam excellentis copulæ pateretur ab ea divelli. Quantopere enim carnis obscœnitatem exhorruerit, per hoc animadverti potest, quod nocturnam illusionem sine mœrore nullatenus incurrebat. Quoties namque illud humanitatis infortunium dormienti contigisset, consecretalis cubicularius afferebat ei seorsum, in competenti videlicet loco, vestes mutatorias, ad hoc semper paratas, et tomentum et vas aquæ. Quo illo intrante, non enim patiebatur se nudum videri, mox ille minister clauso ostio recedebat. Ita cultor internæ puritatis corporis inquinationem refugiebat, ut ipsam solam, quæ dormienti acciderat, non solum balneis, quin etiam lacrimis abluerit. Stultum forte videbatur hoc ejus factum, sed illis plane, quorum cœnosa mens vitiorum sordes exhalat. Qui cum se vel naturaliter, vel voluntarie sordident, immunditias tamen suas abluere per se dedignantur. C At vero Geraldus scriptum noverat : « Omni custodia serva cor tuum. » *gg* Et iterum : « Qui modica spernit, paulatim decidet. » *hh* Velim sane perpendas, quanti habenda sit, quod inter mundanas opes et in fastigio terreno positus, castitatem servavit. Quid magnificentius faceret? Nihil amplius aut excellentius requiras. Nam sicut beatus Martinus perhibet, nihil virginitati est comparandum.

singulare Dei patrocinium ii

42 Unde et Ademarus *ii* comes vehementer instabat, ut eum suæ ditioni subdidisset. Quod nullo equidem pacto extorquere potuit. Non solum quippe eidem Ademaro, sed nec Wilelmo quidem duci, qui tunc majore rerum affluentia potiebatur, se commendare assensus est. Credo, Mardocheum vir iste meditabatur, qui superbo Aman se submittere, honoremque regibus a Deo collatum præbere contempsit. Verum cum in amicitia Wilelmi devictus pacem habere videretur, ut homini in Christo viventi persecutio non deesset, prædictum comitem Ademarum illi satanas instigavit. Quem profecto multis et variis tentationibus appetitum, sibi subjugare non potuit. Aliquando quippe contigit, ut in prato cum paucis militibus mansitaret nocte : cum equidem Ademarus, misso exploratore, pro certo rescivit, et ubi et cum quantis esset. Gavisus plurimum, quod occasionem opportunam ad eum comprehendendum reperisset, armatorum cuneum collegit, et ad locum aciem direxit. Porro Geraldus in parte ipsius prati decumbens, ut fertur, cum suis omnibus dormiebat. Sed ille, qui custodit Israel, nequaquam innocenti Viro dormitabat. Si quidem, ut de Hieremia propheta scribitur, « Quia Dominus celavit eum, » ita et hunc divinitus abscondit, ut, cum omne pratum per gyrum discurrissent et per medium regyrassent, nequaquam eum reperire potuerint. Tum vero Ademarus adnisu frustrato, dolens impietatem suam esse delusam, recessit. Justus vero, ut scriptum est, mundis manibus addidit fortitudinem laudis in Domino.

adversus hostiles Ademari, E

43 Quoniam itidem ejus castellum satellites Ademari comitis occupaverunt. Quo Geraldus audito, paucos milites, qui tunc ibi forte aderant, secum duxit, et ad oppidum festinavit. Ademarus vero cum valida exercitus manu oppidi pervasores subsequi parabat. Sed cum non longe essent, quod ab obsidendum castrum Geraldus præcurrerat, volantem exercitum retinuit dicens : Explorandum nobis est, quanam Geraldus pugnatorum multitudine valletur, qui nos ad obsidendum oppidum ausus est prævenire. Neque enim se in hoc periculo præcipitasset, nisi quorumlibet rusticorum auxilio septus esset. Dixerat hæc et pernices equites ad hoc explorandum direxit. Nox vero tum ingruerat. Nec cunctati exploratores festinant, et, quænam sint castra Geraldi, sollicite rimantur. Ut autem in nocte solet fieri, lapides albicantes eminus sub incerto visu conspicati obsidentium tentoria putaverunt. Qui protinus exangues et perterriti ad Ademarum recurrunt, ac ingentem castrorum multitudinem se vidisse fatentur. Redierant enim per quandam matronam, cui id ipsum retulerunt, per quam et F hoc ipsum, quod illis exploratoribus visum fuerat, postea Viro Dei innotuit. Ademarus itaque cum exercitu suo divino nutu labefactatus ad sua remeavit. In crastinum vero pervasores castelli, cognito quod Ademarus eisdem minime adesset, pacem a Geraldo requirunt poscentes, ut eosdem sine ignominia recedere permisisset. Et id quidem Vir Dei Geraldus illico indulsit. Sed milites animo concitati ægre ferebant, si vel armis non spoliarentur. Invaluit tamen pietas Geraldi, et illos stare coegit, hostibus vero per angiportum fugientibus aditum permisit. Quin etiam duos de suis armatos constituit, qui hinc inde stantes procurarent, ne aliquis de supellectili exeuntium quicquam rapere præsumpsisset. Ita Geraldus, exturbatis absque sanguine hostibus, triumphavit. Ita Christus more suo gloriosum Militem suum ipsa adversitate nobilitavit.

Godefredi, kk

44 Godefredus ille, Torennensis comes *kk*, quadam vice, collecto militum agmine, festinabat, ut hunc Virum Dei bellando lacesseret, aut,

quæ

AUCTORE S. ODONE ABBATE.

quæ erant juris illius, devastaret. Contigit autem, ut ipso gladio, quo se armaverat, ita vulneraretur, ut arreptum iter nequaquam explere posset. Qui tandem intelligens, quod ob injuriam Viri Dei vulneratus sit, a malitia sua cessavit. Merito sibi illud Mosaicum convenire conspiciens : « Fugiamus Israël, Dominus enim pu-« gnat pro eis contra nos. »

et Adalelmi irruptiones

45 Oppidum nihilominus, quod Monasterio superimminet, frater prædicti Ademari clanculo inrepsit. Sed quia jam experimentis aliorum didicerat, quod Geraldus, Deo pro se pugnante, semper hostibus prævaleret, non ausus est ibidem remorari. Tamen ablatis omnibus quæ asportari poterant, concitus aufugit. Nec multum vero post, quibusdam honestis viris sese ob illius facinoris causam objurgantibus cuncta reddidit, et ad Virum Dei veniens, indulgentiam pro sua temeritate postulavit. Jam enim apud omnes, qui se noverant, tantam reverentiam obtinebat, ut quisquis eum læsisset, quasi sacrilegium fecisset,

B

non sibi in prosperum cedere certus esset. Sane quamvis filii tenebrarum et per ista, quæ commemoravimus, et per alia multa filium lucis inquietarent ; ille tamen, ubicumque poterat, pauperes tueri non omittebat. His enim, qui se lædebant, tam facile ignoscebat, ut putares, quod ille magis ignoscere, quam illi vellent reconciliari. Durior illi causa pro pauperibus semper erat, quam anima ejus illis compatiebatur ; faciliusque suam negligere causam poterat, quam illorum. Ut enim peritissimus quidam medicus, qui forte vulneratus jacet, aliorum vulneribus mederi studeat, sic iste, dum læderetur, tamen impotes tueri non omittebat.

experitur,

46 Suis siquidem inimicis ita insuperabilis erat, ut malum in eos potius redundaret, quod ei perstruere molirentur. Quod ex quibusdam superius relatis et ex præsenti probatur exemplo. Frater Ademari comitis Adalelmus præter illam injuriam, quam eidem domno Geraldo fecerat, cum Aureliacense castrum pervaserat, quam videlicet injuriam ipse libenter ei indulserat,

C

adhuc tamen ejus malitia furebatur, et ad læsionem sancti Viri pertinaciter instigabatur. Collecto itaque satellitum cuneo, castrum, quod tunc forte domnus Geraldus Missarum solemniis intererat, irrumpere tentavit. Sed illi quidem, qui forinsecus erant, illum in præceps gradientem eminus conspicati portam repente clauserunt. Facto autem strepitu in castro vociferantium, milites, qui ad Missam cum seniore erant, exilire volebant. Quos ille sermonibus fregit, et, donec opus Dei compleretur, nequaquam exire permisit. Interim vero satellites Adalelmi, ambitum castelli pervagantes, septem equos tantum repererunt, quos et abegerunt. Et confestim incassum se irrupisse videntes, pudore acti, remeare cœperunt. Fertur autem, quod Vir Domini, retentis militibus, supra portam sumpto psalterio concitus ascenderit, et nescio, quid e psalmis Domino decantaverit. Porro tyrannus, qui mœrere cor justi fecerat, lætatus nequaquam redire permissus est. Mira dicturus sum, et pene

D

incredibilia, nisi hæc a teste satis idoneo perhiberentur. Nam de caballis eorum ferme sexaginta sub brevi spatio temporis extincti sunt. Adalelmus autem post quartumdecimum diem tam terribiliter obiit, ut omne, ubi jaceret, turbo vehemens discooperiret. Testatur hoc præsens Adalbertus *, ille videlicet monachus, qui apud Lemovicas verbum Dei solet populo prædicare. Thesaurum quippe sancti Martialis Torennæ custodiebat : qui pridem ob metum paganæ gentis illic fuerat deportatus. Ablatores autem illi videntes, quod acciderat, Homini Dei suos equos remiserunt.

* Madalberius.

in victoria clemens,

47 Nonnunquam invitus cogebatur potentiæ suæ vires exerere, et pravorum cervicem vi bellica curvare, sicut videlicet actum est de quodam pessimo homine, qui vocabatur Arlaldus. Is namque tenebat quoddam oppidulum, quod dicitur, Ad Sanctum-Serenum, *ll* ex quo scilicet, quasi lupus vespertinus egrediens, irruptiones faciebat in familiam domni Geraldi. Cum quidem ille sicut pacificus loquebatur ei, qui oderat pa-

E

cem, quin etiam quædam munuscula tribuebat ei, et arma militaribus apta, quatinus ferinos ejus mores per beneficia deliniret. Sed stultus homo ac brutus hoc non pietati, sed ignaviæ deputans, audacius in prædicta familia grassabatur. Tandem ergo Geraldus, considerans quod stulti hominis vesania sine flagello frenari non poterat, collecto militum agmine, tetendit ad castellum. Atque incredibili victoriæ proventu, bestiam illam sine cujuslibet interfectione de suo cubiculo protraxit. Cumque ante ipsum plenus confusione staret, non contumeliose, sed ratiocinando, quantum oportuit, eum alloquitur. Cum ille tremens verba humillima ac deprecatoria respondisset, Vir Domini ad eum : En, inquit, expertus es, quod tuis viribus adversum me consistere nequeas. Cave igitur furere, cave ultra malitiam exercere, ne gravius ipsa in caput tuum redundet ; et te ipsum, inquit, ita dimittam, ut neque obsidem, neque aliquod juramentum a te suscipere curem. Sed neque de tua supellectile saltem pro compensatione prædæ, quam exer-

F

cere solitus es, quicquam auferre permittam. Ita coercitum dimisit hominem, et ille satis deinceps cavit, ne Geraldi familiam præsumpsisset.

in adversis patiens et humilis,

48 Jam, ut supra dixeramus, cessabant ejus adversarii, divino metu consternati. Nam licet ad exemplum Job, frater fuerit draconum et socius strutionum, bestiæ tamen agri pacificæ erant illi. Nam cum alodus *mm* ejus esset postomia *nn*, et deinceps latifundia ipsius ita sibi succederent, ut usque ad montem magnum Greonem *oo* posset in eundo et redeundo semper in propriis mansitare capellis, tamen non indigebat, ut aliquam villam cuilibet potenti ad custodiendum commendasset, nisi unum solum prædiolum, quod dicitur Taladiciacus. Erat enim semotim inter pessimos vicinos longe a cæteris disparatum. De hoc officiales permiserunt invito et nolenti, quatinus illud cuidam Bernardo ad custodiendum commendaret. Quod equidem ille cum quadam hilaritate patienter ferebat dicens : Bene mihi contigit,

ll

mm nn

oo

A contigit, ut discam, quia bonum est confidere in Domino, quam in homine. Quod scilicet ob hoc libuit commemorare, ut hinc pateat, quia quotiens Deus aliquid ad ejus probationem fieri permisit, ille non ad tristitiam, sed ad humilitatem id retulerit. Per quod etiam demonstratur, quod Vir iste ex fide vixerit, qui cuncta divinæ dispositioni subjacere cognoverit, et quod in terris nihil sine causa, ut scriptum est, fieri non ignoraverit.

et Deo probatus.

49 En quædam de exterioribus gestis ejus, et communi conversatione digessimus, per quæ videlicet facillime patet, quod Vir iste justitiæ cultor fuerit, et juxta Apostolicum præceptum, sobrie, et pie, et juste conversatus est. Cum igitur in justificationibus Domini sine querela se exercuerit, incredibile non debet videri, si ipse Dominus misericordiam suam cum eo magnificat. Quapropter suademus eis, quibus incredibile videtur omne quod nunc fama de eodem sancto Viro dispargit, ut cautius ac diligentius B causam ejus retractent. Nam si hoc obstare videtur, considerandum est quod major et laudabilior virtus sit materiam superbiendi habuisse, et tamen potentiæ culmen humiliter compressisse. Potestas enim non est nisi a Deo. Qui juxta Scripturam, potentes non abjicit, cum ipse sit potens. Quamvis igitur seculari gloria fastigiatus fuerit, non debet incredibile videri, si Deus illum glorificat, qui hunc in observantiam mandatorum ejus glorificavit. An non potentes fuerunt et bellicosi Rex David, Ezechias et Josias? Modernis quoque temporibus de nonnullis auditum est, sicut de Rege Anglorum Osvaldo, *pp* quos Deus per signa glorificat, qui scilicet in observantiam mandatorum ejus illum glorificare studuerunt. Denique in singulis hujus vitæ ætatibus multa gerit divina dignatio, quæ ad incitamentum conculcatæ et oblitæ religionis proficiant. Unde dicit Apostolus, quia Deus nullum tempus sine sui testimonio relinquit. Quod etiam per ingratos aliquando fit, sicut equidem sub Moyse multa signa cum illis patrata sunt, de C quibus scriptum est, « quoniam non in pluribus » eorum beneplacitum fuit Deo. *qq* » Et nonnulla vix credibilia veraces et idonei testes asserunt, sicut beatus Hieronymus de quodam quondam violento et latrone, qui postea conversus ad Christum, solem ad explendum iter suum diu stare fecit; ac deinde clauso ostio ad discipulos corporaliter intravit. Si ergo Deus, qui cum Patribus mirabilia fecit, etiam nostris temporibus ad ressuscitandum conculcatæ religionis affectum, per hominem, qui sicut in diebus Noë, justus repertus est, signa dignatur operari, incredibile non debet videri. Sed ipse potius est glorificandus, qui nullum tempus sine testimonio bonitatis suæ relinquens, suæ promissionis memor, non desinit benefacere populo suo. De gestis autem ejusdem Viri, quæ egit, postquam cultui divinæ servitutis ex toto se cohæsit, quæ dicenda sunt, sequenti libello servantes, hic istum in Dei nomine terminemus.

ANNOTATA.

a Colonia est domuncula cum agri tanto, quantum colonus unus cum servis suis colere potest. Flodoardus Lib. IX Historiæ Remenensis Cap. XIX de Ebone Archiepiscopo loquens « colonias nonnullas Ecclesiæ, prescriptis per strenuos vivas colonis, eorumque servitiis ordinavit. » Glaber Rodulfus Lib. III Historiæ Francorum Cap. V quod etiam cœnobium Cluniacense videlicet, « in primo non amplius quam quindecim terræ colonias dicitur in dotem accepisse. » *Hæc Quercetanus, qui nonnulla alia quibus suam de coloniæ interpretatione, fulciat sententiam laudat monumenta. Sed paucis verbis S. Odo quædam servitutis hic memorat officia, quibus olim apud Francos adstringebantur servi aratores aut ministeriales, qui absque domini seu senioris sui licentia agros seu* colonias *suas linquere non poterant. Multa de illis, in legum antiquarum codice, apud Cangium et illos qui de Jure publico scripserunt.* E

b *Varias hujus vocis acceptiones, in Canginno Glossario videsis, missis proinde illis, de quibus Quercetanus col.* 31, *ex ipsomet S. Odonis Textu, quid per* Wadium *intelligendum sit argues. Erat enim debitum per quemlibet annum aut aliter solvendum, quod Sanctus remittere non solum solitus erat, sed et* Capitale, *ex quo pendebat* illud annale *debitum.*

c Capitale, *debitæ pecuniæ caput : ita Cangius hoc verbo.*

d *Pagorum incolæ.*

e Betullinas *a Betula arbore, sic dictas, ex cujus cortice fasces conficiebantur.*

f *Epistola* I *ad Thess. cap.* 4, ℣. 6.

g *Urbs Episcopalis in Insubria.*

h *Tentorin, Gallice* Pavillons *sive* Tentes. *Ita Quercetanus.*

i *Urbs seu civitas est Patriarchalis, totius Orientis metropolis seu caput.*

k *Hunc locum procul dubio notabit, qui de mercaturæ origine et progressu exeunte seculo nono edoceri studet : 1° Venetos longe lateque discurrentes, ut quæ aromata, variasque telarum et pannorum species, quidquid tandem rari aut pretiosi in Syria, Ægypto, Constantinopoli confectum, aut editum fuerat, in Italiam, Galliam, etc., intulisse observabit. 2° Pannos pretiosos paucos admodum citra Alpes, elaboratos seu contextos fuisse arguet. Porro hæc indicasse sufficiat : haud enim ingratum opus suis offerret qui, quo studio mercaturam Galli, Belgæ, Germani etc., seculo* IX *et* X *exercuerint, qualem in pannis aut telis contexendis industriam, in dividendis diligentiam adhibuerint, debitis rationum et instrumentorum monumentis nos edoceret.* F

l *Isai. cap.* 5, ℣. 8.

m *Lib. Job, cap.* 10.

n Placentia *Italiæ civitas est ad Padum fluvium.*

o Romei, *qui ad urbem pergebant.*

p *Vulgo* Rhodez, *Urbs Episcopalis sub Albiensi Metropoli.*

A q Conviatores *in via socios.*

r Flascones, *vas quo vinum aut alius liquor asservatur, Gallice* Flacons.

s *Litteram a videsis supra.*

t *Cujus caput Biturigum civitas Archiepiscopalis in Aquitaniæ partibus.*

u In Arvernia, qui sancti Juliani Martyris reliquiis celebris. Sidonio, in Propemptico ad Libellum, Gregorio Lib. x Historiæ, Cap. xxix et vetusto vitæ Sancti Odilonis Scriptori *Brivas*, vulgo *Brioude*. Meminit et idem Gregorius alterius Brivæ in Lemovicino, quam ad distinctionem Arvernensis *Brivam Curretiam* appellat Lib. v, Cap. x.

x *De hoc fusius supra Commentarii prævii* § III *disseruimus.*

y Id est, servientes, fideles, qui servitium ac fidelitatem debent, et præstare tenentur regi. Aymoinus Lib. v, Cap. xxxvi. Abbates etiam et regni primores ac vassi regii se illi commendaverunt, et sacramento secundum morem fidem
B promiserunt. Nomen vetus Gallicum et quod adhuc Franci retinent in verbo *Vassaux*; unde et vassaticum apud Gregorium Theodulphum et alios *Vasselage*. Quilibet autem senior, Comes, Dux, Rex, vassos seu vassallos suos habebat. *Hæc Quercetanus, qui multas scriptorum auctoritates, quibus suam interpretationem muniat, adducit.*

z *Vox hoc seculo sat communis, qua præcipui provinciarum proceres, qui regionum limitibus custodiendis assidebant, designabantur.*

aa *Eccl. cap.* 10, ℣. 8.

bb *Cognomento Pius Arverniæ Comes, qui Cluniaci Monasterium amplis prædiis ditatum exstruxit.*

cc *Sanctum ab elapso brevi tempore, in Willelmi amicitiam devenisse innuere videntur hæc verba.*

dd *Ex sorore nepotem, de quo iterum S. Odo num.* 108.

ee *Hanc vocem eamdem esse cum illa* Sagma *existimat Cangius, qui se hoc in loco sensum ab Quercetano diversum non habere contendit, additque:* Nolim tamen præstare hoc loco equos, Sagmarios non intelligi. Unde Sagmarius equus, id est Sar-
C cinarium, Sarcinale jumentum. *Numero* 68, *per* Sagmarios *equos intellexisse Sancti Biographum, quibus est usus, verba demonstrant.*

ff *Nec quæ tradit in suo Chronico Ademarus silentio omittenda sunt : De Willelmo enim loquens hic Chronologus hæc scribit :* Qui cum sororem suam in matrimonio desideraret conjungere Sancto Geraldo, nullatenus quivit, quia cœlibem vitam semper ducens, cum semper ad copulam suaderetur amore filiorum, respondebat Sanctus Geraldus, utile est, inquit, mori sine filiis, quam relinquere malos hæredes.

gg *Proverb. cap.* 4, ℣. 23.

hh *Eccl. cap.* 19, ℣. 1.

ii *De hisce quæ cum Ademaro habuit S. Geraldus dissidiis haud pauca Commentarii nostri prævii* § III *diximus.*

kk Torenna *seu* Turenna *Lemovicini territorii urbs de qua Odo infra num.* 46. *Hodie Torenna Vicecomitatus tantum honore gaudet, appellaturque vulgo* La Vicomté de Turenne. *Hæc Quercetanus; de Godefredo illo nonnulla habet Historia Tutelensis* D
pag. 12 *et pag.* 96, 319, 320, *etc.; sed cum hæc ad rem nostram nullo modo spectent, ea silentio omittenda hic duximus.*

ll *Illud oppidulum vocat* Saint Seré *in S. Geraldi Vita Gallice edita pag.* 83, *Pastor Savenensis, quod* St Seruin *appellat Blævius in Arverniæ Topographia, non longe a locis Tournenure, Alyre et Bontac dissitum.*

mm *Possessio, prædium.*

nn *De hoc S. Geraldi prædio iteratam mentionem facit S. Odo infra num.* 62.

oo *Totius Arverniæ, ut apparet, fere excelsiorem, cum ex una illius parte in Dordonam per Ceram et ex altera in Flaveren per inferiores Arverniæ pagos, aquæ diffluant. Hodie ad ipsius montis pedem exstat Puteus de Greone, Gallice nuncupatus,* Puit de Greon.

pp Quem Penda paganus Merciorum Rex gravi prælio et occidit et occisum summa cum immanitate decerpsit. Christianissimum et Deo dilectum vocat Beda et plura de illo scribit Lib. E
II Historiæ Ecclesiasticæ Angliæ lib II. cap. ultimo, *etc. Ita Quercetanus. De illo in hoc Opere actum est ad diem* V *Augusti. Obiit autem anno Christi* 642, *ætatis vero suæ* 38.

qq *Epist.* I *ad Cor. cap.* 10, ℣. 5.

PRÆFATIO

IN CAPUT IV.

His qui de meritis domni Geraldi temere disputant, satisfacere potest considerata et inspecta qualitas vitæ ejus. Nam quasi in tribunali quodam residentes, decernunt utrum sanctus debeat esse, an non; cum hoc divino judicio subjaceat, quo etiam per reprobos ad utilitatem bonorum signa plerumque fiunt. His ergo satisfaciat attestatio miraculorum, quæ per eum, vel F
dum viveret, vel post ejus obitum Christus operari dignatur. Porro his qui gloriantur, dicentes, quod Geraldus potens fuit, et sanctus est, suademus ne sibi de hoc adplaudant, quia nisi pauperes spiritu fuerint, et, sicut ille, suam potentiam religione condierint, causa eorum parva esse non poterit. Immo comparatione ejus revincentur, potuisse quidem juste similiter vivere, sed noluisse : manducones *a* vero et bibaces, ut de quibus- a
dam regionis processoribus dicam, qui sibi excusationes in peccatis fingentes, inter pocula fateri solent, quia Geraldus carnibus vescebatur, et sanctus est, sua professio manifeste revincit. Nam laico homini multa licent, quæ monacho non licent. Damnatus est Adam, non quod in paradiso mala arbor esset, sed ideo quod interdicto præsumpsit. Geraldus quippe licenter suo ordini concessis utebatur, quoniam et ab illicitis abstinebat, et cum pauperibus vescebatur. Noverat enim vinum ad sobrietatem creatum. Nam

et

AUCTORE S. ODONE ABBATE.

A et Helias carne pastus est, et dignus fuit in Paradiso transferri. Per concupiscentiam tamen, quæ nonnullos instigat, Esaii primogenita sua lentis edulio perdidit. Igitur alia res est Geraldi, alia istorum. At vero illi qui delirant, quod nec Martyr, nec Confessor valeat dici, sciant quod utrumque dici possit : non solum ille, sed etiam omnis, qui ut vitiis resistendo crucem portat, vel bona gerendo Deum glorificat. Deus equidem factis confitetur, testante Joanne : « In hoc scimus quia cognoscimus eum » *b* si mandata ejus observamus; factis quoque negatur, sicut Apostolus ait de quibusdam, « Confitentur se nosse Deum, factis autem negant *c*. » Cum igitur Confessor a confitendo vocetur, Deus autem factis aut negatur, aut confitetur ; Geraldus tanto rectius Confessor dici potest, quanto justioribus factis Deum est confessus. Qui vero Judaizantes signa quærunt, quid faciunt de Joanne Baptista, qui post nativitatem suam nullum signum legitur edidisse? Nam de isto licet miracula non omnimodis desint, id unum respondemus, quia, dum B non speravit in pecunia et thesauris, fecit, ut scriptum est, mirabilia in vita sua.

ANNOTATA.

a *Voraces. Cangius in Glossario.*
b *Epistola* I *Joann. cap.* 2, ✠. 3.
c *Ad Tit. cap.* I, ✠. 16.

CAPUT IV.

Ne vitam monasticam amplectatur Sanctus, avocat quidam Episcopus ; Monasterium S. Petro oblatum Auriliaci condit. Ejus meritis Miracula patrata : Sacræ Scripturæ lectioni studet : in habitu seculari vitam monachis dignam agit. C

Vitæ monasticæ cupidum Episcopus

Athleta cœlestis militiæ dudum in palæstra mundanæ conversationis agonizans, cuneos vitiorum viriliter debellavit. Tum vero verbum vitæ continens in medio nationis pravæ, quasi quædam lucerna refulgebat. Et quoniam oportebat, ut in abscondito tempestatis probaretur, malignus hostis hanc lucernam quantis poterat fraudibus, tam per se, quam per satelites suos offocare tentabat. Sed nimirum sicut flamma flatibus agitata solet validius accendi, sic divini amoris igniculus, qui in pectore Geraldi a puero incaluit, nullo tentationis imbre valebat extingui. Quin potius, maturescente jam ætate, quibuslibet vitiis paulatim compressis, quotidie seipso robustior virtutibus succrescebat. Jam in corde suo quasdam ascensiones disponebat, jam super altitudines terræ, juxta illud Propheticum, eminebat. Cerneres auroram sanctitatis ejus in diem festum clarescere, cerneres lilium inter spinas crevisse, et quo vicinior maturitate fiebat, eo repansos virtutum flores diffusius expandisse. Ergo sicut in rerum vertice situs, in illa beatitudine superna mentis affectum defixerat. Et quoniam per cœleste desiderium intima lux illum irradiabat, mundanæ concupiscentiæ tenebras dijudicare valebat. An non tenebras dixerim terrenam concupiscentiam, per quam mundi amatores cæcantur, ut diligant vanitatem ? Sed Geraldus didicerat preciosum separare a vili, et valde indignum ducebat terram lingere ; qui vocatum se noverat ad cœnam cœlestis agni. Super eos magis dolebat, qui per amicitiam mundi inimici Dei constituuntur. Et postquam gustaverat quam dulcis est Dominus, dedignabatur aquas furtivas, quæ dulciores sunt alambere. Plangebat eos potius, qui juxta beatum Job, cum clamore currunt rodere radicem juniperi, id est cupiditatem punctionibus plenam. Mundialem *a* itaque potentiam, quæ sibi affatim suppetebat, mentis despectu calcaverat. Sed tamen, ut astuti est, cuncta ad utilitatem suam referre, cogitabat, qualiter ea, quæ temporaliter possidebat, ita disponeret, ut ei perpetualiter profuissent. *a* E

a proposito amovet Geraldum, b

52 Igitur Gausbertum venerabilem et laude dignum plane Episcopum *b*, cum aliis quibusdam honestis viris evocavit, et qua mentis cogitatione incitaretur, familiariter indicavit. Etenim domnus iste Gausbertus viro Dei carissimus erat, et pro communi sanctitate, mutuum sibi invicem contubernium præstabant. Exponit itaque præsentis vitæ sibi inesse fastidium, et religionis habitum desiderare. Romam proficisci velle, et prædia sua beato Petro Apostolorum principi jure testamentario delegare. Cumque de hoc diu tractatum esset, vir Domini Gausbertus altiori consilio causam inspiciens, tandem suasit, in seculari habitu sese specie tenus pro communi salute provincialium retineret : res vero, sicut vellet, beato Petro dicaret. At ille ne suæ diffiuitioni pertinacius inhærens, inobedienter egisse videretur, assensus est. Memor tamen Apostoli dicentis, quia Judæus, qui confitens interpretatur, majus et melius in abscondito fiat, quam in palam : F ita attonsus est, ut hoc hominibus lateret, superno autem Inspectori manifestum esset. Barbam sibi equidem cum novacula mutilavit, quam ad modum coronæ, per caput suum ducens, de capillis quoque partem recidebat. Ut autem hoc penitus celaretur, quosdam ex cubiculariis, qui id noverant, sacramento constrinxit, ut quamdiu viveret, nulla hoc ratione prodidissent. Denique per hoc sui factum, videtur duplicem sibi remunerationem conquisisse. Hinc etenim Dominica dilectione flagrans, conversionis opus Deo exhibuit ; illinc amore proximorum plenus, se pro illorum utilitate in habitu, quem nollet, invitum stare coëgit. Nam quale genus conversationis Deo poterat gratiosius exhibere, quam istud, in quo neque commune solatium negligeret, nec sibi quicquam de conversationis perfectione minueret ?

Quæ

AUCTORE S. ODONE ABBATE.

Quæ nimirum conversatio tanto preciosor extitit, quanto et multis utilior, et soli Deo cognita fuit. Qui, ut scriptum est, consilium ejus direxit, ut quamvis Liæ eum connubium subire fecerit, Rachelis tamen cupitis amplexibus non privaret.

qui sub peculiari habitu se Deo devovet :

53 Ad celandam plane sui tonsuram facile reperit argumentum. Barbam quippe veluti onerosam recidebat, et quoniam ab occipitio capilli defluxerant, celabat in vertice coronam, quam, et tiaram jugiter ferens cooperiebat. Vestimentis autem pelliceis *c* super vestibus lineis utebatur, quia genus istud indumenti solent clerici vicissim, et laïci in usum habere. Duas tamen pelliceas numquam simul habebat. Sed cum novam necesse esset afferri, jubebat protinus vetustam dari. Ensis plane, cum equitaret, a quolibet solebat ante eum ferri, quem tamen ipse numquam sua manu tangebat. Siquidem de balteo vel cinguli apparatu, jamdudum crucem auream præceperat fabricari. Sedere autem super phaleratum equum numquam solebat. In his et hujusmodi satis apparebat quantopere mediocritati studens, suæ potentiæ cumulum despexerat. B

Romam petit B. Petro

54 Postquam itaque divino cultui sese mancipavit per omnia, ut sua quoque Domino consecraret, Romam profectus est, et Aureliacum *d* insigne prædium beato Petro Apostolorum Principi, facto solemniter testamento *e*, delegavit, cum tantis videlicet appenditiis, quæ Monachis, quos ibidem gregare disposuerat, ad omne stipendium, sufficere possent. Ardebat namque mens illius cœnobialem illic habitationem stabilire, quo Cœnobitæ cum sui ordinis Abbate communem ducerent vitam. Censum quoque delegavit, qui ad urnam beati Petri annuatim redderetur *f*. Itaque ut animo ferventi conceperat, juxta condictum profectus est, et quod decreverat, Deo prosperante, peregit. Reversus autem lapidicinos et mactiones *g* undecumque jussit aggregari, et ad construendam in honore B. Petri Ecclesiam fundamentum præcepit aperiri. Sed satanas omnium bonorum invidus, nescio qua arte, providentiam fefellit magistrorum. Fundamentum namque infirmiter locaverunt. Et cum jam in expensa C grandis nummorum summa esset profligata, parietesque nihilominus in altum porrecti, quadraminum compages subito dissutæ corruerunt. Nec tamen vir iste nimis ob hoc contristatus est. « Non enim, ut scriptum est, contristat justum quicquid ei acciderit. *h* » Vere confisus quoniam licet opus illud sub hac occasione retardaretur; merces tamen perditi operis nequaquam periret. Videns quod Dei judicio permissum sit, ut hæc jactura fieret; hoc tamen usitatum pene in omni actione semper est, ut quicquid placidius Deo exhibetur, difficilius peragatur. Et certe in rerum natura quod citius augmentum capit, citius ad defectum vergit; quod vero difficulter, diuturnius persistit.

monasterium oblaturus ;

55 Quadragesimale tempus advenerat, cum in construendis ædificiis aër jam clementior arridebat, Geraldus quodam mane, consuetis orationibus expletis, exiit ab oppido quod eidem loco imminet. Paulum jam progressus, cœpit visibus huc illucque porrectis considerare, ubinam posset aptius Ecclesiæ fabrica fundari. Tandem elegit locum divina dispositione jam præscitum. Jubet igitur artifices rursus adesse, studium recalere, opus intermissum aperire, cœpto operi sagaciter instare, Ecclesiam competenti granditudine, et arcuato schemate fabricare, quam pater ejus dudum in honore sancti Clementis *i* construxerat. Nam ut prædixeramus, isdem pater ejus religiosus fuit, utpote qui de prosapia religiosorum descenderat. D

quod veris monachis

56 Dum vero domus fabricam continuaret, animo semper volvebat, qualiter posset reperire Monachos, qui bene morati essent, et locum sub regulari proposito incolere potuissent. Sed cum reperiendi raritas difficultatem intulisset, anxiabatur ille, et quidnam faceret, nesciebat. Tum vero nobiles quosdam pueros ad Vabrense Cœnobium *k* direxit. Nam tunc regulari observantiæ fervor incalescebat, ut scilicet apud fraternitatem illam sub norma regulari iidem pueri imbuerentur. E quibus nunc usque superest unus, E qui eodem beato Geraldo, quæ describimus, visa narrat, et manu scribit. Porro cum iidem pueri reverti juberentur, quia magistri defuerunt, mox puellari mollitia resoluti, rigorem disciplinæ neglexerunt. Et ita contigit, ut res ad effectum non veniret; unum tamen eorum necessitate ductus cæteris præfecit. Sed cum ille dissolute viveret, vir Domini vehementer afficiebatur, quia illum corrigere non valebat, neque alium habere, quem loco illius subrogare posset. Cum ergo vel complices ejus, corruptæ vitæ tramitem incedere vidisset : illud Davidicum, profunde suspirans, dicebat. « O Domine, dissipa consilium Architophel. » *l*.

tradere

57 Nonnumquam vero in vocem plangoris erumpens super homines, quos ad malum proclives videbat, pertæsus ingemiscebat, quasi quærimoniam faciens, quod iidem homines pro amore mundi perirent, quod pietas deficeret, quod iniquitas inundaret, quod pene jam universi amitterent a corde innocentiam, ab ore veritatem. Nolebat autem jurgiis eorum se immiscere, sed F orabat ut Deus omnipotens pacificaret omnes, præcipiens Missarum solemnia celebrari illud Ezechiæ frequentius iterans : « O Domine, fiat » tantum pax et veritas in diebus meis. » *m*. Et illud : « O quantum deficit Sanctus! O quantum » diminutæ sunt veritates a filiis hominum. » *n*.

satagit

58 Desiderium sane quo ad cœlestia flagrans terrena despexerat, ita se posse consolari sperabat, si socios ejusdem sui desiderii reperisset. Proinde diu noctuque mens illius æstuabat, de congregandis Monachis affectum oblivisci non poterat ; sæpius cum domesticis et familiaribus inde conloquens. Tanto enim in affectu agebat, ut nonnumquam exclamaret : O si quis mihi daret ut sub tali pacto religiosos Monachos invenirem; quo ego illis cuncta, quæ possideo, dedissem, et deinceps mendicando vitam hanc exegissem! Ad hoc enim pactum ineundum nihil prorsus morarer. Cum itidem aliquando familiares ei respondissent, dicentes : Nonne plures Monachi in bis regio-

AUCTORE S. ODONE ABBATE.

A regionibus reperiuntur, e quibus ad votum congregare potestis? At ille fortem nimis sententiam proferens: Si, inquit, Monachi perfecti sunt, beatis Angelis assimilantur: sin vero ad seculare desiderium revertuntur, apostaticis Angelis, qui suum domicilium non servaverunt, per suam utique apostasiam jure comparantur. Fateor enim vobis, quoniam incomparabiliter melior est bonus laicus, quam sui propositi transgressor Monachus. Cumque ei subjunxissent: Quid ergo tanta beneficia, non solum vicinis, sed etiam longinquis Cœnobitis præstare consuevistis? At ille consueta humilitate facta sua despiciens: Ego, inquit, nihil facio. Si tamen, ut dicitis, aliquid facerem, certus sum, quia verus est promissor, qui calicem aquæ frigidæ pro suo nomine datum remunerare promisit. Viderint ipsi quales in oculis Dei sunt. Certe verum est, quia qui recipit justum in nomine justi, mercedem justi accipiet. Porro in his, et hujusmodi verbis ejus apparet, quod vitæ præsentis delectationem fastidiret, quod cœle- B sti desiderio flagraret, quod omnia sua relinquere vellet, si non defuissent, quibus ea rationabiliter tradidisset. Verum est illud vulgare proverbium, quia voluntas pro opere computatur. Unde et ille qui fratrem odit, homicida esse perhibetur. Et Joannes Euangelista passionis calicem bibit, cum tamen in pace quievit. Si ergo voluntas pro opere computatur, nequaquam Geraldus abrenunciatorum mercede privatur.

divinis rebus intentum

59 Invitus itaque tenebatur in sæculo. Et quamvis deessent socii, cum quibus eidem sæculo abrenunciaret, mirum tamen in modum in Dei opere totum se occupabat. Tantopere enim lectionibus audiendis, et vicissim orationibus, nunc cum aliis, nunc semotim erat intentus, ut mirum sit, quomodo vel tantum studium in his habere potuerit, vel tantam Psalmorum summam semper explere voluerit. Præsertim cum alias occupationes interdum expedisset. Non enim erat obstinatus, ut causis necessariis se nimium obsentaret; sed his pro opportunitate paululum intentus, mox ad degustatam Psalmodiæ dulcedinem sese C concitus recolligebat. Quam reverenter sane in ecclesia staret, non satis referri potest, sed putares illum quasi divinum aliquid contemplari, atque illud Propheticum attonito vultu imitari *o*: « Vivit Dominus, in cujus conspectu sto » Nam ut hoc sub exemplo pateat, festivus dies Dominicæ Ascensionis advenerat, cum quidem ille Sollemniaco Monasterio *p*, ut est juris solemnis, celebraturus accucurrit. Non enim patiebatur, tantæ festivitatis officium nisi festive * recenseri, neque, ut plerisque mos est, cursum celebrando decurtari. Cum igitur illuc venisset, Monachi, sicut tantæ ac tali personæ conveniebat, ei sedile et reclinatorium ornamentis constratum paraverunt. Ad quod cum ille, post girata oratoria divertisset, fratres solemnizare cœperunt officium, ut moris est, in longum protelantes. Senior vero donec impletum esset, ita suspensus in contemplatione stetit, ut nec sederet, nec vel paulum in antipodium recubaret, ipsa corporis immobilitate mentis devotionem et constantiam

* infestive

demonstrans. At nos non ita, qui faciem Dei, velut in abscondito orantes, pomposa voce magis, quam simplici corde divinas laudes proferimus. Et cum debeat voci mentis intelligentia convenire, nos facimus currere vocem post levitatem mentis. Geraldus vero Apostolicum illud recogitans *q* « Deo autem manifesti sumus. », sic se agebat, tanquam in conspectu judicis cuncta cernentis.

Deus glorificare voluit; unda enim qua manus abluerat cæco visum.

60 Ut autem divina dignatio eoram hominibus eum glorificaret: qui Deum in exequendis mandatis ejus coram discolis glorificabat, licet instante jam tempore Antichristi miracula sanctorum cessare debeant, memor tamen suæ promissionis, qua dicitur: « Qui glorificant me, glorificabo eos *r* » hunc famulum suum, per quandam curationis gratiam glorificare dignatus est. Quod genus curationis tale fuit, ut quamvis per humilitatem imponere manum infirmis refugeret, eis tamen frequenter et absens, et nolens subveniret. Aquam nempe, de qua manus abluere solitus erat, infirmi solebant furari, et plerique E sanabantur. Quod licet ut magis credibile videatur, personas quasdam commemorari placet. Nam rusticanus quidam juxta Sollemniacum Monasterium habeat filium cæcum: qui diutius ingemiscens, quod eum cæcitas et paupertas pariter opprimeret, monitus est per visum quatenus ad domnum Geraldum pergeret, et aqua, unde manus ejus ablutæ fuissent, oculos filii sui superfudisset. Credidit homo visioni, et qui somniaverat veniens indicavit. Quo senior audito, mente consternatus intremuit, ac præsumere id refugiens, dixit illusionem fuisse, quæ et illum deciperet, et illum dicipere vellet, ut inconcessa tentaret. Errare hominem inani spe talia postulantem. Ingemuit pater, quem filii cæcitas anxiabat et intelligens quod Vir Domini causa humilitatis nequaquam adquiesceret, abire se simulans, ab uno de servitoribus aquam impetravit. Qui domum rediens, exstincta filii lumina, nomen Christi invocans, abluit, et ille lumen recepit. Quod factum aliud quoddam opus sequutum est.

claudo gressum,

61 Quidam puerulus apud Aureliacum claudus F morabatur, qui fabro cuidam commendatus est, ut artem disceret, qua victitare valuisset. Cum interim somno commonitus est, ut aquam similiter expetisset. Faber vero qui banc impetrare debeat, sciens quod in hac re Vir Domini nimis austerus esset, aquam non est ausus palam expetere, sed eam per ministros clam impetravit. Qui nimirum, ut inofficiosa membra de eadem aqua respersit, mox illa divina virtus in proprium officium reparavit. Quod videlicet factum cum fama paulatim spargeret, ad notitiam Senioris tantumdem pervenit. At ille rei novitate perculsus, dicebat quod non suo merito, sed fide illorum, qui aquam illam fabro dedissent, quod ei certatim celatum est; cumque datorem reperire non posset, vehementi interminatione commotus est, ne quispiam tale deinceps unquam præsumeret, asserens quia si servus faceret, membris truncaretur; si vero liber, postea suus non esset. Nihil enim amplius timebat, quam laudes. Et cum inimicis

AUCTORE S. ODONE ABBATE.

duabus mulieribus s

micis suis esset beneficus, laudatoribus tamen videbatur austerus.

62 Apud Postomium sui juris insignem alodum *s*, quædam mulier cæca de aqua manus illius lumen recepit. Quod apud omnes quidem divulgatum est, sed illi summo studio celabatur, maxime propter quendam de servitoribus, qui aquam dederat mulieri. Non enim parvipendere sui poterant internecionem, quem pro hac re dudum comminatus fuerat, scientes quod impune non cederet, si datorem deprehendisset.

cæcis oculorum usum reddit: t

63 Item in Capella quæ est juxta villam, quæ dicitur Crucicula *t*, demorabatur; cum equidem alia mulier, quæ ex ancillis ejus erat, de aqua manus nihilominus illuminata est. Quo videlicet ille cognito, illum, qui aquam dederat, nomine Rabaldum, urgenter investigavit, et reperit, atque mox a se rejecit. Post aliquantum vero tempus, quidam nobilis vir, nomine Ebbo, Seniorem ratiocinando convenit, dicens quia forte contra voluntatem Dei faceret, dum sub obtentu indiscretæ humilitatis, indultam cœlitus gratiam neglexisset, et eos, quibus prodesse poterat, angustia dimisisset: satius esse gratiam, quæ forte propter illos ei data fuerat, impendere eis quæ necessitas exigit supplicantibus præstare: elationem non esse formidandam, cum laudis ille cupidus non esset: neque præsumptionem quidem, quoniam qui reposcerent opem, sese divinitus ammonitos commemorassent: maxime cum jam experimento probatum esset, quia beneficium sanitatis, quod a se quæsitum fuerat, ad effectum, licet ipso nesciente, jam non semel venisset. Et ille quidem hoc rationabiliter prosequebatur; Geraldus vero suspirans flebat, atque dicens, quia timeret, quod diabolica fraus potius esset, quæ sub occasione se decipere vellet; et si quid aliquando boni fecisset, mercede ipsius boni privare perstruxisset. Tandem itaque vel precibus, vel ratione victus, abjectum accepit et mulieri duodecim nummos dari jussit.

divinæ lectionis studiosus

64 Sciens vero, quod status mentis hac alternatione melius custoditur, si interdum lectioni post orationem quisque intenderit, recitari coram se verba divina ut supra diximus, faciebat. Unde et usum assumpsit, ut ad prandium ejus legeretur, nec omitteret hoc lector, etiamsi hospites adessent. Pro condescensione vero lectorem jubebat interdum subsistere; et ab his qui forte scirent, sensum lectionis inquirere. Cum quidem illi, quos interrogabat, precari solerent, ut ipse potius loqueretur, tandem diserte et scienter, sicuti doctus, respondebat: ita tamen, ut nec Clericis verecundiam inferret. Discedentibus autem post refectionem quibusque ad sua, legebantur itidem coram eo ea maxime verba, quæ superfuerant lectionibus in Ecclesia recitatis. Dum vero lectioni intenderet, nullus eum facile pro causa qualibet interpellare præsumebat. Nam juxta illud Job, subditis erat tremendus, et lux vultus ejus non cadebat in terram. De sermonibus et confabulatione ejus mira commemoratio est. In his enim quæ læto animo loquebatur, valde gratissimus erat. Quæ autem increpative proferebat, quasi stimuli videbantur, ut pene plus quam verbera timerentur. In dando autem aliquid, multum erat morosus; at postquam semel dedisset, non auferebat. Si malæ opinionis sacerdotem audisset, non tamen Missæ officium ab illo despiciebat, quia sciret, illud sacrum mysterium non posse per hominem peccatorem deteriorari. Et cum in discernendis aliorum factis vel acutus pro merito causarum, vel dulcis esset, sua tamen opera vilipendebat. Quæ nimirum tanto superno Inspectori preciosius commendabat, quanto hæc apud se vilius æstimabat.

legem Domini semper in ore habet

65 Quoniam vero cœleste desiderium undatius, ut ita dicam, insumebat, os ejus ex abundantia cordis ita replebatur, ut pene jam in eodem ore semper lex Domini resonaret. Nam sacra quædam verba sibi notaverat, quæ corporalibus officiis convenire videbantur. Ut est illud: Mane, priusquam loqui inciperet, dicebat « Pone, Domine, custodiam ori meo, et ostium circumstantiæ labiis meis *u* » et cætera hujusmodi, quæ *u* ad singulos coaptabat; videlicet cum expergisceret, cum de lecto surgeret, cum caligas indueret, cum indumentum, vel cinctorium sumeret; sive certe cum iter, vel aliquid quidlibet inciperet, ita ut secundum Apostoli dictum, omnia in nomine Domini facere videretur. Nonnumquam sane cum contigisset, eum cum paucis, vel solum sedere, nescio quid diu tacens meditabatur, et lachrymis suffusus suspirium ab imo pectore, totum se concutiens, trahebat, ut facile quisquam posset advertere, quia mens ejus alio pendebat, et in præsenti consolationem non haberet. Tale erat ejus colloquium, tale silentium, ut os ejus annunciaret laudem Domini, et meditatio cordis illius in conspectu ejus esset.

et sub habitu seculari monachi vitam ducit.

66 Noverant autem sui, quod Religionis habitum toto nisu cupiebat. Sed cum esset providus, considerans quia professores sublimis propositi, dum sæculi amore corrumpuntur, gravius ab alto ruunt, satius æstimavit sic stare, quam absque probatis cooperatoribus rem tam arduam attentare. Si igitur votum illius inspicias, monasticæ professionis fidem Christo per devotionem servavit. Et laus valde eminens est, in habitu seculari religionis proposito deservire: sicut e contra nimis ignominiosum est, sub ejusdem religionis indumento sæculum quæsisse. Cum ergo Vir iste non haberet fratres, ut præfati sumus, cum quibus bene jocunditer habitaret in unum, vitæ hujus incolatum tædiose ferebat. Et sicut olim columba Noë, cum foris non invenisset ubi requiesceret, ad arcam, et ad ipsum Noë redibat: sic iste Vir inter hujus sæculi fluctus, ad secretum cordis recurrens, in Christi dilectatione quiescebat. Non enim sicut corvus ille, morticino corporeæ dilectationis inhæserat: quia renuebat anima ejus gloria præsentis vitæ consolari; sed memor Dei sui delectabatur; et ad secretum cordis, quasi ad arcam, recurrens, sub lingua sua exultabat. Namque iniquitatem non sinebat diutius in corde suo aspicere, metuens, ne forte eum Dominus exaudire nollet. Quin potius peccata, sine quibus humana conditio esse nequit,

A quit, quæ nobis leviora, illi vero videbantur gravia, ita semper præ oculis studebat agnoscere ; ut remissionem impietatis cordis non ambigeret a Deo clementer percipere. Ob quod Rex ejus et Dominus viam ipsius in conspectu suo misericorditer dirigebat, et orationi vocis ejus benigniter intendebat. Tanto autem studio procurabatur, ut semper juxta Ecclesiam hospitaretur ; ut per multorum annorum curricula præter oratorium nulla nocte maneret, excepta una, quæ natale Innocentium itineris contigit causa. Copia vero Clericorum semper eum comitabatur, cum quibus in divino opere jugiter insudabat. Omnis autem apparatus Ecclesiastico ministerio necessarius cum eo perinde ferebatur, cum quo divinæ servitutis opus ingenti cura et reverentia festivis diebus maxime, gerebatur. Nocturno tempore cunctos in oratorio diutius prævenire solebat : quo expleto, solus remanere solitus erat. Et tunc temporis tanto dulcius, quanto et secretius, internæ dulcedinis saporem degustabat. B Quandoque autem lætus et alacer, vel ad stratum pro tempore, vel ad suos egrediebatur. Talem quippe vivendi modum conversatione sibi præfixerat, ut quisque sanum sapiens miraretur, quod in illo tanta cœlestis gratia confluxisset. Hunc etiam conversandi modum in exteriori conversatione tenebat, ut ministri ejus notum haberent, qualiter in singulis anni temporibus conversaturus esset.

ANNOTATA.

a *Mundanam.*

b Rothenensem credo, qui et ipsum Geraldum antea Romam usque comitatus fuerat, uti notat S. Odo *num.* 36. *Hæc Quercetanus. Hinc Episcopis Ruthenensibus Frotardum inter et Deus-dedit nomine secundum Gosbertum, solius Odonis auctoritate fultus, Galliæ Christianæ auctæ. Tom. I. col.* 202, *inscribit Dyonisius Sammarthanus.* C

c Pellium sive pelliciarum usus, Clericis olim et Laicis communis, imo maxime Monachis. Auctor anonymus vitæ S. Hugonis Abbatis Cluniacensis « Festinavit pelliceam suam exui et infirmum vestivit. » Liber Statutorum et Consuetudinum Abbatiæ Regulæ fol. 111 : « Similiter omnes pelliparii debent priori bonam pelliciam unoquoque anno. » Et Statuta Congregationis Cluniacensis a Petro Venerabili edita Cap. XVII : « Statutum est ut nullus Fratrum Cluniacensium Cattinis sive allis, quibus uti solebat, peregrinis pellibus induatur, nec prorsus quibuslibet exceptis arietinis, sive agninis atque caprinis pellibus. » Adeundus idem Petrus Epistola 28. Lib. I. ubi hunc pelliciarum et diversarum pellium usum Cluniacensibus adversus Cistercienses defendit. *Ita in Notis Quercetanus.*

d *Quæ de Aureliacensis Monasterii exstructione et primis ejus Abbatibus, Commentarii nostri prævii num.* 51 *et sequentibus digessimus, adeat lector.*

e *Hacce primæ Fundationis Aureliacensis Cœnobii instrumentum, temporum injuria subtractum ad nos usque non pervenit. Quod vero a Quercetano editum Commentarii prævii* § IV *novis typis dedimus, non est nisi primæ dotis jam tum constitutæ nova accessia.*

f Sic Willelmus Pius Cluniacenses suos X solidorum censum Apostolicæ Sedi quinto quoque anno pendere constituit, tutelæ nomine.... Sic et constructor Monasterii Vindocinensis XII solidos de moneta patriæ B. Petro reddi per annos singulos voluit, uti Goffridus Vindocinensis et ipse Abbas declarat Epistola 9. Libri primi... Sed non omittendum, quod idem Beatus Odo noster scribit S. Geraldi Vitæ cap. XVII, * de censu Romam ab hoc S. Geraldo secundo quoque anno deferri solito, cum ait : « Hanc sibi legem præfixerat, ut secundo semper anno ad sepulchrum Apostolorum recurreret, decemque solidos ad proprium collum dependentes, tam- E quam supplex servus, Domino suo quasi censum deferret. » *Ita Quercetanus.*

* *num.* 68.

g Verbum Gallicum et quod etiam hodie retinemus, « Maçons. » *Hæc Quercetanus.*

h *Prov. cap.* 12. ℣. 21.

i *Hujus Ecclesiæ sic meminit Aureliacensis Chronologus :* Geraldus de Sancto Sereno Abbas quintus; hic reædificavit Ecclesiam B. Clementis, quam Geraldus pater B. Geraldi ædificaverat.

k Ordinis S. Benedicti, dependens a Cœnobio S. Victoris Massiliensis, quod tandem Joannes XXII in Episcopatum erexit et Gregorius XIII Monachos habitum solitum in Canonicalem mutare permisit. Est autem Vabrincum Ruthenorum oppidum Gregorio Turonensi Vabrense Castrum Lib. IX. Hist. Franc. Cap. IX. et Bernardo Guidonis Vabrium in his de Joanne XXII verbis : « Item in Episcopatu Ruthenensi Episcopatum alium ordinavit, sedemque ejus posuit in Abbatia de Vabrio, eandem in novam erigens civitatem vulgo Vabres. » *Hæc Quercetanus col.* 35 *et* 36. F

l *Lib.* II *Regum cap.* 15. ℣. 34.

m *Lib.* IV *Regum cap.* 20. ℣. 19.

n *Psal.* 11. ℣. 2.

o *Lib.* IV *Regum cap.* 3. ℣. 14.

p In pago Lemovicensi, cujus fundator S. Eligius ex Dagoberti Regis aurifabro præsul Noviomensis..... Verum illud infestis paganorum per Aquitaniam excursionibus vastatum, postea Ludovicus Pius Caroli magni filius reparavit ; imo a fundamentis ædificavit, uti memorat author incertus, sed coætaneus, qui vitam ejus scripsit. *Hæc Quercetanus.*

q *Epistola* II *ad Cor. cap.* 5. ℣. 11.

r *Lib.* I *Regum cap.* 2. ℣. 30.

s *Hunc locum ignotum nobis, Postomiam dixit S. Odo num.* 48.

t *Quam Gallice* Petite croix *vocat pastor Saveuensis. Duos autem hujus nominis vicos in Arvernia exstare docet in sua Topographia Blævius : unus* Crux ferrea *appellatus ad Arverniæ fines non longe*

fluvio

AUCTORE S. ODONE ABBATE.

fluvio la Truerie *dicto : alter ad eumdem fluvium inter pagos* Pont *et* Tausac *vocatos.*

u *Psalm.* 140. ℣. 3.

CAPUT V.

Caritatis operibus Sanctus ubique coruscat : varia miracula edit.

Romam pergens pauperes juvat, a

Consuetudinem sibi fecerat, ut Romam frequentius adiret. *a* Fertur autem, quod illic sæpenumero profectus sit. Assertores tamen nostri de septem vicibus certi sunt. Nam quia vis humanæ naturæ est, ut semper lumen velit aspicere; Vir iste cum esset spiritalis, illa duo mundi luminaria, Petrum scilicet et Paulum, spiritaliter ambiebat spectare. Et quoniam ipsos necdum valebat intueri, loculos eorum et templa B sæpius invisens, res suas eidem beato Petro delegavit. Hanc sibi legem præfixerat, ut secundo semper anno ad sepulchrum eorum recurreret, decemque solidos ad proprium collum dependentes, tamquam supplex servus, Domino suo quasi censum deferret. At vero quis digne explicet, quam devote illud explebat? Tam beneficus erga indigentes erat, ut pene nullum pauperem, qui illic catervatim abundabant, ejus largitas præteriret : ita se fidenter exaudiri confidens, si ipse clamantes pauperes audiret. Nam et contiguis viæ monasteriis multa largiebatur. Ita vero fama tantæ ejus benignitatis passim et ubique personuerat. Unde et monachi, et peregrini, necnon et egeni, qui et hospites ejus tempore, quo Romei transire solent, sollicite requirebant, si Comes Geraldus veniret, vel quando veniret. b Ipsi quippe Marruci, *b* rigentes videlicet Alpium incolæ, nihil quæstuosius æstimabant, quem ut c supellectilem Geraldi per juga montis Jovina *c* transveherent.

C *furi parcit,* d

68 Carpebat quoque quadam vice hoc iter. Cum venisset autem ad civitatem nomine Astam, *d* fur quidam duos ex ejus sagmariis subripuit. Veniens autem ad quendam rivulum, cogere eos non potuit ut transirent, donec ab hominibus domni Geraldi comprehensus est. Receptis namque sagmariis, nil furem læsit.

piscem divinitus obtinet,

69 Quadam vice, cum illud iter excurreret, quendam Monachum nomine Aribertum ducebat secum, magnæ scilicet abstinentiæ virum. Hoc namque erat illi dulce contubernium, ut quotiens religiosæ vitæ quempiam reperisset, in illo semper affectuosius delectabat. Factum est aliquando, ut deesset pulmentarium, *e* quo abstemius e ille cum pane vesceretur. Senior vero studiose requirit, an consuetum illi cibum ministri paravissent. Respondentibus illis, quod nihil præter panem haberent, anxiabatur ille, dicens : O quid nobis hodie contigit? Nos omnes plenam refectionem habemus, et iste Dei servus in attenuatione erit. Erat autem dies abstinentiæ solutus. Tempus abluendi manus jam venerat, et Samuhel, qui hoc præsens narrat, ad afferendam aquam cucurrit. Cum forte reperit pisciculum in littore expositum et palpitantem, qui ipso vidente de aqua exilierat. Quo apprehenso, lætus ad Seniorem cucurrit : En, inquiens, Deus piscem hunc vobis trausmittit. Nam juxta aquam eundem expositum reperi. At ille, Deo gratias, respondit. Et interim, dum coqueretur, tentorium ingressus genua flectit, et cum lachrymis aliquantisper oravit. Talis enim illi mos perpetuo inerat, ut nihil Christo præponeret; verum potius per singula quæque sibi scilicet accidentia illi gratias devote referret. Qui cum ab oratione surrexisset, lætus admodum omnibus constitit. Tum vero consedentibus ad mensam, comedit ille abstemius usque satis, et cum adhuc pars quædam de pisce superesset, urgebat eum Senior, dicens : Ut quid, frater, modicum piscem, nihil aliud habiturus, comedere moraris? Cum ille se jam satiatum assereret, prægustavit Senior si forte bonus esset. Et optimi saporis eum esse E reperiens, manducavit et ipse quantum satis fuit, et omnibus, qui aderant, particulas pro benedictione dedit. Cuncti gratias Deo retulerunt, munus divinum et in pisce reperto, et in hoc, quod superabundaverat, cognoscentes. Fuerat enim semipedalis mensuræ.

70 Itidem cum Romam pergeret, et ad civitatem Tusciæ, quæ Luca *f* vocatur, pervenisset, *cæcus sanatur,* f quædam se mulier ei obviam ingessit, dicens, visu commonitam se esse, quatinus filium ejus illuminaret. Quod cum ille audisset, exprobravit mulierem, et emisso mulo, quem sedebat; concitus aufugit. *t* Porro mulier quærebat a quibus poterat, qualiter a Dei homine speratum beneficium impetrare posset. Cum forte quispiam de ministris ad mulierem dixit, quod de aqua manus ejus jam virtutes factæ fuissent. At vero Senior pro muliere sollicitior factus, quotiens manus abluisset, mox quam ante se fundi in terram faciebat. Mulier vero semper eum sequuta est, donec ille jam fundi aquam minime curaret. Qua mulier tandem, ipso sciente, impetrata, oculos F cæci filii diluit, et ipse protinus ad lumen rediit. Cum ergo Vir Domini ab Urbe remeasset, videntem filium prædicta mulier eidem præsentavit. Et cum hoc factum omnes magnificarent, ille tacens et lacrymans ibat, nec illo audiente quisquam de hoc, vel hujusmodi quisquam referre audebat.

71 Mirum quiddam, et forte incredibile dicam. Sed tamen duobus testibus id asserentibus *vinum prodigiose reperitur,* credens, qui referunt, quod isdem Vir Domini per illam viam ab Italia rediret, qua Lugdunum *g* a civitate Taurinensi *h* venitur. Transierat jam g h Alpes, et quædam loca nimis, ut fertur, inaquosa, itineris necessitate, subibat. Contigit autem, ut et vinum in utribus deficeret. Et quia regio illa jamdudum a Sarracenis deserta est, cum aqua deesset, nec vinum reperiri poterat, nimia siti cœperunt æstuare. Certabant autem si possibile esset, illud spatium itineris velocius pertransire, sed pedites atque sagmarii deficiebant. Unde

A Unde necesse fuit Seniori, ut juberet eos paululum remorari. Mœsti homines super gramina jacebant, sagmarii vagantes passim, cogente siti, pascua perlustrabant. Tunc unus ex clericis perrexit, ut ad onerandum sagmarios reduceret, nec illam pausam placebat prolongari. Clericus ergo reperit fossulam liquore plenam, miratus est, et quidnam sit explorare volens, inclinavit se : cum interim liquor ille saporem vini refflavit. Tum vero lætabundus ad Seniorem recurrit, et nescio quid, veluti vinum, se reperisse nunciavit. At ille : Quid, inquit, insanis ? Utinam aquam reperisses ! Nam istic unde vinum ? Clericulus vero sumpto vasculo, de prædicto liquore quiddam hausit, et coram attulit. Id sane quod allatum est, tam colorem vini, quam et saporem præferebat. Tum Senior jussit Capellanis, ut crucem et capsellas reliquiarum sumerent, et super fossullam prædicti liquoris exorcismum aquæ benedictæ facerent. Ac dehinc in Christi nomine jubet, ut gustando quid esset explorarent. Vinum

B itaque reperientes, cum ingenti admiratione et gaudio Vir Domini cum illis omnibus gratias Deo egit, et priusquam ipse biberet, omnibus dare præcepit. Non tamen inde quicquam in flasconi-

i bus *i* efferri permisit. Quod juxta fidem illorum, qui hoc vidisse asserunt, dictum sit. Tamen ea, quæ nunc ad sepulchrum ejus fiunt, credi de eo, quæ audiuntur, vel hæc, vel illa suadent.

alia Sanctorum limina invisit,

72 Hoc autem iter Vir sanctus frequenter carpebat. Non enim jam vel palatia regum, vel prætoria marchionum, non certe conventicula Principum adire volebat ; sed cœli Consules, Petrum scilicet et Paulum, frequentius, ut supra dictum est, invisere gestiebat. Alia nihilominus loca Sanctorum, sepulchrum videlicet sanctissimi dom-

k l ni Martini *k*, necnon et beati Martialis, *l* alacri devotione perlustrabat. Credo contemplabatur in spiritu, qualiter illa beatorum agmina, in superni Capitolii curia lætantur. Quibus itaque post paululum sociandus, gaudium Domini sui jam aliquatenus prægustabat.

cæcis

73 Scirposus ager habetur ultra Sutriam, juxta

C burgum videlicet, qui vocatur sancti Martini, quo Romei castrametari solent. Cum ergo inibi tentoria ministri paravissent, tunc forte seorsum stabat, ad quem cæcus quidam se deduci fecit. Quem suppliciter exorans, nihilominus rogabat, quatinus aquam suis manibus tactam eidem tribuere dignaretur. Qui jussit illum ibidem stare, atque tacere. Dehinc tentorium ingressus coram sanctis pignoribus aliquantulum oravit. Intendebaut singuli ministrorum ad opus quod erat eis gerendum. Illis ergo alias occupatis, videns quod secretum fieri posset, quendam vocavit, qui latenter eum adduceret. Tunc manus diligenter abluit, et in recenti aqua digitos intinxit, atque de sanctis pignoribus signavit. De quo cæcus, ut orbata lumina superfudit, mox videre meruit. Cujus vocem Vir Domini a clamore compressit, et ipse majestati divinæ gratias cum illo egit ; quem et de suo quodam vestimento, videlicet curcinbaldo indutum latenter extra tentoria deduci fecit.

visum reddit,

74 Item dum ab Urbe rediret, venit sabbato ad quandam Ecclesiam, juxta locum scilicet, ubi sulphurei videntur acervi. Cum autem vellet populus in crastinum proficisci, retinuit eos, dicens ; quod ob reverentiam Dominici diei, saltem usque ad nonam demorarentur. Nec illa demoratio fuit etiam sine beneficio temporali. Missarum namque officio solemniter expleto, eum jam post cibum iter aggrederentur, venit quidam sedens caballum, qui in eundo perditus fuerat, quem domnus Geraldus sine sessoris injuria recipi jussit. Antequam vero ad Abricolam, pervenissent, cæcus quidam juxta viam sedens, quærebat a transeuntibus si aliquis in eadem turba veniret, qui Geraldus vocaretur ; cum forte quidam de nostris fratribus, tunc adhuc Canonicus, in collecta domni Geraldi gradiebatur ; qui devotionis causa pedester incedens, ad prædictum jam cæcum lassus pervenit. Quem cum ille de domno Geraldo inquirere, eum se vestigio secuturum respondit. Sed quæ, inquit, causa est, quod eum tam sollicite requiris ? At ille : Novem, inquit, E

anni sunt, ex quo cæcitatis angustia premor. Hac autem nocte monitus in somno sum, ut huc venirem, et Geraldum sancti Petri peregrinum quærerem, ut manus ablueret postularem ; cæcatos vero oculos illa aqua perfunderem. Quo ille Clericus audito, substitit ; cum interim Vir Domini Geraldus supervenit. Porro mos erat illi, ut cooperto capite solus equitaret, quo psalmodiæ liberius vacaret. Cum ergo supervenisset, Clericus cæco silenter : En, inquit, adest. At ille rogabat, ut paululum stare dignaretur. Et subjunxit quid per somnium vidisset. Cum quidem Senior erubescens, et mutatione vultus id quod audierat execrans, abire cœpit. Cæcus vero tremenda quædam adjuramenta proferens, rogabat ut staret, misero subveniret, et sperata beneficia non negaret. Illi autem, qui aderant, hoc idem suppliciter exorabant. At ille parum deliberans, memor, ut credo, quia, juxta Apostolum, datam sibi gratiam negligere non deberet, cousuetum sibi verbum respondit, dicens : Subvenite, Sancti Dei ; et stetit. Et quia sicut F

in illis colliculis assolet, rivulus præterfluebat, aqua protinus allata est. Tum ille descendit, et lavit manus, dicens : Fiat voluntas Dei. Et concitus abire cœpit. Cæcus vero nil cunctatus aquam sibi ingessit, nec fefellit eum virtutis eventus. Tam repente enim visum recepit, ut statim post eum curreret dicens : O sancte Geralde, o sancte Geralde, Deo gratias, en video. Ille vero mulum calcaribus urgebat, ne voces laudantium audiret, et Abricolam transivit, neque dehinc perendie potuit a conviatoribus attingi. Siquidem animadverti potest, quod manus illæ, per quas ista sanitatis virtus conferebatur, munditia fulserint, et in eis macula non adhæserit, sed eas ab omni munere excusserit. Quo contra nimis infelices sunt illi, quorum dextera repleta est muneribus. Quoniam, ut scriptum est, ignis devorat eos, qui munera libenter accipiunt.

absentis obitum cognoscit,

75 Sed et alia nonnulla itineris referuntur de eo, quæ nos ob prolixitatem studiose transilimus.

AUCTORE S. ODONE ABBATE.

Sed unum pro eo quod virtus alterius generis est, adhuc subnectamus. Cum aliquando Romam pergeret, jam in Italia positus, quandam in aera vocem audivit, clamantem se, atque discessum suum ei insinuantem. Videbatur autem illi, quod esset cujusdam hominis nomine Girbaldi, quem in patria reliquerat. Itaque vocavit quosdam ex suis, requirens utrum de Girbaldo aliquid scirent. At illi responderunt, quod eum languentum dimiserant. Jubet igitur tempus annotari, Psalmorumque obsequia pro eo celebrari. Rediens vero, et de prædicto homine requirens, reperit, quod illa die migraverit, qua ille vocem in aera audivit.

manum tumidam sanat,

76 Expleto autem sanctæ suæ devotionis itinere, jam secretiora loca frequentare delectabat, quasi vocem illam Psalmistæ sequutus, qua dicit : « Elongavi fugiens, et mansi in solitudine *m*. » Ibi enim a seculari frequentia, vel causarum strepitu quiescere volebat, ut liberius divinæ servituti vacaret. Cum itaque sub hoc obtentu apud Capellam, quæ dicitur Catuserias, *n* B demoraretur, festivitas Joannis et Pauli supervenit. Quædam autem rusticana mulier hortulum ingressa, nescio quid operabatur : Cum repente grandis gutta sanguinis super manum illius apparuit, quæ mox intumescere cœpit. Tremefacta mulier ad Dei hominem ejulans cucurrit ; et ostendens manum, misereri sibi rogabat. At ille protinus clericos adesse, Missamque pro ea celebrari jubet, dehinc aquam exorcizari, et de eadem aqua guttam sanguinis ablui ; cum tamen ipse humilitatis causa seorsum stabat, ne forte virtutis illius signum ei deputaretur. Ut autem manus mulieris abluta est ; illico sanguis et tumor disparuit, et illa sana recessit.

cibum prodigiose impetrat,

77 Sane quia locus ille, sicut eum velle dixeramus, remotior est, et secretus, frequenter inibi mansitabat. Cum igitur quadam vice Assumptionem sanctæ Dei genitricis Mariæ apud eamdem Ecclesiam celebrasset, Missarum solemniis jam expletis, foras ad suos exiit. Mos quippe ei fuerat, ut post longas ac juges preces, ad commune C eloquium sese impertiret, ut quisquis dicendi causam haberet, loquendi quoque possibilitatem obtineret. Cum ergo ad suos exisset, quidam, qui præparandis cibis præerat, ad eum dixit : Tristamur, Domine, quoniam ad vestram refectionem reperire in hac solemnitate non possumus, nisi carnes salitas. Et ille : Ne sit, inquit, vobis curæ, quia si Dei genitrici placeret, neque hoc nobis in ejus festo deesset. Dixerat, et de rupe, quæ eidem loco imminet, cervus sese præcipitavit. Quem ministri gaudentes pariter et mirantes tulerunt, et inde, sicut tunc cervorum caro temporina est, delicatum edulium Seniori paraverunt. Neque enim incredibile debet videri, quod ei divina largitas cibum ex improvisu concesserit, cum ille ad Dei gloriam, juxta Apostolum, faciens, bucellam suam cum pauperibus comedebat. Qui numquam, sicut alumni ejus præsentes attestantur, aurem suam a clamore pauperis avertebat. Qui videlicet sanctus, juxta illud Psalmistæ : « Beatus qui intelligit super egenum et pauperem, » *o* cum voces clamantium audisset, profundum suspirare, et verba compatientis respondere solebat. D

obsidem liberat,

78 Raimundum noveratis Comitem, *p* filium videlicet Odonis. Hic nepotem domni Geraldi nomine Benedictum, *q* Tolosæ *r* videlicet Vicecomitem, dolo captum tenebat. Rainaldus vero frater ipsius sese obsidem dedens, fratrem recepit. At domnus Geraldus audiens, quod ille seipsum pro fratre obligasset, valde movebatur ad subveniendum nepoti. Raimundus autem protelabat causam reddendi, clam satagens Benedictum denuo capere, et ambos tenere. Jam septem menses fluxerant, et Vir Domini Geraldus in ereptione nepotis nihil proficere poterat. Quadam vero die cum sorore sua Avigerna de hac re quasi querimoniam faciens : Quid tu, inquit, cessas Christum pro filio tuo deprecari ? Certe aut nos in fide dubitamus, aut, quod verius est, exaudiri digni non sumus. Et hæc dicens, resolvebatur in lachrymis. Quo quidem tempore, medullitus, ut ita dicam, sese Domino in precibus mancipavit. Et E adhuc Rodulphum Abbatem *s* semel ad Raimundum direxit, qui necdum quidem proficere quicquam valens, haud longe ad meatum reversus est. Nocte vero insequuta, prædicto Raimundo per somnium videbatur, quod Vir Domini Geraldus ante ejus lectum staret, eumque manu pulsaverit : Quid, inquiens, tu non audis me totiens deprecantem ! Certe scias, quoniam si ultra tenueris obsidem, nequaquam tibi cedet in prosperum. Post hæc verba Raimundus expergefactus est, et considerans visionem, intremuit ; vocavitque suos, et quid somniaverit, indicavit. Nam et quidam ex ipsis per quem maxime usque tunc adversatus fuerat, nescio qua causa similiter exterritus persuadebat, ut petitionem domni Geraldi concitus faceret ; alioquin moriendum illis esse commemorat. Raimundus confestim ad hospitium Rodulfi Abbatis transmisit, eumque redire jussit. Quo redeunte, qualiter Vir Domini se per visum terruerat, palam enarravit : obsidem illico reddidit, et ut gratiam domni Geraldi sibi Rodulfus reconciliasset, humiliter postulavit. Ita Geraldus F per divinum auxilium prævalebat, et secundum illud Scripturæ, gloriosos terræ humiliabat.

pisces se

79 Quodam itidem tempore, cum ad colloquium ejusdem Raimundi Comitis properaret, fluvio, qui Avarionus *t* dicitur, adpropinquans, mentio incidit quod illa die piscem ad usum non haberet. Hi vero qui Seniori obambulabant, cum de hoc sermocinarentur, viderunt piscem, qui Capito vocatur, contra se natare. Unus autem, qui hoc ipsum refert, extendit dragulum et vulneravit piscem. Qui accepto vulnere paulolum retroactus, ripam, ad quam antea tendebat, iterum repetiit, moratus quousque eum unus exteusa manu comprehendit. Erat enim non parvæ magnitudinis. Itaque Vir Domini gratias Deo referens, cæteros qui hoc ut miraculum extollebant, compescere studebat, quasi id fortuitu contigisset. Et forte aliquis fateri potest, quod istud casu contingere possit ; credo tamen, non recolet, piscem aliquando vidisse, qui in spatioso

flumine,

A flumine, ut Avarionus est, ripam super homines ultro inrupisset.

illi in cibum offerunt,

80 Siquidem pro miraculo jure censetur, quod vel piscis quondam de aqua exiliit, vel cervus ex improviso de rupe cecidit : hoc etiam quod in flumine piscis ad capiendum sese ingessit. Sed valde plus mirum est, quod ad esum ejusdem hominis Dei cœlitus est alia vice allatus. Non longe
u enim a Friaco Monasterio *u* vicus est in honore
x S. Georgii *x* sacratus, cui scilicet Presbyter quidam nomine Geraldus præerat, qui eidem Viro Dei Giraldo valde pro sua sanctitate carus et familiaris erat; qui etiam ante vitæ suæ terminum sese pro amore divino reclausit. Ad hunc ergo jam dictus Vir Domini Geraldus aliquando divertit, quem post orationem deosculans, dixit : Quid nobis, Geralde frater, ad refectionem daturus es? En apud te prandere venimus. Dicebat enim hoc pro familiari contubernio, quod apud illum isdem sacerdos habebat. At ille gaudens : Si, inquit, domine, tuæ pietati placet, non abibis je-
B junus. Verumtamen non habeo, quid apponam, nisi panem et vinum, sed inquiram si forte caseum, vel ova reperero. Tum Senior : Ne te, inquit, fatiges, quoniam abstinentiæ dies est, et bonum erit, si vel, quia desunt epulæ, parcius sub hac occasione comederimus. Cum ergo Presbyter ad præparandum discurreret, conclavum ingressus, vidit piscem in ferculo. Tunc stupefactus clam interrogavit ministrum, quisnam piscem illum attulerit. At ille, nescire se dixit, asserens quod nullus ibi fuerit, qui piscem illum afferret. Presbyter ergo exiens ad Seniorem, supplicat, ut in conclavi intrare dignaretur. Quo sequente, piscem ostendit. Ille attonitus et admiratus, gratias Deo cum Sacerdote referebat. Quem tamen, et ipsius ministrum juramento constrixit, ne id, dum ille viveret, alicui prodidissent. Sed eadem res pluribus paulatim innotuit; quoniam divina dispensatio, quæ Sanctos quosque glorificat, eos etiam contra suum velle nonnumquam manifestat. Vere Dominus adhuc suæ promissionis est memor, et inquirentes eum non deficient omni bono. Cæterum, incredibile non debet hoc videri, dum frequenter legamus, quod Deus ad supplementum servis suis aut potum, aut cibum divinitus ministrare dignatus sit.

signo crucis præstigias impedit,

81 Pagus non longe ab Aureliaco Marculi-
y scus *y* vocatur : juxta quem lapis quidam naturaliter rotundus insidet. Cum aliquando domnus Geraldus e regione transitaret, quidam de ejus comitatu Adraldus nomine, conviatoribus asserebat, quod super lapidem illum saltu conscendere posset. Quod protinus cunctis mirantibus fecit. Ferebatur autem quod isdem Adraldus incantationes ac maleficia nosset. Subsequente autem Seniore, stabant illi, qui præibant, et ei saltum illius indicabant. Ille vero considerans, quod hoc per suam agilitatem nullatenus facere posset, elevata manu, signum crucis edidit. Dehinc ille cum id multis vicibus tentavisset, nullatenus exilire super prædictum lapidem potuit. Et ita cognitum est quod illa velocitas ejus per incantationem fiebat, quæ ei post signaculum adesse non potuit, et magna virtus esset domni Geraldi, post cujus signaculum vis inimica nihil valuit.

AUCTORE S. ODONE ABBATE.

et insaniam

82 Quia vero de ejus signaculo id retulimus, quid itidem signando fecerit, subjungamus. Solemnitas sancti Laurentii venerat, et ille in quandam suam capellam, quæ non longe a vico Argentado *z* sita est, eamdem festivitatem solemni- z
zabat. Porro quædam ex ancillis ejus graviter inibi vexabatur. Cum igitur ille per orationem ad eam respexisset, et in medio, ut erat, populi acerrime frenderet, et vesaniret, rogabant omnes, ut eam vir Domini signare dignaretur. Quod ille per consuetam sibi humilitatem diutius distulit. Sed illa debachari cum non cessaret, rogantibus his, qui aderant, instantius tandem elevata manu, signo crucis eam signavit. At illa purulentum sanguinem evomens, continuo sanata est. Cum omnes in Dei laudibus personarent, eumque magnificarent, ille magna animadversione eos compescuit dicens, quod Dei solummodo clementiam, atque Sancti Petri, cujus Ecclesia est, magnificarent. Ipsa est autem illa Ecclesia, qua E
tunc morabatur, quando mulier cæca superius nominata de aqua ejus lumen recepit.

collisum genu sanat,

83 Quidam vir nomine Herloardus de equo lapsus, unum genu sibi valide collisit. Ob cujus dolorem per sex dies jam sine cibo degebat. Et cum nihil sibi ad remedium reperire posset, ad Captennacum transmittens, aquam de manibus domni Geraldi clam sibi deferri fecit. Mirum dictu, mox ut prædictam aquam super genu sparsit, omni dolore liberatus incolumis surrexit. Alia nonnulla referuntur de eo, quæ vel relatu, vel admiratione digna sunt. Sed enim, quia vulgariter, et non a præfatis quatuor testibus asseruntur, ea reticere maluimus, cum tamen non ignoremus, quia multa gessit, quæ vel nullus, vel pauci cognoverint. Siquidem de consuetudine piorum et bonorum hominum semper humilitatem velut cordis oculum servare studebat, et ideo quantum poterat, opera sua celabat. De his vero quæ ipso nolente patebant, laudes non patiebatur audire.

quibus miraculis major ejus justitia fuit.

84 Hoc itaque de miraculis ejus sufficiat, quæ F
satisfaciant eis, qui gloriam cujuslibet Sancti, non ex quantitate bonorum operum, sed ex numerositate metiuntur signorum. Apud quos forte sanctitas ejus vilior haberetur, si de miraculis quæ vigens gesserat, nihil audissent. Illis sane qui amore ejus pie tenentur, opera justitiæ, quæ exercuit, magis placent. At vero cum utrumque simul in eo concurrit, et justitia videlicet, et sanctificatio, et signorum glorificatio, securius hunc et alacriori devotione colunt. Nam si fortasse prophetiæ spiritum habuisset, nullus eum, ut puto, sanctum esse negaret. Sed utique plus fecit, quia avaritiam vicit. Nam quid profuit Balaam, quod tam profundo mysterio prophetavit, quando propter avaritiam reprobatus est? Nihil igitur in Geraldo grandius miraculum quæras, quoniam hoc est quod non speravit in pecunia, vel thesauris. Hoc quippe est sicut jam diximus, mirabilia fecisse. Tam raro quippe reperies, qui non speret esse felicitatem in pecuniis, ut pro

ipsa

AUCTORE S. ODONE ABBATE.

ipsa raritate sermo divinus interposuerit. « Quis est hic? » Cum vero talis utcumque reperitur, dignus est laude, sicut illic subjungitur : « laudabimus eum, fecit enim mirabilia in vita sua. » *aa* Quod enim Geraldus hujusmodi mirabilia fecerit, multa documenta sunt. Siquidem constat, eum, quæ a parentibus vel Regibus ei collata sunt, sic tenuisse, ut ea non ut servis, sed quasi dominis dispensasset : rebus in terra sine alicujus læsione excrevisse, in cœlis tamen thesaurisasse : potentia sublimem fuisse, tamen spiritu pauperem permansisse. Quapropter, ut ille sequitur, neque mirum, neque incredibile debet videri; si stabilita sunt bona illius in Domino. Quamvis illud incomparabiliter in ejus factis immineat, quod usque in senectutem castus perseveravit. Castitas enim sola est, quæ imitatur Angelicam puritatem. Cum itaque hic vicit libidinem, quæ maxima virtus est sathanæ, mirum non est, si nec *bb* eidem sathanæ imperat, quem servando castitatem devicit. Incredibile non est, quod nunc obsessos a dæmonibus liberat, qui mammonæ principem a suo corde, vincendo avaritiam, rejecit. Jure enim spiritum superbiæ nunc subjectum habet, qui in ipso terrenæ potestatis culmine mitem se exhibuit.

ANNOTATA.

a Reges ipsi Francorum et quicumque in Francia primi, Romam olim peregrinationis et orationis causa properare soliti. Author Vitæ Ludovici Pii. Rigordus in Philippo Augusto « Visitatis Apostolorum liminibus Romam transiens in Franciam rediit. » Et anonymus, qui gesta Philippi III scripsit. « Venit Romam. Ibi Apostolis reverenter honoratis, adiit urbem Viterbii. » *Ita Quercetanus.*

b Mazanes *aut* Marones *etiam dicti, qui mercede accepta per montium præcipitia euntibus ducatum præbent. Cangii Glossarium ad hoc verbum adeat lector.*

c Juga montis Jovina Petrus Damianus in Vita S. Odilonis cap. XV Jovini montis prærupta vocavit. Nos vulgo Montjou. *Ita Quercetanus.*

d *Civitas Episcopalis apud Pedemontanos, sub metropoli Mediolanensi, ad Regem Sardiniæ, Sabaudiæ Ducem, nunc spectans.*

e *Vel etiam pulmentum, vox, inquit Cangius, veteribus cognita, sed sequiori ætate maxime in regulis monasticis usurpata, ubi pro quovis obsonio accipitur.*

f *Civitas Episcopalis, parvæ Reipublicæ ejusdem nominis caput.*

g *Urbs Archiepiscopalis in Gallicis ad Ararim et Rhodanum posita.*

h *Urbs Archiepiscopalis totius Pedemontii caput, in qua Sardiniæ Reges demorantur.*

i Inde Flascons, vetus vox Gallica. *Ita Quercetanus.*

k Frequentes etiam veterum omnis ordinis et dignitatis ad memoriam sive sepulchrum S. Martini Turonensis Episcopi concursus et devotiones. Author vitæ Caroli Magni.... Frodoardus ad annum 938.... Gesta Consulum Andegavensium in Fulcone Bomo.... Et Herbertus majoris monasterii Abbas in libro miraculorum S. Martini cap. II. *Ita Quercetanus.*

l *Primi Lemovicensium Episcopi hujus sepulchrum adiisse S. Geraldum testatur etiam Gaufredus, Prior Vosiensis in Chronico. Illius verba Commentarii nostri num.* 46 *descripsimus.*

m *Psalm.* 54, ℣. 8.

n *Hic locus in S. Geraldi Testamento* Decatucevias *appellari videtur.*

o *Psal.* 40, ℣. 1.

p *De illo haud pauca in Historiæ Comitum Tolosatensium auctore Catello pag.* 82 *et sequenti monumentis, sicut et in nova Occitaniæ Historia tom. II, pag.* 45, *et inter instrumenta col.* 56. *In vivis adhuc erat Raimundus anno* 918, *sed eum hominem exuisse anno* 926, *cum libros de S. Geraldi Vita litteris mandabat S. Odo abbas, ex ipsiusmet verbis patescit.*

q *De quo nonnulla in Commentario nostro prævio num.* 27 *diximus. Eum Vicecomitis Tolosani nomine primum donatum fuisse opinantur novæ Historiæ Occitaniæ scriptores mox laudati.*

r *Quæ est urbs Archiepiscopi sedes in Occitania posita.*

s *Incerti monasterii.*

t *Qui Bituricensem civitatem alluit.*

u *De quo nihil certi mihi occurrit. Neque enim illud idem cum Figiaco cœnobio in Cadurcis posito esse, dicere ausim.*

x *Multi sunt apud Arvernos Superiores hujus nominis vici, quorum in Cartis Topographicis unus haud multum ab Auriliaco dissitus.*

y *Gallice* Marcoles. *Ita Pastor Savenensis pag.* 155 *non longe ab Auriliaco.*

z *Gallice* Argentac *in Occidentali Dordonne fluvii parte sito, prope S. Privati pagum, qui ab altera fluvii parte positus est.*

aa *Verba sunt libri Ecclesiastici cap.* 31 ℣. 8 *et* 9, *quæ in Officio sanctorum Confessorum ab Ecclesia usurpantur. Jam superius ad ea sub finem Præfationis cap.* IV *præmissa num.* 52, *S. Odo alludit.*

bb *Hæc vox* nec *abundare videtur.*

CAPUT

A

CAPUT VI.

Nonnulla ante mortem Sanctus vaticinatur : oculorum usum per septennium amittit : Ecclesiæ dedicationem curat : ad mortem piam sese disponit : mortui corpus Aureliacum defertur.

Viribus paulatim deficientibus,

Quoniam signorum virtutibus insignem fuisse venerabilem Virum Geraldum prælibatus sermo enucleatius disseruit ; restat nunc ut qua-
B liter a corporeo tegmine spiritualem essentiam emiserit, stilo titulante exprimamus. Certum enim constat, quia isdem Vir quanquam parcitate frugalitatis corporalem appetitum domuerit, viguit tamen viribus. Nec impotens robore, caruit vi fortitudinis. Sed cum jam contiguum esset, ut a completa milicia, utpote annosus, eximi deberetur ; cœpit a solito vigore attenuatus elabi. Verum nec ipsum latuit, quin potius ipsarum virium evacuatio ad defectionis ejus judicium panderetur. Cumque præsentes plerosque cerneret, qui ei diligentius adhærere consueverant, quasi profundiori et intimo singultu ac defectivo affatu exorsus est compellare : Eja, clieuculi, et comites amabillimi, nonne aspicitis a pristino me destitutum robore ? Animadvertite viciniorem esse depositionis meæ sortem, quo spiritus, ducente suo authore, transferatur ad destinatum habitationis receptaculum, natura fragillima redigatur in pulverem. Non illum cruciatus languoris ab abstinentia solita arcebat. Mira res. Non illa saltem, quæ veteranos compellere solet
C imbecillitas, præter consuetum morem, adæsum animum illius persuadere poterat. Nimirum quia lenitas carnalis nequiverat emollire rigorem mentis. Cum ergo his et hujusmodi virtutibus anima saginaretur corporis efficaciam amittebat. Sed quia se in suis oculis despiciens virtutibus hominem nesciebat : non satis intelligebat, unde sibi debilitas virium irrepsisset. Jam vero spiritalis virtus, quæ pleniter in eo succreverat, corporeas vires pene trucidaverat. Quippe cum iste mos Sanctorum sit, quia virtus divina minus in eis valida fuisset, si corporeum robur non attenuasset. Hinc Daniel Angelica visione conspecta, per dies multos elanguit. Hinc Jacob Angelum stringens, claudicare cœpit. Quoniam qui spiritali gratia completur, a corporea virtute enervatur. Itaque exterior homo corrumpebatur, cum interior de die in diem renovaretur.

nonnulla prædicit Geraldus,

86 Quadam autem die cum in oppido esset, quod Aureliaco imminet, respiciens ad fabricam domus, ubertim flebat. Cum unus ex familiaribus inquisisset, curnam fleret ? Respondens ait : Quia desiderium, inquit, meum quod de loco isto jamdudum concepi, ad effectum nullo pacto perducere possum. Nam hæc requies mea, hic habitabo. Siquidem cætera quæ Monachorum usibus apta videntur, favente Deo facile præparavi : soli Monachi desunt, soli inveniri non possunt. Et iccirco veluti solus et orbatus, mœrore conficior ; spero tamen quod omnipotens Deus, quando ei placuerit, desiderium meum implere dignetur *a*. Nec mirum, si ego peccator in hoc meo desiderio prolongor : quandoquidem Rex David prohibitus est, ne templum Domino adificaret : cum tamen ipse dedit qui opus illud post eum cxpleret. Et ego licet hoc in hac vita non videam, præstabit tamen Christi misericordia quod exopto, quando ei placuerit. Velim sane noscatis, quia maceriæ hujus domus frequenter angustæ erunt populis, qui ad eam conventuri sunt. Qualiter autem hoc dedicerit, minime indicavit. His autem qui hoc illum dixisse norunt, cum frequentiam popnlorum, sicut illud prædixit, E
in eodem loco fieri vident, hæc opinio suborta est, quod ea quæ dixit, divinitus agnovisset *b*. Jam vero os ejus sic ex abundantia cordis replebatur, ut lex Domini semper plene in eo resonaret. Cæterum, juxta exemplum præfati David, quæcumque necessaria futuris habitatoribus prævidebat, et in pignoribus Sanctorum, et in Ecclesiasticis utensilibus, et indumentis, seu certe in agrorum reditibus præparare curavit.

lumine per annos septem orbatur,

87 At vero, sicut Scriptura sacra dicit, ut qui sanctus est, sanctificetur adhuc, oportebat hunc Dei hominem ante obitum per flagellum expoliri. Et ei sicut Beato Job contigit, et sicut Tobiæ, quoniam acceptus erat tentatione probari. Itaque septem, et eo amplius annos lumen oculorum amisit. Quos tamen ita perspicaces habebat, ut nihil cæcitatis pati crederetur. Qua percussione non solum est gavisus in Domino, quod eum flagellare dignatus sit. Quippe non nescius, quia non omnis qui flagellatur, filius sit ; nullus tamen est filius qui non flagelletur. Et hoc erat ei consolatio, quod supernus Judex manum suam F
ad feriendum hunc solverit ; et peccata sine quibus hic non vivitur, in præsenti puniret. Jam itaque de misericordia Domini securus, confidebat quod eum ab æterno verbere liberare dignaretur, quem in præsenti sub flagello premere dignatus sit. Si quid autem studiis retro actis addere potuisset ; quanto ab exteriori implicatione cæcitatis causa cessaverat, tanto attentius orationi incumbebat ; et quo mundi figuram intueri nequibat, eo cordis ad verum lumen contemplandum clarius intendebat. Causa ab exterioribus factis cessabat, totum se ad studium orationis vel assiduitatem lectionis applicabat.

ecclesiam dedicari curat.

88 Biennio priusquam obiret, Ecclesiam fecit solemniter dedicari. In altaribus vero tanta piguera Sanctorum insita sunt *c*, ut scientibus mirum sit ; his autem qui forte a scientibus audiunt, pene incredibile videatur. Nam in his undecumque colligendis, pater ille sanctus quotiens sese opportunitas præbuisset, omnimodis quoad

vixit,

vixit, operam dedit. Quæ scilicet et apud Romam, et ubique locorum sic impetrabat : sicut nimirum ille, qui et in sermone et vultu gratiosus, et in dandis preciis munificus, et quod majus est, in id quod agendum erat, divina gratia fretus. Frequenter enim pro eisdem pigneribus impetrandis, et preciosa tentoria, necnon corpulentos equos, et multa pecuniarum pondera constat eum dedisse. Dentem namque sancti Martialis in dextro altari, cum reliquiis beatissimi domni Martini, necnon et sancti Hilarii collocavit; quem a sancto corpore nullus ex largitoribus, sancta maxilla, cum diu conarentur, eruere posset; ille præmissa oratione protinus eum avulsit. De eodem profecto altare mirum aliquid ipso dedicationis die contigit accidisse. Quidam enim juvenculus, cum turbæ semet imprimerent, pallium desuper tulit, ut illum ministro redderet, cum quidam ei dicerent circumstantes, ne id præsumeret. Sed quoniam ille tollere non misit, protinus vehementi angustia comprehensus est, B ac primo manus ejus excoriatæ sunt. Tunc paulatim omne corpus pelle nudatum, ut vix post sex hebdomadas convalescere posset. Locum sicut olim decreverat, Monachorum ditioni delegavit, ubi tamen dehinc parum demorabatur.

servisque libertate donatis,

89 Spacio quo supervixit, summopere procuravit, ut omnes ad se pertinentes in pace dimitteret, ne forte litis occasio posset inter eos oriri. Prædia vel mancipia, quæ beato Petro non delegaverat, inter quosdam propinquos ac milites, vel certe servitoribus dimisit; nonnullis tamen eo tenore, quo, postquam obissent, ad Aureliacum accepta redissent. Centum ex mancipiis tantum libertate tunc donavit. Nam alias diversis locis ac temporibus innumera sunt, quæ emancipavit. Quamplures autem ex ipsis amore ejus perstricti libertatem recusantes, permanere magis in servitute ejus maluerunt. Quo facto pervideri posset, quam dulce dominium in eos exercuerit, quandoquidem suæ libertati servitutem illius præferre maluerunt. Monebatur autem a quibusdam suis, quatinus de familia, quæ sibimet C affatim superabundabat, majorem multitudinem jugo servitutis absolveret. Quibus ait : Justum inquit, est, ut lex mundialis in hoc observetur, et ideo numerum in eadem lege præstitutum prætergredi non debere. Quod ad hoc sit commemoratum, ut hinc pateat quantopere divinis præceptis adhæserat : quando etiam legalibus ita se submiserit, et humanis.

ad mortem d

90 Intrante vero jam suæ migrationis tempore, morabatur apud Cezerviacum *d* quandam sui juris Ecclesiam, quæ in honorem sancti Cirici consecrata est. Cum quidem plus solito compunctus profundius suspirabat, ita ut satis pateret, quod desiderium cordis ejus alio tenderet, consolationemque in præsenti nequaquam haberet. Inter suspiria vero lachrymis suffundebatur, et erectis in cœlum subinde visibus orabat, ut ab hoc sæculo liberaretur, sæpius repetens atque dicens : Subvenite, Sancti Dei. Hoc namque verbum semper ori ejus familiari fuerat : hoc ad eventum cujuslibet subiti casus inclamare solebat. Non multum vero post vitalis vigor cœpit D spasmo quodam intabescere, artuumque vires ac totius corporis armonia paulatim dissolvi. Dissolutionem igitur sui jam instare cognoscens; Amblardum *f* Episcopum jubet evocari, ut ejus *f* transitum suis orationibus muniret, ovemque paradisi pascua repetentem, pastori omnium Christo pastor consignaret. Interim vero cuncta quæ vel funeris causa, vel remanentium necessitas poposcisset, sano sensu et integra memoria disponit. Cum subito velox fama rumorem circumquaque disparserat : quod vir Domini Geraldus ad transitum propinquaret, accucurrerunt omnes veluti commune dispendium lugentes, clericorum ac monachorum turbæ nobilibus viris admixtæ, catervæ pauperum, et pagensium plebes, lugentibus istis aliorum fletus incitabantur. Inter singultus vero et lachrymas erumpentes, quasi querimoniam facientes, unusquisque de ejus pietate, de cura pauperum, de tuitione impotentium; plangoris voces ingeminabat. Flentes igitur isti dicebant : O quale solatium mundus E amittit ! Illi vero : O Geralde, qui merito bonus vocaris, quis jam erit, sicut, tu sustentator indigentium? Quis nutritor pupillorum, vel defensor viduarum? Quis dolentium consolator? Certe quis potentiæ tuæ culmen ita pauperibus inclinabit? Vel quis, sicut tu, singulorum necessitates perpendet, aut expediet? Indulgentissime Pater, quam blandus, quam suavis semper fuisti! Cunctorum gratiam hauriebas, ignotorum etiam affectus fama tantæ bonitatis ad te traxeras. Hæc et hujusmodi, quæ dolorum vis inter singultus exaggerare solet, tam luctuosis planctibus iundabant, ut putares quod illæ lacrymæ numquam possent cessare. Ita per singulos dies agebatur, donec ad ipsum vocationis ejus terminum veniretur. At vero ille morem suum, nec in fine poterat deserere, quin singulis accipere volentibus omne stipendium dari juberet.

91 Vere beatum et felicem dixerim, qui talis fuit, ut caritatem suis operibus debitam non reliquerit in terris, et in caritate sanctorum receptus sit in cœlis. Vere felix, qui licet potentia F seculari sublimis esset, nullum tamen læsit, nullum oppressit, nec aliquis vel parvam querelam adversus eum reclamavit. Nam si Nathanaël vere Israelita vocatur, eo quod dolus in eo non fuerit, jure et hunc Israelitam dixerim, quem auris audiens beatificat, et cui, ad exemplum beati Job, oculus videns testimonium reddit. Cum igitur omnes una lugerent, solus ille perstabat lætabundus. Quippe qui noverat, quod sperantibus in Domino meridianus fulgor in vesperum consurget; et dum dederit eis somnum, hæc est hæreditas. Quamvis ergo pro mortali conditione caro forte timeret, tamen spiritus in aspectu gloriæ defixus exultabat, utpote qui spem diu desideratam se jam in re percipere confidebat. Nam ut scriptum est, quia justus in morte sua confidit, putares illum in eadem spe confixum, et nullatenus mortem timere. Lætabundus itaque videbatur, cum nec quidem parum aliquid fateretur, in quo pavere se vel tenuiter demonstraret.

sc præparat :

AUCTORE S. ODONE ABBATE.

A straret. Per omne vero sui languoris tempus, ita fatiscentes ad divinum obsequium impellebat artus, ut nec unum quidem nocturale Officium nisi in Ecclesia pateretur celebrare ; Missam vero unam diei competentem, et alteram pro defunctis coram altari positus audiret. Sane cum membris jam nimis rigescentibus, gressum per se nec sustentatus quidem progredi potuisset, adhuc tamen spiritus in sui fervore perdurans cogebat, ut corpusculum manibus bajulorum portaretur in oratorium : nimirum, ut boni operis tunicam usque ad talum extendens, virtutis suæ laudem in fine cecinisset.

sexta feria animam Deo reddit,

92 Sexta namque feria, dilucescente die, ingravescere se sentiens, jussit ut Nocturnale coram se Capellani peregissent, Episcopo cum suis in Ecclesia illum celebrante ; cum psallentibus autem et ipse psallebat, donec post matutinale officium, omnes etiam horas diei compleret. Tum vero Completorium finiens, signo se sanctæ crucis armavit, et subjunxit illud verbum, quod ei B semper familiare fuit, dicens : Subvenite, Sancti Dei. Hoc in ultimo locutus, oculos tacens clausit. Videntes vero qui aderant, quod loqui cessaret, Episcopum advocarunt. Sancta quoque membra g illius in cilicio posuerunt *g*. Cæterisque pro exitu psallentibus, quidam de Sacerdotibus Missam concitus celebravit, atque sacro-sanctum myste- h rium attulit *h*. Cum vero quidam dicerent, quod jam discessisset; ille sensum adhuc retinens oculos aperuit, et hoc judicio nondum se discessisse monstravit. Tum vero Dominicum corpus quod expectabat, sua sponte suscepit, et ita felix illa i anima ad cœlos migravit *i*. Et velut ipso feriarum numero sui causam insinuans, bonum opus, quod ad senarium pertinet, bene consummasse, et ad verum sabbatum, quod est requies, se transmigrasse monstravit. Et ille quidem quod cupiebat, ut credimus, jam videt ; quod speravit, jam tenet. Multis tamen non modicum dolorem dereliquit. Nam licet ipse mœror quadam dulcedine respersus esset, pro eo quod scirent, quia talis fuit, ut de illo magis gaudendum, quam lu- C gendum ; clamore tamen ingenti plangebant, quod ejus contubernio privarentur, cujus similem vultum non se videre sperarent. Illi humanitatis causa tristabantur, sed Angeli, ut credimus, lætabantur. Nam si coram eisdem Angelis gaudium est super uno peccatore, qui pœnitentiam agit ; quanto magis super hoc homine justo, qui inter opera virtutum consenuit? Sed gaudium Domini sui, quo ab eisdem Angelis exceptus est, fides contemplatur ; oculis vero corporeis interim latet. qui videbant quidem cadaver, quod exolverat debitum mortis, et nondum apparebat quantum anima glorificaretur in cœlis. Moritur ergo Geraldus, sed juxta illud Davidicum, nequaquam ut ignavi solent, quoniam inter Sanctos sors illius est. Et si persolvit illud Psalmistæ : « Vos autem sicut homines moriemini ; » tamen ad eum pertinet, quod ibi præmittitur : k « Ego dixi, Dii estis, et filii Excelsi omnes *k*. » Testatur Euangelista, « Filii Dei sumus, sed l » nondum apparet quid erimus *l*. « Felix itaque Geraldus qui separavit preciosum a vili. Postquam enim gustavit quam dulcis est Dominus, nequaquam hujus vitæ delectamentis, ad ejusdem Domini contemptum se submisit. Sed hanc vitam, quæ reprobis preciosa est, vilem sibi deputavit, et mortem, quæ illis pessima est, preciosam invenit. Vere beatus cujus dies in dolore, et anni in gemitu transierunt : quia jam expertus est quam magna multitudo dulcedinis, quam Deus abscondit timentibus se. Qui etiam in conspectu filiorum hominum, hanc aliquatenus per singula signa demonstrat. O quanta diversitas est inter illum, et vedios, id est, male divites ! Huic enim lachrymæ suæ fuerunt panes, et potum accepit in lachrymis et mensura ; illi vero ducunt in bonis dies suos, et babent consolationem suam, juxta illud Euangelicum, in præsenti. Sed enim iste jam in voce exultationis, transiit in locum tabernaculi Dei ; de illis dicitur, quod in puncto ad inferna descendunt. Cæterum si de ejus exteriori conversatione quisquam dignum aliquid referre posset, delectationes tamen, quæ in dextra Domini repleverunt eum usque in finem, nullus nostrum non dico verbis explicare, sed nec sensu quidem attingere valet : nisi forte quilibet in seipso sentiscit, quid est delectare in salutare Dei. E

de cujus gloria Deo gratias fideles agunt,

93 Porro autem quia Deus mirabilis est in Sanctis suis, in quibus eum laudare jubemur, dicente Scriptura, « Laudate Dominum in Sanctis » ejus *m*, » iccirco, o beate Geralde, quales possumus, referimus illi pro te. Laudantes eum quod eligit te, et quod justificavit te, quod misericordiam suam mirificavit in te, quod per vias rectas deduxit te, quod fructum tui operis inveniri fecit ipse, et postremo, quod usque in senectam et senium non dereliquit te, et quod majus est, quia inter filios Dei computavit te, et insuper in oculis omnium glorificat te. At vero quia Sanctos decet laudatio, ad laudem illius laudamus etiam te, quia scilicet juxta Jeremiam, jugum Christi ab adolescentia portasti, quia gratiam vocationis ejus non recepisti*, quia commutationem pro anima tua non dedisti, quia salutem ejus in vacuum non accepisti, quia intima tua, quæ de amore Christi conceperas, non projecisti, quia tentationis tempore non recessisti, quia in externa præsentis vitæ gaudia te non effudisti, quia bonum faciendo non defecisti. Verumtamen, tu Domine Deus, tu per ipsum nostræ præsumptioni ignosce. Nam in hac relatione excessum formidamus, quoniam id tentavimus, ad quod agendum nullatenus idonei sumus. Quia licet ille dignus sit laude in quo tu laudaris ; nos tamen, Domine, ad hanc referendam indigni sumus, quia non est speciosa laus in ore peccatoris *n*. Sanci ergo tui, ut scriptum est, benedicant te, et opera tua confiteantur tibi. Sed quoniam imperfectum Ecclesiæ vident oculi tui, et lapides terræ ejus miserebuntur, precamur ut hi, qui pro soliditate morum lapides vocantur, nobis, qui pro merito nostræ pravitatis terra sumus subvenire dignentur : ut nos qui non habemus indumentum justitiæ, lapides amplectamur, ut eorum meritis nostram nuditatem contegere possimus. Hic ergo Famulus tuus affectum miserendi,

m F n

* Sprevisti

AUCTORE S. ODONE ABBATE.

rendi, quem eidem caritas tua invisceravit, in nos dirigat, et de illa sempiterna Capitolii curia, qua jam inter consules cœli residet, in hac convalle lachrymarum quam evasit pie respiciat: singulorum preces exaudiat, omniumque necessitates apud te expediat: præstante Domino nostro Jesu Christo filio tuo, qui tecum, cum Spiritu sancto, vivit et gloriatur Deus, per infinita secula seculorum. Amen.

fama mortis ejus ingentem hominum concursum excitat,

94 Velociter sane, sicut de excellenti persona fieri solet, transitus ejus circumquaque personuit. Cum quidem incredibilis hominum multitudo mox undique secus irruere cœpit, examina nobilium virorum, innumeræ catervæ pagensium atque egenorum, plures Monachi, et agmina Sacerdotum. Quem universi germano quodam et dulcissimo affectu plangebant, et nescio quo divino instinctu compunctius atque suavius eum lugebant: ob hoc videlicet quod illum Deo placuisse non ignorabant.

castitatis amor etiam in mortuo elucet, o

B

95 Cum igitur esset ex more nudatus ad lavandum o, Ragambertus, et alii ministri qui id agebant, manus utrasque pectori ejus applicuerunt, cum subito dextrum brachium ipsius extensum est, et ita genitalibus membris manus ejus applicata ut eadem membra sub volam concluderet. Quod illi quidem casu contigisse putantes, manum ipsam ad pectus denuo inflixerunt; sed iterum, sicut prius, extensa est, et ad sexum contegendum sese aptavit. At illi stupere jam cœperunt, sed rem diligentius scire volentes, adhuc tertio brachium reflectunt, manumque super pectus ad alteram reducunt. Quæ protinus summa velocitate prædicta membra, sicut prius, repetiit, et obtexit. Polinctores autem admiratione simul et pavore perculsi, jam tunc animadverterunt, quod hoc absque vi divina nullatenus accidisset. Fortassis enim per hoc cœlitus monstrabatur, quod ad castitatis pudorem conservandum semper illa caro vivens verecumdata sit. Corpusculum itaque festinanter operuerunt. Postea vero quam indumentum accepit, nullatenus uspiam sese manus illa extendit.

C

mortui corpus Aureliacum defertur; p

96 Sui autem, quamplurimis comitantibus turbis, illud sanctum ad Aureliacum, sicut ipse jusserat, tulerunt, et in aristonem p lapidem, ad sinistram scilicet basilicæ ipsius collocaverunt, juxta aram Sancti Petri, ita ut sepulchrum ejus babeatur in dextro, et ipsum nihilominus in dextrorsum. Sed jam libellum hunc terminemus, ne forte cum rusticitate, tum etiam prolixitate displiceat. Si quid autem in eo lectorem oblectaverit, meritis domni Geraldi præstitum censeat; hoc vero quod displicuerit, inertiæ meæ deputabit, tamen miserendi occasionem reperiet. Et ob id suppliciter obsecro, et considerans quod hoc agere jussus præsumpsi, mihi a judice cordium deprecetur.

gloriam vero Deus, ut eum imitemur, manifestat.

97 Beato quidem Geraldo satis suffecerat, quod ille testis fidelis, qui in cœlis est, et cui semper placere studuit, hunc apud se in illa Paradisiaca regione remunerat, sed tamen quanta sit gloria, quam intus possidet, isdem testis Christus foris manifestare dignatur. Scriptum namque est, quia Deus instaurat testes suos contra nos. Quisquis enim præcepta illius custodit, testis ejus contra nos est, quod possumus quidem servare eadem præcepta sicut ille, sed nolumus. Nam ut de meis similibus dicam, cuncta jam piorum dicta legere fastidimus, exempla quoque imitari negligimus, cum tamen aut ociosis, aut secularibus verbis infatigabiliter occupemur. Sed hoc agentes, de illis nos probamus esse, quos Apostolica vox notat, dicens: « A veritate auditum avertent, ad fabulas autem convertentur. q » Ad hanc ergo inertiam vel cætera portenta vitiorum, aliquatenus reprimendam, dispositor seculorum Christus, hunc testem suum contra nos instaurat, quem et multis miraculis coram nos illustrat, ut quia oculos ad consideranda, ut dictum est, piorum exempla clausimus, vel ad splendorem hujus Hominis, tamquam de prope coruscantem respiciamus. Si quidem ille divina præcepta nostro tempore custodivit. Sed quia mortuus cito recedit a corde protinus boc oblivioni tradimus, et non recogitantes mercedem, quæ sanctis ejus operibus restat, ad hæc imitando male torpescimus. Ob hoc itaque miracula, quæ forte ad tempus fiunt, operari dignatur, quatenus vel sic gloriam, quam intus habet, intelligamus, et ad opera, quibus ad eamdem gloriam provectus est, tamquam recens edita mentis aciem intendamus, et ad imitanda convalescere studeamus. Sed jam de eisdem miraculis quæ rationi congruerint, Deo juvante, referamus.

D q

E

ANNOTATA.

a *Nec irritum fuit Sancti Viri desiderium, enimvero elapsis post ejus mortem aliquot annis, in hoc Cœnobio, disciplina regularis adeo viguit, ut ad illam instaurandam multi ex hoc ad Tomeriarum et Cadenaci Monasteria missi fuerint. Hanc domum, inquiunt Sanmarthani Fratres Galliæ Christianæ Tom. IV, pag.* 116 *a primis seculis insignem commendabat scientiarum Academia, de qua vir rara eruditione insignis Joannes Saresberiensis Episcopus, Epistola* 60 *de Luxoviensibus Monachis, qui cum Auriliacensibus de re litteraria decertabant, scribit his verbis:* Domini siquidem Luxovienses, Patres non modo eloquentium, sed eloquentiæ quodammodo sunt; nam cum Auriliacensibus, qui multarum rerum peritiam et usum habent, æquentur in plurimis, in eo facile antecedant, quod hi nascuntur et fiunt eloquentes. *Obiit Joannes, senescente seculo duodecimo. Licet forte in hanc epistolam aliqua irrepserit stili elatio, quam etiam Hyperbolem nominant; attamen scientias seu humaniores litteras in hisce duobus cœnobiis tum fuisse excultas nemo inficiabitur.* F

b *Hæc verba tamquam vaticinium Auriliacenses habuisse probat Chronologus Auriliacensis, de quo consule Commentarii nostri prævii num.* 62.

c Id est reliquiæ, Chymilia, Gregor. Turon. passim;

A passim ; Odo ipse infra Lib. 4. Cap. 105 et 109, et alii. *Hæc Quercetanus.*

d *Hic totius Testamenti a beato Geraldo confecti summam exponit S. Odo.*

e *Gallice* Cezeinac *vel* Cezeina *prope* Figeac.

f *De hujus episcopi morte multa inquirenda occurrerunt, Commentarii nostri prævii num.* 64 *et seq. videsis.*

g *Vetus Christianorum maxime clericorum ac monachorum mos fuit in cilicio et cinere mori : laudat ad hæc verba Quercetanus S. Arigii Vapincensis Episcopi vitam et Petrum venerabilem Lib.* I. *Miraculorum cap.* IV.

h *Ad hæc verba Longuevalius Historiæ Ecclesiæ Gallicanæ, Tom. VI, pag.* 423, *servatas non fuisse ibi hostias consecratas, quibus tamquam sacro viatico reficerentur fideles, qui in extremis erant, sicut haud semel per sacros canones fuerat sancitum, observat.*

i *Qua die, quove anno Vir sanctus obierit, Commentarii nostri prævii* § 5 *diximus.*

B k *Psalm.* 81. ℣. 7.

l *Epistola* I. *Joann. cap.* 3. ℣. 2.

m *Psalm.* 150. ℣. I.

n *Eccl. cap.* 15. ℣. 9.

o Mos et hic vetus mundandorum ac abluendorum post mortem corporum. Petrus Venerabilis Lib. 2. Miraculorum cap. 23, ubi de exequiis et tumulatione Multraci Albanensis Episcopi... Et Radulfus monachus Cluniacensis in Vita ipsius Petri Venerabilis. *Ita Quercetanus.*

p *Mabillonius seculo V. Benedictino pag.* 10. *legendum ducit* Aristatonem, *id est,* honorarium decus ; *idem in Glossario habet Cangius.*

q *Epistola II ad Timoth. cap.* 4. ℣ 4.

CAPUT VII.

C

Ad S. Geraldi tumulum plura eduntur miracula.

Sancti meritis caduco morbo laborans,

Dominica igitur post transitum ejus insequuta, multis, ut diximus, comitantibus turbis, ad Aureliacum delatus est. Cum igitur psallentium chori circa feretrum pernoctarent, quidam vir nobilis nomine Gibbo filiam, quam caducus morbus obsederat, subtus eodem feretro collocavit, quæ postea nihil infirmitatis illius passa est. Jam quippe mater-familias existit, et ipsa virtutis hujus testimonium, seipsam incolumen præfert.

brachiis et manibus captus,

99 Quidam homo nomine Grimaldus in villa manens per somnium vidit, quod operculum sarcophagi ejus avellere conaretur. Qui expergefactus, a cubitis deinceps, brachia cum manibus ita reperit arefacta, ut nihil ex his operari posset. Sic per quindecim ferme dies manens debilitatus, ad sepulchrum supplicaturus venit, ac protinus sanitatem recepit.

AUCTORE S. ODONE ABBATE. ancilla lunatica sanantur ;

100 Ancilla cujusdam viri Lamberti lunatica per somnium monita est, ut ad ejus sepulchrum supplicatura veniret. Quod illa domino suo indicavit. Ille vero timens, ne illusio, et ridiculum esset, si visionem virtutis effectus minime sequeretur, prohibuit eam. Illa dehinc secundo, ac tertio nihilominus per visionem monita, prædictum dominum suum rogabat, ut eam illuc ire permitteret. Quod ille jam concessit. Ivit ergo mulier, et ante sepulchrum vigilans, pleniter sana recessit.

mira herbarum orbita ante sancti cryptam visa,

101 Interea plateola quædam herbida, in modum rotæ per girum rotunda, ante criptam apparuit. Quæ cum esset herbis referta, per girum tamen tellus nuda et pulvestris erat. Hi ergo qui cimiterium transibant, cum vidissent plateolam illam, et sulcum pulvereum, qui hanc ambiebat, mirabantur, scientes quod nec homo nec bestia calcando sulcum illum detriverit. Aliquando vero permansit, et postea disparuit. Sequenti autem æstate similiter ibidem visa est, sed multo jam latior. Habebat autem limbum circa se detritum, E ut prius, et pulvereum. Tertia itidem æstate rota similiter herbida, et quasi calle pulvereo circumcincta apparuit, sed multo jam diffusior. Ac deinceps per annos plures inantea se paulatim spargens, extendi videbatur. Qui vero causam diligentius retractabant, prodigium aliquod esse credebant, conjicientes quod rota viridis famam beati Geraldi viriditate virtutis plenam fortasse figuraverit. Quæ fama per populos, qui ariditate bonorum operum steriles sunt, quos pulvereus circulus significaret, subinde se spargit, et illos exemplo suo quasi fœcundat ; dum pro ejus amore gratam peregrinationem et laborem suscipiunt, dum et munera offerunt, et nonnulli melioratis moribus redeunt : sicut rota illa inantea se extendens ariditatem pulverei circuli ex parte replebat. Utrum vero hoc significaverit, rerum dispositor novit. Certum est tamen, quod nihil in terra sine causa fit.

gloriæ lumine circumfunditur Sanctus,

102 Quidam bonæ opinionis clericus civitate Rotenus degit. Hic, si somnio fides adhibenda est, visionem vidit ita continentem. Erat quasi F altus locus, ubi splendor ingens fulgebat. Ad quem splendorem per quatuor gradus ascendebatur. Ante primum vero gradum erat quasi antepodium de ferro ; secundus gradus habebat antepodium æreum ; tertius argenteum ; quartus aureum. In primo itaque gradu vidit advenire duos viros splendidissimos vultu et habitu. Quos alii duo sequebantur, qui inter se tertium per manus ducebant. Dictum est autem clerico qui hoc videbat, quod illi duo primi essent sanctus Paulus, et sanctus Martialis : alii duo, qui sequebantur, sanctus Petrus, et sanctus Andreas. Si quidem tertium quem ducebant, sanctum esse Geraldum. Quem scilicet clericus ille in hac vita manentem minime cognovit. Sed dum postea referret, quali eum statura, vel facie vidisset, illi, qui eum noverant, speciem recognoverunt. Cum ergo venissent ad primum gradum, psallebant quasi psalmum. Post quem sanctus Petrus collectam dixit. Quam completam, responderunt, Amen. Ita fecerunt

AUCTORE S. ODONE ABBATE.

cerunt secundo, tertio atque quarto. Cæteris autem stantibus, beatus Petrus usque ad locum prædicti splendoris pertetendit. Et prostratus in terra, aliquantisper adorans, jacuit. Tunc surrexit, et usque tertio se prostravit. Deinde vox quasi de illo splendore respondens, requirit, quid vellet. At ille : Domine, inquit, pro servo tuo Geraldo misericordiam tuam deprecor. Et tunc nescio quis, veluti codicem tenens, quasi vitam illius recitabat. Cumque aliquandiu legeret, hoc tantummodo clericus intelligere valuit : Qui potuit transgredi, et non est transgressus ; et facere mala, et non fecit. Tunc ad eum vox, Fac, inquit, de eo, quod vis. Et protulit quasi sceptrum dans illi, per quod haberet potestatem exaltandi eum. Clericus vero vocem dantis audivit. Tum vero beatus Petrus ad eos, qui se expectabant, gaudens rediit. Sane ad locum, ubi stabant, apparuit quasi clivosus ascensus in cœlum usque porrectus. Beatus autem Petrus Dilectum manu tenens, et per gradus illos ascendere incipiens,
B excelsa voce, Te Deum laudamus, exclamavit. Et ita psallentes cœlum cum eo petierunt. Siquidem hanc sequutum est visibiliter aliud de ejus sepulchro signum.

tumulus ejus supra humum sponte elevatur,

103 Septimo postquam migraverat anno, sarcofagus, qui usque medium cooperculi, terra contusa, calcibus fuerat contactus, sensim eminere super eandem terram cœpit. Nec tamen terra, quæ erat in gyro, aut elevari aut deprimi visa est. Incolæ tamen necdum hoc animadvertebant. Cum interea quidem clericus, de Lemovicensi pago veniens, interrogabat Monachos, utrum sarcofagus domni Geraldi sursum adhuc emersisset. Et subjunxit, quod admonitus per somnium fuerit, ut ad ejus tumulum veniret, quoniam ejus sarcofagus jam apparere cœpisset. Tum vero Monachi cum ipso pergentes ad tumulum et linteum desuper evellentes, ita repererunt, ut clericus dormiens viderat. Et tunc quidem aliquantulum eminebat. Jam vero non parum altior videtur. Quisquis autem hoc dignoscit, virtutem aliquam esse divinam ignorare nequit. Ex
C hoc igitur miracula crebro fieri cœperunt.

contractus membris sanatur, a

104 Circuncisionis Dominicæ solemnitas advenerat, cum vassus quidam nomine Adraldus focum caragiorum *a* tota nocte in domo sua fieri præcepit. Intempesta autem ipsius noctis hora, dæmones super focum custodes irruerunt. Quibus ita damnati sunt, ut unum occiderent, alterum debilitatis membris corporea salute privarent. Qui postea mendicando vitam exigens, ad Aureliacum deportatus est. Quo dum per aliquot dies victitaret, quidam violenti homines præsumptionem faciebant contra potestatem loci ipsius. Qua de causa Monachi signa sonare, atque letaniis insistere cœperunt. Tunc ille contractus supplicabat, ut hi, qui circunstabant, hunc ad sepulchrum domni Geraldi deferrent. Quod cum illi fecissent, orabat, ut sibi subvenire dignaretur. Qui post modicum sanus surrexit, et redintegratis membris omnibus denuo in momento convaluit. Ex hoc jam cœperunt miracula subinde patrari, virtutumque ejus opinio certius atque diffusius resonare. De quibus si forte quis dubitet, quoniam D sæpius eadem in infirmis repetuntur, potest visu probare, per quod præteritorum fides sumat. Quæ autem in iis, qui variis languoribus opprimuntur, divina dignatio sæpius iterare dignatur, hoc propter prolixitatem prætermisimus. Quædam tamen ad gloriam ejusdem beati Viri commendandam perstrinximus, inconsulte ea transiliisse videamur.

perjuri puniuntur,

105 Constat autem, quod idem sanctus Vir, dum adviveret, multas Sanctorum reliquias ad Aureliacum advexit. Quippe, ut superius dictum est, istius causæ studiosissimus fuerit, et ad impetrandum quod vellet, non parvam gratiam a Deo habuerit. Inter cætera denique Sanctorum chymilia, quæ illic habentur, est quoddam lignum Domini, cui talis virtus inesse frequenti experimento dignoscitur, ut si quis illud equitando portet, equus in brevi moriatur ; aut si perjurium forte quis fecerit, emptilenticus * fiet. Non pauci etenim jam propter hoc peccatum caduci, facti sunt. Incolæ autem regionis illius mores valde E ferinos habere solebant, sed aliquantulum exemplo vel reverentia sancti hominis esse mitiores videntur. Cum autem fœdus, aut aliquod grande juramentum jure decernunt, per quemlibet Monachum, aut clericum, qui tamen pedester incedat, deferri sibi faciunt.

* Epilepticus

mutus, surdus et contractus sanitate donantur,

106 Quidam sane de beati Geraldi gloria temere disputantes asserunt, quod ista curationum gratia, non meritis ejus, sed istarum virtutibus reliquiarum conferatur. At nos causam diligentius considerantes, id credimus, quod ita per sancta illa pignera sanitatum beneficia tribuuntur, ut virtus quoque beati Geraldi coöperatrix non negetur. Nam hoc ipsa qualitas accidentium rerum credi suadet, quoniam ipse solet infirmis per visum apparere, maxime ante ejus tumulum sanitatis beneficium conferre. Ut est de filio Joannis videlicet Arvennensis *b* Vicecomitis, quem b mutum et surdum, una manu contractum ibidem detulit. Ante sepulchrum namque prosternens sese in orationem dedit. Nocte jam mediante, sanguis ab ejus auribus erupit, manusque F illius directa est, quam circa collum patris sanam expandit, et primam vocem emittens, panem ab eo quæsivit. At ille gratias agens pro filio, totam Ecclesiam clamore complevit, et quendam sui juris alodum ad sanctum sepulchrum tradidit. Sane de isto nominatim commemoramus, pro eo quod miraculum, in excellenti persona patratum, ad multorum notitiam pervenit. Dissimilia autem vel diversa alterius generis, primo quidem ab incolis notabantur, sed cum numerus immensus cresceret, omissa est cura numerandi.

mensæ, quo usus sanctus fuerat, profanatæ ultio, c

107 In Aureliaco oppido ante fores Ecclesiæ erat epistilium, *c* ex quo ille ascendere equum solebat. Quod videlicet cum infirmi ob ejus amorem deosculantur, solent recipere sanitatem. Ob quam etiam causam nunc est ab incolis intra Ecclesiam transpositum, et in modum altaris palla coopertum. Non longe ab oppido quod rustici Mulsedonum *d* dicunt, prædictus Vir Dei casam habuerat. Porro oppidani mutuo condixe- d

runt,

A runt, ut mensam ejus, quæ in prædicta casa adhuc erat sibi ad reficiendum deferrent. Quod et fecerunt. Casu vero ad frontem cujusdam domus, hinc portitores projecerunt. Cum super eam quidam veniente meridie dormire vellet, subito cæcus et amens effectus est. Deinde cum etiam canis eandem mensam calcaret, omnibus membris statim diriguit. Necdum tamen illis advertentibus quidnam esset, alius itidem super hanc se projecit, sed et ipse protinus cæcatus est. Tandem intelligentes, quia ob tabulam sancti Viri frequenti ejus refectione consecratam ista pertulerint; hanc ad Ecclesiam beati Martini, quæ prope est, linteo contectam deportaverunt. Quæ nunc usque domatis ibidem suspensa comparet. *e* Ad aliam ejus mensam quæ erat in villa Vaxia *e*, quidam Presbyter cum vicinis ad convivium venerat. Cumque, sicut fieri solet, inter epulas gannirent, et verba ridicula vicissim immiscerent, subito pavor ingens ita omnes perculit, ut statim intermittentes scurrilitatem, ad alium locum comesuri secederent. B Mensam vero deportaverunt ad illud Oratorium, quod factum est in quodam loco, ubi feretrum portatores deposuerunt, ad mutandum pallium. Quo videlicet loco pecora circumquaque vagantia, cum forte spatiolum illud, ubi feretrum, sicut diximus, positum fuerat, pascendo contigissent, protinus tormen- *f* tari *f* incipiebant, et nonnulla moriebantur. Incolæ vero per id quod animalibus acciderat, causam intelligentes, ibidem prædictum Oratorium construxerunt. Quo dehinc certum est, quod plerique infirmi sanitatem sunt adepti. Præterea mirum quiddam et pene incredibile contigit, nisi quia usu probatur. Nam fonticula ex tunc in eodem loco subbullit, quæ viantibus ad potum sufficiat.

mors cuidam prædicta, 108 Rainaldus, quem Vir Domini suspectum habens, juramento, sicut superius dictum est, adhuc vivens constrinxerat, illius juramenti fidem rupit, et familiæ, quam Cœnobio delegaverat, nimis erat cum suis infestus. Singuli autem, inter prædationes, quas patiebantur, nomen domni Geraldi inclamare solebant. C Quadam autem nocte visum est ipsi Rainaldo, quod Virum Dei sibi adstantem cerneret. Qui cum juramenti fidem ab eo requireret, simul admonuit, ut familiam vexare de cetero cessaret. Excitatus ille indicavit conjugi visionem. Quem et illa suadebat, ut vel commonitus juramentum servaret. Et ille compunctus ad horam suis idem retulit, præcipiens, sed ignaviter, ut familiam non inquietarent. Sed illi post paulum ad consuetam rapacitatem redierunt. Nec Rainaldus obsistebat, quia pronus erat ad malum. Et quamvis sanguine esset sancto Viro propinquus, tamen ab ejus pietate longe erat alienus. Tum itidem sanctus Vir eidem minans apparuit, et quæ bona sibi fecisset, pro quibus ille mala reddebat, furibundus exprobravit; atque percutiens eum in capite, e vicino mortem sibi sequuturam comminatus est.

AUCTORE S. ODONE ABBATE.

obsessus a dæmone liberatus. 109 In Provincia, quæ Alamannia *g* vocatur, nobilis homo erat obsessus a dæmonibus. Parentes vero, et milites sui per multa pignera *g* Sanctorum ducebant eum, ut saltem per eorum intercessionem divina gratia liberasset. Sed Distributor omnium bonorum, qui electum suum glorificare disposuit, hanc virtutem ei reservavit. Nomen vero beati Viri in ipsa Provincia necdum auditum erat. Prædicti autem parentes dum eum ducerent ante corpora Sanctorum, dæmones sæpius clamabant, de ejus corpore se minime exire, nisi per intercessionem beati Geraldi. Tum iidem parentes dæmoniaci huc illucque discurrebant, vel Provinciam audissent, in qua beatus Geraldus esset. Et nescio aut Romei, aut quilibet peregrinus indicavit eis Provinciam et locum. Qui festine ad Aureliacum venerunt. Mox ut venit ante sepulchrum, clamare cœperunt dæmones per eum obsessum : O Geralde, inquit, ut quid illudis nos? Ut quid ardemus tua virtute? E Qui mox cecidit in terram, et evomuit eos una cum sanguine. Ex illa hora, et deinceps, incolumis mansit.

ANNOTATA.

a *Seu eorum qui magicis characteribus utuntur. Cangius ad verbum* Caragius, Caragus.

b Arvernensis.

c *Lapis seu illud omne columnæ superpositum ex quo, ut ait S. Odo, Geraldus ascendere equum solebat.*

d *Illud* Musedon *appellat pastor Savenensis, quod sub oppidi nomine S. Odo designat : tamquam castrum habet, Historiæ Tutelensis pag.* 172. *et* 79 *Baluzius, qui id* Molceo *appellat, ab Abbatibus Tutelensibus tamquam feudum Vicecomitibus Ventedornensibus concessum.*

e *Forte* Vieseans; *ubi aliquod exstat Oratorium, de quo Robertus in sua Arverniæ Topographia. Forte in variis locis de quibus sive in Odonis lucubratione, sive in Testamenti S. Geraldi Tabulis, sive tandem in Caroli Simplicis diplomate mentio instituitur, designandis in errorem interdum lapsus videbor ; sed erranti haud ægre parcent Arvernenses eruditi : enimvero error veritati detegendæ proderit, si historiæ illustrandæ ansam viris eruditis subministret.* F

f *Tormentis affici.*

g *Ab Alemannis Germaniæ populis sic dicta, qui, Rheno Trajecto, sedes suas ad Lemannum lacum, seu in extremis Sequaniæ partibus, quas nunc Friburgenses et alii his finitimi incolunt, fixerunt. De Alemannis multa disseruit in sua Alsatia illustrata Tom.* 1. *Schoepflinus, quem adire lectorem haud pigebit. Nos non plura.*

DE

A D

DE S. LUCA ABBATE CONFESSORE

ARMENTI IN LUCANIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS

Sancti Acta, gesta et cultus sacer.

ANNO CMXCIII.

B

S. Lucas, ad diem 13 Septembris alicubi non recte relatus,

Quæ Henschenius Tomo 2. *Martii ad diem ejusdem mensis* IX, *pag.* 29, *in Annotatis ad Acta S. Vitalis abbatis huic Operi inserenda ad diem* XIII *Septembris promiserat* S. Lucæ, *Ordinis S. Basilii item abbatis, Acta a dicto mensis Septembris die in* XIII *Octobris, quo et obiisse et cultum sacrum obtinuisse* S. Lucam, *quæ infra dicentur, ostendent, merito differenda Majores nostri censuerunt. Ansam errori, in quem pariter in Martyrologio Universali Castellanus impegit, dedit, quod apud Octavium Cajetanum de Sanctis Siculis Tom.* 2, *pag.* 96 *in margine dies* XIII *Septembris, veluti* S. Lucæ *sacra, signata legeretur; qui Cajetani locus ex Indice Alphabetico, Sanctorum Vitis, eo Tomo contentis, præfixo, ubi dies* XIII *Octobris tamquam* S. Lucæ *cultui consecrata recte signatur, emendandus est.*

anonymo Græco, ejus discipulo, auctore,

2 *Vitæ suæ scriptorem nactus est* S. Lucas, *anonymum quidem, sed ætate sibi æqualem, discipulum et eorum, quæ gessit, testem oculatum; quod ex his ejus num.* 16 *verbis patet :* Timentes igitur eo in nos cum imperio venturos, in munitum castrum fugere cogitavimus. Sed cum inter se-

C

culares homines versari, nobis turpe videretur, statuit Magister noster in privatum locum naturaque munitum contendere. *Scripsit is Magistri sui vitam et gesta idiomate Græco, quem Paulus Æmilius Sanctorius Historiæ Carbonensis Monasterii pag.* 14 *citat ; textum Græcum Latinum fecit alter anonymus, sed stilo usque adeo rudi, ut interpretem hunc Cajetanus, nisi modice a se immutatum expolitumque, typis dare noluerit. Habemus et nos in scriniis nostris Latina hæc* S. Lucæ *Acta, in varias Lectiones, ad Matutinum per Octavam recitari solitas, divisa; sed deterrimis characteribus exarata, quæ quidem, etsi stilo, quantumcumque rudi scripta, huic Commentario subjecissem, nisi a Cajetano editis uti, quam divinando errandi periculo identidem me exponere satius esse duxissem. Ceterum vero et nævos quosdam infra indicandos habent, et ea Græci sermonis vestigia, ut ex hoc fonte in Latinum derivata fuisse, abunde appareat.*

in Sicilia, patria sua,

3 S. Lucam *patria Calabrum fuisse Paulus Æmilius contendit : quibus autem is Siculus audit, regni Siciliæ citra et ultra Pharum barbara appellatione deceptos ait, quod ex suo in Calabriam amore potius, quam ex vero dictum arbitror : natum* E *enim aiunt scriptor Græcus ejusque interpres Latinus in ea Sicilia, in qua nati sunt SS. Euplius, Agatha, Lucia, Gregorius, et Vitalis : Euplius Catanæ secundum Menæa et Menologium Basilianum, Agatha item Catanæ vel Panormi, Lucia Syracusis, Gregorius episcopus Agrigentinus prope Agrigentum, Vitalis Castri Novi in valle Mazara natale solum sortiti sunt; neque quod sciam, qui hos sanctos Calabriæ adscribat, ullus est. Meminit etiam quidem SS. Felicis sociorumque Martyrum, S. Pancratii et Hieronymi Ecclesiæ Doctoris ; sed ex his primi Siciliam proprie dictam vinculis suis, eo ex Africa deducti, honorarunt ; Pancratius vero Tauromenii Martyrii lauream adeptus est : esto, ab errore excusari nequeat, cum S. Ambrosium Gallum, Siculum facit. Itaque ex mente scriptoris illius Græci et* S. Lucas *Siculus fuit proprie dictus : quin et solum illius natale addit, nempe Demenam, cujusmodi locus in Calabria neque esse, neque fuisse scitur : fateor equidem, nec in Sicilia hujus nominis oppidum pagumve mihi uspiam esse inventum ;* F *at eam saltem Siciliæ regionem fuisse (forte ab antiquo quodam oppido cognomine sic appellatam) ex Fazello discimus de rebus Siculis prioris decadis Lib.* X. *Cap.* 1. *ita scribente :* Sicilia tribus hodie regionibus, quas valles vocant, a Flisco dirimitur : quarum Demini unam, Noti alteram, et Mazaræ tertiam appellant. Hac partitione Saracenos primum, dein Normannos ac cæteros Siciliæ reges huc usque usos, et in Historiis et in publicis tabulis legimus. Adeoque recens est, ut neque Græcorum veterum, neque Latinorum quisquam meminerit. Demini regio a Peloro promontorio incipit, et superum inferumque amplexa littus, hinc Teria flumine, illinc vero Himera amne, qui mare Thyrrenum influit, clauditur. *Porro in descripta a Fazello Demini regione, haud procul Teriæ fluminis fonte situm est antiquum oppidum Menæ, Menænon, vel Menena, Græce* Μέναι *dictum, scriptumque fortassis fuerit a Græco scriptore* ἀπὸ Μενῶν, *unde interpres, vel amanuenses linguæ La-*

tinæ

A tiuæ haud satis periti, forsan effecerint Demena. Occurrit præterea in eadem Siciliæ regione oppidum aliud Demenæ appellationis terminatione affine, quod edito præruptoque monti incumbens, antiquitus Enna seu Castrum Ennæ dictum, nunc corrupte Castrum Joannis appellatur, ubi in hanc lucem editum S. Lucam nostrum censet Rochus Pirrus tom. II, Siciliæ sacræ notitia I Ecclesiæ Catanensis pag. 99; quæ quidem Pirri seu opinio seu conjectura omni verisimilitudine haud caret, quia tamen nullam dicti sui rationem is auctor adfert, natale S. Lucæ oppidum vel pagus in ambiguo manet; id tamen certum, loci illius nomen sive Latini, scriptoris Græci interpretis, sive hunc describentium vitio fuisse corruptum: nam et in Apographo nostro pro Demena legitur Merina, et S. Vitalis Abbas, Castri Novi natus, De Merinita vocatur, cujusmodi locus perinde in Sicilia nullus apparet.

quam ibi sub abbate Sabba inchoarat vitam monasticum,

4 Patrem S. Lucas habuit Joannem, matrem Thedibiam, genere nobilissimos, qui prolem suam a B teneris Christianis virtutibus præceptisque ac timore Domini imbuendam curavere; ne autem secularibus disciplinis pro generis claritudine expoliretur, vetuit calamitas temporis, Siciliam nempe Saracenis identitem incursantibus; id quod indicasse videtur biographus, cum num. 2 acerbis occasionibus exagitatum scribit. Eluxit in eo potissimum castitatis amor: etsi enim parentum observantissimus esset, cum ad nuptias ab his impelleretur, non modo ab illorum seu imperio seu consilio, sed etiam a laribus discessit nihil omnino præter Christi salvatoris nomen et præcepta in Euangelio scripta secum portans, et Christo sub monastica disciplina militaturus. Itaque Agyrium profectus ibidem in dicato S. Philippo Agyreno (perperam Largyrio in Ms. nostro dicto) Ordinis S. Basilii monasterio sacræ militiæ nomen dedit. Est autem Agyrium, Siciliæ oppidum sublimi acutoque colli impositum haud procul a Simætho fluvio Etnam inter et Ennam montes, S. Philippo d'Agirone ab incolis passim dictum, et S. Philippi presbyteri habitatione, sepultura et miraculis celebre, uti latius tom. III Maii ad diem ejusdem mensis XII videre est. Quamdiu porro eo in C monasterio versatus fuerit, Vitæ scriptor non edixit; sed jam spiritu prophetico, atque omni virtutum genere et excelluisse, et pro tali habitum fuisse ait; quod verosimillime in causa fuit, cur Vir humilis, relicta Sicilia, in Calabriam, bona tamen abbatis sui venia, migrare decreverit. Quis fuerit abbas ille, S. Lucæ in vita solitaria institutor, siluit quidem ejus Vitæ scriptor; sed Sabbam fuisse, Lucæ in omni vita carissimum ac conjunctissimum, testatur laudatus supra Paulus Æmilius Sanctorius pag. 15 Testamento Lucæ, abbatis Carbonensis a S. Luca quarti, hujus vero nominis II, quod seculo XI condidit. Sabbam hunc Octavius Cajetanus cum Sancti titulo tom. II Vitarum SS. Siculorum pag. 100 inseruit, eique in margine diem v Decembris, velut illi sacrum, adscripsit.

in Calabria sub Elia Spelæote

5 Digressus ab hoc S. Lucas, ad sanctissimum Virum venit, religiosissime in spelunca, in Regii oppidi finibus degentem, Eliam nomine, Spelæotem dictum, aliumque ab Elia juniore, sic non comparate ad Eliam S. Lucæ nostri abbatem, sed ad Eliam Prophetam appellatum, et jam inde ab D anno circiter 960 ex hac vita sublatum, cujus Acta tom. III Septembris ad diem ejus mensis XI pag. 843 et seqq. a Stiltingo illustrata habes: unde pariter disces, ubi, quam incoluit, spelunca, et, quod accessit S. Lucas monasterium, sita fuerint; nimirum prope vicum aut oppidulum Melicuccam (Italis Melicoccha) paucis ab oppido Seminaria milliaribus Italicis meridiem versus dissitum. Certum igitur est S. Lucam sub Elia Spelæota monachum fuisse: Lucæ porro cujusdam sub eodem abbate monachi, cognomento Calvi, Viri, ut loquitur in Eliæ Spelæotæ Vita anonymus ejusdem discipulus, magni, ibidem iterata fit mentio; unde dubium Stiltingus tom. Septembris mox laudato in Annotatis in cap. VII vitæ S. Eliæ movet, sitne memoratus hic Lucas idem qui noster, an alius.

6 Ego plane alium censeo ac his quidem de causis: primum quidem, quod idcirco forte huic Calvi cognomen Elianæ Vitæ scriptor addiderit, ut a nostro, cui id cognominis nec in ejus, quam damus, Vita, nec alibi uspiam datum fuisse, inveni, secerneretur. Tum vero quod Lucas, de quo S. Eliæ discipulus loquitur, cum junior esset, obedientiæ haud admodum observans fuerit, uti liquet ex iis, quæ de illo eodem cap. num. 48 referuntur; missum scilicet ab Elia Spelæota, ut ad vicinos monachos vini dolium deferret, id ipsum, secus ab abbate suo in mandatis habebat, majori ex parte amicis suis distribuisse, ac propterea ad monasterium suum redeuntem graviter ab ursa læsum ac pene dilaceratum fuisse; quod in Lucam nostrum nequaquam accidit, ut qui, teste ejus biographo, in obedientia parentum ad legitimæ ætatis florem perseveraverit, nec a Sabba, S. Philippi Agyreni abbate, primo institutore suo, ad Eliam Spelæotem accesserit, nisi a virtutibus monasticis jam probe instructus, et spiritu prophetico clarus. Tertio denique diversos fuisse, utriusque ætas prodit: cum enim Lucas noster abbate S. Philippi Agyreni Sabba, primo institutore situsus, eumdemque, ut in calce Actorum infra legitur, sibi morienti adsistentem habuerit, pauciores Lucam nostrum, quam Sabbam, monachatus annos numerasse necesse est.

(in cujus Actis Lucas alius a nostro E

F *memoratur)*

7 Fingamus modo tantisper, S. Lucam, Carbonensem abbatem, in laudata S. Eliæ Spelæotæ Vita memorari: congregare monachos, uti Stiltingus tomo citato num. 17 Commentarii prævii ostendit, Elias cœpit sub annum 906. clarere vero miraculis eodem tempore, teste biographo cap. VII, quorum primo, quo ex aqua vinum Elias obtinuit, Lucas interfuit: pergit dein Vitæ Eliæ scriptor, servato, ut apparet, temporis ordine, alia abbatis sui eodem capite recensere miracula; ac cap. VII narrat, qui Elias patritii Byzalonis, Constantino Porphyrogenito imperante, ut ex Luitprando Stiltingus in Annotatis probat, rebellis, mortem præviderit, quod factum ad annum circiter 920 Stiltingus refert. Igitur si non ab anno 906, saltem ante annum 920 memoratus hic Lucas monasticum amplexus fuerit institutum: hinc annos vel paucos, quibus apud Sabbam verosimiliter commoratus Lucas fuit, ordine retrogrado numera; sic item numera annos circiter 20, quos in seculo facile exegerit, cum ad ineundum matri-

A *matrimonium a parentibus invitatus fuit; natus hoc quidem pacto fuerit* Lucas *ante annum* 900; *et cum anno* 993, *teste ejus biographo ex hac vita migraverit, obierit* Lucas *circiter centenarius, Sabbas vero a suscepto abbatiali pedo vixerit annis* 70 *et plus eo, quod postremum saltem facile a criticis admissum iri non putem.*

agere egregie pergit,

8 *Quantum vero* S. Lucas, *hoc magistro, in litteris cum sacris, tum humanis, quarum hactenus rudis et imperitus fuerat, profecerit, ita ejus biographus num.* 8 *declarat:* Qui, ut jam diximus, non litteris, sed orandi dumtaxat modo, psalterioque instructus, ad B. Eliam venit, ex eaque eum summo anachoreta consuetudine regulam omnem ac monasticam didicit disciplinam, sanctique Spiritus in eo redundante gratia, ad eam Scripturarum intelligentiam eumque perfectionis cumulum pervenit, ut non planas moda Scripturas, sed profunda etiam mysteria ac philosophorum subtilitates et latibula studiosa interpretatione discuteret ac denudaret. Itaque stupebant ceteri quo- B modo litteras cum non didicerit, ea tam perfecte profundeque aperiret; *ut adeo, qua pollebat* S. Lucas *noster, rerum humanarum Divinarumque scientia non tam humano labore parta, quam divinitus ei collata videretur.*

a qua, imminentibus Saracenis, digressus,

9 *Spiritus vero prophetici, quo a Deo jam tum, cum apud Sabbam adhuc versaretur, donatus a Deo fuerat, specimen biographus, refert num.* 5, *ubi ait, partim invidia dæmonis, partim morum depravatione factum esse, ut in Saracenorum manus Calabria traderetur; cujus imminentis calamitatis,* Spiritus sancti gratia revelante, præscius S. Lucas, *alio demigrare decrevit. Frequentes quidem fuisse seculo decimo in Calabriam Saracenorum irruptiones historici passim tradunt, easque non semel accidisse, in vivis adhuc superstite S. Elia, circa annum* 960 *defuncto, docet cap.* x *num.* 69 *ejus Vitæ scriptor his verbis:* Tempore incursionum infidelium Saracenorum Vir quietis amans secedebat et se abscondebat in montibus monasterio vicinis; *et his rursum aliquanto post:* In reliquis quoque subactionibus provinciæ secedebat, ingrediebaturque castellum. *Sed et post ejus obitum eamdem calamitatem ipsiusmet monasterio incubuisse tradit:* Qui C *(monasterii S. Eliæ monachi)* post mortem Sancti cum pastore mercenario et non vero apud Deum intercessore, ad idem se receperunt castellum, heu! calamitatem sustinuerunt. Contabuit populus siti, cingentibus castellum Saracenis; divisique, quemadmodum oves deperditæ, alii quidem in via occubuerunt, alii in manus ipsorum inciderunt. *Vivone, an mortuo S. Elia, inde discesserit* S. Lucas, *biographus non quidem edicit; at vero id vivo quidem Elia, sed ad vitæ exitum jam properante, seu sub annum* 959, *imminentis ipsimet, in quo morabatur, monasterio cladis, quæ non diu ab obitu Eliæ accidisse videtur, a Deo præmonitum, alio secessisse, vero admodum simile est, et gestorum ejus subsequentium series suadet; ut qui post septennem, ut infra dicetur, Noæ commorationem, post monasterii S. Juliani instaurationem, Armenti denique sub annum* 969 *sedem fixerit.*

mox Noam,

10 *Dicto itaque S. Eliæ vale, sub annum* 959 *divino monitu* S. Lucas, *Noam, teste ejus biographo, concessit; non eam, quam in Sicilia non procul ab Heliconis fluvii fontibus Cluverianæ tabulæ signant; sed Noam (Italis* Noia) *in finibus sitam Lucaniæ seu Basilicatæ, ut hodieque dicitur, qua hæc hodiernam (nam veteris Lucaniæ pars fuit) Calabriam respicit. Annos hic septem ægris sanandis, juvandis miseris, peccatoribus ad Deum convertendis, Dei verbum incolis prædicando insumpsit usque ad annum circiter* 966. *Causa iterum hinc discedendi fuit, ut popularem auram fugeret. Cum enim, ut biographi fere verbis utar,* tantæ probitatis fama brevi tempore adjacentem regionem replevisset, omnesque ad eum finitimi, tamquam ad Apostolum convenirent..... statuit in alium locum, ubi incognitus privatusque esset, secedere; timens ne humano favore usus, Dominum sibi dicentem audiret: « Recepistis mercedem tuam. »

dein vero S. Juliani monasterium virtutibus miraculisque illustrat,

11 *Noa porro ad S. Juliani monasterium profectus est, quod, teste S. Lucæ biographo,* juxta flumen Argumentum *situm erat: flumen id hac ætate* Aeiris *seu* Agrius *dictum, in Basilica supra* E *Marsicum Novum ex Appennino ortum, et Marsicum Vetus, Saponariam et S. Archangeli oppidum prætervectum, tandem in sinum Tarentinum devolvitur. Haud procul ab S. Archangeli oppido* Aricis *seu* Agrii *ostium versus castrum occurrit,* Agrometo *in Mappa Geographica Basilicata apud Blævium dictum. Locus item* Agromonte *apud Janssonium Noæ vicinus visitur; at cum hic Agrio sit remotior, prior autem Agrio adjaceat, priore item loco S. Juliani monasterium, de quo hic biographus, olim exstitisse existima: ceterum multa hoc loco præclare præstitit, quæ fusius biographus narrat: potissimum vero eum laudat a liberalitate in pauperes, quam præcipue in vicinos Marsicanos fame laborantes exercuit, eo liberaliorem erga se Dei manum expertus, quo plura egenis erogabat; pluribus etiam miraculis ibidem claruit, usque adeo, ut non solum ipso, sed et discipuli ejus amictu, quin imo et nomine miracula ederent; at, quamquam omnibus omnia factus esset, viri cujusdam potentis, vicinorum pagorum Domini, Landulfi nomine, invidiam effugere non potuit: autumabat is quippe sibi decedere, quod* S. Lucæ *monasterio accederet: hac ergo percitus id perditum ibat, nisi Dei vindicta in aera sic raptus fuisset, ut nulli hominum visus exinde fuerit.* F

conditoque sub id tempus monasterio Carbonensi

12 *Hoc item tempore monasterium Carbonense in eodem Basilicatæ tractu inter Acirim Sinisimque situm et S. Eliæ Prophetæ, Deiparæ et Anastasio apud Persas Martyri sacrum, seu condidit, seu, ut vult Paulus Æmilius Sanctorius, instauravit: qua de re nihil quidem conceptis verbis* S. Lucæ *biographus habet; pluribus tamen in Basilicata eum præfuisse cœnobiis, quam Noano, S. Juliani, et Armentensi, de quo mox, satis videtur innuere num.* 11 *sic loquens:* Post modicum vero tempus omnibus solum cœnobiis, gloriosissimo Viro subjectis, tam gravis morbus incubuit, ut monachi fere omnes ad mortem ægrotarent. Quod valuit imprimis cum ad Lucæ dignitatem augendam, tum ad totius congregationis patientiam et coronam. *Reduxerat hæc Sanctus noster ad splendorem sanctimoniamque pristinam, sanctisque legibus com-*

munierat,

A *munierat, cum, rursus obstrepente armorum sonitu, alio migrare compulsus est.*

et ingruente rursum bello,

13 Deinde vero, *inquit Vitæ ejus scriptor num.* 8. Nicephori Constantinopolitani imperatoris tempore ferox quidam ex Transalpinis nationibus in Italiam venit, ut diriperet, atrociterque Græcorum urbes expugnaret. Timentes igitur eo in nos cum imperio venturos, in munitum castrum fugere cogitavimus. *Parebant id temporis Calabri et Lucani Nicephoro Phocæ, imperatori Constantinopolitano adversus quem simul et Saracenos in Apulia et Calabria Otto Magnus, Occidentis imperator, petitu in conjugem filio Ottoni Theophania, Romani Junioris filia, repulsam passus bellum movit; atque Otto hic est, quem Vitæ* S. Lucæ *scriptor ferocitatis in Græcos arguit. Belli hujus epocham Lupus Protospata apud Muratorium Tom. V Rerum Italicarum pag.* 50, *his verbis explicat :* Anno 969 introivit Otho rex in Apuliam mense Martii et obsedit civitatem Bari irrito conatu, et B in alio anno intravit in Calabriam mense Octobris. *Itaque anno* 970, *si Lupi verbis presse standum foret,* S. Lucæ *ex S. Juliani monasterio fuga illiganda esset; at cum addat,* et sol obscuratus est mense Decembris, *eamque solis defectionem anno* 968 *contigisse in confesso sit, anno* 969, *quo Ottonem in Calabria Pascha celebrasse Annalista Saxo scribit, illam adscribere malim, ita ut tres quatuorve dumtaxat inter* S. Lucæ *in monasterium S. Juliani adventum, ejusque inde discessum anni intercessisse videantur.*

ab Armentensi, quod recens condiderat, monasterio Saracenos pellit,

14 *Hinc digressus locum indagavit hostibus non facile pervium, quo suam suorumque salutem tutari posset; reperitque non procul a læva Aciris ripa inter S. Archangeli oppidum et Marcianum Vetus castrum semirutum (Calabris ea tempestate* Rupes Armos *dictum, nunc autem Armentum oppidum) quem, etsi suopte situ validum firmumque, vallis murisque cinxit, temploque Deiparæ Virgini ac Apostolorum principi sacro exornavit. Divino potius, quam humano hæc* Lucam *præstitisse consilio rerum eventus docuit : nam aliquanto post Saraceni, ut ejus biographus num.* 9 *tradit, id castrum perrumpere conati sunt; jamque sacram Dei Matri ædem, castro vicinam, profanarant, cum, invocato divino auxilio,* C *ac monente Christo una* cum fratribus *armis cinctus obviam hostibus processit : præibat cæteris* Lucas *equo vectus, ac insigni quadam luce undique circumseptus, cujus fulgore territi Saraceni, alii in fugam conversi, alii cæsi, alii capti armisque exuti sunt. Referenda videtur hæc Saracenorum in Armentense castrum item et monasterium (uti hæc biographi* cum fratribus *verba indicant) vel ad annum* 982, *vel* 989. *Horum enim priore Ottonem II adversus Græcos, quibus sese Saraceni adjunxerant, infeliciter in Calabria depugnasse scribunt Hermanus Contractus, Lambertus Schafnaburgensis, Sigebertus aliique; posteriore vero Saracenos* dissipasse Calabriam totam *Lupus Protospata testatur.*

conditisque instauratisve monasteriis templisque variis,

15 *Quæ porro edere* S. Lucas *cum virtutum specimina, tum miracula perrexit, Vitæ scriptor num.* 11 *et sequentibus prosequitur, quem ibidem consule. Factum unum et alterum addit, de quibus pauca dixisse sufficiet : horum alterum est, præter monasteria templaque jam memorata* S. Lucam *plura alia* D *templa vel condidisse vel instaurasse, quæ inter S. Laverii ædem nominatim exprimit.* Passus est beatus Laverius Christi Martyr sanctissimus decimo quinto Kal. Decembris Incarnationis anno CCCXII, *inquit in ejus Actis apud Ughellum Tom. VII Italiæ Sacræ editionis secundæ col.* 488, *Robertus de Romana, seculi* XII *scriptor, nempe Grumenti, qua in civitate olim sedes episcopalis fuit, inde Marsicum Vetus, ac postremo in Novum translata; Grumenti vero, quod jam olim destructum fuit, situm idem Robertus explicat, cum S. Laverium occisum dicit his fere verbis :* Non procul extra mœnia civitatis *(Grumentinæ)* in loco, ubi duo flumina Acris et Sciagra connectuntur, *atque adeo haud procul ab eo loco, ubi modo oppidum Saponaria visitur. Alterum est, condidisse* S. Lucam *Armenti præter virorum, etiam virginum monasterium, cui prima præfuit Catharina* S. Lucæ *soror, habitu monastico donata; eo hanc venisse* de Sicilia *Vitæ scriptor tradit, ex quo iterum disces, auctorem hunc Siciliam a Calabria discernere, ac proin perperam* E *contendere Paulum Æmilium Sanctorium,* S. Lucam *in Calabria natum. Hinc ad ejus obitum biographus progreditur; quem tantisper deserimus, ut ex Actis S. Vitalis, in Opus nostrum, Tom. II Martii a Majoribus illatis et ab auctore fere coævo scriptis,* S. Lucæ *cum Vitale congressum, ab anonymo nostro omissum, referamus.*

(visitato item)

16 *Sic isthic ad diem* IX *Martii pag.* 28 *legitur :* Cum ergo sanctitatem hujus præcognitam insignis ubique fama loqueretur; accidit, ut ad magnum, quod Armentum dicitur, monasterium rumor famosissimus perveniret. In eo siquidem monasterio Prælatus habebatur ac Rector, vir quidam beatus et sanctus multumque acceptabilis et Deo carus, cui nomen erat Lucas. Hic postquam bona opera, fama ubique volante, ac durum esse vitæ hominis illius * accepit, in magnam incidit admirationem, et in seipso cogitans, quod tanta gratia illi esset; mox arrepta via, quæ ducit ad Sanctum, dicebat intra se : Ego ipse vadam, et videbo, si vera sunt, quæ di- F cunt de eo; gaudensque B. Lucas super equam candidam, sicut disposuerat, ad virum, Dei voluntate, pervenit. Tunc, præmisso salutationis elogio, consueta capitis inclinatione et genu flexo mutuam sibi reverentiam impenderunt. Deinde ad ostium speluncæ considentes, sermones sacros et utiles in medium deduxerunt, per Spiritum sanctum loquentes inter se. Jam jamque vir Dei Lucas, quæ de ipso indice fama cognoverat, operum experientia probavit. Appropinquante tunc hora constituta Vitalis jubet discipulo suo : Vade, inquiens, et ad venientis gratiam Fratris de frumento elixa et cum pane modico para nobis. Celer minister accelerat dicta jubentis, et adveniente hora secundum regularem consuetudinem præfati Patres pariter oraverunt.

* genus

S. Vitale,

17 Tunc apposito a discipulo frumento in mensa, et escis in unum receptis, compatiens B. Vitalis ad suum ait discipulum : Vis benedictionem Patrum acquirere, Frater Helia, veniente ad nos tanto Viro? Vade et affer in medio mensæ de

A de cepis horti : has enim S. Vitalis solitus erat cum pane hordeaceo manducare. Allatis illico cepis, unam illarum in quatuor secuit partes et apposuit : quod dum conviva ille Lucas videret : Parce, inquit, pater, parce, cibum istum caprinum longe fac a me, quia mortem inserit comedenti. Sanctus autem Vitalis intrepide, sicut consueverat, cœpit comedere : quem ut vidit B. Lucas ita facientem, exinde tum timore accepit, et ore suo simul degustans et gutturi mandans, statim cecidit tamquam mortuus ad terram. Surgens autem B. Vitalis oravit in hæc verba : Domine Jesu Christe, qui omnia ad salutem servorum tuorum constituisti, et credentes in te probari permittis, ut ad majoritatem boni operis valeant provenire; exaudi me indignum, et hunc Famulum tuum sanum et illæsum ostende. Hæc orante B. Vitale, factoque super eum Crucis signaculo, continuo, qui jacebat, surrexit, et procidens ad pedes ejus : Parce, inquit, mihi. Sancte Dei; quoniam nunc cognovi et vidi magnalia in B te, et quæ multorum relatione dediceram, veritatis robore fulcita non ambigo. Ipse egressus unus ero de prædicantibus nomen tuum, virtutes magnificas reserans universis. Tunc elevans illum S. Vitalis, simulque orans in pace abire dimisit, glorificans Dominum, qui in Sanctis suis mirabilia operatur. *Perpetua abs illo congressu inter hos Sanctos amicitia fuit, uti ex iis, quæ de S. Vitalis reliquiis, Armentum postmodum translatis, paulo post dicentur, neminem non facile collecturum puto. Ad biographum nostrum redeo.*

diem supremum anno 993 claudit Armenti,

18 *Effluxerat jam triennium ex quo, velut alter Job, gravi a dæmone in suris morbo percussus* S. Lucas *claudicaverat ; non cessabat tamen, filiorum sollicitus pater, obeundis, quibus præerat, monasteriis ; unde cum aliquando Armentum reverteretur, in exstasim raptus ex angelo imminere sibi vitæ laborumque terminum edoctus est. Maturavit itaque reditum, moxque ubi Armentum pervenit, lecto decubuit, ac brevi post, filiis bene precatus felici exitu migravit ad Dominum,* III Id. Octobris, *inquit* C *anonymus,* a mundo condito sexies millesimo nonagesimo tertio, *sepulturæ traditus a S. Sabba a quo primis monasticæ vitæ præceptis imbutus in S. Philippi Agyreni monasterio fuerat. Defuncto* Luca, *Carbonense monasterium rexit (forte et reliqua, quæ* Lucas *rexerat) Blasius, quem Menas excepit; hunc Stephanus, cognomento Theodolus ; Stephanum vero* Lucas II *qui in Testamento, quod anno* 1057 *Hierosolymam profecturus condidit, horum abbatum, teste Paulo Æmilio Sanctorio, catalogum texuit, ac successorem et germanum habuit Blasium II. Reliquos hujus monasterii archimandritas seu abbates Paulus jam sæpe laudatus dabit.*

ubi ejus corpus,

19 *Servatur adhuc Armenti ac religiose colitur* S. Lucæ *corpus in templo ipsius nomini dedicato; et quem in terris adhuc versantem patronum defensoremque experti suo bono haud semel incolæ fuerunt, cælo receptum non minus sibi fore propitium rati, in patronum oppidi sui tutelarem elegerunt : enituit vero maxime seculo* XI *Lucæ II, Carbonensis abbatis, in* S. Lucam *pietas et veneratio, condito Armenti sub ejus invocatione templo, in quod, ut* D *auctor est Paulus Gualtieri de Sanctis Calabriæ Lib.* I, *Cap.* XXXVI, S. Lucæ *sacras exuvias transtulit, die* XVIII *Octobris, S. Lucæ Evangelistæ sacro ; ex eoque tempore factum ait, ut Officio Ecclesiastico, quod hodieque fit, coli ejus memoria cœpta sit : quæ quidem vere ab illo dicta esse non dubito ; cum et Ms.* S. Lucæ *Visa, quæ apud nos est, in varias per Octavam Lectiones ad Matutinum recitandas distributa sit, adjecta insuper ad ejus calcem hac oratione :*

OREMUS.

Auxilium tuum, Domine, quæsumus, nobis benigne infunde, ut beati Lucæ Confessoris tui atque abbatis gloriosis precibus adjuti pietatis tuæ clementiam in cœlesti gloria obtinere misericorditer mereamur. Per Dominum, etc....

Verumtamen, quod obiter dictum sit, cum S. Lucam *ait Gualterius de Sanctis Calabriæ mortales exuvias deposuisse Agrumenti, locum hunc cum Ar-* E *mento male confundit.*

uti et aliquæ ejus reliquiæ apud Tricaricenses religiose servantur.

20 *Veneratur item* S. Lucæ *reliquias Tricaricensis in Lucania cathedralis ecclesia, de qua agens Ughellus Italiæ sacræ auctæ Tom. VII, col.* 145 *et sequenti hæc habet :* In cathedrali basilica hujus urbis Deiparæ Virgini Mariæ dicata asservantur Sanctorum reliquiæ Lucæ, Vitalis, Hilarii et Joannis de Galasso eremitarum, qui in vicinis solitudinibus Evangelicam vitam duxerunt, et brachium S. Lucæ argento coopertum. *S. Vitalis corpus (vide Tom. II Martii pag.* 32 *binasque sequentes) Rapolla Guardiam, hinc Turim translatum, inde clam ablatum Armenti in* S. Lucæ *templo collocatum fuit; ut quorum, dum in vivis erant, conjuncti fuerant animi, post obitum conjungerentur et corpora :* Post dies tres, *inquiunt Acta Translationis,* apparuit S. Vitalis in somno quibusdam reverendissimis personis Turriensium incolarum, confortans eos, et dicens : Quare civitas sic movetur propter me quotidie, suspirat? Nolite, filii, contristari amodo, sed exultate potius et gaudete, quia etsi placuit quadam ineffabili Dei dispositione, corpus meum esse cum fratre meo Luca, non F sum tamen a civitate vestra spiritu segregatus. *Cum itaque de sacro* S. Lucæ *abbatis cultu abunde ex dictis constet, non immerito eum Ferrarius, qui Carbonense monasterium Armenti perperam collocat, in Catalogum Sanctorum Italiæ, Franciscus Caraffa in Pantheon Siculum, Castellanus in Martyrologium Universale, Octavius Cajetanus in Martyrologium Siculum intulerunt. Et hic quidem his verbis:* Ennæ *(ubi natum cum Pirro putat)* S. Lucæ, abbatis monasterii Carbonensis in Lucania Ordinis S. Basilii.

VITA

VITA

S. LUCÆ ABBATIS

AUCTORE ANONYMO CO.EVO

Ex editis apud Octavium Cajetanum.

CAPUT I.

S. Lucas, Siculus, spretis nuptiis, vitam monasticam amplexus, varia monasteria morum sanctitate illustrat.

S. Lucas, in Sicilia

Hunc sane eximium et virentem pretiosæ arboris ramum nobis Sicilia *a* produxit, ex qua frequenter exorti cum Martyrum flores, ut Felix, et Januarius cum sociis *b*, Pancratius et Euplius *c*, aliique complures, tum Virginum, ut B. Agatha Catanensis *d*, Lucia Syracusana *e*; tum etiam Confessorum, ut Ambrosius *f*, summus Doctor Occidentis ecclesiæ, Philippus Agyrenæus *g*, Gregorius Agrigentinus *h*, Hilarion; et Joannes frater ejus *i*, Vitalis *k* cum venerabili Patre nostro Luca, cujus modo historiam prosequimur.

nobili genere ortus, spretis nuptiis, * *An ditissimi?*

2 Hujus igitur parentes genere nobilissimi, et in seculo mitissimi * floruerunt : et genitor quidem Joannes dictus, mater vero Thedibia, Dei admodum justitia, et gratia decorati. Ab his progenitus Lucas, Christique fide nutritus, non secularium litterarum scientia, sed divina imbutus est disciplina. Siquidem acerbis occasionibus, ac fortuitis, quibus lubrici crebro volvuntur incursus, exagitatus, cum litterarum studiis divinam sapientiam addiscere non potuisset, solo Dei amore adjuvante, quæ litteris non valuit, ipsius timore arripuit. Scriptum est enim : « Initium « sapientiæ timor Domini » *l*. Sed et in obedientia parentum, ad legitimæ ætatis florem perseveravit, ejus sententiæ non ignarus : « Honora « patrem tuum, et matrem tuam, ut sis longæ« vus super terram » *m*; a quibus cum ad matrimonium crebro pulsaretur, aures verbis noluit applicare. Quippe solo Dei amore confisus, non hujus modo, verum etiam futuri seculi dolores, et suspiria fugiens, Christumque Salvatorem mente sequens, nihilque omnino præter ipsius nomen, et præcepta in Euangelio scripta secum portans, domum suam non supra arenam, sed supra firmam petram fundaverat.

monasticam in Sicilia vitam, post apud Rhegium in Calabria amplexus,

3 Quare a patria Demena *n*, ad Beati Philippi Agyrenæi cœnobium *o* veniens, a Monasterii Abbate *p* humanissime susceptus, exemplis jam, præceptisque confirmatus, atque instructus, viatici loco, solas secum deferens Abbatis preces discessit. Vir autem prophetico spiritu clarus, et ab iis tum habitus est, et ab aliis deinde, qui ejus conciones audierunt. Sed enim inhabitantem in se gratiam adeptus est, qua ceteri postea in hodiernum usque diem profecere. Sed quemadmodum diversarum historiarum exempla, atque ordinem sumens, variosque mirifice colores imaginibus apponens, templum peritus pictor studet exornare, sic ille SS. Fratrum doctrinas, exempla. atque opera secutus, eaque diversos veluti colores assumens, verum Dei templum, animum scilicet suum, adornare statuit, eaque ratione ornatus, ad sanctissimum virum venit, religiosissime in spelunca, in Rhegii oppidi finibus degentem, Eliam nomine *q*. Nec immerito; quippe solis instar *r*, cum doctrinæ, tum exempli splendore totam Calabriam regionem illustravit, discipulis tamquam stellarum choro stipatus. Hic hospitis indolem intuitus, hominem honestissime suscepit; atque ex auro suscepto sapientissimus artifex vas pretiosum effecit. Quis vero Sanctissimi Lucæ studium sese ad sapientissimi præceptoris mores conformandi, ejus cum addiscendo, tum implendo præcepta oratione vel explicet vel cogitatione complectatur? Illud enim noster Eliseus præcinebat *s*, ne ab Eliæ sui vestigiis abesset longius.

hinc Saracenorum metu Noam tendit;

4 Sed humani generis hostis infestissimus tantæ nimirum religionis formam nequaquam ferens, gentem in nos pravissimam excitavit. Ac propter innumeram nostrorum delictorum multitudinem, tradidit nos inimicorum manibus Deus. Verumtamen ad solam correctionem, non pro eo ac merebamur, flagellari permisit. Hæc autem omnia. Spiritus Sancti gratia revelante, Beatissimus Lucas Calabriæ Provinciæ eventura præcognoscens, ipsamque canum morsibus devorandam, simul quod in ea nihil virtutis coleretur, ab eo, quem diximus, speluncæ loco discessit, in Domino confidens, nullasque pro flagellandis impiis fundendas preces cognoscens : quemadmodum in veteri Testamento Deus Moysi clamanti, ait : Ne me exores pro populo isto, non enim parcam corporibus eorum; et Salomon : Pater, qui parcit baculo, odit filium; et quem diligit, accurate corrigit *t*. Et Apostolus de quodam impio, qui noverca abutebatur : Tradam eum Satanæ, in interitum carnis; non est apud Apostolum; forsitan salvabitur anima ejus in die judicii *u*. Sed ut Moyses ex Ægypto recedens corporeas *x*, sic ipse spiritales secum divitias virtutum asportavit, et in oppidum, quod Noa *y* dicitur, venit. Inveuitque ibi Basilicam sub Petri Apostoli nomine; non tam nova gavisus provincia, quam Apostoli patrocinio; ibique mansit, illud

AUCTORE ANONYMO COÆVO.

popularem auram fugiens.

illud habens in ore : Factus sum apud te, sicut peregrinus, sicut omnes Patres mei z.

5 Ceterum tantæ probitatis fama brevi tempore adjacentem regionem replevit, omnesque ad eum finitimi, tamquam ad Apostolum, conveniebant : « Non enim potest civitas abscondi supra montem posita » *aa*; atque : « Omnibus omnia factus est » *bb*, ut omnes lucrifaceret, quare et ægris medicum, et esurientibus spiritalem, et corpoream escam ministrabat, quocumque enim humano munere longe melius est Verbum Dei. Peccatoruum præterea fuit conversio, afflictorum consolatio, necessitate laborantium adjutor. Hic septem annos commoratus statuit in alium locum, ubi incognitus, privatusque esset, secedere ; timens ne humano favore usus, Dominum sibi dicentem audiret : « Recepisti mercedem tuam » *cc*, quemadmodum Ægyptius Hilarion *dd* fecit, magni illius Alexandrini Antonii discipulus, qui similiter ne ob popularem auram æternam perderet gloriam, Alexandria in Africam
B fugit ; inde in Siciliam, tum Anconam Galatiæ civitatem, denique in Cyprum, ubi feliciter migravit, ac sicuti hic Antonius, priscis temporibus, apud Deum potens factisque magnificus, ita Beatissimus Lucas ætate sua fuit.

ANNOTATA.

a Siciliæ *nomine Calabriam hic intelligi debere contendit Paulus Æmilius Sanctorius in Historia monasterii Carbonensis*; *sed stricte Siculus fuit ex biographi mente. Vide Commentarium prævium, num.* 3 *et* 4.

b *Ili quidem in Siciliam ex Africa ducti, illic vincula tulerunt ; sed nati non fuerunt. Vide in Opere nostro diem* VII *Januarii.*

c *Sanctus* Pancratius *die* III *Martii, Sanctus vero* Euplius XII *Augusti colitur ; ad quas dies re-*
C *lati sunt in Opus nostrum.*

d *Eam sibi etiam adscribunt Panormitani. Vide in Opere nostro diem* V *Februarii, quo colitur.*

e *Colitur* XIII *Decembris.*

f *Dabitur ad* VII *Decembris. Non fuit patria Siculus, sed Gallus.*

g *Colitur* XII *Maii :* Agyrium *autem Siciliæ inter Etnam et Ennam montes oppidum est. Vide num.* 4 *Commentarii prævii.*

h *Hujus nominis episcopus inscribitur Martyrologio Romano ad diem* XXIII *Novembris ; ejus Acta habes apud Cajetanum in Vitis Sanctorum Siculorum Tom. I, pag.* 188 *et sequentibus, auctore Leontio presbytero, qui illum* prope urbem Agrigentinam *natum scribit : alterum Gregorium, Agrigentinum item episcopum memorat Cajetanus, sed minus celebrem : de priore igitur hic videtur sermo institui.*

i *Iidem videntur esse, qui* Hilarius *et* Joannes de Galasso, *quorum reliquias in Cathedrali Ecclesia Tricaricensi Ughellus num.* 20 *laudatus servari scribit ; de* Hilario de Galasso *fit etiam mentio in Vita S. Vitalis Operi nostro inserta Tom. III* D
Martii pag. 28 ; *ceterum horum sanctissimorum fratrum, quos Sicilia tulit, res gestas nondum sibi exploratas, inquit Cajetanus in Animadversionibus in S. Lucæ Vitam.*

k *Acta ejus illustrata habes Tom. III Martii ad diem* IX *ejusdem mensis. Familiaris hic S. Lucæ et Ordinis Basiliani pariter abbas ex num.* 20 *Commentarii prævii fuit. Natus fuit Castri Novi in Sicilia ex Actis: Vita Ms.* S. Lucæ, *quæ penes nos est,* Merinitam *facit, sed vitiose.*

l *Psalm.* 110, ℣. 10.

m *Exodi cap.* 20, ℣. 12.

n Demena *Siciliæ regio est num.* 3 *Commentarii prævii descripta. Legendum forte* Enna *vel* Mena, *quæ Siciliæ oppida sunt ; Ms. nostrum habet* Merina, *sed corrupte,*

o *Mendose habet Ms. nostrum* B. Philippi Largirii cœnobium : *ejus notitiam habes num.* 4 *Commentarii prævii.*

p *S. Saba, primo* S. Lucæ *institutore, ut ex* E
Lucæ II Carbonensis monasterii abbatis Testamento Paulus Æmilius Sanctorius scribit : idem S. Lucæ *nostro morienti adstitit ex Actis ad calcem.*

q *Alius est a S. Elia Juniore : plura vide num.* 5 *Commentarii prævii.*

r *Allusit hic scriptor ad affinitatem vocum* Elias *et* ἥλιος *Latine* Sol.

s *Lege :* præcavebat.

t Qui parcit virgæ, odit filium suum ; qui autem diligit filium suum, instanter erudit. *Prov. cap.* 13, ℣. 24.

u Jam judicavi.... tradere hujusmodi satanæ in interitum carnis, ut spiritus salvus sit in die Domini nostri Jesu Christi. *Epistola* I *ad Corinthios cap.* V, ℣. 4 *et* 5. *Delenda sunt verba hæc :* non est apud Apostolum *male in textum Scripturæ intrusa.*

x Vasa argentea et aurea, vestemque plurimam. *Exodi cap.* 12, ℣. 35.

y *Non unum hujus nominis oppidum est : hic* Noa *indicatur, quæ inter Agrium flumen et Apennini radices, qua Lucaniam a Calabria dividit, sita est.* F
Eo accessit S. Lucas *sub annum* 959 *ex num.* 9 *Commentarii prævii.*

z Quoniam advena ego sum apud te, et peregrinus, sicut omnes patres mei. *Psalm.* 38, ℣. 13.

aa *Matth. cap.* 5, ℣. 14.

bb I *Ad Cor. cap.* 9, ℣. 22.

cc *Matth. cap.* 6, ℣. 2.

dd *Colitur* S. Hilarion XXI *Octobris : natus fuit in Palæstina ; in Ægypto tamen aliquando versatus : hunc ex Oasi, peragrata vasta solitudine, Parætonium, Lybiæ urbem maritimam pervenisse ; inde vero in Siciliam, e Sicilia in Dalmatiam profectum ac demum in Cypro mortuum scribit S. Hieronymus apud Rosweydum in Vitis Patrum.*

CAPUT

CAPUT II.

S. Lucas ad vetus cœnobium S. Juliani quod restaurat, proficiscitur, ubi omnium virtutum fratribus se præbet exemplar.

S. Juliani monasterium virtutibus suis

Ergo profectus Noa *a*, ad vetus jam, dirutumque S. Juliani cœnobium *b* venit, juxta flumen Agrumenti, quod refecit, auxitque. Ibique tamquam thesaurus in agro deserto permansit; cumque virorum maxima ad eum turba conflueret, eorum complures monastico habitu vestivit, quorum generator secundum Euangelium exstitit, eum scilicet sequens, qui de Virgine carnem sumpsit, ut illuminaret cæcos, dispersosque congregaret; suis illos institutionibus instruendo, hospitalitate, humilitate, abstinentia, caritate mutua, fraternaque. Atque ut brevi cuncta perstringam, omnibus sese ad omnem virtutem præbebat exemplum : nemo enim preces, eleëmosynas, innumeramque bonorum operum multitudinem, quæ privatim, ac publice, diu noctuque, ignorantibus ceteris, præstabat, explicare sufficiat; nec ulli rectius comparari potest, quam Joanni Eleëmosynario, Patriarchæ Alexandrino *c*. Utriusque enim opes, quo cunctis expendebantur largius, eo cumulatius augebantur. Eodem enim tempore cum totam Marsorum Provinciam *d* valida fames invaderet, eoque universi concurrerent, e suis cuidam præcepit Sanctissimus Lucas, ut sine parsimonia omnia omnibus præberet. Interea augebatur largitate res domestica. Sed cum ille pretium pro eleëmosynarum erogatione quodam die recepisset, minui opes fratresque coram Abbate sanctissimo queri de victu cœperunt, quod vix ad hebdomadam sibi, duasve ad summum sufficeret. Quare mitissimus Pater, eo rejecto, alium, qui eidem negotio præesset, substituit; quo omnibus de more elargiente, annona crescere denuo cœpit. Tantaque abundantia subsecuta est, ut non ad binas solum hebdomadas, sed etiam ad annum victus ille tenuissimus suffecerit. Unde universi, quotquot aderant, valde sunt admirati. Hic nempe fuit « Fidelis servus, et prudens, quem constituit Dominus super familiam suam, ut daret illis escam in tempore suo » *e*.

haustisque divinus scientiis illustrat S. Lucas.

7 Ex quo ipso tempore contigit, ut mira per ipsum operaretur Deus. Nam et dæmones ab obsessis fratrum corporibus pellebat, et more Apostolorum, solo sudarii sui tactu, sanabat ægrotos. Nec vero per se solum, sed per fratres etiam sibi subjectos, cum amictu suo missos, eadem operabatur. Eoque res processit, ut illi solo Lucæ nomine in sanandis ægris uterentur. Qui, ut jam diximus, non litteris, sed orandi dumtaxat modo, psalterioque instructus, ad B. Eliam venit, ex eaque cum summo Anachoreto consuetudine, regulam omnem, ac monasticam didicit disciplinam; sanctique Spiritus in eo gratia redundante, ad eam Scripturarum intelligentiam, eumque perfectionis cumulum pervenit, ut non planas modo Scripturas, sed profunda etiam mysteria, ac philosophorum subtilitates et latibula, studiosa interpretatione discuteret, ac denudaret. Itaque stupebant ceteri, quomodo litteras cum non didicerit, ea tam perfecte profundeque aperiret. Cum vero divino simul timori, amorique omni studio esset deditus, non minus quam in lacu Daniel a leonibus observatus, ipse ab optimatibus timebatur : nec secus ac Danielis interitum qui exoptabant, illo servato, devorati sunt *f* : quisquis Sanctissimum Abbatem turbare tentabat, ipso illæso, plectebatur. Fuit enim e primatibus quidam, vicinorum S. Juliani monasterio pagorum dominus, nomine Landulphus, qui cupiditatis, et invidiæ stimulis a diabolo lacessitus, quod sibi forte agros, servitia, et vectigalia, ob auctas Monasterio possessiones, studiosamque vicinorum religionem videret imminui, Monasterium perditum ire constituit. Quod cum Abbas Sanctissimus, revelante Spiritu, præcognovisset, fratribusque prædixisset, eos perterritos consolatus est; adjecitque, tantam temeritatem non ipsis, verum homini nocituram. Rem exitus probavit; siquidem cum ad destruendum cœnobium veniret, in itinere jam raptus evanuit, nec usquam visus est. Hoc autem cognoscens Vir Sanctus, cœpit cum propheta dicere : « Maledicant illi, et tu benedices; qui insurgunt in me confundantur, servus autem tuus lætabitur » *g*.

AUCTORE ANONYMO COÆVO.

ANNOTATA.

a *Sub annum* 966 *ex num.* 9 *Commentarii prævii.*

b *De hujus cœnobii situ videsis num.* 11 *Commentarii prævii.*

c *Consule ejus Acta apud nos data ad diem* XXIII *Januarii, quo colitur.*

d *Seu* Marsicorum *ad flumen Agrium pariter sitam.*

e Omnia a te exspectant, ut des illis escam in tempore. *Psalm.* 103, v. 27.

f *Daniel cap.* VI *et* XIV.

g *Psalm.* 108, v. 28.

CAPUT

AUCTORE ANONYMO COÆVO.

CAPUT III.

Armenti monasterium condit, variisque prodigiis clarus diem suum obit.

Ottonis Magni metu Armentum secedens, ibi monasterium condit,

Deinde vero *a* Nicephori Constantinopolitani imperatoris *b* tempore, ferox quidam *c* ex Transalpinis nationibus in Italiam venit, ut diriperet, atrociterque Græcorum urbes expugnaret. Timentes igitur eo in nos cum imperio venturos, in munitum castrum fugere cogitavimus. Sed cum inter seculares homines versari, nobis turpe videretur, *d* statuit magister noster in privatum locum, naturaque munitum contendere, qui sive ad castelli ædificationem, sive ad munitionem non nimio opere indigeret. Diversa igitur montana loca tentans, congruum tandem nactus est, non suæ, suorumque modo, sed eorum etiam, qui in vicinis cœnobiis degebant, saluti consentaneum. Hic primum Basilicam sub Mariæ Virginis, Petrique Apostoli nomine construxit. *e* Tum afflictis omnibus, suoque auxilio indigentibus erat auxiliator, et medicus. Non enim pauperibus solum, eoque fluentibus quibuscumque succurrebat, sed omnibus etiam, quacumque ægrotatione languentibus, dæmonisque infestationibus oppressis, ne cui caritatis viscera clauderet, quæsitæ sanitatis, invocato Dei nomine, præstabat effectum. Sed nomen sanctitatis a se volens repellere, ventosamque populi gloriam æternæ corruptricem fugere, herbaria cataplasmata, et epithemata languidis apponebat, ut herbarum vi facere putaretur, quod divina virtute, ac nomine operabatur.

a quo Saracenos

9 Jam vero ædificium illud, de quo jam diximus, vel ab ipso initio Armenti Castellum, Calabro autem idiomate rupes Armos appellatum, non fortuito, aut temere, sed divina quadam providentia ad salutem protectionemque multitudinis illuc ad refugium concurrentis perfecitque. Aliquando enim Agareni, qui et Sarraceni dicuntur, in eamdem provinciam venientes, *f* plurimamque capientes turbam, et ubique deprædantes usque ad Armenti viciniam cucurrerunt, ubi cum fratribus suis Vir Dei manebat; castraque metati sunt in campo, ubi Sanctissimæ Virginis sacellum situm est. Et jam per campestria discurrentes, exultantesque sacrum Dei genitricis locum immundis pedibus, accubitu, nefariisque sceleribus polluebant. Quas ille in Virginem injurias, et innumerabilium fere captivorum calamitates audiens, quos catenis constrictos tenebant, in singultus, gemitus, fontemque lacrymarum effusus, hymnum, quem tres pueri cantabant in fornace, recitabat; illudque David: « Deus, venerunt gentes in hæreditatem tuam, polluerunt templum sanctum tuum, posuerunt Hierusalem in pomorum custodiam. » *g* Hæccine, Domine, gentes in servos tuos faciunt? quorum alios occiderunt, alios flagellaverunt, alios turpiter, et crudelissime captos tenent, ut in captivitatem, et servitutem ducant. Et nunc, Domine, diminuti, afflicti, et humiliati sumus super omnes in terra. Fac nobiscum secundum multitudinem misericordiæ tuæ, et libera de hac captivitate servos tuos. Ecce enim, Domine, sicut feræ silvestres, leonesque insurrexerunt, alumnosque tuos devoraverunt, dicentes: Ubi est Deus eorum? Et quis Deus eripiet eos de manibus nostris? « Propitius esto, Domine, et ne des in opprobrium sanguinem servorum tuorum *h*. »

Dei arcet auxilio.

10 Hæc D. Lucas cum fletu, et lacrymis dicens, cum fratribus vigilias egit. Et quemadmodum in Veteri Testamento Deus locutus est Moysi, dicens: Quid clamas ad me? Eleva virgam tuam, et percute mare, et pertransibis tu, et filii Israël; sic et beatissimum hominem allocutus est, dicens: Quid clamas ad me? Loquere cum fratribus tuis, et accingant se cuncti. Tu vero accipe baculum tuum, ad pellendos hosce canes præibis; nec enim stare potuerunt a facie splendoris gratiæ spiritus tibi concessæ; invenisti enim gratiam apud me. His auditis, Beatissimus Lucas sese ut vir fortis accinxit, stetitque in porta, cunctos suos inspiciens, et robustissimos quosque, ceteris in Castello relictis, eligit; crucisque signo munitus, tamquam strenuium militum dux, ingenti animo, extra portam electos cohortatur: sumensque a Gedeone exemplum, qui ex ingenti multitudine paucos elegit, quibus infinitos hostium cuneos superavit; et a Jesu Nave, qui parva similiter manu maximas sæpe copias profligavit, dicit ad suos: Et vos debentes animas pro fratribus vestris ponere, exite in spe victoriæ, acriterque contra Christi, Christianæque rei hostes infestissimos pugnate. Tradet enim eos in manus vestras Deus, atque hæc dicens, extendit manum suam, benedixitque ipsis, et oravit, contraque Agarenos dimisit; hi vero cum se ad defensionem præpararent, magnum ignis fulgorem equum circumire candidissimum, cui Pater sanctissimus insidebat, aspexerunt: cumque eorum facies flamma coruscans obtunderet, nimio terrore in fugam conversi sunt, omnesque in prælio corruerunt. Plurimi ergo gladio cæsi, alii vero captivi ducti, alii demum turpi evadentes fuga, armis expoliati sunt. Hac vero pro voluntate usus victoria Sanctissimus Dei Famulus, hunc psalmum cantare incœpit: « Exurgat Deus, et dissipentur omnes inimici ejus, et fugiant, qui oderunt eum, a facie ejus *k*. »

editisque ibidem

11 Post modicum vero tempus, omnibus solum cœnobiis gloriosissimo Viro subjectis tam gravis morbus incubuit, ut monachi fere omnes ad mortem ægrotarent. Quod valuit imprimis cum ad Lucæ dignitatem augendam, tum ad totius congregationis patientiam, et coronam. Nam singula is cœnobia, fratresque singulos invisens, precibus complures ad vitam, salutemque revocabat. Quos vero non sanabat, ii tam suaviter, hilariterque

hilariterque migrabant, ut non emori, sed de morbo jam ad sanitatem, de tristitia ad lætitiam, de morte transire viderentur ad vitam. Contigit autem, cum singulos eo, quem diximus, modo in monasteriis visitaret, ut e fratribus quidam Nicolaus nomine decederet, ejusque anima ad inferos duceretur; sed corpus tres ipsos dies, totidemque noctes per asperas Armenti rupes tres aspectu Æthiopes raptaverunt, cum ille Patris Lucæ ad se liberandum expectaret adventum, ac frequentibus suspiriis, gemitibusque clamaret. Interea dum sic afficitur, ecce tibi senex quidam candidissimus, sacerdotalibus indutus vestibus; *l* quo appropinquante, fugere nigerrimi illi, horribili cum clamore, mugituque cœperunt. Cum autem senis illius manibus teneretur, ac sursum duceretur ab inferis, en Beatissimus Lucas occurrit, corpore in sudorem vehementi cursu soluto; ad quem senex: Siccine gregem tuum lupis ad rapiendum reliquisti? Cui Lucas: Obsecro, Domine, parce mihi, venio enim a reliquis fratribus visitandis, gravissima ægrotatione laborantibus: cum de senis manibus eum suscepisset, recessit senex; et qui mortuus fuerat, surrexit, resedit sanumque se reperit in lecto, astante ibidem Venerabili Patre Luca, atque in gemitu, et lacrymis orante, Deoque gratias agente. Sed Nicolaus cum hæc triduum siluisset, cuncta post, quæ sibi in inferis evenerant, enarravit.

prodigiis,

12 Nec id semel factum. Sæpius, quemadmodum B. Confessor Nicolaus, *m* multisque, ante, vel post mortem ad auxilium, et salutem, noster Lucas apparebat. Nam et cuidam præterea, qui de rupe in præcipitium subiverat, adfuit, offensoque, ac vulnerato subvenit adeo, ut nullum in eo læsionis signum apparuerit. Hæc, et his similia prope innumera cum ageret, fratres monere non desistebat, tum ab antiquis patribus exempla sumens, tum a suis fratribus, qui decesserant, simulque ne duorum, qui nuper defuncti erant, vitiosam, sed admirabilem potius sanctissimi cujusdam Antonii, *n* qui tunc migraverat, vitam imitarentur. Qui cum totius Congregationis fuisset Œconomus, nulla in re ulli umquam molestus, sed omnibus dulcis, mitis, obediens, atque ut paucis omnia de ejus vita, moribusque complectar, magno illi Antonio ad extremum vitæ spiritum simillimus fuit.

conditis instauratisve pluribus monasteriis,

13 Hæc in templorum concionibus prædicabat, quorum magnam ex parte ædificator fuit, vel etiam instaurator. Namque B. Laverii *o* ædem cum jam dirutam invenisset, propriis manibus ligna incidit, lapides ad calcem coxit, eamque demum refecit. Nolebat enim, nisi manibus operaretur, manducare, juxta illud Apostoli: « Si quis non vult operari, non manducet; » *p* et unusquisque propriis manibus operetur, ut habeat quid manducet. Cum autem humani generis insidiator egregiis quibusque rebus invideat, videns eum bonis operibus vacantem, ipsum (sicut et Job fecisse legitur) tentare similiter aggressus est, et in suris quidem percutiens, vulnera ei chronica intulit, ex quibus trieunium durante morbo, pedibus claudicavit. Non tamen a bona umquam spe, vel opere cessavit. Quin illudentem sibi diabolum, et a divinis avocare laudibus nitentem delusit, ac de B. Job more, quo magis vulnus incrudescebat, eo Dominum constantius laudabat.

AUCTORE ANONYMO, COÆVO.

Armenti vero in superiore parthenone,

14 Sed cum narrationis stylus fini jam appropinquet, ipsum aliquantulum retrahamus. Bona, et fertilis arbor plurimos in nobis, utilissimosque fructus præbuit, B. videlicet Lucam, ejusque germanam Catharinam, cum filiis suis. Hæc igitur Catharina, B. Lucæ soror, juncta prius matrimonio, filiisque susceptis, sancto scilicet Antonio, de quo jam meminimus, et gloriosissimo Theodoro, altero Angelo; *q* post jam vidua, de Sicilia venit Armentum, monachisque primum flexis genibus supplicans, tum fusis fratri suo Lucæ precibus, ut monastico se habitu, ac filios indueret. Sancta femina, voti compos facta Virginum societatem instituit, cum quibus honestissimam in campestri, quam diximus, Sanctæ Dei Genitricis æde vitam duxit. Eoque virtutis brevi pervenit, atque ea Sanctimonialibus norma præluxit, ut fratri non dissimilis videretur. Quid multa? ea erat omnium ejus Virginum sanctimonia, ut earum pastores, ab ipsis religione, pietateque instructi, ceteris essent aliorum monasteriorum cœnobiis exemplo, ac doctrinæ.

diem suum claudit anno 993 die 13 Octobris.

15 Sed ab invisendis quadam die monasteriis redeunti Lucæ contigit in itinere, ut in extasim raperetur, Angelumque videret, qui de obitu suo hisce verbis faceret certiorem: Vir Dei, Luca, perge cito; appropera iter, quod in hoc mundo extremum perages. Jam enim vocat te Deus. Sed ubi Lucas ad se rediit, fratri rem nuntians: Maturemus, inquit, domum; jam enim ab hoc me seculo vocat Deus, idque Angelo revelante, nunc didici. Cumque domum perrexisset, in lecto Pater Sanctus decubuit, singulisque quemadmodum Jacob filiis, in mortis articulo, fratribus benedixit, seque signo crucis muniens, feliciter migravit ad Dominum III. Id. Octobris a mundo condito sexies millesimo 493, ab Incarnatione Domini 993. *r* Adfuit in obitu S. Sabbas, *s* Lucæ moribus ac sanctitate par, quem manibus propriis, ingentique cum honore sepelivit, Deum in eo laudans, cui, sit honor et gloria in secula. Amen.

(✠)

ANNOTATA.

a *Monuimus supra* S. Lucæ *biographum nuspiam mentionem facere Carbonensis Ordinis S. Basilii monasterii, diœcesis olim Anglonensis, nunc vero Tursiensis in valle* di Sinuo *siti, tamquam ab illo seu conditi, seu instaurati: facit id hoc loco, priusquam de* S. Lucæ *in Armentanum castrum secessum agat, Paulus Æmilius Sanctorius, ac Carbonense monasterium a Luca non quidem conditum, sed instauratum dumtaxat ait, citatis in margine Testamento Lucæ II, et Blasii, Carbonensium abbatum, narratione, quibus pag. 14, abbatis, nescio cujus, commen-*

A *commendatarii ad Episcopum Besiniani jungit Epistolam.*

b *Anno* 969 *mense Decembri occisi, cui id temporis Calabria parebat.*

c *Otto Magnus, qui bellum in Italia adversus Nicephorum, ob negatam, quam filio suo Ottoni conjugem petierat, Theophaniam, Romani Junioris filiam, movit.*

d *Auctorem hæc verba indicant rei gestæ testem oculatum.*

e Armenti *scilicet, ut paulo infra ait biographus, Lucaniæ, seu Calabriæ nunc oppidi, tum autem castri semidiruti. Venit autem eo* S. Lucas, *anno* 969, *quo versatum in Calabria Ottonem non solum ex Hermanno Contracto et Lupo Protospata, num.* 14 *Commentarii prævii citatis, habemus; sed et aliunde probatum dat Muratorius in Annalibus Italiæ ad annum eumdem.*

f *Contigisse videtur hæc Saracenorum in hoc monasterium* S. Lucæ *irruptio vel anno* 982, *quo una cum Græcis Ottonem II gravissima clade affecerunt;* B *vel* 986, *quo totam Calabriam dilacerasse Lupus Protospata in Chronico scribit.*

g *Psalm.* 78 ℣. 1.

h Memor esto, Domine, opprobrii servorum tuorum *Psalm.* 88 ℣. 51.

i Quid clamas ad me? Loquere filiis Israël, ut proficiscantur. Tu autem eleva virgam tuam, et extende manum tuam supra mare et divide illud: D ut gradiantur filii Israël in medio mari per siccum. *Exodi cap.* 14. ℣. 15 *et* 16.

k *Psalm.* 67. ℣. 1.

l *Fortasse S. Petrus, Apostolus, cui dicata erat Armentensis ecclesia a* S. Luca *condita.*

m *Videtur hic sermo esse de S. Nicolao Syracusano Confessore, de quo hæc Octavius Cajetanus in Vitis Sanctorum Siculorum Tom. II, pag.* 32: Celebre etiam fuit olim nomen Sancti Nicolai Confessoris Syracusani, uti constat ex Tabulis ecclesiæ Syracusanæ, sacrisque monumentis regiæ capellæ S. Petri in Palatio Panormitano, in quo etiamnum ejus reliquiæ coluntur. Dies natalis nobis ignotus est.

n *Infra num.* 15 S. Lucæ *ex sorore Catharina nepos dicitur.*

o *Passus hic S. Martyr* XVII *Novembris: ecclesiæ a* S. Luca *instauratæ situm habes num.* 15. *Commentarii prævii: hanc hodieque exstare ait Ughellus Tom. VII Italiæ sacræ auctæ, ubi de episcopis Marsicanis, col.* 486. E

p *Ad Thessal. cap.* 3. ℣. 10.

q *Aliunde nobis, qui hic memorantur, ignoti sunt.*

r *Annum* 1000 *signarat Castellanus ad diem* XIII *Septembris; quem ad hunc diem* 993 *recte mutavit.*

s *Abbas monasterii S. Philippi Agyreni et primus S. Lucæ in vita monastica institutor.*

DE S. COLMANO MARTYRE

IN AUSTRIA.

C

J. B.

COMMENTARIUS PRÆVIUS. F

§ I. Quis Acta S. Colmani scripserit; quæ ejus Patria et prosapia fuerit.

ANNO MXII.

Acta S. Colmani

Mos fuit Occidentalis Ecclesiæ Christianis seculo XI, imperium Romanum S. Henrico, Hungariæ vero regnum moderante S. Stephano, admodum frequens, ut Palæstinam, beatam illam terram, quam generis humani Redemptor pedibus trivit, suoque sacratissimo sanguine irrigavit, non tam procul dissita explorandi desiderio, quam singulari in Hominem-Deum pro salute hominum illic cruci affixum pietate ducti, terrestri non raro itinere, invisum irent; cujus rei testem habemus Glabrum Rodulphum, Cluniacensem monachum, res sua memoria gestas describentem, *lib.* III. *cap.* 1: Tunc temporis, *inquit*, cœperunt pene universi, qui de Italia et Gallia ad sepulchrum Domini Hierosolymis ire cupiebant, consuetum iter, quod erat per fretum maris, omittere, atque per hujus regionis *(Hungariæ)* patriam transitum habere. Ille vero *(S. Stephanus)* tutissimam omnibus constituit viam. Excipiebat ut fratres, quoscumque videbat, dabatque illis immensa munera. Cujus rei gratia provocata innumerabilis multitudo tam nobilium, quam vulgi populi, Hierosolimam abierunt. *Ex hoc Hierosolymam peregrinantium numero fuit* S. Colomanus, Cholomannus, Colmanus vel Colomannus *(variis enim modis nomen ejus a variis expressum legere est)*

AUCTORE J. B.

A *est) Martyrologio Romano ad hunc diem inscriptus, idque ex ea peregrinatione consecutus, ut ad Servatoris nostri instar e patibulo, cui cum duobus latronibus, ut infra in ejus Martyrii Actis fusius enarratur, affixus, in cœlum viam sibi aperuerit.*

creditur scripsisse

2 *Acta Martyrii primum typis publicis edidit Petrus Lambecius Commentariorum de Bibliotheca cæsarea Vindobonensi lib.* II, *cap.* VIII *pag.* 611 *et sequentibus præfixo iis hujusmodi titulo :* Historia Martyrii et Miraculorum S. Colomani, natione Scoti, qui anno Christi MXII in oppidulo Austriæ Inferioris Stoekerau, olim Asturis vocato, passus est, composita ab Erchinfrido tertio cœnobii Melicensis abbate, qui eodem vixit tempore. *Eadem deinde edidit Anselmus Schramb, Mellicensis Monasterii bibliothecarius, Annalium seu Chronici ejusdem monasterii part.* I *pag.* 23 *et sequentibus. Eadem item tom I. Scriptorum rerum Austriacarum pag.* 97 *et seqq. anno* 1722 *edito, inseruit Hieronymus Pezius Benedictini Ordinis in eodem monasterio professus; qui anno etiam* 1713 *Crembsii non solum* B *recudi illa curavit, sed etiam præmissis dissertationibus quinque, subjectisque ad calcem operis sui Notis illustravit. Scripsisse illa a plerisque creditur Erchenfridus, Mellicensis monasterii, a canonicis ad Benedictinos anno* 1098 *translati, abbas tertius, ad abbatis dignitatem electus anno* 1121, *cui sub annum* 1163 *ex veteri apud Hieronymum Pezium Mellicensi Chronico successit Sygehardus: falluntur igitur Pagius aliique, qui Lambecium mox citatum secuti, Erchenfridum eodem, quo* S. Colmanus *fuit, tempore vixisse tradunt. Lambecio vero, ut Hieronymus Pezius censet, errandi occasionem hæc Actorum in Prologo verba :* Quocirca nos quidem officio posteris commendare duximus, quæ in nostra regione et nostris quoque gratulamur acta temporibus; *male scilicet intellecta præbuere : duas quippe partes ea Acta complectuntur, quarum prima de iis rebus agit, quæ* Colmano *adhuc in vivis superstite, aut triennio ejus obitum proxime insecuto; altera vero illa enarrat miracula, quæ subsequentium temporum lapsu contigerunt. quibus mox recitata Actorum verba Pezius applicat.*

Erchenfridus Mellicensis abbas :

C 3 *Facile quidem, Erchenfridum iis, quæ prima Actorum parte narrantur, coævum non fuisse concessero; sed nec hoc facto omnis difficultas evanescit; nam non modo Lucubrationis, suæ principio ea, quæ sua contigere memoria, posteris sese tradere Actorum scriptor ait, sed etiam parte hujus altera, ubi prodigia Mellici facta enarrat, horum sese testem oculatum prodit, ad hunc modum partem Narrationis suæ secundam exorsus :* Ex multis mirabilibus, quæ Dei clementia per suum fidelem Famulum ostendit, pauca, quæ nobis videndo cognita sunt, perstringimus. *Atqui ex undecim, quæ narrat, miraculis priora saltem quinque videre Erchenfridus haud potuit; quidquid de senis posterioribus, quæ, quo contingerint, tempore non adeo liquet, censendum sit. Primi miraculi, quo furis nocturni humana facies in caninam versa est, fama Petrum Hungariæ regem (imo potius, ut infra ostendetur, S. Stephanum, Petri decessorem) movit, ut ab Henrico Austriæ Marchione* S. Colmani *reliquias in Hungariam transferendas posceret; secundum, quo Hungaria ob eo avectas Sancti reliquias aëris siccitate, fame aliisque malis afflicta fuit, Petrus ipse expertus est; tertium quartum et quintum cum, ut in Hungariam Sancti reliquiæ transferrentur, tumulus, cui inclusæ erant, effractus est, contigerunt : jam vero Petro in Hungariæ regnum, uti in Chronico Mellicensi apud Hieronymum Pezium legitur, successit Andreas anno* 1046. *Videre igitur hæc miracula Erchenfridus, anno* 1163 *defunctus non potuit, nisi eum anno ætatis, ut minimum* 75 *in abbatem electum, vitam ad annos* 117 *protraxisse dixeris; quod omni veri specie destitutum est; sed nec aliunde certum est, hæc Acta Erchenfridum habere auctorem.*

verum id certum non est ;

4 *Fatetur id Hieronymus Pezius, haberi Erchenfridum aiens horum Actorum scriptorem traditione majorum magis, quam certis argumentis. Fit quidem Erchenfridi in Necrologio Mellicensi, seculo* XII *scribi cœpto, his verbis mentio ad* XVI *Kalend. Maii :* Erchenfridus abbas nostræ congregationis obiit. Tertius abbas hujus loci piæ memoriæ, qui Historiam S. Cholomanni dicitur dictasse. E *Sed postrema verba a sæculi* XIV *manu adjecta fuisse monet Pezius, additque Actorum exemplaria, Mellicense, Vindobonense, Garstense, Cremifanense et Windbergense ante annos quingentos (edidit tom. I Scriptorum rerum Austriacarum anno* 1721*) manu exarata, Erchenfridi nomen neutiquam præferre; contendit tamen ex Actorum textibus, ea saltem a quodam Mellicensis cœnobii alumno fuisse composita; sed nec hoc omnino certum apparet. Nam prima quidem Actorum parte nihil occurrit, unde monachum Mellicensem illarum auctorem fuisse inferas; secunda vero parte hæc occurrunt apud Pezium num.* 12 : Ac ita usque ad finem vitæ suæ in servitio degebat fratrum, cujus adhuc filia in nostro est servitio; *num.* 15: Qui mutus quinquennio erat in servitio fratrum; *num.* 16 : Quæ oratione fratrum, *etc.*; *num.*18: Domino itaque abbate cum fratibus orante, *etc. Verum cum canonicis, a Leopoldo Marchione Austriæ Mellici institutis, successerint Benedictini monachi, num primum illic canonici seculares, an regulares instituti fuerint quæstio est : si enim regulares, quod quædam saltem,* F *fatente Anselmo Schramb Chronici Mellicensis part.* I, *ubi de Leopoldo I, monumenta suadent, hi fuerint; nihil in verbis Actorum mox recensitis occurrit, unde de Benedictini instituti alumnis illic sermonem institui, confici queat; nihilque quin ea Acta a canonico regulari, Mellicensi incola, et rerum, quas narrat, partim saltem spectatore, quanta sunt, conscripta sint, obstabit. Laudat quidem Anselmus Schramb codicem pervetustum Ms. Bibliothecæ PP. Franciscanorum Viennensium, in quo hæc habentur :* Præfatus dux Leopoldus Mellicum ordinavit XII sæculares sacerdotes. *Idem quoque legitur in Chronico Mellicensi et Cremifanensi auctore Bernardo Norico ad annum* 1089. *Sed quantæ sit antiquitatis codex ille Ms. PP. Franciscanorum laudatus Mellicensis Chronographus exacte non explicat; Chronicon vero Mellicense vetus eo loco interpolatum est : Bernardus denique Noricus Bavariæ Chronicum haud scripsit seculo decimo quarto citius.*

5

AUCTORE J. B.

5 *Quid igitur, inquies, de horum Actorum auctore censendum ? Cum vixisse se prodat eo, quo Hierosolyma redux Poppo, Archiepiscopus Trevirensis, cum fratre suo Henrico Austriæ Marchione, de mittendis in Hungariam* S. Colmani *reliquiis egit tempore ; isque Popponis reditus, quod infra solide ostendetur, ad annum circiter* 1029 *referendus sit, scriptor ille neque Erchenfridus esse potuit, neque e Benedictinis Mellicensibus quispiam ; cum is quidem seculo tantum sequenti jam inclinante abbatis munere annis* 41 *perfunctus e vivis excesserit; Benedictinum autem institutum non nisi annis* 69 *ab Popponis in Germaniam reditu Mellicum, missa eo e Sublacensi in Italia monasterio colonia, invectum fuisse constet ; neque Actorum horum scriptorem jam annos* 69 *et eo plus natum Benedictino cœtui nomen dedisse, verosimile fiat.*

majori saltem ex parte scripsisse videri possit :

6 *Cum porro ea, quæ sibi* vidende cognita sunt, *dicat sese perstringere, tum partem primam, quanta est, tum secundam, sed partim dumtaxat, quatenus hæc miracula, a* S. Colmani *Mellici sepultura usque* B *ad corporis ejus in Hungariam translationem patrata complectitur, ab uno eodemque seculi* XI *auctore fuisse conscriptam suspicor ; cætera autem, quæ ad calcem partis* 2 *a num.* 12 *ad* 14 *usque memorantur, ab auctore sæculi* XII, *sive Erchenfrido, sive quocumque alio fuisse adjecta; qui non tantum miracula quædam recentiora antiquioribus de suo adjecerit, sed vetustioris scriptoris etiam textum interpolarit. Seculo ex duobus his scriptoribus priorem vixisse* XI *suadent verba mox relata. Unum eumdemque partis* 1 *et* 2 *usque ad num.* 14 *fuisse auctorem, ex eo colligo, quod sacra* S. Colmani *ossa ex Hungaria* in prædictum locum Medlicham *reportata fuisse num.* 12 *dicat.* In prædictum *ait* locum, *ut hunc jam ante abs se nominatum indicet, id quod parte quidem prima et non secunda, est factum. Interpolatum denique vetustiorem scriptorem a recentiore fuisse, propterea suspicor, quod ad Translationem corporis* S. Colmani *in Hungariam simul concurrisse Petrum, Hungariæ regem, Pupponem, Archiepiscopum Trevirensem, et Henricum, Austriæ marchionem, asserat, errore, uti infra pro-* C *batum dabitur, graviore, quam ut ab auctore, res, quas viderit, enarrante, profectus videatur. Nunc Acta audiamus.*

incerta item

7 Accidit, *inquiunt,* quemdam Cholomannum nomine, Scotiæ gentis oriundum, peregrinationis iter arripere, terrestrem cœlestis amore Jerusalem cum aliis, quibus eadem mens erat, expetens invisere, *imperante nimirum S. Henrico, qui post Ottonem III, anno* 1002 *e vivis ereptum, Romano imperio usque ad annum* 1024 *præfuit. Utrumne natione Hibernus, an Scotus* S. Colmanus *fuerit, eo quod Scotica hic gente oriundus dicatur, lis est, alias etiam sæpe mota inter gentis utriusque scriptores : neutris assentiri certo, indubiæ fidei monumentis destituti, possumus, quamquam id satis exploratum sit, seculo etiam* XI, *quo, qui* S. Colmani *Acta miraculaque saltem aliqua transmisit posteris, fuisse videtur, Hibernis* Scotorum *appellationem adhæsisse. Sic Marianus Scotus ad annum* 1043 *de seipso ait :* Super quem ego Mariannus Scotus inclusus, *etc. Atqui hunc Hibernum fuisse Florentius Wigorniensis, qui Chronicum suum ad annum* D *dumtaxat seculi* XII *trigesimum septimum perduxit, his verbis tradit ad annum* 1028 : Eodem anno natus est Hibernensis probabilis Scotus : cujus studio et labore Chronica præcellens de diversis libris est coadunata; *ubi voci* probabilis *substituenda est vox* Marianus, *quemadmodum ad annum* 1052 *idem Florentius scribit :* Marianus Chronographus seculum reliquit; *vel legendum :* Marianus probabilis Chronographus. *Plura de Mariano vide apud Usserium de Britanniæ Ecclesiæ Primordiis cap.* XVI; *ubi præter hæc Hermanni Contracti apud Canisium ad annum* 812 *verba :* Classis Danorum Hiberniam invadens a Scotis victa est, *illa etiam Adomi Bremensis ex cap.* CCXVII *Historiæ Ecclesiasticæ* Hibernia Scotorum patria *recitat. Scotiam etiam pro Hibernia sumpsit Theodoricus Trudonopolitanus in Vita S. Rumoldi tom. I Julii pag* 21; *sed ex his aliisque seculi* XI *scriptorum verbis certo, Erchenfridum, vel forte anonymum nostrum eodem sensu vocem* Scotia *usurpasse non efficitur; esto sic eam recentiorum monumento-* E *rum, qualia sunt Martyrologium Carthusiæ Coloniensis, Officium Ecclesiasticum et Graduale Gemblacense, Breviarium Mellicense, Martyrologium Anglicanum, a Vardæo Articulo* 8, *Dissertationis historicæ de patria S. Rumoldi laudata, auctores intellexerint.*

Sancti patria

8 *Idem censendum de Vita* S. Colmani, *e Cæsariensis (vulgo Keisersheim) Benedictinorum in Suevia monasterii codice Ms. per Stephanum Vitum Vardæo transmissa, cujus hæc verba recitat :* Accidit autem quendam Colmannum nomine, Scoticæ gentis oriundum peregrinationis iter arripere, et terrestrem, cœlestis amore, Jerusalem, cum aliis, quibus eadem mens erat, expetere ; *quæ cum in Vita a Pezio edita pariter legantur, indicio sunt, recentioris alicujus additamentum esse, quæ ibidem sequuntur :* Fuit enim filius regis Scotorum Hiberniæ seu Scotiæ, quæ Hibernia insula vocatur, *quod eo vehementius, quod in ejusdem Vita, ex eadem bibliotheca ab eodem Vita ad Majores nostros transmissa, postrema illa verba non habeantur, suspicamur. Patriam suam, nempe Hiberniam,* S. F Colmanum *vel ipso nomine prodere Vardæus, ut in qua hujus nominis viri complures nobilitate et sanctimonia insignes exstiterint, hodieque exstet nobilissimum Colmannorum stemma* (nostris, *inquit,* Clann Cholmain, id est filii seu progenies Colmani) veterum Midiæ et non raro Hiberniæ regum tribus; *quæ quidem inficias non eo, sed unde ex illorum stirpe patriaque fuisse* S. Colmanum, *evictum Vardæus dabit ?*

genusque,

9 *Nihilo certius est regium* S. Colmani *genus, quod illi Hiberni æque ac hodierni Scoti adscribunt. Utrique ejus stemma genealogicum exhibent : quorum alterum ab Adamo Formano, Dunfermelensis ordinis S. Benedicti monasterii, in Scotia siti, Priore ad abbatem Mellicensem Sigismundum anno* 1524 *missum una cum Formani litteris exhibet P. Anselmus Schramb Chronici Mellicensis parte.* 1. *pag.* 26 *et sequenti ; alterum vero pag.* 32, *quod Vardæi est. Genealogia Scotica apud Schrambium laudatum sic habet :* Edgarus cum matre et sororibus

AUCTORE J. B.

A ribus mare petiit, in Hungariam ad parentes repatriare volens. Tempestate autem orta in mari casu in Scotiam applicuit, regnante ibidem rege Macolmo. Quos cum rex Macolmus vidisset, placide eos suscepit. Et Divam Margaretham matrimonio sibi sociavit. Unde ecclesiam in honorem Sanctæ Trinitatis intra prædium nuptiarum erexit. Ex qua dictus Macolmus genuit sex filios et duas filias. Quorum tres seniores filii non fuerunt reges. Eduardus videlicet mortuus est absque liberis, simulque cum patre sepultus, apud Anwick dolo interemtus. Secundus filius Edmundus nomine pius ac devotus obiit apud montem Jug, ibique in monasterio honorifice est sepultus. Macolmo igitur rege Scotorum cum duobus filiis defunctis, orta est maxima guerra in Scotiæ regno inter Donaldum fratrem dicti Macolmi regis, et filium ejus Nothum Duncanum. Et hi duo Scotiæ regnum sex annis invadendo perturbarunt, legitimo inde hærede pulso, tertio scilicet filio Ethelredo nomine, qui exulans peregre proficiB scitur: sed ubi vel quo fine pausavit non constat. Verumtamen nonnulli opinantur ipsum cum armigero suo in veste peregrina captum fore, suspensumque innocenter. Quando autem exulare cœpit, fuit circa annum Domini MXII.

sive ex Scotia

10 *Sequuntur dein* S. Colmani *parentes Malcolmus Scotiæ rex et Margareta regina, filii Eduardus, Edmundus, Ethelredus, Scotiæ duces, Edgardus, Alexander, David, Scotiæ reges, filiæ deniquæ duæ Matildis et Maria. Ex his Ethelredum, peregre profectum, mutato nomine* Colmanum *dictum volunt. Sed commenti hujus facilis refutatio est. S. Margaretæ, Malcolmi III, Scotiæ regis uxoris, et* S. Colmani, *uti fingunt, matris Acta jam pridem in Opere nostro tom. II Junii ad diem hujus mensis decimum a Papebrochio illustrata sunt: Canutus Daniæ rex, uti ibidem videre est, post Edmundum regem, cui* lateris ferrei *cognomen adhæsit, Angliæ rex renunciatus, decessoris sui filios Edmundum et Eduardum ad Sueonum regem misit. Et Suecia dein in Hungariam missos S. Stephanus paterno animo prosecutus, Edmundo filiam suam,* C *Eduardo autem Agatham, Brunonis, S. Henrici imperatoris fratris, filiam uxorem dedit: hic ex Agatha tres liberos suscepit Eadgarum, S. Margaretam, de qua hic sermo est, et Christinam. Canuto autem ejusque filiis Haroldo I et Hardacnuto exstinctis, Eadwardus seu Eduardus confessor, Edmundi* lateris ferrei *frater, Angliæ regnum jam adeptus, ad imperatorem Henricum anno* 1054 *legatum misit, qui Eduardum fratris sui filium (obierat jam hujus frater Edmundus) in Angliam reduceret. Imperabat id temporis Henricus Niger, qui a Petro, Hungariæ rege, Eduardi cum familia sua in Angliam facile discessum impetravit; de quo ita Chronicum Saxonicum ad annum* 1057: Hoc anno venit Eadwardus Clito, Eadmundi regis filius, hanc in terram, et statim postea decessit, ejusque corpus sepultum est in S. Pauli monasterio Lundoniæ.

rege Malcolmo

11 *Margareta igitur et quidem innupta hactenus nec Angliam nec Scotiam vidit nisi annis post* S. Colmani *necem quadraginta quinque; atque adeo ejus mater esse haud potuit. S. Eduardo, qui Eduardum ejusque liberos in Angliam evocarat, e vivis erepto, occisoque Haroldo II, Wilhelmo Normanniæ duci Anglia cessit anno* 1066; cernens autem Edgarus Edeling, *inquit S. Adelredus, Rievallensis Ordinis Cisterciensis in agro Eboracensi abbas anno* 1166 *defunctus,* res Anglorum undique perturbari; ascensa navi cum matre et sororibus reverti patriam *(Hungariam)* qua natus est, conabatur; sed orta in mari tempestate in Scotia applicare compellitur. Hac occasione actum, ut Margarita regis Malcolmi nuptiis traderetur. *Idem scribit ad annum* 1068 *Simeon Dunelmensis, Adelredo coævus ad annos* 1068 *et* 1070; *Theodoricus in Vita S. Margaritæ, cui a confessionibus fuit:* Itaque ingenti nobilitatis totius regni festivitate et apparatu, post Octavas Paschæ celebratæ sunt nuptiæ *(Malcolmi et Margaretæ)* anno Christi sexagesimo septimo supra millesimum: ac sponsa Margarita in reginam solemni more coronata. *Addo et Chronici Saxonici, Edmundo Gibson interprete, verba ad annum* 1067: Hoc anno E profectus est rex in transmarina et secum duxit obsides *(inter hos Eadgarum, ut scribit Florentius Wigorniensis)* ac thesauros; rediit autem anno secundo. Eadem æstate egressus est Eadgarus Clito *(seu Edeling)* et Maerleswegen, multique viri cum iis et profecti sunt Scotiam; rex etiam Malcolmus eos omnes suscepit, et duxit in uxorem Clitonis sororem Margaretam. *Tam igitur certum est* S. Colmanum *ex Malcolmo et Margareta natum non esse, quam certum est* S. Colmanum *sub seculi* XI *principium vivere desiisse. Quod autem Ethelredum, Margaretæ filium nescio a quo eventu* Colmanum *dictum aiunt, novum figmentum est; nam Ethelredus (teste Adelredo) apud Papebrochium laudatum pag.* 335 *secundus Malcolmi et Margaretæ filius, prima etiam pubertate fatis sublatus est, et sepultus in Dounferlein, seu Fermelinodunο, Scotiæ in Occidentali Fisa ad Markam rivum oppido. Sed hæc convellendæ Scotorum de* S. Colmani *natalibus regiis opinioni sufficiunt.*

sive ex Hiberniæ rege Malachia

12 *Vardæus Dissertatione de Patria S. Rumoldi* § XI. *art.* 9 *et* 10 *contendit ex Hiberniæ rege Ma-* F *lachia hujus nominis secundo, et Maura sive Mora, Briani Momoniæ in Hibernia reguli filia natum fuisse* S. Colmanum. *Malachias anno* 978 *ex Midiæ regulo universæ Hiberniæ rex salutatus est: fulsit ea dignitate Malachias annis viginti tribus, dum ea seculi* XI *principio per Brianum, socerum, Momoniæ regulum, privatus fuit: Briano autem, in prælio adversus Danos occiso, pristinam dignitatem recuperavit Malachias, tenuitque ad annum, quo obiit,* 1022. Colmanus, *patris casu (qui tamen Midiæ dominari non destitit) quam sint caducæ res terrenæ, monitus, ad cælestia animum ac desideria transtulit; seque per annos aliquot pietati dedit, dum sub annum* 1012 *Hierosolymitanum iter aggressus est. Ita fere Vardæus,* ex authenticatis, *inquit,* exemplaribus vetustissimorum codicum, et magnorum virorum calculo approbatis. *Ex his aliqua de* S. Colmano *nostro, peregrino, Hibernice* Colman Allithir *dicto, a nemine hactenus edita alias sese exhibiturum spondet; quæ si ita, ut dicit, sese*

habeant,

AUCTORE J. B.

habeant, miror, cur ex his authenticis exemplaribus ne unum quidem cum de S. Colmani *patria egit, citarit, ut quæ majorem fidem inventura essent, quam Martyrologium Cartusiæ Coloniensis, Officium Gemblacense, Breviarium Mellicense, Bojorum annales Brunneri, Vita* S. Colmani *e bibliotheca Cæsariensi deprompta et Martyrologium Anglicanum.*

ortus dicatur,

13 *Ut ut sit, cum monumenta illa nos adhuc lateant cætera vero mox citata, haud satis antiquitatis, ut fidem certam promereantur, habeant, regio* S. Colmani *generi assensum certum præbere, temeritatis fore sum arbitratus. Genus certe suum neque* Colmanus, *neque Gothalmus, herilem filium e patria profugum subsecutus ac Mellici defunctus, prodidit: alioquin enim neque Ditmarus, Merseburgensis episcopus, qui id temporis floruit, eum tantummodo* peregrinum, *neque anonymus æqualis* quemdam *vocare habuissent satis. Nihil item regio* Colmani *genere meminit auctor, qui Chronicum Mellicense inchoavit, licet seculo integro post* S. Colmani *necem scripserit. Nihil Conradus, Mellicensis anno* 1177 *factus abbas in Litteris Genealogicis ad Leopoldum* VI *Austriæ ducem scriptis, quas Schrambius pag.* 92 *et duabus sequentibus exhibet. Bernardus quidem dapifer Mellicensis monachus B. Gothalmi Historiam ita exorsus est:* Cum beatissimus Christi martyr Colmanus patriam suam Scotiam, dominiumque terrenum sive regnum prædictum pro amore et regno Jesu Christi Domini relinquere disposuisset, etc. *Sed hæc anno* 1362, *scripsit. Revereor quidem Mellicensium, qua regii* S. Colmano *natales tribuuntur, traditionem; at vereor propter jam superius dicta, ut ad consequendam apud eruditos fidem integram satis antiqua, ex iisque fontibus, qui omnem de ejus veritate scrupulum adimant, nata sit.*

nullo certo fundamento nititur,

14 *Fit enim vero admodum simile, non aliunde primum, quam ex Scotorum Hibernorumve per Austriam peregrinantium, qui audito* S. Colmani *Mellici sepulti nomine, natales illi mox regios affinxerent, fuisse exortam relatu, cui bona fide Mellicenses fidem eo adjunxerint facilius, quo illis gratius acceptiusque acciderit quiescentis apud se Martyris, aliunde sibi incogniti, illustres regiosque natales audire: cujusmodi fere quidpiam accidisse testatus Hieronymus Pezius Dissert.* 3 *in Acta* S. Colmani *pag.* 29 *Mellicensi anonymo, Florum Chronicorum auctori, qui ex vetusto quodam libro, a Georgio monacho Elchingano Mellici anno* 1529 *hospitante, illuc allato hanc notam excerpsit:* Nota, quod circa annum Domini nongentesimum octogesimum *(imo circa annum* 1061) vel paulo plus fuit in Anglia *(scribendum erat,* Scotia) rex quidam Christianissimus Malcomius *(Malcolmus)* nomine, coguomento Kaymor, habens uxorem fœminam nobilissimam nomine Margaretham filiam regis Hungariæ *(imo Eduardi, Edmundi,* ferrei lateris dicti *et Angliæ regis, filii)* ex qua tres genuit filios, scilicet Colomannum martyrem in Austria passum, sanctum Gallum abbatem in Suevia quiescentem..... *quingentis facile annis Margarita antiquiorem. Incertum itaque est, utrum regio sanguine* S. Colmanus *procreatus fuerit, necne; quamvis Vardæi opinio, opinione Scotorum longe vero similior, et temporum saltem rationi magis appareat consentanea.*

ipsemet vero Sanctus cum Colmanno Lindefernensi

15 *Nec minus a vero discessit Leslæus lib.* IV. *de gestis Scotorum pag.* 160 *ita scribens:* Scotia Finnanum et Colmannum episcopos, duo virtutis religionisque lumina, eo tempore aluit, qui Divi Benedicti vestigia prius persecuti, studio et diligentia consecuti sunt, ut omnium virtutum illustres species in illorum vitis et moribus enitescerent. Horum in victu temperantiam in vestitu abjectionem, in maximis Reipublicæ negotiis prudentiam multi illius seculi ecclesiastici sunt secuti, pauci tamen assecuti. Colmannus non multo post ad Lindefernensem in Anglia ecclesiam evocatus maximam Saxonum multitudinem et inter reliquos Pendam regem, qui patri Pendæ in regno successerat, ex ethnicismi et gentilitatis servitute in Euangelii libertatem vindicavit; *quorum nihil, non seculum* VII, *quo* S. *Colomannus Lindisferneusis vixit, non monachatus, non episcopatus in nostrum quadrant; quadrant autem partim, quæ proxime subdit:* Colmannus demum Britannia relicta, permultas regiones Germaniæ verbum Dei seminando et complurimos ad fidem convertendo, Bohemiam, Ungariam et magnam Græciæ partem est peregrinatus. Verum per Austriam rediens a nonnullis Christi hostibus impie trucidatus, gloriosam martyrii palmam consecutus ibidem magna populi veneratione colitur.

male confusus reperitur.

16 *Sed tanta temporum intercapedine ista sunt dissita, ut utrumque* Colmannum *in unum eumdemque perperam confundi manifestum sit. Neque ad veri normam exacta sunt, quæ de plurimorum* Colmani *prædicationibus ad fidem conversione, de peragrata Hungaria et magna Græciæ parte, quas forte non vidit, Leslæus narrat, tacentibus hic non solum* S. Colmani *Actis, infra dandis, sed etiam Joanne Stabio, Maximiliani historiographo in Sapphico, quod laudat, de* S. Colmano *carmine. Leslæi errorem etiam Wion in Fastis Benedictinis ad diem* 13 *Octobris, et Bucelinus in Menologio Benedictino minus caute admiserunt. Claruit item Sanctitate in Germania* Colmanus *alter presbyter, S. Chiliani socius; sed et hunc a nostro seculum, quo vixit, septimum satis superque discernit. Plures hujus nominis viros sanctitate conspicuos notos sibi Vardæus ait; verum his missis ad* Colmanum *nostrum regredior.*

§ II.

A

AUCTORE J. B.

§ II. Qui S. Colmanus juventutem peregerit : num Hierosolymam viderit : quo loco, et tempore mortis supplicium tulerit : quæ hujus causa.

S. Colmanus, qui qualis ante fuerit nescitur. *Qualis in juventute sua* S. Colmanus *fuerit anonymus noster haud explicat; neque habuit, unde sciret.* S. Colmanus *pauca de se ipso dixerit, nec multo plura B. Gothalmus, qui cum herilis filii tumulum visurus Mellicum jam prope attigerat, postridie inventus est mortuus, cujus, nunc publico cultu carentis, Historia consuli apud Pezium Tom. I Scriptorum Rerum Austriacarum* 110 *potest. Morum tamen* Colmani *innocentiam ac sanctimo-*
B *niam ex prodigiis, quibus eum Deus honoratum voluit, dimetiri licet. Plura Vardæus :* Colmannus, *si hunc audias,* Dei munere a teneris Christiane educatus, natalium decus, indolemque egregiam augustius ornavit integritate morum gemmisque virtutum. Adolescenti conspecta patris (*Malachiæ*) ab imperii culmine inopina dejectio non Dei timorem excussit, sed auxit animos ad damnandum seculi luxum, totamque vanitatum secularium pompam priusquam desereret, deserendam, ambiendumque majoribus curis regni illius participium, cujus neque gloria excidit neque possessio. Huc ergo cum transtulisset desideria, et sub patris interregno devotionis exercitiis sese aliquamdiu occupavisset, forte (*saltem igitur quod mox dicturus est, ex monumentis authenticis non hausit*) in asylis cœnobiorum declinans ferrum hostile metuentium regni corrivalem, divino ardore visendi vestigia Redemptoris in terra succensus, Jerosolymam contendit, susceptoque itinere per Germaniam, etc. *Verum de* Colmani *itinere Hierosolymitano anonymum potius audiamus.*

C *in Noricum,* 18 Venit itaque, *inquit,* in Orientalem Noricæ regionem, cui a plaga Orientali Pannonia, ab Aquilonari confinis adjacet Boëmia. *Noricum Vetus a Septemtrione in Austrum eum terrarum tractum complectebatur, qui Danubium inter et Alpes Noricas situs est; ab Occasu autem in Ortum quidquid inter Œnum, in Danubium se exonerantem et Cetium montem (qui a Neoburgo ad Dravum fluvium usque, vulgo* Kalenberg, *dictus, protenditur,) Norici Pannoniæque Superioris limitem jacet : qua Alpibus Noricis propinquius erat,* Mediterraneum, *qua Danubio,* Ripense *audiebat, cujus incolæ Orientales seu monti Cetio Pannoniæque viciniores a Septemtrione Quados ultra Danubium; Occidentales vero, seu Œno propiores, sibi Bohemos confines habebant. Porro de Norico Ripensi anonymo nostro sermonem hic esse reliqua narrationis ejus series satis manifestat. Lambecius Anonymi, seu, ut putavit, Erchenfridi, Mellicensis abbatis, textum mox transcriptum, ita emendatum voluit :* Venit itaque (Colomanus) in Occidentalem Quadorum regionem, cui a plaga meridionali Noricum Ripense et Pannonia Superior; ab Aquilonari autem confinis adjacet Bohemia.

quo tempore 19 *Non admodum pacata fuisse in Norico, cum eo* S. Colmanus *advenit, tempora, Anonymi, quæ supra citatis proxime subjicit, verba satis indicant :* Harum nationes regionum (*Pannoniæ et Bohemiæ*) populis Noricæ telluris tunc temporis erant molestæ, eo quod ab illis sæpenumero sint turpiter humilitate devictæ, multisque modis miserabiliter afflictæ. *Hungaros (seu Pannones) Austriam eo, quo Henricus, rebellionis causa ab S. Henrico imperatore proscriptus, aberat tempore, infestasse Schrambius Mellicensis Chronographus, ubi de Henrico, ait ; sed quod de proscripto Henrico, Franconiæ Marchione, Bertoldi filio (vide Ditmarum tom. I. Scriptorum Rerum Brunsvicensium lib.* V *pag.* 368*) accipiendum erat, perperam de Henrico, Austriæ marchione, et Leopoldi filio, uti nunc fere eruditi sentiunt, dictum accepit. Sed utut ea in re Schrambius aliique recentiores falsi sint, aliunde tamen compertum satis est, Hungaros a* E
Leopoldo I. Austriæ marchione expulsos sua adversus Austriacos odia exercere et crebris in Leopoldi ditionem incursionibus prodere perrexisse : hinc enim anno 1075, *uti apud Hartzheim tom. II. conciliorum Germaniæ pag.* 700 *videre est,* in gratiam colonorum, qui in agris Hungariæ vicinis sedes locaverunt, facta (*fuit*) potestas episcopis, monachis, sacerdotibus, nobilitati, iisdem locis castella, oppida, arces ad limitis tutelam ædificandi : *Hinc Otto III apud eumdem Hartzheim in diplomate anno* 985, *regni sui secundo, Babenbergæ dato ait, Piligrinum, Passaviensem episcopum, episcopatus sui pertinentiam in Orientali plaga, barbarorum limiti adjacentem creberrima eorum devastatione infestari, sibi esse conquestum.*

Austriacos inter 20 *Recentem porro fuisse hanc Hungarorum in Austriam irruptionem ex his Ottonis verbis proxime sequentibus liquet :* A quibus etiam barbaris moderno quoque nostri regni tempore miserabili lamentatione adjecit (*Piligrinus*) tam irrecuperabili se damno læsum in interfectione et diremptione familiæ suæ, præter innumerabilia præ- F
dationum et incendiorum dispendia : ut absque habitatore terra episcopi solitudine silvescat. *Compertum perinde est, S. Henricum adversus Boleslaos, quorum alter Poloniæ, alter Bohemiæ præerat, bellum gessisse; stetisse vero a Sancto imperatore Henricum, Austriæ marchionem, non uno ex indicio colligere fas est : Annalista Saxo, ad annum* 1002 *de Henrico Ditmari verbis usus, ita scribit :* Sed Bolislaus (*Bohemiæ dux*) quæ sola fugæ patuit via, ad Heinricum marchionem (*Austriæ*), qui proximus ei tunc erat, confugiens, propter illatas sibi injurias (*forte propter irruptiones ejus in Austriam*) ab eo captus est. *Idem rursus ad annum* 1015 *ex Ditmaro :* Henricus autem marchio cum Bawariis (*Bavaria enim Orientalis tunc dicta fuit Austria*) audiens Bolizlai, *Poloniæ ducis,* milites juxta se prædam fecisse, insequitur et octingentos resistentes occidit, prædamque recepit. *Ad annum denique* 1017 *ipsis Ditmari fere verbis :* Mararenses interea (*seu Moravi*)

AUCTORE J. B.

Moravi) Bohemiam (*quam tum temporis Henricus imperator contra Boleslaum Poloniæ ducem, qui Moraviam sibi subjecerat, tuebatur*) ingressi, urbem quandam expugnant, et cum ingenti præda incolumes exibant. Quod cum marchio Henricus audisset, festinus insequitur, et interfectis eorum plus quam mille viris, captivitatem omnem solutam domum remisit.

vicinasque gentes vigebant simultates,

21 *Refert etiam Hansizius tom. I Germaniæ sacræ pag.* 227 *Hungaris sub annum* 983 *bellum fuisse in Austriam, fœdus autem cum Bohemis. Unde satis apparet, supradictis gentibus frequentes per ea tempora odii exercendi ac sese mutuis cladibus atterendi occasiones non defuisse; neque mirum proinde esse, si, ut anonymus scribit, Austriacis, cum ad eos* S. Colmanus *venit, tum Hungari, tum Bohemi molesti essent* (*addo*) *exosi et suspecti. Eodemmet tempore, quo in Austriam* S. Colmanus *venit, bellum continuum Austriacis cum extraneis gentibus sibi finitimis fuisse scribit Conradus de Wizenberg, abbas Mellicensis in brevi Chronico*
B *veterum Austriæ marchionum et ducum apud Hieronymum Pezium tom. I scriptorum Rerum Austriacarum col.* 291. *Sed hæc vicinarum gentium in Austriam irruptiones tumultuariæ fortassis fuerint, quæ, licet injussu principum interdum fiant, odium tamen inter vicinas gentes non minus natæ sunt excitare.*

veniens,

22 *Fecit ea rerum temporumque perturbatio, ut adventantem in Austriam* Colmanum *regionis incolæ, ea suspicione vel opinione ducti, quod sub peregrini habitu hostilis explorator lateret, in vincula dederint.* Inde, *inquit anonymus,* contra virum Dei orta est falsa suspicio, tamquam veniret missus a prædictis nationibus causa explorationis ac prodendæ regionis. Hac suspicione furiosæ plebis animi adeo incanduerunt adversus Famulum Dei, ut scopis atrociter castigatum, traderent ad custodiendum, postera die judici præsentandum. *Hæc anonymus; at cum non dicat, habitusne fuerit pro exploratore ab Hungaris, an a Bohemis misso, etsi satis ex ejus verbis ab Austriacis captum fuisse S. Advenam, liqueat; du-*
C *bium tamen eatenus relinquit, num ex Occidente, seu ex Bavariæ, an ex Oriente seu Hungaria vel Pannonia venerit; et, quod inde consequitur, num in itu, an in reditu Hierosolymitano manus illi injecerint Austriaci? Primum contigisse necesse est, si vera scribit apud Hieronymum Pezium col.* 765 *anonymus Chronici Leobiensis auctor, qui seculo* XIV *fuit; sic habet :* Sanctus Colomanus, natione Scotus, causa devotionis arripuit iter, per Danubium descendendo voluit per Pannoniam et Græciam devenire in terram sanctam. *Ac id quidem Anonymo nostro, quo hac in re testem potiorem non habemus, longe conformius est; verba ejus accipe :* Accidit autem, quendam Cholomannum nomine, Scoticæ gentis oriundum, peregrinationis iter arripere, terrestrem cœlestis amore Jerusalem cum aliis, quibus eadem mens erat, expetens invisere. Venit itaque in Orientalem Noricæ regionem, etc. *Mox vero captum suspensumque memorat. Iter igitur Hierosolomytanum arripuisse, ac Jerosolymam videre cupivisse quidem ait, at vero reipsa vidisse* D
non item : immo potius inopinato, cum eo tenderet, suspendio fuisse illum spe concepta desiderioque frustratum indicat.

ac Hierosolymam petens,

23 *Anonymo consonat Conradus Dapifer his verbis :* Beato Cholomanno clam perdidito, Jerosolymamque tendenti; *consonant item quinque codices Mss. Bibliothecæ Mellicensis, partim seculo* XV, *partim* XVI, *in quibus, teste Pezio, isthæc verba leguntur :* Beatus Cholomanus iturus Jerosolymam in partes istas peregrinando pervenit. *Tutius itaque antiquioribus, quam recentioribus seu monumentis seu scriptoribus inhærendo,* S. Colmanus *in itu passus fuisse, ac proin verosimilius ex Bavaria secundo Danubio, terrestrive itinere in Austriam adventasse creditur. Minus pariter fit vero simile,* S. Colmanum iterum iterumque *Hierosolymam fuisse profectum; cujus iteratæ in terram Sanctam profectionis non modo apud antiquiores, qui de* S. Colmano *egerunt, sed nec apud eos, quos sive in Annalibus suis ad annum* 1212, *sive in Annotatis in Martyrologium Romanum Baronius laudat, scriptores vestigium ullum exstat; ut adeo minus caute* E
pag. 37 *Chronici Mellicensis scripserit Schrambius :* Ex omnium documentorum et authorum consonantia manifestum esse, S. Colomannum iterum iterumque Jerosolymam peregrinatum; *nec, quod movet, dubio locus fit, an* S. Colmanum *clanculum e patria profectum in primo ejus discessu, an in alio B. Gothalmus, de quo supra, quæsitum iverit.*

pro exploratore captus, in Austria Transdanubiana

24 *Locum, quo cædem passus est* S. Colmanus, *neque anonymus, neque, quo nemo antiquior de illo, quod quidem sciam, utpote qui eadem, quo* S. Colmanus *ætate fuit, scripsit, Ditmarus Merseburgensis episcopus expressit. Venisse in Noricum, ibique suspensum anonymus scribit; hinc tamen, licet Noricum, nempe Ripense, cis Danubium et ad dexteram hujus fluvii ripam situm fuerit, in Cis-Danubiana Austria captum suspensumque fuisse caveconcludas : cum enim id contigisse affirmet in regione, cui a plaga Orientali Pannonia, ab Aquilonarii confinis adjacet Boëmia, situs autem hic Austriæ Transdanubianæ congruat, de hac locutus, Norici vero fines longius, quam veterum geographo-* F
rum auctoritas patitur, id est, ultra Danubium extendisse, censeri anonymus vel Erchenfridus debet. De eadem Austria Transdanubiana intelligendus est Ditmarus, cujus de S. Colmano, *in codice olim nostro, nunc Tongerloano, quavis Ditmari, quæ hactenus prodierit, editione multo emendatiore, signatoque QMS* 3, *hæc verba sunt :* In Bawariorum et Mararensium confinio quidam peregrinus, nomine Colomannus, ab incolis, quasi explorator esset, capitur et ad professionem culpæ, quod non meruit, diris castigationibus compellitur. Ille cum se satis excusaret, pauperemque Christi se sic vagari affirmaret, animo male fixa non potuerunt divelli. Nam eum innocentem in arbore diu arida suspenderunt. *Cetera Ditmari de* S. Colmano *verba dabuntur infra; hæc vero de Austria Transdanubiana accipienda esse, ex eo colliges, quod dicta Austriæ pars, uti partim Bohemiam, ita et partim Moraviam seu Mararensem regionem a Septemtrione sibi confines habeat.*

A prope Stokeraviam,

25 Neque morari quempiam debet, quod regionem, in qua captum suspensumque S. Colmanum Ditmarus ait, in Bawariorum et Mararensium confinio sitam dicat : nam Bavariæ, nimirum Orientalis, de qua hic Ditmarus, nomine etiam Austria, saltem qua Norici Ripensis portio fuit, appellata olim fuit, ut docet Hieronymus Pezius Tom. I Scriptorum rerum Austriacarum Dissert. 3, § xxi. Quid quod Ditmarus ipse Austriacos Bavarorum nomine non semel affecerit, uti ex his verbis Lib. vii : Henricus autem Orientalium Marchio cum Bavariis, comperiens Bolizlavi milites juxta se prædam fecisse, protinus insequitur, et ex his fortiter resistentibus octogintos occidit, prædamque omnem resolvit, et aliis a Callesio in Annalibus Germaniæ ad annum 1012, num. 76 citatis efficitur. Jam vero cum inter Moraviam, Austriamque Cis-danubianam media sit Austria Transdanubiana; hanc recte Ditmarus Moraviæ Bavariæque (Orientalis) confinium nuncupavit. Sed, quanquam Ditmarus solam, in qua S. Colomanus, mortem B oppetiit, regionem, Austriam nempe Transdanubianam indicarit, satis tamen inter auctores convenit, id haud procul Stokeravia, ejusdem regionis ad sinistram Danubii ripam oppido, leucis Germanicis circiter quatuor Vienna distante, accidisse; id quod apud Hieronymum Pezium tom. I scriptorum rerum Austriacarum Chronici Mellicensis auctor, qui anno 1123 scripsit, his verbis ait : mxii Beatus Cholomanus martyrizatus est et suspensus apud Stoccharouwe : cui apud laudatum Pezium consonant Historia fundationis monasterii Mellicensis col. 297, Chronica Salisburgense col. 340, Claustro-Neoburgense col. 531, Austriacum incerti auctoris col. 546, Ducum Austriæ col. 974.

non Tulnæ, e cruce

26 Unus Leobiensis chronici auctor ibidem col. 765 id prope Tulnam, Austriæ Citerioris oppidum ad dexteram Danubii ripam situm, accidisse, affirmat; cujus verba, quod singularia quædam de S. Colomano complectantur, hic sistere lubet. Ita habent ad annum 1010 : Sanctus Colmanus, natione Scotus, causa devotionis arripuit iter, per Danubium descendendo voluit per Pannoniam et C Græciam devenire in Terram Sanctam ad visitandum sepulcrum Domini, et alia loca sancta. Cumque in Austriam devenisset prope circa Tulnam detentus est pro spiculatore Bohemo. Cum nesciret Theutonicum idioma, suspicati sunt ipsum esse Sclavum et speculatorem; quia guerra tunc erat inter eos. Cumque pluribus suppliciis eum affecissent, inter duos fures in quandam arborem suspenderunt : ibidem clarens pluribus miraculis in cimiterium ibi prope est sepultus. Nec ibi volens jacere, per indomita animalia siccis pedibus per Danubium gradientia deductus est in Medlicum (ubi Hainricus tunc Marchio Austriæ fecit cœnobium nigrorum monachorum) ipsum honorifice sepeliendo. Verum ut auctori huic, seculo xiv haud antiquiori, asserenti S. Colmanum anno 1010, si non suspensum certe Mellici sepultum fuisse fides, ut ex infra dicendis liquebit, idem (quod solus ipse, quod sciam, narrat) animalia indomita siccis per Danubium pedibus S. Colmani corpus Mellicum devexisse, Henricum monachos Benedictinos Mellici instituisse, non est habenda; ita nec contra aliorum passim scriptorum mentem asserenti, S. Colmanum prope Tulnam cis Danubium occisum sepultumque esse, credendum, nec a communi scriptorum, prope Stokeraviam, trans Danubium sancti palæstram statuentium, ejus gratia recedendum est. Auctore J. B.

anno 1012, sed die incerto suspensus,

27 Annus, quo S. Colmanus occisus fuit, apud plerosque scriptores pariter in confesso est, nempe Christi incarnati 1012 : neque movere quempiam debet, Ditmarum de S. Colmano agere ad annum 1017 sub finem lib. vii : eo enim loci Ditmarus loco non suo scribit, quæ ad annos 1012 et 1014 vel sequentem prætermiserat. Deserendum autem hac in re Ditmarum non solum unanimis scriptorum consensus, verum ea etiam suadent, quæ de translati Stokeravia Mellicum sacri corporis anno paulo post dicenda sunt. At vero mensis diesque occisi Colmani in dubio sunt : neutram expressit Ditmarus, neutrum Erchenfridus et Chronica paulo ante citata : Martyrologium quidem Benedicto-Buranum, seculo E xii scriptum et ab Hieronymo Pezio in Observationibus ad Vitam S. Colmani præviis memoratum, hunc passum ait iii Idus, seu die xiii Octobris; sed vetustissimum Mellicense Martyrologium, teste laudato Pezio, diem hunc, quod et Erchenfredus facit, non passioni ejus, sed translationi, Stokeravia Mellicum factæ assignat his verbis : iii Id. Octobris : Apud Noricam regionem civitate Medilicca translatio S. Cholomanni martyris, ita ut bina hæc vetera Martyrologia sibi mutuo adversentur, nisi quis eodem anni die et passum et Stokeravia Mellicum S. Colmani corpus translatum fuisse, sed absque ullo teste, contendat. Dubium tolleret Aloldus de Peklaro, Adalberti tertii e stirpe Babenbergica ab anno 1090 marchionis, capellanus, qui in Chronica illustris stirpis Babenbergicæ in Osterrichia dominantis, unde Notulas suas exscripsit Ortilo, monachus Beatæ Mariæ in Lilienveld, S. Colmanum passum fuisse scribit, teste Callesio lib. v Annalium Austriæ ad annum 1012, xvi Kal. Augusti; sepultum vero Mellicii iii Idus Octobris anni mxiv, si id Aloldi opus genuinum esse constaret; verum F Callesius in Præfatione ad Lectorem nonnullos in illo opere errores detegit, qui in hujusmodi, qualis Aloldus hic fuisse fertur, cadere vix possunt, quorum unum, tum Aloldo, tum Erchenfrido commune infra num. 38 memorabimus.

ob necem suppliciaque injuste ipsi illata,

28 Quo mortis genere insons in Austriam Advena, quibus suppliciis affectus fuerit, fuse magis et singillatim Erchenfridus, generatim vero Ditmarus verbis supra num. 25 datis enarrat : Erchenfridus vero primum quidem, ut captus fuit, scopis atrociter castigatum ait; postera die, judici oblatum, cum flagra, lapides, ova ignita, candentem forcipem, ac serram denique, quæ ejus crura dilacerata quidem, sed non resecta fuerint, invicto animo sustinuisset, tandem in crucem actum fuisse, duos inter latrones medium.

non ob defensam fidem,

29 Causa mortis, his quidem testibus, non alia fuit, quam quod explorator haberetur : Alii verisimilius existimant, inquit Inchofer in Annalibus ecclesiasticis regni Hungariæ ad annum 1012, deprehendisse eum inter Pannones, hoc est, Austriacos,

qui

AUCTORE J. B.

qui Pannonniæ Superioris censebantur, quosdam adhuc paganismo affectos, Christiana sacra temerare : quos cum redarguisset, magis irritavit, ut tandem, constantius et ferventius Christum ingerentem, tenuerint ; variisque suppliciorum generibus, de quibus scribit Joannes Stabius, exercitum, cum nihil remitteret, crudeliter mactatum suspenderint. *Quæ si ita se habent, ut illi, de quibus hic Inchofer, opinantur ; certum indubitatumque est,* S. Colmanum, *fidei religionisque causa occisum, stricti nominis martyrem appellandum ; verum cum neque Ditmarus, neque Erchenfridus, neque veterum quisquam a paganis ob defensam Catholicam fidem trucidatum dixerit, hoc quidem nomine Martyris appellatione cum condecorare non ausim.*

habitus tamen pro Martyre fuit.

30 *Martyr tamen vocatur a Ditmaro, Erchenfrido, auctoribus Martyrologii Mellicensis num.* 27 *laudati, aliarumque monumentorum, ab Hieronymo Pezia in observationibus ad* S. Colomani *Passionem præviis laudatarum. Martyris item illi titulum* B *tribuunt e Martyrologis Grevenus, Molanus, Galesinius, Wionus, Bucelinus et Dorganius ; auctor Florarii nostri Ms., quin et Martyrologium Romanum hodiernum his verbis :* In Austria S. Colmanni Martyris. *Martyris item titulo gaudet in binis Innocentii IV Pontificis Bullis : quarum altera, anno* 1244, *altera* 1254 *data est ; utraque vero exhibebitur infra. Denique ut martyr per Austriam vicinasque provincias colitur. Quibus de causis et nos quoque illum, servato martyris titulo, non quod sanguinem pro fide et religione fuderit, sed morem ejus seculi, quo martyres vocati sunt vitæ inculpatæ homines, qui nulla justa de causa insontesque occidebantur, secuti, Actis nostris censuimus inserendum.*

§ III. Sancti innocentiam miracula produnt : reliquiæ ejus primo Mellicum, deinde in Hungariam translatæ ad pristinam sedem referuntur.

C

Sancti corpus, ejus gloriam manifestante Deo, sepultura donatum,

P*ropudiosam hominum judicio* S. Colmani *mortem Deus, in cujus conspectu pretiosa mors Sanctorum est, editis mox ad ejus innocentiam, gloriamque, qua in cœlo fruebatur, testandam, mortalibusque cum fœnore declarandam, compluribus miraculis illustratam voluit :* Sed Deus, *inquit paucis Ditmarus,* malignis, quid in eo egerint, ostendit :..... Caro enim ejus a quodam postea paululum incisa sanguinem fudit, ungues ac capilli crescebant. Ipsa quoque arbor *(prius diu arida)* virescens, floresque producens, hunc Christi martyrem esse cunctis monstravit. *His plura et explicatius Erchenfridus infra refert, addens etiam tortam seu vimen, ex quo pendebat* Colmanus, *floruisse ; podagricum, frusto carnis ex ejus sura ab-* D *scisso convaluisse : suram autem Sancti ita redintegratam, ut inflicti vulneris ne cicatrix quidem appareret : sanguinem denique copiose ex ejus latere, a venatore transfixo, manasse : quæ cum loci, ubi e patibulo pendebat, vicini vidissent, odio in amorem, et contemptu in venerationem verso, sacrum ejus corpus e patibulo depositum et in quamdam, ut Erchenfridus loquitur, Augiam delatum, juxta Ecclesiam, Danubio vicinam, recens ibi constructam tumularunt. Est autem* Augia, *notante Lambecio,* vocabulum Latino-barbarum ex Germanico Au vel Aw, quo significatur campus pascuus, amni adjacens vel amne circumfusus. Intelligitur autem hic Austriæ inferioris oppidulum Stocherau, situm in sinistra ripe Danubii, olim a Romanis *(ut quidem ipse censet)* vocatum Astura. *Idem, quod Lambecius vacabulo* Augia *significari ait, intellectum, ut opinor valuere Arenpeckius aliique, qui* Colmanum in quadam insula juxta Danubium *primo sepultum aiunt. Ceterum Lambecio consonant laudata apud Hieronymum Pezium Chronica Mellicense, Claustro-Neoburgense, et Zwetlicense, e* E *quibus primum ita habet :* MXIII. Hoc anno beatus Cholomannus sepultus est eodem loco, *quo nimirum suspensus fuerat, nimirum, ut ad annum proxime præcedentem legitur,* in Stocchærouwe.

non diu post Mellicum

32 *Haud diu fuit, quin tumulati jam Stokeraviæ* Colmani *gloriam novo ingentique Deus miraculo patefecerit. Inundaverat ingenti undarum impetu Stokeraviæ viciniam Danubius, ipsamque, prope quam, aut in qua ejus tumulus exstructus fuerat, ecclesiam magnam partem submerserat ; at ubi ad sancti* Colmani *tumulum sese tempestas effudit, circum undique ad instar muri immobiles aquæ constiterunt, neque illum sunt ausæ attingere. Videt id nonnemo per Danubium navigans, ac inusitato spectaculo obstupefactus, quæ viderat, multitudini nunciat : frequentes eo convolant vicinorum pagorum incolæ, suis, quod audierant, oculis prodigium aspecturi. Ad Henricum, Austriæ Marchionem hujus nominis primum, rei fama defertur, qui missis eo clericis, ac præcipuis militiæ suæ ducibus, gloriosas* S. Colmani *exuvias Mellicum, ubi id temporis sedem habebat, debito honore transferri jubet, ibique* F *in ecclesia Apostolorum principi sacra, in apside Australi recondi jubet. Facta est ea translatio ex Erchenfridi verbis :* Nonis, *seu die* VII Octobris Dominicæ Incarnationis millesimo quinto decimo. *Rem Ditmarus quoque paucis his verbis expedit :* Hæc *(miracula supra ex ipsomet relata)* ut comperit *(Henricus)* corpus ejusdem in Mezelecum sepelivit. *Haud meminit quidem Ditmarus postremi hujus miraculi, ad* Colmani *tumulum Stokeraviæ facti ; sed vero admodum mihi simile fit, Ditmarum,* S. Colmani *res gestas non nisi obiter perstringentem et ad alia festinantem, non nisi e pluribus pauca delibare voluisse.*

anno verisimilius 1014

33 *Quamquam autem* S. Colmani *corpus Mellicum primo (nam et alteram Translationem ex Hungaria ad idem factam infra referemus) translatum scribat Erchenfridus anno* 1015, *Stokeraviæ vero sepultum fuisse anno* 1014, *ex ejus verbis consectarium fiat, neutra tamen res quoad annum, quo facta sit, certa est. Erchenfrido auctore, (a quo hic an-*

onymum

A *onymum interpolatum puto)* a die suspensionis (S. Colmani *anno* 1012 *factæ)* usque ad diem translationis (7 *Octobris)* totum triennium transiit temporis; *unde illum e patibulo mense Octobri suspensum fuisse consequitur. Rursum vero, auctore eodem, a die suspensionis usque ad diem, quo e cruce Stokeraviæ depositus fuit, annus sesquialter seu menses* 18 *computandi, quos si a mense Octobri anni* 1012 *numeres, in annum* 1014 *desinere necesse est. Contra vero Chronicum Mellicense ad annum* 1013 *ita habet :* Hoc anno beatus Cholomannus sepultus est in eodem loco, *id est,* in Stocchærouwe ; *ad annum vero* 1014 *sic :* Hoc anno sanctus Cholomannus a Megingaudo Heibstatensi episcopi in Medelicca sepultus est. *Eadem, quæ Mellicense, habet Chronicum Claustro-Neoburgense, Megingaudum Heibstatensem vocans* Meingandum Eyhstetensem, *et Zwetlicense; sed hoc Megingaudum episcopum vocat* Haberstatensem ; Hebenstatensem *vero Chronicum Australe apud Freherum tom. I. Utrum his, an Erchenfrido adhærendum? Res incerta est ; malim tamen Chronicis*
B *potius, quam Erchenfrido, hac in re propterea adhærere, quod inundatio illa Danubii, quæ secundum Erchenfridum post sepulturam Stokeraviæ* Colmanum *contigit, eadem facile esse potuerit, de qua Annalista Saxo ad annum* 1013 *ita scribit :* Rex ad Occidentis regiones pergens iter suum in Langobardiam disposuit, et iterum Merseburg repedavit, et inde XI kal. Octobris, discedens per Bawariorum atque Suevorum fines transivit. Mox inundatio nimia facta est aquarum multa damna inferens XVIII kal. Januarii.

transfertur per Megingaudum,

34 *Quod autem ad episcopum, qui* S. Colomani *Mellicum translationi interfuerit, attinet, ecclesiæ Halberstadiensi episcopum hujus nominis nullum id temporis, sed Arnulfum præfuisse certum atque indubitatum est : quod si episcoporum Eistettensium apud Gretserum pag.* 1429 *et sequenti catalogum sequeris, neque Megingaudus seu Megengozus Eistettensis episcopus dictæ translationi, saltem si illa* III *Idus, ut Aloldus, vel Nonis Octobris, ut Erchenfridus scribit, contigerit, potuit interesse ;*
C *ut qui illic e vivis anno* 1014 IV *Kalend. Maii abiisse dicatur. Non tamen Catalogus ille Eistettensis hoc loci, uti Callesius tom. I Annalium Austriæ pag.* 308 *annotat, ab omni erroris suspicione immunis est :* Verum, *inquit Callesius,* quæ de Starchando, et Reginoldo episcopis, qui Megingaudum præcesserunt, ibi asseruntur, indubitata non videntur : Starchandus enim III Idus Februarii anno DCCCCLXV in campo Lyci ab Ungaris occisus esse legitur, cum tamen eo anno nullum cum Hungaris ad Lycum bellum fuerit, sed anno DCCCCLV ad IV Id. Augusti ; Reginoldus deinde, qui hic anno DCCCCLXXXIX defunctus esse scribitur diversus forte non est ab eo, qui in Necrologio Fuldensi anno DCCCCXCI obiisse notatur : quæ posterior sententia si vera esset, Megingaudus, cui Eychstettensis catalogus annos XXIV episcopatus tribuit, non anno MXIV, sed MXVI mortuus esset; atque adeo Translationi S. Colomanni interesse potuisset. *Ita ille meram per conjecturam.*

AUCTORE J. B.

Eystettensem episcopum

35 *Verum hoc quidem pacto ad annum dumtaxat* 1004 *aut* 1006 *ætatem Megingaudus produxisset, et non tantum Gundeckarus II, anno* 1057 *in episcopum Eystettensem electus, et prædicti catalogi auctor, in annis suorum decessorum Reginoldi et Megingaudi tam crasse et turpiter errasset; sed et falsi arguenda essent sequentia apud Gretserum pag.* 433 *libri pontificalis Eystettensis verba :* Anno Domini MXV tempore Gundeckari primi, episcopi Eystettensis, divisio ejusdem sedis in terminis est facta, *quod nimis mihi durum apparet. Quid igitur? Num translationi* S. Colmani *Mellicum Megingaudus non interfuit? Minime vero, etsi Megingandi nec apud Ditmarum, nec apud Erchenfridum mentio fiat. Omnia enim, Chronica num.* 33 *citata sequendo, apte combinari queunt : primo quidem, si inundatio Danubii, et miraculum ad tumulum* S. Colmani *Stokeraviæ factum, ex Annalista Saxone mensi Decembri anni* 1013 *illigetur ; deinde vero, si translatio* S. Colmani *facta statuatur anno* 1014, *ad mensem Aprilem nondum provecto. Primum ratio temporis suadet ; alterum* E
ipsamet Erchenfridi narratio, cum ait : Hujus tam præclari stupendique miraculi *(restagnantis circa* S. Colmani *tumulum Danubii)* fama ad aures Heinrici Marchionis *(brevi sane, utpote Mellico haud procul Stokeravia tunc habitantis)* pervenit rumoribus allata : qui statim, Missis clericorum ordinibus, et quibusdam militiæ suæ primatibus, præcepit, ut in suam civitatem honorifice transferrent miraculis glorificatum corpus ; *quod sane non statim præcepisset, si id aut ad* III *Id., aut ad Nonas Octobris anni proxime insequentis distulisset. Quæ si recte se habent, dies* XIII *Octobris, qua* Colmanum *passum ait vetustum Martyrologium Benedicto-Buranum num.* 27 *laudatum, et quo cultus semper fuit, Sancto nostro verosimillime fuerit emortualis. Subdit dein Erchenfridus quædam prodigia, quæ, dum Mellicum Sancti corpus transferebatur, contigerunt, atque ad hunc modum primam lucubrationis suæ partem absolvit.*

ut succedentibus

36 *Partem vero secundam ita exorditur :* Ex multis mirabilibus, quæ Dei clementia per suum
F fidelem Famulum ostendit, pauca, quæ nobis videndo cognita sunt, perstringimus; *quæ verba, minus Erchenfridi ætatem attendenti Lambecio ansam præbuisse videntur, ut hæc* S. Colmani *Acta ab auctore æquali conscripta affirmaret : cum enim hic, quæ in litteras misit,* S. Colmani *miracula vidisse se dicat, ex iisque nonnulla sint, quæ vel in ipsa* Colmani *Mellicum translatione, vel non diu post, et superstite in vivis Henrico I hujus nominis Austriæ marchione, anno* 1018 *e vivis erepto, contigerunt, quis ea a teste oculato profecta esse, non arbitretur? Rectius fortasse scripsisset, Acta hæc ab auctore æquali quidem, sed ab aliena manu interpolata, exarata fuisse : eo quod hinc auctor universim dicat, miracula abs se visa narrari; hinc autem quædam secundæ huic lucubrationis Parti inserta legantur, quæ in auctorem, rebus, quas scribit, æqualem, testemque oculatum cadere haudquaquam possunt.*

novis miraculis.

37 *Cum enim num.* 12 *inflicta divinitus furi, qui* S. Colmano *oblata rapuerat, vindicta enarrata*

est

AUCTORE J. B. *est, mox sequenti numero ita pergitur :* Hac igitur fama magis magisque crebrescente, Petrus rex Ungarorum est accensus, quali modo posset hoc acquirere et in suum regnum traducere corpus. Hæc eo meditante, Treverorum archiepiscopus Poppo, Marchionis *(Henrici)* frater, ab Hierosolyma rediens venit in regnum ejus. Quod rex ut audivit, magno gavisus gaudio ad se vocavit, sperans effectum sui desiderii per eum se inventurum. Quod ita est etiam factum..... Veniens itaque *(Poppo)* ad fratrem *(Henricum Austriæ marchionem)* magna afflictione cordis aperuit et lacrymis, quod violentia compulit regis. Marchio autem, ut semper fuit vir bonus et prudens, ne qua macula optimum suum genus fuscaret, quamvis invitus, decrevit tamen facere, ut rex coegit suum fratrem jurare. *Ex quibus eodem tempore Henricum præfuisse Austriæ, Petrum regnasse in Hungaria, Popponemque Trevirensem archiepiscopum Hierosolymis per Hungariam in Germaniam rediisse, manifesto consequitur; quod quam absurdum,* B *et ab auctore res, quas viderit, litteris mandante, alienum sit, quæ jam dicturi sumus, facient palam.*

in Hungariam, 38 *Ditmarus Henricum Austriæ marchionem anno* 1018 *obiisse scribit, cui annalista Saxo sic ad prædictum annum consonat :* Transactis paucis diebus Heiricus, qui Marcam inter Ungarios et Bawarios sitam habebat, vir fortis et strenuus defunctus est. *Adde et Annales Hildeshemenses ab anno* 714 *usque ad* 1138, *in quibus tom. I Scriptorum rerum Brunsvicensium pag.* 724 *hæc leguntur ad annum* 1018 : Heinrichus marchio Bajoariæ *(nempe Orientalis, quo nomine Austria appellata fuit)*, subitanea morte præventus est. *S. Stephanum, Petri decessorem proximum vitam simul et Hungariæ regnum cum morte anno* 1038 *commutasse, Stiltingus tom. I Septembris pag.* 552 *ex Wippone in Conradi imperatoris vita, Mariano Scoto, Hermanno Contracto, annalista Saxone probat; ita ut Henrici ætas cum Petri regno, salva scriptorum æqualium supparium ve auctoritate, connecti haud possit. Sed nec Popponis archiepiscopi Trevirensis e Terra Sancta in Germaniam per* C *Hungariam reditus cum Petri regno recte componas. Eberwinus enim, S. Martini Treviris abbas, Vitæ S. Symeonis ibidem reclusi scriptor æqualis, de Symeone tom. I Junii Operis nostri pag.* 92 *hæc scribit :* Interea Dominus Poppo, Archiepiscopus sanctæ Trevirensis ecclesiæ strenuus provisor audiens devote Prophetam de Christo dicentem : Et erit sepulcrum ejus gloriosum, gratia orationis Hierosolymam ivit ; hucque famulum Dei *(Symeonem)* eundo et redeundo secum comitatorem habuit. *Pagina vero sequenti annum quoque, quo Symeon, Popponis in itu reditque comes, e vivis, abiit, addit :* Sicque anno Dominicæ Incarnationis millesimo trigesimo quinto animam sanctam..... reddidit Creatori, postquam annis aliquot reclusus vixerat : *unde liquido constat, Popponem Hierosolyma Treviros aliquot prius annis reversum, quam Hungariæ solium Petrus occuparit; et proinde reditum in Germaniam cum Petri regno, uti mox dicebam, non recte componi posse.*

39 *Absit tamen, ut auctoris, quem interpolasse anonymum credimus, quisquis is demum fuerit, auctoritatem usque adeo imminutam velim, ut S. Col-* D indeque rursum in sedem pristinam *mani corporis translationi fides denegetur : eo tantum, quæ hic dicta sunt, spectant, ne omnia quæ altera Vitæ* S. Colmani *parte narrantur, testem oculatum, quod indicare verba num.* 36 *relata videntur, auctorem habere credantur. Sufficit mihi Erchenfridus, ut eam reipsa factam aliquando credam, etsi, notante Callesio Annalium Austriæ lib.* VI *ad annum* 1028, *si Aloldum (vide de hoc dicta num.* 27) *excipias, nihil de ea in Chronicis sive Austriacis, sive Hungaricis antiquioribus exstet. Quæres igitur, quo anno et ad quem Hungariæ locum (neutrum enim Erchenfridus lectorem edocuit)* S. Colmani *exuviæ deportatæ fuerint? Inchofer quidem in Annalibus ecclesiasticis Hungariæ ad annum* 1012 *tempore Petri regis id factum et ex Hungaria in Austriam, postquam illic annis aliquot insigni cultu asservatum fuerat,* S. Colmani *corpus reductum scribit; id quo consilio factum fuerit, in tempore se dicturum pollicitus, quod et ad annum* E 1015 *fere facit. Verum nec ubi de Petro agit, nec alibi id apud ipsum reperi. Schrambius in Chronico Mellicensi pag.* 37 *annum* 1039 *huic facto assignat; et secus ac Inchofer scribit, anno proxime insequenti* S. Colmani *reliquias ad pristinam sedem relatas ait ; Aloldus vero, teste Callesio, hæc annis* 1016 *et* 1017 *adscribit.*

40 *Neuter recte : cum enim ex dictis supra S.* transfertur. *Symeonem, Popponis in itinere Hierosolymitano comitem, anno* 1035 *vitam mortalem cum immortali commutasse, aliunde vero ex Actis Popponis Symeonem a suo in Germaniam regressu in Porta Nigra Treviris septem ferme ipsos annos exegisse habeamus. Popponis et Symeonis reditum atque adeo et* S. Colmani *in Hungariam translationem cum Popponis et Symeonis reditu arctissime connexam vel anno* 1028 *vel uno ex duobus huic proximis contigisse, statuimus, Hungariæ rege S. Stephano, Austriæ vero marchione, Henrici Popponisque archiepiscopi Trevirensis fratre, Adalberto. Verum quo in Hungariam* S. Colmani *reliquiæ deportatæ fuerint, Erchenfridus tacet : delatas fuisse credi-* F *mus Albam Regalem (Stulweissenburg), Hungariæ regum olim coronatione et sepultura, etiam ipsius S. Stephani, nobilem, eo quod illic servatum sit* S. Colmani *caput; ubi, inquit Schrambius pag.* 575, a relatione sacrarum reliquiarum in Austriam fuit huc usque relictum. *Haud diu porro Hungaria sacro hoc pignore gavisa fuisse videtur : nam* Postquam delata sunt ossa regi, *inquit Erchenfridus,* retrolapsa est res ejus : nam aëris siccitas, terræ sterilitas, fames et mortalitas regnum ejus tantum urgebant; ut penitus interire crederent. Miserunt tandem ad prædictam marchionem postulantes, legatos mitti, qui digne Sancti reportarent ossa Viri Missis itaque Religiosis viris, videlicet clericis et laicis sacra ossa revexerunt, et regi suisque veniam pro delictis *(extortis reliquiis)* dantes, ad laudem et gloriam nominis Dei in prædictum locum Medlicham reportaverunt.

§ IV.

AUCTORE J. B.

A

§ IV. S. Colmani cultus sacer brevi post ejus necem cœptus, per Austriam vicinasque provincias insigniter auctus et propagatus.

S. Colmani cultus sacer Mellici cœptus.

Quanta ex insigni regis Stephani acquirendarum S. Colmani *exuviarum studio inde ab anno circiter* 1028 *sanctimoniæ non per Austriam modo, sed et apud vicinas huic gentes fama, quanta populorum veneratione gavisus fuerit* Colmanus, *quivis facile colligat. Quid, quod ab ipsamet ejus translatione Mellicum, nondum triennio ex dictis supra ab ejus nece elapso, honores, impendi Sanctis solitos, sit consecutus? Suadent enimvero id crebra cum* B *miracula, quibus cum Deus jam tum illustrem fecit, tum beneficia intercessione ejus obtenta, e quibus Erchenfridus infra non nisi e multis pauca congessit, tum denique fidelium dona in suæ erga Sanctum venerationis testimonium.* Posito igitur in ecclesia corpore *(Mellicensi, S. Petro sacra) inquit Erchenfridus,* multi quotidie veniebant et secundum quod unicuique copia erat deferebant ad Sanctum. *His initiis cœptus* S. Colmani *cultus sensim accrevit, dum non modo Mellicense monasterium, sed universa etiam Austria ejus se patrocinio tutelæque commendavit.*

auctus dein

42 *Ac apud Mellicenses quidem Officio et Missa propria cultum jam olim fuisse ex Schrambio liquet pag.* 104, *et sequentibus, ubi ex Missalibus et Breviariis mox infra citandis, quæ sequuntur, exscripta sunt :*

SEQUENTIA.

C

Ex binis Missalibus Mellicensibus seculo XV *Mss.; et Passaviensibus excusis seculo* XVI.

43 Lætabundus fidelis in cœlis cœtus jocundetur,
Totus mundus volenter decenter lætus moduletur,
Cholamnani variam pugnam, et victoriam gaudiosam ;
Qui relinquens Scotiam, casu venit Austriam fructuosam.
Explorator creditur, flagris diris cæditur Christi Miles.
Serram addunt cruribus cum tormentis pluribus, hostes vides.
Suffocatus resteo Cholomannus laqueo, viret restis.
Nullo nocens vitio, fruitur suspendio Dei Testis.
Multandus obticuit, innocens occubuit, suum non aperuit os ut agnus.
Cohærens constantiæ, non cedit injuriæ, domum subit gloriæ Martyr magnus.
Princeps pacis Jhesu, libera ab esu infernalis nos tyranni ;
Et ad Sabbatorum Sabbatum polorum prece perduc Cholomanni.

ALIA DE EODEM SEQUENTIA.

Ex Missali Mellicensi Ms.

44 Cœlestis te laudat chorea, *Officio proprio,*
Christe, piorum exultatio vera,
Huic consonans Ecclesia,
Applaudit jubilatione festiva.

Offert nam dies annua
Votiva piis gaudia,
Per beati Cholomanni sollemnia.

E

Laudanda cujus merita
Ægris præstant remedia,
Cunctis pie petentibus fidelia.

O qualis Viri Sancti Innocentia,
Quæ mundi sprevit læta vel nocentia.
Mitis et humilis Jhesus sequipeda.

Clarus Heros fit Jerosolimipeta :
At dum sequitur Domini vestigia,
Patibulo petit poli fastigia.

Non fecit suo proximo opprobria,
Perpessus multa supplicii genera :
Nunc victrici in cœlo gloriatur laurea.

Ut servulis dona obtineat ætherea,
Summo regi fundat oramina,
Cui laus sit, decus et gloria.

HYMNUS AD VESPERAS.

F

Ex Breviariis Mellicensibus Mss.

45 Mare, fons, ostium atque terrarum Deus, *ex quo hymni*
Tu omnium caput bonorum,
A te bona fluunt, ad teque currunt.

Longe ab insulis pars bona maris
Ad fontem rediit, teque requirit,
Jhesu, viventium fontem aquarum.

Maris fons est Deus, pars Cholomannus,
Quem procul patriis sitit ab oris,
Cervi more suum tendens ad haustum.

Scotorum Insulæ felix Alumne,
Nos prece sedula dignos fac aqua,
Quam quisquis biberit, sitim post nescit.

AUCTORE J. B.

Mundos baptismate fraudes iniquæ
Semper inficiunt, semper dimergunt,
Per stagnum criminis in pœnam mortis,

Sed tuis precibus omnes oramus,
De sæva eripi noxæ Charybdi,
Tangentes lachrymis portum salutis,

Laus tibi Trinitas, atque potestas :
Te laudant flumina, cœli ac terra,
A mari ad mare laus sit hac die. Amen.

HYMNUS AD LAUDES.

Ex Breviariis Mellicensibus et Passaviensi, anni 1517 *prælis Venetis, in quo pro Vesperis assignatur.*

aliquot sacri B

46 Salve, felix Miles Christi
Cholomanne, qui vicisti
Vagam mundi vanitatem,
Ac hostilem feritatem.

Christi Crucem bajulabas,
Quando te ipsum domabas,
Læta mundi respuendo,
Plus adversa diligendo.

Pœnas dira es perpessus,
Viæ causam dum confessus
Eras : pro qua Deo gratus,
Sed a malis criminatus.

Es acriter verberatus,
Forcipibus laniatus,
Ovis, testis concrematus,
Et in cruribus ferratus.

Hæc tormenta nil horrebas,
Jhesu Christo adhærebas,
Pari nece tu necatus
Es, in ligno strangulatus.

C

Laureatis jam congaudes ;
Ergo Deo nostros laudes
Illic facito jocundas,
Ubi gaudiis abundas.

Fac nos tuo interventu,
Collocari in Conventu,
In quo agmina Sanctorum
Psallunt Regi sæculorum.

Præsta Pater quod optamus,
Præsta Fili quod speramus,
Præsta Spiritus amborum
Nobis regnum gaudiorum, Amen.

et Orationes exhibentur :

47 COLLECTA seu ORATIO de S. Colmano in Missa de eodem, ex supra dictis Missalibus Passaviensi et Millicensi : « Piis, Domine, Beati Cholomanni Martyris tui precatibus a peccatis nostris absolvamur, qui Unigeniti tui sectando » vestigia, pro alieno reati suspensus, mortem » patienter excepit. Per Dominum nostrum, *etc.* » SECRETA : « Beati Colomanni Martyris tui, Domine, meritis adjuvemur, qui Unigeniti tuis » viis adhærens, pro alterius quoque excessu » pœna patibuli innocenter occubuit. Per Dominum, *etc.* » COMPLENDA seu POSTCOMMUNIO : « His sacrificiis, Domine, Beati Cholomanni Martyris tui oratio sancta nos aptet ; ut illius » membris adunemur cujus ille secutus exemplum, proximi meruit interire delicto. Per » Dominum, *etc.* » D

Ritus quo nunc ibi colitur ; ædes sacræ

48 *Celebratur autem passim per Austriam, teste Hieronymo Pezio in Observationibus ad Vitam S. Martyris præviis die* 13 *Octobris, in Mellicensi cœnobio et Stokeraviæ solemniore ritu, nempe cum Octava et cessatione operarum : solet præterea omnis vicinia ad Mellicensem ecclesiam concurrere, eumdem diem in choro foroque celebratura ; tertia vero Pentecostes die viginti ferme pagorum incolæ, expansis vexillis, curionibus præeuntibus, collectim ; per annum vero divisim, idem facere consueverunt.* E *Colitur præterea S. Martyr in diœcesi Viennensi ritu duplici, et Viennæ in S. Stephani lapis in quo serram passus est, religiose servatur, cujus hæc inscriptio est :* Hic est lapis super quem effusus est sanguis ex serratione tibiarum S. Colomanni Martyris, quem huc collocavit illustris Dominus Rudolphus IV, dux Austriæ. *Dicata est ejus nomini parochialis ecclesia in Rodendorf, uti et ecclesia in Eisgarn ; in qua lapidem, in quo* S. Colmanus *Hierosolymam cogitans quieverit, servari perhibent. Styræ item in Austria Superiore ad fluvium cognominem sitæ, parochiale templum Deo sub* S. Colmani *invocatione erectum visitur. Sacellum item binis a Lunelacensi (alias* Mansee) *Ordinis Benedictini in Austria Superiore cœnobio, circiter milliaribus, ubi et quietis causa substitisse fertur, eidem sacrum visitur quo frequentes, sive adversus tempestates aërias, sive animalium morbos undecumque ortos, sive dentium dolorem, aliaque corporis incommoda fideles sibi opem Sancti præsidiumque quæsituri accurrunt.*

ejus nomini per Germaniam erecta ;

49 *Salisburgi in ecclesia metropolitana Sigismundus a Volckenstorff hujus nominis archiepiscopus. Salisburgensis I, anno* 1452 *electus, sacellum in honorem* S. Colmani *erexit, dotavit, et consecravit, in eoque (vide Hundium pag.* 26) *ejusdem Sancti Missam fundavit.* F *Hoc numero relata ex Schrambio fere deprompta sunt ; qui pag.* 34 *addit :* Præterea in tota Germania multa templa, plures aræ S. Colomanno inscriptæ potentissimum ad Deum patrocinium attestantur ; *in quibus numerandum venit* S. Colmani *in cœnobio S. Emmeramni sacellum et ara, de quibus in Historia Episcoporum Ratisponensium et abbatum S. Emmerammi, auctore Christophoro Erythropolitano Tubertino, Tom. I. Scriptorum rerum Boïcarum pag.* 556 *hæc lego :* Abbas monasterio nostro præsidere cœpit anno Domini MCCXVII nomine Udalricus, ejus nominis II ; præfuit annis IV, menses V, diebus XX. Sepultus ad S. Cholomannum in sinistro fere cornu. *Et paulo post :* Sepultus et ipse *(Percholdus, Uldarici II successor)* in majori, quod vocant, capitulo apud

aram

A aram S. Cholomanni Martyris. *Item hæc apud Hundium Metropolis Salisburgensis Tom. II. pag.* 371 *in Catalogo abbatum S. Emeramni :* Hujus (*Frederici de Weindenberg, anno* 1395 *defuncti*) tempore dormitorium incineratur, salva S. Colomanni capella subtus dormitorium quasi in medio ignis. *Numerandæ item binæ ædes sacræ, de quibus Raderus Bavariæ Sanctæ Vol.* 3 *pag.* 13 *his verbis :* Multas passim per omnem Boïcam ædes habet Colomanus suo nomini inscriptas et initiatas : in duabus hodie nostræ juventutis informatores pueritiam elementa docent Christianæ legis ; altera Perlachensis, abest Monachio tribus passuum millibus ; altera Suinensis Ebersperga duobus, ubi per dies festos sodales nostri partim apud populum pro concione verba faciunt, partim teneram ætatem erudiunt. *Sed hæc olim.*

summorum Pontificum,

50 *Cultum* S. Colmani *egregie promovere, datis eum in finem indulgentiis, Romani Pontifices Paschalis II, anno* 1099 *creatus Pontifex, Clemens VI anno* 1342, *et Innocentius Papa IV anno* 1244, B *quo datis ad Rudigerum, Pataviensem episcopum litteris, ejusdem diem festum per totam Austriam et adjacentes provincias solemniter celebrari jussit : ita illæ habent apud Hansizium Germaniæ sacræ Tom. I, pag.* 381. Cum sicut ex insinuatione dilecti filii, nobilis Viri ducis Austriæ (*Friderici II*) accepimus, per merita Beati Colomanni Martyris, cujus corpus in Austria sub veneranda custodia conservatur, Dominus noster multa miracula operetur, præsentium tibi auctoritate mandamus, quatenus si prædictus Martyr canonizatus per Apostolicam sedem extitit, ipsius festum per totam Austriam et adjacentes provincias facias solemniter celebrari. Datum Laterani IV Idus Maji Pontificatus anno primo. *Idem Pontifex anno Pontificatus sui duodecimo fidelibus Mellicensem ecclesiam die* S. Colmano *sacra rite visitantibus, concessit indulgentiam, de qua apud Schrambium pag.* 142 *litteræ exstant hujusmodi.*

plurium episcoporum,

51 Innocentius Episcopus servus servorum Dei. Dilectis filiis Ortolpho abbati et conventui monasterii Medlicensis Ordinis S. Benedicti Pa- C taviensis diœcesis, salutem et benedictionem Apostolicam. Loca Sanctorum omnium pia et prompta devotione sunt a Christi fidelibus veneranda, ut dum Dei honoramus amicos, ipsi nos amabiles Deo reddant, et illorum nobis vindicantes quodammodo patrocinium apud ipsum, quod merita nostra non obtinent, eorum mereamur intercessionibus obtinere. Cupientes igitur ecclesiam monasterii vestri ad Romanam Ecclesiam nullo medio pertinentis, congruis honoribus frequentari ; omnibus vere pœnitentibus et confessis, qui ad ipsam ecclesiam vestram in festo Beati Colomanni Martyris, cujus est insignita vocabulo, et in die Dedicationis ejusdem cum devotione accesserint, de omnipotentis Dei misericordia, et Beatorum Petri et Pauli Apostolorum ejus auctoritate confisi XL dies de injunctis sibi pœnitentiis annis singulis misericorditer relaxamus. Datum Anagniæ XVII Kal. Julii Pontificatus nostri duodecimo. *Similem indulgentiam ecclesiam Mellicensem sacra* S. Colmano *die devotionis causa accedentibus, archiepiscopus unus, episcopi* XI *concessere Urbe Veteri anno* 1282 XIV *Kal. Januarii, teste Schrambio pag.* 33, *adjecta hac clausula :* Dummodo consensus diœcesani accesserit ; *consensit autem Bernardus episcopus Pataviensis, addita suo nomine simili indulgentia, anno* 1286 *tertio Nonas Decembris Biennio vero post quadraginta item dierum indulgentiam concessit iis, qui vere pœnitentes et confessi Missam in altari sancti* Colmani *cantari audierint. Alias insuper indulgentias, quadraginta dierum, alteras anno* 1347, *alteras* 1354 *a pluribus archiepiscopis et episcopis ad promovendum sancti* Colmani *cultum concessas videsis apud eumdem Schrambium pag.* 242 *et binis sequentibus.*

AUCTORE J. B.

et singulare variumque

52 *Sed neque in promovendo sancti Martyris cultu studium operamque suam Mellicenses cœnobitæ desiderari sunt passi. Anno* 1170, *abbate Sygehardo, Erchenfridi successore, facta est in Mellicensi ecclesia, teste loci Chronico,* Dedicatio altaris S. Cholomanni Martyris XIV Kal. Junii. *Idem Chronicum ad annum* 1429. *quo Mellicensibus præerat abbas Leonardus, ita habet :* Hoc anno in E Dominica « Oculi » nostra ecclesia Mellicensis de novo constructa dedicatur, et consecratur cum XV novis altaribus ; *quorum unum sacrum* S. Colmano *fuit. Sic enim ea de re apud Schrambium pag.* 372 *et sequenti Wolfgangus de Styra rei gestæ testis oculatus :* Hujus monasterii pars exterior sive posterior, quæ vulgariter dicitur longa domus, sive corpus ecclesiæ, priori et antiqua parte hac ecclesiæ funditus destructa et loco amota, integra de novo cum suis altaribus ac basilicis ædificata et erecta est ; consummataque est jam dicta monasterii pars An. Dom. 1218, et consecrata est cum suis altaribus a Reverendo in Christo Patre Domino Andrea episcopo Victricensi, tunc temporis cooperatore in pontificalibus ecclesiæ Pataviensis anno Domini 1429 XXVII die mensis Februarii, quæ tunc fuit tertia Dominica Quadragesimæ, in qua ipsa Dei Ecclesia in Officio Missæ canit : « Oculi mei. » Et consequenter per tres dies, post eamdem Dominicam sequentes ; *quibus aliquanto post hæc de* S. Colmani *ara subdit :* F Post quorum consecrationem, videlicet ultima die mensis Februarii, quæ tunc fuit feria 2, destructum est antiquissimum S. Colomanni altare in Australi dictæ ecclesiæ parte situatum. Atque eodem die de novo aliud altare amplius, seu majus in loco priori reædificatum est. Sequenti itaque die, videlicet I die Martii quæ fuit tunc feria tertia, consecravit dictus episcopus primo pavimentum, atque corpus ecclesiæ, de quo præmissum est, foris et intus cum Chrismate et Oleo sancto, cæterisque ad hujusmodi consecrationem pertinentibus per circuitum.

Præsulum Mellicensium in ejus cultu

53 Dein eodem die consecravit altare S. Colomanni in parte Australi ipsius ecclesiæ collocatum. Abbas Leonardus solemniter cantavit ipso die in altari S. Colomanni Missam de Dedicatione ; quam Dedicationem dein Mellicenses Dominica III post Pascha celebrarunt. Cæterum cum altaria ex his enumeratis (*verba sunt Schrambii pag.* 374) vel antiquitate corruerint, vel ex causa

AUCTORE J. B. causa mutata, vel aliis unita fuerint, pro tempore præsenti invenimus solum duo remansisse, nimirum S. Colomanni, et Benedicti proindeque memorialia pro his duobus altaribus exhibere voluimus. S. Colomanni. Anno Domini MCCCCXXIX dedicatum est hoc altare XXVII die Februarii (*hæc ita intelligi, ut eo die cœpta fuerit ecclesia cum altaribus consecrari*) per Reverendum in Christo Patrem Dom. Andream Ep. Victricensem, cooperatorem in Pontificalibus eccles. Pataviensis in honore sanctissimæ Trinitatis et B. M. V. omniumque Sanctorum, specialiter tamen in honore S. Colomanni Martyris hujus altaris patroni, in quo continentur reliquiæ infra scriptæ, videlicet : corpus S. Colomanni Martyris, similiter de reliquiis S. Petri, etc.

promovendo studium; 54 *Refert idem Schrambius pag.* 570, *Mellicensis ecclesiæ turrim cum campanis sex anno* 1516 *fulmine exustam; sed eodem anno abbatis Sigismundi cura campanas restitutas fuisse, quarum tertiæ hæc inscriptio erat:* Sancte Colomanne, juva nutantem ordinem monasticum, et suscipe fidelium B tuorum famulatum, ut te apud Deum cum S. Leopoldo sentiamus patronum; *quæ Mellicensium cœnobitarum in Sanctum suum Patronum in adversis fiduciam produnt. Anno* 1514 *iidem religiosi viri erectam Viennæ* S. Colomanno *ædem sacram consecrandam curarunt, de qua Schrambius hæc ex vetusto Millicensi codice, signato N.* 29. *Littera* H *hæc excerpsit pag.* 588 *:* Anno a Nativitate Domini 1514 indictione 2, die vero mensis Maji 14, quæ erat Dominica 4 post Pascha, Pontificatus Sanctissimi in Christo Patris et Domini nostri, Domini Leonis divina providentia Papæ X anno ejus 2, regnante gloriosissimo et invictissimo principe et Domino nostro Domino Maximiliano, divina favente clementia, Romanòrum imperatore electo, semper augusto, Hungariæ, Dalmatiæ, Croatiæ tunc rege, archiduce Austriæ potentissimo, ad instantiam Reverendi in Christo Patris Domini Sigismundi Taler monasterii Mellicensis Ordinis S. Benedicti Patav. diœces. Abbatis per Reverendissimum in Christo Patrem et Dom. C Dom. Georgium episcopum Viennensem dedicata est præsens capella cum tribus suis altaribus in honorem Dei omnipotentis, Virginisque gloriosæ Mariæ, ac sanctorum Colomanni Martyris atque Leopoldi confessoris, etc. Denique prædictus Reverendissimus in Christo Pater et Dominus episcopus concessit singulis Christo fidelibus in die anniversario hujus consecrationis prædictam, capellam causa devotionis visitantibus, 40 dies de vera indulgentia in forma ecclesiæ consueta.

principumque 55 *Constructum a Rudolpho I, archiduce Austriæ, anno* 1363 S. Colomano *Mausolæum deaurando innovavit Caspar Mellicensis abbas, anno* 1594, *teste tabella marmorea ad pedem sepulcri posita, cui inscriptos versus Schrambius pag.* 695 *exhibet. Eodem teste pag.* 817, *statuam* S. Colmano *argenteam, cui partem viminis, quo Sanctus suspensus fuit, a Domno Joanne Funtfleutner, præposito Hippolitano, sibi dono datam inseruit, fundi jussit Reinerus, Abbas Mellicensis, anno* 1630. *De Valentino autem Mellicensi abbate pag.* 863 *ita scribit:* Prædicto anno 1647 abbas Valentinus in honorem S. Colomanni ex Porphyrio marmore et imagine cuprea, artificiosissimo penicillo elaborata, exprimente funus ejusdem S. Martyris, aram erexit, cum hac inscriptione : « Tibi, o dive Colomanne, regio Scotorum principi, peregrino sanctissimo Martyri, gloriosissimo patrono hanc ex marmore aram posuit Valentinus abbas Mellicensis. Tu locum hunc et vicinos Austriæ agros ab omni periculo semper immunes redde. » Anno MDCLVII. *Gregorius item abbas Mellicensis anno* 1686 *bos* S. Colmani *campanæ versus jussit inscribi:*

Te sacris colimus claustri, Colomanne, patronum.
Hinc quoties campana sonat, dat vota clientum.

56 *Viri autem principes quantum venerationis* *erga Sanctum* *erga* S. Colmanum *habuerint, docebunt, quæ sequuntur. Henricum I Austriæ Marchionem, auditis Sancti miraculis, ejus mox corpus Stokeravia Mellicum solemniter deferri, ac honorifice ibidem tumulari; S. Stephanum vero, Hungariæ regem, tantum effecisse, ut idem ab Adalberto Austriæ duce* E *impetraret, idque nonnisi invitum, unde acceperat, remisisse ex dictis supra notum est. Fridericus Austriæ dux ad Innocentium II scripsit, ut* S. Colmani *corpus Viennam ubi sedes episcopalis statuenda foret, sibi transferre fas esset: colligitur id ex Innocentii litteris, quæ apud Schrambium sic concipiuntur :* Innocentius Episcopus servus servorum Dei. Dilectis filiis S. Crucis de Zwettl et de Rane abbatibus Cisterciensis Ord. Salisburgens. et Patavien. diœcesis salutem et benedictionem Apo stolicam. Dilectus filius nobilis vir Dux Austriæ nobis humiliter supplicavit, ut cum ipse corpus Beati Colomanni Martyris desideret sub veneranda custodia conservari, ipsum transferre ad aliquem locum, ubi episcopatum in terra sua creari contingeret, paterna sollicitudine curaremus. Gerentes itaque de circumspectione vestra fiduciam in Domino pleniorem, discretioni vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus inquisita super hoc, et an id expediat fieri, diligentius veritate : nobis quæ inveneritis vestris F litteris fideliter intimetis, ut exinde, quod expedire viderimus, disponamus. Quod si non omnes iis exequendis poteritis intercesse, duo vestrum ea nihilominus exequantur. Datum Lugduni VIII Idus Martii, Pontificatus nostri anno secundo. *Optato exitu Friderici preces caruere : cum possidere sancti* Colmani *corpus cœnobium Mellicense perrexerit.*

57 *Rodulphus IV, Archidux Austriæ, anno* *veneratio.* 1360 *crucem sanctam, ab Adalberto, Austriæ marchione olim monasterio Mellicensi dono datam, auro, gemmis, unionibus, reliquiis ornavit, uti ipsemet protestatur apud Pezium Tom. II Scriptorum rerum Austriacorum col.* 396, ob specialem amorem Sanctissimi Martyris Colomanni. *Idem Mellicum venit anno* 362, *visitatoque* S. Colmani *sepulcro, jam antiquitate collapso, magnificum servandis ejus exuviis construi Mausolæum jussit, teste inscriptione hujusmodi :* Rodolphus IV. Dei gratia archidux Austriæ et Carinthiæ, Dominus Carniolæ, Marchio Portnaonis

A naonis, comes Habspurg, Veretis, Chyburg, et Athasis, marchio Burgundiæ, Landgravius Alsatiæ me fecit in honorem S. Colomanni. *Alterum ejusdem Rodolphi in sanctum Martyrem venerationis monumentum relatum supra fuit num.* 46. *Maximilianus I imperator anno* 1517 *Mellici agens, non tantum* S. Colmani *Mausolæum renovare, sed et ejusdem Sancti caput, Alba regali Mellicum referre statuerat; sed id consilium mors invida impedivit. Anna imperatoris Matthiæ conjux, mandibulæ* S. Colmani *parte petita obtentaque, Mellico anno* 1613 *læta recessit. Anno* 1693, *cum Leopoldus I imperator una cum imperatrice Eleonora Magdalena, Josepho et Elizabetha filiis Mellicum advenisset, non prius augustum illud consortium inde dicessit, quam pio religiosoque sancti* Colmani *exuviis impresso osculo suum erga illum amorem venerationemque testatum esset. Illustrissimus Dominus Wenceslaus Hegemüller ad aram* S. Colmani, *id est, ut ejus epitaphium habet, sub umbra tutelaris, sepeliri voluit. Illustribus hisce viris feminisque liceat et privatos* B *quosdam addere, in quibus sunt: Fridericus de Hanseck, et quidam monasterii Mellicensis Officialis, de quorum legatis eidem monasterio in honorem* S. Colmani *factis agit Schrambius pag.* 172; *et Christophorus Wagner, qui calicem aureum obtulit, adjecta, quæ suum in* S. Colmanum *animum testificaretur, hac inscriptione :* Huuc calicem cum patena monasterio Mellicensi in memoriam S. Colomanni obtulit Christophorus Wagner Viennæ in aula Mellicensi cellarius anno 1683 XXI Augusti in die obitus sui. *Atque hæc præcipua sunt ad* S. Colmani *cultum sacrum spectantia, quæ apud Schrambium in recentiore Mellicensi chronico sparsim inventa collegi, quibus addit pag.* 470 *et sequenti e* S. Colmani *reliquiis aliquas altari capellæ S. Joannis, et altari S. Michaelis, anno* 1356, *cum illa dedicarentur; pagina vero* 961, *anno* 1693 *Mellicensis ecclesiæ etiam turri pellendis tempestatibus fuisse inclusas* *. * Nota 20.

C

VITA *a*

a

Auctore, ut creditur, Erchenfrido

b

Ex Hieronymo Pezio tom. I. Scriptorum Rerum Austriacarum col. 97 *et sequentibus.*

PROLOGUS.

S. Colmani *memoriæ consultum vult auctor.*

Princeps Apostolorum Petrus, audiens a Domino, mundi contemptores centuplo hic remunerandos emolumento, et in futuro vitam æternam possessuros cum Christo, multas assecla- AUCTORE FORTE ERCHENFRIDO rum copias suæ conversionis adquisivit exemplo. Considerantes enim, quæ, et qualia sunt, quæ repromisit Deus diligentibus se; spreverunt ea, quæ in mundo poterant habere, vitæ perennis possessione ut mererentur ditescere. Horum quorumdam conversionem conversationemque nobis commendat fidelis Historia, ut illorum apud superstites per sæcula vivat memoria. Quocirca nos quidem officio sterili posteris commendare dignum duximus, quæ in nostra regione, et nostris quoque gratulamur acta temporibus *c*. *e*

ANNOTATA.

a *Non Vita* (*hæc enim quæ fuerit, dum in Austriam brevi post suspendio necandus* S. Colmanus *venit, ignoratur*) *sed supplicii potius miraculorumque, hoc sequentium, enarratio.* E

b *Electus in abbatem Mellicensem fuit anno* 1121, *atque adeo seculo integro et plus eo post* S. Colmani *necem : nomen ejus lucubrationi huic in exemplaribus Mellicensi, Vindobonensi, Garstensi, Cremifanensi, et Windbergensi, de quibus Hieronymus Pezius Tom. I Scriptorum Rerum Austriacarum, præfixum non legitur : Necrologio Mellicensi ad* XXVI *Kalend. Junii, quo Erchenfridi obitus signatur, seculi* XIV *manus adjecit :* Qui Historiam S. Colmani dicitur dictasse.

c *Auctoris rebus, quas narrat, ætate æqualis hæc verba sunt, cujusmodi alia etiam occurrunt infra num.* 11, *ubi de Miraculis agitur, quorum nonnulla annis paucis a* S. Colomani *nece contigerunt. Atqui num.* 12, *ubi Petrus Hungariæ rex, Poppo Trevirensis, et Henricus I Austriæ Marchio eodem tempore ad* S. Colmani *in Hungariam Translationem opera sua concurrisse dicuntur, error committitur, quin in Scriptorem æqualem, nedum testem oculatum cadere vix potest. Quid igitur de auctore hujus lucubrationis censendum? Hanc ego, si primam ejus partem, et partem item secundam quantum ad miracula, sub* S. Colmani *in Hungariam Translationem patrata, spectes, reipsa primum quidem ab auctore æquali conscriptam fuisse suspicor, sed ab alio, sive is Erchenfridus fuerit, sive quiscumque alius, servatis tamen primi auctoris, quibus ætatem suam indicabat, verbis interpolatam; sic tamen, ut miracula, quæ ad calcem secundæ partis narrat sua memoria patrata, et partim saltem visa forte abs illo fuerint.* F

CAPUT

AUCTORE FORTE ERCHENFRIDO

CAPUT I.

Sancti in Austriam adventus, supplicium et Translatio Mellicum.

Sanctus natione Scotus, in Austria, velut explorator, captus,

Regnante gloriosissimo imperatore Heinrico, qui tertio Ottone mortuo, Romanorum præponebatur imperio *a*, plures pro nomine Christi perigrinantes iter direxerunt per regna ejus ditioni subdita; quia tanta fuit præfati pietas imperatoris, ut in illo situm esset grande solamen peregrinis, præsidium pacis, refugiumque miseris. Accidit autem quendam Cholomannum *b* nomine, Scoticæ gentis oriundum *c*, peregrinationis iter arripere, terrestrem cœlestis amore Jerusalem cum aliis, quibus eadem mens erat, expetens *d* invisere. Venit itaque in Orientalem Noricæ regionem *e*, cui a plaga Orientali Pannonia, ab Aquilonari confinis adjacet Boemia *f*. Harum nationes regionum populis Noricæ telluris admodum tunc temporis erant molestæ, eo quod ab illis sæpenumero sint turpiter humiliatæ, devictæ, multisque modis miserabiliter afflictæ. Inde contra Virum Dei orta est falsa suspicio, tamquam veniret missus a prædictis nationibus, causa explorationis ac prodendæ regionis. Hac suspicione furiosæ plebis animi adeo incanduerunt adversus Famulum Dei, ut scopis atrociter castigatum, traderent ad custodiendum postera die judici præsentandum. Sed invictus Christi Miles, parvipendens labentis vitæ spatium, mentis suæ constantiam viriliter corroborando præparavit ad supplicium, cupiens adipisci coronam legitime certantibus promissam; quia, sicut ait Apostolus: « Nemo coronabitur, nisi qui legitime certaverit *g*. »

tortus et e cruce suspensus.

3 Ut autem ventum est ante judicem, modestiam, quam in animo habuit, sermone, vultu et habitu demonstravit. Interrogatus itineris sui causam veraciter exposuit: aliud quicquam confiteri, quam quod res erat, compelli ne umquam *h* potuit. Tunc judicis edicto asperis horrendisque cædebatur verberibus, ut, si explorator esset *i*, saltem confiteretur victus pœnarum doloribus. Sed fortissimus athleta Cholomannus, qui solvi et esse cum Christo cupiebat, acria tortorum flagra, lapides, ovaque fortiter ignita, candentem quoque forcipem, qua quidam perversus malleator corpus ejus miserabiliter vellendo cruciavit, serram *k* etiam qua crura ejus lacerabantur, constanter innixus præsidio Christi nullificavit *l*. Carnifices vero, ceruentes invictam Viri Dei constantiam, animam ejus tormentis, sicut aurum in fornace probatur, excoctam tandem extorsere suspendio, duobus latronibus suspensis cum eo. Horum carnibus frequenti morsu avium bestiarumque dilaniatis, ac putredine consumptis, Sancti Viri corpusculum, unguibus cum barba cæsarieque crescentibus, materiali corruptione procul remota, floruit *m*. Insuper torta *n*, in qua pendebat, floruit, impleta prophetia Psalmographi, quæ ait: « Justus ut palma florebit *o*. »

post prodigia quædam

4 Incolis autem regionis ejusdem novo et inaudito stupidis miraculo, contigit cujusdam Rumaldi filium morbo debilitari podagrico. Patre vero super hac re graviter anxio, et quid ageret dubio; quadam nocte sibi revelabatur in somnis, filium suum pristinæ sanitati restituendum, si locus morbi oblineretur carne strangulati videlicet hominis. Igitur experrectus, ac tali visione solito quidem hilarior effectus, accuratissime quæri afferri medicinam misso festinanter præcipit nuntio, quam prædicta sibi revelavit visio. Profectus ergo nuntius postquam devenit ad locum, ubi venerabile pendebat corpus, infixa lancea, frustum carnis de sura Pendentis, ut jussus erat, abstulit: et mox mirum in modum magna sequebatur copia tam calidi cruoris, acsi anima adhuc observaretur *p* in hospitio corporis. Hoc viso legatus attonitus expavit; tamen deferenda ad Dominum suum perferens rem, ut gesta erat pleniter enarravit. At puer, cujus causa hæc fiebant, allatæ carnis medicamine tertio oblinitus *q*, surrexit incolumis, viribus fortiter innitens propriis, qui prius ad surgendum vix utebatur alienis. Tali modo ipse sibi redditus, indefessas grates retulit Deo et Beato Cholomanno, cujus per merita sanitas est ei restituta.

tumulum nactus,

5 His ita gestis, idem Rumaldus iter faciens, divertit ad patibulum ubi Sancti Viri corpus erat pendens *r*. Intuitus autem diligentius tam ipse, quam omnes, qui secum advenerant, et ille potissimum, qui causa abscindendæ carnis missus fuerat (nam et is in eodem comitatu aderat) admirabatur non solum non factum vulnus, sed nec cicatricem vulneris in corpore Pendente apparere. Ita enim divina præstante gratia diminutio illa fuit integrata, ut nullum omnino cicatricis vestigium reperiri posset in illo. Quidam autem venator, cujus præcordia frigore obriguerunt perfidiæ: Si verum est, inquit, quod asseritur, ut de isto cadavere cruor decurrat calidus, hoc ego jam sum comprobaturus. Arrepto igitur venabulo, venerabilis Viri latus perforavit, unde confestim sanguis *s* profluens ipsum, et cui insidebat jumentum, sacris imbuit reliquiis. Rumaldus autem, et qui cum eo aderant, visæ rei formidine trepidi, non parva multitudine cleri et populi coadunata, decreverunt beatæ memoriæ Viri corpus sepeliendum deponi. Si quis autem nosse velit, quantum temporis spatium pendendo impleverit, integrum annum computet et dimidium.

accidente

6 Est prope Danubium quædam speciosa et delectabilis augia *t*, in qua noviter constructa fuit basilica; illuc prædictus Dei Famulus utriusque sexus tripudio deferebatur humandus. Sequenti igitur anno Danubius effreni licentia littorum curvitates evagatus *u*, pleraque ædificia suis viribus eruta, funditus ingurgitavit, et quæ-

que

A que loca sibi contigua æstuantis diluvii copiis inebriavit. Atrium autem basilicæ, juxta quam Beati Cholomanni cadaver venerandum quievit, tanta diluvies replevit, ut medietas ecclesiæ, prævalentibus aquis, vix appareret. Sed omnipotentis Dei Clementia per Famuli sui merita nova ostendit miracula, et nostris quoque sæculis inaudita. Nam tumulus, quo claudebatur corpus ipsius, aquarum diluvie non attingebatur penitus : fluctibus etenim undique sævientibus, locus sepulchri aprica viriditate fruebatur, quasi muri validi fuisset munimine circumdatus.

novo miraculo,

7 Quidam autem, piscator, quem ventris vacui furor, et rerum habendarum inopia compulit vagari per Danubium, aquarum violentia impulsus ad eumdem pervenit locum. Vidensque insoliti miraculi prodigium, proræ gubernaculo paulum demisso, vehementer obstupuit; sed mox ad se reversus, suæ aliarumque villarum civibus ipsam rem iterum attonitus prædicavit. Illi autem, arreptis navibus, festinabant videre magnalia Dei, et videntes admirati sunt, dicentes : B « Sicut audivimus sic vidimus. » *x* Deinde omnipotentiam Dei his glorificabant vocibus : « Benedictus Dominus Deus Israel, qui facit mirabilia solus *y*. »

Henrici Austriæ Marchionis jussu

8 Hujus tam præclari stupendique miracula fama ad aures Heinrici *z* marchionis pervenit rumoribus allata : qui statim *aa* missis clericorum ordinibus, et quibusdam militiæ suæ primatibus, præcepit ut in suam civitatem honorifice transferrent miraculis glorificatum corpus. Venerunt autem *bb* ad sepulchrum; sed priusquam impresso sarcofagum tangeretur fossorio, tanta miri et insoliti odoris occurrit eis fragrantia, ut omnes qui aderant, lacrimis maduissent effusis præ gaudio. Aperto itaque sarcofago, invenerunt sacri Viri corpusculum ab omni corruptione penitus illæsum, acsi eadem die esset humatum. Consideremus ergo, quanti meriti Sanctus iste sit apud Dominum, qui tantum temporis in tumulo quievit, quantum in patibulo pendens adimplevit, et tamen corpus ejus corruptionis detrimenta non novit : nam a die illius suspensionis, C usque ad diem Translationis, totum triennium transiit temporis.

Mellicium cum honore translatus,

9 Elevato igitur desiderabili thesauro, et linteis palliisque ad hoc præparatis involuto, optatum iter primo arripuere diluculo, fugiente procul adversitatis infortunio. Non autem parvam multitudinem sequi et occurrere visa auditaque compellebant miracula, laudes hymnosque referentes Viventi et Regnanti in sæcula. Instante autem noctis jam crepusculo, diverterunt ad ecclesiam non longe a via positam, cupientes in illa noctem divinis laudibus posito transigere corpusculo *cc*. Cumque omnes vigiliis præteritæ noctis, ac lassitudine itineris victos languor opprimeret soporis; quidam adventitius clericus, cæteris dormientibus, leniter arripiens beati videlicet Hominis pedem, resecto pollice, mutilavit, unde vix sedandi sanguinis ubertas profluens pavimenta irrigavit.

10 Orto autem die, cum elevato corpore dirigerentur in itinere, occurrit quidam infirmus, nomine Adalgerus *dd*, adductusque ad feretrum, suæ infirmitatis imploravit auxilium. Cumque oratione completa surrexisset, unicuique membrorum proprio officio tam pleniter innitebatur, ut suis fortiter gressibus insistens, et manibus crucem portans, ante feretrum usque ad locum sepulchri tripudians, ac Deum glorificans graderetur. Clerici vero, qui sacras deferebant reliquias, hæc cernentes, cum cætera multitudine laudibus extulerunt Dei magnalia, et Sanctum ejus Cholomannum, cujus per merita signa fiebant talia. Hac *ee* jocunditate tandem pervenerunt ad civitatem, nomine Medlicham, in qua pretiosi thesauri pignora Marchionis *ff* jussu fuerant reponenda. Ubi in Nonis Octobris Dominicæ Incarnationis millesimo quinto decimo anno *gg*, optimatum consilio posuerunt eum in ecclesia, honori principis Apostolorum dedicata, Australi in abside : ubi plurima per illum mirabilia jugiter operatur Dei virtus et Dei sapientia, quæ cum Patre et Spiritu Sancto vivit et dominatur per infinita sæcula sæculorum. Amen. *hh*. E

AUCTORE FORTE ERCHENFRIDO. *honorificentiore tumulo conditur.*

ANNOTATA.

a *Sanctus hic imperator, ad diem* XV *Julii, quo colitur, in Opus nostrum illatus, imperio præfuit ab anno* 1002, *quo obiit Otto III, usque ab annum* 1024.

b *Varie ejus nomen scribitur, ut dictum est sub initium Commentarii prævii.*

c *Verosimilius Hibernus fuit. Quæ de regio ejus genere recentiores tradunt partim incerta, partim falsa sunt. Vide Commentarii prævii num.* 9 *et sequentes.*

d *Videtur ea vox innuere* S. Colmanum *Palæstinam quidem videre cupivisse, sed vidisse numquam, non opinata, dum eo tenderet, nece sublatum : itaque nec in reditu occisus, nec eo iterum iterumque profectus videtur.* F

e *Noricum, nempe Ripense, ab Anaso fluvio, monte Cetio (vulgo* Kalenberg*) et dextera Danubii ripa comprehendebatur, nec ultra Danubium, se extendebat; quod tamen his et iis, quæ sequuntur, verbis indicari videtur.*

f *Hæc Austriæ Transdanubianæ, in qua* S. Colmanus *suspensus fuit, potius conveniunt.*

g *Sic fere epistola* II *ad Tim. cap.* 2 ℣. 5.

h Alia duo apographa « numquam. » *Ex Hieronymo Pezio.*

i *Hæc illatæ* S. Colmano *necis genuina causa fuit, suffecit tum temporis fidelibus, ut tamquam Martyrem colerent, occisi innocentia et sanctitas, miraculis comprobata, quod facere ut pergerent Pontificia auctoritate concessum fuit. Vide Commentarii prævii num.* 49 *et sequentes.*

k *Viennæ in S. Stephani lapis, in quo serram sanctus Martyr passus est, Rodulphi IV Austriæ ducis jussu collocatus fuit. Vide Commentarii prævii num.* 47.

AUCTORE FORTE ERCHENFRIDO

l *Vicit, elusit, vel irrita reddidit.*

m Alia apographa « fronduit. » *Ex Hieronymo Pezio citato.*

n *Vimem aridum, in modum funis contortum, quo tamquam fune Sanctus suspensus fuit. Recurrente die* XIII *Octobris, dicitur fieri ruptionis expers. Arbor e qua pependit servari dicitur apud PP. Franciscanos sub altari Majore Stokeraviæ.*

o *Psalm.* 91 ℣. 13.

p Aliud Ms. « servaretur. » *Ex Hieronymo Pezio.*

q Alia apographa « oblitus. » *Ex eodem.*

r *Haud procul Stokeravia, Austriæ Transdanubianæ oppido. Vide dicta in Commentario prævio, num.* 25.

s In alio Ms. signato H. 104 additur « ubertim. » *Ex Hieronymo Pezio.*

t Vocabulum Latino-barbarum ex Germanico Au vel Aw, quo significatur campus pascuus amni adjacens vel amne circumfusus. Intelligitur autem hic Austriæ Inferioris (*Transdanubianæ*)
B oppidulum Stockerau, situm in sinistra ripa Danubii. *Ex Lambecio Tom. I Analectorum Vindobonensium Opera et studio Adami Francisci Kollarii col.* 849.

u *Mentionem ingentis inundationis facit Annalista Saxo, quæ anno* 1013 *contigerit mense Decembris.*

x *Psalm.* 47 ℣. 9

y *Psalm.* 71 ℣. 18.

z *Vide infra litteras* f *et* h *Capiti* II *subnexas.*

aa Statim *: hinc et ex num.* 18, *exiguo temporis spatio inundationem Danubii a* S. Colmani *Mellicum Translatione fuisse sejunctam ; Translationem vero probabilius factam anno* 1014 *collegimus.*

bb Ms. Lambecii et unum unicum Mellicense addunt « Missi. » *Ex Hieronymo Pezio.*

cc *Nulla hic mentio fabulæ, qua indomita animalia* S. Colmani *corpus per Danubium siccis pedibus Mellicium vexisse perhibentur.*

dd Aliud Ms. « Adelgerus. » *Ex Hieronymo Pezio.*

ee In Ms. signato H 104 additur « gloriosa. »
C *Ex eodem Pezio.*

ff In eodem Ms. (*vide litteram* hh) additur « Heinricii. » *Ex Hieronymo Pezio.*

gg *Ditmarus, qui Sancti mortem ad annum* 1017 *refert, aut serius de* S. Colmani *rebus instructus fuit, aut eam loco non suo narravit ; in annum* 1012 *conspirantibus plerisque scriptoribus.*

hh *Pars hæc I ab anonymo æquali, quanta est, scripta videtur, quantum ad facta attinet ; non ita tamen, qui in adjunctis aliquot interpolationem aliquam subiisse videatur : ita ex triennio, quod a* S. Colmani *nece usque ad ejus translationem effluxit, non integro, triennium integrum, minus tamen diebus quinque effecerit interpolator : ita de suo forte addiderit, primam corporis* S. Colmani *translationem accidisse* VII *Octobris.*

CAPUT II.

Altera ejusdem Translatio et quædam Miracula.

Ex multis mirabilibus, quæ Dei clementia per suum fidelem Famulum ostendit, pauca, quæ nobis videndo *a* cognita sunt, perstringimus; ut fideles animentur et corroborentur; infideles vero convertantur et meliorentur. Posito igitur in ecclesia corpore, multi quotidie veniebant, et secundum quod unicuique copia erat, oblationes deferebant ad Sanctum *b*, quas quidam nomine Huzo, stimulo sathanæ incitatus, ad furandum nocte per fenestram intravit. Cumque super sepulchrum Viri Dei staret, et ea, quæ ad laudem Sancti suspensa *c* pendebant, diriperet, ut dudum mentem humanam ita demum faciem suam amisit, et caninam accepit, et pro verbis latratum fudit. Quem cum æedituus regrediens latrantem in ecclesia audisset, expavit ; et non audens accedere, donec cives villæ vocaret, eorumque congregatione confortatus ostium aperuit et intravit. Ignorantibus autem cæteris, quid esset, hominis dominus, nomine Wilhelmus (nam et ipse aderat) vestibus fuisse servum suum cognovit ; et quid agerent ignorantibus, hoc consilium placuit potissimum, ut ad sepulchrum Viri Dei traderet illum. Quod cum factum fuisset, multitudine circumstantium orante, pristinum recepit vultum, et oris officium; ac ita usque ad finem vitæ suæ in servitio degebat fratrum, cujus adhuc filia in nostro est servitio.

Crebrescentibus Sancti miraculis, a b E c

12 Hac igitur fama magis magisque crebrescente, Petrus rex Ungarorum *d* est accensus, quali modo posset hoc acquirere, et in suum regnum traducere corpus. Hæc eo meditante, Treverorum archiepiscopus Poppo *e*, marchionis *f* frater, ab Hierosolyma rediens, venit in regnum ejus. Quod rex, ut audivit, magno gavisus gaudio ad se vocavit, speraus effectum sui desiderii per eum se venturum. Quod ita est etiam factum, eum enim vocatus veniret, sicut utrumque decuit, regem videlicet et archiepiscopum, honorifice eum suscepit, magnifice habuit, gloriose tractavit. His, ut sæpe fit inter bonos, archipræsul vicissitudinem cupiens rependere, quidquid ab eo desideraret, magna pollicebatur et bona voluntate se facturum. His auditis, rex factus multum hilaris, quod diu animo volvebat, optimo præsuli verbis exponebat. Sed quanto rex ex verbis pontificis fuit lætior, tanto pontifex verbis regis factus est tristior. Anxius enim hærebat animo, quid ageret. Promittere non audebat, veritus se non posse apud fratrem impetrare; timuit vero negare : nam formidavit, si negaret, ut vi, sicut factum est

corpus ejus obtinet Petrus Hungariæ rex, sed brevi post remittit. d e f

AUCTORE FORTE ERCHENFRIDO.

A est, cogeretur. Postquam enim rex vidit illum stupentem, minatus est, si non faceret, vincula et carcerem. His minis victus episcopus cum promitteret, constrinxit eum Sacramento, ut quod promisit, sine dubio fieret. Veniens itaque ad fratrem, magna afflictione cordis aperuit et lacrimis, quod violentia compulit regis. Marchio autem, ut semper fuit vir bonus et prudens, ne qua macula optimum suum genus fuscaret, quamvis invitus, decrevit tamen facere, ut rex coëgit suum fratrem jurare *h*. At postquam delata sunt ossa regi *i* retrolapsa est res ejus : nam aëris siccitas, terræ sterilitas, fames et mortalitas regnum ejus in tantum urgebant, ut penitus interire se crederent. Miserunt tandem ad prædictum marchionem *k*, postulantes legatos mitti, qui digne reportarent ossa Viri. Missis itaque religiosis viris, videlicet clericis et laïcis, sacra ossa receperunt, et regi suisque veniam pro delictis dantes, ad laudem et gloriam nominis Dei in prædictum locum reportaverunt *l*.

Miracula quædam partim sub Translationis Hungaricæ tempus,

B 13 Nec prætereundum est, qualis vindicta Dei persequebatur eos, qui sepulchrum fregerunt et ossa extulerunt. Clericus paralysi morbo percussus, linguæ officio est privatus. Faber vero ferrarius, qui primus fregit sarcofagum et aperuit, hac ultione est divina percussus, ut maxilla ejus per integrum annum penderet super lectum, in quo ipse jacebat infirmus. Nec hoc silebimus, quod quidam pictor, nomine Ludwicus, dum sederet juxta sepulchrum B. Cholomanni causa pingendi, elevatis palliis sepulcri introspexit : et confestim omni destitutus est membrorum officio, donec publica voce confessus est, qua de causa hoc meruisset. Et veniam petens promisit, quoad usque viveret, S. Cholomanno se sese serviturum, quantum posset ; et ita Dei gratia *m* periculum evadens, sanitatem recepit.

partim vero

14 Quadam nocte inter Matutinales laudes quidam, nomine Gnanno, qui mutus quinquennio in servitio erat Fratrum, cum de monte descenderet, pro deferenda aqua ad suum ministerium ; visum est sibi, quasi quidam lineo fune ligato C circa brachium vi eum traheret ad sepulchrum Viri Dei. Qui eum a circumstantibus, quid quæreret *n*, interrogaretur, manibus innuit, orandi spatium petiit ; et sic inter orandum loquendi facultatem accepit. Filia quoque comitis Wilfradi, muta, et curva eodem modo est allata ; sed gratia Dei per merita Beati Viri loquens et erecta, crucem de sepulchro ad majus altare S. Petri portavit. Alia quædam puella, cujusdam Hermanni filia, adhuc superstitis, cæca, muta, curva a matre est illuc adducta, quæ oratione Fratrum per merita S. Martyris Cholomanni et visum, loquendique usum cum integritate aliorum membrorum recepit. Tertia puella venit, manibus genibusque repens, crura pedes humo traxit, quæ inter Missarum solemnia surrexit, et a sepulchro ad majus altare progrediens, gratias Deo suæ sanitatis retulit.

tempore incerto

15 Vir quidam tanta infirmitate est correptus, ut uno oculorum ejus in modum crateræ extra locum tumore ejecto, magna spe recuperandæ sanitatis a Beato Viro auxilium flagitavit. Sed cum consumptis longis precibus, et multis effusis lacrimis, nihil sentiret sospitatis, recessit flens et ejulans atque dicens, Heu, heu! o B. Martyr Cholomanne, unde hoc merui, quod ego solus omnium, quorum tu misertus es, nullam gratiam apud te inveni? His et aliis, quæ dolor dictat, vocibus multiplicatis in ipsa, qua pergebat, via, quam desperabat, salus sibi subito est concessa. Percepta igitur hac gratia, flexis in terra genibus, tanta perfusus lætitia, quanta prius mœstitia, regressus est magnificans et laudans Deum.

a Sancto patrata.

16 Aliud quoque miraculum in quodam Rudolpho accidit. His omnium, præter oculorum et linguæ, membrorum officio destitutus, vehiculo ad januam ecclesiæ ductus, et ad sepulchrum Famuli Dei manibus in sella deportatus est. Domino itaque abbate cum fratribus orante *o*, clementiam Dei tam velocem sensit, quod sine mora propriis viribus innitens surrexit ; et gratiarum actiones Deo persolvens, qui prius alienis utebatur viribus, equum ascendit, et hilaris repatriavit. E Hæc pauca ex multis, quæ Dei clementia ad laudem et gloriam nominis sui, et honorem B. Cholomanni operata est, et quotidie operatur, digessimus ad fidelium corroborationem, et infidelium conversionem ; ne quis id, quo indignus est, præsumat, neque illud; quod gratia Dei valeat consequi, pertimescat. Amen.

ANNOTATA.

a *Verba hæc testis oculati sunt ; cum igitur quæ proxime sequuntur miracula, Translationem* S. Colmani *in Hungariam comitata sint, ut infra narratur, eodem tempore hic scriptor vixisse, illis interfuisse, ac ab Erchenfrido alius fuisse videtur.*

b « Ad Sanctum » abest a quibusdam codicibus. *Hieronymus Pezius.*

c *En sacrum* S. Colmano *cultum jam tum exhiberi cœptum.* F

d *S. Stephano, anno* 1038 *e vivis erepto, successit proxime : regno aliquamdiu privatus ac deinde restitutus, esse in vivis desiit anno* 1046.

e *Trevirensis archiepiscopus consecratus anno* 1017 *obiit* 1047.

f Ms. quoddam Mellicense cum Lambecio addit « Heinrici præfati » quod in aliis 4 Mss. Mellicensibus omittitur. *Hieronymus Pezius. Vivere* Henricus *desiit anno* 1018, *teste Ditmaro scriptore æquali. Vide Commentarii prævii num.* 38.

g In aliis duobus Mss. additur « suum marchionem » *Ex eodem Pezio.*

h *Popponem Hierosolyma Treviros rediisse anno* 1028, *probatum est num.* 40 *Commentarii prævii ; at eo anno nec in vivis erat Henricus I Austriæ marchio, nec Petrus Hungariæ regnum, vivo adhuc S. Stephano, obtinuerat. Gravior est hic error, quam ut a teste oculato commissus fuerit ; ac proinde interpolatori cuidam, historiæ seculi* XI *haud satis ignaro.*

A *naro, verosimiliter adscribendus. Congruent apte omnia, si Petro quidem, Hungariæ regi, S. Stephanus; Heinrico autem, Austriæ marchioni, Adalbertus, successor ejus proximus substituatur.*

i *Sub annum nimirum* 1028 *ex jam dictis. Notat hoc item loco Pezius in uno Ms. Mellicensi, alteroque Lambecii addi* : Sacra ossa regi in Ungariam.

k Ita et alia Mss. Mellicensia; unum vero cum Lambecio « Heinricum » addit. *Pezius.*

l *Post exiguam, ut apparet, illic moram* ; S Colmani *caput Albæ Regalis servatum fuisse dictum est num.* 40 *Commentarii prævii : unde* S. Colmani *corpus Mellicio ad dictam Hungariæ urbem delatum fuisse conjicere est.* D

m Ms. quoddam Mellicense et Lambecius addunt « et per Famuli sui merita » *Pezius.*

n In iisdem additur « aut quid vellet. » *Hieronymus Pezius.*

o *Contigit id miraculum, cum Mellicii jam viri religiosi morabantur ; atque adeo haud prius anno* 1098, *quo primum Benedictini Patres a Leopoldo III eo evocati fuere ; nisi forte canonici a Leopoldo I illic jam ante constituti, regulares fuerint, quod alii aiunt, alii negant.*

DE S. CHELIDONIA

B

VIRGINE

APUD SUBLACUM IN LATIO.

J. B.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

Sanctæ Acta, nomen varie efformatum, austerum vitæ genus, obitus, translatio, et cultus sacer.

ANNO MCLII.

S. Chelidonia, cujus Acta a recentioribus quidem,

C

Prope a Sublaco, *Latii seu Campaniæ Romanæ, qua hæc Aprutium respicit, ad Anienem fluvium oppido, cognomine Ordinis Benedictini, S. Scholasticæ sacrum, cœnobium adest, S. Benedicti commoratione, antiquitate, aliisque nominibus celebre, in quo* S. Chelidonia *et velum sacrum olim accepit, et moda mortales exuvias depositas habet; cujus Sanctæ Virginis, vitæ austeritate perquam admirandæ, gesta posteris transmittere ejusdem maxime cœnobii alumni sategerunt. In his primus fuit anonymus nonnemo quidem, sed eorum, quæ scribit, saltem partim, uti quæ infra dicentur aperient, testis oculatus. Usus fuerat is in describendis Sanctæ gestis, uti quidem Sublacensibus cœnobitis est visum, rudiore Minerva et stylo partim quam par erat, fusiore, partim minus ordinato ; eaque de causa stilo tum contractiore, tum cultiore Sanctæ Virginis gesta sibi censuit describenda in primis Villielmus Capisacchi Narniensis, Sublacensis cœnobii, teste D. Mariano Armellini, S. Petri de Assisio abbate, in Bibliotheca Casinensi, ab anno* 1525 *professus, et Chronici Sublacensis, ad annum* 1573 *usque deducti conditor.* Item scripsit Villielmus, *inquit landatus abbas*, Vitam S. Chelidoniæ Virginis, ejusque Translationem ad monasterium Sublacense Sanctæ Scholasticæ. Asservatur Ms. in sacrario; exemplar autem in Bibliotheca. Omnia Latino elegantique sermone exarata.

2 *Alter item Sublacensis monachus, D. Clemens Neapolitanus in meliorem* S. Chelidoniæ *Vitam redegit ordinem, præfixo lucubrationi suæ hoc exordio :* Beata Cleridona, Virgo Deo devota ex claris parentibus, etc. *Tertius denique ex ejusdem cœnobii alumnis D. Cherubinus Myrtius Trevirensis, suscepta eadem provincia, quam gesserat Villielmus, continuatoque usque ad annum* 1628 *Sublacensi Chronico, tam ejus Vitam, quam Translationem in Sublacensem ecclesiam descripsit. Vitam quidem his verbis exorsus :* Infirma mundi elegit Deus, ut fortia quæque confundat, etc.; *ubi autem* S. Chelidoniæ *Translationem describit, ipsumet Villielmi verba non raro adhibet, nisi quod interdum paucula, quorum suo loco usus erit, enucleatius uberiusque exponat. Ex his Villielmi Narniensis tam de Vita, quam de Translatione (cui cum auctoritate præfuisse titulus apographo nostro præfixo indicat) lucubrationem prela, antiquiore biographo destituti, selegimus, quod D. Clemente Neapolitano primi* S. Chelidoniæ *biographi vestigiis, ut apparet, pressius inhærent;*

scripta sunt,

F

AUCTORE J. B.

A *inhæreat; Cherubino autem Myrtio Trevirensi ætate sit potior.*

sed ex auctore coævo. 3 *Quamquam a seculo* XII, *quo* S. Chelidonia *fuit, intervallo temporis satis longo sejunctus vixerit, absit tamen, ut Villielmo, ceterisque item, denegandam in iis, quæ narrant, fidem arbitremur; cum ex eodem fonte, nempe, ut de seipso Villielmus testatur*, ex antiquo quodam codice in pergameno exarato, sine nomine auctoris; *sed tamen, ut supra dictum est, coævi, quæ de* S. Chelidonia *referunt, hauserint singuli; id quod satis superque Villielmus prodit, eum infra in Vita* S. Chelidoniæ *num.* 9 *non tam suis, quam primi auctoris verbis ad hunc modum scribit :* Quod *(fulgoris ignei, in obitu* S. Chelidoniæ *sero jam die in aere longe lateque micantis prodigium)* et ego, qui hoc opus exaravi, propriis auribus hausi; quia ibi cum beato Pontifice *(Eugenio III)* aliisque quampluribus sanctis episcopis, et aliquibus cardinalibus aderam, sero illo Dominico igneum splendorem, imo deificum lumen immensæ magnitudi-B nis, licet immeritus, intuitus sum. *Qua de causa Cherubinus Myrtius hoc loci ita scribit :* Inter quos *(prodigii mox indicati testes oculatos)* unus extitit ipsemet auctor et scriptor hujus sacræ virginis Cleridonæ : qui in civitate Signina in curia dicti Pontificis versabatur, et magnam fulgurantis lucis partem una cum plurimis aulicis ipsius Pontificis, se conspexisse testatur.

Cleridona, ut olim 4 *Cum, uti dictum est, ex eodem fonte sua scriptores supra memorati hauserint, convenire inter ipsos in recensendis* S. Chelidoniæ *gestis, horumque passim adjunctis, nemo mirabitur; occurrunt tamen apud illos subinde nonnulla, in quibus a se invicem dissident. Imprimis enim, quam Villielmus Narniensis, Myrtiusque* Cleridonam *constanter appellant, in apographo nostro clemens Neapolitanus modo* Cloridonam, *modo* Cleridonam *nominavit; sed leve hoc discrimen est, et non Clementi, sed amanuensium aut festinationi aut incuriæ adscribendum. At a Villielmo et Myrtio hac in re discedunt longius, qui Martyrologium Romanum emendarunt, ac nominatim Baronius, eam* Cheli-C doniam *appellantes : hos secuti sunt Martyrologi infra citandi, imo et is, qui Officium* S. Chelidoniæ *Proprium, in oppidis et castris Sublacensis abbatiæ recitari solitum, anno* 1709 *typis Prænestinis editum, adornavit; ut adeo jam id nominis usu invaluerit, passimque receptum sit et a nobis pariter, ne usitato hac ætate loquendi modo contraeamus, adhibitum, quamvis non aliunde, eam nominis immutationem; quam vel ex characterum, quibus id scriptum fuit, obscuritate, vel ex veterum codicum non satis accurata inspectione ortam existimemus.*

ex revelatione divina vocabatur, 5 *Ceterum impositum S. Virgini* Cleridonæ *nomen neque fortuitum, neque inane fuisse perhibent. Non fortuitum, seu ex mero parentum arbitrio datum : nam patrem, ut illi id nominis imponeret, divino in somnis oraculo monitum fuisse, Vitæ illius scriptores tradunt. Non inane : nam, si Clementem Neapolitanum* Cleridonæ *nomen interpretantem audias, ex duabus id nomen vocibus, altera Græca, Latina altera coaluit : Græca* Κλῆρος, *quæ Latine reddita* sortem *sonat; Latina vero,* donum. *Præsagiit autem id nomen, eodem interprete, fore, ut in sortem Domini Puella recens nata vocaretur; itemque fore, ut ad vitam asceticam vocanti se Deo lubens dederet. Sed ipsummet Clementem audiamus :* Quare cum nata esset, *inquit*, et ad fontem Sacri Baptismatis ducta fuisset, arcanum nomen ejus, a Deo inventum, Cleridonam esse genitor indubitanter asseruit. Nomen certe aptissimum illi, quæ se in sortem Domini vocatam non renuit, sed promptissime, cum adhuc esset puella, donavit. Id erat mysterium, quod præsignare voluit Dominus tali nomine, quod apud Sublacenses in Latio *(suscepto illic abs illa velo sacro)* fuit impletum. *Quidquid vero sit de nomine divinitus illi imposito, qua in re vel ipse Sanctæ pater falli potuit, allata certe a Clemente nominis* Cleridonæ *significatio vocabulo* Chelidoniæ, *quod nunc fere in usu est, adaptari commode nequit. Verum de nomine satis.*

sub seculi XI finem 6 *Non ubique (ut supra num.* 4 *dixi) Vitæ* S. Cleridonæ, *seu, si mavis* Chelidoniæ *scriptores sibi* E *consonant : unde fit, ut annus illius natalis certo accurateque definiri haud possit. Concors quidem omnium vox est, eam ex hac vita anno* 1152 *migrasse; at Clemens Neapolitanus, eam annis universim quinquaginta novem vixisse in terris tradit :* Hæc igitur victoriosissima Virgo, *verba ejus sunt,* in senectute bona quinquaginta et novem annos agens..... viam invenit migrandi ad Sponsum. *Clementi porro auctor Officii* S. Chelidoniæ, *supra num.* 4 *laudati, adstipulatur his verbis Lectione* 6 : Demum virtutibus meritisque plena quinquagesimo nono ætatis anno, mortis die prænunciato, septimo Idus Octobris ad cœlestem Sponsum evolavit : *quo quidem pacto sub annum* 1093 *in vivis cœpta fuisset numerari.*

nata post aliquot vitæ solitariæ annos 7 *Contra vero Villielmus Narniensis (verba ejus habes infra Vitæ* S. Chelidoniæ *num.* 4) *annos eam quinquaginta novem, postquam paternis excesserat ædibus, in Montis Norræ solitudine peregisse scribit; unde illam sub annum* 1093 *non vitales primum auras carpere, sed solitarium vitæ genus exorsam fuisse consequitur; quod item Myrtius concep*F *tis verbis affirmat :* Ibi *(in solitudine Montis Norræ)* anachoreticam cœpit agere vitam circa annum Domini millesimum nonagesimum tertium. *Quod si ita est, retrotrahi annus ejus natalis poterit annis circiter sexdecim, cum vitam solitariam inchoarit admodum juvenis; quam sententiam lubens amplector : tametsi enim Clemens Neapolitanus de universa* S. Chelidoniæ *ætate locutus videri possit, de annis tamen dumtaxat solitudinis intelligi ejus verba etiam possunt, tum quod non addat eam anno* ætatis *quinquagesimo nono obiisse; tum quod* senectutem bonam, *quæ verba ætatem magis provectam significare passim solent, attigisse* S. Chelidoniam *dicat.*

ac visitata Romæ Sanctorum Apostolorum limina, 8 *Peractis ab anno, verosimilius ex dictis,* 1093 *annis aliquot,* S. Chelidonia *Romam sanctorum Apostolorum limina veneratura contendit : quod iter, quo anno abs illa institutum fuerit, ignoro : colligi tamen partim ex Villielmi Narniensis verbis, partim ex tempore, quo Conon Prænestinam ecclesiam episcopus rexit, locum id iter habuisse nec anno* 1111 *citius,*

AUCTORE J. B.

citius, nec anno 1122 serius. Cum enim Villielmus Narniensis a narrato S. Chelidoniæ itinere Romano, proxime num. 4 subjungat, eam non multo post a Conone, Prænestino episcopo, velum sacrum accepisse; Conon autem, teste Ughello Tom. I Italiæ sacræ auctæ col. 197 et sequenti, anno 1111 ecclesiæ Prænestinæ præfectus successorem in ea sede habuerit Guiliermum Gallum, anno 1122 a Callisto II in Lateranensi Concilio episcopum Prænestinum creatum, a Cononis episcopatu Prænestino S. Chelidoniæ Romanum iter longo sejungi temporis intervallo haud potest; susceptio vero veli sacri, festo S. Scholasticæ, seu die x Februarii Sublaci facta, cum eodem copulari omnino debet. Episcopus quidem, a quo velo sacro Chelidonia fuit amicta, in apographo nostro Myrtiano Tusculanus, uti et in Clementino Leo vocatur; verum, cum neque Conon, neque Leo ullus, qui id temporis ecclesiam Tusculanam moderatus sit, in ecclesiæ episcoporum compareat serie, non est, cur a Villielmo Narniensi hic discedendum sit.

velum sacrum suscipit,

B

9 Porro autem notatu admodum digna, quibus hunc S. Chelidoniæ ad ecclesiam Sublacensem accessum refert, Villielmi Narniensis verba, qui posteaquam sanctæ Virginis solitudinem non nisi duobus milliaribus Sublaco abfuisse dixerat, mox num. 4 ita prosequitur: Non multo post inde abscedens monasterium Sublacense petiit in S. Scholasticæ virginis solemnitate, post preces ad Deum fusas velum sanctimonialium a Dom. Cunone Prænestino episcopo accepit ac, auditis divinis Mysteriis, ad solitudinem statim reversa est; eodem igitur die, nempe x Februarii Sublacum velum sacrum susceptura venit, suscepit, unde venerat, rediit, quidquid sibi reliquum vitæ foret, ibidem, ut ex vitæ ejus serie constat, transactura. Unde S. Chelidoniam a desertis paternis ædibus vitam duxisse solitariam privatamque dumtaxat, efficitur. Tametsi igitur sanctimonialem quidem, ut quæ publice in ecclesia Sublacensi virginitatis velum (consecrationis appellant) ab episcopo acceperit, virginem dixero, Religiosam tamen non item: num quo in cœnobio virginum tyrocinium posuit? Quave in

C

communitate sub una cum aliis sive pluribus Superiore aliquando commemorata est? Clemens quidem Neapolitanus eam S. Scholasticæ corpore, mente, habitu et professione similem dixit; quod lubens admisero, quantum ad S. Scholasticæ virtutum imitationem, vilem rudemque habitum, et virginitatis professionem attinet. Non eo tamen hæc dico, quod S. Scholasticam, aut alias etiam virgines antiquioribus ecclesiæ seculis, licet earum aliquæ privatim vixerint, religiosas fuisse negem; sed quod Sancta nostra Religiosa haud fuerit, vocem illam accipiendo in ea significatione, quam ejus ætate habebat, hodieque habet.

sanctamque vitam clausit anno 1152 die 12 Octobris sub mediam noctem:

10 Obiisse anno 1152 S. Chelidoniam ex unanimi biographorum consensu, jam monui supra num. 6. Par eorum, si quæratur, quo mense, quo hebdomadis die obierit, concordia est: in mensem enim Octobrem diemque Dominicum consentiunt singuli. Quoad vero mensis diem dissident apographa nostra: Myrtianum, si tamen id ea ex parte sincerum est, habet diem septimum Octobris; apud Villielmum vero Narniensem, uti et in Officio ejus Sublacensi proprio legitur obiisse septimo Idus Octobris, seu die ejusdem mensis nono; utrobique perperam, quandoquidem anno 1152 cyclus solis fuerit numerus xiii, littera autem Dominicalis mense Octobri E, ac proinde dies ix Octobris in diem Jovis, dies autem vii in diem Martis inciderit. Videtur id observasse Ferrarius, qui in Catalogo Sanctorum S. Chelidoniæ obitum tertio Idus Octobris, seu ejusdem mensis xiii, et quidem recte, illigavit. Hac enim emendatione adhibita, assignati ab Sanctæ biographis characteres Chronici, non facile alias conciliandi, apte legitimeque cohærent. Anno etenim 1152 dies xii Octobris, re ipsa Dominica erat, qua advesperascente, seu in cujus sero, ut Vitæ S. Chelidoniæ scriptorum verbis utar, felicem Creatori cœlestem inter splendorem animam reddidit; hoc est, die xiii Octobris, diei horas more Italico a solis occasu inchoando; qua quidem de causa, aut ob corporis ejus depositionem seu sepulturam die xiii Octobris factam, ejus quoque eodem die memoriam in Fastis Sacris celebratam credimus.

D

Sublaci primum sepulta post annos 9

E

11 Defunctæ S. Chelidoniæ corpus e Norrensi, in qua obierat, solitudine, ad Sublacense cœnobium, sed ipsa, uti ex num. xi colligere licet, invita allatum ibidemque in ecclesia S. Mariæ Novæ sepultum fuit. Creditur jam tum S. Chelidonia cœlitum honoribus, Eugenio III summo Pontifice, qui anno S. Virginis obitum proxime insecuto die viii Julii esse in vivis desiit, et cœlestis luminis in ejus obitu cœlo sparsi testis oculatus fuit, annuente, affecta: Quamobrem, ait Mystius in ejus Vita, creditur; Cleridonam ab eodem Pontifice in Sanctarum Virginum album relatam. Nonnisi annis novem S. Chelidoniæ exuviæ in Sublacensi cœnobio quievere: cum enim eo temporis intervallo annua grandine non sine ingenti fructuum detrimento atque pernicie vallis Sublacensis quateretur, idque ob ablatum ex solitudine Norrensi sanctæ Virginis corpus, ipsamet revelante, fieri compertum, esset Simon, Sublacensis abbas, consulto prius Manfredo, episcopo Tiburtino et S. R. E. titulo S. Sabinæ Cardinale illud, unde ablatum a novennio fuerat, referre decrevit, idque reipsa præstitit anno 1161, condito illic sacello, SS. Magdalenæ, et Chelidoniæ (si non ex tunc, saltem postmodum) sacro; adjecto item sacrarum Virginum, quod futurum prædixerat Virgo Sancta, monasterio.

F

in solitudinem, quam incoluerat, reportata,

12 Quam in rem Myrtius, Sublacensis Chronographus ita scribit: Quod cum Domino Simoni abbati Sublacensi presbyter retulisset, is consulto episcopo Tiburtino Domino Manfredo Cardinale, adunato populo atque clero Sublacensi, totoque conventu monachorum, sacrum Virginis corpus exhumatum magna cum veneratione retulerunt anno MCLXI, ibique exstructo sacello, honorifice reconditum fuit. Quo loci idem Simon abbas ex tunc ædificare cœpit monasterium virginum, prout prædixerat ipsa Sancta Cleridona in Vita sua. Manfredos S. R. E. Cardinales titulo S. Sabinæ apud Ciaconium tom. I Vitarum Pontificum reperio geminos: alterum col. 1004 sub Innocentio II, sed anno 1141, ut ibidem legitur, defunctum; alterum col. 1015, de quo hic sermo

esse

A esse videtur, sed ab Ughello in episcoporum Tiburtinorum Catalogo aut cum priore confusum, aut omissum.

inde vero anno 1578, Sublacum iterum reducta,

13 *Relata superiore numero Myrtii verba ex* S. Chelidoniæ *Vita abs illo seu scripta seu aliquantulum aucta huc translata sunt : idem sub principium alterius reliquiarum* S. Chelidoniæ *Translationis, de qua mox, a se pariter descriptæ, addit marmoreum tumulum, conservandis Sanctæ ossibus in sacello S. Mariæ Magdaleuæ a Simone Sublacensi exstructum, Christi fidelibus, qui eo Sanctam veneraturi accederent, magna in veneratione fuisse ; monasterium vero virginum sacello a Simone adjectam temporis vetustate collapsum, cujus tamen sua ætate vestigia non spernenda cernebantur. At cum propter difficilem eo accessum, qui inde longius commorabantur, rari jam* S. Chelidoniæ *ossa veneratum irent, visum satius, et ad augendum Sanctæ cultum utilius sacras ejus exuvias Sublacum reportari. Exstrui itaque Sublaci sacellum novum cœptum est anno* 1577, *eoque R. D. Cyrilli Falisci, Sublacensis abbatis,* B *cura ad umbilicum adducto, sacra illuc Virginis* Chelidoniæ *ossa, annuente Gregorio XIII, summo Pontifice, Marci vero Antonii Columnæ S. R. E. Cardinalis, et Sublacensis abbatiæ commentarii jussu, pompa ac solemnitate prorsus insigni relata fuere anno* 1578, *die* XIII *Julii, die Dominica, uti latius in Translationis hujus, auctore Villielmo Narniensi, descriptione, Vitæ* S. Chelidoniæ *subnexa, videre est infra.*

celebrioremque

14 *Instituerant eam Translationem Sublacenses ea spe, ut dictum supra est, ducti, ut, reductis in celebriorem adituque commodiorem locum Sanctæ ossibus cultus ejus sacer ingens deinceps incrementum caperet, qua spe neutiquam frustrati fuere : vix enim facta ea translatio fuerat, quin a variis seu privatis, seu communitatibus sacrarum reliquiarum portiones aliquot certatim fuerint expetitæ ; sed non omnium votis factum est satis : Cameratensium (in ditione Sublacensi hi siti sunt) aliorumque clericorum, regularium, laicorumque vota aut omnino rejecta,* C *aut in aliud tempus dilata fuerunt. Melius actum fuit cum Domina Olympia, Populensi duce, quæ os grande (juncturam digiti majoris) ab abbate Sublacensi obtinuit* cœnobio monialium intra urbis muros, nuper, *ut Villielmus scribit,* constructo concedendum.

cultum nacta,

15 *Melius cum Domno Peregrino Mutinensi, S. Benedicti Sublaci Priore, qui obtentum* S. Chelidoniæ *brachium ad ecclesiam sacræ Specus S. Benedicti cum honore transtulit anno* 1578 *pridie Nonas, ut Villielmus Narniensis scribit, Augusti, quod postmodum Cardinalis Hosii in* S. Chelidoniam *pietas decoravit. Voti item compotes facti sunt, teste Myrtio, Domnus Marcus Antonius ab Interranno, Domnus Cardinalis Columnæ aulicus, qui tres dentes et digiti articulum; et moniales S. Mariæ Magdalenæ de Berusio, quæ mandibulam cranii, ob missas ad recens Sublaci erectum S. Joannis Baptistæ monasterium e gremio suo sorores quatuor, acceperunt. Ita factum, ut* S. Chelidoniæ *cultus ad plura loca propagaretur simul et sensim augeretur, adeo ut in protectricem et patronam terræ Sublaci, approbante id anno* 1695 *die* XXI *Octobris sacra Rituum Congregatione, electa et festum ejus Officio duplici primæ classis cum Octava a clero ditionis Sublacensis celebratum fuerit.*

AUCTORE J. B.

celebrari a martyrologis cœpit,

16 *Ex celebri illa anni* 1578 S. Chelidoniæ *ad abbatiam Sublacensem Translatione item factam opinor, ut ejus nomen, quod nec apud Belinum, nec apud Galesinum, Feliciumve reperias, in Martyrologium Romanum relatum fuerit, ubi ad diem* XIII *Octobris annuntiatur his verbis :* Apud Sublacum in Latio Sanctæ Chelidoniæ Virginis ; *paucis quidem, sed caute ac prudenter : sunt enim Martyrologi, qui plura quidem de illa produnt, sed veris falsa permiscent. Arnoldus Wion part.* II *Ligni Vitæ, quem Menardus, Bucelinus, et Dorganius secuti sunt, ita ad eumdem diem Sanctam annuntiat :* Apud Sublacum in Latio Sanctæ Chelidoniæ Virginis et abbatissæ : *omissum oportuit,* abbatissæ ; *cum eam inde a pueritia solitariæ privatæque vitæ genus excoluisse, et ad obitum usque retinuisse ex Vitæ ejus scriptoribus liqueat. Monasterium quidem sua in solitudine, post ipsiusmet mortem, conditum iri vaticinata est ; at illi, dum in vivis fuit, numquam præfuit.* E

quodam tamen modo corrigendis.

17 *Falsus præterea Wion fuit, dum in suis ad* S. Chelidoniam *Annotatis scripsit :* Nata est Cellis Calabria ; *cum ei tam Villielmus Narniensis, quam Cherubinus Myrtius aperte refragentur. Villielmi de Sanctæ patria, cui Myrtius consonat hæc sunt verba :* Cleridona virgo claris orta natalibus in Ciculis oppido..... in Aprutii partibus seu finibus sito. *Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ* Ceculis in Vestinis *natam scribit; quorum fines Cellarius Geographiæ antiquæ Lib.* II *Cap.* IX, *pag.* 481 *fluminibus Vomano, Matrino, Aterno et Adriatico mari circumscribit, quo terrarum tractu* Ciculum *aut ut ipse scribit,* Ceculum *frustra quæsivi. Cuculum quidem pag.* 497 *exhibet Cellarius juxta lacum Fucinum ; at in Marsis situm : neque id oppidum solo Sanctæ natali ab ejus Vitæ scriptoribus adscriptam putem ; sed potius, nisi mea me fallat suspicio, locum Cicoli, quem in Aprutii ulterioris Latiique confinio, novem circiter milliaribus Sublaco dissitum, mappæ exhibent Blaevianæ. Quæ ad* S. Chelidoniam *attinent cetera a Villielmo Narniensi Myrtioque satis explicate traduntur : hic itaque hujus Commentarii finis esto.* F

* Nota 21

ACTA

A

ACTA

Auctore Vilhelmo Narniensi Monacho Sublacensi.

PROLOGUS.

Actorum fontem indicat auctor.

Etsi, in Christo dilectissimi tum Fratres et monachi, tum patres venerandi, tum amantissimi cives, venerandæ hujusce sacræ Virginis Cleridonæ *a* memoria mentibus ac præcordiis vestris firmiter inhæreat, non tamen absurdum erit, rursus eam vestris inculcare pectoribus, ut ejus devotio tenacius apud vos servetur. Tunc enim gliscit animus in Dei laudem, inque hujus Sanctæ Virginis reverentiam, cum ejus gesta fideliter et sæpe sæpius recensentur. Nec profecto mirum est, quandoquidem donum Dei *b* est : quo fit, ut quis eo magis sitiat, quo amplius ex illo hauserit. Et quidem ego omnium monachorum minimus Vilhelmus Narniensis, hujus sacri cœnobii Sublacensis indignus certe filius *c* a Deo tactus hujusce patronæ nostræ S. Cleridonæ Virginis devotione permotus, libellum hunc, ejus gesta promentem, ad coticulam reduxi. Id non inquam, quod meus sermo lucidior appareat comptiorve, quod non assero ; sed ut aliquomodo brevior, minusque rudis reddatur editio. Ex antiquo quopiam codice in pergameno exarato, sine nomine auctoris *d*, scripta hujuscemodi decerpsi. Quod forsitan (ut illa ætas assolebat) ex humilitate, ut puto, suum scriptor auctorque nomen reticuit. Suscipite ergo illum, quæso, lubenti animo, et absque scrupulo, quandoquidem ex bibliotheca sacri cœnobii nostri Sublacensis Opusculum hoc, quod litteris mando, recognitum fideliter abstuli, ibique asservatur. Quod si eruditionis minus habuerit, mihi imputetur. Tamen puto ipsam compendiosam brevitatem id plenius suppleturam.

B

C

ANNOTATA.

a *Nunc* Chelidonia *passim vocatur : unde autem ea nominis immutatio orta verosimiliter sit, vide Commentarii prævii num.* 4.

b *Alludit auctor ad* Cleridonæ *nomen, eamque dono divino Sublacensibus obtigisse innuit.*

c *Religiosa vota anno* 1527 *professus.*

d *Splendoris ignei in obitu* S. Chelidoniæ *late emicantis, ex num.* 9 *infra testis oculati.*

D

CAPUT UNICUM.

Sanctæ natales, austerum in solitudine vitæ genus, veli sacri susceptio, obitus, sepultura et translatio.

Sancta a teneris unguiculis pietatem,

Beata Cleridona Virgo claris orta natalibus in Ciculis *a* oppido oriunda fuit, patre quidem Dauferio, matre vero Albasia, in Apruti partibus seu finibus sito. Priusquam autem in lucem edita fuisset, patri ejus Dauferio nomen Cleridona in somnis nunciatum fuit. At puellula jam nata, infantiles agens annos, psalterium, hymnos, et quasdam precatiunculas, invitis parentibus, devotissime didicit; quippe parentes eam seculi officiis irretire cupiebant; quod Puellula advertens graviter ferebat, sed per singulos dies succrescens tum ætate, tum virtutibus in Dei amorem magis magisque succendebatur, adeo quod, relicta quadam die patria, spretisque mundo ac parentibus deserta petiit loca *b*. Nec ab re. Ipsa nempe a primæva ætate, adhuc puellula, puellarum cultus spernebat, masculam vim tum animo, tum moribus præferens. Nec mirum. Quoniam tenella existens et virguncula devota precatiunculas suas assidue Deo offerebat, atque illæso pede ædium sacrarum limina ad audiendum divina non segnis terebat.

E

vitamque solitariam amplexa,

3 Ceterum posteaquam ad Montes Romanos *c* propre Sublacum *d* venisset, ibi solitariam vitam in quibusdam cautibus ducebat, illic se continens, jejuniis, precibus ac divinorum contemplationi vacabat. Inde digressa studio devotionis Romanam perrexit ad urbem, ibique Sanctorum Apostolorum liminibus, aliorumque Sanctorum locis visitatis, concita ad solitudinem a se oppido dilectam rediit, diu ibi mansitans non segnis ad opus Dei se exercebat; quandoquidem mente fervens quod prius psalterium totum dedicerat; devote illud Deo psallebat. Addebat quoque plerosque hymnos, et alias preces ante Deum fundebat, cujus se conspectui præsentabat. Locus, in quo morabatur, duobus milliaribus a Sublacu *e* distabat.

F

pristinam, suscepto velo sacro,

4 Non multo post inde abscedens monasterium Sublacense petiit in S. Scholasticæ Virginis solemnitate *f*; post preces ad Deum fusas velum sanctimonialium a domino Cunone Prænestino episcopo *g* accepit, ac, auditis divinis misteriis, ad solitudinem statim reversa est, quæ a Sublacensibus et abbatialibus Norra vulgo dicitur, in magni montis radice posita. Ibi nempe diu permanens, laboribus multis fatigata, quinquaginta et novem peregit annos. Sola enim in Dei conspectu secum habitavit, multis jejuniis tabefacta frigoribus nimiis attrita, carnis maceratione attenuata, luporum, ursorum, aprorumque timoribus

A bus vexata, laneique vestimenti duricie macerata, freta divino auxilio infatigabiliter perstitit. Erat quippe mirum in modum in precibus vigil, alacris in piis exhortationibus ad eos, qui se, licet raro, revisebant, commonens ad mundi contemptum. O beata et vere felix anima! Vere Deo devota!

vitæ austeritatem auget,

5 Quid vero de cibi ejus neglectu vel parcitate referam? Sæpe enim post biduum, quandoque post triduum, aliquando vero et sæpe de quarto in quintum, de sexto in septimum prorogatum diem cibum sumebat. Hiemis vero tempore ob nimiam nivium densitatem, quandoque post quintum decimum et eo amplius diem delatum ab aliquo Christi fidelium cibum potumque sumebat, Deo gratias referens. Lectisternium quoque ejus acutæ cautes erant, et pulvinar durum profecto saxum. Funiculo etiam pro zona cingebatur. Si forte de iis, quæ sibi afferebantur, furto aliquid fuisset sublatum, sincera caritate ac humili voce patienter iis, qui id sibi portabant, dicebat: Hoc B et illud fuit ad me destinatum; sed (quod Deus tibi parcat) non mihi illud attulisti, verum probe illud abscondisti, ut exemplo uno ex multis patebit.

occultorum cognitione prædita, a corvis pasta,

6 Quidam a suo domino missus cum pane et vino, ac duobus piscibus assatis, ut omnia S. Virgini portaret, qui pergens tulit, sed non omnia. At Virgo, acceptis a puero xeniis, gratias destinanti retulit, dixitque puero: Cave tibi, fili, nequando ad piscem, quem abscondisti, incautus accedas, ne, quod Deus avertat, aliquid detrimenti patiaris. Agnovit statim reatum suum puer, ruboreque suffusus abscedit valde confusus. Tandem inde digressus puer, ad illum locum veniens; ubi inter fruteta piscem absconderat, concito gradu, cum accurate illuc inspexisset, vermibus scatentem piscem, serpentibus circumvallatum atque opertum invenit. Quod factum puer oppido expavescens propalavit, magnumque audientibus timorem incussit, ne deinceps tale quid quispiam attentaret ex iis, quæ Virgini mittebantur, sicque usu venit, tam ex C hujusmodi, quam ex aliis a S. Virgine prolatis occultis virtute Sancti Spiritus, quod plurimi, et propemodum omnes, ad eam accedere verebantur. Erat ibi in eleëmosynis largiflua, ut ex iis, quæ actitabat, liquido patet; nam ex ciborum reliquiis, quæ sibi supererant, inopibus ipsamet ad se venientibus erogabat, aut per eosdem, qui sibi attulerant, ipsis largiter distribuebat. Ali- h quando vero, ut S. Elias *h*, a corvis ipsa famescens annonam recipiebat, semper Deo in omnibus gratias agens.

dæmonum victrix,

7 Assiduitati ac divinæ theoriæ, ut jam præfertur, quasi supra humanum modum operam navabat; quieti vero ac somno locum, nisi raro et in asperrimo scopulo, nimium fatigata operam dabat, idque potius ac sæpius sedens defecta membra laxabat. Rursus, refectis aliquantisper somno membris, ad psalmodiam devota redibat, adque orationum frequentiam. Quam nonnumquam antiquus hostis, diversarum ferarum assumpta forma et voce interpellare conabatur, minis eam terrens, quasi interimere minabatur. Nec his ludibriis cedens Virgo beata, sed magis magisque Deo vacabat, et, si dici fas sit, nec puncto temporis ab oratione divelli poterat. Plerique sane explorare volentes, utrum vera essent, quæ de dæmonum ludibriis audiebant, quæ circa sanctam Virginem assidue fiebant, alii invidiæ zelo, alii vero bono animo, relictis propriis sedibus, ad locum vel circa Virginis mansiunculam sancta calliditate latitabant, ut experimento addiscereut, quod optabant, totam noctem insomnem ducebant; nec quidem sua expectatione delusi sunt; sed et ibi sæpenumero eadem experti sunt. Hæc nimirum eadem et his similia germana ejus, Nitida nomine, fatebatur perpessa apud sororem suam semel pernoctando; postmodum, recedente bellarum strepitu, visum sibi fuit voces audire melodiis, omnique dulcedine plenas collaudantium Deum et benedicentium.

miraculis et prophetiæ dono clara, in cœlum anno 1152,

8 Interea tum viri, tum mulieres locum sanctæ Virginis devote frequentiaque multa cœperunt adire, gestantes filios filiasque, ac ducentes viros et mulieres variis detentos languoribus; quo- E rum aliqui secundum uniuscujusque fidem ab ea benedicti, sospites et incolumes abibant. Mira enim, quæ Dominus per suam famulam operatus est, longum esset enarrare. Verum quo tempore modove ex hac luce migraverit edicendum est. Prius enim obitum suum nuntiavit, qui advesperascente die Dominico *i* felicissimus extitit, septi- i mo Idus Octobris *k* anno Domini millesimo cen- k tesimo quinquagesimo secundo *l*, Eugenio tertio l Pontifice Maximo *m*, prout in Chronicis sacri cœ- m nobii Sublacensis habetur, et in paradisi gloriam regnatura cum Deo Jesu, dilecto sponso, in secula seculorum intravit. Hoc quoque prænuntiavit, locum, quem tandiu incoluerat, ecclesiam Deo ædificandam fore, ancillarumque Dei cœnobiale domicilium *n*, et quod optabat ibi requiescere, n quod rei probavit eventus, ut impræsentiarum cernitur: ubi ego D. Vilhelmus, qui hæc recognovi, Missas tenui, et plures monachi idem actitabant ad hunc usque diem MDLXIX. F

non sine cœlesti splendore

9 Demum e seculo migrans, factus est cœlitus mirus splendor a loco quem incoluerat, ad cœlum usque protensus instar lychnorum, qui intueri minime poterat, nisi quædam maxime luminosæ favillæ, quæ per totam Sublacensem abbatiam a sero illo Dominico usque noctis medium visebatur, uti tempus auroræ, quod plurimam testium copiam minime latuit; quem propemodum omnes intuiti sunt, palam nescientibus narrantes. Interea splendor adeo crevit, quod non modo a Sanctæ Virginis scopulo elevatus est, verum etiam et per totam hanc regionem, et insuper totum fere orbem ejus claritas, quasi ignea acies, ab omnibus clare ac patenter conspecta est. Hæc enim plerique testati sunt, qui ad Segninam urbem *o*, o et ad Domini Eugenii præfati Beatitudinem commeabant; quod et ego, qui hoc opus exaravi, propriis auribus hausi, qui ibi cum beato Pontifice aliisque quamplurimis sanctis episcopis, aliquibus Cardinalibus aderam *p*, sero illo Dominico igneum p splen-

AUCTORE VILHELMO NARNIENSI.

sublata,

splendorem. imo Deificum lumen immensæ magnitudinis, licet immeritus intuitus sum.

10 Porro qui aderant, existimabant in aliqua Campaniæ parte copiosum ignem existere, de quo tantus splendor exsiliret. Postmodum beati Pontificis jussu cacumen montis civitatis ego et multi clerici ascendimus; conspecta est nobis et visa pro certo est tota abbatia Sublacensis comburi. Ceterum certiores redditi, quod in sanctæ Virginis exitu supra scopulos, quos ipsa Sancta incoluerat, quoad vixit, lux illa refulserat, et horam scientes, qua obiit, a loco paulatim ad cœli usque celsitudinem se amplians pariterque dilatans ea ascendere conspecta est, omnem hæsitationem abegimus. Nullus deinde hæsitavit, quin splendor hujusmodi ob sanctæ virginis Cleridonæ pio merita effulsisset, adeoque rumor hujusce rei auctus est, ut ad Romanam attingeret curiam, referentibus qui a longe venerant, supradictum splendorem, quibus indubitata fides adhibebatur, ac laudes æterno Deo solvebantur in secula.
B Amen.

corpus suum Sublaci sepultum in solitudinem, quam incoluerat, referri jubet.

11 Post ejus obitum, non multo post; cum humanum ejus corpusculum ante S. Scholasticæ *q* monasterium, in loco seu ecclesia S. Mariæ Novæ, ante ejusdem monasterii januam, quod pauperum erat xenodochium, ibique perplures annos *r* quievisset, tanta grandinis copia per annos vallem illam sub solitudine, quam Sancta incoluerat, ad Sublacum usque depasta est, quod a vineis, a terris, ab arboribus nihil fructuum colligi posset. Id liquide quidem patuit, quia ibi Sancta sepeliri noluit, sicut ipsa ante obitum prædixerat, sed in suis, uti dictum est, cautibus. Apparuit enim, ut Domino placuit, beata Virgo cuidam presbytero, nomine Silbo, in somnis dicens: Nisi corpus meum ad locum suum relatum fuerit, singulis annis ipsa vallis ulterius minime grandine non carebit. Quod cum Simoni abbati Sublacensi, qui antea monachus extitit Casinensis ex genere filiorum Burelli de Sangro, qui anno Domini MLXI præfuit monasterio Sublacensi, nuntiatum fuisset, consulens dominum Manfre-
C dum S. R. E. Cardinalem tit. S. Sabinæ, consultis quoque fratribus, et clericis, et laicis, accensis cereis, cum crucibus et thuribulis Sanctum corpus, unde ablatum fuerat, reportari mandavit. Tunc maximo cum honore, ceu in die ejus tumulationis, sacrum corpus per manus sacerdotum ad locum scopulorum, ubi erat prius, relatum est et humatum *s*, ubi, præstante Domino, cæcis visus, claudis gressus, surdis auditus, mutisque loquela Beatæ hujus Virginis meritis impetratur, et plura his similia Dei beneficia illuc accedentibus conceduntur. Quo facto, grando deinceps non amplius vallem et loca illa invasit.

ANNOTATA.

a *Non in Vestinis, quod Ferrarius; neque Cellis in Calabria, quod Wion scribit; sed verosimiliter in oppido vicove* Cicoli *dicto, de quo vide num. 17 Commentarii prævii.* D

b *Probabilius sub annum* 1093. *Vide Commentarii prævii num.* 7.

c *Alias* Simbruinos *: collocantur ad Anienem fluvium paulum supra Sublacum apud Cellarium Orbis antiqui part. I. Tab.* 14, *pag.* 497.

d *Æquorum oppidum in Latio. Est et huic oppido abbatia cognominis, nullius diœcesis, pervetus et nobilis, S. Benedicti commemoratione inclyta, ab oppido milliari dissita.*

e *Seu Sublacensi cœnobio.*

f *Die* X *Februarii.*

g *Alibi perperam* Tusculano; *tenuit autem Conon Sedem Prænestinam, teste Ughello num.* 8 *citato, ab anno* 1111 *usque ad annum* 1122.

h *Vide lib.* III *Regum cap.* 17 ꝟ. 4.

i *Ita etiam Clemens Neapolitanus, Myrtius Trevirensis, et Officium Proprium* S. Chelidoniæ.

k *Consonat Officium Proprium mox citatum; Clemens Neapolitanus mensis diem, quo Sancta obierit, non indicavit; Myrtius vero non septimo* E *Idus Octobris, seu* IX, *sed septima die Octobris defunctam scribit.*

l *Annum obitus tacuit Clemens Neapolitanus. Sed hujus anni Octobri mense labente littera Dominicalis erat E, ac proin dies quidem Octobris* IX *in diem Jovis,* VII *vero in diem Martis incidebat. Cum advesperascente die Dominica sub mediam noctem omnium consensu* S. Chelidonia *ad superos abierit, nec sit, me quidem conscio, quin annum* 1152 *ei emortualem statuat, dies* XII *Octobris vel* XIII, *diurnas horas more Italo a solis occasu inchoando; vel etiam a media nocte, si post mediam noctem obierit, diei* IX *vel* VII *substituenda videtur. Etenim* XII *Octobris eo anno incidit in diem Dominicam, et tertio Idus Octobris festum* S. Chelidoniæ *perpetuo celebratum fuit.*

m *Anno Pontificatus ejus octavo.*

n *Factum id anno* 1161, *quo ejus reliquiæ Sublaco ad Simbruinos montes, ubi vixerat mortuaque fuerat, relatum est, abbate Sublacensi Simone, qui eam ecclesiam, cui virginum deiu monasterium adjectum fuit, S. Mariæ Magdalenæ et* S. Chelidoniæ *sacram voluit.* F

o *In Campania Romana, ditionis Ecclesiasticæ, et sedem episcopalem.*

p *Hæc non suis, sed Vitæ* S. Chelidoniæ *primi scriptoris, sibique prælucentis verbis Villelmus Narniensis scribit.*

q *Cui Sublacense monasterium sacrum est.*

r *Scilicet novem.*

s *Cum jam ante cultus sacer, annuente Eugenio III, exhiberi cœptus esset.*

TRANSLATIO

TRANSLATIO

S. CHELIDONIÆ VIRGINIS

ANNO DOMINI MDLXXVIII

Die XIII Julii facta

Auctore Vilhelmo Narniensi.

CAPUT I.

S. Chelidoniæ reliquiæ in montibus Simbruinis reteguntur.

Cum S. Chelidoniæ reliquias, ob aditum difficilem, minus frequentatas,

Locus est a terra Sublaci duobus fere millibus ad Borealem plagam distans, quo loco ex silice dura altissimæ rupes eriguntur, quarum scabris exesisque lateribus oppidum versus, sacellum Divæ Mariæ Magdalenæ dicatum situm est. Huc Cleridona patrem fugiens puella concessit : hic vitam duriter duxit : hic mortua est virtutum omnium splendore conspicua : cujus ossa (quo id tempore fuerit) *a* collecta atque marmoreo sepulchro composita populis huc usque in religionem maxime venere. Ferunt olim apud sacellum domum extructam fuisse sanctimonialium quarumdam usui : qua tamen pene collapsa, nonnulla extant ejus adhuc non spernenda vestigia. Sacello agri consecrati fuere non adeo insignes, quorum tamen proventus ad mensam Sublacensium monachorum pertinent. Cumque latera illa ingentium saxorum fere inaccessa essent, ac ob asperitatem itineris, hominibus tamquam desueta, raro quidem eo adoratum ibant populi *b*; quamquam incolis maxima erat et singularis in Cleridonam virginem pietas : quippe quæ assiduis votis vocaretur.

bona pontificis venia

2 Quamobrem, monachis Cassinatibus Sublacense cœnobium tenentibus, abbate Gregorio Sublacense *c*, de venerandorum ossium transpositu pertractari cœptum est. Absurdum videri quidem, corpus tam sanctum locis tam obscuris obsoletisque delitescere : si transferretur in insignem ecclesiam prope cœnobium, crebro invisum ab hominibus, crebras item quotidianasque supplicationes fusum iri. Ea tamen intepuit succedentibus abbatibus instituta deliberatio, quoad cœnobium decretum fuit a Patribus Hieronymo Amalphitano *d*, quo abbate, adeo res pressa est, ut is induxisset in animum in ecclesia cœnobiali sacellum construere reponendis ossibus aptissimum, quod quidem inchoatum successor ejus Cirillus Faliscus *e* perfecit, imbricibus texit, marmoreo tessellato pavimento instruxit, aliaque ejusmodi ornamenta addidit. Increbrescebat in dies ad aures vulgi tantæ Translationis molitio. Jamque a Pontifice Gregorio ejus nominis tertio decimo *f*, potestate corpus illum sanctissimum transferendi facta, illustrissimus Marcus Antonius Columna Cardinalis *g*, et universæ abbatiæ optimus commendatarius, datis ad abbatem Cirillum litteris, pontificiam illam ipsam potestatem monachis Sublacensibus indultam, perspicue testatus est *h*.

Sublacensibus cœnobitis,

3 Sed tamen cum primum oppidani de transferendo corpore agi percepissent, gravate adeo tulerunt, ut nil sibi accidere ingratius potuisse videretur. Id erat, quod pervetus ei insederat opinio a majoribus olim ad istud usque tempus emanata, qua crederent, si locis suis ossa illa dimoverentur, fore ut ager Sublacensis densa diuturnaque tempestate quateretur. Id alias accidisse proditum esse memoriæ. Nam superioribus longe temporibus corpus sanctæ Virginis fuisse in ædiculam proximam cœnobio traductum e sacello proprio; qua traductione factum esse, ut tantisper grandinasset, dum illa in ædicula esset, visumque cuidam religioso viro per quietem fuisse, nisi rursum in loca sua sanctum corpus reportarent, nusquam e cœlo præcipitari desituram grandinem *i*; cum vero id abbas (quisquis ille fuit *k*) hominesque tentassent, corpusque in ædem pristinam retulissent, continuo grandinare cessasse. Hanc opinionem animis Sublacensium adeo infixam sensimus, ut nulla ratione posset divelli. Eam opinionem firmiorem arctioremque fecit improvisa quædam aeris perturbatio, quæ tum temporis suborta est, quam etiam insecuta fuit grando, quæ Gennatem agrum in abbatiali ditione quatuor millibus ab oppido distantem, pessime diverberavit. Quamobrem tanto magis tum plebs, tum etiam plerique oppidi primatum perstiterunt in sententia, jamque coacto concilio eam Translationem impedire deliberarunt.

invitis licet primum civibus

4 Sed nil ausi sunt inconsulto Reverendissimo ac illustrissimo Cardinale, ad quem castro Zagarolo æstivantem Sublacensium omnium nomine litteras dederunt; rogatum volentes, ne transferri corpus Cleridonæ permitteret : in ea se esse religione veterumque sententia, ut si Cleridona alio comportata esset, immanes rerum publicarum privatarumque jacturas affirmarent esse perpessuros, omnia de cœlo tactum iri, in maximas calamitates se suosque nepotes ituros : eam rem apertius argui; quod quamprimum monachis deliberatum est sanctas reliquias ad Divæ Scholasticæ transferre, illico e cœlo affluentissimam

AUCTORE VILHELMO NARNIENSI.

mam cecidisse grandinem, segetesque in Gennate agro fortiter decussas stravisse; tritici vinique caritatem non portendisse modo, sed certe peperisse : id dispendii, si jam ante Translationem factum sit, multo magis post Translationem factum iri. Quibus litteris prudentissimus æque ac religiosissimus commendatarius breviter respondit: Nihil esse quod ex Translatione reliquiarum id eventurum putarent: Deum Opt. Max. eumdemque rerum omnium procuratorem et severum peccatorum vindicem, si quid in eo populo aut grandine aut alio supplicio purgandum esset, animadversurum pœnasque sumpturum, sive ossa illa transferrentur, sive loco suo perpetuo manerent : omnes nervos potius contendere in tam religiosum opus oportere. opem monachis omnem id conantibus afferre debere, nullum omnino negotium Translationi facessere, preces ad Deum juges fundere, ut omnia instituta bene verterent. Quæ responsa cum Sublacensibus ab illustrissimo Cardinale reddita essent, nil contra pugnarunt, sed iis omnibus, quæ ad Translationem
B pertinerent, adminiculo esse polliciti sunt. Nondum tamen absterserant futuri cujuspiam mali suspicionem, rem taciti atque ambigui sustinebant.

Sublacum referre decretum esset,

5 Illud reliquum erat, quod a monachis impetratum optabant, ut scilicet Translationem tamdiu protraherent, quoad segetes et secarentur, et ad aream terrerentur, qua re tuti saltem essent recondenda tritico : quod votum similiter vindemiam amplectebatur. Solet vulgus hoc superstitiosi timoris genere sæpenumero implicari, quod omni contentione nos adhibitis persuasionibus, atque imprimis optimus Cardinalis datis litteris adimere sategit. Eam porro prorogationem abnuit abbas, quam si forte indulsisset, facile erat, ut ipse in suspicionem veniret, ne una cum populo de superstitiosa formidine sentiret ; neque integrum abbati visum est, in ea re plebi morem gerere, cum nihil haberet tunc temporis, quod pressius cogitaret, quam eam ipsam Translationem ocius expedire. Quamobrem Translatio-
C nis celebritas ad tertium Idus Julias cum populo
l condicta est, qui dies fuit Dominicus *l*, tum cum homines, cæteris negotiis vacui, ad pietatem se jure exercere deberent. Ad vocem præconis res publice conclamata est, Clerici, regulares, qui tantummodo Franciscani lignipedes aderant, albi nigrique ordinis confraternitates, quas appellant; oppidani principes, quique cum magistratu erant, et omnis in universum plebs, a monachis invitata est ad pompam. Biduo autem antequam Translatio fieret, abbas (qua erat religione et animi solertia) monachis, qui cœnobium Divæ Scholasticæ inferius incolebant, et qui superius Divi Be-
m nedicti habebant, indixit ejus diei jejunium *m*
n simul et viginti quatuor *n* horarum preces, ad quas in sacellum, Divæ Cleridonæ comparatum, singulis horis singuli bini accederent monachi; quoque ad Deum implorandum castius innocentiusque adirent, hortatus Fratres est, ad abstergendos fœditate peccatorum animos, casusque reservatos, quos vocant, tum confitentibus tum confessariis liberaliter indulsit, ne quid esset, D
quod præmittendæ recensioni objiceretur.

ad Simbruinos montes se abbas insigni comitatu confert,

6 Persolutis igitur in oratorio nocturnis vigiliis, illico preces abbas horarias cum socio inchoavit, idque primus fecit, ut antequam fervesceret dies, iter commodius adornare posset ad saxeas rupes, quibus adhuc ossa Cleridonæ condebantur. Nam summo mane contendere illo debebant patritii viri nonnulli Sublacenses, cum iisque actuarius qui de peragendis rebus publicis tabulis fidem faceret. Statuerat enim abbas (quemadmodum id quod optarat felicissime successit) adhibitis testibus iisdem præclaris hominibus *o*, mar- *o*
moream urnam, qua maxime poterat, cautione aperire; quidve aut ossium aut reliquiarum ibi abderetur, patefacere. Non satis abbati fuit jejunium ac preces indicere monachis, sed priusquam demolitionem tumuli adoriretur, demolitionem a re sacra auspicatus est. Duo pone secuti sunt monachi *p* non multo postquam abbas cum *p*
socio *q* pervenerat, quorum alter *r* sacra fecit, *q r*
atque omnes, quotquot aderant, misteria summa
cum pietate , fusisque indesinenter precibus , E
aspexere.

urnamque demoliri,

7 Cumque sacra ipse fecisset abbas, superiore sacerdotali veste seorsum posita, retentaque tantummodo alba, nec non orario ad pectus decussato, jussit, cernentibus omnibus, cœmentarium hominem *s*, eo de industria vocatum, marmoris *s*
commixturas cuneo ferreo disjungere. Siquidem in prospectu super aram urna illa ipsa erat pluribus coagmentata partibus, quæ partes cum marmoreæ essent atque candidæ, in molem quamdam surgebant, ad pares angulos quadratam, nisi quod ejus molis verticem frontispicium in acumen desinens premebat : anterior tumuli facies duabus columellis teretibus, multiplici variaque tessera distinctis ac tamquam torno ductis claudebatur; quæ facies tum marmorea, tum complanata omni ex parte erat, in cujus medio duplex apparebat vermiculatum emblema tessellis aptatis ita distinctum, ut penicillo depictum puteres ; posterior facies tota sacelli muro ita inhærebat, ut una cum muro colligaretur ; latera F
hinc atque hinc itidem marmorea, quæ tamen nihil tessellatum haberent.

psalmos cantantibus monachis, jubet;

8 Inter demoliendum monachi cominus psallebant Hymnos Davidicos, tum etiam Psalmos recitabant, quos pœnarios vocant, Litanias, Rogationes, extremasque multiplices precatiunculas modulatis vocibus concinebant, tum Divæ Mariæ, tum Zachariæ Euangelicos versus. Videre erat, quam faberrime factum, quamve firmissime structum sepulchrum illud esset, ut quam posuerunt in fabricando sarcophago diligentiam, eamdem, ni potiorem mavis, in colligendis componendisque reliquiis intelligeremus ab ejus temporis * * patribus
fuisse positam. Frontispicium primo demolitor dissolvit, quo dissolvendo tantum temporis effluxit, ut reliquis destruendis sepulchri partibus conjectaremus multo longius interponendum : deinde tabula erat sub frontispicio marmorea, quæ vas tumuli quadratum superiori parte universum tegebat. Cautius agebat cœmentarius, ne

A ne tabula demoliendo frangeretur : qua sublata putabamus, nullis interjectis impedimentis, posse reliquias patefieri, quam in rem attentissime astantium prospectabant oculi. Jam abbas passim actuarium monebat, ut ipse unus esset e ceteris, qui subtilius acutiusque oculis cuncta perlustraret, animoque perlustrata mordicus retineret, diligentissimeque in tabulas publicas adnotata referret. Sic fore tandem, ut Aeta illa studiose conscripta historiæ loco posteris haberentur.

sublata superiore tabula,

9 Hiantes lusit marmoreæ superioris tabulæ ablatio, dilataque tamdiu visendarum reliquiarum spes præter modum intuentium animos augebat excruciabatque. Animadverterunt tandem marmoreas illas tabulas emblemate picturatas non esse urnam, qua virgo Cleridona celaretur, sed urnæ ornamenta quædam pulcherrima. Quod vere comprobatum nobis fuit, ubi tegumenta involucraque illa marmorea sua essent soluta compagine. Nam vasculum inclusum erat ex integro B marmore cavatum elaboratumque haud tumultuarie, sed artificio adhibito, quadratura ex altera parte longiori, longitudine fere bipedali constans ad duplam rationem altitudinis. Operculum item ex integro marmore fabrefactum, paulo excavatum, cujus tamen summitas acutie quadam oblonga finiebatur. Annuli utrimque ferrei tamquam aures infixi plumboque coaptati erant : quibus commodius operculum sublevari, quodque in vasculo reconditum esset, cerni posset. At ubi levari operculum cœptum est, clamosissima voce sacerdos, qui idem abbas erat, Ambrosianum canere sibi sumpsit, sumptumque monachi ad calcem usque canendo perrexerunt. Ceteri qui aderat laïci *t* exultare lætitia, collaudare divinam beneficentiam, sese colligere in divinas preces, genua profundius flectere, operto capite opem e cœlo implorare, reliquiarum denudationem morari, optata demum expleri poscere.

t

detectisque reliquiis,

10 Quid plura ? In vasculo lignea erat arcula temporis longinquitate jam senio enecta, non marcida quidem, sed quæ comminui facillime pot- C erat, jamque, nisi attentius accuratiusque pertractata esset, in minutula frusta abiisset. Tegmine ligneo ab arcula remoto, sanctissimæ virginis Cleridonæ totius fere corporis ossa adinventa sunt, calvaria integra, humerorum, brachiorum, feminum, crurum ossa majora illa ipsa quidem minime deerant ; minora complura erant, quorum adnotatio non admodum curæ fuit, ut minutatim expenderentur. Actuarius commonitus est, ut hæc ipsa ossa præstantiora in numerato haberet, quæ tabulis ad futuræ memoriæ * conscriberentur. Postremo accepta calvaria Virginis in nomine sanctissimæ atque individuæ Trinitatis signo crucis facto, homines isthæc tam mira cernentes lætiori alacriorique animo loco discesserunt. Ceterum antequam discederent, actuarius ea quæ diligenter conscripsit, diligentissime stipulatus est, cujus stipulationi nemo fuit adstantium, qui non adstipularetur.

* perpetuitatem

11 Illud quoque abbas discedenti cuique significavit, ex capsula lignea pene confecta in cipressinam brevi fabro lignario parandam, ossa tam sanctæ Virginis transfundenda, perendie in cipressinam transfusa solemniter ad cœnobium comportanda : si pompam celebrem futuram vellent, studerent quam maxime, tum precibus, tum honestioribus actionibus invigilare : iis enim rebus coli præcipue Deum, cujus providentia in universas singulasque totius mundi partes pertingeret. Qui descenderant in oppidum declararunt passim oppidanis, quid esset mane illo gestum apud Cleridonæ Virginis ædem, quibus laboribus, quibusque ceremoniis retecta essent illius Virginis ossa. Non defuere, qui antequam ossa eruta et urna inventa fuissent, crederent eos frustra niti, qui reliquias Cleridonæ indagassent : quippe qui omnino diffiderent quippiam inventuros reliquiarum : deceptos tandem, sed se decipi libenter passos, cohortari omnes ad videndam quam celerrime tam venerabilem ossium supellectilem, fructum non aspernandum percipi ex tanto itinere posse : jucundissimum esse tam longinqui temporis ossa huc usque perdurata cernere.

AUCTORE VILHELMO NARNIENSI.

in urnam cipressinam perendie inferendis, Sublacum redit :

E

reditur postridie in solitudinem,

12 In secundo die, qui dies Sabbati fuit, ecce copiosior solito tum virorum, tum feminarum multitudo conscendit, nil eo tempore laborem itineris, nil ingruentem æstum ducere, ut intelligere facile sit, nec asperum amanti fieri, nec videri durum quicquam. E cœnobio item tres monachi sacerdotes summo mane accesserunt. Nam duo illi, qui abbatem antea secuti fuerant, eodemmet advesperascente die, ad cœnobium, ut ordine suo horas precarias absolverent reversi sunt. Porro tres illi, qui recens accesserant, singuli hostiam Deo acceptissimam obtulere, ea in re tum sibi, tum populo mirifice gratificati. Ex maxima venientium hominum parte nonnulli fuere, qui abbatem de sacerdote confessario percontarentur, rogarentque, ut salutaris sacerdos exhiberetur, qui exomologesim facientes peccatorum vinculis Sacramento solveret ; sic fieri, ut purioribus candidioribusque animis opem divinam meritis Sanctæ Cleridonæ Virginis implorare possent. Illico creatus est ab abbate confessarius, qui petentibus absolutionis munus elargiretur. F

multitudinis venerationi iterum exponuntur reliquiæ,

13 Instabant præterea viri feminæque omnes catervatim, urgebantque mirum in modum, ut ossa Cleridonæ retegerentur, palam omnibus cernenda. Isthuc non adeo abbas flecti potuit, ut facile concederet. Non enim integrum arbitrabatur, neque consentaneum, ut tam verendæ sanctitatis reliquiæ passim omnibus explicarentur ; qua re postmodum fieret ut pro nihilo seu de lapide exemptæ ducerentur. In eam sententiam impellebat maxime, quod ita usurpatum ab Ecclesia intelligeret. At vero tantam in hominibus illis religionem animadvertenti, piamque illam contentionem negligere haud operæ pretium visum est. Igitur eo angustiæ res ducta est, ut ter tantummodo in illa universa die per monachum confessarium eumdemque hierophantem constitutum ossa Virginis multa quidem religione ostentarentur. Mira quidem res erat flagrantia de imis visceribus ducta suspiria, supplicesque

hominum

AUCTORE VILHELMO NARNIENSI.

hominum audire voces, repetitaque toties Cleridonæ nomina. Quid dicam mulierculacrum lacrimas? Quid puerorum paternos maternosque mores imitantium simplicitatem? Quid juvenum acrimoniam religione mitigatam? Quid omnium in universum incredibilem pietatis significationem? Illud profecto Christianæ religionis haud leve argumentum fuit, quod ii fere omnes qui aderant, singuli globulos filo seriatim pendentes, quibus numerato tum orationem Dominicam tum angelicam salutationem memoriter dicerent (corollas Dominæ vulgo vocant) habebant in manibus: neque id tantæ pietati satis fuit, nisi contentius eas hierophantæ porrigerent, quas sacris ossibus admoveret: quorum contactu rem divinissimam consecutos esse arbitrarentur. Tantam hujusmodi corollarum silvam, tantamque hominum fidem mirantibus nobis patefactus est agendis Deo gratiis immortalibus locus amplissimus.

allataque vesperi urna cipressina

14 Persolutis ad Vesperam statis horis, capsula cipressima, in qua reliquiæ transponi deberent, e cœnobio allata est, et id postridie, B antequam aurora emergeret, abbas efficere statuit, ut ineunte aurora iter illud declive montis, comportato reliquiarum ferculo, descenderent in planitiem, quam in planitiem confluere *, qui pompam Translationis præcone proclamatam celebraturi essent. Id duas ob causas fiebat: quarum prima erat, ut advenientium copiarum commodo consuleretur, ne scilicet montis horridi nimiumque ardui conscensu defatigarentur; altera quod melior atque brevior futura esset via tarde incedentibus, qui pompam insignem illam agerent. Addo tertiam, ut Translationis ejus negotium temporius, antequam sol in sublime vectus exardesceret, perficeretur. Ita enim abbas rem moderatus est, ut Orientem solem anteverteret, reliquiis Sanctis in planiciem conducendis antelucano tempore, stellis adhuc cœlo micantibus inchoandum fuit, ut et tolerantius viæ labor sustineretur, et causa esset, ut neminem sumpti itineris pœnitere posset. C

* debebant.

reliquum noctis inter preces exigitur.

15 Sero sabbati die non exigua virorum mulierumque manus convolarat ad prærupta divæ Cleridonæ loca, ut noctem privigilem ducerent ad reliquias, precibusque nervis omnibus contenderent ad suam ipsorum commiserationem promovendam Dei clementiam: quorum in numero nonnulli fuere albi coloris confratriæ viri primates. Hos compellavit abbas, rogavitquo humaniter, ut honestandæ pompæ causa atque ut observationi majori monumenta isthæc haberentur, solitis induti saccis media pompa urnulam Cleridonæ marmoream reliquiis vacuam, aptatis vectibus seu humeris suspensa ferrent: seorsum quaterni operculum: sic fieri, ut magnificam quidem et longe gloriosam pompam redderent: laborem certe insuetum et durum, at laboris tanti præmium fore locupletissimum. Abbati humaniter petenti humanissime primates assensi sunt, in quaque re polliciti vel difficiliori præsto esse: noctu se illic moraturos: ad noctem mediam fratres complures affuturos in eam rem paratissimos, nobis descendentibus cum reliquiis, se pariter cum marmoribus descensuros, D nihil prætermissuros, quod abbati fore gratum intelligerent.

ANNOTATA.

a *Loco verborum, parenthesi hic inclusorum, in Myrtiano hujus Translationis apographo isthæc verba leguntur:* Sub anno millesimo centesimo sexagesimo primo.

b *Vicinorum oppidorum.*

c Gregorius a Sublaco in Latio, monachus S. Scholasticæ, obiit abbas S. Simplicii. *Placidus Puccinellus in Nomenclatura abbatum Casinensium pag.* 18.

d Hieronymus Amalphitanus, professus Neapolitanus, obiit abbas Adriæ. *Placidus Puccinellus in prædicta Nomenclatura pag.* 19. *Sacellum novum, in quod* S. Chelidoniæ *reliquiæ illatæ fuere, inchoavit anno* 1577. E

e Cyrillus a Montefalischo, professus Perusii, obiit Aversæ abbas et visitator. *Idem ibidem pag.* 12.

f *Præfuit Ecclesiæ ab anno* 1572 *usque ad annum* 1585, *quo obiit.*

g *Anno* 1565 *a Pio Papa IV in Cardinalium collegium adscitus.*

h *Addit Myrtianum apographum :* Id quoque generalis Synodus Patrum Congregationis annuit libenter.

i *Vide Vitam num.* 11.

k *Simon, de quo superius in Annotatis ad Vitam littera* n.

l *Recte: nam eo anno littera* E *diem Dominicum indicabat,*

m *Quinto Idus Julii ex Myrtio.*

n *Mox citatus Myrtius habet:* quadraginta.

o *Scilicet Flaminio Pauismollis, Friderico de Angelis actuario, Joanne Baptista Tucciamanella, Fabritio Caviæ, Ascanio Martini Croci. Ex apographo Myrtiano.* F

p *Domnus Angelus a Sublacu, et Domnus Maximus Aretinus. Ex eodem apographo.*

q *Bini hic socii tribuuntur abbati in apographo Myrtiano, nempe : Domnus Venantius Urbinas Cellarius, et F. Placidus commissus a Sublacu.*

r *Angelus a Sublaco. Ex eodem apographo.*

s *Petrum Lombardum. Ex eodem apographo.*

t *In his apographum Myrtianum nominatim recenset illustrissimum D. Pirrhum Frangipanis.*

CAPUT

AUCTORE VILHELMO NARNIENSI.

A

CAPUT II.

Eædem reliquiæ ad Sublacense monasterium transferuntur.

Reliquiis apponuntur excubiæ;

Rebus ita compositis, abbas monachos commonuit, duos præsertim, qui juniores robustioresque erant, ut aliqualem vicissim operam custodiendis sacris ossibus adhiberent, ne quidpiam forte fraudis vel doli mali subreperet, neve quis versipellis insidias strueret suffurandis aut abripiendis reliquiis. Huic studio comitem adjunxit commissum *a* ac Heremitam *b*, qui locis illis plus quam quinquennio custos a monachis Sublacensibus adscriptus fuerat : se cum seniore socio aliquantulum quieti dare velle, ut ad horam noctis sextam experrecti quidquid facti opus esset, accuratius expedirent. Nihil fuit ab abbate præceptum, quin libentissime tum monachi, tum commissus et heremita susciperent, idque reapse perficerent.

B

tertia autem die, illatis in urnam sacris ossibus

17 Ad noctem mediam, qua fuerunt monachi pietate solertiaque præditi, statæ nocturnæ vigiliæ, pulsato ære campano, significantur ; deinde ordine in ecclesia frequentiori persolvuntur. Persolutis nocturnis precibus, adhuc alta nox erat ; abbas duoque una secum monachi, crispantes lineas induunt (cottas *c* vulgo appellant) orarium *d* etiam, ab collo pectore tenus compositum superaddunt, capsellam cipressinam ad aram collocant ; cumque abbatis jussu ab commisso heremitaque socio tegmen marmoreum ab urna marmorea dimotum omnino esset, ossa Virginis Sanctæ singillatim summa religione summoque studio transponi cipressinam in arcam cœpta sunt. Videre tum erat procumbentium hominum vultus attonitos, submissas supplicesque voces, innumeris suspiriis permixtas, in aera fundi, pectora pugno percuti, commiserationem quandoque divinam altius aliquanto proclamari. Studuit abbas ne quidpiam vel ossiculorum esset in urna marmorea reliquum, atque adeo ea in re diligens fuit, ut ne pulvisculus quidem restaret, qui non exquisite colligeretur custodireturque. Quid quod fragmina illa ipsa capsulæ ligneæ, qua reliquiæ Virginis condebantur antea, sic scrupulose reservata sunt, ut inclusa linteo heremitæ consignarit abbas, in cœnobium portanda, quem heremitam voluit nusquam ab latere suo discedere.

C

omnibusque ad iter expeditis,

18 Ossium igitur et reliquiarum marmoream urnam iuanem redditam, operculumque item ipsius urnæ marmoreæ ab ara dimitti, mediamque in ædem transferri, ab albi ordinis confratribus, quorum id ordinis * curæ commissum fuerat, jussit abbas. Cipressina vero capsula, jam tantarum reliquiarum ditior augustiorque facta media in ara, velo subtilissimo tecta adstat : in eam omnium convertuntur oculi, votis supplicibus Cleridonam invocant, ut Deum in suas eorum calamitates avertendas facilem reddat. Interea monachis præsentibus (nam nuper monachus insperato illuc e nostris venerat, patritios quosdam homines *e* comitatus, qui religionis ergo noctu ea loca invisere in animum induxerant : * ille ipse monachus tertius fuerat, qui ossibus in cipressinis loculis collocandis adminiculatus est) monachis, inquam, psallentibus, ceterisque attentissime quæ gerebantur intuentibus, urnæ marmòrcæ, itemque ejus operculo vectes lignei funibus validioribus nectuntur, crebroque bajuli tentant, an vectes et humeri oneri portando pares sint, necne : omnia sentiunt optime libramento convenire ; jam se paratos indicant in opus ; jam quantum suas ad partes attinet sese in iter colligere posse. Jubet abbas pondus marmoreum tolli, nihilque dixit, jam impedire, quod iter agere nequirent ; se continuo cum reliquiis subsecuturum. Albescere auroram, stellasque evanescere, non esse diutius morandum, planitiem adeptis aliquantisper quiescere non ingratum fore : asperitate montis descensa, totam pene viam confectam videri.

* abundat

E

inter hymnos sacros e montibus descenditur

19 Proinde, cereis funalibus accensis, quos ii, qui reliquias comitarentur, in manibus gererent, aptataque duos inter ligneos vectes cipressina capsula, quam suppositis humeris monachi quaterni veherent, abbas Ambrosianum hymnum voce modulata ingressus, concinentibus ceteris, incedere populum, montemque jussit descendere. E cœtu illo, quamquam non admodum copioso, alii partim præibant, duce crucigero, partim alii ferculum subsequebantur. Summa omnium cura erat, gerulorum præsertim, ut ferculum sublime in humeris tuto ferretur ; quam ipsam augebat maxime formido quædam non mediocris, ne cuique per callem angustum eumdemque salebrosum et petricosum, addo etiam graviter erectum, pes laberetur in præceps : tanto erat in discrimine illud positum iter, et tamen ita Deus Optimus opitulatus est, ut nobiscum sit actum præclarissime.

F

in planitiem

20 Pedetentim igitur molem illam longe arduam inoffenso pene vestigio descendimus in planitiem, quam etsi planitiem non admodum vere dicere possumus, cum situs ille idem declivis esset, planitiem tamen judices, si descensi montis juga horrida ratione adhibita suspicias. In ea planitie cum essemus, deposita est celsiore quodam loco cipressina capsula, quam illico abbas ex acerra thus sumptum ac thuribulo concrematum fumo latissime fuso totam obduxit. Jam eo confluxerant tum oppidani, tum castellani complures, confluebantque deinceps cumulatim, usque dum pompa moveretur. Jam aderant monachi ex cœnobiis, quotquot erant *f* tum incolæ, tum advenæ, secum vestes sacras tulerunt, quibus bestiolam, antequam cœnobio discederent, onerarunt. Tabulam tripode innixam, qua vestes illæ ipsæ ordine disponerentur ministros adornaturæ : crucem argenteam, quam commissus ut

signifer

AUCTORE VILHELMO NARNIENSI.

signifer anteferret et pleraque alia in tam solemne opus prudentissime parata *g*. Lecti sunt ad ferculum humeris portandum monachi duodecim g induti dalmaticis *g*, qui ex triente sibi vicissim surrogarentur, ut quaterni semper essent, qui arcam amplissimo velo serico laxius contectam, h quasi levitæ humeris ferrent *h*; supra arcam item umbella serica parata erat, quam hastilibus sex subnixam suspensamine * in sublime ferrent patritii sex viri, seu qui nobiliores habebantur in oppido.

* suspensamque

auctoque admodum

21 Jam clerici venerant, qui pompam incedendo lineati magnificentiorem facerent, lignipedes Franciscani nondum ad planitiem appulerant, neque confraternitates *i* universæ, nisi ex iis pauci, quos urnam marmoream cum operculo marmoreo deorsum ex æde Cleridonæ vexisse diximus. Una tamen omnium astantium vox erat, jam ex oppido solvisse non Franciscanos modo, sed confraternitates saccis indutas *k*, atque etiam plebem innumeram *l*, quæ obviam proficiscere- B tur euntibus. Quamobrem dispar erat monachorum nobiliumque quorumdam sententia. Nobiles enim sentiebant in ea planitie tantisper morandum, quoad omnes convenissent, ut pompa numeris omnibus perfecta loco moveretur oppidum versus. Monachi contra : præstare quantocius pompam instrui atque abire, ne res ad vesperam, antequam finiretur, protraheretur : jam solares radios montium ferire cacumina : haud esse cur invalescere solem sinerent : iter non esse prolixum modo, sed difficile atque asperum, præterquam quod horam oppidano in templo principe sustinendum esset populo gratificandi causa. Quotanam diei hora peti cœnobium deberet?

pompam comitantium numero,

22 In sententiam monachorum ivit abbas, jussitque continuo duodecim monachos indui dalmaticis, crucigerum atque ceriferarios binos cottis albis supervestiri, sibi duobusque hinc atque hinc sociis pluvialia dari, quibus ornarentur; umbellam explicari, hastilibusque necti, præstoque esse, qui eam ferrent. Clericos in ordine dis- C poni, laicos item quoscumque pompam subsequi, candelas in flammam candentes cuique distribui : facile brevique sese adjuncturos, qui obviam venissent. Tum monachi, quorum intererat, cipressinam arculam tollunt imponuntque humeris, umbellam desuper aptant patritii, suum quisque ceterorum hominum locum obtinet : pone paulumum sequitur arculam abbas duobus cum sociis pluvialatus : monachi deinde cæteri, tum clerici hymnos laudesque incedendo concinunt, voce lætanti festivissime procedunt, nihil adhue, quod perturbaret pompam, accidit. Quid [quod] ordinem hunc continentem cum laici viderent, illum ipsum non modo * [suspicerent, sed etiam] imitarentur, religioseque amplecterentur? Augebatur eundo virorum mulierumqne copiæ, numerosiorque passim instructa fiebat incedentium acies : non aliter a suo fonte manantem aquam videas, quæ cum a principio tenuis angustaque sit, confluentibus passim fluviis, uberiore aquarum copia in ingentem amnem evadit.

* *sedulo* in Ms. Testa.

Sublacum itur;

23 Spatio itineris non admodum longiore confecto, Franciscani apparent lignipedes, item ambæ confratriæ candidi nigrique ordinis obviam pompæ devenientes, cui sese bini adjungunt in ordine dispositi. Longa demum omnium series in pompam deducitur atque in oppidum Sublacense proficiscitur, summa quoque veneratione reliquiarum arculam tam religiose atque magnifice incedentem proprius intueri (quilibet) contendit. Ab ea contentione nec turba frequens, nec viæ inæqualitas, nec crebra corporum repercussio arcebat. Tanta videndi adorandique reliquias cupiditate quilibet tenebatur. Missum fuit, quod ducissa Populensis, illustrissima commendatarii matertera, perdite podagra chiragraque cum laboraret, conata est tamen ad pompam accedere, lecticariis tum bestiis, tum hominibus adjuta. Soror ejus paralisi tremens, etsi non ausa est ire longius, extra oppidi portam egressa est, tantæ religionis studio non est, ut plerosque referam eamdem pene impotens, quos tanta celebritas ad accedendum impulit, spe multo magis recupe- E randarum adjuncta *m*. Ingressi oppidum tantam m obstupuimus ad fores magni templi coisse hominum multitudinem, ut vix angustissimus reliquiis esset trames, *n* quo sanctissimi ferculi vectores n pertransirent intra muros ecclesiæ. Superata tamen est ea introeundi angustia. Tum cautes sacris resonarunt modulis, conclamatumque plenius a populo est : Miserere. Mos enim pervetus inolevit, Christianos Italos in hoc rerum genere validis lateribus Dei misericordiam implorare.

hinc vero post aliquam moram

24 Arculam qui erant induti dalmaticis monachi sublimiori in scamno in eam rem a clericis comparato, mediisque ædibus posito, collocarunt : quo latissime cunctis illuc confluentibus pateret, quove commodior ac eminentior esset retegendis palam ossibus sacris. Provincia isthæc fuit ab abbate duobus demandata monachis, qui pluvialati secum ierunt, quique tamquam indivulsi comites in ipsa pompa asciti sunt; ea tamen lege monachos abbas tunc hierophantas nexuit, ut minime ossa prius retegerent, quam a sacerdote, qui rem divinam faciebat ad aram F majorem, sacrosancta corporis Christi misteria ostensa populo essent. Neque enim fas erat, ut patescentibus Christi misteriis, populus in respiciendo S. Cleridonæ loculo occuparetur. Porro postquam sacra facta sunt, arca cipressina monachi retecta illico solemniter reliquias Cleridonæ Virginis tollunt, palamque ostendunt : quibus leviter aerem in modum crucis findentibus bene populo precati sunt. Confestim corollas tumultuatim deferunt, pertinaciterque urgent contactum ossium. Intolerabilem insolentium hominum petulantiam videres, nisi religio, pietas, fides excusaret. Et quidem optandum, ut in Christianis hominibus ejusmodi petulantia passim invaleat, petulantiorque fiat.

longo ordine ad Sublacense monasterium,

25 Itaque cum satis in templo fuissemus, promovendam ad cœnobium pompam abbas commonuit, jam fervescente die : mille passus distare monasterium, leve nihilo plus iter faciendum, quam quod paulo ante confectum esset : adhuc

sacra

AUCTORE VILHELMO NARNIENSI.

A sacra solemnia abbati facienda, orationem ad populum habendam, tempus in horam diei pene sextam protrahendum. His commonita gens verbis, confratriæ sese instruunt, duplexque marmor humeris accommodatur : Franciscani propius accedunt : sequuntur clerici, postremo loco monachi omnes, quorum qui ferculo gerendo præerant, ferculum sumunt, umbella super extensa pensili ; abbas, duoque monachi comites, tamquam pompæ ductores, postremi incedunt, eamdem proficiscendi, concinendique legem omnes observant, quam dudum in oppidum profecti observaverant, nisi quod in immensum hominum cœtus excreverat. Cum jam societates nonnullæ circumvicinis e castris adventitassent, numerosoque cœtui se addidissent; e Sublacu item mulierum egressa manus non exigua pompam amplificavit *o*. Nusquam ire desitum est. Neque enim interquiescere conducibile videbatur, quandoquidem vigebat æstus, solque altiorem cœli plagam petens acutius invadebat. Multo itinere jam lassata hominum corpora : quamobrem maturato adire cœnobium studebant omnes.

depositaque ibidem solemniter urna,

26 Quo cum perventum esset, edito loco, media in ecclesia arca posita est, quoad omnes quiescendo vires colligerent, imprimisque abbas, qui non multo post solemnia sacra facturus erat, cellulam ingressus, itineris laborem quiete modica levare voluit. Dimidia vix hora intercessit, quando abbas, cellula egressus, sacrarium adiit ad sacra facienda proditurus : accedunt ministri : sacerdotem ad aram sacelli nuper ædificati hierodùli *p* comitantur, omnia in eo genere, qua majore poterant diligentia perficiunt. Antequam tamen ingrederetur abbas Missæ, quod appellant, Præfatium, editiorem locum Præpositus claustri *q* conscendit ; orationemque ad populum habuit, contractiorem illam quidem, at quæ populum ipsum ad religionem pietatemque imprimis excitare posset. Porro sacra cum perfecisset abbas, per hierophantem iterum apertæ contendenti vehementer populo reliquiæ sunt ; iterum atque iterum conclamata est Dei misericordia, corollæ pariter innumeræ porrectæ, ut ossa Virginis contingerent. Quibus peractis rebus, missus est fausto nomine populus, cui etiam significatum tum liquido fuit, reliquias ipsas illic foris permansuras insequente triduo ad sextum decimum calendas Augustas suo marmore condendas.

qui pars pompæ fuerant, monachorum humanitate reficiuntur :

27 Equidem non video, cur involvi silentio debeat monachorum quædam cum charitate conjuncta humanitas ; siquidem jussum est omnibus universim cum maribus, tum feminis pompam celebrem prosequutis ad interiorem cœnobii portam singulis panes singulos liberaliter condonari; confratribus albo nigroque sacco indutis casei frustum singulis, atque vini haustum superaddi : Clericis vero ac Franciscanis, nobilioribus item viris *r* nonnullis, solemne epulum, aperto monachorum triclinio, datum est, quo loco inter convivandum per monachum certum, adito suggestu, sacrarum Scripturarum perennis (ut mos antiquissimus monachorum fuit) Latina est recitata lectio ; ad calcem epuli Latinæ lectioni lectio item sacra sermone vulgari successit, quod singulari prudentia majores nostri fieri decrevere : ut non eorum modo animi, qui Latine scirent, salutari doctrina reficerentur, sed emolumenti quidpiam in eo genere illi etiam caperent, qui Latine nescirent. Quibus rebus factum est, ut homines, qui Translationi tantæ interfuerunt, et quod ad excolendos pietate animos, et quod ad corporum instaurationem pertineret, largissime copiosissimeque obtinere potuerint. At vero abbas, quod fuerat populo pollicitus, fidelissime præstitit. Media in ecclesias reliquiarum loculi eminentius aliquanto positi sunt, ut introeuntibus in templum hominibus continuo prospicerentur, essentque volentibus ac intuentibus obvii. Tripode supposito, stabat odorata cipresso arca eodem obducta velo, quo pridie, cum ad cœnobium reduceretur, obducta fuerat : perpetuo quatuor ardebant flammæ, quatuor super candelabris ad angulos arcæ rite dispositis. Verum illa adhibita est cautio, ut noctu arca in sacrarium reponeretur, ne clancularii facinoris quicquam forte incideret, neve malevolos homines abripiendarum reliquiarum sacrilega invaderet cupido immanis, tutius esse tandem considerate diligenterque rem agere. Quid enim afferri damni poterat, si noctu arca penitiori loco abderetur? Sat esse diem totum accedentibus patere.

concessus triduo feminis accessus in templum,

28 Illud quoque non parum humanitatis habuit, quod integro condicto triduo feminis aditus in templum concessus est, qui raro alias concedi feminis solet, nisi celebratioribus diebus festis. Igitur eo temporis spatio longe frequens accessit populus : nec defuere, qui distantibus aliquanto castellis ad visendas reliquias, ductis ordinibus, supplices proficiscerentur. Videre erat interdum albulis infantes circumamictos, præeunte cruce, viridantes ramusculos in manibus ferentes, in ædes sacras ingressos, puerilibus numeris Litanias cecinisse, ut simile fere esset id, quod ab ultimis temporibus euntes obviam Salvatori fecissent beati pueri, quorum castissimæ laudes, David vaticinio consecratæ, nec non Euangelicis historiis tam admirabiliter repetitæ fuerunt. Multa ejuscemodi consulto præterimus, ne longior fortasse, quam par est, oratio molestiam audientibus afferat.

dum sacræ reliquiæ

29 Quum isthæc triduo ad arcam Cleridonæ virginis agerentur, ornamenta illa, quæ supra diximus, marmorea, tessellato emblemate venustissima, quæ jam in sua membra cuneo dissociata fuerat, antequam e sacello divæ Mariæ Magdalenæ *s* in jugis illis asperioribus diva Cleridona traduceretur ad cœnobium, quæque vasculi marmorei tamquam involucra quædam fuisse narravimus, aptari cœperunt atque una copulari, collocarique intra aram sacelli recens conditi ut his integumentis vasculum marmoreum clauderetur, quo vasculo divæ Cleridonæ ossa condi deberent. Jam triduum effluxit : jam extremam tumulo manum cœmentarius posuit : jam dies post triduum emergit, qui dies Jovis erat, quando prima luce accedunt clerici, Franciscani, iterum passim viri, passim mulieres ad posteriorem, ut

ipsi

ipsi vocabant, Translationem sese conferunt. Etenim etsi non tanta fuit secundam hanc pompam hominum consecuta multitudo, qualem in prima pompa fuisse descripsimus, ex hoc ipso posterior magis nobilitata est, quod Cardinalem illustrissimum habuit inspectorem, Stanislaum Hosium
t *t*, Episcopum Warmiensem, Polonum summum Sedis Apostolicæ pœnitentiarium, virum sacris litteris eruditum, atque in primis Christiana religione præstantem. Nam biduo antequam ossa Cleridonæ urna sua componerentur, æstivatum huc in algidiora loca profectus est.

in sacello recens condito fuere recconditæ,

30 Oblatis itaque ad aram ab sacerdote sacrificiis, abbas pluviale induitur ; quatuor autem amiciuntur dalmaticis, qui ferculum humeris gererent, accolithus, ceroferarii, cruciger, quisque suam navaturus operam lineum sumit vestimentum : sic instructi prodeunt e sacrario in pompam, primusque omnium abbas arcam thure suffumigat, thuribulo in modum crucis protracto. Deinde Franciscani, Clerici, monachi seriatim bini
B disponuntur in ordinem : abbas, quasi nauclerus, totius pompæ cursum dirigebat, paulo post abbatem purpuratus incedebat Cardinalis amplissimus, quem longissima serie sequebatur gens cætera. Ut autem aliquanto splendidior productiorque pompa fieret, per posticam mulierum portam (qua scilicet mulieribus transire in templum licet) egressi, decumanam cœnobii portam longo interruptoque ordine ingressi in templum sumus. Mulieres, quod cœnobii portam ingredi ob religionem non poterant, qua diverterant, regressæ sunt in templum. Obstrepebant undique templi loca hymnidicis vocibus : ardebant in manibus hominum accensi cerei : quisque secum præclarissime actum reputabat, quando interesse tot honoribus, tot secundis rebus sepeliendis, tam splendidæ virginis Cleridonæ ossibus concessum sit. Sacellum faberrime factum adeunt. Ferculum reliquiarum monachi ponunt, velo [coopertam] detegit arcam abbas, eamque deinceps aperit :
u actuarium *u* accersiri jubet, rogat stipulatum exactissime iri quæcumque tunc agerentur omnia.

C

segregatis tamen calvaria,

31 Etenim cum monachis id antea gratissimum futurum abbas intelligeret, si calvariam Virginis in reliquiario laminis argenteis quandoque claudendam reservasset, itemque ossa nonnulla exciperet, quæ arbitrio superiorum piis locis in abbatiali regione distribui possent, negavit id fugere debere quemquam ; ut nulla præberetur dubitandi causa posteris, haberentur omnia corporis Cleridonæ ossa, calvaria præsertim, in sarcophago, necne? Quamobrem, actuario excipiente, abbas plenius proclamavit, calvariam Virginis nonnullaque pauciora ossa ab cæteris ossibus sejungi atque in sacrarium reportari eam ob causam, ut Christiano ritui consuleretur. Cumque isthæc publice protestatus abbas esset, duobus pluvialatis monachis arcam obtinentibus, abbas præter calvariam et ossa, quæ diximus, cætera in vasculo mundo marmoreo rite composuit, jussitque illico operculum marmoreum fieri ac super vasculum ad amussim aptari, lapidibus quoque super positis, aliisque communiri.

D

et ossibus aliquot,

32 Quibus ita peractis, urnam æque marmoream, atque cipressinam illam, qua caput Virginis ossaque excerpta supererant, adhibito concremato thure suffumigavit. Deinde breviores indicit secretas preces, tum alta silentia ipse vocalibus precibus rumpens, Deum Opt. Max. beatæ Cleridonæ meritis rogavit, ut populo se præstaret propitium. Postremo in sacrarium rediit, sejugataque cæteris ab reliquiis ossa conservari fecit ; quin etiam in minorem, nescio quam arculam transponi curavit, ut ibi essent, quoad de iis procuraret, quidnam agi deberet. Illud quoque providit, ut pulvisculi aut ramenta in vasculo marmoreo una cum reliquiis inventa in sacrarium *x* projicerentur, quod nec momenti alicujus essent, nec tamen digna viderentur, quæ quis floccifaceret. Religioni majori nihilominus arculam ligneam habuit illam ipsa quidem, qua tam longo tempore Cleridona conquieverit. Nam quemadmodum reliquiarum illarum vel tantillum numquam adduci potuit, ut superiorum injussu cuiquam concederet, ita non adeo ejus arculæ tenax fuit, quin frustuli partem petentibus elargiretur. E

e quibus alterum superiori S. Benedicti monasterio, alterum duci Populensi cessit :

33 Ceterum Cardinalis amplissimi Warmiensis consilio, præstantissimum os brachii Virginis *y*, quod sepositum in reliquiario fuit, flagitante Præposito Superioris ædis divo Benedicto consecratæ, ut in eam ipsam ædem transferretur, indultum est *z*. Id nullo prohibente religionis scrupulo fieri poterat, quod omnia ejus cœnobii cum cœnobio Sanctæ Scholasticæ communia fuerant. Nam qui abbas Sanctæ Scholasticæ erat, idem divi Benedicti abbas erat. Ex eodem monachorum cœtu sumebantur monachi, qui superius cœnobium incolerent : annona utrisque eadem pro ratione dispertiebatur. Alterum erat os grande repositum, quod ducissa Populensis *aa* expetierat a monachis, cœnobio monialium intra Sublacensis oppidi murum nuper constructo *bb* concedendum. In ea re abbas gratificari ducissæ tantisper noluit, dum quid illustrissimus commendatarius sentiret pro comperto ipse haberet *cc*. Camaratenses in abbatiali ditione populi gravissimis longissimisque precibus abbatem particulas F nonnullas rogarunt, at frustra conati opportuniorem obtinendi locum expectarunt. Complures item tum clerici, tum regulares, tum denique laïci maxima contentione rem consequi tentarunt : qui pariter impotes voti recesserunt.

prioris ad dictum mox monasterium

34 Eodem anno MDLXXVIII, quo venerabiles reliquiæ Sanctæ Cleridonæ Virginis e sacello divæ Mariæ Magdalenæ ad ædem S. Scholasticæ tertio Idus Julias translatæ, et decimo sexto Calendas Augusti in capellæ beatæ Mariæ Virginis recens exstructæ altari, quod Privilegio Gregorii XIII Pont. Max. dotatum est, reconditæ fuerunt, R. P. Domnus Cirillus Faliscus, abbas cœnobii divæ Scholasticæ, juxta petitionem P. D. Peregrini Mutinensis Prioris S. Benedicti de consilio illustrissimi Cardinalis Warmiensis benigne annuens brachii S. Cleridonæ transferendi ad S. Patris Benedicti superius cœnobium potestatem fecit. Quamobrem pridie Nonas Augusti, quæ dies divo Dominico sacra est *dd*, Reverendus Prior ad

divæ

divæ Scholasticæ cœnobium descendit, et lineis indutus brachium Sanctæ Virginis Cleridonæ ex eo sacrarii loco, in quo Sanctorum reliquiæ asservantur, summa cum veneratione depromens, in vas vitreum mundum sericoque constratum immisit et velo tenuissimo cooperuit. Tandem pluribus monachis hymnos sacros et Ambrosianum canentibus, accensosque cereos gestantibus, ubique campanarum pulsatione perstrepente, ad ecclesiam sacri specus divi Benedicti cumprimis honorifice deportavit, illustrissimo reverendissimoque Domino Stanislao S. R. E. tit. S. Petri ad Vincula Cardinali, majore pœnitentiario, qui tum in cœnobio illo calores urbanos fugiens commorabatur, quantum per adversam valetudinem et affectam ætatem licuit, in ipso templi ingressu obviam prodeunte.

translatio. 35 Reposito in altari summo divæ Cleridonæ brachio, solemnis Missa cantata est a monachis et divinum Numen pie invocatum, ut per Sanctæ hujus Virginis merita Reipublicæ Christianæ, hæreticorum et infidelium injuriis expositæ, præsens auxilium ferret. Sacrificio peracto, brachium Sanctæ Virginis cæteris reliquiis Sanctorum, quæ in sacristia, quam vocant, illius cœnobii religiose custodiuntur, appositum est: quod postmodum illustrissimus Cardinalis Warmiensis pro sua in Sanctam Virginem devotione, theca includendum, et hoc ornamenti genere, quale videtur, condecorandum curavit: ut sacrum hujus Virginis brachium, quod ad omnia pietatis opera tam libenter protendebat, majore cum veneratione a populis suspiceretur, et in divæ Cleridonæ Virginis honore Deus benedictus gloriosius laudetur et adoretur, cui sit laus et gloria in secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

a *Id est,* conversum.

b *F. Marcum, natione Flandrum. Ex Myrtio.*

c *Superpellicia.*

d *Stolam sacerdotalem.*

e *Nominatim hic iterum in apographo Myrtiano memoratur Domnus Frangipanis, de quo supra in Annotatis cap.* 1, *littera* t.

f *Universim* 61, *ex apographo eodem.*

g *Id est, Tunicis sacris.*

h *Adduntur in Myrtiano apographo alii sex iisdem ornati indumentis* : duo cantores cum pluvialibus Damascenis albis, et inauratis; duo acolythi cum thuribulis argenteis et acerris; duoque ceroferarii portantes candelabra argentea.

i *Nempe* Crucifixi, *ut additur in eodem Myrtiano apographo.*

k *Iis adde ex eodem apographo, diversorum oppidorum abbatias ad numerum* 386 *virorum saccis vestitorum, item confraternitatem S. Mariæ de valle Sublaci, quæ attingeret numerum* 126 *hominum, aliasque societates externas numero* 120 *virorum.*

l *Plusquam septingentorum hominum, uti habet idem apographum.*

m *Locus hic omnino perturbatus emendari ex Myrtiano apographo potest, quod ita habet:* Soror quoque ejus paralisi gravata, etsi non est ausa longius progredi, tamen extra oppidi portam, famulorum brachiis substentata sacris reliquiis obviam devote processit; eo devotionis studio, ut quamvis gressu impotens, spe tamen recuperandæ sanitatis peracta, minime neglexerit in ea Translationis solemnitate exultantis populi turmis interesse.

n *Additur in eodem apographo:* præcipueque in divi Andreæ platea.

o *Adeo,* ut primi præcedentium ordines basilicam divæ Scholasticæ obtinuerint, antequam postremi templo S. Andreæ excedere potuerint. *Ita apographum aliud.*

p *Ministri sacri.*

q *Domnus Victorinus Mausus, Aversanus ex Myrtio sæpe citato.*

r *Inter hos fuit Domnus Pirrhus Frangipanis. Invitatæ præterea illustrissima Domna Olympia, Domna Flaminia, Pirrhi conjux, Domna Paula Posterula. Ex eodem apographo. Facit porro hoc loci dicti apographi auctor mentionem auctæ in Sublacensi monasterio ea occasione annonæ non absque miraculo,* quod a majoribus, *inquit,* accepi: *vel ex verbis his apographi Myrtiani hujus auctorem minus antiquum, quam ejus, quod prelo damus, esse, efficitur.*

s Is erat illi principalis titulus, *inquit Myrtius; secundarius* S. Cleridonæ *seu* Chelidoniæ.

t *Romana purpura ornatum a Pio Papa IV anno* 1561.

u *Cæsarem Panismolli.*

x *Myrtius habet:* In sacrarii piscinam.

y *Quod postea argenteæ thecæ Cardinalis Hosii in* S. Chelidoniam *pietas includendum curavit. Ex num.* 35 *infra.*

z *Huc spectant ea, quæ num.* 34 *et sequenti referuntur, quæque instar Appendicis Translationis Actis in apographo nostro subjiciuntur.*

aa *Supra ad litteram* r *dicta* Olympia *hic in apographo Myrtiano nominatur* Orynthia.

bb *S. Joannis Baptistæ. Ex eodem apographo.*

cc *Data fuit, præter alias aliorum Sanctorum reliquias, junctura ossis digiti majoris* S. Chelidoniæ VII *Idus Augusti. Ex apographo Myrtiano.*

dd *Sed secundum idem apographum* IV Nonas, *id est, non quarta, sed secunda Augusti.*

A D

DE S. MAURITIO ABBATE CONFESSORE

IN DIŒCESI CORISOPITENSI

IN BRITANNIA MINORI.

S. D.

SYLLOGE.

B E

§ I. Sancti memoria in Martyrologiis : cultus : sit monachus Langoneti, dein abbas : abdicat.

ANNO MCXCI.

Sancti a recentioribus dumtaxat

martyrologiis memorati, at diutissime culti

P*auci hujus Sancti, iique recentiores dumtaxat meminere martyrologi, uti in primis Chrysostomus Henriquezius, qui in Menologio Sanctorum Ordinis Cisterciensis ad diem 22 Septembris sequens Sancti concinnavit elogium :* In diœcesi Chrysiponensi beatus Mauritius monasterii sancti Martini abbas, cujus virtutes, signa et miracula tam in vita quam post obitum talem ipsi sanctitatis opinionem conciliarunt, ut ab omnibus singulari coleretur honore, et prosequeretur affectu. Cumque admirandæ ejus virtutis fama se circumquaque diffunderet, eum inter Sanctos recensendum sacra Romana ecclesia judicavit. *Eadem fere habet in Fasciculo Sanctorum ejusdem Ordinis ; verum Sancti, quem annuntiat, notitiam præter nominis vix ullam habuisse Henriquezium, exinde suspicor, quod eumdem appellet abbatem S. Martini : licet enim et ab aliis nonnullis eodem* Mauritium *inscribi titulo, haud ignorem, numquam tamen S. Martini abbatem extitisse, ex infra dicendis manifestum fiet.* C

2 *Prolixius multo ac clarius Sanctum hunc celebrat Chalemotus ad diem 13 Octobris, qua et a Cisterciensibus coli, disco e Martyrologio, quod iis proprium est, Romano Benedicti XIV inter alia subnexo, in quo ad hunc diem sequens Sancti extat elogium :* In diœcesi Corisopitensi in Britannia minori Sancti Mauritii abbatis ordinis Cisterciensis, qui plurimis sanctitatis ac gloriæ testimoniis effulsit. *Proprias huic Sancto, quas præ manibus habeo, lectiones iis, quæ narrat Chalemotus, fere consonas, cum nil præter ea, quæ in decursu tum ex his, tum ex aliis sparsim inserentur, contineant, in medium proferre supervacaneum duxi, sat omnino ratus, Sanctum ecclesiastico cultu, qui modo a Cisterciensibus indulto Clementis XI fit ritu majoris duplicis, gaudere antiquissimo, ut ex infra dicendis magis elucescet.*

Actis, Angelo Manrique

a Gaudeschio missis,

3 *Vitam Sancti hujus Ms. quæ Stiltingi nostri tempore, ipsomet in Prætermissis ad diem 22 Septembris id testante, in scriniis nostris servabatur, quidcumque modo perscrutemur, minime assequimur, existimantes eamdem una aut altera musei nostri translatione, quæ jam tertio facta est, deperditam esse. Lugemus non parum hujus thesauri amissionem ; noverit nihilominus benignus lector, licet modo Sancti Vitam subjiciendo haud simus, nulli abs nobis parcitum iri labori, ut, si alicunde nacti forte fuerimus, saltem ad calcem hujus Tomi cum solitis Annotationibus excudamus. Attamen haud parum solatii adfert Angelus Manrique, episcopus Bazensis in Hispania, vir doctissimus, qui annalium suorum Cisterciensium Tom. III pag.* 59, 255 *et sequenti varia et quidem, uti apparet, notabiliora enarrat* S. Mauritium *tam viventem, quam jam vita functum spectantia.* F

4 *Cum primo Sanctum hunc Manrique, ut loco mox citato fatetur, vix cognosceret, pleniorem demum ejus notitiam adeptus est* Industria et opera (*sic enim loquitur*) reverendi admodum patris magistri fratris Josephi Arnolfini Theologi Parisiensis, atque in nostro collegio professoris. *Porro Arnolfinus, uti inferius innuit Manrique, quo huic operam præstaret fideliorem, et ipse usus est opera amplissimi patris Andreæ Gaudeschii Carnoëtensis tum temporis abbatis, qui ex Ms. perantiquo et archivis abbatiæ suæ ea, quæ hic narrat Manrique, descripsit, transmisitque fidem faciens, exemplar hoc missum cum originali, facta collatione, per omnia concordare. Originale, cujus hic meminit Gaudeschius, idem omnino existimo ac id, quod Lobineau in sua Britanniæ Historia Tom. I pag.* 157 *citat, seseque, dum* 5 *Octobris die de Sancto hoc egit, præ oculis habuisse testatur, Vitam nempe* S. Mauritii *circa annum* 1323 *per Guilielmum nonum hujus Sancti in abbatiali Carnoëti dignitate successorem*

A *rem conscriptam: cumque nullum hoc Sancti biographa antiquiorem uspiam legam, vix dubito, quin nostrum, quod modo desideratur, exemplar Vitæ a prædicta Guilielmo scriptæ apographum fuerit.*

quoad licet, insistimus;

5 *Utcumque demum se res habeat, cum ea, quæ scribit Gaudeschius, (utinam Manrique omnia retulisset!) aliorum fere omnium, quos hujus Sancti meminisse reperio, dictis consona, si pauca excipias, videantur, aliudque firmius, quo pedem figamus, fundamentum haud suppetat, hujus amplissimi abbatis vestigiis, nisi aliud in contrarium cogat, per omnia insistemus, non tamen neglectis iis, quæ pag. 475 in Vitis Sanctorum Britanniæ de Sancto hoc scribit Albertus le Grand itidem testatus, se Vitam, quam describit, ex Vetustis abbatiæ Carnoëtensis Mss. et ex Historia Ms. domus Rohaniensis collegisse. Chronotaxin vero, quam mox dictus auctor singularem omnino instituit, adoptare neutiquam valeo, sicuti nec generaliter ob rationem inferius dicendam illam Gaudeschii, quamquam hic toto fere, ut ita loquar, sequacium stipatus agmine incedat. Ast* B *modo hunc audiamus apud Manrique ita incipientem:* Sancti Mauritii primi abbatis monasterii Ordinis Cisterciensis ejusdem nominis in Britannia Minori, in diœcesi Corisopitensi, Vitæ synopsis ex archivis ejusdem abbatiæ fideliter excerpta.

quorum relatu Mauritius in parochia de Ledouac

6 Quo tempore Ludovicus, *nempe hujus nominis VI cognomento Grossus*, avus Philippi Magnanimi, Francorum rex Christianissimus regnabat, B. Mauritius territorii Briocensis indigena in parochia, quæ Ledouac dicitur, *(oppidum nonnulli vocant)* quasi lucifer in tenebris oriens in occidenti, regnum Franciæ nativitatis suæ primordiis decoravit. *Hæc de loco et tempore ortus Sancti Gaudeschius. Addit Le Grand, natum esse in villa quadam Aonsto amni imposita, et a Sancti nomine* S. Mauritii *deinceps dicta in parochia de Loheac diœcesis S. Briori seu Briocensis; sita autem est hæc parochia haud longe ab oppido Rohaniensi in eo fere Superioris Britanniæ tractu, ubi hæc ab Inferiori dividitur. Tempus, quo natus est, aliud non indicat Gaudeschius, quam regnante in* C *Galliis Ludovico Grosso; adjicit denuo Le Grand: sedente Paschali II, imperante Henrico V, Alano IV dicto Fergentio Britanniæ duce.*

circa annum 1116 nascitur,

7 *Ast rectius multo Le Grand Conanum III cognomento Grossum tum temporis Britanniæ ducem assignasset; licet enim anno* 1115, *quem Sancti natalem facit Le Grand, Fergentius adhuc superstes fuerit, imo usque ad annum* 1119, *vitam protraxerit, jam tamen a triennio, anno videlicet* 1112 *Conana filia ducatum cesserat: nam hoc anno Rhedonibus lethali correptus ægritudine secum statuit mundo penitus renuntiare, ac mox, ut convaluit, propositi tenax ducatum filio consignat, assumptoque sibi quodam duntaxat famulitio, in eadem urbe monasterium ingreditur, in quo usque ad obitum mansit. Ut itaque tria reliqua, quæ diximus, temporis puncta cohæreant, cum Ludovicus Grossus anno tantummodo* 1108 *regnum Franciæ adierit, et Paschalis II ineunte anno* 1118 *sedere desierit, (quæ duo puncta sibi propiora sunt) necesse est,* Mauritium *intra decennium hoc, quod ab anno* 1108 *usque ad annum* 1118 *intercessit, natum fuisse: jam vero cum Gaudeschii calculo, a quo et alii plerique et ipsum Kemperlegiense Chronicon haud dissentiunt, annus* 1191 S. Mauritio *postremus fuerit, ac* 75, *uti Acta, eodem Gaudeschio teste, referunt, circiter annos vixisse existimetur, demptis hisce e* 1191, *consequitur, annum circiter* 1116 *Sancto natalem fuisse.* AUCTORE S. D.

ac litteris

8 *Hunc præcedentem, uti diximus, ponit Albertus Le Grand parum fortasse aberrans, in eo tamen, ut inferius videbimus, deceptus, quod eumdem anno* 1185 *adeoque septuagenarium dumtaxat obiisse credat. Lobineau quamvis eadem, quæ Gaudeschius, Acta verosimilius fuerit secutus, nihilominus Sancti ortum anno* 1127 *innectit, verum, quandoquidem ipsemet inferius* 74 *circiter vixisse annos, et anno demum* 1191 *obiisse, diserte scribat, si ab his* 74 *subtrahas, non annum istius ævi* 27 *sed* 17 *reperies; quare hanc numerorum discrepantiam librariis potius, queis id facile obtingit, quam auctori imputandum censeo. Media ergo inita via, positoque anno* 1116 *Sancti natali, modo ad Acta revertamur, quæ Gaudeschius ita prosequitur:* A parentibus Christianissimis ad studia litterarum missus multum inter coætaneos suos profecit, non in litteris tantum sed in mundi contemptu. *Parentum nomina nuspiam invenio expressa; ast, si credimus Le Grand, nominatus fuit Sanctus noster* Mauritius Duaut; *fueritne hoc ei proprium an parentum quoque cognomen, plane ignoro.* E

rite excultus fit monachus Langoneti,

9 *Illud agnoscunt omnes, parentes nactum esse mediocris quidem fortunæ, pietati vero addictissimos, a quibus uti junior Tobias ab infantia sua Deum timere, et ab omni peccato abstinere edoctus, cum per ætatem licuit, datus est litterarum studiis, ac in tantum profecit, ut magisterii laurea (sic Gallice fere scribit Lobineau) insigniri facile mereretur; verum secum perpendens, complures scientia sua inflatos in perditionis barathrum delapsos esse, cum litterarum studio assidue conjunxit mundi contemptum: unde, pergit Gaudeschius,* non solum bonis temporalibus, verum et propriæ renuncians voluntati, mundo et amicis carnalibus valedixit, et in monasterio Langoneti Cisterciensis Ordinis habitum suscepit monachalem. *Recenter hoc Langoneti monasterium in confinibus diœcesis Corisopitensis a Conano III Britanniæ duce exstructum erat, cum Vir Sanctus evangelicam totus anhelans perfectionem, sanctissimaque Cisterciensium illic degentium vivendi norma excitatus habitum petiit, annoque ætatis suæ, uti communiter creditur,* 25, *qui fuit calculo nostro Domini* 1141, *induit.* F

dein abbas electus, neque 30 neque 5,

10 Tanta autem, *pergit Gaudeschius,* brevi edidit exempla virtutum, ut a professione nondum expleto triennio, communibus suffragiis in ejusdem monasterii abbatem eligeretur. *Computando itaque unum probationis annum, tresque circiter post professionem exactos, sequitur hanc ejus electionem in annum circa* 1145 *incidisse. An autem primus Langoneti abbas fuerit, an in alterius locum suffectus, dubium facit, quod anno mox dicto præfatum monasterium vix octennium a fundatione sua numeraret. Porro in abbatiali jam positus dignitate* Mauritius *monasterium suum per* triginta annos,

inquit

AUCTORE S. D.

inquit Gaudeschius, summa cum prudentia gubernavit. *Totidem annis Langoneto præfuisse* Mauritium, *etiam scribit Lobineau; atque hinc in Actis revera triginta annos legi facile crediderim : Le Grand autem multum aliis dissonus tribus tantummodo annis Langonetum rexisse* Mauritium *putat; verum seu* 30, *seu* 3 *annos regimen hoc complecti dixeris, labyrinthum non evitabis.*

ut ostenditur,

11 *Si triginta ponas, cum anno circiter* 1145, *ut diximus, electus sit, usque ad annum* 1175 *Langoneto præfuerit; quod si ita habeat, quandoquidem* Mauritius *non nisi post abdicatam, ut infra videbitur, Langonetensem prælaturam, idque vivente et manum admovente Conano IV, qui parvus dicebatur, Britanniæ duce ac Richemontis comite, Carnoëtensem abbatiam erigere inceperit, hoc contigisset eo tempore, quo non amplius Conanus parvus, qui jam quadriennio ab anno nimirum* 1171, *teste Lobineau aliisque, diem suum obierat, sed quo Goffredus filius Henrici II regis Angliæ Conani post gener Britanniam moderabatur. Scio huic sententiæ* B *non nihil suffragari Chronicon Kemperlegiense, monasterium Carnoëtense anno* 1177 *fundatum esse scribens; sed quid si dicamus explicari id forte posse de quadam donatione aut fundatione completa hujus monasterii, a Constantia Conani filia, uti insinuat Lobineau, circa id tempus facta? Id enim Conanus dux, ut infra patescet, morte præventus præstare haud poterat. Sin autem de prima, quæ sub Conano facta est, fundatione prædictum Chronicon intelligi debere omnino velis, ob adductam mox rationem ab eo recedendum ducimus.*

sed 25 annis dum hic præfuerat,

12 *Aliud prorsus præfatæ abbatiæ fundationis tempus assignat Le Grand et ex eo Jongelinus, annum nimirum* 1146 *ac proinde, cum* Mauritium *anno* 1143 *abbatem Langoneti effectum esse asserat, huic priori monasterio triennio dumtaxat præfuisset; verum in eo, ut suspicor, hallucinatus fuit, quod* 3 *annos pro* 30 *legens dictam fundationem Conano III eo tempore Britanniæ duci adscripserit; vel e converso Conanum III pro IV intelligens triginta hos annos ad tres contrahere coactus fuerit; atque hinc ansam arripuisse videtur totam Chronologiæ seriem* C *interturbandi; vix enim credibile est, tam cito Langoneti regimen abdicasse* Mauritium; *contra veritatem magis redolere videtur, id cum haud fecisse, nisi dum ingravescente jam ætate et laboribus fractus, uti Gaudeschius loquitur, vitam præoptabat magis solitariam. Unde relictis duabus hisce sententiis, mediam rursum cum Chalemoto ingressi semitam, quinque lustris seu* 25 *circiter annis Langonetensem sancti* Mauritii *gubernationem circumscribimus.*

abdicata hac dignitate,

13 *Quam facile autem in hac hypothesi procedat chronotaxis, e dicendis apparebit; sed modo audiamus Gaudeschium ita prosequentem :* Sed laboribus tandem fatigatus ac sibi soli et Deo vivere studens, alium operarium idoneum *(Herveum de Cuboçel fuisse, asserit Le Grand)* in suum suffecit locum, qui vineæ Domini invigilaret. *Langoneti regimen adiit, ut vidimus, circa annum* 1145; *superadditis ergo* 25 *queis eum illic præfuisse cum Chalemoto putamus, invenitur,* S. Mauritium *circa annum* 1170 *eidem dignitati renuntiasse. Porro* D hac tempestate *(verba sunt Gaudeschii)* Conanus dux Britanniæ et Richemontis comes, *IV utique ac ultimus hujus nominis,* audita Viri Dei fama, libenter ejus fruebatur alloquio; *puta dum Langoneto adhuc præerat,* et salutaria ejus monita sequebatur. Unde in gratiam Viri Dei et ejus consilio in sylva, cui nomen Carnoëta, in episcopatu Corisopitensi *apud ostium Ellei fluvii in parochia de Clohar, ait Le Grand,* locum novum monasterio commodum, et terram diversi seminis susceptibilem, quam fratres excolerent, assignavit.

Carnoëtam sylvam accipit.

14 *Charta hujus donationis apud Lobineau Tom. II Historiæ pag.* 308 *licet nonnihil mutila, ita legitur :* Notum sit omnibus filiis ecclesiæ tam præsentibus q. fut. quod ego Conanus dux Britanniæ comes Richemundiæ do in eleëmosynam pro redemptione animæ meæ et parentum meorum nec non et successorum meorum monachis de Langonio ad abbatiam faciendam terram, quam habeo, in confinio forestæ Carnoet id est Penfeuntem Kerbadnalen, et ut forestum ducit ad fluvium Ele, et ut fluvius ducit usque ad Staernadret, ubi est Sedes abbatiæ; E et quoniam terra ista exigua est, si qui vicinorum in septem Ploe-Carnoet eis dederit vel vendiderit, sive in vadimonio posuerit, quod mei juris est concedo. De foresto quoque accipiant quæ necessaria eis fuerint ad usus suos. Insuper omnimode constituo ut nullus.... non alienet, substantiam eorum vi capiat.... clamati satisfacere renuerint in curia nostra. Similiter in omni terra nostra sint liberi ab omni costumo de emptionibus sive venditionibus suis. Ut hæc rata in perpetuum remaneant, nostri sigilli munimine confirmo. Hujus doni testes sunt Gaufridus Corisopit. ep. qui etiam in præsentia mea eis, quod ad se pertinebat, concessit. Rivallonus archidiac. Glegman decanus. Alanus constabularius. Alanus et Richardus gemelli. Henricus Bertrans. Alanus et Rivollo filii Elmarc. Alanus de Balamboris. *Chartam hanc Conani ducis a se visam per litteras circulares anno* 1259 *testatus fuit Herveus* d. g., *uti ait.* Corisopit. ecclesiæ min. humilis, *id est, ni fallor, episcopus.* F

§ II. Abbas Carnoëto præficitur, claret miraculis, obit.

Carnoëtense S. Mariæ monasterium

Accepta hac a duce terræ portione, Vir beatus, *inquit Gaudeschius,* cum 12 monachis de suo monasterio *(Langoneto videlicet)* aliisque quamplurimis, *ut Chalemotus et alii habent,* ad eum confluentibus, ædificator et abbas novellæ istius plantationis efficitur; *ac statim una cum duce manum operi admovens, novum monasterium intra breve tempus non monachorum commodo, sed necessitati exstructum Deiparæ Virgini dicatum voluit, unde S. Mariæ eo usque deinceps appellatum fuit, donec tandem ob frequentissima, quæ* Mauritius *tam ante, quam post mortem edidit miracula, indeque natum popu-*

A *populorum concursum, obliterato primigenio nomine, monasterium* S. Mauritii *usque hodie dictum fuerit. Hinc Henriquezius, quod initio monuimus, occasionem sumpsisse videtur,* Mauritium *S. Martini abbatem compellandi, dum forte loco* S. Mauritii *legit S. Martini, aut visas dumtaxat litteras initiales S. M. quæ tam S. Mariæ, quam* S. Mauritii *monasterium designare possunt, S. Martini interpretatus est. Hæc obiter ; modo ad Gaudeschium redeamus, qui sic pergit :* Cumque jam ibi monachi sub Mauritio Deo servirent, Conanus antequam bona, quæ illi et loco Sancto facere cogitaverat, contulisset, moritur. *Ex his verbis deduci potest, Conanum ducem post jacta hujus monasterii fundamenta haud diu supervixisse ; ut enim ex ante dictis patet, elapso vix anno viam universæ carnis ingressus est,* Mauritio, *monachisque præproperam tam propensi principis mortem haud parum lugentibus.*

condit, ac inter alia, quæ edidit, prodigia

16 Mauritius vero, *inquit Gaudeschius,* cum fratribus Deo serviens, illo confidebat. Cumque monasterio necessaria deessent, magis ac magis B se suosque Deo commendans, per patientiam consolationem a cœlo exspectabat. *Si tamen credimus Lobineau, haud segnius, quam pater suus novo huic operi manum porrexit Constantia Conani filia, et quidem confirmasse principem hanc patris sui donationem ex sequenti probatur charta, quæ apud eumdem Lobineau tomo citato pag.* 323 *breviter ita exstat :* Constancia, etc. ducissa Britanniæ, etc. Notum sit, me concessisse abbatiæ B. M. de Carnoet illam donationem, quam pater meus comes Conanus abbati Mauritio et suis monachis dedit, etc. Testibus Guyhod Venetensi episcopo, Willelmo Corisopit. episcopo, Pagano de Malestret, *etc.* Licet autem *(pergit Gaudeschius)* consummationem operis non viderit, *nempe* Mauritius, meruit tamen, ut post ejus mortem plenissime omnia complerentur : sic Deo virtutes, quæ in Servo suo latuerant, post ejus mortem compensante, et illum illustrem reddente gloria miraculorum, quæ et eo vivente non defuerunt. *Quoniam ergo hic sermo est de miraculis, quæ in* C *vita* Mauritius *patravit, non incongruum duxi, ea, quæ a Gaudeschio accepta refert Manrique, in medio ponere.*

vinum miraculose producit,

17 *Primum, quod lego, ita se habet :* Cum quadam die Mauritius ad Missam celebrandam paratus esset, vinum in toto monasterio non reperiri, renuntiatum est ei. Ille vero charitate et fide plenus, urceolum acceptum a fratri vacuum in manibus suscipiens, fusisque ad Deum precibus, vino optimo plenum fratre restituit, Missamque de more cum debita gratiarum actione celebravit. « Hoc credo » *ait Manrique* « fuit initium signo- » rum ejus, quod multa alia brevi secuta lego. » *Secundum, quod in Actis refertur, ita contigit :* Locus monasterii erat tunc temporis, *nempe dum primo cœptum est ædificari,* locus horroris et vastæ solitudinis : unde mures agrestes de fluvii ripis, et cavernosis terræ foraminibus, velut agmine facto, egressi, granaria et res alias monasterii, et quod importunius erat, calceamenta fratrum incessanter rodebant, et paupertati domus sanctæ irreparabile inferebant nocumentum.

AUCTORE S. D.

lupos,

18 Luporum etiam rabies eisdem in partibus in tantum est degrassata furorem, ut non solum pecudes, ut solent, verum ipsos homines morsibus dilacerarent. Rogatus igitur beatus Mauritius tam a fratribus quam a vicinis, ut omnes lupos sententia excommunicationis malediceret, *(id est, ni fallor, e finibus illis eliminaret)* cum omni modestia respondit : Expedit quidem, ut lupi sint, et omnes bestiæ a Deo creatæ : quia vidit Deus cuncta, quæ fecerat, et erant valde bona. Verumtamen illos lupos, qui in stragem hominum desæviunt, exterminet Jesus Christus, et Sancta mater ejus, cui ego servio. Quibus dictis, inventi sunt juxta monasterium duo magni Lupi mortui nullum in se læsionis signum habentes. Contra mures et ratos injunxit fratribus, ut quilibet calceamenta sua vigilanter custodiret. Sed cum neque sic pestis cessaret, compatiens damnis fratrum, orationem fudit ad Deum, ut pestem illam a suis cultoribus et famulis amo- E veret.

muresque exterminat, ac dæmonem

19 Continuo missa prece ad Dominum, visi sunt duo corvi ingentis magnitudinis; qui per singulas monasterii officinas volatu discurrentes, conspicientibus Sancto Mauritio et fratribus, omnes ratos et mures rostris suis occidebant, et recurvatis ungulis mortuos efferebant. Ita ut damnum aliquod per hujusmodi bestias amplius post diem illam nec monasterio nec rebus monasterii sit aliquatenus illatum ; nec apparuerunt hujusmodi bestiæ amplius in monasterio nec in toto ejus ambitu. *Quantum vero in dæmones exercuerit imperium, sequenti probatur miraculo :* In diebus illis, *pergunt acta,* quidam ariolus in vico illo, qui dicitur locus Romani de sylva nonati, non procul a civitate Kempercorentena manebat, qui putabatur a minus discretis hominibus habere spiritum divinandi. Ad hunc cum quidam homo Groigena perrexisset, eum super quodam damno sibi a latronibus irrogato consulturus, in via rediens a spiritu, quem consulere voluerat, est arreptus, vexatusque diutius ab illo. F

miro imperio

20 Non inveniens inter homines, quo posset remedio liberari, ad Beatum Mauritium, cujus fama jam in Groia et in aliis procul insulis Miraculorum frequentia personabat, tandem suorum manibus perducitur amicorum. Mirum dictu, ejus oratione sanitatem recuperans, dum sano ipsius consilio acquievit, nullam postea sensit a dæmone læsionem. Quoties autem monitis Viri Sancti contraibat, et salutiferum præceptum carnali victus concupiscentia transgrediebatur, confestim a dæmone vexabatur. « Hæc de virtute » *(verbis utor Manrique pag.* 255) « et potentia Sau- » cti, dum adhuc viveret, etiam in ipsos dæmo- » nes : quam tamen adhuc post mortem, conti- » nuatam, quæ sequuntur, ostendunt manifeste. » Quippe cum idem homo in Carnoeto, dum re- » cidivum timet, ut Viro Dei conjunctior adhæ- » reret, conversi habitum suscipit, atque obe- » dientiam, qua a dæmonis nequitia liberabatur, » profitetur solemniter, non solum quamdiu im-

» peranti

AUCTORE S. D.

» peranti Sancto convixit, sed etiam ipso ad su- » peros translato obediens successori indemnis » fuit. Addito tamen, (quod Viri Dei virtutem » manifestaret) ne fines monasterii transgre- » deretur : nempe ista adhæsione ad Sancti tu- » mulum suæ libertatis authorem publicatu- » rus. »

coercens sancte obit

21 « Verba gestorum ab antiquo authore scri- » pta, prout ad me transmissa sunt, ita proce- » dunt : » Demum ex toto factus obediens Viro Dei, omnino est a pestifero spiritu liberatus ; sanctamque vitam sub habitu conversi in Sancti Viri monasterio diu ducens, ipsi Sancto annis pluribus supervixit. Non tamen aliquando ambitum monasterii præsumebat exire, quia dicebat, se arreptionem maligni spiritus formidare, qui nullum infra claustrum Sancti Viri inferre poterat nocumentum. « His et similibus » *ait Manrique*, « tum miraculis tum meritis clarebat Mau- » ritius annum agens ætatis septuagesimum quin- » tum, ut statim declarabo, plus minusve, cum

B » ecce, pergunt acta Vitæ ipsius, » meritis cumulatus, atque omnibus ecclesiæ Sacramentis munitus inter amplexus brachiaque filiorum vivere desiit in terris, ut regnare inciperet in cœlis.

anno ætatis suæ circiter LXXV

22 Vixit in hac mortali vita circiter annos LXXV ut æstimamus ; quod sic colligimus : quia viginti quinque annorum esse creditur, quando habitum assumpsit monachalem in primo monasterio : ante prælationem autem bene tres aut quatuor peregit annos, et cum honore prælaturæ triginta. In novo vero monasterio quindecim annos mansit, migravitque ad Dominum tertio Idus Octobris, anno ab Incarnatione Domini M.C.XCI, regnante Christianissimo rege Francorum Philippo Magnanimo Ludovici Pii filio, ætatis suæ anno vigesimo sexto, regni duodecimo, et tunc oppugnante crucis in obsequio civitatem Acbaron. *Cum ergo prius monasterium annis circiter* 25 *tantummodo, ut ostendimus, rexerit, annoque demum* 1191 *obierit, consectarium fit, Carnoeto amplius* 15, *imo circiter præfuisse.*

inter innumera alia miracula

C 23 *Putat Lobineau*, Mauritium *decessisse die quinta Octobris ; et fateor, reipsa Missale, et Kalendaria quædam satis antiqua ejus festum huic diei affigere; verum, cum, ipsomet Lobineau testante, autographum Guilielmi mutile exprimat , obiisse* Mauritium *III... Octobris, æque subintelligi Idus ac Nonas posse nemo non videt. Nescio quoque qua ratione Le Grand Sancti obitum die* 2 *Septembris collocet; ast suspicor, scriptorem hunc usum esse exemplaribus nimium interpolatis. Porro* Quanta *(pergunt Acta paucis sat multa complexa)* et indubitata alia insuper miracula patraverit non solum in proximis, verum etiam in remotioribus provinciis, clarere cœpit, ubi nomen Christi cum ipsius memoria invocatur. Miracula autem ipsa ita crebuerunt, ut nec liber capere, nec manus scribere, nec cor hominis sufficiat cogitare. Nam cæci vident, claudi ambulant, muti loquuntur, surdi audiunt, dæmones diffugiunt, morbi, pestes, periculaque fugantur ipsius meritis. » Hactenus » *inquit Manrique* « in antiquo manu- » scripto, cui concordare exemplar ad me trans- » missum post factam collationem, fidem facit D » Reverendus admodum Pater Andreas Gaude- » sche ejusdem loci abbas die quarta mensis A- » prilis anno MDCLIII » *de quo* § I *disseruimus.*

defunctus puerum resuscitat;

24 « Cæterum » *inquit paulo post idem Manrique* « inter plurima hæc miracula, quæ Sancti » Viri funus illustrarunt, celebris est resurrectio » cujusdam pueri, quem aquis submersum, ab- » sorptumque, dum suffocatum servi prius ad » matrem, mox mater ipsa ad Sancti sepulchrum » offerunt, vitæ ab eo restitutum læti conspiciunt. » Porro hæc resurrectio celebratur, ut idem pa- » ter abbas statim subdit, in hymno, qui in ejus » festo decantatur, cujus hi quatuor versus esse » dicuntur : »

Matri reddidit parvulum,
Quem mors acerba tulerat ;
Et vita fungi meruit,
Quem canalis sorbuerat.

E

» Unde nullum genus miraculorum fuit, cujus » expers Mauritius inveniretur. Corpus primo » in capitulo sepultum, in pavimento plano, (ea » filios modestia decere visa est) mox e capi- » tulo » translatum est *(verba sunt Gaudeschii)* ad templum et juxta altare majus honorifice collocatum, cujus etiam imago in altari maximo cum cæteris invisitur ; aliaque ejus imago sculpta est in cruce quadam argentea magna ante centum annos et ultra fabrefacta, atque aliæ in sacris calicibus circa idem tempus confectis.

quare Honorius III

25 In missalibus præterea antiquioribus sub ejus nomine Missa continetur ad quintam diem mensis Octobris. Et inter cætera missale habemus in hac domo (*videlicet* S. Mauritii) ante trecentos annos conscriptum, quod ejus Missam continet. Plura etiam sacella sub nomine ejusdem Sancti tum Loudeac, qui locus est nativitatis ejus, tum alibi in tota Britannia sacrata sunt. *Ex his aliisque facile colligi datur,* Mauritio *duliæ cultum antiquissimum, quod initio dixi, imo vivo fere exhibitum fuisse ; cumque tot ac tantis tam ante, quam post mortem inclaruisset miraculis, actum est de ejus canonizatione sub Honorio III summo pontifice, cujus rescripti littera, prout in Corpore Juris Cap.* 52. De testibus et attestationibus *legitur, ita sonat :* Venerabili fratri nostro F episcopo et capitulo Corisopton. ac universis abbatibus apud Cistercien. in generali capitulo congregatis : [† et infra.] dis. vestræ mandamus, quatenus testes, quos abbas et monachi S. Martini Cistercien. Ordinis super vita et miraculis piæ memoriæ M. (*scilicet* Mauritii) abbatis monasterii supra dicti duxerint producendos, examinare sigillatim curetis cum ea diligentia, quæ solet et debet in receptione testium adhiberi. *Hactenus textus capitis satis mutilus.*

rogatus, ut eumdem canonizaret,

26 *Subditur epistola, quæ ordine* 36 *est, in hunc modum :* [† multisque episcopis aliis et religiosis una cum abbate et conventu S. Mauritii monasterii Cisterciens. Ordinis Crisopon. diœces. olim nobis insinuantibus piæ me. Mauricium abbatem

præfati

A præfati monasterii divino munere claris coruscante * miraculis, adeo ut monasterium ipsum quadam usurpatione usus, seu potius quadam anticipatione futuri votum ab ejus nomine sortiatur, et humiliter supplicantibus, ut ipsum adnumerari Sanctorum catalogo faceremus, ut quod populus devota præsumptione, ut sic dixerimus, nunc usurpat, seu etiam divino instinctu anticipat, illum appellando Sanctum, et absque auct. ap. se. venerando rite tandem jussione apostolica faciat ad gloriam Christi et nominis Christiani, nos eorum devotis precibus, in quantum decuit, annuentes, ven. fr. n. episcopo Leon. et dil. fi. abbati S. Lupi Crisopon. diœc. dedimus in mandatis, ut inquirerent super prædicti Viri vita et miraculis diligentissime veritatem, et eam nobis fideliter intimarent, ut ea plenius comperta, pro supplicantium desiderio plenius annuere valeremus.

* *lege* : coruscare

testes accurate jubet examinari;

27 Idem episcopus et abbas quamdam nobis paginam transmiserunt, propriorum sigillorum B appensione munitam, in qua multa quidem, et magna miracula continentur facta, ut dicitur, a Domino meritis dicti Viri, quæ licet probata per testes juratos et nominatos in ipsa pagina minuantur *, non tamen apparet per paginam sæpedictam, quod ipsos testes examinaverunt sigillatim, et quod eos super his, de quibus sunt testificati, ac circumstantiis cum ea interrogaverunt diligentia, quæ solet et debet in testium receptione adhiberi. Unde licet humana devotio prompto debeat affectu honorare, quos dignatio divinæ benignitatis honorat, tutius tamen esse censemus hoc differre negotium, quam in eo sententiam minus considerate proferre. Nolentes autem deesse supernæ gratiæ muneri, sed adesse, (*huc usque in Corpore Juris; quæ vero sequuntur, integra subministrat Raynaldus Annalium tom. XIII pag.* 355) discretioni vestræ præsentium authoritate mandamus, quatenus testes, quos abbas et monachi dicti loci super vita et miraculis dicti Viri duxerint producendos, examinare prudenter, ac diligenter, ut moris est, interrogare cure- C tis, et depositionem eorum nobis sub sigillis vestris inclusa fideliter transmittatis, ut in ipso negotio cum diligentia et maturitate debita procedamus. Quod si non omnes, etc. dat. Reate Kal. Septemb. anno X.

* *lege* : innuantur

AUCTORE S. D.

nil tamen effectum, licet ejus tumultus

28 *Habes hic, quare ea vice a canonizatione abstinuerit prudentissimus hic pontifex; ast quid postea obstaculi natum fuerit, incompertum habeo. Perexiguum sane huic negotio progressum attulerit diuturnum inter Henricum III Angliæ et Ludovicum VIII Galliæ reges nondum sub hujus Sancto filio sopitum bellum; et ex altera parte ingens Honorii gravissimis aliunde etiam rebus impliciti pra bello sacro sollicitudo; neque canonizatio hæc sub Honorio inchoata Chalemoti tempore, neque nostro, quod scimus, perfecta est.* Superest, *ait Manrique*, de concursu populorum ad ipsius sepulchrum continuato et protenso usque in hanc diem : quem tamen non in obitus memoria, sed in festo Pentecostes plerumque contingere, argumento est, eo die translationem celebrari, recolive, quæ facta est a capitulo ad ecclesiam. Atque eam translationem celebratam majori acclamatione frequentiaque, obitus diem, quod nonnumquam contingit, obliterasse. Quod tamen dixerim conjectans, E sed non affirmans.

maximo semper concursu sit frequentatus.

29 Sane de hoc concursu frequentiaque, et de speciali puerorum patrocinio, quo Sanctus vulgo creditur gaudere, forte ob parvulum matri restitutum, de quod numero 9 hæc idem Reverendus Pater ait : « In festis Pentecostes tanta ex circumjacentibus locis ad monasterium Sancti Mauritii accurrit multitudo, ut credi vix possit, omnibus ad Sancti sepulcbrum properantibus » *(asserit Chalemotus et ex eo, ni fallor, lectiones propriæ corpus Sancti e terra elevatum et publicæ adarationi expositum fuisse)* « tum ut a languoribus præsentibus liberentur, tum ut ab imminentibus protegantur. Omnes etiam parvuli circumjacentium regionum, antequam quadriennium attingaut, ter aut quater Sancto Dei offeruntur, ut a morbo, qui in illis provinciis parvulos circa illam ætatem vexare solet, liberentur; et vota, quæ quotidie parentes offerunt, satis ostendunt, quantum a Sancto levamen accipiant. » *Morbus hic puerorum non alius forte est, quam convulsiones istæ aut spa- F smi, quos et in Belgio nostro infantes pati persæpe cernuntur* *.

* Nota 22.

DE

A D

DE SS. DANIELE, SAMUELE, ANGELO,

DOMNO, LEONE, NICOLAO, HUGOLINO,

MARTYRIBUS EX ORDINE S. FRANCISCI

SEPTÆ IN MAURITANIA TINGITANA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

J. B.

B E

Sanctorum Martyrum in sacris Fastis memoria, passio, cultus sacer.

ANNO MCCXXI.

Quanto fidei Catholicæ propagandæ studio, et vel effundendi pro Christo sanguinis ardore flagravit S. Franciscus Assisias, Ordinis Seraphici parens, luculente admodum patuit anno 1219, *quo, commissa Eliæ Tusciæ Ministro, Ordinis administratione, animo plane imperterrito in Orientem profectus est, aut Ægypti regem* (Soldanum *appellant*) *cum gente Saracenica ad Christi fidem adducturus, aut, sin minus id e voto succederet, martyrii equidem illic lauream, uti sperabat, reperturus. At quam in Ægypto non reperit ipse, hanc Marrochii in Africa Berardus de Carbio, Petrus de S. Geminiano, Adjutus, Accursius, et Otto, tanti Patris non degeneres filii, ipsiusmet Miramolini regis manu in odium fidei obtruncati, anno* 1220, *aspirante eorum votis Numine, sunt consecuti; nec multo post, horum pro fide zelum æmulati* Daniel, Samuel, Angelus, Domnus *seu* Domnolus, Leo, Nicolaus *et* Hugolinus, *ejusdem Ordinis dignissimi alumni, fuso pariter pro Christo sanguine, æque insignem Septæ in Mauritaniæ Tingitanæ, qua freto Gaditano alluitur, finibus de Saracenis, infestissimis Christiani nominis hostibus triumphum, variis cum sacris, tum profanis litterarum monumentis celebratum, reportarunt.*

Sanctorum Martyrum

C

apud martyrologos,

2 *Ac primo quidem memorantur hi Martyres in Calendario, quod præfixum Breviario Romano fuit, anno* 1522 *Venetiis, sexennio circiter post concessum illorum a Leone X cultum, edito, ad diem* XIII *Octobris in hunc modum :* Cerbonii episcopi et Confessoris ; et septem Martyrum Ordinis Minorum : *quin et Officium eorum proprium ejusdem Breviarii pag.* 473 *legitur, die* XIII *Octobris* ex institutione Leonis X, *teste Rubrica illi præfixa, recitandum, ac tunc primum, item teste Tabula Officiorum de novo appositorum, Breviario Romano insertum. Inscribi dein Martyrologiis cœpti sunt, uti fecit, senescente seculo decimo sexto, Maurolycus, Messanensis abbas, sed ad diem* X *Octobris, his verbis :* Apud Septam Mauritaniæ Sanctorum Danielis, Samuelis, Angeli, Donni, Leonis, Nicolai et Ugolini Sociorum Sancti Francisci Martyrum, in Lusitaniam translatorum. *Idem præstitere Felicius, Galesinius et Molanus : ille quidem ad diem* X *Octobris; hi autem ad diem ejusdem mensis* XIII ; *quos secuti hac in re sunt qui Martyrologium Romanum novissime emendarunt :* Apud Septam in Mauritania Tingitana, *inquiunt*, passio Sanctorum septem Martyrum Ordinis Fratrum Minorum : Danielis, Samuelis, Angeli, Domni, Leonis, Nicolai et Hugolini ; qui ob Evangelii prædicationem, et Mahumeticæ sectæ confutationem a Saracenis contumelias, vincula et flagella perpessi, demum capitibus abscissis, martyrii palmam adepti sunt. *Mitto Tamayi, Arturi aliorumque recentiorum martyrologorum annuntiationes ; at singularia de Martyribus hisce in Chronologia monastica Lusitana, anno* 1622 *Ulyssippone edita P. Antonius a Purificatione, Augustinianus, pag.* 71 *scribit :* Item, *inquit*, in eodem mense *(Junio scilicet)* Septæ, quæ, est Lusitanorum civitas in Africa, passio Sanctorum Ordinis Minorum Nicolai, Danielis, Ugolini, Romuli, Emmanuelis et Angeli cum duobus aliis, quo Leo X Sanctorum numero adscripsit. *Cum* Samuelem *ipse* Emmanuelem, Domnum *vero seu* Domnolum *nuncupat* Romulum, *errat in vocibus ; at cum enumeratis Martyribus sex, binos superaddit alios, gravius peccat ; indubium quippe est, ab ea enumeratione solum abesse* Leonem, *universamque horum Martyrum classem numerum haud excessise septenum. Cur autem mensi Junio eorum festum adscripserit,* F

dicendo

AUCTORE J. B.

A *dicendo non sum, nisi fortassis ejusdem dies aliqua eorum in Lusitaniam translationi fuerit consecrata.*

aliosque scriptores mentio,

3 Accedunt Martyrologis jam citatis et scriptores alii, qui pariter, et quidem fusius, horum Martyrum Acta litteris consignarunt, nempe : Bartholomeus Albisius, Pisanus Conformitatum Lib. I *pag.* 87 *editionis Bononiensis, anno* 1590 *factæ, ubi pag.* 1 *id opus Pisanus anno* 1385 *edidisse legitur ; S. Antoninus, archiepiscopus Florentinus, ex Ordine Prædicatorum, anno* 1459 *defunctus, Historiarum part.* 3, *tit.* 24, *cap.* 7, § 6 ; *auctor libri Teutonici* Vinea S. Francisci *inscripti et anno* 1518 *typis Antverpiensibus editi, ex quo eorumdem Martyrum Acta ad diem Octobris* XIII *Latine edidit Surius ; Marianus Florentinus, sub initium seculi* XVI *mortuus ; Marcus Ulyssiponensis, Portugalensis dein episcopus, sub annum* 1580 *e vivis sublatus Lib.* 4 *Chronicorum Ordinis Minorum cap.* 31 *et binis sequentibus ; Petrus Rodulphius Tossinianensis, Senogallensis dein episcopus Lib.* I *Historiarum Religionis Seraphicæ pag.* 74, *cujus opus anno* 1586 B *typis Venetis prodiit ; Henricus Sedulius Historiæ Seraphicæ a pag.* 176 ; *aliique, ab Arturo in suis ad Martyrologium Franciscanum hac die Annotatis laudati : quibus, quod nonnulla, quæ apud alios non reperias, de Martyribus nostris memorent, addo Hieronymum Marafioti de Antiquitatibus Calabriæ Lib.* I, *cap.* 26 *et binis sequentibus ; Paulum Gualtieri Lib.* I, *cap.* 52 *de Martyribus Calabriæ ; Gabrielem Barrium de Antiquitate et Situ ejusdem Calabriæ Lib.* V ; *ac Bailletum denique in Vitis Sanctorum ad* XIII *Octobris diem.*

Acta gemina

4 *Exstant præterea in bibliotheca nuper Bollandiana, nunc autem Tongerloana Acta eorumdem martyrii duplicia, typis edita, eaque, ut præ se ferunt, a testibus oculatis profecta : quorum altera litteræ Fratris Mariani a Janua, Septæ in suburbio apud mercatores Christianos commorantis, ad Eliam vicarium generalem anno* 1227, XXVII *Octobris conscriptæ, exhibent, quas e vetustissimo Ms. membranaceo depromptas Frater Franciscus Antonius a Coriliano Ordinis Minorum Conventualium typis Velitrensibus protraxit in lucem anno* 1640, C *ac Philippo Salutio, patritio Janvensi, dicavit ; altera vero Breviarium Romanum anni* 1522, *de quo supra, offert in novem lectiones distincta, et a Sedulio, in suo de martyrio septem Fratrum Commentario non solum indicata, verum etiam brevibus hisce verbis, quantum apparet, impense laudata :* Extat etiam eorum Passio in vetere Breviario Romano dulcissime scripta, iu qua nihil desiderari videtur. *Magni hæc apud me sunt ponderis et auctoritatis : tum quod tamquam Acta illorum Martyrum sincera ac genuina, cum anno* 1516 (*ut infra dicetur) legitimum eorum cultum a Pontifice Franciscani Patres petierunt ac impetrarunt, Leoni X oblata probataque fuisse non ambigam ; tum quod a teste oculato, uti ex his verbis,* nec his sedati ministri diaboli, sed nobis videntibus ipsorum capita conquasserunt, *manifesto apparet, primitus conscripta fuerint. Neque refert, in calce Lectionis nonæ translationis ipsorum in Lusitaniam mentionem fieri ; quamquam enim hæc eorum translatio a passione annorum intervallo satis longo sejuncta fuerit, satis tamen certum apparet, eam clausulam Actis ab alio quopiam tum demum fuisse adjectam cum in lectiones distincta et ad officii ecclesiastici formam, sub annum nimirum* 1522, *redacta sunt. Opere itaque pretium fuerit hæc Acta recudere vel ea solum de causa, quod Breviarium illud Romanum, anno* 1522, *Venetiis editum, hac nostra sit ætate perrarum.*

quorum altera,

5 *Jam quid de Actis, quæ Mariani a Janua nomen præferunt? De his longe secus censeo ; at quia nec cuivis obvia, nec prolixa admodum, nec denique prorsus inutilia sunt, et facile pereunt, quæ foliis separatis committuntur, visum est ea huc transcribere. Sic habent :* Venerabili in Christo Patri Æliæ Vicario Generali pauperum Minorum Frater Marianus a Janua S. P. D. Pax Christi. Die XXVI Septembris venerunt in hanc civitatem Septæ tres Fratres nostri Calabri, quorum unus, qui vocabatur Daniel ex oppido Belvederii, erat provincialis, ut ipsi dicebant ; et reliqui duo sacerdotes, unus dictus Frater Angelus a Castro Villarum, et alter Leo a Coriliano ; E qui cum essent a nostris Christianis charitative suscepti, inceperunt hortari verbis, quæ videbantur plena spiritu, hos mercatores, ut virtutes sequerentur et vitia relinquerent, annunciando pœnam, quæ dari solet vitiosis, et gloriam illis, qui Christi præcepta sectantur ; tandem post dies octo pervenerunt alii quatuor eorum Consocii, quorum nomina, ut ab eis accepimus, erant Fr. Ugolinus a Cirisano, et Fr. Nicolaus a Coriliano, Fr. Samuel a Castro Villarum sacerdotes, et Fr. Donolus a Castro Villarum laïcus, qui ab eorum patre magno desiderio expectati, postquam fuerunt uniti, insimul lætabantur. De eorum Vita hoc unum sufficiat, quod non humana cernebatur, sed tota angelica, et tota a rebus humauis segregata. Isti jam in unum congregati die Sabbati primo alter alterius sibi lavarunt pedes et inde tota die in nostro oratorio fuerunt perseverantes in orationibus, nec postquam venerit nox, cessarunt ab inceptis, sed perseverarunt, ter propriam carnem diris flagellis castigando ; visus est locus ille, dum F ipsi erant pernoctantes in oratione, totus claritate et splendore coruscans. Tandem albescente die, Frater Daniel ab uno Sociorum Sacramentalem Confessionem suscepit, et inde ipse omnium filiorum Confessionem audivit et celebrans omnes in Missa communicavit, quibus expletis, nobis reluctantibus, unusquisque tenens in manu quamdam Crucifixi effigiem ingrediuntur civitatem, et libera voce Christum solum esse mundi salvatorem conclamant, et Maumeticam legem eos ad infernum ducere protestantur ; sed audiens falsi prophetæ improperia furens populus eos variis contumeliis et opprobriis cædit, quæ omnia ab illis per Christum læto animo sustentabantur ; ducuntur tandem ad tyrannum, qui aspiciens eos intrepido vultu, et loquentes ore fervido, ac imperioso arbitratus est insanos esse, propterea jubet eos in carceres conjici, ubi per octo dies absque cibo moram traxerunt ; nullam tamen passi sunt inediam, quia Christus erat eis

AUCTORE J. B. in cibum, tentantur multis sponsionibus, velintne Christum abnegare et Maumeticam legem amplecti; sed ipsi ferventioribus rationibus, quæ dixerant, confirmarunt; verum cum eorum immobilis animus cerneretur a judice civitatis Arboldus nomine, decapitandos esse decretum est.

hic exhibita 6 Audita sententia, omnes, quasi essent ad epulas invitati decertabant, quis eorum primus ad palmam martyrii recipiendam esset. Non dicam verba hortatoria, quæ ad Fratres suos habuit Vir Dei Frater Daniel, nec quæ et qualia responsa dabant Fratres, eo quia nimis prolixus essem; dicam tandem, quod die decimo tertio Octobris capite omnes obtruncati sunt; sed huc usque barbarorum immanitas non permansit : nam per totam civitatem sanctissima eorum capita, et veneranda corpora collisa, et turpiter prostrata fuere; sed, pacato populo, magna devotione venerandæ et sacræ reliquiæ per nos de nocte, Spiritu sancto duce, recollectæ fuerunt, et apud nos servatæ, quarum animæ tamen sine B dubio cum Christo, ob cujus confessionem sanguinem suum fuderunt, in cœlis exultant. Datum apud Septam Saracenorum die XXVII Octobris MCCXXVII. *Sed ut ut hæc Acta testem oculatum præ se ferant, ac e Ms. vetustissimo prelo subjecta sint, mea quidem opinione, Actis supra num. 5 laudatis auctoritate et fide plurimum cedunt : ac primo quidem in iis forte displicebit alicui, quod hæc epistola Eliæ* vicario *generali inscripta sit. Audiit quidem eo nomine Elias, dum in vivis S. Franciscus fuit; sed anno* 1227, *quo scripta fuit hæc Epistola sub mensis Octobris exitum, jam inde a mense Junio Elias, teste Waddingo in Annalibus Franciscanis ad eumdem annum num.* 2, *e vicario generali in comitiis generalibus supremus Ordinis moderator renunciatus fuerat, quod, ut a Daniele ejusque socius, utpote, obtenta ab Elia licentia, in Africam post dicta comitia profectis, ignorari haud potuit, ita id Marianum ex hospitibus suis non inaudisse, aut, scriptis ad Eliam litteris titulum tantum vicarii præfixisse, apparere potest vero non admodum simile. Displicet vero mihi, quod in iisdem Actis se*C*ptem horum Fratrum martyrium diei mensis Octobris decimo tertio illigetur, quod ejusdem mensis decimo pars scriptorum, ut infra dicetur, longe major potiorque assignat. Displicet maxime, quod ea Mariani a Janua relatio sibimet ipsi non cohæreat, uti ostensum eo.*

minus probantur. 7 Die XXVI Septembris *(anni procul dubio* 1227, *quo Marianus scribebat)* venerunt, *inquit ille*, in hanc civitatem Septæ tres Fratres nostri..... post dies octo pervenerunt alii quatuor Consocii : *Septam itaque quatuor hi postremi prius die tertia Octobris, quæ eo anno Dominica erat, appulsi non fuerunt.* Isti *(septem, pergit Marianus)* in unum congregati die Sabbati *(atque adeo haud serius die nona Octobris)* alter alterius sibi pedes laverunt *et in oratione pernoctarunt. Postridie*, albescente die *(decima Octobris)* ingrediuntur civitatem, *capiuntur, carceri mancipantur*, ubi per octo dies moram traxerunt; *igitur ut minimum usque ad decimum septimum Octobris diem. Qui vero hæc cohæreut cum iis verbis, quibus die decimo tertio* D *Octobris obtruncati dicuntur? Rursus secundum Acta hæc civitatem die Dominica ingressi sunt : numera itaque a die decimo tertio Octobris qui anno* 1227 *dies Mercurii fuit, ordine retrogrado dies octo, non in diem Dominicum, sed in alterum Mercurii diem, qua civitatem ingressi fuerint, revolveris. At quamquam hæc Mariano adscripta Epistola quoad temporis adjuncta sibi non constet, quoad cetero tamen falsi insimulare non ausim, vel ob id maxime, quod in his passim cum Actis Breviario Romano anni* 1522 *insertis consonet, adversetur autem fere nusquam. Hæc de Actis ; ad Martyres ipsos nunc sermo noster sese convertit.*

8 *Passim quidem martyrologi, ceterique scriptores supra laudati, imo et Acta huic Commentario subnectenda horum Martyrum nomina exhibeut, singulorum autem cognomina non item. Waddingus Tom. I. Annalium Ordinis Minorum ad annum* 1221 *num.* 36 *Danielem Calabriæ ministrum, ceterorumque ducem* de Belvederio, *Nicolaum vero a* Saxo Ferrato *cognominatos scribit, citatis in margine Rodulphio, Mariano Florentino, Historia Mar*E*tyrum Ms., observatque* Donulum *(alias* Domnum *Rodulphio* Dannulum, *Mariano, nempe Florentino* Romulum *fuisse dictos : refellit, præterea Rodulphium, quod* Angelum *Martyrem eumdem ac Angelum Pisanum, Angliæ ministrum, fuisse opinatus est. Ceterorum autem cognomina tacet omnino; at ex Mariani alterius Epistola, supra relata, habemus :* 1° Nicolaum, *Waddingo* a Saxo ferrato, *dictum fuisse* a Coriliano : *a quo standum sit, ignoro.* 2° *Idem cognomen a* Coriliano *inditum fuisse* Leoni. 3° *Tres ex ipsis* Angelum, Samuelem *et* Donolum *idem sortitos fuisse cognomen* a Castro Villarum. 4° *Ugolino cognomen additum fuisse* a Cirisano, *quæ quidem oppida cum in Calabria sita sint singula, singulos quoque verosimile fit fuisse natione Calabros.* 5° *Denique docemur, omnes, si* Domnum *seu* Donolum *exceperis, fuisse sacerdotio præditos, quæ vix alibi existimo repertum iri.* Danielem *e familia Fasanella ortum duxisse scribit Gualterius Lib.* I *cap.* 52 *in Calabrorum Triumpha; sed cum fateatur, id se ex traditione scripsisse, ejus rei fides penes ipsum esto. Gualterio consonat Michaël a Tugio tomo III Bullarii Capucinorum pag.* 77. F

Sanctorum Martyrum cognomina, patria,

9 *Calabria porro non solum septem istis Martyribus patria obtigit, verum illic commorabantur etiam ut Marafiotus Lib.* 4 *cap.* 25 *scribit, cum martyrii cupiditate incensi e Calabria profecti sunt in Tusciam ; inde in Hispaniam, ac demum in Mauritaniam, obtenta prius ab Elia licentia, navigaturi, nempe in conventu Castrovillarum, ab Andrea Faensi, teste Waddingo Tom. IX. Annalium ad annum* 1399 *num.* 46, *olim exstructo. Gualterius eodem* Danielem *et socios, in Mauritaniam abituros convenisse scribit, eorumque per Calabriam iter, ex indigenarum item, uti apparet, traditione ad hunc fere modum describit : abituri in Mauritaniam Martyres, et Castrovillarum Conventu, quo convenerant, egressi Belviderium (Calabriæ oppidum haud procul a maris Tirreni littore situm)* Daniele *constituto itineris duce, una contendunt; progressi inde, ut navigationi sese committant, nautas quærunt ; at hi causantur aquæ penuriam.* Daniel *itaque*

iter in Mauritaniam

A *que certo, quem in littore maris assignat, loco effodi humum jubet, eaque effossa, erumpit repente fons, qui* S. Danielis *hodieque nuncupatur; navesque conscendunt. Superest, inquit, Gualterius, hujus conscensionis monumentum in scopulo cujusdam exigui portus, unde in binas, quarum altera Socii quatuor altera tres recepti naves, Africam versus vela fecerunt. Ita ille ; at nihil horum habet Barrius, et ipse Calaber, sive lib.* 2, *ubi de Blanda seu Belviderio, ejusque agro agit, sive lib.* 5, *ubi* Danielis *Sociorumque ejus martyrium describit; nihil quos vidi, scriptores reliqui; imo vero, quod de Sociis diversis navigiis in Africam vectis ait, id non Calabria, sed Taraconæ in Hispania factum passim ceteri dicunt. Neque satis mihi certum est, tametsi Sociorum e Calabria discessum non inficier, fontem illic a Daniele haud procul a maris littore fuisse excitatum, licet hic a* S. Daniele, *quod hodieque vigeat, nomen invenerit; partim quod quam antiqua sit ea traditio, nesciam, partim quod vel ex solo Danielis Sociorumque ejus ex eo loco discessu vel aliis ex*
B *causis ea fontis appellatio dimanare potuerit. Neque e Calabria in Africam (quod Gualterius, ut qui de Tuscia aut Hispania ne verbum quidem faciat, innuisse videtur) recto Martyres contenderunt itinere : prius enim in Tusciam, inde in Hispaniam ac demum in Africam appulsos fuisse, ex Pisano, Marco Ulyssiponensi, auctore Vineæ S. Francisci, Rodulphio, et Actis Martyrii infra subjiciendis satis superque constat.*

captivitas Septæ,

10 *Nihil quidem Acta dicunt de Martyrum itinere per Calabriam instituto ; verum de eorum e Tuscia in Africam profectione ita loquuntur :* Hi obtenta licentia a Fratre Helia, Generali ministro sive B. Francisci vicario (*addit Waddingus*, et benedictione S. Francisci) de partibus Tusciæ recedentes primo Taragonam, civitatem Aragoniæ, pervenerunt. *Inde vero, ut Acta pergunt,* Daniel *primum cum tribus Sociis in Africam solvit; Marianus a Janua duos tantum* Danieli *hic Socios tribuit, verum non magni momenti discrepantia. Qui vero Tarcone remanserant, Septam appulsi sunt secundum Acta* pridie Kalendas Octo-
C bris, *die ab adventu* Danielis *quarto.* Morabantur autem, *inquiunt Acta,* præfati Fratres cum mercatoribus Christianis *(Januensibus, Massiliensibus et Pisanis)* in quodam vico extra mœnia civitatis, quia nulli Christianorum licitum erat ingredi civitatem sine Saracenorum speciali licentia. *Dominica proxime sequenti in oppidum irruunt, palam prædicant Christum, ac carceri mancipantur, in quo visi sunt cœlesti luce circumfundi, teste Mariano a Janua. Cetera tum captivitatis, tum martyrii adjuncta, quod accurate satis describantur, tacitus prætereo ; facere tamen non possum, quin eorum litteras, ardore divino plenas, quas ad Hugonem, majorem Genuensium apud Septam commorantium sacerdotem, ac viros duos religiosos, alterum Dominicanum, Franciscanum alterum dederunt e carcere, silentio premam. Sic itaque se habent apud Waddingum ad annum* 1221 *num.* 38 :

litteræ in carcere scriptæ,

11 Benedictus Deus et Pater Domini nostri Jesu Christi, pater misericordiarum et Deus totius consolationis, qui consolatur nos in omni tribulatione nostra, qui præparavit patriarchæ Abrahæ victimam holocausti, qui etiam ex præcepto Domini, de terra sua exivit nesciens, quo iret, ideoque reputatum est ei ad justitiam, et amicus Dei appellatus. Sic ergo qui sapiens est, stultus fiat, ut sit sapiens, quia sapientia hujus mundi stultitia est apud Deum. Notum ergo sit vobis, quod si Dominus Jesus Christus, qui passus est pro nobis, et qui dixit : Ite et prædicate Evangelium omni creaturæ : Ite et nolite timere eos, qui occidunt corpus ; item : Non est servus major Domino suo : si persecuti sunt me, et vos persequentur : duxerit vias nostras in semitis suis ad laudem ejus et salutem fidelium, ad honorem Christianorum, et ad mortem et damnationem infidelium, sicut Apostolus ait : Christi bonus odor sumus : aliis odor vitæ in vitam, aliis odor mortis in mortem. Nam si non venissem (ait Christus) et locutus eis non fuissem, peccatum non haberent : nunc autem excusationem non habent de peccato, laudabimus eum in sempiternum. Igitur nuntiatum fuit ante regem nomen Christi et confessum per nos, quod non est in alio vera salus et probatum per veras rationes, mediante interprete, coram sapientibus ejus. Regi ergo sæculorum immortali et invisibili soli Deo honor et gloria in sæcula sæculorum. Amen. Valete. E

AUCTORE J. B.

passio anno probabilius 1221 die x Octobris,

12 *Hac illi quidem magnitudine animi ad expetitam votis omnibus martyrii lauream alacros properarunt : verum quo anno, quo die Christo victimæ procubuerint, controvertitur. Factum id aiunt S. Antoninus, Marianus Florentinus, Rebolledus, Marcus Ulyssiponensis, Rodulphius aliique anno* 1227, *ab obitu S. Francisci sexto. Contra anno* 1221, *superstite illis Francisco, id contigisse scribunt alii, ut Pisanus, Molanus in Annotatis ad Martyrologium Romanum, Barrius, quibus consonant Acta infra edenda, Breviarium Braccarense una cum Franciscano, Vinea S. Francisci, Waddingus, quin et universus Franciscanorum Ordo,* qui, *inquit Waddingus,* quantumvis admonitus subesse in numeris (1221) errorem, non admisit, neque correxit, sed semper in unica hujus ipsius F anni (1221) martyrii perseverat sententia. *Quorum auctoritati cedere, eodem judice, debent, qui secus sentiunt ; maxime vero, cum nec opinionis suæ fundamentum solidum, nec conjecturam probabilem adferant : quod enim ab Helia, S. Francisci successore, in Africam missi dicuntur, momenti est perexigui, quandoquidem eo ipso anno* (1221) *in vivis adhuc agente S. Francisco, fuerit Helias universi Ordinis administrationi admotus. Eadem quæ Waddingo, et mihi sedet opinio : cum enim Mariani a Janua de* Danielis *Sociorumque ejus martyrio litteras ex quodam vetustissimo Ms. membranaceo prelo subjecerit Franciscus Antonius a Coriliano, facile acciderit, ut hoc aut simile epistolæ, Mariano a Janua adscriptæ, exemplar nactus S. Antoninus alicunde fuerit, eique, utpote testis oculati auctoritatem præ se ferenti, fidem abrogare non ausus, in errorem sese aliosque conjecerit. Demum ut res sese habeat, malim equidem ab Actis infra recudendis hac in re stare, quam a Mariani litteris sibimet*

ipsis

AUCTORE J. B.

ipsis haud satis cohærentibus, ut num. 7 fuit ostensum, idque non quoad annum tantum, sed etiam quoad diem, quo martyrio affecti fuerunt : factum id tradit Mariani Epistola die Octobris decimo tertio ; sed pars longe major potiorque scriptorum una cum Actorum infra recudendorum auctore eorum martyrium diei ejusdem mensis decimo adscribunt, quo primum honorari sunt cœpti, ex quo nempe legitimus cultus illis indultus a Pontifice fuit, deinde translatus ad diem ejusdem mensis decimum tertium : vulgus autem, ut perhibet auctor Vineæ S. Francisci, nondum concesso a Pontifice publico eorum cultu, diem Octobris octavum Martyrum memoriæ sacrum habuit, unde sibi illos eodem die martyrium tolerasse persuasit, quem dein Surius, Bailletus aliique minus caute secuti sunt.

reliquiæ a Christianis primum collectæ,

13 *Occisorum die Octobris decima anni supra millesimum ducentesimum vigesimi primi, uti superius dictum est, Martyrum corpora percita furore plebs, Anonymo nostro inspectante, membratim laceravit, raptavit ac quaquaversum dissipavit adeo,* B *ut ea a Christianis, posteaquam populi furor resedit, colligi potuisse, prodigii instar habitum fuerit ; collecta vero in suburbano Europæorum mercatorum horreo (hoc enim valet vocabulum* Alfondega) *seu, ut Anonymus noster interpretatur, vico honorifice sepulta sunt,* ubi ipsorum meritis, *inquiunt Acta,* crebra miracula facta sunt ; *quæ quidem verba, num Actorum scriptoris sint, num contra ejus, qui illa ad Officii ecclesiastici normam redacta in novem Lectiones partitus est, quod nesciam, an ista miracula Martyrum necem proxime sint subsecuta, necne dubius hæreo ; huc tamen referenda videtur Martyrum apparitio, paulo post eorum necem, teste Gualterio, facta, a Barrio vero his verbis relata :* Antonius quidam Pupiensis cum hos irrideret, nocte insequenti, sibi per soporem tristi aspectu, armis induti minitantes visi sunt, atque horum alter arrepto gladio plagam illi in coxendice infigere videbatur : *quamquam absque ullo miraculo vel ex solo illatæ Martyribus injuriæ horrore, metuve secuturæ vindictæ homini huic temerario hujusmodi somnium fuerit fortassis objectum.*

C

ac dein in Hispaniam allatæ,

14 *Quamdiu porro Septæ servatæ fuerint eorum reliquiæ nemo est, qui accurate edicat.* Post aliquot annos *in ecclesiam S. Mariæ apud Marrochios* (*condendæ ibi Romano ritu ecclesiæ facultatem Patribus Franciscanis Miramolinum dedisse scribit Waddingus tom. I Annalium ad annum* 1220 *num.* 48) *translatas fuisse, ac cœlesti lumine coruscasse, ac aliquanto post rursum inde in Hispaniam avectas Rodulphius Tossinianensis, suffragante ipsi Waddingo, affirmat :* Marcus *autem* Ulyssiponensis (*inquit Waddingus ad annum* 1221, *num.* 41), Lusitanus genere, nihil hujus rei meminit, imo adhuc Septæ servari et coli scribit. *Marcus eorum seu Marochium seu in Hispaniam translationem tacet quidem, sed Septæ servari colique eorum reliquias non scribit, at, ubi delitescant, ignorari. Unius tantum Translationis meminit is, qui Actis a teste oculato conscriptis de suo hæc adjecit :* Deinde filius regis Portugalliæ pro dono petiit et accepit et in Hispaniam transtulit. *Berardi Sociorumque ejus, ex eodem Ordine Martyrum, anno* D 1220 *Marrochii occisorum corpora inde in Hispaniam transferri curavit, uti in eorumdem Actis in tom. II Januarii Operis hujus ad diem decimam sextam ejusdem mensis illatis videre est, Petrus Lusitaniæ princeps : vereor itaque, ne quod de Martyribus Marrochianis ex vero dici potest, ad Septanos perperam translatum sit, multusque dubito, num Marrochium illorum Martyrum reliquiæ fuerint aliquando delatæ. Neque quis fuerit illæ Lusitaniæ regis filius satis constat, cujus nomen nusquam inveni, præterquam apud Bailletum, a Benedicto XIV citatum, qui hunc fuisse Dionysium, Alphonsi Crassi (imo III, non II seu Crassi) filium, sed dubitanter, affirmat. Tametsi autem hæc translationis adjuncta indubitata non sint, negari tamen ipso non debet ; quam adstruunt Breviaria Franciscana, Pisanus, ex Vinea S. Francisci Surius, Rodulphius, Sedulius, Barrius, Gualterius, Bailletus, Benedictus XIV de Servorum Dei Beatificatione et Beatorum canonizatione lib.* I, *cap.* XXX, *num.* 16, *aliique plures. Neque insolens adeo est, ut Sanctorum reliquiæ aut longo annorum* E *cursu, aut subito quodam incognitove casu pereant, aut occultentur, aut hominum notitiam fugiant. Præterea vero horum Martyrum memoria, teste Waddingo, in quibusdam ecclesiis regionis Interamnensis in Lusitania impense colitur, ac nominatim in Braccarensi, ejus regionis primaria, in qua jam dudum proprium illorum celebratum fuit Officium :* Unde non inanis, *inquit,* fiet conjectura, quod alicubi in illo tractu, vel in ipso illo primævo delubro *(Braccarensem, ut opinor, ecclesiam intelligit)* inter frequentes et celeberrimas reliquias recondantur incognitæ.

cultus a Leone X concessus,

15 *Ceterum in eadem Lusitania horum Martyrum meritis ac intercessione Deum multa miracula fuisse operatum, non solum is, qui Passionis Acta ad normam Officii ecclesiastici reduxit, sed et alii non pauci tradunt ; unde factum est, ut vulgus eos, eorumque imagines venerari, ac festum celebrare cœperit die* VIII *Octobris, ut auctor Vineæ S. Francisci scribit ; at major ea in re Patribus Franciscanis religio fuit, id sibi, non obtenta a Summo Pontifice facultate, nefas existimantibus : vulgi ita-* F *que animati exemplo, eam sibi a Leone X facultatem petierunt, ac facile impetrarunt. Liquet id ex Leonis X litteris, quas ex earum autographo sic exhibet laudatus jam crebro Waddingus :* Dilectis filiis universi Ordinis Minorum professoribus, præsertim de observantia, ubilibet constitutis. Leo Papa X. Dilecti filii salutem et Apostolicam benedictionem. Ut frugifer Ordo vester fructibus prætiosis, quos produxit, lætetur ; vosque vestrorum exemplo in vocatione, qua vocati estis, robustiores effecti, solum Christum, quem assumpsistis, sequamini, nullaque graviora formidetis pro ipso, auctoritate Apostolica tenore præsentium, vobis et vestrum cuilibet ; ut in ecclesiis domorum vestrarum, publice et solemniter Officium Martyrum de Beatis Daniele, Angelo, Samuele, Donulo, Leone, Nicolao et Hugolino, vestri Ordinis fratribus, qui pro Christi nomine mortem subire et martyrii palmam in Saracenorum partibus consequi meruerunt, sub

Officio

Ex Breviario Romano.

A Officio duplici majori; in die vestro capitulo generali determinanda, annis singulis etiam in Missis et Litaniis, ac aliis divinis Officiis, prout de aliis Sanctis per Sedem Apostolicam canonizatis, solemniter celebraro et dicere, ac propriam legendam in choro cantare in ecclesiis domorum, tam fratrum, quam monialium, curæ vestræ subjectarum dumtaxat, donec per nos, seu successores nostros ad solemnem canonizationem deventum fuerit, libere et licite valeatis, concedimus; ac omnibus et singulis locorum Ordinariis, aliisque personis, ne desuper vos molestare, aut impedire præsumant, districtius inhibemus. Præterea, quia difficile esset præsentes litteras ad singula quæque loca deferri; volumus, ut earum transumptis manu alicujus publici notarii subscriptis, et sigillo vicarii generalis vestri Ordinis munitis, ea prorsus fides adhibeatur, quæ præsentibus adhiberetur, si forent exhibitæ vel ostensæ. Non obstantibus constitutionibus et ordinationibus Apostolicis, ceterisque contrariis B quibuscumque. Datum Florentiæ sub annulo Piscatoris die XXII Januarii MDXVI, Pontificatus nostri anno III.

et extensus,

16 *Ex hisce Leonis X litteris id primum patet, concessum a Pontifice de Martyribus Septanis cultum ad Franciscanam familiam fuisse restrictum; dein illarum vi solemniter canonizatos dici non posse, si in rigore loquamur; qua de causa et ipse Leo, et nuper Benedictus XIV de Servorum Dei Beatificatione, etc. eos tantummodo Beatos nuncupavit: cum autem neque Leo, neque ex successoribus ejus quispiam eosdem Martyres solemniter in Sanctorum numerum retulerit, quæret fortasse nonnemo, cur illis Sanctorum hic titulus adscriptus sit? Respondeo, non eo id factum, quod solemniter in album relati sint, sed quod eorum cultus ad universum orbem Catholicum extensus fuerit, cum eorum Officium Breviario Romano insertum Leo X voluit, et quidem cum hac, in qua* Sancti *diserte appellantur, Oratione:* Deus, qui nos concedis Sanctorum Martyrum tuorum Danielis et Sociorum Ordinis Minorum natalitia colere, da nobis in æterna C beatitudine de eorum societate gaudere. Per Dominum, *etc.; quam appellationem ipsis adscriptam non solum legas in Martyrologio Romano, Gregorii XIII jussu edito, et Clementis X auctoritate recognito, sed ipse etiam Benedictus in editione nova ejusdem Martyrologii, a se aucta castigataque, reliquit intactam.*

Festum a die X ad XIII Octobris translatum.

17 *Patet item, earumdem litterarum vi penes Patres Franciscanos fuisse, ut, qua Martyrum Septanorum celebranda festivitas foret, diem dicerent; placuit vero primum, ut id die* X *Octobris fieret, atque ita in comitiis generalibus, Rothomagensibus eodem anno* (1516) *a Fratribus de Observantia habitis, sancitum, et in comitiis Burgensibus anno* 1523 *confirmatum fuit; eorumdemque legenda in Capitulo Generali Assisii approbata triennio post, eadem ut opinor, quæ Breviario Romano anni* 1522 *inserta, et infra recusa est. Visum illis deinde fuit id festum a die* X *Octobris transferre in* XIII, *ut ne in octiduum, S. Francisco sacrum, incideret. Leo item Pontifex idem præstitisse videtur aliquanto prius; cum Martyrum illorum Officium proprium diem ejusdem mensis decimum tertium ibi occupet, præfixa illi hac rubrica:* Ex institutione Leonis X fiat Officium XIII Octobris. *Festum eorum alias celebratum apud PP. Franciscanos sub ritu duplici, alias sub ritu duplici secundæ classis reperi; et quidem in variis tum Hispaniæ, tum Lusitaniæ provinciis cum octava celebratum fuisse scribit S. Benignus Fremaut in horum Martyrum Legenda; ex quo item disco Patres Capucinos Belvederii Blandæ conventus sui templum Deo sub invocatione* S. Danielis *sacrum esse voluisse, ejusque meritis restitutum cæco visum, nautasque a Christiani nominis hostibus in mari maximo captivitatis periculo fuisse ereptos. Franciscus denique Gonzaga PP. Minorum de Observantia generalis minister, cum anno* 1580 *Calabriæ provinciam dispertivit in duas, harum altari, Calabriam complexæ Superiorem,* provinciæ septem Fratrum *nomen indi velut patronorum, eorumque effigies, majori ejus provinciæ sigillo, ipsomet teste Gonzaga, decrevit insculpi.* E

ACTA

SS. DANIELIS, SAMUELIS, ANGELI, DOMNI, LEONIS, NICOLAI ET HUGOLINI, MARTYRUM.

Ex Breviario Romano antiquo.

F

ANNO MCCXXI Septem hi sancti Martyres Aragonia in Africam apulsi,

Apud Ceptam civitatem Saracenorum *a* Passio SS. *b* Danielis, Angeli, Samuelis, Domni, Leonis, Nicolai et Ugolini *c*, qui anno Domini MCCXXI *d*, sexto Idus Octobris *e* in præfata civitate passi sunt. Hi, obtenta licentia a Fratre Helia, *f* generali ministro sive B. Francisci vicario, de partibus Tusciæ *g* recedentes, primo Taragonam civitatem Aragoniæ pervenerunt, ubi Frater Daniel, qui erat aliorum prælatus, cum tribus *h* tantum Fratribus navem ascendens, alios relinquens ob causam oportuuam. *i* Cum Ceptam civitatem Saracenorum applicuisset, *k* ibi, donec alii Fratres venirent expectaverunt. Interim Frater Daniel et reliqui Fratres verbum Dei Catholicis viris Januensibus, Pisanis, Marsiliensibus et aliis quamplurimis, qui tunc ibi aderant prædicaverunt. Et post dies aliquot Fratres alii, qui Taragonæ relicti fuerant, Ceptam pridie Kalendas Octobris *l* applicuerunt *m*.

2 Igitur Frater Daniel, vir religiosus et sapiens

EX BREVIARIO ROMANO. *Christi illuc nomen invecturi,*

piens et discretus (qui fuerat jam minister provinciæ Calabriæ) et alii sex Fratres prædicti, Spiritu ferventes, salutem illorum infidelium totis viribus affectantes, se ipsos morti non timuerunt exponere, dummodo possent optatum Deo fructum offerre. Morabantur autem præfati Fratres cum mercatoribus Christianis in quodam vico extra mœnia prædictæ civitatis, quia nulli Christianorum licitum erat ingredi civitatem sine Saracenorum speciali licentia. Et ob hoc latenter volebant civitatem intrare, ante opus eorum ab aliquo perciperetur et impedirentur. Feria igitur sexta *n* de salute animarum suarum et aliorum secreto tractantes se roboraverunt, et die Sabbati sequenti, *o* Sacramentali Confessione, Eucharistiæ Sacramentum receperunt, et noctem sequentem insomnem ducentes, exemplo Salvatoris alter alterius pedes lavit, et se in divinis colloquiis et orationibus occuparunt.

vix Septam ingressi captique,

3 Itaque sic armati milites Christi die Dominico *p* summo mane bellum aggressi sunt. Clam civitatem intrantes per mediam plateam et inter B Saracenorum turbas imperterriti clamantes, quia non est in aliquo alio salus nisi in Christo Jesu. Et Spiritus Sancti amore accensi ignea et admiranda fidei nostræ et divini amoris verba clamando emittebant. Gens vero illa Saracenorum feralis et furibunda eos in capitibus percusserunt, et multis opprobriis et verberibus affecerunt. Deinde capti et ante regem deducti, per interpretem ab eo auditi, ea quæ sunt fidei veræ et animarum salutis in solo Jesu Christo fervide annunciantes, et multis rationibus (ut in Epistola *q* eorum ad Dominum Ugonem sacerdotem majorem Januensium patet) probantes et suadentes, et Mahometum et legem ejus fallaces, et ad inferos eos ducentes ab ipso rege in carcere vinculis ferreis jussi sunt mancipari, in quo octo diebus *r* multis calamitatibus et augustiis macerati fuerunt *s*.

refutata Mahometana lege,

4 Die autem octava in mane, quæ erat dies Dominica, videlicet VI Idus Octobris MCCXXI adducti sunt Fratres ad antedictum regem, quos C cum interrogaret, si eos eorum quæ contra legem ipsorum et Machometum dixerant, pœniteret, et ea retractare vellent, omnes audacter responderunt, se nihil penitus retractare velle, sed confirmando probabant spurcitias innumeras et multa bestiis communia in lege ipsorum contineri, Mahometumque viciosissimum approbabant, legemque veri Dei nostri virtuosissimam perfectamque et admirabilem affirmabant, utpote reprobativam vitiorum omnium, assertivam et inductivam virtutum ac omnium morum, per portenta et stupenda miracula (ut in Novo ac Vetere Testamento clare patet) confirmatam ; quæ numquam (a quocumque potentatu, quamvis per innumeras mortes et strages suorum fidelium non armis neque virtute aliqua corporali resistentium, fuerit persecuta) deficit pullulare et crescere. Quod nisi verissima esset et veri ac omnipotentis Dei fieri non posset. Nec credas felicitatem seu beatitudinem quemquam consequi non* posse, nisi mundatos a viciis et peccatis, ab eo, D cujus est, ipsam recipiant, qui est Deus trinus et unus Jesus Christus, qui solus mundat inquinatas animas, et vera beatitudine quietat. Scias ergo nec te, nec aliquem tuorum in lege, quam tenetis, salvari posse. Sed de die in diem viciis fœdari, obcæcari et indurari propter vestra continua peccata. Cognosce ergo gratiam tibi et tuis missam et baptismi lavacro mundamini, rectam viam cognoscatis et per illam incedatis.

* *dele* : non

spretisque Saracenorum minis ac blanditiis,

5 Cognoscentes ergo Saraceni, quod minis et terroribus eos ad insaniam suæ fidei revocare non possent, illos blanditiis ac voluptatibus corporumque deliciis ac venereis trahere conabantur. Quæ omnia fervide respuentes, probaverunt eos a natura rationali valde depravatos, et quasi animalia bruta effectos, cum talia ipsis dominentur et regant, et ita non domini, sicut eos Deus constituit, et etiam natura, sed servi empticii talium insensibilium *t* comprobamini effecti. Natura enim rationalis talibus dominari debet, et non e contra : ducere et regere, et non duci nec regi a talibus, ut belluæ faciunt. In hoc ergo bruta E animalia ostenditis vos effectos. Quod vere Spiritus Sanctus per os David affirmat dicens Psalm. 48 : « Homo cum in honore esset, non intellexit : comparatus est enim jumentis et insipientibus, et similis factus est illis. »

morte damnantur,

6 Tunc Saraceni furibundi et bestiales, videntes nec etiam his eos revocare posse, mortem minantur et intentant. Sed Deus benedictus tantum eorum constantiam roboravit, ut mortem pro Christo totis viribus affectarent, et ferventissime Christum filium Dei esse, Mahometumque et sequaces ejus demersos et continue demergi in infernum proclamarent. Tunc quidam iniquus gladiator cum iracundia accedens ad Fratrem Danielem, aliorum prælatum, percussit eum ense in capite dicens, quod nisi fieret Saracenus, statim eum interficeret. Et ad hoc similiter judex, Arbaldus nomine *u*, et quidam alius antiquus eos hortabantur dicentes : Quare præsentis vitæ dulcedinem perdere vultis ? Suscipite fidem et legem Mahometi, et vitam et honores in mundo habebitis. Tunc Frater Daniel contra illum F seniorem dixit : O inveterate dierum malorum, quamdiu errore sathanæ decipieris ? Mahometus tuus minister est sathanæ, et omnibus ipsum sequentibus est causa mortis æternæ. Tu potius convertere ad fidem veram Catholicam, ut salveris, quia satis fuisti deceptus errore legis tui Mahometi. Et cum fecisset judex contra eos gladios ad terrorem vibrari, et firmissimos invenissent, dedit sententiam, ut omnino decollarentur.

quam pertubenti

7 Tunc sex Fratres magno gaudio exultantes, et multa alia pro Christo pati cupientes, considerantes, quod tam parvo supplicio tam magnam mercedem et ampla dona, tam inæstimabilia gaudia adepturi essent, non parva læticia gestiebant. Ab alia vero parte amore divino inebriati pro Christo omnino membra et viscera in tormentis tradere cupientes nimio fervore patiendi flagrabant. Et omnes, in terram fixis poplitibus, gratias Deo agebant, quod inter servos suos eos numerare fecisset, quod ad gaudia cœlestia

A lestia et inæstimabilia illos perducere dignaretur, et inter choros Martyrum et Angelorum eos constituere decrevisset, quod ad æternam vitam et infinitam læticiam ipsos destinasset, quod pro nomine suo in patiendo et voto patiendi accendisset, et ad tam inæstimabilem palmam modico cruciatu perduxisset. Laudamus ergo te, Domine omnipotentis infinitæ bonitatis, infinitæ clementiæ et misericordiæ, et in mirabilibus operibus tuis infinite laudabilis.

hilarique animo

8 Postea conversi ad Fratrem Danielem osculabantur manus ejus et pedes dicentes : Gratias tibi agimus, Pater, quia nobis bonus pastor et ductor fuisti, benedic filios tuos. Qui amplexans eos omnes et osculans benedixit : Gaudeamus omnes in Domino, diem festum celebrantes, quia de morte transimus ad æternam vitam, de tristicia ad inenarrabilem læticiam, de luctu ad inæstimabile gaudium, de tenebris in admirabilem claritatem, de cæcitate ad limpidissimam visionem, de ignorantia ad summam sapientiam,
B de miseria ad jucundissimam exultationem, de ponderositate et gravitate ad dilectabilem agilitatem et subtilitatem, de servitute ad regnum et dominationem, de labore et angustiis ad requiem et tranquillitatem, et breviter de innumerabilibus calamitatibus ad infinitam felicitatem.

subeunt ; decollatorum reliquiæ a Christianis mox collectæ, post modum in Hispaniam transvectæ fuerunt.

9 Deinde milites Jesu a ministris denudati et manibus a tergo ligatis, Christi improprium portantes, educti de aula regia extra civitatem sicut agni ducebantur ad mortem. Ipsi vero quasi ad epulas invitati ardenti et exultanti animo ad mortis supplicium festinabant. Cumque ad locum occisionis ducti fuissent, per manus iniquorum, sacris capitibus ipsorum cæsis, decollati sunt et beatissimas animas sanguine purpureas Domino tradiderunt. Nec his sedati ministri diaboli, sed, nobis videntibus *x*, ipsorum capita conquasserunt, * et corpora eorum per civitatem trahentes dilacerabant membratim, et ea pueris et aliis Saracenis in ludibrium tradiderunt, ut sic ante mortem, et in morte, et post mortem satiarentur eorum opprobriis. Fuerunt postea eorum corpora
C per Christianos miraculose collecta, et honorifice apud fideles in Alfundega, id est, in vico Januensium *y*, Marsiliensium et Pisanorum recondita, ubi ipsorum meritis crebra miracula facta sunt. Deinde filius regis Portugalliæ pro dono petiit et accepit, et in Hispaniam transtulit, per quorum suffragia Deus multa miracula operatur ad gloriam suam et honorem *z*.

* conquassarunt.

ANNOTATA.

a *Passim scribitur* Septa ; *est autem oppidum Mauritaniæ Tingitanæ, in freti Gaditani faucibus situm, a Joanne Lusitaniæ rege anno* 1415, *ut ait Vasconcellus, Mauris ereptum. Hispanis paret et vulgo dicitur* Ceuta ; *olim vero dictum fuisse* Septem Fratres *Geographi nonnulli tradunt, quod septem pari fere altitudine collibus esset impositum.*

b *Titulus hic adjectus verosimiliter fuit ab eo, qui sub annum* 1521, *annuente Leone X, Acta Passionis in formam Officii ecclesiastici redegit.* D

c *Ex his unus* Domnus *seu* Domnulus *laïcus fuit ; ceteros sacerdotes fuisse tradit Epistola Mariano a Janua adscripta, quam videsis num.* 5 *et* 6. *Memorata illic oppida* Belvederium, *alias Blanda,* Castrum villarum, Corilianum. *Barrio Coriolanum,* Cirisanum, *Barrio Cyterium, in Calabria sita sunt singula ; sed* Nicolaus, *qui in ea a* Coriolano *cognominatur, a Waddingo dicitur a* Saxo Ferrato, *ditionis Pontificiæ castro. A quo standum ?*

d *Consule num.* 12 *Commentarii prævii.*

e *Consule rursus numerum Commentarii prævii proxime citatum.*

f *Vicarius generalis secundo renunciatus fuit anno* 1221 *mense Junio, eoque munere fungi perrexit usque ad annum* 1227, *quo ad mensem Junium provecto ex vicario factus est minister Ordinis generalis, teste Waddingo ad annos supradictos.*

g *Nulla hic mentio fit itineris a Martyribus per Calabriam instituti ; uti nulla de eorum per Tusciam itinere apud Gualterium est mentio : putem tamen utrumque iter ab illis reipsa institutum. Quæ de itinere Calabrico præterea Gualterius narrat, habes num.* 9 *Commentarii prævii.* E

h *Marianus a Janua binos hic tantum tribuit* Danieli *Socios* Angelum a Castro villarum, et Leonem a Coriliano.

i Renuente nauclero plures transvehere, *inquit Waddingus ad annum* 1221 *num.* 36.

k *Factum id seculum Marianum a Janua* XXVI *Septembris, die Dominica ; cum tam anno* 1221, *quam* 1227 *fuerit littera Dominicalis* C.

l *Itaque die Jovis* XXX *Septembris. At secundum Marianum octiduo post adventum* Danielis, *sive die Octobris tertia.*

m *Finitur hic in Officio Sanctorum Martyrum proprio Lectio I ; quod et de singulis octo sequentibus numeris dictum puta.*

n *Die* I *Octobris.*

o *Die* II *Octobris. Quoad diem Sabbati consonat Marianus a Janua ; sed ejus quidem calculo incidit hic dies in diem Octobris* IX. F

p *Die Octobris* III. *Consonat hic rursum Actis Marianus quoad diem Dominicam ; sed ea ad diem Octobris* X, *si vera scripsit, referenda est.*

q *Videsis illam num.* 11 *Commentarii prævii.*

r *Idem Marianus scribit : stando itaque ejus verbis non ante diem* XVII *Octobris (quod alibi nusquam legas) Martyres ad necis tracti fuere supplicium, quod cum asserto abs illo emortuali eorum die, ejusdem mensis decimo tertio non cohæret.*

s *Id temporis visi sunt Martyres cœlesti lumine circumfundi, ut post alios Waddingus scribit ; at Marianus, id contigisse ait, cum nondum Septam ingressi apud mercatores Europæos morabantur : iterari spectaculum potuit.*

t *Lege :* Sensibilium.

u *Nominibus appellativis tamquam propriis interdum Afri utuntur : sic reges suos* Miramolinos, *hoc est,* credentium principes *appellabant more Ægyptiorum, quorum regibus nomen* Pharao *com-*

mune

A *mune fuit :* Arbaldus *autem seu* Astaldus, *ut Rodulphius Tossinianensis lib. Historiæ Seraphicæ folio* 74 *verso scribit, Arabice idem valet ac* judex *vel* præfectus.

x *Testis oculati verba sunt, et forte ipsiusmet Mariani a Janua, si quam de sanctorum Martyrum agone ad Heliam epistolam dederit.*

y *Proprie significat hæc vox* Horreum publicum ; *usurpari hic videtur pro loco, in quo merces suas Europæi mercatores recondebant, haud procul Septa sito.*

z *Quæ de Martyrum reliquiis in Hispaniam seu potius in Lusitaniam per regium Lusitaniæ principem translatis hic dicuntur, apud scriptores Franciscanos passim est legere : Rodulphius tamen nullum ait exstare ea de re monumentum certum in libris Ordinis, præter antiquum, quod laudat, Chronicum. Nesciri ubi nunc lateant in Commentario prævio dictum est ; Barrius tamen aliquas a Cardinali Aragonio (hujus nominis Cardinalem, anno* 1478 *creatum, anno vero* 1485 *mortuum habes Tom. I Aprilis pag.* 114 *in Annotatis ; alterum Tom. III Scriptorum rerum Italicarum pag.* 436, *qui seculo* XIV *fuit) SS.* Danielis et Angeli *reliquias in Calabriam missas scribit; sed addit :* ut fertur. *Ceterum omnia, quæ ab istis vocibus :* Deinde filius regis, *etc. ad calcem usque sequuntur, Actis hisce, cum sub annum* 1515 *aut* 1522 *ad Officii ecclesiastici normam redacta sunt, assuta fuisse existimo, ut videsis Commentarii prævii num.* 4. D

DIES

DIES DECIMAQUARTA OCTOBRIS *. Nota 23.

SANCTI, QUI PRIDIE IDUS OCTOBRIS COLUNTUR.

B

S. Callistus *seu* Callixtus Papa Martyr Romæ.

SS. Fortunata Virgo ejusque fratres Carponius, Evaristus et Priscianus. } Martyres Cæsareæ in Palæstina.

S. Gaudentius episcopus martyr Arimini in Italia.

S. Saturninus, S. Lupus, S. Ampodus, S. Modestus, S. Lucianus, S. Simplicius, S. Saturus, S. Placidus. } Martyres in Cappadocia.

S. Lupus, S. Aurelia. } Martyres Cordubæ in Hispania.

C S. Cœlestis *seu* Cœlestius episcopus confessor Metis in Belgica I.

E

S. Donatianus episcopus Remensis confessor, Brugis in Flandria.

. Fortunatus episcopus confessor, Tuderti in Umbria.

S. Manegildis *seu* Manechildis Virgo in diœcesi Catalaunensi.

S. Rusticus episcopus confessor Treviris.

S. Angadrisma Virgo abbatissa Oratorii in diœcesi Bellovacensi.

SS. Agratus et Casturus *seu* Agritius et Casturius episcopi confessores, Viennæ Allobrogum.

S. Burchardus episcopus confessor, Herbipoli in Germania.

S. Cosmas episcopus confessor, Majumæ in Palæstina.

S. Dominicus Loricatus confessor Ordinis Camaldulensis.

S. Bernardus confessor in Latio. F

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES DILATI.

Sanctus Petrus martyr *cognomento* Abselamus *seu* Auselamus, *Græce* Ἀυσελάμος, *hodie cum elogio Magnis Græcorum Menæis excusis et Menologio Sirletiano exstat insertus; verum, anne hic a S. Petro Balsamo, qui hodie quoque a Ferrario in Catalogo generali memoratur perperamque Aulonæ in Macedonia ponitur, sit diversus, controvertitur. Diversum esse, Tillemontius Tom. V Monumentorum Ecclesiasticorum pag.* 749 *contendit, deque argumentis, quibus id facit, in Operis nostri Supplemento pronuntiandum, in sua in Usuardum ad tertiom Januarii diem observatione dixit Sollerius, etsi interim jam antea Bollandus, sequaces etiam Castellanum et Ruinartium nactus, alterum ab altero non distingui statuissent ad jam dictam, qua in Opere nostro de S. Petro Balsamo tractarat, diem* III Januarii

S. Gaudentii confessoris *hodie meminit in Usuardo suo Grevenus, anno* 1521 *Coloniæ Agrippinæ excusus, idque pariter facit, addito etiam* episcopi *titulo, Strozzianum apud Sollerium Usuardi Auctarium. Grevenus hac ipsa die etiam celebrat S. Gaudentium Martyrem, Ariminensem episcopum; ut certe hunc, infra hic dandum, diversum faciat a Gaudentio, modo a se memorato. Ast quis hic? Haud alius, ut puto, quam Gaudentius confessor, in Florario nostro Ms. Novariæ hodie annuntiatus; etsi autem hic* episcopi *titulo ibidem haud condecoretur, eum tamen vel idcirco, quod Novariæ, ut dixi, signetur, nec Sanctus ullus alius nomine* Gaudentius, *quam qui civitatis hujus fuit episcopus, ibidem colatur, esse puto eumdem cum S. Gaudentio, Novariensi episcopo, in Opus nostrum jam illato ad diem sibi natalem, quo et Martyrologio Romano hodierno aliisque Fastis sacris exstat inscriptus,* XXII Januarii.

S. Constantinus Perusinus in Etruria episcopus martyr, *hodie in recentiori, quod penes nos exstat, Ms. una* cum sociis septem *memoratur; verum quinam hi fuerint, haud adjungitur, nec magna Ms. isti fides est habenda. Adi Opus nostrum ad diem, quo in hoc locum inter Sanctos soli Constantio, omissis, quibuscum passus sit, Sociis, concessimus,* XXIX Januarii.

S. Theophilus Vice-dominus *seu œconomus Adanæ in Cilicia ecclesiæ hodie recurrit in Mss. Carthusiæ Bruxellensis ad Usuardum Additionibus; verum is Sanctus, qui et* Pœnitentis *nomine distingui solet, in Opus nostrum jam illatus est ad diem, quo ab ecclesia colitur ac pluribus Fastis sacris exstat inscriptus,* IV Februarii.

SS. Ursmari, Ermini, Theodulphi, Amolwini, Abelis, Ulgisi, Hidulphi, et Amalbergæ translatio *hodie signatur in Mss. Cartusiæ Bruxellensis ad Usuardum Additionibus; verum Sancti isti omnes in Opere nostro locum jam obtinuere sequentibus his diebus, nimirum:*

Ulgisus	IV Februarii,
Amolvinus	VII Februarii,
Ursmarus	XVIII Aprilis,
Erminus	XXV Aprilis,
Hidulphus	XXIII Junii,
Theodulphus	XXV Junii,
Amalberga	X Julii,
Abel	V Augusti.

S. Silvanus martyr *hodie in Menæis excusis, in Menologio Sirletiano et apud Maximum Margunium, Cytherorum episcopum, recurrit; verum de Sancto isthoc Gazensium episcopo martyre actum apud nos jam est ad diem, quo cum pluribus aliis Martyribus Martyrologio Basiliano ac ipsimet Romano hodierno exstat inscriptus,* IV Maii.

S. Calepodii martyris Romæ *hodie mentionem facit Florarium nostrum Ms ; ast, si Calepodium, apud nos ad* XIII *Aprilis diem e Martyrologio Tamlactensi vix notum ac Romæ forsan passum exceperis, haud alium Romanum nominis hujus martyrem novimus, quam Calepodium Romæ presbyterum Martyrem, qui prima Maii die in Usuardinis apud Sollerium Auctariis et a Canisio memoratus, Operi nostro jam insertus est ad diem, quo in pluribus aliis Fastis sacris ac in ipsomet Martyrologio Romano hodierno Romæ una cum non paucis aliis, martyrio ibidem coronatis, annuntiatur,* X Maii.

SS. Felix et Blanda martyres *hodie annuntiantur in Mss. Cartusiæ Bruxellensis ad Usuardum Additionibus. Alii haud dubie non sunt, quam nominis hujus conjuges, qui in S. Callisti Papæ, infra hac die dandi, Actis narrantur martyrio affecti; verum de hisce aliisque, quos habuere in martyrio Socios, actum apud nos jam est ad diem quo in Martyrologio Romano hodierno aliisque Fastis sacris recensentur,* X *Maii.*

SS. Donatiani et Rogatiani martyrum *hodie meminit Florarium nostrum Ms. De his in Opere nostro actum jam est ad diem, quo quatuor Martyrologii Hieronymiani apographis, pluribusque aliis Fastis sacris ac ipsimet Martyrologio Romano hodierno sunt inscripti,* XXIV Maii.

S. Fortunatus, *veluti episcopus et confessor, Treviris hodie una cum S. Rustico, episcopo et confessore, in Florario nostro Ms. signatur. Cum episcopus, nomine* Fortunatus, *nullus omnino præter Amalarium Fortunatum, et Fortunatum alium, quem et Mauritium inter annos* 240 *et* 250 *sedisse volunt in episcoporum Trevirensium Catalogis inveniatur, oportet, ut de illorum alterutro ibidem agatur; verum vide quæ de ambobus in*

A in *Opere nostro in Prætermissis dicta jam sunt ad diem, quo eorumdem posterior in Usuardinis apud Sollerium Auctariis, itemque in anni* 1645 *ecclesiæ Trevirensis Kalendario et Lectionario refertur,* x Junii.

SS. Nazarius, Gervasius, Protasius et Celsus martyres *hodie in Ephemeridibus Græco-Moscis, in Typico S. Sabæ, in Græcorum Menologio Basiliano, et in magnis Menæis excusis, itemque in Menologio, lingua Græcorum modernorum vernacula per Margunium conscripto, et in Kalendario Slavo-Russico, in Linguam Latinam a Sparwenfeldio nobis converso, signantur; verum* de SS. Gervasio et Protasio *apud nos cum Martyrologio Romano hodierna actum jam est ad* XIX *Junii; de* Nazario *vero et* Celso *ad* XXVIII Julii.

S. Speciosæ Virginis *memoria hodie occurrit in Florario nostro Ms. Cum Virgo hæc martyris titulo hic haud afficiatur martyrque adeo haud exstitisse videatur, a duabus nominis ejusdem Sanctis mulieribus : quarum altera, ut martyr, cum*
B *pluribus aliis martyribus ex officiorum tabella, decessoribus nostris in S. Antonii in Gallia archicœnobio suppeditata,* XIII *Martii; altera vera ex Hieronymianis apographis, martyres fere dumtaxat recensere solitis, ad* XI *Julii diem in Opus nostrum exstat illata, verosimillime est diversa; verum an a S. Speciosa, S. Epiphanii Ticinensis episcopi sorore, quæ non ut martyr, sed ut Virgo tantummodo Papiæ in Insubria colitur, pariter est diversa? Quod si ita habeat, aliunde nobis tam parum est nota, ut locum ei in Opere nostro concedere sola Florarii nostri auctoritate fulti non audeamus; quod si vero contra cum dicta Sancta Virgine Papiensi, a qua* S. Speciosam *Virginem, sub duplici secundæ Classis ritu Mantuæ* XI *Julii die ut asseritur, coli solitam, distinctam haud esse, suspicati ad hanc in Prætermissis decessores nostri fuere, una eademque forsan sit, censenda est in Opere nostro jam data ad diem, quo in id illa exstat illata,* XVIII Junii.

S. Wilibaldus episcopus *hodie recolitur in Mss. Cartusiæ Bruxellensis ad Usuardum Additionibus. Designari puto Willibaldum, Eystadiensem*
C *in Germania episcopum, de quo in Opere nostro actum jam est ad diem* VII Julii.

In Jotrensi monasterio translatio Sanctarum Virginum Teutechildis et Aquilbertæ, illius parthenonis abbatissarum *hodie habet in Martyrologio suo Gallicano Saussayus et ex hoc in Gynæceo Arturus; verum de posteriori e duabus hisce Sanctis abbatissis, quæ ab aliis, et quidem, ut apparet, melius,* Aguilberta *seu* Agilberta *nuncupatur, actum apud nos jam est ad diem* XI *Augusti; de priori vera ad diem* x Octobris.

S. Justi episcopi, *qui, episcopatu relicto, in Ægypti eremum secessit, ibidem sanctissime vixit, ac post obitum translatus fuit in Gallias,* translatio *in Lucensi et Corbeiensi apud Florentinium Hieronymianis apographis, uti et in Rhabani et Notkeri Martyrologiis;* transitus *vero* in Eremo *in variis apud Sollerium Usuardinis Auctariis, in ipsomet Adoniano Martyrologio ac in Florario nostro Ms. hodie signatur; ast anne hisce, quæ* D Justum *tunc obiisse, an contra illis, quæ eum tunc translatum fuisse in Gallias, ita indicant, standum potius sit, statues ex iis, quæ de sancto isto Lugdunensi antistite, in nonnullis præterea aliis Fastis sacris absque ulla etiam seu obitus seu translationis mentione hodie memorato, disseruimus ad diem, quo in Martyrologium Romanum hodiernum indeque in Opus nostrum est illatus,* II Septembris.

Depositio Placellæ Augustæ uxoris Theodosii Magni *hodie memoratur a Ferrario in generali Sanctorum, qui in Martyrologio Romano non sunt, Catalogo, eademque Augusta seu imperatrix, quæ melius, ut apparet,* Placilla *aut* Flaccilla *ab aliis dicitur, a Canisio et Molano, apud quos pariter hodie occurrit, celebratur etiam veluti* beatæ memoriæ; *verum cultu caret, uti nemo non statuet ex iis, quæ in medium jam adduximus in Prætermissis ad diem, quo ejus in magnis Græcorum Menæis excusis mentio est,* XIV Septembris

S. Privatus *miles hodie cum S. Callisto Papa infra hic dando in Martyrologio Romano parvo seu* E *veteri annuntiatur; verum de Sancto isto milite jam egimus eumque haud recte, quod S. Callisto Pontifici hodie Sanctus, nomine* Saturus, *in duabus apud Florentinium Hieronymianis apographis adjungatur, existimari binomium, insinuavimus ad diem, quo Martyrologio Romano hodierno exstat inscriptus,* XXVIII Septembris.

S. Korulla, Korilla, Kortyla, Cortyla *aut* Cortylas. *Ita hodie de Scotorum Pietate Camerarius, Wionum lib.* 2 *Ligni Vitæ primo loco citans, sicque prodens, sese loqui de nominis hujus Verdensi episcopo, per istum ibidem cap.* 55, *num.* 6 *memorato, qui a Crantzio lib. I Metropol. cap.* 29 *non* Kortila, *sed, contra ac in episcoporum Verdensium Catalogo, ad ipsiusmet jam dicti operis Crantziani calcem adjecto, fit,* Rortila *ex antiqui forsan ab eo adhibiti, in quo littera initialis* K *nominis* Kortila *quod superiores ejus partes pene jungerentur seu coirent, pro littera R accipi facile posset, codicis Ms. vitio seu defectu nuncupatur, sextusque ordine ecclesiæ Ver-* F *densis exstitisse episcopus traditur; verum hic, quem ad* XXVIII *Martii, quo a Dempstero in Menologio Scotico et a Ferrario in Generali Sanctorum Catalogo recensetur, iterumque deinde ad* XXVIII *Aprilis diem, quo in Martyrologio Anglicano, itemque quod mirum videri potest, a Ferrario iterum et Camerario veluti episcopus martyr celebratur, nomineque nonnihil immutato,* Cortillus *vocatur, decessores nostri inter Prætermissos jam retulere, cultu ecclesiastico, uti apud hosce ad* XXX *Aprilis, aliqua adhuc ibidem, ut sese facturos ad* XXVIII *in Prætermissis promiserant, de* Kortyla *in S. Suiberto num.* 7 *dicentes, videre fas est, gaudere haud videretur; quam ob rem dare ei locum inter Sanctos in Opere nostro nondum hic possumus, id nihilominus in hujus Supplemento, si interea de* Kortylæ *in pluribus Verdensium episcoporum Catalogis* Sancti *titulo affecti, cultu publico satis constiterit, postea facturi, uti in Prætermissis jam indicavimus ad diem, quo* Kortylæ *Verdensis episcopi eleva-* *tio*

A *tio a Dempstero in Menologio Scotico et apud Ferrarium in Catalogi Generalis Annotatis signatur* xix Septembris.

Depositio Paulini episcopi in Cantia, *interpunctione inter duas harum vocum ultimas et antepenultimam perperam interjecta, hodie memoratur in Epternacensi apud Florentinium Hieronymiano apographo. Ibi haud dubie sermo est de S. Paulino, qui post Eduini, Nordhumbriæ regis, od fidem a se odducti, mortem in Cantium, seu, ut a Beda scribitur, in Cantiam, unde in Northumbriam venerat, reversus, annis aliquot post mortuus ibidem est ac Roffæ sepultus; verum de Sancto isto Eboracensi orchiepiscopo actum opud nos jam est ad diem, quo in Martyrologio Romono hodierno pluribusque oliis Fastis sacris celebratur,* x Octobris.

S. Venancii abbatis et confessoris depositio Turonis *hodie annuntiatur in Bruxellensi opud Sollerium Usuardino Auctario; verum de Sancto isto octum apud nos jam est od diem, quo ipsimet Martyrologio Romano ac pluribus aliis Fo-*
B *stis sacris exstat inscriptus,* xiii Octobris.

S. Leonardi confessoris *hodie in Trevirensi sancti Maximi, quod penes nos exstat, Mortyrologio mentio habetur; verum quis* Leonardus *hic confessor? Nominis hujus Sanctus, qui hic designari queat, non alius quam vel Lemovicensis vel Vendoperensis seu Corbiniacensis, quorum alterum ab altero certo esse diversum, in Notitiis Mss., apud nos in diem sequentem sepositis, probotum invenio, mihi occurrit; duorum autem Sanctorum istorum homonymorum prior Martyrologio Romano hodierno aliisque Fastis sacris ad* vi *tantummodo Novembris diem reperitur insertus; quore non hunc, sed Leonordum Vendoperensem seu Corbiniacensem,* xv *Octobris die in Fastis sacris non paucis memoratum, a laudati Martyrologii compilatore designatum opinor; uti enim, quemadmodum mox vidimus, S. Severum episcopum confessorem, ita etiam posteriorem hunc Leonardum huc transtulerit a jam dicto die, quo et colitur et Fastis sacris inscriptus in Opere no-*
C *stro doudus erit,* xv Octobris.

S. Severi episcopi *memoria hodie etiam in mox dicto Trevirensi S. Maximini Martyrologio Ms. hodie recolitur. Designatur, ni fallor, S. Severus, Trevirensis episcopus confessor eo, ut puto, translatus a die, quo Treviris colitur pluribusque Fastis sacris ac ipsimet Martyrologio Romono hodierno inscriptus, in Opere nostro poscet locum,* xv Octobris.

S. Eliphium Tulli in Gallia *hodie in Generoli suo Sanctorum, qui in Martyrologio Romano non sunt, Catalogo signat Ferrarius, nec* Martyrem *vocare contentus,* episcopi *etiam titulo condecorat, rectene autem, an secus, dispici poterit ad diem, ad quam jam illum, quod tunc passus feratur, oc porro, pluribus aliis Fastis sacris ipsique etiam Martyrologio Romano hodierno inscriptus, colatur, a die Junii* 21, *iterumque deinde ab Octobris undecima remisimus,* xvi Octobris.

Romæ sanctæ Triphoniæ Viduæ *habet hodie in Generali suo Catalogo Ferrarius; in Annotatio-* D *ne autem, quam deinde in Annuntiationem hanc suppeditat, docet, esse ex Romanis ecclesiæ S. Silvestri, ubi, ut ait, colitur corporeque quiescit, tabulis depromptam; verum S. Triphonio seu Tryphonia, ad* xviii *mensis hujus diem Martyrologio Romano hodierno inscripta, quæ, ut fertur, Decii Cæsaris uxor fuit, non prius fuit, quam cum hic obiisset, ad fidem conversa ac e vivis sublata; quore hæc non secus ac homonyma, a Ferrario hodie memorata, exstitit vidua, cumque corpus ejus Romæ, ut Pancirolus in Sacrarum Urbis reliquiarum Indice docet, in S. Silvestri ecclesia partim servetur, sit ne hæc a Triphonia hodierna Ferrarii diverso, quam maxime dubito. Hanc porro dubitotionem ipsemet Ferrarius, utpote Triphoniæ quidem Decii uxori, at non itidem* Triphoniæ *suæ hodiernæ, locum in Sanctorum Italiæ Catalogo concedens, non parum odhuc auget. Hinc de posteriori hac* Triphonia, *veluti a priori certo distincta in Opere nostro hodie tractare non oudemus, id tamen, si quid in-*
terea lucis, qua alteram ab altero indubie esse E
diversam cernamus, affulserit, posteo facturi ad diem, quo, ut jam dixi, Tryphonia seu Triphonia Decii uxor Martyrologio Romono exstat inscripto, locumque proinde in Opere nostro est obtentura, xviii Octobris.

S. Eusterius Salernitanus episcopus, *ob ecclesia Salernitana, uti ex propriis hujus festivitotum Officiis disco, hodie colitur. De soncto isto Salernitano episcopo agendum nobis pro instituto nostro est ad diem, quo in Martyrologio Romano hodierno celebratur,* xix Octobris.

S. Viatoris *mentio hodie in Centulensi apud Sollerium Usuardino Auctorio; occurrit nos de Sancto isthoc Beati Justi Lugdunensis episcopi ministro et comite cum Martyrologio Romano hodierno agemus ad diem* xxi Octobris.

S. Noytburgis Virginis Coloniensis *hodie in Generoli suo Catalogo meminit Ferrarius; meminit et in Gynæcco socro Arturus, itemque in sacris ac piis Agrippinensibus Fostis Gelenius; verum de sancta isthac Coloniensi Virgine, quæ ab aliis* Notburga *aut paulo etiam aliter nuncupatur, agemus ad diem, quo pluribus aliis Fastis sacris exstat inscripta ac præcipue, uti apparet, colitur,* xxxi Octobris.

Alanus, natione Flander, Sancti Bernardi discipulus, primus Ripatorii abbas et postmodum Altissiodorensis episcopus *hodie veluti vir doctrina et sanctitate celeberrimus in Menologio Cisterciensi a Chrysostomo Henriquez et in sacri Ordinis Cisterciensis Sanctorum, Beatorum ac illustrium Virorum serie a Chalemoto celebratur. Celebratur et ab aliis hagiologis ac nominatim in Fastis Belgicis et Burgundicis a Miræo, qui eum, cum episcopatu Autissiodorensi, quem tredecim annis gesserat, sese abdicasset, reliquum Vitæ in Clara-volle piissime transegisse ac ibidem anno* 1181 *pridie Idus Octobris obiisse, odjungit. Bollandus noster od* xxx *Januarii diem occasione Alani alterius, quem ibidem inter Prætermissos refert,* de Alano, *Ripatorii abbate ac dein episcopo, loquens, sese etiom, onne hic Sanctis*

A *ctis vel Beatis legitime sit adscriptus, compertum non habere affirmat; cum autem id nobis non tantum incompertum pariter sit, verum etiam nihil plane, unde vel utcumque* Alani *abbatis ac deinde episcopi cultus publicus probari queat, inveniamus, nos illi, etsi etiam* Beati *titulo, a quo melius ut puto, Sammarthani fratres in Episcoporum Autissiodorensium serie abstinent, per Henriquezium et Bucelinum condecorato locum inter Sanctos in Opere nostro dare haud possumus.*

Antonius *Chauli in India Orientali,*
Nicolaus Uganius *Florentiæ,*
Joannes Navarretus *Pontis-Veteris in territorio Compostellano,*
Franciscus Simonis *Blaitæ in territorio Arvernensi,*
Clara Palvia Virgo *Volaterræ in Hetruria*
— *hodie in Martyrologio Franciscano et ultima etiam in Gynæceo ab Arturo,* Beati *vel* Beatæ *titulo singulis adjecto, recensentur;*

B *verum horum omnium primum, qui* Martyris *etiam appellatione ab hagiologo isto distinguitur, haberi haudquaquam posse pro veri nominis Martyre, nemo non fatebitur, qui, quæ in suis de eo Annotatis ipsemet Arturus affert simulque, quæ Benedictus XIV de Servorum Dei Beatificatione et Beatorum Canonizatione lib.* III, *cap.* XVIII *docet, consideravit; quod autem ad reliquos quatuor spectat, hi non magis cultu ecclesiastico gaudent, quam jam ante hos memoratus Antonius, aliique plures, in Menologio Franciscano hodie pariter, sed recte absque dicto titulo, relati ab Huebero, ad quem brevitatis causa studiosum lectorem, noscere etiam horum omnium nomina cupidum, remittimus.*

Brocanus *hodie notatur in quibusdam Hibernorum seu Scotorum Kalendariis. Notatur et in præcipuorum Hiberniæ Sanctorum Catalogo, per Henricum Fitz-Simon recognito auctoque ac anno* 1619 *typis vulgato, in quo, nomine paululum immutato,* Broekanus *appellatur. Verum sive hic*
C *sit Broganus in Opere nostro ad* XIX *Septembris diem inter Prætermissos relatus, sive, qui abs hoc diversus forsan est, Brocanus seu Brochanus, in Opere nostro pariter, sed ad* VIII *Julii diem, inter Prætermissos jam relatus, sive denuum, qui et abs illo distinguatur, nominis ejusdem vel fere ejusdem tertius, Kalendaria Catalogusque, quibus, ut jam indicavi, hodie exstat inscriptus, multo etiam plures ut sanctos, quam qui revera in Ecclesia colantur, recensent, solaque proinde auctoritate sua efficere non possunt, ut* Brocanus *hodie in Opere nostro inter Sanctos adipiscatur locum.*

Burcardus, *nominis hujus secundus S. Galli abbas, hodie in Menologio Benedictino refertur a Bucelino, a quo tamen tantummodo appellatur* Venerabilis, *sicque cultu ecclesiastico non gaudere indicatur.*

S. Burchardum episcopum Britannum *Ferrarius in Generali suo Sanctorum, qui in Martyrologio Romano non sunt, Catalogo hodie Parmæ ex ecclesiæ Parmensis tabulis annuntiat; verum is, uti ipsemet hic hagiologus in Annotatis, annuntiationi isti subjectis, docet, alius non est, quam, qui hic infra dabitur, S. Burchardus, Herbipolensis episcopus, dictis tabulis inscriptus, quod corpus ejus Parmæ asservetur, nec in iisdem alia de causa, quam quod in regione,* Britanniæ *nomine distincta, natus sit,* episcopus Britannus, *nuncupatus.* D

Dioscorus et Filias *hodie recensentur in Æthiopum apud Jobum Ludolphum Kalendario; ast horum prior, uti hic Scriptor ait, alius non est, quam notissimus nominis istius patriarcha Alexandrinus, qui spreto Chalcedonensi consilio, factus est schismaticus ac idcirco abs Habessinis honoratur ut Sanctus; posterior vero nobis plane est ignotus: ut neuter certe Operi nostro sit inscrendus.*

Ecclesiæ S. Martini Tornacensis Dedicatio, *anno* MCXXXII *a Simeone Tornacensi ac Noviomensi episcopo facta in Ms. S. Martini Tornacensis, quod sub Bedæ nomine venit, quodque penes non exstat, Martyrologio hodie signatur.* E

Elisabetham Arenestiam, *Herentalensis cœnobii, quod* Hortus conclusus *nuncupatur, præfectam, hodie in Præmonstratensis Ordinis Sanctorum Natalibus recensent Chrysostomus Van der Sterre et in Gynæceo Arturus; verum, etsi eam* Beatæ *etiam titulo condecorent, publico tamen, de quo et ipsimet silent, cultu caret.*

Eutropius *Andegavensis ecclesiæ episcopus, hodie veluti Confessor et Sanctus, in Florario nostro Ms. et in Mss. Cartusiæ Bruxellensis ad Usuardum Additionibus memoratur; verum, etsi in beati Mauri abbatis per Faustum Vita* Sanctissimus *etiam, ut Galliæ Christianæ Tom. II pag.* 114 *Sammarthani aiunt, appelletur, abs hisce tamen vel* Beati *vel* Sancti *titulo haud condecoratur, nec inter Andegavensis ecclesiæ episcopos, quos hæc veluti Sanctos veneratur, in Andegavensi, quod præ oculis, habeo quodque anno* 1624 *notatur excusum, Breviario comparet.*

Guilielmus rex Angliæ *hodie annuntiatur in Martyrologii Gallicani Supplemento a Saussayo et in Generali Sanctorum, qui in Martyrologio Romano non sunt, Catalogo a Ferrario, a quo etiam in Annotatis, annuntiationi subjectis, anno* 1066 *obiisse asseritur; verum nominis hujus Angliæ regem, qui anno isthoc obierit, non novimus, cultuque ecclesiastico carere a duobus illis hagiologis hodie annuntiatum, est certum.* F

Hilgeri Dominicanorum Prioris, filii comitis de Honstein, *hodie meminit in sacris et piis Agrippinensibus Fastis Gelenius. Hic, qui ab aliis* Helgerus *aut etiam* Hildegerus *nuncupatur, in cathedrali Magdeburgensi ecclesia, cum foret adhuc admodum juvenis, creatus canonicus ac haud diu post ecclesiæ Goslariensis præpositus, Parisios studiorum causa concessit, cumque ibi, sanctiori concepto proposito, Dominicanorum ordinem esset ingressus, in Thuringiam patriam suam anno* 1219 *est missus, cumque ibi Ordinis sui conventuum recens, eo potissimum agente, exstructorum, Erfordiensis primum ac deinde Isenacensis*

A *nacensis, Prior esset effectus, utrumque summa cum laude annorum aliquot spatio rexit, vitæque sanctitate interea factus illustris, Francofurti tandem, quo sese cum Henrico, Thuringiæ Landtgravio, cui a sacris confessionibus erat, contulerat, vitam hanc mortalem cum immortali anno* 1243 *quarta decima Octobris die commutavit; indeque Isenacum delatus, ibidem sub Patrum Dominicanorum ecclesiæ choro in B. Mariæ Virginis sacello est sepultus. Ita e veteri Ms. Trajectensi extracta ac a P. Joanne Gamansio seculo proxime elapso Antverpiam missa, cujus hæc compendio modo exhibita capita præcipua,* Hildegeri *Vita; etsi autem hanc decessores nostri, dum* Helgerum *seu* Hildegerum *ad* VIII, *quo a Greveno memoratur, Augusti diem inter Prætermissos retulere, præ oculis habuisse haud videantur, hicque de loco, quo sit sepultus, haud sat recte ibidem fuerint locuti, incompertum tamen esse ejus cultum, merito asseruere; nihil enim usquam, unde huic vel esse vel fuisse um-* B *quam locum, probes, occurrit; imo contra est, unde concludas oppositum. Gelenius enim* Venerabilem *duntaxat vocat* Hilgerum, *ejusque annuntiationem, etsi Sanctis, cultu gaudentibus, rosam ad marginem soleat apponere, signo hujusmodi haud distinguit.*

S. Ilherum *Brugis ad S. Donatianum quiescere, hodie in Appendice, S. Donatiani episcopi Remensis annuntiationi subjecta, in Natalibus Sanctorum Belgii e translationis Sancti hujus apud Surium historia, in qua* S. Ilheri *apud Brugenses loculi mentio fit, Molanus aut, si mavis, Petrus Lowius affirmat, mox addens, Sancti hujus, Brugas aliunde, ut apparet, advecti, diem natalem ignorari, seque plura sciscitatum e canonicis Brugensibus duntaxat didicisse, reliquias illius una cum reliquiis* S. Maximi *episcopi* (Basilii *antea in Sanctorum Belgii indiculum per errorem irrepserat) contineri in una eademque capsa, in cujus superiori parte episcopi duo cum subscriptis nominibus,* S. Maximus, S. Ilherus, *cernuntur exsculpti; verum cum plures sancti epi-* C *scopi, quibus* Maximi *nomen fuit, exstiterint, quisnam sit is sanctus* Maximus *episcopus, cujus reliquiæ Brugis cum* S. Ilheri *reliquiis asservari creduntur, edicendo non sumus; quod autem ad* S. Ilherum *spectat, in Gallia Christiana aucta inter ecclesiæ Mimatensis episcopos loco decimo a Dionysio Sammarthano recensetur S. Ilerus, coli ab ea, uti apud nos ad* VI *Octobris diem in S. Enimia num.* 20 *videre licet, ecclesiastico ritus duplicis Officio quotannis die prima Decembris solitus, nec alius Sanctus nominis illius episcopus mihi est notus; verum (vide apud nos in eadem Enimia num.* 28 *dicta) dubitari potest, an is non sit S. Hilarius, antiquior Mimatensis ecclesiæ episcopus, concilio Arvernensi, anno* 535 *celebrato, apud Labbeum Tom. IV conciliorum col.* 1805 *subscriptus, qui cum Gallice vocetur* S. Hilaire, *fuerit forsan etiam, appellatione abs hoc nomine, quod a Gallis fere, ac si* S. Hilero *aut* S. Hiler *seu* Iler, *scriberetur pronuntiari solet, deducta, Latine nuncupatus* Ilerus *seu* Ilherus; *jam vero, cum plures exstiterint, quibus* Hilarii *nomen fuit, sanctitate illustres episcopi, potueritque genuinum horum omnium nomen ratione jam exposita in* Ileri *seu* Ilheri *nomen similiter mutari, cujusnam Sancti, Brugas advecti, sint, quæ ibidem cum S. Maximi reliquiis in una eademque capsa asservantur, sacræ* S. Ilheri *reliquiæ, edicendo pariter non sumus.* D

Joannes trigesimus secundus, *aliis* 33, abbas Cisterciensis et Bernardus infirmarius *hodie referuntur in sacri Ordinis Cisterciensis Kalendario, anno* 1617 *Divione typis excuso; referuntur autem, præmissa tamen semper Alani mox hic memorati annuntiatione, etiam alibi, posterior quidem, addito etiam* Beati *titulo, in Sanctorum ac Beatorum Cisterciensium serie a Chalemoto, prior vero in Menologio Benedictino a Bucelino et in Menologio Cisterciensi ab Henriquezio, qui ibidem prætrea* Gaufredum, Sorensem in Sardinia e monacho Cisterciensi episcopum, *verosimillime, imo indubie, a Gaufrido, sedis hujus episcopo, de quo nos ad diem præcedentem in Prætermissis, non diversum ac* Claram, Bello-pratensis in Belgio parthenonis abbatissam, *ab Arturo in Gynæceo et a Bucelino in Menologio Benedictino hodie etiam relatam, recensent; verum nihil omnino, unde vel unius ex his modo memoratis cultus legitimus solide probari queat, adducunt. Antiquum quidem Cistercii Missale, in quo* Joannis, abbatis Cisterciensis *a se memorati, nomen fuerit signatum, Henriquezius in suis de* Joanne *isthoc observationibus laudat; ast an fuerit, necne de eodem* Joanne *Missa in Missali isto præscripta, haud edicit. Et vero id ne Collectam quidem de* Joanne *fuisse complexum, omnique hunc carere cultu ecclesiastico publico ac legitimo, persuasum mihi vel idcirco habeo, quod Manriqueus in Cisterciensium, quam Ordinis sui Annalium Tom. I a pag.* 471 *suppeditat, abbatum serie nulli ex his, quibus* Joannis *nomen fuit, vel* Beati *vel* Sancti *titulum adjungat, contra ac semper facere solet, dum ibidem recenset Cistercienses nominis alterius abbates, qui vel pro Sanctis aut Beatis habentur, vel etiam ut tales coluntur.* E F

Joannes Vendvillius, Tornacensis episcopus, *cujus post vitam piissime actam e vivis anno* 1592 *sublati corpus biennio post plane integrum et incorruptum fuit repertum, hodie in Auctaria ad Natales Sanctorum Belgii signatur; verum Sanctis nondum legitime est adscriptus, nec, ut reor, brevi adscribetur.*

Maximus *hodie sanctis Martyribus Cordubensibus Lupo et Aureliæ, infra hic dandis, in Corbeiensi apud Florentinium et Dacherium Hieronymiano apographo adjungitur; verum is ab omnibus aliis Hieronymianis apographis abest, nec aliunde est notus.*

Nicolaus Monachus *hodie cum* Sancti *titulo Ephemeridibus Græco-Moscis, Operis nostri Tom. I Maii præfixis, exstat inscriptus; verum in Ms., in quo hodie etiam memoratur, Ruthenorum Synaxario, nobiscum per P. Georgium David communicato,* Venerabilis *duntaxat nuncupatur, nec quidquam, unde vel gaudere vel gavisus umquam*

fuisse

A *fuisse cultu ecclesiastico probetur, Kulczynskius, a quo in ecclesiæ Ruthenicæ, cum Sede apostolica Romana semper unitæ, Specimine hodie pariter recolitur, in medium ibidem adducit, etsi interim post prolixum ac plane insigne elogium, e Patrum Criptensium Vitis acceptum, quo* Nicolaum *exornat factumque e principe Czernihoviensi monachum post vitam sanctissime actam anno* 1136 *quarta decima Octobris die obiisse docet, mox etiam, fuisse eum* ob eximiam sanctitatem vulgo nuncupatum Snatoszam, id est Sanctum, *adjungat.*

Osatius *hodie cum* Sancti *et* Martyris *titulo memoratur in Ruthenorum, quod apud Possevinum Tom. II Apparatus sacri a pag.* 374 *exstat, Kalendario ; verum is in aliis seu Ruthenorum seu Latinorum aut etiam Græcorum Fastis sacris nusquam comparet, nec aliunde nobis est notus.*

Philippus *cognomento* nobilis, marchio Namurcensis, *qui post edita insignis pœnitentiæ indicia anno* 1213 *Namurci obiit, miraculisque post obitum claruit, hodie a Rayssio in Auctario ad Natales Sanctorum Belgii memoratur ; verum, etsi et in hoc et in Sanctorum Sanctarumque Namurcensis comitatus Epitome, anno* 1619 *Leodii excusa, in qua pariter locum obtinet,* Beati *etiam titulo condecoretur, cultu tamen ecclesiastico vel gaudere vel gavisus umquam fuisse nullo ex capite videtur.* B

Placentiæ dedicatio majoris ecclesiæ *hodie in Generali Sanctorum, qui in Martyrologio Romano non sunt, Catalogo memoratur a Ferrario.*

Rothadus *seu* Rothardus, *aliis* Rolandus, *seu* Rotradus Cameracensis episcopus *hac die, qua obiisse a nonnullis creditur, a Castellano in Martyrologio Universali cum* Beati *titulo annuntiatur, ac e die præcedenti, qua, quod tunc mortuus ab aliis putetur, a Sanssayo memoratur, huc a nobis fuit remissus, Operi nostro modo inserendus, si publicus ejus cultus sufficienter interea fuisset probatus ; ast id jam fuisse a quoquam præstitum, haud invenio.* Rothadum *quidem Magdeburgi, ubi corpus ejus, eo e Cameracensi S. Autberti ecclesia, in qua aliquamdiu jacuerat, delatum, quiescit, gavisum fuisse cultu, Castellanus laudatus affirmat ; verum velimus, ut probæ fidei testimonio seu documento suam hanc assertionem dedisset probatam. Etsi enim is martyrologus pro diligentissimo juxta ac perspicacissimo rerum ad Sanctos spectantium indagatore haberi merito queat, tanti tamen apud nos non est, ut sola sua auctoritate nobis certum atque indubitatum reddere queat, quem asserit, antiquum* Rothadi *apud Magdeburgenses cultum ; quare cum hactenus nec aliunde de hoc nobis satis constet,* Rothado *sane, etsi interim* Sancti *etiam titulo non tantum a Saussayo, sed et a Galliæ Christianæ tum antiquæ, tum novæ seu auctæ scriptoribus in episcopis Cameracensibus afficiatur, locum dare hic inter Sanctos nondum possumus, id tamen facturi in Operis Supplemento, si tum demum nobis de cultu publico ac legitimo, quo seu Magdeburgi seu alibi vel gaudeat vel aliquando fuerit gavisus, satis constiterit.* C

S. Vitalis confesosris *hodie meminit Grevenus. Dubitandum non apparet, quin is unus idemque sit cum Sancto homonymo, quem ad* XVI *mensis hujus diem Usuardina inter Auctaria Sollerius recenset, quemque, non secus ac hic, ibidem fatemur nobis plane ignotum.* D

S. Winoci translatio *hodie memoratur in Mss. Cartusiæ Bruxellensis ad Usuardum Additionibus ; verum de Sancta isthoc abbate, de cujus translatione ibidem sermo, agemus ad diem, quo in Fastis sacris non paucis ac in ipsomet Martyrologio Romano hodierno recolitur* VI Novembris.

Eustratius presbyter Leontinis *seu apud Leontinos ab Octavio Cajetano in Martyrologio Siculo, a Ferrario in Generali Sanctorum Catalogo, a Carrera in Pantheo Siculo et a Conversano in Ætherea Leontinorum Gloria hodie refertur ; verum, etsi a duobus hagiologorum prioribus* Beati, *a duobus vero posterioribus* Sancti *etiam titulo condecoretur, cultu tamen publico atque legitimo haud gaudet, uti ipsemet Cajetanus non obscure prodit. Duos enim indices, in quorum altero solos e cœlitibus, qui publico cultu gaudent, in altero vero solos, qui, quamvis pie sancteque vixerint, pari tamen veneratione haud afficiuntur, ordine alphabetico exhibet, Martyrologio suo præmittit, neque tamen in illorum priore, sed in posteriore dumtaxat* Eustratium *recenset. Ast, ne cui hic forte, contra ac putamus, nondum idcirco ex Opere nostro excludendus videatur, aliam adhuc, ob quam id facere sit visum, rationem adjungamus.* Eustratius, *ut apparet, e solis fere, quæ ad decimam Maii diem in Opus nostrum ob rationes ibidem allegatas intulimus, corruptis admodum, ne dicam, fabulosis B. Alphii, Philadelphi et Cyrini martyrum Actis est notus ; in hisce autem, quæ* Eustratium, *et Charitonem, ad* VI *Junii diem Fastis sacris mox memoratis inscriptum, neque tamen magis quam* Eustratium *veneratione Sanctis propria tunc cultum, hacque de causa in Opere nostro inter Prætermissos ibidem et iterum ad* I *Septembris diem jam relatum, faciunt fratres, num.* 125 *dicuntur hi ambo habuisse patrem, e Judæo factum Christianum ac dein, cum nomine mutato, appellatus fuisset* Donatus, *presbyterum; quare, quemadmodum studiosum lectorem, ut quidnam Charitoni debeatur, dispiciat, a dicta prima Septembris die jam remisimus, ita eumdem, ut quid de* Eustratio *statuendum sit, definiat, ab hac die modo remittimus ad diem, qua Donatus presbyter Officio ecclesiastico apud Leontinos colitur, ac idcirco, etsi interim, ut apparet, fere etiam dumtaxat e dictis notæ haud probæ Actis notus, in Opere nostro inter Sanctos obtenturus est locum,* XIII Novembris. E F

Beatissimæ matris nostræ Parasceviæ *hodie habet Menologium Slavo-Russicum, a Sparwenfeldio e lingua Slavonica in Latinam conversum ; sed quæ ibi* Beatissimæ *titulo afficitur,* Venerabilis *dumtaxat vocatur in Ruthenorum, in quo hodie pariter occurrit, Synaxario, anno* 1688 *per P. Georgium David Moscua, ubi tunc missionarium agebat, ad nos misso. Diversa indubie non est a Parascevia seu Praxede, in ecclesiæ Ruthenicæ*

cum

A *cum S. Sede apostolica Romana semper unitæ Specimine ab Ignatio Kulczynskio pag.* 49 *hodie pariter memorata. Res cuique patescet, qui hujus ibidem elogium, e monachorum Basilianorum Anthologio, in quo, uti is scriptor docet, Officium proprium habet, depromptum, contulerit cum iis, quæ de* Parascevia *sua hodie Menologium Slavo-Russicum suppeditat ; verum hæcue una eademdemque forsan etiam est cum S. Parascevia, quæ a die, quo Ephemeridibus Græco-Moscis inscribitur,* XIII *Octobris in diem proxime sequentem seu* XIV *Octobris sit dilata? Determinari id poterit ad diem, quo de Parascevia, Martyrologio Romano hodierno sub* Venerandæ, *ut apparet, nomine tunc inscripta, acturi ac porro, uti in Prætermissis ad diem progressam jam monuimus, unicane, au plures, ut certe, teste in opere superius citato pag.* 56 *Kulczynskio, Rutheni autumant, Parasceviæ exstiterint, examinaturi sumus.* XIV Novembris.

S. Fortunatus episcopus Pictaviensis *hodie in*

B

D *Sanctorum Canonicorum Natalibus celebratur a Ghinio, idemque etiam in Germanico Canisii aut, si mavis, Walasseri martyrologio et in Mss. Cartusiæ Bruxellensis ad Usuardum Additionibus fit ; ast de Sancto isthoc acturi demum sumus, uti in Opere nostro Tom. III Augusti pag.* 48 *jam indicavimus, ad diem, quo sub ritu duplici in ecclesiæ Pictaviensis Officio proprio colitur atque a Cl. Castellano in Martyrologio Universali recensetur,* XIV Decembris.

S. Stephanus protomartyr et Nativitas Hannæ *in Hagiologio Æthiopico hodie signatur ; per* Hannam *seu* Annam, *ibi memoratum, designatur, ut Jobus Ludolphus observat, Samuelis, Israelitarum Judicis et prophetæ mater, pro qua videsis, quæ apud nos in Prætermissis dicta jam sunt ad diem,* I Septembris.

Quod autem ad Stephanum proto-martyrem spectat, nos de celeberrimo isthoc fidei Christianæ athleta cum Martyrologio Romano hodierno sumus acturi ad diem XXVI Decembris.

E

A

DE S. CALLISTO SEU CALLIXTO

PAPA MARTYRE

ROMÆ.

§ I. Acta Martyrii ab aliis nimium laudata, ab aliis nimium depressa : communis, quæ in his, aliorumque ejudem temporis Martyrum Actis occurrit, difficultas expensa.

B

Callistiani martyrii Acta, cum variis vetustisque Mss. collata, magnam partem jam pridem edidit, ac Commentario illustravit Henschenius Tom. II Maii ad diem ejusdem mensis decimum pag. 498 *et sequentibus quatuor; non quidem integra, sed eatenus tantum, quatenus SS. Calepodii, Palmatii, Simplicii, Felicis, Blandæ aliorumque Martyrum, de quibus illic agebat, gesta continebant; omissa parte reliqua, qua reliqua* S. Callisti *gesta et S. Asterii, qui* S. Callistum *tumulavit, et Privati militis martyrium explicatur. Dabimus hæc integra ex eodem, quo usus est Henschenius, Manuscripto. Credidit Henschenius Acta hæc per notarios Romanos fuisse conscripta; secutus, ut opinor, quæ in fronte Ms. leguntur, verba, quæ sunt hujusmodi :* Gesta præclara S. Calixti Papæ et aliorum Martyrum conscripta per notarios Romanos; *sed nimium facile : neque enim ea simplicitate, quæ primigeniis sincerisque Martyrum Actis propria est, sunt prædita,*

Acta S. Callisti, etsi non a notariis Romanis scripta,

C

neque nævis, de quibus infra dicetur, carent, qui imputari notariis Romanis nequeant : unde nescire se Sollerius ait in Observatione ad laterculum Usuardinum diei decimi mensis Maii, quid movere Henschenium potuerit, ut in eam abiret sententiam.

magnæ tamen sunt

2 *At quamquam a notariis Romanis ea Acta conscripta non fuerint, magnæ tamen sunt antiquitatis, ut quæ Bedæ, Adoni, Rabano, qui ipsismet eorum non raro verbis utuntur, præluxere, uti facile fatebitur is, qui eorum textus, quibus de Sanctis Martyribus in Actis* S. Callisti *memoratis agunt, consuluerit, cum Actisque contulerit; nec enim dici potest, non ex Actis Martyrologorum Annuntiationes, sed ex his Acta fuisse conflata; quod vel ex Bedæ verbis, Callistiana Acta citantis, refellitur. Posteaquam enim ad diem* x *Maii hæc de SS. Calepodio, Palmatio et Simplicio scripsit :* Romæ Natale Calepodii senis presbyteri, sub Alexandro imperatore, qui eum fecit occidi a Laodicio, et corpus trahi per civitatem atque in Tiberim jactari die Kalendarum Majarum. Quod

E

inventum piscatores levaverunt, et narraverunt Calixto Episcopo. At ille acceptum condidit cum aromatibus et linteaminibus, et sepelivit eum in cœmeterio ejusdem via Aurelia, milliario ab Urbe tertio vi Idus Maii. Tunc decollatus est ab Alexandro Palmatius consul cum uxore et filiis et aliis quadraginta duobus (cum quibus et Simplicius senator) qui per doctrinam Calixti Papæ et Calepodii presbyteri nuper fuerant baptizati : *mox addit Beda:* scriptum in Passione S. Calixti Papæ. *Et vero, quam hæc Bedæ cum Actis verba conformia sint, vide. De Calepodio quidem num.* 8 *leges :* Quem fecit *(Alexander)* occidi gladio et corpus trahi per civitatem sub die Kalendarum Maii : cujus corpus jactari fecit in Tiberim... Quod inventum levantes *(piscatores)* de flumine, renuntiaverunt B. Calixto Episcopo... quod corpus sanctum acceptum condivit cum aromatibus et linteaminibus et cum hymnis et sepelivit eum in cœmeterio ejusdem, sexto Idus Maii. *De Palmatio vero num.* 3 : Baptizavit (Callistus) autem et omnem domum Palmatii et uxorem et filios promiscui sexus quadraginta duos. *Rursum ad diem* xiv *Octobris de sancto Pontifice Beda :* Natale S. Calixti Papæ : qui in persecutione Alexandri imperatoris diutius fame cruciatus et quotidie fustibus cæsus, per visionem a presbytero suo Calepodio, qui antea Martyrium consummaverat, confortatus et consolatus est : qui in carcere eodem positus quemdam militem, nomine Privatum, ab ulcerum dolore ac fœditate simul et infidelitate curavit. Quod audiens Alexander, ipsum quidem militem fecit plumbatis deficere : beatum vero Calistum per fenestram domus præcipitari; et ligato ad collum ejus saxo in puteum demergi, et in eum per rudera cumulari. Post dies vero septemdecim presbyter ejus Asterius, cum clericis noctu veniens, levavit corpus et sepelivit in cœmeterio Calepodii pridie Idus Octobris. *Legesis num.* 8 *et* 9 *Actorum, eadem fere verba reperies : idem experiere, si Adonis verba cum Actorum ver-*

F

bis

AUCTORE J. B.

bis conferre volueris. Unde efficitur, Acta S. Callisti *seculo octavo, quo Beda floruit, esse et multa quidem fortasse antiquiora.*

antiquitatis; at multis

3 *Cum enim Beda his Acta antiquiora non reperit, nec vero simile fiat tum recens, cum Martyrologium suum Beda confecit, fuisse exarata, est sane, cur jam Bedæ ævo vetusta fuisse, non inficiemur; quanquam obscurum incertumque admodum sit, quo primum seculo nata sint. Petrus Morettus ecclesiæ S. Mariæ trans Tyberim Canonicus Tom. I. de* S. Callisto *Papa et Martyre ejusque basilica anno* 1752 *typis Romanis edito, Disquisitione* 1, *cap.* IX *multa erudite congessit, quibus probare contendit, scripta esse (vide citatum cap. num.* 67, *pag.* 212). Quum nondum excidisset memoria gestorum, quippe quæ (S. Callisti *Passio*, *et quidem qualis hodie legitur)*, ad usum fuerit Romanæ ecclesiæ primis post concessam Christianæ religioni tranquillitatem seculis. *Ac proinde* Maxima hinc, *inquit*, scriptionis antiquitas nec minor propterea authoritas. *At non tam de eorum antiquitate, quam de auctoritate est quæstio. Antiquitatem non Baronius, non Tillemontius, non eruditi alii negavere; varia tamen de horum Actorum valore judicia sunt. Baronius in Annotatis ad Martyrologium Romanum die* XIV *Octobris inesse Actis* S. Callisti *aliqua censuit*, quæ corrigantur; *etsi eorum fidem propterea penitus non rejiciat, memor nempe eorum, quæ ad diem* IX *Octobris in S. Dionysium Areopagitam annotarat:* Quod si ob unum vel alterum errorem, in Vitis Sanctorum inventum, cetera, quæ remanent, fide carere dixerimus: profecto omnes fere Sanctorum Vitas in discrimen inducimus; cum pene in omnibus aliquid notari possit, quod corrigendum videatur, sitque canonicarum tantummodo Scripturarum singularis prærogativa, ut in eis cuncta vera, inconcussa, certaque narrentur. *At vero plusculum sane Actorum* S. Callisti *auctoritati officiunt, quæ de his tom. II Annalium ad annum* 226 *num.* 2 *scribit:* Extant Passionis ejus Acta, haud tamen in omnibus sincera: non enim probantur, quæ in eis habentur promulgata ab Alexandro adversus Christianos edicta, indictamque ab ipso adversus eos persecutionem fuisse. Repugnant enim his non solum quæ ex Lampridio superius recitavimus, sed et quæ scripta sunt ab antiquis rerum Christianarum scriptoribus: qui omnes æque affirmant, nullam sub Alexandro excitatam in ecclesia persecutionem.

videntur contraria iis, quæ de Alexandri imperio

4 *Id itaque in* S. Callisti *Actis potissimum displicuit Baronio, quod in his Alexander imperator ipse per se in Christianos persecutionem excitasse dicatur, aliusque, ac revera fuit, depingatur, reclamantibus scriptoribus antiquis, non solum ethnicis, sed etiam Christianis: et sane Lampridius tantum Mammææ matri, feminæ vel Christianæ, vel his admodum addictæ, tribuisse Alexandrum scripsit, suscepto imperio, ut cuncta cum illa faceret*, et illa videretur imperare: *tam igitur a vero alienum apparet, ab Alexandro motam fuisse in Christianos persecutionem, quam a Mammæa, quod nemo dixerit. Alexander vero, teste eodem Lampridio, rem divinam in larario suo matutinis horis non gentilium diis modo, verum etiam* Christo *facere soluit:* quin, et Christo templum facere voluit, eumque inter Deos recipere. *En aliud ejusdem animi in Christianos propensi, habitæque abs illo in honore illorum religionis specimen:* Quum Christiani quendam locum, *inquit idem scriptor*, qui publicus fuerat, occupassent, contra popinarii dicerent, sibi eum deberi, rescripsit, melius esse, ut quomodocumque illic Deus colatur, quam popinariis dedatur. *Addit alibi:* Clamabatque sæpius, quod a quibusdam sive Christianis audierat, et tenebat: idque per præconem, quum aliquem emendaret, dici jubebat: « Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris. » *Idem denique de Alexandro conceptis verbis ait:* Christianos esse passus est. *Herodianus vero Historiarum lib.* VI, *interprete Angelo Politiano, cum mulieribus Mesæ et Mammææ negotiorum administrationem ac principatus gubernacula, Alexandro imperatore, incubuisse dixisset, de Mammæa ait:* At Mammæa cernens jam solam se filio reliquam, præesse ad eumdem modum, moderarique studebat. *De Alexandro vero:* Cæterum suapte natura suberat Alexandro mite mansuetumque ingenium, propensumque ad humanitatem: quod ipsum ætas etiam consequens declaravit. Quippe annis XIV anæmaton, hoc est, citra sanguinem, gessit imperium: ne uno quidem occiso. Licet enim permulti maximis criminibus impegerint: tamen ab illorum cæde semper abstinuit . . . . . Neminem quisquam illo imperante commemorare potest, cui mors indemnato sit illata. *Similia rursum Herodianus scribit de Alexandro sub citati libri finem:* Hunc finem habuit vitæ Alexander una cum matre: cum annos XIV sine ulla subjectorum querela, atque adeo sine sanguine imperasset: siquidem a cædibus et crudelitate abhorrens, neminem nisi judicio damnatum perire patiebatur: ad humanitatem videlicet ac benevolentiam propensus. *Incruentum fuisse Alexandri imperium, tacite Herodianum carpens, Lampridius negat: at; si Herodiani verba consideres, non id prorsus incruentum fuisse Herodianus dixit, sed neminem, ipso volente aut jubente, morte fuisse addictum, nisi legitime convictum ac condemnatum; quamquam aliter res aliquando, sed ipso invito, sese habuerit, ut contigisse in soceri ejus nece ipsemet Herodianus refert. At jam scriptores aliquot Christiani audiantur.*

scriptores tam ethnici.

5 *Eusebius Lib.* VI *Historiæ Ecclesiasticæ cap.* XXI, *Henrico Valesio interprete, de Mammæa, Alexandri matre, scribit:* Porro mater Alexandri imperatoris, Mamæa nomine, pia imprimis ac religiosa femina *(videntur hæc Christianæ fidei sectatricem indicare)* cum Origenis nomen ubique jam celeberrimum haberetur, adeo ut ad ipsius quoque aures perlatum esset, conspectu ejus frui, et scientiam rerum divinarum, quam omnes in eo viro magnopere admirabantur, certissimo experimento cognoscere concupivit. Igitur illa Antiochiæ degens, misso militari satellitio, hominem accersit. Qui apud eam aliquamdiu commoratus, cum innumera illi documenta exhibuisset ad Domini gloriam, et ad divinæ illius prædicationis potentiam declarandam, ad consuetas

mature

AUCTORE J. B.

A mature sedes regressus est. *Quibus e verbis id ut minimum efficitur, Mammæam Christianorum institutionum probe gnaram fuisse, Alexandrum vero filium, quod cur hic observetur in hujus Commentarii decursu liquebit, non omnino ignarum. Idem Eusebius libro citato cap.* XXVIII *Alexandri domum seu familiam ex pluribus Christianis coustitisse scribit, in ejusque odium persequi ecclesiam Christi cœpisse Maximinum Alexandri successorem proximum; unde Christianis favisse Alexandrum vel ad ethnicorum invidiam usque colligere est.* Qui *(Maximinus)* gravi odio succensus, *inquit Eusebius,* adversus familiam Alexandri, in qua plerique erant Christiani, persecutione excitata, solos ecclesiarum antistites, utpote Euangelicæ prædicationis auctores, interfici jussit.

quam Christiani tradiderunt:

6 *Refert idem Eusebius lib.* V *cap.* XVI *adversus Montanum, et illius pseudoprophetas excitasse Deum plures, qui veritatem adversus Cataphrygum errores verbis scriptisque defenderint, falsitatisque pseudoprophetas illos convicerint.* Quorum quidem vaB ticiniorum falsitatem, *inquit Eusebius ex illis veritatis defensoribus aliquem citans, convincit his verbis* : Nonne *inquit,* etiam hoc mendacium omnibus manifestum apparuit? Etenim ob obitu Maximillæ usque in hunc diem plusquam tredecim anni elapsi; nec tamen ullum aut particulare bellum, aut universale in terris fuit : immo Christianis præcipua quadam Dei misericordia pax stabilis et firma permansit. *Spatium autem illud pacis tum civilis, tum ecclesiasticæ annorum plus quam tredecim vix alibi, quam a morte Macrini, quæ anno* 218 *contigit, usque ad Alexandri bellum Persicum, reperiri autumat Tillemontius Tom. III Monumentorum Ecclesiasticorum Annotato* VIII *in Alexandrum pag.* 478. *Paulus Orosius presbyter lib.* VII, *cap.* XVIII, *qui seculo* IV *fuit, de Alexandro ejusque matre hæc habet :* Anno ab Urbe condita nongentesimo septuagesimo quarto, Aurelius Alexander, vicesimus primus ab Augusto, senatus ac militum voluntate imperator creatus, tredecim annis digno æquitatis præconio fuit. Cujus mater Mamæa Christiana OrigeC nem presbyterum audire curavit. *Sulpitius quoque Severus Historiæ sacræ lib.* II, *cap.* XXXII *a morte Severi imperatoris usque ad Maximum, Alexandri successorem, pacem ecclesiæ fuisse his verbis scribit :* Sexta deinde, Severo imperante, vexatio fuit.... Interjectis deinde annis VIII et XXX, pax Christianis fuit, nisi quod medio tempore Maximinus nonnullarum ecclesiarum clericos vexavit. Mox Decio imperante, jam tum septima persecutione sævitum in Christianos. *Cum igitur inter Severi et Maximini imperium Alexandri medium fuerit, hoc imperante, nulla Sulpitio Severo teste, persecutio afflixit ecclesiam. Ex quorum tam ethnicorum, quam Christianorum scriptorum testimoniis liquet, non immerito censuisse Baronius, num.. 3, citatum, nullam ab ipsomet, quod tamen Acta* S. Callisti *ei visa sunt asserere, ab Alexandro fuisse excitatam in ecclesiam persecutionem, ac illa proinde non esse ex omni parte sincera.*

verum cum id haud adeo fuerit pacatum,

7 *At vero quantacumque fuerit, Alexandro imperante, ecclesiæ tranquillitas, tanta haud fuit, ut Baronius ad annum Christi,* 225 *num.* 6 *ait, quin facessitum Romæ Christianis negotium fuerit : id quod ex ipsis Lampridii verbis, quibus hic Alexandrum, Christiani ut essent, passum fuisse scribit, non inepte auguratur.* Siquidem cum antea *inquit,* sub Antonino Caracalla, sub Macrino, nec non sub Elagabalo, quiete agere permissi fuissent Christiani; quod Alexander denuo passus dicatur esse Christianos, aliquam vexationem intercessisse, auctor significare videtur. *Nec defuere fortassis, qui Alexandrum ad persequendum et extinguendum Christianum nomen instigarint, quibus ille assentiri noluerit; ac propterea Lampridius Alexandrum passum dixerit esse Christianos : peculiaris equidem aliqua subesse videtur ratio, cur id de Alexandro potius, quam de Caracalla, Macrino, aut Elagabalo, qui Christianos esse quoque sunt passi, Lampridius dixerit. Certe haud temere id de Alexandri assessoribus ac consiliariis suspicari possumus, quos inter præcipuus fuit Domitius Ulpianus, quem Christiani nominis hostem fuisse, ex Lactantio liquet : ita enim ille Divinarum Institutionum lib.* V *cap.* XI : Quin etiam sceleratissimi E homicidæ contra pios jura impia condiderunt. Nam et constitutiones sacrilegæ, et disputationes jurisperitorum leguntur injustæ. Domitius, de Officio proconsulis libro septimo, rescripta principum nefaria collegit, ut doceret, quibus pœnis affici oporteret eos, qui se cultores Dei confiterentur. *Laudatur ille quidem egregie ab Herodiano et Lampridio ab æquitate ; sed nihil mirum est, id abs illis fieri, quibus Christianos, quos pro sacrilegis Deorumque suorum hostibus habebant, persequi in laude positum erat. Neque tam æquitatis amans, ac Lampridius prædicat, Domitius Ulpianus fuit, si vera Dio Cassius, qui una cum Alexandro anno* 229 *consulatum gessit, Historiæ Romanæ lib.* LXXX *scribit, ubi de Ulpiano, interprete Xiphilino, hæc habet.* Igitur Ulpianus multa, quæ haud recte a Sardanapalo *(id est Elagabalo)* facta fuerant, emendavit. At ubi Flavianum et Chrestum *(præfectos prætorio)* occidit, ut in eorum locum succederet, et ipse quoque non multo post a prætorianis, qui eum noctu agressi sunt, etsi concito F cursu redierit in palatium, et ad ipsum imperatorem, ejusque matrem confugerit, est occisus.

nec ipse adeo erga Christianos affectus, quin aliqua sub illo persecutio fuerit,

8 *Quod si vel ipsa Alexandri indoles introspiciatur, vel inde verisimile fiet, Christianos, eo imperante, ab omni divexatione, sive ab ejus ministris, sive a populo ethnico furente, non omnino fuisse immunes. Quamquam enim humano esset ingenio, in Christianos bene affecto, in milites vero (unde et* Severi *nomen accepit) severo; aliunde tamen non modo cum imperium suscepit, adhuc admodum juvenis (annorum circiter sedecim) erat, sed et natura timidior fuisse videtur, ut qui teste Lampridio, vel litteratos homines* reformidarit, ne quid de se asperum scriberent. *Idem ab Herodiano reprehenditur,* quod mansuetudine nimia et reverentia majore, quam oportet, etiam contra animi sui sententiam matri obsequeretur, *idque in rebus etiam gravissimis. Matris suæ jussu uxorem sibi* charam gratamque imprimis, *ex aula pelli ; socerum item,* quamvis magnæ apud generum autho-

ritatis

AUCTORE J. B.

ritatis, *occidi licet invitus, Herodiano teste, est passus :* Hæc autem omnia fiebant invito, *inquit,* coactoque Alexandro. Quippe illi mater supra modum imperitabat. *Quanti vero juris peritos, quorum consiliis uti solebat, Alexander fecerit, ac præsertim Ulpianum, ex Lampridio discimus, ita de illo scribente :* Paulum et Ulpianum in magno honore habuit... nam et consiliarius Alexandri et magister scrinii Ulpianus fuisse perhibetur... Ulpianum pro tutore habuit, primum repugnante matre, dein gratias agente, quem sæpe a militum ira objectu purpuræ defendit : atque ideo summus imperator fuit, quod ejus consiliis præcipue Rempublicam rexit... Post Epistolas omnes amicos simul admisit, cum omnibus pariter est loquutus ; neque alterum solum quemquam, nisi præfectum suum, vidit et quidem Ulpianum ex assessore semper suo, causa justitiæ singularis. Quum autem alterum adhibuit, et Ulpianum rogari jussit... Quum inter suos convivaretur, aut Ulpianum aut doctos homines adhibebat. B *Talis cum Alexander fuerit, non incredibile fit eum, sicut matri, ita et Ulpiano similibusque Christiano nomini infensis hominibus plus, quam par esset, detulisse, ac ita Christianos esse permisisse, ut tamen simul passus interdum fuerit, eosdem, etsi contra animi sui sententiam, divexari. Hæc eo dicta sunt, ne nimium miretur quispiam, non paucos sane Martyres, Alexandro imperante, passos in sacris Fastis memorari; tum ut æquum de Actis sancti* Callisti *Papæ, quæ ab aliis justo amplius laudari, ab aliis contra deprimi nobis videntur, ferri judicium possit.*

licet non tanta,

9 *Displicuit Tillemontio Martyrum in primis, qui sub Alexandro passi perhibentur, multitudo ; quos bene multos enumerat Baronius in Annalibus, ubi de Alexandro ; sed plures in his Baronius numerat, quorum martyrii tempus incertum est : hujusmodi sunt S. Hippolytus episcopus et Martyr in Portu Romano, S. Quiriacus Martyr cum sociis apud Ostia Tiberina, S. Aurea cum sociis pluribus, de quibus consuli possunt, quæ in Opere nostro ad dies* XII, III *et* IV *Augusti, de illorum martyrii* C *epocha jam dicta sunt. Addi his possunt SS. Julius et Hesychius martyres Dorostori in Mœsia ad diem* XXVII *Maii, et* XV *Junii in Opus nostrum relati. SS. Martina et Tatiana passæ quoque dicuntur sub Alexandro ; verum Acta, ex quibus id haustum fuit, nullius sunt valoris aut ponderis. Alexandro quoque imperante, martyr pro fide occubuisse dicitur S. Urbanus Papa,* Callisti *successor, in Actis ad diem* XXV *Maii in Opere nostro excusis, in quibus Urbano Almachius, Urbis præfectus, exprobat, fallaciis ejus hominum jam periisse quinque millia :* Recedite, *inquit,* ab insania, quia estis infecti. Jam enim per fallaciam vestram fere quinque millia hominum decepti perierunt, de quorum miserabili interitu vos rei estis, *qui enormis martyrum numerus cum pace, qua id temporis gavisa fuit ecclesia, conciliari difficulter potest. Acta quidem stilo sat simplici scripta sunt a notariis, ut quidem censuit Henschenius, Romanæ ecclesiæ, sed cum Urbanus Papa in antiquis quibusdam monumentis confessor appelletur, aliusque item Romæ fuerit nomine Urbanus, qui martyrio coronatus, et Roma Catalaunum (vide tom, VI Maii pag.* 16 *et sequentes) translatus fuit, verendum sane est, ne alter cum altero, quamvis diverso tempore ex hac vita ambo excesserint, confusus fuerit, et sic factum, ut hujus socii Urbano Papæ perperam adscriberentur. Plurimi item Martyres die* II *Martii culti, de quibus actum ad eum diem in Opere nostro est, sub Alexandro passi dicuntur in Romano Rosweydi Martyrologio his verbis :* Et plurimorum martyrum sub Alexandro capitali sententia damnatorum. *Denique SS. Tiburtius, Valerianus et Maximus, de quibus actum est a Majoribus nostris ad diem* XIV *Aprilis, a S. Cæcilia, de qua die* XXII *Novembris agendum erit, conversi.* D

quanta in variis Martyrum Actis fuisse legitur.

10 *Quoad Acta S. Cæciliæ hæc observat Sollerius in Usuardo ad diem Novembris mox memoratum :* Præcipua, quæ a recentioribus objicitur, eaque capitalis difficultas, in eo consistit potissimum, quod, uti alibi insinuavi, Alexandri temporibus tam acerba immanisque persecutio, qualis in istis Actis describitur, tam atrocia passim E tormenta, Christianis illata, quadrare prorsus non videantur. *Premit eadem difficultas Acta* S. Callisti : Si Martyrologiis Actisque martyrum quibusdam habenda fides est, *inquit verbis Gallieis Tillemontius Tom. III. Monumentorum Ecclesiasticorum in Annotatis ad* Callistum *pag.* 679, vix princeps est, sub quo ecclesia persecutionem crudeliorem passa sit : illic videas exilia, cædes, vexationes maxime inhumanas Pontificum, maximorum episcoporum, illustrium virginum, quin et senatorum, consulum et integrarum familiarum Romæ honoratissimarum ; idque non populari tumultu, uti accidere interdum potest, non privata magistratus alicujus sævitia, sed explicitis iteratisque Alexandri mandatis, jubentis, aiunt S. Callisti Acta, ut ubi Christiani invenirentur, sacrificare compellerentur, vel quovis suppliciorum genere punirentur. *Quæ hic carpit* S. Callisti *Actorum verba infra num.* I *sic se habent :* Alexander dixit : Ego præcepi semel atque iterum, ubicumque inventi fuerint, puniantur, aut offerant Diis immortalibus libamina. *His* F *crudiora sunt Actorum S. Martinæ Tom. I Januarii pag.* XI *sequentia verba :* Proponens Alexander præceptum novum et pessimum, in toto orbe, ut aut sacrificent, aut si non sacrificaverint, morti tradantur. *Quæ sane utrorumque Actorum verba nec Alexandri humanitati et in Christianos propensioni, nec assertæ ab antiquis scriptoribus ecclesiæ ea tempestate tranquillitati ex dictis supra conveniunt. Verum priusquam de* S. Callisti *Actis singillatim disserere instituam, qua via difficultas hæc admodum intricata et pluribus martyrum, qui, Alexandro imperatore, passi dicuntur, communis, utcumque expediri possit, aperiam.*

possunt cum Alexandri imperio

11 *Censeo itaque imprimis, primigenia illorum martyrum Acta, si quæ exstiterint aliquando, persecutionum, quæ subsequentium imperatorum in Christianos odio excitatæ sunt, tempore periisse; sed instaurata utcumque fuisse postmodum, cum lætiora Christianis affulserunt tempora, et martyrum memoria nondum plane interciderat; sed posterorum*

imperi-

AUCTORE J. B.

A *imperitia factum, ut, cum martyros illos Alexandri tempore passos fuisse sive ex residuis quibusdam monumentis, sive ex traditione majorum didicissent, id auctore et jubente Alexandro factum esse crediderint, eique adscripserint, quod Alexandri assessoribus, aliisve ejus ministris tribuendum erat : quod non absurdum videri debet ; cum constet, inter illos fuisse Ulpianum Christiani nominis hostem, et verosimillime plures etiam fuerint, qui Christianos odissent, et maxima apud Alexandrum auctoritate pollerent; quosque proin ut homines Reipublicæ administrandæ necessarios sævire in Christianos etsi invitus ac contra animi sententiam siverit ; id quod non tantum junior ejus ætas, sed etiam suadent, quæ a matre sua, conjugem abs ejus thoro et aula segregante, et socerum occidi jubente, ut sola regnaret, licet sibi carissimos, fieri passus est, at invitus. Sic Alexandri humanitati et in Christianos propensioni utcumque consulitur.*

et ecclesiæ sub illo pace magna ex parte componi.

12 *Credibile porro est, Alexandri familiares et Christianis infensos, cum eum ita affectum viderent, auctoritate, qua apud illum valebant, abusos audacioresque effectos,* B *Christianis gravia ac multiplicia sive in Rempublicam sive in ethnicorum superstitionem delicta imposuisse, eorumque nomine ac obtentu non parvum fidelium numerum, licet non tantum, quantum martyrum illorum Acta perhibent, sustulisse e medio. Et hoc quidem pacto, petitæ a nimia martyrum sub Alexandro passorum multitudine, quam asserta a veteribus ecclesiæ per hæc tempora tranquillitas parum credibilem facit, difficultati occurritur. Verum, inquies, quo pacto non exiguus ille martyrum sub Alexandro numerus conciliabitur cum Sulpicii Severi, Orosii, aliorumque veterum scriptorum auctoritate, qui ecclesiam id temporis in pace fuisse dixerunt? Quod nulla tum (quæ non absurda mihi videtur responsio) ab imperatoribus per orbem Romanum fuerit promulgata in Christianos persecutio ; quod excitata sub Alexandro persecutio plerasque orbis Christiani provincias non attigerit ; imo extra Romam locaque Romæ vicina sese non diffuderit, si SS. Julium et Hesychium Dorostori passos excipias : quotquot enim sub Alexandro passi* C *dicuntur Martyres, aut Romæ, aut in Portu Romano, aut apud Ostia Tiberina occubuisse memorantur. Ita denique præcipuis quæ historiæ martyrum Alexandri tempore passorum objici a recentioribus scriptoribus solent, difficultatibus utcumque itum est obviam. Ad Acta sancti* Callisti *seorsim accedamus.*

§ II. Diluuntur, quæ adversus Acta sancti Callisti speciatim objiciuntur : illorum nævus, et fides.

Actorum veritati non obsunt, quæ in his memorantur, intemperies aëris,

Actorum S. Callisti *vel ipsum exordium Tillemontio supra laudato non probatur; quod ita habet :* Temporibus Macrini et Alexandri, divino incendio concremata est pars Capitolii a Meridiano et intra templum Jovis ruit manus sinistra aurea et eliquata est. Venerunt aruspices et sacerdotes ad Alexandrum, dicentes ut sacrificiis placarentur Dii eorum. *Quid ni potuerit tangi fulmine capitolinum Macrini tempore, et liquefieri pars statuæ Jovis petique ab ethnicis sacerdotibus, ut sacrificiis placarentur Dii ipsorum ab Alexandro, prætermisso Heliogabalo, qui vel ipsius Tillemontii calculo anno primum* 219 *Romam venit, ac anno* 222 *trucidatus fuit, spurcitiis ineptiisque immerso? At nihil Macrini imperio cum Alexandri commune fuit : quasi vero Actorum* S. Callisti *auctor eos simul regnasse dixerit. Sensum illius fuisse Henschenius dixit, ea quæ narraturus deinceps esset, Macrini et Alexandri temporibus facta esse. Cur hanc Henschenii explanationem Tillemontius non refellit? Cur auctorem Actorum obscuritatis, quod jure facere potuisset, non accusat? Quin levioris fuisset hujusmodi accusatio, ut opinor, momenti. Quid si scriptor Actorum his verbis :* Temporibus Macrini et Alexandri *tempus tantummodo indicatum voluerit, quo pontificatum* S. Callistus *gesserit, quod ad eumdem fere modum indicavit auctor catalogi Romanorum Pontificum ante Liberii, in quo desinit, Pontificis mortem scripti, ita scribens :* Fuit temporibus Macrini et Heliogabali, a consulatu Antonini et Adventi usque Antonino III et Alexandro? *Fabulam Tillemontio sapit manus sinistræ Jovis combustio : atqui Macrino imperante, frequentes fuisse aëris tempestates, tonitrua et fulmina ex Dione Cassio lib.* LXXVIII *num.* 25 *et* 30 *liquet : priore quidem refert theatrum arenarium fulmine tactum conflagrasse ; item prædia augustalia crebris periisse incendiis ; num. autem* 30 *adeo fuisse frequentia tonitrua,* ut Homericum istud, *inquit,* semper haberemus in ore :

Jupiter intonuit, clangor cœlum occupat ingens.

Hæ porro tempestates ingentia mala, quæ imperio impenderent, ethnicis sunt visa portendere, nempe, ut accidit, Macrini cladem mortemque, et imperii in Heliogabalum translationem, sub quo nihil, nisi scelerate et turpiter, *factum esse scribit Dion num.* 29. *Vides itaque quam his affinia auctor Actorum* S. Callisti *scribat ; quamque vero fiat simile, tum Jovis statuam fuisse in Capitolio aliquando ictam fulmine, tum aruspices sacerdotesque ethnicos abs Alexandro,*

E

F

AUCTORE J. B.

religioso ipsorum ritu principe, petiisse, ut sacrificiis placarentur Dii eorum.

cantus Christianorum, qui de via audiri poterat,

14 *Fabulam item Tillemontio sapiunt hæc Actorum verba :* Audierunt in quodam cœnaculo multitudinem Christianorum psallentem : inter quos erat Calixtus cum clero suo. *Non censuit, ut opinor, Tillemontius adeo fuisse incautos Christianos, ut in eo cœnaculo ita divinam psalmodiam instituerint, ut a transeuntibus ethnicis de via audirentur ; verum quid ni id fecerint tempore Alexandri, quo majorem, id affirmante ipsomet Tillemontio, ubi de* S. Callisto, *non modo libertatem, sed et religionem suam exercendi facultatem vi rescripti de quo Lampridius num. 4 citatus, jam fuerant consecuti, imo et ecclesias publicas, ethnicisque notas n Christianis condi cœptas Tom. III Monumentorum Ecclesiasticorum pag. 274 ipsemet Tillemontius censuit? Ad illa autem Actorum verba :* Venerunt trans Tiberim in urbem ad templum Ravennatium, *itemque ad hæc num.* 3. In regione trans Tiberim in urbe Ravennatium *ait, nihil in Romana historia occurrere,* B *unde illustrentur, eosque, qui illa explicare volunt, ad conjecturas redigi omni auctoritate destitutas. Revocari in dubium nequit, quin Augustus duplicem classem alteram Ravennæ, alteram Miseni constituerit, de quibus Tacitus lib.* IV *cap.* 5 *ita meminit :* Italiam utroque mari duæ classes, Misenum apud et Ravennam, proximumque Galliæ littus rostratæ naves præsidebant *(Tiberio imperante)* quas Actiaca victoria captas Augustus in oppidum Forojuliense miserat. *Revocari item in dubium nequit classiarios Misenates Ravenna Romam fuisse evocatos, ibique peculiari quodam Urbis tractu commoratos, qui ab eorum commoratione videlicet speciale nomen invenit, et a P. Victore in libello de Regionibus Urbis* castra Misenatium *nominatus fuit.*

urbs Ravennatium,

15 *Idem dicendum videtur de classiariis Ravennatibus : quamquam enim Victor, saltem nominatim ac perspicue nusquam castra Ravennatium memoret, aliunde tamen et ipsos Romæ commemoratos fuisse eruitur. Docet enim id basis marmorea in tractu Transtiberino effossa, uti observat Morettus Disqui*C*sitionis* I *cap.* I, *num.* 34, *quæ apud Gruterum legitur pag.* 217, *cui hæc inscripta sunt :* Imp. caes. Divi fil. augusto terra marique victori sacerdot. bonae deae et colleg. VII vir epulon commun. pop. voto Ravenat. DD. *Qui autem hi fuerunt, nisi classiarii Ravennates, qui, æque ac Misenates, Romæ tractum sibi proprium trans Tiberim incoluerint, occasionemque, ut* urbs Ravennatium *appellaretur, sua illic commoratione dederint? Sic sane censuit Marlianus Topographiæ urbis Romæ lib.* V, *cap.* XIX, *cum ita scripsit :* Transtiberina regio priscis temporibus Janiculi etiam nomen accepit, a monte ejusdem nominis sibi eminenti. Ravenatium etiam urbem nominatam invenio. Nam Augustus victoria contra Antonium et Cleopatram potitus binam instituit classem : unam apud Mesenium portum, alteram vero apud Ravenam. Cumque senatui esset cura ut nulla Romam frequentaret multitudo, cui non esset habitandi locus publice assignatus : militibus Ravenatis classis hæc regio fuit assignata, quæ exinde Ravenatium urbs cœpit appellari. Quo nomine appellatum est templum et meritoria taberna : quam ubi nunc ædes D. Mariæ, fuisse legimus. D *Portam Ravennatem nomen suum invenisse a classiariis Ravennatibus Romæ olim commoratis in regione Transtiberina scriptores plures credidere; de quibus, alisque seu castra, seu urbem Ravennatium Romæ fuisse, affirmantibus consuli Morettus potest loco mox citato. Quod si nomen* urbis, *huic Transtiberino tractui adtributum cuipiam forte suspectum fuerit, in alio Actorum* S. Callisti *apographo, teste Blanchinio in Annotatis ad Anastasium Bibliothecarium legitur :* Castra Ravennatium. *Etsi itaque Historia Romana vetus urbis seu castri Ravennatium explicite non meminerit, tamen suppeditat argumenta prudenter judicandi eam revera exstitisse ; neque quidquam habuit Tillemontius, unde sancti* Callisti *Acta hoc ex capite arguerit falsi.*

virgo templi

16 *Aiunt Acta num.* 2 *convocatum fuisse populum Romanum Alexandri jussu ad Capitolium, ut offerendo illic Mercurio sacrificio universus interesset ; num. vero* 5, *dum id fieret,* virginem templi, *no*E*mine Julianam, exclamasse :* Deus Callixti, ipse est Deus vivus et verus ; *quem Actorum locum ita Tillemontius excipit :* Nec credo inveniri, quid sit virgo Capitolii. Unicæ paganorum virgines erant in templo Vestæ, *quæ excidisse Tillemontii calamo miratur Morettus cap.* X *num.* 23, *neque immerito. Quid? Romæ non erant virgines nisi Vestales? Nisi in templo Vestæ? An non meminerat scripsisse Lampridium de Alexandro imperatore :* Puellas et pueros, quemadmodum Antonius Faustinianas instituerat, Mammæanas et Mammæanos instituit? *Verum hæ sacris fortasse addictæ non erant : erant certe virgines Saliæ, de quibus Festus de Verborum significatione verbo* Regifugium *sic habet, Cincium et Tullium de Feriis citans :* qui saliares virgines et salios adesse dicunt regi sacrorum, cum facit sacrificium in Comitio. *Sacris addictæ erant æque virgines illæ, de quibus Cicero scripsit lib.* I *Epistola ad Atticum* VIII *alias* XI : Credo te audisse, cum apud Cæsonem pro populo fieret sacrificium, venisse eo virum *(Clodium)* muliebri indutum vestitu, idque sacrificium cum virgines F instaurassent.... *Quod si Vestales hæ fuerint, id equidem e Ciceronis verbis fit consequens, non ita templo Vestæ fuisse addictas, quin et alibi superstitiosis sacris operarentur, et populi Romani solemnitatibus interessent. Sacris addictæ erant Flaminiæ, de quibus ita Festus :* Flaminia dicebatur sacerdotula, quæ Flaminicæ Diali præministrabat, eaque patrimes et matrimes erat, id est, patrem matremque adhuc vivos habebat. *Tam has quam Vestales virgines Capitolii sub Vespasiano restitutioni adstitisse, auctor est Tacitus his verbis Historiarum lib.* IV *cap.* LIII : Dein virgines Vestales, cum pueris puellisque matrimis, aqua vivis et fontibus amnibusque hausta *(templum Capitolinum)* perluere. *Sed et ad spectacula publica Vestales virgines admittebantur, ac specialem quidem illis in theatro locum assignatum voluit Augustus, teste Suetonio cap.* XLIV : Solis virginibus Vestalibus locum in theatro separatum et contra prætoris tribunal dedit. *Facile itaque hinc intelligitur,*

AUCTORE J. B.

A *tur, quid* virgo templi *in Actis* S. Callisti *memorata significet : nempe virginem rebus sacris in templo Capitolii peragendis destinatam, sive Vestalis, sive Flaminia, sive alterius cujuscumque demum generis virgo ista fuerit.*

aliaque,

17 *Pergit Tillemontius :* Videas illic *(in Actis* S. Callisti) *inquit,* Alexandrum capite damnantem SS. Simplicium senatorem, et Palmatium consulem, aliosque plures, absque ulla judicii forma, et ne senatui quidem oblatos ; Herodianus autem id illum observasse testatur, ut neminem damnaret umquam, nisi ex præcepto legum, et magistratuum ordinariorum. *Sic et Alexandrum regnasse* citra sanguinem, citra reprehensionem, *a cædibus, sævitie, et a ferendis* indicta causa *sententiis alienum fuisse, Herodianus dixit. Herodiano Lampridium jungere Tillemontius poterat, cujus hæc verba sunt :* 'Αναίματον imperium ejus, quum fuerit durus et tetricus, idcirco vocatum est, quod senatorum nullum occiderit, ut Herodianus Græcus scriptor refert in libris suorum temporum. *Verum hoc ipsum Lampridius refellit, dum Ovinium Camillum senatorem, qui re-*B *bellionem molitus fuerat, Alexandri jussu occisum scribit. Non fuisse item Alexandri regnum omnino incruentum Lampridius ostendit, cum Vetronium Turinum, Alexandri familiarem, ejus jussu occisum scribit. Intelligi prætérea Herodianus potest de senatoribus ethnicis : nam Christianorum, etiam senatorum, cædem gentiles pauci habebant. Herodianus denique suimet interpretem agit : eum enim Alexandrum sine cujusquam querela regnasse dixit, addit :* ὅσον ἐπ' αὐτῷ, quod quidem ad se attiueret. *Hinc autem minime consequitur, nihil ab ejus ministris, eo imperante, fuisse commissum, quod præter jus fasque esset ; quæ idcirco potissimum hic observanda duxi, ne quis ob auctorum mox citatorum verba ipsummet SS. Simplicii et Palmatii martyrium negandum existimet ; non quod Actorum auctoritatem, quatenus his Sanctis, uti et* Callisto *necem ipsiusmet Alexandri jussu illatam tradunt, tueri velim ; qua de re plura dicentur infra.*

quæ adversus illa

18 Quod si, *inquit postremo Tillemontius,* hæc Acta Martyrologi atque ipse etiam Beda secuti sunt, vidimus sæpe Bedam monumenta sequen-C tem, quæ propugnari nequeant. Notum est Gelasii Pontificis ætate Acta supposititia fuisse quamplura. S. Palmatius in Martyrologiis Hieronymianis prorsus non invenitur, tametsi consul probe mereretur, ne oblivioni daretur. *Non sufficit quidem Bedæ, aliorumque veterum Martyrologorum auctoritas, ut ipsiusmet Alexandri jussu* S. Callisto *totque aliis in ejus Actis memoratis martyribus tam dira multiplicia que fuisse inflicta supplicia dicantur ; neque Actorum veritas inde probatur, sed antiquitas, quæ eorum auctoritati pondus saltem aliquod addit, facitque, ut ea sequi liceat in iis, in quibus a vero recedere non ostenduntur, et quoad præcipua rerum capita. Paucis alioquin veteribus Actis fides habenda esset, cum vix inveniantur, quæ ab omni prorsus nævo sint immunia. Videtur porro existimare Tillemontius, SS. Simplicium, Palmatium,* Callistum *veterum martyrologorum fastis fuisse insertos ex unica Actorum fide ; quasi illorum in ecclesia cultum aliunde exploratum non habuerint, quod difficile a quopiam probatum iri reor. Quod si propterea quoque sacris Fastis illos inscripserint, maximi profecto illorum ea in re facienda auctoritas est ; esto, illorum ex Actis Callistianis elogium concinnarint.*

Tillemontius objicit :

19 *Cetera, quibus utitur Tillemontius, ut Actorum* S. Callisti *auctoritatem infringat, argumenta hujusmodi sunt, ut iis usurum fuisse seorsim non arbitrer, nisi Alexandri pacatum regnum, ejusque in Christianos propensionem pro opinionis suæ palmari fundamento habuisset. Fuerint enim Gelasii Pontificis ætate Acta supposititia, imo et vel minima fide indigna : an in horum numero posita, ponendave fuere* S. Callisti *Acta? Martyrologia S. Hieronymi nuncupata, SS. Simplicii et Palmatii, aliorumque memoratorum non meminerint : num illa ad nos, qualia primum fuere, integra pervenerunt? Num Martyrologium aliquod Tillemontius novit, aut exstitit umquam, quod omnium omnino martyrum mentionem faceret? Ubi in Martyrologiis Hieronymianis, hodiedum exstantibus, mentio fit S. Symphorosæ et septem filiorum ejus sub Hadriano passorum, quamvis exstent eorum Acta inter* E *sincera a Ruinartio relata et ab ipsomet Tillemontio Tom. 2. Monumentorum ecclesiasticorum pag. 241 laudata? Ubi SS. Martyrum Ptolemæi, Lucii et alterius anonymi, Romæ passorum, de quibus S. Justinus Martyr in Apologia? Ubi S. Maximiliani Thebestæ in Numidia anno 295 occisi? Cujus Acta Ruinartius in Actis Martyrum sinceris et selectis pag.* 308 inter sinceriora antiquitatis monumenta *computat. Eusebius de Persecutione Diocletiani scribens meminit SS. Martyrum Phileæ et Philoromi Alexandriæ passorum, Tyrannionis, Tyriorum episcopi, et Zenobii presbyteri, quorum in codicibus Hieronymianis nulla fit mentio. Ex Hieronymianorum igitur codicum silentio nullum fuisse SS. Simplicii Palmatiique martyrium effici nequit ; at vero quemadmodum martyres aliquot jam vidimus ab Eusebio memoratos, sed in Hieronymianis codicibus omissos ; sic et vicissim in hic plures, inter quos* S. Callistus, *recensentur martyres, quorum non meminit Eusebius, ac proin imbelle est, Basnagii, alias a nobis etiam hoc in Commentario prævio conveniendi, ex Eusebii silentio* S. Callisti *marty-* F *rium in suspicionem falsi tom. II Annalium Politico-Ecclesiasticorum ad annum 212 num. 6 revocare conantis argumentum.*

inest quidem illis nævus,

20 *Hæc fere sunt, quæ Actis Callistianis objiciuntur ab iis, qui ea, quantum quidem nobis apparet, plus quam par sit deprimunt. Non ita tamen hæc nobis probantur ut nihil in illis sit, quod merito rejiciatur. Hujusmodi est Alexandri Palmatio, adhuc ethnico, et Christianos denuncianti responsio his verbis concepta num.* 1 : Ego præcepi semel atque iterum, ut ubicumque inventi fuerint puniantur, aut offerant diis immortalibus libamina. *Hanc enim responsionem ex ore Alexandri profectam difficulter credet, qui ad Alexandri humanam indolem, in Christianos propensionem animi, ac assertam ab antiquis scriptoribus ecclesiæ, eo imperante, tranquillitatem attenderit. Observanda etiam isthæc verba sunt :* Ubicumque inventi fuerint.

Quæ

AUCTORE J. B.

Quæ persecutionem Christianorum non solum Romæ sed et ubicumque exercendam indicant, qualis tamen nec locum habuit, nec ab Alexandro indicta fuit umquam. Neque verosimile est edictum publicum Alexandri jussu promulgatum fuisse, ut, qui Romæ essent, universi, nisi interfici vellent, diis sacrificarent, quod num. 2 refertur his verbis: Et præcepit Alexander, ut immolaretur, universo vulgo, ut omnes ad Capitolium accurrerent de urbe Roma, ita ut qui inventi fuissent in habitaculis suis, omnes interficerentur. *Quis hæc de Alexandro crediderit, cujus domus, teste Eusebio num. 5 citato, referta erat Christianis.*

quo dicta factaque quædam

21 *Aiunt num. 2 Alexandrum, visis militibus, quos divina ultio obcæcaverat, continuo exclamasse:* O cives optimi! videte artem magicam. *Melius de Christianorum institutis moribusque tam Mammæa, quam Alexander erant instructi, quam ut id, nulla, qui id factum esset, præmissa indagine, continuo crederet, ac magicis Christianorum artibus adscriberet, quorum instituta, præcepta, moresque ab hujusmodi criminibus quam maxime abhorrere non ignorabat. Quid num. 4 Acta produnt? Illic Alexander, ut conversum jam ad fidem Christianam* B *Palmatium ad pristinum Deorum cultum revocet, sic alloquitur:* Sic amens factus, o Palmati, ut deseras Deos, et quæras et colas hominem mortuum? *Hæccine Alexandri verba sunt, qui Christi imaginem in larario suo habebat, qui Christo templum condere, eumque inter deos, ni deterritus a proposito fuisset, referre voluerat? Namquid hoc pacto semet convicisset amentiæ? Hæc aliaque his affinia in Alexandrum non quadrare Baronius vidit; quapropter ad annum 226 num. 4, ait:* Qui dicuntur, jubente Alexandro fuisse occidi jussi, sic id accipiendum, quod quidquid hi *(Alexandri assessores)* fecissent imperatoris nomine atque auctoritate se egisse jactarint. *Verum quidem Baronius dicit; at nec sic ab omni errore immunis et nihil inepte dixisse Actorum scriptor dici potest: si nihil falsi, nihil quod Alexandri indoli moribusque, nihil rerum Christianarum cognitioni, in Christianos propensioni omnino repugnans affinxisset, tolerari ac benigne exponi utcumque potuisset; at cum Alexandrum coloribus depingit factisque onerat ab* C *ejus indole omnino alienis, qui ab errore vel ineptia vindicari queat, plane non video.*

Alexandro perperam

22 *Ut ab errore ineptiaque illum vindicet, Morettus ait Disquisitionis 1 cap. 10 num. XI, idem ab aliis scriptoribus factitatum: sic Eusebium lib. VIII Historiæ Ecclesiasticæ cap. 13 asseruisse, B. Martyrem Lucianum Nicomediæ apologeticam orationem* præsente ipso imperatore *(Maximino) habuisse, quam lib. IX cap. 6,* coram præside *edidisse testatur, atque adeo, quod coram præside factum erat, coram summo principe factum esse dixisse. Sic item in Actis S. Sadoth et Sociorum apud Persas martyrum legi:* Rursum velut ex ore regis *(Sanctis)* dictum est: Nisi voluntatem meam feceritis, et mandatis meis aures præbueritis, en funestissima interitus vestri hora imminet. *Sic auctorem Actorum S. Eusebii presbyteri Constantium imperatorem tamquam cum sancto Martyre Romæ verba miscentem introduxisse; cum tamen inde Constantius longe abesset. Sic Theodoretum lib.* IV. *cap.* 6, D *quod de S. Ambrosii episcopi Ordinatione inscribitur, Valentinianum seniorem, velut huic Mediolani præsentem ac cum episcopis, et Ambrosio, cum inde abesset, colloquentem stitisse. Verum his Morettus propositum sibi finem non assequitur: nam Eusebius quidem lib.* VIII *Historiæ Ecclesiasticæ cap.* 13 *non asserit, ipsummet imperatorem Luciani orationi apologeticæ interfuisse; sed hanc a Luciano Nicomediæ eo ipso tempore fuisse habitam, quo Maximinus in eadem civitate commorabatur; sic enim semet ipsum Eusebius explicat, interprete Valesio:* Sed et Lucianus, Antiochenæ ecclesiæ presbyter..... perductus Nicomediam, in qua tunc civitate Maximinus morabatur, cum defensionem fidei illius, quam profitebatur, coram præside edidisset, conjectus in carcerem trucidatur; *ita ut priore loco Eusebius, non coram quo, sed quo tempore ea oratio a Luciano habita fuerit, indicatum voluerit, nempe cum ipsemet imperator Maximinus Nicomediam adventasset.*

23 *Non solum* ἐπιπαρόντος, *qua voce Eusebius utitur, præsentem, sed etiam adventantem seu supervenientem significat. Deinde potuit Lucianus* E *duplici oratione fidem defendere, altera ad judicem (vide Luciani elogium ex Ruffino tom. I Januarii pag. 362) altera ad imperatorem, cum eum adduci ad se jussit (vide ibidem S. Martyris Acta pag. 361 num.* XI*) habita; atque hanc forte respiciunt hæc S. Chrysostomi (vide pag. 364 num. 7) de S. Luciano verba:* Coram principibus ille ac regibus audacter locutus est. *Saporis Persarum regis personam sancti Martyris Sadoth judex induit quidem verbis supra citatis, sed ea hujusmodi sunt, ut nihil a Sapore alienum contineant, potuissetque Sapor ipse iisdem non inepte uti. Similiter, quos Constantio Actorum S. Eusebii presbyteri Romani scriptor sermones affinxit, tales sunt, ut ab ipsomet, si reipsa Romæ una cum Liberio Papa et Eusebio fuisset, Constantio apposite adhiberi potuissent. Quod autem ad Theodoretum attinet, is Valentinianum S. Ambrosii ordinationi, Mediolani factæ, non per litteras legatosve, sed per semet ipsum interfuisse scripsit; ait enim explicitis verbis apud Valesium, Valentinianum non modo hæc atque illa dixisse et fecisse Mediolani, sed etiam* gestis omnibus interfuisse: F *quod si in Rheni vicinia tum temporis Valentinianus versatus fuerit, qui id ab errore in Theodoreto, historiographum agente, excusari possit, plane non video. Culpandus igitur nobis videtur Actorum* S. Callisti *scriptor non tantopere quod, quæ a ministris ejus dicta factaque fuerant, Alexandro affinxerit, sed quod inepte, talemque verbis factisque descripserit, ut is alius omnino, ac revera fuit, videri possit, adeo ut scriptor ille parum sibi notum fuisse Alexandrum prodat.*

et inepte tribuuntur:

24 *Ceterum haud ea de causa ejus auctoritas omnino nutat aut ruit: fidem meretur in iis, quæ de Martyrum sub idem tempus, quo* Callistus *martyrium, infra pluribus probandum, subiit, passorum numero scribit; fidem, cum eorum supplicia describit; fidem, cum patrata a* Callisto *miracula narrat. Et quid ni? Num miracula quæ in* Callisti *Passione narrantur, fidem seu numero, seu conditione excedunt?*

credi tamen prudenter

AUCTORE J. B.

A *excedunt? An non similia in simili rerum temporumque conditione ab aliis Martyribus in sinceris probatisque eorum Actis patrata leguntur? Dein si in* Callisti *Passione memorati Martyres verberibus afflicti, fame exhausti, gladio occisi, in puteum præcipites acti leguntur, quid in eo insoliti? Quid, quod, non dico, Alexandri humanitati; sed ministrorum ejus in Christianos odio sævitiæque repugnet? Quid in Actis occurrit, quod ecclesiæ, universim spectatæ, tranquillitati obsit?*

cetera possunt.

25 *An persecutio aliqua, sed Romanæ urbis fere limitibus circumscripta? Ecquid ibi occurrit, quod aut innatæ Alexandri humanitati, aut in Christianos animi propensioni adversetur? At illum vel carissimam sibi conjugem abs se divelli, et occidi socerum, sed invitatum coactumque, jam vidimus. Scimus etiam, eum Ulpiano, tutori suo, Christianorum hosti plurimum detulisse non tantum familiaritatis, sed et auctoritatis, vel in ipsos milites, ut ab eorum ira illius vitam sæpe objectu summæ purpuræ tueri Alexander necesse habuerit; Ulpianus vero tandem* B *ab illis occisus fuerit. Quid ni et in alios sive assessores, sive præfectos, quorum operam consiliaque ad regendam rempublicam sibi necessaria putabat, plus quam par erat, indulgentior fuerit, sive falsis ipsorum in Christianos criminationibus, sive servandarum Reipublicæ legum Christianæ religioni adversantium specie, sive denique aliis quibuslibet modis artibusque circumventus atque delusus? Dandum etiam est aliquid scriptoris antiquitati, qui eo tempore scripsit, quo et Martyrum nomina, et suppliciorum genera, et plerasque res circumstantes ex fama majorumque relatu discere potuerit.*

§ II. Quo S. Callistus sederit tempore, quo obierit.

C *Ex variis de tempore quo Callistus sedit, sententiis*

Quantæ difficultatis sit veterum Romanorum Pontificum Chronotaxim accuratam exhibere, satis superque declarant tum ea in re eruditorum labores improbi, cum dissidium multiplex, sententiarumque varietas; quæ uti in aliis Pontificibus sæpe, ita et in Callisto *locum habet sive annos diesque spectes, quibus orbi Christiano præesse cœpit, sive quibus Ecclesiam regere vivereque desierit. Varietatis hujus specimen accipe. Sedisse* Callistum *Baronius censuit ab anno* 221 *usque ad* 226; *Labbeus Chronologiæ technicæ part.* I *ab anno* 219, *ineunte Septembri, usque ad anni* 224 *mensis Octobris diem* XIV, *quos illis annos etiam tribuit Petavius tom. II de Doctrina temporum lib.* XIII *pag.* 697. *Constantius tom. I. Episcoporum veterum Romanorum Pontificum pag.* 114, *ab anno* 219 *usque ad* XIV *Octobris anni* 223. *Tillemontius tom. III. Monumentorum Ecclesiasticorum partim, ubi de* Callisto *pag.* 250, *partim in Annotatis pag.* 682 *ab anno* 219 *usque ad annum* 223. *Henschenius ante tomum I Aprilis pag.* XXV *ab anno* 218 *usque ad* 222; *tomo vero* VI *Maii pag.* 5 *et sequente, ab anno* 217 *usque ad annum* 222. *Papebrochius tomo V Junii pag.* 436 *num.* 32, *ab anno* 218 *usque ad annum* 223; *at in Conatu Chronico-Historico ad Catalogos Pontificum pag.* 27 *ab anno* 217 *usque ad annum* 222. *Pagius in Critica in Annales Baronii ad annum* 224, *ab anno* 217 *die vero* XVIII *mensis Julii, usque ad* XXVIII *Septembris anni* 222. *Blanchinius operis Anastasiani tom. II pag. primum* CCII, *ac dein pag.* 175 *in Annotatis ad* Callistum, *electum scribit die* II *Augusti, ordinatum vero postridie die Dominico anno item* 217, *defunctum die* XIII *Octobris sepultumque postridie. Parum a Blanchinio discrepat Morettus, qui Disquisitionis* I *cap.* II *pag.* 46 *et sequenti* Callistum *anno* 217 *die* II *Augusti electum, eademque ordinatum, id est, die Sabbathi, martyrio vero coronatum fuisse scribit, die* XII *Octobris, sepultum* XIV.

probabilior videtur, qua sedisse dicitur annos 5, *menses* 2, *dies* 10,

27 *Quod si quæsieris, quot annos, menses, diesque Pontificatum gesserit, ingentem hic quoque tum scriptorum, tum veterum Romanorum Pontificum Catalogorum discrepantiam offendes: Eusebius Historiæ Ecclesiasticæ lib.* VI *cap.* XXI *annos quinque* E S. Callistum *sedisse tradit; Eutychius in Annalibus Alexandrinis annos sex, Nicephorus patriarcha Constantinopolitanus, et Georgius syncellus annos* 8; *ex Catalogis vero Romanorum Pontificum apud Franciscum Blanchinium in Prolegomenis ad Vitas Pontificum pag.* XCV *alii annos* 5, 6, 7 *et* 10, *menses plerique* 2, *unus* 6, *dies item plerique* 10, *unus* 11, *alter* 2 *eidem tribuunt, ita ut ex codicibus* 22 *ibidem recensitis undecim* Callisto *dent annos* 5, *sedecim menses* 2, *quindecim dies* 10, *quibus accinunt picturæ veteres Basilicæ S. Pauli: quo fit, ut hanc Callistiani Pontificatus durationem tamquam verosimiliorem amplectamur, maxime vero, quod eam assignet auctor Catalogi Romanorum Pontificum a Bucherio in Commentario suo in Victorii canonem Paschalem editi, qui seculo* IV *medio vixit, et ibidem pag.* 270 *ita habet*: Callistus annos quinque, menses duos, dies decem. *Verum hi anni, menses, diesque a quo æræ vulgaris anno numerandi sunt?*

ab anno 217

28 *Eusebius Cæsariensis paulo ante citatus S. Zephyrinum,* Callisti *decessorem proximum, abiisse e vita scribit anno primo imperii Antonini, Heliogabali nempe, qui Macrino successit. Heliogabalus* F *imperator salutatus fuit a militibus anno* 218 *mense Maio, Macrinus victus eodem anno mense Junio, ac paulo post una cum filio Diadumeno occisus. Itaque si Eusebio standum est, non prius anno* 218 *Romanam Cathedram* Callistus *occuparit, prout aliqui censent ex dictis supra. Eumdem Eusebium pro sua sententia citare possunt, qui* Callistum *anno* 219 *sedere cœpisse contendunt, ut qui in Chronico* Callistum *Romanæ ecclesiæ episcopatum suscepisse scribat anno secundo Heliogabali. Fas sibi autumant alii, neque immerito, ab Eusebio recedere, ac Latinis potius Fastis, ubi de rebus in Occidente gestis agitur, adhærere: quippe qui in his negligentius versari sit solitus, et sibimet ipsi aliquando adversetur.* Eusebius, *inquit Valesius in Annotatis in cap.* XXVII *libri* VII *Historiæ Ecclesiasticæ*, nihil de Xysti martyrio nec in Chronico, nec in Historia Ecclesiastica dicit, quod valde miror; et multo magis mirarer, nisi scirem Eusebium in rebus per

AUCTORE J. B.

per Occidentem gestis negligentiorem fuisse. Porro in Chronico quidem scribit Xystum sedisse annos VIII, cum hic undecim annos ei tribuat: *Similia de Eusebio notat Pagius in Critica ad annum* 67 *num.* XI, *quem ita concludit:* Cum itaque in sequentibus Pontificibus Romanis, iisque præsertim, qui sua ætate vixere, cæcutierit Eusebius; alteri non monstrabit viam, qui sibi semitam non sapit. *E Latinis porro Fastis potior hoc in re dux est idem Catalogus a Bucherio editus, in quo verbis supra citatis hæc proxime subjunguntur:* Fuit temporibus Macrini et Heliogabali, a consulatu Antonini et Adventi, usque Antonino III et Alexandro. *Alexander primum consul processit anno* 222, *qui ex cæsare eodem anno factus est imperator. Consulatum cum eo gessit Antoninus Heliogabalus, non quidem tertium, ut Catalogo legitur, sed quartum, ut habet Dio Cassius lib.* LXXIX, *eodem anno occisus mense Martio. Macrinus imperator a militibus dictus est anno* 217, *mense Aprili, Præsente et Extricato consulibus. Postremus itaque,* B *quo sedit* Callistus, *annus fuit æræ vulgaris* 222; *unde si annos quinque, ordine retrogrado numeres, ad annum* 217 *initium Pontificatus ejus devolvetur.*

usque ad annum 222,

29 *Atqui, dices, non dicit Catalogus sedisse* Callistum *a consulatu Præsentis et Extricati, sed Antonini et Adventi; Adventus autem non nisi anno* 218 *consul processit: ita est, verum id non propterea fit quod his consulibus non sederit* Callistus; *sed quod hi consules anno postremo decessoris ejus jam assignati erant, ne iidem consules bis nominarentur, quod fieri eo in Catalogo usque ad Fabianum nusquam solet. Quis fuerit alter e geminis anni* 218 *consulibus, hic* Antoninus *dictus, non una omnium opinio est: ex Dione Cassio quidem constat Macrinum eo anno consulem fuisse; sed non constat, dictum fuisse ab auctore Catalogi* Antoninum: *nonnulli putant, hic Diadumenum Macrini filium, quem* Antoninum *appellari pater jussit, intelligi; verum Diadumenus consul ordinarius haud fuit; videturque hic intelligendus Heliogabalus, qui non tantum* Antoninum *dici se voluit, verum arguitur etiam a Dione Cassio, Nicolao Carminio Falcone interprete,* quod C consulatus Macrini loco, quem neque a nobis acceperat, neque umquam forsan attigisset (gestus enim jam erat ille) nomen suum substituit..... quod sibi alterum consulatum (*anno* 219) suscepit, quum nullum antea nec magistratum, neque magistratus insignia accepisset. *Unde mirum videri non debet, Catalogi auctorem consulatus Antonini, at non Macrini, meminisse. Maneat itaque* S. Callistum *Pontificatum adiisse anno probabilius* 217, *deposuisse vero* 222, *eodem quo primum consul et imperator factus est Alexander, Heliogabali successor proximus, et quo item terminus paschalis incidit in Idus Apriles, id est in diem decimum tertium ejusdem mensis, qui et dies sabbati erat, uti in Canone Hippolyti, tunc temporis confecto apud Bucherium citatum pag.* 295 *aliosque legitur: ex quo fit, ut anno Alexandri primo dies Paschæ,* (XIV *Aprilis secundum canonem Dionysianum, at* XXI *secundum Hippolyti canonem*) *notandus sit littera Dominicali* F; *quod anno quidem* 222 *congruit, minime vero anno* 224, *cui annum* Callisti *quartum, Alexandri vero primum Baronius haud recte illigavit.* D *Dodwellus Diss. sing. de Romanorum Pontificum primæva successione anno* 222 *in vivis esse desiisse* Callistum *scribit; anno vero* 214 *pontificatum esse exorsum, Georgium syncellum, qui illius pontificatui octennium tribuit, secutus; sed Catalogi supra citati, ut major antiquitas, ita et major auctoritas est.*

30 *Cum itaque, quo anno sedere tum cœperit, tum desierit, jam, prout licuit, definitum sit, disquirendum superest, quo item mense et die anni* 217 *sedere cœperit, et quem anni* 222 *mensem diemque sortitus sit emortualem. Blanchinus hoc pacto procedit: S. Zephyrinum, proximum* Callisti *in sede Romana decessorem obiisse statuit anno* 217, *a quo non alienus Perierus, qui ejus obitum Operis nostri tom. V Augusti pag.* 788 *circiter annum* 218 *assignat. Ceterum, etsi Martyrologium Romanum et Usuardus S. Zephyrinum ad diem* XXVI *Augusti, Hieronymiana vero ad diem* XX *Decembris annuntient, Blanchinus tamen ipsum obiisse statuit die* XXVI *Julii, idque non sine teste: offert enim seculi* E *noni lapidem, positum in pronao seu vestibulo monasterii SS. Stephani et Silvestri, a Paulo I conditi variisque Sanctorum reliquiis ditati, cui hic titulus præfixus:* In nomine Domini. Hæc est notitia Nataliciorum Sanctorum hic requiescentium; *in subjecta vero serie Sanctorum hæc verba de S. Zephyrino apud Joannem Giachetti in ejusdem monasterii historia Italico idiomate scripta pag.* 66 *leguntur:* Mense Julio die XXVI Nat. SS. Zephyrini Papæ et Tarsi *(Blanchino* Tarsicii) Martyris; *cum autem facile fieri potuerit, ut dies* XXVI *Augusti et* XX *Decembris aut translatione, aut elevatione corporis aliove non absimili titulo celebres evaserint, non contemnenda apparet hoc in puncto Blanchiniana sententia. Dein a die* XXVI *Julii numeratis diebus sex, quot a Zephyrini obitu Sedem Romanam vacasse auctor est Anastasius, initium Pontificatus Callistiani diei secundæ mensis Augusti affigit, quæ eo anno incidit in Sabbatum, ac dies electionis, ut Blanchinus opinatur, fuit: postera vero, eaque Dominica, ordinationis. Hinc vero computatis annis* 5, *mensibus* 2, *diebus* 10, *diem* S. F Callisto *emortualem fuisse censet diem Octobris* XIII; *diem autem proxime sequentem, quo colitur, sepulturæ, uti etiam legitur in Anastasio, in Actis* S. Callisti, *et in Depositionibus Martyrum apud Bucherium pag.* 269. *Annos quinque, menses* 2, *dies* 10 *numerans, ac calculum finiens ad diem* 13 *Octobris, a decem illis diebus ipsum ordinationis diem seu tertium Augusti excludit: malim vero cum Moretto eumdem decem istis diebus includere, quo pacto dies S. Pontifici emortualis fiet Octobris* XII, *et ad amussim sibi mutuo concinent tum lapis vetustus a Blanchino citatus, tum Martyrologia Hieronymiana varia,* S. Callistum *non tantum ad diem* XIV *Octobris, sed etiam ad* XII *signantia: illo quidem propter sepulturam seu depositionem corporis; hoc autem verosimiliter propter obitum.*

a die 2 *Augusti anni prioris usque ad* 12 *Octobris posterioris:*

31 *Verum, inquies, hæc Actis repugnat opinio, in quibus sepultus a S. Asterio* Callistus *dicitur die* XIV *Octobris, ab ejus nece* XVII. *Jam vero si a* XIV *Octobris dies septemdecim (facto a* XIV *nume-*

repugnare quidem illa Actis videtur,

randi

A *randi exordio) retrorsum numeres, dies Sancti emortualis cadet in* XXVIII *Septembris; hinc rursum si retrorsum dies* X, *ad diem Septembris* XIX *retrocedes; ablatisque hinc mensibus duobus, ad diem* XVIII *vel* XIX *Julii anni* 222; *demum a die* XIX *Julii anni* 222 *demendo annos quinque, incides in diem* XVIII *vel* XIX *Julii anni* 217, *qui dies posterior Sabbati fuit et ordinationis* S. Callisti *secundum Pagium supra num.* 26 *citatum. Verba Actorum, quibus nituntur, infra num.* 9 *sic se habent :* Post dies vero decem et septem *(a S. Callisto in puteum, uti proxime dictum in illis fuerat, projecto)* venit presbyter ejus, nomine Asterius, cum clericis noctu, et levavit corpus B. Calixti episcopi et honorifice sepelivit in cymeterio Calepodii via Aurelia pridie Idus Octobris. *Blanchinus amanuensium librariorumque errori* dies *illos* decem et septem *adscribit, ac legendum putat* postridie; *sed ea verborum immutatione uti non ausim, quod neque Blanchinus exemplar Actorum ullum, in quo legatur* postridie *afferat, neque ex tot codi-*B *cibus tum impressis, tum Mss. invenire sit ullum, quod quidem sciam, in quo* Callistus *postridie a nece sua tumulo conditus fuisse legatur. Aliam igitur conciliandi cum Actis sententiam, qua* Callistus *a die* 2 *vel* 3 *Augusti anni* 217, *ad diem* 12 *Octobris anni* 222 *Sedem Romanam tenuisse statuitur, inire mihi satius videtur, præeunte Moretto.*

cum his tamen modo

32 *Duplicem scilicet in his Actis ordinem distinguo, alterum verborum, alterum rerum, quem auctor Actorum potissimum præ oculis habuit. Si ad priorem attendas, fatendum est, sententiam mox relatam inter et Acta quantum ad menses diesque initi depositique a* Callisto *Pontificatus neutiquam convenire; si vero ordinem rerum spectes, eaque verba* Post dies decem et septem *non ad Callisti necem, sed ad id temporis, quo primum captus, in carceremque conjectus torqueri* Callistus *captus est, retuleris, nihil quidquam oberit, quin die* XII *Octobris vivere desierit, et illæsis Actis, relata paulo ante sententia salva consistat. Id autem intendisse auctorem Actorum, ex aliis horum locis erui videtur posse. Nam ex num.* 5 *Alexander, cum audis-*C *set, Simplicium ejusque familiam* Callisti *opera fuisse baptizatam, milites misit, qui Simplicium, omnesque, qui in ejus domo versarentur, Christianos comprehenderent, id quod reipsa factum est.* Tenuit autem et B. Calepodium, quem fecit occidi gladio, et corpus trahi per civitatem sub die Kalendarum Maji, *ex num* 6. *Quid fecisse porro, si Actorum verba spectes, Alexandrum putes, cum captum quidem Calepodium presbyterum, sed non* Callistum, *præcipuum ethnicorum ad fidem Christianam conversionis auctorem, audivit? An non jussisse illum confestim, ut et* Callistus *perquireretur? Quid vero* Callistum? *An non hic, cum captum occisumque presbyterum suum audivit, probe conscius et se ad necem quæri, fuga sibi mox consuluerit? Imo vero; nam, ut Acta pergunt :* In ipsis diebus fugit B. Callixtus cum decem clericis suis et abscondit se in domum cujusdam Pontiani noctu. *Cur autem? nisi verosimillime ut se perquirentium militum manus effugeret? Post hæc, ut ad ejusdem numeri calcem Acta habent,* Callistus *S. Calepodii corpus* sepelivit... in cœmeterio ejusdem sexto Idus Maji. *Sequuntur proxime num.* 7. *verba hæc :* Ab eodem die cœpit Alexander curiose quærere B. Calixtum episcopum. *Quem diem indicant verba istlæc* ab eodem die? *Si ordinem verborum spectes, utique sextum Idus Maii, at si ordinem rerum et eventuum, verosimilius Kalendas Maii, quo die Calepodium* tenuit *occidique Alexander jussit, non quo* sepelivit, *licet hujus proxime in Actis facta sit mentio : alioquin enim, quod minus credibile est octidui spatium Alexander* Callisto *indulsisse videretur, prolixum enim vero satis, ut fuga sibi, si cuperet, consulere* Callistus *posset.*

AUCTORE J. B.

hic exposito

33 *Porro ut Acta mox citata expresse meminerunt captivitatis S. Calepodii, ita et* S. Callisti *num.* 7 : Et divulgatum est ei *(Alexandro, postquam frustra aliquamdiu* Callistus *perquisitus fuerat)* quod esset in domo Pontiani juxta urbem Ravennatium; misitque occulte « et tenuit eum. » *Tum fame cruciatum, quotidie verberibus cæsum, multis diebus (a die* 27 *vel* 28 *Septembris usque ad* XII *Octobris* E *in hac quidem sententia) in carcere maceratum, e fenestra præcipitatum, ac tandem a S. Asterio sepultum tradunt Acta die Octobris decimo quarto, decimo autem septimo, non ex quo in puteum præceps actus saxisque fuit obrutus, sed ex quo Alexander* tenuit eum; *vero etenim admodum fit simile, Actorum concinnatorem eodem modo locutum fuisse de* Callisto, *quo de Calepodio. Sed et eumdem fere loquendi modum tenuit ad calcem Actorum, ubi de S. Asterio sic habet :* Post dies autem sex tenuit Alexander Asterium presbyterum: quem præcepit per pontem præcipitari : cujus sanctum corpus inventum est in Hostia, et a quibusdam Christianis sepultum in eadem civitate XIV Kalendarum Novembris. *Ubi verba illa* post dies autem sex *non indicant, dies illos sex numerandos esse a* XIV *Octobris, cujus proxime mentio facta fuerat, sed aliquo die priore, ac verosimiliter a die* S. Callisti *emortuali : nam si a die* XIV *Octobris (hanc numerationi includendo) dies sex numeraveris, non tantum dies martyrii S. Asterii in* XIV *Kalendarum Novembris, seu in* XIX *Octobris incidet, sed et dies* F *sepulturæ; cum tamen parum sit verisimile, S. Asterium eodem die et Romæ captum, projectum in Tiberim, et inventum tumulatumque fuisse apud Ostia Tiberina, milliaribus Italicis duodecim ab Urbe distantia.*

videtur recte componi.

34 *Quod si verborum ordinem sequaris, incidet quidem annus* Callisti *pontificatus primus in annum æræ vulgaris* 217, *postremus vero in* 222; *verum a die* XIV *Octobris retroeundo per dies* 17, *fiet dies* Callisti *emortualis dies Septembris* XXVII *vel* XXVIII *anni* 222 : *inde numerando annos quinque, menses* 2, *dies* 10 *incidet numerandi finis in* XVII *vel* XVIII *Julii, quo nondum e vivis Zephyrinus excesserat; ac proinde hujus vicarium diebus aliquot egisse* Callistum *oporteret, seu Zephyrinus die* XXVI *Julii, seu* XXVI *Augusti, seu* XX *Decembris obiisse statuatur. Scio quidem idipsum legi in Catalogo Pontificum Romanorum Papebrochiano in Propylæo Maii pag.* 27, *ubi et* Callistus *successor Zephyrini instilutus*

AUCTORE J. B.

tutus dicitur die XVI *Decembris feria* VI, *sexto a Zephyrini obitu die. Verum vicariatus, a* Callisto, *superstite Zephyrino, gesti nulla est apud Anastasium mentio, malimque, cum id fieri commode queat, absque vicariatu illo Callistiani Pontificatus tempus assignare, nisi secus major fortassis suaderet auctoritas. Præplacet itaque eorum opinio, qui* Callistum *a die secunda Augusti anni* 217 *usque ad* XII *Octobris anni* 222 *sedisse opinantur ; tum quod Catalogo Bucheriano, cujus maxima hac in re debet esse auctoritas, tum lapidi vetusto in Martyrologiis Hieronymianis suo loco citandis apprime congruat, ac cum ipsismet Sancti Actis conciliari queat. Non tamen eam velut certam amplectimur, cum certum non sit, S. Zephyrini natalem in lapide a Blanchino memorato diei* XXVI *Julii recte assignari, et, num in Hieronymianis Martyrologiis referatur* Callistus *ad diem* XII *Octobris, quod eo die cœlo sit natus, num ob aliam, quæ subesse potuit, causam, nequaquam constet.*

B

§ IV. S. Callisti patria ; incertum genus ; gesta ante Pontificatum ignota ; Quatuor temporum jejunia ab exordio Ecclesiæ ex consuetudine Romæ observata, dein lege firmata.

S. Callisti Romæ

Qui S. Callisti *Passionem scripsit anonymus, satis habuit, si quæ ad illam proxime spectabant, posteris traderet, neque quidquam de ejus patria, genere, et ante Passionem gestis prodidit. Egregium sane virum fuisse tum ex ejus sanctitate dimetiri* C *licet, tum ex suprema universæ ecclesiæ dignitate, quam non sine ingentibus meritis assecutum fuisse, par est credere ; sed id commune illi cum pluribus seu decessoribus seu successoribus fuit ; ad ea quæ ipsi propria fuerunt, accedamus. Quod ad ejus imprimis patriam genusque attinet, id paucis hisce verbis Anastasius Bibliothecarius apud Blanchinum expedit :* Callistus natione Romanus ex patre Domitio de regione urbe Ravennatio : *quibus quidem verbis non modo solum ejus natale, sed et Urbis tractus, in quo in lucem editus fuit, indicatur, hic* Urbs Ravennatium *dictus. Augustus, teste Suetonio in ejus Vita cap.* 49, classem Miseni, et alteram Ravennæ ad tutelam superi maris collocavit. Hi classarii, *inquit Alexander Donatus de Urbe Roma lib.* III *cap.* 21, venientes ad Urbem ibi stativa habebant : *Misenates scilicet in loco* Castra Misenatium *dicto, quem P. Victor in Regione Urbis tertia collocavit ; Ravennates autem in* Castris Ravennatium. Quoniam vero, *pergit Donatus*, principatu cæsarum rarissimæ expeditiones D maritimæ, Ravennates classiarii frequentes erant in Urbe, ludisque vela ducebant in theatro. Lampridius in Commodo : « Irritum » inquit « id » credens (Commodus) a Populo Romano a mi- » litibus classiariis qui vela ducebant, in amphi- » theatro interimi præceperat. » *Et sane, classiariis Ravennatibus perinde ac Misenatibus locum assignatum fuisse proprium, res est et per se verosimillima, et non solum a pluribus scriptoribus asserta, sed a Moretto etiam cap.* I *num.* 34 *scite confirmata ex marmorea basi prope vaticanam Basilicam S. Petri trans Tyberim effossa, cujus epigraphen supra pag.* 406 *col.* 1, *videre est, ubi et Taciti auctoritatem allegavimus, et Tillemontii Actorum* S. Callisti *fidem impugnantis argumento, ex his verbis,* urbe Ravennatium *petito, parum roboris inesse ostendimus.*

36 *Vix igitur dubitari potest, quin Roma* S. Callisto *natale solum obtigerit ; at non ita certum, quod de ejus prosapia nonnulli opinantur : censent enim eum fuisse e gente Domitia, de qua Suetonius* E *in Nerone, ex eadem prognato, primum quidem, quod ejus pater dictus sit Domitius ; tum quod in Transtyberina regione, ut Victor scribit, orti fuerint Domitii, iique in eadem regione fundos aliquos possedisse videantur ; quam in rem affert Morettus monumenta quædam antiqua in regione Transtyberina anno* 1744 *effossa, lateres nempe : quorum uni hi erant characteres inscripti :* Primitivi Domitiæ Lucillæ ; *alteri :* Earini Domitiæ Lucillæ ; *tertio :* CN Dom. M... valeat qui... *Pertinere quidem saltem harum inscriptionum postremam ad gentem Domitiam, cum hanc in duas familias, Calvinorum et Ænobarborum, quorum hi (Ænobarbi)* ne prænomina quidem *ulla præterquam Cnæi et Lucii usurparunt, divisam fuisse legam, inficiari nolim ; cum tamen* Domitii *aut* Domitiæ *appellatio non ita fuerit propria Domitiæ genti, quin et ab aliis familiis Romanis usurpari potuerit, vereor, ut ex gente Domitia satus sit* S. Callistus, *quamquam ejus pater Domitius seu Dometius dictus fuerit, ac ipsemet* Callistus *in regione Urbis Transtyberina mundo sit editus : non exiguum sane Domitiorum,* F *Domitiarum et Domitillarum numerum exhibent Gruterianæ inscriptiones, uti in propriorum nominum cognominumque Indice videre est, quos omnes Domitianæ genti, nemo, ut reor, adscripserit, cum illic compareant Domitia Cassia, et Domitilla Postumia, quæ ad Cassiam Postumiamque gentes, a Domitiana gente diversas, verosimillime referendæ sunt.*

forte e gente Domitia nati,

37 *Nihil de anno, quo editus in mundum* Callistus *fuit, habemus, quod dicamus ; cum ea de re nihil nobis antiqui scriptores monumentave ejus ætati propiora tradiderunt : id unum dicimus ex Moretto cap.* I, *num.* 69 *et sequentibus, eum jam senem fuisse, cum Pontifex factus est, et ut talem fuisse exhibitum in vetustis illius imaginibus, quæ olim in basilicis Lateranensi et Vaticana visebantur, uti et in iis quæ exstant in S. Pauli et in S. Mariæ transtyberim, quam habes tom. II Maii pag.* 499 : *quibus num.* 74 *Morettus aliam vetustiorem addit sub*

annus natalis et ante pontificatum gesta latent :

initium

initium hujus seculi in cœmeterio vix Appiæ repertam, delineatamque in fragmento vitrei cyathi, quo prisci fideles, post sacros conventus solemniores convivia agentes utebantur. Nihilo plus nobis de rebus ejus, uti jam supra innui, ante Pontificatum gestis reliquit antiquitas.

Pontifex factus jejunia constituit triduana 4 temporum,

38 *Quod autem ad ea, quæ abs illo ad Pontificatum evecto, gesta sunt, Anastasius apud Blanchinum verbis supra citatis continuo sequentia subjicit :* Hic constituit jejunium die Sabbati ter in anno fieri, frumenti, vini et olei secundum Prophetiam (quarti, septimi et decimi.) *Catalogus Pontificum Henschenianus seculo sexto Justiniani imperatoris tempore conscriptus in Propylæo Maii pag.* 48 *eadem verba habet, sed ibi legitur :* secundum Prophetam. *Ordo Romanorum Pontificum ex codice* 6381 *Vaticano sexcentorum annorum a Blanchino in Prolegomenis ad Vitas Pontificum edito pag.* XIX : Hic constituit ter in anno fieri jejunium die sabbati. *Baronius in Annalibus ad annum* 226 *non* ter, *sed* quater *legendum existimavit : nam, inquit,* Prophetia *(in libro Pontificali indicata)* Zachariæ est monentis quater in anno jejunium esse celebrandum. *Benedictus XIV institutione* 4 *num.* 3 *hæc etiam ex libro Pontificali verba affert :* Constituit jejunium quater in anno fieri frumenti, vini, et olei gratia secundum prophetiam ; *at simul monet in vetustissimo ejusdem libri exemplari Colbertino, uti et in eo quod reginæ Suecorum fuit, legi ad hunc modum :* Hic constituit jejunium die Sabbati ter in anno fieri, frumenti, et olei gratia secundum prophetam, quarti mensis, septimi. et decimi. *Ita ut præferenda videatur lectio, secundum quam* Callistus *jejunium ter in anno celebrandum constituerit. Citata hic Prophetia his verbis apud Zachariam cap.* VIII ℣. 19 *concipitur :* Hæc dicit Dominus exercituum : jejunium quarti, et jejunium quinti, et jejunium septimi et jejunium decimi erit domui Juda in gaudium et in solemnitates præclaras. *Observabantur olim a Judæis etiam quatuor jejunia, notante Duhamelio : primum quidem ob muros Jerusalem dirutos, secundum ob urbem incensam, tertium ob Judæos penitus e terra sua ejectos, quartum ob urbem a Nabuchodonosore obsessam : quorum morem Christianis, vel saltem Romanis imitandum constituisse dicitur* Callistus, *præscripto triplici aut quadruplici jejunio annis singulis, sed ob alium finem observando, nempe* frumenti, vini et olei gratia, *seu ut pro terræ frugibus debitæ Deo gratiæ agerentur, iis maxime temporibus, quibus terræ mandantur, maturescunt, et colliguntur.*

ab ecclesiæ exordio servari Romæ quidem solita

39 *Jejunium quidem generatim acceptum in lege Nova, si sacras litteras spectes, semper in præcepto fuit; particulare autem non item.* Ego in Evangelicis et Apostolocis litteris, *inquit Augustinus epistola ad Casulanum* 36 *editionis Benedictinorum, alias* 86, totoque instrumento, quod appellatur Testamentum novum, animo id revolvens, video præceptum esse jejunium. Quibus autem diebus non oporteat jejunare, et quibus præcepto Domini vel Apostolorum non invenio definitum. *Ex generali illa jejunandi obligatione originem duxit inde ab ipso nascentis Ecclesiæ exordio mos fidelium certis anni temporibus diebusque jejunandi consuetudo ; si non præcipientibus, certe suadentibus, approbantibus, vel laudantibus Apostolis. Inde consuetudo illa per plerasque orbis ecclesias diffusa, de qua citata epistola Augustinus, jejunandi feria* IV *et* VI, *non certis dumtaxat mensibus, sed per integrum anni decursum. Inde et Romanæ ecclesiæ consuetudo, qua non feria quarta sextaque tantum, sed etiam sabbato jejunium observare per totius anni decursum solita olim fuit, uti ex his ejusdem epistolæ verbis colligitur cap.* IV : Christianus, qui quarta et sexta et ipso sabbato jejunare consuevit, quod frequenter Romana plebs facit, in labore jejunii superabitur. *Tum vero etiam ex verbis Urbici seu Romani illius, adversus quem Augustinus ecclesiæ Africanæ feria quarta et sexta, at non Sabbato, jejunandi morem tuebatur, quibus ille bidui per hebdomadam jejunium haud sufficere aiebat, nempe his :* Quomodo non cum Pharisæo damnabimur bis *(nempe tantum)* in Sabbato jejunantes? *Haud alii fuit origo triduanorum jejuniorum, quæ mense quarto, septimo et decimo, id est, Junio, Septembri et Decembri observantur, ac tria constituunt ex iis, quæ* Quatuor tempora *nominantur : cujus originis testem habemus S. Leonem Magnum, qui seculo* V *fuit. Sermone* 1 *de jejunio Mensis* X *ita scribit :* Tria vero sunt, quæ maxime ad religiosas actiones pertinent, oratio scilicet, et jejunium et eleemosyna, quibus exercendis omne quidem tempus acceptum, sed illud est studiosius observandum, quod Apostolicis accepimus traditionibus consecratum. *Sic sermone* 9 *de jejunio Mensis* VII : Quod enim dudum et traditio decrevit et consuetudo firmavit, nec eruditio ignorat, nec pietas prætermittit. *Neque vero hæc jejunia ab Apostolorum doctrina tantum promanarunt ; sed ipsum etiam, quo a fidelibus observarentur, tempus assignatum ab illis fuit ; sic enim Leo de jejunio septimi Mensis sermone* 8 : Cui medicinæ, dilectissimi, licet tempus omne sit congruum, hoc tamen habemus aptissimum, quod et Apostolicis et legalibus institutis videmus electum, ut sicut in aliis anni diebus, ita in mense septimo spiritualibus nos purificationibus emendemus.

sed dein lege firmata,

40 *Ex quo Leonis loco id etiam eruitur, primævam triduana ista mensis* IV, VII *et* X *jejunia observandi Romanæ ecclesiæ consuetudinem, vel ab Apostolis fuisse præceptam, vel mitioribus institutis Apostolicis præcepta, cum adolescere cœpit, accessisse legalia : id quod ex aliis ejus locis erui videtur posse sic enim loquitur de jejunio Mensis decimi sermone* 9 : Unde merito disposuerunt Apostolicæ sanctiones, ut veterum jejuniorum utilitas permaneret, et licet Ecclesiæ consuetudo prolixioribus se castigationibus exercere didicisset, amplecteretur tamen continentiæ sanctificationem ex lege venientem. *Sermone* 1 *de jejunio Mensis septimi :* Observantiam quidem vestram, dilectissimi, ita novimus esse devotam, ut animas vestras non solum legitimis, sed etiam voluntariis jejuniis excolatis ; *ubi jejunia arbitraria, a legitimis seu lege præscriptis, quale erat, de qua sermo illi erat,*

jejunium

AUCTORE J. B.

jejunium septimi Mensis, aperte distinguit. Et denuo sermone 3 : Sacratius *esse dicit,* quod publica lege celebratur quam quod privata institutione dependitur ; *unde concludit paulo post in hunc modum :* Ad hujus ergo invictæ unitatis potentiam, dilectissimi, etiam hoc nos solemne jejunium septimi mensis invitat. *Ego vero concludo jam ante Leonis Magni ætatem, id est, seculo* v *medio tria saltem jejunia triduana ex iis, quæ quatuor tempora vocamus, vi legis latæ fuisse a Romanis observata, sive ea lex ab Apostolis, sive ab aliquo ex eorum successoribus et Leonis Magni decessoribus fuerit introducta.*

e quatuor numero non excludendum jejunium vernum,

41 *Eadem porro lege comprehensum fuisse etiam triduanum jejunium,* vernum *dictum, quod Quadragesima ineunte celebratur, existimo : nam rursus sermone* 9 *de jejunio Mensis septimi idem ait :* Ideo enim ipsa continentiæ observantia quatuor est assignata temporibus, ut in idipsum totius anni redeunte decursu, cognosceremus nos indesinenter purificationibus indigere ; *at quænam illa sunt quatuor tempora ?* Jejunium vernum in Quadragesima, æstivum in Pentecoste, autumnale in mense septimo, hyemale autem in hoc, qui est decimus, celebramus ; *docente id rursum S. Leone sermone* 8 *de jejunio Mensis decimi. Muratorius tom. II Anecdotorum pag.* 255 jejunii verni *nomine Quadragesimam antepaschalem significari censet, non triduanum jejunium, quale nunc prima Quadragesimæ hebdomada observatur* ; *verum cum triduana sint tria reliqua, quæ commemorat. Leo, jejunia, quid ni triduanum quoque fuerit eodem modo commemoratum illic jejunium vernum ? Maxime cum non dicat S. Doctor jejunium vernum seu* jejunium Quadragesimæ ; *sed jejunium* in Quadragesima : *quæ binæ loquendi formulæ multum differunt. Sicut ergo, cum memorat Leo autumnale in Mense septimo celebratum, non significatur jejunium toto hoc mense celebratum, sed ad triduum restrictum ; ita et jejunium vernum hic memoratum Quadragesimali contractius est ; alioquin enim sensus Leonis Magni æquivaleret huic :* Jejunium Quadragesimæ in Quadragesima, *qui loquendi modus ab accurato elegantissimoque oratore illo omnino alienus est.*

quod initio Quadragesimæ

42 *Et vero quid ni triduanum istud jejunium Leo memorasset, quandoquidem id, eo Pontifice, imo et ante in usu apud Romanos fuerit ? Videsis Calendarium Romanum a Marteneo tom. V Anecdotorum editum, confectum vero seculo* iv, *vel ineunte ; ubi inter omnes anni ferias, quibus tum Romæ jejunari mos erat, quatuor tantum reperies, quibus* xii *lectiones annectuntur, nempe : sabbatum hebdomadæ primæ quadragesimalis col.* 7, *sabbatum Mensis* iv *col.* 79, *sabbatum Mensis* vii, *col.* 81, *et sabbatum Mensis* x *col.* 82. *Præmittuntur tribus hisce posterioribus jejuniis Lectiones feriarum tantum* iv, vi, *et sabbati quod his tantum hebdomadæ feriis jejunaretur ; at singulis hebdomadæ primæ quadragesimalis, quod his singulis jejunium servandum esset. Item observare licet in eo Lectionario,* qui Liber Comitis *dicitur, apud Pamelium pag.* 13, 36, 49, *et* 58, *de cujus ætate ita scribit Mabillonius in Præfatione ad Lectionarium Gallicanum, num.* 7 : Haud scio, an ullum Lectionarium hoc Gallicano antiquius, si forte excipias librum Comitis, indicantem Lectiones ad usum ecclesiæ Romanæ : quo de libro mentio fit in Charta Cornutiana, quæ Leone Augusto iv, et Probiano coss. seu anno Christi cccclxxi data est. *Habent igitur quatuor illa sabbata eumdem characterem in modo citatis libris, quibus singula distinguuntur a ceteris ; et quemadmodum sabbatum* xii *Lectionum triduanorum mensis* iv, vii *et* x *jejuniorum præcipuum diem denotat, ita et sabbatum hebdomadæ primæ quadragesimalis,* xii *pariter Lectionum, triduani jejunii, quod Quadragesimæ initio Romæ servabatur, diem præcipuum indicat : par enim character parem quoque arguit conditionem.*

usque ad Gregorii I tempora servatum fuit :

43 *Tenuit autem ea jejunium triduanum vernum initio Quadragesimæ observandi consuetudo Romæ usque ad S. Gregorii Magni tempora. Audi Egbertum, Eboracensem ab anno* 732 *archiepiscopum, tria per anni decursum triduana jejunia, citata etiam S. Gregorii eam in rem auctoritate, a verno aperte distinguentem his verbis :* De primo mense *(vide tom. VI Conciliorum col.* 1609 *editionis Labbeanæ)* Dominus ait ad Moysen : « Mensis iste » vobis principium, primus erit in mensibus » anni. » Et iterum Dominus ad Moysen : « Observate mensem novarum frugum, quando » egressi estis de terra Egypti, legitimum in generationibus vestris. » Quod jejunium *(utique vernum)* Sancti patres in prima hebdomada mensis primi (*id est, Martii*) statuerunt quarta et sexta feria, et sabbato, exceptis diebus, (*quibus per totam hebdomadam jejunandum erat*) quadragesimalibus. Nos autem in ecclesia Anglorum idem primi mensis jejunium (ut noster didascalus beatus Gregorius in suo Antiphonario et Missali libro, per pædagogum nostrum Augustinum transmisit ordinatum et rescriptum) indifferenter de prima hebdomada Quadragesimæ servamus. *Quod igitur alii prima Martii hebdomada, feria* iv, vi *et sabbato, cum hæc scriberet Egbertus, seculo integro et plus eo a Gregorii obitu, observabant triduanum jejunium, idem Angli prima Quadragesimæ hebdomada, sive hæc cum hebdomada prima Martii concurreret, sive non, observabant et quidem secundum Gregorianos codices ab ipsomet sancto Pontifice per S. Augustinum, Cantuariensem episcopum, ad sese transmissos, more scilicet antiquo. Quod si in Sacramentario Gelasii apud Thomasium pag.* 23 *et sequenti, uti et in Sacramentario Gregoriano apud Menardum pag.* 39, 41 *et* 106 *Mensis primi mentio fiat, id codices illos interpolatos fuisse indicio est.*

frustra serius.

44 *At propositum erat, inquit Muratorius, sancto Pontifici jejunia per anni circulum ex Apostolica institutione observanda enumerare : par ergo erat, ut a quadragesimali, quod omnium* maximum sacratissimumque *appellat, enumerationem auspicaretur. Propositum Leonis erat ostendere, legem abstinentiæ veri, æstati, autumno, hyemi, atque adeo omnibus anni temporibus esse adscriptam ; quod assequebatur enumerando quatuor jejunia triduana iis*

anni

A *anni cardinibus affixa: neque necesse erat, ut id assequeretur, ut jejunium quadragesimale, etsi maximum sacratissimumque, quo de alias seorsim sæpe tractarat, hoc loci tribus reliquis accenseret. Ait dein Muratorius Leonem jejunia mensium septimi, ac decimi, jejunium quoque Pentecostes commemorare, feriam quartam, sextam et sabbatum tunc jejunio celebranda affirmare, sed cum de Quadragesima sermones habet, omnino prætcrire singulare illud triduum, quod nunc in exordio Quadragesimæ quatuor temporum nuncupamus jejunium. Recte: agebat enim, quod agebat; de quadragesimali jejunio cum ageret, an necesse fuit, ut de triduano illo ageret? Rogat quænam causa intercedere potuerit, quod a quadragesimali jejunio olim distingueretur jejunium, cum id in ipsa Quadragesima esset inclusum? Eamet infra ob quam jejunium triduanum serius institutum vir doctissimus ait pag.* 257 *et sequenti :* Quum vero æstati, autumno, ac hyemi triduum jejunio transigendum assignatum fuisset, ut veris etiam tributum Deo redderetur, triduanum aliud jejunium verno tempore institutum B est, quippe Quadragesima ipsa non veris, sed totius anni decimæ per jejunium summo Numini videbantur persolvi.

id institutum fuisse,

45 *Non tantum igitur S. Leonis, sed etiam S. Gregorii ætate (quid ni et S. Gelasii ?) Jejunium illud triduanum verum in usu fuit, quod* idem *fuisse Egbertus dicit, quod triduanum jejunium ab aliis gentibus observari solitum, et perinde ac hoc a quadragesimali diversum. Ceterum, quod ad modum, quo observatum fuit, spectat, is alius non videtur fuisse, ac modus, quo feriæ quadragesimales* IV, VI *et sabbatum observari solebant: cum vero hæ neque seorsim plebi denunciarentur, neque in Missa post Salutationem:* Pax Domini sit semper vobiscum *annuntiarentur, mirum videri nequaquam debet, si id quoad jejunium vernum observatum haud fuerit, secus ac fieri mense quarto, septimo, decimoque consueverat. Illud tamen singulare habet, quacumque demum id de causa sit factum, jejunium sabbati hebdomadæ primæ quadragesimalis, quod jam inde a seculo quinto annexas sibi habuerit Lectiones* XII *in Romano seculi* IV *aut* V *Calendario* C *apud Martenem Tom. V Anecdotorum col.* 70; *quod nulli alteri ex omnibus Quadragesimæ feriis ibi contigit.*

contendit Muratorius.

46 *Frustra igitur arguit Muratorius, triduanum veris jejunium tum nondum in usu fuisse videri; Leonem vero de jejunio Quadragesimali fuisse locutum, minime vero de verno triduano. Frustra item in opinionis suæ præsidium concilii Cloveshemiensis, anno* 747 *celebrati, hoc testimonium affert :* Octavo decimo statutum est mandato, ut jejuniorum tempora, id est, quarti, septimi et decimi mensis nullus negligere præsumat, sed ante horum initia per singulos annos admoneatur plebs, quatenus legitima universalis Ecclesiæ sciat atque observet jejunia, concorditerque universi id faciant, nec ullatenus in hujusmodi discrepent observatione, sed secundum exemplar, *(a S. Gregorio I ad Anglos missum)* quod juxta ritum Romanæ Ecclesiæ descriptum, studeant celebrare. *Tacitum enim jejunium verum triduanum ejus Concilii patres, quod id veluti jejunii quadragesimalis partem considerarent, quidem voluere; sed non e quatuor triduanorum jejuniorum per annum celebrari solitorum numero exclusum: nam idem triduanum jejunium, quod alii mense primo observabant, hoc Angli secundum Gregorianum exemplar ad se transmissum hebdomada quadragesimali prima* indifferenter, *seu nulla habita mensis primi ratione, observabant, teste Egberto archiepiscopo supra citato, qui hoc ipso, quo habitum Cloveshemiense concilium fuit, tempore Eboracensem in Anglia moderabatur ecclesiam.*

AUCTORE J. B.

§ V. Quatuor temporum jejunii lex a Callisto vel primum instituta vel confirmata, serius in Occidente observata, et recepta. E

Lex illa quatuor temporum primitus

Verum quibus lex illa quatuor jejuniorum lata fuit? An orbi Catholico Occidentali (Orientalibus enim populis id in usu haud fuit) universo? An Romanæ tantum ecclesiæ, prout hæc particularis ecclesia est? Alexander Natalis in Historia Ecclesiastica seculi 2, dissertatione 4 art. 4 affirmat quatuor temporum jejunia seculo V *ab universa Ecclesia religiose fuisse observata; quam in rem congerit varios S. Leonis textus, quos inter hi præcipui. Sermone 7 de jejunio Mensis decimi ait :* His autem conversionibus, dilectissimi, per providentiam gratiæ Dei addita sunt sancta jejunia, quæ in quibusdam diebus ab universa Ecclesia devotionem observantiæ generalis exigerent. *Sermone 4. de jejunio septimi Mensis cap.* 2: Quamvis autem unicuique nostrum liberum sit voluntariis F castigationibus proprium corpus afficere.... quibusdam tamen diebus ab omnibus oportet pariter celebrari generale jejunium, et tunc est efficacior sacratiorque devotio, quando in operibus pietatis totius Ecclesia unus animus et unus est sensus. *Id quod etiam sermone 3 de jejunio Mensis septimi his verbis facit :* Divinarum namque reverentia Sanctionum, inter quælibet spontaneæ observantiæ studia, habet semper privilegium suum ut sacratius sit, quod publica lege celebratur, quam quod privata institutione dependitur. Exercitatio enim continentiæ quam sibi quisque proprio arbitrio indicit, ad utilitatem cujusdam pertinet portionis; jejunium vero quod universa Ecclesia suscipit, neminem a generali purificatione sejungit.

pro Ecclesia universa

48 *At rectius Muratorius contendit, ibi* universæ et totius Ecclesiæ *nomine, non Ecclesiam toto orbe diffusam, sed Romanam ut una ex particularibus est,*

intel-

AUCTORE J. B. *intelligendam esse; Leonem vero illic privatis Romanæ plebis jejuniis ultro susceptis opposuisse, ac utiliora esse dixisse ea, quæ a Romana plebe publice communiterque observabantur; sequitur enim:* Publica enim præferenda sunt propriis; et ibi intelligenda est præcipua ratio utilitatis, ubi vigilat cura communis. *Et sane Leo, cum de Ecclesia universa per orbem diffusa et quadragesimali jejunio, ubique terrarum observato, loquitur, luculentioribus minimeque ambiguis verbis utitur:* Saluberrimo nos, *inquit sermone* 5 *in Quadragesima cap.* 3. quadraginta dierum jejunio præparemus. Non enim in tantum, qui per mortis Christi, resurrectionisque mysterium in novam vitam baptismo sunt regenerandi, sed etiam omnes populi renatorum utiliter sibi et necessario præsidium hujus sanctificationis assumunt. *Sermone* 10, *cap.* I: Considerantes autem quidquid per crucem Domini adepta est universitas mundi, cognoscimus ad celebrandum Paschæ diem, merito nos quadraginta dierum jejunio præparari. Non enim summos tan- B tum antistites, aut secundi ordinis sacerdotes, nec solos sacramentorum ministros, sed omne corpus Ecclesiæ universumque fidelium numerum ab omnibus contaminationibus oportet esse purgatum; ut templum Dei, cui fundamentum est ipse fundator, in omnibus lapidibus speciosum et in tota sui parte sit lucidum. *Sermone* XI, *cap.* I: Appropinquante autem festivitate Paschali adest maximum sacratissimumque jejunium, quod observantiam sui universis fidelibus sine exceptione denuntiat.

non videtur lata fuisse

49 *Ad hunc fere modum disserit Muratorius, nec, ut mihi quidem apparet, inepte; licet tamen observationem addere ex ipsomet Leone pariter petitam. Sermone* 3 *de jejunio Mensis septimi præter verba supra citata hæc præterea habet, cap.* 3: Plenissima autem peccatorum obtinet abolitio, quando totius ecclesiæ una est oratio et una confessio; *nonne et hic Leoni sermonem esse censeas de tota Ecclesia per orbem diffusa? Hanc tamen Leo ad solam ecclesiam, quæ Romæ erat, ac ejus concionibus interesse consueverat, contrahit, ita prosequens:* Si enim C duorum vel trium sanctorum pio consensu omnia quæ poposcerint, Dominus præstanda promittit; quid negabitur multorum millium plebi, unam observantiam pariter exequenti, et per unum spiritum concorditer supplicanti? Totam, *inquam,* ecclesiam illam, *de qua paulo ante meminerat, ad Urbis ecclesiam contrahit, nisi quis dicat, Leonem Ecclesiam totum per orbem diffusam appellasse (languide enimvero ac remisse)* multorum millium plebem, *quod a nervoso aptissimoque S. Leonis Magni dicendi genere, mea quidem sententia, plurimum abest.*

ex Augustino,

50 *Sed quid si Leonis verba cum aliis antiquitatis monumentis conferantur? Id si fiat, aut ad eum, quem dixi, modum interpretandus est, aut cum S. Augustino variarumque gentium Fastis committendus. S. Augustini ætate, quæ S. Leonis tempora haud multum antecessit, tantum abest, ut quatuor temporum observatio per orbem Christianum sese diffuderit, ut contra orbis Christiani pars longe major expers Romanæ hujus consuetudinis fuerit. Audi Augustinum epistola* 82 *num.* 14 *secundum editionem Benedictinam ad S. Hieronymum scripta:* Vellem, me doceret benigna sinceritas tua, utrum simulate quisquam Sanctus Orientalis, cum Romam venerit, jejunet sabbato, excepto illo die Paschalis vigiliæ: quod si malum esse dixerimus, non solum Romanam ecclesiam, sed etiam multa (*comparate tamen ad ceteras orbis Christiani ecclesias pauca*,) ei vicina, et aliquanto remotiora damnabimus, ubi mos idem tenetur et manet. Si autem non jejunare sabbato malum putaverimus; tot ecclesias Orientis, et multo majorem orbis Christiani partem qua temeritate criminabimur? *Fateor equidem illic Augustino non de jejunio quatuor temporum, sed sabbati, Romæ qualibet anni hebdomada servari solito esse sermonem; tradit tamen sanctus Doctor, Orientales et Christianorum partem maximam integro anni decursu sabbato non jejunasse, nisi in Vigilia Paschatis seu sabbato sancto: quod si hoc uno per annum sabbato pars Ecclesiæ major jejunarit Augustini ætate, non jejunavit* E *sabbatis quatuor temporum; alioquin et hæc S. Augustinus excepisset. Scripsit item S. Augustinus ad eumdem modum epistola* 37, *alias* 36, *num.* 31: Hinc exorta est ista in reginæ illius (*ecclesiæ*) veste varietas, ut alii, sicut maxime populi Orientis, propter requiem significandam mallent relaxare jejunium, alii propter humilitatem mortis Domini jejunare, sicut Romana et nonnullæ Occidentis ecclesiæ. Quod quidem uno die, quo Pascha celebratur propter renovandam rei gestæ memoriam, qua discipuli humanitus mortem Domini doluerunt, sic ab omnibus jejunatur, ut etiam illi sabbati jejunium devotissime celebrent, qui ceteris per totum annum sabbatis prandent. *An qui ceteris per totum annum sabbatis prandebant id temporis, jejunium tridnanum feria* IV, VI *et sabbato ab ecclesia Romana celebratum observabant?*

ex usu ecclesiæ Mediolanensis, etc.

51 *Si ab Oriente in Occidentem convertimur, occurrit imprimis in Italia Mediolanensis ecclesia, cujus antistes S. Ambrosius cap.* 10 *de Elia et jejunio num.* 34 *ait:* Quadragesima totis præter F Sabbatum et Dominicam jejunatur diebus. *Non igitur Sabbato hebdomadæ primæ Quadragesimæ, aut mensis primi, licet hujus hebdomada prima in Quadragesimam incideret; neque proinde jejunium vernum ibi in usu erat, cujus, uti nec aliorum trium temporum, observationis vestigium ullum in Ecclesiæ Mediolanensis libris Missalibus, aut in Officiis ecclesiasticis, aut in Ambrosianæ Missæ ritibus sacris reperisse se Muratorius negat. Occurrit sanctus Philastrius, Brixiensis episcopus, S. Ambrosio æqualis, qui quidem cap.* XCVII, *quod de* hæresi de Zacharia propheta de jejunio *inscribitur, quatuor in ecclesia jejunia per annum celebrari ait; sed inter hæc numerat* tertium in Epiphania, *et* quartum in Pentecoste: *nempe, ut paulo post addit,* diebus decem, *quæ a jejuniis tridnanis quatuor temporum tempore sunt numeroque diversa. Floruit in Hispania, seculo* VII *ineunte, S. Isidorus, cujus ætate tridnana quatuor temporum jejunia nondum illuc*

erant

AUCTORE J. B.

A *erant invecta :* Quandoquidem, *inquit pag.* 254 *Muratorius*, lib. I cap. 36, 37 et sequenti Ecclesiastica jejunia recensens idem Isidorus, quatuor memorat. Primum Qadragesimæ, alterum « quod juxta canones post Pentecostem alio die inchoatur, » tertium « quod decima die septimi mensis celebrat ecclesia » et quartum « jejunium Calendarum Novembrium est. » Alia vero addit jejunia, videlicet Calendarum Januariarum, jejunium in Letaniis triduanis *(sive Rogationibus)* et jejunium feriæ sextæ; inter quæ non apparere quatuor temporum abstinentiam a Romana ecclesia indictam nemo non videt. *Neque item apparet in Officia Mos-arabum, de quo apud Cardinalem de Aguirre tom.* III *Conciliorum Hispaniæ, pag.* 246 *hæc leguntur :* Celebratur etiam solenne jejunium tribus diebus ante festum Epiphaniæ juxta istud Officium..... Celebratur item solenne jejunium cum Officio divino peculiari mense Septembris tribus ante D. Cypriani festum diebus, pariterque mense Novembris tribus ante D. Martini so-
B lennia diebus, uti videre est in Breviario post Dominicas Pentecostes. *Liturgiæ Mozarabicæ affinis Gallicana, quæ ante Caroli Magni tempora in usu apud Gallos fuit, vestigium nullum offert, unde observata ab illis fuisse quatuor tempora deducatur; sed cum veteri Liturgiæ Gallicanæ Romana successit, jejunium vernum, non diu ante in Galliis receptum, Carolus Magnus stabilivit :* Ut jejunium Quatuor temporum et ipsi sacerdotes observent et plebi denuntient observandum, *ait Capitulare* I *capitulo* XI *apud Baluzium tom. I col.* 192. *Cum autem tot annorum, imo seculorum prius spatia, quam a ceteris Occidentis plerisque populis observari Quatuor temporum jejuniorum cœpta sit lex, effluxerint, indicio enimvero id est, Leonem locis citatis non de ecclesia per orbem Christianum diffusa, sed de Romana fuisse locutum.*

sed in Occidente recepta serius et dudum ante a Callisto lata vel confirmata;

52 *Colligitur itaque ex hactenus dictis, Quatuor temporum jejunia a primis Ecclesiæ seculis Romæ quidem, at non ubique terrarum, observata fuisse, saltem ex pia Romanorum consuetudine ; quam e S. Leonis decessoribus aliquis lege lata firmarit, diu-*
C *que in ecclesia Romana observatam, tandem abs se pariter observandam susceperint ceteræ per Occidentem ecclesiæ. Quæ cum ita verosimilius se habeant, quid est, cur Anastasio, legem hanc a Callisto latam (quantum quidem ad Romanos attinet) affirmanti fides deneganda sit? Et quidem primus id* Callistus *fortasse fecerit e Pontificibus Romanis, si Tertullianus, jam Montanistarum assecla factus, sub S. Zephyrini Pontificatum de Catholicis lib. de jejunio cap.* II *et sequenti vere scripserit :* Certe in Euangelio dies illos jejuniis determinatos putant, in quibus ablatus est sponsus *(feriam* VI *et Sabbatum Majoris hebdomadæ intellige)* et hos esse jam solos legitimos jejuniorum Christianorum, abolitis legalibus et Propheticis vetustatibus. Itaque de cætero indifferenter jejunandum ex arbitrio, non ex imperio novæ disciplinæ, pro temporibus et causis uniuscujusque. Sic Apostolos observasse, nullum aliud imponentes jugum certorum, et in commune obeundorum jejuniorum. *Cui Montanistarum exprobationi obviam ire suo de Quatuor temporum jejuniis decreto forte voluit* S. Callistus *ea spe, ut Romanæ Ecclesiæ exemplum imitarentur ceteræ.*

quod aliunde notum habere,

53 *Quod si quæratur, unde Anastasius, seculi noni scriptor, hanc* Callisti *institutionem didicerit, assequi iis haud possum, qui id eum ex Callistiana ad Benedictum episcopum Epistola hausisse, et quidem male, ut Muratorius Disquisitionis de* IV *Temporum jejuniis cap.* V *ait, intellecta sunt arbitrati ; quæ apud Labbeum tom. I Conciliorum col.* 609, *ita incipit :* Jejunium quod ter in anno apud nos celebrare didicisti, convenientius nunc per quatuor tempora fieri decernimus, ut sicut annus per quatuor volvitur tempora, sic et nos quaternum agamus jejunium per anni quatuor tempora : *quibus verbis jam olim ante* Callisti *ætatem tria per annum jejunia observata fuisse,* Callistum *vero tribus antiquioribus jejuniis quartum (puta vernum) adjecisse adeo perspicue traditur, ut vero nequaquam simile fiat, adeo hæc inepte pravæque fuisse interpretatum Anastasium, ut ex illis eliceret tria ista jejunia antiquiora* Callistum *habuisse auctorem ; quod quo pa-* E
cto fieri possit, haud video : imo vero Epistolam istam, si nota Anastasio fuerit, tantum abest, ut secutus fuerit, ut potius nihili eam fecisse videatur. Habuerit igitur alios fontes Anastasius, ex quibus Callistum *tria saltem per annum jejunia instituisse didicerit, verbi gratia Romanorum Pontificum Catalogum seculo sexto exaratum, quod Propylæi mensis Maii pag.* 48 *de hac* Callisti *constitutione in hunc modum loquitur :* Hic constituit jejunium die sabbati ter in anno fieri, frumenti, vini et olei, secundum prophetam, quarti mensis, septimi et decimi ; *iisdem nempe verbis, quibus apud Blanchinum utitur Anastasius, nisi quod hic legatur :* secundum prophetiam.

quam ex pseudo-Epistola Callisti potuit Anastasius.

54 *Ceterum, quamquam Epistola mox memorata tribus ante* Callisti *ætatem observatis per annum temporibus quartum seu vernum, a* Callisto *adjectum dicat, minime tamen a sententia nostra dimovemur. Epistola enim illa sub seculum* VIII *ab Isidoro Mercatore* Callisto *afficta, et ex aliis scripto-* F
rum Callisto *recentiorum (uti et altera ad Galliæ episcopos scripta) centonibus consuta ab eruditis modo contemnitur tamquam spuria : legerat verosimiliter Isidorus ista tria jam dudum ab ecclesia Romana ante* Callistum *observata fuisse jejunia : cum autem et quartum seu vernum observari videret, nec tamen distinctam hujus usquam mentionem invenisset,* Callistum *sibi seligendum arbitratus fuerit, cui verni jejunii institutionem adscriberet ; quod indicio est, existimasse equidem Isidorum, id non recenter institutum, sed a multis ante suam ætatem seculis observatum Romæ fuisse ; qua quidem in re illum sua non fefellit opinio ; fefellit autem, cum Epistolam S.* Callisti *ad Benedictum episcopum scriptam credidit* XI Kalend. Decembris, Antonino et Alexandro viris clarissimis consulibus, *id est anno* 222, *die* XXI *Novembris, quem anni istius diem* S. Callistus *haud vidit, die ejusdem anni* XIV *Octobris sepultus ex dictis supra.*

55 *Ast si jejunium Quatuor temporum, ne verno*

AUCTORE J. B.

cujus obscura quædam hac de re verba explicantur.

quidem excepto, lege lata Callistus *firmavit, cur Anastasius dixit:* Hic constituit jejunium ter in anno fieri? *Tenuit hic mos diu Romæ, ut, quamquam hæc jejunia essent reipsa quatuor; cum tamen vernum initio Quadragesimæ esset affixum, vel in hanc plerumque incideret, tantum tria numerarentur, eo quod vernum cum quadragesimali confunderetur. Hinc, ait Murati tom. I parte* II *de Quatuor Adventus temporibus tit.* II *pag.* 832 *et sequenti:* In Sacrament. Gelasiano, seu lib. I. Sacramentorum Romanæ ecclesiæ a Card. Thomasio edito num. 82, pag. 113 habetur denunciatio jejuniorum quarti, septimi et decimi mensis, et in eodem Sacramentario nulla fit mentio jejunii mensis primi, non alia profecto ratione, nisi quia hoc confundebatur cum jejunio quadragesimali. *Rursus concilium pariter Cloveshoviense secundum, celebratum anno* 747, *recenset solummodo jejunium trium temporum dicendo:* « Octavo decimo statu- » tum est mandato, ut jejuniorum tempora, id » est quarti, septimi et decimi mensis nullus ne- B » gligere præsumat; » *quo tamen ipso tempore quatuor enumeravit Egbertus, Eboracensis archiepiscopus supra num.* 43 *laudatus. Dicit item Anastasius* Callistum *jejunium constituisse* die sabbati, *quod sabbati dies e tribus præcipuus esset, idque haberet præ ceteris proprium, quod duodecim illi essent Lectiones addictæ.*

Jejunium mensis IV *etiam mensis* Julii *dictum.*

56 *Jejunium mensis quarti seu Junii, dictum etiam fuit* jejunium Julii: *sic enim apud Baluzium libro Capitularium legitur capitulo* 186: Doceant presbyteri populum quatuor legitima temporum jejunia observare, hoc est mense Martio, Julio, Septembrio et Decembrio, quando sacri ordines juxta Statuta canonum distribuuntur: *quem loquendi modum secuti sunt decessores nostri, cum ante tom. I Aprilis pag.* 25 *de* Callisti *decreto obiter ita scripserunt:* Decretum ejus putamus posse intelligi pro mensibus Julio, Septembri et Decembri, quibus successive absolvitur collectio frumenti et olei, ad agendas Deo gratias; per quem uti dicitur Psalmo 4, ℣. 8 « A fructu fru- » menti, vini et olei multiplicati » seu multipli- C citer ditati fideles recognoscerent acceptum beneficium. *Utrum vero decretum illud etiam jejunium vernum involveret, necne, intactum reliquerunt; neque in brevibus illis ad singulos Pontifices veteribus Romanæ ecclesiæ Catalogis insertos Observationibus rem hanc prolixius, ac ex instituto examinandi locus erat.*

D

§ V. Incerta quædam S. Callisti gesta; in obeundo Pontificis munere diligentia; cœmeterium ab illo conditum.

Num supersint,

Q*uamquam sanctus Pontifex, ut superiore § dictum est, Quatuor temporum jejunia, jam dudum a Romanis observari solita, lege lata firmarit, nullas tamen libri Liturgici orationes jejuniis istis accommodatas propriasque suppeditant, quæ huic Pontifici certo adscribi queant. Verum Morettus Disquisitionis* 1 *cap.* IV *precationes memorat, quas ab ore* Callisti *emanasse non dubitat: harum prima in Basilica S. Mariæ trans Tiberim alibique in ejus* E *Festo recitari solita his:* Beatus Calyxtus dedit orationem dicens: Deus, qui dispersa congregas, et congregata conservas, auge fidem, et fiduciam da servis tuis. Per Christum Dominum nostrum, *etc*; *altera his verbis concipitur:* Congreget Dominus triticum in horreum suum; paleas autem comburet igne. Per Christum, *etc. Hanc item in Festo SS. Marii, Marthæ, etc., Antiphonam ad Laudes recitandam exhibet, velut ex* S. Callisti *ore profectam:* Confortamini, nolite timere; Christus enim pulsat ostium nostrum. *Fontes etiam unde hæc profluxere Morettus indicat. Verba, quibus secunda oratio partim concipitur, ex Actis Passionis hausta sic habent num.* 5: Eadem hora B. Palmatius misit ad Calixtum episcopum; et veniens baptizavit Felicem cum uxore sua Blanda. Videns hoc Simplicius, cecidit ad pedes Calixti dicens, ut cum omni domo sua baptizatur. Tunc B. Calixtus episcopus fiducialiter dixit: Congreget Dominus triticum in horreum suum. *Oratio vero primo, et Antiphona tertio loco* F *memoratæ reperiuntur in Actis SS. Marii, Marthæ, etc., apud Baronium tom. II Annalium Ecclesiasticorum ad annum* 270 *num.* 4 *et* 5 *sic expressæ:* Posthæc vero Marius et Martha cum filiis adeunt locum in quo trans Tiberim in cœnaculo Christianorum multitudo psallerent et lætarentur. Eodem in loco erat episcopus, nomine Callistus: qui cum audisset pulsantes, dixit ad Sanctos: confortamini et nolite timere: Christus pulsat ostium nostrum; aperiamus ergo os nostrum, et confortati laudemus Dominum qui nos vocat. Et confestim ipse perrexit et aperuit ostium. Quem videntes illi, miserunt se ad pedes ejus, et cum se invicem cognovissent, gavisi sunt se invicem osculantes. Tunc beatus Callistus hanc dedit orationem: Domine Deus, Pater Domini nostri Jesu Christi, qui dispersa congregas, et congregata conservas, auge fidem et fiduciam servis tuis per Christum Dominum, qui vivit cum te Deo Patre omnipotente, et Spiritu San-

cto

AUCTORE J. B.

A cto in secula seculorum. Et responderunt omnes: Amen.

quæ ex ore Callisti promanarint,

58 *Leguntur quidem hæc in citatis Actis; at neutra neque ea antiquitate, neque auctoritate sunt prædita, ut ea ex ore* S. Callisti *profecta aliquando fuisse, certum efficiant: utraque enim, ut ut antiqua, a rebus, quas narrant, remotiora sunt, quam ut ipsissima, quibus usi fuerint imperatores, præfecti, sanctique Martyres verba explorata illorum auctores habuerint; sæpissimeque contigit, ut hujusmodi scriptores personas, de quibus agunt, eo modo loquentes inducant, non quo reipsa locutæ sunt, sed quo illas locutas fuisse ipsi sibimet in animum induxerunt. Nequo vero ab hac labe immunem fuisse auctorem Passionis* S. Callisti, *ullus, ut reor, negabit, qui qualia Alexandro, nempe ab ejus indole et persona, ut supra* § II *dicebamus, omnino aliena, verba factaque adscripserit, rite perpenderit: unde suspicare non temere possumus, fecisse illum quoad* Callistum, *licet non tam inepte, quod quoad Alexandrum. Quod autem ad Acta SS. Marii, Marthæ, etc.* B *spectat, non absimilis vero est Cardinalis Baronii conjectura, orationem* Deus, qui dispersa, *etc., dici solitam fuisse in adventu fratrum seu Christianorum: unde a* Callisto *episcopo ex more potius adhibita, quam abs illo primum excogita videri potest. Deinde vero creditu admodum difficile est, Callistum illic memoratum a* Callisto *nostro non esse diversum; quandoquidem hic in vivis esse desierit ex dictis supra, ita etiam tradente ipsomet Moretto, anno* 222 *imperatore Alexandro; illum antem secundum Acta SS. Marii, et Marthæ, etc., sub Claudio II, qui anno* 268 *imperii habenas sumpsit, tenuitque circiter biennium, vixisse necesse sit. Minime vero, inquit Morettus, id necesse est: ad duplicem enim epocham, quæ in Actis illis gesta dicuntur, referenda sunt: ad epocham imperii Alexandrini SS. Marii et sociorum Romam adventus, et quæ a* Callisto *gesta dicuntur; ad Claudiani eorumdem martyrum cædes. Quod si ita se haberet, martyrii coronam hi Martyres Romæ non adepti fuissent nisi post exactos illic annos circiter quadraginta sex; tam diuturna autem in urbe commoratio parum videtur, si-* C *milis vero, neque SS. Marii et Marthæ filii Andifax et Abbacuc, una cum parentibus occisi, id ætatis habuisse videntur, ut sexagenarii fere fuerint, cum martyrium subicrunt, quod tamen necesse foret; quippe qui in Actis ab ipso in Urbem adventu parentibus suis Christianos carceribus detentos visitantibus, et martyrum corpora sepelientibus comites adjutoresque fuisse dicantur.*

orationes,

59 *Sed neque Asterius Martyr in iisdem Actis memoratus idem, contra ac Morettus opinatur, fuisse videtur, qui S. Asterius, qui* S. Callistum *sepulturæ tradidit, maxime si, ut suspicatur Morettus, qui SS. Marii et sociorum Passionem scripsit,* Callisti *nostri Acta præ manibus habuerit: in his enim non alio nomine venit quam presbyteri, ac solus ob sepultum* Callistum *Romæ projectus in Tyberim, ac demum Ostiæ sepultus dicitur. At vero Asterius in Actis SS. Marii memoratus, ad fidem recens conversus una cum uxore numerosaque familia capitur, et post varia tormenta tandem una cum suis, numero quadraginta sex, quod ad avitam reverti superstitionem nollet, mortis sententiam subit non Romæ, sed ad Nymphas inter viam Corneliam et Portuensem milliario tertio-decimo, quæ, si collectim considerentur, aliam atque aliam personam indicare videntur: quod si alius hic Asterius memoretur, cur non et alius (si vera hic Acta putes) Callistus, qui, de qua num.* 57, *orationem protulerit? Dubium itaque manet, num dicta oratio vere* S. Callisti *nostri fuerit, licet ejus fuerit inserta Officio. Pergo cum Moretto ad alia.*

Evodiumque Aniciensem episcopum Romæ susceperit, incertum:

60 *Oldoinus in Annotatis ad Ciacconium in Vita* S. Callisti *ait:* Evodium Anitii Aquitaniæ urbis episcopum Romæ (Callistus) excepit, redeuntique in Gallias Scrutarium in socium dedit, ac vicarium Sedis Apostolicæ ad illas regiones destinavit. *Evodium rectius Vellavensem episcopum nominasset, cum Callisti ætate nondum episcopalis civitas esset Anitium; imo ne quidem sancti Aurelii, Vellavensis sub seculi sexti finem episcopi, tempore, quo de agens Gregorius Turonensis ad annum decimum sextum Childeberti regis in hunc modum de* E *Anitio loquitur:* Ingressus autem *(seductor quidam)* Vellavæ urbis terminum, ad locum, quem Anitium vocitant, accedit; et ad basilicas propinquas cum omni exercitu restitit, instruens aciem, qualiter Aurelio ibidem tunc consistenti episcopo bellum inferret. *Num videtur Gregorius Anitium appellaturus fuisse* locum, quem Anitium vocitant, *si jam in sedem episcopalem erectum fuisset? An non castrum potius dicendum, quo S. Aurelius concesserit, ut ingruentis multitudinis impetum tutius sustineret? Oldoino partim consonat Catellius Monumentorum Historiæ Aquitaniæ lib.* II *cap.* XII, *scribens, Ruessii S. Paulianum, et priscos Vellavenses episcopos passim habitasse, donec successor ejus S. Evodius B. Mariæ templum condidit in monte Anitio, tempore* S. Callisti. *Verum hæc omnia parum certa sunt:* Quod Catellius scribit, *inquit Bollandus Tom. II Februarii pag.* 749, successorem ejus *(S. Pauliani)* Evodium circa tempora S. Callisti Papæ, tertio Christi seculo ad novum Anicii montis oppidum migrasse, veremur, ut certo firmari charactere F queat. *Cointius in Annalibus Ecclesiasticis Francorum ad annum* 508 *num.* 6 *ait:* Stante urbe Vellava, sedes episcopalis translata est Anicium a S. Evodio, qui S. Pauliano in episcopatum successit. Errare eos credimus, qui translationem hujuscemodi factam putant ante ætatem Honorarii Augusti; qui sub seculi quarti exitum imperare cœpit. *Evodii ætatem Castellanus in Martyrologio Universali ad diem* 12 *Novembris illigat medio circiter seculo quarto. Dionysius Sammarthanus Tom. II Galliæ Christianæ anno* 1720 *Parisiis edito col.* 689 *in Annotatis in S. Evodium fatetur, nihil de Aniciensis ecclesiæ præsulibus constare usque ad S. Aurelium, qui sub finem seculi sexti vixit; dubitatque, an non S. Evodius S. Aurelio sit postponendus. Unde intelligere pronum est, quam sint incerta, quæ de* S. Callisto *Evodium Romæ excipiente, eique Scrutarium comitem adjungente ab Oldoino traduntur.*

61

AUCTORE J. B.

certius, sedulo illum incubuisse statis ordinationibus,

61 *Anastasius apud Blanchinum sic pergit de* Callisto *scribere :* Hic fecit ordinationes quinque per mensem Decembrem, presbyteros XVI, Diaconus IV, episcopos per diversa loco VIII, *nempe annis* 217 *et quatuor sequentibus ; quoad vero numerum a* S. Callisto *ordinatorum nonnihil inter se discrepant Romanorum Pontificum Catalogi : editus ab Henschenio presbyteros numerat quindecim, episcopos septem. Latent porro plerorumque a S. Pontifice ordinatorum nomina. Asterium, de quo in Actis SS. Morii et sociorum, non diu postquam hic veræ fidei nomen dedit, a* Callisto *ordinatum presbyterum fuisse Morettus opinatus est ; verum hic alius fuisse videtur ex dictis supra ab Asterio, de quo in Actis* S. Callisti : *hunc vero a* Callisto *presbyteri dignitate auctum fuisse non absimile vero est ; verum non est, cur a* Callisti *decessorum aliquo id fieri nequiverit. Verum fortasse est, quod legitur in Chronico Atinensi tom. VII scriptorum rerum Italicarum col.* 904 *et* 905 : Calistus sedit ann. 5, mens. II dieb. 10. Hic autem primo anno
B
sui Pontificatus ordinavit in civitate Atina Dimitrium episcopum. *Mallem tamen id legere in scriptore magis antiquo (ad annum enim* 1356 *id Chronicum extenditur) accuratiore et minus fabuloso. Chronicum hoc secutus Ughellus tom. VI Italiæ sacræ auctæ col.* 423 *ait vix castigari posse. Neque magis certum est, quod Ciacconius et Ughellus tom. I. Italiæ sacræ auctæ col.* 110 *de S. Hippolyto (vide tom. IV Augusti Operis nostri pag.* 504 *et sequenti; Tillemontium tom. III Monumentorum ecclesiasticorum pag.* 672) *tradunt, eum nempe a* S. Callisto *datum fuisse Portuensibus episcopum. Scripsit is quidem, Alexandro imperante, de Cyclo Paschali, ac crebro episcopus Portuensis dictus legitur : verum sedes ejus ignota S. Hieronymo fuit, in Catalogo virorum illustrium cap.* 61 *ita scribenti ;* Hippolytus cujusdam ecclesiæ episcopus (nomen quippe urbis scire non potui) rationem Paschæ temporumque canones scripsit usque ad primum annum Alexandri imperatoris, *etc.*

conventibus sacris instituendis, baptizandis,
C

62 *Certum tamen est,* S. Callistum *Pontificiis muneribus accurate seduloque perfunctum esse. Conventus sacros, in quibus sacratissimum Christi corpus distribui, orationes laudesque divinæ institui, fideles instrui solebant, frequenter illum habuisse, intelligimus ex Passione num.* 1 : Venerunt trans Tiberim in Urbem ad templum Ravennatium, et audierunt in quodam cœnaculo multitudinem Christianorum psallentem : inter quos erat Calixtus episcopus. *Num.* 2: Venit. *(Palmatius)* trans Tiberim, ubi collecta erat multitudo Christianorum cum B. Calixto. *Num.* 3 : Cucurrit *(Palmatius)* ad B. Calixtum in regione trans Tiberim... in domum, ubi collecta erat multitudo Christianorum, et cecidit ante pedes Calixti. *Disces item ex eodem numero,* Callistum *eos, qui ad Christi fidem accederent, voce propria instruxisse, suisque manibus sacro Baptismatis fonte abluisse ; rursum enim ibidem legitur :* Et catechizavit eum... Baptizavit autem et omnem domum Palmatii et uxorem et filios et promiscui sexus numero quadraginta duos. *Num.* 5: Et veniens (Callistus) baptizavit Felicem cum uxore sua Blanda... catechizavit omnem domum Simplicii, et uxorem et filios et familiam ejus ; animas promiscui sexus fere sexaginta octo... Hoc audiens Alexander, quia multitudo hominum baptismum percepisset per B. Calixtum episcopum, misit exercitum militum, *etc. Privato item vel in carcere positus corporis animique abstersit ulcera.* Tunc B. Calixtus (*num.* 8) eum baptizavit. D

confirmandis ad fidem conversis,

63 *Nihil quidem de sacramento Confirmationis a* S. Callisto *collato memorant Acta, sed et hoc contulisse ad fidem conversis sanctum Pontificem, colligi e veteri instituto potest, quo utrumque Sacramentum eodem tempore, uti ostendit Martenens ex Tertulliano aliisque patribus de antiquis Ecclesiæ ritibus lib.* I *cap.* II, *num.* 2, *conferri solebat ; sed ex eo numero eximendus est forte Privatus ob Chrismatis, quo ungeretur, in carcere defectum. Refert Usserius de Britannicarum ecclesiarum primordiis cap.* XVI *pag.* 760, *visam abs se S. Florentini Vitam, in qua hic conversum a se baptizatumque una cum familia Asterium confirmandum misisse dicitur ad* E
S. Calixtum, eo tempore *(Claudii II)* Sedis Apostolicæ summum ac sanctissimum sacerdotem. *Ast id* Callisti *tempore accidisse merito Usserius ipse affirmare non audet :* Verum has rationes, *inquit,* quod in Vita Florentini de Claudii cæsaris imperio præcesserat, multoque magis quod sequitur; Theodebertum et Clotharium eo tempore in Galliis regnavisse, S. Germanum Parisiensium et S. Gildasium Ruthenensium pontificem extitisse, Arianorum et hæreticorum perfidiam totam fere Aquitaniam polluisse, et ejus generis alia. Ut in tanta rerum et personarum confusione, qua S. Florentinus ætate vixerit, dictu non sit proclive.

sepeliendis defunctorum corporibus, condito etiam

64 *Jam vero quantam, ut debito cum honore defunctorum, præsertim vero eorum, qui sanguinem pro fide fuderant, sepelirentur corpora, curam gesserit, docet imprimis insignis ejus inveniendi corporis S. Calepodii in Tiberim projecti sollicitudo, et non sine ejus ingenti gaudio inventi honorifica sepultura, etiam cum de vita sua quam maximo in periculo esset :* In ipsis diebus, *inquit Passionis auctor,* fugit F
Calixtus cum decem clericis suis et abscondit se in domum cujusdam noctu, rogans piscatores quærere corpus B. Calepodii presbyteri. Quod inventum levantes de flumine, renuntiaverunt B. Calixto episcopo. Tunc gaudio repletus est. Quod corpus sanctum acceptum condivit cum aromatibus et linteaminibus, et cum hymnis, et sepelivit eum in cœmeterio ejusdem, sexto Idus Maji; *quo de cœmeterio Henschenium tom II Maii pag.* 498 *consule. Docet item Anastasius, cœmeterium ab ipsomet* Callisto *sepeliendis Christianorum corporis exstructum; de quo hæc habet, postquam illum in cœmeterio S. Calepodii sepultum dixit :* Et fecit aliud cœmeterium (*a Calepodiano, sepulturæ suæ loco diversum*) via Appia, ubi multi sacerdotes et martyres requiescunt, quod appellatur usque in hodiernum diem cœmeterium Calixti.

hunc in finem ampliatove

65 *Celeberrimum hoc cœmeterium secundo ab Urbe lapide via Appia, qua Roma Capuam itur,*

situm

AUCTORE J. N.

A *situm primo a* Callisto *conditum fuisse nonnulli credidere ; at communior hodie sententia est, id* Callistum *tantummodo instaurasse vel ampliasse, uti censuit Aringhus Romæ Subterraneæ lib.* III *cap.* XI *num.* I : Callistus igitur Pontifex, *inquit,* non quidem, ut nonnulli perperam arbitrantur, cœmeterium hoc extruxit, sed potius instauravit, quod ab ipso postmodum Anastasio, cæterisque scriptoribus ob instaurationem videlicet, quam ipse omnium novissimus aggressus fuerat, vulgo Callisti cœmeterium nuncupatum est ; *et Papebrochius tom. V Junii pag.* 437 *num.* 37 : Videtur Callixti cœmeterium continuatio ejus, quod extra portam Appiam via eadem pridem effossum fuerat. *Favet huic posteriori sententiæ potissimum, quod Anastasius ipse* S. Callisti *decessores aliquot in eo, quod* Callistum *fecisse ait, cœmeterio sepultos scribat : de S. Aniceto ait :* Qui etiam obiit martyr, et sepultus est in cœmeterio Callisti ; *de Sotere :* Qui etiam sepultus est in cœmeterio S. Callisti via Appia ; *de S. Zephyrino :* Qui etiam sepultus B est in cœmeterio suo juxta cœmeterium S. Calixti via Appia. *Dicebatur antea, ut scribit Papebrochius tom. V Junii pag.* 437 *num.* 37 *Prætextati et e sententia plurium eruditorum, teste Moretto Disquisitionis* I, *cap.* IV *pag.* 98 *in Anaotatis ad litteram* c, pars erat Callistiani, *in eoque sepulturam habuit secundum S. Alexandri Pontificis Acta S. Quirinus martyr, cujus martyrium anno* 117 *illigatur tom. I Maii ad diem tertium ejusdem mensis, id est, seculo integro ante sancti* Callisti *pontificatum.*

celeberrimo

66 *Inter martyres in* S. Callisti *cœmeterio sepultos numerat Aringhus SS. Sebastianum, Eutychium, Maximum, Tarsicium ; inter pontifices SS. Anicetum, Soterem, Anterum Pontianum, Fabianum, Cornelium, Lucium, Stephanum, Sixtum II, Dionysium, Eutychianum, Melchiadem, Zephyrinum, Urbanum, Marcum et Damasum. Refert item inscriptionem in limine cœmeterii, qua ad dexteram templi partem itur, marmori incisam, quæ ita habet:* Hoc est cœmeterium Callisti Papæ et Martyris inclyti ; quicumque illud contritus et confessus in- C gressus fuerit, plenam remissionem peccatorum suorum obtinebit, per merita gloriosa centum septuaginta millium sanctorum martyrum una cum quadraginta sex summis Pontificibus, quorum ibi corpora in pace sepulta sunt, qui omnes ex magna tribulatione venerunt, et ut hæredes fierent in domo Domini, mortis pro Christi nomine pertulerunt. *Quidquid sit de numero Martyrum illic nimium confidenter expresso, verissime equidem abs Anastasio dictum est, multos in eo cœmeterio sacerdotes martyresque quiescere. Recte item observat Florentinius ad diem* 20 *Januarii* Callisti *cœmeterium a S. Cypriano epistola* 80 *ad Successum* cœmeterium *antonomastice absque ullo additamento appellatum fuisse ; Cypriani vero verba hujusmodi sunt :* Xystum (II) autem in cœmeterio animadversum sciatis octavo Iduum Augustarum die, et cum eo Quartum : *unde non solum ejus celebritatem discas, verum etiam, non excipiendis defunctorum corporibus tantum fuisse exstructum a* Callisto, *sed eo persecutionum tempore confugisse fideles, ut sacros tutius conventus haberent ; verosimillimumque proinde esse, id a* S. Callisto *altari ceterisque ad eum finem necessariis instructum fuisse.*

extra Urbem cœmeterio :

67 *Franciscus de Albertinis lib.* II *tit. de Cœmeteriis sacris aliud a* S. Callisto *in Urbe exstructum memorat :* Cœmiterium Calixti in Urbe apud ecclesiam sancti Sixti : erat et aliud cœmiterium Calixti ad cathecumbas extra Urbem, ubi nunc est ecclesia SS. Fabiani et Sebastiani martyrum. *Aliud item* S. Callisto *cœmeterium adstruit Florentinius in Annotatis ad diem* 12 *Aprilis* in via Aurelia, diversum, *inquit,* ab eo, quod via Appia Callisti nomen retinuit. *Panvinius S. Calepodii cœmeterium a* S. Callisto *dedicatum ait apud Morettum Disquisitionis I cap.* IV *num.* 86 ; *sed hos omnes Morettus facessere merito jubet : quod enim Panvinius ait, omni antiquitatis testimonio destitum est. Florentinius hæc Bucheriani Catalogi de S. Julio Pontifice verba :* Basilicam *(fecit)* in via Aurelia, milliario III, ad Callistum, *perperam accepit, veluti de cœmeterio a* S. Callisto *ibidem condito dicta, cum paulo ante rectius sic illa interpretatus esset :* non quod sepultus fuerit in cœmeterio Callisti, quod erat via Appia, non Aurelia, sed quod in basilica, quam ipse Julius construxerat. *Quod autem Franciscus de Albertinis ait et illorum temporum mori et legibus Romanis adversatur.* E

tantumdem translatis ab illo SS. Petri et Pauli corporibus dicere non audemus.

68 *Anastasius bibliothecarius in S. Cornelio scribit :* Hic temporibus suis rogatus a quadam matrona Lucina, corpora Apostolorum Petri et Pauli de catacumbis levavit noctu. Primum quidem corpus B. Pauli beata Lucina posuit in prædio suo via Ostiensi ad latus, ubi decollatus est. Beatus vero Cornelius episcopus corpus beati Petri Apostoli posuit juxta locum, ubi crucifixus est inter corpora Sanctorum in templo Apollinis in montem aureum in Vaticano Palatii Neroniani. *Quod si S. Cornelius e catacumbis sanctorum Apostolorum corpora transtulit, quis illa eo, et qua occasione detulit? Nam S. Gregorius Magnus in Epistola ad Constantinam augustam scribit, non diu* F *saltem post Apostolorum necem corpora eorum furtim ab orientalibus fidelibus ablata, et ad catacumbas delata, Romanos reduxisse et in locis,* ubi nunc sunt condita, *posuisse. Translationis per S. Cornelium patroni id a* Callisto *factum contendunt, cum Heliogabalus, Romam ingressus id agebat, teste Lampridio,* ne quis Romæ Deus nisi Heliogabalus coleretur, *elephantorum quadrigas* in Vaticano *(in quo S. Petri corpus quiescebat) agitabat,* dirutis sepulcbris, *quæ obsistebant, aliaque ejusmodi moliebatur mentis haud sanæ imperator. Hanc in sententiam ivit Papebrochius tom. V Junii in Analectis de SS. Petro et Paulo ad diem* 29 *ejusdem mensis ; sed ab ea recedens ad diem proxime sequentem pag.* 535 *ejusdem tomi sanctorum Apostolorum corpora in catacumbis adhuc jacuisse scribit tempore Diocletiani, multis post S. Cornelii martyrium annis. Priorem quoque sententiam Morettus Disputatione singulari operose propugnat ; sed non ita, quin*

ea

AUCTORE J. B.

ea translatio, quam Baronius ad annum 221 *aliique eruditi negant, adhuc maneat dubia ; qua lite nondum decisa, pariter decidi nequit, num e Vaticano et Ostiensi conditoriis sanctorum Apostolorum corpora ad catacumbas* S. Callisti *opera translata fuerint, nec ne ; quod si reipsa Cornelius, aliusve sub hæc tempora Pontifex in pristinas sedes sanctorum Apostolorum corpora retulit e catacumbis, eo a* Callisto, *ut Heliogabali injuriis, quas metuere prudenter poterat, subtraherentur, fuisse translata, non absimile vero arbitramur.*

§ VI. Ecclesia S. Mariæ trans Tyberim a S. Callisto condita : miracula, dum in vivis esset, patrata, ejusque martyrium.

B

Ecclesiam S. Mariæ trans Tyberim,

P*ersecuti hactenus sumus* S. Callisti *gesta, prout ea in Blanchiniano Anastasio descripta sunt, in quo (sicut nec in Henschenianis et Papebrochiano Romanorum Pontificum catalogis) nulla fit mentio exstructæ ab eodem Pontifice ecclesiæ S. Mariæ trans Tyberim, quam tamen abs illo conditam passim aiunt, qui de Romanis ecclesiis scribunt* ; *sed quamvis nihil ea de re mox laudati codices meminerint, meminit codex libri Pontificalis Vignolianus pag.* 39 *his verbis :* Hic fecit Basilicam trans Tiberim, quæ S. Mariæ appellatur ; *uti et Veronensis apud Blanchinum tom. IV in Prolegomenis pag.* 111 : Hic fecit basilicam trans Tyberim ; *meminerunt et codices alii, quos cap.* 5 *num.* 2 *Morettus laudat. Meminit etiam auctor catalogi tempore Liberii Papæ scripti in Julio, qui, Constantino imperatore, pontificatum gessit proxime ante Liberium, inter Julii fabricas conditam a* S. Callisto

C

ecclesiam sic recensens : Basilicam trans Tiberim regione XIV, juxta Callistum ; *seu eo loci, ubi erat templum a* S. Callisto *conditum : denominabantur enim ecclesiæ vel a Sanctis, quibus erant dedicatæ, vel a conditoribus :* Quæ omnes, *inquit Panvinius de* VII *Urbis ecclesiis cap.* 2, quum ecclesiæ essent vel ædes sacræ, Deo et Sanctis dicatæ, denominationem sortitæ sunt vel a Divis in quorum memoriam vel honorem dedicatæ erant, ut S. Mariæ Transtyberim, S. Chrysogoni, S. Cæciliæ, S. Anastasiæ et similium : vel ab eis hominibus, qui ipsos titulos condiderunt, ut Callisti, Julii, Damasi, etc. *Ex quibus efficitur, conditæ a* Callisto *S. Mariæ in Transtiberina regione ecclesiæ opinionem non meris conjecturis, aut sola libri Pontificalis auctoritate niti, contra ac Tillemontio tom. III Monumentorum Ecclesiasticorum pag.* 679 *Annotatione* I *in* Callistum *placuit affirmare. Accedit his de ædificata a* S. Callisto *S. Mariæ trans Tyberim ecclesia perpetua Romanorum traditio, quam Morettus confirmat ex antiquitatis monumentis, ut ex pervetusto Frontonis Kalendario sub septimi octavique seculi confinia scripto ; in quo legitur pag.* 43 : Feria V *(post Dominicam* VI *Quadragesimæ)* ad S. Mariam trans Tyberim titulum Callisti, etc. ; *ex veteribus ejusdem ecclesiæ chartis et Officiis, cardinalium subscriptionibus, Pontificum bullis, variisque scriptoribus, quorum verba exhibet Disquisitionis suæ cap.* 5.

D

70 *Ecclesiæ a* S. Callisto *conditæ mentionem Passionis auctor facere videtur, dum num.* 1 *ait :* Venerunt in urbem ad templum Ravennatium, et audierunt in quodam cœnaculo multitudinem Christianorum psallentem : inter quos erat Calixtus episcopus cum clero suo ; *quæ verba sic intelligenda opinor, quasi dicat :* Venerunt in urbem Ravennatium ad templum, et audierunt in quodam cœnaculo, etc., *ita ut* templi *nomine ecclesia a* Callisto *condita veniat, in eaque pars quædam,* cœnaculum *a Passionis auctore dicta, agendis Christianorum synaxibus seu conventibus designata atque accommodata fuerit. At quid ecclesiæ seu templo, dices, cum cœnaculo? Mirari desines, si ecclesiam illam popinam prius fuisse, quam in templum converteretur, animadverteris : ea enim ipsa ecclesia, seu templum, non aliud fuisse videtur, ac locus ille, quem sibi deberi caupones adversus Christianos contendebant, sed Alexander Christianis adjudicavit, rescribens, teste in ejus Vita Lampridio,* melius esse, ut quomodocumque illic Deus colatur, quam popinariis dedatur. *Popinæ vero nomine hic intelligo hospitium publicum, seu tabernam meritoriam, id est, locum in quo publice hospites excipiuntur, esculenta et poculenta pretio venduntur quæstus faciendi gratia, in cujus editiore parte cœnaculum, quod* Callistus *sacris Christianæ religionis usibus adoptarit, fuisse videtur. Locum hunc selegisse Callistus creditur, eo quod insigni olim, ac, ut volunt, virginei partus, seu Nativitatis Christi prænuncio olim prodigio nobilitatum sciret : sic enim scribit Orosius lib.* 6 *cap.* 18 : His diebus *(Octavio Augusto a Julii Cæsaris nece imperante)* trans Tiberim e taberna meritoria fons olei terra exundavit, ac per totum diem largissimo rivo fluxit. *Exstat hodieque in S. Mariæ trans Tyberim prope aram maximam ad dexteram introeuntium foramen, quo oleum fluxisse traditio est, ferrea crate munitum, teste Moretto cap.* 6 *num* 32. *Meminerunt hujus prodigii præter Orosium Dio Cassius, Eusebius Pamphili, aliique scriptores his recentiores. Dio quidem Cassius, ab Henrico Stephano excusus anno* 1691, *lib.* 48 *pag.* 437 *his verbis :* Multa ante id tempus evenerant prodigia, idque inter alia, quod oleum apud Tiberim flumen scaturierat ; *Eusebius vero his in Chronico, olympiade* 184 : E taberna meritoria trans Tybcrim oleum terra erupit, fluxitque toto die sine intermissione, significans Christi gratiam ex gentibus.

cujus forte in Actis fit mentio,

E

71 *Annus, quo S. Mariæ ecclesia a* S. Callisto *condita, seu e popina publica in templum Christianum conversa fuit, accurate definiri nequit : id anno* 222 *factum oporteret, si, quod Baronius ad annum* 224 *num.* 5. *initium imperii Alexandri biennio,*

condidit inter annum 217 *et* 222 *sub Macrino vel Heliogabalo*

A *nio, quam par est, serius collocans ait, vi mox memorati rescripti excitata fuerit ; verum eo rescripto non videtur agi de loco publico, in quo Christiana ecclesia esset excitanda, sed quo excitata jam esset; adeo ut eum locum Christianis non concesserit primum, sed jam ab illis occupatum possessoribus suis novissimis rescripto suo confirmarit Alexander, forte adhuc cæsar. Equidem id postremum potius indicare videntur verba Lampridii, quæ integra accipe :* Quum Christiani quemdam locum, qui publicus fuerat *(nempe popina publica)* occupassent, contra popinarii dicerent sibi eum deberi ; rescripsit *(Alexander)* melius esse, ut quomodocumque illic Deus colatur, quam ut popinariis dedatur; *quibus verbis agi videtur de loco jam a Christianis occupato et possesso, de loco, qui publicus, seu popina publica fuerat, sed jam talis non habebatur amplius ab ethnicis; in quo denique Deus jam colebatur. Adde* Callistum *cum Alexandro, mense Martio anni* 222 *ad imperium evecto, mensibus tantum aliquot, priusquam caperetur, vixisse, iisque haud pacatis, ut* B *tum primum de construenda ecclesia sollicitus fuerit ; cum vix suscepto ab Alexandro imperii clavo, capti SS. Palmatius, et Simplicius fuerint et S. Calepodius gladio interfectus legatur in Actis num.* 6 *Kalendis Maii ejusdem anni. Verosimilius itaque est, conditam a* Callisto *fuisse S. Mariæ trans Tiberim ecclesiam eo, quod ab anno* 217 *usque ad Alexandri imperium fluxit, temporis spatio, imperante Macrino, vel Heliogabalo.*

publice quidem notam, sed mediocrem:

72 *Ceterum publicum Alexandri, litem Christianis adjudicantis, rescriptum fecit, tum ut S. Mariæ ecclesia evaserit publica, tum ut in ea Christiani Deum securi colerent; ita ut etiam de via, uti Acta num.* 1, *insinuant, sacri eorum cantus audirentur. Non enim non nota ethnicis esse potuit, quam, his scientibus nc obnitentibus, Alexander Christianis addixerat, seu potius confirmaverat, neque ignorare poterant ethnici eodem rescripto concessisse Christianis Alexandrum, ut Deum in ea ritu Christiano colerent; Christianos autem, impetrata ab Alexandro facultate moderate ac absque ostentatione, sic ut clausis valvis et in superiore ecclesiæ parte, uti in* C *occultis ecclesiis fieri consueverat, usos fuisse, quis ambigat? Quæ cum fieri non æquis viderent oculis jurisconsulti aliique Christiani nominis infestiores hostes, credibile admodum est, cœpisse Christianos criminari et persequi. Quod autem ad ecclesiæ S. Mariæ* Callisti *tempore structuram attinet, neque prorsus humilem, nec admodum magnificam fuisse crediderim ac talem fere, qualem Morettus cap.* 5 *num.* 60 *describit :* Basilicam, *inquit*, Callistus ad formam ceterarum vel sub persecutoribus communius erectarum composuit : domorum scilicet, quas Lucianus, sive autor Philopatridos his verbis descripsit legendis Tom. II Operum Luciani pag. 1007 edit. Salmuriensis, etc. « Pertransivimus ferreas portas et ænea limina, multisque » superatis scalis, in domum aurato fastigio insignem (εἰς χρυσόφορον οἶκον ἀνήλθομεν) ascendimus, qualem Homerus Menelai fingit esse. » Atque ipse quidem omnia illa contemplabar, » quæ insularis ille (Telemachus) adolescens. » Video autem non Helenam me Hercule, sed » viros in faciem inclinatos et pallescentes, etc., » id est, Christianos modestissimo statu ac tacite orantes. *Verum hæc de ecclesia inter eas, quas Deo ejusque Genitrici publice quidem excitatas Roma vidit, et præter quam non condidit aliam ex domo paterna, ut nulla fultus auctoritate Oldoinus scripsit, dicta sint satis. Plura, qui volet, Morettam consulat. Meminit idem scriptor cap.* VII *num.* 96 *duarum imaginum (quarum altera, B. Mariæ de Clementia, in ecclesia ejusdem B. Virginis trans Tyberim, altera apud moniales SS. Dominici et Sixti religiose colitur) quas* Callistianas *esse nonnulli opinati sunt; sed nullam a* Callisto *fidelium oculis expositam censet esse credibilius, pro pontificum primis ecclesiæ seculis in similibus rebus circumspectione.* AUCTORE J. B.

Urbanum in carcere non videtur ordinasse;

73 *S. Urbanus,* Callisti *successor proximus in Catalogo Pontificali Papebrochiano pag.* * 27 *Propylæi Maii legitur fuisse* ordinatus in carcere a Callisto vicarius; *verum sic anni Pontificatus utriusque disponi ordinarique possunt, ut ad vicariatus munera, quæ ab istis Pontificibus gesta sint,* E *recurrere non sit opus : vicariatus in isto quidem Catalogo alias item satis frequentes occurrunt, quod tamen in aliis passim non fit, quos, quidquid reipsa de istis vicariatibus sit, lubentius sequor, quod nulla me secus agendi necessitas urgeat. Deinde vero si* S. Callisti *Passionem num.* 7 *consulamus, vix fieri potuisse videtur, ut in carcere Urbanus ordinaretur a* Callisto, *ad quem, excepto forsan primo captivitatis quatriduo, accessus non patebat ne noctu quidem : cautum enim erat,* ut si quis ad eum noctu veniret, occideretur. *Præterea S. Urbani in carcere ordinatio secundum Papebrochianum Catalogum facta fuerit die* XIII *Junii; sed verosimilius a captivitate* Callisti, *die* XII *Octobris occisi, usque ad ejus sepulturam dies duntaxat effluxisse decem et septem, dictum est supra num.* 29 : *ex quo in* S. Callistum *manus nondum fuisse injectas consequitur, labente mense Junio. Fateor* S. Callistum *secundum Acta post primum captivitatis suæ quatriduum, si ita vis,* diebus multis *fuisse emaceratum ; fateor item ex nostro calculo sub diem* XXVIII *Se-* F *ptembris in carcerem fuisse conjectum; sed opinor simul, dies decem, vel a primo captivitatis quatriduo usque ad* Callisti *necem elapsos, sat fuisse numero multos, ut vere* Callistus diebus multis *in carcere maceratus abs Passionis auctore diceretur, saltem comparate ad SS. Simplicium, Calepodium, Asterium, qui vix capti, et Privatum, qui vix a* S. Callisto *sacris undis ablutus, subiere martyrium.*

miraculis clarus

74 *Certius est,* S. Callistum, *cum in terris adhuc degeret, non uno prodigio divinitus fuisse decoratum ; mirum vero haud est, si nullius, quod ante Passionis ejus tempus fortasse contigerit, notitiam habeamus; cum Pontificum catalogi nonnisi brevissime præcipua ejus gesta, eaque admodum pauca, perstringant ; auctor vero Passionis ea, quæ ante hanc inchoatam Pontifex gessit, plane non attingat. In his autem, quibus* Callistum *a Deo illustratum prodigiis Passionis ejus scriptor ait, sunt milites decem ad rapiendos Christianos una cum*

Callisto

AUCTORE J. B.

Callisto *in quodam cœnaculo divinis laudibus vacontes missi, et excitate percussi, num.* 2; *Julianæ a dæmone arreptæ testimonium :* Deus Calixti ipse est Deus vivus et verus, *num.* 3; *apparitio S. Calepodii S. Pontificem in ærumnis suis ad constantiam animantis, et paratam illi æternæ beatitudinis coronam denuntiantis, num.* 7; *sanctus denique Privatus miles, ulceribus plenus, et a* S. Callisto, *collato eidem sacro baptismate, prodigiose mundatus. Pluribus quidem S. Pontifex post vitam miraculis inclaruit, sed de his alibi suus erit dicendi locus. Nihil hic de virtutibus, quibus maxime enituit, dico, quæ ex ejus tum Gestis, tum Actis colligi haud difficulter possunt. Nunc de ejus martyrio, quo illis coronam nunquam interituram imposuit, dicendum.*

martyrium subiit,

75 *Admittunt* S. Callisti *martyrium non modo recentiores critici passim, sed et inter hos etiam ceteris rigidiores, quorum certe numero adscribendus Tillemontius, qui tom.* 3 *Monumentorum Ecclesiasticorum pag.* 681 *Annotatione* 3 *dedita opera illud adstruit, quamquam non tot Martyres, Alexandro imperatore, quot passim aliorum scriptorum opinione circumferuntur, passos fuisse contendat. Testantur idem martyrium perennis Romanorum traditio, libri Liturgici, Kalendaria, Martyrologia tam antiqua, tum recentiora ingenti numero, et remotissimæ antiquitatis monumenta. Ex his unum alterumque hoc quidem loci in medium protulisse sufficiat. Catalogus Pontificum tom. I. Aprilis pag.* 24, *sub finem seculi* V *scriptus elogio* S. Callisti *diserta hæc verba inserit* : Hic martyrio coronatur; *quod non ex proprio ingenio aut opinione, sed ex antiquioribus Fastis didicisse Catalogi citati auctor omnino censendus est. Idem esto judicium de auctore Indiculi seu Kalendarii a Bucherio editi, et sub medium seculum* IV *confecti, qui cum brevissimi Kalendarii principio hunc titulum præfixisset :* item depositio Martyrum, *sub ejusdem Kalendarii calcem ista subjecit :* Mense Octobri. Pridie Idus, Callisti, in via Aurelia, milliario III. *Quis martyr Callistus die* XIV *Octobris Romæ cultus sepultusque via Aurelia milliario* III, *nisi Sanctus ille, quo de agimus, Pontifex? Vides itaque jam seculo* IV *habitum fuisse pro martyre, quid ni et ipsomet, quo martyr effectus est, seculo tertio?*

quod immerito Basnagius

76 *Facere tamen non potuit Basnagius, quin in Annalibus politico-ecclesiasticis ad annum* 219, *num.* 6 Callisti *martyrium falsi suspectum haberet; licet* Callistum *pro martyre haberi ab eruditorum plurimis cum Baronio; licet ut talem memorari in Kalendario Bucherii, ac in Martyrologio Rosweydi legi :* Romæ Callisti Papæ et Martyris, *non ignoraret. Ut quid igitur ita censuit? Quia nihil de* Callisti *martyrio Eusebius memorat, sive in Chronico, sive in Historia : quia non is erat Alexander, qui tot martyres mortis supplicio perderet ; quia Maximini inter et Severi imperium pax Christianis fuit, teste Sulpicio : quia latas a Severo persecutionis leges revocavit. Eusebius neque* Callistum *sanctum usquam dixit, neque omnes, quotquot vel in Oriente vel Occidente fuerant, cum scriberet, martyres memoravit; in suspicionem falsi ergo* Callisti, *non dico martyrium, sed vel ejus sanctitatem, de qua nemo dubitavit, adducat. Adducat etiam martyres omnes, Eusebio antiquiores, quorum nullam fecit mentionem. Num Alexander in Christianos magis, quam in propriam uxorem pronus fuit? In suspicionem falsi igitur adducat Herodianum, cum eam in exilium pulsam narrat, invito licet ipsomet Alexandro. Pax Christianis fuit, imperante Alexandro : ergo nusquam terrarum, hoc vel illo particulari loco turbarum aliquid excitatum adversus illos fuit. Factum est scriptoris imperitia, ut facta quædam dictaque, minus credibilia, dum ejus martyrium describit, Alexandro affinxerit : ergo ipsummet* Callisti *martyrium merito suspectum est. Alexander Christianos esse passus est, fovit, imo, si ita vis, persequi vetuit : ergo hoc ejus mandatum ab omnibus ubique sancte inviolateque servatum est. Huc Basnagii recidit argumentandi ratio, quam a prudenti, verique amante viro admissum iri non existimo. Quid interim Basnagius ad Kalendaria, quæ sibimet objicit? Nihil prorsus; nisi forte, quod Bucherianum venerandæ antiquitatis monumentum* parvulum Kalendarium *appellet, quasi hujusmodi monumenta a mole sua pretium habeant.*

falsi suspectum habet;

77 *Non ut me Basnagius vel ejus asseclæ oudiant, postulo; sed adeant Acta Martyrum sincera et selecta Ruinartii : illic pag.* 18 *invenient S. Symphorosam cum septem filiis; dein S. Felicitatem item cum filiis totidem martyrio procul dubio, quamquam Eusebius earum nusquam meminerit, coronatas; invenient pag.* 59 *S. Irenæum episcopum Lugdunensem et martyrem, de quo multo plura, quam de* S. Callisto *Eusebius scripsit lib.* V *cap.* 4, 20 *et* 26, *nulla ejus martyrii mentione facta. Novi Basnagium S. Irenæi pariter martyrium vocare in dubium; sed Gregorio Turonensi tum alibi, tum libro de Gloria Martyrum cap.* 50 *id verbis hisce affirmanti :* Cui *(Photino martyri)* et merito et sanctitate condignus Irenæus successit episcopus per martyrium et ipse finitus, *credere satius longe est, quam Basnagii conjecturis. Quid? An non Sixti II martyrium, ut debet, admittit? An non illum S. Stephano successisse ait Eusebius lib.* VII *cap.* V *Historiæ Ecclesiasticæ nec tamen usquam martyrem dicit? Quemadmodum itaque ex Eusebii silentio Sixtum II martyrem non fuisse male quis argueret, ita nec audiendus, qui ex eodem* S. Callistum *martyrem fuisse negat, vel ideo, quod uterque Bucheriano opusculo, cui titulus,* Depositio martyrum, *legatur inscriptus,* Callistus *ad diem* XIV *Octobris, Sixtus vero ad* VI *Augusti, quibus jam antea, ut martyres, honorari, colique Romæ solebant.*

Tillemontius, etsi Acta non probet, Callisti tamen admittit martyrium,

78 *Consulant Tillemontium tom. III Monumentorum ecclesiasticorum pag.* 251, *ubi ait :* Verum illa *(ecclesiæ, de qua Sulpitius et Tertullianus, pax)* haud impedit, quo minus aliquot sub Alexandro martyres esse potuerint, sicut ab Philippo, qui Christianus habebatur, et vel sub imperatoribus, qui ecclesiam vehementius protegebant, fuerunt sive populi tumultu, sive aliis eventibus quibusdam ; *quos inter numerare fas est, si quando acciderit (uti accidit Alexandro) ut ii, quorum operam sibi aut omnino necessariam, aut summe utilem princi-*

pes

A *pes ethnici credebant, animo essent Christianæ religioni infensiore. Legant Admonitionem Ruinartii in martyrium S. Marini militis, quæ pag.* 294 *sic se habet :* Ex hujus beati viri martyrio patet, quam parum tuta fuerit, quamdiu principes ethnici Romanum imperium tenuere, Christianorum vita. Hic enim gloriosus miles, pace Ecclesiæ imperatoris edictis confirmata, in præcipua provinciæ civitate, sine ullo gentilium sacerdotum aut populorum tumultu, a judice ordinario, ob solam Christiani nominis confessionem capite plexus est ; *sed neque negligant, ut id obiter moneam, ejusdem Ruinartii in Asturium, seu Asterium, Romanæ urbis senatorem Annotatum hoc :* Nihil de ipsius martyrio habet Eusebius, sed miraculum insigne ab eo patratum refert cap. sequenti, *puta* 17, *lib.* VII *pag.* 264 *editionis Valesianæ. Legant rursum Tillemontium, qui sane Acta* S. Callisti *haud nimium benigne habuit, tom. III pag.* 681 *ita disserentem :* Quamquam hæc *(varia, quæ paulo ante enumerarat, Passionis Callistianæ adjuncta)* falsa videB antur, raro tamen videas. Acta de Sancto quopiam ut martyre fuisse composita, nisi talis reipsa fuerit, aut aliquid saltem pro J. C. tulerit. *Imitentur denique hic ipsummet Basnagium, qui cum in Actis S. Cypriani Martyris quædam minus sincera sibi visus esset reperisse, ad annum* 258 *num.* 12 *materiem a forma secrevit, martyrium amplectens, ornatum autem temere aliunde adjectum respuens : martyrium* S. Callisti *agnoscant, adjuncta falsa aut vero minus similia pro meritis carpant.*

cujus S. Privatum

79 *Porro eodem, quo* S. Callistus, *alio tamen mortis genere, die pariter martyrii lauream Privatus miles adeptus est, quantum ex Actis* S. Callisti *num.* 8 *colligere fas est. Inscriptus is est Martyrologio Romano ex his Actis ad diem* XXVIII *Septembris, quo etiam de illo actum est in Opere nostro tom. VI ejusdem mensis pag.* 59 *et binis sequentibus. Ratio, cur ad eum diem inscriptus Romano Martyrologio sit, haud alia fuit, quam quod Baronius, eo die* Callistum, *ac proin etiam Privatum, ex hac vita migrasse censuerit numerando retrorsum a die* 14 *Octobris, qua sepultus* Callistus *fuit, usque ad diem* C *ejusdem emortualem dies decem et septem ; quam numerandi rationem, tamquam probabiliorem tomo citato Septembris amplexus est Constantinus Suyskenus, sed posita magis Baronianæ de mortuali* Callisti *die, quam probata sententiæ veritate : cum autem ex iis, quæ supra* § II *dixi,* Callisti *dies emortualis potius censenda videatur dies* XII *Octobris, etiam hoc die migrasse ad superos Privatum militem mihi quidem apparet verosimilius. Quod vero Privatus in Rosweydiano Martyrologio ad diem* 14 *Octobris his verbis :* II Idus Romæ Callisti Papæ *(N. B.)* et martyris et Privati militis, Callisto *tamquam ejus socius jungatur, non ideo fit, quod eo die uterque martyrium subierit, sed quod sepulturæ die potissimum celebraretur S. Pontificis memoria, a quo ejus martyrii socium istius Martyrologii auctor segregatum noluit, quod eodem die utriusque memoria celebraretur ; neque in aliis antiquis Fastis alium diem, ejus speciatim cultui sacrum usquam reperi. Privatum annuntiat Martyrologium Hieronymianum Florentinii ad diem* X *Maii, sed Axiopoli ; alterum ad diem* V *Junii, sed in Africa ; tertium ad* XXI *Augusti, sed Gavallis ; quartum ad* XIX *et* XX *Septembris, sed absque loco ; quintum ad* VIII *Octobris, sed Antiochiæ vel alibi ; sextum ad* V *Decembris, sed, ut apparet, in Africa ; septimum ad* X *ejusdem mensis, absque loco ; octavum denique ad* XVIII *Decembris, sed Laodiceæ : ita ut illic nullum reperire sit, qui passus sit Romæ.*

AUCTORE J. B.

(sed non, ut verosimilius videtur,

80 *Contra vero ad diem* XII *Octobris* Callisto *jungitur Saturus :* Romæ via Aurelia Calesti Saturi *habet codex Florentinii ; nec multum dissident Epternacensis et Corbeiensis. Et rursum ad diem* XIV *Octobris Florentinii codex, sive Lucensis ita habet :* Natalis S. Calixti Romæ via Aurelia in cimiterio Calepodi. Cœlesti episcopi Saturis. *Epternacensis, Florentinio Antverpiensis, vetustissimus :* II. Idus Octobris. Romæ Calisti episcopi et depositio Paulini episcopi. *Corbeiensis :* II. Idus Octob. Romæ via Aurelia in cœmeterio Calepodii Calesti episcopi, Saturi. *His aut similibus fontibus ortum opinor, ut etiam in Auctariis Bedæ* E *(quæ vide ante tom. II Martii pag.* XXXIV) *ad diem* XII *Octobris Romæ passus legatur S. Saturus. Quod autem ad Martyrologia Hieronymiana spectat, videtur tam ad diem* XII, *quam ad* XIV *haud de alio, quam de* Callisto *nostro sermo institui : hunc enim designare videntur et* Callixti, Calesti *vel* Calisti *nomen, et dignitas episcopalis seu Pontificalis, et S. Calepodii cœmeterium via Aurelia. Verum quid de Saturo, cujus in Actis nulla fit mentio? Dubitat Florentinius, num binominis fuerit Privatus, etiam Saturus dictus ; quæ mera videtur esse conjectura, nescio qua aliunde verisimile ratione suffulta : mihi autem, laterculos dictorum Martyrologiorum dierum* XII *et* XIV *Octobris consideranti conferentique videtur S. Saturus ad alteram martyrum ad diem* XIV *Octobris memoratorum classem pertinere ;* Callisto *autem haud jungi nisi ex imperitia negligentiave librariorum eosdem Sanctos perperam geminantium vel e propria sede ad locum non suum quandoque transferentium.*

S. Saturum)

81 *Atque ita quidem mihi videtur res sese habere : primo, quia, qui Florentinii Martyrologium scri-* F *psit,* S. Callistum *ad diem eumdem, seu* XIV *Octobris (verba habes supra num.* 80) *nescio, qua de causa bis memorat, adeo ut duos hic* Callistos *memorari censeres nisi de uno eodem Martyre illic agi, indicarent adjuncta, nomen, dignitas, palæstra et sepulturæ locus : sicut autem hic geminatus* Callistus *est ; ita et non modo geminatus videtur, sed etiam e Cappadocia Romam translatus Saturus ; sequuntur enim hæc proxime :* In Cappadocia. Lupi. Ampodi. Modesti. Luciani. Saturnini. Simplici. Saturi. Placidis, *seu* Placidi. *Corbeiense quidem semel dumtaxat* Callixtum *memorat ; sed Saturum alterum Romæ, alterum item in Cappadocia collocat non sine confusione tamen : nam verbis supra citatis proxime subduntur ista :* In Cappadocia Lupanpodi *(hic Lupus et Ampodus contrahuntur in unum)* Modesti, Luciani, Saturnini, Simplicii, Saturi, Placidi. *Vero itaque simile fit et in hoc apographo perperam geminari Saturum, martyrem Cappa-*

AUCTORE J. B.

Cappadocem, Romamque transferri; quod ex eo adhuc verosimilius fit, quod in apographo Antverpiensi vetustissimo unicus Romæ hodie signetur Callistus, *Saturus vero nullus; sed geminus (iterum fortasse male) in Cappadocia. At inquies, licet ad diem* XIV *Octobris in Epternacensi apographo Saturus* Callisto *non jungatur, jungitur tamen ad diem ejusdem mensis* XII. *Ita quidem se res habet; sed nec ea lectio sincera apparet et illuc Saturus non recte videtur intrusus; alioquin enim, quid causæ fuisse dicemus, cur Saturus in Epternacensi apographo non fuerit perinde repetitus ac in ceteris supra citatis? Factum videtur ad diem* XII *Octobris in Epternacensi ceterisque apographis, quod in Lucensi parvo, ubi apud Florentinium pag.* 1052 *ad eumdem diem sic legitur:* IV Id. Calixti et Agri, *quem sibi aliunde non notum ait; ego vero vix dubito, quin Agri nomine hic veniat Euagrus, ad diem* XII *Octobris in Florentinii apographo sic annuntiatus:* In provincia Syriæ Sanctorum Euacri et Prosini. *Unde, ut hic* Callisto *Euagrius librarii errore jun-* B *gitur, ita verosimiliter etiam S. Saturus in apographis supra dictis. Sed fac denique lectiones, in quibus Saturus proxime a* S. Callisto *memoratur, sinceras esse: fieri potuit, ut Romæ die* XII, *vel* XIV *Octobris martyrium, sed alio tempore Saturus subierit, quam quo* Callistus. *Faciunt hactenus dicta, ut S. Saturum aut binominem, et alio nomine Privatum dictum, aut* Callisto *martyrium subeunti socium fuisse, affirmare vereamur.*

aliosque, hic memoratos, habuit socios,

82 *Confidentius* S. Callisti *in Passione præter Privatum sociis, licet diversis diebus passos, adnumeramus martyres in Actis ejus memoratos nempe Palmatium, Simplicium, Calepodium, Felicem, Blandam, et Asterium. De Privato jam actum est in Opere nostro ad diem* XXVII *Septembris; de reliquis quinque ad diem* X *Maii; de postremo, qui* S. Callistum *tumulando martyrii quoque lauream consecutus est, agunt Martyrologia Hieronymiana ad diem* XIX *Octobris apud Florentinium his verbis:* in Hostia Austeri. In Ostea natalis Asteri. In Ostia Austeri presbyteri. *Unde colligo olim S. Asterium cultum fuisse die* XIX *Octobris, licet hodie* C *ad diem* XXI *ejusdem mensis Martyrologio Romano inscribatur, eo quod minus recte Acta* S. Callisti, *ubi de sancto Asterio loquuntur, Romani Martyrologii correctores, ut mihi quidem verosimilius apparet, interpretati sunt. Verba Actorum huc facientia hujusmodi sunt num.* 9: Post dies autem sex tenuit Alexander Asterium presbyterum, quem præcepit per pontem præcipitari: cujus Sanctum corpus inventum est in Ostia, et a quibusdam Christianis sepultum (*postridie ab ejus, ut apparet, nece*) in eadem civitate sub die XIV calendarum Novembrium. *Memoratos hic* dies sex, *quos dixi, correctores a die* XIV *Octobris, quo, ut proxime dixerant Acta,* Callistum *Asterius sepelierat, numerarunt, quo pacto Asterium die* XXI *Octobris, ut putabant Ostiæ sepultum, ad hunc diem Romano Martyrologio inserendum existimarunt; sed, ut videtur, minus probabiliter; cum enim, uti ex Hieronymianis Martyrologiis paulo ante observavi, antiquitus S. Asterius cultus* XIX *Octobris fuerit, verosimilius sex septemve illi dies non a* XIV *Octobris die, sed a* XII, D *cui* S. Callisti *necem supra adscripsimus, numerandi sunt. Locus porro suus S. Asterio in Opere nostro ad diem* XXI *Octobris, quo Martyrologio Romano inscribitur, dari de more poterit.*

et monumenta quædam

83 *Addimus Callistiani martyrii sociis bina passionis ejus monumenta hac nostra memoria adhuc exstantia ex Moretto in Auctario ad cap.* XI, *quorum alterum est lapis, cum quo (ut fert traditio) in Tiberim projectus fuit:* Stat ille, *inquit Morettus,* per tactum sacri colli Antistitis sacratissimi consecratus, lapis infixus foramini parietis basilicæ S. Mariæ trans Tyberim, compositus super exigua marmorea basi, et crate ferrea catenaque munitus obfirmatusque, ad dexteram introeuntibus partem parastatis sustinentis arcum amplioris navis, fitque accurrentibus notus per hanc superposito marmori insculptam epigraphen: „ Hoc lapide ad collum alligato S. Callistus PP. in puteum demergitur et martyrio coronatur. " *Citat item Morettus in hanc rem Hieronymi de Avila in Summario status ecclesiæ S. Mariæ trans* E *Tyberim verba hæc:* E regione fontis olei in media ecclesiæ navi supra marmoream basin positus est marmoreus lapis, forma spherica, catena colligatus. Traditio fert, hunc alligatum fuisse ad collum S. Calixti I. Pontif. et M. cum, Alexandro imperatore, in puteum præcipitaretur. *Si vera est ista traditio (citra contemptum hæc dicta sint) credibile est, S. Asterium in cœmeterium S. Calepodii via Aurelia istum lapidem una cum* S. Callisti *exuviis pro veterum Christianorum, martyrum corporibus instrumenta suppliciorum contumulare solitorum, more intulisse, ac dein una cum* S. Callisti *corpore in S. Mariæ trans Tyberim, qua de translatione infra dicetur, fuisse translatum, fideliumque venerationi expositum.*

hodieque exstant.

84 *Alterum puteus est, in quem projectus* S. Callistus *fuit, adhuc superstes; scribit de hoc Bernardus de Montfaucon cap.* XIX *pag.* 270 *Diarii Italici:* Hæret ecclesiæ S. Mariæ trans Tyberim cœnobium S. Callixti nostrorum Cassiniensium... In sacello quodam puteus exstat, in quem projectum narrant S. Callistum Papam: *in sacello, ex quo* F *locus ille Casinatibus monachis cessit; sed olim, cum canonicorum S. Mariæ trans Tyberim locus is erat, in viridario palatii S. Mariæ trans Tyberim; itaque juxta ecclesiam S. Mariæ trans Tyberim situs. Quo vero tempore juris adhuc canonicorum S. Mariæ trans Tyberim erat, duplici præsertim usui aquæ putei illius erant: ac primum quidem ex Moretto accipe:* Nondum avulsi e basilicæ potestate putei venerationis pars erat, quod ex eo aquæ juxta catholicum morem, ad usum baptismaton per sabbatha Paschatis, et Pentecostes benedicendæ in dictæ basilicæ fonte, haurirentur. Credo, quum ob recordationem collati aliquando... sacramenti per aquarum harumce ministerium, tum ob earum sanctificationem per exceptionem corporis S. Antistitis nostri comparatam. *Alterum ex Martinello, cujus hæc verba Morettus citat:* Puteus cujus nympha baptizatus fuit Palmatius *(imo Privatus a* Callisto *secundum Acta)* erat in

domo,

A domo Pontiani, exstatque hodie intra monasterium monachorum S. Justinæ in regione trans Tyberim sacro cultui reddita et S. Callisto dicata. In eumdem puteum projectus fuit idem Callistus, et ejus aquam devotionis causa fideles bibunt, febreque detenti sæpe sanitati restituuntur, *Ita Floravantes Martinellus Romæ ex ethnica sacræ cap.* 6 *pag.* 26.

§ VII. Celebris S. Callisti apud Martyrologos memoria.

S. Pontificem vetera Calendaria,

Subdimus S. Callisti *martyrio Martyrologia et Calendaria aliquot cum vetera, tum recentiora e quibus, quam fuerit celebris ejus passim memoria,* B *colligi abunde possit : omnia enim referri vix possunt, neque porro opus est. Prodeat imprimis Kalendarium Bucherianum, quod pag.* 269 *sic habet :* Pridie Idus, Callisti, in via Aurelia miliario III. *Kalendarium Frontonis pag.* 141 : Die XIV mens. Oct. natal. S. Callixti Pontif. *Kalendarium vetustum a Leone Allatio ex codice antiquissimo bibliothecæ Vaticanæ editum de ecclesiæ Occidentalis et Orientalis consensione col.* 1492 *:* Pridie Id. Octob. Natale S. Calixti Pontificis. *Corbeiense seculi* IX *tomo* 10 *Spicilegii Dacheriani pag.* 139 *:* II Id. Natalis sancti Calesti episcopi. *Corbeiense aliud apud Marteneum tom. III Anecdotorum. col.* 1602: II Id. Natali S. Calisti Papæ et Martyris. *Lyrensis monasterii ibidem col.* 1625 : II Id. sancti Kalisti Papæ. *Anglicanum apud eumdem veterum Scriptorum tom. VI col.* 657 : II Idus S. Calesti Papæ. *Stabulense ibidem col.* 676 : II Idus, Romæ S. Calixti Papæ XVI. Hic instituit jejunium quatuor temporum esse. *Verdinense ibidem col.* 683 : II. Idus, S. Calesti Papæ et martyris.

C *Martyrologia Hieronymiana,*

86 *Martyrologiis vero Hieronymianis, quorum supra num.* 80 *verba habes, adde aliud, quod ab annis mille compactum tom. III Anecdotorum a Marteneo insertum ita habet col.* 1561 *:* II Idus Octobris Romæ Callixti episcopi, Ampodi, Modesti, Saturi, Lupi. *Ubi obiter observatum velim, Saturum non memorari veluti Passionis Callistianæ socium, sed Ampodo, Modesto et Lupo jungi; qui in Hieronymianis codicibus ad diem* XII *Octobris Cappadociæ adscribuntur, quod indicio est, Saturum apud Cappadoces passum, Romæ a librariis non recte, quod mihi videri aiebam supra, fuisse adscriptum. Ex Hieronymianis vero codicibus contractis Richenoviensis* Callisti *ad diem tum* XII, *tum* XIV *Octobris meminit, et recte quidem ad* XIV *hoc modo :* Prid. Id. Octob. Romæ Callisti Papæ et Martyris. Alibi Saturi. *Ita ut hic Saturi denuo palæstram a Romana plane segregatam videas. Ad diem utrumque signatur* Callistus *in Augustano S. Udalrici; ad* XIV *in Labbeano. Gellonensis apud Dacherium tom. XIII Spicilegii pag.* 414 *hæc verba sunt :* Pridie Idus Oct. Romæ Calisti Episcopi, Ampoti, Modesti, Saturi,

AUCTORE J. B.

Beda, Wandelbertus,

87 *Plura suppeditat Beda, qui, postquam ad diem* X *Maii S. Calepodium a* Callisto *sepultum, Palmatium et Simplicium instructos baptizatosque dixit, ad diem* XIV *Octobris ex* S. Callisti *Actorum fide hæc addit :* II Idus Natale S. Calixti Papæ, qui in persecutione Alexandri Imperatoris *(seu potius eorum, qui Alexandro imperium tenente, suum in Christianos odium exercuere)* diutius fame cruciatus, et quotidie fustibus cæsus per visionem a presbytero suo *(S. Calepodio)* qui antea martyrium suum consummaverat, consolatus est; qui in carcere eodem positus quemdam militem nomine Privatum ab ulcere, dolore ac fœditate simul et infidelitate curavit. Quod audiens Alexander ipsum quidem militem jussit plumbatis deficere; Beatum vero Calixtum per fenestram domus præcipitari, et, alligato ad collum ejus saxo, in puteum demergi et in eum per (*lege:* desuper) rudera cumulari. Post dies vero septemdecim presbyter ejus Asterius, cum clericis noctu veniens levavit in cœmeterio Calepodii pridie Idus Octobris. E *Ad diem vero* XXI *Octobris Alexandri jussu Asterium e Ponte præcipitatum ac Ostiæ sepultum scribens demum addit :* scriptum in Passione Calixti Papæ. *Libellus vero Bedæ apud Marteneum tom. VI veterum Scriptorum col.* 647 *habet :* II Idus *(Octobris)* Natale S. Calixti Papæ et S. Lupi. *Rabanus non solum ad diem* XIV *Octobris in* Callisto, *sed etiam ad diem* XXI *in Asterio iisdem fere verbis utitur, quibus Beda ; sed, ubi de* Callisto, *legit non ut passim alibi legitur :* post dies septemdecim; *verum* post dies quatuordecim. *Ubi vero Asterii captivitatem et cædem memorat, habet* Post dies tres, *cum alibi passim legatur :* Post dies sex. *Wandelbertus sic canit :*

Callistus pridie antistes martyrque trophæo
Præcellens multo et comitatus Martyre fulget.

Quæ carmina sic reor intelligenda, ut verbis his : F Martyrque tropheo præcellens multo *SS. Martyres Palmatius, Felix, Blanda, Simplicius, quos sacris undis abluit, indicentur; istis autem :* comitatus Martyre *S. Privatus, non solum a* Callisto *baptizatus ac sanitati restitutus, sed eodem etiam die occisus designetur.*

Usuardus et Ado certatim celebrant;

88 *Usuardi apud Sollerium* Callisti *Annuntiatio sic se habet :* II Idus *(Octobris)* Romæ via Aurelia natalis beati Calisti Papæ et Martyris. Hunc Alexander imperator sub diutina custodia, fame cruciari, et quotidie fustibus cædi jussit, tandem vero per fenestram domus, in quo custodiebatur, præcipitatus, victoriæ triumphum promeruit. *Observat hoc loci Sollerius, non tantum S.* Callistum *hodie celebrari in Kalendariis vetustissimis, sed etiam in Sacramentario Gregorii, ubi pag* 156 *apud Menardum, sed absque titulo martyris, ejus Festum sic notatur :* Pridie Idus Octobris Nat. S. Callisti Papæ. *Sequuntur ibidem orationes tres, in Missa recitandæ, sed nihil singulare de* S. Calisto *complexæ;*

AUCTORE J. B. *plexæ; singulare autem est, quod in Usuardi editione Lubeco-Coloniensi de illo legitur*, quod promotiones Ecclesiæ ordinum gradatim fieri instituit, et induxit servare perpetuam castitatem ministris Ecclesiæ; *sed hæc mera est Usuardi interpolatio. Ado Usuardo prolixior sic loquitur :* Pridie Idus Octobris Natalis S. Callisti Papæ, qui sedit in episcopatu annos septem *(imo quinque)* menses duos, dies decem, et sub persecutione Alexandri imperatoris martyrii gloriam adeptus est. Postquam enim Palmachium proconsulem cum omni domo sua baptizavit, et senatorem Simplicium ac domum ejus et Felicem cum uxore Blanda, quam a paralysi curavit *(Palmatii precibus id tribuunt Acta)* et iidem ipsi ab Alexandro universi occisi, gloriam martyrii consecuti sunt : sed et postquam Calepodius presbyter ejus gladio martyrium sumpsit, tentus est ab Alexandro, diutissime fame cruciatus, et quotidie fustibus cæsus, atque prohibitum fuit, ne quis ad eum veniret. Si vero aliquis venire noctu auderet, comprehensus occi-
B deretur. Qui cum multis diebus esset in custodia, venit ad eum beatus Calepodius per visum, et consolabatur eum, dicens : Firmus esto, Pater, quia corona tua jam perfecta est. Erat ibi miles quidam nomine Privatus, ulceribus plenus, qui doloribus continuis cruciabatur. Hic misit se ad pedes Callisti, rogans ut sanaret eum ab ulceribus et doloribus suis : quem mox sanctus Pontifex ulcerum dolore ac fœditate, simul et ab infidelitate in nomine Sanctissimæ Trinitatis baptizatum curavit. Quod audiens Alexander, ipsum quidem militem fecit plumbatis deficere ; beatum vero Callistum per fenestram domus præcipitari, et ligato ad collum ejus saxo in puteum demergi, et in eum per rudera cumulari. Post dies vero decem et septem presbyter ejus Asterius cum clericis noctu veniens, levavit corpus ejus, et sepelivit in cœmeterio Calepodii via Aurelia pridie Idus Octobris; *quæ omnia ex Actis* S. Callisti *deprompta esse satis perspicuum est. Notkeri verba huc non transfero, quod nihil, quin a Martyrologis jam laudatis dictum sit, complectantur. Romani*
C *Parvi, quod ad diem* XIV *Octobris Pontificem et Martyrem nostrum una cum Privato etiam annunciat, verba habes num.* 71.

uti et recentiorum 89 *Accipe modo et recentiora aliquot Martyrologia, quibus ad hunc diem* S. Callisti *nomen inscribitur. Martyrologium Bellini :* Romæ via Aurelia Natale Sancti Calixti Papæ et Martyris : hunc Alexander imperator sub diutina custodia fame cruciari, et quotidie fustibus cædi jussit : tandem vero per fenestram domus, in qua custodiebatur, præcipitatus, victoriæ triumphum promeruit. Hic constituit jejunium ter in anno fieri frumenti vini et olei, secundum prophetiam. *Martyrologium seu Viola Sanctorum :* Romæ via Aurelia beati Calixti Papæ et Martyris. Hic jejunium, quod prius ter in anno fieri solebat, quater fieri debere, ut sicut annus per quatuor volvitur tempora, sic et nos quaternum agamus jejunium pro nostrorum purgationibus criminum, quibus etiam quatuor temporibus promotiones graduum eccle- D siarum prædictus fieri constituit. Item prohibuit sacerdotibus amplius habere uxores et induxit servare perpetuam castitatem. Tandem sanctus Calixtus pro fide tenetur ab Alexandro imperatore sub anno Domini CCXXII, et sub diuturna custodia primo fame in carcere cruciatur. Secundo fustibus cæditur et mactatur. Tertio per fenestram domus suæ præcipitatur. Quarto, saxo ad collum illigato dimergi in puteum jubetur. Quem Austerius presbyter inde levavit, et cum Calepodio episcopo honorifice sepelivit.

90 *Florarium Ms seculi* XV : Romæ via Aurelia Natale beati Calixti Papæ et martyris. Qui sedit in episcopatu annis octo, mensibus duobus, diebus decem. Hic constituit jejunia quatuor temporum, et clericis in sacris Ordinibus constitutis continentiam indixit. Qui in persecutione Alexandri imperatoris diutius fame cruciatus et cotidie fustibus cæsus per visionem a presbytero suo Calipodio, qui antea martyrium consummaverat, confortatus et consolatus est. Qui adhuc in ipso carcere clausus quemdam militem nomine E Privatum ab ulcerum doloribus ac fœditate simul et infidelitate curavit. Quod audiens Alexander ipsum quidem militem fecit plumbatis deficere ; beatum vero Calixtum per fenestram domus præcipitari et ligato ad ejus collum saxo in puteum demergi et super eum rudera cumulari. Post dies vero XVII presbyter ejus Asterius cum clericis noctu veniens levavit corpus ejus et sepelivit in cimiterio Calepodii anno CCXXVI. *Martyrologium Galesinii :* Romæ, via Aurelia, Sancti Calixti Papæ et Martyris : qui Macrino et Heliogabalo imperatoribus Ecclesiam gubernavit. In tanta autem rerum perturbatione nunquam ab sanctissimi Pontificis officio potuit ulla oppugnationis vi dimoveri. Instituit quatuor anni tempora, quibus jejunium coleretur ; multa sapienter, et utiliter decrevit. Ædificavit basilicam Sanctæ Mariæ trans Tyberim : cœmiterium via Appia extruxit. Cum multos, et in iis Palmachium virum consularem, Simplicium senatorem, et Felicium, hominem nobili loco natum, baptizasset : impiis vehementer exagitatus, tum comprehensus, in F custodiam includitur : ubi quinque dies jejunus fuit. Inde eductus ac fustibus cæsus in summum carcerem conjicitur : inde a fenestra præceps, in puteum dejectus, martyrio coronatur.

Martyrologiorum

91 *Martyrologium Romanum ex Usuardo :* Romæ via Aurelia natalis beati Callisti Papæ et Martyris, qui Alexandri imperatoris jussu diutius fame in carcere cruciatus, et quotidie fustibus cæsus, tandem e fenestra domus, in qua custodiebatur præcipitatus, atque in puteum demersus, victoriæ triumphum promeruit. *Martyrologium Gallicanum Saussayi :* Natalis sancti Calixti Papæ et Martyris, qui Romæ via Aurelia fame diutina in custodia cruciatus, fustibus cæsus, demum e fenestra præceps in puteum dejectus, egregium celebremque pontificatum magnifice inclyti certaminis trophæo consummavit. Hujus corpus deinde a Christianis hinc eductum et religiose conditum, Notingus Brixiensis episcopus *auctores,*

dono

AUCTORE J. B.

A dono accepit a Sergio Papa, suaque in ecclesia multo eum honore eollocavit. At precibus compulsus Euerardi marchionis, id ipsi de Italia benemerito, ob bellum adversus Sarraeenos fortiter gestum, pro eximio munere concessit. A quo in Galliam translatum, condecenti eultu, Cysonii, eujus oppidi dynasta erat, in cœnobio, quod in tanti Martyris venerationem condiderat, repositum fuit anno Christi triumphantis octingentesimo quinquagesimo quinto. At paulo post, seilicet octingentesimo nonagesimo octavo, eum Normanni Gallias miseranda strage vastarent, hinc, ne diriperetur ab infida gente, Remos transvectum, a beato Fulcone archiepiscopo, deinde Martyre, cum sacris sancti Gibriani et sociorum ossibus reverenter suseeptum, ac in æde metropolitica sanctæ Mariæ reconditum est, juxta corpus sancti Nicasii et beatæ Eutropiæ. Ubi ad hæc usque tempora quiescit : multa cum nominis sui, quod hodierno ibi Natali colitur, celebritate. Servatur tamen apud Bellovacenses in suburbiceario cœnobio sancti Quintini brachium dextrum sanctissimi hujus Pontificis, quod Ivo abbas loci illius primus, postea Carnotensis famosus Antistes, e sacrario Remensi acceptum illic debita eum honorificentia deposuit. B

non tamen absque erroribus, hic obiter iudicatis.

92 *De translatis alio Roma reliquiis suo loco dicetur infra ; nunc autem quædam quoad varias, quæ in citatis Martyrologiis occurrunt, assertiones pauca cursim juverit observare. Ac primo quidem, quod in iis passim* S. Callistus *Alexandri jussu neci datus dicatur, non aliunde ortum apparet, quam ex verbis Actorum, quæ ubi de factis dictisque Alexandri loquuntur, minus nobis sincera ob dicta* § I *videntur, haud satis studiose discussis ; mallem vero in iis legere passum fuisse* Callistum sub Alexandro; *ita ut* Callistus *Alexandri quidem tempore, sed non ipso auctore e vita sublatus dicatur. Dein* Callistus *secundum editionem Usuardi Lubeco-Coloniensem num. 88 instituit ordines ecclesiæ gradatim fieri, et ad perpetuam continentiam induxit clericos, quæ leguntur etiam in Viola Sanctorum supra num. 89 et partim in Florario Ms.* Callistum *quidem multa utiliter et sapienter instituisse credibile est ; at peculiare, aut de conferendis ordinibus, aut de continentia perpetua a clericis majoribus servanda, quæ lex cum ipsamet ecclesia nata est, decretum edidisse non invenitur apud antiquos, ne quidem in Epistolis ipsi falso adscriptis. Perperam item in Viola citata legitur* Callistus *præcipitatus e fenestra* domus suæ ; *captus enim, afflictatus et præcipitatus e fenestra in puteum fuit, cum esset in domo Pontiani, ut Acta narrant num. 7 et 8 : perperam S. Calepodius vocatur episcopus, et sepultus ab Asterio, nisi verbis istis* cum Calepodio *tantum dicatur sepultus* S. Callistus *in eodem cœmeterio, cui a S. Calepodio nomen erat. Florarium porro Pontificatui* Callisti *annos male tribuit* 8, *eumque martyrio coronatum scribit anno* CCXXVI, *quadriennio, quam id factum sit, serius. Nescio item quas oppugnationes, quibus viriliter* S. Callistum *restitisse narret Galesinius num.* 90 *laudatus, Macrino et Heliogabalo imperantibus, sub quibus quidpiam* C *passum fuisse* Callistum *Acta non produnt ; denique Galesinius* Callistum *dies* V *primum fame fuisse afflictum ait, alibi passim invenio quatuor. Observa denique diem* XIV *Octobris, licet in variis e citatis seu Kalendariis, seu Martyrologiis dictus sit* Callisti Natalis, *non fuisse diem ejus martyrii, sed sepulturæ, ut Acta non obscure testantur.*

§ VIII. Reliquiæ S. Callisti Romæ; aliquæ ex illis in Germaniam, Belgium alioque translatæ.

Corpus Sancti ad ecclesiam S. Mariæ trans Tyberim E

Quo *loco S. Asterius functum martyrio anno, uti diximus* 222, *die probabilius* XXI *Octobris* S. Callistum *sepelierit die ejusdem mensis* XIV, *explicant Acta his verbis num.* 9 : Honorifice sepelivit (S. Callisti *corpus*) in cymeterio Calepodii via Aurelia ; *addit liber Pontificalis seu Anastasius :* milliario III. *Conditæ illic mansere S. Pontificis exuviæ saltem usque ad S. Julii, medio fere seculo* IV *defuncti, Pontificatum, qui super illis ædem sacram aut condidit, aut ante conditam instauravit vel auxit, quod Bucherianus Pontificum Catalogus, sub Julii successore Liberio scriptus abunde testatur his verbis :* Hic (*Julius*) multas fabricas fecit... Basilicam in via Aurelia, milliario III, juxta Callistum : *neque enim vero fit simile id fecisse Julium, cum jam alio sancti Pontificis corpus translatum esset ; translatum vero deinde fuisse ad ecclesiam S. Mariæ trans Tyberim, non dubium est; cum illic illud invenerit ac nobiliore loco donarit sub ara majori Gregorius IV, qui ab anno circiter* 827 *ad* 843 *Ecclesiæ præfuit. Inventi a Gregorio IV, ac nobiliore loco donati* S. Callisti *corporis testis locuples Anastasius in Gregorio IV hæc præter alia quamplura scribens apud Morettum disquisitionis* I. *cap.* XI *num.* 21 : Sed et Sancta corpora BB. Calixti et Cornelii et Calepodii in mediana plaga ecclesiæ (*S. Mariæ trans Tyberim*) tumulata post tergum populi licentia non condigne honorificabantur. Quod religiosissimus idem Papa non leve tulit, sed solerti, solitoque studio eum intima industria operam adhibens mirificum opus inchoans consummavit. Nam, effosso clandestino antro, eum reverentia præfata Sancta corpora elevans in Occidentali plaga ejusdem ecclesiæ hoc est in ambitu absidæ honorifice collocando occuluit, etc. F

translatum fuit, forte a Gregorio III;

94 *Agi vero his verbis de* S. Callisto *papa et martyre indicant S. Cornelius ex successoribus ejus quintus, et S. Calepodius in eodem, quo* Callistus, *cœmeterio, et quidem ipsis* S. Callisti *manibus sepultus : a quo vero Pontifice, inter Julium et Gregorium IV medio ex cœmeterio* Callisti *ad S. Mariæ trans Tyberim* S. Callisti *corpus translatum*

fuerit

AUCTORE J. B.

fuerit, determinando non sum. Forte id factum a Gregorio III inter annos 731 *et* 742, *de quo Anastasius:* Hic etiam basilicam sancti Calixti Pontificis et martyris pene a fundamentis dirutam novis fabricis cum tecto construxit, ac totam depinxit; *et forsitan sancti* Callisti *reliquiis ditavit; æquum ratus, ut conditoris sui possideret exuvias. Ut ut id sit, seculi equidem duodecimi anno* 83 *possidebat adhuc ecclesia S. Mariæ trans Tyberim* S. Callisti *corpus, ut testantur apud Morettum citatum num.* 26 *datæ eo anno Callisti II, ejusdem ecclesiæ bona privilegiaque confirmantis litteræ, in quibus isthæc leguntur:* Ob majorem vestræ ecclesiæ dignitatem et beatissimi Calixti Papæ et martyris reverentiam, cujus sacro corpore idem locus habetur insignis, et cujus nomine nos, licet indigni successores, fungimur, præter illas duas stationes... tertiam concedimus celebrandam, etc. *Quo loco reconditas fuisse a Gregorio IV* S. Callisti *exuvias diximus, invenit Innocentius II, ab anno* 1130 *ad* 1143 *Pontifex, ut scribit sequenti-*

B

bus verbis auctor Historiæ consecrationis ecclesiæ S. Mariæ trans Tyberim apud Morettum mox citatum num. 27 *et* 28*:* Studuit idem SS. Præsul (*Innocentius II, novissimus ecclesiæ S. Mariæ reparator*) Sanctorum corpora, quæ in hac ipsa ecclesia requiescunt, maxima diligentia perquirere, et inventa sunt ista, videlicet: SS. MM. et Pontificum Callisti, Cornelii, Julii, Calepodii presbyteri, quibus corpus B. Quirini episcopi et Martyris, sub idem tempus de catacumbis allatum, additum est; *repositque Innocentius III* (*ab anno* 1208 *ad* 1216 *Pontifex*) *cum eamdem ecclesiam consecravit, ut iterum ejusdem auctoris ista verba declarant:* Altare quoque majus, sub quo SS. Callixti, Cornelii, Julii, Calepodii et Quirini corpora requiescunt, consecravit in honorem B. Mariæ Virginis Genitricis Domini Jesu Christi. *His plura Morettus, ut existere in S. Mariæ trans Tyberim* S. Callisti *corpus ostendat, accumulat. Hactenus a nobis ex illo allata satis plana sunt, ac sufficiunt, ut seculo* XII *ad exitum vergente,* S. Callisti *corpus adhuc ibidem fuisse credatur; verum*

C

difficulter conciliantur cum iis, quæ de S. Callisti *corpore ex Italia ad alias regiones translato dicuntur; qua de re modo agendum.*

cujus ossa aliquot Fulda sub annum 836,

95 *Edidit Henschenius tom. I Februarii B. Rabani Moguntini ex abbate Fuldensi archiepiscopi Vitam, a Rudolpho presbytero, ejus discipulo, scriptam, in qua pag.* 516, *Sabatinus quidam Romanus* S. Callisti *reliquias aliquot ad Rabanum Fuldensem id temporis abbatem Roma detulisse narratur sequentibus verbis:* Post hæc anno sequente (836) venit quidem laicus ab urbe Roma, Sabattinus nomine cum sociis suis in Franciam *(Orientalem scilicet, in Alemannia)* ferens secum reliquias; auditoque nomine supra memorati abbatis, cujus devotionem in divino servitio ac veneratione Sanctorum longe lateque fama divulgabat, venit ad eum VIII Kal. Maji, deditque illi ossa S. Quirini Martyris... de corpore S. Cornelii Papæ ossa XIII, de corpore S. Calixti Papæ decem... ille vero universa venerabiliter suscepta, in arcam, quam supra sub duobus Cherubin positam diximus, supplici devotione collocavit. *Forsitan, cum Gregorius IV* S. Callisti *corpus in decentiorem locum, seu ad aram maximam transtulit, pars reliquiarum ejus aliqua a reliquo corpore fuerit separata, ex eaque nonnihil dictus Sabatinus, nescio, qua arte industriave, sibi compararit. Allatæ porro ad Rabanum aliæ aliquanto post* S. Callisti *reliquiæ; sic enim Rodulphus cap.* 6 *pag.* 518 *pergit scribere:* Post hæc allatæ sunt reliquiæ Sanctorum episcoporum Cornelii atque Calixti... Attulit autem eas quidam clericus Italicus, nomine Felix, anno ab Incarnatione Domini DCCCXXXVII die quinto mensis Aprilis. *Cæterum* S. Callisti *reliquias honorifice religioseque Rabanus habuit, quas partim in æde S. Bonifacii, ut Rudolphus tomo citato pag.* 521, *cap.* 7 *num.* 47 *scribit,* IV *Kalend. Octobris, per Regingaldum corepiscopum Moguntinum reponi curavit; partim in Clingensi diœcesis Spirensis, Ordinis vero ea ætate Benedictini, monasterio, ut testatur Rabanus ipse, Poemate de diversis* 112 *ita canens, sub titulo* In quarto altare, *ecclesiæ scilicet monasterii Clingensis:*

D

E

Præcursor Domini, sacer et Baptista Johannes.
Sanctus Callistus, et Fabianus ovant.
Quos tu, Christe Deus, facias nos rite juvare,
Cum precibus sacris atque bonis meritis.

Quæ Rudolphus de his reliquiis scripsit, cum tantum minora aliquot ossa verosimiliter fuerint, haud tantæ obnoxia sunt difficultati, quantæ ea, quæ de translatis sancti Callisti *in Belgium reliquiis, ac modo Remis servatis, scriptores non pauci litteris consignarunt.*

aliquot item obtinuit Cysoniense in Belgio monasterium

96 *Ut Fuldense monasterium, ita et Cysoniense Canonicorum nunc regularium monasterium in territorio olim Tornacensi, nunc Insulensi, Insulas inter et Tornacum, notissimas Belgii nostri urbes, situm, sacris sancti* Callisti *exuviis, haud diu, postquam Fuldam allatæ fuere, ditatum fuit: qua de re etsi altum sit in Monumentis Romanis silentium, ea tamen apud Belgas Gallosque antiquitatis venerandæ supersunt testimonia, ut res ipsa negari non*

F

possit. Variant quidem illa in Translationis hujus adjunctis; at non in ipsomet facto. Primus, qui ea de re scripsit fortassis, fuit anonymus Cysoniensis, cujus lucubrationem Ms. habemus, cui titulus: Translatio S. Calixti *ex Ms. Cysoniano descriptam; aliud item ejusdem exemplar præ manibus habeo, decessoribus nostris a Joanne Buzelino, ut apparet, missum, utpote ejusdem scriptoris exstanti apud nos de* S. Calixto *Papa et Martyre atque Cysoniensis monasterii Patrono lucubrationi Ms. insertam. Profitetur is anonymus, se ea miracula describere, quæ per id tempus, quo ipsamet Translatio facta est, contigerunt; postremum autem, quod narrat, factum ait in quodam monasterii Cysoniensis servo, cum scribebat, adhuc in vivis superstite, neque ullum de translatis* S. Callisti *Remos reliquiis verbum facit, licet hæc priorem non totis annis* 50 *subsecuta sit: unde rebus, quas scribit, saltem suppar fuisse videtur.*

AUCTORE J. B.

A *sub annum 854, uti probatur ex anonymo Cysoniensi,*

97 *Refert autem, uti infra post Acta Passionis videre est,* S. Callixti *corpus a Sergio II Pontifice donatum primum fuisse Notingo Brixiensi episcopo; qui cum id in monasterium, quod moliebatur quidem, sed adhucdum non perfecerat, inferre decrevisset, interim in monasterio quodam, cella aurea dicto, collocavit; dum vero id inde transferre voluit, cum moveri nulla vi posset, coactus Notingus fuit, id in cella aurea relinquere, donec id aliquot annis post Everardo comiti concessit, qui illud Cysonium, prædium suum, in quo monasterium extruxerat detulit. Præfuit ecclesiæ Sergius II ab anno* 844, *quo Gregorio IV successit, usque ad annum* 847, *successorem nactus Leonem IV, qui ad annum* 855 *vixit: hoc Pontifice, ecclesiæ Brixiensi Notingus præfuit, subscripsitque Judicato Leonis IV et Ludovici II imperatoris in concilio Romano pro episcopo Senensi contra episcopum Arretinum anno* 853, *uti legere est tom. VI Antiquitatum medii ævi Dissertatione* 74 *col.* 395: Facta sunt hæc *(tam* S. Callisti *Cysonium translatio, quam, quæ describit, facta ea occasione miracula)* anno Dominicæ Incarnationis octingentesimo quinquagesimo quarto, *inquit anonymus Cysoniensis infra num.* 8. *Hinc* B *corrigendum recte monet Colvenerius in scholiis in lib.* 4 *Flodoardi cap.* 6, *Sigebertum vel additamenti auctorem, qui id anno* 884 *adscribit; in Epitaphio autem feretri, ut idem Colvenerius ibidem etiam monet, annus notatur seculi noni LV. Ut ut id sese habeat, erravit certo anonymus Cysoniensis, cum scripsit num.* 1: Tunc Sergius Papa, reserato Calepodii cœmeterio, ubi noverat Sanctum sepultum Calixtum, elevavit eum, etc. *Sciebat enim Sergius II* S. Callistum *olim in cœmeterio S. Calepodii fuisse sepultum; at simul sciebat, eumdem a decessore suo proximo honoratiore loco fuisse donatum in S. Mariæ trans Tyberim: consulverit, ut recte Buzelinus in suis ad anonymum Cysoniensem Mss. Annotatis arbitratur, tantummodo Acta Passionis S. Calepodii, in quibus in ejus quidem cœmeterio sepultus, nihil autem de ejus in S. Mariæ trans Tyberim translatione legitur, nescieritque hujusmodi translationem prius factam,* C *quam Notingo sacrum pignus traderetur: at inde haud fit consequens, id reipsa a Sergio II non fuisse donatum.*

et Fulcone archiepiscopo Remensi

98 *Confirmatur (quidquid de donatione Notingo facta censeas)* S. Callisti *Cysonium Translatio ex charta Gislæ, Everardi conjugis, anno* XXX *Caroli Calvi (obiit anno* 877 *regni sui in Francia* 38) *confecta, in qua apud Florentium van der Haer, S. Petri Insulis canonicum lib.* I *de castellanis Insulensibus pag.* 41, *ita loquitur:* Apud monasterium fisci Cysonii in honore Domini nostri et salvatoris, Sanctæ Mariæ ejusdem Genetricis a me situm, quo venerandus et Martyr Christi Calixtus requiescere dicitur. *Confirmat eamdem Translationem Fulco, Remensis ab anno* 882 *usque ad* 900 *archiepiscopus, apud Flodoardum, qui secula* X *varia Fulconis ad varios, horumque ad Fulconem vicissim Epistolarum fragmenta vel argumenta Historiæ Remensi abs se scriptæ inseruit. Verba ejus, quibus reliquiarum* S. Callisti *Cysonio Remos translationem depingit, ac proin priorem eadem opera confirmat, vel ideo huc sistere visum est, quo melius, in quibus Fulco vel Flodoardus ab anonymo Cysoniensi discrepet, animadvertere lector queat. Sic igitur loquitur lib.* 4 *sub finem capitis* 1, *quod partim est de Fulconis Epistolis ad Pontifices directis:* Adnotat etiam *(Fulco in Epistola ad Formosum Papam)* qualiter Eurardus marchio Sancti Calixti Papæ et Martyris venerabile corpus a Romana sede impetraverit, atque in ejus honore monasterium in suo prædio constituerit. Quod prædium post ejus obitum ad filium ipsius Rodulfum abbatem hæreditario jure devenerit: qui res ipsas simul cum memorati Martyris gleba vitæ suæ diebus absque ulla contradictione tenuerit, et de seculo migraturus easdem res cum monasterio et corpore sacro Remensi Sanctæ Dei genetricis ecclesiæ delegaverit, eamdemque rerum suarum heredem instituerit. Tunc vero Hueboldus quidam sororis hujus Rodulfi maritus munus ejusdem abbatis calumniabatur, et ab ecclesiæ Dei Genitricis jure conabatur auferre. Proinde E precatur, ut quid sibi sit in talibus agendum, suis eum sacris instruat litteris, et harum collationem rerum æterna stabilitate corroboret, atque contradicentes digna excommunicationis ultione percellat.

apud Flodoardum,

99 *Rescripsit Formosus Papa ex voto Fulconis, eique Privilegium misit, ut Flodoardus lib.* 4 *cap.* 2 *refert,* pro monasterio Auennaeo, atque pro eo monasterio, quod Rodulfus abbas *(Euerardi filius)* in honore S. Calixti Martyris et Papæ ex hereditario proprietatis suæ jure constructum huic Remensi concesserat ecclesiæ. *Scripsit itaque Fulco ad Hetilonem Naviomensem seu Tornacensem episcopum, in cujus diœcesi* S. Callisti *corpus Cysonii quiescebat, ut id inde Atrebatum adduceret, Remos dein solemni pompa transferendum: idem quoque a Dodilone, Cameracensi episcopo, petierat;* At Dodilo *(ita Flodoardus lib.* 4 *cap.* 6) cum debuisset agere, quod petebatur, e contra, filiationis ac fraternitatis posthabita reverentia, in medio occurrens viæ et de manibus gestantium sacrum pignus abripiens, apud se reposuit, F dicens: Non illud cuiquam se redditurum, nisi eidem Heteloni, in cujus dinoscebatur fuisse parochia positum; et hoc ipsum novæ fraudis argumento gessisse, quo valeret præfatam corpus sacrum cuidam Hucboldo comiti *(duxerat hic, uti Marlotus lib.* 4 *cap.* 3 *scribit, Engeltrudem, Rodulfi sororem)* traderet. *Sed tandem voti sui compotem factum fuisse Fulconem testatur Flodoardus lib.* 4 *cap.* 8 *ita scribens:* Corpus etiam beati Calixti, concessa sibi vel ecclesiæ Remensi abbatia ejusdem Sancti, Remos deduci fecit, et post altare Sanctæ Mariæ venerabiliter collocavit.

licet varient in translationis adjunctis:

100 *Convenit itaque inter anonymum Cysoniensem et Flodoardum de corpore* S. Callisti *in Belgium re ipsa translato, licet uterque partim corrigendus seu benigne interpretandus sit, partim in Translationis adjunctis alter ab altero discrepet: benigna saltem interpretatione utrique indigent, cum aiunt,* S. Callisti corpus *in Belgium fuisse*

trans-

AUCTORE J. B.

translatum : non enim corpus S. Callisti, *sed aliquas ejus dumtaxat partes possedisse Cysonium, ex iis, quæ supra de reliquiis ejusdem Pontificis Romæ Fuldæque servatis dicta sunt, satis evincunt ; neque porro est, cur hac in re illis aut venia, aut fides deneganda sit : non venia, cum contingat sæpissime, ut hæc illave ecclesia dicta fuerit hujus illiusve Sancti corpus possidere, cujus tantum partem possidebat ; patiamur itaque ab his aliisque scriptoribus* corpus S. Callisti *Cysonium Remosque delatum dici, sed totius nomine partem intelligamus. Discrepat alter ab altero, cum anonymus Cysoniensis,* S. Callisti *corpus, seu potius reliquias a Pontifice Romano primum Notingo, Brixiensi episcopo, abs hoc vero Everardo comiti dono datas, scribit, Everardum eas a Romana sede impetrasse ; verum ut anonymus falso credidit,* S. Callisti *reliquias, paulo prius, quam in Belgium mitterentur, ex S. Calepodii cœmeterio extractas, quod verosimiliter Acta tantummodo Passionis* S. Callisti, *in quibus illic sepultus fuisse legitur, consuluerit ; ita et Flo-* B *doardus seu, si mavis Fulco Remensis archiepiscopus,* S. Callistum *Romæ passum sepultumque ex iisdem, imo et aliunde ejus reliquias in S. Mariæ a Gregorio IV haud ita pridem loco motas fuisse, forte comperium habens, inde recta in Belgium translatas fuisse sibi sumpserit : quæ seu vere seu falso opinati illi scriptores fuerint, propterea tamen non vacillat facti fides. Præterea Anonymus Cysoniensis scripsit, Everardum* S. Callisti *reliquias, Cysonium attulisse ; Flodoardus Rodulfum : dubium esto. num Everardus per se, an per Rodulfum filium, id præstiterit ; facta equidem translatio est : alioquin Formosus Papa litteris, quibus donationem monasterii Cysoniensis a Rodulfo ecclesiæ Remensi factam confirmavit, Fulconem monere non neglexisset, integrum* S. Callisti *corpus adhucdum Romæ servari. Fulconis ad Dodilonem litteras Marlotus adscripsit anno* 897 *: translationem reliquiarum* S. Callisti *Remos Saussayus num.* 91 *citatus anno proxime sequenti. Multo porro serius* S. Callisti *brachium e Remensi sacrario ad S. Quintini in Bellovacensi suburbio abbatiam per S. Ivonem, pri-* C *mum ejus loci abbatem, ac Carnutensem dein episcopum, delatum fuit ; cum illa seculo tantum* XI *a Guidone, Bellovacensi episcopo, fundata fuerit, ut liquet ex Charta Philippi, Galliæ regis anni* 1079 *apud Loiselium de rebus Bellovacensibus cap.* 8 *pag.* 261.

quædam etiam ad monasterium.

101 *En alteram corporis* S. Callisti *Roma Translationem sub annum* 1026 *factam, si vera memorat anonymus, Nanteri abbatis tempore monachus, in Historia monasterii S. Michaëlis ad Mosam in pago Virdunensi a Mabillonio tom. II Analectorum pag.* 374 *et sequentibus partim editus. Nanterus hujus monasterii abbas, ut is anonymus narrat, Romam primum devotionis causa, inde ad montem Garganum profectus, et hinc demum Romam redux, cum jam in procinctu esset, ut ad suos rediret, sed non sine Sanctorum, quarum illic magna erat copia, reliquiis; abbatem quemdam, hospitem suum, enixe rogavit,* ne se vacuum *(anonymi verba sunt)* sineret redire, sed sui voti compotem, si posset, efficeret. At ille obtulit ei quædam ossa, dicens de corpore Stephani Papæ esse et Nemescii ejus diaconi : ea, si vellet, *(en conditionem indignam)* pretio emeret. Cui ille *(Nanterus)* : Audivi, ait, multos nostrorum simili errore delusos ; nec sic facile credas me posse deludi. Nisi enim videro sepulchrum hactenus intactum, et cujus membra intus jaceant, me scriptura docuerit ; noveris nullatenus quidquam pretii a quoquam mihi extorqueri. Penes me, ait hospes, non est alia spes recuperandi ; sed quia te video inflexibilem ab hac intentione, fraterna tibi dilectione compatior, et ut hodie profectionem intermittas hortor, donec quemdam alloquar cimiteriorum custodem *(plane egregium)* si quo modo tuis votis prodesse possim. D

S. Michaëlis ad Mosam.

102 Hæc dicens, properat ad quemdam apud Sanctum Valentinum commorantem, cuncta, quæ didicerat, per ordinem edocet. Qui auditis hujuscemodi causis affatim gavisus est, magis autem promissis illectus pecuniis (*en alterum ejusdem, imo pejoris, ut paulo post patebit, farinæ hominem*) E assensum præbuit, corpus Sancti Callisti Papæ se daturum pollicitus, omniaque, sicut abbas *(Nanterus)* requirebat, se ostensurum promisit, et intactum usque nunc sepulcrum, et quemadmodum in gestis Passionum (*quibus?*) legitur, in superficie tabulæ marmoreæ epitaphium exaratum, dummodo in dandis promissis fides adhibeatur dictis. Conventione igitur facta, ventum est ad cimeterium, in quo semper ardent lampades. Quo in loco altrinsecus fit juramentum, ab abbate cimeterii custode in eodem loco, ut libri Passionum et præsens epitaphium docebat, corpus esse Callisti Papæ, propria manu jurante ; et e contra jussu abbatis Nanteri (*a morbo convalescentis absentisque*) monacho suo super sacra spondente, quod promissum erat pecuniarum die denominato mittendum.

ut fertur.

103 Post compositas utriumque sponsiones monachus arrepta securi tentabat marmoreum avellere tabulatum, quo claudebatur sepulcrum. Nam undique cæmentarii artificio septum durius lapide fuerat effectum, nec ullo modo junctum F potuit cæmentum dividi. Quin etiam retusæ secures et bipennes confringebantur, in eminenti loco prospiciente speculatore, ne aliquo superveniente furtum, quod cum grandi fiebat pavore, quodque illis in reatum, istis in remedium, quoquo modo foret deprehensum. Sed cum monachus nulla ratione marmoream tabulam, ut præfatum est, indissolubili glutino cæmenti valeret effringere ; levata securi audacius librat ictum in tabulæ medium, quæ claudebat monumentum ; defossumque thesaurum omni gemma pretiosius invenit repositum interius. Quod assumens detulit abbati ad hospitium, qui nondum ex toto convaluerat ; sed domi recumbens cooperatorem monachum et sibi fideliter obsequentem inter spem metumque positus expectabat. Quem venientem et quod optabat deportantem ineffabili gaudio suscepit. Membra Martyris devote complectitur, linteaminibus novis et candidis involvit, et cum

omni

A omni festinatione in patriam accelerat reditum, etc....

translatæ fuerunt; 104 Peracto diu optatæ peregrinationis itinenere, tandem cum thesauro, quod secum ferebat, ad locum, qui vetus monasterium nuncupatur, pervenit, et in ecclesiam sanctæ Mariæ parieti monasterii adhærentem membra beati Martyris in arca sigillo et cera munita cautus custos juxta altare diligenter deposuit. *Ita laudatus anonymus, rescissis tamen, quæ ad rei summam percipiendam minus sum arbitratus necessaria. Addit deinde anonymus, undique eo ventum esse a fidelibus, ut* S. Callisti *patrocinio ab animi corporisque malis liberarentur, idque piis eorum votis a Divina pietate fuisse concessum. Verene, annon, Nanterus sancti* Callisti *corpus ad suum monasterium Roma detulerit, neque liquido affirmat, neque negat Mabillonius tom. IV Annalium Benedictinorum lib.* 54 *ad annum* 1026 *num.* 88 ; *sed relata historia, ait :* Hæc quo pacto cum translatione corporis sancti Callisti in Cisonense monasterium per Evrardum

B comitem, indeque ad ecclesiam Remensem facta conciliari possint, aliis explicandum relinquo. *Ego vero, Nanterum, quantumvis caute sibi procedere visus fuerit, ab infido pecuniisque inhiante cœmeterii, verosimillime S. Calepodii, custode fuisse delusum puto, eo quod seculo* XI *non amplius in illo cœmeterio, sed in S. Mariæ trans Tyberim, uti quæ supra hujus* § *initio diximus, satis evincunt,* S. Callisti *corpus jam diu reconditum fuerit. Loculus, in quo id olim jacuerat, cum inde alio translatum fuit, relictus fuerit vacuus ; et ablato* S. Callisti *corpori aliud sancti cujusdam Martyris, fortassis Callisti (nam plures hujus nominis Martyres Romæ fuerunt) substitutum fuerit, tabellaque munitum marmorea, seu veteri, seu nova, quæ S. Papæ martyris nomen spectatorum oculis ad fallendam forte exterorum pietatem offerret, quod cœmeterii custodibus, quibus in animi fuit, clam exsequi haud difficile fuit. Fecerit id, vel ab alio factum noverit, qui Nantero imposuit cœmeterii custos et non facile fraudem detegendam ratus, jure jurando affirmare, sese Nantero* S. Callisti *papæ et martyris, ut ferebat inscriptio, tradere, pecuniæ cupiditate abreptus,*

C *non timuerit. Verum hæc de locis, quæ* S. Callisti *corpus habuisse leguntur, dixisse sufficiat.*

Morettus alia ejus ossa per Italiam, 105 *Quod si de iis locis, quæ ex* S. Callisti *reliquiis partes seu frusta quædam se obtinuisse glorientur, quæratur, vix fieri posse putem, ut singula memorentur : nos ex his nonnulla sparsim inventa hic sistimus quidem, sed quin his plura sint in orbe Christiano, minime dubitamus. Morettus sæpius laudatus cap.* XI *num.* 70 *et sequentibus, citatis monumentis scriptorumque testimoniis, docet e* S. Callisti *reliquiis servari in ecclesia S. Sebastiani prope Urbem, caput ; in oratorio S. Chrysogoni de brachio ; in altari S. Agnetis de Agone partem brachii, in altari S. Mariæ in Cosmedin brachium seu partem brachii ; item sub ara ecclesiæ S. Thomæ de Parione, ab Innocentio II illic reconditam ; in ecclesia SS. Sergii et Bacchi prope arcum Septimii partem brachii : fragmenta ossium, seu reliquias minus insignes in templo S. Pauli ; in Transtyberino S. Cæciliæ et sociorum Titulo ; in ecclesia S. Mariæ de Ara Cœli ; in ecclesia S. Anastasiæ ; in ecclesia S. Simeonis de Ponte ; in ecclesia S. Tryphonis ; in æde S. Mariæ de Cappella : sub altari S. Matthæi in Merolana, collocante Paschali II ; in ecclesia S. Nicolai de Funariis ; in ecclesiis S. Salvatoris de Coppelle, S. Mariæ de Populo, S. Pauli a Columna Antonina, S. Eustachii, ac forsan in ecclesia S. Blasii de Planetta.*

AUCTORE J. B.

aliasque regiones sparsa memorat, 106 *In reliqua vero Italia servari item docet. Neapoli in S. Mariæ Mojoris, Florentiæ in ecclesiis omnium Sanctorum, Metropolitana, S. Michaelis Visdomini, et S. Johannini, olim Societatis Jesu ; Bononiæ in ecclesiis S. Benedicti in Strada Galleria, S. Benedicti, S. Joannis in monte, et S. Stephani ; Lucæ in S. Mariæ di Cortelandini ; Cremonæ in cathedrali apud sacellum S. Joannis Baptistæ ; Amalphi in cathedrali, et in cœnobio monialium SS. Trinitatis ; Tuderti in cathedrali ; in oppido Umbriæ Spelli in collegiata S. Laurentii ; Præneste in S. Agapiti ; in ecclesia veteri matrice oppidi Lauretilli ; prope Urbem veterem in ecclesia* E *SS. Trinitatis ; Amiterni in S. Victorini ; Buterii in Sicilia brachium, seu partem brachii. Hinc in Galliam, Britanniam, Hispaniam, et Germaniam Morettus, citatis, ut ante, monumentis scriptorumque testimoniis, progreditur. Servari in Gallia, præter Remenses et Bellovacenses, de quibus jam dictum est,* S. Callisti *reliquias docet Rothomagi et in Massiliensi S. Victoris cœnobio. In Anglia vero fuisse olim Glastonii ex Monastico Anglicano tom. I pag.* 6. *In Hispana Valentiæ in templo cathedrali caput, seu potius de capite ex fide Tamayi. In Germania, præter Fuldenses et Clingenses (de quibus supra) Coloniæ apud PP. Dominicanos mandibulam ; in ecclesia SS. Simonis et Judæ, uti et in collegiata Goslariensi ; denique in altari,* ad S. Vitum et omnes Martyres *dicto monasterii Tegernensis in Bavaria.*

quibus hic et alia quædam 107 *Quod ad reliquias* S. Callisti *in Germania servatas attinet, addi his possunt et aliæ ex Crumlovio, Bohemiæ oppido, in Austriam delatæ ac Lincii in cæsareo sacello honorifice reconditæ ; de quibus hæc ex litteris annuis collegii Viennensis socie-* F *tatis Jesu anni* 1614 *descripta ad decessores nostros P. Gamansius misit :* Per idem fere tempus beati Callisti Martyris ac Pontificis corpus *(aliquot ejusdem partes rursus intellige)* magna ex parte ab hæreticorum contumeliis vindicatum est, atque Lincii in sacra imperatoria cella honorificentissime collocatum. Eas Beati reliquias imperatrix *(Anna, Mathiæ imperatoris conjux)* heroina religiosissima in sacello Crumloviensis arcis marmoreo tumulo conditas cum observasset, verebatur, ne Roscenses reguli hæretici ejus arcis domini, violassent, sicuti sacellum exauguraverant : quam ob rem apud cæsarem Mathiam, conjugem suum egit, ut Crumlovio Lincium transvehendas juberet. Sacerdotem igitur nostrum, concionatorem suum *(P. Georgium Amende)* eo destinat cæsar, qui omnibus ante solerter exploratis, sacra ossa Lincium advehat. Si quidem constet ex integritate marmoris, loculorum et ossium, eis hæreticos

AUCTORE J. B.

reticos abstinuisse manus impias, quod et constitit, inviolato plane comperto marmore, ac iis multo magis, quæ illo conderentur.

præsertim a Germanis

108 Hæc porro beati Martyris sacra pignora cum noster jam invecturus in aulam cæsaream esset, multa cum fide ac religione procedit obviam imperatrix, sancteque venerans cæsari conjugi, ex podagra laboranti, propitium advenire Christi militem precatur : inde ad eumdem cæsarem properat, nuntiatura tam optati Hospitis felicem adventum : a quo prospera omnia et poscere et sperare quoque jubet ægrum imperatorem, neque frustra : ubi enim S. Callisto votum pie nuncuparat, mox artuum dolor omnis discussus est, ut postridie, cum in ornatiorem capsam lipsana inderentur, ipse venerabundus ac valens adesset. Multam porro auctoritatem venerationemque ipsi Martyri, et cæsari fiduciam rogandi conciliarat repentina sacerdotis nostri sanatio ex graviore febre, qua urgente, mittenti cæsari ad reliquias advehendas, valetudinem fuisset excusaturus, nisi sacræ illius sarcinæ proxima vectura certiorem ei spem faceret sanitatis : quam sanitatem ipsi ex sepulchro sua ossa promenti Martyr, etiam ante vectionis officium, liberaliter repræsentavit. *Quæ quidem huc illata volui, ne beneficium, invocata* S. Callisti *ope, tam illustri capiti divinitus collatum perpetuæ forsitan oblivionis tenebris involutum, ex hominum memoria evanescat. Imperatrix eadem* S. Callisti *reliquias in Tyrolim Praga transmisit, ubi tamen adhuc aliquas servari scribit Pessina in Metropolitanæ S. Viti ecclesiæ Phosphoro pag.* 520 : XIV Octobris S. Calixti Papæ et M. pars insignis de capite allata per Carolum (*imperatorem hujus nominis* IV) 1355. Erat quondam etiam pars potior corporis ejusdem, quam Anna imperatrix Matthiæ conjux in Tyrolim misit ; *id est, ut opinor, plures S. Reliquias in Tyrolim misit, quam Pragæ reliquerit.*

B

Belgisque obtenta

109 *Reliquiis Belgicis supra memoratis addo eas, quas Aroasiense Canonicorum Regularium monasterium, altero lapide a Bapalma oppido Artesiæ, nactum est, in cujus reliquiarum Indiculo tom. I Januarii in B. Heldemari, Aroasiæ fundatoris, anno* 1097 *defuncti, Vita pag.* 834 *legitur :* S. Calixti, *videlicet reliquiæ, eo Remis verosimillime delatæ. Quoad easdem vero hæc item insuper notanda veniunt ex Rayssio in Hierogazophylacio Belgico pag.* 153 *ita scribente :* Nuper, id est, anno ab incarnato Verbo MDCXVI Dominus Joannes de Rumaux abbas hujus loci *(Cisoniensis)* os femoris solidum et integrum sacri corporis excellentissimi Martyris Callisti Papæ a Remensibus impetravit, quod honorifice ac solenni pompa quinta decima Maii ad suum deferri curavit monasterium. *Pompæ tunc peractæ apographum ex Buzelini Ms. dabimus infra. Apographo isti subdit sequentia :* Ceterum alia duo Pontificis nostri etiamnum ostendunt regulares monasterii Cysoniensis canonici. Horum unum haud dubie jam inde a temporibus B. Euerardi e sacro corpore sumptum fuerat, ut aræ templi insereretur, cum ipso procurante, fuit dedicatum : quod nuperrime detectum fuit, dum illustrissimus Cameracensis archiepiscopus e vetusto altari reliquias extraxit, quas in novo a se consecrando constitueret.

C

D

110 Alterum ab omni memoria publice semper hactenus fuit expositum, ut majorem erga Martyrem cultum ac venerationem orantis populi excitaret. *Addit denique Buzelinus,* S. Callisti *reliquias insigni canonicorum S. Petri Insulis ecclesiæ, uti et parochiali templo pagi Lambersatensis prope Insulas paucis abhinc annis Remis fuisse transmissas. Forsan et in vico Jambe prope Namurcum, ubi sacellum sibi dicatum* S. Callistus *habet, nonnihil reliquiarum ejus colitur ab iis potissimum, qui faucibus laborant, ut disco ex libello Gallico sub seculi proxime elapsi finem Namurci edito a P. Philippo a Visitatione, Carmelita, loci vicario. Quod denique ad sancti Pontificis in Hispania servatas reliquias spectat, addi forte possunt Valentinis supra memoratis Hispalenses ; quas anno* 1641 *in Hispaniam Roma traductas, ac Hispalensi PP. Excalceatorum sanctissimæ Trinitatis de Redemptione captivorum monasterio datas refert P. Alexander a Matre Dei, in Chronico Hispanico Ordinis part.* 3 *lib.* 8 *cap.* 21 *pag.* 112 : Conventui nostro Hispalensi *(distributa sunt ex multis aliis ibidem enumeratis, inquit)* sacra corpora S. Callisti Martyris et S. Narcissi Martyris ; *verum si id corpus integrum fuerit, et ex cœmeterio* Callisti, *uti is Chronographus videtur innuere, extractum,* Callisti *nostri ob hoc § dicta esse non potuit.*

adduntur.

E

§ VIII. Cultus sacer variis locis S. Callisto exhibitus.

Cultus sacer Sancto Romæ,

S Callisti *cultum, tum alibi, tum Romæ potissimum exhibitum late prosequitur Morettus, Operis frequenter citati toto cap.* 12 *ejusque Auctario, unde, quæ hac de re sequuntur, maximam partem delibata sunt, additis paucis, quæ ad ejusdem cultum in Belgio spectant. Quamquam compertum haud habeatur, an et quibus miraculis inclaruerit, tamen, quamdiu ejus in cœmeterio jacuerunt exuviæ, dubitandum haudquaquam est, quin illic invocari ejus patrocinium, honorarique cœpta sit memoria, vel ab ipsomet ejus martyrio et in cœmeterio S. Calepodii sepultura. Suadet id S. Asterii sacri ejus corporis ex puteo, in quem projectum, lapidibusque obrutum fuerat eruendi, et honore tanto Martyri debito sepeliendi singularis plane cura, quam ipsi adimere nec evidens vitæ periculum potuit. Suadent conventus sacri in ejus honorem olim habiti, alter die* XII *Octobris, alter* XIV, *uti ex Hieronymianis Martyrologiis non absque verisimilitudine credi potest. Fueritne ad sancti reliquias in S. Calepodii cœmeterio ab antiquioribus ejus in Pontificatu successoribus condita ædicula sacra, non docent testimonia veterum.*

F

AUCTORE J. B.

A *dicatis ejus nomini templis,*

112 *Sed ad* S. Callisti *sepulcrum excitasse vel innovasse basilicam, in qua et sepultus fuit, S. Julium ab anno* 337 *Romanum Pontificem ex Catalogo Pontificum Bucheriano jam olim dictum est in Opere nostro tom. II Aprilis pag.* 83 *num.* 2, *ad diem* XI *Aprilis S. Julio sacram. Callistianæ hujus extramuranæ ecclesiæ nullum quidem exstare vestigium, neque quo tempore, causave diruta collapsave fuerit exploratum esse ait Morettus pag.* 274 *num.* 15 *citati cap.* 12 ; *verum perstitisse illam ad seculum usque* XVI, *tum ex auctoribus variis, tum ex Albertini Libello de cæmeteriis anno* 1523 *vulgato, verbis :* Cœmeterium Calepodii via Aurelia apud ecclesiam S. Callisti. *Sortem similem expertu est altera Romæ* S. Callisti *ecclesia, quæ in Urbe ad montem Cœlium exstructa fuerat, de qua Floravantes Martinellus cap.* 12 *de templis Sanctorum obsoletis in Urbe pag.* 251 *:* S. Callisti in Cœlio, humile et exiguum erat anno MDLXXXVII. *Exstat adhuc altera* S. Callisto *dicata ecclesia, S. Mariæ trans Tyberim vicina, et* S. Callisti *martyrio nobilis, e domo Pontiani in templum olim conversa* ; B *sed quo conditore, et num statim a sui exordio dicata* S. Callisto *fuerit, haud satis liquet : verosimillimum Moretto visum est, id factum esse Romanam sedem tenente Julio : hanc, cum antea juris esset ecclesiæ S. Mariæ trans Tyberim, Casinensibus monachis Paulus V anno* 1608 *concessit, in quorum monasterii ambitu puteus, in quem projectus fuit* S. Callistus, *continetur, unde salutares aquas fidelium pietas haurit. Sacellum eidem sacrum eadem habet ecclesia, uti et S. Mariæ trans Tyberim.*

pictis imaginibus,

113 *Ad excitandam porro fidelium erga* S. Callistum *venerationem* S. Callisti *imagines non solum in binis mox memoratis ecclesiis, sed et in aliis Urbis templis collocatæ fuere, ut in basilicis Lateranensi, Vaticana et patriarchali S. Pauli. Scripsit Adrianus ad Carolum Magnum in Epistola Apologetica synodi* VII *œcumenicæ (vide tom. VII Conciliorum editionis Labbeanæ col.* 955) *inde a Constantini imperatoris temporibus ad suam usque ætatem, id est, ad seculi* VIII *fere finem Sanctorum Pontificum Silvestri, Marci et Julii icones* tam in C musivo quamque in ceteris historiis, cum sacris imaginibus ornatis, *fuisse depictas : mentio his verbis fit ecclesiæ S. Mariæ trans Tyberim, quæ* S. Mariæ *dicta est, quod ei primum dedicata est ;* Callisti, *quod eam condidit,* Julii, *quod eam instauravit. Quod si, Adriano Pontifice, sacris historiis, imaginum ope expressis, tum temporis ornabatur, verosimile admodum est, nec* S. Callisti, *ejus ecclesiæ conditoris, in eaque tum, ut paullo infra videbitur, quiescentis, martyrium non fuisse omissum, idque eo magis, quod Gregorius III non diu ante Adrianum, teste Anastasio in eodem Gregorio,* basilicam S. Calixti Pontificis et Martyris pene a fundamentis dirutam novis fabricis cum tecto construxit, ac totam depinxit; *uti etiam legitur in lectione sexta, die S. Gregorio III sacra, a canonicis cleroque S. Mariæ trans Tyberim recitanda. Depictum item fuit* S. Callisti *martyrium in altera, de qua num.* 112, S. Callisti *ecclesia, prinsquam Casinensibus monachis cessisset, pietate Cardinalis Moroni, uti Morettus citatus num.* 26 *probat ex Actis visitationis S. Mariæ trans Tyberim anno* 1582 *vulgatis, ubi tit.* de ecclesiis subditis *folio* 19 *verso hæc leguntur :* Extat alia nuda ecclesia *(id est, sine lateralibus altaribus)* sub invocatione S. Calixti tituli hujuscemodi ecclesiæ S. Mariæ, quæ ecclesia alias a bo. me. card. Morono variis et pulcherrimis picturis Historiam ejus (S. Callixti) repræsentantibus fuit ornata. *Templis hisce addit Morettus num.* 28 *perantiquum S. Stephani ad montem Cœlium (olim juris PP. Societatis Jesu Collegii Germanici) in cujus parietibus Callistiani Martyrii historia depicta visebatur ; cura nimirum Gregorii XIII, de quo ex Buldetho Morettus num.* 31 *hæc verba refert :* In monte Cœlio in augusta ac rotunda æde S. Protomartyris Stephani, ceu in theatro nobiliorum Martyrum trophæa secundum temporis ac historiæ seriem digesta ordinatissime pingi fecit, *ut suæ erga sanctos illos Martyres venerationis monumentum apud posteros essent.*

erecta statua, nummo cuso exhibitus : E

114 *Haud absimile venerabundi erga* S. Callistum *aliosque martyres animi testimonium præbuit Clemens XI, dum quatuor columnarum, porticum S. Mariæ trans Tyberim sustinentium, fastigiis SS. Cornelii, Julii, Calepodii, et* Callisti *simulacrum marmoreum imponi voluit ; dum grandiori basilicæ ejusdem campanæ, hæc inscribi :* In honorem B. Mariæ de clementia et D. Callisti, quam Hieronymus Cardinalis Rusticuccius hujus basilicæ titularis fieri curaverat, Clemens XI P. M. ære suo refundi jussit anno MDCCXIII ; *dum, perfecta S. Mariæ trans Tyberim porticu, monetam* (Piastra *nuncupatam) cudi voluit, quæ* S. Callistum *ad pedes Sanctissimæ Dei Genitricis provolutum orantemque exhiberet. Non leve item cultus sacri* S. Callisto *olim exhibiti documentum est vetustissimum scyphi vitrei fragmentum, sub hujus seculi initium in cœmeterio viæ Appiæ a Buldetho repertum ac in Museo Carpiniano collocatum : exhibet id* S. Callistum *tamquam senem venerabilem eo modo, quo apud Morettum inter quinque* S. Callisti *effigies earum prima exhibetur pag.* 25. *Non leve, inquam, id sacri cultus* S. Callisto *exhibiti indicium est :* Adhibitum enim, *inquit Morettus cap.* F 12 *num.* 38, censendum est Callistianum ejusmodi cyathum fuisse a fidelibus agapes, seu convivia celebrantibus post sacram liturgiam, divinamque psalmodiam actam in conventibus habitis præcipue ad sepulcbrum S. Pontificis via Aurelia et ad conditorium viæ Appiæ *(a* Callisto *seu auctum, instauratumve)* ubi ad Callisti honorem sobrie hilariterque bibebatur.

celebritas, qua ibidem

115 *Festum olim Romæ geminum in ejus honorem fuisse institutum, alterum die* XII, *alterum* XIV *Octobris ex Hieronymianis Martyrologiis supra num.* 80 *laudatis verosimile fit : postremum hodieque non Romæ solum, sed et late per orbem Christianum viget ; primum vero jamdudum desiisse videtur, verosimiliter ex eo tempore, quo in S. Mariæ trans Tyberim sacræ* S. Callisti *reliquiæ translatæ fuere, qua de re vide dicta num.* 93. *Eadem item occasione desierit æque ad Sancti in via Aurelia*

AUCTORE J. B.

lia sepulchrum conventus haberi solitus. Preces, quibus tum invocatus fuerit sanctus Pontifex in divinis Officiis, nusquam exstant ; at in Sacramentario Gregoriano apud Pamelium tom. II Liturgiæ pag. 347 *sequentes in Missa* S. Callisti *die* XIV *Octobris dicendæ præscribuntur orationes.* COLLECTA : Deus, qui nos conspicis ex nostra infirmitate deficere, ad amorem tui nominis nos per Sanctorum tuorum exempla restaura. Per Dominum, *etc.* SECRETA : Mystica nobis, Domine, prosit oblatio, quæ nos et a reatibus nostris expediat, et perpetua salvatione confirmet. Per Dominum, *etc.* POST-COMMUNIO : Quæsumus, omnipotens Deus, ut et reatum nostrum munera sacrata purificent, et recte vivendi nobis operentur effectum. Per Dominum, *etc. Quamquam autem nulla in his martyrii Callistiani mentio fiat, satis tamen id illi, ut supra* § VI *ostensum est, aliunde vindicatur. Statio, quam in via Aurelia ex Frontonis Calendario haberi olim solitam fuisse scimus, post translatas in S. Mariæ trans Tyberim reli-*

B *quias, et ante Gregorii IV tempora jam desierat; licet non desint martyrologia Gregorio IV recentiora, in quibus statio die* XIV *Octobris via Aurelia pergat adscribi; quod inde ortum est, quod eorum auctores religioni sibi ducerent antiquiorum verba immutare ; cui malo, si quod est, mederi facile potest, uti Morettus num.* 73 *monet, si pro* via Aurelia *scriptum in iis Martyrologiis :* olim in via Aurelia, *intelligamus.*

Mariæ

116 *Ne quid autem detrimenti* S. Callisti *cultus ex abolitione stationis seu conventus ad viam Aureliam pateretur, institutum fuit, ut ad S. Mariæ trans Tiberim conventus celebraretur die Dominica Octobris proxime subsequente :* Præter illas duas stationes, quarum una infra Quadragesimam, et alia in proxima Dominica post festivitatem B. Callisti habetur, tertiam stationem in Dominicæ Nativitatis octavis a nobis solenniter institutam, deinde per nostram, nostrorumque successorum præsentiam celebrandam concedimus, *inquit Callistus II ; qui forte et secundam ex his stationibus instituerat, in suo diplomate, e quo transcripsit mox*

C *adducta Morettus num.* 75. *Unde etiam apparet, summos Pontifices ad eam festivitatem accedere solitos fuisse : tenuit Pontificatum Callistus II ab anno* 1119 *usque ad* 1124. *Imminuta postmodum stationis, eo non amplius cum clero populoque die Dominica a* S. Callisti *festo proxima accedentibus Pontificibus Romanis, celebritas fuit ; at non evanuit prorsus ; mansit nomen, mansere indulgentiæ, populique ad eas lucrandas ad S. Mariæ trans Tyberim eodem die qualiscumque concursus. Sic enim ea de re habet libellus Officiorum propriorum ecclesiæ S. Mariæ trans Tyberim, dies, quibus in ea stationes celebrantur, enumerans :* Dominica post festum S. Callisti. Vetustissima : et memorata in litteris Callisti II. *Modica quidem pompa, ut Morettus fatetur num.* 83, *statio ista celebratur ; reliquiæ tamen* S. Callisti *super altare fidelium venerationi exponuntur, et tabularum ministerio lucrandarum eo die indulgentiarum notitia populo traditur.*

D trans Tyberim

117 *Imminuta ejus Dominicæ pompa, crevit festi* S. Callisti *die* XIV *Octobris celebritas; quæ quidem olim, tum cum adhuc in cœmeterio S. Calepodii Callistianæ servarentur exuviæ, tum cum intra Urbem delatæ essent, cum Octava celebrata fuit, at pompa longe spectabiliore, ex quo stationis mox memoratæ honor decrevit :* Augustis illis conventibus obsoletis, *inquit Morettus num.* 85, liberior factus laudatus clerus *(S. Mariæ trans Tyberim)* nedum per octiduum ecclesiasticis precibus Callisti memoriam recolere non destitit religiosissime, festum agendum suscepit pompa maxima. Tunc scilicet agi cœpere ritu summo Missarum solemnia Cardinalis titularis ministerio et præsentia persæpe decorata, quæ præcederet ac sequeretur divini cursus prolixior et celebrior cantilena : ornari magnificentissime basilica : patriciorum, plebisque concursus acciri, excitarique maxime sanctis ecclesiasticæ indulgentiæ illecebris ; *quam quidem indulgentiam fuisse plenariam ex Francisco del Sodo Morettus docet, sed ex temporaria, liberalitate Pauli V, perennitate donatam.* E

Pontificis porro subdit hac super re litteras ex earum autographo tenoris hujusmodi : Paulus V. Ad perpetuam rei memoriam. Splendor paternæ gloriæ, qui sua mundum illuminat ineffabili claritate, pia vota fidelium de clementissima ejus majestate sperantium tunc præcipue benigno favore prosequitur, cum devota ipsorum humilitas Sanctorum meritis et precibus adjuvatur. Volentes igitur ecclesiam S. Mariæ Transtyberim de Urbe aliquo speciali munere illustrare, de omnipotentis Dei misericordia et BB. Petri et Pauli Apostolorum ejus authoritate confisi omnibus utriusque sexus Christi fidelibus vere pœnitentibus, et confessis, ac sacra Communione refectis, qui dictam ecclesiam die festo S. Callisti PP. a primis Vesperis usque ad occasum solis festis hujuscemodi singulis annis devote visitaverint, et ibi pro Christianorum principum concordia, hæresum extirpatione, ac Sanctæ universalis Ecclesiæ exaltatione pias ad Deum preces effuderint, plenariam omnium peccatorum suorum indulgentiam, et remissionem misericorditer in Domino F concedimus. Præsentibus perpetuis futuris temporibus valituris. Datum Romæ apud S. Mariam Majorem die v Octobris MDCXV. Pontificatus nostri anno XI.

S. Cobellutius.

aliisque Urbis

118 *Hæc in ecclesia S. Mariæ trans Tyberim : at neque S. Mariæ canonicis sub idem tempus defuit cura, ut et in vicina* S. Callisti *ecclesia debitus illi honor redderetur; quippe die* XIV *Octobris solemne illic sacrum celebrare aliquamdiu consueverunt per se ipsos : ita enim habet apud Morettum num.* 89 *summarium status ecclesiæ S. Mariæ trans Tyberim Avilianum, anno* 1600 *conditum, tit. de ecclesiis subditis pag.* 64 : Ad eam *(vicinam S. Callisti ecclesiam)* capitulum in Festivitate ejusdem S. Callixti, quæ est die XIV Octobris, se confert, ubi celebratur Missa solemnis per canonicum, diacono et subdiacono canonicis illi

mini-

AUCTORE J. B.

A ministrantibus. *Immutatus dein mos hic justis de causis fuit, intermissum sacrum solenne, sed cui Missæ planæ non per canonicos, sed per beneficiatos celebrandæ substitutæ sunt; qua de re constitutiones Cardinalis Saulii anni* 1607 *cap.* 45 de sacrista minore *ita loquuntur* : Die festivitatis S. Calixti ad minus quinque vel sex Missæ planæ *(privatæ, in ejus ecclesia)* celebrentur, quia conventualis celebrabitur in ecclesia S. Mariæ, in qua requiescit corpus ipsius Sancti ; *verum solemnior iterum* S. Callisto *cultus in ea ecclesia restitutus fuit, postquam a cleri S. Mariæ trans Tyberim jure a Paulo V, summo Pontifice, avulsa, anno* 1608 *cessit monachis Casinensibus, qui, æde illa splendidius instaurata,* S. Callisti *festum solemniore Missa, officioque divino per octiduum protracto celebrare cœperunt, impetratis etiam ad fidelium erga* S. Callistum *venerationem magis magisque excitandam Indulgentiis.*

ecclesiis colitur;

119 *Ex eadem causa ecclesiæ S. Sebastiani propter* S. Callisti, *cui imposita est, cœmeterium con-* B *cessæ fuerunt indulgentiæ plenariæ die* XIV *Octobris lucrandæ : sic enim apud Morettum num.* 95, *sed verbis Italicis, scribit Petrus Fulvius in Thesauro Indulgentiarum cap.* 25. Die S. Callisti Papæ, XIV *(Octobris)* in ecclesia S. Sebastiani sunt indulgentiæ plenariæ propter cœmeterium dicti Sancti. *Fuerunt igitur hæ Indulgentiæ templo S. Sebastiani, ab anno* 1167 *Congregationi Cisterciensi, ut Panvinius de septem Urbis ecclesiis cap.* 3 *pag.* 100 *scribit, tradito, propriæ ac determinato mensis Octobris diei affixæ; ac proin distinguendæ ab illis, quas ostii cœmeterii Callistiani via Appia inscriptio supra num.* 66 *relata memorat. Addit denique Morettus memoratis jam Urbis ecclesiis patriarchales basilicas Lateranensem, Vaticanam et Liberianam, in quibus, postquam Officia omnium sanctorum Pontificum ritu duplici recitandi facultas illis facta est, eodem ritu* S. Callisti *festum celebratur, celebrari autem per ceteras Urbis ecclesias a clero Romano ritus semiduplicis Officio Lectionum novem. Officium vero in S. Mariæ trans Tyberim, ubi et quotidiana* S. Callisti *commemoratio fit, integrum* C *exhibet auctario cap.* 12, *ubi et varia, quæ ad illud pertinent, fuse explicat.*

nti et in reliqua Italia,

120 *Atque is quidem* S. Callisto *cultus a Romanis exhibitus fuit, exhibeturque hodiedum : quis vero alibi gentium? Templum olim habuisse suo nomini reliquiisque dicatum prope Clusium in Hetruria ac Senensi territorio, sed nunc dirutum, tradit Joannes Baptista Laurus in Annulo pronubo Deiparæ Virginis pag.* 23 : Non longule *(a S. Musthiolæ ad Clanim fluvium ædibus)* S. Callisti *(verosimillime Pontificis et Martyris)* conspiciebatur ædes, in qua hujus *(S. Musthiolæ)* reliquiæ in urnam conjectæ religiosissime colebantur, quæ ad divæ Musthiolæ *(Callistiana diruta)* mox translatæ sunt, et ad latus beatissimi corporis reconditæ. *Notatur ejus Festum in Calendario Missalis Mediolanensis secundum morem Ambrosianum anni* 1522. *Cultus sacri* S. Callisto *jam dudum impensi in Insubriæ monumentum item affert Morettus num.* 51, *ubi Litanias cujusdam apud Insubres asceterii, seculi* XII *usum redolentes memorat ex Ms. codice membranaceo, Psalterium monasticum continente, ubi ante S. Urbanum, et S. Fabianum, post Linum, Cletum, Clementem, Alexandrum, Sixtum et Cornelium Pontifices summos* S. Callistus *sic invocatur* : S. Calliste, ora. *Cultum vero* S. Callisto *non incelebrem in Anglia olim exhibitum fuisse recte elicit Morettus num.* 101 *tum ex epistolæ* 53 *part.* 2 *lib.* V, *quam ad S. Thomam Cantuariensem ejus nuncii scribunt, tum ex statutis synodalibus Gilberti Cicestrensis episcopi. Agitur in epistola mox laudata de mandato quodam regia, resque ad hunc modum concluditur* : Diem præsentis mandati plenius exequendi ponit et assignat vobis Dominus rex diem Jovis crastinum B. Calixti Papæ. *Statutis autem synodi Cicestrensis hic præmittitur titulus tom. II Conciliorum Britanniæ pag.* 183 : Statuta et adjectiones Domini Gilberti Dei gratia Cicestrensis episcopi publicata in Majori ecclesia Cicestrensi in synodo ibidem celebrata in die S. Callisti Papæ anno Domini MCCXCII. *Reperitur etiam* S. Cal- E listus *inscriptus Calendario Breviarii Sarisburiensis, anno* 1557 *Parisiis impressi, quod etiam Litanias, in ferias quadragesimales divisas, continet, in quibus fol.* 72 *inter Martyres primo loco sanctus* Callistus *invocatur, quem sanctus Urbanus proxime sequitur.*

Gallia,

121 *Haud minus celebrem fuisse in Gallia* S. Callisti *cultum, colligi ex iis potest, quæ de ejus reliquiis Remis et Bellovaci honoratis dicta sunt supra : inscribitur Kalendario Breviarii Remensis anni* 1559 *ad diem* XIV *Octobris hoc modo* : Calixtus Papa et Martyr duplex minus ; *alteri vero anni* 1630 *sic* : Calixti Papæ et Mart. Parvum duplex. *In Calendario S. Quintini typis Hemondi de Feure absque anni nota excuso* : Calixti Papæ et Mart. III Lect. *In Calendario Breviarii Bellovacensis anni* 1554 : Callisti 3 L. ; *sed ad diem* XV *Octobris; nescio, an quod eo die* S. Callisti *Bellovaci receptæ sint reliquiæ; an (quod tamen magis arbitror) quia pridie illic celebriore cultu et Officio* IX *Lectionum S. Angadrisma virgo colitur, cui locum* S. Callistus *cesserit. In Calendario Mel-* F *densi anni* 1640 : Comm. S. Callisti Papæ et M. *In Parisiensi anni* 1584 : Calixti Pa. et Mart. mem., *seu commemoratio. Plura ecclesiæ Gallicanæ Breviaria, quibus* S. Callistus *inscribitur, huc congeri possent, sed hæc, ut quantopere per Galliam illius veneratio diffusa sit, lector intelligat, sufficere reor. Sed singulare, quod habet Calendarium vetus, ex codice Corbeiensi a Luca Dacherio tom.* 10 *Spicilegii editum, ac seculo nono, seu eodem, quo in Belgium, Remosque* S. Callisti *reliquiæ pervenerunt, scriptum, nempe et adventum reliquiarum ejus fuisse celebratum : sic enim ibi pag.* 133 *est legere* : V. K. *(Maii)* Advent. Callisti Papæ, et S. Valeriani. *Litanias veteris, cum infirmi inungerentur, cantari solitas exhibet Marteneus ex codice Ecclesiæ Turonensis ante annos* 800 *exarato, de antiquis Ecclesiæ ritibus tom. II, lib.* I, *cap.* VII *pag.* 133, *in quibus* S. Calixtus Martyr *invocatur, ac proxime post illum SS. Tiburtius et Valerianus*

AUCTORE J. B. *rianus Romani pariter Martyres; ac propterea eumdem puto ac nostrum, licet aptius inter cæteros Pontifices Romanos martyrio nobiles, Stephanum, Linum, Cletum, Clementem, Xistum et Cornelium repositus fuisset: reperitur et alter S. Callistus in iisdem Litaniis; sed inter SS. Confessores, aliunde mihi non notus; verum hic verosimillime nihil ad nostrum. Idem qui noster, videtur* S. Callistus *apud eumdem Marteneum citati Operis tom.* IV *cap.* 27 *pag.* 524 *in Litaniis die secunda Rogationum Lugduni celebrari solitis, invocatus, a quo proxime invocatur S. Urbanus,* Callisti *forte successor, idemque martyr Romanus. Dubius mihi plane est S. Callistus, qui invocatur in Litaniis aliis ex libello precum Floriacensi annorum circiter* 900 *excerptis, tomo citato, pag.* 631. *Vix autem dubitandum apparet, quin in Litaniis, in consecratione et coronatione regum Galliæ dici solitis, quas idem Marteneus citati operis tom.* 3 *pag.* 212 *exhibet, invocetur, ubi sancti Pontifices Romani non interrupta serie sequentes invocantur, continuo post sanctos Apo-* B *stolos hoc ordine :* S. Stephane, S. Clemens, S. Calixte, S. Marcelle, ora.

Hispania, Lusitania, Germania, 122 *Si ex Gallia in Hispaniam transeamus, coli illic ejus festum discimus ritu semiduplici* XIV *Octobris ex Directorio Oriolensi anni* 1638, *Urgellensi anni* 1719, *Vicensi anni* 1720, *Valentino anni ejusdem, Tarraconensi anni* 1718, *Regii monasterii Populeti anni* 1721 *cum commemoratione, Gaditano anni* 1689, *Granatensi anni* 1678, *Cæsaraugustano anni* 1720, *Barcinonensi anni* 1719, *Hispalensi anni* 1656, *ex Directorio Generali Hispaniæ et Aragoniæ auctore Fr. Petro Thoma Oscensi anni* 1721, *Dertusensi ejusdem anni, Ilerdensi anni* 1719, *Calendario Missalis Toletani anni* 1551; *Breviarii Burgensis anni* 1502. *Notatur item in Directorio Lusitano anni* 1717, *auctore Thoma Alvarez, capellano regio, et in Calendario Eborensis Breviarii anni* 1548. *Quam Callistiani cultus studiosa quoque sit Germania, abunde lector colliget ex Kalendariis variarum Germaniæ ecclesiarum Breviariorum, e quibus aliquot, in quibus ad* XIV *Octobris S. Pontificiis nomen inscriptum est,* C *nominasse sufficiet : in his sunt Calendarium præfixum Missali Speciali anno* 1512 *Argentinæ impresso, Coloniense anni* 1577, *Constantiense anni* 1561, *Erphordiense, Fuldense anni* 1670, *Herbipolense anno* 1507 *Venetiis impressum. Hildesiense anni* 1657, *Officiis ejus ecclesiæ Propriis præfixum; Directorium Labacense anni* 1712; *Lubecense anni* 1513; *Mindense anni* 1515; *Moguntinum anni* 1495; *Osnaburgense anni* 1516; *Passaviense anni* 1505, *Diurnale Ratisponense anni* 1507; *Salisburgense Calendarium Officiis ejus loci Propriis præfixum anni* 1689; *Spirense anni* 1591; *Wormatiense anni* 1576. *Notatur ad eumdem quoque diem* S. Callistus *in Calendario Breviarii ecclesiæ Strigoniensis in Hungaria, anni* 1514; *ecclesiæ Warmiensis in Borussia regia anni* 1516; *Caminensis in Pomerania anni* 1521, *ecclesiæ Sleswicensis in Dania, anni* 1512.

Hannonia, 123 *Ut in Belgium denique nostrum redeamus, non solum illic Cisonii, Lambersati prope Insulas et Janniæ prope Namurcum, sed etiam in Hornai-* D *niensi Hannoniæ vico, pari fere a Valencenis et Duaco spatii intervallo distante, frequenti fidelium concursu honoratur; uti et in Oratorio cujusdam nobilis prope Condatum pariter in Hannonia sito, ubi* Opitulatoris *nomen invenit. Ac de Lambersato quidem hæc Buzelinus in Ms. de* S. Callisto, *penes nos exstante hæc scribit :* Hic namque cui nomen ab olim est Lambersatum, ædes sacra visitur parrochialis ejus nomini consecrata, quæ neque modica est, neque parum culta, sive fabricæ molem consideres ornatumque, sive populi a plurimis annis e multis Belgii partibus venerandi Martyris ergo confluentis multitudinem. Pauci dies per annum abeunt, quin aliqui honorem impertiendi cultumque gratia, ac munus offerendi et valetudinem impetrandi adveniant. Sed præcipua vis hominum undique accurrentium spectatur, cum illic novemdiali cultu beatus Pontifex celebratur. Neque olim multi defuerunt, qui Martyris opem illic malis suis abstergendis præsentissimam sensero; neque modo parcior is E Sanctus Vir medelam morbis flagitantibus opitulandi est. Quo minus aliquas ejus suffragiis impetratas curationes possim memorare, injuriane temporum, an hominum negligentia effecerit, nescio; saltem, præter aliquas narrationes parum sibi constantes, et quæ tantum sparguntur, nihil vel litteris traditum, vel coloribus depictum in tabulis deprehendo, præter illud quod non ita pridem Insulensi civi Jacobo Bruneau contigit, dum repente a totius corporis inexplicabili ac difficillimo curatu morbo (paralysis species videbatur) post fusas ad Divum preces votaque concepta levatus est. Virum ego apprime cognitum habeo, et non raro propter integros vitæ mores Insulensis urbis magistratibus ornatum conspexi. *De Hornaino autem hæc scribit :* Postquam enim illic in honorem S. Callisti vel S. Euerardus vel conjux ecclesiam condidit, eo quod ibidem sacrum ejus corpus per iter ad tempus aliquod quievisset, dum ex Italia Cysonium deferretur, haud levem is locus erga sanctissimum Pontificem excivit convenarum religionem, quæ huc F usque propagata est adeo, ut etiam ideo S. Callisti nomen is pagus induerit, quemadmodum certa tenent majorum traditione Cysoniensis abbatiæ Regulares Canonici.

124 *In ceteris etiam Belgii plerisque ecclesiis et* ac toto *modo gaudere, et olim debito Sanctis honore gavisum fuisse, docent earum tum vetera, tum recentiora Breviaria et Missalia, quibus ejus nomen ad diem* XIV *Octobris inscriptum legitur : nonnulla hic commemoro, Breviarium nempe Antverpiense anno* 1496 *Venetiis excusum, in cujus Calendario, parti æstivæ præmisso, hæc habentur :* Pridie Idus *(Octobris)* Calixti Papæ Martyris III Lec. propriæ; *Atrebatense Ms. membranaceum; Audomaropolitanum, anno* 1518 *Parisiis impressum, in quo ad dictam diem fit* S. Callisti *commemoratio, Gandense S. Bavonis anni* 1641, *ritu semi duplici; Brugense S. Donatiani, anno* 1520 *Parisiis impressum, in quo notatur* S. Callisti *festum ad diem* XIII *Octobris,*

ob

A *ob diem sequentem S. Donatiano ecclesiæ istius patrono sacrum; Missale Cameracense anno* 1520 *Parisiis impressum; Breviarium Bruxellense S. Gudilæ Parisiis anno* 1516, *cujus Calendarium ita habet :* Calixti et aliorum Martyrum, *id est, ut opinor eorum quorum in Actis ejus fit mentio, Harlemense Ms. in membrana; Insulense S. Petri anni* 1523, *Montense S. Waldetrudis Ms. membranaceum, Missale Tornacense anni* 1498 *Parisiis, in quo introitus Missæ :* Sacerdotes ejus induant salutare, *etc. Collecta :* Deus, qui conspicis nos ex nostra infirmitate deficere, ad amorem tuum nos misericorditer per Sanctorum tuorum exempla restaura. Per, *etc.; ex Sacramentario S. Gregorii. Breviarium Ultrajectinum anni* 1518, *qui ita habet:* Calixti Papæ et mart. Missa de hoc omni feria cantatur. *Idem legitur in Ordinario ejusdem diœcesis anni* 1503; *Directorium pro eadem archidiœcesi, ac suffraganeis Harlemensi, Daventriensi, Leovardiensi, Groningana, et Middelburgensi, anni* 1709.

passim Belgio.

B 125 *Missale Cameracense aliud, anno* 1527 *Parisiis excusum Missam in honorem* S. Callixti *celebrari solitam exhibet hujusmodi. Introitus :* In virtute tua, Domine, *etc. Collecta :* Deus, qui nos, *etc. ut paulo supra in Missali Tornacensi. Epistola :* Ad Hebreos. Omnis Pontifex ab hominibus assumptus, *etc., usque ad :* Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech. *Graduale :* Posuisti Domine, *etc. Versus :* Desiderium animæ tribuisti ei, *etc. Evangelium :* Vigilitate. *Offertorium :* Gloria et honore coronasti eum, *etc. Secreta :* Sacrificium, Domine, quod desiderauter offerimus, gratum tibi beatus martyr Calixtus et Pontifex suffragator efficiat. Per Dominum nostrum. *Communio :* Magna est gloria ejus, *etc. Postcommunio :* Beati Martyris tui atque Pontificis Calixti quæsumus, Domine, precibus adjuvemur, et ejus digna solennia celebrantes tuo nomini fac semper esse devotos, Per Dominum *.

* Nota 24.

C

ACTA MARTYRII

Auctore anonymo antiquo.

Ex Ms. quo jam ad diem x *Maii, usus est Henschenius.*

Incendium publicum et aliquos fulmine ictos, a

Temporibus Macrini et Alexandri *a* divino incendio concremata est pars Capitolii a Meridiano et intra templum Jovis ruit manus sinistra aurea et eliquata est. Venerunt autem aruspices et sacerdotes ad Alexandrum, dicentes ut sacrificiis placarentur Dii eorum. Hoc audito, jussit Alexander fieri petitionem eorum. Et dum sacrificarent, subito cœlo sereno, mane die jovis, *b* fulmine divino mortui sunt quatuor sacerdotes idolorum, et ara Jovis incendio concremata est *c*; et factus est dies obscurus, ita ut omnis populus Romanus fugeret foras extra muros. Et dum dispergeretur populus per fugam, venerunt trans Tiberim in Urbem ad templum Ravennatium, *d* et audierunt in quodam cœnaculo multitudinem Christianorum psallentem : inter quos erat Calixtus episcopus cum clero suo. Audiens autem hoc unus ex consulibus, *e* nomine Palmatius, multitudinem Christianorum collectam in quodam loco, nuntiavit Alexandro dicens : Magne Princeps, hoc signum ideo factum est, quia civitas sordescit. Si ergo purificata fuerit, gaudebimus simul de gloria culminis vestris et Respublica fulgebit. Alexander dixit : Purificetur. Tandem declara nobis, quæ est ista purificatio ? Respondit Palmatius : Ut profani non sint. Alexander dixit : Qui sunt profani ? Respondit Palmatius : Christiani. Alexander dixit : Ego præcepi semel atque iterum, ut ubicumque inventi fuerint, puniantur, aut offerant diis immortalibus libamina. *f* Respondit Palmatius, dicens : Per claritatem vestram ego audivi, cum tristis essem propter signum quod factum est, quomodo canticis et incantationibus in quodam loco clamaret in regione trans Tiberim multitudo Christianorum : unde non mirum, si causa hæc fecit hoc signum.

AUCTORE ANONYMO, ANTIQUO. b c d

S. Palmatius adhuc ethnicus imputat Christianis, e

E f

2 Dixit ei Alexander : Accipe potestatem, ut ubicumque eos inveneris, trahas ad sacrificandum, ad placandos Deos : aut certe exquisitis eos tormentis afflige *g*. Tunc Palmatius, accepta potestate, collecta multitudine militum, venit trans Tiberim, ubi collecta erat multitudo Christianorum cum B. Calixto : inter quos erat Calepodius *h* senex presbyter. Et venientes in quoddam cœnaculum *i*, ingressi sunt decem milites : et cum ingressi fuissent omnes, hi decem subito cæci facti sunt. Respondit Calepodius senex presbyter et dixit : Filii mei, quem quæritis ? Illi autem clamabant dicentes : Accendite nobis luminaria, quia obscuratus est ante nos locus iste. Dixit autem Calepodius presbyter : Deus qui videt omnia, ipse cæcavit oculos vestros. Tunc palpantes illi descenderunt cæcati. Hæc autem cum vidisset Palmatius, timore territus, fugiens nuntiavit omnia Alexandro. Eodem igitur die Alexander jussit milites, qui cæci facti fuerant, ut in conspectu suo ducerentur. Et dum cognovisset milites, cœpit clamare : O cives optimi ! Videte artem magicam *k*. Respondit Palmatius, et dixit : Si per magicam artem istud factum est, ubi sunt virtutes deorum nostrorum ? Jubeat itaque pietas vestra afferri et immolari diis, ne pereat respublica propter eorum incantationes. Et præcepit Alexander, ut immolaretur Mercurio, et responsa cognosceret. Emanavit autem præceptum *l* universo vulgo, ut omnes ad Capitolium accurrerent de Urbe Roma ; ita ut qui inventi fuissent in habitaculis suis die Mercurii, *m* omnes interficerentur ;

ad capiendum S. Calepodium mittit milites, quibus excæcatis, g

i

F

k

curat sacrificia offerri Mercurio :

l

m

AUCTORE ANONYMO, ANTIQUO.

terficerentur ; et misso præcone ita declaratum est, ut omne vulgus die Mercurii sine dilatione ad Capitolium cum principe conveniat : qui vero non accurrerit, capite puniendum se esse cognoscat. Occurrente die supradicto, omnis populus Romanus ad Capitolium accurrit. Palmatius quoque cum omni domo sua venit ad Capitolium cum porcis et vitulis *n*.

territus voce virginis,

3 Et factum est dum occisione pecudum effunderetur sanguis, et incantarent carnibus sacerdotes ; virgo templi *o* nomine Juliana, arrepta a dæmonio clamabat dicens : Deus Calixti, ipse est Deus vivus et verus : ipse indignatus est pollutionibus Reipublicæ vestræ, et conteret regnum mortale vestrum, quia non adoratis veritatem. Audiens hoc Palmatius, solus cucurrit ad B. Calixtum in regione trans Tiberim in Urbe Ravennatium ; et misit se præcipitans et introivit in domum ubi collecta erat multitudo Christianorum, et cecidit ante pedes B. Calixti, dicens : Cognovi Jesum Christum esse Deum verum, quem

accurrit ad S. Callistum baptizandus

B dæmones confessi sunt hodie ; per ipsum te adjuro, ut liberes me a cultura dæmonum et lapidum : baptiza me sicut prædicas. Dixit ei Calixtus episcopus : Noli deridere errando veritatem. Respondit Palmatius cum lacrymis, dicens : Domino, non derideo : quia cognovi in cæcitate militum, et in responsione virginis, quia Dominus meus Christus tuus est. Respondit Calepodius senex et dixit ad beatum Episcopum : Beatissime Pater, petenti baptismum noli denegare. Eodem tempore indixit Jejunium *p* ei uno die, et catechizavit eum ; et allatam aquam de lympha putei, qui erat in eadem domo, benedixit : et deposito Palmatio in pelvim *q*, dixit ei S. Calixtus Episcopus : Credis ex toto corde in Deum Patrem omnipotentem, factorem visibilium et invisibilium ? Respondit Palmatius : Credo. Et dixit ei : Et in Jesum Christum filium ejus ? *r* Et iterum respondit : Credo. Et dixit ei : Et in Spiritum Sanctum, Ecclesiam Catholicam, remissionem peccatorum, carnis resurrectionem ? Et exclamavit voce magna cum lacrymis Palmatius : Credo, Domine. Eadem hora cœpit clama-

C re et dicere : Vere vidi Dominum Jesum Christum verum lumen, qui me illuminavit *s*. Baptizavit autem et omnem domum Palmatii, et uxorem et filios, et promiscui sexus numero quadraginta duos. Ab eadem die cœpit Palmatius omnem facultatem suam pauperibus Christianis erogare, perquirens regiones et cryptas, ut ubicumque inveniret aut in custodia aut absconsos Christianos, de facultatibus suis victum vel tegumentum ministraret.

cum aliis 42 ex sua familia :

vinctus coram Alexandro,

4 Post dies vero triginta duos, *t* requiritur Palmatius ab Alexandro, cui nuntiatum est, quia Christianus est, et aliis suadet. Tunc Alexander jussit eum præsentari. Qui cum tentus fuisset a quodam Torquato tribuno, et missus in custodiam Mamertini ; *u* post triduum *x* indicavit Alexandro Torquatus. Palmatium in custodia mancipatum. Tunc Alexander gaudens jussit eum sibi præsentari. Et vinctus catenis Palmatius in-

D greditur ante Alexandrum. Quem cum vidisset, jussit eum solvi, et dixit ei : Sic amens factus es, o Palmati, ut deseras Deos, et quæras et colas hominem *y* ? Palmatius tacuit. Dixit ei Alexander : Loquere fiducialiter ; ne timeas. Respondit Palmatius dicens : Si datis licentiam, loquimur veritatem. Dixit ei Alexander : Excepta deorum injuria, loquere. Dixit ei Palmatius : Optime princeps, si advertas, non sunt dii, sed sunt factura hominum mortalium. Modo quidem cognoscat mansuetudo vestra, qui debent coli : qui sunt aut fabricantur a mortalibus, quales sint, vos judicate. Sed precor ego infelix claritatem vestram : dicas deo tuo ut loquatur, et cum interrogavero, respondeat : et cum hoc factum fuerit, non desero deos tuos, quos tu dicis ? Dixit ei Alexander : Et quomodo a cunabulis tuis istos adorasti, et modo relinquis eos ? Respondit Palmatius ; Feci quasi infelix : modo autem cognovi quod verum est, de qua re precor Dominum Jesum Christum, ut ignoscat mihi, quia ignorans

profitetur fidem :

E peccavi. Eadem hora subridens Alexander, tradidit eum cuidam Simplicio senatori, dicens : Habe eum penes te sine aliquo timore ; et mollibus sermonibus revoca eum ad culturam deorum ; talem enim hominem Respublica necessarium habet. Accepto Palmatio, Simplicius senator vestimenta nobilia allata induit eum, et duxit in domum suam. Qui Simplicius præcepit uxori suæ, et majoribus domus suæ, ut omnem domum Simplicii in sua potestate haberet. Tunc Palmatius jejuniis et orationibus vigiliarum vacans, non cessabat cum lacrymis Deum Patrem omnipotentem orare, et Jesum Christum filium ejus ut pœnitentiam ageret de errore suo.

traditur S. Simplicio senatori,

paralyticam sanat;

5 Veniens autem ad eum quidam Felix nomine, cujus uxor clinica jacebat annis quatuor in lecto, misit se ad pedes Palmatii, dicens : Confessor Domini nostri Jesu Christi, exora pro ancilla tua uxore mea Blanda, ut liberetur de lecto doloris et ego percipiam baptismum cum ea ; quia diu est, quod morbo paralytico tenetur et jam facultas nostra defecit. Tunc Palmatius, præsente uxore Simplicii, cecidit in terram, et cum la-

F crymis orare cœpit cum Felice dicens : Domine Deus, qui illuminasti servum tuum, da mihi lumen æternum Jesum Christum : salva ancillam tuam Blandam, et alleva eam de lecto doloris : ut cognoscant omnes, quia tu es creator omnium rerum. Eadem hora venit Blanda pedibus suis currens ad domum Simplicii senatoris et dicens : Baptiza me in nomine Domini Jesu Christi, qui tenuit manum meam et sanavit me. Tunc Felix cœpit urgere B. Palmatium ut baptizaretur. Eadem hora B. Palmatius misit ad S. Calixtum episcopum ; et veniens baptizavit Felicem cum uxore sua Blanda. Videns hoc Simplicius, cecidit ad pedes Calixti dicens, ut cum omni domo sua baptizaretur. Tunc B. Calixtus episcopus fiducialiter dixit : Congreget Dominus triticum in horreum suum *z* ; et catechizavit omnem domum Simplicii, et uxorem et filios et familiam ejus ; animas promiscui sexus fere sexaginta octo. B.

baptizati SS. Felix et Blanda et S. Simplicius cum familia,

Calepodius

A Calepodius presbyter gaudio repletus, cœpit clamare in domo Simplicii, dicens : Gloria tibi, Domine Jesu Christi, qui de tenebris dignaris ad lucem perducere facturam tuam, et de errore liberare. Hoc audiens Alexander, quia multitudo hominum baptismum percepisset per B. Calixtum episcopum, misit exercitum militum, ac tenuit omnes qui baptismum perceperant, quos præcepit capitis subire sententiam, et per diversas portas urbis Romæ capita eorum suspendi, ad exemplum Christianorum.

capite plectuntur :

corpus B. Calepodii sepelitur in ejus cœmeterio.

6 Tenuit autem et B. Calepodium, quem fecit *aa* occidi gladio, et corpus trahi per civitatem sub die Kalendarum Maii *bb* : cujus corpus jactari fecit in Tiberim ante insulam Lycaoniam *cc*. In ipsis diebus fugit B. Calixtus cum decem clericis suis, et abscondit se in domum *dd* cujusdam Pontiani noctu, rogans piscatores quærere corpus B. Calepodii presbyteri. Quod inventum levantes de flumine, renuntiaverunt B. Calixto Episcopo. Tunc gaudio repletus est. Quod
B corpus Sanctum acceptum condivit cum aromatibus et linteaminibus, et cum hymnis, et sepelivit eum in cœmeterio ejusdem *ee*, sexto Idus Maii.

capitur S. Callistus, ff

7 Ab eodem die *ff* cœpit Alexander curiose quærere B. Calixtum Episcopum. Et divulgatum est ei, quod esset in domo Pontiani juxta urbem Ravennatium ; misitque occulte trans Tiberim et tenuit eum, præcipiens ut in eodem loco fame cruciaretur. Qui tamen cum quarto die nihil victus accepisset, jejuniis et orationibus magis corroborabatur. Hoc audiens Alexander, jussit eum fustibus cædi omnibus diebus, et in eodem loco custodiæ mancipari, ut si quis ad eum noctu veniret, occideretur. Cumque multis diebus *gg* in custodia esset maceratus, venit ad eum B. Calepodius noctu per visionem, consolatus est eum dicens : Firmus esto, Pater : quia corona tua jam perfecta est : ut accipias a Deo condignam laboris tui mercedem. Beatus autem Calixtus in-
C sistens orationi, non cessabat Dominum deprecari.

Privatum baptizat, demersusque in puteum hh

8 Erat autem ibidem quidam miles Privatus *hh* nomine, qui erat ulceribus plenus, et cruciabatur die ac nocte doloribus. Hic misit se ad pedes B. Calixti Episcopi dicens : Salva me ab ulceribus meis : quia credo Dominum Jesum Christum Deum vivum et verum, qui sicut Blandam liberavit, potens est et me salvare, quia diu est quod consumor, in afflictione doloris mei. Respondit B. Calixtus episcopus dicens : Si credis ex toto corde, fili, et in nomine S. Trinitatis baptizatus fueris, mundaberis. Privatus miles respondit : Ego credo, quia liberat et salvat me Dominus in baptismo, per manum tuam. Tunc B. Calixtus eum baptizavit, et ita a vulneribus et morbo, quo tenebatur, mundatus est. Et cœpit clamare dicens : Deus verus et Sanctus est Dominus Jesus Christus, quem prædicat B. Calixtus Episcopus : quia idola vana et muta consumentur : Deus enim æternus est Christus. Quod iterum audiens Alexander, iracundia plenus, eo quod militem Privatum baptizasset, mittens fecit Privatum plumbatis cædi et deficere ; Calixtum vero Episcopum per fenestram domus præcipitari, ligatoque ad collum ejus saxo, in puteum demergi et in eo rudera cumulari *ii*.

AUCTORE ANONYMO ANTIQUO.

honorifice tumulatur. kk

9 Post dies vero decem et septem *kk* venit presbyter ejus, nomine Asterius cum clericis noctu, et levavit corpus B. Calixti episcopi et honorifice sepelivit in cymeterio Calepodii via Aurelia pridie Idus Octobris. Post dies autem sex *ll* tenuit Alexander Asterium presbyterum : quem præcepit per pontem præcipitari. Cujus Sanctum corpus inventum est in Ostia, et a quibusdam Christianis sepultum in eadem civitate sub die XII Kalendarum Novembris ; regnante Domino nostro Jesu Christo qui vivit et regnat Deus per omnia sæcula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

E

a Hæc, *inquit Henschenius, infra non raro citandus, tom. II. Maii pag.* 501 *in Annotatis ad Passionem S. Calepodii et Sociorum martyrum* claritatis causa ita legenda forent : « A temporibus Macrini usque ad tempora Alexandri hæc gesta sunt. » *Successit enim Antonino Caracallæ mense Aprili occiso Macrinus anno* 217 ; *Macrino Heliogabalus extinctus anno* 222 *die* VI *Martii ex Pagii calculo ; secundum Henschenium* X. *Zephyrinus Papa obiit anno* 217, *die* XXVI *Julii ex dictis num.* 30 *Commentarii prævii ; successit Zephyrino* Callistus *die probabilius secunda Augusti, martyrio coronatus die* XII *Octobris, anno Alexandri primo.*

b *Videsis dicenda ad litteram* bb.

c Additur in Ms. Ultrajectino : « Anno Domini CCXII. » *Henschenius citatus. Porro nihil hactenus narrata præ se ferunt incredibile, cum et Suetonius his non admodum absimilia in Galba scribat :* Novissimo Neronis anno.... tacta de cœlo cæsarum æde, capita omnibus simul statuis deciderunt : Augustique sceptrum e manibus excussum est. *Ex Moretto in Annotatis in Passionem sancti* Callisti. F

d *Verba sunt minus ordinatim collocata ; rectius scripsisset auctor :* Venerunt trans Tyberim in urbem Ravennatium ad templum, *in cujus nempe cœnaculo Christianos psallentes Romani ex Urbe fugientes audiverunt. Videtur id templum idem esse, quod a* Callisto *jam ante sacris Christianorum usibus addictum, ac S. Mariæ dedicatum, Alexander, adhuc forte cæsar, Heliogabalo res publicas parum curante, repulsis popinariis, Christianis adjudicavit. De regione Transtyberina, quam Ravennates classiarii incoluere, vide dicta Commentarii prævii num.* 35.

e *Consules anno* 222 *ordinarii fuerunt Heliogabalus et Alexander ; sed Heliogabalo potuit substitui Polmatius, quod Henschenius, vel id muneris antea gessisse, quod alii censent ; vel denique consulis* appel-

AUCTORE J. B.

appellatio paulo latius sumitur, quæ aliis etiam dignitatibus in Actis Sanctorum interdum attributa invenitur.

f *Hujusmodi responsum Alexandro, nullo juris ordine servato, nec ullo speciatim objecto crimine, nisi quod profani, seu Christiani essent, mortis sententiam, nisi diis sacrificarent, ferentis, nimium ab Alexandri humanitate et æquitate abhorret, quam ut ex ejus ore profectum fuerit: illatum quidem* S. Callisto *ceterisque memoratis in hisce Actis Martyribus mortis supplicium est, sed, Alexandro invito, ac in Ulpiani ejusve similium machinationibus, etsi contra animi propensionem, connivente potius, quam jubente. Vide dicta Commentarii prævii* § II.

g *Idem esto de hoc responso judicium.*

h *Colitur die* X *Maii, ad quem Passionis ejus et Sociorum Acta illustravit Henschenius supra citatus.*

i *Partem superiorem templi, de quo ad litteram* d. *In hujusmodi cœnaculis in more fuisse Christianis conventus suos habere, colliges ex dictis num.* 72

B *Commentarii prævii.*

k *Palmatius quidem, quæ facta fuerant, Alexandro nuntiaverit; at is melius de Christianorum institutis moribusque, probe sibi cognitis, judicabat, quam ut ea magicis Christianorum artibus facta continuo crederet. Videsis dicta num.* 21 *Commentarii prævii.*

l *Præceptum hujuscemodi, ut ex sequentibus patet, et publicum et generale fuisset, saltem respectu Romanorum; at id ab ispomet Alexandro datum fuisse, difficile creditu est: secus vero datum fuisse ejus nomine ab iis, qui et Christianorum flagrabant odio, et, qua apud hunc imperatorem valebant, auctoritate abutebantur.*

m *Vide infra litteram* bb.

n.................. Mactatur vacca Minervæ,
Alipedi vitulus, taurus tibi, Summe Deorum.

Ovidius lib. 4 *Metamorphoseon.*

o *De Virginibus Romanis, etiam non Vestalibus, vide Commentarium prævium, num.* 16.

C p Advertat lector animum ad antiquos ritus in baptismo servatos. *Henschenius citatus. Actuum Apostolorum cap.* 2 ℣. 38 *Petrus ait :* Pœnitentiam agite et baptizetur unusquisque vestrum in nomine Jesu Christi.

q Ita Constantinus Magnus apud Anastasium Bibliothecarium in Vita S. Silvestri dedit « pelvim ex argento ad baptismum, pensantem libras viginti. » *Ita idem Henschenius. Plura si cupis, vide Morettum citatum.*

r *Apud Morettum adduntur hæc :* Et dixit ei : Qui natus est de Spiritu sancto ex Maria Virgine? Respondit Palmatius : Credo.

s *Lumen hoc videtur fuisse cœleste et insolitum.*

t Ms. Vlimerii « viginti duos ; » Ado « triginta. » *Henschenius citatus.*

u Ad radicem Capitolii est locus, nobilitatus vinculis SS. Petri et Pauli et aliorum Martyrum, uti sæpius diximus. *Henschenius citatus.*

x *Vide infra litteram* bb.

y *Atqui Christum inter Deos coluit Alexander ipse: non igitur amentiam Palmatio exprobrarit, nec ita contemptim de Christo locutus fuerit.* D

z *Verba hæc, licet in* S. Callisti *Officio olim recitata, ex ejus Actis sumi potuere; nec ex ejus ore magis fortasse processerint, quam ea ex ore Alexandri, de quibus paula ante.*

aa Martyrologium Bedæ: « Fecit occidi a Laodicio. » *Henschenius citatus.*

bb *Scrupulum movere nata est dies prima Maii hic S. Calepodii neci assignata, num scilicet posita hac S. Calepodii necis epocha, quæ hactenus gesta in Actis dicuntur, ab Alexandri imperii principia usque ad Kalendas Maii anni* 222 *fieri reipsa potuerint. Sic ea Morettus Disquisitione* I *in Auctario cap.* 9 *et* 10 *pag.* 248 *fere disponit. Imperare Alexander cœpit anno* 222 *die* VI *Martii; ab hac die usque ad* XIII *ejusdem mensis potuit Alexander tabernam meritoriam, jam ante in Christianorum templum conversam, rescripto suo Christianis addicere, et Capitolium tangi fulmine, si non ante annum* 222 *ista contigerint. Factum fuerit Jovi primum sacrificium (vide num.* 1 *litt.* b) *die* XIV E *Martii. qui eo anno, littera Dominicali* F, *dies Jovis fuit. Accusari tum cœpti fuerint Christiani, tamquam malorum, quæ acciderant, auctores. Exin die* XX *Martii, qui dies Mercurii fuit, factum fuerit Mercurio sacrificium alterum, de quo num.* 2 *litt.* m. *Territus novo prodigio Palmatius baptismum petit; diem posterum (vide num.* 3 *litt.* p) *jejunio transigit; die* XXII *Martii baptismum recipit. Post dies* XXXII *(vide num.* 4, *litt.* t) *Palmatium requirit Alexander die Aprilis* XXIV; *eique sistitur (vide num.* 4, *litt.* x) *triduo post, seu die Aprilis* XXVII. *Sequenti triduo servatur Palmatius in ædibus Simplicii, Blanda et Simplicius baptizantur : quarto autem post die, seu Kalendis Maii, S. Calepodius ejusque Socii martyrium subeunt.*

cc *Seu Tiberinam, nunc* S. Bartholomæi *dictam, ob ædem huic sacram. Ex Henschenio citato.*

dd *Postmodum conversam in ecclesiam,* S. Callisto *sacram.*

ee *Quod nimirum a S. Calepodio, cum junior esset, exstrui potuisse Henchenius censet pag.* 498. F

ff *Quo, audita S. Simplicii ejusque familiæ ad fidem conversione, capi S. Calepodium ejusque Socios jusserat. Vide Commentarii prævii num.* 32.

gg *Sed non admodum multis : nimirum* 17.

hh *Alius a* S. Saturo *in Hieronymianis Martyrologiis ad diem* XII *et* XIV *Octobris annuntiato. Vide Commentarii prævii num.* 80 *et* 81.

ii *Anno probabilius* 222 *die* XII *Octobris. Vide Commentarii prævii* § III.

kk *Verosimilius a* S. Callisti *captivitute numerandos ex Commentarii prævii* § III, *id est, a die circiter* XXVII *Septembris.*

ll *Verosimilius ex dictis in Commentarii prævii num.* 33 *a nece* S. Callisti, *seu die Octobris* XVIII.

ACTA

A

ACTA TRANSLATIONIS

EX ITALIA CYSONIUM.

Ex Ms. Joannis Buzelini.

Notingus Brixiensis episcopus obtentum Romæ a Sergio Papa S. Calisti corpus, Factum est igitur evolutis multis annorum curriculis, postquam gloriosa beati Martyris Calixti et sociorum ejus sub Macrino et Alexandro *a* Romanorum principibus Passio consummata est, Notingus *b* Brisciæ civitatis *c* episcopus divino ductus amore Romam ire disposuit; quatenus Dei ordinante clementia, aliquem Sanctorum Martyrum a Romanæ sedis Antistite mutuans in monasterio, quod in prædio suo Domino præparabat, collocare valuisset. Cumque idem vir Dei Romam venisset, omnemque sui desiderii voluntatem in auribus Sergii Papæ *d*, qui tunc temporis Romanæ præsidebat ecclesiæ, effudisset, non cassis precibus obtinere meruit, quod petebat. Qui Sancti viri postquam se per aliquot dies sacris excoluere sermonibus, et tempus jam remeandi instaret: cœpit vir Dei Notingus vehementius insistere precibus, ut sui desiderii perficeretur ingressus. Tunc Sergius Papa, reserato Calepodii cœmiterio, ubi noverat Sanctum sepultum Calixtum, *e* elevavit eum cum hymnis, ac debito tanto Patri honore. Tradidit enim Notingo pontifici quocumque divina pietas concessisset, portandum. Qui non modico repletus gaudio, Deique suffultus auxilio iter redire perrexit. Et quia locus, in quo Sanctissimum corpus plantare volebat, adhuc semiplene perfectus fuerat, reputans secum indignum fore, si tantum thesaurum in imperfecto suo scrinio condidisset: dignum fieri judicavit, ut in monasterio, quod cella aurea vocabatur, *f* cui ipse spirituali regimine præsidebat, et sacer monachorum chorus diebus ac noctibus vigiliis et orationibus excubabat, paullulum requiesceret; ac sic demum ad supra memoratum locum, quem in suo prædio præparandum statuerat, perveniret.

C

ac in cella aurea interim depositum, 2 Sicque factum est, ut in prædicto monasterio, quod cella aurea vocatur, aliquamdiu jaceret: ubi et miraculis præclarissimis coruscavit, et fidelium cordibus munerum suorum pocula propinavit. O inæstimabile divinæ dispensationis consilium, quam dignum Famulo suo, ubi ad modicum requiesceret, exhibuit locum! Nam si antea propter hoc tantummodo cella aurea dicebatur, quia domus ipsa cameram habuerat deauratam, jam nunc decentissime tota non modo ipsa cella, verum etiam patria aurea appellabitur, in qua thesaurus diu in agro ecclesiæ Apostolicæ jacuerat quem inveniens homo abscondit, et præ gaudio illius abiit, vendiditque omnia quæ habuit, et emit eum. Præfatus itaque Notingus pontifex monasterio cum omni reverentia et summo decore perfecto, tempus congruum perquirebat, quo Sanctissimum corpus ad sedem suam cum omni laude perduceret. Venerunt etiam aliarum Italiæ civitatum complures sacerdotes atque diaconi, omnisque gaudens populus ad tanti occursum pariter atque obsequium Patroni. Cumque dies statuta immineret, et omnes se ad hoc studium accingerent, elevantes eum de loco altius, quo ipse jacebat, deferebant foras usque in atrium ipsius ecclesiæ, et dum feretrum, in quo Sanctissima Christi Martyris membra jacebant ad terram, humeris suis deponerent, ut clerici ac populi multitudo, oratione completa, benedictione percepta, pars quidem ibi remaneret, pars vero reliqua cum Dei Famulo properaret, mirum atque ineffabilem in modum accipientes eum presbyteri, nullatenus a terra elevare valebant.

EX MS. BUZELINI.

E

frustra id ad destinatum locum transferre conatus, 3 Cumque alii atque alii presbyteri applicuissent, ut eum cum debita reverentia deducerent, ut verbis jam antea dictis utamur *g* tanto pondere, eum fixit Spiritus Sanctus, ut corpus Famuli Dei immobile permaneret. Et dum vir sanctus suos bajulos ita prægravatos relinqueret, omnisque multitudo populi stupens atque admirans adstaret, quod agerent ambigentes, quo se verterent nescientes: presbyter, qui erat ecclesiæ custos, in qua Sanctus jacuerat Martyr, divino tactus numine venit, et arculam de feretro elevans sustulit, ac si nil ponderis detegisset. Videntes autem omnes populi miraculum factum, timuerunt et glorificaverunt Deum, qui in Sanctis suis est mirabilis, et in servis suis miseretur. Consilioque accepto, statuerunt, ut secundum quod de Famulo suo Dominus demonstraverat, ageretur, atque in eadem ecclesia asservaretur: donec sua dispositione sedem illi placitam inveniret. Sicque factum est, ut per aliquot annos Sanctum corpus ecclesia supra memorata possideret, et præsentia ejus sublimata cresceret.

F

Everardo comiti donat, 4 Ea igitur tempestate fuit vir nobilissimus Francorum natalibus oriundus, nomine Euerardus, *h* qui ducatum Foro-Juliensem divina ordinatione sub glorioso principe Lothario, Ludovici piissimi imperatoris filio, ac in gubernaculis successore nobiliter administravit............ *i*. Hic itaque omnia, quæ de B. Calixto facta fuerant, a dicentibus viris religiosis crebrius audivit; secumque tacitus cogitavit, quatenus per Dei voluntatem atque misericordiam sanctum Dei Calistum a B. Notingo impetrare valuisset, atque monasterio, quod ipse in partibus Galliarum occiduis in prædio suo, quod dicitur Cysonius, in pago Tornacensi nobiliter struxerat, Domino opitulante, collocare meruisset. Cumque hujusmodi cogitatione ac desiderio diutissime teneretur, curaque sanctissima assidue morderetur: tandem

EX MS. BUZEL NI.

tandem divina ei gratia ostium misericordiæ suæ aperuit, atque omnia, quæ optaverat, indulgentissime condonavit. Nam mox ut tempus loquendi inter se condictum advenit, et verba suæ petitionis in auribus Notingi *k* episcopi fudit: statim vir venerabilis assensum dare non abnuit; sed cum omni alacritate mentis ac venerationis sub chyrographo, quocumque divina pietas concessisset, sanctissimum ei corpus deducendum esse permisit, reputans secum, quasi non eum sibi superna gratia monasterio suo portandum concedere voluisset, et Sancti ipsius Martyris membra pretiosissima illo vectari non elegissent, nequaquam se Vir Sanctus, Spiritu Sancto operante, fixisset, eum eum ad locum præmemoratum jam pridem transportare decrevisset.

qui illud sacerdotum humeris *l*

5 Tunc vir Domini memorabilis Euerardus *l* omni gaudio repletus, et gratias Deo referens, qui fideles suos semper exaudire non cessat, si modo justum atque utile sibi fuerit quid optare, præparatis omnibus, quæ tantis ministeriis apta
B videbantur; adhibitisque sacerdotibus ac diaconibus, omnique reliqua cleri ac populi fidelis frequentia, cœptum opus perficere satagebat. Cum ergo dies statuta instaret, quo Sanctum Dei Martyrem a loco prædicto, qui cella aurea vocatur, elevare debuissent: affuerunt non pauciori numero, quam prius, ac pene e longinquis terræ partibus, locis ac patriis totius Italiæ populus ac clerus convenerunt, ut Sanctissimi patris sui Calixti, quasi ultimo beneficio ac oratione recreati, in pacis eum ac justitiæ semitam, atque ad mansionem, quam sibi voluntas Domini præparaverat, eum gaudio deducentes, sic domum unusquisque ad propria remearet. Et dum, dicta oratione, una voce respondissent: Amen, elevantes eum a loco, in quo jacebat, nullo gravati pondere efferebant cum hymnis et laudibus usque in atrium ecclesiæ, ubi antea gressum fixerat. Tunc data benedictione his, qui eum vero Israël profecturi erant, imposuerunt eum humeris sacerdotum veneranter atque honorifice deportandum, atque ita mutuo valedicentes, ac se alterutrum
C osculantes ab invicem discesserunt. O viam terque quaterque beatam, locaque præclarissima Sancti Martyris visitata, calcata atque hospitata gestatoribus! Quæ etsi asperitate ac difficultate horrebat, tamen Sancti ipsius meritis atque suffragio in nullo famulos suos ac ministros lædere prævalebat. Ferebaturque mons Domini super altissimos altior, ac sublimitatis suæ potentiam adhuc longe positus præmonstrabat.

in Belgium

6 Postquam igitur diversa terrarum loca et regna peragrantes circuirent, pervenerunt ad quamdam villam, quæ præter vulgare et antiquum nomen ob merita S. Quintini Martyris ibidem quiescentis, ejusdem nomine sæpius nuncu-
m patur, *m* ubi quid miraculi per famulum suum Calixtum Dominus fecerit, reticendum esse non credimus. Erat namque ibi mulier quædam, quæ licet parentibus Christianis fuerit genita, tamen ab ineunti ætate oculorum cæcitate mulctata, perpetuo noctis horrorem torpebat. Hæc ubi a dicentibus audivit Sanctum Dei Calixtum prope D
illum locum transiturum, accepto quodam sui patrimonii servulo, *n* iter Sancti subsecuta est. *n*
Cumque Sanctum corpus ad locum, qui aquilæ silva dicitur, deportassent, locumque ipsum ad pernoctandum habilem reperiissent: deposuerunt illud cum metu et reverentia. Officiis quoque divinis rite peractis, ad suorum refectionem corporum ire disponebant. Cum interea nuntiatum est a dicentibus, quod ibi essent germani fratres, qui ob patrimonia derelicta adversum se dissidentes, alterutrum sibi mortem infligere quærebant. Qui statim in conspectu ecclesiæ adducti sunt. Et dum adhuc iniqua pleni cogitatione, invidiæque et iracundiæ, ut Cain fratricida, facibus accensi ante præsentiam Martyris in medio constitissent, mirum in modum ita subito divinus eos timor perculit, ut in facies suas ruerunt, veniamque de suis erratibus similiter exorarent. Tunc omnibus gratias Deo referentibus, qui salvat omnes, et neminem vult perire, a terra sub-
levati sunt, atque paternis admonitionibus castigati et viam pacis ingressi, ab illo die et deinceps unanimiter habitare cœperunt. Ob cujus miraculi testimonium incolæ terræ illius in eo ipso, ubi Sanctus requieverat, loco crucis signum fixerunt, quod usque hodie ibidem permanere dignoscitur. E

7 Supra memorata igitur mulier cæca Sancti vestigia subsecuta ad eum locum postera die pervenit; audiensque quod Sanctus ibidem requieverit, atque miraculo facto, jam jam locum reliquerit, paululum gravata resedit, palpatumque Dominicæ signum crucis deosculari cœpit, taliterque se agens obdormivit. Cumque a somno evigilasset, apertis oculis clare omnia vidit, acsi omnino numquam aliquid cæcitatis in ipsis pateretur. O beatum locum agrumque pretiosum, in quo arca Domini (in similitudinem agri Areunæ*) requievit, quem pacifice pater sibi comparavit, factisque sacris miraculis sublimavit! Qui merito non jam exaltandus jumentis est insipientibus, sed sacris potius est consecrandus atque ædificandus cultoribus: ubi odiorum petra in perpe- F
tuum confringatur ac dilectionis fraternæ vestis bis tincta texatur: ubi dæmoniaci erroris nebulæ vanescunt, ac lumen veritatis cunctis fidelibus innotescit. Mox itaque mulier superni muneris auxilio roborata, gaudens et gratias agens alacri animo plantisque pernicibus ad locum, ubi Sanctus Domini paratam sibi accepturus erat mansionem, pervenit, servulumque suum, quem ducem ac comitem in sua cæcitate habuerat, B. Calixto tradidit, *o* seque, sacro sibi velamine su- *o*
perposito, in ecclesia ipsius consecravit *p*. *p*

non absque prodigiis delatum

* II Reg. cap. 24.

8 His itaque atque hujusmodi miraculis comitati Sanctorum artuum bajuli, lætantes ad locum superius memoratum Cysonium pervenerunt: surgensque omnis multitudo cleri seu populi finitimorum locorum, obviam Sancto properabant, genuaque submissi in terram Dominum benedicebant, qui sui misertus, de suis sedibus tantum principem sibi mittere dignaretur. Tunc omnes

in Cysoniensi ecclesia collocat;

uno

EX MS. BUZELINI.

A uno animo unaque voluntate congregati cum melodiæ vocibus hymnisque laudibus debitis Sanctissimum Christi Martyrem suæ domui intulerunt, ac in præparato sibi Mausoleo decentissime collocarunt : ubi præstante Domino, quod miraculorum per idem tempus monstratum est, Domino opitulante, paucis subternotabimus, omnesque legentes humiliter obsecramus, ut non qualitatem, vel meritum dicentis attendant personæ, sed veritati miraculorum tanti Martyris fidem credulitatis accommodent. Sæpe enim dum persona dicentis attenditur, in verbo veritatis exsecutiendo claudicatur. Lux itaque illuminandis non gignit offendiculum, sed lippientibus sua præsentia majoris doloris impertit emolumentum. Non enim ista miracula Dominus ostenderet, si credenda non essent; si autem credenda, tunc pariter et scribenda; quod si scribenda, consequenter et legenda. Sed jam ad ipsa miracula, prout Dominus donaverit, narrando veniamus. Facta sunt autem hæc anno Dominicæ Incarnationis octingentesimo quinquagesimo quarto *q*.

B

q *ubi Sanctus*

9 Postquam itaque omnes finitimi populi atque infirmorum diversorum catervæ Sanctum Dei martyrem Calixtum has in partes venisse cognoverunt, et signa, quæ per eum Dominus in via positum fecerunt, audierunt, cœperunt sacrum locum, ubi requieverat, studiosius visitare, ac suis muneribus, prout quisque poterat, prono animo cumulare, quatinus divina eos pietas, quæ in Famulo suo miraculis radiabat, ejus meritis et orationibus ab omnibus noxiis eriperet, ac reddita corporum sanitate, corroboraret, et lætius atque securius Domino deservire prævalerent. Cum igitur nocte quadam, finitis matutinis Officiis, omnes ab ecclesia exiissent, seque post vigilias sopori dedissent : unus miserorum luminibus oculorum privatus, ante fores ecclesiæ restitit. Qui etiam per aliquot dies antea frequenter ibi visus fuerat, et quasi jam notus ab infantia omnibus habebatur. Hic itaque dum suæ cæcitatis miseriam animo deploraret, et a Domino per

C S. Calixti Martyris sui merita remedium postularet : instante auroræ articulo, subita corporis gravitudine depressus in somnum est resolutus. Apparuitque ei per somnum vir senex, nivio candore perfusus, et ultra, quam dici possit omni speciositate et pulchritudine decoratus. Qui blanda voce eum compellans dixit : Malalde (sic enim homo vocabatur) Quare, inquit, tam diu jaces? Sed nunc jam surge : noli morari, et intra ecclesiam, et age gratias Deo. Expergefactus a somno, vidit omnia lucide, currensque usque ad ostium ecclesiæ crebris ictibus cœpit pulsare, ut sibi intrandi aditus cederetur. Cumque custodes ecclesiæ ejus vocibus excitati venissent, foresque illi reserassent, invenerunt eum, quem ante modicum cæcum reliquerant, sine ullo impedimento perspicua mobilitate suorum acie oculorum fuisse vigentem. Tunc itaque lætitia et gaudio repleti, Dominum pariter collaudabant in excelsis : certi quod Dominus per præsentiam sui Famuli locum, in quo jacebat, invisere et inhabitare dignaretur.

10 Per idem quoque tempus etiam aliud miraculum gestum est, quod minime latere sancimus. Ecclesia namque, *r* quæ ibi constructa fuerat, antequam Sanctus Dei Calixtus Martyr deferretur, parva quidem atque inordinabili schemate ædificata erat, nec poterat sua inordinatione et parvitate aliorum Sanctorum reliquias, quæ ibi plurimæ habebantur, stans atque immunis a casu servaretur : pars vero totius corporis ecclesiæ reliqua funditus erueretur. Atque ita fieri volebat ut postquam pars, quæ corruerat, ordinabiliter atque firmiter ex majori parte fuisset, Sanctorum reliquiæ conderentur, ac si demum pars reliqua, quæ residua fuerat, funditus similiter eruta a fundamentis ad lineam partis prioris erecta consurgeret : donec totum fabricæ opus ad perfectum uniformiter perveniret. Quod ubi præceptum artifices atque operarii perficere instarent, ac omnes circa muros ecclesiæ ipsius, ut caderent, totis viribus laborarent : subito pars quædam maceriæ, in qua unus ex ipsis operariis sedebat, cum vasto sonitu corruit, ipsumque infinita magnorum lapidum atque cæmenti mole operuit. Tunc omnes dolore pariter atque amaritudine repleti (erat namque omnibus miserum videre, quod accidit) cœperunt vectibus ac perticis, quas tenebant, rudera illi superlapsa huc illucque festinato detrudere, donec ad ipsius miseri corpusculum, jam, ut putabant, mortui pervenirent. Cum subito ille, qui mortuus putabatur, lento conamine consurgens, paullulumque capite, quasi collisum dolens substitit : statimque post modicum receptis viribus, sic ad ipsum opus faciendum rediit, ac si in proprio corpore numquam ullam læsionem senserit. Et hæc quidem causa miraculi multis proficiebat in salutem, videntibus Dei virtutem per Sanctum Martyrem suum Calixtum in tanto periculo constitutis suis servis conservare sanitatem.

varia operatur

r

E

11 Quidam etiam puer nobilis, Engelburg nomine, altissimis secundum seculi dignitatem parentibus. Qui post infirmitatem modicum convalescens, semiplena recuperatione donatus, contractus corpore mansit. Quod quidem parentes sui cernentes nimio mœrore repleti dolebant sibi de infirmitate filium vivum sibi redditum, quem sine membrorum officiis inaniter vivere sibi patiebantur contractum. Cumque hoc tædio per aliquot annos afficerentur, et eis jam omnis de recuperanda filii medicina desperaretur, in mentem eis venit, ut cum muneribus ac donariis ad domum Sancti perducerent. Quod cum fecissent, votorumque suorum munera persolvissent, domum reversi sunt. Factumque est, ut die altera postquam regressi fuerant, filius ipsorum lætus ac suavis veniret in conspectum suum, ac omni molestia corporali subducta, firmis gressibus integris exultanter incederet. Videntes autem parentes ejus quod factum fuerat, inenarrabili gaudio repleti, multo plura quam prius munera ac donaria præparantes filium suum ad Dominum

miracula,

F

et

D

EX MS. BUZELINI. et curatorem suum S. Calixtum reduxerunt statuerunt que, ut singulis annis, dum adhuc viveret, munera Domino et Sancto Martyri suo Calixto reverenti ac devoto animo in ipso sancto loco libenter offerret. Eodem quoque tempore quemdam alterum puerulum ab ipsa prima ætate surdum et mutum auditu pariter et loquela reformavit. Die quoque Ascensionis Domini, dum omnes Missarum solennia celebrarent, mulierem quamdam videntibus cunctis, a paralysi sublevavit.

e quibus 12 Alio vero tempore paralyticum quemdam erexit ac ei lumen oculorum revexit. Cuidam etiam juvenculæ puellæ, quæ fuerat anno pleno et dimidio cæca, lumen reddidit. Erat quoque in eodem monasterio quidam servulus nomine Emmo, cui genuina nativitas oculorum quidem fenestras apertas dederat, sed lumen, quod per eas ad suum et alios corporis sensus infunderetur, denegarat. Quid aliud dici potest, nisi quod etiam de Saulo, adhuc in infidelitate posito, dictum est: Apertis oculis nihil videbat *s*: quamvis longe dissimiliter utrique illorum lumen ablatum sit. Illi enim propterea subito lumen ad tempus sublatum est, ut quam male quamque infeliciter hactenus viderat, corruens in humilitatem pœnitentiæ, intelligeret, et postmodum purgatus in fonte baptismatis visum fidei reciperet, quem ei infidelitas clausit. Huic vero, quamvis in Christum credenti ejusque Sacramentis initiato, ideo lumen oculorum exuerat, ut in eo aliquod Dominus haberet, per quod Sanctum suum Calixtum magnifice mirificasset. Dei enim opus est non solum malos et peccatores per bonos et justos curare, sed etiam bonos et justos per bonos et justos: ut appareat hominibus, quantum differentiæ meritorum sit apud Deum inter justum et justum, bonumque ac bonum.

pauca dumtaxat recenset auctor anonymus. 13 Hic itaque servulus monasterii, in quo miraculum factum est, assidue Dominum deprecabatur, et sicut alios innumeros infirmos, qui aliunde veniebant, per Sanctum suum jugiter curare dignabatur: ita etiam sibi in eodem loco servienti, quod in se imperfectum fuerat, misericorditer largiretur. Dumque hæc crebris, imo assiduis precibus tacite atque incunctanter exoraret, subito ei atque ex inopinato, ita divina pietas lumen sparsit, acsi caliginem tenebrarum in oculis numquam ante habuerit: qui usque hodie *t* in monasterio eodem positus atque fideliter serviens, Domini beneficia, sanctumque ipsius Martyrem Calixtum illuminatorem suum cunctis fidelibus prædicare non cessat. Et hic quidem pauca miracula dicentes, non ideo plura non scribimus, quasi alia multa de illo memoramine digna ignoremus, sed ut fastidium legentibus in brevi quædam colligentes sermone fideliter amputemus.

ANNOTATA.

a *Sedit quidem* Callistus, *Macrino imperante; sed martyrium subiit, imperante Alexandro.*

b *Interfuit concilio Romano anno* 853 *sub Leone Papa IV.*

c Brixia *in Longobardia sub archiepiscopatu Mediolanensi et ditione Veneta; Italis* Brescia.

d *Hujus nominis II sedit ab anno* 844 *usque ad annum* 847.

e *Gregorius IV, proximus Sergii decessor,* S. Callisti *corpus, pridem in S. Mariæ trans Tiberim translatum, ibidem honorificentiore loco donarat, quod a Sergio ignorari haud potuit. Lapsus igitur in errorem est anonymus, Actorum* S. Callisti *textum secutus, et* S. Callisti *corporis in S. Mariæ trans Tyberim translati nescius.* E

f *Cum id monasterium Notingo subjectum esset, situm fuisse videtur extra Romam; ubi vero exstiterit, irrito conatu indagavi.*

g *Id est, verbis ab aliis scriptoribus in re simili adhibitis et alibi lectis: Buzelinus similem loquendi modum affert ex Vita sanctæ Luciæ Virginis et Martyris:* Ac ubi eam cœperunt velle trahere ad lupanar, tanto pondere fixit eam Spiritus Sanctus, ut penitus moveri non posset.

h *Sacris Fastis inscribitur, coliturque Cysonii ad diem* XVI *Decembris: fuisse dicitur dux Forojuliensis in Italiæ Dalmatiæque confiniis, comes Taxandriæ, Cysonii, ubi ejus corpus servatur, Dominus: Vitam Gallice scripsit Buzelinus; plura de illo dici poterunt ad dictum Decembris diem.*

i *Prolixe hic excurrit Anonymus in laudes Everardi; sed ea omittimus, quod nihil faciant ad Translationis Historiam.*

k *Fulco Remensis archiepiscopus num.* 100 *Commentarii prævii citatus Everardum* S. Callisti *corpus impetrasse scribit* a Romana sede, *nulla Notingi mentione injecta: forsan Notingus* S. Callisti *reliquias Everardo haud dederit, nisi petita obtentaque a Romano Pontifice venia. Potuit etiam Fulco tantum scivisse* S. Callisti *corpus a Gregorio IV in S. Mariæ trans Tyberim honorifice collocatum fuisse: ignorasse vero, Gregorii successorem Sergium aliquot Sancti* Callisti *reliquias donavisse Notingo.* F

l *Non Everardum S. Pontificis reliquias in Belgium, sed Rodolfum, Everardi filium, detulisse, citatus num.* 100 *Commentarii prævii Frodoardus ex Fulcone, Remensi archiepiscopo, scribit: rursus igitur hic Fulco Anonymusque dissentiunt, nisi dicatur tam pater, quam filius* S. Callisti *in Belgium reliquias per se comitatus fuisse, vel fecisse pater censeatur, quod per filium fecit. Capsæ reliquiarum Everardi comitis hi versus inscripti:*

Tempore quippe suo divino tactus amore
Octingenteno quinquageno quoque quarto

Istuc,

A Istuc, quo decuit, advexit honore Calixtum.
Pontificem summum, pro Christo martyrizatum.

m *Dicebatur alias hoc oppidum*, Augusta Veromanduorum; *Flodoardus autem illud* castrum S. Quintini *appellat.*

n *Id est mancipio, pro seculi istius more.*

o *Id est, hunc servulum monasterii Cysoniensis addixit obsequio.*

p *Seipsum quoque ejusdem ecclesiæ obsequio vitam excubiis, exercitationibus piis et a secularium consortio segregatam actura consecravit, etsi propterea stricti nominis monacha seu Sanctimonialis haud esset.*

q *Consonant versus supra citati, Meierus, Gazæus, Molanus in Natalibus Sanctorum Belgii ad hunc diem; sed ad diem* XVI *Decembris annum notat* 855, *et ita legi ait* in epitaphio feretri S. Euerardi. *Idem ait Colvenerius in Annotatis ad cap.* V *lib.* IV *Historiæ ecclesiæ Remensis a Flodoardo scriptæ,* B *Molanum citans : malim adhærere Anonymo et versibus capsæ reliquiarum Everardi comitis inscriptis; minus audiendus Sigebertus, qui anno* 884 Callisti *reliquiarum Cysonium translationem innectit; si tamen id Sigebertus scripsit.*

r *Plurimum ista obscuritatis habent, nisi medica manus accesserit : si recte conjicio, restitui utcumque locus depravatus ad hunc modum potest :* Ecclesia namque, quæ ibi constructa fuerat, antequam Sanctus Dei Calixtus martyr deferretur, parva quidem atque inordinabili schemate ædificata erat, nec poterat sua inordinatione ac parvitate aliorum Sanctorum reliquias, quæ ibi plurimæ habebautur [commode capere : quapropter voluit *(Everardus, ut puto)* ut pars una ecclesiæ] stans atque immunis a casu servaretur : pars vero totius corporis ecclesiæ reliqua funditus erueretur : atque ita fieri volebat, ut postquam pars, quæ corruerat, ordinabiliter atque firmiter ex majori parte fuisset [ædificata, in ea] Sanctorum reliquiæ conderentur, ac [sic] demum pars reliqua, quæ residua fuerat, funditus similiter eruta, a C fundamentis ad lineam partis prioris consurgeret : donec totum fabricæ opus ad perfectum uniformiter parveniret.

s *Actuum Apostolorum cap.* 9 ℣. 8.

t *Dixerat num.* 8 *Anonymus descripturum sese* S. Callisti *miracula, quæ per* idem tempus, *quo ejus reliquiæ Cysonium allatæ sunt, facta fuere : circa idem igitur tempus, id est, circa annum* 854 *Cysoniensis cœnobii servulus Emmo visum recepit; quem cum sua ætate in vivis adhucdum egisse, præterea Anonymus hic dicat, nec ullum de translatis Cysonio Remos* S. Callisti *reliquiis, quod sub seculi noni exitum contigit, faciat verbum, eodem seculo scripsisse videtur.*

EX MS. BUZELINI.

PROCESSUS TRANSLATIONIS

RELIQUIARUM

S. CALLIXTI PONTIFICIS MARTYRIS

REMIS CYSONIUM ANNO MDCXVI.

Ex ejusdem Joannis Buzelini Ms.

E

S. Callisti reliquiæ Remis Lutosam,

Pridie Ascensionis Dominicæ anno MDCXVI Joannes Rachin, scriba illustrissimi et reverendissimi Domini Ludovici a Lotharingia Remensis archiepiscopi, *a* in comitatu duorum nobilium missus a reverendo domino Claudio Dorignie juris utriusque doctore, metropolitanæ Remensis thesaurario, veniens Luthosam *b* detulit cum litteris dicti thesaurarii thecam, in qua conclusum erat os unum tibiæ de corpore B. Calixti Papæ et Martyris; quas quidem reliquias reverendus admodum dominus Baptista Gramnoy decanus Luthosensis, cista includens sigillo suo obserata, imposuit altari capellæ suæ in ecclesia collegiata B. Petri, quæ quidem ibi remansit usque ad diem sabbati sequentem cum reverendus Pater Erasmus d'Autel, Prior Cysoniensis, a reverendo admodum domino Joanne Defrumaux abbate suo, Luthosam missus cum domino Godefrido Saillart œconomo abbatiæ S. Nicolai Tornacensis, et revereudo domino magistro Joanne de la Motte sacræ Theologiæ apud Cysonienses lectore, aliisque pluribus honoratis laicis, post celebratum a reverendo dicto domino decano sacrum, dictus thesaurus rhedæ fuit impositus, circum sedentibus hinc inde, decano, Priore, lectore et domino Joanne Biseaux ecclesiæ Luthesensis canonico, presbyteris. F

ac Tornacum advectæ;

2 Sub vesperam ante portam dictæ abbatiæ S. Nicolai *c* quatuor presbyteri in albis et stola, feretrum rubro serico panno tectum detulerunt usque ad ingressum dictæ abbatiæ; ubi ante altare paratum, admodum reverendo domino D. Nicolao de Godebrye dictæ abbatiæ abbati *d* in pontificalibus exspectanti cum suo conventu processionaliter per eumdem cantu delatum est ad sacellum domesticum. Ubi, absoluto Responsorio, Cantico « Te Deum » cum collecta et Antiphona « Filia Hierusalem » musice decantato conclusum fuit Officium, religiosis dicti cœnobii alternatim excubias noctis cum lumine peragentibus,

EX MS. RUZELINI.

tibus. Postridie celebrato sacro per reverendum dominum Priorem Cysoniensem de S. Calixto, eadem pompa, qua pridie cum cantu, tædis et campanarum sonitu elatum est sacrum pignus ad ecclesiam Majorem, necdum consecratam, per venerandum abbatem prædictosque presbyteros, altarique Majori impositum ; et post cantica et thurificationem per claustra, rhedæ est impositum, tectum operculo byssiuo auro argentoque variegato, assidentibus hinc inde quatuor prædictis presbyteris, amictis stola et amictu et dalmaticis rubri coloris, stipantibus latera pueris coronatis, bysso ejusdem coloris vestitis : frontispicium autem rhedæ occupantibus in alba veste tædiferis.

hinc Cysonium

3 Ita processum cum cantu musico psalmorum et modulorum sacrorum per medium urbis Tornacenæ, inde Cysonium usque, prosequente dicto domino prælato et reverendis dominis B. Petro d'Aubermont, sacræ theologiæ licentiato et canonico et officiali Tornacensi, Domino Magistro Marco Norman altarium * sedium sacellano et domino temporali de Brense, multisque nobilibus equitibus et clientibus præter turbam copiosam affluentem passim ad spectaculum. Ad mille passus ab urbe occurrerunt in cappis reverendi pastores F. Antonius de S. Aubin, pastor Camphiniensis religiosus, magister Joannes Roserius pastor d'Eplechin cum clero suo et omni populo, crucibusque et vexillis, post thurificationem cantantes et currum præcedentes, populo subsequente. Quibus adjunxerunt se eodem apparatu ad quingentos a Cysonio passus reverendi pastores F. Antonius de Buissnes superior et pastor Cysoniensis, F. Clemens le Comte pastor Louniliensis, monasterii Cysoniensis religiosi, cum infinita multitudine plebis.

B

* *An* altarum?

festo apparatu deferuntur.

4 Ubi ventum fuit in conspectum Cysonii, occurrerunt processionaliter religiosi in cappis, candelas accensas tenentes, cum toto clero et populo, prælatique venerandi Cysoniensis et S. Nicolai in pontificalibus : cantatoque in rheda moteto musico, traditum est sacrum pignus a duobus presbyteris in rheda remeantibus * inter manus duorum præcedentium venerabilibus prælatis ; a quibus altari ad id deputato impositum fuit, et post thurificationem multiplicemque cantum, denuo humeris prædictorum prælatorum a quatuor prænominatis presbyteris est impositum, iisdem presbyteris latera stipantibus, fimbriasque feretri tenentibus, duobus tædiferis antecedentibus, omnique clero in cantu vario magna cum solemnitate præcedente, pulsantibus campanis, ingressum est templum ; depositoque sacri pignoris feretro in medio chori cantatum est musice cum organis canticum « Te Deum » quo finito, habita est concio a R. P. J. Jordano Insulensi Dominicano, ac denique summum sacrum in pontificalibus a venerando Cysoniensi prælato cum musica solemni est decantatum, totumque Officium diei eadem solemnitate est peractum, feriaque tertia sequenti honorifice est in sacrario repositum. In cujus rei testimonium nos infrascripti respective testes, dictam chartam nominum nostrorum *e* subscriptione *e* et sigillorum appensione communivimus. Actum in prædicto monasterio Cysoniensi anno, quo supra, die Maji decima septima.

D

* remanentibus

E

ANNOTATA.

a *Remensem sedem occupavit ab anno* 1605 *usque ad* 1621.

b *Belgii oppidum in comitatu Hannoniæ.*

c *Ordinis S. Augustini, dictæ* A Pratis, *et olim juxta Tornacum sitæ.*

d *Præfuit ab anno* 1608 *usque ad annum* 1634.

e *Aberant a Ms. nostro subscriptiones.*

A D

DE SS. FORTUNATA VIRGINE

EJUSQUE FRATRIBUS

CARPONIO, EVARISTO, ET PRISCIANO

MARTYRIBUS.

CÆSAREÆ IN PALÆSTINA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS

B E

Martyrum memoria in Martyrologiis : antiquus cultus : Acta cujus ponderis : reliquiarum translationes : miracula.

ANNO CCCIII VEL SEQUENTI.

Sanctorum Martyrum apud martyrologos mentio,

Etsi *quatuor hi Martyres in Usuardino Hagenoyensi codice annuntientur die* XXX *Septembris in Augia Majori Sueviæ insula diœcesis Constantiensis, forte quod ob quasdam translatas illuc reliquias eodem ibi die colantur, nihilominus et apud Cæsaream Palæstinæ, et hoc eodem* XIV *Octobris die passos esse, constanter asseverant tam Acta ipsa, quam inter alios Vaticanus Codex et Martyrologium Romanum hodiernum : codex Vaticanus quidem sequenti elogio satis distincto :* Apud Campaniam, Sanctæ Fortunatæ virginis, quæ passa est cum tribus fratribus suis Carponio, Evaristo, et Prisciano, apud Cæsaream, imperantibus Diocletiano et Maximiano, Præside Urbano; *Romanum vero Martyrologium Fratres separat a Sorore. Hanc ita annuntiat :* Cæsareæ in Palæstina Sanctæ Fortunatæ virginis et Martyris, quæ in persecutione Diocletiani post equuleum, ignes, bestias, et alia tormenta superata, spiritum Deo reddidit : cujus corpus postea Neapolim in Campania delatum fuit; *illos vero hoc modo :* Item Sanctorum Carponii, Evaristi et Prisciani, fratrum ejusdem beatæ Fortunatæ, qui gladio jugulati, pariter martyrii coronam perceperunt. *Prætereo alios, qui vel solius* S. Fortunatæ *vel simul Fratrum, sed magis jejune meminerunt, martyrologos ; uti et Ferrarium, quod, quamvis plurima de his e Paulo Regio congesserit, nihil tamen memoret, quod non ex Actis haustum contractumque sit.*

C

cultus antiquus,

2 *Antiquissimum horum Martyrum apud Neapolitanos cultum satis evincit pervetustam illud, quod præ manibus habeo, Neapolitanæ ecclesiæ Calendarium, illud inquam, quod seculo, ut censent, post Christum natum nono marmori incisum currentis nunc seculi anno* XLI *in ecclesia S. Joannis Majoris, dum hæc reparanda erat, detectum fuit, notisque dein per Ludovicum Sabbatini illustratum Majoribus nostris primigenio charactere transmissum. Hoc Calendarium ad diem* XIV *Octobris sic habet :* XIIII p Gervasi et Prtasi Fortunæ *seu* Fortunatæ. *Fratrum quidem hic sicuti et in recentioribus nonnullis seu Calendariis seu Martyrologiis mentio non fit; verum, cum simul passi sint, simul e Cæsarea Patriam in Campania, hinc Neapolim translata sint eorum corpora, satis apparet evidens, eo tempore, sicut et nunc, licet Fratres fortasse sequenti die, cultum simul obtinuisse. Separatim a Fratribus* S. Fortunatam *coli hodie Capuæ, testantur hujus ecclesiæ Sanctuarium, quodque typis anno* 1480 *vulgatum fuit, Breviarium, tres habens lectiones, Sanctæ huic proprias, et ex Actis, quæ infra dabimus, depromptas. Cur vero* S. Fortunatæ *illustrior in ecclesia, hujusque Officio memoria sit, colligi posset ex his, quas Antonius Caracciolus curiosulo cuidam idem efflagitanti allegavit, rationibus, secunda nimirum : vel* quia prior illa cæsa est, *cui tamen Acta refragari videntur ; vel, quod magis arridet,* quia major virtus, audacia, et animi soliditas in Fortunata refulsit : *acrius enim multo hæc habuit cum triplici hoste certamen, uti ex Actis, quæ jam ponderanda veniunt, lector facile intelliget.*

F

3 *Primus, qui horum Martyrum passionem posteris tradidit, fuit Autpertus presbyter, quem abbatem fuisse Cassinensem nonnulli putarunt ; sed aliud fundamentum, ut recte notat Caracciolus, non habentes, nisi quod Cassinensis ejusdem nominis abbas eodem tempore in vivis ageret ; verum quiscumque Autpertus hic fuerit, quandoquidem ipsemet* *Actaque*

AUCTORE S. D.

met fateatur, se rogatu Stephani II Neapolitani antistitis, idque peracta jam sanctorum corporum Neapolim translatione, calamum primum exeruisse, jam a Martyrum epocha, quam nascente seculo IV figemus, quingenti fere anni excurrerant; ad quam temporum intercapedinem accedit locorum quoque distantia, ita ut, quidquid de horum Martyrum gestis congerere potuit Autpertus, a nautarum potissimum narratione, Patriensiumque traditione petendum fuerit. Autperti autographum extare in Neapolitana sanctorum Apostolorum bibliotheca, testis est statim memoratus Caracciolus, inter cujus apographa recenseri debere lectiones Officii S. Fortunatæ Neapoli anno 1568 excusi, vel ideo opinor, quod, si dictas Lectiones numero XII in unam Legendam redigas, integra inde Martyrum passio, ipsis Autperti verbis, prout citata a Caracciolo aliisque ex Autographo verba commonstrant, per omnia verosimilius conscripta, coalitura sit.

hic edenda; B

4 *Licet autem prima Lectio hunc præferat titulum :* Passio Sanctæ Fortunatæ virginis et martyris, incipit Prologus; *Prologum nihilominus deficere disco e sequentibus Caraccioli, qui autographum vidit, verbis:* Autpertus præsbyter..... imitatus,.... ut ait, DD. Ambrosium, et Gregorium, de SS. Agnete et Felicitate locutos, passionem Sanctæ Fortunatæ nobis scriptam reliquit. *Nulla enim Gregorii Ambrosiive in Lectionibus hisce fit mentio, unde ad Prologum hæc pertinere sicuti et annum forte, quo passi sunt, existimo. Similiter et in Prologo Legendam suam Stephano episcopo dicasse Autpertum, tradit Bartholomeus Chioccarellus J. C. Neapolitanus pag.* 72 *et sequenti his verbis :* Exstat etiam apud nos eorumdem martyrum Vita.... Stephani hujus episcopi impulsu exarata, cui etiam dicata est, ut ejus præfatio docet : *hæc omnia licet nos deficiant, nihilominus Lectiones hasce in unam Legendam redactas, uti verum Autperti apographum ob statim dictas rationes amplexi, cum alia Acta haud suppetant, correctis, quæ non pauca occurrunt, mendis paucisque anachronismis, prelo dabimus.*

C

quibus eorum quidem martyria anno 303 vel sequenti contigisse;

5 *Passionis Martyrum epocham indicare videntur tum immanissima illa, quam refert Autpertus, Diocletiani et Maximiani per totum Christianum orbem persecutio, tum Urbani in Cæsarea Palæstinæ præfectura. Cum enim persecutio isthæc anno 303, ut erudite ad hunc annum notat Pagius, a præfatis imperatoribus indicta primum fuerit, eodem anno, quo teste Eusebio Cæsariensi, Urbanus Palæstinæ præfecturam recenter administrabat, necessario consequitur, Martyrum nostrorum agonem vel mox dicto anno, (non ante, quod Autpertum velle, ait Caracciolus) vel sequenti contigisse. Vel sequenti, inquam; existimavit enim Caracciolus, eum anno 303 absolute innectendum esse, ea ductus ratione quod Diocletianum et Maximianum ineunte sequenti anno, nimirum 304, imperii fasces deposuisse ejusdem Eusebii authoritate omnino velit; sed quamvis obscure id significet Eusebius, et Baronii, aliorumque eruditorum hæc quondam sententia fuerit, posteaquam tamen Lactantii liber de Mortibus Persecutorum in lucem prodiit, unicuique, qui hujus cap.* XVII *pervolverit, fiet clarum, dictos imperatores anno tantummodo sequenti* 305 *imperium abdicasse. Hinc nescio, quomodo quidam, queis et Baronius ipse adstipulari videtur, Martyrum agonem ad annum* 308 *referre potuerint, quo neque sæpe dicti imperatores imperio amplius, neque Palæstinæ Urbanus, sed Firmilianus præerant.*

D

corpora vero primum Patriam, deinde Neapolim

6 *Sanctorum corpora, prout ex Autperto apparet, haud diu apud Cæsarem quievere, sed a nautis clanculo inde sublata, et* per longissima, *uti ipse loquitur,* maris itinera *ad Campanum littus delata apud Patriam urbem (de hac plura in annotatis) deposita, sepultaque fuere. Patrienses vero rati divino id factum munere, quo Sanctorum honori ocyus consulerent, basilicam intra urbem a fundamentis erigentes, sacris hanc Martyrum pignoribus condecoravere : unde factum Camillus Tutini, qui et ipse Martyrum Acta Italice concinnavit, pag.* 107 *ait, ut Patrienses Cœlites hosce uti urbis tutelares deinceps venerati sint. Verum cum civitas hæc circa annum* 455 *solo æquata esset a Wandalis Campaniam ingressis, sacra Martyrum corpora per* 200 *et amplius annos sine honore sub ruderibus derelicta fuere; donec Stephanus II, Neapolitanorum antistes circa annum* 768 *creatus, sacra hæc pignora perquiri, et Neapolim transferri jussit. Translatio hæc cum contigerit* regnante, *ut ait Autpertus,* Constantino et Irene matre ejus ac præsidente Romanæ sedis Hadriano pontifice *hujus nominis II, ante annum* 780, *quo Constantinus et Irene imperii habenas simul assumpsere, statui nullatenus potest : utrum vero facta fuerit circa annum* 789, *ut Sammontius, teste Caracciolo, supputat, non ausim affirmare. Annum* 774 *assignavit Camillus, sed authori huic ut historiographo magis, quam chronologo confidentes, quæ ipse a pag.* 110 *e Ms. monasterii S. Gaudiosi de eadem Sanctorum ossium translatione refert, in medium proferemus.*

E

in basilicam. F

7 *Cum itaque Martyrum corpora ligneæ capsæ inclusa plaustro Neapolim advecta essent, Stephanus antistes pontificalibus indutus ad locum, qui* Olimpiano *dicitur, prope monasterium S. Gaudiosi obviam processit sacra pignora excepturus ; ast dum capsam ut ad principem ecclesiam deferrent, e plaustro levare nituntur, irritus omnis eorum conatus fuit; divina enim providentia factum est, ut neque capsa e plaustro dimoveri, neque boves, quantumvis urgerentur, ad progressum flecti possent. Quo miraculo obstupefacti antistes populusque ad preces confugiunt, visumque demum fuit, sacras Martyrum exuvias in proximum S. Gaudiosi monasterium deportare. Hoc ubi statuerant, subito boves velocius ad dictum monasterium properantes cunctis indicio fuere, divinæ esse voluntatis, ut inibi Sanctorum pignora deponerentur. Unde Stephanus reliquiarum capsam in ecclesia S. Gaudiosi, licet hoc taceat Camillus, eo usque verosimilius collocavit, dum novam, quam jam inde in Martyrum honorem meditabatur, ecclesiam perfecisset. Meminit hujus Joannes*

AUCTORE J. B.

A *nes diaconus in Stephano ita scribens :* Addidit etiam in Sancti Gaudiosi monasterio basilicam Sanctæ Fortunatæ, in qua corpus ejusdem martyris allatum a Patriensi ecclesia, ubi ipsa prius voluit sepeliri, magno cum honore condidit.

una cum monasterio S. Fortunatæ dicatam.

8 *Neque solum basilicam hanc, sed etiam monasterium erexit monialium, quas eidem ecclesiæ inservire, et abbatissæ S. Gaudiosi subesse voluit, uti probatur e quodam instrumento, Longobardico charactere circa annum 800 conscripto, asservatoque in dicta S. Gaudiosi abbatia, cujus initium, prout exstat apud Camillum, ita habet :* Gemma humilis Archidiacona, et Abbatissa monasterii Sanctorum Gaudiosi Christi Confessoris, et Sanctæ Fortunatæ Virginis, ubi eorum venerabilia quiescunt corpora, ancillarum Dei una cum cuncta congregatione monacharum. *Tradit idem Camillus, præter antiquissimam hanc* S. Fortunatæ *basilicam, quæ usque hodie, ni fallor, intra monasterium S. Gaudiosi visitur, aliam a Neapolitanis in ejusdem Sanctæ honorem exstructam fuisse, idque constare* B *nil ex antiqua S. Georgii scriptura, litteris itidem Longobardicis ac longiusculis exarata, quæ sic incipit :* Imperante Alexio Porfirogenito magno imperatore anno 29, etc., die 1 mensis Augusti 3 Ind. Neap. Sparanus Clericus, et Canonicus ecclesiæ S. Fortunatæ, quæ est in vico publico nominato Granci, in regione Furcillense. *Verum ecclesiam hanc vel interiisse, vel eamdem omnino esse cum capella* S. Fortunatæ *apud moniales S. Gaudiosi cum Caracciolo opinamur ; sed ne his diutius immoremur, dispiciamus modo, quid porro circa Martyrum corpora gestum fuerit.*

translata miraculis claruisse

9 *Absolutæ, quam supra diximus, a Stephano antistite basilicæ illatæ vix reliquiæ erant, quin beneficentissimos sibi Christi Martyres experti fuerint Neapolitani : est enim antiqua, Camillo teste, apud moniales S. Gaudiosi traditio, inter alios Ramondellum Orsinum Tarantinum principem eorumdem interventu uxori suæ sanitatem divinitus obtinuisse, unde et factum tradunt, ut multi multa* C *donaria certatim eidem ecclesiæ obtulerint, ac princeps quidem Tarantinus pretiosissimam crystallinam crucem, quæ usque hodie, testante Camillo, in ecclesia S. Gaudiosi asservatur. Tradit idem Camillus referri in quodam ejusdem monasterii Ms. fures aliquando noctu per fenestram irrupisse ecclesiam exspoliaturos ; verum præda jam onustos, dum per eamdem fenestram egressuri forent, immotos adeo stetisse, ut in nullam sese partem vertere possent, donec facto mane, a monialibus ecclesiam ingressis miseri sic inventi ac culpam confessi ablata reddidere, factique pœnitentes discessere. Contigit etiam, prout idem Ms. docet, ut moniales* S. Fortunatam *aliquando in imagine depictam cuperent, ast, pictore jam accersito, ignorabatur Sanctæ, dum passa fuerat, ætas (de hac enim historico pictori constare omnino debet) unde nimium sollicito pictori Sancta ipsa nocte quadam in somno apparuit formam habens juventutæ, testataque in hac ætate plurima se tormenta subiisse, disparuit ; quare Sancta in ea ætate moribundæ similis depicta est. Verum quidquid sit de hac re, etsi eam fieri posse non abnuam, falsi tamen suspicionem movet tum insolita apparitionis ratio, tum quod Acta jam pridem exarata ætatem Martyris sat superque edocerent. Sed nunc ad certiora transeamus.*

et anno 1561

10 *Anno* 1561 *Laura Piscicella sancti Gaudiosi abbatissa altare* S. Fortunatæ*, quod casum minaretur, una cum muro ecclesiæ instauratura, Josepho Philippo civitatis Cavensis architecto in mandatis dedit, ut quidquid in hunc finem necessarium duceret, audacter exequeretur ; unde hic altare ad solum destruendum ratus, sequenti nocte in somno formosissimam sibi adstare conspicit puellam, districte inhibentem, ne dictum altare ipse contingeret, sed personæ digniori rem committeret. Territus hac visione architectus mane, quæ erat quinta Maii (non Martii, ut erronee habet Baronius in notis ad Martyrologium Romanum) ac dies Lunæ, rem aperit abbatissæ, quæ ecclesiam mox ingressa ante idem altare sese prostravit, divinam bonitatem enixe ro-* E *gans, ut sibi inspirare dignaretur, quid consilii in hac re capiendum foret. Finita oratione sese erigens passus fere duos recesserat, cum subito major pars faciei altaris in pavimentum rueret. Partem dorsi decidisse scribit Paulus Regius, verum, quandoquidem ipsemet fateatur orasse abbatissam, uti fere fit, ante altare, et miraculum agnoscere videatur in eo, quod ante ruinam abbatissa ad duos passus regressa periculum evaserit oppressionis, hoc locum habere non potuit, nisi in parte altaris anteriori. Delapsa itaque hoc parte, apparuit marmorea tabula satis ampla ; cumque abbatissa prodigio attonita aliquantulum subsisteret, decidit pariter et pars marmorei sepulchri, in qua sacra Martyrum lipsana intus servabantur.*

ibidem rursum

11 *Vulgato confestim prodigio, accurrunt moniales, sumptisque luminaribus, dum circumcirca altare preces fundunt, abbatissa rem denuntiat illustrissimo Octaviano Preconio episcopo Arianensi, qui Neapoli apud S. Laurentium iisdem diebus mora-* F *batur, neque hic diu hæsitans ad monasterium S. Gaudiosi confestim convolat, ingressusque ecclesiam* S. Fortunatæ *invenit una cum monialibus magistrum Ambrosium de Pontecorbo Dominicanorum provincialem et F. Vincentium de S. Angelo ejusdem monasterii confessarium, qui et ipsi ad spectaculum hocce accurrerant. Præmissa ergo prece, Arianensis cum duobus hisce presbyteris ad examen procedens, invenit primo in fundo altaris marmoream tabulam satis amplam, super qua exurgebat sepulchrum diversis distinctum cavis, uncisque ferreis bene munitum. In hujus sepulchri capite area erat marmorea, in medio foramen habens, quod claudebatur craticula ferrea, verbis circumscripta sequentibus :* Hic jacet corpus S. Fortunatæ virg. et marty. et corpora fratrum ejus marty. *Sed priusquam commode inspici hæc arca poterat, dimovenda fuit, quæ superius altare cooperiens imminebat, marmorea tabula, ferreis constricta nodis seu anchoris, quæ fumo adeo arrosæ ac denigratæ erant,*

ut

AUCTORE S. D.

ut manifesto indicio essent, luminaria quondam ante hasce reliquias accendi consuevisse. Quodque altare hoc reipsa olim consecratum fuisset in eorumdem Martyrum honorem, argumento erant particulæ ossium et lini oleo tincti, capsula lignea cum quibusdam rubræ ceræ particulis, pulvere conspersis, quæ omnia intra dictam tabulam, in medio per modum crucis excavatam, reperta fuere.

reperta,

12 *Dimoto hoc marmore, apparuit depictum* S. Fortunatæ *ejusque Fratrum martyrium; quare aperto primum Sororis tumulo, invenere arcam, e ligno Marciano confectam, antiquissimam (illam forte, quam Stephanus reppererat,) in qua S. Martyris ossa mire fragrantia requiescebant, superimpositis desuper duabus chordulis seu seriebus globulorum, (coronas vocant) qui ex albicanti osse erant confecti, quorumque in una chordula* 63, *in altera* 72 *numerabantur. Levatam itaque ligneam hanc cum reliquiis arcam processionaliter cum accensis* B *luminaribus ad sacristiam detulere, ac mox regressi, inter alias multas, quas in eodem loco detexere,* S. Carponii *exuvias invenere partem captis, involutam velo serico auroque intexto, sed in medio lacero, quæ reliquiæ simul cum appositis quibusdam ramulis myrti odorem spargebant suavissimum: quod vero cernerent Martyri caput exiguum valde fuisse, existimatum fuit,* S. Carponium *juvenem admodum martyrii palmam fuisse adeptum. Supererant jam* SS. Evaristi *et* Prisciani *reliquiæ, quas et paulo post juxta eumdem locum reperientes cum* S. Carponii *ossibus in una capsula, hancque in quadam monasterii capella deposuere. Verum cum Julius Pavesius archiepiscopus Surrentanus Neapolitanam diœcesim administraret, (Alphonsus enim Carafa metropolitanus Romæ a Pio IV detinebatur) abbatissa ab Arianensi veniam petiit, ut Surrentanus quoque accerseretur, qui vi officii inventas reliquias visitaret.*

novæque arcæ inclusa,

13 *Annuente Arianensi, affuit brevi post Surrentanus, qui examine rite instituto, sacras Martyrum reliquias recognovit, cunctaque, quæ gesta* C *fuerant, redigi jussit in actum publicum, qui usque hodie in archiepiscopali Neapolitana curia conservatur. Manserunt autem* S. Fortunatæ *ossa in sacristia ecclesiæ, et trium Fratrum in prædicta capella, donec in perfecto jam altari, processionaliter prius per urbem circumlata, honorificentissime fuere collocata, exceptis tamen capitum partibus, quæ inclusæ fuere simulacro argenteo, quod usque hodie cum insculptis Martyrum imaginibus in eadem* S. Fortunatæ *capella cernitur. Contigit, puto, ultima hæc translatio die tertia Augusti ejusdem anni* 1561; *nam in illum diem, teste Paulo Regio, Pius quartus largissimas concessit indulgentias omnibus utriusque sexus fidelibus, qui contriti et confessi eo die* S. Fortunatæ *capellam visitarent; neque his solum, verum et iis, qui legitime impediti, modo confessi et contriti essent, alterum nomine suo ad visitationem capellæ deputarent. Indulgentiarum bulla, sicuti et authentica inventionis et translationis Acta cum ad manum non sint, quæ hic* D *narravimus, Camilli Tutini et Pauli Regii authoritati potissimum innituntur. Acta quidem inventionis Caracciolo teste ita incipiunt:* Nos frater Octavianus Dei et Apostolicæ Sedis gratia episcopus Monopolitanus, et electus Arianensis, etc. *Monendus præterea hic est curiosus lector, aliqua sanctorum Martyrum ossa ante memoratam num.* 10, *inventionem Pragam fuisse translata: tradit enim Pessina Phosphori ecclesiæ Pragensis pag.* 472, *quædam a Carolo IV circa annum* 1356 *ad eamdem metropolim fuisse delata, inclusaque argenteæ thecæ deauratæ* cum leonibus et aquilis, æqualis tumbæ S. Januarii.

clarere per-rexisse, edocemur.

14 *Nec prætereunda etiam sunt tria, quæ idem Camillus refert, Miracula. Quorum primum ita contigit: dum apud inventas reliquias nocte moniales in orationibus vigilarent, conversa quædam religiosissimæ vitæ derepente concidit, animi deliquium passa. Advolant sorores, laturæ opem succumbenti, eum ecce diu loquelæ expers, sed demum ad se reversa, palam testata fuit, duos se angelos vidisse,* E *qui thuribulis sacras reliquias adolentes tanto coruscabant splendore, tanta majestate, ut animus sibi deficeret. Secundum ita se habuit: Faustina Caracciola marchionis Montisfortii uxor cum sterilis esset, ad* S. Fortunatam *pro habendo filiolo confugit, nec frustra; quod enim petiit, Sanctæ interventu a Domino meruit obtinere; quare in gratam beneficii memoriam brachium confici jussit argenteum, et apud Sanctæ reliquias appendi, donato pariter et panno altaris (antependium vocant) pretiosissimo. Huic Miraculo tertium non absimile lego; altera enim matrona sterilis itidem, cum* S. Fortunatæ *capellam, quod intra clausuram monasterii esset, ipsa commode visitare haud posset, rogavit monialem quamdam, ut per integri mensis spatium quotidie capellam visitaret ad suam, videlicet obtinendæ prolis, intentionem. Expleto ergo mense, concepit femina, peperitque filiolam, quam ut vivum beneficii monimentum quotidie cerneret. Fortunatam vocari voluit. Atque hæc sunt tria illa Miracula quæ e Ms. sæpe dicti monasterii accepta Camillus Tutini memoriæ prodidit.* F

PASSIO

A

PASSIO

EX OFFICIO PROPRIO DEPROMPTA

Auctore Autperto Presbytero.

CAPUT UNICUM.

B *Martyrum patria : natales : accerrimum certamen : decollatio : translatio corporum primo Patriam, deinde Neapolim.*

S. Fortunata *puellula Christiana*, Sanctissimæ virginis Fortunatæ Cæsarea Palestinæ patria fuit : in qua nobilibus orta natalibus, cum adhuc puellaris ætatis ageret annos, totum, quod hic mundus blanditur, exhorruit. Cujus mater infidelis admodum, fratres vero Christianissimi erant. Despectis itaque, ut diximus, his, quæ secundum carnem in mundo possunt *, libere relicto matris errore, ad baptismum convolavit. Nec moris injectis, quin sacræ religionis habitum susciperet, quodque non solum illibatæ virginitatis studio ad perfectionis summam evexit, verum etiam effusionem sui sanguinis dedicavit : in brevi enim C tempora longa consummans, et veluti gigas virtutum semitas cito percurrens ad palmam martyrii in * Domino protegente hoc modo pervenit. Tempore namque Diocletiani et Maximiani imperatorum persecutio immanissima *a* per totum orbem Christianos vexabat, unde factum est, ut quidam impiissimæ credulitatis præses, nomine Urbanus *b* intra civitatem Cæsaream multos pro nomine Christi vinculis astringeret, carceribus trudendo diversisque tormentis afficiebat.

* an : placent?

* abundat

2 Uno siquidem impetu triginta et septem Christicolas apprehendens, ergastulis mancipavit, quos proxima sessione audire publicaque confessione gestiebat, inter quos devotissimæ virginis Fortunatæ tres pariter erant vincti germani, tanto durius afflicti, quanto in defensione fidei plus cæteris prompti : quorum primus dicebatur Carponius, secundus Euachristus; tertius Priscianus. Fortunata vero æqualem erga Christi famulos affectum dilectionis ostendens una tantum puella comite, continua visitatione terebat limina carceris, impendens pro viribus quidquid valebat Dei martyribus. Dum hæc agerentur, pervenit ad notitiam virginis quod sancti Dei confessores proxima essent sessione audiendi a præside ; quæ immensis supernæ patriæ succensa desideriis ingemuit, et ait : O quis mihi tribueret martyribus Dei participem me fieri, ut simul cum eis per tormenta deficiens citius ad sponsum, et dominum meum Jesum Christum pervenirem! Quidam autem ex circumstantibus hæc audiens nuntiavit judici, qui secundus erat a præside, quomodo nec ad horam limina carcerum desereret, sed in excubiis vinctorum persistebat. Ille vero in exteriori illam custodia recludi præcipiens, quid dictum quidve fuerit factum præsidi nuntiavit.

dum fratribus carcere detentis pie ministrat,

AUCTORE AUTPERTO.

3 Tunc præses furore succensus illico sedens pro tribunali, jussit sibi beatam Virginem exhiberi, cumque ad officium præsidiis introducta fuisset, fulgeretque divino irradiata lumine, locutus est agitans caput Urbanus ita ei : Quomodo vocaris? Beata Fortunata respondit : Quantum ad terrenam attinet generationem, Fortunata dicor; quantum vero ad cœlestem Christianam me esse profiteor. Præses dixit : Nega nomen Christianitatis, et sacrifica diis omnipotentibus. Quod si nolueris, diversis omnino suppliciis interibis. Fortunata respondit : O si unius Dei cultui tu quoque te ipsum mancipere velles, falsis diis nequaquam servire suaderes! An ignoras, neminem posse duobus dominis servire? Unum profecto sustinebit, et alium contemnet. Si igitur nulla ratio suadet, et duobus absque offensione serviamus, quanto magis pluribus? Uni ergo serviendum; uni est per omnia placendum. Nec est alius præter unum, sicut error persuasit dæmonum. Audi ergo, præses, quid super his definiat dux Christianitatis, audi et crede, ut ad salutem animæ tuæ quoquo pacto possis pertingere. Scimus, inquit, quia nihil est idolum in mundo, et quod nullus Deus sit nisi unus; nam si sunt, qui dicuntur Dii sive in terra, si quidem sunt Dii multi, nobis tamen unus Deus pater, ex quo omnia et nos in illo *c*. F

defertur, sistiturque præsidi; E

c

4 Præses Urbanus dixit : Consule tibi, et adolescentiæ tuæ, sicut et nos consulere satagimus. Tene religionem, quam totus ab initio tenuit mundus, ne acerrima morte florem tuæ juventutis omittas. Est mihi unicus filius : esto et tu singularis filia : junge te præclaris ejus lateribus, et eris mihi amabilior, quam totus hic mundus. Fortunata virgo respondit : Filius tuus, cui me despondere cupis, tantum homo est; meus autem sponsus et Deus et homo est : ille quinque pedum spatio extenditur super terram; iste autem cœlum pariter implet et terram : ille parum possidet terræ; iste possessor est cœli et terræ : illi postmodum abominabilis fætor, isti semper delectabilis odor : ille est corruptor castitatis; iste conservator est virginitatis, cui dum adhæsero, semper virgo manebo, quem dum accepero, sub una hora atque momento mille filios sine

at nec hujus blanditiis minisque,

dolore

AUCTORE AUTPERTO.

spiritus misit, ut iter vestrum dirigant ad locum, quo ad illuminationem multarum animarum corpora nostra sepulturæ tradatis. Et his dictis, ab oculis eorum visio sancta sublata est, antequam dies illucesceret, ducatum itineris ex occulto angelis præbentibus. Venerunt nautæ cum beatissimis Martyrum corporibus in partes Campaniæ
k ad locum, qui dicitur Patria *k*, ibique fodientes sepelierunt illa, atque statim singuli reversi sunt in civitates proprias. Quod factum divina providentia quis ambigat, cum non suis sed aliorum civibus ex sublatis Martyrum corporibus consuluisse videantur ; verum quia secundum evangelii sententiam lucerna accensa non sub modio, sed supra candelabrum posita omnibus, qui sunt
l in domo domini, lucere debet, *l* cernentes accolæ Patriæ urbis talem thesaurum divinitus sibi esse collatum, quasi cœleste munus illud amplectentes cum jucunditate, et exultatione innumeras gratias Domino retulerunt. Deinde opitulantibus sanctis
B Martyribus mirificam basilicam in loco Patriæ condere studuerunt : quorum mira virtus longe lateque diffusa gratam lætitiam protectionis omnibus adeuntibus ministrabat,

hacque a Wandalis vastata,

13 His itaque gestis, qualiter corpus hujus sacratissimæ Martyris Neapolim postmodum translatum sit, sequens sermo seriatim demonstrat. Anno igitur a gloriosa Incarnatione Domini nostri Jesu Christi fere quadringentesimo quinquagesimo secundo, post obitum scilicet Va-
m lentiniani et Maximi augustorum, *m* cum Romanæ ecclesiæ beatissimus et primus Leo pontificatum ageret, rex Wandalorum gentis Gensericus ex Africa veniens, fultus auxilio Maurorum, Romam obtinuit, occurrente sibi eodem Sanctissimo
n Leone *n* pontifice, cujus supplicatio ita eum pacificavit, ut ab igne, et cæde, atque suppliciis abstineretur. Deinde per Campaniam sese Waudali Maurique effundentes cuncta ferro flammisque consumunt, captam interea civitatem Capuam ad solum usque dejiciunt. Nolam nihilominus ur-
o bem, in qua erat Sanctissimus Paulinus *o* epi-
C scopus et alias quamplures pari ruina prosternunt. Neapolim præterea propter inclytam munitionem capere non potuerunt, extrinsecus illam depopulatam relinquunt.

Neapolim translata sunt.

14 Interea cum prædicta civitas Patriensis tunc penitus depopulata esset, nec debitam reverentiam Sanctorum reliquiæ habere possent, multis jam evolutis temporibus, regnante scilicet Constantino et Irene matre ejus, ac præsidente Romanæ sedis Adriano pontifice, animadvertens
p Stephanus Parthenopensis *p* episcopus, cujus
q mentio superius facta est *q*, hoc nimii decoris esse, inito consilio cum sancto clero, simulque magnatibus, quod ad protectionem suæ urbis
r dignæ et gloriosæ haberentur, missis exequiis *r* sacræ martyris Fortunatæ corpusculum exinde elevans in monasterio puellarum Dei, quod bea-
s tus Gaudiosus *s* Africanus episcopus intus Neapolim construxerat, fugiendo scilicet Wandalorum sævitiam, qui tunc Africam invaserant, cum D
magna gloria, honore, cum hymnis et laudibus in ecclesiam, quæ ad nomen ejusdem beatæ Fortunatæ optime refulget, eam collocare curavit, ibique hactenus splendide et gloriose coruscat. In quo loco jugiter vota et laudes Christicolæ persolventes a Domino commoda et beneficia mirabiliter consequuntur, patrante utique illo, qui est gloriosus in Sanctis, in majestate mirabilis, faciens signa et mirabilia in cœlo et terra, et perseverantibus usque in finem præmia largitur, et gaudia sempiterna. Passa est igitur Sanctissima virgo et martyr Fortunata quartadecima die mensis octavi, qui inscribitur pridie Idus Octobris, ad laudem et gloriam salvatoris Dei, ac Domini Jesu Christi, qui cum Patre et Spiritu Sancto vivit et regnat Deus per omnia sæcula sæculorum. Amen.

ANNOTATA. E

a *Auctorem hujus persecutionis primarium fuisse Galerium Maximianum docet Lactantius lib.* de mortibus persecutorum *cap.* IX *et sequentibus; de eadem etiam Eusebium lib.* VIII *a cap.* II *consulesis.*

b *De probrosissimo hujus præsidis exitu, vide ejusdem Eusebii librum de martyribus Palæstinæ cap.* VII.

c *I ad Corinthios cap.* VIII ℣℣. 4, 5 *et* 6.

d *Psalm.* XXII ℣. 4.

e *Existimavit Bollandus in annotatis ad Vitam S. Sori eremitæ die* I *Februarii per parasitos seu paresitos laniones denotari ; sed malim adhærere Cangio, qui famulos fuisse domesticos interpretatur : nam Petrus Damiani in vita S. Romualdi cap.* III *num.* 17 *ita scribit :* Hujus vaccam comes quidam superbus, et tumidus, missis parasitis, impetu barbarico rapuit, ejusque carnes præparari sibi ad prandium... præcepit. *Wilhelmus Gemeticensis lib.* VII *cap.* 10 : a duobus parasitis suis in via fecit eum subito strangulari. F

f *Melius* Gumphis, Gomphis *vel* Gunfis. *Juncturam sonant quorumdam corporum : hinc gallica vox* Gond, *quæ Græcis* γόμφος *seu clavus est, clavosque hic per gunphios significare Autpertum velle, e contextu satis liquet.*

g *I B. Petri epistola cap.* I ℣. 12.

h *Psalm.* CXLIX ℣. *ultimo.*

i *Matthæi cap.* XVII ℣. 7.

k *Hodie* la torre di Patria *vulgo dicitur, estque speculatoria ista cum diversorio turris, quæ, teste Cluverio, cernitur in angusto illo tramite, qui inter mare Tuscum seu Tyrrhenum et dexteram fluvii Glanis vel Clanis vulgo* l'Agno *in mare labentis ripam interjacet. Verum locus hic, dum Martyrum reliquiis ditatus fuit, non* Patria *sed Linternum vel rectius Liternum dicebatur, et urbs erat Campaniæ seu terræ Laboris non tantum vetustissima et episcopalis, verum et colonia Romanorum eo facile celeberrima, quod Scipionem Africanum acerrimum*

illum

A *illum Romanæ libertatis vindicem, qui Urbem ob civium ingratitudinem liquerat, excipere meruerit, et apud se tumulare, insculptis, quod ipse petierat, sarcophago ejus sequentibus, quæ apud Valerium Maximum lib.* V *cap.* III *leguntur verbis :* ingrata. patria. ne. ossa. quidem. mea. habes. *Hujus oppidi nomenclaturam derivatam puto a præterfluente Literno flumine, eodem, qui hodie Clanis dicitur, apud antiquissimos tum oratores tum poetas satis celebris : unum audiamus Ovidium Metamorphoseon lib.* XV *ita canentem :*

Hinc calidi fontes lentisciferumque tenetur
Liternum...

Verum exciso a Wandalis circa annum 455 *Liternensi oppido, cum sola, uti Martinierus aliique asserunt, vox* Patria *mox positæ inscriptionis legi amplius posset, turris in eodem loco brevi post erecta turris* Patriæ, *sicuti et lacus, quem Clanis amnis ante ostia sua intersecat, lacus* Patriæ *usque* B
hodie dicta fuere. Nescio vero, cur unus Baronius in Notis ad Martyrologium Romanum reliquias horum Martyrum Puteolos primum et hinc Neapolim translatas esse scribat, nisi quod erronee fortassis aut oscitanter pro Patria *scripserit* Puteolos.

l *Matthæi cap.* V ℣. 15; *Marci cap.* IV ℣. 21; *Lucæ cap.* VIII ℣. 16.

m *Manifesto hæc anachronismo laborant : non enim Valentinianus et Maximus augusti anno* 452, *sed* 455 *occisi sunt : Valentinianus quidem ante adventum Wandalorum dolo ipsius Maximi; hic vero dum Wandali jam Urbi imminebant.*

n *De S. Leone actum est ab Henschenio ad diem* XI *Aprilis.*

o *Quicumque alicujus notæ chronologos, et acta S. Paulini a Papebrochio ad diem* XXII *Junii illustrata consuluerit, satis perspiciet, S. Paulinum Nolanum antistitem id temporis jam a* 24 *omnino annis cælum petiisse. Sed excusat Autpertum Caracciolus,* quod sæculo rudi, et prorsus illitterato C
vixerit scripseritque.

p *Neapolis antiquitus* Parthenope *dicebatur a* D
Parthenope, una e Sirenibus, illis nimirum deabus, quas fabulabantur syrtibus scopulisque Tyrrheni maris insidere, cantusque sui suavitate prænavigantes ad se allicere eo fine, ut navibus scopulis affixis, miseros in mari detinerent. Crebra harum apud antiquos mentio : agmen ducat Silius, qui Parthenopes speciatim sic meminit :

Sirenum dedit una suum, et memorabile nomen
Parthenope muris Acheloïas; æquore cujus
Regnavere diu cantus; quum dulce per undas
Exitium miseris caneret non prospera nautis.

Sed cum Ulyssem per idem mare transeuntem attrahere non potuissent, tanto affectas mœrore aiebant, ut in mare sese præcipitantes huc illucque dispersæ sint, quarum una Parthenope, quod in eo maris sinu, ubi nunc Neapolis est, consedisset, urbi postea extructæ nomen suum communicasse fingitur.

q *In prologo nimirum, uti Commentarii prævii num.* 4 *diximus.* E

r *Exequiæ etsi plerumque pro ipso funere sumantur, apud Zenonem tamen Veronensem in sermone de* fide, spe et charitate, *lintea denotant, quibus defunctorum corpora involvuntur. Ita Cangius. Unde suspicor, idem hic velle Autpertum. Porro ante hæc verba* missis exequiis *in Lectionibus propriis, incipiendo a voce* haberentur, *interseruntur sequentia :* Sic disposuerunt. Jam olim id ipsum egerant de Sanctis Euticete atque Acurio, et cæteris præsulibus, de beato Januario, Proculo, Soffio, ac Severino, quod. *Sed hæc ut superflua expunximus; non enim solum sensum perturbant, verum nec Autperti esse, sed e rudis cujusdam interpolatoris penu adjecta, satis evincit, quod integer hic textus a Caracciolo citatus hæc admixta non habeat.*

s *De S. Gaudioso, cujus acta rhetorice dilatavit idem Camillus, agendum erit ad diem* XXVIII *Octobris, quo Martyrologio Romano hodierno exstat inscriptus.* F

D

A

DE S. GAUDENTIO EPISCOPO MART.

ARIMINI IN ITALIA.

S. D.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§ I. Sancti apud Martyrologos memoria : cultus : Acta quantæ fidei : vitæ synopsis.

ANNO CCCLX.

B

Sancti Arimini et alibi culti

Ariminum, *vulgo* Rimini, *oppidum est haud ignobile, Adriatico mari in eo Italiæ tractu, qui hodie* Romandiola *dicitur, conterminum, ac toti orbi tam ab Arianorum conciliabulo, illic anno* 359 *habito, quam ab erecto Augusto Cæsari superbissimo triumphali arcu, aliisque antiquis monumentis, passim notius, quam ut prolixiori egeat descriptione. Apud hanc urbem ab ipsismet Arianis martyrio affectus passim creditur* S. Gaudentius, *quem Ariminenses uti suum quondam præsulem, martyrem ac protectorem, vicinosque populos diutissime veneratos esse, quinimo nec in Belgio nostro cultu penitus caruisse, satis, quæ in decursu dicentur, comprobabunt. E variis autem, quos hic prætereo, Martyrologis Sanctum hunc memorantibus licet neminem Maurolyco abbate reperiam antiquiorem, nihilominus exstat ejus memoria in Martyrologio Romano vulgari hisce verbis :* Arimini Sancti Gaudentii Episcopi et Martyris. *Ferrarius in Catologo Sanctorum Italiæ more suo Actorum synopsin exhibet e Petro de Natalibus ; verum, cum ab iis, quæ edemus, vix differat, eamdem prætermittimus.*

C

Acta, etsi anachronismo laborantia,

2 *Difficultas vero non parva oritur quoad hujus Sancti Acta, quæ ab Hippolito Mariano de verbo ad verbum fideliter, uti ipsemet infra anno* 1595 *die* I *Januarii testatur, descripta ex antiquo codice membraneo, in archivo venerabilis societatis S. Hieronymi et Sanctissimæ Trinitatis de Arimino asservato Majoribus nostris transmissa sunt. Vidit hunc codicem Clementinus nobilis Ariminensis, qui et tradit partis* I, *lib.* II, *pag.* 147, *continere eum Vitas* S. Gaudentii, *S. Marini, B. Arduini, multorumque aliorum Sanctorum ; jam vero cum idem hic auctor lib.* I, *pag.* 123 *vitam S. Marini* 600 *circiter annis scriptam asserat, perspicuum fit, codicem hunc seculo* XI *verosimilius antiquiorem non esse, proindeque parvam ab antiquitate, utpote* 600 *amplius annis post mortem* S. Gaudentii, *quam anno* 360 *innectemus, conscriptum, sibi adjungere auctoritatem. Neque hoc solum, verum etiam quam levis veritatis indagator (ne dicam falsi fabricator) extiterit biographus hic, liquet e capite non uno ; nam primo quidem* S. Gaudentium *Romam venisse scribit anno quarto imperatorum Diocletiani et Maximiani, atque a Damaso recenter in Pontificem electo inter clericos adscitum, sacris successive ordinibus, ipsoque dein episcopatu initiatum fuisse ; verum Damasi Pontificatum amplius* 60 *annis Diocletiani et Maximiani imperio posteriorem fuisse, nemo, puto, inficiabitur, qui ecclesiasticos Baronii annales aliosve alicujus notæ chronographos super hac re consuluerit.* E

partimque e picturis hausta

3 *Ceterum, ut leviora quædam taceam, refert in iisdem Sancti nostri Actis, judicem quemdam Ariminensem nomine Taurum, qui blasphemo ore Sacrosanctam sumpserat Eucharistiam, divinam mox sensisse, ultionem.* Ad quod spectaculum *(verba ejus sunt)* interfuit venerandus Mercurialis, forte et alii celeberrimi devenere episcopi : Rophilus Paphiliensis, Leo monte Feretranus, Marinus, Gaudentius ac Geminianus. *Eadem hæc omnino verba leguntur in Actis S. Mercurialis Foroliviensis episcopi, in Opus nostrum a Papebrochio ad diem* 30 *Aprilis illati, quæque dum Sancti nostri biographus ibidem reperit, non tantum universam hanc Tauri tragœdiam, cui S. Mercurialis certo adfuisse a biographo suo dicitur, uti veram amplexus est, ac verbatim fere descripsit ; verum etiam* S. Gaudentium, *quem cum aliis forte dumtaxat adfuisse idem scribit, Tauro præfecto ac Martiano proconsuli velut sacra mysteria communicantem introducit. Ast vero quæ fides huic rei gestæ adhibenda sit, satis insinuat ipsemet sæpedictus S. Mercurialis biographus ita scribens :* Nos quoque studiose habentes de Sanctorum gestis indaginem, ad B. Mercurialis Confessoris et episcopi Leviensis pervenimus tumbam ; ibique ejus inquirentes actiones, nihil ab illius accolis loci valuimus indagare, præter quasdam nimium teneras actionum illius depictas imagines ; sed ut retulerunt a multis temporum emensis lustris Acta præsulis prædicti ablata fuerunt ab eis ; *ea verosimilius tempestate, qua barbari Italiam pervagantes loca sacra, ea præsertim, quæ extra civitatum mœnia erant, depopulabantur.* F

4 *In*

A *et fabulosa appareant, nihilominus edenda :* 4 *In quæ verba Papebrochius in Commentario prævio ad vitam S. Mercurialis ita ratiocinatur :* Nunc porro videamus, quid picturæ illæ exhibere potuerint, quidque eis vel propria auctoris conjectura vel ex populari narratione addi debuerit, ut historia vitæ aliqua texeretur. Primo loco occurrit punitio cujusdam judicis, codem blasphemo ore sacram Eucharistiam sumentis, quo Christum sub ea præsentem negaverat, coram S. Mercuriali aliisque peracta. Judicem Ariminensem, Christianæ religionis contemptorem fuisse. quem pictura referebat, ex vulgi opinatione sumi debuit ; qui ne anonymus esset, succurrit opportune Taurus ille, sub Constantio Ariano præfectus Ariminensis ; qui patribus Arimini ad concilium collectis, priusquam disjungereutur, vim intulit ; atque ut Ursacii et Valentis confessionem, subdole contextam, velut catholicam reciperent, callide induxit : quo nomine pessime audivit apud Catholicos omnes, adeoque visus idoneus est, cui B prædicta blasphemia et mors condigna tribuerentur. *Taceo alia, quæ ex picturis hisce conjecit biographus S. Mercurialis, monitum tantummodo lectorem volens, quam parum fidei anonymus noster* S. Gaudentii *biographus mereatur, qui conjectantem auctorem uti veridicum sequi non dubitavit. Monito nihilominus monendoque ulterius in Annotationibus lectore, Acta hæc quantumvis rudi, mutilo, vitiosoque stylo exarata, cum antiquiora desint, cum aliis collata prelo subjiciemus.*

corruptam horum chronologiam 5 *Anonymum ætate sequitur Petrus de Natalibus, in eo itidem hallucinatus, quod Sanctum aufugisse scribat a conciliabulo Ariminensi, jam a Damaso Papa episcopum ordinatum ; constat enim, uti e Baronio recte notat Ferrarius, Damasum Pontificem creatum esse anno tantummodo* 367, *vel, ut quidam volunt, exeunti præcedenti : cum itaque Ariminensi conciliabulo, quod anno* 359 *habitum fuerat,* S. Gaudentius *jam episcopus sese subtraxerit, non a Damaso, sed a quodam hujus antecessore necessario fuit ordinatus. Unde Baronius tom. III Annalium* C *pag.* 740 *Acta hæc, (nostra videlicet) in quibus* S. Gaudentius *a Damaso Papa episcopus dicitur ordinatus, uti spuria rejicit, innuens sese vidisse meliora, sed neque hæc ei per omnia placuere, præsertim quod referant, Ariminensi concilio interfuisse S. Mercurialem, quem ipse jam ab anno* 156 *defunctum fuisse sustinet. Hinc nescio, quæ sint illa Acta, quæ nostris præfert Baronius, quandoquidem in suis ad Martyrologium Romanum Notis nullum alium, quam Petrum de Natalibus, citet* S. Gaudentii *biographum.*

historiamque si corrigamus, Sanctus circa annum 308 *Romam appulsus,* 6 *Duo præterea habemus Vitæ Sancti hujus exemplaria excusa, Italice ambo : unum Arimini anno* 1659 *per Joannem Franciscum Mainardum, monachum S. Bernardi ; alterum Venetiis anno* 1665 *per Gaudentium Brunaccium, rhetorico more multum dilatata ; quod vero ad historicam veritatem attinet, non videntur hi authores alia Acta quam Anonymi nostri, quem continuo citant, præ oculis habuisse, ceteris, quæ addiderunt, a traditione acceptis ; neque multum ab invicem differunt, ast placet Mainardi chronologia, qua servata, correctis paucis, Sancti gesta tum ex anonymo tum ex aliis breviter percurremus. Epheso itaque Ioniæ celeberrima Inferioris Asiæ civitate oriundus* S. Gaudentius *parentes nactus est Christianos ambos, quibus in dirissima Diocletiani et Maximiani persecutione pro fide sublatis jam orbatus Romam adhuc catechumenus perrexit ; ubi a Justino presbytero baptizatus, matronam quamdam nomine Eusiticam adhuc gentilem, apud quam anno integro cum dimidio hospitatus fuerat, jam fidei rudimentis imbutam ad Marcellum Papam recenter electum perduxit, ut ab eo baptismi gratiam peteret. Contigit hoc circa annum* 308 ; *nam hoc anno Marcellus electus est, non anno* 304, *quod putavit Baronius ; vacavit enim pontificatus post S. Marcellini martyrium annis quatuor, ut apud Pagium in Critica Baronii et apud Henschenium nostrum in Commentario prævio ad Vitam S. Marcellini die* 26 *Aprilis videri potest.*

AUCTORE S. D.

E *et sacris ad diaconatum usque initiatus* 7 *Eusitica ergo post triduum a Pontifice præsente* Gaudentio *baptizata, alteroque triduo, ut anonymus habet, exacto, idem pontifex* Gaudentium, *cujus Sancti vivendi propositum eadem occasione cognoverat, ad se accersivit, tonsumque minoribus initiavit ordinibus. Moritur dein Marcellus Pontifex succeditque circa annum* 310 *Eusebius, quem Mainardus tradit* Gaudentium *ad majores ordines, excepto Sacerdotio, promovisse, postquam jam per biennium Pontificatus sui eximia sancti Viri merita expertus fuerat ; sed fallitur : non enim Eusebius per biennium aut amplius, quod putavit Baronius, sed quatuor vel quinque ad summum menses tantummodo sedit, neque huic successit Sylvester, uti vult Mainardus, sed Melchiades, quæ omnia probata reperies apud Pagium et apud Daniëlem Papebrochium in propylæo Maii. Quare magis puto verosimile,* S. Gaudentium *dictos ordines non ab Eusebio suscepisse, sed a Melchiade Eusebii successore.*

sacerdos demum effectus est, F 8 *Mirum profecto, quantum cum hisce sacrorum ordinum gradibus simul adauxerit vitæ austeritatem, nam* præter quintam feriam et Dominicam diem, *teste anonymo,* nullum omnino cibum sumebat, *virtutibus adeo clarus, ut jam inde clypeo isto præcinctus videretur, quo Arii ecclesiam jamjam invasuri telum in Ariminensi postea concilio strenuissime traditur propulsasse. Fama hæc virtutum, quibus Romæ fulgebat* Gaudentius, *magis magisque increbrescente, jam currebat annus pontificatus S. Sylvestri circiter decimus quartus, æræ vulgaris* 327, *redditaque erat ecclesiæ pax, cum mox memoratus Pontifex* Gaudentium *ad se evocatum carum adeo ac familiarem habuit, ut eum, quoad vixit, se cum detinuerit. Quinto vero, quo apud Sylvestrum (apud Damasum perperam scribunt anonymus et Petrus de Natalibus) morabatur, anno sacerdos est ordinatus, ac immortuo demum anno* 335 *Sylvestro pontifice, liquit pontificias ædes, latuitque haud adeo notus usque ad annum fere decimum pontificatus Julii, qui fuit Christi* 346, *cum denuo placuit divinæ providentiæ Sanctum suum illustrare.*

9

AUCTORE S. D. *cumque curasset dæmoniacum*

9 *Accidit enim id temporis, ut defuncto Ariminensi præsule, legati ab ea urbe Romam cum litteris adventarent, novum a Pontifice postulantes antistitem, qui Ariminensi populo, hæretico proconsuli magna ex parte auscultanti, ocyus subveniret. Litterarum exemplar mutilum licet, vitiosumque ut alia, apud anonymum sic lego :*

Domino perpetuæ sanctitatis largitate imbuto
Pentapolis cives
Obsequia in Christo, quem
Colimus perenne.

Clarescat pudicitiæ vestræ, quoniam noster præsul de hoc obiit sæculo ; consul vero Marcianus ad hæresim tantum est devolutus, quod pæne maxima pars populi ad ejus normam flectit cervicem ; præstolamus clementiam pietatis vestræ, ut nobis pastorem mittere dignemini, ne oves B tuæ pereant, sed te faciente, Jesu Christo D. N. miserante, liberentur, et erroris destructionem sequantur. In omnibus bene valete. *Dum hæ ad Pontificem litteræ deferuntur, opportune accidit, ut miles quidam Tarsentius nomine diu vexata a dæmonio inclamare non desineret* S. Gaudentium, *ita vociferans* : Serve Dei Gaudenti, adjuva me ; *contestante simul dæmone, se non nisi solius* Gaudentii *imperio hominem relicturum. Audiens talia Julius pontifex* Gaudentium *extemplo accersi jubet, inquirit fidem ejus, aperitque dæmoniaci militis desiderium. Tum Vir Dei, Missa de more celebrata, partem sacrificii, quam reservarat, hostiam scilicet salutarem eidem militi porrexit, adstantibusque iisdem, prout Mainardus ait, Ariminensibus legatis, sanum reddidit ; quo miroculo plurimi gentilium, Judæorum, et hæreticorum permoti veram fidem amplexi sunt.*

in præsulem datus est Ariminensibus,

10 *Julius autem Pontifex, perspecta jam viri Sanctimonia, haud diu sibi consultandum ratus, quem Ariminensibus pastorem daret,* Gaudentium *mox* C *episcopum consecrat, et cum jure legati Apostolicæ sedis Ariminum dirigit, Romanis tanti viri discessum haud parum lugentibus. Profectus ergo Roma cum legatis Antistes ad locum quemdam pervenit, qui Martana seu Martiana dicebatur, uti paucos, quos reperit, Christianos summa charitate invisit, atque inter plurimos, quos verbis signisque ad fidem jam perduxerat, infirmum quemdam genere haud obscurum, a multis annis lecto affixum, et a medicis derelictum sanitati ita restituit, ut e lecto statim exiliens, explosis idolis, veram fidem cum suis numero viginti tribus amplexus, et sacro baptismate regeneratus sit. Missa dein celebrata, paucisque, qui aderant, Christianis sacra communione refectis, vir Sanctus cunctis pacem ac benedictionem precatus, iter suum post decem dierum moram prosequitur, cumque in via sociis vinum aliquando deficeret, fecit aquam vini saporem mirabiliter induere, per omnia itineris sui loca verbum Dei prædicare, frementibus incassum gentilibus, et languores curare indefesse perseverans.*

11 *Adventare* Gaudentium *episcopum jam prænuntiarat Ariminensibus rumor, cum ecce appropinquantem civitati obvia populi multitudo excipit, pastoremque suum læta deducit ad urbis portam, quam dum ingreditur, obviam habet non parvam infirmorum turmam ; qui omnes, testante anonymo, recepta sanitate, una cum universo populo divinam collaudabant bonitatem, quod tantum sibi antistitem largita esset. Atque hac eadem die, dum offert sacrosanctum Missæ sacrificium, statua Martis, quæ in medio fere civitatis erat, aliaque, quæ supererant, idola derepente corruerunt ; quo miraculo, et assidua* Gaudentii *prædicatione pagani complures ad lucem Evangelicæ veritatis adducti fuere. Contigit etiam post quatuor annos, ut neptis Eusiticæ, apud quom Romæ Vir Dei hospitatus fuerat, a maligno spiritu vexata, Ariminum adveniens sancti Præsulis opem enixe imploraret : (neque enim ulli nisi soli* Gaudentio *sese dæmon cessurum candide professus fuerat) cum misertus puellæ Præsul signavit os ejus signo crucis, cujus virtute confestim liberata Romom læta repetiit.* E

D *apud quos plurima patrat miracula ;*

12 *Etsi vero vigilantissimus pastor gregem suum optime custodiret, impedire tamen haud potuit, quominus* Undecimo, *uti anonymus loquitur,* ordinationis suæ anno *universa Ariminensis ecclesia turbata fuerit ob hæreticorum et Martiani proconsulis dogma. Hæresim hanc Arianam fuisse, quæ sub alis Constantii imperatoris ecclesiam dirissime exagitavit, cum Ughello, Brunaccio, Mainardo, Petro de Natalibus, aliisque passim existimamus ; cui cum* Gaudentius *una, si Mainardo credimus, cum Mario ac Leone, quorum hunc presbyterum, illum diaconum recenter creoverat, pro viribus aliquamdiu restitisset, imperator concilium Arimini indixit, specie quidem, ut universali ecclesiæ bono consuleret, revera autem, ut potres ad subscribendum Sirmiensi Arianorum professioni vel subdole vel violenter tandem induceret. Verum quadringenti et amplius catholici omnes, exceptis Arianis paucis, qui convenerant, episcopi, dolum illico sentientes damnarunt Sirmiensem professionem, ac fidei Nicænæ unanimes subscripsere.* F *Cumque audiret a legatis concilii decreta imperator, jam ab Arianis præventus vim patribus inferre meditabatur ; quare eosdem legatos Adrianopoli, et patres Arimini, imminente licet hyemis asperitate, tamdiu detinuit, donec ab expeditione, quom in barbaros parabat, redux foret.*

donec, ab indicto Ariminensi concilio,

in conciliabulum mox ituro,

13 Interea, *inquit tom. II pag.* 861 *Labbeus,* Ariani episcopi, qui Nicææ Thraciæ jussu imperatoris *(callide enim Arianorum suasu concilium diviserat)* novam fidei formulam ex ejusdem Constantii sententia sub Nicæno nomine vulgatam ediderunt, et ad perfidiam hanc subscriptione sua approbandam, non tantum legatos Hadrianopoli, et episcopos reliquos Arimini detentos, præter Liberium pontificem et Servatium Tungrensem, aliosque 18 (*inter quos* S. Gaudentius) episcopos fortiter resistentes, omnes pæne totius orbis antistites metu exilii et tormentorum per vim induxerunt. *Præfectus erat eo tempore Ariminensi civitati judex severissimus (sic eum anony-*

mus

A *mus vocat) nomine Taurus, cui hæc per litteras mandasse Constantium, testis est Sulpitius Severus, editionis Lipsiensis, anni* 1709 *lib.* II *cap.* 42, *nempe:* Ut synodum non ante laxaret, quam consentire se omnes subscriptionibus profiterentur. Ac si qui pertinacius obsisterent, dummodo in numerus intra quindecim esset, in exilium pellerentur. *Verum* Gaudentius *ceterique Catholici antistites hunc numerum excedebant, cernentesque, alios omnes timore perculsos imperatoris violentiæ cedere, a concilio, mox in conciliabulum transituro, sponte sua se subduxere, vicum quemdam eligentes, ubi conciliabuli eventum eminus spectabant, populumque copiose illuc confluentem in fide catholica solidabant.*

facto recessu,

14 *Vicus autem prædictus* Catholica *deinceps fuit appellatus, meruitque hujus rei monumentum obtinere ab eminentissimo cardinali Spada, quod apud Mainardum pag.* 108 *sic legitur:* Anno 1637 ad vicum, qui in Ariminensi ditione « Catholica » dicitur, ubi olim S. Gaudentius cum aliis B paucis orthodoxis præsulibus seorsim ab Arianis ad synodum Ariminensem convocatis convenit, deditque occasionem, ut pagus deinceps « Catholica » appellaretur, Bernardinus cardinalis Spada ad tantæ rei servandam memoriam, nec non ad testandum amorem suum erga provinciam, ac præcipue Ariminum (ut e valle Lamonis Thomas Spada diu adhærens Malatestis permansit, quoadusque ipse exierit Almæ Urbis senator, quo obiit anno 1458) titulum marmoreum erexit cum hac inscriptione :

« ANNO REPARATÆ SALUTIS CCCLIX.

« LIBERIO PONT. MAX. CONSTANTIO IMP. CUM « HÆRETICORUM FRAUDIBUS INGEMISCENS ORBIS « TERRARUM SE ARIANUM ESSE MIRATUS EST. EX « QUADRINGENTIS EPISCOPIS AD SYNODUM ARI« MINENSEM CONVOCATIS, PERPAUCI ORTHODOXI « IN HUNC LOCUM VENTITANTES, UT SEORSIM AB C « ARIANIS SACRA FACERENT, ET CATHOLICA COM« MUNIONE, CATHOLICIS IMPERTIRENT, OCCASIO« NEM PRÆBUERUNT, UT VICUS IPSE CATHOLICA « NUNCUPARETUR, CUJUS NOMINIS RATIONEM, AC « TOTIUS REI GESTÆ MEMORIAM CÆSAR CARDI« NALIS BARONIUS ANNALIBUS ECCLESIASTICIS « INSERUIT.

« BERNARDINUS CARDINALIS SPADA

« AD PEREGRINANTIUM PIETATEM ERUDIENDAM, « AMOREMQUE SUUM ERGA PATRIAM PROVINCIAM « TESTANDUM, HOC POSITO MARMORE INDICAVIT.

« ANNO DOMINI 1637 »

redux extra civitatem trucidatus est.

15 *Hunc præsulum secessum ægerrime ferentes præfectus Taurus et consul Martianus dirissima quæque catholicis machinabantur; sed nihil his territi invicti pugiles Christi, finito jam conciliabulo, ad sedes suas plerique rediere.* Gaudentius *quidem cum aliis nonnullis Ariminum reversus, coacto mox clero, acta conciliabuli rescindit, et Martianum presbyterum consulis propinquum excommunicat, eo quod Arianæ factioni obstinate adhæreret; unde acrius in se concitans odium consulis, ab hujus militibus fustibus ac lapidibus impetitus extra portam civitatis martyrii lauream adeptus est anno Domini* 360, *Liberii pontificis* 9, *Constantii imperatoris* 24. *Atque hæc sunt Sancti Acta, quæ ex anonymo aliisque, quos citavimus excerpta chronotaxi verosimiliori perstrinximus, nolentes majorem his, quam nudis traditionibus (nam authenticis monimentis omnino carent) fidem adhiberi; imo adeo incerta, quæ de hoc Sancto circumferuntur, existimat loco supra citato Tillemontius, ut contentum quemque esse velit sciendo, ecclesiam Ariminensem* S. Gaudentium *colore uti suum quondam episcopum, singularem patronum, et sub Constantio imperatore ab Arianis occisum. Pro ceteris itaque Tauri et Martiani punitionem spectantibus, quæ superius attigimus, quæque pro verbis adoptarunt Brunaccius et Mainardus ad Acta hisque subjecta Annotata lectorem remittimus: quam vero vellem, ut vel medio tantum digito* E *monstrasset Baronius Acta illa nostris anonymi antiquiora meliorave, quæ quomodo Clementinum, Brunaccium, Mainardum, aliosque, quos consului omnes latuerint, satis mirando non sum.*

AUCTORE S. D.

§ II. Miraculosa corporis inventio : translationes factæ primum Arimini : hinc Senogalliam : postremo Montisbodium : altera reliquiarum inventio.

Sacræ Martyris exuviæ a cæca muliere

Sacrum Martyris corpus ab iisdem Martiani militibus in altum puteum projectum 70 annis, si anonymo credimus, ignotum jacuit, donec a quadam muliere, quæ cæca fuerat a nativitate, mirabiliter fuit ostensum. Rei gestæ seriem, fabulis ab anonymo conspersam, puriorem, uti apparet, exhibet Libellus jussu Joachimi abbatis S. Gaudentii *Arimini* F *per Cælestinum ejusdem monasterii monacum conscriptus anno* 1442, *ac Majoribus nostris a P. Francisco Via, rectore collegii societatis ejusdem urbis, transmissus, nunc vero apud Ughellum tom. II Italiæ sacræ a pag.* 412 *typis mandatus. Complectitur hic libellus stationes seu loca indulgentiarum, quæ in ecclesia* S. Gaudentii *Arimini visuntur, omnino novem, quarum octavam, quod e re nostra sit, huc transcribo, ut sequitur:* Octava statio seu locus indulgentiarum S. Gaudentii est in eadem ecclesia subtus in alio corpore inferiori ejusdem ecclesiæ, quod dicitur confessio in capella sanctorum Martyrum Valentini et Victoris, quæ fuerunt ibidem mirabiliter reperta, cum corpore S. Gaudentii, ut recitatur in Historia passionis suæ, in quodam puteo, qui est a manu sinistra prædicti altaris, ubi est lapis in terra marmoreus, per revelationem factam cuidam honestæ et religiosæ feminæ, nomine Abortinæ, quæ erat cæca a nativitate,

AUCTORE S. D.

tivitate, et morabatur Ravennæ; hoc modo fertur: Quod cum jam dicta femina cæca esset Ravennæ, et quotidie cum magna devotione, et fide pro visu, seu oculorum lumine habendo Deum exoraret, et cum in hac prece per multum tempus institisset, et perseverasset, fuit tandem sibi dictum per angelum, quomodo Deus exaudierat preces ejus, et ad hoc, ut visum recipere mereretur, quod deberet venire in civitatem Arimini, et ire ad ecclesiam S. Gaudentii, et dicere B. Abbati ipsius monasterii, quo modo in prædicto loco confessionis in capella jam dicta erat quidam puteus coopertus lapide marmoreo, in quo jacebant corpora sanctorum Martyrum Gaudentii, Valentini et Victoris, et quod inde extraherentur, et honore condigno venerarentur, addens quod cum eadem Sanctissima corpora reperirentur, et a dicto puteo extraherentur, et ab ipsa devote adorarentur, et deoscularentur, quod incontinenti visum recipere mereretur.

B 17 His præmissis prædictæ Sanctæ feminæ per angelum, ut præfertur, dictis, subjunxit femina eidem angelo, dicens: Tu scis Domine, quia non video; neque per me ipsam ad aliquem locum, nisi deducar, pergere valeo. Tunc angelus accepit eam, et subito, quasi in ictu oculi posuit ipsam in Arimino intra dictam ecclesiam S. Gaudentii, in illo loco, ubi prædicta Sanctorum corpora erant, et dixit ei angelus: Ecce, filia dilecta, quia tu es nunc in ecclesia S. Gaudentii de Arimino, et in capella, et loco, ubi preciosa corpora sanctorum Martyrum Gaudentii, et Valentini, et Victoris sunt, et ubi tibi dixeram, cum esses Ravennæ, quod deberes venire; nunc autem perge ad B. Abbatem hujus monasterii, et enarra sibi per ordinem omnia, quæ tibi evenerunt, prout facta sunt usque nunc. Tunc illa Sancta femina procidens in terram tota perfusa lacrymis præ nimio cordis gaudio, et agens gratias Deo, et illi Sanctissimo angelo, atque se sibi humillime recommendans, angelus ille Sanctissimus, nunciusque

loci monachis

C divinus volavit in cœlum; illa vero surgens ab oratione perrexit ad B. Abbatem, et ostenso sibi puteo, ubi illa Sanctissima corpora jacebant. Tunc iisdem B. Abbas adhibens plenam fidem verbis illius Sanctæ feminæ apposuit totam diligentiam suam super hac re a Deo sibi commissa, et specialiter injuncta, et convocatis multis servis Dei; tam religiosis, quam clericis, atque sæcularibus honestis, et congregatis omnibus in dicta ecclesia S. Gaudentii cum abbate et monachis suis, idem B. Abbas intimavit omnibus omnia, quæ illa Sancta femina sibi dixerat, et quomodo ex parte Dei specialiter injunxerat, quod deberet extrahere illa Sanctissima corpora sanctorum Martyrum Gaudentii, Valentini et Victoris, quæ erant ibi in quodam puteo indecenter sepulta, ut inde extracta in loco condecenti reposita condigno venerarentur honore, et quod illa erat causa, quare eos ibidem convocaverat, atque congregaverat, ideo quod omnes ibi astantes vellet cum eo pariter ad locum, ubi illa Sanctissima corpora jacebant, accedere, et ipsa inquirere, indeque extrahere. D

18 Tunc B. Abbas indutus pontificaliter cum suis consociis, et ministris, et omnes alii ordinati processionaliter cruce prævia, ut est moris, perrexerat valde solemniter, et devote ad locum, ubi erant illa Sanctissima corpora, existente ibidem præsente illa Sancta femina cæca, quæ venerat revelare ipsa, ostendente locum S. Puteum, et præcipiente, ut ipsum fiducialiter aperirent. Quem eum aperuissent, et illa Sanctissima corpora reperissent, eaque mirabiliter, et ultra humanum modum fragrantia extraxissent, et illa Sancta femina a nativitate cæca, cum magna devotione, et fide cum facie sua ea humillime tetigisset, et incontinenti subito oculos, et visum, quem numquam habuerat, perfecte, et mirabiliter recepisset, omnes, qui aderant, præ nimio stupore, et admiratione ex tanto, tamque magnifico Miraculo, coram ipsis facto, quasi extra se facti et super facies suas in terra prostrati E adoraverunt Deum, ipsum laudantes, et glorificantes in sanctis Martyribus suis Gaudentio, Valentino, et Victore; quorum sacratissima corpora reperire et habere meruerunt in ipsorum et totius civitatis præsidium.

mirabiliter ostensæ

19 Tunc prædictus venerabilis pater abbas primo et postea successive omnes alii, qui aderant præsentes, cum magna reverentia et devotione perfusi lacrymis ex immenso cordis gaudio accesserunt ad venerandum, et deosculandum illa Sanctissima corpora, et mirum in modum factum est, ut omnes illi, qui ea tetigerunt, fuerint perfecte curati, et liberati ab omnibus infirmitatibus, doloribus, et languoribus suis. Deinde deduxerunt ea in sacristiam ejusdem ecclesiæ, cum ingenti gaudio, magnoque honore cantantes: « Te Deum laudamus; » et ibi fuerunt in quadam capsa honorifice recondita, et a cuncto populo digno honore venerata, ubi similiter fuerunt multa Miracula facta, et ibi steterunt illa sacratissima corpora per aliquod breve tempus, donec F fuit factum sepulchrum lapideum, in quo ponerentur . . . . S. Gaudentius repositus fuit retro altaris majoris in pulcherrimo sepulchro solemni et mirifico honore . . . . . *Juxta hanc itaque narrationem, cui potiorem quam anonymo fidem tribuimus,* S Gaudentii *corpus, una cum corporibus SS. Valentini et Victoris martyrum in eodem inventa sunt puteo, idque in Capella* Confessionis, *quæ ecclesiæ*, S. Gaudentio *jam dicatæ, pars erat, dicta etiam* Lacus Martyrum, *quod plurimi illic Christiani, qui Diis sacrificare detrectabant, ob ultimam fidei confessionem martyrium passi et contumulati sint. Unde suspicor Martyris nostri corpus non statim, quod vult anonymus, usque ad septuagesimum post annum latere cœpisse, sed brevi post e puteo levatum in dictam capellam cum corporibus SS. Valentini et Victoris (de quibus in Opere nostro ad diem* 13 *Novembris agetur) a Joanne hujus Sancti alumno et successore, uti insinuat Mainardus, translatum, et sub marmoreo lapide reconditum fuisse.*

non quidem 70 post mortem annis,

A *sed diu post, uti apparet,*

20 *Tradunt Ughellus, Mainardus aliique eumdem Joannem convertisse Capellam* Confessionis *in templum satis amplum et in honorem* S. Gaudentii *dedicasse, unde et factum aiunt, ut templum hoc, obliterato nomine* Confessionis Martyrii, S. Gaudentii *deinceps appellatum fuerit. Defuncto autem Joanne episcopo, bellisque destructo priori hocce templo, Galla Placidia augusta imperatoris Volentiniani mater, quæ tum Ravennæ morabatur, Sanctoque ob Miraculorum famam mire erat devota, novum, inquit Brunaccius, a fundamentis erexit, splendidissimisque instruxit ornamentis. Quin etiam scribit Ughellus, statim memoratam augustam egregie quoque operam suam contulisse basilicæ, quam exstruxit Joannes, priori videlicet, verum de secunda, quam ipsomet ære suo complevit, intelligi debere cum Brunaccio opinamur. Contigit procul dubio hujus basilicæ reædificatione, et Joannis episcopi morte, ut ignorari cœperit locus, ubi prædicta Sanctorum corpora requiescebant, donec tandem, per* B *cæcam, quam diximus, mulierem mirabiliter ostensa sunt loci monochis, qui, jam pridem constructo illic, ut ecclesiæ inservirent, satis amplo monasterio, (est ibi, uti quidam anonymus ait, insignis illa hodie S. Bartholomæi abbatia extra urbis Ariminensis mœnia posita, et anno* 1645 *monachis reformatis S. Bernardi Cisterciensis concessa) S. Benedicti Cassinatis regulam postea professi sunt.*

decentius reconditæ, inde Senogalliam.

21 *Cœperunt verosimilius Ariminenses jam inde post mirabilem Sancti inventionem eumdem uti singularem apud Deum protectorem et patronem suum venerari; neque diu post fortasse nummos in ejus honorem excudi fecerunt, quorum unum argenteum a se visum exhibet Ughellus tomo citato pag.* 418, *similemque fere Mainardus pag.* 184, *ubi videri possunt. Quieverunt autem* S. Gaudentii *exuviæ post altare majus sæpedictæ ecclesiæ usque ad annum circiter* 590, *quo tempore Senogalliam, dimidio fere capitis excepto, miraculose (per militem quemdam osserit Brunaccius) delatæ, a Sigismundo tunc Senogalliæ præsule honorificentissime exceptæ sunt,* C *conditæque in arca marmorea, quæ exeunte seculo* XVII *in ecclesia S. Sebastiani extra Senogalliæ urbis mœnia osservata adhuc cernebatur, et forte usque hodie cernitur cum sequenti in anteriori monumenti facie ac semifracto lapide ad sinistram inscriptione :*

SIGISMUNDUS SENOGALLIENSIS EPISCOPUS HUJUS SANCTI GAUDENTII CORPUS IN HOC TUMULO SOLEMNITER COLLOCAVIT.

Vix Sancti reliquiis gaudebat Senogollia, cum Miraculis adeo inclaruerunt, ut piissima, quæ tunc Veronæ agebot, Longobardorum regina Theodelinda Bavara, studio devotionis accensa, simul, ut pestis, quæ dirissima grassabatur, flagellum Sancti intercessione averteret, sancta ejus ossa venerabunda invisit, nec diu post nobilem basilicam sumptibus suis excitari ac pretiose exornari voluit in ea Senogalliæ villa, quæ S. Gaudentii Curtes *dicitur, stadiis vix* 12 *a civitate dissita.*

AUCTORE S. D.

tandem Montisbodium delatæ sunt.

22 *Absolutam basilicam Sigismundus episcopus sacris* Gaudentii *ossibus condecoravit, dicavitque in ejus honorem, postea in abbatialem, commigrantibus illo Benedictinis, conversam. Direpta vero et solo æquata anno* 1264, *Senogalliæ urbe ab exercitu Manfredi Siciliæ regis et a factiosis Ghibellinorum turmis, una quoque templum hoc dejectum et monasterium dirutum est; unde sacra* Gaudentii *pignora sub ruderibus derelicta manserunt usque ad annum* 1520; *quo tempore Capitaneus quidam Montisbodii e nobilissima Bergaminorum prosapia oriundus, pio accensus zelo, arcam, capta occasione, quæsivit, inventam operuit, eductaque sacra ossa, quæ* 930 *annos inibi quieverant, ad ecclesiam S. Francisci Minorum Conventualium suæ Montisbodii patriæ detulit; ubi a mox dicti Conventus Patribus reverenter suscepta muro turris decenter inclusa fuere, appositis etiam, ut statim videbimus, authenticis scripturis. Magnificum dein ab iisdem Bergaminis ante præfatum murum erectum est altare* S. Gaudentio *sacrum, ut probatur ex sequenti, quæ superius in eo legitur, inscriptione :* Divi Gaudentii corpori a majoribus suis huc allato, Jacobus, Lactantius, Robertus, Salustius, et Anibal de Pergaminis hoc altare dedicaverunt; *ad pedem vero altaris in muro ita scriptum erat:* Divi Gaudentii Episcopi et Martyris, qui sub Martiano consule Pridie Idus Octobris apud civitatem Ariminensem Martyrio consecratus est, corpus in hoc tumulo Domino requiescit. E

earumque ibi denuo inventarum, et ex appositis

23 *Porro requieverant jam* 70 *annis sacra ossa in dicto muro, multumque offuscata erat sancti Martyris memoria, cum denuo visum est divinæ providentiæ eamdem illustrare; nam anno* 1591 *illustrissimus Petrus Rodulphins de Tussignano Senogallorum præsul et comes universalem diœcesis suæ visitationem instituens, dum apud Conventuales Minores Montisbodii suos antehac confratres divertit, eodem die, quæ erat* 16 *Octobris,* S. Gaudentii *ossa, quorum notitia haud adeo certa erat, perquiri jussit; quare aperto post altare muro turris, adstantibus cum episcopo R. P. Joanne Angelo Acurio Conventus Guordiano, cum universis Fratribus, et Bartholomeo Alberico episcopi Notario, inventa est capsa ex nuceo ligno confecta satis ampla chordisque illigata, quam episcopus mox eum luminaribus accensis reverenter e muro educi mandavit, et ad sacristiam, deportari. Hic dum recluditur, veras* S. Gaudentii *Reliquias inibi asservari, sequentes, quæ adjectæ erant, testabantur scripturæ quarum prior sic erat:* In Dei nomine amen. Anno Domini MDXX, de mense Martii in ultimo prædicti mensis fuit extractum corpus Sancti Gaudentii Martyris existentis, in quadam capsetta lignea, pice ligata cum chordis, et clausa cum clavis coram testibus, videlicet D. Joanne Baptista Ventura, Ser Augustino, et Barnabeo Pijssimo, et Fratre Antonio de Fortia, et Fratre Floriano, et Fratre Luca, et Fratre Joanne. F

scripturis

24 *Altera :* In Dei nomine amen. Anno Domini MDXXI, die secunda Martii cum licentia D. Thomæ Mercurii Vicarii Reverendiss. Domini Episcopi Seno-

AUCTORE S. D.

Senogallien. una cum voluntate DD. Priorum, videlicet magistri Thomæ Betti, et Franscisci Ser Dominici nec non R. P. F. Antonii de Fortia Guardiani præteriti, una cum voluntate Ven. P. F. Petri Simonis Guardiani futuri, F. Floriani, F. Baptistæ Baccalarii, Fratris Lucæ, et aliorum de dicta terra præsentibus Ser Bernardino Bartholomæi, Ser Persimone Nicolæ, Ser Augustino Francisci, Jacobo Verzilli, Bernabeo Pijssimo, Antonio Mei, Ant. Baptistæ, Marco Guidi prædictum corpus fuit extractum de prædicta capsetta pici, et positum in Capella ejusdem Sancti anno, mense, et die ut sup. F. Antonio Muratore del Convento. Ego Jo. Baptista Hieronymi Marci Guidi de consensu omnium scripsi manu propria. *Hæcque ita contigisse liquet ex attestatione prædicti episcopalis curiæ Notarii, quæ hujusmodi est:*

Bartholomaeus Alhericus

Notarius curiæ episc. Senogall.

B

In Dei nomine amen, anno a Nativitate D. N. Jesu Christi millesimo quingentesimo nonagesimo tertio indictione sexta die decima sexta mensis Octobris tempore pontificatus sanctissimi in Christo Patris, et D. N. D. Clementis divina providentia PP. VIII Pont. sui anno secundo.

recognitarum

25 Fidem facio, et verbo veritatis attestor ego Bartholomæus de Albericis curiæ episcopalis Notarius et Scriba, qualiter admodum Illust. et Reverendiss. D. F. Petrus Rodulphius Dei et Apostolicæ Sedis gratia Episcopus Senogalliensis et Comes, in visitatione de anno millesimo quingentesimo nonagesimo primo de mense Octobris, dum esset in terra Montis Bodii diœces. Senogall. apud Fratres S. Francisci Ord. Min. Convent. præcepit perquiri Ossa S. Gaudentii Episcopi et Martyris in muro ecclesiæ S. Francisci penes altare S. Gaudentii condita, atque ita (Deo juvante) comperta sunt in quadam capsa lignea cum scripturis intus fidem facientibus de veritate sanctorum Reliquiarum a me, et ab aliis, qui mecum erant visarum, et ita fidem facio et attestor, ac in fidem has præsentes manu mea scripsi, et publicavi rogatus, et requisitus.

C

Signum mei Notarii.

Hoc modo recognitæ Sancti exuviæ eidem capsæ denuo fuere inclusæ, eodemque, quo venerant, modo, præsentibus jam etiam, qui a Tussignano vocati advenerant, terræ primoribus, ad eumdem locum reportatæ; clausus dein est opere cæmentario murus, donec de loco tanto thesauro magis apto, decentiorique conventum esset.

in locum decentiorem

26 *Coacto ergo sequenti die illius terræ Conventu, post maturam habitam deliberationem arcam demum conficiendam statuunt, quatuor clavibus reserandam, quarum unam Magistratus, alteram Custos sacri Montis, tertiam Guardianus, quartam senior honoratiorve Bergaminæ stirpis conservarent. Resolutum etiam novam exstruere publico ære ædiculam seu Capellam intra ipsam ecclesiam, cujus primum angularem lapidem ipsemet, prinsquam discederet, posuit Tussignanus ac dein diœcesis suæ visitationem prosecutus est. Perfectæ interim Capellæ picturisque Sancti gesta mire exhibentibus ornatæ Joannes Baptista e nobili Tranquillorum genere dono dedit arcam ex Istrio lapide confectam, positamque in eadem S. Francisci ecclesia sub altari, quod Tranquillinæ familiæ gaudebat patrocinio. Extracta itaque est hæc arca, et artificum ope adaptata, politaque in anteriori præsertim facie, ubi rotunda inserta est fenestra pulcherrimo circumdata encarpo seu corolla foliata cum sequenti inscriptione:* Coronam meruit, vivet in æternum, *clausaque clathro seu crate ferrea, quæ quatuor itidem clavibus aperiri et una claudi poterat. Ad dextram dictæ fenestræ sequentia insculpta erant verba:* Sanctus Gaudentius Ariminensis episcopus tempore Constantii imperatoris Ariani conciliabuli Ariminensis acta rescindens vario tormentorum genere a proconsulis militibus trucidatus est; *ad sinistram hæc:* Sancti Gaudentii episcopi, et Martyris ossa obscuro loco condita post annos septuaginta divinitus inventa in hoc monumento a F. Petro Tussinianensi ex Ordine Minorum conven. Senogall. episcopo et comite, inspectante populo Bodiano, et ejus sumptibus illata sunt anno 1594; *supra vero in capite faciei:* Reliquiæ Sancti Gaudentii Martyris; *infra autem:* Lavit stolam in sanguine Agni.

D

E

statuta translatio est in diem 3 Augusti anni 1594.

27 *Elaborata dien arca minor e cupro intus cypresso cooperta tinctaque colore purpureo, Italis* cremesino, *cui Sancti ossa primum imponenda et sic in lapideam arcam inferenda erant: confectum pariter et brachium argenteum gemmis quibusdam intextum satis nobile in hunc finem, ut posito intus brachii osse, anniversaria translationis die quotannis in processione deferretur. Interea vero Tussignanus, quo pleniorem reliquiarum notitiam adipisceretur, haud ignarus, quasdam etiam Arimini in ecclesia* S. Gaudentii *asservari, litteras super re hac dedit ad illustrissimum Salicinum Ariminensem tunc præsulem, qui examine rite instituto, per Justinum Catanium vicarium suum Generalem respondit, sequentes dumtaxat attamen veras solius capitis reperiri partes, videlicet: utraque ossa superciliorum, occiput, frustula duo ossium superauricularium, os medium inter oculos et maxillam; deficere vero maxillam ipsam, mentum, et partem ossis, quod residuum efficit fasciæ collaris. Facta hac informatione, petitaque et obtenta a pontifice facultate, Tussignanus una cum magistratu ac deputatis solemnem translationem statuit in diem* III *mensis Augusti anni* 1594; *quare non tantum universus diœcesis Senogalliensis clerus populusque ad hanc solemnitatem invitatus, ac præscriptus, qui servandus erat, modus fuit, verum etiam datæ sunt a Tussignano litteræ ad illustrissimum Ferrantem Farnesium episcopum Parmensem et Marchiæ gubernatorem, Gabrielem de Monte episcopum Æsinum, et Julium Ottinellum Fanensem, ut præsentia sua dignarentur eamdem solemnitatem cohonestare; quibus per*

F

litteras

A *litteras haud illibenter annuentibus congrua, sicuti et universo adventuro clero præparata sunt Montisbodii hospitia.*

§ III. Solemnissima Reliquiarum translatio a tribus episcopis cohonestata : cultus Sancti in Belgio.

Sacra pignora in sacristiam delata

Triduo *ante præstitutum translationis diem advenit Senogallorum præsul Tussignanus ac die prima Augusti prædicti anni* 1594 *S. Francisci ecclesiam cum præfecto urbis, primoribus, et frequenti populo ingressus, pontificalibusque indutus cupream, quam diximus, arcam sacris ossibus servandis destinatam, et brachium argenteum benedixit; quo facto R. P. Franciscus Joannes Zabazzinus et R. P. Bartholomæus Vetuli de Corinaldo* B *sæpedicti conventus guardianus nuceam arcam, in qua sacra ossa eo usque asservata fuerant, e muro turris reverenter eductam eodem fere, quo ante triennium, modo, sonantibus sine intermissione campanis, organis tympanisque, ad sacristiam deportarunt, præsentibus hic, ut facti testes forent, M. Philippo Thegetti notario publico et episcopatus Senogalliensis cancellario, M. Hortensio Duronti Montisbodiensi, et M. Scipione Colbassano territorii Montisbodiensis cancellario publicis itidem notariis; adfuere pariter e Montisbodiensibus Isidorus Fidelis capitaneus, M. Tiberius Verzelli et M. Joannes Antonius Micheli Bergamascus.*

et rite examinata

29 *Dum sic arca in sacristia deposita erat, Tussignanus eamdem recludi quidem statim volebat, sed veritus populi, qui multus supervenerat, pressuram, simul quod jam audita esset prandii hora, rem distulit, et nuceam cum reliquiis arcam includi jussit archivo publico, quod in eadem sacristia erat. Sumpto autem prandio, Tussignanus una cum magistra*C*tu, primoribus, ac deputatis ad ecclesiam rediit, ac, ne quid muneris sui desideraretur, assumpsit secum Franciscum Mariam Tassoni Urbinatem, Ptolomeum Francolini peritissimos medicos, et Magistrum Innocentium Innocentii chirurgum pariter expertissimum, qui ossa diligentius examinarent : aderant simul et prædicti tres notarii et Capitaneus Isidorus cum M. Barnabeo Roberti, ea, quæ viderent, testaturi, eum, arca ex archivo elata, soluta, apertaque, præfati medici et chirurgus reliquias in ea servatas uti vera humani corporis ossa, confecto desuper per notarios instrumento, agnovere; erant autem ossa sequentium corporis partium : capitis, brachiorum, manuum, crurium, costarum et spinæ dorsi, proindeque totius fere corporis ossa, dimidio capitis, ut supra monuimus, tantummodo excepto.*

novæ inclusa thecæ fuere, donec,

30 *His peractis, Tussignanus sumptum reverenter os brachii involvit serico Multitio primum viridi, dein alteri Cremesino seu purpureo, auro artificiose intexto, sicque brachio argenteo in hunc, quem diximus, finem recenter confecto adaptavit, immisitque ; deinde sumens reliqua ossa collocavit in area cuprea, quæ primum candido subtilissimoque serico, dein crystallo, ut videri reliquiæ possent, cooperta clausaque, in eodem archivo, dum solemnis processionis dies illucesceret, deposita fuit, accensis circum circa luminaribus, et RR. PP. Conventualibus cum RR. PP. Capucinis eamdem assidua oratione stipantibus. Sequenti ergo die secunda Augusti jam advenerant Parmensis et Fanensis episcopi, (Æsino enim per valetudinem non licuit) cum, cantatis solemniter per Tussignanum vesperis, pater quidam Franciscanus, multa prius in Sancti laudem præclare sermocinatus, publicavit indulgentias, quas Clemens VIII ad magis excitandam fidelium devotionem largitus fuerat.*

AUCTORE S. D.

publicatis indulgentiis,

31 *Bullæ Clementinæ exemplar sic sonat :* Clemens Papa VIII universis et singulis præsentes litteras inspecturis salutem et apostolicam benedictionem. Cum sicut accepimus venerabilis F. Petrus episcopus Senogallien. dic tertia Augusti E proxime futuri, reliquias S. Gaudentii episcopi et martyris ad ecclesiam terræ Montisbodii diœc. Senogall. processionaliter transferre ac in capella ad illius honorem in dicta ecclesia exacta decenter collocare intendat. Nos ad augendam fidelium religionem et animarum salutem cœlestibus ecclesiæ thesauris pia caritate intenti, omnibus utriusque sexus Christi fidelibus vere pœnitentibus, et confessis, ac sacra communione refectis, qui processioni præfatæ devote interfuerint, seu dictam ecclesiam, et capellam die translationis præsentis anni, et deinde singulis annis anniversario ejusdem translationis die visitaverint, et ibi pro Christianorum principum concordia, hæresum extirpatione, et sanctæ ecclesiæ exaltatione, pias ad Deum preces effuderint, plenariam omnium peccatorum suorum indulgentiam et remissionom misericorditer in Domino concedimus..... Datum Romæ apud S. Marcum sub annulo piscatoris, die XXIII Julii 1594 Pontificatus nostri anuo tertio.....

F

M. Vestrius Barbienus

die III Augusti per urbem circumlata

32 *Facto mane desideratæ translationis diei, cunctisque ad processionem rite dispositis, Tussignanus Senogalliæ præsul (honorem recusantibus Parmensi et Fanensi) solemnem inchoavit Missam, assistentibus primæ dignitatis clericis, dictoque evangelio tantisper cessavit, dum Octavius Pascutii Grammaticæ alumnus Sancti gesta brevi sed venusto hexametro carmine cecinisset : quo facto missaque peracta, sacristiam una cum magistratu, deputatis, et prædictis notariis ingreditur; ubi arca cum brachio argenteo ex archivo per RR. Patres Conventuales elata et ad principem aram deportata est, dein imposita portatili pretioseque ornatæ lecticæ, quam tres episcopi et Petrus Rotati Fanensis vicarius levantes detulerunt usque ad ecclesiæ januam, ubi excepta ab iisdem patribus Conventualibus, ab his aliisque clericis alternatim per designatas urbis plateas,*

AUCTORE S. D

plateas, adhibita etiam militum custodia, sub baldachino circumlata est; ast contigit frequenti portatorum mutatione rumpi brachium argenteum, arripique ab assistente quodam presbytero, cujus intentionem sinistre interpretatus præfectus custodiæ ad arma conclamat; unde non levis impetum facientis populi nascitur tumultus, periculo quidem plenus, sed feliciter tum sancti Martyris procul dubio interventu, tum Parmensis episcopi authoritate sedatus; ac ne quid porro ejusmodi contingeret, Parmensis ipse sumptum in manibus brachium durante processione deinceps portavit, dum interea Senogallus et Fanensis manum continuo arcæ habebant admotam, stipati jam munitiore militum custodia, ne a premente undique populo (qui omnia civitatis loca compleverat) opprimerentur.

in novo mausoleo deposita,

33 *Sic progressi per principes urbis plateas pervenerunt ad monasterium monialium, dictarum a* Consolatione, *quibus Parmensis ex ordine tantisper egressus sacrum brachium, ut et ipsarum devotioni fieret satis, ostendit; et mox ad locum suum* B *reversus processionem secutus est; ac ubi demum ad eamdem S. Francisci ecclesiam rediere, simul ac clerus omnis cum magistratu introierat, extemplo clausæ sunt ecclesiæ januæ, et cuprea theca reliquiarum cum brachio argenteo in erectum noviter sacellum, noviterque in eodem lapideum mausoleum honorifice est illata, et apposita sequens in pergameno scriptura :* Sanctissima hæc ossa et reliquiæ divi Gaudentii episcopi Ariminen. et Martyris die primo mensis Augusti 1594 indictione septima pontificatus sanctissimi in Christo patris, et D. N. D. Clementis divina providentia PP. Octavi ab admodum illust. et Reverendiss. in Christo patre fratre Petro Rodulphio, Dei, et Apostolicæ sedis gratia episcopo Senogallien. et comite, commissarioq. ab eodem Sanctissimo D. N. specialiter deputato; astantibus magnificis Dominis: Sigismundo Accurio, Ottaviano Guidio, Scipione Mancino, et Thoma Menchetto prioribus magnificæ communitatis Montisbodii, magni- C ficis dominis Andrea Accurio, Ottaviano Guidio prædicto, Joanne Jacobo Pascutio, et Baptista Francolino deputatis, ac magnificis dominis Francisco Maria Tassoneo de Urbino dictæ magnificæ communitatis medico phisico, Tholomeo Francolino pariter medico phisico, et Inocentio de Innocentiis de Montebodio chirurgo, recondita fuere in præsenti archa, et omnia desuper gesta in publicam et authenticam formam redacta a domino Hortensio Durante not. pub. domino Scipione Colbassano cancellario dictæ magnificæ communitatis, meque Philippo Thigetto infra scripto Reverendiss. episcopi prædicti cancellario, prout in instrumento rogato, ad quod, etc.; in quorum fidem, etc. Dat. in ecclesia S. Francisci ejusdem mensis Augusti die 3 qua solemnissima fuit facta processio; intervenientibus illustrissimo et Reverendiss. domino Ferrante Farnesio episcopo Parmensi provinciæ Marchiæ gubernatore, ac illustriss. et Reverendiss. domino Julio Ottinello episcopo Fanensi et universo clero totius diœcesis Senogallien. maximaq. hominum frequentia. D

inclusaque fuere :

34 *Clausa dein plumboque munita majori arca, antistites recessere, donec facta vesperarum hora ad ecclesiam redeuntes id honoris Fanensi dederunt, ut easdem inchoaret, a tribus musicorum choris solemniter decantatas; illucescente autem sequenti die* 4 *Augusti Parmensis et Fanensis episcopi ad propria rediere, Senogallus biduo adhuc mansit, donec altera die, quæ erat B. M. ad Nives, consecratis lapidibus altaris, Missaque super easdem reliquias celebrata, sequenti die* VI *Augusti et ipse Senogalliam reversus est. Atque hæc sunt celeberrimæ istius translationis acta, quæ a Scipione Colbassano Montisbodiensi cancellario Italice conscripta, et anno* 1597 *Æsii excusa hic in compendium redegimus, lectorem, qui plura desiderat ad eadem, si velit, amandantes. Cæterum antiquam illam, quam diximus, marmoream arcam, quæ sub ruderibus ecclesiæ* S. Gaudentii *extra portam civitatis Senogalliensis remanserat, petierunt et obtinuerunt anno* 1616 E *Canonici Cathedralis capituli ejusdem urbis a reverendissimo B. Rusticucio a Rusticuciis Sitriæ, (cui bona monasterii* S. Gaudentii *anno* 1483 *a Sixto IV concessa erant) abbate commendatario, confectumque est desuper instrumentum publicum per Valerianum Marchetti, publicum Roccæ Contradæ notarium; transtulerunt autem præfati canonici arcam hanc in suam S. Sebastiani ecclesiam, extra civitatis mœnia sitam, in qua et usque hodie fortasse visitur.*

Sancti autem cultus in Belgium usque

35 *Superest cultus, quem Sanctum hunc in Belgio obtinuisse initio diximus, et reipsa satis antiquum hunc esse disco e litteris Reverendi admodum Domini Leonardi Schindelii pastoris Begginagii Diesthemiensis, anno* 1659 *ad Majores nostros datis : nam eo tempore in dicti Begginagii valetudinarii sacello, S. Leonardo sacro, effigies erat* S. Gaudentii *antiqua adeo, ut vetulæ istius temporis eidem Schindelio testatæ fuerint, se eamdem a pueritia conspexisse; ast ignotum fuisse pictori marty-* F *rii genus, re enim diligenter examinata, comperi, Martyrem in dicta effigie supinum humi incumbere juvenili et satis speciosa facie, ac manibus pedibusque jam mutilum serra cœptum dissecari ab humero dextro ad coxendicem sinistram cum hac inscriptione Flandrica, quam latine sic reddo :* Sanctus Gaudentius Martyr; *sed aliter hunc Sanctum passum esse, e dictis facile colligitur. Testatur quoque idem Schindelius, Martyrem hunc id temporis a podagra laborantibus invocari solitum, Missamque in honorem ejus celebrari; verum cultum hunc jam dudum illic cessasse, ex eo suspicor, quod dictam effigiem, forte quod artem minus saperet, una aut altera seu sacelli immutatione, seu altaris destructione in solarium asportaverint.*

fuit propagatus.

36 *Similis per omnia Mechliniæ in gerontocomio Nassavico imago visitur, si solam excipias Flandricam inscriptionem, quæ Latine sic sonat :* S. Gaudentius medicus podagricorum. *Visa fuit imago hæc Henschenio nostro a duobus circiter seculis depicta, proindeque numerabit hodie annos trecentos*

et

A *et amplius; unde illud Mechliniensibus loudi omnino vertendum, quod cum hujus imaginis antiquitate simul et usque hodie servaverint sancti Martyris cultum; consueverunt enim podagrici, chiragrici, aliisque ejusmodi doloribus cruciati hujus Sancti opem enixe implorare, luminaria non pauca ante eamdem imaginem accendi jubentes; nec immerito, nam circa medium elapsi sæculi, pro ut idem Henschenius testatur, complures asseruere, ac nominatim prænobilis dominus Serats, sese, invocato hoc Sancto, levamen non modicum ab istiusmodi doloribus expertos esse : quare et eo tempore die* XIV *Octobris dum festum ejus recurrit, solemnem obtinebat Missam, ast morem hunc jam diu exolevisse, exinde colligo, quod nec umbram magis ejusmodi sciant RR. PP. Augustiniani, qui tamen a centum jam annis in dicti gerontocomii sacello sacra peregere soli, nosque hodiernum Sancti cultum accurate edocuere. Famam esse, similem etiom imaginem exstitisse sua ætate Lovanii in seminario Hibernorum, idem memoriæ*
B *prodidit Henschenius, dubitavit autem, quodnam hoc esset seminarium, verum similem imaginem nec in collegio Hibernorum, nec apud RR. PP. Dominicanos Hibernos nec opud Franciscanos, inquisitione rite instituta, hactenus deprehendere potui.*

ACTA FABULOSA

AUCTORE ANONYMO.

Ex Apographo Codicis Ms. Ariminensis confraternitatis S. Hieronymi et Sanctissimæ Trinitatis, collato cum Petro
C *de Natalibus aliisque.*

CAPUT I.

Sancti Gaudentii patria : profectio Romam : ad sacros ordines gradus : qua occasione Ariminensem episcopatum adeptus fuerit.

S. Gaudentius *Romam veniens Eusiticam*

Temporibus Diocletiani et Maximiani anno quarto regnorum, cum per diversas partes paganorum persecutio esset inserta, veniens quidam Vir nomine Gaudentius Ephesorum genere in civitatem Romam hospitavit apud quamdam matronam nomine Eusitica annum integrum et dimidium, quæ occulte domino famulabatur, et sacri fontis undas totis intentionibus cupiebat. AUCTORE S. D.
Interea Damsus *a* Vir clarissimus Romanæ ecclesiæ episcopatum sumpsit; ut enim audivit Eusitica, quod Damasus sedis Romanæ esset episcopus, accersivit ad se Gaudentium, cui ita alloquitur dicens : Famule Dei Gaudenti, ecce docuisti me per plurimos dies credere unum Dominum ante sæcula natum ex Patre, et Patrem sine initio cum Filio et Spiritu Sancto in Trinitate perfecta : nam antequam huc venisses, quasi tuba cum longinquis intonat, hæc vox apud meas personuit aures, sed dum sermo tuus circa nos claruit, profecto credidi, et mente devota obtemperavi, deposco clementiam tuam, ut sicut me credere fecisti veram Trinitatem in unitate, sic me introducas viam veritatis, ut dum sacratissima aqua ero lota quousque latenter ea apertius operari possim, operando vitam, quam promisisti, percipiam sempiternam.

a

2 Ad quam Gaudentius ait : Domina, quod postulasti, conferre non possum, *b* quia sacerdotis ministerium mihi traditum non est; tamen si toto corde credideris in Dominum Jesum Christum, per quem salvaberis, qui mundum ab errore liberavit, sæculum perditum recuperavit, sponte se exinanivit formam servi accipiens *c*, qui cum esset in gloria Patris nihil carebat, sed omnia sibi aderant, in tantum se humiliavit, quod de Beata Virgine Maria nasciturum se demonstravit. Virgo virgine natus pro nobis morti se tradidit humiliatus, tertia die surrexit, ut a perpetua morte resurgendo nos liberaret, per fœminam sæculum corruit, per fœminam sublevatum, per fœminam in dispersionem datum, per fœminam Deo Patri est reconciliatum. Hæc audiens Eusitica corruit ad pedes Beati Gaudentii lacrymando dicens : Qui hoc non credit, stultus est et animalibus comparatus. Serve Dei altissimi, audivi, quod Damasus Vir nobilissimus episcopalem dignitatem conscendit, eamus et petamus ab eo, ut concedat mihi baptismi Sacramentum, ut possim regnum percipere æternum. Cui Beatus Gaudentius ait : Quod vis, Domina, faciamus. Ad quem Eusitica dixit : Post occasum solis noctis tempestate cautius, ut possumus, properemus, ne forte prosapia *d* experiatur, et prius * accipiam, quod cupio, me interficiat *e*. Cui Beatus Gaudentius ait : Qui in persecutione pro Domino dabit animam suam, in futurum inveniet eam perpetua gloria coronatam.

baptizari cupientem E *b* *c* F *d* * *lege* : priusquam *e*

3 Cui et dixit Eusitica : Hoc amavi, et peto tamen sine baptismatis officio ne efficiatur, hoc postulo a te-N- * audivi * audiendo credidi, quia qui ex aqua et Spiritu non renascitur, in paradisum non ingreditur. Prima noctis hora Eusitica una cum Gaudentio perrexit ad Damasum episcopum; cum autem pervenissent ante præsentiam episcopi, provoluti ad pedes ejus fortiter lacrymari cœperunt; quibus Beatissimus Damasus : Quid est quod noctis hora huc venistis? Cui Beatus Gaudentius respondit dicens : Sanctissime pater, postulamus clementiam vestram, ut ad quod

offert Damaso Pontifici, * *forte* : nam * *adde* et

AUCTORE ANONYMO.

quod venimus, audiatis, audiendo corroboretis, quoniam vestra roboratio satis est nobis necessaria; ex quo introivimus civitatem, apud hanc nobilissimam matronam hospitavimus, et ut prævaluimus, cœlesti industria docuimus, ut ex quo pontificalem ascendisti gloriam, ad accipiendam gratiam sacri fontis baptismatis, quanto citius ipsius exarsit animus. Cui Beatissimus PP. Damasus ita alloquitur dicens: Cujus nationis es? Qui respondens ait: Græcorum. Ad quem Damasus: Quare huc advenisti? Qui ait: Cum essem puer, cum patre et matre ministerium cathecumenis suscepi. Interea pater et mater interfecti, audivi quod apud Romam erat plebs maxima Christianorum, quod audiens huc ideo veni, quod gratiam baptismatis semper accipere optavi, et a Justino presbitero nuper sum baptisatus. Cui Damasus: Et nunc quod vis? Qui ait: Nihil cupio præter jussionem vestram agere.

qui cum eamdem post triduum reversam 4 Tunc jussit Beatus Damasus Eusiticæ surgere, et cœpit sibi ita alloqui dicens: Eusitica, vide, si ex toto corde credis. Quæ respondens B ait: Ut iste Famulus Dei Gaudentius me instruxit, ita credo. Cui Damasus ait: Sunt tibi filii? Quæ ait: Est mihi filia unica, qui in hoc anno suscepit virum, quæ sæpe in virginitate pollicita *f* fuit permanere, sed a parentibus *f* coarctata tradita est viro, quæ etiam, si potest, meum cupit imitari tramitem. Cui Damasus ait: Redite domum et die tertia ad nos venire procurate, jejunium cum eleemosinis, ut prævaletis, pariter ex- *g* plete *g*. Quæ accepta benedictione cum gaudio simul cum Gaudentio remeavit ad propria; quæ per tres dies nullum omnino cibum sumpsit, elemosinam autem pauperibus largius erogavit. Die vero tertia juxta præceptum gratantur * ad Papam Damasum, cumque vidisset eam Beatus Damasus ait: Quid vis, filia? Quæ ait: Peto, ut dones mihi baptismum, qualiter regnum percipiam æternum. Cui dixit: Pater sanctissime, au- C divi, et credo: audivi quod regnum æternum numquam corrumpitur, sed semper permanet, in quo nimirum non invenitur luctus neque tristitia aliqua, sed semper, qui ibi sunt, feliciter gaudent, et in tantum eorum est lætitia, quod a nemine per omnia intueri potest.

baptizasset, Gaudentium sacerdotem consecrat, 5 Tunc dixit Beatus Damasus: maximum nobis est gaudium ideo, quia sermo tuus resonando mirabilia Dei resonuit in auribus nostris. Mox jussit afferri sibi aquam, qua allata, catechisavit eam et dixit: Eusitica, si credis ex toto corde in Patrem et Filium et Spiritum Sanctum? Quæ respondens ait: Credo. Et juxta consuetudinem Romanæ ecclesiæ ter perfudit eam, et Chrismate linivit, et ipsa hora communicavit eam dans pacem et licentiam simul dimisit illam. Post tres vero dies Beatus Damasus misit ad Beatum Gaudentium et jussit eum venire ad se, cui et dixit: Gaudenti, cupimus te habere in ordine Clericorum nostrorum. Cui Beatus Gaudentius ait: Non sum dignus ad hanc dignitatem conscendere, quia nec scientia prævalet, nec sensus abundat. Ad quem Beatus Damasus ait: Fili, Dominus, qui D est plenitudo scientiæ, post tibi scientiam abundanter tribuere. Tunc Beatus Gaudentius acquievit sermonibus ejus; Beatus vero Damasus juxta consuetudinem Clericorum promovit eum. Cœpit Beatus Gaudentius jejuniis et orationibus pluribus se mancipare, ita ut præter quintam feriam et Dominicum diem nullum omnino cibum sumebat. Post duos autem annos ad leviticum ordinem *h* est provectus; moratus est autem Beatus Gau- *h* dentius apud Papam Damasum annis septem et mensibus quinque et dimidium *i*; in quinto vero *i* anno provectus est ad presbiterii Ordinem, in quo multa Dominus exuberavit beneficia.

6 Interea Pentapolis *k* pastor obiit, in cujus *defunctoque Ariminensi præsule,* civitatis vocabulum Ariminensis nuncupatur vel *k* Cirenensis *l*, quæ civitas sita est provincia Fla- *l* minia *m* juxta mare Adriaticum. Anno vero illo *m* surrexit in civitate illa Marcianus consul, qui et ipse erat hæreticus; denegabat autem post mortem esse resurrectionem, et hoc quod Christiani E credebant, profanissimum esse dicebat *n*. Cum- *n* que hæretieorum palmites jam per plurima pullulabant, cives legatum miserunt ad Papam Damasum ita dicendo: « Domino perpetuæ sanctitatis largitate imbuto Pentapolis cives obsequia in Christo, quem colimus perhenne. Clarescat pudicitiæ vestræ, quoniam noster præsul de hoc obiit sæculo, consul vero Marsianus ad hæresim tantum est devolutus, quod pæne maxima pars populi ad ejus normam flectit cervicem; præstolamur clementiam pietatis vestræ, nobis pastorem mittere dignemini, ne oves tuæ pereant, sed te faciente, Jesu Christo D. N. miserante, liberentur et erroris destructorem * sequantur. In omnibus bene *subintelligc: mittendum* valete. » Audiens hæc Beatissimus Damasus flere cœpit. Rex æterne, cui nihil impossibile est, cui omnis potestas subjicitur, cui omnis creatura famulatur, qui cœlum et terram ex nihilo fecisti, qui pro salute generis humani descendisti et formam nostram suscepisti, exaudi obsecro famu- F lum tuum, et infunde auxilium misericordiæ tuæ de excelso sanctissimo solio tuo, ut te gubernante oves tuæ ne pereant, sed augeantur in melius, et inimicus tuus, qui eirca eas cogitat malum perpetuæ damnationis crucietur incendiis.

7 Cumque hæc et his similia prosequeretur, *eamdem occasione cujusdam militis* quidam miles nomine Tarsentius occurrit vexatus a dæmonio vociferans clamabat dicens: Serve Dei Gaudenti, adjuva me, quia ex quo dæmon me invasit, ita pro se clamavit et dixit, nisi Servus Dei Gaudentius venerit, non hinc exeam. Quo audito Beatus Damasus misit nuntium ad Gaudentium, et jussit enim venire ad se; accersivit ipsum clam et dixit: Gaudenti, obsecro te per D. Jesum Christum, quem colis, quæ sunt opera tua edicito mihi *o*? Gaudentius ait: Opera *o* mea nihil sunt, sed tantum credo D. Jesum Christum filium Dei vivi cum Patre et Spiritu Sancto. Cui Damasus ait: Et nos similiter credimus, ecce N. * miles vexatus a dæmonio procla- * Tarsentius mat

* forte: gradiuntur

AUCTORE ANONYMO.

A mat dicens : Serve Dei Gaudenti, adjuva me. Et statim recesserunt ab invicem. Mox Beatus Gaudentius perrexit ad ecclesiam, juxta consuetudinem suam Missam celebravit, partem sacrificii sumpsit, reliquam vero dimisit ; peracta Missa perrexit ad antistitem, cui ita alloquitur dicens : Pater sancte, quamvis indigne missam celebravimus, et aliquam sacrificii partem dimisimus, nunc si vobis placet, detur huic dæmoniaco, sub vestra dictione et sanctitatis imperio forsitan merito vestræ pudicitiæ a dæmonis liberabitur potestate. Cui Damasus ait : Vade, fili, in nomine Domini, qui paralyticos curavit, dæmones fugavit, diversis infirmitatibus infirmos liberavit, qui etiam mortuos suscitavit, et cujus discipuli suo nomine majora perpetraverunt, in ipsius nomine da ei Eucharistiam.

a dæmone liberati episcopum ordinat ;

8 His sermonibus expletis, jussit Beatus Gaudentius adduci ad se hominem a dæmone obsessum ; cumque duceretur, cœpit dæmon clamare B et dicere : Serve Dei Gaudenti, miserere mei, quia virtus sanctitatis tuæ me undique perturbat, recede et da locum egredienti. Cumque hæc audisset Beatus Gaudentius, flere cœpit cum maxima populorum turba simul cum Damaso D. * suo et apprehendit vexatum a dæmonio, corpus et sanguinem Domini tribuit. Tunc dæmon quasi cornix *p* cum vehementissimo fumo de corpore obsessi exivit, et exclamans dicens : Magnus est Deus Christianorum, quem devota mente colit Gaudentius Famulus ejus, in cujus nomine stare non potui. Multi enim ex Judæis simul et paganis credidere in Domino et baptisati fuere per virtutem, quam Dominus exercuit per Servum suum Gaudentium. Crevit autem opinio Beatissimi Gaudentii, ita ut ab omnibus veneraretur. Liberatus autem a dæmonio totis visceribus Dominum concupivit, et quidquid habuit, pauperibus erogavit. Baptisatus autem jam erat a Justino presbytero, post decem vero annos migravit ad Dominum. Pontifex vero Damasus cum fidelium C populorum consilio Gaudentium ordinavit episcopum, atque cum legatione Apostolicæ sedis dixerit Pentapolim. Intolerabilis luctus immensa tristitia circa omnes, qui aderant, ideo quia tam cito post acceptam benedictionem accedere nitebantur. *

* *forte* Domino

* *an :* abscedere nitebatur? *quare mox profectus in via gentilem infirmum,*

9 Egressus itaque Beatus Gaudentius episcopus Roma cum his, qui legationem detulerant, mœstus agebat dicens : Domine Deus Abraam, qui Famulo tuo Moïsi apparuisti, qui angelum ad Tobiam misisti, mittere dignare angelum tuum sanctum, qui nos perducat ad destinatum locum, ubi sine te pervenire non possumus ; tu es mœstorum consolator, lapsorum sublevator, exaudi quæso servum tuum, adesto petitionibus nostris, et immensam tristitiam nostram in gaudium converte. Completa vero oratione ter flectens genua dixit : Miserere nostri, Deus, exurge et adjuva nos. Profectus inde pervenit ad locum, in quo jam fuerat civitas, quæ vocabatur Martana *q* : nam parva Christianorum plebs ibi erat. Mansit autem Gaudentius episcopus ibi diebus decem, incessanter cœpit docere, nam quidam gentilis per multa temporis spatia infirmabatur, et ita ad nihilum erat redactus, quod nullo modo de loco, in quo stabat, surgere prævaleret. Cum autem audivit, quod Beatus Gaudentius episcopus regionem esset ingressus, misit ad eum, et fecit illum venire ad se. Cum autem ingressurus esset Beatus Gaudentius domum gentilis, prius signum crucis opposuit dicens : Domine Deus rex æterne, qui per crucem mundum salvasti, qui diversas infirmitates curasti, exaudi me et præsta per invocationem tui nominis, ut non solum istius gentilis corporis infirmitas curetur, sed etiam oculos cordis ejus illuminare digneris, ut sanus effectus tuum admirabile nomen digne possit laudare ; sic ingrediens domum dixit : « Pax huic domui » *r*.

prius catechizatum,

10 Interea ægrotus cum magna ejus salutatione suscepit petens ab eo medicinam dicens : Ut video, Græcus es tu. Qui respondens ait : Ita E est. Cui miles : Auditum est apud nos, præ cæteris Græcos uti medicina, ideo si prævales me curare, de nostris bonis prout vis, accipe. Cui Beatus Gaudentius episcopus ait : Est nobis medicina incomparabilis, quam si acceperis, statim salvaberis. Cui miles ait : Etsi incomparabilis est, quid mihi valebit? Cui Gaudentius episcopus dixit : Si vis abrenuntiare ignotos Deos, quos colis, qui seipsos adjuvare non possunt, nec alios liberare, et vis sequi salvatorem nostrum Dominum Jesum Christum filium Dei vivi, qui fecit cœlum et terram firmavit, qui est Dominus Deorum et princeps principum, mereberis ab infirmitate, qua es detentus, liberari. Qui dixit : Et quis est Dominus, qui fecit cœlum et terram? Beatus Gaudentius dixit : Ipse est, qui caret initio et fine, qui ante sæcula natus, et in sæculo per virginem nasci pro salute hominum dignatus est, postea sponte mortem suscepit, ut nos a morte perpetua liberaret, die tertia resurrexit, resurgendo vero vitam nobis præparavit æternam. F

sanat, baptizatque.

11 Cum audisset hoc miles, ait : Si facis quod tu dicis, ut possim pristinam recipere sanitatem, tunc sequar salvatorem tuum, quem dicis verum esse Dominum. Statim Gaudentius jussit omnes egredi foras, qui flectens genua ait : Invictissime rex æterne, medicorum medice, Jesu Christe piissime, adesto precibus nostris, et medicamentum tuæ medicinæ adhibe huic ægroto, ut cum perceperit corporis sanitatem, te possit agnoscere, credere, laudare, et idola, quæ colit, toto corde respuere. Cumque complesset orationem, illico surrexit ægrotus, ab infirmitate *s* penitus libera voce clamare cœpit dicens : Magnus est Dominus Jesus Christus Deus Christianorum, quem Gaudentius prædicat famulus ejus. Tunc jussit afferri sibi aquam, et baptizatus est cum universa familia sua uxore et filiis numero videlicet viginti et tres.

ANNOTATA.

AUCTORE ANONYMO.

D

ANNOTATA.

a *Vide dicta de hoc anachronismo Commentarii prævii* § 1. *num.* 2.

b *Nempe licite extra necessitatem.*

c *Ad Philipp. cap.* XI. ✝. 7.

d *Id est* familia.

e *Sapere hæc videntur tempus persecutionis adeoque ad Damasi Papæ tempora referri non posse.*

f *Vix hæc quoque cohærere possunt, nisi per parentes consanguineos seu familiares intelligas.*

g *Concilium Carthaginense* IV, *canone* 85, *ita statuit* : Baptizandi nomen suum dent, et diu sub abstinentia vini et carnium, ac manus impositione crebra, examinati baptismum percipiant.

B h Ad diaconatum *verosimilius.*

i *Novem ut minus annis ad Pontificem moratum fuisse, scribit Petrus de Natalibus in hunc modum* : Damasus autem Pontifex, cum de origine et religione Gaudentii ab eo cunctatus audisset : cum secum accersivit : ipsumque clericum fecit : quem et in suo servitio detinens : post biennium levitam ordinavit : deinde post septennium ad sacerdotium promovit.

k *Meminit hujus Nicephorus Patriarcha Constantinopolitanus in Compendio historiarum ; ita autem vocatur a quinque civitatibus videlicet : Arimino, Pisauro, Fano, Auximo et Ancona, inter quas Ariminum olim forte principatum tenuit.*

l *Nescio quid hic velit anonymus ; respexit forsan ad Cyrenaïcum regionem ad mare Lybicum, quæ etiam Pentapolis dicta fuit ab hisce quinque civitatibus : Berenice, Arsinoe, Ptolemaïde, Cyrene et Apollonia.*

m *Antiquissima hæc est Italiæ provincia sic appellata a via Flaminia, quæ Flaminii consulis jussu* C *Roma Ariminum usque lapidibus strata eadem provinciam intersecabat.*

n *Quod si ita habuerit, videtur consul hic magis ad Paganismum, quam ad Arianam hæresim defecisse.*

o *Pugnare videntur hæc anonymi verba ; jam enim* Gaudentium *inducit velut ignotum Damaso diserte paulo ante testatus, fuisse Sanctum hunc integro omnino septennio eidem Pontifici contubernalem.*

p *Petrus de Natalibus* : in fumi speciem.

q *Seu* Martiana *sic dicta ab idolo Martis ; civitas enim hæc in ora Esii fluminis olim posita idolum hoc pro tutelari numine venerabatur, donec a Vandalico Vulcano devastata nominis tantummodo memoriam retinuit in vicino colle paucis incolis gaudente. Ita Brunaccius.*

r *Lucæ cap.* X ✝. 5.

s *Paralysim fuisse, vult Brunaccius.*

CAPUT II.

Ariminum ingreditur : insignia edit miracula : consulem et præfectum urbis divina ultione castigat : occiditur.

Personuit autem apud paganos de mirabilibus Gaudentii episcopi, et voluere delere eum. Ipse autem dedit pacem omnibus, Missam celebravit, benedictionem tribuit, communionem sanctam concessit, ire cœpit gaudenter ; nam itineris sui via multa per eum Dominus ostendit mirabilia, ita ut quadam die aquam in vini convertit saporem, cæcos illuminavit, plurimos dæmones effugavit. Interea Beatissimus Gaudentius Cirenensem *a* pervenit ; cumque audisset populus civitatis, quod Gaudentius episcopus a sede Romana venisset cum tantis mirabilibus atque insignibus occurrit obviam extra portam civitatis fere stadio secundo *b* laudando et glorificando Dominum, qui talem eis concesserat pastorem. Cum autem intrasset Beatus Gaudentius portam civitatis, occurrit ei multitudo infirmantium, qui recepta sanitate simul laudabant Dominum dicentes : Magnus est Dominus Deus Christianorum, quem prædicat Gaudentius Famulus suus. Erat autem quasi medio civitatis stationculum * Martis *c* quem pagani colebant : cumque Beatus Gaudentius Missam ageret prima die ingressionis suæ, fractum est stationculum, et universa idola comminuta sunt; multi enim ex paganis ad prædicationem Beati Gaudentii sunt conversi et Martianus hæreticus consul omnino obstupuit, prædicatio vero Gaudentii non cessabat, et paganorum conversio non deerat.

Ariminum veniens varia edit prodigia, — E — *a* — *b* — * statua — *c* — F

13 Post quatuor annos nepta Eusiticæ, apud quam hospitavit Beatus Gaudentius, vexata a dæmonio semper de corpore obsessa clamabat dicens : Non egrediar de corpore istius puellæ, donec Gaudentius Ariminensis episcopus me exire jusserit. Tunc venit ad Beatissimum Gaudentium Roma rogans eum dicens : Serve Dei Gaudenti, miserere mei. Tunc Beatus Gaudentius nihil aliud fecit, nisi signum crucis in ore puellæ, et vociferando dæmon de obsesso corpore exiens dixit : Mirabilis est Deus Christianorum, quem Beatissimus prædicat Gaudentius, ante ejus præsentiam stare non potui. Tunc puella liberata a dæmonio totis visceribus concupivit Christum, et accepta benedictione, Romam rediit gratanter. In ipso vero anno audivit Beatus Gaudentius de duobus clericis, qui et ipsi erant Dalmatiarum provinciæ, quorum primus Leo vocabatur, et alter Marinus *d.* Leonem ordinavit presbyterum,

pulsoque ex obsessa dæmonio. — *d*

Marinum

AUCTORE ANONYMO

A Marinum diaconum fecit, reliquos autem clericos plurimos promovit, in suis enim temporibus multa per eum Dominus apud Ariminensem civitatem exercuit beneficia.

Tauro præfecto et Martiano consule

14 Undecimo ordinationis suæ anno hæreticorum dogma videlicet Martiani consulis in tanto ortum est, ut pæne omnis Ariminensis ecclesia turbaretur. Interea Beatissimus Gaudentius prædicare et exhortari populum non cessabat dicens : Nolite metuere, firmi estote; quia prope videbitis virtutem Domini nostri Jesu Christi. Non post multos dies Beatus Gaudentius Missam fecit ad populum ; contigit autem eodem tempore, ut quidam severissimus judex Ariminensis urbis *e* Taurus *e* nomine flagitia Christianis inferret, atque sancta mysteria his, quæ idolis erant immolata, compararet. Aiebat denique, sacra, quæ a summis Pontificibus erant immolata, in secessum mitterentur, sicut scelestissima ejus idolorum sacrificia ac per hoc diversas insultationes B inferebat in Christi sacerdotibus. Unde accidit, ut Christiani cum gentilibus maximum haberent conflictum. Martianus consul officio aderat Missæ, ad quod spectaculum interfuit venerandus Mercurialis episcopus, forte et alii celeberrimi *f* devenere episcopi : Rophilus *f* Pipiliensis, Leo Monteferetranus, Marinus, Gaudentius, ac Ge- *g* minianus *g*.

ob blasphemias

15 Cumque idem scelestus judex in prædicto persisteret flagitio, venerabiles episcopi Dei protecti clypeo resistebant illi in potènti brachio, sed ille in cœpta permansit nequitia, adeo ut nec veritus esset talia proferre nefanda, nec Christi supplex veneraretur vestigia. Namque a sanctis præsulibus hoc petiit, ut quanta valerent, sacra ministeria conficerent, quia ipsa ut usitato sum- *h* ptu sumeret *h*. His Beatissimi auditis præsules nimium effecti sunt tristes verentes sancta mysteria profano ac iniquo tradere gentili, sed ut non adnullarentur fidelium instituta Christianorum, quod scelestus petiit, ad sui exitium obti- C nuit. Tandem capto venerandi antistites consilio se in orationibus dedere diutius, quatenus Dei *i* illis adesset clementia, ut judicis *i*... verteret, *k* si non pœniteret *k*. Igitur erecti ab orationibus amicti sunt sacris vestibus, quæ ad cultum sanctarum pertinent orationum, ac singuli magnis cum singultibus, diversisque cum lamentationibus officia Missarum celebrant sacratissima, quibus peractis denuo se in magnis ac jugibus prostravere orationibus Dominum postulantes, ut illis dignaretur subvenire.

ad Sancti, suorumque preces

16 Inter cætera sic agebant : Omnium regum Domine, tuam nobis misericordiam ostende, ut hic omnis mundus cognoscat, quia hic nefandus tua sancta commaculat : tu Deus omnipotens, qui Moysi famulo tuo calliditatem Pharaonis regis Egypti tribuisti superare, et machinamenta magorum devincere, populumque Israëliticum sicco vestigio fundum fecisti transire, atque diversas nationes ejus suo gladio interimere, et David famulum tuum ab innumeris persecutionibus Saülis eruisti, tresque pueros de Chaldæorum rogo, et Daniel de leonum eripuisti lacu, exaudi nos et concede, ab isto iniquo et doloso judice triumphum victoriæ exercere. Te etiam deposcimus, Domine Jesu Christe, qui cum Patre et Spiritu sancto cooperante cæco a nativitate lumen reddidisti, quatriduanum Lazarum jam fœtentem resuscitasti, ut hæc tua sancta mysteria, quæ nobis immeritis tuis famulis præcepisti tuis fidelibus in sumptus tui corporis et sanguinis tradere, isti judici sacrilego, si te confessus non fuerit, sint ad perpetuam damnationem, cooperante Patre una tecum et Spiritu sancto in sæcula sæculorum. Cumque a Christianis dictum fuisset : Amen; sancti præsules execrando judici sancta mysteria apposuerunt edenda *l*. Cumque *l* ad perceptionem corporis et sanguinis Domini horam pervenisset, Beatus Gaudentius voluit communicare Martianum, ipse vero renuit et sumere recusavit.

divinitus punitis,

17 Tunc judex Taurus avide ac temerarie ea cœpit edere usque ad satietatem, quibus peractis E insultare cœpit Christianis ; sed almifici præsules spem in Domino perfectam habentes, cito eum in perpetuam damnationem casurum credebant. Denique eo in insultatione persistente, mox ultio affuit Deus a te *m*. Tunc Beatus Gaudentius di- *m* xit ei : Martiane, sicut renuisti Corpus et Sanguinem Domini ad remedium tuum accipere, sic te paradisus renuat, infernus capiat cum omnibus, qui tuam imitantur doctrinam. Et hæc dicens, statim Martianus cœpit vexari a dæmonio, judex vero latrinam petiit, ubi omnia vitalia cum intestinis amisit; *n* nam prædicta judicis latrina *n* super pontum Adriaticum, quod hærebat Ariminensi urbi, consistebat : ut autem vitalia cum intestinis ab ejus sacrilego corpore fuerunt in pontum eversa, astantibus visa sunt esse ferina. Eo quoque defuncto, et in prædicto manente loco, tunc qui ei assistebant, ad eum convenerunt putantes illum aliquibus immorari operibus, videntesque ejus corpus exanime, ac solis jubar *o* ab F *o* ore per anum transverberari, cognoverunt eum interiisse, hæcque sanctis patribus curavere deferre; quibus præscitis sancti patres Deo gratias retulerunt, atque omni populo ad laudem Dei destinavere.

extra civitatem occiditur.

18 Hoc peracto triumpho, eorum unusquisque ad proprias reversi sunt ædes ; ast per oppidum Cæsenæ *p* Beatus Mercurialis et Rophilus anti- *p* stites ad Pupiliensem urbem cum aliis episcopis properantes Rophilus in sua extitit sede ; Mercurialis ad sua accelerabat venire. Cumque audissent milites Martiani consulis, quod Martianus studio Gaudentii præsulis vexabatur a dæmonio, quadam die comprehendere Beatum Gaudentium, et duxerunt eum extra civitatem quasi stadio secundo non longe ab eo loco *q* in quo *q* susceptus fuit a populo juxta lacum ad mare, et ibi eum tamdiu cum fustibus et lapidibus percusserunt, quo usque ultimum finem vitæ supplicio expiravit in Christo. Reddidit autem Beatissimus

AUCTORE ANONYMO.

mus Gaudentius martyr et episcopus animam Domino et oves suas commendavit Altissimo. Tunc tyranni milites Martiani fodere foveam, quousque pervenere ad aquam, et Christi martyris corpus cum fustibus et lapidibus projecerunt. Martyrisatus est autem Beatissimus Gaudentius martyr et episcopus apud Ariminensem civitatem sub Martiano consule pridie idus Octobris, regnante vero Domino nostro Jesu Christo...

ANNOTATA.

a *Vide Annotata capitis præcedentis ad litteram* l.

b *Forte usque ad locum confessionis, de quo vide Commentarii prævii* § II, *num.* 19 *et* 20; *refert enim Clementinus lib.* II, *pag.* 148 *et sequenti,* B *apud hunc locum non longe a via Flaminia exstitisse eo tempore crucem grandem marmoream, ad cujus pedem tabula erat lapidea altaris formam habens : hanc ubi vidit* Gaudentius, *ex equo desiliens humi se prostravit, dictamque crucem devotissime adoravit ; positis dein super eamdem tabulam, quibus indutus erat, vestibus, assumptisque sacris, nudis pedibus confessionis locum invisit, veluti jam præsagiens, eumdem suo etiam sanguine dedicandum. Hoc* S. Gaudentii *exemplum, prout idem Clementinus tradit, successores Ariminenses episcopi diu, imo usque ad annum* 1442 *imitati fuere ; nam hoc anno conscriptus est libellus, quem Commentarii prævii* § II *memoravimus, stationum scilicet seu locorum indulgentiarum, in quo hæc narrantur :* Secunda statio seu locus indulgentiarum in medio campi seu cœmeterii magni, quod est ante ecclesiam Sancti Laurentii, ubi est quædam crux magna lapidea, et lapis magnus junctus cum ea ad modum altaris, ubi episcopus Ariminensis noviter factus, quando primo venit accipere tenutam, C et regimen ejusdem episcopatus, deponit vestimenta sua pariter et sic humiliter et devote intrat in ecclesiam S. Gaudentii singularis patroni dictæ civitatis Arimini, ad adorandum, seu venerandum ipsius corpus sanctissimum, et cætera corpora et reliquias aliorum Sanctorum, quæ sunt in eadem ecclesia. Quibus devote adoratis dignoque honore veneratis; redit ad prædictum locum, ubi ante ingressum ecclesiæ deposuerat vestimentum et calceamenta sua, et ibi induitur et calceatur aliis pannis, et calceamentis novis statui suo condecentibus, tradens eidem ecclesiæ S. Gaudentii patroni sui indumenta illa et calceamenta, quæ, ut dictum est, deposuerat, et equum similiter, in quo per viam equitaverat; deinde associatus a majoribus et nobilioribus civitatis intrat civitatem, et vadit ad episcopatum, seu ecclesiam cathedralem, in qua processionaliter recipitur, et honorifice intromittitur, atque in sede sua episcopali, cum « Te Deum Laudamus, » etc. solemniter inthronizatur.

c *Ab hoc idolo civitatem hanc denominatam vult,* D *teste Clementino, Cæsar Ranuccius dicens,* Ariminum *Græcum vocabulum esse et Latine sonare* Mars maneo; *ast rectius nomenclaturam hanc cum Janssonio aliisque passim geographis sumptam dixisset ab Arimino amni nunc* Marecchia *dicto, qui apud eamdem civitatem pulcherrimum portum efficit, ac statim in mare defluit.*

d S. Marini *Acta illustravit Joannes Veldius die* IV *Septembris;* S. Leonis *Joannes Baptista Sollerius die* I *Augusti.*

e *Consule, quæ diximus Commentarii prævii* § I *num.* 3 *et* 4; *arbitratur autem Papebrochius in annotatis ad Vitam S. Mercurialis littera* f. *Taurum præfectum, qui patribus concilii Ariminensis jussu Constantii imperatoris vim intulit, ab eo, qui hic notatur, diversum esse :* Illum enim non credimus, *inquit,* fuisse tam insigniter impium : quam enim potestatem talis habuisset? Imo suspectum est nobis ipsum nomen, ne gratis huc sit traductum, acceptumque a persona tam nominata et catho- E licis execrata ob impensum Arianis favorem. *Nos quidem dubitare vix possumus, quin universa hæc tragœdia picturis adumbrata Tauro præfecto et Martiano consuli a S. Mercurialis biographo stolidoque populo afficta fuerit.*

f *De Sancto* Rophilo *seu* Rufillo *egit Guilielmus Cuperus die* XVIII *Julii.*

g S. Geminianus *episcopus Mutinensis colitur* XXXI *Januarii, ubi visum fuit Bollando geminos hujus nominis fuisse ; verum, si scriptores Rerum Italicarum tom. II partis* II *col.* 687 *et* 692 *consulamus, unus tantummodo adstruendus videtur* *. * Nota 25.

h *Additur in Actis S. Mercurialis :* ac digeret, et in secessum emitteret.

i *Supplent eadem :* crudelitas se.

k *Addit ecgraphum nostrum :* in casibus diversis, *quæ ut superflua omisimus, magis circa verba laboraturi, nisi res ipsa universim displiceret :* Quis enim credat, *ait merito Papebrochius,* ad unius, et quidem blasphemi communionem plures simul sacrificasse episcopos? Idque ut non annullarent F fidelium Christianorum instituta? Quænam hoc præcipiunt?

l *Quæ sequuntur usque ad* tunc judex, *adjecit anonymus noster picturarum interpreti temeritate, ne dicam mendaciis, facile par.*

m *Hæc denuo usque ad* judex vero *ab anonymo nostro addita sunt, neque negamus Martiani punitionem, sed hunc non consulem fuisse, sed presbyterum Martianum, consulis consanguineum, Arianos obstinate tuentem, cum Petro de Natalibus aliisque nonnullis verosimilius arbitramur.*

n *Noverat Anonymus simili mortis genere interiisse Arium, unde et idem affinxit Tauro.*

o *Ridicula hæc magis esse quam credenda, quis non videt? Quare loco superius citato ad litteram* n *recte hæc notat Papebrochius :* Ingenium, *inquit,* pictoris fuit, per radium, corpus blasphemi penetrantem, exprimere ultricem Dei potentiam ; sed popularis stoliditas crudius accipiens, quod pictum videbat, scriptorem nihilo prudentiorem invenisse

A nisse videtur, qui etiam litteris hoc sic mandaret. Cæterum cum nemo antiquiorum, qui questi sunt de violentia illata patribus in Ariminensi conventu, meminerit vindictæ alicujus divinæ contra Taurum præfectum exercitæ, satis clarum est, quæ picta cernebantur, non bene Tauro fuisse afficta. Paulus Bonoli, ut hunc scopulum evadat, ad alium æque dubium se applicat, et Taurum sub Juliano apostata ad gentilismum transiisse suspicatur; adeoque diu post Ariminense concilium acta hæc esse: quæ tam facile negantur, quam assumuntur.

p *Cæsena urbs est episcopalis in eadem Romandiola provincia ad Sapim fluvium, mœnia alluentem, posita, ac media fere inter Ariminum ad Ortum et Faventiam ad Occasum.*

q *Vide supra litteram* b.

B

APPENDIX

De prima corporis inventione.

Auctore eodem.

Sancti corpus post 70 annos

Septuagesimo anno post mortem clarissimi Viri Gaudentii apparuit Raphael archangelus cum Damaso Papa in somnis mulieri nomine Abortina, quæ oculis corporis carebat, quæ Christum colebat et apud Cæsaream *a* morabatur; et dixerunt ei: Abortina. Quæ respondens cum nimio terrore ait: Qui estis vos? Cui archangelus: Ego sum Raphael medicina Dei; iste senex est Damasus Papa vir Sanctissimus, qui devota intentione Domino famulavit, qui est Alpha et Omæga *b*: C ipse est Agios, Orania, Imas, Emmanuel: iste est Damasus, qui Gaudentium Græcorum ex genere docuit, et demum Ariminensem ordinavit episcopum, qui a militibus Martiani interfectus est, et in foveam projectus juxta lacum ad mare non longe a civitate, a porta, quæ solis ortum respicit, cujus egrossus flectit quasi ad Meridiem, et cujus supercilium aureis litteris est infixum. Surge, vade ad Ariminensem civitatem, et narra omnia, quæ cernis, populo civitatis hujus, et dic sibi: Raphael angelus misit me ad vos, ut eatis extra civitatem ad locum, in quo jacet Gaudentius episcopus; nam ipse quasi vivus consistit, ut educatis eum de fovea: erunt mihi oculi et videbo, et plurimos sanabit, vobisque maxima erit salus. *AUCTORE ANONYMO.*

2 Item dic populo civitatis hujus ut omnia, quæ mandamus, nec prætermittat. Tunc Damasus Papa ait: Si enim prætermiserit aliquid, furore Dei peribit. Statim recesserunt; et mulier surgens de itineris sui via cogitare cœpit dicens: Quid faciam? Lumen non video: qualiter ibo? Tunc in nomine Domini mei Jesu Christi ambulabo, quia credo, quod potens est Dominus directum iter præbere cæcis; et fecit sic. Cum autem egrederetur hospitiolo, sensit quasi arundinem in manu sua, et quasi præviatorem ante se procedentem; cumque pervenisset ad civitatem Ariminensem, juxta angeli præceptum agere cœpit. E Mox ut sermo iste personuit in civitate, populus juxta visionem mulieris per omnia explevit. Cum autem pervenisset populus ad locum, ubi Beatus Gaudentius stabat erectus, suscipientes eum eduxere de fovea, cumque eductus fuisset, juxta pronuntiationem angeli, Abortinæ contigit videre, videre cœpit, et laudare Deum, totisque visceribus se vovit Domino; et multi infirmi curati sunt in die illa: nam populus, ut corpus Beati Gaudentii mire in marmoreo sarcophago reposuit, et devote dein obtulit subjectionem Domino Deo, cui honor est et imperium sempiternum per infinita sæcula seculorum. Amen. *a cæca muliere revelatur.*

ANNOTATA.

a *Cæsaream hanc Cerviam fuisse interpretatur Petrus de Natalibus. Sed rectius Cælestinus, qui stationes ecclesiæ* S. Gaudentii *descripsit, mulierem hanc Ravennæ moratam fuisse tradit; nam hujus oppidi suburbium, nunc, teste Hieronymo Rubeo,* S. Maria in Portico *dictum* Cæsarea *olim appellatum fuit, ut apud Baudrandum videre licet.* F

b *Apoc.* XXII v. 23. *Fabulas fabulis addere ineptissimum compilatorem, ad oculum cuique patet. Consulesis dicta ab initio* § II *Commentarii prævii.*

A D

DE SS. SATURNINO, LUPO, AMPODO, MODESTO, LUCIANO, SIMPLICIO, SATURO, PLACIDO MARTYRIBUS,

IN CAPPADOCIA.

C. B.

Ex Hieronymianis apographis aliisque Fastis sacris.

SECULO INCERTO.

Martyres in Cappadocia passi, quos Hieronymiana apographa hodie annuntiant,

Octo hic propositos fidei Christianæ athletas Lucense apud Florentinium Hieronymianum apographum, aut, si mavis, ipsemet Hieronymianus hagiologi hujus textus hodie Cappadociam eis pro palæstra assignans sic memorat : In Cappadocia Lupi, Ampodi, Modesti, Luciani, Saturnini, Simplici, Saturi, Placidis. *In horum nominum postremo redundore litteram ultimam, non est, quod moneam. In Corbeiensi, quod apud eumdem Florentinium et apud Acherium in Spicilegio exstat, Hieronymiano apographo, non* Placidis *sed* Placidi *legitur ; verum Apographi hujus librarius seu scriptor duo* Lupi *et* Ampodi *nomina plane distincta non pro duobus, sed, verosimillime quod in antiquiori, quod transcribebat, Ms. Hieronymianorum exemplari nec sat concinne exarata essent, nec satis invicem sejuncta, pro uno eodemque vocabulo ultimamque primi litteram I pro R accipiens, e duobus illis Martyribus unicum, nomine* Lupranpodum *seu potius* Luprampodum, *effecit; hinc autem factum , ut, quamvis adhuc sex alios, quos post* Lupum *et* Ampodum *Lucense jam laudatum in Cappadocia annuntiat, hodie isthac in regione pariter commemorat, non octo tamen, ut hoc, sed septem dumtaxat martyrio ibidem coronatos recensere queat videri.*

non septem tantummodo,

C

2 *Ast abs illo in dicto Corbeiensi apographo* Lupi *et* Ampodi *nomina perperam conflari in unum, argumento est, quod nullum præterea, in quo id fiat, Hieronymianum seu majus seu contractius apographum inveniatur ; quodque contra in Richenoviensi, apud nos tomo* VI *Junii a Sollerio inter contracta Hieronymiana apographa relata, hodie diserte non secus ac in Lucensi majori ,* Lupi *et* Ampodi *nomina invicem sejuncta, signentur hoc modo :* Lupi, Ampodi. *Quare, cum in nomina duo, quorum alterum* Lupi, *alterum* Ampodi *sit, dividi oporteat, signatum in apographo Corbeiensi* Luprampodi *nomen , recte enimvero non septem tantummodo, sed octo Martyres hodie in Cappadocia Lucense Hieronymianum apographum annuntiat, eique etiam hac in re ipsummet Corbeiense apographum suffragatur.*

sed, quemadmodum quæ in medium

3 *Plures porro etiam quam octo Martyres hodie in Cappadocia numerandi eruut, si Epternacensi seu Antverpiensi, quod majora inter seu non contracta Hieronymiana apographa computatur, quodque pariter apud Florentinium exstat, apographo sit standum. Id enim post annuntiatam, quæ ob omnibus aliis Hieronymianis apographis abest, Paulini in Cantia depositionem sic habet :* Et alibi Cappadociæ Campaniæ Saturi, Lupi, Ampodi, Modesti, Luciani, Saturnini, Simplici, Saturi, Placidi, Domni , Lupi : *ubi duodecim, si librarius* Campaniæ *nomen pro nomine martyris acceperit, aut certe, si id non fecerit , undecim saltem recenseatur Martyres ; ast Epternacense seu Antverpiense Hieronymianum apographum in hodierno, quem suppeditat, Sanctorum laterculo videtur admodum confusum ac perturbatum.*

E

hic adducuntur, suadent,

4 *Primo enim , postquam Romæ Callistum episcopum annuntiavit, mox subjungit :* Et depositio Paulini episcopi ; *ac dein, inter vocem* episcopi *et voces, quas huic proxime subdit,* in Cantia et alibi Cappadociæ Campaniæ *adscripta, qua sensus claudi solet , interpunctionis nota , martyres Cappadoces undecim , de quibus modo hic, recenset; ita autem S. Paulini depositionem non in Cantia seu Cantio, ubi facta est, sed Romæ, ut apparet, perperam signat, dubiumque relinquit, martyremne etiam, an regionem significare velit per* Campaniæ *nomen , quod , hue forsan a duodecim mensis hujus die , qua cœlites aliquot in Campania memorarat, repetitione intempestiva ac inepta translatum, undecim illis martyribus præmiserit. Secundo Saturos duos, contra ac in aliis omnibus Hieronymianis apographis fit, Luposque item duos Cappadociæ adscribens, ultimum ex his ab annuntiatione, qua Cordubæ cum Aurelio seu potius Aurelia in Corbeiensi et Lucensi Hieronymianis apographis signatur, translationis S. Justi perperam, ut apparet, interposita, quæ ab aliis abest, commemoratione, avellit ac Martyrum Cappadocum classem transfert.*

F

nec plures nec pauciores, quam octo censendi sunt.

5 *Quare cum nec* Domnus, *quem hisce quoque accenset, aliunde sit notus, solum illud Hieronymianum apographum , adeo e jam dictis hodie corruptum, perturbatum ac confusum, facere non potest, ut vel alterum e Saturis, alterumque item e Lupis, in omnibus prorsus aliis Hieronymianis apographis omissos , e martyrum nostrorum Cappadocum numero haud expungendos, vel* Campaniæ *nomen, quidquid etiam eo significatum quis velit, retinendum opiner ; cum autem nihil, quod opinionem hanc a veritate alienam probare sit natum, occurrat, est sane, cur nec plures, nec pauciores, quam*

octo

AUCTORE C. B.

A *octo in Lucensi Hieronymiano apographo diserte hodie expressi. Martyres Cappadoces statuantur.*

Duo ex his, Saturninus nempe et Lupus Hispaniæ a Pseudo-dextro,

6 *Duo porro ex his,* Saturninus *nempe et* Lupus, *in pluribus etiam apud Sollerium Usuardinis Auctariis aliisque Fastis sacris ac in ipsomet Martyrologio Romano hodierno hodie signantur; verum nusquam in hisce locus, quo passim sunt, reperitur expressus. Hinc factum, ut qui spurium sub Flavii Dextri nomine Chronicon confinxit, in omnes quoscumque potuit Sanctos in Hispaniam trahendi occasionem intentus, duos illos Martyres suo huic scopo aptos inveniens, eosdem ad annum* 285 *Deobrigæ in Hispania, uti ad hunc diem apud Tamaium in Martyrologio Hispano, ubi et nonnulla pro loci hujus notitia e Bivario Pseudo-dextri commentatore ac patrono, adducuntur, videre fas est, absque ulla probatæ fidei vade antiquo collocarit: verum sic modo laudatis Hieronymianis apographis, quæ binos istos Sanctos Cappadociæ adscribunt, hacque in re fidem modo apud omnes inveniunt, adversatur, audiendusque adeo non est.*

B *Romæ vero Ampodus et Modestus aliique a Galesinio, ratione, non quam Florentinius*

7 *Nec tantum Pseudo-dexter huncque secutus Tamaium* Saturninum *et* Lupum, *sed et Galesinius* Ampodum *et* Modestum *aliosque nostros omnes Martyres Cappadoces, Fortunato etiam Hieronymianis apographis ignoto auctos, neque tamen omnes et singulos nominatim expressos, perperam alibi quam in Cappadocia signat, in Martyrologio suo hodie post Callistum Romæ signatum eosdem ibidem sic annuntians:* Romæ præterea Sanctorum Martyrum Ampodii, Modesti, Fortunati, Luciani et aliorum, *seu, ut opinor, reliquorum, qui hodie una cum* Ampodo, Modesto et Luciano *Cappadociæ in jam memoratis Hieronymianis apographis adscribuntur; hosce autem omnes, ac proin* Saturninum *etiam et* Lupum, *a Martyrologo illo, cum locum, qua passi essent, nusquam invenisset notatum, Romæ consignatos Florentinius autumat pro more, quo, ut ait, celeberrimo huic fortissimorum fidei Christianæ pugilum campo, ut quo innumeri fere ex his, sanguine pro Christo effuso, certarunt, adscribere ut*

C *plurimum consuevit Martyres, quorum palæstram ignoravit.*

allegat, sed alia hic assignata ad id impulso,

8 *Verum apud Marteneum Novi Anecdotorum Thesauri tom. III vetustissimum, quod ab annis circiter mille scriptum notatur, Martyrologium duoque apud nos tomo VI Junii exstant Hieronymiana apographa contracta, Augustanum videlicet et Labbeanum, a Sollerio vulgata, in quibus, uti et in Gellonensi, quod Acherius in Spicilegio exhibet, quodque ad Hieronymianorum classem reducitur, Martyrologio, librarii hodie post S. Callistum Papam martyrem Romæ absque subjecta, qua sensus claudatur, interpunctionis nota annuntiatum mox Martyres alios, in priori quidem* Ampodum, Modestum, Saturum, Lupum, *in reliquis vera tres horum primos, omisso præ oscitantia, quæ in Ms., quod transcribebant, signabatur, passionis loco, sequentem in modum* Romæ Callixti episcopi, Ampidi, Modesti, Saturi, Lupi, *vel, suppressa nomimum horum ultimo,* Romæ Calisti episcopi, Ampoti, Modesti, Saturi *commemorant, sicque hosce omnes non secus ac Callixtum Romæ adscribendi ansam præbent. Quid si ergo liber Ms. quem Galesinius pro* Ampodo, Modesto *ac sociis, a se post S. Callixtum Papam martyrem. Romæ annuntiatis, hodie in Annotatis laudat, similis exstiterit vel duobus jam dictis Martyrologiis vel alteri e modo etiam laudatis Hieronymianis apographis, hincque is Martyrologus post Callistum Romæ annuntiatum ibidem præterea* Ampodum, Modestum *ac socios signarit?*

perperam adscribuntur.

9 *Id certe Galesinium ratione hac potius, quam altera, a Florentinio assignata, impulsum fecisse, nemo non, qui rem attente expenderit, mecum, ni* E *fallor, existimabit. Porro verosimile apparet, modo etiam haud prorsus absimili factum, ut in Corbeiensi et Lucensi Hieronymianis apographis majoribus hodie Romæ una cum Callisto Papa* Saturus, *e Martyrum Cappadocum, ut apparet, classe perperam eo translatus et nihilominus mox etiam in hac memoratus, annuntietur. Librarii scilicet, qui duo illa majora Hieronymiana apographa scripserunt, e Ms. antiquiori, quod duobus supra dictis Hieronymianis apographis contractis esset simile quodque adeo una cum Callisto Papa* SS. Ampodum, Modestum et Saturum *Romæ hodie signaret, id fecerint, cumque tres hosce Sanctos in pluribus Hieronymianis aliis Cappadociæ attribui viderent, regioni huic duos eorumdem primos pariter adscripserint, ultimum nihilominus seu* Saturum, *ne alioquin Saturos duos, ut perperam Epternacense Hieronymianum apographum facit, in una Cappadocia signarent, S. Callisto Papæ Romæ adjunctum relinquentes. Verum sic equidem veluti Callisti in martyrio socius contra sancti hujus Pontificis Actorum* F *nec non Romani parvi seu veteris fidem, quæ Callistum non cum* Saturo, *sed cum Privato milite, in Opus nostrum ad* XXVIII *Septembris diem jam illato, martyrium subiisse tradunt, perperam obtruditur. Quare cum* Saturus *aliique septem hic propositi Martyres, quorum martyrii epochæ determinandæ nihil suppetit, Romæ non magis, quam Hispaniæ adscribendi sint, nihil superest, quam ut Cappadociæ, utpote ibidem, ut jam docui, in supra laudatis, quibus omnino est standum, Hieronymianis apographis majoribus signati, attribuantur.*

DE

DE SS. LUPO ET AURELIA

VEROSIMILLIME CORDUBÆ IN HISPANIA MARTYRIBUS.

C. B.

Ex Hieronymianis aliisque Fastis sacris.

SECULO INCERTO.

Sancti, qui hodie

Tribus heri, qui Cordubæ in Hispania passi sunt, Martyribus Fausto, Januario et Martiale in Opus nostrum illatis, duo Sancti alii, Lupus videlicet et Aurelia, hodie in id, et quidem ut verosimillime Martyres, ibidem pariter passi, veniunt inferendi. Sunt enim, quod cultui publico, a pluribus etiam seculis inducto, æquivalet, vetustissimis Hieronymianis apographis infra allegandis hodie inscripti; etsi autem hæc binos istos Sanctos nostros, quorum posteriorem in Lucensi apud Florentinium et in Richenoviensi apud Sollerium Hieronymianis apographis Aurelii appellatione perperam distingui, e pluribus aliis Fastis sacris mox laudandis, ei una cum Corbeiensi Hieronymiano, tum majori apud Florentinium et Dacherium, tum minori seu contracto apud Sollerium et Marteneum, Aureliæ nomen consensu unanimi attribuentibus indubitatum apparet, Martyrum titulo haud condecorent, nec fuisse pro fide necatos, diserte asserant, vel ex eo tamen, quod antiquissimis, ut dixi, Hieronymianis apographis exstent inscripti, martyrio illos finiisse vitam, vero apparet simillimum, uti infra ostendam. Morales interim et Martinus de Roa, prior nimirum, dum in generali Hispaniæ Chronico, anno 1574 in lucem emisso, lib. 10, cap. 25, posterior vero, dum in sua de Festis et Sanctis Cordubensibus lucubratione, anno 1615 publici juris facta, pagina versa 139 de duobus Sanctis nostris tractat, hosce verosimillime exstitisse Martyres, haud affirmant; neque sane mirum : tunc enim, e quibus id, uti ex infra dicendis intelliges, colligere potuissent, Hieronymiana apographa, utpote post dumtaxat a Dacherio aliisque vulgata, sibi prælucentia verosimillime haud habuerint.

Hieronymianis apographis inscripti

2 Et vero ut ne quidem Mss. forsan, quæ hæc complecterentur, præluxisse illis, putes, nulla omnino Hieronymianorum mentione facta, Bedam dumtaxat, et Usuardum pro se citant; hisce autem Marietta de Hispaniæ Sanctis, qui ibidem lib. 2, cap. 29 diserte Lupum et Aureliam, Ferrario aliisque hac ei in re assentientibus, appellat Martyres, Adonem etiam lib. 4, cap. 48 adjungit. Ac verosimillime quidem, imo indubie, cum in puris et genuinis Bedæ, Adonis et Usuardi Martyrologiis hodie SS. Lupus et Aurelia, uti hæc consulenti patescet, haud signentur, tribus istis scriptoribus Martyrologia, quæ, quamvis quidem Bedæ, Adonis et Usuardi nomina præferrent, sanctis tamen aliunde acceptis, quos hi non memorarant, aucta essent, præluxerint, ac ex illis Sanctorum nostrorum meminerint. Sane in Barberiniana apud nos ante tom. II Martii ad Bedam additione, in adjecta ad Adonis Martyrologium, quam una cum hoc Rosweydus vulgavit, Appendice et in Greveniano apud Sollerium Usuardi Auctario SS. Lupus et Aurelia hodie comparent, paucis hisce vel haud multum absimilibus verbis : Corduba civitate SS. Lupi et Aureliæ annuntiati, verosimillimeque ex Hieronymianis apographis, quibus utique, qui iisdem etiam fere verbis Sanctos nostros in Martyrologiis a se contextis hodie celebrant, Rabanus et Notkerus, imo etiam Beda, Ado et Usuardus ac proin et quæcumque ad hosce additamenta seu Auctaria antiquitatis palmam cedunt, primitus accepti, uti vel ex eo colligas, quod quo modo mox allegando in Hieronymianis, eodem etiam fere in dictis, tam quæ additionibus, ad Bedam, Adonem et Usuardum factis, aucta sunt, quam quæ Rabanus et Notkerus adornarunt, Martyrologiis memorentur.

et ideo ut martyres hic dandi,

3 Verum, cum hæc indiscriminatim tam qui non fuierunt, quam qui fuierunt martyrio vitam, commemorare Sanctos soleant, sane ex eo, quod SS. Lupum et Aureliam hodie celebrent, inferri, hosce verosimillime exstitisse Martyres, non potest; etsi autem etiam id inde posset inferri, nondum tamen ex eo, quod Cordubæ illos signent, fuisse eosdem ibidem martyrio coronatos, recte existimaris. Subinde enim Martyres, quos celebrant, non iis, quibus passi sunt, locis, verum aliis, quibus vel natales, vel cultum vel sepulturam sunt adepti, reponunt. At vero, ut ad id, quod præcipue hic probandum est, jam veniam, de Hieronymianis apographis aliter est loquendum. Hæc enim vix umquam alios, quam qui pro fide occubuere, commemorant, horumque, quos recensent, locum et diem passionis, uti Gregorii Magni ad Eulogium Alexandrinum epistola, a Sollerio in sua ad Usuardum præfatione num. 22 citata, docemur, assignant; quare, cum majora seu non contracta Lucense et Corbeiense apud Florentinium, contractaque seu breviora Corbeiense et Richenoviense apud Sollerium et Marteneum Hieronymiana apographa hodie SS. Lupum et Aureliam annuntient, Cordubæque Corbeiense brevius, cui horum reliqua haud refragantur, sequentibus his verbis Cordoba civitate Lupi, Aureliæ reponant, inde enim vero, verosimillime hosce et esse Martyres et ibidem passos, haud inepte intuleris.

Cordubæ in hisce,

4 Ast, etsi sic habeat, disertissimeque in quatuor

illis

A *illis Hieronymianis apographis* Lupus *et* Aurelia *Cordubæ adscribantur, nec Florez id ignorarit, is tamen, anne ad civitatem hanc ullo modo spectent ibidemque martyrio fuerit affecti, Hispaniæ sacræ tom. X, tract.* 33, *cap.* 9, *num.* 99 *et tribus sequentibus revocat in dubium. Id autem facit : primo quidem, quod Saturninus, quem in Cappadocia passum inter omnes convenit, in Greveniano et Bruxellensi apud Sollerium Usuardi Auctariis cum* Lupo *et* Aurelia *jungatur, hincque hosce pariter ibidem passos perperamque adeo Cordubæ abscribi, merito queat oriri suspicio; deinde vero, quod, contra ac in aliis Hieronymianis apographis fit, in Corbeiensi apud Florentinium apographo* Aureliæ *et* Lupo *Maximus addatur; verum, etsi ex eo, quod hic, ut ait, hodie in aliis Fastis sacris memorari haud inveniatur, erroris insimulari posse videatur dictum, in quo hodie annuntiatur, Hieronymianum apographum, inde tamen* Lupum *et* Aureliam *Cordubæ perperam attribui, consequens non esse, quis haud videt? Ad* B *duo mox memorata Usuardina apud Sollerium Auctaria jam venio. In Greveniano Saturninus cum* Lupo *et* Aurelia, *contra ac Florez putavit, haud conjungitur. Hisce enim cum subjecta, quæ sensum completum indicat, interpunctionis nota Cordubæ annuntiatis, S. Saturninum et Lupum absque loco, cui eos attribuas, commemorat; Grevenus autem Sanctos, quos ita post alios, a se annuntiatos locoque determinato adscriptos, recenset, conjungere cum hisce eidemque omnes loco attribuere haud solet.*

etsi interim 5 *Sic, ut quam verum id sit, studiosus lector exemplo, quod plurium, facile hic allegari valentium, instar sit, perspiciat, heri post S. Lubentium presbyterum et confessorem cum subjecta, qua sensus claudi solet, interpunctionis nota in territorio Trevirensi annuntiatum mox S. Conganum abbatem, non expresso, cui hunc adscribas, loco, refert, neque tamen ibidem a Greveno Conganum cum Lubentio conjungi ac proin, non secus atque hunc, territorio Trevirensi adscribi, veritate salva, quis affirmet. Quod modo ad aliud e duobus supra memo-* C *ratis, quod Bruxellense est, Usuardi Auctariis spectat, in hoc quidem, utpote sequentibus hisce verbis :* In Corduba natale Sanctorum Saturnini, Lupi et Aureliæ *concepto, Saturninus, in Cappadocia passus, cum* Lupo *et* Aurelia *luculentissime conjungitur; verum, ne idcirco hosce in Cappadocia pariter passos ac proin Cordubæ perperam annuntiari ac porro adscribi suspicemur, impediunt Martyrologia, tum Hieronymiana, tum alia supra laudata, quæ omnia, Saturnino omisso,* SS. Lupum *et* Aureliam *ibidem signant, quæque simul sumpta majoris certe facienda sunt, quam unum, de quo hic sermo, Bruxellense Usuardi Auctarium, ex iis ipsis propterea in mox data, qua constat, annuntiatione corrigendum, expuncto ex hac Saturnino, qui ad Martyrum, de quibus hodie jam egimus, Cappadocum classem spectat. Nec refert, in hac Saturninum cum Lupo conjungi; hunc enim a* Lupo, S. Aureliæ *socio, diversum esse, suadent eadem mox laudata Martyrologia, in quibus hic non Cappadociæ, sed Cordubæ adscribitur.*

6 *Hisce itaque consideratis, enim vero quæ de duobus dictis Usuardinis apud Sollerium Auctariis ac de Corbeiensi Hieronymiano apographo Florez affert, facere non debent, ut, an* Lupus *et* Aurelia *ad civitatem Cordubensem spectent, dubitemus. Ast, ut reliqua, quæ is scriptor in rem suam præterea allegat, intacta haud relinquam, ad diem proxime prægressum Hieronymiana apographa in SS. Fausto, Januario et Martiale annuntiandis confusione, ait, quam maxima laborant, nec suo quemque ex hisce loco ponunt; cum autem sic habeat, timeri potest, ne et similis labes in hodiernam* SS. Lupi *et* Aureliæ, *quam suppeditant, annuntiationem irrepserit, et ne hi, qui Cappadociæ deberent attribui, Cordubæ ibidem perperam adscribantur. Ad hæc, cum Corbeiense, quod Sollerius inter Hieronymiana contracta, a sese ad Alphabeticum Sanctorum sex primorum anni mensium indicem adjecta seu Martyrologii Usuardini parti secundæ præmissa, quinto loco recenset, Hieronymianum apographum ad* XIII *Octobris diem, quo fere omnia Hieronymiana reliqua SS. Faustum et Marciam seu potius Martialem Cordubæ in Hispaniis consignant, ibidem, Fausto et Marcia seu Martiale omissis,* SS. Lupum *et* Aureliam *annuntiet, est sane, cur Cordubæ in Hispaniis, SS. Fausti et Marciæ seu Martialis palæstræ, positi horum inde amotorum seu omissorum loco* SS. Lupus *et* Aureliæ *videantur perperam adscripti. At dictum Corbeiense Hieronymianum contractum, prout id Sollerius e Ms., quod, e vetustissimo monasterii Corbeiensis codice excerptum, ad Papebrochium nostrum a Dacherio missum fuerat, loco mox indicato publici juris fecit, esse ad hanc et ad proxime prægressam diem mendosum, ex alia, quam e dicti monasterii Ms. Marteneus thesauri novi Anecdotorum tom. III suppeditat, Corbeiensis ejusdem Hieronymiani contracti editione ostendam, cum paucis primo Sollerium ab impacta ei ibidem per Marteneum, quod hanc non consuluisset, negligentiæ nota vindicaro.*

Auctore C. B.

an ad civitatem hanc

7 *Is decessor noster in memorato, quod a Dacherio, ut jam monui, cum Papebrochio nostro communicatum fuerat, Ms. ad* XVIII *Junii diem legerat :* Eodem die interfectus est Venerabilis Fulco archiepiscopus ab impio; *hinc autem, cum verba isthæc* prima, *ut putavit,* manu *scripta essent, Fulcoque prædictus anno primum* 900 *fuerit interemptus, codicem illum ante seculum* X *fortasse adultum scribi non potuisse ac proin haud adeo esse, quam censuisset Dacherius, antiquum, conclusit, dubitari etiam, an hic in Martyrologio isto evolvendo operam aliquam posuisset, merito posse censens; verum Marteneus, cum veterum scriptorum et monumentorum tom. VI, anno* 1729 *luce publica donatum, prelo pararet, id conspicatus, in observatione, Martyrologiis seu Calendariis aliquot antiquissimis, quæ tomo isti inseruit, præmissa, Sollerium idcirco sic carpsit :* Si vir, alioquin sagacissimus, nostram consuluisset *Corbeiensis contracti seu Brevioris* editionem, non ita facile judicium suum præcipitasset; animadvertisset enim, hæc ipsa, quæ citat verba, non prima manu, uti asserit incun- *re vera* E F

ctanter

AUCTORE C. B.

ctanter, sed recentiori atque paulo aliter, quam ipse legit, inter duas parentheses scripta esse hoc modo : (« Alia manu. Eodem die interfectus » est venerabilis Fulco archiepiscopus ab iniquo Wenetmero.) » Sed et aliquibus in locis suam potuisset emendare editionem.

spectare.

8 *Ita ille ; verum, si quo anno, quam ipse, et quo anno, quam Sollerius curarat, Corbeiensis contracti seu Brevioris editio lucem aspexerit, expendisset, non ita facile hunc veluti hic, re haud sat diligenter ac mature discussa, in judicando præcipitem corripuisset; utramque enim eodem anno* 1717 *prodiisse, ac proin, quam ipse adornarat, consuli verosimillime a Sollerio non potuisse, animadvertisset. Verum id hic, ne apud quemquam sinistra, quam de laudato decessore nostro gignere potuissent mox huc transcripta Martenei verba, locum inveniat opinio, monuisse contentus, modo ad id, quod hic e facta per Marteneum Corbeiensis contracti editione ostendendum, progredior. Ex hac* B *alteram, a Sollerio curatam, emendari aliquibus in locis posse, Marteneus, ut verba ejus, proxime huc transcripta, produnt, existimavit; etsi autem illa in re scriptori huic haud illico, quod tam unum, quam alterum e Mss., e quibus ambæ editiones istæ fuere adornatæ, fuerit indubie ex uno eodemque antiquissimo Corbeiensi codice excerptum, nec librarius, qui ex hoc illud, quo usus est Sollerius, transcripsit, oscitanter duntaxat id fecisse sit censendus, assentiendum haud putarim, re tamen mature examinata, esse saltem ad hanc proximeque prægressam diem e Corbeiensis brevioris facta a Marteneo editione corrigendam alteram, a Sollerio curatam, deprehendi.*

dicendi sint,

9 *Illa enim tertio Idus Octobris seu* XIII *mensis hujus die* In Spaniis Cordoba civitate *Faustum et Martiam seu Martialem, ac deinde secundo Idus seu* XIV *mensis ejusdem die* Cordoba civitate Lupum *et* Aureliam *annuntiat; cum autem Corbeiense majus, e quo minus seu brevius desumptum esse seu contractum, inter omnes convenit, id etiam faciat,* C *sane ex hujus, quam fecit Marteneus, editione corrigenda est ad duos dictos dies altera, a Sollerio curata, quæ priori horum, non Faustum et Martiam, seu Martialem, sed* Lupum *et* Aureliam, *nulla omnino Fausti et Martialis mentione facta,* in Hispaniis Cordoba civitate *commemorat, ac deinde, posteriori seu secundo mensis dicti Idus vacuo relicto, mox ad* XV *seu mensis ejusdem Idus progreditur. Jam vero, cum sic habeat ac proin Corbeiensis brevioris, quæ ad* XIII *SS. Faustum et Martiam, ac deinde ad* XIV *Octobris diem* SS. Lupum *et* Aureliam *Cordubæ annuntiat, editione, a Marteneo adornata, sit standum, editio ejusdem Corbeiensis brevioris altera, a Sollerio curata, quæ, SS. Fausto et Martia seu Martiale, quos omnia fere Hieronymiana alia ad* XIII *Octobris diem Cordubæ in Hispaniis signant, omissis, perperam tunc e jam dictis* Lupum *et* Aureliam *ibidem annuntiat, movere nos non debet, ut, an hi vere ad civitatem illam spectent seu martyrio ibidem fuerint affecti, dubitemus.*

revocetur

10 *Quod modo ad maximam, qua in hesterna SS. Fausti, Januarii et Martialis annuntiatione Hieronymiana omnia apographa laborant, confusionem ac perturbationem spectat nec ob hanc illa de re, nisi forsan ob nævos, a Sollerio in sua, tum ad Usuardum num.* 23, *tum ad Hieronymiana apographa contracta num.* 2 *et* 3, *Præfatione enumeratos, quibus ad dies prope singulos infecta sunt dicta apographa, definiri ex hisce nihil posse, quis velit, est dubitandum, maxime cum jam supra laudata, tum ad Bedam, Adonem et Usuardum Auctaria, tum Martyrologia, a Rhabano et Notkero contexta, in quibus, ut jam docui,* SS. Lupus *et* Aurelia *Cordubæ hodie, et quidem disertissime, annuntiantur, argumento etiam sint, verosimillime olim multo plura, quam modo reperiantur, exstitisse Hieronymiana apographa, quæ Cordubæ non minus diserte, quam illa,* SS. Lupum *et* Aureliam *hodie annuntiarint, spectareque adeo ad civitatem illam seu martyrio ibidem, uti e jam dictis verosimillime contigit, fuisse affectos, indicarint. Verum in Opere nostro ad* XXII *Aprilis diem, qua de SS. Parmenio, Helyma* E *et Chrysotelo, Cordulæ in Perside, ut notatur, Martyribus, est actum, ibidem num.* 6 *Henschenius noster, civitatem illam, pro qua Baronius, quod, ut putavit, nulla nominis hujus civitas Perside inveniatur, Corduenam, regni hujus urbem ex Ammiano Marcellino notam et ab Æthico in Cosmographia* Cordubennæ *nomine distinctam, poni debere, sese aliquando suspicatum, in suis in Martyrologium Romanum Notis prodit, in Ms. Hieronymi codice* Corduam, *ab aliis etiam* Cordubam *nuncupari, observat.*

in dubium,

11 *Et vero Sanctorum istorum Acta prout in Laurentianis apud Surium ad* X *Augusti diem exstant, civitatem, in qua passi sunt, non* Cordulam, *sed* Cordubam *appellant, idque etiam ad dictum* XXII *Aprilis diem apud Florentinium Hieronymianum reginæ Sueciæ, ibidem interim Epternacensi civitatem eamdem, quæ, quemadmodum Sollerius ad* XXX *Julii diem in suis in Usuardum observationibus docet, alias adhuc appellationes sortitur, nec* Cordulam, *nec* Cordubam, *sed* Corduam *appellante, apographum facit; cum autem sic habeat, nec* F *dubitari queat, quin Persarum civitas, in qua Sancti modo memorati subiere martyrium,* Corduba *subinde nuncupata inveniatur, erit fortassis, qui contendat, re etiam ipsa civitatem, nomine* Cordubam, *in Perside reperiri, posseque proinde sintne ibidem, an Cordubæ in Hispania* SS. Lupus *et* Aurelia *passi, revocari in dubium. Est sane, cur ita primo intuitu appareat, resque tamen secus haberet, si curata a Sollerio ac jam supra memorata, qua ad diem proxime prægressam* SS. Lupus *et* Aurelia in Hispaniis Cordoba civitate *annuntiantur, diserteque adeo huic Hispaniarum urbi attribuuntur, Corbeiensis brevioris additio foret admittenda; verum cum ibidem non hæc, sed altera a Marteneo adornata, in qua ad diem quidem* XIII *seu* III *Idus Octobris* in Spagniis Cordoba civitati Fausti, Martiæ, *ad diem vero* XIV *seu pridie Idus Octobris* Cordoba civitate Sancti Lupi, Auriliæ *duntaxat legitur, civitate Corduba, cui duo hi San-*

cti

A *cti adscribuntur, in Hispaniis diserte haud statuta, standum ostenderim, necesse est, ut hic alio, quo difficultas, modo objecta ac a Persidis civitate, quæ etiam* Cordubæ *namen habuerit, repetita solvatur, recurramus.*

attribuuntur,

12 *Cum civitas, nomine Corduba, quæ extra Hispaniam sit, nusquam apud Geographos sive antiquos, sive recentiores ulla occurrat, nullam etiam re vera nominis hujus urbem extra Hispaniam vel inveniri vel umquam fuisse inventam, opinor. Nec, ut secus sentiam, movet me, quod Persarum civitas, ubi Parmenius, Helymas et Chrysotelus passi feruntur, in supra laudatis S. Laurentii apud Surium Actis Hieronymianoque apographo* Cordubæ *nomenclatione distinguatur. Id enim verosimillime factum est eo, quod pro* Cordulæ *seu* Corduenæ, *ubi martyres isti in Mss. antiquis signabantur, librarii, qui hæc transcripsere, nominum affinitate, utpote unius dumtaxat alteriusve litterulæ discrimine ea inter intercedente, decepti* Cordubæ *posuerint.* B *Nec est, quod propterea putes, idem dici posse de librariis, qui e Mss. antiquis Martyrologia, sanctos* Lupum *et* Aureliam *hodie commemorantia Cordubæque attribuentia, transcripsere; Parmenius enim Helymas et Chrysotelus, non in omnibus, in quibus memorantur, monumentis Cordubæ, sed in aliis quidem notissima civitati isti, in aliis vero Cordulæ seu Corduenæ attribuuntur;* Lupus *autem et* Aurelia *in omnibus prorsus in quibus locum habent, seu monumentis seu Fastis sacris, non Cordulæ seu Corduenæ, sed Cordubæ constanter adscribuntur, aut certe Cordobæ, quo nomine nobilissimam hanc Hispaniarum urbem, littera U mutata in O, Gothorum tempore venisse, Ambrosius Morales Hispaniæ illustratæ tom. IV pag.* 361 *docet. Jam vero, cum hæc sic habeant, atque adeo nec repetitum a civitate, nomine* Corduba, *quæ in Persia sita fuerit argumentum facere debeat, ut an* SS. Lupus *et* Aurelia *Cordubæ in Hispania passi sint, dubitemus, est sane, cur, illo etiam considerato verosimillime hoc ibidem factum, ac proin ad civitatem hanc* Lupum *et*
C Aureliam *spectare arbitremur.*

ibidemque cultu

13 *At vero, inquit adhuc Florez supra laudatus cultu sacro ibidem* Lupus *et* Aurelia *nec gaudent nec umquam fere gavisi, cumque adeo hosce pra Sanctis suis Corduba haud habere videatur, non est sane, cur huic nos eosdem attribuamus. Enimvero, cum* Lupus *et* Aurelia *nec Martyrologio Romano hodierno exstent inscripti, nec a S. Eulogio memorentur, fueritque, ut Martinus de Roa in sua de Martyribus Cordubensibus lucubratione Latine conscripta annoque* 1617 *vulgata pag.* 45 *docet, seculo* XVI *senescente statutum, ut e Martyribus ii dumtaxat, qui vel in Martyrologio Romano legerentur vel saltem e S. Eulogio noti essent, Cordubæ colerentur, tum certe ibidem cultu Sancti nostri haud fuerint gavisi. Hinc puto, a veritate haud aberraturum, qui ecclesiæ Cordubensis tabulas, in quibus a sese* Lupum *et* Aureliam *haud repertos, Ferrarius in Annotationibus, hodierno Sanctorum, quos in Catalogo generali recenset, laterculo subnexis, affirmat, fuisse vel tum, vel citius confectas crediderit: tabulis enim hujuscemodi serius seu sub seculi* XVII *initium confectis* Lupus *et* Aurelia *fuissent inscribendi utpote tunc Cordubæ honore, quo Sancti solent, affecti, ut supra laudatus Martinus de Roa nos docet. Suo quippe de Festis et Sanctis Cordubensibus Hispanice conscripto, quod tunc vulgavit, operi tum Calendarium, in quo Sancti diesque festi, quos ecclesia Cordubensis celebrat, dierum ac mensium, quibus hæc id facit, ordine exhibentur, tum indicem, in quo iidem ordine alphabetico recensentur, præfixit;* Lupus *autem et* Aurelia *in Calendario isto juxta ac in indice comparent.*

AUCTORE C. B.

hodie forsan haud durante, fuere aliquando gavisi.

14 *Verum an Sancti cultu, quo tum Cordubæ fuere gavisi, gaudere hodieque ibidem pergunt? Hodie eos Cordubæ vel utcumque honorari ut Sanctos deficientibus, quibus Florezium, qui, ut jam indicavi, contrarium affirmat, a veritate hac in re uberrare evincam, documentis, asseverare non ausim. Nec quidquam, quod præter jam dicta de iis commemorem, habeo in promptu. Fidei enim probatæ,* E *quibus id faciam, monumenta desunt, nihilque in hisce, quod ad eorumdem in Fastis sacris supra relatis memoriam nudaque fere nomina adjici queat, invenio. Hinc nullam omnino apud me inveniunt, nec apud virum ullum cordatum, ut opinor, inventura, sunt fidem* SS. Lupi *et* Aureliæ *Acta, hodie in Martyrologio Hispano a Tamaio adducta, quæ Sanctos hosce fecisse conjuges ac ad Neronis tempora retulisse non contenta, eos præterea Illipa seu Zalameo oppido, quod Tamaii patria erat, oriundos affirmat. Affert quidem hic e suo, quem sæpissime etiam alibi citat, Ms. Auli Hali Codice Gothico sepulcrale, e quo hausta illa omnia sint, carmen, a Cypriano, Cordubensi archipresbytero, ut ait, conscriptum; verum Nicolaus Antonius Bibliothecæ veteris Hispaniæ lib.* 6, *cap.* 7 *num.* 145 *et sequenti carmina, quæ pro germanis Cypriani archipresbyteri Cordubensis haberi debent, ac deinde alia, falso huic ab impostore, quem propterea pseudo-cyprianum appellat, afficta, num.* 147 *et aliquot sequentibus recenset.* F

a Tamaio elogio, quod plane commentitium est, ornantur.

15 *Porro postrema hæc inter num.* 159 *numerans jam dictum, quod, non secus ac nonnulla aliqua pseudo-cypriani carmina vestiendis nudis Sanctorum vere Hispanorum Historiis excogitatum ait, sepulcrale* SS. Lupi *et* Aureliæ *carmen sic scribit :* Lupus et Aurelia, Cordubæ in Hispania Octobris XIV die laudantur in Martyrologiis *(Auctis videlicet)* Bedæ atque Adonis; quibus recentiores, nil ultra de his addentes, consentiunt. Apertus invitavit campus Tamaium, ut libere sub Cypriani persona divagaretur, eorumque conditionem, tempus martyrii et quod maxime fuit pretii, habitationem Martyrum in Illipa *seu potius, ut Nicolaus vult,* Julipa, urbe, Tamaii patria versibus *(videre hos apud scriptorem istum studiosus lector potest)* comprehenderet. *Ita ille, cujus ego hæc verba, quod ad propositum nostrum faciant, nihilique Sanctorum Acta, a Tamaio adducta, facienda ostendant, duxi transcribenda.*

A

DE S. COELESTE SEU COELESTIO

EPISCOPO CONFESSORE.

METIS IN LOTHARINGIA

C. G.

COMMENTARIUS HISTORICUS.

§ I Sancti in quibusdam Fastis sacris memoria ; tempus quo translatæ sunt sacræ ejus exuviæ; Actorum, non edendorum, errores, et nominatim quoad Sancti ætatem, refelluntur.

B

CIRCA INITIUM SECULI IV.

Sancti, in recentioribus Fastis sacris

Sanctum Cœlestem, *seu, ut a recentioribus vocatur*, S. Cœlestium, *cujus jam bis in Prætermissis, ad diem videlicet* 7 *Maii ob translationem eo die in Actis notatam, et ad diem*, XIV *Octobris proxime prægressam, ob Claudii Roberti*, XIII *Octobris Sanctum coli asserentis, testimonium, nescio, unde haustum, Majores nostri meminere, duobus locis Martyrologi, verum non admodum antiqui, adscribunt : Metis quidem, celebri et antiquæ Lotharingiæ civitati editio Usuardi Labeco-Coloniensis, in Auctariis apud Sollerium, ad hunc modum :* Methis civitate Sancti Cœlestis secundi ejusdem urbis episcopi et confessoris, *addit Greveaus :* disciputi Beati Petri Apostoli ; *mutilus codicis Luxoviensis textus ita habet :* Ipso die Cœlestis episcopi ipsius civitatis. *Breve etiam Sancti elogium ex Martyrologio proprio ecclesiæ cathedralis Metensis transcripsit Meurissius in historia episcoporum ejusdem ecclesiæ sic sonans :* Metis S. Cœlestis episcopi et confessoris ; *idem*
C *habet Castellanus ; prolixiori vero encomio eum exornat Saussayus, his verbis concepto :* Metis S. Cœlestii secundi illius ecclesiæ episcopi, qui cum Sancto Clemente Roma hanc urbem proficiscens, eique in salutis opere gnaviter suffragatus, deinde post ejus felicem transitum ovium curam ex officio suscipiens difficillimis his temporibus, quibus in Christi caulas impiorum ira magis fremebat, tutelam gregis ingenti cum virtute sustinuit, postque annos xv hoc in pastorali munere strenue juxta ac religiose exactos, non nihil aucto domini peculio, servus fidelis migravit ad gaudium repromissum. Sepultus fuit in Crypta S. Clementis, e qua demum ob rutilantia signa Beatitudinis a Drogone præsule elicitum venerandum ejus corpus ad Mauri-monasterium in Alsatia delatum fuit, ubi hactenus quiescens promerita in veneratione habetur. *Fontem, quem oratorie dilatavit, videtur hic Martyrologus habuisse Chronicon Metense editum apud Acherium tom. VI Spicilegii a pag.* 643.

E

memorati, corpus sacrum ad monasterium in Alsatia

2 *Ast Codex S. Gudulæ Bruxellis apud eumdem Sollerium, cui consonat Florarium nostrum Ms., seculo* XV *inclinante exaratum, Sanctum antistitem Mauri-monasterio attribuit his verbis :* Mauri-monasterio S. Cœlestis episcopi, disciputi B. Petri apostoli, qui cum Beato Clemente et Felice ad urbem Metensem veniens post primum in eadem urbe episcopus constitutus cœlestem duxit vitam, et tandem ad Christum migravit ; *nempe ob mox memoratam in illud sacri corporis Translationem, publicamque, quam ibidem S. Præsul consecutus est, venerationem, quam paulo latius Judocus Coccius in Dagoberto redivivo cap.* VI *exponit, relatæ sacrarum SS.* Cœlesti *et Auctoris exuviarum ad dictum monasterium Translationi hæc subjungens :* hodieque istic (S. Cœlestis *et Auctor*) multa in veneratione sunt præsenti sæpe ac prodigioso pellendis morbis, sed febribus maxime, auxilio, iisque, qui obstipo sunt corpore erigendis, si post fusas ad Deum preces subter tumbam, qua Sanctorum exuviæ requiescunt, transgrediantur. Extant et magnæ pontificum condonationes, quibus F
ad pristinam patronorum venerationem ac frequentiorem cultum invitati majores. *Dictum vero Ordinis Benedictini cœnobium, depositionis Sancti nostri locum, Galliæ Christianæ auctores tom. V col.* 866 *ita describunt :* Id quondam nominis [*Cella Leobardi*] habuit a S. Leobardo primo hujus loci conditore, sicuti a Mauro, in ordine abbatum quinto, Mauri-monasterium dictum est, vixisse vero S. Leobardum [*ad diem* XXXI *Decembris Martyrologio Universali a Castellano insertum*] sub Childeberto rege I quidam volunt, alii melius sub Childeberto II, vergente ad finem seculo VI, conditum est tertio a Tabernis [*Gallice Saverne*] in Alsatia lapide in honorem SS. Apostolorum Petri et Pauli et S. Martini, ut legitur in præcepto Theodorici IV cognomento Calensis apud Judocum Coccium in Historia Dagoberti cap. 6, pag. 62 ; *nobis, qui habemus editionem Molshemiensem anni* 1623, *pag.* 56. *Mabillonius tom. I Anna-*

A *Annalium Benedictinorum similia scribit de fundatione ejusdem monasterii, quam refert ad annum* 615. *Pauca nunc de tempore Translationis dicenda sunt.*

translatum est circa annum 828.

3 *In Actis nullæ temporis, quo Translatio facta sit, notæ reperiuntur, neque auctor primæ Chronici Metensis partis, qui ut ex hujus fine colligitur, seculo* XII *floruit, plures quam laudatus supra Saussayus, profert; en ejus verba :* Sepultus est (S. Cœlestis) ante fores Cryptæ S. Clementis ; sed post curricula temporum a Drogone archiepiscopo Metense translatus est in Elisatiam apud Maurimonasterium. *Drogo frater naturalis Ludovici Pii imperatoris anno* 823, *ut volunt Sammartani tom. III Galliæ Christianæ pag.* 712, *episcopus factus est, et sedem Metensem* 32 *annis tenuit, ita ut Translatio hæc inter annum* 823 *et* 855 *collocari debeat: Cointius et Mabillonius hujus epocham figunt circa annum* 828 *ex laudato Coccio, qui sacras* S. Cœlestis *et S. Auctoris exuvias non sine ingenti*
B *et religiosa pompa, quibusdamque editis in via prodigiis, (quæ qui latius scire desiderat, adeat Historiæ ejus Dagobertinæ cap.* VI) *transtulisse Drogonem asserit, postquam is jussu Ludovici fratris dictum Mauri-monasterium, memorato anno* 828 *miserabile incendium passum, restauraverat.*

Actorum nullius pretii, nec idcirco edendorum

4 *Res tam ante, quam in episcopatu a Sancto antistite gestas seculo* VIII *prorsus incognitas fuisse testatur Paulus Warnefridus Foro-Juliensis diaconus, qui eodem seculo libellum seu breve Chronicon, editum in corpore Historiæ Francicæ a pag.* 172, *et novissime a Calmeto tom. I Historiæ Lotharingicæ inter instrumenta, scripsit de episcopis Metensibus, enumeratis septem S. Clementis successoribus hæc subjiciens :* Quorum omnium studiis certum est crevisse Dei ecclesiam, quamvis eorum nobis specialiter occulta sunt gesta ; *idem pro seculo* XII *probant, quæ recitatis numero præcedenti post pauca intermedia subdit, Chronistæ apud Acherium sequentia verba :* Cætera ejus (S. Cœlestis) gesta, quamvis credantur magna, tamen nihil ad nos
C transmiserunt scripta priorum ; *ex quibus duorum scriptorum testimoniis non leviter argui potest, Acta Sancti nostri, quæ in Codice nostro pergameno, quondam Lucidæ-Vallis, abbatiæ Ordinis Cisterciensis prope Senones, signato Q. Ms.* 2, *habentur seculo* VIII *atque etiam* XII *esse posteriora; certo eadem non paucis post memoratam translationem annis scripta esse ex eo evincitur, quod hanc admodum jejune absque ullis personarum, temporis aliisve adjunctis memorent :* Revoluto vero (*inquiunt*) aliquanto (*ab obitu*) tempore, ipsius sacratissimum corpus a religiosis personis Alsatiam est translatum, et in Mauri-monasterio nonas Maji honorifice reconditum; ubi plurimi languidi diversarum infirmitatum sunt sanitati restituti et ad propria cum gaudio magno incolumes sunt reversi. *Cum igitur* S. Cœlestius *circa initium seculi quarti verosimilius, ut infra probabo, obierit, patet biographum longiori annorum intervallo a Sancto fuisse disjunctum, quam ut res ejus gestas perspectas habere potuerit, præsertim cum ipsi idonea defuisse monumenta, prolata Pauli Diaconi et Auctoris Chronici Acheriani testimonia evincant. Cumque adeo parva, vel potius nulla Actis insit auctoritas, fabulisque, ut ex mox dicendis perspicuum fiet, scateant, ea prelo prorsus indigna censui.*

AUCTORE C. G.

variæ

5 *Itaque, quod biographus ait,* Angelorum ecclesiam nova semper sobole fæcundatam *fuisse Sancti nostri opera, cum hujus rei nulla alibi occurrat mentio, figmentum judico, non minus a veritate alienum, quam refutata a Bollando in Notis ad Acta BB. Mariani et Marcherati tom. II Februarii pag.* 366 *et a Limpeno tom. I Septembris pag.* 619 *fabula, de quibusdam discipulis a S. Mansueto, Sancti nostri in Gallias advenientis, ut volunt Acta, comite, in Hyberniam ad prædicandum Evangelium missis ; cæterum Sanctum antistitem omnes episcopalis muneris partes sancte ac laudabiliter explevisse facile assentior, sed an ad id munus a S. Clemente, cœlo jam proximo, angeli jussu promotus fuerit, ætas biographi facit, ut vehementer dubitem, verearque, ut hoc ejus assertum plus fidei mereatur, quam alte-* E
rum quoddam commentum, quo S. Clemens in quodam recentiori Vitæ ejus exemplari ab angelo accepisse dicitur successorum omnium Catalogum, aureis litteris efformatum, de quo auctor Vitæ S. Deicolæ, circa medium seculi X *scribens, apud nos tom. II Januarii ita loquitur :* Juxta ordinem situum Metensem opulentissimam urbem video non mediocriter decussatam, cui in tantum divinitas consulere dignata est, ut omnium Apostolorum suorum vocabula aureis ibi apicibus rutilent, angelica sine dubio manu exaratis, promeruit autem felix ista primores patres istos Clementem, Felicem, Auctorem, Cœlestem etc., *quem, tamen Catalogum a Calmeto tom. I Historiæ Lotharingicæ editum, imperante Carolo Magno, non angelica, sed humana exaratum esse manu inter auctores convenit.*

proponuntur fabulæ; assertaque in eis

6 *Ut cæteras de feris a venatoribus tutis, earumque vulneribus curatis, de filia regis Metensis resuscitata, quibus similia in Vita S. Mansueti, edita in Opere nostro tom. I Septembris a pag.* 639, *post medium seculi* X *fabulatus est Adso abbas Dervensis in Campania, de serpentibus e finibus civitatis* F
Metensis eliminatis (nisi hæc figurate de idolis eorumque cultu sublatis dicta cum Calmeto in Dissertatione de episcopis Metensibus Historiæ Lotharingicæ præmissa et Benedictinis Scriptoribus in Historia Metensi anno 1769 *typis vulgata interpreteris) missas faciam nugas, referunt Acta Sanctum nostrum Antistitem, qui, ut aiunt :* Fertur septuaginta duorum unus extitisse, præsentiam Domini corporalibus oculis vidisse, *cum sanctis Clemente Metensium, Euchario Trevirensium, Mansueto Tullensium primis episcopis et pluribus aliis a S. Petro Apostolo in Gallias missum, S. Clementi in convertendo ad fidem Christianam populo Metensi fidelem fuisse adjutorem, eidemque episcopalis cathedræ in eadem urbe fundatori proxime successisse, adeoque secundum Acta* S. Cœlestius *Metensem sedem tennit seculo* I. *Favet opinioni huic cum quibusdam num.* 1 *et* 2 *citatis Martyrologiis laudatum Chro-*

AUCTORE C. G.

Chronicon Metense apud Acherium ubi sic legitur : Beato Clemente ad cœlestia migrante, S. Cœlestis illi successit in officio episcopali, sedit quoque annis quindecim, sub Vespasiano VII, sub Tito II, sub Domitiano reliquis ; obiit tempore ipsius persecutoris sub Anacleto Papa. *Annum Christianæ æræ hæ notæ designant* LXXXVI, *quem etiam annum cum Florario nostro Ms. expressit Meurissius, verum recentiora sunt hæc omnia, quam ut assertam a biographo proximam Sancti a S. Petro missionem confirmare multum possint ; non immerito igitur longe hinc abivit Castellanus, qui* S. Cœlestii *episcopatum ad seculum* III *retulit, a cujus sententia nos non multum recedentes, Sancti nostri obitum ad caput hujus Commentarii circa initium seculi* IV *collocavimus. Id autem ne immerito fecisse videamur, rationes ab iis, quibus moti Limpenus S. Mansueti et Perierus S. Materni,* S. Cœlestii *secundum biographum nostrum et Adsonem in Vita S. Mansueti in Gallias advenientis comitum, episcopatus seculo* IV *illigarunt, haud dissonas proponere juverit.*

proxima Sancti a S. Petro in Gallias missio

7 *Latius hic monumenta ecclesiæ Metensis, originem suam ab ipsis Apostolorum temporibus cum pluribus aliis Galliarum ecclesiis repetentis, nec satis antiqua, nec satis idonea esse, ad faciendam fidem, ostendendo exspatiari possumus ; verum cum hæc ad S. Clementem præcipue spectent, uberius illud præstare poterit, qui ad diem* XXIII *Novembris ejus gesta illustrabit : nos interim hic observamus quædam legi in Sancti nostri Vita, quæ si vera sint, ejus episcopatum ad tempora Apostolis multum posteriora referendum esse ostendunt ; leguntur autem sequentia :* Quo *(fugatorum serpentium miraculo)* viso, omnes ingentem tulere clamorem ad sydera, magnum et verum esse Deum Christianorum, certatim catechizari, catervatim baptizari ardentes... tum vero ecclesiam sub honore magistri sui Petri, Apostolorum principis constituit, quo fidelis populus ad agenda Missarum solemnia convenire et Catholici dogmatis mysteria sitibundo pectore valeret haurire ; rege vero necdum credente, filia ejus unica defungitur..... adest Beatus Clemens cum fideli illo collega indissociabili Cœleste, regis votum audiunt, in oratione procumbunt : quid plura? Puella resuscitatur, vitæ restituitur, pater cum omni familia baptizatur, nomen Domini Jhesu ex tunc et deinceps libere ac publice ab omnibus prædicatur, colitur, veneratur et adoratur. *Hæc idcirco proponere volui, non quod Sancti Vitam fide dignam judicem, sed quod Paulus Diaconus in Vita S. Clementis edita a Calmeto tom. I Historiæ Lotharingicæ inter instrumenta, quæ præcipuum est traditionis fundamentum, si fabulam resuscitatæ regis filiæ excipias, eadem scribat de Metensi civitate ad Christianam fidem conversa, de constructa a S. Clemente et dedicata S. Petro ecclesia, cui et duas alias ab eodem Sancto constructas superaddit, adeoque si monumentis, quibus plurimum nituntur Metenses, insistere velimus, Sancto nostro Metensem sedem tenente, ita ibi floruit, exterminata penitus idololatria, multiplicatis fidelibus, tribus erectis ecclesiis, fundataque episcopali sede, Christiana religio, quantum fere umquam alias ; id vero consistere non posse, nisi sancti* Cœlestii *episcopatus ad tempora seculo* I *multum posteriora referatur, evincunt testimonia sequentia.*

ex Passione S. Saturnini, ex epistola septem episcoporum ad Radegundem.

8 *Paucas usque ad annum æræ Christianæ* 250, *quo Decius et Gratus consulatum gessere, non in omnibus, sed aliquibus tantum Galliarum urbibus erectas fuisse ecclesias, paucos Christianæ fidei cultores, frequentissima vero in omnibus civitatibus Deorum delubra, testatur Passionis S. Saturnini, editæ a Ruinartio inter Acta Martyrum sincera et selecta editionis Parisiensis anni* 1680 *pag.* 109, *Auctor anonymus, si non coævus, saltem suppar :* Postquam *(inquit)* sensim et gradatim in omnem terram Euangeliorum sonus exivit, parique progressu *(sensim videlicet et gradatim)* in regionibus nostris Apostolorum prædicatio coruscavit, cum raræ in aliquibus civitatibus ecclesiæ paucorum Christianorum devotione consurgerent, sed nihilominus crebra miserabili errore gentilium nidoribus fætidis in omnibus locis templa fumarent, ante annos L, sicut Actis publicis, id est Decio et Grato consulibus, sicut fideli recordatione retinetur, primum et summum Christi Tolosa civitas Sanctum Saturninum habere cœperat sacerdotem. *Seculo etiam* IV, *quo S. Martinus ecclesiæ Turonensi præfuit,* Gallicanis in finibus ad paucorum *dumtaxat* notitiam ineffabilia Trinitatis Dominicæ Sacramenta *seu mysteria* pervenisse *asserunt septem Galliarum antistites in epistola ad Radegundem reginam anno, ut omnes consentiunt,* 570 *scripta ; cum igitur ea, quæ a Paulo Diacono in Vita S. Clementis, et ab anonymo nostro in Actis* S. Cœlestii *de tota Metensi civitate ad fidem Christianam conversa, exstirpata idololatria, constructis ecclesiis narrantur, a primo seculo, uti allata testimonia manifestum faciunt, sint prorsus aliena, necesse est, ut Metenses monumenta, quibus maxime nituntur, vel manifestæ contradictionis arguant, vel primorum suorum antistitum missionem ad tempus seculo* I *multum posterius differant ; utque aliquam veri speciem concilient, non quidem Actis Sancti nostri, sed Actis S. Clementis, quorum hæc sunt verba apud Calmetum :* Ea tempestate,..... cum Mediomatricum,.... civitas.... copiosis populorum turbis abundaret, ad eam B. Petrus Apostolus Clementem nomine.... sublimatum pontificali dignitate direxit, *missionem hanc eo sensu intelligant, quem suppeditat Joannes Cordesius in dissertatione de tempore missi in Aquitaniam S. Martialis apud nos tom. V Junii edita a pag.* 538 : Cum Romana [*ait*] ecclesia Petri Sedes fuerit semper appellata, illi qui ab ea Sede legati sunt, a Petro missi fuisse dicti sunt, licet a Petri successoribus longa post tempora venerint : quod plurimis scriptorum locis manifestum, confirmatur dignitate Bonifacii a Gregorio II in Germaniam Evangelii gratia legati, qui missus S. Petri dicitur in Caroli Martelli epistola et cap. II, lib. V Capitularium.

AUCTORE C. G.

A *quadam, quæ opponi posset, objectione*

9 *Et quidem si talem, qualis a Paulo Diacono et Sancti nostri biographo depingitur, S. Clemente et dein* S. Cœlestio *episcopale munus gerentibus, re ipsa fuisse in sua urbe religionis Christianæ statum Metenses velint, allata auctoris Passionis S. Saturnini et septem episcoporum testimonia omnino exigunt, ut primos hos antistites aliquibus saltem annis seculo* IV *sub Constantino Magno, ante cujus imperium non tanto cum fructu, nec ita secure et libere Evangelium prædicari, idololatria exterminari, et ecclesiæ publice ædificari poterant, vixisse credant; at vero licet ii, qui pro primorum Metensium episcoporum seculo I missione pugnant, monumenta, eodem seculo religionem Christianam tam uberes Metis fecisse fructus asserentia, erroris sint accusaturi, Sanctum nostrum in eadem urbe, episcopatu seculo I functum non fuisse, nondum ex laudatis testimoniis consectarium esse contendent; hæc enim, inquieat, etsi seculo I non ita, ut exstirpata penitus idololatria, pluribusque erectis ecclesiis,* B gentilium errore crebra nidoribus fætidis *in Metensi civitate* templa fumare *cessarent, dominatam fuisse fidem Evangelicam, evincant, quominus tamen ibidem fundata jam tum fuerit ecclesia, sat magno fidelium, qui a proprio regerentur episcopo, numero constans, neutiquam obstare videntur.*

soluta, et ex Sulpitii Severi Historia sacra rejicitur.

10 *Ita adhuc, ut gloriosam Metensis ecclesiæ antiquitatem tueantur, arguere possunt: ast, cum ante seculum III medium in* aliquibus *tantum Galliarum urbibus pauci secundum laudatum Passionis S. Saturnini auctorem exstiterint Christicolæ, horumque devotione paucæ tantum erectæ fuerint ecclesiæ, nec eo quidem modo, quem ex adversariorum sensu proposuimus, in Metensi civitate ob majorem suam ab Italia distantiam, seculo I vigere potuisse Christianam religionem facile quilibet agniturus est, qui in urbes Italiæ viciniores citius, quam in longius ab eis dissitas, verosimillime ex eadem Italia illatum fuisse fidei lumen, urbemque Lugdunensem, Italiæ multo viciniorem, Galliarumque tum metropolim, seculo demum II S. Photinum, anno* C 177 *martyrio coronatum, nactam fuisse primum episcopum, considerarit; adhæc cum monumenta, quibus tantam ecclesiæ Metensi antiquitatem vindicare conantur, non sint seculo* VIII *antiquiora, et manifestæ, ut ex dictis patet, contradictioni obnoxia, eamdem quoque antiquitatem plerisque aliis Galliarum ecclesiis, quæ similibus traditionibus monumentisque non sunt destitutæ, opinionis, quæ Sancti nostri episcopatum seculo* I *statuit, patroni pari de causa adscribere coguntur; jam vero, si in omnibus illis Galliarum urbibus, inter quas, imperante Carolo Magno, ea exarsit pro antiquitate ecclesiarum suarum æmulatio, ut primos suos antistites vel a S. Petro, vel a S. Clemente missos fuisse affirmarint, ac nominatim in Petragoricensi, Vellavensi, Catalaunensi, Cenomanensi, Alvernensi, Turonensi, Parisiensi, Senonensi, Rhemensi, Meldensi, Aurelianensi, Rothomagensi ac tandem, qua de agimus, Metensi re ipsa jam inde a seculo* I *sat magno numero Christicolæ, episcopique his præpositi exstitissent; nullum quoad tempus susceptæ in Italia religionis Christianæ, nullum, etiam quoad modum, nisi forte, quod hæc jam tum magis in Galliis, quam in Italia floruerit, fuisse discrimen consequeretur; adeoque a veritate aberrasset Sulpitius Severus lib.* II *Historiæ Sacræ ita scribens:* Sub Aurelio Antonini filio persecutio quinta agitata, ac tum primum intra Gallias Martyria visa, serius trans Alpes [*quam videlicet in Italia*] Dei religione suscepta; *aberrassent quoque auctor Passionis S. Saturnini,* raras in aliquibus *tantum* civitatibus *ante seculum* III *medium* ecclesias paucorum Christianorum devotione consurrexisse, *et septem episcopi, seculo* IV, Ad paucorum *dumtaxat* notitiam ineffabilia pervenisse Trinitatis Dominicæ Sacramenta *asserentes: id vero quoniam nemo, qui Sulpitium Severum, auctorem sane gravissimum, seculo* IV, *auctorem Passionis S. Saturnini circa finem seculi* III, *et septem episcopos circa medium seculi* IV *in ipsismet Galliis floruisse, et proinde res, quas de religionis primis seculis in Galliis statu memoriæ produnt, optime perspectas* E *habuisse expenderit, in animum sit inducturus, superest, ut ob horum testium authoritatem Sancti nostri episcopatus ad tempus seculo* I *posterius, quod* § *sequenti ex Metensium præsulum catalogis determinare utcumque conabimur, referatur.*

§ II. Episcoporum Metensium ordinatur chronotaxis, et sancti ætas utcumque determinatur.

Nec Symeon in serie episcoporum Metensium septimus seculo II, *nec Sambatius seculo* III, *ut quidam Catalogi volunt, Metis sederunt;*

L*audatus Chronici Metensis, ab Acherio editi, auctor, qui annos Sedis, a Paulo Diacono Foro-Juliensi, primo Catalogi antistitum Metensium concinnatore, prætermissos, cuilibet ejusdem civitatis episcopo assignavit, et secundum Chronologicam pontificum Romanorum et imperatorum seriem digessit, de S. Symeone septimo Mentensium præsule ita scribit:* Præfuit annis XXX ultimo tempore F Antonini Pii, temporibus etiam Marci, Veri, Lucii Commodi imperatorum, tempore Aniceti, Sotheris et Eleutheri, obiit sub Eleuthero et Commodo imperatore. *Annum ultimum Eleutheri Pontificis et Commodi, post patrem Marcum Aurelium imperantis, sextum Pagii Critica in Annales Baronii innectit anno Christi* 185; *post S. Symeonem collocat Sambatium, vel, ut nomen ejus apud Meurissium, episcopum Medaurensem et Metensis ecclesiæ suffraganeum, varie legitur, Sambacum, Sambatum, quem sedisse ait* XVIII annis sub Apostolicis Eleuthero, Victore, et Zephyrino, temporibus Lucii Commodi, Helvii Pertinacis et Severi. *Annus ultimus Severi imperatoris et Zephyrini Papæ* 15 *secundum eumdem Pagium incidit in annum Christi* 211; *post Sambatum recenset Rufum, Adelphum, Firminum, Leguncium, Auctorem, quem postremum Metensem Cathedram tenuisse, Attila Gallias depopulante, cum laudati*

Pauli

AUCTORE C. G.

Pauli Diaconi et Sigeberti Gemblacensis Chronicis asserit; verum, præterquam quod 240 fere annorum, quot inter annum 211 Sambatii, ut vult Chronista, emortualem, et Attilanam Galliarum vastationem fluxerunt, spatium amplius sit, quam ut a quatuor episcopis Sambatium inter et S. Auctorem mediis, etiamsi hic jam aliquot annis ante Attilanam cladem forte sederit, impleri potuerit, nisi sat diuturna Sedis vocatio excogitetur, nec S. Symeonem circa finem seculi II Commodo imperante, nec Sambatium circa initium seculi III sub imperatore Severo Metensi ecclesiæ præsedisse, sed eorum episcopatum multo serius collocandum esse Concilium Agrippinense ostendit.

cum Victor. in eadem serie quintus anno 346, uti ex Conciliis Agrippinensi

12 Concilii hujus, a variis Conciliorum collectoribus et nominatim a Labbeo tom. II col. 615 et sequentibus editi, Acta contra varias adversariorum, eadem ut dubia et suspecta traducentium, vel etiam ut falsa et supposititia plane reprobantium, objectiones, post Henschenium pluresque alios ejusdem Concilii insignes patronos, solide vindicavit Cornelius Byeus in Operis nostri tom. V Octobris a pag. 594, B ubi lector dictum Concilium pro seculi IX aut X figmento haud habendum esse, sed vere locum habuisse probatum inveniet: in hac autem Synodo, quam anno 346 celebratum fuisse ei præfixæ hæ notæ Chronologicæ: Post consulatum Amantii et Albini IV Idus Majas, ostendunt, nominatus ac inter episcopos, qui nomine suo interfuturos miserunt, recensetur Victor Mediomatricorum, seu Metensium: duos hujus nominis Antistites vulgati probatioris notæ episcoporum Metensium Catalogi exhibent, ordine videlicet quintum et sextum. Cum igitur ex Concilio Coloniensi consectarium sit Victorem, seu primum, seu secundum, circa medium seculi IV Metensem sedem tenuisse, consectarium ulterius fit, nec S. Symeonem nec Sambatium memoratis II et III seculis floruisse; cum in omnibus, quos consului, Metensium episcoporum Catalogis ambobus Victoribus postponantur. Ast, cum in episcoporum nomina, in Actis dictæ Synodi expressa, librariorum vel imperitia vel oscitantia errores irrepsisse C ii etiam, qui vel maxime eam pro genuina habent, admittant et proinde, si quis, uti non timere posset, Victoris Mediomatricorum episcopi nomen erronce ibi signatum reperiri, arguat, argumentum a Concilio Agrippinensi ad figendam episcoporum Metensium Chronotaxim, petitum, elumbe prorsus fieret ac enerve, nihil esse, quod errorem hunc commissum esse magnopere suadeat, sed nomen Victoris in ejusdem Concilii Actis recte verosimilius legi hic ostendisse juverit.

et Sardicensi probatur,

13 Opinioni nostræ quo in Actis Concilii Agrippinensis Victoris nomen recte expressum arbitramur, non leviter stabiliendæ subservit Synodus Sardicensis, quæ anno 347, post habitam Synodum Agrippinensem proxime sequenti, passim innectitur: missæ enim ad absentes episcopos, ut hujus Acta suffragio suo confirmarent, epistolæ Synodicæ inter Galliæ episcopos, ut videre est apud Labbeum tom. II col. 679, subscripsere duo Victores sine expressione quidem Sedium suarum episcopalium, D hos tamen eosdem esse, qui in Actis Concilii Agrippinensis Victor Vangionum, seu Wormatiensium, et Victor Medriomatricorum seu Metensium nominantur, exinde persuasum habeo, quod cætera omnia episcoporum nomina (excipe Sanctini et Pancharii, quæ frustra hic quæres) dictæ epistolæ Synodicæ subscripta reperiantur, quæ in Actis Concilii Agrippinensis leguntur expressa; itaque, cum, si error in nomen Victoris Metensis episcopi, in Synodo Agrippinensi expressum, irrepsisset, futurum fuisse ut idem error in omnibus Concilii Sardicensis editionibus, in quibus, testante Pagio, in Critica, Victor constanter legitur, repetetur, haud sit verosimile, Victorem, qui in omnibus episcoporum Metensium Catalogis recensetur ordine quintus, cum paucos tantum Sedis annos hujus successori cognomini iidem Catalogi tribuant, in Concilio Agrippinensi vere partem habuisse, et suffragio suo Acta Concilii Sardicensis confirmasse consequitur.

solata una quæ ex Actis

14 Aliter quidem inter Majores nostros Henschenius in Commentario de S. Servato tom. III Maii E pag. 214 et in exegesi historica de episcopatu Tungrensi et Trajectensi, ac etiam Sollerius in Commentario de S. Auctore tom. II Augusti pag. 556 et sequentibus senserunt, male in Concilio Agrippinensi Victorem legi, hujusque loco Auctorem, qui in Catalogis Metensium præsulum recensetur post Victorem octavus, legendum esse contendentes; et profecto si Actis S. Auctoris Metensis a Paulo Diacono seculo VIII, et Actis S. Servatii ab Harigero, seu potius Herigero, abbate Lobiensi in confinio seculi X et XI, conscriptis, quæ utraque S. Servatium ex peregrinatione Romana, quam ad avertendam imminentem ex Hunnica irruptione Galliis cladem Sanctus his Tungrensis episcopus susceperat, redeuntem ad S. Auctorem accessisse, eumque de futuro civitatis Metensis excidio commonuisse produnt, atque ita duos hos Sanctos coævos faciunt, adstipulari velimus, cum præter eum, qui seculo IV Conciliis Coloniensi, Sardicensi et Ariminensi interfuit, alterum seculo V in Cathedra Tungrensi sedisse S. Servatium cum laudatis Majoribus F nostris non arbitremur, in dictis Conciliis partem habuisse S. Auctorem, non vero Victorem, adeoque hujus nomen falso in iisdem expressum apparere, omnino fatendum est; ast quoniam, quæ laudatos Henschenium et Sollerium in hanc eo facilius, quod communiorem tum, sed jam a plurimis eruditis rejectam, de pluribus ecclesiis in Galliis seculo I fundatis, sententiam sequerentur, et secundum hanc Victorem diu ante Concilium Agrippinense ecclesiæ Metensi præfuisse putarent, induxerunt opinionem, S. Auctoris et S. Servatii Acta, spectata horum ætate, magnam facere fidem haud sint nata, hæc potius ex sæpe dictis Agrippinensi et Sardicensi Conciliis, quam ipsamet Concilia ex iisdem Actis corrigenda esse, meo quidem judicio, probabilius est.

S. Auctoris

15 Ut vero prorsus ita censeam, non parum adhuc inde moveor, quod isthæc Pauli Diaconi et Harigeri de S. Servatio ad S. Auctorem accedente narratio non aliunde, quam ex iis, quæ S. Gregorius Turonensis lib. II Historiæ Francorum scripsit,

per

AUCTORE C. G.

A *per meras conjecturas nata fuisse videatur : egerat hic Historiæ Francicæ sanctus parens citati libri cap.* V *de Romana S. Servatii peregrinatione, deque percepta revelatione, qua* Apud domini deliberationem prorsus sancitum *esse*, Chunos in Gallias advenire *S. Servatius Romæ didicerat; tum relatis hujus Sancti reditu, obitu ac sepultura dictum caput* V *S. Gregorius finit : capite deinde sequenti aliam narrat revelationem de S. Stephani Metis oratorio his verbis :* De quo Oratorio quæ a quibusdam audivi, narrare non distuli : ajunt enim, priusquam hi hostes venirent, vidisse VIRUM FIDELEM in visu quasi conferentem cum Sanctis Apostolis Petro et Paulo Beatum levitam Stephanum de hoc *(Metensis civitatis)* excidio et dicentem : . . . . quod si tantum facinus populi supercrevit, ut aliud fieri non possit, nisi civitas tradatur incendio, saltem vel hoc Oratorium non cremetur; cui illi ajunt : Vade in pace, dilectissime frater, Oratorium tantum tuum carebit incendio. *Has* B *autem binas revelationes quarum priorem ex communi fama seu traditione S. Servatio, Romæ existenti, posteriorem vero, de qua dubitanter et ex particulari tantum quorumdam narratione loquitur, non S. Servatio, sed* Viro *cuidam* fideli, *cujus nomen verosimiliter non habuit compertum, S. Gregorius adscribit, atque ita alteram ab altera studiose distinguit; Paulus vero Diaconus in unam confusas S. Servatio Romæ ostensas fuisse asserit, ex hac solum conjectura, qua* VIRUM *illum* FIDELEM, *secundum mentem S. Gregorii a S. Servatio plane diversum, cui sanctus Turonensis antistes dictam de Metensi S. Stephani Oratorio revelationem cap.* VI *Historiæ suæ attribuerat, non alium fuisse putavit, quam S. Servatium, de cujus Romana peregrinatione, perceptaque de imminente Hunnorum in Gallias irruptione revelatione idem Sanctus cap.* V. *tractarat; huic autem semel positæ conjecturæ aliam, qua Metensem episcopum de futura Metensis civitatis clade a S. Servatio commonitum fuisse credidit, superaddere Paulo Diacono difficile non fuit; cum-* C *que præterea hic scriptor plures Hunnorum irruptiones in unam Attilanam cæteris famosiorem, cum laudato S. Gregorio Turonensi confunderet, et Attila in Galliis sæviente S. Auctorem Metensi ecclesiæ præsedisse aliunde forte nosceret, ex mox dictis male fundatis conjecturis facile ansam arripere potuit S. Servatium et S. Auctorem, ætate licet disjunctos, et sub diversis Hunnorum irruptionibus viventes, consociandi.*

et altera quæ ex Actis S. Servatii

16 *Paulo Diacono satis consonat Harigerus, si excipias, quod ubi Diaconus ille Foro-Juliensis tam S. Servatium quam S. Auctorem Attilanæ in Gallias irruptioni coætaneos statuat, Abbas hic Lobiensis, Attilæ diserte mentionem non faciens, ad alium anteriorem Hunnorum in Gallias ingressum, quem circa annum* 384 *accidisse probavit Henschenius ex verbis S. Ambrosii Maximo tyranno, conquerenti, quod* Banto comes barbaros sibi immisisset, *respondentis, quod non contra ipsum, sed* adversus Juntunghos, qui populabantur Rhætias, Hunnus accitus esset, *utrumque istum Sanctum antistitem referre videatur; cæterum eadem, qua Paulus Diaconus duas supra dictas revelationes, secundum mentem S. Gregorii Turonensis verosimiliter distinctas, in unam confudit, et S. Servatio adscripsit, laborat conjectura, eumdem de mœnibus Metensis civitatis ultro ruentibus commentus est errorem, quo fit, ut Harigeri de S. Servatii ad S. Auctorem accessu narratio ex eodem Metensis Chronici auctore verosimiliter promanasse videatur, atque adeo rejectis hujus Chronistæ conjecturis, ruat quoque, quæ contra nostram, qua S. Servatium et S. Auctorem plurium annorum intervallo disjunctos fuisse arbitramur, opinionem ex Harigero movetur, difficultas; nec obstat quod hic Chronici episcoporum Tungrensium, Trajectensium et Leodiensium concinnator antiquiora, quæ laudat, S. Servatii Acta præ oculis habuerit, atque ex his idcirco narrationem suam texuisse videri posset, quandoquidem se eis, si tamen ipsamet sat sincera fuerint, errores aliunde haustos immiscuisse, dum ipso narrationis suæ* E *exordio S. Servatium, in serie episcoporum Tungrensium, uti hodieque non dubitant, primum, in eadem serie decimum fuisse asserit, eidemque coævum ex antiquis versibus, id tamen neutiquam, ut scite observavit Dolmansius Tom. IV Augusti pag.* 40 *num.* 19, *innuentibus, S. Lupum, episcopum Trecensem in Campania, perperam facit, sufficienter prodat.*

contra movetur, difficultate,

17 *Cum igitur sic habeat, erroresque hi, quos Harigerus inter* multas a divina provisione tum temporis accensas faces, *seu inter multos sanctos* Viros *ecclesiarum regimini tum temporis, quando videlicet, ut præmiserat,* S. Servatius ecclesiæ Tungrensi præsidebat decimus, *atque hic Sanctus* quærebat pro barbarica irruptione fieri reconciliatio, *præpositos, S. Lupum recensens, atque ita hunc antistitem, Attila Gallias depopulante, Trecensem ecclesiam indubitate moderantem, S. Servatio æqualem statuens, committit, ab antiquioribus S. Servatii Gestis, si hæc sincera fuerint, abfuerint, et proinde aliunde ab hoc auctore in suam de S. Servatio lucubrationem sint illati, ipsam quoque de S.* F *Servatio ad S. Auctorem accedente narrationem Harigerum aliunde, et quidem ex Pauli Diaconi Chronico mutuasse, errores, quos num.* 15 *notavimus, utrisque communes admodum verosimile efficiunt, præsertim, cum in præfixa Operi suo Præfatione, se Leodiensis* Sedis Pontificum tempora et gesta, quæ undecumque potuere corradi, ad *sua* usque tempora collegisse, *palam faciat : atque hinc ulterius, quemadmodum ea, quæ Paulus Diaconus de S. Auctore, a S. Servatio, Roma redeunte, de imminente Metensis civitatis clade commonito, comminiscitur, incertis, ut ante observavimus, videntur inniti conjecturis, incerta quoque esse et dubia, quæcumque Harigerus de S. Servatii ad sanctum Auctorem accessu memoriæ prodit, consequitur. Neque hæc minus falsitatis suspecta forent, etsi etiam secus ac opinamur, ex Pauli Diaconi Chronico ab Harigero haud essent deprompta : prætterquam enim quod hic scriptor plurima, a veritate longissime devia, uti eruditis hodieque passim no-*

tum

AUCTORE C. G.

tum est, in litteras miserit, atque etiam in rebus S. Servatii ætate posterioribus sit hallucinatus, a SS. Servatii et Auctoris episcopatu tot seculis vixit remotus, ut quæ de hisce sanctis episcopis scribit, nisi sat firmo antiquiorum monumentorum testimonio confirmari queant, sint vel parvi dumtaxat in pretio habenda, vel etiam prorsus contemnenda; atque ita modo fit, ut ex incerto et dubiæ admodum fidei Harigeri testimonio S. Servatium et S. Auctorem synchronos fuisse, et idcirco hujus posterioris nomen, Victori, *in Conciliis Agrippinensi et Sardicensi expresso, substituendum esse, evinci nullatenus possit.*

floruerit:

18 *Sane nec Harigeri nec Pauli Diaconi authoritas remorata est Sigebertum Gemblacensem, ne hic scriptor, quem exarata ab eis Chronica verosimiliter non latuerunt, sanctos illos Metensem et Tungrensem episcopos ætate disjungeret ad annum* 453 *de Attilana clade ita scribens :* Auctor episcopus captivatur; *et proxime subjungens :* Hoc excidium Galliis impendere Servatius Tungrensis longe ante in spiritu præviderat, et Romæ a Petro apostolo hoc judicium Dei inevitabile fore didicerat : *igitur etiam, cum inter hujus Tungrensis episcopi Roma reditum et sanctum obitum parvum admodum temporis intervallum intercessisse ex S. Gregorii Turonensis Historiæ Francorum citato lib.* II *cap.* V *sufficienter pateat,* longe ante *hoc excidium, quod, ut laudatus Sigebertus innuit,* longe ante *prævidit, et* longe ante . . . . Romæ . . . . inevitabile fore *didicit, adeoque etiam* longe ante, *quam S. Auctor ecclesiæ Metensi episcopali munere præsideret, anno videlicet* 384, *circa quem annum initium habuisse videntur prænuntiatæ Galliarum strages, S. Servatius vivere desiit ; atque ita quidem S. Servatium et S. Auctorem ætate fuisse disjunctos, ut prior circa memoratum annum* 384, *quem ei emortualem ex Wendelino Henschenius assignavit, obierit, posterior vero sub illatam ab Attila circa annum* 451 *Galliis stragem, uti docet laudatus Sigebertus ac etiam Paulus Diaconus, quamvis erronee S. Servatium ad idem tempus referat, vixerit, et proinde a vero aberrasse Harigerum et Paulum Diaconum, qui eos consociarunt, persuasum mihi habebo, donec vel Valesii sequaces ex certioribus monumentis Servatium quemdam secundum circa medium seculi* V *in cathedra Tungrensi sedisse ostenderint, vel donec, ut Henschenius posuit, S. Auctorem et S. Servatium seculo* IV *coævos fuisse, majori quam Pauli Diaconi et Harigeri authoritate, quæ, spectatis hactenus hoc § dictis, magnopere officere nequit, quominus Victorem eodem seculo* IV *in Conciliis Agrippinensi et Sardicensi vere partem habuisse, uti omnia utriusque Concilii exemplaria demonstrant, verosimillimum maneat, probatum detur.*

ex quo sequitur, Sanctum nostrum circa annum 320 *verosimiliter obiisse.*

19 *Jam vero quoniam Victor in serie episcoporum Metensium quintus anno* 346, *ut hujus nomen sæpe dictis Conciliis Agrippinensi et Sardicensi subscriptum ostendit, ecclesiæ Metensi præsederit, patet enormiter hallucinatum fuisse Chronistam Metensem apud Acherium, dum S. Symeonis obitum circa finem seculi* II, *et Sambatii hujus proximi successoris circa initium seculi* III *collocavit : non immerito itaque reliquam ejus Chronotaxim, cum annos primorum illorum antistitum pro arbitrio assignasse, eosque immodice auxisse videatur, ut primum ejusdem sedis episcopum S. Clementem ad Apostolorum tempora reduceret, rejicimus, eamque rectius hoc modo ordinamus, ut novem Metensis ecclesiæ præsules S. Auctorem Attilæ coætaneum inter et S. Sperum seu Hesperium Concilio Claromontano, anno* 535 *habito, subscriptum medii spatium* 80 *circiter annorum impleverint ; spatium vero, quod reperitur inter annum* 451 *et* 347, *sufficiens est, ut eo tempore sedere potuerint partim S. Auctor et S. Victor et inter hos octo posterioris successores. Porro cum a S. Victore usque ad Sanctum nostrum* Cœlestium *duo tantum episcopi numerentur medii, sancti videlicet Patiens et Felix, detur his singulis decennium, Sancti nostri episcopatus longe ab Apostolorum temporibus removendus erit, ejusque obitus circa annum* 320, *cui calculo adhærere etiam videntur Galliæ Christianæ auctæ auctores tom.* XIII *col.* 679, *quem tomum postquam hic Commentario prelo jam paratus esset, nacti sumus, collocari poterit.* *

* Nota 26.

DE

A D

DE S. DONATIANO EPISCOPO

RHEMENSI CONFESSORE

BRUGIS IN FLANDRIA

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

S. D.

B E

§ I. Sancti frequens in Fastis sacris memoria : reliquiæ Rhemis in Flandriam translatæ : apud has inventæ Ebonis archiepiscopi Rhemensis litteræ impugnatæ.

SENESCENTE SECULO IV.

Frequens Sancti apud Martyrologos

A*nono æræ Christianæ seculo, quo corpus* S. Donatiani *Rhemis urbe Galliæ notissima ad secundam Flandriæ metropolim, ubi colitur hodie, Brugas translatum fuit, celebrari adeo cœpit hujus sancti præsulis tam apud Gallos, quam Flandros finitimosque populos memoria, ut non tantum in recentioribus Usuardi apud Sollerium auctariis, Florario nostro Ms., aliisque Fastis sacris, verum etiam in vetustioribus Mss. codicibus, ipsoque Martyrologio Romano vulgari locum sibi merito vindicaverit. Agmen ducat Centulensis seu monasterii S. Richarii codex, qui in Sancti annuntiatione nonnihil prolixior est, atque hodie sic habet :* Eodem die festivitas S. Donatiani septimi Rhemorum episcopi, cujus corpus in castro Brugensi magnæ reverentiæ habetur. *Pauciora, ut dixi, habent alii codices licet antiquiores et Martyrologia recentiora, si excipias Parisiense ad diem* XII *Octobris et Gallicanum Andreæ Saussayi, quod, cum latius more suo vela hic explicet, simulque lectorem ad agitandarum mox controversiarum notitiam manuducat, haud abs re duxi verbatim recitare, ut sequitur :* Ipso die (XIV *Octobris)* Sancti Donatiani Remensis metropolis episcopi et confessoris. Qui ortu Romanus, filius Cornelii et Lucinæ, primam ætatem divinæ sapientiæ studiis exornavit. Obque virtutum Christianarum dotes ablegatus in Galliam ad religionem promovendam, et animas incolarum excoleudas, sancto Materniano Remensi archipræsule ad Sedes beatas ascendente, selectus in ejus vicem, ecclesiæ illius nobilissimæ gubernacula ab anno Christi trecentesimo sexagesimo ad annum usque trecentesimum nonagesimum laudabili moderamine direxit.

C

præsertim Saussayum memoria,

2 Demumque rerum admirabilium cœlestiumque virtutum splendore coruscans, filius lucis, pacisque parens, et pietatis atque justitiæ egregius sator et cultor, cursu egregie confecto, ad coronam emeritam properavit. Cujus tumulum miracula inde ingentia illustrarunt. Ob quæ cœlestis gloriæ insignia, ut potens opitulator, a Balduino Ferreo Flandriæ marchione expetitus est, quatenus sacrorum ejus pignorum præsidio tota hæc regio Oceano vicina adversus Danos, Normannos, ceteramque Aquilonis barbariem muniretur. Annuente igitur Carolo Calvo Francorum rege, ab Ebbone archiepiscopo Remensi sacratissimum ejus corpus in scrinio conditum pretioso, Brugas ad ipsum Balduinum dono transmissum est : hoc cum monitu, ut ab eo congrua devotione observaretur : cum jam pridem comprobatum esset, virum miræ sanctitatis, pium exauditorem, et promptissimum apud Deum intercessorem se consuevisse præbere tam secularibus angustiis occupatis quam peccatorum nexibus detentis. Igitur ab ipso principo magna cum devotione suscepto tanti cœlitis corpore, in basilica sanctæ Mariæ collocatum est eximio cum ornatu. Radiavit autem illic beatus Hospes tot prodigiis, ut ædem sacram tandem suum in patrocinium, et titulum vendicarit, tantaque replevit meritorum gloria, ut demum ob claram ejus ibi memoriam ipsam ecclesiam Paulus papa IV in cathedralem erexerit, quæ etiamnum hujus beati nuncupatione pollet, perpetuisque præsidiis gloriatur.

F

ejusdemque ab episcopis synonymis Catalaunensi,

3 *Quominus vero recitata Saussayi verba, quæque alii de Sancti nostri translatione ac gestis scripsere, mox critice percurramus, nonnihil morantur nos Baronius et Tillemontius : quorum hic Monumentorum ecclesiasticorum tom. X pag.* 463 Donatianum *nostrum a Catalaunensi ejusdem nominis forte haud distinguendum arbitratur ; ille vero, cum Ca-*

bilonensi

AUCTORE S. D.

bilonensi itidem Synonymo confusum a nonnemine fuisse, in suis ad Martyrologium Romanum Notis ad hunc diem affirmat. Verum ea, quæ Tillemontium movit ad id opinandum, ratio haud adeo fundata est, quantum quidem hic auctor credidit; nam multo probabilius est, S. Nicasium, qui tertius fuit Sancti nostri successor, esse occisum circa annum 407 *a Wandalis, quam, quod putavit Tillemontius, anno* 451 *ab Hunnis, ut satis solide contra eumdem Tillemontium Pagiumque probatum reperies a Joanne Stiltingo nostro in Sylloge sua de S. Viventio,* Donatiani *successore, ad diem* VII *Septembris vel hoc unico argumento, quod ea Wandalorum irruptio, in qua coronatus est S. Nicasius, refertur in epistola ad Ageruchiam a S. Hieronymo, diu ante annum* 451 *vita functo : unde nec potuit Sanctus noster circa annum* 410, *quod suspicatus fuit Tillemontius, utrique ecclesiæ Rhemensi videlicet et Catalaunensi præesse, sed quartus tantummodo ejus successor Baruc seu Barucius. Nec Sollerius,*
B *dum* S. Donatianum *Catalaunensem ad diem* VII *Augusti intulit in Opus nostrum, dubitavit, nec cuipiam alteri, qui S. Memmii Catalaunensis gesta ab eodem Sollerio ad* V *Augusti diem illustrata pervolverit, dubium fore arbitror, quin noster a Catalaunensi alius omnino fuerit.*

et Cabilonensi, distinctio,

4 *Quod vero spectat ad Cabilonensem, qui, quod Concilio Agrippinensi, anno* 346 *habito, subscriptus legatur, primus a plerisque indigitatur Cabilonensium præsul, tametsi hunc Baronius, loco supra citato cum Rhemensi nostro nonneminem confudisse scribat, opere tamen haud pretium est, ut propter unius alteriusve ignoti assertum, nostrum ab eo distingui debere operosius demonstremus ; patebit enim ex iis, quæ dicturi sumus § ultimo, Concilium istud Agrippinense Sancti nostri pontificatum satis diu præcessisse. Quare non alteri quam Rhemensi ecclesiæ* Donatianum *nostrum præfuisse certum rati, modo ad primam corporis translationem, quam celebrior Sancti in Ecclesia cultus Actorumque inquisitio subsecuta fuere, calamum quoque transferimus.*
C *Meminit celeberrimæ hujus translationis primus, qui suppar vixit, Flodoardus Historiæ Rhemensis lib.* I *cap.* 5 *his verbis :* Hinc *(post hæc Maternianum)* Donatianus extitit episcopus : cujus etiam pignora maritimas in partes episcopi Noviomagensis vel Tornacensis perlata, vario signorum memorantur splendore decorata. *Plura de eo Molanus in natalibus Sanctorum Belgii, Surius, aliique recentiores ad hunc diem. Quo vero tempore hæc translatio fuerit peracta, definiri vix posset, nisi lucem ministrassent Ebonis archiepiscopi Rhemensis litteræ, quæ apud corpus* S. Donatiani *anno* 1066, *dum de antiqua in novam thecam transpositum fuit, a Bertulpho Brugensis capituli tum proposito, primum fuere inventæ, et una cum corpore in novam thecam repositæ.*

Corpus quando sit in Flandriam delatum, etsi litteræ Ebonis archiepiscopi Rhemensis Brugis nobis missæ

5 *Edidere litteras hasce Molanus in Natalibus Sanctorum Belgii ad hunc diem, Miræus in Codice Donationum piarum cap.* XVI, *Surius, aliique non pauci; sed cum sensum integrum, quem hi addidere, desiderari cernerem in Ms., quod præ manibus est,* D *apographo Codicis Canonicorum Regularium S. Martini Lovanii, piscari in ipso fonte malui, litterasque dedi ad eruditissimum amplissimumque dominum Willebrordum Joris S. T. L., et Cathedralis ecclesiæ Brugensis Canonicum Graduatum et archipresbyterum, qui pro suo in sanctum Tutelarem amore ac studio precibus nostris longe majora una cum universo* S. Donatiani *capitulo præstitit ; nam adjunctis sibi sociis RR. DD. Ludovico Alberto Caytan ejusdem ecclesiæ Canonico, et Joanne Herdies Canonico itidem ac Secretario, non modo perscrutatus fuit episcopalis curiæ et capituli archiva, verum etiam ex horum codice antiquo, in pergameno integre conscripto, et actis capitularibus apographum nobis sane perutile ipsemet Brugis adveniens in Museum nostrum ultro detulit, tam sua quam prædictorum subscriptione testatus, traditam ecgraphum cum autographo per omnia concordare.*

atque hic recitatæ,

6 *Dicti itaque Codicis auctor rem, prout anno superius dicto contigit, litterasque Ebonis Rhemensis archiepiscopi ita exhibet :* E

Translatio Sancti Donatiani.

Ab Incarnatione Domini anno millesimo nonagesimo sexto : VIII Idus Januarii regnante Philippo in Francia, episcopante Rabodone, Roberto Marchione Roberti Jherosolimitani filio, Berthulpho præposito *(de his vide Appendicis num.* 4 *Annotatis* l, m, n, o) translatum est corpus Sanctissimi Patris nostri Donatiani Confessoris Christi : Septimi Remorum archiepiscopi : de scrinio in quo diu requieverat : in aliud summo ingenio, opere artificioso et omni diligentia ei paratum a suis in hac ecclesia ministrantibus canonicis.

Et subscriptæ litteræ sunt inventæ in priori scrinio cum corpore :

» Ego Ebo indignus Remorum archiepiscopus » hunc thesaurum super aurum et gemmas pretiosum tibi, gloriose marchio Balduine, nostrorum consilio clericorum transmitto : Donatianum scilicet septimum nostræ Sedis episcopum miræ sanctitatis Virum, pium exauditorem et promptissimum apud Deum intercessorem : tam secularibus angustiis occupatis : quam peccatorum sceleribus detentis. Quod nostris et antecessorum nostrorum temporibus miraculorum insignibus satis evidenter comprobatum est. Ejus Sanctique Remigii : ac innumerabilium Sanctorum vitæ scripta : Wandalorum vastatione scias esse delcta. Hunc attestatione divina tuæ fidei committo : quatenus eum divino servitio in quantum vales honorifices et secularibus dites. Vale, dilectissime in Domino. » *Celebrata olim a Brugensibus fuit prima translatio eo, quo contigit, die* VI *Januarii, seu Epiphaniæ Domini, sicuti alia, quæ postea contigit, ab iisdem hodie colitur* XXX *Augusti.* F

quæ denuo anno 1565 in reliquiarum transpositione

7 *Porro eædem hæ litteræ anno Domini* 1565 *a Petro Curtio Brugensium protoepiscopo denuo fuere repertæ*

A *repertæ, prout Acta capitularia Cathedralis ecclesiæ testantur, rem, ut contigit, sic referentia :* Jovis XI Octobris tempore missæ animarum, dominis in sacrario congregatis, domino decano præsidente, deliberato super ceremoniis servandis in translatione cistulæ ligneæ corpore seu ossibus Sanctissimi Patris et Patroni nostri Donatiani in novum feretrum argenteum pro nunc existens in sacristia, ordinatum fuit, quod sabbatho proximo pridie solemnitatis Sancti Donatiani sub horam primam ante vesperas dicta cistula transferatur et transponatur per episcopum Brugensem ad hoc et celebrationem requirendum, omnibus habituatis chorum frequentantibus ad hoc etiam convocandis, ut sic ex dicto sacrario per ostium versus navim ecclesiæ in chorum processionaliter deferatur, et Vesperæ confestim incipiantur, cum pitantia (*portione quadam fructuum*) in depositione feretri ab antiquo distribui consueta, prout omnia sic facta fuere dicto Reverendissimo cistulam feretro imponente, et primas Vesperas tantum in B pontificalibus celebrante.

repertæ fuerunt, lectæque,

8 Et in prædicta cistula corpus sive ossa Sancti Donatiani continente reposita fuit cedula *(schedula)* ibidem prius inventa ac alia noviter concepta tenoris subsequentis :« Ab Incarnatione Domini anno millesimo quingentesimo sexagesimo quinto mensis Octobris die decima tertia, regnante Hispaniarum rege Philippo Caroli quinti Romanorum imperatoris filio comite Flandriæ, etc., episcopante Petro Curtio primo episcopo Brugensi, ecclesiæ cathedralis præposituram obtinente, translata est per eumdem episcopum cistula cum corpore sanctissimi patris nostri Donatiani confessoris Christi, septimi Remorum archiepiscopi, de scrinio ligneo antiquo et detrito, in quo diu requieverat, in aliud argenteum, ponderis ducentarum viginti septem marcarum, summo ingenio, opere artificioso et exactissima cura ac diligentia ei parari et exstrui procuratum, a suis tunc in C hac ecclesia residentibus et sibi ministrantibus decano et canonicis, utpote venerabilibus dominis : Nicolao Tordomar decano, Jacobo Kervyn cantore, Georgio de Vriese scholastico, Alexandro Barradot, Marco Antonio Moscron, Francisco Fiers, Gherardo Bachusio, Joanne Heetvelde, Francisco Ghaele, Petro Pardo, Cornelio Claysshe, Joanne Reffert, Francisco Heede, Nicolao de Heere, Livino Westerlyne, Antonio Robyn, Arnoldo Woelaert, Jodoco Lambrecht, Jodoco Baersdorp, Jacobo Hueriblock, Joanne Brant, Antonio Monachi, Jacobo Pamele, Laurentio de Molendino, Silvestro Veerse, Jeronimo de Boodt, et Francisco Cordier » et litteræ præsentibus affixæ in priori scrinio ligneo fuerunt inventæ tenoris subsequentis : « Ab Incarnatione Domini », etc., *ut supra num.* 6 *cum unica hac discrepantia, quod hic scribatur* Baldawine, *ibi vero* Balduine, *quod nobis perinde est.*

9 *Servavere eumdem tenorem, qui litteras hasce edidere, ad unum omnes ; unde in Ms. Codice canonicorum regularium S. Martini Lovanii male omissa reor hæc verba :* Ejus sanctique Remigii, ac innumerabilium Sanctorum Vitæ scripta Wandalorum vastatione scias esse deleta. *Sed priusquam litteras illas stabiliendæ qualicumque chronotaxi adhibeam, venit prius examinandum, num nativæ ipsius Ebonis fuerint, num suppositæ sint aut suspectæ fidei. Posterioris esse generis censuere scriptores Galliæ Christianæ auctæ tom. IX col.* 5, *Guilielmus Marlotus, aliique pauci, quorum rationes ex sequentibus ejusdem Marloti verbis Historiæ Metropolis Rhemensis lib.* I *cap.* XXX *ita accipe:* Hanc, *ait,* translationem sub Hincmaro *(Ebonis successore)* contigisse necesse est, alioquin Chronologia non recte cohæreret, cum Ebo ad Balduini tempora non pervenerit, qui inauguratus dicitur a Meyero, et tamquam comes ad fidem receptus anno 863, ut adversus Danos, et omnem septemtrionalem barbariem perpetuus foret regni Galliarum propugnator, Ebonis autem ante Balduini forte natalem a sede sua pulsi, referatur E obitus ad annum 855 : unde fit, ut prædicta Ebonis epistola ad Balduinum, quam Molanus et alii suis intexuerant Chronicis, ob id primum valde suspecta sit, deinde quod falso in ea dicatur, tam Remigii quam Donatiani et aliorum gesta Wandalorum vastatione fuisse deleta, cum Wandalorum imo et Hunnorum in Gallias irruptio Remigii ætatem longe præcesserit.

auctore S. D. edocere possent, cum tamen impugnentur e Meyero,

10 *Atque hæc sunt Marloti sequaciumque palmaria argumenta, quibus contendunt Ebonis litteras suspectas reddere vel supposititias ; verum quod primum spectat, seu peractam eo anno Balduini Ferrei inaugurationem, facile ex eodem Meyero, si huic per omnia stare velit Marlotus, responderi potest ; tametsi enim ante annum 863 amplissima illa quam demum circa hunc annum a Carolo rege accepit, ditione Ferreus haud fuerit gavisus, scribit nihilominus ad annum* DCCCXXXVII *idem Meyerus, mortuo Odacro* Flandrarum *(sic eum vocat)* præfecto *Balduinum Ferreum hoc anno successisse, in Flandriæ nimirum comitatu, qui eo tempore parvis* F *limitibus inclusus, non alius fere erat ab hodierno Brugarum territorio, sive eo Flandriæ tractu, qui terra Franca seu Franconatus, vulgo* het Vrye *nuncupatur, ut satis clare deduci potest ex Actis S. Anscharii ad diem* III *Februarii ab Henschenio illustratis, e Caroli Calvi et Ludovici Pii Capitularibus, ac diplomatibus, quæ longum foret enumerare. Huic ergo maritimo tractui, Flandra id temporis dicto, jam ab anno* 837 *præfectum fuisse Balduinum Ferreum, primus quidem Meyerus tradidit, sed quem secuti fuere Oudegherstius Annalium Flandriæ cap.* XVI, *Malbranquus de Morinis tom. II lib.* V *cap.* LXIII, *Antonius Sanderus Flandriæ illustratæ tom. I pag.* 27 ; *factaque est hodie communis fere apud eruditos opinio, fundata non modo in nudo Meyeri asserto, sed in ipsis Ebonis litteris, quæ eo sane magis tam a puritate quam ab antiquitate merentur commendari, quod anno* 1096 *et* 1565 *repertæ fuerint ejusdem per omnia tenoris, quæque adeo Marloto suisque, ut eruditis quibusvis, non scopulo, sed potius argumento esse debuissent, Balduinum Ferreum,*

hujus contextus, nobis in speciem contrarius,

AUCTORE S. D.

reum, dum huic Ebo scribebat, reipsa tenuisse Flandriæ præfecturam : Constat enim, *inquit pag.* 4 *Supplementi Diplomaticæ cap.* 2 *Mabillonius*, Senatus-consultis, omniumque recte sentientium judicio, ea *(instrumenta antiqua)* sincera legitima esse reputanda, quorum falsitas nullis certis, indubitatisque argumentis evinci potest.

hinc pensata Hincmari, Iperii, biographi S. Winnoci, et Chronici S. Bavonis,

11 *Quod itaque Meyerus anno demum* 863 *Balduinum Ferreum inauguratum, regnique Francorum comitem appellatum esse perhibeat, id ita accipesis, ut Ferreus, qui eo usque præfuerat soli Flandriæ comitatui, post initam cum Carolo pacem, ductamque ejus filiam in conjugem, non tantum Flandriam ipsam, qua pellere cum rex ob raptum filiæ suæ nisus fuerat, sed universam insuper, uti creditur, Oceanum inter, Samonam, Scaldimque sitam et a prima Flandria postmodum denominatam regionem, dotis nomine ab eodem rege obtinuerit. Verum an nihil ultra Balduino præstitit Carolus? Hincmarus archiepiscopus Rhemensis scriptor synchronus apud Flodoardum Historiæ Rhemensis lib.* B *III cap.* XII *Nicolao I Pontifici sic scribit :* Dominus etiam noster rex.... honorem Balduino pro vestra solummodo petitione donavit, *post celebratas nimirum Autissiodori cum Juditha nuptias. Joannes Iperius in Sithiensi S. Berthini Chronico apud Marteneum tom. III Anecdotorum col.* 519 *ad annum* 862 *ita loquitur :* Rex prædictus *(Carolus)* ob amorem et honorem filiæ suæ Judich, Balduinum comitem Flandriæ auctorizabiliter instituit, eumque, heredes et successores ejus perpetuo comites nominari mandavit. *In Actis S. Winnoci abbatis Wormholtensis, quæ seculi* III *Benedictini part.* I *a pag.* 304 *a Mabillonio edita sunt, cap.* XV *sic legitur :* Karolus cognomine Calvus Francorum in sceptris imperium agebat, Baldewinus ejusdem gener monarchiam Flandriarum gloriose pollebat. *Chronicon S. Bavonis citatum a doctissimo Lesbroussartio in suis ad Oudegerstium notis tom. I pag.* 125 *ad annum* 867 *hæc habet :* Carolus Calvus... fecit eum *(Balduinum)* comitem, ut Flan- C driam in perpetuam hæreditatem obtineret, et omnes villas circa Samonam fluvium, ut puta Atrebatum, Hesdinum, Bapalmas, Morinum, Aream, et sanctum Audomarum.

inde Diplomatum Caroli Calvi, Caroli Simplicis,

12 *Anne ergo rex Carolus ut hæreditario ita et proprio jure Flandriam Balduino regendam tradidit? Aliudve sibi haud reservavit nisi feudale servitium? Fateor, satis aperte id insinuare citata monumenta ; nec dubium, quin rex, ubi jam Ferreo, filiæque suæ Nicolai opera reconciliatus erat, ad ejusdem Pontificis preces concesserit ei amplius aliquid, tum ut caram sibi filiam regio more dotaret, tum ut Balduinum, cujus ferreum brachium timebat, a regni hostibus abstraheret, et sibi arctius devinciret. Verum quandoquidem minime constet, qui per honores Balduino a rege donatos designare voluerit solus auctor contemporaneus Hincmarus, aliaque antiquiora imo synchrona monumenta aliter se habeant aliud quoque apparet dicendum : si enim spectaveris ejusdem Caroli Diploma anni* 877 *pro abbatia Marchianensi in comitatu Atrebatensi apud Miræum notitiæ ecclesiarum Belgiæ cap.* XLI, *invenies ita* D *de rebus, jam intra comitatus Balduini limites sitis, adhuc disposuisse Carolum, ac si directe sibi subjacerent ; unde Henschenius in Commentario prævio ad Acta S. Adalbaldi ad diem* 11 *Februarii*, § III *recte intulisse videtur, loca illa* adhuc regno Caroli mansisse subjecta, non Balduino Ferreo, Flandriæ marchioni, illius genero attributa. *Quin etiam per aliud Diploma anni sequentis pro capitulo Tornacensi in nova collectione Miræi tom. III part.* I *cap.* VIII *confirmat idem Carolus dicto capitulo* mariscum *(paludem)* unum in pago Flandrensi. *Ita pariter Carolus Simplex ibidem part.* II *cap.* XIII *Diplomate anni* 899 *confirmat possessiones monasterii Elnonensis* in Curtriaco, Mempisco, et Flandris, *nulla Flandriæ comitum facta mentione.*

ejusdemque S. Winnoci biographi

13 *Quod vero citata S. Winnoci Acta attinet, conscripta circa medium seculi* XI, *tametsi in hisce tam Balduinus Ferreus, quam hujus filius Balduinus Calvus dicantur Flandriæ (vide num.* 18 § *sequentem) monarchæ, quam parum tamen Calvo licuerit, luculenter docet caput sequens* XVI, *quod hæc* E *habet :* Successu interea temporum surrexit in Flandria optimum inter millia caput Baldewinus cognomine Calvus..., qui suspicione irruptionis adversæ partis, quæ jam post longum furorem vix quieverat, ductus, fines Flandriæ facile usque ad id temporis accessibiles, et pervios hosti castris munierat, omnique in reliquum impugnationi clauserat. Tunc etiam locum Bergas dictum præsidio placuit munire.... animo insuper quidquam honeste utile et utiliter honestum concepit, quod tam honeste quam utiliter opere perfecit, sacrosanctum videlicet corpus B. Winnoci illo transferre.... tenebat ea tempestate sceptra Francorum rex Karolus *(Simplex)*.... quem præfatus Flandriarum monarchus adiens (habuit enim apud ipsum plurimum posse) consilium animi sui regis roboravit consilio, et magnificavit privilegio. Nam mox ut animum regis super præfati loci mentione* convenit, proprii se voti compotem invenit : quia super eodem loco privilegium regale facile obtinuit, affectusque sui effectum F auctoritate regia promeruit. Tunc demum Sithiu perrexit ire. quo jam (ut diximus) timore hostili sacrosancti Winnoci membra contigit transferri. Et licet qua arte poterant obnitentibus Audomaricolis, sacrosanctum corpus abstulit, et ad locum Bergas, quo destinaverat, transtulit : quem jam regali et privilegio et munificentia (ut diximus) adeo ditaverat, ut cum Flandria honestam sui partem hodie habeat.

* *forte melius* : munitione.

auctoritate, explicatur.

14 *Vides itaque, non tantum non licuisse Balduino Calvo sanctorum lipsana transferre, sed nec oppida aliave loca munire sine expresso regis Caroli consensu : et quidem quod attinet Sanctorum corporum translationem, audi canonem LI concilii Moguntiaci, jussu Caroli Magni anno* 813 *habiti :* Deinceps vero corpora Sanctorum de loco ad locum nullus præsumat transferre, sine consilio principis vel episcoporum et sanctæ synodi licentia. *Igitur Calvus consulendo Galliæ regem, hunc uti dominum suum ac principem satis aperte recognovisse videtur. Vides pariter e citatis antea monumentis,*

A *mentis, disposuisse reges Franciæ de terris, Ferrei ejusque filii comitatui jam annexis, ut proprio jure ad se pertinentibus : unde cum nec ullum comitum Flandriæ sigillum nec diploma ante Arnulphi Magni tempora investigare valuerit impigerrimus illorum conquisitor Olivarius Vredius, satis certum apparet, Balduinum Ferreum et Calvum ejus filium tam Flandriam proprie dictam, quam additas post a Carolo ditiones non aliter quam regis nomine administrasse : adeo ut honores, quos Balduino præstitos Hincmarus ait, haud aliud fuerint, quam comitatus Flandriæ, quo enm rex privaverat, recuperatio, titulus comitis regni, et jurisdictionis, quam supra e Meyero descripsimus, ampliatio. Sic enim et Dadinus pag.* 18, *ad marginem citans Aymoïni continuatorem lib.* V, *capitibus* 27 *et* 37, *refert, eumdem Carolum dedisse honores Gerardi comitis Bituricensis Bosoni Richildis conjugis fratri ; Ludovicum item Balbum honores Bernardi Gothiæ marchionis divisisse, quales etiam nec alios intellexisse Hincma-* B *rum, vix dubium reor.*

§ II. Vindicatæ Ebonis litteræ : ex iisdem hausta translationis epocha.

Aliud quod e Caroli Calvi Capitularibus,

Explicato jam, quem Ebonis litteris opposuit Marlotus, Meyeri textu, transeo ad ejusdem Caroli Capitulare anno 853 *de Missis Dominicis apud Silvacum editum, tum ut parvi antiquæ Flandriæ limites denuo innotescant lectori, tum (qui mihi scopus est) ut occurram alteri argumento, quod ex eodem deducere adversarii possent. In hoc itaque apud Miræum lib.* I *Donationum Belgii cap.* VIII *e Sirmondo, et apud Stephanum Baluzium tom.* II *col.* 68 *num.* III *dicuntur* Immo episcopus *Noviomagensis seu Tornacensis,* Adalardus abba *(non* C *Corbeiensis, ut asserunt Vredius et Miræus, qui tum obierat, sed Sithiensis vel S. Bertini)* ; Waltcaudus, Odelricus missi in Noviomiso, Vermendiso, Adertiso, Curtriciso, Flandra, comitatibus Engilramni, et in comitatibus Waltcaudi. *Intulit hinc Vredius Historiæ Flandriæ part.* I *pag.* 494, *quinque recensitos hic comitatus reipsa pertinuisse ad Engilramnum, huncque eumdem existimavit cum Ingelranno seu Inghelramo illo, quem Flandrensia Chronica filium fuisse Lydrici Harlebecani et post hunc Flandriam rexisse, constanter perhibent. Cumque Engilramni nomen subscriptum legeret sacramento, Carolo regi apud Carisiacum anno* 858 *præstito, ultro putavit idem Vredius, eumdem semper Inghelramum non tantum usque ad mox dictum annum fuisse superstitem, verum etiam ab anno* 853, *occiso a Nortmannis Nithardo, Franciæ maritimæ ducatum obtinuisse, hac ductus ratione, quod in citato Caroli Calvi capitulari videantur eidem attribui quinque comitatus. Quod si vera sit hæc Vredii opinio, pace ipsius inferri potest, hunc Inghelramum ante annum* 853 *non nisi comitem extitisse ; sed cujus, inquies, territorii comes? Juxta ipsum Vredium certo Flandriæ proprie dictæ, cujus marchionem cum circa annum* 840, *ut probabitur, vocet Ebo Balduinum Ferreum, concludere possunt adversarii, Ferreum circa id tempus Flandriæ marchionem revera haud fuisse, imo forte nec natum, ac propterea Ebonis litteras reddi valde suspectas.* AUCTORE S. D.

quodque Vredium pressit,

16 *Extricaturus hac sese difficultate Vredius tomo citato pag.* 499 *hanc init viam :* Nunc vero, *inquit,* ad Ingelramum nostrum Flandriæ et Curtricisi comitem revertamur. Credibile omnino est, eum Cortraci aut Harlebecæ fere commoratum fuisse, præsertim invalescente jam ætate, ac filio suo Balduino Ferreo juveni imperterrito, et fortissimi brachii, unde nomen accepit, Flandram omnem, quæ non Brugensem tantum, sed et Furnensem, et Bergensem, et Burburgensem districtum continebat, adversus Normannorum impetum vice sua defendendam, jam dudum ab anno 840 commisisse, eumque esse Balduinum illum E marchionem ad quem, in Brugensi castro potissimum residentem Ebo Rhemensium episcopus sacrum D. Donatiani corpus transmisit, etc. *Verum si adeo jam invalesceret Inghelrami ætas, ut otio magis quam imperio congrueret, eritne ergo credibile, eum post tredecim annos, ut pag.* 494 *Vredius opinatur, creatum ducem universæ maritimæ Franciæ? Sed neque hæc Vredius probare ullatenus valuit. Cernens insuper, adversari sibi Flandriæ Annales, qui unanimes tradunt fuisse Audacrum Ingelrami filium et Balduini Ferrei patrem, hunc e Genealogia comitum Flandriæ expunctum vult, pag.* 509 *ita scribens :* Conjicio confictum esse nomen e cura custodiæ maritimæ, dum exhortando custodes, sæpius pronuntiant : « Houd » vel « Haud u wacker » quod nobis significat « vigilem te tene » unde natum Odacer et Audoacer, Ingelrami, seu Balduini agnomen, nataque fabula de Odoacro, Audoacro, seu Audacro, Ingelrami filio, Balduini patre. *Non immerito sane hoc nominis etymon conjecturam appellat ipsemet Vre-* F *dius ; sed antequam plura de hisce dicamus, reverti lubet ad citatum capitulare Caroli Calvi, dictumque huic apud Carisiacum jusjurandum, utpote palmaria Vrediani systematis fundamenta.*

argumentum solvitur,

17 *Capitularis quidem contextus tametsi Vredio, quique ei subscripsit laudato superius Lesbroussartio satis appareat evidens, nihilominus pace horum scriptorum dixerim, ita explicari posse, ut, sicuti quinque recensiti comitatus a comitatibus Waltcaudi haud expressis, ita pariter a comitatibus Engilramni fuerint distincti, atque ita forte legendus sit :* Missi in Noviomiso, Vermendiso, Adertiso, Curtricisio, Flandra, et comitatibus Engilramni *(his etiam tacitis)* et in comitatibus Waltcaudi. *Sed dato etiam, quod hosce comitatus forte ut dux aut comes primarius moderatus fuerit Engilramnus, alius hic sit oportet ab Inghelranno seu Inghelramo illo, qui locum tenet in Genealogia comitum Flandriæ; nam præterquam quod ejus nomen subscriptum legatur juramento, Carolo regi apud Carisiacum*

AUCTORE S. D.

cum præstito, meminere ejusdem apud Chesnium ad annum 964 *Annales Fuldenses, Flodoardus in Chronico ad annum* 870, *et Annales Bertiniani ad annum* 875, *atque adeo circa ea tempora, cum Balduinus Ferreus omnium scriptorum consensu Flandriæ et vicinorum locorum universo potiebatur imperio. Hæcque si advertisset Vredius, non habuisset necesse expungere Audacrum, et recedere a Flandriæ Annalibus, ab eaque comitum Genealogia, quam tom. III Anecdotorum a col.* 377 *e Ms. codice monasterii Clari-Marisci edidit Marteneus, cujusque prior pars eidem Marteneo scripta videtur ab auctore satis accurato statim post Bovinum prælium, id est post annum* 1217, *atque ita incipit :* Anno ab Incarnatione Domini DCCXCII imperatoris Constantini filii Hyrenæ primo, Karoli quoque Magni regis Francorum, postea imperatoris Romanorum XXIV Lidricus Harlebecensis comes videns Flandriam vacuam et nemorosam, occupavit eam. Hic genuit Ingelrannum comitem, Ingelrannus genuit Audacrum, Audacer genuit vero Balduinum Ferreum. *In Chronico etiam Elnonensi apud eumdem Martencum tomo citato a col.* 1390, *et in antiquis Chronicis monasterii S. Martini Tornacensis, et apud Iperium Ferreus ubique appellatur Audacri filius.* B

ac dictæ litteræ ex Actis S. Winnoci,

18 *Misso itaque, quod nimium Marloto favet, Vredii systemate, redeo ad supra citata S. Winnoci Acta, quæ ibidem cap.* XV *de hujus Sancti translatione hæc habent :* Karolus cognomine Calvus Francorum in sceptris imperium agebat, Baldewinus ejusdem gener monarchiam Flandriarum gloriose pollebat.... his diebus mucro divinæ animadversionis de vagina sua eductus circa marina maxime loca ulciscenda frena laxavit : merito enim sui erroris populus terræ id promeruit : nam regio Danorum satellitem funestum de sinu suo evomuit, qui quæque circumcirca gladio igni absorbuit, maximeque in Flandriarum atque Mempiscorum confinio incredibili desævit exterminio. Unde contigit sacrosanctum corpus Beati viri *(Winnoci)* de loco propriæ quietis Woromholt efferri, et ad Sithiu in ecclesiam B. Audomari transferri. *Jam vero cum hæc Danorum irruptio ab auctore Chronici de gestis Normannorum ante Rollonem, a Chesnio tom. II a pag.* 655 *primum editi, contigisse dicatur anno* 846, *sequitur, Balduinum Ferreum ante hunc annum, contra quam Marlotus eique adhærentes voluere, tenuisse Flandriæ præfecturam, cujus initium aliunde incognitum vel ideo circa annum* 837 *collocandum reor, quod id non tantum a Meyero asseratur, sed dein facta sit communis apud doctiores opinio, tam ipsis Ebonis litteris quam aliis forte antiquis instrumentis innixa. Nec quemquam offendere debet, quod in citatis S. Winnoci Actis Balduinus vocetur gener regis Caroli, et* Monarchiam Flandriarum gloriose pollens : *primum enim per prolepsin intelligendum est, eo quod constet, Ferreum ante annum* 862 *Juditham regis filiam haud abduxisse ; quod spectat ad vocem* Monarchen, *unde et* Monarchia, *arbitrantur eruditissimi Cangius et Carpentierus, hunc titulum simpliciter esse* Honorarium. C D

solutis uno

19 *Facile e jam dictis occurritur alteri, quod cudi posset, argumento, quodque hujusmodi est : si, inquient, Balduinus Ferreus non nisi parvum ad mare tractum rexerit, ut quid ergo in iisdem litteris intitulatur* gloriosus marchio, *eo videlicet nomine, quo dudum post hæc Flandriæ comites compellatos dumtaxat legimus? Sed in promptu est responsio ; nam si vocis* Marchio *etymon, quodque huic correspondebat, primitivum marchionum munus spectaveris, non ibis, puto, inficias, aptissime Ferreo eum fuisse ab Ebone tributum titulum ; neque enim aliud apud Dadinum, Cangium, aliosque etymologos denotat vox* Marchio, *quam marcæ seu limitis præfectum, seu, si mavis, comitem limitaneum, qualem reipsa Ebonis tempore ad oram Oceani seu occiduæ Franciæ limitem strenuissime egisse Balduinum Ferreum, rebusque fortiter gestis insignem nomini suo gloriam comparasse, cum Vredio aliisque supra memoratis opinamur. Hinc congrue Saussayus, dum ad diem* XXX *Augusti agit de Sancti nostri translatione, Balduini titulos distinxit, sequentibus verbis :* Brugis in Flandria, *inquit,* translatio sancti Donatiani, Rhemensis episcopi, cujus venerabile cadaver in ecclesia S. Agricolæ sepultum, ibidem tamdiu jacuit, quousque Ebo, Rhemensis archiepiscopus, id religiosis votis concessit Balduini Ferrei marchionis postque comitis Flandriæ, *nimirum jam Caroli regis munificentia pluribus, uti diximus, ditionibus auctæ.* E

alteroque, quæ adferunt, argumentis, vindicantur;

20 *Tertium, quo Marlotus ejusque sequaces sæpe dictas litteras impetunt, argumentum desumunt ex hisce Ebonis ad Balduinum verbis :* Ejus sanctique Remigii, ac innumerabilium Sanctorum Vitæ scripta, Wandalorum vastatione scias esse deleta. *Quo pacto, inquiunt, S. Remigii gesta potuere deleri Wandalorum vastatione, cum hæc Remigii ætatem diu præcesserit? Sed numquid excusari utcumque potuit Ebo, quod, cum apprime sciret, Acta* S. Donatiani *aliorumque complurium sanctorum periisse Wandalorum vastatione, et ea S. Remigii ex quadam forte oscitantia aut inadvertentia adjecerit? Vel quod magis apparet verosimile, numquid fieri facile potuit, voluisse Ebonem sub nomine Wandalorum, gentis ob assiduas dirissimasque in Europa maxime Italia Franciaque vastationes per omnium tum ora adhuc volitantis, alios quosvis regni Galliæ vastatores designare? nam eodem modo Arnulphus Magnus Flandriæ comes in Diplomate* § *sequenti recitando, Wandalos pro Nortmannis usurpat, prout ibidem monebimus. Advertit etiam Bollandus in Commentario prævio ad Vitam S. Anatolii die* III *Februarii* § II *peregrinos omnes per Gallias priscis seculis Scotos vulgo dictos fuisse : item, ab historicis quibusdam exteros milites omnes, quamvis Gothos, Francos, Allemannos, Sarracenos, Hungarosve, Wandalos fuisse vocitatos. Unde non tantam verba illa implicantiam involvunt, ut eapropter hasce Eboni archiepiscopo litteras abjudicantes aliunde quam ex iisdem primæ Sancti nostri translationis epocham eruamus.* F

A

et ex his demum concluditur, Sancti corpus non ante annum 840,

21 *Fuit itaque Ferreus marchio Flandriæ calculo Meyeri ab anno* 837. *vel saltem, ut Vredius supputat, ab anno* 840; *quare cum ab alia parte Ebo anno* 835, *teste Hincmaro adversus Gothescalcum in conciliis Galliæ tom. II pag.* 267 *apud Sirmondum, a sede sua fuerit dejectus, perspicuum fit, ante annum* 840, *quo demum per Lotharium Ebo est restitutus, hujus litteras haud fuisse exaratas, aut corpus* S. Donatiani *in Flandriam deportatum. Neque dixeris, id fecisse Ebonem ante depositionem suam, aut hac durante, puta anno* 838, *ut asseruit in suo, quem Flodoardo subnexuit, episcoporum Rhemensium Catalogo Georgius Colvenerius; nam antequam depositus fuit Ebo, juvenis admodum erat Balduinus, nec Flandriæ verosimiliter præfectus:* depositus vero Ebo, *inquit pag.* 502 *laudatus Vredius,* neque accessum habebat ad reliquias, neque archiepiscopi Remorum titulum sibi attribuebat. *Porro sedi suæ, ut diximus, per Lotharium anno* 840 *restitutus,* per totum circiter

B

annum, *ut ait Historiæ Remensis lib.* II *cap.* XX *Flodoardus,* hoc episcopium tenuit, donec Carolus, resumptis viribus, in Belgicam reversus est : quod audiens Ebo, relicta sede Remensi, ad Lotharium profectus est, *numquam dein reversus.*

sed ut e Flodoardo

22 *Per unum ergo dumtaxat annum secundo Rhemensem Cathedram tenuisse Ebonem, adeo dilucide hic tradit auctor suppar Flodoardus, ut plane nesciam, cur Annalium Brugensium Caroli Custis, qui novissime Brugis anno* 1765 *vernacule prodierunt, tom. I pag.* 45 *dicatur Ebo sede sua pulsus anno demum* 845 : *non quidem me latet, Hincmarum hoc anno Eboni subrogatum dumtaxat esse; verum si dictorum Annalium auctor mox citata Flodoardi verba, ut paulo post, nimirum pag.* 47 *præstitit, librique sequentis initium maturius expendisset, nullus dubito, quin alteram hanc Ebonis dejectionem, seu, si mavis, fugam anno* 841 *censuisset innectendam; accipe enim Flodoardi lib.* II *pag.* 150 *apud Sirmondum verba :* Igitur Ebo, *inquit,* post hanc de-

C

positionem suam in Cisalpinis fertur regionibus conversatus usque ad obitum Ludovici imperatoris, qui contigit anno Incarnationis Dominicæ DCCCXL, XII, *ut lib.* I *tradit Nithardus apud Chesnium tom. II, Kalendas Julii.* Quo imperatore defuncto, Lotharius ab Italia in Franciam venit : cui Ebo ad Wormaciam civitatem occurrit, eique Lotharius post aliquot dies sedem et diœcesim Remensem per edictum imperiale restituit. *Hoc autem Lotharii edictum, cujus exemplar mox subjungit Sirmondus, confectum dicitur* VIII Kal. Julii, in palatio publico Engilenheim, *seu in antiquissimo illo oppido, quod hodie Ingelheimium vel Ingelheimum, vulgo Ingelheim dictum, ac Caroli Magni quondam sede condecoratum, Moguntiam inter et Bingium super Saletiam amnem haud procul a Rheno cernitur.*

et Nithardo discimus,

23 *Quarto itaque tantummodo post Ludovici obitum die peracta hæc esse, mox notati Kalendas prægressi dies quidem indicant, verum kalendas apud Sirmondum aliosque corruptas esse, non immerito ad hunc annum asseverat Carolus Cointius; testatur enim loco mox citato Flodoardus, Ebonem, dum Lotharium apud Wormatiam salutaverat, non statim, sed post aliquot dies dumtaxat accepisse imperiale edictum; unde, si hoc revera* VIII *Kalend. Julii fuisset conditum, concluderetur, Lotharium quatriduo multo celerius percepisse patris obitum, superasse Alpes, (nam his, teste Nithardo, tunc nondum excesserat) et Wormatiam usque pertigisse, quod nemo facile, puto, crediderit. Quod vero Ebonem spectat, qui* in Cisalpinis, *ut Flodoardus loquitur,* fertur regionibus conversatus, *atque eo tempore morabatur in Floriacensi ad Ligerim diœcesis Aurelianensis monasterio, tametsi indubium sit, hunc Lothario, ob cujus utpote causæ tuitionem gradu suo dejectus fuerat, celerrime ivisse supplicatum, æque tamen difficile cum Cointio credidero, eumdem pariter intra quatriduum tam mortis Ludovici quam adventus Lotharii fuisse factum certiorem, et eidem Lothario apud Wormatiam occurrisse. Necesse itaque est, serius hæc gesta esse, et siquidem Cointio*

E

recte videatur restituendus mensis Augustus, in Lotharii edicto sic legendum erit : Actum in Engilenheim palatio publico in mense Augusto VIII Kal. Septembris. *Tametsi nihil etiam officere videatur, quominus peracta hæc fuerint* VIII *Kalend. Augusti.*

illo exeunte vel sequenti in Flandriam translatum esse.

24 *Sic ergo Rhemensi cathedræ, illegitime licet, restitutus Ebo,* VIII *Idus Decembris Rhemis solemniter est receptus, uti ipsemet testatur in Apologetico, quod edidit, quodque tom. VII Spicilegii d'Acheriani pag.* 175 *videri potest: unde ut ad scopum pertingamus, cum uno circiter anno, ut supra ex Flodoardo notavimus, secundo occupaverit Rhemensem sedem, consequitur, eumdem sequenti anno exeunte, idque verosimilius simul ac cruentissima illa apud Fontanetum clade debellatus a Carolo erat Lotharius, cum hoc aufugisse, proindeque non potuisse pignora* S. Donatiani *nisi sub finem anni* 840 *aut anno sequenti Balduino in Flandriam dirigere. Recte hic observat in rem nostram Vredius, fuisse admodum familiare Eboni* In partes infide-

F

lium invasionibus patentes *(verba illius sunt pag.* 505) Sanctorum reliquias aut dirigere aut asportare; ita enim antea Danorum Apostolicus legatus cum esset, aliorum episcoporum Remensium sacra corpora vel ipse detulit, vel ad Apostolicæ vineæ cultores eodem transmisit, qua de re hæc M. Adamus Hist. ecclesiast. cap. 19 : „ Eodem „ tempore B. Ansgarius corpora Sanctorum, „ quæ dono Ebonis archiepiscopi susceperat, „ trans Albiam fertur deportasse, et corpus qui- „ dem S. Materniani apud Hieliganstad reposuit, Xisti vero et Sinicii, cum aliorum mar- „ tyrum patrociniis, in urbe Hammaburgii col- „ locavit. Beati vero Remigii cimilia cum in- „ genti honore servavit Bremæ. „ *Ita ut mirum nemini videri debeat, Ebonem post restitutionem suam corpus* S. Donatiani *Balduino, qui tale quid forte rogaverat, quantocius transmisisse. Scio quidem huic nostræ opinioni adversari Bertiuense, quod Meyero præluxit, Joannis Iperii Chronicon,* cor-

AUCTORE S. D.

AUCTORE S. D.

conscriptum post medium seculi XIV, *quodque, licet hic apud Marteneum sit mutilum, non obscure tamen insinuat, Carolum regem* S. Donatiani *lipsana* in iis, *ut ait*, nuptiis, *Balduini nimirum et Judithæ, Antissiodori celebratis, eidem Balduino tradidisse ; verum si Iperio, scriptori cæteroquin laudatissimo, notæ fuissent Ebonis litteræ, quave hæ scribi potuerint, epocha, minime dubito, quin Chronotaxin instituisset longe aliam.*

§ III. Sancti corpus primum Torholtum, dein Brugas delatum : cultus augeri cœptus : fundatum Brugis S. Donatiani capitulum : Acta Sancti conquiri incepta.

B

Corpus prius Torholtum,

Alia denuo lis oritur quoad Sancti corpus jam in Flandriam allatum : nam alii Torholti depositum fuisse, quievisseque per annos aliquot; alii Brugas seu ad Brugense castrum eodem tempore deportatum fuisse opinantur. Est autem Torholtum, seu, ut mavult Vredius, Toroaltum, vulgo* Thourout *antiquissimum Flandriæ oppidum in ipsa Salica lege expressum, Brugis tribus circiter cum dimidia leucis nostratibus Ipras versus, Ostenda quinque fere dissitum; a quo ètiam portæ Gandensis et Iprensis, queis Torholtum abitur, cognominatæ olim fuere* Torholtanæ. *Primus itaque, qui huc Sancti corpus allatum fuisse perhibuit, fuit Jacobus Meyerus sæpius jam memoratus, an annum* DCCCLXIII *ita scribens :* Per id temporis spatium Calvus rex atque Ebo pontifex Remorum ad confirmandam Flandriæ pacem simul ut rudis ferocisque gentis cultu religionis remollescerent animi, divi Donatiani Remorum olim pontificis reliquias in Flandriam miserunt, quod quidem sacrum Balduinus

C

donum primum Turholt, deinde Bruggias reverenter comportavit, sedemque illi dedit in virginis matris ædicula. *Hæc Meyeri verba, quibus Colvenerius, licet aliter sentiat in Catalogo suo*, § *præcedenti num.* 21 *memorato, in Scholiis in Flodoardum lib.* I *cap.* V *subscripsit, ansam præbuisse videntur Marloto ejusque asseclis, tum litteras Ebonis a nobis jam vindicatas impetendi, tum aliam primæ Sancti nostri translationis epocham assignandi ; aliis vero, qui easdem litteras admisere, suspicandi asserendive, corpus* S. Donatiani *Torholtum prius circa annum* 841, *et dehinc post annos circiter viginti tres, pace Flandros inter et Francos stabilita, Brugas demum perlatum fuisse; utque ita, inquiunt hi posteriores, conciliabitur utraque scriptorum opinio.*

non vero circa annum 863, ut Meyerus vult,

26 *Sed nescio equidem, qui tot tantosque scriptores, secum trahere potuerit unus primusque, qui hæc asseruit, Meyerus : nam sicuti sæpius hic auctor criseos defectu minus prudenter calamum exeruit, ita et in relato mox contextu jungendo Ebonem Rhemensem antistitem cum Carolo Calvo, idque post initam Calvum inter et Ferreum pacem, manifestum committit anachronismum : anno enim* 863, *quo id Ebonem Carolumque præstitisse, Meyerus tradit, jam a duodecim annis diem suum obiisse Ebonem, disertissime scribit successor ejus Hincmarus apud Joannem Cordesium epistola* II *ad Nicolaum I papam his verbis :* Defuncto autem Ebone anno Incarnationis Dominicæ DCCCLI indictione XIIII, XIII Kal. Aprilis, etc. *Præterea spectatis Ebonis litteris, eaque, qua hæ scribi potuere, epocha, falsum prorsus est, potuisse umquam Carolum (nam tunc assidue cum Lothario dimicabat) communi cum Ebone consilio reliquias* S. Donatiani *in Flandriam mittere. Ea ergo propter parvi pendentes, quæ hic nude Meyerus asserit, malumus insistere Flodoardo, hujusque verba, ut ad propositum veniamus, denuo repetere :* Hinc, *inquit loco* § I *citato*, Donatianus extitit episcopus, cujus etiam pignora maritimas in partes episcopii Noviomensis vel Tornacensis *(hæ ecclesiæ, teste Colvenerio, a tempore S. Medardi usque ad tempora S. Bernardi Claræ-vallensis unitæ fuerunt)* perlata vario signorum memorantur splendore decorata.

E

27 *Per hasce maritimas episcopii Tornacensis partes Brugas castrum designari, in hunc Flodoardi locum omnino sentire videtur Colvenerius, cap.* V *ita scribens :* Translatus est autem hic beatus pontifex ad insignem Flandriæ maritimæ civitatem, Brugas dictam, quæ ante subjecta fuit ecclesiæ Tornacensi. *Eodem fere modo explicat Flodoardi textum Vredius pag.* 505 : Sed et clare, *inquit*, supra scribit Flodoardus : « D. Donatiani » pignora maritimas in partes episcopii Tornacensis transmissa esse; » quæ aliæ esse non possunt, quam castrum Brugense, totaque terra Franca ad mare sita, Flandra tum temporis appellata. *Neque enim Torholtum spectasse ad diœcesim Tornacensem, sed ad Teruanensem, liquet e missione Folcuini Teruanensis episcopi, ut e citato* § *præcedenti Caroli Calvi capitulari quarto loco seu num.* IIII *deduci potest, ubi sic legitur :* Folcuinus episcopus, Adalgarius, Engilscalcus, et Berengarius, missi in comitatu Berengarii, Engilscalci, Gerardi et in comitatibus Reginarii. *In quæ verba Henschenium adisis tom. I Februarii pag.* 396. *Tametsi ergo S. Donatiani pignora in Torholtano monasterio aliquantisper deposita fuisse non abnuam (clare enim id scribit in litteris suis infra citandis comes Flandriæ Arnulphus) non facile tamen concessera, mansisse ibi usque ad initam Ferrei cum Gallo pacem, viginti tribus ut minimum annis ; præterquam enim quod antiqua, quæ id suadeant, monumenta haud suppetant, incredibile cum Vredio arbitror, reliquisse tamdiu Balduinum cara sibi adeo pignora in loco, contra barbarorum irruptiones, quæ crebro tunc timebantur, haud satis, ut castrum Brugense erat, munito.*

delatum quidem fatemur,

F

28 *Hanc Vredii observationem satis quidem perspectam habuit Carolus Custis, supra* § II *memoratus ; sed nescio, cur adeo audacter eidem Vredio opponat Colvenerium sequentibus part.* 1 *pag.*

sed videtur brevi post Brugas perlatum,

A 46, *quæ Latina facio, verbis :* Quamvis, *inquit,* Vredius observet, non esse verosimile, hasce reliquias tamdiu Torholti fuisse derelictas, eo quod locus foret apertus, tutiusque multo in Brugensi castro (ubi Balduinus suum habebat domicilium) servari possent ; tradit tamen sæpe memoratus Colvenerius, corpus S. Donatiani jam in Flandriam deportatum, prius in ecclesiam Torholtanam fuisse illatum, ibidemque per viginti quinque annorum spatium quievisse. *Et fateor, satisque e jam dictis colligi datur, si Colvenerii Scholiorum cap.* v *jam sæpius citato, ejusque subnexum Rhemensium antistitum catalogum in* Donatiano *consideraveris, inveniri, hunc scriptorem, Sancti translationem hic anno* 838, *ibi vero cum Meyero* 863 *velle affixam ; verum eum unam ab altera non distinguat, nec quidem meminerit nominis Torholti, dicere multo minus potuit, Sancti corpus annis* 25 *ibi quievisse. Præterea, si tamdiu apud Torholtanos manserit thesaurus isthic, mirum videtur, nullum amplius exstare vestigium factæ primæ hujus translationis annuæ memoriæ, seu apud ipsos Torholtanos, seu apud Brugenses, cum hi, uti* § I *num.* 6 *diximus, factam sub Bertulpho nudam corporis transpositionem quotannis olim recoluerint. Multo igitur probabilius arbitror non adeo diu Sancti corpus Torholti derelictum, sub brevi post Brugense ad castrum perlatum fuisse.* B

non obstante, quod hic solvitur, in contrarium argumento.

29 *Sed exsurgent hic procul dubio adversarii, dicentque : si corpus* S. Donatiani *ad confirmandam, ut Meyerus loquitur, Flandriæ pacem, Balduino missum non fuerit a rege Carolo, aut Torholto Brugas delatum, ut quid ergo hic Sanctus, ut se invenisse idem Meyerus affirmat, Ferrei principis temporibus* Firmator pacis *fuit appellatus? Verum, eum Oudegherstius, quem secuti passim fuere recentiores, testetur sua adhuc ætate Flandros* S. Donatianum *nominasse patrem et actorem pacis, suspicor, male a Meyero positam esse vocem* Firmator, *atque hujus loco restituendum esse* Pater *vel* Actor, *seu, ut quidam recentiores habent,* Flandriæ C Pacificator. *Quod si ita sit, nonne aliunde cognomen hoc derivari potuit? Cum enim corpus ejus in Flandriam delatum variis, teste Flodoardo, coruscaret miraculis, indubium est, fuisse factum ingentem populorum concursum, Sancti intercessionem in quavis, ut fieri solet, tribulatione apud Deum inclamantium : mirum proinde nemini videatur, quod, ingruente cum Gallis bello, confugerint Flandri ad tumulum* S. Donatiani, *atque hunc felicissime postmodum secutæ pacis patrem vel actorem jure merito compellaverint. Valere, inquam, data responsio potest, si reipsa a Ferrei temporibus Sanctus ita fuerit appellatus : existimo enim eum Carolo Custis, infelici alias Chronographo, hoc Sancti cognomentum initium dumtaxat sumpsisse sub finem seculi undecimi, ortumque esse ea occasione, quod, cum absente Roberto comite oborta erat apud Flandros maxime Brugenses immanis seditio, producto* S. Donatiani *feretro et per plateas delato, malum derepente cessaverit, uti cap.* II *miraculorum infra latius videri poterit.*

AUCTORE S. D.

Institutis in Sancti sacello XII *Canonicis Arnulphus comes præbendas,*

30 *Porro allatum Sancti corpus ad burgum Brugense collocari Balduinus voluit in ejusdem burgi sacello, Divæ Virgini sacro; sed cum hic ingentia ederet miracula, placuit eidem principi dictum sacellum innovare augereque, et in honorem* S. Donatiani *dedicare ; unde et constitutum dicit in honorem* S. Donatiani *Arnulphus Magnus Flandriæ comes in privilegio seu Diplomate fundationis capituli Brugensis; quod post centum fere annos datum fuit, et in vetusto, quem diximus, ejusdem capituli codice hunc præfert titulum :* Privilegium domini Arnulphi Magni, filii Balduini Calvi, comitis Flandriæ, de bonis ab eo legatis ecclesiæ sancti Donatiani Brugensi, tam præposito quam XII canonicis. *Sequitur Diploma, quod conferam cum editione Miræi in Codice donationum piarum cap.* XXXIV, *in hunc modum :* In nomine sanctæ et individuæ trinitatis Patris et Filii et Spiritus Sancti. Amen. Ego Arnulphus dictus Magnus, Balduini Calvi genitus per Dei Misericordiam Flandriæ marchio, considerans, quia non habemus hic manentem mansionem, sed futuram expectamus, E in Domino providens meæ ac illustris Athalæ meæ conjugis et consortis mei corporis animabus, ut per hoc salutem perpetuam et remedium nostrorum peccaminum invenire possimus, capellam in honore gloriosæ virginis et domini nostri * genitricis Mariæ et sancti Donatiani archiepiscopi a divæ memoriæ * Balduino Ferreo * avo meo zelo divini amoris accenso constitutam, et ab antiquo tempore *(a Lyderico, ut quidam volunt, Bucano, vel, ut alii plerique, ab Harlebeckano circa annum* 801) fundatam magnificare volens de consensu et voluntate sanctissimorum præsulum * et dominorum... Tornacensis *(Hadulphi)* et... Morinensis *(forte Wicfredi)* episcoporum, duodecim præbendarum numerum in ipsa ecclesia statuo ; et volo quod XII Canonici ibidem præbendati in eadem capella, in honorem Dei et ejusdem beatæ Virginis et sancti Donatiani pro remedio animæ meæ dictæque conjugis meæ ac avorum et ceterorum parentum nostrorum, die F noctuque horis congruis horas Canonicas pro vivis et defunctis devote celebrent et sacrificia offerant.

* *addit Miræus :* Jesu Christi
* *omittit bina hæc verba Miræus.*
* *Miræus* Balduino *tantum.*
* *Miræus* patrum

decimas aliaque bona

31 Cui Capellæ de prædictorum episcoporum ordinatione ac consilio quasdam decimas de his, quas mihi et prædecessoribus meis in comitatu seu marchionatu Flandriæ, de terris cultis et incultis, sanctissimi patres papæ Romani pro adjutorio expensarum nostrarum numerorumque militum, * pro expugnatione ac resistentia contra Wandalos, *(Nortmannos intelligit, uti* § II *num.* 20 *diximus)* qui Flandriam et alias terras vicinas cum ecclesiis in ipsis constructis fideliter et dampnabiliter devastabant, et incendio tradebant, in feudum perpetuum concesserunt. Nec non et quædam alia bona in eodem comitatu pro eorumdem canonicorum vita et aliis ejusdem capellæ expensis, dono, trado, et præsenti charta concedo. Locorum vero, in quibus sunt decimæ ac bona ipsa sita, nomina sunt hæc * :

* *Miræus rectius :* et nostrorum militum.
* *Sensus hic apud Miræum nonnihil mutilus est.*

ecclesia

AUCTORE S. D.

ecclesia sancti Michaelis in villa Weinebriga * cum omnibus appendiciis, decimis, pratis, agris, mancipiis, vectigalibus, excepto regio fisco. *(Interserit hic Miræus* : capella S. crucis in villa, quæ dicitur Gera, cum omnibus decimis et terris adjacentibus,) capella de Wara, et quæ dicitur Ridevorda cum omnibus decimis et terris sibi attinentibus. Capella sancti Christoferi juxta forum; ecclesia de Widisgatis et ecclesia de Kemlis *, cum omnibus terris, quæ ad nos pertinent ibidem. Bodium *(fundus, Flandris* Bodem) de Thicasbusca, bodium de Formosela, bodium de Ypris : ecclesia de Esna cum capellis suis : Dicasmutha et Clare : in parochia Ostkerka apud Budamflit in arat : * et pars alterius, et grex unus ovium cum terra tota.

* *Miræus* Wemebriga.
* *Miræus* : de Kenilis.
* *recte Miræus* : unum aratrum *confert*,

32 In parochia Redenburg terra tota. Item in eadem parochia Ostkerka VIII pisæ *(libræ seu pondo)* casei * : et de terra Mendal, de terra Roberti Henas IV pisæ casei et denarii de vitulis * : de terra Herradi IV pisæ casei et omnes denarii de vitulis : de terra Oster VII pisæ casei et denarii de vitulis : de terra Wulfras VII pisæ casei et XV arietes et XXX vellera agnarum * et XV vellera arietum, et XXX vellera agnorum : de terra Frowitte * III pisæ casei et denarii de vitulis : de terra Werenbaldi II pisæ casei et V arietes et X vellera agnarum et V vellera I agni et X agnorum : de terra Herradi V pisæ casei et XII arietes, XXIV vellera agnarum, et XII vellera arietum, et XXIV vellera agnorum : de terra Tancradi I pisa casei : de terra Everbaldi et Wulfildi (*seu, ut Miræus*, Wulfildis) II pisæ casei : in parochia Holthawe terra in Wegha, circiter XL mensur. diurn. in parochia Utkercke de terra Blidale * X pisæ casei : in Ostkercke terra Tanchradi L diurn. mensur. *(addit hic denuo Miræus* : In parochia S. Mariæ terra pratorum XXXII mensur. diurn.) in parochia Madkerka terra, quæ dicitur Hadigaland.

* *Miræus semper* caseorum
* *omittit hæc fere Miræus*.

B

* *male Miræus* : agnorum.
* *idem* Frobbinc.
* *Miræus* : Blidase

33 Volo etiam quod prædicti canonici caput sibi habeant et majorem, qui nominetur præpositus, quem sibi libere ipsi possint eligere ; et isti præposito hæc bona similiter do, trado et concedo; quorum primum est : ecclesia Oorscamp cum omnibus decimis et terra ibi sita : bodium in villa sarra cum XIV bonaris et XVII mensur. diurn. in Liswega LXII mensur. diurn. *(adjicit rursum hic Miræus* : In Vutkerke LXXIX mensur. diurn.) in Dudzela LV mensur. diurn. in Michem XIII mensur. diurn. in Parochia sanctæ crucis XLVI * mensur. diurn. et I curtile *(villæ seu coloniæ genus)* : in Wulpis circiter Dtas et V mensur. diurn. in Ostkercka CXXX oves cum terra : in Artrika I curtile : apud Dicasmuda CC oves cum terra : in parochia Lo V mensur. diurn. apud Brilazica LXX * mensur. diurn. in Jabeca XXX mensur. diurn. in Sarkenghem X mensur. diurn. in Liswegha XVI mensur. diurn. in Riedsela IX mensur. in parochia sanctæ Mariæ Brugensis IV curte * et unum pratum : in parochia Sancti Salvatoris in castello forinseco II curtilia.

nec eorum præposito minus large providet :

C

* *Miræus* : XLV.
* *Miræus* : Busarica CXX.
* *Miræus melius* : curtilia.

34 Rogo insuper et jubeo atque mando, ut nullus prædictæ meæ Donationi contradicat, vel dictam capellam beatæ Mariæ ac sancti Donatiani impetat sive impediat super bonis prædictis. Si quis autem his in aliquo contraire vel contradicere voluerit, quinquaginta * libras auri persolvat. Et si fuerit hæres meus (quod absit) exhæres sit, et maledictionem Dei et beatissimæ Virginis matris ejus, et sancti Donatiani, et omnium Sanctorum et meam incurrat. Si vero Donatarius sit ingratus, et dono meo careat, et meorum, et privetur a meis hæredibus ut ingratus. Actum Brugis II Kalendas Augusti anno Dominicæ incarnationis CMLXI. *Fundato in hunc modum Arnulphi comitis pietate munificentiaque Brugensi S. Donatiani capitulo, celebrari indies magis magisque cœpere Sancti fama cultusque; cumque eapropter quilibet, ut fit, gesta ejus curiosius indagaret, idem comes litteras dedit ad Hugonem Rhemensem archipræsulem, quæ in sæpedicto Brugensi codice Ms., et in nostro olim Vallicellensi, signato* PMS. 159, *quos simul conferam, sic sonant* : Reverendissimo patri, genere et sanctitate venerabili, Remorum archipræsuli domino Hugoni Arnulphus cunctorum in Francia comitum extremus perennem in Christo gloriam.

D

fundato ergo capitulo, ab Hugone Rhemensi archiepiscopo,

* *Miræus* : quingentas.

E

35 Quamquam seculi rebus justitiæ divinæ contrariis occupati simus, tamen oportet nos reminisci supernarum rerum, pro quibus adipiscendis nostri majores in hac lacrymarum convalle magnopere studuerunt desudare : quatenus et hic et in futuro, donante Dei Clementia, exinde existerent religiosi et gloriosi. * Unde et noster avus divæ memoriæ Balduinus Ferreus, zelo divini amoris accensus, multas in suis locis construens ecclesias, multorum reliquiis Sanctorum curavit ditare eas, sciens certissime, quod eorum ope ac intercessione cœlestem posset ad gloriam attingere. Qui etiam præ ceteris Sanctorum pignoribus meruit impetrare ab episcopo sanctæ Remensis ecclesiæ Ebone *(non ergo ab Hincmaro, ut opinatus fuit Marlotus)* Sanctissimum ejusdem sedis quondam præsulem Donatianum : quem honorifice susceptum detulit ad cenobium, quod nuncupatur Turholt *(fundatum, ut creditur, a S. Amando sub Dagoberto* I, *ast a Nortmannis circa annum* 880 *Vredii calculo funditus eversum)* atque inde ad Bruggas portum, quo nunc quiescit, cum magno psallentium choro asportari fecit. Cujus quidem præsentia et protectione assidua gaudentes, verum ejus Vitæ libello carentes, cum post reipublicæ curas eum recolimus, maxima anxietate perfundimur. Idcirco vestram obnixe rogamus benignitatem, ut licet pro nostro quod implere quimus, obsequio minime velitis agere, vel pro illius reverentia, in cujus sancta sede modo Regi æterno famulamini, nobis illius vitam dirigere non cunctemini : oppido enim de illo nostro vellem cognoscere aliquid patrono; cujus patrocinio atque jugi suffragio nostra tuetur de hostibus, ac multiplici jucundatur fætu tellus. Dignum siquidem ducimus ejus habere notitiam, per cujus inclyta merita præ-

Sancti gesta per litteras hic recitatas

* *omittit noster* religiosi.

F

AUCTORE S. D.

A præsentia amplectimur commoda, et cœlestia desideramus adipisci gaudia.

postulat, cui Hugo rescribit.

36 Fatuum quippe videtur fore, quemlibet cujusquam sancti habere lipsanas et ignorare * eum colere; cujus plebs omnis cum sacerdotali ordine gaudet solemnitate. Curæ ergo sit vestræ caritati, venerande pater, nostra implere vota, quo illius pariter nobiscum valeatis perfrui gratia, atque criminum obtinere veniam. Augeat vestram in Christo gloriam ipse sanctissimus sacerdos, cujus gesta nosse gestimus per vos. *Sequitur rescriptum Hugonis ad Arnulphum in hunc modum :* Omni devotione venerando, nobilitate clarissimo, armorum virtute laudando, glorioso marchioni Arnulpho Hugo omnium infimus * præsulum perennitatis decus cum rege æthereo. Miramur opipare vestrum in Dei rebus sanctum studium, quo præ ceteris nostri temporis senatoribus polletis : cum in republica valeret vestræ nimium fore occupata mentis intentio, nanB cisci studetis vestris in ecclesiis Sanctorum reliquiis, * qui pro meritis atque actibus Cœlesti meruerunt potiri beatitudine. Beata namque est vestra, dilectissime frater, inquisitio, atque omnium populorum ore laudabilis jubilatio; quomodo, cum secularibus polleatis nobilitatis pompis, tam efficaciter cogitare queatis de Cœlestibus præmiis. Nimirum hoc negotio imitamini monita egregii prædicatoris Pauli dicentis : „ Qui utuntur hoc mundo, tamquam non utan„ tur * „ arduum ergo valde est ac nimium difficile, ut omnium Sanctorum actus meritaque valeamus agnoscere, quorum memoriam in nostris oratoriis cupimus habere; præsertim cum et antiquitatis tempore ignorentur, atque diversarum ætatum terrenis intenti occupationibus nostræ urbis præsules nihil horum curaverint.

* noster rectius : ignoranter.

* noster male : supprmus.

* lege : reliquias.

* I ad Corinthios cap. VII ỳ. 31

eadem periisse.

37 Et ut perspicuum est multis, permittente credi potest aut volente superna providentia, quæ cuncta mirabiliter disponit, ac subtiliter providet, nostrum sanctum suggestum secula- C rium proh dolor! sæpenumero comitum polluit celsitudo; ejusque reverentiam vilipendendo res sacræ perierunt de sancto loco. Cujus vero hoc acciderit reatu cleri an plebis, an alicujus priorum antistitum, regisve nescimus; licet, ut prædictum est, justo Dei judicio id evenisse cognoscimus : unde quæ vestra a nostra parvitate requirit industria ex asse * nequimus implere ob negotia supra memorata. Non solum autem sancti Donatiani confessoris Christi ceterorumque vitæ, quorum sacra amplectimur pignora, verum etiam famosissimi per orbem optimi confessoris Remigii libellus ex ejus vita editus ita fertur quondam deperisse, ut vix per vetustissimos tomos soricibus corrosos illius actus posset reperire pauca vir apostolicus * Hincmarus, quæ ad multorum utilitatem scriberet studiosis lectoribus.

* male codex Brugensis : ex basce.

* noster : amplificus atque philosophus.

nec nisi pauca inveniri potuisse.

38 Igitur quia ex toto non valemus de beato confessore Donatiano vestris satisfacere votis, saltem quod veracium narratione testium patefactum est nobis, per subjectam curabimus scripturam pandere vobis, vestram omnimodis orantes magnificentiam, et eorum, qui hæc legerint, præcamur solertiam, quo ex his gaudeant, donec * ad majora, si quiverint inveniri, perveniant. Neque hujus Sancti parva irrideant, qui multa impetrare valet a Domino suis sanctis precibus eis, qui eum humiliter quæsierint. Septiformis Sancti Spiritus gratia sensus vestri illuminet intima, ac jugi suffragio concedat de inimicis victoriam, et ad perpetuam gloriam perducat. Amen. *Sermoni, qui subjicitur, codicum auctores hæc præmittunt :* Sancti genitoris genitique, adminiculante * flamine, incipiunt pauca de Vita et Actibus sanctissimi præsulis Donatiani, edita a quodam episcopo Veronense, monacho Laubiense. *Fuit hic Ratherius filius comitis Viennensis, episcopus primum Leodiensis, dein ab anno 934 vel sequenti, ut Pagius numerat, Veronensis; verum, quod dictus sermo oratorius solummodo sit, imo et nauseam pariat, suffecerit ejus tantummodo mentionem injecisse, Miraculo, quod in codice nostro sequitur, cum aliis prelum subituro.* E

* hanc particulam male omittit Brugensis.

* Brugensis : accumulante.

Miracula rogatus a Balduino Pio comite Gervasius archiepiscopus

39 *Post centum vero annorum curriculum, nimirum circa medium seculi XI, Balduinus Pius seu Insulanus et ipse Sancti Gesta noscendi percupidus, egit apud Gervasium Rhemensem archiepiscopum, cujus responsum in iisdem codicibus hujusmodi est :* Dilecto filio Balduino, omnis honestatis decore redimito, Gervasius Dei gratia Remorum archiepiscopus in Christo salutem. Petisti a me, tam genere quam moribus nobilissime princeps, ut si qua apud nos reperiri possent insignis confessoris Donatiani scripta, quæ plurima * per illum Dominus dignatus est operari, miracula, summa diligentia invenirem, et inventa mox tuæ dilectioni transcriberem. Qua petitione me bene acceptum noveris, tum propter hoc, quod * ad ædificationem Sanctorum præcedentium patrum * posteris est propaganda religio; tum quoque propter illud, quod tibi tam puris tamque honestis desideriis occupato hac in re satisfaciendum putaverim. Quippe cum inter Occidentales principes pene solus inveniaris, qui Sanctorum reverentiam vel celebrationem animo teneas et ad ecclesiarum restaurationem ædificationemque probitatis studio curam intendas : qui ita in hujus seculi tempestatibus vivas*, ut honestius studia probitatis exerceas, ut solerti ingenio præsentis vitæ fructus colligas, ut expectes futuræ : ita prudenti consilio subministres transtoria, ut non relinquas æterna.... *Impense deinde laudat Adelam comitissam, prolem, comitisque in terræ cultura industriam, ac pauca demum de opum ejus affluentia effatus ita prosequitur :* Propter istarum quidem ceterarumque tuarum virtutum insignia, et propter inviolabile pignus mihi compertæ * tuæ dilectionis bibliothecas nostras evolvi jussi, studioseque, si quæ de sancto Donatiano scripta reperiri possent, investigari præcipiens. F

* hanc vocem omittit Brugensis

* noster male : quæ

* Brugensis : prima

* Brugensis male : juvas.

* Brugensis male : comparte.

respondet, sibi quasdam dumtaxat Sancti virtutes,

40 Sunt quidem de virtutibus ejus inventa pauca, cum scripta fuissent multa; verum propter antiquitatem temporis, et quamplures persecutionum

AUCTORE S. D.

secutionum procellas jam abolita, et ideo de thesauris memoriæ deleta. Quod dilectioni tuæ mirum videri non debet, si tam antiqui confessoris miracula partim oppressit oblivio; cum felicis memoriæ prædecessor meus Hincmarus archiepiscopus testatur, tempore Karli *(Martelli)* principis propter dissidium et contentionem de principatu inter eum et Ragemfredum, et propter frequentia civilia et parricidalia bella in Germanicis et Belgicis provinciis Christianam religionem pene fuisse destructam... *Interserit hic quædam de gestis S. Remigii; quæ illustrata a C. Suyskeno videsis tom. I Octobris, aliaque nonnulla, ac postremo epistolam ita concludit :* Inter ceteras Galliæ clades quis expedire re * valeat, quantis calamitatibus Remensis ecclesia sit afflicta, ingruente illa Wandalorum persecutione sævissima, qua pretiosus pontifex Christi Nichasius, in ipso Sanctæ Mariæ templo capite truncatus glorioso meruit coronari martyrio. Quapropter si ex antiquo tempore universalis ecclesia multarum scripturarum est perpessa jacturam, in novissimo autem seculi tempore Belgica, imo etiam Gallicana ecclesia propter sævas persecutiones multorum deflet se amisisse monimenta Sanctorum. Licet dolendum sit, non tamen est mirandum, si inter hos litigiorum turbines sancti confessoris Donatiani disparuere miracula.

** videtur superfluum.*

B

partim e scriptura partim e traditione innotuisse ;

41 Nunc autem de virtutum ejus præstantia, quæ partim scripta invenimus, partim in eo fuisse divina donante gratia, non ambigimus, dilectioni tuæ transcribere compendiose non differam, ut habeas, unde possis annis singulis tanti patris celebrationi vacare, et imitatione ejus per virtutum semitam gradiendo bonorum operum fructus extollere. *Sermonem Gervasii, qui subjungitur, quod et ipse rethoricus per omnia sit, nihilque ad historiam conducat, pariter omitto, exceptis paucis, quæ de Sancti obitu ac sepultura sub finem refert his verbis :* Hic est ergo Christi confessor Donatianus, qui Remensem ecclesiam quantum illi divina concessit clementia, in sanctitate servavit, et peracto hujus vitæ spatio pridie Idus Octobris de hoc seculo migravit ad Christum ; cujus sacratissimum corpus in basilica sancti Nicasii sepulturæ traditum est ; *(prolepsi utitur : nam constat S. Donatianum obiisse diu ante erectionem ecclesiæ Nicasianæ)* iu qua nos, Domino annuente, abbatiam constituimus.... Beatus quoque Remigius, qui ab illo in pontificatu fuerat nonus, sacræ confessioni ipsius in testamento suo testimonium perhibet, dicens, quinque confessores proximos antecessores domini Nicasii cum sanctissima virgine et matre Eutropia in prædicta Basilica (*Joviniana, de qua § sequenti, num.* 57) fuisse conditos ; de quorum numero sanctum Donatianum manifestissime constat. *Quæ sequuntur usque ad finem ob supra dictam rationem omittimus.*

C

nec plura adeptus fuit anonymus hic memoratus.

42 *Exstat et tertia de eadem re in codice nostro epistola sequentem præferens titulum :* Domino serenissimo et patri suo dilectissimo R. R. cum continua tranquillitate sospitatis jucunditatem, ac præsentis vitæ cursu feliciter peracto, perpetuæ gloriæ beatitudinem. *Hujus epistolæ auctorem existimavit Molanus editionis anni* 1573 *in Notis ad hunc diem, fuisse clericum Brugensem, scripsisseque Richardo Rhemensi archiepiscopo, idque constare ait ex primis carminum litteris; quod si ita sit, scripta fuerit senescente seculo* XIV ; *verum hæc secus sese habere, non solum liquet ex epistolæ, quam § sequenti num.* 53 *prosequemur, contextu, sed etiam ex binis, quæ ab eodem anonymo narrantur, Miraculis, seculo* XI *patratis, quæque suo tempore contigisse, satis clare insinuat. Epistolæ ergo initium sic sonat :* Perscrutanti mihi et summo cum studio assidue laborauti, Remorum posito in metropoli, quam venerandus pater Donatianus miræ sanctitatis quondam septimus gloriose rexit episcopus, si qua de Vita et inclytis Actibus ejusdem piissimi principis possem inveuire, et nulla proh dolor! præter ea, quæ ante cognovimus, invenienti, dilectissime pater et domine, congruum visum est, licet incompto sermone ea, quæ apud nos nostrisque temporibus per eum operari dignata est Deitas mirifica, paginæ inscrere, quatenus habeant posteri, unde in tanto patre jucundentur, atque eum studiosiori servitio venerentur. *Miracula, quæ subdit, cum solitis annotatis edemus.*

D

E

§ IV. Acta quædam suspectæ fidei in Breviariis correcta : quo ordine inter episcopos Rhemenses, et quando sederit S. Donatianus.

Acta, quæ Liciniam

Spectatis *itaque, quas præcedenti § recitavimus, archipræsulum Rhemensium litteris, quisque facile perspiciet, nec seculo* X, *qua vixit Hugo, nec sequenti, quo Gervasius, quantavis hi cura fuerint scrutati, quidquam reperiri potuisse de* S. Donatiani *gestis, Wandalorum aliorumve, ut ipsi cum Ebone inquiunt, vastatione omnino deletis. His vero non obstantibus, quidam neotericus, nescio quis, rem aggressus est, Sancti qualemcumque Vitam fabricatus quem ne temere nimium carpsisse videar, lubet universam ejus historiam, prout in eodem nostro olim Vallicellensi codice legitur, in medium proferre, ut sequitur :* Temporibus, *inquit,* Aurelii principis, qui post Augustum Octavus, ante vero Decium Septimus extitit, Cornelius in urbe Roma princeps quidam opibus et genere clarissimus cum uxore sua Licinia nomine ab Urbe progressus, et ex consultu totius senatus ad Gallias propter quorumdam rebellium importunitates compescendas cum exercitu magno destinatus, post multas victorias, post multos honores, armis et sapientia acquisitos, Venderilam urbem tunc opulentam juxta fluvium Marne sitam pervenit. Ubi diademate capiti imposito, rex eidem urbi, nec non omnibus provinciis circumjacentibus præficitur, quas omni tempore vitæ suæ armis strenue protexit, honoribus et facultatibus ampliavit, consilio roboravit.

F

A *miraculose* 44 *Quis fuerit Aurelius post Augustum octavus, et ante Decium septimus, quisve Cornelius ille princeps in Gallias id temporis profectus, solus forte norit anonymus, qui hæc scripsit, anachronista : miror equidem, si tam illustris in Galliis exstiterit Cornelius iste, a probatissimæ notæ historiographis plane fuisse ignoratum ; Cornelio enim Salonino, qui a Valeriano avo cæsar creatus, ac in Galliam missus fuit, adaptari neutiquam posse anonymi dicta satis norunt eruditi. De Venderila vero urbe consultum fuisse Colvenerium, disco e libello, quem ultro mihi porrexit laudatus* § I *archipresbyter Brugensis, Joannis Jacobs ejusdem ecclesiæ canonici, ibidem anno* 1638 *typis erudito, ubi pag.* 76 *in Annotatis ad Vitam* S. Donatiani, *rescripsisse idem Colvenerius dicitur,* Venderilam civitatem juxta Matronam seu Maternam, *vulgo* Marne, fluvium nusquam legi : *notat nihilominus Hadrianus Valesius notitiæ Galliarum pag.* 590, *quod in vita Ms. editaque a Sollerio ad diem* 1 *Julii, S. Theoderici presbyteri, non abbatis, ut ipse ait, dicatur* B Rex Theodericus, Chlodovei Magni regis filius „ Venderas super fluvium Maternam reverendo „ patri Remigio.... contulisse ; „ *ac mox subdit :* Hic locus Venderæ ad Matronam hodieque nuncupatur Vendieres, *idemque sine dubio est, qui olim dictus fuit Venderila. Sed ne minutiis hisce diutius immoremur, ad anonymum redeamus, qui sic pergit :* Cujus facta insignia cum nostri narratione eloquii ad plenum nequeant explicari, hoc unum saltem, favente Domino, in lucem proferre cupimus, quomodo videlicet gloriosum antistitem et æterni Regis militem sanctum Donatianum genuerit, quamque mirabilis ejusdem confessoris egregii ortus et vita finisque postmodum exstiterit.

uno partu septem infantes, 45 Quadam itaque die dum præfatus rex venandi studiis inserviret, relatum est ei a quodam suorum, Liciniam gravi dolore partus afflictam pueros septem peperisse, eamque in extrema vitæ constitutam mortem vix evadere posse. At C ille supra modum rem admirans jurat, numquam a seculo tale quid audisse : miratur, unum patrem tot infantes uno tempore posse simul generare : quinimo asseverat et improbat singulos pueros singulos patres habuisse. Sed quid mirum? Nihil apud Deum est impossibile ; nam ut ait Psalmista : „ Omnia, quæcumque voluit, „ Dominus fecit in cœlo et in terra * ; „ rursus idem beatissimus rex et propheta, Domini magnificentiam opumque excellentiam admirans ait : „ Quis Deus magnus sicut Deus noster? Tu enim „ es Deus, qui facis mirabilia, qui notam facis „ in populis virtutem tuam. * „ Vere huic regi populoque ejus Dominus noster virtutum suarum mirabilia nota fecit, dum contra naturalem usum pariendi septem pareret filios, quæ si unum tantum aut forte duos quarumdam more peperisset, stupendum satis et mirabile apud nos *(non utique apud nos)* judicaretur. Igitur rex, ut supra diximus, stupefactus ob talis eventus admirationem partusque novitatem, qualiter hæc ita contingere possent, apud se cogitabat ; jamque Liciniam alios præter se amatores habere suspicatus, arctius solito eam deinceps custodiri præcepit, et ab omnium hominum colloquio per unius anni spatium, ne quid mali de ea suspicari posset, probibuit.

* Psalm. CXXXIII ℣. 6.

* Psalm. LXXVI ℣. 13 et 16.

AUCTORE S. D.

altero novem, inter quos S. Donatianus edidisse, 46 Infra quem terminum, ut erat ipse solitus, spe procreandæ prolis ad eam ingressus est : utque mirabiliora Dei opera mirabilioribus innotescerent, plures prioribus novem videlicet genuit filios. Cum autem tempus pariendi venisset, eosque simul regina peperisset, regi sermo innotuit ; revolvensque in animo, quam diligenter eam per annum custodierit, et ab omni tactu alieno secluserit, comperit, non hoc adulterinum fuisse vitium, sed potentiæ divinæ miraculum. Sicque Dei voluntate factum est, ut qui prius septem filiorum genituram, uno partu editam deputaverat ad contumeliam, jam cum gratiarum actione novem nuper editorum natalem commutaret in gloriam ; qui fuerunt : Lotharius, Patrichius, Saturninus, Victorius, Landricus, Galbertus, Frambertus, Gundulphus, Donatianus. Nec vacat a E mysterio, prius septem, postmodum vero novem pueros natos fuisse, quia quod septiformis Spiritus Sancti gratia ad laudem et honorem suum semel condiderat, hoc nimirum Sancta Trinitas, quæ novenario distinguitur numero, *(phrasi utitur satis inepta)* ne præfato regi quidquam apud Deum impossibile videretur, secundo mirabilius declaravit. *Memoratus supra Joannes Jacobs pag. ibidem citatata nota* 2 *varia similia fœcundarum mulierum exempla producit ex Zuingero in Theatro Vitæ humanæ lib.* 5, *vol.* 2, *sed quæ aliud nil probant, quam fieri idem potuisse in Licinia, quod tamen, sic reipsa contigisse, non suadent antiquiora quam anonymi hujus, certiorave monumenta.*

Sanctumque a servo aquis injectum, 47 *Prosequitur dein in hunc modum :* Denique puerilibus annis domi transactis, cum adolescentiæ suæ juventutis flore primæ proles regia pubesceret, et ad militaria studia, ut mos est, faciles animos inclinaret, solus Donatianus, quæ sursum sunt, sapere cupiens, non quæ super F terram, oculos cordis, quamvis adhuc gentilis ad Deum semper intentos habebat, et licet ætate juvenis, antiquior tamen sapientiam diligenter exquirebat. Quia vero valde longum est, singulas bonitatum ejus laudes enumerare, tamen operæ pretium est, illud egregium nescientibus enucleare, qualiter illum sub aquis demersum triduo divina clementia custodierit illæsum, et ad supernas auras sanum et incolumem revocaverit. Quodam namque tempore, dum adhuc juvenculus in domo patris sui moraretur, ceteri vero fratres per diversas se extendissent regiones, egressus aliquando spatiatum, ut mos est nobilium, cum quodam servo suo pontem excelsum transibat ; sed humani generis inimico bonis ejus actibus invidente, ab eodem servo in amnem præcipitatus, et pro mortuo ibidem derelictus est ; sed Dei protegente misericordia „ non hunc demersit „ tempestas aquæ, neque absorbuit profundum, „ neque urgere prævaluit super eum puteus „ mortis os suum : exaudivit eum Dominus, „ quo-

AUCTORE S. D.

» quoniam benigna est misericordia ejus, secun-
» dum multitudinem suarum miserationum re-
» spexit in eum, nec avertit faciem suam a
» puero suo, quem, dum tribularetur, velociter
» exaudivit *.

* *Psalm. LXVIII v. 16, 17 et 18.*

Ex his per Dionysium Papam

48 *Exclamare hic incipit anonymus, aliaque nonnulla inserit, quæ, quod ad rem non faciant, prætermitto; post hæc vero ita prosequitur :* Nam cum a vicinis carisque parentibus de tali eventu clamor ingens et luctus maximus per totam illam urbem haberetur, contigit, Venerabilem ac Sanctissimum Dionysium, qui post Beatum Clementem vicesimus secundus, ante vero Gregorium Dialogum Papa extitit quadragesimus tertius, illic transitum habere, qui mox tanti doloris causam sciscitatus, cœpit pariter et ipse Donatiani infortunium deflere. Non tamen de Domini pietate diffidens rotam plaustri cum quinque candelabris totidemque candelis superpositis celeriter sibi afferri præcepit, factaque ad Domi- B num oratione, super undas rapidi fluminis demisit. Rota autem cum lucernis accensis super amnem natabat, et tamquam a Deo docta sacri locum thesauri reperiens desuper quasi clavis defixa hærebat. Tunc ex præcepto Servi Dei Dionysii quatuor juvenes, ad hoc electi, in aquam descenderunt, Donatianumque viventem sub rota illa jacentem de gonfo fluminis, omni spectante populo, sanum eduxerunt. Juvenis iste eximius, lucernæ merito comparandus, cum candelabris digne requiritur, quia postmodum in domo Domini non sub modio sed super candelabrum mirabili splendore refulgens, miræ sanctitatis radios circumquaque diffudit.

eductum et episcopum consecratum esse, perhibent,

49 Quid plura? Fit undique concursus populorum ad tam celebre spectaculum properantium: Dei laudantur magnalia : diaboli torpescit invidia, dumque se videt amisisse, quod urbs illa per Deum gaudet se recepisse. Multi ergo adhuc gentilium errore diabolico impliciti, cum vidissent mirabilia et signa magna, quæ per fidelem C Antistitem suum Dionysium Dominus operatus est, relictis idololatriæ superstitionibus, ab eo baptizati sunt, et crediderunt Jesu Christo; cujus ineffabili potentia et admiranda misericordia Beatus Donatianus de inferis ad Superos reportatus est. Baptizavit autem eum memoratus Antistes in Remensium civitate, et Catholicæ fidei sacramentis informavit, ac postmodum ejusdem metropolis Archiepiscopum septimum ordinavit, anno Dominicæ Incarnationis ducentesimo sexagesimo sexto, Aurelio Alexandro regnante Augusto, qui post Aurelium Antonium quartus obtinuit imperiale sceptrum. *Circa mirabilem* S. Donatiani *ex aquis eductionem, baptismum et episcopatum, hic ab anonymo nostro relata, notavit jam pridem idem Joannes Jacobs aliique, nullatenus ea fieri potuisse per Dionysium Papam; præterquam enim quod constet, hunc Pontificem haud amplius undecim annis Romanam Sedem occupasse, nec umquam per Gallias fuisse itineratum, e dicendis infra patescet, ejus mortem, quæ contigit sub finem seculi* III, *Pontificatum* S. Donatiani *centum fere annis* D *præcessisse. Tradit quidem Grammayus part.* IV, *cap.* VI, *in* Brugis, *Acta hæc partim ex libro Heriberti abbatis Hasnoniensis de restauratione sui monasterii, partim ex Flodoardo esse deprompta, verum seu Flodoardum Sirmondi, seu Colvenerii Chesniive consulam, tale quid minime reperio, nesciens pariter, qualis fuerit Heribertus ille Hasnoniensis abbas, nam hujus nomen a serie abbatum Hasnoniensium apud Scriptores Galliæ Christianæ auctæ prorsus exulat.*

levissimæ censentur fidei, ideoque tres hic recitatæ

50 *Sed quid tandem, inquies, de hisce Actis censendum? Candide fateor, attentis iis ipsis, quasque § præcedenti recitavimus, Archipræsulum Rhemensium litteris, seu ex antiquis ecclesiæ Brugensis, quorum duo præ manibus habeo, Breviariis, seu hæc ex ipsis, quod magis credo, deprompta velis, si non conficta sint, saltem suspectæ adeo apparere fidei, ut prudentissime Henricus Josephus van Susteren, XIV Brugarum gloriosæ memoriæ Præsul, anno hujus ævi* XXVI, *lectiones proprias in festo* S. Donatiani *cum capituli consensu sic legi præceperit.* E
PRIMAM : Donatianus patre, ut ferunt, Cornelio nobili Romano, et Lucinia in Galliis natus est. In tantum autem crevit in eo cum ætate vitæ sanctioris meritum, ut dignus fuerit, qui ad archiepiscopalis dignitatis fastigium sublimaretur. Est in Gallia Belgica ecclesia Remensis antiquissima et celeberrima, cui plures sanctitate conspicui episcopi ex ordine præfuerunt. Ad hanc regendam septimo, vel, ut alii volunt, octavo loco *(de hac controversia infra)* assumptus est Donatianus, subrogatus S. Materniano. Quo in munere se talem præstitit, ut Beato Viventio aliisque, qui in eodem eum culmine secuti sunt, extiterit vivendi speculum, et sanctæ conversationis exemplar. Et sane quam spectatæ virtutis fuerit, quantoque studio incubuerit, ut divini verbi pabulum ovibus suis non deesset, conjici potest ex glorioso Confessoris titulo, quo in dipthicis ecclesiasticis insignitur : ex verbis quoque S. Hieronymi, qui scribens adversus Vigilantium, et istius ætatis Galliæ episcoporum se præbens encomiasten, ait : « Gallia monstra non F
» habuit, sed viris semper fortissimis et eloquen-
» tissimis abundavit. »

officii Brugensis

51 SECUNDAM : Ex his vero, qui invincibili strenuitate et eloquentia Gallicanam ecclesiam tantopere illustrarunt, extitit utique Donatianus; qui et hanc laudem et egregie facta in pascendis Christi ovibus mira sanctitate cumulavit. Quin et Remensis archiepiscopi epistola ad Balduinum Ferreum cum sacro ejus Corpore in Flandriam missa prædicat Donatianum miræ sanctitatis Virum, pium exauditorem, et promptissimum apud Deum intercessorem, tam secularibus angustiis occupatis quam peccatorum sceleribus detentis « quod nostris » inquit « temporibus miraculo-
» rum insignibus satis evidenter comprobatum
» est » verumtamen Acta ejus, et præcipuæ vitæ circumstantiæ non satis explorata sunt; quod Wandalis seculo quinto Gallias devastantibus, eadem cum multis aliis perire contigerit; sed ad æternam memoriam scripta sunt in cœlis.

A *lectiones propriæ,* 52 Tertiam : Postquam igitur sic præsedisset pastor egregius annis viginti novem, *(hoc au ita sit, inferius disquiremus)* mercedem laborum recepturus a Domino ad cœlestem patriam migravit circa medium quarti seculi, pridie Idus Octobris. Corpus ejus in ecclesia Sancti Agricolæ sepultum, quæ Sancti Nicasii, unius successorum ejus nomine nunc appellatur, variis refulsit miraculis. Deinde autem per Carolum Calvum Francorum regem *(vide dicta § præcedenti num.* 26) in amicitiæ et protectionis suæ tesseram, ac Remorum archiepiscopum ad Balduinum Ferreum Flandriæ comitem, piissimo dono missum, ac summa veneratione susceptum Thoralti primum tantisper depositum est, et demum in burgo Brugensi ad sacellum Mariæ Virginis : quod idem Balduinus in Sancti Donatiani basilicam, quæ nunc Sedes episcopalis est, *(anno* 1559 *a Paulo IV, erecta)* magnificentius erexit, vario signorum splendore, ejusdem Sancti meritis decora-
B tam. Atque ita factum est, ut Beatissimus Pontifex ingenti populorum gaudio ipsius civitatis, et quæ nunc est diœcesis Brugensis electus patronus, magna religione colatur, ut totius tractus maritimi eximius tutelaris. *Similia fere sed contractius leguntur in Breviario Rhemensi, anno* 1630 *Ludovici a Lotharingia archiepiscopi Rhemensis et capituli authoritate edito. Gandavi vero, ubi Officium semiduplex* S. Donatianus *obtinet die* XVI *Octobris. Lectiones alias non habet, nisi de communi Confessoris Pontificis.*

sicuti et Miracula Actorum loco 53 *Attamen Sancti Acta, quæ sustulit Wandalorum impietas, utcumque supplent Miracula apud ejus tumulum posterioribus seculis patrata ; quæ eo, quo referuntur in Codice nostro, ordine prelo dabimus. Primi, quod contigit in cæca facta muliere Ermengarde, auctorem haud assequor ; secundum vero et tertium conscripsisse videtur anonymus ille, quem § præcedenti numero ultimo, memoravimus, quique, ut dictis fidem conciliaret, epistolam ibidem recitari inceptam ita prosequitur :* Scribimus autem, non quæ
C aliqua vulgari assertione didicimus, sed quæ a veridico ore vestro percepimus. His vero pro modulo nostro explanatis, coramque vobis peroratis, ac vestri authoritate testimonii confirmatis, alia quæ ipsi innumeris fidelibus mixti per eumdem gloriosissimum patronum patrari conspeximus, ne oblivione consumantur, explicare proposuimus : quæ si quem Tulliana redundantem facundia audire contigerit, ne nostris pannosis dictionibus et inornatis indignetur, supplicamus et obtestamur, quia non aliqua supercilii præsumptione ista scribimus, verum tanti patris meritorum insignia oblivionis negligentia prorsus posse ignorari pertimescentes, ad tempus simpliciter et humili stylo scripto commendamus ; quousque quis philosophiæ fonte ad plenum potatus, facundiæ floribus ea decenter perornans velit elucidare. *Quæ sequuntur usque ad epistolæ finem, quod dedicataria solummodo sint, omitto, satis ratus, concludere e recitatis verbis lectorem posse, bina, quæ in codice sequuntur, nosque ex eodem edemus, Miracula a coævo auctore, et oculato teste esse exarata.*

54 *Quod vero ordine quartum est, ac absente Roberto comite anno* 1097 *patratum, scriptorem nactum videtur haud adeo sibi propinquum, sicut illud quod proxime refertur accidisse in canonico Guatinensi seu Watinensi Themardo ; hujus enim licet primi scriptoris ætatem codicis nostri auctor, seu is, quem hic forte fuit secutus, nullibi insinuet, constat nihilominus ex Watinensi, quod tom. III Thesauri Anecdotorum a col.* 798 *e Dunensi codice Martenens edidit, Chronico, extitisse et synchronum et rei gestæ spectatorem, nempe Ebrardum Watinensem canonicum, Odfridi, ejusdem monasterii fundatoris, discipulum ; nam idem Marteneus in observationibus præviis pagina mox citata sic scribit :* Porro codex Dunensis, ex quod illud descripsimus, illum tantummodo præfert titulum : « Chronicon monasterii Guatinensis » auctore non nominato ; verum Ebrardi nomen, quod primæ paginæ apposuit manus recentior, illum clare indicavit, quem etiam non ambigimus auctorem fuisse sequentis opusculi de Miraculo, quod Bru- E
gis contigit anno 1088, cum S. Donatiani meritis paralysi curatus est Tamardus canonicus regularis Watinensis ; nam idem in utroque opere stylus. *Quinimo fuisse hujus miraculi scriptorem Themardo admodum familiarem, probant inter alia plura hæc ejus verba:* Retulit namque idem frater (*Themardus*) nobis, etc. *Item hæc* : Et quia conversantes a principio quotidie illa videmus, etc. *Sed hæc aliaque, e quibus auctoris ætas notari poterat, quæque supplebo in annotatis, addita studiose amisit anonymus codicis nostri scriptor, ea forte præsumptione abreptus, quod major sibi, quam contubernali ac synchrona testi fides foret adhibenda. Undenam vero quæsierit postrema duo, quæ breviter narrat, Miracula, investigando non sum ; attamen et hæc, tametsi majorem forte, (de ultimo magis intellige) quam recitata superius Acta fidem haud mereantur, prelo, servantes, uti diximus, codicis ordinem, cum aliis subjiciemus, mox id facturi nisi episcopatus Sancti tempus, aliaque nonnulla prius inquirenda forent.* F

auctore S. D. eduntur.

55 *Hæc ut facilius assequamur, juvabit Rhemensium antistitum seriem a Bethausio seu Ibethausio usque ad S. Nicasium Flodoardi verbis prius hic exhibere :* Bethausius, *inquit,* qui cum Primogenito diacono suo primus ex hac Belgica provincia legitur Arelatensi primæ interfuisse synodo, relatæ per Marinum episcopum beatissimo papæ Sylvestro, Volusiano et Aniano consulibus, quæ habita est anno Domini 314. Post quem Aper, deinde Maternianus ;.. post quem Donatianus extitit episcopus.. quem beatus Viventius tam celsis illustris vitæ meritis,quam claro pontificatus sequitur ordine culminis ;.. cui successit Severus ;.. post præmissos præsules beatus Nicasius cultu sequitur pontificatus. *Verum ex concilio Arelatensi Bethausium in Catalogum suum verosimilius intulit Flodoardus, ita Marlotus aliique non pauci Dyscholium medium collocant inter Aprum et Maternianum, innixi pariter et ipsi conciliis tam Agrippinensi post consulatum Amantii et Albini anno* 346, *quam Sardicensi sequenti anno celebratis ; horum enim priori Dyscholius*

Quemadmodum a Flodoardo ex concilio Arelatensi Bethausius,

AUCTORE S. D.

lius uti Rhemensis antistes, posteriori vero tacito episcopatus nomine subscriptus legitur. Non quidem me latet concilii Agrippinensis acta a pluribus ut supposititia ac tenuissimæ fidei, imo a nonnullis ut spuria fuisse traducta, verum quam infirma sint argumenta id suadentia, jam inde ostendere novissimi conciliorum Galliæ editores, et Cornelius Byëus noster in Commentario historico-critico de SS. Sanctino et Antonino ad diem XII Octobris. Quare et nos hujus potissimum concilii authoritate permoti, secuti veteres Democharis catalogos, Dyscholio Aprum inter et Maternianum in Rhemensium præsulum serie medium locum concedimus.

ita et a nobis ex conciliis Agrippinensi et Sardicensi

56 Qui vero amplectuntur concilii Agrippinensis acta, sed Flodoardo, ut Colvenerius, scrupulosius inhærent, existimant, Dyscholium fuisse dumtaxat Rhemensem chorepiscopum, atque in hac dignitate præfatis conciliis subscripsisse; verum licet Dyscholii tempore chorepiscoporum potestas satis, imo nimium ampla foret, eaque propter per canonem 57
B Laodicenæ synodi penitus fuerit rescissa, probatum mihi nihilominus velim, aliquando chorepiscopis licuisse suffragium inter episcopos dicere, aut sententiam ferre, prout tulit Dyscholius in Agrippinensi concilio his verbis: Qui Christum Deum negat, in ecclesia non potest permanere, dicente Domino: « Qui me negaverit coram hominibus, negabo eum « coram patre meo, qui est in cœlis *; » et ideo Eufratam inter fratres meos arbitror et certe censeo esse episcopum non permitti. Nec quemquam morari debet, Dyscholium Sardicensi synodo subscriptum legi post episcopum Ambianensem, Rhemensis suffraganeum, idque unde sine addito vocis Remorum; sæpius enim in primævis conciliis servatus hic in subscriptionibus ordo non fuit, neque unicus Dyscholius, sed reliqui etiam episcopi omnes, tacitis locorum nominibus, præfato concilio unde subjiciuntur; ast adeo clare apud Harduinum et Labbeum loquuntur acta concilii Agrippinensis, ut nullus dubitem, quin, si ea nota habuisset Flodoardus, admisisset in Rhemensium præsulum catalogo Dy-
C scholium æque ac Bethausium.; nam hujus notitiam, uti diximus, sola ei synodus Arelatensis verosimilius subministraverat.

** Mat. cap. x ȳ. 33. Luc. cap. xii ȳ. 9.*

Dyscholius in Rhemensium episcoporum catalogum infertur,

57 Sed instant adversarii objiciuntque sequentia argumenta: S. Remigius, inquiunt, in prolixiori suo Testamento quatuor tantum episcopos Rhemenses sepultos ait in ecclesia S. Xysti, quinque vero antecessores proximos S. Nicasii in ecclesia Joviniana, seu S. Agricolæ, sic dicta a conditore suo Jovino Galliarum præfecto; ex quo inferunt, non plures quam novem ante S. Nicasium esse admittendos. Secundo adducunt litteras Ebonis ad Balduinum Ferreum, Gervasii ad Balduinum Insulanum, et sermonem Ratherii Lobiensis a nobis supra etiam allata; in hisce enim constanter, inquiunt, Donatianus vocatur septimus Rhemorum episcopus, qui, admisso Dyscholio, necessario dicendus fuisset octavus. Verum ex eodem hæc omnia fonte videantur hausta, nimirum ex prolixiori S. Remigii Testamento, quod quam sublestæ sit fidei, sæpius Majores nostri ostendere, noruntque eruditi passim omnes. Notatu dignior est epistola Hincmari ad juniorem Hincmarum Laudunensem, in qua S. Remigius vocatur XV Rhemorum archiepiscopus; sed præterquam quod et ipse Hincmarus prolixius S. Remigii Testamentum secutus fortasse fuerit, alio etiam modo componi poterit hæc difficultas: nam vehementer suspicantur scriptores Galliæ Christianæ auctæ, ex uno Baruc duos Flodoardum fecisse nempe Baruc et Barucium, exotica insolitaque, ut ipsi loquuntur, tam apud Gallos quam apud Romanos nomina... errore ex eo nato, quod primigenium nomen alii barbare, alii latine redderent. Hoc cum satis appareat probabile, recte quidem Hincmarus S. Remigium appellarit XV Rhemorum archiepiscopum, falso licet fundamento innixus. D

et episcopatus Sancti epocha utcumque eruitur.

58 Concesso itaque Dyscholio inter Rhemenses antistites loco, positoque, eumdem anno 346 subscripsisse concilio Coloniensi et sequenti Sardicensi, quo episcopatus sancti nostri epocham securius adhuc assequamur, juverit attendere Acta S. Materniani ad diem XXX Aprilis a Daniele Papebrochio illustrata; sed non placet cum eodem Papebrochio Dyscholium postponere Apro, tum quod id repugnet antiquioribus Democharis, aliorumque, qui Dyscholium admisere, catalogis, tum quod pati id non videantur Acta S. Materniani, in quibus dicitur urbs Rhemensis sub præsule Apro diu triumphasse; posito enim Dyscholium Apro, hujus episcopatum circumscribere coactus Papebrochius fuit octo aut decem annis, tempore, ut mihi quidem apparet, haud adeo diuturno. Contra vero si Aprum Dyscholio præposueris, cum Bethausius concilio Arelatensi subscripserit anno 314, et Dyscholius Agrippinensi anno 346, intercedit tempus satis notabile pro Apro, nihil enim vetat, Bethausium obiisse haud diu post concilium Arelatense, et Dyscholium initio sui pontificatus Agrippinensi synodo interfuisse; ita ut in hac hypothesi Aper triginta plus minus annis præesse potuerit. Ne vero hæc adeo stricte sumamus, demus, obiisse Bethausium anno circiter 320, et Dyscholium fuisse consecratum circa annum 340, restant, sufficiuntque, ut aiunt scriptores Galliæ Christianæ auctæ, viginti anni pro diuturno illo Apri pontificatu. Cum itaque S. Maternianus, ut Acta ejus produnt, decesserit anno pontificatus sui vigesimo tertio, nec Sancto Hilario, qui obiit anno 367, adeo diu, ut colligi ex iisdem Actis datur, supervixerit, sequitur ejus mortem ab anno 370 haud multum removendam, adeoque potuisse Donatianum circa idem tempus in Rhemensem cathedram sublevari. Fateor, in hac nostra hypothesi a morte S. Materniani usque ad martyrium S. Nicasii (nam hunc a Wandalis circa annum 407 occisum dixi) 37 dumtaxat intercurrere annos: qui quatuor antistites complecti debuere; sed nonne hi sufficiunt? Sanctus enim Nicasius martyrio prænature fuit sublatus, nec de aliis tribus constat, quod adeo diu vixerint. Sequi proinde eum velim, qui Sancti nostri mortem versus annum 380 statuendam judicarit.

E F

MIRACULA

A

MIRACULA S. DONATIANI

Auctoribus anonymis, et Ebrardo canonico regulari Watinensi.

Ex Ms. codice Valliccllensi, notato apud nos PMS. 159, et collato cum Mss. S. Donatiani Brugensi, ct S. Audomari lectionariis.

B

CAPUT PRIMUM.

Mulieri cæcæ, ac cuidam militi cæcitate divinitus percusso visus redditus.

Ermengardis mulier Ostendana, a

Claret theologi Joannis testimonio, quod Christus sit vera lux, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum *a*. Hic per ministrum æterni luminis Sanctum Donatianum Miraculum operatus est satis per se splendidum, nec lucis alienæ laudis indignum; sed quia dignum est, opera lucis gratulantur, idcirco idem miraculum stili officio credimus, ut ex hoc et Deo gloria et fidelibus crescat piæ devotionis gratia. Est igitur pagus ubique geutium conspicuus noto
b cunctis vocabulo Fresia *b* dictus. Hic oppidum
c est ab accolis Osdenne *c* cognominatum, monti
d Rorikesberg *d* vocabulo contiguum. In hoc ergo
C oppido quædam mulier Ermengardis dicta, cæteribus fidelis mixta, illis claruit diebus. Hæc mirabiliter Dei permissione cæcitate perculsa, sed mirabilius per Sanctum Donatianum Dei est miseratione salvata. Quod raro fidelium testimonio tali contigit prodigio. Quadam ergo die puteum
e Rorikisput *e* dictum cum hydria adiit, ut ex eo aquam in usum familiæ deferret, cum ecce auri-
f bus ejus ex præfato monte sonus *f* admissus est, quasi sonus cythararum aut tympano canentium, quasi sonus in choro dulci modulamine concorditer psallentium; et sicut naturale est humanum animum suavitate delectari cantilenæ, relicta mox super os putei hydria, ad montem tantæ suavitatis refectione abundantius expleuda accessit.

cæca facta, S. Donatiani monitu

2 Ubi cum in parte montis sese prosterneret, ut intentum auditum dulcedine musica oblectaret, membra cantus suavitate soluta blandus sopor grata quiete depastus est, cui sopori deditæ quidam astu dæmonis assistens eam bulliente aqua perfudit, et gravi dolore sauciam reliquit: nam ex valida vi æstuantis aquæ non tantum cæsaries carne et sanguine mixta defluebat, verum etiam geminorum luminum olgemmeus
g humor ita emarcuit, ut gemeret in se lucis gaudium in noctis horrorem subito conversum. Sic per octo annorum curricula ægra alieno ductu trahebat membra: dubia bacillo regente alternabat vestigia. Ut autem ex sequentibus claret, hæc ei cæcitas accidit, ut ex hac in ea manifestarentur opera Dei, et Sancti Donatiani meritum clarificaretur in populo Dei: ergo elapsis, ut dictum est, in illa cæcitatis ærumna octo annis, cum jam nonus sacratissimam Dominicæ Incarnationis noctem mundo exultanti præsentaret, ecce adest cœlestis visitatio; namque apparuit ei senex canis respersus, albis indutus, pastorali virga manum decorus, et eam hujusmodi est verbis allocutus: Num, filia mi, * molesto fers animo, quod hac vexata est orbitate tempore tam diuturno? Naturale, inquit, est, domine, moleste ferre, quod moleste solet accidere. Tum ille: Accingere, filia, et castrum, quod vulgo Brugga *h* dicitur, adi festina; illic enim cœlestis tibi aderit medela, et, me patrono, in pristina geminorum luminum receptione lætitia.

AUCTORE ANONYMO. g — * *tege*: mea — E — h

Brugas petit,

3 Quomodo, ait, domine mi, Bruggam adibo, quæ et viæ et loci, et ipsius cum nominis ignara *i*? Tunc senex apprehensa ipsius dextra et elata, in altum cambuta *k*, publicam ei viam, qua ad memoratum locum perduceretur, magna cum charitate monstravit. Post hæc venerabilis senex avertens se cœpit ire; ipsa vero, clamore post tergum recedentis emisso, sciscitabatur ab eo et personam et nomen; respondit autem se episcopalem personam esse nomine Donatianum. Ad hanc vocem mulier expergefacta a somno non minimum pro hujusmodi visione est exhilarata; sed, cum dubietatis in corde ejus resederant vestigia, placuit sancto provisoris salutis ejus eadem ratione et ordine, quem diximus, secundo et tertio ei apparere, et quia scriptum est: « In « ore duorum vel trium testium stat omne ver- « bum *l* » jam omni ambiguitate postposita, fidelium fulta præsidio, ad castrum, de quo diximus, pervenit. Igitur anno humanati Verbi millesimo undecimo, videlicet die Kalendarum Maïarum, fratribus *m* sacra missarum solemnia celebrantibus, ecce mulier alieno ductu ecclesiam ingressa ad locum, in quo corpus Sanctissimi patris nostri Donatiani debito fidelium frequentatur honore, devotione magna et fide accessit perfecta.

i — k — F — l — m

atque in Sancti ecclesia visum pristinum

4 Ubi oblato et relicto, quem manu gestabat cereo, prostravit se in oratione, tam veniam pro delictis, quam etiam recuperationem expetens amissi luminis. Cumque diutissime oratum est, adest divinæ gratiæ respectus, a Sancto Donatiano promissus; et primo quidem ob contractorum remissionem nervorum, et vim immutandæ naturæ, brevi quidem et quasi momentaneo, sed tanto est dolore vexata, ut modica aquæ guttula refo-

AUCTORE ANONYMO.

refocillari cunctis Crœsi præferret divitiis. Cumque ab oratione surrexisset, oculi guttatim stillabant sanguinem, et cum magno clamore laudis divinæ omnia cœpit clare videre. In argumentum quoque fidei accurrens cum fratribus sacræ ædis præpositus, et experto tam visu, quam etiam attactu diligenter omni eventu, rei fideliter credidit, et fideliter testimonium perhibuit. Cœperunt autem et qui præsentes hoc viderant, et qui absentes hoc auditu perceperant, magna et excelsa voce Deum magnificare, et Beatum Donatianum in tanto Miraculo magnis præconiorum concentibus extollere.

recuperat.

5 Hæc et his similia circa languentes operari solet Deus tam corporum, quam etiam humanarum curam gerens animarum : eo autem amplius animarum, quo has subtilioris naturæ diguitas, et cœlestis substantiæ amplior commendat nobilitas, cujus ineffabili benignitate præfata mulier exteriori lumine lætificari meruit. Magis ut ex B hoc animabus nostris lux æterna resplenderet, quam ut illam perituri citius luminis usus foveret. Sed dices : Quomodo animæ meæ ex hoc lux æterna resplendet? Inde videlicet, quod ex insoliti eventu prodigii exorta divinæ laudis materies ad laudem et amorem Creatoris et animam tuam excitat, et affectum succendit. Unde jucundum sit nobis, divinis cum angelis et Sanctis die ac nocte insistere laudibus, et per mirabilem lucis ministrum Sanctum Donatianum ad auctorem æterni luminis tendere Jesum Christum Dominum nostrum, cui est cum Patre et Spiritu Sancto honor, laus, et jubilatio per æterna secula.

n

Ad dedicandum Hasnoniense monasterium

6 *n* Cognovimus, fratres charissimi, quædam celeberrima testium veridicorum assertione affatim confirmata, armariolo memoriæ commendari dignissima, cunctisque præsentibus matris ecclesiæ filiis et succedentibus præcordialiter amplectenda, per gloriosum patronum Donatianum Spiritus Sancti cooperante clementia propalata. Quæ licet nimis inculto sermone, ne negligenti C oblivione conterantur, tenacibus litteris commendare, quam reticere maluimus. Postquam igitur *o* serenissimus Flandriæ marchio Baldeuuinus *o* cultor justitiæ, amator concordiæ, filius pacis, sub quo quodammodo illa prophetia impleri videri poterat, quæ dicit : « Conflabunt gladios *p* « suos in vomeres, et lanceas suas in falces *p* » inter cætera, quæ indefesse excolebat, operum *q* bonorum studia monasterium *q* in castro Hasnoniensi fundatum ad effectum perduxerat, ad idem monasterium altissimo Domino consecrandum, alter in hoc Salomon cognominandus, mirificos apparatus ex infinita divitiarum, quibus ad plenum exuberabat, copia parari constituit. Talique ac tantæ solemnitati cunctos Flandriæ optimates cum suis cohessentibus ' adesse præcepit.

' an : clientibus?

allatum est inter alia S. Donatiani feretrum,

r

7 Ad cumulum etiam honoris tantæ dedicationis, tamque sibi dilectæ festivitatis cunctorum corpora Sanctorum *r* totius sui principatus cum episcopis, præpositis, abbatibus, sibique subjectis, totus in Dei servitio devotus ac benevolus coadunari jussit. Unde factum est, ut cum Sanctorum reliquiis pretiosus patris nostri Donatiani corporis thesaurus stipatus magna procerum caterva honorifice ad prædictum locum transferretur. D Quo simul ac multo cum sudore perventum est, cum omnes absque magna difficultate locus ille capere non poterat, utpote ubi tot populorum millia confluxerant, omnibus unum animo sedit consilium, quatenus foris juxta oppidum tentoria figerent, ubi Sanctorum corpora observantes liberius Dei servitio insisterent. Populi autem undique catervatim ad corpora Sanctorum festinant, oblationibusque suis et orationibus per tot suffragia Sanctorum Deum sibi placari postulant.

8 Inter quos contigit, quemdam militem, in quo mellifluæ pietatis Pater noster repausabat, subire tentorium, atque per tantum domus Dei mansionarium peccatorum suorum quærere remedium. Cumque ante Sanctum solo prostratus diu orationi incubuisset, surgens, feretrum, in quo incomparabilis thesaurus habebatur, adiit, et cum nimia devotione munus suum obtulit. Cum E autem sacro feretro osculum imprimeret, ecce quidam, adversus quem humanæ naturæ vitiator diabolus auctor mortis, commentor fraudis, seminator discordiæ, inventor inimicitiæ, ac totius nequitiæ ipsum odii stimulis commoverat, ac totum in ejus mortem armaverat, ad genua ejus provolvitur, et in Dei nomine, gloriosique patroni Donatiani humiliter veniam deprecatur: In te, inquiens, fallente animarum corruptore, deliqui, miserere mei, ut Deus misereatur tui. Ille vero extomachatus e contra luctatur, et nisi quantocyus se dimittat, jam in præsentia Sancti mortis pericula minatur. Verumtamen hic ab incepto non destitit, preces precibus, ut sui misereatur, accumulavit, et taliter inquit : Mihi reo pedibus tuis suppliciter advoluto ignosce, quatenus ab indeficiente pietatis fonte Christo omnium peccatorum plena tibi conferatur remissio.

apud quod dum quidam miles inimicum veniam petentem

9 Quo viso, clerici cæterique, qui aderant fideles, pietate moti, se pariter cum eo ad pedes illius mittunt, et cor a diabolo induratum ad pietatem F emollire humilibus precibus conantur. At ille, utpote quem antiquus hostis totum possederat, neque tot precibus vincitur, neque lacrymis a duritia mentis mutatur, sed multo magis ad majorem furorem concitatur, et jam totus amaritudine fellis suffusus præ nimia, qua æstuabat, iracundia eos ulterius non sustinens extorsit se ab eis, atque cum animi indignatione a corpore Sancti discessit; sed Deus omnipotens contemptum emeriti militis sui diutius non ferens permanere inultum, digna miserum ultione insequitur, qua eum amborum luminum officio privat. Unde infelix gelido tremore totus concutitur, et quomodo ei tam subita cæcitatis infelicitas evenerit, admodum miratur, simulque inexplicabili, ut naturale est, dolore corripitur. Atque jam magis ac magis dolore accrescente pariter et timore, ulterius infelicitatis suæ casum silentio jam non valens contegere, quali quantave angustia intus destitueretur, non minus horrendis quam miserandis ejulatibus denotare compellitur. Vestes etiam sciudit, pugnis

repellit, cæcus efficitur,

pectora

AUCTORE ANONYMO.

A pectora tundit, crines avellit, palmas collidit, genas unguibus dissecat, mortem invitat, ut veniat, sed quia remoratur, miseris adeo pigram esse incusat; et ut paucis absolvam, tam vehemens dolor erat, ut his, qui pii cordis aderant, ne se amens furiose ageret, metum incuteret.

sed adstantium consilio

10 Qua de re ejus miseriis nimium compatientes celerius advolant, quæ tanti causa sit doloris sciscitabantur, ut tristitiam patientia cohibeat, hortantur, et blandis consolationibus tam immoderatum dolorem delinire conantur. Verum ille sermonibus eorum non acquiescens aut consolationibus, inter crebros singultus et alta suspiria tandem vix vocem lugubris prorupit in istam: Domini mei, liceat mihi dolori meo satisfacere, liceat infelicitatis meæ casus saltem deflere, quos infeliciter videtis accidisse. Gaudium præsentis vitæ perdidi, lumen oculorum meorum momentanea infelicitate amisi, et mihi ultra quid restat, nisi dolere? O mihi nimis pigram quis prius acce-
B lerabit mortem? Quatenus tandem cum termino vitæ detur finis meæ tristitiæ. Heu me miserum omnium, qui Deum et Sanctum Dei graviter offendi; unde infeliciter cæcitatis nocte damnari merui! Quibus auditis, fratres, cunctique, qui his interfuere, fideles nimia admiratione sunt perculsi, et gloriosum Patronum nostrum ampliori dilectione, studiosiori etiam veneratione cœperunt laudare justum Dei judicium, qui velox adesse vindex contemptus dignatus est Sancti sui. Homini quoque, ejus incommodis nihilominus condolentes, sic aiunt: Noli, frater, tanta attenuari angustia; noli tam vehementi laniari tristitia, verum juste Dei te sciens pati judicia, dolorem cohibe patientia, et adhuc spem habens de Dei misericordia, Sanctum Dei, a quo superbus, ac feritate animi plenus discessisti, humilis cum omni mansuetudine adire festina, atque, quod in eum deliquisti deflens, a copiosa ejus pietate veniam implora.

Sanctum invocans, et inimico reconciliatus,

11 Tunc demum ille ad mentem rediens, consiliis eorum paruit, utque illo perduceretur, humiliter postulavit. Quid plura? Ad feretrum pii Pa-
C tris nostri alieno ductu pervenit, in orationem se fudit, veniam pro delictis expetens, suspiriis, et obortis lacrymis per aliquot horarum spatia supplicationem suam protelavit, atque talia coram omnibus addidit: O Sancte Dei, debitori meo omnia, quæ in me deliquit, ex toto corde ad honorem tuum dimitto, tantum circa me tua cesset indignatio. Surgensque ab oratione, projecta procul omni inimicitia, plena charitate cum eo fœdera pacis iniit. O filii pacis! O amatores concordiæ et charitatis! Hoc vobis sedeat animo aurem accommodare benevolentia, quale divina pietas per mellifluum Patrem nostrum propter pacem operari dignata est miraculum, libeat intendere, et gaudere, ac studiosiori diligentia ea, quæ sunt pacis, ædificate.

visum recipit; unde oborto

12 Postquam autem pacem osculo sancto confirmasset, protinus divina affuit misericordia, quæ ei lumen adeo ad plenum restituit, ac si nullas umquam cæcitatis tenebras pertulisset. Tunc ampliori quam ulla effari potest lingua, repletus gaudio utrasque manus ad cœlum expandit, divinæ pietati, gloriosoque muneratori suo Donatiano ex intimis cordis medullis grates persolvit. Præ nimio etiam, quo redundabat, tripudio indulgens lacrymis circumstanti sic inquit populo: O domini mei et fratres, omnes unanimes congratulamini mihi, in me ineffabilis misericordiæ Dei perpetrata laudate magnalia, in me venerabilis atque amabilis patris Donatiani elucidata mecum prædicate insignia; quia ego, quem ira Sancti oculorum orbaverat officio, ejusdem mihi repropitiante clementia, modo omnia clare video. Talia eo referente, clamor populi ad cœlum attollitur, Salvatoris Clementia, Miracula per Sanctum suum operata, laudatur, copiosæ pietatis pater ore omnium benedicitur, canticum laudis Deo altissimis vocibus a clero jubilatur, memorabile gaudium ab universis celebratur.

immenso omnium gaudio,

13 Talis quoque jucunditatis vocibus aures absentium percutiunt: quæ tantæ causa sit exultationis, adeo mirantur, atque se invicem ita E
adhortantur: Eamus, properemus, curramus, et quid ibi factum, addiscamus, tamque feliciter gaudentibus nos adjungere satagamus. Advolant ergo utriusque sexus turba non modica, inopinata inveniunt gaudia, quæ per Sanctum suum operari voluit Deitas mirifica. Unde et ipsi laudes Deo voce dulciflua, ac mente reddunt devotissima: certatim insuper ad feretrum amplectendum Patris nostri festinant, Sanctumque infinitis muneribus honorant; et ut pro peccatis eorum apud divinam misericordiam sit mellifluus intercessor, exorare non cessant. Quantæ etiam ibi lacrymæ sint obortæ præ gaudio, quanta omnibus salubris inerat exultatio, denodare succumbit modulus meæ facundiæ. Ad cumulum præterea lætitiæ tam splendidi fama Miraculi aures gloriosi marchionis attigit, eumque non modica exultatione, utpote ducem strenuissimum, defensorem justitiæ constantissimum, religionis ac sanctitatis amatorem benignissimum replevit, unde subito F
ampliori desiderio ad cultum divinum totus accenditur, ad amorem pacis quodammodo revocatur, Deum corde et ore benedicens, qui tam dilectam sibi festivitatem pietatis suæ visitatione ornare digatus est.

Sancti feretrum Brugas reportatur.

14 Piissimum quoque patronum Donatianum digne honorat, et veneratur, majorique dilectione frequentans amplectitur. Procerum vero nihilominus multitudo cum pio duce lætatur: sicque cum immenso gaudio dedicationis illius festivitas celebratur; omnibusque, pro quibus venerant, devote expletis, unusquisque in sua lætus regreditur: gloriosus etiam Patronus noster cum hymnis et canticis fidelibus sustollitur, ac utriusque sexus comitante turba non modica, cum honore et gaudio ad propria reducitur. Hujus igitur, fratres charissimi, Patris laudi indefesse insistamus, ejusque servitio sine intermissione invigilemus: hunc amplectamur, hunc veneremur, per quem tam lucida nobis declarantur Miracula, et pœnitentibus largitur venia: hunc, inquam, veneremur,

AUCTORE ANONYMO.

neremur, ejusque patrocinio sincera devotione nos committamus, fidentes, nos ab omnibus nexibus peccatorum per hujus suffragia absolvendos. Et si in bonis perseveraverimus, lumen æternæ claritatis, et hæreditatem ineffabilis jucunditatis accepturos, in qua ipse par angelis indutus stola beatæ immortalitatis, redimitus corona immarcessibili æternæ beatitudinis, expectans inenarrabile ornamentum stolæ duplicis, choris omnium associatus Sanctorum regnat cum Christo in sæcula sæculorum. Amen.

ANNOTATA.

a *Joannis, cap.* I, ℣. 9.

b *Id est, ni fallor, Frisia Occidentalis, pro more temporis* pagus *dicta; quæ vox idem hic sonat, quod* B *Gallica* païs, pays; *Latine* terra *seu terræ tractus, regio, etc.*

c *Ostendam Flandriæ oppidum intelligendum puto, Germanici maris portu celeberrimum; nec mirum videri debet, hoc in Frisia ab anonymo collocari: nam, quamvis haud facile sit definitu, quo se limite continuerint antiqui Frisones Occidentales, scribit nihilominus Altingus tom. II pag.* 62 *in Germaniæ inferioris notitia, certum esse,* Frisiorum nomen ultra Scaldim in Morinos aliquando fuisse prolatum, testibus, *inquiens,* Audoëno sæculi VII scriptore, qui Frisios contra Andoverpum ponit, et antiqua scheda *apud Meyerum,* qua Ostenda Frisiæ oppidum vocatur.

d *Hujus apud Ostendam montis mentionem nec apud novissimos accuratioresque geographos, nec alibi amplius invenio.*

e *A monte sic dictum.*

f *Quorumdam forte musicorum concentu excitatus.*

g *Ille forsan humor, quem chirurgi crystallinum* C *vocant, sic dictus, quod gemmæ seu crystalli colorem præ se ferrat.*

h *De hujus castri, urbisque vetustate, et nominis origine consulesis Vredium, diligentissimum antiquitatum Flandriæ indagatorem, Flandriæ ethn. part.* I *a pag.* 405.

i *Imprudenter addidisse hæc videtur anonymus: quis enim credat, mulierem hanc ignorasse tam nomen, quam locum castri seu potius oppidi Brugensis, per totam tunc Flandriam celeberrimi, nec amplius tribus leucis Ostenda dissiti?*

k *Id est* baculo.

l *Deuteronomii cap.* XIX, ℣. 15. *Matthæi cap.* XVIII, ℣. 16. *II ad Corinthios cap.* XIII, ℣. 1.

m *Canonicos intellige, qui fratres ideo hic nominantur, quod pro more temporis simul habitantes vitam ducerent regularem, nullis licet fortasse votis astricti; nam Grammayus pag.* 105 *agens de cathedrali Brugensi ecclesia cap.* II *ita scribit:* Supersunt adhuc loca scholæ, cœnaculi, dormitorii, imo cellularum memoria recens est, in quibus canonici non ita pridem solebant festis majoribus quiescere, imo amplius per annum, quem vocant, D residentiæ, non nisi in claustri septo dormiens explebat. Degenerarunt autem canonici ab hac morum severitate, bellis frequentibus et difficillimis viam libertatis aperientibus. *Fusius de his Hubertus Waeghenaers, archidiaconus Brugensis, qui et refert exstare Bullam Alexandri III anni* 1173, *qua hic pontifex laudat et observari deinceps præcipit a canonicis* S. Donatiani *ejusmodi in communi vivendi normam. Tanto autem favore S. Donatiani capitulum prosecuti fuere Flandriæ comites, ut non tantum canonicos in perpetuos domesticos adsciverint, verum etiam capituli præpositum, magnum Flandriæ cancellarium, et monetæ magistrum ultro declaraverint. Exstat de re Diploma Roberti Jerosolymitani apud Miræum Notitiæ ecclesiarum Belgii cap.* CXII.

n *Alius hujus sicuti et sequentis cap.* II *Miraculi auctor est, uti diximus* § III *numero ultimo et* § IV *num.* 53 *Commentarii prævii.*

o *Montensis, filius Balduini Insulani, qui Flan-* E *driæ comes fuit ab anno* 1067 *ad annum* 1070.

p *Isaïæ cap.* II, ℣. 4.

q *Antiquissimum hoc celebreque Hannoniæ monasterium cum ejusdem nominis vico Scarpo fluvio adjacet, una fere leuca nostrate ab oppido S. Amandi Duacum versus dissitum, de quo ita Iperius in Chronico suo Bertinensi:* Balduino Insulano Flandriæ comiti successit filius ejus Balduinus, a puero nutritus in aula imperatoris Henrici. Hic in adolescentiæ suæ tempore decidit in tantam infirmitatem, ut ei pater in manu candelam teneret, extremum spiritum exspectans. Et ecce subito resumptis viribus, patri suo dixit: Pater, ab hac infirmitate evadam, si mihi dare volueris locum de Hanon, ut ibi monasterium ædificare possim. Hæc vera erunt, quia statim hoc mihi Sancti Marcellinus et Petrus promiserunt. Pater annuit, et filius sanus effectus est. Subverso igitur Hanon castro, raptorum latibulo, ædificavit ibidem monasterium Hanoniense in honore sanctorum Apostolorum Petri et Pauli, sanctorum Martyrum F Marcellini et Petri, et propter hoc vocatus est Balduinus Hanonensis.

r *Meyerus ad annum* MLXX *sic scribit:* Ea in dedicatione interfuisse reperio corpora Sanctorum Marcelli, Piatonis, Salvii, Amati, Donatiani, Vedasti, Amandi, Audomari, Gisleni, Vincentii, Bertini, Winoci, Wandregisili, Bavonis, Everardi, Euberti, Landelini, Hugonis, Aichadri, Eusebiæ, Rictrudis, Aldegundis, Ragenfredis, Reginæ, et Waldetrudis. *Moris quippe tunc erat, in sacrarum ædium dedicationibus variorum Sanctorum exuvias eo deferre.*

CAPUT

A

CAPUT II.

Mulier debilis et contracta sanata : periculosæ apud Flandros discordiæ Sancti ope compositæ : puero claudo gressus restitutus : paralytica curata.

Mulier Brugis misere contracta et debilis

Vidimus præterea, fratres dilectissimi, aliud splendidissimum, superna annuente clementia, per eumdem gloriosissimum Patrem nostrum declarari Miraculum ; quod quia silentio contegi indignum censuimus, prout potuimus, enucleare aggressi sumus. Erat itaque in hujus piissimi Patroni castro *a* quædam paupercula, in annis senilibus constituta, occulto Dei judicio adeo effecta debilis et contracta, ut a talis usque ad juncturas genuum, cruribus ejus ad coxas sub una cute concretis, si alicubi ad vitæ necessaria eundum erat, natura incessus omne adminiculum denegante, manibus ac genibus in modum cujuslibet reptilis misera miserabiliter arreptaret. Tantisque ac tantæ vi passionis atque dolore per quam plures annos laborare ac innumeris locis hujus incolis visa est ; et cum diutinus dolor erat, et in nullo viventium ante visa debilitas, omnis spes recuperandæ sanitatis ei exciderat, sed summæ bonitatis infinita misericordia tempore disposito diuturnorum ejus malorum miserta, quam juste flagellaverat, misericorditer mulcere, ac consolari dignata est.

B

monetur in somnis, ut adeat ecclesiam S. Donatiani ;

16 Quadem autem nocte, cum tot passionum miseriis mulier fatigata tenuissimo sopore perfunderetur, visum est ei, quemdam stola miri candoris poderatum astitisse, sui benignum visitatorem advenisse, ac blanda voce taliter dixisse : Tempus est, filia, tantis miseriis finem adhibere : noli diutius laborare : verum illam pervenire ad ecclesiam monstravit digito, cum ibi, pro quibus flagellaris, peccatorum tibi a Deo plena conferetur remissio, ac per ejusdem templi patronum Donatianum omni corporis tui propulsato morbo, perfectæ sospitatis ditaberis commodo. Et ne, inquit, diffidas super pollicitatione ista, quia pro certo mirifica Dei misericordia dispositum habet, in te electi militis sui elucidare merita. His dictis, tantæ felicitatis promissor ab oculis jacentis disparuit, eamque tam jucunda visitatione affatim lætificatam, superni promissi perfecte credulam reliquit.

C

quare in spem erecta,

17 Illa vero præ nimia novi exuberantia gaudii a leni quiete pellitur, et quæ viderat, secum revolvens, an ista potius vigilanti, quam dormienti sibi ostensa sint, admodum miratur : Deum quoque, oculis cum manibus in cœlum erectis, qui tantas ejus miserias respicere dignatus est, voce, qua potest, laudat et glorificat : amabilem Patronum nostrum, in quo, Spiritus Sancti gratia cooperante, promissæ sanitatis omne pendebat gaudium, veneratur ; ac per quem se divitiis potituram sperat salutis, salutat ; et facto mane, domesticis suis cæterisque fidelibus, quæ ei visa fuerant, seriatim explicat. Unde omnes, qui suis compatiebantur miseriis, hilariores reddidit : utque cum omni devotione ac gratiarum actione cœlestis visitationis jussa exequi satagat, ab his, qui sani erant consilii, instruitur. Verum, quia, ut prædiximus, manibus ac genibus ad ecclesiam reptandum erat, (portari enim noluit) cum non sine suo labore illuc pervenire voluit, quia etiam tantum laborem in obtutibus hominum aggredi erubuit, licet in hoc gaudia recuperandæ sanitatis differre videretur, usque in noctem expectare decrevit.

AUCTORE ANONYMO.

noctu eo adrepit, ac sanitati

E

18 Noctis igitur insequentis sub silentio matutinales hymnos signis ecclesiæ concrepantibus, mulier de stratu suo se dedit, et segniter ac miserabiliter reptando cum multo sudore tandem ad ecclesiam Sancti, matutinalibus fere finitis laudibusque, pervenit : ibique cum altis suspiriis ubertim perfusis lacrymis, in orationem se fudit corde contrito et attenuato corpore, animæ suæ cunctorum absolutionem facinorum, ac corporeæ promissæ sanitatis efflagitans gaudium. Mansit autem sine intermissione orans et misericordiam Dei expectans usque in horam diei primam ; sed quia fideliter postulavit, et patienter expectavit, ideo misericorditer meruit exaudiri, mirifice meruit et consolari ; adsunt namque larga Dei beneficia, et caro præmortua paulatim cœpit reviviscere : nervi naturalis usus diu ademptum vigorem contrahere : venæ vivido sanguine resumpto tumescere, passimque nova sanitas subrepere. Verum in illa nervorum extensione intenta sanitatis et morbi colluctatione, mulier nimium cœpit angustiari, valida vi passionis affici, præ nimia angustia sudore tota perfundi, et jam tantam doloris acerbitatem ferre non valens magna voce clamavit : O sancte Donatiane, pie pater, gloriose pontifex, adjuva me.

F

plene,

19 Quo audito, quidam ex fratribus ceterique fideles, qui diversis ecclesiæ in partibus orationi incumbebant, admodum obstupefacti, pariter et admirati se illo quantocyus dederunt, et videntes pia opera misericordiæ Dei, quæ fiebant, Deum glorificaverunt, eamque de, in quo jacebat, loco sustollentes, ante altare, in honore melliflui Patris nostri consecratum, devote collocaverunt. Ubi dum vix brevissimæ horæ spatio jacuisset, cutis, qua, ut supra diximus, crura cum talis usque ad juncturas genuum femoribus miserabiliter colligata erant, sanguine effluente, rumpitur : crura atque coxæ per quam plures annos vitiata natura simul connexa separantur : nervi cum venis naturalibus usibus deputantur : crura extenduntur ; pedes proprio officio adaptantur : quæque infirma sanitati redintegrantur, omnique corporis dolore mulier adeo exuitur, ut nec aliqua quidem antiquæ infirmitatis signa in ea remanerent ; præter

quod

AUCTORE ANONYMO.

quod ex dirupta cute in cruribus sanguis emanare videbatur. Unde hæc, utpote cui diuturna ablata fuerat miseria, et nova ad plenum collata erant gaudia, ineffabiliter exhilarata, ante sacrosanctum Patris nostri altare se in pedes erexit, et obortis præ gaudio lacrymis, tensisque ad æthera palmis, Deum, qui tanta misericordiæ suæ insignia in se ostendere dignatus est, ex toto corde suo adorans, benedixit, et venerabili patrono Donatiano, cujus inclytis meritis tam jucunda incolumitate ditata est, ex toto cordis affectu, in quantum valuit, grates persolvit.

non modico cleri populique

20 Interea prædicabilis Miraculi hujus gaudia circumquaque divulgantur : omnis, ut ita dicam, civitas super laudabili gloriosi Præsulis facto congratulatur, signisque ecclesiæ concrepantibus tota fere collectio civium in ecclesiam principis sui congregatur : sacri etiam templi præpositus vir honestæ vitæ et clarus ac totius fons liberalitatis cum conventu fratrum advolans non modicum B lætatur. Illa vero novis gressibus fungens, cunctis ovantibus, ovanter se obtulit, in se magnalia Dei efficaciter operata ostendit. Unde conceptum gaudium cunctis non mediocriter accumulavit. Hic namque clerus laudes Deo toto animi nisu in excelsis jubilat. Inde populi canticis, quibus licuit, exultant, Deum in tanto Patrono mirabilem universi benedicentes glorificant. Innumeris etiam muneribus mulierem ditant : undique gaudia spiritualia resonant, quæ si ad plenum explicare præsumerem, etsi Maronis mihi inesset facundia, puto, succumberem. Tandem igitur post aliquot horarum spatia tam feliciter exultantium conventus solvitur, deque ecclesia quisque in propria gratulabundus recipitur ; ac mulier, quæ nuper illuc debilis miserabiliter arrepserat, modo turmis fidelium mixta incolumis et feliciter gaudens in sua regreditur.

gaudio, restituitur.

21 Lætemur itaque et nos, fratres dilectissimi, omnes unanimes in Domino tam venerandi et amplectendi Patris in natalitio, hymnisque ac C canticis spiritualibus omnium immoretur devotio : denegemus aditum tristitiæ, quia adest dies summæ exultationis et lætitiæ : absit procul in his gaudiis omnis clandestinus morsus invidiæ, qua affligitur corpus et interimitur anima : adsit charitas non ficta, qua non læditur proximus, sed promeretur gloriam ; quia tunc sincere Patris nostri solemnia celebramus, si integram dilectionem invicem custodiamus, et cor ab oris laudibus non disjungamus. Ut autem ita celebrare mereamur, et celebrando æternæ festivitatis participes efficiamur, ipsius auxilium humillimis precibus deprecemur, qui tanti Patroni corporis incomparabili thesauro nos et locum nostrum dignatus est ditare, qui per ejusdem gloriosa Patris merita ab hoste, fame et peste nos non desinit defensare, miraculorum insignibus lætificare, omnibusque bonis irrigare, qui cum Patre et Spiritu Sancto regnat in sæcula sæculorum. Amen.

b 22 *b* Libet nihilominus, dilectissimi fratres, et alia quædam memorabilia per ejusdem amplectendi Patris suffragia declarata pro modulo explicare, ne negligenti posterorum oblivione tanta Patris insignia omnino nesciantur. Tempore igitur, quo innumerabilis Christianorum exercitus ad expellendos filios incredulitatis a loco, in quo tota promissio adimpleta est nostræ redemptionis, Iherosolymam sunt profecti *c*, marchio quoque Robertus, *d* vir forma elegantissimus, in multis millibus militum miles præcellentissimus, soli Augusto cæsari in castris equitatus regendis æquiparandus, cum melioribus natu et militia Flandriæ totiusque sui comitatus primatibus Christo militaturus iter arripuit : cujus regimine ac tutela Flandria viduata, antiquus hostis indesinenter a prima origine mundi filiis pacis invidens, cum se in his, qui aberant, nullis tentationibus, nullis fraudulentis calliditatibus ad libitum perficere, nec in eis aptam sibi sedem invenire posse condoleret, tantas discordias, lites, fraudes et odia *e* inter eos, qui remanserant, maxime Brugenses fines inhabitantes disseminavit, ut magna discordia ex minimo orta, frater in fratrem, filiusque in patrem manus extendere nullatenus reformidaret. Ex unius etiam iniquitatis fomite bella intestina, proh dolor ! sunt incepta, quæ sine multa effusione sanguinis sedari nequaquam poterant.

D *Ortus apud Brugas immanis tumultus,* c d e E

producto Sancti feretro, sedatur ; claudus puer f

23 His ergo et his similibus inimicitiis civilibus undique accrescentibus, jussu præpositi *f* ecclesiæ ac consilio fratrum corpus præscripti sanctissimi Patris nostri extra basilicam, in honore ipsius fundatam, in qua frequentissimis benignus coruscat virtutibus, cum magna devotione et supplicatione populi in plateam templo convicaneam * die quadam delatum est : ibique utriusque sexus magna multitudine congregata, sacerdote ad populum sermonem perorante, inimicitias a corruptore spirituum ante modico tempore excitatas, quæ numquam auro vel argento in amicitiam redigi poterant, Spiritu Sancto animos omnium sedante, per beatum Donatianum Deus pacare dignatus est ; ita ut diruptis omnibus discordie vinculis, et obtusis odii stimulis, cuncti unanimes inirent fœdera pacis *g*. Ad manifestandum quoque populo, hujus pacis fœdera, divina annuente clementia, fore inita, fuit interim quidam puer, qui vitæ suæ tempore claudus *h* degerat, cum multis diversarum angustiis infirmitatum detentus, juxta feretrum Patris nostri depositus, orationibus, quibus licuit, auxilium a beato Viro obnixe flagitans (viderat enim in somnis, ut ipse affirmabat, se ab eodem Patrono sanandum) sanitati redintegratus.

* vicinam

F g h

et puella paralytica

24 Quod major portio populi Brugeusis, utpote invicem sibi dissonantis, et ad credendum admodum tardi, non per Sanctum Donatianum, verum per beatum Ilherum *i*, cujus feretro propius miser ille obrepserat, elucidatum fore astruebat. Unde fratres ecclesiæ vehementius, quam sermonibus aut litteris scripto commendari possit, non manifeste tamen condolentes, manus et corda in cœlum fixi, Salvatoris clementiam deprecabantur, quatenus aliquod signum ad incredulitatem

i

populi

AUCTORE ANONYMO.

A populi detergendam evidentius declarare dignaretur. Verum cum usque ad horam diei sextam omnes orationem ad Deum protelantes ibidem demorarentur, nec tanta mora ullam spem futuri Miraculi promitteret, a suo frustrati desiderio alta suspiria ex imo pectore ingeminando sanctum Patronum nostrum reportabant in monasterium, ac omnis cœtus fidelium unusquisque ad propria regressus est. At quidam ex fratribus, licet crebris suspiriis ac multa redundatione lacrymarum confusi, tamen de gratuita misericordia Dei, qui non derelinquit sperantes in se, non diffisi in ecclesia remanserunt, et puellam quamdam, quæ fere omnibus annis ætatulæ suæ paralytica degerat, super feretrum, in quo venerabilis piissimi Patris nostri corporis thesaurus cum reverentia reservatur, quam devotissime collocarunt.

curantur,

25 Hæc quidem tantis, quas tam dira passio solet excitare, molestiis angebatur, ut pene jam corpore præmortuo in solo vix ejus pectore vitalis spiritus anhelaret. B Quid plura? cumque diu præ dolore aurum, quo sanctissimi Patris loculus decoratur, dentibus corrodens, palmis feriens, ac crebris lacrymis remedium sibi concedi postulans, feretro incubuisset, ingravescente infirmitate, a fratribus subtus feretrum in pavimento deposita est. Videres tunc illam miserabiliter angustiari, validissimo morbo coarctari in tantum, ut potius mortuam æstimares, quam vivam; sed divina annuente clementia, per Beatum Donatianum spiritualis subsecuta est medecina, quia exsanguis facta, postquam exigua aquæ guttula est refocillata, baculo sustentans membra a feretro usque ad altare in honore sancti Patris nostri dedicatum nutando segniter tripodabat. Ubi simulac tanto itinere requievit fessa, ad feretrum medici sui, sustentatorium spernens baculum, velociter est regressa. Ubi in momento corporis totius sanitatem plenam recepit, ac si nullam umquam ægritudinem pertulisset.

C *ingenti adstantium et accurrentium lætitia.*

26 Sentiens autem se expeditam, vidensque in se Dei elucidatam misericordiam, pro recepta libertate Deum et pium Donatianum, cujus intercessione hoc obtinuerat, vocibus altisonis cœpit magnificare: mutatur continuo adstantium dolor: lætitia renovatur: gaudium ab omnibus celebratur: funduntur præ gaudio lacrymæ, quæ ante obortæ fuerunt præ dolore: tam elucida Miracula absentibus denodantur, quatenus eis unanimes in Domino congratulentur: fit continuo magnus populorum concursus, divinæ virtutis laudantium operationem, et concordi omnium acclamatione potentissimam Sancti Donatiani collaudantium interventionem: undique laudes Domino personant, signis ecclesiæ concrepantibus: « Te Deum laudamus » clerici devote jubilant, viris et mulieribus Deum glorificantibus voce, qua poterant. Illa autem gaudens et exultans omnibus occurrit, ac in se Dei miserationem perpetratam elucide ostendit. Hunc vere, fratres charissimi, confessorem nunc sanctissimum Patronum nostrum omnimode nos decet venerari, laudare, atque assidue ejus servituti invigilare, per quem nobis tam elucida fiunt Miracula: ab eo siquidem, qui fideliter precatur, gratum consequitur auxilium: ab eo certa vere pœnitentibus non denegatur indulgentia; quapropter hujus sanctissimi Patroni nostri humilitatem imploremus, quo apud divinam, cui infatigabiliter deservit, Majestatem pro nobis dignetur intercedere. Audivimus modo, paralyticam istam paralysis suæ, hoc mediante, suscepisse remedium. Credamus et nos, si ex toto corde pœnituerimus, per eum ab omni peccatorum nostrorum putredine mundandos, præstante Domino nostro Jesu Christo, quem cœlicus ordo laudat in excelso semper sub nomine trino in sæcula sæculorum. Amen.

ANNOTATA.

E

a *In civitate Brugensi.*

b *Alius denuo hujus Miraculi scriptor exstitit, ut monuimus* § IV *num.* 54 *Commentarii prævii.*

c *Contigit expeditio hæc Urbani II hortatu circa annum* 1096.

d *Secundus hujus nominis, dictus* Jerosolymitanus, *quod non tantum cum ceteris Occidentis principibus crucem assumpserit, verum adeo strenue rem gesserit, ut non immerito Augusto cæsari ab anonymo æquiparetur.*

e *Domesticum hoc Flandrorum dissidium refert Meyerus ad annum* 1097.

f *Bertulphi nimirum, ut patet e dictis* § I *num.* 6 *Commentarii prævii.*

g *Vide dicta* § III *num.* 29 *Commentarii prævii. Porro ad simile dissidium componendum corpus Sancti nostri cum multis aliis Sanctorum corporibus fuisse adhibitum, idem tradit Meyerus ad annum* MXXX *sic scribens:* Iudictus Aldenardæ a Balduino principe conventus, quo in conventu Hugo episcopus Noviomagensis cum omni Flandriæ dignitate; corpora item Sanctorum Gerulphi, Wandregisili, Ansberti, Vulfranni, Bavonis, Amandi, Pharahildis, Donatiani, Amelbergæ, Walburgis, Landoaldi, Vincianæ, Vedasti, Bertini, Winnoci, aliaque omnia Flandriæ sacra interfuere... Hunc conventum factum invenio pro pace Flandrica, hoc est, si satis cerno, ad componendam domesticam discordiam, in qua Flandri in duas divisi partes, alii Barbato patri, alii filio ejus Balduino Insulano, ut Hugo Floriacensis scribit, adhærebant. F

h *Cæcum fuisse, male asseruit Meyerus,*

i *De hoc consule Prætermissos ad hunc diem.*

CAPUT

AUCTORE EBRARDO.

CAPUT III.

Themardus canonicus Watinensis a paralysi curatus : mulier ab injuncta sibi pœnitentia, ac quidem eremita a convitiis Sancti intercessione liberati.

a Ut mirabilis est Deus in omnibus Sanctis suis,

a Miracula Sanctorum, quibus vel corporali præsentia in mundo claruerunt, vel his ærumnis assumpti apud ossa sua et memorias quotidie redeunt, et ipsi, quales vitæ meritorum * fuerint, nobis indicant, et supernæ patriæ, in quam transierunt, ad gaudia capienda nos invitant : vivunt enim ibi, quia feliciter vivunt, quia mansuræ Jerusalem jam cives effecti, sic hujus habitationis, quæ dissolvetur, adhuc hospites juvant *, ut ab illa, in qua vere vivitur *, mansione numquam voluntate recedant. Ostendunt enim, ibi se posse impetrare, quod rogant, dum postulata conferunt, quæ, nisi feliciter ibi viverent, ad eos suspirantibus donare non valerent. Ex qua illa communi angelorum et hominum curia, quæ una per adoptionem jam est facta respublica, rex Christus præsidens singulis quibusque gentibus sua deputavit suffragia, ut corpus ejus, quod est ecclesia, ubique * pervigiles habeat suæ peregrinationis excubias, ne invidentis inimici per incautelam incurrat insidias; per hos enim rectores secundum prophetæ vaticinium requirit oves suas ac visitat, ut, quod abjectum fuerit, reducat, quod confractum fuerit, alliget, quod infirmum fuerit, consolidet, et quod pingue ac forte, custodiat *b*.

* Codex Dunensis melius : quales et ipsi vitæ merito.
* idem : visitant.
* idem male : innititur.
* idem male : utique

b

C

ita et in S. Donatiano; nam Themardus quidam,

28 Ex quibus unum de multis, quos diversis artibus mirificavit, emeritum suæ domus mansionarium, nobis marinis plebibus sanctissimum Donatianum confessorem delegavit, fidelem gregis præambulum, frugalem nutritium, votorum susceptorem, hilarem in omnibus datorem, medelæ largum, curationis scium *, salutis diuturnæ tutorem solertissimum : qui non modo, ubi venerabilis corporis ipsius thesaurus honoratur, virtutibus coruscat, verum etiam extra territorii sui limites multoties Miraculorum signis innotuit; quæ non tam scriptorum inopia, quam sua semper curans, non quæ Jesu Christi, terrena sollicitudo negligenti oblivione delevit. De quibus memorabilia quædam dono Sancti Spiritus notificare suscepimus, quæ in Guatinensi *c* ecclesia per eumdem Patronum patrata cognovimus, fidentes, ab illo donari munera linguæ, qui linguas dat in munere.

* Dunensis codex male : Sanctum.

c

d e

29 Est igitur pagus inter Legiam *d* fluvium et Flandrenses maritimos Menapia *e* cognominatus, cujus incolæ generali vocabulo ab Historiographis Menapii denominantur, gens antiqua et aspera, quæ a Romanis etiam, ut veterum historia meminit, sine cruore * domari non potuit *f* : hæc non reperitur alieno aliquo sanguine inducta *g*, sed quæ sedes illis est et origo : hi fortissimis ac muratis oppidis inter se olim divisi commune denominativum pagi propriis a principio in Caletos et Batavos *h* subdivisere vocabulis. Pagi autem ipsius longitudo ab Oriente extenditur, atque ab Occidente, Enula *i* videlicet fluvio finem excipiente, terminatur : a cujus margine, paulatim succrescente cumulo, clementi proceritate mons gignitur, et plano deductu ad subsolanum egestus a Septemtrione et Meridie, residentibus cumbis *k*, in altitudine tumulatur, nemoribus consitus, pascuis uber, arborum, ac diversi generis olerum adeo ferax, ut, si nolis procurare utilia, velis nolis, quasi desidiam laboratoris arguens, miro incremento germinet inutilia : præterea tam salubriter flatibus ventorum expositus, ut aëris infecti seu nebularum, quarum confluentiam idem alveus exhalat, in crassitudinem coagulari non permittat.

D *in pago Menapisco,*
* omittit bina hæc verba codex Dunensis.
f g h i k

E

30 Apparet quamquam * ex facili, quanta populi frequentia suis diebus fuerit locus celeber; ad quem publicæ atque regales utrimque viæ convenientes adhuc præmonstrantur, quarum illa, quæ ob Oriente diffusa illuc usque * dirigitur, alveo subterluente clauditur; altera vero Britanniam prospectans, ab Occidente in portum Oceani terminatur. In hoc ergo monte historiarum testimonio, quondam Batavorum colonia *l*, modo vero Guatiniensis * sita est ecclesia, a viro quodam religioso Odfrido *m* nomine a radice fundata : cujus bonæ conversationis, quam in illa promulgavit, initium inter duros et occultos homines multis dedit animarum provectum : nam cum primo sui adventus tempore locum vidisset solitarium, quemadmodum desideratum diu dilexit, et ecclesiolam *n*, quam inter vepres ac serpentes vilibus tabulatis contextam invenit, non post multum episcopalibus gestis *o* suscepit, clericorum habitationem instituit, et secundum regulam sub sanctis Apostolis constitutam vivere cœpit. Ad quem cum alii novitate vocis permoti, alii vero devotione et occulto gratiæ beneficio inspirati confluerent, et parvo principio re indies crescente, ampliorem fundavit, atque ad bene vivendi propositum plurimorum animos incitavit, ut et communi vitæ se libentes contraderent, atque omnium, quæ in sæculo habere videbantur, renuntiantes Christum hæredem facerent.

Watinensi videlicet monasterio,
* Dunensis codex rectius : quoque.
* idem : ad nos.
l
* supple : nostra, ex eodem.
m n o

F

31 Inter quos convicaneus * quidam Hermarus nomine, vir fidelis, tunc etiam duos filios parvulos obtulit, atque sub regulæ jugo prædicto sacerdoti erudiendos tradidit; quos ille suscipiens paterne nutrivit, atque vitæ merito sub sancta societate degentes, prout ætas illa sinebat, sub sacris ordinibus servituros promovit; de quorum uno Themardo nomine relatione præclara per Sanctum Donatianum Deus ostendit

canonicus factus regularis.
* vicinus

Miracula,

A Miracula, virtute fulgida, claritate perspicua, in se probabilia, alieni testimonii non indigentia *p*. Hic igitur cum novennis juvenculus a parentibus in eodem cœnobio essent oblatus, in illa sancta societate pro modulo suo sub disciplina pastorali regulariter est conversatus, promptus et obedienter domestica implebat officia : ad nutum monentis facilis operabatur injuncta; et quod provectior ætas competens agere non erat, * ut consuetudo est in domo Dei minores instruere, in sorte sua cum coætaneis veniebat. Agebat sic sub scholaribus aliis tempus prolixius, et ad quod instituebatur, providentia Dei indies proficiebat in melius, et pubescentem ætatem sub studiis transigebat regularibus.

** Dunensis codex melius : poterat*

32 Intelligebat jam tunc tutam viam esse sub ductoribus tutam vitam vivere, sub rectoribus tutum laborem * cum hujusmodi laboratoribus : sed sub intuitu cernentis cuncta Judicis quid tutum aut sibi confidens esse queat, quod opificem sui operis aliquatenus lateat, quod divini luminis acumen effugiat? Nulla transeunt, nulla succedunt, omnia videt, omnia penetrat, scrutatur omnia, judicat omnia; neque opus habet, ut sibi quis dicat testimonium de homine, ipse enim novit, quid sit in homine : ipse in hoc famulo suo invisibili judicio forsan sciebat occultum, quod misericorditer puniri voluit, ne transiret inultum ; aut si proprie * puniri non debuit, salutiferum in eo judicium correptionis fratrum * indixit; nam decursa, ut dictum est, minori ætate, jam grandiusculus eminebat, jam calentis adolescentiæ terminos attigerat, cum acutissima, quam Græci paralysin vocant, passione dissolutus decubuit, ac membrorum destituta compage, a planta pedis usque ad verticem dimidius *q* emarcuit : erat miseranda facies præferentis vivum cum mortuo ; cum adhuc tota corporis mole superstite, sinistrum latus omne tulisset passio, ac vivos artus pars mortua sibi deputasset officio.

paralysi tactus,

** lege : laborare cum Dunensi codice.*

B

** Idem proprio reatu.*
** lege : nostræ, cum eodem*

q

33 Et quia seipso carere salus non erat, pondus tædiosum oculis omnium præferebat, quod in eo ne deperisset, morbus ipse solidaret : jacebant a ministerio vacua languida membra, et superficiem solam humani corporis exhibebant nulli usui congrua. Si quando autem ad modicum remissa passione ad ecclesiam aut alicubi eundum erat, baculo sustollente, vivum cadaver segniter ac fatigabiliter tripodabat : aut absente custode, dum se aliquando minus sane ad aliena movebat, miserum hominem multoties in reptile quodlibet transformabat. Lingua sine officio erat, vel si quid balbutiendo delatrabat, aliena ab intellectu, ac sine sensu personabat. Longum est memorare per singula miserias, et quas tam dira passio solet excitare molestias *r*. Cumque fere per triennium hujusmodi martyrii dilatio protenderet, nec jam spem recuperandi * ullam inveterata morbi affectio promitteret, irremota * semper cum fide postulantibus divina miseratio affuit, et diuturna calamitate *s* afflictum, a beneplacito suo non tamen derelictum fuisse demonstravit.

et dire cruciatus,

C

r

** sanitatem*

** Dunensis codex male : in re morata.*

s

34 Nam cum sancti Nicolai * anniversarius natalis advenisset, ac frequentior ob ejus memoriam ad supra memoratum locum populus * confluceret, idem frater quadam in se mentis alacritate inter ipsa flagella * commonitus petiit, quatenus communi lætitiæ, quam celebrandam noverat, cum ceteris fratribus interesset. Deductus autem ad vigilias noctis, officium lectionis, quod sibi licere postularat, devotus implevit, sed invalitudinem non ferens, ante alios finitis laudibus ad stratum rediit. Vix tenuissimo sopore solvitur, ut, quemadmodum fieri solet, facile dormiens potius te vigilare credas, cum ecce subita luce cubile, in quo jacebat, omne perfunditur, in qua magnificos duos viros ad se venire de improviso conspicatur, quos officiosa sedulitate senior quidam præcedens quasi obsequentis vicem ante tantam dignitatem gerere videbatur. Ipsi autem admodum decenti gravium personarum incessu hinc inde pone sequebantur. Terretur inopino lumine frater, atque inviso antehac formarum atque habitus fulgore totus concutitur, et quidnam, incertus, faceret, solam eorum, quos aspiciebat, præsentiam tremulus admiratur.

AUCTORE EBRARDO.

demum in somnis
** addit idem : Patris nostri.*
idem : ad nos.
** tractus : idem*

E

35 Is autem, qui eos antecedebat, quasi familiaris visitator propius accedens lectulo astitit, et aliquamdiu tacitus habitudinem jacentis exploravit, quem cum diligentius desuper intuentem intueretur, priorem atque ecclesiæ loci * fundatorem Odfridum domnum, qui ante biennium vita discesserat, toga regulari splendificum hunc esse recognovit : gratulatione statim attollitur, gaudio interiori relevatur, inopinatum enim reditum diu amissi patris osculatur, et, quo valuit, nutu cœlicum illum conventum ac reverentia veneratur *t*. Tum senior : Numquid dormis, fili? Et ille : Numquid posse me, pater, dormire credis, quem eminenti * ac tam gravi debilitate vinculatum cernis? Somnus namque aufugit ab oculis, quemadmodum sanitas a membris. Ad hæc senior : Vide, inquit, fili, et ex latere stantes innuebat, vide, inquam, Sanctum Donatianum Bruggensem hunc esse, ac tui visitatorem venisse cognoscas. Istum autem Blandiniensis cœnobii *u* conservatorem ac mansionarium beatum Gudwalum *x* assistere nec minus ambigas.

videt Odfridum, SS. Gudwalum et Donatianum,

** Dunensis : codex : nostræ*

t

** idem male : imminenti.*

F

u

x

36 Quorum ultra humanum modum ad coruscos vultus et infulas episcopales dum studiosius aciem oculorum intendit, formas et corporum qualitates in memoriam sibi depinxit, et velut alicujus vitales ad huc carpentis auras statum et proprietates ita fratribus * exposuit : Erat, ait, sanctus Donatianus statura æqualis, quæ nec longitudinem nimis excederet, aut sui parvitate personæ dignitatem deprimeret, scapulis latis, pectore virili, et inextenuato, cervice torosa, facie rotunda et hilari, oculis grandibus et claritate vivacibus *, naso directo, labiis summotenus expressis, obesa fronte, auribus patulis et arrectis, circa tempora per ambitum frontis cicinnos * densioribus canis respersus, retro autem capillatura plana, naturalem colorem vix rara albedine interlucente. Beatus autem Gud-

a quibus se S Donatiani ope

** idem : nobis.*

** idem : micantibus*

** forte : crispos*

walus

AUCTORE EBRARDO.

walus altitudine procera, omni superficie membrorum eminentior, forma elegans, multi temporis senex et ætatis maturæ, nivibus candidatus. His dictis, ad beatum Donatianum conversus : En, inquit, Vir Sancte, Deus præcepit, ut hunc canonicum sanes : qui etiam in hac Christi proxima nativitate Bruggas ad tuam curiam veniet, ac suæ mensuræ filum argenteum duos Anglicos appendens pro munere tibi deferet : quo etiam dono singulis annis, dum vixerit, revoluto termino rediens, altare tuum honorabit.

sanandum,

37 Cui Sanctus respondit : Laudo. Numquid, Sancte Dei, verbum non amplius addes? Medicus designaris, et promissum medicinæ uno solo verbo concludis? Munus propositum audis, et spe agendi muneris non altercaris? Securitatem fiendæ sanitatis accipis, et oblata duo minuta * non spernis? Tam longa via venis, et pro itinere mercedis nihil requiris? Non Arabs, non Indus, non dives virga species mittit, quales portas, et quia dono possedisti, vili pensas? Diversis tamen quæstibus lucrantur * medici, diversis imposturationibus acquirunt medici, diversis modis seipsos extrudunt medici, multis assertionibus promittunt, multis promissionibus fallunt; tu autem omni ambiguitate postposita, multiloquio non uteris, aviditate pretii non caperis, sed « laudo » quinque litteris et duabus syllabis totum hominem sanare confidis. Dives littera, dives sensus, dives responsio; magna medicina in parva dictione, magna salus in brevi conscriptione, * atque ideo non eges prolixa circumlocutione *y*.

* *Dunensis codex male* : munera.

B

* *idem male* : conluctantur.

* *sequentia omittit Dunensis codex*

y

aliaque secreta

38 Et apprehensam jacentis manum morbidam senior dextræ Sancti inseruit, eumque sub hujusmodi verbis attentius commendavit : Accipe, inquit, O sancte Dei, hunc canonicum pro illo uno de tuis, quem tibi nomino, qui nisi velociter vitam correxerit, jam in Dei præsentia damnandum prædico *z*. Frater autem ad horam hunc taceri voluit, quid de seipso revelationis compleretur, tacitus expectavit, et quemadmodum Sanctorum consecretalis fuit audiendo, ita quoque cautus reum non prodidit detegendo, quia nulli umquam, quis esse, indicare voluit, præter eumdem ipsum, quem revelatio denotavit *aa*. Retulit etiam frater idem fratribus, * eum a se postea commonitum ante mortem suam attentius ad lamenta fuisse conversum. Interea cœlicus ille conventus solvitur, et relicto, qui cum eis venerat, seniore, sanctus uterque divertitur. Senior autem sollicitudinis instantia adhuc alia quædam domestica dispositurus in ipso lumine substitit, atque discipulum, quid deinceps ageret, diligenti eruditione amplius informavit.

z

C

aa

* *Dunensis codex* : nobis

edocetur.

bb

39 Vade, inquit, fili, ad fratres nostros, et cambarium *bb* eorum ante hoc aliquod tempus rebus humanis exemptum intolerabiliter cruciari nuntia; sed eorum precibus, si unanimiter pro illo egerint, a Deo brevi concedendum fideliter indica, et ne, inquies, diffidant de venia, quia per eos redimetur pro certo de pœna. Addas etiam tuis assertionibus, ne anniversarium Gregorii Papæ septimi de cetero negligentia transeant, sed annis singulis celebri obsequio solemnitatem ambiant, quia ecclesiam nostram signo et amplifico * decreto firmavit, et recte vivendi viam in ea nobis paterna traditione promulgavit. Quod si devote complere voluerint, non frustrari renumeratione sine dubio affirmes; quia vir sanctus est, et magni meriti, et in multa gratiarum actione Deus suscipiet, quod mando pro eo fieri. Ita consummata visione Sanctorum comitatus vestigia senior quoque abcessit, et fratrem præ angustia spiritus multo sudore velut aqua perfusum dereliquit, vix enim onus visionis propter sui difficultatem sustinuit; sed non tam quod in stupore mentis vidit, licet pene exæstuantem terruit, quam odoris fragrantia, atque recipiendæ sanitatis jam spe gratia delectabiliter refovit *cc*.

D

* *Dunensis codex rectius* : apostolico

cc

expergefactus visionem fratribus pandit,

* *codex Dunensis male* : alienus

E

40 « Jam sol astrigeras cursu properabat ad » arces, et rosea stellas cæcabat luce minores » cum a leni * quiete frater percellitur, et se magis certum vidisse cœlicolas, quam dormisse miratur; qui statim ordine recomputato, ad confessionem eorum, quæ viderat, in concessum fratrum quantocyus pervenit; atque mirantes præ gaudio et de promissa salute alacriores reddidit, et de cœlesti visitatione loci in magnam spem unanimiores excitavit. Fit interim prætereiens decursus temporis longior, atque salutaris terminus, quando se nostri Salvatoris nativitas acceleret, cupienti animo peroptatur : salutat quotidie adventus diem : salutat futuræ sanitatis sponsionem : solum sancta statio veniat : jam securus loquaci * conscientia de sua statione jactat : dilationem passionis diuturnæ non reputat : lucescat dies, quem Virginis proles, et idem Dei filius sacrat : nihili pendit membra torta, corpus contractum, dum sustinetur dies pollicita, quæ reddat erectum; sed venit ad votum tardior, et quæ elementorum * ministerio remoratur, inhianti suspirantis desiderio prævenitur.

* *idem* : loquitur : in.

* *idem* : qui alimentum.

eorumque consilio dum Brugas se confert.

F

41 Tandem vero jussu prælati ac fratrum consilio, parata profectione, iter optatum arripuit, atque Bruggas ad locum Sancti triduo ante natale Domini multo sudore pervenit; quem prima nocte liberalis quidam de fratribus suscepit hospitio; sed cum causam præpositus *dd* ecclesiæ cognovisset, statim in domo sua diversorium habere concessit. Unde quia ecclesiæ contigua esset, facile ante Sanctum deponi potuisset. Et ordinatis ad ejus custodiam officiis, idoneas personas cum eo de fratribus, qui omni benevolentia aderant, dereliquit : *ee* ille sollicitus ad alia tractanda longius abiit *ff*. Cumque jam consummata vespertinali synaxi, nox imminuere cœpisset, (erat enim, quæ proximas Dominicas vigilias antecedebat) ecclesiam adiit : ibique aliquamdiu moratus, dum orationum vota persolvit, tam magna subito difficultate deficere cœpit *gg*, ut, dum redire pararet, per se nullo modo prævaleret, ex quodam enim horrore superinfuso, ut ante Sanctum pervenit *hh*, æstus latens viscera per ima statim cucurrit, ac deinde ad exteriora pervagatus singula membra sensim carpere cœpit. Undo

dd

ee

ff

gg

hh

A Unde totum corpus simul copiosissima sudoris inundantia promanavit; quæ etiam post multis diebus irrecuperato latere siccari non potuit *ii*.

sanitatem, 42 Tortus autem aliquamdiu dum accrescentem dolorem * non sufferret, ministrorum manibus ad lectulum ab ecclesia reportatus est. Vide res tunc hominem diversis anfractibus * angustiari, occultis quibusdam fatigabiliter suggestionibus huc illucque versari, nihil stabile, nihil certum agere, remedium passionis multiplici mutatione quærere *kk*, nunc aptius jacere, nunc sedere commodius; sed nec locus ad quietem, nec lectus ad requiem tentationibus tot fatigata membra commodabat; ita ut excruciatum doloribus ne furiose ageret, custodes aliquamdiu formidarent, nec tamen ad tam varios motus, quibus humana compages in se reformabatur, victi cedere; imo nunc fomenta caloribus adhibere, nunc ad refocillandum vixdum anhelanti frigora ministrare, interdum ad aliena conantem strenue B cohibere, inter omnia mirari tantam valetudinem in non valente. Tum interim latus illud, quod diu * stolidum jacuerat, paulatim rigore soluto calere, crebris momentis subrepente rigore titillare, nervorum connexiones ad usus pristinos reparari, manus cum lacerto, cum pede, sæpius tentatis reflexionibus, crus ab inguine redire; donec sensim repens undique sanitas, quasi post medicantis tactum a summo usque deorsum hominem redintegravit, atque inter sibi considentes veloci saltu se in pedes erexit.

* Dunensis codex: defectionem.
* idem male: a fratribus.
* idem male: quamdiu.

convictis de Miraculo omnibus, 43 Mœror in gaudium, luctus in exultationem continuo permutatur, et qui paulo ante compatiendo testes circumsteterant *ll*, jam congratulando undique confluebant, tentant, contingunt, et an ita se habeat, ut factum est, præ nimia signi admiratione aliqui adhuc ambigentes, multiplici experimento alii videre audita, alii non semel audire visa, quasi novum semper amica stipantes * curiositate, concertant. Stat medius, et argumenta fidei circumferens quibusque obvian- C tibus gaudenter exponit, atque in his, quæ videbant, monstratis indiciis certiores reddit. Tunc omnes, unusquisque videlicet impensi famulatus fructum per ipsum offerre Deo cupientes, iter ad ecclesiam cum eo accelerant. Sed velut amplificus * Eneas novis gressibus fidens non ille auxilium, non ille lumen quæsivit, imo per difficilia et angulosa loca solus omnes alios antevenit. Subsequuntur curiosi, qui ad ministerium præcedere debuissent, et quod nulla impactione se læserit *mm*, Deum glorificantes plus mirantur.

* idem male: stupentes.
* idem: Apostolicus.

integre recuperat. 44 Ut autem adhuc major fidei firmitas appareret, ipse a superiori basilicæ solario, ubi intraverat, nemine regente, ante altare, quod majus appellant, per cochleam celerrime descendit, filum argenteum, sicut injunctum erat ei, in ipso ad Sancti corpus obtulit, atque in eodem loco multis veniis *nn* quas nisi sanus facere non potuisset, brevi spatio in oratione afflixit. Hujusmodi probationibus, ne momentaneo impulsu aliquo contigisse crederent, spectantibus, qui aderant, satisfecit, ad quietem rediit, Matutinis ejusdem noctis interfuit *oo*, die facta nihilominus in choro continue sanus apparuit, portatoribus suis ipse saliens dapifer eadem die ad mensem ministravit, et omni ambiguitate detersa, secunda nocte Dominicas vigilias cum pleno conventu celebravit: die autem ipsa Natalis Domini prælatus ecclesiæ publica statione, eodem fratre attestante, de omnibus, quæ acciderant, in sermone ad populum credibiliter peroravit. Erat annus Incarnationis Domini millesimus octogesimus octavus, indictio undecima *pp*, cum in ecclesia sancti Donatiani patris nostri hoc præclarum Miraculum consummatum est, atque ante corpus ejusdem Sancti cum magno cleri plebisque triumpho fideliter recitatum ad laudem et gloriam Dei Patris, et Filii ejus Jesu Christi Domini nostri, qui cum eo et Spiritu Sancto vivit et regnat in sæcula sæculorum. Amen.

AUCTORE EBRARDO.

Mulier ab injuncta sibi pœnitentia, 45 *qq* Tempore prisco mulier quædam fuit, quæ multis peccatis impedita erat, namque suum conjugem occiderat, et suos pueros extinxerat; E quæ dum diu sic peccatrix erat, pœnitentiam talem ab episcopo suo sumpsit, quatenus semper catenis ligata circum brachia circaque latus fuisset; sed Deo auxiliante nocte quadam, cum se somno dedisset, visio quædam sibi humillimis vocibus nuntiavit, quod cito Venderiam *rr*, quæ urbs sita erat supra littus Marnæ, pergeret, atque in ecclesiam S. Donatiani confessoris intraret, et ad chordas signorum collum suspenderet, illicque catenas a lateribus et brachiis, peracta pœnitentia, deponeret. Quæ propere surgens ac Deum laudans ad ecclesiam processit, et quæ sibi jussa fuerant, complevit. Quo audito populus et clerus ad ecclesiam concurrerunt, et Deo gratias, qui tanta miracula pro Sancto Donatiano fecerat, reddiderunt.

et quidam eremita 46 Dehinc non post longum tempus quidam eremita infra nemora hæsitaverat, quique diu Beatissimi Donatiani socius fuerat, quem populus vicinus invidiosum pro corporis sanctitate ictibus crebris talibus more solito percutiebat. Quo- F dam vero die pulcherrimam ei mulierem dæmonis monitu, quæ sanctitatis suæ opera convitiaret, nequissime transmisit. Illa itaque, ut erat dæmoniis obsessa, lacrymans, proclamans, vociferansque ad sanctissimum eremitam properavit, et ab eo pro tempestate nimia hospitium rogavit; quam cum Sanctus aspiceret eremita de quodam infirmo visitato veniens, cur ei tanto dolore onerata lacrymaretur, interrogavit. Illa quoque ei respondens ait: Mi domine, sylvestres feræ quapropter te, ut recipias in hospitium me famulam tuam, deprecor, nimio terrore persequuntur.

a convitiis Sancti ope liberantur. 47 Tunc sanctus misericordia commotus hospitii sui fores eam absque ulla mora subintrare præcepit: quod cum vidisset diabolus, ira maxima repletus, mulierem clamare excelsa voce festinavit. Audiens autem hæc eremita, humillima voce jussit eam tacere; sed illa magis monitu dæmonis clamare cœpit. Ille autem fessus præ nimio clamore præcepit mulieri in lectum suum secum intrare; et confestim mulieris amore

AUCTORE EBRARDO.

re incensus lucernam incendere fecit, sique inferni pœnas pati posset, cruciatu diro tentavit. Quare igne digitos exarsit, et interim diei lux accessit. Tunc homines vicini et derisores iniquitatis ad sanctissimi hospitium proclamando cucurrerunt, et sanctum eremitam convitiari voluerunt. Quo audito, eremita Sanctus misit ad Sanctum Donatianum, et suis verbis sanctissimis crediderunt, postea laudem Deo cantaverunt. Post non longo tempore Sanctus Donatianus defunctus est et magno honore magnoque fletu sepultus est *ss*.

ANNOTATA.

a *Hujus Miraculi auctor est Ebrardus : Consule etiam* § IV *num.* 54 *Commentarii prævii de editione Martenei e codice Dunensi; sed hujus prologum, quod nimium sit prolixus, nec ad rem faciat, omittimus.*

B

b *Ezechielis cap.* XXXIV. ✝. 16.

c *Supple* nostra *e Marteneo; hanc enim voculam siculi et alias infra et ad marginem notandas studiose noster omisit, uti statim citato littera* a *loco monuimus. Porro* Watanum *seu* Vatanum *vicinis Flandris* Waten, *Gallis autem* Ouate *dicitur, fuitque castrum olim munitissimum, una cum monasterio canonicorum regularium S. Augustini, in Artesiæ limite, ad Agionem fluvium, ab Audomaropoli Gravelingam versus, duabus circiter leucis dissitum.*

d Lisa *plerumque vocatur, et nascitur apud Lisburgum in comitatu Artesiæ; hic pertransiens Teruanam, a Carolo V imperatore solo æquatam, Ariam, fanum S. Venantii, Minariacum, Armentariam, Meninas et Cortracum Gandavi in Scaldim labitur.*

e *Pars est antiquorum Menapiorum, de qua mentio est in divisione regni Ludovici Pii ad annum* 835, *et in diplomate Caroli Calvi anni* 864 *pro Gandensi S. Bavonis monasterio, et alibi sæpius;*

C

ubi passim Menapiscus *seu contracte* Mempiscus *pagus appellatur, eratque is fere terræ tractus, qui Legia flumine ad Meridiem, Oceano et antiqua Flandria ad Septemtrionem, Cortracensi et Gandensi districtu ad Orientem, et Teruanensi ad Occasum terminabatur. Ita Wastelainus. Attamen si Divæum in suis Galliæ Belgicæ antiquitatibus, Adrianum Schriekium in primo suo indice Geographico, et Josephum Scaligerum in Notitia veteris Galliæ consulas, negare vix poteris, quin latius aliquanto patuerit Menapiscus pagus, sed quousque non est loci hujus ad amussim determinare, nec facile id aliquis poterit.*

f *Numquam plane debellatos fuisse a Romanis Menapios, contendit Vredius Historiæ Flandriæ prod.* II, *pag.* 5 *ita scribens* : Tametsi Cæsar dicat *(lib.* 6 *belli Gallici)* postea pacem cum iis factam, eisque Comium Atrebatem Belgam custodis loco relictum : cum ipse Comius postea rebellarit, ipso Cæsare teste (*lib.* VII) numquam, ut supra Dio asseruit, Menapii plane debellati fuerunt, qui præter sylvas suas et paludes habebant insuper insulas, ubi etiam, aridissima æstate, a Romanis erant omnino immunes. *Passi quidem fuerant a Q. Titurii Sabini et L. Arunculeii Cottæ exercitu terræ suæ vastationem, sed ipsi* se in densissimas, *ut lib.* 3 *ipse Cæsar loquitur,* sylvas abdiderant, *effecti Romanis ubique formidabiles.*

D

g *Censet Wastelainus in sua Galliæ Belgicæ descriptione pag.* 199, *veros Menapios extitisse illos, qui veniente in Galliam Cæsare, unam alteramque Rheni ripam occupabant, nec aliunde hos, de quibus modo agimus, quam ab illis denominatos, eo quod ob communem causam invicem confœderati forent.*

h *Ignota fuit hæc Menapiorum divisio Wastelaino, Wendelino, Vredio aliisque, quos consului, omnibus, nec uspiam reperio, fuisse aliquando Batavos inter Menapios recensitos.*

i *Eumdem esse credo cum Agione, qui hodie* Aa *nuncupatur, irrigatque fanum S. Audomari, Watanum, et infra Gravelingam Oceano immiscetur. Vide dicta supra littera* c.

E

k *Est locus declivis et propensus in vallem desinens.*

l *Idem tradere loci incolas, testis est Grammayus, qui et credit, coloniam hanc ductam fuisse a Romanis, redactis in potestatem Batavis; atque id clarum evadere ait* ex historiarum collatione, itinerum militarium delineatione, repertorum præcedenti seculo numismatum inspectione.

m *Sacerdos erat, coque missus fuit, adnitente Roberto Frisio, sed male a Grammayo vocatur* Olfaidus.

n *Erat ædicula S. Richarii, quam Alfuinus presbyter Odfrido cesserat. Adi Meyeri Chronicon Flandricum ad annum* 1072.

o *Forte :* accepta ab episcopo facultate.

p *Accipe e Marteneo, quæ studio noster hic siluit, sequentia :* Et quia conversantes a principio quotidie illa videmus, quotidie oculis aspicimus, quotidie manibus contrectamus, volumus etiam quosque fideles ea nobiscum admirari, nobiscum venerari, et licet non præsentes, vel in scripto nobiscum contueri. *Adisis dicta* § IV *num.* 54 *Commentarii prævii.*

F

q *Correptus ergo erat, ut Græci vocant, hemiplexia, seu semiapoplexia.*

r *Superaddit hic Marteneus sequentia :* Nam dies sine quiete, noctes insomnes, dum a fratribus continuatas, ac majora recolo specialius, narrare minora prætereo. Sed unum satis mirandum pono, quod partem vivam corporis, quam præmortuam trahebat, tanta passionis adjumento collata virtus roborabat, ut non solum non deficeret, sed quod languentibus accidere non solet, duobus aut tribus retinentibus aliquando valentior obsisteret. Qui tam indomitabilis vigor nec ante passionem umquam extitit, nec sanitate recepta ulterius in eo remansit.

s *Legit Marteneus :* diuturnitate; *sed, ut apparet, male contraxit in unam binas voces in Dunensi codice pro more temporis forte abbreviatas.*

t *Sequitur hic integra fere columna apud Marteneum*

A *teneum, sed hanc non recito, eo quod Ebrardi verosimilius non sit, sed a Dunensis codicis auctore adjecta.*

u *Vetustissimum illud est, atque ita appellatum a Blandinio monte apud Gandavum, cui inædificatum fuit inter Legiam et Scaldim amnes, estque hodie D. Petri abbatia, totius Flandriæ facile celeberrima, gandeusque amplissima tam fori quam poli jurisdictione.*

v *Acta S. Gudwali episcopi, cujus reliquiæ ad Blandiniense monasterium circa annum* 959 *fuere delatæ, in opus nostrum intulit G. Henschenius ad diem* VI *Junii.*

y *Marteneus hic inscrit sequentia :* Donatianus vocaris, a donatione nomen accepisti, dona, mi domine, convenienter edissere, quid respondisti, imo ipse resolvas « laudo » quod dixisti. An non ita, Sancte, aisti? Ergo senior a Deo te missum asseris, curialem illius te profiteris? « Laudo. » Veredarium cœlestem te fateris, inter summa et

B ima discurris. « Laudo. » Medicum fieri me præcipis, hujus curationem mihi impendis « laudo » adventum ejus ad me disponis, inter meos curiales moraturum promittis « laudo » ne appareat ante Deum vacuus intendis, pretium oblationis appendis. Ergo hoc « laudo. » Restat ergo, Sancte Dei, ut manum in tua jam recipias, et sanatum, postquam ad te venerit, ad sua remittas. Restat, ut vivifica manu contractum tangas, et ad portandum sui portatorem facias. Suscipe ergo grabato decumbentem, et resigna nobis non ut solet, miserabiliter tripodantem.

z *Plura hic denno, quæ habet Marteneus, ob allegatam supra littera* t *rationem omitto.*

aa *Repetenda sunt, quæ dixi littera præcedente.*

bb Cambarius *cerevisiæ confector seu braxator.*

cc *Repetesis dicta littera* z.

dd *Cum infra num.* 45 *dicatur Miraculum hoc accidisse anno* 1088, *præpositus S. Donatiani tunc erat Rayerius, qui et Raynarius et Raynardus dictus fuit; nam hic occurrit anno* 1080 *in privilegio*

C *Roberti, filii Roberti Frisonis, et Flandriæ comitis pro confirmatione possessionum monasterii Messinensis, ubi se nominat vice-cancellarium ; verum dum postea anno* 1089 *subscripsit diplomati ejusdem Roberti, absolute utitur titulo cancellarii.*

ee *Marteneus hanc periodum sic exprimit :* Et ordinatis ad ejus custodiam officiis *(ministris)* idoneas personas cum eo de fratribus, qui omni benevolentia aderant eis, et commendatum dereliquit ; *sed penultima hæc verba superflua videntur sensum interpolantia.*

ff *Repeto dicta littera* z.

gg *Marteneus :* tam subita concussione viribus deficit.

hh *Omittit Marteneus verbum :* pervenit *hujus loco scribens :* hic...

ii *Rectius hic Marteneus :* quod etiam post sanitatem receptam multis diebus in recuperato latere siccari non potuerit.

kk *Omittit hoc membrum Marteneus.*

ll *Marteneus rectius :* tristes ; *sed minus recte :* constiterant.

mm *Addit Marteneus :* nocte ac periculoso in transitu, cum intactum reperissent. D

nn Veniæ *sunt genuflexiones seu corporis molestæ quædam inclinationes, quæ religiosis in pœnitentiam imponi solent.*

oo *Omittit bina hæc membra Marteneus.*

pp *Corrigendus itaque Meyerus, qui Miraculum hoc refert ad annum* MLXXVIII, *quo currebat Indictio I.*

qq *Consule dicta num.* 54 § IV *Commentarii prævii.*

rr *Adisis* § IV *num.* 44 *Commentarii prævii.*

ss *Unde quæsita hæc sint, ignoro ; equidem ipsi Rhemenses episcopi nil de ejus gestis invenire potuere.*

APPENDIX

E

DE QUIBUSDAM RELIQUIARUM VISITATIONIBUS ET TRANSLATIONIBUS,

Haustis ex registro Actorum capituli ecclesiæ cathedralis Brugensis, nobisque ex ejusdem capituli consensu benigne communicatis.

ACTA ANNO MDLXXXIV.

Lunæ VIII^a Octobris in camera archivorum... ipso reverendissimo præsidente. *Visitantur Sancti Reliquiæ, et novæ thecæ imponuntur :*

Cum propter bella intestina in toto Belgio, his superioribus annis exorta, et rebellionis ac seditionis motus *a* in civitate Brugensi *b* major pars cleri ab eadem civitate expulsa fuisset, et ad varias provincias dispersi, inbibito et cessante publico Catholicæ religionis exercitio, templisque, monasteriis et capellis spoliatis, et ab hæreticis ac rebellibus occupatis, altaribusque et imaginibus confractis, tandem divini numinis beneficio (Flandriæ tumultibus sedari incipientibus) civitas Brugensis ad Sanctæ Matris ecclesiæ gremium, ac serenissimæ regiæ Majestatis obedentiam reducta est, multique ex clero reversi, pace ac reconciliatione *c* ejusdem civitatis, cum maximo Catholicorum gaudio, die XXV Maji 1584 publicata, cumque ob vicinum festum Sancti Donatiani patroni ecclesiæ cathedralis, opportunum videretur, Reliquias ejusdem Sancti Donatiani, superioribus annis extra ecclesiam secreto ac satis humido loco collocatas et custoditas, ad eamdem ecclesiam referri atque visitari, hinc est, quod eodem anno 1584 mensis Octobris die nona, regnante Hispaniarum serenissimo rege Philippo, comite Flandriæ, etc., ac illustrissimo principe Parmensi

EX REGISTRO ACTORUM CAPITULI BRUGENSIS. mensi Alexandro *d* has provincias pro sua Majestate gubernante, atque episcopante reverendissimo Domino Remigio Driutio, secundo episcopo Brugensi, visitata est in camera supra sacristiam cistula lignea antiqua et detrita, cum corpore seu ossibus et Reliquiis dicti Sanctissimi Patroni nostri Donatiani Confessoris Christi per præfatum reverendissimum episcopum Brugensem, præsentibus et sibi assistensibus decano et canonicis tunc residentibus, nempe venerabilibus Dominis Nicolao de Heere decano, Jacobo Eckio archidiacono, Laurentio de Molendino cantore, Alexandro Barradot, Antonio Monacbi, Remigio Driutio officiali, Matthia Lambrecht archipresbytero, Jacobo de Heere et Andrea Bottyn canonico secretario capituli; et fuit capitulariter ordinatum, confici novam capsulam ligneam ad dispositionem prædictæ antiquæ cistulæ cum ipsis Reliquiis, ac eidem antiquæ imponi hanc Visitationis cedulam cum duabus Reliquiarum translationibus *e*, hic infra registratis, quæ anno 1695 in pergameno scriptæ, eidem antiquæ cistulæ impositæ nunc inibi repertæ non fuerunt, nec non idem feretrum solemniter et processionaliter deferri per ecclesiam in ipso instanti festo Divi Donatiani *f*.

ACTA ANNO MDLXXXVII.

2 Lunæ XII^a^ Octobris domino reverendissimo præsidente.

pars separatim ponitur, ac feretrum circumfertur: Tunc etiam pars Reliquiarum Sancti Donatiani inclusa est per reverendissimum Brugensem cristallo *g* ornato argento deaurato ad devotionem et venerationem populi, præsentibus dominis Nicolao de Heere decano et Alexandro Barradot fabricario *h*.

ACTA ANNO MDCIX.

Actum in capitulo ordinario Martis postridie divi Clementis XXIII^a^ Novembris domino decano præsidente.

Domino reverendissimo superveniente et præsidente, capitulariter conclusum et ordinatum fuit, crastina festivitate Sanctæ Catharinæ ferendam processionem generalem, ut observatum fuit ab anno 1593, quo, die Sanctæ Catharinæ, rebelles ac fidei Catbolicæ hostes banc civitatem hostiliter invadere et intercipere tentarunt, *i*, in gratiarum actionem Deo reddi solitam, pro tunc et hactenus conservata civitate Brugensi, cum delatione feretri Reliquiarum Sancti Donatiani, per majorem circuitum, si aura patiatur, cum statione et Missæ solemnis celebratione in hac ecclesia; quæ processio ob aeris intemperiem et continuam pluviam delata est per ambitum claustri, locum Maelberch, circum Burgum recta ad ecclesiam, ubi Missa decantata, solemniter organizatum et musice decantatum fuit canticum « Te Deum laudamus » cum Collecta sub finem per celebrantem in summo altari, feretro remanente in choro usque ad Completorium, quo finito repositum fuit superius feretrum suo loco, cum organizatione et decantatione « Christo coherens concio » cum Collecta per celelebrantem in sua sede, et moteto per cantores musicos decantato, ac pulsu campanæ Naes *k*.

Reliquiæ prius ostensæ 3 Notandum, quod ipso die Sanctæ Catharinæ manc inter octavam et nonam, dominis decano et canonicis in loco capitulari congregatis, ac prælatis S. Andreæ et d'Eechoute atque burgimagistris utriusque senatus, Brugensis et Franconatus, et diversis nobilibus ac notabilibus civibus præsentibus, reverendissimus dominus prævia decenti adhortatione, Reliquias Sancti Donatiani pridie visitatas ostendit, easque coram omnibus inclusit cum litteris suæ paternitatis, et aliis præcedentium visitationum cistulæ eburneæ, in principali feretro repositæ, deinde habituatis ex choro ad capitulum per ambitum processionaliter egressis, ipsum feretrum, per gradum ambitus claustri, delatum est per dominos archidiaconum et archipresbyterum ad chorum, præcedentibus habituatis cum decantatione responsorii : « o Sanctissime Pater, etc.; » atque paulo post egressa processio per minorem ambitum ob pluviam ut supra.

includuntur capsulæ eburneæ: 4 Carolus Philippus de Rodoan Dei et Apostolicæ Sedis gratia episcopus Brugensis, perpetuus et hæreditarius Flandriæ Cancellarius, etc., omnibus et singulis præsentes litteras visuris, lecturis et audituris salutem in Domino. Posteaquam religione avita postliminio restituta, et Calvinistarum cessante persecutione, hujus cathedralis ecclesiæ Brugensis sacrosanctæ Reliquiæ e diversis erutæ forent locis et latibulis, ac inter eas relata fuisset major pars calvariæ cum variis ossibus corporis Sancti Donatiani hujus ecclesiæ Patroni, simul et binæ litteræ sanæ et integræ sibi cohærentes, hisce transfixæ, quibus constabat, primam visitationem, a translatione earumdem Rhemis in Flandriam, factam anno ab Incarnatione Domini millesimo nonagesimo sexto octavo idus Januarii, regnante Philippo *l* in Francia, episcopante Radbone *m*, Roberto marchione, Roberti Hierosolymitani filio *n*, Bertulpho *o* præposito, invento quoque in priori scrinio instrumento donationis Ebonis Rhemorum archiepiscopi, dictis litteris inserto, quemadmodum et Acta alterius Visitationis subsequutæ per reverendissimum Petrum Curtium primum hujus civitatis episcopum, videlicet anno 1565 mensis Octobris die decima tertia, idque sub Hispaniarum rege Philippo Caroli V Romanorum imperatoris filio, visa denique Acta relationis statim a reductione dictæ civitatis, sub reverendissimo Remigio Driutio secundo episcopo, nos desuper auditis et mediante juramento examinatis personis suprascriptorum consciis, et nominatim venerabili domino Stephano Davila, ætatis octoginta aut circiter annorum, dictæ ecclesiæ a quinquaginta tribus anuis de gremio chori capellano,

casdem

A easdem Reliquias repurgatas, et ex dicto priori scrinio seu trunco decavato translatas cum omnibus munimentis prædictis, in cistula ebore diversis imaginibus elato * obducta, et huic ligneo feretro exornato imposita, decenter et debita cum veneratione inclusimus, anno Nativitatis Dominicæ millesimo sexcentesimo nono mensis Novembris die vigesima quinta, indictione septima, pontificatus Sanctissimi Domini nostri Pauli V anno quinto, regnantibus Alberto et Isabella Clara Eugenia Infante Hispaniæ, archiducibus Austriæ, ducibus Burgundiæ, Brabantiæ, comitibus Flandriæ, etc..; idque in præsentia reverendorum ac venerabilium dominorum Nicolai de Hecre, dictæ ecclesiæ decani, Arnoldi a Mechlinia archidiaconi, Andreæ Bottyn cantoris, Servatii Quynckeri archipresbyteri, Huberti Audiantii pœnitentiarii, Remigii Driutii officialis, Michaëlis Inghelmont, Adriani de Croy, Joannis van Blootacker, Adriani Pryeels, Martini Jacobs, Joannis B Crocquct, Jacobi van Hecke, Joannis Cerezo, Petri Bellechier, Jacobi Damhoudere, Maximiliani de Croy, Leonardi Neyts, Joannis Beltram, Judoci Faignaert, Joannis Morotii, Joannis Jacobs et Roberti Ghiselynch canonicorum, Joannis Bonnier et Joannis Montani abbatum monasteriorum respective Sancti Andreæ et Bartholomæi, Gasparis de la Torre præpositi ecclesiæ collegiatæ et parochialis Beatæ Mariæ Brugensis, nec non nobilium virorum Joannis de Gras dictæ civitatis Schulteti, Francisci Pardo burgimagistri, Francisci de Boodt primarii scabini, et Joannis van Belle primarii scribæ ejusdem, Philippi van der Burcht, Caroli van Boonem, Anthonii de Winnezeele, Lucæ Wingaert Burgimagistrorum Franconatus, atque aliorum honorabilium utriusque ordinis virorum, in quorum fidem et testimonium præsentes litteras fieri, et sigilli nostri appensione, secretariique subscriptione muniri fecimus et jussimus. Datum Brugis die et anno, C quibus supra, et signatum, de mandato Rmi. domini præfati, Arnoldus Stalpart Secretarius.

* celato

ACTA ANNO MDCXLIX.

Die Jovis 14 Octobris.

consentiente capitulo Brugensi, episcopus Gandavensis

5 Domini in Actu solemnis translationis Reliquiarum S. Donatiani in choro per R. D. Decanum interrogati ad instantem requisitionem R. Domini Episcopi Gandavensis conscuserunt, ex feretro S. Donatiani reservari particulam articularem ex ossibus ejusdem S. Patroni, Rmo. Domino Episcopo prædicto gratitudinis ergo donandam : et insuper aliam partem earumdem Reliquiarum recludendam in capite argenteo S. Donatiani deferendo in processionibus, quando non erit commodum gestare feretrum.

Sequitur copia actæ translationis Reliquiarum S. Donatiani ex antiquo feretro in novum hic registrata ad futuram memoriam.

Antonius Triest Dei et Apostolicæ sedis gratia pridem Brugensis, nunc Gandavensis episcopus, etc. Universis et singulis præsentes litteras visuris, seu legi audituris, salutem in Domino sempiternam. Promotioni cultus Sanctorum studiose semper intendimus, scientes Deum Sanctum Sanctorum in Sanctis suis honoratum, Sanctorum cultores certius ad Sanctorum in æterna beatitudine societatem disponere, et efficacius perducere. Cum itaque absoluto nuper opere novi feretri sacrarum Reliquiarum Sancti Donatiani pontificis et confessoris civitatis et diœcesis Brugensis singularis patroni ex mirifica liberalitate perillustris ac Rmi. quondam domini Servatii Quinkeri, nostri in episcopatu Brugensi successoris, adm. RR. DD. decanus et capitulum ecclesiæ cathedralis S. Donatiani Brugensis, desiderantes pro posse accelerare executionem piæ intentionis prædicti Rmi. Domini Servatii, septimi episcopi Brugensis, sede episcopali Brugensi nunc denuo vacante per mortem perillustris ac Rmi. Domini Nicolai de Haudion, dicti de Giebrechies, nostri etiam ibidem successoris, et E octavi episcopi Brugensis, ex pacifico suo temporali regimine ad æternam pacem novissime evocati, nos debita cum instantia requisierint, quatenus prædictas sacras ejusdem Sancti Reliquias in eadem ecclesia cum solemnitatibus et ceremoniis opportunis in idem feretrum novum transferre dignaremur.

EX REGISTRO ACTORUM CAPITULI BRUGENSIS.

6 Hinc est, quod nos ea de causa Brugas expresse profecti anno Domini millesimo sexcentesimo quadragesimo nono, mensis Octobris die decima quarta, p.to * Sancto Donatiano sacra, sedente in cathedra S. Petri Romæ Innocentio Papa ejus nominis decimo, regnante Philippo quarto rege Hispaniarum comite Flandriæ, etc., ac pro eo Belgium Burgundiamque gubernante Guillelmo Leopoldo archiduce Austriæ, etc. Accessimus supra dictam ecclesiam cathedralem, ibidemque pontificalibus induti cum ministris et lumine, præsente clero ac honorabilibus viris F infra nominatis, et frequenti populo, in theatro ad hoc ante summum altare chori ejusdem ecclesiæ erecto, decantato prius hymno « Veni, Creator Spiritus » jussimus ad nos adferri antiquam capsam seu feretrum Reliquiarum S. Donatiani, in medio dicti chori ante nostrum adventum expositum, quod prævia diligenti visitatione reperimus debite occlusum, apertoque de mandato nostro dicto antiquo feretro, reperta fuit in eo parvula cistula eburnea, pluribus figuris de historia Genesis affabre facta, appensa clavi ad annulum argenteum per modum manubrii supra dictam cistulam affixum, quæ clavis erat involuta pergameno, ad quam cistam ad latus in fine erat sera, qua cistula cum eadem clavi aperta, lectis prius alta voce tribus litteris in eadem introclusis in pergameno scriptis cum una chartacea, præsentibus transfixis, extraximus ex eadem cistula eburnea magnam partem calvariæ, et alia plura ossa majora et minora p.ti S. Donatiani, satiuo rubro nitide involuta, et inter duas culcitras hactenus in eadem cistula asser-

Reliquias, prævie visitatas ostensasque,

* præfato

EX REGISTRO ACTORUM CAPITULI BRUGENSIS

asservata, eaque discooperta, et integra inventa, omnibus præsentibus veneranda exposuimus et exhibuimus ac p.tam calvariæ partem separatim in corporali mundo et reliqua ossa in alio corporali etiam mundo simul juncta decenter manibus nostris involvimus, et in præsentia nostra eadem corporalia consui curavimus filis lyssinis, * excepta parte spinæ dorsi, quam p.ti adm. RR. D. Domini decanus et capitulum petierunt reservari, et per nos parvæ capsulæ, recludendæ in capite argenteo ejusdem S. Donatiani in eadem ecclesia, includi, atque insuper particula articulari, ad quam eosdem RR. DD. de clero ejusdem ecclesiæ, aliosque notabiliores præsentes tam ecclesiasticos quam seculares ad osculum dictarum sacrarum Reliquiarum ante summum altare p.ti chori per ordinem admisimus.

* an byssinis?

in eamdem thecam reposuit, præsentibus tam ex seculari

7 Postmodum omnes easdem Reliquias dictis duobus corporalibus inclusas simul junximus, et in novo serico rubro filis sericis ejusdem coloris involvimus : denique idem involucrum inclusimus p.tæ cistulæ eburneæ, (quam prævie juxta præscriptum Pontificalis Romani una cum capsula lignea, rubro fluello circumdata, ac p.to novo feretro majori argenteo benediximus) una cum præsentibus nostris litteris, aliisque, prout præfertur, transfixis, inter duas culcitras, ex satino rubro ab una parte, et albo ex alia perfectas, eamdemque cistulam apposito nostro sigillo ab utroque latere in cera rubra impresso imposuimus. Acta fuerunt hæc in choro sæpedictæ ecclesiæ cathedralis S. Donatiani Brugensis, anno, mense, et die, quibus supra; præsentibus in eadem solemni translatione admodum reverendis ac venerabilibus Dominis, videlicet nobili : Domino Carolo Van den Bosch, J. U. licentiato, p.tæ ecclesiæ decano, capellano oratorii capellæ suæ Ma.tis catholicæ in Belgio, et uno ex vicariis vacantis episcopatus Brugensis, nobili Domino Antonio a Burgundia juris canonici licentiato, archidiacono, etiam uno ex vicariis vacantis episcopatus Brugensis, Domino Bartbolomæo de Crits S. T. licentiato, cantore, domino Huberto Waghenaers S. T. licentiato pœnitentiario, Domino Xpiano * Van den Berghe S. T. licentiato, domino Petro Knudde, domino Petro Van Volden, nobili domino Joanne Theodoro Schotte S. R. E. protonotario J. U. licentiato, domino Andrea Dath, domino Bernardo Van Thienen J. U. licentiato, domino Arnoldo Crabeels S. Th. licentiato, nobili domino Petro Courtewille J. U. licentiato, officiali Brugensi, etiam uno ex vicariis vacantis episcopatus Brugensis, domino Zegero Strymersch, domino Cæsare Van Nieuburch J. U. licentiato, nobili domino Eugenio De Vicq. J. U. licentiato, domino Donatiano De Meyere J. U. licentiato, domino Frederico Illewerve, domino Joanne Baptista Van Zype J. U. licentiato, domino Alexandro de Meulenaer J. U. licentiato, domino Antonio Van Wambeke, nobili domino Joanne Sucx J. U. licentiato Pbris, * nobili domino Conrado Antonio de Haudion J. U. licentiato, diacono, nobili domino Joanne Baptista Van Broucke subdiacono ejusdem ecclesiæ canonicis, ac reliquo ejusdem chori clero.

* Christiano

* presbyteris.

quam religioso clero,

8 R.dis admodum patribus, ac dominis : domino Henrico Van Zype S. Andreæ prope Brugas, domino Nicolao Van Troostenberghe S. Bartholomæi de Eechoute intra Brugas respective abbatibus, R.do admodum ac nobili domino Jacobo de Bernemicourt J. U. licentiato collegiatæ ac parochialis ecclesiæ B. Mariæ Brugensis præposito, R.do domino Joanne Le Monier J. U. licentiato, officiali et canonico ecclesiæ cathedralis S. Bavonis Gandavensis, R.dis patribus P. Joanne Pypenpoy priore, et P. Guillelmo Van Haecht procuratore Carthusianorum Brugensium, P. Hermanno Prevost priore, et Alberto Van Watervliet religioso Ordinis Guillelmitarum conventus Brugensis, P. Francisco de Schryvere priore, et P. Jacobo Reyssens Ordinis S. Dominici conventus Brugensis, P. Martino Van Venne priore, et P. Cyrillo Van Veken concionatore Ordinis Carmelitarum reformatorum conventus Brugensis, P. Athanasio Alleys guardiano, et fratre Christophoro Mussel religioso Ordinis Recollectorum conventus Brugensis, P. Andrea a S. Maria priore, et patre Juliano a Sancto Petro lectore Ordinis Carmelitarum discalceatorum conventus Brugensis, et aliis honorabilibus viris cleri Brugensis.

sicuti et ex nobilium ordine quamplurimis :

9 Præsentibus etiam nobilibus et honorabilibus viris ac dominis : Excellentissimo viro ac Domino Alpbonso marchione Strossii a concilio militari suæ Ma.tis, et superintendente militiæ provinciæ Flandriæ ; nobili domino Francisco Van Haveskercke toparcha de Watervliet, ac Magno Baillivo civitatis Brugensis et territorii Franconatensis ; nobili domino Andrea de la Coste toparcha de Straeten burgimagistro primario Brugensi ; nobili domino Alpbonso de Gras toparcha de Bouchoute burgimagistro communinatis Brugensis ; nobili domino Ludovico Van Haveskercke barone de Wynghene, burgimagistro communitatis Franconatensis ; nobili domino Ludovico Van Haghen equite aurato, toparcba de Lembeke ; nobili Domino Marco Alberto T'arasola de Ognati equite ; nobili domino Francisco Rorgeley burgimagistris territorii Franconatensis ; nobili domino Alexandro de Meulenare exconsule Brugensi ; nobili domino Petro Ulrico de Haudion de Giebrechies, et in præsentia plurimorum aliorum R.orum atque honorabilium utriusque ordinis virorum, in quorum omnium fidem ac testimonium has litteras propria manu signavimus, nec non majori nostro sigillo ac secretarii nostri signatura communiri fecimus. Signatum erat : « Antonius episcopus Gandavensis, et super plica : de mandato perillustris ac R.mi domini episcopi P.ti P. Simon secret. » Appensumque erat magnum sigillum ejusdem R.mi domini in cera rubra impressum. Infra scriptum erat : « concordat hæc copia cum litteris originalibus, quod ego infra scriptus Secretarius R.mi domini episcopi Gandavensis attestor » et signatum : « P. Simon secret. »

A

pars vero earumdem includitur capiti argenteo,

10 *De reservatis parte spinæ dorsi et particula articulari habes sequentem actum capitularem :* Declaravit R. D. decanus, quod juxta hesternam resolutionem in choro reservata sit ex feretro S. Donatiani pars spinæ dorsi reponenda in capite argenteo ejusdem S. atque etiam particula articularis donanda R.mo Domino Antonio Triest, episcopo olim Brugensi, nunc Gandavensi : domini resolverunt, fore requirendum P.tum R.mum dominum, ut eamdem partem spinæ dorsi dignetur includere P.to capiti argenteo cum suis litteris inclusis, prout hodie fecit, et P.tam particulam articularem eidem R.mo domino donarunt, decretis desuper litteris opportunis sub sigillo ad causas. *Actus autem translationis partis spinæ dorsi in caput argenteum hujusmodi est :* Antonius Triest Dei et Apostolicæ Sedis gratia pridem Brugensis, nunc Gandavensis episcopus, notum facimus, quod nos sede episcopali Brugensi nunc

B

vacante ad instantiam admodum R.dor. Dominorum decani et capituli ecclesiæ cathedralis S. Donatiani confessoris pontificis per nos in hesterna solemni translatione omnium Reliquiarum S. Donatiani desumptam ex cistula eburnea, in qua eædem Reliquiæ fuerunt reclusæ, die datæ præsentium inclusimus huic capsulæ quadratæ, fluello rubro circumdatæ, eamdemque capsulam etiam reclusimus in capite argenteo ejusdem S. Donatiani', in choro et processionibus publico cultui exponendo, in quorum fidem præsentes propria manu signavimus, ac sigillo nostro et secretarii signatura muniri fecimus in ecclesia cathedrali P.ta anno Domini MDCXLIX mensis Octobris die decima quinta.

et altera dono datur episcopo Gandavensi.

11 *Sequitur actus donationis particulæ articularis, factæ Gandavensi episcopo in hunc modum :* Decanus et Capitulum ecclesiæ cathedralis S. Donatiani Brugensis notum facimus quod sacra particula articularis, cui præsentes nostræ affiguntur, fuerit ex prævia nostra resolutione per R.mum D. Antonium Triest pridem Brugensem

C

nunc Gandavensem episcopum in hesterna solemni translatione sacrarum Reliquiarum S. Donatiani confessoris Pontificis, et patroni nostri desumpta ex theca seu cistula eburnea, in qua eædem sacræ Reliquiæ fuerunt reclusæ. Quam sacram particulam articularem P.to R.mo Domino Antonio Triest de ecclesia nostra optime merito gratitudinis ergo donavimus et donamus per præsentes sigillo nostro ac secretarii signatura muniri fecimus anno 1649 mensis Octobris die 15ª p. *Porro ecgrapho R. D. Caytan, quo in hac Appendice usus sum, hæc subduntur :*

Facta collatione cum Originali, concordantiam attestor hac 30ª mensis Novembris 1791 de mandato Reverendorum admodum ac Venerabilium Dominorum Decani et capituli Ecclesiæ Cathedralis S. Donatiani Brugensis.

J. Herdies Can. Secret.

D

ANNOTATA.

a *De hisce Belgii tumultibus concinne, ut notum est, tractavere Famianus Strada Romanus e Societate Jesu, et eminentissimus cardinalis Bentivoglio pontificius in Belgio legatus : hic Italice ille autem Latine, quos et consulere poteris.*

b *Quam sortem in iisdem Belgii motibus subierit Brugensis civitas, nemo facile accuratius explicarit, quam Carolus Custis, plus semel a nobis in Commentario prævio citatus, tom. III Annalium Brugensium fere ab initio.*

c *Peracta fuit hæc reconciliatio Tornaci 22 Maii, verum an 25 ejusdem mensis Brugis fuerit publicata, dubitare me facit idem Carolus Custis, eo quod pag. 133 tomo citato satis aperte innuat, id factum fuisse die præcedenti. Malim nihilominus insistere actui huic capitulari, utpote eodem anno confecto.*

E

d *Bellicam hujus virtutem, et præclare pro catholico rege in Belgio gesta fuse loquuntur auctores citati littera* a, *et Annalistæ posteriores plurimi.*

e *Has Commentarii prævii* § I *a num.* 6 *edidimus.*

f *Hic subdit ecgraphum nostrum sequentem notam :* Argenteum feretrum, cujus infra fit mentio, *(factaque a nobis fuit num. 7 et 8* § I. *Commentarii prævii, in duabus, de quibus littera præcedenti Reliquiarum translationibus)* jussu et mandato statuum generalium, qui propria authoritate usurparunt et occuparunt regimen et gubernacula harum inferiorum regionum, una cum aliis ecclesiæ jocalibus, *(monilibus, gemmis, aliisque id genus pretiosis ornamentis)* ablatum fuit anno 1579, capitulo frustra se opponente et contradicente, prout latius constat ex registris capitularibus.

g *Non amplius reperiri id hodie, testatur in litteris ad me datis archipresbyter Brugensis, unde et putatur disparuisse ob similem temporum iniquitatem.*

h *Fabricis ecclesiæ aliisque ad capitulum spectantibus præfecto.*

i *Consule Carolum Custis tom. III pag.* 199 *et sequenti.*

F

k *Forte majoris ac ita cognominatæ a S. Donatiano, vulgo :* St. Donaes.

l *Filio Henrici I.*

m *Hic et* Rabodo, Radbodus, Rabodus, *seu* Raboldus *a nonnullis dictus, episcopus erat Noviomagensis et Tornacensis, in cujus diœcesi tunc Brugæ erant.*

n *Nonne ipsomet Jerosolymitano ?*

o *Hic Ipris ob necem S. Caroli Boni Flandriæ comitis in furcam actus est, anno, ni fallor,* 1127.

p *Præter particulam articularem, episcopo Gandavensi concessam, alteram S. Donatiani* pignus *Insulas translatum lego, ulnam videlicet ; Arnoldus enim Rayssius in Hierogazophylacio Belgico, de collegiata ecclesia S. Petri Insulis, pag.* 424 *sic scribit :* Præterea os majus cubitale, vel ulnam S. Donatiani, quondam Remorum archiepiscopi, præbet videndum argento tectum, insigneque arte formatum brachium. A Domino Domessent hujus ædis thesaurario et canonico venit olim id munus '.

DE

A D

DE S. FORTUNATO EPISC. CONFESSORE

TUDERTI IN UMBRIA.

AUCTORE S. D.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

Sancti memoria in Martyrologiis : natale solum : episcopatus : obitus : reliquiarum translationes : antiquus cultus.

ANNO DXXXVII. B

Sanctus, cujus primus meminit Usuardus,

T*udertum, Italis Todi, antiquissima Umbriæ apud Tiberium flumen civitas dici vix potest, quanta cum magnificentia splendoreque anno* 1596 *tranferri viderit sacras quinque cœlitum exuvias, videlicet SS. Romanæ et Dignæ virginum, SS. Cassiani et Calisti episcoporum martyrum et S.* Fortunati *Tudertini quondam antistitis. Et quidem S. Romanæ vitam illustravit Bollandus ad diem* XXIII *Februarii; S. Dignæ Sollerius ad diem* XI *Augusti; S. Cassiani Boschius ad diem* XIII *Augusti; S. Calisti idem ad diem* XIV *Augusti. Solus itaque superest* S. Fortunatus, *de quo modo agendum. De hoc Sancto antiquiora Martyrologia, si Usuardi excipias, silent omnia, nec aliunde, quam e S. Gregorii Dialogis hunc Usuardus quæsiisse vel idcirco videtur, quod verbis propemodum Gregorianis eumdem annuntiet; neque aliis fere quam Usuardinis Martyrologium Romanum verbis usum Sanctum hodie sic celebrat :* Tuderti Sancti Fortunati episcopi, qui (ut beatus Gregorius refert) in effugandis spiritibus immundis immensæ virtutis gratia emicuit.

C

e Pictavis ortus,

2 *Plura de eo Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ e Gregorii præsertim Dialogis, estque unicus omnino Gregorius, cui, quidquid de Sancti hujus gestis posteritati innotuit, acceptum referri debet; agit autem de eo Dialogorum lib.* I *cap.* X, *testatus illic, ea, quæ refert, sese partim a Juliano ecclesiæ defensore, qui* S. Fortunato *intima familiaritate convixerat, partim a sene quodam Tudertino, qui eumdem apprime noverat didicisse. Caput hoc integrum quod e solis Sancti Miraculis constat, descripsere Surius et Lippomanus, Petrus de Natalibus in compendium redegit; ast plurima ad Sanctum illustrandum addidere Jacobillus et Possevinus, quorum quidem prior tom. II Sanctorum Umbriæ pag.* 340 *e Lectionibus antiquis Mss. in episcopatu Spoletino, quibus et Lectionem Officii Tudertini de S. Calisto* S. Fortunati *decessore, et Ughellum adstipulari video, Sanctum hunc e Pictaviensi Galliæ oriundum tradit civitate, quem, uti mox citata Tudertina Lectio habet, e Galliis Romam forte sacra limina visitandi gratia proficiscentem S. Calistus Tudertinus tum temporis antistes hospitio excepit, eximia mox hujus Viri sanctimonia usque adeo permotus, ut eumdem Roma dein reversum in episcopalis curæ coadjutorem elegerit.* E

ac Tudertinæ ecclesiæ præfectus,

3 *Rexit autem Tudertinam ecclesiam S. Calistus ejusdem Jacobilli calculo ab anno* 524 *usque ad annum* 528, *ea nimirum tempestate, qua imperante Justiniano, et sedente Felice IV, Gothi Ariani extremum Italiæ minitabantur excidium. Anno itaque* 528, *mox nempe ut Calistus ad cœlum evolaverat, in episcopatum successit* Fortunatus, *qui eamdem ecclesiam novem omnino annis nempe ad annum* 537 *sanctissime gubernavit, tanto in dæmones potitus imperio, ut integras nonnumquam legiones, testante id sancto Gregorio, ex obsessis fugaret corporibus. Hæc licet ex Actis edendis lectori melius innotescent, unum tamen, quod silet Gregorius, prætereundum non est perquam felix sane Tudertinis Miraculum. Anno enim a partu Virginis* 537 *(prout Possevinus et ex eo Jacobillus, aliique passim scribunt, constansque apud Tudertinos fert traditio) Gothi, vastatis jam, Arianæque hæresis labe conspersis variis per Italiam locis, Tudertum arctissima premebant obsidione, cum Sanctus Dei præsul pro civitatis suæ incolumitate cœlum inclamans Gothos obsidionem solvere mirabiliter coëgit : in cujus beneficii gratam memoriam Tudertini quotannis* 29 *Junii, testantibus id mox dictis scriptoribus, Vesperis de hoc Sancto in ecclesia ejus nomini dicata solemniter decantatis, solemnem instituunt processionem, non quod eadem hac die, quod erronee putat Jacobillus, sed sequenti, uti Possevinus et Ughellus recte habent, civitas a Gothis liberata sit.* F

signis clarus post novennium obit;

4 *Porro his aliisque signis ac prodigiis clarus, cum gregi suo per novennii spatium cunctarum virtutum exemplis præluxisset, demum anno* 537 *plenus meritis ad cœlum feliciter emigravit. Diem obitus licet Possevinus, Jacobillus et Ferrarius rotunde assignent decimum quartum Octobris, quo, eodem Jacobillo teste, in Tudertina civitate, hujusque diœcesi ritu duplici colitur, hanc tamen diem Sancto postremum revera fuisse, affirmare non ausim; etenim quamvis Usuardus eumdem hoc die annuntiet, quandoquidem non nisi e Gregorii Dialogis tempus nullum exprimentibus ab Usuardo, ut*

supra

A *supra vidimus, in Martyrologium suum, indeque in Romanum hodiernum hoc die illatus videatur, id non alia ratione factum putes, nisi pro mero Usuardi arbitrio, more, ut Sollerius observat, recentioribus etiam usitato, ut Sanctis nempe in Gregorii Dialogis sine natali die repertis diem tribuant arbitrarium. Asserit vero Ughellus*, S. Fortunatum *decessisse pridie Kalendas Julii, eadem nimirum die, qua apud Tudertum hujus Sancti precibus fugati sunt Gothi; verum unde hæc Ughellus hauserit, assequi non valeo. Dubitat Sollerius noster, num forte haud credant Tudertini trigesimam Augusti diem Sancto emortualem fuisse, eo quod hoc die solemnius festum ejus ibidem recoli observet Castellanus; sed cujusmodi hæc solemnitas sit, aut quo instituta fine, alte silent Possevinus et Jacobillus; unde et nos silere hic malumus, quam temere quid conjicere.*

ejus Reliquias in ecclesia sui nominis conditas,

5 *Corpus* S. Fortunati *sepultum tradit Possevinus ibidem Tuderti in ecclesia S. Cassiani; Jacobillus autem in cathedrali. Verum dixerit uterque, modo cathedralis Tuderti ecclesia, quæ hodie,* B *teste Ughello, sub nomine Annuntiationis B. Mariæ Virginis dedicata est, id temporis S. Cassiani fuerit. Ut ut est, pergit dein Jacobillus, traditque, aliam haud diu post in hujus Sancti honorem satis honorificam constructam esse ecclesiam*, S. Fortunati *deinceps appellatam, in eamque Sancti corpus translatum esse. Destructam vero prius fuisse S. Cassiani ædem, et in ejus loco præfatam* S. Fortunati *excitatam, ideo suspicor, quod Possevinus illam, quæ S. Cassiani fuit, hodie* S. Fortunati *dici, diserte scribat. Cesserat ecclesia hæc ab anno* 1254 *Fratribus Minoribus Conventualibus Tuderti, cum circa annum* 1292 *eamdem (hæc in Catalogo episcoporum Tudertinorum Ms. invenisse se ad annum* 1389 *testatur Waddingus) ob vetustatem satis humilem et forte collapsam Tudertini solo æquantes, novam, quam mox a fundamentis incepere, intra paucorum annorum spatium absolverunt, antiqua multo ampliorem, magnificentioremque; eademque* C *hæc est basilica, sub cujus principe altari anno* 1301, *iisdem Waddingo, Possevino, et Jacobillo testibus, Nicolaus Armatus, Tudertinus eo tempore præsul, decima nona Augusti die* S. Fortunati *corpus una cum corporibus SS. Cassiani, Calisti, Romanæ et Dignæ collocavit.*

a variis Pontificibus approbatas,

6 *Exstant etiam variæ Pontificum bullæ, inquit pag.* 120 *Possevinus, inter quas nominatim recenset illas Alexandri V, Bonifacii VIII, Urbani VI et Bonifacii IX, per quas dicta Sanctorum corpora, prout loquitur idem Possevinus*, respective authenticata sunt, *id est, ait Boschius noster in Commentario prævio ad Vitam S. Cassiani*, agnita legitime non tantum universim ut corpora Sanctorum vera, et cultu digna; sed etiam sigillatim unumquodque tamquam vere illius Sancti, cujus nomen gerebat. *Harum bullarum duas tantummodo se vidisse fatetur Boschius, illam nimirum Urbani VI anni* 1380 *et Bonifacii IX anni* 1390, *quas exhibet Waddingus Regesto Pontificio ad tom. IV Annalium Minorum pag.* 176 *et sequenti, neque plures nobis videre licuit. Cum vero Sancti corpus a Nicolao Armato depositum est, jam truncum verosimilius fuisse, disco e Chronico Sigeberti ad annum* 969 : *etenim hoc anno Theodericus Metensium episcopus Ottonem imperatorem sibi sanguine junctum per triennium jam in Italica expeditione comitatus, Metas rediens, inter alia, quæ secum asportavit, Sanctorum corpora recenset Sigebertus et illud* S. Fortunati, *Tudertini episcopi et confessoris, quod tamen de quadam corporis parte, non de toto intelligendum esse, e dictis satis superque liquet. Subdit dein idem Sigebertus, quod Theodericus sacra illa pignora collocarit in ecclesia S. Vincentii Martyris, quam recenter in insula urbis Metensis exstruxerat.*

demum anno 1580

7 *Hæc obiter; at modo ad laudandum Possevinum redeamus, qui ita pergit* : Ubi, *nempe sub ara majori supradictæ ecclesiæ jam posita*, semper multa cum devotione culta fuerunt usque ad annum MDLXXX, *quo, diruta, eo quod majorem basilicæ partem occuparet, veteri ara, ut nova commodiore loco erigeretur, inventa sunt inibi die decima tertia Decembris quinque illa sacra corpora,* E *in quatuor thecis lapideis, ferreis plumbeisque laminis munitis, bene conservata, intra vetustissimum sepulchrum, cum sua quælibet epigraphe, plumbo incisa; atque hæc quidem* S. Fortunati, *quæ cæteris antiquior erat, ita legebatur* : Hæ sunt Reliquiæ beatissimi Fortunati episcopi et confessoris DCCVIII. *Subnexum hunc annum illum esse, quo thecæ corpus inclusum est, nemo, puto, inficias ibit; licet namque Jacobillus alium longe diversum substituat, nempe* M. CCVIII, *Possevino hic potius standum idcirco censeo, quod author hic magis ex professo, ut aiunt (id enim ab Angelo Cesio, Tudertino id temporis antistite, rogatus fuerat) rem hanc tractarit, imo ipsemet fortasse has thecas, utpote suo tempore repertas, accurate satis inspexerit.*

Tudertinus præsul in sacristia deponit;

8 *Porro statim memoratus Tudertinus præsul, cujus cum licentia assensuque altare hoc destruebatur, reclusis thecis inspexit singulorum corpora, populoque, qui, ut in talibus assolet, accurrerat frequentissimus, palam ostendit, tandemque in sacrario, dum novum, quod meditabatur, opus perficeretur, honorifice deposuit, condiditque.* F *Hæc constare ait Possevinus ex instrumento publico, confecto die* 28 *Decembris ejusdem anni, per manum Francisci Astancolli, publici Tuderti notarii. Sperans interim procul dubio episcopus novam aram novumque sub ea mausoleum ob civium devotionem brevi tempore perfectum iri, egit apud Pontificem Maximum Gregorium XIII, Bullamque obtinuit, datam die* X *Junii sequentis anni* 1581; *cujus licet verba a Boschio nostro, sicuti et Sanctorum corporum translationis series in Commentario prævio ad Vitam S. Cassiani diligenter, concinneque exhibeantur, nihilominus in gratiam illorum, quibus hic Tomus ad manum non est, vel hunc aut Possevinum consulere nimis obtingit laboriosum, compendio eadem hic repetam, ea insuper ductus ratione, quod inter quinque hosce Cælites* S. Fortunati *apud Tudertinos fama magis gloriosa sit.*

9 *Bulla ergo, quam dixi, ita sonat* : Omnibus utriusque sexus Christi fidelibus, vere pœniten-

 tibus

AUCTORE S. D. donec, obtentis indulgentiis, tibus et confessis ac sanctissimo Eucharistiæ Sacramento refectis, qui ecclesiam S. Fortunati Tudertinam eo die, quo translatio corporum Sanctorum Fortunati, Calixti et Cassiani, ac Sanctarum Romanæ et Dignæ virginum ex sacristia dictæ ecclesiæ, ubi nunc reperiuntur, in aliud sepulchrum sub altari novo in ipsamet ecclesia honorifice et decenter præparatum, fiet; et deinde singulis annis die translationis hujusmodi, a primis vesperis usque ad occasum solis ejusdem diei devote visitaverint, et ibi pro pace inter Christianos principes conservanda, ac hæresum extirpatione sanctæque matris ecclesiæ exaltatione pias ad Deum preces effuderint, plenariam omnium peccatorum suorum indulgentiam et remissionem misericorditer in Domino perpetuo concedimus... Datum Tusculi, sub annulo piscatoris, die x Junii MDLXXXI Pontificatus nostri anno decimo. Cæ. Glorierius. *Indulgentias hasce Clemens VIII extendit etiam ad diem sequentem anno* MDXCVI *die* I *Aprilis.*

B

in recens constructo jam mausoleo, 10 *Verum Bulla hæc satis quidem mature obtenta post sedecim annos usui tantummodo venit; eo usque enim nempe ad annum* 1596 *ob civium impotentiam, prout loquitur Possevinus, res hæc dilata est; donec tandem Cesius antistes protractum diu opus partim ære suo, partim a civitate accepto, ante diem quintam Maii anni mox dicti, feliciter absolvit : nam hoc anno, erecto jam versus chorum magnifico altari, sub eoque sacello cum insigni e marmore versicolori mausoleo, die octava Aprilis promulgavit edictum, quo omnem civitatis et diœceseos clerum populumque edocuit, sacra corpora die* V *Maii transferenda esse, una præscribens modum, quem in hac solemnitate servari vellet. Ast fama hæc diœcesis provinciæque Tudertinæ limites longe egressa ab Urbe ipsa, aliisque Italiæ civitatibus locisque tantam excivit populi multitudinem, ut præstituto die* V *Maii, testante id pag.* 129 *Possevino, Tudertum quadraginta circiter numeraret hominum millia, ad spectaculum hoc incredibili cum devotione concurrentium.*

C

magnificentissimo apparatu, 11 *Tudertini vero post hoc pontificis sui edictum diutius haud morati, apparatum longe, quam speraverat Cesius, splendidiorem instituere : erecti enim per urbem triumphales arcus, poetica Italorum arte mire condecorati : instructa pretiosioribus ornamentis templa, palatiaque ac domus præcipue : compita et plateæ, per quæ designata erat processio, rite mundata ornataque; in tantum ut hæc solemnitas partim episcopo, partim civitati constiterit sex circiter scutorum millibus : unde haud immerito sane totam hujus apparatus seriem posteritati tradidit laudatus sæpe Possevinus, ad quem curiosum Lectorem, si velit, remittimus; ac nostrum interea erit præstitum Sanctorum corporibus cultum considerare.*

denuo inspectæ ac recognitæ, 12 *Die quarta Maii seu pridie translationis illustrissimus Cesius coram serenissimo urbis gubernatore Joanne Carolo Cappello, magistratu, ac populo lustravit denuo, recognovitque, ut ait Possevinus, sæpe dictas sanctas Reliquias, et in quatuor thecis cypressinis, intus serico obductis, reclusas singulas sigillo suo munivit, adjecta cuilibet thecæ inscriptione plumbo incisa : primæ hæc erat :* Hic requiescit corpus S. Fortunati episcopi Tudertini et Confessoris; *secundæ :* Hic requiescit corpus S. Cassiani episcopi Tudertini et Martyris; *tertiæ :* Hic requiescit corpus S. Calixti episcopi Tudertini et Martyris. *Atque hæ quidem inscriptiones renovatæ fuerunt, non item, quæ quartæ affixa erat :* Hic requiescuut corpora Sanctarum Virginum Romanæ et Dignæ. *Hæc ita peracta esse, constat ex Instrumento publico, inquit Possevinus, per Lucam Albertum Petti curiæ episcopalis notarium confecto.* D

die 6 Maii anno 1596 13 *Porro quinta Maii, quæ erat eo anno Dominica tertia post Octavam Paschæ, (currente enim littera dominicali F, Pascha in diem* XIV *Aprilis inciderat) circa meridiem sacra Corpora ex ecclesia* S. Fortunati educta *(verbis utar laudati Boschii)* post triumphalem per urbis loca præcipua, et mirifice adornata circuitum, (qui incredibilem undantis populi, *plateas, domorum tecta, tabulataque complentis,* multitudinem non religioso minus, quam augusto spectaculo horis omnino quatuor tenuit) ad eamdem ecclesiam rediere; ubi in pegma, principem ante aram instructum, elata, cum admota custodia, ut ardentissimæ omnium pietati fieret satis, exposita permanserunt usque ad sequentis diei Vesperas, a triplici musicorum choro decantatas; quando episcopi quatuor, *scilicet Tudertinus, Spoletinus, Narniensis et Perusinus*, sublatas a pegmate cypressinas hierothecas, in novum sub altari novo sacellum singuli singulas intulerunt: *S. Calixti quidem Tudertinus*, S. Fortunati *Spoletinus*, *S. Cassiani Narniensis, et SS. Dignæ et Romanæ Perusinus.* E

conditæ sunt, 14 Ibi continuo, *pergit Boschius*, coram assistente cum primoribus urbis gubernatore in alias totidem capsas ligneas plumbo, ferro, stanneisque cum episcopi tum populi Tudertini sigillis communitas, inclusæ atque ita deinde in forulis intra marmoreum sepulchrum lapideis, opere cæmentario firmissimoque alte obstructis, contumulatæ fuerunt, et mausolei fastigio desuper imposito coronatæ. *Ad dextram versus campanile posita est hierotheca S. Calixti, dein* S. Fortunati, *super quam, ait Possevinus, plumbo incisa generalis hæc legebatur inscriptio :* F

Clemente VIII. Pont. Max. sedente.

Anno Domini MDXCVI. v Maii Angelus Cesius episcopus Tudertinus, Cam. Apost. clericus præsid. Reliquias SS. Cassiani et Calixti Mart. et S. Fortunati Conf. Tudertinæ ecclesiæ episcoporum, ac SS. Dignæ et Romanæ Virg. conditas sub altari majori, in medio fere hujus eccl. sito; sedente Greg. XIII. Pont. Max. die XIII Decemb. MDLXXX inventas, in hoc sacellum a se constructum, solemni ritu transtulit, et decentius collocavit.

✠ *Locus sigilli episcopi Tudertini.*

15 *Vix differt recitata inscriptio ab alia ejusdem Cesii jussu marmori in eodem sacello insculpta.*

Cæte-

A *quibusdam alio ante translatis.* *Cæterum, quid illustrissimus hic præsul Cesius in horum Sanctorum decus gregisque sui salutem porro operatus fuerit, quæque in ejus laudem viri quique spectatissimi profunderint elogia, facile quisque agnoscet, cui Possevinum hac de re consulendi otium tempusve fuerit. Nos vero ut alias quasdam Sancti Reliquias indagemus, redibimus ad Jacobillum, qui subdit in fine, quasdam anno 1583 inventas atque recognitas esse in majori basilica Cantazaræ in ulteriori Calabria, quasdam asservari in ecclesia Andriensi regni Neapolitani ac in hujus Sancti honorem varias dedicatas esse ecclesias; præsertim, inquit, in territorio Tudertino, Spoletino, Ternii seu Interamnæ, Assisii et Hispelli; unde satis concludere licet, Sancti hujus cultum celeberrimum esse *.*

* Nota 28.

B

VITA SEU POTIUS MIRACULA

Auctore S. Gregorio Magno Dialogorum lib. I, cap. x.

Ex Trimestri quarto Laurentii Surii cum aliis collato.

CAPUT UNICUM.

C *Sanctus Fortunatus obsessos a dæmonibus liberat : cæco visum restituit : equum rabidum mitigat : quemdam Gothum divinitus percussum sanat : mortuum resuscitat.*

Sanctus e muliere obsessa

Venerabilis quidam vir in Tusciæ partibus fuit, Fortunatus nomine, Tudertinæ antistes ecclesiæ : qui in effugandis spiritibus *a* immensæ virtutis gratia pollebat, ita ut nonnumquam ab obsessis corporibus legiones dæmonum pelleret, continuo orationis studio intentus, objectas contra se eorum multitudines superaret. Hujus Viri familiarissimus fuit Julianus, nostræ ecclesiæ defensor *b*, qui ante * longum tempus in hac urbe defunctus est. Cujus ego quoque hoc didici relatione quod narro : quia sæpe gestis illius usu *c* familiaritatis intererat, ejusque post memoriam ad instructionem nostram, quasi favi dulcedinem in ore retinebat. Matrona quædam nobilis in vicinis partibus Tusciæ nurum habebat : quæ intra breve tempus, quo filium ejus acceperat, cum eadem socru sua ad dedicationem oratorii B. Sebastiani martyris fuerat invitata. Nocte vero eadem, qua subsequente die ad dedicationem prædicti oratorii fuerat processura *d*, voluptate carnis devicta, a viro suo sese abstinere non potuit. Cumque mane facto conscientiam deterreret *e* perpetrata carnis delectatio, processionem vero imperaret verecundia : plus erubescens vultum hominum, quam Dei judicium metuens, cum socru sua ad dedicationem oratorii processit. Mox vero, ut reliqui * S. Sebastiani martyris *f* oratorium ingressi sunt, eamdem prædictam matronam *g* malignus spiritus arripuit, et coram omni populo vexare cœpit, ejusdem vero oratorii presbyter, dum eam vehementissime vexari conspiceret, ex altari protinus sindonem tulit, eamque operuit. Sed et hunc similiter repente diabolus invasit. Et quia ultra vires voluit quidquam præsumere, compulsus est et ipse cognoscere in sua vexatione, quid esset.

a · *b* · * *Supple* non · *c* · AUCTORE GREGORIO MAGNO. · *d* · *e* · * *lege* reliquiæ · *f* · *g* · E

dæmonum legionem, ex altero pellit unum :

2 Hi vero qui aderant, puellam in manibus ex oratorio sublatam, ad domum propriam reportaverunt. Cumque hanc antiquus hostis vexatione continua vehementer attereret, propinqui sui eam carnaliter amantes, et amando persequentes, ad obtinendum salutis remedium maleficis tradiderunt ut ejus animam funditus extinguerent, cujus carni magicis artibus ad tempus prodesse conarentur. Ducta est itaque ad fluvium, atque in aquam mersa : ibique diutius incantationibus agere malefici moliebantur, ut is, qui eam invaserat, diabolus exiret. Sed miro omnipotentis Dei judicio, dum arte perversa unus ab ea repellitur, in eam subito legio *h* intravit. Cœpit ex hoc illa tot motibus agitari, tot vocibus clamoribusque perstrepere, quot spiritibus tenebatur. Tunc inito consilio, parentes ejus suæ perfidiæ culpam fatentes, hanc ad venerabilem Virum Fortunatum episcopum deduxerunt, eique reliquerunt. Qua ille suscepta : multis se diebus ac noctibus in orationem dedit, tantoque annisu precibus incubuit, quanto et in uno corpore contra se assistere legionis aciem invenit. Quam * post non multos dies ita sanam atque incolumem reddidit, ac si in ea jus proprium diabolus numquam habuisset. Alio quoque tempore idem Vir, omnipotentis Dei Famulus, et ex obsesso quodam homine immundum spiritum excussit. Qui malignus spiritus cum vesperacente jam die secretam ab omnibus * horam cerneret, peregrinum quempiam esse simulans, circuire cœpit civitatis plateas, et clamare : O Virum sanctum Fortunatum episcopum : ecce quid fecit : peregrinum hominem de hospitio suo expulit. Quæro ubi requiescere debeam, et in civitate ejus non invenio. Tunc quidam in hospitio cum uxore sua et parvulo ad prunas sedebat : qui vocem ejus audiens, et quid episcopus ei fecerit, requirens, hunc invitavit hospitio : sedere secum

h · F · * *alii* cum · * *lege* hominibus

juxta

AUCTORE GREGORIO MAGNO.

juxta prunas fecit. Cumque vicissim aliqua confabularentur, parvulum ejus filium idem malignus spiritus intravit, atque in easdem prunas projecit, ibique mox ejus animam excussit. Qui orbatus miser, vel quem ipse susceperit, vel quem episcopus expulit, agnovit.

cæco visum, equo rabido sanitatem,

3 *Petrus :* Quidnam hoc esse dicimus, ut occidendi ausum in ejus hospitio antiquus hostis acciperet, qui hunc peregrinum æstimans, ad se hospitalitatis gratia vocasset? *Gregorius :* Multa, Petre, videntur bona, sed non sunt, quia bono animo non fiunt. Unde et in Euangelio Veritas dicit : Si oculus tuus nequam fuerit, totum corpus tuum tenebrosum erit *i*. Quia cum perversa est intentio, quæ præcedit, pravum est omne opus quod sequitur, quamvis esse rectum videatur. Ego namque hunc virum, qui dum quasi hospitalitatem exhiberet, orbatus est, non pietatis opere delectatum æstimo, sed episcopi derogatione : nam pœna subsequens innotuit, quia præcedens illa susceptio sine culpa non fuit. Sunt namque nonnulli, qui idcirco bona facere student, ut gratiam alienæ operationis obnubilent. Nec pascuntur bono, quod faciunt : sed laude boni potius cæteros premunt. * Qua de re existimo hunc Virum, qui malignum spiritum in hospitalitatem suscepit, ostentationem boni potius intendisse, quam operam, ut meliora, quam episcopus, fecisse videretur, quatenus ipse susciperet eum, quem vir Domini Fortunatus expulisset. *Petrus.* Ita est, ut dicis : nam finis operis probat, quod munda intentio operationis non fuerit. *Gregorius :* Alio quoque tempore, dum oculorum quidam lumen amisisset, ad hunc deductus, intercessionis ejus opem petiit, et impetravit. Nam cum vir Dei oratione facta, oculis ejus signum Crucis *k* imprimeret, ab eo protinus, luce reddita, nox cæcitatis abscessit. Præterea equus cujusdam militis in rabiem fuerat versus, ita ut a multis teneri vix potuisset ; sed quoscumque potuit, invaderet, et eorum membra morsibus dilaniaret. Tunc utcumque a multis ligatus, ad Virum Dei deductus est. Qui mox ejus capiti extensa manu signum Crucis edidit, cunctam ejus rabiem in mansuetudinem mutavit : ita ut postea mitior existeret, quam ante illam insaniam fuisset. Tunc idem miles equum suum, quem celerrime ex Miraculi imperio a sua vesania vidit immutatum, eidem Sancto Viro decrevit offerendum. Quem cum susciperc ille renueret, ipse vero in precibus, ne despiceretur ejus oblatio, perseveraret : Sanctus Vir mediam duarum partium viam tenens, et petitionem militis audivit, et munus reciperere pro hac exhibita virtute recusavit, prius namque dignum precium præbuit, et postea equum, quem sibi offerebat, accepit. Quia enim si non susciperet, eum contristari conspexerat : charitate cogente emit, quod necessarium non habebat.

* *forte* deprimunt

duobus pueris a Gothis abductis

4 Neque hoc silere de ejus Viri virtutibus debeo, quod ante dies fere duodecim audivi. Quidam namque adductus est senex pauper, atque ut mihi senum collocutio esse semper amabilis solet, studiose hunc, unde esset, inquisivi. Qui se esse de Tudertina civitate respondit : Cui, inquam, quæso te pater, num Fortunatum episcopum nosti? Qui ait : Novi, et bene novi. Tunc ipse subjunxi : Dic ergo, si qua illius Miracula nosti, et desideranti mihi, qualis vir fuerit, innotesce. Qui ait : Homo ille ab istis hominibus longe fuit, quos videmus modo. Nam quidquid ab omnipotenti Deo petiit, ita dum peteret, impetravit. Cujus hoc unum narro Miraculum, quod ad præsens animo occurrit. Quadam namque die Gotthi juxta Tudertinam civitatem venerunt *l*, qui ad partes Ravennæ properabant, et duos parvulos puerulos de possessione abstulerant, quæ possessio præfatæ Tudertinæ civitati subjacebat. Hoc cum viro sanctissimo Fortunato nunciatum fuisset, protinus misit, atque eosdem Gotthos ad se vocari fecit. Quos blando sermone alloquens, eorum prius studuit asperitatem placare ; ac post intulit, dicens : Quale vultis precium dabo, et puerulos, quos abstulistis, reddite, mihique hoc gratiæ vestræ munus præbete. Tunc is, qui prior corum esse videbatur, respondit, dicens : Quidquid aliud præcipis, facere parati sumus : nam istos parvulos nullatenus reddemus. Cui venerandus vir blande minatus, dixit : Contristas me *m*, et non audis patrem tuum : noli me contristare : nam non expedit tibi *n*. Sed idem Gotthus in cordis sui feritate permanens, negando discessit. Die vero altera digressurus, rursus ad episcopum venit : quem iisdem verbis pro prædictis puerulis iterum episcopus rogavit. Cumque ad reddendum nullo modo consentire voluisset, contristatus episcopus, dixit : Scio quia tibi non expedit, quod me contristato discedas.

libertatem,

5 Quæ Gotthus verba despiciens, ad hospitium reversus, eosdem pueros, de quibus agebatur, equis superimpositos cum suis hominibus præmisit. Ipse vero statim ascendens equum, subsecutus est. Cumque in eadem civitate ante beati Petri Apostoli ecclesiam venisset, equi ejus pes lapsus est : qui cum eo corruit, et ejus coxa mox fracta est, ita ut in duabus partibus os esset divisum : levatusque in manibus, reductus est ad hospitium. Qui festinus misit, et pueros quos præmiserat, reduxit, et viro venerabili Fortunato mandavit, dicens : Rogo te, pater, mitte ad me diaconum tuum. Cujus diaconus dum ad jacentem venisset, pueros, quos redditurum se episcopo omnino negaverat, ad medium deduxit ; eosque diacono illius reddidit, dicens : Vade, et dic domino meo episcopo : Quia maledixisti mihi, ecce percussus sum : sed pueros, quos quæsisti, recipe, et pro me, rogo, intercede. Susceptis itaque puerulis, diaconus ad episcopum reduxit : cui benedictam aquam *o* venerabilis Fortunatus dedit, dicens : Vade citius, et eam super jacentis corpus projice. Perrexit itaque diaconus, atque ad Gotthum introgressus, benedictam aquam supra membra illius adspersit.

A sit. Res mira, et vehementer stupenda! mox ut aqua benedicta Gotthi coxam contigit, ita omnis fractura solidata est, et saluti pristinæ coxa restituta, ut hora eadem de lecto surgeret: et ascenso equo, ita cœpit iter agere, ac si nullam umquam læsionem corporis pertulisset. Factumque est, ut qui sancto viro Fortunato pueros cum precio reddere obedientiæ subjectus noluit, eos sine precio, pœna subactus, donaverit. His igitur expletis, studebat adhuc senex de eo et alia narrare. Sed quia nonnulli aderant, ad quos exhortandos occupabar, jamque diei tardior hora incubuerat, venerabilis Fortunati facta mihi audire non licuit: quæ audire, si liceat, semper volo.

ac defuncto vitam restituit.

6 Sed die alia idem senex rem de illo magis mirabilem narravit, dicens: In eadem Tudertina urbe Marcellinus * quidam, bonæ actionis vir, cum duabus sororibus suis habitabat: qui eveniente molestia corporis, ipso sacratissimo vesperascente jam sabbato Paschali defunctus est. B Cujus corpus cum longius esset efferendum, die eodem sepeliri non potuit. Cumque mora esset temporis ad explendum debitum sepulturæ, sorores ejus morte ejus afflictæ, occurrerunt flentes ad venerabilem virum Fortunatum: eique magnis vocibus clamare cœperunt: Scimus quia Apostolorum vitam tenes, leprosos mundas, cæcos illuminas. Veni et resuscita mortuum nostrum. Qui mox ut cognovit earum fratrem defunctum, flere et ipse etiam de morte ejus cœpit, eisque respondit, dicens: Recedite, et hæc dicere nolite: quia jussio omnipotentis Dei est, cui contraire nullus hominum potest. Illis itaque discedentibus, tristis ex morte ejus mansit episcopus. Subsequente autem die Dominico, ante exurgentis lucis crepusculum, vocatis duobus diaconibus suis, perrexit ad domum defuncti, accedensque ad locum, ubi corpus jacebat exanime ibi se in orationem dedit. Expleta autem prece, surrexit, et juxta corpus defuncti sedit. Non autem grandi voce defunctum vocavit, dicens: C Frater Marcelle. Ille autem ac si leniter dormiens, ad vicinam vocem quamvis modicam fuisset excitatus, statim oculos aperuit, atque ad episcopum respiciens, dixit: O quid fecisti? Cui episcopus respondit, dicens: Quid feci? At ille ait: Duo hesterno die venerunt, qui me ejicientes ex corpore, in bonum locum duxerunt. Hodie autem unus missus est, qui dixit: Reducite eum, quia Fortunatus Episcopus in domum ejus venit. Quibus verbis expletis, mox ex infirmitate convaluit, et in hac vita diutius mansit. Nec tamen credendum est, quia locum, quem acceperat, perdidit: quia dubium non est, quod intercessoris sui precibus potuit post mortem melius vivere, qui et ante mortem studuit omnipotenti Deo placere.

* *lege* Marcellus

ANNOTATA.

a *Addendum est* immundis, *seu ut aliis placet,* malignis.

b *Officium defensorum commodum pauperum præcipue spectasse videtur; nam lib.* v. *epistolorum indict.* xiii. *epistola* xxix. *Gregorius Vincomalum, quem recenter defensorem crearat, pauca præfatus, sic alloquitur:....* Officium ecclesiæ defensorum accipias: ut quidquid pro pauperum commodis tibi a nobis injunctum fuerit, incorrupte et vivaciter exequaris.

c *Alii* ausu.

d Procedere *apud Ambrosium et Gregorium, aliosque complures ecclesiasticos scriptores significat loca sacra adire religionis ergo, uti in sermone* 17 *Ambrosii, et sæpius in Epistolis Gregorii Magni videri potest. Idem quoque significasse videtur tempore Tertulliani; nam Epistola* 2 *ad uxorem cap.* 4, *ita loquitur:* Si procedendum erit, numquam magis familiæ occupatio obveniat. E

e *Romanos pro piaculo habuisse ecclesiam adire post congressum quamvis licitum, testatur Hieronymus in Apologetico ad Pammachium, ubi sic scribit:* Quare Martyres ire non audent? Quare non ingrediuntur ecclesias? Hæc mulier, haud dubie Sacram Eucharistiam percepit, quod conjugibus post opus carnale legibus ecclesiasticis est interdictum. *Vide Canonem* omnis homo *de consecratione dist.* 2, *et Mabillonium in Notis ad Epistolam Vaselini abbatis Tom. I Annalium pag.* 346.

f *Bollandus in Commentario prævio ad Vitam S. Sebastiani die* xx *Januarii hoc Miraculum recitans hæc subdit:* Ne quis autem revocet in dubium, eæne fuerint S. Sebastiani Reliquiæ, an cujuspiam alterius Sancti, sed ad S. Sebastiani sacrandum ædiculum isthic locatæ, Zacharias Papa ita vertit: Ἡνίκα δὲ τὰ λείψανα τοῦ ἁγίου Μάρτυρος Σεβαστιανοῦ, ἐν τῷ εὐκτηρίῳ εἰσῆλθον: Mox ut Reliquiæ Sancti Martyris Sebastiani in illud oratorium ingressæ sunt. F

g *Legendum est:* Eamdem prædictæ matronæ nurum, *uti ex contextu liquet.*

h *Jacobus de Voragine in Vita S. Sebastiani ita scribit:* Sed mox, dum incantaretur, judicio Dei legio dæmonum, id est sex millia sexcenti sexaginta sex in eam ingressi, ipsam acrius vexare cœperunt. *Ideo procul dubio legionem hanc totidem dæmones præcise complexam esse putavit, quod Romanorum legiones (uti observat Cornelius a Lapide commentans in illud Marci cap.* v, ℣. 9: Legio mihi nomen est, quia multi sumus) *tot aliquando milites numeraverint; ast vehementer suspicor, hanc interpretationem non Jacobi de Voragine esse, sed inepti cujusdam additoris, istiusmet forte, quem Tom. I Januarii in Præfatione pag.* 20 *Bollandus haud immerito carpit; adeo namque barbarum per totam fere Jacobi legendam nominum Sanctorum*

Etymo-

A *Etymologum egit, ut risum moveat multum, fidem vero vix ullam mereatur. Legit hunc fortasse auctor Florarii nostri Ms, qui dictam legionem, dum Sanctum nostrum* Fortunatum *annuntiat, eodem dæmonum numero circumscribit.*

i *Matthæi cap.* VI. ℣. 25.

k *Signum crucis a primis Christianis frequentissime usurpatum, habes e Tertulliano Libro de Corona Militum cap.* 3 : *de ejusdem vero efficacia in patrandis miraculis lege Petavium Tom. II in Epiphanium pag.* 75. *Narrat Gregorius Nazianzenus oratione III in Julianum, hunc apostatam summo in metu ac discrimine ad crucis signum confugisse, eoque dæmones fugasse.* D

l *Forsan tum etiam obsederunt. Vide Commentarii prævii num.* 3.

m *Addunt aliqui* fili.

n *Codices Mss. constanter legunt* : Ne non expediat tibi.

o *Aquæ benedictæ usum antiquissimum esse, et mira quandoque operatum, docet Epiphanius hæresi* 30 *Ebionitarum num.* 12.

DE S. MANECHILDE VIRGINE

B E

IN DIŒCESI CATALAUNENSI CAMPANIÆ GALLICÆ.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

C. G.

§ I. Notitia oppidi quod a Sancta nominatur : hujus in Fastis sacris memoria : cultus ecclesiasticus : Vitæ institutum, ætas, Acta qualiacumque edenda.

SECULO VI.

Sanctæ, quæ oppidi hic descripti patrona est,

In *extremis Campaniæ Gallicæ versus Lotharingiam finibus medio fere Catalaunum inter et Verodunum itinere ad Albæ seu Albiæ (Gallice l'Auve) et Axonæ (Gallice l'Aisne) confluentes non ignobile diœcesis Catalaunensis situm est oppidum, quod una cum castro sibi adjuncto a* C S. Manechilde *nomenclationem sortitum, (Latine)* Fanum S. Manechildis *(Gallice)* S. Menehou *aut* S. Menehoud *nuncupatur. Id oppidum eamdem Sanctam, quæ ab aliis* Magenhildis, Manehildis, Mencbildis, *aut paulo etiam aliter, hicque a me, communiorem nomen istud efferendi modum secuto,* Manechildis *vocatur, in patronam sibi a pluribus jam seculis, uti ex infra dicendis patebit, adscivit, eamque ut talem ibidem hodieque honoratam modo hic in Opus nostrum, in quo quatuor modo ejus sanctæ Sorores Pusinna nempe, Hoyldis, Lutrudis et Ama ex iisdem omnes, ex quibus illa, nobilibus parentibus Sigmaro et Lutrude natæ, ad dies quatuor diversos, prima quidem ad* XXIII *Aprilis, secunda ad mensis ejusdem* XXX, *tertia ad* XXII *Septembris, quarta denique ad* XXIV *posterioris hujus mensis diem locum obtinuere, inferimus.*

memoria in Fastis recentioribus, et cultus ecclesiasticus in diœcesi Catalaunensi

2 *Memoria quidem hujus Virginis in Martyrologiis antiquioribus et classicis non reperitur, non desunt tamen recentiores Hagiologi, qui eam passim Fastis sacris e se concinnatis ad hanc diem inseruere : ac primo quidem Molanus in additionibus ad Usuardum eam refert cum brevi hoc elogio :* In territorio Catalaunensi Sanctæ Manegildis Virginis. *Idem legitur elogium in Martyrologiis Germanica, Universali Gallico Castellani et in Catalogo Generali Sanctorum Ferrarii; Arturus in suo Gynæceo paulo prolixius habet elogium :* In territorio Catalaunensi Sanctæ Maneghildis virginis, quæ fide et mente pura Christo deserviens ad felicis æternitatis viam sibi comparandam animum induxit. *Memoriam quoque ejus celebrant Nicolaus de Guerrois in Sanctitate Christiana Trecensium ad annum* 470, *Carolus Rapinius in Annalibus Ecclesiasticis diœcesis Catalaunensis et Lahierus. Neque id immerito faciunt : cultu enim ecclesiastico non tantum hodieque gaudet, sed et pluribus retro seculis honorata fuit, quod de Catalaunensi quidem diœcesi Petrus Testenoirius in libello, quem scripsit de Vita et laudibus* S. Manechildis, *Gallico idiomate Parisiis anno* 1632 *impresso, qui penes nos est, evictum dat ex mandato Archambaldi Catalaunensis episcopi. quo post peractam quarumdam ejus Reliquiarum ad supra memoratum sanctæ Manechildis oppidum anno* 1379 *translationem, cultum eidem sanctæ Virgini quotannis deferendum præcepit, et indulgentias quadraginta* F

A *draginta dierum, deinde a Richardo archiepiscopo Remensi, et ab ipso summo pontifice Clemente VII auctas, ecclesiam ejusdem oppidi per Festi ejus Octavam devote visitantibus concessit. Testenoirii, quæ huc faciunt, verba sunt hujusmodi.*

antiquus et hodiernus, et in Bituricensi : 3 Qui *(Archambaldus)* per authoritatem pontificalem mandavit, ut Festum ejusdem Sanctæ (Manechildis) singulis annis solemniter celebraretur cum Octava tam a clero quam ab omni populo suæ diœcesis. *Et licet tempore, qua scribebat Testenoirius, in plerisque locis ejusdem diœcesis mandato laudati præsulis non amplius pareretur, tamen illud tum temporis cum in monasterio S. Urbani, tum in ecclesia oppidi S. Manechildis observari solitum fuisse asserit his verbis :* Et quamvis in omni fere loco ejusdem diœcesis jam derogatum sit mandato, quod dederat supradictus episcopus Catalaunensis de celebrando ejus Festo, non desinit interim celebrari adhuc hodiedum solemniter in ecclesia S. Urbani, et nominatim in nostra cum B Octava; cujus tempore exponuntur Reliquiæ ejus in altari cum accensis luminaribus omnium venerationi, ad honorandas ejus virtutes, procurandam ejus gloriam in terris, et implorandam ejus intercessionem in cœlis. *Hodierni quoque in eadem diœcesi ejus cultus testem habemus Godescardum, tom. IX de Vitis Sanctorum asserentem ejus Officium reperiri in Breviario Novo Catalaunensi, quod quale sit, defectu ejusdem Breviarii dicenda non sum. Neque intra terminos tantum diœcesis Catalaunensis ejus cultus celebritas concluditur, siquidem et in patronam ecclesiæ collegiatæ in oppido Paludello (Gallice* Palluau) *in extremitate diœcesis Bituricensis versus ducatum Turonensem super Angerim fluvium sito, quæ ex nomine quoque ejus ecclesia* S. Manechildis *nuncupatur, ut videre licet in Registro Beneficiorum ejusdem diœcesis, assumpta sit, et proinde tamquam talis celebriter ibi colatur.*

ejusdem Vita breviter perstringitur 4 *Porro hæc sequentia ex Vitis sororum ejus, quæ modo in Opere nostro datæ sunt, ex Legenda S. Pusinnæ Lovanii impressa, ex laudatis Artura,* C *Rapinio, Testenoirio et ex propriis ejus Actis, de quibus infra plura, de* S. Manechilde *comperta habemus : hæc inter septem sorores, ex nobilibus in pago Pertensi parentibus Sigmaro et Lutrude genitas, natu minima, cum iisdem sub disciplina optimi presbyteri Eugenii in domo paterna doctrina Christiana imbuta, cum iisdem quoque postea a S. Alpino Catalaunensi episcopo sacrum virginitatis velum accepit ; dein usque ad obitum parentum, in domo paterna sancte vixit, quibus morte sublatis, ad locum* Bienvilla *dictum, qui ex hæreditate paterna ei obtigit, secessit ; in quo peregrinationis suæ loco usque ad mortem, in sacro virginitatis statu et in culmine perfectionis obitam, permansit, sese continuis pœnitentiæ rigoribus exercens, raroque in publicum prodiens, nisi ut cum sorore sua sancta Ama, quæ non procul ab ipsa locum secessus sui habebat, colloquia spiritualia misceret, vel nisi eam religio ad ecclesiam, vel pietas ad succurrendum proximis præsertim pauperibus, vocaret.*

et ætas 5 *De seculo vero, quo vixit hic specialiter agendum non foret, sicut nec de eo egit Pinius in duabus* D *ejus sororibus Lutrude et Ama, utpote ex Commentario prævio ad Vitam S. Alpini satis determinato, nisi eam laudatus Castellanus in Martyrologio Universali Gallico secus ac de Sanctis ejus sororibus scripsit, eumque secutus Godescardus tom. IX de Vitis Sanctorum contra sententiam Pinii seculo* VII *adscripsissent : cum autem tempus quo Sancta hæc Virgo floruit, ex tempore episcopatus S. Alpini, a qua, ut modo diximus, virginitatis velum accepit, vel maxime innotescere debeat, mirum sane est laudatos Castellanum et Godescardum episcopatum S. Alpini ad medium seculi* V *retulisse ; equidem ut Sancta nostra ad seculum* VII *referri valeat, necesse est, ut episcopatus S. Alpini saltem ultra medium seculi* VI *protrahatur, quod an fieri possit, hic examinabimus.*

ex ætate S. Alpini. 6 *Nullus huc usque auctor S. Alpinum in Catalogo episcoporum Catalaunensium Lupo postposuit, sicuti nec ei postponi posse ex his certum evadit : Vita utraque S. Alpini, a Stiltingo in Opere nostra* E *ad diem* VII *Septembris edita, attribuit ei* 47 *episcopatus annos, quot anni, teste laudato Rapinio, in omnibus monumentis ei quoque tribuuntur ; diuturnum ejus fuisse episcopatum ex Vita prima S. Lupi episcopi Trecensis, quæ ab omnibus pro optimæ notæ et auctoris synchroni opere habetur, constat ; deinde antequam ad episcopatum Catalaunensem proveheretur, ejusdem S. Lupi Trecensis, qui ab anno* 426 *aut* 427 *usque ad annum* 479 *Trecensem cathedram tenuit, fuit discipulus : fuerit jam annos fere* 20 *natus, quando primum ad disciplinam S. Lupi accessit, quos ei attribuit prioris ejus Vitæ scriptor, et alter ejus biographus* adolescentem *jam tum eum* solertissimum *vocat ; fueritque sub disciplina S. Lupi* 15 *tantum annis, licet laudatæ ejus Vitæ diuturniori ipsum tempore sub disciplina ejus mansisse insinuent : eum enim sub ejus disciplina* Ecclesiasticorum Canonum et divini juris peritissimum evasisse et ecclesiasticarum causarum judicem, sive Officialem fuisse, constitutum *asserunt : fuerit proinde natus non serius, quam anno* 444 *: atqui* F *Lupus Catalaunensis anno* 535 *Synodo Arvernensi subscripsit : sequeretur igitur, si S. Alpinus Lupo Catalaunensi successisset, etiam posito, eodem anno* 535 *eumdem Lupum obiisse, S. Alpinum ætatis anno saltem* 90 *ad cathedram Catalaunensem assumptum fuisse, adjunctisque, quibus in episcopatu vixit, annis* 47, *ad* 130 *et amplius annorum ætatem ascendisse, quod longe ab omni abest verosimilitudine ; ex hisce igitur S. Alpinum jam ante annum* 535 *obiisse, adeoque Sanctam nostram non ad seculum* VII, *sed ad* VI *spectare satis est manifestum.*

investigatur, agiturque circa medium seculi sexti 7 *Quinimo S. Alpinum proximum Amandini, qui anno* 461 *cathedram Catalaunensem tenebat, fuisse successorem ex his convincitur ; prioris Vitæ S. Lupi Trecensis scriptor, qui non serius, quam circa initium seculi* VI *scripsisse existimatur, de S. Alpino tamquam vivente, ut observat laudatus Stiltingus, et multos jam annos in episcopatu habente loquitur :* Sanctum quoque Alpinum *(inquit)* Catalaunicæ pontificem civitatis, resplendentem prærogativa

AUCTORE C. G.

rogativa diutinæ sanitatis, locis pluribus non est silendum, quam sæpe dæmonum purgator extiterit; *ex his verbis intulit Tillemontius longo tempore S. Alpinum fuisse episcopum, adeoque jam tum hæc scribente eodem biographo; jam vero S. Alpinus tum temporis, seu circa initium seculi* VI, *non ita longum tempus in episcopatu exegisset, nisi proxime successisset Amandino, cum hic concilio Turonensi, anno* 461 *habito, legatur subscriptus. Idque vel maxime ex Concilio Venetico, ex quo S. Alpinum jam anno* 465 *episcopum fuisse, verosimillime collegit Stiltingus, confirmatur. Verba laudati Stiltingi hic audiamus* : S. Perpetuus Turonensis antistes duo celebravit Concilia, alterum in urbe sua Turonensi anno 461, cui cum aliis novem episcopis subscripsit Amandinus Catalaunensis, alterum Venetiis in Britannia Armorica, cujus annus est incertus, sed passim illud Concilium figitur circa annum 465 : huic Concilio sex subscripsere episcopi sine expressione urbium suarum episcopa- B lium, atque inde fit ut duorum aut trium sedes episcopales sint ignotæ. Inter hosce autem ignotarum sedium episcopos est Albinus tertio loco subscriptus, quare vehementer suspicor hunc esse Alpinum nostrum Catalaunensem, præsertim quia decessor ejus Amandinus interfuit concilio Turonensi et quidem solus ex Remensi provincia : nam idem fuit utriusque Concilii præses S. Perpetuus. *Adde, inter episcopos Galliæ nullum Albinum præter Alpinum Catalaunensem, cujus nomen* Albinus *primitus fuisse, et dialecto Germanica in* Alpinus *detortum laudatus Stiltingus non dubitat, illo tempore reperiri. Ex dictis igitur satis est certum S. Alpinum, etiam admissis* 47 *episcopatus ejus annis, circa initium seculi* VI *et probabiliter ante annum* 512 *obiisse, atque adeo* S. Manechildem, *quæ velum virginitatis a laudato præsule accepit, non ad seculum* VII, *sed, ut summum, ad seculi* VI *medium referendam esse. Determinata jam Sanctæ nostræ ætate ad Acta ejus progredior.*

Sanctæ Acta non magni pretii, tamen dubimus.

8 *Habemus illa admodum brevia a R. P. Vignerio olim transmissa, ac ex veteri Codice ecclesiæ oppidi et castri* S. Manechildis *excerpta, quæ tamen neque ab antiquitate, neque a gravitate multum sunt commendanda. Ea enim non esse seculo* 14 *antiquiora, atque ita plus quam* 8 *seculis post Sanctæ Virginis decessum scriptis mandata, inde patet, quod translationem quarumdam Reliquiarum, quam anno* 1379 *contigisse signant, ad oppidum, quod ejusdem Sanctæ nomine gaudet, referant; deinde præter ineptam quamdam ad nomen Sanctæ allusionem nihil de Gestis ejus particulare, præter hæreditarium, ad quem post parentum suorum obitum secessit, locum continent; translationes vero sacrarum ejus exuviarum inverso ordine, et inversis quoque episcoporum Catalaunensium, sub quibus eædem peractæ sunt, nominibus, uti infra latius observabimus, narrant : nec tamen omni authoritate carent, primo quidem in dictis translationibus; haud diu enim post translatas ad oppidum* S. Manechildis *ejus Reliquias concinnata videntur; deinde nec in aliis, quia hæc ex Vitis sororum ejus, quæ modo in* D *Opere nostro datæ sunt, robur accipiunt, quæ proinde quamtumvis exigui pretii huic Commentario prævio subnectenda censui. Exaravit quoque libellum de Vita et Laudibus ejusdem Sanctæ idiomate Gallico circa annum* 1632, *quo Parisiis impressus est, Petrus Testinoirius civis, presbyter, uti colligo ex ejus sacrarum litterarum scientia, et forte etiam parochus oppidi* S. Manechildis, *qui se ea, quæ scripsit, ex antiqua ejusdem S. Virginis Legenda, et ex veteribus quibusdam fragmentis et chartis, quæ in variis ecclesiis, et nominatim in ecclesia S. Urbani servabantur, percepisse testatur, ex quibus tamen nec ipse, præter velum a S. Alpino acceptum, locum demorationis, sepulturæ ac translationes Reliquiarum, de quibus mox agam, multa hausit quæ non aliis quoque Sanctis Virginibus sint communia.*

§ II. Quo loco Sancta fuerit sepulta : quandonam et quo inde sacræ ejus exuviæ fuerint translatæ : et an tunc primum, cum harum pars cum S. Manechildis Fano fuit communicata, coli ibidem Sancta cœpta sit. E

Sanctæ corpus post obitum sepultum Bienvillæ.

L*audatus Testenoirius habitationis Sanctæ nostræ locum hoc modo describit* : Locus habitationi ejus destinatus Bienvilla appellabatur vicus situs supra fluvium Matronam, qui adhuc retinet idem nomen, et hodiedum pertinet ad dominam de Chastel. *Reperitur idem vicus eodem, quo hic descriptus est, modo in tabulis geographicis Guillelmi de l'Isle in pago Pertensi inter oppidum S. Desiderii et Joinvillam; locum quoque deinde sepulturæ ejus in eodem vico collocat Testenoirius* : Assignavit *(inquit)* ea quæ acceperat a patre suo, ad succurrendum illorum *(pauperum)* necessitatibus, F et ad exstruendam domum Dei in loco, in quo vita durante certaverat pro ejus servitio; corpus ejus fuit humatum in eadem ecclesia. *Idque vel maxime veritati congruere arbitror : etenim ut ex Vitis SS. Pusinnæ et Lutrudis constat, idem locus, quem eædem Sanctæ vita et virtutibus suis illustraverunt, eis quoque et emortualis et sepulchralis fuit, duarum vero aliarum ejus sororum Hoyldis et Amæ uti locus domicilii, ita et sepulturæ ignoratur : quapropter id etiam* S. Manechildi, *quod Sanctis ejus germanis, contigisse, ejusque corpus in eodem vico post ejus obitum sive in ecclesia ibi ædificata, sive in oratorio quodam, quod haud dubie ibi habuit, conditum fuisse omnino asserendum est.*

ex eodem sepulturæ loco translatum fuit ad abbatiam S. Urbani circa annum 860,

10 *Manserunt autem sacræ Sanctæ Virginis Exuviæ in prædicto vico humatæ, quousque partim ad ecclesiam monasterii S. Urbani in pago Pertensi prope Joinvillam, partim ad Conthense castrum in pago Freduno translatæ sunt, quod tribus fere ab ejus decessu seculis contigisse ex laudato Testenoirio,*

AUCTORE C. G.

A *rio, ex adstipulantibus ei laudatis Actis, Arturo in Gynæceo Virginum et Rapinio manifestum fit; verba hic iterum Testenoirii Latine reddere libet :* Suscitavit (*Deus*) episcopum Catalaunensem nomine Archanradum qui constituit tribus aut quatuor abinde (*a Bienvilla*) leucis congregationem religiosorum S. Benedicti in ecclesia in honorem divinum dedicata sub nomine S. Urbani, quæ videtur adhuc hodiedum prope Joinvillam, licet tantum umbram amplius retineat antiquæ suæ pulchritudinis : idem optimus præsul jussit transferri in eamdem ecclesiam corpus gloriosæ nostræ patronæ, cum solemnitate et gaudio omnium Christianorum, et poni juxta Reliquias ejusdem gloriosi Martyris. *Cum vero Archanradus, sive Erchanravus, sive etiam Archanraus abbatiam S. Urbani anno* 865 *secundum Mabillionem tom. III Annalium Benedictinorum, apud quem exstat diploma a Carolo Calvo pro ea exstruenda datum, et Galliæ Christianæ auctores absolverit, et usque ad annum tantum* 867, *quo abiit, episcopatu Catalaunensi*
B *functus fuerit, pauco post absolutum idem monasterium tempore, circa annum videlicet* 866 *eo translatum fuisse sacrum sanctæ* Manechildis *Virginis corpus necesse est.*

excepto capite, quod ad castrum Standunum eodem tempore translatum est;

11 *Laudata Sanctæ Virginis Acta hic in nomine episcopi, quem vocant Archambaudum, a laudato Testenoirio discrepant :* Congregatione autem (*inquiunt*) monachorum ab Archambaudo Cathalaunensi episcopo facta constructa est et coadunata ecclesia in honorem S. Urbani, ubi translatum est corpus Sanctæ Virginis cum gaudio et festivitate solemni et positum cum pignoribus martyris venerandi. *Sed aperto facilique propter nominum vicinitatem errore ecclesiæ monasteriique S. Urbani constructionem, atque ita ad illud translationem Reliquiarum Sanctæ nostræ Archambaldo attribuunt, quod ex dicto Caroli Calvi diplomate, in quo se* Hortatu dilectæ *sibi* conjugis Hirmintrudis et deprecatione venerabilis Erchanravi Sanctæ matris ecclesiæ Catalaunensis episcopi *ad prædi-*
C *ctum monasterium fundandum incitatum fuisse profitetur, ab Archanrao sive Erchanravo peractum esse manifestum est. Pergit deinde Testenoirius :* Et ut memoria Sanctæ ejus vitæ in diversis terræ partibus conservaretur, sacrum ejus caput fuit translatum ad castrum Conthense in vico Freduno, ita tum temporis appellato. *Laudata vero Acta hisce fere consentientia hæc habent :* Absque capite, quod in castello de nomine ejus condito in pago Fraudunensi debito reconditum venerantur honore. *Ex quibus Actorum atque etiam Testenoirii verbis, eodem tempore, quo reliquum corpus ad S. Urbani abbatiam, ad prædictum castrum, quod a Testenoirio* Conthense, *sive castrum de* Contho *vocatur, et in Actis castrum* S. Manechildis *appellatum fuisse insinuatur, caput translatum fuisse colligitur. Hujus quidem castri notitiam post diuturnam inquisitionem nullam inveni, nisi in Notis a R. P. Chiffletio laudatis Actis subnexis, qui notavit prædictum castrum eo tempore vocatum fuisse* Stadunum *vel* Standunum, *a quo pagus circumjacens et archidiaconatus dicitur* Stadunensis *vulgo* Estenois, *ipsumque Actorum auctorem, qui illud depravavit in* Fraudunum *(ac ita quoque Testenoirium, qui in Fredunum) diversumque ab oppido et castro* S. Manechildis *fecit, corrigendum esse monuit.*

in qua abbatia potior ejusdem pars forte adhuc hoc tempore servatur :

12 *Duo hic ad huc testimonia adducenda sunt, quæ prædictam sacri ejus corporis ad abbatiam sæpius memoratam translationem mirifice confirmant : alterum Henschenii in Commentario de translatione reliquiarum S. Urbani in Opere nostro* 25 *Maii, ubi hæc scribit :* Simul indicandum *(fuit)* in eadem abbatia duas alias capsas haberi, quarum una potiorem partem continet ex corpore S. Manechildis, cujus festum agitur XIV Octobris; *alterum Baugieri tom. II Memoriarum Historicarum Campaniæ pag.* 155, *ubi post descriptionem ejusdem abbatiæ ait :* Videtur in ecclesia ejusdem abbatiæ capsa S. Manechildis ex tabulis tantum pictis, ad quam corpus ejus post mortem fuit apportatum ex vico Bienvilla. *Thecam vero argenteam, qua* E
primitus sacrum illud corpus inclusum fuit, a militibus direptam fuisse, innoxiis tamen inclusis Reliquiis, conqueritur Testenoirius; cum vero post hujus seculi auctorem Baugierum dictas exuvias alio fuisse translatas non sit verosimile, eas in eadem abbatia hodieque asservari credere licet.

ex ea deinde pars quædam ejusdem corporis

13 *Elapsis a memorata ad abbatiam S. Urbani translatione sacrarum Sanctæ Virginis Exuviarum plus quam* 5 *seculis, quasdam earumdem partes, os videlicet principale unius brachii et costam integram ad oppidum, quod ex nomine ejus* S. Manechildis *Fanum appellatur, delatas esse testatur iterum hac in re fide dignissimus Testenoirius, ita de hac translatione scribens :* Et pluribus post hæc annis nobilis eques Joannes de Saulx dominus de Cernonno (*Cernacum, credo, in pago Dulcomensi, Gallice* Cerney en Dormois) et Castri Bussini (*Gallice* Bussy le Chateau) *duobus tribusve leucis Catalauno distantis,...* supplicavit humiliter reverendos et religiosos viros abbatem et conventum dictæ abbatiæ S. Urbani, ut concederent partem aliquam dignissimi ejusdem corporis, ut inde ordinaret F
honorabile quoddam reliquiarium ; cujus humilibus petitionibus volentes satisfacere, concesserunt ei, consentiente toto eorum capitulo, grandem et nobilem, os videlicet principale brachii et integram costam..... quos magnos thesauros curavit decenter includi in capsis argenteis deauratis.... et ex altera parte considerans, quod ecclesia parochialis castri et villæ, quæ a prima sua institutione ejusdem magnæ Sanctæ nomine gaudebant, necdum ditata fuisset vel minima ejus Reliquia..... pro semper assignavit venerabiles istas Reliquias, ita ut supra dixi, inclusas, ecclesiæ S. Manechildis.

delata est ad oppidum S. Manechildis *anno* 1379,

14 *Enumeratis deinde pluribus personis, quarum nomina invenit in Chartis dictarum Reliquiarum, quæ illi translationi interfuerunt, hæc subjungit :* Pretiosus iste thesaurus fuit nobis huc apportatus annos salutis 1379 ultimo Caroli V regis, dicti sapientis, quo tempore reverendissimus in Deo

pater

AUCTORE C. G.

pater Archambaldus sedem episcopalem tenebat in civitate Catalaunensi. *Testenoirio consonant hic laudata sanctæ Virginis Acta, nisi quod iterum erronee episcopum Archanradum pro Archambaldo sive Archambaudo notent :* Hujus autem sacratissimi corporis (*inquiunt*) in Urbani Sancti monasterio quiescentis per nobilem virum Joannem dominum de Cernonno militem portio certa brachii unius videlicet et costa translata fuit, et collata et in perpetuum assignata ecclesiæ parochiali villæ, quæ virginis hujus nomine nuncupatur, anno domini M. trecentesimo septuagesimo nono, Carolo rege regnante, et venerando patre domino Archanrado Cathalauni præsulante. *Præterquam enim quod, ut supra monui, horum auctor prius narrans translationem ad oppidum* S. Manechildis, *posterius ad monasterium S. Urbani ordinem historiæ invertat, facili propter vicinitatem nominum errore nomina quoque episcoporum Archanrandi sive Archanrai et Archambaudi sive Archambaldi inver-*
B *tit : sicut enim certum est constructionem abbatiæ S. Urbani, et ad eam corporis* S. Manechildis *translationem Archanrao, ita quoque translationem prædictæ ejusdem partis ad memoratum oppidum Archambaldo, qui anno* 1379, *quo translatio isthæc ab ipsismet Actis ponitur, episcopatu Catalaunensi, ut videre est apud Galliæ Christianæ auctores, fungebatur, adscribendam esse certum est.*

ubi jam pluribus seculis

15 *Porro licet demum anno* 1379 *dictas Sanctæ nostræ Reliquias memoratum oppidum acceperit, diuturno tamen ante eumdem annum tempore nomine ejusdem Sanctæ indigitatum, hæcque inibi cultu ecclesiastico honorata fuit : etenim Laurentius Laurentius Leodiensis, continuator historiæ episcoporum Virdunensium, ante medium seculi* XII *scribens, duos jam tum sub nomine* S. Manechildis *ejusdem oppidi Dominos recenset : alterum quidem cui coævus extitit, Albertum* S. Manechildis *dominum ; alterum vero, cui suppar, Manassem comitem Rethelensem et* S. Manechildis *sub Theoderico XL Virdunensi ab anno* 1045 *usque ad annum* 1088 *episcopo,*
C *adeoque seculo* XI *dominum : unde, jam tum seculo* XII *atque etiam* XI *idem oppidum* Manechildis *communiter dictum, et proinde jam tum multo tempore, quin imo si laudato num.* 13 *Testenoirio adstipulari licet, a prima institutione et fundatione sua (quod tamen ab institutione et fundatione ecclesiæ ejusdem oppidi, quod Adrianus Valesius antiquitus nomen* Auxuenna *habuisse ex Itinerario Antonini non improbabiliter opinatur, intelligendum est) eo nomine gavisum fuisse patet.*

culta fuerat tamquam patrona.

16 *Hac forte ratione inductus Bailletus cum se secuto Godescardo corpus Sanctæ nostræ ad prædictum oppidum post ejus mortem portatum, sive in eodem humatum fuisse, ac ex profluente inde cultus ejus celebritate nomen ejus eidem impositum fuisse, perperam asseruit, hæc tom. III de Vitis Sanctorum scribens :* Post mortem (S. Manechildis) corpus ejus fuit portatum ad ecclesiam villæ Auxennæ,.... cultus ejus ibi factus est tam celebris, ut urbs perdiderit antiquum suum nomen, et non fuerit amplius cognita nisi sub illo (*nomine*) S. Manechildis, quod portat adhuc hodiedum. *Ast* D
cum ex dictis constet memoratum oppidum corpus ejusdem Sanctæ numquam, nec forte ante annum 1379 *quasdam ejus partes, si vera censuerit, qui eas a S. Urbani cœnobitis expetivit, et eidem oppido donavit, Joannes Cernaci dominus, possedisse, ex eo, quod in patronam ejusdem* S. Manechildis *assumpta, et tamquam talis pluribus, antequam eo delatæ essent ejus Reliquiæ, seculis ibi culta fuerit, idem oppidum nomen ejus sortitum esse arbitror cum laudato Valesio, qui in sua Galliarum Notitia ad vocem* Auxuenna *hæc habet :* Auxuennæ nomine ab Æthico designari puto oppidum Sanctæ Manechildis vel Manegildis S. Manehou vel S. Menehoult vulgo dictum a patrona loci : *pronum quippe satis erat, ut sancta Virgo Campana et celebris in Campania memoriæ in patronam Campanæ urbis et ecclesiæ adsecisceretur, tamquam talis celebriter ibi coleretur, et exinde nomen suum eidem ecclesiæ et oppido communicaret, licet nullæ tum ejus ibi existerent Reliquiæ, sicut verosimiliter nec ullæ exi-* E
stunt in ecclesia Collegiata oppidi Paludelli, et tamen hæc ecclesia eam patronam habet, ut supra num. 3 *observavi, et ex ejus etiam nomine ecclesia S. Manechildis appellatur* *.

* Nota 29.

ACTA

AUCTORE ANONYMO.

Ex veteri Codice Ms. oppidi et castri S. Manechildis.

Sacræ Sanctæ Virginis, in loco solitario defunctæ, Exuviæ

Manechildis soror minima Sanctæ Amæ virginis fuit patre Cygmaro *a* matre Lutrude progenita, quæ nobilitate sæculi specialiter lucens, divina magis nobilitate inclyta, postquam a beato Alpino antistite sanctimoniæ sumpsit propositum, incomparabilis inter filias hominum apparuit differentia meritorum. Dedit ei pater suam inter sorores partem, et funiculum hæreditatis, ubi mansitaret, deserviens Deo fideliter sub habitu castitatis; fuit autem Bienvilla *b* locus (nomine antiquo ab authore, *) qui super Matronam fluvium situs, multis ac diversis humanitatis nostræ commoditatibus floridus ac fortunatus, hanc maximam ac præcipuam a Deo promeruit, ut virginis commanentia et habitatione dominum habitatorem videretur habere ; felicitates quippe ejus in tantum providentia divinitatis accrevit, * ut virgine gloriosa ibi demorante, demoraretur et Deus. Hæc igitur Virgo sancta

* hæc verba uncis inclusa videntur abundare

* accreverunt

A sancta atque gloriosa, quam dominus omnium dilexit, non sine causa Manechildis appellatur; MANECRUIN Hebraice, idem Latine quod numerus vel completio, et HILA exaltata vel exaltatio designatur. Hæc autem virgo sapiens, quæ omnia Dei mandata complevit, quam dominus omnium dilexit, quam dominus vigilantem inveniens, accepta lampade sumptoque oleo eam secum introduxit ad nuptias, vitæ suæ cursu sanctissimo consummato, inter choros angelorum et virginum numerata, jam diu exaltata *c* gaudet in cœlis, et nunc sua sanctitatis memoria et Reliquiarum suarum præsentia nobis grandis exultatio manet in terris.

tribus in locis, hic nominatis,

2 Sic ergo Manechildis vel Manechilda recte dicitur, cujus cœlum anima, terra vero corpore decoratur. Hujus autem sacratissimi corporis, in Urbani Sancti monasterio quiescentis, per nobilem virum Joannem dominum de Cernonno *d* Militem portio certa brachii unius videlicet et costa translata fuit, et collata et in perpetuum B assignata ecclesiæ parochiali villæ, quæ virginis hujus nomine nuncupatur, anno domini M. trecentesimo septuagesimo nono *e* quarta decima die mensis Octobris, quæ dies est natalis virginis ejusdem, illustrissimo Francorum Carolo rege regnante et venerando patre domino Archanrando *f* Cathalauni præsulante. Congregatione autem monachorum ab Archambaudo *g* Cathalaunensi episcopo facta, constructa est et coadunata ecclesia in honorem Sancti Urbani, ubi translatum est corpus sanctæ Virginis cum gaudio et festivitate solemni et positum cum pignoribus martyris venerandi, absque capite, quod in castello, de nomine ejus condito in pago Fraudunensi *h*, debito reconditum veneratur honore *i*. Hujus autem dignissimi corporis brachium et costa ad parochialem, ut dictum est, ecclesiam, quæ Virginis hujus nomine decoratur, translata sunt temporibus ibidem perpetuis honoranda.

EX MS.

sunt honoratæ.

3 Igitur Dei providentia tripartitum est hoc venerabile corpus; caput enim in antedicto castro cum reverentia veneratur; nobilis autem illa translata portio prædicta in hac Sanctæ Manechildis ecclesia devotissime colitur, atque complectitur, et totum ipsius sacratissimi corporis residuum in ipso Sancti Urbani monasterio honorifice conservatur.

ANNOTATA.

a *In Vita S. Lutrudis* Sigimarus *et* Sicmarus; *in Vita S. Hoyldis* Signarus, *et alibi communius* Sigmarus *appellatur, ut observat Perierus in Notis ad Vitam S. Lutrudis.*

b *De hoc loco vide Commentarii prævii num.* 9.

c *Ineptissime hic auctor ad nomen Sanctæ allusit.*

E

d *Cernacum in pago Dulcomensi (Gallice) Cernay en Dormois.*

e *Alteram quidem quarumdam Sanctæ Virginis Reliquiarum ad ecclesiam castri* S. Manechildis *anno* 1174 *ab Henrico I Campaniæ comite factam esse asserit Baugierus tom. I Memoriarum Historicarum Campaniæ; sed unde hic auctor translationis hujus, tam Testenoirio, quam Actorum auctori ignotæ notitiam hauserit, nescio.*

f *Archambaudo sive Archambaldo.*

g *Archanrando sive Archanrao : quod utrumque e dictis in Commentarii prævii num.* 11 *et* 14 *liquet.*

h *Staduno vel Standuno, de quo vide Commentarii prævii num.* 11.

i *Est hic* ὕστερον πρότερον *sive inversio historiæ; prius enim corpus S. Virginis ad abbatiam S. Urbani delatum est, et ex ipso postea monasterio ad oppidum sanctæ* Manechildis *dictæ ibi partes sunt translatæ.*

DE

A

DE S. RUSTICO EPISCOPO CONFESSORE

TREVIRIS IN GALLIA BELGICA.

S. D.

COMMENTARIUS HISTORICO-CRITICUS.

§ I. Sancti memoria in Fastis sacris, cultus, ætas.

CIRCA ANNUM DLXXIV

B

Sanctus, qui Fastis sacris hic memoratis inscriptus,

Insigne nobis hodie fragilitatis humanæ, divinæque misericordiæ occurrit documentum in S. Rustico Trevirensium antistite, in quo sicuti abundavit delictum, ita pariter abundavit et gratia. Hujus quidem Sancti memoria in Martyrologiis antiquioribus seu classicis haud reperitur; verum, etsi sic habeat, is tamen hic sibi locum in Opere nostro vindicat: hodie enim Fastis sacris recentioribus ipsique etiam Martyrologio Romano hodierno exstat inscriptus. Ad hæc, quod caput est, jam a centum amplius annis ante decretum, anno 1634 *ab Urbano VIII latum, quo hic venerabiles Dei servos, nondum ab Ecclesia vel beatificatos vel canonizatos, cultu publico, nisi hunc forsan jam vel a centum amplius annis, vel per patrum virorumque sanctorum scripta, vel denique per sedis Apostolicæ ordinariive longissimi temporis scientiam ac tolerantiam obtinuissent, honorari deinceps vetuit, cultu hujusmodi fuit gavisus, uti patescit ex iis, quæ mox in medium adducam, cum de Fastis sacris sanctum* Rusticum *hodie, ut jam indicavi, commemorantibus, fuero locutus. Martyrologium Romanum hodiernum Sancti hodie sequentem meminit in modum:* Treviris S. Rustici episcopi; *nec multo pluribus verbis id ipsum faciunt tria, in quibus is hodie occurrit, Usuardina apud Sollerium auctaria. Horum dumtaxat, quod Molani est, huc transcribo. Breviter id sic habet:* Treviris S. Rustici episcopi et confessoris.

C

prolixiori etiam, quod huc transcribitur, elogio a Saussayo ornatur,

2 *Ast Saussayus, qui in Martyrologio a se contexto Sanctum quoque hodie celebrat, elogio in hunc finem utitur sat prolixo. quod ut ab ipso statim Commentarii hujus initio quoddam Gestorum Sancti compendium studioso lectori exhibeam, integrum huc transcribo, sequentibus his conceptum verbis:* Treviris S. Rustici secundi nomine illius sedis episcopi et confessoris; qui cum per virtutum gradus eam ad cathedram conscendisset, lapsus deinde in flagitium carnis, et prodigio infantuli, patrem ex nomine matremque indicantis, ad pœnitentiam hortante sancto Goare presbytero, quem innocentem premebat, invitatus, Dei non tam judicio, quam beneficio e cœno peccati se erigens, labem profuso gemitu expiavit. Adjutusque sancti ipsius Goaris, qui septennis orationis opem ipsi pollicitus fuerat, assiduis apud Deum precibus, ad tantæ puritatis evasit gloriam, ut factis justitiæ et pietatis studiis, actibusque perfectæ castimoniæ, pristinam non modo recuperaverit religiosi nominis existimationem, verum et longe uberiorem sibi laudem probatissimæ conversationis, qua pontificium mire decorabat, pepererit. Quousque tandem Deo et hominibus gratus meritorum plusquam dierum cumulis provectus, ad regni cœlestis, quod solis patet puris mentibus, fruitionem, omni decore nitens gratiæ pertransivit. *Tale est, quod integrum huc transcribendum duxi,* S. Rustici *elogium; modo ad id, quod jam supra de cultu ejus probandum insinuavi, aliaque eo spectantia sermonem converto.* E

cultuque publico centum amplius annis, uti, quæ hic

3 *Illustrissimus Hontheimius in Prodromo Historiæ suæ Diplomaticæ Trevirensis tom. I pag.* 390 *ita scribit:* S. Rustici episcopi Trevirensis dies festus affigitur XIV Octobris..... de eo plura refert Wandelbertus noster Prumiensis in Vita S. Goaris lib. I; pauca ibidem cap. XIII de ejus pœnitentia memorat, de Sanctitate aut religioso cultu nihil addit, sed nec Martyrologio suo Metrico nomen ejus inseruit: quippe tum non erat moris, sanctos in Martyrologio describere, quibus nullus erat cultus publicus. In Prumiensi Catalogo sæculi XI Sancti titulo non honoratur; sed nec in antiquioribus nostris Calendariis locum invenit. . . . quod aliquoties repetivimus, multos fuisse Sanctos litteratis et aliis etiam notos, quibus nullus in ecclesia cultus. . . . *Ita is scriptor,* S. Rustico *nec seculo* IX, *quo scripsit Wandelbertus, nec seculo* XI *cultum publicum delatum fuisse, insinuans; verum etsi argumenta, quibus id a vero alienum probem, haud suppetant, fuisse saltem Sanctum, quod, ut Operi nostro inseratur, sufficit, a centum amplius annis ante Urbani VIII decretum, hic supra num.* 1, *laudatum, cultu hujusmodi gavisum, evincit, quod penes nos exstat, quodque certo ante seculi* XV *finem fuit conscriptum, Kalendarium, breviarii diœcesis Trevirensis parti hiemali præfixum; hoc enim, quod, qui per totum anni cursum diebus singulis Sancti in diœcesi Trevirensi colendi sint, assignat, quarta decima Octo-* F

bris

A *bris die* S. Rusticum *una cum S. Callisto papa colendum præscribit; ut enimvero, cum id ante seculi* XV *finem, uti e jam dictis consequitur, obtinuerit locum, Sanctus centum amplius annis ante mox iterum memoratum, quod anno* 1634 *latum fuit, Urbani VIII decretum cultu publico fuerit gavisus.*

adducuntur, ostendunt,

4 *Adhæc Scheckmannus, S. Maximini Treviris cœnobita, ac cœnobii sui bibliothecarius quoddam de patronorum Trevirensis S. Paulini collegiatæ ecclesiæ gestis ac reliquiis conscripsit opusculum, quod in altera, quam Teutonice a Joanne Enen sacræ Theologiæ Treviris doctore concinnatam ac gestorum* Trevirorum medullam *nuncupatam, idem Scheckmannus in linguam Latinam convertit, lucubratione fol.* 52, *uti hoc cum priori dicti opusculi pagina conferenti apparebit, citatur; quare cum lucubratio isthæc anno* 1517, *uti ex epistolis dedicatoriis, quas præfert, fas est colligere, fuerit contexta, oportet, ut certe non serius, quam eodem anno* 1517 *dictum opusculum fuerit conscriptum;* B *in hoc autem Scheckmannus, perstrictis, quæ infra dabo,* S. Rustici *Gestis, sic scribit :* Anno a Natali Domini milleno quingenteno decimo quinto de indulto sedis Apostolicæ *(nempe Leonis X)* sepulchro viri Dei aperto, tanta erupit fragrantia, talis suavissimus omnium adstantium perfudit nares odor, qualem numquam hausissent olfactu, firmiter credentibus cunctis, illuc authorem suavitatis advenisse, mirificasseque Sanctum suum Rusticum. Conclusum tum pari consilio, gloriosum ejus Caput foris reservandum, quod intuitum mortalibus præberet pœnitendi incitamentum, et assecurationem tutissimam, quia Deus misertus est pœnitentibus.

ante Urbani VIII decretum, anno 1634 latum, fuit gavisus,

5 *Ad hæc ad opusculi ejusdem calcem sacras, quæ in Trevirensi S. Paulini ecclesia servantur, reliquias enumerat, hasque, quibus etiam* S. Rustici *Caput accenset, in translationis S. Paulini festo publice Treviris solemni cum processione, senatu Treverico, ac copiosa tum cleri tum populi multitudine præsente, fuisse ostensas, adjungit;* C *quare cum hæc ante annum* 1518, *utpote in opusculo, ante annum hunc, ut mox docui, concinnato litteris mandata, accidisse sit necesse, tumque Sancto nostro delatum fuisse cultum publicum, arguant, consectarium inde etiam fit, ut hoc ille centum amplius annis ante Urbani VIII decretum, anno* 1634 *latum, jamque plus semel hic memoratum, fuerit gavisus.*

ac porro post id seculo XVII gaudere perrexit,

6 *Eodem porro honore, Sanctum seculo* XVII *currente adhuc gaudere perrexisse, fidem facit, quod anno* 1645 *Treviris fuit excusum,* Lectionarium de Sanctis quibusdam *Trevirensis Officii ad usum et ritum Romani Breviarii accommodatum, in quo hodie lectio ordine tertia, de* S. Rustico *recitanda proponitur. Hanc vel idcirco quod tempori, quo Sanctus vixit, determinando viam quodammodo sternat, integram huc transcribo. Sequentibus his concipitur verbis :* Rusticus, cui pontificalis cathedra Trevirensium obtigit, detecto arcano libidinis peccato, quod commiserat, agniti sceleris pudore, et acri pœnitentia tactus, remedium opportunum adhibuit, septennio sibi desumpto, quod in Deiparæ matris æde ad Martyres sancte pieque ad eluendam noxam traduxit. Qui deinde vigiliis et inedia attritus, post naufragium secunda tabula arrepta, melioris æternæque stationis portum felicissime obtinuit, pridie Idus Octobris Christi anno supra quingentesimum septuagesimo tertio, in ecclesia B. Paulini conditus, et in Sanctorum numerum repositus est. Multa ipse post mortem edidit Miracula, et eo gratius sui desiderium excitavit, quo securius Christianæ pœnitentiæ exemplum reliquit. Disciplinam castitatis ardor libidinis excussit; sed igne charitatis excoctus sacerdos hujus vestigia flammæ sic obruit, ut in eo nescias an plus pœnituisse, quam non peccasse profuerit. *Ita lectio laudata; at dispiciamus modo, an recte Sancti obitum anno* 573 *inneetat.*

AUCTORE S. D.

ad pœnitentiam de peccato, in quod lapsus erat, a S. Goare fuit excitatus; cum hic autem

7 *Fuisse* S. Rusticum *ad pœnitentiam de impudicitiæ peccato, in quod jam episcopus Trevirensis lapsus erat, agendam a S. Goare paucis dumtaxat annis, priusquam hic moreretur, excitatum, constat e duabus Sancti hujus Vitis : quarum alteram anonymus seculi* VII *scriptor; alteram Wandelbertus anno* 839 *conscripsit. Ut itaque, an* S. Rusticus, *qui excitanti Goari obsecutus haud multis annis post nec diu ante hunc obiit, anno* 573 *obiisse recte dicatur, definire utcumque possimus, juverit ante omnia in emortuale S. Goaris tempus inquisivisse. Id Browerus in Annalibus Trevirensibus cum anno* 575 *ac proin cum regno Sigeberti, qui secundum Pagii in Baronium Criticam, cujus hic in Childebertorum ac Sigebertorum regum annis designandis sequi lubet calculos, ob anno* 565 *usque ad annum* 579 *in Austrasia regnavit, conjungit, hancque Broweri opinionem tamquam probabiliorem et veriorem Pinius ad* VI *Julii diem in Commentario Actis S. Goaris, ab anonymo conscriptis, prævio censuit amplectendam; verum Cointius et Mabillonius, hosque secuti Calmetus et Bailletus, S. Goarem sub Sigeberto III, qui ob anno* 638 *usque ad annum* 656 *Austrasiæ regnum tenuit, anno circiter* 649 *e vivis excessisse contendunt.* F *Nec erit, cur id prorsus immerito abs illis contendi dicatur, si per Childebertum, Francorum regem, sub quo ex Aquitania in Germaniam venisse S. Goarem anonymus Actorum Sancti hujus scriptor apud nos loco mox citato ait, non Childebertus I, qui ab anno* 511 *usque ad annum* 558, *sed Childebertus II, qui ab anno* 579 *usque ad annum* 596 *regnavit, debeat intelligi. Id itaque hic indagemus.*

sub Childeberto non II sed I uti ex anonymo, qua potius, quam Wandelberto,

8 *Childebertus* I *exstitit Clodovei, a S. Remigio ad fidem conversi, filius; Childebertus autem II ejusdem Clodovei non filius sed pronepos dumtaxat fuit; quare, cum Childebertus, sub quo ex Aquitania in Germaniam venisse Goarem laudatus anonymus scribit, disertissime abs hoc vocetur Clodovei filius, Goarem sub Childeberto non II sed I ex Aquitania, in Germaniam venisse, est credendum. Childebertum quidem, sub quo S. Goar in Germaniam transiit, non Clodovei filium, sed ex Clodovei prosapia ortum, Wandelbertus in S. Goaris Vita scribit,*

AUCTORE S. D.

bit, sicque contortæ interpretationi, qua filii nomine pronepotem apud anonymum intelligi vult Mabillonius, ansam præbuit; verum hic non Wandelberto, sed anonymo, qui Wandelberto antiquior, est standum.

quod hic, contra ac non nemo contendat, S. Goaris Acta,

9 *Erit quidem fortassis, qui hic reponat, antiquiora* S. Goaris *Acta, quam sint illa, quæ a seculi* VII *scriptore anonymo conscripta ad* VI *Julii diem edidimus, Wandelberto præluxisse, huncque illa secutum, Childebertum, sub quo S. Goar in Germaniam venit, Clodovei non filium, sed dumtaxat* e Clodovei prosapia ortum, *asseruisse. Res sane haud omni destituta fundamento potest videri: Wandelbertus enim in S. Goaris Vita differt adhuc in aliis a Sancti hujus Vita, ab anonymo seculi* VII *scriptore contexta. Ac primo quidem S. Goarem ante suum in Germaniam adventum extitisse sacerdotem, sub lucubrationis suæ initium scribit, anonymo dumtaxat docente, sacerdotem fuisse Sanctum, sed an ante, an post suum in Germaniam adventum ordinatus* B *fuerit, non adjungente; deiu vero, S. Goarem post septem annos, quibus sese pro* Rustico *pœnitentiam acturum promiserat, expletos tribus adhuc aliis annis ac totidem mensibus afflicta fuisse valetudine, ac tum demum excessisse e vivis, sub lucubrationis ejusdem finem tradit, anonymo tres hosce posteriores annos intra illos annos septem, quibus pro* Rustico *pœnitentiam egit S. Goar, computante.*

Sancti ejusdem Actis in Opere nostro jam datis, antiquiora sibi præluxentia habuisse nec videatur,

10 *Quare cum Wandelbertus, sese in scribenda S. Goaris Vita perantiquorum exemplarium veritatem fide integra prosecutum, solamque sermonis, quæ eruditos non parum offendere poterat, simplicitatem corrigere studuisse, sub finem affirmaret, dicendum apparet, Wandelberto antiquiora, quam sint illa, quæ ab anonymo seculi* VII *scriptore contexta in Opus nostrum, ut mox dictum, jam intulimus, S. Goaris Acta præluxisse, ac ex his illum hausisse jam dicta, quæ scribit, nec in S. Goaris Actis, in Opus nostrum jam illatis, invenit. Ita ratiocinari queunt, qui, quo S. Goarem in seculum* VII *rejiciant, Childebertum, sub quo hic in Germaniam* C *concessit,* e Clodovei prosapia ortum *recte a Wandelberto asseverari contendunt; verum cum ipsimet anno circiter* 649, *ac proin seculo* VII, *obiisse S. Goarem, statuant, qua ratione, quæso, hujus Acta, quæ Wandelberto præluxerint, fuisse queunt antiquiora Actis, ab anonymo seculi ejusdem scriptore concinnatis, ac in Opus nostrum ad* VI *Julii diem jam illatis? Dicentne forsan, hæc quidem sub seculi* VII *finem, illa vero proxime a S. Goaris obitu seu eodem seculo* VII, *nondum diu media sui parte elapso, fuisse contexta? Verum id probari nullo pacto potest, nec Acta, quæ Wandelberto præluxere, necessario ab Actis, quæ ab anonymo seculi* VII *scriptore concinnata in Opus nostrum jam intulimus, æstimanda sunt diversa; hæc enim et in argumento, quod tractant, et in narrationis, quam præbent, substantia ad amussim ubique cum Actis a Wandelberto conscriptis uti hæc cum illis conferenti patescet, conveniunt, ipsequemet hic scriptor suppeditat, unde judices, qua ratione factum esse queat, ut nihilominus in iis, quæ supra retulimus, differat ab* D *Actis, quæ ab anonymo seculi* VII *scriptore contexta in Opere nostro jam dedimus.*

nec debeat, certo est standum, Vitæ S. Goaris Scriptore,

11 *Sibi enim non diversa S. Goaris Acta, sed diversa Actorum eorumdem* exemplaria vetusta et perantiqua *præluxisse, sub lucubrationis suæ finem insinuat. Quid si igitur S. Goaris Acta, quæ apud nos loco supra citato jam extant excusa, sub seculi* VII *initium fuerint conscripta, horumque deinde seculo eodem annis aliquot jam provecto, varia exemplaria fuerint confecta? Quid si porro nonnulli e librariis, a quibus id tum factum, quæpiam in antiquioribus, quæ transcribebant, eorumdem Actorum exemplaribus pro genio suo temere aut certe non satis prudenter mutarint, hæcque deinde sibi præluceutia Wandelbertus sit secutus? Ita enimvero, ut hic, etsi antiquiora, quam sint, quæ ab anonymo seculi* VII *scriptore concinnata edidimus, sancti Goaris Acta haud habuisset, litteris tamen, supra relata, in quibus ab anonymo isto differt, mandarit, facile contingere potuisse, nemo non videt. Ut ut sit, Wandelberto equidem antiquiora, quam sint quæ* E *vulgavimus, S. Goaris Acta præluxisse, ex iisque, Childebertum, sub quo S. Goar in Germaniam transit, non extitisse Clodovei filium, sed ex hujus dumtaxat prosapia ortum, innotuisse, neutiquam est certum; cumque nullus, quin Wandelberto antiquior, qui, quæ vulgavimus, S. Goaris Acta seculo* VII *contexit, scriptor anonymus sit, revocet in dubium, hoc potius, quam illo standum, ac proin Childebertum, sub quo S. Goar in Germaniam venit, exstitisse nominis illus primum, seu Clodovei, ut prodit, filium, opinor.*

argumentoque aliunde petito

12 *Nec tantum, quæ jam dixi, ita me opinari faciunt, verum etiam Felicius, quem, Goare in Germaniam primum appulso, Trevirensi ecclesiæ præfuisse episcopum, anonymus Actorum S. Goaris apud nos scriptor memoriæ prodit: cum enim secundus S. Maximini Treviris abbas, qui in vetustiore monasterii istius abbatum Indice* Felicius *inscribitur,* Fibicius *fuerit vocatus, Felicius et Fibicius seu Febicius, quemadmodum, teste Historiæ Diplomaticæ Tevirensis tom. III pag.* 1004 *Hontheimio, in Annalibus Mss. S. Maximini ad annum* F 511 *Alexander Wiltheimius observat, quasi unum idemque reputantur nomen; in vetustissimis autem apud nos tom.* 4 *Septembris pag.* 366 *et* 400, *et apud Hontheimium Historiæ Diplomaticæ Trevirensis tom. I pag.* XXIV *episcoporum Trevirensium Catalogis unus dumtaxat hosce inter nomine* Fibitius, *toto illo tempore, quo Childebertus sen I seu II regnavit, invenitur, proxime ante Aprunculum, cui Nicetium proxime successisse, Gregorius Turonensis in Vitis Patrum cap.* VI *luculentissime tradit, signatus.*

probatur, ex Aquitania

13 *Quare cum his, uti apud Harduinum in Conciliorum collectione tom.* 2 *pag.* 1183 *littera C videre licet, concilia Arvernensi anno* 535 *celebrata interfuit, consectarium est, ut certe ante annum hunc Fibicius seu Felicius sedem Trevirensem occuparit, ac proin ut S. Goar, quo e dictis in Germaniam primum appulsa, Fibicius seu Felicius Trevirensium erat episcopus, eo non sub Childeberto*

II

A *II qui ab anno* 579 *usque ad annum* 596, *sed sub Childeberto I, qui ab anno* 511 *usque ad annum* 558 *regnavit, advenerit. Laudati quidem Trevirensium episcoporum Catalogi seu Elenchi omni errore vacui haud deprehenduntur; verum, etsi sic habeat, ab iis tamen sine gravi causa recedendum non esse, censent passim eruditi, hicque causam hujusmodi, ob quam in illis Felicius seu Fibitius proxime ante Apruncul̄um perperam signari existimetur, haud invenio.*

in Germaniam advenerit,

14 *Porro cum Childebertus I, sub quo in Germaniam S. Goar concessit, anno* 511 *regnare sit primum exorsus, necesse est, ut id certe is Sanctus ante eumdem annum* 511 *haud fecerit; id autem haud serius etiam, quam anno circiter* 520 *abs illo factum, sequentem in modum ostendo: Nicetius, cujus supra memini, fuit anno* 527, *uti ex Cointii in Annalibus ad annum hunc supputatione, quam calculo suo decessores nostri ad* I *Julii diem in Commentario, Actis S. Galli Arvernensis episcopi præmisso, num.* 4 *probarunt, palam fit, ad Sedem* B *Trevirensem evectus, cumque hanc Apruncul̄us, proximus ejus, uti e mox dictis liquet, decessor,* 7 *circiter aut* 8 *annis occupasse videatur, Felicius seu Fibicius, qui in supra laudatis episcoporum Trevirensium Catalogis proxime ante Apruncul̄um ponitur, fuerit verosimiliter anno circiter* 520 *e vivis sublatus; cum autem sic habeat, Goar, qui sub Childeberto, regnare primum anno* 511 *exorso, et sub Felicio seu Fibitio Trevirensi episcopo, anno e jam dictis circiter* 520 *vita functo, in Germaniam venit, id verosimillime eo temporis spatio, quod ab anno* 511 *usque ad annum* 520 *excurrit, nec serius quam postremo hoc anno fecerit.*

ac dein sub Sigeberto non III,

15 *Jam vero, cum S. Goar, dum in Germaniam transiit, jam fuerit, ut Wandelbertus docet, sacerdotio initiatus, ac proin pro ecclesiæ, quæ tum viguit, disciplina triginta ut minimum annorum (Thomassinum de veteri et nova ecclesiæ disciplina Part. I, Lib.* II, *cap.* 68 *videsis) verosimillime extiterit, consectarium e jam dictis fit, ut, si, quemad-* C *modum Mabillonius aliique supra laudati volunt, usque ad Sigebertum III, qui ab anno circiter* 638 *usque ad annum* 656 *regnavit, Vitam protraxerit, nec prius, quam anno* 649 *excesserit e vivis, annorum amplius centum et quinquaginta, dum id accidit, ætatem habuerit; cum id autem, etsi etiam in senectute bona obiisse ab anonymo Vitæ scriptore dicatur, plane incredibile appareat, eum usque ad Sigebertum III in vivis haud mansisse superstitem, est dicendum; cum autem, uti ex Vitis ejus ab anonymo et a Wandelberto conscriptis liquet, cum Sigeberto, sub quo obiit, annis aliquot vixerit, ac proin nec sub Sigeberto II, utpote qui paucis dumtaxat diebus regnarit, vitam terminasse queat, nihil superest, quam ut sub Sigeberto I, cum Browero et Pinio illius obitus statuatur.*

sed I, uti e jam allegatis,

16 *Ac id quidem omnino faciendum idcirco etiam opinor, quod Mabillonius aliique, qui sub Sigeberto III anno circiter* 649 *S. Goarem obiisse volunt. Fibitium seu Felicium, sub quo hic in Germaniam venit, et* Rusticum *seu Sanctum nostrum interjicere inter Modoaldum et Numerianum Trevirenses episcopos cogantur, refragantibus quibuscumque melioris notæ Trevirensium episcoporum Catalogis, qui. quamvis alibi subinde invicem dissonent, hic tamen omnes medium inter Modoaldum et Numerianum, ut Callesius in ecclesiæ Germaniæ Annalibus lib.* 7 *num.* 125 *recte observat, haud agnoscunt.*

insuper habita Sigeberti Chronographi, et Ms. Ultrajectini authoritate, concluditur,

17 *Scio quidem, opinioni, quæ S. Goaris obitum sub Sigeberto I anno circiter* 579 *e vivis sublato, collocat, adversari Sigebertum Gemblacensem et Ms. Ultrajectinum S. Salvatoris, apud nos in Commentario Actis S. Goaris prævio num.* 14 *memoratum; hoc quidem, dum ait:* Anno Mauritii imperatoris decimo septimo S. Goar veniens ex Aquitania claret in Gallia; *ille autem, dum in Chronico suo ad annum* 600 *sic scribit:* S. Goar veniens ex Aquitania claret in Gallia; *verum sic S. Goaris in Galliam, seu in eam Germaniæ partem, quæ tunc Galliæ Orientali, seu Austrasiæ accensebatur, adventum statuunt eo tempore, quo nullus amplius erat rex Francorum nomine* Childebertus, *adversanturque adeo tam Wandelberto quam anonymo* E *Vitæ S. Goaris scriptori, qui ambo hujus in Germaniam adventum, Childeberto Francorum rege, accidisse, tradunt. Adhæc, præterquam quod quinque amplius seculis a Goaris ætate abfuerit Sigebertus, quam infelix Chronographus exstiterit, narunt critici, qui* dudum, *inquit Schuzius,* chronologiam in operibus ejus sæpe spuriam esse perspexere, *ita ut parum fidei hic ei tribuamus, sicuti et Ms. Ultrajectino, utpote nec ipsa Sigeberto vetustiori, imo ex eodem fere descripto, uti ex styli verborumque in multis consonantia opinor.*

excesserit e vivis anno circiter 575,

18 *Sigeberto itaque et Ultrajectino, quod memoravi, Ms. missis, sub Sigeberto I excessisse e vivis S. Goarem cum Pinio et Browero, ut jam indicavi, existimo. Verum eum is ab anno circiter* 565 *usque ad annum* 579, *ac proinde annis circiter quatuordecim regnarit, cuinam ex hisce S. Goaris simulque* S. Rustici, *qui, quemadmodum ex dicendis apparet haud diu ante hunc obiit, mors est innectenda? S. Goar post miraculum omnis retro secuturæ posteritatis memoria dignissimum, sub Sigeberto rege editum, quo falsi a calumniatoribus criminis accusatus innocentiam suam coram* Rustico *Trevirensi episcopo, frequentique ecclesiasticorum* F *concessu probavit, septem adhuc annis, si anonymo Vitæ ejus scriptori fides adhibenda sit, in vivis mansit superstes, annoque dein octavo, cum septennalem, quam in sese pro* Rustico *susceperat, pœnitentiam implesset, ad Superos migravit; id autem, si audiendus sit Wandelbertus, tribus annis ac totidem mensibus serius accidit; quare, cum equidem Sigebertus, sub quo, e vivis, ut jam monui, anno circiter* 579 *sublato, miraculum illud accidit, diemque extremum clausit S. Goar, nec uno dumtaxat alterove mense ante primum e duobus hisce eventibus regnare incepisse, nec statim post secundum vivere desiisse videatur, eum ego a veritate haud multum aberraturum putem, qui miraculum illud annis circiter duobus post aditum a Sigeberto regnum seu anno circiter* 567, *Goaris vero obitum anno circiter* 575 *aut sequenti accidisse crediderit.*

19 *Quod modo ad tempus, quo* S. Rusticus *obierit,*

AUCTORE S. D.

Rusticus utpote haud diu, ut apparet, ante hunc mortuus, anno circiter 574 obiisse videtur.

erit, spectat, Sigebertus, dum miraculo, quod e dictis anno circiter 567 *accidit, patefactum fuisse impudicitiæ, in quod* Rusticus *Trevirensis episcopus lapsus erat, peccatum, hunc exauctorare ac S. Goarem, uti ambo hujus biographi narrant, sufficere in sedem Trevirensem voluit, ac dein, cum Goar id tunc modis omnibus detrectasset, septem annis post, uti iidem biographi referunt, de eo creando Trevirensium episcopo iterum cogitavit; cum autem tunc* Rusticus *peccati, ob quod deponi meruerat, maculam diuturnæ pœnitentiæ operibus eluisset, a Sigeberto de creando Goare Trevirensium episcopo iterum tunc, non quod* Rusticus *exauctorandus esset, sed quod jam obiisset, cogitatum fuisse, huncque proinde, utpote haud diu ante S. Goarem, uti e jam dictis pronum est colligere, e vivis sublatum, anno circiter* 574 *vivere desiisse, existimo, eo etiam impulsus, quod haud diu post septennalem, quæ statim, ut apparet, a miraculo jam sæpe memorato, fuerat* B *incœpta, pœnitentiam expletam obiisse communiter credatur.*

§ II. Ordo, quo inter episcopos Trevirenses sederit, Acta brevia, sepultura.

Treviris Nicetium inter et Magnericum sedisse S. Rusticus probatur,

Nicetium inter et Magnericum Trevirensem sedem occupasse* S. Rusticum, *æstimari non immerito potest; ad hanc enim non nisi post horum primum, neque tamen post secundum fuit evectus, uti e jam dicendis patescet. Sigebertus I, cum regnare incepisset, Nicetium Trevirensi sedi, e qua pulsus fuerat, extemplo, ut Gregorius Turonensis in Vitis Patrum cap.* 17 *docet, restituit; quare, cum Nicetius certe primo regni Sigeberti I initio Trevirensium extiterit episcopus, et tamen, uti ex iis, quæ § proxime prægresso disseruimus, nemo* C *non concludet, eodem Sigeberto I regnante Trevirensem sedem* Rusticus *etiam occuparit, oportet, ut hic ad illam, non nisi post Nicetium fuerit evectus. Id porro haud pariter post Magnericum est factum: Magnericus enim certo ultra annum* 590, *uti apud nos ad* VI *Julii diem in Commentario Actis ejus prævio num.* 10 *videre fas est, vitam protraxit; quare si demum post illum ad Trevirensem cathedram evectus fuerit* S. Rusticus, *consectarium erit, ut certe Sigeberto I, qui anno* 879 *obiit, regnante, haud extiterit Trevirensium episcopus, contra ac S. Goaris Acta, ab anonymo seculi* VII *auctore conscripta, ac apud nos vulgata aperte exigunt, ut quisque ex iis, quæ § proxime prægresso diximus, haud difficulter agnoscet.*

Hontheimiusque, qui oppositum contendit, minime id,

21 *Vidit id Hontheimius,* Rusticum*que nihilominus pati medium inter Nicetium et Magnericum haud volens, eum Historiæ Diplomaticæ Trevirensis tom. I. in archiepiscoporum Trevirensium serie a se contexta pag.* LX *inter Fibicium et Aprunculum, proxime ante Nicetium positum, interserit, ac dein Historiæ ejusdem tom. III pag.* 974 *insinuat, facile factum esse posse, ut Wandelbertus seculi* IX D *scriptor, dum, quæ* S. Rusticus, *jam Trevirensis episcopus gessit, in Vita S. Goaris narrat, a veritate aberrarit,* uni regum, *Sigeberto videlicet, nominis istius primo,* ea applicando, quæ ad alium forte. *Theodoricum nempe, qui ante annum* 527 *seu priusquam Nicetius crearetur Trevirensis episcopus, in Austrasia regnavit,* pertinebunt. *Verum quæ* Rusticus, *jam existens Trevirensis episcopus gessit, non tantum in S. Goaris Vita, a Wandelberto conscripta, verum etiam in altera, quam anonymus seculi* VII *scriptor exaravit, narrantur, eaque tam hic quam ille sub Sigeberto rege patrata, dilucide tradunt; ut enimvero Hontheimius, utpote non tantum cum Wandelberto, sed et cum posteriore hoc scriptore, qui, ut jam docui, Wandelberto est antiquior, manifestissime pugnans, deserendus merito hic sit.*

quod rationibus hic adductis vult,

22 *Ast, ut* Rusticum *proxime haud successisse Nicetio, huncque adeo inter et Magnericum statui* E *haud posse medium tueatur, ita adhuc loco proxime citato ratiocinatur* : Pugnat .... pro immediata successione Nicetii et Magnerici Ebervinus abbas in Vita S. Magnerici cap. I num. I ibi : « decedente apud urbem Trevericam sanctissimo » Nicetio, ejusdem urbis episcopo, successit in » episcopatu Magnericus. » Ab hoc non differt Venantius Fortunatus in Carmine de S. Magnerico, quod tom. I pag. LII edimus, quem de immediata successione Nicetii et Magnerici intelligi, et verbis et sensui convenientius est, præsertim si in auxilium vocentur antiquiora Trevirorum Diptycha, quæ hunc quoque ordinem servant. Durius est, quod his Browerus loco citato objicit, dum hos Catalogos nudos sine ratione pontificum Indices compellat. Sane iis rationem pondusque addit proprium ævum par antiquissimis, quæ habemus, monumentis, nec non eorumdem formandorum servandorumque cura, quam hujus Dissertationis § I indicavimus, quæque nos hactenus movit, et in futurum movebit, ut ab iis non recedamus, nisi authoritate F coævorum indubiorumque documentorum.

ex Ebervino

23 *Talia sunt, quæ Hontheimius hic affert, argumenta nobis contraria; sed quod ad Venantium Fortunatum, et, qui huic subscripsit, Ebervinum abbatem spectat, non pigeat iterato hic audire Browerum, qui in rem nostram ita ratiocinatur* : Habebunt forte, quo fidem morentur historiæ, qui Venantium Fortunatem meminerint facere Magnericum Nicetii magistri successorem, cui quidem, fateor, subscribit etiam Ebervinus abbas Nicetio Magnericum in ipsius Vitæ memoria subrogans... quod itaque Fortunatus Magnericum Nicetio jungat, id ita capias licet, ut usurpato sermonis genere etiam intervallo secutum idcirco non negaverit, nam discipulum, atque ex ipsius Nicetii schola profectum, serius etiam ad summum id pervenisse fastigium quid vetat?

et Fortunato

24 Jam si verum est, quod provinciales tradunt historiæ, Rusticum, abdicato sacerdotio septem ipsos annos inclusum, contractam pœnitentia eluisse maculam, negari iterum non potest,

AUCTORE S. D.

A est, ejus episcopatum, sive ab ipso statim Magnerico, seu quo aliquo episcopo provinciali administratum, et ob eam ipsam labem admissi dedecoris, in obscuro fuisse, atque ita recte etiam Nicetio Magnericum, Rustico præterito, dari successorem. *Mirum sane hanc Broweri interpretationem usque adeo non suffecisse Hontheimio, quin pergat oggerere Venantium Fortunatum, præsertim cum Venantius in eodem Carmine Magnericum etiam Auctoris successorem nominet his verbis :*

Autorisque pii successor dignus haberis,

inter quem tamen et Magnericum integrum ad minus seculum intercessit : et vero cum id sic habeat, quid, quæso, vetat, quominus Magnerici et Nicetii successio cum S. Rustici *intervallo intelligatur ?*

antiquioribusque Trevirorum Diptychis conficere,

25 *Veniamus modo ad* antiquiora Trevirorum Dypticha, *quibus ob rationes supra a se allegatas, adeo, ut ita loquar, agglutinatus est Hontheimius, ut ab iis,* nisi authoritate coævorum indubiorumque documentorum *recedere nolit, carpens Browerum, quod hosce Catalogos flocci pendat; verum cum a Diptychis illis seu antiquissimis episcoporum Trevirensium catalogis recedi, si gravis id faciendi ratio occurrat, absque ullo piaculo posse, ipsemet Hontheimius loco non uno fateatur, haud satis perspicio, cur id hic faciendum haud putarit; gravior enim a catalogis illis recedendi ratio afferri posse haud videtur, quam si ea ipsa in re, de qua quæstio est, deprehendantur erronei; id autem hic obtinet locum. De ordine enim, quo Trevirenses inter episcopos reponendus sit* S. Rusticus *disceptatur; eo ipso autem in ordine erroneos esse eo loco illos catalogos, palam est ex eo, quod* Rusticum *proxime præponant Nicetio, quem non* Rustico *sed Aprunculo proxime successisse, Gregorius Turonensis in Vitis Patrum, ut jam supra monui, luculentissime docet.*

sed cum Gregorio Turonensi

26 *Hontheimius quidem Historiæ Diplomaticæ Trevirensis tom III, pag. 962 sic scribit :* Nos

C Turonensem et Venantium Fortunatum secuti, hunc ordinem servamus : Fibicius, Aprunculus, Rusticus, Nicetius, Magnericus, etc. *Verum a Turonensi Nicetium* Rustico *proximum successorem, contra ac indicat Hontheimius, haud dari, unicuique, qui, quæ Gregorius in Vitis patrum cap.* VI *suppeditat, verba considerarit, manifestum fiet. Sunt autem sequentia :* Tunc etiam et Aprunculus Treverorum episcopus transiit ; congregatique clerici civitatis illius ad Theodoricum regem, Sanctum Gallum petebant episcopum : quibus ille ait : Abcedite et alium requirite : Gallum enim diaconum alibi habeo destinatum. Tunc eligentes S. Nicetium episcopum acceperunt. *Quid disertius contra Hontheimium in rem nostram dicere potuit Turonensis ?*

ac secummet ipse pugnare ostenditur;

27 *Ad hæc Hontheimius ibidem, quæ jam dixi, scribens, secummet ipse pugnat, dum Historiæ Diplomaticæ Trevirensis tom I a pag.* LVII *episcoporum Trevirensium seriem texens, Aprunculum in hac Nicetio proxime præponit, ita scilicet faciendum ratus, quod id exigere mox recitata Turonensis verba, tunc observarit. Nec dubito, quin pariter in ea Nicetium inter et Magnericum positurus* Rusticum *fuisset, si considerasset tempore Aprunculi, quem inter et Fibicium collocat* Rusticum, *non Sigebertum sed Theodoricum in Austrasia regnasse, ac proin, ut ante Aprunculum* Rusticus *ponatur, neutiquam pati, tam quæ anonymus seculi* VII *scriptor contexuit, quam alia a Wandelberto concinnata S. Goaris Acta, utpote apertissime, uti e jam supra dictis liquet, exigentia, ut non sub Theodorico, Sigeberti patruo, sed sub ipsomet Sigeberto* Rusticus *sedisse credatur.*

nec dubium, quin, si hæc considerasset, ipsemet ordinem, quo sedisse Rusticum *statuimus, admisisset.*

28 *Adhæc ut minus etiam, quin Hontheimius, si prædicta considerasset, concessurus locum* Rustico *Nicetium inter et Magnericum fuisset, dubitandum opiner, ipsemet is scriptor in supra laudata, quam contexuit, episcoporum Trevirensium serie facit. In hac enim, postquam anno* 566 *e vivis excessisse Nicetium, docuit, Magnericum anno demum* 573 *creatum esse Trevirensem episcopum, affirmat, sicque ponendo inter utrumque* Rustico *spatium relinquit. Verum quidquid tandem Hontheimius, si jam dicta expendisset, fuisset facturus, nos equidem* E *Broweri et Pinii opinionem ob rationes jam allegatas secuti, locum in Trevirensium episcoporum serie Nicetium inter et Magnericum* Rustico *concessimus.*

Hujus non alia, quam quæ in S. Goaris Vita leguntur, gesta innotescunt. Hæc lectori ex Scheckmanno

29 *Porro hujus, ut supra monuimus, gesta non alia, quam quæ de ejus lapsu ac pœnitentia narrantur in S. Goaris Actis innotescunt; ediderunt hæc Surius, Coïntius, Mabillonius, Callesius ac ad* VI *Julii diem Pinius noster cum Notis, Commentario, quem illis præmisit, subnexis. Hos lector, sciendi, quæ ad* Rusticum *spectant, avidus, potest adire, verum ut labori huic parecre, si velit, queat, eorum omnium, quæ in Actis illis ad* Rusticum *spectant, epitomen hic exhibeo ex Scheckmanno, qui, eum ab anonymo Vitæ S. Goaris scriptore non nisi penes succinctiorem narrandi modum discrepet audiri hic* F *meretur.*

horum epitome, qua, qua ratione S. Goar sese de objectis

30 *Brevi igitur* S. Rustici, *quo hunc peccati a se commissi maculas eluisse pœnitentia, indicat, præmisso elogio, ita scribit :* Verum rem gestam peroremus : Deo dilectus sane Goar summa præditus erat sanctitate, summæ abstinentiæ deditus, quam tamen charitatis amore, ac intuitu hospitalitatis plerumque, si affuissent peregrini, solvebat ; unde quasi jejunii impatiens, quorumdam invidentium sinistra accusatione, ac falsa suspicione apud Rusticum episcopum proclamatus, jussu episcopi citatus est, et comparere compulsus. Proclamatoribus ergo suis et legatis, quorum alter Albiwinus, alter Adaluuinus dicebatur, Goar congreditur, quos inedia confectos, peneque deficientes membris, lacte ferino a tribus cervis mulso, eorum artus perungendo lassos in vigorem pristinum restituit.

apud Rusticum *purgaverit,*

31 Sistitur Rustico episcopo humilis præsbyter Goar vir per omnia rectus et simplex usque adeo (ut)

AUCTORE S. D.

(ut) pallium suum solari radio per anguli cujusdam rimam splendescenti appenderet, putans fore vectem ligneum; sed ligni duritiam, sed retentaculi officium radiantis solis coma non negavit. Hæc mirifica opera Rustico magicis artibus adscribente, Goar se humiliter excusans ait : Deus justus, fortis et patiens, scrutator cordium, et secretorum inspector novit, me nihil prorsus artis magicæ aut scisse aliquando aut scire : feras neque mulsisse ullis incantationibus : itidemtenus vestem meam in solis radio pendere haud satis scio, sed in fuste roboreo. Quod mane comedere dicor et bibere, videat et judicet omnium cognitor Deus, gulæ vitio id, an charitatis officio egerim.

hicque, cum occultum, commiserat, peccatum miraculo, ad preces S. Goaris patrato, patefactum fuisset,

B

32 Hæc prosequente Goare, supervenit clericorum quidam Geobisus nomine, gestans infantem tres noctes natum. Quo viso Rusticus ad vota sibi cuncta venisse gavisus : Heus! inquit, aulicos suos alloquens, nunc opera Goarina probabuntur (an) ex Deo vel adversario emergant. Tum ad Goarem conversus dixit : Age, infantulus genitores propriis designet vocabulis. Affligi tunc videres Goarem, angi et contristari, nequientem tamen nec audentem, neque volentem refragari episcopi præceptis, sed lacrymis ora perfusum in Trinitatis nomine trium noctium infantem jubet edicere pandereque parentes. Cum ille fandi impos protenta in episcopum manu absolutissime respondit : Iste Rusticus episcopus pater meus est, mater autem mea Flavia vocatur.

D

ad pœnitentiam fuerit adductus, exponit, hic exhibetur,

33 At præsul justo se Dei Judicio deprehensum cernens pronus advolvitur Goaris pedibus, summissis precatibus veniam deprecans, suorum apud Altissimum obtineat indulgentiam peccaminum; quod ille indefesse se facturum pollicitus est. Tunc Rusticus ultronea (ut pertulimus) suscepta pœnitentia septennali, omnibus vere pœnitentibus exemplar meruit esse et speculum; hincque effectum est, (ut) fieret postea resurrectio et profectus, quibus ante destructio fuerat et scandalum. De post in Sancta rusticitate vitam ducens sine crimine tandem felici fine quievit pridie Idus Octobris. *Hæc sunt, quæ fusius ab anonymo et Wandelberto relata pro compendii munere huic Commentario inserui.*

locusque, quo is hanc egerit, alterque, quo fuerit sepultus, assignantur.

E

34 *Ubi pœnitentiam peregerit sanctus* Rusticus, *silent anonymus et Wandelbertus; Scheckmannus autem in elogio Sancti prævio recentioresque, monasterio B. Mariæ ad littus Mosellæ septennio inclusum eum fuisse, memorant, S. Goare interim, ut ei pollicitus fuerat, Deum pro eo sine intermissione orante; donec tandem plenissime expiatus æternæ felicitatis portum tenuit, humanæ fragilitatis memorabile sane exemplar, lapsisque veræ pœnitentiæ speculum. Locum sepulturæ obtinuit, teste eodem Scheckmanno, in ecclesia S. Paulini ibidem Treviris* in absida lateris dextri a tergo altaris B. Joannis Evangelistæ juxta baptisterium.

C

DE SANCTA ANGADRISMA

VIRGINE ET ABBATISSA

BELLOVACI IN GALLICA BELGICA.

F

C. G.

SYLLOGE DE GESTIS ET CULTU.

§ I. Sanctæ in Fastis sacris memoria, natales illustres, abbatia, miracula quædam, an sit distinguenda ab Angarisma, tempus obitus.

CIRCA ANNUM DCXCV.

Sancta in sacris Fastis hoc die

Belloacum seu Bellovacum (vulgo Beauvais) *antiqua Galliæ Belgicæ civitas inter præcipuos patronos suos, quorum jam duo locum in Opere nostro, sanctus videlicet Ebrulphus ad diem* 25 *Julii, et S. Geremarus ad* 24 *Septembris obtinuere, hac die colit* S. Angadrismam, *cujus quidem in Martyrologiis antiquioribus et classicis memoria non reperitur; Martyrologium enim Usuardi, in quo hoc ejus elogium :* Pridie Idus Octobris in territorio Belvacensi Sanctæ Andragisinæ virginis, *haberi testatur l'Oiselius in Monumentis suis Bellovacensibus, ad usum ecclesiæ Bellovacensis auctum fuisse oportet, cum id in sincero Usuardini Martyrologii textu non extet : ast sacris Fastis recentioribus passim, diversis tamen diebus inserta est. Molanus in primis in Additionibus ad Usuardum sic eam ad*

A xiv *Octobris annuntiat :* In territorio Belvacensi S. Angadrisinæ virginis ; *Martyrologium ecclesiæ S. Gudulæ Bruxellis :* Civitate Belloacensi S. Angadrisinæ virginis, sponsæ S. Ansberti archiepiscopi Rothomagensis, *Codex reginæ Sueciæ sub num.* 428 : Beloacus S. Andragisinæ virginis ; *Florarium nostrum Ms :* Item Androgisinæ virginis. *In his nomen ejus* Angadrisma, *prout jam passim appellatur, perfecte non exprimitur, sed cum cultus locum Bellovacum assignent, dubium esse nequit, quin designetur sancta nostra* Angadrisma. *Eodem die memoriam ejus celebrant Martyrologium Germanicum, Aubertus Miræus, idem Molanus in Natalibus Sanctorum Belgii, Castellanus in Martyrologio Universali, longiori vero ex ejus Actis elogio eam more suo exornat Saussayus, quod apud ipsum videri potest.*

et xxvii Martii memorata

2 *In Fastis autem Benedictinis die* xxvii *Martii, ut apud Dorganium, Menardum et Wion, qui citatis elogiis recte addunt* et abbatissæ, *annuntiatur :* B *quæ sit hujus transpositionis ratio, ignoro, nisi forte, ut asserit Coïntius ad annum Christi* 683 *nullum tamen laudans auctorem, sit dies translationis, de qua pluribus agendum erit* § *sequenti. Memoria quoque ejus celebris est apud alios auctores : scripsere enim de ea S. Antoninus parte* ii *Chronici titul.* xiii *cap.* vi § xx ; *Vincentius Bellovacensis lib.* xxiii *cap,* xcix ; *Petrus de Natalibus lib.* iii *cap.* cviii, *cujus in pluribus hic hallucinantis errores correxit Henschenius in Commentario prævio ad vitam S. Ansberti in Opere nostro ad* ix *Februarii ; Antonius Ypesius in Chronicis Benedictinis ; Malbrancius, in antiquitatibus Moriensibus, et Petrus Louvetus in antiquitatibus Bellovacensibus, qui omnes sua fere desumpserunt ex Vita S. Ansberti ab Aigrado monacho Fontanellensi eidem Sanctæ, atque ita quoque Sanctæ nostræ coævo scripta, unde etiam deprompta est Vitæ* S. Angadrismæ. *quam ex pervetusto codice* VC *Claudi Jolii canonici Parisiensis exscriptam inter collectanea nostra inveni, prima et maxima pars, cui auctor anonymus laciniam* C *quamdam assuit satis ineptam, et pauca admodum particularia ejus Gesta continentem ; hanc proinde Vitam, Mabillonii, qui et eam luce indignam censuit, exemplum sequens, non edam, sed ex laudata S. Ansberti Vita, ad cujus, in Opere nostro ad diem* ix *Februarii editæ, caput* i *lectorem, Sanctæ nostræ Acta in primo sua fonte videre desiderantem, remitto, ejus hic Gesta exponam, adjungamque ea, quæ ex aliis auctoribus comperi, legitimum ejus cultum post hæc ostensurus.*

et in territorio Teruanensi nobiliter nata,

3 *Sanctam nostram* origine Tarvennensem *fuisse, seu in territorio Teruanensi, ut id explicandum reor, ita dicto a nobili olim urbe Teruana ad Legiam fluvium in Morinis, cujus nunc a Carolo* v *imperatore excisæ sola supersunt rudera, natam scribit Mabillonius in Notis ad Vitam S. Aigulphi abbatis Lerinensis, quod et ex Vita S. Ansberti verosimillimum evadit, in qua Aigradus monachus patriam Sanctæ designare videtur his verbis :* Genitor quoque hujus sanctæ Virginis illustris Robertus et frater ejus Altbertus avunculi erant Sancti patris Lantberti successoris in ordine regiminis B. Vuandregisili, originem ducentes ex territorio Taruanensi *: patrem, ut ex recitatis verbis constat, nacta est Robertum sive Rotbertum insigni nobilitate conspicuum, et sub Chlotario III, qui ab anno* 656 *usque ad annum* 669 *regni apud Francos gubernacula tenuit, regii annuli gerulum, seu, ut volunt Lanouius et Feronus de Cancellariis Franciæ, ejusdem regis cancellarium : ipsius autem Roberti prosapiam ex antiquis comitibus Bononiensibus, Teruanensibus et Turnhemiensibus deducere conatus est Malbrancius lib.* iii *de Morinis, cumque Renticæ (Gallice* Renty) *oppiduli. duabus a Teruanæ ruderibus leucis siti, comitem fuisse non tam ex certis probatisque monumentis, quam ex dubiis conjecturis asserit.*

AUCTORE C. G.

solutis miraculose sponsalibus cum S. Ansberto contractis,

4 *Annus quo in lucem edita est, cum extrema, in qua obiit, senectus ignoretur, incompertus est ; constat vero eam religiose educatam, cum ad ætatem nubilem pervenisset, a parentibus desponsatam fuisse Ansberto nobilissimo pariter juveni ; ast illa toto* E *corde virginitatem illibatam servare cupiens, Deum ut corporis orisque venustatem a se auferret, certum ut rebatur, tuendæ pudicitiæ præsidium, precata est, statimque tetra lepra, nulla medicorum arte sanabili, faciem suam sensit obductam, at simul ac (sponso, qui pari tenebatur virginitatis studio, socero ac parente annuentibus) sanctimonialem deinceps vitam actura, sacrum velamen a S. Audoeno archiepiscopo Rothomagensi accepit, pristinæ formæ nitorem dignitatemque recepit. Miram hanc amissæ recuperatæque venustatis historiam post Bailletum, qui eam solita sua hypercrisi paululum arrosit, tandem. si non negare, saltem dissimulare modernus quidam auctor Gallus in legenda sua Gallica, in hunc modum visus est :* Angadrisma incidit in mórbum periculosum, ex quo ei post recuperatam sanitatem grandis remansit difformitas ; *ast licet miracula a quibusvis auctoribus in Sanctorum Vitis relata non indiscriminatim credenda esse fatear, cum tamen hoc in laudata S. Ansberti, quam hic interpolatam* F *esse, cum mirabiliora plurima in multis aliorum Sanctorum Actis frequenter occurrentia a nemine in dubium vocentur, ostendi nequit, diserte narret Aigradus, ab omnibus, uti et ab ipsomet Bailleto in tabula Critica tamquam auctor gravis et coævus laudatus, malo cum enumeratis supra, de Sancta nostra scribentibus auctoribus mirum hoc prodigium ut verum suscipere. et Deum mirabilem in Sanctis suis agnoscere, quam laudato S. Ansberti biographo sine ulla ratione fidem abnegare.*

a S. Audoëno velata, abbatissa facta fuit

5 *Diuturnus nimis fuit S. Audoeni episcopatus, utpote secundum receptam nunc Cointii opinionem ab anno* 640 *usque ad annum* 683 *extensus, ut ex eo tempus, quo Sancta Virgo velata est, utcumque definiatur ; illud tamen hinc non improbabiliter conjici potest : postquam Deo consecrata esset,* vir Domini *(ut ait Aigradus)* Ansbertus in aulam regis licet nolens a genitore perductus, sicut erat acumine ingenii clarus, cœpit esse aulicus scriba doctus, conditorque regalium privilegiorum et gerulus annuli regalis, *posteaque relicta*

aula

AUCTORE C. B.

aula aliquibus saltem annis sub regimine S. Wandregisili in cœnobio Fontanellensi monachus vixit : facile igitur septem aut etiam plures inter obitum S. Wandregisili, quem anno 667 innexuit Boschius in Commentario prævio ad ejus Vitam, et sanctæ Virginis consecrationem fluxerunt anni, ut proinde hæc non serius, quam anno 660, collocari debeat. Deinde præfecta cœnobio virginum fuit, quod duabus fere Bellovaco leucis distans, et eo in loco situm, ubi nunc vicus cognominis in decanatu Monchiacensi, ut tradit Louvetus, Oratorium dicebatur, vulgo Oroër *sive* Orouer, *sicuti reliquas dignitate anteibat, ita humilitatis studio superavit, in vestitu cæteroque corporis cultu modesta, jugi abstinentiæ et precationi dedita, præcipua religione sanctos martyres Lucianum, Maximianum et Julianum (de his actum est in Opere nostro* VIII *Januarii) quorum sæpe visitabat sepulchrum, venerari solita ; splendebat in ea fulgor quidam eximius castitatis, patientiæ, obedientiæ, pietatis erga egentes, quorum plurimos larga* B *stirpe sustentabat.*

cœnobii Oratorii, a S. Ebrulpho conditi,

6 *An autem simul ac a S. Audoeno sacrum velamen acceperat, in dictum cœnobium sese receperit, an alibi vitæ religiosæ fundamenta jecerit, ac tandem ad regendam Oratorii familiam evocata fuerit, incertum est ; si tamen constet fides Miraculo, quod ex Louveto numero sequenti referam, eam aliquo tempore sub sanctimoniali habitu privatam egisse vitam verosimilius est. Cæterum sacrum illum virginum parthenonem nomenclationem originemque suam sumpsisse ab Oratorio, quod S. Ebrulphus sibi eo co loci condiderat, euique postea plura sacra ædificia accesserunt, refert ejusdem Sancti biographus his verbis :* Constructo sibi *(S. Ebrulphus)* oratorio eo in loco, qui postmodum a posteris Oratorii appellatione designatus est, eo quod plures orationis domos haberet, sine intermissione ibi Domino famulabatur ; *narratæ deinde ejusdem Sancti in dicto suo Oratorio sepulturæ hæc subdit :* Inde transactis aliquot annis matrona quædam nomine Theclana nobilis et religiosa eminentiore stru- C ctura sepulchrum ejus adornavit, vir quoque illustris et sapiens Theodebertus Parisiorum episcopus.... ibi Domino templum ædificavit, ubi et alia diversis Sanctorum dicata nominibus ædificia constructa sunt, unde locus idem, ut supra diximus, Oratorii nomen sortitus est, beata denique Angadrisima (Angadrisma) virgo et abbatissa ibidem cum Sanctis virginibus et viduis religiosis Sancta conversatione vixit, et vitæ suæ felix propositum consummavit.

clarnitque miraculis in vita adhuc degens.

7 *Adjungit Louvetus eam post consummatum sanctissime vitæ suæ cursum plurimis a Deo Miraculis illustratam in album sanctarum Virginum relatam fuisse ; nullum tamen miraculum singillatim edicit, præter hæc duo, quibus Deus Sanctitatem ejus, dum in vivis erat, illustravit : alterum tamquam majorum traditione acceptum ac ejusdem lipsanothecæ incisum ; priusquam videlicet monasterio præficeretur, ultro opem obtulisse accedendis cereis ac lampadibus templi cujusdam abbatiæ, in qua divinis quotidie assistebat officiis, inque eam rem lu-* D *men petere solitam a pistore eo loci, qui nunc Drogonis pueri vocatur, vulgo* de Druon l'enfant, *commorante, qui indignatus quotidie se adeo intempestive ab ea interpellari, ardentes prunas in sinum ejus jacit, quas illa in templum corpore vesteque illæsa detulit, quod factum ut pistor didicit, ultro ad Virginem accurrit ac humi procumbens supplex veniam precatur : alterum ex laudata S. Ebrulphi Vita haustum, quod Cointius in Annalibus ecclesiasticis Francorum, una cum relata numero præcedenti cœnobii Oratorii origine inter fabulas relegat, deceptus errore, quo S. Ebrulphum, integro seculo juniorem fuisse et initio seculi* VIII, *adeoque post Sanctæ nostræ ætatem vixisse, sibi persuasum habebat ex diplomate quodam Chilperici, quo hic rex precibus Dodonis Bellovacensis episcopi et Ebrulphi abbatis incitatus monasterium S. Lucioni instaurandum decrevit, et quod ipse perperam attribuit Chilperico III, ut ex ipso diplomate in Commentario prævio ad ejusdem S. Ebrulphi Vitam, et Chilperico I, si tamen genuinum sit, tribuendum esse Cuperus evicit. Miraculum autem est hujusmodi : eo* E *videlicet tempore, quo cœnobio suo abbatissa præerat, corripuerat S. Mariæ basilicam, a Chrodoberto sive Theodeberto Parisiensi antistite tempore S. Bathildis reginæ exstructam, incendium, videbaturque cæteris illic sacris ædificiis pernicies iminere ; cumque nihil contra grassantem late flammam ars et industria humana proficeret,* S. Angadrisma *ad S. Ebrulphi tumulum accessit, et reclusa in eo sacra ejus ossa reverenter contra flammas extulit, quæ continuo cœperunt minui, et tandem penitus exstingui, quibus exstinctis Sancta virgo sacra pignora linteaminibus mundis et serica tela involuta, in tumulo suo iterum recondit. Hæc nec plura sanctæ Virginis Gesta mihi innotuerunt.*

Quæritur num distinguenda sit ab Angarisma ?

8 *Celebris est quæstio an sancta nostra* Angadrisma *eadem sit, quæ Angarisma, et proinde an cum abbate Lerinensi, sive is tum fuerit Rigomirus, sive Prigonius, ex insula Caprasia S. Aigulphi corpus paucis post ejus martyrium, quod in dicta insula circa annum 681 subiit, diebus Lerinum deferri curaverit, ejusdemque caput et brachium dextrum* F *ad monasterium suum transtulerit, ut narrat Adrevaldus in ejusdem S. Aigulphi Vita : resolvit hanc in Commentario prævio ad eamdem Vitam, et totam Adrevaldi narrationem inter fabulas reputavit solidis rationibus Stiltingus, quæ ibidem videri possunt; cum tamen hæc quæstio vel maxime huc pertineat, eam, uti a laudato Stiltingo citato loco resoluta est, compendio repetam.*

quæ cum solummodo cognita sit ex Adrevaldi in Vita S. Aigulphi fabulis

9 *Occasionem quæstionis dedit ipsemet Adrevaldus hæc scribens :* Præterea nuntii *(de S. Aigulphi martyrio Lerinum delati)* participem faciunt quamdam abbatissam Angarismam nomine, quæ in vicino monasterio sororibus præerat sanctimonialibus, a Sancto viro a primæva ætate tam in Scripturis Sanctis quam monasterialibus imbuta doctrinis, *et post pauca monasterium, cui Angarisma præerat,* Oratorium *vocans. Oratorio autem tum temporis præerat abbatissa Sancta nostra* Angadrisma ; *itaque ex Adrevaldi verbis Angarisma*

AUCTORE C. G.

A *sma eadem fuisse videtur, quæ* S. Angadrisma : *verum graviter, ut advertit Mabillonius, lapsus est Adrevaldus Oratorium vicinum Lerino fuisse scribens, quod non in Provincia, in qua Lerinum, sed in territorio Bellovacensi, adeoque longissime a Lerino situm fuit, cui proinde dictum cœnobium et ipsum quoque abbatissæ nomen parum notum fuit ; præterea cum nihil tum de Angarisma, cum de separatione capitis et brachii a reliquo S. Aigulphi corpore, quæ etiam tam paucis post ejus agonem diebus, est admodum incredibilis, habeatur in prima ejusdem Sancti Vita, quæ et melioris notæ, et scripta ante Adrevaldi, duobus post S. Aigulphi et post memoratam abbatissam seculis scribentis, ideoque magna in hisce authoritate destituti, ætatem existimatur, merito totam hanc de Angarisma narrationem suspectam habeo, et inter fabulas, in scribenda sæpe dicta Vita Adrevaldo, ut ostendit laudatus Stiltingus, passim familiares reputo.*

et Vincentii Barralis conjecturis, non putatur extitisse.

10 *Nec majorem hic fidem meretur alius S. Aigulphi biographus Vincentius Barralis, qui Adrevaldum fere secutus est, eumque pro arbitrio suo* B *mutavit et auxit : advertit hic Adrevaldi Oratorium in insula Lerinensi collocantis errorem, et eum corrigere tentans, Oratorio monasterium Arlucense substituit, ipsamque Angarismam patria Blesensem faciens, eam a* S. Angadrisma, *quæ patria Teruanensis fuit, neque cœnobio Arlucensi umquam præfuit, distinxit ; et huic correctioni post longam dubitationem tom. I Annalium Benedictinorum acquievit Mabillonius, nondum visa laudata prima S. Aigulphi Vita ; sed nullum ad corrigendum Adrevaldi errorem fundamentum habuisse Barralem quam fallaces conjecturas, ideoque Adrevaldi errorem per alium Vincentii Barralis errorem mutatum fuisse, observavit iterum laudatus Stiltingus ; verba ejus hic audiamus :* Vidit hic scriptor *(Barralis)* cœnobium nullum fuisse in insula Lerinensi, quod Oratorium diceretur, hac de causa Arlucum substituit, ... patria Blesensem facit *(Angarismam)* non alia opinor de causa, quam quod ab Adre- C valdo dicatur per S. Aigulphum a primæva ætate tam in Scripturis Sanctis, quam monasterialibus imbuta doctrinis ; hinc enim facile conclusisse videtur Barralis eadem cum Aigulpho civitate natam fuisse ; *cum igitur Angarisma ex solis Adrevaldi fabulis, et Barralis conjecturis innotuerit, sicuti factum de ea relatum est mihi incredibile, ita et eam, si distinctam a sancta nostra* Angadrisma *velis, in rerum natura tum temporis extitisse, donec id ex melioribus monumentis ostendatur, non opinabor. Hæc igitur de hac controversia dicta sufficiant ; ad annum et locum Sanctæ emortualem nunc progredior.*

Obiit Sancta, ut conjitur

11 *Convenit inter auctores Sanctam eodem circiter anno ad meliorem vitam transiisse, quo ejus olim sponsus S. Ansbertus ; excipe Martyrologium Parisiense, quod obitum S. Ansberti anno* 695, *et* S. Angadrismæ *anno circiter* 698 *illigavit, quam autem ob rationem ignoro. Equidem annus ejus emortualis ex hac solum conjectura videtur assignari, quod, cum Sancta S. Ansberto fuerit desponsata, facile inde colligatur eos pares ætate fuisse, et proinde circa idem tempus verosimiliter obiisse : itaque cum annus* 695 *S. Ansberto emortualis fuerit, ut ostendit Henschenius in Commentario prævio ad ejus Vitam, aliique passim tradunt auctores, circa eumdem annum* S. Angadrismam *hanc vitam cum meliore commutasse probabiliter statui potest.*

ex anno emortuali S. Ansberti,

12 *Castellanus autem in Martyrologio suo Universali Gallico annum* 698 *S. Ansberto emortualem ad marginem notavit, ac deinde circa eumdem annum* S. Angadrismam *obiisse posuit : præluxerat ei Mabillonius, qui in Notis ad Vitam S. Ansberti, quam dedit in Actis sanctorum Ordinis Benedictini seculi* 2 *pag.* 1049, *ac deinde pag.* 1063, *ubi compendium dedit Vitæ* S. Angadrismæ, *eumdem annum utrique quoque emortualem assignavit ex apographo quodam Chronici Fontanellensis, in quo hæc habentur :* Anno IV Childeberti regis Francorum, qui erat VIII ducatus Pipini majoris ducis, anno V præsidente in sede apostolica Sergio papa, anno X imperante Justiniano minore augusto, E gloriosæ memoriæ almificus vir Rotomagensis urbis pontifex Ansbertus cœlestia regna petiit, qui est annus Dominicæ Incarnationis DCXCV indictione VIII quinto iduum Februariarum : *ex congestis hic notis Chronologicis, minime, ut ipsemet observavit, sibi consonis annum solummodo Childeberti regis* IV, *qui in annum æræ Christianæ* 698 *incidit, (incepit enim regnare, ut recte ostendit Pagius in Criticis, anno* 695 *ante diem* 23 *Martii) retinendum censuit laudatus Mabillonius ; verum cum illud apographum in congerendis notis Chronologicis fuerit tam infelix, merito de ejus sinceritate dubitari potest, præsertim cum ea in pluribus ejusdem Chronici exemplaribus non reperiantur : non enim ea habentur in Chronico Fontanellensi juxta codicem, ut fertur, Ms. Fontanellæ, nec in exemplari quod edidit Acherius, neque etiam in Ms. nostro ex codice Rubeæ vallis cum alio Tornacensi collato, in quibus omnibus exemplaribus e contrario corpus S. Ansberti ex basilica S. Pauli in qua primo conditum fuerat, in ecclesiam S. Petri apo-* F *stolorum principis a S. Baino translatum fuisse legitur* Anno Dominicæ Incarnationis 704... qui erat decimus gloriosi regis Hildeberti, etc. *Postquam in prædicta S. Pauli basilica* Annis novem *requievisset ; convenit in his annus æræ Christianæ* 704 *cum anno Childeberti* X, *pluribusque notis Chronologicis in iisdem exemplaribus signatis, ut videre est in Commentario prævio ad Vitam S. Wandregisili in Opere nostro ad* XXII *Julii, ita ut hanc Chronographiam omnes adoptarint, unde, neglecto, quod protulit Mabillonius, apographo, S. Ansbertum anno* 695 *ex hac vita discessisse concludere licet.*

circa annum 695

13 *Mabillonius quoque, qui ut aliquod saltem tempus tum abbatiali, quod Fontanellæ, tum episcopali, quod Rothomagi S. Ansbertus gessit, muneri relinqueret, tam diu, quam poterat, ejus decessum in Actis sanctorum Ordinis Benedictini differre cogebatur ; cum in Observationibus præviis ad Vitam S. Hermelandi monasterium Antricense eumdem*

Sanctum

AUCTORE C. B. *Sanctum, ad petitionem S. Pascharii Nannetensis episcopi a S. Lantberto Fontanellensi adhuc tum abbate, et S. Ansberti eo in munere prædecessore ad id operis directum, anno tantum 696 absolvisse scripsisset, semetipsum tom. 1 Annalium Benedictinorum non immerito correxit, ubi et exordium Antricensis monasterii anno 675, et S. Ansberti obitum 695 illigavit, eoque anno eumdem Sanctum vivere desiisse invicte probat ex Charta privilegii cuidam ignoto monasterio, S. Mariæ dicto, concessi, quæ signata erat* die VI Martii anno secundo Childeberti gloriosissimi regis : *huic autem privilegio inter alios subscripsit Gripho sine expressione quidem Sedis suæ episcopalis, qui tamen quin fuerit episcopus Rothomagensis eruditi jam non dubitant, adeoque jam anno Childeberti regis II sive Christi* DCXCVI *cathedram Rothomagensem, quam S. Ansbertus viduam reliquerat, tenebat : obstrepit quidem et Reginaldum proximum fuisse S. Ansberti successorem ex Actis corruptis S. Wlfranni probare nititur* B *Cointius, sed prolatum a Mabillonio instrumentum præ oculis non habuisse videtur, nec ejus rationes tantæ sunt, ut lectorem multum remorari debeant.*

in cœnobio suo Oratorio. 14 *Locum quo Sancta nostra felicem animam exhalavit, designat Louvetus antiquitatum Bellovacensium lib.* III *cap.* VI, *ubi hæc scribit :* Tandem hæc Virgo ex hac vita transiit in cœlum.... post consummatum in omni pietate et sanctitate in abbatia sua Oratorio vitæ suæ cursum; *idque, ut opinor, ex laudata S. Ebrulphi Vita, in qua iisdem pene verbis auctor ejus anonymus Oratorium fuisse Sanctæ locum emortualem indicat :* Beata denique *(inquit)* Angadrisima virgo et abbatissa ibidem *(in monasterio Oratorio)* cum sanctis Virginibus et viduis religiosis sancta conversatione vixit et vitæ suæ felix propositum consummavit; *cumque illud undequaque admodum sit verosimile, frustra id pluribus stabilirem. Addit laudatus Louvetus corpus ejus in sæpe dicto cœnobio requievisse usque ad tempora Normannicarum in Gallias irruptionum. Eo autem tempore, quo illud in cœnobio* C *Oratorio quievit, sanctam Virginem cultu ibidem sacro honoratam fuisse tum Miracula quæ vivens mortuaque patrasse fertur, tum vero maxime corporis ejus, de qua infra, Translatio suadent : an vero tum temporis Officio etiam proprio culta fuerit, edicere non ausim : quamquam enim ejus Vita, quæ in sex Lectiones divisa in pervetusto Claudii Joly Canonici Parisiensis Codice reperitur, satis, ut quæ Normannicæ irruptionis, aut factæ hujus occasione Translationis neutiquam meminerit, antiqua videatur; quo tamen tempore primum ea divisio facta fuerit, quantave sit ejus Codicis vetustas, haud habeo exploratum.*

D

§ II. Cœnobii Oratorii per Normannos destructio; corporis S. Angadrismæ Bellovacum Translatio; cultus ejus ibi et alibi insignis.

Oratorium a Normannis Q*uamvis quin egregie constituta reliquerit sancta nostra* Angadrisma *tum religiosam suam familiam, tum ipsum suum monasterium, dubitandum non sit, miseram tamen post ejus decessum Oratorium fortunam excepisse, nec multum ab ea, quæ Flaviacense monasterium, de quo in Commentario prævio ad Vitam S. Geremari in Opere nostro actum est, obruit, dissimilem, ex Nicolai I Pontificis, confirmantis concessam a Carolo Calvo Odoni Bellovacensi Flaviaci et Oratorii cum ecclesia Bel-* E *lovacensi conjunctionem decreto seu bulla, quam, cum quatenus ad rem nostram pertinet in Opere nostro citato loco oculis subjecta sit, hic integram repetere omitto, constat : illud enim una cum Flaviaco, civili grassante seditione, primævum suum amisisse splendorem, ac pro magna sui parte destructum, tandem a barbaris in Galliam irrumpentibus funditus eversum fuisse, ita ut a Virginibus religiosis amplius inhabitari nequiret, testatur in laudata sua bulla Pontifex :* Quæ tamen *(inquit)* monasteria *(Flaviacum et Oratorium)* et prius quidem quam secularibus collata fuerant, propter civilis discordiæ seditionem non parum fuerant destructa, et nunc propter barbaricam incursionem penitus sunt eversa, adeo ut non solum rebus privata sint propriis, verum canonicorum, sacrarumque Virginum chorus, qui prius illic habitaverant, ex maximo inde sit ablatus, et ecclesiæ totaque ædificia simul sint destructa.

16 *Oratorium tamen aliquo vigore, licet forte in facultatibus ædificiisque diminutum (an enim post primam suam cladem, quemadmodum Flaviacum, restauratorem nactum fuerit, latet) usque ad annum* *una cum Flaviaco sub anno 851 destructum fuit* F 831 *floruisse, ex testamento seu largitione S. Ansegisi abbatis dicto anno* 831 *condita, quam exhibet Chronista Fontanellensis apud Acherium tom. III Spicilegii editi anno* 1659, *patet, ubi inter plurima, quæ diversis legavit monasteriis, hæc habentur :* Ad Oratorium monasterium solidos 15 : *post memoratum vero annum non multo tempore exstitisse, imo anno* 851, *quo, ut testatur alter Fontanellensis Chronista, cujus fragmentum ab anno* 841 *usque ad annum* 856 *edidit Chesnius tom. II de Scriptoribus Historiæ Francorum,* Classis Normannorum fluvium Sequanam ingressa est ipso die tertio Idus Octobris duce Hoseri. . . . Belloacus interea urbem cremarunt et Flaviacum monasterium, *eversum funditus a Normannis fuisse arbitror : licet enim hoc diserte de Oratorio non asserat laudatus Chronista, cum tamen et urbem Bellovacensem cremarint, et monasterium Flaviacense,*

A *censе, in agro Bellovacensi situm eodem impetu everterint Normanni, satis verosimile est, Oratorium, in eodem Bellovacensi agro situm, barbarieum eorum, in sacra præcipue loca consueto more sævientium, furorem non evasisse; sane cum anno* 831 *sæpedictum Oratorium adhuc extaret, et jam anno* 863, *ut conqueritur Nicolaus Pontifex in laudata supra Bulla eo anno nata, penitus esset excisum, ejus ruina nulli verosimilius anno, quam* 851, *quo barbari territorium Bellovacense vastando erexerunt, adscribi potest.*

nec umquam postea restitutum;

17 *Caverat quidem diserte Nicolaus Pontifex laudato suo Decreto ut monasteria prædicta Flaviacum et Oratorium restaurarentur, sed in eo Oratorii fortuna inferior fuit, quod, quamvis amborum restauratio ob assiduas, ut reor, barbarorum incursiones pluribus annis fuerit neglecta, tandem Flaviacum fuerit seculo* XI *a Dragone episcopo Bellovacensi reædificatum, Oratorium vero, cujus omnes possessiones Capitulo Bellovacensi attribuerat Warinus ejus decessor, in suis ruinis manserit sepultum. Idem tamen Drogo alium insignem Virginum parthenonem, dictum S. Mariæ ad S. Paulum in pago S. Pauli prope mœnia civitatis Bellovacensis, verosimiliter ut locum Oratorii suppleret, ædificari, et tam ample tum ex propriis tum ex aliorum fidelium oblationibus dotare curavit, ut inibi congrue* 55 *et plures perpetuo alerentur moniales: videsis hæc omnia apud laudatum Louvetum Historiæ Bellovacensis lib.* IIII, *ubi longum eorum, qui bona sua dicto S. Pauli Cœnobio contulerunt, exhibet Catalogum.*

B

at Sanctæ corpus Bellovacum tum temporis translatum,

18 *Hæc paulo latius dicta sunto: tum ad convellendam eorum opinionem, qui, testante l'Oiselio,* S. Angadrismam *Cœnobio S. Pauli præfuisse abbatissam perperam credunt, inter quos et Aubertum Miræum in Fastis Belgicis, ut infra videbimus, numerare licet, cum illud* 340 *annis, ut ex dictis patet, post ejus decessum sit ædificatum; tum ut clarius innotescat tempus, quo sacræ sanctæ Virginis Exuviæ ex cœnobio Oratorio ad collegiatam S. Michaëlis in civitate Bellovacensi ecclesiam, in qua suo tempore eas adhuc asservari testatatus est litteris ad Majores nostros datis Claudius Franciscus a Paula le Fevre d'Ormesson decanus Bellovacensis, translatæ fuerint: Normannis enim, Hastingo duce, territorio Bellovacensi ruinam minitantibus, corpus sanctæ Virginis ad memoratam S. Michaëlis ecclesiam translatum fuisse auctores unanimiter tradunt post Louvetum, qui lib.* III *cap.* 6 *post narrata, quæ compererat,* S. Angadrismæ *gesta hæc scribit:* Ejus corpus remansit in dicta Oratorii abbatia usque ad tempus Normannorum, quo translatum fuit in ecclesiam S. Michaelis Bellovaci, quando *(corpus)* S. Ebrulphi fuit positum in ecclesia principali, quæ in eis adhuc hodie sunt. *Et iterum eodem lib.* III *cap.* II *memorans damna per Normannos, Hastingo duce, ditioni Bellovacensi illata ait:* Ad eorum *(Normannorum)* adventum delata sunt Bellovacum corpora et Reliquiæ SS. Ebrulphi, Justi, Geremari et Angadrismæ, ubi usque servata sunt.

C

AUCTORE C. B.

in ecclesia S. Michaëlis fere totum hodieque servatur,

19 *Porro an totum sanctæ Virginis corpus in S. Michaelis ecclesia hodieque asservetur, et quædam illius partes ad alias ecclesias non sint delatæ, mihi incompertum est: equidem alias ejus reliquias alio delatas esse non memorant laudati Louvetus et l'Oiselius, neque etiam dominus d'Ormesson in litteris ad prædecessores nostros datis; Bailletus vero, licet fateatur non multas ex sacro ejus corpore Reliquias aliis ecclesiis fuisse divisas, aliquam tamen ejus partem cathedrali ecclesiæ Noviomensi concessam fuisse affirmat hæc ad hunc diem scribens:* Non videntur multæ factæ fuisse distributiones Reliquiarum ex ejus (S. Angadrismæ) corpore, quamdam ejus parvam partem canonicos ecclesiæ Noviomensis habere, non potest negari, qui in compensationem quasdam Reliquias S. Eligii episcopi sui dederunt ecclesiæ S. Michaelis Bellovaci; *cujus rei fides, cum non indicet unde hoc didicerit, sit penes auctorem; an vero re ipsa canonici Noviomenses quasdam Reliquias S. Eligii, de cujus corporis possessione tam acerbe quondam eos inter et religiosos monasterii S. Eligii litigatum est, ecclesiæ S. Michaelis contulerint, ad diem* I *Decembris, quo S. Eligii Acta, cælo favente, illustranda erunt, examinari poterit.* E

cultusque ejus sacer

20 *Post adeptum sacrum ejus corpus Bellovacenses præcipua religione* S. Angadrismam *coluisse Joannes de Marigniaco (vulgo* de Marigni) *ejusdem civitatis episcopus declarat Decreto suo dato anno* 1321, *quo festum ejus anterioribus temporibus per cessationem ab operibus servilibus a populo celebrari consuevisse testatur; exhibet hoc Decretum lib.* III, *cap.* IV *laudatus Louvetus, unde illud huc transfero:* Joannes miseratione divina Belvacensis episcopus omnibus presbyteris parochialium ecclesiarum in civitate et suburbio constitutis salutem in Domino sempiternam: cum sanctorum patrum institutiones et præcepta * ecclesiæ, sanctorum corpora ac etiam Reliquiæ ab ecclesia militante, exemplo triumphantis debeant venerari: nosque honorum et fide dignorum pia insinuatione intellexerimus, quod in civitate et suburbio festivitas B. Angadrismæ Virginis (cujus corpus in ecclesia B. Michaelis Belvacensis venerabilter requiescit) in prædicta civitate et suburbio semel in anno cessando ab omni opere servili olim consueverit a Christi fidelibus venerabiliter observari ac etiam festivari, nosque intellexerimus, quod civitatenses et alii de dicto suburbio nobis subditi a prædicta pia veneratione sua ducti negligentia cessant penitus ac desistunt: hinc est, quod nos nolentes prædictæ piæ et venerabili consuetudini nostris temporibus in aliquo detrahi ac etiam derogari, sed eam, in quantum cum Deo possumus, ampliari cupientes, vos et quemlibet vestrum monemus et hortamur in Domino, vobis et cuilibet vestrum nihilominus in virtute Sanctæ obedientiæ ac sub suspensionis pœna districte præcipiendo mandantes, quatinus moneatis in generali omnes parochianos vestros et subditos, et ipsos ad hoc efficaciter piis monitis ac prædicationibus merita ipsius Virginis exponendo

F

* *forte* institutione et præcepto.

AUCTORE C. G. ponendo, et recitando salubriter inducatis, ut ipsi sub excommunicationis pœna secundo Idus Octobris (quo ipsius festivitas ceu nativitas in ipsa ecclesia prout moris est debet solemniter celebrari) venerabiliter festivent ab omni exercitio et servili opere cessando penitus, ac desistendo deinceps semel in anno hujus Virginis festivitatem secundo Idus Octobris cum omni veneratione celebrare studeant ac etiam festivare. Nos vero de omnipotentis Dei misericordia et Beatæ Mariæ Virginis, BB. Apostolorum Petri et Pauli omniumque Sanctorum meritis et intercessionibus confisi omnibus vere pœnitentibus et confessis, qui festivitatem Virginis memoratæ devote festivarint, ac ecclesiam B. Michaelis prædictam ob reverentiam ipsius Virginis personaliter festo prædicto visitaverint, viginti dies misericorditer de injunctis sibi pœnitentiis relaxamus. In cujus testimonium, etc. Datum anno 1321 primo die Jovis ante festum beati Marci Evan-B gelistæ.

tum Bellovaci,

21 *Hoc itaque Decreto primario antiquam populi Bellovacensis erga Patronam suam, quæ tum temporis interciderat, devotionem pœnis terrens, et indulgentiarum præmiis alliciens renovare studuit laudatus Bellovacensis antistes; secundario vero et obiter festum ejusdem solemni in ecclesia ejusdem urbis Officio sua etiamnum ætate celebrari consuevisse adstruit. Præcipuam tamen ejus solemnitatem in ecclesia S. Michaelis peragi arbitror : in Kalendario etenim et Compendio Ms. Breviarii Bellovacensis, editi anno* 1554 *ejus Officium non adeo solemne notatur; in Kalendario ad diem* XIV *Octobris ita notatum est* : Angadrismæ virginis 9 lect.; *et in Compendio Breviarii præscribitur* Oratio, Exaudi *de communi Virginum et* 9 lect. propriæ : *accrevitque postea ejusdem festi splendor per institutam a Ludovico XI Galliarum rege anno* 1473 *ob liberatam obsidione urbem Bellovacensem et repressa Burgundiæ Ducis arma, quod beneficium meritis et intercessionibus* S. Angadrismæ *præcipue referebat acceptum, annuam processionem solemnem, in qua sospitatricis Sanctæ lipsanothecam honorifice urbem circumferri præcepit, ut videre est apud l'Oiselium, qui ejusdem regis hunc pertinens Diploma exhibet inter instrumenta Historiæ seu Bellovacensis pag.* 350 ; *addit Bailletus translationem ejus in S. Michaelis ecclesia recoli* IV *Februarii, ad quam tamen diem in prælaudatis Kalendario et Breviario nullum de ea Officium signatum reperi.* D

tum in monasterio S. Pauli et Parisiis viget.

22 *Celebrem etiam ejus cultum esse in S. Pauli virginum parthenone testatur Aubertus Miræus in Fastis; qui certe, cum scribit eam* coli in monasterio Virginum prope muros urbis Bellovacensis, cui abbatissa, *ut quidem ille censuit*, præfuit, *de hoc S. Pauli virginum asceterio, ut ex ante dictis liquet, intelligendus est : neque de cultus ejus ibi celebritate ullus dubito, cum ejusdem asceterii moniales, ut ex Gallia Christiana tom. IX col.* 813 *intelligo, monasterium suum eodem in loco, in quo prius exstiterat Oratorium, ædificatum esse, et de* S. Angadrisma *velut abbatissa quondam sua glorientur. Habet præterea, ut ex Registro beneficiorum diœcesis Parisiensis patescit, sancta nostra Virgo sacellum nomini suo dicatum in ecclesia collegiata S. Marcelli, eo in loco exstructa, ubi olim vicus erat suburbanus, S. Marcelli sepulturæ donatus; ut tradunt laudatæ Galliæ Christianæ auctores tom. VII col.* 15 ; *nunc autem, urbe aucta, suburbium Parisiense est, a S. Marcello* Suburbium S. Marcelli *pariter nuncupatum.* E

DE

A D

DE SANCTIS AGRATO ET CASTURO

SEU AGRICIO ET CASTURIO EPISCOPIS CONFESSORIBUS

VIENNÆ ALLOBROGUM.

SYLLOGE CRITICO-HISTORICA.

M. S.

§ I. Episcopatus Viennensis S. Agrato vindicatur; hujus et Casturi memoria in Fastis sacris; uti et cultus ecclesiasticus.

B E

SANCTUS AGRATUS CIRCA INITIUM SECULI VIII, AC FORTE CIRCA ANNUM 711; SANCTUS CASTURUS SECULO INCERTO. *Incerta est Præsulum Viennensium*

Quod jam aliquoties Majores nostri de luxata ac perperam digesta Præsulum Viennensium Chronologia protulerunt, id, ni actum in Opere agerem, hic jure merito foret repetendum, ac præ reliquis ea, quæ Sollerius* I *Julii in Actis S. Martini Viennensis episcopi adducit; id enim idem Sollerius apposite fieri posse testatur* I *Augusti S. Vero itidem Viennensi Præsuli sacra :* Non oscitanter, *inquiens,* expendimus, quam parum fundata sit primorum Episcoporum Viennensium series, ambiguaque proinde tota istius temporis historia, nullo superstite veteri monumento, cui quis tuto innitatur, scriptoribus autem recentioribus ita implexis (*quod apte in rem nostram prolatum infra videbimus*) ut, quid ex iis erui possit, non facile intelligas. *Sollerio concordat Cointius, varia Tom. III pag.* 507 *propius ad* S. Agratum *pertinentia interserens: agit enim loco citato de prophetia sancti Clari Abbatis S. Marcelli, cujus Acta* I *Januarii pag.* 55 *Bollandus illustravit et ibidem num.* 10 *integrum prophetiæ textum æque ac Cointius exhibuit. Verba autem ad institutum nostrum præ ceteris facientia hæc sunt :* Fratres mei, secundum Apostoli dictum, per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei, quid mihi a Domino revelatum sit, non tacebo. Sex episcopos ista nostra civitas, *nempe Viennensis,* sub pace temporis Christi ecclesiam gubernantes habebit; postquam illi dormierint, sub septimo episcopo gravissima persecutio paganorum erit, et ista civitas justo Dei judicio illis ad dispergendum tradetur.

C

Chronologia, uti et eorumdem

2 *Hisce, quibusdam interjectis, subjungit Cointius :* Videtur hic nobis agendum de sex episcopis, qui diœcesim Viennensium post S. Georgium, cujus tempore Clarus abbas e vita migravit, pacifice feliciterque gubernarunt, priusquam episcopus fieret Austrebertus, in cujus pontificatum illa calamitas incidit. Præsulum Viennensium varii Catalogi, diversæque sunt epochæ, nec expertes mendorum. Apud Democharem inter Georgium et Austrebertum in cathedra Viennensi sedent hi quinque pontifices: Deodatus, Blidranus, Eoldus, Gerardus, et Bobolinus. Apud Boscium Blidrano, seu ut ipse vocat, Blidiano subrogatur Agratus, omittiturque Gerardus, cujus meminerat Demochares. Boschiùm secuti sunt Chenutius et Lievræus. Severtius illo loco eosdem exhibuit Antistites, sed Eoldum Blidiano et Agrato, *de quo nos infra,* præposuit. Robertus quatuor tantum nominavit, expuncto Agrato; idem, præstiterunt Sammarthani. Chorierus lib. 9 cap. 18 Clarum abbatem sub Caldeoldi pontificatu mortuum tradit; *at perperam, ut Vitam S. Clari loco citato inspicienti patebit; cum miraculo ad petitionem Clari pueri in sedatione fluctuum Rodani facto, proxime cap. 3 subjungat S. Clari biographus:* Erat tunc temporis vir strenuus et Deo placitus Viennensis ecclesiæ Antistes Cadoldus. *Imo capite sequenti etiamnum Clarus a biographo puer appellatur, cumque vaticinium, de quo agimus, instante S. Clari vitæ termino editum sit, non sub Cadoldo, seu Caldeoldo, sed sub Georgio, contigisse, cum Cointio vero videtur censendum similius.*

F

Catalogi: quorum aliqui,

3 Hinc *Chorierus, subdit Cointius,* sex proximos Caldeoldi successores scripsit : Landalenum, Bobolinum, Deodatum, Blidranum, Agratum, et Eoldum. In tanta scriptorum discrepantia, quid de ea re sentiamus, paucis accipe. *Quæ, cum ad nos non pertineant, hic transferenda non arbitramur; sed parem esse in Villarii apud Chenutium pag.* 479, *ac Maupertuyi Catalogis discrepantiam, quorum prior quatuor, alter vero quinque inter Georgium et Austrebertum episcopos medios numerat, præmonemus. Confirmat hæc insuper Tillemontius tom. III not. 3 pag.* 620 *et sequentibus varia erudite congerens, ex quibus liquet, quam vacillans, ac parum fundata sit Præsulum Viennensium chronotaxis :*

AUCTORE M. S.

D

*taxis. Imo vero non tantum horum præsulum dubia est chronotaxis, sed et incertum apud quosdam est, imo falsum, Sanctos nostros Præsules, quod de Ca*sturo *haud difficulter concessero, Viennenses infulas umquam tenuisse : negant Saussayus, Sollerius noster, et quidam, in quibus desideratur* Agratus (Casturus *enim in omnibus deest*) *Catalogi. Saussayus quidem in hunc modum Sanctos nostros in Supplemento Martyrologii Gallicani annuntiat :* xvi Octobris, Viennæ Allobrogum sanctorum episcoporum Agrati et Casturi incertæ sedis Antistitum, ac conspicuæ sanctitatis confessorum. *Sollerius autem, cujus verba præ ceteris urgent, cuique Sammarthani præluxerunt, sequentia, ut* S. Agrato *suum inter Viennenses pontifices deneget locum, tom. II Julii pag.* 484 *in Actis S. Eoaldi adducit fundamenta.*

uti et Ado, S. Agratum omittunt :

4 Ipsum, *nempe Eoaldum*, ordine XL, *inquit*, statuunt Sammarthani post Claudium Robertum, rejecto Agrato, seu Algrato, quem Chenu XLI numerat, Sanctum nostrum loco quadragesimo

B

secundo reponens. Democharis Catalogus imperfectior est. Pro Agrato stant Boscius in Bibliotheca Floriacensi, Le Lievre, et Chorier; verum cum Adoni notus omnino non fuisse videatur, hujus in hac parte negativa auctoritas, recentioribus istis mutua describentibus, longe prævalet, quamdiu ex certis monumentis, quæ cum Adonis Chronico conferenda sint, Agrati istius pro eo tempore existentia non probatur. Appendix ad Adonis Martyrologium, ubi xiv Octobris Agratus memoratur, id necdum evincit. *Hæc Sollerius, qui tantum sane Adoni non detulit* I *Julii pag.* 14 *in Actis S. Martini : cum enim num.* I *retulisset primorum Viennensium episcoporum ætatem ac Gesta non satis esse exacta, hæc subdit :* Dubitationes eas omnes fortasse dispelleret, saltem comprimeret Adonis auctoritas, si ejus Chronicon purum et integrum superesset : nam quod vulgatum habemus, tam parum Chronologicum est, ut nemo hactenus Viennensium episcoporum seriem recte ex ipso ordinare potuerit. *Hisce equidem non obstantibus,*

C

pondus suum inesse Solleriano Argumento, cum non nisi per sesquiseculum a S. Agrati *temporibus remotus Ado floruerit, candide fateor, ast illud utcumque solutum, ac illi, ut Sollerius innuit; satisfacturum me reor, si negativo positivum opposuero.*

at alii rectius

5 *Extat penes nos apographum Calendarii Viennensis Ms., in cujus capite hæc leguntur :* Ex antiquo Calendario, Viennensis Missalis, aut Breviarii, in quo præposito verbo Vien. sequentes Sancti indicantur : *quod solos fere enumerans Viennenses episcopos ad* 14 *Octobris hæc habet :* Agrati et Castuli epp. c. *Cui conforme Breviarium anni* 1522, *cujus et meminerunt Majores nostri die præcedente in Prætermissis, isthæc in rem nostram præscribit :* Sancti Callixti Papæ, et Martyris, ac Sanctorum Agrati, et Castoli episcoporum. Ad Vs Caplm. justi in perpetuum ℣. Exultent justi. Ad Magn. Antip. Beatus (*sed pertinens integra ad S. Callistum*) Oratio. Deus qui nos conspicis ex nostra infirmitate deficere : ad amorem tuum nos misericorditer per Sanctorum tuorum exempla restaura. Per Dominum nostrum. *Eadem plane Oratio, quæ soli Callisto præscribitur in Sacramentario Gregoriano apud Pamelium tom. II Liturgiæ pag.* 347. *uti et in Missali Tornacensi anno* 1498 *Parisiis impresso, ceterisque.* Invitatorium, regem Martyrum. Antip. Beati pauperes. Ut in communi plurimorum Martyrum. *Sub uno de communi Martyrum Sancti hi celebrantur officio, quam tamen martyrii lauream Sanctis nostris obtigisse, frustra alibi quæro; hinc ab S. Callistum Martyrem, die* XIV *coli solitum, qui præcipuas in solemnitate partes obtinet, officium de Martyribus, licet Sancti nostri martyrio vitam haud finierint, fuisse præscriptum, opinor. Quamvis porro Sanctos nostros episcopos Viennenses exstitisse prædictum Calendarium disertis verbis non exprimat, nihil inde contra nos concludi potest, cum nec in aliis hujus urbis præsulibus idem præstet. Num vero Calendarium hoc Adone sit antiquius, probare haud potis sum, imo cum et ipse Ado ultimo quidem, suo tamen recenseatur loco, ni nomen hoc postea sit adjectum, recentius illo forte*

E

videri posset judicandum : hinc si plane non satisfaciat Calendarium istud, Sollerianumque Argumentum penitus non enervet, en aliud, ut apparet, satis validum.

præsulum Viennensium

6 *Exstat inter Mss. nostra Sanctorum Viennensium præsulum Catalogus Codice S* 19, *unius supra quadraginta Viennensium Episcoporum sacris Fastis adscriptorum continuam exhibens seriem, quos inter occurrit sanctus* Agratus *ordine* XXXVIII; *cumque Sanctorum series in Austreberto desinat, ad eum primitus tantum pertigisse Catalogus iste videtur, seculoque plus integro, hæc si sic habent, Adonis tempora antecedit. Hæc autem sic se habere, ex sequentibus opinor : Catalogus iste constante, eodemque stylo ad Austrebertum usque procedit, exprimendo scilicet sancti Antistitis nomen, notamque unam chronologicam in plerisque adjiciendo ; ut* S. Nectarius sub Constantino, Juliano, Joviniano, S. Agratus sub Childeberto. *Prætergresso autem Austreberto, omissis Villicario et Berterico, qui in Adone, aliisque Catalogis nominantur, pergit in*

F

hunc modum : Proculi commemoratio sub Pipino. Bernardi, *quamvis sancti*, commemoratio viri solertis ingenii et eruditi. *Cum vero ad S. Adonem Catalogus pertingit, tempus sedis illius clarissime, quod alias nullibi fit, his verbis exprimit :* S. Ado ep. miræ sanctitatis vir anno DCCCLXXXV, rexit ecclesiam XVI annis sepultus in ecclesia Apostolorum. *Quæ discrepantiæ, si recentioris manus additiones clare non indicent, eas tamen suspicandi plausibilia subministrant fundamenta. Imo citatis modo verbis, quod alteram additionem innuit, uno quasi halitu octo simul præsulum in hunc modum :* Otranni, Bernomi, Ragenfredi, Alexandri, Soboni, Theubaldi et Leudegarii *commemoratio recensetur. Quam porro fidelis, quamque suo sit conformis autographo Catalogus iste, ex sequentibus patebit.* Nicetio *in autographo deerat* Simplicius *successor, quod advertens apographi nostri auctor, hæc subjungit :* Post hunc *(nempe Nicetium)* fuit B. Simplicius episc. ad quem B. Zozimus Papa

scripsit,

A scripsit, qui tamen in Catalogo, nescimus qua de causa, non ponitur. *Ex his igitur non immerito dictam mihi sedere opinionem, confido.*

numero adscribunt,

7 *Accedit his, at ut infra videbimus in Appendice, Adonis Martyrologium, uti et alia mox citanda, variique Viennensium Præsulum Catalogi, levioris quidem chronotaxeos, ast non ita levis equidem auctoritatis, ut horum scriptores episcopos pro arbitria finxisse, suspicari queam, nec ad id suspicandum inducere me poterit unicum Adonis silentium : imo cum auctores hi, sua se desumpsisse ex antiquis, authenticisque monumentis asseverent, licet chronotaxis confusa sit, eos saltem præsulum, quos enumerant, nomina reperisse, nec ipse, puto, Sollerius negaret. At dicet hic fortasse non nemo, me ex Adonis, aliorumque Martyrologiis in vanum quærere* Agrato *præsidium, cum iisdem ipsemet parum fidam : ea enim* Casturum *æque ac* Agratum *Viennæ episcopum sedisse constanter annotant, quo non obstante, ut ipse haud difficulter concedo, sum-* B *mopere permanet dubium, num umquam* Casturus *Viennensem diœcesim fuerit episcopus moderatus. Ast alia plane pro* Agrato, *alia pro* Casturo *stant monumenta : nam ne in uno quidem* Casturus *occurrit Catalogo, nec quidquam (deme Martyrologos supra citatos, Calendarium ac Breviarium) reperire datum est, unde vel cum sola rationis umbra ei Viennensis cathedræ regimen attribuam. Cum ex adverso varia sint, quæ, ut modo vidimus, infraque videbimus,* Agratum *Viennæ episcopum sedisse asserunt, et confirmant, quibus si Martyrologia, eaque non ita recentia jungamus, ad infringendum negativum Sollerii argumentum, ea haud parum conducunt. Hæc puto Sollerio sufficerent, ut* S. Agrato *locum suum inter Viennenses Præsules non ultra censeret denegandum ; quod si hisce nondum acquiesceret, eidem par pari reponerem; duplex enim in cathedra Viennensi sedit Simplicius, Simplĭdes, aut Simplidas, prior ordine undecimus, posterior vero decimus sextus Viennensis exstitit episcopus, primum et ipse agnoscit Ado, alterum* C *frustra apud eumdem quæres, quo non obstante Adonis silentio, utrique, ut Viennensi episcopo, locum in Opere nostro Bollandus concessit, prioris quidem* XI *Februarii, alterius vero ejusdem mensis* III, *ut citatis diebus est videre, Acta commentans.*

quamquam ordine vario de Casturo *res plane est incerta*

8 *Ordinem porro* S. Agratus *in Antistitum Viennensium Catalogis sortitus est varium : Ms. enim supra citatum eumdem exhibet ordine* XXXVIII, *Boschius, Chenutius. Lievræus, ac Maupertuyus eidem quadragesimum inter Viennenses Pontifices locum assignant ; Severtius vero tom. III Historiæ episcopatus Lugdunensis pag.* 201 *eumdem ordine quadragesimum tertium exstitisse præsulem asseverat ; ast altum apud hos omnes de* S. Casturo *est silentium ; quapropter, num vere episcopus Viennæ sederit, asserere non ausim : hinc enim eum ut talem habent plerique Martyrologi, illinc eum omittunt, quotquot inspexi, Viennensium præsulum Catalogi, nec quidquam reperi, unde constans illa et indivulsa apud Martyrologos (Castellanum excipe)* Casturi *cum* S. Agrato *connexio originem trahat, imo, si nomen et episcopalem secluseris dignitatem, ne verbum quidem de Sancto hoc apud antiquos æque ac recentiores me reperisse memini : hinc num vere in Viennensium præsulum numerum veniat, definire non valens, malui tamen eumdem in Titulo, Martyrologis id quodammodo exigentibus, ac vera ipsius sede ignota, ut talem exhibere. Uteumque se res habeat, legitimum ei æque ac* Agrato *cultum suum esse, et quod supra, num.* 5 *vidimus Breviarium, et quæ proferam Martyrologia evincunt. Ceterum fidem, quod spectat episcopatum* S. Agrati, *quam in Prætermissis die præcedente datam lector reperit, ex præcedentibus liberatam confido.*

ast cultus utriusque, ut ex diversis sacris Fastis, quibus

9 *Martyrologium Adonis ex Ms. S. Laurentii Leodiensis itidem Ms. sequentem hodie Sanctos hos annuntiat in modum :* Apud Viennam Sancti Agrati episcopi et Confessoris, et Sancti Casturi ejusdem urbis episcopi. *Eadem verba recurrunt apud Mosandrum, qui et illa ut Adonis genuina habet ; ast illius non esse, ex tribus codicibus Mosandrianis vetustioribus detexit Rosweydus, verba* E *citata ab Adone puro resecans, et in Appendicem ad hunc diem rejiciens, cui et novissime Dominicus Georgius in Adonis Martyrologio Romæ typis anno* 1745 *vulgato consonat. Florarium nostrum Ms. :* Apud Viennam S. Agrati episcopi et confessoris, et S. Casturi ejusdem urbis episcopi. *Meminerat insuper Sanctorum nostrorum, ut observatum est in Prætermissis die præcedente, ast nominibus parumper luxatis, idem Florarium nostrum hoc modo :* SS. Confessorum Agricii, et Casturii episcoporum. *Ast* non dubito, *pergit in citatis Prætermissis Byæus,* quin designentur Sancti, qui aliis Agratus et Casturus seu Castulus aut etiam Castolus vocati, sequenti quidem die a Greveno, postridie vero in Lubeco-Coloniensi Usuardi apud Sollerium Auctario annuntiantur. *Nec, unde alios ab hodiernis probem, quidquam occurrit, cum nomina illa, uti ea exprimit Florarium, frustra alibi quæsierim. Ferrarius in Topographia ad verbum* Vienna : 14 Octobris Agratus et Casturus episcopi. *Similia habet Grevenus apud Sollerium in* F *Auctariis :* Viennæ Sanctorum Agrati et Casturi ejusdem urbis episcoporum. *Iisque omnibus prolixius, at certo non verius Ms.* Martyrologium S. Viennensis ecclesiæ *(verba sunt Tituli)* nuper reformatum, et maxime a S. Adone Archiepiscopo ejusdem ecclesiæ dispositum, labore et studio Joannis Le Lievre S. Theologiæ doctoris, ejusdem ecclesiæ canonici, abbatisque S. Ferreoli instauratum, *sequens de Sanctis nostris habet elogium :* Viennæ S. Agrati Viennensis Archiepiscopi, qui tempore beatissimi Ludovici Francorum Regis Sanctitate apud Viennam XLIV Præsul floruit, quo tempore habita sunt concilia quatuor pro pace et bono statu ecclesiæ, scilicet apud Moguntiam, Lugdunum, Tolosam, et Parisios. Eodem die natalis S. Castuli ejusdem civitatis Viennensis, ut fertur in Martyrologio, Archiepiscopi et confessoris, qui tamen apud probatos auctores incertus est. *Utut porro Martyrologium hoc Adonis dicatur, verius tamen Lievræi*

est ;

AUCTORE M. S.

est; cum Adoni sive in Chronico, sive in Martyrologio, ut recte observavit Sollerius, Sancti nostri prorsus ignoti sint, ac insuper inepta Lievræi chronotaxis, quam infra videbimus, ostendit.

Sancti hi inscribuntur, liquet, omnino certus est.

10 *Eadem pene totidem verbis habet* Ordo et series Sanctorum Sanctæ et antiquæ Viennensis ecclesiæ metropolis Allobrogum in Gallia, prout in Martyrologio digeruntur, cura R. P. Petri Francisci Chiffletii, *inquit Sollerius in Actis S. Martini supra citatis*, extractus, quem anno 1661 Viennæ existens Papebrochius totum descripsit sub hoc titulo : Martyrologium, etc., *ut numero superiore vidimus, uti et Historia Lievræi de antiquitatibus Viennensium. Ast* eadem utriusque Oratio, *pergit Sollerius*, eadem sententia, cumque ab eodem Lievræo Antiquitatum Viennensium historiæ auctore compilata sint, nihil profecto mirum, si et Martyrologium et Historia eadem utrobique comminiscantur, paucissimis exceptis, quæ curiosus lector per se facile observabit. *Id* B *hic notasse sufficiat, ne cum Lievræi chronotaxis infra occurrerit confutanda, hæc frustra oporteat resumere Martyrologium vero Hilariaci monasterii S. Naboris, uti et Usuardi editio Lubeco-Coloniensis apud Sollerium in Auctariis die sequente Sanctos hos in hunc modum annuntiant :* Idibus Octobris, *verba sunt Martyrologii S. Naboris*, apud Viennam S. Agrati episcopi et confessoris, et S. Castuli ejusdem urbis episcopi. *Editio autem Lubeco-Coloniensis :* Apud Viennam Sanctorum Agrati et Castuli ejusdem urbis episcoporum Confessorum. *Solius* S. Agrati, *quod et supra num.* 8 *monuimus, his verbis :* Prope Viennam in Delphinatu S. Agrati confessoris, *de episcopatu silens, hodie meminit in suo Martyrologio Universali Castellanus.*

§ II. Sedis S. Agrati tempus, a scriptoribus varie dispositum, indagatur.

C

In tempus, quo S. Agratus, quod de S. Casturo ignotum est, floruerit, inquiritur,

Quo vero tempore Sancti nostri floruerint, modo est disquirendum, et imprimis, S. Casturi *quod spectat ætatem, ac vitæ tempus, ut modo dixi, nihil occurrit, unde ea determinem : hinc, quo seculo Sanctus hic in rerum natura extiterit, æque ac Viennensis ipsius præsulatus in incerto, donec lux major affulgeat, prorsus sunt relinquenda. Verum id in* S. Agrato *locum haud obtinet, cum varii varia Chronotaxeos adferant argumenta, quorum præcipua hic subjungo : Catalogus num.* 6 *citatus* S. Agrati *ætatem indicat his verbis :* S. Agratus sub Childeberto. *Cui consonat Chenutius, ita in hanc rem pag.* 472 *habens :* S. Agratus suffectus est S. Blidrano, *de quo* XXII *Januarii Bollandus agit in Prætermissis*, regnante Childeberto Francorum rege. Obiit Idibus Octobris. *Chenutio Boscius succedat, qui clarius in suo Elencho historico pag.* 41 *ad propositum nostrum hæc asserit :* Suffectus est Blidiano S. Agratus Viennensis Pontifex, qui imperante Leone, atque Francos Childeberto per strenuum Grimoaldum regente, vixit. Cujus tempore Anastasius imperator a Tyberio captus, ac sacramento astrictus clero nomen dedit. Decessit II Idus Octobris. *Hi ergo Sanctum nostrum sub rege Childeberto, id est, hujus nominis III, floruisse aiunt : tenuit porro Childebertus regnum, ut testatur Henschenius in Exegesi præfixa tom. III Aprilis pag.* XI *num.* 28, *usque ad annum* 711. *Henschenio adstipulatur Bouquetus, ac mirum in hoc anno Childeberti extremo statuendo, asserit Du Four apud Bouquetum tom. III pag.* 697 *esse Chronographorum consensum ; huic Chronotaxi et ipsa ætas Grimoaldi, Pippini Herstallii scilicet ex Plectrude filii, anno* 714, *teste Henschenio ac plerisque Chronographis, occisi, plane convenit.* D

Boscii ad id indicandum Chronologia

12 *Quæ vero citatus Boscius superaddit, in hunc modum tom. IV pag.* 454, *licet minus quidem feliciter, ut ex infra* § III *dicendis patebit, Blidiani ordinem et tempora, obvios secutus auctores, disposuerit, explicat, ac corrigit Cointius :* Decessit, *inquit*, E et hoc circiter anno, *nempe* 707, Blidramnus seu Blidianus Episcopus Viennensis..... sancto Blidiano Agratum subrogandum probavimus *(ast ubi id probarit, frustra apud ipsum quæro)* de quo sic Joannes Boscius in Antiquitatibus Viennensibus : Suffectus est, etc. ; *quæ numero præcedenti vidimus. Pergit porro :* Illo die in Supplemento Martyrologii Gallicani, *(id est Saussayi supra citati)*, Viennæ Allobrogum memoria recolitur sanctorum Episcoporum Agrati et Casturi incertæ sedis Antistitum, ac conspicuæ sanctitatis Confessorum. Sed Agrati sedes haberi non debet incerta : sedit enim Agratus in cathedra Viennensi, locumque in Antistitum Viennensium Catalogo inter sanctos Blidianum, et Eoldum merito sibi vindicat. Ecclesiam Viennensem rexit Blidianus sub regibus Clodoveo II, et Childeberto III ; Eoldus Episcopus jam erat anno Christi septingentesimo decimo quinto, cum Saxones in regionem Hattuariorum irruperunt, ut observabimus F ad illum annum, quo Dagobertus rex illius nominis III vitam clausit. Atque inde colligimus Agrati pontificatum, ut in posteriores annos Childeberti III regis, sic et in priores annos Dagoberti III regis incidisse.

a Cointio emendatur

13 Fallitur autem Boscius, cum ait Agrati pontificatum in illud incidisse tempus, quo purpuram deposuit Anastasius, induit Leo : prius enim quam Anastasius imperium abdicaret, Eoldus Agrato in episcopatum Viennensem successit, et Anastasio exauctorato, non statim suffectus est Leo, sed Theodosius, cui Leo postea subrogatus est. Alio loco Chronologiam istorum imperatorum examinabimus. Interim textum Boscii sic corrige : Suffectus est B. Blidiano Sanctus Agratus Viennensis Pontifex, qui Francos Childeberto et Dagoberto per strenuum Grimoaldum regentibus vixit, decessit II Idus Octobris. Vixit Grimoaldus Major domus ad annum usque Christi septingentesimum decimumquartum, nec ultra hunc annum superstes et in vivis fuit Agra-

tus

A tus episcopus. *Quæ vero de irruptione Saxonum in regionem Hattuariorum Cointius refert, ea ipsa anno* 715 *contigisse, ex Annalibus, ut apud ipsum videre est tomo citato pag.* 550, *Petavianis, Tilianis, Fuldensibus, et Chronico Sandionysiano, certum est. Subnectit porro verbis proxime citatis Cointius :* Ado in suo Chronico addit, Eoldum episcopum ecclesiæ Viennensi præfuisse cum Saxones in regionem Chatuariorum irruperunt. *Verum id Ado, aut quivis ei notas marginales addidit, saltem in editionibus Parisina anni* 1561, *ac Basileënsi anni* 1568, *quibus utor, non ad annum* 715, *sed* 717 *ad marginem notatum refert. Ast Adonis textus infra redibit.*

cui Maupertuyus,

14 *His utcumque digestis refragatur tamen Maupertuyus, novissimus, qui mihi præluxit, rerum Viennensium scriptor; Sanctumque nostrum episcopum sedisse scribit anno Christi* 715 *sub Gregorio*
B *II. Ipsum loquentem audiamus in Historia de Sanctitate Ecclesiæ Viennensis Gallice vulgata; hujus ergo pag.* 88 *hæc ad marginem tradit :* Sanctus Agratus XL Archiepiscopus anno J. C. 715, Gregorii Papæ II secundo, sub Majoratu Caroli Martelli. *In Catalogo vero suæ Historiæ præfixo Sanctum hunc anno* 716 *asserit floruisse ; de cetero prædictis conformis utrobique assignat Sancti nostri successori Eoaldo annum Christi* 718. *Sedit porro Gregorius II, ut Baronio placet, ab anno* 714, *verius autem, ut habent Papebrochius, Cointius, ac Pagius ab anno* 715. *Hinc, si floruit* S. Agratus *anno* 715, *perperam allegatur Gregorii II secundus, aut si hujus anno secundo, annum Christi* 716 *utrobique Maupertuyus assignasse debuisset; quod vero Caroli Martelli Majoratum spectat, hujus initium Henschenius in utroque Stemmate genealogico præfixo tom. III Martii, ac* III *Aprilis anno* 716 *collocat, quem quidem annum ut ejus primum Francorum Annales non exprimunt, eodem tamen Majorem-domus fuisse aperte innuunt, imo Carolum anno*
C 715 *id muneris inchoasse, idque inter eruditos satis convenire, modo, ut videre est tom. II Octobris pag.* 535 *et* 537 *in Actis S. Magdalvei Notis* i *et* cc, *Majores nostri observarunt.*

ast ratione neutiquam solida, refragatur;

15 *Ex his consequens fit, Maupertuyi chronotaxim, si Caroli Martelli Majoratum spectes, modo Sanctus noster sub eo floruisset, satis vero esse conformem ; verum Sanctus hic ad ea tempora pervenisse non potuit, ut infra clarius videbimus, cui et Ado, qui Caroli Majoratu inchoante, seu anno* 715, *Eoaldum Antistitem* S. Agrati *successorem Viennensem diœcesim moderatum esse pag.* 207 *scribit, refragatur : Viennensem igitur scriptorem hac in re necesse est deseramus; nec movere quemquam debet Maupertuyum in Historiæ suæ fronte, eam ex authenticis ac originalibus monumentis de archivio episcopatus ac capituli acceptis asserere esse conflatam; id enim et reliqui omnes, quamvis in innumeris fere discordes, in operum suorum capite confidenter enuntiant, ut hinc et ipsos fontes turbidos nonnemo suspicetur, ac locum communi adagio :*

Dulcius ex ipso fonte bibuntur aquæ,

hic sentiat denegandum. At dicet forte quis in gratiam Maupertuyi rerum Viennensium scriptoris Chronotaxeos, Adonem in Chronico pag. 207 *tantummodo meminisse Eoaldi ad annum* 717 ; *hinc* S. Agratus, *qui Adoni ignotus est, ad illa tempora pervenisse videtur. Verum etsi Ado primam tantum anno* 717 *ad marginem notato, Eoldi, ut ipse vocat, injecerit mentionem, eumdem tamen ut sedis ejus primum non venditat, et dato hanc Adoni fuisse mentem, parum referret, cum tota illa Adoniana periodus perperam ibidem disposita, ad annum* 715 *sit transferenda : eo enim anno* Carolus Pipini filius e carcere evasit, *eo anno* Saxones terram Matuariorum, *id est Hattuariorum,* devastaverunt, *quæ tamen, si Adoniani Chronici Notæ marginali credamus, anno* 717 *demum evenerunt.*

16 *Modo Lievræum audiamus,* cujus imperitissima distribuendorum temporum ratio, *ait merito Sollerius* I *Julii in Actis S. Martini Viennensis episcopi,* satis evidenter ostendit, quam apud Viennenses incertus sit primorum, *imo et posteriorum, ut jam vidimus, infraque videbimus,* istorum episcoporum calculus. *Lievræus ergo in Historia de antiquitate et sanctitate urbis Viennensis Gallice vulgata, hæc in rem nostram pag.* 178 *scribit :* Sanctus noster Blidianus moritur II Calendas Januarii, cui in ecclesia Viennensi successit S. Agratus regnante Ludovico I cognomine Pio Caroli magni filio, qui strenuus Apostolicæ sedis defensor extitit. Leonem enim III ab inimicis tutatus est, ipsumque Stephanum V in Gallia suscepit, cujus manibus ipse cum Irmingarde regina uxore coronatus est... S. Agratus moritur III Idus Octobris, quo sedente, dictus rex Ludovicus quatuor fieri procuravit concilia pro pace ecclesiæ, Moguntiæ, Lugduni, Tolosæ et Parisiis. *Hæc ille. Quæ sane a reliquorum calculo integro plus seculo distant : concilia enim quatuor, quæ Sancto nostro sedente Lievræus celebrata asserit, una cum Baronio et Pagio, Labbeus, Harduinus, ac Mabillonius anno* 829, *ut apud ipsos anno citato est videre, recte collocarunt.*

Lievræus autem E

F

turpiter hallucinatur, ut ex historiographis aliis

17 *Verum Lievræum pro arbitrio hæc scripsisse, quæ proferam, luculenter ostendunt : in* Epistola *namque* generali *apud Labbeum tom. VII Conciliorum col.* 1590, quam Ludovicus Pius imperator ex placito Aquisgranensi misit de conciliis episcoporum in quatuor regni partibus congregandis, *imperator ipse metropolitanos enumerans, ut apposite advertit J. Sirmondus apud Labbeum tomo citato col.* 1667, *jussit Lugdunum convenire præsules* ex Lugdunensi prima, Viennensi, Alpibus maritimis, et Narbonensi secunda. *Horum porro metropolitanorum nomina rex in hunc modum exprimit :* Ubi, *id est Lugduni,* Agobardus, Bernardus, Andreas, Benedictus, Agericus cum Suffraganeis suis similiter conveniant. *Viennensis vero Præsul Concilio Lugdunensi, cujus Acta perierunt, præsens, fuit S. Bernardus, cujus Vitam illustravit Bollandus tom. II Januarii die* XXVIII *pag.* 544, *quem tamen Concilio Lugdunensi Bollandus, Henschenius vero Agobardum tom. I Junii, die* VI *pag.* 748 *interfuisse, haud obser-*

AUCTORE M. S.

observarunt. Extitit autem Bernardus seu Barnardus secundum Severtii Catalogum episcopus ordine LII, secundum Chenutium LI, secundum Lievræum, Maupertuyum, ac Villarium LIX, secundum Sammarthanos vero LVIII. Eumdem porro Concilio Lugdunensi interfuisse testatur Maupertuyus : In Concilio Lugdunensi, *inquit Gallice pag.* 107, cum suis Suffraganeis aderant quinque Metropolitani, Agobardus Lugdunensis, Bernardus Viennensis, Andreas Tarentasiensis, Benedictus Ebrodunensis, et Agericus, cujus Sedes ignoratur. *Imo est Aquensis juxta Pagium, ut modo videbimus. Huic adstipulantur Sammarthani :* Nominatur, *inquiunt in editione* 1656, *Bernardus* in Concilio Lugdunensi 828, *imo* 829.

ostenditur, imo somniis indulsisse videtur,

18 *Confirmat modo dicta Pagius in Critica Baronii ad annum* 828, *quo eminentissimus annalista conciliorum ut anno sequente celebrandorum mentionem fecerat ; en Pagii verba tom. III pag.* 535 : Tertio vero, *inquit,* apud Lugdunum ubi Agobardus Lugdunensis Archiepiscopus, Bernardus Viennensis, Andreas Tarentasiensis, Benedictus, Agericus cum suis Suffraganeis similiter conveniant. Hi duo Archiepiscopi alii esse non possunt, quam Aquensis et Ebredunensis. *His apte Agobardi tempora conveniunt, cujus cum S. Bernardo amicitiæ et ipse Lievræus meminit ; cum enim, licet hæc non ita per omnia firma Henschenio appareant, ab anno* 815 *usque ad annum* 840 *Lugdunensi cathedræ in eorumdem præsulum Catalogo Chenutius præsedisse scribit. Ast penitius quodammodo Lievræum intueamur, videamusque, num Historiographi sinceri partes egerit, num contra somniis indulsisse, imo num Chronologiæ involvendæ, quod alibi ipsi exprobrat Sollerius, studuisse censendus sit : pagina enim* 177 *apud ipsum hæc verba sunt :* Moritur *nempe Carolus magnus* Aquisgrani mense Januario anno 814, Catalogo Sanctorum a Paschali III licet schismatico adscriptus, ecclesia enim ob miranda hujus monarchæ magni gesta canonizationem hanc toleravit. *Hisce subnectit morientis imperatoris ad filios præclara monita, ac verba ex ipso a nobis num.* 16 *relata, quæ omnia ipso Lievræo teste annis* 813 *ac* 815, *cum Baronium his annis citet, contigerunt, quæ, an vere subsistant, unice intendens Sancti nostri Chronotaxi, modo, de quo lectorem præmonitum volo, non inquiro.*

cum notas chronologicas absque delectu

19 *Sequitur porro pag.* 178 S. Agrati *in cathedra Viennensi proximus successor S. Eoaldus, seu ut ipse scribit, Edoaldus, cujus elogia dum deprædicat Lievræus, hæc pagina sequente subjungit :* Excellens hic ac pius pastor suo tempore recepit donum pretiosarum Reliquiarum, quas ad ipsum misit Constantinus Papa anno 713, una cum sequente, *quod et profert,* rescripto. *En per seculum integrum antecedit successor decessorem, et ne in numeris typographi suspiceris errorem, faciunt sequentia, quæ eadem pagina producit :* Ado Viennensis, *inquit,* narrat Constantinum Papam fuisse natioue Syrum, hominem benignissimum, præcellentem humilitate, ac charitate præcipue in succurrendis pauperibus cariori tempore. Sancte hic moritur anno 714 *imo* 715, *quo Gregorius II (vide num.* 14) *ejus successor sedere cœpit. Insuper S. Edoaldo supparem facit Sanctum Joannem Damascenum, cui manum præcisam ex testimonio Baronii anno* 727 *asseverat. Huic Edoaldo succedit S. Bobolinus, ast ipsummet Lievræum dissereutem audiamus :* S Bobolinus, *inquit,* numeratur 24 Viennensis Archiepiscopus, tempore ejusdem Leonis tertii hæretici, regnante Dagoberto II Francorum Rege, cum bonus justusque Princeps Grimoaldus occisus est Leodii, ubi patris visitandi gratia advenerat.

Viennensibus episcopis affingat,

20 *Testudinem plane imitatur Lievræus, ac, si ita pergat, brevi ad S. Pauli, ut sibi imaginatur, primi Viennensis episcopi tempora ordine retrogrado pertinget. Dagobertus enim II, si Henschenio Lievræus credat, anno* 680 *occisus fuit ; ast error hic in Lievræo plane tolerabilis, si modo error vocari queat, cum post ipsius tantum tempora celebris illa inter historiographos de tribus Dagobertis quæstio eruditorum aures pulsare cœperit : hinc Dagobertum III anno* 715 *mortuum, eum indicare voluisse, ex Grimoaldi, ut modo vidimus, anno* 714 *occisi, tempore luculenter patet ; ast hinc palpabiles nondum desunt parachronismi. Pagina namque præcedente Constantinum Papam obiisse scripserat Lievræus anno* 714, cui per aliquot annos, *ut ibidem ait, supervixit Edoaldus sancti Bobolini decessor : qui ergo Bobolinus anno* 714, *Grimoaldo, testibus Henschenio, Pagio, et tota forte chronographorum turba, extremo, Viennensi cathedræ præsedisse potuit? Quomodo insuper sanctus hic Bobolinus secundum Lievræum ordine XLII sedisse potuit sub Dagoberto II (puta III) cui annus* 715 *extremus fuit, et Sanctus noster secundum eumdem ordine XL episcopus sub Ludovico I Caroli magni filio, qui fere integro seculo Dagoberto III floruit posterius? Pergit interea Lievræus suo more Catalogum pertexere, donec tandem in S. Volfero ad saniorem quodammodo chronologiam redire velle videatur, ac velut oblitus eorum, quæ pag.* 177 *et* 178 *scripserat, ad indicanda* S. Agrati *tempora, eadem prope, ut quandoquam Volferus floruerit, explicet, repetit, ac repetere cogitur.*

et seipsum oscitantiæ condemnet;

21 *Ast clarius etiam seipsum Lievræus confundit, seseque parum cordatum agere scriptorem ipsemet prodit pag.* 195, *cum sanctum Bernardum proximum in sede Viennensi Volferi successorem dilaudat his verbis :* Sequitur S. Barnadus 49 Archiepiscopus, vir sublimis virtute, pietate, ac eruditione, Archipræsul consecratur Viennensis post S. Volferum, inchoante regnum Ludovico Imperatoris dicti Caroli filio. *En epocham ipsam eamdemque, quam supra S. Agrati initio terminis vix variatis posuerat. Conciliorum tantum, quæ vere Barnardo seu Bernardo sedente celebrata sunt, meminisse debuisset, et notæ chronologicæ, quas supra inepte, ut* S. Agrati *tempora indicaret, adduxit, sancto Bernardo per omnia convenirent. Sufficiant hæc pro specimine, ut lector de Lievræi lucubratione judicium ferat, plures interea, si cui otium fuerit, hujus generis anachronismos facile deteget, ac diversis in Opere nostra locis detectos inveniet :*

ast

A *ast diutius his ineptiis displicet immorari, et hoc ergo rejecto, ad Severtium alterum de rebus Viennensium scriptorem properamus, qui, quid velit, vix intelligo. En integram de* S. Agrato *periodum tom. III pag.* 201 *accurate descriptam :*

nihilo Lievræo melior Severtius, qui

22 XLIII. S. Agratus ex Chenutio, et Lievræo, obmutescentibus Demochare et Villario tardius sedit ex sequutis præmissis justioribus calculis, quam ferant tempora Childeberti II Francorum regis morientis initio anni citati septingentesimi decimi quinti, et male allati a Bosco, ac Chenutio cum toto cursu Agrati, qui Antistes jam vere sedit ab anno 716, coætaneus præfato regi Dagoberto II, nec non mediis fere annis 26, quibus imperabat Leo III Isauricus hæreticus, inchoans anno citato. Ea propter Agratus vixit ad annum usque circiter septingentesimum vigesimum, ut minimum, etiam juxta reformatam paulo aliorum mentem. *Quantum ergo Severtim capio, agit de Childeberto, ac* B *Dagoberto utroque hujus nominis III, licet annum Childeberti emortualem, cunctis obnitentibus chronographis anno* 715, *qui talis Dagoberto extitit, perperam innectat : Childeberto enim tertio, ut num.* 11 *vidimus, annus* 711 *extremus fuit. His ego positis carpit Severtius Chenutium ac Boscium, errorisque arguit exinde, quod* S. Agratum *sub Childeberto asseruerint floruisse : hunc porro ut probet errorem, subtiliter, ut ipsi videtur, imprudenter tamen procedit; movet enim de loco suo Eoaldum Sancti nostri successorem; eumque BB.* Agrato *et Blidrano præponit, hac quantum assequor ratione ductus.*

perperam Viennensium episcoporum Catalogum invertit,

23 Hic *nempe Eoldus, inquit,* certe antecedit Blidrannum, quia ad eum scripsit Constantinus Papa, mittens ei Sanctas Reliquias pro cathedrali ecclesia Viennensi tunc recens constructa, qui Papa nota præcipua hujusce loci non est prætergressus annum septingentesimum decimum quartum *(imo ut modo aliquoties vidimus, obiit* 715) dum eo saltem pervenit ex Genebrardo. C Unde coacti sumus tutiore via Præsulem hunc præmittere sequacibus Blidranno et Agrato, qui tamen apud alios scriptores antecedunt, tempora exactius non perscrutantes. Qua in re non est habenda levior ratio ad confusos Leonem imperatorem et Dagobertum II (*puta III*) regem Francorum, quos illi authores crassa Minerva inserunt tempore istius episcopi, licet ei minime concurrant, sed regnarint posterius. *Ast vellem et ipse exactiorem hujus pro arbitrio suo Catalogi inversionis adferret rationem : quod enim decessorum tempora ita disponat, ut ad annum* 714, *si Eoaldus in suo persistat loco, pertingere non valeat, id sibi imputet ; cum plerumque pro libitu episcoporum tempora distribuat, duceraque cæcum, Lievræum puta, Baronio ac Adoni in S. Georgio* xxxix *Præsule, et forte alibi præferat. Si enim, anno* 614 *currente, ut sentit Cointius,* S. Agratus *obierit, quidni Constantinus Papa, cui annus* 715 *extremus fuit, ad S. Eoldum, seu Eoaldum* S. Agrati *successorem litteras dedisse potuit ?*

24 *Qua vero ratione Severtius asserat Leonem imperatorem, et Dagobertum II (puta III) regnasse episcopatu S. Eoaldi posterius, non video : adiit quidem Leo imperium anno* 716, *et consequenter Eoaldo in sententia Severtii posterius ; ast Dagobertus III diadema regium sumpsit anno* 711, *fato functus dimisit* 715, *cumque secundum Severtium S. Deodatus XL præsul sedem Viennensem occuparit anno* 713, *Eoaldus* 714, *Blidraanus* 715, *consequens fit, S. Eoaldum in sententia Severtii Dagoberto synchronum fuisse, ac ipso regnante floruisse : nec confundenda sunt utriusque principis regna, cum Dagobertus ad Leonis imperatoris initia, anno isthæc præcedente mortuus, non pervenerit. Imo nec extra dubium Rescripti, quod præcipuam ordinem invertendi ansam præbuit, ut infra videbimus, auctoritas est ; subtimide de eo agit Sollerius ; Si vera est, inquit in Actis S. Eoaldi num.* 1, Constantini Papæ ad eum epistola inferius citanda. *Et num.* 4: Hæc... ex epistola Constantini Papæ, quam profert Boscius, fidelis opinor talium monumentorum disquisitor. *Similia duo idem Boscius in citato Elencho pag.* 42 *et* 43 *profert Rescripta, unum a Gregorio, aliud a Zacharia Pontificibus Austreberto Viennensi episcopo data; sed utrumque ad annum* 719 *pag.* 617 *Cointius asserit commentitium, hujus enim generis Rescripta exiguam apud criticos fidem invenire soleat. Consequens igitur hinc fit, ordinis invertendi Severtio haud satis fuisse fundamenti ; omnes insuper, quotquot inspexi, Catalogi constanter Eoaldum* Agrato, *aut si iis absit, Blidrano, aut Blidiano, licet præsul hic, ut modo videbimus, seculo præcedente floruerit, postponunt, quorum auctoritas Severtii asserto, nulla ratione firmato, plurimum debet prævalere. Quod autem auctores alios tempora exactius perscrutari neglexisse asserat, gratis ipsi concessero ; ast quod in aliis culpat, nec ipse evitat.* E

AUCTORE M. S. ac in Chronologia labitur.

§ III. Tempus proximum S. Agrati decessorum inquiritur : quo tempore S. Agratus sedere inceperit, obieritque, utcumque statuitur. F

Unum adhuc superest, quod Chronotaxi num. 11 *dispositæ maxime obsistere videatur ; tot namque antistites tantilla temporum intercapedine Viennenses infulas sunapsisse, susceptasque deposuisse ; numerat enim ex Adone Sollerius tom. II Julii die* vii *pag.* 484 *inter Caldeoldum et Eoaldum posterioris Acta recensens, medios hos, secluso* Agrato, *præsules : Dodolenum, Boboliaum, Georgium, Deodatum, Blidrannum, addo ego* Agratum, *hosque Pontifices Adonem secutus ab anno* 696 *usque ad* 718, *imo ex propria sententia* 715, *aut, ut loco citato num.* 2 *asserit, ad summum* 716 *Sollerius admittit floruisse ; fatetur quidem iterato Sollerius brevis-*

Viennensium præsulum propius S. Agratum præcedentium,

AUCTORE M. S.

brevissimas esse tot episcoporum periodos, seseque hæc ægre amplecti insinuat : At cum ex Chronico Adoniano, *inquit*, certiora educi nequeant, his eatenus inhærendum, donec distinctiora eruantur. *Verum hic errorem in Adonis Chronico hujusque descriptoribus cubare, non ultra dubitandum ratus, altius horum præsulum tempora indaganda, ac antiquiora monumenta operosius censui consulenda, ex quibus non infeliciter, ut opinor, quorumdam, utinam omnium, tempora eruo. Autequam vero illa distinctius propono, videnda sunt ea, quæ Sollerium præcipue, ut hasce breviores episcoporum periodos admitteret, impulerunt ; en ergo Sollerii rationes num.* 2 *allatas :* Utut plures, *inquit*, jam memoraverim, qui de Viennensibus episcopis scripsere, exactam eorum chronologicam seriem nemo hactenus ordinavit.

ac subsequentium tantillo tempore numerus, 26 Ætatem Chaldeoldi ex Adonis Chronico reduxerat Bollandus ad annum, a nescio quo ibi notatum, 696, quocirca jam dixi multos brevi B tempore episcopos Viennæ sedisse, etiam dum ad annum 718 in eodem Chronico signatum, collocarentur S. Eoaldi principia. Interim si recte considerentur omnia, non tantum infulas tunc non suscepisse, sed neque ad eum annum pertigisse videtur Sanctus. Interponitur S. Eoaldus apud Adonem epochis duabus non ignotis. Primam collige ex Chronici verbis pag. 207 : « Carolus Pipini filius ex alia uxore, cum captus a Plectrude, Pipini quondam uxore, teneretur, auxiliante Domino, evasit. » Notant hæc annum 715 « et tunc » inquit Chronicon, « Eoldus Viennensis episcopus jam habebatur » . . . . . . Paulo post . . . . . subjungit : « Dagobertus rex, annis quinque regnans, mortuus est. » Hæc nos ducunt ad annum 716, ad quem ut summum differri potest S. Eoaldi obitus. *Cum ergo Sollerius nihil haberet, uti nec ipse habeo, duabus his epochis opponendum, his non immerito inhærendum, censuit; et ex consequenti recte circa annum* 715 *S. Eoaldi obitum statuit figendum. Verum* C *Cadeoldi ordine* XXXIV *episcopi ætatem nec Bollandus, nec Sollerius eidem inhærens, sunt assecuti. Bollandus quidem in suo de Cadeoldo Commentario* XIV *Januarii pag.* 975 *annum præsulis hujus emortualem non exprimit, in margine tamen more nobis consueto episcopum hunc circa annum* 696 *obiisse notat, quod num.* 2 *non obscure confirmat : cum enim ex Boscio,* Cadeoldo Viennensem ecclesiam administrante, rerum potitum in Oriente Justinianum, apud Francos Clodoveum Dagoberti filium, ac Theodoricum *retulisset, hæc subjungit :* Ast in Clodoveo falli videtur : nam Clodoveus Dagoberti filius anno 660 decessit, quando Cadeoldus Edicti successor necdum episcopatum erat adeptus. Potius Clodoveum III Theodorici filium scribere debuisset : hic enim anno Christi 690 regno admotus ; . . . tenuitque id usque ad annum 694.

a Sollerio, ægre licet, admissus, 27 *Eumdem porro Cadeoldum ad annum* 685 *ac sequentem sedisse ex Epistola Joannis V Papæ, a Boscio recitata, num.* 4 *Bollandus asserit ; verum au*-D *diamus de hac Cointium disserentem ; prius tamen, qua de causa de citata Cointius agat Epistola, cum ad rem pertineat, videamus. Cointius tom. III pag.* 508 *sex illos episcopos Georgium inter et Austrebertum, de quibus nos supra num.* 2, *commode reperire nescius, id videtur iniisse consilii, ut Caldeoldum, ut ipse vocat, et Edoaldum diversos fuisse statueret episcopos; ratio autem quæ fundamentalis videtur eidem, hæc est : Caldeoldus colitur* XIV *Januarii, Edoaldus autem sacris Fastis inscribitur ejusdem mensis* XIX; *cum ergo, dies quibus coluntur, diversi sint, Sanctos procul dubio diversos esse, qui coluntur, est arbitrandum. Verum præterquam, quod in nullo Catalogo, nec in Adonis Chronico uterque distincte episcopus statuatur, levis sane momenti est duplicata illa annuntiatio, et apud Martyrologos obvia, ut Prætermissos et in alios dies relatos apud nos inspicienti, fiet evidens. Hinc nihil obstat, quominus cum Bollando Cadeoldum et Edoaldum seu Edaldum eumdem arbitremur : aliud plane est de S. Eoaldo seu Eoldo* S. Agrati *successore, quem a S. Cadeoldo illius Acta illustrans,* 7 E *Junii Sollerius docet distinguendum. Modo Cointium de citata Epistola disserentem audiamur :* Boscium, *inquit loco citato num.* XXI, qui utrosque in errorem traxit, commentitia fefellit hæc Epistola, quam Joannes Papa per Felicem presbyterum Edaldo Viennensi episcopo transmisisse fertur. *Recitata porro Joannis Papæ V Epistola, pergit in hunc modum.*

cum documentis spuriis innitatur, rejicitur, ac 28 Illam Epistolam Joanni Papæ quinto attribuit Boscius hac ad marginem notatiuncula : « Iste fuit Joannes V, qui sedere cœpit anno Domini 685. » Boscio adstipulatur Saussayus in Panoplia clericali, *(quam inspicere non licet)* part. 1, lib. 3, cap. 1. Refragatur ratio temporis. Nam Caldeoldus, quem auctores illi cum Edaldo confundunt, multo citius pontificatum gessit. Idcirco quidam recurrunt ad Joannem quartum, qui non Edaldo quidem, sed Caldeoldo coævus esse potuit : ecclesiæ enim præsidere cœpit anno Christi sexcentesimo quadragesimo, vitamque F clausit anno Christi sexcentesimo quadragesimo secundo. Verum litteræ supra recitatæ nullius sunt autoritatis, quia Edaldo titulum archiepiscopi usumque pallii concedunt, et unum ex Sancti Pauli discipulis primum ecclesiæ Viennensis Antistitem fuisse testantur. Adde quod epistolas, quæ continentur in libello antiquitatum Viennensium apud Boscium, si de Viennensis ecclesiæ initiis, et prærogativis agunt, suppositas aut certe suspectæ admodum fidei esse credimus, atque ita habendas jam docuit Joannes Launoius cap. 2 in Discussione responsionis ad dissertationem de duobus Dionysiis. *Ad rem certo est Cointii censura, cum Archiepiscopi nomen non nisi seculo nono ad mediam sui partem vergente in usu communiter esse cœperit ;* tamque antiqua, *ut in Actis S. Metropoli* 8 *Octobris pag.* 211 *num.* 5 *Majores nostri asserunt,* ecclesiarum non modo Trevirensis, Coloniensis et Tongrensis, sed multarum etiam aliarum in Galliis origo, ab eruditis hodie ple-

A rumque vel revocatur in dubium, vel plane rejicitur. *His ergo epistolis missis, aliunde supra dictorum præsulum tempora, quantum per hasce tenebras licet, disponamus.*

quorumdam ejusdem

29 *Prior itaque, qui mihi e septem a Sollerio enumeratis occurrit episcopis, Dodolinus est, alia nomine teste Cointio tom. III pag.* 183 *Landalenus dictus; Cointio præivit Bollandus hujus Dodolini* 1 *Aprilis Acta illustrans, ac ex sententia recentiorum eumdem cum Landaleno aliqua tamen cum formidine, cum hæc in fine verba adjiciat :* An diversi statuendi sint Landelinus, Dodolinus, seu Dolinus, inquirant Viennenses, *asserens esse confundendum : eumdem interea et nos opinamur, nec tamen Cadeoldi successorem, verum ejusdem decessorem statuimus; rectene an secus judicet lector ex sequentibus. Interfuit Landalenus synodo II Cabilonensi, habitæ sub Clodoveo II rege :* Sed quoto ejus anno, *inquit Bollandus proxime citatus*, non liquet. Refertur a Sirmondo ad annum DCL, qui
B in Notis docet habitam saltem esse ante annum DCLVIII; *Pagius vero, quem vide, more suo erudite tom. III pag.* 39 *synodum hanc ante annum* 653 *probat fuisse celebratam, ac Cointii conjecturam, qua eamdem anno* 644 *celebratam statuit, asserit esse levem. Consequens ergo fit ex dictis, Landalenum ante annum* 653 *Viennensem diœcesim fuisse moderatum. Imo eamdem synodum anno* 650 *celebratam esse communiter scriptores tradunt, titulusque concilio adscriptus his verbis confirmat :* Concilium Cabilonense; *Sirmondus tom. I Conciliorum Galliæ pag.* 489, Clodovei II evocatione VIII Kalendas Novembris in urbe Cabilono *(Châlon sur Saône)* celebratum circa annum Christi DCL Martini Papæ II, Clodovei ejusdem Regis VI. *Titulum eumdem Labbeus noster describit, Harduinus autem consulto, ut videtur, annum Clodovei II reticuit.*

urbis ontistitum

30 *Quot porro annis ante, quotque post eamdem synodum Landalenus floruerit, dicendo non sum : id unum in confesso est, S. Landalenum concilio*
C *Cabilonensi sub Clodoveo II Cabilone in S. Vincentii basilica celebrato interfuisse, eique his verbis post Lugdunensem præsulem calculum suum adjecisse :* Landalenus episcopus ecclesiæ Viennensis his constitutionibus subscripsi. *Id vero concilium Cointius anno* 644, *alii autem communiter, ut diximus, anno* 650 *volunt contigisse : dissidium ex eo potissimum capite oritur, utrum anni sedecim, quibus regnavit Clodoveus II, omnes a morte patris ejus Dagoberti sint inchoandi, an vero sex annis prius, quibus cum patre regnarit, de quibus consulesis Pagium, Cointium, Valesium, aliosque : nobis enim sufficit concilium Cabilonense ante annum* 653, *testante Pagio, esse certo celebratum. Sequitur modo Cadeoldus Landaleni successor; sed an proximus? Negat Bollandus ad diem* XIV *Januarii (varia Cadeoldi nomina videsis ibidem) de eodem agens ac innixus denuo spuria (iisdem enim ac supra citatis vitiis laborat) apud Boscium Agathonis Papæ ejusve successoris Leonis ad Edictum epistola, eumdem Edictum Cadeoldi statuit decessorem. Cum autem rejecta hac epistola nihil, unde Edictum hocce tempore sedisse definiam, suppetat, eum potius ante Landaleni tempora sedisse suspicor, aut si vere Landalenum inter et Cadeoldum episcopus fuerit, breve, ut ex dicendis constabit, sedis illius tempus fuisse oportet.*

31 *Varia inter, quibus Cadeoldus subscriptus legitur, publica instrumenta, primum apud Sirmondum tom. I pag.* 495 *occurrit* Privilegium libertatis monasterio sancti Dionysii concessum a Landerico episcopo Parisiacensi. *Privilegio huic subscribit primo ipse Landericus, tum Munemundis Sedis suæ, ut et ceteri faciunt episcopi, tacito nomine; verum cum Munemundus (Mabillonio, Pagio Aunemundus, Chenutio ac Severtio in Præsulum Lugdunensium Catalogo Annemundus dictus) Canderico, qui Chenutio, ac Severtio Gaudericus est, Concilio Cabilonensi subscripto, successerit, procul dubio Lugdunensis præsul venit intelligendus. Sequitur porro Privilegio subscriptus Gauualdus seu Gouvaldus, qui in ejusdem Privilegii confirmatione, ut modo dicam, dictus legitur Chaoaldus; quamvis porro utramque hujus nominis efformationem inter a Bollando Cadeoldi nomina allata non reperiam, ita equidem sunt affinia, nempe Caocaldus, Caldeoldus, Caldeolus, Cadeolus, ut pro illius temporis more, aut Amanuensium incuria paucæ litteræ luxatæ manifeste appareant. Datum hoc Privilegium scribit, in Notisque concordat, anno* 658, *de quo statim, Sirmondus, apud quem hoc Privilegium concluditur clausula :* Facto Privilegio sub die Julii in anno XV regnante Cludovico gloriosissimo rege. *Sequitur modo apud eumdem Sirmondum pag.* 497 : Conventus Clipiacensis, in quo Clodoveus rex auctoritatis suæ præceptum de eadem monasterii libertate conscribi jussit anno Christi DCLIX Vitaliani Papæ III Clodovei ejusdem regis XVI. *Conventui huic Cadeoldus, qui Chaoaldus hic dicitur, interfuit, in eoque Clodovei Præcepto, quod ex authographo Mabillonius de re diplomatica lib.* 6 *cap.* 7 *exhibet, subscripsit his verbis :* in Christi nomine *(hæc apud Sirmondum desunt)* Chaoaldus consenciens subscripsi. E F

ordo

apud Adonem,

32 *Quo vero anno Conventus hic celebratus fuerit, haud modica est inter eruditos disceptatio : Sirmondus loco citato habita annorum Clodovei ratione eumdem celebratum asserit anno Christi* 659; *huic concordant Labbeus, uti et Harduinus, eumdem ad Marginem annum Præcepto apponentes. Cointius vero ad annum* 653 *pag.* 374 *et sequentibus pluribus de hoc Præcepto disserens, num.* XXXI *idem hoc anno a Clodoveo rege pro sancti Dionysii monasterio ex aliorum opinione asserit emissum ferri. Calculum suum opinioni huic tom. III ad annum* 662 *pag.* 39 *num.* 2 *Pagius adjicit, Baroniumque in hunc modum corrigit :* Dicitur *Clodovei Præceptum nempe* « datum sub die X Kal. Julias an. XVI regni nostri Clipiaco » ideoque Baronius perperam hoc anno ejus meminit, cum annus ille XVI Clodovei inciderit in annum Christi DCLIII. *Henschenius autem die* X *Junii in Actis S. Landerici, quibus coronidem, utpote paralysi correptus, Papebrochio*

AUCTORE M. S. *chio prosequente, haud imposuit, ejusdem Landerici Privilegium (de quo numero præcedenti) anno* 651 *concessum, Conventumque anno subsequente celebratum asserit, en verba :* Factum, *inquit num.* 4, illud Privilegium anno xv, regnante Chlodoveo, ergo Christi DCLI, sequenti vero anno subscripsit idem Landericus Præcepto ejusdem Chlodovei, de eadem monasterii S. Dionisii libertate, in Conventu Clipiacensi concessa. *Nec tantum dati Privilegii, ac Clodovei Præcepti annus revocatur in dubium; verum, et utrumque Privilegium nempe æque ac Præceptum Clodovei (vide Germonum Disceptatione 2 part. 3 cap. 2 pag.* 180 *et sequentibus, Cointium ad annum* 652 *num.* XXIX *et sequentibus) ab eruditis impugnatur.*

ac obvios Catalogos 33 *Ast non gravate feret lector. si Sirmondi de his erudite, æque ac compendiose agentis, eorumque sinceritatem modeste innuentis, verba inaudierit; ita ergo apud Labbeum ad calcem supradicti privilegii tom VI col.* 489 *habet :* Porro Privilegium B illud, *inquit,* ab aliquot annis non secus ac san-Germanense, san-Medardense, Turonense sancti Martini, aliaque ejusdemmodi oppugnarunt, propugnaruntque viri pereruditi, quorum scripta extant in manibus omnium, nec nostrum inter eos tantas componere lites. Illud tantummodo Sanctissimi Pontificis Cœlestini subjiciam effatum, omnium seculorum approbatione consecratum, ac Vincentii Lirinensis, plurimorumque sapientissimorum scriptorum suffragiis corroboratum : « Desinat incessere novitas vetustatem, firma ac pacifica complurium annorum successione roboratam, multorumque Romanorum, nostratiumque pontificum, regum Franciæ Christianissimorum aliorumque principum diplomatis identidem renovatis communitam : desinat, ecclesiarum quietem inquietudo turbare, » etc. *Hæc ille. Quæ si sic habent, quocumque anno Privilegium datum, Conventusque celebratus statuatur, opinioni nostræ non obest; cum inter omnes conveniat, Concilium Cabilonense, cui Landaleuus interfuit,* C *Privilegium Landerici, ac Conventum Clipiacensem præcessisse. Audiamus Henschenium in Actis proxime citatis, eodem num. 4 disserentem :* Supra memoratus, *inquit,* decessor Autbertus, aut potius Audobertus fuit; in cujus episcopi vicem ipse Landericus etiam subscripsit Concilio Cabilonensi, sub Clodoveo II habito; sed quoto ejus anno nescitur. *Verum pace doctissimi viri dixero, in vicem Audoberti non Landericus, sed Germoaldus subscripsit, constanter enim Sirmondus, Labbeus, et Harduinus Germoaldum Audoberti nomine subscripsisse his verbis notant :* Germoaldus Abba in vicem Audoberti Episcopi ecclesiæ Parisiacæ subscripsi.

dispositus, 34 *Idem porro Concilium Cabilonense tempore Landerici Privilegium, quod unice intendimus, processisse inter alia innuunt, annus Clodovei* VI *qui Concilio, ac* XV, *qui Landerici adjungitur Privilegio, imo Concilio interfuit Caudericus seu Gaudericus Lugdunensis Præsul, Privilegio vero subscripsit Munemundus, aliis Aunemundus, ejusdem* D *Cauderici successor; consequens ergo fit Landalenum Concilio subscriptum, Cadeoldi, seu Chaoaldi, qui, testante Mabillonio lib.* 6 *de re diplomatica pag.* 467, in vulgato Adonis Martyrologio Caoëldus, Viennensis, *nequaquam successorem, sed vere decessorem exstitisse. Imo et, quod magis urget, perrexit Viennensem diœcesim Cadeoldus sub Clotario Clodovei II successore. moderari; subscribit enim amplissimo Clotarii III anno* VII *a Bertefrido Ambianensium episcopo monasterio Corbeiensi concesso Privilegio, diciturque a Bertefrido Ethoaldus, subscribit vero Chaoaldus; de quibus ita Cointius ad annum* 662 *num.* XXV : Quorum episcoporum nomina initio Privilegii recitantur, notæ sunt et sedes, præerant enim ecclesiæ Remensi Nivo seu Nivardus, Lugdunensi Genesius, Viennensi Ethoaldus sive Edoaldus aut Eualdus vel Edoldus.... Sed episcoporum, qui Privilegio subscribunt, diœceses non ita facile distingui possunt...... Viennensem regebat Ethoaldus, qui Chaoaldus vitio librarii scriptus videtur. *Verum mendum* E *cubare in Ethoaldo, si tale dicendum sit, potius quam in Chaoaldo, cum et aliis instrumentis constanter in hunc modum subsignet, opinor.*

35 *De anno vero, quo Privilegium hoc datum est,* ex antiquioribus *dissentiunt Sirmondus ac Cointius : Sirmondus enim tom. I Conciliorum Galliæ pag.* 502 *notat annum* 664 *ac Clotarii III regis* IV, *typographi forte vitio, cum* VII *diserte in Privilegio habeatur; Cointius vero anno* 663, *ut apud ipsum anno citato num.* XX *est videre, id contigisse tradit : cum vero secundum Henschenium in Stemmate Genealogico novissime recognito, ac tom. III Aprilis præfixo, Cointium, ac Pagium Clotarius anno* 656 *regno, et quidem testante Pagio ad medium usque Novembris provecto (Clodoveus enim II, ut num.* XVII *Pagius asserit, vivebat adhuc hebdomade secunda mensis Novembris) admotus sit, cumque Privilegium datum notetur* sub die octavo Idus Septembris, *id mense Septembri anni* 662 *contigisse, fiet consequens. Quot porro annis a dato Privilegio Chaoaldus seu Cadeoldus superstes fuerit, ac num eidem Georgius succes-* F *serit, unde definiam, non habeo; asserit quidem Cointius Georgium ad annum* 660 *sedisse, verum id non subsistere, ea, quæ modo vidimus, liquido satis ostendunt; ad Adonem ergo redeamus, apud quem ad annum* 696 *Cadeoldi successor refertur Dodolenus, quem modo cum Landaleno confundendum, Cadeoldique decessorem statuendum vidimus. Sequitur ad annum* 699 *Bobolinus, quem proxime Georgius excipit; en verba Adonis pag.* 202 : Bobolinus Viennensis ecclesiæ episcopus insignis claruit. Post quem Georgius magnæ virtutis episcopus in eadem urbe constituitur. *Georgio ad annum* 706 *succedit Deodatus, ac ad annum* 714 *Deodato Blidramnus, Blidranus, seu Blidianus.*

36 *Verum et hic denuo Adonis ordo, quem ceteri* monumentis *sequuntur, turbatus est; Blidramnus enim non seculo* VIII *ultra decennium provecto, sed seculo præcedente Viennenses infulas gessit. En asserti rationem. Interfuit Blidramnus* Placito Theodorici filii Clodovei de Chramlino episcopo Ebredunensi in

synodo

A synodo publica deposito et facultate eidem concessa res suas post degradationem retinendi. *Meminit enim citotum Diplomo, a Mabillonio lib.* 6 *de re Diplomatica pag.* 469 *ex outographo exhibitum, Blidramni fere circa medium in hunc modum :* Unde Genesio, Chadune, Blidramno, Landoberchto et Ternisco, qui metropoli esse videntur, vel reliqui quamplures episcopi ipsus * Judicantis * in nostri præsentia fuit conscissus, atque de supra dicto episcopatu rejectus. *Doti antem Diplomatis annus Mabillonio loco citato est* 678; *clausula vero Diplomatis hæc est :* Datum medio mense September, annum v regni nostri, Marlaco in Dei nomine feliciter. *Hinc Pogius a Mabillonio dissentiens, rectius Diploma anno* 677 *dotum contendit :* Annus quintus, *inquit ad onnum citotum num.* VIII, Theodorici regis eo in loco iniens intelligendus. *Cum enim Childericus anno* 673 *mense Julio in vivis esse desierit, eodem anno Theodoricus nuper exauctoratus e monasterio extractus est, ut novissime nos doceut Benedictini S. Mauri in Arte examinandi* B *temporum notas in regum Francorum Chronologia; hæc enim pag.* 531, *quæ Latine reddo, Gallice hobent :* Anno 673 Theodoricus e monasterio extractus est, et licet statim a morte fratris rex proclamatus haud fuerit, annos tamen regni a die fratri extremo, numeravit. *Consequens ergo fit, anno Christi* 677, *mense Julio Theodoricum annum regni sui quartum complesse, quintumque, uti Pagius contendit, inchoasse.*

* ipsum * Judicantes

37 *Quanti autem fecerit citatum Diploma Mabillonius, licet interea eruditis omnibus (vide Germonum Disceptatione* 2 *cop.* 7 *pog.* 254) *æque non probetur, ex ipso videamus :* Insignis, *inquit libro citato pag.* 470, hæc charta de Chramlini Ebredunensis episcopi dejectione, quæ ante hac ignorata est, imo Chramlinus ipse ignotus. Hic subscribunt Metropolitani quinque Genesius Lugdunensis, Blidramnus Viennensis. *Cetera apud ipsum vide. Sequuntur modo, ut num.* 35 *diximus, Bobolinus et Georgius; hos si quis ordine inverso disponeret* C *præsules, sex illos episcopos, Georgium annumerando, ut verba Prophetiæ innuere, videntur, a S. Claro designotos, nempe : Georgium, Bobolinum, Deodatum,* Agratum, *Eooldum, et Bobolinum II opte reperiret ; verum cum apud eruditos, quo circiter tempore, sub quo pontifice Clarus obierit, quamque desolationem indigitarit, non conveniat, nec quidquam, unde id conficias, e biographo extundi voleat, his ultra non arbitror immorandum. Brevia porro horum præsulum Bobolini ac Georgii fuisse regimina Adonis Chronicon innuit, eosque seculo septimo ad finem vergente floruisse testatur. Cum tomen et eosdem Theodorico III imperante infulas Viennenses tenuisse asserat, Georgium circa annum* 690 *easdem deposuisse, sedemque Deodato successori reliquisse, consequens sit oportet; Theodorico namque, cui, testibus Pagio ad annum* 688 *num.* III *et* IV, *ac Benedictinis S. Mauri in citata Chronologia, annus* 691 *extremus fuit, in vivis agente, et ipse Georgii successor Deodatus, ut apud Adonem est videre, Viennensem diœcesim episcopus fuit moderatus.*

hic allatis

38 *Ut ergo modo dicta in compendium contraham, ordinem chronologicum horum Viennensium præsulum a Laudaleno seu Dodolino exordium sumendo, quantum e Diplomatibus Privilegiisve assequor, sequentem fere in modum sese habere arbitror : anno* 650 *Concilio Cabilonensi Laudalenus subscripsit, ac infulos Viennenses tenuit, cumque illius od episcopatum promotionis exordium, æque ac obitus tempus lateant, eumdem infulas successori Codeoldo, seu Chaoaldo (ni forte per menses aliquot medius sederit Edictus episcopus) qui ante annum* 653 *Privilegio libertatis monasterio S. Dionysii a Landerico concesso subscripsit, reliquisse consequens sit oportet; perseveravit porro in episcopatu Cadeoldus od annum usque* 662; *eo enim anno subnotat amplissimum Clotarii III anno* VII *a Bertefrido Ambianensium episcopo monasterio Corbeiensi concessum Privilegium : quis vero illi extremus fuerit vitæ annus, frustra divinavero, uti et num inter Cadeoldum ac Blidramnum, qui anno* 677 *placito Theodorici filii Clodovei interfuit, medii fuerint* E *episcopi; quod si tales non fuerint, uti revera fuisse ex antiquis monumentis monstrare haud valeo, hi ab anno* 677 *usque ad annum* 691 *Viennenses infulos gesserunt episcopi : Blidramus, Bobolinus, Georgius et Deodatus; posterior enim regnante Theodorico, Adone teste, ut die sequente eidem sacro latius dicemus, episcopus fuit, ac proin ante annum, seu saltem anno* 691 *præsulatum suum exorsus est.*

AUCTORE M. S. corrigitur, ac

39 *Adiit ergo circa annum* 691 *Viennenses infulas* S. Agrati *decessor Deodatus, id enim Adonis Chronicon annis quoutumvis perperam ad marginem dispositis evincit :* Francis, *inquit Ado pag.* 204, adhuc Theodoricus regnabat. Deodatus Viennensis episcopus magnæ parsimoniæ vir florebat. *At quo annorum numero præsul hic, cujus res gestæ die sequente illustrandæ veniunt, diœcesim Viennensem est moderatus, ac quo demum onno Sanctus noster eidem est suffectus? His hæreo, nec unde illud solide conficiam, hobeo : Adonis enim Notæ chronologicæ, quas proxime citatis verbis subjungit,* F *confusæ sunt ac inversæ, exorditur namque periodum suam his verbis :* Philippicus imperator annum unum, menses sex. *Narratisque quibusdam, quæ od Philippicum spectant, ac anno* 711 *et sequente, teste Pagio, contigerunt, in hunc modum periodum claudit :* Theodoricus rex Francorum mortuus est, qui regnavit annis XIX. *Obiit autem Theodoricus, ut modo vidimus, anno* 691. *Nec clariora sunt, ut apud Adonem videre est, ea, quæ hisce subnectuntur; ceteros vero rerum Viennensium quod spectat scriptores, nec inter illos, quo anno Sanctus noster ad episcopatum evectus sit, convenit : Maupertuyus enim in Catalogo anno* 716, *in opere* 715; *Severtius* S. Agratum *anno* 716 *episcopum sedisse, ac ad annum usque* 720 *perseverasse scribit; Cointius vero eumdem sub Childeberto III, cui annus* 711 *extremus fuit, ac hujus successore Dagoberto III floruisse contendit; Lievræus integro plus seculo aberrat; Catalogus Ms., Boscius, ac Chenutius eum infulas Viennenses sub Childeberto tenuisse asserunt : quem ergo determinatum*

emendatur : Sanctus autem præsul

AUCTORE M. S.

natum annum tantas inter discrepantias omni antiquitatis monumento destitutus eligam? Proferant ipsi Viennenses, si quid apud illos valeat Sanctorum suorum gloria, aut antiquitatis amor, sincera, si quæ possident, monumenta et quæ modo desunt, alibi grati supplebimus.

Agratus circa initium seculi VIII floruisse circaque annum 711 obiisse videtur,

40 *Interea* S. Agratum, *donec Galliæ Christianæ auctæ tomus ille, qui Viennenses archiepiscopos, additis de more instrumentis, complecti debet, in lumen prodierit, circa seculi* VIII *initium floruisse, ac Viennensem diœcesim moderatum fuisse, eum citatis Catalogo Ms., Boscio, ac Chenutio hanc ob rationem opinamur : Deodatus* S. Agrati *decessor, Theodorici imperio ad finem vergente, seu circa annum* 691 *florebat, Eoaldus autem Sancti nostri successor anno* 715 *Viennæ episcopus, ut ex Adone, Sollerioque supra vidimus, sedebat. Hinc* S. Agratum *tempore duabus his epochis, sat apte apud Adonem dispositis, intermedio, ac perperam Blidramno, ut num.* 36 *diximus, attributo, floruisse, ac forte, ut vult Cointius, anno* 707 *sedisse, Viennensibusque omnigenarum virtutum splendore præluxisse,* B *fit consequens. Plura igitur cum de episcopatus exordio monumentorum defectu dicenda non habeam, ad ejusdem annum extremum æque obscurum utcumque determinandum, me transfero. Severtius in præsulum Viennensium serie anno* 720 S. Agratum *cœlitum sedibus exortum fuisse contendit, ast perperam procul dubio, cum ad annum* 715 *(vide, quæ num.* 23 *et* 24 *diximus) Sancti nostri successor Eoaldus floreret; hinc Cointius* S. Agratum *anno* 714 *fatis cessisse asserit, verum, unde id solide conficiat, nihil adducit; quapropter Sanctum nostrum circa annum* 711 *infulas deposuisse, ne nimium successoris tempora, cui annus* 715, *aut forte* 716, *docente Sollerio, extremus fuit, coarctentur, haud improbabiliter conjici posset; conjici, inquam, posset, nulla enim, quæ quidem viderim, id definiunt vetera monumenta, imo nec quidquam indicant, unde annus* S. Agrati *emortualis sat prope erui posset; hinc latiori modo ejus ad Superos transitum* forte circa annum 711 *in margine supra notavi, incertus an ad illum annum pervenerit, an vero eumdem prætergressus anno* 712 *aut sequente animam ab omni nævo mundam, multisque bonorum operum manipulis onustam, in manus sui reddiderit Creatoris.* D

die, licet 14 *Octobris vero appareat similior, incerto.*

41 *Quod modo diem spectat emortualem, nec ipse ceteris absimilis ae, ut observatum est apud nos die præcedente in Prætermissis, est incertus. De tribus enim auctores litigant diebus, hodiernum Boscius ipsi extremum fuisse contendit, contradicunt Lievræus, qui præcedente, ac Chenutius, qui die decimumquartum subsequente* S. Agratum *in vivis agere desiisse statuunt, nec, unde sua probent asserta, quidquam adducunt; cum porro in sacris ubique Fastis, si modo Martyrologium S. Naboris, ac Usuardi editionem Lubeco-Coloniensem exceperimus*', *constanter hodie* S. Agratus *annuntietur, cumque una cum S. Callisto hodie coli solito, cultu Viennæ Allobrogum, ut e Breviario num.* 5 *citato vidimus, gaudeat ecclesiastico, ae de translatione, ut alias sæpe fieri assolet, nemo quidquam insinuet, potius* E *Sanctum nostrum hodie, seu pridie Idus Octobris fatis cessisse, infulasque Viennenses deposuisse, quam alio seu a Lievræo, seu a Chenutio citatis diebus, opinor : licet enim Sancti quidam die alio, quam quo præcipue in ecclesia coluntur, vita functi fuerint, multo tamen frequentius ac vix non quotidianum est, ut dies, ecclesiasticæ sanctorum venerationi dicatus, idem prorsus cum illo sit, quo et felicem animam cœlo inseruerunt, quod, cum nihil in contrarium Lievræus Chenutiusve adferant, de* S. Agrati *festo die non temere credi posse videtur. Plura de Sanctis hisce præsulibus monumentorum penuria dicenda non habeo, antequam autem vela contraham, illud lectorem præmonitum volo, me hocce § inquirendo potius, quam resolvendo antistitum quorumdam ordinem invertisse; hinc, si quis obvium apud Adonem, Catalogosque ordinem, ac breviores illorum præsulum a Sollerio, ægre licet, admissas periodos, evicerit retinenda, quæ hic inquirendo attulimus, prompta retractatione, gratoque animo corrigemus* *.

DE

A D

DE S. BURCHARDO EPISC. CONFESSORE

HERBIPOLI IN GERMANIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

J. B.

§ I. S. Burchardi Acta, et gesta usque ad susceptum episcopatum.

B ANNO DCCLIV.

Acta S. Burchardi, dudum promissa,

S Burchardi, *qui primus Herbipolenses in Franconia, Germaniæ provincia, infulas gessit, jam dudum in Opere nostro non semel facta est mentio, Actaque ad hunc diem, quo Herbipoli (incolis* Wurtzburg *ad Mœnum fluvium) colitur, danda promiserunt Majores nostri. Prætermissis insertus est ad diem 2 Februarii, quod eo die ex hac vita excesserit, locumque propterea invenerit in Martyrologiis Galesinii, Felicii, Canisii, et Anglicano Wilsoni; item ad diem* VIII *ejusdem mensis, ad quem, non tamen addita, cur id faciat, ratione, cum David Camerarius retulit; ad diem* XXV *Februarii, ubi citantur Galesinius, Wion et Bucelinus, qui ad eumdem de illo agunt diem, festumque ejus Herbipoli celebrari legitur feria* V *post SS. Dionysii, Rustici, et Eleutherii; ad diem* VIII *Julii, quo signatur in Florario Ms., sed loco non suo. A nostro alius est Burchardus, de quo item ad diem* XI *Octobris in Prætermissis, a Ferrario in Catalogo sanctorum Martyrologio Romano non inscriptorum, memoratus, nempe Wormaciensis episcopus, de quo videri possunt, quæ ad diem* XX *Augusti dicta sunt item in Prætermissis.*

C

gemina damus: vetustiora ex anonymo; recentiora

2 *Acta* S. Burchardi *habentur gemina: altera ab anonymo quodam, aliunde ignoto scripta; eaque admodum brevia et jejuna. Edidit hæc Henricus Canisius tom.* 4 *Antiquarum Lectionum pag.* 651 *et sequentibus editionis Ingolstadiensis; tomo vero III editionis Amstelodamensis pag.* 5 *et duabus sequentibus ex Mss. membranis monasterii Aichstadiensis Ordinis Prædicatorum. Non meminit anonymus hic translationis* S. Burchardi *ab Hugone, Herbipolensi episcopo, factæ sub annum* 984 : *unde eum ineunte seculo* X *vixisse suspicio est. Altera longe prolixiora sunt et scripta ab Egilwardo, cœnobii* S. Burchardi *prope Herbipolim monacho, ut Trithemius ait libro de Viris illustribus sui Ordinis citatus a Surio. Trithemius quidem lib.* III *cap.* 186 *de* S. Burchardo *scribit :* Ejus autem Vita diligenter conscripta est ; *ast a quo tacet. Horum Actorum apographum ex antiquo Ms. monasterii S. Stephani Herbipoli ad Majores nostros Antverpiam anno* 1726 *detulit Joannes Fridericus Schannat rerum Fuldensium editor, in quorum Prologo abbatis nomen, cujus imperio scripta sunt, littera majuscula* P ; *auctoris vero littera* E *utcumque indicatur : in margine vero abbati nomen* Pelgrimus; *scriptori vero* Eggithdius *attribuitur. Sitne postremum nomen idem, quod Egilwardus; an autem ex codice lectu difficili obliteratoque non recte exscriptum, nescio : ut ut sit, auctorem equidem fuisse monachum Benedictinum, cœnobii S. Andreæ, seu, uti etiam nuncupatur,* S. Burchardi, *alumnum fuisse ex ipsomet auctore colligitur; quippe qui monasterium, cujus erat, ab ipso* (S. Burchardo) primo fundatum, *dicat in Prologo lib.* III, postea vero per sacri corporis ejus præsentiam sufficienter nobilitatum. *Ad calcem Prologi libri citati num.* 45, *acturus de translatione* S. Burchardi *ad S. Andreæ monasterium per Hugonem Herbipolensem episcopum sub seculi* X *finem facta, stilum se ait, omissis miraculis a* S. Burchardo *prius patratis, convertere* ad ea potissimo, quæ nostris gesta sunt vel geruntur temporibus ; *unde aut eodem tempore, aut abs illo non admodum remotum fuisse, cum de* S. Burchardo *scripsit, conjicere licet : perperam igitur illum Possevinus in Apparatu sacro ad annum* 800 ; *Vossius de Scriptoribus Latinis ad* 1300 *retulerunt. Prodit insuper idem scriptor, unde, quæ narrat, sumpserit; primum quidem lib.* II *cap.* V *infra num.* 37 *ita loquens :* Hæc itaque licet pauca de multis B. Burchardi virtutibus, doctrinis et exemplis juxta facultatem ingenioli nostri digesta sufficiant, quæ decerpta quidem a nonnullis antiquariorum relationibus satis simpliciter exaratis nostras in manus devenerant ; *dein vero addens scriptis antiquioribus ad Actorum calcem num.* 53 veridicam præcedentium patrum relationem.

E F

ex Egilwardo.

3 *Idem Scriptor, sive Egilwardum, sive alio quocumque nomine appellare libuerit, Acta S. Kiliani episcopi et Martyris prolixiora conscripsit, interpolatis ejusdem Martyris Actis antiquioribus simul et brevioribus ; quæ utraque excusa et illustrata*

habes

AUCTORE J. B.

habes tom. II Julii ad diem VIII *ejusdem mensis; ubi pag.* 618 *num.* 13 *in Actis S. Kiliani prolixioribus hæc leguntur :* Qualiter autem venerabilis Pontifex publicitus episcopalem sedem Wirziburg primus promeruit (S. Burchardus) et quomodo Martyrum *(SS. Kiliani et Sociorum)* corpora de loco, ubi indecenter posita fuerant, sustulerit, in Vita ipsius, prout poterimus, manifestare curabimus; *id quod sane fit in Actis* S. Burchardi *prolixioribus. Pari itaque passu tam in dictis S. Kiliani, quam in* Burchardi *Actis processit, utraque antiquiora liberaliter interpolando; utinam ubique ex vero, Scripta ab Egilwardo Acta Surius exhibet ad diem* XIV *Octobris, sed Prologo mutila, mutatoque non nihil stilo. Edidit item Acta* S. Burchardi, *Notisque illustravit Mabillonius seculo* III. *Benedictino part.* I. *pag.* 698, *non solum antiqua et breviora, sed etiam prolixiora Egilwardi, rescisso tamen integro Egilwardi lib.* I, *cui Acta antiquiora substituit. Nos utraque integre dabimus infra, prolixiora vero ipsiusmet Egilwardi stilo saltem propiora.*

B

S. Burchardus, nobilis Anglus,

4 *Convenit utriusque Actis de* S. Burchardi *patria et generis conditione :* Venerabilis Burchardus, *inquit anonymus num.* 2, Anglorum genere nobilis, nobilior factus prosecutione divinæ religionis. *Egilwardus vero statim a Præfatione, præmissis nonnullis de ecclesiæ Anglicanæ a S. Gregorii ætate incremento,* nobilis nobilissimum parentelæ *germen appellat*, quæ tam rebus, *inquit*, quam genere clara, divini timoris insignibus notabatur ab omnibus prædita. Seseque per id præcipue non tantum convicaneis et contribulibus, sed et universo regno præbuit famosissimam, quod in bonis actibus nulli generationi terræ illius se patiebatur esse secundam. *Addit deinde num.* 5, *sed tacente id prorsus anonymo :* Tradunt etiam aliqui, quod iidem germani (Burchardus et *Suidunus*) magno Bonifacio archiepiscopo non solum compatriotæ, sed etiam carne fuissent consanguinei. *Anonymus non modo* Burchardum *in Anglia, sed etiam in Occidentali Anglia natum fuisse videtur innuere, num.* 4, *cum Bonifacii ad Zachariam Romanum Pontificem verbis illum* ab Occiduis partibus advenisse *affirmat; et hoc quidem pacto utcumque confirmatur; eamdem Angliæ partem tum Bonifacio, tum* Burchardo *natalem fuisse : natus porro Bonifacius fuit in West-Saxonia seu in Saxonum Occidentalium regno, in quo sitæ erant provinciæ Southamptonia (ubi in Nutcellensi monasterio monachus Bonifacius fuit) Bercheria, Wiltonia, Dorsetia, Devonia (in qua idem vitam monasticam exorsus est) et Cornwallia; quarum aliqua mundo edi* S. Burchardum *verosimiliter viderit. Sanguinis vinculo junctos fuisse Bonifacium et Sanctum nostrum nusquam anonymus innuit, minusque vero fit simile; falsum vero est, S. Swithunum (seu ut in apographo nostro legitur, Suidunum)* Burchardi *fratrem germanum fuisse : neque enim hic alius intelligi videtur posse, ac S. Swithunus Wintoniensis episcopus, cum num.* 5 *Swithunum, abs se memoratum, in Anglia episcopum fuisse Egilwardus dicat; hic autem Wintoniensis episcopus sub annum* 862 *(vide tom. I Julii pag.* 327) *e vivis excesserit; id est, seculo integro et plus eo a* S. Burchardi *obitu, uti in hujus Commentarii decursu ostendetur. Videtur id audivisse Egilwardus ex hospitibus Anglis, Gutwino et Adelmaro, qui id se in Legendis Anglicis legisse dixerint; at cujus farinæ fuerint Legendæ istæ vel ex hac de* Burchardi *et Swituni cognatione fabula, non temere, ut reor, colligi potest.*

C

D

ex patria a S. Bonifacio evocatus,

5 *Par nobilitati generis in* Burchardo *inde ab ineunte ætate morum innocentia ac pietas fuit :* Hic ab annis puerilibus Deo se vovens, *inquit anonymus num.* 2, quantum ætas permittebat puerilis, festinabat ad studium bonæ operationis : *quibus fortasse verbis non modo piam sanctamque* Burchardi *indolem; sed etiam susceptum a puerilibus annis monasticæ vitæ institutum indicatum voluit. Pluribus quidem hoc loci verbis Egilwardus utitur; at nihilo plus refert, quod quidem* S. Burchardo *potius, quam cuilibet alteri futuræ sanctitati præludenti puero proprium sit ac singulare. Paulo factus adultior, relicta patria, deliciisque generis sui, peregrinatum abiit in Galliæ quamdam partem, ut quidem anonymus ait; nempe* Comatæ *(ut anonymi interpolator Egilwardus addit, sed nihil, cum omnis Gallia sic dicta fuerit, plus explicans) ubi, donec ad S. Bonifacium, qui Moguntinæ ecclesiæ, ut anonymus num.* 2 *ait, præerat, sanctitatis ejus fama excitus accessit; sponte igitur sua, si anonymi verba spectes, ad Bonifacium sese e Francia contulit ; at si Egilwardum audias, ex Anglia S. Bonifacii sive legatis, sive litteris evocatus fuit; ita enim scribit num.* 10 : Accidit autem divina, quæ disponit omnia suaviter, providente sapientia, dum in agro Dominico vir idem Bonifacius per omnia Apostolicis desudaret viribus, seges etiam verbi Dei multam jam in messem cresceret; præcavens venerandus heros, ne paucitas operariorum fervens opus impediret, quamplures cooperatores a sua patria, quos idoneos noverat, legatis atque litteris ad excolendum novale Dominicum, quod novare cœperat, ascissebat. Inter quos inclitus et in omni religionis testimonio nominatissimus presbyter Burchardus ad nuptias Agni vocatus, geminæ charitatis bis tincto cocco præcipue rutilabat. *Ecce* S. Burchardum *non e Gallia, sed e Britannia a S. Bonifacio in Germaniam evocatum : scio quidem dici posse, aut in patriam rediisse interim* Burchardum, *aut evocatum fuisse e Gallia; verum quo solido antiquitatis testimonio et vade idoneo? Unde fit, ut* Burchardi *in Francia sub peregrini habitu commoratio mihi veniat in suspicionem falsi, putemque ipsum, patriis hactenus finibus non egressum, Bonifacio invitante, in Germaniam, adjutricem operam Bonifacio collaturum, properasse. Et ita quidem existimo, quod Othlonus in Vita S. Bonifacii apud Mabillonium seculo* 3 *Benedictino part.* 3 *pag.* 4 S. Burchardum *inter eos, quos ille ex Anglia evocavit, nominatim recenset his verbis :* Unde in provinciam patriamque suam mittens, exinde tam feminas, quam viros religiosos,

E

F

AUCTORE J. B.

A religiosos, scientiaque varia imbutos plures venire fecit, suique laboris onus divisit. Inter quos erant præcipui viri Burchardus et Lullus, Willibalt et Wunnibalt frater ejus, Witta et Gregorius. *Othloni autem dictis non repugnat Vita tertia S. Bonifacii tom.* I *Junii ab Henschenio edita, quamquam hæc ibi legantur pag.* 482 *num.* 4 : Alios etenim ex gente sua *(elegit Bonifacius)*, alios ex parte Franciæ, nonnullos etiam de finibus Hiberniæ, quatenus adessent sibi cooperatores in vineam Domini. Ex quibus fuerunt hi : Wigbertus ex parte Anglorum, beatus Gregorius ex nobili prosapia Francorum, Sturim vero venerabilis et Lul, Memgoz, Willibaldus suusque germanus Winibaldus, et alii quamplures, quorum nomina perlongum esset dinumerare per singula. *Non enim quotquot ex Anglia in Germaniam evocati fuerunt, illic nominatim recensentur, et stante adductorum verborum veritate, Winnibaldo ex Anglia in Germaniam evocato addi ex Othlo-*
B *no* S. Burchardus *potest.*

jam tum forte monachus,

6 *Porro vero cum verbi Dei præcones ex Anglia excitos* viros religiosos *Othlonus nuncupet interque hos verosimiliter ex dictis* S. Burchardus *numerandus sit, vero item fit simile* S. Burchardum *prius in aliquo Angliæ monasterio vitam exercuisse monasticam, quam in Germaniam evocaretur ; id quod innuere pariter videtur anonymus num.* 5 *citatus, cum* S. Burchardum *dicit a puerilibus annis se Deo vovisse, et ad studium bonæ operationis festinasse. Egilwardus quidem num.* 12 S. Burchardum *appellat presbyterum, neque quidquam adfert. lib.* 1, *unde monachum fuisse, eruas ; verum id manifesto affirmat num.* 46 *infra, ubi de Megingaudo (is est Memgaz in Vita tertia S. Bonifacii memoratus) hæc scribit :* Hic itaque beatorum Bonifacii, Burchardi, Lulli ceterorumque, quos huc de Anglia divinus amor adduxerat, comperegrinus et compatriota, nec non professione monachus, sicut et illi, nullatenus mutans vel inficiens rigorem propositi, etc. *Trithemius lib.* 4 *de viris illustribus sui*
C *Ordinis cap.* 184 S. Burchardum *ait fuisse monachum* cujusdam cœnobii in Anglia ; *quodnam vera id fuerit, Pitseus aperit de Scriptoribus Angliæ ætate* IX *ad annum* 791 *ita scribens :* Sanctus Burchardus Ordinis Sancti Benedicti monachus Anglus in cœnobio Nuiscellensi, S. Bonifacii discipulus : *eodem nempe, in quo S. Bonifacium aliquando monachum egisse indicavimus supra num.* 4, *quo de hæc lego Itinerarii Lelandi col.* 8 : Bonifacius fit monachus in Exancestre et postea petiit Huntscel monasterium, ubi venerabilis Winbertus abbas præfuit. *Sed vellem* S. Burchardi *in eo monasterio commorationem majoris antiquitatis testimonio firmare possem.*

sub annum 725

7 *At non minus verosimile est,* S. Burchardum *monasticum institutum fuisse complexum, postquam ad S. Bonifacium accessit, sicque existimasse videtur Egilwardus, eum primo, cum apud S. Bonifacium esset, presbyterum tantum appellans, quem postea dixit, fuisse monachum. Willibaldus vero in Vita S. Bonifacii tom. I Junii pag.* 467 *num.* 37 *testatur, quamplurimos e Britannia in Germaniam advenas regulari S. Bonifacii se institutioni subdidisse ; e quorum numero Sanctusne noster fuerit, necne, unde liquido definiam, nihil suppetit. Definiri certius potest, quo saltem circiter anno in Germaniam venerit : factum id tam anonymus, quam Egilwardus scribunt, cum jam S. Bonifacii fama longe lateque increbresceret ; cui consonat Willibaldus mox citatus his verbis :* Sicque Sanctæ rumor prædicationis ejus diffamatus est, in tantumque inolevit, ut per maximam jam Europæ partem fama ejus perstreperet ; et ex Britanniæ partibus servorum Dei plurimi ad eum, tam lectorum, quam etiam scriptorum, aliarumque artium eruditorum virorum, congregationis conveniret multitudo : quorum quamplurimi regulari se ejus institutioni subdiderunt, populumque ab erraticæ gentilitatis profanatione plurimis in locis evocavere, et alii quidem in provinciam Hessorum, alii etiam in Turingiam dispersi late per populorum vicos verbum Dei prædicabant. *Inde vero* E
mox Willibaldus subjicit Gregorii II Pontificis obitum, qui accidit anno 731. *Præmiserat autem Willibaldus verbis mox transcriptis ordinationem S. Bonifacii in episcopum Romæ factam anno* 723 ; *ejusdem in Hassiam reditum, et in Turingiam profectionem, ubi monasterium Ordorpense condiderat : itaque ad Bonifacium inter annum* 723 *et* 731 S. Burchardus *aliique supra memorati Anglo-Saxones accessisse videntur, nempe sub annum* 725, *cui* S. Burchardi *in Germaniam adventum illigant Baronius in Annalibus, Alfordus in Annalibus ecclesiæ Anglo-Saxonicæ, Georgius ab Eckhart in Commentariis de rebus Franciæ Orientalis lib.* 21 *num.* 30, *P. Ignatius Gropp, S. Stephani cœnobii Herbipoli Ordinis S. Benedicti professus in Vita* S. Burchardi *Germanica part.* 1, *cap.* 2.

8 *Etsi verum non undequaque vero consona sint,* *in Germaniam venit,*
quæ de supra memoratis Apostolicis viris a Bonifacio ex Anglia sub annum 725 *evocatis scribit Othlonus, ut vel ex Gregorio, qui non Anglus, sed Francus fuit, patet ; non tamen ex eo numero expungendus est* Burchardus, *ut propterea vult Cointius in* F
Annalibus ad annum 724 *num.* 9, *quod apud Egilwardum nihil fecisse legatur, ex quod ad Bonifacium accessit, donec Pippinum Majorem-domus Bonifacius adiit, Childerico III rege, annis facile decem a Gregorii II obitu in regem inaugurato. Nam Egilwardus, etsi nullum* S. Burchardi *peculiare factum, quod eo temporis intervallo contigerit, quod a* Burchardi *adventu usque ad Bonifacii ad Pippinum Majorem-domus accessum fluxit, referat, satis tamen innuit universim,* Burchardum *ab adventu suo per tempus aliquod morum suorum sanctitate, atque in obeundis ceterorum S. Bonifacii adjutorum exemplo ministeriis sacris sedulitate omnium sibi amorem conciliasse : sic enim ille num.* 12 : Ex hoc tempore *(quo exceptus a Bonifacio primum fuit)* nobilissimo Sanctorum virorum collegio sub magisterio summi præsulis Bonifacii consociatus Deo dignus presbyter Burchardus cœpit ab exemplis singulorum solidam suæ conversationis

A versationis sanctitatem veluti quibusdam pigmentis accuratissime condire et in illorum comparatione seipsum totamque transactam vitam despicere; indeque factum est, ut pro morum honestate vitaque in omnibus permaxime laudabili in brevi omnibus esset amori et honori. *Rursum, ut Egilwardus scribit num.* 5, *Bonifacius Zachariæ asseruit*, hunc (Burchardum) ob occiduis partibus ante annos aliquot in suum suorumque contubernium advenisse. *Item lib.* 2 *cap.* 3 *seu num.* 27 *ait :* Gloriosus autem Antistes Burckardus Christi Martyribus (*SS. Kiliano et sociis*) dono dedit, immo sponsæ ecclesiæ Wirziburgensi prædia in dotem contulit, quæ dudum cum S. Bonifacio commorans et cum ipso palatium regale frequentans vel parochias circuiens conquisierat, seu pretiis in suæ proprietatis jus ab ingenuis viris comparaverat. *Ex quibus abunde patet, quam temere Cointius asserat, non legi quidquam a* Burchardo, *antequam Bonifacius Pippinum, Romam* B *una cum* Burchardo, *ut quidem Egilwardo placuit, iturus, adiret, gestum fuisse, vel ipso, quem citat, Egilwardo teste.*

quam, dum Romano itinere

9 *Innuit porro num.* 11 *et* 12 *Egilwardus*, Burchardum, *cum ad Bonifacium venit, ætate fuisse virili et sacerdotio decoratum : præterea vaticinanti Bonifacio fore, ut ad episcopalem dignitatem eveheretur, respondisse Egilwardus ait :* Ego vero etiamsi ad id, quod loqueris, me idoneum non esse veraciter profiteor, tamen, quodcumque michi per tuam Sanctitatem imponitur, oneri non obluctor. *quæ quidem* Burchardum *annos ætatis suæ triginta aut plures jam tum numerasse ex Egilwardi mente ostendunt. Eadem quoque mens fuit Anonymo, qui num.* 3 *Bonifacium de* Burchardo *advena sic loquentem inducit :* Gaudete, Fratres, ecce misit Dominus Virum contubernialem, cui committi debeat ovile Dominicum in Wirzburgensi urbe a B. Kiliano collectum ; *at num.* 4 *juvenem fuisse dicit, cum ad Bonifacium primum accessit ; ubi Bonifacius* Burchardum *ad Herbipolenses in-* C *fulas evehendum, Zachariæ Pontifici commendans inducitur dicens :* Hunc juvenili ætate ab occiduis partibus advenisse, secumque usque ad perfectam ætatem degentem se nihil in eo reperisse, quod pontificali officio videatur contraire. *Quibus quidem verbis confirmatur id, quod supra dixi, nimirum* Burchardum *aliquamdiu prius Apostolicis muneribus functum fuisse, quam ad Pippinum Majorem-domus Bonifacius accesserit, Romam una cum* Burchardo, *ut quidem Egilwardus scribit, petiturus. Verum, quod de juvenili ætate* Burchardi *in Germaniam advenientis posteriore loco ait, non solum iis, quæ num.* 3 *dixerat, videntur haud satis cohærere ; sed etiam* S. Burchardum *aut anno circiter* 725 *adhuc juvenem fuisse, aut annos tantum circiter* 30 *numerasse anno* 741, *quo præesse Ecclesiæ Zacharias cœpit, reliquæ* S. Burchardi *vitæ historiæ, ex infra dicendis omnino repugnat. Neque verum est, quod uterque biographus scribit, Bonifacium* Burchardo *comite, et Zacharia Pontifice, Romam adiisse. Ex Willibaldo enim in S. Bo-* D *nifacii Vita tom. I Junii pag.* 464 *num.* 22 *compertum habemus, illum Romam fuisse profectum ad Gregorium* primo secundum et novissimo *(Gregorio III)* priorem. *Iterum anno* 723 *ad eumdem Gregorium II, a quo tunc creatus est episcopus, ibidem pag.* 466 *num.* 30 *et* 32. *Tertio denique ad Gregorium III pag.* 468 *num.* 30, *a quo factus fuerit archiepiscopus. Numquam vero alias iterum Romano itineri sese dedisse in antiquioribus ejus Vitis legitur, neque quartum id iter Romanum, neque causas, ob quas id susceptum fuisset, tacituris.*

non interruptis sudoribus irrigat ditatur aliquot prædiis.

10 *Ex quo in Germaniam* S. Burchardus, *sub annum ex dictis* 725, *venit, quid, donec pontificalibus infulis decoratus fuit, præclari gesserit, neque anonymus ejus Vitæ scriptor, neque Egilwardus enucleate prodidit ; dubitandum tamen non est, quin laboribus Apostolicis gnaviter incubuerit iisque ad episcopalem dignitatem viam sibi straverit, ut colligi potest tum ex Egilwardi verbis supra citatis, tum ex donationibus a Francorum principibus ea tempestate ipsi factis, quas inter recentiores nonnulli* E *scriptores, uti Ignatius Gropp part.* 1 *cap.* 4 *et* 5 *monet, referunt Norlach; a Carolo Martello ipsi concessum ; ab aliis vero Murbacum, Homburgum, Murhard et Sluchteren : priore loco instituisse* Burchardum *erudiendæ juventuti scholas ; Septemtrionalem Franconiam sudoribus suis irrigasse, a quibus. cum aliquando defatigatus cessaret, in silvam Buconiam sese abdere solitum in loco, cui nomen* Burchardrod, *id est,* Burchardi *quies, leucis aliquot a Kissinga dissito, ac sic dicto, quod illic, ut opinantur indigenæ, amissas vires recreare soleret ; amicitiam denique cum S. Amore, abbate Amorbacensi coluisse, et frequentia de re Christiana promovenda contulisse consilia. Eximendum e locis* S. Burchardo *donatis censet Groppius Amorbacum, ut quod S. Pirminio a Ruthardo, comite de Francekenberg concessum fuerit. Reliqua* S. Burchardo *donata censet, vel a Carolo Martello, vel ab ejus filiis Pippino vel Carolomanno ; non a Carolo Magno. Pippino vero id tribuendum foret, si fides corrupto Caroli Magni, anno* XX *regni ejus dato, quo* Neustadeum, Hohenburgum, Amerbachum, Sluchternam et Murhartum *Wirceburgensi sedi confirmat, diplomati habenda esset ; hæc enim in eo leguntur :* Nos ergo Burchardo (cui parens noster Pipinus, nondum tunc episcopo, de iis locis assensus erat) et successoribus hæc petita concedimus. *Ad calcem Diplomatis signantur tamquam testes Zacharias Papa, et archiepiscopus Bonifacius, qui quidem tum jam dudum e vivis excesserant. Adde his Austrasiæ regnum a Caroli Martelli obitu, qui anno* 741 *Idibus Octobris contigit, procurasse non Pippinum, sed Carolomannum ; anno vero eodem* Burchardum *ordinatum fuisse episcopum, ut mox videbimus ; atque adeo vix inveniri posse tempus, quo has donationes* Burchardo, *nondum scilicet episcopo, Carolomannus fecerit.* F

§ II.

AUCTORE J. B.

A

§ II. S. Burchardus fit Wirceburgensis episcopus : varia partim confert, partim acquirit ecclesiæ suæ bona : SS. Kiliano et sociis templum condit, eorumque reliquias bis transfert.

S. Burchardus *saltem ab anno 742, ut ex Concilio Liptinensi,*

Jam *ab annis circiter septemdecim* S. Burchardus *Franconiam Apostolicis sudoribus irrigaverat, cum prout vaticinatus in ejus adventu S. Bonifacius fuerat, sedi Herbipolensi primus episcopus factus est; qui enim eumdem agrum prius sanguine irrigarat S. Kilianus nusquam sedem fixam habuerat.* Burchardus *itaque ex nostro calculo in episcopum Herbipolensem ordinatus fuit haud serius anno* 742 ; *at huic calculo repugnat Egilwardus, qui id factum scribit anno* 751, *quem sequuntur auctor Chronici Wirceburgensis, a Baluzio tom. I Miscellaneorum editus pag.* 502, *Annalista Saxo et abbas Urspergensis : repugnant auctor Annalium Francicorum apud Freherum, Marianus Scotus, Lambertus Schafnaburgensis, Sigebertus, qui anno* 746 Burchardum *ordinatum tradunt. Verum pro Ordinatione* S. Burchardi *haud serius anno* 742 *facta stant Karolomanni in Concilio Liptinensi, anno* 743 *Kalendis Martiis Liptinis in agro Cameracensi celebrato, in quo confirmati fuere canones Concilii habiti anno* 742, *verba in præfatione Liptinensis Concilii, quæ sic se habent :* Ego Carolomanus dux et Princeps Francorum anno ab Incarnatione Domini DCCXLII, XI videlicet Kalendas Maii, cum Concilio servorum Dei, et optimatum, episcopos, qui in regno meo sunt, cum presbyteris ad Concilium et Synodum pro timore Christi congregavi, id est Bonifacium archiepiscopum, et Burchardum, et Regenfridum, et Wintanum et Witbaldum *(alias Willibaldum)* et Dadanum, et Eddonum ac reliquos episcopos cum presbyteris eorum.

B

C

S. Bonifacii,

12 *Habemus igitur* Burchardum *jam inde ab anno* 742 *episcopum; sed an Herbipolensi sedi affixum? Successerat Gregorio III Zacharias mense Decembri anni* 741, *cui summæ dignitatis apicem mox scripta ad eum epistola* (132 *apud Serarium) gratulatus, suamque erga sedem Apostolicam testatus obedientiam, ita pergit Bonifacius :* Necesse quoque habemus indicare Paternitati vestræ, quia, per Dei gratiam, Germaniæ populis aliquantulum percursis, tres ordinavimus episcopos, et provinciam in tres parochias discrevimus, et illa tria oppida sive urbes, in quibus constituti et ordinati sunt, scriptis auctoritatis vestræ confirmari et stabiliri precantes desideramus. Unam esse sedem episcopatus decrevimus in Castello, quod dicitur Wirzaburg ; et alteram in oppido, quod nominatur Buraburg; tertiam in loco, qui dicitur Erphesfurt, qui fuit jam olim urbs paganorum rusticorum. *Successerat item Carolo Martello anno eodem, quo Zacharias, mense Octobri defuncto, Carolomannus filius, qui cum Synodum celebrare se velle Bonifacio significasset, petiit is eadem epistola, ut id bona Pontificis venia fieret, sicut reipsa loco quidem Germaniæ incerto, sed anno* 742, *ex numero superiore, celebrata fuit ac sequenti anno in Liptinensi Synodo confirmata. Annuit Zacharias Bonifacii postulatis epistola* (142 *apud Serarium) data* Kalend. Aprilis, imperante Domino piissimo, augusto Constantino, a Deo coronato, magno imperatore. Anno vicesimo quarto imperii, indictione XI, *vel* X, *uti Baronius monet, cum scripta ea epistola fuerit ante Synodum Liptinensem, quæ indictione* XI *celebrata est.*

et Zachariæ Papæ

13 *Anno igitur* 742 *jam Herbipoli ordinatus episcopus fuerat ; at hunc non alium fuisse a* S. Burchardo *efficitur, ex Zachariæ epistola (inter Serarianas* 133) *anno eodem et die, quo proxime memorata ad Bonifacium, scripta ipsimet* S. Burchardo; *quam eo quod Sancto nostro honorifico sit, integram huc transcribo :* Dilectissimo nobis Burchardo Sanctæ ecclesiæ Wirziburgonensis * Zacharias Papa. Domino cooperante et sermonem confirmante, ad dilatandam Christianitatis legem et orthodoxæ fidei tramitem ad docendum, juxta quod prædicat hæc Romana ecclesia, cui Deo auctore præsidemus, innotuit nobis sanctissimus ac reverendissimus frater et coepiscopus noster Bonifacius nuper decrevisse et ordinasse in Germaniæ partibus episcopales sedes, ubi præest vestra dilectio, et provinciam in tres divisisse parochias. Quo cognito, cum magna exultatione, extensis ad sidera palmis, illuminatori et datori omnium bonorum Domino Deo et Salvatori nostro Jesu Christo gratias egimus, qui « facit utraque unum. » Flagitavit autem a nobis per suas syllabas jam dictus sanctissimus vir per apostolicam auctoritatem vestras confirmari sedes. Pro quo et nos, ardenti animo et divino juvamine, auctoritate beati Petri principis Apostolorum, cui data est a Deo et Salvatore nostro Jesu Christo ligandi solvendique potestas peccata hominum, in cœlo et in terra, confirmamus, atque solidas permanere vestras sedes sancimus episcopales, interdicentes ipsius principis Apostolorum auctoritate, a præsenti omnibus et in futuras generationes, ut nullas audeat contra eamdem vestram ordinationem, quæ dignante Deo, ex nostra præceptione in vobis facta est.

E

* *alias* Wirziburgensis

F

litteris ostenditur,

14 Et hoc interdicentes, ut nullus audeat, juxta sanctorum canonum traditionem, ex alio episcopatu ibidem translatari, aut ordinare episcopum, post vestram de hoc seculo evocationem, nisi is, qui Apostolicæ nostræ Sedis in illis partibus præsentaverit vicem. Sed nec unus alterius parochias invadere, aut ecclesias subtrahere præsumatis. Nam si, quod non credimus, si quis ille fuerit, qui contra hanc nostram præceptionem temerario ausu venire tentaverit, sciat se, æterno Dei judicio, anathematis vinculo esse innodatum.

AUCTORE J. B. tum. Si quis vero Apostolica servaverit præcepta, et normam rectæ et orthodoxæ fidei fuerit assecutus, benedictionis gratiam consequatur. De cætero, petimus divinam clementiam, ut confirmet, et corroberet hoc quod operatus est Dominus in vobis; et charitas Dei, gratia, et pax vera sit cum spiritu vestro. Sanctissimi et dilectissimi nobis, toto conanime elaborate pro fide Christi, et ad ministerium ejus perficiendum decertate, ut cum egregio Apostolo mereamini dicere: « Bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi. De reliquo reposita est mihi corona justitiæ, quam reddet mihi Dominus in illum diem justus judex. » Salutantes vos in Domino valere optamus. Bene valete. Data Kalend. April. Imperante Domino Constantino magno imperatore, anno vicesimo quarto, imperii ejus anno II *(a morte patris)* indictione XI; *anno* 743. *Ita se habet Zachariæ epistola eodem tenore pluribus episcopis eodem tempore* B *scripta. Similem saltem Zacharias scripsit ad Wittam seu Albuinum Buribergensem in Hassia episcopum, quæ Serario* 131 *est.*

imo ab anno 741

15 *Ex binis modo adductis monumentis, quibus quid solidi opponi possit, non video, evincitur* S. Burchardum *in episcopum Wirceburgensem non serius anno* 742, *et quidem, non a Zacharia, sed ab ipsomet Bonifacio fuisse ordinatum: quod ita intellectum cupio, ut tum non designatus aut electus dumtaxat, sed etiam consecratus fuerit; idque ab anno* 741. *Probatur id partim ex Concilio Germanico, quod anno* 742 XI *Kalendas Maii seu* XXI *Aprilis habitum fuit, partim ex Sanctimoniali Heidenheimensi, quæ Vitam S. Willibaldi, æqualis sui et consanguinei descripsit: in illo enim S. Willibaldus Eystadiensis episcopus inter ejus Concilii episcopos a Carolomanno (verba habes supra num.* 10) *nominatim recensetur, ut adeo mense Aprili anni* 742 *Willibaldum episcopum fuisse necesse sit. Sanctimonialis autem Heidenheimensis tom. II Julii pag.* 511 *num.* 42 *de tempore, quo* C *consecratus in episcopum fuit, sic loquitur:* Sanctus Willibaldus quando in episcopatum consecratus erat, habebat quadraginta annos et unum. Et tunc erat autumnale tempus :..... tribus hebdomadibus ante natale S. Martini, *ut paulo post adjungit, id est, exeunte Octobri: consecratus igitur in episcopum S. Willibaldus erat jam inde ab anno* 741; *verum a quibus?* Statimque posteaquam illuc veniebat *(in Thuringiam Willibaldus) inquit Sanctimonialis ibidem num.* 41, Sanctus Bonifacius *(post factus)* archiepiscopus, atque Burchardus et Wizo episcopatus authoritati illum ordinando consecraverunt. *Consecratus igitur jam tum et ipse* Burchardus *in episcopum fuerat, non regionarium et nulli certæ sedi affixum; sed Herbipolensi, ex litteris Zachariæ pontificis supra datis. Fert quidem Eystadiensium traditio, S. Willibaldum sibi datum fuisse episcopum anno* 745; *sed pro anno* 741 *stat auctoritas longe major.*

in episcopum Herbipolensem consecratus,

16 *Eidem anno* S. Burchardi *episcopatus initium innectit Mabillonius seculo* III *Benedictino, parte* I *in Observationibus ad Vitam* S. Burchardi *prævius pag.* 699, *quæ jam diximus paucis perstringens;* D *ubi etiam meminit Litterarum encyclicarum a Zacharia ad Galliæ et Germaniæ episcopos,* initio sui pontificatus, *inquit, missarum, quæ* Burchardo *etiam* Vurtzenburgensi episcopo *inscribuntur apud Serarium Epistola* 136; *at cum etiam Reginfrido Rothomagensi episcopo pariter inscribantur, epistola autem* 144 *meminerit Grimonis, Reginfridi decessoris, velut in vivis adhuc superstitis, eaque scripta sit anno Arthabasdi et Nicephori imperatorum* III, *æræ vulgaris* 743, *annis aliquot serius forsitan Reginfridus cathedram Rothomagensem occupare cœperit, scripseritque hanc ad Bonifacium Zacharias Epistolam. Meminit item Mabillonius Epistolæ* (19) *plurium Germaniæ episcoporum nomine scriptæ ad Æthelbaldum regem Merciorum, in cujus fronte S. Bonifacius, ac deinde, interjectis nonnullis,* Burchardus *et Willibaldus sequuntur: student his litteris episcopi illi Æthelbaldum a gravibus quibusdam, quibus irretitus erat, vitiis avocare;* E *simili zelo ductus Bonifacius scripsit et ad Cuthbertum, Cantuariensem archiepiscopum de corrigendis Anglorum vitiis Epistolam inter Serarianas* 105: *adeo ut eodem tempore utraque scripta videatur, et quidem ante Cloveshemiense Concilium anno* 747 *celebratum. Nam Bonifacius inter alia hæc in posteriore Epistola ad Cuthbertum scribit:* Statuimus, ut singulis annis unusquisque episcopus parochiam suam circumeat, populum confirmare et plebem docere, et investigare, et prohibere paganas observationes, spurcitias gentilium (impiorum *legit Spelmannus)* divinos vel sortilegos, auguria, phylacteria, incantationes vel omnes spurcitias gentilium; *quæ iisdem magna ex parte verbis leguntur ejusdem Concilii canone tertio: unde iterum apparet, falli Egilwardum, ejusque hac in re sequaces, dum anno demum* 751 *Wirceburgensem cathedram adiisse tradunt. Ad* S. Burchardi, *jam Wirceburgensis episcopi, gesta progredior.*

17 *Res a* S. Burchardo, *jam ad sedem Herbipolensem evecto, præclare gestas parce admodum Anonymus retulit; satisque habuit cum a vigili gregis sui cura, mansuetudine, orationis studio, in egenos liberalitate et egregia etiam in senectute corporis forma commendare; factum vero peculiare nullum adfert, si quæ de elevatis abs illo SS. Kiliani et sociorum martyrum reliquiis dicuntur, excipias. Plura quidem dat Egilwardus, sed parum ordinate; nos rerum gestarum ordinem, quantum assequi conjectura poterimus, sequi conabimur. Ac primo quidem anno* 741 *S. Willebaldum a* Burchardo *in episcopum Eystadiensem consecratum fuisse jam vidimus supra. Eodem porro anno, aut sequenti ecclesiæ Wirceburgensi seu Herbipolensi munificum sese præbuit:* Itaque villam, quæ dicitur Michelstat, quam ei Carolomannus princeps quondam in proprium jus tradidit, ipse legitima investitura Sanctis Martyribus *(Kiliano et sociis)* confirmavit. Similiter etiam Hohenburg, multaque alia allodia, quæ diversis in locis a nobilibus viris

partim sua, F

A viris quocumque pacto susceperat, coram multis fidelibus testibus et omnium Orientalium Francorum principibus ad eorumdem Martyrum reliquias investiebat, *inquit Egilwardus num.* 27. *Præmiserat* S. Burchardum *jam* dudum, *cum adhuc cum S. Bonifacio commoraretur, varia prædia seu pretio, seu Francorum optimatum donatione acquisita ecclesiæ suæ contulisse in dotem. Adverbia* dudum, quondam *ab Egilwardo adhibita, significant, prædia ista Michelstat, et Hohenburg Burchardiani juris fuisse ante ejus Pontificatum. At Carolomannus Austrasiæ non præfuit nisi post mortem patris sui Caroli Martelli, quæ anno* 741 *contigit, qui Carolomanno hic substituendus videtur. Neque alia de causa hic Carolomannum memorarit Egilwardus, quam quod* Burchardum *anno demum* 751 *sedi Herbipolensi admotum crediderit. Forsan Carolomannus* Burchardo, *quæ patris Caroli Martelli tempore acquisierat, confirmarit. Loci porro utriusque notitiam hanc suppeditat Eckhartus Fran-* B *ciæ Orientalis lib.* 23 *num.* 4 : Villa Michelstat, vel, ut olim pronunciabatur Michilunstad in pago Plumgeve super fluvium Mimilungum sita erat, jam vero oppidum est comitatus Erpacensis. Commutatione fortassis facta, locus deinde ad Ludovicum Pium Imperatorem rediit, qui eundem « Eginhardo fideli suo et Immæ ejus » conjugi » donavit; Eginhardus vero monasterio Laureshamensi concessit, ut ex Chronico Laureshamensi intelligimus..... Hohenburgum sive Homburgum arx est principis et episcopi nostri, non procul a Gemunda et ad Salæ Mœnique confluentes sita.

partim aliunde accepta

18 *Sed a quocumque villæ Michelstat donatio profecta fuerit,* Burchardus *equidem Carolomanni principis munificentiam in se ecclesiamque suam recens episcopali sede decoratam provocavit. Luculentum hujus rei testimonium affert Eckhartus lib. citati num.* v *ex Diplomate tum Ludovici Pii anni* 823, *tum Arnulfi regis anni* 889, *ubi, quæ sequuntur, cellas seu monasteria et ecclesias* S. Burchardo C *dedisse legitur :* Basilicam in Castro Wirceburgensi in honorem S. Mariæ constructam cum rebus ad eam pertinentibus; in pago vero Wormatiensi basilicam B. Mariæ Virginis in villa Neristein supra Moguntiam in sinistra Rheni ripa sitam; ecclesiam S. Remigii Ingelenhemi; ecclesiam S. Martini Cruciniaci *(Creutzenach)*; in pago Moengove *(Mayngau)* basilicam S. Petri in villa Autmunstat sive Umstat : in pago Neckargeuve basilicam S. Martini in villa Lauffa et basilicam S. Michaëlis in villa Heilbrunna cum pertinentibus ad eas : in pago Weingarteiba basilicam S. Martini in villa Burcheim cum pertinentibus ad eam : in pago Mulachgeue *(Mulacher-gau)* basilicam S. Martini in castro Hochheimerburch : in pago Dubrageue *(Dubracher-gau sive Tauber-gaw)* basilicam S. Martini in villa Koningeshova cum adjacentibus, et basilicam S. Martini in villa Sueigra *(seu Surigra)*. In pago Ranigeue basilicam S. Martini in villa Windesheim : in pago Gollacgeve ecclesiam S. Johannis Baptistæ in villa Gollahova : in pago Iphigeue *(Iphofer-gaw)* basilicam S. Martini in villa Wielantesheim *(seu Willaudsheim)*, basilicam S. Remigii in villa Dornheim; basilicam S. Andreæ Apostoli in villa Kircheim et basilicam S. Johannis in villa Iphehoua : in pago Folcfeld basilicam S. Johannis in villa Heritindcheim : in pago Badanahgeue *(Badenacher-gaw)* basilicam S. Martini in villa Konigeshoua et basilicam S. Remigii in villa Sundernhoua : in pago Grapfelda basilicam S. Martini in villa Eichesfeld, et basilicam S. Petri in villa Konigeshova : in pago Westergeue basilicam S. Martini in villa Brende, et basilicam S. Martini in villa Melrichstat : in pago Salageue *(Saal-gaw)* basilicam S. Martini in villa Hamelburg et monasterium constructum in villa, quæ vocatur Carleburg, cum omnibus ad hunc locum juste et legaliter pertinentibus. *Situm est Carlburgum castrum in episcopatu Herbipolensi haud procul ab oppido Carlstadio ad Mœnum fluvium.* E

AUCTORE J. B.

ecclesiæ suæ donat;

19 *Meminit etiam tacite harum donationum Egilwardus num.* 27 *sequentibus verbis :* Insuper ad supplementum novi pontificatus et amplificationem ecclesiastici cultus, alimoniam quoque cleri tam futuri, quam præsentis regia munificentia collatum S. Kiliano castellum, quod Carloburg vocatur, cum fisco regali cunctisque illo pertinentibus reditibus. Ac eamdem traditionem testamento regali, nec non privilegiis Apostolici præsulis metropolitanus pontifex Bonifacius una cum principibus et comitibus regis Pipini legatione fungentibus Sancto Kiliano rite confirmavit ac beato Burchardo præsenti episcopo dotes ac decimas, suæque sedi contiguas ecclesias in novam ejus parochiam conterminavit. *Si sic interpretari liceat Egilwardum, ut Carlburgum a Carolomanno prius ecclesiæ Herbipolensi donatum Pippinus rex confirmarit, subsistere verba ejus possunt; sin autem sic intelligendus est, ut illa donatio a Pippino jam rege sit facta, constitutique tum primum a S. Bonifacio diœcesis Herbipolensis limites fuerint,* F *ita locutus non fuerit nisi ex falsa opinione, qua* S. Burchardum *anno demum* 751 *Herbipolensem sedem adiisse, credidit. Ceterum non omnia, quæ hic enumerata sunt, aut a Carolomanno ecclesiæ Wirceburgensi data aut eodem tempore ; sed quædam ab aliis donata ab eo principe confirmata, et successu temporis aucta fuisse videntur; ut ex iis, quæ de Wirceburgensi Castro, num.* 17 *primo loco memorato, infra dicentur, apparet : id interim hic observatum velim, adversari Egilwardi opinioni, qua anno* 751 Burchardum *episcopum Wirceburgensem factum statuit, si ex donationes, ut citata ab Eckharto Ludovici Pii et Arnulfi regis Diplomata perhibent, a Carolomanno aut factæ aut confirmatæ fuerint; quippe qui jam inde ab anno* 747 *monachum principatu relicto, induerat.*

reliquias S. Kiliani elevat,

20 *Agit de his donationibus, ut diximus, Egilwardus num.* 27 *: nunc, ut temporis ordo servetur, regrediar oportet ad num.* 26, *ubi de SS. Kiliani, Colomani seu Colonati, Totnani Martyrum eleva-*

tione

AUCTORE J. B.

tione seu translatione si vis, prima illi sermo est. Jacebant horum Martyrum, anno 689 clam Geilanæ Gozberti ducis uxoris, jussu Herbipoli interemptorum corpora humi defossa in equorum stabulo iis superstructo, ut in eorum Passione apud nos tom. II Julii pag. 617 *Egilwardus narrat : docebat id temporis Carlburgi pueros litteras quidam presbyter Atalongus nomine, qui hactenus, utpote advena, S. Kilianum ignorabat; quare pueros vociferantes :* Kilianus signa facit, de loco, in quo indigne jacet, tolli debet, *ab ejusmodi clamore minis compescere studuit; sed visu, Deo sanctorum Martyrum merita hominibus patefacere eo pacto volente, privatus, edoctusque, ubi Sancti exuviæ laterent, supplex illi factus, visum recepit, remque ut facta erat, ad sanctum Bonifacium detulit. Communi proinde consilio elevandas S. Kiliani sociorumque reliquias SS. Bonifacius et* Burchardus, *ceterique comprovinciales episcopi censuerunt. Ita Egilwardus, Anonymo referente quidem elevationem ipsam, verum de Atalongo altum tacente.* B *Quo Christi anno hæc elevatio seu, si ita vis, translatio contigerit, Anonymus, qui hoc unicum* S. Burchardi *factum narrat, non edicit; Egilwardus vero num.* 26 anno secundo ordinationis suæ; *proinde factam oportuit, ex ejus mente anno* 752 *aut sequenti. Annum* 751 *S. Kiliani translationi per* S. Burchardum *factæ assignavit auctor Epitaphii ejusdem Sancti; sed Egilwardo fortasse haud antiquior, apud Serrarium Nota* 23 *in Vitam S. Kiliani, et tom. II Julii pag.* 602 *num.* 13 *et* 14 *excusi; verum ille non de prima elevatione, sed de tertia translatione, qua in cathedralem ecclesiam S. Kiliani sociorumque ossa, auctore Egilwardo, delata fuere, verosimillime locutus est; atque adeo haud impedit, quo minus, initium episcopatus Burchardiani ab anno* 741 *numerantes primam Sancti Kiliani et sociorum ejus per* S. Burchardum *elevationem innectamus anno* 742 *aut sequenti; si, ut Egilwardus tradit, anno ordinationis suæ secundo de transferendis in honorificentiorem locum S. Kiliani reliquiis tractare* S. Burchardus *cœperit.*

C

Wirceburgense Castrum ab Irmina,

21 *Sub hunc item annum Castrum Wirceburgense, monti juxta Herbipolim impositum, et antiquorum Franconiæ ducum sedem, cessisse ecclesiæ Herbipolensi arbitramur, facta per* S. Buchardum *Carlburgi cum dicto castro permutatione : Carlburgum* S. Burchardus, *a Carolomanno dono acceptum, ecclesiæ Wirceburgensi addixerat; ubi quondam S. Gertrudis (quæ autem hæc fuerit, haud satis est, aliis alia de eadem comminiscentibus, exploratum) monasterium sibi suisque in ascetica vita sequacibus virginibus condiderat. Ymmina Gozberti, Franconiæ olim ducis neptis, Hetani vero, Gozberti filii, filia patri suo Hetano sub dictum unum superstes, Wirceburgense Castrum, avitam gentis suæ sedem, una cum ancillis suis virgo incolebat jam ab annis, ut Egilwardus scripsit, quadraginta et uno Cum autem Carlburgum donatum* nuper *ecclesiæ Wirceburgensi inaudisset, verita multitudinis ad* S. Burchardum *Herbipolim undique accursuræ tumultum, pacatiorem sibi suisque vitam fore rata est, si, quod sibi reliquum vitæ foret, transigere Carlburgi datum* D *esset : adiit itaque Sanctum præsulem Ymmina eum sibi locum, dum viveret, expetitura; sed ea lege, ut ab obitu suo Carlburgum in jus Wirceburgensis rediret ecclesiæ. Placuit* S. Burchardo *conditio; vitamque ibi Ymmina transegit reliquam, donec, ea ibidem per* S. Burchardum *honorifice sepulta, Carlburgum ad jus possessionemque ecclesiæ Herbipolensis postliminio rediit.*

progenie Franconiæ ducum,

22 *Narrat ista Egilwardus lib.* 2 *cap.* 4, *infra vero num.* 28; *plura vero de Gozberto et Hetano, sive Hedeno, scribit in Vita S. Kiliani tom. II Julii pag.* 618 *num.* 18 : His ita gestis, *inquit,* aiunt Gozbertum a propriis servis interemptum, filiumque ejus a principatu dejectum, cognatos affinesque eorum a contribulibus talia perpessos, ut vix aliqua eis reipublicæ dignitas in eadem provincia manserit. *Nihil de Gozberto legitur in Vita S. Kiliani altera et simpliciore; sed ibidem pag.* 614 *num.* 9 *de Hetano hæc legere est :* Hetanum vero filium ejus populus Orientalium Francorum de regno ejecerunt. In tantum enim illius persecuti sunt progeniem, ut nec unus de illius stirpe remaneret. E *Eadem de Hetano, quæ Vita simplicior, fere habet Notkerus, anno* 912 *defunctus, ad diem octavum Julii. Quod de Gozberto, a S. Kiliani martyrio per servos suos interempto, Egilwardus narrat, suspectum est: tum quod id tam Vita simplicior, quam Notkerus taceant; tum quod id nonnisi ex vulgi traditione hausisse videatur, ac demum quod nulla fuerit, saltem ob S. Kiliani et sociorum ejus necem Gozberti interimendi causa, quorum ille protector fuerat, occasio autem dejiciendi de principatu Hetani aliqua Franconibus fuit : nam de Gozberto, sub* Theobaldi, *ejusque filio, sub* Hedenis *nomine, videtur hæc scripsisse tom. I Junii pag.* 467 *num.* 35 *Willibaldus in Vita S. Bonifacii, immunitæ in Thuringia Christianæ religionis causam assignans :* Quia facessente *(fatiscente)* suorum regum dominio, magna quidem eorum comitum multitudo, sub Theobaldi et Hedenis periculoso primatu, qui lugubre super eos tyrannici ducatus, et infestum vastationis potius quam devotionis obtinebant imperium, vel corporali per eos præventa morte vel hostili siquidem eductione captivata est; in tantumque diversis constricta malis, ut cetera quæ manebat residua populi turba Saxonum se subjiceret principatui. Quo cessante religiosorum *(seu Christianorum)* ducum dominatu, cessavit etiam in eis Christianitatis et religionis intentio; *quæ si non Hetani expulsionem, certe dominatus ejus finem, et populi ad alios dominos conversionem significare videntur.* F *Illud præterea mirum apparet, si, ut Egilwardus scribit, Gozbertus interemptus, Hetanus vero e principatu dejectus populi furore fuerit; si nullus ex eorum progenie, ut in altera S. Kiliani Vita legitur, superstes in provincia remanserit, qui factum sit, ut Ymmina seu Irmina Castrum Wirceburgense, totius regionis caput, annos quadraginta et unum pacifice incoluerit.*

23 *Quid veri, quid falsi his Egilwardi de Gozberto et Hetano narrationibus insit, difficile dictu est :*

de quibus Egilwardi dicta expenduntur, acquisitum

est : suspicor etiam, Irminam, cum Wirceburgense Castrum cum Carlburgo permutavit, id ætatis haud habuisse, ut in eo Castro annos jam quadraginta et unum Deo in virginitate exegisset, nisi locum hunc pater filiæ ejusque sequacibus vivus cesserit, quippe qui anno 716 *adhuc Franconiæ ducatum obtinebat, docente id Hetani sive Hedeni Charta his verbis apud Marteneum Collectionis amplissimæ tom. I col.* 22 *expressa :* Ego in Dei nomine illuster vir Hedenus dux, dono a die præsenti pro Dei timore et mercedis mei, donatumque in perpetuum esse volo, Domno et in Christo patri Willibrordo in mero, quod respicit ad Hamulo castellum, ubi et cogito Dei misericordia, per ipsius Apostolici viri consilium, monasterium construere, in parte Occidentali super fluvio Sala, in pago Salvense, tam campis, quam pratis, pascuis, silvis, aquis, aquarumque decursibus : ipsas res quas pater meus et mater mihi dereliquerunt, cum servis et ancillis VIII quantumcumque ibi habere videor, totum et ad integrum trado atque transfundo, ut quidquid inde facere voluerit, liberam in omnibus habeat potestatem. Si quis vero, quod futurum esse non credo, etc. Actum publice Hamulo castello, anno I Chilperici regis, XV Calendas Majas. Cato comes. Sigericus comes. Ego illuster vir Hedenus dux donationem fieri volui et subscripsi cum Theodrada conjuge mea. Ado nutritius Hedoni, et Tiringus filius Hedeni, Adogoto, Hererico. Ego Richisus clericus rogatus scripsi et subscripsi. *Altera ibidem col.* 13 *Hedeni Charta occurrit signata in* Castello Virteburg *anno* 704.

incolit, eoque S. Kiliani reliquias anno 743 infert,

24 *Vix e castro Wirceburgensi Carlburgum cum adhærentibus sibi virginibus sacris Ymmina concesserat, quin S. Burchardus eo se contulerit, ut illic sedem episcopalem figeret : factum enim id scribit Egilwardus num.* 30 : Statim post ejusdem concambii, quod præsul Burchardus cum generosa Christi Sponsa Ymmina fecerat, eventum. *Templum illic erat S. Mariæ sacrum, unde et id castrum* Mariæ montis *nomen invenit ; huc SS. Kiliani et sociorum corpora transferre* Burchardo *visum est :* Convocatis certo die, *inquit Egilwardus loco proxime citato,* tam clero, quam populo, Martyrum corpora nuper de terræ pulvere levata cum veneratione maxima super montem sæpe dictum, comitantibus populorum turbis transportari fecit ; *quæ prima S. Kiliani et Sociorum Martyrum per* S. Burchardum *facta translatio est : cum autem ex Egilwardi verbis parum temporis inter primam elevationem et hanc translationem intercesserit, anno illam* 743 *ex probabili conjectura innectere possumus. Congruum enimvero, erat, ut eo loci sedem episcopalem figeret, et Kiliani sociorumque reliquias reconderet, ubi et primarium Franconiæ ducum domicilium fuerat, et sanctorum Martyrum sudoribus Christiana religio initium sumpserat ; at montis asperitas, ascensus arduus, et aquarum penuria effecere, ut neque monasterium illic, quod in animo habebat, conderet, neque perpetuo sibi commorandum animadverteret. Sed dubitandi, quem sedi suæ locum seligeret, oblata est noctu oranti visio, qua tres candelas de monte egressas locum, ubi SS. Kilianus, Colomanus et Totnanus interempti fuerant, petentes, atque inde rursum post aliquam eo in loco moram revertentes vidit.*

quos anno 746, dum cathedrale templum exstruit, in ecclesiam ligneam transfert ;

25 *Moneri se divinitus ea visione, ut eo loci his Sanctis templum cathedrale conderet, ratus, manum operi admovit illico, exstructa primum lignea ecclesiola, illatisque in hanc sanctorum Martyrum reliquiis, quæ secunda (non annumerata elevatione prima, qua in locum sacrum, nusquam, quod sciam, expressum delatæ fuere) translatio ideo asserenda videtur, quod Egilwardus S. Kiliani et sociorum reliquias triennio tantum (proin usque ad annum* 746) *in Castro Wirceburgensi servatas fuisse tradat, nec templum e saxo deinde a* Burchardo *conditum, quod ligneo successit, nisi annis aliquot ab oblata* S. Burchardo *visione elapsis numeris omnibus absolutum fuisse videatur. Tertiam indicare videtur Egilwardus, eamque omnium celeberrimam, qua in cathedrale templum saxeum sanctorum Martyrum relata sunt corpora, cum ait num.* 31 : Quod *(cathedrale templum)* et primum de lignea materia initiatum, posthæc accuratiori lapidum structura per sanctum Dei Pontificem ad unguem est perductum, ubi et denuo Sanctorum corpora relata, et in operoso sarcophago gloriose sunt recondita. *Verum de hac, quod serius facta fuisse videatur, sermo erit infra. De S. Kiliani templo, quod* S. Burchardus *erexit, hæc leguntur in Annalibus Fuldensibus, ab anno* 741 *usque annum* 877 *extensis, tom. VII Scriptorum rerum Gallicarum pag.* 165 *ad annum* 855 : Apud Monguntiacum *(alias, et quidem recte, ut episcopi Gozbertus et Harnus sive Arno infra memorati ostendunt, Wirceburgum)* terra vicies tremuisse perhibetur. Aeris insolita commotio turbinibus ac tempestatibus, plagisque grandinum multis damnum intulit. Fulminum ictibus ædes plurimæ crematæ sunt, inter quas basilica S. Chiliani martyris Nonis Junii, clero laudes vespertinas celebrante, repentino ictu percussa est : et mirum in modum sub laquearibus domus ignis pendulus, inlæsa materia, tamdiu oberrabat, donec ossa Sancti Martyris, et totius ecclesiæ thesaurus efferretur inlæsus....... sequentis vero mensis die octava, instante solemnitate natalis ejusdem Martyris, muros ecclesiæ, quos prius cœlestis non consumpsit ignis, subito terribilis exorta tempestas funditus evertit. Quam ruinam mors episcopi Gozbaldi subsecuta est, qui tertio dehinc mense, id est VII Kal. Octobris, præsentem vitam finiens, Harnum discipulum suum sibi successorem reliquit. *Ita periit ecclesia a* S. Burchardo *condita et S. Salvatori consecrata :* novum monasterium *hodie dicitur, et tumulus S. Kiliani in crypta ejus adhuc visitur. Prope hunc locum novam cathedralem ecclesiam Arno condidit.*

quo item circiter tempore monasterium Benedictinum condit,

26 *Addidit veteri cathedrali templo monasterium monachorum,* per quos, *ut num.* 41 *Egilwardus scribit,* illo in tempore pene cuncta ecclesiastica administrabantur irreprehensibiliter officia. *Sed*

diuturna

AUCTORE J. B. *diuturna non fuit monachorum in eo monasterio commoratio ; nam Egilwardus scribit num.* 47 : Remanserunt autem apud monasterium S. Kiliani plus quam quinquaginta, ut alibi legimus, Fratres, quos etiam non multo post Bernwelfus cum injuriis expulsos ad magistrum suum Megingaudum navigare coegit. *Factum id oportuit ex Egilwardi calculo inter annos* 806 *et* 814 : *quippe post* S. Burchardi *renunciationem anno* 791, *ut vult, factam, Megingaudus Wirceburgensem ecclesiam rexit annis* 15 ; *inde vero Bernwelfus annis* 7. *Chronicum vero Wirceburgense, a Baluzio editum, obitum* S. Burchardi *anno* 791, *obitum Megingaudi anno* 794, *obitum vero Bernwelfi anno* 800 *illigat. Fallit autem uterque calculus, si Bernwelfum, quod num.* 46 *ipsemet Egilwardus scribit, Megingaudus, cooperantibus sibi in eadem ordinatione Lullo Metropolitano, et Willebaldo Eistettensi episcopo, successorem suum instituerit. Lullus enim sub annum* 786 *(vide Serarium Rerum Moguntiacarum lib.* IV *pag.* 377) *uti et Willibaldus (vide tom. II Julii pag.* 491) *e vivis excesserunt.*

Chartaque conscripta fuit, ex qua episcopatus ejus epocha confirmatur.

27 *Eodem, saltem circiter, tempore (puta anno* 747) *scripta fuit Charta notionis de finibus et terminis Fuldensis monasterii, in diœcesi Wirceburgensi siti, ex qua* S. Burchardum *ab anno saltem* 744 *Herbipoli sedisse consequitur. Edidit eam Chartam ex Christophoro Browero lib.* I. *Antiquitatum Fuldensium cap.* 4 *Henschenius tom. I Junii in Analectis Bonifacianis cap.* 2 *pag.* 490 : *ad cujus calcem, post S. Bonifacii,* Burchardi episcopi *aliorumque testium subsignationes ista sequuntur :* Anno Dominicæ Incarnationis DCCXLVII principatus vero nobilium virorum Karlmanni et Pipini fratris ejus anno VI mense Martio XXII die scripta est hæc notionis Charta in Fuldensi monasterio, primum a Megenhelmo presbytero, jussione et permissione divina. *Notanda autem sunt hæc in Chartæ contextu Bonifacii verba :* Ideo placuit nobis, ut eumdem locum, qualiter certis terminis consistit, adnotemus, et idoneis testibus, qui in prædicti principis *(Carolomanni)* traditione et vestitione ipsius loci affuerunt, subter firmemus. *Traditio autem ista facta firmataque fuit, ut Henschenius aliique scriptores plerique tradunt, anno* 744 ; *cui cum* Burchardus, *tamquam episcopus diœcesanus interfuerit, subscripseritque, rursum liquet, aberrare a vero, quotquot* S. Burchardum *post annum* 744 *Wirceburgensem sedem primum occupasse statuunt.*

§ III. S. Burchardus bis Romam petit : S. Andreæ monasterium condit : S. Gumbertum ad sanctiorem vitam adducit : S. Kiliani Reliquias transfert : vale episcopatui dicit.

Roma, quo anno 747 aut sequenti a S. Bonifacio missus fuerat,

Sub *anni* 747 *finem, aut sequentis initium Bonifacius* S. Burchardum *ad Zachariam Romanum Pontificem misit, ut eum de Christianæ religionis per Germaniam statu certiorem faceret ; neque dubium est, quin et gravibus, quæ ad Christianæ religionis progressum facerent, negotiis incubuerit : testem Romani hujus itineris, etsi silentio ab Egilwardo pressi, a* S. Burchardo *suscepti habemus ipsummet Zachariam Epistola* 140 *ad Bonifacium, cui hoc initium :* Sacris liminibus Beati Apostolorum principis Petri ; et nostris obtutibus præsentatus præsens Burchardt dilectus nobis episcopus, fraternæ sanctitatis tuæ attulit affatus, per quorum scriptum tenorem agnovimus, magnum te habere certamen, et sudoriose elaborare fraternitatem vestram in prædicatione Euangelii Christi Dei nostri, *etc. Scripta vero fuit* Kalendis Maji, imperante... Constantino *(Leonis Isaurici filio)*... anno XXIX, Indictione prima, *Christi* 748. *Roma redux, ut haberet, quo sese a negotiorum turbis reciperet Deoque tranquillius vacaret, videtur condere cœpisse S. Andreæ monasterium ad Mœnum, ubi nunc ecclesia* S. Burchardi *visitur, subtus montem S. Mariæ, seu Wirceburgense castrum :* Quod, *inquit Egilwardus lib.* II *cap.* 8, *infra num.* 33 et in honore sanctæ Dei Genitricis sanctique Andreæ Apostoli consecratum tanta donavit quantitate prædiorum, quæ duodecim fratribus canonicis ibidem Deo militantibus sufficerent ad victum et vestitum, inter quæ dotalia eidem concessit monasterio montem præscriptum Wirziburg cum prædiis et redditibus, sicut acquisierat a præfati ducis Hetani filia, stabilivitque donationem eamdem jure gentium coram cunctis provinciæ primatibus. *Wirceburgensi monti accessere ex* S. Burchardi *munificentia parochiæ Hocbergensis et Sonderhoffensis, præter alia bona in Heidingsfeld, Buttelbrun et Erburg sita, uti ex Frisio Eckhartus refert lib.* 23 *num.* 109.

redux S. Andreæ

29 *Incoluisse S. Andreæ monasterium inde a* S. Burchardi *tempore canonicos Egilwardus quidem scribit ; verum non dubitat Mabillonius in Annotatis in* S. Burchardi *Vitam, quin id ab ipso sui exordio monachis Benedictinis cesserit :* Cur enim non hic *(instituti primum fuerit, inquit)* si in ecclesia cathedrali? Cur non potius canonici in urbe, monachi in secessu? *Quod si Egilwardus Canonicis id conditum dicat ; id factum ab illo arbitratur*

AUCTORE J. B.

A *bitratur Mabillonius, quod a Canonicis quidem ante monachos Benedictinos, quos Hugonem canonicis substituisse Egilwardus num.* 50 *scribit, inhabitatum sciebat quidem; at pro monachis Benedictinis primitus exstructum ignorabat. Fortassis Egilwardus, qui cathedralem ecclesiam monachis Benedictinis a* S. Burchardo *primum concessam, at inde hos per Bernwelfum episcopum expulsos legerat, nusquam pari sorte usum fuisse Monasterium S. Andreæ, cujus membrum erat, repererit. Georgius Eckhart lib.* 53 *num* 109 *agens de monasterio S. Andreæ id a* S. Burchardo *canonicis conditum, Egilwardum secutus scribit, nulla monachorum Benedictinorum mentione facta; at P. Ignatius Gropp in Vita* S. Burchardi *idiomate Teutonico scripta part.* 2 *cap.* 5 *ex Frisio id Ordinis Benedictini primum fuisse scribit; idem facit Bruchius in Catalogo episcoporum Herbipolensium pag.* 165 *ita de Hugone scribens :* Instauravit et egregie illustravit cœnobium S. Andreæ, ab episcopo primo in- B choatum et pro Benedictinæ professionis monachis constructum. *Quod si ita est, verosimillimum fit, his canonicos substituisse Bernwelfum, episcopum Wirceburgensem ordine tertium, de quo idem Bruschius :* Expulit monachos omnes Benedictinos ex ecclesia Herbipolensi, tantum sæculares alens sacerdotes. Hi dominum ac præceptorem suum Megingaudum Neostadium secuti honorifice ab eo suscepti sunt.

monasterium condit, ditatque S. Magni martyris Reliquiis :

30 *Recondidit porro* S. Burchardus *in ecclesia S. Andreæ Reliquias S. Magni martyris, de quo nonnulla ex relatu Majorum, nonnulla vero ex monasterii S. Andreæ scriptis narrat Egilwardus num.* 34, *quæ omittere Surio visum est, quod ea, quæ ibidem narrantur, ipsimet Egilwardo parum comperta essent, id est, ut ipsemet Egilwardus ait, ex aliorum tantum, qui rem neque viderant, neque ex iis, qui eam ab his, qui viderant, audierant relatu. Desideratur item hoc caput in Vita,* S. Burchardi *a Canisio, et ex hoc a Mabillonio edita ; qui, cum in* S. Burchardi *Vita hæc tantummodo legeret :* Re- C condidit (S. Burchardus) etiam in eadem basilica *(S. Andreæ)* digna cum veneratione corpus cujusdam Martyris Magni nomine; *ratus est pro solito suo res gestas Sanctorum illustrandi studio ac diligentia inquirendum sibi esse, ecquis hic martyr Magnus esset ; reperit vero apud Rodulfum, scriptorem SS. Magni martyris et Juliani diaconorum Xisti Papæ reliquias in monasterium Holtzkiricha diœcesis Wirtzburgensis Rabani curis Roma advectas ab Humberto Wirceburgensi episcopo in illius monasterii ecclesia fuisse, repositas. Dubitavit itaque Mabillonius, num inde in S. Andreæ, monasterium reliquiæ S. Magni, Roma allati, servarentur; factumque esset, ut in errorem chronologicum, quod alias non semel illi accidit, Egilwardus impegerit. Labori huic suo Mabillonius pepercisset, si caput* 9 *lib.* 2 *lucubrationis Egilwardinæ præ oculis habuisset. Nam ut Egilwardus, sed ex aliorum relatu narrat, Magnus hic, etiam* Andreas *dictus, natione Anglus,* S. Burchardi *discipulus ac presbyter fuit, qui a* S. Burchardo, *ut gentis suæ vitia corrigeret, missus (eodem verosimiliter tempore, quo S. Bonifacium, eodem charitatis in gentem suam zelo ductum ad Ethelbaldum Merciorum regem, litteras dedisse diximus supra, id est, sub annum* 746) *Martyr evasit; delato dein ad* S. Burchardum *ejus corpore, quod unum Egilwardus se ex monasterii S. Andreæ monumentis hausisse testatur, ac proin paulo tutius credi potest.*

S. Gumbertum ad sanctimoniam perducit,

31 *Dum condendis summo Numini, Sanctorumque honori templis ac ecclesiæ suæ rebus promovendis sedulus instat sanctus Præsul, non minus creditarum sibi ovium saluti verbo et vitæ sanctissimæ exemplo profuit :* Quamplures undique, *inquit Egilwardus lib* 2. *cap.* 10, *infra num.* 35, confluebant ad tanti doctoris audientiam diversi sexus, ætatis atque conditionis, fontem vitæ quæque sitiens anima. *Præcipuus in his fuit Gumbertus, vir nobilis potens et dives, quem a vita militari ad eam morum sanctimoniam* S. Burchardi *contubernium atque doctrina adduxit, ut et miraculis claruerit, et* E *publicos Sanctorum honores sit consecutus. Hujus Acta jam pridem illustrata habes a Sollerio tom.* 4. *Julii pag.* 61 *et sequentibus. Varia de illo quidem narrantur, quæ ut a veritate aliena sunt, ita et illic refutata sunt, neque hic repetere necesse est. Propius ad rem nostram spectant, quæ Egilwardus ab illo gesta perhibet :* Hæ sunt autem possessiones, quibus episcopium Wirziburgense large ditavit, Eltimoin et Onoltesbach, utrumque cum suis reditibus et appendentiis, quorum prius, cum olim castellum fuisset munitissimum, modo *(scripsit Egilwardus sub seculi decimi undecimique confinium)* magnificentiam suam ipsis tantum ruinis declarat. *Nunc oppidum est diœcesis Wirceburgensis, Germanis* Eltman *dictum, adjacens Mæno fluvio, qua Wirceburgense territorium a Bambergensi secernitur.*

a quo tamen Anspachium,

32 *Pergit Egilwardus :* Sequens vero (Onoltesbach *Ms. nostrum habet; Mabillonius* Ovelspach, *Eckhartus* Onoldspach) quod nunc præpositura canonicorum est, olim abbatiam fuisse non ignobilem, hucusque a majoribus per multas jam ge- F nerationes hereditatum testimonium illius provinciæ non celat. *Satis quidem constat, Onoltesbach nomine intelligendum esse hodiernum Anspachium Franconiæ oppidum; at difficultatem habet, quod illic, quo vivebat Egilwardus tempore, præpositura canonicorum fuisse dicatur, ac olim abbatia non ignobilis; cum Bruschius scribat de Henrico, Wirceburgensi episcopo hujus nominis I :* Fundavit *(seu si mavis, instauravit, auxit, exornavit)* Onoldsbachii magnificum S. Gumberti cœnobium Benedictinum, quod hoc nostro seculo canonicorum secularium est collegium. *Putemne Egilwardum utramque donationem quidem misisse in litteras, sed neutrius loci notitiam addidisse : hanc vero ab imperito interpolatore Egilwardi verbis fuisse adjectam ; qui quidem sciverit, quid sua, sed non quid superiore ætate de ea abbatia factum esset? Minime vero ; sed errore lapsum potius arbitrer Bruschium qui Benedictinos monachos ab Henrico Anspachii*

collocatos

AUCTORE J. B.

collocatos dicit, quod de canonicis dictum oportebat. Nam ita auctor anonymus chronici Wirceburgensis ab Eckharto tom. I Rerum Franciæ Orientalis pag. 816 *subnexi, seculo* XIV *scripsit* : Anno Domini MXII, tempore Heinrici II imp. ducis Bavariæ, prædictus præsul Heinricus erexit et fundavit ecclesias collegiatas in Hawgis, S. Stephani, et Onolzpach : *ut jam tum Anspachiensis ecclesia canonicorum fuerit.*

contra ac Egilwardus scribit,

33 *At Bruschii hic error sit ; neque suo Egilwardus caret, dum locum Onoltelsbach sive Anspachium* S. Burchardo *a contubernali suo S. Gumberto concessum scribit. Ivit quidem in jus ecclesiæ Wirceburgensis Anspachium; sed Bernwolfi, Episcopi Wirceburgensis tertii tempore : donum id item fuit Gumberti ; sed Carolo Magno factum, a quo id Bernwelphus aliorum locorum cum Caroli Magni comite Hunrogo permutatione facta, ecclesiæ, Wirceburgensi primus acquisivit ; quod cum dico, Diplomate Ludovici Pii anni* 837 *in archivio ecclesiæ Wirceburgensis servato nitor.* Ex eo discimus, *inquit Eckhartus lib.* 25 *num.* 117 *verba Diplomatis referens, paucisque interjectis explicans,* quod tempore Caroli serenissimi imperatoris *(sed tunc adhuc regis)* Berowelpus Wirceburgensis episcopus, datis quibusdam ecclesiæ rebus ad fiscum ejusdem Caroli et interveniente Misso illius Hunrogo comite, alias ejusdem meriti res ad partem suæ ecclesiæ ex potestate fisci acceperit. Dedit autem, sicut in commutationem conscriptionibus continebatur, Berowelpus episcopus de rebus præfati episcopii sui ex monasterio videlicet S. Kiliani præfato Hunrogo comiti ad partem Domni Caroli præstantissimi imperatoris quamdam basilicam sitam in pago vocabulo Graffelt, in honore S. Martini confessoris Christi *(cum omnibus pertinentibus ad eam)* quæ Carolomannus quondam gloriosus princeps ad jam dictam ecclesiam Wirziburgensem contulerat, *(et postea alii homines pii addiderant.)* B

dono non accepit:

34 In compensationem *(hujus ecclesiæ)* Hunrogus comes, Caroli jussu præfato Berewelpo episcopo ad partem præfati episcopii dedit res, quas homo quidam *(de vulga hominem noli hic intelligere, sed Caroli vasallum, eumque, ut ex donis patet, opulentum)* Guntbertus nomine, ex rebus juris sui legaliter per diversos pagos et loca eidem Carolo delegaverat, id est. in pago Badanagani in villa quæ dicitur Filihonbrunte *(nunc Vilbrum)* et in pago Hrangaui in villa vocabulo Bargilli *(Bürgell)* et in eodem pago in quadam silva locum, qui dicitur Onotesbach, et in pago, qui dicitur Tullifelt *(in locis)* nuncupatis Fiscpach, Assia, Pontigerna, quantumcumque in iisdem locis antedictus Guntbertus domno Carolo visus est delegasse, nec non et res illas, quas servus regius Richbertus nomine in pago Wingarduueiba in locis vocabulo Burcheim (*et*) Heinuuinesbach (*Hammerbach*) possederat, et quondam Erenbertus episcopus (*Frisingensis*) jure beneficiario ex liberalitate regis habuerat. *Eadem fere repetit Eckhartus ex eodem Diplomate tom. II lib.* 29 *num.* 70, *ubi commutationis confirmatio facta legitur* XIII Kal. Januarii, anno Christo propitio XXIIII imperii domni Ludewici piissimi Augusti, Indictione XV, Actum Aquisgrani in Palatio regio. *Quidquid igitur sit de donatione loci Eltman* S. Burchardo *S. Gumberto facta ; errasse videtur Egilwardus, cum huic Anspachium junxit; olim autem ibi abbatiam, antequam collegiata fieret, fuisse, Egilwardo antiqua hujus regionis monumenta laudanti credi potest ; etsi quandonam illa desierit, ignoretur.* C D

legatione Romana perfunctus

35 *Altera item legatione functus est* S. Burchardus, *a Pipino Franciæ regnum affectante Romam ad Zachariam una cum Fulrado S. Dionysii prope Lutetiam Parisiorum abbate missus ; quam anno alii* 749, *alii* 750 *vel* 751 *illigant : sunt quidem, qui hanc Pipini ad Zachariam legationem in fabulis habeant ; verum tot veterum recentiorumque testimoniis stabilitur, ut eam revocari in dubium non posse censeat Pagius in Critica in Annales Baronii ad annum* 751 ; *ubi eam ex chronographis et historicis, qui vel eo ipso seculo, vel proxime sequenti vixere, probat ; ex anonymi, qui anno* 767 *scripsit, ac ab Henschenio tam I Junii pag.* 487 *et sequenti laudati verbis, et verbis continuatoris Fredegarii, qui tum pariter vivebat. Ex seculi proxime sequentis scriptoribus duos tantum memoro, quod hi* S. Burchardi *nominatim meminerint ; sic habet auctor Annalium (ab anno* 741 *usque ad* 814*) rerum Francicarum tom. V scriptorum rerum Gallicarum pag.* 33 *ad annum* 749 : Burgardus Wirzeburgensis episcopus et Folradus capellanus missi fuerunt ad Zachariam Papam, interrogando de regibus in Francia, qui illis temporibus non habentes regalem potestatem, si bene fuisset, an non. Et Zacharias Papa mandavit Pipino, ut melius esset illum regem vocari, qui potestatem haberet quam illum qui sine regali potestate manebat, ut non conturbaretur ordo. Per auctoritatem ergo Apostolicam jussit Pipinum regem fieri. *Auctor Annalium Eginhardo, Caroli Magni notario, adscriptorum ibidem pag.* 197 *ad eumdem annum* : Burchardus Wirtziburgensis episcopus et Folradus presbyter capellanus missi sunt Romam ad Zachariam Papam, ut consulerent Pontificem, etc. *Hanc legationem* Burchardi *Romam, quæ sub vitæ exitum accidit, Egilwardus ceteris ab illo jam episcopo gestis rebus, non expresso anno, præmisit, quod sub annum* 750 *gestam sciret, anno autem* 751 *primum ad episcopales infulas* S. Burchardum, *sed perperam, evectum autumaverit.* E F

munificum sibi Pippinum habet:

36 *Optatum exitum habuit Romana* Burchardi *legatio : itaque paulo post (anno* 751 *aut sequenti; nec enim hic inter auctores convenit) inunctus a S. Bonifacio, Moguntino archiepiscopo, ac dein iterum a Stephano II in Franciæ regem Pipinus* S. Burchardo *Franconiæ ducatum contulit, ut plerique tradunt ; quamquam Eckhartus, qui* S. Burchardi *a Pipino Romam missi inter, et Papæ Zachariæ responsum supra relatum pro rumoribus invidiæ depositi Childerici regis declinandæ minuendæve causa in vulgus sparsis habet,* S. Burchardo *jus gladii*

guber-

AUCTORE J. B.

A *gubernationemque Franconiæ ducatus a Carolomanno primum concessam fuisse, sed a Pippino dein, Ludovico Pio, et Arnulfo confirmatam contendat. Nihil quidem de Franconiæ ducatu sedi Wirceburgensi annexo scribit Egilwordus ; sed Adamus Bremensis seculi* XI *scriptor, ea de re ita loquitur lib.* 4 *cap.* 5 : Potuit ecclesia nostra dives esse ; potuit archiepiscopus noster *(Adalbertus)* Coloniensi aut Moguntino in omni rerum gloria non invidere. Solus erat Wirceburgensis, qui in episcopatu suo neminem dicitur habere consortem. Ducatum enim provinciæ gubernat. *Regino, seculi* X *scriptor magnitudinem terrenæ pietatis in Rudolpho Wirceburgensi episcopo agnoscit ad annum* 897. *Secularem item cum episcopali jurisdictione conjunctam agnoscit Zacharias Papa Epistola ad Bonifacium* 142, *qua Bonifacio quærenti, num a Slavis, Christianorum terras incolentibus, censum oporteret accipere, respondens, quod sic, ait :* Si enim sine tributo sederint, ipsam quoque propriam sibi B vindicabunt terram. Si vero tributum dederint, norunt « dominatorem » ipsam habere terram. *Slavi autem, de quibus hic, in Franconiam recepti erant, et Mœnum inter et Radantiam fluvios sedes habebant ; eratque eorum cura* S. Burchardo *commissa, teste Willibaldo in Vita S. Bonifacii tom. I Junii pag.* 469 : Burchardo vero (*S. Bonifacius*) in loco, qui vocatur Wirtzaburg, dignitatis officium delegavit ; et ecclesias in confiniis Francorum atque Saxonum atque Sclavorum suo officio deputavit. *Eamdem secularem potestatem produnt jura a Carolomanno et Pippino rege ecclesiæ Wirceburgensi concessa, pagi seu comitatus plures, in Arnulfi Diplomate anni* 889 *expressi, et ecclesiæ Wirceburgensi subjecti. Ita, sed fusius, Georgius Eckhart lib.* 23 *a pag.* 391 *usque ad* 400, *quem consulere harum rerum cupidus potest.*

S. Kiliani Reliquias denuo transfert,

37 *Post alterum hunc* S. Burchardi *ad sedem suam Roma reditum translationem tertiam ac ceteris* C *celebriorem SS. Kiliani et Sociorum in templum cathedrale novum ex saxo constructum institutam ab eodem verosimiliter putamus : cum enim ex dictis num.* 24 *anno* 746 *in ædiculam ligneam supradictas Reliquias transtulisse videatur, ibidem donec templum lapideum conditum foret, servandas, anni plures elapsi verosimiliter prius fuerint, quam in id jam numeris omnibus absolutum denuo, ut num. citato Egilwardus asserit, translata fuerint* Burchardi *opera dictorum Martyrum corpora. Non absimile autem vero credimus id factum esse anno* 752 ; *eo quod quinquennium aut plus eo ingenti moli ædificandæ perficiendæque impensum facile fuerit. Exstat in Monasterii Novi crypta sanctorum Martyrum Epitaphium carmine expressum, in quo ad hanc translationem spectantes leguntur hi versus :*

Septingentesimo, quinquagesimoque secundo
A Bonifacio Burchardo consociato
Hi sunt sublati, rite quoque canonizati.

Fateor quidem, neque hujus Epitaphii, neque ipsiusmet Egilwardi magnam esse auctoritatem ; sed Egilwardi de variis horum translationibus dicta ad verum calculum revocare haud potui melius. Meliora, si quis habeat, me non invito proferet. Volvit etiam hoc saxum Sollerius tom. II Julii ad diem octavum ejusdem mensis § II *Commentarii ad Acta sanctorum Kiliani et Sociorum prævii, quem, si lubet, consule.*

positisque infulis,

38 *Senuerat jam, ut Egilwardus scribit,* S. Burchardus, *laboribusque fatisceus, supremum sibi diem imminere haud ignorus, quod sibi reliquum vitæ esset, deposito episcopali onere, transacturus dispicere cœpit, ex cleri populique consensu, quem sibi successorem eligeret. Dignissimus illi ex omnibus visus Megingaudus, vir plane eo munere dignus, cui ob sanctitatem vitæ Eckhartus aliique* Beati *titulum tribuunt : hunc itaque successorem suum declaravit ; verum quo anno? Factum id Egilwardus scribit, impetrata a Lullo archiepiscopo Moguntino, et S. Bonifacii successore approbatione ; hinc vero consequitur, S. Bonifacium in abdicando episcopatu* E S. Burchardo *exemplo suo præluxisse ; at potior hac in re Wandelberti, qui seculo nono fuit, auctoritas ; scribit autem is tom. II Julii de Miraculis S. Goaris cap.* I *num.* 4 *pag.* 338, *Lullum Moguntinum archiepiscopum, Basinum Spirensem et Mehingodum Wirceburgensem episcopos a S. Bonifacio ordinatos fuisse :* Qui omnes, *inquit,* a beato Bonifacio Pontifice et Martyre fuerant ordinati. *Jam inde igitur Megingaudus Wirceburgensem Sedem occupabat, cum, depositis Moguntinis infulis, Bonifacius in Frisiam aliquanto post martyrio coronandus abscessit* anno decimo, *teste Eigile in Vita præceptoris sui Sturmii abbatis Fuldensis primi apud Mabillonium seculo* 3 *Benedictino part.* 2 *pag.* 277, *a condito Fuldensi monasterio : conditum autem id, eodem teste ibidem pag.* 275, *fuit* anno Incarnationis Christi septingentesimo quadragesimo quarto . . . . . mense primo *(seu Martio)* duodecimo die ejusdem. *Cucurrit annus monasterii Fuldensis a fundatione sua decimus a duodecimo die mensis Martii anni* 753 *usque ad eumdem anni proxime insequentis diem. Megingau-* F *dus igitur anno* 753 *Wirceburgensis erat episcopus, quo* S. Burchardum *Sedi suæ renuntiasse verosimillimum puto, sic tamen, ut* Burchardi *renuntiatio, contra ac Egilwardus scribit, Bonifacianam antecesserit. Misisse* S. Burchardum *ad Carolum Magnum, qui renunciandi episcopatui facultatem ab eo nomine suo peterent, Egilwardus num.* 38 *tradit ; sed Carolo substituendum esse Pipinum regem, etiamsi deessent alia, vel ipsa temporis, quo renuntiatio facta est, ratio dictat.*

Homburgum secedit.

39 *Translato in Megingaudum episcopali onere, vitæ reliquum vitæ contemplativæ daturus Hohenburgum (vide supra num.* 16*) concessit :* His itaque transactis, *inquit Egilwardus,* beatus Burchardus omnem catervam monachorum, per quos illo in tempore pene cuncta ecclesiastica administrabantur irreprehensibiliter officia, clericorum quoque ac laïcorum diversæ conditionis, sexus et ætatis turbam paterna corroboravit admonitione, divinaque consignavit benedictione. Posthæc, adsumptis

AUCTORE J. B.

adsumptis sex tantum ex omni multitudine discipulorum suorum monachis, navim conscendit : codices etiam, quos vel ipse conscripserat, vel undecumque conquisierat, secum deportari fecit : atque inde per decursum fluminis *(Mœni)* ad Castellum, quod Hohenburg dicitur, navigio proficiscitur, ibique quam diu supervixit, in contemplatione divina, vigiliis, jejuniis et orationibus insistens, una cum prædictis Fratribus continue morabatur.

§ IV. S. Burchardus Homburgum profectus ibidem sancte moritur : cultus ejus sacer.

B

Sanctus post aliquam Homburgi moram ibidem anno probabilius 754,

Habuerat quidem in animo Burchardus *in viculum Michelstat (nunc autem oppidum in comitatu Erpachensi) sibi olim a Carolomanno donatum concedere, ibique monasterium condere :* Sed disponente prædestinatione divina, *inquit num.* 41 *Egilwardus*, prævenit humanæ deliberationis vota communis hereditariæ mortalitatis occasus ; *et non multo post in prædicto Castello (Hohenburgo, nunc Homburg) diem suum obiit,* Anno, *ut ait Egilwardus,* Incarnationis Domini septingentesimo nonagesimo primo, *nimirum,* quarto Nonas Februarii, *seu die* 2 *ejusdem mensis. Quod ad diem* S. Burchardi *emortualem spectat, quem aliunde notum habere potuit, Egilwardo litem movere nolim ; at cum anno* 753 Burchardum *episcopatui renunciasse ex dictis num.* 37 *verosimillimum sit,* nec multo post *Hohenburgum profectus, diem suum clauserit; aliunde vero, at mox ostendetur, compertum sit, eum ante S. Bonifacium (cujus obitum aut anno* 754 *aut sequenti passim eruditi illigant) ex hac Vita migrasse ; ab Egilwardo dissentire, ac anno probabilius* 754 *ejus obitum innectere cogimur.* C *Ita censemus, tum quod anno* 753, *ex dictis supra, episcopatui renunciarit* S. Burchardus ; *tum quod, ex Egilwardo, non diu post obierit, ac denique quod, S. Liudgero in Vita Magistri sui S. Gregorii Trajectensis, anno* 776 *defuncti, teste,* S. Burchardus *ante Bonifacium e mortali ad immortalem transierit vitam ; ita se habent tom. V Augusti pag.* 258 *S. Liudgeri verba :* Duo ex illis electis Dei Wigbertus *(Fritislariensis abbas)* et Burchardus ante magistrum (*S. Bonifacium*) migrarunt a seculo. *Schannatus in Archivo Fuldensi vindicato pag.* 46, *ut S. Liudgeri declinet auctoritatem, ait, neque omnes S. Bonifacii discipulos esse notos, neque certum, cum duo hujusmodi nominis S. Bonifacii discipuli esse potuerint, hic agi de* S. Burchardo *Wirceburgensi episcopo. Verum non agit illic S. Liudgerus de S. Bonifacii adjutoribus et discipulis quibuscumque, sed, uti præmittit,* clarissimis prædicatoribus et columnis ecclesiæ Dei : quorum unusquisque civitatem et regionem suam, sicut Lucifer mane oriens illuminavit exemplis et doctrina sua. *Notus certe hujusmodi* Burchardus *fuisset, si quis alius a nostro fuerit ; at quibus in latebris degit ? Addit S. Liudgerus :* Sed non illi absque palma electionis suæ, dum ad regna cœlestia magistrum præcedere meruerunt, et in regionibus suis pro Sanctis Dei habentur et coluntur ab omnibus, qui vitam illorum et virtutem cum Deo nosse potuerunt? *Quæ regio, quæ civitas* Burchardum, *S. Bonifacii discipulum, habuit, coluitque deinceps ut Sanctum, alium a* S. Burchardo, *quem cultu postmodum publico coluit, colitque hodiedum Wirceburgensis ecclesia, cujus olim infulas induit? Venerationem enim illam principio forte privatam dumtaxat, in publicam postmodum transiisse, ut Wigberti, qui die* 13 *Augusti colitur, ita et* Burchardi, *omnino credendum est.*

non, ut Egilwardus scribit, 791 moritur ;

E

41 *Obiisse* S. Burchardum *circa annum* 751 *statuit Mabillonius in Annotatis in ejus Vitam, secutus partim S. Liudgerium, qui* Burchardum *Bonifacio præmortuum scribit ; partim vero Marianum Scotum, qui* Burchardi *episcopatum ad novennium dumtaxat prorogavit. Sed ultra annum* 751 *vitam protraxisse* S. Burchardum, *jam vidimus supra. Marianus Scotus seculi* XI *scriptor duplicem* S. Burchardi *episcopatui epocham tribuit, alteram ordinationis anno* 746, *alteram consecrationis anno* 750, *ut ipse quidem censet, factæ : si novem illos annos a* Burchardi *ordinatione numeres, quoad annum ejus emortualem a nobis non dissentit Marianus nisi anno uno ; sin autem a consecratione, mortuus fuerit ex ejus mente circa annum* 759 ; *qua in re adversantem sibi habet S. Liudgerum supra citatum, cujus ea in re auctoritas, et antiquitas major. Quod autem ad Egilwardum attinet, dum annum supremum* S. Burchardi *in annum* 791 *differt, ac annos quadraginta episcopatus illi tribuit, crassius peccat. Constat etenim pluribus ante annum* 791 *annis excessisse Lullum archiepiscopum Moguntinum, anno nimirum* 786 *aut sequenti. Atqui teste Wandelberto tom. II Julii pag.* 338 *ad consecrandam Prumiensem basilicam a Carolo Magno* missi sunt Lullus Moguntiæ archiepiscopus... Basilius Nemeti..... et Mehingodus urbis, quæ ultra Rhenum sita sermone barbaro Wirziburg appellatur, episcopi. F *Refert eam Basilicæ Prumiensis consecrationem Mabillonius tom. II Annalium pag.* 216 *num.* 21 *ad annum* 768 ; *monasterii autem primordia ad annum* 763, *ejusque fundationis Diplomati, quod apud citatum Mabillonium pag.* 705 *legere est, subscripsit idem Megingaudus. Secundum Egilwardum autem obiit* S. Burchardus *paulo post translatum in Megingaudum episcopatum : contigit ergo is pluribus ante* 791 *annis. Præterea Megingaudus jam episcopus ad Lullum archiepiscopum epistolas scripsit inter Bonifacianas* 80, 87 *et* 94. *Megingaudum jam inde ab anno* 758 *episcopum egisse Wirceburgi item patet ex Sanctimoniali Heidenheimensi, auctore Vitæ S. Wunebaldi sibi æqualis, in qua apud Mabillonium Seculo Benedictino* 3 *part.* 2 *pag.* 184 *de illo ait :* Et tunc tribus annorum

AUCTORE J. B.

A annorum intervallis, antequam de mundo migravit (*migravit autem anno* 761) prout poterat, venit ad urbem, quæ dicitur Wirzburg, et ibi alloquebatur episcopum Megingaudum et ibi manebat tres dies. *Immo Egilwardus ipse infra num.* 46, *eorum, quæ prius dixerat, quasi immemor, ait Berunwelfum episcopum Wirceburgensem tertium, a Lullo et Willibaldo, quorum ille sub annum, ut diximus,* 786, *hic vero sub annum* 781 *obiit, et Megingaudo ordinatum, postquam Megingaudus ecclesiæ Wirceburgensi præfuisset annis quindecim : quo pacto igitur* Burchardus *mori simul potuit sub initium episcopatus Megingaudi, et simul vitam protraxisse usque ad annum* 791 ?

sed Wirceburgi sepelitur ;

42 *Probatum a se credit Schannatus in Archivo Fuldensi vindicato pag.* 46 *num.* 6 *SS. Bonifacium et* Burchardum *anno* 755 *mense Junio Attiniaci in Campania subscripsisse Diplomati, quod ad calcem citati operis tabula* 3 *exhibet, dato a Pipino* mense Junio anno primo regiminis sui, *postquam a Stephano Papa coronatus fuerat ; verum, si genuinum id Diploma est, annus primus Pipini regis illic memoratus, est annus primæ coronationis a S. Bonifacio factæ, qui anno* 755 *in Frisia, dum in convertendis illic paganis totus est, martyrium, teste in ejus Vita Willibaldo, subiit Nonis seu die* v *ejusdem mensis Junii. Megingaudus Decessoris sui corpus Wirceburgum Hohenburgo revectum ingenti populi concursu ac veneratione tumulavit* juxta martyrum Kiliani Sociorumque ejus Reliquias, *inquit Egilwardus ad calcem lib.* II.

B

habitus quidem semper pro Sancto, ut maxime

43 *Ea mox ab ejus obitu de S.* Burchardi *sanctimonia, et apud Deum meritis hominum existimatio fuit, ut jam tum ab iis, qui virum noverant, pro Sancto habitus cultusque fuerit, testante id S. Lindgero in Vita S. Gregorii Trajectensis verbis num.* 37 *datis :* Sanctum *quoque appellat Sanctimonialis Heidenheimensis in Vita S. Willebaldi, Sancto, de quo scribit, æqualis. Verum privata dumtaxat ea forte existimatio ac qualiscumque veneratio fuit ; lapsu tamen temporis in Tabulas ecclesiasticas, inde saltem a seculo* IX *relatus fuit, ut qui in Additamento ad Bedæ Martyrologium, ex codice bibliothecæ cathedralis Wirceburgensis seculi noni ab Eckharto tom. I inter Monumenta historica pag.* 829 *relato, ad diem* XIV *Octobris signetur his verbis :* II Id. Octobris, S. Burchardi Wirceburgensis episcopi : *nisi hæc iis adnumeranda sint, quæ huic codici a seculi* XI *manu adjecta fuisse Eckhartus monuit. Ut ut sit, publico equidem legitimoque gaudere cultu cœpit, ex quo sacras exuvias, petita obtentaque a Romano Pontifice licentia, ex S. Kiliani templo ad S. Andreæ, a Sancto olim conditum inhabitatumque, monasterium solemni ritu et honorifice admodum transtulit Hugo Wirceburgensis episcopus, uti fusius sub lucubrationis suæ finem Egilwardus enarrat, a re haud multum remotus.*

C

postquam sub annum 984 per Hugonem Wirceburgensem episcopum

44 *Ad quem annum ea translatio referri debeat, haud facile dictu est : Popponis II, proximi Hugonis decessoris obitum Wirceburgense Chronicum a Baluzio editum illigat anno* 984 *: ab Eckharto editum aliud anno* 979 *; Trithemius in Chronico Hirsaugiensi, secundis curis emendato, anno* 982. *Ego quidem id primum statuo, Popponem II ultra mensem Julium anni* 983 *in vivis non fuisse. Licentiam quippe transferendi* S. Burchardi *Reliquias Hugo impetravit a Pontifice Romano Benedicto, hujus nominis* VII, *ut evincit ratio temporis. Obiit autem Benedictus anno* 984 *die* X *Julii : Poppo die* XXII *vel* XXIII *ejusdem mensis, quo de mense non solum inter Chronica mox citata, sed etiam inter quatuor Catalogos episcoporum Wirceburgensium, a Groppio Scriptorum Rerumque Wirceburgensium tom. I pag.* 817 *et sequentibus editos, omnino convenit. Dies porro* XXII *vel* XXIII *mensis Julii, Popponi emortualis non potuit esse anni* 984 *: hoc enim pacto Popponi Benedictus præmortuus fuisset, neque a Benedicto jam defuncto successor ejus supradictam licentiam impetrare potuisset, quod Egilwardi dictis adversatur. Ex quo fit, Popponem non ultra anni* 893 *mensem Julium vitam protraxisse, ut paulo ante dicebam. Dein, uti verosimillimum habeo, Hugonem, si non ab anno* 982, *ut Trithemius ait, saltem ab anno* 783 *Wirceburgensem cathedram adiisse ; mox, substituta canonicis Benedictina colonia, reformando dotandoque monasterio Sancti Andreæ incubuisse, ac interim Romani Pontificis venia, eo translatis* S. Burchardi *ossibus, hunc in Sanctorum Album pro ævi illius more retulisse circa annum* 984.

E

Reliquiarum ejus est facta translatio :

45 *Ceterum his non contentus Hugo decrevit insuper, ut translationis hujus memoria quotannis feria quinta post S. Dionysii festum celebraretur : hinc in antiquis Wirceburgensis ecclesiæ Breviariis leguntur hi versus :*

Lux Burchardina celebratur die Jovina
Post Dionysii, sic non poteris bene falli.

Hinc in Breviario Herbipolensi anni 1575 *officio proprio* S. Burchardi *præfigitur hujusmodi rubrica :* Festum S. Burchardi semper occurrit quinta feria (*seu die quinta*) proxima post Dionysii (*colitur* IX *Octobris*) celebrandum per totam ecclesiæ Herbipolensis diœcesim, et solenniter celebratur. *Hugo præterea, inquit Egilwardus num.* 52, cum consilio et consensu cleri sui decrevit, atque banno pontificalis auctoritatis confirmavit, ut deinceps quinta feria (*post S. Dionysii festum, die* IX *Octobris celebratum*) celebretur solemnitas ejusdem translationis; præcedentibus vero tribus diebus secunda, tertia, quarta feria per totum episcopium ab esu carnium abstineatur : synodus etiam ab episcopo cum omni clero habeatur, sicque finito concilio a singulis parochianis cera duorum nummorum pretii ad ejusdem reliquias offeratur.

F

cultus sacer Sancti

46 *Missale Herbipolense præ manibus habeo anni* 1509, *in qua ad prædictam diem hæc Missa præscribitur. Introitus :* Statuit. *Collecta :* Deus qui populo, *etc., ex Communi Doctorum. Epistola :* Ecce Sacerdos. *Graduale :* Ecce sacerdos magnus. *Versus :* O Burcharde triumphalis : præsul

AUCTORE J. B.

sul alme et vitalis, tua prece nos a nece duc : a calle et a valle hujus mundi furibundi ad amenam Agni cenam paradisi celici. *Sequentia* : Psallat lete orbis cetus sacrata fide repletus. Spe mercedis : tante sedis culmen sumpsit pastoralis oneris. In qua rite sancte vite exemplar duxit sacrati Numinis. O miranda virtus Christi, qui Burchardum jubet sisti præsulatus statione sic propbetico sermone. Hunc vir Dei contemplatur Bonifacius sic fatur : Virum contubernalem misit nobis Deus talem. A quo ovile subtile in Herbipolensi urbe, nunc sic regi et subigi debet catholice turbe. Nobis datus hic Prelatus viam cepit rite veram nobis instaurare. Et cunctorum viciorum : per virtutum scutum onus grave sublevare. Sic Cbilianus plantavit id quod Burchardus rigavit : Deus incrementum dedit. En sic a vinea Christi propulso errore : prisci labrusca meroris cedit. Per hos Christique cultores extirpati sunt errores : et virtutum gignit flores vinea Domini.
B In quorum sacra cultura divina adjecta cura, medicina datur pura salutis hominum. Sane decantare : cytharam carnis laxare huic Patrono meriti decet immensi. Clange, pange ac innisa * gaude, plaude, simphonisa, cohors cleri in urbe Herbipolensi. Omni laude namque dignus fulsit pater hic benignus de mundi hujus turbine ereptus. Pio vultu egros pavit : et sic mundum superavit : regnum vite hodie est adeptus. Ubi sapit mellifluum atque sonat dulcifluum Seraphicumque euphonos. Superis nos consortibus angelicis cohortibus prece jungat hic Patronus. Da, Burcharde, ut non tarde curramus in stadio, sed infessi nosque celesti applicemur bravio. *Evangelium* : Homo quidam peregre proficiscens. *Offertorium* : Posuisti, Domine. *Secreta* : Hostias tibi Domini beati Burchardi confessoris tui meritis dicatas. *Communio* : Domine, quinque talenta. *Post-Communio* : Deus fidelium remunerator animarum præsta, ut beati Burchardi confessoris tui atque Pontificis, cujus venerandam celebra-
C mus festivitatem, precibus indulgentiam consequamur. Per Dominum, *etc.*

* hymniza

antiquus,

47 *Officium chori in Herbipolensi Breviario anni* 1575 *supra laudato sic se habebat : Lectiones* I *et* II *nocturni ex Legenda Sancti; uti et Antiphonæ et Responsoria ad Psalmos. Antiphona in* I *Vesperis* : Adest dies festivus, omnibus votis cunctis expectandus : adest solemnitas totis desideriis amplectenda, in qua Sanctus Burchardus conjunctus est supernis civibus, cum quibus pro devoto collegio semper supplicat Domino. *Hymnus* :

Gaudium magnum referunt per annum,
Festa Burchardi veneranda Sancti,
In quibus regnum meruit supernum
Scandere fœlix.
Ipsius laudes resonemus omnes,
Mente devota, animaque tota
Gratias dantes, Domino canentes,
Munere tali.
Hic Deo charus, pietate clarus,
Angliæ nobis veniens ab oris,
Cœlicam vitam docuit colendam
Vocibus, actis.
Post datum vitæ spatium peractæ,
Carne defunctus, Superisque junctus.
Pro suis servis simul et catervis,
Sedulus orat.
Doxa, majestas, honor et potestas,
Laus, salus, virtus, decus, ordo certus,
Trino sit simul unitati Deo,
Sæcula cuncta. Amen.

Antiphona ad Magnificat *in* I *Vesperis* : A progenie in progenies fecit misericordiam Dominus, qui eduxit Abraham de Hur Chaldæorum et de ultimis finibus terræ vocavit Sanctum Burchardum, ut in hac terra nostra peregrinus esset et advena; in illa vero patria cœlesti, civis Sanctorum et domesticus Dei, ubi nobis datus a Deo patronus, jugiter intercedat pro hac sancta plebe E
et pro universis fidelibus. *In* II *Vesperis* : Hodie Sanctissimi Burchardi festum celebrantes, Deum, a quo tanta claritate suffultus emicuit, collaudemus, hodie tanto patrono cœlitus accepto hymnis gratulemur, hodie laudibus celebremus eum, cui chorus angelicus a mortalibus ad æterna ascendenti applaudebat. *Collecta ad Laudes* : Deus qui populo, *etc.*, *ut in Missa. In utrisque Vesperis* : Deus qui præsentem diem honorabilem nobis in B. Burchardi Confessoris tui gloriosa festivitate præstitisti, da nobis ipsius intercessione præsentis vitæ fluctibus non teneri. Per Dominum, *etc.*

et recentior,

48 *Hujuscemodi fuit antiquus* S. Burchardi *cultus ; mutationes deinde varias tam Missa quam Officium subiere. Adolphus ab Ehrenbergh, Wirceburgensis ab anno* 1623 *usque ad* 1631 *episcopus, Officium de Communi Confessorum recitari, retinerique dumtaxat voluit Antiphonam ad* Magnificat *in utrisque Vesperis et Orationem* : Deus qui populo, *etc. Joannes Philippus a Schonbora (sedit Herbipoli ab anno* 1642 *usque ad* 1673) *primam* II F
Nocturni Lectionem sumi jussit ex Actis, reliquas ex Sermone S. Maximi; Orationem quoque Exaudi, *etc. præscripsit. At Philippus Franciscus tres* II *Nocturni Lectiones ex Actis haustas legi voluit ; reliqua de Communi. Translationis festum haud pari ubique solemnitate celebratur; solemnissime vero in* S. Burchardi, *ubi ritu duplici* I *classis, concione ad populum, supplicatione publica, propositis Indulgentiis, ac ingenti civium concursu celebratur, parochiani sacro intersunt ac ab opere servili abstinent. Singulari item in cathedrali templo honore colitur, etsi non adeo solenni, in ecclesia Novi monasterii, et in Monasterio S. Stephani, in quo ritu Duplicis Majoris colitur. Homburgi quoque peculiari cultu afficitur in crypta, in qua felicem animam Creatori reddidisse creditur, nunc conversa in sacellum, quod, anno* 1721 *die* XIV *Octobris a Petro Trieffensteiniensi præposito Joannis Philippi Frantz, Wirceburgensis episcopi auctoritate consecratum*

cratum

A *cratum, a fidelibus eo pietatis causa peregrinantibus visitari frequenter solet, ex quo mulier Wirceburgensis parochiæ* S. Burchardi *a lethali morbo anno* 1721 *ejus intercessione convaluit.*

Loca sacra illi dicata,

49 *Ecclesias suo nomini dicatas non paucas habet; ac in ipsa quidem Wirceburgensi civitate ecclesiam S. Andreæ, conditori suo* Burchardo *pariter sacram voluit Hugo episcopus, ut dictum supra. Hanc dein Willemodus, loci abbas instauravit, et* S. Burchardi *nomini Bruno Wirceburgensis anno* 1042 *denuo consecravit; demum vero, cum jam canonicorum ab anno* 1464 *fuisset, Joannes Philippus a Schonborn anno* 1667 *die* VII *Julii. Palatii item episcopalis ecclesiam ejusque altare princeps etiam* S. Burchardo *sacrum anno* 1743 *esse voluit Fridericus Carolus Wirceburgensis episcopus. Extra civitatem vero quamplures sibi dicatas habet ecclesias, partim parochiales, partim, ut vocant, filiales. Parochiales in Erlenbach, Gerichstetten, Jagsberg, Mellerstatt, Messelhausen, Trapstatt; filiales in* B *Busselsheim, Erlebach, Stepbach; ut nihil dicam de variis altaribus, iconibus, statuis in ejus honorem erectis, de quibus Groppius in Vita* S. Burchardi *Germanica, unde quæ de illius cultu hoc et numero superiore dicta sunt, huc fere transtuli, consuli potest. Addo ex pag.* 62, *invocari solitum* S. Burchardum *in Litaniis Majoribus, quæ olim ecclesiæ Wirceburgensi in usu fuere. Docet me insuper idem Groppius tom. IV Scriptorum Wirceburgensium pag.* 70, *recondi quidem in SS. Andreæ et* Burchardi *olim monasterio, nunc autem nobili canonicorum collegio, sacra ejus ossa; at nesciri, quo loco.*

et apud Martyrologos memoria.

50 *Diem* S. Burchardo *emortualem fuisse* 2 *Februarii, Deiparæ virgini Purificatæ sacrum, nemine, quod sciam, contradicente, Egilwardus tradidit: hinc e Martyrologis quidam Sanctum Pontificem ad diem* 2 *Februarii, alii ad* XIV *Octobris Fastis suis adscripserunt; Castellanus vero in Martyrologio suo Universali, Wallasserus in Martyrologio Germanico, et Galesinius ad diem utrumque. Notatur item ad diem* XXI *Novembris Translatio* S. C Burchardi *in codice Hagenoyensi inter Usuardina Auctaria apud Solerium, sed errore; cum die Præsentatæ in templo Virgini sacro neque obierit, neque translatus aliquando fuerit. Notatur ad diem* 2 *Februarii apud Mabillonium in Calendario Sanctorum part.* I *seculi* 3 *Benedictini et in Martyrologio Anglicano; ad diem vero* XIV *ab auctore Florarii nostri Ms., Wione, Greveno, Molano, aliisque; demum in Martyrologio Romano, cujus hæc verba sunt:* Herbipoli Sancti Burchardi primi illius civitatis episcopi.

AUCTORE ANONYMO.

VITA

S. BURCHARDI EPISCOPI

AUCTORE ANONYMO

Ex Mss. membranis monasterii Aichstadiensis Ordinis Prædicatorum.

Auctor S. Burchardi Vitam scribit, ut ejus merita recolentes ejusdem precibus fulciantur

Terrenarum motus curarum, si divinum adjutorio trahatur ad respectum miserationis divinæ, qualiter æterna scientia Sanctos suos justificaverit, mens humana et * sollicitudinibus pressa inutilibus solvitur, ultroque remunerationis præmio non fraudatur Oportet ergo, ut ad B. E Burchardi Pontificis laudes styli seriem vertamus, quatenus dum ejus merita recolimus, orationum emolumentis fulciamur. Neque metuendum, ut in laudibus beatorum virorum fideliter prolatis modum possit excedere veritatis piæ narratio devotionis Quidquid itaque de omnibus recte fatemur, et de unoquoque profari non dubitamus. Quando sic Sanctorum fraternitas jungitur, ut omnia in omnibus Christus habeatur, eaque concordia membrorum connexio capiti copuletur; quo diversorum retributio meritorum una sit exultatio omnium. Quapropter datur nobis licentia faminis, servato ductu Catholicæ narrationis.

* abundat

Sanctus, relicta patria, Galliam primum, dein Germaniam adiens,

2 Venerabilis Burchardus, Anglorum genere nobilis, nobilior factus prosecutione divinæ religionis. Hic ab annis puerilibus Deo se vovens, quantum ætas permittebat puerilis, festinabat ad studium bonæ operationis Tandem relicta Brittannia, peregrinationis obtentu, in quandam F Galliæ partem transacto salo pervenit. Ibique tam sub habitu peregrini delituit, quo audita fama egregii præsulis Bonifacii, incenderetur ardore visendi Pontificem, sanctitatis fama vulgatum. Is etenim Mogontiorum tunc præerat urbi: vir sermone clarus, aspectu jucundus, moribus probus. Ad quem venerabilis Burchardus cum venisset, *a* ab eo gaudenter susceptus est.

et a S. Bonifacio benigne susceptus una cum illo Romam profectus,

3 Ferunt autem Sanctum Pontificem primo aspectu præfati Viri, prophetico repletum spiritu adhærentibus sibi ministris tale protulisse vaticinium: Gaudete, fratres, ecce misit nobis Dominus virum contubernialem, cui committi debeat ovile Dominicum in Wirzburgensi urbe a B. Kyliano *b* collectum. Quibus auditis, venerabilis Burchardus, primo oneris magnitudinem expavit, postremo memor divinæ visæ dispensationis, tale fertur dedisse responsum: Etsi tanto videor indignus officio, divina tamen dispensatione imponendo mihi oneri non obluctor. Qui enim misericorditer

AUCTORE ANONYMO.

sericorditer onus imponit, credo, quia clementer levabit. Ex eo tempore sanctissimus præsul Bonifacius solerti indagine perquirebat, quibus efficere modis valeret, quod divina noverat sibi gratia revelatum. Tandem divino instigatus adminiculo, concessu Pippini illustris Regis, qui tunc Franciæ regimen dispensabat, Romam petiit, prædicto Burchardo comite. *c* Præerat autem tum Romanæ ecclesiæ Zacharias summus Pontifex, *d* Dominico ovili aptissimus, summi Pontificatus infulæ non incongruus. Hic amplo sinu charitatis viros ex Germaniæ partibus adventantes Romam, colligere solitus erat, voleus novellæ plantationis in fide Christi gentes ducere ad expetitionem loci, ubi Pastor ecclesiarum, Doctorque gentium humanis corporibus habebantur. Cui tamen cum Magontini archipræsulis innotuisset adventus, præmeditari cœpit, si quid cum tanto viro dignum Deo * cooperari valeret. Audiverat enim jam dudum sanctitatis ejus famam longe lateque vulgatam. Veruntamen cum ad hoc perventum esset, ut mutuis colloquiis post sibi datos amplexus fruerentur, cœpit Romanus Pontifex percontari, quo rudis adhuc Germanorum fides religionis munimine fulciretur, utrumne gentibus novæ eruditionis splendeat inextinguibilis lucerna divinæ respectus. Huic B. antistes Bonifacius, cum de omnibus, quibus interrogatus fuerat, veram reddiderat sententiam, in extremis fassus est, hoc sibi maxime fore veniendi negotium, ut Wirzpurgense oppidum diœcesi suæ vicinum episcopali munio sacraretur. Tunc Romanus Pontifex primo percunctari cœpit, quæ huic officio legaretur persona, dicens, non rudibus congruere officium secundum Apostoli præceptum. Dehinc si episcopio prædia sufficerent, quibus pauperum necessitas Clericorumque sustentari possit inopia; asserens Episcopum Dei familiæ dispensatorem.

* *minus recte apud Mabillonium* vero.

a Zacharia in episcopum consecratur:

4 Beatus igitur Bonifacius munificentià charitatis præditus, prædiorum episcopii sui partem Romano Pontifici complacitam Wirzpurgensi episcopio delegavit, ut futurus ibidem episcopus, sicut consors existeret divini laboris, ita etiam fieret particeps temporalis sustentationis, juxta illud Apostoli: « Alter alterius onera portate, et sic adimplebitis legem Christi *e*. » His rite peractis a Romano Pontifice iterum persona disquiritur, quæ officio idonea destinetur. Verumtamen venerabilis præsul Bonifacius Burchardum in medium deducens, cœpit illum dignis laudibus prosequi, dicens, hunc juvenili ætate ab Occiduis partibus *f* advenisse, secumque usque ad perfectam ætatem degentem, se nihil in eo reperisse, quod pontificali officio videatur contraire, ac per hoc se illum pontificali infula credere dignum. Ad hæc summus Præsul hilari vultu inquit: Agamus, frater, Deo gratias, quia a solis ortu usque ad occasum laudatur nomen Domini. Ab occasu venisse dicis, per quem ortum veri solis rudibus in fide populis divina pietas ministrabit. Perficiamus quod divina credimus ordinatione dispositum. Sicque consecrato Burchardo episcopo, acceptis a Romana sede privilegiis, uterque præsulum proprias sedes repetere contendunt, quos Romanus Pastor talibus prosequitur votis: Vadite, inquiens, o fratres charissimi, cooperatores divini seminis, crescat fructus vestri laboris; nec valeat inimicus, vobis torpentibus, in agro Dominico serere, quod tempore messis debeat incendio tradi; prosequaturque vos auxilium divinæ protectionis, qua janitor cœlestis aulæ defensus est, ne a sathana velut triticum cribraretur. His dictis, arripuerunt iter, ad sedes proprias remeantes. Quo peracto, in divinis laudibus, et spiritualibus canticis tandem uterque præsul Wirzburgense oppidum pervenit. Quibus inibi habitantium, et ex vicinis locis occurrens multitudo hominum copiosa, supplicibus clamabat vocibus, dicens: Venite, patres; venite, servi Dei excelsi; venite, liberatores animarum nostrarum; augmentate divini verbi semina, a beato Kyliano nobis olim monstrata, quo vomere sermonum vestrorum exculta tellus nostrarum mentium, dignos ferre queat fructus proventuum. Quibus auditis uterque Præsulum præ gaudio lachrymas fudisse memoratur. Tandem egregius Archipræsul Bonifacius inquit: Felix eris Wirzpurch, et inter Germaniæ non ignobilis urbes, et quamvis his temporibus quarumdam civitatum postrema habearis, tamen exornata corporibus martyrum inferior non haberis. In numero Trinitatis tribus fulciris martyribus *g*, ad suppletionem tetradis, probitas Burchardi accessit Pontificis.

gregi suo sedulus invigilat, S. Kiliani Reliquias elevat,

5 Dum hæc ita gererentur, ad locum orationis perventum est, fusisque precibus, et rite omnibus, quæ ad præsens negotium pertinebant, peractis, sanctus Bonifacius ad propria repedavit. At tunc venerabilis antistes Burchardus sedula meditatione cœpit perquirere, qualiter, commissas sibi oves bene regendo in extremo examine superni Judicis « euge » Dominicum possit promereri. Erat enim mitis eloquio, vultu clarus, vigiliis atque orationibus, eleemosynisque, quantum facultas suppetebat, deditus, ætate vergens in senium, ita ut in omnibus pontificali officio videretur idoneus. Sicque factum est, ut pæne ab omnibus amaretur; non enim poterat non amari, quem replebat gratia cœlestis beneficii. Prærogativa autem fulciebat, ut digne ab omnibus amaretur. Dehinc meditari cœpit, ut corpora B. Martyrum Kyliani et sociorum ejus de loco, in quo ab infidelibus temere posita fuerant, levarentur. Pro certo namque noverat non diligenter fuisse reconditos, quos clam audiverat interfectos. Collecto denique Clero et populo, indixit jejunium, ut digni possent reperiri, a quibus sancti Martyres permitterent sua corpora moveri. Constituta autem die elevationis Martyrum *h*, maxima rusticorum multitudo confluxit Wirzpurch: alii religionis studio; alii convenerant illecti miraculorum indicio; alii recuperandæ sanitatis desiderio. Tunc venerabilis Pontifex Burchardus ad locum sepulturæ accessit, acceptoque

sarculo,

AUCTORE ANONYMO,

A sarculo, primus fodere cœpit, subvenientibus sibi ministris, quos ad hoc opus delegerat. Sed postquam tellus egesta est, non alta scrobe inventa sunt corpora Martyrum, ita fragrantia, ut omnium circumastantium nares suavitate odoris tanti replerentur. Elevatis denique corporibus, ingens factus est populorum concursus, multitudinisque stipata congestio. Elaborabat nempe popularis ille conventus, si quis posset feretrum tangere, aut transitu succumbere, alii elevatis manibus, gratias Deo referre; eratque vox omnium una: Gloria in excelsis Deo, in terra pax hominibus bonæ voluntatis.

ac sancto fine quiescit.

6 Tanta vero miraculorum insignia operatus est Dominus per Sanctos suos, ut si qui forte aderant, qui in fide titubarent, visis tot signis, solido robore credulitatis firmarentur. Miraculis igitur comitantibus, hymnis perventum est ad locum, ubi Sanctorum corpora condenda erant, quæ diligenter recondita usque in præsentem B diem hymnis et orationibus frequentantur. Venerabilis tamen sacerdos Burchardus in loco, ubi sanctorum Martyrum corpora humo tenebantur, vigiliis, orationibus, ac Missarum frequentationibus indeficienti studio vacabat, metuens ne fraus antiqui furis a thesauris divino igne probatis, per desidiam se removere valeret; aut dum ipsi minus diligenter custodiunt, inertem custodem, et se non integre diligentem contemnerent. Certus itaque sanctus Vir de præmio æternæ remunerationis, solerti cautela semet undique muniebat, quatenus pulsanti Domino januam, qui eum familiæ suæ præfecerat, confestim aperiret, accensisque lampadibus nulla per ipsum mora foret, quin æterno convivio cum prudentibus virginibus reciperetur. Hac denique expectatione sollicitus, in divino opere, nec calliditate antiqui serpentis poterat devinci; nec senectutis gravitate tardari; in effecto * virilem animum gerebat. Tandem advenerat jam tempus, quo sancta anima mole corporis solvenda erat, C comperiensque sanctus Vir per corporis ægritudinem vicinam instare sibi carnis dissolutionem, vocatis fidelibus, qui in præsenti adesse poterant, divini verbi pabula, in extremo quoque præsentis vitæ termino ministrare curavit, monens illos viam veritatis insistere, charitatemque, in qua summa virtutum consistit, inviolabiliter observare. Posthæc extremi muneris benedictione prolata, Corporis ac Sanguinis Christi viatico munitus, amissa mole terreni corporis migravit ad cœlum, *i* ubi accepta singulari stola fælicitatis, expectat ultimum resurrectionis diem, quo duplici vestitus ornamento nil sibi deessc lætetur, per eum, qui vivit et regnat in sæcula sæculorum. Amen.

* *lege effœto corpore*

ANNOTATA.

a *Sub annum* 725.

b *Is fidei Christianæ semina primum illic jecerat una cum SS. Colomano et Totnano; de quibus actum in Opere nostro est ad diem* VIII *Julii, quo coluntur.*

c *Locum id iter non habuit: unde fabulosa sunt, quæ Zachariæ, Bonifacii, et Burchardi colloquiis et hujus per Zachariam consecratione subjunguntur: consecratus a Bonifacio fuit anno* 741. *Vide Commentarii prævii num.* 14.

d *Præfuit ecclesiæ ab anno* 741 *usque ad* 752.

e *Ad Galatas cap.* I ℣. 2.

f *Nimirum Angliæ*, S. Burchardi *patriæ: at non ætate usque adeo juveni, quin jam esset presbyter.*

g *Horum martyrum nomina habes hic littera* b.

h *Solius elevationis SS. Kyliani et Sociorum* E *Martyrum Anonymus meminit; sed non semel illorum corpora transtulit* S. Burchardus *qua de re Egilwardum in Vita S. Præsulis altera consule.*

i *Probabilius anno* 754. *Vide Commentarium prævium, num.* 39.

VITA S. BURCHARDI

AUCTORE EGILWARDO.

Ex antiquo Ms. Monasterii S. Stephani Herbipoli.

PRÆFATIO. F

LIB. I.

Profitetur auctor imposito oneri se imparem,

Digne venerando venerandæ Congregationis abbati, P., juxta nomen suum transeuntis peregrino *a* seculi, alias autem civi Sanctorum et domestico Dei, eisdem- *a*
que suis commilitonibus, videlicet intra murum S. Burchardi excubantibus peccator, E, *b* nec *b*
nomine dignus *c* si quid in divina fraternaque *c*
caritate tantillæ valeat personæ servitus judicio matris virtutum, qua nimirum præcedentes nos satis hæreditarunt patres, forsitan non sine causa grave mihimet onus imponitis, mihi, inquam, non tam alieno, quam proprio vestri juris asello, quem frequentissime pascentes, et potentes, rarissime vel numquam onerastis; postquam enim vestrum vestra tantummodo dignatione membrum effici merui, *d* ex tunc, quantum in me fuit, satage- *d*
bam, ut par erat, vobis in omnibus secundum Apostoli dicta seu compati vel congloriari. Unde

contra

AUCTORE EGILWARDO.

contra stimulum caritatis tam inolitæ ulterius recalcitrare non præsumens, sarcinæ vestræ missionis, licet longe vires meas excedenti, dorsum obedientiæ non subtraho, quamquam non ignorem, plura apud nos hactenus inviguisse, et adhuc invigere præclara ingenia, quæ satis superque prævalerent condignis extollere præconiis Almi Patroni nostri, immo totius Orientalis Franciæ metropolis proto-hierarchæ, Burchardi merita.

subire tamen id ex obedientia.

2 Aspirante igitur eo, qui ubi vult, spirat, Spiritu Sancto, conspirent hac in re per unanimitatem communia licet pro meritorum diversitate aut æquipollentia, Præsulis scilicet ejusdem jam cœlicolæ pietas favendo, vestra ferventissima caritas precibus juvando, mea quoque obedientia utinam minus præsumptiva scitum ducendo, *e* Tuo tamen, o currus Israel auriga. P. judicio specialissime concedatur, quid ex opusculo præsenti recipiatur vel respuatur : præcipue nimirum illo se totus dirigat intentionis hujus oculus, ut in omnibus hiis solummodo honorificetur Deus, qui solus utique mirabilis in Sanctis suis; solus non immerito potissime in ipsorum glorificatur meritis. Sit præterea præsens Opusculum inter utriusque nostrum congregationis sicuti præsentibus probatio fraternæ dilectionis, ita etiam apud posteros utrobique monumentum vel testamentum perpetuæ societatis, ut dum hic unum et eumdem Patronum devotio communis ardere se probat, in terra viventium seminator simul et messor perpetualiter gaudeat. Amen.

ANNOTATA.

a *Notatur in margine Ms. nostri abbatis, ad quod alludit, nomen ; nempe* Pilgrimus, *quod parum dissonat a voce Belgica* Pelgrim, *tribui peregrinantibus solita.*

b *Littera* E *explicatur item in margine per vocem* Eggihtdius.

c *Indicat, se nomine, quod gerit, haud dignum esse ; et hic igitur ad illud sit allusio, cum dignus,* Ward *Germanice sit, Egilwardum, cui hæc* S. Burchardi *Vita passim adscribitur, non Eggihtdium, littera* E *hic significatum reor.*

d *Hinc efficitur auctorem hunc fuisse monasterii* S. Burchardi *alumnum.*

e *Scatent hæc mendis, quæ non facile corrigas. Imperitus quidam hæc male descripserit.*

PROLOGUS AD CAPUT I

Conversa ad Christi fidem Anglia fidei præcones exteris gentibus plurimos misit,

Salvatoris mundi gratia, qui quos prædestinat, vocat, et quos vocat, justificat, Verbo sui Euangelii, quod in toto orbe prædicandum promiserat, tandem insularum numerum *a*, quæ per incredulitatis errorem diu fuerant longe a salute, per industriam fidelis sui dispensatoris Gregorii *b* etiam Anglicam, fructiferam valde terram seminis Dominici capacem factam per universæ Christianæ religionis augmenta, suis doctoribus Spiritu Sancto cooperante, sibi fecit esse propinquam. Multum inde replicare non indigemus, utpote quod in Gestis Anglorum abundantissime digestum non ignoramus. Non tamen otiose prætereundum, imo pro Christi amore toto cordis acumine speculandum, qualiter a solis ortu usque ad occasum fulgur Euangelici jubaris parens insulas occiduas in tantum illustraverit, ut radiorum suorum resplendoribus etiam nostrarum partium caligines solem justitiæ notificando fugaverit, dum Scotia quondam bruta, nunc in Christo prudentissima nobis lumen nostrum primitivum destinavit Kylianum *c*, Burgundis Columbanum *d*, Alemannis Gallum *e* ; Anglia vero universæ Germaniæ magnum Bonifacium, et Orientali Franciæ primum satisque pastorem idoneum, et, quod verissime creditur, adhuc incultæ nimis ecclesiæ valde necessarium speculum Burchardum *f*. Quibus spiritualibus militiæ ducibus eximiis, cuique sui magisterii sequax adhærebat in Deo fortis exercitus, quorum singula quia non vacat exprimere *g* vocabula, libeat eorum exemplis potius intendere *h*, quam nominibus. His itaque pro stamine telæ *i* prætextis, Christo juvante, jam res exigit, utcumque subtemen consequenter innectendum innodare ad renovandam scilicet memoriam primi viri *k* mandritæ prænominati sæpiusque nominandi Burchardi Præsulis.

CAPUT I.

S. Burchardi junior ætas, accessus ad S. Bonifacium, iter Romanum, et in episcopum Wirceburgensem institutio.

CAPUT I. *et Orientali quidem Franciæ* S. Burchardum

Sicut diversa diversorum Patrum testantur scripta, dum Gregorianæ signum plantationis Anglorum novella germinasset, pullulasset, cresceret atque floresceret ecclesia, semper, ut de eodem dicitur doctore, venerabile meritum ejus ibidem accepit incrementum; fructificante nimirum ejusdem gentis fide per multas temporum successiones omnis religionis devotione et fertilitate bonorum operum. Florebat interea in eadem insula vel patria sub rege Christianissimo *l* aromatica quædam Christi boni odoris areola, nobilis utique nobilissimi Burchardi parentela, quæ tam rebus, quam genere clara divini timoris insignibus notabatur ab omnibus prædita, *m* seseque per id præcipue non tantum convicaneis et contribulibus, sed et universo regno præbuit famossisimam,

AUCTORE EGILWARDO.

A mosissimam, quod in bonis actibus nulli generationi terræ illius se patiebatur esse secundam. Qua de re non incongrue Davidicum illud elogium divinitus ibi implebatur. « Potens in terra erit semen ejus, generatio rectorum benedicetur. *n* » Ditavit quippe eos benedictio divina prole gemina nimis eximia, quæ patris simul ac matris, immo totius generationis illius utique præclara excelleret merita, Burchardo videlicet atque Suiduno, *o* utroque cœlitus sibi destinatæ vel provisæ kathedræ postea pontifice futuro. O quam benedictus fructus ventris matris illius, qui medicinam æternæ salutis sufficienter ministraret duabus seorsum nationibus, Angliæ per indigenam suum Suidunum, Orientali nihilominus Franciæ per advenam Burchardum!

S. Swithuni fratrem:

5 Porro antequam de ejusdem Patroni nostri conversatione narrationi, cui fundamenta jecimus, structuram præmeditatam superponamus, pauca, quæ de germani illius æque sanctissimi viri et episcopi fama comperimus *p*, silentio penitus non prætermittamus. Referebant nobis B nobiscum olim conversantes ex Anglia nati fratres, Godwin et Adalmar aliique quamplures inde huc advenientes, beati Suidini Vitam miraculis plenam in ecclesiis illius terræ circumquaque scriptam reperiri, quæ tot tantisque virtutum doctrinæque splendeat miraculis, ut etiam ipsa non impotens sit testimonium commendare germanæ sanctitatis. Legitur, inquiunt, apud nos idem Dei famulus a primæva ætate cunctis Dei carismatibus una cum litterarum disciplinis apprime imbutus, universis insuper cœlibis vitæ munditiis præcipue candidatus, et quamvis nullius se pateretur expertem videri virtutis, misericordiæ tamen visceribus maxime notabatur insignis. Omnibus quippe necessitatem patientibus statim pro posse factus est proximus. Sed ne multis immoremur, unde pauca promisimus, quique ad alia juxta propositum potius festinamus, qualiter idem Dei electus tam in pratica, quam C in theoretica conversatione perfectus, per omnes gradus ecclesiasticos ad episcopatus honorem canonice sit provectus in civitate, quæ dicitur Wirziburg *q*; qualiter eandem doctrinis et exemplis illustraverit; qualiterque *r* de hujus mundi translatus angustiis, villicationis suæ mercedem fidelis dispensator et prudens consecutus in gaudium Domini sui intraverit; hæc, inquam, omnia, qui plenarie nosse cupierit, penes ecclesiam illam, quam rexerat, indagare valebit. Tradunt etiam aliqui, quod iidem germani magno Bonifacio archiepiscopo non solum compatriotæ, sed etiam carne fuissent consanguinei *s*.

CAP. II.

quorum ille in Gallia aliquamdiu sub peregrini habitu delituit,

6 Venerabilis itaque Burchardus tam præclaram, tam præcelsam suæ prosapiæ genealogiam nullatenus passus est per suimet morum nebulas obfuscari; sed potius ab ipsis primævæ ætatis annis luce splendescere jam inchoans probitatis, quid misericordia Dei, se præveniens, in futurum operari moliretur in ipso, conatibus omnimodis videbatur imaginari *t*. Traditus enim cum fuisset a religiosis parentibus, ut facile creditur, litteris imbuendus, vix eum quisquam vel nunquam reperit puerilibus irretitum levitatibus; sed aut studiis liberalibus incumbentem aut ecclesiarum limina terentem, seu quibuslibet aliis bonæ indolis indiciis immorantem. Crevit etiam cum corporis incremento misericordia in ipso, ut de se ipso beatus Job testatur *u*, et ut ita dicam, in eleganti carnis materia paulatim virtutum compositio formabatur. Quid multa? Sic jejuniis et eleëmosynis, vigiliis et orationibus non minus spirituales nequitias, quam carnis compressit illecebras, donec dudum per Spiritum Sanctum plantata, tanta morum illi succrevit honestas, ut jam illud undique perfectum et ornatum Dei templum nihil in se permitteret concludi caducum. Hinc deliberationem, quam, Christo inspirante, conceperat, spiritualium virorum consilio roborabat, et contra lenocinia blandientis mundi obfirmata viriliter facie, tam divitiis et voluptatibus, quam se ipso *x* propriisque voluntatibus renunciavit, nudusque nudam E crucem post Christum cottidie bajulavit. Considerans autem in hac ipsa perfectione nonnulla temptamentorum sibimet opposita scandala, id est, opulentæ divitias patriæ, affinitatem claritudinis cognatæ, affectus amicorum, spretorum vicinitatem prædiorum, ceterasque de mundo nebulas fumantes ac aciem veræ theoriæ nubilantes, quid de se potissime futurum primus Arbiter disposuerit, sibi revelari vel inspirari continuis precibus imploravit, tandemque spiritu consilii et fortitudinis roboratus perpetuæ peregrinationis coufugium modis omnibus deliberavit. Denique natali solo pro terra viventium relicto, ne quandoque illum pericula inferni invenirent, periculosos alluentis salis fluctus transfretavit, et Galliæ Comatæ *y* limitem attingens in quodam satis humili loco, vere non habens hic manentem civitatem, sed futuram inquirendo, aliquandiu sub habitu peregrini delituit.

CAPUT III.

sed a S. Bonifacio, rem Christianam

7 Rutilabat hiis temporibus stella vere cœle- F sti fulgore a multis, quæ tunc temporis radiabant, stellis differens Winfridus, indigena nichilominus Angliæ, qui dudum patria, parentibus, immo cunctis transitoriis pro Christo renunciatis, ac per hoc Sancti Spiritus præ participibus suis unctus oleo, semina verbi Dei, ab Apostolica sede sibi tradita, jam Euangelicæ nimis insudans agriculturæ, per vastissima deserta spargebat regnorum Germaniæ. Hic enim Domini electus, et inter suos primo per omnia laudabilissimus, qualiter litteris Anglorum apud ecclesiam Romanam laudatus ejusdem cunctarum matris ecclesiarum contubernio sit convinctus, adeo ut bonis ex factis suis, mutato nomine per Gregorium Papam Bonifacius sit appellatus, pontifex consecratus ac legatus Apostolicus in partes Germaniæ destinatus, plurimum Christo populum acquisierit, regum ac principum adeptus benevolentiam, nobilis Mogontiæ metropolitanam susceperit kathedram, ipsamque postea archie-

AUCTORE EGILWARDO.

archiepiscopatus pallio sublimaverit, generalia Concilia Cis-alpinis in ecclesiis congregaverit, ibique multa corrigenda correxerit, sed et multiplicem prorsus quæstum Domino suo de acceptis talentis longo tempore villicationis suæ lucratus sit; hæc, inquam, multaque alia Deo digna scituque necessaria in plurimis, quæ elegerat z de eo scripta reperiuntur, diligenter investigare quisque valebit.

in Germania egregie promovente,

8 Cooperabatur utique in his omnibus huic fideli suo satisque prudenti dispensatori clemens ille Pater-familias et Dominus, in cujus manu cunctarum gentium constat salus, in cujus prædestinatione miserendi earum singulis suum disponitur tempus, de quo verissimam legimus Prophetiam, immo non jam Prophetiam, se evidentem cernimus historiam : « Descendet sicut pluvia in vellus, et sicut stillicidia stillantia super terram » etc.; usque « : Et adorabunt eum omnes reges terræ *aa*. » Quonam modo verbi divini seminatores licet infatigabiliter diu sterilibus gentium cordibus nunc seminando, nunc plantando, nunc rigando insistentes per semet incrementum aliquod extorquerent, nisi pluviæ illius in virginale quandam vellus descendentis stillicidia terras hujusmodi cœlitus irrorando fructificarent? Nam, teste Gregorio, nisi intus sit, qui doceat, sermo doctoris in vanum exterius laborat; et e contrario nulla in discendo mora est, ubi Spiritus Sanctus doctor adest : ad hæc promissæ ortus justitiæ pacisque nunquam posset habundantia stabiliri, nisi per ipsum, ipso mediante, qui solus est justitia et pax omni credenti. Hac etiam arte suos semper nuncios Christi misericordia prævenit : sic a mari usque ad mare, et a flumine usque ad terminos orbis terrarum Filio suo eidem vere pacifico dominatum Pater æternus instituit ac dilatavit, et ab æterno usque in æternum confirmavit. His per excessum quamvis necessario insertis, denuo ad beati Burchardi, a quo digressi paululum sumus, conversationem describendam, stilo *bb* retrahamus.

CAPUT IV.

jam presbyter,

9 Igitur athleta Christi Burchardus pubertatis floridæ tyrocinio jam fortiter contra potestates aereas et adversus mundi rectores tenebrarum harum, contraque spirituales nequitias per mortificationem membrorum, quæ sunt super terram, transcurso, in hujusmodi profectibus nequaquam more quorumdam sibimet placentium in se in Domino gloriabatur dicens cum Apostolo : « Gratia Dei sum id quod sum; » itemque : « Non ego, sed gratia Dei mecum, » *cc* ecclesiasticis insuper gradibus canonice promotus, etiam ascensiones alias in corde suo disposuit. Idem quemadmodum de virtute in virtutem, de bonis ad meliora semper provehi posset, continua mentis revolutione meditari cœpit. Ad hæc liberalium scientiam artium, compositionem morum, sermonum facundiam, corporis elegantiam, ceteraque Sancti Spiritus carismata se perpendens non sine causa percepisse, quonam modo potissime talentum sibi creditum duplicaret, horis omnibus non cessavit sollicite tractare, dictum sciens a Domino : « Cui plus committitur, plus exigitur ab eo » *dd*.

evocatus

10 Interea parvenit ad eum cunctas Europæ partes jam pervagata fama illius, cujus nuper mentionem fecimus, archimandritæ Bonifacii, moxque bono Christi repletus odore, et quia cum Sancto quis Sanctus, et cum electo electus esse possit, confisus, tanti viri præsentiam, tanti doctoris audientiam sitire, et ad tantæ sanctitatis atque dignitatis conversationem non destitit ardenter anhelare. Accidit autem divina, quæ disponit omnia suaviter, providente sapientia, dum in agro Dominico vir idem Bonifacius per omnia Apostolicus totis desudaret viribus, seges etiam verbi Dei multam jam in messem cresceret : præcavens venerandus heros, ne paucitas operariorum fervens opus impediret, quamplures cooperatores a sua patria, quos idoneos noverat, legatis atque litteris ad excolendum novale Dominicum, quod novare cœperat, ascissebat. Inter quos inclitus et in omni religionis testimonio nominatissimus presbyter Burchardus ad nuptias Agni vocatus, geminæ caritatis bis tincto cocco præcipue rutilabat indutus *ee*. Hoc modo semper corda probans Arbiter internus desiderium pauperum suorum exaudivit : sic voluntatem timentium se perfecit, dum corporalem præsentiam, quam spiritualiter in alterutrum uterque sacerdos ob suum perpetuum servitium, multorumque populorum salutem nunciis vicariis moliebatur, ipse, mediatrice caritate, colligebat.

CAPUT V.

gratanterque nec sine futuri episcopatus vaticinio susceptus

11 Nec mora : dum talia foris operabatur Sancti Spiritus gratia, in primo tantorum virorum conventu præsentiam suam propalare non dedignabatur per solita carismata : nam mox post salutationem humillimam et oscula sancta summus Christi pontifex Bonifacius prophetiæ spiritu repletus, hujusmodi prorupit in oracula : Gaudeamus, inquit, Fratres, in Domino, qui benignitatis suæ manum porrigere dignatur labori nostro, fraterna nos consolatione frequentans et rudibus ecclesiæ filiis novos semper eruditores ab insulis et a finibus terræ procurans. Gratias agamus ingentes ejus provisioni, qui societatem nostram jam ampliavit contubernio tanti Viri. Isti procul dubio custodiendum debetur ovile Dominicum, B. Kiliani Sociorumque ejus instantia collectum, doctrinis et exemplis instructum, ac martyrio consecratum. Servus autem Christi Burchardus humilitatis oculum in se ipsum retorquens, licet nihil minus se tunc suspicaretur auditurum fore, utpote qui modis omnibus subesse venerat, non præesse, tamen humilitatem sine obedientia sterilem vel nullam esse perpendens, tandem post silentium stupore conceptum in hujusmodi fertur responsum prorupisse : Credo, Pater venerande, credo, quæ tua proposuit auctoritas, otiose te nequaquam protulisse : me quoque si intus nosses, scio, nullatenus prosecutum fuisse. Ego vero, etiam si ad id, quod loqueris,

AUCTORE EGILWARDO.

A queris, me idoneum non esse, veraciter profiteor, tamen quodcumque michi per tuam sanctitatem imponitur, oneri non obluctor. Deus enim si per te michi misericorditer onus imponit, confido, quia clementer levabit. Assum tuo quippe per omnia parere promptus imperio, et quia hoc pro nomine Salvatoris ago, per id me salvari cum ejus gratia non ambigo.

CAPUT VI. *majori perfectioni incumbit;*

12 Ex hoc tempore nobilissimo virorum sanctorum collegio sub magisterio summi Præsulis Bonifacii consociatus Deo dignus presbyter Burchardus cœpit ab exemplis singulorum solidam suæ conversationis sanctitatem veluti quibusdam pigmentis accuratissime condire et in illorum comparatione seipsum totamque transactam vitam despicere; indeque factum est, ut pro morum honestate vitaque in omnibus permaxime laudabili in brevi omnibus esset amori et honori. Econtra beatus ille non seipsum commendans, sed in Domino cum humilitate inolita pro bonæ
B conscientiæ testimonio mediocriter glorians, illam sæpe Psalmigraphi ruminare solebat sententiam : « Non nobis, Domine, non nobis, sed
ff nomini tuo da gloriam *ff*. » Jam tunc novum, immo primum se Christi tyrocinium profitebatur ingressum intra turmam scilicet tot, tamque robustorum Christi militum, quorum et se vestigiis proponebat adhærere, quorum exemplis in montem Domini confidebat altius procul dubio se posse repere, si tamen ea, quæ retro erant, oblitus ad anteriora perseveranter exteuderetur,
gg donec se *gg* tandem apparens conspectui Domini cum justitia de manifestata solis electis ejus gloria satietur. Fuerunt ibidem sub magisterio præfati doctoris Apostolici Bonifacii complures jam ad unguem facti viri : Lullus scilicet, ipsius postea in præsulatu successor, Willibaldus et Wunibaldus germani, Wigbertus, Esola, Eoban et Adalharius atque Waltherus, ceterique cooperatores illius in verbo Dei, quorum vocabula ge-
hh storum ejus liber continet *hh*, monachica sub
ii professione degentes *ii*, tamen ecclesiasticis mi-
C nisteriis atque prædicationi pariter inservientes, quorum utpote spiritualium per omnia virorum crebro tractare curabat consilio, qualiter eandem lucernam, divini Spiritus tam sufficienter accensam igne, ecclesiæ supponeret candelabro, et quemadmodum ad competentem perduceret effectum, quod de sancti Martyris Kiliani populo acquisitionis superna sibi gratia fuerat revelatum. Tandem tot templorum Spiritus Sancti concordautium roboratus oraculis, Pipinum, qui Major-domus dictus, tunc Francorum regnum sub Hilderico, solo nomine rege, dispensabat, supplex adiit, eique super capitulo præsenti sui cordis secreta revelavit ; qui clementer more suo piis votis annuebat; neque hoc solum, sed etiam suam ac regiæ dignitatis legationem sive litteras ad sedis Apostolicæ Pontificem per eundem præsulem destinabat. Assumpto namque prædicto Burchardo presbytero, nivosa præsul almus Alpium juga non sine multis trauscendebat periculis; demum quoque, divina gubernatus providentia, solus *kk* comitum supellectiliumque suarum numero, mœnibus præsentatur Romuleis *ll*. *kk* *ll*

CAPUT VII. *Romam dein Pipini jussu S. Bonifacio profectus*

13 Præerat his temporibus Romanæ ecclesiæ Zacharias Pontifex, summus ovili Dominico pastor, tam verbis, quam exemplis aptissimus, ab Apostolo Petro Apostolico Pontificatui non incongruus. Hic amplo sinu caritatis viros ex Germanicæ partibus Romam adventantes colligere solitus erat, satagens modis omnibus novellæ plantationis in fide Christi gentes elicere ad expetitionem loci, qui, sicut antiquitus per secularem potentiam mundi caput extiterat, ita sub Euangelicæ gratiæ tempore per susceptum Christi imperium, et Principis Apostolorum, gentiumque Doctoris martyrium ac sepulturam in primatum universalis ecclesiæ profecerat. Cum autem eidem Apostolico Patri Moguntini archipræsulis adventus innotuisset, præmeditari cœpit si quid cum tanto virgo dignum Deo cooperari E
valeret. Audierat enim jam dudum sanctitatis ejus famam longe lateque vulgatam. Verumtamen cum ad hoc perventum esset, ut post sibi datos amplexus magnis *mm* fruerentur colloquiis, *mm*
cœpit Romanus Pontifex percontari, quo rudis adhuc Germanorum fides munimine fulciretur religionis : utrumque, gentibus sub discipulatu proficientibus novæ eruditionis, divini respectus lucerna semper resplendeat in augmentatione populi fidelis.

a Zacharia Pontifice,

14 Hinc beatus antistes Bonifacius, cum de his et de omnibus, quæ interrogatus fuerat, veram atque distinctam reddidisset rationem, in extremis fassus est, hoc sibi maxime fuisse veniendi negotium, ut Wirtziburgense oppidum diœcesi suæ contiguum Apostolicæ auctoritatis munimento* cathedram sortiatur episcopalem. Retulit etiam venerandus heros causam ejusdem religiosæ intentionis in audientia tam Domini Apostolici, quam universalis, quæ tunc forte congregata fuit, synodi *nn*, scilicet quod quidam sanctissimæ *nn*
conversationis vir Scotigena, nomen Kilianus F
olim ab Apostolica sede Francis Orientalibus prædicator directus et apud civitatem prædictam martyrio cum Sociis consummatus, modo multis miraculis ad tumbam suam clarescat, et propter hoc ipsum divini favoris indicium regi Francorum, cunctisque suis optimatibus placere, ut ad incrementum ecclesiæ salutemque tam nobilis provinciæ sedes episcopalis ibidem fiat. Laudabant omnes Christiani regis desiderium, magnificabant ad hoc benivolentiam principum, industriam præsulis, profectum ecclesiæ crescentis. Tunc Romanus Pontifex primo diligenter cœpit percontari, quænam huic officio persona posset legari, dicens, rudibus in fide plebibus minime congruere neophytum secundum præcepta Doctoris gentium. Dehinc si ad hoc de fidelium collationibus vel oblationibus episcopio sufficerent prædia, quibus pauperum necessitas clericorumque sustentaretur inopia; asserens episcopum familiæ

* sic Surius.

AUCTORE EGILWARDO.

familiæ Christi dispensatorem sibi subjectis non solum spiritualem, sed etiam victum provisurum carnalem.

Bonifacio illum maxime commendante,

15 Beatus igitur Bonifacius, munificentia caritatis præditus, prædiorum episcopii sui partem Romano Pontifici complacitam, Wirziburgensi episcopio delegavit, ut futurus ibidem episcopus, sicut consors existeret Dominici laboris, ita etiam fieret temporalis particeps sustentationis juxta illud Apostoli : « Alter alterius onera portate, et sic adimplebitis legem Christi *oo*. » His rite peractis, a Romano Pontifice iterum persona disquiritur, quæ huic idonea officio destinetur. Dehinc admirandæ prudentiæ vir Moguntinus antistes omni honore dignum presbyterum Burcbardum in medium deducens cœpit illum laudibus prosequi, suumque probabile testimonium illius superaddere probitati, asserens, hunc ab Occiduis partibus ante annos aliquot in suum suorumque contubernium advenisse, et ex hoc nichil unquam

B

in eo, quod pontificali crederetur indignum dignitati, repperisse. Ad hæc Papa gloriosus corde vultuque jam hilarior effectus : Agamus, inquit, Fratres, gratias providentiæ Salvatoris nostri, quia, ut vere dicitur, a solis ortu usque ad occasum laudatur nomen Domini. Ab occasu venisse testaris, per quem divina pietas veri solis ortum rudibus ministrabit populis. Prosequamur ergo alacriter per nostrum officium, quod divina credimus ordinatione dispositum. Sed antea communi devotione Christi pulsemus clementiam, quatenus suam nostro ministerio porrigere dignetur dexteram.

CAPUT VIII.

probanteque universa Roma, consecratur,

16 Post hæc consilio cardinalium totiusque Romani Concilii cunctorum corda simul et ora favorabiliter concordantia sibi invenit, quatenus Wirzeburgensis civitas Orientalis Franciæ cathedra pontificatus insigniretur, nec non et Burcbardus tam excellentis testimonii presbyter ibidem primus ab ipso summo Sacerdote præsul ordinetur et consecretur ; quod mox ipse cum

C

omni devotione et gaudio spirituali, tota Romana cooperante ecclesia, festinavit adimplere, riteque peractum, Apostolica auctoritate, ratis quoque tam secularibus, quam ecclesiasticis adstipulationibus, canonice ac jure gentium modis omnibus curavit confirmare. Nam ubi sanctus electum Zacharias Burchardum Christi chrismate propriis manibus perfusum Christo Christum Domini satis superque mysticis imprecationibus *pp* ecclesiastico more commendavit, atque sacravit, privilegiis eum Romanæ auctoritatis sufficienter contra improbitates reproborum armavit, monitis paternis, quomodo novellam Christi vineam excoleret, instruxit, qualiter etiam parvam adhuc et inexercitatam naviculam inter immensos fluctus seculi gubernaret, diligenter consolatione Sancti Spiritus animavit, ad extremum litteris commendatitiis, suo nimirum sigillo more majorum impressis, ad principis Pipini patrocinia cunctorumque Christi fidelium remisit, et quod omnibus his excellit, Sanctorum reliquiis ad ædificationem et tutelam novæ ecclesiæ copiose ditavit.

D

ac inter faustas apprecationes dimittitur uterque præsul.

17 Dehinc propediem uterque præsul missionem repatriandi rogat a Magistro, ejusque pedibus advoluti benedictionis Apostolicæ contra omnia tam instantis itineris discrimina, quam universa utriusque hominis in hujus seculi pelago pericula benigno muniuntur solatio. Sic utique de cunctis, pro quibus venerant, responsis apprime certificati, proprias ad sedes remeandi cum maximo gaudio sunt iter agressi. Quos Romanus Pontifex non sine lacrimis patriæ pietatis hujusmodi sequitur vocibus et votis : Vadite, inquit, jam in pace Christi, Fratres Karissimi, cooperatores agri Dominici, seminatores verbi divini, crescat et multiplicetur fructus laboris vestri rore vel imbre nutritus Spiritus Sancti. Cavete, quæso, ne vobis, quod absit, torpentibus vel dormientibus, in agro summi Patris-familias zizania superseminet inimicus ; continue tempus intendite messis, quando manipuli laborum vestrorum Dominicis recondantur in horreis potius, quam fasciculi zizaniorum tradantur incendiis. E

Comitetur vos semper Euangelicæ protectionis auxilium, quo proficere *qq* possitis omni tempore susceptum sacerdotale ministerium. Suffragetur instanter et indies vestræ sollicitudini Janitor cœlestis aulæ, a cujus sacratissima cathedra officium suscepistis pastoralis curæ ; ipsius et precibus vita vestra tutetur, qui tempore temptationis Salvatoris tutela defensus est, ne a Sathana velut triticum cribraretur.

CAPUT IX.

In Franconium reversis obviam undique illis itur, ac Burchardum

18 Transcensa dehinc Christi per gratiæ protectionem absque ullius læsionis impedimento Alpium difficultate, Deique cum laudibus et canticis spiritualibus post longa Baioariæ provinciæ sive Alemanniæ spatia emensa gratos Orientalis Franciæ fines attingunt, in cujus pene medio positum ad oppidum Wirziburgense perveniunt : quibus tam inibi inhabitantium, quam ex vicinis locis multitudo hominum ingens occurrebat. Nam fama præveniens huc illos congregaverat, qui omnes ad fontem vitæ corda sitientia Christi sacerdotibus offerebant, ac supplicibus nimirum F

clamoribus ipsum aerem usque ad sidera, ut ita sit, implebant : Bene, inquiunt, venite, Patres benedicti a Domino ; venite, servi Dei excelsi ; venite, liberatores animarum nostrarum ; augmentate divini semina verbi, a B. Kiliano olim nobis monstrata, quo vomere sermonum vestrorum exculta tellus nostrarum mentium dignos queat afferre fructus fidei bonorum operum. Quibus auditis, uterque Præsul præ gaudio lacrimas fuderunt, suisque benedictionibus Christi gregem consignantes, eidem Pastori pastorum tam devotas oves quam intimis precibus commendaverunt. Iter hæc egregius archipræsul Bonifacius in exultatione Spiritus Sancti, jam hilarior factus, in auribus omnium hujusmodi benedictionis et vaticinii sermonem protulit : Felix eris amodo Wirziburg, et inter Germaniæ non ignobilis urbes, et quamvis temporibus quarundam civitatum postrema habebaris, tamen exornata corporibus Martyrum, inferior ultra non haberis. In numero trinitatis Martyribus

tribus

AUCTORE EGILWARDO.

A *rr* tribus *rr* fulciris : ad suppletionem tetradis, ecce, probitas jam accessit Burchardi Pontificis.

Bonifacius, oratione 19 Interea perventum est ad locum orationis : ibi, fusis precibus, arreptum manu novum Pontificem legatus Romanus idem Bonifacius conspectibus præsentavit totius populi circumstantis : En, inquit, nostra sollicitudine nobis, Fratres, acquisitum, a Romana et Apostolica sede consecratum atque directum repræsento Pontificem, necessarium novellæ fidei nostræ, a magistro meo Zacharia mihi commendatum exhibeo patrem : huic non adulatorium vel fictum, sed verum et experimentis probatum, in conspectu et auribus omnium vestrum perhibeo testimonium, ipsum nimirum, quod tam coram principe Pipino, quam coram universali sacerdotum Magistro me constat perhibuisse nuper in Romano Concilio *ss* in medio fratrum nostrorum, videlicet quod meritis, scientia, conditione et ætate, omnimodaque conversatione pontificali adstat officio B dignus et idoneus, sicuti justum est, id ipsum me perpendere de ejusmodi conlaboratore meo, cui securus mei laboris impartiar onus. Neminem autem vestrum volo ignorare, Filioli, causam istius, quod hodie in nomine Christi ejusque Sponsæ conjunctione initiamur, officii.

ad populum habita, 20 Itaque fundator vestræ fidei Kilianus ab Apostolica vobis pastoralitate transmissus, quam verbis docuit, hoc ipso in loco martyrii testimonio comprobavit. Ecce id ipsum præsentis tumuli loquitur confessio, ubi ad ipsius Sociorumque ejus corpora per sanitates et miracula credulitatis vestræ divinitus exercetur die noctuque confirmatio. Hoc michi primum gratia Christi per quendam Fratrem nostrum innotescere voluit, Attolongum scilicet presbyterum, *tt* qui lumen oculorum Dei judicio sibimet ablatum hic juxta glebas Martyrum meritis eorumdem recepit. Deinde numerosis tanta sanctitudo signis in nostra diœcesi manifestata visa est tam michi, quam cunctis circumquaque fratribus nostris non C esse negligenda. Nunc vere virum hunc Sanctum, omni honore dignum, consensu principum electum, Apostolica confirmatione consecratum vice nostra, et legatione Romana, qua fungimur, vobis hodie proprium constituimus et præsentamus episcopum; quatenus ab hodierna die et deinceps universa Sacramenta ecclesiastica, id est, chrisma, consecrationes et ordinationes, pœnitentiæ vel indulgentiæ per hunc Patrem vestrum, eique subjectos vel successores canonice administrentur ; neque hæc ultra, ut prius, Moguntiæ vel uspiam alibi a vobis seu posteris vestris expetantur. Hunc vice Christi, cui credidistis, honorate : hunc Christi vobis præcepta tradenti ac de cœlis misso diligenter auscultate : ipsi etiam, utpote pro vobis in die judicii rationem redditiuro per omnia et in omnibus obedite. Decimas et oblationes, synodales conventus, festivitates et jejunia vel quaslibet alias Christianitatis observationes, ut vere Christiani, Christique cohæredes, per ipsum vobis imposita, juxta canonum scita persolvite ; sed et de his omnibus in illa æterna vita mercedem æternam a justo judice, eodemque pio remuneratore certissime sperate.

CAPUT X.

Wirceburgensem episcopum instituit anno 751.

21 Hæc, multaque his similia postquam peroravit, illico vox omnium quasi vox una in electione et susceptione tanti Pontificis unanimiter concordavit. Tunc senior almus litteras Apostolicas, Wirziburgensis episcopatus institutionem confirmantes, plebique præsenti, nec non in futurum usque ad mundi finem ibidem Christo credituræ consolationem abundanter exhibentes, publice recitari præcepit, sicque tam a Deo, quam hominibus electum antistitem ecclesiastico more sub infinita cunctorum, qui aderant, alacritate atque tripodio intronizavit. Deinde plebem ad propria dimittens ipse cum magnatibus cuncta, quæ jus episcopi juxta patriæ morem exigebat, per aliquot ibidem dies commorans, venerabiliter disponebat, id est, terminum undique novæ diœcesi, prout competens videbatur, distinguebat, parrochias presbyteris per singulas plebes gubernandas dividebat, et si qua præter hæc res expostulavit, una cum novitio Præsule constituebat. E Tandem universis, quæ ad præsens negotium pertinebant, domi forisque, prout poterat, non segniter compositis, unanimi valefecit amico et coepiscopo Burchardo, quem in propria sede relinquens, ipse Moguntiæ Metropoli se præsentaturus post mutuas utriusque lacrimas ad propria repedavit. Acta est hæc institutio novi pontificatus apud urbem Wirziburg ordine descripto anno Dominicæ Incarnationis DCCLI, anno vero LXVI *uu* post passionem Sanctorum *uu* Martyrum Kiliani ac Sociorum ejus, quæ facta est anno Incarnationis DCLXXXV *xx*, ad incrementum ecclesiarum Germaniæ, maximeque ad *xx* salutem totius Orientalis Franciæ, auctoritate nimirum Zachariæ Papæ, consensu quoque Pipini Junioris principis Franciæ, mediante Bonifacio præsule Moguntino, beato vero Burchardo primo pontifice ad eamdem sedem consecrato ad honorem ingeniti Dei Patris altissimi, ejusque F unigeniti Filii Jesu Christi Domini nostri, et S. Spiritus Paracliti, cui semper est laus et gloria in una Trinitate, trinaque Unitate ante omnia et in omnia seculorum secula. Amen.

ANNOTATA.

a *Surius habet* numero.

b *Hujus nominis I Pontificis Summi. Colitur* XII *Martii, ad quem diem Acta ejus in Opere nostro illustrata sunt.*

c *Vide superius litteram* b *in Annotatis ad Vitam primam.*

d *Insignem instituti monastici in Gallia propagatorem ; colitur* 21 *Novembris.*

e *S. Columbani discipulum ; cujus Acta illustranda venient* XVI *Octobris.*

f *Legendum forte :* Speculatorem, *ut in editione sua notat Surius.*

g

AUCTORE EGILWARDO.

g *Surius legit :* invenire.

h *Apud Surium :* Studere pœnitentiæ.

i *Additur apud Surium :* præpositæ.

k *Apud Surium :* primi nostri mandritæ, *seu monasterii nostri præsulis.*

l *Videtur hic indicari* In *sive* Ina *West-Saxonum rex ; Acta ejus illustrata sunt in Opere nostro ad diem* vi *Februarii.*

m *Surius legit :* præclara.

n *Psalm.* 111. ℣ 2.

o *Rectius apud Surium legitur* Swithuno. *Ceterum hic fabulam Egilwardus narrat : nam S. Swithunus, Wintoniensis in Anglia episcopus, regnante in Anglia Egberto, Orientalium Saxonum rege natus est, obiitque circa annum* 862, *plus integro post* S. Burchardi *obitum seculo. Vide S. Swithuni Acta tom. I Julii pag.* 317.

p *Surius :* quæ de germano ejus comperimus, æque sanctissimo viro.

B q *Civitatis nomen erasum erat in exmplari Suriano. Tu lege :* Wintonia.

r *Apud Surium legitur :* utque. *Sed hujusmodi variantes lectiones, quibus nihil momenti inest, jam tacitus præterii aliquas, ac porro præteribo.*

s *Sed absque fundamento.*

t *Surius :* repræsentare.

u *Lib. Job cap.* 31. ℣ 18.

x *Lege :* sibi ipsi.

y « Comata » omnis Gallia uno nomine est dicta, inquit Plinius et Mela. Regnum Franciæ (vulgo « Royaume de France ») hodie uno quoque nomine indigitatur. *Ortelius in Thesauro Geographico ad vocabulum :* Comata.

z *Lege :* eleganter, *ut in Surio.*

aa *Psalm.* 71, *a* ℣ 6 *usque ad* 11.

bb *Lege :* stilum.

cc *Epistolæ I ad Corinthios cap.* 15, ℣ 10.

dd *Lucæ* 12, ℣ 48.

ee *Regressum igitur e Gallia in Angliam oportuit* S. Burchardum *: nihil etiam obest, quo minus e Gallia vel sponte, vel Bonifacii litteris evocatus* C *in Germaniam venerit.* Alios etenim ex gente sua, alios ex parte Franciæ, nonnullos etiam de partibus Hiberniæ *sibi cooperatores elegit, inquit, Vita* III *S. Bonifacii tom. I Junii pag.* 482 *num.* 4.

ff *Psalm.* 113, ℣ 9.

gg *Lege :* sic.

hh *In Vita S. Bonifacii archiepiscopi, auctore Willibaldo, tom. I Junii pag.* 469 *num.* 47 *hæc leguntur :* Lullum *(Bonifacius)* suum ingeniosæ indolis discipulum ad erudiendam tantæ plebis numerositatem constituit et in episcopatus gradum provexit, *quo de ad diem* XVI *Octobris agendum erit. Ibidem num.* 46 Willibaldo *ecclesia Eichstadiensis commendata legitur ; egimus de eo ad diem* VII *Julii. In Vita* III *pag.* 482 *num.* 4 *memorantur, præter Willibaldum* Winibaldus *ejus frater, abbas Heidenheimensis, sacris Fastis inscriptus ad diem* XVIII *Decembris ; et* Wigbertus, *Hertfeldensis et Fritzlariensis abbas ad diem* XIII *Augusti in Opus nostrum illatus. De* Eobano, Adelhario et Vualthero *ita scribit Willibaldus pag.* 471 *num.* 50 : Quem *(Bonifacius)* ad subveniendum suæ senilis ætatis debilitati, Fresonibus injuncto episcopo, in urbe quæ vocatur Trecht *(Trajecto ad Rhenum)* subrogavit, cum presbyteris ac diaconibus, quorum hæc nomina sunt : Wintrung et Walteri simul et Adelheri, sacerdotali officio præditis. *Vide Commentarium prævium in Vitam S. Bonifacii* § 3, *ubi de his plura.* Sola *abbas in diœcesi Eichstadiensi, sacris Fastis inscribitur ad diem* III *Decembris. Vitam ejus reperies inter Lectiones Antiquas Canisii tom. II part.* 2 *pag.* 170 *editionis Amstelodamensis ; uti et apud Mabillonium Seculi Benedictini* 3 *part.* 2 *a pag.* 429.

ii *Dubium ea de re ex Willibaldi verbis moveri potest, S. Bonifacii Socios enim in tres classes dividit : tres primum* sacerdotes *nominat ; tres dein* Levitarum obsequio *deputatos ; quatuor denique* monasteriali monachorum ordine *sublevatos ; quod ad omnes, nulla ratione adducta, Egilwardus extendit.*

kk *Lege :* Salvo, *ex Surio.*

ll *Fabulam inceptat Egilwardus. Vide dicta ad litteram* c *in Annotatis ad Vitam primam. Legatione Romana* Burchardus *gemina functus est, altera S. Bonifacii nomine, ut videre est num.* 27 *et* 34 *Commentarii prævii ; at numquam S. Bonifacio comes Romam ivit.*

mm *Surius :* mutuis.

nn *Non celebravit Zacharias Romæ Concilium nisi* 743 *et* 745 : *igitur horum annorum alterutro Wirceburgensis episcopatus per Zachariam institutio facta esset : cur igitur id anno* 751 *factum supra num.* 21 *Egilwardus ait ?*

oo *Ad Galatas* 6, ℣. 2.

pp *Intellige :* benedictionibus.

qq *Surius legit aut correxit :* perficere.

rr *Reliquiis et patrocinio SS. Kiliani episcopi, Colomani presbyteri et Totnani diaconi Martyrum.*

ss *Vide supra litteram* nn.

tt *Surius habet :* Adelhelmum ; *sed Vita S. Kiliani tom. II Augusti pag.* 618, *etiam habet* Atalongum.

uu *Imo decennio prius : vide dicta Commentarii prævii* § II.

xx *Imo anno* 689. *Vide tom. II Augusti pag.* 602 *num.* 12.

PROLOGUS AD CAPUT II.

LIB. II. *Cetera Sancti gesta promittit auctor.*

Quia succurrentibus primum Deo placitis eximii præsulis Burchardi meritis, deinde minantibus *a* caritatis fraternæ stimulis, prout sancti Spiritus gratia concessit, stilo currente, digessimus, qualiter idem Pastor hujus ecclesiæ primus a primæva victitans ætate, postea pro vitæ meritis ac sapientiæ doctrina, perfecto jam hominis utriusque robore, ad curam pastoralitatis sive culmen regiminis pervenerit, superest, et, quod negare non possumus, consequens videtur per ordinem utcumque prosequi, qualiter ad hæc rite perveniens vixerit, et bene vivens qualiter docuerit, et recte docens qualiter infirmitatem

A tem propriam semper considerans et in Dei sacrificio caudam perseverantiæ boni initii capiti non subtrahens, se suaque cuncta in eo, qui vere dicitur Alpha et Omega, sicut cœperat, finierit *b*.

CAPUT II.

S. Burchardi de grege cura, iter Romanum alterum, gemina S. Kiliani Sociorumque per ipsum facta translatio.

Dum suis sedulo Sanctus invigilat, ac præclaris virtutibus omnium amorem sibi conciliat,

Igitur venerabilis Antistes Burchardus, qui toto ineuntis suæ ætatis tempore scuto fidei protectus, galea salutis et lorica justitiæ indutus, ac Spiritus Sancti gladio, quod est verbum Dei, armatus contra spirituales nequitias inexpugnabilis in acie steterat, ubi se speculatorem domus Israël in quadam ecclesiæ turri positum conspexit, sic super custodiam suam totis noctibus stare satagebat; sic vocem suam, quasi tubam super montem excelsum, contra gladium venientem exaltare curabat, uti ne civitates animarum sibi subjectarum, se dormitante, parcere nescius hostis irrumperet, nec caulas ovium Dominicarum lupi rapaces, sive leo circuiens invaderet, et ob hoc et sanguinem pereuntium de manu ejus summus Pater-familias postea requireret. Sedula quoque cordis anxietate cœpit meditari, qualiter fidelis prudentisque dispensatoris cura tam se, quam Christi familiam regeret, ita dumtaxat *c*, ut in extremo Superni Judicis examine Euge Dominicum posset promereri. Erat autem idem Dei Famulus eloquio valde mitis, vultu venerandus et affabilis, in vigiliis sedulus, in lectione assiduus, in eleëmosynis, quantum facultas suppetebat, satis benivolus, sollicitus de commissis, providus in consiliis, in universis moribus compositus, in bonis actibus indefessus, in contemplatione præ cunctis suspensus. De tanti Viri humilitate scribere quid judicarem omnino superfluum: quippe cum necdum nomen et officium episcopale valuisset esse pompaticum, nisi quod ipsa, quæ in loco sepulturæ ejus servatur, cambuca *d* semper nobis ad memoriam reducit humilitatis ejus exempla. Unde constat, quantum pretiosior sit coram illo, qui humilia respicit et alta a longe cognoscit, Pastor Burchardus cum sua pastorali virga modernis pastoribus, qui pascentes se ipsos vix in ipsis baculis suis aliqua carent pompa. Fertur etiam, quod non minus exterioris hominis compositio divinitus sibi collato congrueret officio, videlicet cum jam ætate matura vergere cœperit in senium, corpus etiam gereret ipsa statura decorum. Quid plura? Dum per omnia et in omnibus officio pontificali dignus et idoneus videretur, non incongrue creditur, quod non sine causa, sed merito ab omnibus amaretur. Quomodo enim posset non amari, quem tot carismata decorabant cœlestis beneficii?

CAPUT I. 24 Adeo denique in brevi habitus est ab omnibus honorabilis, ut etiam totius regni consilio una cum Folrado abbate *e*, eodemque archicapellano ad prædictum Zachariam Romanum Pontificem mitteretur *f* ad consulendum scilicet pro negotiis regni Francorum, quod jam multum ab honore suo degencrasse videbatur. Hinc ut altius verbi gratia repetamus, solebant Franci ex antiqua regum stirpe reges habere, qui a Meroveo, Clodii secundi regis eorum filio, Meroinngi dicebantur, quorum genealogia usque ad Hildericum tunc temporis regem permanebat, in quo etiam deficiebat. Sed licet in illo finita posset videri, jam dudum tamen nullius vigoris erat, nec quicquam clarum in se præter inane regis vocabulum præferebat. Nam et opes et potentia regni penes palatii præfectos, qui Majores-domus dicebantur, et ad quos summa imperii pertinebat, tenebantur; nec aliud quicquam regi permittebatur, quam ut regio tantum nomine contentus, crine profuso, barba submissa, solio resideret, ac speciem dominantis effingeret, legatos undecumque venientes audiret, iisque abeuntibus responsa, quæ doctus erat, aut jussus, ex sua velut potestate redderet; cum præter inutile regis nomen et precarium vitæ stipendium, quod ei præfectus aulæ, prout videbatur, exhibebat, nihil aliud possideret, quam unam et eam perparvam *g* reditus villam, in qua domum et ex qua famulos necessaria subministrantes atque obsequium exhibentes paucæ numerositatis haberet.

AUCTORE EGILWARDO. ad Zachariam Pontificem

a Pipino ad Franciæ regnum aspirante mittitur:

25 Quocumque eundum erat, carpento *h* ibat, quod junctis bubus, et bubulco, more rustico, agente, trahebatur: sic ad palatium, sic ad publicum conventum, qui Kal. Maji ob regni utilitatem annuatim celebratur, ire solebat, et coram tota gente præsidens, omnesque salutans et ab eis salutatus debitisque obsequiis honoratus; sic domum redibat, sicque secum usque ad alium Majum domi residebat, ac regni administrationem, et omnia, quæ vel domi, vel foris agenda erant ac disponenda, præfectus aulæ procurabat. Quo officio tunc, cum prædicti legati mittebantur, Pipinus Caroli *i* filius, idemque Karoli Magni pater, jam velut hæreditario jure fungebatur. Zacharias Papa super hujusmodi negotio consultus remandavit per Burchardum pontificem et Colradum abbatem, melius esse illum vocari regem, apud quem summa potestatis consisteret, dataque auctoritate sua Pipinum regem constitui jussit. Qua legatione peracta, Pipinus per auctoritatem Apostolicam, quam tam probabiles viri in audientiam primatum scriptis ac dictis deferebant, more Francorum electus ad regnum, per manus sancti Bonifacii archiepiscopi Mogontiacensis elevatus in regni solium in Suessionum civitate *k*, qui postea per Stephanum Papam *l* unctus in regem et confirmatus, atque a juramento, quod regi Hilderico cum ceteris primoribus fecerat, absolutus, postea regnavit annis quindecim *m*. Hildericus vero, qui falso regis nomine fungebatur, tonso capite, in monasterium *n* missus est. Sed de his jam dixisse sufficiat, quorum

AUCTORE EGILWARDO.

rum nunc mentionem prorsus attigimus propter Burchardum nostrum, qui tantis negotiis strenuus omnino legatus et cooperator intererat.

CAPUT II.

Ad sedem redux S. Kiliani Reliquias solemniter elevat, o

26 Beatus igitur Burchardus cum de die in diem de virtute in virtutem, de bonis ad meliora proficere non cessaret, indeque fama ac memoria ejus cunctorum longe lateque quasi mel ora dulcoraret, anno secundo ordinationis suæ *o* tractare cœpit cum comprovincialibus episcopis multisque viris religiosis, sed maxime cum glorioso magistro suo metropolitano *p* Bonifacio, quatenus eorum consilio et adminiculo corpora beatorum martyrum Kiliani Sociorumque ejus de loco, in quo ab infidelibus temere posita fuerant, levaret. Collecto denique clero ac populo indixit jejunium, ut digni possent reperiri, a quibus Sancti Martyres permitterent sua corpora moveri. Constituta autem die elevationis beatorum Martyrum, confluxit undique multitudo maxima populorum, alii religionis studio, alii recuperandæ sanitatis desiderio, nonnulli etiam curiositate miraculorum; universi tamen convenerant amore et veneratione Martyrum. Tunc venerabilis pontifex Burchardus cum crucibus et thuribulis omnique apparatu ecclesiasticæ religionis ad locum sepulturæ Martyrum processit, acceptoque sarculo primus fodere cœpit, subvenientibus sibi ministris ad hoc opus antea destinatis. Sed postquam tellus egesta est, non alta scrobe inventa sunt corpora Martyrum, ita fragrantia, ut omnium circumstantium nares suavitate tanti odoris replerentur. Carnibus quippe Martyrum juxta carnis naturam in cinerem redactis, cetera, quæ cum illis fuerant defossa, penitus incorrupta sunt inventa, adeo ut nec folium de libris, nec fimbria putredine corrupta videretur de vestimentis *q*. Illico venerandæ Sanctorum reliquiæ cum maximo cleri plebisque tripudio de terræ pulvere levantur, ac sericis reverenter involutæ palliis, manibus Sancti Pontificis feretro, nuper ad hoc ipsum opus ornatissime præparato, membratim componuntur, fitque denuo populorum ingens concursus, et inde constipatæ multitudinis tumultu tam episcopi, quam cleri quodammodo præpeditur progressus. Ambiebat nempe multimodis conatibus popularis ille conventus, si quis posset feretrum manu tangere, vel transeunti succumbere, sive manibus in altum levatis Deo gratias referre, aut e contra flexis poplitibus ceu cervicibus quidquam Christi Martyribus devotionis suppliciter impendere. Vox una resonabat omnium: « Gloria in excelsis Deo, laus Domino » nostro Jesu Christo »; nec non «: Kyrie elei- » son, Christe eleison »; et multa id generis. Tanta vero interim miraculorum insignia meritis Christi Martyrum coruscare videbantur, ut, si qui forte aderant, qui exemplo nimirum Thomæ Apostoli in fide titubarent, visis tot miraculis, solido robore credulitatis firmarentur.

CAPUT III. *eam dotat,*

27 Gloriosus autem antistes Buchardus Christi Martyribus dono dedit, immo sponsæ suæ ecclesiæ Wirziburgensi prædia in dotem contulit, quæ dudum cum Sancto Bonifacio commorans, et cum ipso palatium regale frequentans, vel parochias circuiens conquisierat, seu pretiis in suæ proprietatis jus ab ingenuis *r* viris comparaverat. Illustres quippe Francorum et optimates eundem Virum in patria sua ex cunctis progenitoribus suis satis nobilitatum audientes, mores insuper illius omni religione et sapientia præcipuos considerantes nonnulli, de remedio animarum suarum cum tali Servi Dei tractare solebant, indeque res suas, si quas Domino vovebant, per manus illius tutissime conservari vel dispensari credebant. Itaque villam, quæ dicitur Michelstat, *s* quam ei Karlomannus *t* princeps quondam in proprium jus tradidit, ipse legitima investitura sanctis Martyribus confirmavit. Similiter etiam Hohenburg, *u* multaque alia alodia, quæ diversis in locis a nobilibus viris quocumque pacto susceperat, coram multis fidelibus testibus et omnium Orientalium Francorum principibus ad eorumdem Martyrum reliquias investiebat. Insuper ad supplementum novi pontificatus et amplificationem ecclesiastici cultus, alimoniam quoque cleri tam futuri, quam præsentis regia munificentia collatum est Sancto Kiliano castellum, quod Carloburg *x* vocatur, cum fisco regali, cunctisque illo pertinentibus reditibus. Ac eamdem traditionem testamento regali, nec non privilegiis Apostolici Præsulis metropolitanus pontifex Bonifacius una cum principibus et comitibus, regis Pipini legatione fungentibus, Sancto Kiliano rite confirmavit ac beato Burchardo præsenti episcopo dotes ac decimas, suæque sedi contiguas ecclesias in novam ejus parochiam conterminavit.

CAPUT IV. *et Wiceburgense Castrum*

28 Eo tempore quædam virgo Deo devota, natu simul et moribus nobilissima super montem, qui nunc S. Mariæ Mons, sive Wirziburg antiqua nuncupatur, continentissimam cum plerisque voti ejusdem feminis degebat vitam, vocata *y* Ymmina *z*. Hæc habuit patrem, filium Gosberti ducis, Hetanum nomine, [quæ] tam sapientissimo nichilominus consiliario cuncta cordis sui reseravit arcana; inter quæ etiam hujusmodi subiutulit labiis tremebundis elogia: Credo, inquit, et gaudeo, Pater, post Christum et in Christo dilectissime, quod per tuæ sanctitatis præsentiam dominus noster Jesus Christus neophytam hanc ecclesiam sublimare modis omnibus ante mundi constitutionem in suæ majestatis et æternitatis præsentia proposuit, et idipsum nunc in oculis vestris *aa* manifestare jam cœpit: quapropter de me, prout ipse humilitatem ancillæ suæ respicere dignatus fuerit, pro hoc ipso precum mearum instantia, quamdiu his artubus utor, nullatenus deerit; nec clam te, Pater, esse patiar, quod jam quadragesimo et uno amplius anno *bb* eumdem animæ meæ Sponsum cum coancillis meis, quæ se mecum in ejus præparant occursum, sub ancipiti carnis et spiritus luctamine nimis anxia præstolor; modo vero tuæ Paternitatis consolatione, quam tam diu desideranter ardebam, abunde consolata vellem, si fieri posset, propter vitandum

A tandum tumultum, quem amodo forsitan populi venientis ad fidem hoc in loco frequentia parabit, potiora quærere secreta. Opto enim, ceu beatus et justus ille Symeon, quia viderunt oculi mei salutare Dei, lumen videlicet gentis istius, jam fatiscentibus membris in pace dimitti. Est autem castellum, quod Karloburg dicitur, ecclesiæ vestræ nuper augmento per divinam gratiam collatum, Sanctæ nimirum Gertrudis *cc* quondam, dum pro Christi amore procul carnale * fugeret, latibulum, et ex ejusdem Dei famulæ ceterarumque secum conversantium antiqua inhabitatione sanctimonialibus non inconveniens habitaculum. Quod si tuo, Pater alme, consensui placuerit et industriæ, monasteriolum in beneficium a te suscipiam; istam vero paternam hæreditatem meam *dd* jure gentium Sanctæ Wirziburgensi ecclesiæ perpetua proprietate stabilem atque firmam perficiam. Quid multa? Beatus Burchardus nacta desiderabili optione, precariam, quam rogabatur, B voluntarie concessit; immo multa diligentie rataque adstipulatione coram regni principibus et maxime Francis Orientalibus confirmavit eidem, ut venerabilis Ymmina Karloburg cum omnibus illo pertinentibus prædiis in beneficium usque ad vitæ suæ terminum possideret; mons vero Wirziburg cum suis appenditiis, id est prædiis, reditibus et terminis omnibusque utilitatibus perpetua proprietate Wirziburgensi episcopo subjaceret.

cc

* *supple* commercium

dd

29 Qua non tantum precaria, verum etiam traditione potestativa legitime testibus et scriptis delegata atque corroborata, Virgo Christi cum suis omnibus Karloburg se contulit, ibique deinceps cum multis coagonethetis *ee* Sponsi cœlestis occursui vigiliis, jejuniis et orationibus cunctisque bonis actibus se, quamdiu superfuit halitus in ea, continue præparare non desiit; ad extremum vero post bonum certamen certatum, cursum consummatum, fidem servatam, justitiæ coronam a justo sibi repositam Judice receptura C carnis suæ, quam totiens pro Christo crucifixerat, tangitur molestiis; nec multo post cœlestem thalamum se vocantis vocem Dilecti sui, cujus amore languerat, auribus audivit interioris hominis: „ Veni de Libano proxima mea, veni, coronaberis „ *ff*. Cui cum latissimo respondisset affectu: „ Sicut cervus desiderat ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus „ *gg*, sumpto vivifici Sacramenti Viatico, socias ad bella spiritualia quantum valuit, viriliter ut ipsa eatenus virago fortis animavit, quibus et inter hujusmodi alloquia vale ultimum fecit, moxque carnis sarcinam lætabunda deposuit, et civibus juncta supernis ad Agni Dei comitatum palma virginitatis et voluntariæ paupertatis martyrio pulchre decorata migravit; cujus venerandam corporis glebam, vir Domini Burchardus in eodem Dei Genitricis templo, quondam a B. Gertrude constructo, officiose curatam, juxta altare versus Aquilonem condignis cum exequiis, animam Christo commendans, rite recondidit. Ex tunc usque in hodiernum diem utrumque de prænominatis castellis ex integro Sancti Kiliani proprietati, Sancto Pontifice Burchardo providente, cessit; hocque tam auspicato procurationis illius et acquisitionis initio novella plantatio Wirzeburgensis episcopii modis omnibus, ut est dies hæc, ditari atque dilatari cœpit.

ab Irmina Franconiæ ducis filia, acquirit,

ee

ff

gg

AUCTORE EGILWARDO.

CAPUT VI.

quo S. Kiliani Reliquias infert,

30 Verumtamen ad superiora parumper reflectamur. Statim post ejusdem concambii, quod præsul Burchardus cum generosa Christi sponsa Ymmina fecerat, eventum, convocatis certo die tam clero, quam populo, Martyrum corpora, nuper de terræ pulvere levata, cum veneratione maxima super montem sæpe dictum, comitantibus populorum turbis, transportari fecit; sicque ut verum cœli animal, ante et retro oculatum, tam futura prospiciens, quam præterita custodiens, seu præsentia communiens, investituram ejusdem possessionis patrono suo martyri Kiliano perpetualiter stabilivit. Nam per continuum triennium ibi in basilica S. Dei Genitricis easdem sacratissimas reliquias indeficienti totius religionis officio tam per se ipsum, quam per universum, qui sibi adhærebat, clerum reverenter excubans custodivit *hh*, et quia locus idem sub antiquis olim ducibus arx et caput fuerat Orientalis Franciæ, nuper autem ibidem prima fundamenta sunt jacta nascentis ecclesiæ, cunctis studiis amplificare, prout valebat, sategit, proposuitque principale illic suæ sedis instituere monasterium, ubi gentis illius et provinciæ primitus initiabatur salutis exordium. Cumque die noctuque talia meditando sollicitudinis anxiæ saxum ingens volveret, præsertim cum et asperitas montis et arduus ascensus atque penuria aquæ his, quos illic Deo militaturos congregare disponebat, importunitatem omnimodam generare retractaret, tandem ad solita precum solatia atque divini consilii refugium totam sui cordis intentionem transtulit, quatenus ipse, qui David in agro Areuna *ii* locum suo tabernaculo designaverat, prædestinatum etiam nunc nascenti suæ ecclesiæ ad generandam semper sibi novam sobolem ceterisque suis ceremoniis aptum demonstrare dignetur locum.

E

hh

ii

F

CAPUT VII.

quas, oblata visione monitus,

31 Porro idem Dux populi solebat cum Moyse vel Aaron pro omnibus, de quibus affligebatur, sollicitudinis a tabernaculo divinæ clementiæ responsa requirere; nec hoc solum, sed etiam cum Jacob post Liæ, id est, activæ vitæ tædium ad Rachelis, id est, theoriæ amplexus recurrere: hujusmodi, studiis dum aliquando vigilantius insisteret, atque, ut vere membrum illius, de quo dicitur, „ Custos quid de nocte *kk*? „ gregem sibi commissum custodiret, dicens in corde suo, non verbis, sed actibus, super custodiam suam stans totis noctibus, dum, inquam, sic staret oculis ac manibus in cœlum nimis intentus, subito corporalibus oculis conspicit quasi tres candelas ardentes ab eadem basilica, qua Martyrum reliquiæ servabantur, per aerem quadam divina virtute deferri, quæ trans flumen in loco sepulturæ Martyrum demissæ post horæ unius spatium, super montem, unde venerant, visæ sunt reverti. Intellexit

kk

AUCTORE EGILWARDO. tellexit per Spiritum Sanctum Vir Dei visionem ipsam sanctarum fuisse animarum præsentiam, locum suæ Passionis visitantium, quod cum fratribus et plebibus retulisset, visum est omnibus, ut monasterium, quod in monte construere disponebat, circa sepulturam Martyrum, ubi lumen cœlitus descendisse conspexerat, potissimum fabricaret, quod et primum de lignea materia *ll* initiatum, posthæc accuratiori lapidum structura per Sanctum Dei Pontificem ad unguem est perductum. Ubi et denuo Sanctorum corpora relata et in operoso sarcophago sunt recondita *mm*.

in templum a se extructum transtulit, ubi miraculis tam ipse quam S. Kilianus claret.

32 In quo loco tam illorum, quam beati Burchardi meritis, novi novæ sedis episcopi, numquam beneficia Salvatoris nostri desunt, his, quicumque credulo corde hæc perquirere non desistunt. Denique veritas, quæ dilectoribus suis pollicetur : « Ecce vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem seculi » *nn* etiam, B quod alibi tam factis, quam verbis implevit, hic, id est, ad tumbas vel confessiones Martyrum tam corporaliter, quam spiritualiter operari non desinit. Cæci vident, surdi audiunt, claudi ambulant, leprosi mundantur, etc. Nam, ut ubique Patrum scriptis edocemur, dum increduli scientia veritatis et fidei illuminantur, quid nisi cæcis visus panditur; dum aures audiendi divini sermonis occulta nescientibus per expositorum dicta reserantur, quid nisi surdis auditis aperitur? Claudi ambulant, dum, bonorum operum viæque rectitudinis expertes, juxta præceptum semitas justitiæ rectosque gressus sub pedibus suis facere non dubitant. Mortui resurgunt, quoties criminibus obruti mortalibus ad vitam æternam capessendam afflati Spiritu Sancto per pœnitentiam expergefiunt. Hos et hujusmodi divini seminis fructus in novali Wirzeburgensis ecclesiæ succrescentes tam beati Burchardi, pervigilis nimirum coloni, sollicitudine non pigri, quam B. Kiliani, primi plantatoris, industriæ non inconC venienter adscribimus ; ideoque luce clarius constat operæ pretium esse, quandoquidem utriusque meritis, si veraciter et digne membris, utpote membrella congloriamur, ne terminos, quos ipsi bonis suis exemplis posuerunt, et nos laude dignos approbamus, quod absit, ut filii nequam transgrediamur, sed potius eorum exempla imitando confidendoque precibus fidem dictis nostris per opera faciamus.

ANNOTATA.

a Urgentibus *apud Surium.*

b *Finis hic Prologi est. Cetera, in Ms. nostro relata, et numero sequenti contenta constituere caput I debuissent.*

c Dumtaxat *non legitur apud Surium.*

d *Apud Surium :* virga sambucea.

e *S. Dionysii prope Lutetiam.*

f *Sub annum* 750. *Vide Commentarii prævii num.* 34. D

g *Apud Surium :* parvi redditus.

h Quæ hic de regibus Francorum referuntur, iis verbis habentur apud Eginhardum in Vita Caroli Magni, ex quo ea exscripserunt Adrevaldus in lib. de Miraculis S. P. Benedicti, Egilwardus et alii. *Mabillonius Seculi* 3 *Benedictini, part.* 1 *pag.* 704.

i *Cognomento :* Martelli.

k *Anno* 752 *secundum Labbeum.*

l *Hujus nominis, non numerato Stephano altero, qui paucis ab electione diebus obiit, II, anno* 754 *mense Julio.*

m *Mortuus anno* 768 *mense Septembri.*

n *Sitiuense, seu S. Bertini.*

o *Anno itaque* 752 *aut sequenti ex mente Egilwardi; verius* 742 *aut sequenti. Vide num.* 19 *Commentarii prævii.*

p *Anno* II *Ordinationis* S. Burchardi *seu* 742 *vel sequenti nondum erat metropolitanus ; erat autem anno* 752. E

q *Hæc ex Notkeri Martyrologio ad* VIII *Idus Julii confirmat Mabillonius in Annotatis in Vitam* S. Burchardi. *Superstructum fuerat Sanctorum Corporibus stabulum, ut refert in S. Kiliani Vita Egilwardus ; effossa autem ubi reposita fuerint, tacet.*

r *Seu liberis.*

s *Oppidum hoc hodie in comitatu Erpacensi situm est.*

t Carolomannus *Austrasiæ non præfuit nisi a morte Caroli Martelli, id est ab anno* 741 *: si igitur illam* S. Burchardus *a Carolomanno accepit, certe* non dudum *ante episcopatum ejus id factum fuerit, contra ac Egilwardus scribit.*

u Hohenburg *seu* Homburgum *castrum est principis et episcopi Wirceburgensis haud procul Gemunda, ad Mœni Salæque confluentes sita.*

x *Castrum in episcopatu Wirceburgensi prope Carlstadium ad Mœnum.*

y *In Ms. nostro corrupte legitur* : vocem.

z *Eckhartus Rerum Francicarum lib.* 20 *num.* 4 *scribit Hedeno, seniori Thuringiæ, Franconiam tunc complexæ, duci filios fuisse anonymum quemdam, et Gosbertum ; qui ex Geilana, anonymi fratris uxore* Hedenum *seu* Hetanum, *anno* 717 *defunctum,* Ymminiæ *seu* Irminæ *patrem procreavit.* F

aa *Surius :* nostris.

bb *Hetanus junior ; ejus pater, adhuc in vivis erat anno* 716, *uti ex ejus Charta, qua Castellum Hamulo S. Willebrordo donavit, ab Eckharto lib.* 22 *num.* 2 *exhibita consequitur : Irmina igitur non tot annis Wirceburgense castrum incoluerat ; nisi hoc una cum ceteris virginibus, superstite adhuc patre, quod quidem minus apparet verosimile, incoluisse dicatur.*

cc *Colitur quidem in Franconia* S. Gertrudis ; *at quænam ea fuerit, haud satis liquet. Vide Dissertationem Vitæ S. Gertrudis Nivellensis subnexam ad diem* XVII *Martii ; et Mabillonium seculo* 3 *Benedictino post* S. Burchardi *Vitam.*

dd

A dd *Hedanus, Irminæ pater, ditione sua expulsus fuisse legitur in Vita S. Kiliani; quo posito, mirum videri potest, castrum Wirceburgense, præcipuam familiæ sedem, Irminæ fuisse relictum. Ut ut id se habeat, Egilwardo equidem hoc loci, castrum Wirceburgense ab Irmina in* Burchardi *jus transiisse, ex ecclesiæ Wirceburgensis, ut apparet, monumentis affirmanti, habenda videtur fides.*

ee *Intellige : consodalibus, eamdem pugnam pugnantibus.*

ff *Cant.* 4, ℣. 8.

gg *Psalm.* 41, ℣. 2.

hh *Triennium istud, quo SS. Kiliani et sociorum Martyrum corpora* S. Burchardus *religiose custodivit, fortasse fuerit incompletum : at quandonam illa in Castrum Wirceburgense transtulit? Cum anno* 742 *aut sequenti, hoc est anno ejus, ut Egilwardus scribit, ordinationis secundo, illorum copora humo levarit, corpora vero sanctorum Martyrum* nuper *levata, ac præterea* statim *post per-*B *mutationem cum Irmina factam, in Castrum Wirceburgense translata Egilwardus asserat, nihil obstat, quo minus anno* 743 *eo translata illa fuerint, servataque usque ad annum* 746.

ii *Recte ; perperam apud Surium legitur :* in Areuna : *est enim* Areuna *non loci, sed regis Jebusæi nomen. Vide Lib.* II *Regum, cap.* 24 ℣. 16 *et sequentibus.*

kk *Isaiæ cap.* 21 ℣. 11.

ll *Cum triennio tantum in Wirceburgensi castro sanctorum Martyrum compora quieverint, in hanc ecclesiam ligneam probabiliter anno* 746, *dum interim augustius e saxo cathedrale templum conderetur, translata fuerint, quamquam hujus translationis, forte ut minus celebris et ad tempus dumtaxat factæ, Egilwardus non meminerit.*

mm *Probabiliter* 752, *templo cathedrali saxeo ad umbilicum jam perducto.*

nn *Matthæi cap.* 28 ℣. 20.

C

CAPUT III.

Monasterium S. Andreæ S. Burchardus condit; S. Gumbertum ad vitam sanctiorem adducit; episcopatu abdicato, moritur Hohenburgi; Wirceburgi vero in condita a se ecclesia sepelitur.

CAPUT VIII. *Monasterium S. Andreæ condit,*

Interea Sanctus idem, quamvis, ut sæpe prælibavimus, activæ vitæ sollicitudinibus plurimis cum Martha nonnumquam ob incultæ adhuc Dominicæ vineæ curam turbaretur, tamen quantocies ad pedes Jesu refugium quærere, ibique cum Maria sub alarum Christi velamento protectus in lectionibus assiduis verbum Dei, cujus se debitorem ceteris noverat, intentius audire delectatur, dicens intra se : « Audiam, quid loquatur in me dominus Deus » *a*, unde cum Paulum sibi dicentem intenderet : « Labora sicut bonus miles Christi Jesu » *b* et cetera talia, numquam villicationi suæ concessit otii moram, quin, ut jam diximus, aut Marthæ ministeriis, aut Mariæ contemplationibus invigilaret. Quapropter ejusdem exercitii sibi proinde curavit officinam, exemplo scilicet beati Martini, * separatam ab episcopi tumultibus eadem pro causa construxerat cellam, in arcto proclivi montis sæpe dicti, et allapsu Mœni fluminis cœpit instituere cœnobium, quod et in honore Sanctæ Dei Genitricis, sanctique Andreæ Apostoli consecratum, tanta donavit quantitate prædiorum, quæ duodecim fratribus canonicis ibidem Deo militantibus sufficerent ad victum et vestitum, inter quæ dotalia eidem concessit monasterio montem præscriptum Wirziburg cum prædiis et reditibus, sicut acquisierat a præfati ducis Hetani filia, stabilivitque donationem eamdem jure gentium coram cunctis provinciæ primatibus, ordinatis ibidem in servitutem Domini duodecim sub canonica vita fratribus *c*. Ipse quoque Dei famulus, quoad vixit, locum eumdem per se ipsum, utpote a secularium turbine curarum ad hujusmodi portus tranquillitatem confugiens incoluit *d*, et pro facultatum suarum quantitate necessariis impensis excolere summa diligentia non cessavit, forsitan ob hoc maxime, quia, Spiritu Sancto præmonstrante, corporis sui reliquias præscivit ibidem quandoque recondendas fore, donec altera stola, scilicet immortalitatis induta, mortale hoc incorruptione potiatur æternæ vitæ. Recondidit etiam in eadem basilica digna cum veneratione corpus cujusdam Martyris Magni nomine, cujus Vitam et Passionem, prout ad nos relatione potius, quam scriptis delata est, * sine timore *e* subnectimus, quia dum nec a nobis visa, nec a videntibus audita referimus, etsi non ex toto, tamen a parte falsitatis notam, quod absit, incurrere timemus. Sed quia Marcum, Lucam multosque alios divinæ legis scriptores audita potius, quam visa digessisse cognovimus, eadem licentia de Martyre meritis et nomine Magno *f* tradita vobis narrare præsumimus. Est autem super hoc capitulo majorum traditio hujusmodi.

AUCTORE EGILWARDO.

* *supple :* qui

E

* *supple* non

F

CAPUT IX. *ditatque Reliquiis S. Magni martyris.*

34 Quidam, inquiunt, servus Dei, nomine Magnus, ab Anglia veniens, compatriotæ sui beati Burchardi discipulorum collegio est sociatus, felixque felicis Magistri discipulus doctrinis ejus et exemplis in profectu veræ philosophiæ summæque theoriæ culmine satis excellenter præ ceteris est sublimatus, cujus profectui Magister benivolus non mediocriter congratulabatur, atque Spiritu divini consilii commonitus, qualiter hanc olivam in domus Dei secretis sibimet ipsi fructiferam, etiam ceu palmam in atriis ejusdem domus Dei florescere, id est, in exterioribus utilitatibus spe summæ beatitudinis dilatiorem faceret, quam intime meditabatur. Qua de re dum crebro tanti viri frueretur colloquio, quatenus, animi illius explorata funditus qualitate, cautius inchoaret, quod intendebat, voti compos in hoc effectus, spontaneum, discipuli consensum ad ea

quæ

AUCTORE EGILWARDO.

quæ proposuerat, inveniebat. Igitur cum beatus Burchardus forte sinistri rumoris audisset famam quasdam scilicet suæ patriæ plebes non recte secundum normam fidei ambulantes, zelo caritatis accensus, præfatum Dei servum divinis legibus edoctum, quem * omnibus bonis artibus intentum monachico quoque schemate sacerdotiique gradu promotum, illo ad corrigendos nimirum suæ nativæ gentis errores destinavit *g*, non quo alienæ diœceseos sibi curam contra canones usurparet; sed quoniam, qui converti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ, quid mereatur, non ignoraret. Suscipiens itaque jubentis Patris imperium cum omni humilitate et obedientia Dei servus Magnus (qui et Andreas : nam binomius erat) quamplurimis comitibus fultus patriam revisit, et, ne multis moremur, non multo post ab his, quos ad viam veritatis revocare venerat, resistentibus crudeliter una cum multis aliis secum crudeliter interemptis martyrii coronam accepit. Cujus historiæ seriem, quia nondum ad certitudinis agnitionem percepimus, hinc plura referre supersedemus. Unum tantum, quod scimus, loquimur, et quod scitu necessarium est, non occultamus, quod corpus ejusdem Beati ab his, qui mortem passionis evaserant, ea, qua poterant, veneratione curatum, et beato Burchardo per longa maris terrarumque spatia delatum cum maximo cleri populique tripudio susceptum, juxta scripta [in] beati Andreæ Apostoli basilica condigna est reverentia reconditum.

* abundat

CAPUT X. S. Gumbertum

35 Lucebat inter hæc et post hæc sine intermissione lux tantæ lucernæ ardentis fide et dilectione, lucentis verbo et actione nec poterat abscondi super candelabrum pontificalis honoris posita lampas Salvatoris igne flammata : unde quamplures undique confluebant ad tanti Doctoris audientiam diversi sexus atque conditionis, fontem vitæ quæque sitiens anima. E quibus vir illustrissimus nomine Gumbertus, universa morum ac nobilitatis honestate præclarus, ejus est contubernio conjunctus, quatenus illius convictu atque alloquio, ceu quibusdam medicaminibus, a secularis fastus tumore mollitus, quandoque summæ philosophiæ, quæ, est mundi contemptus, apprehendere posset ascensus *h*. Verum quia, qui cum sapientibus graditur, sapiens erit, sicut e contrario amicus stulti efficietur similis ei, non multo post prædia sua, quibus * hac in regione degentibus abundabat, in S. Kiliani proprietatem delegavit, moxque, depositis armis, seculo renunciavit ; sicque nudus nudam crucem suam bajulans post Christum, cœpit Burchardum nullatenus deserere. Hæ sunt autem possessiones quibus episcopium Wirziburgense large ditavit, Eltimoin *i*, Onoltesbach, *k* utrumque cum suis redditibus et appendititiis, quorum prius, cum olim castellum fuisset munitissimum, modo magnificentiam ipsis tantum ruinis declarat. Sequens vero, quod nunc præpositura canonicorum est, olim abbatiam non ignobilem fuisse, huc usque a majoribus per multas jam generationes hæreditatum testimonium illius provinciæ non celat *l*.

* supple : præ cunctis

ad vitæ sanctimoniam adducit,

36 Porro prædictus senior Gumbertus ex tunc perfectissimi semper adhærens vestigiis Magistri bonis initiis suæ conversationis adeo laudabiles adjunxit successus, ut semper ejus conversionem cunctorum sonarent ora. Ubique hæc mutatio dexteræ Excelsi. Nempe multorum ad ipsius provocabantur imitationem corda in tantum, ut ex illo tempore plurimis donariis et oblationibus fidelium Herbipolitana *m* ditari non cessaret ecclesia, donec jam ex minima et paupercula facta est per gratiam magna et ampla respublica; nondumque crescere desistit copia rerum, crescente nimirum numero fidelium. Cujus profectui videtur illud Apostolicum non inconvenienter aptari : Kylianus plantavit, Burchardus rigavit, Christus autem incrementum dedit *n*. Sed enim vir idem egregius Gumbertus [ut] olim in secularium dignitatum fastibus se probaverat strenuum, ita post conversionem in spirituali conversatione nulli se passus est inter beati Burchardi sequaces haberi secundum ; ejus formam semper indeclinabiliter intendens illud Euangelicum ruminabat frequentius « Perfectus omnis erit, si sit sicut magister ejus » *o*. Hic etiam post præsentis vitæ cursum bene in Christi famulatu consummatum juxta beati Burchardi promissionem in eodem monasterio, quod Christi condonaverat ecclesiæ, possidet sepulchrum, ibi nonnumquam, ipso interpellante, concessa manifestant beneficia, quantum sibi profuerit, beati Burchardi secutum fuisse monita.

CAPUT XI. *senio fractus,*

37 Hæc itaque, licet pauca, de multis beati Burchardi virtutibus et doctrinis et exemplis juxta facultatem pauperis ingenioli nostri dicta sufficiant, quæ decerpta quidem a nonnullis antiquiorum relationibus, satis simpliciter exaratis *p* nostras in manus devenerant. Cæterum si quis cuncta meritorum illius insignia scriptis condignis annotare temptaverit, procul dubio temporis aut ingenii defunctum materiei superabundans copia parabit. Quapropter qualiter, post prolongatam incolatus sui peregrinationem jam emeritus miles vel cervus umbram desiderans, de corpore mortis hujus liberatus, in gaudium Domini sui pro bene lucrato talento sit introductus, lassabundum nichilominus stilum ad id jam convertamus. Igitur gloriosus antistes Domini Burchardus, postquam in vinea Domini pondus diei et æstus longanimi patientia, fide firma, spe certa, caritate ferventissima jam a mane puerilis ætatis usque ad vesperam pene decrepitæ senectutis portaverat, ut de B. Martino dicitur, carnis fatiscens artubus, nec minus vigore valens spiritus, quo propinquius dissolutionem carnis suæ imminere prævidebat, eo * sibi commissis ovibus luporum incursiones formidabat, frequenter illud Apostoli proloquens ad discipulos suos : « Dissolvi cupio, et esse cum Christo » : *q* multo enim melius ; manere autem in carne necessarium propter vos. Tandem cum senioribus atque magnatibus ecclesiæ suæ consilium, quatenus per se, dum adhuc viveret, si fieri posset, successorem sibi provideret, Christi plebi satis idoneum*.

* supple : magis

* supple : inut.

38

AUCTORE EGILWARDO.

A *substituto* *suppl e: illos*

38 Mox mœror et luctus de vicina, quasi jam præsente, patris orbitate corda simul et ora cunctorum, ut facile creditur, implevit. Ipse vero licet * a fletu compescens nichilominus flevit. Compassio quippe mutuæ dilectionis hoc habet proprium, ut in hujusmodi negotio faciat utrumque suum. Consilio tamen et consultu illorum misit quemdam Liutfridum comitem ad imperatorem Karolum, rursumque alios de clero suo ad Lullum metropolitanum tam verbis quam litteris id agentes, quo Megingaudus, per omnia vir laudabilis, ægrotanti, jamjamque deficienti præsuli Burchardo in cathedra Wirziburgensi subrogaretur, ne forte, decedente pastore, novellus Christi grex ex improviso rugientis leonis incursione acrius disturbaretur. Legatione peracta, missi redeunt utrique consensum deferentes tam regis, et principum, quam archiepiscopi ceterorumque coepiscoporum, in quorum præsentiam convocatis ad urbem Wirziburg universo
B clero et populo, beatus Burchardus in medio positus, prout imbecillitas ipsa permisit, hujusmodi circumstantes affatur alloquio : Karissimi fratres et filii, audite nunc et intelligite novissimum Patris vestri sermonem, intellectumque tenaci cordium vestrorum commendate memoriæ decrepiti Pastoris vestri clamorem. Scriptum est : « Omnia
r quæcunque voluit Dominus, fecit *r* » ; et rursum : « A progenie in progenies fecit misericordiam
s Dominus *s*. » Voluit Dominus per gratiam et fecit per potentiam, ut ab idolorum cultura, qua patres vestri fuerant irretiti, liberaremini, et in libertatem filiorum Dei per fidem Christi, sicut impræsentiarum cernere est, connumeremini. Fecit vero hoc a progenie in progenies primo per
t beatum Kilianum a Scotia huc in Franciam *t*, dehinc per magistrum nostrum Bonifacium ab Anglia nichilominus ad vos et ad omnem Germaniam, postremo tamquam abortivum ad vestram me destinavit audientiam, nequaquam dedignatus per tantillum servum suum vobis intimare voluntatem suam.

C *sibi successore*

39 Ex tunc usque nunc, ut nostis « Non subterfugi, quo minus annunciarem omnem volun-
u tatem Dei vobis *u* ». Nunc ergo, filioli mei, quos cum Apostolo Paulo iterum parturio, donec formetur Christus in vobis, tales vos fide et opere exhibete, ne sine causa laboraverim in vobis. Ad hæc si quis vestrum habuerit querelam, hanc in medium ista [hora] proferre non differat, omnem sine mora recepturus justitiam. En ego in hac peregrinatione, quam pro Christo susceperam, longo confectus senio vobis, o viscera mea, præesse ulterius non valeo ; verum post modicum viam ingrediar universæ carnis, mercedem sperans a bono Patre-familias qualiscumque meæ servitutis. Quapropter ut pater fidus fidelibus filiis fidelissimum et utile consilium do, idipsum quoque ut recipiatis, admonendo rogo, rogansque fideliter admoneo, quatenus unum de fratribus et commilitonibus nostris per Spiritum Sanctum concordi caritatis affectu vobis electum meæ prælationis et magisterii faciatis obtinere locum, ne forte, me repente subtracto, ipsam sedis hujus ad læsionem proteletur vacatio, sive, quod periculosius est, per extraneum et minus idoneum fiat ejus occupatio. Ad hæc dicta cunctorum unanimiter acclamat vox populorum, numquam ab illo quemquam fuisse lacessitum vel injuriatum, quin potius omnem animam tristem [per] ipsius consolationem semper ab angore fuise relevatam, sicuti errantem ad viam veritatis reductam. De subrogatione tamen alterius episcopi, quam præmonuerat, sola magnatum et qui sanioris erant consilii responsio talis erat : Quandoquidem, inquiunt, Pater amantissime, lex jam carnis exigit, nos tuo jocundissimo destitui regimine, nequaquam id nostræ electionis, quin potius tuæ provisionis esse perpendimus, immo per inhabitantem in te spiritum Dei disponi quam intime flagitamus, quemadmodum populo Dei, quem tot annis ad promissæ æternæ hæreditatis patriam deduxeras, ductor nunc alter substituatur idoneus.

E *Megingaudo,*

40 Mox Pastor egregius piis ovium Christi desideriis delectatus, nec minus in fletum cunctis prorumpentibus, ipse conlacrimatus, tandem virum per omnia probabilem Megingaudum produxit in medium, suoque, totius etiam cleri circumstantis testimonio comprobavit eum episcopatu dignissimum. Aderant legati præscripti cum litteris regis *x* et principum, nec non et Mo- x
guntini metropolitani Lulli confirmantes in omnibus electionem Megingaudi *y*. Confestim ac- y
clamante clero simul et populo, beatus Burchardus episcopatus Wirziburgensis sedem sæpedicto Megingaudo sub testificatione Christi et ecclesiæ rite commendavit, atque cartas regalium traditionum sive privilegiorum sedis Apostolicæ cum cuncta episcopii rerum investitura coram omnibus ipsi præsentavit, sicque illum more ecclesiastico, maximaque cum devotione, nec non universi, qui convenerant, cleri populique favore venerabiliter intronizavit ; et ne quis hoc factum quasi minus canonicum forte reprehendat, meminerit, Apostolorum principem suæ F
cathedræ propriis manibus Clementem imposuisse, Lullum quoque, qui tunc temporis Moguntinam tenuit sedem, viventi adhuc archiepiscopo et magistro suo Bonifacio subrogatum fuisse.

CAPUT XII. *Michelstadium cogitans,*

41 His itaque transactis, beatus Burchardus omnem monachorum catervam, per quos in illo tempore pene cuncta ecclesiastica administrabantur irreprehensibiliter officia, clericorum quoque ac laicorum diversæ conditionis, sexus et ætatis turbam paterna corroboravit admonitione, divinaque consignavit benedictione. Post hæc, assumptis sex tantum ex omnium multitudine discipulorum suorum monachis navim ascendit ; codices etiam, quos vel ipse conscripserat, vel undecumque conquisierat, secum deportari fecit
z ; atque inde per decursum fluminis ad castel- z
lum, quod Hohenburg *aa* dicitur, navigio profi- aa
ciscitur, ibique, quamdiu supervixit, in contemplatione divina, vigiliis scilicet, jejuniis et orationibus insistens una cum prædictis fratribus continue

AUCTORE EGILWARDO. continue morabatur. Est autem viculus quidam, Michelstat *bb* nominatus, quem eidem Dei Sacerdoti quondam in proprietatem tradiderat pro remedio animæ suæ frater Pipini Karlomanus *cc* : illuc se transferre atque monachicam illic congregrationem instituere proposuerat, ibique præsentis vitæ terminum prestolari Pater sanctissimus ; sed, disponente prædestinatione divina, prævenit humanæ deliberationis vota communis hereditariæ mortalitatis occasus. Nam non multo post, quam in prædicto castello una cum his, qui secum jam post multos activæ vitæ sudores optimam partem elegerant, * solito gravius illum corporis incommodum invadebat, sicque de die in diem, exteriori deficiente, cœpit interior homo ad id, quod diu suspirabat, bravium percipiendum renovari ; donec, ut sibi longe ante Spiritus Sanctus revelaverat, ultra cum Christo mansurus mereretur feliciter dissolvi : qua utique positus in agonia per totum tempus ipsius ægritudinis tardantem et, ut sibi videbatur, migrare recusantem animam Psalmigraphi consolabatur et hortabatur Canticis : « Quare » tristis es, inquit, anima mea, et quare conturbas me ? Spera in Deo, quia adhuc confitebor » ei, salutare vultus mei et Deus meus. » *dd* Rursumque conversus ad Christum : « Sicut » cervus desiderat, inquit, ad fontes aquarum, » ita desiderat anima mea ad te Deus meus. » Sitivit anima mea ad fontem vivum : quando » veniam et apparebo ante faciem Dei ? » *ee* Et illud : « Quam dilecta tabernacula tua, Domine » virtutum ! Concupiscit et deficit anima mea in » atria Domini. Cor meum et caro mea exultaverunt in Deum vivum » *ff*.

bb — *cc* — * *supple* successerat — B — *dd* — *ee* — *ff*

anno 791 moritur Hohenburgi,

42 Cumque sic oranti, psallenti, gratiasque in infirmitatibus agenti, sæpe etiam fratres comperegrinos discipulos suos confortanti languor per singulas horas ingravescere non cessaret, ipse vicinum suæ transmigrationis iter tam Viatico Dominicorum Sacramentorum, quam universis officiis, quæ religio deposcit vel præstat, Christianæ fidei, spei, caritatis sollertia provida præmunivit, atque per hæc omnia commendatum in manus Domini spiritum exhalavit. Quadraginta quippe per annos in vinea Domini Sabaoth pondus diei et æstus fidelis servus et laborator indefessus portaverat, ideo sempiternæ remunerationis semper intendens bravio, non immerito e carnis gratulabundus educitur ergastulo, et quia super pauca semper fuerat fidelis, jam supra multa constituendus in gaudium Domini sui comitibus educitur angelicis quarto Nonas Februarii, recipiens nimirum e bono Patrefamilias mercedem laboris sui, ea videlicet die lucidissimam ingressus mansionem, quo beata Dei Genitrix in templo Domini cum nostræ carnis substantia lucis præsentavit auctorem. Obiit autem anno Incarnationis Domini DCCLXXXXI ; post acceptum vero pontificatum, anno, ut diximus, quadragesimo *gg*.

C — *gg*

43 Igitur Megingaudus episcopus pretiosum dilectissimi Magistri corpus omni, qua valuit, veneratione curavit, atque confluentibus undique fidelium turmis, quæ prorsus integro filiorum affectu lamentabantur sanctissimi et unice dilecti decessu Patris, maximo cum comitatu et veneratione condigna in civitatem suæ sedis Wirziburg deportavit. Hic pene totius provinciæ populus occurrit, hic tota nobilitas cum plebe Pastorem suum, non ut olim lætitiæ cantu, sed amaro nimis ejulatu suscipiunt ; sicque venerabilibus veneranter exequiis intersunt, donec honore competenti sanctum corpus juxta Martyrum Kiliani Sociorumque ejus Reliquias sepultum conspiciunt. Hoc denique loco Dominus sæpenumero plena fide se quærentibus per sanitatum declarat miracula, quantum eorumdem Electorum suorum apud se valeant merita, dum illos ne hic quidem glorificari desinit, quos jam in æterna secum gloria collocavit.

D — *unde Wirceburgum relatum ejus corpus a Megingaudo juxta S. Kilianum Sociosque sepelitur.*

44 Glorificemus et nos atque laudemus Deum gloriosum in Sanctis suis : illos autem in ipsius donis et beneficiis, qui reddidit eis gratiam pro gratia, pro meritis, quæ concesserat, promissa præmia. Insuper ingentes Salvatori nostro gratias agamus sine intermissione recolentes, quantum illi pro gratuita redemptione nostra debeamus, qui præter innumeras misericordiarum suarum beneficentias etiam de terra longinqua ipsum, de quo textum præsentem contexuimus, Virum voluntatis suæ ob dispensandum nostræ salutis effectum vocavit, ac per ipsius ministerium nos, qui aliquando non populus, nec genus ejus eramus, in filios sibimet adoptavit ; postremo tam fidelem, tam prudentem eumdem Servum suum ad Superos, id est, in gaudium Domini sui translatum ultra sibi præsentem nobis constituit patronum, quatenus hujus ecclesiæ filii tam præsentes, quam posteri meritis ipsius et precibus in perpetua Christi fide roborentur et actione probabili, cujus doctrinis et exemplis ad eamdem sumus fidem informati Jesu Christi Domini nostri, cujus Deitatis æternitas cum coæterno Deo Patre, Sanctoque amborum coæterno Spiritu manet ineffabilis et unica ante omnia et per omnia tempora : regit etiam et gubernat infinita seculorum secula. Amen.

Auctoris ad Wirceburgenses parænesis. — E — F

ANNOTATA.

a *Psalm.* 84 ꝟ. 9.

b *Epistolæ II ad Timoth. cap.* 2 ꝟ. 3.

c *Minus verosimile est* S. Burchardum *in cathedrali templo monachos, in solitudine autem instituisse canonicos : hinc non dubitat Mabillonius in Annotatis in* S. Burchardi *Vitam, quin utrobique monachos constituerit. Successerant jam diu Egilwardi ætate monachis canonici : pronum itaque fuit, ut S. Andreæ monasterium a canonicis inde ab Irminæ discessu inhabitatum fuisse, quamvis perperam crediderit.*

d *Relicto ob incommoditatem supra num.* 30 *descriptam Wirceburgensi castro : condere itaque*

id

A *id monasterium verosimiliter cœperit eo circiter tempore, quo templum cathedrale saxeum moliri cœpit, id est anno* 746 *aut* 747.

e *Hanc ob causam, quæ hic Egilwardus de S. Magno narraturus est, suppressit Surius ; Surii editionem secutus est Mabillonius.*

f *Quærit Mabillonius, qui Acta* S. Burchardi *ex Surio recudit, et Egilwardi narrationem non vidit, quis fuerit ille Magnus martyr? Quæsito, quæ proximo numero sequuntur, faciunt satis.*

g *Sub annum forte* 746. *Vide Commentarii prævii num.* 29.

h *Numeratur inter Sanctos, coliturque die* XV *Julii, ad quem Acta ejus illustrata sunt tom. IV hujus mensis.*

i *Nunc oppidum in Wirceburgensi diœcesi,* Eltman *dictum, ad Mœnum.*

k Anspachium *vulgo* Anspach ; *caput hodie Marchionatus ejus nominis regi Borussiæ parentis, et inter ditiones episcoporum Herbipolensis et Eystettensis siti : verum locus ille serius sub Bernwelfo ex permutatione ecclesiæ Wirceburgensi accessit ex num.* 32 *et sequenti Commentarii prævii.* B

l Cœnobii S. Gumberti *meminit diploma Conradi regis datum anno* 911, *apud Eckhartum tom.* 2 *pag.* 899:

m *Aut hæc interpolatio est, aut falsa, quam Mabillonius in Appendice ad Vitam* S. Burchardi *exhibet, Nota, qua Joannes Gallicus scholasticus Herbipolensis, nomen hoc composuisse dicitur.*

n *Ex epistola I ad Cor. cap.* 3. ℣. 6.

o *Lucæ cap.* 6. ℣. 40.

p *Videtur hic indicare Vitam primam.*

q *Epistolæ ad Philip. cap.* 1 ℣. 23.

r *Psalm.* 113 ℣. 3.

s *Lucæ cap.* 1 ℣. 50.

t Orientalem, *seu Franconiam.*

u *Act. cap.* 20 ℣. 27.

x *Caroli Magni, ut censuit Egilwardus ; verius Pippini.*

y *Egilwardum hic erroris arguit Eckhartus, Megingaudum non a Lullo, sed a Bonifacio Wirceburgensibus infulis decoratum contendens tum ex Liudgero in Vita S. Gregorii Trajectensis abbatis, tum ex Megingaudi, quod hodieque in crypta S. Kiliani visitur, epitaphio. Liudgerus quidem Megingaudum S. Bonifacio cooperatorem fuisse, ac civitatem suam (Herbipolim) instar Luciferi mane orientis illustrasse scribit ; at a Bonifacio ordinatum fuisse, ex Wandelberto num.* 37 *dictum est confirmatque Megingaudi antiquum, quod in crypta S. Kiliani visitur, epitaphium, sarcophago ejus anno* 1171 *in angulo obscuro ecclesiæ Novi-Monasterii invento, inscriptum, quod sic habet :* C

Præsulis hic tegitur famosi cespite corpus
Terram terra tenet spiritus astra petit;
Magingodus in hac antistes sorte secundus
Extitit atque pio promptus in officio.
. . . . . . quondam Bonifacius arcis honorem
Perduxit sacro constituitque gradu.
Vixit in hoc mundo castus sine crimine vates
Mortuus in Christo præmia capit ovans.

z *Exstant in bibliotheca ecclesiæ cathedralis Wirceburgensis varii codices characteribus Anglo-Saxonicis scripti, quos partim collegisse, partim exarasse* S. Burchardus *creditur : continent illi canonum collectiones, homilias varias, Patrumque tractatus aliquot. Ex sancti* Burchardi *Homeliarum Codice Homeliam* III *ex magna parte,* XX *vero et* XXIII *integras ad calcem Tom. I Eckhartus edidit, e quibus ingentem* S. Burchardi *reliquias paganismi, sacrilegasque superstitiones extirpandi curam facile colligas.* AUCTORE EGILWARDO.

aa *Vide Annotata ad litteram* u *Cap.* II.

bb *Vide litteram* s *ibidem.*

cc *Vide litteram* t *ibidem.*

dd *Psalm.* 41 ℣. 6.

ee *Psalm.* 41 ℣. 1 *et* 2.

ff *Psalm.* 83 ℣. 1 *et* 2.

gg *Imo anno Christi* 754 *episcopatus sui* 13.

E

PROLOGUS AD CAPUT IV.

Aspirando præveniente, cooperando comitante, perficiendoque subsequente nos gratia Dei, quo omne datum optimum et omne donum perfectum est, jam beati protohierarchi nostri Burchardi præconia pro possibilitate nostra digessimus ea tantum, quæ cunctis hæc legere non dedignantibus tam ad instrumentum credulitatis perfectæque renuntiationis, quam ad exemplum bonæ actionis, summæque contemplationis, ac veræ prædicationis cum integritate geminæ dilectionis generaliter sufficere non ambigimus. Nunc vero, quandoquidem id tuæ, Pater, placet almitati, duobus his libellis, qui jam dicta continentes negotia, præcedunt, addamus et tertium, cujus nimirum sit intentio simul et utilitas tam illius translationem, quam vestri monasterii, quod ab ipso primo fundatum, postea vero per sacri corporis ejus præsentiam sufficienter est nobilitatum, præteritum simul et præsentem posteris notificare statum. Igitur post sepulturam ejusdem sanctissimi Patris, quæ sicuti præscriptum est, Sanctorum Martyrum reliquiis contigua fuit, multis miraculis Dominus tam beati Burchardi, quam eorumdem Martyrum merita magnifice declaravit, et ideo frequens ibidem fit populi confluentia, nunc sanitatis obtentu, nunc pro diversis necessitatibus quærentium suffragia, quæ tamen, quamvis ob incuriam vel negligentiam majorum descripta non reperiamus, veracibus tamen credita relationibus nequaquam difficile credimus. Quapropter, his intactis, ne forte, sicut hac in re fieri solet, sponte detractoribus nostris ora recludamus, ad ea potissime, quæ nostris gesta sunt, vel geruntur temporibus ad reliquias sanctissimi patroni nostri Burchardi stilum competenti narrationis ordine convertamus. LIB. III. *Hactenus dictis, quædam se, maxime vero S. Burchardi translationem addere, abbatis sui jussu profitetur auctor.* F

Caput

CAPUT IV.

Sancti Burchardi successorum aliquot enumeratio, et Reliquiarum ad S. Andreæ monasterium per Hugonem Wirceburgensem facta translatio.

CAPUT I. *Successit Sancto Megingaudus, qui sibi Bernwelfum substituit,* a

Igitur post beati Burchardi decessum Megingaudus, vir, ut præmissum est, per omnia laudabilis, episcopatum Wirziburgensem, catholicis et orthodoxis semper intendens institutis, rexit annis quindecim *a*. Hic itaque beatorum Bonifacii, Burchardi, Lulli, ceterorumque, quos huc de Anglia divinus amor adduxerat, comperegrinus et compatriota, nec non professione monachus sicut et illi, *b* nullatenus mutans vel inficiens rigorem propositi, semper irreprehensibiliter verbis et exemplis mirifice pollens, gubernacula tenebat pontificalis officii. Unde tam secularibus, quam ecclesiasticis cunctisque, qui se noverant, personis, amori simul fuerat et honori. Tandem senio jam imbecillior effectus, insuper etiam ad incrementum fortasse meritorum ægrotare se vehementius sensit, moxque reminiscens exemplum Prædecessoris et Magistri sui, missis legatis tam ad principes regni, quam Sacerdotes ecclesiarum, consensu atque consilio cunctorum quemdam de suis clericis nomine Berwelfum, sibimet in præsulatu subrogavit, cooperantibus sibi in eadem ordinatione Lullo Metropolitano et Willibaldo, Eichstatensi episcopo coram universo ipsius ecclesiæ clero et populo : sicque rebus et possessionibus, mobilibus scilicet et immobilibus, quæ ad episcopium pertinebant, eidem successori suo relictis, ipse cum paucis ad locum secretum, a quodam Hatone sibi traditum commigravit.

magistro ingratum et infestum monachis.

47 Remanserunt autem apud monasterium Sancti Kiliani plusquam quinquaginta, ut alibi legimus, fratres, quos etiam non multo post Bernwelff cum injuriis expulsos ad magistrum suum Megingaudum navigare coegit. Adhæc beatum virum idem Bernwelff multis inclamationibus vexavit pro diversis supellectilibus, quas Christi confessor Burchardus in vestitu sacerdotali, sive codicibus, nonnullisque rebus familiaribus reliquerat, cujus tamen disceptationis modum et finem si quis scire voluerit, a quondam monacho, qui tunc intererat, conscriptum reperire poterit. Tantam denique, tamque diutinam inquietudinem patri quondam et magistro suo subrogatus episcopus inflixit, ut tædio affectus, sese suosque discipulos, ipsum quoque locum, qui tunc Rorinlacha (Niwenstat) postea vero Nuvenstat dictus est, Karoli regis patrocinio committeret, et ejus adjutorio monasterium ibidem a se suisque monachis inhabitandum institueret, *c* ubi dum aliquamdiu mirabiliter ac religiose sub sacratissimi imperatoris *d* alis ab omni seculari molestia conversarentur illæsi, utpote tam Deo placentes, quam hominibus, ingressus est viam universæ carnis Megingaudus episcopus, bonis operibus plenus, æternæ remunerationis bravium recepturus. *e* Cujus discipuli Waltricum de suis mox abbatem elegerunt; ipsum quoque jussu piisimi Karoli ad palatium deferentes ejus auctoritate, juxta quod Megingaudo promiserat, confirmarunt.

quos sacerdotalibus ministeriis

48 Inter hæc redit ad memoriam, quod silentio præterire nullatenus possum, ob vitandum tamen proximorum scandalum tuæ dilectioni, quod dico, sit in aurem dictum. Ex tota præsentis opusculi serie colligi valet, immo ipsa, quam litteris utcumque tradidimus, historia, luce clariori veritate subnixa, constanter edocet, Sanctorum prædicatorum Kiliani, Burchardi sociorumque eorum instantia Franciam Orientalem Christo conquisitam; Germaniam pene universam Magni Bonifacii doctrina in manu veritatis et salutis directam, Alemanniam Galli, Burgundiam Columbani, Bawariam Corbiniani, nec non Ruberti vel Emmerammi fructificatas seminariis, quos universos, paucissimis exceptis, universali ecclesiæ monachicæ professionis atque schematis commendavit sanctitas, et quo per mundi contemptum in cœlesti theoria facti sunt sublimiores, eo sacerdotali officio digniores, et in prædicationis ministerio apud homines habebantur aptiores. Cum hæc ita sint, immo quia ita esse nemo ambigit, miror, qua fronte quidam monachis sacerdotibus quælibet ecclesiastica officia interdicere præsumant, si tamen eo ordine, quo prædiximus, per officia regenerationis ab iisdem prædicatoribus initiata semet ecclesiæ filios esse non abnegant.

aptos dignosque auctor probat;

49 Hi tamen ne nos partis nostræ quasi temerarios defensores acrius impugnare præsumant, Magni Gregorii decretum contra idem schisma promulgatum, nec non Bonifacii, qui quartus ab ipso sedem Apostolicam gubernabat, in id ipsum consentientem sententiam relegant. Ait enim beatus Gregorius inter cetera : « Videtur nobis, qui » sua pro Deo relinquunt, et a passione et a » morte, cujus [ejus] sumunt exordia mutatæ » conversationis, dignius liceat baptizare, communionem dare, pœnitentiam imponere, peccata solvere. » Et post pauca : « Censemus » ergo monachos prædicare, baptizare, communicare, pœnitentes solvere juxta constituta trecentorum decem et octo Patrum. » Item prædictus Bonifacius de eadem re : « Sunt, inquit, » nonnulli stulti dogmatis, magis zelo amaritudinis, quam dilectionis inflammati, asserentes » monachos, quia mundo mortui sunt et Deo vivunt, sacerdotali officio indignos, neque pœnitentiam, aut Christianitatem seu absolutionem largiri posse per sacerdotalis officii injunctam gratiam. Sed omnino falluntur » etc.; usque ad id : « Decertantes igitur contra, monachos in hac re sacerdotali officio penitus non » carere præcipimus, ut ab hujusmodi nefandis » ausibus reprimantur in posterum : quia quanto » quis celsior, tanto potentior » *f*. Nos igitur, his pauculis insertis contra eos dumtaxat, qui

coram

A coram oculis nostris vestigia patrum nostrorum delere, vel laqueos pedibus nostris abscondere moliuntur, licet multo plures abundent Patrum sententiæ, quæ hujusmodi repugnent invidiæ, libet ad omissa stylum reflectere.

CAPUT III.

Post Bernwelfum, Lintrigum, etc., Hugo fit Wirceburgensis episcopus, qui, in instauratum S. Andreæ monasterium ac Benedictinis datum,

50 Post successorem beati Burchardi Megingaudum Bernwelff cathedram Wirziburgensem tenuit annis septem: homo, ut aiunt, præ ceteris monachicæ religioni multum infestus, quod et colligi potest a superioribus. Post hunc Lintrigus annis tribus, mensibus quinque. Post hunc Egilwardus annis sex, mense uno, diebus viginti tribus: post hunc Wolffgerus annis viginti duobus, mensibus sex: post hunc Humbertus annis decem, mensibus tribus, diebus octo *g*: post hunc Arn annis triginta sex, mensibus sex, diebus duodecim: post hunc Rudolfus annis decem et septem, diebus tribus: post hunc Diedo annis viginti quatuor, mensibus duobus, diebus quatuordecim: post hunc Burchardus annis novem, mensibus tribus, diebus viginti tribus: post hunc B Boppo annis viginti, mensibus decem, diebus quatuordecim: post hunc Poppo annis viginti tribus, mensibus quatuor, diebus viginti et uno: post hunc Hugo annis sex, mensibus septem, diebus viginti et uno. Hic cum cunctis esset acceptus et ad pontificalem infulam per omnia dignissimus, de reddenda villicationis suæ ratione momentis omnibus erat sollicitus: unde inter cetera perspiciens, monasteriolum, quod in honore beati Andreæ Apostoli, Sanctique Magni Martyris a beato Burchardo consecratum in superiori Libello descripsimus, *h* ab omni religionis studio pene defecisse scilicet tam prælatorum negligentia, quam subditorum insolentia, indeque, quod justo Dei judicio consequens videbatur, victus atque vestitus necessaria ipsis paucis, qui remanserant, deesse, divina instinctus providentia, monachicæ institutionis illic fratres congregavit, atque locum eumdem, cunctaque illuc pertinentia, honori non solum, ut prius, Andreæ Apostoli, sed et eximii Confessoris Christi Burchardi, primi fundatoris, C delegare constituit.

S. Burchardi reliquias

51 Electo denique ad hujusmodi negotium competenti tempore anni, convocatis undique tam principibus vicinis, quam ipsis ecclesiæ suæ capitaneis, cuncto quoque clero atque, populo præmeditationis suæ coram omnibus intentionem exposuit, et quia hoc ipsum, quod proposuerat, per summum sedis Apostolicæ Pontificem, qui tunc temporis Benedictus *i* vocabatur, sibi concessum, neque Romani imperatoris *k* ad hoc consensus deesset, enarravit, consentientibus cunctis et intentionem ejus devotam laude digna prosequentibus triduanum statim jejunium indixit, ipsoque peracto, cum ingenti fidelium multitudine ad tumbam beati Confessoris Christi Burchardi devotis laudibus personante, processit. Deinde levatum digna reverentia corpus sanctissimum ad supra memoratum reverenter transtulit monasterium *l*. Reconditis igitur ibidem, ut decuit, venerabiliter venerandis Reliquiis, præfatus pontifex Hugo locum eumdem decimis ac terminis, quantumcumque valuit, dilatavit, prædiis atque reditibus, libris atque utensilibus copiose ditavit.

solemniter intulit, idque S. Burchardi etiam dici voluit.

52 Monasterium autem ipsum ex illo die tam beati Burchardi, Christi Confessoris, quam beati Andreæ Apostoli patrocinio regendum, tuendum atque cognominandum instituit. Deinde cum consilio et consensu cleri sui decrevit atque banno pontificalis auctoritatis confirmavit, ut deinceps quinta feria celebretur solemnitas ejusdem Translationis; præcedentibus vero tribus diebus, secunda, tertia, quarta feria per totum episcopium ab esu carnium abstineatur *m*; synodus etiam ab episcopo cum omni clero habeatur, sicque finito concilio, a singulis parochianis cera duorum nummorum pretii ad easdem Reliquias offeratur. Corpus vero S. Martyris Andreæ sive Magni, cujus supra mentionem fecimus, venerabilis episcopus Hugo ab eodem monasterio, quo illud Sanctus Burchardus condiderat, in civitatem transtulit et consocians Sanctorum Martyrum Kiliani Sociorumque Reliquiis festivum illi famulatum annuatim exhiberi constituit. Ex hoc E tempore monasterium Sancti Burchardi corporis præsentia beatificatum, ipsiusque vocabulo specialius agnominatum, prædiis, ædificiis atque denariis cœpit amplificari, et tam ab urbanis, quam a comprovincialibus amari simul et honorari: adeo ut nonnulli seculo renunciantes seipsos cum rebus suis ibidem Deo offerrent; nonnulli etiam filios suos cum oblatione Domino offerentes sub regulari disciplina Christo deservituros illic manciparent.

Epilogus auctoris.

53 Hæc sunt, quæ de vita, conversatione, vel obitu, sive translatione Sancti patroni nostri Burchardi per veridicam præcedentium patrum relationem, sive per exemplaria diversa investigare atque colligere pro modulo ingenioli nostri sategimus. Ceterum si quis ex his inepta corrigere, vel apta superaddere voluerit, simplici de corde libenter annuimus. Insuper miracula, quibus Dominus Electi sui merita sæpenumero dignabatur vel dignatur declarare, F hos, qui semper sanctissimi corporis ejus excubias observant, huc rogamus annotare. Sic nimirum, sic in memoria æterna erit justus; sic [in] justis suis semper laudabilis et gloriosus laudatur et glorificatur Dominus noster Jesus Christus. Amen.

ANNOTATA.

a *Egilwardus ut* S. Burchardi *episcopatum plus quam par erat, protraxit, ita Megingaudi nimium contrahit.*

b *Utrumque monachum fuisse negat Eckhartus lib.* 24 *num.* 57 : Burchardum, *quia* cœnobium canonicorum instituit et sub finem vitæ apud eos se recepit: *Megingaudum vero, quia in Fragmento synodi Attiniacensis, quod num.* 56 *exhibet, inter episcopos* non monachos *numeratur : admittit lib.* 24 *num.* 227, *abdicato illum episcopatu ad S. Benedicti*

A *nedicti castra transiisse. Sed unde habet Eckhartus, Egilwardum, dum canonicis S. Andreæ cœnobium ab ipso sui exordio fuisse datum ait, lapsum non fuisse in errorem, quod alibi non raro fit? Dein quid obstat, quo minus* Burchardus, *licet Benedictinus, constitutis in cathedrali ecclesia, qui ministeria illic sacra obirent, monachis, etiam alibi canonicos instituerit, ad eosque sub vitæ finem se receperit, locumque incoluerit, magis quietum, neque ineptum, unde diœcesim suam commode regeret? Denique fatetur Eckhartus lib.* 23 *num.* 143, Burchardum, *substituto sibi Megingaudo,* sex monachis discipulis suis assumptis, *Hohenburgum discessisse, inde Michelstadium iturum, ibique monachorum congregationem, si comes vita fuisset, instituturum. An non id æque indicio est, idem vitæ genus tam* Burchardo, *quam monachis istis fuisse? Attiniacensis synodus conflata fuit ex episcopis (comprehensis hoc nomine non tantum episcopis civitatum, sed etiam episcopis, qui ab abbatibus electi, a diœcesanis vero* B *episcopis consecrati, ex singulari privilegio episcopalia in monasteriis obibant munia) et abbatibus ; abbatum vero alii erant episcopi simul et abbates, alii abbates tantum : hinc enim hæc in Fragmento verba :* Abbates vero, qui non sunt episcopi, rogent episcopos *(suos monasteriales)* ut vice illorum ipsas triginta Missas expleant. *Ex eo igitur quod in Fragmento legatur :* Willibaldus episcopus de monasterio Achistadi, *Willibaldum simul fuisse abbatem concludi potest; ex eo vero, quod ibidem legatur :* Megingozus episcopus civit. Wuirciaburgo *consequens quidem fit, eum, quo tempore synodus celebrabatur, episcopum simul et abbatem non fuisse ; at hinc non sequitur, eum ante susceptum episcopatum ne monachum quidem fuisse.*

c *Vulgo* Neustat, *quatuor milliaribus Herbipoli dissitum ad Mœnum fluvium.*

d *Imo adhuc* regis, *ut paulo ante Egilwardus dixit.* D

e *Secundum Eckhartum, episcopatu cessit anno* 785, *secundum Egilwardum obiit* aliquamdiu *post.*

f *Exstat apud Labbeum tom. V Conciliorum col.* 1607 *Gregorii I Constitutum anno* 601 *pro monachis editum ; at ibi non reperio citata ab Egilwardo verba : verum ibidem col.* 1618 *et sequenti Bonifacii IV decretum anno* 610 *editum, in quo, quæ hic Egilwardus adfert, sed conceptis subinde aliter verbis leguntur ; postrema isthic decreti clausula sic se habet :* Decertantes igitur monachicæ professionis presbyteros Sacerdotalis potentiæ arcere officio, omnimodo præcipimus, ut ab hujuscemodi nefandis ausis reprimantur imposterum, quia quanto quisque celsior, tanto potentior.

g *Post Humbertum recenset Surius Gotebaldum Altachii inferioris apud Bavaros abbatem, qui in codice Ms., quo usus fuit, æque ac in Ms. nostro desiderabatur.* E

h *Supra num.* 33 *et sequenti.*

i *Hujus nominis VII, anno* 984 *die* x *Julii defunctus.*

k Ottonis II, *qui anno* 983 *mense Decembri obiit, nescio, an Ottonis III qui proxime Ottoni II successit.*

l *Sub annum* 984.

m *Triduana a carnibus abstinentia, feria secunda, tertia et quarta feriam quintam* S. Burchardi *translationi sacram præcedentibus deinceps servanda, indicta ab Hugone episcopo fuisse totidem verbis legitur apud Surium ; at nihil de ea apud Mabillonium, licet ex Surio (non Canisio, quod num.* 29 *dictum est, nec nisi in Vita breviore locum habet) sancti* Burchardi *vitam ediderit : an interpolatum hic Egilwardum credidit?*

F

C

DE S. COSMA EPISCOPO CONFESSORE

MAJUMÆ IN PALÆSTINA

M. S.

SYLLOGE HISTORICA.

§ I. Sancti memoria in Fastis sacris : quædam de Vitæ Chronotaxi : ejusdem Monachatus.

CIRCA ANNUM DCCLXXXI

Civitatis Majumenæ quædam notitia ;

M*ajuma, cujus infulas Sanctus noster gessit, ad distinctionem trium aliarum ejusdem nominis, ac in eodem tractu sitarum urbium Majuma Gazæ appellabatur, idemque Palæstinis sonat teste Lequieno in suo Oriente Christiano Tom. III col.* 622 *ac portus seu navale Latinis, nec cum ipsa Gaza confundenda est, distat enim ab ea viginti circiter stadiis, et ad ostium fluvii Bosoris mari mediterraneo adjacet : modo autem, ut Ferrarius hodie habet in Catalogo*

A *talogo Generali Sanctorum, vulgo* Porto Betto *nuncupatur; hanc porro, ut Sozomenus ait lib. 5, cap. 3 pag.* 597, *derepente ad Christum conversam imperator Constantinus, quæ antea urbs non erat, civitatem esse jussit, eamque* Constantiam *appellavit, ejus, quem ex filiis charissimum habebat, nomine locum illum cohonestans ob religionem; civico itaque jure gavisa est usque ad Juliani tempora, quo imperante, quod sibi ante religione pepererat, eamdem plane ob religionem deperdidit : princeps enim apostata, opportunitatem suppeditante lite, eam denuo Gazæis subjecit, non ita tamen quin proprium sibi episcopum, clerum, diœcesisque limites retinuerit, in tantum quidem, ut tempore Sozomeni, quod loco citato asserit, incassum episcopus Gazæ Majumam pastore viduatam sibi subjicere tentarit, synodo provinciali cognita causa contrarium plane judicante, ac æquum esse asserente, ut qui pietatis causa jus civitatis adepti fuissent, sed pagani principis sententia eo jure excidissent, in iis* B *saltem, quæ ad sacerdotium et ecclesiasticum ordinem spectant, concessis sibi præmiis nequaquam spoliarentur. Hæc fere laudatus Lequienus. Ast ad Sanctum nostrum veniamus.*

S. Cosmæ illius Episcopi

2 *Sanctum hunc, quem Operis nostri parens Joannes Bollandus in Prætermissis die* XV *Januarii ob quorumdam Menæorum annuntiationem reposuit, et ob iteratum, et in pluribus aliis, qua Menæis qua Martyrologiis annuntiationem hodie dandum assignavit, quod et ad diem* XII *hujus mensis itidem factum est : annuntiabatur enim proxime citata die in Græcorum, quod in linguam Latinam Genebrardus vertit, Calendario his verbis :* Cosmas poeta. *In Menologio Slavo-Russico a generoso Domino Joanne Gabriele barone de Sparwenfeld Latine reddito, ac penes nos Ms. :* Et Beatissimi P. N. Cosmi factoris canonum; *nec non Horologio Græco hoc modo :* Τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Κοσμᾶ τοῦ ποιητοῦ. *Id est :* Sancti patris nostri Cosmæ Poetæ. *Qui idem videtur cum eo, quem hodie Majora Menæa, Sirletus, et alii annuntiant. Menæa quidem in* C *hunc modum :* Οὗτος ὁ ἅγιος προσλαμβάνεται κομιδῇ νέος ὢν παρὰ τοῦ πατρὸς τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ ὡς υἱοποιητός, ὃς πλούτῳ πολλῷ κωμῶν, καὶ κοσμικῇ δόξῃ προσελάβετό τινα τῶν Ἀσυγκριτῶν, ἄνδρα πολυμαθῆ, καὶ σοφὸν, ᾧ τὸν τε υἱὸν αὐτοῦ Ἰωάννην, καὶ Κοσμᾶν τὸν υἱοποιητὸν παραδοὺς πᾶσαν σοφίαν θεῖαν τε, καὶ ἀνθρωπίνην ἐκδιδάσκειν αὐτοὺς ἐξηκριβώσατο. οἳ δεξιᾶς τυχόντες φύσεως πᾶσαν ἐν βραχεῖ γραμματικήν τε, καὶ φιλοσοφίαν ὑπ' αὐτοῦ διδαχθέντες, ἔτι δὲ ἀστρονομίαν, καὶ γεωμετρίαν ἐξασκήσαντες, ἅπασιν αἰδέσιμοι ἀνεδείχθησαν. Ὃς δὲ τὴν ἐν ἅπασιν αὐτῶν τελειότητα βούλεται μαθεῖν, ἀπὸ τῶν αὐτοῖς πονηθέντων συγγραμμάτων ἀκριβῶς εἴσεται. Εἶτα εἰς τὴν Λαύραν τοῦ ἁγίου Σάβα παραγενόμενοι, τὸν μοναδικὸν ζυγὸν ὑπέρχονται· καὶ ὁ μὲν μακάριος Ἰωάννης πρεσβύτερος χειροτονεῖται παρὰ τοῦ Πατρίαρχου Ἱεροσολύμων· ὁ δὲ ἀοίδιμος Κοσμᾶς πολλὰ παρακληθεὶς ὑπο πάσης τῆς Συνόδου Ἐπίσκοπος Μαιουμᾶ προχειρίζεται. Καλῶς οὖν πολιτευσάμενος, καὶ τὸ ἑαυτοῦ ποίμνιον ἐπὶ νομὰς σωτηρίους ὁδηγήσας, καὶ εἰς βαθὺ γῆρας ἐλάσας ἀνεπαύσατο ἐν Κυρίῳ.

AUCTORE M. S.

3 *Quæ Latine versa Eminentissimus Cardinalis Quirinus Brixiensis episcopus in Diatriba ad vetus Officium Græcorum Orthodoxorum pag.* 115 *Græcis subnectit in hunc modum :* Sanctus hic (*nempe* Cosmas) admodum adolescentulus a patre S. Joannis Damasceni pro filio adoptatur, qui cum multis divitiis humanaque gloria floreret, quemdam Asyncritem *(quemdam* e secretariorum ordine *vertit Raderus ad diem* XV *Januarii)* adlegit virum valde eruditum, atque sapientem, cui filium suum Joannem et adoptitium Cosmam in disciplinam tradens, vehementer curavit, ut ab eo divinis et humanis litteris omnibus imbuerentur. Hi vero bona præditi indole brevi universam Grammaticam atque Philosophiam edocti, et præterea Astronomia et Geometria exercitati omnium venerationem sibi conciliarunt : qui autem excellentem eorumdem in omnibus scientiam dignoscere cupit, id profecto comperiet ex ingenii monumentis, quæ ipsi lucubrarunt. Dein ad E Lauram S. Sabæ divertentes monasticum jugum suscipiunt : Beatus quidem Joannes a Patriarcha Hierosolymitano presbyter ordinatur, illustris vero Cosmas multum ab universa synodo rogatus, Majumæ Episcopus renuntiatur. Cumque impositam provinciam egregie administrasset, gregemque suum ad salutaria pascua deduxisset, ad multam senectutem provectus requievit in Domino. *Cum autem et* XV *Januarii, ut supra dixi, annuntietur, quæ ab hodierna discrepant annuntiatione, Latine, prout ea Raderus vertit, hic superaddo : hæc igitur habent Menæa die citato circa medium :* Idem Pater *(nempe Joannis Damasceni)*.. etiam hunc beatissimum Cosmam adhuc prope infantem, ac pupillum, ultimaque paupertate afflictum in familiam assumpsit, et liberaliter educavit, vocavitque, uti filium suum, Joannem. *Dein, quibusdam interjectis, ita pergunt :* Unde vas electionis factus est B. Cosmas, cujus experimentum capere possumus, quantum potuerit et F eloquentia et sapientia, ex ipsius Canonibus, quos composuit, et Tropariis, si hæc diligenter legerimus.

in Menæis.

et Martyrologiis

4 *Cetera superioribus consona sunt, nisi quod Sanctum nostrum Episcopum Majumæ creatum asserant ab Hierosolymorum Archiepiscopo, ac synodi mentionem non faciant. Brevius Ephemerides Græco-Moschæ exhibitæ tom. I Maii, hunc hodie in Octobri metrico de Sancto nostro habent versiculum...* τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν ΚΩΣΜΑ Ποιητοῦ S. P. N. Cosmæ poetæ. *Subintellige, addit Papebrochius,* memoria. *Consonat his eminentissimus Sirletus, sequens Sancti nostri exhibens elogium :* Eodem die, *nempe pridie Idus Octobris,* natalis S. P. nostri Cosmæ Episcopi Majumæ, Viri sapientia et pietate insignis, ecclesiam Majumæ, cujus fuit Episcopus, laudabiliter regens ad summam senectutem pervenit, et quievit in Domino. *Ast prolixius Bucelinus his verbis :* Ipsa die natalis S. Cosmæ Hagiopolitani Majumæ Episcopi. Hic

AUCTORE M. S.

Hic patria Hierosolymitanus tenera etiamnum ætate parentibus orbatus, a patre Sancti Joannis Damasceni adoptatus est. Cosmam deinde cognominem Monachum Italum captivum eo abductum, magistrum nactus, litterarum studiis cum Joanne mirum in modum profecit. Grammaticis, Philosophicis, Mathematicis, Theologicis scientiis longe instructissimus. Pari autem quo Joannes studio, propositoque ad S. Sabæ Lauram, Ordinis jam tunc nostri cœnobium profectus, monachumque professus rarissima vitæ sanctitate excelluit.

memoria.

5 Denique vi adactus, extractusque cœnobio, ab Hierosolymitano Patriarcha Majumensis episcopus creatus est, cumque gregem suum præclare rexisset, et sanctissimo vitæ exemplo cathedram suam æternum exornasset, in senectute bona vita functus decessit, relictis pulcherrimis profundissimi ingenii monumentis. Ex Vita tomo secundo Sanctorum Ordinis et Joanne Patriarcha Hierosolymitano. *Quod autem Lauram S. Sabæ Ordinis jam tum sui Bucelinus asserat fuisse monasterium, displicet nec immerito Mabillonio: is namque agens de Joanne Damasceno ejusdem Monasterii alumno, eumdem suo Benedictinorum Ordini licet aliam ob causam accenseri vetat; sequentia enim tom. II Annalium Benedictinorum pag.* 212 *in hanc rem habet :* Enituit, *inquit*, apud Græcos in illo conflictu pro sacris imaginibus zelus sancti Joannis Damasceni, quem, quia Cosmam monachum Italum e patria captivum abductum in Palæstinam, præceptorem habuit, Trithemius *(de viris illustribus Ordinis S. Benedicti pag.* 35 *ubi citatum errorem ad marginem Busæus corrigit)* et quidam alii haud satis solido fundamento nostris accensuere. *Bucelino Molanus succedat : is in suis ad Usuardum Additionibus Sanctum nostrum celebrat in hunc modum :* Et S. Patris Cosmæ Hagiopolitani, et Poetæ episcopi Majumæ. *Meminitque illius Wion Ligni vitæ lib.* III *pag.* 340 : Ipso die sancti patris Cosmæ Hagiopolitani et Poetæ, episcopi Majumæ; *verum in Additionibus sequentia adjungit :* Plura de eo in Vita S. Joannis Damasceni. Fuit natione Italus, et Abbas S. Sabæ juxta Hierusalem, magister et nutritius ejusdem S. Joannis Damasceni circa annum Domini 700. *Quem infra conveniam, uti et Ferrarium, qui Wioni (omisso tamen episcopali titulo) in Additionibus concordat; his accedunt Dorgain et, de quibus supra, Genebrardus, necnon Horologii Græci auctor Sanctum nostrum iterato hodie annuntiantes.*

B

C

Acta Sancti hujus exstiterunt, aut etiamnum exstant,

6 *Sancti* Cosmæ *Acta, et Vitam exstitisse, aut etiamnum existere, aperte indicant Fabritius atque Bucelinus. Fabritius quidem tom.* X *Bibliothecæ Græcæ lib.* V *cap.* XLI *pag.* CCVIII, *ubi hæc verba sunt :* Nondum edita Cosmæ Melodi Vita, ex qua frequenter loca Græce producit Allatius de libris ecclesiæ Græcorum. *Nempe Dissertatione 2 pag.* 120 *ubi Sancti nostri biographum de fabulosa patris S. Joannis Damasceni ex inferno liberatione, quam laudatus Biographus inepte astruit, disserentem inducit, uti et Dissertatione citata pag.* 138 *ubi ex ipso memorantur sequentia :* Et Sancti quidem, *videlicet* Cosmæ, præsagitio tempore opportuno opere effectum habuit, gradumque fecit ad cœlestes mansiones vere earum dignus, et appositus est patribus et magistris, pater ipse et magister, et nunc immediate Triadi in unitate conspicuæ assistens, quibus * inde effulgent, splendoribus purgatius illustratur. *Bucelinus vero, ea quæ supra ex ipso recitavimus, se ex Vita desumpsisse scribit, citatque tom. II Sanctorum Ordinis, ast quam editionem, qualeve indicare velit opus, me latet; nihil horum mihi occurrit apud Trithemium, Yepezium, Mabillonium aliosque, eadem tantum quæ ex Bucelino supra vidimus, Hispanice nobis exhibet tom. IV Sanctorum Ordinis S. Benedicti ad hunc diem Antonius de Heredia; at Vita integra, ut modo dicam, desideratur. Initium tamen hujus expressit Fabritius tom.* X *pag.* 218, *et Allatius in Diatriba de Simeonum scriptis inter Vitas Sanctorum quæ Metaphrasti abjudicantur his pag.* 123 *verbis :* Τιμᾶν ἐστιν ἄξιον τοὺς ἐφευρηκότας τὰ κάλλιστα.... *Id est :* Honorare dignum est illos, qui præclarissima invenerunt. *Eumdem Sancti nostri biographum ex Allatio producunt Lequienus, et Eminentissimus; Quirinus ast exiguo plane a Lequieno honoratur encomio, dum in operibus S. Joannis Damasceni Parisiis anno Domini* 1712 *impressis in priori ejusdem Sancti Vita pag.* 3 *sequentem loquitur in modum.*

D

* *an quique*

E

habenturque a Lequieno ut fabulosa,

7 Ex his tandem omnibus ulterius infertur, quam insulse anonymus, nescio quis, scriptor Vitæ S. Cosmæ Melodi patrem Joannis nostri Damasceni Mohamedicæ sectæ ad obitum usque addictum vixisse, adeoque Leonem Allatium perperam nos in Diss. de Joanne Damasceno, et ejus operibus, ad hunc fabulatorem ablegare, ad expiscandas vitæ Damascenicæ circumstantias, quas Patriarcha Hierosolymitanus ignoraverit. *Hæc ille. Quæ mihi Vitam diligentius inquirendi calcar plane non addiderunt; ast aliud de eo fert judicium Leo Allatius in iisdem S. Joannis Damasceni operibus a Lequieno vulgatis, in Prolegomenis quorum titulus :* Leonis Allatii de Joanne Damasceno, ex Opere ejusdem Leonis non edito de Libris apocryphis, *pag.* XXXVI *num.* LXIII, *en verba :* Auctor Vitæ S. Cosmæ Damasceni fratris, quisquis ille fuerit, non inelegans, et ecclesiasticæ historiæ vestigator non imprudens, quique multa de Damasceno *(hæc Lequienus carpit)* a Joanne Damascenicæ Vitæ scriptore prætermissa, aut neglecta, scripto mandavit. *Quamvis enim biographus hic de Damasceno agens, ut Lequieno placet, vacillet, fabulatoremque, ut infra videbimus, alibi agat, non evincunt hæc, Vitam* S. Cosmæ, *quam ex instituto scribebat, fabulosam plane esse; imo vero aliud prorsus decernit Eminentissimus Quirinus in Officio Græcorum Orthodoxorum dissertatione* 2 *pag.* 120, *ubi hæc habet :* Plura de Cosmæ rebus nobis exhiberet scriptor Vitæ ejusdem ab Allatio citatus, si eum vir doctus publica luce donasset.

F

A *nec reperiri queunt: hinc Vitæ S. Joannis Damasceni inhærendum.*

8 *Utcumque se res habeat, adhibita diligenti inquisitione, hanc, qualiscumque demum sit, lucubrationem eruere non potui; nec enim in numerosa librorum nostrorum supellectili, aut scriniis, nec in amplissimarum bibliothecarum Indicibus, quamvis de Sancto nostro illiusque scriptis persæpe meminerint, Acta ejus reperire licuit. Quapropter Vitæ sancti Joannis Damasceni, Sancti nostri fratris adoptivi, quæ habetur in Opere nostro tom. II Maii die* VI *a pag.* 111, *quæque a Joanne Patriarcha Hierosolymitano, secundum Historiam Chronologicam Patriarcharum Hierosolymitanorum præfixam tom. III Maii, Joanne IV (lege V, ut a Joanne nomine et patriarchali dignitate primo numerum incunti, et ad hunc usque Joannem, cujus patriarchatum describit Papebrochius in citata Historia Chronologica pag.* XLII, *procedenti patebit) conscripta est, potissimum insistere cogor : nec qui ad id adigor, primus sum, cum ante me idem Surio contigerit, ut ipsemet in ultimo suo Trimestri testatur his* B *verbis* : S. Cosmæ Majumetani episcopi Acta habes in Vita S. Joannis Damasceni 6 Maii cap. 8, etc. *Hæc in Indice Sanctorum mensis Octobris, eadem repetit in Indice Generali hujus trimestris vitiose Sanctum nostrum* Mammetranum episcopum *appellans. Actis ergo S. Joannis Damasceni potissimum insistam, iisque ea, quæ aliunde innotuerint, superaddam ; nec moror hic Cavei in Seculo Eiconoclastico, ad verbum* Joannes Damascenus, *uti nec Oudini seculi* VIII *col.* 1713 *ineptias, quibus Joannem Patriarcham ut scriptorem nugacissimum habent, cum hæc ipsi pro arbitrio effutiant.*

Nascitur Sanctus hic Hierosolymis circa annum 674

9 *Sancti hujus locus natalis ipsa Hierosolyma fuit, ut non tantum præfert commune Hagiopolitani nomen, verum etiam liquido tradit Damasceni biographus cap.* 2 *num.* 10 *patrem S. Joannis Damasceni ad Magistrum ita loquentem inducens :* Insuper alterum istum, (*nempe* Cosmam *nostrum*) tibi cognominem, quem Hierosolymis oriundum, et in tenera ætate parentibus orbatum, in filium C adoptavi spiritualem. *Ast non ita certum tempus nativitatis, nec unde annum certum eruam habeo, quamvis eum ætate Damasceno seniorem dicat Constantinus Acropolita infra citandus, quod et adoptio astruere videtur ; solent enim parentes prole orbati, adoptivam sibi prolem adsciscere. Hæc si sic habeant, Sanctus noster, Joannem Damascenum fratrem uno alterove anno nativitate præcedere debuit : ad longius enim tempus istud extendere æquale utrique filio studium, ac mores æquales vetant, uti et alia, quæ infra videbimus. Cum ergo Joannes Damascenus, ut arbitratur Papebrochius Vitæ cap.* 1 *ad notam* b, *natus sit circa annum Christi* 676, *Sancto nostro* 674 *circiter natalis fuisse debuit, ac proinde seculo partim septimo, partim octavo floruit, quem perperam solus, quod sciam, recentioribus Castellanus (cui fragmentum Vitæ Sancti nostri infra citandum, et rejiciendum suffragatur) in suo Martyrologio Universali seculo* IX *floruisse ad marginem notat, cum ipsemet Damascenum fratrem* VI *Maii anno* 760 *obiisse annunciet.*

10 *Generis Sancti hujus qualitates indicant Menæa præcitata ; eum enim ultima paupertate afflictum in familiam a Damasceni patre assumptum fuisse produnt, ac Joannem vocatum ; verum de his fides penes Menæa sit, cum et in Damasceni biographo, Bucelino, aliisque, quotquot de Sancto nostro agunt, frustra hæc quæras. Eum quidem tenera ætate parentibus orbatum Damasceni biographus asserit, sed de paupertate ac nomine silet, uti et alii, quos plurimos consului, ut Menæorum dicta confirmarem ; ast de Sancti nostri genere et consanguineis nemo quidquam, si unum exceperis Allatium in Prolegomenis supra citatis num.* XXXVII *obiter Stephanum Sancti nostri nepotem ex adoptione scilicet, ac Damasceni fratris uterini filium (ut constat ex hujus S. Stephani Vita tom. III Julii* § II *pag.* 526*), his verbis indicantem :* Tandem Sabæ monasterium revertitur, *videlicet Sanctus noster*, clarus ibique miraculis, cum loco præesset Stephanus Cosmæ fratris filius. *Adoptivum porro Sanctum nostrum S. Joannis Damasceni fratrem fuisse*, ac infantem et pupillum *adoptatum, modo e Menæis* E *vidimus, cetera de ipsius pueritia Menæa, aliique silent ; ast latius a Damasceni biographo, ut Vitæ cap.* 2 *titulus præfert :* Joannis, et Cosmæ egregius profectus sub magistro Cosma ex Italia adducto *commemoratur ; verum antequam hunc profectum ex citatis Actis adducam, hic opportunus videtur locus, de Cosmis quædam disserendi ac Sanctum nostrum a magistro cognomine distinguendi.*

e parentibus, ut Menæa asserunt, fortunæ tenuioris :

idem a magistro

11 *Licet namque titulus modo descriptus, uti et integra S. Damasceni Vita clarissime discipulum a magistro distinguant, nemo mirabitur, quod ea de re quædam dicenda censeam, si hæc Eminentissimi Quirini verba in Officio Græcorum Orthodoxorum Diatriba* 2 *pag,* 118 *perpendat :* Cavendum est, *inquit,* ne Cosmam istum cum ejus præceptore, qui Cosmas pariter nuncupatur, permisceamus, quod factum esse miramur etiam a quibusdam in arte critica admodum exercitatis. *Quinam autem hi sint, ipse non exprimit ; verum ex horum numero Caveum reperio, qui in seculo Eiconoclastico pag.* 339 *ad verbum* Cosmas *hæc scribit :* Cosmas Hierosolymitanus, ut aliqui volunt Hagiopolites dictus, Italia oriundus, Vir omni politioris litteraturæ genere excultissimus claruit anno Domini F 730, a Saracenis prædonibus captus, Damascum abductus est, et a Joannis Damasceni patre in domum receptus, Joanni adhuc juveni præceptor datus, tandem Episcopus Majumæ factus est. *Contigit idem Ferrario Novæ Topographiæ in Martyrologium Romanum pag.* 73, *ubi sic legitur :* Majuma..... 14 Octobris Cosmus Hagiopolitanus S. Jo. Damasceni nutritius, Ep. an. D. DCC. *Citatque, quod miror,* Sur. in Vita Damasceni. *Nec distinxerat illos Fabritius tom X pag.* 131, *ast se ipsum vir doctus corrigit eodem Tomo pag.* 217, *Caveique errorem indicat his verbis :* Hinc emendabis, quæ scripsi supra pag. 131, et doctissimum Caveum, qui ex duobus hisce Cosmis unum facit.

cognomine

12 *Latius Wangnereckius S. J. Presbyter in sua Græcorum Pietate Mariana hæc ipsa pertractat ; ipsum audiamus in Prolegomenis pag.* 75 *disserentem :*

AUCTORE M. S.

serentem : verum *inquit*, illud jucundius est, quod Euchologii interpres *(cujus nomen apud ipsum expressum haud reperi; est autem citati Euchologii interpres R. P. Goar, Ordinis Prædicatorum, cujus lucubratio anno* 1647 *Parisiis prodiit)* eodem folio 541 ait hos sanctissimos fratres „ Theodorum atque Theophanem, item Josephum speciatim cum Joanne Damasceno et Cosma Majumensi Episcopo, qui fuerit Damasceni præceptor, componendis hymnis vacasse. " *Monstrato autem sanctum Theodorum et Socios Damasceno ac* S. Cosma *floruisse posterius, pergit in hunc modum :* Jam vero quod sine veritatis historicæ detrimento dissimulari non potest, Superi boni ! Quis umquam e scriptoribus dixit „ Cosmam Episcopum Majumensem, Damasceni præceptorem fuisse ? " Contigit hic tibi Vir docte, quod mihi quoque non semel contigit, antequam ad rem historicam attentior fierem, nimirum duo ejusdem nominis viri, id est duo Cosmæ, deceperunt te suaviter.
B Audiamus Joannem Patriarcham Vitæ Joannis Damasceni scriptorem, quem item Damasceni sæculo vixisse Baronius probat in rebus anni 749. Hanc autem ipsam Damasceni Vitam a Joanne Patriarcha conscriptam fidus interpres Billius operibus Damasceni præfixit a sese conversam. *Relatis porro verbis, quæ Damasceni biographus num.* 8 *et sequenti suppeditat, ita pergit :* Hæc Joannes Patriarcha de Cosma præceptore, quem nusquam dicit Episcopum Majumensem fuisse. At vero de altero Cosma, quem dixit Hierosolymis natum et eum Damasceno educatum, ac denique ab hoc ipso Cosma monacho Italo, et barbarorum captivo, in omni genere pietatis et disciplinarum una cum Damasceno egregie institutum fuisse, de hoc, inquam, altero Cosma ait Patriarcha Joannes : Eum a Patriarcha Hierosolymitano episcopum Majumæ creatum fuisse, non sane volentem, sed obtemperare coactum. "

distinguitur:

13 Eadem omnino de duobus his Cosmis referunt Menæa partim IV Decembris in Vita Sancti Damasceni, partim XIV Octobris in Vita
C Sancti Cosmæ Episcopi Majumensis. Fuit ergo Cosmas Episcopus Majumensis Sancti Joannis Damasceni non præceptor, sed plane condiscipulus a teneris usque unguiculis, quem tamen episcopum Euchologii interpres fol. 541 confidentissime Damasceni præceptorem appellat. Sed nos de hoc Sancto Cosma origine Hierosolymitano (unde eum Hagiopolitam vocant Menæa) jam egimus supra. *Nempe in Prolegomenis eisdem* num. 20. *Hæc erudite de utroque Cosma Wangnereckius. Ast evitando Charybdim in Scyllam incidit ; ipse enim homonymos Joannes Hierosolymitanos Patriarchas pari, qua Euchologii interpres, ratione delusus confundit : quod enim Joannem Patriarcham Hierosolymitanum floruisse asserat Damasceni seculo cum ab eodem Joannes Damascenus presbyterio sublimatus sit, vero plane est conforme ; ast quod idem ipse Damasceni extiterit biographus, a vero est alienum ut ex ipso Baronii, quem citat, loco facile ostenditur : e vivis enim Joannes ille juxta Historiam Patriarcharum Chronologicam hujus nominis III, imo IV, anno* 749 *sublatus erat, ut num.* 44 *patebit, qui ergo Damasceni eo, et pluribus aliis annis superstitis Vitam perscribere potuit? Quod demum Joannes Patriarcha hujus nominis secundum seriem Patriarcharum Papebrochii IV (lege, ut num.* 8 *vidimus, V) est executus, Vitamque* Argumento ex Arabica quadam ac simplicissima narratione accepto luculento exornavit stylo duobus fere seculis post mortem Damasceni. *Hæc Papebrochius num.* 3 *in Commentario ad Vitam S. Joannis Damasceni prævio.* D

icon illius bis in Opere nostro exhibetur;

14 *Eadem quæ Caveus, et Goarius, ut modo vidimus, Wion habet, uti et Ferrarius denuo hodie in Catalogo Generali Sanctorum qui in Martyrologio Romano non sunt, Sanctum nostrum suppresso episcopi titulo annuntians ut supra. Dubia æque ex hoc capite est imago illa Cosmæ, quam inter reliquorum hymnographorum icones, nobis exhibet ex fronte Triodii Venetiis excusi Rayæus in Acoluthia Officii Græci præfixa tom. II Junii : exhibetur enim in sinistro latere loco a Christo secundo imago* E
cum hac epigraphe ΚΟΣΜΑΣ ; *verum Sanctus istic exhibitus ornamentis et insignibus episcopalibus destituitur, quamvis hujus ratio esse possit, ut infra videbimus, Sanctum nostrum hymnographum egisse monachatus sui tempore, ut et innuere videtur Rayæus loco citato* § III *num.* 25, *cum inter hymnographos cognitos Damascenum. et cum hoc pariter educatum* Cosmam postea Majumæ *episcopum reponat, ac Acta ejus hodie danda edicat. Nec certior imago altera, quæ exhibetur in Appendice de Hagioptychis Græcorum atque Moscorum, cui* dypticon Constantinopolitanum *superscribitur, ac in Opere nostro delineatum conspicitur tom. I Maii pag.* LX, *uti et penes nos in tabellis ligneis, gypso primum, deinde coloribus, ac denique gummea quadam litura ad splendorem durabilitatemque inductis : Sanctus ergo noster in ectypo, depingitur a sinistro latere, linea secunda juxta Joannem Damascenum quarto loco, nomine circum caput, ut et aliis fit, addito* ΚΟΣΜΑΣ.

at sine episcopali ornatu :

15 *De Sancto autem dicto loco delineato Papebrochius pagina sequente tradit :* Fuisse eum S. Joannis socium, in sacris hymnis componendis, restaurandisque, vel ex hac conjunctione verosimilius redditur. *In Indice vero pag.* LXVIII *iconem prædictam exhiberi annotans, hæc habet :* Cosmas poëta Majumæ episcopus 14 Octob. Gr. et A. *Id est Ephemerides Græco-Moscæ, et Appendix de Sancto citato agunt. Licet ergo Sanctus istic exhibitus denuo episcopali ornatu careat, certa tamen Majoribus nostris insedit sententia, episcopum Majumensem iis iconibus designari, quod pondus haud exiguum addit iis, quæ num* 29 *de Sancti nostri, quod apud Græcos obtinet, officio, ac cultu sum dicturus. Cum vero de tabellis verbum fecerimus, in antecessum, eas clausas ad collum, cum molis sint modicæ, a Græcis gestari, explicatas vero (plicantur enim aliæ duplici, aliæ triplici plica) e pariete venerationis ergo suspendi solitas fuisse lectorem præmoneo, et latius, quæ ad eas spectant, scire desiderantem, ad locum numero prævio citatum, ne actum agam, remitto. Hæc modo sufficiant, de iis enim infra.*

A *fra, cum de Sancti nostri operibus agemus, sermo redibit. Ergo, unde digressi sumus, redeamus.*

illius ac fratris Damasceni sub magistro profectus,

16 *Latius uti num.* 18 *dixi, Sancti nostri ac Damasceni sub magistro Cosma cap.* 2 *Vitæ Sancti proxime citati exhibetur profectus; en modo verba, licet ea, quæ ad Sanctum nostrum minus pertinent, non superaddam:* Tunc Joannem veluti aquilam alæ, sua animi indoles egregia, et studium per cœlum ferebant. Cosmam autem spiritu fratrem, studio condiscipulum, dixisses navim passis instar alarum velis per aquam ferri, ventis secundis spirantibus et puppim inflantibus Zephyris. Ita velocitate ingenii, studiique contentione abstrusior doctrina omnis illis est comparata, tum quæ in scribendo versatur, tum quæ in disserendo, ac demonstrando. Morum interim disciplina mentem non excolebant solum, sed turbulentos etiam animæ motus pacabant, et quam acutos in solem aquila, tam illi oculos irretortos defigebant in rerum naturas verbis explicatas. B Arithmeticas autem proportiones non minus feliciter sunt assecuti, quam vel Pythagoras, vel Diophantes ipse. Evaserunt quoque Geometricarum demonstrationum ita periti, ut alii quidam Euclidæ, aut si qui fuerunt similes, existimarentur; poetica vero facultate tam eximii, quam doctis esse videntur, propter divina quæ conscripsere carmina. Sed quantus in astronomicis esset Joannes, quamquam ipse pauca de intervallis, stationibus, habitudinibus, recessuum æquabili ratione ad brevem rudiorum institutionem exararit, apparet luculente. Talis per omnia et Cosmas erat, cujus de laudibus orationem aliis relinquo.

Constantini Acropolitæ de Sancto nostro,

17 *Hæc Patriarcha, qui utinam sicuti Joannis Damasceni ita et* Cosmæ *Acta ad calcem usque perduxisset, idque eo magis quod* sapientissimi Domini *(verba sunt tituli)* Constantini Logothetæ Acropolitæ sermo in S. Joannem Damascenum, interprete Joanne Francisco de Rubeis Jurisconsulto Romano, *qui exstat in Appendice ad tom. II* C *Maii pag.* 738 *num.* 14, *id vix, prout dignum est, fieri posse affirmet; hæc enim loco citato scribit:* Cæterum cum super omnes domesticos eum, *nempe Cosmam perceptorem e Saracenorum manibus ereptum,* constituisset, et sicut alterum se coli a cunctis jussisset, tradens ei filios suos, ipsius quasi filios efficit. Isti erant Joannes splendidissimum orationis nostræ argumentum, et ille qui ante ipsum *(en quod supra num.* 9 *dicebam de tempore nativitatis)* defectu prolis naturalis fuerat adoptatus a Mansure, admirabilis, inquam, suoque ut nomine, sic et moribus Cosmas, de quo quid velut in transitu dixerim, quandoquidem si quis res ejus susceperit ex proposito recensendas, vix eas, prout dignum est, exequetur........ Ego autem de eximio Cosma in præsentiarum dicere omitto, differens et in aliud tempus rejiciens, qui enim de uno pro dignitate dicere non valeo, qualisnam existerem, in alterius actionibus ad placitum immoratus?......... Ea igitur, quæ ad Cosmam spectant, prætereo, ægro quidem animo ferens, quod simul ambobus nequeam intendere, et res ab eis gestas utraque, ut dicitur, manu complecti, unaque oratione enarrare prærogativas utriusque, aut potius divina opera, actaque egregia.

ac S. Joannis Damasceni biographi de illius scientia judicium:

18 *Hæc sane illustris viri de Sancto nostro judicium satis indicant; num autem, ut innuit, alium umquam de eo Sermonem habuerit, me latet, saltem illius non meminit Caveus in Seculo Scholastico ad verbum* Constantinus *pag.* 250, *ubi hujus operum Catalogum exhibet. Pergit modo Damasceni biographus Sancti hujus scientiam, et præcipue theologicam extollere; quamvis vero* S. Cosmæ *hic non meminerit, parem tamen eum in his Damasceno fuisse, ea, quæ supra vidimus, facile evincunt, imo ipsemet præceptor filios patri restituens utriusque scientiam commendat num.* 13 *his verbis:* En, *inquit patri,* quod cupiebas, id consecutus es: hi me pueri doctrina antecellunt; neque enim satis ipsis fuit, magistrum æquasse, sed ingenii magnitudine, conatibusque numquam remissis, Deo autem E præcipue sapientiæ donum ipsis adaugente, ad Philosophiæ altius quam ego vestigium sunt evecti. *His subnectit Damasceni biographus senioris Cosmæ ad monasterium S. Sabæ recessum, ac patris Joannis Damasceni mortem, de Sancto nostro nihil interserens toto illo tempore, quo S. Joannes Damascenus in patris defuncti locum suffectus, protosymboli dignitate exornatus fuit, quod tempus interim variorum annorum curriculum complecti debuit: verum* Cosmam *nostrum fratris sui lateri adhæsisse, eique, quem infra eo tempore Iconoclastarum hæresim convellere incipientem videbimus, auxiliatrice manu adfuisse, quamvis nullibi reperiam monumentorum defectu, suspicor tamen vehementer, eum eos simul ad ejusdem S. Sabæ Lauram, (cujus brevis descriptio habetur in Opere nostro tom. III Martii pag.* 166 *in Vitæ SS. Joannis, Sergii, etc., Commentario prævio, num.* 1) *secessisse Damasceni biographus in hunc modum enuntiet.*

una cum Damasceno fratre S. Cosmas

19 Igitur *Damascenus* uti nudus de materno exiit utero, sic excessit e mundo ceteris omnibus F præterquam veste necessaria spoliatus, talis Hierosolymam adiit, ubi adorata, quo par erat cultu, sacrorum locorum majestate, perinde ac divina siti flagrans cervus, in solitudinem concedens, divini Sabæ Lauram attigit, habens non itineris tantum, sed et consilii sui comitem ac socium Cosmam, quem prius ejusdem educationis, ac institutionis habuerat participem. Diceres illos esse sacrum par, quod simul ad Christi jugum curreret, ut illi colla subjicerent. *Quo autem anno recessus iste contigerit, Damasceni biographus non exprimit, verum Papebrochius in Patriarcharum Hierosolymitanorum Historia Chronologica præfixa tom. III Maii pag.* 35 *in Joanne III cum anno Christi* 730 *his verbis collocat:* Idque aliquamdiu post habitum monasticum assumptum a Damasceno, hunc vero assumpsit sub anno 730, ni fallor, quadragenario *(imo quinquagenario)* major. *Ast idem Papebrochius in Commentario prævio ad Vitam S. Joannis Damasceni num.* 13 *Sanctum hunc circa annum ætatis suæ* 40 *inter publicæ procurationis negotia pro cultu sacrarum imaginum satagere*

AUCTORE M. S.

satagere cœpisse scribit : quid vero ipsum ad hanc ultimam Chronotaxim ita statuendam impulerit, non facile dicam ; cum enim Damascenus natus sit, ut ad marginem notat, et in articulo dicit, circa annum Christo 676, *huic si addamus* 40, *annum Christi habebimus* 716, *quo tempore nullus, certo non imperator, imagines sacras oppugnabat ; hinc Damascenus, cui resisteret, eo tempore non habebat.*

monasterium S. Sabæ ingreditur,

20 *At per inadvertentiam Papebrochium (si error non sit penes typographum) aut quadraginta scripsisse pro quinquaginta, aut initium Leoninæ persecutionis cum ejusdem regni initio confudisse videtur ; cum tamen constet apud Historiographos, quod apprime noverat Papebrochius (ut videre est in Opere nostro ad diem* 25 *Februarii in Actis S. Tarasii pag.* 572, XXVII *ejusdem mensis in Actis S. Procopii atque sæpius alibi) Leonem hæresim, quam ante imperium sibi proposuerat, imperatorem per novennium callide dissimulasse, ac decimo demum anno, qui cum Christi* 726 *fere concurrebat,*
B *per edicta publica inchoasse : cui ab exordio verosimilius Damascenus, et forte Sanctus noster restiterunt. Porro recessum ad monasterium ante annum* 730 *contingere non potuisse Lequienus (quem miror prædictam Papebrochii inadvertentiam non indicasse, cum et verba Notæ ultimæ ad caput* 3 *Vitæ S. Joannis Damasceni, substituendo, recte tamen,* 18 *pro* 11, *describat, et alibi in eadem Vita minutiora non prætereat) satis clare ostendit, cum Damascenum anno Christi* 730 *etiamnum Damasci floruisse his verbis pag.* 9 *Vitæ S. Joannis Damasceni probat :* Alteram *nempe Epistolam* post hanc composuit amicorum gratia, qui obscuritatis aliquid in priori reperérant, quod quidem præstitit anno Christi 730, quo Germanus solio detrusus est a Leone, de hoc siquidem facinore Damascenus conqueritur his verbis : « Nunc quoque B. Germanus, cum vita tum doctrina refulgens, affectus plagis est, inque exilium pulsus » *Verba hæc sancti Joannis Damasceni et Baronius ad annum Christi* 730 *recenset, licet dextræ abscissionem æque ac ad Lauram S. Sabæ recessum ad annum*
C 728 *præmature referat.*

circa annum Christi 730, *aut* 731,

21 *Eadem, quæ Lequienus, Theophanes quoque ad annum* 730 *his verbis tradit :* Tum vero Damasci Syriæ Joannes Chrysorrhoas Mansur filius, doctor egregius, sanctitate vitæ æque ac doctrina fulgebat. *Cum ergo Damasci adhuc floreret, duabus numera præcedenti dictis Epistolis tertiam superaddit Damascenus, quarum vim ferre non valens imperator per calumniam egit apud Saracenorum Damasci principem, Joannemque proditionis accusavit, qui barbarus credulus nimis Joannis dextram præscindi jubet, qua miraculose ope divæ Virginis restituta, tandem, ægre licet, monasterii adeundi a principe obtinuit facultatem, quæ omnia Sanctum nostrum cum Damasceno fratre, aut finiente anno Christi* 730 *aut ineunte* 731, *monasterium S. Sabæ, idque in veteri Laura, adiisse probant : ulterius enim hunc ingressum differre, tum quæ infra dicentur de Sancti nostri episcopatu, tum ea quæ Theophanes de Theodoro Mansuris filio, Damasceni verosimiliter patrueli ad annum Christi* 736, *Baronius autem et Pagius ad annum Christi* 734 *narrant, non sinunt :* D
Hoc enim anno, *inquit Theophanes*, Theodorus Mansuris filius, *verosimilius Damasceni in dignitate successor*, ad deserti loca relegatus est. *Cum ergo Theodorus, antequam ei crimen aliquod objiceretur, quod machinatione Leonis factum suspicatur Papebrochius, quodque occasione sacrarum imaginum contigisse anno* 734 *ad marginem edicit Pagius, per aliquot annos protosymboli dignitatem gesserit, anno* 730 *finiente, aut* 731 *inchoante, ingressus iste necessario videtur figendus, quo tempore Sanctus noster annum ætatis suæ fere* 56 *numerabat.*

cui calculo Maimbourgius suffragatur,

22 *Consonat hisce Maimbourgius in Historia de Iconoclastarum Hæresi tom. I pag.* 171, *ubi hæc fere Gallice habet ad annum Christi* 731 : Post hæc *(præmiserat Damasceni dextræ amputationem)* subito evigilans, manum ita perfecte reperit restitutam, ut usum illius ut ante haberet, circulus tantum perspiciebatur, qui locum, quo ictum manus receperat, ostendebat, ne *(quod factum Damasceni biographus ait)* dici posset alterum E
ipsius loco substitutum, pœnam pertulisse : urbs integra ab his, qui eum domi divinas laudes decantantem inaudierant, instructa, ad spectaculum accurrit, ipsemet califa de illustri miraculo edoctus, in hujus qualitatis viro rem intueri voluit, dilucidæ non poterat resistere veritati, quippe nec negari, nec rejici poterat : ergo injustitiam ac præcipitantiam suam fassus, Leonis infame crimen detestabatur, honoremque Sancti Joannis innocentiæ debitum exhibebat, ac quidquid, ut Sanctus dignitatem pristinam reassumeret, adhibebat, verum precibus tandem Sanctus vicit humillimis, ac a principe obtinuit, se ipsum pro libitu divinis tradere obsequiis. Hinc distributis quibus abundabat bonis, partim pauperibus, partim ecclesiis, ut debitum qua gratiæ, qua naturæ impleret, partim consanguineis, ad celebre S. Sabæ monasterium recessit. *Hæc laudatus Maimbourgius, qui de Sancto nostro ne verbum quidem interserit ; nec obstat, quod idem auctor de sancti Joannis Damasceni presbyterio hoc anno agat, cum* F
hanc ipsam dignitatem, non nisi longo religiosarum functionum exercitio instructum, esse consecutum clarissime edicat.

nec ei obest Lequieni suspicio.

23 *Verum his utcumque firmatis, refragari videtur Lequienus novissimus Damasceni Operum editor in prima ejusdem Sancti Vita pag.* 9 *ubi epistolares adhortationes a Papebrochio desideratas, eas ipsas tres Orationes de imaginibus esse asserit, citatisque Orationibus sic pergit :* At vero gravis me incessit suspicio, Joannem jam tunc in clerum Hierosolymitanum fuisse cooptatum, antequam Leo imaginibus sacris bellum indiceret, atque adeo monasticæ vitæ dudum ante hac nomen dedisse. *Verum qua ratione hæc suspicio subsistere queat, non video ; nam certo Damascenus simul non egit Monachum et Protosymbolum, nec manus ipsi certo laico præcisa fuit, nisi machinatione Leonis modo Iconomachi ; proinde, ni totam Damascenicæ Vitæ structuram convellere velim, huic suspicioni subscribere nequeo. Imo nec ipsemet Lequienus eamdem firmam habet, dum Orationem de Annun-*

tiatione

AUCTORE M. S

tiatione Divæ Virginis, quæ suspicandi ansam dederat, sub Leone Copronymi filio, qui non sic ut pater impius fuit, dictam fuisse, *suspicari se posse asseverat. Chronotaxi ergo datæ, cum verosimilior appareat, nec certa haberi queat, insisto, et recessum Sancti nostri, uti et Damasceni ad monasterium anno Christi* 730 *exeunte, aut* 731 *ineunte, contigisse opinor.*

§ II. Sanctus Monachatus sui tempore hymnographum agit; qualis ea arte exstiterit ostenditur; opera illius enumerantur.

S. Cosmas hymnographum agit, uti et

Qui, qualesve Sanctus noster ac Damascenus frater albo monasterii S. Sabæ tot sanctorum seminarii adscripti, fuerint, toto capite 4 *pertractat Damasceni biographus, et quamvis Damasceni, quem unicum suæ scriptionis argumentum vocat, virtutes præcipue deprædicet, per omnia tamen* Cosmam *ei similem extitisse, non est, cur ambigamus, cum eum modo talentis sibi concessis, ut servum bonum negotiantem conspexerimus, biographusque non* Cosmæ, *sed Joannis Damasceni gesta ex instituto perscribat : imo vero de Damasceni lucubrationibus agens Patriarcha profitetur aperte, et ait cap.* 4 *num.* 35 : In his laboribus adjutorem fraterno amore habuit, quem a Spiritu divino fratrem acceperat, Cosmam, virum illum ornatissimum, suæque eloquentiæ, institutionis et exercitationis participem. *Monasticis porro virtutibus instructi, et viam mandatorum Dei perfectius percurrere edocti, cura magistri, cui eos hactenus subfuisse Damasceni biographus num.* 23 *et* 24 *refert, exempti sunt. Quod quidem quoad Damascenum Deiparæ monitu contigisse affirmat cap.* 5 *num.* 32 *Patriarcha ; cumque præcipue de sacris canticis Sancto nostro, æque ac Damasceno, forsitan componere per magistrum interdictis, agat visum est verba Divæ Virginis e laudato biographo hic describere, idque eo lubentius, quod hanc epocham esse putem, qua Sanctus noster, quod de Joanne testatur Patriarcha, ac de Sancto nostro Fabritius infra citandus asserit, hymnographum agere incæpit.*

Divæ Virginis monitu illius frater Joannes Damascenus :

25 *Sic ergo :* Fontem, *ait seni*, cur obturasti tam suaves latices emanaturum, tam limpidos, tam copiosos, tam dulces? Daturum aquam animis, ea, quæ de petra mirabiliter erupit in solitudine, præstantiorem, aquam, cujus desiderio captus est David, aquam Samaritanæ, et a Christo promissam ? Permitte fontem fluere, fluet enim uberrime, et orbem pererrabit universum, ingentique flatu hæreseon obducet maria, eaque in admirandam dulcedinem convertet. Qui sitiunt, ad aquam festinanter eant, et qui puræ vitæ carent argento, affectionibus suis ad pretium distractis, mercentur a Joanne, *(imo et a* Cosma), opinionum et operum sinceram puritatem. Propheticam ille citharam, ille Davidicum apprehendet nablium ; ille cantica canet nova, cantica Deo Domino : Moseos carmen vincet musicis suis modis, vincet Mariæ tripudium : fabula dicentur inutiles Orphei cantus. Spiritalem ille cœlestemque intendet melodiam. Ille Cherubicos hymnos assectabitur, et cunctas ecclesias, filias scilicet cœlestis Hierusalem, juvenculas faciet tympanistrias, quæ Deo carmen canant, ad Christi mortem, et resurrectionem annuntiandam.... *Hæc et Sancto nostro convenire ex sequentibus patebit. Cum ego de* S. Cosmæ *scientia melodica verba fecerim, qualis ea arte exstiterit, paulo latius ostendam.*

eximia S. Cosmæ hac in arte peritia a Martyrologis,

26 *Sanctum hunc omni scientiarum genere excultum, instructumque et ex Menæis, et ex Damasceni biographo vidimus ; verum qualis quamque celebris in arte melodica fuerit, ac hymnographica, indicat commune Melodi, uti et Poetæ nomen, quorum uno saltem ab omnibus, qui de illo agunt, qua Martyrologis, qua scriptoribus aliis insignitur : Martyrologos supra vidimus, modo scriptores, quos de illo legi (omnes supervacaneum, quosdam autem producere necessum reor) qui uno ore Sancti nostri eximiam in hac arte peritiam dilaudant, videamus. Et imprimis Leo Allatius de Libris Ecclesiæ Græcæ Dissertatione* 1 *pag.* 70 *ex Nicephori Calisti Synaxario nondum edito ait* : Hoc vero die, ita Deo annuente, Triodion incipimus..... Primus omnium illud, tres inquam, odas in figuram, ut existimo, sanctæ ac vivificæ Trinitatis excogitavit magnus Poeta Cosmas in magna sanctaque passionis Domini, et Dei, et servatoris nostri Jesu Christi hebdomade. *His similia Eminentissimus Quirinus in Diatriba secunda de Hymnis quadragesimalibus Græcorum, eorumque auctoribus pag.* III *habet* : Jam vero, *inquit*, hymnographos, quo ordine in Barberino codice occurrunt, recensentes, ad Cosmam primum Triodii auctorem devenimus. *Probatque Melodi nomen Sancto nostro, uti et Damasceno, ac Theophani, convenire ex Cedreno in Compendio Historiæ ad annum* X *Leonis Isauri, mihi pag.* 456 *imo Fabritius Tom. X pag.* 217 *eumdem vocat :* Inter Melodos ecclesiæ Græcæ longe celebratissimum.

ab auctoribus

27 *Consonat præcedentibus Casimirus Oudinus, ita in hanc rem habens Tom. I col.* 1785 : Vir fuit elegantissimi ingenii, potissimum excellens hymnis, carminibusque Græcis concinnandis. *Pari modo de Sancto nostro loquuntur Damasceni biographus, Bucelinus, Lequienus, Coveus, et, ut statim dicebam, quotquot de Sancto nostro agunt ; ast præ reliquis, paucis multa complexus, Suidas ad verbum* Ἰωάννης Δαμασκηνός, Joannes Damascenus, *sequens* S. Cosmæ *exhibet elogium ad medium articuli :* Eodem etiam tempore Cosmas Hierosolymitanus floruit vir ingeniosissimus, et omnino spirans illam suavem modulationem musicam. Illi autem canticorum canones Joannis, et Cosmæ nullam cum aliorum scriptis comparationem admiserunt, nec admittent, quamdiu nostra vita transigetur : sed hactenus incomparabiles fuerunt, sic in perpetuum eunt *, quamdiu homines vivunt. *Plura se dicturum Dissertatione citata pag.* 77 *spondet*

* *an erunt?*

AUCTORE M. S.

Leo Allatius his verbis : Frustra itaque hic plura de Cosma congererem, res est satis aperta. Spondeo tamen me plura dicturum in eo, quem præ manibus habeo tractatum, de Melodis Græcorum. *Verum Tractatus iste, quod sciam, hucusque lucem non aspexit, ut et in humanissimis suis, Majoribus nostris Romæ transmissis, litteris R. P. Possinus asserit his verbis :* De Melodis Allatii, quod erat alterum mandati caput, longam et hactenus irritam inquisitionem habui, nusquam repertus est is liber, et multi negant, volumen ullum umquam eo titulo vulgatum. *Consentanea his Cardinalis Quirinus Diatriba numero præcedenti citata pag.* 132 *habet, uti et brevius pag.* 135 *in hunc modum :* An hactenus lucem viderit Melodorum Græcorum Historia, quam idem Fabritius ab Urbano Godfrido Sibero Academiæ Lipsiensis doctore parari scribit Bibl. Gr. Vol. VIII pag. 820 et alibi mihi incompertum.

varîis,

B 28 *Sufficient ergo, quæ citata Dissertatione laudatus Allatius pag.* 72 *ita in hanc rem habet :* Quid hic de Thomis et Cosmis argutamur? Quis Cosmam Majumensem episcopum præcipuum inter Melodos, et Hymnographos, dummodo Græcorum libros inspexerit, ignorat? *Imo, ut breviter rem conficiam, quanti fecerit scientiam S. Cosmæ hymnographicam ecclesia Græca, ex sequente Typici Regula* VII, *quam Græce, æque ac Latine propono, evictum reddo ; ita hæc apud eminentissimum Quirinum Diatriba citata pag.* 136 *et* 137 *habet :* Ἰστέον δὲ καὶ τοῦτο, ὡς εἴπερ ἔχει τὸ Μηναῖον ἐν μνήμῃ Ἁγίου τινὸς Κανόνας διαφόρων Ποιητῶν, εἰ μὲν ἐστὶ Κανὼν ὁ τοῦ κῦρ * Κοσμᾶ, προκριτέος, εἰ δὲ τοῦ κῦρ * Ἰωάννου, καὶ ἑτέρων, τοῦ Ἰωάννου προκρίνεται, εἰ δὲ τοῦ κῦρ * Θεοφάνους, καὶ ἑτέρων, ὁ τοῦ κῦρ * Θεοφάνους προκρίνεται, προτιμητέος γὰρ ἐστι τῶν ἄλλων, εἰ δὲ τοῦ κῦρ * Ἰωσήφ, οὗτος τῶν λοιπῶν προτετίμηται Ποιητῶν. *Quæ latine, ut ibidem Quirinus præmittit, sic sonant :* Si Menæum habet in memoriam alicujus Sancti Canones variorum Poëtarum, si Canon aderit Domini Cosmæ, eum

* κυριοῦ * κυριοῦ * κυριοῦ * κυριοῦ * κυριοῦ

C aliis anteponendum, si domini Joannis, et aliorum, eum, qui Joannis est, anteponi, si domini Theophanis, et aliorum, domini Theophanis anteponi, ille enim ante alios honorandus est, si domini Josephi, eum reliquis Poëtis anteponi. *Et hæc quidem omnia de Sancto nostro, et non de magistro homonymo, quod hic notasse sufficiat, evidenter agunt.*

ac Menæis

29 *Modo dictam Sancti nostri scientiam prolixo Menæa celebrant Officio, quapropter pro specimine aliquot Strophas, prout eas Eminentissimus Quirinus Latine reddidit, huc transferam, cum una eum apud Græcos cultu ecclesiastico gaudere clare innuant, ac probent ; en igitur priores Diatriba citata pag.* 112 : Radiis spiritus mentem collustratam gerens, splendidius apparuisti, o admirande, verborum tuorum decore cuncta exhilarans, edocensque Salvatoris miracula, quæ divina virtute operatus est, nec non passionem, quam pro nobis spontanee pertulit, utpote benignus, celebrare . . . . Lætos indue vultus, ecclesia, et filios advoca, ut de sublimi præconio una lætentur. Spiritalis enim cithara, divina lyra ad mysticam mensam omnes invitat, canticorum ejus mellifluas et divinitus resonantes Melodias proponens, Cosmas divinus, atque gloriosus. . . . . Tubæ instar, o Beate, salutarem Christi passionem, et miracula, pariterque Immaculatæ dormitionem modulatus es, omnesque exhilarasti, o Cosma, dulci atque suavi sermonum tuorum concentu. . . . . . Organum spiritualium canticorum sonum jucundum emittens, divinitus resonans lyra, et blanda hymnorum intellectualis tibia, plures voces reddens cicada, blandi canoris luscinia, sapiens Cosmas melodias suas divinitus inspiratas hodie fidelibus proponit. D

prolixe celebratur;

30 Cithara mollis, suave resonans hirundo, inclyta musici modulaminis chorda, divinorum spiritus oraculorum calamus velociter scribens, dogmatum thesaurus, suavium cantorum decus . . . . Hymniloquorum princeps, magistrorum contubernalis, harmonica et rectissima spiritualium cantionum norma, bene resonans tuba, præclara odorum modulaminis origo, Angelicæ hymnodiæ æmulator, ecclesiæ Christi exornator Cosmas, hymnis mihi exornetur. . . . Sapientiæ domicilium effectum cor tuum, Cosma celeberrime, hymnos Deo dignos eructavit, et divinorum canticorum rivos, ceu motus a spiritu fons, luculenter effudit, quibus haustis ecclesiæ alumni, te sacris prosequimur hymnis, tamquam spiritualium cantorum coryphæum. *Alia plura hujusce generis ibidem subsequuntur, quæ omnia, ne hac in parte nimius sim, cum Cardinali Quirino, cujus fere verbis utor, omitto, ac ad opera et lucubrationes, quæ Sanctus noster monachatus sui tempore inter dilectas S. Sabæ solitudinis delicias elaboravit, investiganda, ac enumeranda, me transfero.* E

denuo a magistro distinguitur,

31 *Verum antequam distinctius de iis agam, denuo revocandum in memoriam est, quod supra attigimus, nempe Sanctum nostrum cum præceptore homonymo etiam ab eruditis perperam confundi, ex quo prodiit, ut hujus ab alterius fœtus secerni nequeat. Audiamus paucis de hisce disserentem Fabritium Tom. X pag.* 218 ; *de Sancto enim nostro agens, hæc habet :* Hymni tamen Cosmæ, quibus utitur ecclesia Græca, plerique tribuuntur Cosmæ non episcopo, sed monacho, ut seniorem etiam Cosmam in hoc genere elaborasse credibile sit, et interjecto tempore, utriusque lucubrationes confundi, vel ad unum referri contigerit ; vel Hierosolymitanus etiam appellatur monachi nomine, monachus quod ante episcopatum *(et id est, quod supra num.* 24 *dicebam)* plerosque hymnos composuisset. *Paria fere habuit Ceillier Tom. XVII pag.* 731 ; *in hoc tamen Fabritio dissonus, quod hymnos plerosque attribui dicat non Cosmæ monacho, sed seniori, id est Sancti nostri præceptori ac proinde Sancto non quidem omnes, sed plerosque hymnos abjudicat. Veram num reipsa abjudicandi sint, paulisper inquiramus.* F

eique primæ partes in hymnographia tribuuntur; licet et magister

32 *Imprimis nullum hujus suæ assertionis Ceillierus adfert fundamentum, nec ullum sibi consentientem citat auctorem, quem nec ego reperi : distat enim quam longissime ab eo, modo citatus Fabritius*

A *tius, qui quidem plerosque hymnos monacho, quod et Sancto nostro convenit, non vero seniori, quod uni quadrat magistro, tribui asseverat, auctores vero alii in rebus Græcis æque versati ac periti, Sanctum nostrum in his ipsis mirifice extollunt, quod ut probem, non piget Allatii verba supra citata repetere :* Quid hic, *ait,* de Thomis et Cosmis argutamur? Quis Cosmam Majumensem, *nota,* episcopum præcipuum inter Melodos et hymnographos, dummodo Græcorum libros inspexerit, ignorat? *Confirmat modo dicta Eminentissimus Cardinalis Quirinus, e quo supra citatas descripsimus Strophas: hic enim Sanctum nostrum clare a magistro distinguens, ei, non vero præceptori Strophas enumeratas applicat; cui consonat Bibliotheca Patrum num.* 35 *citanda. Ad hæc hymnographus, quem Græci dilaudant, ecclesiastico apud eos cultu gaudet, ut Strophæ aliquoties citatæ probant, quod de seniore nec Majores nostri, nec ipse reperi. In hoc ergo Ceillierium hallucinatum puto, quod monachum legens,*
B *ac Sanctum nostrum episcopali charactere insignitum sciens, quæ monacho tribuebantur, ea ipse seniori attribuerit, quod, ut magis judicem, facit, eumdem Ceillierium de Sancti nostri monachatu loco citato, ne minimum quidem innuisse.*

in hac arte quid elaborarit: hinc tamen difficulter Opera illorum distinguuntur;

33 *Licet ergo Cosmam seniorem quædam scripsisse, imo et hymnographum egisse, inficias non eam, cum id plerosque inter auctores conveniat, palmam tamen cedat discipulo ex dictis, oportet. Quo vero tandem fato contigerit, hos duos viros, eorumque opera confundi, prolixa haud opus est indagine; id enim efficere natum est, commune utrique Cosmæ nomen, cui superadditum legebatur* Hierosolymitanus : *senior enim talis abbatiali dignitate, Sanctus vero noster origine erat; insuper uterque et quidem ejusdem monasterii monachus erat, ac monachatus sui tempore hymnographum agebat, et, si Oudino credimus, Sanctus noster æque ac præceptor illius abbatiali dignitate refulsit, quæ, quam facilem utrumque Cosmam confundendi subministrent ansam, quisque perspiciet, dummodo, leviter licet,*
C *prædicta consideret. Opera ergo Sancti nostri, prout ea auctores exhibent, enumerabo; quamvis ea, ut illius genuina, ac indubitata asserere non valeam, iis tamen, quæ cum sancto Joanne Damasceno elucubravit exceptis : ea enim nec Sancto nostro abjudicari, nec ad magistrum, seu seniorem Cosmam transferri queunt.*

enumerant ea Caveus, et

34 *Hæc ergo* S. Cosmæ *opera, utrumque confundens, exhibet nobis supra citatus pag.* 339 *Caveus :* Scripsit hymnos tredecim in præcipuas anni festivitates, ea arte compositos, ut initiales litteræ omnium sententiarum, quibus unusquisque hymnus constabat, in unum collectæ sententiam quamdam breviusculam, hymno præfixam efformarent. Secundo ἀσματικοὶ κανόνες, canones cantus, in his non infimum locum meretur Triodion, seu canticum tribus odis constans. *Ast latius eadem enumerat Oudinus, Sanctoque nostro adjudicat : ea enim, quæ enumerat,* Cosmæ Hierosolymitani *sunt,* cujus Suidas cum laude meminit, *quique* Joanni Damasceno *fuit* amicissimus, quo hortatore multa Damascenus scripsit, ut constat ex Epistola præfixa logicæ S. Joannis Damasceni, *quique* episcopus Majumensis ex abbate factus fuit. *Quæ omnia Sancto nostro, si unicum forte abbatis titulum dempseris, conveniunt. En modo, quas ipsi lucubrationes attribuat :* Habemus, *inquit,* Hymnos istius Cosmæ tredecim Latinos, quos ad præcipuas anni festivitates composuit, extantes tum in Operibus S. Joannis Damasceni, tum in bibliotheca Sanctorum Patrum tom. XII ultimæ editionis Lugdunensis pag. 734, (*mihi in editione Lugdunensi anni* 1677 *a pag.* 737.) *Secundo.* Inter Mss. codices Bodleianæ bibliothecæ in Mss. Baroccianis, extat Codice 110 pag. I Octoëchus Cosmæ, et Damasceni, cum expositione Theodori Prodromi. Et a pag. 182 ad 334 Hymni Cosmæ et Damasceni, cum expositione ejusdem. *Tertio.* Triodion quo Græci in divinis Officiis utuntur a Septuagesima usque ad octavam Pentecostes, ab isto Cosma Hierosolymitano compositum dicitur, a sanctis autem Theodoro et Josepho studitis auctum, ut observat Aub. Miræus in Auctario E
de Scriptoribus ecclesiasticis. *Mihi pag.* 221 *ubi ait :* In hujus liminari pagina legitur, librum illum exaratum esse a S. Cosma.

AUCTORE M. S.

Oudinus, Hymnosque illius XIII

35 *Pergit Oudinus enumerare Opera Sancti hujus, quæ extant in Bibliotheca Vindobonensi. quæ a citatis apparent non differre, ac tandem subdit, hæc nondum memorata :* Canon paracleticus ad Christum *proxime citatæ Bibliothecæ Codice* CCLXXXXIX; *ac Codice* CLXXXXVII Ἔκφρασις, sive enarratio Metrica singulorum totius Davidici psalterii psalmorum. *De qua hæc Fabritius tom.* x *pag.* 218. Necdum lucem vidit Cosmæ Hierosolymitani Metaphrasis psalmorum Davidis versibus politicis; qui si idem est Cosmas, nullum antiquiorem novi, qui illo versuum genere usus fuerit. *Genus horum versuum obscurum satis est : multa de his erudite congerit Du Frenius dominus du Cange in Glossario ad verbum* Politicus; *ad quem lectorem, hæc si scire voluerit, remitto. Ex his Sancti nostri lucubrationibus prelum subiere Hymni tredecim, exstantque in Bibliotheca sanctorum Patrum editionis* F
Lugdunensis tom. XII a pag. 737, *ac Sancto nostro, quamvis nec Sanctus, nec episcopus (quod contra Ceillierium observa) vocetur, liquido adscribuntur : alterum enim ab altero plane distinguit ; nam Sancti nostri elogio ex Suida relato, hæc subdit :* Alius fuit Cosmas abbas Hierosolymitanus isto nostro antiquior, cujus mentio est in prato spirituali Joannis Moschi cap. 40. *Hymni hi Græce acrostichici sunt : singulorum namque versuum prima littera versiculum breviusculum hymno præfixum constituit; at in versione Latina interpres id neglexit. En primam, ut loco citato exhibetur, Græcam acrostichin :*

Χριστὸς βροτωθεῖς, ἥνπερ Θεὸς μένη.
Christus mortalis factus; quod erat, Deus manet.

Bibliotheca Patrum exhibet.

36 *Hoc vero ordine hymnos hos Bibliotheca Patrum recenset; primo titulus nullus, sed dicta præfigitur acrostichis. Secundus :* In Dei apparitionem *inscribitur. Hunc tertius excipit :* In magna secunda scilicet feria. *Quartus :* In magna tertia.

Quintus :

AUCTORE M. S.

Quintus : In magna quarta. *Sextus* : In magna quinta feria. *Septimus* : In magna parasceve. *Octavus* : (In magnum Sabbatum *habet tom.* x *pag.* 334 *Fabritius*) In eamdem diem. *Nonus* : In Pentecosten. *Decimus* : (*Rectius Fabritius loco citato* : In transfigurationem Domini nostri Jesu Christi) In eamdem festivitatem. *Undecimus* : In Dominica palmarum. *Duodecimus* : In exaltationem Sanctæ crucis. *Decimus tertius* : In occursum, videlicet in secundum carnem adductionem Domini et Salvatoris nostri Jesu Christi ; *seu in festo Purificationis more nostro. Specimina hæc sunt solidissimæ institutionis ac eminentis pietatis, cujus apicem Monachatus etiam tempore attigisse virum Sanctum demonstrant, ac qua religione, quoque dilectionis æstu in Deum, sanctissimamque Virginem Matrem ferretur, edicunt. Hæc ergo sunt, quorum notitiam nacti sumus, plura quamvis verosimilius Sanctus noster scripserit, partemque in operibus S. Joannis Damasceni, pro cultu sacrarum imaginum dimicantis, fortassis haud modicam*

B

habuerit ; id enim Papebrochius, qui Damascenum cum Sancto nostro canonibus scribendis inclaruisse asserit, affirmat, et Menæa die IV *Decembris in S. Joannis Damasceni Elogio, Sanctum nostrum* post multa relicta scriptorum monumenta in pace tandem quievisse, *asserunt ; quod et Bucelinus, cui Acta forte præluxerunt, confirmare videtur. Hæc igitur inter doctrinæ et pietatis exercitia Virum sanctum Monachatus sui tempus transegisse opinor ; verum num interea Abbatiali fuerit honoratus officio, non habeo, unde evictum reddam ; tacet enim Damasceni biographus, tacent reliqui omnes, unum dummodo exceperis Oudinum, qui titulum hunc ex Caveo, ut suspicor, Sancto nostro affingit : Caveus enim utrumque Cosmam perperam confundens, Majumensem episcopum Abbatem fuisse, ante ipsum scripserat : utut sit, solius Oudini testimonio Sanctum hunc Abbatem extitisse, asserere non valeo.*

C

§ III. Majumenorum episcoporum Catalogus qualiscumque exhibetur : ad episcopatum Sanctus noster evehitur. cujus initium utcumque figitur.

Majumenæ sedis præsules cogniti

Elapsis igitur ab ingressu monasterii S. Sabæ, quem anno Christi 730 *aut* 731 *innectendum vidimus, annis aliquot*, Cosmas quidem, *inquit Papebrochius in Commentario prævio ad Vitam S. Joannis Damasceni num.* 13 ab Joanne Hierosolymitano Patriarcha factus est, post Petrum Martyrem, episcopus Majumæ circa finem Leonis, vel initia Copronymi. *Verum his tantisper relictis, ea quæ de Majumensibus episcopis innotuerunt, præmittemus. Episcopalis itaque Majumæ sedes, si non una cum loci religione, haud multo tamen post sumpsisse videtur exordium, ut innuit Lequienus Majumensium episcoporum exhibens in suo Oriente Christiano tom. III col.* 621 *Catalogum* : Et quamvis, *inquit*, vix dubitandum sit, quin Majumensi ecclesiæ a tempore suæ conversionis ad Christum sub Constantino Magno, usque ad Theodosium per quinquaginta circiter annos aliquot præfuerint episcopi, nullius tamen illorum notitiam adepti sumus ante Zenonem, quem ideo primum statuimus. *Cum ergo nec ipse anteriorem repererim, Lequieni Catalogo insisto, et hunc S. Zenonem, de quo plura Sozomenus, quemque in Opere nostro dabimus cum Martyrologio Romano hodierno 26 Decembris, primo loco repono : hunc excepit Paulianus, qui in Actis Synodi primæ Ephesinæ ad annum* 431 *legitur tom. III Conciliorum Labbeanorum col.* 468 Παυλιανὸς ἐπίσκοπος Μαϊουμᾶ Παλαιστίνης τῆς πρώτης εἶπε. Paulianus episcopus Majumæ primæ Palæstinæ dixit. *Idem etiam recensetur ibidem col.* 400, 541, *et* 604. *In nonnullis hujus Concilii Actis Latinis, ac apud Marium Mercatorem* Paulinianus *appellatur. Huic*

D

E

successit Paulus, qui in latrocinio Ephesino anno 449 *pro Dioscoro stetit, ut ejusdem Acta lecta in Concilio Chalcedonensi Act.* 1 *fidem faciunt : illius nomen exprimitur tom. IV Conciliorum Labbeanarum col.* 118. Καὶ Παύλου Μαϊουμᾶ, et Paulo Majumensis civitatis, *uti et col.* 311 *ibidem.*

enumerantur, e quorum numero

38 *Sequitur hunc in dicto Catalogo Procopius ; alium autem eum fuisse ab episcopo urbis Gazæ, prout num.* 1 *dixi, clare indicat utriusque episcopi uni, eidemque Epistolæ synodicæ Joannis Hierosolymitani præsulis (nempe II secundum eorum Historiam Chronologicam, ubi hæc latius narrantur) ad Joannem Constantinopolitanum Patriarcham adversus Severum Monophysitam anno* 518, *distincta subscriptio : nempe* Procopius episcopus Majumæ Gazæ. Μαϊουμα Γάζης *tom. V Conciliorum Labbeanorum col.* 191, *et* Cyrillus episcopus Gazenus. Γαζαίων *Ibidem. Hunc in Lequieni Catalogo, cujus fere verba descripsi, Sanctus noster excipit ; at in Operibus S. Joannis Damasceni Parisiis anno* 1712 *impressis idem Lequienus in Nota ad Vitam ejusdem Sancti pag.* XIX *agit de S. Petro Majumensi episcopo, ac eidem, pag.* XXI *ibidem,*

F

Sanctum nostrum successisse indubitatum videri asserit. Verum an re ipsa id indubitatum sit, paulisper inquiramus ; nullum enim, quo sanctum hunc Martyrem episcopum fuisse probet, Lequienus adducit fundamentum : id namque ex Theophane, cui, ut apparet, præcipue innititur, non evictum dabit : cum enim ex Theophane sanctissimi Petri Metropolitæ Damasci martyrium retulisset Lequienus, hæc pag. XX *scribit* : Addit deinde, *nempe Theophanes*, narrationem alteram de Petro Majumensi episcopo, quam Græce et Latine hic recitare juvat, quippe nonnihil spectat ad Vitam S. Joannis Damasceni. *Hisce subjungit ex Theophane ad annum Christi* 743 *pag. mihi* 349 *S. Petri Majumensis martyrium, quod et ipse Latine subjicio, ut eruditi lectores judicent, num quid de sancti Martyris episcopatu innuat.*

S. Petrus

39 *En verba ex ipso Theophane* : Ejus æmulus, et ejusdem nominis consors Petrus apud Majumam insigne pro Christo Martyrium sub hæc tempora sponte tulit. Morbo quippe detentus,

A tus, Arabum proceres ceu ex chartularii publicorum vestigalium munere ipsis notus, sibi familiares ad privatum colloquium invitavit. Tum is ad illos : « Vestræ hujus, inquit, ad me visitan- » dum profectionis mercedem a Deo recipiatis, » precor : licet enim fidei luce privati, amici » tamen estis censendi. Testamenti itaque mei, » quod hujusmodi est, volo vos esse testes. Qui » non credit in Patrem, Filium, et Spiritum » Sanctum, consubstantialem, et vivificam in » unitate naturæ personarum Trinitatem, is ani- » mæ oculis occæcatus est, et æterno supplicio » dignus. Muamed falsus vester vates, et anti- » christi præcursor ejusmodi extitit. Quamob- » rem, si mihi nunc cœlum et terram coram » vobis obtestanti aliquatenus fidem adhibetis, » fabulosam et deliram ejus doctrinam ejurate. » Hoc necessitudinis erga vos meæ præsens ar- » gumentum : benevolum hoc admittite conci- » lium : ne parem cum eo cruciatum sustinea- B » tis. » Arabes sacros istos, et pares alios sermones explicantem audientes, et una simul stupore et insania correpti, virum bene valere jusserunt, tamquam in mentis delirium eum lapsum arbitrati. Is ubi vires ex infirmitate recepit, valida voce publice vociferari : « Anathema Mua- » med et fabulosæ ejus doctrinæ, credentibusque » in eum omnibus » extemplo gladii pœnæ suppositus, Martyr declaratur.

chartularius

40 Eum orationum suarum encomiis sanctus pater noster Joannes ob eloquii sanctitatisque velut aureo fulgore radiantem spiritualem gratiam, Chrysorrhoas recte cognominatus celebravit. *Hæc sane sanctum hunc Martyrem episcopali charactere insignitum fuisse, nullatenus innuunt ; imo, et quod magis urget, idem ipse, quem protuli, locus in Indice notatur his verbis :* Petrus Majumæ notarius celebris martyr (pag.) 349 a Joanne Damasceno encomio laudatus (pag.) 350. *In hanc etiam sententiam, nempe sanctum hunc Martyrem episcopum non fuisse, iverunt Majores nostri, imprimis Bollandus Commentario Historico de hoc S.* C *Petro tom. III Februarii die* XXI *pag.* 266 *sequentem præfigit Titulum :* De Sancto Petro Majumeno chartulario, et martyre in Palæstina. *Num. autem 2 ita in hanc rem habet :* Forsan Petri martyrium ei *(nempe Joanni Damasceno, qui encomium de hoc Martyre scripsit)* statim nuntiavit S. Cosmas Majumensis episcopus. *Modo ergo secundum Bollandum ante sancti Petri martyrium episcopatum Sanctus noster tenebat. Bollando accedit Byeus noster in Sylloge de S. Petro forte Damasceno tom. II Octobris die* IV, *numquam Petrum Majumensem, quamvis Lequieni meminerit, episcopi titulo decoratum exhibens. Baronius autem Annalium suorum tom. IX ad annum Christi* 742 *pag.* 143 *hujus S. Petri martyrium recensens, sequentia ad propositum nostrum adjungit :* Hujus æmulator homonymus Petrus..... languore detentus primores Arabum advocavit, utpote assuetos sibi, cum chartularius esset, et publica tributa facta ratione conferret.

41 *Martyrologia vero quod attinet, nec in ullo eorum, quæ consului, Sanctus hic ut episcopus annuntiatur ; omnia enim Romano (quod S. Petrum his verbis exhibet :* Damasci S. Petri Mavimeni, qui cum diceret Arabibus quibusdam ad se ægrotum venientibus : « Omnis, qui fidem Christianam catholicam non amplectitur, damnatus est, sicut et Mahumet pseudopropheta vester » ; ab illis necatus est) *fere consona sunt. Sufficiunt hæc, ad ostendendum, non ita indubitatum esse, ut sibi Lequienus proposuit, Sanctum nostrum huic Petro successisse, licet id alias chronotaxi satis congrueret. Perseuserat hæc forte Lequienus ipse, cum in suo Oriente Christiano tom. III posthumo, ex professo, ut aiunt, de Majumenis episcopis agens, nec hujus S. Petri, nec eorum, quæ modo vidimus, ullam faciat mentionem. Nec tamen ex his inferas, me Petrum nullum Majumenis infulis condecoratum fuisse, certo statuere : potuit id enim, et quidem de hoc Petro (quod vero tamen, ut infra videbimus, minus arbitror simile) alicunde compertum fuisse, aut ex* E *Elogio Damasceni, quod nec inspicere, nec invenire datum est, clarum evasisse : hæc, superaddam, me movent verba Papebrochii num.* 37 *relata, quibus* S. Cosmam, *sine ulteriori tamen proba, Petro martyri successisse edicit.*

AUCTORE M. S. et Martyr

excluditur

42 *Num vero de S. Petro chartulario agat Papebrochius, non liquet ; imo alius a chartulario fuerit Petrus martyr, cui Sanctum nostrum successisse ait, vel exinde conjicio, quod Bollandi sententiam, si chartularium designare vellet, sibi plane contrariam ne referat quidem : alia ergo, quæ mihi modo non patent, Papebrochio præluxisse opinor monumenta, aut si de chartulario eum agere quis velit, rem hanc, cum eam incidenter tantum referat, altius indagare neglexit. Utut tandem sit, gesseritne S. Petrus martyr Majumenam tiaram, necne, certum est, Catalogum episcoporum Majumensium, quem supra principio mutilum conspeximus, eodem vitio hoc loco esse fœdatum : Procopius enim, ut num. 38 dixi, subscriptus legitur Epistolæ synodicæ Joannis Hierosolymitani Patriarchæ anno Christi* 510 ; F *dato jam tantisper, quod vero minus conforme infra videbimus, Sanctum Petrum Martyrem, cujus illustre martyrium Bollandus, et recte, ut probat Byeus noster in Sylloge supra citata, num.* 11 *et sequenti, anno Christi* 743 *collocat, episcopum fuisse, inter hujus martyrium, et Procopii subscriptionem anni* 225 *medii intercurrunt, uti* 518 *ex* 743 *subtrahenti patebit, quibus implendis, ni sedes vacarit, varii episcopi desiderantur. Modo ad Sanctum nostrum, quem in veteri Laura S. Sabæ Monachum etiamnum, at in limine episcopalis dignitatis adenudæ, tantisper reliquimus, revertamur.*

ad episcopatum Sanctus noster promovetur :

43 *Eximiis, prorsusque raris S. Joannis Damasceni ac* Cosmæ *virtutibus, quibus monachi inclaruerint, relatis, Damasceni biographus* S. Cosmæ *ad episcopatum, nulla prævie sacerdotii, diaconatus, subdiaconatusve mentione facta, promotionem refert cap.* 4 *num.* 35, *quem integrum, cum de Sancto nostro agat, ac Vitæ ipsius velut compendium contineat, hic subjicio. Ita ergo habet :* In his laboribus adju-

AUCTORE M. S.

adjutorem fraterno amore habuit, quem a spiritu divino fratrem acceperat (*Damascenus*) Cosmam, virum illum ornatissimum, suæque eloquentiæ, institutionis, exercitationis participem, atque is ingeniose imitabatur Joannem suis ad spiritualia carmina studiis, ac suaves concentus cithara et voce succinuit ecclesiæ, proprium corpus per affectionum compressionem, Deo tamquam tympanum aptans, totum quoque se velut psalterium decachordum exhibens, dum quintuplicem corporis sensum, animique pares numero facultates arte magna sapienterque intendit. Tandem etiam Patriarchæ Hierosolymitani manu episcopus Majumæ creatus, non sponte ac ultro, sed vi adactus, gregem, ut Deo gratum erat, præclare gubernavit, jamque in grandem ætatem provectus, ad patres suos, seu potius ad Deum, moriendo concessit.

at quo anno? Perperam Lequienus 743 assignat,

44 *Quo vero anno Sanctus noster Majumenam sedem adierit, cum notæ chronologicæ deficiant, non habeo, unde certo definiam ; asserit quidem Papebrochius id contigisse circa finem Leonis Isauri, vel initium Copronymi ; Damasceni autem biographus ordinatum eum ait episcopum ab Hierosolymitano Patriarcha, id est secundum præcitatam Historiam Chronologicam a Joanne III, lege IV; ast hæc lata sunt, nec fixum nobis annum exhibent. Aliam hinc viam iuit Lequienus, ac Sancti nostri episcopatus initium anno Christi* 743 *inuectit. Sed an recte? Recte procul dubio, si modo Petrum Majumensem, episcopum fuisse, eique Sanctum nostrum successisse demonstrasset ; verum cum id non probet, nosque, quod Lequieni dicta confirmet, nihil ; quod infirmet autem, plurimum, ut supra videmus, statimque videbimus, inveniamus, hanc Lequieni assertionem rejecimus. Aliunde ergo Sancti nostri episcopatus initium eruere oportet, idque nobis ostendet Joannis IV, ut num.* 8 *vidimus, cujus ministerio Sacerdotalem dignitatem, teste Papebrochio in sæpe citata Chronologica Historia num.* 156, *Joannes Damascenus adeptus est patriarchatus : ab eodem enim Patriarcha et Joannes sacerdotali, et Sanctus noster episcopali dignitate, ut num.* 46 *dicam, est sublimatus ; antequam ergo Joannes IV patriarchatu defunctus esset,* S. Cosmas *episcopales infulas gesserit oportet. Satis porro de hujus Patriarchæ obitu inter chronographos convenit, licet Lequienus in Oriente Christiano tom. III. col.* 290 *hæc scribens subdubitet :* Conjicit, *nempe Papebrochius,* Epistolam modo citatam *(citaverat S. Joannis Damasceni de Trisagio Epistolam)* scriptam fuisse non multo post Joannis Hierosolymitani Patriarchæ obitum, qui circa annum Christi 735 (*quem unum, idque ex mente auctoris Tabularum Theophani insertarum Papebrochius assignat)* aut 745 contigit.

at in anno quo scripta est epistola S. Joannis Damasceni de Trisagio, cespitat :

45 *Verbum cum hic incidat de Epistola Joannis Damasceni de Trisagio, qua anno hæc scripta sit, breviter accipe : scriptam hanc Lequienus, ut modo vidimus, ait, idque ut videtur ex mente Papebrochii, non multo post Joannis Hierosolymitani obitum : ipse vero Papebrochius in citata Historia Chronologica num.* 156 *hanc scriptam asserit ex judicio Baronii, circa annum Christi* 740 : Tunc enim, *addit Papebrochius,* putat ille, *nempe Baronius,* ab Anastasio suscitatam fuisse Petri Cnaphei hæresim, cui redarguendæ Epistola illa servit. *Verum error Papebrochii, qui Lequienum seduxisse videtur, vitio typographi manifeste commissus est ; quamvis in Opere nostro numero citato habeatur notis Romanis* DCCXL *et in Præfatione ejusdem Operis tribus tomis Venetiis excusa tom. I pag.* 298 *litteris Arabicis* 740 ; *idque ex ipso Papebrochio probo : is enim in Commentario prævio ad Vitam S. Joannis Damasceni num.* 13 *ad locum Catalogi, de quo agimus, lectorem remittens, hæc scribit :* Joannes vero presbyter ordinatus, idque haud parum ante annum DCCXLIX : tunc enim ostendimus in Catalogo non amplius in vivis fuisse Joannem Patriarcham, quem mortuum tamen Damascenus laudat ut suum magistrum, cujus sensa omnia intime noverit in Epistola ante annum jam dictum, *imo anno dicto,* scripta contra eos, qui Petri Cnaphei hæresim suscitabant. *Non ergo statim a morte Joannis Patriarchæ, quæ anno* 735, *ut mox videbimus, contigit, nec anno* 740, *sed ipso Baronio teste anno* 749 *Petri Cnaphei hæresis per Anastasium S. Eutymiani hegumenum resuscitata est ; cui per Epistolam, qua de agimus, S. Joannes Damascenus occurrit ; cui calculo et Pagius ad proxime citatum annum consentit. Ad Sanctum redeamus.*

verosimilius episcopatus initium anno Christi 734, aut 735

46 *Lequienus ergo, qui, ut vidimus, in suo Oriente Christiano mortem Joannis Patriarchæ anno Christi vel* 735 *vel* 745 *collocat, in Vita S. Joannis Damasceni sæpe citata pag.* XXI, *nota* I *hæc scribit :* Joannem Damascenum ordinavit in presbyterum Hierosolymitanæ ecclesiæ Joannes ille Patriarcha, cujus se amicitia conjunctissimum narrat in Epistola de hymno Trisagio............. hic annos 30 Hierosolymitanam ecclesiam rexit, et anno Christi 735 diem extremum clausit. *Quomodo hæc conveniant cum* S. Cosmæ *episcopatus initio, quod tam confidenter Lequienus eadem pagina in annum* 743 *rejicit, non video : idem namque Patriarcha Damascenum presbyterum, et Sanctum nostrum episcopum, testibus Damasceni biographo, ac Leone Allatio in Prolegomenis sæpe citatis num.* XIII, *ordinavit. Hæc ipse conciliet ; annum interea Joannis Patriarchæ emortualem* 735 *tuetur Papebrochius in citata Historia Chronologica num.* 157, *uti et Pagius in Critica Baronii ad annum Christi* 749, *ubi ita in hanc rem legitur :* Baronius ait se nescire, quisnam sit hic Joannes Patriarcha Hierosolymitanus, cujus Damascenus se discipulum dicit, quia scilicet ejus tempore Chronographia Theophanis lucem non viderat, in tabulis enim eidem insertis ad annum Incarnationis secundum Alex. DCC. qui Kalend. Septemb. Christi DCCVII inchoatur, dicitur, Joannem Patriarcham Hierosolymorum sedisse annos XXX, annumque illum esse sedis tertium ; quare ecclesiam Hierosolymitanam usque annum Christi DCCXXXV aut circiter rexit. *Hæc cum sic habeant, Sanctus noster ante annum Christi* 735 *finitum cathedram Majumenam conscendit : imo Baronius, æque ac Pagius eumdem*

ad

A *ad annum 734 modo episcopi nomine indigitant. Patet hinc, quantum a vero S. Petri chartularii episcopatus sit alienus, cum sanctus hic Martyr, ipso suffragante Lequieno, anno demum 743 pro Christo mortem oppetierit.*

innectendum videtur;

47 *Nec hæc episcopatus epocha reliquæ chronotaxi officit, quamvis monachatum Sancti nostri trienno fere includat : paucis enim annis Joannem Damascenum Monasticæ exercitationi subfuisse in Historia Chronologica præfixa tom. III Mai num. 156 Papebrochius asserit ; hinc Sanctus noster, qui ante Damasceni presbyterium ad episcopatum evectus videtur, etiam anno 734 episcopus extitisse potuit : erant enim hi viri ante monachatum doctrina æque ac vitæ etiam sanctitate celeberrimi, ut testantur Theophanes, Damasceni biographus, aliique. Verum chronotaxi huic utcumque deductæ refragatur Leo Allatius, totamque invertit anonymus Sancti nostri biographus, ex quo Allatius in Prolegomenis citatis num.* LXIII *fragmentum adfert : integrum numerum, cum de morte Damasceni agat, cui* B *Sanctus noster per annum aut forte biennium supervixit, ex citatis Prolegomenis in lectoris gratiam hic describo, ejusdem Allatii conjecturas, quibus num.* LVIII *Joannem Damascenum ante pseudosynodum Copronymi diem extremum clausisse ostendere conatur, infra diluturus. En modo verba Allatii satis prolixa.*

nec obstant ea,

48 Sed præstat hic aliquantulum immorari, quando de morte Joannis Damasceni facta supra mentio est, quam ante Copronymianam synodum conjecturis non levibus posuimus. Dubium tamen quod remanet aliis extricandum, ingenue in medium afferam, ne quid præterisse videar. Gretserus Epistola dedicatoria in Theodorum Abucaram, cum tempora Abucaræ quærit, Joannis quoque Damasceni tempora, perplexe licet nimis, statuisse se putat. Namque cum Abucaram Damasceni discipulum Turrianus aliquoties nominet, dictoque Turriani probabilitatem conciliet, illud ex titulo dissertationis de- C cimæ octavæ, διὰ φανῆς Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ « ex ore dictantis Damasceni » ; et ex alia parte Theodorus Cariæ episcopus Photianas partes contra Ignatium tutatus fuerit, postea, ut in Vita Ignatii testatur Nicetas, Photianis fraudibus in apertum prolatis, admissi piaculi in octava Synodo veniam impetravit, existimat Gretserus, sub Basilio Macedone temporibus octavæ Synodi doctrina, nominisque celebritate claruisse. Et cum a secunda Synodo Nicæna anno Domini 787 celebrata, usque ad octavam Synodum, quæ habita est anno 869, anni septuaginta duo, *imo octoginta duo*, interfluxerint ; Joannes vero Damascenus, ut plerisque chronologis non imperitis placet, ante septimam Synodum diem obierit, alterutrum necessario asserendum esse, aut Abucaram ferme adhuc puerum Damasceno operam dedisse, aut octogesimum ætatis annum longe transcendisse quando Constantinopoli œcumenica Synodus ordine octava coacta fuit : nisi quis Damasceni vitam ultra septimam Synodum proferre velit. Videtur tamen ex his quæ supra diximus, non ultra septimam Synodum proferenda.

quæ Allatius

49 Et licet probabilis videatur sententia Gretseri de Theodoro Abucara, in conjectura tam labili, quis ille fuerit, qui firmum præbebit assensum ? Et quæ contrarium stabiliunt ea videntur. Auctor Vitæ Sancti Cosmæ Damasceni fratris, quisquis ille fuerit non inelegans, et ecclesiasticæ historiæ vestigator non imprudens, quique multa de Damasceno a Joanne Hierosolymitano Damascenicæ Vitæ scriptore prætermissa, aut neglecta, scripto mandavit. Is itaque de Cosma sermonem habens, dum res illius in Bysantina urbe gestas prosequitur, tradit inter alia quæ Tarasio Patriarchæ triennio antequam moreretur, prævaticinatus fuerat, postea opere tempore jam dicto absoluto, id quoque refert. « Quæ vero » *(verba sunt auctoris Vitæ Sancti nostri)* « Sanctus præco vaticinatus fuerat, et tem- » pore dicto facto evenit, narrare necessarium » mihi videtur, et scripto mandare non super- E » vacaneum. Quænam autem hæc sunt ? Satis » mihi, inquit, abundeque, o divine Præsul, et » præceptorum optime, moræ in hac vita est. » Unde enim veni, eo mihi rursum secedendum » est. At tu cum Christi gregem bene, pieque » paveris, alacriter ad Dominum progredieris, » et justitiæ coronam, quæ tibi pro laboribus » tuis reposita est, accipies, quod post triennii » decursum succedet. »

inquirendo in contrarium adfert,

50 Moritur Tarasius pontificatus sui anno 21, *pergit Allatius*, Christi 806. Vaticinium itaque Cosmæ ante biennium factum erit anno Christi 804. Secessit postea Cosmas Bysantio, venit Romam, deinde Egyptum appulit, tandem Sabæ monasterium revertitur, clarus ubique miraculis, cum loco præesset Stephanus Cosmæ fratris filius, a quo et Joannem Damascenum paulo ante e vita migrasse audit : rerumque gestarum seriem in brevissimum tempus contraham, non ultra biennium protraho. Ergo Joannes Damascenus vitam Tarasii Patriarchæ commensus, F eodem cum Tarasio anno, vel circa eadem tempora mortem oppetiit. Ergo anno Christi 806 post Nicænam secundam Synodum anno 17, post Copronymianam Synodum, in qua tamquam demortui, ut nos opinabamur, mentio fiebat, anno 51. Post Stephani junioris martyrium anno quadragesimo, tum ferme, cum Bysantius Stephanus Stephani ejusdem res gestas scripto mandabat. Quare, si potuit Stephanus Bysantinus Vitam Stephani martyris scribere, potuit et Damascenus. Id tamen si propter ætatem liceret, propter alia tam multa in medium allata certo non licuit. Scio Damascenum plenum ætate et summa senectute confectum, tamquam qui centenario major obiit, sibi mortem non maturasse ; at ad ista tempora pervenisse, vellem, alii dicerent : ego valde suspensus animo sum. Vah ! quomodo me ex hac turba expediam ?

cum fragmentum anonymi Sancti nostri

51 *Hic sistit Leo Allatius, suamque desuper sententiam reticens, mihi nodum solvendum relinquit. Verum, ut breviter rem conficiam, stat firmiter Chro-*

AUCTORE M. S.

Chronotaxi præcedenti inhærere, nec propter hoc Vitæ S. Cosmæ fragmentum, cum aliunde Vitam integram habere nequeam, sententiam deserere, est animus, cumque anonymum hunc Sancti nostri biographum, ut ineptum fabulatorem Lequienus habeat, tantum, equidem mihi injecit scrupulum, ut eumdem sine vade idoneo sequi displiceat: imo quidquid citatus biographus de S. Tarasia profert, fabulosum plane ut judicem, hisce rationibus inducar: altum imprimis de prædictione hac in Vita S. Tarasii Patriarchæ, quamvis prolixa ea sit et oratorie scripta (ut videre est in Opere nostro tom. III die XXV Februarii) est silentium, nec minimam Sancti nostri Ignatius Episcopus Nicænus S. Tarasii biographus facit mentionem; nec horum meminerunt Damasceni Vitæ scriptor, ac Constantinus Acropolita; imo vero citatis S. Cosmæ biographi verbis refragantur, quotquot Sanctum nostrum ab Joanne Hierosolymitano Patriarcha, cui annus Christi 735 extremus fuit, Episcopum consecratum edicunt, a quibus sine apertissimo fundamento, cujus B vix umbram citatum fragmentum habet, recedendum haud reor.

biographi reliquæ

52 Cum enim Sanctum nostrum circa annum Christi 674 natum, circa 730 monachum et circa 735 Episcopum conspexerimus, qui potuit anno 804 etiamnum in vivis egisse? Quod tamen, si vera scripsit biographus, consequens sit oportet, ac proxime citato anno S. Cosmas annum ætatis suæ 130 emensus fuisse debuit: nec hic sistit, sed secundum eumdem, ut videtur, Secessit postea Cosmas Byzantio, venit Romam, dein Egyptum appulit, ac tandem Sabæ monasterium revertitur. Quæ omnia fabulam sapere, quisque facile perspicit. Insuper his obstat, quod supra num. 20 diximus, ac liquido probavimus, nempe Joannem Damascenum anno 730 Damasci floruisse, solidissime Iconoclastarum hæresim confutasse, ac quinquagenario fuisse majorem, imo cum Damascenus ex calculo Papebrochii natus sit circa annum 676, Damasci etiamnum existens agebat ætatis suæ annum 54, qui cum anno Christi 730 C coincidit, huic si addamus annos reliquos, anno 804 annum ætatis suæ 128 Damascenus aget, eique illum diu supervixisse, si stet anonymi Chronologiam digerendi ratio, reperiemus.

chronotaxi refragetur.

53 Ad hæc Sancti nostri biographum falsum esse, liquido satis probat Lequienus in Vita S. Joannis Damasceni pag. XXIII his verbis: Joannem Damascenum, inquit in Annotatione secunda, ultra pseudosynodum Copronymi, quæ anno Christi 754 habita est, ætatem exporrexisse certo certius habemus ex ejus, quæ in Vita Stephani Junioris Martyris (apud Surium 27 Novembris pag. 638) memorantur, scriptis adversus bellam hanc Synodum, illiusque duces. Ante septimam vero Synodum generalem ipsum obiisse, ejusdem sacræ Synodi acclamationes innuunt; quoto vero anno, obscura res est. Nullum quippe monumentum exstat, unde id possimus expiscari. Hæc simul Allatii conjecturas, quibus Damascenum ante pseudosynodum Copronymi obiisse, ostendere conatur, enervant, Damascenumque eo tempore in vivis egisse demonstrant; nec juvant Allatium, ea, quæ D ex Theophane, ut conjecturas suas firmet, adducit: Theophanes enim Damascenum (vivumne, an mortuum reticet) a pseudosynodo anathemate percussum scribit, quod æque in vivum ac in mortuum eructare potuerunt conciliabuli actores; imo in vivum eructasse, ex Vita S. Stephani elucet, dum Damascenus episcopos in dicto conciliabulo figurantes ἐπισκότους, id est, tenebricosos, imo ventris mancipia helluones, qua fervidus fidei defensor appellat. Nec posunt eidem, quæ desuper citat, nempe Synodum Nicænam II Act. 6, Nicephorum, Zonaram, et Cedrenum: hi enim plus Theophane nil dicunt, tantumque anathematismos exprimunt, qui, ut novimus, et exempla obvia confirmant, in vivum æque ac defunctum cadunt.

§ IV. Gesta Sancti nostri episcopatus tempore in obscuro sunt: annus illius emortualis utcumque figitur: ac in sepulturæ locum inquiritur.

E

Anno 734 vel sequenti Sanctus

Ex dictis ergo colligitur, Sancti nostri episcopalis, non autem archiepiscopalis, ut perperam ad marginem notat Corderius in Catena LXV patrum Græcorum in S. Lucam pag. 92 num. 31, dignitatis initium anno Christi 734 vel 735 collocandum esse; at exacte computari nequit, quot annos apostolicis laboribus impenderit, quibusve virtutibus speciatim inclaruerit, cum de toto episcopatus tempore parum ad nos pervenerit: pauca enim illa, quæ Lequienus in pontificum Majumensium Catalogo de Sancto nostro adfert, ex Damasceni biographo hausisse se profitetur; quæ vero Allatius supra citato fragmento subnectit, nempe: Secessit postea Cosmas Byzantio, venit Romam, deinde Egyptum appulit, tandem Sabæ monasterium revertitur, clarus ubique miraculis, cum loco præesset Stephanus Cosmæ fratris filius, a quo et F Joannem Damascenum paulo ante e vita migrasse audit, undenam habeat, non exprimit; suspicor tamen, eum hæc compendiose ex Sancti nostri descripsisse biographo; cum hujus verbis ea subjungat, quæ quidem, licet chronotaxim rejecerimus, subsistere queunt, quamvis eo, quo ab Allatio locantur tempore, contingere non potuisse, modo supra viderimus; illa ergo quæ Sanctus noster Majumenæ præsidens ecclesiæ gessit, quæque usque ad nos pervenerunt, subjungo, et a consecratione exordior.

dignitatem invitus admisit episcopatem:

55 Restitisse Sanctum hunc humilitate sublimem, ac ne super candelabrum poneretur, totis nisibus conatum fuisse, Menæa, Bucelinus, Damasceni biographus, aliique asserunt; verum quod humilitate declinare voluerat, precibus, ac præceptis victus tandem admisit, gregemque præclare gubernando, illius sese formam exhibuit ex animo. Num vero episcopus quædam scripserit ex iis, quæ supra vidimus, operibus, incompertum habeo; ast Joanni Damasceno hocce tempore auctorem fuisse, ut scriberet,

A *beret, ipse Damascenus in Præfatione suæ Dialecticæ, seu potius Operis Tripartiti, Sancto nostro dedicati, testatur : hæc enim in dicta Præfatione (cui hunc ipse titulum apud Lequiennum pag.* 3 *præfigit* : Religiosissimo et venerabili in Deo patri Cosmæ sanctissimo episcopo Majumæ Joannes minimus Monachus, et Presbyter in Domino salutem) *in hanc rem habet circa medium :* Quamobrem per vos obediens Christo, qui Pontificis in vobis munus exercet, mandatis obtempero ; *ac quibusdam interjectis, sic concludit :* Quapropter obsecro vos, venerandi in Christo patres, ut præceptis vestris obsequuto mihi veniam concedatis, benevolique faveatis, ac pro ea, quam vobis exhibeo, obedientia, vestras vicissim preces rependatis. *An ita in reliquis S. Joannis Damasceni operibus sanctus Præsul partem suam habuerit, quamvis continua hi Viri fuerint amicitia conjunctissimi, asserere, monumentis debitis destitutus, non ausim.*

B *quibus vero præcipue virtutibus S. Præsul effulserit,*

56 *Virtutes quod attinet, quibus Sanctus Pontifex inclaruerit, quas præ reliquis commemorem, non habeo; ast Apostolico Virum hunc exarsisse zelo, ac virtutum omnium vivum se exhibuisse exemplar, nemo ambiget, modo ad ea, quæ supra ex Damasceni biographo et Constantino Acropolita produximus, advertat; nec dubitandum videtur, quin Sanctus Antistes noster, de cujus rebus in episcopatu præclare gestis pauca dumtaxat nobis antiqui reliquere, amplexus sit eum, qui secundum doctrinam est, fidelem sermonem, ut potens esset, exhortari in doctrina sana, et eos, qui tum temporis maxime contradicebant, iconoclastas nempe, non sine fructu redarguere. Quænam vero Sanctus noster Byzantii, Romæ ac in Ægypto patrarit, quave de causa hæc loca visitarit, dicendo non sum, uti etiam quibus, si fides Sancti nostri biographo, aut forte Allatio, iis omnibus in locis inclaruerit miraculis, cum de tota vitæ episcopalis serie, ut modo dixi, paucissima ad nos devenerint. Utrum vero Sanctus noster prophetico spiritu quædam prædixerit, quamvis id biographus* C *asserat, unde probem, aut improbem, non habeo ; vaticinium S. Tarasio factum cum Chronotaxi nostra ac aliorum non cohærere supra indicavi. Latius igitur isthæc monumentis destitutus exhibere non valeo : quapropter ad alia, sed æque incerta, propero, ac annum Sancti nostri Episcopi emortualem utcumque figendum, qui certo grandævo, ac virtutum manipulis onusto contigisse debuit, licet quædam jam in antecessum huc pertinentia ex Allatio prælibaverimus inquiro.*

uti et quo anno obierit, monumentorum defectu nescitur :

57 *Annum* S. Cosmæ *inter mortales supremum nec signant, qui de illo agunt, nec quidquam suppeditant, unde eum eruamus, si unum excipias Allatium, aut forte Antistitis nostri biographum, qui eum Damasceno supervixisse asserit. Verum nec Damasceni annus emortualis plane compertus est : Allatius enim eumdem ante pseudosynodum Copronymi obiisse non levibus, ut ipse ait, conjecturis putat; ast leves equidem has fuisse, supra vidimus, ubi etiam anonymum biographum vitam Sancti nostri, uti et Damasceni plus æquo produxisse existimavi, non ita tamen, quin, si quis in re maxime obscura lucis quid attulerit, huic meæ opinioni, vero mihi visæ similiori, vale sim dicturus. Cum ergo Damascenus ultra pseudosynodum Copronymi, quæ, ut Baronius ait, anno Christi* 754 *celebrata est, vitam protelarit, et ante septimam œcumenicam seu Nicænam II, quæ anno Domini* 787 *habita est, diem extremum clauserit, ac ultra centum, imo* 104 *annis in vivis perstiterit, natusque sit, ut supra dixi, sub annum* 676, *annus emortualis verosimilior ipsi fuit Christi* 780 *post conciliabulum Copronymi* 26, *et* 7 *annis ante Nicænam Synodum secundam : cui calculo Papebrochius, Joannis Damasceni Acta* VI *Maii illustrans, omnino concordat.*

AUCTORE S. D.

58 *Hæc, si sic habent, ad annum sancti nostri Antistitis inter mortales supremum eruendum, haud parum lucis adferunt : cum enim Sanctus noster Damascenum fratrem uno, alterave anno nativitate præcesserit, ut ex Constantino Acrapolita habemus, nosque ideo annum eidem natalem statuerimus circiter* 674, *cumque Sanctus noster a Stephano Joannem Damascenum paulo ante e vita migrasse audierit, ut Allatius ait ; consequens fit,* S. Cosmam *Damascenum fratrem ætate superasse, ac anno Christi* 780, *qui Damasceno supremus fuit, supervixisse, forteque anno* 781 *diem clausisse extremum, ac annum ætatis suæ* 107 *attigisse : quamvis autem annum hunc pro certo emortuali non venditem, eo tamen inter densissimas hasce tenebras plausibiliorem non reperio, solitis chronotaxeos adjumentis, ac præcipue Sancti nostri in episcopali cathedra successorum Catalogo prorsus destitutus.*

probabilior tamen annus 781 assignatur ;

E

59 *Sancti porro hujus anno emortuali utcumque fixo, inquirendum superest, an Majumæ, an alibi terrarum de corporis ergastulo Sanctus hic ad cœlum evolarit, sepulchrumque nactus fuerit ; dubitarunt ea de re Majores nostri, nec ego, ubi firmum pedem figam, reperi ; en primo Majorum nostrorum sententiam, quam occasione S. Joannis Damasceni nobis exhibent in Appendice ad diem* VI *Maii Tomo ejusdem mensis septimo pag.* 614, *ubi hæc leguntur :* Pag. 119 num. 9 adde... Joannes quidem Phocæ, cujus Hodæporicon sacrum in limine hujus 2 tomi posuimus, describens Lauram, et ecclesiam Sabaïtarum, qualem ipse reperit anno MCLXXXV, ac denique ipsiusmet sancti patris Sabæ sepulchrum : « Prope circumque illud, nec « non sub terra » inquit « spectantur sepulchra « sanctorum patrum, qui in eremo claruerunt, « cum quibus etiam videre est monumenta Cosmæ et Joannis, veterum Poetarum. » Verumtamen intra quatuor sæcula, per sacræ istius Lauræ tot jactationes transacta, a morte utriusque ad Joannis Phocæ adventum in Palæstinam, facile video, potuisse accidere, ut quorum istic monstrabantur cellæ, eorum quoque ibidem crederentur haberi sepulchra, τὸ μνῆμα etiam (quod originarie significat memoriale) non necessario accipi pro sepulchro, seu monumento sepulchrali, ex Homero moneor, Odys. ό, Μνῆμ' Ἑλένης χειρῶν, memoriale manuum Helenæ, celebrante.

æque incertus est

F

AUCTORE M. S.

sepulturæ locus.

60 *Modo in rem nostram* : Cosmam certe, ut mox dicemus, Majumæ episcopum deinde factum, credibile est cum decessoribus suis episcopis sepultum ; et si aliunde constaret, Joannem revera apud Sabaïtas tumulatum, potius censerem, id occasionem dedisse, cur ejus nomini adjungeret vacillans posterorum memoria, Cosmæ nomen ; sed et vicissim possemus suspicari de Joanne, si Cosmam constaret, præter usum moremque episcoporum, adeo procul a sua sede conditum esse, intervallo viginti quatuor aut plurium leucarum. *Ex his liquet Majores nostros num Majuma, num Laura S. Sabæ Antistitis nostri exuvias susceperit, incompertum habuisse : imo satis innuunt, has potius Majumæ adjudicandas esse, ac ibidem juxta episcoporum morem tumulatum Sanctum hunc fuisse suspicantur ; verum displicet hoc dubium Lequieno, qui propterea, eodem licet fere fundamento, ex Joanne Phoca adducto, nixus, decretorie resolvit Joannem Damascenum* B *æque ac Sanctum nostrum in Laura S. Sabæ diem extremum clausisse : ipsum audiamus in Vita S. Joannis Damasceni pag.* XXII *Nota* 2 *disserentem.*

quamvis enim Lequienus in Laura S. Sabæ

61 Doctissimi continuatores Bollandi, *inquit*, arbitrati sunt, *nempe Papebrochius in Commentario prævio ad Vitam S. Joannis Damasceni*, Joannem Damascenum, dimissa tandem Laura sancti Sabæ, et Palæstina, extremam vitæ partem peregre transegisse, idque duplici argumento probant. Primum est, quod Menologium Basilii, ut putant imperatoris, narret, Sanctum « ab imperatoribus hæreticis varie relegatum, et carceribus traditum, in pulchra confessione consummatum esse, sepultumque fuisse a discipulo suo. » Secundum est quod Palæstini nihil de ejus ætate et sepultura sciverunt, quod indicio est, eum ea in regione facto functum non esse. Ad primum quod spectat, sublestæ nimis fidei Menologiorum, Synaxariorumve narrationes sunt, quam ut eis sine discrimine fidem habeamus. *Sciverunt id sane Majores nostri, variisque in Opere nostro* C *locis ostenderunt ; at omnem eis denegare fidem certo noluerunt, præcipue cum alia in contrarium monumenta non obstant. Pergit Lequienus :* Copronymum convitia adversus Joannem scripsisse, dirisque eum devovisse synodus septima, Theophanes, et Stephani junioris Vitæ auctor testantur, de ejus exiliis alte silent, ut et Menæa ipsa Græcorum, quæ etiam eum a discipulo seorsim sepultum fuisse, ne quidem innuunt. Hoc habent dumtaxat eum in senectute uberi, anno ætatis suæ centesimo quinto (*imo quarto* ἔτη ἑκατὸν πρὸς τοῖς τέσσαρσι) vivere desiisse.

eum sepultum esse pro certo habeat,

62 At vero Joannem in Palæstina et in Laura S. Sabæ supremum diem obiisse, atque in eadem sepultum fuisse, teste longe locupletiore constat, D Joanne Phoca scilicet, in compendiaria descriptione Palæstinæ edita a Leone Allatio in Symmictis : nam hic auctor, qui seculo XII sub Manuele Comneno vivebat, asserit ævo suo monstrari solitum in monasterio S. Sabæ in templi atrio sepulchrum Joannis nostri Damasceni juxta sepulchrum ipsius S. Sabæ. « prope illud *(verba sunt Phocæ, ast a supra relatis parum variantia)* « circumque, nec non sub terra Sanctorum pa- » trum, qui solitariam vitam agentes, illustres » habiti sunt, unaque cum iis Sanctorum Cos- » mæ, et Joannis sepulchra spectantur. » Quid clarius? Quinam Sancti illi poetæ Cosmas et Joannes, nisi Cosmas Majumensis, et Joannes Damascenus, quorum carminibus, et canticis Orientales ecclesiæ personant? Jam insuper ostensum est, Damascenum nostrum affecta jam ætate Orationes de dormitione Virginis Hierosolymis habuisse : ut ex hoc etiam colligi possit, eum in Palæstina diem postremum obiisse. Nec refert, E quod de ejus sepulchro mentio non fiat in Vita Stephani Sabaitæ. Non enim in ea Vita aliorum præclarissimorum virorum, qui in eadem Laura defuncti sunt, sepulchra commemorantur, præterquam Joannis episcopi et Hesychastæ, qui ipsius Sabæ ætate florebat. *His subnectit Lequienus Damasceni corpus etiamnum integrum seculo* XIV *Constantinopoli fuisse servatum, qua in urbe eumdem sepulchrum nactum Papebrochius in Commentario ad Vitam ipsius prævio num.* 10 *arbitratur.*

Majumæ tamen eumdem sepultum vero suspicor similius.

63 *Licet ergo Lequienus pro certo habeat, Sanctos hos fratres* Cosmam *et Joannem Damascenum in monasterio S. Sabæ tumulatos esse, rationes illius nil ponderis iis, quæ num.* 59 *dicta sunt, addunt, cum voce* μνῆμα *deceptus verosimiliter sit : hanc enim vocem, aut ipsemet sepulchrum vertit, aut ab alio perperam ita versam reperit, cum eadem, ut supra diximus, originarie* memoriale *significet. Nec probat quidquam, quod ex Allatio aut forte Sancti nostri biographo supra adduximus,* F *nempe* tandem Sabæ monasterium revertitur, *cum eumdem inibi mortuum non exprimat. Præplacet ergo, ubinam Sanctus noster sepulchrum nactus sit, in incerto relinquere, quam divinando meipsum erroris periculo exponere, aut si divinare iu re maxime obscura liceat, magis Sanctum Antistitem Majumæ obiisse, ac sepultum esse arbitror, cum aut seipsum episcopatu abdicasse, nemo insinuet, aut, ut supra ex Majoribus nostris dicebam, credibile sit, eum cum decessoribus suis episcopis sepultum, nec præter morem, usumque episcoporum adeo procul a sua sede conditum esse intervallo viginti quatuor, aut plurium leucarum.*

DE

A D

DE BEATO DOMINICO LORICATO

CONFESSORE ORDINIS CAMALDULENSIS

SUAVICINII DIŒCESIS SAN-SEVERINATIS IN PICENO.

S. D.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

B § I. Beati cultus : memoria in Fastis sacris : gestorum compendium : quando et ubi natus sit : simoniace ordinatur : fit discipulus S. Petri Damiani. E

ANNO MLX.

B. Dominici in Suavicinensi monasterio

Oppidum Sancti Severini, Italice San-Severino, eodem fere loco, quo olim Septempeda exstitit, anno 1198 instauratum, Potenzæ seu Potentiæ fluvio, sex a Tolentino, sedecim a Macerata, et fere duodecim a Camerino milliaribus, inter exsurgentes hinc inde montes adjacet, suam, quam modo habet, S. Severino, istiusmet loci olim antistiti, debens nomenclaturam. Ad hujus oppidi, anno 1586 a Sixto V episcopali sede condecorati, diœcesim a Camerinensi mox translatum est Suavicinium, seu, ut hodie dicunt, Sannicinum, celeberrimum olim omni disciplinarum genere Ordinis Camaldulensis una cum adjuncta eremo monasterium; et quidem, si credimus Annalibus Camaldulensibus, qui anno MDCCLVI auctoribus J. B. Mittarellio et D. A. Costadono haud parvo orbis litterarii emolumento Venetiis C prodiere, constructum fuit anno circiter MXLVIII ab ipso Petro Damiano, Ordinis Camaldulensis propagatore longe meritissimo, juxta Suavicinam, unde una cum eremo denominatur, rupem, teste in Vita Petri Damiani cap. VII Joanne Laudensi, 10 circiter ab urbe S. Severini et totidem a Fabriano milliaribus. Qui fusiorem hujus monasterii, adjunctæque olim a Damiano eremi notitiam desiderat, adeat præfatos Annales Camaldulenses, ac crebro in iis citatum Turchium canonicum Apyranum; nobis enim sufficerit locum more nostro aliquatenus indigitasse.

culti, et a martyrologis, hic recitatis, memorati,

2 In præfati itaque monasterii, quæ hodie ex eodem sola superest, ecclesia, uti sæpius in visitationibus suis, de quibus infra § III, agnovere episcopi San-Severinates, sacrum Dominici Loricati, qui eidem monasterio, ut infra videbimus, a Damiano præpositus fuit, corpus asservatur, cultuque illic in Ordine Camaldulensi et apud vicinos populos, trium præsertim castellorum : Apyri, Fieani, et Vallis Castri, gaudet antiquissimo, uti § III videre est. Meminere passim hujus Beati Fasti Benedictini, ipsumque etiam Martyrologium Romanum hodiernum hisce verbis : Eodem die, nempe pridie Idus Octobris, depositio beati Dominici Loricati. Prolixiora hujus elogia videri possunt in prædictis Fastis, et apud Ferrarium in Catalogo Sanctorum Italiæ ad hunc diem.

gestorum synopsis

3 Porro Dominici Loricati gesta cunctos hæc legentes in stuporem rapiant, necesse est; imo nisi Petrum Damianum, Sancto huic non modo synchronum, sed etiam ejusdem quodammodo contubernalem ac magistrum spiritualem, scriptorem nacta essent, fidem prope excederent. Narrat hæc Damianus occasione mortis Rodulphi episcopi Eugubini epistola XIX ad Alexandrum II Pontificem, collecta majori ex parte ex epistolis ad varios de Dominici gestis antea datis; ubi, antequam Vitam hujus conscribere F incipiat, hæc præmittit : Vir itaque Dei Dominicus pater et dominus meus ante annum defunctus est, cujus Vita si scribatur, vereor, ne fortassis a quibusdam fratribus incredibilis judicetur. Sed absit a me mendacium scribere. Nam qui veritatem pro viribus veraciter colo, commentum fallaciæ non admitto. Neque enim illud nos latet Apostoli, quod cum præmisisset : « Si Christus non resurrexit, inanis est ergo prædicatio nostra ; » præsto subjunxit : « Invenimur autem et » falsi testes Dei, quoniam testimonium diximus » adversus Deum, qui suscitaverit Christum, » quem non suscitavit, si mortui non resurgunt. » In quibus apostoli sententiæ verbis, ut non diutius immoremur, in promptu lector intelligit, quoniam, qui vel Deum vel Dei servum mirabile quid fecisse, confingit, non modo fabricati præconii præmium non meretur, verum etiam adversus eum, quem laudaverat, falsum testimonium protulisse

AUCTORE S. D. protulisse convincitur. *Unde Loricati Acta quantumvis stupenda, fide tamen dignissima esse, vel ob solam Damiani authoritatem comprobatur.*

e tabella, 4 *Ut vero curiosus lector totius Vitæ prout a Damiano scripta est, statim ab initio hujus Commentarii compendium habeat, et, quæ inferius dicentur, clarius intelligat, tabellæ, quam Faventiæ anno* 1676 *excusam Andreas Vallemanius Camaldulensis SS. Hippolyti et Laurentii Faventiæ abbas in ecclesia Sancti* Dominici *appendi jussit, exemplar, ab eodem prædecessoribus nostris transmissum, hic exhibeo, ut sequitur.*

Dominicus Loricatus ord. Camald.
in flagella paratus. Psal. 37.

Dominicus a lorica ferrea, qua ad carnem præcinctus jugiter erat, Loricatus dictus, clericatus in ordine Deo militavit : dein monachum induit : arduum austerissimæ vitæ, tamquam bellator intrepidus, arripuit institutum. Tota ejus vita prædicatio et ædificatio ; doctrina erat et disciplina, B ac unius cum triplici hoste conflictus ; corde et corpore valide præmunito. Duobus ferreis circulis erat in ipso corpore cinctus ; duobus per brachiorum armos arctatus, totidemque in cruribus et coxis ; altera insuper lorica, sindonis more, substrata lateribus.

indefessum ejus orandi studium, 5 Vigiliæ, inediæ, aliæque asperitates adeo fuere graves, et diutinæ, ut mirum sit, advivere potuisse. Vix ulla dies transiit, quin duo psalteria modulando, utraque manu virgis armata, nudum corpus allideret incessanter. Et hoc quidem remissiori tempore. Crebro centum annorum suscepit pœnitentiam : nempe, trecentum mille disciplinarum ictus, una cum modulatione, ac meditatione centum quinquaginta psalmorum, bis decies repetita : eamque intra sex dies explebat. In Quadragesimalibus vero circulis pœnitentiam mille annorum suscipiens, eodem complebat tempore. Sæpe duo psalteria, stando continuabat ; ita ut neque interim sederet. nec vel ad momentum a percussionibus, incredibili mentis fervore, C cessaret.

asperum vitæ genus : 6 Extensis in modum crucis brachiis, ne quidem paulisper deponens, orabat plurimum. Consueverat etiam, ad omnes totius psalterii quindenos psalmos centies genua flectere cum illo ferreæ vestis pondere. Cum autem ista perageret, nocte vel die dormire non vacabat ; sed dum genua flecteret, contingebat aliquando, caput terræ deponeret : et sic nudo repente somnum obrepere ; quo solo contentus erat. Divinus ignis, in ejus pectore jugiter æstuans, non sinebat, a spiritualis exercitii labore quiescere. Incurva senectus licet eum deprimeret, et crebris languoribus contabesceret, semper tamen invictus, indefessus. Indifferenter omnes corporis partes flagellis cædebat, etiam caput, oraque ipsa. Ideo vultus ejus, scopis ita attritus, ac sulcantibus quibusdam vibicibus livefactus videbatur, tamquam si pila fuisset contusus. Sanctus senex, laboribus jam attritus, atterere se voluit usque in finem.

D *Petri vero Damiani de corpore defuncti sollicitudinem,* 7 Sexta itaque feria per continuum diem vix desiit, vel modulandis psalmis insistere, vel corrigiarum se ictibus flagellare. Nocte vero cœpit gravioribus stomachi, capitisque cruciari doloribus. Tandem post decursum nocturnæ synaxis officium, post matutinos hymnos, cum prima jam hora a fratribus, qui aderant, sibi cantaretur, pridie Idus Octobris, A. D. 1061 obiit, abiitque virgo in cœlum. Ne sacrum ejus corpus a vicinis monachis (Vallis Castri) raperetur, in eadem, in qua defunctus erat, cellula, defossa humo, celeriter obruerunt. Sed nona die, altera sancta Dominica, e Roma ad eremum illam adveniente S. Petro Damiani Cardinale (sub cujus disciplina militaverat) ejus jussu inde sublatum, sanum, illibatumque repertum, eadem die reverenter fuit in capitulo reconditum ; postea supra altare in pariete in ipsa ecclesia ad radices montis Sauuicini.

et de virtutibus æstimationem edocente exhibetur. 8 Adeo erat in sanctitate sublimis, ut eum diceret ipse S. Petrus Damiani, doctorem meum, magistrum meum, dominum, ac illuminatorem meum. Inclyte Christi miles, vere tota hæc vita E facta est tibi parasceve crucis ; at in altera festivus, et splendidus æternam celebras gloriam resurrectionis : ferrea Lorica eras hic præcinctus ; nunc vero niveis angelicæ gloriæ vestibus decoraris ; et victoriarum tuarum titulis ornatus æterna laude triumphas. Ex S. Petro Dam. lib. 1, ep. 19, lib. 6, ep. 30, lib. 7, ep. 19. *Ita tabella hæc ; verum, utrum annum* 1061 Dominici *emortualem recte assignet, infra examinabitur : modo lubet a Beati natalibus rerum gestarum seriem chronologicam exordiri.*

Annus illi natalis non 995, 9 *Mittarellius tom. I Annalium Camaldulensium pag.* 197 *et sequenti cum Jacobillo tom. II Sanctorum Umbriæ pag.* 336 Loricatum *anno circiter* 995 *in lucem editum asserit his verbis :* Dominicum postea Loricati agnomine donatum, ortum circa annum nongentesimum-nonagesimum quintum tradit Jacobillius ; id sine authoritate assertum fuisse a Jacobillio scribit Octavius Turchius F canonicus perinsignis collegiatæ ecclesiæ Apiri, et eruditus vir, amicissimus noster, qui 1749 vitam ejusdem Sancti Dominici exaravit. Verum cum ex una parte et ipse Turchius intra decennium illud, quod interfluit ab anno 990 ad 1000 nativitatem constituat Dominici ; ex altera autem Dominicus sexagesimum excessisse vitæ annum clare dicatur a Damiano, hic enim postquam contra sedentes in divinis officiis opposuisset exemplum Gezonis sexagenaria jam circiter ætate grandævi, subdit : « alius quoque nobiscum fuit » ætate provectior, qui jure Dominicus vocaba» tur ; » conficitur, ipsum Dominicum, qui obiit anno 1060 superasse eo anno sexagenariam Gezonis ætatem, et attigisse circiter sexagesimum quintum vitæ annum ; ergo præterpropter hunc annum 995 in lucem editum ipsum fuisse, Damiani authoritate comprobatur. *Ita ille.*

sed hoc prior aliquis; 10 *Et revera* Dominicum *anno* 1060 *obiisse cum Mittarellio infra sustinebimus, verum, dum*

obiit

AUCTORE S. D.

A *obiit, sexaginta quinque dumtaxat annos habuisse, adeoque anno præter propter* 995 *natum esse, ex Damiano minime videtur constare; nam, prætterquam quod Damianus in textu supra a Mittarellio adducto omnino sileat, quantum Dominicus Gezonis ætatem superaret, nec ullibi, quo anno natus sit, exprimat, aliis in locis plures ei annos tribuere videtur; in Vita enim* Dominici *num.* 6 *ita scribit:* Nunc ad Dominicum, de quo cœperat, sermo recurrat. Enimvero, cum hunc jam et incurva senectus deprimat, etc.; *et num.* 11 *in Epistola ad Joannem priorem, dum juvenculum quemdam fratrem in exemplum proposuisset, mox subjungit:* Habemus et alterum provectioris ætatis, incurvum videlicet senem, et ut tibi secrete confitear, hic Dominicus est. *Si igitur Mittarellius Annalium tom. I, pag.* 420, *ut probaret, S. Romualdum amplius septuaginta annos vixisse, contra Bollandum inter alia hoc insolubili, ut ipsi videtur, recte utatur argumento, quod Romualdus a Damiano*
B longævus decrepitæ senectæ *dicatur, et nobis tuto concludere licet,* Dominicum Loricatum, *quippe quem idem Damianus* incurvum senem, et quem incurva senectus deprimit, *appellet, amplius sexaginta quinque annis, nihil in contrarium faciente, vixisse, ac proinde, cum anno* 1060 *obierit, dudum ante annum* 995 *natum fuisse.*

neque Fulginium Dominicus Loricatus,

11 *Progenies* Loricati, *uti et natale ejus solum defectu monumentorum omnino nos latent. Asserit quidem Jacobillus loco supra citato, Luceoli natum esse* Dominicum, *ea fortasse ductus ratione, quod* Dominicus *jam monachus effectus eremum Luceoli, teste Damiano, primo incoluerit, verum, ut unusquisque videt, potuit æque facile* Dominicus *ex loco quodam vicino aut etiam remotiore, quam ex ipsa Luceolensi civitate et natales trahere, et Luceolensem eremum petere. Unde, cum Damianus nuspiam natalis Beati hujus soli meminerit, nec ipse Jacobillus ullum, quo assertum suum confirmet, argumentum adducat, huic ejus sententiæ, utpote meræ conjecturæ parum fidimus. Erravit plane Angelus*
C *de Nuce, dum in Notis ad Chronicon Cassinense Leonis Ostiensis lib.* II *pag.* 272, *num* 5 Loricatum *Fulginii natum patre Joanne, matre Ampa scribens, hunc manifeste, uti advertit tom. I pag.* 198 *laudatus Mittarellius, confundit cum Dominico Sorano, qui Fulginii ortum habuit.*

sed Dominicus Soranus,

12 *Hoc licet etiam tom. IV Annalium pag.* 376 *animadvertit Mabillonius,* Loricatum *tamen a Sorano haud satis distinxit; nam ibidem loquens de beato Amico eremita ita habet:* Beatus Amicus eremita, qui tunc in monasterio Sancti Petri de Avellano, quod Sanctus Dominicus Loricatus exstruxerat, Casinatibus concessum, demorabatur. *Idem asserunt Ciarlantus mem. hist. Samnii lib.* III *pag.* 254 *et Lubinus Notitiæ abbatiarum pag.* 36; *verum, ut recte loco supra citato habet Mittarellius:* Loricatum nescimus umquam exiisse fines Umbriæ et Piceni, sed semper vel Luceoli vel in monasterio Sanctæ Crucis de fonte Avellano vel in illis Conjunctuli vel Auximi vel in Suavicina eremo commoratum fuisse; adeoque scimus ad ipsum non spectare constructionem monasterii Sancti Petri de Avellano positi in territorio Triventino, ubi proprius vixit Dominicus Soranus, qui teste Alberico monacho Casinensi in ejus Vita paulo ante ejusdem obitum scripta apud Gastolam Hist. Casinen. p. I pag. 238 „ rogatus a Burello majore in Sangro con„ struxit cœnobium, quod ab enormi arbore „ Avellana, quæ juxta olim constiterat, Sancti „ Petri de Avellana nuncupationem accepit. „

natale solum habuit.

13 Æquivocum Avellanæ nomen erroris Mabillonio et cæteris ansam præbuit, sed Avellanæ, quam incoluit Dominicus Loricatus, titulus erat Sancti Andreæ, vel Sanctæ Crucis, non autem Sancti Petri. Præterea Amicus eremita anno 1039 jam habitabat in monasterio Sancti Petri de Avellana, ubi eo anno divinitus rescivit obitum Hugonis abbatis Farfensis, quod dotatum atque constructum jam fuerat a Burello anno 1026. Spectat ergo ipsius cœnobii fundatio ad Dominicum Soranum, qui defunctus fuerat anno 1031, E
non ad Loricatum, qui iis annis nondum exierat ab eremo Luceoli, in qua, teste Damiano, „ per plurimos vixit annos „ ab ea non egressus, nisi tempore, quo Petrus Damiauus Fontis Avellanæ præfecturam susceperat, post annum nimirum 1043, *ut infra dicetur.*

Simoniace ordinatus,

14 *Porro* Dominicus, *teste Damiano, post aliquot annos in clericatu seculari exactos simoniace, data episcopo a parentibus ejus hircinæ pellis alutha, in Sacerdotem ordinatus, ut hanc labem elueret, monachum induit, ac eremiticam vitam amplexus est: hæcque omnia a Mittarellio, si recte annum* 995 *natalem* Loricati *statuat, recte quoque anno* 1025 *innecti, exinde probatur, quod ante trigesimum ætatis annum, id exigente illius temporis ecclesiæ disciplina, (vide Thomassinum de nova et veteri ecclesia disciplina pag.* I *lib.* II *cap.* LXX *num.* 1) *modo punctum hoc simoniacus episcopus observarit, sacerdotio initiari nemo licite posset, ac* Dominicus *presbyter eo modo effectus haud diu post, (nondum enim, ut ex Damiano numero sequenti citando constat, Missam celebraverat) scelere mox agnito, monachum induisse videatur. Utrum vero Simoniacum hoc* F
pactum, conscio vel inscio Dominico, *initum fuerit, modo dispiciamus.*

ac criminis patrati conscius monachum eremitam

15 *Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ, et Lectiones breviarii monastici, quibus nonnulli alii adstipulantur, inscio* Dominico *a parentibus episcopum corruptum fuisse, affirmant. Conscium fuisse, tradit Jacobillus; verum, priusquam litem hanc decidamus, juvabit ipsum audire Damianum, qui ita habet:* Dominicus itaque, cum esset in sæculo clericus, quia tunc simoniaca vigebat hæresis, quæ et nunc utinam prorsus esset extincta! ut præsbiter fieret, a parentibus ejus data est episcopo hircinæ pellis alutha, quia, sicut Apostolus ait: Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, hæc una beati viri culpa multorum bonorum probatur extitisse materia, nam hoc pavore perterritus, contempsit sæculum, induit monachum, arduumque mox eremiticæ vitæ tamquam bellator intrepidus, arripuit institutum. Sed quia male promotus est, donec advixit, sacrosancti

AUCTORE S. D.

crosancti altaris usurpare ministerium non præsumpsit. *Hanc unam, ut loquitur Damianus, Beati Viri culpam, quamquam non de proprio, sed de aliena, parentum videlicet, explicari posse loco supra citato scribat Mittarellius, cum equidem Damianus, qui alioquin totus in* Dominici *laudes effunditur, eumdemque aliis in exemplum proponit, hanc ab eo labem, quod facile ei fuisset, haud abstergat, simoniacam hanc largitionem et conscio et consentiente Dominico, maxime* quod tunc simoniaca vigebat hæresis, *peractam fuisse, cum Jacobillo existimamus.*

in Luceolensi probabilius monasterio induit.

16 *Ubi autem* Dominicus *primum monachum induerit, nusquam reperio; verum cum Damianus, postquam* Dominicum, *monachum jam effectum, arduum mox eremiticæ vitæ institutum arripuisse narravit, de eremo Luceolensi, ac disciplina ibidem vigente sermonem mox subjungit, et in eadem eremo* Dominicum *sub magisterio Joannis de monte Feretro per plurimos vixisse annos, diserte scribat, Jacobillus* Dominicum *in ipso Luccoli monasterio eremiticæ vitæ fundamenta primum posuisse, haud infundate tradit.* Putat tamen Turchius, *uti tom. I Annalium pag.* 417 *scribit Mittarellius,* qui ea loca lustravit, monasterium Sancti Nicolai prope Cantianum fuisse locum incolatus Sancti viri, ex quo se receperit mox in proximam Luceoli eremum. Oppidanorum etiam traditio fert, in parvo monte pone ecclesiam supra dictam Sancti Nicolai, antiquitus decem et octo monachos in totidem cellas inclusos vixisse, eique ecclesiæ monasterium contiguum adhæsisse, atque illius cœnobii memoriam apud Damianum exstare; et revera visitato monte, quem incolæ Colmetranum appellant, reperit idem Turchius parvas plateas circa ipsum montem, super quas veri speciem habet, consurrexisse cellas ipsas; *ita ut hæc Turchii sententia haud omnino improbabilis videatur.*

indeque multos post annos, non vero ante annum 1043,

17 *Ut ut autem se res habeat, id certi ex Damiano habemus,* Dominicum *post multos annos in Luceolensi eremo sub disciplina Joannis de monte Feretro exactos, solitudinem Avellanensem, ut ibidem sese ipsius Damiani magisterio subderet, petiisse; hancque* B. Dominici *transmigrationem ante annum* 1034 *fieri haud potuisse, contra Jacobillum, qui hanc novem annis citius ponit, prætendit Mittarellius Annalium tom. II pag.* 88 *in hunc modum :* Ante præsentem annum, *nempe* 1043 Dominicus Loricatus, qui primum « plurimos annos vixit » sub magisterio sancti Joannis de monte Feretri » et tantum longe post » eremum Luceoli, eodem Joanne permittente, dimisit, non potuit Damiano adhærere in solitudine Avellanensi; eo enim anno se disciplinæ Damiani subjecit, quo tamquam « monachus Abbati » et tamquam « cliens se subjugaret, » id quod intelligi nequit, nisi postquam Damianus habenas suscepit regiminis cœnobii Avellanensis.... quare Jacobillius non est audiendus, qui scribit transmigrationem hanc Loricati accidisse anno 1034, quo, ut satis abunde probavimus, Damianus vix vel recens sæculo valedixerat, et prima dumtaxat vitæ monasticæ rudimenta excipiebat in cœnobio Avellanensi; melius Turchius qui adventum Loricati ad fontem Avellanæ refert ad annum 1044. *Hæc Mittarellius..*

ut ex Prologo Vitæ S. Romualdi, quam scripsit Damianus,

18 *Et reipsa Damianum anno* 1043 *nec post sequentem solitudinis Avellanensis regimen suscepisse, sequentia evincunt argumenta : tempore, quo Damianus in monasterio San-Vincentiano existens Vitam sancti Romualdi conscripsit, tria fere lustra seu quindecim anni (quæ nescio, qua ratione Rubeus ad tredecim contraxerit) a Sancti hujus obitu excurrerant, ut in Prologo Vitæ ejusdem, quam Bollandus ad diem* VII *Februarii edidit, ipsemet Damianus testatur : unde, cum Sancti Romualdi obitus ad annum* 1027 *communiter referatur, sequitur, si quindecim annos superaddas, annum, quo Vitam sancti Romualdi scribebat Damianus, fuisse ipsius ævi* 42 *: jam vero cum Damianus non nisi post reformationem in monasterium Sancti Vincentii introductam, inde revocatus fuerit a proprio abbate, hocque mortuo, ut diserte in Vita Damiani, quam ad diem* 23 *Februarii Henschenius edidit; testatur Joannes Laudensis, præfecturam eremi Avellanensis dumtaxat assumpserit, hoc ante annum* 1043 *fieri vix potuisse, nemo non videt.*

et ex binis hujus ad Gebehardum archiepiscopum Ravennatensem epistolis evincitur

19 *Exstitisse vero præfatæ eremi seu priorem, seu, ut mavis, abbatem ante mortem Gebehardi archiepiscopi Ravennatis, probant binæ, quas ad eumdem dedit ipse Damianus, epistolæ, in quarum priori ita scribit :* Pauperculum locum ad regendum suscipiens, qui prius per memetipsum solummodo pauper extiti, nunc per tot pauper effectus sum, quot regendos suscepi. *Obiit autem prædictus Gebehardus anno* 1044, *uti in sepulchrali ejus in monasterio Pomposiano marmoreo lapidi insculpta inscriptione, quam part.* II *Pontificum Ravennatensium pag.* 97 *et sequenti exhibet Andreas Agnellus, et Muratorius tom. II part.* I *pag.* 207 *recudit, legitur. Hinc pariter consectarium fit, quod supra diximus, non potuisse Damianum eremi Avellanensis regimen post annum* 1044 *adire, imo, si Bollando credimus, qui prædictum Gebehardum* XVI *Februarii die ejusdem anni* 1044 *in Commentario prævio ad Vitam Sancti Petri Damiani supra citato obiisse scribit, vix amplius dubito, quin Damianus jam anno præcedenti, ut etiam vult Mittarellius, præfatæ eremi regimen subierit.*

sese ad Damianum conferens, anno mox dicto,

20 *Hoc jam posito, cum Damianus, dum* Dominicus *ipsum accessit, ut loco supra citato Mittarellius contra Jacobillum recte probat, abbas loci revera esset, non potuit hæc* Dominici *transmigratio ante annum* 1043 *statui. Utrum vero Mittarellius sicuti et Damiani prælaturam, ita et hanc* Dominici *transmigrationem anno mox dicto recte innectat, ex infra dicendis patescet ; prius autem ipsum audiamus Damianum, qui Opusculi* L. *cap.* 14 *ad Blancam comitissam ita scribit :* Utinam daretur tibi nunc dominum videre Dominicum, qui, quod imperitæ linguæ conamur officio, ipse efficaciori luculentissimæ vitæ doceret et informaret exemplo, Hic denique a tribus jam circiter annorum lustris lorica ferrea vestitur ad carnem, duobus autem ferreis circulis in corpore cingitur, duobus item per brachiorum armos arctatur.

A *hujus se disciplinæ subjecit.*

21 *Opusculum autem hoc Damiani ad Blancam ad annum* 1059 *referri debere ita demonstro : Nicolaus II sub finem anni* 1058 *in Pontificem electus seu ante, quod putat Mabillonius, seu post consecrationem suam, Romæ mense Januario anni sequentis peractam, quod probabilius cum Mittarellio opinor, Damianum, quem recenter episcopatu Velitrensi insignierat, Mediolanum ablegavit, ut hic grassantes Nicolaiticam et Simoniacam hæreses extirparet. Dum Mediolani moratur Damianus, amicitiam contrahit cum variis tum viris tum fœminis, inter quas eminebat Blanca, quæ, relicto comitatu, amplissimisque proventibus cum aliorum exemplo, tum maxime Damiani monitis in monasterium secesserat. Re ergo ex voto peracta, Mediolanum linquit Damianus, (contigit hoc necessario ante vel circa initium mensis Aprilis anni ejusdem* 1059, *nam hoc mense interfuit Romæ celebri centum ac* 13 *episcoporum Concilio) et aliquanto post forte ex quadam, in quam tum in via sese receperat, eremo* B *eidem Blancæ recenter cœlesti Sponso junctæ præfatum misit opusculum, saluberrimis refertum monitis, in quo* Dominicum, qui a tribus jam circiter annorum lustris lorica ferrea vestiebatur ad carnem, *in exemplum proponit. Subtractis itaque ab anno, qui currebat,* 1059 *tribus lustris seu* 15 *annis, consequitur* Dominicum *anno* 1044 *loricam induisse ; adeoque, cum* Dominicus, *dum hanc induit, jam aliquamdiu sub Damiani disciplina militaret, nequaquam dubito, quin anno antecedenti, mox nempe, ut Damianum eremi Avellanensis regimen suscepisse intellexit, sese illo contulerit.*

§ II. Austerum invenit pœnitentiæ genus : fit Prior eremi Suaviciniæ ; quando ? Annus emortualis.

C *Inusitatæ, quam primo induit loricæ*

L*orica jam indutus* Dominicus, *ut Simoniæ crimen vestem episcopo donando contractum magis magisque expiaret, variis insuper circulis ferreis corporis sui membra adstrinxit. Non fuit tamen* Dominicus *solus, qui in eremo Avellanensi erat loricatus, nam alii complures, ut testatur Damianus in lib. de suæ Congregationis institutis opusculi* XV *cap.* XIV, *Loricas ferreas gestabant ; verum vel id præstiterunt,* Dominici *exemplo excitati, vel ut tom. II Annalium pag.* 94 *rectius habet Mittarellius,* Nullus videtur eas gestasse vel ponderosiores vel diuturniore tempore, quam fecerit ipse Dominicus, unde merito antonomastice cognominatus fuit Loricatus . . . . hinc inter cæteros eremitas, quos ære cælarunt Sandelarii fratres typis Antverpianis Ernesti Wander anno 1591 sub imagine Sancti Dominici sequentes versus leguntur :

„ Quæ mihi cognomen tribuit Lorica juventam
„ Et senium afflixit nocte dieque premens;
„ Sic scelus admissum non nota fraude piavi,
„ Sic cœlum merui, sic fruor ipse Deo. „

23 *Præfatæ, quam ad mortem usque gessit Loricæ, aliam adjunxit, quam lateribus substratam post ejus obitum discipuli repererunt : et hocce pondere jugiter pressus* Dominicus *totum corpus suum maxime inter psalmodiandum, usque dum vixit, ita flagellare haud destitit, ut vix concipias, qui tamdiu advixerit. Observat hic Mittarellius ex Thiersio pag.* 23 *et Paciaudio in suis* de cultu Sancti Joannis-Baptistæ antiquitatibus Christianis, Dominici Loricati *exemplo, et sancti Romualdi ac Petri Damiani hortatu constitutas fuisse* per Italiam sodalitates piorum hominum qui pœnitentiæ causa verberibus se afficientes, et scuticis, virgis, flagellis ad hoc idoneis se cruentantes vulgo DISCIPLINATI appellati fuere : *imo* hujus Sancti senis exemplo, *inquit Damianus,* faciendæ disciplinæ mos adeo in nostris partibus inolevit, ut non modo viri, sed et nobiles mulieres hoc purgatorii genus inhianter arriperent. Nam et relicta Tethbaldi, sublimis utique generis et non infimæ dignitatis, mihi aliquando retulit, per præfixam hujus disciplinæ regulam centum annorum se pœnitentiam peregisse. E

aliam superinduit, ac dire corpus flagellans, multosque ad sui imitationem provocans,

24 *Pœnitentiæ quoque centum ac mille annorum et inventorem et auctorem fuisse* Loricatum, *in hujus Vita testatur ipse Damianus, dum ita habet :* Centum annorum pœnitentia, sicut ipso auctore didicimus, sic expletur, *etc. Ut vero curioso lectori hoc pœnitentiæ genus melius innotescat, et qua occasione in* Loricati *manus venerit, quam avide arripuerit, expleveritque, lubet iterato audire Mittarellium, qui tom. II Annalium pag.* 136 *sic scribit :* Cartula quædam forte ad manus Dominici Loricati pervenit, ut inferius videbimus, in qua adnotatum erat, duodecim psalmos vigesies quater brachiis extensis et elevatis in modum crucis recitatos compensare unius anni pœnitentiam. Modum hunc is, qui erat patiendi avidissimus extemplo arripuit Dominicus, vigesies quater vel sex, ut est in textu, quotidie canens duodecim sine ulla manuum demissione, aliquando eamdem servans brachiorum extensionem toti psalterio quandoque manibus semper elevatis inchoare proponebat. F

100 ac 1000 annorum invenit pœnitentiam,

25 Altera peccatorum redemptio obtinebatur psalmorum recitatione, simulque conjuncta flagellatione. Tempus persolutionis decem psalmorum, ut videbimus ex Damiano, admittebat mille flagrorum ictus, ter autem mille recitatio triginta psalmorum, et his postremis adimplebatur unus annus pœnitentiæ. Totum proinde psalterium, quod excipiebatur quindecim mille percussionibus satisfactio erat pro quinque annis ; viginti autem psalteria compensabant pro centum annis, et tempore eorum modulationis infligebantur tercenties mille flagrorum ictus. Crebro pœnitentiam centum annorum suscipiebat Dominicus; imo aliquando sibi imponi rogabat illam quoque mille annorum. Hæc persolvebatur ducentis

quam avide arripit,

AUCTORE S. D.

centis psalteriis et ter decies centenis millibus percussionibus. Porro tam longum et grave supplicium quadraginta diebus complebat, satisfactionem autem centum annorum curriculo sex dierum et noctium; cum vero tot annorum cruciatum non assumebat, quotidie duo, aliquando tria, ut quadragesimarum tempore, nunc octo et etiam novem psalteria decurrebat; una vice ad experimentum faciendum duodecim psalteria una cum adjuncta flagellatione intra unius diei et noctis spatium persolvit.

expletque.

26 Et hæc psalmorum recitatio Dominico erat opus supererogatorium, nam primum intererat cum cæteris fratribus matutinæ synaxi et horis canonicis, quæ in choro modulabantur, culparum confessioni, quæ simul cum flagellis in capitulo fiebat. Præter flagrorum usum, qui erat irremissus in Dominico, et quidem ad aliorum differentiam, utraque manu vel scopis vel scuticarum corrigiis armata, quando incolumitate fruebatur,
B centies per quodlibet psalterium; millies pariter quotidie prosternebat corpus suum ad terram, nil pondere vel austeritate Loricæ retardatus, et flocci pendens circulos ferreos, quibus adstringebatur, quorum duobus brachia, duobus renes, et progressu temporis aliis duobus tibias, duobusque coxas præcingebat. *Ita fidelis Damiani interpres Mittarellius : alia disciplinarum genera, quæ observavit* Loricatus, *ex Actis, hisque subjectis Annotatis Lector cognoscet.*

Prior a Damiano,

27 *Inter has vitæ austeritates haud tamen perpetuo in monasterio Avellanensi inclusus mansit* Dominicus, *sed, teste Damiano, aliquando egrediebatur ad seculum, ut, dum judicem Auximonum interpellavit; quandoque in monasterio Conjunctuli morabatur, fixumque demum in monasterio Suavicini montis domicilium habuit; et quidem hujus postremi loci jussu Damiani* Dominicum *prioratum gessisse, indicare videtur idem Damianus, cum opusculi* LIII *cap.* IV *Suavicinienses ad patientiam hortatus* Dominico *scripsit* et cæteris fratribus,
C qui in Suavicini montis eremo commorantur; ubi, *inquit tom. II pag.* 212 *Mittarellius,* dum Dominicum a ceteris fratribus distinctum singulariter nominat, id se non alia ratione fecisse tacite innuit, nisi quia loci hujus regimen haberet. *Quandonam vero præfatæ eremo* Loricatus *a Damiano præfectus fuerit, nusquam lego. Existimat nihilominus Turchius, si non ab ipsa statim eremi fundatione, saltem quam primum id factum, annoque circiter* 1056, *suffecto in locum ejus Joanne, ad quem Damianus epistolam scripsit, solitudinem Avellanensem, cujus partim in monasterio, partim in Conjunctulo vixerit, repetiisse, ac demum, ingravescente ætate, eremum Suaviciniam, ut ultimum ibi diem clauderet, denuo adiisse.*

si non ante

28 *Ut Turchius* Loricatum *ante annum* 1055 *vel* 1057 *eremi Suaviciniæ priorem extitisse, quodammodo evincat, adducit factum Dominici, quod Damianus in Vita ejusdem num.* 10 *refert, cum fratre quodam pusillanimi, quem adhortatus est, ne ob flagellorum dolorem animo caderet; verum, etsi* D *factum hac ante annum* 1056 *completum necessario contigerit, (contigit enim, teste Damiano, Dominica die, ac festo Sancti Michaelis, quod intra id tempus, quo* Dominicus *sub Damiano militavit, non nisi anno* 1045 *vel* 1051 *vel demum* 1056 *in Dominicam incidere potuit) inde haud sequitur,* Dominicum *monasterii præfecturam exercuisse; quid enim vetat, ut notat Mittarellius, si simplex monachus alteri pusillanimi stimulos addat? Ita pariter respondeo ad alterum Turchii argumentum de judice sacri palatii, quem pro tuenda quaquam eremi suæ possessione Auximi* Dominicus *interpellavit; præterquam enim quod hoc posterius factum etiam ad annum* 1059, *quo certe, ut mox probabimus, eremi priorem egit, referri queat, etiam* potuit, *ut loco supra citato ait Mittarellius,* Dominicus judicem Auximanum interpellare : quin eremi Suaviciniæ præsulatum gereret, hocce negotium ei cæteris fratribus committentibus, illectis ea spe, quod ob ejus nominis venerationem facilius concederetur, quod petebatur. E

29 *Ut ut demum est, equidem anno* 1059, *quod dixi,* Loricatum *præfatæ eremi præfecturam tenuisse, convincitur ex præcitato opusculo, quod de Patientia Damianus inscripsit :* Domno Dominico et cæteris fratribus, qui in Suavicini montis eremo commorantur, Petrus peccator monachus ultimam servitutem in Domino : *quod autem opusculum hoc ad annum* 1059 *pertineat, ex eo disco, quod Damianus in eodem, postquam* Dominicum *et ceteros fratres ad patientiam adhortatus fuerat, narret, quantum experiretur conscientiæ latratum ob vasculum argenteum, quod* nuper *nempe Mediolani legatione fungens ibidem ab Abbate Sancti Simpliciani dono acceperat; hanc autem Damiani legationem anno* 1059 *innectendam esse, supra probavimus.* *certo anno 1059*

30 Dominicum *vero revera eremi Suaviciniæ, non Sanctæ Mariæ Sitriæ priorem fuisse, contra Jacobillum, Mabillonium, Machiarellium, Grandium, quique ceteris facem prætulit, Constantinum Cajetanum sustinet ac probat laudatus Mittarellius in hunc modum :* Opinionem propriam, *inquit tom. II pag.* 204, fulciri sibi plauserunt prædicti scriptores authoritate supra relati opusculi « de Patientia » de quo mox verba fecimus, quodque titulum sequentem juxta ipsos præfert : « Ad « Dominicum Loricatum Priorem Sanctæ Mariæ « Sitriæ; » verum in codicibus Romanis non legitur hujusmodi titulus, quem de suo marte primus forsan epistolæ affinxit Cajetanus. Alteram erroris occasionem tribuit ipsa Damiani salutatio « Domno Dominico et cæteris fratribus, qui in « sua vicini montis eremo commorantur, Petrus « peccator monachus ultimam servitutem in Do- « mino; » quæ enim alia eremus montis vicini eremo Avellanæ, nisi Sitriensis, duobus tantum milliaribus ab illa distans? Sed inferius probabimus, non disjuncta legi debere verba illa « sua « vicini montis eremo » sed unica dictione : « Suavicini montis eremo. » *eremo Suaviciniæ, non S. Mariæ Sitriæ, præfectus est.* F

31 *Inferius autem pag.* 212 *eremum Suavicini*

montis

A

uti ex genuino titulo opusculi de Patientia patescit.

montis describens ita habet : Sed prius Joannem Laudensem scriptorem Vitæ Damiani audiamus « in Camerinensi itaque diœcesi » *inquit Cap.* VII « aptum quemdam ad eremitarum habitacula locum juxta Suavicinam rupem curiosus indagator *(nempe Damianus)* invenit, ibique congregatis fratribus, oratorio fundato, ordinatoque priore sub quo famulari Deo deberent, rursum ad alium locum investigandum processit. » Ita in duobus Codicibus Mss. Vaticanis legi, testimonio clarissimi viri Petri Pollidorii asserit Turchius, qui et Sartium nostrum in eam rem laudat : quapropter errore Amanuensium, vel eorum, qui editiones procurarunt, mole legitur : « Juxta suam vicinam rupem » minusque adhuc recte invertit verba Fortunius legens : « Juxta vicinam suam rupem » perinde ac eremus Suavicinia non multum distaret ab eremo Fontis Avellanæ, vel de alia eremo Avellanensi proxime esset ibi sermo. Sic pariter legendus est titulus

B

Epistolæ nuncupatæ « Dominico et ceteris fratribus, qui in Suavicini montis eremo commorantur » non « in sua vicina montis eremo » ut habetur in editis ; primusque errorem tituli hujus Epistolæ detexit abbas noster Andreas Vallemanius, *de quo nos supra* § I, ut liquet ex Annotatione, quam sua manu scriptam conspeximus in exemplari Operum Damiani existente in Bibliotheca Classensi. *Ita sæpe laudatus Mittarellius.*

Sancti obitus,

32 *Major vera jam oritur difficultas in assignando* Loricati *anno emortuali, de quo varii varie sensere. Mittimus in primis Ferrarium, qui in Catalogo Sanctorum Italiæ ad hunc diem* contra omnem authoritatem, *inquit Mittarellius*, statuit ipsius mortem ad annum 1050. *Baronius autem tom. XI pag.* 209, *quem Jacobillus, Laderchius, aliique, qui Vitam* Loricati *ex Petra Damiani transcripsere, secuti sunt*, Dominicum *anno* 1061 *ad Superos evolasse existimavit. Mabillonius Seculi* VI *Benedictini part.* II *pag.* 149, *cui subscripsit Fleurius, obiisse scribit anno* 1062; *alii aliter censuere. Ut itaque, quo, quæ dicemus, nitantur fundamento, lector cog-*

C

noscat, lubet prius quasdam, quas nobis suppeditat Damianus, temporis circumstantias in medium proferre : ac primo quidem obiit Dominicus, *ut ad calcem Vitæ ejusdem ait Damianus, pridie Idus Octobris, quam diem Sabbati fuisse, probant sequentia ejusdem Damiani verba :* Sexta igitur feria per continuum diem vix desiit, vel modulandis psalmis insistere, vel corrigiarum se ictibus flagellare. Nocte vero sopore deposito, suscepit antidotum, deinde cœpit angustiari, et de stomachi dolore graviter conqueri. Post decursum itaque nocturnæ synaxis Officium post matutinos Hymnos, cum prima jam hora sibi a fratribus, qui aderant, cantaretur, sanctum Deo spiritum reddidit.

qui vel anno 1060 vel 1066

33 *Nonam quoque depositionis* Loricati *diem Dominicam fuisse, testatur Damianus his verbis :* Nos autem ipso die Dominico, quo eremum ingressi sumus, sanctum corpus inde *(ex cellula nimirum, in qua sepultum erat)* sublatum reverenter, ut dignum erat, in capitulo sepelivimus. Et cum nonus esset depositionis dies, prædictum corpus sanum illibatumque reperimus. *Tribus hisce circumstantiis quartam adde, quam etiam ex Damiano habemus, videlicet* Loricatum *uno circiter anno, ut infra demonstrabimus, ante Rodulphum episcopum Eugubinum ex hac vita migrasse. His ergo præbabitis, cum pridiana Iduum Octobris dies seu* 14 *Octobris, uti Guido Grandius cum Laderchio in Appendice sua disputans recte probat, Sabbatho, et* 22da, *seu* 9na *post hanc dies Dominicæ correspondere non nisi anno* 1060 *vel* 1066 *potuerint, consectarium fit*, B. Dominicum Loricatum, *cum anno* 1059 *adhuc in vivis ageret, alterutro e duobus hisce annis fato concessisse, et quotquot aliter senserunt, hallucinatos esse.*

AUCTORE S. D.

fatente id, at mox negante Mabillonio,

34 *Animadvertit id in Annalibus suis tom. IV pag.* 632 *Mabillonius :* De anno, *inquit*, quo mortuus est Dominicus non levis est difficultas. Petrus ait eum « ante annum » defunctum, quam ipse vitam Rodulphi Eugubini episcopi scriberet,

E

quem anno MLXIII decessisse, paullo post videbimus. Atqui Dominicus, ex eodem Petro, e vita migravit pridie Idus Octobris, et quidem, ut ex eodem intelligitur, die Sabbati, cum primæ horæ officium recitaretur. Quod non nisi anno MLX vel MLXVI convenire potest. *Ita candide nobiscum fatetur Mabillonius ; verum asserendo, Rodulphum episcopum Eugubinum decessisse anno* MLXIII *sibimet ipsi contradicit ; nam si sic habeat, cum* Dominicus, *testante Damiano, uno circiter anno, antequam ipse Vitam Rodulphi ad Alexandrum II scriberet, defunctus esset, cumque Damianus mox, ut eodem tomo pag.* 635 *num.* VII *ipse Mabillonius scribit, ut mortis Rodulphi nuntium accepit, Epistolam hanc de ejus conversatione et obitu, simul et* Dominici *scripserit, consequitur*, Dominicum *non anno* 1060 *aut* 1066 *quod supra tamen recte voluerat Mabillonius, sed anno* 1062 *ad Superos evolasse.*

necessario contigit,

35 *Antequam vero determinemus, uter e duobus præfatis annis* Dominici *emortualis reipsa fuerit, lubet prius audire Grandium, qui Appendicis suæ*

F

Dissertatione IV *pag.* 129, *refutatis Baronii et Laderchii sententiis, ita pergit :* Unde perspicue patet, vel ad annum 1060 vel ad annum 1066 Loricati mortem esse referendam, ut invicem hæ circumstantiæ cohæreant, nempe ut dies XIV Octobris Sabbatho, ut dies XXII Dominicæ diei conveniat. Sed anno 1060 id aliunde contingere non potuit, nam beati Rodulphi episcopi Eugubini mors, quæ (Damiano teste) anno sequenti post obitum Dominici Loricati contigit die XXVI Junii, in annum 1061 incidisset, quo tempore nondum Nicolaus II Pont. max. e vivis excesserat, cujus mors die III Julii contigit, et mense Octobris Alexander II a Cardinalibus est in Romanum Pontificem consecratus ; et tamen Alexandri II jam dudum regnantis tempore Rodulphum obiisse, patet ex dicta Damiani Epistola, in qua eumdem Pontificem ita alloquitur : « A vobis itaque nuper egressus, cum Florentiæ urbis mœnia subii, nuntius mihi mox repentinus occurrit, epi- » scopum

AUCTORE S. D.

„ scopum scilicet Eugubinum esse defunctum, „ etc. „; superest ergo, ut Dominici Loricati obitus anno 1066 adeoque S. Rodulphi mors anno 1067 contigisse dicantur. *Ita se sentire profitetur Grandius, verum an recte, dispiciamus.*

expenso Damiani contextu,

36 *Quandoquidem* Loricatus *uno circiter anno decesserit ante Rodulphum episcopum Eugubinum, invento hujus anno emortuali, hunc præcedens* Dominici *est. Pariter, cum Rodulphi mors, quæ anno sequenti post mortem* Loricati *contigit, necessario, ut ex ante dictis patet, vel anno* 1061 *vel* 1067 *innectenda sit, sequitur Epistolam Damiani vel initio pontificatus Alexandri II, vel dum jam per septennium sederat, (nam mense Octobri anno* 1061 *consecratus est), scriptam esse; prius vero quam Damianus Epistolam hanc de Rodulphi et* Loricati *morte conscriberet, præceperat ei Pontifex, uti ipsemet in fronte Epistolæ testatur.* Ut numquam ei litteras mitteret, quæ leve quid et oblivione dignum ac frivolum continerent, quas scilicet mox, ut lector transiliendo percurrerit, edax flamma consumit, sed tale semper aliquid scriberet, quod et ad ædificationem legentium suscipi, et inter scripturas mereretur authenticas reservari. *Deinde laudato hocce Pontificis zelo, Rodulphi Vitam ita incipit :* A vobis itaque nuper egressus, cum Florentinæ urbis mœnia subii, nuncius mihi mox repentinus occurrit, qui mihi diem medium in tenebras vertit, omniumque meorum viscerum venas amarissimæ legationis felle complevit; Episcopum Eugubinum esse defunctum.

anno 1060 videtur innectendus.

37 *Præfatum itaque Alexandri præceptum, factum Damiano, ad initium ejusdem Pontificatus, dum nempe Damianus Pontificis electionis occasione Romæ adhuc agebat, spectare, ex eo deducitur, quod si ad remotiora ejus tempora, ut puta si ad annum* 1066 *vel* 1067 *referatur, frustra ac sine causa datum fuisset, cum certo sciamus, Damianum ab anno* 1061 *ad annum* 1066, *non unam sed plurimas, omnesque lectorem, quod præceperat Alexander, summe ædificantes Epistolas eidem destinasse.* E contra, *ut recte Mittarellius ait,* simplicitatem naturamque magis redolet, ut prima vice Damiano discedenti *non, quod putavit Mabillonius, ut legato ad Florentinos, quod anno* 1063 *tantummodo contigit, sed ut, petito jam a Pontifice obtentoque commeatu eremos suas reviseret,* ab Alexandro sibi conjunctissimo hujusmodi præceptum fieret. *Iter itaque per Florentiam dirigens Damianus mox, ut ibidem Rodulphi obitum rescivit, Pontificis præcepto cœpit satisfacere.*

Grandii argumentis semel,

38 *Negat quidem loco supra citato Grandius Rodulphi mortem anno* 1061 *statui posse duabus potissimum, ut videtur, ductus rationibus. Ac primo quidem, quod eumdem die* XXVI *Junii obiisse credat, ac proinde, si id anno* 1061, *contigisset eo tempore, quo Nicolaus II, qui* III *solum Julii die ejusdem anni decessit, adhuc in vivis erat ; verum consultis compluribus, qui de Episcopis Eugubinis tractant, Historiographis, unicum dumtaxat reperi, quem tom. I Italiæ Sacræ pag.* 635 *de Rodulpho agens citat Ughellus, Arnoldum videlicet Wion, qui lib.* II *de Ligno Vitæ pag.* 312 *idem, quod Grandius, asserit; sed, cum nullam omnino dicti sui rationem alleget, imo insuper Rodulphum anno* 1070, *quod nec Grandius ipse, nec alius quispiam, qui rem hanc maturius expenderit, facile concedet, floruisse scribat, nudis hujusmodi assertis merita diffidimus.*

iterumque

39 *E contra Rodulphum eodem mense Octobri sequenti post obitum* Loricati *anni ex hac vita migrasse, ipsemet insinuat Damianus, dum in præfata ad Alexandrum Epistola num.* 15 *narrans miraculum, quod circa monachum quemdam, Michaelem nomine, factum fuerat, ita habet :* Porro autem se festivitate beatorum Apostolorum Simonis et Judæ, quam nuperrime celebravimus, *etc. Unde, cum prædictum festum incidat in* XXVIII *Octobris diem, sequitur, Epistolam hanc ad Alexandrum vel exeunte mense Octobri vel ineunte Novembri a Damiano datam esse; jam vero, cum Damianus Florentiam ingressus Rodulphi obitum statim resciverit, neque haud diu, quin Alexandrum hujus rei certiorem redderet, calamum inhibuerit, consequens fit, Rodulphum aliquot ante dies ipso mense Octobri, minime vero mense Junio, quod vult Grandius (incredibile enim est tam diu usque ad mensem nempe Novembrem ejus mortem latuisse Damianum), idque integro ab obitu* Loricati *anno fato concessisse.*

refutatis,

40 *Neque magis premit, quod secundo loco adfert Grandius argumentum ex sequentibus, quibus Damianus Alexandrum alloquitur, verbis :* A vobis itaque nuper egressus, cum Florentinæ urbis mœnia subii, nuncius mihi mox repentinus occurrit, episcopum scilicet Eugubium esse defunctum. *Nescio plane, qua ratione ex præfatis hisce Damiani verbis Grandius inferre potuerit,* Alexandri II jam dudum *imo fere per sexennium* regnantis tempore Rodulphum obiisse. *Hæc quidem et sola, quantum mihi assequi licet, inde fluit consequentia, Rodulphi mortem aliquot, postquam ab Alexandro egressus esset, dies, non post annum vel annos (tantum enim temporis haud complectitur vox* nuper) *ad Damiani, jam Florentiam ingressi, notitiam pervenisse; hunc autem Damiani ab Alexandro discessum ad initium Pontificatus Alexandri, vix peracta ejus electione, quando nimirum, obtenta, ut eremos suas visitaret, licentia iter suum per Florentiam direxit, referri posse ac debere, supra demonstravimus.*

magis sententia nostra firmatur;

41 *Præterea, quod magis sententiam nostram firmat, Damianus e Gallica legatione, qua anno* 1062 *functus est, eodem anno redux, ad Ugonem archiepiscopum Bisuntinum (hunc Baronius Valterum vocat deceptus forte, ut notat Mabillonius, littera initiali V) litteras dedit contra ejus clericos, quos illac pertransiens in divinis Officiis, ipsisque, uti loquitur,* missarum terribilibus *sedere, abservaverat. Hos itaque ut ad meliorem frugem revocet, proponit inter aliorum* Dominici Loricati *exemplum hisce verbis :* Alius quoque nobiscum fuit ætate provectior, qui jure Dominicus vocabatur. Hic mihi confessus est, sæpe se mille fecisse metanæas per singulos dies, dum tamen ferrea lorica

jugiter

A jugiter esset indutus ad carnem. *Dum ergo Epistolam hanc scribebat Damianus, jam* Dominicus *e vivis excesserat ; alias enim haud usus fuisset his verbis de præterito :* Alius quoque nobiscum fuit ; *sed de præsenti :* Alius nobiscum est, *ut paulo superius de Gezone, adhuc tunc in vivis agente, in eadem Epistola locutus fuerat : jam autem, cum Epistolam hanc haud diu post suum in Italiam reditum (vix enim credibile est, Damianum, tantum divini honoris vindicem, per quadriennium hoc sedendi vitium dissimulasse) conscripserit, manifestum evadit,* Dominicum *ante annum* 1066, *adeoque, ut ex supra dictis patet, anno* 1060 *ad Superos evolasse.*

tertiaque, quod objici posset, argumento

42 Neque evincunt, *uti Mittarellius tom. II pag.* 226 *et sequenti recte scribit*, Epistolam hanc, in qua Damianus agit de Dominico et de Rodulpho, scriptam esse provectiori tempore pontificatus Alexandri verba illa, quæ usurpat Damianus de Loricato loquens : « Dominicus, inquit, B » cum esset in sæculo clericus, quia tunc simoni« aca vigebat hæresis, quæ nunc utinam prorsus « esset extincta ! » quæ verba indicare videntur, pestem simoniacam, licet nondum extinctam, aliquid tamen de pristino furore remisisse ; id quod, ait Sartius noster, optime congruit annis 1066 vel 1067 quibus jam effluxerat quinquennium, de quo loquitur idem Alexander in Epistola ad Gervasium episcopum Remensem, quo ecclesia Romana, « nunc callida tergiversatione, nunc ho» stili invasione » fuit « oppressa » minime vero quadrat primordiis pontificatus ejusdem Alexandri, cruentatis diro schismate Cadaloi.

a Mittarellio erudite soluto,

43 Cui respondemus, ex iis quinimo verbis Damiani desumere licere, Epistolam scriptam fuisse ipsis initiis pontificatus Alexandri, quibus tum opera præteritorum Romanorum Pontificum Clementis II, Leonis IX, Stephani IX, Nicolai II, tum opera etiam ipsius Damiani et Cardinalis Hildebrandi nonnihil resederat pestiferum simoniæ virus. Alia etiam ex parte, cum hæc scriC psit Damianus, nondum Cadalous electus fuerat antipapa, vel nondum pervenerat notitia ejus electionis, quæ contigit in Germania die vigesima octava Octobris anni 1061 in festivitate sanctorum Apostolorum Simonis et Judæ, « quam » inquit idem Damianus in ipsa Epistola « nuperrime « celebravimus » neque omisisset, attento more suo, aliquid de hujusmodi schismate illi etiam Epistolæ inserere, si annis 1066 vel 1067 fuisset ab eo exarata. *Ita sæpe laudatus Mittarellius.*

duo, quæ Grandium premunt, argumenta

44 *Facile jam ex hac nostra sententia intelligi datur, quomodo Rodulphus Eugubinus episcopus Concilio Romano anni* 1059 *reperiatur subscriptus ; hocque argumentum ut enervaret Grandius, ne obitum Rodulphi, qui septennio dumtaxat partim ut monachus, partim ut episcopus sub Petro Damiano vixit, ante annum* 1067 *accidisse, fateri deberet, undequaque se vertens, Eugubinorum præsulum seriem apud Ughellum depravatam esse, aliumque quam Rodulphum nomine, qui præfato Concilio subscripsit, vel duos Rodulphos comminisci coactus fuit.*

AUCTORE S. D.

cum hac nostra sententia facile conciliantur.

45 *Pariter intelligitur, qua ratione Damianus in Epistola, quam de sua ægritudine scripsit ad Rodulphum et Ariprandum monachos, modo de nostro Rodulpho, quod magis puto, intelligi debeat,* decoretur tantummodo, *inquit Mitturellius,* titulo prioris. Narratur enim in ipsa, Leonem grandævum senem eremitam « tristem nimis fuisse de immi« nente prioris sui morte » hoc est Damiani.' Hujus tituli usurpatio tempus indicat anterius anno 1057, vel saltem tempus ejusdem anni. quo dimisso prioratu ad episcopatum et Cardinalatum provectus fuerat Damianus ; indicat quoque eo anno Rodulphum monasticum schema jam induisse, quem necdum induisset, si post septennium ab assumptione monasticæ vitæ obiisset anno 1066 vel 1067. *Hæc itaque, et, quæ superius contra Grandium adduximus, argumenta faciunt, ut ab ejusdem chronologia, quam et universim a scriptoribus Italis, Venetis præsertim, editis desuper libris, impeti haud ignoro, hic recedamus.*

E

§ III. Prima corporis translatio ; altera : Reliquiæ ubi colantur ? Ejusdem cum S. Dominico Prædicatorum patre confusio.

Corporis Sancti e cellula, in qua obierat in capitulum,

Porro *Damianus tertio, ut ipsemet ait, postquam Romanis mœnibus, ubi tum forte egerat, egressus esset, die, ut eremos suas peteret,* Loricati *obitus nuntium obvium habens, quanta potuit indubie celeritate sese Suavicinium contulit, ac corpus Beati viri, quod* fratres, ne a vicinis monachis eorum raperetur e manibus, in eadem, in qua defunctus est, cellula, defossa humo, celeriter obruerant, *exhumari, ac ad capitulum translatum,* reverenter, F ut dignum erat, *ibidem sepulturæ tradi jussit. Putat tamen Mabillonius,* Loricatum *non in Suavicina, sed in Avellanensi eremo decessisse, dum scribit, Damianum paulo post ex cellula, in qua obierat, curasse in Fontis Avellanæ capitulum* Loricati corpus transferri.

dein sub Bonifacio VIII in novam Suavicinii ecclesiam,

47 *Verum, cum eremi Suavicinæ, ut vidimus, Prior exstiterit, ac proinde in hac ratione muneris sui ordinarie residere debuerit, atque insuper, quod plus facit, cum tempore Bonifacii VIII anno* 1302 *sacrum* Dominici *corpus in novam monasterii Suavicini ecclesiam, in qua et etiamnum requiescit, et veteri capitulo, ut mox videbimus, translatum sit, vix dubito, quin et in eadem eremo diem extremum clauserit. Prædicto autem anno, quod dixi, corpus* B. Loricati *translatum esse* colligitur, *teste Mittarellio,* ex sequenti inscriptione relata a patre Joanne Baptista Cancellotti S. J. lib. IV cap. XV in Historia urbis Sancti Severini apud Turchium pag. 127 :

SUB.

SUB. ANNO. DOMINI. MILLESIMO.
TRECENTESIMO. SECUNDO. TEMPORE.
DNI. BONIFACII. PAPÆ. OCTAVI.
MENSE. FEBRUARII. DIE. UNDECIMA.
TRANSLATUM. EST. CORPUS. BEATI.
DOMINICI

Unde, ut dixi, vix dubium relinquitur, quin sacræ Loricati *exuviæ in capitulo monasterii Suavicini, unde in ecclesiam translatæ sunt, a Damiano idcirco depositæ fuerint, quod in eadem eremo obiisset.*

ubi semper illud forti Alexandri II jussu, altare fuit erectum,

48 Quo vero tempore *(verbis utar Mittarellii)* ex dispensatione Apostolica altare fuerit super ipsas erectum, defectu monumentorum nobis non liquet; id forte contigit sub Alexander II, suggerente et stimulos addente scriptore ejus Vitæ Damiano. Hoc tantum scimus, populos circumjacentes, et præcipue incolas Castri Frontalis, quod est ad radices montis Suavicinii, protectorem sibi constituisse tantorum meritorum virum, et co- B piosissimum beneficiorum largitorem, ita ut populi illi, cum a Deo aliquid in sui utilitatem obtinere permaxime cuperent et cupiant, sancto Dominico Loricato quodammodo imperent. Ejus sacra lipsana publice adorationi etiamnum adservantur in ecclesia ipsius eremi, dicata quidem olim in honorem sanctissimæ Trinitatis, sed devoto populorum concursu frequentata, et ob reverentiam ipsius Sancti corporis novam *(contigit id verosimilius haud diu, postquam sub Bonifacio VIII reædificata fuit)* ab ipso accipiente nomenclaturam.

translati particulæ quædam in ecclesia S. Annæ Frontalis,

49 *Sacrum vero, quod in præfata ecclesia requiescit,* Dominici *corpus haud omnino integrum est; nam particulæ quidem multæ tempore præcipue monachorum fuerunt avulsæ, ac per varia loca, ut cultus magis augeretur, distributæ.* Modica portio ejus reliquiarum, *teste Mittarellio,* custoditur in ecclesia Sanctæ Annæ, quæ est parœcialis Frontalis, super aram Dominico sacram, insuper temporibus anteactis in solemnibus supplicationibus C deferebatur parvum missale, quod Dominico, ut communiter creditur, dono dederat Petrus Damianus ad usum eremi Suaviciniæ. *Hujus Missalis, seu ut aliter vocatur, Sacramentarii exemplar a Turchio canonico Apirano fideliter transcriptum, ac Notis illustratum apud Mittarellium tom. II pag.* 309 *videri potest.*

quædam in Apirana et monasterio S. Apollinaris, pars vero maxima in Suaviciniensi

50 *Porro* altera portio reliquiarum Sancti Dominici, *teste eodem Mittarellio,* reperitur in perinsigni collegiata Apiri, in cujus territorio jacet monasterium Suaviciniense. Tertiam Dionysius Pieraugustinius episcopus San-Severinas dono dedit monasterio Sancti Apollinaris Classis Ravennæ. Aliis in locis coluntur sacri illius corporis non parum imminuti frusta. *Maxima vero corporis pars, quæ in Suaviciniensi, ut diximus, ecclesia etiamnum requiescit, posita erat anno* 1663, *uti Andreas Vallemannius ad Majores nostros scribens testatur, intra duas ecclesiæ januas in pariete, laterali supra altare, sancto* Dominico *dicatum ad cornu Epistolæ; ubi ut habent Acta visitationis, anno* 1663 *a Francisco Sperellio episcopo San-Severinate institutæ,* adest armarium crate ferrea D clave munitum, cum ornamento ligneo depicto aurato noviter constructo, in quo asservatur capsula lignea depicta imagine ejusdem Sancti jacentis feretro.

etiamnum requiescunt.

51 *Atque adhucdum* Loricati *corpus anno* 1737 *in eodem loco quievisse, probant Acta visitationis ejusdem anni die* VII *Septembris Dionysii Pieraugustinii, episcopi itidem San-Severinatis supra memorati,* Qui volens atque intendens, *uti loquitur,* sese certiorem reddere de corpore sancti Dominici Loricati prædicti usque de anno 1303 tempore pontificatus Bonifacii Papæ Octavi ven. mem. in eamdem ecclesiam translato, quod reperit reconditum in pariete laterali inter duas januas ecclesiæ prædictæ a cornu Epistolæ super altare eidem sancto Dominico dicatum, et in facie exteriori invenit fenestram, *per quam, uti scribit Andreas Vallemannius, suo tempore* Loricati *exuviæ videri poterant,* cum crate ferrea bene munita E parieti fortiter compaginata, exteriorique ornamento ex ligno inaurato, quo quidem in loco a quamplurimis viris fide dignis tam ecclesiasticis quam sæcularibus accepit, fuisse ab immemorabili præstitum cultum et venerationem sacro corpori ejusdem S. Dominici Loricati. *Eadem fere habent Acta visitationis Alexandri Calvi episcopi San-Severinatis anni* 1705 *die* 18 *mensis Septembris.*

Corpus ejus, quod ab aliquibus S. Dominici Prædicatorum parentis creditum fuit,

52 *Nec prætereundum hic est, incolas Suavicinio vicinos confudisse aliquando, quod tamen negat Turchius,* Dominicum Loricatum *cum Dominico Ordinis Prædicatorum institutore, uti satis innuunt Acta Visitationis Francisci Sperellii supra memorata, quæ ita habent:* Altare dicatum beato Dominico situm in pariete infra januas. Intra parietem ejusdem altaris adest armarium crate ferrea clave munitum, cum ornamento ligneo depicto aurato noviter constructo, in quo asservatur capsa lignea depicta imagine ejusdem Sancti jacentis ferctro, cum habitu religionis sancti Dominici *(utique Prædicatorum parentis; nullam enim reli-* F *gionem instituit* Loricatus) intra quam ex antiqua traditione asseritur asservari ossa beati Dominici, et in pariete supra dictum armarium adest antiqua ejusdem Beati imago cum inscriptione:

« CORPUS. BEATI. DOMINICI. HIC. JACET. »

Celebrantur plures Missæ in festo sancti Dominici quarta Augusti (*tunc enim colitur Prædicatorum institutor*) pluribus fidelibus confluentibus, et præcipue vicario et populo Castri Frontalis processionaliter... in medio ecclesiæ in frontispitio capellæ altaris majoris adsunt antiquæ ac devotæ imagines sanctissimi Crucifixi... et inferius in lateribus S. Dominici, et prædicti B. Dominici.

Camaldulenses cryptarum Massacii

53 *Verum nullus dubito, quin præfatus episcopus, comperto hoc populi errore, distinctum mox utrique huic Sancto cultum, quem modo obtinent, exhiberi mandaverit. Hinc nescio, quo pacto anno* 1694 *Patres Camaldulenses cryptarum Massacii, ut*

corpus

A *corpus beati* Dominici Loricati *ad ecclesiam propriam transferendi facultatem obtinerent, inter ceteras supplicis libelli, quem S. R. Congregationi obtulerunt, rationes hanc quoque attulerint, quod populus Frontalis confudisset memoriam* Dominici Loricati *cum Dominico Prædicatorum patre. Licet enim ante annum* 1663 *quo ecclesia sancti* Dominici Loricati *a Sperellio visitata fuit, hæc confusio locum ibidem habuerit, vix tamen credibile est, hunc errorem jam a Sperellio detectum, ac mox correctum, postea tam cito rediisse, ut hunc denuo anno* 1694 *præfati Patres pro vera supplicæ suæ ratione allegare potuerint.*

frustra obtinere tentarunt.

54 *Factum hujus libelli oblatione, ut episcopus Sau-Severinas, qui erat Scipio Nigrellus voto suo, quod Sacra Congregatio expetierat, dictam translationem, quidem approbaret,* verum proposuit, *ut scribit Mittarellius,* sacrum corpus non in eremi cryptarum Massacii ecclesiam utpote angustam, deferendum, sed ad eremum montis Coneri Anconæ, vel montis Coronæ... esse collocandam. Post talem in scriptis episcopi responsionem, et relatio- B nem sacræ Congregationi datam die 15 Octobris ipsius anni Monte-Coronenses eremitæ ob gratiosum votum in spem adducti, omnem sollicitudinem adhibuere, ut deferrentur sacra lipsana; sed vel alia de causa infectum remansit negotium, et ossa sancti Confessoris a loco non fuere dimota, hodieque jacent in veteri sua eremi Suaviciniensis ecclesia*.

* Nota 51.

VITA

B. DOMINICI LORICATI

MONACHI CAMALDULENSIS

Auctore S. Petro Damiani synchrono ac contubernali,

C

Libri I Epistola XIX ad Alexandrum II Pontificem, ex Trimestri quarto Laurentii Surii.

CAPUT I.

Simoniace ordinatus fit monachus eremita : transit ad Damiani disciplinam, et austeram agit pœnitentiam.

Dominicus, cujus Vita stupenda,

Ecce, sanctissime pater, dum Epistolæ, in qua Vitam Rudolphi descripsimus, gerulus, qui ad vos veniat, quæritur, et non suppetit : repente aliud, quo uberius ad ædificationem proficere valeat, si scribatur, occurrit. Et fortassis ob hoc nuncius mihi superna dispositione subtrahitur, ut interim vacantem me stylus ad aliud transferat. Vir itaque Dei Dominicus pater et dominus meus *a* ante annum defunctus est : cujus Vita si scribatur, vereor ne fortassis a quibusdam fratribus incredibilis judicetur. Sed absit a me mendacium scribere. Nam qui veritatem pro viribus veraciter colo, commentum fallaciæ non admitto. Neque enim illud nos latet Apostoli, qui cum præmisisset : « Si Christus non resurrexit, inanis est « ergo prædicatio nostra, inanis est et fides ve- « stra : » statim subjunxit : « Invenimur au- « tem et falsi testes Dei, quoniam testimonium « diximus adversus Deum, qui suscitaverit Chri- « stum, quem non suscitavit, si mortui non re- « surgunt » *b* in quibus Apostolicæ sententiæ verbis, ut diutius non immoremur in promptu lector intelligit, quoniam qui vel Deum, vel Dei servum mirabile quid fecisse confingit, non modo E fabricati mendacii præmium non meretur, verum etiam adversus eum, quem laudaverat, falsum testimonium protulisse convincitur.

AUCTORE S. PETRO DAMIANI.

fit monachus Luceoli, *ubi quantum vigeret disciplina,*

2 Dominicus itaque cum esset in seculo clericus, quia tunc Simoniaca vigebat hæresis, quæ et nunc utinam prorsus esset extincta! ut presbyter fieret, a parentibus ejus data est episcopo hircinæ pellis aluta *c*; sed quia sicut ait apostolus « Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum *d* » hæc una Beati Viri culpa, multorum post bonorum probatur extitisse materia. Nam hoc pavore perterritus, contempsit seculum, induit monachum, arduumque mox eremiticæ vitæ, tanquam Bellator intrepidus, arripuit institutum. Sed quia male promotus est *e*, donec vixit, sacrosancti altaris usurpare ministerium non præsumpsit. Virgo usque ad obitum fuit, vitam eremiticam non omisit : ubi nimirum sub magisterio sancti viri Joannis, qui dicebatur de monte Feretri *f*, per plurimos vixit F annos. In illa igitur eremo, quæ scilicet erat in regione, quæ dicitur Luceoli, *g* constituta, decem et octo videbantur cellulæ ad habitandum fratribus deputatæ, ubi nimirum sub hac regula vivebatur, ut nunquam vinum biberent, nunquam adipe alimenta condirent, unum in Dominica die, sed et quinta feria pulmentum sumerent, quinque per hebdomadam diebus in pane et aqua jejunium celebrarent; solis autem orationibus vacantes, vel manuum operibus insistentes, non agriculturam exercebant, non prædia, vel aliquam substantiam præter unum sagmarium, possidebant. Cum quo scilicet asello vel equo, unus erat minister, qui vel ad acquirendas, vel ad terendas fruges, indeficiens discurrebat, solusque eos cunctis necessitatibus sustentabat, Joannes scilicet, qui postmodum loci Abbas factus, sub honesta rexit administratione conventum. Tenebant autem per totam hebdomadam districta censura silentium, quod utique Dominica die post vesperam, cibumque solventes, habebant loquendi invicem

vicem usque ad completionis officium libertatem. Nudis præterea pedibus et cruribus jugiter in cellulis morabantur. Dixit autem mihi *h*, quia cum cohabitaret Ansoni religioso videlicet viro, quem et ipse vidi, quotidie per omnes canonicas *i* disciplinam sibimet invicem scoparum ictibus ingerebant. Qui videlicet Anso sibi aliquando conquestus est, quo novem diarias panis pensas *k* in ventre simul haberet. Tanta quippe macerabantur inedia, ut aridus panis constiparetur in ilibus, ac digeri difficile posset.

exemplo monstratur.

3 Illic etiam quidam fratrer erat, qui sæpe vagabundus egredi de cella tantaverat, quem Joannes Prior eremi, prout dignum erat, prius austere corripuit, deinde in sua præsentia vapulare præcepit. Cumque jubente magistro, se cœpisset induere, superbe locutus est; quem rursus magister exui, rursus præcepit verberari. Sed adhuc etiam se vestire incipiens, superbum quid effluere non cessavit: sic tertio, sic quarto, et si B rite teneo, usque sexies verberatus est, nec emendatus. Exutus enim, et reindutus, humilia respondere non potuit. Septima vero vice flagellatus, cum se cœpisset induere, clara statim voce clamavit, dicens: Ecce diabolus abiit, ecce nequissimus cordis mei habitator aufugit, meque nexibus, quibus adstringebar, effractis liberum reliquit. Jamjam domino ac magistro meo libenter obtempero, ejusque me subdendum legibus per omnia repromitto. Hoc modo frater ille ad humilitatis custodiam rediit, et in cellula jugiter perseverans, de cætero irreprehensibiliter vixit.

Inde ad Damianum se conferens,

4 Longe vero post, magistro præbente consensum, dignatus est Vir Sanctus prædictus mihi misero, et quem ipse suscipere dignaretur indigno mira se prorsus humilitate committere, et sicut Abbati monachum subjugavit *l*. Cui nimirum præstitit, non accepit *m*. Et quem susceperam velut in subjectione clientem, gaudeo me in schola Christi veræ philosophiæ percepisse datorem *n*. C Tota quippe vita ejus, prædicatio et ædificatio, doctrina erat, et disciplina. Sed quia nos nonnulla hujus Sancti Viri dicta, vel facta per diversa dictatus nostri jam opuscula sparsimus non videtur absurdum, si eadem hic, quæ tamen præ manibus habentur, eo ipso stylo, quo scripta sunt, apponamus. Sane facilioris est ex dolatis lignis domum construere, quam dolando simul et construendo laboris exercitium geminare. Nam et de templo Salomonis scriptum est: « Domus « autem cum ædificaretur, de lapidibus dolatis « atque perfectis, ædificata est: et malleus, et « securis, et omne ferreamentum non sunt au« dita in domo, cum ædificaretur. *o* » Habemus et nos, juxta nostræ manus impolitiem, politos lapides, quos utique sufficit nobis, ut in structura, dumtaxat, ita ut iuventi sunt, simpliciter ordinemus.

et lorica indutus indefesse psalmos decantat,

5 In epistola itaque ad dominum Teozenem *p* inclusum missa, hoc me scripsisse reperio: Sed cur ego sanctos commemorando viros diversa passim loca perlustro, quandoquidem intra D limen, et præ manibus teneo, ad cujus digne efferenda præconia impar viribus non assurgo? Certe cellulis altrinsecus constitutis, solo basilicæ mediautis interstitio, ego illeque dividimur *q*; cujus si virtutibus enumerandis invigilo, ante dies elabitur quam scribendi materia deficere posse videatur. Dominicum dico, doctorem videlicet, et Dominum meum *r*; cujus quidem lingua rustica est, sed vita artificiosa satis, et lepida. Quæ sane vita satis utilius ad ædificationem vivis operibus prædicat, quam sterilis quorundam lingua, quæ accurata phaleratæ urbanitatis verba inaniter trutinat. Longe jam annorum alabente curriculo, ferrea ad carnem lorica præcinctus, infœderabilem pugnam cum iniquis spiritibus conserit, semperque paratus ad prælium, non solum corde, sed et corpore præmunito adversus hostiles acies fervidus bellator incedit. Hanc autem continuæ vitæ consuetudinem indifferenter habet, ut vix dies ulla præ- E tereat quin duo psalteria modulando utraque manu scopis armata nudum corpus allidat. Et hoc remissiori quidem tempore. Nam quadragesimalibus circulis, sive cum pœnitentiam peragendam habet, (crebro enim centum annorum pœnitentiam suscipit) tunc per dies singulos, dum se scoparum tunsionibus afficit, ut minus, tria psalteria meditando persolvit. Centum autem annorum pœnitentia, *s* sicut ipso authore didicimus, sic expletur: cum tria scoparum millia unum pœnitentiæ annum apud nos regulariter expleant decem autem psalmorum modulatio, ut sæpe probatum est, mille scopas admittat, dum centum quinquaginta psalmis constare psalterium non ambigitur, quinque annorum pœnitentia in unius psalterii disciplina recte supputantibus invenitur. Porro sive quinque vicies, sive viginti quinquies, centum faciunt. Consequitur igitur, ut qui viginti psalteria cum disciplina decantat, centum annorum pœnitentiam se peregisse confidat. Quanquam et in hoc omnem mo- F dum Dominicus superet; quia cum nounulli unam manum in disciplinis agendis exerceant, iste, ut revera Benjamin filius *t* contra rebelles carnis illecebras utraque manu infatigabiliter pugnat. Hanc autem centum annorum pœnitentiam, ut mihi ipse professus est, facile sex diebus ex more consummat. Memini quoque, quia cujusdam quadragesimæ imminentis initio, mille annos imponi sibi per nos ad pœnitentiam petiit, quos certe omnes ferme, antequam jejunii tempus transigeretur, explevit. *u* Et paulo post hoc prosecutus sum.

interim corpus suum genuflexionibus, flagellis,

6 Nunc ad Dominicum, de quo cœperat, sermo recurrat. Enimvero cum hunc jam et incurva senectus deprimat, et crebris insuper sæpe laboribus contabescat, mirum unde illi tantus fervor incandeat, ut in spiritualibus exercitiis se semper invictum, semper infatigabilem reddat. Nam, ut ipso referente cognovi, sæpe duo psalteria cum disciplinis stando continuat, ita ut

neque

A neque vel ad momentum, a persecutionibus *x* incredibili mentis fervore quiescat. Inquirenti mihi aliquando, utrum posset cum ferreæ vestis pondere aliquantisper genuum flexibus insudare, sub hac mihi dedit obscuritate responsum : Cum incolumitas, inquit, mihi votiva respondet, quandoque per omnes totius psalterii quindenos psalmos centies genuflectere consuevi. Quod quidem tunc non diligenter attendi; postmodum vero quod dictum fuerat, mente revolvens, a depresso homine mille *y* in uno psalterio fieri admiratus expavi. Quadam die post vesperam, cellulam meam ingressus : Magister, inquit (hoc enim indigno vocabulo me ex humilitate compellat) hodie feci, quod hactenus me fecisse non memini. Octo nempe psalteria inter diem ac noctem modulatus explevi. Videbatur autem tunc totus vultus ejus, ut scopis attritus, ac sulcantibus quibusdam vibicibus livefactus, tamquam si pila fuerit, ptisanarum videlicet more, contusus. B Psalmodia sane illi idcirco tam facile supervenit, quia non tam verba, ut ipse asserit, lingua perstrepente, revolvit, quam sensum mentis vivacitate percurrit.

et abstinentias mire castigans. *z*

7 Aliquando a me remotus habitabat *z*, cumque ad me ingressum, quibus tunc se vitæ legibus regeret, inquisissem, respondit, se carnaliter vivere, et quintis sæpe feriis cum Dominicis diebus, a solito se abstinentiæ rigore laxare. Requisitus, utrum quolibet pulmento, ovis, vel caseo vesceretur, negavit. Rursus, si piscibus, aut pomis : Pisces, ait, et poma, si qua sunt, ægrotantibus præbeo, quorum non minimam multitudinem jacere in nostris partibus ingemisco. Cumque illum durus exactor in angusto concluderem, dicens : Unde ergo illis diebus remissius vivis, si nihil eorum comedis, quæ necesse sit vel ignibus decoqui, vel arboribus inveneri? Respondit : Fœniculo, inquiens, cum pane libenter vescor. Mox nimirum perite cognovi, quam carnaliter homo viveret, qui suas delicias fœniculum C constituisset. Habet plane uberem lachrymarum gratiam, sed alternam. Cum enim reclusus sub districto se silentio reprimit, mox ut voluerit, affluenter plangit. At si colloquio frequentetur, fletum se amisisse conqueritur. Sed et ego illi sæpe penuriam meæ ariditatis impropero, dicens : Heu, inquam, mi pater, istæ tuæ lachrymæ infœcundæ sunt, quæ orando lachrymas parere nequeunt! Optarem namque quod consequens est nimirum sicut tu mihi pater es, ita nihilominus et tuæ lachrymæ mearum quoque lachrymarum fierent genitrices.

Somni parcissimus, intra 24 horas novem,

8 In regula quoque eremitica inseruisse me recolo. Dicam : Sed quis scit, utrum fides assertioni fidelissimæ præbeatur? At parvipendendum est, si humana temeritas arguat, quem summa veritas falsitatis excusat. Est inter nos, qui nonuunquam uno die continuato cum nocte, novem psalteria meditando decurrat, et interim pene semper utraque manu, scopis armata, nudum corpus afficiat. Notandum autem, quia dum hæc peragere satagit, nocte, vel die dormire non vacat; sed aliquando genua flectens, dum caput terræ deponit, sic nudo repente somnus obrepit, eoque solo contentus est. Hic mihi aliquando fraterna familiaritate conquestus est, quia cum novem sic psalteria sæpe modulando perficeret, ad decimum nunquam potuerit pervenire.

et paulo post 4 circulis ferreis constrictus. *aa*

9 In Epistola quoque, quam Blancæ *aa* comitissæ direximus, hæc nos indidisse videmur. Utinam daretur tibi nunc dominum meum videre Dominicum, qui quod imperitæ linguæ conamur officio, ipse te efficaciori luculentissimæ vitæ doceret et informaret exemplo! Hic denique a tribus circiter annorum lustris lorica ferrea vestitur ad carnem, duobus autem ferreis circulis in corpore cingitur, duobus item per brachiorum armos arctatur.

12 et ultra psalteria intra idem tempus persolvit, *bb*

10 Sed quia de illo in aliis nostris opusculis jam plura digessimus, nunc quod vix ante sex dies ad nos veniens *bb* retulit, proferamus. Ait itaque : Contigit me nosse, quod scripseris, novem me uno die psalteria decantasse cum corpo- E ralibus disciplinis, Quod certe cum audivi, tremefactus expavi et conscientia remordente congemui. Væ, inquam, mihi! ecce hoc de me, nesciente me, scriptum est; et tamen utrum a me hoc fieri potuisset, ignoro. Ego rursus experiar, et an hoc implere potuerim, indubitanter agnoscam. Quarta igitur feria me vestibus exui, et armata scopis utraque manu, totam noctem ducendo pervigilem, psallere, ac me verberare non destiti, donec die altero decursis duodecim ex more psalteriis partem decimitertii, usque ad psalmum « Beati quorum » absolvi. Porro quod nobis durum sæpe videtur et asperum, quam ille puerile deputet ac despectum, uno doceamus exemplo. Frater quidam cum a scoparum ictibus nimis abhorreret atque perferre gravissimum judicaret, tandem tamen domini Dominici crebrius insistentis adhortationibus acquievit, ac per modulationem totius psalterii, et insuper quinquaginta psalmorum, sibimet disciplinam inferre propriis manibus non cessavit. Erat autem F nox illa præcedens Dominicam diem, et beati Michaelis festivitatem. Cumque facto mane ad prædictum senem frater ille venisset, timens ne de indiscretione redargueretur, cum quod egerat, per ordinem retulisset, hac ille voce respondit : Noli, frater, pusillanimis esse, vel pro hac tua, quæ nunc est, infirmitate diffidere : potest enim Deus ex imis te ad altiora provehere, et hujus lacteolæ tuæ conversationis infantiam ad juvenilis roboris incrementa firmare. Et adjiciens ait : Nos etiam primo pedetentim cœpimus, sensimque ad quod nos divina pietas perducere voluit, licet imbecilles ac fragiles, educti sumus. Sicque factum est, ut non eum de immoderato fervore, sicut ille timebat, argueret, sed ne desperationi succumberet, tamquam qui minimum quid egisset, animum refoveret. Hujus itaque sancti Senis exemplo faciendæ disciplinæ mos adeo in nostris partibus inolevit, ut non modo viri

AUCTORE S. PETRO DAMIANI. cc

viri sed et nobiles mulieres hoc purgatorii genus inhianter arriperent. Nam et relicta Techbaldi *cc* sublimis utique generis, et non infimæ dignitatis, mihi aliquando retulit, præfixam hujus disciplinæ centum annorum se pœnitentiam peregisse.

ac novum pœnitentiæ genus protinus arripit. *dd* *ee*

11 In Epistola, *dd* quam ad Johannem Priorem eremi, quæ juxta Susa vicinum *ee* montem est constituta, cum eum, ejusque subjectos ad brachiorum extensionem in orationibus adhortatorie provocarem, dixi prius de quodam ferventissimo in amore Christi fratre nostro, Adam nomine, deinde Dominicum in exemplo subjeci, ita inquiens : Habemus autem quendam juvenculum fratrem, qui confessus est a capite usque ad finem psalterii elevata se brachia tenere dum psallit, ita ut laquear tabulatum cellulæ manibus sæpe contingat, hac tamen discretione servata, ut per quinquagenos psalmos ad momentum brachia extenta deponat, et protinus erigat. Habemus et alterum provectioris ætatis, incurvum videlicet senem, et ut secrete tibi confitear, hic Dominicus est. Is itaque quamdam scriptiunculam reperit *ff*, ubi dicebatur, quod si quis duodecim illic notatos psalmos vicies quater, erectis in modum crucis manibus, caneret, pro uno posset anno pœnitentiam regulariter compensare. Protinus ille in * exercitium id, quod dicebatur, arripuit, et duodecim illos psalmos extensis *, sicut dictum est, vicies quater sub nullo prorsus intervallo, sed uno ductu quotidie decantabat. Scripsi super hoc et in aliis fortasse opusculis, quæ vel ad præsens desunt, vel facile memoriæ non occurrunt. Itaque ab eorum replicatione, quæ scripta sunt, ad nova quælibet articulus transferatur.

B

ff

* *abundat*

supple : brachiis

ANNOTATA.

a *Sic eum sanctissimam vivendi normam ex humilitate compellat.*

C

b *I ad Corinthios cap.* 15, ✠. 14 *et sequenti.*

c *Intellige hircinam pellem pretiose præparatam.*

d *Ad Romanos cap.* 8, ✠. 28.

e *Vide dicta num.* 15 *Commentarii prævii.*

f *Ortus videtur e civitate Feretrana, quæ una cum Feretrano comitatu* monti Feretro *vulgo* Monte Feltro *nomen suum debet.*

g *Sic dicta a vicino ponte, vulgo* Ponte-Ressoli, *ut scribit Mabillonius, vel, ut recentior Mittarellius,* Ponte-Riccioli, *sito prope viam Flaminiam inter Callium et Eugubium, de quo ita Rubeus :* Erat Luceolum eo loco, quem incolæ supra Cantianum pontem Rivolum nuncupant ; *fuitque ea urbs, in qua trucidatus est Eleutherius Exarchus, qui se regem I Italiæ declaraverat ; ast multoties, uti, Mittarellio teste, creditur, a Gothis et Longobardis vastata, demum ab Otthone III, eo quod partes Crescentii Romani consulis sequeretur, verosimilius funditus est eversa. Hæc Grandius.*

h *Dominicus nempe.*

i *Supple :* horas.

D

k *Patet hinc panem ibidem ante distributionem ante lancibus pendi consuevisse.*

l *Austerissimis Avellanitarum pœnitentialibus exercitiis excitatus absque piaculo potuit illo transmigrare, maxime quod esset locus magis solitarius, ejusdemque regulæ ac professionis.*

m *Sensus esse videtur :* Quem non ego licet ejus magister, sed e contra ipse me exemplo suo docuit, *uti ex iis, quæ sequuntur, colligi datur.*

n *Forte* doctorem.

o *Lib.* III *Regum, cap.* 6, ✠. 7.

p *Alii* Theusonem *vel* Teusonem *scribunt : fuit autem hic* Theuso, *ut notat Mabillonius,* monachus Sanctæ Mariæ apud Florentiam, qui ab abbate suo Albizone dissentiens a monasterio discesserat, et postea etiam Petrum ad se venientem, ut eum cum abbate reconciliaret, e cella simul cum abbate ejecerat. Quare ad eum Petrus Damianus scribit ut Sanctorum dictis et exemplis ad meliorem frugem eum revocet. *Est hoc opusculum Damiani ordine LI.* E

q *Alludit ad textum lib.* I *Regum, cap.* 30, ✠. 3 *ubi David Jonathæ ait :* Uno tantum gradu ego morsque dividimur.

r *Vide Annotata ad litteram* a *supra.*

s *Iis, qui in graviora crimina lapsi erant, sacri canones multorum annorum pœnitentiam injungebant, cujus pœnas sibi imponi vir illi pii ultro flagitabant, ac easdem postmodum frequentioribus disciplinis redimebant.*

t *Filius doloris : Benjamin enim a matre sua Rachele* Benoni, *id est,* filius doloris, *appellatus est. Vide Genesim, cap.* 35 ✠. 18.

u *Subjungit quædam in hoc opusculo ad tuendum ejusmodi disciplinarum usum, quem nonnulli impugnabant. Vide lib.* v *Epistolam* VIII.

x Percussionibus *cum Mabillonio legendum puto.*

y *Subintelligi videtur* genuflexiones, *vel, ut Constantius Cajetanus et Mabillonius addunt,* metanœæ, *quæ idem hic designant.*

z *Forte in monasterio* Conjunctuli, *de quo infra cap.* II *ad litteram* m. F

aa *Est opusculum hoc Petri Damiani ad Blancam ordine L, de quo Commentarii prævii num.* 20 *et sequentem videsis ; nec plura, quam illic dicta reperies, de Blanca hac suppetunt.*

bb Venerat forte Avellanam visitaturus Damianum reducem ex sua Mediolanensi legatione Dominicus, ad parvum tempus deserens eremum Suaviciniam, *inquit Mittarellius.*

cc *Subintellige* vidua *: qualis autem fuerit* Thetbaldus, *et quæ ipsius uxor, omnino nescimus. Rubeus lib.* v *pag.* 293 *uxorem cujusdam* Cechaldi *magnam mulierem dignitate appellat.*

dd *Periit hæc Epistola, cujus fragmentum hic solum inserit Damianus.*

ee *Legendum proprie* Suavicinum. *Consule dicta num.* 30 *et sequenti Commentarii prævii.*

ff *Adi Commentarii prævii num.* 24 *et sequentem.*

CAPUT

A

CAPUT II.

Inusitato modo et indefesse orat : novoque invento flagelli genere, dire in corpus suum sævit : Vita ejus ex seipsa miraculosa : Judicem Auximanum interpellat : mira ejus humilitas : obitus.

Diutissime orans brachiis extensis et elevatis

Enimvero quasi quidam divinus ignis in ejus pectore jugiter æstuabat, qui nunquam permittebat eum a spiritualis exercitii labore quiescere. Aliquando namque cum ego perquirerem sacrosancto die Paschali, cæteris fratribus, juxts
B morem, meridie quiescentibus, utrum et ipse dormisset, ait : Certe, pater, dixi in corde meo : Quid mihi tam longis adhuc noctibus, in die dormire ? Extensis itaque in crucis effigiem brachiis, psalterium cœpi. Quo me sic stante decurso, signum protinus horæ Nonæ personuit. Hoc itaque modo junxit victoriam Crucis cum gloria resurrectionis. Aliquando cum de quotidianis, ut mos est, invicem confabularemur operibus, ait : Hac etiam nocte, quid mihi contigerit, manifesto. Nam diu solutus sopore surrexi, mox brachiis in modum crucis extensis psalterium cœpi ; cumque psalmis omnibus, et canticis, quæ sequuntur, hymnisque decursis, eo loci jam essem, ut solo Catholicæ fidei psalmo *a* et litaniis deberem cuncta concludere, incidit in mentem, ut interim ista dimitterem, ac pro defunctis psalterium decantarem. Igitur brachia non deponens, ad defunctorum psalterium transii, quod juxta morem per quinquagenos psalmos trifaria lectionum interpolatione distinxi. Quo sic expleto, ad
C id protinus, quod omiseram, redii, atque hoc, quod de primo psalterio reliquum erat, explevi. Cumque de tertio consequenter aggrediendo psalterio cogitarem, benefactum, ut ita dixerim, signum repente nocturnæ synaxis insonuit, quod me depositis ulnis Officium cum fratribus celebrare coegit, et certe nescio, quo anni tempore noctes breviores erant.

scuticis se flagellat, ac 4 circulos superaddit. b

13 Aliquantis porro ante obitum annis, quasi novum supplicii genus inveniens, virgarum scopas in corrigiarum scuticas *b* vertit, semelque gustato, quia duriores sunt, in his verberandi consuetudinem posuit. Hoc flagellum, si quando egrederetur ad seculum, portabat in sinu, ut ubicumque eum jacere contingeret, a verberibus non vacaret. Aliquando vero cum loci occasio non præberet totum se posse exuere, per crura saltem et femora, per caput atque cervicem, sese non cessabat affligere. Circulis quoque ferreis quatuor, quia sibi præ longa consuetudine jam viluerant, quatuor item superaddidit, ut duobus in coxis, duobus consequenter in cruribus stringeretur. Enimvero loricam, et quibus utebatur, tanquam ciliciis, vel lanea quælibet indumenta, post menses sive post spatium prolixius abluebat, ut rubiginem deponerent, et aridis ingerendam membris uredinem non haberent. Porro autem cum omnes, qui in cellulis habitamus, hoc laboremus, ut pro muniendis a frigore pedibus vestimenta usque ad imum defluant pavimentum, hoc etiam nobis in eo intolerabile videbatur, quia cum in eremo et ocreas nesciret et calceos, vestes tamen ejus ad tibias vix medias descendebant. Nudatus autem ad suscipiendam in capitulo disciplinam, quod scilicet nunquam omittere volebat, excsis jejunio membris, et amaræ loricæ mole detritis, Æthiopicam contraxisse nigredinem videbatur. Vestimenta vero lurida, et cariosa, ut ita dixerim, videbantur vetustate consumpta. Hoc mihi sæpe dicebat : In hoc psalmodia provenit cito psallenti, si corde verba teneat, si quæ lingua loquitur, mens veraciter comprehendat. E Alioquin si cor vagatur, psalmorum cursus ad finem, lingua nunc fallente, nunc tepescente, tarde perducitur. Ajebat etiam, quia somnum somnus adescat, et vigilias vigiliæ pariunt. Nam corpus humanum, in quo paulatim prius enutritur, in hoc per incrementa postmodum roboratur.

Vitam, non miracula sanctificare homines,

14 Sed hic me quispiam fortasse redarguat, qui videlicet non tam, quem vivendi ordinem Vir sanctus habuerit, sed quibus miraculis in hac vita claruerit, audire festinat. Cui me breviter hoc respondere sufficiat : Quoniam et Maria et Joannes Baptista miraculum fecisse non legitur, cum tamen eorum vita non qualibet scriptura, sed Euangelio testante narretur. Quanquam Maria in solo partu, quem edidit, omnium procul dubio Sanctorum virtutes ac signa præcellit. Hoc etiam inferam, quia uberiorem fructum præbet audientibus Sanctorum virorum mirabilis vita, quam ostensa miracula. Illa siquidem exigit imitationem, ista solam ingerunt admirationem. Miracula docent, quomodo illi sancti fuere ; vita F vero insinuat, qualiter et nunc homines fieri valeant sancti. Propterea qui miraculum quæris, nonne tibi videtur esse mirabile, hominem fragili adhuc carne circumdatum, Angelitus (ut ita loquar) vivere, adeo ut inter quamplurima hominum millia, vix unum ei similem valeas reperire ? Et certe quamplures hodie sunt inferioris vitæ, per quos Deus omnipotens dignatur virtutem ostendere.

uno, c

15 Jesu teste, non mentior, quia necdum tres menses elapsi sunt, ex quo ad me in Samugni *c* videlicet eremo diversantem, duo adolescentes monachi venerunt, quorum alter de Spoletina monarchia, *d* alter vero de Venetiæ dominio, Polenti *e* videlicet urbe, oriundos se esse dixerunt. Sed Venetus, vocabulo Michael *f*, sicut nobis in confessione perhibuit, in ipso suæ conversionis initio, circulo ferreo sub hac desiderii sui pactione se constrinxit, rogans Dei omnipotentis

AUCTORE S. PETRO DAMIANI.

obnixe clementiam, ut cum locum saluti suæ congruum reperiret, confestim ille circulus frangeretur. Porro autem ipso die, quo eremum novus hospes ingressus est, vix post trium horarum spatium, dum beati Benedicti regulam, sicut est idiota, utcumque syllabatim legeret, repente compunctionis eum spiritus in lachrymas solvit, eodemque momento circulus ille fractus apparuit. Quod miraculum quoniam alibi jam nos descripsisse meminimus, celeriter transcurrentes, sequens aliud, quod necdum litteris insertum est, enucleatius digeramus.

et altero ostenditur exemplo.

16 Paulo post namque Ravennam urbem, me jubente, perrexit, ut sarcinulas suas, quas ibi de navi prodiens reliquerat, exportaret. Illic itaque apud fabriles officinas nova ferreorum nexuum argumenta confinxit, multisque se vinculis per diversa membra ipse sibimet judex et reus, violenter arctavit. Nam duo pendebant vincula cervicetenus per humeros altrinsecus, hinc ad sexum, illinc ad femen : duos vero in coxalibus
B circulos, duos suscepit in ulnis. Undique igitur tam multiplici constrictione vallatus, ad nos rediit : secrete, quod circa se factum fuerat, ostendit : neve, quæ fecerat, immutarem, vix tandem voti compos obtinuit. Sed cum hic illum ultra vires tormenta gravarent et ex attritis carnibus jamjam fœtor erumperet, insuper accessit, quod cor fratris gloriam respuentis acrius perturbavit. Cœpit enim hujus mysterii fama prorumpere, et prius per fratrum, deinde per ora supervenientium quorumlibet volitare. Rogavit itaque omnipotentis Dei misericordiam, ut quid sibi super hoc cœpto placeret, per suæ misericordiæ indicium evidenter ostenderet. Interim vero dum hujusmodi precibus frequenter insisteret, bis per somnium confortatus, audivit, quia ferramenta illa jam essent divinitus resolvenda. Porro autem in festivitate beatorum Apostolorum Simonis et Judæ, quam nuperrime celebravimus, dum nocturno cum fratribus interesset officio, repente
C duo illa ferramenta, quæ super humeros posita, utrinque inferius dependebant, ventremque cum renibus coarctabant, prorsus effracta sunt, et unum in duas, alterum in tres divisum est partes. Cæteri vero circuli, non quidem per partes abrupti, sed ita laxati sunt, et quidam facti sunt tam mollita lenitate flexibiles, ut quodammodo non tam ferrei, quam plumbei viderentur, adeo ut etiam si vellet, defluentibus eis ac prolabentibus, adstringere se ultra non posset. Sic frater, qui sanctæ devotionis æstuanti fuerat ardore constrictus, pio Dei judicio est mirabiliter absolutus. Quid ergo magnum, si per Dominicum, mirabilem videlicet virum, signum aliquod voluisset ostendere, cum in ipso tyronatus exordio per hunc juvenculum duo miracula dignatus est exhibere, at laudabilius sit fortia peregisse, quam nova? Unde David cum præmisisset. « Mirabilis » Deus in Sanctis suis » protinus addidit : « Ipse
g » dabit virtutem et fortitudinem plebi suæ. » *g* Non ait, signa, sive prodigia; sed : « Ipse dabit virtutem et fortitudinem. »

D *Judicem Auximi interpellat,*

17 Cum Romanus quidam, Stephanus nomine, judex sacri palatii, summa præsidentatus *h* administraret Auximi *i*, exigente causa, Dominicus ad eum venit, eumque super quadam eremi possessione, quam ex jure Sedis Apostolicæ detinebat, obnixe rogavit. Quem ille, utpote nulla vestium compositione festivum, despiciens sprevit, eique nil eorum, quæ poscebat, indulsit. Cumque sibi a circumstantibus diceretur : Noli eum tam dure suscipere, sanctus enim vir est ; ille tanquam evomens ait : Sit sanctus, ut vultis ; sed beatus Petrus certe sanctior est, cujus ego causam in hac administratione defendo. Igitur impos cœpti Dominicus, redit ad cellulam. Ille quoque post paululum reversus est Romam. Porro puer quidam despicabilis, *k* qui ad exequendum quodcumque negocium in administratione remansit, quidquid Dominicus petierat a judice, cuncta reverenter implevit. Judex autem non diu post quam ad propria repedavit, hostilibus gladiis perfossus interiit, multasque divitias, E quia sobolem non habebat, extraneis hæredibus dereliquit. Erat præterea Dominicus valde cautus in verbis, ut apte sibi congrueret illa sententia, qua Jacobus Apostolus ait « Si quis in » verbo non offendit, hic perfectus est vir » *l*. Nam si quando quæreretur, quota diei hora esset, nunquam absolute dicebat, quota esset, sed cum hoc additamento semper : Prope tertia hora est, prope sexta hora. Inquisitus a me, cur semper ita diceret : In hoc, inquit, mendacium caveo, nam sive sit hora transacta, sive adhuc fortassis immineat, propinqua tamen est, quæ videlicet a momento, in quo loquimur, non elongatur.

ac demissi animi specimen præbens,

18 Habebat aliquando cellulam juxta monasterium, quod dicitur Conjunctuli *m*. In vigilia itaque Dominicæ Nativitatis, cum tota præcedenti Quadragesima *n* mansisset inclusus, tantisque jejuniis atque laboribus esset vehementer afflictus, invitante gloria solennitatis egressus, Abbati loci humiliter procidit, veniam petiit, actus suos, et cogitationes lachrymabiliter accusavit. F Ille autem, ut erat inexpertus, levis moribus, et consiliis spiritualibus insuetus, cum sibi sufficeret unum psalmum, vel perexiguum quid imponere, præcepit ut pro his, quæ confessus fuerat, triginta psalteria decantaret. Qua nimirum ille sententia, velut sagitta percussus, ad cor rediit, atque hoc provenisse ex divini dispositione judicii deputavit. Itaque regressus in cellulam nunquam prodiit, donec præfixum indictæ pœnitentiæ canonem instantissima sedulitate persolvit.

infirmatur et obit,

19 Solebat autem per intervalla licet parcissime, vinum bibere ; sed longe ante quam defunctus est, decrevit ab eo penitus abstinere. Ut itaque jam, omissis cæteris, ad obitum veniamus, patiebatur gravedinem stomachi, crebris insuper capitis doloribus cruciabatur. Et quoniam alterum sæpe procedit ex altero, proposuit ad purgandum stomachum antidoti sumere poculum. Sexta igitur feria per continuum diem vix desiit

vel

AUCTORE S. PETRO DAMIANI.

A vel modulandis psalmis insistere, vel corrigiarum se ictibus flagellare. Nocte vero, sopore deposito, suscepit antidotum : deinde cœpit angustiari, et de stomachi dolore graviter conqueri. Post decursum itaque nocturnæ synaxis officium, post matutinos hymnos, cum prima jam hora sibi a fratribus, qui aderant, cantaretur, sanctum Dei spiritum reddidit. Invenerunt autem et alteram loricam, præter eam, qua indutus erat, lateribus ejus syndonis more substratam. Unde suspicati sunt fratres, hoc sibi præter consuetudinem nullatenus accidisse, sed sub se eam sanum quoque tenere consuevisse, super quam videlicet et in infirmitate jacebat. Somniavit autem tunc quidam frater de me, quod oculorum
o lumen amiseram. Quod dum ego Hildebrando *o* venerabili Romanæ ecclesiæ Archidiacono in Lateranensi palatio retulissem : Nequaquam, inquit, ut times, hoc tibi propinquæ est mortis indicium ; sed familiaris tibi aliquis extinguetur,
B qui tibi et charus sit sicut oculus, et lumen tuum ac splendor in bonis operibus videatur. O verum, sed amarius omni felle præsagium! Tertio die, postquam Romanis mœnibus sum egressus, ecce mihi relatio occurrit, quæ mihi nil minus opinanti, cæcatum me remansisse perhibuit, dominum scilicet et illuminatorem meum Dominicum, ex hoc seculo nuper egressum. Illico mihi liquido patuit, dum ille petiit lucis Authorem, in tenebrarum me remansisse caligine. Fratres au-
p tem corpus ejus, ne a vicinis monachis *p* eorum raperetur e manibus, in eadem, in qua defunctus est, cellula, defossa humo celeriter obruerunt. Nos autem ipso die Dominico, quo eremum ingressi sumus, sanctum corpus inde sublatum reverenter, ut dignum erat, in capitulo sepelivimus. Et cum nonus esset depositionis ejus dies
q prædictum, corpus sanum illibatumque *q* reperimus.

quem Damianus extollit.

20 Eant nunc, qui carnis suæ delectantur illecebris, medullas absorbeant voluptatum, et occi-
C sionis victimæ ad æternum nutriantur incendium. In superbiæ se cornibus efferant, ventilent innocentes, ad votum molliter vivant, ut eorum postmodum penitus semper ulcera amarescant. Nunc velut infrenes equi, per voluptatum suarum prata discurrant, et per eorum manus et brachia districtionis extremæ lorica cohibeant. Dominicus autem noster stigmata Jesu portavit in corpore, et vexillum Crucis non tantum in fronte depinxit, sed cunctis etiam undique membris impressit. Exustus et aridus ab humore calami et junci *, uberibus cœlestis gratiæ meruit imbribus irrigari. Hic ferrea lorica præcingitur, illic niveis Angelicæ gloriæ vestibus decoratur. Hic duritia cubilis atteritur, illic molli Patriarcharum gremio confovetur. Tota hæc vita facta sibi parasceve Crucis, illic autem festivus et splendidus æternam celebrat gloriam resurrectionis. Nunc inter ignitos supernæ Hierusalem lapides emicat : nunc ornatus victoriarum suarum titulis, æterna laude triumphat, atque in illa beatorum civium jucunda societate conjubilat. Obiit autem beatus Dominicus pridie Idus Octobris, regnante Domino nostro Jesu Christo, qui cum Patre et Spiritu Sancto vivit et regnat in secula seculorum. Amen.

* *supple* instar.

ANNOTATA.

a Id est, ni fallor, *ait Mabillonius*, Symbolo, quod sub Athanasii nomine vulgo notum est, et recte, *inquit Mittarellius*, cum Damianus *opusculi* XV, *cap.* IX enuntians additiones, quæ ex præscriptione Sancti Romualdi psalterio fieri debent, hæc habeat : « His etiam non neglectis, » quæ in fine psalterii videntur adjecta, videli- » cet : Te Deum laudamus ; Nunc dimittis Domi- » ne servum tuum ; duobus Symbolis ; Gloria in » excelsis Deo ; Pater noster cum fide catholica ; » postremo litaniæ cum orationibus hæc omnia » consueto fine concludunt. » E

b *Genus quoddam verberis fuisse e loris confecti, docet Calepinus.*

c Samugnum *vel* Gamugnum, *quod et* Gomonium *dicitur, eremus est S. Barnabæ prope Faventiam. Exstant ad hujus suæ eremi monachos nonnullæ Damiani Epistolæ, quæ ob prolixitatem inter ejus opuscula recensentur.*

d *E ducatu nempe Spoletino.*

e Pola urbs est Histriæ, *inquit Mabillonius*, a Colchis structa, ac Juliæ Pietas a nonnullis dicta.

f *Hujus* Michaëlis *Veneti meminere Hugo Menardus in Martyrologio Benedictino, et Bucelinus in Menologio ad diem* 24 *Martii ; verum, dum nuspiam coleretur, eumdem Bollandus ad præfatum diem prætermisit, posteris ad diem* 14 *Octobris occasione* Dominici Loricati *relinquens examinandum, num uspiam, quod usque nunc haud assequor, cultu fortasse gaudeat.*

g *Psalm.* 67, ℣. *ultimo.*

h *Præsidem Apostolicum ageret.* F

i Auximus *etiam legunt* Lucanus et Plutarchus, Livius *autem* Oximum, *vulgo* Osmo *vel rectius* Osima. *Urbs est monti imposita ad Musonem fluvium ditionis Pontificiæ in marchia Anconitana, ab hujus capite* 10 *milliaribus in Meridiem, et fere totidem inter Æsium ad Occasum et Lauretum ad Ortum dissitum. Ita Baudrand.*

k *Ministrum intellige inferioris ordinis.*

l *Jacobi, cap.* 3 ℣. 2.

m *Sic dictum, quod apud hoc monasterium fluvioli de* Perticara *et* Sentinus *in valle conjungantur : sita autem est hæc vallis in diœcesi Eugubina, distans ab Avellanensi monasterio* 6 *milliaribus*, 5 *a Saxo-ferrato, minus vero ab abbatia S. Mariæ Sitriæ. Ita, Mittarellius, quem, si plura de his desideres, consulesis.*

n Quadragesima *hæc erat* S. Martini, *quæ id temporis protendebatur ab Octava omnium Sanctorum usque ad Natale Domini.*

o *Fuit hic postea Gregorius VII summus Pontifex sanctitate et Apostolico zelo conspicuus.*

q

AUCTORE S. PETRO DAMIANI.

p *Erant hi forte monachi Valle-Castrenses duobus tantummodo ab eremo montis Suavicini milliaribus dissiti, vel monachi Vallis Fucinæ S. Urbani Asinantis, aut S. Clementis, qui omnes haud procul Suavicinio degebant. Asserit Jacobillus Sitrienses monachos visitasse Sanctum virum in extremis agentem.*

q *Naturaliter id factum, more suo vult Bailletus, miraculum eludere nitens hac ratione, quod corpus ejus adeo siccum foret, ut vix corruptibile quid contineret ; verum nisi et intestinis prorsus caruisse* B. Dominicum Lorieatum *convictus fuero, Bailleto haud credendum arbitror.*

DE S. BERNARDO CONFESSORE

ARCANI [VULGO] ARCE IN ITALIA

B

COMMENTARIUS PRÆVIUS

E

C. G.

Cultus Sancti ecclesiasticus, Acta, patria et tempus obitus ac corporis sacri translationis.

FORTE INITIO SECULI XII.

Sanctus memoratur in Fastis recentioribus et in diœcesi Aquinate Officio ecclesiastico proprio,

Præterquam *quod hujus* S. Bernardi *memoria a Wildsono in Martyrologio Anglicano ad diem* 14 *Septembris, ubi et a Majoribus nostris in hunc diem, quo eum coli solemniter constabat, rejectus est, et ad hunc diem a Castellano in Martyrologio Universali Gallico, Wione, Menardo, Ferrario in Catalogo Sanctorum Italiæ, et ab ipsomet Cardinale Baronio in Martyrologio Romano, quod de Sancto nostro habet :* In Latio S. Bernardi confessoris, *celebretur ; legitimus ejusdem cultus abunde evincitur ex Officio ecclesiastico, quo annua ejus festivitas in diœcesi Aquinate recolitur. Probavere hoc Sancti Officium proprium laudati Wildsonus et Ferrarius, qui ex illo* C *suum de Sancto Elogium, quod apud ipsos videri potest, concinnavere ; placuit et eruditissimo Martyrologii concinnatori Baronio qui illud in Notis ita laudavit :* Legimus ejus (S. Bernardi) res gestas manuscriptas Arpino Romam missas ; *ut proinde de ejus antiquitate et authentica fide dubitari nequeat : ecgraphum hujus Officii, cujus originale Arpini vel forte Arcani in ecclesia servatur, Majores nostri Sora accepere, cui confirmationis gratia notarii publici, qui illud, propria manu descripsit, sequens subjungitur testimonium :* Extracta est præsens copia per manus mei infra scripti notarii de verbo ad verbum, de sillaba ad sillabas a principio usque ad finem juxta ejus seriem continentias et tenorem ex suo proprio originali mihi exhibito et exhibenti restituto, cum quo, facta diligenti collatione, meliori concordat semper salvo, et in fidem ego Thomas Germanus publicus regia authoritate per totum ubilibet præsens regnum, ac per quascumque mundi partes Apostolica authoritate notarius hic me subscripsi requisitus. Thomas, *etc.*

cujus hic Hymnus

2 *Hæc ad probandam dicti Officii auctoritatem, cujus nunc Hymnum et pauca alia propria oculis curiosi lectoris subjicio. Hymnus in Vesperis ita sonat :*

Lætemur in solemnio
Bernardi beatissimi
Cujus omnes auxilio
Deo fiamus proximi.

Dum mundo peregrinaret,
Arpinum venit reditu :
Illic sibi vita caret,
Sepultus est in exitu. F

Post multum tempus juxerat *
In Roceam Arcis vehi ;
Corpus ad locum properat :
Gens quælibet paret ei.

* *forte jusserat*

Translatione corporis
Campanis Arpinensibus
Fit sonus intus et foris,
Nullis illas pulsantibus.

In dicta Rocca ponitur
Sacrum corpus ad tumulum,
Nullus languens qui geritur
Mortis horreat stimulum :

Quædam mulier secuta
Corpus cum turba gentium
A nativitate muta
Statim subit eloquium.

Per

A

Per ipsum fit ibi cura
In supplici presbytero;
Unum sanat de ruptura,
Auditum reddit alteri.

Tres mulieres dementes
Et oppressæ dæmonio
Sanæ recedunt gaudentes
Abhinc ejus subsidio.

O Bernarde, te devota
Mente precamur, quæ pia
Ad reddendum Deo vota
Nos tua juvet gratia.

Præsta, Pater, ut Beati
Bernardi nos vestigia
Consequamur laureati
Post vitam ad Cœlestia. Amen.

et alia pauca dantur, cultus,

3 *Post hymnum sequitur hæc Antiphona propria ad Magnificat :*

B

Opem nobis, Bernarde, porrige,
Rege stantes, jacentes erige,
Mores actus et vitam corrige
Et in pacis viam dirige.

Deinde subnectitur sequens Oratio seu Collecta : Deus, qui Beatum Bernardum confessorem tuum, dum mundum peregrinaret, tibi vota reddendo misericorditer visitasti, de suisque gressibus terrenis ad cœlestem regni tui limitem transtulisti, præsta, quæsumus, ut de cujus translatione lætamur, ipsius auxilium apud te mereamur percipere. Per Dominum nostrum, *etc. Legitur quoque in festo ejusdem Sancti Missa, in qua an aliqua etiam propria recitentur, ignoro, cum hæc in apographo nostro desiderentur. Adhæc concessæ sunt indulgentiæ in ecclesia Arcani, oppidi in regni Neapolitani provincia,* Terra Laboris *(vulgo)* Terra di Lavoro *dicta, quatuor circiter milliaribus Arpino*

C

distantis, quod in Actis Rocca Arcis, *vocatur, lucrandæ in festo Sancti et in anniversario consecrationis ædiculæ seu sacelli, et altaris, quod, ut referunt Acta, Arcani cives, post adeptum sacrum Sancti corpus, in ecclesia supra tumulum ejus erexerunt; ita Actis in apographo nostro subnotatum reperi his verbis :* Festus (S. Bernardi) dies est 14 8bris... consecratio altaris et ædiculæ, ubi est corpus S. Bernardi fuit facta anno Domini 1585 mensis Maji 21,.... ibique sunt 40 dies indulgentiæ in eo die, et in festo ipsius totidem tam in Vesperis quam in Missa. *Est hæc ædicula seu sacellum, ut quidem conjicio, cum in eo Sancti corpus existere hic dicatur, quod ex primo suæ sepulturæ loco Arcanum translatum, et in hujus oppidi ecclesia conditum fuisse Acta testantur, (unde errasse Wildsonum liquet, qui illud Arpinum translatum fuisse scribit), ejusdem ecclesiæ Arcanensis pars, altare supra Sancti tumulum a civibus erectum complectens, et proinde diversum ab eo sacello, quod Arpinenses supra primum ejus sepulturæ locum, Arpinum inter et Arcanum prope capellam S. Joannis ædificasse pro memoria posthuma in iisdem Actis referuntur. Hactenus Sancti cultum ostendimus; nunc quædam de Actis post hunc Commentarium prævium edendis dicenda sunt.*

AUCTORE C. G.

in Anglia, ut nostro Actorum edendorum Apographo subnotatur, natus fuit,

4 *Habemus duo Actorum exemplaria unum prolixius, alterum brevius, quæ ambo ex Ms. quod Arpini vel Arcani servatur, transcripta, et ad Majores nostros transmissa fuere ; concordant hæc exemplaria, licet non ubique in verbis, tamen in narratione historica ita ut brevius sit merum prolixioris compendium, si excipias unum aut alterum Miraculum, quod prolixius apographum distinctius et melius, certe cum hymno, supra dato, conformius narrat : sic mulieri a nativitate mutæ et miraculose sanatæ, exemplar brevius sacerdotem mutum erronee substituit, cum hic defectus non soleat nativitati supervenire, omisitque Miraculum patratum in sanatione sacerdotis surdi; cumque præterea alia non pauca magis explicate prolixius exemplar tradat, hoc servata primigenia phrasi edemus : porro hæc*

E

Acta, quæ in 9 lectiones, in Officio ecclesiastico recitari solitas, distincta sunt, ut in margine notabo, fuse quidem narrant inventionem et translationem sacri Corporis, cum quibusdam ea occasione patratis Miraculis, quæ etiam tempore, quo concinnata fuere ad Sancti tumulum frequenter iterari consuevisse insinuant his verbis : Frequentantes ad locum, quocumque morbo fuerint gravati sanitatem recuperant, illic cæci sanantur, surdis auditus redditur, et debilis quisque sospes et incolumis regreditur a tumulo ; *sed pancissima tradunt de Sancti gestis, quæ, utpote hominis peregrini, haud dubie Italis ignota fuere : solummodo ex iis constat,* S. Bernardum *ex patria sua, quam Ferrarius non recte suspicatus est fuisse Apuliam, cum eum Acta in Apuliam* Peregrinum et extraneum *appulisse non obscure indicent, peregrinatum, ut loca Sancta visitaret, cum ex peregrinatione rediret, fortuito circa Arpinum felicem mortem oppetiisse, nec quidquam habent, unde ætatem, qua Sanctus vixit, aut obiit, vel patriam, ex qua ortus fuit, determinare possis ; hanc tamen iterum reperi Actis in Apographo nostro ita subnotatam :* Hic Beatus fuit Angelus, S. D. P. inventus in Patria Latina.

F

et peregrinus forte circa initium seculi 12 in Italia prope Arpinum obiit

5 *Ex hac sua patria Anglia Sanctum peregrinationem suscepisse versus Hierosolymam, ut sacrum Domini sepulchrum veneraretur, scribit Wildsonus in Martyrologio Anglicano, adjungitque ei peregrinationis socium S. Gerardum nativitate pariter Anglum ; hujus autem S. Gerardi Elogium texit ad diem 27 Decembris ex monumentis ecclesiæ Castri Gallinacii in eadem provincia* Terra Laboris, *cui tanquam præcipuo cultus loco S. Gerardum adscripsit ; ast hic S. Gerardus die* XI *Augusti in memorato Castro solemniter colitur ad quam ea de causa diem ejus Acta in Opere nostro edidit, eumque circa annum* 1100 *vel initio seculi* XII, *non in reditu, sed in itinere, dum Hierosolymam erat iturus, ex hac vita migrasse, collegit Cuperus; igitur, si undequaque veritati congruant, quæ tradit Wildsonus, sanctum nostrum* Bernardum *paulo serius, primis videlicet*

seculi

AUCTORE C. G.

seculi XII *annis hanc vitam cum meliore commutasse statuendum est; verum Sanctus ille Gerardus in propriis Actis dicitur* Arvenensi provincia genitus fuisse, *ex quo, cum Avernia sive Alvernia sit nota Galliæ, non Angliæ, provincia, eum nativitate Gallum fuisse docuit laudatus Cuperus: neque etiam in laudatis S. Gerardi Actis, in quibus quidem duo hujus socii memorantur, sed alter nominatur Stephanus, alter Petrus, neque in propriis Actis itineris comes sancto nostro* Bernardo *adjungitur S. Gerardus; unde igitur hæc Wildsonus didicerit, ignoro. Nolim tamen sanctum* Bernardum *ad visitandum Domini sepulchrum Hierosolymam peregrinatum fuisse, inficiari; cum huic non tantum non adversentur Acta sed idem aliquatenus insinuare videantur his verbis:* Beatus Bernardus.... Christum firmiter diligebat, seque.... loca, quibus Sancti Dei adorabant *(visitando)* prolixitatem itineris non metuens alacriter exercebat; *ac inferius:* Cum *(inquiunt)* per multam partem hujus mundi ambulasset templa Dei frequentando, labore suo ac * fastigatione corporis requiem animæ in cœlestibus a Domino cupiens impetrare, etc. *Quæ omnia satis bene Hierosolymitanæ peregrinationi conveniunt; quam et eodem, quo S. Gerardus tempore, circa annum videlicet* 1100, *suscipere potuit (post ereptam enim ex infidelium potestate anno* 1099 *piis Christianorum armis Hierosolymam plurimi fideles undique se eo conferebant sacra loca devote veneraturi) et in reditu circa Arpinum obire. Cum autem hæc admodum sint dubia, etiam sancti* Bernardi *obitum ad caput hujus Commentarii prævii initia seculi* XII *dubie collocavi.*

B — * *lege* fatigatione

Ejus postea sacræ Exuviæ circa finem ejusdem seculi Arcanum sunt translatæ.

6 *Posita hac de Sancti ætate conjectura, tempus quoque, quo sacrum ejus Corpus inventum et in Arcani ecclesia honorifice repositum fuerit, utcumque ex Actis colligitur: refertur enim quidam* senex antiqui temporis, *dum Arcani incolæ Corpus* S. Bernardi *ad oppidum suum acculte transferebant, civibus suis Arpinensibus, campanas Arpini ultra sonantes admirantibus, hæc dixisse:* Quid admiramini istas campanas inspicientes? Unde ista proveniunt spero vobis veraciter exponere; diu est quod sors quemdam peregrinum, plenum moribus, honestum, dum mundum perambularet, huc advenit *, hunc ibi morbo opprimente, gratias agens Domino obdormivit, inde prope viam Roccæ Arcis fuit sepultus; forte Deus amore ipsius sic operatur. *Videtur autem hic senex, tum temporis cum* S. Bernardus *Arpinum advenit, atque ibi mortuus et sepultus fuit, in vivis fuisse, quod hæc verba:* Diu, est quod sors, etc. *clare innuunt, qui loquendi modus temporis spatium haud magis extensum indicat, atque opinionem, quam de ejus sanctitate habebat, ex visu hausisse; certe eam ex traditione seu fama habere non potuit, quæ testantibus Actis vel exigua, vel nulla fuit: nam* Arpinenses *(inquiunt)* quamvis gratis Domino hunc agentem atque benigniter patientem vidissent, tamen ipsius Sanctitatem, nec non de qua patientia fuisset totaliter ignorabant: *posito itaque senem illum ætatem* 90 *annorum tum temporis, cum ista popularibus suis referebat, excessisse, atque Sanctum nostrum Arpini in juventute vidisse, inventia isthæc et translatio sacri Corporis eodem seculo* XII *ad finem vergente collocari potest. Jam nihil reliquum est, nisi ut ipsa Acta exhibeamus, eaque consuetis Annotationibus illustremus* *.

C — * *lege* adduxerit

D — * Nota 32.

ACTA ET MIRACULA

AUCTORE INCERTO

Ex Ms., quod Arpini vel Arcani servatur.

E

LECTIO I. — *Sanctus ex patria peregrinatus ignotus moritur Arpini,*

Carissimi, nos decet Sanctos Dei solemniter venerari, ut ipsis intercedentibus, pro nobis ad Dominum a nostris peccatis valeamus misericorditer expurgari, ac etiam cum ipsis post vitæ nostræ circulum in cœlesti curia feliciter collocari. Itaque in Beati Bernardi, cujus hodie festa recolimus, *a* præcipue speculemur, nosque ipsius operum vestigia corde devoto assidue imitemur, ut in fine nostri temporis mundi ac divina gratia repleti ab immundis spiritibus congrue separemur. Beatus Bernardus, vir quidem humilis et devotus Christum firmiter diligebat, seque loca, quibus Sancti Dei adorabant, [visitando] prolixitatem itineris non metuens alacriter exercebat, verum etiam, ut hii Domino se gratum redderent, ipsis se precibus humiliter offerebat. * Amore Christi Sanctus Dei confessor multis abstinentiis, quamdiu vixit, corpus suum macerabat, sed de ipsis ad præsens nulla fit narratio, quippe de ejus translatione hodierna die fit commemoratio *b*. Verumtamen ad extremitatem vitæ ipsius opportunum est accedere, ut loco suæ sepulturæ agnoto * unde, et quo sanctissimum corpus ipsius translatum fuerit sensibili G. . . . possumus enarrare; igitur quoad nunc principalibus suis benefactis prætermissis, ad finem ipsius accedamus. Palam est, quod, cum per multam partem hujus mundi ambulasset templa Dei frequentando, labore suo ac fastigatione * corporis requiem animæ in cœlestibus a Domino cupiens impetrare, *c* rediens autem circa partes Apuliæ, tandem prout casu huc gradiendo agitabat, Arpinum pervenit; hic autem labore, gressu itineris defessus, ac etiam nimio dolore in corpore compulsus. . . infirmus accubuit, cumque alibi diu ægrotasset, ampliori infirmitate. . . . oppressus, in paucis diebus gratias agens Domino migravit a seculo.

* LECTIO II. — *a* — *b* — F — * *lege* agnito — * *lege* possimus — * *lege* fatigatione — *c*

LECTIO III. — *et extra Arpinum sepelitur.*

2 Defuncto Beato Viro, sanctissimum ejus corpus extra Arpinum, ac tamen in ejus territorio prope capellam Beati Joannis in via Roccæ Arcis sepelitur; Arpines [Arpinates] autem corpus sanctissimi Viri tamquam hominis peregrini, ex-

tranei

A tranei illic demiserunt intra absconditum, qui quamvis in infirmitatibus suis gratias Domino hunc agentem atque benigniter patientem vidissent, tamen ipsius sanctitatem, nec non de qua patientia fuisset totaliter ignorabant: O quanta culpa sibi fuisset, Sanctum Dei illic dimittere, si ipsum tam proximum Domino agnovissent! Illum, sic per magnum temporis spatium dimissum, oblivionique datum, [Deus] nunquam dimisit: operarius enim dignus est mercede sua, et quia in vita sua cor suum semper in bonis operibus confirmavit, idcirco in fine suo optimam mercedem meruit obtinere; justus et misericors Dominus beatificavit illum in gloria atque in Sanctos confessores suos sibi locum contribuit, inde ipsius beatitudo per multa Miracula pluribus videntibus manifeste approbatur.

LECTIO IV. *Corpus ejus postea, sicut semel et iterum cuidam apparens mandaverat,*

3 Quadam nocte servus Dei Beatus, post suum obitum magna diurnitate * temporis elapsa, cuidam homini Roccæ Arcis in somnis apparuit, cui dixit: « Amice, noli timere, ego sum Bernardus, » cujus corpus prope ecclesiam Beati Joannis » juxta viam Roccæ Arcis in Arpinum ducen- » tem jam dudum sepultum [jacet]; » nunc autem tibi suadeo, quatenus « Corpus meum erga » archipresbyterum * Roccæ Arcis a suo loco in » eadem Rocca transferri procures, surge et va- » de ad ipsum, et sibi omnia, prout tibi dicta » sunt, referas. » Nocte vero præterita, mane a cubiculo surrexit et ad prædictum archipresbyterum protinus perrexit, atque ipsi quæ in somnis viderat, secundum quod sibi fuerant commissa, retulit. Erat autem vir ille magna simplicitate repletus, qui ob suam maximam simplicitatem qui fatuens * temporalia videbatur penitus ignorare, quamobrem inhibuit presbyter ipsum de talibus murmurare, credens quod illius visio fuisset inanis. * Altera quadam Beatus Bernardus ante cubile præfati viri adfuit dicens: « Quæ tibi » injunxeram tuo curato nuntiare, vere de his » te scio secum locutum; hæc autem non credi- » dit, quapropter jussit te silere, tuos [ad] ar- » chipresbyterum deducens sermones, rursum » ad eumdem Sacerdotem revertere, cui talia » coram populo publice nuntiabis: quæ tibi jam » dixi, non sunt supervacua, quia de hiis modo, » quam prius, sum certior, et ea poteris appro- » bare; vade ad locum jam tibi denuntiatum » cum turba populi, et intellectus vobis dabitur » ad * instruetur, ubi Corpus ipsius poteritis in- » venire: talia verba ipsi curato ex parte mea » referes, injungens sibi ea parrochianis suis, » tamquam a Deo concessa, manifestare, ipsos » secum ad locum accedere cohercendo *; si au- » tem ad dicta obedire noluerint, scient me apud » Deum contra ipsos ingentem tribulationem ve- » raciter impetrasse. » Finitis verbis, Vir Dei invisibilis [factus] est apud ipsum; nuncius autem surrexit a lectulo, ut ea, quæ sibi dicta fuerant, communi populo exponeret.

* lege diuturnitate

* lege ab archipresbytero

* lege quasi fatuus

LECTIO V.

C

* lege ac

* forte cohortando

Arconum translatum in ecclesia.

4 Priusquam populum provocaret, omnia suo curato quæ sibi a Saucto Dei dicta fuerunt, nuntiavit. Audiens hæc curatus nimio terrore contremuit, se propter inobedientiam prioris mandati erga Deum, atque Beatum Bernardum confessorem suum confitens peccavisse, cito parochianos suos provocavit, ut ad Sancti Confessoris mandata facienda ipse invicem promoveret. * Congregato populo curatus nuntio Beati Confessoris præcepit omnia, quæ sibi acciderant, a primo in ultimum illic repetere; tunc nuntius dicit ad ipsos: « Audite et intelligite: fuit olim qui- » dam fidelis Dei extra Arpinum in via Roccæ » Arcis sepultus, quem Arpinensis ibi per lon- » gum tempus dimisere, hunc autem locum Roc- » cæ Arcis sibi placuit eligere, quem verax Deus » sibi concessit *d*. Qua propter per me nuncius » nos suadet ad locum accedere, et ab illo san- « ctum Corpus extrahere, inde illud in istam » Roccam transferre; hoc vere nobis euntibus » ostendetur, renuentibus autem Sanctissimus » Vir tribulationes et angustias addixit. » Audientes autem mandata Sancti Bernardi commoti fuere, atque propter minas sibi respuentibus [intentas] perterriti, nocte sequenti ad locum sanctissimi Corporis insimul perrexere, cumque ad locum pervenissent, ulterius nequierunt pertransire; illic autem investigantes sanctissimum Corpus invenerunt, atque illud abhinc extraxerunt, inde hoc secum portantes recesserunt, Creatorem omnium invicem collaudantes.

AUCTORE INCERTO.

* LECTIO VI.

d

E

LECTIO VII. *campanis Arpini miraculose sanantibus,*

5 Videte miracula, quæ omnipotens Deus amore Beati Bernardi Confessoris sui condidit, ut ipsum a se [se] sanctificatum nobis extenderet. * Et dum sanctissimum Corpus a loco, in quo primum positum fuerat, clam Arpinensibus extrahere excepissent, omnes campanæ Arpini, nullis has pulsantibus, una ingentes sonitus tribuere. Videntes Arpinenses ista signacula ceperunt quilibet admirari; erat ibi quidam vir senex antiqui temporis, qui ipsis stupentibus dicit: « Quid ad- » miramini istas campanas inspicientes? Unde » ista mira proveniunt, spero vobis veraciter » exponere: diu est quod sors quemdam pere- » grinum plenum moribus, honestum, dum mun- » dum perambularet, huc advenit, * hunc ibi » morbo opprimente, gratias agens Domino ob- » dormivit, inde prope viam Roccæ Arcis fuit » sepultus; forte Deus amore ipsius sic operatus, » quapropter ad locum, ne forsitan sanctissimi » Corporis ibi fiat furtiva substractio, propere- » tis *e*. » Fiuito verbo ad locum velociter cucurrerunt. * Accedentes autem ad locum duplex causa ipsos commovit in iram: una quia per ignorantiam suam sanctum Corpus ibi dimiserant; reliquia *, quia illud a loco sublatum videbant, gerentesque nequibant attingere; qui postquam reversi fuerunt, supra locum in honorem beati Bernardi proposuerunt ædificare ecclesiam *f*.

* lege ostenderet

F

* lege adduxerit

e

* LECTIO VII.

* lege reliqua

f

honorifice deponitur, ibique miraculis claret.

6 Sed de sanctissimo Corpore ipsius quid agitur? Qui vero Corpus sustulerant, ipsum in ecclesiæ Beatæ Mariæ Virginis in Rocca Arcis. . . cum gaudio transtulerunt, atque intra eamdem

ecclesiam

AUCTORE INCERTO.

ecclesiam illud intumulaverunt, et deinde ad laudem Beatissimi Confessoris quoddam altare super tumulum fundaverunt, dumque Sanctum Corpus ibi poneretur, omnes gentes loci illuc cucurrerunt, quæ per ipsum fiunt mirabilia cernere cupientes. Inter quæ quædam mulier, quæ a nativitate sua muta fuerat, ad locum accessit, et statim auxiliante Beato Bernardo ipsi restituitur
g eloquium *g*. Frequentantes ad locum, quocumque morbo fuerint gravati, sanitatem recuperant: illic cæci sanantur, surdis auditus redditur, et debilis quisque precibus Beatissimi Confessoris
* LECTIO IX. sospes et incolumis regreditur a tumulo. * Cumque miracula Beatissimi Confessoris per universam patriam fama publicaret, quidam Sacerdos, qui auditum amiserat, ista percipiens, ad locum protinus festinavit, cumque ad locum accederet, cito manum supra tumulum projecit, inde digito suo in utramque aurem apposito, tunc auditum
* *lege* quondam recuperat. Accedens et alter illuc, qui quidam *
P de ruptura gravatus fuerat..., provocans Beatum Bernardum, ut sibi ferret auxilium, precibus
* *lege* nulla finitis, ulla * incisione facta, mox intercessione Beati Bernardi sanus fuit ad aram. Tres mulieres dementes ante tumulum Beati Bernardi adductæ, quæ valde a dæmone torquebantur, ipso auxiliante, sanæ et alacres abierunt, nec non a dæmonio liberatæ. Cernentes autem mirabilia, quæ per ipsum fiebant, gratulabantur, et de ejus Translatione Dominum laudabant, dicentes: Mirabilis es, Domine, in Sanctis tuis, qui Corpus Beati Bernardi Confessoris tui ibi mirabiliter collocasti, atque sibi tantum populum sanare virtutem et fortitudinem tribuisti, tibi laus, decus et gloria in sempiterna secula. Amen.

ANNOTATA.

a *Adde :* rebus gestis, *sive* operibus, *aut quid simile ; alioquin enim sensus, est mutilus ; cum vero in decursu sæpius aliquid verba deficiant, ne ea separatim annotando, vel sine causa Annotationes multiplicem, vel marginem nimium oppleam, ea ipsi textui inserui, sed distinctionis causa uncis inclusi ; quod hic monuisse sufficiat.*

b *Hinc patet, diem translationis tantum recoli, non diem obitus, seu depositionis, qui verosimiliter ignotus est, uti et Sancti Gesta Italis ignota fuerunt ; quam putamus veram rationem, cur ea auctor hic non recenseat, non futilem illam, quam adhibet.*

c *Ex his verbis et simul ex Martyrologio Anglicano, non improbabile censuimus in Commentario Sanctum circa finem seculi* XI *Hierosolymam peregrinatum fuisse, et in reditu initio seculi* XII *obiisse.* E

d *Sensus hic non cohæret, nisi verba sequentia usque ad* audientes autem *dixerit curatus, qui hic videtur sermonem, a nuntio inceptum, complere.*

e *Hinc Sancti corpus inventum et translatum fuisse circa finem seculi* XII *conjecimus Commentarii prævii num.* 6.

f *Exemplar Actorum brevius sic habet :* Quo *(ad sepulturæ locum)* Arpinates concurrerunt, ne furtive inde *(sacrum Corpus)* subtraheretur, sed subtractum fuisse cognoverunt, in quo loco pro memoria ædiculam ædificaverunt.

g *Huic mulieri mutæ exemplar brevius erronee substituit sacerdotem mutum, ut superius jam monui Commentarii prævii num.* 4.

INDICES

IN TOMUM SEXTUM OCTOBRIS

Numerus paginam indicat; a b c d e f *sectiones paginarum;*
† *Sanctum designat.*

INDEX

HISTORICUS

A

Aaron *Pontifex* 585 f
Abba *(Agathus) inter Prætermissos cum Macrobio memoratus* 164 a b
Abbo *Lemovicensis S. Martialis monasterii abbas* 281 b *et* seq., 304 b
† Abdas *episcopus martyr* 162 d
† Abel *a fratre Caïn occisus* 310 e
† Abeli *episcopi confessoris translatio inter Prætermissos* 394 c d
Abisai *filius Sarviæ dux exercitus Davidis* 247 b
Abortina *mulier cæca, SS. Gaudentii, Valentini et Victoris exuviis mirabiliter ostensis, visum recepit* 461 f, 462 a b c d, *et* 473 b c e f
† Abraham *patriarcha*, 39 a, 252 e, 303 e *et* 387 d
Absalon *Davidis regis filius rebellis* 304 b
Acca *soror S. Eduini regis Northumbriæ* 109 e
Accurius *(Andreas) adfuit translationi reliquiarum S. Gaudentii* 466 c
Accurius (*Sigismundus*) *Montisbodii prior* 466 b
† Accursius *Ordinis Minorum S. Francisci Marrochii martyrio sublatus* 384 b
Acharius *episcopus Veromanduorum* 80 f *et* 81 b d f
Achitophel *consultor pessimus* 316 e
† Acisclus *martyr Cordubæ in Hispania a Prudentio celebratus* 189 b d *et* 191 d
† Acurius *episcopus* 457 e
Acurius (*Joannes Angelus*) *Conventualium Minorum Montisbodii Guardianus* 463 e f
Ada, *ut Pippini Francorum regis filia a nonnullis memorata* 230 f
Adacius *vicarius S. Odonis abbatis monasterii Cluniacensis* 279 d e
Adalardus *abbas Sithiensis seu S. Bertini inter Missos a Carolo Calvo* 491 b
† Adalbero *ab aliquibus* Adilbero *vocatus episcopus Augustanus* 242 a b, 247 e *et* 250 e
Adalbero *monasterii SS. Udalrici et Afræ Augustæ Vindelicorum abbas* 241 f
Adalbertus *Austriæ marchio* 352 e, 356 e f *et* 362 a
Adalbertus *episcopus Wirceburgensis* 569 a
Adalbertus *seu* Magdalbertus *monachus et concionator apud Lemovicos* 312 d
Adalelmus *S. Geraldo comiti Auriliacensi infestus* 287 e f; *terribili morte punitus* 312 b c d
Adalgarius *aliis* Adalgirus *primus abbas Auriliacensis* 284 c, 288 d *et* 290 d f
Adalgarius *S. Juliani Brivatensis abbas* 286 d
Adalgarius *inter missos a Carolo Calvo* 494 f
Adalgerus *S. Colmani ope sanatus* 359 *et* 360 b
Adalgirus (*Vide* Adalgarius)
Adalharius *sacerdos, S. Bonifacii archiepiscopi Moguntini discipulus* 579 b *et* 582 c d
Adalwinus *episcopus Ratisponensis* 239 b
Adalwinus, *oppido lassus, a S. Goare mirabiliter fuit confortatus* 537 f
Adam *protoparens* 132 f *et* 314 f
Adam *Ordinis Camaldulensis eremita* 624 a
Adamus (*Theodorus*) *S. Seraphini ope a lepra mundatus* 146 a
Adda *rex Berniciorum, Idæ I regis Northumbriæ filius* 109 f
Adelaïs *Pippini regis filia* 230 f
Adelardus *episcopus Claromontanus S. Geraldo comiti in extremis agenti astitit* 292 d e f *et* 326 d
Adelphius *episcopus Metensis* 483 f
Adelphius *episcopus Pictaviensis* 78 f
Adelphius *episcopus Rauracensis Concilio Aurelianensi I subscriptus* 78 d e *et* 82 e
Adelphius *episcopus Riatensis* 78 f
Adelphius *Concilio Aurelianensi subscriptus qualis fuerit* 78 f *et* seq.
† Adelredus *Rievallensis Ordinis Cisterciensis in agro Eboracensi abbas* 345 d
Adelricus *secundus Arduennæ dux* 230 f
Ademarus *comes Pictaviensis* 286 c, 287 c d e *et* 311 c d e f; *insidias struxit S. Geraldo comiti Auriliacensi* 312 a b
Ademarus *filius Emenonis, Ramnulpho comiti Pictaviensi extitit inimicus* 285 d
† Adilbero *episcopus Augustanus* (*Vide* † Adalbero)
Adilbertus, *abbatiæ SS. Udalrici et Afræ Prior, vitam S. Simperti episcopi Augustani primus conscripsit* 228 c, 245 b *et* seqq.; *dictus fuit alibi* Adalbero 230 c
Adimarus *cum conjuge sua Starechilde bona quædam monasterio Morbacensi in Alsatia Superiori concessit* 234 a
† Adjutus *Ordinis Minorum S. Francisci, Marrochii pro fide necatus* 384 b
† Ado *episcopus Viennensis in Delphinatu Gallico Martyrologii auctor* 546 f
Ado *Hetani Franconiæ ducis nutritius* 565 b
Adraldus *e monacho Conchensi Auriliacensis abbas creatus* 291 e f
Adraldus II *abbas Auriliacensis* 291 f *et* 292 a
Adraldus *vassus seu vasallus* 330 c

Adraldus

Adraldus *præstigiator a S. Geraldo comite fuit coercitus* 323 c
Adrevaldus *S. Aigulphi abbatis et martyris biographus* 540 f *et* 541 a b
Adrianus I *Papa* 456 c ; *scripsit Carolo Magno* 435 b c ; *eumdemque incitavit ad indicendum bellum Desiderio regi Longobardorum* 125 d
Adrianus IV *Papa* 70 a
Adso *abbas Dervensis in Campania Gallica vitam scripsit S. Mansueti* 481 f *et* 482 a
Adventus *vir consularis* 410 b
† Afra *ejusque sociæ* 247 a
Afranius (*Vide* Burrhus.)
Agapetus II *Papa* 33 d e f
† Agatha *virgo martyr* 332 *et* 337 b
Agatha *S. Henrici imperatoris neptis* 345 c
† Agatho *Papa* 553 c
† Agathodorus *martyr inter Prætermissos* 162 e
† Agathonica *martyr inter Prætermissos* 162 e
Agericus *episcopus forte Aquensis Concilio Lugdunensi anno* DCCCXXIX *interfuit* 549 f *et* 550 a
† Agilus *abbas Resbacensis in diœcesi Meldensi* 82 a
Agnellus *episcopus Tridentinus schismati renuntiavit* 50 c
† Agnes *virgo martyr* 450 b
Agnes *a Sancto Dominico inter Prætermissos* 5 f
Agnes *principis castri de Chambon S. Valeriæ soror* 284 a
Agnes *Constantini de Born uxor* 284 b
Agnes *filia Ramnulphi de Albusson* 284 b
Agobardus *episcopus Lugdunensis* 550 b ; *Concilio Lugdunensi anno* DCCCXXIX *cum quatuor aliis Metropolitanis interfuit* 549 f *et* 550 a
† Agricius *episcopus inter Prætermissos* 167 b c
† Agricoli *martyris reliquiæ in thecam ab Haddeberto Arvernensi episcopo collectæ* 293 c e
† Agrippani *episcopi martyris reliquiæ ab Antonio Aniciensi episcopo visitatæ* 300 a
† Aichardus, *cujus corpus delatum fuit ad dedicationem monasterii Hasnoniensis* 506 f
Aigradus *monachus Fontanellensis auctor Vitæ S. Ansberti episcopi Rothomagensis* 539 b c f
† Aigulphus *abbas Lerinensis martyr* 539 c *et* seqq.
Aimelina *Bertranni de Born filia* 284 b
Aimericus *de Axia* 284 b
Aimonus (*Vide* Aymo).
Ainardus *S. Martialis Lemovicensis abbas* 281 b
Alacina *canonicus Asculanus, cujus sororem letaliter decumbentem, a morbo surrecturam S. Seraphinus prædixit* 141 b c
Alanus *abbas inter Prætermissos* 396 f *et* 397 a
Alanus IV, *cognomento* Fergentius, *Minoris Britanniæ dux* 379 c
Alanus *Conani IV, minoris Britanniæ ducis, constabularius* 380 e
Alanus *donationi B. Mauritio abbati factæ testis subscriptus* 380 e
Alanus *filius Elmarc donationi Mauritio abbati factæ testis subscriptus* 380 e
Albanus (*A.*) *S. Mariæ in Via-Lata Prior diaconorum Cardinalis, subscripsit Actis Canonizationis S. Seraphini, Ordinis Capucinorum conversi anno* MDCCLXVII 160 b
Albanus (*Hannibal*) *S. R. E. Cardinalis Menologium Basilianum Latine vertit* 19 d
Albani (*J. F.*) *episcopus Sabinensis et S. R. E. Cardinalis, subscripsit Actis Canonizationis S. Seraphini, Ordinis Capucinorum conversi* 159 f
Albarinus (*Philippus*) *Asculanus, dum voto emisso ad S. Seraphini feretrum deportatur, a diutina infirmitate in via convaluit* 151 c
Albasia *S. Chelidoniæ virginis mater* 366 d
Albericus *episcopus Laudensis interfuit Concilio Lateranensi, ab Alexandro III celebrato* 63 c d
Albericus (*Bartholomæus*) *episcopi Senogalliensis notarius* 463 f *et* 464 a
Albericus *monachus Casinensis scripsit Vitam B. Domini Sorani* 613 d
Albertinus *Lucas* (*Vide* Augustilia)
† Albertus *episcopus Laudis Pompeiæ seu Laudensis* 59 b *et* 63 c d
Albertus *S. Martialis Lemovicensis abbas* 299 c
Albertus *archidux Austriæ, ac Belgii princeps* 517 a
Albertus *Bavariæ dux adfuit Maximiliano cæsari in bello contra Bohemos* 243 b
Albertus *oppidi S. Manechildis in Campania Gallica dominus* 530 b
Albinus *vir consularis* 76 f, 484 b *et* 501 f
Albisius (*Bartholomæus*) *conscripsit Acta martyrii SS. Danielis sociorumque* 385 a *et* seqq.
Albiwinus, *præ lassitudine pene deficiens, a S. Goare miraculose est confortatus* 537 f
Albizo *S. Mariæ apud Florentiam abbas* 624 d
Alboïnus *Longobardorum rex Italiam ingressurus, exercitum duxit ex Pannonia Inferiore per Jaspidiam Veterem* 50 d
Albuinus (*Vide* Witta.)
† Aldegundis, *cujus corpus interfuit dedicationi monasterii Hasnoniensis* 506 f
Aldetrudis *S. Geraldi comitis Auriliacensis confessoris mater* 282 a, 283 c *et* 301 f
† Alexander *Papa martyr* 48 a *et* 437 d
† Alexander II *Papa* 611 e, 617 e *et* seqq., 620 a; *ad Gervasium Remensem episcopum scribit* 619 b
Alexander III *Papa* 63 b; *translationem novæ civitatis Laudensis e veteri loco ratam habuit* 63 d ; *celebravit Concilium Lateranense anni* MCLXXIX 63 c ; *laudavit approbavitque canonicorum S. Donatiani Brugensium in communi vivendi normam* 506 d
Alexander V *Papa* 521 c
Alexander *imperator* (*Vide* Aurelius Severus.)
Alexander *princeps Parmensis, Belgiique gubernator* 516 a
Alexander *inter episcopos Viennenses in Delphinatu Gallico numeratus* 546 f
Alexander *Malcolmi Scotiæ regis filius* 345 b
Alexander *puerulus phrenesi correptus, S. Simperti ope convaluit* 268 a b c
Alexandrina *mater Alsatiæ mortis periculum S. Seraphini interventu evasit, et fœtum masculum peperit* 141 a
Alexandrinus (*Gaspar*) *Compliensis a sanguinis profluvio S. Seraphini ope liberatus* 152 a
Alfuinus *presbyter Odfrido Watinensis monasterii fundatori S. Richarii ædiculum cessit* 514 e
Alildus, *S. Fieci episcopi Sleptensis frater, a rege Lageniæ in Hiberniam fuit relegatus* 105 c
Alim *seu* Alimus *episcopus Subionensis* 239 a b
Alla. (*Vide* Ælla.)

Alleys

Alleys (*Athanasius*) *Ordinis Recollectorum conventus Brugensis Guardianus, adfuit Translationi Reliquiarum S. Donatiani* 518 d
Almachius *Urbis præfectus* 404 c
Almodes *Archambaldi Barbati vicecomitis de Comborn filia* 284 b
Alomeus *Asculanus* (*Vide* Marcellina.)
Alpais *Gancelini de Petra-Bufferia filia* 284 a
† Alphius *martyr* 399 e
Alphonsus III, *cognomento* Crassus, *Lusitaniæ rex* 388 d
Alphonsus *marchio Strossii, et regi Catholico a concilio militari, adfuit Translationi Reliquiarum S. Donatiani* 518 e
† Alpinus *episcopus Catalaunensis S. Manechildem ejusque sorores velo virginitatis induit* 527 c *et* 530 f; *quo tempore sederit* 527 d *et* seq. *interfuit verosimilius Concilio Venetico anni* CCCCLXV 528 b
Alsatia *Annibalis viri nobilis uxor, ob moribundam matrem oppido anxia, et hanc sanandam, et fœtum masculum editnram, a S. Seraphino certior est reddita* 141 a
Alsenia *nobilis Asculana, filium exulem moriturum, a S. Seraphino didicit* 142 c
Altbertus *vir nobilis S. Angadrismæ virginis patruus* 539 c
Alvitrata (*Theodora*) *vultu oreque tumida, S. Seraphini ope curata* 146 d
† Ama *virgo soror S. Manechildis* 526 c *et* seq.
† Amalbergæ *translatio inter Prætermissos* 394 c d; *ejus corpus interfuit conventui Aldenardensi* 509 f
Amalfredus *filius Galomon a S. Geraldo comite Aureliacensi confessore terræ portionem testamento accepit* 290 a
Aman *princeps regis Persarum* 311 c
Amandinus *episcopus Catalaunensis* 527 f *et* 528 a b; *subscripsit Actis Concilii Turonensis anno* CCCCLXI 528 b
† Amandus *episcopus fundavit monasterium Torholtanum* 496 f; *ejus corpus interfuit dedicationi monasterii Hasnoniensis* 506 f; *item Conventui Aldenardensi* 509 f
Amandus *episcopus Argentoratensis* 78 a
Amantius *vir consularis* 76 f, 484 b *et* 501 f
Amata *Marchinia* (*Vide* Seraphinus.)
† Amatus, *cujus corpus interfuit dedicationi monasterii Hasnoniensis* 506 f
Ambertus 230 d *et* 247 c; *num fuerit pater S. Simperti episcopi Augustani* 230 e f
Amblardus *episcopus Claromontanus* (*Vide* Adelardus.)
† Ambrosius *episcopus Mediolanensis, ecclesiæ doctor* 72 c, 332 e, 337 b, 408 d e, 416 e *et* 450 b
† Ambrosius *episcopus Senonensis inter Prætermissos* 163 d
† Amelberga (*Vide* † Amalberga.)
Amelgerius *miles* 297 a
Amelia *S. Geraldo comiti Auriliacensi affinis, cœnobii S. Petri de Curte prope Virdunum fundamenta jecit* 283 e
Amende (*Georgius*) *Matthiæ cæsaris concionator* 433 f; *S. Callixti Papæ martyris ope a gravi febri liberatur* 434 a
Amicus *abbas Morbacensis monasterii in Superiori Alsatia* 232 d *et* 233 d
† Amicus *eremita incoluit monasterium S. Petri de Avellano* 613 c d
Ammon *Davidis regis filius incestuosus* 254 f
† Amolwini *translatio inter Prætermissos* 394 c d
† Amor *abbas Amorbacensis* 560 e
† Ampodus *martyr in Cappadocia* 425 f
† Anacletus I *Papa martyr* 172 b *et* 482 a
† Anastasia *virgo martyr* 422 c
† Anastasia *virgo martyr inter Prætermissos, eadem cum S. Anastasia virgine et martyre Romana* 7 d; *passa fuit sub Decio* 20 d
† Anastasiæ *Reliquiarum translatio in ecclesia S. Joannis Baptistæ in Butera inter Prætermissos* 7 f *et* 8 a d
Anastasia *virgo abbatissa in Græcia inter Prætermissos* 164 b c
† Anastasius *martyr apud Persas* 334 f
Anastasius *imperator a Tyberio captus, clero nomen dedit* 548 d f
Anastasius, *S. Entymiani hegumenus, Petri Cnaphei hæresim resuscitat* 606 e
Anatalon *sive* Anatelon *episcopus Mediolanensis ordinatus a S. Barnaba* 11 b *et* 13 f
Anbermont (*B. Petrus d'*) *S. T. L., canonicus et officialis Tornacensis* 448 a
Ancarano (*Constantia ab*) *altera manu capta, apud S. Seraphini confessoris tumulum incolumis est reddita* 151 d
Ancillottus (*Hieronymus*) *ad mortem ægrotans, periculum sese evasurum, a S. Seraphino edoctus est* 141 d
Andegarius *monasterii S. Martini abbas* 240 b c
† Andreas *Apostolus* 329 f
† Andreas (*Vide* † Magnus.)
Andreas *episcopus Caprulanus consecravit altare S. Mariæ in ecclesia Pirani* 48 d f
Andreas *episcopus Tarentasiensis Concilio Lugdunensi anno* DCCCXXIX *interfuit* 549 f *et* 550 a
Andreas *episcopus Victricensis* 355 e
Andreas *Hungariæ rex* 343 d
Andreas (*Joannes*) *Mecotti fabri lignarii filius, quem leviter ægrotum brevi post moriturum S. Seraphinus prædixit* 142 c
Andreas *Petrus Novanensis* (*Vide* Aurelia.)
Andreas *civis Augustanus a capitis ventrisque doloribus S. Simperti ope sanatus* 267 b
Andreas *Fanensis exstruxit conventum Castrovillarum Ordinis Minorum in Calabria* 386 f
Andromeda *inter Prætermissos* 6 b c
† Andronicus *martyr inter Prætermissos* 3 c; *passus fuit in Cilica sub Numeriano Maximo præside* 20 e
Angadrisma *virgo* 437 e
† Angarisma *in Actis S. Aigulphi ab Adrevaldo uti virgo relata, verosimilius in rerum natura haud exstitit* 540 e f *et* 541 a b c
Angelica (*a Monte S. Pauli*) *virginitatem Deo se consecraturam e S. Seraphini oraculo didicit* 143 c
Angelica *mulier Asculana, ab universali corporis dolore cordisque palpitatione S. Seraphini meritis fuit liberata* 143 f
Angelis (*Fredericus de*) *actuarius seu notarius astitit elevationi reliquiarum S. Chelidoniæ* 372 f

Angelo (*Vincentius de S.*) *monasterii S. Gandiosi Neapoli confessarius* 451 e
† Anianus *episcopus inter Prætermissos, idem vorosimilius cum S. Aniano episcopo Aurelianensi, qui colitur* XVII *Novembris* 7 e f
Anianus *vir consularis* 501 e
† Anicetus *Papa martyr* 483 f; *sepultus in cœmeterio S. Callixti* 421 a b
† Anna *mater S. Samuelis prophetæ* 252 e; *inter Prætermissos* 400 d
Anna *prophetissa filia Phanuelis* 252 e
Anna *imperatoris Matthiæ conjux mandibulam S. Colmani martyris dono accepit* 357 a; *S. Calixti Papæ reliquias hæreticorum furori piissime subtraxit* 433 f *et* 434 a b
Anna *mater Alexandri puerули, S. Simperti ope a phrenesi curati* 268 a
Anna *Bartholomæi, agricolæ de oppido Graben, filia a capitis dolore S. Simperti episcopi ope liberata* 267 f *et* 268 a
Annemundus (*Vide* Munemundus.)
† Anno *archiepiscopus Coloniensis* 68 f
Anonyma *vidua inter Prætermissos* 166 b
† Ansbertus *archiepiscopus Rothomagensis* 539 a; *S. Angadrismæ in juventute desponsatus, virginitatem servare illibatam studuit* 539 d e; *ad aulam regis invitus a patre perductus, illam liquit* 539 f *et* 540 a, *quondonam obierit* 541 d; *et seq.*; *ejus corpus delatum fuit ad Conventum Aldenardensem* 509 e
† Anscharius *episcopus Hamburgensis quorumdam Sanctorum corpora transtulit* 493 f
† Ansegisus *abbas* 542 f
† Angarius (*Vide* † Anscharius.)
Anso *Ordinis Camaldulensis monachus* 622 a
† Anterus *Papa* 17 b; *sepultus fuit in cœmeterio S. Callixti* 421 b
Antigonius *inter Prætermissos* 164 c
Antonia, *uxor Justiniani, lethaliter decumbens S. Seraphini meritis convaluit* 154 c d
† Antoninus *martyr* 64 b c e f
† Antoninus *archiepiscopus Florentinus scripsit Acta martyrii SS. Danielis Sociorumque pro fide propaganda martyrum* 385 a *et seq.*
† Antoninus *episcopus Massiliæ signatus inter Prætermissos* 167 d
Antoninus, *cognomento* Pius, *imperator* 483 d f; *instituit Romæ Virgines Faustinianas* 406 e
† Antonius *monachus Lirinensis, cujus Vitam scripsit Ennodius episcopus Ticinensis* 31 d
Antonius (*Alexander*) *anachoreta* 338 a b
Antonius *S. Lucæ abbatis ex sorore nepos sanctissime vixit* 341 b *et* 342 d
Antonius *rex ab Augusto devictus* 406 c
Antonius *inter Prætermissos* 165 d
Antonius *alter inter Prætermissos* 397 a
Antonius *monachus S. Basilii inter Prætermissos relatus* 165 d
Antonius, *conventus Minorum Conventualium Montisbodii cæmentarius* 464 a
Antonius *Pupiensis Martyrum irrisor in somnis fuit terrefactus* 388 b
Aolaars *Guidonis principis Lemovicensis filia unica* 384 a
Aper *episcopus Remensis* 501 f *et* 502 a e
† Apollinaris *episcopus Ravennas et martyr, cujus cranii os truslatum fuit ad ecclesiam cathedralem Tornacensem* 46 b
Apollinaris *Laodicenus, scriptor a S. Hieronymo citatus* 172 f
Apollonia, *puellula quinquennis pedum usum S. Seraphini ope est consecuta* 155 a
† Apollonius *sub Commodo imperatore martyrium possus* 173 f
Aprianus *vir consuloris* 18 e
Apronianus *vir consularis* 171 a
Aprunculus *episcopus Trevirensis* 534 f *et seqq.*
Aquilbertæ *Translatio inter Prætermissos* 395 c
Aquilinus *Norici præses* 26 a d; *Christianos perquisiturus accessit Laureacum* 30 c d
Arboldus *urbis Septensis in Mauritania Tingitana judex* 386 a, 390 e *et* 392 a
Arcadius *imperator filius Theodosii* 74 e
Archambaldus *episcopus Catalaunensis* 530 a b, 531 e; *S. Manechildis virginis festum quotannis, annexis etiam Indulgentiis, celebrari in sua diœcesi præcepit* 526 f *et* 527 a b
Archambaldus *cognomento* Barbatus *vicecomes de Comborn* 284 b
Archangelus (*Æmilius*) *civis Asculanus, qui morbo detinebatur, de secutura morte a S. Seraphino præmonitus fuit* 142 c
Arconatus *Franciscus miles Hispanus.* (*Vide* Maria, *Francisci.*)
Archanradus *episcopus Catalaunensis* 531 e; *corpus S. Manechildis transferri jubet* 529 a b c *et* 530 a
Ardanus *abbas inter Prætermissos* 4 e
Ardingus *velut episcopus Ticinensis ecclesiæ memoratus* 127 e
† Arduinus *confessor* 458 c
† Aredius *abbas Attonensis an fuerit S. Geraldo consanguineus* 282 b *et seq.*; 301 f *et* 304 a
Arenestia (*Elizabetha*) *Herentalensis cœnobii præfecta. inter Prætermissos* 397 e
Aretinus (*Dom. Maximus*) *monachus Sublacensis. astitit elevationi reliquiarum S. Chelidoniæ* 372 f
Areuna *rex Jebusæus* 587 b
Argeria, *Felicis Grassi uxor, a partus doloribus S. Seraphini ope liberata* 151 f
Aribertus *monachus S. Geraldum comitem Romam comitatus fuit* 320 c
Aribo *bonorum monasterii Fuldensis invasor* 231 e
† Arigius *episcopus Vapincensis* 329 a
Ariprandus *monachus Camaldulensis* 619 d
Arius *hæresiarcha* 459 f
Arlaldus *S. Geraldo comiti infestus, armis demum cohibitus fuit* 312 d e
Armandus (*Gerardus*) *canonicus ecclesiæ Sarlatensis* 120 c
Armatus (*Nicolaus*) *episcopus Tudertinus SS. Fortunati aliorumque corpora in novam basilicam transtulit* 521 c
Armellini (*Marianus*) *S. Petri de Assisio abbas* 362 c
Arn *episcopus Herbipolensis* 593 a
Arno *episcopus Salisburgensis* 38 a b c, 41 f *et* 239 a
Arno (*Vide* Harnus).
Arnoldus II *archiepiscopus Coloniensis* 70 a
Arnoldus *episcopus Cloromontanus* 292 f; *quandonam successerit Adelardo* 293 a *et seq.*
Arnolfinus (*Josephus*) *theologus Parisiensis* 378 f

Arnulfus *episcopus Halberstadiensis* 351 b
Arnulfus *abbas* 297 c
Arnulfus *monachus S. Odonis abbatis Cluniacensis coadjutor* 291 c
Arnulphus *rex Francorum* 563 c f *et* 569 a
Arnulphus, *cognomento* Magnus, *Flandriæ comes* 491 a, 492 f *et* 494 f; *fundavit Capitulum S. Donatiani Brugis* 495 d *et* seqq., *ad indaganda S. Donatiani gesta ad Hugonem Remensem archiepiscopum litteras dedit* 496 d *et* seq.
Arpinus (*Joannes Camillus*), *accepto in capite vulnere, per S. Seraphinum curatus* 144 f
Arsacius, *S. Joanne Chrysostomo in exilium pulso, sedem Constantinopolitanam invasit* 74 e
Arthabasdus *imperator* 562 d
Ascanius, *Vincentii Pilati filius, a venerea lue, voto ad S. Seraphinum facto, mundatus fuit* 152 b
Ascevolini (*Josephus*) *advocatus Aulæ Consistorialis Romæ* 158 f
Asclepius *presbyter Concilio Aurelianensi II, nomine Adelphii Rauracensis episcopi, subscripsit* 78 e
Askirus *inter Prætermissos* 5 e
Astancollus (*Franciscus*) *Tuderti in Umbria notarius publicus* 521 f
† Asterius *martyr* 423 f, 425 a, 427 d e *et* seqq. *tumulavit ipse corpus S. Callisti Papæ et martyris* 401 b f, 410 f *et* seqq., 419 c *et* seqq.
† Asterius *alter martyr Romæ* 419 c *et* 420 a
† Asturius *martyr*. (*Vide* † Asterius.)
Athala *Arnulphi Flandriæ comitis uxor* 495 e
† Athanasius *patriarcha Alexandrinus* 60 a *et* seq., 77 e; *inter Prætermissos* 163 a
Atho *S. Geraldi comitis Auriliacensis nepos forte condidit donavitque monasterium Lezatense* 283 e
Atalongus *presbyter, ac ludimagister Carlburgi* 564 b, 581 b *et* 582 c; *locum, ubi SS. Kiliani Sociorumque martyrum corpora latebant, miraculo didicit* 564 a
† Attalas *discipulus S. Columbani* 80 e
Attila *Hunnorum dux* 72 d *et* 486 b e; *Germaniam, Belgium et nonnullas Galliæ provincias ferro, igne et cæde devastavit* 72 a
Atto *episcopus Frisingensis* 239 a
Attalongus. (*Vide* Atalongus.)
Aubin (*F. Antonius de S.*) *pastor Camphiniensis religiosus* 448 b
† Auctor *episcopus Metensis* 480 e *et* seqq.
Auctor *episcopus Trevirensis* 537 a
Audacer. (*Vide* Odoacer.)
Audiantius (*Hubertus*), *cathedralis ecclesiæ Brugensis pœnitentiarius, adfuit translationi reliquiarum S. Donatiani* 517 a
† Audifax *martyr Romæ* 419 c
† Audoenus *episcopus Rothomagensis* 539 e *et* 540 b
† Audomarus *episcopus Bononiæ Teruanensis oppidi* 80 f *et* 81 b e f; *ejus corpus interfuit dedicationi monasterii Hasnoniensis* 506 f
Augustilia (*Maria*) *Asculana, jam a medicis desperata, invocavit S. Seraphinum, ab eoque mox sibi apparente sanitatem recepit* 150 b
Augustilia (*Maria*), *Lucæ Albertini uxor, lactis copiam per S. Seraphinum accepit* 146 f
Augustina, *M. Tullii Asculani uxor, a mortifera angina per S. Seraphinum curata* 146 b
† Augustinus *episcopus Hipponensis Ecclesiæque doctor* 46 b *et* 416 d e
† Augustinus *episcopus Cantuariensis* 414 f
Augustinus (*Ser.*) *in visitatione reliquiarum S. Gaudentii testis adstitit* 463 f
Augustinus *Fortunius auctor Historiæ Camaldulensis Ordinis, anno* MCLXXV *Florentiæ typis vulgatæ* 5 a
Augustus *cæsar* 458 a, 498 f, 508 d *et* 509 e
Aunemundus. (*Vide* Munemundus.)
Aurania, *Ferrantis Palettæ Asculani uxor, a sinistri humeri cruciatu S. Seraphini capucini ope sanata* 144 b
† Aurea *martyr cum sociis pluribus* 404 b
† Aurelia *virgo martyr Cordubæ in Hispania* 471 f
Aurelia, *Petri Andreæ Novanensis uxor, a colica passione S. Seraphini ope liberata* 144 c
† Aurelius *episcopus Vellavensis* 419 d f
Aurelius Severus (*Alexander*) *imperator* 18 b f, 401 c, 429 d e f, 439 c *et* seqq., 500 c: *an per semetipsum in Christianos persecutionem moverit* 402 c *et* seqq.; *Christianis ad sacra peragenda hospitium publicum concessit* 422 e
Aurelius *(Marcus) imperator* 483 d; *cum Lucio Vero successit Antonio Pio* 170 f
Aurelius *(Antonius) imperator* 500 c
Auricola *(Joannes Baptista) maritus Juliæ, quam licet integerrimæ sanitatis S. Seraphinus brevi morituram vaticinatus est* 142 c
Auricola *(Baptista) Asculanus jam moribundus, S. Seraphini ope convaluit* 146 b
† Ausbertus (*Vide* † Ansbertus).
Auspicius *episcopus Augustodunensis Concilio Remensi anni* DCXXX *interfuit* 81 e
Austrebertus *episcopus Viennensis in Delphinatu Gallico* 545 c *et* 546 e
Autel *(Erasmus d') Prior Cysoniensis S. Calixti reliquias excepit* 447 e
Autolycus *ad fidem amplectendam a S. Theophilo inductus* 170 c d e *et* 184 c d; *variis a natura dotibus ditatus* 174 b c; *S. Theophilo ad fidem converso hostis extitit infestissimus* 183 d e f
Autpertus *presbyter exaravit Acta SS. Fortunatæ ejusque fratrum Carponii, Evaristi et Prisciani martyrum* 449 f *et* seqq.
Aventinus *episcopus Carnotensis* 79 f
Avigerna *S. Geraldi comitis Auriliacensis confessoris soror* 283 e *et* 288 c e
Aw (*Georgius de*) *Maximiliani regis armiger, vir nobilis* 275 f
Aymo *abbas Tutelensis, Turpionis episcopi Lemovicensis frater* 278 a *et* seqq.; *fit deinde abbas S. Martialis Lemovicensis* 280 c, *et* seqq.; *quandonam obierit* 301 e
Azkirus (*Vide* Askirus).

Æ

† Ægidius *confessor* 249 d
Ægidius *monachus Aureæ-Vallis* 77 a
Ælidius *cum Claro S. Speriæ seu Exuperiæ fratre armis contendit* 121 f *et* 122 b c; *eamdem sibi nubere recusantem obtruncavit* 122 d f

Ælla

Ælla *S. Ednini regis frater* 109 e f *et* 110 a
† Æmilianus (*Hieronymus*) 158 f; *Sanctorum Albo adscriptus* 159 d
† Ængussius, *cognomento* Magnus, *S. Fieci episcopi Sleptensis frater, a rege Lageniæ in Hiberniam est relegatus* 105 e; *Martyrologii Hibernici auctor fuit* 104 c
Æthelbaldus *Merciorum rex* 562 d e *et* 569 d

B

Baccalarius (*Baptista*) *civis Senogallensis* 464 e
Bachusius (*Gherardus*) *cathedralis ecclesiæ Brugis canonicus* 489 c
Bader (*Jeorius*) *pater Alexandri pueruli, qui phrenesi S. Simperti ope sanatus fuit* 268 a
Baersdorp (*Judocus*) *Brugis ecclesiæ cathedralis canonicus* 489 c
† Bainus *transtulit corpus S. Ausberti episcopi Rothomagensis* 541 f
Balaam *propheta ob avaritium reprobatus* 323 f
Balbinus *imperavit cum Gordiano III* 19 a
Baldebertus *sive* Baldobertus *abbas Morbacensis in Alsatia Superiori* 232 d *et* 234 b; *electus est episcopus Basiliensis* 233 a
Balduinus, *cognomento* Barbatus, *Flandriæ comes* 509 f; *Aldenordæ Conventum habuit ad componenda Flandrorum dissidia* 509 e f
Balduinus, *cognomento* Ferreus, *Flandriæ comes petiit corpus S. Donatiani Remensis episcopi, accepitque* 487 e f, 488 f *et* 494 b; *quandonam tenuerit Flandriæ comitatum et quo jure* 489 e et seq.; *in honorem S. Donatiani sacellum constituit* 495 b c d *et* 501 a: *varias construxit ecclesias* 496 e f
Balduinus, *cognomento* Calvus *filius Balduini Ferrei, Flandriæ comes* 495 d; *quo jure Flandriam rexerit* 490 d e f *et* 491 a
Balduinus, *cognomento* Insulanus, *item* Pius, *Flandriæ comes* 506 e f *et* 509 f; *S. Donatiani gesta indagavit* 497 e
Balduinus *dictus* Montensis *Flandriæ comes* 504 c; *a letali morbo miraculose sanatus, monasterium Hasnoniense condidit* 506 e f
Balemboris (*Alanus de*) *donationi, S. Mauritio abbati factæ, testis subscriptus* 380 e
Ballarini *Josephus* (*Vide* Ortinensis *Maria*).
Balma (*Martinus de*) *abbas Auriliacensis monasterii ultimus* 292 b
Baltasina *mulier Asculana, quam prægnantem prolem masculam edituram S. Seraphinus prædixit* 142 d
Balthasar *Asculanus, in capite graviter sauciatus S. Seraphini ope curatus fuit* 144 f
Bandinus (*Octavius*) *S. R. E. Cardinalis, cujus fratri, jam pro mortuo habito, futuram sospitatem S. Seraphinus Capucinus prædixit* 141 d; *ipsemet postea fracto crure, ab eodem Sancto Seraphino sanatus* 145 d *et* 147 b
Banto *comes* 485 c
Baptistæ (*Antonius*) *civis Senogallensis* 464 a
Baptistella *proscriptus celeber* 142 f
Barac *judex populi Israelitici* 252 e
Barba (*Scipio et Petrus*) *sumpto e S. Seraphini capucini tumulo pulvere, a pestilenti febri liberati fuerunt* 152 b
Barbitonsor *Curtius* (*Vide* Nicolea).
Barlocius (*Dominicus*) *Cinthiam uxorem suam, fascino languentem, sanitati reddendam a S. Seraphino didicit* 141 d
† Barnabas *Apostolus* 186 e
Barnabeus (*Vide* Piissimus).
Baronius (*Cæsar*) *Martyrologii Romani præcipuus emendator* 84 c
Barradot (*Alexander*) *cathedralis ecclesiæ Brugensis canonicus* 489 c; *adfuit visitationi reliquiarum S. Donatiani* 516 a
Barralis (*Vincentius*) *S. Aigulphi biographus falsam Augorismam supponit* 541 a b c
Barrius (*Gabriel*) *scripsit Acta SS. Danielis Sociorumque ejus martyrum* 385 b *et* seqq.
Bartholomæi (*Bernardinus*) *civis Senogallensis recognitioni reliquiarum S. Gaudentii adfuit* 464 a
Bartholomæus *monasterii S. Crucis in Werdea abbas adfuit Translationi Reliquiarum S. Simperti* 274 b *et* 275 b
Bartholomæus *agricola de oppido Graben a capitis doloribus S. Simperti Augustani episcopi meritis liberatus fuit* 267 f *et* 268 a
Baruc *sive* Barucius *archiepiscopus Rhemensis S. Donatiani quartus successor* 488 a *et* 502 d
Basilius *episcopus Nemetensis* 570 f
Basilius *Macedo imperator* 607 b
Basinus *episcopus Spirensis* 569 e
† Bassianus *episcopus Laudis Pompeiæ* 59 b c d f
Bastiani *Paschalis de Monte Rubiano.* (*Vide* Hyppolita *uxor Paschalis.*)
† Bathildis *regina Franciæ* 540 e
Battorius *S. R. E. Cardinalis, Stephani Poloniæ regis nepos* 45 d
Battorius (*Stephanus*) *Poloniæ rex* 45 d
† Bavo *Confessor, cujus corpus interfuit dedicationi monasterii Hasnoniensis* 506 f; *item conventui Aldenardensi* 509 f
Baudimundus, *cujus uxor apud lectum S. Venantii abbatis orans a quartana febri soluta fuit* 221 b
Baugulphus *abbas Fuldensis* 240 f
Bayr (*Joannes*) *de Haydenhaim, diœcesis Augustanæ clericus, Artium liberalium magister et Decretorum licentiatus* 276 d
Beatrix *S. Seraphini propinqua, illius ope a podagra est liberata* 144 a
† Bedistus *martyr inter Prætermissos, idem, ut videtur, cum Hedistio martyre Ravennate* 4 d e
Beiren (*Agneta*) *mulier Augustana, exeuntium Sacramentis jam munita, S. Simperti meritis convaluit* 258 c
Belixenda *filia Caroli Magni inter Prætermissos commemorata* 164 c d
Belle (*Joannes van*) *civitatis Brugensis primarius scriba seu secretarius, adfuit Translationi Reliquiarum S. Donatiani* 517 b
Bellechier (*Petrus*) *canonicus capituli cathedralis Brugis, adfuit translationi reliquiarum S. Donatiani* 517 b
Belozzius (*Franciscus*) *scriptor Historiæ Pontificalis ecclesiæ Mediolanensis* 11 f
Beltram (*Joannes*) *Brugis ecclesiæ cathedralis canonicus*

nonicus, adfuit Translationi Reliquiarum S. Donatiani episcopi 527 b

Belus, *Babiloniorum et Assyriorum idolum, Trojano bello antiquior* 173 c

† Benedictus *ante annum* DXX *nullius monasterii fundamenta jecit* 213 d

Benedictus VII *Papa* 571 d, 593 c *et* 594 e

Benedictus XIII *Papa* 149 d; *mandavit S. Congregationi, ut de S. Seraphini Ordinis capucinorum virtutibus examen instituerct, ejusque corpus transferendi, et annuum festum celebrandi facultatem concessit* 158 b c

Benedictus XIV *Papa* 378 c 388 d, 389 b *et* 413 c; *archiepiscopatus Ultinensem et Goritiensem erexit* 51 e

Benedictus *episcopus Ebroidunensis cum quatuor aliis metropolitanis præsens fuit in Concilio Lugdunensi anni* DCCCXXIX 549 f *et* 550 a

Benedictus (*Alexander*) *a venerea lue S. Seraphini ope sanatus* 146 a

Benedictus *Avigernæ, S. Geraldi comitis Auriliacensis sororis, filius vicecomes Tolosæ* 283 e *et* 324 e; *avunculi sui ope a captivitate liberatus fuit* 322 d e f

† Benjamin *diaconus martyr apud Persas inter Prætermissos* 162 d

Benjamin *Jacob Patriarchæ filius* 622 f *et* 624 e

Beontiarius *episcopus civitatis Vaugionum, a Carolo Magno in consilium vocatus* 231 d

† Bernardus (*Vide* † Carbio.)

Berengarius *imperator* 292 c

Berengarius *comes inter Missos a Carolo Calvo memoratus* 494 f

Bergaminis (*Anibal de*) *nobilis Montisbodiensis civitatis* 463 e

Bergaminis (*Jacobus de*) *nobilis Montisbodiensis civitatis* 463 e

Bergaminis (*Lactantius de*) *nobilis Montisbodiensis civitatis* 463 e

Bergaminis (*Robertus de*) *nobilis Montisbodiensis civitatis* 463 e

Bergaminis (*Salustius de*) *nobilis Montisbodiensis civitatis* 463 e

Berge (*Christianus van den*) *S. T. L. ac Capituli cathedralis Brugis canonicus, adfuit Translationi Reliquiarum S. Donatiani* 518 c

Beringerius *episcopus Basiliensis* 76 b

Bernardini (*Fabius*) *S. Seraphini capucini ope visum recepit* 155 a

† Bernardus *episcopus Viennensis in Delphinatu Gallico* 550 b f; *interfuit Concilio Lugdunensi anni* DCCCXXIX 549 f *et* 550 a

† Bernardus *abbas Claræ-vallensis* 494 d

Bernardus *episcopus Pataviensis* 355 d

Bernardus *episcopus confessor inter Prætermissos* 6 b

Bernardus *Gothiæ marchio* 491 a

Bernardus *Auriliacensis et Tutelensis monasteriorum abbas* 284 c, 291 b *et* 297 c d e

Bernardus *monachus monasterii Cremifanensis Ordinis S. Benedicti* 25 b

Bernardus *sutor ex Oderbalbach, nimiis angustiis inquietatus, his S. Simperti episcopi ope fuit exemptus* 263 f *et* 264 a

Bernardus *monasterii Udalriciani Augustæ Vindelicorum monachus conversus* 275 d

Bernardus *civis Asculanus, confracto crure a S. Seraphino sanatus fuit* 145 d

Bernardus *S. Wilhelmi Aquitaniæ ducis parens S. Geraldo amicus* 310 f

Bernardus *abbatiæ Cisterciensis infirmarius inter Prætermissos* 398 d e

Bernemicourt (*Jacobus de*) *vir nobilis, J. U. L. ac collegiatæ ecclesiæ B. Mariæ Brugis Præpositus* 518 d

Bernomus *inter episcopos Viennenses in Delphinatu Gallico numeratus* 546 f

Bernwelfus *sive* Berowelphus *episcopus Wirceburgensis* 566 a, 591 b *et* 593 a; *S. Megingaudo ingratus monachisque infestus exstitit* 592 c d e

Berta *commentitia Pippini regis filia* 230 f

Bertefridus *episcopus Ambianensis monasterio Corbeiensi Privilegium concessit* 554 d *et* 555 d

Bertericus, *in Adonis Chronico inter episcopos Viennenses numeratus* 546 f

Berthulphus, *Capituli S. Donatiani Brugis præpositus* 488 c, 495 b, 516 f *et* 509 e; *Ipris ob necem Caroli Boni in furcam actus* 519 f

† Bertinus *confessor, cujus corpus delatum fuit ad dedicationem monasterii Hasnoniensis* 506 f; *item ad Conventum Aldenardensem* 509 f

Bertrans (*Henricus*) *donationi, S. Mauritio abbati factæ, testis subscriptus* 380 e

Bethausius *episcopus Remensis* 501 f *et* 502 c e

Betrannus *de Born* 284 b c

Betti (*Thomas*) *civis Senogallensis* 464 a

Beturus *inter Prætermissos* 3 e

Bibiana, *Lucæ Thomasini uxor, a medicis jam derelicta, sanitatem, a S. Seraphino prædictam, recepit* 141 d

Biciaria, (*Deianira*) *mulier Asculana, a S. Seraphino monita fuit, ne pro defuncto filio, quippe jam cælos invecto, Missarum sacrificia fieri ultra juberet* 139 d e

Biciarius (*Prosper*) *medicus Asculanus, morbo quo afflictabatur, sese immoriturum a S. Seraphino est monitus* 142 c

Biciella (*Ludovica*) *de matris defunctæ statu sollicita, illam cælo jam receptam a S. Seraphino, didicit* 139 e

Bilibaldus (*Vide* † Willibaldus)

Biseaux (*Joannes*) *ecclesiæ Lutosensis canonicus adest translationi S. Calixti* 447 f

Blanca *comitissa* 614 f, 615 a b, 623 d *et* 624 f

Blanchina (*Modestina*) *in somnis vidit S. Seraphinum, ab eoque a laterum renumque dolore est liberata* 150 f

† Blanda *martyr Romæ* 401 b *et* seqq.; *a S. Calixto Papa Baptismum suscepit* 418 e, 420 d, 440 f b d, 442 e; *S. Palmatii precibus a paralysi est curata* 440 e f *inter Prætermissos* 394 e f;

Blandinia *S. Speriæ seu Exuperiæ virginis pro martyre cultæ mater* 121 e f

Blandinus, *Testamento S. Geraldi comitis subscriptus* 290 b

Blasius *abbas Carbonensis* 336 c *et* 341 f

Blasius II *abbas Carbonensis* 336 c

Blasius (*Julilius*) *Asculanus a strumis per S. Seraphinum curatus* 146 a

† Blidianus *sive* Blidranus *episcopus Viennensis in Delphinatu Gallico* 545 e *et* seqq.

Blootacker

Blootacker (*Joannes van*) *cathedralis ecclesiæ Brugis canonicus, adfuit translationi Reliquiarum S. Donatiani* 517 a

† Bobolinus *episcopus Viennensis in Delphinatu Gallico* 545 e *et* seqq.

Bobolinus II *episcopus Viennensis* 555 c

Boleslaus *Bohemiæ dux* 347 f

Boleslaus *Poloniæ dux* 347 f *et* 348 a

Bolhain (*Erhardus de*) *Baro* 275 e f

Bolhain (*Martinus de*) *Baro* 275 e f

Bonaventura *Maceratensis, Ordinis Capucinorum concionator a cephalæa, seu inveterato capitis dolore S. Seraphini meritis liberatus fuit* 144 c

† Bonifacius *archiepiscopus Moguntinus martyr* 553 f *et* seqq., 577 *et* seqq., 584 d c, 591 c *et* seqq.; *a Gregorio II Papa missus est in Germaniam ad Evangelium prædicandum* 577 f; *S. Burchardum aliosque eminentioris sanctitatis viros feminasque ad disseminandum secum Evangelium in Germaniam evocavit* 558 e f *et* 559 a b; *interfuit Concilio Liptinensi* 561 b; *Pipinum Majorem-domus Franciæ in regem unxit* 568 f; *provinciam Wabariæ et Laureacensem archiepiscopatum in quatuor diœceses divisit* 31 e; *Salisburgensem, Frisingensem et Ratisponensem episcopatus in Bavaria instituit* 238 b f; *per Galliam et Germaniam vicem gessit Gregorii III Pontificis* 238 c d; *Eystattensi urbi in Bavaria primum præfecit episcopum S. Willibaldum* 238 c; *ecclesiam cœnobii Benedicto-Burani anno* DCCXL *aut* DCCLII *dedicavit* 239 e

† Bonifacius *martyr in Cilicia passus sub præfecto Simplicio* 20 e

† Bonifacius IV *Papa* 592 e f

Bonifacius V *Papa S. Eduinum Northumbriæ regem ad amplectendam fidem hortatus fuit* 113 c

Bonifacius VIII *Papa* 521 c, 619 f *et* 620 a b

Bonifacius IX *Papa* 521 c

Bonifacius, *S. Geraldi comitis Auriliacensis confessoris miles* 310 d

Bonnier (*Joannes*) *monasterii S. Andreæ Burgensis abbas, adfuit Translationi reliquiarum S. Donatiani* 517 b

Bonomines (*Gradassus*) *cujus familiæ gaudium ob partum masculi admodum breve futurum S. Seraphinus prædixit* 142 a b

Bononiola *Joannes Paulus* (*Vide* Catharina, *Joannis*).

Bonus (*Christophorus*) *ob longam sui absentiam ab uxore fuit defletus* 543 c

Boodt (*Franciscus de*) *vir nobilis ac Brugensis civitatis primarius scabinus, adfuit Translationi reliquiarum S. Donatiani* 517 b

Boodt (*Hieronymus de*) *capituli cathedralis Brugensis canonicus* 489 c

Boonen (*Carolus van*) *Franconatus Brugensis burgimagister, adfuit Translationi Reliquiarum S. Donatiani* 517 b

Boppo *episcopus Herbipolensis* 593 b

† Borromæus (*Carolus*) *S. R. E. Cardinalis et Archiepiscopus Mediolanensis transtulit reliquias S. Monæ episcopi Mediolanensis* 12 c d e; *Epistolam scripsit ad Cardinalem Battorium Stephani Poloniæ regis nepotem* 45 d

Bosch (*Carolus van den*) *vir nobilis, J. U. licentiatus, et cathedralis capituli Brugensis decanus, adfuit Translationi reliquiarum S. Donatiani Remensis episcopi* 518 b

Boschi (*J. C.*) *tit. SS. Joannis et Pauli presbyter Cardinalis, ac major Pœnitentiarius subscripsit Actis Canonizationis S. Seraphini* 160 a

Boso *comes Bituricensis* 491 a

Bottyn (*Andreas*) *cathedralis capituli Brugensis canonicus secretarius dein cantor adfuit visitationi reliquiarum S. Donatiani* 516 a; *item Translationi* 517 a

Bovadilla (*Andreas de*) *episcopus Segoviensis in Hispania interfuit synodo provinciali* 192 c

Boverius (*Zacharias*) *Salutiensis Ordinis Capucinorum conscripsit Vitam S. Seraphini Ordinis sui conversi* 128 c

Bradamanta, *a lepra triennali S. Seraphini ope mundata* 154 c

Brandubius *Lageniæ rex* 98 a

Brant (*Joannes*) *cathedralis Capituli Brugis canonicus* 489 c

Brautius *episcopus Sarsinæ* 126 f

Brianus *Momoniæ in Hibernia regulus* 345 f

Brichius *Franciscus*. (*Vide* Philomena).

† Brigida *virgo Scota* 4 d, 98 a *et* 104

Brocanus *inter Prætermissos* 397 b c

Broucke (*Joannes Baptista van*) *vir nobilis, ac Brugensis capituli cathedralis canonicus adfuit Translationi reliquiarum S. Donatiani Remensis episcopi* 518 d

Brunaccius (*Gaudentius*) *scripsit Vitam S. Gaudentii episcopi Ariminensis* 459 c *et* seqq.

Bruneau (*Jacobus*) *a morbo pene incurabili S. Callixti Papæ meritis sanatus* 438 e

Brunicenda *filia Aimerici de Axia* 284 b

† Bruno *archiepiscopus Coloniensis* 68 f

† Brunonis *Octava inter Prætermissos* 163 f

Bruno II *archiepiscopus Coloniensis* 69 a

Bruno *episcopus Augustanus* 241 e

Bruno *episcopus Wirceburgensis* 573 a

Bruno, *S. Henrici imperatoris frater* 245 c

Bruno *an episcopis Laureacensibus sit adnumerandus* 31 e

Buchbech (*Georgius*) *vir nobilis, Maximiliani I Romanorum regis armiger* 275 f

Buissines (*F. Antonius de*) *supprior ac pastor Cysoniensis* 448 b

Buonaccorsi (*S.*) *tit. S. Joannis ante Portam Latinam presbyter Cardinalis subscripsit Actis Canonizationis S. Seraphini* 160 a

Burcardus II *S. Galli monasterii abbas inter Prætermissos* 397 c

† Burchardus *episcopus Herbipolensis* 397 c d

Burchardus II *episcopus Herbipolensis* 593 a

Burchardus, *monasterii Udalriciani Augustæ Vindelicorum fabricæ magister, effodiendis S. Simperti ossibus manum admovit* 270 a *et* 271 d

Burcht (*Franciscus van der*) *archiepiscopus Cameracensis approbavit os cranii S. Apollinaris episcopi Ravennatis ac martyris, idemque dono dedit ecclesiæ Tornacensi* 46 b

Burcht (*Philippus van der*) *Franconatus Brugensis burgimagister, adfuit Translationi Reliquiarum S. Donatiani* 517 b

Burellus *major in Sangro construxit, dotavitque monasterium S. Petri de Avellano Ordinis Camaldulensis* 613 d

Burg *(Andreas) Udalricianus Augustæ Vindelicorum monachus* 275 d
Burgundia *(Antonius a) J. C. licentiatus et cathedralis ecclesiæ Brugensis archidiaconus, adfuit Translationi Reliquiarum Donatiani* 518 b c
Burrhus Afranius *a Nerone in consilium ad occidendam matrem accitus* 13 e
Burrorum *familia Mediolani inclyta* 13 c d e
Byëus *(Cornelius) Concilii Agrippinensis, anno* cccxxxxxvi *habiti, Acta vindicavit* 76 f *et* 77 a c f
Byzalo *patritius rebellis, cujus mors prædicti fuit ab Elia abbate* 333 f

C

Cacarellus *(Sebastianus) S. Seraphini ope in libertatem est restitutus* 150 c d
Cadalous *antipapa* 619 b c
† Cadeoldus *episcopus Viennensis in Delphinatu Gallico* 545 e f; *quandonam sederit* 551 f *et* seqq.; *idem forte cum S. Eoaldo* 552 d c; *subscripsit Privilegio, monasterio Corbeiensi a Clotario III concesso* 555 d; *item Privilegio libertatis monasterii S. Dionysii* 553 d *et* 555 d
† Cadoldus. (*Vide* † Cadeoldus.)
Cadwanus *Britonum rex* 112 b
Cadwillinus *rex Britonum* 116 d e; *adversus S. Eduinum Northumbriæ regem rebellavit* 116 f
† Cæcilia *virgo martyr* 404 d *et* 422 c
† Cæsarius *episcopus Arelatensis an fuerit S. Geraldo consanguineus* 282 b c d e f, 301 f *et* 304 a
Cain *fraticida* 310 e *et* 444 d
† Caïus *Papa martyr sub Diocletiano immani Christianorum persecutori* 34 c *et* seq.; 57 a
† Caïus *episcopus Mediolanensis* 11 c, 15 b
Caïus (*Julius Saturninus*) *filius Philippi imperatoris, Cæsar renuntiatus* 27 f
† Calasanctius (*Josephus a Matre Dei*) 158 f; *in Sanctorum numerum relatus* 159 d
† Caldeoldus *seu* Chaldeoldus. (*Vide* † Cadeoldus.)
† Calepodius *presbyter martyr Romæ* 401 b *et* seqq.; *inter Prætermissos* 394 e
† Calimerus *episcopus Mediolanensis S. Monæ decessor* 11 c, 14 b c *et* 15 b
Calinus (*L.*) *titulo S. Anastasiæ presbyter Cardinalis subscripsit Actis Canonizationis S. Seraphini* 160 b
† Callistus *Papa martyr* 17 b, 395 d e, 474 e *et* seq., 532 f, 545 c d; *instituit jejunium quatuor temporum* 172 c d; *inter Prætermissos* 7 b
† Calistus *Ecclesiæ Tudertinæ episcopus atque martyr* 520 b, 521 c *et* 522 a
† Calistus *episcopus Tudertinus confessor* 520 c d
Callistus II *Papa* 364 a *et* 430 a; *tertiam stationem Romæ instituit in S. Mariæ trans Tyberim* 436 d e
Calvus (*Alexander*) *episcopus San-Severinas* 620 e
Camilla. (*Vide* Joseph, *filius Camillæ*.)
Campi (*Petrus*) *scripsit gesta S. Opilii* 64 c e
Campliensis (*Maria*) *a lethali vulnere S. Seraphini meritis curata est* 152 c
Canale (*X.*) *Mariæ de Scala diaconus Cardinalis subscripsit Actis Canonizationis S. Seraphini Ordinis capucinorum conversi* 160 d
Candericus *episcopus Lugdunensis subscripsit Concilio Cabilonensi II* 553 d *et* 554 c
Candidus *quædam Commentaria scripsit* 48 b
Candodorus *Asculanus.* (*Vide* Joanna.)
† Cannatus *episcopus Massiliensis* 167 d
† Cannicus *abbas Scotus inter Prætermissos* 3 d
Canselman (*Georgius*) *civis Augustanus* 276 a
† Cantius (*Joannes*) 158 f; *Sanctorum Albo adscriptus* 159 d
Canutus *Daniæ et Angliæ rex* 345 c
Capisaccbi (*Villielmus*) *Narniensis, monasterii Sublacensis cœnobita, scripsit Vitam S. Chelidoniæ virginis* 362 c *et* seqq.
Capite Rivi (*Stephanus a*) *femore fracto, a S. Seraphino sanatus fuit* 145 c
Caponius (*Sylvester*) *nobilis Asculanus gravi incurabilique angina correptus, S. Seraphini ope convaluit* 146 d
Cappellus (*Joannes Carolus*) *Tudertinæ urbis gubernator* 522 c
Caracalla (*Antoninus*) *imperator* 18 b f, 171 c, 403 d *et* 441 e; *electus fuit anno* ccxi 18 f
Caracciola (*Faustina*) *marchionis Montisfortii uxor sterilis, invocata S. Fortunata virgine martyre, prolem peperit* 452 e
Caracciolus de Sancto Bono (*J. C.*) *S. Cæsarei diaconus Cardinalis subscripsit Actis Canonizationis S. Seraphini* 160 b c
Carafa (*Alphonsus*) *archiepiscopus Neapolitanus, Romæ a Pio IV detentus* 452 b
† Carbio (*Berardus de*) *Ordinis Minorum, cum sociis quatuor martyrii lauream adeptus Marochii in Africa* 384 a *et* 388 c
Cardinalis *Joannes.* (*Vide* Eusebia.)
Carelli (*Scipio Franciscus*) *Aprutinus, febri correptus, nocte vidit S. Seraphinum, cujus ope sanitatem recepit* 149 f
Caretto (*Alexander a*) *prece ad S. Seraphinum fusa, ab area sua pluviam arcuit* 153 d
Carinus *cum patre Caro Romanorum imperium tenuit* 34 c *et* seq.; 55 e
Carletti (*Ugo Antonius*) *a paralysi sinistræ manus S. Seraphini ope sanatus* 158 d
Carlina (*Lucretia*) *ægrotans mortis horam futuraque morbi symptomata a S. Seraphino edocta fuit* 142 c
Carlini *Carridus.* (*Vide* Leonida.)
Carlinus (*Mauritius*) *pedis usum S. Seraphini ope recepit* 154 c
Carniola (*Henricus et Joannes de*) *monachi cœnobii Mellicensis* 229 e
Carolomannus *Caroli Martelli filius, Austrasiæ dux* 236 e *et* seqq., 560 e *et* seqq.; *in monte Soracte monasterium ædificavit in honorem S. Sylvestri* 21 f; *corpora S. Maximiliani episcopi Laureacensis, SS. Felicitatis et septem ejus filiorum, item reliquias S. Philippi Apostoli in ecclesiam Œtingensem transtulit* 42 a b c; *Alemannos rebelles armis coercuit* 236 f; *Concilium Liptinense convocavit* 561 b
Carolomannus *Pippini regis filius cum fratre suo Carolo Magno patris imperium divisit* 237 c
Carolus Magnus *imperator* 232 b *et* seqq., 417 b, 434 b, 481 e *et* seqq., 549 d *et* seqq.; *anno* dccxlvii *in lucem editus* 231 b; *avunculus fuit S. Simperti episcopi Augustani* 233 f, 246 a *et* 247 c;

c; *cum fratre suo Carolomanno Pipini patris imperium divisit* 237 b; *Aquisgrani celebravit universalem synodum* 235 a b; *item Moguntiaci* 490 f; *a Thassilone Bavariæ duce duodecim obsides accepit* 235 f; *constitutiones in Aquisgranensi conventu decretas in Bavariam misit* 236 a; *varias reædificavit ecclesias, instauravitque* 236 c; *Romæ egit cum Adriano I Pontifice* 237 c; *Thassilonem Bavariæ ducem ad deditionem coegit* 237 c d e; *factus est imperator* 237 f *et* 246 d; *Baugulpho abbati Fuldensi litteras misit* 240 f; *contra Desiderium Longobardorum regem in Italia bellum gessit* 124 e *et* 125 d; *fugavit ejus exercitum* 125 e f *et* 126 a b; *Privilegia monasterii Morbacensis diplomate confirmavit* 234 a b; *non nisi post mortem* Magnus *dictus* 234 f

Carolus, *cognomento* Calvus, *Francorum rex et imperator* 281 c e, 431 c, 487 e *et* seqq.; 529 b c *et* 542 e; *Balduinum Ferreum generum suum Flandriæ comitem creavit* 490 b c; *confirmavit Capitulo Tornacensi paludem unam* 490 d; *ejus Capitulare anni* DCCCLIII *qui intelligendum* 491 b *et* seq.; *non misit corpus S. Donatiani in Flandriam* 494 b *et* seq.

Carolus, *cognomento* Crassus, *imperator a Germanis fuit rejectus* 284 f

Carolus IV *imperator quasdam S. Callixti reliquias Pragam attulit* 434 b; *item quasdam SS. Fortunatæ, etc.* 452 d

Carolus V *imperator* 188 f, 489 b 516 f; *Teruanam Morinorum metropolim cujus sola supersunt rudera, solo æquavit* 514 b *et* 539 c

Carolus *junior seu Caroli Calvi filius rex Aquitaniæ* 281 c e

Carolus, *cognomento* Simplex 285 b, 286 a c d, 290 b, 292 c *et* 490 e f; *in Francorum regem electus* 286 c *et* 287 a d; *concessit diploma pro monasterio Auriliacensi* 288 c *et* seqq.; *in diplomatibus suis tres epochas adhibuit* 290 d e f; *anno* DCCXCIX *confirmavit possessiones monasterii Elnonensis* 490 d

Carolus V, *cognomento* Sapiens, *Francorum rex anno* MCCCLXXIX *mortuus* 529 f

Carolus Martellus *Austrasiæ dux* 238 e, 498 a, 549 b *et* seqq.; *bis Saracenos profligat* 209 f; *a Plectrude noverca custodiæ mancipatus* 552 b

Carolus *a Basilica S. Petri episcopus Novariensis scriptor haud mediocris* 11 f *et* 124 f

Carolus, *Perusinæ mulieris Asculanæ filius, apud S. Seraphini capucini sepulchrum pedum usum impetravit* 151 d

Carpualdus (*Vide* Erpenwaldus).

† Carpus *episcopus Thyatirensis et martyr inter Prætermissos* 162 e f

† Carpus, *Apostoli Pauli discipulus, inter Prætermissos* 164 e f; *idem verosimilius cum S. Carpo, quem Græci colunt* XXVI *Maii* 164 e *et* seq.

Carus *imperator* 34 c *et* seq., 43 a; *filios suos Carinum et Numerianum cæsares creavit* 55 d e

Casimirus *Frederici marchionis Brandeburgensis filius* 243 b

Caspar *Mellicensis Ordinis Benedictini abbas* 356 c

Cassandra, *a parotide et febri tertiana S. Seraphini ope est liberata* 154 a

Cassia (*Domitia*) *matrona Romana* 412 f

† Cassianus *episcopus martyr* 520 b *et* seqq.

† Cassius *episcopus inter Prætermissos* 163 b

Castelli (*J. M.*) *tit. S. Alexii presbyter Cardinalis subscripsit Actis Canonizationis S. Seraphini Ordinis capucinorum conversi* 160 a

† Castritianus *episcopus Mediolanensis* 11 c *et* 15 c; *exstruxit ecclesiam Portianam Mediolani* 15 b

† Casturius *episcopus inter Prætermissos* 167 c d

Casus *inter Prætermissos* 3 e

Catanius (*Justinus*) *episcopi Ariminensis vicarius generalis* 464 f

Catharina *inter Prætermissos* 165 d

Catharina *S. Lucæ abbatis soror* 335 d; *virginum societatem instituit* 341 d e

Catharina, *Francisci Placentini conjux, nuncupato ad S. Seraphinum capucinum voto, stomachi dolore liberata fuit* 152 a

Catharina, *Joannis Pauli Bononiolæ filia, a morbo comitiali S. Seraphini ope convaluit* 152 b

Cato. *comes* 565 b

Cavalcavechius *Ulysses* (*Vide* Citta *Salomea.*)

Cavalchini (*C. A.*) *Cardinalis episcopus Ostiensis et Velitrensis, nec non sacri collegii decanus subscripsit Actis Canonizationis S. Seraphini* 159 f

Caviæ (*Fabritius*) *astitit elevationi reliquiarum S. Chelidoniæ virginis* 372 f

Cauccus (*Joannes Baptista*) *marchio in honorem S. Seraphini novum Sacellum condidit* 149 d

Cautus (*Joannes Franciscus*) *ad probandam S. Seraphini sanctitatem, frustulum habitus ejus energumenæ ostendit* 154 e

Caytan (*Ludovicus Albertus*) *cathedralis ecclesiæ Brugensis canonicus* 488 d *et* 519 c

Cearlus *rex Merciorum* 110 f

Ceduallas (*Vide* Cadwillinus.)

∴ Celedonius *martyr* 188 c

∴ Celsus *martyr inter Prætermissos* 395 a

∴ Cerbonius *episcopus confessor* 384 c

Cerdo *hæreticus* 16 b; *una cum Valentino hæresis suæ virus evomere cœpit circa annum* CLIII 17 a b

Cereticus *Britonum rex* 112 b

Cerezo (*Joannes*) *capituli cathedralis Brugis canonicus adfuit translationi reliquiarum S. Donatiani* 517 b

Cerinthus *hæreticus* 16 b; *vixit seculo primo* 17 a b

Cerreto (*Catharina*) *a renum dolore, facto ad S. Seraphinum voto, est liberata* 151 f *et* 152 a

Cesius (*Angelus*) *episcopus Tudertinus* 521 e; *SS. Fortunati aliorumque pignora solemnissime transtulit* 522 b c d c f

Cetarellus (*Octavius*) *cujus nurui prægnanti primum filiolum, dein plures liberos nascituros S. Seraphinus prædixit* 142 d

Chabanis (*Antonius de*) *episcopus Aniciensis S. Agrippani martyris reliquias visitari curavit* 300 a

Chagnoaldus *episcopus Lugduni Clavati* 80 f, 81 b e

Chapeaville (*Joannes*) *Vicarius generalis Leodiensis approbavit corpora SS. Polychroniæ et Sociorum* 166 e

Childebertus I *Francorum rex* 480 f; *filius exstitit Clodovei Magni* 533 f

Childebertus II *Francorum rex Clodovei Magni pronepos* 480 f, 533 f *et* 551 a

Childebertus III *Francorum rex* 37 e, 541 e *et* seqq.; 546 e *et* seqq.; *sceptrum regni tenuit usque ad annum* DCCXI 548 d

Childebertus *Austrasiæ rex, sub quo S. Gaar presbyter*

sbyter ex Aquitania in Germaniam transiit, qualis fuerit 533 e f et 534 a b
Childericus II *Austrasiæ rex* 555 a
Childericus III *Neustriæ rex* 559 f, 568 f, 579 c, *et* 583 d; *e solio depositus secessit in monasterium Sitivense seu S. Bertini* 583 f
Chilpericus *Francorum rex* 540 d
Chisius (*Fl.*) *S. Mariæ in Porticu diaconus Cardinalis subscripsit Actis Canonizationis S. Seraphini* 160 b
Chonradus (*Petrus*) *monachus Udalricanus Augustæ Vindelicorum* 271 d *et* 275 d
Chorus (*Crispinus*) *civis Asculanus a gravissimo crurium dolore per S. Seraphinum liberatus* 143 e
Chosroës *Persarum rex* 118 d
Chramlinus *episcopus Ebredunensis in synodo publica depositus* 554 f *et* 555 b
Chrestus *Romæ prætorio præfectus* 403 e
Chriserotes, *Marci Aurelii Veri libertus* 171 b
Christina *Edmundi Angliæ regis ex filio Eduardo neptis* 345 c
Christis *filia Prisci presbyteri et Thermantiæ* 6 c *et* 22 a; *inter Prætermissos* 6 c d
Christophorus *comes Palatinus Rheni, utriusque Bavariæ dux, adfuit Translationi reliquiarum S. Sinaperti* 275 b
Chrodobertus (*Vide* Theodebertus).
† Chrysanthus *martyr inter Prætermissos* 167 d e
† Chrysogonus *martyr* 422 c
† Chrysotelus *martyr cum duobus aliis Cordubæ in Perside* 478 e *et* 479 a b
Chunradus *adolescens vesania correptus apud tumulum S. Simperti ad se rediit* 248 d e f
Cinacius (*Flaminius*) *dux peditum S. Seraphini ope ab aurea fistula liberatus fuit* 144 c d
Cingulanus (*Antonius*) *Ordinis Capucinorum concionator a capitis dolore per S. Seraphinum fuit exemptus* 144 a b
Cinthia (*Doloeria*) *jam sensuum usu destituta secundum S. Seraphini Capucini vaticinium a morbo convaluit* 141 d
† Ciricus, *in cujus honorem ecclesia dedicata* 326 c
Cirta *Joannis Francisci Asculani filia, propemodum cæca, S. Seraphino votum nuncupavit, ejusque patrocinio oculorum lumen integre recepit* 151 e
Cita (*Victoria Odoarda*) *a gravi apostemate S. Seraphini ope est curata* 144 f
Citta (*Salomea*) *Ulyssis Cavalcavechii filia a morbo comitiali S. Seraphini ope sanata fuit* 146 a
Citta (*Tucia*) *Asculana lumine capta per S. Seraphinum sanata fuit* 145 f
Clara *Bello-Pratensis in Belgio abbatissa inter Prætermissos* 398 e f
Clara Palvia *virgo inter Prætermissos* 397 a b
Claræ-Vallensis ecclesiæ dedicatio *inter Prætermissos* 164 d
† Clarus *abbas S. Marcelli* 545 c e f *et* 555 c
Clarus *S. Speriæ virginis frater* 121 e *et* seqq.
Claudianus *poeta corpus S. Pauli Apostoli* cineres *vocavit* 193 b
Claudius *imperator* 74 e; *regnavit annos tredecim et menses aliquot* 171 f
Claudius II *imperator* 419 b *et* 420 e
Clavaneos (*Nicolaus*) *Asculanus, quem jam morti proximum diu supervicturum S. Seraphinus prædixit* 140 f
Clayssche (*Cornelius*) *cathedralis ecclesiæ Brugensis Canonicus* 489 c
Clematius *corpora SS. Ursulæ et sociarum Virginum martyrumque sepelisse dicitur* 69 e *et* 71 e
† Clemens *Papa martyr* 169 e, 172 b, 181 b, 437 d, 438 a b, 500 a *et* 589 f; *sedit ab anno* XCI *ad annum* C 182 f
† Clemens *episcopus Metensis* 480 c *et* seqq.
Clemens II *Papa* 619 b
Clemens VI *Papa promovit cultum S. Colmani martyris* 355 b
Clemens VII *Papa indulgentias annuas S. Monechildis festivitati annexas, auxit* 527 a
Clemens VIII *Papa* 464 b, 466 b *et* 522 a: *die translationis reliquiarum S. Gaudentii largitus fuit indulgentias* 465 d e
Clemens X *Papa* 389 d
Clemens XI *Papa* 158 b, 378 c *et* 435 e; *concessit indulgentias plenarias in ecclesia S. Udalrici Augustæ Vindelicorum* 242 e
Clemens XII *Papa* 158 c
Clemens XIII *Papa annum natalem S. Seraphini designavit* 129 b c; *eumdem in Sanctorum numerum retulit* 155 b *et* 159 c; *monasterium Morbacense in capitulum convertit* 232 c
Clemens, *monachus Sublacensis Vitam S. Chelidoniæ in meliorem ordinem redegit* 362 f *et* seqq.
Cleopatra *regina ab Augusto devicta* 406 c
† Cletus *Papa martyr* 437 d *et* 438 a; *inter Prætermissos* 2 e
Clito *Eadgarus* (*Vide* Edeling.)
Clodius *Francorum rex* 583 d
Clodoveus I *Francorum rex* 80 c, 499 b, 533 f *et* 534 e; *devictis Gothis Turones rediit* 213 a
Clodoveus II *Francorum rex* 548 e *et* seqq.; *coegit Concilium Cabilonense II* 553 a b
Clodoveus III *Theodorici filius Francorum rex* 552 c; *anno* DCXC *regno admotus illud tenuit usque ad annum* DCXCIV 552 c
Clotharius II *rex Suessionum* 420 e
Clotharius III *Francorum rex* 539 d, 554 d e; *privilegium monasterio Corbeiensi concedit* 555 d
Cnapheus (*Petrus*) *hæreticus* 606 c d
Coentigerna *filia Kellei Cuallann.* (*Vide* Kentigerna.)
† Cœlestinus I *Papa instituit Psalterium, ante Missam dicendum* 26 b d
Cœlestinus III *Papa* 295 f
† Cœlestius *episcopus Metensis inter Prætermissos memoratus* 167 a b
Coifius, *summus idolorum sacerdos in Northumbria, S. Paulini prædicatione ad fidem est conversus* 113 f
Colhassanus (*M. Scipio*) *notarius publicus et territorio Montisbodiensis cancellarius* 465 b *et* 466 c; *scripsit Acta S. Gaudentii* 466 d
Colmannus *Lindefarnensis ecclesiæ in Anglia episcopus* 346 e
† Colomannus *episcopus Lindisfarnensis et martyr inter Prætermissos* 162 b c
† Colomanus *martyr* 563 f, 575 d *et* 582 e
† Colonatus. (*Vide* † Colomanus.)
† Columba *abbas Iliensis in Hibernia* 223 b *et* 224 c; *Temoriæ, florentissimæ civitatis, desolationem prædixit* 103 e
† Columba *inter Prætermissos* 4 d

† Columbanus *abbas Luxoviensis* 576 d, 581 f *et* 592 d; *exstruxit monasterium Bobiense* 80 e
Columna (*M. A.*) *tit. S. Mariæ de Pace presbyter Cardinalis subscripsit Actis Canonizationis S. Seraphini* 160 a
Columna Branciforti (*A*) *tit. S. Mariæ in Via presbyter Cardinalis subscripsit Actis Canonizationis S. Seraphini* 160 b
Columna (*Marcus Antonius*) *S. R. E. Cardinalis et abbatiæ Sublacensis abbas commendatarius jubet ossa S. Chelidoniæ transferri* 365 b c *et* 369 d
† Comganus *abbas Glinussensis* 224 c
† Comganus *nepos S. Columbæ abbatis* 224 c
† Comganus *cognomento* Culdeus 224 c
† Comganus *abbas monasterii Clainchonnaidh in Hibernia* 224 c
Comitibus (*PP. de*) *tit. S. Stephani in Montecœlio presbyter Cardinalis subscripsit Actis Canonizationis S. Seraphini* 160 a
Comius *Atrebas, Menapiis a Julio Cæsare in custodem datus, rebellavit* 514 c
Commentata (*Antonella*) *ab incurabili ulcere S. Seraphini meritis curata fuit* 146 a
Commodus *imperator* 169 d *et* 412 d; *successit Marco Aurelio anno* CLXXX 171 a
Comnenus (*Emmanuel*) *imperator Orientis* 610 d
Compaing (*D.*) *pastor Saveuensis in diœcesi Tolosana* 280 f
Comte (*F. Clemens le*) *religiosus Cysoniensis ac pastor Lonniliensis* 448 b
Conaldus *S. Ficci episcopi Slepteusis frater a rege Lagniæ fuit relegatus* 105 e
Conanus III, *cognomento* Grossus, *Minoris Britanniæ dux* 379 c f *et* 380 b
Conanus IV, *cognomento* Parvus, *Minoris Britanniæ dux et comes Richemontis* 380 a b *et* 381 a b; *S. Mauritio abbati Carnoetensi sylvam donavit* 380 c d e f
Concilia: Agrippinense *anno* CCCXLVI 76 e, 484 a b c d f, 486 a d *et* 501 f; *vere habitum fuisse probatur* 76 f *et* seqq.; Aquisgranense *anno* DCCLXXXIX 308 a; Ariminense, *quod in conciliabulum desiit, anno* CCCLIX 205 a b, 458 b *et* seqq., 484 e; Aurelianense I *anno* DXI 78 c f; Aurelianense II *anno* DXXXIII 78 e; Cabilonense II *circa annum* DCL 553 a b c; Carthaginense IV *anno* CCCXCVIII *baptizandis jejunium præscripsit* 470 a; Chalcedonense *anno* CCCCLI 604 e; *in hoc damnatus fuit Eutyches* 176 e f; Claromontanum *anno* DXXXV 486 e; Cloveshemiense II *anno* DCCXLVII 415 c d, 418 a *et* 562 e; Ephesinum I *anno* CCCCXXXI 604 d e; Germanicum *anno* DCCXLII 562 b; Laodicenum *sub Damaso Papa præcepit, ut sedes episcopales non ubivis sed in præcipuis duntaxat civitatibus erigerentur* 75 e f; Lateranense *anno* MCXXI 364 a; Lateranense *anno* MCLXXIX 63 c; Liptinense *anno* DCCXLIII 561 b d; Lugdunense *anno* DCCCXXIX 547 f, 549 c *et* 550 a; Moguntinum *anno* DCCCXIII 490 f; Moguntinum *aliud anno* DCCCXXIX 547 f *et* 549 e; Parisiense DCCCXXIX 547 f *et* 549 e; Ravennense *anno* DCCCLXXVII 206 a; Remense *anno* DCXXX 81 e; Romanum *anno* CCCXXIV 205 a; Romanum *anno* DCCXLIII *vel* DCCXLV 579 f, 581 a *et* 582 c; Romanum *anno* DCCCLIII 446 d; Romanum *anno* MLIX 292 a, 615 a *et* 619 c; Sardicense *circa annum* CCCXLVII 28 b, 60 f, 61 a, 77 c d e, 75 e *et* 501 f; Toletanum IV *anno* DCXXXIII 191 c; Tolosanum *anno* DCCCXXIX 547 f *et* 549 e; Turonense *anno* CCCCLXI 528 a; Veneticum *circa annum* CCCCLXV 528 b
Conciliabulum *anno* DCCLIV *a Constantino Copronymo Constantinopoli habitum* 607 b *et* seqq.
Confecta (*Maurelia*) *a puerperii doloribus S. Seraphini meritis liberata* 151 f
† Conganus *abbas* 477 b
Conon *Papa inter Prætermissos* 165 e
Conon *episcopus Prænestinus* 368 d; *velum sacrum S. Chelidoniæ imponit* 364 a b *et* 366 f
Conradus *abbas Mellicensis* 348 a; *litteras scripsit genealogicas ad Leopoldum VI Austriæ ducem* 346 b
Conradus *monasterii Udolriciani Augustæ Prior, dein Abbas* 229 f, 242 f, 244 c, 257 a *et* 261 c
Conradus *alter Prior cœnobii Udalriciani Augustæ Vindelicorum* 256 f *et* 257 a
Conradus *cœmentarius effodiendis S. Simperti ossibus cum aliis allaboravit* 270 a
Conranus *rex Iberniæ* 222 b f
Constans *Augustus* 60 a c e
Constantia *Conani IV, Britanniæ Armoricæ ducis filia* 381 b
Constantina *Augusta* 421 f
† Constantinus *episcopus Perusinus in Hetruria martyr inter Prætermissos* 394 e
Constantinus *Papa* 550 c e; *Sanctorum Reliquias misit S. Eoaldo episcopo* 550 c *et* 551 b c
Constantinus Magnus *imperator* 204 c, 422 b, 435 b, 442 c, 483 a, 546 e *et* 604 d; *dat pelvim ex argento ad baptismum* 442 c
Constantinus, *cognomento* Copronymus, *imperator* 561 d, 662 a, 566 e, 604 c *et* seqq.; *Conciliabulum Constantinopoli convocat* 607 b
Constantinus *filius Irenæ Constantinopolitanus imperator* 450 e, 456 c *et* 492 a
† Constantius *archiepiscopus Laureacensis ecclesiæ* 26 b d, *et* 31 c d e
† Constantius *martyr in Pannonia passus* 36 a b
Constantius *imperator Arianus* 60 a, 77 c d, 200 e, 201 e, 204 f, 408 e, 409 a *et* seqq.; *vim Patribus Concilii Ariminensis anno* CCCLIX *inferri jubet* 460 e f, 461 a *et* 472 d
Constantius *alter episcopus Laureacensis* 26 d
Conta (*Portia*) *S. Seraphini vix defuncti gloriosa apparitione et consolatione fuit recreata* 149 e
Contarenus (*Marcus*) *potestarius seu judex terræ Pirani* 48 c
Conzelmam (*Jacobus*) *S. Mauritii Augustæ Vindelicorum Decanus* 275 c
Cordier (*Franciscus*) *capituli cathedralis Brugis canonicus* 489 c
Cordua (*Petrus Fernandez de*) *episcopus Cordubensis et marchio Priegensis* 191 f
Coriliano (*Franciscus Antonius a*) *Acta martyrii SS. Danielis, etc, typis edidit* 385 b *et* seqq.
Corinaldo (*Bartholomæus Vetuli de*) *Minorum Conventualium Montisbodii Guardianus* 465 b
† Cornelius *Papa Martyr* 421 e *et* seqq.; *passus fuit sub Decio* 54 e; *sepultus in cœmeterio S. Callixti* 421 c
Cornelius *episcopus Antiochenus* V 171 f *et* 185 b

Cornelius *nobilis Romanus dictus pater S. Donatiani Remensis episcopi* 498 f, 499 a *et* 500 e
Cornilis *(Antonius) nobilis Asculanus S. Seraphinum ad prandium invitavit* 133 f
Cornilis *Marcellina. (Vide* Delia).
Corsinius *(N. S.) S. Eustachii diaconus Cardinalis subscripsit Actis Canonizationis S. Seraphini* 160 b
Corsinius *(A.) S. Angeli in Foro Piscium diaconus Cardinalis subscripsit Actis Canonizationis S. Seraphini* 160 d
Corvus *Joannes Franciscus. (Vide* Joannettus).
† Cosmas *martyr passus sub Lysia præfecto Ciliciæ* 19 f
† Cosmas *poeta inter Prætermissos* 7 c
Cosmas *magister S. Cosmæ episcopi Majumensis, ab hoc distinguendus* 597 e *et* seqq.
Coste *(Andreas de la) toparcha de Straeten ac primarius civitatis Brugensis burgimagister adfuit translationi Reliquiarum S. Donatiani* 518 e
Cotta *(L. Aurunculeius) vastavit terram Menapiorum* 514 d
Courtewille *(Petrus) vir nobilis J. U. L. ac Brugiis cathedralis ecclesiæ canonicus, adfuit translationi Reliquiarum S. Donatiani* 518 c
Courvoisierus *(Joannes) ex Ordine Minorum libellum edidit de Vita S. Maximiliani episcopi Laureacensis* 40 a
Crabeels *(Arnoldus) S. T. L. ac cathedralis ecclesiæ Brugensis canonicus adfuit translationi Reliquiarum S. Donatiani* 518 c
Crantillus *(Octavius) Asculanus, quem morbo detentum S. Seraphinus postridie moriturum prædixit* 142 c
Crescens-bene *Fabriani in Piceno inter Prætermissos* 165 e
† Crescentius *martyr et urbis Senensis in Tuscia protector inter Prætermissos* 2 f *et* 3 a
Crescentius *vir consularis* 624 c
Crimthannus *Lageniæ rex in Hibernia, baptizatus fuit a S. Patricio Hibernorum Apostolo* 105 d; *S. Fieco locum ædificandæ ecclesiæ, et quintam partem de paternis prædiis concessit* 105 e *et* 106 e
Crits *(Bartholomæus de) S. T. L. cantor Capituli Brugensis adfuit translationi Reliquiarum S. Donatiani episcopi* 518 c
Croci *(Ascanius Martini) adfuit elevationi Reliquiarum S. Chelidoniæ virginis* 372 f
Crocquet *(Joannes) Brugis ecclesiæ cathedralis canonicus adfuit translationi Reliquiarum S. Donatiani* 517 a
Croy *(Adrianus et Maximilianus de) Capituli cathedralis Brugis canonici adfuere translationi Reliquiarum S. Donatiani* 517 b
Cuallann *(Kelleus) Lageniæ rex* 225 f *et* 226 e
Cuichelmus *Occcidentalium Saxonum rex* 112 e
Cuneus *(Jacobus) publicus Genuæ notarius* 205 e
† Cunibertus *episcopus Coloniensis* 68 f
† Cupertino *(Josephus a)* 158 f; *in Album Sanctorum relatus* 159 d
Curtius *(Petrus) protoepiscopus Brugensis S. Donatiani Remensis episcopi Reliquias in aliud feretrum transtulit* 488 f, 489 a *et* 516 f
† Cutbertus *episcopus Lindisfarnensis* 108 b
Cuthbertus *archiepiscopus Cantuariensis* 562 e
Cygmarus. *(Vide* Sigmarus).
† Cyprianus *martyr apud Carthaginem die* XVI *Septembris colitur* 189 b, 193 b *et* 194 f
† Cyprianus *episcopus martyr inter Prætermissos relatus* 164 a
Cyprianus *archipresbyter Cordubensis* 479 e
Cyprianus *S. Cæsarii episcopi Arelatensis discipulus et biographus* 282 d
Cyriacus *Papa, qui Ursulanis Virginibus adfuisse dicitur, in Albo Ramanorum Pontificum locum non invenit* 72 c
Cyriacus *quidam forte sacerdos e comitatu Ursulanarum Virginum* 71 e f
Cyriacus *inter Prætermissos* 5 e
† Cyrillus *episcopus Antiochenus, Numerianum Augustum arcens a templi ingressu, trucidatus fuit* 55 e
Cyrillus *episcopus Gazenus in Palæstina* 604 e
† Cyrinus *martyr* 399 e
Cyrus *rex Persarum* 173 f
Czusenalthaim *(Bartholomæus de) puero suo propemodum suffocato S. Simperti ope subvenit* 266 f

D

Dadanus *episcopus interfuit Concilio Liptinensi anni* DCCXLIII 561 c
Dagobertus I *Austrasiæ rex* 496 f
Dagobertus II *Francorum rex* 550 d *et* 551 a
Dagobertus III *Francorum rex* 548 f *et* seqq.
Dain *(Lucas) civis Augustanus* 276 a
Dale *(Maria van seu van den) secunda Priorissa cœnobii in Muysen prope Mechliniam Ordinis Cisterciensis, inter Prætermissos* 5 d e
† Damasus *Papa* 422 c, 458 d, 459 b f, 467 d et seqq.; *ejus corpus sepultum fuit in cœmeterio S. Callixti* 421 b
Damhoudere *(Jacobus) cathedralis ecclesiæ Brugensis canonicus, adfuit translationi Reliquiarum S. Donatiani* 517 a
† Damiani *(Petrus) S. R. E. Cardinalis episcopus Ostiensis scripsit Vitam B. Dominici Loricati* 611 e *et* seqq.; *quandonam eremi Avellanensis regimen subierit* 614 c d e f; *insignitus fuit episcopatu Velitrensi* 615 a; *a Nicolao II ablegatus est Mediolanum reduxque interfuit Concilio Romano* 615 a
† Damianus *in Cilicia sub Lysia præfecto martyrium passus* 19 f
† Daniel *Propheta* 325 c; *a leonibus divina providentia illæsus* 203 d *et* 339 d
Dapifer *(Bernardus) monachus Mellicensis* 346 b
† Daria *martyr inter Prætermissos* 167 d e
Dath *(Andreas) canonicus ecclesiæ Brugensis, adfuit translationi Reliquiarum S. Donatiani* 518 c
† Datius *episcopus Mediolanensis* 11 d
† David *rex Israël* 301 c, 307 c, 313 b *et* 325 d e; *adulter et homicida* 254 f; *contra filium suum movit exercitum* 303 e; *in agro Arcuna sibi tabernaculum erigi jussit* 585 e
David *Malcolmi Scotiæ regis filius* 345 b
David *(Georgius) S. J. Missionarius* 398 f *et* 399 f
Davila *(Stephanius) e gremio chori capituli cathedralis Brugis capellanus* 516 f
Dauferius *S. Chelidoniæ Virginis pater* 366 d

Debbora *uxor Lapidoth prophetissa et Israëlitici populi judex* 252 e
Decius *imperator* 29 b, 35 e, 403 c *et* 498 f; *usurpavit imperium per tyrannidem, ac post biennalem durissimamque in Christianos motam persecutionem est interfectus* 18 c; *breve ejus imperium prædictum fuit* 18 d; *purpuram induit anno* CCXLIX 32 c; *Philippum una cum filio uno die peremit* 54 d e
Decius *vir consularis* 32 b *et* 482 d e
Deda *abbas monasterii Peartanu in Northumbria Angliæ* 115 a
Deis *(Joannes de) scripsit de successoribus S. Barnabæ apostoli* 11 f
Deiurtina *Tullii Electi Asculani uxor, S. Seraphini Capucini sibi apparentis meritis a pedis dolore est liberata* 150 f
Delia, *Marcellinæ Cornilis famula, S. Seraphini Capucini feretrum venerata, capitis dolore exempta est* 151 f
Deloeria (*Vide* Cinthia.)
† Deodatus *episcopus Viennensis in Delphinatu Gallico* 545 d *et* seqq.
Desiderius *Longobardorum rex conflixit cum Carolo Magno* 125 a b c; *occidit SS. Amicum et Amelium* 124 e; *fugit a facie Caroli* 125 f *et* 126 a b
Desrumaux (*Vide* Rumaux.)
Deus-dedit *episcopus Ruthenensis* 319 b
Diadumenus *Macrini imperatoris filius cum patre occisus* 409 f *et* 410 c
Didymus *scriptor Alexandrinus, a S. Hieronyma citatus* 172 f
Diedo *episcopus Herbipolensis* 593 a
Diermitius *rex Hiberniæ* 103 e
Diermitius *discipulus S. Patricii Hibernorum Apostoli* 105 c
Dietherus *fundator, vici Dietkirchen* 200 f *et* 203 d
Dietpurgis *mulier Augustana a vultus tumore S. Simperti meritis sanata* 267 e
Diettrichin (*Margaretha*) *a periculoso vulnere S. Simperti ope curata* 267 c
† Digna *virgo martyr* 253 c; *Tuderti in Umbria culta* 520 b, 521 c *et* 522 a d e f
Dimetrius *episcopus* 420 b
Dinalius (*Papinianus*) *Protonotarius Apostolicus, canonicus et Caroli Spinulæ archiepiscopi Genuensis vicarius generalis* 205 e
Diocletianus, *imperator* 34 c *et* seqq.; 422 f, 449 b *et* seqq., 467 c; *durissime sæviit in Laudenses* 61 f *et* 62 ab c: *abdicavit imperium* 21 d
Diodorus *inter Prætermissos* 6 b c
Diogenes *episcopus Juanensis interfuit synodo Aquileiensi anno* CCCLXXXI 204 c
† Dionysius *Papa* 500 a b c; *ejus corpus sepultum fuit in cœmeterio S. Callixti* 421 b
† Dionysius *episcopus Mediolanensis* 61 b; *obsistit Arianis et Constantio imperatori in Concilia Mediolanensi* 61 c
† Dionysius *episcopus Augustanus* 245 e
† Dionysius *Areopagita* 402 b *et* 557 b
Dionysius *episcopus Laudensis* 61 b c d; *ex Albo episcoporum Laudensium, ut aliqui volunt, haud expungendus* 59 f, 60 a *et* seqq.
Dionysius *Alphonsi III Lusitaniæ regis filius* 388 d
Dioscorus *Patriarcha Alexandrinus inter Prætermissos* 397 d
Dioscorus *martyr inter Prætermissos* 165 f
Ditmarus *episcopus Merseburgensis* 346 b
Divinicus *archidiaconus floruit in Scotia* 226 d
† Doctroveus *abbas* 296 e
Dodilo *episcopus Cameracensis* 431 e *et* 432 b
Dodo *episcopus Bellovacensis* 540 d
Dodo *abbas S. Savini, dein S. Martialis Lemovicensis* 281 c d e
† Dodolinus *episcopus Viennensis in Delphinatu Gallico* 551 f; *idem censetur cum S. Landaleno ejusdem sedis episcopo* 553 a
Domessent *(Ludovicus) collegialis ecclesiæ S. Petri Insulis canonicus ac thesaurarius* 519 f
Dominica *Campliensis matrona, S. Seraphini Capucini sepulchrum visitans, a capitis dolore liberata fuit* 151 f
Dominici *(Franciscus) civis Senogallensis* 464 a
Dominici *Hieronymus.* (*Vide* Julia nova).
† Dominicus *Soranus confessor* 613 c d
† Dominicus *Prædicatorum parens, cum B. Dominico Loricato ab aliquibus perperam fuit confusus* 620 e f *et* 621 a
Domitianus *imperator* 482 a
Domitius *pater S. Callixti Papæ* 412 e
† Domnina *martyr Antiochiæ* 19 b
† Domnina *Interamnæ martyrium passa* 19 b
† Domnina, *quæ una cum SS. Bernice et Prosdoce martyrii palmam adepta fuit in Syria* 19 b
† Domnina *Ægis in Cilicia cum aliis pro fide interempta* 19 b
† Domnina *in Syria vitæ sanctimonia illustris* 19 b
Donaldus *Malcolmi Scotiæ regis frater* 345 a
† Donatianus *episcopus Africanus ad diem* II *Septembris* 84 a, 90 f *et* 95 e
† Donatianus *episcopus Catalaunensis* 487 f
† Donatianus *episcopus Remensis, Brugensium in Flandria patronus* 439 a
† Donatianus *episcopus inter Prætermissos* 7 c
† Donatianus *martyr inter Prætermissos* 394 f
† Donatus *presbyter* 399 f
† Donevaldus *Scotus eremita* 222 b c e f *et* 223 a
Doralix, *quæ S. Seraphini ope a renum doloribus sanata est* 153 f
Dorigine *(Claudius) J. U. doctor, et metropolitanæ Remensis ecclesiæ thesaurarius* 447 e
Driutius *(Remigius) secundus Brugensium præsul, visitavit Reliquias S. Donatiani* 516 a
Driutius *(Remigius) cathedralis ecclesiæ Brugensis officialis, adfuit visitationi Reliquiarum S. Donatiani* 516 a; *item translationi* 517 a
Drogo *episcopus Metensis transtulit corpus S. Callixti ad Mauri-monasterium* 480 c
Drogo *episcopus Bellovacensis reædificavit monasterium Flaviacense* 543 a; *erexit virginum parthenonem in pago S. Pauli prope mœnia Bellovacensia* 543 b
Drogo *filius Pippini ducis Austrasiæ* 236 e
Drusilla, *Dominici Garulli uxor prægnans, ab hæmorrhagia ac febri S. Seraphini capucini ope liberata est* 154 c
Dubtachus *archipoeta nuncupatus* 98 b, 99 f, 104 f *et* 105 f; *Hibernorum primus contra regis edictum honoravit S. Patricium, et fidem catholicam amplexus est* 90 f *et* 100 a b
Duellius *(Raymundus) canoniæ Sant-Hippolitanæ religiosus* 25 c

Duncanus *Malcolmi Scotiæ regis filius nothus contra Donaldum castra movet* 345 a
Dunstanus *abbas floruit in Scotia* 226 c
Duranti *(M. Hortensius) notarius publicus Montisbodii* 465 b *et* 466 c
Dyscholius *episcopus Remensis* 501 f *et* seqq.

E

Eadbaldus *rex Cantuariorum in Anglia uxoris S. Eduini frater* 116 b
Eadfridus *S. Eduini Northumbriæ regis filius ex Quenburga, ad fidem conversus est* 114 d
Eadgarus *Edmundi Angliæ regis ex filio Eduardo nepos. (Vide* Edeling).
Eanfled *S. Eduini Northumbriæ regis filia ex Ethelburga* 112 f
Ebalus *comes* 279 a
Ebbo *vir nobilis* 318 a
Ebbo. *(Vide* Ebo).
Eberhardus *comes fundavit monasterium Morbacense in Superiori Alsatia* 233 f
Eberhardus *junior comes Wirtenbergensis adfuit translationi Reliquiarum S. Simperti* 275 b
Eberlin *(Joannes) S. Simperti ope implorata, incendium stitit* 262 c d
Eberlin *(Udalricus) ex Berckan, infanti suo ruptura laboranti S. Simperti episcopi meritis medelam attulit* 260 c
Eberwinus *S. Martini Treviris abbas* 352 c; *S. Magnerici Trevirensis episcopi biographus exstitit* 536 c d
Ebion *hæreticus* 16 b *et* 17 a
Eblus *Ramnulphi comitis Pictaviensis filius* 285 d; *Odoni regi rebellis, interfectus* 286 a b
Ebo *archiepiscopus Remensis* 313 d, 487 e *et* seqq.; *vindicatæ ejus litteræ, ad Balduinum Ferreum Flandriæ comitem scriptæ* 489 c *et* seq.; *misit Balduino corpus S. Donatiani Remensis episcopi* 488 e f, 492 e, 494 b c *et* 496 e f; *quandonam id factum* 493 d; *e sede sua dejectus fuit, iterumque restitutus* 493 a b c
Ebo *sive* Ebolus *Bituricensis primus Dolæ dominus, fundavit monasterium Dolense* 283 a b
Eboracensis *dux (H.) episcopus Tusculanus, S. R. E. Cardinalis et vicecancellarius, subscripsit Actis Canonizationis S. Seraphini* 159 f
Ebrardus *canonicus regularis Watinensis* 501 d
† Ebrulphus *abbas Bellovaci cultus* 538 c *et* 540 d e; *construxit sibi oratorium* 540 b; *ejus corpus delatum fuit Bellovacum in majus templum* 543 c
Ebulus *vel* Ebolus. (*Vide* Eblus).
Ecbertus *abbas frater et biographus S. Elizabethæ Schoenaugiensis* 67 f *et* seqq.
Echinas *dux Ostrogothorum, qui provincias ad Danubium ferro et igne vastarunt* 26 e
Eckius *(Jacobus) cathedralis ecclesiæ Brugensis archidiaconus, adfuit visitationi Reliquiorum S. Donatiani* 516 a
Eddonus *episcopus interfuit Concilio Liptinensi anno* DCCXLIII 561 c
Edeling (*Eadgarus*) *Edmundi Angliæ regis ex filio Eduardo nepos* 345 d
Edgardus *Malcolmi Scotiæ regis filius* 345 b
Edgarus (*Vide* Edeling).
Edictus *episcopus forte Viennensis in Delphinatu Gallico* 555 d
Edmundus, *cognomento* Latus Ferreum, *Angliæ rex* 345 b c
Edmundus *Edmundi regis Angliæ filius, S. Stephani Hungariæ regis, ubi tunc degebat, filiam in uxorem accepit* 345 b c
Edmundus, *Malcolmi Scotiæ regis filius* 345 b
† Edoaldus (*Vide* † Eoaldus).
† Eduardus *Edmundi Lateris Ferrei frater Angliæ rex* 118 f, 345 d *et* 346 d; *inter Prætermissos* 161 c *et* 162 c d
Eduardus, *Edmundi regis Angliæ filius, missus in Hungriam, Agatham S. Henrici imperatoris neptem, in uxorem daxit* 345 c d *et* 346 c
Eduardus, *Malcolmi Scotiæ regis filius* 345 b
† Edwinus, *Northumbriæ in Anglia rex, inter Prætermissos* 164 a
Egbertus *primus Eboracensis ecclesiæ archiepiscopus* 414 d e 415 f *et* 418 b
Egbertus *Orientalium Saxonum rex* 582 a
Eggithdius *sive* Egilwardus *cœnobii S. Burchardi seu S. Andreæ apud Herbipolim monachus conscripsit Acta S. Burchardi episcopi Herbipolensis* 557 c *et* seqq.; *item Acta S. Kiliani episcopi et martyris* 557 f *et* 558 a
Egilwardis *episcopus Herbipolensis* 593 a
Eginhardus *Ludovici Pii imperatoris fidelis* 563 b
Ehrenberg (*Adolphus ab*) *episcopus Wirceburgensis ecclesiæ* 572 e
Eizingen (*Michael de*) *baro* 275 f
Elagabalus (*Vide* Heliogabalus).
Electus *Tullius* (*Vide* Deiurtina).
Eleonora (*Magdalena*) *Leopoldi I imperatoris conjux venerata est Reliquias S. Colmani martyris anno* MDCXCIII 357 b
Elephantutius (*C.*) *tit. S. Petri ad Vincula presbyter Cardinalis, subscripsit Actis Canonizationis S. Seraphini* 160 a
† Eleutherius *Papa martyr* 17 b, 483 f
† Eleutherius *martyr* 557 b
Elfricus *seu* Ethelricus *filius Idæ primi regis Northumbriæ* 110 a b; *arreptum universum Northumbriæ regnum post quinquennium filio suo Ethelfrido cessit* 110 e f
† Elias *Propheta* 306 f, 314 f, 333 d, 334 f, 337 e; *a corvis pastus* 203 d, 367 c
† Elias *Spelæotes abbas* 333 d *et* seqq., 337 e *et* 338 e; *magister fuit S. Lucæ* 333 d *et* seqq.
Elias *in Tuscia vicarius generalis Ordinis Minorum* 385 b d, 386 b *et* 387 c; *constitutus ab ipso S. Francisco* 384 b; *factus dein supremus Ordinis Generalis* 386 b, 387 f *et* 389 f a
† Eligius *episcopus Noviomensis* 45 e; *fundavit monasterium Solemniacense* 319 f, *quædam illius Reliquiæ ad cathedralem Bellovacensem delatæ dicuntur* 543 d e
† Eliphius *inter Prætermissos* 396 c
† Eliseus *Propheta* 337 e
† Elisabeth *mater S. Joannis Baptistæ* 252 e
Elizabeth, *Antonii Bergomatis filia, S. Seraphini capucini pallium contingens a nervorum debilitate sanata est.* 151 c d
Elizabeth *de oppido Graben mater Alexandri pueruli,*

ruli, qui meritis S. Simperti episcopi a phrenesi est liberatus 268 a
† Elizabetha *Shoënaugiensis* 67 e, 69 d *et* 72 e; *floruit sub Frederico I imperatore* 66 e, *prophetiæ dono fuit illustris* 71 c
Elizabetha *archidux Austriæ S. Colmani martyris reliquias venerata fuit* 357 a
Elizabetha *Erapulensis, Joannis Baptistæ Gerardini uxor, pestilenti febre infecta, de recuperanda valetudine ab apparente sibi S. Seraphino certior est reddita* 149 f *et* 150 a
Ellenhardus *Megingozo abbati cœnobii Benedicto-Burani in Bavaria injuriam intulit* 239 c
Elwangder (*Ferdinandus*) *S. J. Theologus Viennæ in Austria* 51 a
Elylandus *abbas Fuldensis Caroli Magni patrocinium interpellavit* 231 e f
Elylandus *cœnobii Benedicto-Burani in Bavaria abbas* 239 d
Embrico *episcopus Augustanus* 241 f, 243 c *et* 247 d
† Emetherius *martyr* 188 c
Emidius, *Rochi nobilis Asculani filius, a putrida febri S. Seraphini ope sanatus fuit* 152 b
Emmo *oculorum lumine privatus, implorata S. Callixti ope, visum recepit* 446 a b *et* 447 c
Enen (*Joannes ab*) *S. T. Treviris doctor* 533 a
Engaleias *principis castri Malamortensis filia et S. Geraldi comitis Auriliacensis proneptis* 283 f
Engelburg *puer nobilis, sed corpore contractus S. Callixti meritis erectus fuit* 445 e f *et* 446 a
Engeltrudis *Rodulphi abbatis Cysoniensis soror* 431 f
Engilramnus *comes in Capitularibus Caroli Calvi memoratus, qualis* 491 c *et* seqq.
Engilscalcus *inter Missos a Carolo Calvo* 494 f
Ennodius *episcopus Ticinensis scripsit Vitam S. Antonii abbatis Lirinensis* 31 d
† Ealdus *episcopus Viennensis* 545 e *et* seqq.
Eoban *S. Bonifacii archiepiscopi Moguntini discipulus* 579 b; *missus ab illo in Frisiam* 582 c
Eoglodius *monachus, discipulus S. Columbæ, inter Prætermissos* 165 f
† Eoldus. (*Vide* † Eoaldus.)
Equitius *comes et utriusque militiæ magister sub Valentiniano et Valente imperatoribus* 30 b
Erchenfridus *an episcopis Laureacensibus adnumerandus* 31 e
Erchenfridus *tertius abbas Mellicensis* 347 c; *primus conscripsisse creditur S. Colmani martyris Acta* 343 a, 357 *et* seqq.
Erchio *dux Brunswicensis adfuit Maximiliano cæsari in bello contra Bohemos* 243 b
Ercus *seu* Hercus *episcopus Slanensis in Hibernia* 97 b c
Erenbertus *episcopus Frisingensis* 568 c
Eribertus *successor S. Monæ in sede Mediolanensi* 12 a b
12 a; *transtulit corpus illius*
Ermachoras *Aquileiensis episcopus, a S. Marco conversus et ordinatus* 25 f, 26 b *et* 49 b
Ermarus *monachus Cuviniensis* 218 a b
Ermengardis *mulier cæca S. Donatiani meritis visum recepit* 503 b *et* seq.
Ermengardis *S. Wilhelmi Aquitaniæ ducis uxor, S. Geraldum comitem Auriliacensem summo in honore habuit* 311 b
Ermenricus *abbas Elewangensis monasterii in diœcesi Augustana* 236 d
† Ermimus *inter Prætermissos* 394 c d
Eros *episcopus Antiochenus sextus* 171 f *et* 185 b
Erpenwaldus *sive* Carpoaldus *Orientalium Anglorum rex* 112 d; *ad fidem conversus paulo post occiditur* 115 b c d
Esau *Isaac patriarchæ filius primogenitus* 306 f; *lentis edulio primogenita vendidit* 315 a
Esclepius (*Joannes*) *cum morte jam colluctans S. Seraphini meritis a morbo convaluit* 152 f
Escuderus (*Bernardus*) *monachus regularis observantiæ Ordinis Cisterciensis, inter Prætermissos memoratus* 164 d
Esechias *vel* Ezechias *rex Juda* 313 b
Esola *S. Bonifacii archiepiscopi Moguntini discipulus* 579 b
Esser (*Conradus*) *collegii Hademariensis S. J. Superior scripsit Henschenio* 200 c
Esther *regina Persarum et Medorum* 225 e
Estremoz (*Joannes de*) *Ordinis S. Augustini Laicus inter Prætermissos* 166 b
Ethelbaldus *Merciorum rex* (*Vide* Æthelbaldus).
Ethelbertus *Cantuariorum in Anglia primus rex Christianus* 112 c
Ethelburga, *alias* Edelburga *et* Tato *dicta, fuit Ethelberti Cantuariorum regis filia* 112 c; *nupsit S. Eduino regi Northumbriæ* 112 d; *inter Prætermissos* 6 c
Ethelfridus *Northumbriæ rex uxorem duxit Accam S. Eduini sororem* 110 f; *S. Eduinum frustra est persecutus* 111 a b
Ethelredus, *Macolmi Scotiæ regis filius, non fuit S. Colmanus* 345 b c e
Ethelricus. (*Vide* Elfricus.)
Etherschelius *frater S. Fieci episcopi Sleptensis in Hibernia, a rege Lageniæ fuit relegatus* 105 e
† Eubertus, *cujus corpus delatum fuit ad dedicationem monasterii Hasnoniensis* 506 f
† Eucaristus *seu* Evaristus *inter Prætermissos* 7 b
† Eucharius *episcopus Trevirensis* 481 f; *hunc nonnulli cum SS. Valerio et Materno a S. Petro ad plantandam ecclesiam Trevirensem missum volunt* 34 b
Eugenia, *filia Angeli de Ophida a strumarum morbo S. Seraphini ope sanata est* 154 c
† Eugenius *episcopus Carthaginensis* 83 f, 87 a *et* 95 f; *in exilium pulsus* 86 d
† Eugenius *martyr* 218 a
Eugenius III *Papa* 363 a *et* seqq.
Eugenius *presbyter SS. Manechildem ejusque Sorores Christiana doctrina imbuit* 527 c
Eugenius *præses in Hispania* 188 c, 193 f *et* seq.
Eugippius *sive* Eugyppius *S. Severini biographus synchronus* 31 c; *interfuit commigrationi Laureacensium in Italiam* 23 d *et* 40 f
† Eulagrius *inter Prætermissos* 5 e
Eulasius *tyrannus* 35 c e, 36 a d, 40 d *et* 55 f
† Eulogius *martyr scripsit Memoriale martyrum Cordubensium* 189 e f; *sanctorum martyrum Fausti, Januarii, et Martialis ossa cineres, seu favillas vocavit* 189 f *et* 190 a b
Eumerus *sicarius, ad confodiendum S. Eduinum a Cuichelmo Occidentalium Saxonum rege subornatus fuit* 112 e
† Euphrasia *virgo martyr inter Prætermissos* 2 a
Euphrata *seu* Euphrates *episcopus Coloniensis interfuit Concilio Sardicensi* 77 b c d e; *Christi negans*

negans divinitatem, damnatus fuit in Concilio Agrippinensi 76 e
† Euplius martyr Siculus 332 e et 337 b
† Eusebia, cujus feretrum delatum fuit ad dedicationem monasterii Hasnoniensis 506 f
Eusebia, Joannis Cardinalis uxor, ab alterius brachii dolore, nuncupato ad S. Seraphinum voto, est liberata 152 a
† Eusebius Papa 459 e
† Eusebius presbyter martyr Romæ 408 c e
Eusebius episcopus Vercellensis Constantio imperatori et Arianis consentire noluit in Concilio Mediolanensi 61 d e
Eusitica, matrona Romana 459 d, 460 d et 470 f; per S. Gaudentium ad fidem conversa 467 c et seq.
† Eustachius seu Eustathius episcopus et confessor genere Pamphylus inter Prætermissos 2 e f
† Eustachius presbyter Burgensium in Italia patronus 4 e f
Eustachius abbas inter Prætermissos 5 d e
† Eustasius secundus abbas Luxoviensis, discipulus S. Columbani 80 d et seq.
† Eustasius inter Prætermissos 2 d
† Eusterius episcopus Salernitanus inter Prætermissos 396 e
Eustrasius presbyter inter Prætermissos 399 d e f
† Eutherius archiepiscopus Laureacensis 26 a et seqq.; 54 c et 57 c interfuit Concilio Sardicensi 26 c e
† Euticetes episcopus 457 e
† Eutropia virgo S. Nicasii archi episcopi Remensis soror 429 a et 498 c
Eutropius episcopus Andegavensis inter Prætermissos 397 e
Eutyches hæresiarcha, a Concilio Chalcedonensi damnatus 176 e f
† Eutychianus Papa martyr 29 d et 34 d e; ejus corpus sepultum fuit in cœmeterio S. Callixti 421 b
† Eutychius martyr, cujus corpus sepultum est in cœmeterio S. Callixti 421 b
† Evagrius seu Evacrus martyr 21 f; inter Prætermissos 6 e f et 7 a
Eventius ab Ermachora episcopo Aquileiensi ad fidem conversus 25 f; prædicavit Evangelium in Norico 27 a
† Everardus dux Forojuliensis et dominus Cysoniensis 433 a, 434 c, 438 e, 446 e f et 447 b; corpus S. Calixti Papæ et martyris a Notingo episcopo Brixiensi impetravit 429 a, 431 a c et seqq.; ejus corpus deportatum fuit ad dedicationem monasterii Hasnoniensis 506 f
Everbaldus in Diplomate Arnulphi Magni Flandriæ comitis memoratus 496 b
Evilagius præses sub Decio imperatore Christianos prosequitur 46 c
† Evinus confessor Hibernus 98 f
† Evodius Anitii urbis Aquitaniæ, seu potius Vellavensis episcopus 419 d e f
† Evodius episcopus Antiochenus II 171 f et 185 b c
Extricatus vir consularis 410 b

F

† Fabianus Papa martyr sub Decio passus 16 d, 17 b, 54 d e, 410 b et 437 d; sepultus est in cœmeterio S. Callixti 421 b
Fabiscus (Cyrillus) abbas Sublacensis 365 a, 372 e et 376 f; sacellum extruxit in honorem S. Chelidoniæ virginis 369 d
Fabricia mulier Asculana a crurium dolore per S. Seraphinum est liberta 150 f et 151 a
Fabritius episcopus Placentinus 65 a
Faiacha episcopus in Hibernia, a S. Patricio ordinatus 101 e f
Faignaert (Judocus) cathedralis ecclesiæ Brugensis canonicus adfuit Translationi Reliquiarum S. Donatiani 517 b
Fakler (Vitus) monasterii S. Crucis Augustæ Vindelicorum præpositus 275 c
Fandolfina, Ulyssis Palmisciani uxor hydropica, quam morti jam addixerant medici, S. Seraphini ope sanitati est restituta 146 c d
Farnesius (Ferrantes) episcopus Parmensis et Marchiæ gubernator 464 f et 466 c
Fastoria (Laura) mulier Asculana filiam suam morituram a S. Seraphino intellexit 142 c
† Faustus martyr 476 a et seqq.
Favoritus Eminentissimo Cardinali Chisio a secretis 168 d
Fedhelis S. Patricii Hibernorum Apostoli discipulus 105 c
† Felicitas martyr cum septem filiis 424 e et 450 b; eorum corpora in ecclesiam Œtingensem transtulit Carolomannus 42 b c
Felicius episcopus Trevirensis 534 e et seqq.; interfuit Concilio Arvernensi anno DXXXV 534 f
Felicius S. Maximini Treviris abbas secundus 534 e
† Felix episcopus Januensis 204 b c e f et 209 e
† Felix episcopus Metensis 480 e, 481 e et 486 e
† Felix episcopus martyr inter Prætermissos 164 a
†† Felix Sociique martyres 332 e
† Felix martyr 401 b et seqq.
† Felix martyr inter Prætermissos 394 e f
Felix IV Papa 520 e
Felix V (Amedeus Sabaudiæ dux) antipapa 242 c
Felix episcopus Aborensis in Africa, qui subscripsit Concilio Lateranensi, celebrato contra Monothelitas 89 c
Felix clericus Italus 430 d
Felix presbyter, a Joanne V Papa, ut fertur, cum litteris missus fuit Viennam Allobrogum 552 e
Felix (Maria) Marci Lucidi civis Asculani filia, a genuum dolore S. Seraphini capucini meritis fuit liberata 151 c
Fellus (Joannes) episcopus Oxoniensis in Anglia operum S. Theophili editor 174 f
Ferdinandus III Castellæ rex Cordubam Mauris eripuit 191 d
Fernandi (Garsia) comes a Sarracenis interemptus anno Christi CMLXXXXV 190 b
Ferrucius (Philippus) presbyter altare erexit S. Seraphino dicatum 149 d
Ferrus Latinus, civis Asculanus. (Vide Juliana.)
Ferrus Massaron (Vide Juliana, Massaronis).

Fiachrius *filius S. Fieci episcopi Sleptensis in Hibernia* 104 d *et* 105 a
Fibicius *seu* Fibitius. (*Vide* Felicius.)
Fidelis (*Isidorus*) *capitaneus Montisbodiensis* 465 b c
Fief (*Nicolaus du*) *episcopus Atrebatensis* 45 e
Fiers (*Franciscus*) *cathedralis ecclesiæ Brugensis canonicus* 489 c
Figueroa (*Laurentius de*) *episcopus Seguntinus in Hispania, interfuit synodo provinciali* 192 c
Filias *inter Prætermissos* 397 d
Finnanus *episcopus in Scotia* 346 d
Firmana (*Gervasia*), *quam graviter ægrotam S. Seraphinus sanandam prædixit* 141 d
† Firmatus (*Guilielmus*) 214 d *et* 221 d
Firmilianus *præfectus Palæstinæ* 450 d
Firminus *episcopus Metensis* 483 f
Fischer (*Joannes*) *de Dinckelspuhel ecclesiæ S. Mauritii Augustæ Vindelicorum canonicus ac publicus notarius* 276 b
Fistl (*William agricola de Schwabchingen* 255 d
Flaminia *nobilis matrona et Pirrhi Frangipani conjux* 377 e
Flaminius *vir consularis, a quo denominata fuit* Via Flaminia 470 b c
Flavia *mulier sacrilega et fornicaria* 538 d
Flavianus *præfectus prætorio* 403 e
Flechsenhar (*Udalricus*) *monachus Udalricianus Augustæ Vindelicorum* 275 d
† Florentinius 420 e ; *quo tempore vixerit, dubium* 420 e
† Florianus *episcopus Laureacensis* 25 b, 26 a d e 30 f *et* 36 a ; *cum aliis quadraginta pro fide necatus* 25 f, 26 b d e *et* 33 e ; *ejus Acta ab Henschenio vulgata die* IV *Maii* 30 c
Florianus *ut testis adfuit in Visitatione Reliquiarum S. Gaudentii* 463 f
Foceus *episcopus inter Prætermissos, idem forte cum S. Ficco episcopo Sleptensi* 4 c d
† Foelanus *abbas S. Congani abbatis nepos* 225 b ; *in honorem avunculi sui ecclesiam exstruxit* 225 d ; *frater fuit SS. Fursæi et Ultani* 226 b
† Folco *archiepiscopus.* (*Vide* † Fulco *Remensis archiepiscopus*).
† Folcuinus *episcopus Teruanensis* 494 e f
Folradus (*Vide* Fulradus).
Formanus (*Adamus*) *Dunfermelensis monasterii Ordinis S. Benedicti in Scotia Prior* 344 f
Formosus *Papa* 431 e *et* 432 b
Fortia (*Antonius de*) *in Visitatione Reliquiarum S. Gaudentii testis astitit* 463 f *et* 464 a
Fortunatianus *scriptor a S. Hieronymo citatus* 172 f
Fortunata *seu* Fortunatus *inter Prætermissos* 7 b
† Fortunatus (*Venantius*) *episcopus Pictaviensis, relicta Italia, venit in Gallias* 213 e ; *inter Prætermissos* 400 a
† Fortunatus *episcopus Trevirensis inter Prætermissos* 394 f
† Fortunatus, *a S. Marco Evangelista ad fidem conversus* 25 f *et* 26 b ; *prædicavit Evangelium in Norico* 27 a *et* 32 d ; *martyr* 49 a *et* 52 f
Francisca (*Maria*) *puella, Rogerii Romoaldi filia, voto a parentibus ad S. Seraphinum facto, a boæ morbo curata fuit* 152 e
Francisci (*Augustinus*) *civis Senogallensis* 464 a
Fransciscus *Assisas* 152 e, 385 a *et* 386 b ; *una cum S. Seraphino Portiæ uxori Sebastiani Carelli noctu apparuit* 150 d ; *potestatem miracula patrandi B. Petro Catanio sub obedientiæ præcepto sustulit* 147 f
Franciscus (*Joannes*) *ab hectica febri apud sepulchrum S. Seraphini est derelictus* 152 f
Franciscus Maria *sacerdos Mediolanensis* 149 e f
Franciscus *martyr inter Prætermissos* 166 a
Franciscus *Placentinus* (*Vide* Catharina *Francisci.*)
Franciscus Simonis *inter Prætermissos* 397 a
Franck (*Christophorus*), *cujus filiolus a morbo caduco S. Simperti ope sanatus fuit* 260 d
Franck (*Thomas*) *a viscerum doloribus S. Simperti ope sanatus* 265 d e
Francolini (*Ptolomeus*) *medicus peritissimus reliquiarum S. Gaudentii examinator* 465 c *et* 466 c
Francolinus (*Baptista*) *adfuit Translationi Reliquiarum S. Gaudentii* 466 c
Frangipanis (*Pirrhus*) *vir nobilis* 372 f *et* 377 e
Frantz (*Joannes Philippus*) *episcopus Wirceburgensis* 572 f
Frassus *Antonius* (*Vide* Theodora).
Frataldus *testamento S. Geraldi comitis Auriliacensis subscriptus* 290 c
Fredericus II *imperator* 42 d
Fredericus III *imperator* 256 f, 274 a *et* 275 e ; *Celeiæ possessionem capturus, eo cum porva militia contendit* 46 f ; *a S. Maximiliano, Laureacensi olim episcopo, in somnis monitus, cum suis hostium manus evasit* 47 a b c
Fredericus, *cognomento* Ænobardus, *imperator ædificavit Laudem Pompeiam novam* 59 a
Fredericus II *archiepiscopus Coloniensis* 70
Fredericus II *Austriæ dux* 335 b *et* 356 e
Fredericus *episcopus Augustanus* 230 c
Fredericus II *episcopus Augustanus* 274 a c *et* 276 a b c d ; *facultatem concessit abbati Udalricano effodiendi et transferendi Reliquias S. Simperti episcopi* 274 d *et* seq.
Fredericus *marchio Brandenburgensis auxiliatus fuit Maximiliano Cæsari in bello contra Bohemos* 243 b
Fredericus *Ciliæ seu Celeiæ comes, dum ducem Austriæ comitatus sui ex asse hæredem instituit, paulo post est interemptus* 46 f *et* 47 a
Fredericus (*Carolus*) *episcopus Wirceburgensis ecclesiæ* 573 a
Freiberg (*Burchardus de*) *cathedralis ecclesiæ Augustanæ canonicus* 275 c
Frein (*Anna de Engelried*) *alterum oculum S. Simperti ope recepit* 262 b
† Frémiot (*Joanna Francisca de Chantal*) 158 f ; *Sanctorum albo adscripta* 159 d
Fresneda (*Bernardus de*) *Ordinis Minorum, episcopus Cordubensis in Hispania* 191 e ; *inventa SS. martyrum Fausti, Januarii et Martialis lipsana honestiori loco recondit* 191 e f *et* 192 a b d ; *synodo Toletano anni* MDLXXXII *interest* 192 d
Fridericus. (*Vide* Fredericus.)
Fries (*Henricus*) *S. Udalrici Augustæ Vindelicorum abbas* 243 d
Frodenberg (*Petrus de*) *vir nobilis, Maximiliani Cæsaris armiger* 275 f
Frölich (*Conradus*) *ecclesiæ cathedralis Augustæ Vindelicorum canonicus officialis* 275 d
Fronberh (*Leonardus de*) *von Hag baro* 275 f

Frotardus

Frotardus *episcopus Ruthenensis* 319 b
Fuccarina (*Maria*) *ex illustri Swarzenbergiorum stirpe prognata* 244 d
Fulbertus I *cœnobii S. Martialis Lemovicensis abbas* 288 c
Fulbertus II *abbas S. Martialis Lemovicis* 292 d
† Fulco *Remensis archiepiscopus Caroli Simplicis cancellarius* 289 a, 290 e f, 429 a, 431 c d, 432 b *et* 446 e f; *ab impio acciditur* 477 f *et* 478 a
† Fulcus *seu* Fulco *episcopus Ticinensis* 127 c e
Fulradus *S. Dionysii apud Lutetiam Parisiorum abbas, aulæ regalis archicappellanus cum S. Burchardo Romam missus* 568 d e *et* 583 d f
Funtfleutner (*Joannes*) *præpositus Hippolitanus partem viminis quo suspensus est S. Colmanus dat Reinero Mellicensi abbati* 356 c
Furcula (*Fabricius*) *osculatus S. Seraphini Capucini cadaver, a corporis imbecillitate protinus convaluit* 151 b
† Fursæus *frater S. Foilani* 225 d *et* 226 b

G

Gabriel *Campliensis*. (*Vide* Theodora.)
† Gabriel *inter Prætermissos* 5 f
Gabriel (*Joannes*) *baro de Sparwenfeld Menologium Slavo-Russicum Latine reddidit* 20 d *et* 595 b
Gabrielius (*Antonius*) *propositum suum ineundæ religionis S. Seraphino aperuit* 143 a b
† Gaïus *Papa*. (*Vide* † Caïus.)
Galbani *Balthasar* (*Vide* Petronella).
† Galdinus *episcopus Mediolanensis transtulit corpus S. Juliani Laudensis episcopi* 63 b
Galerius (*Vide* Maximianus.)
Galfredus *Monutensis* 66 f
Galla (*Vide* Placidia.)
Gallicus (*Joannes*) *Scholaster Herbipolensis* 591 b
† Gallus *episcopus Arvernensis* 535 a *et* 537 c
† Gallus *abbas in Suevia* 346 c; *discipulus S. Columbani* 576 d *et* 592 d
Gallus *Decii imperatoris successor* 35 e; *brevi tempore imperavit* 18 d
Gallus (*Troianus*) *Auximensis, ab hernia S. Seraphini ope sanatus* 152 b
Gallus (*Vide* Guiliermus.)
Galuzzius (*P. Franciscus*) *S. J. exaravit compendium Vitæ S. Seraphini* 128 c
Ganardus *Pictorum rex beneficit SS. Fintanæ et Othæ virginibus* 222 d
Ganganelli (*L.*) *basilicæ Sanctorum duodecim Apostolorum presbyter Cardinalis subscripsit Actis Canonizationis S. Seraphini* 160 a
Garulli *Dominicus* (*Vide* Drusilla, *Dominici*).
Gaspar (*Alexander*) *Campliensis, ab hæmorrhagia triennali S. Seraphini meritis sanatus* 154 b
Gasparina *mulier Asculana, nuncupato ad S. Seraphinum capucinum voto, a vehementi pectoris dolore liberata est* 151 f *et* 152 a
Gasparina, *Thomæ viri nobilis uxor, quam necdum prægnantem masculum parituram S. Seraphinus prædixit* 142 d
Gasparis (*Joannes Baptista de*) *presbyter Ticinensis ecclesiæ* 127 b e
† Gaudentius *episcopus Ariminensis martyr* 394 b
† Gaudentius *confessor inter Prætermissos* 394 b
Gaudentius *episcopus in Tuscia* 51 d
Gaudericus (*Vide* Candericus).
Gaudeschius (*Andreas*) *abbas Carnoëtensis in Britannia Minori, edidit quædam Acta S. Mauritii ejusdem abbatiæ fundatoris* 378 f *et* seqq.
† Gaudiosus *episcopus Africanus* 457 e; *exstruxit monasterium virginum Neapoli* 456 c
Gaufredus *episcopus Sorensis in Sardinia* 398 d
Gaufredus *prior Vosiensis, quorumdam chronicorum auctor* 123 a; *scripsit seculo* XII 228 d
Gaufridus *episcopus Corisopitensis in Britannia Minori* 380 e
Gaufridus *episcopus Sodorensis in Scotia inter Prætermissos* 167 e f
Gausbertus *episcopus verosimilius Ruthenensis, S. Geraldo comiti confessori Auriliacensi exstitit familiaris* 294 e, 315 e *et* 319 b
† Gauterius *primus fundator abbatiæ Stirpensis in diœcesi Lemovicensi* 123 a; *ejus reliquiæ a Calvinianis combustæ* 123 b
Gebehardus *archiepiscopus Ravennas* 614 e
Gebhardus *episcopus Laureacensis* 26 e
Geblin (*Jacobus vom Pfird ex Sunco*) *Maximiliani regis armiger* 275 f
† Gedeon *Israelitarum judex* 340 e
Geilana *Gozberti Franconiæ ducis uxor* 586 e; *SS. Kilanum Sociosque clam occidi jussit* 564 a
† Gelasius *Papa* 407 c d *et* 415 b
† Gelasius *frater S. Opilii* 64 f *et* 65 a d
Gelgehe *et non Kentigerna mater SS. Foillani, Ultani et Fursæi* 226 b
Geminiano (*Petrus de S.*) *Ordinis Minorum, Marrochii pro fide necatus* 384 a
† Geminianus *episcopus Mutinensis* 458 *et* 471 b, *dic* XXXI *Januarii colitur* 742 e
† Gemma *cujus corpus quievit in abbatia Stirpensi diœcesis Lemovicensis* 123 a; *ejus Reliquiæ a Calvinianis combustæ* 123 b
Gemma *archidiacona et monasterii S. Gaudiosi Neapoli abbatissa* 451 a
Genebrardus *ex Albo episcoporum Laudensium haud expungendus* 59 d e f
Genesius *episcopus Lugdunensis* 554 d *et* 555 a b
† Gengulphus, *seu* Gangulphus *martyr inter Prætermissos* 2 e
Gennasius *Prosper*. (*Vide* Hisba.)
Gensericus *Wandalorum rex* 87 a *et* 456 b
† Genulphus *Confessor* 282 b
Geobisus *clericus Trevirensis* 538 a
† Georgius *episcopus Viennensis in Delphinatu Gallico* 545 c *et* seqq.
† Georgius *ecclesiæ parochalis Pirani in Istria tutelaris* 48 c
Georgius *episcopus Viennensis* 356 b
Georgius *abbas Cæsariensis* 272 b; *adfuit Elevationi Reliquiarum S. Simperti* 271 e
Georgius *Frederici marchionis Brandeburgensis filius* 243 b
Georgius (*Joannes Baptista*) *ab hydropisi S. Seraphini ope sanatus* 146 a
Georgius *Marescallus de Biberbach, armiger regis Maximiliani* 275 f
Georgius *S. Michaelis in Fultenbach abbas adfuit Translationi Reliquiarum S. Simperti Augustensis episcopi* 274 a *et* 275 b

Georgius *monasterii Roggenburgensis Ordinis Præmonstratensis abbas, adfuit Translationi Reliquiarum S. Simperti* 275 b

† Geraldus *abbas confessor, fundator monasterii Silvæ Majoris in Aquitania* 122 e, 295 c *et* 299 d; *aliquando cum S. Geraldo comite Auriliacensi perperam confusus fuit* 295 f, 296 a b c *et* 299 a; *inter Prætermissos commemoratus* 2 d

† Geraldus *confessor inter Prætermissos* 166 c

Geraldus I *episcopus Augustodunensis* 82 d

Geraldus *filius Guidonis e comitibus Lemovicensibus* 284 a

Geraldus *S. Geraldi comitis Auriliacensis pater* 282 a *et* 301 f; *ædificavit ecclesiam B. Clementis Papæ* 319 e

Geraldus *Lemovicensis, ab Helia Petragoricensi comite in prælio victus* 283 c d

Geraldus, *qui nupsit Mathildi filiæ Pippini regis Francorum* 283 b

Geraldus *B. Roberti abbatis Casæ Dei parens* 284 d

Geraldus *de Sancto-Sereno cœnobii Auriliacensis abbas quintus* 291 f; *reædificavit ecclesiam B. Clementis* 319 e

Geraldus *vici S. Georgii parochus, S. Geraldo comiti familiaris* 323 a b

Gérard (*Armandus*) *canonicus Sarlatensis scripsit Majoribus nostris* 227 c e

Gerardinus *Joannes Baptista* (*Vide* Elizabetha *Erapulensis*).

† Gerardus *Broniensis* 215 f; *ex Mosomensi cœnobio Cuvinium pervenit* 217 d e

† Gerardus *Confessor Anglus* 629 f *et* 630 a b

† Gerardus *abbas* (*Vide* † Geraldus).

Gerardus *episcopus Viennensis in Delphinatu Gallico* 545 e

Gerardus *comes Bituricensis* 491 a *et* 494 f

Gerbertus *e monacho Auriliacensi abbas Bobiensis, dein Remensis et Ravennensis archiepiscopus, ac demum summus Pontifex Sylvester II* 291 f

Gerbrandus *abbas cœnobii Clari-Campensis in Frisia inter Prætermissos* 6 d e *et* 166 a b

† Geremarus *Bellovaci cultus* 538 c *et* 543 c

† Gereon *inter Prætermissos* 163 f

† Gerinus *Confessor* 232 c

Gerlacus *abbas monasterii Tuitiensis SS. Ursulanas Virgines elevat* 69 f, 70 b *et* 71 c

† Germanus *patriarcha Constantinopolitanus in exsilium pulsus* 600 b

† Germanus *episcopus Parisiensis* 420 e; *non intulit corpus S. Venantii abbatis in abbatiam S. Vincentii* 216 c d

Germoaldus *abbas subscripsit Privilegio monasterii S. Dionysii vice Audoberti episcopi* 554 c

Gerochus *abbas Morbacensis in Alsatia Superiori, dein episcopus Aureatensis seu Eystattensis* 233 a e

Gerontius *episcopus in Tuscia* 51 d

† Gertrudis *Nivellensis virgo in Brabantia* 586 f

† Gertrudis *cujus Reliquiæ visitatæ* 300 a

† Gertrudis *in Franconia culta, qualis fuerit incertum* 564 c, 585 b *et* 586 e

† Gervasius *martyr* 449 e; *inter Prætermissos* 395 a

Gervasius *archiepiscopus Remensis* 498 e *et* 619 b *ad preces Balduini Pii Flandriæ comitis S. Donatiani gesta perquiri jussit* 497 e *et* 498 c

† Gerulphus *Confessor, cujus corpus delatum fuit ad Conventum Aldenardensem* 509 f

Gezo *monachus Camaldulensis* 612 f, 613 a *et* 619 a

Gbaele (*Franciscus*) *cathedralis ecclesiæ Brugensis canonicus* 489 c

Ghiselynck (*Robertus*) *cathedralis capituli Brugis canonicus adfuit Translationi Reliquiarum S. Donatiani* 517 b

Ghisilyero (*Philippa Leonarda a*) *virgo Assisii in Umbria inter Prætermissos* 165 f

Gibbo, *vir nobilis, filiam suam S. Geraldi meritis a morbo caduco liberatam vidit* 329 c

Giberti (*Joannes Matthæus*) *episcopus Veronensis triginta sex episcopos ejusdem sedis in sua diœcesi coli præcepit* 107 a b

† Gibrianus, *cujus Sociorumque ossa Remos translata sunt* 429 a

Gietter (*Adam*) *de Thouhausen a mortifera febri S. Simperti ope curatus* 264 c

† Gilberti *institutoris Ordinis Sampringhamensis in Anglia canonizatio ab Innocentio III facta inter Prætermissos* 162 a b

Gilbertus *episcopus Cicestrensis* 437 d

† Gildasius *episcopus Ruthenensis* 420 e

Giltlingen (*Joannes de*) *cœnobii SS. Udalrici et Afræ Augustæ Vindelicorum abbas* 228 c, 243 a 244 e, 269 f, 272 b, 273 e, 274 a f *et* 275 a b; *Reliquias S. Simperti Augustensis episcopi effodit, visitavitque* 269 f *et* 270 a b c

Giltlingen (*Andreas de*) *vir nobilis, Maximiliani regis armiger* 275 f

Giltlingen (*Paulus de*) *vir nobilis, Maximiliani regis armiger* 275 f

Ginestica (*Theodora*) *partus doloribus oppressa S. Seraphini meritis liberata fuit* 151 f

Gineura, *ab auricularibus doloribus S. Seraphini ope curata* 154 a

Girbaldus *obitum suum S. Geraldo comiti longe absenti insinuavit* 322 a

Girtheus *pater Killei Cuallann Lageniæ regis* 226 e

Gisla *S. Everardi domini Cysoniensis conjux* 431 c

Gisla, *Pippini regis filia, abbatissa* 230 f

† Gislenus *Confessor, cujus corpus interfuit dedicationi monasterii Hasnoniensis* 506 f

Glegmam *decanus ecclesiæ Corisoptensis in Minori Britannia* 580 e

Gleich (*Michael*) *colonus filiolo suo sanitatem S. Simperti meritis impetravit* 266 d

Gnanno *per quinquennium mutus S. Colmani ope loquelam recepit* 361 b c

† Goar *presbyter* 532 c e, 533 d e; *quandonam obierit* 533 e *et* seq.; *falso accusatus miraculo se purgavit* 537 f *et* 538 a b c

Godebrye (*Nicolaus de*) *cœnobii S. Nicolai Tornacensis abbas detulit Reliquias S. Callixti Papæ martyris* 447 f

Godefredus *comes Torennensis S. Geraldo infestus fuit* 287 f; *tentavit eum aggredi et per insidias vincere, sed frustra* 311 f, 312 a *et* 314 d

† Godefridus *Cappenbergensis* 230 f

Godefridus *primus abbas Arnsteinianus Ordinis Præmonstratensis inter Prætermissos* 5 e

Godefridus *dux Alemannorum* 246 c *et* 247 c

Godfridus *Sueciæ dux* 236 b e *et* 237 c

Goffenprot (*Sigismundus*) *civium Augustanorum magister, seu Scabinus civitatis* 276 a

Goffredus *Henrici II Angliæ regis filius, Britanniæ Armoricæ dux* 380 a

Goffridus *abbas Vindocinensis* 319 d
Gononus (*Bernardus*) *auctor Vitarum patrum Occidentis, scripsit Vitam S. Simperti episcopi Augustani* 228 b
Gonzaga (*Franciscus*) *PP. Minorum de Observantia minister generalis* 389 d
Gordianus *imperator* 18 b; *post sexennale imperium barbare a Philippo est occisus* 19 a
Gosbertus, *Odoni regi rebellis, interfectus est* 286 b
Gotahelmus *abbas cœnobii Benedicto-'Burani in Bavaria* 239 c
Gotfridus *episcopus Pataviensis* 43 b
† Gothalmus *S. Colmanum e patria profugum subsecutus* 346 b *et* 347 a
Gothebaldus *Altachii monasterii Inferioris apud Bavaros abbas* 594 d
Gothofredus. (*Vide* Godfridus.)
Gozbaldus *episcopus Wirceburgensis* 565 e f
Gozbertus *Fronconiæ dux fraterque Hetani Ymminæ patris* 564 c d e f, 584 e *et*586 f
Gradassus. (*Vide* Bonomines.)
Gramnoy (*Baptista*) *decanus Lutosensis excepit Reliquias S. Callixti Papæ* 447 c
Grandidierus *scriptor Novæ Alsatiæ* 65 f *et* 66 a
Gras (*Alphonsus de*) *toparcha de Bouchoute, ac communitatis Brugensis burgimagister adfuit Translationi Reliquiarum S. Donatiani* 518 e
Gras (*Joannes de*) *vir nobilis ac civitatis Brugensis Schultetus adfuit Translationi Reliquiarum S. Donatiani* 517 b
Grassus *Felix* (*Vide* Argeria.)
† Grata *junior virgo e societate Ursulana* 70 f
Gratia (*Melchior a*) *Madriti in Hispania inter Prætermissos* 165 e
Gratianus *episcopus Polensis consecravit altare S. Gregorii in ecclesia Pirani* 48 d f
Gratianus *imperator Romanorum* 30 b; *necatus anno* CCCLXXXIII 72 c *et* 74 c
Gratus *vir consularis* 32 b *et* 482 d e
Gregg (*Leonardus*) *monachus Udalricianus Augustæ Vindelicorum* 275 d
† Gregorius Magnus *Papa* 4 a, 134 e f, 414 e, 415 a c d, 421 e, 500 a, 576 d *et* 592 e; *variorum martyrum nomina in uno Codice collecta habuit* 10 c; *scripsit de ingressu Longobardorum in Italiam* 50 c
† Gregorius II *Papa* 483 f, 549 a *et* seqq.
† Gregorius III *Papa* 238 b f; *scripsit S. Bonifacio episcopo Moguntino* 238 b c; *ecclesiam S. Callisti instauravit* 430 a *et* 435 c
† Gregorius VII *Papa* 627 f; *ritum præscripsit, quo colendi sint Pontifices martyres* 39 c; *ejus festum annuum ne negligeretur, Themardus canonicus Watinensis in somnis fuit monitus* 512 c d
† Gregorius *episcopus Agrigentinus* 332 c *et* 337 b
† Gregorius *Nazianzenus corpus S. Cypriani appellavit* cineres 193 b
† Gregorius *Turonensis episcopus scripsit res gestas S. Venantii abbatis* 211 b *et* seqq.
† Gregorius *abbas Trojectensis, cujus vitam scripsit S. Liudgerus* 570 c, 571 b *et* 591 c
† Gregorius *Armenus inter Prætermissos* 163 e
Gregorius IV *Papa* 430 a *et* seqq.; *corpus S. Callisti Papæ honestiori loco tumulavit sub ara majori S. Mariæ trans Tyberim* 429 e f, *et* 430 a d
Gregorius XIII *Papa*, 191 e, 365 b, 369 d, 376 f, 389 c, 435 d *et* 522 f; *Romæ concessit Jubilæum* 12 f; *approbavit venerationem ossium SS. Martyrum Fausti, Januarii et Martialis, eorumque inventionem annue recoli mandavit* 192 b d; *monachos cœnobii Vabriensis canonicalem habitum induere jussit* 319 e; *Tuderti in die Translationis SS. Fortunati, etc., largitus est Indulgentias* 521 f *et* 522 a
Gregorius XV *Papa Officium S. Simperti in diœcesi Augustana recitari indulsit* 242 e
Gregorius *episcopus Aretinus* 5 a
Gregorius *abbas Sublacensis* 369 c *et* 372 d
Gregorius *Mellicensis monasterii Ordinis S. Benedicti abbas* 356 d
Gregorius *nobilis Francus a S. Bonifacio archiepiscopo Moguntino in Germaniam evocatus* 559 a
Gremenbach (*Joannes*) *oculis captus, horum usum S. Simperti ope recuperavit* 262 b
Griesher (*Joannes*) *monachus Udalricianus Augustæ Vindelicorum* 275 d
Grifonelli (*Julius Cæsar*) *præpositus ecclesiæ S. Jacobi Asculi, putrida febri correptus ac jamjam moriturus, S. Seraphini ope convaluit* 152 f *et* 154 f
Grimaldus, *a membrorum ariditate S. Geraldi comitis ope curatus* 329 c
Grimo *episcopus Rothomagensis* 562 d
Grimoaldus *Pippini Herstallii e Plectrude filius* 236 e *et* 548 d f; *Leodii occisus* 550 d e
Gripho *episcopus Rothomagensis* 542 a
Grippo *frater Pippini et Carolomanni, custodiæ est mancipatus* 236 f; *redditus libertati Saxones contra Pippinum fratrem concitavit* 237 a; *fugit in Aquitaniam* 237 a
Gropp (*Ignatius*) *cœnobii S. Stephani Herbipoli monachus Vitam S. Burchardi episcopi Germanice edidit* 559 e *et* seqq.
Gros (*Joannes*) *oppidi Weringen a pedis tumore S. Simperti ope liberatus* 266 b c
Gualla (*Jacobus*) *auctor Historiæ Ticinensis* 127 d
Guallata (*Angela*) *a Ripa Transona filium suum moriturum a S. Seraphino didicit* 142 c
Gualteri (*Paulus*) *scripsit Acta martyrii SS. Danielis Sociorumque* 385 b *et* seqq.
† Gudwalus *episcopus Themardo canonico Watinensi in somnis apparuit* 511 f; *ejus Reliquiæ ad monasterium Blandiniense Gandavum translatæ fuerunt* 515 a
Guglielmi (*P. H.*) *tit. SS. Trinitatis in monte Pincio presbyter Cardinalis subscripsit Actis Canonizationis S. Seraphini* 160 a
Guidi (*Marcus*) *civis Senogallensis* 464 a
Guidius (*Ottavianus*) *Montisbodii Prior* 466 b
Guido *episcopus Bellovacensis* 432 d
Guido *episcopus Petragoricensis* 284 b
Guido *e comitibus Lemovicensibus* 284 c; *Jerosolymis vita functus* 284 a
Guido *Ludovici VII Galliarum regis buticularius* 289 c
Guidonis (*Bernardus*) *scripsit de Sanctis Lemovicensibus* 227 c
Guilerius (*Astolphus civis Asculanus, pedis dolore dudum cruciatus, beatam mortem sibi imminere, a S. Seraphino certior est redditus* 142 b
† Guilielmi *eremitæ, episcopi Bituricensis, conversio inter Prætermissos* 161 f
† Guilielmus *Cognomento Firmatus* 221 d

Guilielmus *Angliæ rex inter Prætermissos* 397 e f
Guilielmus Leopoldus *archidux Austriæ, Belgii gubernator* 517 e
Guilielmus *Carnoëtensis monasterii in Britannia Minori abbas nonus* 378 f
Guiliermus Gallus *episcopus Prænestinus* 364 a
Guillermus *comes Lemovicenses præliis lacessivit ecclesiamque S. Geraldi destruxit* 299 d
Gulferius *filius Guidonis et comitibus Lemovicensibus* 284 a
† Gumbertus *vir nobilis ac militaris per S. Burchardum episcopum Herbipolensem ad vitæ sanctioris normam est perductus* 567 d f, 568 a c d *et* 588 b c *bona sua obtulit S. Kiliano* 588 c d e
Gumbertus, *aliis* Cunibertus, *Pippini regis nepos, apud tumulum S. Maximini episcopi Trevirensis, a dæmonio liberatus* 231 a
† Gumesindus *presbyter martyr* 189 e f
Gundeckarius II *episcopus Eystettensis* 351 d
Guntabundus *Wandalorum rex, in Hunerici locum subrogatus, Catholicis favit* 92 d
Guntbertus *Caroli Magni imperatoris vasallus* 568 c
Guntharius *episcopus Coloniensis* 68 f
Guntharius *abbas monasterii S. Venantii, dein episcopus Turonensis* 212 f *et* 215 b
Guntramus *abbas monasterii Morbacensis in Alsatia Superiori* 232 e f
Guss (*Wilhelmus*) *vir nobilis, Maximiliani regis armiger* 275 f
Guyhod *episcopus Venetensis in Britannia Minori uti testis subscripsit donationi a Constantia Britanniæ ducessa S. Mauritio facta* 381 b

H

Haddebertus *episcopus Arvernensis* 293 d e f
Hadria (*Franciscus Runcius de*) *secundus Cœlestinorum Generalis inter Prætermissos commemoratus* 165 f *et* 166 a
Hadrianus *imperator* 407 d
Hadulphus *episcopus Tornacensis* 495 e
Hadwigis, *Roberti Galliæ regis soror, desponsata fuit Raginario IV comiti Montensi* 218 c
Haecht (*P. Guilelmus van*) *Carthusianorum Brugensium procurator, adfuit Translationi Reliquiarum S. Donatiani* 518 d
Hagen (*Ludovicus van der*) *eques Auratus, toparcha de Lembeke, adfuit Translationi Reliquiarum S. Donatiani* 518 f
Halloix (*Petrus*) *scripsit Vitam S. Theophili episcopi Antiocheni* 169 a, 180 e *et seqq.*
Hansizius *auctor Germaniæ Sacræ* 25 b
Hardovicus *archiepiscopus Laureacensis et Pataviensis* 25 e
Haremberg (*P. Carolus de*) *Bruxellensis Capucinus edidit Vitam S. Seraphini Ordinis sui Confessoris* 128 c
Haribertus *abbas Morbacensis monasterii in Alsatia Superiore* 232 e *et* 233 d
Harigerus *abbas Lobiensis* 77 a
Harlindis *virgo, una cum sorore Renilde seu Renula Mosaci culta, inter Prætermissos* 2 c
Harnus *episcopus Wirceburgensis* 565 e f
Haroaldus *Canuti Daniæ regis filius* 345 c d
Harsther (*Conradus de*) *cathedralis ecclesiæ Augustanæ canonicus* 275 c ; *portavit Reliquias S. Simperti in processione* 272 a
Has (*Petrus*) *in Hirblingen, cujus filiolo capitis fluxum S. Simpertus ademit* 263 b
Hasdacnutus *Canuti Daniæ et Angliæ regis filius* 345 c
Hass (*Sixtus de Wertingen*) *mutus S. Simperti ope loquelam recepit* 258 d
Hastingus *Normannorum dux* 543 c
Hatto, *seu* Hanto *episcopus Augustanus, a Carolo Magno in consilium advocatus et cum duce Kys missus in patrocinium Fuldensium* 231 e f
Hatto *episcopus Frisingensis* 236 a
Haveskercke (*Franciscus van*) *toparcha de Watervliet, ac civitatis Brugensis magnus Baillivus, adfuit Translationi Reliquiarum S. Donatiani* 518 e
Haveskercke (*Ludovicus van*) *Baro de Wynghene, Franconatus Brugensis burgimagister, adfuit Translationi Reliquiarum S. Donatiani* 518 f
Haudion (*Conradus Antonius de*) *vir nobilis, J. U. L. ac cathedralis ecclesiæ Brugensis canonicus, adfuit Translationi Reliquiarum S. Donatiani episcopi* 518 c
Haudion (*Nicolaus de*) *Octavus Brugensium episcopus* 517 d e
Haudion (*Ulricus de Gibrechies*) *vir nobilis, adfuit Translationi Reliquiarum S. Donatiani* 518 f
Hauseck (*Fredericus de*) *in honorem S. Colmani martyris legatum fecit* 357 b
Hayden (*Henricus*) *monachus Udalricianus Augustæ Vindelicorum* 275 d
Hecke (*Jacobus van*) *capituli S. Donatiani Brugis canonicus, adfuit Visitationi Reliquiarum S. Donatiani* 517 a b
Hedenus. (*Vide* Hetanus.)
† Hedestus *seu* Hedistus *Neronis imperatoris armiger* 20 f *et* 21 f
† Hedistius *martyr Ravennas inter Prætermissos memoratus* 164 a
Heede (*Franciscus*) *ecclesiæ cathedralis Brugis canonicus* 489 c
Heere (*Jacobus de*) *capituli cathedralis Brugis canonicus, adfuit Visitationi Reliquiarum S. Donatiani* 516 a
Heere (*Nicolaus de*) *ecclesiæ cathedralis Brugensis canonicus* 489 c ; *dein decanus, adfuit Visitationi Reliquiarum S. Donatiani* 516 a ; *item earum Translationi* 517 a
Heetvelde (*Joannes*) *cathedralis ecclesiæ Brugensis canonicus* 489 c
Hegeling (*Sixtus*) *in Fischach puero suo sanitatem S. Simperti ope procuravit* 263 a b
Hegemüller (*Wenceslaus*) *vir nobilis apud aram S. Colmani martyris sepultus* 357 a
† Heldemarus *monasterii Aroasiensis in Artesia fundator* 434 c
† Helias (*Vide* † Elias *Propheta.*)
Helias *comes Petragoricensis* 283 d
Heliogabalus (*Aurelius Antoninus*) *imperator* 18 b 403 d *et seqq.* ; *electus anno* CCXIX 18 f
Helisabeth *Guidonis Flamene senioris filia* 284 a
Helvius Pertinax *vir consularis* 483 f
† Helymas *cum duobus aliis martyr Cordubæ in Perside* 478 e *et* 479 a b
Hemerlin (*Joannis*) *civis Augustanus* 276 a

† Hen-

† Henricus II *imperator* 43 a, 66 a, 241 f *et seqq.*, 568 a; *non transtulit Reliquias S. Maximiliani Pataviam* 41 b
Henricus III *cognomento* Niger *imperator* 345 c
Henricus IV *imperator* 506 e
Henricus V *imperator* 379 c
Henricus II *Angliæ rex* 380 a
Henricus III *Angliæ rex* 383 d
Henricus VIII *Angliæ rex* 108 e f
Henricus I *Austriæ marchio* 343 c *et seqq.*; *S. Colmani martyris Reliquias Mellicum transferri jussit* 350 e f, 351 f, 356 d *et* 359 f
Henricus *episcopus Augustanus promovit cultum S. Simperti* 242 e *et* 243 a
Henricus II *episcopus Augustanus* 250 e
Henricus *Austrasiæ dux* 230 e
Henricus *episcopus Basileensis* 66 d
Henricus II *Bavariæ dux ab Ottone II exauctoratus, ab Ottone III denuo fuit restitutus* 43 a; *rescripsit Bernardo episcopo Pataviensi* 44 c d
Henricus *Brabantiæ dux, a Leodiensibus profligatus* 163 e
Henricus I *Campaniæ Gallicæ comes* 531 e
Henricus *Franconiæ marchio, a S. Henrico imperatore fuit proscriptus* 347 d
Henricus *Landtgravius Turingiæ* 398 a
Henricus *Prior cœnobii Udalriciani Augustæ Vindelicorum* 248 b
Henricus II *abbas Udalricianus Augustæ festum S. Simperti celebrari præcepit* 233 a
Henricus III *abbas Udalricianus SS. Simperti et Adalberonis Augustanorum præsulum depositionis diem celebrari præcepit* 242 b
Henricus I *episcopus Wirceburgensis instauravit monasterium S. Gumberti in Onoldsbach seu Anspachii* 567 f *et* 568 a
Heraclius *imperator S. Crucem Ecclesiæ insigni victoria asseruit* 118 d
Herbertus *Majoris-Monasterii abbas* 324 d
Hercus. (*Vide* Ercus.)
Herdies (*Joannes*) *cathedralis ecclesiæ Brugensis canonicus et capituli secretarius* 488 d
Heriveus *Caroli Simplicis notarius* 289 a
Herloardus *ab alterius genu dolore S. Geraldi comitis ope sanatus* 323 e
† Hermagoras *martyr* 49 a *et* 52 f; *a S. Luca Evangelista ad fidem conversus* 25 f; *prædicavit Evangelium in Norico* 27 a
† Hermannus *abbatiæ Steinfeldensis Ordinis Præmonstratensis religiosus* 69 d
Hermannus I *episcopus Coloniensis* 68 d f
Hermannus II *episcopus Coloniensis* 68 f
Hermarus *duos filios cœnobio Watinensi obtulit* 510 f
Hermogenes *hæreticus docuit nihil ex nihilo esse creatum* 175 a b; *a S. Theophilo episcopo Antiocheno scriptis redargutus* 185 e f, *et* 186 a
† Hero *episcopus Antiochenus IV* 171 f *et* 185 b c
Herradus *memoratus in Diplomate Arnulphi Magni Flandriæ comitis* 496 a b
Hertfelder, (*Bernardus*) *Prior Udalricianus Augustæ Vindelicorum* 241 f; *scripsit Vitam S. Simperti episcopi Augustani* 228 b
Herveus *episcopus Corisopitensis in Britannia Armorica* 380 f
Herveus *de Caboçel Langoneti in Britannia Minori abbas* 380 c
Herwart (*Georgius*) *civis Augustanus* 276 a
† Hesperius. (*Vide* † Sperus.)
† Hesychius *martyr Dorostori* 404 c *et* 405 c
Hetanus *dux Franconiæ* 564 c *et seqq.*; *in S. Willibrordum pie beneficus* 565 a b
Hetanus *senior Thuringiæ et Franconiæ dux* 586 f
Hetilo *episcopus Noviomensis seu Tornacensis a S. Fulcone Remensi archiepiscopo litteras accipit, de transferendo S. Calixti corpore* 431 e f
Heuterus (*Pontus*) *seculi* XVI *scriptor elegans et Historiographus* 46 f
Hicterius *comes Arvernensis* 293 c d
† Hidulphus *inter Prætermissos* 394 c d
Hieronyma, *destituta membrorum usu, hunc S. Seraphini intercessione recepit* 145 d
Hieronyma, *Josephi Massei uxor, quom plurimos liberos parituram S. Seraphinus prædixit* 142 e
† Hieronymus *Ecclesiæ doctor* 130 c *et* 332 e
Hieronymus *episcopus primum Famagustanus, dein Bergomensis cum S. Carolo Borromæo portavit feretrum S. Monæ Mediolanensis olim episcopi* 13 a
Hieronymus *Amalphitanus abbas Sublacensis monasterii* 369 d *et* 372 d e
Hieronymus *Asculanus ex Ordine Capucinorum S. Seraphini ejusdem Ordinis ope a tentatione circa fidem est liberatus* 140 b c
Hieronymus *Baptistæ Paduani filius, morbo detentus, moriendum sibi, o S. Seraphino didicit* 142 b
Hieronymus *cœmentarius S. Serophini Ordinis Capucinorum confessoris poter* 130 c
Hierzog (*Andreas*) *de Purtenbach filiolum suum, ob somniorum terrorem quietis nocturnæ incapacem, S. Simperti meritis quietum reddidit* 265 a b
† Hilarion *Anachoreta S. Antonii discipulus* 338 a
† Hilarion *eremita* 337 b *et* 338 c d
† Hilarius *episcopus Pictaviensis* 79 e *et* 502 f; *citatus a S. Hieronymo* 172 f
† Hilarius, *cujus Reliquiæ collocatæ sunt in dextro altari ecclesiæ Auriliacensis* 326 a
† Hilarius, *cujus Reliquiæ servantur in ecclesia cathedrali Tricaricensi* 336 e *et* 338 c d
Hildebertus *nobilis laicus Auriliacensis a S. Geraldo comite est enutritus* 280 d *et* 300 e
Hildebertus *sacerdos, ab eodem S. Geraldo comite enutritus* 280 d *et* 300 e
Hildebrandus *S. R. E. Cardinalis* 619 b *et* 627 a. (*Vide* † Gregorius VII *Papa*.)
Hildebrandus *SS. Udalrici et Afræ Augustæ Vindelicorum abbas* 228 c e
Hildegart *seu* Hildegardus *episcopus Neoburgensis ecclesiæ* 238 d
Hildericus. (*Vide* Childericus.)
Hilduinus *episcopus Lemovicensis indicens supplicationem, ad hanc omnes Sanctorum Reliquias ex universa provincia Lemovicensi comportari mandavit* 227 f *et* 228 a
Hilgerus *Dominicanorum Prior, filius comitis de Houstein, inter Prætermissos* 397 f *et* 398 a b
Hiltrudis, *Caroli Martelli filia, invitis fratribus nupsit Odiloni Bavariæ duci* 236 f
Hincmarus *archiepiscopus Remensis* 489 d, 493 b *et* 497 c; *scribit ad juniorem Hincmarum Laudunensem episcopum* 502 c d
Hincmarus *episcopus Laudunensis* 502 d
Hippolita *mulier Asculana S. Seraphini ope ab hydropisi sanata fuit* 146 a

Hippolitus

Hippolitus *Silentii Seraphini fratris filius, veneficio dementatus, a fascino per S. Seraphinum est liberatus* 146 *f*. (*Vide* Hyppolitus.)
Hiram *rex Tyri ædificando templo Salomonico ligna subministravit* 246 b
Hirmintrudis *Caroli Calvi imperatoris conjux* 529 d
Hisba *Prosperi Genuasii uxor, a paralysi S. Seraphini meritis curata* 146 a
Hochzolleren (*Fredericus de*) *episcopus Augustanus* 243 a; *illius in S. Simpertum pietas* 243 *et* seq.; *edicto cavit, ne quis surriperet Reliquias S. Simperti* 271 d
Hoffman (*Joannes*) *abbatiæ Arnsteinianæ Ordinis Præmonstratensis provisor Henschenio misit Vitam S. Lubentii presbyteri* 200 f
Hohenreichen (*Leonardus junior de*) *sacri imperii Marescallus* 275 f
Hohenreichen (*Magnus de*) *item sacri imperii marescallus* 275
Hohenstein (*Joannes ab*) *abbas Udalricianus Augustæ Vindelicorum* 229 e *et* 251 c
Hohenzollern (*Franciscus Wolfgangus*) 275 e
† Honorius *episcopus Cantuariensis* 115 d e *et* 116 c
Honorius *Papa inter Prætermissos* 167 a
Honorius I *Papa* 116 c
Honorius III *Papa* 382 f *et* 383 d
Honorius *imperator* 73 e, 74 e *et* 419 f; *comitia celebranda indixit Arelate* 73 e *et* 74 b; *eamdem urbem donavit Privilegiis* 74 b
Honufrius (*Bernardus*), *quem febre correptum ab ea liberandum S. Seraphinus prædixit* 141 d
Hoser (*Ludovicus*) *civium Augustensium magister testis adfuit translationi S. Simperti* 276 a
Hosiùs (*Stanislaus*) *Polonus episcopus Warmiensis, S. R. E. Cardinalis, ac summus Apostolicæ sedis pœnitentiarius* 365 c; *spectator adfuit solemni translationi Reliquiarum S. Chelidoniæ virginis* 376 a
† Hoyldis *virgo, soror S. Manechildis* 526 c *et* seqq.
† Hrodbertus *episcopus Salisburgensis.* (*Vide* † Rupertus.)
Huberin (*Anna*) *de Mindelshaim a periculoso partu S. Simperti meritis liberata* 266 e
Hucboldus *Rodulphi abbatis sororius* 431 d f
Hueber (*Erasmus*) *monasterii Udalriciani Augustæ Vindelicorum novitius* 275 d
Hueriblock (*Jacobus*) *ecclesiæ cathedralis Brugensis canonicus* 489 c
Huetius *episcopus Abrincensis* 177 d e
† Hugo, *cujus corpus delatum fuit ad dedicationem monasterii Hasnoniensis* 506 f
Hugo *episcopus Herbipolensis* 567 a, 571 c d e f, 572 f, 593 b *et* 594 e; *transtulit corpus S. Burchardi ad monasterium S. Andreæ* 557 c *et* 593 b e d; *item corpus S. Magni martyris ad cathedralem suam ecclesiam,* 593 d e
Hugo *episcopus Noviomagensis interfuit Conventui Aldenardensi* 509 e
Hugo *archiepiscopus Remensis* 496 d, 497 a *et* 498 d
Hugo *episcopus Suessionensis et regni Franciæ cancellarius* 289 c
Hugo Capetus *rex Francorum* 218 c
Hugo *monachus Auriliacensis a S. Geraldo comite enutritus* 280 d *et* 300 e
Hugo *comes Bituricensis* 287 e
Hugo *abbas Cluniacensis* 319 c
Hugo *abbas Farfensis* 613 d
Hugo *abbas Stivagiensis* 203 f
Hugo *presbyter* 387 c *et* 390 b
Humberga *Seguini militis filia* 284 a
Humbertus *episcopus Wirceburgensis* 593 a *et* 594 d; *ibi Roma reliquias SS. Magni et Julii diaconorum affert* 567 e
Hunnericus *Wandalorum rex Arianus Orthodoxorum agmen in exilium misit* 83 c d; *eosdem dire est persecutus præsertim clerum* 86 f *et* 87 a
Hunrogus *comes inter Missos a Carolo Magno Auspachium ecclesiæ Wirceburgensi cedit* 568 a b c
Huzo, *apud S. Colmani martyris sepulcrum divinitus castigatus* 360 d e
Hyacinthus *Asculanus, quem ad bellum pergentem martyrium subiturum, sollicitæ ejus matri S. Seraphinus prædixit* 140 f *et* 141 a
Hyppolita *a brachii fractura S. Seraphini meritis curata* 153 f *et* 154 a
Hyppolita, *Paschalis Bastiani uxor, quæ a febri tertiana ac renum doloribus S. Seraphini meritis sanata fuit* 154 a
† Hyppolitus *episcopus martyr in Portu Romano, sub Alexandro imperatore* 404 b *et* 420 b
† Hyppolitus *martyr sub Decio passus* 54 e
† Hyppolitus *martyr, quem in libris suis citat S. Hieronymus* 172 f
Hyrena (*Vide* Irena.)

I

Ibethausius, (*Vide* Bethausius.)
Ida *primus rex Northumbriæ circa annum* DLIX *e vivis sublatus* 109 f
Iffius *nepos S. Eduini regis Northumbriæ* 114 b
† Ignatius *cognomento* Theophorus *episcopus Antiochenus III* 169 e
† Ignatius *episcopus Nicænus* 607 c; *scripsit Vitam S. Tarasii patriarchæ Constantinopolitani* 608 a
† Ilherus *episcopus inter Prætermissos* 398 b e d: *ejus Reliquiæ Brugis asservatæ* 508 f
Illewerve (*Fredericus*) *cathedralis ecclesiæ Brugensis canonicus adfuit translationi Reliquiarum S. Donatiani* 518 e
Illsung (*Sebastianus*) *legum doctor* 276 a
Imesa, *ut filia regis Pippini a nonnullis relata* 230 f
Imma *Eginhardi Ludovici Pii aulici conjux* 563 b
Immo *episcopus Noviomagensis et Tornacensis, inter Missos a Carolo Calvo* 491 b
Imperacius (*Augustinus*) *miles catapultarius lethaliter sauciatus S. Seraphini capucini confessoris ope sanus evasit* 144 e
In *sive* Ina *Occidentalium Saxonum rex* 582 a
Ingelrannus. (*Vide* Inghelramus.)
† Ingenuinus *episcopus Brixiensis, primum schismaticus, post resipuit* 50 e
Inghelmont (*Michael*) *ecclesiæ cathedralis Brugensis canonicus adfuit translationi Reliquiarum S. Donatiani* 517 a
Inghelramus *ut Flandriæ comes a plerisque memoratus* 491 e e f *et* 492 a
Inisbeg (*Augustinus de*) *discipulus S. Patricii Hibernorum Apostoli* 105 d
Innocentii (*Innocentius*) *chirurgus expertissimus ossa S. Gaudentii examinat* 465 e *et* 466 c

Innocentius II *Papa* 356 e f, 364 f *et* 433 c d : *reparavit basilicam S. Mariæ trans Tyberim* 430 a b
Innocentius III *Papa consecravit ecclesiam S. Mariæ trans Tyberim* 430 b
Innocentius IV *Papa* 127 d *et* 350 b ; *S. Colmani cultum promovit* 355 a b c
Innocentius VIII *Papa* 274 a *et* 275 e
Innocentius X *Papa* 517 e
Innocentius XI *Papa* 158 b
Interanno (*Marcus Antonius ab*) *Cardinalis Columnæ aulicus* 365 d
Irene *Constantini imperatoris mater* 450 e, 456 c *et* 492 a ; *regnare incipit anno* DCCLXXX 450 e
† Irenæus *episcopus Lugdunensis* 180 f ; *sub Alexandro imperatore martyrium subiit* 424 e
Irenæus *episcopus Ticinensis* 127 e
Irmina. (*Vide* Yrmina.)
Irmingardis *Ludovici Pii imperatoris conjux* 549 e
Isaac *patriarcha* 252 a
Isabella (*Clara Eugenia*) *infans Hispaniæ et Belgii princeps* 517 a
† Isidorus *episcopus Hispalensis præsedit Concilio Toletano IV anno* DCXXXIII 191 c
† Isnardus *Ordinis Prædicatorum a S. Rodobaldo episcopo Ticinensi accepit monasterium S. Thomæ Apostoli* 128 a
Itisberga *quam passim memorant ut filiam regis Pippini* 230 f
† Ivo *S. Quintini Bellovacensis abbas primus, dein episcopus Carnotensis* 429 b *et* 432 b c

J

Jacob *patriarcha* 252 a, 253 a, 325 c, 341 e, 585 e
Jacoba *uxor Mantocii, confracto crure, S. Seraphini meritis curata fuit* 145 e
Jacobi (*Stephanus*) *fracta coxendice incedere nequiens, S. Seraphini meritis gressum recepit* 147 c
Jacobs (*Joannes*) *canonicus ecclesiæ cathedralis Brugensis* 499 a e *et* 500 c ; *adfuit translationi Reliquiarum S. Donatiani* 517 b
Jacobs (*Martinus*) *ecclesiæ cathedralis Brugensis canonicus adfuit translationi Reliquiarum S. Donatiani* 517 a
† Jacobus *Apostolus* 48 e ; *non ædificavit ecclesiam metropolitanam Cæsar-augustæ* 2 b
Jacobus *episcopus Evelenensis consecravit altare S. Lucæ in ecclesia Pirani* 48 d f
Jacobus *episcopus Scarpatensis consecravit altare S. Marci in ecclesia Pironi* 48 d f
Jacobus *Asculanus laicus Ordinis Capucinorum æterna gloria perfrui a Seraphino, post ejus mortem est visus* 139 d
Jacobus *inter episcopus Laudenses haud numerandus est* 61 f
Jantia *puellula biennis, cæca effecta S. Seraphini ope visum recepit* 147 d
Janua (*Marionus a*) *transcripsit Acta martyrii SS. Danielis Sociorumque ejus* 385 b *et* seqq.
† Januarius *cum Sociis martyribus* 51 a, 337 b, 457 e, 476 a *et* seqq. ; *ejus corpus asservatum Neapoli* 51 a
Javania (*Horatius*) *Cyrneus miles pugione letaliter confossus S. Seraphini meritis curatus fuit* 144 e
Jerardus *non fuit episcopus Laureacensis* 27 e f
† Jeremias *propheta, in carcerem conjectus* 252 e
Jesu (*Dominicus a*) *Carmelita Discalceatus S. Geraldi historicus* 280 e, 283 c *et* 292 c
Joab *dux exercitus regis Davidis, post hujus mortem punitus* 307 c
Joanna, *Candodori Asculani filia, altero crure mutila per S. Seraphinum sanata est* 145 d
Joanna *Scipionis Profilis uxor a brachio tumido inflammatoque S. Seraphini ope sanata est* 144 b
† Joannes *Apostolus* 503 b ; *scripsit Evangelium suum contra Ebionem, Cerinthum aliosque hæreticos* 17 a
† Joannes Baptista *Præcursor Domini* 430 e ; *miraculum fecit nullum* 315 a *et* 625 e f
† Joannes I *Papa* 48 a
† Joannes *episcopus Cameracensis* 167 c
† Joannes *Damascenus presbyter confessor et hymnographus* 550 d, 595 c *et* seqq.
† Joannes *Eleëmosynarius patriarcha Alexandrinus* 339 b
† Joannes *de Galasso eremita, cujus Reliquias possidet ecclesia Tricaricensis* 336 e ; *frater fuit S. Hilarii Siculi* 337 b *et* 338 c
† Joannes *abbas Gorziensis* 162 c
Joannes IV *Papa* 552 e
Joannes V *Papa S. Eoaldo episcopo Viennensi epistolam misisse fertur* 552 d e
Joannes IX *Papa* 292 c
Joannes XIII *Papa* 291 f
Joannes XXII *Papa abbatiam Vabriensem in episcopatum erexit* 319 e
Joannes *patriarcha Constantinopolitanus* 604 e
Joannes II *patriarcha Jerosolymitanus epistolam synodicam contra Severinum monophysitam scripsit* 604 e *et* 605 e
Joannes III *patriarcha Jerosolymitanus* 599 e f
Joannes IV *patriarcha Jerosolymitanus* 598 c d ; *anno* DCCXXXV *vel* DCCXLV *obiit* 606 a b c
Joannes V *patriarcha Jerosolymitanus scripsit Vitam S. Joannis Damasceni* 597 a *et* seqq.
Joannes *episcopus Ariminensis* 462 f *et* 463 a
Joannes II *episcopus Augustanus* 256 f *et* 257 a
Joannes *vicecomes Arvernensis filio suo surdo, mutoque manuque contracto incolumitatem S. Geraldi meritis impetravit* 330 e f
Joannes II *Auriliacensis abbas* 291 b, 297 c *et* seq.
Joannes, *cognomento* Balneatoris, *de villa Ostendorf prope Kaffbeirn a ventriculi doloribus S. Simperti intercessione liberatus* 267 e f
Joannes Baptista *Londini in Anglia pro fide occisus inter Prætermissos* 5 f
Joannes Baptista *nobilis Montisbodiensis e familia Tranquillinorum* 464 d
Joannes *comes de Frankenham regni Croatiæ* 275 e
Joannes *Laudensis scripsit Vitam S. Petri Damiani* 611 c *et* seqq.
Joannes *Lusitaniæ rex* 391 c
Joannes *episcopus Parentinus consecravit altare S. Maximiliani in ecclesia Pirani* 48 d f
Joannes *episcopus Saresberiensis* 328 f
Joannes XXXII, *aliis* XXXIII, *abbas Cisterciensis inter Prætermissos* 398 d e
Joannes Navarretus *inter Prætermissos* 397 a
Joannes *eremi Suavicinicæ Ordinis Camaldulensis Prior* 613 a, 616 c, 622 b *et* 624 b

Joannes

Joannes adolescens undecennis biga obrutus ac vehementer læsus SS. Udalrici et Simperti ope sanatus fuit 257 d e
Joannes monasterii Auriliacensis administrator, paulo post S. Geraldi obitum 284 c
Joannes carrifex de Pibraco a surditate per S. Simpertum semel iterumque sanatus 264 f, 265 a
Joannes S. Lucæ abbatis pater 333 a et 337 b
Joannes in Visitatione Reliquiarum S. Gaudentii testis 463 f
Joannes sutor de Sutershoffen filio suo ruptura laboranti sanitatem S. Simperti episcopi meritis impetravit 262 e
Joannettus Joannis Francisci Corvi villicus a carcinomate per invocationum S. Seraphini capucini sanatus fuit 144 e
Joanninnus (Benedictus) Urbinas prædicator et consultor Ordinis Capucinorum conscripsit Vitam S. Seraphini ejusdem Ordinis confessoris 128 c
Job Propheta 301 c, 310 e, 326 f, 336 b et 341 c d; quoniam acceptus Deo tentatur 325 c
Jocelinus biographus S. Patricii primi Hibernorum Apostoli 98 d
Joly (Claudius) canonicus Parisiensis 542 c
† Jonas Propheta a cete evomitus 203 d
Jonas monachus monasterii Bobiensis 80 e
Jordanus Dominicanus Insulensis, Cysonii, huc advectis S. Callixti Papæ Reliquiis, ad populum concionem habuit 448 d
Joris (Willebrordus) S. T. L., cathedralis ecclesiæ Brugensis canonicus et archipresbyter, documenta non pauca de S. Donatiano Brugensium patrono, nobis attulit 488 d
Joseph filius Camillæ et Antonii de Marano, porrigine jam biennali oppressus, S. Seraphini ope mundatus fuit 154 a
† Josephus hymnographus in Palæstina, sed S. Cosmæ inferior 598 a, 602 b et 603 d
Josephus archidux Austriæ, postea imperator, veneratus est Reliquias S. Colmani martyris 357 a
Josephus Asculanus lethali febre correptus, dum votum emittit ad S. Seraphinum capucinum, illico convaluit 152 d e
Josephus Constantiæ Paradisæ filius ægrotus, mortem sibi imminere a S. Seraphino capucino est monitus 142 c
Josephus, Felicis Montii Asculani filius, pestilenti febre correptus, invocavit S. Seraphinum, ab eoque sibi apparente periculo ereptus fuit 150 c
Josephus puer, apud S. Seraphini tumulum membrorum ariditate curatus 152 b
Josias rex Juda 313 b
Josue Bethsamita 55 a
Jovinianus imperator 546 e
Jovinus Galliarum præfectus condidit ecclesiam S. Agricolæ Remis 502 c
Jubaria (Clara) e Marchia Anconitana, quam prægnantem prolem masculam edituram S. Seraphinus prædixit 142 d
Judas Machabæus restauravit templum Jerosolymis Gentilibus devastatum 246 b
Judith Bethuliæ liberatrix 252 e
Juditha, filia Caroli Calvi imperatoris, Balduini Ferrei Flandriæ marchionis conjux 490 b; ipsius nuptiæ Autissiodori celebrantur 494 a
Julia, Joannis Baptistæ Auricolæ Asculani uxor, quam licet integerrimæ sanitatis brevi tamen morituram S. Seraphinus prædixit 142 c
Julia nova (Maria a) Hieronymi Dominici uxor, a cholico et calculorum morbo S. Seraphini ope sanata 152 e
Juliana, Latini Ferri Asculani filia, invocato S. Seraphini capucini patrocinio, a gravi febri est liberata 150 a b
Juliana, Massaronis Ferri uxor, nuncupato ad S. Seraphinum capucinum voto, ab uberis dolore sanata est 151 f et 152 a
Juliana (a Radelhoffen) mater Urbani episcopi Pataviensis 25 d
Juliana virgo capitolii Romani 406 e et 440 a
† Julianus martyr 540 a; S. Sixti Papæ diaconus 567 c
Julianus apostata imperator 74 d, 473 a, 546 e et 595 a; in summo metu ac discrimine versans confugit ad signum Crucis 526 d
Julianus (a S. Petro) Ordinis Carmelitarum Discalceatorum Conventus Brugensis lector, adfuit translationi Reliquiarum S. Donatiani 518 e
Julianus ecclesiæ defensor, S. Fortunato episcopo Tudertino familiaris 520 c et 523 c
Julianus, cujus conjux apud sepulchrum S. Venantii a quartana febri est liberata 221 a
† Julitta martyr 48 e
† Julius Papa 28 c, 421 d et seqq.
† Julius martyr Dorostori in Mœsia 404 c et 405 c
Juncta (Cæsar) Asculanus (Vide Tarsia).
Justinianus imperator 93 b f et 520 e; ejus insignia describit Suidas 118 f
Justinianus junior imperator 541 d e
Justinianus episcopus Rauracensis 76 a d, 78 b c et 82 d; in Concilio Agrippinensi sententiam protulit contra Euphratem episcopum Coloniensem hæreticum 76 e
Justinianus. (Vide Antonia Justiniani.)
† Justinus philosophus martyr 407 e; S. Theophilo episcopo Antiocheno æqualis 180 f
Justinus senior imperator 48 a
Justinus jejunior imperator 48 a
Justinus presbyter Romanus 459 d, 468 a et 469 b
† Justus episcopus Lugdunensis et anachoreta 396 e; corporis ejus susceptio Lugduni inter Prætermissos 163 d et 395 c d
† Justus episcopus in Tuscia 51 d
† Justus, cujus corpus delatum fuit in cathedralem ecclesiam Bellovacensem 543 c
Juvenalis (Alberina) S. Seraphini sepulcrum visitans a capitis dolore liberata fuit 151 f
† Juvinus confessor in pago Dulchrimensi inter Prætermissos 163 e

K

Kalten Baronibus (Georgius de) baro 275 f
Karissima nobilis matrona 282 d et 283 a
Karlomannus. (Vide Carolomannus.)
Karolus. (Vide Carolus.)
Kastelwart (Georgius de) baro 275 f
Kelleus. (Vide Cuallann.)
Kentigerna mulier Hiberna, soror S. Congani abbatis confessoris 224 d, 225 b e f et 226 a e

Kervyn

Kervyn (*Jacobus*) *cathedralis capituli Brugensis cantor adfuit translationi Reliquiarum S. Donatiani* 489 c
Kezin (*Apollonia de Hasselbach*) *ab oris collique tumore S. Simperti meritis curata* 266 f
Khamm (*Corbinianus*) *Hierarchiæ Augustanæ auctor, scripsit Vitam S. Simperti* 228 c *et* seqq.
†† Kilianus *Sociique martyres* 557 f; *eorum corpora mirabiliter ostensa elevataque circiter anno Christi* DCCXLII 564 a b; *Reliquiæ a S. Burchardo ad castrum Wirceburgense translatæ* 565 c d, 574 f *et* 575 a; *dein ad erectam ibidem cathedralem* 569 b c d, 584 a b c d e *et* seqq.
Kinselaehus *Crimthanni Lageniæ regis parens* 105 d
Klingen (*Andreas in der*) *cathedralis ecclesiæ Augustanæ canonicus* 275 c d
Knoeringen (*Wolfbardus de*) *vir nobilis, Maximiliani regis armiger* 275 f
Knoringen (*Christophorus de*) *cathedralis ecclesiæ Augustanæ canonicus* 275 d; *S. Simperti Reliquias in processione detulit* 272 a
Knudde (*Petrus*) *cathedralis capituli Brugis canonicus, adfuit translationi Reliquiarum S. Donatiani* 518 c
Koplinus *SS. Udalrici et Afræ Augustanæ Vindelicorum abbas* 244 c
† Korulla, *seu* Korilla, *aut* Kortyla *episcopus Verdensis inter Prætermissos* 395 e f
Kramer (*Balthasar*) *monachus Udalricianus Augustæ Vindelicorum* 275 d
Kugel (*Petrus de Gesserhausen*) *cujus puello corporis debilitas S. Simperti ope adempta est* 264 d
Küng (*Leonardus de oppido Eclingen*) *cujus filiolo S. Simpertus calculum abstulit* 266 f
Kunig (*Joannes*) *a corporis animique angoribus S. Simperti meritis liberatus* 264 d e
Kys *dux a Carolo Magno missus in patrocinium Fuldensium.* 231 e

L

Labbat (*Daniel*) *monachus e Congregatione S. Mauri* 78 e
Ladislavus *episcopus Petenensis* 48 d f
Lætus *Neptensis seu Neptitanus episcopus* 91 d
Lainidan (*Nimidius*) *poeta Hibernus* 104 b
† Lamberti *episcopi Trajectensis triumphus in Steppes inter Prætermissos* 163 d e
Lambertus, *cujus ancilla lunatica S. Geraldi meritis sanata est* 329 d
Lambrecht (*Judocus*) *cathedralis ecclesiæ Brugensis canonicus adfuit translationi Reliquiarum S. Donatiani* 489 c
Lambrecht (*Matthias*) *cathedralis ecclesiæ Brugensis canonicus et archipresbyter adfuit Visitationi Reliquiarum S. Donatiani* 516 a
† Landalenus *episcopus Viennensis in Delphinatu Gallico* 545 f *et* 555 d; *subscripsit Concilio II Cabilonensi* 553 a c, 554 c *et* 555 d; *quandonam sederit* 553 a *et* seqq.
Landau (*Jacobus de*) *Maximiliani Romanorum regis miles* 275 f
† Landelinus, *cujus corpus delatum fuit ad dedicationem monasterii Hasnoniensis* 506 f
Landericus *episcopus Parisiensis Privilegium libertatis concessit monasterio S. Dionysii* 553 d, *anno Christi* DCLVII *vel* DCLIX 554, a c *et* 555 d
† Landaoldus, *cujus corpus interfuit Conventui Aldenardensi* 509
Landulphus *senior scriptor seculi XI apud Muratorium* 13 e
Landulphus *vir potens, S. Lucæ abbati mala machinatus divinitus castigatus fuit* 334 e *et* 339 d
Lang (*Sigismundus*) *sacrista cœnobii Udalriciani Augustæ Vindelicorum* 257 e *et* 275 d
Langenmantel (*Joannes civius Augustanorum magister*) 276 a
Lannoyus (*Joannes*) *monachus Cisterciensis* 280
† Lantbertus *abbas Fontanellensis, dein episcopus Rothomagensis* 539 d *et* 542 a
Lantes (*F. M.*) *episcopus Portuensis, ac tit. S. Rufinæ S. R. E. Cardinalis subscripsit Actis Canonizationis S. Seraphini* 159 f
Lantfredus *Alemannorum dux Gripponi socium sese adjunxit contra fratrem ejus Pippinum regem Francorum* 237 a b
Luntfridus *frater Waldramini, secundi Benedicto-Burani in Bavaria abbatis* 239 d e *et* 240 c
Latinus (*Floravantes a Montculmi*) *cujus uxor omni, quo infantem febricitantem aleret, carens lacte, hujus copiam et infantis sanitatem S. Seraphini ope est consecuta* 146 e
† Laverius *martyr* 335 d, 341 c *et* 342 d
Laura. (*Vide* Lauro *Æneas.*)
† Laurentius *Levita martyr patronus ecclesiæ Laureacensis* 26 a c e, 48 e *et* 54 e
Laurentius *abbas Furnensis Ordinis Præmonstratensis in Flandria inter Prætermissos* 166 b c
Laurentius *monasterii Udalriciani Augustæ Vindelicorum conversus* 275 d
Laurentius *inter episcopos Laureacenses haud numerandus* 27 c d *et* 32 a
Lauro (*Æneas Fastorius a*) *Lauræ sorori suæ aliisque compluribus sanitatem S. Seraphini meritis impetravit* 153 c d
Lauro (*Diana a*) *accepto a S. Seraphino pane varia miracula patravit* 153 d
Lazarinus (*Franciscus*) *dux peditum propositum suum incundæ religionis S. Seraphino Capucino Confessori aperuit* 143 a b
Leguncius *episcopus Metensis* 483 f
† Leo Magnus *Papa* 48 e, 74 a, 75 f, 413 e *et* seqq., 456 b; *primus appellatus fuit* Patriarcha *in Concilio Chalcedonensi* 176 f
† Leo III *Papa* 232 a *et* seqq.; *edito Diplomate Salisburgensem ecclesiam in sedem archiepiscopalem erexit* 239 a
† Leo IV *Papa* 431 a
† Leo IX *Papa* 619 b
† Leo *presbyter* 460 e, 470 f *et* 472 d
Leo VI *Papa* 291 d
Leo X *Papa* 356 b, 384 c *et* seqq.; *S. Rustici tumulum Treviris aperiri permisit* 533 b
Leo I *imperator* 86 f
Leo, *cognomento* Isaurus, *imperator hæreticus Iconoclasta* 3 b, 550 d, 551 a c d, 566 e, 599 f, 600 a b, 601 a e, 604 c *et* 606 a; *S. Germanium in exilium pellit* 600 b
Leo *vir consularis* 414 d
Leo *episcopus Monteferetranus* 458 e *et* 471 b

Leo *abbas de Fundo et episcopus Cajetanus interfuit Concilio Romano anno* MLIX, *item dedicationi ecclesiæ Montis Casini* 292 a
Leo *eremita Ordinis Camaldulensis* 619 d
† Leobardus 221 d; *fundavit Muuri-monasterium in Alsatia* 480 f
† Leobaria *virgo inter Prætermissos* 3 b c
† Leobonus *confessor* 296 a
† Leodegarius *in Morbach* 232 c *et* 234 b
† Leonardus *confessor* 466 e
† Leonardus *confessor inter Prætermissos* 396 b
Leonardus *Mellicensis Ordinis S. Benedicti monasterii abbas* 355 e f
Leonida, *uxor Carridi Carlini, a tumore manus S. Seraphini ope curata* 154 b
Leonora *mater Maximiliani I cæsaris* 47 c
Leontius *præfectus sub Valentiniano et Valente imperatoribus* 30 b
Leontius *presbyter scripsit Vitam S. Gregorii episcopi Agrigentini* 338 c
† Leopoldus IV *Austriæ marchio* 356 b
Leopoldus I *imperator veneratus fuit reliquias S. Colmani martyris* 357 b
Leopoldus I *Austriæ marchio* 343 f *et* seqq.
Leopoldus III *Austriæ marchio* 362 d
Leubs *seu* Lems (*Andreas*) *in Austria inter Prætermissos* 165 e
Leudegarius. *inter episcopos Viennenses in Delphimatu Gallico recensitus* 546 b
Lia *uxor Jacob patriarchæ* 316 a *et* 585 f
† Liberius *Papa* 405 e, 408 e, 422 c, 429 e *et* 460 f
† Liberta *inter Prætermissos eadem quæ S. Libaria, quæ colitur* VIII *Octobris* 3 c
Licinia *vel* Lucinia *memorata ut mater S. Donatiani Remensis episcopi* 498 f *et* seqq.
Licinius *abbas monasterii S. Venantii, dein episcopus Turonensis* 213 a *et* 215 b
Liechtenau (*Dietmarus de*) *vir nobilis, Maximiliani regis armiger* 275 f
Liechtenau (*Henricus de*) *Augustensis ecclesiæ in spiritualibus vicarius* 272 b *et* 275 c
Liechtenstein (*Georgius de*) *vir nobilis Maximiliani regis armiger* 275 f
Lievre (*Joannes le*) *S. T. D., canonicus Viennensis, et abbas S. Ferreoli, Adoniani Martyrologii interpolator* 547 f
Lilberg (*Georgius*) *ex Styria, vir nobilis, et Maximiliani regis armiger* 275 f
Lilla *S. Edwini Northumbriæ regis minister fidelissimus, sica confossus* 112 f
Limburg (*Christoporus de*) *sacri Romani imperii pincerna* 275 e
Lintrigus *episcopus Herbipolensis* 593 a
† Linus *Papa* 172 b, 437 d *et* 438 a
Lipomanus (*Aloysius*) *episcopus Veronensis collegit Vitas Sanctorum* 106 c
Litprandus *textor*. (*Vide* Maria.)
Liutfridus *comes a S. Burchardo episcopo Herbipolensi missus ad Carolum Magnum* 589 a
† Liudgerus *S. Gregorii Trajectensis magistri sui biographus* 570 c *et* seqq., 591 c
Lizelstain (*Georgius de*) *vir nobilis, Maximiliani regis armiger* 275 f
Loagarius, *seu* Loegarius, *rex Hiberniæ prohibuit, ne quis in Aula Temorensi S. Patricio, Christi fidem prædicaturo, honorem exhibeat* 99 f
Loit (*Philippus e Burgundia*) *curiæ Maximiliani Romanorum regis magister* 275 f
Loro (*Æmælia a*) *per S. Seraphinum a cancro sanata* 144 f
Loro (*Bartholomæus a*) *cachexia seu mala corporis habitudine laborans, S. Seraphini meritis sanitatem recepit* 144 c
Loro (*Diana a*) *manu capta S. Seraphini ope est curata* 144 f *et* 145 d
Loro (*Franciscus Maria a*) *ægrotus, mortem sibi imminere a S. Seraphino didicit* 142 c
Loro (*Josephus Ferrantes a*) *cæcus, dum ad S. Seraphinum capucinum perducitur, in itinere visum recepit* 145 e
Loth *S. Abrahæ patriarchæ ex Aran nepos* 303 e *et* 304 b; *inter Prætermissos* 5 d
Lotharingia (*Ludovicus a*) *archiepiscopus Remensis ecclesiæ* 447 e *et* 501 b
Lotharius I, *filius Ludovici Pii, imperator* 25 e *et* 443 f; *Ebonem archiepiscopum Remensem in sedem suam restituit* 493 c d e
† Lubentius *presbyter confessor* 477 b
Lubericus *abbas inter Prætermissos* 166 a
† Lucas *Evangelista prædicavit Evangelium in Norico* 27 b; *Evangelium suum exarasse fertur anno* LVIII 182 f
† Lucas *abbas Carbonensis* 332 *et* seqq.
Lucas II *abbas Carbonensis* 336 c, 338 e *et* 341 f; *Armenti templum condidit in honorem S. Lucæ I, in quod ejus reliquias transtulit* 336 c d
Lucas, *dictus* Calvus, *vir magnus* 333 d e
Lucas *interest visitationi reliquiarum S. Gaudentii testis* 463 f
† Lucia *virgo martyr* 332 e *et* 337 b
† Lucianus *martyr in Cappadocia* 408 c d e, 425 f *et* 540 a; *coram præside orationem edit apologeticam* 408 c d
Lucidus (*Marcus*) *Asculanus*. (*Vide* Felix *Maria*).
Lucifer *episcopus Calaritanus Arianis et Constantio imperatori assentiri noluit in Concilio Mediolanensi* 61 d e
Lucina *matrona Romana* 421 e
Lucinius *et soror ejus inter Prætermissos* 4 e
Luciti (*Angelus*) *a porrigine S Seraphini ope mundatus* 154 c
† Lucius *Papa, sepultus in cœmeterio S. Callisti* 421 b
† Lucius *martyr Romæ* 407 e
Lucius Verus *imperator* 483 f; *cum Marco Aurelio successit Antonio Pio* 170 f
Luco (*Augustinus a*) *per Seraphinum a fascino liberatus* 146 f
Luco (*Paulus Bucius*) *apud feretrum S. Seraphini a continua febri derelictus* 152 a
Lucretia Antonella (*Vide* Salomea)
Ludovica, *Phœbi Asculani filia, facto voto ad S. Seraphinum capucinum a doloribus stomachi liberata fuit* 152 a
Ludovica, *virgo in oppido Laurensi, S. Seraphino, ut Ordini Capucinorum nomen daret, pie persuasit* 131 a b; *parentes suos cœlesti gloria perfrui ab eodem Sancto didicit* 131 c d *et* 139 d
Ludovicus, *cognomento* Pius, *imperator* 25 e, 240 d f, 283 b, 443 f, 481 a, 493 b c, 547 f, 549 e, 550 e f, 563 c f, 568 a *et* 569 a; *Privilegia*

monasterii Morbacensis in Alsatia Diplomate confirmavit primusque ibi usus est hac formula: Divina ordinante providentia imperator 234 d; *reparavit monasterium Sollemniacense* 319 f; *visitavit limina Apostolorum* 324 b; *curavit celebrari quatuor Concilia* 549 e f
Ludovicus II *imperator* 25 e *et* 431 b
Ludovicus, *cognomento* Balbus, *Franciæ rex* 491 a
Ludovicus IV, *cognomento* Transmarinus, *Francorum rex* 291 e
Ludovicus V *Francorum rex* 291 f
Ludovicus VI, *cognomento* Grossus, *Francorum rex* 379 b c
Ludovicus VII *seu* Junior *Francorum rex Diploma concessit pro monasterio Auriliacensi* 289 a b c
Ludovicus VIII *Francorum rex* 383 d
Ludovicus XI *Francorum rex instituit annuam processionem Bellovaci in festo S. Angadrismæ virginis* 544 d
Ludovicus *Germaniæ rex* 290 e
Ludovicus *comes de Arnstein fundavit monasterium Arnsteinianum Ordinis Præmonstratensis* 203 f
Ludovicus *Asculanus, hospes diversorius, a morbo comitiali S. Seraphini ope convaluit* 146 b
Ludwicus *pictor apud S. Colmani sepulchrum divinitus punitus, ejusdem Sancti interventu incolumis evasit* 361 b
Lugair *pater Dubthachi poetæ Hiberni* 100 e *et* 104 f
Luitperga, *Thassilonis Bavariæ ducis uxor, mulier Francis infensissima* 237 c
Luitwaldus *comes* 42 f
Lul *sive* † Lullus *episcopus Moguntinus, a S. Bonifacio in Germaniam evocatus* 559 a *et* seqq.
† Lupus *episcopus Trecensis ecclesiæ in Campania Gallica* 485 e *et* 527 e f
† Lupus *martyr in Cappadocia* 167 c *et* 425 f
Lupus *episcopus Catalaunensis* 77 b *et* 527 d e f
† Lutrudis *virgo soror S. Manechildis* 526 c *et* seqq.
Lutrudis *SS. Manechildis, Pusinnæ, Hoyldis, Lutrudis et Amæ mater* 526 c, 527 c *et* 530 f
Lydericus Bucanus *pro Flandriæ marchione a multis habitus* 495 e
Lydericus *sive, ut ab aliquibus nuncupatur,* Lydricus *comes Harlebecensis* 492 a *et* 495 e
Lysias *præfectus Ciliciæ* 19 e f; *diu ibidem Christianos est persecutus* 20 d

M

† Macarius Romanus *inter Prætermissos* 167 d
Macarius *episcopus, qui floruit in Scotia S. Congano æqualis* 226 d
Mac-Erca *pater S. Fieci episcopi Sleptensis* 106 a e; *in Hibernia a rege Lageniæ in exilium missus est* 105 e
Macolmus (*Vide* Malcolmus).
Macrinus *imperator* 18 b f, 403 b *et* seqq.
Macrobius *inter Prætermissos* 164 a
† Mædocus *episcopus Fernensis in Hibernia* 98 a
† Magdalena, *cujus reliquiæ visitatæ fuerunt Chinaci diœcesis Aniciensis* 300 a
† Magdalevus 549 c
† Magnericus *episcopus Trevirensis* 536 b *et* seqq.
† Magnus *abbas Fuessensis* 228 e, 237 d *et* 239 f; *seculo septimo obiit* 240 a
† Magnus *martyr* 591 a; *ejus reliquiæ Herbipoli in ecclesia S. Andreæ* 567 b c, 587 f, *et* 588 a
Magnus, *telarum orditor in Gesserhausen, a ruptura triennali S. Simperti meritis curatus* 260 d e
Maguisus *decanus Cloehorensis in Hibernia auxit Martyrologium S. Ængussii* 104 d
Mahometes *sive* Mahumed *impostor et pseudopropheta* 390 c c *et* 605 a d
Mainardus (*Joannes Franciscus*) *scripsit Acta S. Gaudentii* 459 c *et* seqq.
Maisterlein (*Sigismundus*) *Chronici Augustani auctor*, 261 c; *scripsit Vitam S. Simperti episcopi Augustani* 228 c *et* 229 d
Malachias II *Hiberniæ rex* 345 f *et* 347 b
Malaldus *S. Callisti meritis visum recepit* 445 c
Malatesta (*Elizabetha*) *inter Prætermissos* 5 f
Malatesta (*Matteucius*) *S. Seraphini capucini, sibi apparentis, ope a laterum renumque dolore solutus* 150 e f
Malcolmus, *seu* Macolmus *Scotiæ rex uxorem habuit S. Margaretam* 345 b c d e *et* 346 c
Malestret (*Paganus de*) *Brito* 381 b
Malusius *episcopis Laudensibus non accensendus* 61 f
† Mamerti *episcopi Viennensis in Delphinatu Gallico translatio inter Prætermissos* 163 b
Mammo. (*Vide Manno.*)
Mammæa *Alexandri imperatoris mater* 402 c *et* seq.
Manasses *comes Rethelensis et oppidi S. Manechildis dominus* 530 b
Mancinus (*Scipio*) *Montisbodii Prior* 466 b
Manfredus *Siciliæ rex* 463 d
Manfredus *episcopus Tiburtinus, tit. S. Sabinæ S. R. E. Cardinalis* 364 f *et* 368 b c
Manno *episcopus Augustanus* 238 b
Manno *episcopus Nuenpurgensis seu Neoburgensis ecclesiæ* 238 a d e
Manrique (*Alphonsus*) *episcopus Cordubensis in Hispania* 191 f
Manrique (*Angelus*) *episcopus Bazensis in Hispania auctor Annalium Cistercensium* 378 e *et* 379 a
Mansueta, *mulier Asculana, S. Seraphini sepulchrum visitans a capitis dolore est liberata* 151 f
Mansueta *alia mulier Asculana, a crurium dolore, facto ad S. Seraphinum voto, sanata fuit* 152 a
† Mansuetus *episcopus Tullensis* 482 a; *non fuit S. Cœlestii in Galliam venientis comes* 481 d; *ejus Acta illustrata sunt a Limpeno* 32 b *et* 33 c d
Mansus (*Dom. Victorinus*) *Aversanus, monasterio Sublacensi præpositus* 377 e
Mantocius. (*Vide* Jacoba.)
Mantucius *Asculanus.* (*Vide* Maria, *Mantucii.*)
Marafioti (*Hieronymus*) *scripsit Acta Martyrii SS. Danielis sociorumque* 385 b *et* seqq.
Maranii (*Maria*) *post diuturnam submersionem ad vitam revocata ope S. Seraphini* 153 a b c *et* 154 d
Marano *Antonius de* (*Vide* Joseph, *filius Camillæ.*)
Marbodus *archidiaconus Andegavensis, dein episcopus Redonensis* 284 d
Marcellina, *Alomei Asculani uxor, a sinistri lateris dolore S. Seraphini ope curata* 143 f *et* 144 a
† Marcellinus *Papa martyr* 459 d *et* 506 f
† Marcellinus *episcopus Ebrodunensis cujus reliquiæ ad cœnobium Cantoligense translatæ* 291 e
Marcellinus *comes* 93 f

Marcellinus, *civis Tudertinus, a S. Fortunato ad vitam est revocatus* 525 b c d
† Marcellus *Papa* 438 b *et* 459 d c
† Marcellus *episcopus Apameæ in Syria, martyr inter Prætermissos* 2 f
† Marcellus *martyr, cujus corpus deportatum fuit ad dedicationem monasterii Hasnoniensis* 506 f
† Marcellus *apud Parisios* 544 f
† Marcellus *centurio et Martyr* 188 a b c d
Marche (*Ludovicus de*) *collegii S. J. Dionantensis rector scripsit Majoribus nostris* 166 d e
Marchetti (*Valerianus*) *Roccæ Contradæ notarius publicus* 466 e
Marchisiana Valenda, *mulier Asculana, quam decumbentem periculum haud evasuram S. Seraphinus prædixit* 142 c
Marcianus. (*Vide* Martianus.)
Marciarellus (*Paracius*) *civis Asculanus, acuta febri obrutus, atque a medicis jam derelictus S. Seraphini ope convaluit* 146 d
Marcion *hæresiarcha multos fecit blasphemare* 175 a; *a S. Theophilo episcopo Antiocheno scriptis fuit redargutus* 185 e f
† Marcus *Evangelista* 25 e *et* 26 f; *a S. Petro missus Aquileiam* 26 b; *Evangelium docuit Laureaci* 26 e *et* 32 d; *item in Norico* 27 a b
† Marcus *Papa* 435 b; *sepultus in cœmeterio S. Callixti* 421 b
† Marcus *episcopus Antiquæ Æcanæ in Apulia inter Prætermissos* 162 f; *idem verosimilius cum S. Marco episcopo Atinensi* 163 a
Marcus *episcopus Domacensis consecravit altare S. Catharinæ in ecclesia Pirani* 48 d f
Marcus *episcopus Justinopolitanus consecravit ecclesiam parochialem S. Georgii Pirani* 48 d f
Marcus *episcopus Portugallensis conscripsit Acta martyrii SS. Danielis et sociorum* 385 a *et* seqq.
Marcus Antonius *nobilis Asculanus, quem jam morti proximum plures annos superstitem fore S. Seraphinus prædixit* 140 f
Marcus *vir consularis* 483 f
Marcus *Flander eremita* 377 c
Mardocheus *Amano principi regis Persarum genuflectere recusavit* 311 c
Marellus (*Sylvester*) *notarius et curiæ archiepiscopalis Genuensis cancellarius* 205 e
Marfisa *Christophori Boni Asculani uxor, longam viri absentiam lugens, eum post triduum rediturum a S. Seraphino est certior reddita* 143 b c
† Margareta *Scotiæ regina* 345 a b c d e *et* 346 c
† Margareta *virgo Coloniensis inter Prætermissos memorata* 7 d
Margaretha *de Aix, S. Simperti ope sanata* 264 d
Margaretha, *uxor Bartholomæi de oppido Graben, cui, ejus marito filiæque capitis dolorem S. Simpertus abstulit* 267 f *et* 268 a
Margarita, *Alphonsi Fuzzæ filia, jam agonizans per S. Seraphinum sanitati est restituta* 146 c
Margunius (*Maximus*) *episcopus Cytherorum* 20 a
† Maria *virgo Dei Genitrix, in cujus honorem a S. Simperto dicatum est templum cathedrale Augustæ Vindelicorum* 237 e *et* 241 e; *ejus ope digitellorum articuli puero, absque iis nato, concessi* 262 f; *item puerpera sanata* 263 c; *a nimiis pariter angustiis liberatus Bernardus sutor ex Oberbalbach* 264 a; *civis quidam Augustanus a capitis ventrisque doloribus sanatus* 267 a b; *item aliis ab iisdem doloribus* 267 b; *in honorem ejus conditum monasterium Carbonense* 334 f; *item dicata ecclesia Armenti in Lucania* 335 b *et* 340 b; *item cathedralis Tricaricensis* 336 e, *item ecclesia cœnobii Mellicensis* 356 c; *dicatum pariter monasterium Carnoetense* 380 f; *exstructaque a S. Callixto Papa ecclesia Romæ trans Tyberim* 422 b *et* 430 b; *insignis ejus imago ibidem et altera apud moniales SS. Dominici et Sixti* 423 e. *ejus ope S. Joanni Damasceno manus dextra fuit restituta* 600 c; *exhortata fuit eumdem Damascenum ad hymnographiam* 601 b c d; *miracula in vita sua fecisse non legitur* 625 e f
† Maria *Magdalene* 252 e *et* 587 c d
Maria (*Andreas a S.*) *Ordinis Carmelitarum Discalceatorum conventus Brugensis Prior adfuit translationi reliquiarum S. Donatiani* 518 e
Maria *domina Monspeliensis et Arragoniæ regina accepit quasdam reliquias S. Geraldi comitis Auriliacensis* 299 f
Maria, *filia Joannis Baptistæ de Patrinone, ab oculo tumido S. Seraphini meritis curata* 154 c
Maria Joanna *mulier Asculana dextrum oculum S. Seraphini ope recepit* 145 e
Maria *Malcolmi Scotiæ regis filia* 345 c
Maria *soror Moysis* 252 e
Maria, *Mantucii Asculani uxor, emisso ad S. Seraphinum capucinum confessorem voto, ab humeri dolore est liberata* 151 f *et* 152 a
Maria *filia Semideæ omnium membrorum usum S. Seraphini ope recepit* 145 d
Maria, *Francisci Arconati Hispanii militis uxor, a maligna febri S. Seraphini capucini meritis liberata est* 154 a
Maria, *Litprandi textoris filia, per quatuor annos muta loquelam S. Seraphini ope recepit* 145 f
Marianus *Florentinus scripsit Acta martyrii SS. Danielis sociorumque* 385 a *et* seqq.
Marigniaco (*Joannes de*) *episcopus Bellovacensis festum S. Angadrismæ Virginis solemniter, concessis etiam indulgentiis, celebrari, decreto publico præcepit* 543 c f, *et* 544 a
Marinellus (*Bartholomæus*) *cujus uxor difficilem partum S. Seraphini intercessione evasit* 152 f
Marini (*Piteus de*) *archiepiscopus Genuensis* 48 a
† Marinus *miles martyr* 425 a
† Marinus senex *passus sub Lysia præfecto Ciliciæ, Diocletiano imperante* 19 f
† Marinus *diaconus* 458 c, 460 e, 470 f *et* seqq.
Marinus *episcopus* 501 f
Marinus (*Joannes*) *puer decennis, in capite graviter saucius, meritis S. Seraphini sanatus fuit* 144 f
Marinus *Joannes* (*Vide* Monteulmi *Joanna a*)
† Marius *martyr Romæ* 418 f *et* 419 b c
Marocia, *Petri Valentis uxor, a partu periculoso S. Seraphini liberata* 152 f
Maronius *episcopus* 71 f
Marrierus *monachus Cluniacensis primus vulgavit vitam sancti Geraldi comitis Auriliacensis in Arvernia* 277 c *et* seqq.
Marsianus. (*Vide* Martianus).
Marsina *mulier Asculana, a diuturno renum dolore per S. Seraphinum liberata* 144 b
Martellus. (*Vide* Carolus Martellus).
† Martha *martyr Romæ* 418 f *et* 419 b c

† Martha *virgo* 273 b *et* 587 c d
† Martialis *episcopus Lemovicensis primus* 321 b *et* 329 f; *ejus dens in dextro altari ecclesiæ Auriliacensis collocata* 326 a
† Martialis *martyr* 476 a *et* seqq.
Martianus *presbyter Arianus* 461 c d
Martianus *proconsul Ariminensis Arianus* 458 f *et* seqq.; *ob sacrilegia a dæmonio arreptus* 471 e f
† Martina *martyr sub Alexandro imperatore* 404 c f
† Martini *Tornacensis ecclesiæ dedicatio inter Prætermissos* 397 d e
† Martinus *episcopus Turonensis* 58 d, 201 b *et* seqq., 321 b, 324 d, 587 d *et* 588 f; *Evangelium prædicaturus accessit Pannoniam anno* CCCLVI 30 a; *multas lustravit provincias* 31 b; *quandonam ascenderit cathedram Turonensem* 201 d; *an fuerit pater spiritualis S. Lubentii presbyteri confessoris* 201 c d e f
† Martinus *episcopus Viennensis in Delphinatu Gallico* 545 a *et* 549 d
† Martinus, *cujus reliquiæ fuerunt visitatæ* 300 a; *dein collocatæ in dextro altari ecclesiæ Aureliacensis* 326 a
Martinus II *Papa* 553 f
Martius (*Constantinus*) *Asculanus, Pomponiæ maritus, quem cælo receptum S. Seraphinus capucinus asseruit* 139 e
Mascarpion *energumenus S. Venantii ope a dæmonio liberatus* 221 a
Massei (*Henricus*) *a laterum dolore S. Seraphini ope liberatus* 154 e
Masseus (*Henricus*) *nobilis Asculanus, quem morbo, quo laborabat, extinctum iri prædixit S. Seraphinus* 142 c
Masseus (*Josephus*) *maritus Hieronymæ, quam plures liberos edituram prædixit S. Seraphinus capucinus* 142 e
Masureel *Maximiliani Tornacensis episcopi secretarius* 45 c e
† Maternianus *episcopus Rhemensis S. Donatiani decessor* 487 c, 488 c, 493 f, 500 e *et* seqq.
† Maternus *episcopus Mediolanensis, cujus Acta descripsit Henschenius noster, ex antiquo Ms. Codice Mediolanensi* 11 b; *illustravit ea deinde Pericrus* 32 b *et* 33 d
† Maternus *episcopus Metensis* 482 a
Mathildis, *filia Pippini regis Aquitaniæ S. Geraldi comitis avia* 282 e *et* 283 b
Matildis *Malcomi Scotiæ regis filia* 345 c
Matildis *Mater Bosonis de Torena* 284 a
Matthæus *Ludovici VII Galliarum regis camerarius* 289 e
Matthæus *Marescallus de Papphenhaim, cathedralis ecclesiæ Augustanæ canonicus* 228 f *et* 229 a
Matthias *imperator S. Callisti papæ martyris ope a podagra liberatus* 433 f *et* 434 a
Maura *seu* Mora *Malachiæ II Hiberniæ regis conjux* 345 f
† Maurini *abbatis inventio inter Prætermissos* 163 b
Mauritius *imperator* 535 d
Mauritius *institor de Mindelhaym a gravi infirmitate S. Simperti ope convaluit* 260 e
† Maurus *successor S. Sabini in sede Placentina* 65 a
Maurus *Mauri-monasterii in Alsatia V abbas* 480 f
Mausieri (*Hercules de*) *ducis Mutinensis procurator* 298 a
Maxentius, *Maximiani Herculii filius, arripuit imperium* 21 d
† Maximianus *martyr* 540 a
Maximianus *imperator* 21 d, 35 d e, 449 a *et* seqq.
† Maximilianus *archiepiscopus Laureacensis, apud Celeiam martyrium passus sub Numeriano imperatore* 26 a
† Maximilianus *episcopus Ravennas* 49 b *et* 50 b
† Maximilianus, *alter a Laureacensi, episcopus martyr, cujus corpus servatur in ecclesia Pirani* 47 d e f *et* 48 a b c; *an sit diversus ab eo, quem Pelagius Papa schismaticum nominavit* 49 b; *alius est a Maximiliano Ravennate* 49 b *et* seqq.
† Maximilianus *martyr Thebestæ in Numidia* 407 e
Maximilianus I *Cæsar* 46 f, 49 f, 243 e, 274 a, 275 e, 276 b c d, 277 d, 356 b *et* 357 a; *cur ita appellatus* 47 b; *promovit cultum S. Simperti Augustæ Vindelicorum* 242 f; *parta de Boheмis victoria, militare trophæum eidem Sancto consecravit* 243 a b; *adfuit Reliquiarum ejus translationi* 275 a; *petiit particulam ex ossibus illius, quam gratiose accepit* 275 c
Maximilianus *Villani a Gandavo e comitibus Isenghemiis episcopus Tornacensis, festum S. Maximiliani episcopi Laureacensis et martyris sub ritu duplici celebrari jussit ad normam ecclesiæ Pataviensis* 40 b c, 45 a; *dono accepit a DD. decano et canonicis prædictæ ecclesiæ duo ejus ossa* 45; *donavit eas ecclesiæ cathedrali* 45 e f *et*
Maximilianus *episcopus in Tuscia* 51 c d
† Maximinus *episcopus Trevirensis* 77 b, 200 b *et* seqq., 231 a; *ejus ecclesiæ dedicatio Treviris inter Prætermissos* 162 c
Maximinus *imperator* 52 b, 403 a c, 408 c d *et* 424 c
Maximinus *S. Theophili in cathedra Antiochena successor* 171 a b c
† Maximus *episcopus* 398 b c
† Maximus *martyr* 404 d; *sepultus in cœmeterio S. Callixti* 421 b
† Maximus *Æmonensis martyr* 50 a; *Labaci passus* 52 b c d
† Maximus *martyr in Illyrico* 50 a b
† Maximus *cujus translatio colitur* XXIX *Maii* 47 e
† Maximus *Veronensis* 50 b
Maximus *inter Prætermissos* 398 f
Maximus *imperator* 18 b, 19 a, 456 b, 457 b *et* 485 c; *corrupte vocatus* Maximilianus 52 b
Maximus (*Numerianus*) *Ciliciæ præses* 20 d e
Mayrin (*Barbara de Limerhausen*) *a ruptura S. Simperti ope sanata* 260 a
Mazota *virgo Hiberna* 222 e f *et* 223 d
Mechlinia (*Arnoldus a*) *cathedralis ecclesiæ Brugensis archidiaconus adfuit translationi Reliquiarum S. Donatiani* 517 a
Meck (*Caspar*) *Maximiliani I regis postea imperatoris camerarius* 275 f
Mecotius (*Darius*) *a podagræ cruciatu S. Seraphini meritis liberatus* 144 a
Mecotius *faber lignarius pater Joannis Andreæ, quem ægrotum morbi vi obrutum iri S. Seraphinus prædixit* 142 c
† Medardus *episcopus Noviomensis* 494 d
Megenhelmus *presbyter* 566 b
† Megingaudus *episcopus Wirceburgensis, a S. Bonifacio in Germaniam evocatus* 559 a *et* seqq.; *corpus S. Burchardi decessoris sui Herbipolim trans-*

transtulit, ac in ecclesia cathedrali apud SS. Kiliani Sociorumque corpora sepelivit 590 c d
Megingaudus *episcopus Eystattensis* 351 b c d
Megingozus *abbas cœnobii Benedicto-Burani in Bavaria* 239 c
Mehingodus. (*Vide* Megingaudus.)
Mei (*Antonius*) *civis Senogallensis* 464 a
† Meinradus *eremita et martyr inter Prætermissos memoratus* 161 f
Meitting (*Joannes de Ostendorf*) *surdaster S. Simperti ope auditum integre recepit* 258 c
† Melchiades *Papa* 459 e; *sepultus in cœmeterio S. Callixti* 421 b
Melchior *abbas Udalricianus Augustæ Vindelicorum* 243 d, 251 c, 255 b, 256 f *et* 257 a
Meliorus (*Franciscus*) *civis Asculanus morbo, quo detinebatur, se immoriturum a S. Seraphino capucino didicit* 142 c
† Memmius *episcopus Catalaunensis, cujus Acta illustravit Sollerius* 32 b *et* 488 b
† Memorius *martyr* 67 c d
Menas *abbas Carbonensis* 336 c
Menchettus (*Thomas*) *Montisbodii Prior* 466 b
Mendoza (*Alphonsus de*) *abbas Vallisoletanus in Hispania interfuit synodo provinciali* 192 c
Mendoza (*Alvarus de*) *episcopus Palentinus in Hispania interfuit synodo provinciali* 192 c
Mengoz. (*Vide* Megingaudus).
Menica. (*Vide* Tita *Catharina*).
Merch (*Joannes*) *SS. Afræ et Udalrici Augustæ Vindelicorum abbas* 242 e f
† Mercurialis *episcopus Forojuliensis, cujus Acta in Opus nostrum a Papebrochio die* XXX *Aprilis illustrantur* 458 e f, 459 a c *et* 471 b f
Mercurius (*Thomas*) *episcopi Senogallensis vicarius* 463 f
Merigozus *diaconus benefecit Fuldensibus* 241 f
Merletus (*Balthasar*) *Asculanus physicus, S. Seraphini ope sanatus fuit* 146 b
Meroveus *Clodii II Francorum regis filius* 583 d
Meulenaer (*Alexander de*) *J. U. L., ac Brugis ecclesiæ cathedralis canonicus adfuit translationi Reliquiarum S. Donatiani* 518 c
Meulenaere (*Alexander de*) *vir nobilis et exconsul Brugensis adfuit translationi Reliquiarum S. Donatiani* 518 f
Meyere (*Donatianus de*) *J. U. L., ac cathedralis ecclesiæ Brugensis canonicus adfuit translationi Reliquiarum S. Donatiani* 518 c
Michael *episcopus Adramyttenus Augustano suffraganeus* 244 c
Michael *balneator in Magerhausen puero suo calculoso S. Simperti intercessione medelam impetravit* 261 b
Michael *Venetus de Solenti urbe monachus Ordinis Camaldulensis* 625 f, 626 a *et* 627 e
Michael *tabernarius in Maningerin, a calculi doloribus S. Simperti ope liberatus* 263 c d
Micheli (*M. Joannes Antonius*) *translationi Reliquiarum S. Gaudentii testis adstitit* 465 b
Miliora (*Felix*) *cujus puer cæcus per S. Seraphinum visum impetravit* 145 e
Miller Zimmerman (*Balthasar*) *Simperti meritis sanatus* 258 c
Milo *invasor bonorum monasterii Fuldensis* 231 c
Minerva *Asculana*. (*Vide* Ritius).
Miramolinus *Marrochii rex* 384 b; *facultatem indulsit Franciscanis ecclesiam condendi* 388 c
Moccona (*Diamas*) *mulier prægnans, se masculum edituram a S. Seraphino didicit* 142 d; *item filiolum suum moriturum et cœlos ascensurum certior redditur* 141 e
Mo-Chatocus (*de Inisfail*) *discipulus S. Patricii Hibernorum Apostoli* 105 c
† Modestus *martyr in Cappadocia* 425 f *et* seqq.
Modoaldus *episcopus Trevirensis* 535 c d
Molendinarius (*Joannes*) *in pago Inningen jam moriturus S. Simperti ope revixit* 258 c
Molendino (*Laurentius de*) *ecclesiæ cathedralis Brugis canonicus et cantor* 489 c; *adfuit visitationi Reliquiarum S. Donatiani* 516 a
† Molingus *episcopus Fernensis in Hibernia* 98 b
Monachi (*Antonius*) *canonicus ecclesiæ cathedralis Brugis* 489 c; *adfuit visitationi Reliquiarum S. Donatiani* 516 a
Monier (*Joannes le*) *J. U. L., officialis et canonicus ecclesiæ cathedralis S. Bavonis Gandavi adfuit translationi Reliquiarum S. Donatiani* 518 d
Monseus (*Franciscus*) *civis Asculanus, qui a fistuloso femoris ulcere per S. Seraphinum capucinum est sanatus* 144 f
Montanus *hæresiarcha* 403 a
Montanus (*Joannes*) *monasterii S. Bartholomei Brugis abbas adfuit translationi Reliquiarum S. Donatiani* 517 b
Montanus (*Petrus*) *a febri maligna S. Seraphini ope sanatus* 154 b
Monte (*Gabriel de*) *episcopus Æsinus* 464 f
Monte Alto (*Joannes Dominici a*) *membris a lumbis deorsum mutilus, apud S. Seraphini feretrum integer est redditus* 151 d
Monte Alto (*Lucia a*) *apud S. Seraphini sepulchrum a paralysi mundata* 152 b
Montebrunus (*Antonius Maria*) *patricius Gennensis oppidi* 205 e
Monte Feretro (*Joannes de*) *eremi Luceolensis Ordinis Camaldulensis prior* 614 a, 621 e f *et* 622 a; *magister fuit B. Dominici Loricati* 614 b c
Monteflorum (*Cinthia a*) *Dominici Barlocii uxor, quam fascino languentem sanatam iri S. Seraphinus prævidit* 141 d
Montefucino *Bellisarius* (*Vide* Nesba.)
Montegranario (*Balthasar Grimaldus a*) *meritis S. Seraphini capucini a totius corporis doloribus exemptus* 144 c
Montegranario (*Cæsar Amuratus a*) *incurabili faucium tumore laborans, meritis S. Seraphini sanus est redditus* 146 a
Montegranario (*Donatus a*) *Ordinis Capucinorum concionator cum Christo in cœlis regnare a S. Seraphino est visus* 139 d
Montegranario (*Fabritius Comentatus a*) *infantem suum moriturum a S. Seraphino didicit* 142 c
Montegranario (*Julia a*) *ab universali corporis tumore S. Seraphini ope liberata* 144 c
Montegranario (*Petrus Manfredus a*) *confracta crure, S. Seraphini ope curatus fuit* 145 c d
Montegranario (*Petrus a*) *nuncupans votum ad tumulum S. Seraphini, a capitis dolore illico est exemptus* 151 f
Montegranario (*Theodora a*) *toto corpore confracta incolumitatem S. Seraphini ope recepit* 145 d

Monteguidone (*Benedictus a*) *S. Seraphini ope a spina ventosa cura t u s* 144 c
Monteguidone (*Ludovicus a*) *quem Capucinorum Ordinem ingressurum prædixit S. Seraphinus ejusdem Ordinis conversus* 142 f *et* 143 a
Monte Monaco (*Balthasar a*) *altero pede claudus, apud S. Seraphini sepulchrum gressum integre recepit* 151 d
Monte Monaco (*Drusilla a*) *Dominici Garulli uxor, a febre et sanguinis fluxu S. Seraphini meritis liberata* 152 a
Monte Monaco (*Hostilius de*) *a lepra S. Seraphini ope mundatus* 147 c d
Monte Monaco (*Simona a*) *emisso voto ad S. Seraphinum, a morbo universali convaluit* 152 a
Monte-Rubiano (*Benedictus a*) *nuncupato voto ad S. Seraphinum capucinum, a femorum doloribus est sanatus* 152 a
Monte-Rubiano (*Hippolyta*) *apud feretrum S. Seraphini a tertiana febri liberata* 152 a
Monte-Sancto (*Franciscus a*) *S. Seraphini ope a cancro sanatus* 144 f
Montulmï (*Joanna a*) *Joannis Marini uxor, amissum visum S. Seraphini ope recepit* 145 f
Monteulmi (*Justus a*) *Capucinorum Ordini secundum S. Seraphini vaticinium est adscriptus* 142 f
Monteulmi (*Marianus a*) *fracta cervice S. Seraphini ope est curatus* 145 d
Monteucius (*Angelus*) *ab hernia S. Seraphini meritis sanatus* 152 b
Montia (*Felix*) *a doloroso puerperio S. Seraphini patrocinio erepta* 151 f
Montius *Felix Asculanus.* (*Vide* Josephus *Felicis.*)
Montmorencio (*Florentius de*) *S. J. presbyter Vienna litteras scripsit ad Maximilianum episcopum Tornacensem, et acceptas a capitulo Passaviensi duas particulas brachii S. Maximiliani eidem transmisit* 45 c d
Mor (*Petrus de Arehach*) *diœcesis Augustanæ clericus et publicus notarius* 276 c
Mora (*Vide* Maura).
Morettus (*Petrus*) *S. Mariæ trans Tyberim canonicus, de S. Callixto Papa, ejusque basilica erudite disseruit* 402 a *et* seqq.
Morigia (*Paulus*) *scripsit opusculum de nobilitate Mediolani* 13 e
Morlin (*Conradus*) *Udalricianus Augustæ Vindelicorum monachus et concionator* 275 d ; *caput S. Simperti populo ex ambone ostendit* 271 e
Morlin (*Vide* Conradus *abbas*)
Moronus *S. R. E. Cardinalis* 435 d
Morotius (*Joannes*) *cathedralis capituli Brugensis canonicus* 517 b
Morus (*Vincentius*) *Firmanus a strumis S Simperti ope liberatus* 146 a
Moscron (*Marcus Antonius*) *cathedralis ecclesiæ Brugensis canonicus* 489 c
Motte (*Joannes de la*) *S. Theologiæ apud Cysonienses lector* 447 e f
Moveus *abbas in Scotia inter Prætermissos* 6 a b
† Moyses *Propheta legislator Israelitarum eorumque dux in deserto* 313 b, 337 f *et* 585 f
Mucrarella (*Maria*) *ad mortem ægrota S. Seraphini ope convaluit* 152 d
Mulfinus (*Marcus Antonius*) *notarius publicus Genuensis oppidi* 205 d e
Multracus *episcopus Albanensis* 329 b
Munemundus *episcopus Lugdunensis, qui subscripsit Privilegio libertatis monasterii S. Dionysii Parisiis* 553 d *et* 554 c
Murena (*Acerbus*) *scriptor seculi* XII 63 b
Mussel (*Christophorus*) *Ordinis Recollectorum conventus Brugensis religiosus, adfuit translationi Reliquiarum S. Donatiani* 518 e
† Musthiola 437 c
Mutinensis (*Cæsar*) *a gravi, in ore accepto, vulnere S. Seraphini ope sanatus* 152 c
Myrtius (*Cherubinus*) *Trevirensis, cœnobii Sublacensis monachus descripsit Vitam S. Chelidoniæ virginis* 362 f *et* seqq.

N

Nabuchodonosor *rex Babylonis* 308 c *et* 413 c
Nabuzardan *unus e principibus Nabuchodonosor regis Babylonis* 306 a *et* 308 c
Nannedus *discipulus S. Patricii Hibernorum Apostoli* 105 c
Nanterus *cœnobii S. Michaelis ad Mosam in pago Virdunensi abbas* 432 c e, *et* 433 b
Narcissin *mulier de villa Puchel apud Augustam Vindelicorum* 267 f
† Narcissus *martyr* 434 e
Narcissus *episcopus Jerasolymitanus collegam habuit Alexandrum* 171 c
Narradhius (*Jaannes*) *in territoria Eboracensi inter Prætermissos* 165 e
Natalis *episcopus Æmonensis consecravit altare S. Antonii in ecclesia Pirani* 48 d f
Nathanaël *bonus Israelita* 326 f
† Nazarius *episcopus Justinopolitanus* 48 a, 51 b *et* 52 c; *ejus corpus inventum anno* DCI 50 f
† Nazarius *martyr inter Prætermissos* 395 a
† Nectarius *episcopus Viennensis in Delphinatu Gallico* 546 e
Nelis (*Cornelius Franciscus de*) *episcopus Antverpiensis submisit instrumentum donationis Reliquiarum S. Maximiliani, factæ ecclesiæ Tornacensi* 45 b
Nemescius *S. Stephani Papæ diaconus* 432 d
Nero *imperator immanissimus* 197 f, 412 e f *et* 441 f
Nesba *Bellisarii a Montefusino uxor, a strumis per S. Seraphinum curata* 146 a
Neyts (*Leonardus*) *cathedralis capituli Brugensis canonicus adfuit translationi Reliquiarum S. Donatiani* 517 b
† Nicasius *episcopus Remensis* 429 a, 488 a, 501 f *et* 502 c ; *a Wandalis occisus* 498 a *et* 502 f
Nicephorus *Phocas imperator Constantinopolitanus Calabriæ dominatu* 335 a, 340 a *et* 562 d
† Nicetas *Patricius inter Prætermissos bis memoratus* 3 a b *et* 163 e
† Nicetius *episcopus Trevirensis* 534 f *et* seqq.
Nicetius *episcopus Viennensis in Delphinatu Gallico* 546 f
Nicolh (*Persimon*) *civis Senogallensis* 464 a
† Nicolaus *confessor Syracusanus* 341 b *et* 342 d
Nicolaus I *Papa* 490 b c ; *conjunctionem monasterii Flaviacensis atque oratorii cum ecclesia Bellovacensi decreto confirmavit* 542 d e *et* 543 a

Nicolaus II *Papa* 615 a, 617 f, 618 c *et* 619 b
Nicolaus V *Papa* 233 a, 242 c, 244 e *et* 247 e; *facultatem cancessit Udalricianis celebrandi S. Simpertum officio ecclesiastico* 277 a d
Nicolaus Uganus *inter Prætermissos* 397 a
Nicolaus *de Frankenham regni Croatiæ comes* 275 e
Nicolaus, *S. Lucæ abbatis ope ab inferis ad vitam revocatus* 341 a b
Nicolaus *monachus inter Prætermissos* 398 f
Nicolaus *de oppido Laurensi Capucinos hospitio excepit* 130 f
Nicolea *mulier Asculana, uxor Curtii barbitonsoris, voto ad S. Seraphinum emissa, ab odontalgia liberata fuit* 151 f *et* 152 a
Nicolini (*Catharina a Marano*) *morti proxima S. Seraphini ope convaluit* 152 c d
Nieuburch (*Cæsar van*) *J. U. L., ac Brugis ecclesiæ cathedralis canonicus, adfuit translationi Reliquiarum S. Donatiani* 518 c
Nigidius *hæreticus, a Tertulliano memoratus* 175 a
Nigrellus (*Scipio*) *episcopus San-Severinas* 621 a
Nigronus (*A.*) *SS. Viti et Modesti diacanus Cardinalis subscripsit Actis Canonizationis S. Seraphini capucini* 160 c
Ninus *rex Assyriorum patri sua Belo simulacrum constituit* 56 e
⁘ Nitgarus *episcopus Augustanus* 250 e; *ejus reliquiarum translatio* 242 a *et* 247 e
Nithardus *Franciæ maritimæ dux, a Nartmaunis accisus* 491 c
Nitida *S. Chelidaniæ virginis germana* 367 d
Nivardus *sive* Nivo *episcopus Remensis* 554 d
⁘ Noamatus *episcopus inter Prætermissos* 7 f; *idem verasimilius cum* Mamato, Namato, *aut* Namatio *episcopa Viennensi apud Allobroges, qui colitur* XVII *Novembris* 7 c f
Noë *patriarcha* 294 f *et* 300 a
Noricus (*Bernardus*) *texuit Catalogum episcaporum Laureacensium* 26 b
Norman (*Marcus*) *dominus de Brense apud Tornacum* 448 b
Nothardus *Sueviæ dux* 230 f
Notingus *episcopus Brixiensis* 446 e f; *carpus S. Callixti Papæ martyris a Sergio Papa dono accepit* 428 f, 429 a, 431 a c *et* seqq.
Noytburgis *seu* Notburga *virgo Coloniensis inter Prætermissos* 396 e f
Numerianus *episcopus Trevirensis* 535 c d
Numerianus *imperator* 34 c, 35 c f, 36 a b c d *et* 43 a b; *insidiis Afri soceri sui occisus* 55 e
Nussa *Alphonsus* (*Vide* Margarita.)

O

Obertus *episcopus Januensis* 209 d e
Octaviana (*Catharina*) *puella decennis, linguæ usum S. Seraphini ope integre accepit* 145 f
Octavianus (*Vide* Preconius)
Oddo *sive* Odo *Francorum rex* 285 a *et* seqq., 293 a; *non statim ab Aquitanis est receptus* 284 f *et* 285 a; *ab hujus obitu cœperunt numerari anni regni Caroli Simplicis* 293 a
Odelricus *inter Missos a Carolo Calvo* 491 c
Odfridus *monasterii Watinensis fundator* 501 d, 510 e *et* 514 e; *biennio mortuus apparuit in somnis Themarda canonica Watinensi* 511 e
Odilo *Bavariæ dux* 237 a *et* 239 e; *a Carolomanno et Pippino debellatus* 236 f
⁘ Odo *abbas primum Tutelensis dein Cluniacensis, scripsit Vitam S. Geraldi comitis Auriliacensis confessoris* 277 e *et* seqq., 300 *et* seqq.
Odo *Bellovacensis* 542 d
Odo *abbas Dolensis* 277 e
Odo *abbas cœnobii Mascianensis* 277 e
Odo *abbas cœnobii S. Maxentii* 277 e
Odo *abbas S. Michaelis ad Mosam* 277 e
Odoacer *Flandriæ præfectus* 489 e, 491 e *et* 492 a b; *videtur aliquibus fictitius* 491 e
Odoacer *rex Rugorum* 23 c *et* 40 e f
Odoarda (*Lucretia*) *a genuum imbecilitate ac dolore S. Seraphini ope curata* 144 c
Ognati (*Marcus Albertus t'Arasola de*) *eques nobilis, ac Franconatus Brugensis burgimagister adfuit translationi Reliquiarum S. Donatiani episcopi* 518 e f
Oliverius *apud Ayent castri Exandonensis interfectus* 284 a b
Olympia *ducissa Populensis* 377 e f; *accepit juncturam digiti majoris S. Chelidoniæ virginis* 365 c
Ophida *Angelus de* (*Vide* Eugenia, *Angeli.*)
Opio *seu* Opinio *inter Prætermissos* 3 f *et* seq.
Oranius *presbyter* 53 f
Orifila (*Sanctia*) *mulier Asculana lumine capta, per S. Seraphinum sanata fuit* 145 f
Origines *doctor egregius* 54 c, 402 f *et* 403 b
Orlandia (*Finisba*) *lethali morbo in partu laborans, periculum sese evasuram et masculum parituram, a S. Seraphino capucino certior est reddita* 141 d *et* 142 d
Ormisdas *beati titula memoratus in Actis S. Romuli episcapi Januensis* 208 f *et* 209 e f
Orsinus (*Romondellus*) *princeps Tarantinus uxori suæ sanitatem Sanctorum Martyrum Fortunatæ ejusque fratrum meritis impetravit* 451 b
Ortholphus *monasterii Melicensis Ordinis S. Benedicti abbas* 355 b
Ortilo *monachus Beatæ Mariæ in Lilienveld* 349 e
Ortonensis (*Census*) *sumpto e S. Seraphini sepulcro pulvere, a pestilenti febre liberatus fuit* 152 b
Ortonensis (*Maria Joanna*) *voto ad S. Seraphinum emisso a morbo cholico est liberata* 152 c
Osatius *martyr inter Prætermissos* 399 a
Osfridus, *S. Eduini Northumbriæ regis filius ex Quemberga, ad fidem conversus* 114 d
† Oswaldus *Northanhumbrorum rex* 109 f *et* 114 b; *occisus a Penda Merciorum rege pagano Christianis infenso* 312 b *et* 314 d
† Oswinus *Northumbriæ rex* 110 a
Otgarius *abbas* 297 c
⁘ Otha *virgo Hibernia* 222 b c e *et* 223 d
Othlonus *S. Bonifacii archiepiscopi Moguntini biographus* 558 f *et* seqq.
Otrannus *inter episcopos Viennenses in Delphinatu Gallico recensitus* 546 f
Ott (*Gregorius*) *præfectus civitatis Augustanæ* 276 a
Ottinellus (*Julius*) *episcopus Fanensis* 464 f, 466 c
⁘ Otto *Ordinis Minorum Marrochii martyrio sublatus* 384 a
Otto *Magnus imperator Occidentis bellum movit*

contra Nicephorum Phocam imperatorem Constantinopolitanum 335 a et 342 a; Pascha celebravit in Calabria 335 b
Otto II imperator 594 e; a Græcis et Sarracenis devictus 342 a
Otto III imperator 344 c, 347 e, 358 a, 594 e et 624 c; concessit Diploma in favorem ecclesiæ Pataviensis 42 e f
Otto filius Theodonis II principis Bajoariorum 38 a
Ottocharus an episcopis Laureacensibus adnumerandus sit 31 e
Ovinus (Camillus) vir consularis ab Alexandro Severo imperatore occisus 407 a

P

Pacificus (Virgilius) a monte Rubiano, Minor Conventualis, ab acerrima brachii manusque tortura S. Seraphini ope liberatus 144 b
Paletta Ferrantes Asculanus. (Vide Aurania).
† Palmatius martyr Romæ 401 c et seqq.; baptizatus a Callixto Papa fidem coram judice est professus 440 b c d e f
Palmiscianus Ulysses. (Vide Fandolfina).
Palvia. (Vide Clara).
Pamele (Jacobus) canonicus ecclesiæ cathedralis Brugis 489 c
Pamphilia mulier Asculana, cujus virum graviter ægrotantem sanatum iri S. Seraphinus capucinus prædixit 141 d
Pamphilius (P.) tit. S. Mariæ trans-Tyberim presbyter Cardinalis subscripsit Actis Canonizationis S. Seraphini 160 b
† Pancratius martyr 332 e et 337 f
Panismolli (Cæsar) actuarius seu notarius 377 e
Panismollis (Flaminius) adfuit elevationi Reliquiarum S. Chelidoniæ virginis 372 e
Papolus Carnotensis episcopus 79 f et 80 a
Papus vir consularis 18 e
† Papylus martyr inter Prætermissos 162 e
Paraccianus (V.) titulo S. Callixti presbyter Cardinalis subscripsit Actis Canonizationis S. Seraphini capucini 160 b
Paradisa (Constantia) mater Josephi, cujus mortem prædixit S. Seraphinus 142 c
† Parascevia seu Parasceve virgo martyr inter Prætermissos 167 f, 168 a, 399 f et 400 a
Pardo (Franciscus) vir nobilis ac civitatis Brugensis consul adfuit translationi Reliquiarum S. Donatiani 517 b
Pardus (Petrus) Brugis ecclesiæ cathedralis canonicus 489 b
Parisianus (Marianus) a pestilenti febre S. Seraphini ope liberatus 151 a
† Parmenius martyr cum duobus aliis Cordubæ in Perside 478 e et 479 a b
Parthenope Gentilum dea 457 d
Paschalis II Papa 379 c et 433 d; promovit cultum S. Colmani 355 a
Paschalis III antipapa Carolum Magnum Sanctorum Albo adscripsit 550 b
† Pascharius episcopus Nannetensis 542 a
Pascutius (Joannes Jacobus) adfuit translationi Reliquiarum S. Gaudentii 466 c
Pascutius (Octavius) Montisbodii Grammaticæ alumnus, S. Gaudentii Acta carmine cecinit 465 f
Passacantandus (Baptista) a morbo vermiculari S. Seraphini meritis liberatus 146 b
Passivus presbyter S. Venantio abbati statum suum e tumulo explicavit 220 e
† Pastolasius episcopus Agriensis in Hungaria 70 f
† Patiens episcopus Metensis 486 e
Patinella (Constantia) mulier Asculana dextro oculo orbata, S. Seraphini meritis curatafuit 145 e
† Patricius Hibernorum apostolus 4 c d et 97 a b; in Hiberniam appulsus adiit Leogarium regem 100 e, 105 f et 106 a; baptizavit S. Fiecum 99 d et 105 b; eumdem promovit ad sacros ordines et episcopatum Sleptensem 100 b c, 101 d et 105 b c; primatem creavit totius Lageniæ 104 f; ordinavit Fiachrium ejus filium 105 c
Patrinione (Austea Matthæa a) voto facto ad S. Seraphinum, a stomachi dolore est liberata 152 a
Patrinione Joannes Baptista de. (Vide Maria, Joannis).
Patrinione (Mauritius a) cujus filia S. Seraphini meritis lumen oculorum recepit 151 e
Pavesius (Julius) archiepiscopus Surrentanus 452 b
Paulacius Asculanus. (Vide Terentia.)
† Paulianus episcopus Vellavensis 419 e f
Paulianus sive Paulinianus episcopus Majumensis in Palæstina interfuit Synodo Ephesinæ I 604 d
† Paulinus episcopus Eboracensis in Anglia 112 d, 114 a et 119 d; S. Eduinum Northumbriæ regem ad fidem perduxit 109 c; precibus suis felicem partum impetravit reginæ 112 f; insudavit XXXVI diebus catechizando et baptizando Northumbros 114 d; inter Prætermissos 396 a
† Paulinus episcopus Nolanus 456 b et 457 b
† Paulinus episcopus Trevirensis successit S. Maximino 201 b et 202 c; S. Lubentium presbyterum in Aquitaniam misit 200 e
Paulinus patriarcha Aquileiensis schismaticus ante mortem resipuit 50 d
Paulsweil (Henricus de) Maximiliani regis armiger 275 f
Paulucia (Martha) quam diuturno morbo detentam sanitati restituendam S. Seraphinus capucinus prædixit 141 d
† Paulus Apostolus 132 a, 185 c, 186 e, 193 b, 329 f et 485 a; scripsit Timotheo 164 e et 246 d
† Paulus I Papa 237 e; condidit monasterium SS. Stephani et Silvestri Romæ 410 e
† Paulus primus eremita 132 b
Paulus II Papa 256 f et 257 a
Paulus III Papa 107 a b
Paulus IV Papa ecclesiam S. Donatiani Brugis in cathedralem erexit 487 e
Paulus V Papa 244 e, 435 b et 437 a; rogatus fuit, ut ad S. Seraphini beatificationem procederet 148 f; permisit ad sepulchrum ejus accendi lampadem in signum publicæ venerationis 158 a; in ecclesia S. Mariæ trans Tyberim in festo S. Callixti plenarias concessit Indulgentias 436 e f
Paulus episcopus Constantinopolitanus 89 b c
Paulus episcopus Majumensis in Palæstina in latrocinio Ephesino stetit pro Dioscoro 604 d
Paulus Alexandri imperatoris consiliarius 404 a
Paulus discipulus S. Patricii primi Hibernorum Apostoli 105 c

Paulus *Joannes* (*Vide* Tita *Catharina.*)
Paulus *pistor pagi Dietingen apud Augustam, invocatus SS. Udalrico et Simperto, filium suum biga oppressum sanum recipit* 257 d
Paulus *puer novennis de pago Dietingen* 257 d
Paulus *puerulus gravi crurum poplitumque dolore vexatus, S. Venantii intercessione sanitatem recepit* 220 e f
Paulus *vir consularis* 171 a
Pazos (*Antonius*) *episcopus Cordubensis in Hispania, interfuit synodo provinciali* 192 c *et* 193 c
Pectinella (*Maria Constantia*) *quam femellam edituram S. Seraphinus prædixit* 142 d
Pedonensis (*Junipera Alexandrino*) *ab aurium dolore, emisso ad S. Seraphinum capucinum voto, est liberata* 152 a
Peklarn (*Arnoldus de*) *Adalberti III marchionis Austriæ capellanus* 349 e f
Pelagalla (*Salpitia*) *Aufidensis a laterum dolore, post emissum votum ad S. Seraphinum sanata fuit* 152 a
Pelagallus (*Blasius a Monte Florum*), *quem ægrotum morbo immoriturum prædixit S. Seraphinus capucinus* 142 c
† Pelagius I *Papa* 49 b *et* 51 d
Pelgrimus *S. Burchardi seu S. Andreæ abbas apud Herbipolim, S. Burchardi Acta conscribi jussit* 557 e
Pellei (*Petrus Angelus*) *catarrhali suffocatione opressus, S. Seraphini capucini meritis sanus effectus est* 154 b
Pellicana (*Maria*) *ab alterius poplitis dolore, voto ad S. Seraphinum nuncupato, sanata* 151 f
Pellitus *astrologus fictitius in Northumbria* 116 e
Pendas *rex Merciorum* 346 d; *infensissimus Christianorum hostis* 115 c, 117 a *et* 119 c d; *auxilium præbuit Cedwalla Britonum regi adversus S. Eduinum* 116 f; *occidit Oswaldum Angliæ regem in prælio* 314 d e
Percholdus, *S. Emmeramni monasterii Rotispanæ abbas* 354 f
Peregrinus *Prior Sublacensis brachium S. Chelidoniæ virginis transtulit* 365 c, 376 f *et* 377 a
Peregrinus *vir consularis* 18 e
Perierus (*Joannes*) *disseruit de auctoritate Diplomatum Pontificiorum pro astruenda alicujus facti veritate* 33 f *et* 34 a b
† Perpetuus *episcopus Turonensis condidit monasterium S. Martini Turonibus* 213 b, 214 a *et* 215 b; *celebravit duas synodos* 528 a b
Perrelli (*N.*) *S. Georgii in Velabro diaconus Cardinalis subscripsit Actis Cononizationis S. Seraphini* 160 d
Perugina *mulier Asculana, filiorum pericula in bello reformidans, futurum rei exitum a S. Seraphino didicit* 140 f *et* 141 a
Perusina *Asculana.* (*Vide* Carolus *Perusinæ.*)
Petillus (*Petrus Sonctes*) *ab ulcerosa febri S. Seraphini ope liberatus* 147 e
Petra Francisca *Vincentii Posentii uxor, quam prægnantem prolem masculam parituram prædixit S. Seraphinus* 142 d
Petra Sancta (*Silvester*) *abbatiæ Trium Fontium in clivo montis Soracte perpetuus visitator, litteras scripsit Bollando* 21 e
Petrochina (*Vincentia*) *Cardinalis a Montelparo neptis, quam infantem masculum parituram prædixit S. Seraphinus* 142 d
Petronilla, *illustris Baltasaris Golbani uxor, a maligna febri S. Seraphini ope derelicta* 154 a
Petronius *Golliarum præfectus comitia indixit in civitate Arelatensi* 73 e *et* 74 b
† Petrus *Apostolorum princeps* 17 b, 25 e, 32 d, 33 d, 34 b, 134 f, 186 d, 329 f, 342 d, 357 c, 480 b *et* seqq.; *primus episcopus Antiochenus* 171 f, 172 a, 185 c *et* 186 d; *ejus Reliquiæ in ecclesia cœnobii Mellicensis* 356 a
† Petrus *martyr* 506 f
† Petrus *martyr, cognomento* Abselamus *vel* Auselamus, *inter Prætermissos* 394 a b
† Petrus *martyr in Palæstina* 604 e f *et* 605 a b; *non fuit verosimilius episcopus Majumæ* 605 c d, 606 b c; *num fuerit idem cum S. Petro Chartulario* 605 e *et* 607 a
Petrus *episcopus Augustæ Vindelicorum, S. R. E. Cardinalis* 264 e f, 276 e f *et* 277 a d
Petrus *abbas Auriliacensis a Ludovico VII Francorum rege occepit confirmationem Diplomatis Caroli Simplicis* 289 b
Petrus II *episcopus Braccarensis inter Prætermissos memoratus* 166 c d
Petrus *Hungariæ rex* 343 c *et* seqq.; *effecit, ut corpus S. Colmani in regnum suum deferretur* 360 e f *et* 361 a; *at brevi post id referre divinitus est coactus* 360 a
Petrus *Lusitaniæ princeps egit, ut SS. Berardi sociorumque martyrum corpora in Hispaniam transferrentur* 388 d
Petrus Venerabilis *abbas Cluniacensis monasterii* 278 b c *et* 304 a; *statuta congregationis Cluniacensis edidit* 319 c
Petrus *Præpositus Tieffensteiniensis* 572 f
Petrus *sacerdos de Engelsperg S. Simperti ope a gravi infirmitate sanatus* 263 e
Petrus Lombardus *cæmentarius* 372 f
Petrus *sartor de Kirchdorf, cujus puer ambustus S. Simperti meritis medelam est consecutus* 260 f
Petrus *sartor in Pacis Monte seu Fridberg* 257 f
Petti (*Lucas Albertus*) *curiæ episcopalis Tuderti notarius* 522 d
Peurlin (*Joannes*) *Monachus Udalricianus Augustæ Vindelicorum* 275 d
Peuterleini (*Agnes de Wultpach*) *ob pinum furtum morbo punita S. Simperti meritis sanitatem est consecuta* 264 a b
Peytinger (*Conradus*) *legum doctor* 276 a
Pezius (*Hieronymus*) *scriptor Austriacus* 25 b c d; *edidit, Notisque illustravit Acta S. Colmani martyris* 343 a *et* seqq.
Pflanzenman (*Jacobus*) *episcopalis curiæ Augustanæ procurator* 276 a
Phœbus *Asculanus* (*Vide* Ludovica *Phœbi*).
† Pharaildis, *cujus corpus delatum fuit ad conventum Aldenardensem* 509 f
† Philadelphus *martyr* 3.9e
† Philastrius *episcopus Brixiensis* 416 f
† Phileas *martyr Alexandriæ* 407 e
Philippicus *imperator Orientis* 555 f
† Philippus *Apostolus* 32 d *et* 48 e; *prædicavit in Scythia* 23 b *et* 32 d; *ejus reliquiæ a Carolomanno ad ecclesiam Œtingensem translatæ* 42 b; *brachium inde Patavium delatum* 42 d

† Philippus *Agyreus* 233 b, 337 b c *et* 338 c
Philippus *archiepiscopus Coloniensis* 214 e
Philippus *imperator* 16 d, 17 b f, 18 b, 26 f *et* 424 f; *una cum filio suo suscepit fidem* 54 c; *pie munificus fuit in ecclesiam Laureacensem* 26 a c f, 54 d; *virtutes ejus Christianas, uti et filii ejus descripsit Henschenius ad Vitam S. Fabiani Pontificis* XX *Januarii; dubium tamen num vere fuerit Christianus* 17 b; *ejus filiique mors prædicta a S. Mona* 18 d; *occisus anno* VI *imperii sui* 18 d e f
Philippus I *Francorum rex* 488 e *et* 516 f
Philippus II, *cognomento* Augustus, *Francorum rex visitavit limina Apostolorum* 324 b
Philippus III, *cognomento* Magnanimus, *Francorum rex* 379 b *et* 382 b; *visitavit limina Apostolorum* 324 b
Philippus II, *seculo decimo sexto senescente, Hispaniarum rex* 191 e, 489 b, 515 f *et* 516 f
Philippus IV *Hispaniarum rex* 517 e
Philippus, *dictus* Nobilis, *marchio Namurcensis inter Prætermissos* 399 a b
Philippus *decanus capituli Turonensis* 214 e
Phillippus (*Josephus*) *civitatis Cavensis apud Neapolim architectus* 451 d
Philo *an episcoporum Laureacensium Catalogo inscribendus* 31 e
Philomena, *uxor Francisci Brichii, quæ S. Seraphini meritis a cephalæa seu inveterato capitis dolore sanata fuit* 144 a
† Philoromus *martyr Alexandriæ* 407 e
† Photinus *episcopus Lugdunensis et martyr* 424 c
† Piato, *cujus corpus delatum fuit ad dedicationem monasterii Hasnoniensis* 506 f
† Piatus *episcopus* 45 e
Piccolomineus (*Ae.*) *S. Adriani diaconus Cardinalis subscripsit Actis Canonizationis S. Seraphini capucini* 160 d
Picilla (*Serena*) *mulier Asculana mortem sibi iminere a S. Seraphino est monita* 142 c
Pierangustinus (*Dionysius*) *episcopus San-Severinas* 620 d; *Reliquias B. Dominici Loricati anno* MDCCXXXVIII *die* VI *Septembris visitavit* 620 d e; *nonnullos ex eis dono dedit monasterio S. Apollinaris Classis Ravennæ* 620 c
Piissimus (*Barnabeus*) *in visitatione Reliquiarum S. Gaudentii testis* 463 f *et* 464 a
Pilatus *Vincentius* (*Vide* Ascanius.)
Piligrinus *episcopus Coloniensis* 68 f
Piligrinus *episcopus Pataviensis* 43 a *et* 347 c
Pilio (*Vide* Opio.)
Pipinus, *Caroli Martelli filius Francorum rex* 77 b, 233 d *et* seqq., 560 e *et* seqq; *unctus in regem Franciæ* 568 e f *et* 583 f; *contra fratrem Gripponem novam movit expeditionem in Bavariam* 237 a; *res ecclesiasticas in regno suo ordinandas commisit S. Bonifacio et Willibaldo jussu Gregorii Pontificis* 238 c d
Pipinus *Herstallius Austrasiæ dux et Major-domus regni Francorum* 236 e, 541 d, 548 d *et* seqq.
Pirellius [*Ph. M.*] *tit. S. Chrysogoni presbyter Cardinalis subscripsit Actis Canonizationis S. Seraphini* 160 b
Pirminius *abbas Morbacensis in Alsatia* 251 c; *a Ruthardo comite de Franckenberg accepit locum* Amorbacum, *seu* Morbacum 560 e
Piscicella [*Laura*] *S. Gaudiosi Neapoli abbatissa ecclesiam instaurari jubet* 451 d
Pitiotus (*Innocentius*) *a cholico dolore per S. Seraphinum liberatus* 144 b
Pius II *Papa* 47 c d, 256 f *et* 257 a
Pius IV *Papa* 292 b, 372 e, 377 e *et* 452 b
Placella, *seu rectius* Placilla *vel* Flacilla *augusta, Theodosii imperatoris uxor, inter Prætermissos memorata* 395 d
Placidia (*Galla*) *Valentiniani imperatoris mater, S. Gaudentio mire devota* 463 a
† Placidus *martyr in Cappadocia* 326 a b
Placidus *monachus Sublacensis adstitit elevationi Reliquiarum S. Chelidoniæ* 372 f
Placidus *ex Ordine Capucinorum S. Seraphinum socium habuit in via* 137 e
Plectrudis *Pippini Herstalli conjux* 548 d *et* 552 b
Plato *philosophus a S. Theophilo episcopo Antiocheno refutatus* 175 b c
†† Polychronia *ejusque socius anonymus inter Prætermissos* 166 d e f; *eorum Reliquiæ, annuente Paulo V, elevatæ, et a Claudio Aquaviva Dionontum, transmissæ* 166 d e
Pomilia (*Maria mulier Asculana, S. Seraphini ope a morbo comitiali sanata* 146 b
Pomponia. (*Vide* Martius *Constantinus*.)
Ponte (*Franciscus de*) *orator et cancellarius regis Angliæ* 275 e
Pontecorbo (*Ambrosius de*) *Dominicanorum provincialis* 451 f
† Pontianus *Papa* 17 b; *sepultus in cœmiterio S. Callixti* 421 b
Popp (*Willibaldus*) *abbas Udalricianus Augustæ Vindelicorum* 242 e f
Poppo *archiepiscopus Trevirensis* 344 a *et* seqq.
Poppo II *episcopus Wirceburgensis* 571 c d *et* 593 b
Porphyrogenitus (*Alexius*) *imperator* 451 b
Porphyrogenitus (*Constantinus*) *imperator* 333 f
Portia, *mulier Asculana, osculata S. Seraphini cadaver, a dolore dentium est liberata* 151 c d
Portia *mulier nobilis virginem quamdam membrorum usu destitutam commendavit S. Seraphino capucino* 145 b c
Portia, *Nicolai Seraphini filia, digito obtruncato, S. Seraphini ope sanata* 143 f
Portia, *Sebastiani Cacarelli uxor, marito libertatem, fœtui mortuo vitam, sibique sanitatem S. Seraphini capucini, nocte sibi apparentis, ope impetravit* 150 c d e
Portia Seraphina, *cujus filius a morbo sacro S. Seraphini meritis est sanatus* 154 f
Portius *vir clarissimus, filius Philippi, a S. Caio tertio episcopo Mediolanensi ad fidem conversi* 15 b
Posentius *Vincentius*. (*Vide* Petra Francisca.)
Possinus *e Societate Jesu Roma scripsit Majoribus nostris* 602 a
Posterula (*Paula*) *matrona nobilis* 377 e
Posthumia (*Domitilla*) *matrona Romana* 412 f
Potentia (*Vincentius*) *crure captus, a S. Seraphino redditus est incolumis* 145 a
Præsens *vir consularis* 410 b
† Præsidius *episcopus Sufetulensis in provincia Byzacena Africæ* 84 a *et* 90 e
Prambach (*Bernardus de*) *episcopus Pataviensis corpora SS. Valentini et Maximiliani honestiori loco recondidit* 43 b *et* 44 c f; *litteras scripsit encyclicas,*

encyclicas, queis suos invitat ad solemnem eorumdem corporum translationem 43 c d e f *et* 44 a; *item alias ejusdem argumenti ad parochos suæ diœcesis* 44 a b; *alias ad Henricum ducem Bavariæ* 44 b c
Preconius (*Octavianus*) *episcopus Arianensis reliquias S. Fortunatæ transfert* 451 e *et* 452 c d
Pressuris (*Stephanus de*) *ex Ordine Minorum episcopus Troadensis, Antonii de Chabanis episcopi Aniciensis suffraganeus* 300 a
Prévost (*Hermannus*) *Ordinis Guilliehnitarum conventus Brugensis Prior, adfuit translationi Reliquiarum S. Donatiani* 518 d
Prigonius *abbas Lerinensis* 540 e
Primogenitus, *Bethansii Remensis episcopi diaconus* 501 f
† Paiscianus *inter Prætermissos* 6 e f *et* 7 a; *idem forte cum S. Prisciano fratre S. Fortunatæ, quæ colitur* XIV *Octobris* 7 a b
Priscus *presbyter* 22 a b; *inter Prætermissos* 6 c d
† Privatus *miles et martyr Romæ* 401 b *et* seqq.; *S. Callixti precibus ab ulceribus curatus* 441 c d: *inter Prætermissos* 395 d e
Probianus *vir consularis* 414 d
Probstin (*Margareta de Klain Œttingen*) *ab oculorum doloribus S. Simperti meritis sanata* 258 d
† Probus *passus in Cilicia sub Numeriano Maximo præfecto* 20 e *et* 29 c; *inter Prætermissos* 3 c
Probus *imperator* 34 d
† Processus *martyr inter Prætermissos* 163 b c d
Procopius *episcopus Majumensis in Palæstina S. Cosmæ decessor* 604 d e *et* 605 e
Procula, *prope Gennacum in Alvernia pro tuenda virginitate martyrium perpessa, inter Prætermissos* 166 f
† Proculus *episcopus Viennensis in Delphinatu Gallico* 546 f
† Proculus *martyr* 457 e
Profilius *Scipio.* (*Vide* Joanna.)
Promotus *episcopus Carnotensis* 80 a
† Protasius *martyr* 449 e; *inter Prætermissos commemoratus* 395 a
† Prothus *martyr* 48 e
Prumillerin (*Anna de Meringen*) *a doloroso puerperio S. Simperti intercessione liberata* 267 b
Prunaweina (*Anna de villa Lechausen*) *a ventriculi doloribus S. Simperti Augustensis episcopi ope liberata* 266 f *et* 267 a
Prunner (*Petrus*) *in Finniugen oculorum lumen S. Simperti ope recepit* 259 f *et* 260 a
Pryeels (*Adrianus*) *cathedralis ecclesiæ Brugensis canonicus, adfuit translationi Reliquiarum S. Donatiani* 517 a
† Ptolemæus *martyr Romæ* 407 e
Puccinellus (*Placidus*) *auctor Zodiaci ecclesiæ Mediolanensis* 11 f
Pupienus *vir consularis* 19 a
Purger (*Joannes*) *a copitis vertigine S. Simperti ope curatus* 261 c
† Pusinna *soror S. Manechildis* 526 c *et* seqq.
Pusterla (*Angibertus*) *episcopus Mediolanensis transtulit Reliquias S. Monæ ejusdem sedis episcopi* 12 a
Pypenpoy (*P. Joannes*) *Carthusianorum Brugensium Prior, adfuit translationi Reliquiarum S. Donatiani* 518 d

Q

Quadrellis (*Albertus de*) *episcopus Laudis Pompeiæ transtulit corpus S. Juliani* 63 b c d
Quattrocchi (*Delia*) *tumore cancroque in mamilla dire cruciata, a S. Seraphino capucino incolumis reddita est* 147 d
Quenburga *filia Cearli regis Merciorum S. Eduino Northumbriæ regi jam ætate provectiori, in matrimonium data* 110 f *et* 112 c
Quercetanus (*Andreas*) *Vitam S. Geraldi comitis Aureliacensis et confessoris cum Notis primus vulgavit* 277 c *et* seqq.
† Quintinus *martyr* 444 c *et* 447 a
† Quiriacus *martyr cum sociis apud ostia Tyberina* 404 b
† Quirinus *episcopus martyr* 430 b c
† Quirinus *martyr sub Numeriano imperatore* 36 a
† Quirinus *martyr Romæ, sepultus in cœmeterio S. Callixti* 421 b
Quirinus, *S. R. E. Cardinalis, episcopus Brixiensis* 595 d *et* seqq.
Quirinus, *quibusdam episcoporum Laureacensium Catalogis inscriptus* 26 d e, 39 b f *et* 54 e; *ex iis rejiciendus* 27 e f, 28 a *et* 32 a
† Quritius *martyr* 48 e
Quiroga (*Gaspar de*) *S. R. E. Cardinalis, archiepiscopus Toletanus, Hispaniarum primas, inquisitor generalis et Castellæ archicancellarius præsedit Concilio provinciali* 192 b c
Quynckerus (*Servatius*) *cathedralis ecclesiæ Brugensis archipresbyter adfuit translationi Reliquiarum S. Donatiani* 517 a; *factus dein episcopus pro iisdem Reliquiis novum feretrum construi fecit* 517 d

R

Rabbaldus *S. Geraldi, comitis Auriliacensis famulus* 318 a
Rabodo. (*Vide* Radbodus.)
Rachel *uxor Jacob patriarchæ* 252 e, 585 f *et* 624 e
Rachin (*Joannes*) *Ludovici a Lotharingia, archiepiscopi Remensis, scriba Reliquias S. Callixti Remis Lutosam detulit* 447 e
Rachnarius *episcopus Augustodunensis* 80 f
† Racho *episcopus Æduensis seu Augustodunensis ecclesiæ* 82 c d
Radbo *sive* Radbodus *episcopus Noviomensis et Tornacensis* 488 e, 516 f *et* 519 f
Radegundis *regina Franciæ* 32 e *et* 482 e
Radulphus *seu* Rodulphus, *archiepiscopus Bituricensis* 281 c; *fundavit, consecravitque cœnobium Bello Locense* 281 c
Radulphus, *Ludovici VII Galliarum regis constabularius* 289 c
Radulphus *monachus Cluniacensis* 329 b
Ragambertus, *qui lavit corpus S. Geraldi comitis jam defuncti* 328 a
Ragemfredus, *qui bellum gessit contra Carolum Martellum* 498 a

† Rage-

† Ragenfredus, *cujus corpus delatum fuit ad dedicationem monasterii Hasnoniensis* 506 f
Ragenfredus, *inter episcopos Vienneuses in Delphinatu Gallico numeratus* 546 f
Raginarius IV *comes Montensis nupsit Hadwigi, Roberti Franciæ regis germanæ* 218 c
Ragnacarius *episcopus Basileensis* 80 e *et* seqq.
Ragusina, *Philippi Verbii Aufidani uxor, a decennali capitis dolore S. Seraphini capucini ope curata* 143 e
Raimundus *Auriliacensis et Tutelensis monasteriorum abbas* 284 c, 291 a *et* 297 c d e
Raimundus *Gothiæ marchio* 297 b; *Benedictum vicecomitem Tolosæ, S. Geraldi nepotem captum detinuit* 322 d e *et* 324 e
Rainaldus *ecclesiæ cathedralis Turonensis thesaurarius* 214 e
Rainaldus, *sororis S. Geraldi comitis Auriliacensis filius* 283 e, 284 f, 289 f, 290 a b *et* 310 f
Rainaldus *comes S. Geraldum comitem in somnis conspexit sibi comminantem* 331 b c
Raingardis *mater B. Roberti abbatis monasterii dicti Casa-Dei* 284 d
Ramnulphus *vicecomes de Albusson* 284 b
Ramnulphus *comes Pictaviensis, usurpato regis nomine, occupavit Aquitaniam et Septimaniam* 285 b c d; *fidem juravit Odoni regi* 285 c; *veneno necatus, quandonam* 285 d e f, 286 a *et* seqq.
Ramondellus. (*Vide* Orsinus).
Ranallus (*Januarius*) *ab ulceroso tumore S. Seraphini meritis momento sanatus* 158 d
Ranger (*Wilhelmus*) *monasterii Udalriciani Augustæ Vindelicorum Prior* 275 d
Rangonus (*Claudius*) *episcopus Placentinus* 64 b
† Raphael *Archangelus locum sepulturæ S. Gaudentii cuidam feminæ Abortina nomine, in somnis monstravit* 473 b c d
Ratgarius *abbas Fuldensis cum duodecim monachis perrexit ad judicium Caroli Magni imperatoris* 231 d
Ratherius, *filius comitis Viennensis, episcopus primum Leodiensis dein Veronensis* 497 d *et* 502 c
Ratmundus *cœnobii Benedicto-Burani in Bavaria abbas, per vim intrusus* 239 c
Raymundus *primarchio et dux Aquitanorum* 297 c
Raynardus *sive* Raynarius *aut* Raynerius *capituli S. Donatiani Brugis præpositus, et Flandriæ cancellarius* 515 b
Rebecca *uxor Isaac patriarchæ* 252 c
Rechlinger (*Jacobus*) *civis Augustanus* 276 a
Rechlinger (*Leonardus*) *civis Augustanus* 276 a
Redualdus *Orientalium Anglorum rex* 110 d, 111 a, 112 d c *et* 113 b; *muneribus ab Ethelfrido Northumbriæ rege correptus interficere tentavit S. Eduinum* 111 b; *mutato consilio, debellavit Ethelfridum, cujus regnum prædicto S. Eduino tradidit* 111 f *et* 112 a
Reffert (*Joannes*) *canonicus ecclesiæ cathedralis Brugensis* 489 c
Regenfridus *episcopus Rothomagensis interfuit Concilio Liptinensi* 561 b c
Regerus *monasterii Fuldensis bona invasit* 231 e
† Regina, *cujus corpus interfuit dedicationi monasterii Hasnoniensis* 506 f
Reginaldus *episcopus Rothomagensis* 542 a
Reginarius *comes* 494 f
Reginbaldus *episcopus Spirensis inter Prætermissos memoratus* 166 f *et* 167 a
Reginbaldus *abbas Udalricianus Augustæ Vindelicorum* 241 f
Regingaldus *chorepiscopus Moguntinus* 430 d
Reginus *Zenonis imperatoris legatus* 88 a
Reinerus *abbas Mellicensis Ordinis S. Benedicti S. Colomano statuam erigit* 356 c
Reinoldus *archicancellarius* 70 a
† Remigius *archiepiscopus Remensis* 488 f *et* seqq.; *prolixius ejus Testamentum sublestæ fidei a Majoribus nostris ostensum* 502 c
Ressonico *vel* Rezzonico (*Carolus*) *tit. S. Clementis presbyter Cardinalis et Camerarius, procuratorem egit in causa Canonizationis S. Seraphini capucini* 159 b *et* 160 a
Reyssens (*Jacobus*) *Ordinis Dominicanorum Conventus Brugensis, adfuit translationi Reliquiarum S. Donatiani* 518 d
† Rhabanus *abbas Fuldensis dein archiepiscopus Moguntinus* 430 c d; *refert martyrium S. Floriani* 30 e
Riccia (*Smerolda*) *quam morti jam adjudicatam incolumem reddendam vaticinatus est S. Seraphinus* 141 d
Richardus *archiepiscopus Remensis* 498 d; *Indulgentias annuæ festivitati S. Manechildis annexas auxit* 527 a
Richardus, *donationis S. Mauritio abbati factæ testis subscriptus* 380 e
Richbertus *servus regius Caroli Magni* 568 c
Richildis *Caroli Calvi imperatoris conjux* 491 a
Richisus *clericus* 565 b
Ricolfus *archiepiscopus Moguntinus, a Carolo Magno in consilium advocatus* 231 d
† Rictrudis, *cujus corpus delatum fuit ad dedicationem monasterii Hasnoniensis* 506 f
Ridler (*Bartholomæus*) *canonicus Tridentinus et Decretorum doctor* 276 a
Ridler (*Georgius*) *civis Augustanus* 276 a
Ridler (*Hilpoldus*) *civium Augustanorum magister* 276 a
Ridler (*Simon*) *monasterii Udalriciani Augustæ novitius* 276 d
Riederin (*Magdalena de Purgen*) *paralytica, S. Simperti meritis est sanata* 260 c d
Rieger (*Thomas*) *monachus Udalricianus Augustæ Vindelicorum* 275 d
Rigomirus *abbas Lerinensis* 540 e
Ripa Transona (*F. Valerius a*) *Capucinus laïcus, ab odontalgia seu dentium dolore per S. Seraphinum liberatus* 144 b
Ripamontius (*Josephus*) *scriptor Historiæ ecclesiæ Mediolanensis* 11 f
Ritius, *Minervæ Asculanæ filius, quem jam deflebant ut mortuum, S. Seraphini meritis a morbo surrexit* 146 c
Rivallonus *archidiaconus Corisopitensis* 380 e
Rivollo *filius Elmarc, donationis S. Mauritio abbati factæ testis subscriptus* 380 e
Roberti (*Andreas*) *apud Montem Pessulanum in Gallia pro fide occisus, inter Prætermissos* 5 f
Roberti (*Barnabeus*) *in visitatione Reliquiarum S. Gaudentii testis* 465 c
† Robertus *abbas Casæ-Dei* 284 d
Robertus *Francorum rex* 328 f; *Cuvinium cum*

quatuor pagis sorori suæ Hadwigi in dotem concessit 218 e
Robertus II *dictus* Jerosolimitanus, *Flandriæ comes* 488 f, 495 c, 501 d, 506 d *et* 516 f; *in bellum sacrum profectus* 508 d
Robertus Frisius *Flandriæ comes* 514 e
Robertus *comes Pictaviensis* 286 d *et* 287 e; *frater Odonis regis Francorum* 287 e
Robertus *vir nobilis, S. Augudrismæ virginis parens* 539 d
Robertus, *memoratus in Diplomate Arnulphi Magni Flandriæ comitis* 496 a
Robyn (*Antonius*) *Brugis ecclesiæ cathedralis canonicus* 489 c
Roca (*Petrus de*) *abbas Auriliacensis* 278 a
Rochus *Asculanus, ab utriusque brachii languore per S. Seraphinum sanatus* 144 b
Rochus *nobilis Asculanus*, (*Vide* Emidius.)
Rocia (*Palissena*) *quam morbo oppressam mortem subituram prædixit S. Seraphinus* 142 c
Rodericus *Hispaniæ rex, a Saracenis totam regionem vastantibus interfectus* 209 a
Rodoan (*Carolus Philippus de*) *episcopus Brugensis, Reliquias S. Donatiani Remensis episcopi novæ thecæ inclusit* 516 e f *et* 517 a b
Rodulphius (*Petrus de Tussignano*) *episcopus Senogallensis et comes* 464 b; *scripsit Acta martyrii SS. Danielis Sociorumque* 385 a *et* seqq.; *S. Gaudentii episcopi Reliquias visitavit, transtulitque* 463 a, 464 b, 465 a *et* seqq.
Rodulphus I *imperator* 44 f
Rodulphus *seu* Rodolphus *rex Franciæ* 291 b *Tutelense monasterium instaurari jubet* 279 a b
Rodulphus *episcopus Eugubinus* 611 e, 617 e f *et* 621 c; *subscripsit Concilio Romano anno* MLIX 619 c; *quandonam obierit* 618 a *et* seq.
Rodulphus *abbas, filius S. Everardi domini Cysoniensis* 431 d e f
Rodulphus *abbas loci incerti* 322 e f *et* 323 e
Rodulphus IV *Ordinis Camaldulensis Prior generalis* 619 d; *inter Prætermissos* 4 f *et* seq.
Rodulphus *sive* Rudolphus *presbyter Rabani Mauri biographus* 430 d *et* 567 c
† Rogatianus *martyr inter Prætermissos* 394 f
Rolandus, *seu* Rothardus, *aliis* Rothadus *episcopus Cameracensis inter Prætermissos bis commemoratus* 167 c *et* 399 b c
Rollo *Normanorum dux* 492 c
† Romana *virgo Tuderti in Umbria cum S. Digna colitur* 520 b, 521 c *et* 522 a d e f
Romanus *abbas Morbacensis monasterii in Alsatia Superiori* 232 e
Romoaldus *Rogerius* (*Vide* Francisca *Maria*)
† Romualdus *Ordinis Camaldulensis plantatator in Italia* 613 a, 614 d, 615 d *et* 627 d
Romualdus *a S. Maria, Ordinis Eremitarum excalceatorum S. Augustini, conscripsit Hagiologium Ticinense* 126 f
† Rophilus *episcopus Paphiliensis* 458 e *et* 471 b 472 e f; *de ego egit G. Cuperus*
Rorbach (*Sigismundus de*) *baro* 275 f
Rorgeley (*Franciscus*) *vir nobilis, ac territorii Franconatus Brugensis burgimagister, adfuit translationi Reliquiarum S. Donatiani* 518 f
Rorynna *Nothardo duci Sueviæ nupta* 230 f
Rosata (*Constantia*), *cujus anima jam Deo commendabatur, secundum S. Seraphini vaticinium sanitati est restituta* 141 d
Rosatus (*Sebastianus*) *a maligna febri S. Seraphini, noctu sibi apparentis, ope sanatus* 151 a
Rosatus (*Vincentius*) *peditum dux, quem integerrimæ licet valetudinis brevi moriturum S. Seraphinus præsagiit* 142 c
Roserius (*Joannes*) *pastor d'Eplechin* 448 b
Roskopff (*Beanardus ex Rain*) *pergens ad tumulum S. Simperti visum recepit* 261 f *et* 262 a
Rosus *Rodomi princeps* 285 d
Rotati (*Petrus*) *episcopus Fanensis S. Gaudentii Reliquias detulit* 465 f
Rothadus *seu* Rothardus. (*Vide* Rolandus.)
Rothaïs *filia regis Pippini* 230 f
Rousseau (*Augustinus*) *Prior archicœnobii Luxoviensis apud Basileam* 82 b
Rousseau (*Carolus de*) *episcopus Mimatensis Breviarium edidit* 295 c *et* 299 b
Rozilo *episcopus Augustanus* 238 d
Rubeis (*F. M. de*) *tit. S. Silvestri in capite presbyter Cardinalis subscripsit Actis Canonizationis S. Seraphini* 160 a
Rubeus (*Hieronymus*) *auctor Historiæ Ravennatensis civitatis* 21 c
Rubeus (*Sebastianus*) *cujus filius ab incurabili fistula S. Seraphini meritis est sanatus* 146 a
† Rudbertus (*Vide* † Rupertus).
Rudigerus *episcopus Pataviensis* 355 b
Rudolphus I *Austriæ dux* 356 c
Rudolphus IV *dux Austriæ* 354 e, 356 f *et* 359 f
Rudolphus *princeps in Anhalt adfuit translationi Reliquiarum S. Simperti* 275 b
Rudolphus *episcopus Wirceburgensis* 569 a *et* 593 f
Rudolphus *a Frenbach pater Urbani episcopi Pictaviensis* 25 d
Rudolphus, *qui S. Colmani meritis membrorum usum fuit adeptus* 361 d e
Rufus *episcopus Metensis* 483 f
Rumaldus *videns filium suum S. Colmani ope a podagra liberatum, illius corpus humi curavit mandari* 358 d e
Rumaux (*Joannes de*) *abbas Cysoniensis accepit a Remensibus os quoddam S. Callixti Papæ et martyris* 434 c *et* 447 e
† Rupertus *Juvaviensium seu Salisburgensium archiepiscopus et patronus* 37 c f *et* 38 f; *in honorem S. Maximiliani Laureacensis plures ecclesias dedicavit* 37 f, 38 a d e, 41 c e, 42 c *et* 57 e f; *non transtulit corpus S. Maximiliani Laureacum* 41 a b
Rusticuciis (*B. Rusticucius a*) *abbatiæ Sitriensis abbas commendatarius* 466 e
† Rusticus *martyr* 557 b
Ruth *Moabitis uxor Booz* 252 e *et* 316 a
Ruthardus *comes de Franckenberg* 560 e
Rymlin (*Elizabeth*) *de oppido Bobingen a capitis doloribus S. Simperti ope liberata* 267 d

S

Sabatinus, *civis Romanus, quasdam Reliquias SS. Callixti Papæ aliorumque secum in Alemanniam detulit* 430 c d

Sabbas *S. Philippi Agyreni abbas, S. Lucæ abbati carissimus* 333 e, 334 a b, 336 c *et* 338 e; *adstitit ei morienti* 338 e *et* 341 e
Sabbatini (*Ludovicus*) *antiquissimum Neapolitanæ ecclesiæ Kalendarium Notis illustravit* 449 e
Sabbatinus *episcopus Januensis transtulit corpus S. Romuli* 205 d *et* seqq.
† Sabinus *seu* Savinus *episcopus Placentinus* 65 a b
Sabinus (*Q. Titurius*) *vastavit Menapios* 514 d
† Sadoth *martyr cum sociis apud Persas* 408 c e
Saillart (*Godefridus*) *abbatiæ S. Nicolai Tornacensis æconomus* 447 e
Salicinus *episcopus Ariminensis* 464 f
Salinis (*Joannes de*) *decretorum doctor, ac protonotarius Apostolicus* 275 d
Salomea, *Lucretiæ Antonellæ filia triennis meritis S. Seraphini gressum recuperavit* 145 a b
† Salomon *primus Jannensium episcopus notus* 204 b
Salomon *regnum sapientissimus* 504 c; *per mulieres depravatus* 254 f
Salomon *Britanniæ Minoris seu Armoricæ princeps seculo* VII *nullus exstitit* 116 e
Saloninus (*Cornelius*) *cæsar renuntiatus* 499 a
Salutius (*Philippus*) *patritius Januensis* 385 c
Salvia (*Nicolaus*) *Asculanus in mortis agone ad judicium raptus, inter Beatorum agmina vidit S. Seraphinum capucinum, cujus patrocinio a judice est absolutus* 149 e
† Salvius, *cujus corpus delatum fuit ad dedicationem monasterii Hasnoniensis* 506 f
Salvus *Nicolaus* (*Vide* Vincentia)
Sambatius *seu* Sambacus *vel* Sambatus *episcopus Metensis* 483 f, 484 a b *et* 486 d
Sampson *a Dalila meretrice viribus exutus* 254 f
† Samuel *propheta Saüli regi inobedientiam exprobravit* 132 f
Samuhel, *qui S. Geraldo comiti aquam subministravit* 320 d
Sanctes (*Petrus*) *Asculanus, a maligna febri S. Seraphini ope sanatus* 152 e
† Sanctinus *episcopus Virdunensis* 76 f
Sanctuccia (*Lucretia*), *quæ a medicis derelicta S. Seraphini ope convaluit* 141 b
Santuccius (*Hieronymus*) *olivas collegit, quibus ob aquæ penuriam obnigratis, visitato ab ejus sorore S. Seraphini capucini sepulchro, pristinus viror est restitutus* 154 e
Santucius (*Alexander*) *qua die ad cœlos evolaverit, ejus matri indicavit S. Seraphinus* 139 e
Sapor *Persarum rex* 408 e
Sara *uxor Abrahæ patriarchæ* 252 e
Sardella (*Petrus*) *fullo pallium furto ablatum S. Seraphini ope recepit* 153 d
Sarmiento (*Franciscus*) *episcopus Giennensis in Hispania interfuit synodo provinciali* 192 c
† Saturninus, *cujus Reliquiæ fuerunt visitatæ ab episcopo Aniciensi* 300 a
† Saturninus *martyr in Cappadocia* 425 f 477 a b c, 482 e *et* 483 b; *inter Prætermissos* 167 c
† Saturus *martyr verosimilius in Cappadocia, sed postea Romam translatus* 425 d *et* seqq.
Saulius *S. R. E. Cardinalis* 437 a
Saulx (*Joannes de*) *eques nobilis dominus de Cernonno et castri Bussini apud Catalaunum, nonnullas S. Manechildis Reliquias ad ejusdem Sanctæ oppidum transferendas impetravit* 529 e *et* seqq.
Saxius *auctor Vitæ S. Monæ episcopi Mediolanensis* 17 a
Schannat (*Joannes Fridericus*) *rerum Fuldensium editor, S. Burchardi Vitam ad Majores nostros Antverpiam detulit* 557 c d
Schauwberg (*Petrus a*) *episcopus Augustanus et S. R. E. Cardinalis* 251 b c *et* 257 a; *pro augendo S. Simperti cultu apud pontificem institit* 242 b c; *quo obtento addidit Indulgentias* 242 d e
Scheckmannus *S. Maximini Treviris cœnobita ac bibliothecarius* 533 a b, 537 e *et* 538 d
Schedel (*Harmannus*) *doctor Nurembergensis* 23 f
Schepman (*Walterus*) *celeber Typographus Edemburgensis* 223 e
Schindelius (*Leonardus*) *pastor Begginagii Diesthemiensis scripsit Majoribus nostris* 466 e
† Scholastica *soror S. Benedicti patriarchæ monachorum in Occidente* 239 d, 364 a *et* seqq.
Schonborn (*Joannes Philippus a*) *episcopus Wircebnrgensis* 572 e f
Schonlebius (*Joannes Ludovicus*) *archidiaconus Lambacensis scriptor percelebris* 47 e
Schotte (*Joannes Theodorus*) *vir nobilis, protonotarius Apostolicus, J. U. L., et ecclesiæ cathedralis Brugensis canonicus adfuit translationi Reliquiarum S. Donatiani* 518 c
Schramb (*Anselmus*) *cœnobii Mellicensis bibliothecarius edidit Acta S. Colmani* 343 a *et* seqq.
Schryvere (*P. Franciscus de*) *Prior Dominicanorum Conventus Brugensis adfuit translationi Reliquiarum S. Donatiani* 518 d
Schulerin (*Barbara*) *ex villa Puttenbach a ruptura triennali S. Simperti meritis sanata* 260 d
Schwabsberg (*Gregorius*) *cathedralis ecclesiæ Augustanæ canonicus* 275 d
Schynnus *episcopus Meldensis inter Prætermissos* 3 c d; *idem verosimilius cum S. Sanctino, qui colitur* XI *Octobris* 3 d
Sciarra (*Laurentius*) *amens, implorata ope S. Seraphini, ad mentem rediit* 153 e
Scipio *Africanus, Romanæ libertatis acerrimus vindex* 456 f *et* 457 a
† Sebastianus *martyr* 523 d *et* 525 f; *sepultus in cœmeterio S. Callixti* 421 b
Sedulius (*Henricus*) *conscripsit Acta martyrii SS. Danielis Sociorumque* 385 b *et* seqq.
Segletta (*Beata*) *cujus filiam quinquennem morituram prædixit S. Seraphinus* 142 c
Seignerin (*Anna*) *de Mittelstetten a diuturno corporis languore S. Simperti ope curata* 258 b
Seld (*Georgius*) *aurifaber effodiendis S. Simperti ossibus manum admovit* 270 a
Semei, *ob jacta in Davidem regem convitia a Salomone punitus* 307 c
Semidea. (*Vide* Maria.)
Seraphinus, *Marchiniæ Amatæ infans a totius corporis tumore per S. Seraphinum capucinum est liberatus* 146 d e
Seraphinus *Nicolaus.* (*Vide* Portia.)
† Serapion *episcopus Antiochenus* 171 b
Serats *nobilis Belga a podagræ doloribus, implorata S. Gaudentii episcopi ope, levamen sensit non modicum* 467 a
Serbellonus (*F.*) *episcopus Albanensis, S. R. E. Cardinalis, subscripsit Actis Canonizationis S. Seraphini* 159 f

† Serena,

† Serena, *cujus corpus quievit in abbatia Stirpensi, eadem forte quæ S. Speria seu Exuperia* 123 a; *ejus Reliquiæ seculo decimo sexto a Calvinianis combustæ* 123 b
† Serenus *presbyter confessor in Campania Gallica, die* II *Octobris cultus* 123 b c d
Serenus *vir nobilis et potens pater S. Speriæ seu Exuperiæ virginis* 121 e
† Sergius I *Papa* 541 d
Sergius II *Papa* 429 a, 431 a b, 443 b *et* 446 d
† Servatius *episcopus Trajectensis* 77 a d, 460 f, 484 d *et* seqq.; *prædicit cladem Galliæ ob irruptionem Attilæ imminentem* 486 b
Seffuntius (*Augustinus*) *a manus dolore per S. Seraphinum sanatus* 144 b
† Severinus *episcopus Laureacensis* 26 d *et* 31 c; *in exilium pulsus* 25 f
† Severinus *episcopus Septempedæ, postea* San-Severinum *ab eodem Sancto denominatæ* 611 b
† Severinus *martyr* 457 e
† Severinus *monachus Noricensis* 40 f
† Severus *episcopus Ticinensis inter Prætermissos memoratus* 396 c
† Severus *martyr inter Prætermissos* 163 b c
Severus *imperator* 18 b f, 173 e, 403 c, 424 c *et* 483 f; *imperium exorsus anno* CLXXXXIII *Getam filium suum Augustum nominavit* 18 f
Severus *episcopus Remensis* 501 f
Severus *monophysita* 604 e
Sgarilia (*Beata*) *Asculana, a diutino renum dolore S. Seraphini meritis liberata* 144 b
Siberus (*Urbanus Godfridus*) *Academiæ Lipsiensis doctor* 602 a
Sibnacht (*Joannes de Silva*) *S. Simperti meritis auditum recepit* 258 b
Silfridus *cæmentarius exhumandis S. Simperti exuviis manum præbuit* 270 a
Sigebertus I *Austrasiæ rex* 535 d e, 536 a c *et* 537 d; *restituit Nicetium in cathedra Trevirensi* 536 b
Sigebertus II *Austrasiæ rex paucis diebus regnavit* 535 c
Sigebertus III *Austrasiæ rex* 535 c
Sigebertus *Austrasiæ rex, sub quo S. Goar obiit, qualis* 533 e *et* seq.
Sigericus *episcopus Ratisponensis* 235 f
Sigewinus *episcopus Coloniensis* 68 f
Sigismundus *episcopus Senogallensis excepit Reliquias S. Gaudentii* 463 b c
Sigismundus Taler *abbas Mellicensis* 344 f; *ecclesiam S. Colomano consecrandam curat* 356 b
Sigmarus *alias* Sicmarus *et* Signarus *pater S. Mechildis virginis* 526 c, 527 c, 530 f *et* 531 d
Silas *inter Prætermissos* 5 e
Silbus *presbyter a S. Chelidonia in somnis visitari meruit* 368 b
Silentius *frater S. Seraphini* 130 d e
† Silvanus *martyr inter Prætermissos* 394 d
† Silvester I *Papa* 435 b, 459 e f *et* 501 f
Silvester II *Papa.* (*Vide* Gerbertus.)
Silvester *Mediolanensis Ordinis Capucinorum concinnavit Vitam S. Seraphini Ordinis sui confessoris* 128 c
Silvinus *abbas cœnobii S. Martini Turonibus S. Venantii successor* 213 b *et* seqq. *et* 221 d
Simon *episcopus Noviomensis et Tornacensis* 397 e
Simon *abbas Sublacensis transtulit Reliquias S. Chelidoniæ* 364 f, 365 a, 368 b c e *et* 372 e
Simon *secretarius episcopi Gandavensis* 518 f
Simonis (*Petrus*) *Conventualium Minorum Senogalliæ guardianus* 464 a
† Simplicius *martyr in Cappadocia* 425 f
† Simplicius *senator ac martyr Romæ* 401 b *et* seqq.
† Simplicius *episcopus Viennensis in Delphinatu Gallico* 546 f
† Simplicius *vel* Simplides *vel etiam* Simplidas *episcopus Viennensis in Delphinatu Gallico* 547 b
† Sinicius *martyr* 493 f
† Sixtus I *Papa* 410 b
† Sixtus II *Papa martyr* 29 c, 54 e, 424 e *et* seqq.; *S. Maximiliano plenariam facultatem concessit prædicandi Laureacensibus* 28 e *et* 29 a b; *sepultus fuit in cœmeterio S. Callixti* 421 b
Sixtus IV *Papa* 466 e
Sixtus V *Papa oppidum S. Severini episcopali sede condecoravit* 611 b
Sobonus *inter episcopos Viennenses recensitus* 546 f
† Soffius *martyr* 457 e
† Sola *abbas in diœcesi Eystadiensi* 582 d
Solinus *seu* Aquilinus *Coloniensis ecclesiæ præpositus* 69 e *et* 71 e
Solvatius, *qui regnavit in Scotia* 226 d
Sophonissa, *accepta a S. Seraphino capucino precariorum globulorum corolla, varia per eam miracula edidit* 153 d
Sophonista, *Marci Antonii Squarillæ uxor fœtu gravida, masculum sese parituram, dein filiam, quæ septennis moreretur, post alteram monialem futuram, ac quarto filium sacerdotio initiandum, a S. Seraphino didicit* 142 d
Sosa (*Antonius a*) *inter Prætermissos* 5 f
† Soter *Papa martyr* 483 f; *sepultus est in cœmeterio S. Callixti* 421 a b
Spada (*Bernardinus*) *S. R. E. Cardinalis* 461 b c
Spada (*Thomas*) *Urbis senator* 461 c
Sparanus *ecclesiæ S. Fortunatæ Neapoli canonicus* 451 b
† Speciosa *virgo inter Prætermissos* 395 a b
Spelta (*Antonius Maria*) *auctor Historiæ de Vitis episcoporum Ticinensium* 127 d
Sperellius (*Franciscus*) *episcopus San-Severinas reliquias B. Dominici Loricati visitavit* 620 d e
† Sperus *episcopus Metensis* 486 e
Spinellus, *ad S. Seraphinum pro amente voto sese astrinxit* 153 e
Spinitello (*Julius Marancius a*) *cujus filiola biennis aquis suffocata S. Seraphini ope ad vitam revocata est* 153 a b c *et* 154 d
Spinula (*Horatius Carolus*) *archiepiscopus Gennensis* 205 e
Spoletanus (*M. Aurelius*) *Asculanæ urbis Gubernator ab incurabili manus ulcere S. Seraphini ope curatus* 144 f *et* 145 a
Squarilla *Marcus Antonius.* (*Vide* Sophonista).
Stabilis (*Marcus*) *Asculanus consuluit S. Seraphinum, quem vitæ statum eligeret* 142 a
Stain (*Diepoldus Vom*) *regis Maximiliani I miles assistit translationi Reliquiarum S. Simperti Augustensis episcopi* 275 f
Stain in Gossen (*Georgius von*) *baro* 275 f
Stalpart (*Arnoldus*) *Brugensis episcopi Secretarius* 517 c

Stanham (*Melchior*) *Udalricionųs Augustæ Vindelicorum abbas* 242 f; *novam ecclesiæ suæ fabricam est meditatus* 229 d
Starechildis *Adimari conjux*. (*Vide* Adimarus).
Steirer (*Erhardus*) *cujus puerulo S. Simperti ope gibbus fuit ademptus* 264 e
Stellin (*Margaretha*) *de Iglingen a cordis cruciatibus S. Simperti ope liberata* 261 a b
Stengelius (*Carolus*) *auctor Chronici Augustani, scripsit Vitam S. Simperti episcopi* 228 b c
Stenglien (*Joannes*) *monasterii Udalriciani Augustæ Vindelicorum supprior* 275 d
† Stephanus *protomartyr* 485 a: *patronus ecclesiæ Pataviensis* 43 e; *inter Prætermissos* 400 d
† Stephanus I *Papa* 438 a b; *martyr occubuit* 28 c e, 424 c *et* 432 d; *sepultus in cœmeterio S. Callixti* 421 b
† Stephanus *Hungariæ rex* 71 b, 342 c *et* seqq., 361 f *et* 362 a; *impetravit corpus S. Colmani* 356 d e; *quandonam obierit* 352 b c
† Stephanus *junior martyr* 607 f *et* 610 c
† Stephanus *monasterii S. Sabæ in Palæstina abbas* 597 d, 607 e, 608 e f, 609 d *et* 610 d
Stephanus II *Papa unxit Pipinum in regem Franciæ* 568 f, 571 a b *et* 583 f
Stephanus, IV *Papa coronavit Ludovicum Pium imperatorem* 549 e
Stephanus IX *Papa* 619 b
Stephanus *Beneventanus auctor Historiæ urbis Ticinensis* 127 d
Stephanns *Bysantinus S. Stephani Junioris martyris Vitam exaravit* 607 f
Stephanus *episcopus Claromontanus S. Geraldo villam legavit* 297 b
Stephanus II *episcopus Neapolitanus* 450 a *et* seqq.
Stephanus, *cognomento* Theodolus, *abbas Carbonensis monasterii* 336 e
Stephanus *judex sacri palatii et Auximi præses, B. Dominico Loricata audacius respondens, paulo post est interfectus* 626 d
Sterlich (*Lucius*) *vir nobilis, angina cruciatus, S. Seraphini meritis sanatus fuit* 154 a
Sthanberg (*Georgius de*) *canonicus Augustanus portavit Reliquias S. Simperti ejusdem civitatis episcopi in processione* 272 a
Stinger (*Martinus*) *de Vishach a colli tumore S. Simperti ope curatus* 260 c
Stodilus *episcopus Lemovicensis* 281 c
Stolz (*Bernardus*) *de Betmiis sensum et loquelam S. Simperti ope recepit* 267 d e
Stoffer (*Michael*) *ab hernia· S. Simperti episcopi ope sanatus* 266 e
Stretlin (*Agnes*) *de Dingna a Paralysi S. Simperti ope mundata* 262 d
Strymersch (*Zegerus*) *canonicus ecclesiæ cothedralis Brugis adfuit translationi Reliquiarum S. Donatiani* 518 c
Stuppanus (*J. F.*) *episcopus Prænestinus, S. R. E. Cardinalis subscripsit Actis Canonizationis S. Seraphini* 160 a
Sturim *venerabilis a S. Bonifacio in Germaniam evocatus* 559 a
Stürzel (*Conradus*) *juris doctor et cancellarius regius* 276 e
Sublacu (*Angelus a*) *monachus Sublacensis adstitit elevationi Reliquiarum S. Chelidoniæ* 372 f
Sucx (*Joannes*) *vir nobilis, J. U. L., et ecclesiæ cathedralis Brugensis canonicus, adfuit translationi Reliquiarum S. Donatiani* 518 c
Sudanus *S. J. presbyter scripsit Bollando* 66 a
† Suidunus (*Vide* † Swithunus.)
Susteren (*Henricus Josephus van*) *episcopus Brugensis Lectiones proprias in festo S. Donatiani emendavit* 500 d
Sweickerin (*Elisabeth*) *a ruptura S. Simperti ope sanata* 258 b
Swendi (*Marcquardus de*) *baro et ecclesiæ Passaviensis administrator, cum universo capitulo, Maximiliano episcopo Tornacensi concessit particulam Reliquiarum S. Maximiliani Laureacensis olim episcopi et martyris* 45 b c
† Swithunus *Wintoniensis in Anglia episcopus non fuit, ut aliqui volunt, S. Burchardi episcopi Herbipolensis frater* 558 b c, 577 a *et* 582 a
Sygehardus *monasterii abbas Mellicensis Ordinis S. Benedicti* 355 d
† Symeon *episcopus Metensis septimus* 483 e *et* seqq.
Synodi: Aquileïensis *anno* CCCLXXXI 204 c; Aquisgranensis I *anno* DCCLXXXIX 240 e; Aquisgranensis II *anno* DCCXCVII 240 e: Aquisgranensis *anno* DCCCII, *instauravit regulam S. Benedicti* 234 f *et* 235 a b; Arelatensis *anno* CCCXIV 501 f; Arelatensis *anno* CCCLIII 204 f; Alvernensis *anno* DXXXV 527 f *et* 534 f; Cabilonensis II *sub Clodoveo II anno verosimilius* DCL 553 a b c. 554 c *et* 555 d; Coloniense *anno* CCCXLVI 502 d; Constantinopolitana IV, Œcumenica VIII *anno* DCCCLXIX 607 c; Dingolviniana *in Bavaria anno* DCCLXXII 235 f *et* 238 a b; Laodicena *habita verosimilius sub Damaso Papa Chorepiscoporum potestatem restrinxit* 502 a b; Mediolanensis *anno* CCCLV 204 f; Moguntinæ *annis* DCCC *et* DCCCXIII 240 e; Nicæna II *anno* DCCLXXXVII 607 c f, 608 d *et* 609 d; Ratisponenses *annis* DCCXCVIII *et* DCCCIII 240 c; Ravennensis *anno* DCCCLXXVI 206 a; Sardicensis *anno* CCCXLVIII 484 d e, 485 a, 486 b d, 501 f *et* 502 b d; Theodovillensis *anno* DCCCV 240 e; Ticinensis *anno* DCCCLXXVI 206 a; Wormatienses *annis* DCCLXXXVI *et* DCCCIII 240 e. (*Vide* Concilia.)
† Sylvinus *episcopus Veronensis* 107 d e f
Sylvius *Æneas* (*Vide* Pius II *Papa*).
Symbertus *seu* Simpertus *episcopus Reginoburgensis* 230 d *et* 233 b; *S. Simperto episcopo Augustano æqualis* 235 f; *non successit Garibaldo* 235 f
† Symeon *monachus S. Martini Trevirensis Popponem Hierosolymam comitatur* 352 c d e f
† Symmachus *Papa* 33 f; *litteras scripsit Theodoro episcopo Laureacensi* 31 d *et* 33 c; *misit ei pallium* 31 e d
† Sympertus *episcopus inter Prætermissos* 6 d
Sympertus *sartor ex Hymelstetten. a lateris doloribus S. Simperti ope liberatus* 263 b
Symphoriana 230 d *et* 247 c; *num fuerit mater S. Simperti* 230 e f *et* 231 a b c
†† Symphorosa et VII ejus filii 407 d *et* 424 f
† Syrus *episcopus Jonuensis* 204 b c e f *et* 209 e
Syrus, *a S. Ermachora episcopo Aquileiensi ad fidem conversus* 25 f; *prædicavit Evangelium in Norico* 27 a

T

Taberna (*Ludovicus*) *episcopus Laudensis S. Juliani corpus honestiori loco reposuit* 63 e f
Tagwerckerin (*Agathes*) *a morbo quinquennali S. Siaperti ope sanata* 265 b
Taler. (*Vide* Sigismundus).
Tancradus, *qui memoratur in diplomate Arnulphi Magni comitis Flandriæ* 496 b
† Taracus *inter Prætermissos* 3 c
† Tarasius *patriarcha Constantinopolitanus ante mortem vaticinatur* 607 d e f *et* 609 b
† Tarrachus *passus in Cilicia sub præfecto Numeriano Maximo* 20 e
Tarsentius *miles a dæmonio S. Gaudentii ope est liberatus* 460 b, 468 f *et* 469 a b
Tarsia, *uxor Cæsaris Junctæ Asculani, lactis copiam S. Seraphini meritis impetravit* 146 f
† Tarsicius *martyr* 410 e; *sepultus in cœmeterio S. Callixti* 421 b
Tasia *Cestinianensis, a calculorum morbo per S. Seraphinum liberata* 152 b
Tassoneo *sive* Tassoni (*Franciscus Maria*) *Urbinas, medicus peritissimus* 465 c *et* 466 c
Tassus (*Theodorus*) *civis Asculanus, a fistuloso ulcere S. Seraphini ope curatus, Ordinem Capucinorum ingressus est* 144 d
Tata. (*Vide* Ethelburga).
† Tatiana *martyr sub Alexandro Severo imperatore* 404 c
Taurus *judex Ariminensis* 458 e, 459 a, 461 a c d, 472 d e f *et* 473 a d; *ob blasphemias et sacrilegia divinitus punitus* 458 d e *et* 471 a b c d e
Teganus *discipulus S. Patricii Hibernorum primi Apostoli* 105 c
Teozenes *monachus S. Mariæ apud Florentiam* 622 c; *ab abbate suo dissentiens liquit monasterium* 624 d
Terentia, *Paulacii Asculani uxor, a dolore matricali S. Seraphini, sibi apparentis ope sanata* 150 f
Tertiana (*Praxedes*) *gravissime ægrotans, per S. Seraphinum curata est* 150 f
Tertullianus *Montanistarum assecla* 417 c
† Teutechildis *abbatissæ translatio inter Prætermissos* 395 c
Thassilo *Bavariæ dux* 239 e; *misit Carolo Magno duodecim obsides* 235 f; *renuntiatus Bavariæ princeps* 237 a; *Hunnos secum contra Carolum evocans sævit per Sueviam* 237 b, c d; *Romam legatos misit, qui Adrianum Pontificem inter se et Carolum pacis sequestrem postularent* 237 c
Theclana *nobilis matrona adornavit sepulchrum S. Ebrulphi* 540 b c
Thedibia *S. Lucæ abbatis mater* 333 a *et* 337 b
Thegen (*Stephanus*) *Monachus Udalricianus Augustæ Vindelicorum* 275 d
Thegetti (*M. Philippus*) *notarius publicus et episcopatus Senogallensis cancellarius* 465 b *et* 466 c
Themardus *Canonicus Watinensis, ope S. Donatiani a paralysi curatus* 501 e, 510 a *et* seqq.
Theobaldus *comes, dapifer et secretarius Ludovici Galliarum regis* 289 c
Theodebaldus *Alemannorum rebellium dux* 236 f
Theodebertus *Austrasiæ rex* 420 e
Theobertus *Bajoariæ dux* 38 e
Theodebertus *episcopus Parisiensis ad sepulchrum S. Ebrulphi templum condidit* 540 c e
Theodelinda *Bavara, Longobardorum regina in honorem S. Gaudentii basilicam erexit* 463 c
† Theodericus *presbyter confessor* 499 a
Theodericus *episcopus Metensis S. Fortunati Reliquias ex Italia secum attulit* 521 d
Theodericus *rex Ostrogothorum* 23 c *et* 40 e
Theodericus *episcopus Virdunensis* 530 b
Theodo II *dux Bajoariorum S. Hrodberto episcopo Salisburgensis ecclesiæ licentiam fecit exstruendæ cellulæ* 38 a c d
Theodo *filius Theodonis II ducis Bajoariorum* 38 a b
Theodora, *Antonii Frassi uxor, toto corpore attracta, S. Seraphini ope sanata fuit* 145 d
Theodora, *Gabrielis Camplicensis uxor, ab angina S. Seraphini meritis curata* 154 b c
Theodora *mater S. Seraphini* 130 c
Theodoricus *Austrasiæ rex, Clodovei Magni regis Francorum filius* 499 b, 536 d *et* 537 c d
Theodoricus III, *Clodovei II filius, rex Neustriæ aliquando in monasterium trusus* 555 a *et* seq.
Theodoricus *S. Margaretæ Scotiæ reginæ confessarius et biographus* 345 d
Theodoricus *Trudonopolitanus sancti Rumoldi biographus* 344 e
† Theodorus *Hymnographus in Palæstina S. Cosmæ inferior* 597 f *et* 603 d
Theodorus *episcopus Cariæ partes Photianas contra S. Ignatium primum tutatus, postea ad mentem rediit* 607 c
Theodorus *Heracleotes, quem in libris suis citavit S. Hieronymus* 172 f
Theodorus *episcopus Laureacensis pallium accepit a Symmacho Papa* 31 d
Theodorus II *an episcopis Laureacensibus adnumerandus* 31 e
Theodorus *monachus S. Basilii inter Prætermissos memoratus* 165 d
Theodorus *abbas Viennæ* 37 e
Theodorus *S. Lucæ abbatis ex sorore nepos* 341 d
Theodorus *S. Joannis Damasceni patruelis* 600 c
Theodosius *imperator* 548 f *et* 604 d
Theodrada *uxor Hetani ducis Franconiæ* 565 b
† Theodulphus *inter Prætermissos* 394 c d
Theodulphus I *episcopus Januensis* 206 b *et* 207 b
Theophanes *Hymnographus in Palæstina S. Cosmæ inferior* 597 f *et* 602 b
Theophania *Romani Junioris filia* 335 a *et* 342 a
† Theophilus Pœnitens *inter Prætermissos* 161 f
† Theophilus vice-dominus *inter Prætermissos memoratus* 394 c
Theophilus, *cui Acta Apostolorum inscripsit S. Lucas, diversus est a S. Theophilo episcopo Antiocheno* 169 c d *et* 181 c
Theotecnus *episcopus Cæsareæ in Palæstina collegam habuit Anatolium* 171 c
Thermantia *uxor Prisci presbyteri* 22 a b; *inter Prætermissos* 6 c
Theubaldus, *episcopis Viennensibus in Delphinatii Gallico adnumeratus* 546 f
Theuso *vel* Teuso. (*Vide* Theozenes.)
Thienen (*Bernardus van*) *J. U. L., ac Brugis cathedralis*

thedralis ecclesiæ canonicus adfuit translationi Reliquiarum S. Donatiani 518 c
† Thomas *Apostolus* 48 e; *incredulitatis a Christo argutus* 584 c
† Thomas *episcopus Cautnariensis, martyr* 437 d
Thomas *puer Diamantis Moccoux filius, cui S. Seraphinus benedictiones impertiit* 141 e. (*Vide etiam* Moccona.)
Thomas *vir nobilis, maritus Gasparinæ, quam nondum gravidam fœtum masculum edituram prædixit S. Seraphinus* 142 d
Thomasinus *Lucas.* (*Vide* Bibiana.)
† Thomasius *S. R. E. Cardinalis* 418 a
Tiberius *imperator* 406 b
† Tiburtius *martyr Romæ* 404 d *et* 437 f
Tiringus *Hetaui Francouiæ ducis filius* 565 b
Tita (*Catharina*) *Joannis Pauli, et Menicæ filia, a morbo caduco per S. Seraphinum est liberata* 154 b
† Titianus *episcopus Laudensis* 59 b
Titus *imperator* 482 a
Tobias *de tribu et civitate Nephtali* 301 c *et* 325 e
Tobias *junior, a parentibus pie educatus* 379 e
Tockler (*Udalricus*) *de Graben S. Simperti ope a morbo surrexit* 260 b
Toledo (*Joannes de*) *episcopus Cordubensis in Hispania* 191 f
Tonazanus *cum fratre Ursone apud Salisburgum noctu vidit prodigiosa luminaria* 38 c
Tonhausen (*Thomas de*) *a membrorum debilitate per S. Simpertum sanatus* 262 b
Torciano (*Joannes Baptista a*) *ad mortem conclamatus, S. Seraphini capucini meritis sanitati est restitutus* 152 d
Tordomar (*Nicolaus*) *cathedralis capituli Brugensis decanus adfuit translationi Reliquiarum S. Donatiani* 489 c
Torre (*Gaspar de la*) *ecclesiæ collegiatæ et parochialis B. M. Brugensis præpositus, adfuit translationi Reliquiarum S. Donatiani* 517 b
Torrigiani (*A. M.*) *S. Agathæ ad Suburam diaconus Cardinalis subscripsit Actis Canonizationis S. Seraphini* 160 b
† Totnanus *martyr* 563 f, 575 d *et* 582 e
Trajanus *imperator* 182 f
Trasamundus *Wandalorum rex Arianus instauravit persecutionem in orthodoxos* 92 e
Triest (*Antonius*) *episcopus primum Brugensis dein Gandavensis Reliquias S. Donatiani in novum feretrum solemniter transtulit* 517 c *et* seq.; *partem spinæ dorsi inclusit capiti argenteo* 519 a b; *dono accepit particulam articularem* 519 b c
Trifolius *episcopus Aborensis in Africa subscripsit Collationi Carthaginensi, habitæ anno* CCCCXI *in causa Donatistarum* 89 c
Trino (*Magdalena de*) *inter Prætermissos* 166 c
† Triphonia *vidua inter Prætermissos* 396 c d e
Troostenberghe (*Nicolaus*) *abbas S. Bartholomei de Eeckhoute adfuit translationi Reliquiarum S. Donatiani* 518 d
Tucciamanella (*Joannes Baptista*) *adfuit elevationi Reliquiarum S. Chelidoniæ virginis* 372 e
Tucia (*Virginia*) *a gravi morbo S. Seraphini ope sanata* 153 c
Tuffina (*Polinix*) *Novanensis, a cephalæa seu inveterato capitis dolore S. Seraphini capucini ope curata* 144 b
Tugirannus *subscriptus testamento S. Geraldi comitis Auriliacensis* 290 b
Tullius *M. Asculanus.* (*Vide* Augustina).
Turia *mulier Asculana, quæ meritis S. Seraphini e difficillimo puerperio incolumis evasit* 140 e
Turinus (*Vetronius*) *Alexandri imperatoris familiaris* 407 b
Turpio *episcopus Lemovicensis* 278 a *et* seqq.; *frater fuit Aymonis abbatis Tutelensis* 378 a *et* 300 c d; *quo anno obierit* 301 d e
Turriana (*Arthemia*) *quam omni spe gignendæ prolis frustratam quatuor masculos parituram S. Seraphinus prædixit* 142 e
Turribus (*Guido de*) *cognomento* Niger *e principibus Lemovicensibus* 283 f
† Tuscus, *cujus Reliquiæ fuerunt visitatæ ab episcopo Auiciensi* 300 a
Tutini (*Camillus*) *Acta SS. Martyrum Fortunatæ ejusque fratrum Italice exaravit* 450 d *et* seqq.
Tutius *Gaspar.* (*Vide* Zenobia).
† Tyrannio *episcopus Tyriorum* 407 e

U

† Udalricus *episcopus Augustanus* 244 e *et* 248 b c; *possessionem suam in Matenheim concessit monasterio Morbacensi* 234 a b; *in somnis est monitus, ut tumuli S. Simperti et ecclesiæ cathedralis curam gereret* 241 c d e *et* 246 e f; *sepultus in monasterio S. Afræ prodigiis inclaruit* 241 f; *apparuit in somnis cuidam colono de oppido Ianingen* 267 c d
Udalricus *episcopus Adrimitanus, Augustani suffraganeus et Vicarius generalis, adfuit translationi Reliquiarum S. Simperti* 274 b *et* 275 a
Udalricus II *S. Emmerammi monasterii Ratisponæ abbas* 354 f
Udalricus *(de Hochrechberg) doctor et decanus ecclesiæ cathedralis Augustæ Vindelicorum, adfuit elevationi Reliquiarum S. Simperti* 271 e; *item translationi* 274 b; *portavit caput ejus in processione solemni* 272 a
Udalricus *piscator Augustensis, a ruptura S. Simperti ope sanatus* 260 a
Udalscalcus, *episcopus Augustanus, miraculosam Hostiam, sacrilege ablatam in ecclesiam retulit* 229 b c; *promovit cultum SS. Simperti et Adalberonis* 242 b
Ugnericus. (*Vide* Hunnericus.)
Ugo *archiepiscopus Bisuntinus* 618 f
† Ulgisus *inter Prætermissos* 394 c d
Ulpianus (*Domitius*) *Alexandri imperatoris consiliarius* 404 a, 405 a, 409 a *et* 412 a; *Christianis infensissimus* 403 d e
Ulricus *præpositus Frisingensis, Cæsaris cancellarius captus a Victorico Celeiam occupante* 47 a b
† Ultanus 225 d; *non fuit nepos S. Congani abbatis* 226 b; *sed frater S. Foillani* 226 b
Ultarus *Ardbraccanensis poeta Hibernus* 104 b
Umhofer (*Matthias*) *monachus Udalricianus Augustæ Vindelicorum* 275 d
Ungnadus (*Joannes*) *curiæ Cæsaris præfectus, a Victorico Celeiam ingresso est captus* 47 a b

† Urbanus *Papa martyr* 17 b, 404 c d, 423 d e, 437 d e *et* 438 a; *sepultus est in cœmeterio S. Calixti* 421 b
† Urbanus *alter martyr Romæ, cujus corpus translatum fuit Catalaunum* 404 d
Urbanus II *Papa* 509 e
Urbanus VI *Papa* 521 c
Urbanus VIII *Papa, decretum edidit de cultu Sanctorum* 158 b, 532 b f *et* 533 a c
Urbanus *episcopus Pataviensis* 25 d
Urbanus *præses Palæstinæ* 449 c *et* seqq.
Urbinas (*Dom. Venantius*) *monasterii Sublacensis cellarius, astitit elevationi Reliquiarum S. Chelidoniæ virginis* 372 f
Urbinia *mulier Asculana ab uberum tumore S. Seraphini meritis curata* 144 b
Ursacius *Arianorum coriphæus* 459 a
† Ursicinus *martyr* 300 a
Ursinus (*D. S.*) *Mariæ ad martyres diaconus Cardinalis subscripsit Actis Canonizationis S. Seraphini capucini* 160 b
† Ursmarus *inter Prætermissos* 394 c d
Urso *cum fratre suo Tonazano apud Salisburgum noctu vidit prodigiosa luminaria* 38 c
† Ursula *cum sociis* 66 b *et* seqq.
Utilo *Bavariæ dux* 236 b e, 246 c *et* 247 c

V

Valens, *imperator* 30 b
Valens *Arianorum coriphæus* 459 a
Valens *monachus, qui missus fuit a S. Severino ad Constantium episcopum Laureacensem* 31 c d
Valens *Petrus*. (*Vide* Marocia).
Valentia (*Angelus a*) *inter Prætermissos* 5 f
Valentinianus I *imperator* 30 b c *et* 408 d f
Valentinianus II *imperator* 73 e; *Hunnos evocavit ad ulciscendam necem Gratiani* 72 c; *urbem Arelatensem donavit privilegiis* 47 b; *violenta morte exstinctus* 74 a
Valentinianus III *imperator* 456 b *et* 457 b
† Valentinus *episcopus Januensis* 204 b c e f
† Valentinus *episcopus Laureacensis* 26 d
† Valentinus *episcopus Pataviensis* 30 a *et* 37 d e *appellatus alibi* episcopus Rhætiarum 31 b; *ejus Acta a Bollando illustrata* 37 d; *ejus corpus in ecclesia Pataviensi* 24 a b *et* 42 f
† Valentinus *martyr* 461 f *et* 462 f; *ejus Reliquiæ mirabiliter inventæ* 462 a b c e
Valentinus *Mellicensis Ordinis Benedictini abbas, altare erexit S. Colmano sacrum* 356 d
Valentinus *hæreticus* 16 b; *hæresim suam una cum Cerdone evomere cœpit* 17 a b
† Valerianus *martyr Romæ* 404 d, 437 f *et* 438 a
Valerianus *imperator* 35 e
Valerianus *(Pirrhus) peditum dux, a canceroso ulcere S. Seraphini ope curatus* 144 f
† Valerius *episcopus Cæsaraugustanus* 2 b
Valemanius *(Andreas) SS. Hippolyti et Laurentii Faventiæ abbas* 612 a *et* 617 b; *Majoribus nostris documenta transmisit* 620 d
Vallomeus *(Antonius) Asculanus ab accepto in humero vulnere S. Seraphini ope sanatus* 144 f
Vallomeus *(Mattheus) Asculanus, quem in bellum proficiscentem incolumem rediturum, anxiæ ejus matri S. Seraphinus prædixit* 140 f *et* 141 a
Valtgarius *capite damnatus* 286 b
Vechiolus *(Paulus) civis Asculanus, a morbo comitiali S. Seraphini ope sanatus* 146 b
† Vedastus *episcopus Atrebatensis, cujus corpus interfuit dedicationi monasterii Hasnoniensis* 506 f; *item Conventui Aldenardensi* 509 f
Veerse *(Silvester) Brugis ecclesiæ cathedralis canonicus* 489 c
Veken (*Cyrillus van*) *Ordinis Carmelitarum reformatorum Conventus Brugensis cancionator, adfuit translationi Reliquiarum S. Donatiani* 518 e
Velasquez (*Alphonsus*) *episcopus Oxomensis in Hispania, interfuit synodo provinciali* 192 c
Velma (*Laurentius*) *S. Georgii Augustæ Vindelicorum præpositus* 275 c
† Venantius *martyr* 216 a
† Venantius *abbas Sarzanensis inter Prætermissos memoratus* 168 a d *et* 396 a b
Vendvillus (*Joannes*) *episcopus Tornacensis inter Prætermissos* 398 f
Venne (*Martinus van*) *Ordinis Carmelitarum reformatorum Conventus Brugensis Prior adfuit translationi Reliquiarum S. Donatiani Remensis episcopi* 518 f
Ventura (*Joannes Baptista*) *in visitatione Reliquiarum S. Gaudentii testis* 463 e
Verbius *Philippus Aufidanus*. (*Vide* Ragusina.)
† Verus *episcopus Viennis* 545 b
Verus *vir consularis* 483 f
Verzelli (*M. Tiberius*) *adfuit translationi Reliquiarum S. Gaudentii* 465 b
Verzilli (*Jacobus*) *Senogallensis* 464 a
Vespasianus *imperator* 406 f *et* 482 a
Veterani (*B.*) *SS. Cosmæ et Damiani diaconus Cardinalis subscripsit Actis Canonizationis S. Seraphini* 160 d
Via (*Franciscus*) *Collegii Societatis Jesu Ariminensis rector* 461 f
† Viator *inter Prætermissos* 396 e
Vicarnus, *testamento S. Geraldi comitis confessoris subsignatus* 290 b
Vicerna. (*Vide* Avigerna.)
Vicq (*Eugenius de*) *vir nobilis J. U. L. ac cathedralis ecclesiæ Brugensis canonicus adfuit Translationi Reliquiarum S. Donatiani* 518 c
† Victor *Papa* 17 b *et* 483 f
† Victor *episcopus Metensis* 484 b c d f *et* 486 d e
† Victor, *episcopus Vitensis in Africa, scripsit Historiam persecutionis Wandalicæ* 83 e *et* seqq.
† Victor *martyr* 461 f *et* 462 f; *ejus Reliquiæ miraculose inventæ* 462 a b c e
Victor *episcopus Tunnensis vel Tununensis seu Tunonensis in Africa* 86 f
Victor *episcopus Wormatiensis* 484 d
Victorinus *scriptor citatus a S. Hieronymo* 172 f
Victovicus, *vir nobilis ac militaris, jussu viduæ Frederici comitis Celeiæ, Fredericum Cæsarem ex improviso tentavit obruere* 47 a b; *metu Cæsaris Celeiam deseruit* 47 b
Victuria *Prisci presbyteri et Thermantiæ ejus conjugis ancilla* 22 a b; *inter Prætermissos* 6 c
Vicus (*Hieronymus*) *adolescens surdus, per S. Seraphinum auditum recipere meruit* 146 a

Vicus

Vicus (*Isidorus*) *ab hydropisi per S. Seraphinum curatus* 147 d
Vigonus, *subscriptus testamento S. Geraldi comitis confessoris* 290 b
Villani. (*Vide* Maximilianus.)
Villelmus. (*Vide* Wilhelmus.)
Villicarius, *in S. Adonis Chronico inter episcopos Viennenses numeratus* 546 e f
Vincentia, *a Lupinorum morbo partusque angustia S. Seraphini meritis liberata* 144 b
Vincentia, *Nicolai Salvi uxor, letali morbo correpta, S. Seraphinum capucinum confessorem vidit sibi adstantem, ab eoque sanitati sese restituendam edocta est* 150 a
† Vincentius, *cujus corpus portatum fuit ad dedicationem monasterii Hasnoniensis* 506 f
† Vinciana, *cujus corpus interfuit Conventui Aldenardensi* 509 f
Vincomalus, *a S. Gregorio Magno ecclesiæ defensor creatus* 525 d
Violana, *cujus puer duodennis a vomitu sanguinis S. Seraphini ope est curatus* 154 c
† Virgilius *episcopus Salisburgensis* 41 e f
Vitalianus *Papa* 553 e
† Vitalis *abbas* 332 e, 335 f, 336 a b *et* 337 a; *quo delatæ sint ejus Reliquiæ* 336 e
† Vitalis *martyris Reliquiæ thecæ inclusæ* 293 c e
† Vitalis *confessor inter Prætermissos* 399 d
Vito (*Philippus a Sancto*) *linguæ usum per S. Seraphinum integre accepit* 154 f, *et* 155 a
Vitus (*Adamus*) *episcopus Frisingensis* 40 a
Vitus (*Stephanus*) *Majoribus nostris misit documenta varia* 344 e
† Viventius *episcopus Remensis* 500 e *et* 501 f
Vivilus *episcopus Pataviensis* 238 c
Vochi (*Maria*) *pluribus vulneribus saucia, S. Seraphini ope est curata* 154 b
Volckensdorff (*Sigismundus a*) *archiepiscopus Salisburgensis in S. Colmani honorem martyris erexit sacellum* 454 e f
Volden (*Petrus van*) *canonicus ecclesiæ cathedralis Brugis adfuit translationi Reliquiarum S. Donatiani Remensis episcopi* 518 c
† Volferus *episcopus Viennensis* 550 e f
† Volusianus *episcopus inter Prætermissos* 2 a; *idem forte cum S. Volusiano episcopo Turonensi, qui colitur* XVIII *Januarii* 2 a
Volusianus *Romanorum imperator imperium haud diu tenuit* 18 d
Volusianus *vir consularis* 501 f
Vorchtel (*Wilhelmus*) *secretarius episcopi Augustani* 275 f
Vriese (*Gregorius de*) *capituli cathedralis Brugensis Scholasticus* 489 c
† Vulfrannus, *cujus corpus delatum fuit ad Conventum Aldenardensem* 509 f
Vulpianis (*Francisca de*) *Ordinis S. Francisci tertiaria, a continua febri capitisque doloribus per S. Seraphinum est liberata* 154 b
Vuscfreas *filius S. Eduini regis Northumbriæ* 114 b

W

Waghenaers (*Hubertus*) *S. T. L., et cathedralis ecclesiæ Brugensis pœnitentiarius adfuit translationi Reliquiarum S. Donatiani* 518 c
Wagner (*Chistophorus*) *calicem obtulit in honorem S. Colmani* 357 b
Wagnerin (*Anna de villa Fischbach*) *a doloribus brachii dextri S. Simperti ope curata* 266 c d
Walaus *episcopus Basileensis* 76 b
† Walburgis *cujus corpus delatum ad Conventum Aldenardensem* 509 f; *inter Prætermissos* 2 b
† Waldetrudis, *cujus corpus interfuit dedicationi monasterii Hasnoniensis* 506 f
Waldramnus *Benedicto-Buranus in Bavaria abbas secundus* 239 d
Waldramnus *abbas Fuldensis* 231 e
† Walfridus *seu* Wilfridus *primus archiepiscopus Eboracensis inter Prætermissos* 2 d e
Waltcaudus *inter Missos a Carolo Calvo* 491 c f
Walterus *episcopus suffraganeus Coloniensis transtulit Reliquias S. Pantuli seu Pantali* 66 c
Waltherus *episcopus Pataviensis* 239 a
Waltherus *Sacerdos, S. Bonifacii Germanorum apostoli discipulus* 579 b *et* 582 c
Waltricus *abbas Neostadiensis* 592 d
Wambeke (*Antonius van*) *canonicus capituli cathedralis Brugis, adfuit translationi Reliquiarum S. Donatiani* 518 c
† Wandregisilus *abbas Fontanellensis* 539 d, 540 a *et* 541 f; *ejus corpus deportatum fuit ad dedicationem cœnobii Hasnoniensis* 506 f; *item ad Conventum Aldenardensem* 509 f
Warhapperin (*Agnes in pago Pergen*) *a brachiorum doloribus S. Simperti episcopi Augustensis ope est liberata* 260 f *et* 261 a
Warinus *episcopus Bellovacensis, omnes Flaviniacensis oratorii possessiones ad capitulum suum transtulit* 543 a b
Wernefridus (*Paulus*) *scripsit breve Chronicon de episcopis Metensibus* 481 b
Watervliet (*Albertus van*) *Ordinis Guillielmitarum Conventus Brugensis religiosus, adfuit translationi Reliquiarum S. Donatiani* 518 e
Weichs (*Ulricus de*) *vir nobilis ac Maximiliani regis armiger* 275 f
Weidenberg (*Fredericus de*) *S. Emmeramni Ratisponæ abbas* 355 a
Weilheim (*Bartholomæus de*) *abbatiæ Udalricianæ Augustæ Vindelicorum medicus ordinarius, S. Simperti episcopi ossa in novo tumulo ordinate composuit* 273 d
Weinhart (*Simon*) *monachus Udalricianus Augustæ Vindelicorum* 275 d
Weinlin (*Leonardus*) *Udalricianus Augustæ Vindelicorum monachus* 275 d
Weiss (*Petrus de Meringen*) *infanti suo calculoso medelam S. Simperti meritis impetravit* 259 f
Welden (*Ernestus de*) 275 f
Wenetmerus *occidit S. Fulconem archiepiscopum Remensem* 478 a

Weren-

Werenbaldus, *memoratus in Diplomate Arnulphi Magni comitis Flandriæ* 496 b
Werenbertus *monachus Cuviniensis ad divina peragenda tardior, a S. Venantio est correptus* 217 f *et* 218 a ; *qualis fuerit* 218 b
Werenhofer (*Stephanus de Lautsperga*) *cujus puer phreneticus per S. Simpertum episcopum sanitati est restitutus* 260 a
Wernhardus *episcopus Pataviensis* 44 f
Westerlyne (*Livinus*) *Brugis capituli cathedralis canonicus* 489 c
Wicco *episcopus Neoburgensis in Bavaria, idem forte qui* Wigo, *qualis fuerit* 238 d e
Wicfredus *episcopus forte Moriuorum seu Teruanensis civitatis* 495 e
Wichfridus *episcopus Coloniensis* 68 f
† Wicterpus *episcopus Augustanus* 238 e, 239 e f, 240 a b c, 247 e *et* 250 e ; *anno* DCCLV *abiit* 240 b ; *octogenarius libros adhuc scribebat* 240 b
Widemennin (*Magareta*) *Augustana, a corporis debilitate S. Simperti ope sanata* 258 b
Widemennin (*Ottila*) *Augustana, a duodenai ruptura S. Simperti ope curata* 258 c
Wido *filius Geraldi Lemovicensis* 283 d
† Wigbertus *abbas Hertfeldensis et Fritislariensis* 570 c d *et* 579 b ; *a S. Bonifacio in Germaniam accersitus* 559 a
Wilhelmus, *cognomento* Pius, *comes Arvernensis, Aquitaniæ dux* 285 d *et* seqq., 310 e ; *turbatis in Francia rebus invaluit* 284 e f *et* 285 b c ; *S. Geraldum comitem Auriliacensem ingenti amore prosecutus* 312 e f *et* 314 b, *exstruxit monasterium Cluniacense, et large dotavit* 314 b ; *monachos ibi constitutos obligavit, ut quinto anno censum solverent Apostolicæ sedi* 319 d
Wilhelmus *civis Mellicensis, cujus servus in canem divina ultione transformatus formam pristinam S. Colmani intercessione recepit* 360 e
Wilhelmus *Normanniæ dux obtinuit regnum Angliæ anno* MLXVI 345 d
Willelmus *episcopus Corisopitensis in Britannia Armorica* 381 b
Willelmus. (*Vide*) Wilhelmus.)
Willemodus *abbas S. Andreæ Herbipoli* 573 a
† Willibaldus *Eystattensis in Bavaria episcopus primus* 238 e *et* 582 c d ; *a S. Bonifacio episcopo Moguntino in Germaniam evocatus* 559 a, *et* 579 b ; *scripsit Vitam S. Bonifacii* 559 c *et* seqq. ; *interfuit Concilio Liptinensi* 561 c ; *item Concilio Germanico* 562 b ; *inter Prætermissos memoratur* 395 b c
† Willibalt. (*Vide* † Willibaldus.)
† Willibrordus *Frisiorum apostolus* 565 a *et* 586 f
Wilo *episcopus Laureacensis, exciso Laureaco, Pataviam se contulit* 31 e
Wiltheim (*P. Alexander*) *Luxemburgo Majoribus nostris misit documenta* 228 f, 231 b *et* 232 a
Wiltssperg (*Waltherus de*) *abbas Morbacensis monasterii* 229 c
† Winfridus. (*Vide* † Bonifacius.)
Wingaert (*Lucas*) *Franconatus Brugensis burgimagister, adfuit translationi Reliquiarum S. Donatiani* 517 b
† Winibaldus *vir religiosus, quem S. Bonifacius in Germaniam evocavit* 559 a, 579 b *et* 582 c
Winnezeele (*Antonius de*) *Franconatus Brugensis burgimagister, adfuit translationi Reliquiarum S. Donatiani Remensis episcopi* 517 b
† Winnocus *abbas Wormholtensis, cujus Reliquiæ Bergam translatæ sunt* 490 e f ; *item ad monasterium Sithivense seu S. Bertini* 492 c ; *ejus corpus interfuit dedicationi monasterii Hasnoniensis* 506 f ; *item Conventui Aldenardensi* 509 f ; *ejus translatio inter Prætermissos* 399 d
Wintanus *episcopus, qui interfuit Concilio Liptinensi anno* DCCXLIII 561 c
Winter (*Laurentius*) *cujus filiolus digitellorum articulos S. Simperti ope impetravit* 262 e f
Wintrung *sacerdos* 582 d
Wirsing (*Jacobus*) *ecclesiæ S. Mauritii Augustæ Vindelicorum canonicus et publicus notarius* 276 a
Witardus *nobilis laïcus Aureliacensis, a S. Geraldo comite est enutritus* 280 d *et* 300 e
† Witbaldus. (*Vide* † Willibaldus.)
Witta *episcopus Burbergensis in Hassia, quem S. Bonifacius in Germaniam accersiit* 559 a
Wittwer (*Wilhelmus*) *monachus S. Udalrici Augustæ Vindelicorum* 275 d
Wizo *episcopus adfuit consecrationi S. Willibaldi* 562 c
Woelaert (*Arnoldus*) *ecclesiæ cathedralis Brugis canonicus* 489 c
Wolffgerus *episcopus Herbipolensis* 593 a
Wolfgangus *comes Palatinus Rheni, utriusque Bavariæ dux, adfuit translationi Reliquiarum S. Simperti* 275 b
Wolfius (*Joannes Christophorus*) *pastor ad D. Catharinam Hamburgi Scholiarcha* 174 f
Wolfradus *comes* 361 c
Walgarius *episcopus Wirceburgensis, a Carolo Magno in consilium advocatus* 231 e
Wulfidus, *cujus fit mentia in Diplomate Arnulphi Magni Flandriæ comitis* 496 b
† Wunnibalt. (*Vide* † Winibaldus.)

X

† Xystus *Papa martyr.* (*Vide* † Sixtus.)

Y

Yffus *S. Edwini Northumbriæ regis avus* 110 a
Ymmina *Hetani Franconiæ ducis filia* 586 f ; *castrum Wirceburgense et Carlburgum virgo incoluit* 564 c d f, 565 b, 584 e f *et* 585 b

Z

Zabassinus (*Franciscus Joannes*) *protulit Reliquias S. Gaudentii* 465 a
† Zacharias *Papa* 75 f, 551 e, 560 a *et* seqq. ; *in Bavaria erexit episcopatus* 238 c e f ; *sedem Herbipolensem S. Burchardo per litteras confirmavit* 561 e f *et* 562 a

Zapata (*Gomesius*) *episcopus Conchensis in Hispania, interfuit synodo provinciali* 192 c
Zeberlein (*Joannes de Kauffperen*) *oculis captus S. Simperti ope visum recepit* 258 a b
Zenhart (*Conradus ex Desingen*) *S. Simperti ope visum recepit* 264 c
† Zeno *episcopus Majumensis in Palæstina* 604 d
† Zeno *episcopus Veronensis* 106 c
Zeno *imperator* 86 f
Zeno (*Franciscus*) *Justinopolitanus episcopus* 47 e *et* 52 a; *scribit ad Joannem Ludovicum Schonlebium* 47 f *et* seqq.
Zenobia, *Gasparis Tutii uxor, a partus doloribus S. Seraphini meritis liberata* 151 f
† Zenobius *presbyter* 407 e
†† Zenobius *et* Zenobia *martyres sub Lysia præside in Cilicia passi* 19 f
† Zephyrinus *Papa martyr* 17 b, 410 e *et* seqq., 483 f; *sepultus in cœmeterio S. Callixti* 421 a b
Ziegler (*Joannes de Herberstbosen*) *a ruptura S. Simperti ope sanatus* 264 e f
Zilhart (*Ludovicus de*) *cathedralis ecclesiæ Augustanæ canonicus* 275 c; *portavit Reliquias S. Simperti in processione* 272 a
Zilhart (*Wolgangus de*) *canonicus ecclesiæ cathedralis Augustæ Vindelicorum* 275 d
Zolrer (*Joannes*) *auriga Augustanus, gravissime læsus, S. Simperti meritis est curatus* 261 a
† Zoylus *martyr in Hispania* 189 b d *et* 191 d
† Zozimus *Papa* 546 f
Zullnhart. (*Vide* Zilhart).
Zurcher (*Udalricus*) *canonicus Augustanus, in ecclesia cathedrali altare erexit in honorem S. Simperti* 243 b
Zype (*Henricus van*) *abbas S. Andreæ apud Brugas, adfuit translationi Reliquiarum S. Donatiani episcopi* 518 d
Zype (*Joannes Baptista van*) *J. U. L., ac cathedralis ecclesiæ Brugensis canonicus adfuit translationi Reliquiarum S. Donatiani* 518 c
Zymermann (*Sigismundus*) *monachus Udalricianus Augustæ Vindelicorum* 275 d

INDEX

TOPOGRAPHICUS

A

Abbir, *seu* Abir, civitas episcopalis in proconsulari Africæ provincia 89 d ; *hujus episcopus S. Felix* 88 c *et* seqq.; *altera ejusdem nominis urbs in Africa* 89 d

Abernethum, Pictorum olim in Scotia primaria urbs 222 e

Abir. (*Vide* Abbir.)

Abora, urbs olim episcopalis in Africa 89 e

Abucini portus in provincia Maxima Sequanorum 73 d

Aciris, *seu* Agrius, flumen in Basilicata et regno Neapolitano 334 e

Adana, urbs in Cilicia 161 f *et* 394 c

Adgefrin. (*Vide* Yeverin.)

Adrianopolis, Thraciæ urbs 460 e

† Afræ templum olix extra, postmodum intra muros civitatis Augustanæ in Suevia. *Exustum et a S. Simperto instauratum* 236 a *et* seqq., 246 c; *iterum exustum, instauratum et in monasterium Ordinis Benedictini conversum* 241 c d e f, † † *Udalrici et Afræ dictum* 23 f, 228 b c f, 229 c d e f, 233 a *et* 241 f; *sæpius collapsum et restitutum* 241 f *et* seq., 243 c d, 247 d e f; *S. Simperti sepulchrum* 241 b c, 246 e f; *cultus ejusdem* 242 b *et* seq.. 244 d e f; *et Reliquiæ* 243 c *et* seq., 269 e *et* seqq.

Africa 328 b, 387 a b f *et* 425 d ; *SS. Cyprianus Felix, aliique* MMMMCMLXXV *partim Martyres, partim Confessores* 83 a *et* seqq.

† Agapiti ecclesia Præneste in Italia. *Reliquiæ S. Callisti* 433 d

† Agnetis de Agone ecclesia Romæ. *Pars Brachii S. Callisti* 433 c

Agnio, (*vulgo* Aa, *olim verosimiliter* Enula) fluvius Belgii Audomaropolim et Watanum in Artesia irrigans et infra Gravelingam Oceano illabens 510 d *et* 514 b

Agria, Hungariæ civitas 71 a

† Agricolæ ecclesia, postea † Nicasii dicta, Remis in Gallia Joviniana *etiam dicta* 502 c ; *sepultus in ea fuit S. Donatianus* 498 b *et* 501 a

Agrigentum, civitas in Sicilia 332 e *et* 337 b

Agrius. (*Vide* Aciris).

Agrometo, castrum in Basilicata ad ostii Agrii fluminis 334 e

Agromonte, locus prope Noam in Lucania 334 e

Agyrium, Siciliæ oppidum sublimi colli impositum inter Etnam et Ennam montes *S. Lucas abbas* 333 b, 337 b *et* 338 c

Aichstadiense Ordinis Prædicatorum monasterium in Germania 557 c

Alamanni, populi partem Sueviæ olim incolentes 236 e f, 237 a, 331 f *et* 492 f ; *a quibus dicta* Alamannia 236 e f, 237 a, 246 f *et* 331 d

Alba regalis, (Stulweissenburg) Hungariæ civitas, regum olim coronatione et sepultura nobilis. *Eo translatæ fuerunt verosimilius S. Colmani martyris Reliquiæ, ejusque caput servatum ibi fuit* 352 f

Albia *seu* Alba (*Gallice* l'Auve) fluvius in Campania Gallica 526 b

Albiga, urbs Galliæ in Occitania, a qua denominatum Albiense, *seu* Albigense (l'Albigeois) territorium 301 f *et* 304 a

Albingaunum, (*hodie* Albenga) urbs in Liguria prope mare Ligusticum ad dominium Januense *seu* Genuense spectans 206 b f, 209 b *et* 210 b

† Albini Andegavensis in Gallia ecclesia 299 b

† Albini Mortariensis in Longobardia, *in qua exstitisse traduntur corpora SS. Amici et Amelii martyrum* 125 b

Albus campus in Lesia, *seu* Comitatu Reginæ in Hibernia 96 f *et* 101 f

Aldebergense monasterium in Germania. *Reliquiæ quædam S. Pantali* 66 d

Aldenarda, Flandriæ oppidum 509 e

Alexandria, Ægypti civitas 74 d, 338 a, 407 e

Alfundega, vicus seu locus prope Septam in Africa, *in quo collectæ a Christianis Reliquiæ SS. Danielis, Samuelis et sociorum conditæ fuerunt* 388 b, 391 c *et* 392 a

Alpes, Italiæ montes 49 f, 66 f, 125 e f, 126 b. 206 b, 209 d, 210 b, 254 d, 320 b f, 493 d ; Alpes Graiæ 210 c; Alpes Juliæ 237 d; Alpes Penninæ 210 c

Alpinæ gentes, Seprii, Villæ, Biergi et Lagi degentes, *quos ad fidem convertisse dicitur S. Monas episcopus* 17 a

Alsatia, Germaniæ regio 66 a, 80 d, 82 c f *et* 480 f

Altachium

Altachium inferius, monasterium in Bavaria 594 d
Altus Mons, Italiæ in ducatu Castrensi et ditione Ecclesiæ oppidulum 151 d
Amalphis, Italiæ civitas. *In hujus cathedrali ecclesia Reliquiæ S. Callisti* 433 d
† Amandi oppidum in Flandria 506 e
Amendorf. (*Vide* Mamendorf).
† Amici capella Mediolani 124 f
† Amici capella Novariæ 124 f *et* 125 a
Ammersee lacus in Bavariæ ducatu 261 d
Amorbacum, Franconiæ oppidulum 561 e f
† Anastasiæ ecclesia Romæ. *Reliquiæ R. Callisti papæ et martyris* 433 d
Anazarbus, civitas Ciliciæ. *Palæstra et patria S. Domninæ* 19 a *et* seq.
Ancaranum, Italiæ in Marchia Anconitana oppidulum 151 d *et* 153 e
Ancona, urbs Italiæ in ditione Pontificia et Marchiæ cognominis caput 470 b *et* 621 a
Ancona, Galatiæ civitas 338 b
Andacense monasterium. (*Vide* Mons Sanctus).
Andoverpum, *seu* Antverpia, urbs Belgii in Brabantia 506 b
† Andreæ de Avellana monasterium. (*Vide* † Crucis, *seu* † Andreæ).
† Andreæ monasterium prope Brugas in Flandria Belgica 517 b *et* 518 d
† Andreæ *verosimilius olim* Ordinis Benedictini cœnobium († Burchardi *etiam dictum*) prope Herbipolim in Franconia 557 c e; *a S. Burchardo conditum et Reliquiis S. Magni ditatum* 566 c *et* seqq.; *postmodum canonicorum collegium, nuncque* † Burchardi ecclesia *dictum* 573 a; *eo translatæ fuerunt S. Burchardi Exuviæ* 571 c *et* 593 b c d e; *ejusdem cultus* 572 a b
† Andreæ templum Sublaci in Latio 377 c
† Andreæ ecclesia in Germania 563 d
Andriensis ecclesia in regno Neapolitano. *Reliquiæ S. Fortunati* 523 a
Anger, Galliæ fluvius 527 b
Anglia, Europæ regnum 345 c d, 397 e, 433 e, 558 c *et* 559 a b c; *S. Callisti cultus* 437 d c; *S. Burchardi patria* 558 b c; *item S. Bernardi confessoris* 629 f *et* 630 a
Anienis, *vulgo* Teverone, fluvius in Latio, *seu* Campania Romana 362 b
Anisum, *seu* Onasum (*vulgo* Ens) Austriæ oppidum 23 c *et* 27 a
Anisum *seu* Onasum (*vulgo* Ens) ejusdem Austrasiæ fluvius 23 c, 27 a *et* 43 b
Anitium, *seu* Anicium, episcopalis Galliæ civitas in Occitania 419 d; *Reliquiæ S. Geraldi* 300 a
† Annæ parochialis ecclesia Castri Frontalis in Umbria. *Reliquiæ B. Dominici Loricati* 620 b
Anspachium (Onoltesbach) Franconiæ oppidum, 567 e f, 568 a *et* 588 c; *nunc* Marchionatus cognominis caput regi Borussiæ parens 591 a
Antiochia Epidaphnica, (Theopolis *aliquando dicta*) civitas Syriæ ad Orontem fluvium 425 d; *episcopus S. Theophilus* 169 b *et* seqq.
Antipolis (*Gallice* Antibes) urbs in Provincia et maris Mediterranei ora 206 b, 209 a *et* 210 a
Antissiodorum, urbs Galliæ episcopalis 396 f *et* 397 a; *nuptiæ Balduini comitis et Judithæ* 494 a
† Antonii in Gallia archicœnobium 395 b
† Antonini ecclesia Placentiæ in Italia; *Exuviæ et cultus S. Opilii* 64 c e
Antricense Ordinis Benedictini monasterium diœcesis Nannetensis in Gallia 542 a
Anwick, locus in Scotia 345 a
Apamia, Syriæ civitas 2 f
† Apollinaris monasterium Classis Ravennæ in Italia; *Reliquiæ B. Dominici Loricati* 620 c
Apollonia, civitas Pentapoleos Cyrenaicæ 470 b
†† Apostolorum ecclesia collegiata Coloniæ Agrippinæ; *quædam Reliquiæ S. Pantali* 66 c
Aprutium, ampla regni Neapolitani in Italia pars; *cultus S. Seraphini* 149 a f *et* 151 a
Apulia, *seu* Neapolitanum in Italia regnum, *non fuit patria S. Bernardi confessores* 629 e
Apyrum, castellum Italiæ in Piceno 611 e *et* 612 f; *Reliquiæ B. Dominici Loricati* 620 c
Aquilæ Silva in Gallia 444 d
Aquileia, urbs Italiæ patriarchalis 49 f *et* 50 c *ibi celebrata synodus* 204 c e
Aquisgranum, urbs Germaniæ 550 b
Aquitania, Galliæ regio 200 e *et* seqq., 227 b f, 236 d, 237 a, 281 e *et* seqq., 419 d *et* 420 e; *S. Goaris patria* 533 e f *et* 535 d
Arcanum, (*vulgo* Arce, *aut* Rocca Arcis) oppidum Italiæ in Campania. *S. Bernardus Confessor natione Anglus* 628 a *et* seqq.
Arduenna, silva maxima in Belgio 230 e f
Area, *seu* Aria, urbs Belgii in Artesia juxta ripas Lisæ 490 c *et* 514 b
Arelatum, urbs Galliæ Narbonensis 73 e *et* 204 f; *a Saracenis capta* 206 b, 209 a f *et* 210 a
Argadia, *seu* Argatelia (*vulgo* Argile) Scotici regni provincia 224 a *et* 226 d
Argentadus, (*Gallice* Argentac) vicus in Occidentali Dordonnæ fluvii parte situs prope † Privati pagum 297 d, 323 d *et* 324 f
Argentoratum (*vulgo* Strasbourg) episcopalis in Alsatia civitas 78 a *et* 82 f
Aria. (*Vide* Area.)
Ariminum, (*Italis* Rimini) non ignobilis civitas in Romandiola 205 b, 468 e *et* 470 b; *S. Gaudentii Palæstra* 458 a *et* seqq.
Ariminum, amnis Romandiolæ 472 d
Arlisheimiensis in diœcesi Basiliensi collegiata ecclesia. *Reliquiæ S. Pantali.* 66 d
Arlucense virginum monasterium in Provincia Galliæ 541 b
Armentum Lucaniæ in regno Neapolitano oppidum; *S. Lucas abbas* 332 a *et* seqq.
Armos rupes, vetus castrum, *nunc* Armentum dictum. (*Vide* Armentum.)
Arnstenianum Ordinis Præmonstratensis monasterium (*olim* cognomine castrum) in diœcesi Trevirensi positum 200 f, 202 a *et* 203 f,
Aroasiense Canonicorum Regularium monasterium in Artesia. *S. Callisti Reliquiæ* 434 b
Arpinum, Campaniæ in regno Neapolitano oppidum 628 f *et* 629 e; *S. Bernardi locus emortualis et sepultura* 630 b c d f
Arsinoe, civitas Pentapleos Cyrenaicæ 470 b
Arvernæ, (*Gallice* Clermont) urbs Galliæ in Aquitania 301 e, 483 d, 534 f *et* 535 a. (*Vide* Claro-mons.)
Arvernia, *seu* Alvernia (*Gallice* l'Auvergne) nota Galliæ

Galliæ provincia 280 f *et* seqq.; *non fuit patria S. Bernardi Confessoris* 630 a
Asculum, civitas, episcopalis Italiæ in Marchia Anconitana. *S. Seraphinus ex Ordine capucinorum confessor* 128 b *et* seqq.
Asia, *seu* Asisia, *nunc* Berbir *aut* Beribir, civitas nunc diruta inter Labacum et Tergestum Istriæ urbem 49 c f, 50 a *et* 52 b d
Assisium, Umbriæ in Italia civitas 165 f *et* 389 c; *Reliquiæ S. Fortunati* 523 a
Asta, civitas episcopalis in Pedemontio sub dominio ducis Sabaudiæ 320 c *et* 324 c
Astira, Austriæ civitas 23 c
Asturis, *forte nunc* Stockerau. (*Vide* Stockeravia.)
Athryma, locus in Lagenia Hiberniæ provincia 222 c
Atina, *olim* civitas Italiæ 420 a
Atrebatum, urbs Belgii in Artesia 490 b
Attiniacum, oppidum in Campania Gallica 571 a
Avarionus, fluvius Bituricensem in Gallia civitatem alluens 322 f *et* 324 e
† Audomarus *seu* Audomaropolis, oppidum Belgii in Artesia 490 b e *et* 514 b d
Aventicus, civitas apud Sequanos 73 d
Augia Major, Sueviæ insula in diœcesi Constantiensi; *forte Reliquiæ SS. Fortunatæ et sociorum martyrum* 449 b
Aust. (*Vide* Augusta Rauracorum.)
Augusta Æduorum. (*Vide* Augustodunum.)
Augusta Rauracorum, civitas olim episcopalis in Alsatia superiore ad sinistram Rheni ripam *nunc* villa Aust dicta 73 a *et* seqq.: *episcopus S. Pantalus* 65 b *et* seqq., 82 d e
Augusta Retiæ, *seu* Vindelicorum. (*Vide* Augusta Vindelicorum.)
Augusta Veromanduorum, *olim* urbs, *nunc* vicus et abbatia in Picardia † Quintini villa et castrum dicta 444 c *et* 447 a
Augusta Vindelicorum, Sueviæ civitas; *episcopus S. Simpertus* 228 b *et* seqq.
† Augustini Lemovicense in Gallia cœnobium, *a Turpione restauratum* 300 c *et* 301 c
† Augustini Canonicorum regularium monasterium Watani in limite Artesiæ ad Agnionem fluvium 501 d *et* 510 e f
Augustodunum, *seu* Augusta Æduorum, Galliæ civitas episcopalis 80 f *et* seqq.
Aulona, urbs Macedoniæ 394 a
Aurea Cella, monasterium extra Romam ignoto loco olim situm, *in quo repositæ fuerunt S. Callisti Exuviæ* 443 c d
Aurelianum, *seu* Aurelia, urbs Galliæ 483 c; *ibi concilia celebrata* 78 e *et* seqq.
Auriliacum, Alverniæ superioris oppidum 166 c; *ejusdem varia nomina et descriptio* 277 b c; *S. Geraldus comes* 277 b *et* seqq.
Austria, Germaniæ regio 132 b: *S. Colmanus Martyr* 342 b *et* seqq.
† Autberti Cameraci in Belgio ecclesia 399 b c
Auximum (*Vide* Auxumum).
Auxuenna, *nunc verosimiliter* † Manechildis fanum (*Vide* Manechildis fanum.)
Auxumum *seu* (Auximum, *vulgo* Osimo) urbs ditionis Pontificiæ in Marchia Anconitana 152 b 153 f, 470 b, 613 c, 616 d, 626 e *et* 627 f
Axiopolis, Mæsiæ urbs prope Dorostorum 425 d
Axona, (*vulgo* l'Aisne) fluvius Campaniam Gallicam alluens 526 b

Æ

Æcana, antiqua Apuliæ civitas episcopalis 162 f
Ægæ, *seu* Ægea, civitas in Cilicia 19 b f
Ægyptus, Africæ regio 338 a, 339 f, 395 c, 471 c, 607 e, 608 b e, 609 b; *ibi passus est S. Eustachius seu Eustathius presbyter* 9 b *et* seq.
Æmona, *alias* Labacum. (*Vide* Labacum.)
Æquana. (*Vide* Æcana.)
Æsium, episcopalis Marchiæ Anconitanæ sub ecclesiæ dominio civitas 145 f, 147 b, 464 f, 465 d, 627 f; *habitum ibi Capucinorum induit S. Seraphinus* 134 c
Æsium flumen Italiæ 470 c

B

Baba (*Gallice* la Bave) rivulus in Cadurcensi Aquitaniæ tractu 120 b, 122 d *et* 123 e
Bajoaria. (*Vide* Bavaria.)
Bapalma, oppidum Belgii in Artesia 134 b *et* 490 c
Barbares, rivus seu torrens prope Serenopolim in Aquitania, *apud quem dicitur passa S. Exuperia seu Speria* 122 d *et* 123 e
Barium, Apuliæ civitas 335 a
† Barnabæ eremus. (*Vide* Samugnum.)
† Bartholomæi Ordinis Cisterciensis abbatia prope Ariminum in Italia 463 b; *olim Ordinis Benedictini cœnobium*, † Gaudentii *vocatum in cujus ecclesia repertum S. Gaudentii Corpus* 462 f *et* 473 b c d; *Reliquiæ S. Gaudentii* 464 e
† Bartholomæi monasterium Brugis in Flandria Belgica 517 b *et* 518 d
† Bartholomæi insula Romæ, *olim* Lycaonia *aut* Tiberina dicta 441 b *et* 442 e
† Basilea, episcopalis Germaniæ civitas in Helvetia 67 a *et* seqq. *S. Pantali cultus* 65 f *et* seq.; *ejusdem caput, seu potius cranium olim translatum* 65 f *et* 66 b c d
Basilicata, *seu* Lucania, regni Neapolitani provincia 334 e f
Bavaria, *seu* Bajoaria, Germaniæ regio 43 c, 44 c, 235 f *et* seqq., 348 c *et* seqq., 463 c *et* 580 e; *Reliquiæ S. Callisti* 433 e
Belgium, regio Europæ notissima 446 f, 491 b, 493 b *et* 498 b; *S. Callisti cultus* 438 c *et* seq.
Bellilocus, cœnobium Ordinis Benedictini diœcesis Lemovicensis in Gallia 281 c
Bellopratensis parthenon in Belgio 398 e
Bellovacum, *seu* Belloacum (*Gallice* Beauvais) antiqua Galliæ Belgicæ civitas; *S. Angadrisma* 538 b *et* seqq.; *S. Callisti cultus* 437 e f
Belvederium, *alias* Blanda Calabriæ oppidum haud procul a maris Tirreni littore situm, *unde proficiscuntur SS. Daniel et socii* 386 f *et* 387 a
† Benedicti in strada Galeria Bononiæ in Italia ecclesia; *Reliquiæ S. Callisti* 433 d

† Benedicti Monasterium superius Sublaci in Latio 370 c; *pars Reliquiarum S. Chelidoniæ virginis* 376 e f, *et* 377 a b
Benedicto-Buranum monasterium Ordinis S. Benedicti in Bavaria et tetrarchia Monachiensi dicta 231 e *et* seqq.
Berbha (*Vide* Birgus.)
Bercheria, Occidentalium Saxonum in Anglia provincia 558 c
Berckan, *forte* Bercha, locus prope Augustam Vindelicorum in Suevia 260 c *et* 261 e
Berenice, civitas Pentapoleos Cyrenaicæ 470 b
Berœa, Thraciæ urbs olim episcopalis 165 b
Bernicia, olim regnum et regni Nordhumbrici in Britannia pars 108 b c, 110 e f *et* 114 e
† Bertini, *seu* Sitbiense monasterium, nunc Andomaropolis in Artesia 491 c *et* 492 c (*Vide* Andomaropolis.)
Bienvilla, vicus ad fluvium Matronam in Gallia; *ibi solitarie vixit, obiit ac sepulta fuit S. Manechildis* 527 c, 528 e *et* 530 f
Bingium, oppidum in Germania 493 c
Birgus *seu* Barroius *antiquitus* Berbha (*vulgo* Barrou) fluvius in Hibernia 96 c f, 101 f, *et* 105 f
Bisontio, *Gallis* Besançon (*Vide* Vesontio.)
Biturigum, civitas Archiepiscopalis in Aquitania 310 d; *hujus territorium incoluit S. Venantius confessor* 220 b
Blaila, in territorio Arvernensi Galliæ 397 a
Blanda (*Vide* Belvederium.)
Blandiniense cœnobium, *nunc* celeberrima † Petri abbatia Gandavi in Flandria 511 f
† Blasii de Planetta ecclesia Romæ; *forte Reliquiæ S. Callisti* 433 d
Bobiense monasterium Ordinis Benedictini in ducatu Mediolanensi 80 e *et* 82 a
Bobingen, oppidum verosimiliter in Suevia 267 d
Bohemia, Europæ regnum 347 c *et* seqq., 433 f
† Bonifacii cœnobium (*Vide* Fuldense).
Bononia, ditionis Pontificiæ in Italia civitas archiepiscopalis 80 f, 81 f, 293 e *et* 433 e
Borussia Regia, Poloniæ regio; *Cultus S. Callisti Papæ* 438 c
Braben. (*Vide* Graben.)
Bremæ, urbs Germaniæ 493 f
Brentz, fluvius Sueviæ in Danubium sese exonerans 266 a
Brentzenbausen, Monasterium Ordinis Benedictini in Suevia 265 d *et* 266 a
Bribata (*Gallice* Brives la Gaillarde) urbs Galliæ in montibus Arvernis 121 e
Briovera, castrum ad episcopos Constantinenses olim spectans 79 f
Britannia. (*Vide* Anglia.)
Britannia Armorica *seu* Minor, ampla regni Gallici provincia; *S. Mauritius* 378 a *et* seqq.
Brivas (*Gallice* Brioude) urbs Galliæ in Alvernia *seu* Arvernia 310 d *et* 314 a.
Brivas Curretia urbs pagi Lemovicini 314 a.
Brixia, (*Italis* Brescia) civitas episcopalis in Longobardia et ditione Veneta 416 f; *Notingus episcopus reliquias S. Callixti Papæ et martyris affert* 431 a *et* seqq.
Brixina, episcopalis Germaniæ civitas in comitatu Tirolis 239 a b
Bronium in comitatu Namurcensi positum 217 d
Brugæ, Flandriæ secunda metropolis 398 b c d; *S. Donatianus episcopus Remensis* 487 a *et* seqq.
Buchania, Septemtrionalis hodiernæ Scotiæ provincia 223 e
Buconia silva in Franconia 560 e
Buraburg, *seu* Buriburgum, episcopalis olim in Hassia civitas 561 c *et* 562 b
Burburgensis in Flandria districtus 491 d
† Burchardi ecclesiæ. In Busselsheim, Erlebach, Gerichstein, Jagsberg, Mellerstat, Messelhausen, Stepbacb et Trapstatt in Franconia 573 a b
Burchardrod, *seu* Burchardiquies, locus in Buconia silva leucis aliquot Kissinga dissitus, *quo sæpius secessisse dicitur S. Burchardus, ut amissas vires recrearet* 560 e
Burgiochirica, haud procul Œtinga in Bavaria, *ita dictum templum S. Maximiliano episcopo sacrum* 38 a *et* 42 c
Burgum S. Domnini, oppidum prope Parmam in Italia 4 f; *cultus S. Eustachii* 10 d e f
Burrus, annis Astensem in Italia agrum interfluens 13 c
Bussans, vicus in Alsatiæ et comitatus Burgundiæ limite 204 a
Bussinum castrum (Bussy le Chateau) in Campania Gallica 529 e
Buterium, Siciliæ oppidum. *Reliquiæ S. Callisti Papæ et martyris* 433 e
Byrra, Galliæ fluvius 209 f
Byzantina urbs 607 d. (*Vide* Constantinopolis.)

C

Cabillonum (*vulgo* Châlon sur Saône) civitas Galliæ episcopalis 487 f, 488 a b, *ibi concilium celebratum* 553 b *et* seqq.
Cadenacense in Gallia monasterium 291 f *et* 328 e
Cadurcum, urbs Galliæ in Aquitania 120 a b *et* seqq., 277 c. Caput est pagi Caducensis *vulgo* de Querici 301 f *et* 304 a
†† Cæciliæ et sociorum titulus Transtyberinus Romæ; *Reliquiæ quædam S. Callisti* 433 d
Cæsarea, Palestinæ civitas, *SS. Martyrum Fortunatæ, Carponii, Evaristi et Prisciani patria et palæstra* 449 a *et* seqq.
Cæsarea. (*Vide* † Maria in Porticu.)
Cæsarea via olim inter Ravennam et Classem in Italia 21 b
Cæsariense monasterium (*vulgo* Keisersheim) Ordinis Benedictini diœcesis Augustanæ in Suevia 274 b *et* 344 e
Cæsena, urbs episcopalis Italiæ in Romandiola ad Sapim fluvium 471 f
Cajeta, civitas episcopalis regni Neapolitani in Campania 292 a
Calabria, regni Neapolitani provincia 332 d *et* seqq., 387 a b 389 d *et* 391 e; *patria verosimiliter SS. Danielis et sociorum* 386 d e f; *forte aliquæ Reliquiæ SS. Danielis et Angeli* 392 d
Calderus, Angliæ fluvius 118 e
† Calepodii cœmeterium Romæ 401 f, 411 d *et* 420 f; *S. Callisti sepultura* 425 e *et* seqq.

† Callisti

† Callisti cœmeterium secundo ab Urbe lapide via Appia situm, antea Cœmeterium † Prætextati dictum 421 a b c d e
† Callisti ecclesia Romæ S. Mariæ trans Tyberim vicina, nunc monasterium Casinensium 426 e *et* 435 a d; *exstat ibi puteus, in quem projectus S. Callistus sub Alexandro imperatore martyrium subiit* 435 b *et* 441 d; *imago S. Callisti* 435 c; *ejusdem cultus* 436 f *et* 437 a b
† Callisti ecclesia olim Romæ ad montem Cœlium 435 a
† Callisti ecclesia altera prope Romam nunc destructa 435 a
† Callisti templum prope Clusium in Hetruria nunc dirutum 437 d e
Camerinum, civitas episcopalis Italiæ in Piceno seu Marchia Anconitana 611 b
Campania, regni Neapolitani provincia 456 b *et* 474 e; *ibi translata S. Fortunata* 449 e
Campidonum, Ordinis Benedictini cœnobium in Suevia 239 f
Camplum, *seu* Camplium, parva regni Neapolitani in Aprutio Ulteriori episcopalis civitas; *S. Seraphinus* 151 f, 152 c, 153 e, 154 b
Cantazara, urbs in Calabria Ulteriore; *Reliquiæ S. Fortunati* 523 a
† Cantiani ecclesia Venetiis in Italia 50 a
Cantilogense in Gallia cœnobium 291 e
Cantium *seu* Cantia, Angliæ provincia 112 c d, 114 c, 116 b c, 117 b, 118 e *et* 474 e; *S. Paulinus episcopus* 396 a
Cappadocia, Asiæ Minoris regio 425 f, 426 a *et* 427 c; *SS. Saturnini et Sociorum martyrum palæstra* 474 a *et* seq.
Captennacum in Alvernia 323 c
Capua, urbs Italiæ in Campania Felice 420 f *et* 456 b; *cultus S. Fortunatæ* 449 e
Caput Rivi, Asculani agri in Marchia Anconitana oppidum 145 c
Carbonense monasterium Ordinis S. Basilii in Basilicata, *a S. Luca abbate conditum vel instauratum* 334 f *et* seqq.
Carettum, Asculani agri in Italia oppidum 153 d
Caria, Asiæ Minoris regio 607 c
Carisiacum, Galliæ olim castrum 491 c f
Carlburgum, castrum in episcopatu Herbipolensi ad Mœnum fluvium situm 563 d *et* seqq., 586 e
Carlstadium, oppidum in Franconia 586 e
Carniola, Germaniæ provincia 52 b
Carnoeta sylva in Britannia Minore et diœcesi Corisopitensi 380 d *et* seqq.
Carpis, episcopalis olim in Pannonia civitas 28 b
Carthago, celeberrima Africæ civitas 86 d *et* seqq.
Caserta, episcopalis Italiæ in regno Neapolitano civitas 141 d *et* 143 e
Casinum Latii oppidum et Ordinis Benedictini cœnobium 198 c, 292 a, 426 e *et* 435 b
† Cassiani ecclesia. (*Vide* † Fortunati ecclesia Tuderti.)
Castra Ravennatium. (*Vide* Ravennatium urbs seu castra.)
Castrum Novum, oppidum Siciliæ in valle Mazara 332 e *et* 338 d
Castrum Villarum, oppidum Calabriæ, *in quo nati dicuntur SS. Angelus, Samuel et Donolus martyres Franciscani* 386 c, 386 f *et* 391 d e
Castulo, Hispaniæ urbs ad Tagum 197 d *et* seqq.
Catalaunum, civitas episcopalis in Campania Gallica 404 d, 483 c, 487 f, 526 b, 527 e f, 530 a; *in ejus diœcesi cultus S. Manechildis et sororum virginum* 526 f *et* 527 a b
Catana, Siciliæ urbs 332 e *et* 337 b
Catholica, vicus ditionis Ariminensis in Italia et ditione Pontificia 461 a b
Cattarick, *seu* vicus juxta Cataractam in Anglia ad fluvium Swalam 114 e
Celeia, *aut* Cileia, civitas olim episcopalis ac Norici Mediterranei caput; *S. Maximiliani patria et palæstra* 23 a *et* seqq.
Celena (*vulgo* Glinech *seu* Cleinech) pagus olim Noricorum, *nunc* oppidulum Austriæ 23 c *et* 37 a
Cellæ, oppidum in Calabria 365 e
Cernaeum, *seu* Cernonnum (*Gallice* Cernay en Dormois) oppidum pagi Dulcomensis in Gallia; *S. Manechildis virgo* 529 e *et* 531 a e
Cetius Mons (Kalenberg), a Neoburgo ad Dravum fluvium usque protensus, Norici Pannoniæque Superioris limes 347 c *et* 359 f
Ceuta. (*Vide* Septa.)
Cezernacum, *seu* Cedenacum (Cezeinac *seu* Cezenac) in Cadurcensi Galliæ tractu 329 a; *locus S. Geraldi comitis emortualis* 277 c, 294 c *et* 326 c
Chalcedon, urbs in Bithynia 397 d; *SS. Marcelli, Adriani et forte unius aut duorum aliorum palæstra* 196 a *et* seqq.
Chaulum in India Orientali 397 a
Chennenhausen, villa in Germania 249 c *et* 250 f
† Christoferi Capella juxta forum in Flandria Belgica 496 a
† Chrysogoni oratorium Romæ. *Reliquiæ de Brachio S. Callisti* 433 c
Ciculi (*Italis* Cicoli) locus in Aprutii Ulterioris Latiique confinio situs; *verosimiliter locus natalis S. Chelidoniæ* 365 e f *et* 366 d
Cingulum, amplum Marchiæ Anconitanæ in summi Pontificis ditione oppidum 144 a *et* 147 b
Cirisanum, Calabriæ oppidum, *ex quo oriundus dicitur S. Ugolinus Martyr* 385 e, 386 e *et* 391 d
Clanis. (*Vide* Glanis.)
Clara Vallis, celeberrimum Ordinis Cisterciensis in Gallia monasterium 396 f
Claromons (Clermont), Alverniæ provinciæ primaria urbs 277 c, 292 f *et* seqq., 486 e
Clarum-Campense Ordinis Cisterciensis in Frisia olim cœnobium 6 d *et* 166 a
Classis-Ravennæ olim oppidum haud procul Ravenna in Italia 21 a b *et* 620 c
Clingense Ordinis Benedictini monasterium diœcesis Spirensis in Germania; *Reliquiæ S. Callisti Papæ* 430 d e *et* 432 e
Cluniacense monasterium Ordinis Benedictini in Gallia 277 f *et* seqq., 313 d
Clusium, Hetruriæ in Senensi territorio civitas; *ubi olim ecclesia S. Callisto sacra* 437 c
† Colmani Perlachensis in Bavaria ecclesia 355 a
† Colmani templum Styræ civitati Austriæ Superioris 354 e
† Colmani Suinensis in Bavaria ecclesia 355 a
† Colmani ædes sacra Viennæ in Austria 356 b c
† Colmani sacellum prope Lunelacense cœnobium in Austria superiore 354 e
† Colmani sacellum Salisburgi in Bavaria 354 e f

Colme-

Colmetranus mons prope Luccolum in Italia 614 b
Colonia Agrippina, Germaniæ civitas 163 f, 202 e, 204 a, 394 b, 396 f, 433 e, 484 a *et* seqq. *S. Pantali palæstra* 65 *c et* seqq.
† Conceptionis ecclesia Capucinorum Romæ. *Altare et cultus S. Seraphini Capucini* 149 d
Condatum, oppidum in Hannonia situm 438 d
Coneda villa parochiæ Autissiodorensis ad Ligerim fluvium posita 286 b
Confluentia, percelebre diœcesis Trevirensis oppidum 200 b *et* 202 f
Conjunctuli Ordinis Camaldulensis monasterium in Umbria et diœcesi Eugubina ad Sentini et Perticaræ confluentes situm 626 e *et* 627 f; *in eo quandoque B. Dominicus Loricatus confessor moratus fuit* 613 c, 616 c *et* 626 e
Connacia, *seu* Connactia Hiberniæ pr ovincia; *S. Fiecus episcopus* 96 c, 100 a *et* 105 a d
Constantia, urbs Germaniæ in Suevia 36 a
Constantinopolis, civitas Patriarchalis totius Orientis metropolis 309 e, 313 e, 604 e *et* seqq.
Conthense castrum in pago Freduno 529 c
Corbeiense monasterium in Gallia 554 d *et* 555 d
Corbeta, *alias* Curia Picta, pagus agri Mediolanensis in Insubria 13 d
Corduba Hispaniæ Bæticæ urbs percelebris 398 b; *SS. Fausti, Januarii et Martialis palæstra* 187 a *et* seqq., 477 d e *et* 478 b c d; *item SS. Lupi et Aureliæ* 476 a *et* seqq.
Cordula, *seu* Corduena civitas in Perside; *S. Parmenius et Socii martyres* 378 e f *et* 379 a b
Corilianum, *sive* Corolianum oppidum in Calabria situm. *Inde oriundi fuisse dicuntur SS. Nicolaus et Leo Martyres ex ordine Franciscano S. Danielis socii* 385 e, 386 e, 391 d e
Cornwallia, Westsaxonici in Anglia olim regni provincia 558 c
Cortracum *sive* Curtricisium, Belgii in Flandria oppidum 490 d *et* 491 c d f
Costabona, castrum prope Justinopolim civitatis Istriæ 48 b
Coverna. (*Vide* Cubrinus vicus.)
Cremifanensis celeberrima abbatia Germaniæ 25 b
Crucicula, *seu* Crux Ferrea, Arverniæ vicus ad fluviolum *vulgo* La Truerie dictum 319 f *et* 320 a
Crucicula (*vulgo* Petite Croix) vicus in Arvenia juxta eumdem fluviolum 318 a, 319 f *et* 320 a
† Crucis monasterium Ordinis Benedictini diœcesis Augustanæ in Werdia 274 b *et* 275 c
† Crucis monasterium Canonicorum Regularium S. Augustini Augustæ Vindelicorum in Suevia 229 b c *et* 275 c
† Crucis *seu* S. Andreæ de Avellana in Italia et ditione Ecclesiæ monasterium 613 c d; *eo ex Luccoli monasterio transiit B. Dominicus Loricatus* 614 c *et* seqq.
† Crucis capella in villa quæ dicitur Gera 496 a
† Crucis parochia in Flandria 496 c
Crumlovium, Bohemiæ oppidum, *ubi servatæ fuere Reliquiæ quædam S. Callisti* 433 e f
Cubrinus *sive* Cuberinus vicus (*postea* Coverna dictus) ad lævam defluentis Mosellæ prope Confluentiam in diœcesi Trevirensi, *ubi parochus exstitit et obiit S. Lubentius* 200 a *et* seqq.
Cuculum juxta lacum Fucinum in Marsis et regno Neapolitano situm 365 e
Curcnia, Hiberniæ regio; *ibi cultus S. Conganus abbas* 223 b e f *et* 224 c e
Curia Picta. (*Vide* Corbeta)
Curta, episcopalis olim in Pannonia civitas 28 b
Cuvinium, haud ignobile diœcesis Leodiensis oppidum 215 e f; *eo olim delatæ fuerunt S. Venantii Abbatis exuviæ* 215 e *et* seqq.
Cyprus, Asiæ insula 338 b *et* 339 e f
Cysonium, Belgii in territorio Insulensi oppidum et Canonicorum Regularium monasterium 429 a, *et* 430 e; *ad quod translatæ fuere S. Callisti exuviæ* 430 f *et* seqq., 434 c d, 444 a *et* seqq.; *quædam ejusdem S. Callisti Reliquiæ Remis eo delatæ* 434 d, 447 d *et* seq.; *ejusdem Sancti ibi cultus* 438 c d e f
Cyrene, civitas Pentapoleos Cyrenaicæ 470 b
Cyterium. (*Vide* Cirisanum).

D

Dalmatia, Europæ regio 339 f
† Dalmatii Burgus et monasterium in Pemontio 153 f
Damascus, Syriæ civitas 597 e, 600 b c *et* 604 e
Dania, Europæ regnum 345 b; *cultus S. Callisti papæ* 438 c
† Danielis fons in Calabria et littore maris Thyrreni 387 a b
† Danielis templum apud patres Capucinos Belviderii in Calabria 389 d
Danubius, Germaniæ fluvius 23 d, 240 d *et* seqq.
† Deiparæ eremus, insigne apud Helvetios monasterium 161 f
Deira, regnum et regni olim Nordhumbrici in Britannia pars 108 b, 109 f, 110 c e f *et* 114 e
Demena, una tribus regionibus, in quas divisa fuit Sicilia 332 f, 333 a, 337 d *et* 339 d
Demetia, olim Britonum in Anglia regnum 116 d
Deobriga, oppidum in Hispania 475 e
Dervogel Mons. (*Vide* Kunigsperg).
† Desiderii oppidum in Gallia 528 e
Devonia, Westsaxoniæ in Anglia provincia 558 c
Diesthemium, Brabantiæ oppidum. *S. Gaudentii olim cultus* 466 e
Dietingen, pagus Germaniæ prope Danubium non procul a Donowarda 257 d *et* 261 c
Dietkirchen, ecclesia collegiata ad Loganæ fluvii ripam in Germania 204 d; *cultus et exuviæ S. Lubentii* 200 c f *et* 203 d e
† Dignæ mausolæum Augustæ Vindelicorum in Suevia 253 c
Dillingen, castrum diœcesis Augustanæ in Germania 244 a
Dingolfinga, Bavariæ oppidum 235 f *et* 238 a b
Dionantum, (Dinant) Belgii in ditione Leodiensi oppidum *Exuviæ*; *et cultus S. Polychroniæ et socii anonymi* 166 d e
† Dionysii monasterium prope Parisiorum civitatem 217 d e, 553 d *et* seqq., 586 c; *cujus Fulradus abbas* 568 d
Dolense monasterium Ordinis Benedictini diœcesis Bituricensis in Gallia 277 e, 293 a b
Dominicanorum PP. ecclesia Coloniæ in Germania; *Reliquiæ S. Callisti* 433 e

Domnach Fiec, *seu* † Fieci ecclesia. (*Vide* Forrach).
† Domnini Burgum. (*Vide* Burgum S. Domnini).
† Donatiani ecclesia Burgis in Flandria 7 c; *olim* † *Mariæ sacellum* 487 f; *corpus S. Donatiani* 595 b *et* seqq.; *sæpius visitatum* 515 e *et* seqq.; *ejusdem Sancti cultus* 500 d *et* seq.; *S. Ilheri (forte Hilarii) Reliquiæ* 398 c d e
Dordonna. (*Vide* Duranius.)
Dorostorus, urbs in Mæsia 404 c *et* 405 c
Dorsetia, Occidentalium Saxonum in Anglia provincia 558 c
Drava flumen in Liburnia 53 a
Druim Chobla, mons in Hibernia, *a S. Fieco frequentatus* 102 f
Duacum, oppidum in Flandria 506 e
Diusburgum, oppidum Eboracensis agri ad Calderum fluvium in Anglia 118 e
Dunfermelense monasterium Ordinis Benedictini in Scotia 344 f
Dunum castrum in Gallia ad episcopum Carnotensem olim spectans 79 e f *et* 80 a
Durienus, *seu* Dordonna (la Dordogne) fluvius Galliæ in Aquitania 120 b, 121 e *et* 324 e

E

Ebersperga, Bavariæ oppidum 355 a
Eboracum, Angliæ civitas metropolitana 2 d e, 113 f *et* seqq., 396 a; *hujus S. Egbertus episcopus* 414 d, 415 d *et* 418 b
Ebrodunensis civitas ad radices Alpium in Delphinatu Gallico sita 206 b, 209 a *et* 210 b
Ebrodunense castrum in Provincia Maxima Sequanorum 73 d
Echingen locus in Suevia prope Donawerdam; *S. Simpertus* 266 f *et* 268 e
† Edistii *seu* Hedistii ædicula et cultus prope montem Soracte in Italia 21 e f
† Edwini ecclesia Bearweæ in Comitatu Somersetensi in Anglia 109 a. Alia forte olim Londini 108 e f *et* 109 a
Eisnach, fluvius in Suevia 268 d
Elching, locus in finibus diœcesis Augustanæ 268 e
† Eliæ monasterium Ordinis S. Basilii in Calabria, 334 c, *ibi aliquandiu demoratus fuit S. Lucas abbas* 333 c d e
Elimannia, regio Subalpina verosimiliter eadem quæ Septimania 210 c
Elis, episcopalis civitas in Achaia 60 b c f
Elleus fluvius in Britannia minore 380 d e
Eltmoin, (*Germanis nunc* Eltman) olim castellum, nunc oppidum diœcesis Wirceburgensis Mœno fluvio adjacens 567 e, 588 c *et* 591 a
Emæ, Italiæ urbs ad radices Alpium sita 49 c f
† Emmeramni monasterium in Germania; *S. Colmani cultus* 354 f *et* 355 a
Enna mons Siciliæ 333 b *et* 338 c
Enna, *seu* Ennæ castrum. (*Vide* † Joannis castrum.)
Ephesus Ioniæ, celeberrima Asiæ Minoris civitas 459 d; *patria, ut fertur, S. Gaudentii episcopi martyris* 459 d *et* 467 c
Eplechin, vicus prope Tornacum in Belgio 448 b
Erfordiense in Thuringia Ordinis Prædicatorum cœnobium 397 f
Ergitia, (*vulgo* Ergotz *aut* Ergetz) fluviolus in Germania 73 a
Erlebach. (*Vide* † Burchardi ecclesia.)
Esna ecclesia in Flandria 496 a
Etna, Siciliæ mons 333 b *et* 338 c
† Eusebii ecclesia Mortariæ in Insubria 125 a
† Eustachii ecclesia Romæ; *S. Callisti papæ martyris Reliquiæ* 433 d
† Exuperiæ ecclesia. (*Vide* † Speriæ.)
Eystadium, episcopalis Germaniæ civitas 351 d; *S. Villibaldus episcopus* 395 c, 562 b c f *et* 566 b

F

†† Fabiani et Sebastiani martyrum ecclesia prope Romam ad Catecumbas; *Caput S. Callisti* 433 c; *ejusdem cultus* 437 b
Fabrianum, Piceni in Italia oppidum 165 e, 611 c
Fanum civitas episcopalis in Italia 464 f *et* seqq.
Fauces, oppidum diœcesis Augustanæ in Sueviæ Bavariæque confinio 239 f
Faventia Italiæ civitas 612 a
†† Fausti et sociorum olim ecclesia Cordubæ in Hispania, *postea* † Petri dicta, *ubi eorum Reliquiæ et cultus* 189 d *et* seqq.
Fermelinodunum (Doumferlein) Scotiæ in Occidentali Fisa ad Markam rivum oppidum 345 e
Ferna, episcopalis olim civitas Hiberniæ in Lagenia 98 a
Ficanum, castellum Italiæ; *cultus B. Dominici Loricati* 611 c
Figiacum, cœnobium in Cadurcis positum 324 e
Filina, fluviolus in Germania 73 a
Finningen Rurestre, verosimiliter pagus haud procul Augusta Vindelicorum 259 f
Firmum, archiepiscopalis Marchiæ Anconitanæ in Ecclesiæ ditione civitas 130 b *et* 131 d
Fischach, *sive* Vischach villa in Suevia prope fluvium Eisnach 260 c, 263 a, 266 c *et* 268 d
Flaminia antiqua Italiæ provincia 468 d *et* 470 b c
Flandria, insignis Belgii provincia et comitatus, 487 b *et* seqq; *olim* Franconatum *seu* Brugense territorium *solummodo fere complexa* 489 f; *deinde, ut fertur, ab Oceano ad Samonam Scaldimque fluvios extensa* 490 a *et* seqq.
Flaviacum, monasterium in Bellovacensi agro situm, *a Normannis eversum* 542 d e f
Florentia, urbs Hetruriæ 397 a, 617 f *et* 618 b c d e
Floriacense monasterium in diœcesi Aurelianensi in Gallia 493 d
Floriopolis, Galliæ civitas 277 c
Fontanellense monasterium in Gallia et territorio Rothomagensi 540 a, 541 e f *et* 542 a
Fontanetum Galliæ vicus in Burgundia 493 e
Fontenaium, *vulgo* Fontenai-le-Comte. (*Vide* Villa Nova a Comite.)
Foro-Julium, (*Gallice* Fréjus) urbs episcopalis in Provincia Gallica et ad littora maris Mediterranei ora 206 b e, 209 a, 210 a *et* 406 b
Forrach, locus extra Sleptam in Hibernia, *ubi*

S. Fiecus Sleptensis episcopus monasterium construxit, Dommach Fiec, *seu* † Fieci ecclesia *dictum*, 102 d, 105 c *et* 106 d
† Fortunati ecclesia *olim* † Cassiani Tuderti in Umbria; *corpus S. Fortunati* 521 a *et* seqq.
Forum-Julium, Italiæ provincia 50 e *et* 443 f
Fossæ, ditionis Leodiensis supra Namurcum oppidum 2 a, 226 b
Fossatum Villanum in Norico 53 a c
Francia 492 b d. (*Vide* Gallia).
† Francisci ecclesia Minorum Conventualium Montisbodii in Italia; *S. Gaudentii exuviæ* 463 d
Francofurtum, ampla Germaniæ urbs 398 a; *ibi celebrata synodus* 240 e
Franconatus, *seu* Terra Franca (*vulgo* het vrye) Brugense in Flandria territorium 489 f
Franconia Germaniæ provincia 347 d, 557 b *et* seqq.; *S. Burchardi cultus* 571 e *et* seqq.
Fraxinetum, oppidum in Italia et Provinciæ confinio 206 b c d e f, 207 b, 209 a *et* 210 a
Fresea, *seu* Frisia regio in Belgio 503 b, 506 b; *S. Bonifacii palæstra* 569 c *et* 571 b
Friacum monasterium ignoto loco in Gallia situm 323 a
Fridberg. (*Vide* Pacis-mons).
Frisingensis in Bavaria ecclesia. *S. Maximiliani episcopi cultus* 40 a
Frontale castrum in Italia et diœcesi San-severinate ad radices montis Suavicini situm, *ubi colitur B. Dominicus Loricatus* 620 a b f
Fuessense *seu* Faucense cœnobium. (*Vide* † Magni).
Fuldense in Germania Ordinis Benedictini monasterium 231 d, 240 f, 566 b c *et* 569 e; *S. Callisti Reliquiæ* 430 c d e *et* 433 e
Fulginium urbs Ecclesiasticæ ditionis in Umbria; *patria S. Dominici Sorani* 613 c
Furnæ Flandriæ oppidum 166 b, 491 d
Fursacum, vicus agri Lemovicensis in Gallia; *S. Geraldus comes* 277 e
Fusciniacum in Picardia 6 e

G

Gallia 395 c d, 406 b, 417 b f, 433 e, 483 b *et* seqq., 498 a b f, 499 a, 500 e f, 558 f *et* 562 d; *S. Callisti cultus* 437 e f *et* 438 a; *Galliæ status turbatus* 284 e *et* seqq.; Gallia Celtica 301 f; Gallia Comata 558 e
Gallinarium castrum in Campania *seu* Terra Laboris 629 f
Gallovidia, Britanniæ regio 112 b c
Gamugnum. (*Vide* Samugnum).
Gandavum, Flandriæ metropolis 45 a e, 46 b, 494 b; *S. Donatiani cultus* 501 b
Gaza, civitas Palæstinæ olim episcopalis 594 c, 565 a *et* 604 e; *non confundenda, ut faciunt aliqui, cum Majuma* 594 f
† Gaudentii basilica et monasterium Ordinis Benedictini Senogalliæ in Italia 463 d; *ibi olim extiterunt S. Gaudentii exuviæ* 462 f, 463 a b d
† Gaudentii Ordinis Benedictini monasterium Arimini (*Vide* † Bartholomæi abbatia.)
†† Gaudiosi et Fortunatæ monasterium monialium Neapoli in Campania Felice; *Corpora SS. Fortunatæ et Fratrum* 450 f *et* seqq., 456 c d
Gebwyler, Alsatiæ oppidulum 232 c
Genua, *seu* Janua, nota Italiæ civitas ac Reipublicæ cognominis caput, *cujus episcopus S. Romulus* 204 a *et* seqq.
Gennatis ager in Sublacensis abbatiæ ditione 369 f
† Georgii ecclesia Collegiata Pirani in Istria; *cujusdam S. Maximiliani non satis noti corpus possidet* 48 b *et* seqq.
† Georgii monasterium Canonicorum Regularium Ordinis S. Augustini in diœcesi Augustana 275 c
† Georgii vici plures in Arvernia Superiore 324 e
† Geraldi ecclesia Lemovicis in Gallia, *conversa in hospitale* 299 c
† Geraldi monasterium. (*Vide* †† Petri et Clementis Monasterium)
† Geraldi Prioratus in Lemovicensi suburbio; *ejusdem ibi Reliquiæ* 299 e f
† Geraldi Prioratus in diœcesi S. Flori in Alvernia 299 e
† Geraldi Prioratus apud Tolosates in Gallia 299 e
† Geraldi prioratus apud Tutelenses in Lemovicensi Galliæ provincia 299 e
† Germani a Pratis monasterium Ordinis Benedictini Parisiis 212 e *et* 215 e f; *S. Venantii Reliquiæ* 215 f *et* 216 a b c; *Cuvinio ad illud translatæ* 218 b c d; *ejusdem cultus* 219 a b
Germania 395 c, 433 e, 533 e *et* seqq.; 561 c e, 562 d, 566 d, 592 d *et* 619 c. *In hanc ex Anglia a S. Bonifacio evocatus S. Burchardus* 558 f *et* seqq.; *S. Callisti cultus* 438 b
Ginzburg, Sueviæ oppidum 255 c *et* 256 f
Glanis, *vel* Clanis, *olim* Liternus, fluvius in Campania Felice 456 f *et* 457 a
Glastonium, olim monasterium in Anglia, *in quo exstiterunt S. Callisti Reliquiæ* 433 e
Gleni, fluvius in Bernicia, *ubi baptizanti S. Paulino sæpius adstitit S. Edwinus rex* 114 d f
Gogna, amnis in Insubria 124 b
Goslariensis ecclesia Collegiata in Germania; *Reliquiæ S. Callisti* 433 e
Graben, vicus aut oppidum prope Landspergam in Bavaria 260 a, 261 d e, 267 f *et* 268 a
Granci, vicus publicus Neapoli in Campania 451 b
Gratia, *seu* Lumen Dei (*Gallice* Leime) parthenon in diœcesi Carducensi 120 b
Gravelinga, Flandriæ oppidum 514 b
Greo, mons totius fere Arverniæ excelsior ad cujus pedes exstat puteus 312 f *et* 314 d
Grumentum, civitas olim episcopalis in Basilicata provincia ad Agrii Sciagræque fluminum confluentes 335 d
Guadalfagiara in Nova Gallicia 5 f
† Gumberti cœnobium Anspachii in Franconia 588 c *et* 591 b; *postea in Canonicorum Collegium conversum* 567 e f, 568 a d *et* 588 c
Gundelfingen, oppidum Germaniæ in Suevia inter Ulmam et Donawerdam 263 e, 265 d, 266 a
Guntz, fluvius Sueva 256 f

H

H

Habersthoven, *seu* Herbertshofen, duplex pagus in Suevia 264 e *et* 266 a
Hadrinopolis (*Vide* Adrianopolis)
Hammaburgum, urbs in Germania 493 f
Hamulo, castellum in Franconia 565 a *et* 586 f
Harlebeca, oppidulum Belgii 491 d, 492 a, 495 e
Hasnoniense antiquum et celebre monasterium in Hannonia, *cujus dedicationi interfuit S. Donatiani feretrum* 504 c *et* seqq.
Hasselbach locus in Suevia non procul a Kircheimio 266 f *et* 268 e
Hassia, Germaniæ provincia 559 d e *et* 562 b
† Hedistii ædicula (*Vide* † Edistii)
Heiligenstad, Germaniæ oppidum 493 f
Helvetia Germaniæ regio 83 b
Herbertshofen. (*Vide* Habersthoven.)
Herbipolis, incolis Wurtzburg, Franconiæ civitas; *S. Burchardus episcopus* 557 a *et* seqq.
Hesdinum, Belgii in Artesia oppidum 490 c
Hethfelth, Campus in Britannia, *ubi occisus est S. Edwinus rex* 116 f
Hibernia, Europæ insula 223 c *et* seqq., 344 c d e f, 301 f, 397 b, 481 d *et* 559 a; *S. Fiecus Sleptensis episcopus* 96 c *et* seqq.; *SS. Fincana et Findocha* 222 a *et* seq.; *verosimilius S. Colmani patria* 344 e *et* seqq., 359 e
Hierosolyma, Palæstinæ civitas 284 a, 342 f *et* seqq., 508 d; *eo peregrinaturus S. Colmanus in Austria occisus* 348 c *et* seq., 353 e *et* 358 b; *S. Cosmæ episcopi Majumensis patria* 597 a b
Hi-Kinselach, ampla Hiberniæ regio in Lagenia, *cujus incolas ad fidem adduxit S. Fiecus Sleptensis episcopus* 101 e f 104 f *et* 105 e
Himera annis Siciliæ 332 f
†† Hippoliti et Laurentii Ordinis Camaldulorum Faventiæ in Italia monasterium 612 a
Hispalis, Hispaniæ civitas; *forte Reliquiæ S. Callisti* 434 d e
Hispania, Europæ regum 386 f, 387 a b, 417 a b, 433 f, 475 a f, 476 a *et* 489 a; *S. Callisti Papæ et Martyris cultus* 438 b; *SS. Danielis et sociorum ex ordine Franciscano exuviæ* 388 c d *et* 391 c e; *cultus* 389 b c d *et* 392 a d
Hispellum *sive* Spellis Umbriæ oppidum; *Reliquiæ S. Callixti* 433 d; *item S. Fortunati* 523 a
Hocbergensis parochia in Franconia 566 f
Hohenburgum, *nunc* Homburgum. (*Vide* Homburgum.)
Holthawe parochia in Flandria 496 b
Homburgum, *seu* Hohenburgum, arx in Franconia sub dominio episcopi Herbipolensis ad Mœni Salæque confluentes 560 e f, 562 f, 563 a b, 584 d *et* 586 e; *S. Burchardi episcopi locus emortualis* 569 f *et* seqq., 589 f *et* 590 a b c; *ejusdem cultus* 572 f
Hornainiensis vicus in Hannonia 438 d; *S. Callisti cultus* 438 d e
Hortus Conclusus *seu* Herentalense Ordinis Præmonstratensis virginum cœnobium in Brabantia 397e
Housi pagus, seu comitum Andecensium in Bavaria districtus 239 e
Humbrus, fluvius in Britannia, a quo Nordhumbria dicta 108 b, 113 a, 114 f *et* 115 d
Hungaria, Europæ regnum 71 a, 342 f *et* seqq.; *cultus S. Callisti*, 438 c; *eo ex Austria translatum fuit, at non diu post relatum S. Colmani corpus* 352

I

Idle, amnis in Britannia 111 f
Iglingen, vicus haud longe a Landsperga in Bavaria 261 a
Ilara, fluvius Germaniæ in Suevia 265 f
Illipa *seu potius* Julipa, Hispaniæ oppidum 479 e f
Illyricum, Europæ regio 46 f
Ingelheimium, (*vulgo* Ingelheim) antiquissimum oppidum in Germania 493 c d *et* 563 c
Ingolstadium, Bavariæ urbs 240 d
Inningen, Sueviæ pagus prope Augustam Vindelicorum 258 c, 261 d, 267 c *et* 268 e
Insubria, Italiæ regio 60 d e *et* 395 b; *S. Callisti cultus* 437 c d
Insulæ, notissima Belgii urbs 430 e *et* 434 d
Interamna, Italiæ civitas 19 b *et* 523 a
Interamnensis regio in Lusitania; *cultus SS. Danielis et Sociorum martyrum* 388 e
Ipræ, Belgii in Flandria civitas 494 b *et* 496 a
Isara, fluvius in Bavaria 239 c
Isenacense Ordinis Prædicatorum monasterium in Thuringia 397 f *et* 398 a
Istria, Italiæ provincia 47 d f, 49 e f, 50 b c d e *et* 51; *a Longobardis devastata* 50 d f

J

† Jacobi ecclesia Asculi in Marchia Anconitana Pontificiæ ditionis 152 f
Jagsberg. (*Vide* † Burchardi ecclesia.)
Janua. (*Vide* Genua.)
Jamnia (Jambe), vicus in Belgio prope Namurcum 434 d; *cultus S. Callisti papæ martyris et forte Reliquiæ* 434 d *et* 438 d
Japidia Vetus, regio Illyrici Occidentalis; *S. Maximilianus episcopus* 50 d *et* 52 a b
Jessi, Asculani agri sub summi Pontificis dominio oppidum 149 f *et* 151 a
† Johannis Baptistæ ecclesia in Germania 563 c d
† Joannis Baptistæ virginum monasterium Sublaci in Latio 365 c, 376 c *et* 377 f
† Joannis Baptistæ sacellum in Cathedrali ecclesia Cremonæ in Italia; *Reliquiæ S. Callisti papæ martyris* 433 d
† Joannis ecclesiæ duo in Germania 563 d
† Joannis Majoris ecclesia Neapoli in Campania Felice 449 e
† Joannis in Monte ecclesia Bononiæ in Italia; *Reliquiæ S. Callisti* 433 d
Joannis castrum (olim Enna *seu* Ennæ castrum), oppidum

oppidum Siciliæ in regione seu valle Demini. *Natus ibi dicitur S. Lucas abbas* 333 a *et* 338 d
† Johannini ecclesia Florentiæ in Italia; *Reliquiæ S. Callisti* 433 d
Joinvilla, oppidulum Galliæ in Campania 528 e f
Jona, Scotiæ insula, *in qua sepultus dicitur S. Conganus abbas* 225 d *et* 226 d
Jordana, fluviolus in Arvernia 277 c
Jotrense monasterium in Gallia 395 c
Jug, mons in Scotia 345 a
† Juliani Brivatensis abbatia in Gallia 286 f *et S. Geraldus comes* 287 a
† Juliani Ordinis S. Basilii monasterium in Basilicata provincia 334 d; *adiit id, auxitque S. Lucas abbas* 334 e f, 335 b *et* 339 a f
Julia Nova, regni Neapolitani in Aprutio Ulteriori oppidum 152 e *et* 154 d
Juliæ Pietas. (*Vide* Polentum.)
Justinopolis, urbs Istriæ primaria 47 *et* seqq.

K

Kauffpeiren, Sueviæ oppidum 258 a *et* 261 d,
Kemlis *sive* Kenilis ecclesia in Flandria 496 a
† Kiliani ecclesia cum adjuncto monasterio Herbipoli in Franconia, *a S. Burchardo condita et exuviis SS. Kiliani et Sociorum ditata* 569 b c, 586 b c *et* 587 b; *postmodum collapsa, hodieque* Novum Monasterium *dicta* 565 d e f, 566 a, 590 f *et* 591 b; *in ea sepultus fuit S. Burchardus* 571 b, 590 d, *ejusdem ibi cultus* 572 f
Kilkenniensis in Ossoria Hiberniæ provincia abbatia 3 d
Kircheimium, Sueviæ civitas 268 e
Kissinga, Franconiæ ad Mœnum oppidum 560 e
Klain Œttingen in Ducatu Bavariæ ad lacum Ammersee 258 d *et* 261 d
Kunigsperg, castrum Styriæ in Monte Dervogel situm 50 e

L

Labacum, Carniolæ metropolis *S. Maximilianus episcopus* 49 e f, 50 f *et* 52 b
Lagenia, Hiberniæ provincia 96 c *et* seqq., 222 c, 225 b f *et* 226 e; *hujus rex haud exstitit S. Conganus abbas* 266 a
Lambersatum, Belgii prope Insulas in Flandria pagus 434 d; *S. Callisti papæ Reliquiæ* 434 d; *ejusdem cultus* 438 c d e
Landsperga, Bavariæ oppidum 254 e, 255 a, *et S. Simpertus episcopus* 261 a
Langoneti monasterium Ordinis Cisterciensis in Britannia Minore et in confinibus diœcesis Corisopotensis situm; *ibi monachum induit et abbas exstitit S. Mauritius* 379 e f *et* 380 a b c
Lares, Africæ olim civitas episcopalis in Provincia proconsulari 94 d, 95 f *et* 96 a
Laodicea, Asiæ Minoris urbs 425 d
Lateranensis basilica Romæ; *Imago S. Callisti* 435 c; *ejusdem cultus* 437 b
Laudonia, regni Nordhumbrici provincia 112 b c
Laudunum, Galliæ civitas, 59 d e, 80 f *et* 286 b f
† Laverii ædes *seu* templum prope Grumentum in Basilicata ad Agrii Sciragræque confluentes, *a S. Luca abbate conditæ* 335 d, 341 c *et* 342 d
Laura S. Sabæ. (*Vide* † Sabæ Laura.)
Laureacum, civitas olim episcopalis, totius Norici Ripensis præcipua, *nunc* Lorch *aut* Lorich vicus in Austria 25 b *et* seqq.; *variis cladibus seculo quarto attrita* 30 *et* 31 a; *ejus diœcesis termini* 52 f *et* 53 a; *episcopus S. Maximilianus Martyr* 28 f *et* seqq.
† Laurentii Ordinis Benedictini Bituricensis in Gallia abbatia 296 d
† Laurentii ecclesia cathedralis Genuæ famosæ civitatis Italiæ 207 f
† Laurentii ecclesia collegiata Spelli in Umbria; *Reliquiæ S. Callisti* 433 d
Laurentina via olim Romæ 21 a b *et* 22 a
Laurentum non ignobile olim Italiæ oppidum haud procul a mare Tyrrheno 21 b *et* 22 a b
Lauretillum Italiæ oppidum; *Reliquiæ S. Callisti papæ martyris* 433 e
Lauretina via olim verosimiliter prope Ravennam in Italia, *S. Edistii seu Hedistii palæstra* 21 a b
Lauri oppidum in Italia et Piceno 130 f *et* 131 b; *ibi plurimos ægros S. Seraphinus miraculose curavit* 147 e f
Laus Pompeia Nova, (*vulgo* Lodi) episcopalis civitas in Insubria 59 a; *eo ex Laude Veteri translatum S. Juliani episcopi corpus* 63 a b c d; *ejusdem cultus* 63 d e f *et* 64 a d
Laus Pompeia vetus, civitas olim episcopalis in Insubria, *nunc* vicus Lodeva dictus, *hujus episcopus S. Julianus* 59 a *et* seqq.
Lechausen, pagus prope Augustam Vindelicorum in Suevia 235 c, 255 a, 266 f *et* 268 e
Legia, (*vulgo* Lisa) fluvius Belgii in Comitatu Artesiæ apud Lisburgum nascens et Gandavi in Scaldim labens 510 c, 514 b *et* 539 c
Legio septima Gemina, urbs Hispaniæ *SS. Faustus Januarius et Martiolis* 188 a *et* 194 e
Lemovicum, urbs Galliæ, provinciæ ejusdem nominis caput 227 a, 282 f *et* seqq., 312 d
† Leobardi Cella. (*Vide* Mauri-Monasterium.)
Leodium, civitas Germaniæ 497 d *et* 550 d
Lerinense *sive* Lirinense monasterium in Provincia Gallica 540 e f *et* 541 a b
Lesia. (*Vide* Reginæ comitatus.)
Lezatense cœnobium in Occitania 283 e
Liberiana basilica Romæ, *cultus S. Callisti* 437 b
Liburnia, Illyrici regio 50 d *et* 53 a
Libusa, fluvius in Bavaria 239 c
Ligeris, Galliæ fluvius 216 e *et* 493 d
Liguria, Italiæ provincia 15 e *et* 168 a
Lincium, Austriæ urbs, *Reliquiæ S. Callisti* 433 e f
Lindissa, provincia regni Merciorum in Britannia majori 114 f *et* seqq.
Linternum, *seu* Liternum, urbs Campaniæ Felicis nunc excisa, et Patria, (*Italis* La Torre di Patria) dicta, *ubi exstiterunt corpora SS. Fortunatæ et Fratrum ejus martyrum ex Oriente advecta, donec Neapolim translata fuere* 449 e *et* seqq.
Liptinæ in agro Cameracensi olim sitæ 561 b
Liternus. (*Vide* Glanis.)
Liturnum, *seu* Turnum, *Galliæ oppidum* 289 a

Lo,

Lo, Parochia in Flandria 496 c
Locclech, locus verosimiliter in Agadia *seu* Argatelia (*vulgo* Argile) Scotiæ provincia 225 d *et* 226 c; *vitam ibi monosticam egisse dicitur S. Conganus abbas* 224 a *et* 225 d
Logana, Germaniæ fluvius 200 c, 202 f *et* 204 d
Loginstein, villa ad Loganam fluvium in Germania 202 f
Loheac, *seu* Ledouac, parochia diœcesis Briocensis seu S. Brioci in Gallia, *locus natalis S. Mauritii abbatis* 379 b
Londinum, Angliæ civitas 5 f, 108 e f *et* 109 a
Louniliensis, parochia Belgii 448 b
Lovanium, Brabantiæ urbs 488 d
Luca, civitas episcopalis in Italia, parvæ Reipublicæ caput 320 e *et* 324 c
† Lucæ abbatis templum et Reliquiæ Armenti in Lucania 336 e f
Lucania, Italiæ regio, *nunc* Basilicata dicta, sub ditione regni Neapolitani 332 a *et* seqq.
Luceoli monasterium Ordinis Camaldulensis in Umbria 613 c; *monachus ibi factus diu vixit B. Dominicus Loricatus* 614 a b c, 621 f *et* seq.
Lucida Vallis, abbatia Ordinis Cisterciensis prope Senones in Gallia 481 c
Lucus, Asculani agri in Italia pagus; *S. Seraphinus capucinus* 146 f, 152 a *et* 153 e f
Lugdunum, urbs Galliæ archiepiscopalis 320 f, 324 c, 438 b *et* 483 b; *ibi concilium anno* DCCCXXIX *celebratum* 547 f, 549 *et* 550 a
Lugdunum Clavatum. (*Vide* Laudunum.)
Lumen Dei. (*Vide* Gratia Dei.)
Luna, urbs Hetruriæ jam dudum excisa 168 a
Lusitania. (*Vide* Portugallia.)
Lutosa, Belgii oppidum in Comitatu Hannoniæ *Reliquiæ S. Collisti* 447 e *et* 448 e
Luxoviense Ordinis Benedictini monasterium a Basiliensi seu Augustana civitate haud multum distans 80 d e *et* 82 b
Lycaonia, insula. (*Vide* † Bartholomæi insula.)
Lycus, fluvius inter Bavariam et Sueviam olim limes 52 f, 236 b *et* seqq.
Lyming, monasterium olim in Cantia 117 b

M

Macerata, episcopalis sub archiepiscopo Firmano in Marchia Anconitana et ditione Pontificia civitas 144 c. 147 b *et* 611 b
†† Machabæorum ecclesia Coloniæ in Germania, *exstat in ea S. Pantali episcopi et Martyris tumulus* 70 c d e; *ejusdem corpus* 66 b *et* 70 c d
Macri, eremi seu deserti alicujus verosimiliter in Mauritania siti pars 87 a *et* 96 a
Madkerka, parochia in Flandria 496 b
Mænevia, Britonum olim in Anglia regnum 116 d
Magdeburgum, urbs Germaniæ 397 f *et* 399 c
† Magni Fuessense seu Faucense cœnobium diœcesis Augustanæ in Sueviæ Bavariæque confinio situm, *exstum et ope S. Simperti episcopi instouratum* 236 c *et* seq., 239 e f *et* 246 c
Majuma, Palæstinæ civitas, olim Constantia dicta. *Ejus descriptio* 594 c f; *ibi episcopus S. Cosmas* 594 c *et* seqq.
Majus-monasterium, abbatia prope Turones in Gallia 219 b
Malamortense castrum in Gallia 283 f
Mamendorf, *aut* Amendorf, Noricorum oppidum, *S. Simpertus* 249 b *et* 250 f
Mamertini custodia, locus Romæ ad radices Capitolii nobilitatus vinculis SS. Petri et Pauli et aliorum martyrum 440 c *et* 442 c
† Manechildis Fanum, (*vulgo* S. Menehou *aut* S. Menehoud) in extremis Campaniæ Gallicæ finibus situm; *ejus descriptio* 526 b c; *olim probabiliter Axuenna dictum* 530 c d; *S. Manechildis virginis Reliquiæ* 529 f, 530 a b c d *et* 531 e; *cultus* 526 f *et* 527 a b
† Manechildis ecclesia Paludelli (*Gollice* de Palluau) in diœcesi Bituricensi 527 b *et* 530 e
Mantua, urbs Italiæ in Longobardia 395 b
Moara, fluvius in Hetruria 168 a
Maranum, Forojuliensis provinciæ in ditione Reipublicæ Venetæ oppidulum 152 c *et* 153 f
† Marcelli abbatia Viennæ civitatis in Delphinatu Gallico 545 b c
† Marcelli Parisiense suburbium; *S. Angadrismæ cultus* 544 e
Marchia Anconitana 464 f *et* 466 c. (*Vide* Picenum.)
Marculiscus, (*Gallice* Marcoles) pagus non longe ab Aureliaco in Arvernia Superiori 323 c; *plures hujus nominis vici apud Arvernos Superiores* 324 e
† Maria in porticu (*olim* Cæsarea) Ravennæ in Italia suburbium 473 f
† Mariæ ecclesiæ Arcani in Latio; *corpus S. Bernardi confessoris* 631 f *et* 632 a
† Mariæ cathedralis ecclesia Atrebati 11 e
† Mariæ cathedralis ecclesia Augustæ Vindelicorum, *a S. Simperto instaurata et dedicata* 237 e; *S. Simperti Reliquiæ* 244 d
† Mariæ parochialis et collegiata ecclesia Brugis in Flandria 517 b
† Mariæ de Cortelandini ecclesia Lucæ in Italia *Reliquiæ S. Callisti* 433 d
† Mariæ ecclesia Marrochii in Africa; *S. Danielis et sociorum Reliquiæ* 388 c
† Mariæ Majoris ecclesia Neapoli in Italia, *Reliquiæ S. Collisti* 433 d
† Mariæ ecclesia in villa Neristein ad Rheni ripam in Germania 563 c
† Mariæ ecclesia in castro Wirceburgensi 563 c
† Mariæ Metropolitana ecclesia Remis 429 b; *ad hanc Cysonio translatæ S. Callisti popæ martyris exuviæ* 431 c d f
† Mariæ de Ara Cœli, ecclesia Romæ; *S. Callisti Reliquiæ* 433 d
† Mariæ de Capella ecclesia Romæ; *S. Callisti Reliquiæ* 433 d
† Mariæ in Cosmedin ecclesia Romæ; *S. Callisti Reliquiæ* 433 c
† Mariæ de Populo ecclesia Romæ; *S. Collisti Reliquiæ* 433 d
† Mariæ trans Tyberim ecclesia Romæ 402 a *et* seqq.; *a S. Collisto papa condita* 422 b *et* seq.; *imago S. Callisti papæ* 423 d *et* 435 c d e f; *cultus ejusdem* 435 f *et* seq.
† Mariæ cathedralis ecclesia Tricariæ in Basilicata; *Reliquiæ S. Lucæ abbatis* 336 e

† Mariæ, cathedralis ecclesia Tuderti in Umbria *olim forte* † Cassiani 521 a b
† Mariæ Carnoetense monasterium, ope S. Mauritii abbatis conditum, et dein S. Mauritii vocatum in Britannia Minore 380 f *et* 381 a; *S. Mauritii sepulchrum et cultus* 382 d *et* seq.
† Mariæ monasterium ad littus Mosellæ in diœcesi Trevirensi, *ubi septennio pœnitentiam egisse dicitur S. Rusticus episcopus* 588 d e
† Mariæ ad S. Paulum monasterium prope Bellovacum in Gallia Belgica 543 b; *cultus S. Angadrismæ* 544 d e
† Mariæ Sitriæ monasterium Ordinis Camaldulensis in Umbria 616 e f *et* 627 f
† Mariæ parochia in Flandria 496 b
† Mariæ mons. (*Vide* Wirceburgense castrum.)
† Mariæ sacellum Brugis. (*Vide* † Donatiani ecclesia.)
† Mariæ Magdalenæ de Berusio virginum monasterium in Italia, *Reliquiæ S. Chelidoniæ* 365 d
†† Mariæ Magdalenæ et Chelidoniæ sacellum, et cœnobium in Norrensi solitudine in Latio 368 f, 375 f *et* 377 e; *ad illud delatæ fuere S. Chelidoniæ exuviæ* 364 e f, *et* 365 a
Marrochium, Africæ urbs 384 b *et* 388 c d e
Marsorum, *seu* Marsicorum provincia ad Agrium fluvium in regno Neapolitano 334 e *et* 339 b f
Martana, *seu* Martiana civitas Italiæ nunc excisa in ora Æsii fluminis 460 c, 469 c *et* 470 c
† Martialis Ordinis Benedictini cœnobium Lemovicis in Gallia 280 b *et* seqq.; *hunc sæpe visitavit S. Geraldus comes* 287 f, 288 a, 299 d, 321 b *et* 324 d; *ibi tumulus Gulferii* 284 b
† Martini Burgum in Italia 321 b c
† Martini tredecim ecclesiæ in Germania 563 c d
† Martini Canonicorum Regularium monasterium Lovanii in Brabantia 488 d *et* 489 d
† Martini Masciacense in diœcesi Bituricensi cœnobium 240 b c *et* 277 f
† Martini Ordinis Benedictini monasterium Tornaci in Belgio 296 a, 397 d *et* 492 b
† Martini Turonense cœnobium 212 a *et* seqq., 287 a *et* 554 b; *postmodum canonicorum capitulum* 214 e f; *ejusdem sepulchrum, a S. Geraldo comite* 321 b, *et ab aliis frequentatum* 324 d
† Martini Ordinis Cisterciensis monasterium diœcesis Corisopitensis in Britannia Minore 378 b
Maticha, fluvius in Bavaria 38 a *et* 42 c
Matrona, Galliæ fluvius 498 f, 499 a b et 528 e
† Matthæi in Merollana altare Romæ, *in quo conditæ S. Callisti Reliquiæ* 433 d
Matutiana villa, *nunc* oppidum, *vulgo* S. Remo dictum, in ditione Genuensis Reipublicæ 206 a, 207 a e, *et* 209 b c e; *obiit ibi sepultusque fuit S. Romulus episcopus* 205 c d *et* 208 f
Maurienna Seutia, (*Gallice* S. Jean de Maurienne), civitas episcopalis in Alpium Graiarum Penninarumque provincia 206 b, 208 a *et* 210 c d
Mauri-Monasterium (*olim* S. Leobardi Cella) Ordinis Benedictini in Alsatia 76 b *et* 480 c f; *exuviæ et cultus S. Cœlesti* 480 e f *et* 481 a b c
Mauritania, Africæ regio 209 a, *et* 386 f; *eo in exilium missi sunt SS. Cyprianus, Felix aliique* MMMMCMLXXV 87 a *et* 96 a
† Mauritii ecclesia collegiata Augustæ Vindelicorum 275 c *et* 276 b
† Mauritii Carnoëtense monasterium. (*Vide* † Mariæ Carnoëtense).
† Maxentii monasterium in Gallia 277 f
† Maximiliani episcopi et Martyris ecclesia Celeiæ in Styria 23 c, 37 f *et* 38 a
† Maximini cœnobium Ordinis Benedictini Treviris in Germania 162 c, 533 a, *et* 534 e
Mazara, Siciliæ vallis seu regio 332 f
Mazensieleren, oppidum in Germania 250 b
Mechlinia, Belgii civitas; *S. Gaudentii episcopi cultus* 466 f *et* 467 a
Mediolanum, Insubriæ civitas 60 a c e, 61 b c d, 124 f, 204 f, 408 d f, 416 f, 615 a *et* 616 e; *episcopus S. Monos* 11 a *et* seqq.
Meldæ, urbs in Gallia 3 c d, *et* 483 d
Melicucca (*Italis* Melicoccha), oppidulum aut vicus in Calabria 333 d
Mellerstat. (*Vide* † Burchardi ecclesiæ).
Mellicum, Austriæ Inferioris oppidum 350 d e
Mellicum Ordinis Benedictini cœnobium 229 e, 343 a *et* seqq.; *S. Colmoni Reliquiæ* 351 a *et* seqq.; *cultus* 353 b *et* seqq.
Melmum, locus in Britannia 114 d
Memingen, Sueviæ oppidum ad Ilaram fluvium in Augustanæ et Constantiensis diœcesium confinio 262 b *et* 265 f
Mempiscus *olim* Menapia pagus, quondam Flandriæ contiguus 490 d, 492 b *et* 510 c d: *ejusdem termini* 514 b c d
Menæ, *aut* Menæna *vel etiam* Menænon, antiquum in Sicilia oppidum. *Forte patria S. Lucæ abbatis* 332 f *et* 338 d
Mendichingen *ab aliquibus* Menchingen, pagus in Germania 248 c *et* 250 e f
Meringen, Bavariæ pagus 259 f *et* 261 d
Messelhausen. (*Vide* † Burchardi ecclesiæ).
Metæ, celebris et antiqua Lotharingiæ civitas; *episcopus S. Cœlestius* 480 a *et* seqq.
† Michaëlis ecclesia in Germania 563 c
† Michaëlis ecclesia Collegiata Bellovaci in Gallia Belgica; *Reliquiæ S. Angadrismæ* 543 c d e f; *cultus ejusdem* 544 c d
† Michaëlis Visdomini ecclesia Florentiæ in Tuscia; *Reliquiæ S. Collisti* 433 d
† Michaëlis Ordinis Benedictini monasterium diœcesis Augustanæ in Fultenbach *cujus, abbas interest elevationi Reliquiarum S. Simperti episcopi* 274 b *et* 275 b
† Michaëlis ad Mosam monasterium in pago Virdunensi 277 f; *eo translatæ dicuntur Reliquiæ S. Callisti* 432 c *et* seq.
Michelstat, oppidum comitatus Erpacensis Franconiæ 562 f, 563 a b, 570 b, 584 d *et* 590 a
Midia, Hiberniæ regio 96 c, 100 *et* 101 b
Mimilungus, fluvius in Franconia 563 b
Minbeag, sylva in Hibernia; *S. Fieci Sleptensis episcopi exuviæ* 104 d
Mindel, amnis in Suevia oriens et in Danubium sese exonerans 261 e, 265 f *et* 268 e
Mindelhaym, Sueviæ oppidum haud procul ab ortu fluvii cognominis 260 e, 261 e, 266 e *et* 268 d
Misenatium castra, urbis Romanæ tractus, trans Tyberim, ubi Misenates classiarii commorabantur 406 b c *et* 412 d
Misenum, urbs Italiæ nunc exisa 406 b c, 412 c d
Mœnus, fluvius Franconiæ 557 b *et* 563 b

Monguntia Germaniæ urbs 67 d, 490 f, 563 c, 569 d e, 570 f *et* 577 f; *ibi concilium celebratum* 204 e, 547 f *et* 549 e
Momonia, Hiberniæ provincia 96 c, 105 d, 345 f
Monachium, ducatus Bavariæ caput 355 a
Mons Feretrus (*vernacule* Monte Feltro dictum) in Italia, a quo civitas Feretrana nomen suum habet 458 e, 471 b, 614 a, 621 e *et* 624 c
Mons Granarius, Firmani agri in Italia oppidum 139 d, 144 a c, 145 a e, 146 a; *S. Seraphini Capucini patria* 129 c, 130 e *et* 155 e
Mons Major Novus, Lusitaniæ oppidum 165 e
Mons Monacus, Italiæ in territorio Asculano pagus 151 d *et* 153 e
Mons Novi, Asculani agri oppidum 151 a
Mons S. Pauli, territorii Asculani in Italia pagus 143 c
Mons Pessulanus, Galliæ urbs 5 f
Mons Regius (*Slovonice* Kraleui-Verch) prope flumen S. Viti 50 d e
Mons Sanctus, *seu* Andacense Ordinis Benedictini in Bavaria Superiore cœnobium; *S. Simpertus episcopus* 264 a *et* 265 f
Mons Sanctus, urbs Italiæ 140 a, 144 e *et* 145 f
Monte Magiezo, in Istria 50 e
Montisbodium oppidum 463 d *et* seqq.
Montisulmum, Marchiæ Anconitanæ in ditione Pontificia oppidulum, *cujus multi incolæ a S. Seraphino sanati* 142 e, 143 c, 145 e *et* 146 e
Moravia, *seu* Mararensis regio, Austriæ a Septemtrione confinis 348 a *et* 349 a
Morbacense olim monasterium Ordinis S. Benedicti in Alsatia Superiore 232 b *et* seqq., 229 c; *postea canonicorum nobilium Collegium* 232 c; *istius S. Simpertus abbas exstitit* 232 d *et* seqq.
Morinum. (*Vide* Teruana.)
Mortaria, Ticinensis agri in Longobardia oppidum; *SS. Amicus et Amelius* 124 a *et* seqq.
Mosacum, ditionis Leodiensis oppidum 2 c
Mosella, Galliæ Belgicæ fluvius in Rhemum sese exonerans 200 b f, 202 e *et* 204 a f
Moscua, Moscoviæ urbs principalis 399 f
Mulsedonum (Musedon), oppidum ad monasterium Tutelense in Inferiori Lemovicensi pago olim spectans 330 f *et* 331 e
Murhartum in Franconia 560 e f
Moso, fluvius Italiæ in Piceno 627 f
† Musthiolæ ad Clanim fluvium in Hetruria templum 437 c
Mutinum, cognominis ducatus in Longobardia caput 152 c, 153 f *et* 472 e
Muysen, pagus et monasterium Ordinis Cisterciensis prope Mechliniam in Belgio 5 d

N

† Naboris Hilariacum monasterium, *cujus citatur Martyrologium* 548 b *et* 556 d
†† Naboris et Felicis basilica Mediolani 12 c
Namurcum, Belgii civitas et provinciæ ejusdem nominis caput 399 a b *et* 434 d
Narbo, Galliæ civitas 55 d *et* 209 f
Napa, urbs Mœsiæ Occidentalis 53 a
Neapolis, urbs Italiæ in Campania 51 a, 456 c *et* 457 d; *olim* Parthenope *dicta* 456 c *et* 457 d; *antiquissimus sanctorum Martyrum Fortunatæ et Fratrum cultus* 449 c e f
Nemetes. (*Vide* Spira.)
Neoburgum, Bavariæ oppidum ad Danubium 358 d, 250 f, *et* 347 c; *qua epocha institutus ibi fuerit episcopatus* 238 a; *a S. Simperto partim administratus* 239 a *et* seq., 246 c d
Neostadium, Germaniæ oppidum 567 b
Neustadium (*vernacule* Niwenstat) monasterium Ordinis Benedictini ad Mœnum fluvium in Franconia 560 e f, 592 c *et* 594 b
Nicæa, Thraciæ urbs 460 f
Nicæa (*vulgo* Nizza), civitas haud procul ab ostiis Vari fluminis sita, sub ducis Sabaudiæ dominio 210 b
Nicæa Castella verosimiliter sita, ubi nunc comitatus Niciensis in ditione ducis Sabaudiæ 206 b *et* 209 a
† Nicasii ecclesia Remis. (*Vide* † Agricolæ ecclesia.)
† Nicolai abbatia Ordinis Præmonstratensis Furnis in Flandria 166 b
† Nicolai abbatia Ordinis S. Augustini, a Pratis dicta, juxta Tornacum olim sita 448 e; *ejus Religiosi excubias egerunt apud S. Callisti Reliquias* 447 f
† Nicolai de Furnariis ecclesia Romæ; *Reliquiæ S. Callisti* 433 d
† Nicolai ecclesia prope Cantianum fluvium in Umbria, *olim forte monasterium, quod incoluit B. Dominicus Loricatus* 614 b
† Nicolai monasterium, Pataviæ super ripam Œni in Bavaria 24 a *et* 57 f
Nicomedia, urbs in Bithynia 34 f *et* 408 c d
Nippis, deserti alicujus seu eremi in Mauritania pars 87 a *et* 96 a
Nivigella, Brabantiæ oppidum 226 b
Noa, Siciliæ oppidum non procul ab Heliconis fluvii fontibus 334 d
Noa, Italis Noia, oppidum in finibus Lucaniæ versus Calabriam situm, *ubi septem annis versatus est S. Lucas abbas* 334 d f, 337 f *et* 338 f
Noiodumus, civitas in Provincia Maxima Sequanorum sita 73 d
Nola, civitas Italiæ in Campania 456 b
Noneda (*vulgo* Nonnette le Beau,) castellum in Alvernia 289 a
Norangora, civitas Africæ proconsularis 96 a
Nordhumbria, Britanniæ regio 6 c, 396 a; *ejus descriptio* 108 a b c; *S. Edwinus rex* 108 *et* seqq.
Noricum vetus, ampla Europæ regio 53 b; *ejus descriptio* 347 c; Noricum Mediterraneum 347 c; Ripense 25 c, 40 f, 347 d, 348 e *et* 358 b
Norrensis, *seu* Norræ montis solitudo in Latio 363 e f; *ibi S. Chelidonia vixit* 364 b c, 366 e f; *ibi et obiit* 367 e
Noti regio, una ex tribus vallibus in quas divisa fuit Sicilia 333 f
Nottinghamiensis ager prope Idle flumen in Britannia 111 f
Novana, castrum ditionis ecclesiasticæ in Marchia Anconitana 144 b *et* 147 b
Novaria, civitas Insubriæ 124 b e f *et* 394 b
Noviodunum, Galliæ civitas 73 d, 80 f *et* seq.

Novum Castellum in Arduenna 236 f
Novum Monasterium Herbipoli. (*Vide* † Kiliani cathedralis ecclesia).
Nurenberga, ampla et libera Germaniæ urbs in Franconia 261 a e
Nutcellense Ordinis Benedictini cœnobium in Anglia 558 c; *ibi monochus extitisse dicitur S. Burchardus* 558 c *et* 559 b c

O

Ogilvy solitudo Hiberniæ 222 d
Omnium Sanctorum ecclesia Flandriæ in Italia. *Reliquiæ S. Callisti* 433 d
Onasus. (*Vide* Anisum).
Onoltesbach. (*Vide* Anspachium).
Oorscamp ecclesia in Flandria 496 e
Oratorium (*Gallice* Oroër *sive* Orouer), monasterium olim in territorio Bellovacensi situm; *a Normannis excisum* 542 d e f *et* 543 a b; *ibi abbatissa extitit S. Angadrisma* 540 a b c; *ibi et obiit* 542 b c
Ordorpense monasterium in Thuringia 559 e
† Orestus, oppidum et abbatia in Italia clivo Soractis montis imposita 21 f
Orobii montium Comensium in Italia incolæ, *quibus fidem tradidisse dicitur S. Monas* 17 a
Ortona, episcopalis Aprutii Citerioris in regno Neapolitano civitas 152 a *et* 153 f
Ostenda, Flandriæ oppidum 494 b *et* 503 b
Ostendorf, locus prope Kaffbeirn in Suevia; *S. Simpertus* 267 e *et* 268 e
Ostia, ubs Latii ad ostia fluminis Tiberis nunc diruta 426 b c, 427 e *et* 441 d
Ostkerka, parochia in Flandria 496 a c

Œ

Œnus, fluvius prope Pataviam in Bavaria in Danubium se exonerans 24 a, 57 f *et* 347 c
Œtinga oppidum Bavariæ, ab aliquibus Utinum nuncupatus 38 a, 42 a b c e
Œtinga cœnobium 37 f *et* 38 f; *ad illud delatum olim S. Maximiliani corpus* 42 a bc de

P

Pacis mons (*vulgo* Fridberg) oppidum Bavariæ Augustæ Vindelicorum haud multum distans 257 f *et* 261 d
Palæstina, Asiæ regio 338 f, 342 c, 450 c d *et* 453 b; *patria S. Cosmæ episcopi* 594 c *et* seqq.
Paludellum, (*Gallice* Palluau) Galliæ oppidum; *cultus S. Manechildis* 527 b *et* 530 e
Pannonia, regio a Cætio monte ad Savum fluvium extensa 286, 347 c, 348 c *et* 358 b
Panormus, urbs Siciliæ primaria 332 e *et* 342 d
Papia (*Vide* Ticinum,)
Parætonium, maritima Lybiæ ubs 338 f
Parentinum, Istriæ episcopalis civitas 51 c
Parisii urbs Galliæ caput 284 f, 286 c, 420 e *et* 483 c; *ibi celebratum concilium* 547 f *et* 549 e
Parma, Italiæ civitas 397 c d 465 d f *et* 466 a c d
Parthenope (*Vide* Neapolis.)
Patavia, Bavariæ civitas episcopalis 24 a *et* seqq., *S. Maximiliani cultus* 38 f *et* seqq.; *ad hanc ex Œtingensi cœnobio translatum fuit S. Maximiliani carpus* 42 *et* seqq.
Patria. (*Vide* Linternum.)
† Pauli a Columna Antonina ecclesia Romæ; *Reliquiæ S. Callisti* 433 e
† Pauli templum Romæ. *Reliquiæ S. Callisti* 433 c; *ejusdem imago* 435 b
† Paulini collegiata ecclesia Treveris in Germania; *sepulchrum et Reliquiæ S. Rustici Trevirensis antistitis* 533 a b d *et* 538 c
Peartanu, monasterium in Britannia 115 a
Pedona, urbs Galliæ Cisalpinæ nunc excisa, *ubi † Dalmatii monasterium* 152 a *et* 153 f
Pentapolis Italica 468 e *et* 470 b
Pentapolis Cyrenaica 470 b
Perticara, fluviolus in Umbria 627 f
Perusium, civitas Italiæ in Hetruria 394 c
Petinum, episcopalis Istriæ civitas 51 c
† Petri ecclesia Eboracensis in Anglia, *a S. Edwino rege ædificata* 114 b c *et* 116 b; *ibidem rex baptisma suscepit* 113 f; *in eamdem delatum ejus caput* 117 a b
† Petri ecclesia collegiata Insulensis in Flandria, *in qua Reliquiæ S. Callisti* 434 d; *item S. Donatiani* 519 f
† Petri ecclesia collegiata Luthosensis in Hannonia 447 b
† Petri ecclesia Mortariensis in Insubria 125 a
† Petri ecclesia Tudertina in Umbria 524 f
† Petri ecclesia Veronensis in Italia 107 e
† Petri duo ecclesiæ in Germania 563 c d
† Petri monasterium de Avellana in Italia et territorio Triventino 613 c
† Petri monasterium Auriliacense in Alvernia 284 c; *deinde* † Geraldi *dictum* 297 c; *a S. Geraldo comite fundatum* 288 b *et* seqq., 316 b *et* seqq.; *postea canonicorum secularium collegium* 292 b; *ibi sepultus fuit S. Geraldus* 294 c d, 296 e f *et* 328 c; *ejus cultus* 297 c *et* seq.; *Reliquiæ ab hæreticis exustæ* 298 a
† Petri monasterium abbatiale Salisburgense in Bavaria 29 c *et* 38 d
† Petri monasterium de Curte Tolosanæ diœcesis in Gallia 283 e
† Petri monasterium Gandavense in Flandria. (*Vide* Blandiniense cœnobium.)
† Philippi monasterium Ordinis S. Basilii Agyrii in Sicilia 336 d, 342 e; *ibi sacræ militiæ nomen dedit S. Lucos* 333 b c e *et* 337 d
Picenum ampla Italiæ in ditione ecclesiæ provincia *nunc* Marchia Anconitana 143 c, 147 e, 148 f *et* 149 a; *ex eo oriundus S. Dominicus Loricatus* 611 a *et* 613 c
Pictavium, civitas Galliæ in Aquitania 78 f, 82 e, 209 f, 285 d e, 286 c d e f, 287 a e *et* 400 b d, *patria S. Fortunati* 520 c
Picti, populi Scotiam Meridionalem quondam incolentes 222 d

Piranum, Istriæ oppidum 47 d *et* seqq.
Pisaurus, urbs Italiæ in ditione Ecclesiæ et Pentapoli Italica 470 b
Placentia, urbs episcopalis in Gallia Cisalpina 310 b, 313 f *et* 399 b. *S. Opilius Diaconus confessor* 64 a *et* seq.
Plumgevc, pagus Germaniæ 563 b
Pola, *sive* Polentum civitas episcopalis in Istria 49 b, 50 a, 51 c *et* 625 f, *a nonnullis* Juliæ Pietas *dicta* 627 e
Polonia, amplum Europæ regnum 347 f *et* 348 a
Pomposianum monasterium Italiæ 614 e
Pomeriana, Germaniæ provincia; *Cultus S. Callisti* 438 c
Pongaviensis cella et ecclesia in Bavaria S. Maximiliano sacra 38 c d e f; *in ea depositæ fuere S. Maximiliani exuviæ* 41 c d e f *et* 42 a d
Pons Vetus, oppidum Hispaniæ in territorio Compostellano 377 a
Portiana ecclesiæ Mediolani 14 c *et* 15 b
Portugallia, Europæ regnum in parte Occidentali Hispaniæ 388 c d e f, *sanctorum martyrum Danielis et Sociorum cultus* 389 e f, 392 a d
Posnania, Poloniæ urbs 5 f
Postema *sive* Postoina (*Germanis* Adlesperg) oppidum cum castro non procul a limitibus Istriæ, *forte* Postema, *S. Maximiliani Piranensis, ut fertur, palæstra* 49 c f, 51 f e, 52 a c d
Postomium, *seu* Postomia, locus in Gallia nunc ignotus 312 f, 314 d, 318 a *et* 319 f
Potentia, Italiæ flumen in Piceno 611 b; *illud S. Seraphinus bis sicco pede transivit* 131 e *et* 155 f
Praga, Bohemiæ urbs et caput 434 c; *Reliquiæ SS. Fortunatæ et Fratrum* 452 d
† Prætextati Cœmiterium. (*Vide* † Callisti cœmiterium.)
† Privati pagus in Orientali fluminis Dordonnæ parte positus 324 e f
Ptolemaïs, urbs in Pentapoli Cyrenaica 470 b
Prumiense monasterium et basilica in Arduenna silva 570 e f
Purgen, vicus Bavariæ 260 c *et* 261 e

Q

† Quintini cœnobium Bellovacense; *brachium S. Callisti* 429 b *et* 432 a
† Quintini villa, *alias* Augusta Veromanduorum in Picardia 444 c

R

Radantia, fluvius in Franconia 569 b
Radaw, castrum in Suevia prope Augustam Vindelicorum 267 a *et* 268 e
Rain, Bavariæ oppidum ad Lyci Danubiique confluentes 261 f *et* 265 e
Ratiastum, celebris olim apud Pictavienses in Gallia civitas 78 f *et* seqq.
Ratisbona, urbs episcopalis in Bavaria 58 b e, 239 b, 240 e *et* 243 b; *in ejus diœcesi cultus S. Maximiliani* 39 f
Ravenna, urbs Italiæ 6 e f, 49 b c, 50 a b, 206 a, 462 b, 463 a, 473 f, 524 d, 614 e *et* 626 a; *S. Edistius seu Hedistius* 20 b *et* seqq.
Ravennatium urbs, seu castra, Romanæ urbis tractus, in quo Classiarii Ravennates demorabantur 406 a b c d, 411 d, 420 c, 422 d e, 439 d, 440 a *et* 441 b; *lacus natalis S. Callisti papæ* 412 c d
Redenburg, parochia in Flandria 496 a
Reginæ Comitatus in Hibernia 96 c
Reginoburgum, urbs Germaniæ in Bavaria 38 a
Remi Galliæ civitas archiepiscopalis 81 e, 294 a, 483 c, 491 e *et* seqq., 619 b; *episcopus S. Donatianus* 487 b *et* seqq.; *ejusdem corpus hinc Brugas translatum* 488 e f, 493 a *et* seqq. *Eo translatæ ex Cysoniensi cœnobio S. Callisti exuviæ* 429 a *et* seqq.; 446 f *et* seqq.; *ejusdem ibidem cultus* 437 e f
† Remigii ecclesia Ingelheimi in Germania 563 c
† Remigii ecclesia in villa Sundernhoua 563 d
Rentica (*Gallice* Renty) oppidulum duabus a Teruanæ ruderibus leucis distans 539 d
Resbacensis abbatia in diœcesi Meldensi 82 a
Rhedones, Britanniæ Minoris urbs 379 c
Rhegium, Calabriæ civitas 333 c *et* 337 e
Rhenus, notissimus et maximus post Danubium Germaniæ fluvius 57 e, 73 a *et* seqq., 200 b f, 202 e, 203 f, 204 a f, 408 f, 493 c, 563 c *et* 570 f; *nomen dat urbi Rhinfeldæ* 73 b
Rhinfelda, Germaniæ urbs 73 b
Rhodanus, Galliæ fluvius 545 e
Richenbergense prope Eystadium in Germania monasterium 2 b
Rievallense cœnobium Ordinis Cisterciensis in agro Eboracensi in Anglia 345 d
Ripatorium, monasterium Ordinis Cisterciensis in diœcesi Trecensi 396 f
Roffa, urbs Angliæ in Cantia 396 a
Roggenburgense Ordinis Præmonstratensium cœnobium in diœcesi Augustana 275 b
Roma 294 e, 324 b, 394 e, 396 d, 452 b, 456 b, 458 d, 465 e, 470 f, 474, 475, 485 a b, 486 b, 498 f, 520 c, 567 c, 607 e, 608 b e, 609 b, 612 d, 615 a, 618 b, 619 e *et* 627 a; *S. Callistus* 401 a *et* seqq.; Romam *ex Oriente advenit S. Gaudentius* 459 d *et* seqq.; Romam *bis ivit S. Burchardus* 566 d e *et* 568 d e f; *eo frequenter peregrinatus est S. Geraldus* 184 c d, 309 d, 310 d, 315 e, 316 b, 320 a b c *et* 321 b c e; *eo contendit S. Chelidania*, 363 f *et* 364 a; *ibi peracta S. Seraphini canonizatio* 155 b *et* seqq.
Romandiola, Italiæ provincia, in ditione Romanæ ecclesiæ 458 b *et* 473 a
Romani montes, *alias* Simbruini, ad Anienem fluvium in Latio positi 366 e *et* 368 b; *ibi inventæ S. Chelidoniæ Reliquiæ* 369 b *et* seqq.
† Romuli oppidum *vulgo* S. Remo. (*Vide* Matutiana villa.)
Rorikesberg, mons prope civitatem Ostendam in Flandria 503 b *et* 506 b
Rotena, *seu* Ruthena (*nunc* Segodunum Ruthenorum, *vulgo* Rhodez) urbs episcopalis Galliæ, sub

sub Albiensi metropoli 310 b, 313 f *et* 329 c *S. Gildasius episcopus* 420 e
Rothomagus, urbs in Gallia Normanniæ primaria 389 d, 483 c, 541 e f, 542 a *et* 562 d ; *Reliquiæ S. Callisti* 433 e
Rubra vallis, monasterium prope Bruxellas 23 e
Rozzacchi oppidum Italiæ 128 d

S

† Sabæ Laura, monasterium juxta Hierosolymam in Palæstina 595 e ; *monachus ibi exstitit S. Cosmas* 599 e *et* seqq.
Sabaria, episcopalis olim Pannoniæ civitas 28 b
† Sabini *seu* Savini de Levitania in montibus Pyrenæis et agro Tarbiensi monasterium 295 d e
Sala, fluvius in Franconia 563 b *et* 565 a
Salaniacum, pagus in Lemovicensi Galliæ provincia. *S. Leobonus confessor* 227 *et* 228 a d
Saletia, amnis in Germania 493 c
Salisburgum, archiepiscopalis Germaniæ civitas in circulo Bavariæ 41 f, 58 e f *et* 355 a ; *in ejus diœcesi colitur S. Maximilianus* 40 a
† Salvatoris de Coppelle ecclesia Romæ ; *Reliquiæ S. Callisti* 433 e
† Salvatoris parochia in Flandria 496 c
† Salvatoris pagus in diœcesi Eystettensi in Bavaria 240 d
Samnium, Italiæ provincia 149 c
Samona, fluvius Belgii Flandriæ olim limes 490 a c
Samugnum, *vel* Camugnum *aut* Gamonium, S. Barnabæ eremus prope Faventiam in Italia ; *B. Dominicus Loricatus* 625 f *et* 627 e
Sanvicinum. (*Vide* Suavicinium.)
Sapis, fluvius Italiæ in Romandiola 473 a
Saponaria, regni Neapolitani oppidum ad Agrii Sciagræque fluminum ; confluentes *S. Lucas abbas* 334 e *et* 335 e
Sardica Thraciæ urbs, *ubi famosum celebratum fuit concilium* 60 a f, 61 a, 484 e *et* seqq.
Sardinia, Italiæ insula 398 d
Sarlatum, urbs Galliæ in Aquitania 120 c *et* 121 e
Sara, *sive* Wara villa in Flandria 496 a
Sarzana, urbs Hetruriæ in Liguriæ confinio 168 a
Savus, Pannoniæ fluvius 23 a *et* 28 b
Saxum Ferratum, ditionis Pontificiæ castrum 627 f, *patria dicitur S. Nicolai martyris unius e S. Danielis sociis* 386 e *et* 391 d
Scaldis, Belgii fluvius 490 a *et* 506 b
Scarabantia, episcopalis seculo quarto in Pannonia civitas 28 b
Scarpus, fluvius in Hannonia 506 e
Scythia, regio ampla Europæ 26 b *et* 32 b
† Scholasticæ Ordinis Benedictini cœnobium Sublaci in Latio 344 b *et* 362 b c ; *ibi S. Chelidonia sepulta fuit* 364 e, 368 b c ; *ejusdem Reliquiæ* 365 b, 373 a *et* seqq.
Sciscia, episcopalis in Norico civitas 28 a
Sconaugiense monasterium in Germania *S. Elisabetha* 67 e *et* 71 c
Scotia, Europæ regnum. *S. Conganus abbas* 223 a *et* seqq. ; *an S. Colmani patria?* 344 c *et* seqq.
† Sebastiani ecclesia prope Romam ; *Caput S. Callisti* 433 c ; *hujus cultus* 437 b
† Sebastiani ecclesia prope Senogalliam in Italia. *Exstat in ea, forte etiam hodie, arca marmorea, in qua olim conditæ fuere S. Gaudentii episcopi exuviæ* 463 c *et* 466 c
† Sebastiani oratorium in Tusciæ partibus 523 d
Seminaria, oppidum regni Neapolitani in Calabria 333 d
Senæ, civitas Italiæ in Tuscia 2 f
Senogallia, Italiæ civitas in ditione Ecclesiæ 465 a e f *et* 466 d : *eo delatæ S. Gaudentii episcopi exuviæ* 463 b c d
Sentinus, fluviolus in Umbria 627 f
Septa, *vulgo* Ceuta, civitas Africæ in Mauritania Tingitana versus fretrum Gaditanum sita ; *Palæstra SS. Danielis, et Sociorum ex Ordine Franciscano martyrum* 384 a *et* seqq.
Septempeda, olim urbs Italiæ in Piceno 611 b
Septimania, regio Alpibus contermina a Saracenis devastata 206 f, 209 a *et* 210 c
Sequana, Galliæ fluvius 216 e
Sera, (*Gallice* la Sère) fluvius Galliæ Aquitanicæ *S. Speria seu Exuperia* 120 b *et* 121 c
Serapidis templum olim Alexandriæ in Ægypto sub Theodosio disjectum 74 d
Serenopolis, *sive* † Serenus oppidum in Cadurcensi Galliæ tractu 291 f, 312 d *et* 314 d ; *ejus descriptio* 120 a b ; *S. Speria* 120 a *et* seqq.
†† Sergii et Bacchi ecclesia Romæ ; *pars Brachii S. Callisti* 433 c
† Severini oppidum (*Italice* San-Severino) episcopalis nunc civitas in Piceno 611 b *et* seqq,
Sicca, urbs episcopalis olim in Africa propria inter Cirtam et Noraugaram 94 d, 95 f *et* 96 a
Sicilia, amplissima maris Mediterranei insula 332 c e f, 337 b, 338 b d *et* 341 d ; *patria S. Lucæ abbatis* 332 e *et* seqq.
Signia, civitas episcopalis in Latio et ditione Pontificia 363 b, 367 f *et* 368 f
† Silvestri ecclesia Romæ 163 c *et* 396 d
Simæthus, Siciliæ fluvius 333 b
Simbruini montes. (*Vide* Romani.)
† Simeonis de Ponte ecclesia Romæ ; *Reliquiæ S. Callisti* 433 d
†† Simonis et Judæ ecclesia Coloniæ ; *Reliquiæ S. Callisti* 433 e
†† Simonis et Judæ ecclesia Romæ, *in qua altare et cultus S. Seraphini* 149 d
Sithiense monasterium. (*Vide* † Bertini.)
Slepehil, mons Hiberniæ in Lagenia 96 f
Slepta, (*vulgo* Sletty) Hiberniæ civitas, *episcopus S. Fiecus* 96 c f *et* seqq. ; *intra hanc monasterium condidit S. Fiecus* 102 ; *in eoque sepultus fuit* 101 f *et* 104 c d
Solemniacum, Ordinis Benedictini in pago Lemovicensi monasterium 317 c e *et* 319 f
Sonderhoffensis parochia in Franconia 566 f
Southamptonia, Westsaxonici in Anglia regni provincia 558 c
Spellis. (*Vide* Hispellum.)
† Speriæ *seu* Exuperiæ parochialis ecclesia Serenopoli in Cadurcis 120 c *et* 121 a
Spira, Germaniæ civitas 166 f, 167 a *et* 569 e
Spoletum, civitas Italiæ; *Reliquiæ S. Fortunati episcopi* 523 a
Stadunum, *seu* Standunum, castrum in Gallia, *ad quod delatæ S. Manechildis Reliquiæ* 529 c d
Stapha-

Staphalastagna, *seu* Staffelsec, lacus in Bavaria et districtu comitum Andecensium 239 e
Stepbach. (*Vide* † Burchardi ecclesiæ)
† Stephani ecclesia Bononiæ in Italia; *Reliquiæ S. Callisti* 433 d
† Stephani ecclesia Lemovicis in Gallia 299 f
† Stephani ecclesia Cathedralis Pataviæ in Bavaria; *S. Maximiliani corpus* 43 c *et* seq.
† Stephani ecclesia ad montem Cœlium Romæ, *in qua depictum est S. Callisti martyrium* 435 d
† Stephani ecclesia Veronæ in Italia; *S. Salvini corpus* 107 a b c d e
† Stephani ecclesia Viennæ in Austria; *in qua servatur lapis, in quo S. Colmanus serram passus est* 354 e *et* 359 f
† Stephani monasterium Herbipoli in Franconia 557 c, 559 e, *S. Burchardi cultus* 572 f
†† Stephani et Sylvestri monasterium Romæ, *a Paulo I Papa conditum* 410 e
Stirps, (*Gallice* l'Esterp *aut* l'Eter), Ordinis S. Augustini abbatia diœcesis Lemovicensis nunc combusta, *ubi forte extiterunt Reliquiæ S. Speriæ, seu Exuperiæ, aut Serenæ* 123 a
Stockeravia (*vulgo* Stockerau) oppidulum Austriæ Trans-Danubianæ 343 a; *S. Colmanus ibi passus fuit* 349 a b d e; *et sepultus* 350 e f, 358 f *et* 360 a b; *ejusdem cultus* 354 d
Stridonia Pannoniæ civitas seculo quarto in sedem episcopalem erecta 28 b
Styra, Austriæ Superioris oppidum 354 e
Styria Germaniæ regio 47 e *et* 53 c
Suavicinium, celeberrimum olim Ordinis Camaldulensium diœcesis San-Severinatis in Italia monasterium. *Ejus descriptio* 611 b c; *B. Dominicus Loricatus* 611 b *et* seqq.
Sublacum, Latii seu Campaniæ Romanæ oppidum; *S. Chelidonia Virgo* 362 b *et* seqq.
Suecia, Europæ regnum 345 b
Suessiones, civitas Galliæ 583 f
Suevia Germaniæ regio 230 f, 236 d, 237 a c d
Superior regio (a *Germanis* Oberland dicta) pars Sueviæ 248 f *et* 250 f
Swala flumen in Britannia, *ubi baptizanti S. Paulino sæpe adstitit S. Edwinus rex* 114 e f
Sylva-Major, monasterium Burdegalensis territorii in Aquitania; *cujus S. Gerardus fuit fundator* 2 d, 162 e, 295 f, 296 a b c *et* 299 b d
Syracusæ Siciliæ civitas 332 e, 337 b *et* 342 d
Syria, Asiæ regio 19 b, 426 a; *palæstra SS. Evagrii, Proseriæ, Burrii et Donati, seu Donatæ martyrum* 8 a *et* seqq.
† Syri Confessio seu subterraneum cathedralis ecclesiæ Ticinensis oratorium; *S. Rodobaldi Corpus* 127 c *et* 128 d
† Syri ecclesia Januæ in Italia; *in hanc translatum fertur S. Romuli Corpus* 207 b *et* seqq.

T

Tabernæ, Alsatiæ oppidum 480 f
Tagus, Hispaniæ fluvius 197 d
Taladiacus, prædium sub dominio S. Geraldi comitis Auriliacensis 312 f
Taracona, civitas Aragoniæ in Hispania, *unde in Africam profecti SS. Daniel, etc.* 387 a b c *et* 389 f
Tarantasia, provinciæ Alpium Graiarum et Penninarum metropolis 210 c
Taurinum, urbs totius Pedemontii caput, in qua Sardiniæ reges demorantur 320 f *et* 324 c
Tauromenium, Siciliæ oppidum 332 f
Tegernense monasterium in Bavaria; *Reliquiæ S. Callisti* 433 e
Temorio, civitas in Media *seu* Midia, Hiberniæ regum sedes 100 e *et* seqq.
Tergestum, *vulgo* Trieste, Istriæ urbs 52 b
Teria, Siciliæ flumen 332 f
Tersatum, Liburniæ oppidum 50 e
Teruana, urbs olim ampla et præmunita Belgii in Artesia ac Morinorum caput, nunc excisa 80 f *et* seq., 490 c, 494 b, 495 e, 506 b *et* 514 b; *in ejus territorio nata fuit S. Angadrisma* 539 c d
Thebesta, urbs Numidiæ 407 e
Theodovilla, Belgii oppidum 240 e
Theopolis. (*Vide* Antiochia Epidaphnica.)
† Theotfridi monasterium in Occitania 291 e
Thessalonica, Macedoniæ urbs. *S. Florentius Martyr* 199
† Thomæ de Parione ecclesia Romæ; *pars brachii S. Callisti* 433 c
†† Thomæ, Philippi et Jacobi apostolorum ecclesia terræ Pirani in Istria. *Reliquiæ cujusdam S. Maximiliani non satis noti* 48 e
Thuringia, Germaniæ regio, *cujus S. Bonifacius apostolus* 398 a, 559 d e, 562 c *et* 586 f
Tiberina insula. (*Vide* † Bartholomæi insula.)
Tiberis, notus Italiæ fluvius 401 c *et* seqq.
Tibunnis, deserti seu eremi alicujus in Mauritania siti pars 87 a *et* 96 a
Ticinum, *alias* Papia, civitas Italiæ in Insubria 124 b *et* seqq.; 206 a, 309 d, 313 e *et* 395 b; *episcopus S. Rodobaldus* 126 c
Ticinum, amnis Italiæ 126 c *et* seqq.
Tigris, fluvius in regni Persici finibus 55 e
Tina, fluvius Britanniæ 108 b
Tizla, *forte* Tibiscus, Hungariæ fluvius 53 a
Tolentinum, urbs episcopalis in ditione Pontificia 131 b e *et* 611 b
Toletum, Hispaniæ civitas 192 b; *SS. Fausti et sociorum martyrum cultus* 190 e f *et* 191 a b c
Tolosa, archiepiscopalis Galliæ civitas in Occitania 307 c d, 322 d *et* 324 e; *ibi celebratum concilium* 547 f *et* 549 e
Tolpiacum, Germaniæ oppidum in ducatu Juliacensi 80 c *et* 167 d e
Tomeriense Ordinis S. Benedicti monasterium in Narbonensi Galliæ pago 291 e, 297 c *et* 328 e
Tonhausen, Sueviæ pagus ad fluvium Mindel non procul a Danubio 262 b, 264 c *et* 265 f
Torcianum, Firmani agri in Marchia Anconitana castellum 152 d
Torholtum, *seu* Toroaltum (*vulgo* Thourout), antiquissimum Flandriæ oppidum, *ubi tantisper depositum fuit S. Donatiani episcopi Corpus Brugas deferendum* 494 b *et* seqq., 501 a
Tornacum, Belgii civitas in Flandria 80 f, 81 c, 430 e, 439 a, 443 f, 447 e, 448 a, 491 b, 519 d; *S. Maximiliani cultus* 40 a b c d; *ejusdem Reliquiæ* 45 a *et* seq.

Transilvania,

Transilvania, Pannoniæ regio 71 b
Trapstat. (*Vide* † Burchardi ecclesiæ.)
Trecht, *alias* Trajectum ab Rhenum Belgii Uniti civitas 582 d
Trehenta, *seu* Trenta, fluvius Britanniæ in Merciorum regno, *ubi baptizanti S. Paulino sæpius adstitit S. Edwinus rex* 115 a b
Treviri, Germaniæ civitas 73, 352 e, 360 f, 361 f, 394 f, 395 a, 396 b c, 477 b *et* 481 b; *S. Lubentius presbyter confessor* 200 *et* seqq.; *episcopus S. Rusticus* 532 a *et* seqq.
† Trinitatis ecclesia prope Urbem Veterem in Italia; *Reliquiæ S. Callisti* 433 e
† Trinitatis monalium cœnobium Amalphi in Italia; *Reliquiæ S. Callisti* 433 e
Troas, Asiæ Minoris urbs 164 e f *et* 165 b
Trudonopolis, ditionis Leodiensis oppidum; *nonnullæ Reliquiæ S. Pantoli* 66 c
† Tryphonis ecclesia Romæ; *Reliquiæ S. Callisti papæ* 433 d
Tudertum, Italiæ civitas; *S. Fortunatus episcopus* 502 a *et* seqq.; *Reliquiæ S. Callisti* 433 d
Tueda, Britanniæ fluvius 108 c
Tuitium, pagus Germaniæ cum cœnobio haud procul Colonia 69 f *et* 70 b; *Reliquiæ quædam S. Pantali* 66 c
Tulna, Austriæ Citerioris oppidum 349 c d
Tullum, civitas in Gallia 396 c
Turenna *seu* Torenna, urbs Lemovicini territorii 311 f *et* 312 a d; *ab ea denominatus Vice-Comitatus Turenensis* 120 a b, 121 e *et* 314 c d
Turis civitas olim in Lucania 336 c *et* 341 f
Turones, Galliæ urbs 278 d, 396 a, 483 c, 528 b; *S. Venantius abbas* 211 a *et* seqq.
Turavium, locus in Scotia; *Cultus S. Congani abbatis confessoris* 223 e *et* seqq.
Tuscia, Italiæ regio 51 c, 386 f *et* 387 b c; *S. Fortunatus episcopus* 523 c d
Tutela, olim monasterium Ordinis Benedictini in Aquitania 278 b *et* seqq., 300 d e *et* 301 c; *nunc civitas episcopalis* 301 d
Typasitana urbs in Africa 93 d *et* 94 a
Tyrolis, Germaniæ provincia et comitatus. *Reliquiæ S. Callisti* 434 b
Tyrus, urbs episcopalis Phœniciæ 167 b

U

†† Udalrici et Afræ monasterium. (*Vide* † Afræ templum.)
Ulma, urbs Germaniæ in Suevia 261 c
Ultonia, Hiberniæ provincia 96 c *et* 105 d
Ulysippo, Lusitaniæ urbs 5 f *et* 384 f
Umbria, Italiæ provincia in ditione Ecclesiæ 613 c
Unizibir, civitas Africæ in provincia Byzacena; *S. Cyprianus* 85 b c e, 90 e, 92 b e *et* 95 b
† Urbani monasterium Ordinis Benedictini diœcesis Catalaunensis in Gallia; *S. Manechildis cultus* 527 a b; *Reliquiæ* 529 a *et* 531 b
Ursulanus ager Coloniæ 68 f
Utkercke, parochia in Flandria 496 b
Utinum (*Vide* Œtinga.)

V

Vabrense monasterium olim Ordinis Benedictini in Gallia et diœcesi Ruthenica 291 a, 316 d; *postea in episcopalem sedem erectum* 319 e
Valentia, Hispaniæ civitas. *Reliquiæ S. Callisti papæ* 433 e
Vallis-Castrum in Piceno 612 d *et* 628 a; *ibi colitur B. Dominicus Loricatus* 511 c e
Vangionum civitas. (*Vide* Wormatia.)
Varus, fluviolus Italiam a Provincia Galliæ secernens 206 f *et* 210 b
Vatanum (*Vide* Watanum.)
Vaticana basilica Romæ; *Imago S. Callisti* 435 b; *ejusdem cultus* 437 b
Vaxia, *forte* Vieseans, in Arvernia 331 a e
Vellava, civitas olim episcopalis in Aquitania Gallica 419 d e f e *et* 483 c
† Venantii monasterium Turonibus in Gallia 212 f *et* seq.; *postea porochialis et collegiata ecclesia* 214 c *et* seq.; *ejusdem ibi sepulchrum* 215 d *et* seqq.; *et Reliquiæ* 218 e f
† Venantii Prioratus Luisnesensis in pago Turonensi; *ejusdem ibi Reliquiæ* 218 e *et* 219 b
† Venantii Prioratus Mailleyensis in diœcesi Turonensi 219 b
Vendera (*vulgo* Vendieres) locus ad Matronam fluvium in Gallia, *forte* urbs olim opulenta Venderila dicta 498 f, 499 a b *et* 513 e
Venedocia, Britonum olim in Anglia regnum *S. Edwinus rex* 116 d
Venetiæ, urbs in Britannia Armorica 528 a
Vercellæ, civitas in Pedemontio 124 b
Verodunum, civitas in Gallia Belgica 526 b
Verona, Italiæ civitas 463 c *et* 497 d; *cujus episcopus S. Salvinus* 106 c *et* seqq.
Vesuntio, (*Gallice* Besançon), Galliæ civitas sequanorum 73 d, 74 c d, 76 a, 81 f *et* 618 f
Vianense oppidum prope Tudem in Galiæcia 37 e
† Victorini ecclesia Amiterni in Italia; *Reliquiæ S. Callisti* 433 e
† Victoris ecclesia collegiata Curiæ Pictæ in agro Mediolanensi 13 d
† Victoris Massiliense in Gallia cœnobium 319 e; *Reliquiæ S. Callisti* 433 e
Vienna, Austriæ metropolis 28 e *et* 45 c; *cultus S. Maximiliani* 39 d f
Vienna, civitas episcopalis in Delphinatu Gallico 73 e *et* 167 b; *SS. Agratus et Casturus episcopi* 545 a *et* seqq.
Viglebanum, civitas Italiæ in Insubria 124 b
Villa-Nova a Comite, (*Gallice* Ville-Neuve le Comte) vicus Galliæ in agro Pictaviensi. *S. Venantii Reliquiæ* 218 e
† Vincentii ecclesia Metis in Lotharingia; *Reliquiæ S. Fortunati* 521 d
Vindocinense castrum in Gallia 73 d
†† Virginum Ursulanarum ecclesia Coloniæ Agrippinæ 68 f; *quædam Reliquiæ S. Pantali* 66 d
Vischach. (*Vide* Fisbach.)
† Vitalis ecclesia Mediolani 12 b; *ex ea od ecclesiam cathedralem translatum S. Monæ episcopi Corpus* 12 c d e f *et* 13 a

Viterbium

Viterbium, Italiæ urbs 324 b
† Viti ecclesiæ Pragæ in Bohemia; *Reliquiæ in S. Callisti* 434 b
Vogesus, mons in Lotharingia 204 a
Volaterra, civitas episcopalis in Hetruria 397 a b

W

Watanum, *seu* Vatanum, (*gallice* Ouate) castrum olim munitissimum in Artesiæ limite ad Agionem fluvium 510 c, 514 b d
Watarum monasterium Artesiæ 201 d *et* 514 b
Weinebriga, *alias* Wemebriga, in Flandria 496 a
Weringen, Sueviæ oppidum 266 b *et* 268 d
Wertach, fluvius in Suevia 261 d *et* 268 d
Westsaxonia, *seu* Occidentalium Saxonum in Anglia regnum, in sex provincias divisum 558 c
Widisgatis ecclesia in Flandria 496 a
† Winoci Bergæ, oppidum Belgii in Flandria; *S. Donatianus* 490 e f, *et* 492 b
Witonia, Angliæ civitas 558 c *et* 582 a b
Wirceburgum. (*Vide* Herbipolis.)
Wirceburgense castrum (Mariæ Mons *olim dictum*) monti juxta Herbipolim impositum, antiquorum Franconiæ ducum; sedes *S. Burchardus episcopus* 563 c *et* seqq., 584 d *et* seq.
Wormatia, civitas Germaniæ ad Rhenum 57 e, 493 c d *et* 563 c; *ibi synodus* 240 e
Worombolt, vicus in Flandria 492 c

X

† Xysti ecclesia Remis in Gallia, *ubi sepulti quatuor Remenses episcopi* 502 c

Y

Yeverin, vicus aut oppidum Angliæ in extremis Nordbumbriæ partibus 114 d e
Ypræ. (*Vide* Ipræ.)

Z

Zalameum. (*Vide* Illipa.)
Zemetsbausen. (*Vide* Chennenhasen.)
Zura, episcopalis Africæ in Proconsulari provincia civitas 94 f *et* 96 b
Zusmerhausen, Sueviæ pagus prope Augustam Vindelicorum 264 f *et* 266 a
Zwetbalense monasterium 25 c

INDEX

ONOMASTICUS

A

Adgregare, *aggregare* 42 b
Adjacentiæ, *eidem loco adjacentia* 290 b
Adplaudere, *applaudere* 314 f
Adpropinquare, *appropinquare* 322 f
Agiliscere, *agilitate crescere* 302 e *et* 304 b
Alambere, *lambere* 315 e
Aliquotiens, *aliquoties* 303 c *et* 306 a b
Alludere, *interesse* 43 f
Alodium, *fundus, prædium* 584 d
Alodus, *possessio, prædium* 312 e *et* 314 d
Ammonitus, *admonitus* 318 b
Amputare sermonem, *finire* 446 d
Angaria, *videtur significare quatuor tempora Quadragesimæ* 273 e *et* 274 c
Appenditiæ, *appendices* 288 c, 290 b, 316 b *et* 585 f
Archa, *arca* 466 c
Arcista, *sagittandi peritus* 302 d *et* 304 b
Argema, *macula in oculis* 140 b
Aristonis *forte positum pro* aristatonis, *honorarium decus* 328 c *et* 329 b
Arreptare, *adrepere* 507 b
Artius, *arctius* 302 e *et* 307 a
Assiduari, *frequentare* 285 d
Authenticatus, *authenticus* 345 f

B

Baccalaria dominicaria, *prædium rusticum ab ipso domina excultum* 289 f
Baillivus, *prætor* 518 e
Balneare, *lavare* 260 e
Bannus, *edictum* 593 d
Bimatulus, *bimulus* 260 f
Boa, *morbus infantium quo pustularum multitudine corpus rubescit* 145 f, 147 c, 151 e *et* 152 e
Bodium, *fundus* 496 a b c
Burdo, *mulus* 94 d *et* 95 f
Burgimagister, *consul* 516 d, 517 b *et* 518 e f
Buticularius, *cellarius, pincerna* 289 c

C

Cacbexia, *morbus seu mala totius corporis habitudo vel dispositio* 132 b *et* 144 b
Cæcultare, *cæcutire* 264 e *et* 266 a
Cambarius, *braxator* 512 c *et* 515 b
Cambuca, *baculum pastorale* 583 c
Cambuta, *baculum* 503 e *et* 506 c
Cannava, *lacus subterraneus* 95 c *et* 96 e
Capitaneus, *primarius* 593 c
Capellus, *pileus* 264 f
Cappus, *avis prædatoria seu falco* 302 d
Caragius, *magicis characteribus utens* 380 c, 331 e
Carcinoma, *cancer morbus* 144 e
Castificari se, *caste vivere* 302 a
Caucus, *vasis genus* 115 f
Cedula, *scedula* 489 b
Cephalæa, *inveteratus capitis dolor* 144 a b c *et* 147 b
Chirurgicus, *chirurgus* 263 f
Civitatensis, *civitatis incola* 543 f
Coagonetheta, *consodalis, commilito, seu eamdem pugnam pugnans* 585 b
Commanentia, *commoratio* 530 f
Commissus, *conversus* 373 a *et* 377 b
Commodosius, *commodius* 270 f
Comorbanus, *successor* 100 c
Compatriota, *popularis* 40 f, 592 a
Comprovincialis, *popularis* 593 e
Condictus, *mandatum* 305 b *et* 308 b
Condonare, *donare* 444 a *et* 588 e
Conlaborator, *ejusdem laboris patriceps* 581 b
Conloqui, *colloqui* 316 f
Consecretalis, *secretorum conscius* 311 b
Contubernialis, *contubernalis* 560 b
Conviatores, *viæ socii* 310 b *et* 314 a
Convicaneus, *vicinus* 508 e, 510 f *et* 558 b
Copia, *exemplar* 517 c, *et* 518 f
Costumus, *consuetudo* 380 c
Cotidie, *quotidie* 428 d
Cotta, *superpellicium* 373 b
Cottidie, *quotidie* 577 e
Credulus, *fidelis* 306 b
Cumba, *locus declivis* 510 d *et* 514 e
Curcinbaldus, *vestis species* 321 c
Curialis, *minister* 515 a
Curtile, *villæ seu coloniæ genus* 496 c
Curtis, *domus rusticana* 289 f, 290 a *et* 297 d

D

Dampnabiliter, *damnabiliter* 495 f
Datus, *donum* 306 a
Debitalis, *censualis* 207 d

Defensare,

Defensare, *defendere* 508 c
Deificare, *se Deum dicere* 35 c *et* 56 d
Dementare, *reprimere* 303 d *et* 304 b
Devotare, *devovere* 259 b *et* seqq.
Dicerat, *didicerat* 304 c
Didascalus, *magister* 414 e
Digitellus, *digitus* 262 e
Disligare, *solvere* 307 e
Doxa, *Gloria* 572 d
Dragulum, *Jaculum* 322 f

E

Emptilenticus, *epilepticus* 330 d
Episcopare, *episcopi munere fungi, episcopales exercere functiones* 489 b *et* 516 a
Erratibus, *erroribus* 444 d
Euphonos, *jucundus sonus* 572 b
Euphormis, *egregiæ formæ* 305 d
Exequiæ, *lintea* 456 c *et* 457 e

F

Faberrime, *artificiosissime* 370 f *et* 376 b
Fabricarius, *fabricæ præfectus* 516 b *et* 519 e
Fastigiatus, *excelsus* 313 b
Febrire, *febrim pati* 264 c
Festivari, *ut festum coli* 543 f *et* 544 a
Flascones, *vas, quo vinum aut alius quislibet liquor asservatur* 310 c, 314 a, 321 b *et* 324 d
Fluellum, *holosericum* 519 b
Foresta, *sylva* 380 d
Formidolositas, *formido* 270 d
Fortescere, *fortior fieri* 257 e
Fredum, *quævis exactio* 288 f *et* 297 d

G

Glaucoma, *oculorum morbus* 305 a *et* 308 a
Glossus, *scandula* 241 d
Guerra, *bellum* 345 b *et* 349 c
Gunphius, *clavus* 455 c *et* 456 f

H

Habituatus, *habitu indutus* 489 a *et* 516 e
Habundantia, *abundantia* 578 b
Hæmorragia, *sanguinis profluvium* 154 b
Hieroduli, *ministri sacri* 375 b *et* 377 e
Hierophantes, *sacra et sacras ceremonias docens, etiam sacerdos* 372 a
Humanatum Verbum, *Christus* 503 f

I

Ibex, *capra silvestris* 303 a *et* 304 b
Iccirco *idcirco* 306 f
Imposturatio, *impostura* 512 b
Imprecatio, *benedictio* 580 c *et* 582 e
Incinerari, *comburi* 355 a
Incineratus, *in cineres non redactus* 43 d
Indomitabilis, *indomitus* 514 f
Infessus, *indefessus* 572 b
Inlæsus, *illæsus* 565 f
Innisare, Hymnizare, *hymnum canere* 572 b
Innotescere, *notum facere* 561 e
Inofficiosus, *indignus seu incapax* 15 a
Inofficiosus, *infirmus* 317 f
Intimare, *notum facere* 589 b
Intronizare, *in possessionem mittere* 581 d
Invigere, *vigere* 576 a
Inviscerare, *infundere* 328 a
Isdem, *idem* 304 c, 310 c *et* 316 d

J

Jerosolimipeta, *Hierosolymam petens* 353 e
Jocalia, *monilia, gemmæ* 519 e
Jocularitas, *Jocatio* 306 d
Jocundare, *Jucundare* 18 a, 43 f *et* 353 c
Jocundissimus, *Jucundissimus* 589 d
Jocunditas, *exhilaratus* 359 d
Jocunditer, *Jucunde* 318 f
Jocundus, *Jucundus* 14 f, 43 f *et* 354 c

L

Librare aures, *offerre aures* 264 e
Lignipedes, *ligneis induti calceis; de Fratribus Capuciuis præsertim dicitur* 370 c *et* 374 a f
Lupinorum morbus, *quo crura ulceribus intumescunt* 144 b *et* 147 b

M

Mactio, *cæmentarius* 316 c *et* 319 e
Majoritas, *perfectio* 336 a
Mallensis, *in Judicium vocatus* 307 e *et* 308 d e
Mancipare effectui, *adimplere; de voto præsertim dicitur* 260 d, 263 d *et* 264 f
Mandrita, *monasterii præsul* 576 e *et* 582 a
Manducones, *voraces* 314 f *et* 315 b
Manicare, *aliquando equo vehi, aliquando autem mane surgere* 305 b *et* 308 b c
Mansionarius, *aliquo in loco manens* 504 d *et* 510 c
Mansionaticus, *locus hospitii, aut potius expensæ ad hospitum susceptiones* 288 f
Mansus, *certa agri portio* 288 e, 289 f *et* 297 d
Marruci Mazanes *aut etiam* Marones *dicti, ducatum præbentes per Alpium præcipitia* 320 b *et* 324 c
Martyr, *testis* 39 c
Martyrizatus, *martyrio affectus, qui pro Christo mortem subit* 349 b, 447 a *et* 472 a
Mediare, *intervenire* 516 f *et* 581 e
Medioximum, *medium* 305 b *et* 308 a
Meliorari, *corrigi* 360 d
Membrellum, *parvum membrum* 586 c
Menceps, *mentis impos* 263 e *et* 265 f
Metanæa, *genuflexio* 618 f

Molossus,

Molossus, *canis genus* 302 d
Mundeburdum, *patrocinium* 288 e
Mundialis, *mundanus* 315 d, 319 b *et* 326 c
Munium, *munimentum* 574 b

N

Nitidulus, *nitidus* 304 d
Norma, *turma* 288 d
Nullificare, *nihili facere* 358 c *et* 360 a

O

Obsentare, *absens esse* 317 b
Obnoxiare, *obnoxium reddere* 307 e
Odontalgia, *dentium dolor* 144 b, 147 b *et* 152 a
Officiales, *ministri judicis* 307 e *et* 308 d
Opitulamen, *adjutorium* 261 c *et* 263 c
Opitulantia, *adjutorium* 262 b
Opitulatus, *adjutorium* 262 d
Oramen, *oratio* 262 d *et* 353 e
Orarium, *stola sacerdotalis* 373 b *et* 377 c

P

Pagenses, *pagi seu ditionis alicujus incolæ, regionis habitatores* 303 b 309 e *et* 313 e
Papillones, *tentoria* 309 b *et* 313 e
Parasitus *servus* 455 c *et* 456 e
Paratæ, *expensæ ad hospitum susceptiones maxime missorum seu legatorum publicorum* 288 f
Pastoralitas, *pastoralis cura, aut pastorale officium et pastoris sollicitudo* 582 f
Peccamen, *peccatum* 495 c *et* 538 d
Percontari, *percunctari* 574 b
Perpera, *macula* 305 a
Perpetens, *perpeticus* 265 c *et* 266 a
Perpetualiter, *in perpetuum* 585 d
Pertinentiæ, *ad eumdem locum spectantia* 290 b
Phantasticum, *falsum* 300 e
Physicus, *medicus* 140 e, *et* seqq., 263 f *et* seqq.
Pigmentum, *potio aliqua ex melle, vino diversis que speciebus confecta* 297 e
Pignera, *pignora* 325 f, 326 a *et* 328 f
Pisa, *libra seu pondo* 496 a b c
Pitantia, *portio fructuum* 489 a
Placitum, *conventus judicii causa* 305 b *et* 308 a
Pluvialatus, *pluviali indutus* 374 c
Polluxi, *promisi, pollicitus sum* 262 a *et* 265 f
Pompaticus, *splendidus* 583 c
Potestativus, *ex legitima potestate* 14 d
Præambulus, *dux* 510 c
Præcordialiter, *ex corde* 504 b
Prædicista. *prædicator* 271 e
Prædignissimus, *dignisimus* 272 a
Præsulare, *episcopi munere fungi* 531 b
Precatus, *preces* 14 e *et* 538 d
Procedere, *apud complures ecclesiasticos scriptores significat loca pia invisere* 523 d *et* 525 d
Proficiscere, *proficisci* 305 c
Profligatus, *distributus* 14 c
Prosius, *sectum, in partes divisum* 306 c *et* 308 c
Proto-hierarcha, *primus pontifex* 576 a *et et* 591 e
Psalmistanus, *psalmorum cantor* 305 d
Pubicitus, *publice* 558 a
Pulchrescere, *pulchrior fieri* 307 a

Q

Quadramen, *quadratum* 316 c
Quotiens, *quoties* 307 b, 313 a *et* 320 e

R

Recidivare, *recidere* 259 d *et* 263 f
Regirare, *circumire* 311 d
Regratiari, *gratias agere* 270 e
Reminiculum, *cingulum* 306 f *et* 308 d
Repatriare, *in patriam redire* 345 a, 580 d
Repedare, *redire* 209 b, 260 d, 270 f *et* 581 e
Repperire, *reperire* 580 b
Repropitiare, *propitiare* 505 d
Romeus, *ad Urbem pergens, limina Apostolorum adiens* 309 e, 310 b, 313 f *et* 320 b
Rotare, *proferre* 310 b

S

Sagena, *species navigii* 209 a f
Sagmarius *sive* Sagma, *equus, sarcinarium sarcinale jumentum* 310 f, 314 b c, 320 c, 321 a, 621 f
Scrupus, *lapillus* 263 f
Secretum, *sigillum* 45 b
Sequipeda, *pedissequus* 353 e
Seriatim, *ordine* 507 d
Sericinus, *sericus* 306 f
Serium, *veneratio* 272 c
Seriose, *serio* 270 f
Servitor, *famulus* 290 c, 317 e *et* 326 b
Servulus, *mancipium* 444 f
Simphonisare, *ordinate canere* 572 c
Situari, *situm esse* 262 d, 274 f *et* 355 f
Solemnizare, *solemni ritu celebrare* 323 d
Spiculator, *explorator* 349 c
Spoponsa, *sponsa seu promissa* 267 e
Stationculum, *statua* 470 e
Stirpare, *exstirpare* 38 c
Strata, *via publica* 287 f
Stomachari cibaria, *cibum aversari* 265 d
Strenuis, *strenuus* 340 e
Suburbicarius, *suburbanus* 429 a
Sudoriose, *gnaviter, impiger* 566 e

T

Telarum orditor, *textor* 260 d
Temptamentum, *tentatio* 577 e
Temptare, *tentare* 588 e
Temptatio, *tentatio* 580 d
Tenuta, *investitura* 472 b
Tetragonus, *quadrangulus* 17 f

Tormentari,

Tormentari, *tormentis affici* 331 b f
Translatari, *transferri* 561 f
Transpositus, *translatio* 369 c
Tripodare, *cum baculo incedere, gressum baculo sustinere* 509 b, 511 c *et* 515 b
Tyronatus, *tirocinium* 626 c

V

Vassus, *alteri subjectus* 284 f, 307 b *et* 308 d
Veniæ, *genuflexiones seu molestæ corporis quædam inclinationes* 513 c *et* 515 d
Vicanus, *vicum incolens* 15 e
Vicium, *vitium* 572 a
Vinculatus, *vinculis onustus* 307 e
Virgunculus, *juvenis* 304 c *et* 308 a
Votatus, *votus* 261 a *et* 264 d
Vulnera Chronica, *vulnera temporaria* 341 c

W

Wadium, *debiti species* 308 b c *et* 314 e

X

Xeniolum, *parvum donum* 264 d

INDEX
MORALIS

A

Abstinentia *rigida S. Seraphini* 132 b c; *Eremitarum Camaldulensium* 621 f *et* 622 a; *S. Dominici Loricati* 623 b c
Acta *Martyrum ob unum alterumve errorem haud continuo sunt rejicienda* 402 b c *et* 407 c d
Adolescentia *pia S. Monæ episcopi* 14 c d; *S. Maximiliani episcopi* 54 b c; Adolescentia *pia S. Seraphini* 130 d e; Adolescentia *erudita S. Theophili* 181 c d e; Adolescentia *pia S. Geraldi* 302 d e f; Adolescentia *erudita S. Cosmæ episcopi* 595 d, 596 a *et* 599 a b e
Amentes *tres mulieres ac a dæmone obsessæ patrocinio S. Bernardi sanantur* 629 a *et* 632 b
Amicitia *S. Burchardum inter et S. Amorem* 560 e
Amicus, *regem Orientalium Anglorum de S. Edwino occidendo mutasse sententiam, eidem Sancto indicat* 111 f
Angina *pessime laborans oleo lampadis ante S. Seraphini sepulchrum ardentis sanatur* 154 a
Animam *in purgatorio dire cruciatam fratrum precibus liberandam, Themardo apparens, denuntiat Odfridus* 512 c
Anniversarium *Gregorii Papæ VII ne negligenter fratres compleant, Themardo apparens, admonet idem Odfridus* 512 c d
Anno *et dimidio ex arbore pependit, S. Colmanus martyr* 358 e
Apparet *S. Venantius Weremberto, eumque de somnolentia redarguit* 217 f *et* 218 a b
Apparitiones *variæ: S. Monæ* 12 a; *S. Seraphini* 149 d *et* seqq.; *SS. Simperti et Udalrici* 267 c; *S. Geraldi* 322 e *et* 331 c d; *S. Vitalis* 336 e f; *S. Chelidoniæ* 366 e; *SS. Septem Martyrum* 388 b; *S. Calepodii* 424 a, 427 d, 428 b *et* 441 b; *S. Callisti* 445 c; *S. Fortunatæ* 451 c, 455 f *et* 456 a; *Raphaelis archangeli, et Damasi papæ* 473 b c d; *S. Donatiani* 503 d e f, 507 b c *et* 511 e f; *S. Gudwali* 511 f; *S. Bernardi* 631 a b c
Aquam, *qua manus S. Geraldus abluerat, auferunt infirmi, eaque sanantur* 317 d *et* seqq. Aquæ *Danubii viciniam omnem inundantes, cum ad tumulum S. Colmani pervenissent, instar muri immobiles steterunt* 350 c. 351 b, 358 f *et* 359 a. Aquam *e puteo S. Callisti fideles bibunt, febreque detenti sæpe sanitati restituuntur* 427 a. Aqua *vini saporem mirabiliter induit* 460 c *et* 470 e. Aqua *benedicta Gothum infirmum S. Fortunatus sanat* 524 f *et* 525 a
Arbori *alligatum S. Simpertus solvit* 254 d. Arbor, *e qua suspensus fuit S. Colmanus prius diu arida virescere, floresque producere cœpit* 350 c. Arbor *hæc servari dicitur apud PP. Franciscanos Stockeraviæ* 360 a
Archiepiscopus *Surrentanus cur ad visitandas SS. Fortunatæ et fratrum Reliquias accersitus* 452 b. Archiepiscopi *nomen quando usurpari communiter cœptum* 552 f
Auricularibus *doloribus laborans ope S. Seraphini curatur* 154 a
Austeritates *vitæ S. Chelidoniæ* 366 f *et* seq.
Austerum *eremitarum Ordinis Camaldulensium vivendi genus* 622 a b

Æ

Ædicula *Deiparæ Virginis, ceteris direptis, vim hostis non sensit* 42 e
Ægris *sanandis juvandisque miseris Nox septennium insumit S. Lucas abbas* 334 e *et* 339 b c
Ægrotos *quoscumque S. Lucas sanat* 340 b; *vel solo sui sudarii tactu* 339 c. Ægrotis *sanandis solo S. Lucæ nomine utuntur fratres* 334 e *et* 339 c

B

Basilicam *sub † Mariæ Virginis ac † Petri Apostoli nominibus S. Lucas construit* 340 b. Basilicam *Patrienses intra urbem suam in honorem SS. Fortunatæ, quam uti patronam elegerant, et Fratrum ejus erigunt* 450 d *et* 456 a b
Bonorum *suorum partem nonam pauperum usibus seponit S. Geraldus* 309 f. Bona *sua partim pauperibus, partim ad exstruendam ecclesiam, S. Manechildis donat* 528 e f. Bona *sua partim pauperibus, partim ecclesiis, ac partim consanguineis S. Joannes Damascenus monachum induens distribuit* 600 e
Brachii *fractura olea lampadis ante S. Seraphini sepulchrum ardentis sanatur* 153 f *et* 154 a. Brachii, *manusque usum meritis S. Simperti paupercula*

paupercula recipit 249 b c. Brachium S. Chelidoniæ honorifice ad ecclesiam sacri Specus S. Benedicti transfertur 365 c; in id Cardinalis Hosii pietas 365 c. Brachium S. Callisti requiescit in S. Quintini Bellovacensis suburbii abbatia 432 c

Breviarii Brugensis ob fabulas correctæ Lectiones S. Donatiani 500 d

C

Caduco morbo laborans ope S. Seraphini sanitate donatur 154 b; item S. Simperti 260 d. Caduco morbo afflicta filia ad invocationem S. Geraldi sanatur 329 c

Cæci illuminati patrocinio S. Seraphini 155 a; S. Simperti 250 b et seqq.; meritis S. Geraldi 317 f, 318 a, 320 f et 321 d f; ope SS. Septem Martyrum 389 d. Cæci patrocinio S. Callisti illuminantur 444 e f, 445 b et 446 a b. Cæca a nativitate mulier ope SS. Gaudentii Valentini et Victoris visu donatur 462 d. Cæcæ mulieri a morte apparens S. Donatianus, viam Brugas versus demonstrat eidemque visum restituit 503 c et seqq. Cæcus ope S. Fortunati Tudertini episcopi visum recepit 524 a b

Cæcitate ob lubricum aspectum S. Geraldus percutitur, ac ab eadem sanatur 305 a b. Cæcitate Apostolus Paulus plectitur et quare 446 a b. Cæcitate Atalongus presbyter pueros vociferantes, indigne jacere S. Kiliani Reliquias, compescens, a Deo corripitur; supplex eidem factus visum recipit 564 a et 581 a

Calculo afflictos S. Simpertus Augustensis episcopus sanat 257, 258 f, 259 f, 261 b, 263 c e f et 270 d

Campanæ Arpini miraculose, nemine eas pulsante, invento S. Bernardi confessoris corpore sonum edunt 628 f, 630 b et 631 e

Canonicorum collegium Brugis instituit Arnulphus Magnus et quare 495 d e f

Capitis dolores sanat, aliisque miraculis clarescit S. Elius 48 b. Capitis dolores depulsi S. Simperti meritis 253 c et seqq. Caput S. Rustici Trevirensis episcopi publice servatur, ut ad pœnitentiam spectatores inducantur 533 b

Caro S. Colmani post mortem a quodam incisa sanguinem fundit 350 d et 358 f

Castitas conjugalis patris S. Geraldi 302 a. Castitate S. Geraldi impetita vacillat Sanctus; ast divinitus liberatur 304 d e. Castitatis amor etiam in S. Geraldo mortuo mire elucet 328 b

Catarrali suffocatione oppressus interventu S. Seraphini sanatur 154 b

Catholicam religionem ardenter propagare student S. Franciscus ac socii 384 b. Catholicos Ariani persequuntur 461 b c

Christi nomen coram præfecto confessa S. Domnina crudelissime cæditur 19 c e. Ut Christo lucrifaciat Autolycum, nihil prætermittit S. Theophilus Antiochenus episcopus 174 c d. Christus in necessitatibus adjutor 335 c

Christiani Septam civitatem sine speciali Sorracenorum licentia ingredi prohibebantur 390 a. Christiani, imperante Alexandro Severo, vis quamvis benevolo, ab omni persecutione non fuerunt immunes 403 f et seq. Christianorum modestus orandi modus 423 d

Christianis virtutibus S. Lucam a teneris imbuendum parentes curant 333 a b

Chronotaxim Romanorum Pontificum justam assignare, perquam difficile 409 c

Civitatem Tudertinam, a Gothis eam obsidentibus, mirabiliter S. Fortunatus liberat 520 e

Clades Calabriæ eventuras S. Lucas præscit 337 e f

Claudam S. Simpertus sanat 255 b. Claudo gressum reddit S. Geraldus 317 f. Claudus puer ope S. Donatiani sanatur 508 f

Clinica a S. Palmatio sanatur 440 e f

Coadjutor episcopalis curæ S. Fortunatus eligitur a S. Callisto 520 d

Cœlum triste ac nebulosum, dum transferendæ erant S. Monæ Mediolanensis episcopi Reliquiæ, repente fit serenum 12 e et 13 a

Cœmeterium, suo postmodum nomine appellatum, instaurat S. Callistus 420 f et 421 a b. Cœmeterium † Callisti contritus et confessus ingrediens, indulgentia plenaria gaudet 421 b c

Cœnobium † Petri de Avellana exstruit S. Dominicus Soranus 613 c d

Colica passione S. Seraphini capucini ope mulier liberata 144 c

Concilia quatuor jussu Ludovici Pii eadem æstate in Gallia habita pro pace Ecclesiæ 549 e f. Concilium Romæ CXIII episcoporum anno MLIX celebratum 615 a

Conscientiæ latratum ob vasculum argenteum dono acceptum experitur S. Petrus Damianus 616 e

Constantia eximia S. Maximiliani 56 f; S. Colomanni 358 c; S. Fortunatæ martyris 453 d et seq. (Vide Minis).

Consulis appellatio aliis dignitatibus in Actis Sanctorum interdum attributa legitur 441 f et 442 a

Contractus membris ad invocationem S. Geraldi sanatur 330 c. Contractum S. Callistus sanat 445 f. Contracta et debilis mulier patrocinio S. Donatiani sanatur 507 et 508 a

Convitia pro Christi nomine lætus sustinet, ac ut elogia habet S. Theophilus 183 e

Corollas precatorias sacerdoti certatim porrigunt, ut eas sacris S. Chelidoniæ virginis ossibus admoveat 372 a, 374 f et 375 b c

Coronis ad precandum paratis religionis causa feretrum S. Monæ episcopi tangere nituntur Mediolanenses 12 e

Corpora SS. Maximiliani et Valentini in ecclesia cathedrali Putaviæ requiescunt 43 e. Ob Corpus S. Chelidoniæ e solitudine Norrensi ablatum plectuntur Sublacenses 364 e, 368 b, 369 e f et 370 a. Corpora SS. Septem Martyrum turpiter projecta, membratim lacerata, raptata, ac dissipata 386 a, 388 a et 391 b. Corporis, animique Privati ulcera abstersit S. Callistus 420 d et seqq. Corpore S. Calepodii presbyterii invento, lætatur S. Callistus 420 f et 441 a b. Corpus alicujus Sancti ecclesia quandoque possidere dicitur, quæ partem illius tantummodo possidet 432 a, 433 f et 521 d. Ut Corporis orisque venustatem, pudicitiæ tuendæ causa, a se auferat Deus, precatur, obtinetque S. Angadrisma; sed velamine sacro accepto pristinæ formæ nitorem dignitatemque recipit 539 e. Corporibus SS. Martyrum

Kiliani et sociorum inventis, nares adstantium mirus odor replevit 573 a *et* 584 b ; (*Vide insuper* : Reliquiæ, Translationes.)

A Corvis *quandoque S. Chelidonia pasta fuit* 367 c

Crucifixi *imagine varios morbos S. Seraphinus curat* 144 b c. *Eadem, mortuo S. Seraphino, sanatur mulier partus doloribus oppressa* 151 f

Crucem *Sanctam Melliceusis ecclesiæ auro, gemmis, unionibus, et Reliquiis ob specialem amorem erga S. Colmanum exornavit Rudolphus IV archidux Austriæ* 356 f. *Crux pretiosissima in honorem SS. Fortunatæ et Fratrum a principe Tarantino oblata fuit* 451 b. Crucis *signum a primis Christiani frequenter usurpabatur* 526 c. Crucis *signo munire mulierem occulte adulteram S. Seraphinus detrectat* 140 d. Crucis *signo multa patratur miracula idem S. Seraphinus* 143 d e f *et* 147 c d e f. Crucis *signo, præstigias impedit S. Geraldus* 323 c d. Crucis *signo equum rabidum S. Fortunatus sanat* 524 c. *Ad* Crucis *signum summo in discrimine Julianus apostata confugiebat* 526 c

Cura *S. Bonifacii, ut vitia extirpentur* 562 d e

Curru *oppressum S. Simpertus sanat* 257 d e

D

Dæmone *liberati patrocinio S. Simperti* 229 b, 248 d *et* seqq. ; *S. Geraldi* 331 d. Dæmones *expellit S. Lucas* 339 e *et* 340 b. Dæmones *S. Chelidonia vincit* 367 c d. *In* Dæmones *mirum exercet S. Mauritius imperium* 381 e ; *uti et S. Fortunatus* 520 d e *et* 523 c d e

Dæmoniacum, *Hostiæ salutaris parte porrecta, S. Gaudentius curat* 460 b *et* 469 a b. Dæmoniacam *item curat* 460 d *et* 470 f

Decimæ *aliquando laicis concessæ et quare* 495 f

Ad Dedicationes *sacrarum ædium antiquitus Sanctorum exuvias deferre moris erat* 504 d *et* 506 f

Defunctorum *sepeliendis corporibus sedulo S. Callistus incumbit* 420 e f

Delicta *manibus hostium Deus punit* 337 e f

Demolitio *sepulcbri S. Chelidoniæ virginis dum peragitur, jugibus precibus insistunt monachi Sublacenses* 370 f *et* 371 a

Dentium *dolores ope S. Simperti depulsi* 262 a

Diem *cultui Sanctorum Septem martyrum sacrum eligendum Franciscanorum Capitulo generali permittit Leo X* 388 f *et* 389 a

Diplomata *antiqua severa nimis crisi haud excipienda* 554 b

Dirutam *S. Laverii ædem S. Lucas propriis manibus instaurat* 341 c

Dyssenteria *triennalis intercessione S. Simperti episcopi curata* 233 f *et* 254 a

E

Ecclesia *Romana omnium ecclesiarum mater* 577 f. Ecclesia *Portiana a suo conditore nomen sortitur* 15 b. Ecclesias *plures in honorem S. Maximiliani dedicavit B. Rupertus Juvaviensium archiepiscopus* 37 f. Ecclesiæ *aliæ ipsi dedicatæ* 38 d *et* 57 f. Ecclesia *Pirana parochialis et collegiata consecratur novem episcopis assistentibus* 48 c. Ecclesia ✠ *Afræ ob præclara S. Udalrici miracula communi SS. Afræ et Udalrici nomine nuncupata fuit* 241 f. Ecclesia, *quam pluribus expensis jam factis ædificare cœperat S. Geraldus, sponte corruit* 316 b c. Ecclesia *in honorem S. Colmani dicata in Rodendorf, alia in Eisgarn, item Styræ* 354 e. Ecclesiam ✠ *Mariæ trans Tyberim exstruxit S. Callistus* 442 b *et* seqq. Ecclesiæ *denominantur a Sanctis, quibus dicatæ sunt, aut etiam ab eorum conditoribus* 422 c Ecclesiæ *variæ in honorem S. Callisti papæ erectæ* 435 a b d *et* 438 d e. Ecclesiam *in honorem S. Fortunatæ condidit Stephanus Neapolitanus episcopus* 450 f, *alia a Neapolitanis erigitur* 451 a. Ecclesia *S. Gaudentio dicata* 462 f. Ecclesiam *exstruxit in honorem S. Gaudentii splendidissimam Galla Placidia imperatoris Valentiniani mater* 463 a, *aliam Theodelinda Bavara Longobardorum regina* 463 c. Ecclesiam *Watinensem Odfridus exstruxit* 510 e. Ecclesia *Tuderti in honorem S. Fortunati constructa* 521 b, *variæ aliæ* 523 d. Ecclesiam *cathedralem S. Burchardus construit* 565 d e. Ecclesiam *cathedralem novam, vetere combusta, condidit Arno episcopus* 565 f. Ecclesias *varias suo nomini dicatas habet S. Burchardus* 572 f *et* 573 a b

Edictum *crudele contra Christianos* 35 c d e

Effractores *sepulcbri S. Colmani divinitus puniti, clericus paralysi, et linguæ officio, faber ferrarius infirma maxilla* 361 b

Episcopatu *relicto, Hamburgum vitæ contemplativæ gratia S. Burchardus recedit* 569 f, 589 f, 590 a b

Episcopos *maxime Decius interfici jussit* 18 c. Episcopos, *utpote evangelicæ prædicationis præcipuos actores, interfici jussit Maximinus imperator* 403 a. Episcoporum *sedula cura, ut a vitiis Ethelbaldum regem avocent* 562 d e

Equum *a rabie sanatum, ac a domino dono sibi oblatum, recusat S. Fortunatus ; justo persoluto pretio eumdem acceptat* 524 b c

Eucharistiam *indigne sumens mire punitur* 471 e

Excidium *Gallis impendere prævidit S. Servatius episcopus* 486 b

Explorator *falso habitus S. Colmanus martyr suspendio necatur* 349 c, 353 c *et* 358 b

F

Fabulæ *in Actis S. Donatiani hujus matrem uno partu genuisse septem filios deinde novem* 499

Fœminis *ingressus in templum Sublacensis cœnobii, expositis S. Chelidoniæ virginis Reliquiis, triduo concessus* 375 e

Familiares *fuere Alexandro Severo hæ, quas a Christianis inaudierat, voces :* Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris 402 d

In Fano *Martis litare abnuens S. Maximilianus capite imminutus est* 40 d *et* 56 f

Favores *humanos S. Lucas declinat* 338 a b. Favore *eximio S. Donatiani Brugense capitulum prosecuti sunt Flandriæ comites* 506 d

Febre *laborantes ope S. Seraphini sanati* 152 b c *et* 154 a b e, *S. Simperti* 264 b c. Febre *graviore laborans patrocinio S. Callisti sanatur* 434 a b

Ferreæ *quædam, quibus novitius Camaldulensis circumdatus erat, catenæ sponte effractæ sunt, ceteræ ut plumbum flexibiles effectæ* 626 a b c

Ferro *flammaque omnia devastant Wandali* 456 b

Festum *S. Colmani per totam Austriam adjacentesque provincias solemniter celebrari præcepit Innocentius IV* 355 b c

Fidelissimus *ministrorum Lilla, cum rex Eduinus venenata sica peteretur, ictum medio corpore excipit* 112 f

ad Fidem *convertendis infidelibus indefesse incumbit S. Monas* 15 e f. Fides *mira cujusdam mulieris* 94 f. Fidei *propagandæ studet Eduinus rex* 114 c d. Fidei *formulam subdole fabricarunt Ariani* 460 f

Fistula *incurabilis S. Seraphini ope sanata* 146 a

Flagellatio *corporis voluntaria eaque cruenta S. Seraphini* 132 d et seqq.; *voluntaria ac diuturna in B. Dominico Loricato* 612 b; *et in pluribus aliis* 615 d e

Fœtum *mortuum ac putridum ad vitam S. Seraphinus revocat* 150 e

Fons *mirabiliter, assignato a S. Daniele loco, humoque effossa, erumpit* 387 a

Fugitivum *servum honorifice habet S. Geraldus, eumque in pace dimittit* 310 c d

Fulmine *divino quatuor idolorum sacerdotes extincti, ac Jovis ara incendio cremata* 439 d

Furem *in furto deprehensum S. Geraldus re furtiva donat* 309 d. Fur *S. Colmano oblata surripere gestiens, amissa facie humana caninam accepit, uti et pro verbis latratum, sed ejusdem Sancti interventu sanatur* 360 e. Fures *spoliis onusti in ecclesia S. Gaudiosi immoti hærent, inventi et culpam confessi, ablata reddunt, ac libere discedunt* 451 b

G

Genu *collisum aqua de manibus S. Geraldi comitis lotum sanatur* 323 e

H

Habitus *S. Seraphini frustulo energumenæ dato, sævissime ea torquetur* 154 e

Hæmorrhagia *seu sanguinis profluvium ope S. Seraphini sanatur* 154 b

Hæreses *extirpat S. Monas* 16 b, 17 a b. *item S. Theophilus* 185 e f

Herbarum *mira orbita ante cryptam S. Geraldi comitis visa* 329 d e

Herniosos *S. Simpertus sanat* 251 e *et* seqq.

Homicidium *perpetrare meditantem, coercet S. Seraphinus* 140 a

Hostia *sacrosancta sacrilege per mulierem in domum asportata post quinquennium ex candido in sanguineum colorem mutatur* 229 b

Hostes *suos mire devincit S. Geraldus* 303 c d

Humanitate *monachorum reficiuntur ii, qui ad celebrem S. Chelidoniæ Reliquiarum translationem convenerant* 375 c

Ab Humeri *sinistri cruciatu patrocinio S. Seraphini mulier liberata* 144 b

Humilitate, *aliisque virtutibus enitet S. Opilio* 64 e f. Humilitas *eximia S. Geraldi* 317 f, 318 a b d, 322 b *et* 323 e; *S. Lucæ abbatis* 333 d, 339 b *et* 340 b; *S. Angadrismæ* 540 a; *S. Burchardi* 578 f

Hymnus: Te Deum laudamus, *inventis SS. Gaudentii, Valentini et Victoris corporibus, decantatus* 462 e; *item sanata paralytica meritis S. Donatiani* 509 c

I

Ignaviam *maxime nutrit boni malive operis non recogitare futuram retributionem* 301 a

Ignis, *donec ossa S. Martyris Kiliani, totiusque ecclesiæ thesaurus efferretur, pendulus hæret* 565 f. (*Vide* Incendium.)

Imaginem *S. Geraldi reliqua inter conflari fecit Adraldus II* 291 f. Imago *S. Callisti, ut erga eum fidelium veneratio excitetur, in ecclesiis collocata fuit* 435 c d

Incendio *conflagrante ecclesia Pataviensi, illæsæ fuere Reliquiæ SS. Maximiliani et Valentini* 47 c. Incendium *S. Simperti meritis extinctum* 262 c. Incendio *conflagrante dormitorio salva est S. Colmani capella* 355 a. Incendium *ossibus S. Ebrulphi contra flammas elatis, extinguit S. Angadrisma* 540 e, (*Vide* Ignis.)

Indulgentiam *fidelibus ecclesiam Mellicensem in festo S. Colmani visitantibus concessit Innocentius IV* 355 c; *item archiepiscopi et episcopi* 355 d *et* 356 d. Indulgentiæ *plenariæ in festo S. Callisti* 436 e f *et* 437 b. Indulgentiæ *largissimæ concessæ iis, qui sacellum S. Fortunatæ visitaverint, aut legitime impediti, alium suo nomine ad id deputarint* 452 c d. Indulgentiæ *plenariæ concessæ iis, qui translationi Reliquiarum S. Gaudentii adessent, aut illius ecclesiam translationis die anniversario visitarent* 465 e. Indulgentiæ *plenariæ concessæ his, qui translationi Reliquiarum S. Fortunati et aliorum martyrum intersunt, uti et in die hujus translationis anniversario, ac sequente* 522 a

Infirmitatibus *pellendis, et maxime febribus auxilio sunt SS. Cœlestius et Auctor* 480 e

Infirmi *a S. Simperto sanati* 251 e *et* seqq. Infirmi *patrocinio S. Colmani sanati* 359 c *et* 361 c d. Infirmos *sanitati restituit S. Gaudentius* 460 c *et* 470 a e. Infirmi *varii exosculantes SS. Gaudentii, Valentini et Victoris martyrum corpora sanati* 462 e

Insaniam *S. Geraldus curat* 323 d

Insanus *redditur sanæ menti patrocinio sancti Simperti* 248 d e f

Intentio *perversa opus ex se bonum inficit* 524 a b

Inventio *Reliquiarum S. Maximiliani aliorumque* 42 d. Inventio *SS. Martyrum Cordubensium* 191 f; *S. Simperti* 270 b c; *corporum SS. Gauden-*

Gaudentii, Valentini et Victoris 462 d ; *S. Fortunati et aliorum* 521 d e. Inventio *corporis S. Bernardi* 631 b

Invidiæ *stimulis actus Ethelfridus S. Eduinum in exilium pellit* 111 a. Invidia *actus Landulphus monasterium perditum ire constituit, ast in itinere raptus evanuit* 334 e f *et* 339 d e

J

Jejunandi *certis diebus offixa lex e lege divina profluxit* 413 c d

Jejunia *triduana quatuor temporum S. Callistus constituit* 413 a b *et* 417 d e. Jejunia *quatuor temporum post salutationem in Missa* : Pax Domini sit semper vobiscum, *antiquitus annuntiabantur* 415 b. Jejunii *generalis commendatio* 415 e f *et* 416 a b c. Jejunium *unius diei indixit baptizato Palmatio S. Callistus* 440 b. Jejuniis *et orationibus vacat S. Palmatius* 440 e. Jejuniis *et orationibus cum per quatuor dies nihil victus accepisset, magis corroboratur S. Callistus* 441 b. Jejunium *austerum S. Gaudentii* 459 e f *et* 468 d ; *B. Dominici Loricati* 623 d

L

Lactis *copiam S. Seraphini meritis mulier impetrat* 146 b

Lapis, *in quo serræ sectionem passus est S. Colmanus in S. Stephani Viennæ asservatur* 354 e

Largitate *res domestica augetur* 339 c

Laterum *dolores acerbissimi ope S. Seraphini capucini curati* 154 e

Laus *sexus muliebris* 252 e

Lectio *fit, cum S. Geraldus prandet, etiam hospitibus præsentibus* 318 c

Lepra *laborans ope S. Seraphini curatur* 154 c. Lepra *virginitatis causa morbo cum corripi petiisset, S. Angadrisma percutitur* 539 e

Liberalis *in S. Burchardum Pipinus rex* 568 f

Liberalitas *Carolomanni in S. Maximilianum aliosque* 42 a b. Liberalitas *eximia S. Lucæ abbatis in pauperes majori* liberalitate *a Deo compensatur* 334 e Liberalitas *Francorum principum in S. Burchordum* 560 d e f, 563 c d *et* 584 c d. Liberalitas *S. Burchardi in ecclesiam Herbipolensem* 562 *f*, 563 a b c *et* 584 c. Liberalitas *Hedeni ducis in S. Willibrordum* 565 a b ; *S. Gumberti in S. Kilianum* . 588 c d

Libros *tres ad Autolycum, ut eum e gentilium erroribus eriperet, S. Theophilus scripsit* 172 e *et* seqq.

Litteris *tam divinis quam secularibus opprime instructi fuere SS. Cosmas episcopus et Joannes Damascenus* 595 d *et* seqq.

Locum *publicum a Christianis occupatum, iis contranitentibus popinariis, in Dei cultum adjudicet Alexander imperator* 402 d, 422 e *et* 423 a

Loquela *quibusdam linguis præcisis miraculose donata, ob peccatum carnis a binis eorum deperditur* 93 f

Lumen *cœleste in obitu S. Chelidoniæ apparet* 363 a, 364 e, 367 f *et* 368 a. Lumine *cœlesti circumfunduntur sancti Septem Martyres* 387 c. Lumen *cœleste et insolitum videt S. Palmatius martyr* 440 c *et* 442 c

Lunatica *ope S. Geraldi sanitati restituitur* 329 *d*

Lupos, *muresque exterminat S. Mauritius* 381 d e. *A* Lupo *ruptus infans matri suæ ope S. Simperti restituitur* 229 b, 248 f *et* 249 a b

M

Mandibulæ *S. Colmani partem obtinet Anna imperatoris Mathiæ conjux* 357 b

Manibus *ac brachiis captus ope S. Geraldi sanatur* 329 d. Manus *obcissa miraculose S. Joanni Damasceno ope divæ Virginis restituitur* 600 c

B. Mariam *Virginem specialiter S. Seraphinus capucinus veneratur* 138 e

Martis *statua oc idola, offerente S. Gaudentio sacrificium, derepente corruunt* 460 d *et* 470 c

Martyres *aliquando vocantur, licet stricti nominis martyrium haud subierint* 350 b. Martyres *subinde celebrantur non iis, quibus passi sunt, locis, verum aliis, quibus vel natales, vel cultum, vel sepulturam sunt adepti* 476 e f

Martyrii *ardens desiderium sonctorum Septem Martyrum* 386 a, 387 e *et* 391 a b. Martyrio *generatim Sancti, qui in Hieronymianis apographis inscribuntur vitam finierunt* 476 f

Martyrologii *vulgo Hieronymiani codices persæpe corrupti* 425 e f, 426 a b *et* 478 d

Matri, *cum ea S. Fortunatam ad idolorum cultum reducere anniteretur, generose virgo resistit* 454 b

Membrorum *omnium usus ope S. Seraphini restitutus* 145 d. Membrorum *ariditas ope S. Geraldi curata* 329 d

Memoria *novissimorum commendatur* 301 a

Meritis *S. Seraphini puella aquis submersa, quæ mortua creditur, ad vitam revocatur* 153 c *et* 154 d

Metu *exilii aut tormentorum plures episcopi Arianæ hæresi manus dederunt* 460 f

Milites *decem, ad capiendos Christianos missi, cæcitate percutiuntur* 424 a *et* 439 e f

Minis *non cedit S. Maximilianus* 56 f. Minas, *blanditiasque Saracenorum sancti Septem Martyres superunt* 390 c. Minas *tyranni ac blanditias S. Fortunata temnit* 453 c *et* 454 e. (*Vide* Constantia.)

Miracula *cur fiant* 504 a b. Miracula *cur litteris mandata* 361 e. Miracula *in Sanctorum Vitis relatu indiscriminatim non sunt credenda* 539 e f. Miraculis *post mortem inclaruit S. Maximilianus* 49 d e f *et* 56 f; *item S. Simpertus* 242 a b, 247 e, 251 a *et* seqq. Miraculum *a S. Simperto perpetratum, cum per presbyterum in cancellis publicare negligunt, in pristinum morbum infirmus reincidit* 259 d. Miracula *S. Geraldi primo annotabantur, ast ob excrescentem numerum id omissum postea* 330 f. Miraculis *clara S. Chelidonia* 367 d *et* 368 c. Miraculis *quamplurimis post mortem insignis fuit S. Mauritius* 382 c d. Miraculis *etiam in locis a sacris suis exuviis dissitis claret S. Donatianus* 510 c *et* seqq. Miraculis *claret S. Rusticus* 533 d. Miraculo *innocentiam suam S. Goar probat* 535 e f *et* 538 b d. Miraculis

culis clara est S. Augadrisma 540 c d et 542 c. Miracula plurima elevatis SS. Kiliani et Sociorum corporibus contingunt 575 a, 579 f e, 584 c. Miraculis quam plurimis inclarescit S. Bernardus 628 f, 629 a d e et 632 a b
Misericordiæ operibus præcipue inclaruit S. Suidunus 577 b
Misericors est in ipsos reos S. Geraldus 307 e f
Missi qui leguntur a S. Petro, missi a S. Petri successoribus sæpius intelligendi veniunt 482 f
Monachorum suorum profectui impigre incubuit S. Simpertus, dum esset Morbacensis abbas 235 c d e. Monachos e monasterio expulit Beruwelfus Wirceburgensis episcopus 566 a, 567 b, et 592 c. Monachi sacerdotalibus ministeriis digni sunt et apti 592 d e et 593 a
Monasterium erexit S. Geraldus 316 d. Monasterium cum perditum iret Landulfus, Dei vindicta in aëra rapitur 334 e f et 339 d e. Monasterium Deiparæ Virgini dedicatum exstruit S. Mauritius 380 f. Monasteria Erfordiense et Isenacense summa cum laude aliquot annis Hilgerus, cujus potissimum cura exstructa fuerunt, Dominicanorum prior rexit 397 f et 398 a. Monasterium Hasnoniense exstruit Balduinus Mantensis 504 c et 506 e. Monasterium S. Urbani Archanradus exstruit 529 a et 530 a b. Monasterium Flaviacense seculo XI restauravit Drogo Bellovacensis episcopus 543 a. Monasterium virginum prope mœnia civitatis Bellovacensis idem ædificat 543 a. Monasterium condit S. Burchardus 565 f et 566 a; aliud in honorem divæ Virginis et S. Andreæ ad Mœnum 566 e f et 587 d. Monasterium instituit Megingaudus 592 c
Monita præclara, Herbipolensibus S. Burchardum episcopum iis assignans, dat S. Bonifacius Moguntinus episcopus 581 a b c
Monitu divæ Virginis hymnographum S. Joannes Damascenus agit 601 b c d
Monumenta, quæ ab uno alterove habentur antiqua fidem certam continuo non merentur 346 a b
Morbo letali per viginti dies oppressa ope S. Seraphini sanatur 154 c d; item morbo sacro laborans 154 f. a Morbo comitiali meritis S. Simperti curatus 253 a b. Morbo caduco oppressus patrocinio S. Geraldi sanitati restituitur 329 c. Morbus gravis cœnobio S. Lucæ cum incumberet, plures e fratribus is sanat 340 f
Moribundæ cuidam uxori sanitatem, marito vero levi morbo affecto mortem prædicit S. Seraphinus capucinus 141 b
Mors a S. Geraldo ab obitu apparente, Rainaldo præpicitur 331 c. Mortem S. Colmani hominum judicio propudiosam, Deus miraculis illustrat 350 c d. Mortis suæ diem S. Chelidonia prædicit 367 e. Mortem hilari animo subeunt sancti Septem Martyres 391 a b
Mortuus interventu S. Simperti ad vitam revocatus 255 d e; alter ope S. Lucæ 341 a b. Mortuus puer patrocinio S. Mauritii resuscitatur 382 d. Mortuo vitam S. Fortunatus restituit 525 c
Mos monachorum antiquissimus sub refectione sacras Scripturas legere 375 e d. Mos vetus Christianorum instrumenta suppliciorum cum sanctorum Martyrum corporibus tumulare 426 e, et 472 a. Moris erat antiquis temporibus ad sacrarum ædium dedicationem Sanctorum exuvias deferre 504 d et 506 f
Moveri de loco non potuerunt Reliquiæ S. Lubentii presbyteri 200 e; item S. Callisti 443 e; item SS. Fortunatæ et Fratrum 450 f
Muliebris sexus reprehensio 254 f
Mulier a languore sanata S. Maximiliani meritis, sed benefactori ingrata, in eumdem languorem reincidit 58 b; alia S. Simperti patrocinio sanata, sed ingrata in morbum reincidit 252 c. Mulier infirma SS. Fortunatæ et Fratrum ope sanatur 451 b. Mulierem cæcam angelus Ariminum transfert 462 b. Mulier a letali morbo intercessione S. Burchardi convaluit 573 a
Munera oblata in pios usus convertit S. Geraldus comes 309 b
Munificentia Mariæ Fuccarinæ ex illustri Swarzenbergiorum stirpe in S. Simpertum 244 d. (Vide Liberalitas.)
Muto ope S. Simperti loquela restituitur 249 c d, 258 b et 261 a. Mutus, surdus, et una manu contractus ope S. Geraldi sanatur 330 e f. Mutus patrocinio S. Colmani loquela donatur 361 b c.; item muta cæca et curva 361 c. Muta ope S. Bernardi loquela donatur 629 d et 632 a

N

Natales illustres S. Maximiliani 53 d; S. Geraldi 301 f; S. Lucæ abbatis 333 a; S. Chelidoniæ 365 e et 366 d; SS. Fortunatæ ac Fratrum 453 b; S. Manechildis 530 f; S. Angadrismæ 539 d; S. Burchardi 558 b et 573 c
Nautæ e maximo captivitatis periculo ope sanctorum Septem Martyrum eripiuntur 389 d
ad Necem quæsitus S. Callistus summus Pontifex fugit 411 c et 441 b
Nobiles quidam Asculani a magistratu electi corpori S. Seraphini assistunt, ac id a populi direptione tuentur 149 b
Nuptias S. Geraldus respuit 311 a b

O

Obitum absentis cognoscit S. Geraldus 322 a
Observantia regulari floret cœnobium Vabrense 316 d
Occulta cognoscit S. Chelidonia 367 b
Oculi tumescentis dolores a S. Seraphino curati 154 c. Oculorum lumine per septennium orbatur S. Geraldus 325 e f
Odio implacabili flagrantes duo germani fratres coram Reliquiis S. Callisti adducti, ac subita timore perculsi, sibi invicem conciliantur 444 d e
Odor suavissimus e defuncti S. Seraphini corpore diffunditur 149 b. Odor suavissimus circa sepulchrum S. Colmani 359 b. Odorem suavissimum spargunt Reliquiæ SS. Fortunatæ et Fratrum 452 a. Odor suavissimus aperto sepulchro S. Rustici diffunditur 533 a
Oleo lampadis ad S. Seraphini sepulchrum ardentis varia patrata miracula 153 f et seqq.

Olivæ

Olivæ *corruptæ ac nigricantes ad sepulchrum S. Seraphini delatæ, colorem viridem induunt* 154 e
Opem *et subsidium contra morbos aliaque incommoda quæsituri, ad sacellum S. Colmani martyris accurrunt* 354 e
Operarius *magna lapidum ac cœmenti mole obrutus, ope S. Callisti illæsus servatur* 445 e f
Orandi *studium indefessum in B. Dominico Loricato* 612 b, 615 e f *et* 616 a
Oratione *S. Lucas præclaram de hostibus reportat victoriam* 340 c d e f. Orationi *plurimum dedita S. Chelidonia* 366 f. Orationis, *jejunii et eleemosynæ commendatio* 413 e. Oratione *sua S. Fortunata tortores ad torquendum reddit impotentes* 454 e, *bestias mansuefacit* 455 a b

P

Pallii *juste empti pretium ultro auget S. Geraldus comes* 309 d e
Pane *a S. Seraphino accepto varia miracula patrantur* 153 d
Paralyticus *patrocinio S. Simperti sanatus* 249 f; paralytica *S. Callisti aut S. Palmatii precibus* 428 a; paralyticus *ope S. Callisti* 438 e; *item* paralytica 446 a; *item alter* paralyticus *ac cæcus* 446 a; paralytica *ope S. Donatiani curatur* 509 a b; *item* paralyticus 513 a b
Parochias *primo Mediolani instituit S. Monas hujus civitatis episcopus* 15 e *et* 17 a
Patiendi *avidissimus B. Dominicus Loricatus* 615 e
Patientia *excellit S. Seraphinus* 135 c
Patrocinium *Dei singulare experitur S. Geraldus* 311 d. Patrocinio *S. Colmani universa Austria se commendat* 353 b
Patronus *Burgi B. Domnini, ob hostes ad ejus invocationem profligatos, est S. Eustachius* 10 f. Patronus *specialis Domus Austriacæ S. Maximilianus* 45 f. Patronus *tutelaris Armenti est S. Lucas* 336 c. *In* Patronam *terræ Sublaci S. Chelidonia eligitur* 365 d. *Ut* Patronos *speciales SS. Fortunatam et Fratres venerantur Patrienses* 450 e. Patronus *Ariminensium singularis est S. Gaudentius* 461 d *et* 463 b. Patronus *peculiaris Brugensium S. Donatianus* 489 a; *uti et totius diœcesis ac tractus maritimi* 501 b. Patrona *Fani sibi homonymi S. Manechildis* 526 c; *Bellovacensibus S. Angadrisma* 538 c. Patronum *sibi constituunt castri Frontalis incolæ B. Dominicum Loricatum* 620 a b
Pauperum *singularis amator S. Seraphinus* 136 d e. Pauperum *singularem curam S. Geraldus habet* 306 a. Pauperibus *nonam frugum addicit S. Geraldus* 309 f
Pax *Nicolai Papæ opera Carolum Francorum regem inter et hujus generum Balduinum Ferreum reconciliata* 490 c
Peccatum *quantumvis leve sponte numquam commisit S. Seraphinus* 137 b
Pecunia *corruptus Orientalium Anglorum rex S. Eduinum occidere molitur* 111 b
Pedum *usus ope S. Seraphini restituitur* 154 c f *et* 155 a. Pedes *sancti Septem Martyres sibi invicem lavant* 390 a
Peregrinationes *in Palæstinam seculo* IX *frequentes* 342 c f. Peregrinatio *S. Chelidoniæ Romam* 366 e. Peregrinationes *post ereptam anno* MXCIX *ex infidelium potestate Hierosolymam frequentes fuerunt* 630 d
Peste *gravi ac obsidione Augustanos S. Simpertus liberat* 243 b
Phrenesis *ope S. Simperti sanata* 259 d, 260 a, 267 a *et* 268 b (*Vide* Lunatica)
Pietas *in Sanctos eorumdem nominum appellatione remunerata* 13 b c. Pietas *eorum, qui retegendis S. Chelidoniæ Reliquiis aderant* 371 c *et* seqq.
Piscem *divinitus obtinet S. Geraldus* 320 d, 322 f *et* 323 b c. Piscis *S. Chelidoniæ virgini missus, ac a deferente eum famulo furto sublatus, vermibus scatens, ac serpentibus circumvallatus, a fure invenitur* 367 b
Podagrica *ope S. Seraphini sanata* 144 a. Podagricus, *frusto carnis e S. Colmani sura abscisso, convaluit* 350 d *et* 358 d. Podragricus *Mathias imperator meritis S. Callisti curatur* 434 a. Podagrici *et chiragrici ope S. Gaudentii sanati* 466 f *et* 467 a
Pœnitentiæ *insigne documentum dedit S. Rusticus* 532 b *et* seqq. Pœnitentiam *septennalem pro S. Rustico in se suscepit S. Goar* 535 f. Pœnitentiæ *rigore illustris B. Dominicus Loricatus* 612 a *et* seqq. Pœnitentia *centum et mille annorum a quo inventa, et quid sit* 615 e f *et* 616 a
Porrigo *patrocinio S. Seraphini sanata* 154 a
Possessiones *eremi suæ tuetur B. Dominicus Loricatus* 616 d *et* 626 d
Pravorum *mores fugere, bonorumque æmulari S. Lucas suadet* 341 b
Præda *in bello abstinet S. Geraldus* 311 a
Prædixit *clades, cruces, aliaque dira pœnarum exitia Christianis obventura S. Monas* 17 d. Prædixit *morbo detentum postridie moriturum S. Seraphinus* 142 c. Prædixit *S. Chelidonia monasterium in solitudine Norrensi exstruendum* 364 f *et* 367 e. Prædicit *S. Bonifacius Moguntinus episcopus S. Burchardum episcopum Herbipolensem futurum* 560 a, 561 a *et* 572 a
Præside *monasterii a se instituti dissolute vivente, vehementer S. Geraldus affligitur* 316 e
Præstigias *signo sanctæ Crucis S. Geraldus comes impedit* 323 d
Precibus *S. Paulini Ethelburga regina absque gravi dolore sobolem procreat* 112 f. Preces *suorum Deus exaudit* 414 a
Pretio *pro eleëmosynarum erogatione accepto, opes minuuntur* 338 b c
Principis *est, fidem non dictare, aut docere, sed dictatam ab Ecclesia tueri* 114 c
Processionem *solemnem, ob a S. Fortunata liberatæ civitatis memoriam, annue celebrant Tudertini* 520 e. Processione *simili apud Bellovacenses honoratur S. Angadrisma* 544 d
Propagator *Ordinis Camaldulensis longe meritissimus S. Petrus Damianus* 611 c
Prophetiæ *spiritu donatus S. Lucas abbas* 334 b
Propinqui *mulieris a dæmone obsessæ, maleficio eamdem liberare nituntur* 523 e
Prunas *ardentes in sinum conjectas, corpore vesteque illæsis, in templum S. Angadrisma virgo defert* 540 d

Psalterium *ante Missam Constantius Laureacensis episcopus perorat* 26 b d

Puella *aquis præfocata ad vitam ope S. Seraphini revocatur* 153 a b c *et* 154 d

Puerorum *voce obitus S. Seraphini divulgatur* 148 d *et* 157 e. Puer *crurum poplitumque dolore vexatus, a S. Venantio sanatur* 220 e f. Puer *a lupo raptus ope S. Simperti matri incolumis redditur* 229 b, 248 f *et* 249 a b d. Pueris *singulari auxilio est S. Mauritius* 383 e. Pueris *binis a Gothis adductis S. Fortunatus libertatem restituit* 524 d e f.

A Puerperii *doloribus S. Seraphini meritis mulier liberata* 151 f

Pupillorum *ac viduarum pater, ac orphanorum eximius est procurator S. Romulus* 208 e

Putredo *manus ope S. Simperti sanata* 254 c

Q

Quadrigas *in Vaticano, dirutis sepulchris, agit Heliogabalus mentis haud sanæ imperator* 421 f

R

Religione *in sacram Eucharistiam fervet S. Seraphinus* 138 f *et* 139 b

Reliquiæ *SS. Maximiliani et Valentini solemniter honoratiore loco conduntur* 43 b c *et* 44 c d e. Reliquiæ *Sanctorum sub altaribus collocatæ* 48 c d e. Reliquiæ *SS. Serenæ, Gemmæ et Gauterii a Calviniunis combustæ* 123 b. Reliquiæ *sanctorum Martyrum, ut Maurorum furori subducantur, terræ mandantur* 191 d. Reliquiæ *S. Venantii monachis S. Germani conceduntur* 216 e. Reliquiæ *ejusdem ad comprimendum furorem belli civilis, anno* MDCLII *per Gallias grassantis, circumferuntur* 218 f. Reliquiæ *S. Geraldi partim combusserunt hæretici* 298 a. Reliquiæ *quædam S. Geraldi ingenti plausu a Maria Aragoniæ regina excipiuntur* 299 f. *Ex* Reliquiis *S. Martialis dens in ecclesia monasterii Auriliacensis, et quædam SS. Martini et Hilarii* 326 a. Reliquiarum *Sanctorum studiosissimus fuit S. Geraldus* 325 f *et* 326 a. Reliquiæ *S. Lucæ abbatis in templo ipsius nomini dicata asservantur Armenti* 336 c. Reliquias *ejusdem Sancti veneratur ecclesia cathedralis Tricaricensis in Lucania* 336 e. Reliquias *S. Colmani in Hungariam transferendas ab Henrico Austriæ marchione poscit S. Stephanus Hungariæ rex* 343 c d; *easdem Mellicum honorifice transferri jubet Henricus Austriæ marchio* 350 e f. Reliquiis *S. Colmani, ut in Hungariam deportarentur, vi extortis, varie plectuntur Hungari* 352 f *et* 361 a. Reliquiæ *S. Colmani exstant in ejusdem altari in ecclesia Mellicensi* 356 a. Reliquiæ *quædam S. Colmani ecclesiæ Mellicensis turri pellendis tempestatibus fuere inclusæ* 357 b. Reliquiæ *S. Chelidoniæ Sublaco in solitudinem Norrensem transferuntur* 364 f; *inde iterum Sublacum relatæ* 365 a b. Reliquiarum *S. Chelidoniæ certatim portiones aliquæ expetuntur* 365 b c; *harum unam obtinet Olympia Populensis ducissa* 365 c *et* 376 e. Reliquiæ *S. Chelidoniæ populo videndæ exponuntur* 371 f, 372 a, 374 f *et* 375 c. Reliquias *S. Callisti honorifice B. Rabanus habet* 430 d. Reliquiæ *Sanctorum pretio inique venditæ* 432 d e f. Reliquiæ *S. Callisti in variis servantur ecclesiis* 433 c *et* seq. Reliquiæ *S. Callisti coluntur ab iis, qui faucibus laborant* 434 d. Reliquiæ *S. Callisti in hujus festo Romæ in S. Mariæ trans Tyberim venerationi fidelium exponuntur* 436 c. Reliquiæ *S. Callisti de terra nullatenus nec a pluribus quidem presbyteris levari potuerunt; postmodum easdem presbyter unus nullo pene labore sustulit* 443 e. Reliquiæ *SS. Fortunatæ et Fratrum de plaustro levare nequeunt; dum vero has monasterium S. Gaudiosi inferre placuisset, velocius boves cum sacro onere ad monasterium properant* 450 f. Reliquiæ *quædam SS. Fortunatæ et Fratrum Pragam delatæ* 452 d. Reliquias *Sanctorum in partes infidelium invasionibus patentes deferri curat Ebo episcopus* 493 f. Reliquia *S. Donatiani cur Brugas delatæ* 494 b *et* seq. Reliquiis *S. Donatiani, cum maxima Brugis seditio exorta esset, in publicum productis, derepente ea cessavit* 495 c *et* 508 d e. Reliquiarum *Sanctarum studiosus fuit Balduinus Flandriæ comes* 496 e. Reliquiæ *S. Donatiani ac plurium aliorum Sanctorum ad dedicationem Hasnoniensis monasterii delatæ sunt* 504 d *et* 506 f; *eædem delatæ Aldenardam pacis causa* 509 e f. Reliquiæ *SS. Fortunati, Cassiani aliorumque sub principe altari Tuderti collocatæ* 521 b c. *E* Reliquiis *S. Manechildis caput ad castrum Conthense translatum fuit* 529 c. Reliquiæ *S. Rustici Treviris* 533 b. Reliquiæ *Sanctorum, grassantibus Normannis, ad tutiora loca delatæ* 543 c. Reliquias *SS. Kiliani, Colomani et Totnani S. Burchardus elevat* 563 f *et* 564 a b. Reliquias *S. Magni martyris in ecclesia S. Andreæ S. Burchardus recondit* 567 b c, 587 e *et* 588 b. Reliquiis *Sanctorum ad ædificationem et tutelam novæ ecclesiæ copiose ditavit S. Burchardum Zacharias Pontifex* 580 c. Reliquiarum *B. Dominici Loricoti portio in ecclesia Frontali, altera in perinsigni collegiata Apiri, ac monasterio S. Apollinaris* 620 b c. (*Vide insuper* Corpora *et* Translatio).

Renum *dolore graviter oppressa ope S. Seraphini sanatur* 153 f

Revelatione, *ut traditur, didicit vir quidam fidelis, oratorium S. Stephani, urbe Metensi combusta, incendio cariturum* 485 a. Revelatione *divina S. Burchardum episcopum Herbipolensem futurum didicit S. Bonifacius* 573 f. Revelatione *divina didicit S. Burchardus exuvias suas in monasterio S. Andreæ tumulandas* 587 e

Rixas *lenitate S. Geraldus componit* 310 a b

E Rupe *delapso succurrit S. Lucas* 341 a b

Ruptura *laborantem S. Simpertus sanat episcopus* 260 c. Ruptura *interventu S. Bernardi confessoris curatur* 629 a *et* 632 a b

S

Sacella *in honorem S. Colmani constructa* 354 e *et* 355 a. Sacellum *SS. Magdalenæ et Chelidoniæ sacrum* 364 f. Sacella *sub nomine S. Mauritii erecta* 382 e; *sub S. Callisti* 434 d *et* 435 a b. Sacellum *in honorem S. Donatiani exstrui curat Balduinus Flandriæ comes* 495 d *et* seq. Sacellum *in honorem S. Angadrismæ* 544 e

Sancti, *quorum dies emortualis ignotus est, coluntur sæpe eo die, quo Sancti ejusdem nominis alibi honorantur* 50 f *et* 51 a. Sanctorum *corpora olim ad dedicationem ecclesiæ delata* 504 d *et* 506 f

Sanguinem *evomens, ac rupturam passus puer ab ab alto delapsus patrocinio S. Seraphini sanatur* 154 e. Sanguis *e mortui S. Colmani latere, a venatore transfixo, copiose manavit* 350 d *et* 358 f

Scientiam *sacræ Scripturæ, litterarum licet rudis, S. Lucas possidet* 334 a

Sepulchrum *S. Colmani introspiciens omnium membrorum officio destituitur, sed publice culpam fassus sanatur* 361 b

Per Sicarium *ab æmulo S. Eduinus Nordumbriæ rex vulneratur* 112 e

Silentium *juge et severum eremitarum Camaldulensium* 621 f *et* 622 a

Ut Simoniæ *crimen expiaret B. Dominicus Loricatus, miros subit pœnitentiæ actus* 613 f *et* seqq.

In Somnis *a S. Maximiliano admonitus Fredericus III imperator Celeiæ ab hoste liberatur* 46 f *et* 47 a b c. Somno *parce utitur S. Seraphinus* 132 f. *In* Somnis *Christus apparet S. Carpo, eumque, quod nimis in peccatorem extiterit severus, corripit* 164 f. *In* Somnis *admonetur S. Udalricus, ut S. Simperti tumulum congruo tecto operiendum curaret* 241 c d *et* 246 f; *ut ecclesiam S. Afræ splendidiore opere instauraret* 241 e. *In* Somnis, *priusquam ea nata esset, indicatur patri S. Chelidoniæ Virginis nomen* 363 c *et* 366 d. Somno *parcissime utitur B. Dominicus Loricatus* 623 c d

Spiritus *Sancti gratia ad omnia necessaria* 269 b c

Sterilis *uxor marchionis Montisfortii ope S. Fortunatæ masculum parit* 452 e; *altera filiam* 452 e

Strumarum *morbo laborans ope S. Seraphini sanatur* 146 a *et* 154 c; *item alius ope S. Simperti Augustensis episcopi* 252 d

Superbia *omnis malitiæ caput, omniumque vitiorum radix* 133 e

Supplicationes *fieri debere pro conversione hæreticorum, commonet S. Monas* 16 c

Surdus *S. Simperti patrocinio sanatur* 258 b; *item* surdæ *binæ* 267 f. Surdus *et mutus ope S. Callisti sanatur* 446 a. Surdo *intercessione S. Bernardi auditus redditus* 629 c *et* 632 a

In Suris *morbo percussus, ab obeundis monasteriis, quibus præerat, non cessat S. Lucas* 336 b *et* 341 c d. Sura *S. Colmani frusto inde exsciso ita redintegrata fuit, ut inflicti vulneris ne cicatrix quidem apparuerit* 350 e *et* 358 d e

T

Teneritudo *conscientiæ*. (*Vide* Conscientia).

Tentationem *oratione vincit S. Seraphinus capucinus* 135 f

Timore *superstitioso vulgus sæpenumero perperam implicatur* 370 b

Translatio *corporis S. Monæ episcopi ad ecclesiam S. Vitalis* 12 b; *inde ad basilicam metropolitanam* 12 c d e f *et* 13 a. Translatio *solemnis Reliquiarum S. Maximiliani* 43 b *et* seqq. Translatio *solemnis Reliquiarum S. Simperti* 271 b *et* seq.; *altera* 272 e *et* seqq. Translatio *Reliquiarum* S. Lucæ *seculo* XI *facta* 336 c d. Translatio *Reliquiarum S. Chelidoniæ* 369 a *et* seqq. Translatio *Reliquiarum sanctorum Septem Martyrum* 388 c d; *S. Callisti ad S. Mariæ trans Tyberim* 429 e f *et* 430 a; *altera in Franciam Orientalem* 430 c d; *altera Cysonium* 430 e f, 431 a b, 444 f *et* seqq.; *altera Cysonio Remos* 431 c d; *ac Remis iterum Cysonium* 447 d *et* seq. Translatio *corporum SS. Fortunatæ et Fratrum Cæsarea ad urbem Patriam* 450 d, 452 c *et* 456 a; *inde Neapolim* 450 d e *et* 456 c d. Translatio *Reliquiarum S. Gaudentii Senogalliam* 463 b; *inde Montisbodium* 463 d; *alia solemnissima* 465 a *et* seq. Translatio *Reliquiarum SS. Cœlestii et Auctoris* 481 a. Translatio *corporis S. Donatiani* 487 e *et* seqq. Translationi *corporum SS. Fortunati aliorumque Martyrum, quadraginta circiter hominum millia intersunt* 522 b c d. Translatio *Reliquiarum S. Manechildis ad abbatiam S. Urbani* 529 a b e *et* 531 b; *inde harum partis ad fanum S. Manechildis nomine appellatum* 529 e *et* seqq. Translatio *corporis S. Angadrismæ aliorumque Sanctorum ad Bellovacensem S. Michaelis ecclesiam collegiatam* 543 c f. Translatio *Reliquiarum S. Burchardi ad monasterium S. Andreæ* 557 e, 571 e f *et* 593 c. Translationes *corporum SS. Kiliani et sociorum ad castrum Wirceburgense* 565 c d e, 569 f, 585 f, 586 a *et* 587 a b. Translatio *corporis S. Andreæ e monasterio ad civitatem Wirceburgensem* 593 d. Translatio *corporis B. Dominici Loritati* 619 f *et* 620 a b. (*Vide insuper* Corpora *et* Reliquiæ).

Tumba *S. Simperti etsi dio exposita, ab imbribus tamen est intacta* 242 a *et* 248 a

Tumore *manus per triennium laborans oleo lampadis ante sepulchrum S. Seraphini ardentis sanatur* 154 b. Tumor *ulcerosus illico S. Seraphini ope sanatus* 158 d

Tussis *sexennalis ope S. Simperti sanata* 251 e

Tumulus *S. Geraldi comitis supra humum sponte elevatur* 330 b

U

Unda, *qua manus abluerat S. Geraldus, cæco visum* 317 e; *claudo gressum* 317 f; *duabus mulieribus cæcis visum reddit* 318 a b

Ungues

Ungues *et capilli cadaveris S. Colmani martyris creverunt* 350 c *et* 358 d
Urinam *per triennium retinere haud valens ope S. Simperti sanatur* 259 a

V

Vacca *viduæ pauperculæ intumescens patrocinio S. Simperti sanatur* 252 a
A Venerea *lue ope S. Seraphini capucini sanatus* 146 a ; *alter voto ad eumdem Sanctum facto ab illa mundatur* 152 b
Veniam, *cum petenti coram S. Donatiani Reliquiis, miles quidam denegat, cæcus efficitur dein inimico reconciliatus, visum ope ejusdem S. Donatiani recipit* 504 d *et* seq.
Viatorem *S. Geraldus comes sustentat et viatico munit* 310 d
Victoria *de Bohemis parta Maximilianus cæsar militare trophæum S. Simperto consecravit* 243 b. Victoria *potitus clementem se S. Geraldus comes exhibet* 312 c
Vigiliæ *ac jejunia continua B. Dominici Loricati Ordinis Camaldulensium confessoris* 612 b c
Vinum *prodigiose reperit S. Geraldus* 321 a b. Vini *dolium, ut ad vicinos monachos deferret, Lucas quidam missus, cum contra superioris sui præceptum id distribuit, ab ursa pene dilaceratus fuit* 333 e. Vinum *S. Mauritius abbas miraculose producit* 381 c
Ut Virginitatem *custodiret, morbo percuti optavit S. Angadrisma* 539 e
Virtutibus *variis inclarescit S. Geraldus comes confessor* 304 d *et* seqq.
Visio *facta Tonazano aliisque* 38 c d. Visione *superna, qua prospera ei obventura indicantur, S. Eduinus recreatur* 111 c d e. Visione *interveniente, a matre concipitur S. Geraldus* 302 a. Visio *Themardo canonico Watinensi oblata* 511 d *et* seq. Visio *oblata S. Burchardo Herbipolensi episcopo* 565 d, 585 f *et* 586 a
Vitæ *B. Dominici Loricati Ordinis Camaldulensium confessoris asperum genus* 612 a b c d. Vita *sanctificat hominem, non miracula* 625 e f
Voce *propria S. Callistus Papa ad fidem conversos instruit* 420 d. Vox *cœlestis orationem Martyrum exauditam esse denuntiat* 454 c d. Vox *de cœlo S. Fortunatam ad cœlos subeundos invitat* 455 e.
Voti *solutio miro modo a S. Paulino urgetur* 113 e
Votum *debite haud persolvens in pristinam relabitur infirmitatem* 264 f *et* 266 b
Vulneribus *pluribus a consanguineis percussa, et a medicis deplorata, patrocinio S. Seraphini capucini curatur* 154 b
A Vultus *tumore S. Simperti meritis sanata* 267 e

Z

Zelus *S. Petri Chartularii Martyris pro salute animarum* 604 *et* 605 a b

MONITUM

MONITUM AD LECTORES.

Notæ ad marginem in hoc tomo positæ referuntur ad quasdam additiones anno Christi 1853 *in lucem editas sub sequenti titulo :* « Auctarium ad Acta Sanctorum « Tomi VI Octobris, compositum a Josepho van Hecke, Benjamino Bossue, Victore « de Buck, Antonio Tinnebroek S. I. presbyteris theologis »*; quod Auctarium una cum Auctariis tomorum IV et V Octobris mox prælo subjiciemus.*

CALVOMONTE, EX TYPIS CAROLI CAVANIOL.

FALVEY MEMORIAL LIBRARY
VILLANOVA UNIVERSITY

DATE DUE

VILLANOVA UNIVERSITY
BX4655.A2 v.054
3 9346 00067384 0

FOR REFERENCE

NOT TO BE TAKEN FROM THIS ROOM

CAT. NO. 1935 LIBRARY BUREAU